

THE
PENNSYLVANIA
STATE UNIVERSITY
LIBRARY

PATROLOGIÆ

CURSUS COMPLETUS,

SEU BIBLIOTHECA UNIVERSALIS, INTEGRA, UNIFORMIS, COMMODA, OECONOMICA,
OMNIUM SS. PATRUM, DOCTORUM Scriptorumque ECCLESIASTICORUM.

SIVE LATINORUM, SIVE GRÆCORUM,

QUI AB æVO APOSTOLICO AD æSTATEM INNOCENTII III (ANN. 1216) PRO LATINIIS,
ET AD CONCILII FLORENTINI TEMPORA (ANN. 1439) PRO GRÆCIS FLORUERUNT :

RECUSIO CHRONOLOGICA.

OMNIUS QUÆ EXSTITERE MONUMENTORUM CATHOLICÆ TRADITIONIS PER QUINDECIM PRIMA
ECCLESÆ SÆCULA,

JUXTA EDITIONES ACCURATISSIMAS, INTER SE CÙMQUE NONNULLIS CODICIBUS MANUSCRIPTIS COLLATAS, PERQUAM DILIGEN-
TER CASTIGATA; DISSERTATIONIBUS, COMMENTARIIS VARIISQUE LECTONIBUS CONTINENTER ILLUSTRATA; OMNIUS
OPERIBUS POST AMPLISSIMAS EDITIONES QUÆ TRIBUS NOVISSIMIS SÆCULIS DEBENTUR ABSOLUTAS, DETECTIS
AUCTA; INDICIBUS ORDINARIIS VEL ETIAM ANALYTICIS, SINGULOS SIVE TOMOS, SIVE AUCTORES ALICUIUS
MONIMENTI SUBSEQUENTIBUS, DONATA; CAPITULIS INTRA IPSUM TEXTUM RITE DISPOSITIS, NECNON ET TITULIS
SINGULARUM PAGINARUM MARGINEM SUPERIORM DISTINGUITIBUS SUBJECTANQUE MATERIAM SIGNIFI-
CANTIBUS, ADORNATA; OPERIBUS CUM DUBIIS, TUM APOCRYPHIS, ALIQUA VERO AUCTORITATE IN
ORDINE AD TRADITIONEM ECCLESIASTICAM POLLENTIBUS, AMPLIFICATA;

DUCENTIS ET QUADRAGINTA INDICIBUS SUB OMNI RESPECTU, SCHILICET, ALPHABETICO, CHRONOLOGICO, ANALYTICO,
ANALOGICO, STATISTICO, SYNTHETICO, ETC., RES ET AUCTORES EXHIBENTIBUS, ITA UT NON SOLUM STU-
DIO, SED NEGOTIIS IMPLICATO, ET SI FORTE SINT, PIGRIS ETIAM ET IMPERITIS PATEANT OMNES
SS. PATRES, LOCUPLETATA; SED PRÆSENTIM DUOBUS IMMENSIS ET GENERALIBUS INDICIBUS, ALTERO
SCHILICET RERUM, QUO CONSULTO, QUIDQUID NON SOLUM TALIS TALISVE PATER, VERUM ETIAM
UNUSQUISQUE PATRUM, ARSQUE ULLA EXCEPTIONE, IN QUODLIBET THEMA SCRIPSERIT, UNO
INTUITU CONSPICIATOR; ALTERO SCRIPTURÆ SACRAE, EX QUO LECTORI COM-
PERIRE SIT ORVIVM QUINAM PATRES ET IN QUIBUS OPERUM SUORUM LOCIS
SINGULOS SINGULORUM LIBRORUM SCRIPTURÆ VERSUS, A PRIMO GENESEO
USQUE AD NOVISSIMUM APOCALYPsis, COMMENTATI SINT:

EDIFICIO ACCURATISSIMA, CETERISQUE OMNIBUS FACILE ANTEPONENDA, SI PERPENDANTUR CHARACTERUM NITIDITAS,
CHARTÆ QUALITAS, INTEGRITAS TEXTUS, COBRECTIONIS PERFECTIO, OPERUM RECUSORUM TUM VARIETAT.
TUM NUMERUS, FORMA VOLUMINUM PERQUAM COMMODA SIBIQUE IN TOTO PATROLOGIA DECURSU CONSTANTE
SIMILIS, PRETI EXIGUITAS, PRÆSENTIQVE ISTA COLLECTIO UNA, METHODICA ET CHRONOLOGICA,
SEXCENTORUM FRAGMENTORUM OPUSCULORUMQUE HACTENUS HIC ILLIC SPARGORUM, VEL ETIAM
INEDITORUM, PRIMUM AUTEM IN NOSTRA BIBLIOTHECA, EX OPERIBUS ET MSS. AD OMNES
æSTATES, LOCOS, LINGUAS FORMASQUE PERTINENTIBUS, COADUNATORUM,
ET EX INNUMERIS OPERIBUS TRADITIONEM CATHOLICAM CONFLANTIBUS, OPUS UNICUM MIRABILITER EFFICIENTIUM.

SERIES GRAECA POSTERIOR,

IN QUA PRODRUNT PATRES, DOCTORES SCRIPTORISQVE ECCLESIASTICÆ GRAECAE
AB æVO PHOTIANO USQUE AD CONCILII FLORENTINI TEMPORA, ET AMPLIUS;

ACCURANTE J.-P. MIGNE,

Bibliothecæ cleri universæ,

SIVE CURSUS COMPLETORUM IN SINGULOS SCIENTIAS ECCLESIASTICAS RAMOS EDITORE.

PATROLOGIA, AD INSTAR IPSIUS ECCLESIAE, IN DUAS PARTES DIVIDITUR, ALIAM NEMPE LATINAM, ALIAM GRÆCO-LATINAM.
ANERA PARTES PENE JAM INTEGRE EXARATÆ SUNT. LATINA, DUCENTIS ET VIGINTI DUOBUS VOLUMINIBUS MOLE SUA
STANS, DECEM ET CENTUM SUPRA MILLE FRANCIS VENIT: GRÆCA Duplici EDITIONE TYPIS MANDATA EST. PRIOR
GRÆCUM TEXTUM UNA CUM VERSIONE LATINA LATERALI COMPLECTITUR, NOVEMQUE ET CENTUM VOLUMINA, PRO PRIMA
SERIE GRÆCA, NON EXCEDIT. POSTERIOR AUTEN VERSIONEM LATINAM TANTUM EXHIBET, IDEOQUE INTRA QUINQUE ET
QUINQUAGINTA VOLUMINA RETINETUR. SECUNDA SERIES GRÆCO-LATINA SEXAGINTA VOLUMINA PROBABILITER
NON SUPERABIT; DUM HUJUS VERSIO MERE LATINA TRIGINTA VOLUMINIBUS ABSOLVETUR. UNUMQUODQUE VOLUME
GRÆCO-LATINUM OCTO, UNUMQUODQUE MERE LATINUM QUINQUE FRANCIS SOLVMmodo EMITUR: UTRIBIQUE VERO,
UT PRETI HUJUS BENEFICIO FRUATUR EMPTOR, COLLECTIONEM INTEGRAM, SIVE LATINAM, SIVE GRÆCAM COM-
PARAT NECESSA ERIT; SECUS ENIM CUJUSQUE VOLUMINIS AMPLITUDEM NECNON ET DIFFICULTATES VARIA PRETIA
ÆQUABUNT. ATTAMEN, SI QUI ENAT INTEGRE ET SEORSIM COLLECTIONEM GRÆCO-LATINAM, VEL EANDEM EX
GRÆCO LATINE VERSAM, TUM QUODQUE VOLUMEN PRO NOVEM VLL PRO SEX FRANCIS SOLUM OBTINERIT. ISTA CON-
DITIONES FUTURISS PATROLOGIÆ SERIEBUS APPLICANTUR, SI TEMPUS EAS TYPIS MANDANDI NUN NOBIS DEEST.

PATROLOGIÆ GRAECAE TOMUS CXXXIII.

JOANNES CINNAMUS. THEODORUS PRODRONUS. ALII.

EXCUDERBATUS ET VENIT APUD J.-P. MIGNE, EDITOREM,
IN VIA DICTA D'AMBROISE, OLIM PROPE PORTAM LUTETIE PARISIORUM VULGO D'ENFER
NOMINATAM, SEU PETIT-MONTROUGE, NUNC VERO INTRA MOenia PARISINA.

282
M582p
t.133

TRADITIO CATHOLICA.

SÆCULUM XII. ANNI 1150-1180.

IΩANNOΥ
ΤΟΥ ΚΙΝΝΑΜΟΥ
ΙΣΤΟΡΙΩΝ ΒΙΒΛΙΑ Ζ.

JOANNIS CINNAMI
HISTORIARUM LIBRI VII

EX EDITIONE ET CUM NOTIS CAROLI DU FRESNII DU CANGII, QUI, APPENDICIS VICE, SUB
JUNxit STEMMA GENALOGICA ACCURATISSIMA AD HISTORIÆ COMMENICÆ PLENIOREM
NOTITIAM, ET CHRISTOPHORI DE BON DELMONTIBUS DESCRIPTIONEM URBIS CONSTANTINO-
POLEOS, ANTE EJUS A TURCIS EXPUGNATIONEM;

ACCEDUNT

ARSENII IN MONTE SANCTO MONACHI, LUCÆ CHRYSOBERGÆ, CP. PATRIARCHÆ,
ALEXII ARISTENI NOMOPHYLACIS, THEORIANI PHILOSOPHI CHRISTIANI, MA-
NUELIS COMMENI, ALEXII COMMENI, ANDRONICI COMMENI, IMPP.; JOANNIS
PHOCÆ, EPIPHANII MONACHI, PERDICCÆ PROTONOTARII EPHEZINI, ANONYMI,
EUGÈSIPPI, THÉODORI PRODROMI,

QUÆ SUPERSUNT.

ACCURANTE ET DENUO RECOGNOSCENTE J.-P. MIGNE,

BIBLIOTHECA CLERI UNIVERSI,

SIVE

CURSVM COMPLETORVM IN SINGULOS SCIENTIAS ECCLESIASTICAS RAMOS EDITORE.

TOMUS UNICUS.

VENIT 12 FRANCIS GALLICIS.

EXCUDEBATUR ET VENIT APUD J.-P. MIGNE EDITOREM,
IN VIA DICTA D'AMBOISE, OLIM PROPE PORTAM LUTETIAE PARISIORUM VULGO D'ENFER
NOMINATAM, SEU PETIT-MONTROUGE, NUNC VERO INTRA MOENIA PARISINA.

1864

459000

TRADITIO CATHOLICA.

SÆCULUM XII. ANNI 1150-1180.

ELENCHUS

AUCTORUM ET OPERUM QUI IN HOC TOMO CXXXIII CONTINENTUR.

ARSENIOUS MONACHUS IN MONTE ATHO.	Dialogus contra Judæos.	797
Canonum Synopsis.	9	
LUCAS CHRYSOBERGES CP. PATRIARCHA.		
Decreta synodalia XIII.	61	
ALEXIUS ARISTENUS NOMOPHYLAX.		
Synopsis canonum.	63	
THEORIANUS PHLOSOPHUS CHRISTIANUS.		
<i>Ang. Mai Praefatio.</i>	113	
Theoriani Disputationes cum Armeniorum Catholico.	119	
De jejunio Sabbati.	297	
S. NERSES CLAIENSIS.		
(<i>Vide Patrologiam Orientalem.</i>)		
JOANNES CINNAMUS.		
Caroli Du Fresnii Du Cangii Prolegomena.	299	
Joannis Cinnami Historiarum libri septem cum notis Du Cangii.	309	
APPENDIX. Stemmatum genealogica ad historias Comuenicæ plenioram notitiam.	679	
Christophori de Bondelmontibus Descriptio urbis Constantinopoleo.	695	
MANUEL COMNENUS IMP.		
Novellæ Constitutiones.	707	
ALEXIUS COMnenus IMP.		
Novella de monasteriorum immobiliibus.	789	
ANDRONICUS COMnenus.		
<i>Notitia.</i>	791	
SÆCULI DUODECIMI DE LOCIS SANCTIS SCRIPTORES QUINQUE.		
I. JOANNIS Phocæ compendiaria descrip ^t io castrorum et urbium ab urbe Antiochia usque Hierosolymam, necnon Syriæ ac Phœnicie et in Palæstina saerorum locorum.		927
II. EPIPHANII monschi Syria et urbs sancta.		963
III. PERDICCÆ protonotarii Ephesini expositi ^o thematum Dominicanum et memorabiliū quæ Hierosolymis sunt.		963
IV. ANONYMI. De locis Hierosolymitanis.		973
V. Engesippi Tractatus de distantia locorum Terræ Sanctæ.		991
THEODORUS PRODRomus.		
Operum Theodori Recensio juxta codicem Vaticanum CCCV a F. J. G. La Porte Du Theil vernaculo sermone edita.		1015
Petri Lazeri, S. J., <i>Praefatio in Epistolas Theodori Prodromi ab eo editas.</i>		1091
<i>Ang. Maii Monitum Theodori Prodromi poetibus ab eo editis prefixum.</i>		1099
Theodori Prodromi Epigrammata in Vetus et Novum Testamentum ex editione Basileensi.		1101
Scripta miscellanea : ex cod. Vatic. CCCV, Ang. Maii Biblioth. PP., Petri Lazeri editione, etc., etc., plerisque cum interpretatione nostra. Ordo rerum ad calcem voluminis catalogum exhibet accursum quem hic superfluum esset repetere.		1221

ΑΡΣΕΝΙΟΥ

ΜΟΝΑΧΟΥ ΤΗΣ ΕΝ Τῷ ΑΓΙῷ ΟΡΕΙ ΜΟΝΗΣ ΤΟΥ ΦΙΛΟΘΕΟΥ

ΣΥΝΟΨΙΣ ΤΩΝ ΘΕΙΩΝ ΚΑΝΟΝΩΝ,

Μαρκειμένων ἐκάστῳ κεφαλαίῳ καὶ τῶν ἀρμοξόντων φηφίων τῶν θείων κανόνων, ἀφ' ὧν καὶ ὁ νῦν εἴηται. "Α διαγιώσακων ἀκόπις εὐρήσεις τὰ συντεῖνοντα· πρότερον μὲν ἀπὸ τῶν κεφαλαίων τὸν ἔκαντα νοῦν ἐκμανθάνων· ἔπειτα δὲ τοῖς φηφίοις ἀναζητῶν ἐν τῇ τῶν κανόνων βίβλῳ· καὶ πλατύτερον περὶ ἐκάστου πληροφορούμενος, εἰς δόξαν τῆς ἀγίας καὶ δόμουσιον Τριάδος. Ἀμήν.

ARSENII

EJUS QUOD EST IN SANCTO MONTE MONASTERII MONACHI *

DIVINORUM CANONUM SYNOPSIS,

Appositis unicuique capiti congruentibus divinorum canonum numeris, ex quibus mens desumpta est. Quæ legendo, nullo negotio invenies ea quæ ad rem pertinent: primum quidem ex capitibus omnem sensum ediscendo, deinde vero numerorum opus in canonum libro investigando, plenius etiam de singulis certior factus, ad gloriam sanctæ et consubstantialis Trinitatis. Amen.

α'. "Οτι δεῖ πρὸ πάντων ὀρθοδόξως πιστεύειν εἰς τὴν Α ἡγίαν καὶ δόμουσιον Τριάδα, τοῖς δύγμασι τῶν δούλων ἡμῶν Πατέρων καὶ οἰκουμενικῶν διόσκαλῶν ἀκολουθοῦντας· οἱ γάρ μη οὕτω πιστεύοντες ἀναθεματίζονται.

'Αποκάλυψε τοῦ ἀγίου Γρηγορίου τοῦ Θαυματουργοῦ.

Ἄργος β' ἐκ τῶν συνοδικῶν τοῦ ἀγίου Σωφρονίου.

Αἰβελλος Μιχαήλ Συγκέλλου.

Ἄργος περὶ τῶν ἀγίων καὶ οἰκουμενικῶν ζ' συνῶν.

Συνόδου Κωνσταντινουπόλεως κανὼν α' καὶ ε'.

Συνόδου Ἐφέσου κανὼν ζ', γ' καὶ θ'.

Συνόδου Καρθαγένης κανὼν β', ρλε', ρλσ', ρλζ'. Καὶ συνόδου ἔκτης κανὼν πρώτος.

β'. "Οτι οδ δεῖ λέγειν τινὰ τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ εὐκαταρρόντον εἶναι, καὶ τοῦ ἐν αὐτῷ συνάγεσθαι, καὶ τὰς μημάς τῶν ἀγίων μαρτύρων. Οἱ γάρ ταῦτα λέγοντες ἀναθεματίζονται..

Συνόδου Γαγγρῶν κανὼν ε' καὶ ζ'.

γ'. "Οτι δεῖ ἀνυπερθέτως τηρεῖν τοὺς θείους καὶ λειψόνες κανόνας· οἱ γάρ μη φυλάσσοντες αὐτοὺς, εἰ-

1. Oportere ante omnia secundum sanam opinionem credere in sanctam et consubstantialem Trinitatem, sanctorum Patrum nostrorum atque ecumenicorum doctorum decretis inherentes. Qui enim non ita credunt, anathemate percelluntur.

Revelatio sancti Gregorii Thaumaturgi.

Orationes 2 ex synodalibus sancti Sopronii.

Libellus Michaelis Syncelli.

Oratio de sanctis et ecumenicis VII synodis

Synodi Constantinopolitanae canon 1 et 5.

Synodi Ephesinæ canon 7, 8 et 9.

Synodi Carthaginiensis canon 2, 135, 136, 137.

Synodi VI canon 1.

2. Non oportere quemquam dicere domum Dei contemptui habendam esse, quod in ea conventus habeantur, sanctorumque martyrum memoria celebretur. Qui enim huc dicunt, anathemate seruntur.

Synodi Gangrenensis canon 5 et 20.

3. Oportere absque cunctatione divinos et sacros canones servare. Qui enim eos non custodiunt, si-

* Archiepiscopi postea CP.

PATROL. Gr. CXXXIII.

quidem sacris officiis addicti sint, deponuntur: Α μὲν ἱερωμένος εἰσὶ, καθαιρεῦνται· εἰ δὲ λαῖχοι, ἀφορίζονται.

Synodi Ephesinae canon 7.

Synodi Calchedoniensis canon 4.

Synodi Sardicensis canon 20.

Synodi Carthag. canon 1, 18, 34, 135, 136, 157.

Synodi VI canon 2.

Synodi VII canon 1, 2, 11.

Synodi in templo Sanctorum Apostolorum celebratae canon 10.

Sancti Basili canon 88.

Constitutionis caput 1. 2, 22.

4. Suscipiendas esse ac legendas omnes receptas divinas Scripturas Veteris et Novi Testamenti, nec non et sanctorum Patrum nostrorum et doctorum scripta; atque ex iis episcopos singulis Dominicis aliquid populum edocere. Qui vero corrumpunt aut concidunt aliquid ex his sacris Libris, excommunicantur.

Sanctorum apostolorum canon 85.

Synodi Laodicenæ canon 60.

Synodi Carthaginensis canon 24.

Synodi VI canon 19 et 68.

Versus sancti Gregorii Theologi, et Versus sancti Amphilochii.

5. Non esse legendos in ecclesia impiorum libros, aut ea quæ dicuntur apocrypha, aut falsa martyrologia, utpote quæ in infidelitatem auditores conjiciant. Neque vero liber ullus non canonicus omnino recipiendus est, verum igni hæc consumenda sunt. Qui autem his tanquam veris alegendunt, siquidem sacris initiati sint, deponuntur: laici vero anathemati subjiciuntur. Verumtamen recepta in Ecclesia sanctorum testimonia, in eorum commemorationibus legenda sunt.

Sanctorum apostolorum canon 60.

Synodi Laodicenæ canon 59 et 60.

Synodi Carth. canon 24 et 46.

Synodi VI canon 63, et sancti Athanasii canon 2.

6. Non esse ædificandum divinum templum, nisi instructum sit iis quæ ad illius complementum faciunt; neque vero illud consecrandum absque sanctorum reliquiarum depositione. Qui enim absque his consecrat, deponitur. Item hæreticos dominum Dei non ingredi, neque præsentibus illis missam celebrari.

Synodi Laodicenæ canon 6.

Synodi VII canon 7, 17, et sancti Timothei canon 7.

7. Oportere Dei templum ingressos divinorum oraculorum auscultationi insistere, quamvis non faciant ea quæ audiunt: necnon etiam in oratione perseverare, ac sancta communione, atque a jucundis sacrificia offerri. Qui enim non ita faciunt, excommunicantur.

Sanctorum apostolorum canon 50 et 9.

Synodi Antiochenæ canon 2.

μέντοι εἰς τὸν ἁγίουν κανὼν ζ.

Συνόδου Καλχηδόνος κανὼν α'.

Συνόδου Σάρδεων κανὼν κ'.

Συνόδου Καρθαγένης κανὼν α', ιη', λδ', ρλε', ρλς', λζ'.

Συνόδου ζ' κανὼν β'.

Συνόδου ζ' κανὼν α', β', ια'.

Τῆς ἐν τῷ ναῷ τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων κανὼν τ'.

Τοῦ ἀγίου Βασιλείου κινῶν πη'.

Νομικὸν κεφάλαιον α', β', κβ'.

δ. "Οτι δεῖ δέχεσθαι καὶ ἀναγινώσκειν πάσας τὰς δεδεγμένας θείας Γραφάς, τῆς τε Παλαιᾶς καὶ Καινῆς Διαθήκης, καὶ τὰς συγγραφὰς τῶν ἀγίων Πατέρων ἡμῶν καὶ διδασκάλων· διδάσκειν τε τοὺς ἐπισκόπους ἐκ τούτων καθ' ἔκαστην Κυριακὴν τὸν λαόν. Οἱ δὲ διαφεύροντες ἢ κατατέμνοντες ἐκ τούτων τῶν ιερῶν Βιβλίων, ἀφορίζονται.

Τῶν ἀγίων ἀποστόλων κανὼν πε'.

Συνόδου Λαοδικείας κανὼν ξ'.

Συνόδου Καρθαγένης κανὼν κδ'.

Συνόδου ζ' κανὼν ιθ' καὶ ξη'.

Στήχοι τοῦ ἀγίου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου· καὶ στήχοις τοῦ ἀγίου Ἀμφιλοχίου.

ε'. "Οτι οὐ δεῖ ἀναγινώσκεσθαι ἐν ἐκκλησίᾳ βιβλία ἀσεβῶν, ή τὰ λεγόμενα ἀπόκρυφα, ή τὰ φευδῆ συντεθέντα μαρτυρολόγια, ὡς εἰς ἀπιστίαν ἐμβάλλοντα τοὺς ἀκούοντας· οὔτε δὲ ἀκανόνιστόν τι βιβλίον δέχεσθαι ὅλως· ἀλλὰ πυρὶ ταῦτα καταναλίσκειν· οἱ δὲ ὡς ἀληθέσι προσέχοντες τούτοις, εἰ μὲν ἵερωμένοι εἰσὶ, καθαιρεῦνται· εἰ δὲ λαῖχοι, ἀναθεματίζονται. Τὰ μέντοι δεδεγμένα τῇ Ἐκκλησίᾳ μαρτυρία τῶν ἀγίων ἀναγινώσκεσθαι δεῖ ἐν ταῖς μηνάσις αὐτῶν.

Τῶν ἀγίων ἀποστόλων κανὼν ξ'.

Συνόδου Λαοδικείας κανὼν νθ' καὶ ξ'.

Συνόδου Καρθαγένης κανὼν κδ' καὶ μσ'.

Συνόδου ζ' κανὼν ξγ', καὶ τοῦ ἀγίου Ἀθανασίου κανὼν β'.

ζ'. "Οτι οὐ δεῖ τινα οἰκιδομεῖν θείον ναὸν μὴ ἔχοντα τὰ πρὸς ἀπαρτισμὸν· οὔτε δὲ καθιερῶν τούτον χωρὶς καταβέσσεως ἀγίων λειψάνων· ὃ γὰρ ἔκειται τούτων καθιερῶν καθαίρεται. Καὶ δτι ἀκρετικοὶ εἰς οἶκον θεοῦ οὐκ εἰσέρχονται· οὔτε δὲ παρόντων αὐτῶν γίνεται σύναξις.

Συνόδου Λαοδικείας κανὼν ζ'.

Συνόδου ζ' κανὼν ζ', ιζ', καὶ τοῦ ἀγίου Τιμοθέου κανὼν ζ'.

ζ'. "Οτι δεῖ τοὺς εἰσιέντας εἰς ναὸν θεοῦ παραμένειν τῇ ἀπρόσαξει τῶν θείων λογίων, καὶ μὴ ποιῶσιν ἀ ἀκούοντας· καὶ τῇ προσευχῇ προσκαρτερεῖν, καὶ τῇ ἀγίᾳ μεταλήψει· καὶ ἀπὸ νηστικῶν τὰς θυσίας προσάγεσθαι· οἱ γὰρ μὴ οὗτα ποιοῦντες ἀφορίζονται.

Τῶν ἀγίων ἀποστόλων κανὼν γ' καὶ θ'.

Συνόδου Ἀντιοχείας κανὼν β'.

Συνόδου Καρθαγένης κανὼν μά'.
Συνόδου σ' κανὼν κθ', καὶ τοῦ ἀγίου Τιμοθέου κανὼν ιζ'.

Καὶ νομικὸν κεφάλαιον θ'.

η'. "Οτι δεὶς ἐν ταῖς συνάξεσιν Εἰαγγέλια μετὰ καὶ ἑτέρων Γραφῶν ἀναγνώσκεσθαι, καὶ ψηλούσς δὲ ἀδειν, καὶ διὰ μέσου γίνεσθαι ἀναγνώσεις· καὶ τὴν εὐτῆν δὲ λειτουργίαν πάντοτε ποιεῖν.

Συνόδου Λαοδικείας κανὼν σ', ιζ', ιη', ιθ'.

Συνόδου Καρθαγένης κανὼν ργ'.

θ'. "Οτι οὐ δεὶς ἐν Τεσσαρακοστῇ ἔρτον προσφέρειν, οὔτε δὲ μαρτύρων μνήμας ἐπιτελεῖν, εἰ μὴ ἐν Σαββάτῳ καὶ Κυριακῇ μόνον· καὶ τὴν ἕστην τοῦ Εὐαγγελισμοῦ. Ἐπὶ δὲ ταῖς λοιπαῖς ἡμέραις τῆς ἀγίας Τεσσαρακοστῆς, γινέσθω ἡ θεῖα τῶν προηγασμένων λειτουργία.

Συνόδου Λαοδικείας κανὼν μά' καὶ να', καὶ συνόδου σ' κανὼν β'.

ι'. "Οτι δέ δεὶς τινα τῶν πιστῶν ἀπολιμπάνεσθαι τῶν θείων συνάξεων· εἰ γάρ ἀπολειφθῇ ἐν ἔνδομαί της, εἰ μὲν Ιερωμένος ἐστι, καθαιρείσθω· εἰ δὲ λαϊκός, ἀφοριζέσθω.

Συνόδου σ' κανὼν π'.

ια'. "Οτι οὐ δεὶς κληρικὸν ἐν δύο πόλεων κατατάτεσθαι ἐκκλησίαις, ἀλλὰ ἀρκείσθαι κατὰ τὸν τῶν κανόνων δροῦ τῇ ματὶ· τῆς δὲ ἑτέρας ἀριστασθαις πάντως, ἐπει καθαιρεῖται· ἐν δὲ τοῖς ἔξι πόλεως χωρίοις, διὰ τὴν Ἐλλειψιν τῶν ἀνθρώπων παραχωρεῖται [ἰσ. παραχωρεῖσθω] τοῦτο.

Συνόδου Καλχηδόνος κανὼν ι' καὶ ι', καὶ συνόδου σ' κανὼν ιε'.

ιβ'. "Οτι οὐ δεὶς ἐν τῷ Τρισαγίῳ ὅμνῳ προστιθένται τὸ, 'Ο στυνωρθεῖς δί' ἡμᾶς· αἰρετικῶν γάρ ἐστιν ἡ τοιαύτη φωνή. Ἐπει εἰ μὲν Ιερωμένος ἐστιν δὲ τοῦτο λέγων, καθαιρείσθω· εἰ δὲ λαϊκός, ἀφοριζέσθω.

Συνόδου σ' κανὼν πα'.

ιγ'. "Οτι δεὶς μόνους τοὺς λεπεῖς εἰσιέναι εἰς τὸ δῆτιον θυσιαστήριον, καὶ μεταλαμβάνειν· καὶ διὰ τοὺς σώματις τῶν τελευτησάντων κοινωνίᾳ οὐ δίδοται.

Συνόδου Λαοδικείας κανὼν ιθ'.

Καρθαγένης ιη', καὶ συνόδου σ' κανὼν πγ'.

ιδ'. "Οτι οὐ δεὶς τινα τῶν λαϊκῶν ἐστῶ τῶν θείων μυστηρίων μεταδιδόντας παρόντος ἐπισκόπου, ή πρεσβυτέρου, ή διακόνου· καὶ διὰ τοὺς οἱ μεταλαβόντες ὀφελοῦσιν εἰς σταυροῦ τύπον σχηματίζεσθαι τὰς ἐστῶν χειρας, καὶ οὕτω προσέρχεσθαι τοῖς θείοις μυστηρίοις.

Συνόδου σ' κανὼν νη' καὶ ρα'.

ιε'. "Οτι οὐ διαπέμπεσθαι τὰ ἄγια εἰς λόγον εἴλογῶν ἀπὸ παροίκων εἰς παροίκους· οὔτε δὲ ἐν οἷος; γίνεσθαι προσφορὴν χωρὶς ἐκκλησίας παρὰ ἐπισκόπου ή πρεσβυτέρου.

Συνόδου Λαοδικείας κανὼν ιδ' καὶ νη'.

ιη'. "Οτι οὐ δεὶς ἀπαιτεῖν τὸ οἰονοῦν εἶδος ἀπὸ τῶν μεταλαμβάνοντων τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ· ἐπει καθοχεροῦνται.

A Synodi Carthaginensis. canon 41.

Synodi VI canon 29, et sancti Timothei canon

17.

Et legis caput 9.

8. In synaxibus cum aliis Scripturis legenda esse Evangelia, et psalmos canendos, lectionesque interjeciendas, atque idem officium semper celebrandum.

Synodi Laodicenæ canon 6, 17, 18, 19.

Synodi Carthaginensis can. 103.

9. Non oportere in Quadragesima panem offerre, neque martyrum commemorationes peragere, nisi in Sabbato et Dominica tantum : ac festum Annuntiationis. In cæteris vero diebus sanctæ Quadragesimæ, divinum pridem sanctiſticatorum celebretur officium.

B Synodi Laodicenæ canon 41 et 51, et synodi VI canon 2.

10. Non oportere quemquam fidelium a divinis synaxibus abesse : si enim per tres hebdomadas non intersit, siquidem sacrilegus deditus sit, deponatur ; laicus vero, excommunicetur.

Synodi VI canon 80.

11. Non oportere clericum in duarum urbium ecclesiis ordinari, sed una contentum esse juxta canonum definitionem, ab altera vero penitus recedere : siν vero, deponitur. In vicis vero qui sunt extra urbem, propter hominum defectum, hoc concedatur.

C Synodi Calchedonensis canon 10 et 20, et synodi VII canon 15.

12. Trisagio hymno non esse adjicendum : Crossifixus propter nos, hæreticorum enim est ejusmodi vox. Si quidem enim sacris addictus sit qui hoc dicit, deponatur ; laicus vero, excommunicetur.

Synodi VI canon 81.

13. Oportere solos sacerdotes ad sanctum altare accedere et communicare : ac defunctorum corporibus non esse dandam communionem.

Synodi Laodicenæ canon 19.

Synodi Carthaginensis 18, et synodi VI canon 83.

D 14. Non oportere quemquam laicorum sibi divina sacramenta impetrare, praesente episcopo, aut presbytero, aut diacono. Item communicantes debere in crucis figuram manus suas componere, sicutque ad divina sacramenta accedere.

Synodi VI canon 58 et 101.

15. Non oportere sancta eulogiarum nomine a parœcis ad parœcos transmitti, neque in privatis ædibus fieri oblationes absque Ecclesiæ episcopo aut presbytero.

Synodi Laodicenæ canon 14 et 58.

16. Non oportere qualecumque speciem nummi exigere ab his qui corpus Christi sumunt : aliqui deponuntur.

Synodi VI canon 23.

17. Non oportere plusquam canonicos cantores in medio ecclesiae cantare, aut ministros exorcizare, aut sacra vasa tangere, aut parami tradere, aut calicem benedicere: verum etiam nunquam manus relinquere; canentes vero nequaquam in conditis clamoribus hoc agere.

Synodi Laodicensis canon 15, 21, 22, 23, 25, 26 et 43.

Synodi VI canon 33, 75, et synodi VII canon 14.

18. Omnes ecclesiasticas traditiones non scriptas, ex consuetudine in Ecclesia receptas, scriptisque constitutionibus minime contrarias, esse servandas.

Sancti Basilii canon 90 et 91.

19. Non oportere contra Domini mandatum alia quæriam in sacrificium ad sanctum altare afferre, praeter solum panem et vinum aqua mistum: qui enim præter hæc facit, deponatur.

Sanctorum apostolorum canon 3.

Synodi Carthaginensis canon 37.

Synodi VI canon 28, 37 et 57.

20. Fructus et primicias quæ offeruntur, non esse sancto altari inferendas, sed domum miltendas, ut eas episcopos et cæteri clerici dividant. Qui autem hæc surantur aut auferunt præter voluntatem episcopi, anathemate feriuntur, ac quintuplo multulantur.

Sanctorum apostolorum canon 4 et 72.

Synodi Gangrenensis canon 2.

Synodi Carthaginensis canon 37.

Synodi VI canon 28, 57 et 99.

Theophili Alexandrini canon 8.

Et legis caput 19.

21. Non oportere linteum aut vas quodlibet sacrificatum aliis coipiam usui attribuere. Qui enim hoc facit, si quidem sacris deserviat, tanquam sacrilegus deponitur; laicus vero excommunicatur.

Sanctorum apostolorum canon 73.

Synodi in templo Sanctorum Apostolorum celebrata canon 10.

Et sancti Gregorii Nysseni canon 8.

22. Non oportere Dominica aut Pentecoste genuflectere, sed stantes Domino processus offerre.

Synodi Nicenæ canon 20.

Synodi VI canon 90.

Sancti Petri Alexandrini canon 15.

Sancti Basilii canon 90.

23. Cessandum esse ab operibus die Dominica, nisi necessitas urgeat; Sabbato vero operandum. Qui enim illud otiosi degunt, anathemate perceluntur.

Synodi Laodicensis canon 29.

24. Sanctas imagines erigendas esse atque adorandas, cum honor ad exemplar transeat. Si quis

A Συνόδους σ' κανών κχ'.

κχ'. "Οτι ού δει πλέον τῶν κανονικῶν φαλιῶν ἐν μεσῷ τῆς ἀκηλησίας φάλλειν, ή ἐφορχίζειν ὑπηρέτας· ή ἀπτεσθαι λεπάντων σκευῶν, ή δρτὸν διδόναι, ή ποτήριον εὐλογεῖν· ἀλλὰ μηδέποτε τὰ; Θύρας ἐγκαταλιμπάνειν· καὶ τοὺς φάλλοντας δὲ μὴ βοᾶς ἀτάκτοις χρωμένους τοῦτο ποιεῖν.

Συνόδου Λαοδικείας κανών ιε', κα', κβ', κγ', κε', κξ' καὶ μγ'.

Συνόδους σ' κανών: λγ' καὶ οε', καὶ συνόδους σ' κανών ιδ'.

ιη': "Οτι δει τηρεῖν καὶ τὰς ἀγράφους πάσας ἀκηλησιαστικὰς παραδόσεις, τὰς ἐκ συνηθείας δεδηγμένας τῇ Ἐκκλησίᾳ, καὶ μὴ ἐναντιουμένας ἐγγράφοις τύποις.

B Τοῦ ἀγίου Βασιλείου κανὼν ι' καὶ ια'.

ιθ'. "Οτι ού δει παρὰ τὴν τοῦ Κυρίου διάταξιν ἑτέρᾳ τινα εἰς θυσίαν προσάγειν τῷ ἀγίῳ θυσιαστηρίῳ, ή μόνον δρτὸν καὶ οἰνον ὑδατι μεριγμένον· ὁ γάρ παρὰ ταῦτα ποιῶν καθαιρεῖσθαι.

Τῶν ἀγίων ἀποστόλων κανὼν γ'.

Συνόδου Καρθαγένης κανὼν λζ'.

Συνόδους σ' κανὼν κη', λζ', καὶ νζ'.

κ': "Οτι ού δει εἰσάγεσθαι ἐν ἀγίῳ θυσιαστηρίῳ τὰς προσφερομένας καρποφορίας καὶ ἀπαρχάς, ἀλλ' εἰς οἶκον ἀποστέλλεσθαι, ὡς ἐν ἐπιμερίσωνται ταῦτα δ τε ἐπίσχοπος, καὶ οἱ λοιποὶ κληρικοὶ. Οἱ δὲ ταῦτα κλέπτοντες, ή ἀφαιρούμενοι παρὰ γνώμην τοῦ ἐπισκόπου, ἀναθεματίζονται, καὶ ζημιοῦνται πενταπλασία.

C Τῶν ἀγίων ἀποστόλων κανὼν δ' καὶ οθ'.

Συνόδου Γαγγρῶν κανὼν β'.

Συνόδου Καρθαγένης κανὼν λζ'.

Καὶ συνόδους σ' κανὼν κη', γζ' καὶ ιθ'.

Θεοφίλου Ἀλεξανδρείας κανὼν η'.

Καὶ νομικῶν κεφάλαιον ιθ'.

κο'. "Οτι ού δει δόθηνται ἡ σκευός τὸ οἰονοῦν ἀγιασθὲν εἰς ἑτέραν χρήσιν τινα σφετερίζεσθαι· ὁ γάρ τοῦτο ποιῶν, εἰ μὲν ιερωμένος ἔστιν, ὡς ιερόσυλος καθαιρεῖται· εἰ δὲ λατήδες, ἀφορίζεται ἀκοινωνήτως.

Τῶν ἀγίων ἀποστόλων κανὼν ογ'.

Συνόδου τῆς ἐν τῷ ναῷ τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων κανὼν ι'.

D Καὶ τοῦ ἀγίου Γρηγορίου Νύσσης κανὼν η'.

κβ'. "Οτι ού δει κλίνειν γόνυ ἐν Κυριακῇ, ή ἐν τῇ Πεντηκοστῇ· ἀλλ' ἔστωτας προσφέρειν τῷ Κυρίῳ τὰς εὐχάς.

Συνόδου Νικαίας κανὼν κ'.

Συνόδους σ' κανὼν ι'.

Τοῦ ἀγίου Πέτρου Ἀλεξανδρείας κανὼν ιε'.

Καὶ τοῦ ἀγίου Βασιλείου κανὼν ια'.

κγ'. "Οτι δει σχολάζειν τῶν ἕργων ἐν Κυριακῇ, εἰ μὴ ἀνάγκη κατεπείγει· ἐν δὲ τῷ Σαββάτῳ ἔργαζεσθαι. Οἱ γάρ ἀργοῦντες αὐτὰ, ἀναθεματίζονται.

Συνόδου Λαοδικείας κανὼν κθ'.

κδ'. "Οτι ού δει ἀναστηλοῦσθαι ἀγίας εικόνας, καὶ προσκυνεῖσθαι αὐτὰς, ὡς τῆς τιμῆς ἐπὶ τὸ πρωτό-

τυπον διαβαινούσης. Εἰ δὲ τις χρύπτει παρ' ἐκυρῷ
βιστίλον τῶν εἰκονομάχων, εἰ μὲν ἵερωμένος ἔστι, κα-
θειρέεται· εἰ δὲ λαίχδες, ἀφορίζεται.

Συνόδου ζ' κανὼν πρ'.

Συνόδου ξ' κανὼν ζ', θ'.

κα'. "Οτι οὐ δεῖ ἐπὶ τοῦ ἑδάφους σταυροῦ τύκον
κατασκευάζειν· ἀλλ' εἰ καὶ εὑρεθεῖη, παντὶ τρόπῳ
ἀφανίζεσθαι τοῦτον, ἀφορίζονται γάρ οἱ τοῦτο κα-
ταδεχθέμενοι.

Κανὼν ογ' συνόδου ζ'.

κα'. "Οτι οὐ δεῖ τοὺς πιστοὺς πρὸ τῆς ἱερινῆς
Ισημερίας τὸ Πάσχα ἐπιτελεῖν. Οἱ γάρ τοῦτο πιστοῦν-
τες, εἰ μὲν ἵερωμένοι εἰσὶ, καθαιροῦνται, καὶ ἀτι-
μάζονται· εἰ δὲ λαίχοι ἀφορίζονται, καὶ τῆς Ἐκ-
κλησίας ἐκβάλλονται.

Τῶν ἀγίων ἀποστόλων κανὼν ζ'.

Συνόδου Ἀντιοχείας κανὼν α'.

Συνόδου Καρθαγένης κανὼν λδ', να' καὶ ογ'.

κα'. "Οτι οὐ δεῖ τίνα τῶν πιστῶν τῇ ἐπαύριον τῆς
Χριστοῦ Γεννήσεως Ἐπιλύγια τῇ παναγίᾳ Θεοτόκῳ
ἐπιτελεῖν· ἀλλούτερον γάρ τὸν ἐκ τῆς Παρθένου θεοῦ
τόκον διολογοῦμεν. 'Ο δὲ τοῦτο πιστῶν, εἰ μὲν ἵερω-
μένος ἔστι, καθαιρεῖται· εἰ δὲ λαίχος ἀφορίζε-
ται.

Συνόδου ζ' κανὼν οθ'.

καη'. "Οτι δεῖ ἐγχρατεύεσθαι πρεσβύτερον, καὶ
διάκονον, καὶ ὑποδιάκονον ἀπὸ τῶν Ιδίων γυναικῶν
ἐν ταῖς ἡμέραις τῶν λειτουργιῶν αὐτῶν· οἱ γάρ μη
οὗτοι πιστοῦνται, καθαιροῦνται. Τοὺς δὲ λοιποὺς
κληρικοὺς οὐ χρὴ ἀναγκάζεσθαι εἰς τοῦτο.

Συνόδου Καρθαγένης κανὼν γ', δ', κα' καὶ ξ'.

Συνόδου ζ' κανὼν ιγ'.

καθ'. "Οτι οὐ δεῖ ἐν κυριακῷ πόλεως ἐπιχωρίους
πρεσβυτέρους προσφέρειν.

Συνόδου Νεοκαστρίας κανὼν ιγ'.

. λ'. "Οτι δεῖ καταφρονεῖν τῶν ἐν πίστεως ἀγά-
πας ποιούντων, καὶ συγκαλούντων τοὺς ἀδελφούς·
μη ποιεῖν δὲ ταύτας ἐν ἐκκλησίᾳ, ἐπειδὸν ἀφορίζονται
μήτε δὲ αἱρεῖν μέρη ἐν αὐταῖς· καὶ δεῖ οἱ ἔξευτε-
λίζοντες ταύτας, καὶ μηδ κοινωνοῦντες ταῖς κλήσεσιν
[κλάσεσιν], ἀναθεματίζονται.

Συνόδου Γαγγρῶν κανὼν ια'.

Συνόδου Λαοδικείας κανὼν κζ', ν' καὶ κη'.

Συνόδου Καρθαγένης μδ'.

Συνόδου ζ' κανὼν οδ'.

λα'. "Οτι δεῖ τοὺς τῇ ἐκκλησίᾳ προσφέγοντας
ἴλειθέρους τυγχάνειν· αἰτουμένων περὶ τούτων τῶν
τῆς ἐκκλησίας προσφύγων καὶ προεστῶταις Χριστια-
νικοτάτους βασιλεῖς.

Συνόδου Καρθαγένης κανὼν ξδ', πδ'.

λδ'. "Οτι οὐ δεῖ διδάσκειν λαίχην δημοσίᾳ, ἐπειδὸν
ἀφορίζεται ἡμέρας τεσχράκοντα· οὗτος δὲ λαίχην
γυναικαὶ ἐν ἐκκλησίᾳ· οὐδὲ προσκαθῆται ἐν αὐτῇ·
οὗτος εἰς ἄγιον θυσιαστήριον εἰσελθεῖν, ἐκτὸς τοῦ
βασιλέως μελλοντος προσάξαι· δῶρα Θεῷ· οὗτος δὲ
λιτάς ἔξεστι ποιεῖν λαίχοις.

Συνόδου Λαοδικείας κανὼν ια', μδ'.

Συνόδου ζ' κανὼν ξδ', ξθ' καὶ ο'.

A autem apud se occultum habet librum eorum qui
imagines oppugnant, si quidem sacris operetur,
deponatur: si vero laicus sit, segregetur.

Synodi VI canon 82.

Synodi VII canon 7, 9.

25. Crucis figuram super solum non esse effi-
gientam, verum et si reperiatur, omni modo ipsam
esse abolendam: qui enim hoc recipiunt, excom-
municantur.

Synodi VI canon 73.

26. Non oportere fideles ante vernum æquino-
ctium Pascha celebrare: qui enim hoc faciunt, si
quidem sacris addicti sint, deponuntur, ac digni-
tate privantur: si vero laici, segregantur, atque
ecclesia ejiciuntur.

B Sanctorum apostolorum canon 7.

Synodi Antiochenæ canon 1.

Synodi Carthaginensis canon 34, 51 et 73.

27. Non oportere quemquam fidelium postridie
Ghristi Nativitatis Purificationem sanctissimæ Del-
paræ celebrare. Divinum enim Virginis partum
purgamentorum expertem constemur. Qui autem
hoc facit, si quidem sacro munere fungatur, depo-
nitur; laicus vero segregatur.

Synodi VI canon 79.

28. Oportere presbyterum, diaconum et sub-
diaconum iis diebus quibus officiis suis funguntur,
ab uxoribus suis se continere: qui enim non ita
faciunt, dejiciuntur. Cæteri vero clericī non sunt
ad hoc cogendi.

Synodi Carthaginensis canon 3, 4, 25 et 60.

Synodi VI canon 43.

29. Non oportere ruris presbyteros in ecclesia
civitatis offerre.

Synodi Neocæsariensis canon 13.

30. Non esse contempndos eos qui ex fide aga-
pas faciunt et fratres convocant, eas vero in
ecclesia non esse faciendas; nam qui secus fa-
ciunt, excommunicantur; neque vero partes in ipsis
esse tollendas. Qui autem ipsas parvis faciunt, neque
vocationibus (F. fractionibus) communicant, ar-
athemate persecutiuntur.

Synodi Gangrensis canon 11.

Synodi Laodicensis canon 27, 30 et 28.

D Synodi Carthaginensis canon 42.

Synodi VI canon 74.

31. Oportere eos qui ad ecclesiam consurgunt
liberos esse: cum ipsis enim ecclesiæ per fugarum
ipsi etiam Christianissimi imperatores sint prote-
ctores.

Synodi Carthaginensis canon 64 et 84.

32. Non oportere laicum publice docere, alio-
qui excommunicatur diebus quadraginta; neque
vero mulierem in ecclesia loqui, neque presidere
in ea; neque ad sanctum altare accedere, præter
imperatorem munera Deo oblaturum. Neque etiam
laicis licet preces facere.

Synodi Laodicensis canon 11, 41.

Synodi VI canon 64, 69 et 70.

Legis caput. 75.

53. Non oportere intra templorum ambitus res venales proponere : neque facies superfluo cultu ita exornare, ut spectantes ad libidinem peccare possint : qui enim ita facit, segregatur.

Synodi VI canon 76 et 100.

34. Non oportere citra magnam necessitatem, quae in itinere incidat, qualemcumque jumentum in sacrum templum introducere : verum neque rewanere in eo, ant inter catechumenos quemquam cum muliere habitantem. Qui enim haec faciunt, si quidem sacris addicti sint, deponuntur; si vero laici, excommunicantur.

Synodi VI canon 88 et 97.

35. Oportere primum instruere et docere fidem, deinde baptizare in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti, tribus mersionibus, atque ungere unguento post baptismum : non autem, sicut nonnulli haeretici, in tres principii expertes, aut tres filios, aut tres paracletos : neque etiam in una mersione in mortem Domini. Qui enim ita faciunt, deponuntur.

Sanctorum apostolorum canon 49 et 50.

Synodi Laodicenæ canon 45, 46, 47 et 48.

Synodi Constantinopolitanæ canon 7; et synodi VI canon 78.

36. Oportere etiam parvulos infantes in remissionem peccatorum baptizare, propter adhærens ipsis peccatum ex Adami prævaricatione. Item quod sancti baptismatis gratia virtutem et auxilium præbet contra peccatum. Qui enim non ita faciunt et dicunt, anathemate perculuntur.

Synodi Carthaginæ canon 110, 111, 112 et 113.

37. Neminem dicendum esse peccati expertem : qui enim hoc dicit anathemate percellitur.

Synodi Carthaginæ canon 114, 115 et 116.

38. Non oportere eum qui vere baptizatus sit iterum baptizare, neque eos qui ab haereticis baptizantur, aut eos qui ab impiis inquinati sunt non baptizare : verum neque mortuum baptizare ; qui enim haec faciunt, gradu moventur. Eos autem qui a schismaticis, iisque qui seorsim ab Ecclesia conventus celebrant baptizantur, suscipiendo oportet, verum cum exacta et diligentia inquisitione.

Sanctorum apostolorum canon 46, 47 et 68.

Synodi .... canon 19.

Synodi Carthaginensis canon 18 et 48.

Sancti Basili canon 1 et 47.

Et Epistola ad sanctum martyrem episcopum Antiochiae.

39. Baptizandam esse prægnantem quandocumque voluerit. Item ægrotantem non esse baptizandum, nisi hoc postulet. Si vero mente captus sit, ac mortis tempore propinquai ejus sanctum baptismum requirant, baptizatur. Similiter etiam qui a diabolo vexatur, moribundus baptiza-

A Νομικὸν κεφάλαιον οὐ.

λγ'. "Οτι οὐ δεῖ προτιθέναι ὅντα ἐν τοις τῶν Ἱερῶν περιβόλοις · οὐτε ἴστορεῖσθαι πρόσωπα ἐν καλλωπισμῷ δυνάμενα ἔλεγεν τοὺς ὄρωντας εἰς ἡδονὴν · διὰρά οὐτα ποιῶν ἀφορίζεται.

Συνδους ζ' κανὼν οὐ' καὶ ρ'.

λδ'. "Οτι οὐ δεῖ χωρὶς μεγάλης ἀνάγκης ἐν δδῷ καταλαβούσῃς τὸ οἰουσῦν κτῆμας εἰς Ἱερὸν ναὸν εἰσάξαι · ἀλλ' οὐδὲ καταμένειν ἐν αὐτῷ τίνα, ή ἐν τοῖς κατηχουμένοις τοῦ ναοῦ γυναικὶ συνηκούντα · οἱ γὰρ ταῦτα ποιοῦντες, εἰ μὲν Ἱερωμένον εἰσὶ, καθιεροῦνται · εἰ δὲ λαῖκοι, ἀφορίζονται.

Συνδους ζ' κανὼν πη' καὶ ξζ'.

λε'. "Οτι δεῖ πρότερον κατηχῆσαι, καὶ ἐκδιδάσκειν τὴν πίστιν · εἴτα βαπτίζειν εἰς τὸ δυναμα τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἄγιου Πνεύματος, ἐν τρισὶ καταδύσεος · καὶ χρίσθαι. μύρῳ μετὰ τὴ βάπτισμα · καὶ οὐχ, ὡς τινες τῶν αἱρετικῶν, εἰς τρεῖς ἀνάρχους, ή τρεῖς ιεροὺς, ή τρεῖς παρακλήτους· οὐτε μήν ἐν μιᾷ καταδύσει τῇ εἰς τὸν θάνατον τοῦ Κυρίου · οἱ γὰρ οὐτα παιοῦντες καθιεροῦνται.

Τῶν ἀγίων ἀποστόλων κανὼν μθ' καὶ ν'

Συνδους Λαοδικείας κανὼν με', με'', μζ' καὶ μη'.

Συνδους Κωνσταντινουπόλεως κανὼν ζ', καὶ συνδους ζ' κανὼν οη'.

λζ'. "Οτι δεῖ καὶ τὰ μικρὰ βρέφη εἰς ἀφεσιν ἀμαρτιῶν βαπτίζειν, διὰ τὴν ἐπικειμένην αὐτοῖς ἀμαρτιῶν ἐκ τῆς τοῦ Ἀδάμ παραβάσεως · καὶ δει τὴ Χάρις τοῦ ἄγιου βαπτισματος δύναμιν καὶ βοήθειαν παρέχει πρὸς τὸ μὴ ἀμαρτάνειν. Οἱ γὰρ μη οὐτα ποιοῦντες καὶ λέγοντες, ἀναθεματίζονται.

Συνδους Καρθαγένης κανὼν ρι', ρια', ριβ' καὶ ριγ'.

λζ'. "Οτι οὐ δεῖ λέγειν τινὰ ἀναμάρτητον · διὰ τοῦτο λέγων ἀναθεματίζεται.

Συνδους Καρθαγένης κανὼν ριδ', ριε' καὶ ρις'.

λη'. "Οτι οὐ δεῖ τὸν κατὰ ἀλήθειαν ἔχοντα βάπτισμα πάλιν ἀναβαπτίζειν· οὐτε μήν τοὺς παρὰ τῶν αἱρετικῶν βαπτιζομένους, ή παρὰ τῶν ἀτεβόν μεμολυσμένους μὴ βαπτίζειν · ἀλλ' οὐδὲ τεθνεῶτα βαπτίζειν · καθαροῦνται γὰρ οἱ παρὰ ταῦτα ποιοῦντες. Τοὺς δὲ παρὰ τῶν ἀποσχιστῶν, καὶ τῶν τὰς παρασυναγωγὰς ποιοῦντων βαπτιζομένους δέχεσθαι δεῖ, πλὴν μετὰ δοκιμασίας ἀκριβοῦς.

Τῶν ἀγίων ἀποστόλων κανὼν με', με'' καὶ ξη'.

Συνδους... κανὼν ιθ'.

Συνδους Καρθαγένης κανὼν ιη' καὶ μη'.

Καὶ τοῦ ἀγίου Βατιλείου κανὼν α' καὶ με''.

Καὶ ἐπιστολὴ πρὸς τὸν ἄγιον μάρτυρα ἐπίσκοπον Ἀντιοχείας.

λθ'. "Οτι βαπτίζεσθαι τὴν κυοφρούσαν ὄποτε καὶ βούλεται · καὶ δει τὸ ἀσθενῶν οὐ βαπτίζεται, εἰ μή ἐπιζητεῖ τοῦτο. Εἰ δὲ ἐχρεινής γένηται, καὶ ἐν τῷ καιρῷ τοῦ θανάτου αὐτοῦ ἐπιζητοῦσιν εἰ δοις αὐτοῦ τὸ ἄγιον βαπτισμα, βαπτίζεται · δοιοίς δὲ καὶ ὁ διαμονήμενος ἐν τῷ θανάτῳ αἰτεῖ γιαπτί-

ζεισι· δμοίως καὶ ὁ ἀμφιβολεῖς ζῶν εἰ τοῦ· Αταρ· item is de quo dubium est an sit baptizatas. πτίσθη.

Συνόδου Νικαιας κανὼν σ'.

Συνόδου Καρθαγένης κανὼν μετ' καὶ οὐ', καὶ τοῦ ἀγίου Τιμοθέου κανὼν δ'.

μ'. "Οτι δεὶ τὸν ἐπίσκοπον χειροτονεῖσθαι ὑπὸ τριῶν, ή καὶ ὑπὸ πάντων τῶν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ἐπιτέσπων, λέ· Ἐτη δέργοντα τῇ ἡλικίᾳ. Ψηφίζονται δὲ ταῦτα κοσμικοὶ, καὶ μοναχοὶ εἰς ἐπισκόπους, ἔχοντες τοῦ μητροπολίτου τὸ κύρος. Ἐπὶ δὲ ταῖς ἵως γνωμέναις ἀντιλαγότας ἡ τῶν πλειόνων φῆμος χρατεῖ· πᾶσὴν μετὰ δοκιμασίας πολλῆς αἱ χειροτονίαι γίνονται. Καὶ διὰ δεὶ τοὺς μέλλοντας χειροτονηθῆναι διαιρετρύσθαι φυλάττειν τοὺς θείους καὶ ἱεροὺς κανόνας· καὶ οὐδὲ ἐπιτρέπειν δεὶ τοῖς δηλοῖς τὴν ἐπιλεγήν. Ὁ δὲ παρὰ ταῦτα ποιῶν καθαιρεῖται.

Τῶν ἀγίων ἀποστόλων κανὼν α'.

Συνόδου Νικαιας κανὼν δ' καὶ ε'.

Συνόδου Ἀντιοχείας κανὼν ιθ'.

Συνόδου Λαοδικείας κανὼν ε' καὶ ιγ'.

Συνόδου Σάρδεων κανὼν σ' καὶ ι'.

Συνόδου Καρθαγένης κανὼν ιγ', ιη', μο' καὶ ν'.

Συνόδου ζ' κανὼν β'.

Συνόδου ἐν τῷ ναῷ τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων κανὼν ιε'.

Νομικὸν κεφάλαιον β', χη', χθ', λ', λα' καὶ λγ'.

μα'. "Οτι δεὶ τοὺς πρεσβυτέρους, καὶ διακόνους, καὶ λοιποὺς κληρικοὺς ὑπὸ ἐνδεξαμένων χειροτονεῖσθαι, καὶ μὴ εἶναι τούτους πέρα τοῦ διοντος δριθροῦ. Καὶ διὰ μετὰ δοκιμασίας πολλῆς χειροτονεῖσθαι· καὶ διὰ δεὶ τοὺς μέλλοντας χειροτονεῖσθαι διαιρετρύσθαι φυλάττειν τοὺς θείους καὶ ἱεροὺς κανόνας· καὶ τὸ μὴ έχειν τινὰ ἀδάπτιστον ἐν τῷ οἴκῳ αὐτῶν· καὶ τὸ μὴ εἶναι ἀγράμματόν τινα τούτων, καὶ μὴ κατὰ γένος· τὰς χειροτονίας γίνεσθαι, ἀλλὰ κατ' ἀξίαν· τὸν μὲν πρεσβύτερον τριάκοντα ὄντα ἐτῶν· τὸν δὲ διάκονον κα', καὶ τὸν ὑπερδιάκονον εἰκοσι· τὸν δὲ ἕνανγνώστην ὄκτω. Οἱ γάρ παρὰ ταῦτα ποιῶντες καθαιροῦνται.

Τῶν ἀγίων ἀποστόλων κανὼν β'.

Συνόδου Νικαιας κανὼν ιε', ιβ'.

Συνόδου Λαοδικείας κανὼν ιγ'.

Συνόδου Σαρδηνίας κανὼν ι'.

Συνόδου Καρθαγένης κανὼν ισ', ιη' καὶ λσ'.

Συνόδου ζ' κανὼν ιθ', ιε' καὶ λγ'.

Τοῦ ἀγίου Βασιλείου κανὼν πη'.

Τοῦ ἀγίου Κυριλλοῦ κανὼν δ', ε', σ' καὶ λγ'.

Νομικὸν κεφάλαιον δ', χ', μδ', μγ', μδ' καὶ μη'. μρ'. "Οτι δεὶ καταδέχεσθαι τὴν χειροτονίαν καὶ τὴν λειτουργίαν τὸν προδιάβολον εἰς βαθύμον ἐπισκόπου, ή πρεσβύτερου, ή διοικέντος· καὶ φροντίζειν τοῦ ἐγχειρισθέντος αὐτῷ λαοῦ. Ὁ γάρ μὴ καταδέχμενος ἀφορίζεται ἔως ἂν καταδέξηται, η ἔως ἂν δράσῃ περὶ αὐτῶν τι ή τελεία σύνοδος τῆς ἐπαρχίας.

Τῶν ἀγίων ἀποστόλων κανὼν λσ'.

Συνόδου Ἀντιοχείας κανὼν ιζ'.

Συνόδου Καρθαγένης κανὼν λα'.

μγ'. "Οτι δεὶ τοὺς χαροτυνγένεντες ἐπισκόπους,

Synodi Ιωαννα canon 6.

Synodi Carthag. canon 46 et 72; et S. Timothei canon 4.

40. Episcopum a tribus, aut etiam ab omnibus provincie episcopis, triginta quinque annos natum, esse ordinandum. Eliguntur etiam in episcopos, sacerdulares et monachi, metropolitani auctoritate confirmati. Ubique vero aequalia fueri partium studia, plurium suffragium praevalet: verumtamen cum multa inquisitione ordinationes fierint. Item oportere ordinandos protestari se divinos et sacros canones servaturos: neque permittenda est plebi electio. Qui autem contra haec faciunt, deejiciantur.

Sanctorum apostolorum canon 1.

Synodi Nicenae canon 4 et 5.

Synodi Antiochenae canon 19.

Synodi Laodicensis canon 5 et 13.

Synodi Sardicensis canon 6 et 10.

Synodi Carthag. canon 13, 18, 49 et 50.

Synodi VII canon 2.

Synodi in templo Sanctorum Apostolorum canon 17.

Legis caput 2, 28, 29, 30, 31 et 55.

41. Presbyteros, diaconos et ceteros clericos ab uno episcopo esse ordinandos, ac non plures quam necessaria sit, idque cum multa examinatione. Item ordinandos protestari oportere se divinos sacrosque canones servaturos, ac neminem qui non sit baptizatus, se domi suæ habere, nec quemquam horum illitteratum esse, ac non secundum genus, sed secundum meritum ordinationes fieri: presbyterum quidem triginta annos natum, diaconum 25, subdiaconum 20, lectorum vero 8. Qui enim contra haec faciunt, gradu deejiciuntur.

Sanctorum apostolorum canon 2.

Synodi Nicenae canon 11, 12.

Synodi Laodicensis canon 13.

Synodi Sardicensis canon 10.

Synodi Carthaginensis canon 16, 18 et 36.

Synodi VI canon 14, 15 et 33.

Sancti Basilii canon 88.

Sancti Cyrilli canon 4, 5, 6 et 33.

Legis caput 4, 20, 42, 43, 44 et 48.

42. Oportere eum qui ad episcopi aut presbyteri aut diaconi gradum promotus est, ordinem ministeriumque suscipere, sibique commissi populi curam gerere: quisquis enim non suscepit, segregatur, donec suscepere, vel donec integra ac plena provinciae synodus de ipso aliquid statuerit.

Sanctorum apostolorum canon 36.

Synodi Antiochenae canon 17.

Synodi Carthag. canon 31.

13 Oportere ordinatos episcopos, a sua parochia

non receptos, citra suam culpani, dignitate sua
gaudere, ac munus suum obire, donec perfecta
synodus de ipsis statuerit; clerum vero ejus quae
non recuperit paroeciae excommunicari.

Sanctorum apostolorum canon 36.

Synodi Antiochenæ canon 18.

44. Oportere etiam ex eunuchis in omni sacro
gradu ordinari, si alioqui digni sint, aut ex
hominiū injuria vel morbo virilia amiserint, vel
si forte sic nati sint. Si quis autem propria voluntate
exsectus fuerit, in clericum prorsus non admittitur,
ut qui sibi ipse manus violentas attulerit.
Quin etiam qui sanos castrant, homicidæ sunt:
atque idecirco, si quidem sacræ initiali sint, depo-
nuntur; si vero laici, segregantur per tres annos.

Sanctorum apostolorum canon 21, 22 et 23.

Synodi Nicæna canon 1.

**Synodi in templo Sanctorum Apostolorum cc. e-
braicæ 8.**

45. Eum qui dignus sit ad episcopatum esse
promoveandum, licet altero oculo sit privatus, vel
erubo debilis; si vero surdus sit aut cæcus omnino,
non est promovendus.

Sanctorum apostolorum canon 27 et 78.

46. Non oportere servos ad clericum promoveri,
aut monachos fieri, nisi libertate donati sint a
dominiis suis coram tribus testibus, aut triennium
expleverint, ita ut nullus possit eos in servitutem
pertrahere. Qui autem contra hæc facit, excom-
municationi subjicitur. Qui vero docent eos domi-
nos suos contemnere, atque ab eorum servitute
recedero, anathemate feriuntur.

Sanctorum apostolorum canon 82.

Synodi Gangrensis canon 5.

Synodi Calchedonensis canon 4.

Synodi VI canon 85.

Et legis caput 8, 50 et 51.

47. Non oportere episcopum nulli Ecclesiæ ad-
dictum, vacante Ecclesiæ invadere, citra con-
sensum provinciæ metropolitani atque episcoporum:
sin vero, ab Ecclesiæ ejiciuntur.

Synodi Antiochenæ canon 16.

48. Non oportere sacerdotalium magistratum
auctoritate quemquam ad sacerdotium pervenire,
aut Ecclesiæ regimen suscipere. Deturbantur enim
ac segregantur ipsis una cum iis omnibus qui cum
ipsis communicant.

Sanctorum apostolorum canon 30.

Synodi Calchedonensis canon 12.

Synodi VII canon 3.

49. Non oportere pecunia dignitatem episco-
palem aut sacerdotalem consequi: ipse enim
ordinatus et qui ordinavit eum gradu dejiciuntur,
atque Ecclesiæ excluduntur, velut Simon Magus.
Non solum autem hi, sed et si qui ejusmodi rebus
intervenisse reperti fuerint.

Sanctorum apostolorum canon 29.

A καὶ μὴ διχθέντας ὑπὸ τῆς Ιδίας παροικίας, οὐ παρὰ τὴν ξαντῶν αἰτίαν, μετέχειν τῆς τιμῆς, καὶ τῆς λειτουργίας, ἵνα ἂν ἡ τελεία σύνοδος δρῖσῃ περὶ αὐτῶν· τὸν δὲ κλήρον τῆς μη δεξαμένης παροικίας ἀφορισθῆναι.

Τῶν ἀγίων ἀποστόλων κανὼν λς'.

Συνόδου Ἀντιοχείας κανὼν ιη'.

μδ'. "Οτι δεὶ καὶ ἐξ εὐνούχων χειροτονεῖσθαι ἐν παντὶ Ἱερατικῷ βαθμῷ, ἐὰν δὲ λαώς ἀξιοὶ εἰσιν, η καὶ ἐξ ἐπηρεάς ἀνθρώπων, η προσπεσθόντος νοσήματος ἀφηγεθήσαν τὰ ἀνθρώπων· η ἐὰν οὐτας ταῖς ἔγεντθησαν. Εἰ δὲ οἰκεῖ γνώμῃ εὐνούχισθε τις, εἰς κλήρον δλῶς οὐκ ἔρχεται, ὡς αὐτοφορευτῆς γιγονώς. Ἀλλὰ καὶ οἱ εὐνοῦχοιζοντες ὑγιαίνοντας φευγεῖσι εἰσι· καὶ διὰ τοῦτο, εἰ μὲν λειψαντας εἰσι, καθαιροῦνται· εἰ δὲ λαϊκοί, ἀφορίζονται· ἐπὶ γένετη.

Τῶν ἀγίων ἀποστόλων κανὼν κα', κρ' καὶ κτ'.

Συνόδου Νικαίας κανὼν α'.

Συνόδου ἐν τῷ ναῷ τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων γ'.

με'. "Οτι δεὶ τὸν δξιον προάγεσθαι εἰς ἐπίσκοπον, καὶ ἀνάπτηρος η τὸν δρθαλμὸν, η τὸ σκέλος πεκληγμένος· εἰ δὲ κωφός εἴη η τυφλὸς πάντη, μὴ γένεσθαι.

Τῶν ἀγίων ἀποστόλων κανὼν κζ' καὶ οη'.

μζ'. "Οτι οὐ δεὶ οἰκέτας εἰς κλήρον προάγεσθαι, η μοναχοὺς γίνεσθαι, εἰ μὴ ἐλευθερωθῶσι παρὰ τῶν Ιδίων δεσποτῶν ἐπὶ τρισι μάρτυσιν· η πληρώσωσι τριετιαν μηδενὸς ταύτους [for. δυναμένου] εἰς δουλείαν ἔλκεσθαι. Ο δὲ παρὰ ταῦτα ποιῶν, ἀκοινωνησίᾳ καθυποβάλλεται. Καὶ οἱ διδάσκοντες δὲ τούτους τῶν Ιδίων κυρίων καταφρονεῖν, καὶ ἀφίστασθαι τῆς δουλείας αὐτῶν, ἀναθεματίζονται.

Τῶν ἀγίων ἀποστόλων κανὼν πβ'.

Συνόδου Γαγγρῶν κανὼν γ'.

Συνόδου Καλχηδόνος κανὼν δ'.

Συνόδου ζ' κανὼν πε'.

Καὶ νομικὸν κεφάλαιον η', ν' καὶ γζ'.

μζ'. "Οτι οὐ δεὶ σχολάζοντα ἐπίσκοπον σχολάζουσαν Ἐκκλησίαν ἀρπάζειν δίχα γνώμης τοῦ κατέχωραν μητροπολίτου, καὶ τῶν ἐπίσκοπων· εἰ δὲ μὴ, ἀπόδητος γίνεται τῆς Ἐκκλησίας.

Συνόδου Ἀντιοχείας κανὼν ιε'.

μη'. "Οτι οὐ δεὶ διὰ χρημάτων δξίας ἐπισχετῆς η Ἱερατικῆς μετασχεῖν· καθαιρεῖται γάρ καὶ αὐτὸς, καὶ ὁ χειροτονησας αὐτὸν· καὶ τῆς Ἐκκλησίας ἀκόπτονται, ὡς Σίμων ὁ Μάγος. Οὐ μόνον δὲ οὗτοι, ἀλλὰ καὶ εἰ τινες εὑρεθῶσι μεσιτεύοντες· τοῖς τοιούτοις.

Τῶν ἀγίων ἀποστόλων κανὼν λ'.

Συνόδου Καλχηδόνος κανὼν ιβ'.

Συνόδου ζ' κανὼν γ'.

μη'. "Οτι οὐ δεὶ διὰ χρημάτων δξίας ἐπισχετῆς η Ἱερατικῆς μετασχεῖν· καθαιρεῖται γάρ καὶ αὐτὸς, καὶ ὁ χειροτονησας αὐτὸν· καὶ τῆς Ἐκκλησίας ἀκόπτονται, ὡς Σίμων ὁ Μάγος. Οὐ μόνον δὲ οὗτοι, ἀλλὰ καὶ εἰ τινες εὑρεθῶσι μεσιτεύοντες· τοῖς τοιούτοις.

Τῶν ἀγίων ἀποστόλων κανὼν κθ'.

Συνέδου Καλχηδόνος κανών χρ'.
Συνέδου σ' κανών χρ'.

Συνέδου ζ' κανών ε'.

Ἐπιστολὴ τοῦ ἡγίου Ταραστού.

Τοῦ ἡγίου Βεσιλείου κανών πε'.

Ἐπιστολὴ Γενναδίου πατριάρχου.

Νομικήν κεφάλαιον β'.

ν'. "Οτι ού δει τοὺς κατ' ἀλήθειαν χειροτονηθέντας ἐκ δευτέρου χειροτονεῖσθαι· ἐπεὶ καθετοῦνται καὶ αὐτοὶ καὶ οἱ χειροτονοῦντες αὐτούς.

Τῶν ἄγίων ἀποστόλων κανών ἥη'.

Συνέδου Καρθαγένης κανών μη'.

νβ'. "Οτι ού δει τὸν ἐπίσκοπον ίδιψι συγγενεῖ χαρούμενον ή φίλω, ή ἀντ' αὐτοῦ χειροτονεῖν δν βούλεται. Ό γάρ ποιῶν τοῦτο ἀφορίζεται· καὶ ή ταυτή χειροτονία δικυρος μάνει.

Τῶν ἄγίων ἀποστόλων κανών ος'.

Συνέδου Ἀγιοχίας κανών χρ'.

νρ'. "Οτι δει τοὺς έξ έθνων χειροτονεῖσθαι μέλεντας μετὰ τὸ βάπτισμα δοκιμάζειν καιρῷ ἀρμοδίῳ, καὶ οὗτω χειροτονεῖν. Οι δὲ μή οὕτω ποιοῦντες καθαιρύονται.

Τῶν ἄγίων ἀποστόλων κανών π'.

Συνέδου Ἀγκύρας κανών ιβ'.

Συνέδου Νικαίας κανών β'.

Δαοδίκειας κανών γ'.

νγ'. "Οτι ού δει τινὰ ἀπολελυμένω; χειροτονεῖσθαι, εἰ μή ίδικῶς ἐν ἐκκλησίᾳ ή μοναστηρίῳ ἐπικηρύττειο· εἰ γάρ οὗτω χειροτονούμενοι καθαιρύονται.

Συνέδου Καλχηδόνος κανών ζ'.

νδ'. "Οτι δει τὰ διαφέροντα κληρικοῖς [ἰσ. κληροφ] τῷ έξ έσχάτης πεντα; εἰς κλῆρον προσαχθέντες, καὶ ἐκ τούτου ἐπικεισαμένῳ χωρὶς ή ἀγρούς, ὑποκείσθαι τῷ ἔξουσιασμῷ τῆς Ἐκκλησίας.

Συνέδου Καρθαγένης κανών λζ'.

νε'. "Οτι ού δει δαιμονῶντα εἰς κλῆρον πρόσγεσθαι, ή τοὺς πιστοὺς συνεύχεσθαι, ή τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ μεταλαβεῖν συχνάκις, ἀλλὰ διὰ χρήσου, καὶ τότε ἐὰν μή βλασphemῇ. Καθαρισθεῖς ἢ τοῦ δαίμονος, ἐὰν ἀλλοις δέξιος ή, καθιερώθησα.

Τῶν ἄγίων ἀποστόλων κανών οθ'.

Τοῦ ἄγίου Τιμοθέου κανών γ'.

νς'. "Οτι ού δει πρεσβυτέρους εἰσιέναι πρὸ τοῦ ἐπισκόπου ἐν τῇ καθέδρᾳ οὗτος δὲ [f. διακόνους] μεταδόντας τοὺς λεπεύσιν, ή πρὸ τοῦ ἐπισκόπου μεταλαχεῖν· ὑπηρέται γάρ τοῦ ἐπισκόπου εἰσὶ, τῶν δὲ πρεσβυτέρων ἀλλάτους. Καὶ διὰ τοῦτο οὐδὲ καθησθαι αὐτοὺς ἀρμόδιες ἐν μέσῳ τῶν πρεσβυτέρων· καὶ τοὺς διακόνους δὲ παρὰ τῶν λοιπῶν κληρικῶν δημοιώς τιμάσθαι προσήκει.

Συνέδου Νικαίας κανών ιη'.

Συνέδου Δαοδίκειας κανών κ' καὶ νς'.

Συνέδου σ' κανών ζ':

νζ'. "Οτι δει ἐκδίκους ἀπὸ τοῦ βασιλέως αἰτῆσαι κατὰ τῆς τοῦ πλησίου τυραννίδος, ή ἐπιλογῆς τῶν ἀρχιερέων, διὰ τὴν τῶν ἐκκλησιῶν καὶ τῶν πενήτων

A Synodi Calchedonensis canon 22.

Synodi VI canon 22.

Synodi VII canon 5.

Epistoli sancti Tarasii.

Sancti Basilii canon 85.

Epistola Gennadii patriarchæ.

Legis caput 2.

50. Non oportere vere ordinatos denio ordinari.

Siquidem deponuntur tum ipsi, tum etiam illi qui ipsos ordinant.

Sanctorum apostolorum canon 68.

Synodi Carthaginensis canon 48.

51. Non oportere episcopum consanguineo suo aut amico gratificari, aut in suum locum quemcumque velit ordinare. Qui enim hoc facit excommunicatur, atque ejusmodi ordinatio manet irrita.

Sanctorum apostolorum canon 76.

Synodi Antiochenæ canon 23.

52. Eos qui ex gentilibus ordinandi sunt, post baptismum congruo tempore probandos esse, sicut ordinandos. Qui autem non ita faciunt, depontur.

Sanctorum apostolorum canon 80.

Synodi Ancyranæ canon 12.

Synodi Nicænæ canon 2.

Laodicens canon 3.

53. Non oportere quemquam absolute ordinari, nisi seorsim in ecclesia aut monasterio denunciatur. Qui enim ita ordinantur deponuntur.

Synodi Calchedonensis canon 6.

54. Oportere ea quae pertinent ad clericum ex extrema paupertate ad clerum proiectum, quicquid ex hoc prædia et agros acquisivit, Ecclesiæ potestati subjici.

Synodi Carthaginensis canon 37.

55. Daemoniacum non debere ad clerum provehiri, aut cum fidelibus orare, aut corporis Christi crebro participem fieri, sed post longum intervallum, ac tum si non blasphemet. Cum vero a diabolo mundatus fuerit, si aliqui dignus sit, consecretur.

D Sanctorum apostolorum canon 79.

Sancti Timothei canon 3.

56. Non oportere presbyteros ante episcopum in cathedram ingredi, neque diaconos sacerdotibus communionem dare, aut ipsam ante episcopum sumere: ministri enim sunt episcopi, presbyteris vero inferiores. Atque idcirco neque sedere ipsos convenit in medio presbyterorum: diaconos vero a reliquis clericis similiter etiam honorari convenit.

Synodi Nicænæ canon 18.

Synodi Laodicens canon 20 et 56.

Synodi VI canon 7.

57. Oportere vindices ab imperatore petere contra proximi tyrannidei, ex episcoporum electione, propter ecclesiarum et panperum oppressionem.

nou receptos, citra suam culpani, dignitate sua gaudere, ac munus suum obire, donec perfecta synodus de ipsis statuerit; clerum vero ejus quae noui recuperit paroecie escuinunicari.

Sanctorum apostolorum canon 36.

Synodi Antiochenæ canon 18.

44. Oportere etiam ex eunuchis in omni sacro gradu ordinari, si aliqui digni sint, aut ex hominum injuria vel morbo virilia amiserint, vel si forte sic nati sint. Si quis autem propria voluntate exsuctus fuerit, in clerum prorsus non admittitur, ut qui sibi ipse manus violentas attulerit. Quoniam etiam qui sanos castrant, homicidæ sunt: atque ideo, si quidem sacris initiali sint, deponuntur; si vero laici, segregantur per tres annos.

Sanctorum apostolorum canon 21, 22 et 23.

Synodi Nicænæ canon 1.

Synodi in templo Sanctorum Apostolorum cœlebrae 8.

45. Eum qui dignus sit ad episcopatum esse promovendum, licet altero oculo sit privatus, vel erubo debilis; si vero surdus sit aut cæcus omnino, non est promovendus.

Sanctorum apostolorum canon 27 et 78.

46. Non oportere servos ad clericum promovere, aut monachos fieri, nisi libertate donati sint a dominis suis coram tribus testibus, aut triennium compleverint, ita ut nullus possit eos in servitute perfrahere. Qui autem contra hæc facit, excommunicationi subjicitur. Qui vero docent eos dominos suos contemnere, atque ab eorum servitute recedero, anathemate feriuntur.

Sanctorum apostolorum canon 82.

Synodi Gangrensis canon 5.

Synodi Calchedonensis canon 4.

Synodi VI canon 85.

Et legis caput 8, 50 et 51.

47. Non oportere episcopum nulli Ecclesiæ ad dictum, vacante Ecclesiæ invadere, citra consensum provinciæ metropolitani atque episcoporum: sin vero, ab Ecclesiæ ejicitur.

Synodi Antiochenæ canon 16.

48. Non oportere sacerdotium magistratum auctoritate quemquam ad sacerdotium pervenire, aut Ecclesiæ regimen suscipere. Deturbantur enim ac segregantur ipsi una cum iis omnibus qui cum ipsis communicant.

Sanctorum apostolorum canon 30.

Synodi Calchedonensis canon 12.

Synodi VII canon 3.

49. Non oportere pecunia dignitatem episcopalem aut sacerdotalem consequi: ipse enim ordinatus et qui ordinavit eum gradu dejiciuntur, atque Ecclesia excluduntur, velut Simon Magnus. Non solum autem hi, sed et si qui ejusmodi rebus intervenisse reperti fuerint.

Sanctorum apostolorum canon 29.

Α καὶ μὴ δεχθέντας ὑπὸ τῆς ίδιας παροικίας, οὐ παρὰ τὴν ἐαυτῶν αἰτίαν, μετέχειν τῆς τιμῆς, καὶ τῆς λειτουργίας. Εἴς ἀν τὴ τελεία σύνοδος δρῖσῃ περὶ αὐτῶν· ἐν δὲ κλήρον τῆς μὴ δεξαμένης παροικίας ἀφορισθῆναι.

Τῶν ἀγίων ἀποστόλων κανὼν λ^ς.

Συνόδου Ἀντιοχείας κανὼν ε^τη'.

μδ'. Ὅτι δεὶ καὶ ἐξ εὐνούχων χειροτονεῖσθαι ἐν παντὶ Ἰερατικῷ βαθμῷ, ἐὰν ἀλλὰς ἀξιοῦ εἰσιν, η καὶ ἐξ ἐπηρεάς ἀνθρώπων, η προσπεσόντος νοσήματος ἀφησθέθειν τὰ ἔνδρων· η ἐὰν οὐτως ἰσως ἐγενήθησαν. Εἰ δὲ οἰκεῖ γνώμη εὐνούχισθη τις, εἰς κλήρον ὅλως οὐκ ἔρχεται, ὡς αὐτοφορευτῆς γεγονώς. Ἀλλὰ καὶ οἱ εὐνούχοιζοντες ὑγιαίνοντας φευγεῖσθαι εἰσι· καὶ διὰ τοῦτο, εἰ μὲν ἱερωμένοι εἰσι, καθαιροῦνται· εἰ δὲ λαῖκοι, ἀφορίζονται· ἐπὶ γένετη.

Τῶν ἀγίων ἀποστόλων κανὼν κα', κρ' καὶ κχ'.

Συνόδου Νικαίας κανὼν α'.

Συνόδου ἐν τῷ ναῷ τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων γ'.

με'. Ὅτι δεὶ τὸν ἀξιον προάγεσθαι εἰς ἐπίσκοπον, καὶ ἀνάπτηρος ἢ τὸν δρθαλμὸν, η τὸ σκέλος πεπληγμένος· εἰ δὲ κωφός εἴη η τυφλὸς πάντη, μὴ γίνεσθαι.

Τῶν ἀγίων ἀποστόλων κανὼν κζ' καὶ οη'.

μζ'. Ὅτι οὐ δεὶ οἰκέτας εἰς κλήρον προάγεσθαι, η μοναχὸς γίνεσθαι, εἰ μὴ ἐλευθερωθῶσι παρὰ τῶν ιδιων δεσποτῶν ἐπὶ τρισι μάρτυσιν· η πληρώσουσι τριετάν μηδενὸς τούτους [forse. δυναμένου] εἰς δουλείαν ἔλκεσθαι. Ο δὲ παρὰ ταῦτα ποιῶν, ἀκοινωνησάς καθυποβάλλεται. Καὶ οἱ διδάσκοντες δὲ τούτους τῶν ιδιων κυρίων καταφρονεῖν, καὶ ἀφίστασθαι τῆς δουλείας αὐτῶν, ἀναθεματίζονται.

Τῶν ἀγίων ἀποστόλων κανὼν πβ'.

Συνόδου Γαγγρῶν κανὼν γ'.

Συνόδου Καλχηδόνος κανὼν δ'.

Συνόδου σ' κανὼν πε'.

Καὶ νομικὸν κεφάλαιον η', ν' καὶ γχ'.

μζ'. Ὅτι οὐ δεὶ σχολάζοντα ἐπίσκοπον σχολάζουσαν Ἐκκλησίαν ἀρπάζειν δίχα γνώμης τοῦ κατὰ χώραν μητροπολίτου, καὶ τῶν ἐπισκόπων· εἰ δὲ μὴ, ἀπόδητος γίνεται τῆς Ἐκκλησίας.

Συνόδου Ἀντιοχείας κανὼν ε^τη'.

μη'. Ὅτι οὐ δεὶ διὰ χρημάτων ἀξιας ἐπισκοπῆς η Ἰερατικῆς μετασχεῖν· καθαιρεῖται γάρ καὶ αὐτὸς, καὶ ὁ χειροτονήσας αὐτὸν· καὶ τῆς Ἐκκλησίας ἐκχόπτονται, ὡς Σίμων ὁ Μάγος. Οὐ μόνον δὲ οὗτοι, ἀλλὰ καὶ εἰ τινες εὑρεθῶσι μεστεύοντες· τοις τοιούτοις.

Τῶν ἀγίων ἀποστόλων κανὼν λ'.

Συνόδου Καλχηδόνος κανὼν ε^τη'.

Συνόδου σ' κανὼν γ'.

μθ'. Ὅτι οὐ δεὶ διὰ χρημάτων ἀξιας ἐπισκοπῆς η Ἰερατικῆς μετασχεῖν· καθαιρεῖται γάρ καὶ αὐτὸς, καὶ ὁ χειροτονήσας αὐτὸν· καὶ τῆς Ἐκκλησίας ἐκχόπτονται, ὡς Σίμων ὁ Μάγος. Οὐ μόνον δὲ οὗτοι, ἀλλὰ καὶ εἰ τινες εὑρεθῶσι μεστεύοντες· τοις τοιούτοις.

Τῶν ἀγίων ἀποστόλων κανὼν κθ'.

Συνέδου Καλχηδόνος κανών χρ'.
Συνέδου σ' κανών χρ'.

Συνέδου ζ' κανών ε'.

Ἐπιστολὴ τοῦ ἀγίου Ταραστού.

Τοῦ ἀγίου Βεστιλέου κανών τε'.

Ἐπιστολὴ Γενναδίου πατριάρχου.

Νομικὴν κεφάλαιον β'.

ν'. "Οτι οὐ δεῖ τοὺς κατ' ἀλήθειαν χειροτόνη-
θίντας ἐκ δευτέρου χειροτονεῖσθαι· ἐπειδή καθαρί-
σθνται καὶ αὐτοὶ καὶ οἱ χειροτονοῦντες αὐτούς.

Τῶν ἀγίων ἀποστόλων κανών ἡγ'.

Συνέδου Καρθαγένης κανών μη'.

να'. "Οτι οὐ δεῖ τὸν ἐπίσκοπον ίδιῳ συγγενεῖ χα-
ρᾶσθεν τῇ φιλῷ, ή ἀντ' αὐτοῦ χειροτονεῖν ἐν βού-
λεσται. Ο γάρ ποιῶν τούτο δέχοριζεται· καὶ τῇ
τεκτύῃ χειροτονίᾳ ἄκυρος μένει.

Τῶν ἀγίων ἀποστόλων κανών ος'.

Συνέδου Ἀγιοχείας κανών χρ'.

νβ'. "Οτι δεῖ τοὺς ἐξ ἔθνων χειροτονεῖσθαι μέλ-
λοντας μετὰ τὸ βάπτισμα δοχειμάζειν κατρῷ ἀρμο-
διῷ, καὶ οὗτω χειροτονεῖν. Οι δὲ μὴ αὐτῷ ποιοῦντες
καθαρίσθνται.

Τῶν ἀγίων ἀποστόλων κανών π'.

Συνέδου Ἀγκύρας κανών ιβ'.

Συνέδου Νικαίας κανών β'.

Δαοδίκειας κανών γ'.

νγ'. "Οτι οὐ δεῖ τινα ἀπολελυμένως χειροτονεῖσθαι,
εἰ μὴ ίδικῶς ἐν ἐκκλησίᾳ ή μοναστηρίῳ ἐπικηρύ-
τειτο· εἰ γάρ οὗτω χειροτονούμενοι καθα-
ρίσθνται.

Συνέδου Καλχηδόνος κανών ζ'.

νδ'. "Οτι δεῖ τὰ διαφέροντα κληρικοῖς [ἰστ. κλη-
ροῦ] τῷ ίδιον συνεχεσθαι; ή τοῦ σώματος
τοῦ Χριστοῦ μεταλαβεῖν συνχάκις, ἀλλὰ διὰ χρό-
νου, καὶ τότε ἐὰν μὴ βλασφημῇ. Καθαρίσθεις
ἢ τοῦ δαίμονος, ἐὰν ἀλλως δέξιος ή, καθιερώ-
θῆται.

Τῶν ἀγίων ἀποστόλων κανών οθ'.

Τοῦ ἀγίου Τιμοθέου κανών γ'.

νζ'. "Οτι οὐ δεῖ πρεσβυτέρους εἰσιέναι πρὸ τοῦ
ἐπισκόπου ἐν τῇ καθέδρᾳ· οὔτε δὲ [σ. διακόνους] με-
ταδόνται τοῖς λεπεῦσιν, ή πρὸ τοῦ ἐπίσκοπου με-
ταλαχεῖν· ὑπηρέται γάρ τοῦ ἐπίσκοπου εἰσὶ, τῶν
δὲ πρεσβυτέρων ἐλάττους. Καὶ διὰ τοῦτο οὐδὲ κα-
θησθαι αὐτοὺς ἀρμόδεις ἐν μέσῳ τῶν πρεσβυτέρων·
καὶ τοὺς διακόνους δὲ παρὰ τῶν λοιπῶν κληρικῶν
διοίως τιμάσθαι προσήκει.

Συνέδου Νικαίας κανών ιη'.

Συνέδου Δαοδίκειας κανών χ' καὶ νζ'.

Συνέδου ζ' κανών ζ':

νζ'. "Οτι δεῖ ἐκδίκους ἀπὸ τοῦ βασιλέως αιτήσαι
κατὰ τῆς τοῦ πλησίου τυραννίδος, ἐξ ἐπιλογῆς τῶν
ἀρχιερέων, διὰ τὴν τῶν ἐκκλησιῶν καὶ τῶν πενήτων

A Synodi Calchedonensis canon 22.

Synodi VI canon 22.

Synodi VII canon 5.

Epistoli sancti Tarasii.

Sancti Basillii canon 85.

Epistola Gennadii patriarchæ.

Legis caput 2.

50. Non oportere vere ordinatos denno ordinari.

B Siquidem deponuntur tum ipsi, tum etiam li qui
ipsos ordinant.

Sanctorum apostolorum canon 68.

Synodi Carthaginensis canon 48.

51. Non oportere episcopum consanguineo suo
aut amico gratificari, aut in suum locum quem-
eumque velit ordinare. Qui enim hoc facit ex-
communicatur, atque ejusmodi ordinatio manet
irrita.

Sanctorum apostolorum canon 76.

Synodi Antiochenæ canon 23.

52. Eos qui ex gentilibus ordinandi sunt, post
baptisma congruo tempore probapdos esse, sicutque
ordinandos. Qui autem non ita faciunt, depor-
nuntur.

Sanctorum apostolorum canon 80.

Synodi Ankyranæ canon 12.

Synodi Nicænae canon 2.

Laodicenæ canon 3.

53. Non oportere quemquam absolute ordinari,
nisi seorsim in ecclesia aut monasterio denuntiatur.
Qui enim ita ordinantur deponuntur.

Synodi Calchedonensis canon 6.

54. Oportere ea quæ pertinent ad clericum ex
extrema paupertate ad clericum provectum, quicquid
ex hoc prædia et agros acquisivit, Ecclesiæ pote-
stati subjici.

Synodi Carthaginensis canon 37.

55. Daemoniacum non debere ad clericum pro-
vehī, aut cum fidelibus orare, aut corporis Christi
crebro participem fieri, sed post longum intervallum,
ac tum si non blasphemet. Cum vero a diabolo
mundatus fuerit, si aliqui dignus sit, conse-
cretur.

D Sanctorum apostolorum canon 79.

Sancti Timothei canon 3.

56. Non oportere presbyteros ante episcopum
in cathedram ingredi, neque diaconos sacerdoti-
bus communionem dare, aut ipsam ante episco-
pum sumere: ministri enim sunt episcopi, pres-
byteris vero inferioris. Atque idcirco neque sedere
ipsos convenit in medio presbyterorum: diaconos
vero a reliquis clericis similiter etiam honorari
convenit.

Synodi Nicænae canon 18.

Synodi Laodicenæ canon 20 et 56.

Synodi VI canon 7.

57. Oportere viudices ab imperatore petere con-
tra proximi tyrannidem, ex episcoporum electione,
propter ecclesiarum et pauperum oppressionem.

Item non oportere sacerdotem agnoscere, illius A κάκωσιν· καὶ δει μή ἐστι τὸν δανσίζοντα γεωργῷ χρατέν τὴν ἐκείνου γῆν.

Συνδόνος Καρθαγένη· κανὼν οὐ' καὶ λ.γ.

Καὶ νομικὸν κεφάλαιον καὶ.

νη'. "Οτι οὐ δεῖ εσθῆτα εἰ στηρικῶν ὑξασμάτων ἱερωμένους ἀμφιέννυσθαι, η μύρφ χρίεσθαι· ἀφορίζονται γάρ οἱ τοῦτο ποιοῦντες.

Συνδόνος σ' κανὼν καὶ.

Συνδόνος ζ' κανὼν ις'.

νθ'. "Οτι δεῖ τοὺς ἐπισκόπους καὶ πρεσβυτέρους μή ἀμελεῖν τοὺς ὑποκειμένους αὐτοῖς λαοῦ, καὶ ὑπὲρ τὸ ἔξαμηνον τῆς οἰκείας ἀφίστασθαι Ἐκκλησίας· οἱ γάρ οὗτοι ποιοῦνται.

Τῶν ἀγίων ἀποστόλων κανὼν νη'.

Συνδόνος Καρθαγένης κανὼν οα', ρχα', ρχγ'.

Συνδόνος ἐν τῷ ναῷ τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων κανὼν ις'.

ξ. "Οτι δεῖ τοὺς ἐπισκόπους, καὶ πρεσβυτέρους ἐπιχορηγεῖν τοῖς Ἰνδέσσι τῶν ὑποκειμένων αὐτοῖς τὰ δέοντα τῶν χρειωδῶν· οἱ γάρ μή οὗτοι ποιεῖντες καθαιροῦνται.

Τῶν ἀγίων ἀποστόλων κανὼν νθ'.

ξα'. "Οτι οὐ δεῖ χωρεπισκόπους χειροτονεῖν πρεσβύτερον καὶ διάκονον, ἀλλ' η μόνον ὑποδιακόνους, ἀνταγωνίστας, καὶ ἐξορκιστάς· καὶ δει τοις περιοδευτάς μᾶλλον η χωρεπισκόπους δεῖ ποιεῖν.

Συνδόνος Ἀγκύρας κανὼν ιγ'.

Συνδόνος Νεοχαισαρείας κανὼν ιγ'.

Συνδόνος Ἀντιοχείας κανὼν ι.

Συνδόνος Λαοδικείας κανὼν νζ'.

Καὶ τοῦ ἀγίου Βασιλείου κανὼν πβ'.

ξβ'. "Οτι οὐ δεῖ τοὺς δι' ἔφοδον βαρβαρικήν, η δι' ἔτέραν ἀνάγκην καὶ βίᾳ μή δυναμένους ἀπελθεῖν, η εἰναι ἐν ταῖς οἰκείαις Ἐκκλησίας, ἀποκριματίστως εἴναι τε καὶ ἐνεργεῖν ἐν ἔτέραις ἐνορίαις, ὅχρις ἀν ἐν εἰρήνῃ γένηται η αὐτῶν Ἐκκλησία, ἐν η παλινδρομήσουσιν οι τοιοῦτοι τότε καν μή θέλωσιν· οἱ γάρ μή ἀπέλθωσιν, ἀφορίζονται· δημοίως καὶ οἱ κατέχοντες αὐτοὺς ἐπίσκοποι.

Συνδόνος Καλχηδόνος κανὼν κ'.

Συνδόνος σ' κανὼν ιγ' καὶ λζ'.

ξγ'. "Οτι δεῖ τοὺς πρὸς θάνατον νοσοῦντας, καὶ ἐν ἀφορισμῷ δντας, διαμαρτύρασθαι μεταλαβεῖν τοῦ σώματος τοῦ Κυρίου· οἱ δὲ τούτου γενομένου τοῦ θανάτου ἀνακληθῶσιν, αὐθις ἀφορίζονται.

Συνδόνος Νικαίας κανὼν ιγ'.

Καὶ τοῦ ἀγίου Γρηγορίου Νύσσης κανὼν ε'.

ξδ'. "Οτι δεῖ ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἡβῆς ἀπαίτειν ἀναγνώστας συμβίους ἀγεσθαι, η ἐγκράτειαν διαλογεῖν. Μετὰ γάρ τὴν τοῦ διακόνου χειροτονίαν οὐκ ἔξεστιν εἰς γάμον ἐλθεῖν. Εἰ δὲ προτρέψει τοῦτο δ ἐπίσκοπος, καθαιρεῖται καὶ οὗτος κάκείνος· δημοίως δὲ καὶ διάκονος, καὶ πρεσβύτερος.

Συνδόνος Καρθαγένης κανὼν ις'.

Συνδόνος σ' κανὼν ι'.

Καὶ νομικὸν κεφάλαιον με' καὶ μζ'.

ξζ'. "Οτι δεῖ τοὺς διωλογοῦντας τῶν ἰερωμένων πρὸ τῆς χειροτονίας τημαρτησεῖται, καθαιρεῖσθαι τῆς λειτουργίας ἐν τοῖς λοιποῖς μέγοντας, εἰ γε

Item non oportere sacerdotem agnoscere, illius A κάκωσιν· καὶ δει μή ἐστι τὸν δανσίζοντα γεωργῷ

agrum detinere.

Synodi Carthaginiensis canon 75 et 97.

Et legis caput 21.

58. Non oportere sacris addictos scribis vestibus indui, aut unguento ungi; segregantur enim qui hoc faciunt.

Synodi VI canon 27.

Synodi VII canon 16.

69. Oportere episcopos et presbyteros non negligere populum sibi subditum, ac ultra sex menses a sua Ecclesia abesse. Qui enim sic faciunt dejiciuntur.

Sanctorum Apostolorum canon 58.

Synodi Carthaginiensis canon 71, 121 et 123.

Synodi in templo Sanctorum Apostolorum celebatae can. 16.

60: Oportere episcopos et presbyteros egentibus sibi subditis necessaria ad vitam suppeditare: qui enim non ita faciunt deponuntur.

Sanctorum apostolorum canon 59.

61. Non oportere chorepiscopos ordinare presbyterum et diaconum, sed laicūm subdiaconos, lectors et exorcistas: item circuitores potius quam chorepiscopos esse constituendos.

Synodi Ancyranae canon 13.

Synodi Neocæsariensis canon 13.

Synodi Antiochenæ canon 40.

Synodi Laodicensis canon 57.

Sancti Basilii canon 82.

62. Oportere eos qui propter Barbarorum incursionem, aut aliam necessitatem et vim non possunt abiire, aut esse in suis Ecclesiis, sine præjudicio versari atque operari in aliis dioecesibus, donec pace fruatur eorum Ecclesia, ad quam tunc licet invitati revertentur. Nisi enim discesserint, segregantur; similiter etiam episcopi qui ipsos detinent.

Synodi Calchedonensis canon 20.

Synodi VI canon 18 et 37.

63. Oportere eos qui ad mortem agnoscant, atque excommunicationi subjacent, protestari se corporis Domini participes fieri cupere: si vero hoc facio a morte revocati fuerint, rursus excommunicantur.

Synodi Nicænae canon 13.

Sancti Gregorii Nysseni canon 5.

64. Oportere pubertatis tempore lectores rogare, velintne conuges ducere, an continentiam profiteri. Nam post diaconi ordinationem nuptias inire non licet. Si vero hoc permiserit episcopus, hic et ille deponuntur; similiter etiam diaconus et presbyter.

Synodi Carthaginiensis canon 16.

Synodi VI canon 6.

Legis caput 45 et 46.

65. Oportere sacris initiatos, constantes se ante ordinationem peccasse, ab officio dejici, in reliquis remanentes, siquidem probi sint: ita ut iis qui eos

σπουδαῖοι τυγχάνουσι· μηδὲν τῶν χειροτονησάντων Α ordinarunt nullum præjudicium asseratur, nisi concisi fuerint.

Συνόδου Νικαίας κανὼν θ' καὶ ι'.

Θεοφίλου Ἀλεξανδρείας κανὼν γ', ε'.

ξ'. "Οτι δεὶ συναφορίζεσθαι τοὺς συνεγκωκτὰς τῷ ἀμαρτήσαντι, καὶ μὴ ὁμολογήσαντας· καὶ δτὶ οἱ προετῶτες ἐψηγχάδοντες τοῖς τοιούτοις, τῷ αὐτῷ χρήματι ὑπόκεινται.

Συνόδου Ἀγκύρας κανὼν κε'.

Καὶ τοῦ ἀγίου Γρηγορίου τοῦ Θευματουργοῦ κανὼν β'.

Καὶ τοῦ ἀγίου Βασιλείου κανὼν οα'.

ξ'. "Οτι οὐ δεὶ τινα τῶν λεωφένων ή μοναχῶν, ποικιλάς ἀρχάς ή φροντίδας, ή στρατείας ἀναδέχεσθαι· ἐπειδὴ καθειρέται καὶ ἀναθεματίζεται.

Τῶν ἀγίων ἀποστόλων κανὼν ζ', πα' καὶ πγ'.

Συνόδου Καληδόνιος κανὼν γ', δ' καὶ ζ'.

Συνόδου Καρθαγένης κανὼν ιζ'.

Συνόδου ζ' κανὼν ι'.

Συνόδου ἐν τῷ νεῷ τῶν Ἀγίων ἀποστόλων κανὼν ια'.

Καὶ νομικὸν κεφάλαιον λγ', λδ', λε'.

ξη'. "Οτι οὐ δεὶ πρεσβύτερον εἰς γάμους διγαμούντων ή παρανομούντων ἐστιδεῖθαι.

Συνόδου Νεοκαισαρείας κανὼν ζ'.

Καὶ τῶν ἀγίων ἀποστόλων κανὼν ια'.

ξθ'. "Οτι δεὶ φανερὰ εἶναι τὰ τοῦ ἐπισκόπου ἔσια πρήγματα, εἰ γε καὶ ἔχει· δὲ καὶ τελευτῶν καταλεῖθαι οἵ δὲ ἐθέλοι· οὐ γάρ ἔξεστι τοῖς κληρικοῖς διαρράξειν αὐτά· ἐπειὶ ἐκπίπτουσι τῶν οἰκείων φεθμῶν. Φανερὰ δὲ ὅφελουσιν εἶναι καὶ τὰ τῆς Ἐκκλησίας, δὲ καὶ ἀμελῶτα τῇ Ἐκκλησίᾳ δεὶ συντερίσθαι, ἐπιγινωσκόμενα παρὰ τῶν πρεσβυτέρων καὶ διακόνων. Καὶ οὐ δεὶ ἀπαιτεῖσθαι· ἀπὸ τῶν Ἐκκλησιῶν πρήγματα διπέρ καὶ ἀπὸ τῶν λοιπῶν ἀνθρώπων τῶν τοῦ κανοῦ ή μόνων γεφυρῶν οἰκοδομαῖ, καὶ ἀγανεύσεις τε τούτων γενήσονται. Καὶ μηδὲν δύνασθαι· τὸν ἐπισκόπου ἀπεμπολεῖν τι κῶν τῇς Ἐκκλησίας χωρὶς μεγάλης ἀνάγκης· καὶ τότε εἰ δέησει [Ισ. εἰδῆσει] τοῦ πρεσβύτερος τῆς ἐπαρχίας, ήτοι μείζονος ἀρχιερέως· Ὅμοιως καὶ τὰς ἐμφυτεύσεις εἰδῆσει ἀντοῦ γίνεσθαι· καὶ δτὶ δὲ μὴ καταβάλλων τὸν ἐμφυτευτικὸν κανόνα διπλάκι ἐκπίπτει παντοίων τοῦ ἐμφυτεύματος.

Τῶν ἀγίων ἀποστόλων κανὼν μ'.

Συνόδου Ἀντιοχείας κανὼν κδ'.

Συνόδου Καληδόνιος κανὼν χβ'.

Συνόδου Καρθαγένης κανὼν κε' καὶ λγ'.

Συνόδου ζ' κανὼν ιθ'.

Τοῦ ἀγίου Κυριλλοῦ κανὼν β'.

Καὶ νομικὸν κεφάλαιον ιγ', ιδ', ε', κγ' καὶ λε'.

σ. "Οτι δεὶ μηδὲν πράττειν τοὺς πρεσβύτερους καὶ κακῶνος χωρὶς γνώμης τοῦ ἐπισκόπου.

Τῶν ἀγίων ἀποστόλων κανὼν λθ'.

Συνόδου Ἀγκύρας κανὼν ιε'.

Καὶ συνόδου Καρθαγένης κανὼν λγ'.

Synodi Nicenæ canon 9 et 10.

Theophili Alexandrini canon 3, 5.

66. Oportere conscientes una cum eo qui quā deliquit, licet non consilentes, excommunicari. Item praefectos talibus acquiescentes eidem iudicio subjaceere.

Synodi Ancyranæ canon 25

Sancti Gregorii Thaumaturgi canon 2.

Sancti Basillii canon 71.

67. Non oportere quemquam clericum aut monachum seculares magistratus, aut curas aut militaria officia suscipere : alioquin, gradu moretur atque anathemate percelligitur.

Sanctorum apostolorum canon 6, 81 et 85.

Synodi Calchedonensis canon 3, 4 et 7.

Synodi Carthaginensis canon 16.

Synodi VII canon 10.

Synodi in templo sanctorum apostolorum habitiæ canon 11.

Legis cap. 33, 34 et 35.

68. Non oportere presbyterum, eorum qui secundum matrimonium contrahunt et leges violent, nuptialibus convivis interesse.

Synodi Neocæsariensis canon 7.

Sanctorum apostolorum canon 11.

69. Res episcopi proprias, siquidem habeat, manifestas esse oportere, quas moriens quibus velit relinquat; neque enim licet clericis ipsas diripere, alioquin gradibus suis excidunt. Res etiam Ecclesiæ palam esse debent, quæ quidem integræ conservandæ sunt Ecclesiæ, presbyteris et diaconis notæ. Neque vero ea sunt ab Ecclesiæ exigenda, quæ a reliquis communibus hominibus: præterquam quod tantum pontium extunctiones atque instauraciones ab iis sient. Ac neque posse episcopum quidquam divendere eorum quæ ad Ecclesiæ pertinent certa magnam necessitatem, idque ex scientia provinciæ primatis, seu majoris prælati: similiter etiam emphyteuses ipso sciente fieri. Item eum qui non solvit canonem emphyteuticum post biennium, penitus excidere emphyteumate.

Sanctorum apostolorum canon 40

Synodi Antiochenæ canon 24.

Synodi Calchedonensis canon 22.

Synodi Carthaginensis canon 25 et 53.

Synodi VII canon 19.

Sancti Cyrilli canon 2.

Legis caput 13, 14, 15, 23 et 35.

70. Non oportere presbyteros et diaconos quicquam facere absque episcopi consensu.

Sanctorum apostolorum canon 39.

Synodi Ancyranæ canon 15.

Synodi Carthaginensis canon 55.

71. Oportere episcopum in subditas sibi animas A potestatem habere, rerumque Ecclesie curam gerere cum Dei timore, ac non eas sibi vendicare, aut sanguine sibi conjunctis largiri, sed pauperibus subministrare, tanquam harum rationem Deo redditurus. Verumtamen per presbyteros et diaconos ipsas distribuere debet pro sua potestate, uno ex ipsis dispensatore constituto, ac non per personas sibi sanguine conjunctas. Si vero ipse fortasse nolit habere dispensatorem, licet provinciae primati oeconomicum designare. Ipsum autem episcopum ex his rebus ea quae sibi et fratribus apud ipsum hospitiu nomine commorantibus sunt necessaria sumere oportet. Qui vero haec non servat, obnoxius erit synodo, pœnae subiectus: licentia cuilibet volenti data, si quid horum violari viderit, id imperatori indicandi.

Sanctorum apostolorum canon 38 et 41.

Synodi Antiochenæ canon 25.

Synodi Calchedonensis canon 26.

Synodi VII canon 11.

Theophili Alexandrini canon 10 et 11.

Sancti Cyrilii canon 2.

Legis caput 20, 60 et 61.

72. Oportere civitates per litteras imperiales metropolis nomine ornatas ipso honore frui: aliquas vero metropoles in iisdem locis existentes nullum proprietorum jurium inde detrimentum pati.

Synodi Calchedonensis canon 12 et 17.

Synodi VI canon 35.

73. Oportere episcopos injuste expulsos, in alias provincias suscipi, atque ipsis omnimode succurri manomque porrigi: donec injuria ipsius illata vindicata fuerit.

Synodi Sardicensis canon 17.

74. Oportere patriarchas pacifice inter se agere atque honorari pro eo quem obtinuerit gradu, nec non et metropolitanos atque episcopos; neque quidquam facere eos qui ipsorum diocesibus subditi sunt, absque ipsorum consensu: neque ipsos etiam quidquam agere citra omnium sententiam.

Sanctorum apostolorum canon 34.

Nicænæ synodi canon 6 et 7.

Synodi Antiochenæ canon 9.

Synodi Constantiopolitanæ canon 2 et 3.

Synodi Ephesinæ canon 10.

Synodi Calchedonensis canon 8 et 28.

Synodi Carthaginensis canon 17, 39, 55, 86 et 101.

Synodi VI canon 36 et 39.

Synodi in templo Sanctæ Sophiæ celebratae canon 1.

Legis caput 22.

75. Clericum in alienam parœclam sine consensu ipsius episcopi non esse recipiendum: alioquin excommunicatur tum qui recipit tum qui receptus est. Si autem perseveret ipsum detinere, ipse gradu deejiciatur: neque vero ei qui ab alio excomi-

ca. "Οτι δει τὸν ἐπίσκοπον ἔχουσαν ἔχειν τοὺς ὄντες Ἐκκλησίας πραγμάτων μετὰ φόβου Θεοῦ, καὶ μὴ σφετερίζεσθαι ταῦτα, η. συγγενέσι χαρίζεσθαι, ἀλλὰ πέντεν ἐπιχορηγεῖσθαι, ὡς μέλλων λόγον ἀποδούνει περὶ αὐτῶν τῷ Θεῷ· πλὴν ἀλλὰ διὰ τῶν πρεσβυτέρων καὶ διακόνων ταῦτα διανέμειν κατὰ τὴν αὐτοῦ ἔχουσαν, Ἔνα δὲς αὐτῶν ἔχοντος οἰκονόμου, καὶ οὐχὶ διὰ συγγενῶν αὐτοῦ προσώπων. Εἰ δὲς ἴσως μή θελοι ἔχειν οἰκονόμον, ἔχεστι τῷ τῆς ἐπαρχίας πρωτεύοντι προβάλλεσθαι ἐξ ἀπαντος οἰκονόμον. Αὐτὸν δὲ τὸν ἐπίσκοπον διοικεῖσθαι δὲς αὐτῶν εἰς τὰς ἀναγκαῖας χρεῖας καὶ μόνον, καὶ τῶν παρ' αὐτῷ ἐπικενούμενων ἀδελφῶν. Οἱ δὲ μὴ ταῦτα τηρῶν ἔνοχος ἔσται τῇ συνδρῷ, ὄντος εἰς τὸν πρωτεύοντα πατέρα τῷ βουλομένῳ, εἰ τι τούτων παραβαίνειν πονοῦσι, μηνύειν τῷ βασιλεῖ.

Τῶν ἀγίων ἀποστόλων κανὼν λῃ' καὶ μα'.
Καὶ συνδροῦ Ἀντιοχείας κανὼν κε'.

Συνδροῦ Καλχηδόνος κανὼν κς'.

Συνδροῦ ζ' κανὼν ια'.

Θεοφίλου Ἀλεξανδρείας κανὼν ι' καὶ ια'.

Τοῦ ἀγίου Κυρίλλου κανὼν β'.

Νομικὸν κεφάλαιον κ', ξ' καὶ ξα'.

οφ'. "Οτι δει τὰς διὰ γραμμάτων βασιλικῶν τιμηθεῖσας πόλεις ἐπ' ὄντοτε μητροπόλεως ἔχειν τὴν τιμὴν τὰς δὲ ἀρχαῖς μητροπόλεις τὰς ἐν ταῖς αὐταῖς τοποθεσίαις εὖσας, μὴ καταβάλλεσθαι ὑπ' αὐτῶν ἐν τοῖς ἰδίοις δικαίοις.

C Συνδροῦ Καλχηδόνος κανὼν ιβ' καὶ ιζ'.

Καὶ συνδροῦ ζ' κανὼν λε'.

ογ. "Οτι δει τοὺς ἀδίκους ἔλαυνομένους ἐπισκόπους δέχεσθαι ἐν ἑτέραις ἐνορίαις, καὶ ἀντιλαμβάνεσθαι παντοῖς; καὶ χειραγωγεῖσθαι, ἀχρις δὲν ἡ ἐπὶ αὐτοῖς γένηται ἐκδίκησις.

Συνδροῦ Σαρδικῆς κανὼν ιζ'.

οδ. "Οτι δει εἰρηνεύειν μετ' ἀλλήλων τοὺς πατριάρχας, καὶ τιμάσθαι αὐτοὺς κατὰ τὴν ἀπονεμηθεῖσαν τάξιν. Καὶ μή καὶ τοὺς μητροπολίτας καὶ ἐπισκόπους μηδέν τι ποιεῖν τοὺς ὑπὸ τὰς ἐνορίας αὐτῶν, χωρὶς γνώμης τῶν αὐτῶν· μήτ' αὐτούς τι ποιεῖν χωρὶς τῆς πάντων γνώμης.

Τῶν ἀγίων ἀποστόλων κανὼν λδ'.

Συνδροῦ Νικαίας κανὼν ζ' καὶ ζ.

D Συνδροῦ Ἀντιοχείας κανὼν θ'.

Συνδροῦ Κωνσταντινουπόλεως κανὼν β' καὶ γ'.

Συνδροῦ Ἐφέσου κανὼν ι'.

Συνδροῦ Καλχηδόνος κανὼν η' καὶ κη'.

Συνδροῦ Καρθαγένης κανὼν ιζ', λθ', νε', πε' καὶ πα'.

Συνδροῦ ζ' κανὼν λζ' καὶ λθ'.

Συνδροῦ ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἅγιας Σοφίας κανὼν α'.

Καὶ νομικὸν κεφάλαιον κβ'.

οε'. "Οτι οὐ δει ἀνεψιούς τοῦ ἐπισκόπου αὐτοῦ δεχθῆναι κληρικὸν ἐν ἑτέρᾳ παροικῇ· ἐπει τὸ φορίζεσθαι καὶ δεξαμενος, καὶ δεχθεῖσις. Εἰ δὲς ἐπιμένεις κατέχων αὐτὸν, καθαιρεῖσθαι καὶ αὐτὸς· οὗτε δὲ συγχωρήσις ἐτερος τῷ ὑρῷ ἑτέρου ἀφοριζέντι, εἰ

ἡδίν κατὰ συγκυρίαν τελευτήσῃ ὁ ἀφορίσας αὐτὸν. Α μunicatus sacerdotis alius veniam dabit, nisi forte is qui excommunicavit, obierit.

Sanctorum apostolorum canon 12, 13, 15, 16, 18 et 19.

Synodi Carthaginensis canon 54 et 90.

Synodi VI canon 19.

Synodi VII canon 10.

Synodi in templo Sanctæ Sophiæ habitæ canon 1.

76. Non oportere episcopum paroeciam sibi non subditam aut omnino aut pro tempore invadere, quamvis a pluribus cogatur, nisi forte propter causam rationi consentaneam: idque non suo ipsius motu, sed multorum episcoporum atque ipsius provincie archiepiscopi iudicio: neque vero ordines conforre in alia paroecia præter ipsius consensum: alioquin deponitur tum ipse, tum illos ordinavit.

Sanctorum apostolorum canon 11, 34 et 55.

Synodi Constantinopolitanæ canon 3.

Synodi Ephesina canon 40.

Synodi Calchedonensis canon 5.

Synodi Sardicensis canon 1, 2 et 3.

Synodi Carthaginensis canon 48.

77. Non oportere episcopum docere in aliena urbe: si vero hoc sacre deprehensus fuerit, deprimitur ab episcopatus gradu ad presbyteri gradum.

Synodi Sardicensis canon 11 et 12.

Synodi VI canon 20.

78. Non oportere episcopum alterius, ac deinceps in episcopatu remanere: neque vero monasterium privatim exstruere ex episcopatus redditibus, ad ipsius episcopatus destructionem: alioquin, pœnæ subjicitur.

Synodi in templo Sanctorum Apostolorum celebratæ canon 7.

Synodi in templo Sanctæ Sophiæ celebratæ canon 2.

79. Oratoria in agris et vineis tanquam in memoriam martyrum exstructa quocunque modo esse destruenda; in interioribus vero oratoris sacra missæ officia esse celebraanda, verum cum regionis episcopi permissione; baptizare vero in illis non licet, sed potius in Ecclesiis universalibus. Qui autem contra hæc facit et qui cum eo communicaant laici segregantur.

Synodi Carthaginensis canon 83.

Synodi VI canon 31 et 59.

Synodi in templo Sanctorum Apostolorum celebratæ canon 12.

80. Praelatos non debere a clericis sibi subditis aurum aut argentum aut aliquam speciem exigere, ac propterea quemquam excommunicare, aut Dei templo excludere: alioquin eidem pœnæ, hoc est excommunicationi, subjacet.

Synodi VII canon 4.

Et legis caput 39.

81. Non oportere metropolitatum, aut episcopum, aut presbyterum, aut clericum eius prælatos con-

τῶν ἄγίων ἀποστόλων ιβ', ιγ', ιε', ιζ', ιη', ιθ'.

Συνόδου Καρθαγένης κανὼν νδ' καὶ ι.'

Συνόδου ζ' κανὼν ιθ'.

Συνόδου ξ' κανὼν ι'.

Συνόδου ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἀγίας Σοφίας κανὼν α'.

οξ'. "Οτι οὐ δεῖ ἐπίσκοπον ἐπιπῆδῃ τῇ μῇ ὑποκαμψῃ αὐτῷ παροική, ή παντελώς, ή κατὰ καιρὸν, πλὴν ὅπερ πλειστῶν ἀναγκάζεται: εἰ μή ποτε δὲ εὐλογοῦν αἰτεῖν· καὶ οὐτας οὐκ ἀρ' ἔστιοῦ, ἀλλὰ κρίσει πλλῶν ἐπισκόπων, καὶ τοῦ κατὰ χώραν ἀρχιερέως· οὗτος δὲ γερμανὸς εἰναι παροική· εἰπειδὴ ἐπιτιμᾷ καθυπόβαται.

Τῶν ἄγίων ἀποστόλων κανὼν ια', λδ' καὶ λε'.

Συνόδου Κωνσταντινουπόλεως κανὼν γ'.

Συνόδου Ἐφέσου κανὼν ι'.

Συνόδου Καλχηδόνος κανὼν ε'.

Συνόδου Σαρδικῆς κανὼν ά', β' καὶ γ'.

Συνόδου Καρθαγένης κανὼν μη'.

οξ'. "Οτι οὐ δεῖ ἐπίσκοπον διδάσκειν ἐν ἀτέρου πόλει· εἰ δὲ τοῦτο φωραθείη ποιῶν, κατάγεται ἀπὸ τοῦ βαθμοῦ τῆς ἐπισκοπῆς εἰς τὸν τοῦ πρεσβυτέρου βαθμόν.

Συνόδου Σαρδικῆς κανὼν ια' καὶ ιβ'.

Συνόδου ζ' κανὼν κ'.

οη'. "Οτι οὐ δεῖ ἐπίσκοπον ἀποκαρῆναι, καὶ εἶναι εἰδῆς ἐν τῷ ἐπίσκοπει· οὔτε δὲ μοναστήριον Πλούτον οἰκοδομῆσαι ἐκ τῶν τῆς ἐπισκοπῆς προσοδίων ἐπὶ καταλύσει τῆς ἐπισκοπῆς· ἐπειδὴ ἐπιτιμᾷ καθυπόβαται.

Συνόδου ἐν τῷ ναῷ τῶν Ἀγίων ἀποστόλων κανὼν ζ'.

Συνόδου ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἀγίας Σοφίας κανὼν β'.

οθ'. "Οτι δει τὰ ἐν τοῖς ἀγροῖς· καὶ τοῖς ἀμπελῶσιν εὐκήτειρα ὡσανεῖ εἰς μνήμην μαρτύρων καθιστάμενα, παντὶ τρόπῳ καταστρέψειν· ἐν δὲ τοῖς ἔνδον εὐκήτηροις γίνεσθαι μὲν λειτουργίας, πλὴν μὴν καὶ προτροπῇ τοῦ κατὰ χώραν ἀρχιερέως· βαπτίζειν δὲ ἐν αὐτοῖς οὐκ ἔξεστιν, ἀλλὰ μᾶλλον ἐν ταῖς καθολικαῖς Ἐκκλησίαις. Ό δὲ παρὰ ταῦτα ποιῶν, καὶ οἱ κοινωνοῦντες αὐτῷ λαῖκοι, ἀφορίζονται.

Συνόδου Καρθαγένης κανὼν πγ'.

Συνόδου ζ' κανὼν λα' καὶ νθ'.

Καὶ συνόδου ἐν τῷ ναῷ τῶν Ἀγίων ἀποστόλων κανὼν ιβ'.

οτ'. "Οτι οὐ δεῖ ἀπαιτεῖν τοὺς ἀρχιερεῖς ἀπὸ τῶν ὥπλων αὐτοὺς δύτων κληρικῶν χρυσίον ἢ ἀργυρίον ἢ εἰδῆς τι, καὶ διὰ ταῦτα ἀφορίζειν τινὰ, ή κλείσιν Θεοῦ ναὸν· ἐπειδὴ ταυτοποιεῖ, τουτέστιν ἀφορίσμη, ὑποπέπτει.

Συνόδου ζ' κανὼν δ'.

Καὶ νομικὸν κεφάλαιον λθ'.

οπ'. "Οτι οὐ δεῖ μητροπολίτην, ή ἐπίσκοπον, ή πρεσβυτέρον, ή κληρικὸν καταφρονεῖν τῶν ἰδίων ἀρ-

templo habere, atque ad sacra missarum officia eorum nomina non adhibere : aut scorsim conventus habere propter suspicionem forte alicujus criminis, ante synodi cognitionem : aut ab eorum communione sese abscondere, vel populum furtum ad se pertrahere. Qui enim ita faciunt, tyranni sunt, atque idcirco gradu dejiciuntur, anathematique subjiciuntur, et quotquot cum ipsis communicant : circa nimirum manifestam haeresim quae ab ipsis palam praedicitur.

Sanctorum apostolorum canon 8 et 51.

Synodi Gangrenensis canon 6.

Synodi Antiochenae canon 5.

Synodi Carthaginensis canon 10, 11, 53, 98 et 105.

Synodi in templo Sanctorum Apostolorum habita, canon 13, 14 et 15.

82. Non oportere quoniam verberare, aut in carcerem conjicere, aut contumelia afflicere episcopum, aut presbyterum, aut diaconum, aut imperatorem, aut magistratum, tanquam conflictus aliqua horum causa, vel dum sacrum officium peragitur, Ecclesiam turbare. Qui enim haec faciunt, si quidem sacris serviant, gradu deturbantur : si vero laici, segregantur, anathematice seriuntur, multantur, torquentur, aut etiam capite plectuntur.

Sanctorum apostolorum canon 55, 56 et 84.

Synodi in templo Sanctae Sophiae celebratae canon 3.

Legis caput 34 et 74.

83. Non oportere quoniam sacri ordinis verberare delinquentes fidèles, aut infideles injuriam inferentes, neque per se, neque per alios : alioquin deponuntur.

Sanctorum apostolorum canon 27.

Synodi in templo Sanctorum Apostolorum celebratae canon 9.

Legis caput 40.

84. Oportet eum qui rationes recipit, hoc episcopi regionis judicio facere : habere vero potestatem, juxta accendentis penitentiam, penas cum discretione irrogandæ, sive severius, sive humanius, sive moderatus, pro delictorum quæ admisit qualitate et quantitate, et quod a decessio delicta judicantur : item a peccato se convertentem suscipiendum esse. Qui enim tales non recipit, gradu delicitur.

Sanctorum apostolorum canon 52.

Synodi Nicæna canon 12.

Synodi Neocæsariensis canon 3.

Synodi Gangrenensis canon 21.

Synodi Laodicenæ canon 2.

Synodi Carthaginensis canon 6, 7, 43 et 45.

Synodi VI canon 107.

Sancti Basili canon 3, 54, 74 et 84.

Sancti Gregorii Nysseni Prologus.

Sancti Timothei apostoli canon 18.

85. Non oportere absque imperatoris jussu, aut sententia, et litteris province archiepiscopi quoniam episcoporum imperatorem adire : qui enim

A χιερέων, καὶ μὴ εἰσφέρειν τὰ τούτων ὄνδρατα ἐν ταῖς λεπτίζεσσιν λειτουργίαις· ή χωρία συνάγειν δι' ὑπόνοιαν ἵσως τιὸς ἔγχηματος, πρὸ συνοδοῦ: οὗτος διαγκώνεως· ή ἀποσχίζεσθαι τῆς κοινωνίας αὐτῶν· ή λαὸν ὑφαρπάζειν. Οἱ γάρ οὗτοι ποιοῦντες τύραννοι εἰσὶ· ναὶ δὲ τοῦτο καθαιροῦνται, καὶ ἀναθεματίζονται, καὶ σοὶ ἀνάτοξοι κοινωνεῖς· ή χωρὶς δηλοντο προφανοῦς αἴρεσσες κηρυκτομένης ἀναφανθεῖν ὅπ' αὐτῶν.

Τῶν ἀγίων ἀποστόλων κανὼν η' καὶ λα'

Συνόδου Γαγγρῶν κανὼν σ'.

Συνόδου Ἀντιοχείας κανὼν ε'.

Συνόδου Καρθαγένης κανὼν ι', ια', νγ', λη' γαρ

B ιγ', ιδ' καὶ ιε'.

Συνόδου ἐν τῷ ναῷ τῶν Ἅγίων Ἀποστόλων κανὼν Β ιγ', ιδ' καὶ ιε'.

πβ'. "Οτι οὐ δεῖ τινα τύψαι, ή φυλακίσαι, ή ὄνδρας εἰπίσκοπον, ή πρεσβύτερον, ή διάκονον, ή βασιλέα, ή δρόχοντα, ὡς συμπλασάμενον αἰτίαν τινὰ τούτων, ή συνάξεως ἐπιτελουμένης τὴν Ἐκκλησίαν ταράξαι· οἱ γάρ ταῦτα ποιοῦντες, εἰ μὲν λεπράντοι εἰσὶ, καθαιροῦνται· εἰ δὲ λαϊκοί, ἀφορίζονται, καὶ ἀναθεματίζονται, καὶ ζημιοῦνται, καὶ βασανίζονται, ή καὶ κεφαλικῆς τιμωροῦνται.

Τῶν ἀγίων ἀποστόλων κανὼν νε', νγ' καὶ πδ.

Συνόδου ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἅγιας Σοφίας κανὼν γ'.

C Καὶ νομικὸν κεφάλαιον λδ' καὶ οδ'.

πγ'. "Οτι οὐ δεῖ τινα τῶν τῆς Ιερατικῆς τάξεως τύπαις ἀμαρτήσαντας, πιστοὺς, ή ἀπίστους ἀδικεαντας, οὗτε δι' ἐκατῶν, οὗτε δι' ἑτέρων· ἐπειδὴ καθαιροῦνται.

Τῶν ἀγίων ἀποστόλων κανὼν κξ'.

Συνόδου ἐν τῷ ναῷ τῶν Ἅγίων Ἀποστόλων κανὼν θ'.

Καὶ νομικὸν κεφάλαιον μ'.

πδ'. "Οτι δεῖ τὸν ἀναδεχόμενον λογισμοὺς κρίσει τοῦ κατὰ χώραν ἐπισκόπου τοῦτο ποιεῖν· ἔχειν δὲ ἔκουσίαν πρὸς τὴν μετάνοιαν τοῦ προσερχομένου ἐν διακρίσει κυβερνήσαι τὰ ἐπιτιμώμενα, εἴτε ἀποτομώτερον, εἴτε φιλανθρωπότερον, καὶ μετριώτερον· καὶ δύοις, καὶ δύσις διεπράξατο ἀμαρτίας· καὶ δὲτι ἀπὸ δωδεκατοῦς κρίνονται τὰ ἀμαρτήματα· καὶ δὲτι D τὸν ἐπιστρέφοντα ἀπὸ ἀμαρτίας προσδέχεσθαι χρή· Ο γάρ μὴ δεχόμενος τὸν τοιούτον, καθαιρεῖται.

Τῶν ἀγίων ἀποστόλων κανὼν νβ'.

Συνόδου Νικαίας κανὼν ιβ'.

Συνόδου Νεοκαίσαρείας κανὼν γ'.

Συνόδου Γαγγρῶν κανὼν κα'.

Συνόδου Λαοδικείας κανὼν β'.

Συνόδου Καρθαγένης καν. σ', ζ', μγ' καὶ με'.

Συνόδου σ' κανὼν ρβ'.

Τοῦ ἀγίου Βασιλείου καν. γ', νδ', οδ' καὶ πδ.

Τοῦ ἀγίου Γρηγορίου Νύσσης Προδρομος.

Τοῦ ἀγίου Τιμοθέου τοῦ ἀποστόλου κανὼν ιη'.

πε'. "Οτι οὐ δεῖ ἀνευ βασιλεικῆς προστάξεως ή γνώμης, καὶ γράμματος τοῦ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ἀρχιεπέστατος τινὰ τῶν ἐπιτικίων προσειλιτῶν βασιλεῖ· ὁ

γέροντων ποιῶν, καθαιρεῖται, καὶ ἀκονωνησίᾳ καθ-
υπόβαλλεται· καὶ διὰ πρετωδέστερον μᾶλλον διά
τῶν ἑαυτοῦ κληρικῶν τὰς δεῖσεις καὶ ὑπομνήσεις
ταιεῖσθαι.

A sic facit, dejectur atque excommunicationi subjici-
tur; magis enim decet per clericos suos potius
petitiones ac monitiones facere.

Συνόδου Ἀντιοχείας κανὼν ια' καὶ ιβ'.

Συνόδου Κωνσταντινουπόλεως κανὼν ζ'.

Συνόδου Σερδικῆς κανὼν ζ', η', θ', κα'.

Συνόδου Καρθαγένης κανὼν ρζ'.

Καὶ νομικὸν κεφάλιον γ'.

πξ'. "Οτι δεὶς ἐν καιρῷ τῷ προσήκοντι δέοσθαι, καὶ
προταλεῖσθαι ἀρχόντων ἔκουσίαν εἰς ἐπιχειρίαν καὶ
ταδίαν.

Συνόδου Ἀντιοχείας κανὼν ε'.

Συνόδου Καρθαγένης κανὼν μη' καὶ νγ'.

Συνόδου ἐν τῷ ναῷ τῶν Ἅγίων Ἀποστόλων κα-
νὼν θ'.

πξ'. "Οτι οὐ δεὶς προφάσει ἀσκήσεως νεοθευμένης
δηλοῦσθαι καταλιμπάνειν τινὰ τὰ ἑαυτοῦ· ἀλλ' οὐδὲ
τέκνα τοὺς ἔπιτῶν γονεῖς θεοσεβεῖς δύτας· ἐπειδὴ
οἱ τοῦτο ποιοῦντες ἀναθεματίζονται.

Συνόδου Γαγγρῶν κανὼν ιε', ιξ', κα'.

Καὶ συνόδου Καρθαγένης κανὼν λα'.

πγ'. "Οτι δεὶς τοὺς βίᾳ παρὰ τῶν ἀσεδῶν βρῶμα
μεμισμένον δεξαμένους ἐν τῷ στόματι, καὶ βασά-
νους ὑπομείναντας, ὡς μηδὲν ἡμαρτηκότας δέχεσθαι
εἰς κοινωνίαν καὶ εἰς λερωσόνην, εἰπερ ἀλλως δίξιοι
εἰσιν, ὡς διμολογηταὶ γενόμενοι.

Συνόδου Ἀγκύρας κανὼν γ'.

Τοῦ ἀγίου Πέτρου Ἀλεξανδρείας κανὼν ιδ'.

Καὶ τοῦ ἀγίου Γρηγορίου τοῦ Θαυματουργοῦ κα-
νὼν α'.

πθ'. "Οτι οὐ δεὶς συνεύχεσθαι, ή κοινωνεῖν τοῖς
ἀκονωνήτοις ὡς κοινωνικοῖς· ἐπειδὴ δὲ τὸν καθηγη-
μένον ή ἀφωρισμένον ὡς ἀκαθαίρετον καὶ ἀνεπιτί-
κητον δεχόμενος, καὶ αὐτὸς ὅμοιος τούτῳ ὑπὸ τοῦ
κανόνος κολάζεται. Τὸ δὲ ἀπλώς δέχεσθαι τὸν τοιοῦ-
τον, καὶ καθηγημένον ἔχειν, ἀνέγκλητὸν ἔστιν·
ῶπερ καὶ δὲ τὸν ἐν ἐγκλήματι δύτα, καὶ μή διμολο-
γοῦντα, μήτε δυνάμενον φάνερῶς ἀλεγχθῆναι, ἔχειν
εἰς κοινωνίαν, ἀνέγκλητὸν ἔστιν.

Τῶν ἀγίων ἀποστόλων κανὼν ι', ια', ιβ', ιγ', ιδ',
ιε', ιη', λ', λα'.

Συνόδου Νικαίας κανὼν πέμπτος.

Συνόδου Νεοκαισαρείας κανὼν θ'.

D Synodi Nicenae canon 5.

Συνόδου Ἀντιοχείας κανὼν β', γ', δ', σ'.

Synodi Neocæsariensis canon 9.

Συνόδου Σερδικῆς κανὼν ιγ', ιθ'.

Synodi Antiochenæ canon 2, 3, 4, 6.

Συνόδου Καρθαγένης κανὼν θ', ια', ρβ' καὶ ρλγ'.

Synodi Sardicensis canon 13, 19.

Θεοφίλου Ἀλεξανδρείας κανὼν ζ'.

Synodi Carthaginensis canon 9, 11, 132 et 133.

Καὶ νομικὸν κεφάλιον λθ'.

Theophilii Alexandrini canon 6.

κ'. "Οτι δεὶς γίνεσθαι συνόδους κατὰ τοὺς ὥρισμέ-
νους καιροὺς, διε τοῦ ἑτούς, ή καὶ ἀπαξ, ἐπὶ διορ-
θώσει τῶν σφαλλομένων· καὶ διὰ διε τοῦ κατὰ
γέρων μητροπολιτῶν οὐ γίνονται· καὶ διὰ τὰς
ἐπαρχίας ἐπισκέπτεσθαι δεὶς ἐν τοῖς καροτες τῶν
συνόδων· εἰ δὲ κωλυθῶσι παρὰ ἀρχοντος, ἀφοριζέ-
σθαι δὲ ἀρχων· εἰ δὲ ἀμελεῖται τοῦ μητροπολίτου
κωλυθῶσιν, ἔσται αὐτὸς ὑπὸ ἐπιτιμίων.

Legis caput 39.

Τῷ ἀγίων ἀποστόλων κανὼν λζ'.

90. Synodos statis temporibus bis aut saltem

semel in anno ad erratorum correctionem esse

celebrandas, idque non sine regionis metropoli-

tanō. Item provincias synodorum temporibus esse

visitandas: siquidem a præside prohibiti fuerint,

excommunicetur præses: si vero a metropolitano

prohibeantur, ipse pœnæ subjacebit.

Sanctorum apostolorum canon 57.

Synodi Antiochenæ canon 11 et 12.

Synodi Constantinopolitanæ canon 6.

Synodi Sardicensis canon 7, 8, 9 et 21.

Synodi Carthaginensis canon 106.

Et legis caput 3.

86. Oportere convénienti tempore rogare atque
implorare magistratum potentiam ad auxilium et
castigationem.

Syuodi Antiochenæ canon 5.

Synodi Carthaginensis canon 48 et 53.

B Synodi in templo Sanctorum Apostolorum cele-
bratae canon 9.

87. Non oportere exercitationis adulterinæ vide-
licet prætextu sua bona relinquere, sed neque
liberos suos parentes pios existentes: quoniam
qui hoc faciunt, anathemate feriuntur.

Synodi Gangrenis canon 15, 16 et 21.

Synodi Carthaginensis canon 31.

88. Eos qui vi ab impiis cibum pollutum in os
acceperunt et tormenta passi sunt, quasi nullum
peccatum adiūserint, recipiendos esse ad commu-
nionem et ad sacerdotium, si alioqui digni sint, ut
qui confessores fuerint.

Synodi Ancyranæ canon 3.

Sancti Petri Alexandrini canon 14.

Sancti Gregorii Thaumaturgi canon 1.

89. Non esse orandum aut communicandum cum
excommunicatis tanquam non excommunicatis:
siquidem qui gradu dejectum aut segregatum tan-
quam non dejectum et irreprensuum suscipit, ipse
etiam similiter atque hic a canone punitur. Sim-
pliciter autem tam recipere ac dejectum habere,
crimine vacat: quemadmodum etiam cum qui cri-
mine tenetur et non confitetur, neque potest mani-
feste convinci, ad communionem recipere, repre-
hensione caret.

Sanctorum apostolorum canon 10, 11, 12, 13, 15,
16, 28, 30 et 31.

Synodi Nicenæ canon 5.

D Synodi Neocæsariensis canon 9.

Synodi Antiochenæ canon 2, 3, 4, 6.

Synodi Sardicensis canon 13, 19.

Synodi Carthaginensis canon 9, 11, 132 et 133.

Theophilii Alexandrini canon 6.

Legis caput 39.

90. Synodos statis temporibus bis aut saltem
semel in anno ad erratorum correctionem esse
celebrandas, idque non sine regionis metropoli-
tanō. Item provincias synodorum temporibus esse
visitandas: siquidem a præside prohibiti fuerint,
excommunicetur præses: si vero a metropolitano
prohibeantur, ipse pœnæ subjacebit.

Sanctorum apostolorum canon 57.

Synodi Nicænæ canon 5.

Synodi Antiochenæ canon 20.

Synodi Laodicenæ canon 40.

Synodi Calchedonensis canon 19.

Synodi Carthaginensis canon 18, 52, 73, 76, 77,
94 et 95.

Synodi VI canon 8.

Synodi VII canon 6.

91. Catechumeno lapso tres annos pœnam esse subeundam, deinde rursus ipsum esse instruendum et baptizandum. Si vero contingat ipsum ægrotare ad mortem, instruatur et baptizetur etiam intra triennium. Item puerum qui instruitur esse baptizandum, si ignorans participet.

Synodi Nicænæ canon 14.

Synodi Neocæsariensis canon 5.

Sancti Timothei canon 1.

Sancti Cyrilli canon 7.

92. Publicarum rerum aut judiciorum cognitio-
nen ab imperatore non esse petendam, sed episco-
porum judicia ab his qui sacris addicti sunt esse
requirenda. Nisi enim ita faciant, gradu moventur.

Synodi Carthaginensis canon 104 et 120.

93. Non oportere quemquam dicere mortalem a
Deo factum esse Adamum : qui enim ita dicit, ana-
themati subjicitur.

Synodi Carthaginensis canon 109.

94. Non oportere eodem simul tempore deponere
atque excommunicare eum qui sacris addictus sit,
ob admissum delictum, sed contentum esse sola

perpetua depositione.

Sanctorum apostolorum canon 25.

Synodi Carthaginensis canon 27.

Sancti Basili canon 3, 32 et 51.

95. Presbyterum ob crimina gradu dejectum in
clericis ordinem esse deprimentem, nec promoven-
dum ulterius, si nimis a malo desistat : similiter
et lectorem, si ante nuptias cum sua sponsa rem
habuerit : si vero etiam ante despousationem, pe-
nitutis deturbatur.

Synodi Neocæsariensis canon 9 et 10.

Synodi VI canon 21.

Sancti Basili canon 69.

96. Oportere episcopum accusatum et citatum
adesse intra duos menses : nisi enim adsit, sententia
excommunicationis in eum fertur. Hæreticus vero
non recipitur ad accusandum, neque fidelis unus,
nisi forte propriam aliquam negotiale causam
habeat. Neque vero excommunicatus ad accusan-
dum recipiendus est, neque infamatus, neque
servus, neque proprius libertus, neque ab Ecclesia
abscissus, neque is qui antea in alia accusatione
mentitus fuerit, neque intra quartum et decimum
ætatis annum. Neque prius accusationem recipien-
dam esse quam scripto confessi fuerint, se euidentem
casum subiisse. Item episcopos a propriis episcopis
judicari : ac siquidem omnes provinciae episcopi
conseuerint in ferenda sententia, ab iis non pro-
vocatur : si vero contigerit ipsos dissentire, licet

A Συνόδου Νικαίας κανών ε'.

Συνόδου Ἀγιοχείας κανών χ'.

Συνόδου Δασδικείας κανών μ'.

Συνόδου Καλχηδόνος κανών ιθ'.

Συνόδου Καρθαγένης κανών ιη', νβ', ογ', ος', οζ',
ιδ' καὶ ιε'.

Συνόδου Σ' κανών η'.

Συνόδου ζ' κανών ἑκτος.

ια'. "Οτι δει τὸν κατηχούμενον καὶ παραπεσόντα
ἐπιτιμοῦσις ἐν τρισιν ἔτεσιν, εἰτ' αὐθις κατηχεί-
σθαι, καὶ βαπτίζεσθαι. Εἰ δὲ συμβῇ αὐτὸν ἀσθε-
τικὰ πρᾶς θάνατον, κατηχεῖσθω, καὶ βαπτίζεσθω, καὶ
εἰσὼ τῆς τριετίας. Καὶ διτὶ δει βαπτίζεσθαι τὸ κατη-
χούμενον παιδίον, εἰ ἀγνοοῦν μεταλάβοι.

B Συνόδου Νικαίας κανών ιδ'.

Συνόδου Νεοκαίσαρειας κανών ε'.

Τοῦ ἀγίου Τιμοθέου κανών α'.

Καὶ τοῦ ἀγίου Κυρίλλου κανών ζ'.

ια'. "Οτι οὐ δει αἰτεῖν ἀπὸ τοῦ βασιλέως διάγνω-
σιν δημοσίων πραγμάτων ή δικαστήρων ἀλλὰ
χρίσει [Ισ. χρίσεις] ἐπισκόπων αἰτεῖν τοὺς ἱερω-
μάνους. Εἰ μὴ γὰρ οὕτω ποιεῦσι, καθαιροῦνται.

Συνόδου Καρθαγένης κανών ρο' καὶ ρχ'.

ια'. "Οτι οὐ δει τίνα θνητὸν λέγειν ἀπὸ Θεοῦ
πλασθῆναι τὸν Ἄδαμ· ὁ γὰρ οὕτω λέγων, δικαε-
ματίζεται.

Συνόδου Καρθαγένης κανών ρθ'.

ιδ'. "Οτι οὐ δει ἐν ταῦτῷ καθαιρεῖν, καὶ ἀφορίζειν
ἱερωμάνον ἀμαρτήσαντα· ἀλλὰ ἀρκεῖσθαι μόνη τῇ
διηγεκεί καθαιρέσει.

Τῶν ἀγίων ἀποστόλων κανών κε'.

Συνόδου Καρθαγένης κανών κζ'.

Καὶ τοῦ ἀγίου Βασιλείου κανών γ', λβ' καὶ να'.

ια'. "Οτι δει τὸν ἐγκλήματι καθηρημένον
πρεσβύτερον, εἰς τὸν τοῦ κληρικοῦ βαθύμον κατάγειν,
καὶ ἀπρόσκοπον μένειν, εἰπερ δηλοντί τοῦ κακοῦ
πάνεται· δομίως καὶ ἀναγνώστην, εἰ τῇ ἑαυτοῦ
μηνοτῇ πρὸ τοῦ συναρρέει· εἰ δὲ καὶ πρὸ τῆς
μηνοτοῦ, καθαιρεῖται πάντως.

Συνόδου Νεοκαίσαρειας κανών θ' καὶ ι'.

Συνόδου Σ' κανών κα'.

Καὶ τοῦ ἀγίου Βασιλείου κανών ξβ'.

ια'. "Οτι δει τὸν κατηγορούμενον ἐπίσκοπον, καὶ
χαλούμενον, ἀπαντῆν εἰσω μηνῶν δύο· εἰ γὰρ μὴ
ἀπαντήσει, ἀπόφασις γίνεται κατ' αὐτοῦ ἀκοινωνῆ-
σίας. Αἱρετικοὶ δὲ οὐ προσδέχονται εἰς κατηγορίαν,
ἀλλ' οὐδὲ πιστὸς εἰς· εἰ μῆτις δὲ οἰκεῖαν τινὰ πρα-
γματικῶς ἔχῃ δίκην. Οὗτε δὲ ἀκοινωνῆτος εἰς κατη-
γορίαν δεκτὸς, οὗτε διαβεβλημένος, οὗτε δύολος,
οὗτε δίοις ἀπελεύθερος, οὗτε ἀποσχιστής οὗτε δὲς
προεψεύσατο ἐν ἑτέρᾳ κατηγορίᾳ· οὗτε ἑντὸς κείραν
[ἡλικίας] ἐτῶν δεκατεσσάρων· καὶ μὴ πρότερον
δεχθῆναι κατηγορίαν, πρὶν ἀνέγγραψες διμολιγήσωσι
ταυτοπάθειαν ὑποτηῆναι. Καὶ διτὶ οἱ ἐπίσκοποι ὑπὸ^{τηῆς}
τῶν ίδων ἐπισκόπων χρίνονται· καὶ εἰ μὲν συμ-
φωνούσιν οἱ ἑντὸς ἐπιχρίσας πάντες ἐπίσκοποι ἐπὶ^{τηῆς}
ψήφῳ τῆς δίκης, οὐκ ἐγκαλοῦνται· εἰ δὲ συμβαίη
διαφωνεῖν αὐτοῖς, ξέστι τῷ κατὰ χώραν μητροπο-

λιγι προσκαλεῖσθαι ἀρ' ἕτερας ἐπερχίας τοὺς ἔπει-
χρινατες; διὰ τοὺς Ἀντιοχείας η ἐπὶ μεζονα σύν-
δον τρέψεσθαι. Καὶ διε δεις Ἑγκλημα κατηγορθεῖς;
χλευάδες, καὶ ἀκοινώνητος γενόμενος, οὐχ ἔξεις
μητε περιώσων τὸν ἀνιαυτοῦ ἐκκαθῆραι αὐτὸν τοῦ
ἴγελήματος; καὶ διε τὰς πραγματικὰς ἀγωγὰς ἡ
τριακονταετία χλεύει, η ἡ τεσσαρακονταετία.

Τὸν ἄγιον ἀποστόλων κανὼν οδ' καὶ οε'.

Συνέδου Ἀντιοχείας κανὼν ιβ', ιδ' καὶ ιε'.

Συνέδου Κωνσταντινουπόλεως κανὼν ζ'.

Συνέδου Καλχηδόνος κανὼν θ', ιγ' καὶ ρα'.

Συνέδου Σαρδικῆς κανὼν γ', δ' καὶ ε'.

Συνέδου Καρθαγένης κανὼν η', ιβ', ιδ', ιγ', ιθ', χ,
ιη', χθ', λ', νθ', ξδ', ξε', οδ', πζ', πη', λζ', ρ',
ρζ', ρκθ', ρκε', ρκζ', ρκη', ρκθ', ρλ', ρλα',
ρλθ', ρλη'.

Τῷδεμνημα πραχθὲν ἐν Κωνσταντινουπόλει: κερί^β
βαγάδ... καὶ ἀγάπης.

Συνέδου ζ' κανὼν χε'.

Θεοφίλου κανὼν δ', ζ', ζ' καὶ θ'.

Τοῦ ἀγίου Κυρίλλου κανὼν α'.

Καὶ νομικὸν χεφάλαιον ιβ', ιη', χζ', λα', μδ', νθ',
νγ', νθ', νε', ξ', ξθ', ξη', ξδ', ξη', ξθ', ο',
οθ' καὶ οη'.

Λζ'. "Οτι οδ δει ἀναβάλλεσθαι παρὰ τῶν μητροπο-
λεῶν χωρὶς μεγάλης ἀνάγκης δι' ἀμελειῶν ἐπισκό-
που χειροτονίαν· ἀλλὰ καὶ τὰ πράγματα, καὶ τὴν
γηρεύουσαν ἐκκλησίαν, καὶ τὴν πρόσοδον μη ἀφαι-
ρεῖσθαι· η σφετερίζεσθαι τὸν μητροπολίτην· ἀλλὰ
παρὰ τῷ οἰκονόμῳ τῆς αὐτῆς ἐκκλησίας φυλάττε-
σθαι τάντα σῶa.

Συνέδου Χαλκηδόνος κανὼν χε'.

Συνέδου Καρθαγένης κανὼν οδ' καὶ οη'.

Συνέδου ζ' κανὼν λε'.

Λη'. "Οτι οδ δει συνωμοσίας γίνεσθαι, ταραχάς τε
καὶ θορύβους, καὶ ἀκαταστασίας, παρὰ κληρικῶν
η μοναχῶν· ηπειρίστουσι πάντη τοῦ οἰκείου
βαθμοῦ, καὶ ἀφορίζονται.

Συνέδου Ἀντιοχείας κανὼν ε'.

Συνέδου Κωνσταντίνου πόλεως κανὼν δ'.

Συνέδου Καλχηδόνος κανὼν θ'.

Συνέδου Καρθαγένης κανὼν νγ'.

Συνέδου ζ' κανὼν λδ'.

Συνέδου ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἀγίων Ἀποστόλων κα-
νὼν θ'.

Λθ'. "Οτι οδ δει κανονικῶν ἐπιστολῶν, η ει-
ρηνικῶν, η συστατικῶν δδεύειν τινὰ τῶν ιερωμέ-
νων· καὶ διε ἀναχρίνονται οι ταύτας ἐπιφερόμενοι.
Οι γάρ ἀλλας δεχόμενοι τούτους, καθαιροῦνται, καὶ
ἀφορίζονται.

Τὸν ἄγιον ἀποστόλων κανὼν ιβ' καὶ λγ'.

Συνέδου Ἀντιοχείας κανὼν ζ' καὶ η'.

Συνέδου Λαοδικείας κανὼν μδ' καὶ μθ'.

Συνέδου Καλχηδόνος κανὼν ια' καὶ ιγ'.

Συνέδου Σαρδικῆς κανὼν θ'.

Συνέδου Καρθαγένης κανὼν χγ', πε', πθ', καὶ ρζ'.

Συνέδου ζ' κανὼν ιζ'.

Νομικὸν χεφάλαιον γ'.

PATROL. GR. CXXXIII.

A regionis metropolitanus ex alia provincia advocare
qui una cum locorum episcopis rem dijudicent,
aut ad maiorem synodum se convertere. Item ele-
ricum criminis accusatum atque excommunicatum,
non habiturum licentiam post exactum unum an-
num seipsum a crimine purgandi; item negotiales
actiones tricesimum aut quadragesimum annum
terminare.

Sanctorum apostolorum canon 74 et 75.

Synodi Antiochenæ canon 12, 14 et 15.

Synodi Constantinopol. canon 6.

Synodi Chalcedonensis canon 9, 17 et 21.

Synodi Sardicensis canon 3, 4 et 5.

Synodi Carthaginensis canon 8, 12, 14, 15, 19,
20, 28, 29, 30, 59, 62, 65, 77, 79, 87, 88, 96,
100, 107, 121, 122, 125, 127, 128, 129, 139, 131,
134, 138.

Actum Constantinopoli factum de.... et de cha-
ritate.

Synodi VI canon 25.

Theophili canon 4, 6, 7 et 9.

Sanci Cyrilli canon 1.

Legis caput 12, 18, 24, 31, 44, 52, 53, 54, 55,
60, 62, 63, 64, 65, 67, 68, 69, 70, 72 et 78.

97. Ordinationem episcopi a metropolitanis citra
magnum necessitatem non esse per negligentiam
differendam: neconon etiam res ac viduatam pastore
ecclesiam, et redditus metropolitanum non debere
auferre aut sibi vindicare, verum apud dispensa-
torem ipsius ecclesiae omnia salva esse custo-
dienda.

Synodi Chalcedonensis canon 25.

Synodi Carthaginensis canon 74 et 78.

Synodi VI canon 35.

98. Non oportere coniurationes, turbas, tumultus
ac seditiones a clericis aut monachis excitari:
alioqui gradu suo prorsus excidunt, atque excom-
municantur.

Synodi Antiochenæ canon 5.

Synodi Constantinopolitanæ canon 4.

Synodi Chalcedonensis canon 4.

Synodi Carthaginensis canon 53.

Synodi VI canon 34.

Synodi in templo Sanctorum Apostolorum cele-
brate canon 9.

99. Non oportere sine canoniciis epistolis aut
pacificis aut commendatibus quemquam eorum qui
sacris sunt initiati iter facere, eosque qui has affo-
runt examinari: qui enim aliter hos recipiunt, de-
ponuntur ac segregantur.

Sanctorum apostolorum canon 12 et 33.

Synodi Antiochenæ canon 7 et 8.

Synodi Laodicenæ canon 41 et 42.

Synodi Chalcedonensis canon 11 et 13.

Synodi Sardicensis canon 9.

Synodi Carthaginensis canon 23, 85, 89 et 106.

Synodi VI canon 17.

Legis caput 3.

100. Non oportere præ pusillanimitate aut contentione episcopum quenquam gradu dejicere : si vero hoc factum fuerit, licet adire metropolitanum vicinosque episcopos adversus ipsum : ac si repertus fuerit injuste ipsum segregasse, removebitur et ipse qui segregavit. Et quod licet per injuriam quis excommunicatus fuerit, ante rei discussionem non debet communionem sibi vendicare.

Synodi Nicænæ canon 5.

Synodi Antiochenæ canon 6.

Synodi Sardicensis canon 14.

Synodi Carthaginensis canon 134.

Legis caput 39.

101. Episcoporum excusationes libere ac sponte factas, esse recipiendas, aliosque in eorum loco ordinandos, ipsos vero summi sacerdotii honorem ac munus habere : si autem non sunt proprio motu, verum ex casu aliquo et metu, ipsas non esse recipiendas ; amolum vero episcopum ad presbyteri gradum non esse redigendum.

Synodi Ephesinæ canon 11.

Synodi Chalcedoneensis canon 29.

Synodi in templo Sanctorum Apostolorum habite canon 16.

Sancti Cyrilli canon 3.

102. Non oportere quemquam sacris addictum subintroductam babere mulierem, sed neque post ordinationem licet episcopo cum propria uxore habitare, aut omnino mulierem in episcopal domo versari ; aliqui gradu dejicitur : verum neque eunuchum babere subintroductum, alioquin segregatur, si laicus sit : si vero sacris adductus, ipse etiam deponitur.

Synodi Nicænæ canon 3.

Synodi Ancyranæ canon 19.

Synodi VI canon 19 et 48.

Synodi VII canon 18.

Sancti Basili canon 87.

Legis caput, 5, 71, 72.

103. Monasterium, aut alias religiosam domum, aut nosocomium non esse ædificandum sine regionis episcopi permissione illiusque consilio et consensu, licet ex testamento aliquid hujusmodi pro anima fieri supplicetur : monachos vero sub ipsius diœcesi degentes ei obediere oportere, nimisrum in spiritualibus. Actiones pecuniarias tricesimo aut quadragesimo anno terminari. Monasteria semel consecrata non posse fieri sacerularia diversoria, ac præfectum debere in monasterio suo dispensatorem constituere ; quod si hoc recusat, episcopus facial. Neque vero a quoquam omnino sacerularibus viris monasterium elocari ; qui enim hoc facit, canonicis penis subjicitur. Item non oportere fieri duplex monasterium virorum et mulierum ; neque mulieres in virorum monasterio degere. Non oportere quidquam ad monasterium pertinens alienari, neque dare renuntiationes aut accipere ; quoniam qui hoc fecerit, sive præfector, sive episcopus, aut quis sacri

pr. "Οτι ού δει ἐκ μικροψυχίας ή φιλονεικίας ἐπισκόπον καθαιρεῖν τινα. Εἰ δὲ καὶ γέγονται, ἔξεστι προσελθεῖν τῷ μητροπολίτῃ, καὶ τοῖς ὅμοροῦσι καὶ αὐτοῦ ἐπισκόποις καὶ εἰ εὑρεθῇ ἀδίκως ἀφορίσας αὐτὸν, ἀφορίσθεται ὁ ἀφορίσας αὐτὸν. Καὶ ὅτι κανὸν ἀδίκως ἀφορίσθῃ τις, πρὸ ἑκετάσεως οὐκ ὀφελεῖται ἐκδικεῖν τὴν κοινωνίαν ἐντυπών.

Συνόδου Νικαίας κανὼν ε'.

Συνόδου Ἀντιοχείας κανὼν σ'.

Συνόδου Σαρδίκης κανὼν ιδ'.

Συνόδου Καρθαγένης κανὼν ρλδ.

Νομικὸν κεφάλαιον λβ'.

ρα'. "Οτι δει δέχεσθαι τὰς παραίτησεις τῶν ἐπισκόπων, καὶ ἀντί αὐτῶν ἐτέρους χειροτονεῖν, εύ-
τῶν οἰκειοθελῶς παρατουμένων· τούτους δὲ τὴν τῆς ἀρχιερωσύνης τιμὴν καὶ τὴν λειτουργίαν ἔχειν· μὴ οἰκειοθελῶς δὲ γίνομένας, ἀλλ' ἐκ περιστάσεως καὶ φύσου, οὐ δει ταῦτα δέχεσθαι· ἀποχινηθέντα δὲ ἐπισκόπον εἰς τὸν τοῦ πρεσβυτέρου βαθμὸν οὐ δει κατάγεσθαι.

Συνόδου Ἐφέσου κανὼν ια'.

Συνόδου Καλγήδονος κανὼν χθ'.

Συνόδου ἐν τῷ ναῷ τῶν Ἅγιων Ἀποστόλων κα-
νὼν ιε'.

Τοῦ ἀγίου Κυριλλου κανὼν γ'.

ρβ'. "Οτι ού δει τινα τῶν Ιερωμένων ἔχειν συνεισ-
ακτον γυναικα· ἀλλ' οὐδὲ μετὰ τὴν χειροτονίαν
ἔξεστιν ἐπισκόπῳ συνοικεῖν τῇ ίδιᾳ γυναικὶ, ή ἀπλῶς
γυναικα εἶγαι ἐν τῷ ἐπισκοπείῳ, ἐπει καθαιρεῖται·
ἀλλ' οὐδὲ εὐνοῦχον ἔχειν συνεισακτον, ἐπει ἀφορί-
ζεται, εἰκεπειτει λατίκδε· ει δὲ Ιερωμένος, καὶ αὐ-
τὸς καθαιρεῖται.

Συνόδου Νικαίας κανὼν γ'.

Συνόδου Ἀγκύρας κανὼν ιθ'.

Συνόδου σ' κανὼν ιθ' καὶ μη'.

Συνόδου θ' κανὼν ιη'.

Τοῦ ἀγίου Βασιλείου κανὼν πζ'.

Καὶ νομικὸν κεφάλαιον ε', οα', οβ'.

ργ'. "Οτι ού δει μοναστήριον οἰκειομείσθαι, ή
επερν εὐαγή οἰκον, ή νοσοκομείον, χωρὶς προτρο-
πῆς τοῦ κατὰ χώραν ἀρχιερέως, καὶ τῆς τούτου
βουλῆς τε καὶ συναντέσσεως· κάν ἐκ διαθήκης τι
τοιούτον προτραπεῖη γενέσθαι ὑπὲρ ψυχῆς· καὶ τοὺς
ὑπὸ τὴν ἐνορίαν δὲ αὐτοῦ μοναχοὺς αὐτῷ δει ὑπε-
κειν, ἐν τοῖς πνευματικοῖς δηλοντει. Καὶ δει η
τριακονταετία, ή η τεσσαρακονταετία κλείει τὰς
χρηματικὰς ἀγωγάς. Καὶ δει τὰ δικαὶα καθιερω-
θέντα μοναστήρια οὐ δύνανται γενέσθαι κοσμικά
καταγγώγα· καὶ δει οἰκονόμον διηγούμενος ὀφελεῖται
ποιεῖν ἐν τῷ μοναστηρίῳ αὐτοῦ· ει δὲ μή, δὲ π-
σκοπος; ποιεῖται ἀπειθεύντος; αὐτοῦ. Μήτε δὲ ποτέ τε-
νος τῶν ἀπάντων κοσμικοῦς ἀνδράς μοναστήριον
ἐκδιθήναι· δὲ γάρ οὐτω ποιῶν, ἐπιτιμοῖς κανονικοῖς
ὑποβάλλεται. Καὶ δει ού δει γίνεσθαι διπλούν μο-
ναστήριον ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν· καὶ δει ού δει
ἐνδιαιτᾶσθαι γυναικας ἐν μοναστηρίῳ ἀνδρών. Καὶ
δει ού δει ἐκποιεῖσθαι τι τῶν τοῦ μοναστηρίου·

οὗτος δὲ δεῖναι ἀποταγάρ, οὐ λαμβάνειν· ἐπειδὴ δὲ τοῦτο ποιῶν ἡγούμενος, οὐκέπιστος; ή τις τῶν ἱερωμένων, καθαιρεῖται. Εἰ δὲ ἀνήκοος ἐστιν ἡγούμενος, ἐκβάλλεται τῆς ἡγουμενίας· εἰ μὴ ἐκ προθέσεως οἰκεῖας προσάξει τι τῶν αὐτοῦ· ἀνεύθυνον γάρ τοῦτο. Καὶ διὰ τὸν ίδιον μοναστηρίῳ ποιεῖ δὲ ἡγούμενος ἀγαγνώστην, οὐαντὶς ἐστιν ἵερες, καὶ τὴν σφραγίδα τοῦ ἡγουμένου Ἑχτὶ παρὰ ἀρχιερέως. Ἐξ οὐδὲ δηλοῦται, οὐδὲ γίνονται ἡγούμενοι ἀνεποτ., καὶ παρ' ἑπτακόπων ἀσφράγιστος. Οὗτος δύναται ἡγούμενος ἐπειδὴ δημοποιεῖται τῆς μονῆς, χωρὶς γνώμης τοῦ πρωτεύοντος ἐν τῇ ἀπαρχῇ· καὶ διὰ δὲ μὴ καταβάλλων τὸν ἀμφιτευτικὸν κανόνα, ἐκπίπτει πάντη τοῦ ἀμφισσύματος.

Συνδούοντος Καλχηδόνος κανὼν δ' καὶ η'.

Συνδούοντος δέ κανὼν μη'.

Συνδούοντος ζ' κανὼν ια', ιγ', ιδ', ιε', ιη', ιθ' καὶ ιξ'.

Συνδούοντος ἐν τῷ ναῷ τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων κανὼν α'.

Καὶ νομικὸν κεφαλαῖον ζ', ιβ', ιδ', ιε', ιε', ιζ', ιζ', ιδ', ιε', ιξ', ιε', λε', μθ', νδ', νε', νε', ξ', ξα', ξγ', ξε', ξη', ξη', ξη', ξη'.

ρβ'. "Οτι δεῖ τὸν ἀποτασσόμενον, καὶ μοναχὸν γινώμενον, μὴ ἥτιστα δέκα ἐπών τῇ ἡλικίᾳ ὑπάρχειν· οὐτε δὲ ἐκ ποδοσθήσεται παρά τινος τρόπου ή ἀνθράκου εἰς τοῦτο. Οὗτος έξει δέδεινται ἔξερχεσθαι τῆς μονῆς, δικεν γνώμης τοῦ πρωτεύοντος αὐτοῦ· οὐτε μεταβαίνειν ἀπὸ τῆς μονῆς αὐτοῦ εἰς ἄτεραν· ἐπειδὴ φορίζεται καὶ αὐτὸς, καὶ δὲ τοῦτον ὑποδεχόμενος. Οὗτος δὲ ίδιον τὸ δρεῖλουσιν ἔχειν οἱ μοναχοί· ἀλλὰ τίντα, δοσα ἀν διαφέρωσιν αὐτοῖς, τοῦ μοναστηρίου εἰσι. Καὶ οὗτος πατήρ τὸ διαφέροντα τῷ οὐρῷ πρατήσει, αἰρουμένῳ μονάζειν. Καὶ διὰ ἡγούμενον οὐ κάντως κατὰ βαθὺν, ἀλλὰ κατ' ἀρετὴν δεῖ γίνεσθαι.

Συνδούοντος Καρθαγένης κανὼν ζ'.

Συνδούοντος ζ' κανὼν μ', καὶ μετ'.

Συνδούοντος ζ' κανὼν ξα'.

Συνδούοντος ἐν τῷ ναῷ τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων κανὼν γ', δ', ζ'.

Καὶ νομικὸν κεφαλαῖον θ', ι', ια', ιε', ιη', ιθ', ιε', ια', ιρ', ιη', ιη'.

ρε'. "Οτι οὐ δεῖ ἀφυλάκτους εἶναι τὰς ἱερᾶς πάρθενους· οὐτε δὲ ἔρχεσθαι εἰς συντυχίαν αὐτῶν τινα ὁ θυρεός· καὶ διὰ οὐδὲν δρεῖλουσιν ἔχειν ίδιον· ἴκανη διφορίζεται.

Συνδούοντος Καρθαγένης κανὼν λη' καὶ μδ'.

Συνδούοντος ζ' κανὼν μετ'.

Συνδούοντος ζ' κανὼν ξβ'.

Καὶ συνδούοντος ἐν τῷ ναῷ τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων κανὼν ζ'.

ρς'. "Οτι οὐ δεῖ ἀποκείρεσθαι τινα χωρὶς παρουσίας τῶν εἰς ὑποταγὴν μελλόντων αὐτὸν δέχεσθαι· διὰδὲ μὴ τοῦτο ποιῶν, καθαιρεῖται. Καὶ διὰ δὲ ἀποκείρεσθαι μοναχὸν τίλειον, τουτόστι μεγαλόσημον, εἰσὼν τριτιάς, χωρὶς μεγάλης προσκεπτούσῃς νόσου, θάνατον ἀπειλούσης· ή οὐαντὶς ἐστιν ἴντης εὐλαβῆς, καὶ μεμαρτυρημένος; διὰ τὴν γνωρι-

A ordinis, gradu moveatur. Si vero dicto audiens non sit praefectus, praefectura ejicitur: nisi ex proprio voluntate aliquid de suo afferat; hoc enim culpa vacat. Item praefectum in monasterio suo lectorum constituere, si sacerdos sit, ac praefecti sigillum ab episcopo habeat. Ex quo constat praefectos sacris non initios et ab episcopis non signatos creari. Neque potest praefectus quidquam ad monasterium pertinens ad emphyteusim dare abaque provincia primatis consensu: item eum qui non solvit emphyteuticum canonem, rē ad emphyteusim accepta penitus excidere.

Synodi Chalcedonensis canon 4 et 8.

B Synodi VI canon 48.

Synodi VII canon 11, 13, 14, 17, 18, 19 et 20.

Synodi in templo Sanctorum Apostolorum habitu canon 1.

Legis caput 6, 12, 14, 15, 16, 17, 24, 25, 26, 27, 35, 49, 54, 55, 56, 60, 61, 63, 65, 67, 68, 69.

C 104. Oportere eum qui saeculo nuntium remittit et sit monachus, non minus quam decem annos natum esse: neque vero quocunque modo ab ullo homine ad hoc impediatur: neque licentiam habebit egrediendi e monasterio abaque præpositi consensu, neque e monasterio suo in aliud migrandi: alioquin segregatur tam ipso, tam qui eum suscipit. Neque vero proprium quidpiam debent habere monachi, sed omnia quocunque ad ipsos pertinent, sunt monasterii; ac neque pater ea quae ad aliam vitam solitariam amplectentem pertinent delinabit. Item præpositum non omnino secundum gradum, sed secundum virtutem esse eligendū.

Synodi Carthaginensis canon 80.

Synodi VI canon 40, 43 et 46.

Synodi VII canon 21.

Synodi in templo Sanctorum Apostolorum celebrauit, canon 3, 4, 6.

Legis caput 9, 10, 11, 76, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84.

D 105. Non oportere sacras virgines esse lucustoditas; neque vero quemquam temere in colloquium cum ipsis venire; item bibli proprium ipsas habere debere, alocquin segregari.

Synodi Carthaginensis canon 53 et 44.

Synodi VI canon 46.

Synodi VII canon 22.

E Synodi in templo Sanctorum Apostolorum celebrauit, canon 6.

106. Non oportere quemquam attouderi, nisi presentes adsint il quibus subjiciendum est: qui enim non ita facit, deponitur. Item non oportere perfectum monachum, hoc est magnum habitem gerentem attouderi intra tricanium, nisi gravis morbus qui mortem minetur incidentur: aut nisi sit aliquis vir pius, multis eo nomine notus, coruque

testimonio comprobatus : his enim etiam scimus re tempus ad tonsuram sufficit. Praefectus autem contra haec faciens, praefectura ejicitur.

Synodi in templo Sanctorum Apostolorum celebrata canon 2 et 5.

Legis caput 7 et 77.

107. Oportere eos qui in claustra ingressuri sunt, prius in monasterio et perfecta obedientia tres annos versari, deinde a regionis episcopo alium unum probari, et siquidem in bono proposito permaneat, ipsum includere : non posse vero ipsum postea quocunque modo claustro egredi sine episcopi consensu. Item eos qui solitario convenientem habitum induerunt, et capita totonderunt, non licere per urbem vagari ; sed siquidem cum hominibus esse velint, virorum religiosorum monasterium ingredi, ac eorum more vivere : sin vero, omnimode ipsos urbis expellere, atque in desertis habitare cogere.

Synodi VI canon 41 et 42.

108. Non oportere monachos et virginis Deo dicatas matrimonium contrahere, aut rapi ab aliquo, aut corrumphi : alioquin matrimonium quidem solvit, ipsi vero septem annis poenam subeunt. Si vero sacris addicti sint, gradu moventur. Si autem perfectus sit monachus magnum habitum gerens, quindecim annos punitur : a lege vero capitali supplicio afficitur.

Synodi Ancyranæ canon 19.

Synodi Chalcedonensis canon 6.

Synodi VI canon 4 et 44.

Sancti Basillii canon 6, 18, 19 et 60.

Legis caput 85 et 88.

109. Non oportere, nisi propter necessitatem, intra 25 aut 17 annos etatis virginis sanctum monialium habitum consequi : neque interea dum tandem sunt, variegatis vestimentis ornari debent, neque vero in monasterio prodire absque præpositus consensu, idque tunc cum etate provectis semiuis virtute præditis, ac non extra monasterium prorsus cubare. Alioquin, segregantur. Similiter etiam si in monasterio in monasterium migrant.

Synodi Carthaginensis canon 126.

Synodi VI canon 46 et 45.

Synodi VII canon 21.

Sancti Basillii canon 17.

110. Non oportere mulierem in virorum monasterio dormire, neque virum in muliebri : alioquin segregatur. Neque diaconissam ante quadraginta annos mulierem ordinari, idque cum accurate probatione : si vero post haec matrimonium contraherit, anathematice percillitur tum ipsa, tum is qui cum ea copulatus est.

Synodi Chalcedonensis canon 15.

Synodi VI canon 44, 46, 47, 48.

Sancti Basillii canon 21 et 44.

Legis caput 5, 43 et 73.

A μότητα τούτῳ γάρ καὶ δέξιμηνιαλός χρόνος ἀρκεῖ εἰς ἀπόκειραν δέ γάρ παρὰ ταῦτα ποιῶν ἡγούμενος ἐκβάλλεται τῆς ἡγουμενίας.

Συνόδου ἐν τῷ ναῷ τῶν Ἅγίων Ἀποστόλων κανὼν β' καὶ ε'.

Καὶ νομικὸν κεφάλαιον ζ' καὶ οὐ'.

ρῆ. "Οτι δει τοὺς ἐν ἑγκλειστραις μέλλοντας εἰσελθεῖν πρότερον ἐν μοναστηριψ, καὶ τελείᾳ ὑπακοῇ γίνεσθαι ἐπὶ τρισι χρόνοις εἰτα παρὰ τοῦ κατὰ χώραν ἀρχιερέως ἐπὶ ἕτερον ἐνιαυτὸν ἐσκιμάζεσθαι, καὶ εἶτε ἐπιμένῃ τῇ ἀγαθῇ προθέσει, ἑγκλειστιν αὐτὸν μὴ δύνασθαι δὲ αὐτὸν μετὰ ταῦτα παντες τρόπῳ τῷ ἑγκλειστηρίου ἑξελθεῖν χωρὶς γνώμης τοῦ ἀρχιερέως. Καὶ τοὺς ἄρχοντας δὲ ἐνδεδυμένους σχῆμα, καὶ κεφαλὰς κομῶντας μὴ ἔχει περιέτειν ἐν πόλει ἀλλ' εἰ μὲν μετὰ ἀνθρώπων ἀθέλουσιν εἰναι, ἐν μοναστηριψ ἀνδρῶν εὐλαβῶν τούτους εἰσελθεῖν, καὶ βιοῦν ὡς αὐτοῖς εἰ δὲ μὴ, παντὶ τρόπῳ τούτους ἀπελαύνειν τῶν πόλεων, καὶ ἀναγκάζεσθαι ἐν ταῖς ἀρχμοῖς οἰκεῖν.

Συνόδου ζ' κανὼν μά' καὶ μβ'.

ρῆ. "Οτι οὐ δει μοναχοὺς, η παρθένους, τῷ Θεῷ ἀνατεθέντας εἰς γάμον ἀλθεῖν, η ἀρπάζεσθαι ὑποτινος, η φθείρεσθαι· ἀρεὶ δι μὲν γάμος λύεται, αὐτῷ δὲ ἐπιτιμῶνται ἐν ἐπτὸ ἑτεσιν εἰ δὲ λεπρόμενος εἰσθ, καὶ καθαροῦνται εἰ δὲ τέλειος [οὐτελεῖω] ἐστι μεγαλόσχημας, ἐν δεκαπέντε ἑτεσιν ἐπιτιμᾶται ἀτέ δὲ τοῦ νόμου κεφαλικῶς τεμωρεῖται.

C Συνόδου Ἀγκύρας κανὼν ιθ'.

Συνόδου Καλχηδόνος κανὼν ζ'.

Συνόδου ζ' κανὼν δ' καὶ μδ'.

Καὶ τοῦ ἀγίου Βασιλείου κανὼν ζ', ιη', ιθ' καὶ ξ'.

Καὶ νομικὸν κεφάλαιον πε' καὶ πς'

ρῆ. "Οτι οὐ δει, εἰ μὴ δι ἀνάγκην, εἰσω τῶν κεχρόνων, η ιζ' ἡλικίας, παρθένους εἰς τὸ τῶν μητρῶν δικιον σχῆμα ἀλθεῖν. Ἄλλ' οὐδὲ ἐν τῷ μελίσταιν κείρεσθαι ὀφελεῖ: κοσμεῖσθαι ἱματοῖς ποικίλαις μήτε δὲ προίενται τῆς μονῆς δινευ γνώμης τῆς προσώπους, καὶ τότε μετὰ πρεσβυτέων ἐναρέτων καὶ μὴ ἔκω κοιτῶν διλας τῆς μονῆς ἐπει ἀφορίζουται δι μοίων καὶ ἐὰν μεταβαίνωσιν ἀπὸ μονῆς εἰς μονῆν.

D Συνόδου Καρθαγένης κανὼν ρκς'.

Συνόδου ζ' κανὼν μδ' καὶ με'.

Συνόδου ζ' κανὼν κα'.

Καὶ τοῦ ἀγίου Βασιλείου κανὼν ιζ'.

ρῆ. "Οτι οὐ δει καθεύδειν γυναικα ἐν ἀνδρώψ μοναστηριψ, οὐτε διόρα ἐν γυναικεψ ἐπει ἀφορίζεται. Οὐτε διάκονον πρὸ ἐτῶν τεσσαράκοντα χειροτονεῖσθαι γυναικα καὶ ταῦτα μετὰ ἀκριδοῦ; δοκιμασίας εἰ δὲ μετὰ ταῦτα πρὸς γάμον ἀλθεῖ, ἀναθεματίζεται καὶ αὐτή [γρ. αὐτοῖς], καὶ δι συναρφεῖς αὐτῇ.

Συνόδου Καλχηδόνος κανὼν ιε'.

Συνόδου ζ' κανὼν ιδ', μ', μζ', μη'.

Τοῦ ἀγίου Βασιλείου κανὼν κδ' καὶ μδ'.

Καὶ νομικὸν κεφάλαιον ε', μγ' καὶ ογ'.

ρια'. "Οτι οὐ δεῖ νηστεύειν ἐν Σαββάτῳ ή ἐν Κυ-
ριακῇ, δίχα τοῦ μεγάλου καὶ μόνου Σαββάτου· ἀλλ' οὐτε ἐν τοῖς Σάββασι, καὶ ταῖς Κυριακαῖς τῆς Τεσσαρακοστῆς τυρὸν, ή ἀλλ' ἑσθίειν· αἱρετικῶν γάρ τούτο· καὶ δὲ τοῦτο ποιῶν καθαιρεῖται, ἐὰν λεπωμένος; ἑσθίειν· εἰσὶν δὲ λαῖκος, ἀναθεματίζεται· καὶ δις: δεῖ νηστεύειν πάντα Χριστιανὸν τετράδα, καὶ περα.. {Ισ. παρασκευὴν} καὶ τὴν ἄγλαν Τεσσαρακοστήν, καὶ τὴν μεγάλην ἑδδομάδα· τὴν μάντον, μεγάλην Παρασκευὴν, καὶ τὸ μέγα Σάββατον, μηδὲ δὲν; ἑσθίειν, ἅρι τοῦ μεσονυκτίου αὐτῶν· καὶ τὰς λοιπὰς δὲ νηστείας πάσας κιστῶς νηστεύειν, δις ἐκ περιδόσεως ἐκκλησιαστικῆς ἔχομεν, εἰ μή δι' ἀσθενειαν σωματικὴν ἐμποδίζονται. Οἱ γάρ μηδὲν ποιεῦντες, εἰ μὲν λεφωμένοι εἰσὶ, καθαιροῦνται· εἰ δὲ λαῖκοι, ἀναθεματίζονται.

Τῶν ἀγίων ἀποστόλων κανὼν ἕξ' καὶ ἕβδ.

Συνόδου Γάγγρας κανὼν ιη' καὶ ιθ'.

Συνόδου σ' κανὼν νε'.

Συνόδου Λεοδίκειας κανὼν ν'.

Συνόδου.. κανὼν κθ' καὶ πθ'.

Καὶ τοῦ ἀγίου Διονυσίου κανὼν α'.

Τοῦ ἀγίου Πέτρου Ἀλεξανδρείας κανὼν ιε'.

Τοῦ ἀγίου Τιμοθέου κανὼν η' καὶ ι'.

Καὶ Θεοφίλου κανὼν α'.

ριβ'. "Οτι οὐ δεῖ τὸν βασιλέαν παρθένον, ἐπέραν λαβεῖν εἰς γυναῖκα, ἀλλὰ ταύτην, καν πενιχρὰ τυγχάνει, ἐπιτιμώμενον χρόνος ζ' διὸ τὴν προτεγούνταν φθοράν· εἰ δὲ μερινήστεντο ἡ παρθένος, ἀποδεδήνεις τῷ προμηνηστευσαμένῳ. Εἰ δὲ κατέχει ταύτην, τῷ τῆς μοιχείας καθυποδάλλεται ἐγχλήματα· εἰ δὲ καὶ ἀρταγή ἡ παρθένος χάριν συνοικεῖσθαι, εἰ μὲν λεφωμένοι οἱ ἀρπάσαντες, καθαιροῦνται· εἰ δὲ λαῖκοι, ἀναθεματίζονται. Οὐ μόνον δὲ αὐτοῖς, ἀλλὰ καὶ οἱ συναρμένοι αὐτοῖς.

Τῶν ἀγίων ἀποστόλων κανὼν ἕξ'.

Συνόδου Ἀγκύρας κανὼν ια'.

Συνόδου Καλχηδόνος κανὼν κζ'.

Συνόδου σ' κανὼν ιβ' καὶ ιη'.

Τοῦ ἀγίου Γρηγορίου τοῦ Θαυματουργοῦ κανὼν α'.

Καὶ τοῦ ἀγίου Βασιλείου κανὼν κβ', κε', λ' καὶ πθ'.

ριγ'. "Οτι οὐ δεῖ ἀπάγεσθαι ὡς βαλελυτῶν τῶν γάμων, ή τῶν κρεῶν, ή τοῦ οἴνου, ή ἐπέρων τινῶν τοιούτων· ἀλλὰ δι' ἀπάγησιν ἀληθῆ τούτων ἐννόμως ἐγκρατεύεσθαι. Οὐ γάρ παρὰ ταῦτα ποιῶν, εἰ μὲν λεφωμένος δοτή, καθαιρεῖται· εἰ δὲ λαῖκος, ἀναθεματίζεται.

Τῶν ἀγίων ἀποστόλων κανὼν να' καὶ γγ'.

Συνόδου Ἀγκύρας κανὼν ιδ'.

Συνόδου Γαγγρῶν κανὼν α', β', δ', θ', ι', ιβ', ιγ', ιδ', ιζ'.

Συνόδου σ' κανὼν ιγ'.

Τοῦ ἀγίου Βασιλείου κανὼν κη', μζ' καὶ πε'.

ριδ'. "Οτι οὐ δεῖ τινα μεθύειν, καὶ ἐν καπηλείῳ εἰσέρχεσθαι, καὶ ἑσθίειν ἐν αὐτῷ, ή ἔχειν ἐργαστήριον καπηλικόν, καὶ ἐν αὐτῷ ἔξυπηρτεῖν· ἐπειδὴ εἰ μὲν λεφωμένοι εἰσὶ, καθαιροῦνται· εἰ δὲ λαῖκοι,

111. Non esse jejunandum Sabbato aut Dominicō.
exceptio solo magno Sabbato: sed neque Sabbathis
et Dominicis Quadragesimæ caseum aut ovum man-
ducandum; hoc enim hæreticorum est, et qui hoc
facit, gradu dejicitur, si sacrī addictus sit: si vero
laicus, anathemate percellitur. Item oportere om-
nem Christianum jejunare quatuor temporibus,
Parasceve, sancta Quadragesima et magna hebdo-
mada; magna autem Parasceve et magno Sabbathu-
niūl omnia comedere usque ad medium ipsorum
noctem; cetera vero jejunia omnia fideliter jeju-
nare, que ex traditione ecclesiastica habemus, nisi
propter infirmitatem corporalem impedianter. Qui
eum non ita faciunt, siquidem sacrī initiati sint,
dejiciuntur; laici vero, anathemate feriuntur.

B

Sanctorum apostolorum canon 64 et 69.

Synodi Gangrenis canon 18 et 19.

Synodi VI canon 55

Synodi Laodicensis canon 50.

Synodi.... canon 29 et 89.

Sancti Dionysii canon 1.

Sancti Petri Alexandrini canon 15.

Sancti Timothei canon 8 et 10.

Theophili canon 4.

112. Non oportere eum qui virginī vim attulit,
aliam in uxorem accipere, sed hanc, licet pauper-
cula sit, pœna ipsi septem annos irrogata ob pre-
cedentem corruptelam: si vero desponsata sit virgo,
ei qui prius ipsam desponsavit reddi: si vero detineat
ipsam, adulterii criminis subjacet. Quod si raptā
fuerit virgo conjugii gratia, siquidem sacrī addicti
sint ii qui rapuerunt, gradu noventur; si vero laici,
anathemate feriuntur. Non tantum autem ipse, sed
et qui ipsis opem tulerunt.

Sanctorum apostolorum canon 67.

Synodi Ancyranæ canon 11.

Synodi Chalcedonensis canon 27.

Synodi VI canon 92 et 98.

Sancti Gregorii Thaumaturgi canon 1.

Sancti Basillii canon 22, 25, 30 et 49.

113. Non esse abstinendum a nuptiis tanquam
abominationis, aut carnibus, aut vino, aut aliis ejus-
modi rebus; verum propter veram exercitationem
ab his legitime se continere. Qui enim contra hæc
facit, siquidem sacrī sit addictus, dejicitur: si
vero laicus, anathemate feriuntur.

Sanctorum apostolorum canon 51 et 53.

Synodi Ancyranæ canon 14.

Synodi Gangrenis canon 1, 2, 4, 9, 10, 12, 13,

14, 17.

Synodi VI canon 13.

Santi Basillii canon 18, 47 et 85.

114. Non oportere quemquam ebrietati indulgere,
ac in cauponam ingredi, in caue manducare, aut
osticinam cauponariam habere, ac in ea ministrare.
quoniam siquidem sacrī addicti sint, gradu mo-

ventur; si vero laici, segregantur; præterquam si A ἀφορίζονται πάρεξ τοῦ ἐν πανδοχεῖρ ἐν δόρῳ δι· quis propter itineris necessitatem in hospitio diversetur.

Sanctorum apostolorum canon 42, 43 et 52.

Synodi Laodicensis canon 24.

Synodi Carthaginensis canon 40.

Synodi VI canon 9 et 26.

115. Non oportere clericum fidejussiones dare, seu conventiones et pacta facere in circulo, aut in aliquo ludicro: alioquin, gradu dejicitur. Sic enim fidejussiones dare interpretatum est. Nam fidejussionem se aliquem præstare pro eo qui in pericolo versetur, propter Dei charitatem honestum est: oportet enim ponere animam suam pro proximo; infirmis vero, quique pro fratribus mori non possunt, ejusmodi fidejussio non est deneganda.

Sanctorum apostolorum canon 20.

Legis caput 35.

116. Non oportere alea ludere aut tabulis, aut ludicra tolerare, vel horum spectatores esse, aut saltationum, aut thymelicarum cantilenarum, aut eorum qui ludicri gratia ursas post se trahunt, aut eorum qui se a dæmoni vexari simulant, aut eorum qui accendunt rogos ac ludicri causa supra eos transiliunt, aut venationibus vel circensibus addicatos esse; quoniam, siquidem sacris initiali sint, gradu moverunt; si vero laici, sex annos segregantur.

Sanctorum apostolorum canon 20, 42, 43.

Synodi Laodicensis canon 52, 54, 55.

Synodi Carthaginensis canon 15, 61, 63.

Synodi VI canon 24, 50, 51, 60, 61, 62, 65, 66, 71.

Synodi VII canon 22.

Legis caput 37 et 87.

117. Non esse accipendas usuras: quoniam, siquidem sacris sint iniuncti, dejiciuntur; si vero laici, segregantur.

Sanctorum apostolorum canon 44.

- *Synodi Nicæna canon 17.*

Synodi Laodicensis canon 4.

Synodi Carthaginensis canon 10 et 16.

Sancti Gregorii Nysseni canon 6.

118. Non esse cavillandum aut illudendum claudio, aut cæco, aut pedibus mutilato: qui enim D hoc facit, excommunicatur.

Sanctorum apostolorum canon 57.

119. Non esse excommunicandum eum qui forniciari constituerit, ad opus tamen non venerit, ut qui divina gratia sit servatus.

Synodi Nicæna canon 4.

120. Non oportere Christianum, sanguinem aut carnem a bestia captam, aut morticianum comedere: si enim sacri sit ordinis, dejicitur; si vero laicus, segregatur.

Sanctorum apostolorum canon 63.

Synodi Gangrensis canon 2.

(1) στοιχέω Ηεράχιος interpretatur συνενῶ, id est, coaduno, conuenio: unde apud Harmenopulum

Α ἀφορίζονται πάρεξ τοῦ ἐν πανδοχεῖρ ἐν δόρῳ δι· quis propter itineris necessitatem in hospitio diversetur.

Τῶν ἀγίων ἀποστόλων κανὼν μβ', μγ' καὶ νβ'

Συνόδου Λαοδικείας κανὼν κδ.

Συνόδου Καρθαγένης κανὼν μ'.

Συνόδου ζ' κανὼν θ' καὶ κς'.

ριζ'. "Οτι οὐ δεῖ κληρικὸν ἐγγύας διδόναι, ἥγουν στοιχῆματα (1) ποιεῖν ἐν ἱπποδρομειῷ, ή ἐν παιγνίῳ τοινί· ἐπει ταῦτα καθαιρεῖται. Οὗτοι γάρ διδόναι ἐγγύας ἡρμήνευται. Τὸ γάρ ἐγγύασθαι τινὰ ἐν κινδύνῳ γεγονότι διὸ τὴν τοῦ Θεοῦ ἀγάπην, καλόν. Τεθέναι γάρ δεῖ τὴν ψυχὴν ὑπὲρ τοῦ πλησίον· δεῖ δὲ τοὺς ἀσθενεῖς, καὶ μὴ δυναμένοις ὑπὲρ ἀδελφῶν ἀποθνήσκειν, καὶ τοιαύτην ἐγγύην μὴ παρατείσθαι.

B

Τῶν ἀγίων ἀποστόλων κανὼν κ'.

Καὶ νομικὸν κεφάλαιον λε'.

ριζ'. "Οτι οὐ δεῖ κυβεύειν, ή ταυλίζειν, ή παιγνίαν δινέχειν, ή θεωρητὰς γίνεσθαι τούτων· ή δρχήσεων, ή θυμελικῶν φιμάτων, ή τῶν τὰς ἀρχους ἀπιστροφένων χάριν παιγνίου· ή τῶν δαιμονῶν ὑποχρεομένων· ή τῶν ἀναπετνών πυρκαϊκῶν, καὶ ἐν παιγνίῳ ὑπεραλλομένων αὐταῖς· ή προσκείσθαι κυνηγίοις, ή ἱπποδρομίοις· ἐπει, εἰ μὲν ἵερωμένοις εἰσὶ, καθαιροῦνται, εἰ δὲ λαίκοι, ἀφορίζονται· εἰ λαίκοι ἀφορίζονται ἐπὶ ἔξι χρόνοις.

C

Τῶν ἀγίων ἀποστόλων κανὼν κ', μβ', μγ'.

Συνόδου Λαοδικείας κανὼν νβ', νδ', νε'.

Συνόδου Καρθαγένης κανὼν ια', ξα', ξγ'.

Συνόδου ζ' κανὼν κδ', να', ξι', ξη', ξε', ξζ', οα'.

Συνόδου ζ' κανὼν κβ'.

Νομικὸν κεφάλαιον λζ' καὶ πζ'.

ριζ'. "Οτι οὐ δεῖ τόκους λαμβάνειν· ἐπει, εἰ μὲν ἵερωμένοις εἰσὶ, καθαιροῦνται, εἰ δὲ λαίκοι, ἀφορίζονται.

Τῶν ἀγίων ἀποστόλων κανὼν μδ'.

Συνόδου Νικαίας κανὼν ιζ'.

Συνόδου Λαοδικείας κανὼν δ'.

Συνόδου Καρθαγένης κανὼν ι' καὶ ιζ'.

Τοῦ ἀγίου Γρηγορίου Νύστης κανὼν ζ'.

ριζ'. "Οτι οὐ δεῖ χλευάζειν, ήτοι ἐμπαίζειν χαλξὶ τυφλῷ, ή τῷ τὰς βάσεις πεπληγμένῳ· ἐπει δοῦτο ποιῶν ἀφορίζεται.

Τῶν ἀγίων ἀποστόλων κανὼν νζ'.

ριθ'. "Οτι οὐ δεῖ μεταλαμβάνειν Χριστιανὸν αἰματος ή θηριαλώτου, ή θνητού ματου. Εἰ μὲν γάρ ἵερωμένοις εἰσὶ, καθαιρεῖται· εἰ δὲ λαίκοι, ἀφορίζεται.

Συνόδου Νικαίας κανὼν δ'.

ριχ'. "Οτι οὐ δεῖ μεταλαμβάνειν Χριστιανὸν αἰματος ή θηριαλώτου, ή θνητού ματου. Εἰ μὲν γάρ ἵερωμένοις εἰσὶ, καθαιρεῖται· εἰ δὲ λαίκοι, ἀφορίζεται.

Τῶν ἀγίων ἀποστόλων κανὼν ξγ'.

Συνόδου Γαγγρῶν κανὼν β'.

lib. I, tit. 8. §. 1. *Pacta et conventiones, στοιχη-* ούτα dicuntur.

Συνόδων σ' χανών ξβ'.
ρχε'. "Οτι ού δει μάντει προσέχειν ει μὲν γὰρ
Ιερωμένοι εἰσι, καθαιροῦνται ει δὲ λαῖκοι, ἀφορί-
ζονται ἐπὶ ξε χρόνοις ει δὲ ἐπιμένουσι, παγιάπασι
τῆς Ἐκκλησίας ἀποδίπτονται.

Τῶν ἀγίων ἀποστόλων χανών ξγ'.

Συνόδου Ἀγκύρας χανών κδ'.

Συνόδου σ' χανών ξα'.

Τοῦ ἀγίου Βασιλείου χανών οβ', πγ'.

Τοῦ ἀγίου Γρηγορίου Νύσσης χανών β'.

ρχε'. "Οτι ού δει κλέπτειν, ή ἐπιορκεῖν, ή τυμβω-
ρυχεῖν ἐπει, ει μὲν ιερωμένοι εἰσι, καθαιροῦνται ει δὲ λαῖκοι, ἀφορίζονται ἀκαταναγήτως. 'Ο μὲν
κλέπτων, ἐὰν μεταμεληθεῖς δομολογηθῇ, ἐνιαυτὸν
ἔνα ει δὲ μῆ, δύο. 'Ο δὲ ἐπίορκος, καὶ τυμβωρύ-
χος ἐπὶ χρόνους δέκα.

Τῶν ἀγίων ἀποστόλων χανών κε'.

Τοῦ ἀγίου Βασιλείου χανών ξα', ξβ', ξγ' καὶ πρ'.

Καὶ τοῦ ἀγίου Γρηγορίου Νύσσης χανών σ' καὶ ζ'.

ρχγ'. "Οτι ού δει πορνεύειν ει μὲν γὰρ ιερωμένοι
εἰσι, καθαιροῦνται ει δὲ λαῖκοι, ἀφορίζονται ἐν ζ'
Ἐπειον. 'Ο δὲ γυναικὶ συναφεῖς ἐπὶ πορνείᾳ, ει
μὴ διρίσταται ταῦτης, ἵστω ἀφωρισμένος κατὰ τὸν
χανόνα ἀφίεσθω δὲ πορνεύειν, ἵνα μὴ χειρόν τι γέ-
νηται.

Τῶν ἀγίων ἀποστόλων χανών κε', ξα'.

Συνόδου Νικαίας χανών α' καὶ γ'.

Συνόδου σ' χανών μδ' καὶ πς'.

Τοῦ ἀγίου Γρηγορίου τοῦ Θαυματουργοῦ χανών α'.

Τοῦ ἀγίου Βασιλείου χανών δ', κα', κς', λη', μ',
ρβ', μγ', ν', νθ' καὶ π'.

Καὶ τοῦ ἀγίου Γρηγορίου Νύσσης χανών γ'.

ρχδ. "Οτι ού δει τίνα τῶν ιερωμένων τὴν ἴδιαν
γυναῖκα ἐκβάλλειν προφάσιει εὐλαβεῖας ἀλλ' οὐτε
λαβεῖν γυναῖκα χήραν, ή ἐκβεβλημένην, ή ἑταίραν,
ή οικάτην, ή τῶν δὲ στηγῆς, ή εἰς δευτερὸν γάμον
ἐλθεῖν ἀλλ' οὐτε κατὰ διγνοιαν εἰς παράνομον ἐλθεῖν.
Διὰ τοῦτο καθαιρεῖται.

Τῶν ἀγίων ἀποστόλων χανών ε', ιζ', ιη', ιθ'.

Συνόδου Νικαίας χανών α'.

Συνόδου Καρθαγένης χανών ρβ'.

Συνόδου σ' χανών γ' καὶ κε'.

Τοῦ ἀγίου Βασιλείου χανών θ' καὶ ιβ', μη', ου'.

Θεοφίλου χανών ιγ'.

Καὶ νομικῶν χεφάλαιον με', μδ', μζ'.

ρχε'. "Οτι ού δει τίνα ἐπὶ ἀπειρημένῃ σύγγενειᾳ
ταρανθμῷς εἰς γάμον ἐλθεῖν ἐπει ἀφορίζεται δια-
φύρως πρὸς τὴν οἰκειότητα τοῦ γένους ὁ μὲν ἐπὶ¹
χρόνοις ζ', δὲ, ἐπὶ δέκα, δὲ, ἐπὶ ιβ', δὲ, ἐπὶ ιε',
ἀποστάντες δηλονότι πρότερον τοῦ ἀδέσπου συγοι-
κεσίου, καὶ οὕτω προσδεχόμενοι.

Τῶν ἀγίων ἀποστόλων χανών θ', μη'.

Καὶ συνόδου Γαγγρῶν χανών κε'.

Συνόδου Νικαίας χανών α' καὶ β'.

Συνόδου σ' χανών ιγ', ιθ'.

Τοῦ ἀγίου Βασιλείου χανών ιγ', ξζ', ξη', οε', οζ',
οη', οθ' καὶ πς'.

A Synodi sextæ canon 62.

121. Ad valēt non esse accedendum : si enim
sacris initiati sint, gradu moventur ; si vero laici,
sextū annos segregantur ; quod si perseverent, ex
Ecclesia penitus ejiciuntur.

Sanctorum apostolorum canon 63.

Synodi Ancyranæ canon 24.

Synodi VI canon 61.

Sancti Basilii canon 72 et 83.

S. Gregorii Nysseui canon 2.

122. Non esse surandum, aut pejerandum, aut
sepulera deprædandum : quoniam, siquidem sacris
addicti sint, dejiciuntur ; si vero laici, excommuni-
cantur. Qui suratus est, siquidem pœnitentia ductus
confessus fuerit, unum annum ; sin vero, duos ;
B perjurus vero ac mortuorum spoliator, decem an-
nos.

Sanctorum apostolorum canon 25.

Sancti Basili canon 61, 64, 65 et 82.

S. Gregorii Nysseui canon 6 et 7.

123. Non esse fornicandum : si enim sacris addi-
cti sint, deponuntur ; laici vero excommunicantur
septem annos. Qui autem cum muliere per fornicati-
onem copulatus est, nisi ab ea recedat, excommu-
nicetur secundum canonem : sinatur vero fornicari,
ne quid deterius contingat.

Sanctorum canon 25, 61.

Synodi Nicænae canon 1 et 3.

Synodi VI canon 44 et 86.

S. Gregorii Thaumaturgi canon 1.

Sancti Basili canon 4, 21, 26, 38, 40, 42, 43,
50, 59 et 80.

S. Gregorii Nysseui canon 3.

124. Non oportere quemquam sacri ordinis uxo-
rem suam ejicere religionis prætextu, sed neque
viduam mulierem accipere, aut ejectam, aut mere-
tricem, aut servam, aut ex iis quae in scena operas
sueas præstant, aut secundas inire nuptias ; utrum-
cunque neque per ignorantiam illegitimū contrahere
matrimonium : alioquin deponitur.

Sanctorum apostolorum canon, 5, 17, 18, 19.

Synodi Nicænae canon 1.

Synodi Carthaginensis canon 102.

Synodi VI canon 3 et 26.

Sancti Basili canon 9 et 12, 43, 77.

Theophilii canon 43.

Legis caput 46, 44, 47.

125. Non oportere in prohibito consanguinitatis
gradu illegitime matrimonium contrahere, alioquin
segregatur diversis modis pro generis proximitate :
alius quidem 7 annos; alius vero 10; alius 12; alius
15, ubi scilicet prius ab illicito conjugio recesser-
int, sicutque suscepti fuerint.

Sanctorum apostolorum canon 9, 48.

Synodi Gangrenæ canon 25.

Synodi Nicænae canon 1 et 2.

Synodi VI canon 53, 54.

Sancti Basili canon 23, 67, 68, 75, 76, 78, 79
et 86.

Sancti Timothei canon 11.

126. *Ej qui secundum contrahit matrimonium, unum aut duos annos poenam esse irrogandam.*

Synodi Laodicenæ canon 1.

Sancti Basili canon 41 et 55.

127. *Non esse moechandum; quoniam siquidem sacris ministrent, deponuntur: si vero laici, excommunicantur 7, aut 15, aut etiam 30 annos. Est enim etiam in hoc discrimen secundum divines canones.*

Sanctorum apostolorum canon 61.

Synodi Ancyranæ canon 20.

Synodi Nicenæ canon 1 et 8.

Synodi VI canon 87 et 93.

Sancti Basilii canon 7, 9, 21, 31, 34, 36, 37, 39, 48, 58, 77.

Sancti Gregorii Nysseni canon 3.

Sancti Timothei canon 15.

128. *Masculorum corruptiores ac brutorem puniantur: siquidem sacris addicti sint, gradu moventur; si vero laici, 15 aut 30 annos excommunicantur.*

Synodi Ancyranæ canon 16 et 17

Sancti Basilii canon 7, 62 et 63.

Sancti Gregorii Nysseni canon 3.

129. *Oportere eos qui voluntarie aut involuntarie occidunt, aut qui seipso vel alios execranti vel canuchos faciunt, similiter eos qui medicamenta dant quibus fetus necentur in utero, atque etiam præstigiares et veneficos, siquidem sacris addicti sint, gradu dejicere, si vero laici, ad sacerdotium non provehi, sed segregari hoc modo: eum quidem qui voluntarie occidit, 15 aut 30 annos; qui vero involuntarie, 7 aut 10; eum qui seipsum vel alios castrat aut execrat, 3 annos; eos qui dant medicamenta ad fetus necandos, 10 annos; præstigiares et veneficos, 20 aut 30 annos.*

Sanctorum apostolorum canon 21, 22 et 23.

Synodi VI canon 91.

Synodi in temulo Sanctorum Apostolorum celebratae canon 8.

Sancti Basili canon 2, 7, 8, 11, 13, 33, 42, 52, 55, 56, 57 et 65.

Sancti Gregorii Nysseni canon 4.

Sancti Timothei canon 14.

130. *Nullus esse oportere magos, aut præstigiares, aut mathematicos, aut astrologos, aut circulatores, aut phylacteria, ut vocant, facere: aut ejusmodi hominibus rebusve adhaerere. Si enim sacra initiali sint, deponuntur; si vero laici, segregantur 6, aut 7, aut 15 annos: quod si in his perseverent, ex Ecclesia penitus ejiciuntur.*

Synodi Laodicenæ canon 36.

Synodi VI canon 61.

(2) *Γυτευτάς. Eadem voce usus est Aristenus in LV Can. Conc. Trullan. Corrupta vox ex γοητευτάς que legitur in omnibus libris editis in textu Can. LXI. præfati Concilii, si editionem Canonum Ecclesiæ Orientalis a Joanne Tilio anno*

A Τοῦ ἀγίου Τιμοθέου κανὼν ια'.

ρχ'. "Οτι δὲ ἐπιτιμᾶν διγαμοῦντι ἐπὶ χρόνῳ ἑνὶ, ἢ δύο.

Συνόδου Λαοδικείας κανὼν α'.

Τοῦ ἀγίου Βασιλείου κανὼν μα', νγ'.

ρχ'. "Οτι οὐ δέτι μοιχεύειν· ἐπειδή εἰ μὲν ιερωμένοι εἰσι, καθαιροῦνται· εἰ δὲ λαϊκοί, ἀφορίζονται ἐπὶ χρόνοις ἑπτὰ, ἢ τε', ἢ καὶ λ'. "Εστι γάρ καὶ ἐν ταύτῃ διαφορὰ κατὰ τοὺς θείους κανόνας.

Τῶν ἀγίων ἀποστόλων κανὼν ξα'.

Συνόδου Ἀγιάρας κανὼν χ'.

Συνόδου Νικαίας κανὼν α' καὶ η'.

Συνόδου σ' κανὼν πξ' καὶ λγ'.

B Τοῦ ἀγίου Βασιλείου κανὼν ζ', θ', κα'. λα', λδ', λε', λζ', λη', λθ', μη', νη', οζ'.

Τοῦ ἀγίου Γρηγορίου Νόστης κανὼν γ'.

Τοῦ ἀγίου Τιμοθέου κανὼν ιε'.

ρχ'. "Οτι ἐπιτιμῶνται ἀφρενοφθόροι, καὶ ζωοφόροι· εἰ μὲν ιερωμένοι εἰσι, καθαιροῦνται· εἰ δὲ λαϊκοί, ἀφορίζονται ἐπὶ χρόνοις ιε', ἢ λ'.

Συνόδου Ἀγιάρας κανὼν ιξ' καὶ ιζ'.

Καὶ τοῦ ἀγίου Βασιλείου κανὼν ζ', ξβ' καὶ ξγ'.

Τοῦ ἀγίου Γρηγορίου Νόστης κανὼν γ'.

ρχθ'. "Οτι δεῖ τοὺς φονεύοντας ἔκουσιας, ἢ ἀκουσίως, ἢ ἐκτέμνοντας ἔκυτον, ἢ ἐτέρους εὑνουχίζοντας· ὅμοιως καὶ τοὺς τὰ ἐμβρυοκότνα φέρμαχα διδόντας, καὶ μήν τοὺς γένητας καὶ τοὺς φερμαχόδες, εἰ μὲν ιερωμένοι εἰσι, καθαιρέσσι ὑποβάλλειν· εἰ δὲ λαϊκοί, εἰς ιερωμένην μὴ ἐργασθεῖ, ἀλλὰ ἀφορίζεσθαι οὐτας· Τὸν μὲν ἔκουσιας φονεύοντα, ἐπὶ χρόνους δεκαπέντε ἢ λ', τὸν δὲ ἀκουσίως, ἐπὶ χρόνους ζ', ἢ δέκα. Τὸν δακτύλον ἢ ἐτέρους εὑνουχίζοντα, ἢ ἐκτέμνοντα, ἐπὶ χρόνους γ'. Τὸν τὰ ἐμβρυοκότνα φέρμαχα διδόντας, ἐπὶ χρόνους δέκα· τοὺς γένητας καὶ φερμαχούς ἐπὶ χρόνους ιε', ἢ λ'.

Τῶν ἀγίων ἀποστόλων κανὼν κα', κβ' καὶ κγ'.

Συνόδου σ' κανὼν ια'.

Συνόδου ἐν τῷ ναῷ τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων κα. κώνη τη'.

Τοῦ ἀγίου Βασιλείου κανὼν β', ζ', η', ια', ιγ', λγ', μγ', νβ', νε', νζ', νε' καὶ ξε'.

Τοῦ ἀγίου Γρηγορίου Νόστης κανὼν δ.

D Τοῦ ἀγίου Τιμοθέου κανὼν ιδ'.

ρλ'. "Οτι οὐ δέτι τινας εἶναι μάργους, ἢ γόντας, ἢ μαθηματικούς, ἢ ἐστραλόγους, ἢ γυτευτάς (2), ἢ ποιεῖν τὰ λεγόμενα φυλακτήρια, ἢ τοιούτοις τισι προστύχειν· εἰ μὲν γάρ ιερωμένοι εἰσι, καθαιροῦνται· εἰ δὲ λαϊκοί, ἀφορίζονται ἐπὶ χρόνοις ζ', ἢ ζ', ἢ ιε'· εἰ δὲ ἐπιμένοις τούτοις, ἀπορρίπτονται τῆς Ἐκκλησίας πάντη

Συνόδου Λαοδικείας κανὼν λζ'.

Συνόδου σ' κανὼν ξδ'.

1540 evulgatam, quam seculus est Gesnerus in sua editione anni 1552, excipias, quæ γυτευτάς habet. Hac autem voce intelligent predicti autores circulatores seu agyrtas.

Τοῦ ἀγίου Βασιλείου κανὼν ᷂.

Τοῦ ἀγίου Γρηγορίου Νύσσης κανὼν ᷃.

ῥλσ'. "Οτι δεὶ τοὺς ἐν διωγμοῖς παραβάτας, καὶ προσερχομένους τῇ Ἐκκλησίᾳ προσδέχεσθαι ἐν διαφοραῖς ἐπιτιμίων · ἥγουν τοὺς μὲν χωρὶς ἀνέγκης παραβάτας, ἵνας θανάτου, ἢ ἐν ἰψὶ ἔτεσι · τοὺς δὲ βίᾳ, ἐν χρόνοις ᷄, ἢ ᷅ · τοὺς δὲ μετὰ κλαυθμοῦ τῷτο παθόντας, ἐν γ' χρόνοις · καὶ ταῦτα μὲν συνελόντες φαμέν. Ἔστι δὲ καὶ ἔτερα τις διάκριτα; λεκτοτέρα παρὰ τοῖς κανόνιν, ἣν ἀναγινώσκων εὐρήσεις. Καὶ δεὶ οἱ ἀρχιερεῖς ἁξουσίεν ἔχουσι δοκιμάζειν τὸν τρόπον τῆς ἐπιστροφῆς, καὶ φιλανθρωπεύεσθαι ἐπ' αὐτοῖς, ἢ πλεονάς προστιθέναι χρήσιμους. Τοὶ δὲ ἀργύρια δεδωκότοι, καὶ ἐκχρυσούσιν, ἢ πάντα καταλείψασι, καὶ ἀναχωρήσασιν, οὐ κρήτηγκαλεῖν. Καὶ ιερωμένους δὲ θύσαντας καὶ ἀνακαλούντας καθαιρεῖσθαι χρῆ μόνον · ἀπολαύειν δὲ τῆς τιμῆς.

Τῶν ἀγίων ἀποστόλων κανὼν Ἑα'.

Συνόδου Νικαιας κανὼν ἰα' καὶ ἰβ'.

Συνόδου Ἀγκύρας κανὼν α', β', δ', ε', ζ', ζ', η', θ', ι', ιε', ιβ', ιγ'.

Τοῦ ἀγίου Βασιλείου κανὼν μα', ογ', πα'.

Τοῦ ἀγίου Γρηγορίου Νύσσης κανὼν α'.

ῥλσ'. "Οτι οὐ δεὶ δύμανειν τινά. Εἰ δὲ καὶ συμβῇ, εἰ μὴ δπλὶ παραβάσαι ἐντολῆς Θεοῦ δύσσει, τοιτέστι τῆς ἑκατοῦ ψυχῆς, ἢ ἔτέρου τινὸς, οὐ δεὶ τηρεῖν τὸ δραμα. Ὁτε δὲ δύσσει μὴ καταδέχεσθαι χειροτονίαν, ἢ ἔτερόν τι τοιοῦτον, μὴ ἀπορρεῖτω · εἰ δὲ τοιοῦτον καταδέχεται, συγγράμμης δέξιος οὗτος.

Τοῦ ἀγίου Βασιλείου κανὼν ι', ιζ', ιδ'.

ῥλγ'. "Οτι οὐ δεῖ πιστοὺς προσφέρειν τι εἰς ιερὸν θεῖναι, ἢ Τιουδαῖον, ἢ αἱρετικῶν, ἢ συγκριτικῶν αὐτοῖς, ἢ πρὸς αὐτοὺς ἀπέρχεσθαι εὐχῆς ἢ θεραπείας ἵνεα · ἢ συνεορτάζειν αὔτας, ἢ συννηστεύειν, ἢ δέχεσθαι τὰ παρ' αὐτῶν ἔντες, ἢ μίζυμα, ἢ λατρεύεσθαι παρ' αὐτῶν, ἢ ἐν βαλανείᾳ συλλογεύεσθαι, ἢ ὡς κηρυκοῖς προτέρπειν αὐτοὺς ἐνεργεῖν τι · ἀλλὰ μόνον τοιοῦ παραβαλόντας, δικαιοργεῖν τὰ πρὸς τὴν χρέαν, εἰς κοινωνίαν δὲ αὐτοὺς μὴ παραδέχεσθαι. Ἔστι δὲ παρὰ ταῦτα πολλῶν, εἰ μὲν ιερωμένος ἔστι, καθαρεῖται · εἰ δὲ λατεῖς, ἀφορίζεται · τινὲς δὲ ἐξ αὐτῶν καὶ καθαροῦνται ἐν ταῦτῃ, καὶ ἀφορίζονται · τινὲς καὶ ἀναθεματίζονται.

Τῶν ἀγίων ἀποστόλων κανὼν ζ', λγ', μα', ξε', οτ', ιε'.

Συνόδου Ααοδικείας κανὼν θ', λβ', λγ', λδ', λε', λζ', λη', λθ'.

Συνόδου ζ' κανὼν ια'.

Καὶ θεοφίλου κανὼν ζ'.

ῥλδ'. "Οτι δεὶ τοὺς ἀπὸ Τιουδαίων, ἢ αἱρετικῶν ἐπιστρέφοντας δέχεσθαι, εἰ δύαλογήσουσιν ἐγγράφως ἀκολουθεῖν τοῖς τῆς Ἐκκλησίας δόγμασι, καὶ ἀναθεματίσουσι πάσας τὰς αἱρέσεις, καὶ μᾶλλον ὑψ' ἡς κατέχονται · εἰ δὲ μὴ οὕτω μετανοήσουσι, ἀλλὰ καταφρονοῦσιν, πάτηταις κοινωνίας; ἀλλοτρίους εἶναι. Καὶ

A Sancti Basillii canon 60.

Sancti Gregorii Nysseni canon 2.

131. Eos qui in persecutionibus transgressi sunt, atque ad Ecclesiam accedunt, suscipiendos esse, pœna, adhibito discrimine, ipsis irrogata: videlicet iis qui circa necessitatem transgressi sunt, usque ad mortem aut 12 annis; iis qui viam passi sunt, 6 aut 8 annis; iis vero qui cum fletu hoc fecerunt, 3 annis. Atque hæc quidem compendiose dicimus. Est vero etiam alia quedam distinctio accuratior in canonibus, quam legendo invenies. Item etiam episcopos potestatem habere conversionis modum explorandi, ita ut humaniter in eos se gerere, aut in plures annos pœnam prorogare possint. Ii vero qui pecuniam dederunt atque evaserunt, aut omnia reliquerunt ac secessum petierunt, non sunt accusandi. Sacris autem initiati, si sacrificaverint ac resipuerint, gradu solum dejiciendi sunt, honore vero frui possunt.

Sanctorum apostolorum canon 61.

Synodi Nicænae canon 11 et 12.

Synodi Ancyranæ canon 1, 2, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13.

Sancti Basillii canon 45, 75, 81.

Sancti Gregorii Nysseni canon 1.

132. Non oportere quemquam jurare: quod si contigerit, siquidem ad mandati divini transgressionem, hoc est, animæ suæ doctrinum vel alias enjustibet, non est servandum juramentum. Cum vero juraverit se ordinationem non esse suscepturum, aut aliud quid eiusmodi, ne pejeret; si vero periculi metu juvet, vana dignus est.

S. Basillii canon 10, 17, 29.

133. Non operiere fidèles quidquam offerre in templo gentilium, aut Judeorum, aut hereticorum, aut communicare cum ipsis, aut ad eos se conferre orationis aut curialis gratia, aut cum ipsis festum celebrare, aut jejunare, aut munera ab iis accipere aut azyma, aut ab ipsis cancri, aut in balneo una lavari, aut ipsos tanquam clericos ut aliquid agant regare: sed tantum, si quando accesserint, res necessarias ipsis subministrare, ad communionem vero non admittere. Qui enim contra hæc facit, si quidem sacris sit initiatus, gradu movetur: si vero laicus, segregatur. Nonnulli vero ex ipsis dejiciuntur simul ac segregantur: quidam etiam anathematice feriuntur.

Sanctorum apostolorum canon 7, 33, 45, 63, 70, 71.

Synodi Laodicenæ canon 9, 32, 33, 34, 35, 37, 38, 39.

Synodi VI canon 11.

Theophili canon 7.

134. Eos qui a Judæis aut hereticis convertuntur suscipiendos esse, si scripto proflanteur se Ecclesiæ decretis adhædere, atque omnes hereses anathematizent, ac magis eam a qua detinentur: nisi vero sic penitentiam suam declarent, sed contemniant, ab omni communione alienos esse. Item nou-

licere Iudeum servum pecunia sibi comparare. Nec non episcopos toto studio in id incumbere debere, ut eos ab errore revocent.

Synodi Nicæna canon 8.

Synodi Laodicenæ canon 7 et 8.

Synodi Constantinop. canon 7.

Synodi Ephesinæ canon 1, 2, 3, 4, 5, 6, 8, 9.

Synodi Carthaginensis canon 47, 57, 26, 27, 68, 69, 92, 93, 94, 99, 108, 118, 119, 123, 124.

Synodi VI canon 95.

Synodi VII canon 8.

Sæc. Basili canon 5 et 20.

Theophili canon 12.

135. Idolorum templo, ipsaque idola quocumque modo esse evertenda: quod ut fiat, imperiali auctoritate nobis opus est.

Synodi Carthaginensis canon 58, 84, 106, 136.

136. Nullum Christianum oportere in balneo cum mulieribus lavari: si enim sacris addicti sunt qui hoc faciunt, gradu moventur; si vero laici, segregantur.

Synodi Laodicenæ canon 30.

Synodi VI canon 77.

137. Non oportere liberos suos cum hereticis, aut Iudeis, aut gentilibus matrimonio jungere, nisi promittant se Christianos fore. Quod si juncti fuerint, ejusmodi conjugium tanquam illicitum esse dirimendum. Neque vero his ut consanguineis familiariter utendum: alioquia si sacris addicti sint, dejiciuntur; si vero laici, segregantur. Quia etiam neque hereditas ipsis reliquetur: qui enim hoc faciunt, pro Christianis non habentur, quin potius anathemata feriuntur.

Synodi Laodicenæ canon 10 et 31.

Synodi Chalcedonensis canon 14.

Synodi Carthaginensis canon 21, 22, 84.

Synodi VI canon 41 et 72.

138. Eos qui in alienas res manus immittunt, ac plus habendi cupiditate laborant, ex Ecclesia esse ejiciendos.

Sancti Gregorii Thaumaturgi canon 2.

Sancti Gregorii Nyseni canon 6.

Theophili canon 14.

139. Eum qui ab uxore sua præter rationem relictus sit, communione non esse privandum.

Sancti Basillii canon 35.

140. Non oportere immundam mulierem, hoc est, menstrui prosluvii tempore, ad sanctam communionem accedere: quin neque eos qui matrimonio juncti sunt, nisi ex compacto a inutuo contactu abstinuerint; neque vero qui nocturnum fluxum passi sunt, siquidem mulieris concupiscentia sese correptos videant. Si quis vero aqua se ablucens, aut in balneo lavaus ac invitus aquam sorbuerit, ab ea non arcebitur.

Sancti Dionysii canon 2, 3, 4.

Sancti Athanasii canon 1.

Sancti Timothei canon 5, 7, 12, 15, 16.

A δι τοις οὐκ ἔξεστιν Ἰουδαίον ὡνητὸν δοῦλον κτᾶσθαι· καὶ δι τοις επουδήν πάσαν δέρματαν οἱ ἀρχιερεῖς εἰσάγαι εἰ; τὸ ἐπιστρέψιν αὐτούς.

Συνόδου Νικαίας κανὼν η'.

Συνόδου Λαοδικείας κανὼν ζ' καὶ η'.

Συνόδου Κωνσταντινουπόλεως κανὼν ζ'.

Συνόδου Ἐφέσου κανὼν α', β', γ', δ., ε', σ', η', θ'.

Συνόδου Καρθαγένης κανὼν μζ', νζ', χζ', ρζ', ξζ', ξη'.

Συνόδου ζ' κανὼν ιε'.

Συνόδου ζ' κανὼν η'.

Τοῦ ἀγίου Βασιλείου κανὼν ε' καὶ ω'.

Θεοφίλου κανὼν ιθ'.

ρλ'. "Οτι δει τοὺς εἰδωλικοὺς νάοὺς, καὶ τὰ εἰδῶλα παντες τρόπῳ καταστρέψεθαι· δομένων ἡμῶν περὶ τούτων τῆς βασιλικῆς δέουσιας.

Συνόδου Καρθαγένης κανὼν η', πζ', ρζ', ρλζ'.

ρλζ'. "Οτι οὐ δει τινα τῶν Χριστιανῶν ἐν βαλανείρ μετὰ γυναικῶν ἀπολούεσθαι· εἰ μὲν γάρ Ιερωμένος εἰσὶν οἱ τοῦτο ποιοῦντες, καθαιροῦνται· εἰ δὲ λαίχοι, ἀφορίζονται.

Συνόδου Λαοδικείας κανὼν λ'.

Συνόδου ζ' κανὼν οζ'.

ρλζ'. "Οτι οὐ δει συνάπτειν πρὸς γάμου κοινωνίαν τὰ δαυτῶν τέκνα αἱρετικοῖς, ή Ιουδαίοις, ή έθνικοῖς· εἰ μὴ ἐπαγγέλλονται Χριστιανοὶ γενέσθαι. Εἰ δὲ καὶ συναρθεῖεν, διαλύεσθαι τὸ τοιοῦτον δέσμον συνοικότον· μήτε δὲ ὡς συγγενεῖς οἰκειοῦσθαι τούτους· ἐξει, εἰ μὲν Ιερωμένοι εἰσὶ, καθαιροῦνται· εἰ δὲ λαίχοι, ἀφορίζονται· ἀλλ' οὐδὲ καταλειψθήσεται τούτοις κληρονομία· οἱ γάρ τοῦτο ποιοῦντες οὐ μημονεύνταις ὡς Χριστιανοί, ἀλλὰ μᾶλλον ἀναθεματίζονται.

Συνόδου Λαοδικείας κανὼν ι' καὶ λα'.

Συνόδου Καλχάδονος κανὼν ιδ'.

Συνόδου Καρθαγένης κανὼν κα', χβ', πδ'.

Συνόδου ζ' κανὼν ια' καὶ οβ'.

ρλη'. "Οτι δει τοὺς ἀλλοτρίους ἐκφαπτομένους καὶ πλεονεκτοῦντας ἐκκηρύκτους γίνεσθαι τῆς Ἐκκλησίας.

Τοῦ ἀγίου Γρηγορίου τοῦ Θαυματουργοῦ κανὼν β'.

Τοῦ ἀγίου Γρηγορίου Νύσσης κανὼν ζ'.

Θεοφίλου κανὼν ιδ'.

ρλθ'. "Οτι οὐ δει στερεοῖσθαι τῆς κοινωνίας τῶν δλόγων καταλειψθέντα υπὲ τῆς Ιδίας γυναικός.

Τοῦ ἀγίου Βασιλείου κανὼν λε'.

ρμ'. "Οτι οὐ δει ἀκάθαρτον γυναῖκα, τουτέστιν ἐν τοῖς μηνιαῖς αὐτῆς, τῇ ἀγίᾳ κοινωνίᾳ προσελθεῖν· ἀλλ' οὐδὲ οἱ ἐν συζυγίᾳ δύντες, εἰ μὴ τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ἀποστήσουσιν αὐτοὺς ἐν συμφώνῳ τῆς μετ' ἀλλήλου συναρθέας. Οὗτε δὲ οἱ ἐν νυκτερινῇ βύσει γενέμενοι, εἴπερ ἑαυτοὺς· ἐπιθυμίᾳ γυναικὸς κεχρατημένους δρῶσιν· εἰ δὲ νιπτόμενοις τις ὄνται, ή ἀπολούδιμονς ἐν βαλανείῳ, καὶ μὴ θέλων καταπίῃ ὄνταρ, οὐκ εἰρχθήσεται ταύτης.

Τοῦ ἀγίου Διονυσίου κανὼν β', γ', δ'.

Τοῦ ἀγίου Αλανασίου κανὼν α'.

Τοῦ ἀγίου Τιμοθεοῦ κανὼν ε', ζ', ιζ', ιγ', ιε'.

ρμα'. Ότι μὴ παρέντος ἐπισκόπου, ή πρεσβυτέλη, ή διάκονου ξέστις τῷ βουλομένῳ δι' ἑαυτοῦ τῶν προηγιασμένων θελῶν μαστηρίων μεταλαμβάνεται.

Τοῦ ἀγίου Βασιλείου τε τῆς πρὸς Καισάρειον πατρίκιον ἐπιστολῆς.

Τέλος τῶν τοῦ νομοκανονος θελῶν καρδιών τῶν ἀγίων Ἀριστείου.

A 141. Absente episcopo, aut presbytero, aut diacono, licet ei qui velit per se divina sacramenta prius sanctificata sumere.

Sancti Basili ex epistola ad Cesarium Patrikium.

Finis divinorum canonum Nomocanonis sancti Arsenii.

ANNO DOMINI MCLIX

LUCAE CHRYSOBERGIS

CP. PATRIARCHÆ

DECRETA SYNODALIA XIII

L Subnotatio synodalis sub imperio domini Manuels Comneni, ne fiant nuptiae septimi gradus cognationis. II. De clericis se immiscientibus secularibus negotiis. III. De prefectis in extraneo monasterio tonsis. IV. De festo notarium. V. De depositione episcopi. VI. Ne ecclesia iudicante transactione episcopi. VII. De iis qui testificantur contra filium spiritualem. VIII. De episcopo per vim tonsu. IX. Ne iurandum irregulare servetur. X. De homicidio voluntario. XI. De advocatis. XII. De infantibus captiuis baptizandis et de Agarenia. XIII. Ne clerici turpilures fiant aut medici.

Vide Patrologia tom. CXIX. col. 770.

ANNO DOMINI MCLXVI

ALEXIUS ARISTENUS.

NOTITIA

(Cave, Script. eccles. Hist. litter., p. 592.)

Alexius Aristenus, dignitate nomophylax, et Magnæ ecclesiæ Constantinopolitanæ theotonomus, quem ὁ πέριπτον ἔχεινον κύρον non uno in loco vocat Balsamon, claruit anno 1166, quo synodo Constantinopolitana interfuit: et de jure canonico inibi consultus adversus Nicephorum patriarcham Hierosolymitanum concilii Trullani canone in protulit. Exstat Synopsis canonum ab Aristeno nostro scholiis illustrata. Synopsis quidem ipsa eo longe antiquior videtur: Aristenus vero istam interpretatus est. Edita est Synopsis Gr. Lat., sed scholiis destituta, sub Aristeni nomine a Christophoro Justello in Bibliotheca Juris canon. tom. II, p. 673. Synopsis scholia adjecta, notisque illustrata, utraque Gr. Lat. dedit CL. Beverius in Pandecte Canonum, Gron. 1672, fol.

Η ΥΠΟ ΑΡΙΣΤΙΝΟΥ

ΣΥΝΟΨΙΣ

ΤΩΝ ΚΑΝΟΝΩΝ ΠΑΝΤΩΝ.

SYNOPSIS CANONUM OMNIUM

AB ARISTENO CONSCRIPTA.

¶

Sanctorum apostolorum.

1. *Duo aut tres episcopi ordinant episcopum: unus vero, presbyterum et diaconum.*

2. *Sacerdos lac, aut mel, aut siceram, aut animalia, aut legumina offerens ad altare, præterquam novas spicas et uvas et oleum et thymiam, deponatur.*

3. *Fructus domum mittanter, quos primi sequentibus distribuant.*

4. *Conjugem sacerdos si ejiciat, excommunicetur: si vero non introducat, gradu dejiciatur.*

5. *Seculares curas suscipiens sacerdos, sacerdotio privetur.*

6. *Qui cum Iudeis Pascha celebrat, deponitur.*

7. *Sacerdos non communicans dicat causam: quod si non dixerit, excommunicetur: suspectum enim reddit offerentem.*

8. *Excommunicabis eum qui in oratione et communione non perseverat.*

9. *Qui oral cum excommunicato aut gradu dejecto, ipsemet condemnatur.*

10. *Qui aliunde ejectum suscepit, magis ipse ejiciendus est.*

11. *Qui excommunicationem mentitur, ideo maxime rejiciendus est.*

12. *Sedem ex sede non invades, nisi iis qui ibi degunt utilior, tanquam ad docendum aptissimus judiceris. Idque multorum episcoporum judicio atque obtestatione.*

13. *Omnis clericus propria reliqua ecclesia in aliena degens, si ab episcopo revocatus non redeat, excommunicatur, et qui hunc sciens et prudens detinet, ipsemet condemnatur.*

14. *Quilibet secundo matrimonio junctus, aut concubinam nutriendis ad sacerdotium non admittitur.*

Tῶν ἀγίων ἀποστόλων.

α'. *Δύο ή τρεῖς ἐπίσκοποι χειροτονοῦσιν ἐπίσκοπον: εἰς δὲ, πρεσβύτερον καὶ διάκονον.*

β'. *Ιερεὺς δὲ γάλα, ή μέλι, ή σίκερα, ή ζάσα, ή δεσπρια τῷ θυσιαστηρίῳ προσάγων, πλήν χλευών, καὶ σταφυλῶν, καὶ ἔλαιου, καὶ θυμιάματος, καθαρισθεῖσα.*

γ'. *Αἱ ὄπωραι οἶκοι πεμπάσθωσαν, θεῖς οἱ πρωτοτεῖς ἡδῆς διανέμοιεν.*

δ'. *Τὴν βοῶθὸν ιερεὺς ἐκβάλλων ἀφοριζέσθω, μὴ εἰσάγων δὲ, καθαρισθεῖσα.*

ε'. *Κοσμικὰς φροντίδας δεχόμενος ιερεὺς, ἀνίστρος.*

ζ'. *Καθαίρεται δὲ τελῶν μετὰ Ιουδαίων τὸ Πάτοχα.*

η'. *Ιερεὺς δὲ μὴ μεταλαμβάνων λεγέτω τὸ αἴτιον, ἀφοριζέσθω δὲ μὴ λέγων· ὅποιτον γάρ πεποίηκε τὸν προσάγοντα.*

η'. *Αφορίσεις τὸν τῇ εὐχῇ καὶ τῇ μεταλήψει μὴ περαμένοντα.*

θ'. *Οἱ συνευχόμενος ἀκοινωνήσῃ, ή καθηγημένῳ, αὐτοκατάκριτος.*

ι'. *Οἱ δεκάμενος τὸν ἀλλοθεν διδεκτον, ἀδεκτότερος.*

ια'. *Οἱ τὸν ἀφορισμὸν φευσάμενος, ἀδεκτότατος.*

ιβ'. *Θρόνον οὐκ ἐπιτηδήσεις ἐκ θρόνου, εἰ μὴ τοῖς ἑκατὸν λυσιτελέστερος, ὃς διδακτικώτατος κρίνοι· καὶ τούτο πολλῶν ἐπισκόπων διακρίσεις καὶ παρακλήσει.*

ιγ'. *Κληρικὸς ἀτας δ τῆς οἰκείας ἁκτὸς, καὶ τῇ ἀλλοτρίᾳ οἰκῶν, καὶ πρὸς τοῦ ἐπισκόπου δυσαπόύμενος, καὶ οὐ παλινοστῶν, ἀκοινωνήτος· καὶ τούτον δὲ γνώσεις κατέχων, αὐτοκατάκριτος.*

ιδ'. *Ἄνιερος ἀπας δίγαμος, ή παλλαχήν ἐπιτρέφων.*

ια'. Ἀπολευμένην, ή χήραν, ή θεράπαιναν, ή παινέδα λαβών ιερεὺς, διτως ἀνίερος.

ιε'. Οὐ κεκλήρωται ὁ δύο ἀδελφάς, ή ἀνεψιάν ἀγαγόμενος.

ιφ'. Κληρικὸς ἀγγέλος οὐ δίδωσιν.

ιη'. Εὐνοῦχος ιεράται ἐκτομίας δὲ οὐ.

ιθ'. Ὁ μετὰ κλῆρον ἔσωτὸν ἐκτεμών, καθῆρηται.

ιχ'. Ὁ ἔσωτὸν ἐκτεμών λαΐκος, ἐπὶ τριετίαν ἀφώρισται.

ικ'. Πορνεῖα σχεθεὶς ιερεὺς, ή ἀπιορχία, ή κλέματι, καθῆρηται.

ιγ'. Ὁ ιεράθις μᾶλλον, εἰ βούλοιτο, προγάμιται.

ικ'. Περείς πιστὸν, ή ἀπιστὸν τυπτήσας, καθῆρηται.

ιη'. Ὁ καθαιρεθεὶς ἐνύογνώτατα, εἰ τῶν θεῶν ἄφεσιν πάλιν, ἐκκηρυκτότατος.

ιθ'. Ὁ ἐπὶ χρήμασιν ιερεὺς, μετὰ τοῦ χειρουνήσαντος; καθαιρούμενος ἔσται, καὶ κατὰ Σήμανα εἰσεῖται ἀποτάνητος.

ικ'. Ὁ δι' ἀρχόντων ἐπίσκοπος, καθαιρούμενος ἀφορίζεται.

ιχ'. Ὁ ἐξ ἀναιτίου σχεθεὶς ἐπίσκοπος, καὶ πηγῆς ἐλλοθυσιαστήριον, μετ' αὐτοῦ ἔξει τῶν ἐκπιστῶν.

ικ'. Ἀδεκτὸς ἑτέροις ὁ ἐξ ἑτέρου περιόντος ἀφαιρεμένος.

ικ'. Ξένος ιερεὺς δίχα συστατικῶν οὐ προσδέχεται, καὶ ἔχων, ἐπανακρίνεται, καὶ εἰ τοὺς ὀρθοπομνήσας προσείται· εἰ δὲ εὖ, ἀφορίζεται ἀποτίκεται.

ιη'. Άλικα τῶν πρώτου ποιεὶ οὐδὲν ὁ ἐπίσκοπος, εἰ μὴ τὰ τῆς παροικίας αὐτοῦ· καὶ ὁ πρώτος ἀπέτικεν οὐδὲν, διὰ τὴν δραileμένην δύμοναν.

ια'. Μή χειροτονεῖν ὑπερόρια· ὁ δὲ παρὰ τὴν γνώμην τῶν ἁγγαρίων ἐπιτελῶν, ἀτελίστατος.

ιθ'. Ὁ νεοπρίβητος, εἰ δυσανασχετεῖ πρός τὸ ἕγιρημα, ἀφορίζεται, μέχρις δὲ παραδέηται· εἰ δὲ περὶ τοῦ λαοῦ μὴ δεχθεῖη, ὁ κλῆρος ἀφορίζεται, έτι μὴ τὸν δχλον πεπαίδευσεν. ὁ δὲ ἔστιν ἐπίσκοπος.

ιγ'. Δις κατ' ἓτος οἱ ἐπίσκοποι συνιέτωσαν διὰ τὰ ὑγράτα καὶ τὰ πράγματα. Πρώτον μὲν, τῇ τετάρτῃ τῆς Πεντηκοστῆς ἐδομάδι· δεύτερον δὲ, ὑπερβερτίκου διαδεκάτῃ.

ιδ'. Διοικεῖται μετὰ χυρελας τὰ τῆς Ἐκκλησίας ἐπίσκοπο; πράγματα, μήτις τούτων συγγενεῖ, εἰ μὴ ὡς πέντε, χαριζόμενος.

ιε'. Ἄπερ ἐπισκόπου ποιεὶ πρεσβύτερος; οὐδὲν, καὶ διάκονος· καὶ γάρ οὗτος πεκτίστευται τὸν λαόν.

ικ'. Τὰ τῆς Ἐκκλησίας, καὶ τὰ τοῦ ἐπίσκοπου

A 15. Quisquis dimissam, aut viduam, aut ancillam, aut insanam in uxorem acceperit, vere sacerdotio indignus.

16. Non allegitur in clericum quisquis duas sorores, aut consobrinam in matrimonium duxerit.

17. Clericus fiducijs non dat.

18. Eunuchus sacerdotio fungi potest, qui vero scipsum absciderit, nequaquam.

19. Si quis postquam in clericum cooptatus fuerit, scipsum absciderit, deponatur.

20. Laicus qui seipsum execuerit, per triennium segregatur.

21. Sacerdos fornicatione, aut perjurio, aut furto obstrictus, depositur.

22. Qui ad sacros ordines promovendus est, si velit, prius uxorem ducat.

23. Sacerdos fidelem, aut infidelem si percusserit, deponitur.

24. Depositus justam ob causam, si res divinas rursum attingerit, maxime expellendus est.

25. Qui data pecunia sacerdos factus est una cum eo qui ipsum ordinavit deponatur, ac Simonis Magi instar in perpetuum excommunicetur.

26. Qui principum aut magistratum potentia frebus ad episcopatum pervenerit depositus segregetur.

27. Episcopus qui sine causa se ab aliis segregaverit, atque aliud altare construxerit, cum ipso dejectetur.

C 28. Ab aliis non recipiat, quisquis ab alio usurpiete excommunicatus fuerit.

29. Externus sacerdos absque commendatilis epistolis non recipitur, et si habeat, diligenter examinatur, num eos qui rectam fidem tenent approbet: si vero, segregatur atque allegatur.

30. Absque primate nihil facit episcopus, nisi ea quae sunt suae paroeciae; ac primas sine illo nihil facit propter debitam concordiam.

31. Extra proprios fines non est ordinandum, qui autem præter sententiam eorum qui in locis degunt, sacros ordines peragit, pro non ordinato habeatur.

32. Qui recens designatus est, si demandatum munus exequi gravetur, segregatur, donec suscepereit: si vero a populo non receptus fuerit, clerus excommunicatur, quod plebem non corruperit; ipse vero manet episcopus.

33. Singulis annis episcopi bis conveniant proprie dogmata et res. Primum quidem, quarta Pentecostes hebdomada. Secundo vero, duodecima Octobris.

34. Episcopus res Ecclesiæ cum potestate admittret, nihil quidquam consanguineo, nisi tanquam pauperi largiens.

35. Absque episcopo nihil facit presbyter et diaconus. Etenim ipsi populus creditus est.

36. Res ad Ecclesiam et ad episcopum pertinen-

tes manifestae existent: ut et episcopus testetur, atque Ecclesia nullum damnum accipiat.

37. Episcopus potestatem habeat super res ecclesiasticas, cum eam super animas habeat: atque omnia juxta divinam voluntatem administret.

38. Sacerdos auctor atque ebriosus, si non de-sinal, deponatur.

39. Clericus et laicus similia faciens excommunicatur.

40. Sacerdos mutui usuras exigens, nisi desinal, deturberatur.

41. Qui cum haereticis orat, excommunicatur: qui vero clericos hos existimat, gradu movetur.

42. Sacerdos baptismata et sacrificium haereticorum recipiens, sacerdotio indignus est.

43. Qui vere baptizatum denuo baptizat, ac eum qui impietate pollutus est non rebaptizat, sacerdos non est habendus.

44. Secularis propriam uxorēm ejiciens, aliquaque aut dimissam duces, excommunicandus est.

45. Qui non baptizat in Patrem, et Filium, et Spiritum sanctum, sed transgreditur illud præceptum, sacerdotio fungi non debet.

46. Qui non tribus initiali mersionibus, sed una in Domini mortem, quod Dominus non dixit, sacerdotio movendus est.

47. Omnis clericus a nuptiis, et carne, et vino abhorrens, si non emendetur, expellendus est.

48. Qui poenitentibus non ignoscit, ipse venia indignior est.

49. Sacerdos a vino et carnis abstinentia, nisi exercitationis causa, deponitur.

50. Clericus citra itineris necessitatem in caupona manducans, segregandus est.

51. Clericus injuria afficiens episcopum, dejicitor; presbyter vero et diaconus excommunicantur. Similiter autem et qui surdum, claudum, et cæcum cavillans insectetur.

52. Episcopus pietatem non docens excommunicatur: deponitur vero si perseveret non docere.

53. In clericum inopia laborantem si se beneficium non praestet sacerdos, excommunicatur: deponitur vero, si immisericors permaneat.

54. Qui impii libri mentionem facit in concione, deponitur.

55. Fidelis criminum convictus, in clericum non admittitur.

56. Qui Christum negat, expellendus est: qui vero clerum spernit et invertit, pro laico recipiendus est.

57. Sacerdos si suffocatum, aut a fera captum aut morticianum gustaverit, deponendus est: laicus vero excommunicandus.

58. Qui cum Judeis orat, excommunicatur.

59. Clericus homicida, deponitur: laicus vero, segregatur.

Α προσκεισθω πράγματα φανερά· ίντι καὶ ὁ ἐπίσκοπος διαιτηται, καὶ μένοι ἡ Ἐκκλησία ἀζήμυος.

λόγος· Ἐξουσιαζέτω τῶν ἐκκλησιαστικῶν ὁ ἐπίσκοπος πραγμάτων, καὶ τῶν ψυχῶν γάρ· καὶ διοικετών πάντα κατὰ τὴν θελαν ἀρέσκειαν.

λόγος· Ὁ κυβιστής καὶ πάροινος ἵερεύς, εἰ οὐ πάνοι, καθῆρηται.

λόγος· Κληρικὸς καὶ λαϊκός· τὰ διμοια πράττων ἀφορίζεται.

μέρος· Τόκους ἀπαιτῶν δαγελού ἵερεύς, εἰ οὐ πάνοι, καθῆρηται.

μέρος· Ο συνευχόμενος εἰρετικοῖς, ἀφορίζεται· καθαιρεῖται δὲ ὁ κληρικός τούτους ἥγούμενος.

μέρος· Βάπτισμα καὶ θυσίαν εἰρετικῶν δεξάμενος ἵερεύς, ἀνίερος.

μέρος· Ο ἀνάβατείζων τὸν διτας βεβαπτισμένον, καὶ μὴ ἀνάβατείζων τὸν μεμολυσμένον ἀσεβόθεν, ἀνίερος.

μέρος· Τὴν οἰκείαν γεμάτην ἐκβάλλων ὁ κοσμικός, καὶ ἄγων ἐπέραν, ἢ ἀπολευμένην ἀφοριστέος.

μέρος· Ο μὴ βαπτίζων εἰς Πατέρα, καὶ Τίτον, καὶ ἄγιον Πνεῦμα, ἀλλὰ παρεκβάνων, ἀνίερος.

μέρος· Ο μὴ τριστού μυῶν κατεβάσσειν, ἀλλὰ μισθεῖται τὸν τοῦ Κυρίου θάνατον, ὁ μὴ ὁ Κύριος εἶπεν, ἀνίερος.

μέρος· Κληρικὸς ἀπας γάμον, καὶ χρέας, καὶ οἴνον βδελυσσόμενος, εἰ μὴ διορθωτό, ἐκκήρυκτος.

μέρος· Ο τοῖς μετανοοῦσι μὴ συγγινώσκων, ἀσυγγινωτότερος.

μέρος· Μὴ μετελαμβάνων ἵερεύς οἶνον καὶ χρεῶν, εἰ μὴ δι' ἀσκησιν, καθῆρηται.

μέρος· Ο δίχα τῆς κατὰ τρίβον ἀνάγκης κληρικὸς εἰς καπηλεῖον ἔσθιων, ἀφοριστέος.

μέρος· Τῷρις ἀπίσκοπον κληρικός, καθαιρεῖται· πρεσβύτερος δὲ καὶ διάκονος ἀφορίζεται. Θσαύτας δὲ καὶ ὁ κωφόν, καὶ χωλόν, καὶ τυφλόν διαχεινάζων.

μέρος· Τὴν εὐαέρειαν οὐ διδάσκων ἐπίσκοπος, ἀφορίζεται· καθαιρεῖται δὲ μένων ἀδίδακτος.

μέρος· Επιδεδ κληρικὸν ἵερεύς οὐκ εὐεργετῶν, ἀφορίζεται· καθαιρεῖται δὲ μένων ἀνέλεος.

μέρος· Ο ἀσεβούς βίθιον ἐκκλησιάσων, καθαιρεῖται.

μέρος· Πιστὸς ἀλεγχθεὶς ἐπ' ἐγκλήμασιν, ἀκληρός.

μέρος· Ο ἀρνησίχριστος, καὶ ἀπόδημος· δὲ τὸν κληρὸν ὑθετῶν καὶ μεταστρέψων, κατὰ λαϊκὸν προστέος.

μέρος· Γενόμενος θύτης κνικοῦ, ἢ θηριαλῶτου, ἢ θνητιματου, καθαιρεῖται· δὲ λαϊκός, ἀφορίζεται.

μέρος· Ο λουδαῖος συνευχόμενος, ἀφορίζεται.

μέρος· Φυνέος κληρικός, καθαιρεῖται· λαϊκός, ἀφορίζεται.

ρ. Κυριακήν καὶ Σάββατον δημοσίων, τελήν ἐνδικόν.
εποχήρυτος.

ξ. Ὁ βιασάμενος κόρην, ἀφοριζόμενος κατεχέτω
καὶ ἕπορον αὐτὴν ὁσαν.

η. Ὁ δισχειρότόνητος μετὰ τοῦ χειροτονοῦν-
τος καθαιρεῖται, εἰ μὴ αἱρετικὴ χεὶρ ἡ πρότερον.

η. Τὸν οὐκ ἀστοῦντα τὴν Τεσσαρακοστήν, η
Τετράδα, καὶ Παρασκευὴν κληρικὸν καθαιρήσεις-
τὸν δὲ λαϊκὸν ἀφορίσεις· εἰ μὴ δι' ἀσθένειαν ἐμπο-
δίωνται.

ξ. Δαϊκὸν ἀφορίσεις λαϊκῶντα· τὸν δὲ κληρι-
κὸν, καθαιρήσεις.

ξ. Ἀφορίζεται ὁ κηρὸν ἡ Ελαῖον τῆς ἑκκλησίας
οικίᾳ, μετὰ τοῦ καὶ πενταπλοῦ τοῦτο κατατιθέ-
ναι.

ξ. Ὁ λεπά σκεύη εἰς χρῆσιν αφετεριζόμενος,
ἀφορίζεται.

ξ. Κατηγορούμενος ἐπίσκοπος, καὶ καλούμενος,
καὶ μὴ ἀκούων, καὶ δις καλείσθω καὶ τρίς· τοῦ δὲ
ἴπιμένοντος, τὸ δόξαν ἡ σύνοδος ἀποφαίνοιτο.

η. Αἱρετικὸς οὐ κατηγορεῖ ἐπίσκοπον, οὐδὲ πι-
στῶ; εἰς.

η. Ἐπίσκοπον ἀντὶ αὐτοῦ ἐπίσκοπος· ἀποδιοὺς
οὐ καθίστησιν.

σ. Γίνεται χαλδὸς καὶ ἐπερόφθαλμος, ἀξιος ὑπάρ-
χου, ἐπίσκοπος· ὁ μέντοι τυρῆς καὶ χωρὸς οὐ
γίνεται.

ο. Ὁ δαιμονῶν οὐ κληροῦται, οὐδὲ συνεύχεται·
μετὰ δὲ τὸν καθαριμόν, εἰ ἀξιός ἔστι, γίνεται.

ο. Οὐκ ἐπίσκοποι νεορώτιστος, οὐδὲ διὰ ταχέων
ἢ ἐκ φαῦλης διαγωγῆς προιών.

ογ. Ἐπίσκοπος ανεκίσκοπος ὁ δημόσιας χειροτό-
μενος.

οδ. Οικέτης ἀκλήρωτος· δὲ δῶν ἀξιος, ἐλευθερω-
τεῖς προβιδέζεται.

οε. Ὁ λεπεύς δρχῶν, ἀνίερος.

ος. Ὁ δρχοντα καὶ βροιλέα παρὰ τὸ θέμις ὑβρί-
ων, τιμωρητός.

οζ. Σεβόσμιος τῇ ἔξηκοντάβιθλος μόνον.

Συνόδου πρώτης τῆς ἐν Νικαιᾷ.

α. Οι εὐνοῦχοι εἰς κλήρον δεχόμενοι· οἱ δὲ τέ-
μνοντες ἐμποτούς, οὐ δεχόμενοσαν.

β. Οι ἐκ ιενικοῦ βίου μὴ ταχέων εἰς πρεσβυτέ-
ρων ἀγέσθωσαν· δίχα γάρ τῆς διὰ χρόνου δοκιμα-
σίας, κακὸς δὲ νεδφυτος.

γ. Εἰ τις μετὰ χειροτονίαν ὅμηρήσας ἀποδει-
γείη πρότερον, [σ. d. η] οὔτερον· οὗτος πεπαύσθω
τὸν κλήρον.

δ. Κεκλεακτὸν μῆτις ἔχέτω, χωρὶς μητρὸς, η
ἄλετῆς, καὶ τῶν προσώπων ἀπόσαν ὑποψίαν ἀπο-
δρόσκει.

ε. Ἐπίσκοπος ὃνδι πάντων τῶν ἐπαρχιωτῶν κα-
θίσταται· εἰ δὲ μή, τέως τριῶν· τῶν ὑπολοίπων διὰ

A 60. Qui Dominica aut Sabbato jejunat, uno ex-
cepto, ejiciendus est.

61. Qui puellæ vim attulerit, excommunicatus
ipsam, inopem licet, sibi habeat.

62. Bis ordinatus, cum ordinatore deponitur:
nisi hæretici manu priuim ordinatus sit.

63. Clericum Quadragesima aut Quatuor Tem-
poribus, et Parasceve non jejunante depones:
laicum vero excommunicabis, nisi infirmitas ipsis
impedimento sit.

64. Laicum iudicantem excommunicabis; cle-
ricum vero gradu dejicies.

65. Qui ceram aut oleum ecclesiæ furatur, ex-
communicatur: ac præterea quintuplum persol-
vet.

B 66. Qui sacra vasa in proprios usus transfert,
segregatur.

67. Episcopus reus factus, si vocatus non pareat,
bis et ter vocetur: si vero perseveret, sententiam
synodus proferat.

68. Hæreticus non accusat episcopum, neque si-
delis unus.

69. Episcopus vita exceedens episcopum in suum
locum non subrogat.

70. Claudius et altero oculo privatus, si dignus
sit, sit episcopus: cæcus tamen et surdus non
flet.

C 71. Daemoniacus non cooptatur in clerum, neque
cum aliis orat: post purgationem vero, si dignus
sit, sit clericus.

72. Recens illuminatus non creatur episco-
pus, nequο qui nuper a malo vitæ genere re-
cessit.

73. Episcopus negotia publica tractans, episco-
patu indignus est.

74. Servus in clerum non recipitur: qui vero
dignus est, libertate donatus promovelur.

75. Sacerdos magistratum obiens, profanus ha-
beatur.

76. Qui magistratum et imperatorem contra ius
fasque contumelia afficit, puniendus est.

77. Sexaginta librorum canon tantum venerazione
dignus est.

Synodi Nicenæ I.

1. Eunuchi in clericum recipientur: qui vero se-
ipsose exsecant, non recipiantur.

2. Qui ex gentili vita prodeunt, ne statim ad
presbyteratum promoveantur: nam absque proba-
tione quæ progressu temporis sit, rejiciendus est
neophytus.

3. Si quis post ordinationem delinquisse compor-
tus fuerit prius aut postea, hic clero expelle-
tur.

4. Subintroductam ne quis habeat, præter ma-
trim, aut sororem, easque personas quæ omnem
suspicionem effugint.

5. Episcopus ab omnibus provincialibus consti-
tuitur: sin vero, saltem a tribus, reliquis per lit-

teras consentientibus. Præcipuum tamen auctoritatem metropolitanus habeat.

6. Qui ab aliis excommunicati sunt, ab aliis non suscipiantur: præterquam si propter pusillanimitatem, aut contentionem, aut quid ejusmodi excommunicatione facta fuerit.

7. Alexandrinus episcopus super *Egyptum, Li-*
byam, et Pentapolim potestatem habeat: et Romanus super eos qui *Romæ subditi sunt*. Item Antiochenus aliquis super sibi subjectos.

8. Si quis episcopus circa primi sententiam creatus fuerit, ne sit episcopus.

9. Multorum suffragio secundum canonem Iato, si tres aliqui contradicant, eorum sententia irrita sit.

10. Episcopus *AElie bonoretur, servata metropoli* dignitate sua.

11. Hæretici Cathari, id est puri, dicti accedentes primum profiteantur, se Ecclesiæ sanctionibus assensuros, ac cum bigamis communicaturos, lapidisque veniam impertiuitos. Ac si qui ordinati reperiantur, sint in eodem ordine: exempli gratia, qui *vere* est episcopus, sit episcopus; qui *vero* apud Catharos est episcopus, sit chorepiscopus, vel presbyteri aut episcopi honore gaudet. Neque enim duo erunt in una urbe episcopi.

12. Qui sine examinatione ordinantur, si deinceps delicti arguantur, e gradu deturbantur.

13. Qui sine necessitate transgressi sunt, etiже venia sint indigni, veniam tamen aliquam consecuti duodecim annos sese submittant.

14. Qui vim passi ac restitisse visi sunt, deinde impietati consenserunt, ac resipuerunt, decem annos excommunicantur.

15. Considerandum est in omnibus pœnitentias genus. Ac si is qui pœnam suscipit, serventorem se in pœnitendo ostendat, humanius cum eo agat episcopus; si vero frigidorem, severius.

16. Qui vita excedunt, communicent. Si vero quis ipsorum convalescat, sit cum illis tantum qui orationis sunt participes.

17. Si quis catechumenus lapsus fuerit, sic tres annos audiat, idque solum. Deinde cura catechumenis orei.

18. Ex urbe in urbem neque episcopus, neque presbyter, neque diaconus migret. Siquidem rursum restituentur ecclesiis in quibus ordinati sunt.

19. Quoiquot presbyteri et diaconi ab ecclesia recesserint, in alias ecclesias non recipientur: verum ad suas parochias revertantur. Si quis vero cum qui ad alium pertinet, ordinaverit circa sententiam proprii episcopi, irrita erit ordinatio.

20. Si quis usuras aut sescuplum accipiat, post Ecclesiæ determinationem tanquam alienus deponeatur.

21. Diaconi in suis terminis maneant, neque inter presbyteros sedeant. Nam contra canoneum

Α γραμμάτων γινομένων συμφῆφων. Τὸ μέντοι κράτος ὁ μητροπολίτης ἔχεται.

ζ'. Οἱ εἰς ἑτέρους ἀφοριζόμενοι, ὡρ' ἑτέρου μὴ προσδεχέσθωσαν· πλὴν εἰ μή διὰ μικροφύγιαν τὴν φιλονεικίαν, ή τι τοιωτον διφορισμὸς γέγονεν.

ζ'. Αἰγύπτου, καὶ Λιβύης, καὶ Πενταπόλεως δὲ Ἀλεξανδρεὺς ἔχεται τὴν ἕκουσιαν· καὶ δὲ Ρώμης τῶν ὑπὸ Ρώμην· καὶ δὲ Ἀντιοχείας, καὶ οἱ λοιποὶ τῶν οἰκείων.

η'. Εἴ τις ἐπίσκοπος [f. d. τῆς] τοῦ πρώτου θλγα γέννηται γνώμης, μὴ ἔστω ἐπίσκοπος.

θ'. Επὶ τὴν τῶν κολλῶν φήφον γινομένην κατὰ κανόνα, εἰ τρεῖς τινες ἀντιλέγοντες, εἰνὲ ἀδίδασι.

ι'. 'Οὐ ἐπίσκοπος Άλιας τιμάσθω, σωζομένου τῇ μητροπολίτῃ τοῦ αὐτῆς ἀξιώματος.

ια'. Οἱ καθαροὶ προσερχόμενοι πρῶτον διμολογεῖσθωσιν, διτὶ συνθήσονται τοὶς τῆς Ἐκκλησίας θεσμοῖς· καὶ κοινωνήσουσι διγάμοις, καὶ συγχωρήσουσι τοὺς παραπετωκότες. Καὶ οἱ εὑρισχόμενοι κεχειροτονημένοι [ηρ. εἰ] εἰνὲ ἐν τῷ αὐτῷ τάγματι· οὖν, δὲ μὲν κυρίως ἐπίσκοπος, εἰη ἐπίσκοπος· δὲ παρὰ τοὺς καθαροὺς ἐπίσκοπος, η̄ χωρεπίσκοπος ἔστω, η̄ πρεσβυτέρου τιμὴν, η̄ ἐπίσκοπου κεκτήσθω. Οὐ γάρ εἰσονται δύο εἰς μίαν πόλιν ἐπίσκοποι.

ιβ'. Οἱ ἀνεξετάστας χειροτονούμενοι, εἰ ἔχησι ἀλέγχωντο διτὶ ήμαρτον, διτὶς πεπαύσθωσαν.

ιγ'. 'Οσοι χωρὶς ἀνάγκης παρέβησαν, εἰ καὶ συγγνώμης ήσαν ἀνάξιοι, συγγνώμης τινὲς διξιούμενοι, ιθ' έτη ὑποπιπτέωσαν.

ιδ'. Οἱ βιαζόμενοι, καὶ δᾶξαντες ἀντιστῆναι, εἰτα καταθέμενοι τῇ ἀσεβείᾳ, καὶ ἀναστρατευσάμενοι, δεκαετίαν ἀφοριζέσθωσαν.

ιε'. Σκοπητέον ἢφ' ἀπασι τὸ εἶδος τῆς μιτανολας. Καὶ θερμοτέρως μὲν μεταμελουμένου τοῦ δεξαμένου τὸ ἐπιτιμιον, φιλανθρωπότερον δὲ ἐπίσκοπος διατιθέσθω· ψυχροτέρως δὲ, δραστικότερον.

ιζ'. Οἱ ἔξοδευμενοι, κοινωνεῖσθωσαν. Εἰ δὲ τις αὐτῶν ὅγιάναι, ἔστω μετὰ τῶν τῆς εὐχῆς [ηρ. ψυχῆς] κοινωνούντων, καὶ μόνον.

ιε'. Εἰ τις παραπέσαιτο κατηχούμενος, οὐτωσι τριστὴν ἔτεσιν ἀκράσθω, καὶ μόνον. Εἴτα μετὰ τῶν κατηχούμενων εὐχέσθω.

ιη'. 'Εκ πόλεως εἰς πόλιν μήτε ἐπίσκοπος, μήτε πρεσβύτερος, μήτε διάκονος μεταβαίνετω· ἐπει τάλιν ἀποδοθήσονται ταὶς ἐκκλησίαις ἐν αἷς κεχειροτονηται.

ιθ'. 'Οσοι πρεσβύτεροι, καὶ διάκονοι τῆς ἐκκλησίας ἀναχωρήσουσιν, δεκαετία εἰς ἑτέρας ἐκκλησίας γενήσονται· ἀλλ' ἐπιστρέψαντες εἰς τὰς ἑαυτῶν παροικίας. Εἰ δὲ τις τὴν ἑτέρην διαφέροντα χειροτονήσει δίχα γνώμης τοῦ οἰκείου ἐπίσκοπου, δικυρος η̄ χειροθεσία.

ιχ'. Εἰ τις τόκους, η̄ ἡμιδια λαμδάνει, διλλετεριος ἔσται, μετὰ τὸν δρόν τῆς Ἐκκλησίας καθαιρούμενος.

ικ'. Οἱ διάκονοι τοὶς ίδιοις μέτροις μενέτωσαν· μηδὲ μέσον πρεσβυτέρων καθιζέσθωσαν. Παρὰ κα-

νάς γέρ καὶ εὐταξίαν ἔστιν, εἰ τι καὶ τοιούτον γέ-
νετο.

κβ'. Οἱ Παυλικανοὶ ἀναβαπτίζονται· καὶ εἰ τίνες
πληρωτὸι δημιουροῦνται, ἀναβαπτίζονται χει-
ροποίεσθαισαν· εἰ δὲ μὴ δημιουροῦνται, καθ-
ευρίσθωσαν.

κγ'. Αἱ διακόνουσαι ἐξαπατηθεῖσαι, ἐπει μὴ χειρο-
ποίες μετέχουσιν, ἐν τοῖς λαϊκοῖς ἐξετζένθωσαν.

κδ'. Ἐν ταῖς Κυριακαῖς οὐ δέον κληνεῖ γόνυ, ἀλλ
ἔθισι; εὐχετήσας τοὺς ἀνθρώπους.

Τῷν ὄντοι Ἀγαύρῳ.

α'. Πρεσβύτεροι καὶ διάκονοι τὸ πρὶν ἐπιθύμου-
σι, εἴτα ἐξ ἀληθείας ἀνεπαλαίσσαντες, μόνης τῆς
καθήδρας καὶ τῆς τιμῆς μετεχέτωσαν, μηδὲν τῶν
ἄγιων ἐπιτελοῦντες.

β'. Οἱ βασανισθέντες καὶ βιασθέντες ἀληθῶς, καὶ
μετὰ τυραννίδος βρώματα λαβόντες εἰδώλου, τῆς
κοινωνίας μὴ καλεύσθωσαν· καὶ λαϊκοὶ δὲ τοῦτο πα-
θήσας, ἡς εὐδίην τημένης, εἰ βούλοντο χειρο-
ποίες τυχεῖν, τυγχανέτωσαν, ἀλλας ἀνεκληπτοὶ
ἴησαν.

γ'. Ὅσαι ἀπαγύμνησαν μετὰ θυμηθίας ἀνῆλθον καὶ
ἴργον, ἐπει ἐξαετίαν ὑποκιπτέτωσαν.

δ'. Οἱ μετὰ πενθικῆς στολῆς ἀνεληλυθότες, καὶ
τερόντες, μετὰ δακρύων τριτίαν ὑποκιπτέτωσαν·
εἰ δὲ μὴ ἤργον διετίαν.

ε'. Οἱ πρεσβύτεροι βίας, καὶ ὁ ἐπόμενος, ὁ τῶν παρα-
πετόντων ὅηλονται, σκουδίτος δῶν, ἢ οὐ σκουδίτος,
τὸν ἐπίσκοπον φιλανθρωπότερον, ἢ ἀφιλανθρωπότε-
ρον δείχνουσιν.

Ϛ'. Ἄντει ἀπειλῇ μόνον εἴξας, καὶ θύσας, εἴτα
μετανοήσας, πεντατίαν ὑποκιπτέτω.

ζ'. Εάν τις θια βρώματα ἔχων συνειστιάθῃ τοῖς
Μνηστοῖς ἐν ταῖς δορταῖς αὐτῶν, διετίαν ὑποκιπτέτω.

η'. Οἱ μόνοι ἰθελουσίων τεθυκώς, ἀλλὰ καὶ
τερον ἀναγκάσας, δεκαετίαν ὑποκιπτέτω.

ϛ'. Οἱ δεκτέρεροι καὶ τρίτοι θύσας, ἀλλὰ μετὰ βίας,
ἴτετίαν ὑποκιπτέτω.

Ϝ'. Οἱ μέλλων διάκονος; χειροτονεῖσθαι, εἰ προεμπρ-
τέστη τῷ ἐπισκόπῳ μὴ δύνασθαι καρτερεῖν ἄγαμος,
γερήσας ἔστω διάκονος. Εἰ δὲ σιωπήσας ἔγημεν
ἴστερον, ἀποβαλλέσθω.

Ϛα'. Εἰ δημητεύθη κόρη, ἥρκαγη δὲ περ' ἄλλου,
τῷ πρετέρῳ ἀποκαλείσταται.

ϛβ'. Οἱ περὶ τοῦ βαπτίσματος θύσας, ἀνεύθυνος
ἴστοι μετὰ τὸ βάπτισμα.

ϛγ'. Χωρεπίσκοπος οὐ χειροτονεῖ ἔνευ ἐπίπερπής
ἴπισκόπου.

ϛδ'. Ιερατικὸς κρέαν ἀπεχόμενος, γευσάμενος μό-
ντιν, οὐτοις ἀπεχόσθω· εἰ δὲ μηδὲ τῶν μετὰ κρέατος
γίνεσται λαχάνων, πεπάύσθω.

ϛε'. Εάν τι τῆς ἐκκλησίας πρεσβύτεροι διεπερά-
PATROL. GR. CXXXIII.

A et decentem ordinem est, si quid tale contin-
gat.

22. Pauliciani denuo baptizantur : ac si qui
clericis irreprehensibilis compierantur, rebaptizati
ordinantur. Nisi vero irreprehensibilis videantur,
deponantur.

23. Diaconisse deceptae, quaodoquidem ordi-
nationis expertes sunt, inter laicos versentur.

24. Dominiūcis diebus non oportet genu flectere,
sed rectos homines orare.

Synodi Ancyranae.

1. Presbyteri et diaconi qui prius sacrificarunt,
deinde vere resipuerunt, solius cathedrae et honoris
participes sint, nihil sanctorum mysteriorum per-
B agentes.

2. Qui tormenta ac vim vere passi sunt, et cum
tyrannoide cibos idolis oblatos sumpserunt, com-
munione ne prohibeantur : laici vero, si hoc ipsis
acciderit, ac si nihil delinquissent, si velint ordinis
consequi, consequantur, modo in aliis irreprehen-
sibilis sint.

3. Quoiquot abduci cultiore habitu ascenderunt
et comederunt, sex annos pénitentiae sese submittant.

4. Qui cum lugubri ueste ascenderunt et come-
derunt, cum lacrymis triennio submissi pénitentia
agent : si vero non comedenter bienvito.

C 5. Precedens vita et consequens, lapsorum sci-
fici, bona aut mala, episcopum humaniore aut
severiore reddit.

6. Vir qui minis tantum cesserit et sacrificaverit,
deinde penituerit, quinqueannio pénitentiae subjiciatur.

7. Si quis proprios cibos habens gentilium con-
vivis interfuerit in eorum festis, bienniu pénitentiae
subjaceat.

8. Qui non solum voluntarie sacrificaverit, ve-
rum etiam alium coegerit, decem annos pénitentiae
submittatur.

9. Qui secundo et tertio sacrificaverit, sed vi-
aductus, septennio pénitentiae subjiciatur.

D 10. Qui diaconus ordinandus est, si protestatus
fuerit episcopo se non posse catibem pereverare,
uxore ducta sit diaconus. Si vero cum tacuerit,
postea uxorem duxerit, ejiciatur.

11. Si desponsata puella, ab alio rapta fuerit,
priori restitutur.

12. Qui ante baptismum sacrificavit, post baptismum
insons habeatur.

13. Chorēpiscopus non ordinat sine licentia epi-
scopi.

14. Sacerdos a carnibus abstinenus ubi tantum
gustaverit, sic abstineat : si vero neque olera que
cum carnibus sunt gustet, a sumendo munere de-
sistat.

15. Si quid ad ecclesiam pertinens presbyteri

distraxerint, id invalidum sit, ac penes episcopū A αινεν, έστω ἀδέδαια, καὶ μενέτω τῇ χρίσει τοῦ ἐπισκόπου.

16. Qui contra rationem venere abusus fuerit ante viginti annos, quindecim annis pœnitentia subjiciatur: si vero hanc actatem excesserit, uxori remque habeat, ac supra quinquaginta annos natus sit, usque ad exitum vite pœnitentiam agat.

17. Leprosus qui contra rationem versalus, aut etiam lepra infectus fuerit, cum iis qui a dæmonie infestantur ore.

18. Episcopus constitutus, si ab Ecclesia ad quam vocatus est non recipiatur, sed aliis episcopis negotium facessat, excommunicetur. Si autem presbyteris annumerari velit, annumeretur. Si vero ab episcopis qui ibi degunt dissidet, etiam presbiteratus honore expellatur.

19. Qui virginitatem professus est, ac volum irritum facit, trienio excommunicetur.

20. Virgines ne ad aliquos tanquam fratres accedant.

21. Adultera et adulter, septem annos excommunicantur.

22. Meretrices medicamenta eneandis fetibus accipientes, decem annos pœnitentia subjiciantur.

23. Voluntarius homicida, in vite communiōnem consequatur.

24. Involuntarius homicida, quinquennio pœnitentia subjiciatur.

25. Qui vaticiniis utilit, atque introducit aliquem in domos exquirendi beneficii, aut lustrationis gratia, quinquennio pœnitentia subjaceat.

26. Quidam puella desponsata, sorori ejus vitium attulit, deinde sponsam accepit; prima suspedio vitam finiit; ii etiam qui facti consci sunt, decennio pœnitentia subjiciantur.

Synodi Neocassariensis.

1. Presbyter qui uxorem duxerit, deponatur: si vero scortatus aut mochatus fuerit, expellatur.

2. Mulier quæ duobus fratribus nupserit, per totam vitam expellatur: si vero morti proxima nuptias repudiet, pœnitentiam consequetur: si vero obierit, superstiti viro pessimum.

3. Eorum qui multa matrimonia contrabunt, tempus certum est: pœnitentia vero studium illud præcidit.

4. Concupiscentia fornicationis opera precedentes si impediantur, non sine divino auxilio impediuntur.

5. Qui dum fidei mysteriis instituitur peccat, audiāt non peccans: si autem adhuc perseveret, penitus ejiciatur.

6. Prægnans quandocumque vult baptizatur: uniuscuiusque enim voluntas judicatur.

7. Presbyter non debet interesse convivio ejus qui secundas nuptias celebrat: quomodo enim ipsum venia dignum judicabis.

B ις'. Ο ἀλογευσάμενος πρὸ τῶν εἰδοτοῖ χρόνων, πεντεκαλδεῖα ἔτεσιν ὑποπιπτέτω· εἰ δὲ καὶ τὴν ἡλικίαν ταύτην ὑπερβὰς, καὶ γυναικα ἔχων, καὶ ὑπὲρ τὰ ν' τελῶν ἔτη, διχρι τῆς ἤδησυ ὑποπιπτέτω.

ιζ'. Ο λεπρὸς ἀλογευσάμενος, η καὶ λεπρωθεὶς, τοῖς χειμαζόμενοις συνεύχοιτο.

ιη'. Ο ἵπισκοπος καταστᾶς, εἰ οὐ δέχεται παρὰ τῆς παροικίας εἰς ἣν ἐκλήθη, ἀλλ' ἐπέροις ἵπισκοποις ἐνοχλεῖ, ἀφοριζέσθω. Εἰ δὲ τοῖς πρεσβυτέροις ἐθέλοισι συναριθμεῖσθαι, συναριθμοίτω. Εἰ δὲ καὶ τοῖς ἐκεὶ ἱπισκόποις διαστασιάζοι, ἀπωθεῖσθω καὶ τοῖς τοῦ πρεσβυτέρου τιμῆς.

ιθ'. Ο ἱπαγγειλάμενος παρθενίαν, καὶ ἀθετῶν, τριετίαν ἀφοριζέσθω.

ικ'. Αἱ παρθένοις ὡς ἀδελφοῖς τιαι μὴ προστεωσαν.

κα'. Η μοιχαλίς, καὶ ὁ μοιχὸς ἐπιταξίαν ἀφοριζέσθωσαν.

κβ'. Αἱ πόρναι λαμβάνουσας φθόρια, δεκαετίαν ὑποπιπτέωσαν.

κγ'. Ο αὐθάριτος ἀνδροφόνος, ἐν τῷ τέλει τοῦ βίου τυγχανέτω.

κδ'. Ο ἀκούσιος φονευθῆς, πενταετίαν ὑποπιπτέωτο.

κε'. Ο καταμαντευόμενος, καὶ ὁ εἰσέρχων τιὰ τοῖς οἴκοις ἐπὶ ἀνεύρεσι φαρμακείας, η καθάρσει, πανταετίαν ὑποπιπτέωτο.

κζ'. Κόρην τις μητερεύσαμενος προσεφθάρη τῇ ἀδελφῇ αὐτῆς, είτα τὴν μητήρην ἐλάβεν· ή πράκτη ἀπήγαξα· καὶ οἱ συνειδότες δεκαετίαν ὑποπιπτέωσαν.

Tōr ἐν Νεοκαισαρείᾳ.

α'. Γῆμας πρεσβύτερος, ἀποτιθέσθω· ἐξαθείσθω δὲ πορνεύσας, η μοιχεύσας.

β'. Η ἀδελφοῖς γημαμένη δισσοῖς, διὰ βίου ἐξαθείσθω· εἰ δὲ κατὰ τὸν θάνατον ἀρνοῦσθω τὸν γάμον, ἔτοι μετάνοιαν. Εἰ δὲ τελευτήσοι, τῷ μείναντι κάθιστον.

γ'. Τῶν πολυγάμων ὁ χρόνος σαρῆς· τὸ δὲ τῆς μετανοίας σπουδαῖον, αὐτὸν ὑποτέμνεται.

δ'. Αἱ πρὸ τῶν πορνικῶν ἔργων ἐπιθυμίαι εἰ ἐρποδίζονται, οὐκ ἀθεὶ ἐμποδίζονται.

ε'. Ο ἐν τῷ κατηγείσθαι ἀμφράνων ἀχρόσθω μὴ ἀμφράνων· εἰ δὲ εἴτε ἐπιμενή, τέλεον ἀπωθείσθω.

ζ'. Η χυοφοροῦσα ὅτε θέλει βαπτίζεται· ἐκάστου γάρ η προσάρτησις χρίνεται.

η'. Οὐχ ἔστιδαι πρεσβύτερος ἐπὶ διγάμῳ· πῶς γάρ αὐτὸν ἀξιώσοις συγγνώμης.

attente audit: deinde egressus despiciit aversatorumque communicationem, ejiciendus est.

5. Qui cum excommunicato communicat, excommunicatus censetur; et qui orat cum illis qui cum Ecclesia non orant, reus est. Item qui suscipit eum qui Ecclesiae conventibus non interest, culpa non vacat.

4. Episcopus a synodo depositus, ac presbyter et diaconus ab episcopo gradu motus, si per contumaciam munus obeat, deploretas spei est.

5. Omnis presbyter, aut diaconus episcopum contenitens et ab eo recedens, aliudque altare extruens: si ab episcopo bis terque accersitus in arrogancia persistat, deponatur, curationis auctoritate destitutus.

6. Excommunicatum ab episcopo clericum aut laicum si major synodus suscepit, aut condemnaverit, acquiescere oportet sententiae.

7. Peregrinus pacificas non afferens epistolam, non est suscipiens.

8. Presbyter ruri degens ne canonicas det epistolam, nisi ad solum vicinum episcopum.

9. A metropolitani sententia pendere oportet episcopos, ubique citra illius consilium instituere, nisi ea sola quae ad suam evocaque diocesim pertinuerint, ac viris reprobatione non obnoxii manus impunere.

10. Exorcistas, lectores, subdiaconos, et cantores constituit chorepiscopus: non tamen presbyterum aut diaconum absque civitatis episcopo. Qui autem hoc transgredi audeat, deponatur.

11. Urbis episcopus facit chorepiscopum.

12. Si episcopus, aut presbyter sponte, ac sine provincie metropolitani jussu imperatorem adierit, communione ac dignitate excidat.

13. Depositus si molestiam imperatoris auribus exhibeat, synodum maiorem petat, illiusque decreto sit. Quod si rursus indignetur, pristina dignitatis recuperandae nulla ei spes esse potest.

14. Si nemine rogante episcopus in aliam provinciam se conferal, ordinetque ac res administret: ipsa irrita manent, atque ille deponetur.

15. Si accusato episcopo provinciae episcopi inter se discrepant, alii sunt e vicinis locis advocandi ad controversiam certo dirimendam.

16. Judicio contendentes episcopo, si omnino provinciae episcoporum sententiae concordes sint, redintegratio actionis non datur.

17. Qui ciuitate integrum synodum atque ipsum metropolitanum in vacante Ecclesiam invadit, quamvis ipse munere vacet, ejiciendus est.

18. Qui suscepto ordine ab eo resilit, excommunicatur, quo usque penitentia ductus munus suscipiat.

19. Episcopus ordinatus honore fruatur, licet a

ieps Γραφῇ, είτα περιφρονῶν, καὶ ἔξιν, καὶ ἀποστρέψμενος τὴν μετάληψιν, ἀπόβλητος.

γ'. Οἱ ἀκοινωνήται κοινωνῶν, ἀκοινώνητος· καὶ δισυνδέμενος τοὺς μὴ τῇ Ἐκκλησίᾳ συνευχομένους, ὑπεύθυνος· καὶ δὲ τὸν εἰς Ἐκκλησίαν μὴ συναγόμενον ὑπερέχομενος, οὐκ ἀναίτιος.

δ'. Οἱ ὑπὸ συνδόνου καθηγημένος ἐπίσκοπος, καὶ δὲ πὸν ἐπισκόπου πρεσβύτερος καὶ διάκονος, εἰ αὐθοδιόμενος λεῖτοργῆσοι, ἀνέλπιστος.

ε'. Πᾶς δὲ ἐπισκόπου κατατροφῶν, καὶ ἀφιστάμενος πρεσβύτερος ή διάκονος, καὶ οἰκοδομῶν ἄλλο θυσιαστήρων, εἰ προσκελεύμενος διὰ καὶ τρὶς παρὰ τοῦ ἐπισκόπου ἐπιμένοις τῇ ἀπονοῇ, καθαιρούμενος ἔσται, καὶ ἀθεράπευτος.

ζ'. Τὸν ἀφορισθέντα παρ' ἐπισκόπου κληρικὸν ηλαῖνον ἐάν μετίων σύγδος προσδέξιον, η κατακρίσιον, στέργειν χρέων τὴν ἀπόφασιν.

η'. Οἱ ἔντος εἰρηνικὰς οὐ προσάγων, ἀπρόσθκτος.

η'. Οἱ ἔπι χώρας πρεσβύτερος μὴ διδότω κανονικὰς ἐπιστολὰς, η πρὸς μόνον ἐπίσκοπον γείτονα.

θ'. Τοῦ μητροπολίτου τῆς γνώμης ἀναρτᾶσθαι τοὺς ἐπισκόπους, καὶ μήτε τῆς αὐτοῦ προνοίας οἰκονομεῖν δίχα, η μόνα τὰ τῇ ίδιῃ ἐνοράᾳ προσπίπτοντα, καὶ χειρθεσίας ἀνεπιλήπτοις ἀνεράστις ἐπιτελεῖν.

ι'. Ἐπορκιστάς, καὶ ἀναγνώστας, καὶ ὑποδιακόνους, καὶ φάλας καθίστησι χωρεπίσκοπος οὐ μετατοι πρεσβύτερον, η διάκονον, δινευ τοῦ κατὰ τὴν πόλιν ἐπισκόπου. Οἱ δὲ τοῦτο τολμῶν ὑπερβαίνειν, η καθηγημένος.

ια'. Οἱ τῆς πόλεως ποιεῖ ἐπίσκοπος χωρεπίσκοπον.

ιβ'. Οἱ προσώπων αὐτομάτως τῷ βασιλεῖ ἐπίσκοπος η πρεσβύτερος, καὶ οὐχὶ καλευσθεὶς πρὸς τοῦ τῆς χώρας μητροπολίτου, μετά κοινωνίας ἐκπιπέτεται καὶ τῆς ἀξίας.

ιγ'. Οἱ καθηγημένος εἰ δυνολογεῖ τῷ βασιλεῖ, αἰτεῖται σύνοδον μειόνα, καὶ τῷ ἐκεὶ διέξαντι στοιχεῖτω. Εἰ δὲ καὶ αὖθις ἀποδισπετοή, ἀποτίστος.

ιδ'. Εἰ μηδενὸς ἀξιούντος, ἐπίσκοπος εἰς ἄλλην ἀπαρχίαν ἀπίστοι, καὶ χειροτονοίη, καὶ διοικοή πράγματα· αὐτά τε ἀκυρά μένει, καὶ ἐκεῖνος καθαρεύθησται.

ιε'. Εἰ ἐπισκόπου κρινομένου οἱ τῆς ἀπαρχίας ἐπίσκοποι διαφέροντα, μετακλητέον ἀπὸ τῶν πέλατων ἐτέρους εἰς ἀναμφίβολον ἀμφισβήτησιν.

ιζ'. Ἐπιτάκου δικαζομένου, εἰ πᾶς ἐπαρχιώτης ἐπίσκοπος ἀδιάφωνος χρίνοιτο, πατιλιθικία οὐ γίνεται.

ιζ'. Οἱ δίχα συνδόνου τελείας, καὶ αὐτοῦ τοῦ μητροπολίτου ἐπὶ σχολάζουσαν Ἐκκλησίαν ἐπιπηδῶν, καὶ σχολάζων, ἀπόβλητος.

ιη'. Ἀκοινώνητος δεξιχέμενος χειροτονίαν, καὶ ταύτης ἀποσκιρῶν, ξώς μεταγνούς καταδέξιοτος.

ιθ'. Μετεχέτω τῆς τιμῆς ἐπίσκοπος χειροτονη-

θεις, καὶ μὴ δεχόμενος πρὸς τῆς πόλεως, καὶ λειτουργοῦσιν μόνον, ἀναμένων δὲ τὸ μὴ γῆ τῆς ἐπαρχίας ἀποφανθούσαν σύνοδον.

κ'. Εἰ μὴ σύνοδος εἴη, καὶ δὲ μητροπολίτης, μὴ γενέσθω ἐπίσκοπος· εἰ δὲ διά τι δυσχερές μὴ συνάγοντο ἄπαντες, τάντας οἱ πλειονες, ηγέρμασσον ἐποιοῦσιν σύμμηφοι. Εἰ δὲ οὐταν τοῦ πρόγραμματος τελουμένου φιλονεκούσιν τινες, η τῶν πλειόνων φήμος ἔνισχράτω.

κλ'. Ἐπίσκοπος μὴ ὑπὸ λαῶν βιαζόμενος, καὶ οὐδὲ ἐπισκόπων ἀναγκαζόμενος, μὴ μεθιστάσθω εἰς παροικίαν ἔτερον.

κη'. Ἐπὶ τὸ χειροτονεῖν τινας ἐπίσκοπος ἐκ πόλεως εἰς πόλιν μὴ ἀπίστα, ἀλλ' ηγώμη τοῦ ἐπισκόπου τῆς πόλεως· εἰ δὲ οὐν, ἀδέβαιος ηγέρμασσον, καὶ ἔκεινος ὑπόδικος.

κη'. Μή καθιστάτω ἔτερον ἐπὶ τῇ ἀξόῃ ἐπίσκοπον δὲ ἐπίσκοπον· ἔκεινον δὲ κοιμηθέντος, μετὰ συνέδου τῶν ἔχοντων ἰκεσίαν δὲ δικιος προβεβλήσθω.

κη'. Παντὶ τῷ κλήρῳ τὰ τῆς Ἐκκλησίας θέμις διαγνωσθεῖται, ἵνα, τοῦ ἐπισκόπου τελευτῶντος, τὰ οἰκεῖα τῆς Ἐκκλησίας διαρρύλαττηται· τὰ δὲ τοῦ ἐπισκόπου, κατὰ τὴν ἔκεινου διωκήσαις διάταξιν.

κη'. Κύριος δὲ ἐπίσκοπος τῶν τῆς Ἐκκλησίας έστω πραγμάτων. Εἰ δὲ μὴ ἴκανος, τοὺς ἴκανούσιν αὐτῶν, τὰ δὲ πράγματα καὶ τοὺς πόρους μεταβάλλοις τῆς Ἐκκλησίας μὴ μετὰ γνώμης τοῦ κλήρου, εἰσπραττόσθω δίκαια πρὸς τῆς συνόδου. Εἰ δὲ καὶ τὰ πάνταν δρειλόμενα εἰς ἁυτὸν σφετερίζεται, καὶ εὗται τῇ συνδόμῃ λόγον ἀποδίδετω.

Tōr ἀν Λαοδικείᾳ.

α'. Οὐ μὴ λαθρὰ γαμήσας δίγαμος, δίλγα τοῖς ἀπειτίοις σχολάσας, ἀνεύθυνος.

β'. Οἱ διαιρότοις ἀγνοήμασιν ἀλωκάστες, εἰ ἀπιγνώστες ἔχομολογόντο, καὶ ἀναλήγως μετανοοῦσιν, εἰ πρόσθετοι.

γ'. Οὐ νεοφύτιστος, ἀνιεράτευτος.

δ'. Τόκους ἱερατικὸς οὐ λαμβάνει.

ε'. Αἱ χειροτονίαι ἐπὶ ἀκροωμένοις οὐ γίνονται.

ζ'. Αἱρετικοῖς τὸ ἱερὸν ἀνεπίβατον.

η'. Ναυατιανοὶ καὶ Τεσσαρεσκαιδεκατίται, εἰ μὴ τὰς τε ἀλλὰς αἱρέσεις ἀναβερατίζουσιν, καὶ τὴν οἰκείαν, ἀπρόσθετοι· μετὰ μέντοι τὸ ἀνάθεμα χριστεῖνον, κατανοεῖσθωσαν.

η'. Φρύγιας μετεχαλομένους ἀναβεπτίζεσθαι, εἰ καὶ ταρφὸν ἔκεινος κεκλήσανται.

θ'. Οὐ κοιμητηρίους καὶ μαρτυρίους αἱρετικῶν ἀπευχθέμενος, ἀκοινόντος.

ι'. Πρεσβυτίτης ἐν ἐκκλησίᾳ μὴ βαπτιζόσθωσαν.

ια'. Αἱρετικῷ μὴ συνάλλασσε.

ιβ'. Οἱ πλοτεὶ καὶ πολιτεῖ δοκιμώσατος καὶ λογώτατος, ἀπατήσαντος εἰς ἐπίσκοπον.

A civitate non recipiatur, tantumque munus obeat, exceptio quidquid provinciae synodus pronuntiaverit.

20. Abeque synodo et metropolitano ne fiat episcopus. Si autem propter aliquam difficultatem non conveaserint omnes, interim plures, vel litteris assentiantur. Si vero re ita peracta contendant aliqui, plerumq; suffragium valeat.

21. Episcopus, nisi vi a populis illata, et ab episcopis cogatur, in aliam paroeciam ne transeat.

22. Episcopus ex urbe in urbem ad ordinandos aliquos ne abeat, praeterquam de urbis episcopi sententia. Si vero, invalida est ordinatio, ipseque judicio obnoxius.

23. Episcopus in exitu vita constitutus alium pro se episcopum ne constituat: postquam autem ille obdormierit, cum eorum qui potestatem habent conveniūt dignas cretar.

24. Toti clero res Ecclesie cognoscere licet, ut decedente episcopo, Ecclesie quae sua sunt conserventur: quae vero sunt episcopi iuxta illius dispositionem administrarentur.

25. Episcopus rerum ad Ecclesiam pertinientium potestatem habeat. Si autem non sit contentus illis quae sufficiunt, res vero ac redditus Ecclesiae in aliquos suos transferat absque cleri consilio, synodi iudicium subeat. Si vero ea etiam quae pauperibus debentur sibi ipsi vindicet, ita etiam synodo rationem reddat.

Synodi Laodicensis.

1. Bigamus, si non occulite matrimonium interire, ubi pauculum poenas sublierit, insons habeatur.

2. Qui variis delictis obstricti sunt, si lis agnitis confiteantur, ac pro eorum ratione penitentiae agant, facile recipiuntur.

3. Recens illuminatus, sacris ordinibus non est idoneus.

4. Sacerdos homora non accipit.

5. Ordinationes ceram audientibus tantum non sunt.

6. Hæreticis sacra sedes inaccessa.

7. Novatiani et Quartodecimani, nisi ceteras haereses suamque abjurerint, non sunt suscipiendi: post tamen abjurationem uncii, communicant.

8. Phryges penitentiam agentes deinceps baptizandi sunt, licet apud illos in clerum cooptati sint.

9. Qui in conceteriis et martyriis hæreticorum orat, excommunicatus est.

10. Viduæ seniores in ecclesia ne baptizantur.

11. Cum hæretico affinitatem ne contrahas.

12. Qui fide ac vita ratione probatissimus aliquo eruditissimum est, idoneus est, qui in episcopatum eligatur.

13. A sacerularibus electus non est ordinandus Α ιγ'. Ἀνεπίλεκτος δ παρὰ κοσμικῶν ἐκλεγόμενος episcopus.
14. Sancta ad aliam paroeciam mitti, indignum.
15. Nullus in ambonem ascendit, exceptis iis qui de codice legunt.
16. Evangelia atque Apostoli legantur Sabbatis.
17. In conventibus lectiones psalmos intersecant.
18. Horis, Nonis, ac Vesperis eadem preces peraguntur.
19. Post catechumenorum orationem pœnitentium preces offerantur; postea vero Adelium: ac post pacem, oblatio fiat, solis sacerdotibus pro suggestu sedentibus.
20. Diaconus nisi jussus ne sedeat.
21. Vasa minister ne tangat, neque enim orati induitur.
22. Cantor et lector non ferunt orarium.
23. Omnis clericus cauponam ingredi non debet.
24. Panem et calicem minister non dat.
25. Non exorcizat, nisi qui ab episcopo ad hoc munus provectus est.
26. Ab altari clericus partes non auferit.
27. Accubitus et agapæ in ecclesiis non sunt.
28. Christianus ne-sabbatizet, sed prima, hoc est, C Dominica die servetur.
29. Cum mulieribus lavari nefas.
30. Accipiendo sunt, non dandi hereticis in matrimonium liberi.
31. Hereticorum benedictiones, maledictiones sunt censenda.
32. Qui falsos hereticorum martyres honorat, anathema.
33. Qui alienos ab Ecclesia conventus agit angelorumque nomina invocat, idololatriæ proximus est.
34. Qui sacerdotium proficitur, non erit magus, aut incantator, aut mathematicus, aut astrologus, aut ex eorum numero qui amuleta collo appendunt.
35. Festa non celebrabis cum Iudeis et gentilibus, neque cum his societatem inibis.
36. Qui vocatur ad synodum et aponit, nisi iuratus sit, culpa non vacat.
37. Clericus sine commendatitiis litteris, aut in iussus nusquam proficiuntur: ac minister non debet ostiis relicitis orare.
38. Mulieribus altare inaccessum.
39. Baptizatus dicat fidem quinta feria hebdomadae: et qui in morbo constitutus est, paulo post.
40. Quadragesima non oportet offerre, neque jejuniū omnino dissolvere, neque memorias martryrum celebrare, nisi Dominicis et Sabbatis.
41. Quadragesima non celebrantur nuptiæ, neque natalitia.
- ιδ'. Διαπέμπεσθαι τὰ ἄγια εἰς παροικαν, ἀνδέον.
- ιε'. Εἰ μὴ ἀπὸ διφθέρας, οὐδὲς ἀμβωνίζεται.
- ιζ'. Εὐαγγέλια καὶ Ἀπόστολοι ἀναγινωσκέσθωσαν τοῖς Σεβαστοῖς.
- ιζ'. Ἐν ταῖς συνάξειν, [ſ. d. αἱ] ἀναγνώσεις τοὺς φύλμες περικοπέτωσαν.
- ιη'. Ἐνάνταις [ſ. d. καὶ] Ἐπέραι; αἱ αὕταις εὑρίσκεταις εἰπετελεοῦσθωσαν.
- ιθ'. Μετὰ τὴν κατοιχουμένων [ἰσ. κατηχουμένων] σύχην, τῶν ἐν μετανοίᾳ προσάγεσθαι· μετά τοῦτο τὴν τῶν πιστῶν, καὶ μετὰ τὴν εἰρήνην, τὴν ἀναφορὰν γίνεσθαι, βηματίζοντας μόνον τῶν λεπέων.
- ιχ'. Ἀκέλευστος μὴ καθεῖσθαι διάκονος.
- ια'. Σκευῶν ὑπηρέτης μὴ ἀποτείτο, οὐ γάρ ὁράριον ἀμφιέννυται.
- ιβ'. Ψάλτης καὶ ἀναγνώστης οὐ φοροῦσιν ὡράριον.
- ιγ'. Ἀπας κληρικὸς ἀκαπῆλευτος.
- ιδ'. Ἄρτον καὶ ποτήριον ὑπηρέτης οὐ δίδωσιν.
- ιε'. Οὐκ ἐφορχίζει δὲ μὴ παρ' ἐπισκόπου ἀγθυνοῦς.
- ιζ'. Ἀπὸ αἵτιας [ἰσ. ἔστιας] κληρικὸς μερίδας οὐκ δίγεται.
- ιχ'. Ἀκούσιται καὶ ἀγάπαις ἐπ' ἐκκλησίαις οἱ γίνονται.
- ιη'. Οὐ σαββατίσει Χριστιανὸς, ἀλλὰ σχολάσει τῇ πρώτῃ.
- ιθ'. Γυναιξὶ τῶν ἀθεμίτων συλλογεσθαι.
- ιλ'. Δαμάνειν, οὐ διδόναι τοῖς αἱρετικοῖς εἰς συνάφειαν τάκνα.
- ια'. Ἀλογίαι αἱ τῶν αἱρετικῶν εὐλογίαι.
- ιβ'. Οἱ ψευδομάρτυρες αἱρετικοὺς τιμῶν, τὸ ἀνάθεμα.
- ιγ'. Οἱ παρασυνάγων, καὶ δινομάζων ἀγγέλους, εἰδωλολατρείας πλησίειν.
- ιδ'. Οὐκ ἔσται μάργος, ή ἀπαντήδος, ή μαθηματεύδος, ή διστροφγός, ή περιάπτης, ή λεπτελαν ἐπαγγελλόμενος.
- ιλ'. Οὐ συνεορτάσσεις, οὐδὲ δεξιωθείης Ἐβραίος ή θενατος.
- ιζ'. Οἱ καλούμενος ἐπὶ σύνεδον, καὶ ἀθετῶν, εἰ μὴ ἀνώμαλος, οὐκ ἀνάτικος.
- ιχ'. Ἀκοινώητος κληρικός, ή ἀνεπίτακτος, οὐ περδέσιεν· καὶ ὑπηρέτης τὰς θύρας ἀφεις οὐ προσεύχεται.
- ιη'. Γυναιξὶ τῷ λαστήριον ἀδατον.
- ιθ'. Εἴπει τὴν πίστιν τῇ πέμπτῃ τῆς ἰδδομάδας ὁ βαπτιζόμενος· καὶ δὲ νόσῳ, μετὰ βραχύ.
- ιμ'. Τῇ Τεσσαρακοστῇ μὴ προσάγειν, μηδὲ διελύειν τὸ καθόλου, μηδὲ μνεῖς μαρτύρων τελεῖν, εἰ μὴ Κυριακαῖς τε καὶ Σάββασιν.
- ια'. Οὐ τελεῖται τῇ Τεσσαρακοστῇ γάμος, οὐδὲ γενέθλιον.

μρ'. Διάλιζεν δὲ γάμους, ή δρχεῖσθαι, διάξιον. Τὸν Α μίντοις λεπτικὸν καὶ πρὸ τῆς θυμόλης ἀπέρχεσθαι.

μγ'. Έράνους οὐτε κληρικὸς, οὐτε λαϊκὸς ὄχτελέστας.

μδ'. Πρεσβύτερος ἐπὶ βῆματος πρὸ τοῦ ἐπισκόπου εὐχὴ εἰσεπιν, οὐδὲ κάθηται.

με'. Εἰ; κώμην ἡ χώραν ἐπισκοπὸς οὐ καθίσταται· εἰ δὲ τις κατέστη, μήτι διοικεῖτω τοῦ ἐπισκόπου ἔχα τοῦ ἧς πόλεως.

μζ'. Ἐπισκοπὸς ἡ πρεσβύτερος εἰ; οἶχον μὴ προσεγίτεαι.

μζ'. Τιμωτικὰ βαθία ναοῖς οὐκ ἀναγινώσκεται.

Tῶν ἐτῶν Κανονιστηρίου συδικεῖς δίκιοις καὶ μακαριώτεροι πρότεροι, ἐπὶ Θεοδοσίου τοῦ Μεγάλου.

ε'. Η κατὰ Νεκαλαν πίστις χρειάτω· τὰ δὲ τῶν αἱρέσεων, τὸ ἀνάθεμα.

ϛ'. Γαπέριος εἰς Ἑκκλησιῶν σύγχυσιν μὴ ξεστα μαρτύρις, μήτις χειροτονῶν, μήτις ἐνθρονίζων. Ἐπὶ μίντοις τῶν ἐν τοῖς έθνεσιν Ἑκκλησιῶν, η τῶν Πατέρων χρατείτω συνήθεια.

Ϝ'. Ο Κανονιστηρίου πρότερος εὐθὺς μετὰ τὸν Ρώμην τετέμηται.

Ϛ'. Μάλιστος δὲ Κύων τῶν ἐπισκόπων ἀλλότριος· καὶ διπλας ἀνίερος, δεὶς ἀκείνῳ χειλήρωται.

Ϛ'. Ο Πατέρα, καὶ Υἱὸν, καὶ διγονού Πνεῦμα τῶν Διυτικῶν τόμος δμοσύνια παρεγγυῶν, εὐαπόδεκτος.

Ϛ'. Καὶ δικάσθιος πλεονεκτούμενος ἐγκαλεῖται κατ' ἐπισκόπου· εἰ δὲ τῶν λεπτικῶν εἴη τὸ ἐγκλήμα, μὴ λεγέτω. Μή λεγέτω δὲ μηδὲ ἄλλος εἰ προκατέγνωσται· μή λεγέτω καὶ δικαίωνητος· μή λεγέτω καὶ διπόδηλητος· καὶ δικαίωρούμενος ἐν τοιν, οἷς ἀποδύσονται τὰ οἰκεῖα. Κατηγορεῖται δὲ διρθέας, δικανενικός, δικατάγνωστος, διπάτηρητος καὶ κακωνείσθων τοῖς ἐπαρχιώταις τὸ ἐγκλήμα. Εἰ δὲ ἀδυνατούντες, πρὸς μαζίνα τρεπόσθωσαν σύνεδον· καὶ δίχα ἐγγραφής τῆς ταυτοκαθίστας, μὴ ἀκουέσθωσαν. Ο δὲ παρὰ ταῦτα τῷ βασιλεῖ προστῶν, καὶ ινοχλῶν, ἀποκήρυκτος.

Ϛ'. Ο Τεσσαρεσκαιδεκατίτης, ο Ἀρειανὸς, ο Νεαντιανὸς, ο Μακεδονιανὸς, ο Σαββατιανὸς μετὰ D [ſ. d. τὴν μετάνοιαν]... ἀποδεκτός· χρισμένος δηλαδὴ πάντα τὰ αἰσθητήρια.

Ϛ'. Οι καταδύσοι μιᾶς Βύνομιανοι βαπτιζόμενοι, καὶ οἱ Σαββάλιοι, καὶ οἱ Φρύγες, Ἐλληνες εἰσδεχόθεσσαν.

Tῶν ἐτῶν Εφέσου σ' ἐπὶ Θεοδοσίου τοῦ Μικροῦ.

Ϛ'. Βάν δικαίωτες δι μητροπολίτης τῶν Κελεστίνου ἀντέχεται η ἀνθέξεται, ἀπόδηλητος, καὶ τὸ ἔξις ἀδοικήητος. Καὶ δοτὶς Νεστορίῳ σύμφων καὶ δράριων ἐπισκοπος, ἀποκήρυκτος.

Ϛ'. Ος ὑπὸ Νεστορίου τῆς λεπτικῆς κεκώλυται, λεπτάτος· δὲ δεκτός ἀκείνῳ, ἀνίερος.

42. Tibia canere in nuptiis aut saltare, indignum. At vero sacris deservient ante thymelicorum ingressum abeundum est.

43. Convivia ex collatis symbolis neque clericus neque laicus celebrabit.

44. Presbyter in suggestiū ante episcopum ne ingredietur, neque sedeat.

45. In vicis aut pagis episcopus non constituitur: si quis vero constitutus sit, nihil quidquam administrat sine urbis episcopo.

46. Episcopus aut presbyter in privatis ædibus ne offerat.

47. Libri a privatibus compoisti in templis non leguntur.

Sanctorum ac beatorum Patrum CL Constantinopolis congregatorum, Theodosio Magno imperante.

1. Nicena fides obtineat serveturque: hæreses vero, anathema.

2. Nullus externus, ad Ecclesiarum confusionem neque ordinet, neque in sede colloget. Verum tamen in Ecclesiis quae sunt apud gentiles, Patrum consuetudo servetur.

3. Constantinopolitanus episcopus primum post Romanum episcopum honorem obtineat.

4. Maximus Cynicus ab episcopis alienus: ac quisquis ab eo in clerum ascriptus est, profanus habetur.

5. Occidentalium tomus Patrem, et Filium, et Spiritum sanctum consubstantiales ascerens, facile admittitur.

6. Qui mala opinione imbutus est, si injuriam patiatur, accuset coram episcopo; si autem sacerdotum crimen sit, ne dicat. Neque etiam alias ante condemnatus, dicat; neque excommunicatus, neque dejectus, et qui nonnullorum criminum accusatur, dicat, donec intentata sibi crima dilucrint. Accusat autem orthodoxus, communievis participes, non condemnatus, non accusatus: ac provincialibus crimen communicetur. Si vero non possint, ad maiorem se convertant synodum, ac ultra professionem ejusdem affectus ne audiantur. Qui autem contra hæc imperatorem adit, ei que molestiam exhibet, abdicetur.

7. Quartodecimanus, Arianus, Novatianus, Macedonianus, Sabbatianus, post penitentiam recipiendi: ubi scilicet omnia sentiendi eorum instrumenta sacro oleo uncta fuerint.

8. Eunomiani una mersione baptizati, Sabelliani et Phryges, tanquam gentiles accipientur.

Sanctorum Patrum ec Ephesi congregatorum sub Theodosio Júniori.

1. Metropolitanus qui Cœlestino adhæret aut adhæsus est, rejiciendus, ac deinceps ab administratione Ecclesiæ removendus. Ac quisquis episcopus Nestorio assentitur sicutque, abdicandus est.

2. Quicunque a Nestorio sacerdotio dejectus est, sacerdotis dignissimus est: qui vero ab illo suscepit est, profanus.

3. Qui ab episcopo condemnatus, a Nestorio suscepimus est, id nihil ei prosit.

4. Laicus qui synodo resistit, excommunicatur: clericus vero insuper abdicetur.

5. Episcopus alias a Nicæna fidem proferens, alienus ab Ecclesia habetur: laicus vero expellitur.

6. Serventur sua cuique provincie jura para atque inviolata: qui autem contraria his formam inducit, futile est.

7. Eustathius cum resistere fortiter deberet (hoc enim omnis debet episcopus) terga leviter dans resugit. Theodorus in ejus locum ordinatus est. Ille vero lacrymans utique exorans, honorem repetit qui illius loco alium ordinavit, insens est, cum illius detractionem pro crimen habeat. Hoc autem justum esse visum est, episcopatus nomen illum habere, ipsamque communionem: quodque hoc benignius visum sit.

Sanctorum Patrum de Chalcedone congregatorum, Martino imperante.

1. Qui emit et qui verdit ordinationem, circa gradus periclitantes: lex autem etiam usque ad defensorem.

2. Qui domorum secularium curam suscipiunt, corripiendi: nisi forte ad minoris administratio nem inexcusabilem lex vocaverit, aut episcopus ad pepitorum et videarum curam incitaverit.

3. Donus orationi dicata, aut monasterium circa episcopi sententiam non sunt exstruenda. Omnis autem monachus episcopo subjiciatur, neve a sua mansione discedat, nisi ab eo invitetur.

4. Servus absque domini consenso, monasticam vitam ne amplectatur.

5. Qui a civitate in civitatem transeunt, canonibus de hac re sanctis subiectantur.

6. In martyriis aut oratoriis, sed non absolute, ordinabis. Si vero, qui ordinatus est, gradu excidit.

7. Qui inter clericos aut monachos electus est, si militiam aut dignitatem arroganter affectet, maledictus.

8. Clericus in mendicorum domo aut in monasterio degens, episcopi urbis potestati subjaceat: qui vero ab eo resilit, paenam subeat.

9. Clerici litigantes, si relieto episcopo ad saecularia judicia se conserant, canonice puniantur. Ac clericus cum episcopo contendens, synodum expectet: metropolitanus vero episcopus ad Constantinopolitanum provocet.

10. Duarum urbium ecclesiis clericus non addicitur; si vero addictus fuerit, ad primam revertetur. Si quis autem iam translatus fuerit, prioris ecclesiae rerum nullo modo particeps sit.

11. Pauperes epistolis instructi, ac non commendabilitatis litteris iter faciant: commendabilitate enim existimatione praeditis dantur.

12. In duas provincias una provincia non scinditur; qui vero sciderit, episcopatu dejicitur. Quae

γ'. Ό καταχριθεὶς ἐξ ἐπισκόπου, καὶ ὑπὸ Νεστορίου δεχθεὶς, ἀνωρέψητος.

δ'. Ἀκοινώνητος ὁ λαϊκὸς ὁ ἀντορθαλμῶν τῇ συνδρῷ ὁ δὲ κληρικὸς ἐτι ἀποκήρυκτος.

ε'. Ο πίστιν ἔτεραν τῆς ἐν Νικαίᾳ προσάγων ἐπισκόπος, ἥλλοτρισται· λαϊκὸς δὲ ἀξιωτράκισται.

ζ'. Τηρεῖσθαντα τὴν ἑκάστην ἐπαρχίᾳ προσάντα δικαιασίαν καθαρὰ καὶ ἀδιαστα· δὲ τύπον ἀντικείμενον τούτοις εἰσάγων, ἀνθητος.

η'. Αντέχειν δρεμῶν Εὐστάθιος χαρτεῶν (τοῦτο τὴρ δικαίας ἐπισκόπους) νέατα δοὺς ἀφελῶς παρηγήσατο. Θεόδωρος ἀντὶ τούτου χειροτονήθηται· δὲ κλείσιν καὶ δυσωπῶν, τὴν τιμὴν αἴτει· δὲ ἀντ' ἐκείνου χειροτονήσας ἀνεύθυνος, ἔχων ἀηδανίην τὴν ἐκείνου παρετητεῖν ἀντ' ἀγαλήματος· δὲ δεδικασται μόνον τούτο, τὸ τῆς ἐπισκοπῆς ἔχειν δύομα, καὶ τὴν κοινωνίαν αὐτῆν· καὶ διτὶ χρηστότερον δέδοσται.

Tῶν δὲ Χαλκηδόνος Χ ἐπὶ Μαρτιανοῦ.

α'. Ο εἰωνούμενος καὶ τικράσκων χειροτονεῖν, περὶ τοὺς βαθύρους ἐπικίνδυνοι· δὲ νόρος ἵως καὶ παραμοναρίου.

β'. Οι κοσμικῶν αἰκανῶν ἐπιμέλειαν ἀνεδεχόμενοι, ἀπειποῦστοι· πλὴν εἰ μὴ καλέσοις νόρος εἰς ἀφῆλικος διαίρησιν ἀπαραίτητον· δὲ ἐπισκόπος εἰς δρφανῶν καὶ χηρῶν ἐπιμέλειαν προτρέψειν.

γ'. Εὐκτήριος οἶκος, ή μοναστήριον δίχα γνώμης τοῦ ἐπισκόπου διεύστατα. Ἀπος δὲ μοναστῆς ὑποτασσόμων τῷ ἐπισκόπῳ, καὶ τῆς μονῆς, εἰ μὴ παραύτου προτρέψειτο, μὴ ἀφίσταται.

δ. Δούλος, εἰ μὴ γνώμῃ τοῦ δεσπότου, μὴ μενάζεται.

ε'. Οι μεταβαλνούσες ἐκ πόλεως εἰς πόλιν, τοὺς περὶ τούτου κανόνας ὑποβλεπτέωσαν.

ζ'. Ἐπὶ μαρτυρίοις, ή εὐκτηρίοις, ἀλλ' οὐκ ἀπολύτως χειροτονήσεις. Εἰ δὲ μὴ, ἀχειροτόνητος διῆθεν χειροτονούμενος.

η'. Ο κληρωθεὶς ή μονάστας, εἰ ἐπὶ στρατείαν ή δξίαν ἀπαυθαδίσσαι, ἐπάρατος.

γ'. Ο ἐν πτωχείῳ, ή ἐν σεμενίῳ κληρικὸς, βλέπετω τὴν ἑξουσίαν τοῦ ἐπισκόπου τῆς πόλεως· δὲ δὲ τούτου διηγημάτων, γιωστάσθω τὸ ἐπιτίμιον,

θ'. Κληρικοὶ ὀπίκαζόμενοι, εἰ ἀφέμενοι τὸν ἐπισκόπον, κοσμικοὺς χριττεῖροις δρμήσουσι, κανονικῶς εὐθυνέσθωσαν. Καὶ κληρικὸς ἐπισκόπων διαφερόμενος, μενέτω τὴν σύνοδον· καὶ μητροπολίτης ἐπισκόπος τὸν Κωνσταντινουπόλεως αἰτήσοιτο.

ι'. Δύο πόλεων ναοῖς κληρικὸς οὐ καταλέγεται· εἰ δὲ καταλεχθεὶη, τῷ προτέρῳ ἐπιστραφήσεται. Εἰ δὲ μιτετέθη τις ἡδη, μὴ ἐπικοινωνεῖτω κατὰ τενά τρόπον τοῖς τῇ προτέρᾳ πράγμασιν ἐκκλησίας.

ια'. Οι πέντες ἐπιστολαῖς, ἀλλὰ μὴ συστατικοῖς ἀδειάτωσαν· αἱ γὰρ συστατικαὶ τοῖς ἐν ὑπόληψει παρέχονται.

ιβ'. Εἰς ἐπαρχίας δύο ἐπαρχία μία οὐ τέμνεται· δὲ τοις ἀνεπισκόπος. Αἱ δὲ γράμματι βατλικῷ

τημένεσαι πόλεις, τῆς τιμῆς ἀπολαυσάτωσαν μόνον, καὶ δὲ αὐτίθεν ἐπίσκοπος· τῷ δὲ ἀλήθῳ μητροπολίτῃ τὰ οἰκεῖα σωζέσθωσαν δίκαια.

γ'. Κληρικὸς δίχα συστατικῶν ἀκοινώνητος εἰς ἑτέρουν πόλιν.

δ'. Ἐπερδόξος φάληρος καὶ ἀναγνώστης, εἰ γῆμας ἔτεκνως, προσάγει τῇ κοινωνίᾳ τὰ τέκνα, εἰπερ ἐκκλίσιος βεβάπτισται· εἰ δὲ δένει ἀδάπτιστα, οὐκέτι βαπτίζεται τοι; αἱρετικοῖς.

ε'. Διακόνισσα εἰ μὴ τεσσαρακονταετίς οὐ γίνεται· τῇ δὲ διὰ γάμου τὴν λειτουργίαν ἐξυδρισάσῃ ἀνέθεμα.

ϛ'. Μονάζοντες ή μονάζουσαι μὴ γαμεῖτωσαν, ἕπειτα ἔστωσαν ἀκοινώνητοι.

Ϝ'. Έγχώριος καὶ ἀγροικικὴ παροικία, εἰ τρικονταετίαν ἴσχεται, κατεχέσθωσαν· εἰ δὲ ταύτης ἔντες, εἰν οὐδεῖς· εἰ δὲ κεκαίνισται: βιοτικῆς ἐκ κελεύσεως πόλις, ή τάξις, καὶ δὲ τύπος ἀκοινώσεως τοὺς κατιτικοὺς δημοσίους, καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς παροικίας.

Ϛ'. Κληρικοὶ καὶ μονάζοντες, εἰ φωραθείεν ηγετεῖς· φρατεριάζοντες, ή συνομονύμενοι κατ' ἐπισκόπου, τῶν βαθμῶν αὐτῶν ἐκπεπτωτοί.

Ϝ'. Οἱ ἡλιοί οἰκείαν ἀπολέσας πατρίδα, εἰ ἐπ' ἀλληληγορίαν ἐλήλυθεν, ἀνεκτίμητος.

Ϛ'. Ἐπίσκοπος ξένον κληρικὸν εἰσδεξάμενος, μετὰ τοῦ δεχθέντος έξει τὸ ἀκοινώνητον.

Ϛ'. Ἀδεκίμαστος κληρικὸς ή λαϊκὸς ἐπισκόπου κατηγορῶν, ἀνεπίθετος.

Ϛ'. Οἱ ἀνθρώπων ἐπισκόπου γνώμῃ παγὴν μενέτω ἀκριταπόλητον· καὶ δὲ τούτῳ ἀνήκοιτο, ἀνεκποθετοῦ.

Ϛ'. Οἱ ἐπισκόπου δίχα τῇ Κωνσταντινουπόλει διετρίβοντες, καὶ ταραχής ἀνεγείροντες, τῆς πόλεως ἐλευθερίσθωσαν.

Ϛ'. Μοναστηρίον ἐπισκόπου γνώμῃ παγὴν μενέτω ἀκριταπόλητον· καὶ δὲ τούτῳ ἀνήκοιτο, ἀνεκποθετοῦ. Οἱ δὲ ὄλλως ἐπιχειρῶν, οὐκ ἀνεύθυνος.

Ϛ'. Εἴσοδοι μηνῶν τριῶν αἱ τῶν ἐπισκόπων τελοῦνται χειροτόνεις· παρατείνει δὲ τὸν χρόνον ἀνάγκη τις ἀπαραίτητος. Εἰ δὲ μή, δὲ χειροτονῶν τὸ ἐπιτείμιον εἰσεται· ή μέντοι πρόσδοσης μενέτω τῷ οἰκονόμῳ.

Ϛ'. Οἰκονόμος ἀνά πάσας έστω τὰς Ἐκκλησίας δικαὶον κλήρου· δὲ τούτου καταφρονῶν ἐπίσκοπος, οὐκ ἀνέγκλητος.

Ϛ'. Κληρικὸς ἀρπάζων γυναικα, ἀνεκκλησίαστος· δὲ λαϊκὸς έστω ἀνίθεμα· κατὰ τοῦτο καὶ διεναινῶν.

Ϛ'. Οἱ τῆς νίας ἐπίσκοπος Ῥώμης τῷ τῆς παλαιστέρας δημότειρος, διὰ τὴν τῶν σχήπτρων μετάστασις.

Ϛ'. Οἱ Πόντου, καὶ Ἀσίας, καὶ Θράκης, καὶ οἱ Βάρβαροι τῷ τῆς Κωνσταντίου κεχειροτόνηται.

Ϛ'. Οἱ κατεβιβάζων ἐπίσκοπον εἰς προεβύτερον,

Δ autem imperatoris rescripto scissæ sunt civitatis, honore fruantur tantum, et qui ibidem versatur episcopos: ei vero qui vere metropolitanus est, propria conserventur iura.

13. Clericus alioque commendatitiis litteris in aliis urbibus communionem non recipitur.

14. Cantor et lector a recta fide alienus, si ducta uxore liberos sustulerit, eos ad communionem adducit, siquidem ibidem baptizati fuerint: si vero nondum sint baptizati, non amplius baptizantur apud haereticos.

15. Diaconissa, nisi quadraginta annos natu non ordinatur: ei autem quae initio matrimonio, sacra muneri dedecus attulerit, anathema.

16. Monachi aut moniales matrimonium ne contrahant: siquidem hoc fecerint, excommunicentur.

17. Rusticana paroecia seu pagicuria, si triginta annos possessæ fuerint, possideantur: si autem intra illud tempus, sint iudicio obnoxii carum possessores. Si vero imperatoris jussu urbs renovata fuerit, ordo ac forma Ecclesiarum paroecialis civiles ac publicas ordinationes sequuntur.

18. Clerici ac monachi si comperti fuerint concavigilia habere ac conjurare contra episcopum, gradibus suis excidant.

19. Qui amissis patria ad aliam Ecclesiam venerit, irreprehensibilis.

20. Episcopus qui extraneum clericum suscepit, cum suscepto excommunicabitur.

21. Clericus aut laicus non probatus accusans episcopum, rejiciendus.

22. Qui episcopo vita functo, illius bona rapiet, gradu dejicitur.

23. Qui injuras episcopi Constantinopoli committantur, ac turbas excitant, urbe expellantur.

24. Monasterium de sententia episcopi exstricatum, maneat immutabile: ei quidquid ad ipsius pertinet, ne alienetur. Qui vero secus facere aggreditur, non erit innoxiosus.

25. Intra tres menses episcoporum ordinationes perficiantur: tempus vero prorogat necessitas aliqua inevitabilis. Si secus fiat, ordinans pœna: evit obnoxies. Reditus tamen penes dispensatores maneant.

26. Dispensator in omnibus Ecclesiis de clero constituantur: qui vero hoc contemnit episcopus, criminis non caret.

27. Clericus mulierem rapiens, Ecclesia ejiciatur; laicus vero sit anathema; et qui his consenserit, eidem pœna subjeciat.

28. Novæ Romæ episcopus eodem cum veteris Romæ episcopo honore fruantur, propter imperii translationem.

29. Ponti, Asia, Thraciæque episcopi ac Barbari a Constantiopolitano ordineantur.

30. Qui episcopum ad presbyteri gradum demis-

tit, sacrilegus : ipse enim culpæ obnoxius et sa- A Ierousolæ : δὸς γὰρ ὑπαίτιος, καὶ ἀνάρος. Οὐ δὲ κα-
cerdotio indignus. Qui vero insens dejectus est, ταῖς τελεσθεὶς ἀνάτιος, έστω ἐπίσκοπος.
sit episcopus.

31. Mos est *Egyptiis*, nisi archiepiscopus per-
miserit, non scribere. Quo sit ut minimè cùpandi
sint, cum sancti Leonis epistolæ non subscrispe-
riunt, donec archiepiscopus creatus fuerit.

Sanctorum Patrium Sardicæ congregatorum.

1. Episcopus ex majore civitate in minorem
transire non conperitur. Qui igitur ex humili sede
in sublimiorem transiluit, tanquam arrogans et
avarus compertus, per totam vitam excommunicata-
tur.

2. Episcopus in alius episcopi urbem ne transeat
non invitatus : ac provincie episcopus si aliquam B
litteras habet, alienos episcopos ne evocet, præter-
quam a Romano Pontifice, si expedire judicaverit.

3. Episcopo deposito, si affirmet se defensionem
allaturum, non constituitur alius, nisi episcopus
Romæ definitur. Dispiciet enim depositionem, aut
per nuntios, aut per litteras.

4. Si laicis potentibus episcopum, episcopi pre-
sentes sint, unus vero quidem absit, vocetur etiam
ille. Si vero vocatus neque scribere, neque acce-
dere voluerit, is qui petitur, ordinetur.

5. Cum metropolitanus constituitur, vicini etiam
episcopi accersendi sunt.

6. In parva urbe et pago, cui unus sufficiet pre-
byter, episcopus non constituitur : si vero populo C
frequentissima sit urbs, non indigna est episcopo.

7. Si pupillus, et vidua, et qui tutore caret, vi
oppimantur, illis suppetias feret episcopus. Ve-
runtamen ne ejusmodi praetextu in comitatu regio
versetur, quin potius diaconus mittatur.

8. Iis qui ad Ecclesiam consurgunt tollis viribus
succurrentum.

9. Si frater ad fratrem mittat, metropolitanus
nuntium litteris suis muniat, scribatque ad eos,
quos episcopus rogat ut nuntium protegant.

10. Forensis, scholasticus, aut dives nisi per
sacros ordines transferit, non creatur episcopus.
Graduum autem interstitium ne nimis breve sit, D
quo major fidei morumque probitatis ejus proba-
tio haberi possit. Qui enim aliter constituitur,
neophytus est.

11. Episcopus ab episcopo accersitus, si is qui
accersit imperitus sit, ne nimis assidue concione-
tur : hoc enim imperito erit dedecori, illeque
episcopatum ambire videbitur, ac ultraque repre-
hendenda.

12. Sine gravi necessitate diutissime episcopum
a sua abesse Ecclesia grave est.

13. Episcopus qui possessiones extra diœcesis
sue limites habet, si eas invisurus sit, ne tres
anplius Dominicæ moretur. Sic enim ipsius grec

λα'. Εἴθισται τοῖς Αἰγυπτίοις, εἰ μὴ ἀρχιεπίσκο-
πος ἐπιτέρποι, μὴ γράφειν. Ἐντεῦθεν διμερκτοὶ μη
ἐπιγεγραφτες τῇ ἐπιστολῇ τοῦ δοκιου Λέοντος, Ιω; οἱ
ἀρχιεπίσκοπος γένηται.

Tūr ēt Sardeikī.

α'. Ἀνεξερεύνητος ἐπίσκοπος ἐκ μείζονος ἐπὶ¹
μελονα πόλιν· δ τοινυν ἐκ ταπεινῆς ἡφ' ὑψηλοτέρων
μεταπήδων, ως ἀλαζών καὶ πλεονέκτης ὑποβλεπ-
μενος, διὰ βίου παγτὸς ἀκοινωνήτος.

β'. Ἐπισκόπου εἰς πόλιν δικλητος μη διαβανέτω
ἐπίσκοπος· καὶ δ ἐπαρχιώτης εἰ ἐπὶ τι δικάζοιτο,
ἄλλοτροις ἐπισκόπους εὐκαλέσεται, ή παρὰ τοῦ
Ρώμης, εἰ ἐπικρίνοται.

γ'. Ἐπισκόπου καθαιρεθέντος, καὶ διαβανισμέ-
νου φέρειν ἀπολογίαν, εἰ μὴ δ' Ῥώμης δρίζοι, οὐ
καθίδρυται ἔτερος. Διασκοπήσει γάρ την καθαιρε-
σιν ή ἀποστόλοις, ή γράμμασιν.

δ'. Εἰ τῶν λαϊκῶν ἐπιζητούντων ἐπίσκοπον, οἱ
ἐπίσκοποι: παρουσιάζουσιν, εἰς δὲ τις ἀλλεποιοῦσι, προ-
χαλεσθω κάκεινος· εἰ δὲ προσκαλούμενος οὐτε
γράφειν, οὐτε ἐνδημεῖν βούλοιτο, δ ζητούμενος; γει-
ρονοεῖσθω.

ε'. Μητροπολίτου καθισταμένου, καὶ οἱ πλησιόχω-
ροι μετάπεμπτοι ξοινοῦτο.

ζ'. Εἰς διλήγην πόλιν, καὶ κώμην, ή καὶ εἰς αὐτ-
άρχης πρεσβύτερος, ἐπίσκοπος οὐ καθισταται· εἰ
δὲ πολυανθρωποτάτη γένηται πόλις, οὐκ ἀνάξιον.

ζ'. Όρφανον, καὶ χήρας, καὶ ἀπροστάτου βιαζό-
μένων, εἰς βοήθειαν κατατολμήσει ἐπίσκοπος· ἀλλὰ
τῇ [τοις μὴ τῇ] τοιαύτῃ προφάσει διατρίβοις εἰς τὸ
στρατόπεδον, ἀλλὰ μᾶλλον διάκονος στέλλοιτο.

η'. Τοῖς ἐπὶ την 'Εκκλησίαν προσφεύγουσι πάντες,
οὐθενὶ βοηθήτεον.

θ'. Άδελφοι πρὸς διδελφὸν ἀποστέλλοντες, δ μη-
τροπολίτης τὸν ἀπόστολον ἰσχυέτω, καὶ γραφέτω
πρὸς τοὺς, ἐν οἷς ή ἀξιωτες τοῦ ἐπίσκοπου, τοῦ
ἀποστόλου ἀνειλαμβάνεσθαι.

ι'. Ἅγορας, σχολαστικὲς, ή πλούσιος, εἰ μὴ
τοὺς ιεροὺς διέλθοι βαθμούς, ἐπίσκοπος οὐ καθιστα-
ται. Τὸ δὲ τῶν βαθμῶν διάστημα, οὐ λίαν διλογοστόν·
δι' οὐ τὸ δοκίμιον τῆς πίστεως, καὶ καλοκάγαθας
αὐτοῦ δοκιμάζοιτο. Οὐ γάρ ἔτέρως, νεφύτος.

ια'. Ο προσκαλούμενος ἐπίσκοπον [τοις ἐπίσκοπος]
էξ ἐπίσκοπου, τοῦ προσκαλουμένου ίδιώτου τυγχά-
νοντος, μη συνεχέστερον δημηγορίη. Μῶμος γάρ
τοῦτο, τοῦ ίδιώτου, καὶ μνηστεία τῆς ἐπίσκοπῆς
ἐκείνη· καὶ διμότερα οὐκ ἀμώμητα.

ιβ'. Ανάγκης δίχα βαρείας, δυσχερές τὸ ἐπι
πλεστον τὸν ἐπίσκοπον τῆς οἰκείας; 'Εκκλησίας
ἀπολιμπάνεσθαι.

ιγ'. Ἐπίσκοπος κτήσεις κεκτημένος ὑπερούσους,
εἰ μᾶλλοι ταύταις λέναι, χρονιέτω μη πάλιον Κυρια-
κῶν τριῶν διαστήματο; οὐτω γάρ ή οἰκεία αὐτὸι

ποίμνη κατεπλουεῖσι, καὶ αὐτὸς ἀτυφος διαιμέτ- Λ eo fruetur, ipseque fastus suspicione carebit.
νοῖσο.

ιδ'. 'Ο τὸν ἀκοινώητον ἀλλοθεν κοινωνίας ἀξιῶν μετὰ γνῶσιν, οὐχ ἀνέυθυνος.

ιε'. 'Ο παρ' δῆμοις κατάχριτος ἐπικουρία; δεδημονος οὐχ ἀνάκουστος· ἀχρι δὲ τῆς ἐπικουρίας δηλαδὴ ἀκοινώητος.

ιζ'. Τὸν ἀλλότριον ὑπηρέτην, ἀλλότριος δῆτας τῆς ἀκενού γνώμης ἐμβαθμον καθιστάς, καθιστησιν, ἄλλ' ἀδεβατον.

ιε'. Οι ἐπὶ τῆς τῶν ἐπισκόπων βραδύτητος δροι, καὶ ἐπὶ πρεσβυτέρων καὶ διακόνων ἔχουσι δύναμιν.

ιη'. 'Αδίκως ἐπίσκοπος ἀλαυδίμενος, εἰ ἐπὶ τῇ ἀλλοτρίᾳ διάρχος, δεκτός, ήν; τὴν ὄντριν ἐπανατώνοισο.

ιθ'. "Αδεκτος δικληρικός δ μή τελῶν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, ἡ δικηρίωνται. Εὔτυχιανδρος μέντοι καὶ Μουσαίος ἐπισκόπου κλήσιν οὐκ ἀδικήσουσι· κοινωνίας μέντοι κατὰ τοὺς λαϊκοὺς, ἐγν θέλωσιν, ἐπιτεύξονται.

ιχ'. 'Ο τὰ καλῶς, καὶ θεαρέστως ἐνηγεγμένα τύφῳ παραπλεῦσαι πειρώμενος, οὐχ ἐπίσκοπος.

ικ'. Τεθεαμένος ἐπίσκοπος ἐπίσκοπον ἀρχόμενον ἐν στρατοπέδῳ, ἐμποδὼν μή γινέσθω, εἰ γνοίη κατὰ τι τῶν προειρημένων ἀρχόμενον· εἰ δ' ἀλλως, προσγεγελλέτω τὸ ἀκοινώητον.

Συνόδου Ἀφρικῆς.

α'. 'Ο τῆς αἰχείας δρμολογίας, ή ὑπογραφῆς ἐναντίος, οἰκοδεν έξει τὸ ἀτιμον.

β'. 'Ο λεπένος κουράτωρ οὐ γίνεται.

γ'. 'Ο ἐνηδος ἀναγνώστης ή ἀγκράτειαν, ή συζυγίαν δρμολογεῖτω.

δ'. 'Ο πρὸ τῶν καὶ πάντες χρόνων διάκονος, οὐ δέκανος.

ε'. Τῷ τοῦ τελευτήσαντος σώματι Εὐχαριστία οὐ δίδοται· οὐ γάρ ἔσθεις ή πίνει.

ζ'. Οι τὰ λεπάρχιδμενοι, καὶ ἀπὸ τῶν συμβολῶν, κατὰ τοὺς ίδιους δρους, ἀγκρατεύεσθωσαν.

η'. 'Άρτος, καὶ οἶνος ίδιατι κακραμένος προσεγέθεια, καὶ μόνον.

η'. Εἰ μή ἀπὸ νηστικῶν ἔγια οὐ πρόσαγεται.

θ'. Θιατρα Κυριακαῖς καὶ δορταῖς οὐ συνάγεται.

ι'. Τὰ ἵκ τῆς ἐθνικῆς ἐθάδας τελούμενα ἔτι συμβάσια περιεπείσθωσαν.

ια'. Θυσιαστήρια ἐν ἀγροῖς ή ἀμπελῶσι συνιστάμενα, ἐν οἷς οὐ λείψαντον κείται μάρτυρος, εἰ μή δημόσιος θάριθος γίνεται, καταστρέφεται· καὶ δισδε· ἐντοπιών, καὶ ἀποκαλύψεων συνίσταται ματαίων, θεύστατας ἔδανα, ἀπαν καὶ εἴδωλον.

ιβ'. Οι γεννηθέντες εύσεβεις, καὶ πίστει διατραφέντες βασιλεῖς, χείρα περέχειν ταῖς Ἐκκλησίαις δηρειώσιν· ἀπει καὶ Παύλου δεομένου, στρατιωτικῇ χειρὶ τὴν τῶν ἀτάκτων διέλυσε σύμπνοιαν.

14. Qui excommunicatum ab alio communione dignatur, re cognita, non est insons.

15. Ab iracundo condemnatus si auxilio indigent, audiendus est: Quousque vero auxilium impetraverit, excommunicatus maneat.

16. Alienum ministrum si quis citra illius Episcopi consensum in aliquo gradu constitut, constituit quidem, sed ordinatio invalida est.

17. Ea quae de longiori episcoporum mora desinita sunt, in presbyteris quoque et diaconis vivi habent.

18. Episcopus injuste expulsus si in aliena Ecclesia degat, suscipiens est, donec propulsata injuria pristino statui restitutus sit.

19. Clericus non degens in Ecclesia in qua ordinatus est, non est recipiendus. Eutychianus tamen et Musaeus episcopi appellationem non sibi vindicabunt: communionem vero cum laicis, si voluerint, consequentur.

20. Quisquis ea quae recte et ex divino praescripto edita sunt per arrogantiam labefactare coenatur, non est episcopus.

21. Episcopas si viderit episcopum ad audam principis euntem, ne sit ei impedimento, siquidem cognoverit eum ob aliquid eorum quae praedicta sunt prosciri; si secus, excommunicationem ei denuntiet.

Synodi Africane.

1. Qui propriæ confessioni aut subscriptioni adversatur, stōmet iudicio ignominia notabitur.

2. Sacerdos non sit curator.

3. Lector pubes aut continentiam, aut conjugium profiteatur.

4. Qui ad diaconatum ante virginem quinque annos provectus est, non est diaconus.

5. Defuncti corpori Eucharistia non datur: non enim comedit aut bibit.

6. Qui res sacras tractant, ab uxoribus, secundum statuta, abstineant.

7. Panis et vinum aqua mistum, offeratur idque solum.

8. Sancta nisi a jejunis non offeruntur.

9. Theatra Dominicis, aut festis diebus non frequentantur.

10. Quae ex genili consuetudine adhuc celebrantur convivia, tollantur.

11. Altaria quae in agris aut vineis exstructa sunt, in quibus martyris alienigena reliquiae non sunt repositæ, nisi popularis tumultus fiat, revertuntur; et quocunque per insomnia vanasque revelationes erectæ sunt statuæ, ac quodlibet simulacrum, revertenda sunt.

12. Principes, qui in pietate geniti, atque in fide educati sunt, manum præbere Ecclesiis debent: quandoquidem, indigente Paulo, militaris manus factiosorum conspirationem dissipavit.

13. Qui publicum ab imperatore judicium petuit, A non est dicendus episcopus.

14. Qui primum parentem dicit etiam sine peccato moritum fuisse propter naturae necessitatem, anathema.

15. Quisquis infantes qui recens nati baptizantur, dicit nibil ex Adami peccato trahere, quod baptismus expurgetur, execrandus est. Per unum enim mors et peccatum in toto mundo.

16. Quisquis opinatur Dei gratiam remissionem solam peccatorum jam commissorum continere, at non etiam futurorum auxilium, bis maledictus.

17. Quicunque praedicat, absque gratia nos difficultius quidem, attamen si in plere mandata, ter maledictus; nam Sine me, inquit Dominus, non potestis facere quidquam¹.

Theologo docente, si dicamus quod peccatum in nobis non est², nos ipsos decipere: ac qui perperam interpretatur quod non vere, sed cum humilitate hoc dixerit, anathema.

18. Qui explicat illud: *Et dimitte nobis debita nostra, mulorum dicens, non singula ac cuiusque propria, anathema.* Cum Daniel videat cum multis dicentem: *Confiteor peccata mea et peccata populi mei*³.

19. Iudex a duabus partibus expetitus recusari non potest.

20. Episcopus quam suscipere debet haereticorum curam negligens, atque admixtus, si in sua diocesi degat, usque ad sex menses, caret criminis: C quod si postea in desidia persistat, excommunicabitur.

21. Accusator e domo sua testes non producit.

22. Episcopus qui communione privaverit non compertum criminis, privetur etiam ipse similiter aliorum communione.

Eorum qui in Trullo Constantinop.

1. Apostolorum fides ne immutetur. Nicena integrum servetur, quæ Arii opinionem divinitatis gradus introducentem per omnes evertit.

2. Synodus sub Theodosio Maximo habita inviolata permaneat, quæ Macedonium, servum dilecentem Spiritum sanctum, gradu deturbavit.

3. Videnti qui sub Theodosio Junio apud Ephesum convenerunt, impiissimum Nestorium, hominem seorsim, ac Deum seorsim Dominum dicentem expulerunt.

4. Qui apud Chalcedonem cum Marciiano converunt aeteruae memoriae digni, Eutychem opinionem tantum peractum esse magnum mysterium dicere possum deposuerunt: ac Nestorium et Dioscorum, qui similia e diametro perverse ratiocinati fuerant.

5. Apud regiam urbem centum sexaginta quinque Justiniano imperante convenerunt, qui Origenem corporum animarumque circuitus affirmantem, necnon etiam Theodoritum contra duodecim Cyrilli capita audacter inventum, anathemate perculerunt.

¹ Joan. xv, 5. ² I Joan. I, 2. ³ Dps. ix, 20.

ιγ'. Δημοσιαν χρίσιν δ παρὰ βασιλέων; αἰτῶν, οὐκ ἐπίσχοπος

ιδ'. Τὸν πρωτόπλαστον δ λέγων καὶ δίχα τῆς ἀμαρτίας τεθνήσειαι, δι' ἀνάγκην τῆς φύσεως, ἀνάθεμα.

ιε'. Ο τὰ νεογνὰ βαπτιζόμενα λέγων μηδὲν ἔλειν ἐκ τῆς τοῦ Ἀδάμ ἀμαρτίας τὸ καθαιρόμενον, ἀπάρατος· διὸ γάρ τοῦ ἐνδεικνύειν, ἀλλὰ μὴ καὶ τὸν μελλόντων βοῆμειαν, διὸ ἐπάρατος.

ιζ'. Ο κηρύσσων, διε δίχα τῆς χάρτος δυσχερεστέρως μὲν, ἀλλ' οὖν ἐκπληροῦμεν τὰς ἐντολὰς, τρες ἐπάρατος· Χωρὶς τὰρ ἔμου, διάκονος εἶπεν, οὐδὲ ταῦτα κοιτεῖ οὐδέποτε.

Τοῦ Θεολόγου θεολογοῦντος διε, ἐὰν εἴπωμεν διε ἀμαρτία ἐν ἡμῖν οὐκ ἔστιν, ἐκευτὸς ἀπατῶμεν· καὶ δ παρερμηνεύων διε οὐκ ἀληθῶς, ἀλλὰ ταπεινοφρώνως εἰρήκε τοῦτο, ἀνάθεμα.

ιη'. Ο παραφάράων τὸ, "Αφεσις ἡμῖν τὰ διψειληματα ἡμῶν, τὰ τῶν πολλῶν λέγων, οὐχ ἔκαστον, καὶ τὰ οἰκεῖα, ἀνάθεμα. Μετὰ πολλῶν καὶ τὸν Δανιὴλ βλέπων λέγοντε, 'Ἐξομολογοῦμεν τὰς διμαρτίας μου, καὶ τὰς ἀμαρτίας τοῦ λαοῦ μου.'

ιθ'. Κριτής ἐπιζητηθεὶς ἐκ τῶν δύο μερῶν ἀπεργραφεος.

ιχ'. Περιφρόνῶν ἐπίσκοπος τὴν ὑπὲρ τῶν αἱρετικῶν ἐπιμέλειαν, καὶ ὑπομιμηστόμενος, εἰ ἐπὶ τῆς ἰδίας διάγοι, ἐπὶ ξένης μῆνας ἀνεύθυνος· ἐπιμένων δὲ καὶ μετὰ τοῦτο τῇ φρεσμίᾳ, ξένος τὸ ἀκούωντον.

ια'. Ο κατήγορος ἐκ τοῦ ἰδίου οἰκου μάρτυρες οὐ καθίστασιν.

ιβ'. Τὸν μὴ διεγγένετα κοινωνίας στερήσας ἐπισχοπος, στερούστο καὶ αὐτὸς τῆς ἐξέρων διοικώς.

Tῷτε τῷ Τρούλλῳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

ιγ'. Η τῶν ἀποστόλων πίστες ἀκαινότητος. Ή τὸ Νικαῖα ὄλοχληρος, ή τὸ Ἀρείου δόγμα βαθμοὺς εἰσάγον θεότητος διὰ τοῦ διοουσίου κατέστρεψεν.

ιθ'. Η ἐπὶ Θεοδοσίου τοῦ Μεγίστου σύνοδος ἀκαράτωτος, ή Μακεδονιον, δοῦλον εἰπόντα τὸ διγιον Πνεύμα, καθήρηκεν.

ιγ'. Οι ἐπὶ τοῦ Μιχροῦ Θεοδοσίου εἰς Ἐφεσον συγκινεῖσθαι σ' ἀσεβέστατον Νεστόριον, ἀνθρωπὸν ἴδικῶς καὶ θεόν ιδεῖσθαι εἰπόντα τὸν Κύριον, ἐξέλασαν.

ιδ'. Οι κατὰ τὴν Χαλκηδόνα τῷ Μαρκιανῷ συνεληγούστες ἀειμνηστοι, Εύτυχέα δοκήσει τελεσθῆναι τὸ μέγα μυστήριον φράσαι τολμήσαντα καθελόντες· καὶ Νεστόριον, καὶ Διόσκορον, τοὺς ἐκ διαμέτρου τὰ ἵτα πτεραλογίσαντας.

ιε'. Εἰς τὴν βασιλεύουσαν ε' καὶ ξ' καὶ ρ' ἐπὶ Ιουστίνιου συνεληγόθασιν, οἱ Πριγένην σωμάτων καὶ ψυχῶν περιόδους ἀπογηνάμενον, καὶ θεοδωρητὸν κατὰ τῶν ιβ' κεφαλαίων Κυρίλλου θρασυνθέντα, ἀναθεματίσαντες.

ζ'. Έπι τὴν Βύζαντον ὑπὸ Κωνσταντίνου συνεῖ
λεκταις σύνοδος, ή Ὀνώριον τὸν Ἄρχοντα, καὶ Σέρ-
γιον τὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐν θέλημα
καὶ μίᾳ ἀνέργειαν δογματίσαντα; ἀποδέθληκεν.

η'. Τὰ παρὰ τὸν ἀπεροδόξων κλοπιμαίων ἡμε-
ρημάτα ταῖς διὰ Κλήμεντος τῶν ἀποστόλων διατά-
χεν, ἀποκήρυκτα.

η'. Περὶ διγαμοῦ, καὶ ἀμεταμέλητοι καθῆρηντα-
σι δὲ τὸ κακὸν ἀπελάσαντες, τῆς λειτουργίας ἐπὶ^{τὸν} ρήποντας χρόνον· οὐκ εὐλογεῖ γάρ ὁ τραν-
γεταῖς. Καὶ οἱ παρανόμως γερμήσαντες, καὶ οἱ μετὰ
τὴν χηρείαν συζυγέντες, μετὰ τὸν ρήποντας χρόνον τοὺς
βαθμοὺς γνωρίζεσσαν, ἀπέραντα μένοντες, δηλαδὴ^{τὸν} συζυγίαν ἀφέμενοι· οἱ δὲ μετὰ τὸν δρόν, καὶ
λιόντες, καὶ καθηρημένοι μετέστησαν.

θ'. Κληρικὸς νόμῳ Κυρίου συναπτόμενος, καθ-
επιστόθεος λαζαρὸς δὲ, ἀφορίζεσθαι.

η'. Καὶ εἰνοῦχος ιερεὺς, θεραπευθας, ή ἀτέρας,
τῷ τὸν ἀνοπότερον μὴ κατήσθε προσόπων.

ια'. Οἱ χειροτονηθεῖς, εἰ καὶ ζεύγνυται, καθε-
ρεῖται.

ιη'. Καὶ δρψίκιον ἔχων διάκονος, εἰ μὴ τοποτ-
ρητῆς ἢ πατριάρχου, ή ἐπισκόπου πρὸ τῶν πρ-
εστώτερων καθεδρίμενος, ἀπένταντος θεοτείτατος· Ε-
στατα.

ιη'. Εἰσινται καπηλεῖψι κεκάλυπται κληρικός, καὶ
ἔχειν καλυθήσεται μᾶλλον.

ιη'. "Ἄξυμα Ιουδαίων ἀπόκτηστα· δὲ δὲ καὶ λα-
τρεῖος αὐτοὺς προσκελούμενος, ή συλλευθρενος,
ἴκτητος·

ιη'. Εἰ καὶ λέλεκται μὴ ἀκάλλειν γυναικα, ἀλλὰ
τῆς δὲ τὸ χρήστον προκοπῆς προμηθέμενος, τῷ
χειροτονούμαντρῳ προεδρῷ μηχετί συνοικεῖν γυναικὶ^{τὸν}
παραγγέλλομεν.

ιη'. Έάν οἱ Ἄρχοις τὸν εἰς διάκονον καὶ πρε-
σβύτερον προστίθμενον ἀφένται τὴν γυναικα βεβού-
ληνται· ἡμεῖς ἐρῶσθαι τὰ διακόνων καὶ πρεσβύ-
τέρων βουλόμεθα συνοικέστα· δὲ βαζόμενος λύσας,
καθηρημένος.

ιη'. Πρεσβύτερος τριακονταετίας ἑνδέων, καὶ διά-
κονος εἰκοσαπενταετίας, καὶ διακόνισσα. τεσσαρα-
κονταετίας, καὶ εἰκοσαετίας ὑποδιάκονος, εύκαθα-
ρετος.

ιη'. Γινωσκέτω δέλγων διπά διακόνου; εἶναι, κατὰ
τὸ εἰργμένον ταῖς Πράξεις, διεισὶ τῶν διακο-
νούντων τοῖς μαστηρίοις δέλγος, ἀλλὰ περὶ τῶν ταῖς
πρακτέσαις ὑπηρετούντων.

ιη'. Οἱ προσδεχμενος ἔνοντον κληρικὸν, καὶ χειρο-
τονῶν, σὺν τῷ κακῷ χειροτονηθέντι καθηρηται.

ιη'. Οἱ διὰ βαρβαρικὴν ἐπιδρομὴν μετανάστης,
παυσαμένης τῆς ἐπιδρομῆς, παλινοστέίτω τῇ καθ'
ἢ Ἐκκλησίαν κατέληρωται· εἰ δὲ μὴ, μετὰ τοῦ προ-
ειληφότος ἀφορίζεσθαι.

ιη'. Οἱ προετοὺς Ἐκκλησίας κατ' ἐξαίρετον, ταῖς
Κυριακαῖς διδασκέτω τὰ δόγματα, καὶ διερμη-
νεύτω μὴ εἰκοθεν, ἀλλὰ ὡς οἱ θεοὶ Πατέρες διέ-
βον.

A 6. Byzantii a Constantino coacta est synodus,
quae Honorium Romæ, ac Sergium Constantinopolis,
episcopos unam voluntatem unanimque operationem
dogmatibus suis doceentes ejecit.

7. Quae apostolorum sanctionibus, Clementis
opera editis, furtim ab hereticis inserta sunt,
repudianda.

8. Sacerdotes bigami atque impudentes gradu
moli sunt : qui vero in alium a se removerunt, sacro
minere neque ad certum tempus abstinebant : ne-
que enim benedicti vulneratus. Et qui contra leges
matrimonium contrarerunt, et qui post viduitatem
conjugium intinerunt, post certum tempus gradibus
suis restituantur, ita tamen, ut ad altiores non
promoveantur, conjugio scilicet dimissio. Qui vero
etiam post definitum tempus, dissoluti et depositi
maneant.

B 9. Clericus cum uirginis sposa matrimonio copu-
latus, depoatur : laicus vero excommunicetur.
10. Episcopus sacerdos ancillas aut alias, exceptis
personis quae suspicione vacant, ne habeat.

11. Ordinatus, etiā matrimonio junctus sit, depo-
nitur.
12. Diaconus etiā officium habens, nisi vicarius
sit patriarche aut episcopi, si ante presbyteros
sedeat, sit omnium postremus.

13. Ingredi campanam prohibitus est clericus,
magis etiā habere prohibebitur.

14. Azyma Iudeorum responda : qui vero etiā
modicos ipsos ad se vocat, aut eum illi lavatur, ejici-
endus est.

15. Eisi dictum sit non esse ejicendum uxorem,
tamen profectai in melius prospicientes, præsidi qui
ordinaatur, ne amplius cum uxore habitat deuuntia-
mus.

16. Quamvis Romani eum qui ad diaconatum et
presbyteratum promovetur, uxorem dimittere volue-
rint, nos diaconorum ac presbyterorum consubstia-
tum valere volumus ; qui autem dissolvere coegerit, de-
ponetur.

17. Presbyter trigesinta annis minor, et diaconus
viginti quinque, et diaconissa quadraginta, ac sub-
diaconus viginti, deponendi sunt.

D 18. Qui dicit septem diaconos esse, juxta id quod
i: Actibus dictum est, sciat, non de iis qui mysteriis
deserviunt, sed de iis qui mensis ministrabant, ser-
monem esse.

19. Qui suscepit externum clericum eumque ordi-
nat, cuin male ordinato deponitur.

20. Qui propter Barbarorum incursionem locum
mutavit, ubi cessaverit incursio, revertatur ad eam:
Ecclesiam in cuius clericum ascitus est : sin vero,
cuin eo qui ipsum suscepit segregetur.

21. Qui Ecclesiæ eximio quodam modo præposi-
tus est, Dominicis doceat dogmata, atque interpre-
tebit non suo marte, sed sicut sancti Pares expo-
suerunt.

23. Qui in perpetuum depositus est, atque in fai-
corum ordinem redactus, penitus tondereatur, idque
solutum : sin vero, comam nutriat.

23. Et qui immaculatae communionem imper-
tiendo obolum exigit, aut aliam speciem, deponatur.

24. Clericus qui ad circenses ascenderit, aut
thymelicis ad nuptias ingressuris non recedit, depo-
natur.

25. Rusticanæ et quæ in vicis sunt parœcise, si
per triginta annos possessæ fuerint, teneantur : infra
vero, controversia de lis moveri poterit.

26. Presbyter qui in illicitum inciderit matrimo-
nium, depositus cathedra solum particeps sit, omni
piaculo expurgatus.

27. Uvae a quibusdam incruento sacrificio adhi-
bentur : hoc vero quominus quisquam amplius au-
deat, decreto cautum est.

28. Presbyteri qui in Barbarorum Ecclesiis ver-
santur, elsi uxorum commercio ad tempus absti-
neant, tamen ne amplius cum iis quolibet modo
conuentudinem habeant.

29. Patrum nonnulli die divinæ Cœns postquam
censarent, offerebant : visum est igitur synodo hoc
non amplius fieri.

30. Nisi cum consensu episcopi, in oratorio quod
est intra domum, non offeres.

31. Eorum, qui solum aquam in sacrificium ad-
hibebant, hæresim tollens Chrysostomus, Quando,
inquit, passus est Dominus et resurrexit, vino usus
est. Hoc accepero Armeni vinum solum offerunt,
nescientes ipsum etiam Chrysostomum et Basiliūm,
ac Jacobūm vino aqua mixta usos fuisse, nobisque
ut ita offerremus tradidisse. Si quis igitur aut vino
solo, aut aqua sola, non vero mixta uitatur, depo-
natur.

32. Ordinatione dignus, et qui in sacro censemur
genere, atque alio, ordinetur : qui vero non est
tonsus, ac benedictionem consecutus est, in ambone
sacros sermones non leget.

33. Episcopo vita excedente, cleris acta illius
servobit : si autem non relictus est clericus, metro-
politanus ipsa custodiet usque ad alias ordinatio-
nes.

34. Episcopus qui propter Barbarorum incursio-
nem throno non præsedit, propriam sedem obtineat
ordinemque, atque omnia sacerdotii munera validis-
tate fungatur.

35. Monachus decennio solitariam vitam deget.
Licet enim divus Basilius eam quæ detonsa est
septuaginta annos exigere censuerit, verum quo-
nam, præcipiente Apostolo, viduam in Ecclesia sexag-
inta annos natam eligendam esse¹, Patres diaconi-
ssam quadragenatiam fieri dixerunt : validiore
facta Ecclesia, nos quoque citius sigillum monacho
imponimus.

36. Qui includendus est, triennium in monasterio
prius degat, ac priusquam includatur ubi alium

xβ'. Τοιχοὶ καὶ ἀποσθέτες, μεταμελόμενος κειρέσθω καὶ μόνον· εἰ δὲ μή, τὴν κόμην ἐπιτρεφέτω.

κγ'. Καὶ οἱ τῆς ἀχράντου μεταδίδοντες κοινωνίας, δούλον ἀπαιτῶν, ηὔτερον εἰδος, καθαιρεῖσθω.

κδ'. Κληρικὸς ἴσποδρομίας ἀνιών, ηὔτερον εἰδος, καθαιρεῖσθω.

κε'. Ἀγροικικαὶ καὶ ἐγχώριοι παροικαὶ τριακού-
ταιτίνιν ἔχομεναι, κατεχέσθωσαν· Ἐνδον δὲ, τὸ ἀμ-
φιστήτησιμον ἔχουσι.

κζ'. Πρεσβύτερος ἀθέσμῳ περιπεσῶν γάμῳ, καθ-
αιρεθεὶς καθέδρας μετεχέτω καὶ μόνον, πάντες
διαλυθεὶς τοῦ μισθωτοῦ.

κζ'. Σταφυλαὶ πρός τινας τῇ ἀναιμάτῳ θεσίῃ
συνάπτονται· τὸ δὲ μηκέτι τολμᾶσθαι, διώρισται.

κη'. Καὶ οἱ τὸν βαρβαρικαὶς Ἐκκλησίας λεπτεῖς, εἰ
τῆς τῶν συμβίων προσταλροῦ διμιλίας ἀπέχονται·
ἀλλ' οὖν μηκέτι ταύταις καθ' οἰονθηποτοῦν διμιλε-
τωσιν τρόπον.

κθ'. Τινὲς τῶν Πατέρων τὴν ἡμέραν τοῦ θείου
Δείπνου μετὰ τὸ δειπνῆσαι προσῆγον· Ἐδοξεῖ τοινυ
τῇ συνέδερ τοῦτο μὴ τίνεσθαι.

κι'. Εἰ μὴ μετὰ γυώμης ἐπισκόπου, ἐνδον οὐκεν
εἰς εὐχήτηριον, οὐ προσάγεις.

κλ'. Τὴν τῶν Πατέρων τὴν ἡμέραν αἱρεστὸν δὲ
Χρυσόστομος, Ἡνίκα, φησι, πέτονθεν δὲ Κύριος, καὶ
ἐγήγερται, οἶνῳ ἔχριστο. Τοῦτο λαβόντες οἱ Ἀρ-
μένιοι, οἶνον προσέχουσι μόνον, οὐχ εἰδότες· καὶ αὐ-
τὸν τὸν Χρυσόστομον, καὶ Βασίλειον, καὶ Ἱάκωβον
οἶνῳ μεμιγμένῳ ὑδατι κεχρημένους, καὶ ἡμέν οὕτω
παραδεδωκότας προσάγειν. Εἰ τις οὖν η οἶνῳ μόνῳ,
η ὑδατὶ μόνῳ, ἀλλ' οὐχὶ μεμιγμένῳ χρῆστο, καθαι-
ρεῖσθω.

κλ'. Οἱ χειροτονίας ἐπάξιος, καὶ τῇ λεπτικοῦ τε-
λῶν γένους, καὶ τῇ ἑτέρου, χειροτρυνέσθω· δὲ μὴ
κακαρέμένος, καὶ εὐλογίας τυχών, ἐπὲ διμωνος εἰ-
ρούς λόγους; οὐχ ἀναγνώσεται.

κλ'. Τελευτῶντος ἐπισκόπου, δὲ κληρος διαφυλάξει
τὰ πράγματα· εἰ δὲ μὴ ὑπολέπειται κληρικὸς, δὲ
μητροπολίτης αὐτὰ διαφυλάξει ήσῳ τῆς ἑτέρου χει-
ροτονίας.

κλ'. Οἱ διὰ Βαρβάρων ἐφοδον μὴ ἐπιστάτες τῷ θρόνῳ
ἐπισκόπος, καὶ καθέδραν τὴν οἰκεῖαν ἔχεται, καὶ
χειροτονεῖται, καὶ πάντα τὰ τῆς λεπτωσύνης ἐνεργεί-
τω βεβαιώτατα.

κλ'. Οἱ μονάχων, μονάσσει δεκαετής. Εἰ γάρ καὶ δ
θεῖος; Βασίλειος τὴν ἀποκειραμένην τὸν ἐπτακαι-
δέκατον ἀνύειν χρόνον ἀπέφηνεν· ἀλλ' ἐπει τοῦ
Ἀποστόλου ἔξικονταιετή οὐσαν τὴν Ἐκκλησίᾳ
χήραν ἐγγυῶντος, οἱ Πατέρες τὴν διακονίασαν τεσ-
σαρακονταετή γίνεσθαι, κραταιοτέρας τῆς Ἐκκλη-
σίας γεγενημένης, καὶ ἡμεῖς δέξύτερον τὴν σφραγίδα
τῷ λογάζοντι σηματινόμεθα.

κλ'. Οἱ ἐγκλισιθησόμενος; τριετίαν προδιάγων ἐν
τῷ μοναστηρίῳ, καὶ πρὸ τῆς ἐγκλιστηρας ἑτερον

¹ 1 Tim.v, 9.

έκειτον μετιών, οὗτως εἰσίτω. Καὶ μὴ ἐξέτω, εἰ μὴ βιάζοιτο θάνατος, ή πρὸς τὸ κοινὸν λυσιτέλετα.

λ'. Μελανείμων, καὶ ἀκερσεχόμης ἀρημήτης, εἰ μὴ καιρόμενος ἄγκαταλέγοτο μοναστηρίῳ, τῆς πόλεως ἀπελαυνέσθω.

λη'. Ἀδειαν ἄπας, δὴ τὴν ζάλην τοῦ βίου φεύγων, καὶ εἰς μοναστήριον εἰσιέναι βουλόμενος, ἀπενέγκατο.

λθ'. Μοναχὸς ζευγνύμενος; ή πορνεύων, δεχέσθω τὸ τοῦ πορνεύοντος ἐπιτίμιον.

μ'. Οὐκ ἀμφιάσσουσιν οἱ γονεῖς σηρικοῖς τὴν προσλομένην μονάσσαι, καὶ οὕτω τὸ σχῆμα κεριθήσουσιν ἀνάμνησις γὰρ τοῦτο τοῦ βέοντος κόσμου.

μα'. Οὐκ ἔξεισι μονάσσαις τῆς μονῆς, εἰ μὴ μετ' ἐνθυλίας τῆς προστέσθετος· καὶ μηδὲ μόνη, ἀλλὰ μεθ' ἑτέρας πρεσβυτεῖδος· ἕξωκοιτος δὲ τὸ ἐπίκαν οὐ γίνεται. Κατὰ ταῦτα καὶ μονάχων, εἰ μὴ μετ' ἑτεροπτῆς ἥγουμένου, τῆς μονῆς μὴ ἐξέτω.

μβ'. Οὗτε γυναικεῖς χρέων ἀνδρῶν καθευδῆσαι μοναστηρίῳ, οὗτε γυναικῶν ἀνδρα.

μγ'. Ἡ διαζευχεῖσα τοῦ ἐπισκοπῆν δέξασθαι μελλοντος, μετὰ τὴν χειρότενίν εἰσέτω εἰς μοναστήριον, τῆς ἐπισκοπῆς πορθωτάτω, καὶ ἀπολευτώ τῆς προνέοτος τοῦ ἐπισκόπου.

μδ'. "Οὐσα κατὰ γνώμην ἐπισκόπου πέπηγε μοναστήρια, οὐκέτι κοσμικὰ καταγώγια γίνεται, οὐδὲ κοσμικὰς ἀνδράς ἀκόδοτα.

με'. Οὐδὲ τὸν λαίκον κυβενεῖν δέον, οὐδὲ μέμον εἶναι· οὐδὲ θεάτρον, καὶ κυνηγήνων ἀνέχεσθαι.

μζ'. Διάλου τῆς Τεσσαρακοστῆς, δίχα Κυριακῶν καὶ Σαββάτου, τὰ ἀγιασθέντα προσάγεται.

μζ'. Τοὺς ἀναδεχομένους παῖδες ἀπὸ βαπτίσματος, οὐ συναφθῆναι ταῖς των πατέων ἁστερίαις μητράσιν· εἰ δὲ τὶς καὶ συναφθεῖη, μετὰ τὸ ἀποσυναρθῆναι, καὶ τὸ ἐπιτίμιον γνοῖ.

μη'. Οὐ συγχωρήσεις ἐξαδέλφῃ συζυγῆναις ἐξάδελφον, οὐδὲ θυγατρὶ καὶ μητρὶ αὐλῷ καὶ πατέρᾳ, οὐδὲ δυοῖς ἀδελφαῖς μητέρᾳ καὶ θυγατέρᾳ, οὐδὲ δυοῖς ἀδελφαῖς ἀδελφούς. Εἰ δὲ τὶς τοιοῦτον καὶ γίνοιτο, μετὰ τῆς διαλύσεως ἐκταστατῶν ὑπεκπιτέωσαν.

μθ'. Οἱ Ἐρμαῖοι τὰ τῆς Τεσσαρακοστῆς νηστεύουσι Σάββατο· ὑπομερήσκει τοῖνυν ἡ σύνοδος; καὶ δὲ τούτους κάνονα προτείνει.

μν'. Οἱ Ἀρμένιοι ὡς καὶ τυρὸν τοὺς τῆς Τεσσαρακοστῆς ἑσθίουσι Σάββατον· ὑρισται τοῖνυν πάσους τὴν οἰκουμένην καὶ τούτους ἀπάνειδαν· εἰ δὲ μὴ, πάντας ἀφροίζεσθαι.

μν'. Λαϊκὸς οὐ μεταδίδωσιν ἑαυτῷ· εἰ δὲ μὴ, ἐπειτὴμέρον ἀφορίζεται.

μν'. Ἐν εὐκτηρίοις ὑπερεχόντων ἐνδοθεν οἷκων, οὐκ ἐκτελέσουσι βάπτισμα.

μν'. Εἰ τις ὑποκρίνεται δαιμονῆν, τὰ τῶν δαιμονῶντων ἐπιτίμια ὑποστήσεται.

μν'. "Ουσις ἔκειτον ἔκατοντάρχοις, ή μάντεσιν ἐπιτίθη, ὃς τι τῶν ἀποφθῆτων μανθάνειν. ἔξατταν ὑπο-

A annum exegerit sic ingrediatur, neque egrediatur, nisi mors aut communis utilitas cogat.

37. Solitarius pulla veste induitus atque indetonsus, nisi condeatur monasterio includatur, urbe expellatur.

38. Quilibet vitæ procellam fugiens, atque in monasterium ingredi cupiens, ejus rei licentiam habeat.

39. Monachus matrimonio junctus, aut fornicans, fornicatoris poenam subeat.

40. Parentes filiam, quæ solitariam vitam degere instituerit, sericis vestibus non induent, siveque habitum ei circumponent. Hoc enim labentis mundi adinuenitio est.

41. Monialis non egredietur e monasterio nisi cum benedictione praepositæ; neque vero sola, sed cum altera seniore. Foris autem nequaquam pernoctet, similiter et monachus, nisi cum præfecti venia, monasterio ne egreditur.

42. Neque mulierem in virorum monasterio, neque virum in muliebri dormire oportet.

43. Quæ a futuro episcopo separata est, post ordinationem ingrediatur monasterium, procul ab episcopi domo, ac episcopi cura fruatur.

44. Quæcunque ex consensu episcopi exstructa sunt monasteria, non amplius secularia diversoria flunt, neque secularibus hominibus elocantur.

45. Neque laicum alia ludere oportet, neque bistrionem cäsc, neque spectaculis et venationibus indulgere.

46. Per totam Quadragesimam, exceptis Dominis et Sabbato, sancta offeruntur.

47. Susceplos a baptismate filios, eorum matribus copulari non sines, si quis vero copulatus fuerit, post separationem, plenam quoque subeat.

48. Non permittet patruellī matrimonio jungi patruellem, neque filie et matris filium et patrem, neque duobus fratribus matrem et sororem, neque duabus sororibus fratres. Si quid vero tale factum fuerit, post dissolutionem, septennio poenitentiae subjiciantur.

49. Romani Quadragesima Sabbathis jejunant. Adiunctor igitur synodus in his etiam canonem valere.

50. Armenii ova et caseum Quadragesima Sabbathis manducant. Statutum est igitur totius orbem ab his etiam abstinere; sin vero, penitus excommunicari.

51. Laicus sibi ipsi communionem non impetrat, sin vero, septem diebus excommunicatur.

52. In oratoriis, quæ sunt intra magoatum ædes, baptismum non peragent.

53. Si quis simulat se a dæmonio agitari, dæmoniacorum supplicia subibit.

54. Quisquis se centurionibus aut vatitibus addicit, ut secreti aliquid discat, sex annos penitentiae sup-

Jaceat : eodem modo et qui iuramento extorquunt.

55. Qui circulatoribus et nebulonibus adharet, ac fato et fortuna credit, ab Ecclesiæ conuentu arendus est.

56. A fidelium vita ratione auferantur pascua et brumalia, et saltationes in deorum honorem neconon comicæ, satiricæ et tragicæ personæ, atque invocatio Bacchi in torcularibus, risusque in doliliis. Qui vero post hunc canoneum in his perstiterint, criminis erunt obnoxii.

57. Conficia a Graecis Martyrologia, in ecclesiis ne recitentur.

58. Laicus ne doceat : non enim omnes prophetæ, neque omnes apostoli.

59. Rogi qui in tabernacis noviluniis exstruuntur, B quicunque eos transiliunt, abrogentur.

60. Tota post Resurrectionem hebdomada, quilibet fidelis ecclesiastico conuentui intorsit.

61. Clericus sanguinem manducans deponitur : laicus vero excommunicatur.

62. Non corrumpes divinum codicem, neque corrumpendum dabis, nisi prorsus inutile sit redditus.

63. Preter imperatorem, nullus laicorum proprietatorum ingrediatur.

64. Mulieribus sequi in ecclesia non permittimus est.

65. Excommunicatur logisperitus, qui more gentili utitur, ac theatris adhibet et sese voluntat.

66. Invalidum cum hereticis matrimonium ; qui autem ante contraixerunt, si velint, in eo permittantur.

67. Crux solo impressa, obliteratur.

68. Agape et accubitus Dominicis non peraguntur.

69. Inconditus clamor carentis impudenter, quicunque ea quæ in ecclesia dicuntur effert, minime congruunt.

70. Intra sacrum septum caupona constituta non debet : ac ibidein cibos vendi, ineplum.

71. Christianus cum mulieribus non lavatur.

72. Illuminatus quinta hebdomade fidem premitteatur.

73. Excommunicatur qui post festum Deiparae similam aut aliud apparat, propter ea quæ vocantur post partum purgamenta.

74. Si quis citra necessitatem per tres Dominicas ab ecclesia absit, excommunicatur.

75. Qui ad Trisagion hymnum adjicit illud : Crucifixus, hereticus censetur.

76. Non sculps agnum in figuram Christi, sed illum ipsuin.

77. Servus a domino manumissus coram tribus testibus, servitutis expers sit.

78. Qui congregat meretrices in porniciem animalium, excommunicatur.

79. Quæ a viro ad aliun se confert, adultera

A πεπέτειον καὶ ταῦτα καὶ ὁ δρός [εἰ. δρόους] ἐπισυρόμενος.

νε'. Ο γυναικαίς καὶ νεφοδιώκτας κολλώμενος, καὶ είμαρμένη καὶ τύχη πιστεύων, τῆς Ἐκκλησίας ἀποσυνάγωγος.

νζ'. Περιαιρεῖθω τῆς τῶν πιστῶν τὰ βοτά πολιτείας, καὶ τὰ βρουμάλια, καὶ αἱ ὄργησις αἱ εἰς θεοὺς, καὶ τὰ ὡμικά, καὶ σατυρικά, καὶ τὰ τραγικά πρόσωπα, καὶ ἡ ἐπὶ ληγοὺς τοῦ Διονύσου ἐπίχλησις, καὶ ὁ ἐπὶ τοῖς πόθοις γένεις. Οἱ δὲ ἐπιμενούτες μετὰ τὸν κάνονα, ὑπεύθυνοι.

νη'. Τὰ δὲ Ἑλλήνων συμπλαισθέντα μαρτυρολόγια, μὴ ἐκκλησιάζεται.

νη'. Λαίκος μὴ διδάσκοι· μὴ γὰρ πάντες προφήται, μὴ πάντες ἀπόστολοι.

νθ'. Αἱ ἐν τοῖς ἱραριστήριοις ἐν νοεμνοῖς χυρικαῖς, καὶ οἱ ταύταις ὑπεραλλόμενοι, κατεργατούσαν.

ξ. Τὴν μετὰ τὴν Ἀνάστασιν ἐνδομάδα πάσσον, καὶ ἐκκλησιαζέσθω πιστός.

ξα'. Ο κληρικός αἷμα ἐσθίων πεθαίρεται· ὁ δὲ λαϊκός, ἀφορίζεται.

ξβ'. Οὐ διεφθερεῖς θείον βιβλίον, οὐτε δοίης διεφθαργναῖς, εἰ μὴ τέλον κατηγραφεῖται.

ξγ'. Εἰ μὴ βασιλεὺς, οὐτε τὸν λαϊκὸν εἰ; Ἰαστήριον εἰσεισιν.

ξδ'. Γυναικὶ λαϊκὸν ἐπ' ἐκκλησίας οὐκ ἐπιτέμπτεται.

ξε'. Ἀφορίζεται νομομάθης θέσης Ἐλληνικῷ χρώμαν, καὶ θεάτροις ἐπαγόμενος, καὶ κυλῶν.

ξζ'. Ἀκυρός δ μετὰ τῶν αἱρετικῶν γάμος· εἰ δὲ προλαβόντες εἰ θείοιον, μάνοισιν.

ξη'. Ο ἐν ἀδάφει σταυρός, ἀφανίζεται.

ξη'. Ἄγαπα καὶ ἀκούντα Κυριακᾶς οὐ τελεῖται.

ξθ'. Ἀταχτός κραυγή τοῦ φάλλοντος ἀναβάτης, καὶ δὲ τελίγων τὰ τῆς ἐκκλησίας, ἀνέρμοστα.

ξι'. Ἐν ιερῷ περιβόλῳ καπηλεῖον δεύτερον· καὶ παλούμενα βρώματα, μάταια.

ξι'. Χριστιανὸς γυναικὶν οὐ συλλογεῖται.

ξι'. Ο φωτισθεὶς τὴν πίστιν ἀπαγγελλεῖ τῇ πεμπτῇ τῆς ἐδομάδος.

ξο'. Ἀφορίζεται δ μετὰ τὴν ἀρτηὴν τῆς θεατρικοῦ σεμβαλίου, δὲλλο σκευάζων διὰ τὰ λεγόμενα λόγεια.

ξο'. Εἰ μὴ δι' ἀγάγκην ἀπολυμάνεται τις τῆς ἐκκλησίας ἐπὶ τρισὶ Κυριακαῖς, ἀκούντητος.

ξο'. Τῷ Τρισαγίῳ ὑμνῷ δ συνάπτεων τό· Σταυροθεῖς, ἐπέρθοις.

ξο'. Οὐ χαράξεις ἀμύνης εἰς τύπον Χριστοῦ, δὲλλο ἔχειν αὐτὸν.

ξο'. Ἐλευθερούμενος ὅποι τοῦ δεσπότου δοῦλος ἐπὶ τρισὶ μάρτυσιν, εἴη ἀδούλωτος.

ξο'. Ο συνάγων πόρνας ἐπ' ἀλισθῷ φυχῶν, ἀφορίζεται.

ξο'. Η ἐξ ἀνδρὸς ἐπ' ἀλλον ιοῦσα, μοιχαλίς·

καὶ δὲ γυναικὸς ἐπ' Ἑλληνούς, πετὰ τὸν Κύριον, Α εἰ : et qui ab uxore ad aliam se applicat, ex Dominis sententia, simili criminis tenetur.

π'. Κεφαλὴ ἕνδον οὐχ εἰσάγεται κτήνος, εἰ μὴ καταλαβόσῃς ἐν θῷῳ μεγίστῃς ἀνάγνωσῃς.

π'. Τῷ μεγάτῳ Σαββάτῳ περὶ μίσας νύκτας τῇ νηστείᾳ διαρκεστέον.

π'. Μετὰ τὴν ἐσκερινὴν εἰσεδον τοῦ Σαββάτου, μὴ γένον κλίνης.

πγ'. Καὶ δὲ διδεῖς, καὶ ἡ λαμβάνουσα ἀμβλωθρίδα, ἀνδροφόνα.

πδ'. Ἀνδρὸς ἀφεντουμένου, ή πρὸ τοῦ πεισθῆναι λαβούσα, μοιχύται· δὲ ἐκιστρέψας ἀνὴρ εἰ προέργηται, ληφθεὶτο αἴτην.

πε'. Ὁ Ἐλληνικῶς ὅμνύμενος, ἀπιτιμητός.

πζ'. Οἱ τὰς κόμας ἐν πλοκῇς ἐπινοήτρητες λύμην ἀργαλέμενοι τῶν δρώντων, ἀφοριστέοι.

πζ'. Ὁ ὀπογύναιος, καὶ καταφρονητικῶς μένων ἐν ιερῷ, ἔμοιείσθω καὶ τὸν κατηχουμένων.

πη'. Ιουδαικῶς τινες ἐν ιεροῖς ἐψησαν μέλι. Ὁς οὖν τοῦτο συγχωρήσειν, ή λάδοι τοιοῦτον, οὐχ ιεραῖς. Εἰ δέ τις οἰκοδεν ἄγοι, δὲ κατὰ τὸ ἀρκοῦν τοῦ προσάγοντος ληφθεῖτο.

πθ'. Αἱ πρὸς τὰ αἰσχρὰ κινοῦσαι τὴν δρασιν γραφαὶ, ἀξιωγράφητοι.

π'. Τὰς παλάμας εἰς σταυρὸν τυποῖ διαταληψόμενος· δὲ δοχεῖον χρυσοῦν, ή ἀλλην ὄλην ἀντὶ γειρᾶς σκευάζων, ἀφοριστέος.

πα'. Η τῆς ἀμαρτίας ἐπὶ πᾶσι σκοπεῖται ποιοτες, καὶ ἡ ἐκιστροφὴ καθορᾶται· καὶ οὕτω μετρεῖται τὸ Ελεος.

Τὸν ἀγίου Βασιλείου.

π'. Αἱρετικὸς, δικαστὴ τὴν πίστιν ἀλλότριος· δὲ κατὰ τὶς ίδαιμον ζήτημα, σχισματικός. Οἱ δὲ συνάγοντες; ἀνυπότακτοι τούτους ἐκείνους, παρασυνάγοντο.

π'. Τὸ δὲ αἱρετικὸν βάπτισμα, διδεκτὸν· δεκτὸν δὲ τὸ σχιστοῦ καὶ παρασυναγώγου.

π'. Παράκλητον οἱ Πεπουζῆνοι τὸν Μοντανὸν θυμράζουσιν· ὅπερ καὶ εἰς αὐτὸν ἀδέκτιστοι βαπτίζονται.

π'. Τὸ τῶν καθαρῶν, καὶ ὑδροπαραστατῶν, καὶ ἀγκρατεῖτὸν βάπτισμα, εἰ καὶ διδεκτὸν διὰ τὸ Επί-λεκτον αὐτοῖς τούτοις τὸ Πνεῦμα τὸ ἀγίον, ἀλλ' οὐν πλονομίας χάριν ἔστω δεκτόν.

π'. Η κατ' ἐπιτήδευσιν φθείρασα, δτε ἀν φθείρη, φονεύτρια:

π'. Διάκονος πορνεύσας, εἰς τὸν τῶν λαϊκῶν μεταστὰς τόπον, ἔστω τῆς κοινωνίας ἀκώλυτος.

π'. Τέντον χρόνον ή δύο ἀφορίζεται δίγαμος· τρεῖς δὲ καὶ τέσσαρας διτρίγαμος, καὶ πέντε, κατὰ τὴν ἔρτι συνήθειαν.

π'. Αἱρετικὸς πρὸς τῷ τέλει μετανοῶν, δεκτὸς 'μετ' ἀποκρίσεως.

π'. Ο κανονικὸς, εἰ που καὶ ζεύγνυται, διαζεύγειται.

90. Intra templum pecus non introducitur, nisi maxima necessitas in via contigerit.

91. Maximo Sabbato circa medianam noctem in jejunio perseverandum est.

92. Post vespertinum ingressum Sabbati, ne genu flectas.

93. Tunc qui dat, tum quæ accipit abortivos fetus, homicidæ.

94. Viro non comparente, quæ priusquam de illius obitu certi aliquid compererit, alii nupserit, mœchatur; vir autem qui reversus fuerit, siquidem prædictum sit, accipiat ipsam.

95. Qui gentili more jurat, punieandus.

96. Qui capillos artificiosis nexibus intorquent ad spectantium perniciem, excommunicandi.

97. Uxori addictus, ac per contemptum manens in templo, expellatur etiam e cælechumenorum ordine.

98. Quidam Iudaico more in templis coixerunt mel. Qui igitur hoc permiserit, aut tale acceperit, non est habendus sacerdos. Si quis vero domo attulerit, ipse prout sufficit offerenti, accipiat.

99. Picturæ quæ ad turpia aspectum movent, non sunt pingendæ.

100. Manus in crucis figuram componit, qui Eucharistiam sumpturus est. Qui vero receptaculum aureum, aut aliud material vice manus parat, excommunicandus.

101. Delicti qualitas in omnibus consideratur, conversioque perspicitur: atque ita misericordia ad mensuram tribuitur.

Sancti Basili Epistola I.

1. Hæreticus est, qui a fide alienus: qui vero circa aliquam sanabilem quæstionem errat, schismaticus. Inobedientes vero qui hos congregant, ab Ecclesia conventu arcedi sunt.

2. Hæretici baptismus, rejiciendum; schismatici vero atque ab Ecclesia alieni, recipiendum.

3. Paracletum Pepusiani Montanum vocant. Unde et qui in ipsum baptizantur, non censentur baptizati.

4. Catharorum, Hydroparasitarum, atque Eucretiarum baptismus, quamvis non recipiendum, propter Spiritus sancti apud eos defectum, tamen dispensationis gratia recipiatur.

5. Quæ de industria setum corrupit, quandounque corruperit, homicidio tenetur.

6. Diaconus qui fornicatus fuerit, in laicorum locum relegatus, communione ne prohibeatur.

7. Unum aut duos annos excommunicatur bigamus, tres vero et quartus trigamus, atque etiam quinque, juxta consuetudinem quæ bacillus invalidit.

8. Hæreticus in sine vita pœnitens, discretione adhibita suscipiendus.

9. Canonicus si matrimonio junctus sit, disjungitur.

10. Masculorum animaliumque corruptores, atque homicidae et venefici ac idololatriæ juxta antiquam formiam suscipiendi.

11. Homicida est, qui uxorem iratus securi percuaserit.

12. Involuntarius homicida est, qui lapide in canem missò, hominem assecutus est, et qui loro ac vimino corripit. Qui vero in rixa fuisse, aut manu lethale vulnus inflixerit atque interficerit, ad voluntarium prope accedit.

13. Qui gladio, aut aliquo ejusmodi instrumento usus fuerit, prorsus voluntarius est homicida. Item latro, hostis, et qui propter aliam causam venenum dederit atque interficerit, voluntarius, nec non etiam quæ abortivos fetus dant et accipiunt.

14. Juxta Domini sermonem, vir et mulier fornicationis causa separati pariter condemnantur: consuetudo vero adulterum et fornicatorem a conjugibus non disjungit. Si qua autem mulier dimisso ab uxore viro juncta fuerit, non est adultera; culpa enim in eam quæ sine ratione dimisit rejicienda est: quæ etiam adultera est, si cum alio jungatur, dimissus vero, venia dignus est. Qui vero relicta uxore ad aliam se confert, moechus ipse est, atque ipsam moechari facit, ea etiam cum qua consuetudinem habet.

15. Non coges eum, qui se non ordinatum esse juraverit.

16. Involuntarius homicida decennio penitentiae subjacebit.

17. Bigamus non est in clericum recipiendum.

18. Pietatis hostis triennio penitentiae subjiciatur.

Eiusdem epistola 2.

1. Presbyter Bianor cum juraverit ac poenitentiam egerit, propter illius juramentij levitatem, suscipiendus.

2. Virgines post professionem lapsas exactio aeneo Patres recipiebant. Quoniam autem validior facia est Ecclesia, eam quæ virginitatem professa lapsa est, adulteram vocamus, et qui talen detinet, moechum.

3. Virginitatem proficitur, quæ post septendecim annos probata, ut in eo vitæ instituto permaneat deprecatur.

4. Qui sæculo renuntiat interrogetur, ac perspicue et clare profiteatur, ut si sententiam mutet, corripiatur.

5. Virgo quæ in hæresim lapsa est, ac deinceps resipuit, atque accipit, poena non multatur.

6. Virum qui fornicatus fuerit, uxor recipiet: iugunatau vero adulterio mulierem vir renuntiet. Fornicator enim, non moechus, qui uxori junctus cum soluta rem habuerit.

7. Qui despontam rapit, sponso eam restituat, si vero non despontam, suis reddet, atque ex eorum sententia contrahetur matrimonium, si-

A 1'. Ἀρρενοφόρους, καὶ ζωοφόρους, καὶ φονεῖς, καὶ φαρμακούς, καὶ εἰδωλολάτρας κατὰ τὸν παλαιὸν εἰσόδεξει.

ια'. Φονεὺς, δὲ κατὰ τὴς γυναικῶς διὰ θυμὸν ἀξίνην χρώμενος.

ιβ'. Ἀκούσιος φονεὺς, δὲ λίθον ἀφεῖς ἐπὶ κύνα, καὶ ἀνθρώπου τυχῶν, καὶ δὲ παιδέων ιμάντι, καὶ λύγρῳ δὲ ἐν μάχῃ ἕντειρι ηχειρίδων διπλά τὰ καριά, καὶ ἀνελάν, ἄγχι τοῦ ἔκουσίου.

ιγ'. Οἱ ξίφει χρησάμενος, η τοιούτῳ τινὶ, πάντας ἑκάστος· καὶ δὲ ληστής, καὶ δὲ πολέμος, καὶ δὲ διλῆπην εἰπεῖς πάρμαχον, εἰ ἀνέλῃ, ἑκάστος· καὶ αἱ τὰ διμολωθρίδια διδοῦσαι καὶ λαμβάνουσαι.

B δ'. Κατὰ τὸν τοῦ Κυρροῦ λόγον, ἵνας καταδεκάζεται καὶ ἀνήρ καὶ γυνὴ, διὰ πορνείαν ἀποκευγύμνων· η δὲ συγθέται τὸν μοιχὸν, καὶ τὸν πόρνον οὐ διαζεύγνυσι τῶν συμβίων· εἰ δὲ τις ἀφέτω ἀνδρὶ συζεύχθει, οὐκ εἴη μοιχαλίς. Τὸ γάρ αἰτιον ἐπὶ τὴν ἀλλόγως ἀφήσασαν· η [ἰσ. ۱] καὶ μοιχαλίς, εἰ πρὸς ἔτερον ζεύγνυται· δὲ δὲ ἀφεθεῖς, συγγνωστός· δὲ δὲ τὴν γυναῖκα λιπῶν, καὶ ἐπ' ἀλλην λόν, καὶ αὐτὸς μοιχὸς, καὶ αὐτὴν μεμοχεύσθαι ποιεῖ, καὶ η αὐτῷ συνοικοῦσα γυνὴ.

ιε'. Οὐκ ἀναγκάστεις τὸν μὴ χειροτονηθῆναι δρόσαντα.

ιε'. Ἀκούσιος φονευτής δεκαετας, διποτικότεω.

C ιζ'. Οδίγαμος, καὶ ἀκλήρωτος.
ιη'. Ο πολεμιστής τῇ εὐσεβείᾳ τριεταν δικοπιτέτω.

Τοῦ αὐτοῦ ἀκιστολὴ β'.

α'. Πρεσβύτερος Βιάνωρ δύδσας, καὶ μεταμελόμενος, διὰ τὴν εὔχολαν ἐκείνου τοῦ δρου, δεκτός.

β'. Μετ' ἐκαυτὸν τὰς μετὰ τὴν ὁμολογίαν ἐκπιπτούσας παρθένους οἱ Πατέρες· ὅτε δὲ τὸ κραταιοτέραν γενέσθαι τὴν Ἐκκλησίαν, μοιχαλίδε τὴν παρθενίαν ὁμολογήσασαν ὀνομάζομεν περιπτίκουσαν, καὶ μοιχὸν τὸν τοιαύτην κατέχοντα.

γ'. Όμολογεῖς παρθενίαν η μετὰ τὰ ἐπιτακαΐδεκα Ετη δικαριομένη, καὶ παραμένειν ἐκλιπαροῦσα.

D δ'. Καὶ δὲ ἀποτασσόμενος ἐρωτάσω, καὶ ἀναργύρως διολογείτω, ἵνα μετατιθέμενος, επιτιμάται.

ε'. Εἰς αἵρεσιν οὖσα παρθένος, είτα μεταγνωστα, καὶ λαμβάνουσα, οὐκ εὐθύνεται.

ζ'. Ανδρα πεπορνευκότα η ίδια παραλήψεται· μιαθείσαν δὲ γυναῖκα δάνηρο ἀποτέλεσθαι· φεταί· πόρνος γάρ, οὐ μοιχὸς, δὲ εἰς ἐλευθέραν ἐκπεσῶν δικοπιτεῖ.

η'. Ο μητερεύεσσαν ἀρπάζων, ἀποκαταστήσει τῷ μητερεύεσσαν· εἰ δὲ ἀμνήστευτον, τοῖς οἰκείοις ἐγκαταστήσει, καὶ κατὰ τὴν ἐκείνων γνώμην περ-

είσται τὰ συνοικέσια, εἶγε βούλοιντο· ὁ δὲ τὸ τῆς Α quidem velint. Ipse vero fornicationis pœnas dabit.

η'. Ἀδελφὸν φθελφήν γυναῖκα ἔχειν ἀδύνατον.

θ'. Εἰ γῆμη διακονούμενή χήρα, παρορθαῖ· ὁ δὲ χρημάτων γῆμας μόνον, τὸ τῶν διγάμων ἐπιτίμιον γνοτῇ. Ἡ δὲ μετὰ ἔξικοντα ἐτη λαμβάνουσα χήρα, ἀκοινόητος, ξινὸς ἀποτελῇ τῆς ἀκαθαρσίας. Εἰ δὲ τὶς πρὸ τῶν ἔξικοντα χρόνων ἐγκαταλέξεται, ἔχειν τὸ Εγχέλημα δέhetαι.

ι'. "Οὐ δέχει Ἰη προλέφθειρε, συγχωρούμενος ἔχειν, τὸ ἐπιτίμιον γνώσεται.

ια'. Εἰ δὲ σύζυγος διὰ πορνείαν διαζεύγνυται, βέλτιον· εἰ δὲ ἀδιασπάστως συνέσυκται, συγχωρεῖσθαι δεχόμενος ἐπιτίμιον.

ιβ'. Ἀθέσμων περιπατεῖς γάμῳ ἐν ἀγνοίᾳ πρεσβύτερος, μόνης ἀπολαυστὴ τῆς προεδρίας, τῆς ἐνεργείας στερεύμενος.

ιγ'. Οὐ χρῶν υἱῶν ἀποχρήν ἐπευξάμενος, γελοῖς· δεκτός δὲ, εἰ μεταλήψοιτο.

ιδ'. Εἰ διηγόρευται τὸ δέρνειν, τὸ δὲ κακῷ μᾶλλον· νοστεῖ μὴ μόνον τὸ ἤργον καλύσεις, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν τὸν δὲ ἀπεράγεται δρόσον.

ιε'. Οὐ ἀρτάκων τριετίαν ὑποκιπτέαν· εἰ δὲ τὴ χήρα συνηκαλούθησεν, ἀνεύθυνον τὸ κακόν.

ις'. Τὴν πρὸς Θάνατον ἀμαρτήσας κληρικός, μετὰ τοῦ λαοῦ κατωνεῖ· οὐ γάρ δι; τὸ δὲ ἐκδεῖχται.

ιζ'. Η κυήσασα καθ' ὅδον, καὶ ἀμελήσασα, φονεύτηρα.

ιη'. Ἀδημοσιεύμονος μὲν τὰς μοιχευθέσας, καὶ ἐλεγχομένας ἔγνωκαμεν· ἀκοινόητους δὲ Ιστῶμεν, οὐδὲ τὸ ἐπιτίμιον ἀποπληρώσασιν.

ιθ'. Καὶ ἀλλογες ἀνεγώρησεν ἡ γυνὴ, αὐτὴ μὲν εὐώνη ἀνεύθυνος· δὲ ἀποκρείνας, ἀνεύθυνος.

ιχ'. Αἱ στρατιώτιδες αἱ διὰ τὴν τῶν ἀνδρῶν ἀφράτειαν ἀλλοις ἔσευγνύμεναι, συγγωναστέραι τῶν ἀλλων, αἱ διὰ τὰς ἀποδημίας οὐ παραμένουσιν.

ικ'. Οἱ τὴν ἀλλοτρίαν ἀφεῖς, καὶ λαβόντες ἐλευθέραν, ἐπειτα μητέος μὲν διὰ τὴν πρώτην· ἐπὶ δὲ τῇ δευτέρᾳ, ἀνεύθυνος.

ιχ'. Παρὰ γνώμην πατρὸς ἡ ἀκολουθήσασα, πό;νη πρίνεται· εἰ δὲ καὶ οἱ γονεῖς διαλλαγεῖσν, καὶ τὸ γεγονός θεραπείαν ἔχειν δοκεῖ, δημος· τριετίαν ὑποκιπτέαν.

ιγ'. Η συζῶσα μοιχῷ διαμοιχᾶται.

ιδ'. Η ἐαυτὴν ἀνδρὶ ἐπιδούσα δούλη, πορνεύει· συνάστεται δὲ, η μετὰ γνώμης δεσπότου· τὰ γέρῶν ὄπεξουσιν, ἀδέβασι.

ικ'. Ἀνέγκλητος ἡ χήρα λαμβάνουσα.

8. Fratrem sororem habere uxorem, impossibile est:

9. Si vidua in ministerium allerta nupserit, despicitur: qui vero viduus est, si solum uxorem duxerit, bigamorum pœnam subeat. Vidua autem quae post sexaginta annos matrimonium contraxerit, excommunicetur, donec ab impuritate reserbit. Si quis vero ante sexaginta annos allectus fuerit, criminis obstringetur.

10. Qui habet eam quam prius corrupti modo si permittatur habere, multæ subjacebit.

11. Si conjux propter fornicationem disjungatur, melius: si vero induiviso copulatus sit, id ei concedatur, suscepita pœna.

12. Presbyter qui per ignorantiam in illicitum incidit matrimonium, sola fructuorū præsidentia, functione privatus.

13. Qui se a suillis carnibus abstinere jactaverit, ridiculus; suscipiens est vero, si lis utatur.

14. Si interdictum est jurare simpliciter, id magis propter malum. Itaque non solum opus prohibebis, verum etiam ipsam quod ex eo nascitur juramentum.

15. Raptor triennio pœnitentiae subjacebit: si vero vidua secula fuerit, animadversione vacat illud malum.

16. Clericus qui mortale peccatum commiserit, cum populo comunicat: non enim his idem vindicatur.

17. Quis pepererit in via, ac neglexerit, homicidii rea est.

18. Adulterii convictas non esse publice traducendas novimus: excommunicationis vero statuimus, donec pœnæ tempus expleverint.

19. Si mulier sine ratione recesserit, ipsa quidem non est insons: qui vero remanserit, culpa vacat.

20. Uxorēs militum, quae eo quod earum viri nusquam appareant, aliis junguntur, venia digniores sunt aliis, quae propter eorum peregrinationes non expectant.

21. Qui alienam dimisit, et accepit liberam ac solutam, corripiendus quidem est propter primam; propter secundam vero, criminis vacat.

22. Quae contra voluntatem patris secunda est, scortum censetur: si vero parentes reconciliati fuerint, factumque medium accipere videatur, tamen triennio pœnitentiae subjaceat.

23. Quae cum adultero vivit, pœnchatur.

24. Ancilla quae se viro tradiderit, fornicatur; matrimonio vero jungitur, quae cum domini consensu il facit. Quae cuncte sunt ab iis qui aliena potestatis subditi sunt, invalida.

25. Vidua quae virum accipit, criminis expersa est.

26. Filius patris potestati subditus, et servis circa A ΧΣ. Ὁ ὑπεξέδιστος υἱός, καὶ δοῦλος δίχα τῶν κυρίων ζευγνύμενος, οὐκ ἀνεύθυνος.

27. Qui percusserit ad mortem, tum qui la- cessit, tum qui ulciscitur, homicida.

28. Diaconissa cum gentili fornicata, ac pœnitentia ducta, septennio pœnitentiæ subjiciatur.

29. Christianus contumelia Christum afficiens, nullum fructum ex vocatione sua percipiat.

30. Nupsit quædam per ignorantiam viro dimisso; deinde priori ipse restitutus est; ipsa vero di- missa, scortum reputatur per ignorantiam, ac si velit, nubere potest, melius vero, si non nubat.

31. Eucratitas, Sarcophorus, atque Apotactitas denuo baptizabis. Quamvis enim dicant se in Pa- trem, et Filium, et Spiritum sanctum esse ba- ptizatos, verumtamen quoniam malorum auctorem Deum impie asserunt juxta Marcionem, nisi denuo baptizentur, non sunt recipieundi.

32. Quæ a viro diuissa est, sic maneat; si enim mœchetur, juxta Domini sermonem, alias commu- nione excluditur.

33. Corruptio per vim admissa, criminè vacat, atque ancilla si vim patiatur a domino, insons est.

34. Qui tertium matrimonium contrahit, contra leges peccat. Prout autem Ecclesiae res nunc se habent, ejusmodi facinora, si non publice tra- ducantur, dissoluta fornicatione tolerabiliora ju- dicantur.

Eiusdem epistola tertia.

1. Clerici qui in delictum incident, gradibus dejiciuntur, sive ministrent, sive ordinati sint.

2. Quæ felum neglexerit, propterea quod amicis rebusque ad vitam necessariis destituta sit, cri- minis expers est.

3. Non magnum crimen est ancille viduae, si ad secundas duplias rapiatur: bigamiae vero pœnam subit.

4. Homicidarum pœnæ, pro circumstantiarum ratione, augmentur aut minuuntur.

5. Voluntarius homicida viginti annos pœnitentiæ subjiciatur; involuntarius, decem annos; for- nicator, septennium. Virgines post professionem lapsæ, quindecim annos.

6. Qui suratus est ac resipuit, annum pœnitentiæ agat, convictus vero, duos annos.

7. Masculorum concubitor, sicut adulter. Qui contra rationem versatus est, similiter. Perjurus, decennio. Incantor et veneficus, ut homicida. Qui sepulcra deprædatur, decennio. Qui cum so- rore miscetur, ut homicida. Prohibitum in con- sanguinitate matrimonium, eadem qua adulterium pœna vindicatur.

8. Lector qui ante noptias rem habet cum spon- sa, inaneat lector, ita ut ad majores gradus non promoveatur: qui vero furtivum iniit matrimo- nium, expellatur.

κζ. Ὁ πλήξας πρὸς θάνατον, καὶ ἀρχόμενος, καὶ ἀμυνόμενος, ἀνδροφόνος.

κη'. Διάκονος Ἐλληνι πορνευθεῖσα, καὶ μεταγνοῦσα ἐπαετίαν ὑποπιπτέτω.

κθ'. Υερίζων Χριστιανὸς τὸν Χριστὸν, ἀπὸ τῆς κλήσεως ἀνωφέλητος.

λ'. Ἔγκατος τις ἄνδρις κατὰ ἀγνοιαν ἀφεμένῳ εἰτα τῇ προτέρᾳ ἀνέφερνε· ἡ δ' ἀφειθῇ πρὸν λο- γίζεται κατὰ ἀγνοιαν, καὶ εἰ θέλοι, ζεύγνυται· κάλλιον δὲ, εἰ μὴ ζεύγνυται.

λα'. Ἐγκρατίας, καὶ σαρκοφόρους, καὶ ἀποτα- κτίας ἀναβαπτίσεις· εἰ γάρ καὶ λέγοιεν δὲ εἰς Πατέρα, καὶ Υἱὸν, καὶ ἀγίου Πνεύμα ἀβαπτίσθη- σαν, ἀλλ' ἀπει κακῶν ποιητὴν τὸν Θεὸν βίασ- φημούσι κατὰ Μαρκίωνα, μὴ ἀναβαπτίζομενοι, δόκετο.

λβ'. Ἡ παρ' ἀνδρὸς ἀφεθεῖσα, μεντὸς οὖτες· εἰ γάρ μοιχταὶ, κατὰ τὸν τοῦ Κυρίου λόγον, τῆς πρὸς ἔτερον κλείταις κοινωνίας.

λγ'. Φθορὰ κατηγακατέμηνη, ἀνεύθυνος· καὶ δούλῃ βιαζομένη παρὰ δεσπότου, ἀνεύθυνος.

λδ'. Ὁ τρίγαμος, ἀνομος· ὡς δὲ βέπτει τῆς Ἐκ- κλησίας τὰ τοιαῦτα βλεπόμενα, ἀστηλίτευτα κρέττων τῆς ἀνειμένης πόρνειας κριγόμενα.

Toū αὐτοῦ ἐπιστολὴ τρίτη.

α'. Οἱ κληρικοὶ παραπίποντες, τῶν βαθμῶν ἀπο- πίποντιν, εἰτε ὑπηρετοῦσιν, εἰτε κεχειροτο- νηταί.

β'. Ἡ ἀμελήσασα τοῦ κυήματος δὲ ἐρημίαν ἢ ἀπορίαν τῶν ἐπιτηδείων, ἀνεύθυνος.

γ'. Οὐ μέγα πτοεῖσα τῇ χήρᾳ δούλῃ πρὸς δεύτε- ρον γάμον ἀρπαζομένῃ· τὸ δὲ τῆς διγαμίας ἐπιτε- μιον ἔξι.

δ'. Τῶν φονεύντων τὰ ἐπιτίμια, κατὰ τὸ ιδίωμα τῆς περιστάσεως ἐπιτέλεται, ή ὑφίσταται.

ε'. Ὁ ἐκονίσιος φονευτῆς εἰκοσετίαν ὑποπιπτέτω· δ ἀκούσιος δεκαετίαν· δ πόρνος ἐπταετίαν· αἱ παραπίπονται μετὰ τὴν διμολογίαν παρθένοι, πέντε καὶ δεκαετίαν [πεντακαιδεκαετίαν].

ζ'. Οὐ κλέψας καὶ μεταγνοὺς, ἐνιαυτὸν· ἐλεγχθεῖς δὲ, ἔτερον ἔνα.

η'. Ἄρσενοκοίτης, ως μοιχός. Ὁ ἀλογευδμένος, δμοίως· δ ἐπιορχος, δεκαετίαν· δ γόης καὶ δ φαρ- μακός, ως δ φονεύς. Ὁ τυμβωρύχος, δεκαετίαν· δ ἀδελφόμικτος, ως φονεύς· δ ἀπειρημένος ἐν συγ- γενεῖς γάμος, κατὰ μοιχόν.

θ'. Ὁ πρὸς γάμου συναλλάσσων ἀναγνώστης μυη- στῇ, μεντὸς ἀναγνώστης ἀπρόκοπος· κλεψίγαμος δ ἀπωθεῖσθαι.

θ'. Ὄμολογήσας διάκονος καὶ πρεσβύτερος χεὶς ἀμαρτησαι, τῆς λειτουργίας εἰρχθέντες κοινωνίας ταῖς τοιούταις.

ε'. Οὐ συνεργωκῶς ἀκόστη, καὶ ἀποχρύπτων, τὸν τοντούτην μετατρέπεται.

ιδ'. Ὁ ἀρνητήριος, διὰ βίου μεταμελεῖσθω.

ιθ'. Οὐδὲ εἰσιτεν εἰς ναὸν δὲ ἀδελφῇ ἢ νῦμφῃ μετασμένος· ἀκόστης μέντοι ἐπὶ τριετίαν προσκλείστω, καὶ ἔξαετίαν ὑποκινέτω.

ιγ'. Οὐ τὴν ιδίαν ἀφεῖς, καὶ λαρδάνων ἐτέραν, μογῆς ὅν, ἐπειστίαν ὑποκινέτω.

ιδ'. Ὁ τῇ μητριψι μανεῖς, ὡς δὲ μανεῖς ἀδελφῇ.

ια'. Οἱ πολύγυροι, κτηνώδεις· ἀλλ' εὖν μετὰ τριετίαν δεχέσθωσαν.

ιι'. Οἱ παραβάντες τὴν τίστιν διὰ βασάνων, δικαιείαν ὑποπιπτέωσαν· οἱ δὲ αὐθαιρέτως, δωδεκάτεταν.

ιζ'. Οὐ τὰς ἐπιορκήσους, μετὰ ἔξαετίαν δεκτός· εἰ δὲ διεύ ἀνάγκης, μετὰ δύο καὶ δέκα.

ιη'. Μή χρόνῳ χρίνγες, ἀλλὰ τρόποις τὰ ἐπιτίμια· εἰ δὲ ἤμενουσι ταῖς ἀμαρτίαις, καὶ ἀντιλέγοιεν σὺν δὲ αὐτῷ τὴν οἰκείαν φυγήν.

A 9. Diaconus et presbyter confessi se labiis peccasse, a ministerio remoli communicent.

10. Qui conscient est unicuique, et celat, aequali pena multatur.

11. Qui Christum negaverit, per totam vitam poenitentiam agat.

12. Non ingredietur in templum, qui cum sorore aut sponsa iuginalius est; ubi tamen a peccato desisterit, triennio lugeat, ac sexennio poenitentiae subjaceat.

13. Qui propria uxore dimissa, aliam accipit, cum sit moches, septennio poenitentiae subjaceat.

14. Qui insano lu novercam amore exarsit, ut qui sororem deperit.

B 15. Polygami, belluini sunt: verumtamen post trienium recipiantur.

16. Qui fidem per tormenta violarunt, octo annos poenitentiam agant: qui vero sponte et ultro, duodecim.

17. Qui vi coactus pejeravit, post sexenium suscipiendus; si vero citra necessitatem, post duodecim.

18. Ne tempore, sed modis penas expendas; si vero in peccatis permaneant ac contradicant, tu vero serva animam tuam.

ANNO DOMINI MCLIX

THEORIANUS

PRÆFATIO

(Ang. Mal. Script. vet. nova Collectio, tom. VI, p. xxii.)

Joannes Leunclavius anno 1578 Græce Latineque Basileæ edidit, ex codice Joannis Sambuci sumptam, Theoriani philosophi religiosam disputationem cum Armeniorum patriarcha generali Nersete anno 1170 habitam; isque libellus in Patrum deinde Bibliothecas transiit, et a Galano quoque in opere suo *De concordia* exhibitus fuit, elaborata etiam in Armeniorum gratiam Haicana interpretatione, quia id scriptum nusquam apud Armenios nancisci potuerat. Ego nuper libellum hunc, ob ventilandas quasdam gentis ejus opiniones cum inspissarem, dolebam euidem tam utile pulchrumque opusculum lacuna quadam in medio esse fœdatum. Itaque ad codices Vaticanos conversus, duos illico deprehendi et deinde tertium, qui Theoriani predictam disputationem nulluvitio violatam tenebant. Neque hactenus fructus substitit; sed cum Leunclavius editionem suam his verbis auspicatus sit: Βασιλεὺς εἰς τὸν τιμιότατον καὶ εὐλαβέστατον Καθολικὸν τὸν Ἀρμενίων, imperatorum diploma ad generalem Armeniorum; cumque id diploma, seu epistola, in ejus editione prorsus non extet, in codicibus autem Vaticanis legatur; miratus sum Leunclavii errorem, qui non agnoverit hanc esse exteriorem inscriptionem epistolæ in Samhypci codice propter avulsam initio chartam desideratæ; vel certe hunc titulum consequenti opusculo non esse idoneum, quod certe non imperatoris epistola, sed theologica Theoriani disputatione est. Ego igitur, ope codicis Vaticanorum, nactus jam duo libelli ejus supplementa, nempe lacunæ in medio, et epistolæ præviae qua Manuel imp. Theoriani legationem muniverat; gaudium meum multo vehementius cumulari sensi, cum in duobus ex his codicibus secundam quoque

eiusdem Theoriani disputationem reperi, biennio post habitam, non modo typis nondum impressam, sed eruditis nostris ipsisque Græcis atque Armeniis plane incognitam: qua super re paulo diligentius disserendum est.

XI. Manuel imperator Comnenus, servidi in senii vir, et theologicis disciplinis aperte imbutus, postremis imperii sui annis ad religiosas controversias animum applicavit, cuius rei testis est, præter alios historicos Ephæmius a me editus, itemque magnum illud Byzantii tot episcoporum ac patriarcharum anno 1166 celebratum concilium, quod in meæ collectionis volumine quarto legitur; cui deinceps aliud ineditum sub eodem imperatore coactum additurus aliquando sum. Ut nunc sileam de Manuels curis pro instauranda cum Latinis concordia (1); Nersetis Armenianorum patriarchæ epistolæ, satis demonstrant Cæsarem hunc de reconciliatione etiam cum Armenianorum Ecclesia, deque horum purgandis erroribus, si qui erant, dum multumque cogitavisse. Quod ubi confieri posse visum est, tum demum legatum in Orientem misit Theorianum, magnum virum et theologica philosophicaque doctrina præstantem, qui cum patriarcha Nerseti, clarissimæ famæ homine, de controversis dogmatibus ritibusque disputaret, speratamque rem Deo volente conficeret. Atque hoc est colloquium illud, quod Leunclavius, ut dixi, edidit, quodque ego Vaticani codicis ope qua in parte hiabat explevi. Quid deinde secutum fuerit, ignorabant Armenii: neque solum priscus ipsorum historicus apud Galanum t. I, p. 238, qui ait Nersetem dum redditum ad se Theoriani præstolaretur, mortem cum vita commutavisse, verum etiam hodiernus auctor compendii historici Venetiis editi t. II, p. 69, in eadem rerum obscuritate versatur. Sed tamen Menologium Armeniacum apud Galanum tom. cit., p. 241, reversos ad Nersetem Græcos dicit, etsi insectum negotium ob Nersetis obitum manserit. Porro quod Menologium breviter de secunda legatione innuit, id copiose accurateque narrat Bar-Hebreus apud Assemianum, cuius ego verba p. 388, recitavi. Secunda igitur Theoriani in Orientem legatio tum Armeniaci Menologii tum Syri Bar-Hebrei testimonio constabat. Sed Menologium nihil de iterato colloquio cum Nerseti dicit, Bar-Hebreus de colloquio cum Syris suis loquitur, cui tamen haud extraneum suisse Armenianorum patriarcham significat: nunc ecce demum Vaticanus codex, haud procul illa ætate conscriptus, disputationem universam mihi obtulit incognitam hacenus et præclaram, in legatione secunda a Theoriano cum Nerseti actitatem. Jam idcirco mibi de uno codice loqui placet, quia secundum nonnisi vetusti apographum p. 337 esse docui; tertius autem codex priorem tantummodo Theoriani disputationem, sicut et ille Sambuci, habet. Quod tamen Armenii tradunt, negotium sub Nerseti non esse conjectum, id adhuc vere dicitur: etsi enim in secundo etiam colloquio assensum Nerseti pri-mario dogmati et concordia præbuit, rem tamen ab universalis gentis concilio, non sine Albato patriarcha (2), sancientiam edixit: cumque Nerseti sequente anno, id est 1173, ut ait Menologium, vita excesserit, tractatio tota jacuit; donec post quadriennium, id est anno 1177, in Tarsensi Armenianorum concilio pleniorum exitum sortita est.

XII. Quæ igitur in hac secunda disputatione leguntur, nova sunt omnia, epistolæ sci-lacet Manuels imp. tres, una Nersetis, duæ Michaelis patriarchæ Byzantini, quanquam prior Manuels nomine missa. Et duæ quidem dogmaticæ Nersetis ac Michaelis præ-clara theologicæ monumenta sunt. Quæ sequitur disputatione de duabus Christi naturis, de aqua cum vino miscenda in calice, de congruis festorum diebus, de materia chrismatis, et de quibusdam aliis capitulis, quæ p. 378 evuluntur, perspicue nobis demon-strant quatenus Armenii a Græcorum Ecclesia dissiderent. Subtexitur disputatione cum Syris, ad quos Manuels mandato, Theorianus mox perrexit. Profecto illa Michaelis magni Jacobitarum patriarchæ luculentissima fidei professio, quæ nunc primum lucem aspicit, insigne dogmatum Jacobiticæ sectæ documentum est, quam per id certe tempus unico hoc errore laborasse cognoscimus, quod unam diceret Christi naturam. Illud vero notabile, quod p. 390 Jacobita ab Eutychetis errore se alienum dicit, negatque ullam confusionem in hypostatica unione factam: *Nam divinitas, inquit, mansit divinitas; caro item, caro persistit.* Et rursus: *Naturas conservatas suisse apparet; creditur tamen una propter indivisibilitatem.* Atqui etiam Armenius, p. 323, sic loquitur, nisi quod dictum suum magnopere emendat orthodoxus sanctusque vir Nerseti, cum duas quo-que se naturas admittere cum theologo Gregorio dicit; id quod Jacobita in profes-sione sua non fatetur. Hinc sane patet quam recte sapienter Græci a Nerseti exposcerent, ut ab *unius naturæ* locutione prorsus abstineret, id quod deum Nerseti, p. 382, se facturum promittit. Ne vero id forte a Theoriano dialogi auctore configi-ed victoriæ putetur, ecce in concilio quoque Tarsensi (3) Armeniaci Patres, quinto

(1) Mansi Collect. concil. t. XXII, ad an. 1168, ex Allatio *De consensu* lib. II, 12. Sed in predi-cita editione conciliorum perperam et ridicule scribitur Michel (quasi Michael) pro Manuel; qui error semel irrepsit etiam in Allati interpretationem Latinam, quanquam Græcus apud eundem textus recte habeat Maxouř).

(2) De Albanorum, seu Georgianorum, patriar-chæ Armenio non semel sermo fit in concilio pa-triarchæ Mequitarii apud Mans. Collect. concil. t. XXV. Ejus patriarchatus originem Moses Chorenensis, Illist. lib. III, 3, innuit.

(3) Apud Galanum, t. I, p. 334.

post dialogum anno, ob auferendum quodlibet offendiculum, arque se in posterum
varias naturae dictionem omissuros, sancte spoudent. Nolim ergo deinceps ab Orientibus
scriptoribus (quod aliquoties factum video) controversiam hanc, quasi fere leviter
densem, seu de vocabulis ac subtilitatibus logicis, dici.

XIII. Quoniam vero Armeniorum disputationis cum Theoriano dux Nerses fuit, existimavi fore operae pretium, si epistolarum ejus dogmaticarum, quae in Armeniaco Vaticano bibliotheca codice sunt, excerpta quedam facerem, favente mihi gentis ejus doctissimo interprete, eaque in calce disputationis ascriberem, ut haec scripta invicem sibi lucem impertiantur. Sed unum hic tractum, a me tum praetermissum, ex Nersetis ad Alexium epistola recitare placet, qui etiam in Compendio historico, t. II, p. 66, paulo diversis verbis ex alio codice ponitur; inde enim Nersetis mens, dum unam Christi naturam diceret, evidenter patescit. Sic ergo in codice Vaticano Nerses: « Unam naturam in Christo dicimus, non per confusionem, ut Euthyches, sed juxta Cyrilum Alex. qui contra Nestorium in epistolis unam est esse incarnationi Verbi naturam (quod Cyrilii dictum diu et in Michaelis Byzantini epistola ventilatur). Pro una hypostasi quam vos (Graeci) dicitis, quod rectum est, et nos pariter profitemur, unum idemque a nobis affirmatur, cum unam naturam dicimus: quod nos haud heretico sensu dicere vel inde patet, quod cum ea de re verba facimus, haud in una natura subsistimus, sed ambarum proprietates ostendimus. Una, inquam, natura haud ob aliam causam a nobis dicitur, quam propter Verbi cum carne indivisibilem infefabilemque unionem. Intra et duas naturas dicere non recusamus, modo id haud juxta Nestorium dividendi capsam, sed contra Euthychem et Apollinarem ob confusionem vitandam dicatur. » Haec autem, ut puto, ostendunt, mentem sine dubio Nersetis orthodoxam suisse, sed tamen cum unam affirmaret naturam, a Syrorum locutione parum oppido discrepasse (4); cum autem duas, tunc demum catholicam quam reapse animo suo locebat sententiam apte, proprie, tu quoque significavisse. Quod vero in pastorali ante hos annos edita epistola p. 18, ait Nerses: *Unus Christus, et una ejus persona ex duabus unitis naturis*; nihil nos amplius desiderabimus, si certo addatur vel subintelligatur (cum Michaeli Constantinopolitano p. 333) *una Christi persona in duabus naturis, et duas habens naturas*: quanquam, ut semper dixi, de orthodoxa Nersetis mente dubitari nullo modo potest.

XIV. Atque hactenus Armeniorum cum Graecis concordia perducta olim fuit, his colloquiis scilicet conglutinata in Tarsensi autem concilio confirmata: quamquam mortuo paulo post Manuele Cæsare, turbatisque Coninnenæ familie rebus, concordia ejus levius aut nullus fructus exstitit. Cum Latinis autem Armenii libentius adhuc consenserent, oblata saepè per episcoporum regumque epistolas Romanis pontificibus obedientia; tum vero in Sisensi synodo anno 1307 celebrata, et in Adanensi an. 1310, quam utraque apud Galanum est; præcipue vero in alia apud Mansium Concil. t. XXV, p. 118 (anno 1342, sub Benedicto papa XII, et Mequinario patriarcha) numerosa synodo objectos sibi errores purgaverunt Armenii, et concordianum cum Ecclesia Romana professi sunt. Sed nihil æque Armeniorum causam definit, quam œcumenicum Florentinum consilium, in quo Armenii sapientissimum illud Eugenii IV constitutum amplexi sunt, eique subscripserunt, et observantiam debitam sponserunt: de quo sana constituta illud dicendum videtur, quod de Magni Leonis epistola Graeci Patres pronuntiaverunt, nempe fidei esse columnam, eni nisi Armenii nunquam nutabunt. Quippe ibi sanctæ necessariæque doctrinæ nihil deest, de duabus scilicet Christi naturis, de Spiritu sancti a Filio processione, de recipienda Chalcedonensi cunctisque a Papa confirmatis synodis, de sacramentis septem, de sancto oleo, de festis, de sacromissione calicis, de fidei Symboli Athanasiani, de Romanæ Sedis primatu, de dogmatibus in reconciliatione cum Graeca Ecclesia Florentiæ definitis: que fere omnia Nicolaus quoque papa IV, in epistola ad Haytonem Armeniorum regem antea tradiderat (5). Est igitur his regulis fideliter accurateque obediendum: nam quod attinget ad subtiles quasdam exquisitasque schismaticorum malorum vel infelicium temporum execrationes, ex quamvis a propriæ gentis amore atque a laudis orthodoxæ studio manant, ingenuoque et recto animo fiunt; attamen puritati ac securitati fidei catholicorum oppido prosunt; imo declarata iam dogmata quandoque obscurant, definitasque controversias rursus commovent: multoquo præstat errorem vel suspicionem erroris a veritate ac simplicitate catholicæ libero fidenterque secernere, ne tenebræ luci officiant, et ne incensus populus inter errorem et orthodoxyam levo fortasse discrimen intercedere putet.

(4) Michael patriarcha Syrus in fidei Confessione apud nos, p. 391 et 394: *Confitemur naturarum, ex quibus est Christus, incolorem esse differentiam. — Scimus et credimus ex duabus ipsum esse inconfuse, immutabiliter, inconvertibiliter. — Confitemur unam esse hypostasim, id est unam Christi naturam. Postremo hoc dictio videatur quidem personam cum natura confundere Syrus, nisi pag. præc. dicereatur ab eo Una hypostasis, et una natura, Christus*

natus. Denique ἀρετέον φύσεων φύσεωσιν post unionem dicit Armenius p. 320; Syrus autem post unionem similiter, p. 390, δυνατὸν εἰδέναι τὰ τῶν φύσεων γνωρίζειν. Num ergo Syri duas naturas verbis negabant, re coacti salvabantur? Certe et ipsi in clausula disputationis ad catholicam duarum naturarum sententiam videntur accedere.

(5) Apud Galanum t. I, p. 406.

ΘΕΩΡΙΑΝΟΥ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ

ΔΙΑΛΕΞΙΣ

ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΚΑΘΟΛΙΚΟΝ ΤΩΝ ΑΡΜΕΝΙΩΝ.

THEORIANI ORTHODOXI

DISPUTATIO

CUM ARMENIORUM CATHOLICO.

(Apud Ducaum *Supplm. Bibl. Patr.*, tom. I, p. 439. — Menenilis epistolam quae sequitur, cum propter defectum codicis Ducaeus omisisset, editit card. Angelo Mains in fronte secunda Theoriana Disputationis.)

*Eemplar regie sacreque epistolae ad Generalem
Armeniorum. Non immerito in hoc disputationis
libello collocatur, quandoquidem ex ejus conli-
nenzia, universi tractatus argumentum cognos-
citur.*

Manuel in Christo Deo fidelis rex Porphyrogenitus, a Deo coronatus, dominator, fortis, excelsus, semper augustus et imperator Romanorum Comnenus, reverendissimo et suum colendo Generali Armeniorum gratiam suam.

Cum mea maiestas sepe ex vestra relatione co-
guoverit laudabile studium volumque, quod de
orthodoxa Christianorum fide geritis; vosque adeo
(postquam audistis sancta Ecclesie adversus nos
criminationes, quarum causa vos siue suo ceu dis-
sidentes non retinet) paratos esse intellexerit ad
libenter excipendum de hac re sermonem, partes-
que vestras ad sanctissimam Ecclesiam transferen-
das; valde, inquam, sapientiam vestram commendo
alique excusor: cumque id negotium cum sanctissi-
mo patriarcha, et cum sacra divaque synodo
communicaverim, alacrem morigeruunque Ecclesia
universae coelum ad vos recipiendos esse comperi,
si vos tamen recte pieque credere palam consti-
rit. Quamobrem hunc meæ subditum majestati, ma-
gistrum ac philosophum Theorianum, ad reveren-
tiam vestram misi, una cum abbe Armeniaci
monasterii, quod est Philippopoli, Atmano, ut
vobis significent, quæ bac super re sanctissimæ
Ecclesie maiestatis meæ videntur. Licebit igitur

(1) Hæc Manue's epistola bis scribitur in Vaticano codice, nempe ante utriusque disputationis initium, cum paucissimis varietatibus, quas annotare præsumi operæ non erat. Reapse autem a Manuele imp. scripta fuit ante primam Theoriam cum Neronio disputationem; sed quia æque prodest illistrandæ secundæ, idcirco eam codicis scriptor utriusque præposuit. Erat autem hactenus inedita

***Ισοις θυσιώνοι καὶ θεού γράμματος κρός τὸν
Καθολικὸν Ἀρματίων. Κατέστρωται δὲ ἐπὶ τῷ
καρπόντι βιβλίῳ τῆς διαλέξεως οὐ μάτην δη-
λῶνται τῷδε ἐπὶ τῆς αὐτοῦ κεφαλήθεως ἢ τοῦ
τυμπανίου πολλούς φάλλους ὀκτώ (1).**

Ουγγαρίας εν τούτων οικείων πάντας (1).
Μανουήλ δὲ Χριστός τῷ Θεῷ πατέρες βασιλεὺς Ιωρ-
φαγήντης, θεοστάρχης, ἄντες χρειώδες, ὑψηλός, δεῖ
αἰγουστός καὶ αὐτοκράτωρ Τρωματῶν οἱ Κομνηνός,
τῷ τιμωρέατῷ καὶ εὐλαβεστάτῳ Καθολικῷ τῶν Ἀρ-
ιανῶν τὴν γάρον αὐτοῦ.

"Η βασιλεία μου πολλάκις (2) ἀναμαθοῦσε περ'"
ὅμων δτι ἀγαθός ζετεν δύμέτερος σκοπὸς καὶ τὸ
θελήμα περὶ τὴν τῶν Χριστιανῶν δρθεδόκην πίστιν,
καὶ δτι ἔτοιμοι ἔστε, ἀναδηλαχθέντες τὰ περὶ τῆς
Ἐκκλησίας ἁγίας αἰτιώμενα, δι' ἀπερ ω προσ-
δέχεται δμᾶς ως μή δμοφρονοῦντας αὐτῷ. ἀσμένως
ὑποδέξασθαι τὸ τοῦτο λόγον, καὶ θεῖναι τὸ μέρος
ὑμῶν μετά τῆς ἀγωτάτης Ἐκκλησίας, μεγάλως
ἐπήνεστ καὶ ἀπεδέξατο τὴν ὑμετέρων σύνεσιν· καὶ
κοινωσαριένη περὶ τούτου τῷ τε ἀγωτάτῳ πατριάρχῃ
καὶ τῇ Ιερᾷ καὶ θείᾳ συνδόμῳ, καὶ ἕταιρον εὐροῦσα
καὶ εὐπειθὲς τὸ μέρος διπάν τῆς ἀγωτάτης Ἐκκλη-
σίας πρὸς τὴν ὑμετέρων ὑπόδοχήν, εἰπερ δρδῶς ὑμῖς
καὶ εὐεσδῶς διαγνοῦντι φρονήσαντας, ἐπὶ τούτῳ τὸν
παρόντα λίζιον τῆς βασιλείας μου τὸν μαίστεωρα
Θεωριανὸν καὶ φιλόσοφον πρὸς τὴν ὑμετέρων εὐλά-
βειαν τὴν βασιλεία μου ἔκπεστειλε, σὺν ἀμα τῷ καθ-
ηγουμένῳ τῆς Ἀρμενικῆς μονῆς τῆς ἐν Φιλιππού-
πολει τῷ Ἀτμάνῳ, ἐφ' ὧ ἀπαγγεῖλαι σοι τὰ δοκοῦντα
περὶ τῆς τοιάυτης ὑποθέσεως τῇ τε ἀγωτάτῃ Ἐκ-

**hæc epistola ; etenim Leunclavius qui primam edit
disputatioem, nonnisi externam superscriptio-
ne in epistolæ habuit, ut infra dicam.**

(2) Innuit, ut puto, imperator varias ad Graecos
Nerseis epistolas de sua Ecclesiæ dogmatibus, quæ
Armenia ante hos annos sunt edite, a nobis au-
tcm Latine quoque edendæ sunt.

DISPUTATIO I.

χλησίᾳ καὶ τῇ βασιλείᾳ μου. Καὶ δύναται; ἡ ὑμετέρᾳ πάντοτες πιστεῦεις τοῖς παρ' αὐτῶν λαληθησομένοις: καλῶς γνώσκουσα, ὃς ἐάν οὕτω ποιῆσαι θελήσῃς, καὶ τῆς ὀρθοδόξου Χριστιανῶν μερίδος γενέσθαι καὶ τάξις, πρῶτα μὲν τῇ τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίᾳ τὴν ουτηρίαν τῶν ψυχῶν ὅμιλον προχειροτάτην καὶ έτοιμον εὑρίσκεται· ὃν τὶς γένοιτο ἀν τοῖς ὄρθως φρονήσται κρέττον καὶ τιμώτερον; εἰθ' οὖτος καὶ τῇ; χάριτος; τῆς βασιλείας μου πολλαπλῆς εὑμοιρῆσαι ὑμῖν γενήσεται ἐφ' οὓς ἀν αὐτῆς δεηθῆτε. Καλῶς ἔχε. Τῷ μηνὶ Νοεμβρίῳ Ινδικτῶνος τρίτης, δι' ἐρυθρῶν γραμμάτων τῆς βασιλικῆς χειρός. — Ἡ ἐπιγραφή· Βιριλικὸν εἰς τὸν τιμάτατον καὶ εὐλαβέστατον Καθολικὸν τῶν Ἀρμενίων (1).

ΔΙΑΛΕΞΙΣ.

Ἐν Ετεί ἀπὸ κτίσεως κάρσου, σχοντή, ἔτει δὲ εἰκοστῷ δρόῳ τῆς αὐτοκρατορίας τοῦ ἐν βασιλεῦσιν εὐσεβεστάτου καὶ φιλοχρίστου, καὶ θεοτάτου χυροῦ Μανουὴλ, τοῦ Πορφυρογεννήτου καὶ Κομνηνοῦ, Ινδικτῶνος τρίτης, κατὰ τὴν δεκάτην πάμπτην τοῦ Μελιού μηνὸς· κατελάθομεν σὺν Θεῷ τῶν Ρωμαίων πολιά· καὶ χαιρετίσαντες τὸν καθολικὸν τῶν Ἀρμενίων, κύριον Νορσέτιν, ἐκ τοῦ μέρους τοῦ κρατους καὶ ἀγίου ἡμῶν βασιλέως, θεόντα καμεν αὐτῷ οὐ πρὸς αὐτὸν βασιλικὸν θεὸν γράμμα, ἀναδιδόντες αὐτὸν καὶ τὸ ἀγαθὸν θελῆμα, δὲ πρὸς αὐτὸν κακητεῖς ὁ κρατεῖς καὶ ἄγιος ἡμῶν βασιλεὺς· καὶ δι' οὐδὲν ἀφέσεως ἔχων πλειστῆς τὴν αὐτοῦ, καὶ τῶν θεοῦ αὐτὸν, πρὸς τὴν ἀγίαν καθολικὴν καὶ ἀποστολὴν Ἐκκλησίαν ἵνωσιν, ἀκαπέστειλεν ἡμᾶς τοὺς Λευχίστους δούλους αὐτοῦ, διὰ τοσούτου μακροῦ διαστήματος, καὶ οὕτω σκληρός ὅδος, πρὸς τὴν μεγάλην ἀγιωσύνην σου. Τούτων κατήχος γεγονὼς δικαίωμα, ἐφη πρὸς ἡμᾶς·

Ἐδχαριστοῦμεν τῷ βασιλεῖ τῷ ἀγίῳ, διὶ προκείται· καὶ ἡμῶν, τῶν ἀλαχίστων εὐχετῶν τῆς ἀγίας αὐτοῦ βασιλείας· καὶ διὶ τῆς οἰκουμένης ἀπάστολον τὰς φρονεῖδας, εἰδὲν ἡμῶν ἐπειλάθετο.

Τῇ ἱκανότερον μετακαλεσόμενος ἡμᾶς, εἰπεν ἡμῖν· Ἀναγνοῦς τὸ πρὸς ἡμὲν ἡμέραν βασιλικὸν καὶ θεὸν γράμμα τοῦ θεοπροδόχου, καὶ θεοτεφοῦς, καὶ εὐσεβεστάτου βασιλέως, ἀνέμαθον τὸ θελῆμα αὐτοῦ, καὶ τῆς ἀγίας τῶν Ρωμαίων Ἐκκλησίας, διὶ ἐάν θελήσωμεν διαφθόρωσθαι τὰ περὶ τὴν ὀρθοδόξον πίστιν ἀράμετα ἡμῶν· ἔτοιμος ἔχει δὲ τὸ ἀγίον βασιλεῖον, καὶ τὴν ἀγίαν καθολικὴν καὶ ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν, παραδέξασθαι ἡμᾶς, ὡς ἀδελφούς. Βουλόμεθα σύν ἀναδιδοχήνας, τίνα εἰσὶν, διημέτεροι εἰς τὴν πίστιν παραστατικόμενοι· καὶ εἰ ἐλεγχόμενοι κανονικῶς μετὰ γραφῶν ἀποδείξεων καὶ εὐλόγως, προθύμως δεξύμεθα τὴν διόρθωσιν.

Ο ΘΕΟΡ. Παρακαλῶ τὴν μεγάλην ἀγιωσύνην σου, ἀλλισθαίς τὸν ἡμέτερον λόγον μετὰ τῆς ἐμφύτου

(1) Hæc superscriptio, βασιλικὸν, etc., legitur etiam initio disputationis prioris in editione Leunclavii et sequentibus. Cur id, inquam? Quia Leunclavius codex acephalus erat, ita ut ei decesset Manuelis epistola, cuius hæc tantummodo extremitas (quæ est superscriptio) superfuerat. Leunclavius autem, de-

sapientiae vestrae ad eum verbis adhibere, quæ praedicti homines apud vos facient. Certe hoc vobis persuasum esse cupio, quod neque si ita egeritis, atque orthodoxis Christianorum partibus classique accesseritis, primum quidem miserante Deo salutem animarum vestiarum tute ac facile nanciscemini, (qua quidam recte sentientibus melius pretiosius re accidere potest?) deinde meæ quoque majestatis gratiam plurimam ad omnia quæ postulabilitis consequemini. Vale. Mense Novembri, indictione tertia. Scripta rubris litteris manu regia. Superscriptio: Regia epistola ad reverendissimum suumque conlendum Generalem Armeniorum.

DISPUTATIO.

B

Anno ab orbe condito 6678 (2), imperii piiissimi et Christiani, et divinitus coronati domini Manue- lis, in porphyra natu, Comneni, vicesimo octavo; indictione testia, die 15 measis Maii, adjuvante nos Deo, limites Romanorum attigimus. Cumque generali Armeniorum, domino Norsesi, præpotentis et sancti imperatoris nostri nomine salutem dixisse- mus: datas ad ipsam imperatorias sacras litteras ei reddidimus, exposita simul benigna voluntate, quam erga ipsum præpotens et sanctus imperator noster gereret; et quod maximo desiderio tam ipsius quam subditorum ejus unionem cum sancta universali et apostolica Ecclesia expetens, nos minimos seruos suos tam longe locorum ex inter- vallo; et adeo duro iunctore, ad insiguum ipsius sanctitatem ablegasset. Ea cum generalis audisset, hæc ad nos locutus est:

Agimus imperatori sancto gratias; quod et no- stra curas gerat, minimorum ex illis qui pro sancto Iohannes imperio preces fundunt; et quod orbis uni- versi curas sustinens, nostri quoque non sit oblitus.

Postridie nobis accessum, dixit: Posteaquam datos ad me imperatorias et sacras ordinati coronatique divinitus, et piiissimi imperatoris litteras perlegi; tam ipsius quam sancte Romanorum Ecclesiae vo- luntatem perspexi: quod videlicet, si nostros circa finem orthodoxam errores corrigere velimus para- tus sit et sanctus imperator, et sancta generalis ac apostolica Ecclesia, nos tanquam fratres recipere. Volumus ergo doceri, quænam illa sint, in quibus nos adversus fidem aberremus: ac si quidem ex instituto canonum per sacrarum litterarum, et consentaneas demonstrationes convicti fuerimus, emendationem illam alacriter acceptabimus.

THEORIANUS. Obsecro eximiam illam sancti- tatem tuam, ut orationem nostram cum insita sibi

fectu non agnito, rem ridiculam fecit, dum hanc extremani lacunam quasi titulum editionis suæ posuit, cum reapse epistola regia apud eum nulla sit.

(2) Christi 1170.

mansuetudine excipiat; nec graves ac molestas sibi nostras interrogations ducat. Esto autem constitutum inter nos, velut ex stipulatu et promisso partis utriusque, ut si quid audiverimus, quod adversari recte sententiae videatur; non continuo pronuntiemus, id haereticum esse: sed diligenter interrogemus, ac eradiamur de vocis cuiusque significato, et illius mente, qui ea sit usus. Cavendum quoque nobis a ruditate interpretis, qui non solum grammaticam non novit, sed ne solitam quidem orationem Graecam recte tenet: ne ipsius ignorantia vel lapsus nobis imputetur.

GEN. Recte als: ita fiat.

THEOR. Misit epistolam ad praepotentem et sanctum Imperatorem eximia sanctitas tua, qua de quibusdam fidei capitibus, et consuetudinibus ecclesiasticis, tractat. Itaque sanctitatem tuam eximiām interrogō, itane sentiat, ut in ea perscriptum est; an aliquid eorum, quae in illa perscripta sunt, nullius momenti ducat?

GEN. Ita tunc sentiebam, et ita sentio, sicut in ea perscripta.

THEOR. Quas synodos recipis?

GEN. Nicenam sanctorum 318 Patrum: Constantinopolitanam, sanctorum et instinctu divino gubernatorum 150 Patrum; et Ephesinam, sanctorum 200 Patrum, in qua Nestorius ab officio removens fuit.

THEOR. Quorum doctorum scripta et doctrinas approbas?

GEN. Magni illius Athanasii, sancti Gregorii Theologi, Basiliī Magni, sancti Gregorii Nysseni, sancti Joannis Chrysostomi, sancti Ephraemi, sancti Cyrilli Alexandrinī antistitis, et multorum aliorum.

THEOR. Ergo lectionem epistolæ tuæ inchoemus, et capitum in ea comprehensorum mentem fraterno consideremus; an predictos divos Patres et sanctas synodos sequantur.

GEN. Recte dicens; ita fiat.

Tum perlegentes, ad eum locum venimus, ubi scriptum erat: Dicimus in Christo naturam unam esse, non secundum Eutychem confundentes; nec secundum Apollinarium detrahentes: sed secundum Alexandrinum antistitem Cyrilum, in orthodoxia, quae in libro contra Nestorium scripsit, unam esse naturam Sermonis incarnatam.

THEOR. Sanctus Cyrilus non dixit unam in Christo naturam nec unam Christi naturam; sed unam naturam Sermonis; ac deinde subiecti, incarnata. Tua vero sanctitas nescio quo pacto incogitante et libere naturam unam in Christo dixit. Ac miror equidem, cur vocem a sancto viro positam mutare sit ausa.

GEN. Non mutavi. Nam idem significat natura Christi, et natura Sermonis incarnata.

THEOR. Non idem significat, absit! nam Christi nomen, utrumque conjunctum significat. Denique simul et hominem: propterea dicimus, Sermon caro

A αὐτῇ πρατητος, καὶ μὴ φορτικάς ἡγεσθαι τὰς ἐρωτήσεις ἡμῶν. "Εστω δὲ ἡμῖν ὡς ἐξ ἐπερωτήσεως καὶ διδογίας ἀμφοτέρων, διαν ἀκόσμωμέν τι οὐκ ὄρθις εἶναι ἀννοίας εἰναι δοκοῦν, μηδεύθεν ἀποφανεῖσθαι, διτούτῳ αἰρετικόν ἔστιν, ἀλλ' ἐρωτᾶν ἐκπλῶς, καὶ διδάσκεσθαι τὴν σημασίαν τῆς λέξεως, καὶ τὸν νοῦν τοῦ χρωμένου αὐτῆς. Παραφυλάττεσθαι δὲ δεῖ ἡμᾶς; καὶ τὴν ἀγροτικάν τοῦ ἐμπηγέως, δις οὐ μόνον διτούτῳ αἰρετικήν οὐκ οἴδεν, ἀλλ' οὐδὲ τὴν Ἐληνίδα πεζήν διάλεκτον καλῶς ἐξηπίσταται· μη πικτὸν ἀκείνου ἀγνόημα, ή διλογίημα, ἥματερον λογισθῆ.

Ο ΚΑΘ. Εὖ λέγεις· οὕτω γενέσθω.

Ο ΘΕΩΡ. Ἀπέστειλεν δὲ μεγάλη μητρώσυνη οὐ πέρι τῶν κραταίδων καὶ ἄγιον ἡμῶν βασιλέων ἐπιστολὴν, ή διαλαμβάνει περὶ τινῶν κεφαλαίων τῆς πίστεως καὶ θῶν ἐκκλησιαστικῶν. Ἐρωτῶ οὖν τὴν μεγάλην ἀγιωτάνην σου, εἰ οὕτω φρονεῖς, ὡς ἐν αὐτῇ γέγραπται, ή τι τῶν ἐν αὐτῇ γεγραμμένων ἀθετεῖ.

Ο ΚΑΘ. Οὕτως ἀφρόνουν, καὶ οὕτω φρονῶ, ὡς ἐν αὐτῇ ἔγραψα.

Ο ΘΕΩΡ. Ποιας συνόδους δέχῃ;

Ο ΚΑΘ. Τὴν ἐν Νικαίᾳ τῶν τετρακοσίων Πατέρων: καὶ τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει τῶν ρυμανίων Πατέρων καὶ τὴν ἐν Ἐφέσῳ σ' ἄγιων Πατέρων, ἐν δὲ Νεστόριος καθηρίθη.

Ο ΘΕΩΡ. Ποιῶν διδασκάλων στέργεις τὰς γραφὰς καὶ διδασκαλίας;

Ο ΚΑΘ. Τοῦ μεγάλου Ἀθανασίου, τοῦ ἀγίου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, τοῦ μεγάλου Βασιλείου, τοῦ ἀγίου Γρηγορίου Νύσσης, τοῦ ἀγίου Ιωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, τοῦ ἀγίου Ἐφραίμ, τοῦ ἀγίου Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας, καὶ διλῶν πολλῶν.

Ο ΘΕΩΡ. Ἀρχιμέθα λοιπὸν τῆς ἀναγνώσεως τῆς στοιχείας, καὶ σκεψώμεθα ἀδελφικῶς τῶν ἐν αὐτῇ κεφαλαίων τὸν νοῦν, εἰ τοῖς προρήθεισι θείοις Πατέραις, καὶ ταῖς ἀγίαις συνόδοις ἐπεται.

Ο ΚΑΘ. Εὖ λέγεις· οὕτω γενέσθω.

Καὶ ἀναγνόντες, διθύομεν εἰς τὸν τόπον, οὗ δὴ γεγραμμένον· Λέγομεν μίαν φύσιν εἰς τὸν Χριστὸν, οὐ κατὰ τὸν Εὐτυχέα συγχέοντες, οὐτε κατὰ τὸν Ἀπολινάριον ἐλαττούντες, ἀλλὰ κατὰ Κύριλλον τὸν Ἀλεξανδρείας ἐν ὀρθοδοξίᾳ, ἀπινά έγραψεν ἐν τῇ βίβλῳ αὐτοῦ κατὰ Νεστορίου, διτούτῳ η φύσις τοῦ Λόγου σεσαρκωμένη.

Ο ΘΕΩΡ. Ο ζῆτος Κύριλλος, οὐκ εἶπε μίαν φύσιν εἰς τὸν Χριστὸν, οὐτε μίαν φύσιν τοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ μίαν φύσιν τοῦ Λόγου, καὶ τότε ἐπήγαγε, τὸ, σεσαρκωμένην. "Η δὲ ἀγιωτάνη σου οὐκ οἴδε δύως ἀπεριμερίψιν; καὶ ἀδεῶς εἶπε μίαν φύσιν εἰς τὸν Χριστὸν. Καὶ ουσιάζω, πῶς ἐτόλμητον ἐναλλαγὴν ποιῆσαι τῆς περὶ τῷ ἀγίῳ τεθείσης λέξεως.

Ο ΚΑΘ. Οὕτω διλατά. Ταῦτον γάρ σημαίνει φύσις Χριστοῦ καὶ φύσις τοῦ Λόγου σεσαρκωμένη.

Ο ΘΕΩΡ. Οὕτω σημαίνει ταῦτον μὴ γένοιτο! τὸ γάρ Χριστὸς οὐκομα, κυρίως τὸ συναμφότερον δηλοῖ, Θεὸν διτοῦ καὶ ἀνθρώπου· διτοῦ, Ο Λόγος, σύριξ ἐγένετο,

μέτρουν· δοκιμάζεται οὐκέτι ζητεῖτο, οὐκέτι λέγομεν. Αἴτιον δὲ καὶ ἐκ τοῦ μηδένα τῶν ἀγίων εἰπεῖν μίαν φύσιν τοῦ Χριστοῦ. Μίαν δὲ φύσιν τοῦ Λόγου, διεύθυντος Κύριλλος, καὶ τρίτην διάγονον θεονότητας εἶπεν. Όταν γάρ λέγωμεν μίαν φύσιν τοῦ Λόγου, τὴν θείαν φύσιν σημαίνει τοῦ Λόγου· οὐταν δὲ προσθέτουν τὸ σαστρωμένην, καθώς διάγονος Κύριλλος τρίτην Σούκεντον ἐν τῇ δευτέρᾳ ἀπίστολῇ· σύμπαξε δέ λόγος τῆς μετὰ στοχής οἰκονομίας εἰσφέρεται.

Ο ΚΑΘ. Καὶ τις τῶν ἀγίων μετὰ τὴν Ενωσιν τοῦτο διαφέρειν εἰπεν;

Ο ΘΕΟΡ. Πάντες, ὅνδιν τὰ δύναματα ἀπηρίθητος.

Ο ΚΑΘ. Ακίνον ἡμῖν ἔνα τούτων, καὶ ἀρχεῖ τὴν δύναμην διάρτεις τῶν ἀγίων λέγει, πάντες λέγουσιν, ὃς ἐξ ἴδιας τοῦ θείου Πνεύματος ἐμπνεύμενοι.

Ο ΘΕΟΡ. Οὐχ ἔνα μόνον, ἀλλὰ σὺν Θεῷ πάντας, ὃς δικαίων δύναματα εἰρηκας. Μόνον μὴ ἐκκακήσῃς ἀκούειν, καὶ πάντων παραγάγω τὰς μαρτυρίας.

Ο ΚΑΘ. Διὰ τοῦτο συνηθροίσθημεν, ἔνα τὸ ἀληθινὸν εὑρεψεν· καὶ οὐ δεῖ ἡμᾶς ἐκκακεῖν ἐν τοῖς τοιεύτοις.

Ο ΘΕΟΡ. Πρὸ τῆς τῶν χρήσεων παρεισφορᾶς, ἀνεγκαίνοντες εἰμιστεῖν, τί εἰστιν οὐσία, καὶ τί εἰστι φύσις, τί τε ὑπόστασις, καὶ τί πρόσωπον. Διὰ τοιούτων, πιὸς ταῦτα ἐκδίχη; ὡς οἱ ἔξι, ή ὡς ἡ τῆς Ἐκκλησίας διδάσκαλοι διωρίσαντο;

Ο ΚΑΘ. Ήμεῖς καὶ τῶν ἀμφοτέρων τοὺς δριτοὺς τοὺς περὶ τῶν προκειμένων γινώσκομεν, καὶ πρὸς τὸ εὐθὺ τῶν τῆς εὐσεβείας δογμάτων ἐπιστημονικῶς διευθύνομεν.

Ο ΘΕΟΡ. Ἔγω πλείστην ἐν τούτοις διαφορὴν τῶν ἔξι πρὸς τοὺς διδασκάλους τῆς Ἐκκλησίας ἔρω. Οἱ γάρ ἔξι σοφοὶ τὸ διτομον, ήτοι τὴν ὑπόστασιν, καὶ τὸ ἐν τῷ ἀριθμῷ, οὐσίαν ὀρίζονται· ὑπὲρ οἱ θεοὶ Πατέρες οὐ παραδέχονται. Οὐσίαν γάρ οἱ θεοφόροι Πατέρες καὶ φύσιν τὰ καθόλου λέγουσιν, ἔπινα οἱ ἔξι εἶδος ὠνόμασαν. Διὸ ἐπὶ τῆς ἀγίας Τριάδος μίαν φύσιν καὶ μίαν οὐσίαν ἐδογμάτισαν, ὑποστάσεις δὲ τρεῖς· ὡς τῆς φύσεως· καὶ τῆς οὐσίας πολλὰς ὑποστάσεις περιεχούσης· ἀμέλει καὶ ἡ τῶν ἀνθρώπων φύσις μία οὐσία, ἀπέτρους ἔχει τὰς ὑποστάσεις, οἷον Πέτρον, καὶ Παῦλον, καὶ πάντας τοὺς κατὰ μέρος ἀνθρώπους. Ο δὲ Ἀριστοτέλης τὸ διτομον καὶ τὸ ἐν τῷ ἀριθμῷ, ήτοι τὴν ὑπόστασιν, κυρίως οὐσίαν ὄρισατο, εἰτε φάσκων· Οὐσία δὲ ἐστιν ἡ κυρωτάτη, καὶ πρώτως, καὶ μάλιστα λεγομένη, ἡ μήτε καθ' ὑποκειμένου τινὸς λέγεται. μήτε ἐν ὑποκειμένῳ τινὶ ἐστιν, οἷον διτις ἀνθρώπος, ἡ δις; ἵπτος; Πῶς οὖν τοὺς θύραθεν τῆς ἡμετέρας αὐλῆς, καὶ τοὺς διδασκάλους ἡμῶν εἰς ἐν κατέ τοῦτο συνεγαγένει δυνατόν εστι· τοὺς μὲν τὸ καθόλου, τοὺς δὲ τὸ καθέκαστον, οὐσίαν καὶ φύσιν ὀρισμένους;

Ο ΚΑΘ. Καὶ ημεῖς τὴν οὐσίαν καὶ τὴν φύσιν

A factus est. At vero, Christus caro factus, non dicimus. Idem et inde patet, quod nemo sanctorum unam Christi naturam dicat. Unam vero naturam Sermonis, tamen sanctus Cyrilus, tam saeculus Athanasius ante ipsum dicit. Quippe cum dicimus unam naturam Sermonis, divinam hoc Filii naturam significat: cum vero adjicimus, incarnatam, sicuti sanctus Cyrilus in secunda ad Successum epistola fecit; tota ratio administrationis cum carne comprehenditur.

GEN. Et quis sanctorum hominum post unionem hoc expresse dixit?

THEOR. Omnes quorum nomina supra recensuerunt.

GEN. Ostende nobis unum ex eis, et satis erit: nam quod ab uno sanctorum dicitur, ab omnibus dicitur: quod omnes ab uno divino Spiritu affliti fuerint.

THEOR. Non unum duvataxat ostendam, sed universos, adjuvante Deo, quos nominatum supra commemorasti. Saltem auscultando ne defatigeris, et omnium tibi testimonia proferam.

GEN. Propterea convenimus, ut veritatem inveneriamus: nec in hujusmodi negotiis desatigari debemus.

THEOR. Antequam ipsa dicta proferamus, necessarium arbitror, ut quid essentia vel substantia sit, quid natura, quid hypostasis, quid persona, dicatur. Propterea te interrogo, quomodo haec accipiatis? num ut exteri scriptores, an uti doctores Ecclesiae definierunt?

GEN. Nos amborum de vocibus hisce propositis nūtiones novimus, et eas ad rectitudinem dogmaticum pietatis scienter dirigimus.

THEOR. Ego plurimum in his extraneis ab Ecclesiæ doctoribus dissidere video. Nam illi eruditissimi homines exteri individuum, sive hypostasin, et unum numero, substantiam definiri; quod sane divini Patres non admittunt. Quippe Patres illi gubernati divinitus, substantiam et naturam esse universalia dicunt, quæ scriptores exteri speciem vocarunt. Quapropter in sacrosancta Trinitate naturam unam et unam substantiam, hypostases vero tres, tradiderunt: natura nimirum et substantia plures hypostases continent: et hominum quidem certe natura cum una sit, infinitas habet hypostases; puta Petrum et Paulum, et homines sigillatim universos. Aristoteles autem individuum, et unum numero, sive hypostasin, proprie substantiam definiuit, his verbis usus: Substantia, quæ propriissime, primumque ac maxime sic dicitur, est quæ neque de subjecto quodam dicitur, nec in aliquo subjecto est, velut hic homo, vel hic equus. Quo igitur pacto fieri potest ut alieni ab ovi nostro cum doctoribus nostris hac in parte concilientur, cum hi substantiam et naturam universale quiddam, illi singulare definiant?

GEN. Nos quoque substantiam et naturam de

universalibus ac ripimus, personam vero et hypo-
stasis de singularibus.

THEOR. Macte animo, beatissime Pater, ob
hanc satisfactionem : qui et hac in parte cum
sanctis Patribus consentis. Quid igitur ? horumne
finitiones ac declarationem exponemus, an solum
hoc nobis sufficiet, quod substantia et natura
quiddam universale sint; hypostasis et persona,
singularē?

GEN. Si tibi molestum non erit exponere, lubens
equidem audiam.

THEOR. Nihil ego meum proferam, sed quidquid
ipsa nos Ecclesiae lumina docuerunt.

GEN. Idem et ipse cognoscere gestio, quid nimi-
rum Ecclesiae doctores tradiderunt.

THEOR. Sancti Patres illa substantiam definie-
runt : Substantia primum et proprie est, quidquid
per se subsistit, nec esse suum habet in alio. Quid
autem id quod per se subsistit? quod per se est,
ac non propter aliud, vel in alio suum esse habet;
hoc est quod non eget alterius alicuius extra se ad
hoc ut existat, quale quiddam est color, pata
niger aut albus : quae per se nequeunt existere
sine corpore quod ea recipiat, ac propriece co-
lorem non dicimus esse substantiam. Ipsum vero
corpus, cui color inest, ad hoc coloris haud indi-
get, ut corpus sit. Imo mutatis coloribus, ipsum
non mutatur. Nam ex albo nigrum fit, ex nigro
flavum, aliquove colorem induit; ipsum vero sem-
per id, quod est, manet. Itaque propter corpus
color est, ut id colore tingat, non autem corpus
propter colorem, sed ex seipso. Color itidem in
corpore suum habet, corpus autem non in
colore, sed in seipso existit. Eam ob rem corpus
substantiam vocamus, cum per seipsum subsistat,
et in seipso, non in alio suum esse habeat. Quid-
quid ergo per se subsistit, et in seipso, non in alio
existit, est substantia. Sunt autem haec vel ex
materie, vel experientia materiei. Materialia sunt,
terra, aqua, aer, ignis : et res ex his compositae,
lapis, arbor, corpus animatum. Expertia materiei,
anima ratione praedita, angelus. Hæc igitur,
ut modo aiebam, substantia dicuntur. Quippe
Deus ultrasubstantialis est, supra omnem pos-
itus essentialiam, et si quid his etiam ulterius. D
Atque hoc modo jam cogitum habemus, quid sub-
stantia sit. Natura vero, est horum cuiusque, jam
recensitorum, motus et quietis principium, quatenus
in ipsis primis existit, non secundum accidens.
Verbi gratia, terra quidem movetur, quatenus ger-
mina product, et fetus, omninoque alteratur qua-
tenus secundum hæc ipsa in id mutantur, sed eadem
quiesscit, quod ad transitionem de loco ad locum
attinet, omnino immobilis et itineris expers. Itaque
motus et quietis hujusmodi principium, quod terræ
substantialiter inest, nec ex causa quadam access-
it, naturam vocamus. Ipsum vero naturæ nomen
ab nascendo factum est, id est ab existendo. Quo sit,
ut substantiae naturæque nomen id est significet:

Α ἐπὶ τῶν καθόλου λαμβάνομεν, τὸ δὲ πρόσωπον καὶ
τὴν ὑπόστασιν, ἐπὶ τῶν κατὰ μέρος.

Ο ΘΕΩΡ. Ενγέ σοι τῆς ἀπολογίας, μακαρεῖ-
ται Πάτερ· σύμφρων καὶ τεύτης τοῖς ἀγίοις Πα-
τέρας τυγχάνεις. Τί οὖν ; τούτων εἰπώμεν τοὺς
δρους καὶ τὴν ἔρμηνεαν ; ή τούτη μόνη ἀρκοῦμεθα.
δις ή οὐσία καὶ η φύσις καθόλου ἔστιν· ή δὲ ὑπό-
στασις καὶ τὸ πρόσωπον, καθέκειτον;

Ο ΚΑΘ. Εἰς τοις φορτικὸν οὐκ ἔστι λέγειν, ξὺν
ἡδῶς ἀκούσομαι.

Ο ΘΕΩΡ. Ἐγὼ δὲ μὲν οὐδὲν ἔρω, ἀλλ' ὅπερ
οἱ τῆς Ἑκκλησίας φωστῆρες ἡμᾶς ἴξεπαθευσαν.

Ο ΚΑΘ. Κάγω τοῦτο ἐπιθυμῶ μαθεῖν, εἰς τοιν,
ὅπερ οἱ τῆς Ἑκκλησίας εἰπον διδάσκαλοι.

Ο ΘΕΩΡ. Οἱ δύοι Πατέρες τὴν οὐσίαν οὗτως ἀρ-
ιστον. Οὐσία ἔστι πρώτως τε καὶ κυρίως, πᾶν
ὅπερ αὐθυπόστατον ὑπάρχει, καὶ μή ἐν ἄτέρῳ
ἔχει τὸ ἔνει. Τί δὲ τοιν αὐθυπόστατον ; δὲ καθ'
ἔστιν ἔστι, καὶ οὐδὲ δι' ἄλλο, οὐτε ἐν ἄτέρῳ ἔχει τὸ
ἔνει· τούτοτεν, δημήτριος τινὸς ἄλλου ἔνειον
εὐτοι εἰς τὸ ὑπάρχειν οἴον τι λέγω τὸ χρῶμα.
τούτοτεν τὸ λευκὸν καὶ τὸ μέλαν· καὶ τὰ τοιαῦτα
οὐ δύνανται καθ' ἔστιν εἶναι, χωρὶς σώματος τοῦ
δεχομένου αὐτά· καὶ διὰ τοῦτο οὐδὲ οὐσίαν λέγομεν
εἶναι τὸ χρῶμα. Τὸ δὲ σῶμα αὐτὸν, ἐν τῷ ἔστι τὸ
χρῶμα, οὐ δέσται τοῦ χρωμάτος, εἰς τὸ εἶναι σῶμα·
ἄμειλει καὶ τῶν χρωμάτων ἀλλασσομένων, αὐτὸν
οὐκ ἀλλάσσεται· καὶ γάρ ἐκ λευκοῦ γίνεται μέλαν,
καὶ ἐκ μέλανος ἔνθιδε, ή ἕτερον χρῶμα μεταμορ-
φεται· αὐτὸν δὲ μένει, ὅπερ ἔστιν, δέ. "Εστιν οὖν
τὸ μὲν χρῶμα διὰ τὸ σῶμα ἵνα χρῶγῇ αὐτόν τὸ δὲ
σῶμα οὐ διὸ τὸ χρῶμα, ἀλλὰ διὸ ἔστιν· καὶ τὸ
μὲν χρῶμα ἐν τῷ σώματι ἔχει τὸ εἶναι· τὸ δὲ
σῶμα οὐκ ἐν τῷ χρωμάτῃ, ἀλλ' ἐν ἔστιν ἔχει
τὸ εἶναι. Διὰ τοῦτο οὖν τὸ σῶμα οὐσίαν καλοῦ-
μεν, ἐπειδὴ αὐθυπόστατόν ἔστι, καὶ ἐν ἔστιν, οὐκ
ἐν ἄτέρῳ ἔχει τὸ εἶναι. Οὐκοῦν πᾶν ὅπερ αὐθ-
υπόστατόν τε ὑπάρχει, καὶ ἐν ἔστιν, καὶ μή ἐν
ἄτέρῳ ὑπάρχει, οὐσία. "Εστιν δὲ ταῦτα ή ὄλικά,
ή δύσλα, ὄλικά μὲν, γῆ, ὄδωρ, ἀήρ, πῦρ, καὶ τὰ ἐκ
τούτων συνθέντα, λίθος, φυτόν, ἐμψυχὸν σῶμα· ἀλλα
δὲ, φυχὴ λογικὴ, ἀγγελος. Τάντα μὲν οὖν, ὡς Ἰφην,
οὐσία καλοῦνται. Ό γάρ Θεός, ὑπερούσιος, ὑπερέκεινα
πάσις οὐσίας, καὶ εἰ τι τούτων πορθετέρω ὑπάρχει.
Τί μὲν οὖν ἔστιν οὐσία, ἔχομεν ἐγνωσμένον. Φύσις δὲ
ἔστιν ἀρχὴ τῆς ἐκάστου τῶν ἀπηριθμημένων τούτων
κινήσεως τε καὶ ἡρεμίας, ἐν οἷς πρώτως αὐτοῖς
ὑπάρχει, καὶ οὐ κατὰ συμβολῆκός. Οἱόν τι λέγω· ή
γῆ κινεῖται μὲν, κατὰ τὸ βλαστάνειν, καὶ ζωογονεῖν,
καὶ τὸ δλον ἀλλοιοῦσθαι, κατὰ ταῦτα αὐτὰ εἰς αὐτὸν
μεταβαλλούμενη· ἡρεμεῖ δὲ κατὰ τὴν ἀπὸ τόπου εἰς
τόπον μετάβασιν, ἀκίνητος οὐσία παντελῶς καὶ ἀπό-
ρευτος. Τὴν οὖν ἀρχὴν τῆς τοιαύτης ἡρεμίας τε καὶ
κινήσεως, οὐσιώδες τῇ γῇ ἐνυπάρχουσαν, οὐκ
τίνος δὲ αἰτίας αὐτῇ γενομένην, φύσιν καλοῦμεν.
Πλαρχήται δὲ αὐτὸν τὸ δόνομα τῆς φύσεως περὶ τὸ
πεφυκέναι, τούτοτεν ὑπάρχειν. "Ωστε τὸ αὐτὸν στ-
ματιν τὸ δόνομα τῆς οὐσίας καὶ τῆς φύσεως· τὸ μὲν

παρὰ τὸ εἶναι, τὸ δὲ παρὰ τὸ πεφυκέναι. Ἀμφότερα δὲ δηλοῦσι τὴν ὑπάρξιν. Οὐ μόνον δὲ ὄντας, ἀλλὰ καὶ πράγματα ταυτὸν ἔστιν ἡ οὐσία καὶ φύσις, ή δὲ τὸ τῆτον. Οὐ γάρ τὴν κίνησιν αὐτὴν καὶ τὴν ἡρμήνειαν τῶν πραγμάτων φύσιν εἰρήκαμεν, ἀλλὰ τὴν ἀρχὴν, ταύτην τὴν αἰτίαν, καθ' ἣν οὐ κατὰ συμβεβηκός, ἀλλ' οὐσιῶδῶς αἱ οὐσίαι κινοῦνται καὶ ἡρμοῦνται. Ὑπόστασις δὲ ἔστιν πρᾶγμα ὑφεστώς τε καὶ οὐσιῶδες, ἐν τῷ τὸν συμβεβηκότων ἀνθροισμα, ὡς ἐν ἐνὶ ὑποκειμένῳ, πράγματι καὶ ἐνεργείᾳ ὑφεστηκεν. Ἐστιν οὖν ἡ οὐσία αὐτὸν τὸ δὲ πρᾶγμα, ἡ δὲ ὑπόστασις καὶ αὐτὸν τὸ δὲ, καὶ τὰ τούτων, ὡς κατὰ συμβεβηκός, ἐπιθεωρούμενα. Πρόσωπον δὲ ἔστιν, δὲ διὰ τῶν οἰκείων ἐνεργημάτων τε καὶ ιδιωμάτων ἀριθμὸν καὶ περιουσιμένη τῶν διοφυῶν αὐτοῦ παρέχεται τὴν ἐμφάνειαν. Οὐδον Μιχαὴλ ὁ ἀρχάγγελος, διε τῷ εἰκόνῃ διεκρίνετο περὶ τοῦ Μωϋσέως σώματος, καὶ ὅτα τὰ; θεῖας ἔκεινας προφήτεις ἐνέπτησε τῷ Δανιήλ, ἐν πρόσωπον ἀποκεκριμένον τῶν λοιπῶν ἀγγέλων ὃντα ἡμῖν ἐδείκνυν. Ἡ οὖν διὰ τῆς ἐνεργείας ἐγνωμόνη τινὸς ἡμῖν γνῶσι; πρόσωπον τούτο αὐτὸν τὸ ἐνεργοῦν καλεῖν ἡμᾶς ἐκδιδάσκει. Καὶ τούτο ἐκ τῆς κατ' εἰσθησιν γνῶσεως; ἐπὶ τὴν κατ' ἐννοιαν μετήχη τὸ δυνομα. Ἐπειδὴ γάρ τοὺς καθ' ἔκαστον ἀνθρώπους ἐκ τῆς ἐπιζεινομένης ἔκάστωπι ιδέας τῶν προτότων τῶν λοιπῶν ἀνθρώπων διακρίνομεν, κατὰ τὴν ἐπιβολὴν τῆς ὥρασεως· τούτου χάριν καὶ τὸ δι' οἰκείων ἐνεργειῶν τε καὶ ιδιοτήτων τῶν διοφυτῶν διαιρούμενον πρόσωπον ἐκαλέσαμεν. Καὶ αὕτη μὲν ἡ τὸ πρόσωπον ὑπογραφή· δοκεῖ δὲ πῶς ταυτὸν ημαίνειν τῇ ὑπόστασι, ἡ μικρὸν, ἡ οὐδὲν διαλλάτεται. Τούτου πρεσβυτηρισμένου ἡμῖν, διε ταυτὸν ἔστιν οὐσία τῇ φύσει, καὶ ἡ ὑπόστασις τῷ προσώπῳ, δια περὶ τῆς οὐσίας λεχθῆσεσθαι μέλλει, ταῦτα καὶ τῇ φύσει προσαρμοστέον, καὶ διε περὶ ὑποστάσεως, ταῦτα καὶ τῷ προσώπῳ.

Ο ΚΑΘ. Ἐπιστημόνως οἱ Πατέρες ὥρισαντο ταῦτα, καὶ διηγήσαντο τὴν τούτων ἐποιήσαντο ἐρμηνείαν. Πλὴν ἡθελον καὶ χρήσεις αὐτῶν, ἵνα γῶς, πῶς ταῦτα ἐκδέχονται θεολογούντες, ὡς ἀν κατὰ τὸν σκοπὸν αὐτῶν καὶ ἡμεῖς ποιησώμεθα τὴν διάλεξιν.

Ο ΘΕΩΡ. Οἱ διδάσκαλοι τῆς Ἐκκλησίας οὗτοι εἰνταῦτα ἐκλαμβάνουσιν, ὡς εἰπεν ἡ ἀγιωτάτη σου ἀνωτέρω· τὴν μὲν οὐσίαν καὶ τὴν φύσιν ἐπὶ τῶν καθόλου, τὴν ὑπόστασιν δὲ καὶ τὸ πρόσωπον ἐπὶ τῶν καθ' ἔκαστον.

Ο ΚΑΘ. Αὐτὸν τούτο ζῆτω δειχθῆναι μοις ἐκ τῶν χρήσεων, καὶ μετὰ ταῦτα εἰν θεῷ ἀρέσμεθα συζητεῖν περὶ ὧν συνελήλυθαμεν.

Ο ΘΕΩΡ. Γενέσθω καὶ τοῦτο, ἐπει τοι δοκεῖ· καὶ παρίτω εἰς μέσον δὲ τῷ διητηρίῳ περιστηκότος θεοῖς Βασιλείος. Οὔτος γάρ, πρὸς Τερέντιον γράφων, τάδε φησι· Περὶ δὲ τοῦ θεοῦ διε οὐσία καὶ ὑπόστασις οὐ ταύτην ἔστι, καὶ αὐτοῦ, ὡς νομίζω, ἐπεσημήναντο οἱ ἄλλοι τῆς δύσεως ἀδελφοί. Τὸ στεγνὸν γάρ τῆς αὐτῶν γίγνεται ὑφορώμενοι, τὸ τῆς οὐσίας δυνομα τῇ Ἐλλέσῃ φωνῇ παραδεδώκασιν, ἵνα εἰ τις εἴη διαφορὰ τῆς οὐσίας, σώζωντο αὐτῇ ἐν τῇ εὐχρινῇ ἀσυγχύτῳ δια-

A utrumque deductum a verbis paria denotantibus, et existendi significationem habentibus. Neque tantum nomine tenus idem est substantia et natura, sed etiam re; aut saltem proximum quiddam. Non enim motum ipsum, et quietem rerum, naturam esse diximus: sed principium, hoc est causam secundum quam non accidentarie, sed substantia-liter moventur et quiescent substantiae. Hypostasis autem, est res existens et substantialis, in qua congeries accidentium, tanquam in uno subjecto, re et effectu existit. Itaque substantia est ipsa res, quae existit; hypostasis vero, tum id quod existit, tum quae in eo veluti per accidens considerantur. At persona est, id quod per actiones et proprietates suas, manifestum et distinctum ab aliis, ejusdem naturae consortibus, indicium sui praebet. Veluti Michaelus archangelus, cum de corpore Mosis adversus diabolum disceptabat, et cum divina Danieli oracula pandebat, unam se nobis personam, a ceteris secretam angelis, monstrabat. Itaque cognitionis alicuius, quam ex effectu consequimur, ut eius effecti auctorem personam vocemus, docet. Atque hoc nomen a cognitione, quae sensu fit, ad eam, quae fit mente, translatum est. Cum enim singulos homines, per aspectabilem vultuum cuiuscunque forinam, ex oculorum intuitu reliquis ab omnibus seccernamus: idcirco et id, quod per actiones ac proprietates suas ab ejusdem substantiae consortibus se jungitur, personam appellavimus. Atque haec persona descriptio est. Videtur autem quodam modo idem significare, quod hypostasis: aut parum, aut nihil differre. Hisce præcognitis, idem nimisrum esse substantiam, quod naturam, idem hypostasin, quod personam, quæcunque de substantia dicentur, aplanda naturæ: et quæcunque de hypostasi, personam.

GEN. Sane quam erudite Patres hæc definierunt et perspicue declararunt. Sed equidem et auctoritates ipsorum dictaque requiro, ut quo pacto hæc de Deo pertractantes accipient, intelligam: et nos quoque juxta scopum eorum, colloquium hoc instituamus.

THEOR. Ecclesiæ doctores hæc ita, ut sanctitas tua supra dixit, accipiunt; substantiam scilicet, ac naturam de universalibus; hypostasin et personam, de singularibus.

GEN. Hoc ipsum mihi de Patrum dictis monstrari cupio, ac deinde Deo propitio colloqui de his incipiemus, quorum causa convenimus.

THEOR. Fiat id quoque quando sic tibi videatur: adeoque prodeat in medium doctissimus reapsepsis ille Basilius. Nam ejus, ad Terentium scribentis, hæc verba sunt: Non idem esse, de Deo cum loquimur, substantiam et hypostasin: etiam ipsi, mea quidem opinione, fratres Occidentales indicarunt. Nam linguae suæ angustiam reveri, ipsum usiæ nomen lingua Græca reposucrunt, ut si quod in sensu discrimen esset, id ei perspicua

minimeque confusa vocum diversitate salvum esset. Si tamen et nobis indicanda paucis nostra est opinio, dicemus eam substantiae rationem esse ad hypostasin, quae rei communis est ad peculiarem. Nam quisque nostrum et communis ratione substantiae, particeps est essentiae; et ob peculiares sibi proprietates, hic vel illic est. Sic et ibi, substantiae quidem ratio communis intelligatur, ut bonitas, divinitas, aut si quid aliud: hypostasis vero, in proprietate paternitatis, aut facultatis sanctificantis, cernitur. Consimilia verba sunt ejusdem divini hominis, ad Amphiliocium, sanctissimae Iconiensis Ecclesie lumen, sribentis: Substantia et hypostasis, inquit, ita differunt ut commune ac singulare: puta, quae animalis est ad unum aliquem hominem ratio. Propterea substantiam divinitatis unam consideremur ut essentiae ratio minime diversa reddatur: hypostasin vero singulare quid dicimus, ut inconfusa nubis et explicata de Patre, Filio, sanctoque Spiritu sit notio. Quippe si separatas eujusque notas non consideremus, ut paternitatem, ut filiatem, ut sanctificationem; sed de communi notione essentiae, Deum constiteamur: fieri nullo modo potest ut recte fidei ratio reddatur. Itaque necesse est, ad communem adjecto peculiari, banc fidei normam constitendo sequi. Commune est divinitas, peculiare paternitas. Haec conjungentes dicamus: Credo in Deum Patrem. Rursus in confessione Filii consimile fiat, et communis peculiare jungentes, dicamus: Credo in Deum Filium. Similiter et de Spiritu sancto, verbis consentaneo modo conceptis dicamus; Credo in divinum Spiritum illum sanctum: ita quidem ut ubique seruemus in confessione divinitatis unitatem, ac nihilominus personarum peculiare discrimen in separatione proprietatum, quae in singulis mente intelligimus, constiteamur. Qui vero substantiam et hypostasin idem esse dicunt, personas saltem diversas fateri coguntur, ac dum tria hypostases dicere recusant, Sabellii scelus non evitare deprehenduntur: qui et ipse notiones banc plerumque confundens, personas dividere conabatur; eandem hypostasin dicens, prout usus exigetur, transformari. Ceterum si quis fortasse testimonia sancti Patris hujus, ex epistolis deproposita, non satis idonea putet, adjungemus alia de ipsius expositione peculiari, quam de fide composita, et ut ei subscriberet, Eustathium illum Armenium impulit, qui opinionis contrariae suspicionem de se nonnullis injeccerat.

Ea in expositione Basillii verba hæc sunt: Itaque par est eos aperte fateri, quod secundum ea verba credant, quæ a Patribus nostris Nicææ sunt exposita, et quidem in ea sententia, quæ integre de verbis elucet. Sunt enim, qui et in hac ipsa fide veritatis sermoni fraudem faciunt, et pro libitu suo mentem verborum in ea positorum trahunt: quando Marcellus etiam, impie convellens hypostasin Domini nostri Iesu Christi, cumque nudum Sermonem docens, præ se ferre ausus est, hinc ejus opiniovis

στάσεις τῶν δικαιώμάτων. Εἰ δὲ δεῖ καὶ τῷδε; ἐν βραχίονι τὸ δέκατον εἰπεῖν, ἐκεῖνον ἔρουμεν, ὅτι δύνηται λόγον τὸ κοινὸν πρὸς τὸ ίδιον, τοῦτον ἔχει ἡ οὐσία πρὸς τὴν ὑπόστασιν. Ἐκαστος γάρ τῷδε καὶ τῷ κοινῷ τῆς οὐσίας λόγῳ τοῦ εἶναι μετέχει, καὶ τοὺς αὐτοὺς ίδιωματινὸν δεῖναί εστιν καὶ δεῖνα· οὗτοι κακοὶ δὲ μὲν τῆς οὐσίας λόγοις κοινός, οἷον ἡ ἀγαθότης, ἡ θεότης, ἢ εἰ τι δᾶλον, νοείτω· ἡ δὲ ὑπόστασις ἐν τῷ ίδιωματι τῆς πατρότητος, ἡ τῆς ἀγιαστικῆς θυντήματος θεωρεῖται. Τὰ δομοια δὲ δὲ αὐτὸς θείος ἐντήρ πρὸς Ἀμφιλόχιον τὸν τὴν ἀγιαστήν Ἐκκλησίαν τοῦ Ἱκανού φωτίσαντα ἐπιστέλλων φησίν· Οὐσία δὲ καὶ ὑπόστασις ταύτην ἔχει τὴν διαφοράν, ἣν τὸ κοινὸν πρὸς τὸ καθ' Ἐκαστον, οἷον, ὡς ἔχει τὸ ζῶν περὶ τὸν δεῖνα ἄνθρωπον. Διὰ τοῦτο οὐσίαν μὲν μίαν θεό-
B τητος διμολογοῦμεν, ώστε τὸν τοῦ εἶναι λόγον μή διαφέρως ἀποδιέδοντα, ὑπόστασιν δὲ ίδιαζουσαν, ἵνα ἀσύγχυτος ἡμῖν καὶ τετρανωμένη ἡ περὶ Πατρός, καὶ Γεού, καὶ ἀγίου Πνεύματος ἔννοια ὑπάρχει. Μή γάρ νοούντων τούς ἀφωρισμένους περὶ Ἐκαστον χαρακτήρας, οἷον πατρότητα, καὶ υἱότητα, καὶ ἀγιασμὸν, ἀλλ᾽ ἐκ τῆς κοινῆς τοῦ εἶναι ἔννοιας διμολογούντων θεόν, ἀμήχανον ὑγιῶς τὸν λόγον τῆς πίστεως ἀποδίδοσθαι. Χρή οὖν, τῷ κοινῷ τὸ ίδιαζον προστιθέντας, οὕτω τὴν πίστιν διμολογεῖν· κοινὸν ἡ θεότης, Ζεὺς ἡ πατρότης· είτε συνάπτοντας λέγειν· Πιστεύω εἰς θεόντα Πατέρα· καὶ πάλιν ἐν τῇ τοῦ Ιεροῦ διμολογίᾳ παραπλήσιον ποιεῖν, καὶ τῷ κοινῷ συνάπτειν τὸ ίδιον, καὶ λέγειν Εἰς θεόν Πάτερ. Όμοίως καὶ περὶ τοῦ ἀγίου Πνεύματος κατὰ τὸ ἀκόλουθον τῆς ἀκριβωνήσεως τὴν προφορὰν σχηματίζοντας λέγειν· Πιστεύω εἰς τὸ θεῖον Πνεύμα τὸ ἀγίον, οὕτω διδούσι τὴν ἐνότητα σώζεσθαι ἐν τῇ τῆς θεότητος διμολογίᾳ; καὶ τὸ τῶν προσώπων ίδιαζον διμολογεῖσθαι ἐν τῷ ἀτορισμῷ τῶν περὶ Ἐκαστον νοούμαντων ίδιωμάτων. Οἱ δὲ ταύτην λέγοντες οὐσίαν καὶ ὑπόστασιν, ἀναγκάζονται πρήστας μόνον διμολογεῖν διάφορα, καὶ ἐν τῷ παρατείσθαι λέγειν τρεῖς θυσιαστές, εὐθύσκονται μὴ φεύγοντες τὸ Σαβελλίου κακὸν, δέ, καὶ αὐτὸς πολλαχοῦ συγχέων τὴν ἔννοιαν, ἐνεγκέρει διαιρεῖν τὰ πρόσωπα, τὴν αὐτὴν ὑπόστασιν λέγων πρὸς τὴν ἐκάστοτε παραπομπάνουσαν χρέαν μετασχηματίζεσθαι. Εἰ δέ τις τυχόν μή νομίζεις ἀξιοχρέους είναι τὰς ἐκ τῶν ἐπιτολῶν τοῦ παναγίου D τοῦδε Πατρός μαρτυρίας, παρεθησόμεθα καὶ ἐξ ιερῆς ἀνθέσεως, ἢγε περὶ πίστεως ἐποιήσατο, παρασκευάσας τὸν Ἀρμένιον Βούτσαθιον ὑπογράψας, ὑπονοιάν τις παρασχόμενον δόξης ἐναντίας.

Ἐν ἣ ἐκθέσει λέγει ταῦτα· Προσήκει τοῖνυν
ἐναργῶς ὑμολογεῖν, διὶ πιστεύουσι κατὰ τὰ φῆματα,
τὰ ὑπὸ τῶν ἡμετέρων Πατέρων ἐκτεθέντα ἐν τῇ
Νίκαιᾳ, κατὰ τὴν ὑγιῶς ἀπὸ τῶν φημάτων ἐμφε-
ρομῆνην διάνοιαν. Εἰσὶ γάρ τινες, οἱ καὶ ἐν αὐτῇ τῇ
πίστει δολοῦντες τὸν λόγον τῆς ἀληθείας, πρὸς τὸ
ἴαντῶν βούλημα τὸν νοῦν τῶν ἐν αὐτῇ φημάτων
ἔλχοντες· ἵπου γε καὶ Μάρκελλος ἐτὸλμησεν ἀσεβῶς
τὴν ὑπόστασιν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ,
φιλίδην αὐθέντην ἐξηγούμενος λόγον, ἐκεῖθεν προφασί-

ζεσται τὰς ἀρχὰς εἰληφέναι, τοῦ δμοσυστοῦ τὴν διά-
νουεν κακῶς ξενιγούμενος. Καὶ τινες τῶν ἀπὸ τῆς
θέσεως τὸ τοῦ [τῆς δυσσεβείας τοῦ], Λιθίος Σαβελ-
λίον, ὑπόστασιν καὶ οὐσίαν ταῦταν εἶναι ὑπολαμ-
βάνοντες; ἐκεῖνον ἐλκουσι τὰς ἀφορμὰς πρὸς τὴν
κατασκευὴν τῆς ταυτῶν βλασφημίας, ἐκ τοῦ ἄγγε-
τράφει τῇ πίστει, διὸ έάν τις λέγῃ ἐξ ἑτέρας οὐ-
σίας ἡ ὑπόστασις τὸν Γίδην τοῦ Θεοῦ, τούτον ἀνα-
θεραπεῖ ἡ ἀγία καθολικὴ Ἑκκλησία. Οὐ γάρ ταῦ-
τὸν εἴποντες ἔκει οὐσίαν καὶ ὑπόστασιν. Εἰ γάρ μίαν
καὶ τὴν αὐτήν ὁπλίουν ἔννοιαν αἱ φωναὶ, τὶς χρεῖα
ἡ ἐκατέρων; Ἀλλὰ δῆλον, ὡς τῶν μὲν ἀρνουμένων
τὰς τῆς οὐσίας εἰναι τοῦ Πατρὸς, ἀλλὰν δὲ λεγόν-
των ἐξ ἀλλῆς τινὸς ὑποστάσεως. "Ωστε ἐκεῖνο μὲν
κίτιας ἐκ' ἀναρρέοντος τοῦ πνονηροῦ φρονήματος, τούτο
δὲ φανέρωσιν ἔχει τοῦ σωτηρίου δόγματος. Εἰ δὲ δεῖ
καὶ ἐπὸ τῶν ἀλλῶν ἀγίων μαρτυρίας παρασχέσθαι,
ἴλλετα δὲ πολὺς τὰ θεῖα Γρηγόριος [Ναζιανηνὸς], διὸ
ἐν τῷ πρώτῳ Περὶ θεολογίας συντάγματι ἐπὶ λέ-
ξις τάδε φησί· Μεσθητά δταν εἴκων, τὴν ἀλήθειαν
λέγω, πρὸς ἣν βλέπετεν καλῶς ἔχει μόνον, καὶ τὴν
ταῦλην συναίρεσιν παραιτουμένους, καὶ τὴν ἀποπα-
τέραν διαιρεσιν, νωτε μὴ εἰς μίαν ὑπόστασιν συ-
ναρθέντας τὸν λόγον δέεις πολυθείας, φύλα τῆμ πα-
ταλιπεν τὰ δύναματα, τὸν αὐτὸν Πατέρα, καὶ Γίδην,
καὶ δύον Πνεύματα πολαμβάνοντας. Καὶ μετ' ὅλιγον·
"Εἰκασθή χρή καὶ τὸν ἑνα Θεὸν τηρεῖν, καὶ τὰς τρεῖς;
ὑπόστασις δύολογεν, ἥγουν τρία πρόσωπα, ἐκά-
στην μετὰ τοῦ ιδιώματος. Τηρούσθω δὲ ἀνώτατος ὁ ἐμὸς
λόγος, εἰς μὲν Θεός, εἰς δὲ αἴτιον καὶ Τίον καὶ
Πνεύματος ἀναφερομένου, οὐδὲ συντιθεμένων, οὐδὲ
συναλειπομένων· καὶ κατὰ τὸ ἓν καὶ ταυτὸ τῇ; θεό-
τητος, ἐν' οὐτας δύναμάσων, κίνημα τε καὶ βούλημα,
καὶ τὴν τῆς οὐσίας ταυτότητα· αἱ δὲ τρεῖς ὑπόστά-
σις, μηδεμίας ἐπινοούμενης συναλοιφῆς, ἡ ἀναλύ-
σας, ἡ συγχύνσας. "Ινα μὴ τὸ πᾶν καταλυθῇ δι'
ὅν τὸ δὲ θνητούντα πλέον ἡ καλῶς ἔχει. Ἀλλὰ καὶ
ἐν τῷ συντετειχῷ λόγῳ δὲ μέγας οὗτος καὶ θεῖος
ἀνήρ· Πιστεύομεν, φησιν, εἰς Πατέρα, καὶ Γίδην,
καὶ δύον Πνεύμα, δμοσύσια τε καὶ δύοδοξα, ἐν οἷς
καὶ τὸ βάπτισμα τελείωσιν ἔχει, ἐν τε δύναμασι καὶ
τράγμασιν (οἶδας, δὲ μηθεῖς) δρηγοῖς δὲ ἀθετας, καὶ
ὑμελόγια θεότητος· καὶ οὕτω καταρτιζόμεθα, τὸ
μὲν ἐν τῇ οὐσίᾳ γινώσκοντες, καὶ τῷ ἀμερίστῳ τῆς
προσκυνήσεως· τὸ δὲ τρία, ταῖς ὑπόστασεσ, διὸ
διὸν προσώπαις, δ τις φέλον. Μήδη γάρ οἱ περὶ ταῦτα
ζητοῦσιν; Αὐτοὶ δὲ τοῖς πρόσωποις εἰσφέ-
ροντες; Μή τρεῖς οὐσίας ὑπολαμβάνοντες, τούτο
λέγετε; Μέγας οἶδα δὲι θοήτες κατὰ τῶν οὐτως
ὑπεληφθέντων μίαν γάρ καὶ τὴν αὐτὴν τῶν τριῶν
δογματίζετε. Τι δὲ οἱ τὰ πρόσωπα; Μή δὲ οἴδον τι
σύνθετον ἀναπλάσετε, καὶ τριπρόσωπον, ἡ ἀνθρω-
πόμερον δύος; διπαγεὶ καὶ ὑμεῖς ἀντισύζετε·
μήδὲ τριπρόσωπον, δ τι ποτὲ θετιν, ίδοι Θεοῦ, δὲ οὐτως
ἔχει. Τι οὖν αἱ ὑπόστασεις ἡμίν βούλονται, ἡ δύοιν
τὰ πρόσωπα; Προσερήσομαι τὸ, τρία εἰναι τὰ διαι-
ρούμενα, οὐ φύσεσιν, διλλ' ιδιότησιν· ὑπέρευγε·

A sibi subministrata principia; male scilicet senten-
tiam vocabuli *consubstantialis* exponent. Itudem
illies Afri Sabellii quidam impietati adhaerentes,
dum idem hypostasi et substantiam opinantur esse,
hinc astrenuae blasphemiae sue occasiones rapiunt,
quod in fide-perscriptum sit: Si quis dicit ex alia
esse substantiam vel hypostasi Filium Dei, hunc ana-
thematizat sancta universalis Ecclesia. Non enim
ibi dixerunt, idem esse substantiam et hypostasi.
Quippe si unum et idem voces haec denotarent, quid
opus erat utramque ponere? Manifestum scilicet est
id eam ob causam factum, quod alii Filium de
substantia Patris esse negarent, alii de alia hypo-
stasi esse perhiberent. Itaque positum illud est,
ad eversionem pravæ sententiae; hoc salubris
doctrinæ declarationem continet. Quod si de
alii quoque sanctis hominibus testimonia sup-
peditanda sunt, magnus ille divinis in rebus
Gregorius prodeat, cuius in libro *De Theologia*:
haec ipsa verba sunt: Medium cum dico, veritatem
intelligo: ad quam solam si respiciamus, et pravam
filiam contractionem, absurdiorēmque hac etiam
divisionem vitabimus, recte faciemus: ut non ad
unam hypostasip oratio nostra cogatur, idque hoc
solo metu, ne deos plures constituamus; ex quo
fuerit, ut nuda nobis nomina relinquenterentur, existi-
mantibus Patrem, Filium et Spiritum sanctum
eundem esse. Item paulo post: Omnino Deum
unum retineamus necesse est, tres hypostases sive
tres personas esse profiteamur, servata etiam
uniuersitatem proprietatis. Retinebimus autem
Deum unum de mei quidem judicii sententia, si et
Filius et Spiritus ad unam causam referantur, ne-
que tamen vel compingantur, vel commisceantur:
tum ratione unius et ejusdem in divinitate (ut sic
loquar) motionis voluntatisque, tum ipsius substanc-
tiae identitatis: tres vero hypostases retinebimus,
si nullam animi nostri commissionem, vel resolutio-
nem, vel confusionem cogitabunt: ne dum unita-
tem amplius veneramur, quam rectum fuerit, totam
in nihilum redigamus. Idem magnus ac divinus vir,
id oratione, qua pacem composit: Credimus, in-
quit, in Patrem, et Filium, et Spiritum sanctum,
ejusdem substantiae ac majestatis, in quibus et
baptismo sua perfectio constat, tam in nominibus
quam in rebus (nosti haec, quisquis ea initiatus
est), quippe quod abjuratio est Deum negantis im-
pietatis, divinitatisque confessio. Atque ita perfec-
tionem adipiscimur, unum quidem, quod ad essen-
tiā et individeam adorationem, agnoscentes;
tria vero, quantum ad hypostases, vel personas,
ut quidam loqui malunt. Nec enim indecorum se ger-
rant, de his qui rixantur perinde ac si pietas nobis
in nominibus, non in rebus consisterebet. Quid enim
dicitis, qui tres hypostases assertis? an hoc eo dici-
atis, quod tres essentias existiueitis? Scio vos adver-
sus eos, qui sic existiuit, ingentem clamorem
excitatueros. Unam enim et eamdem horum trium
essentiam statuitis. Quid vos, qui personas dicitis?

**Num unum velut quidam compositum singulis, A πῶς ἀν τινες συμφρονοῖεν μᾶλλον, καὶ τὸ αὐτὸ δέ
quod tres vultus aut humanam omnino formam habeat? Vos quoque reclamabitis, absit: nec Dei faciem, quæcumque tandem illa est, unquam videat, qui ita sentit. Quid ergo (nam et hoc interrogare lubeat) aut nobis hypostases denotant aut τοῖς personæ? nimirum esse tria, quæ dividantur; non naturis, sed proprietatis. Optime. Quo pacto magis aliqui consentiant, et idem dicant, quam cum ita sentiunt, alioqui syllabis discrepantes. Si similiter ei in oratione qua laudat Athanasium, Alexandrinæ lumen ecclesie: Cum enim, ait, una substantia, et tres hypostases a nobis pie dicerentur, quod alienum divinitatis naturam, alterum personarum trium proprietates declareret, ac simili quidem modo ab Italis intellegerentur, verum ob linguis illius angustiam, verborumque inopiam, hypostasis ab essentiâ distinguere non possent, eaque de causa in illius locum personarum induxisserent nomen, ne tres substantias admitterentur, et cætera. Iudicem in oratione de Luminibus, inquit: Deum cum dico, uno pariter et triplici lumine perstringor; triplici quidem, quantum ad proprietates, sive hypostases, ut quidam appellare malent, sive personas (nec enim de nominibus contendimus, quandiu syllabe ad eamdem sententiam leadunt), uno autem, quantum ad substantias, hoc est, divinitatis rationem. Satis, opinor, hi celeberrimi doctores de rebus modo propositis, nimirum de substantia et natura, de hypostasi et persona, nobis præscriperunt; aperteque tradiderunt, illas universalis rei significationem habere, has singularis.**

GEN. Jam tempus fuerit, ut auctoritates in medium proferas, de quibus sanctorum hominum mentem perspiciamus. Quippe de substantia et natura, de hypostasi et persona, consentiunt; nulla penitus in re dissidentes. Nam illa prius etiam quam abs te dicerentur, intelligebamus: sed ex ore tuo lubebat audire, quænam de his vestra esset sententia. Nunc ergo dicio, quisnam sanctorum Patrum naturas duas post unionem statuerit.

THEOR. Primum, eis tempore primum, magnum illum Athanasium proferre par est, cuius haec ipsa verba sunt in epistola ad Epictetum Corinthi episcopum: Ex hoc absurditatem perspicere potestis. Si sermo unius est substantia cum corpore, de terra naturam suam habent: sique consubstantialis est Patri Sermo, juxta confessionem Patrum: etiam ipse Pater unius erit substantia cum corpore de terra facto. Et cur Arianis indignamini, Filium dicentibus esse creaturam, cum ipsi dicatis, Patrem unius cum creaturis esse substantias?

GEN. Quid ad nos dictum istud, philosophi?

THEOR. Graviter eos tangit, qui dicunt, unam esse naturam Sermonis et carnis. Ac vide, obsecro, quam admirabili ratione sanctus vir Athanasius in tertia figura syllogismum nectat. Quippe jam ante pro confessu habetur, quæcumque de substantia dicenda veniant, eadem et naturæ accommodanda. Hoccine iu confessu est, an non?

GEN. Omnino id quidem.

Τῆς γὰρ μιᾶς οὐσίας, καὶ τῶν τριῶν ὑποστάσεων λεγομένων ὅφ' ὑμῶν εὑσεβῶς (τὸ μὲν γάρ τὴν φύσιν δηλοὶ τῆς θεότητος, τὸ δὲ τὰς τριῶν ιδιότητας), νοούμενων καὶ παρὰ τοὺς Ἰταλοὺς ὄμοιών, ἀλλ' οὐ δυναμένων διὰ τὴν στενότητα τῆς παρ' αὐτοῖς γλωττῆς, καὶ τὴν τῶν διομάτων πενίαν, διελεῖν διὰ τῆς οὐσίας τὴν ὑπόστασιν, καὶ διὰ τοῦτο ἀντεισαγούσης τὰ πρόσωπα, ίνα μὴ τρεῖς οὐσίαι παραδεχθῶσιν. Ἀμέλει κανὸν τῷ εἰς τῷ Φῶτᾳ λόγῳ οὐτῶν φησι· Θεοῦ δὲ δταν εἴπω, έντι φωτὶ περιηστράφθην καὶ τρισί. Τρισὶ μὲν κατὰ τὰς ιδιότητας, ήγουν Β ὑποστάσεις [ὑποστάσεις], διτὶς φιλον καλεῖν, εἰτ' εὖν προσώποις (οὐδὲν γάρ περ τῶν διομάτων ζητομαχοῦμεν, ίνας ἀν πρὸς τὴν αὐτὴν ίννοιαν αἱ συλλαβαὶ φέρωσιν)· διν δὲ, κατὰ τὴν τῆς οὐσίας λόγον, εἴπουν θεότητος. Ἰκανῶς, οἶμαι, οἱ παρόντες εὐκλεῖσταὶ διάσταλοι περὶ τῶν προκειμένων ήμεν ἁνομοθέτησαν, οὐσίας τε πέρι, καὶ φύσεως ὑποστάσεώς τε καὶ προσώπου· σαφῶς τε παραδεδόκασιν, διτὶ αἱ μὲν τὸ καθόλου σημαίνουσιν· αἱ δὲ, τὸ καθὸ ξαστον.

Ο ΚΑΘ. Καὶ ρὸς ἡδη, τὰς χρήσεις εἰς μέσον προσθενται, ίνα ἐκ τούτων τὸν νοῦν καταθρησμεν τῶν ἀγίων. Περὶ γάρ οὐσίας καὶ φύσεως, ὑποστάσεως τε καὶ προσώπου, σύμφωνοι ἔσμεν, κατ' οὐδὲν οὐδὲ διαφερόμενοι. Ταῦτα γάρ καὶ πρὸ τοῦ σε εἰπεῖν, διγιώσκομεν· ἀλλ' ἡθελήσαμεν ἀκοῦσαις ἐκ τοῦ στόματός σου, πῶς πότε περὶ τούτων φρονεῖς ήμεις. Νῦν οὖν εἰπὲ, τὶς τῶν ἀγίων δύο φύσεις μετὰ τὴν ίννων ἀδογμάτισεν;

Ο ΘΕΩΡ. Πρῶτον, ὡς πρῶτον τῷ χρόνῳ, τὸν μέγαν Ἀθανάσιον παρεισαγαγεῖν δέσμον, ὡς ἐν τῇ πρὸς Ἐπίκτητον ἐπίσκοπον Κορίνθου ἐπιστολῇ τοιάδε γράφοντα κατὰ λέξιν· Καὶ γάρ ἐκ τούτου τὸ διτον θεωρεῖν ήμεδίς Εξεστιν. Εἰ δρούσιος δὲ Δόγος τῷ σώματι, ἐκ γῆς ἔχοντι τὴν φύσιν· δρούσιος δὲ δὲ Δεσμος τῷ Πατρὶ, κατὰ τὴν τῶν Πατέρων δόμολογίαν· δρούσιος ἔσται καὶ αὐτὸς δὲ Πατήρ τῷ σώματι, τῷ ἐκ γῆς γεγενημένῳ. Καὶ τί έτι μέμφεσθε τοὺς Ἀρειανοὺς, λέγουσι τὸν Γίλον κτίσμα, λέγοντες αὐτοὺς καὶ τὸν Πατέρα δρούσιον τοὺς κτίσματι;

Ο ΚΑΘ. Καὶ τί πρὸς ἡμᾶς; ή χρήσις αὐτῇ, φιλοσοφεῖ;

Ο ΘΕΩΡ. Σφόδρα καθάπτεται τῶν λεγόντων φύσιν τοῦ Λόγου καὶ τῆς σαρκός. Καὶ δρα πῶς θαυμασίως πλέκετ τὸν συλλογισμὸν ἐν τρίτῳ σχήματι δὲ ἐν ἀγίοις Ἀθανάσιος. Προομολογεῖται γάρ, διτὶ δοσ περὶ τῆς οὐσίας λεχθήσεσθαι μᾶλλον, ταῦτα καὶ τὴν φύσει προσαρμοστέον. Ωμολόγηται, ή οὐ;

Ο ΚΑΘ. Πάνυ μὲν οὖν.

Ο ΘΕΟΡ. Μεταλάδωμεν [μεταβάλωμεν] οὖν τὸ Α
τῆς οὐσίας δύναμει εἰς τὴν φύσεων, καὶ εἰπώμεν·
Ἐι δύοφυής ὁ Λόγος; τῷ σώματι, ἐκ τῆς ἔχοντι τὴν
φύσιν· δύοφυής δὲ ὁ Λόγος; τῷ Πατρὶ, κατὰ τὴν
τῶν Πατέρων δύολογίαν, δύοφυής δεῖται καὶ αὐτὸς
ὁ Πατὴρ τῷ σώματι, τῷ ἐκ τῆς γῆς γενομένῳ. Ποτὲ
τοις λέγουσιν δύοούσιον (ταῦτα δὲ εἰπαν δύοφυή)
τὸν Λόγον τῷ σώματι, δεῖται τὸ, καὶ τὸν Πατέρα
δύοούσιον καὶ δύοφυη εἶναι τῷ σώματι. Οὐ τοις
απόπτερον; Τί οὖν ἐκ ταύτου τοῦ ἀδυνάτου μανθάνομεν;
Οὐ Λόγος τῷ σώματι οὐδὲ δύοτειν δύοφυης τῷ σώματι ὁ
Λόγος, δῆλον, ἐτι επερούσιος καὶ επεροφυής, καὶ εἰ
τεροφυής, ἐτέρα πάντως φύσις τοῦ Λόγου, καὶ
ἐπέρα τοῦ σώματος. Οὐκ δρα μία φύσις ὁ Χριστός.
Εἰ δὲ καὶ τὴν πρώτην πρότασιν τοῦ θείου Αθανα-
σίου, ὡς ἔχει ἀκριβείας, κατάνοησιν λέγουσαν·
Εἰ δύοούσιος ὁ Λόγος τῷ σώματι ἐκ τῆς ἔχοντι τὴν
φύσιν, μέγιστον εὐρήσομεν θησαυρόν. Οὐ μάτην γάρ
κεῖται τὸ, Ἐκ γῆς ἔχοντες τὴν φύσιν.
accuracy facta sit, per spexerinius, maximum thesaurum
est: *De terra naturam suam habente.*

Ο ΚΑΘ. Υρθετατα λέγεις· δᾶλλ' ἔχου καὶ τῶν ἐξῆς.

Ο ΘΕΟΡ. Ἐλύτω καὶ ὁ ἀγιώτατος Κύριλλος, φ
μᾶλλον ὑμεῖς ἀπερθέσθε, μαρτυρήσων τῷ λόγῳ·
δι τὸν τῇ πρώτῃ πρὸς Σούκενσον ἐπιστολῇ λέγει·
Ισαν γάρ ζητεῖν εἰς ἀποκλιτοὺς λόγον, τὸ εἰπεῖν, διε
μετεβολῆθη τὸ σῶμα εἰς θεότητος φύσιν, καὶ μὴν
κάκεινο, διει μετεβολῆθη ὁ Λόγος εἰς τὴν τῆς σαρκὸς
φύσιν. Ποτεροὶ γάρ τούτο ἀμήχανον (ἴστρεπτος γάρ
καὶ ἀναλλοιώτος ἔτειν) οὗτω καὶ τὸ έτερον. Θύ γάρ
ιστεν εἰς θεότητος φύσιν μεταχωρῆσαι τὶ δύνασθαι
τὸν κτισμάτων κτίσμα δὲ καὶ τὸ σάρξ. Σαζῶς ἐδ
καὶ ἐν τῇ πρὸς Εὐλόγου ἐπιστολῇ, αὐτὸς τε δύολο-
γῶν τὰς δύο φύσεις, καὶ τῶν τῆς Ἀνατολῆς ἀγιώτα-
των ἐπισκόπων ὑπερμαχῶν, τὰ αὐτὰ λεγόντων,
ρησόν. Ἐπελαμβάνοντο τινες τῆς ἐκθέσεως ἡς πε-
πολητας οἱ ἀνατολικοὶ, καὶ φασι· Διατί δύο φύσεις
θνομάζονται τὸν ἑπτηντον ὁ Ἀλεξανδρεῖα; ;
Καὶ μετ' ὀλίγα φησίν· Οὗτω καὶ ἐπὶ Νεστορίου,
καὶ λέγει δύο φύσεις, τὴν διαφορὰν σημαίνειν τῆς
σαρκὸς καὶ τοῦ Λόγου· (ἴστρετα γάρ ἡ τοῦ Λόγου
φύσις, καὶ ἐπέρα ἡ τῆς σαρκὸς) ἀλλ' οὐδὲ τὴν
ἴωσιν δύολογει μεθ' ἡμῶν· ἡμεῖς γάρ ἐνώπιον τε
τεῦται [τεῦται], ἵνα Χριστὸν, ἵνα Γίλον, ἵνα Κύριον
ἔρμολογούμεν· καὶ λοιπὸν, μίαν φύσιν τοῦ Λόγου
πεπρωμένην. Καὶ μετ' ὀλίγον· Οὔκοιν οὐ τὸ εἰδέ-
ται τῶν δύο φύσεων τὴν διαφορὰν, τέμνειν ζητεῖν εἰς
δύο τὸν ἵνα Χριστόν. Καὶ μεθ' ἔτερον· Κάκεινο δὲ
μὴ ἀγνοεῖτωσαν· Όπου γάρ δύως ἔνωσις δυνομάζε-
ται, οὐδὲ δύος πράγματος σημιτίνεται σύνοδος, ἀλλ'
ἡ δύο, ἡ καὶ πλειόνων καὶ διαφέρων ἀλλήλοις κατὰ
φύσιν. Οὐ τούτων λέγων ἔνωσιν, δηλονότι σαρκὸς,
ἔφυγον μένης υπερῶς, καὶ Λόγου, καὶ οἱ δύο λέ-
γοντες φύσεις, οὗτω νοοῦσι. Πλὴν τῆς ἔνωσεως;
δηλογωμένης, οὐκέτι διεσταντεῖς ἀλλήλοις τὰ ἔνω-
σιτα, ἀλλ' εἰς λοιπὸν Γίλον, μία φύσις αὐτοῦ τοῦ
εργαζόντος Λόγου. Ίδοις σαρῶς ἐν τούτοις ὁ τῆς
οὐσίας μυῆμης Πατὴρ ἡμῶν Κύριλλος, οὐ τὸ εἰδέναι,

ΡΑΤΩΝ. Βα. CXXXIII.

THEOR. Commitemus ergo substantiæ nomine
cum naturæ vocabulo, et dicamus: Si ejusdem est
naturæ Sermo cum corpore, de terra naturam suam
babente; sive Sermo unius est cum Patre naturæ,
juxta confessionem Patrum: etiam ipse Pater erit
ejusdem cum corpore terreno naturæ. Quo sit, ut
si qui dicant, Sermonem unius esse cum corpore
substantiæ (valet autem hoc tantumdem, ac si
dicas, ejusdem naturæ), sequatur et Patrem esse
unius cum corpore substantiæ ac naturæ; quo quid
absurdius? Quid ergo de hoc impossibili discimus?
Sermo non est ejusdem cum corpore substantiæ,
nec ejusdem naturæ. Quod si Sermo nec ejusdem
est cum corpore substantiæ, nec ejusdem naturæ,
planum est, esse illum substantiæ naturæque di-
versæ. Si naturæ diversæ, omnino alia natura Ser-
monis est, alia corporis. Non ergo Christus una
natura est. Quod si primam hanc divi Athanasii
propositionem: Si Sermo unius est substantiæ cum
corpore de terra naturam suam habente, quam
thesaurum reperiemus. Quippe non frustra positum
est: *De terra naturam suam habente.*

GEN. Recit. sime dicas. Sed pergit.

THEOR. Accedit et sanctissimus Cyrillus, cui vos
magis innitimini, testimonium orationi nostræ per-
hibitur, qui in priore ad Successum epistola
inquit: Par est, quod absurditatem attinet, dicere,
quod corpus in divinitatis naturam mutatum sit,
et vicissim, quod Sermo mutatus sit in naturam
carnis. Nam sicut hoc fieri nequit, cum ipse Sermo
sit incommutabilis et alterationis expers: ita nec
illud alterum. Non enim creatorum quidquam ad
naturam divinitatis transire potest: et caro quoque
creatura est. Ideo perspicue in Epistola ad Euse-
giūm tam per se naturas duas proflens, quam san-
ctissimos Orientis episcopos, idem tradentes, pro-
pugnans: Reprehendunt, ait, nonnulli factam ab
orientalibus episcopis expositionem: Et cur, iu-
niunt, eos naturas duas dicentes Alexandrinus
episcopus ferre potuit, aut probavit? Et paulo post
subjicit: Sic et in causa Nestorii, quamvis duas
naturas, discriben carnis et Sermonis significans,
dicat (nam alia natura Sermonis est, alia carnis),
unionem tamen nobiscum non constitetur. Nos enim
his unitis, unum Christum, unum Filium, unum
Dominum constitemur: unam denique naturam
Sermonis incarnatam. Ac paulo post: Itaque nosse
naturarum duarum discriben, non est unum Chri-
stum in duo secare. Rursum post alia: Nec illud
ignorent: Ubicunque sit unionis omnia mentio,
non unius rei coitio significatur; sed vel duarum,
vel plurium, et inter se natura discrepantium. Qui
ergo dicit unionem, videlicet carnis animaliæ ac
mente præditæ, cum Sermoni; quique duas natu-
ras dicunt: eorum haec mens est atque sententia.
Verum posteaquam unionem confessi sumus, non
amplius a se invicem unita discrepant; sed unus
deinceps. Filius est, una Sermonis incarnati natura.
Ecce in his divæ memoriae: Cyrillus aperte dicit

5

jurorum naturarum discrimen nosse, non esse Christum unum in duo secare. Hoc enim vos vereri soletis. At beatus ille Cyrilus vanam hanc vestram formicinem rejicit. Quin et idem in altera ad Successum epistola eadem se sentire, his verbis ostendit; Itaque modum assumptionis humanae naturae animo considerantes, naturas duas coivisse per unionem videmus, citra divisionem, confusionem et mutationem. Caro enim, caro est, non divinitas, dicit Dei caro facta sit: similiter et Sermo Deus est, non caro, licet dispensatione quadam carnem proprie suam fecerit. Cum igitur hoc animo consideramus, minime delinquimus, dicentes hunc in unionem concursum ex duabus naturis factum. Sed item post unionem naturas a se invicem non dividimus, nec unum et impartibilem in duos filios secamus; sed unum dicimus Filium, et uti Patres locuti sunt, unam naturam Sermonis incarnatam. Quantum ergo mente atque oculis animi duntaxat videre possumus, quo pacto Unigenitus ille factus sit homo, duas naturas esse dicimus, at unum Christum, et Dominum, et Filium, Dei Sermonem, qui homo factus et incarnatus est. Quid clarius hoc quæstiuus? naturas enim duas esse dicimus.

Huius idem vel divus Cyrilus in Expositione libri Levitici, de purgatione lepræ disseverans, ait: Totum hic mihi rursus Servatoris nostri mysterium, et purgationem, qua per sacrosanctum baptismum fit, respice. Duas aves accipi vivas et mundas jubet, ut per has volucres hominem illum celestem intelligas, hominem pariter et Domum, in duas quidem naturas (quantum ad id quod de utriusque dici conuenit) distinctum: (quippe Sermo erat, exortus e Deo, in carue mulieris) non tamen divisum: unus enim ex ambobus Christus. Propterea duas sumuntur aves, et ambae rursus unius instar intelligentur. Vides, ut ubique beatus ille Cyrilus naturas duas constitutus? Quin et in altera ad Successum ait epistola: Qui Dominum nuda carne passum dicit, alienum a ratione voluntateque cruciatum facit. At, si quis dicat eum participi mentis anima passum, ut spontaneus sit cruciatus, nihil dicere prohibet eum in hominis natura passum. Quod si verum est, cur non duas naturas existuisse dabimus post unionem, citra ullam divisionem? Quare si quis ait, Christo pro nobis carne passo, nihil aliud dicit, quam Christo pro nobis natura nostra passo. Vides, ut clarissime naturas duas beatus Cyrilus post unionem constitutus? Etiam magnum illum in rebus divinis Gregorium videamus. Ait enim in oratione de Filio: Deum appellari possemus, non Sermonis, sed ejus qui oculis cernebatur. Qui enim proprio Dei Deus esse possit? quemadmodum et Pater dicitur, non ejus, qui cernebatur, sed Sermonis. Erat enim duplex. Itaque partim haec de utrisque proprie, partim non proprie dicuntur, diverso scilicet modo, quam in nobis res habet. Nam Deus proprie quidem noster est Deus, non autem proprie Pater. Et

A φησι, τῶν δύο φύσεων τὴν διαφορὰν, τέμνειν έστενες δύο τὸν ἐνα Χριστὸν. Τοῦτο γάρ οὐ μεῖ; δεδοίκατε· ἀλλά δι μακάριος; Κύριλλος δὲ καὶ οὐδέποτε τὸν τοιούτον μάταιον φόβον ὑμῶν. Ἀλλὰ καὶ τῇ δευτέρᾳ πρό; Σουχενσον ἐπιστολῇ φαίνεται δι αὐτὸς τὰ αὐτὰ φρωνῶν, δι' ὧν φησιν· Ἐννοοῦντες τοίνυν τῆς ἐνανθρώπησσεως τὸν ἔρδον, ὅρῶμεν δι τοῦ δύο φύσεις συνήθου διλήλαις καθ' ἐνωσιν ἀδιασπάστως, ἀσυγχύτως· ἀπέτιος. Ηλίας δὲ σάρξ σάρξ ἐστι, καὶ οὐ θεῖτης, εἰ καὶ γέγονε θεοῦ σάρξ. Ομοίως δὲ καὶ δι Λόγου Θεῖς ἐστι, καὶ οὐ σάρξ, εἰ καὶ ίδιαν ἐποίησατο τὴν σάρκωσιν οἰκονομικῶν. Οταν δὲν ἀνοιώμεν τοῦτο, οὐδὲν ἀδικοῦμεν, τὴν εἰς ἐνότητα συνδρομήν ἐκ δύο φύσεων γεγενήθας λέγοντες. Μετὰ μέντοι τὴν ἐνωσιν οὐ διαιροῦμεν τὰς φύσεις ἀπ' ἀλλήλων, οὐδὲ εἰς δύο τέμνομεν τοὺς, τὸν ἐνα καὶ ἀμέριστον, ἀλλὰ ἐνα φαμὲν Υἱὸν, καὶ ως οἱ Πατέρες εἰρήκασι, μίαν φύσιν τοῦ Λόγου σεσαρκωμένην. Οὐχοῦ δοσοῦ ἡκεν εἰς· Ἐννοιαν καὶ εἰς μόνον τὸ δρῦν τοῖς τῆς ψυχῆς δημασι, τίνα κρότον ἐνθυρώπησεν δι Μονογενῆς, δύο τὰς φύσεις εἶναι φαμέν. Ἐνα δὲ Χριστὸν, καὶ Κύριον, καὶ Υἱὸν τὸν θεοῦ Λόγον ἐνανθρώπησαντα καὶ σεσαρκωμένον. Τι τούτῳ ἐστὶ σαφέστερον ἐπιζητοῦμεν; δύο γὰρ φύσεις τὰς φύσεις εἶναι φαμέν.

Πάλιν δι αὐτὸς θεῖος Κύριλλος ἐν τῇ εἰς τὸ Λευτικὸν βιβλίον ἔχειται περὶ τοῦ καθαρισμοῦ τῆς λεπρᾶς φησιν· Όλον δὴ πάλιν ἐν τούτοις περιάθρει τὸ τοῦ Σωτῆρος; ἡμῶν μυστήριον, καὶ τὸν διὰ τοῦ ἀγίου βαπτίσματος καθαρισμόν. Δύο μὲν ὅρνιθες κελεύει ληφθῆναι ζῶντα καὶ καθαρὰ, ἵνα νοήσῃς διὰ τῶν πετεινῶν τὸν οὐράνιον ἀνθρώπον, ἀνθρώπουν τε δύον καὶ θεὸν, εἰς δύο μὲν φύσεις (δοσοῦ ἡκεν εἰς τὸν ἔκαστην πρέποντα λόγον) διαιρούμενον· (Λόγος γάρ δην, δι τοῦ θεοῦ ἀναλάμψας ἐν σαρκὶ τῆς γυναικός) πλὴν οὐ μεριζόμενον· εἰς γάρ δὲ ἀμφοῖν δι Χριστῶν. Διὰ τούτο καὶ ως δύο λαμβάνονται τὰ ὄρνιθα, καὶ νοεῖται πάλιν ως ἐν ἀμφότερα. Όρδες πάκι δὲ δύον δι μαχάριος Κύριλλος δύο φύσεις ὁμολογεῖ· Ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ δευτέρᾳ πρός Σουχενσον ἐπιστολῇ φησιν· Ό γάρ λέγων σαρκὶ παθεῖν γυμνῇ τὸν Κύριον, ἀλλογον καὶ ἀκούσιον ποιεῖται τὸ πάθος. Τέλος δὲ τις εἰπει, μετὰ ψυχῆς νοερᾶς παθεῖν γάντων, ἵνα δι τὸ πάθος ἔκουσιον, οὐδὲν καλύπτει λέγειν, τῇ φύσει τῆς ἀνθρώπωτητος αὐτὸν παθεῖν. Εἰ δὲ τούτο ἀληθές, πῶς οὐ τὰς δύο φύσεις ὑφεστάναι δώσομεν μετὰ τὴν ἐνωσιν, ἀδιαιρέτως; Ήστε εἰ τις λέγει, Χριστοῦ οὖν παθόντος; ὑπὲρ δην ἡμῶν σαρκὶ, οὐδὲν ἔτερον λέγει. πλὴν δι τοῦ Λόγου, τοῦ ὄρωμένου δὲ· πάσι γάρ δι τοῦ κυρίως θεοῦ θεός; ὕσπερ καὶ Πετρῆρ, οὐ τοῦ ὄρωμένου, τοῦ Λόγου δὲ· καὶ γάρ δην διπλοῦς· Ήστε τὸ μὲν κυρίως ἐπ' ἀμφοῖν, τὸ δὲ οὐ κυρίως, ἐναντίως δὲ ἐφ' ἡμῖν ἔχει. Ἡμῶν γάρ κυρίως μὲν θεὸς δι θεός, οὐ κυρίως δὲ Πατέρ. Καὶ τούτῳ ἐστιν, δι ποιεῖ τοῖς αἰρετικοῖς τὴν πλάνην, δι-

τῶν Ἰωαννά:ων ἐπίσευξις, ἵνα λλαττομένων τῶν ὄντων διὰ τὴν σύγχροσιν. Σημεῖον δέ· Ἡνίκα αἱ φύσεις διίστανται ταῖς ἐπινοίαις, συνδιαιρέται καὶ τὸ ὄνδρατο. Ὁρᾶς δὲ διπλοῦν αὐτὸν καλεῖ τὸν Χριστόν; Καὶ πάλιν φησίν· Ἡνίκα αἱ φύσεις διίστανται ταῖς ἑννοίαις, συνδιαιρέται καὶ τὸ ὄνδρατο. Ἀλλ' ἰδωμεν καὶ τὰ ἔξις. Παύλου λέγοντος ἕκουσον· *Ira ὁ Θεὸς τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ Πατήρ τῆς δόξης Χριστοῦ μὲν Θεός, τῆς δὲ δόξης Πατήρ.* Εἰ γάρ καὶ τὸ συναμφότερον οὐ, ἀλλ' οὐ τῇ φύσει, τῇ δὲ συνόδῳ. "Ἄκουε τὸ φῆσιν· Εἰ γάρ τὸ συναμφότερον ἐν, ἀλλ' οὐ τῇ φύσει. Εἰ δὲ οὐ τῇ φύσει ἐν, λείπεται πάντως, δύο εἶναι τῇ φύσει. Ἐν δὲ τῇ πρὸς Κληδόνιον δευτέρᾳ [περώτῃ] ἐκτολὴ διάντος διαρρήδην φησί· Φύσεις δύο, Θεὸς καὶ ἄνθρωπος, ἐπειὶ καὶ φυχὴ καὶ σῶμα· οὐδὲ δὲ οὐ δύο, οὐδὲ θεοί· οὐδὲ γάρ ἐνταῦθα δύο ἄνθρωποι, εἰ καὶ οὕτως ἐν Παύλος τὸ ἐντὸς τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὸ ἐκτὸς προστηρότερος. Καὶ εἰ δεῖ συντόμως εἰπεῖν, ἄλλο μὲν ἐντὸς τὰ ἔξι, δὲ Σωτήρ· εἰπερ μὴ ταύτην τὸ ἀριθμὸν τῷ ὄρατῷ, καὶ τὸ χρόνον τῷ ὅπλῳ χρόνον· οὐκ ἀλλος δὲ καὶ ἀλλος· μή γένοιτο. Τὰ γάρ συναμφότερα, ἐν τῇ συγχρόσει· Θεοῦ μὲν ἐνανθρωπήσαντος, ἀνθρώπου δὲ θεωθέντος, ή διπλῶς ἐν τι; ὑνομάσειε. Λέγω δὲ ἀλλος καὶ ἀλλο ἔμπαλιν ἢ ἐπὶ τῆς Τριάδος; ἔχει. Ἐκεῖ μὲν γάρ ἀλλος καὶ δίλος, ἵνα μὴ τὰς ὑποστάσεις συγχέωμεν· οὐκ ἀλλο δὲ καὶ δίλος, ἐν γάρ τὰ τρία, καὶ ταύτην τῇ θεότητι. Ὁρᾶς ἀκριβείαν θεολογίας; "Άλλο μὲν καὶ ἀλλο φησί, τὰ ἔξι ὁ Σωτήρ. Ταύτους, δίλη καὶ δίλη φύσις; Τὸ γάρ δίλος αὐδετέρως τιθέμενον, ἐπὶ τῆς φύσεως τάττεται· τὸ δὲ δίλος, ἐπὶ τῆς ὑποστάσεως. Καὶ ταῦτα δῆλον αὐτὸς ποιεὶ παρακατιών· ἐκεῖ μὲν γάρ, ἐπὶ τῆς θεότητος; δηλοντί, δίλος καὶ δίλος· ἵνα μὴ τὰς ὑποστάσεις συγχέωμεν· συγχέωμεν· οὐκ δίλος δὲ καὶ δίλος· ἐν γάρ τὰ τρία, καὶ ταύτην τῇ θεότητι. Ἀλλὰ καὶ προών φησιν· "Ωσπερ καὶ τὸ διά τον Χριστοῦ γεγονέναι τὰ πάντα, καὶ κατοικεῖν Χριστὸν ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν, οὐ κατὰ τὸ φαινόμενον τοῦ Θεοῦ, δίλη κατὰ τὸ νοούμενον, κιρναμένων ὥσπερ τῶν φύσεων, οὕτω δὴ καὶ τῶν κλήσεων, καὶ περιχωρουσῶν ἀλλήλας τῷ λόγῳ τῆς συμφυτας. Ἀπόρη ταῦτα περὶ τοῦ μεγάλου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου. Τῆς δὲ αὐτῆς ἑννοίας καὶ Γρηγόριον τὸν ἐν ἀγοραῖς ἐπισκοπήσαντα ἐν τῇ Νεσσαρίῳ ἐπιδεῖξομεν, ἐν οἷς φησιν ἐν τῷ πρὸς Σιμπλίκιον λόγῳ κατὰ λέξιν οὕτω· "Ωστε ἐπειδὴ δύο περὶ Χριστοῦ γινώσκομεν, τὸ μὲν θεῖον, τὸ δὲ ἀνθρώπινον, ἐν μὲν τῇ φύσει τὸ θεῖον, ἐν δὲ τῇ εἰκόνομίᾳ τὸ κατὰ ἀνθρώπου, ἀκοινωνίας; τὸ μὲν ἀλιθὸν τῇ θεότητι προσμαρτυροῦμεται, τὸ δὲ κτιστὸν τῇ ἀνθρωπίνῃ λογιζόμεθα φύσει. Ἐκουσας; ὄπως καὶ οὕτως δὲ θεῖον; Ἀντροφησιν, ὅτι τὸ περὶ Χριστοῦ γινώσκομεν, τὸ μὲν θεῖον, τὸ δὲ ανθρώπινον. Εἴτα, ἐν μὲν τῇ φύσει τὸ θεῖον, φησί. καὶ παρακατιών. Τὸ δὲ κτιστὸν τῇ ἀνθρωπίνῃ λογιζόμεθα φύσει. Ίσος φύσει θεῖον ἐπὶ Χριστοῦ; καὶ φύσιν ανθρωπίνην ἔμοιος εἰ ἀριστήλως; Ἀλλὰ καὶ

A hoc illud est, quod hæreticos in errorem trahit, vocum scilicet harum conjunctio, permutatis inter se vocabulis, propter naturarum coalitionem. Ejus hoc argumentum est. Cum naturæ cogitando distinguuntur, etiam ipsa simul vocabula distinguuntur. Vides eum Christum appellare duplice? Rursus ait: Cum naturæ cogitando distinguuntur, etiam ipsa simul vocabula distinguuntur. Verum videamus et sequentia. Paulum dicentem audi: *Ut Deus Domini nostri Iesu Christi, pater gloriae: Christi quidem ille Deus est, pater autem gloriae.* Nam licet utraque natura copulata sit quiddam unum, non tamen hoc a natura est, sed propter coitionem. Audi quid dicat: Licet utraque natura copulata sit quiddam unum, non tamen hoc a natura est. Si vero non unum a natura est, relinquitur omnino, duo esse a natura. Item in prima ad Cledonium epistola, disertis verbis ait: *Naturæ duæ, Deus et homo, quemadmodum et anima et corpus; non tamen duo filii, nec dī: sicut nec hic quidem duo homines, tametsi Paulus ad hunc modum internam externamque partem hominis appellaverit.* Atque ut paucis rem complectar, aliud quidem atque aliud sunt ea de quibus Servator constat (nisi aspectabile sit idem cum inasperetabili, et temporis expers idem cum eo quo tempore subest), non tamen alius atque alius. Hinc hoc. Ambo enim hæc copulatione unum sunt, Deo nimirum humanaq[ue] naturam, et nomine divinitati suscipiente, vel quoconque tandem alio verbo quis hanc rem exprimendam duxerit. Dico autem aliud atque aliud vice versa atque in Trinitate res habet. Illic enim alius atque alius, ne hypostases confundantur: non autem aliud atque aliud, quod tria sint unum et idem, quoad divinitatem. Vides quam accurate de rebus divinis loquatur? Aliud, ait, atque aliud sunt ea de quibus Servator constat: hoc est alia atque alia natura. Nam aliud, neutro genere positum, de natura dicitur: alius vero, de hypostasi. Atque hoc progrediens ulterius manifeste declarat: Illic, ait, nimirum in divinitate, alius atque alius, ne personas confundamus; non autem aliud atque aliud, quod tria sint unum et idem, quoad divinitatem. Quin et ulterius inquit: Dicit et illud, per Christum omnia facta esse, et Christum in cordibus nostris habitare, non secundum eam Christi partem dicitur quae in oculos cadit, sed secundum eam quæ intellectu percipitur; permisisti videlicet, ut naturis, sic etiam nominibus, sequere ratione connaturalitatis invicem complectentibus. Hæc de magno illo Gregorio Theologo prout lisette satis est. Ejusdem vero sententiae sanctum quoque Gregorium Nyssensem episcopum suis demonstrabo, in lib. ad Simplicium his verbis uenturam: *Quoniam duo de Christo agnoscimus, hoc divinum, illud humanum unum natura divinum, et unum dispensatione humanum: idcirco alienum-*

tatem divinitati equidem attribuo, creatum vero humanam ad naturam referimus. Audistine quo pacto et hic divinus vir dicat, duo nos de Christo agnoscere, hoc divinum, illud humanum? Deinde, unum natura divinum, inquit. Et progressus ulterius: Creatum, ait, humanam ad naturam referimus. Ecce divinam in Christo naturam, et naturam humanam manifeste constitetur. Quin et Basilii liber adversus Eunomium scriptus, eadem docens, hæc verba continet: Mediatorem illum Dei et hominum, sicut a magno illo Apostolo appellatur², nihil ita demonstrat, ut Filii nomen utriusque naturæ, divinæ ac humanæ, ex æquo accommodatum. Idem enim et Dei Filius est, et Filius hominis per dispensationem factus est. Vides, ut duas naturas, divinam et humanam, constitetur? Eadem faciente videre licet in quarto ejusdem argumenti libro, ubi haec verba sunt: Ubique temperamentum ejus, quod humanum est, cum illo quod divinum, prædicans Apostolus nihilominus in utroque, quod cuique proprium est, perspicit. Hic et de his quæ utriusque naturæ propria sunt, tradit; veluti quæ reapse sint, et animi consideratione percipientur.

Hinc paulo post subjicit: Ac ne quis naturæ temperamenti experti passionem in cruce attribuat, per alia clarius errorem hujusmodi corrigit, Mediatorem eum Dei et hominum, et Deum appellans ut, quoniam duo de uno dicantur, de utroque quod utriusque competit, intelligatur. Hic aperiissime duo de uno dici prædicat, nimirum naturas duas.

Similiter et in oratione de Filio secunda, clarius idem duarum naturarum proprietates, etiam post ineffabilem illam evacuationem, salvas et integras esse tradit: Credimus, inquit, in unum Deum Patrem ingenitum, et in unum Filium genitum Iesum Christum, ejusdem substantie cum Patre secundum divinitatem, et nobiscum secundum carnem: non duos, sed unum Filium, salvis naturarum proprietatibus. Quin et magnus Ambrosius, Mediolanensis pontifex, ad Apollinarium scribens, sic ait: Discremen carnis et divinitatis servamus. Unus in utroque loquitur Filius, quoniam utraque natura in ipso est: verum licet idem loquatur, non uno tamen modo loquitur. Nam vides in eo nunc quidem Dei majestatem, nunc autem passiones hominis. Consentanea vero jam dictis et in secundo ad Gratianum Augustum libro tradit: Homo Jesus Christus, Dominus maiestatis, dicitur crucifixus, quia consors utriusque naturæ, id est, humanæ atque divinæ. Sed et in libro ad Sabinum episcopum idem vir sanctissimus ait: Qui esset in proprietate divinitatis, exinanivit se, et accepit plenitudinem naturæ et perfectionem humanæ: sicut Deo nihil decerit, ita nec hominis consummationi; ut esset perfectus in utraque natura.

GEN. Equidem arbitror ante multos annos curæ tibi suisse, libros uti colligeres, sanctorumque viorum auctoritates de naturis diaboli excerptores.

THEOR. Ea vero multæ curæ, multaque temporis

² 1 Tim. ii, 5.

A τῷ Βασιλεῖον βιβλίῳ | καὶ τὸ Βασιλεῖον βιβλίον τὸ|. τῷ πρὸς τὸν Εὐνόμιον τὰ αὐτὰ διάδοσκον, φησι· Τὸν μεσίτην Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων καθὼς ὡνόμασεν διάγας ἀπόστολος, οὐδὲν οὖτος ὡς τὸν Υἱὸν δεκτούσιν δυομά, ἐκατέρᾳ τῇ φύσει, τῇ θεϊκῇ τε καὶ ἀνθρωπίνῃ, κατὰ τὸν ἴσον ἐφαρμοζόμενον. 'Ο γάρ αὐτὸς καὶ Θεοῦ Υἱὸς ἐστι, καὶ Υἱὸς ἀνθρώπου κατ' οὐκονομίαν ἔγενετο. 'Ορέ, πῶς δύο φύσεις, θειαν τε καὶ ἀνθρωπίνην διολογεῖ; Τὰ δ' αὐτὰ πράτοντα καν τῷ τετάρτῳ λόγῳ τῆς αὐτῆς πραγματείας ἔξιστον αὐτὸν θεωρήσαι. Πανταχοῦ γάρ, φησι, τὴν τοῦ ἀνθρωπίνου πρὸς τὸ θεῖον ἀνάκρασιν ὁ ἀπόστολος, κηρύσσων, οὐδὲν ήττον ἐκατέρῳ τῷ θεϊκῷ καθορᾷ. 'Ἐνταῦθα καὶ περὶ τῶν ίδίων ἐκατέρας φύσεως ἡμῖν διετάξατο, ὡς ὑπαρχόντων τε καὶ τῇ θεωρίᾳ λαμβανομένων. Εἴτα προτὸν, μετ' ὅλην φησι· Καὶ ὡς ἀν μή τις τῇ ἀκράτῳ φύσει τὸ κατὰ τὸν σταυρὸν κέδος προστρίβοιτο, δι' ἐπίφρων τρανότερον τὴν τοιαύτην ἐπανορθοῦται πλάνην, μεσίτην αὐτὸν Θεού καὶ ἀνθρώπων, καὶ θεὸν ὑνομάζων, ἵνα ἐκ τοῦ τέ δύο περὶ τὸν ἐν λέγεονται, τὸ πρόσφορον νοεῖτο περὶ ἐκάτερον. Σαφέστατα ἐνταῦθα δύο περὶ τὸν ἐν λέγεονται φησι, δηλονότι φύσεις.

B 'Ομοιος δὲ καν τῷ δευτέρῳ λόγῳ περὶ Υἱοῦ διαύτερος ταφέστερον ἡμῖν τὸν δύο φύσεων τὰ ίδιωματα σώζεσθαι παραδίδωσι καὶ μετὰ τὴν διεραστὸν κένωσιν. Πιστεύομεν γάρ εἰς Ἑννα Θεὸν, φησι, Πατέρα ἀγάντητον, καὶ εἰς Ἑννα γεννητὸν Υἱὸν Ἰησοῦς τὸν Χριστὸν, διοσύνιον τῷ Πατρὶ καὶ τὴν θεότητα, καὶ τὴν δὲ κατὰ τὴν σάρκα· οὐ δύο, ἀλλ' ἕν τὸν Υἱὸν, σωζόμενων τὸν ίδιωμάτων τῶν φύσεων. 'Αλλὰ καὶ διάγας Ἀμβρόσιος, δι Μεδιολάνων τὴν ἀρχιερωσύνην λαβών, πρὸς Ἀπολινάριον γράψαν, οὐτω φησι· Φυλάξομεν τὴν διαφορὰν σφράξεως καὶ θεότητος. Εἰς ἐν ἐκατέρῳ λαλεῖ δι Υἱός, ἐπειδὴ περ ἐκατέρᾳ φύσεις ἔστιν ἐν αὐτῷ· ἀλλ' εἰ καὶ δι αὐτὸς λαλεῖ, οὐκ ἐν μέντοις τρόπῳ λαλεῖ. 'Ορές γάρ ἐν αὐτῷ νῦν μὲν δέξαν Θεοῦ, νῦν δὲ πάθη ανθρώπου. 'Ακθούσθα δὲ τοῖς εἰρημένοις, καν τῷ δευτέρῳ τοῦ πρὸς Γρητανὸν τὸν βασιλέα συντάγματος λέγει. 'Ἀνθρωπος Ἰησοῦς Χριστὸς δι Κύριος τῆς δόξης ἐστευρώσθαι δέγεται, ἐκατέρας ὑπάρχων φύσεως κοινωνὸς, τουτόστιν ἀνθρωπίνης καὶ θεαίς ἀμέλεις καν τῷ πρὸς Σαδίνιον τὸν ἐπίτικον λόγῳ αὐτοῦ δι αὐτές διγειώτατος ἀνήρ φησιν. 'Ἐν τῷ ίδιῳ τῆς θεότητος δὲν ἐκένωσεν ἐσαυτὸν, καὶ ἐλαύνε τὸ τέλειον τῆς κατ' ἀνθρωπὸν φύσεως διλόκηρεν· ὡς οὐδὲν ἐλείπε τῷ θεῷ, εῦτος; οὐδὲ τῷ καταρτισμῷ τῷ κατ' ἀνθρωπὸν, ἵνα τέλειο; ἐν ἐκατέρᾳ φύσεις τυγχάνῃ.

C 'Ο ΚΑΘ. 'Εμοὶ δοκεῖ διει πρὸ πολλῶν χρόνων ξέχει; ἐπιμέλειαν τοῦ συναγγεῖλν βιβλία, καὶ παρεκβαῖσιν χρήσεις ἀγίων περὶ τῶν δύο φύσεων.

D 'Ο ΘΕΩΡ. 'Ἐκείνα δέονται πολλῆς φροντίδος· καὶ

γρήνου, δος σπάνια εἰς καὶ δυσεύρετα. Περὶ δὲ τὸν δύο φύσειν, οὐ σπάνις, ἀλλὰ πλούτος ὑπερβολικῆς καὶ διψήλεια ἐν πάσῃ τῇ θεοπνεύστῳ Γραφῇ, δὴ ἄρες χώστε. Εἰ σοῦ καὶ πλειόνων δέη, ἵστομα; ἦν καὶ ἔλλας παραγαγεῖν. Αὐτίκα γοῦν ἔξεστιν ἀποστεῖ καὶ τοῦ μεγάλου φυλετοφόρου καὶ μάρτυρος Ἰουστίνου, περὶ τῶν αὐτῶν λέγοντος ἐν τῷ Περὶ Τριάδος συντάγματι, κατὰ τὸ ιὐ̄ κεφάλαιον οὗτως· "Οὐαν ἀκούσης περὶ τοῦ ἀνδρὸς Σιοῦ τὰς ἑναντίας φωνάς, κατ' ἀλλήλων μέρεις ταῖς φύσεις τὰ λεγόματα· ἀν μὲν τι μέγα καὶ θεῖον, τῇ θεῖᾳ φύσει προσένεμον· ἀν δὲ τι μικρὸν καὶ ἀνθρώπειν, τῇ ἀνθρακείᾳ λογιζόμενος φύσει. Οὐτων γάρ καὶ τὸ τῶν φωνῶν ἀσύμφωνον διαφεύγῃ, ἐκάστης ἡ πάρυκη διχόμενος φύσεως· καὶ τὸν Υἱὸν Ἰησοῦν καὶ πέρι πάντων εἰλένων, καὶ πρόσφατον, κατὰ τὰς θείας Γραφὰς δραλογήσεις. Καὶ ταῦτα μὲν ὁ θεῖος Ἰουστίνος. Οὐ δὲ χρυσοῦς τὴν γλώτταν Ἰωάννης ἐν τῇ ἀρμηνείᾳ τῆς πρὸς Τιμόθεον Ἐπιστολῆς, οὐτων φησιν· "Ο μετίης ἀρρετέροις κοινωνεῖ, ὃν ἔστι μεστής. Μεσίτου γάρ τούτο ἔστι, τὸ ἐκατέρου ἔχομενον, ὃν ἔστι μεστής, κοινωνεῖν. Καὶ μετ' ὅλιγον· Εἴ τοινυν μὴ ἔχεις τῆς τοῦ Πατρὸς φύσεως, οὐκ ἔστι μεστής, ἀλλὰ ἀπεχρονίσεται. Πατέρας γάρ τῆς ἀνθρώπων ἔχεις φύσεως, ἐπειδὴ πρὸς ἀνθρώπους ἤρχετο· οὐτων καὶ τῆς τοῦ Θεοῦ, ἐπειδὴ παρὰ θεοῦ ἤρχετο. Τούτοις τοῖς ἀγίοις Πατέρας συμφωνοῦσα ἡ ἀγία μεγάλη καὶ οἰκουμενικὴ σύνοδος ἡ ἐν Χαλκηδόνι συναθροισθεῖσα θεοῦ νεῦματι, καὶ εὐσεβεῖ βασιλέων θεοπίσματι, Ἰησοῦ καὶ τὸν αὐτὸν Χριστὸν, Υἱὸν, Κύριον μονογενῆ, ἐν δύο φύσεσιν ἀσυγχώτως, ἀτρέπτως, ἀδιαιρέως, ἀχριτεῖς γάριζόμενον ἐδογμάτισεν, οὐδαμοῦ τῆς τῶν φύσεων διαφορᾶς ἀναιρουμένης διὰ τὴν Ἰωάννην ἀξομένης δὲ μᾶλλον τῆς ἰδιότητος ἐκατέρας φύσεως, καὶ εἰ; ἐν πρόσωπον καὶ μίαν ὑπόστασιν συντρεχούσης· οὐκ εἰς δύο πρόσωπα μεριζόμενον ἢ διαιρούμενον, ἀλλὰ Ἰησοῦ καὶ τὸν αὐτὸν Υἱὸν μονογενῆ, θεον Δόγον, Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν.

Ο ΚΑΘ. "Οὐλας τὸ λέγειν δύο φύσεις. Εμφασιν εἰσάγει διαιρέσεως· καὶ δέδοικα, μήπως φεύγοντες τὸ τοῦ Εὐθυχοῦς τὸ μίαν φύσιν λέγειν, εἰς τὸ τοῦ Νεστορίου ἐκπέσωμεν βάραθρον, διὰ τὰς δύο φύσεις δύο πρόσωπα παρεισάγοντος.

Ο ΘΕΩΡ. 'Αλλ' ὁ Νεστόριος δύο φύσεις ἔλεγε ψηφισμένας, οὐχ ἡιωμένας εἰς πρόσωπον ἐν. Καὶ τοῦτο δηλῶν δὲ τὸ ἀγίον Κύριλλος, ἐν τῇ πρὸς Εὐλόγιον ἐπιστολῇ φησιν· Οὐτων·καὶ ἐκ τοῦ Νεστορίου, καὶ λέγει δύο φύσεις, οὐκέτι τοῦ Θεοῦ Λόγου, (ἐτέρα γάρ ἡ τοῦ Λόγου φύσις, καὶ ἐτέρα ἡ τῆς σαρκὸς·) ἀλλ' οὐκέτι τὴν θεον διμολογεῖ μεθ' ἡμῶν. Ήμεῖς γάρ ἐνώσαντες ταύτας, ἔνα Χριστὸν, ἔνα Υἱὸν, ἔνα Κύριον διμολογοῦμεν, καὶ μίαν φύσιν τοῦ Λόγου σεσαρκωμένην. Βέβητε οὖν, κατὰ τὴν τοῦ σοφοῦ Σολομῶντος παραγγελίαν, μήτε εἰς τὰ δεξιά, μήτε εἰς τὰ ἀριστερά, ἀλλὰ τὴν μέσην καὶ βασιλικὴν δόδυν. Τέσσαρες τύριοι εἰσιν αἵρεσις ἐκ διαιμέτρου ἀλλήλαις μαχόμε-

A egeni, quae rara sunt, et inventu difficultia. De duabus autem naturis non penuria, sed supra modum ingens abundantia copiaque repertur in omni a Spiritu Dei profecta Scriptura, quanta scilicet est aeris late diffusi amplitudo. Quare si etiam pluribus opus sit, paratos sum et alias proferre. Et quidem mox Noet audiamus magnum illum philosopham alique martyrem Justinum, de illudem loquente in libro *De Trinitate*, capite decimo septimo: Cum audieris, inquit, de una Filio voces contrarias, convenienter partire naturis ea quae dicuntur: si magnum ac divinum aliquid, divinis naturae attribue; sin exiguum et humana, ad humana naturam referens. Sic enim et ipsarum vocum discepantiam vitabis, natura qualibet sibi cognata recipiente: et unum Filium tam ante omnia secula, quam recens ortum juxta Litteras sacras constitueris. Hec divinus ille Justinus. Joannes autem Chrysostomus, in Epistola ad Timotheum scriptae interpretatione sic ait: Mediator amborum consors est, quorum scilicet est mediator. Quippe mediatoris est, ut conjunctus eorum utriq[ue], quadrum mediator est, participet. Ac paulo post: Si ergo non conjunctus est cum natura Patris, non est mediator, sed est ab eo separatus. Quemadmodum enim cum hominum natura conjunctus est, quoniam ad homines venit: ita et cum Dei natura, quoniam a Deo venit. Cum hisce sanctis Patribus consentiens sancta illa, magnaque et universalis synodus, Chalcedone natu Dei pioque decreto Augustiorum congregata, statuit unum eundem esse Christum, Filium, Dominum, Unigenitum, in naturis duabus circa confusione, mutationem, divisionem, separationem adagnitum: nequaquam naturarum discrimine sublato propter nubitionem, sed salva polius proprietate utriusque naturae, ac in unam personam et unam hypostasin coenunt: non in duas personas partitum vel divisum, sed unum et eundem Filium unigenitum, Deum Sermonem, Dominum Iesum Christum.

GEN. Omnino duas dicere naturas, speciem quamdam divisionis introducit: ac vereor equidem, ne devitato Eutychetisis barathro, quod est unam naturam dicere, in Nestorii barathrum incidamus, D per duas naturas, duas personas introduceendas.

THEOR. Nestorius vero duas naturas separatas siebat, non unitas in unam personam. Atque hoc sane denotans sanctus ille Cyrillus, in epistola, quam ad Eulogium scripsit, ait: Sic et in causa Nestorii. Quamvis duas naturas, discriminem carnis et Sermonis significans, dicat (alia namque natura Sermonis est, alia carnis), unionem tamen nobiscum non confitetur. Nos enim his unitis, unum Christum, unum Filium, unum Dominum constemus; unam denique naturam Sermonis incarnatam. Tu igitur, juxta sapientis illius Salomonis admonitionem, nec ad sinistram incesseris, sed media regia que via. Sunt enim quatuor hereses ex diametro inter se pugnantes: duas de divinitate, ac duas de

humana natura. In divinitate Sabellius quidem aiebat esse naturam unam, et unam hypostasi; Arius vero tres hypostases, ac tres naturas diversas et alienas a se invicem. Nos vero nec in unum tria commiscerimus ne Sabellii morbo laboremus, nec in tria peregrina et aliena inter se dividimus ne in Ario suorem incidamus; sed naturam unam in tribus hypostasisbus praedicamus. Rursum de incarnatione Dei Sermonis velut ex diametro inter se pugnabant Nestorius et Eutyches. Quippe Nestorius aiebat duas naturas separatas et duas personas, et duos Christos, et duos Filios: Eutyches vero naturam unam et unam hypostasin. Nos autem dicimus unam hypostasin, unum Christum, unum Filium, in duabus perfectis naturis, divinitate, inquam, et humanitate, inseparabiliter et circa confusionem unitis. Itaque semita media regiaque, sicut diximus, incedito (quemadmodum Gregorius ille Theologus ait: Medium cum dico, veritatem intelligo, ad quam solam si respiciemus, recte faciemus), nec est quod numerum duorum reformi les. Quemadmodum enim, cum in divinitate tres hypostases dicimus, nullam naturae divisionem facimus: sic et in hac dispensatione, cum duas naturas dicimus, nullam ipsius hypostasis divisionem facimus. Atque hoc illud est, quod Gregorius Theologus in II ad Cledonium libro dicit: Dico autem aliud atque aliud, versa vice atque in Trinitate res habet. Illic enim alias atque alias, ne hypostases confundamus; non autem aliud atque aliud; quia tria sunt unum et idem quoad divinitatem. Recte vero quamlibet seriem verborum religiosi hujus theologi considera: Dico, inquit, in Christo, aliud atque aliud. Nam aliud neutro genere positum, naturam significat; adeoque aliam atque aliam naturam in Christo dicit. Alius vero significat hypostasis. Ideo subiect: Non alias atque alias. Etiam illud inspicere: Versa vice atque in Trinitate res habet. Nam in Trinitate una natura est, sed non itidem una hypostasis. In Christo autem una hypostasis est, at non itidem una natura. Hoc scilicet denotat illud: Vice versa. Nam illi natura una est, ac tres hypostases: hic autem una hypostasis, et duæ naturæ.

His dictis, religiosissimus episcopus Gregorius, sanctissimi Generalis consobrinus, voce magna exclamabat: Ego Romanus sum. Anathema noui distinctas in Christo naturas!

Postridie religiosissimus Sappirii episcopus advenit: itaque cum illo Generalis seorsum ea communicabat, quæ de proposita quæstione dicta fuissent. Etiam ostendit ei quascunque sanctorum hominum auctoritates habebat, duas in Christo naturas dicentium. At is, quod disertus esset, ad libitum suum eas pervertebat. Itaque cum Generalis eum valde resistentem, ac repugnantem deprehendeat, nos arcessebat, et his verbis utebatur: Petrus hic episcopus, qui præsens est, colloqui

A ναι· ού δέ επὶ τῆς θεότητος, καὶ δύο επὶ τῆς ἀνθρωπότητος. Ἐπὶ μὲν τῆς θεότητος, δὲ μὲν Σαβέλλιος ἐλεγει μάλιστα φύσια, καὶ μίαν ὑπόστασιν· δὲ Ἀρειος, τρεῖς ὑπόστασεις, καὶ τρεῖς φύσεις ἐκφύλους. Ἡμεῖς δὲ οὐτε εἰς ἐν τὰ τρία συναντέφομεν, οὐτε μὴ τὸν Σαβέλλιον νόσον νοσήσωμεν, οὐτε διαιροῦμεν εἰς τρία ἐκφύλα καὶ ἀλλότρια, οὐτε μὴ τὸν Ἀρειον μανῶμεν· ἀλλὰ μίαν φύσιν ἐν τρισὶ κηρύττομεν ὑπόστασεις. Πάλιν επὶ τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Θεοῦ λόγου ὡσπερ ἐκ διαμέτρου ἐμάχοντο πρὸς ἀλλήλους δὲ Νεστόριος καὶ ὁ Εὐτυχῆς. Οὐ μὲν γάρ Νεστόριος ἐλεγει δύο φύσεις κεχωρισμένας, καὶ δύο πρόσωπα, καὶ δύο Χριστοὺς, καὶ δύο υἱούς· δὲ δὲ Εὐτυχῆς, μίαν φύσιν, καὶ μίαν ὑπόστασιν. Ἡμεῖς δὲ μίαν ὑπόστασιν, ἵνα Χριστὸν, ἵνα Γίδην ἐν δύο φύσεσι τελεῖται, θεότητη λέγω καὶ ἀνθρωπότητι, ἀγωρίστως καὶ διανγκύτως ἡνωμέναις. Βάδιζε οὖν τὴν μέσην καὶ βασιλικήν, ὡς εἰπομεν, τρίσιον (ὅς φησιν θεολόγος Γρηγόριος). Μεσότητα δὲ δύον εἴπω, τὴν ἀλήθειαν λέγω, πρὸς ἣν βλέπειν καλῶς ἔχομεν μόνην, μὴ φοβηθεῖς τὸν ἀριθμὸν τῶν δύο. Ωσπερ γάρ επὶ τῆς θεότητος τρεῖς ὑπόστασεις λέγοντες, οὐ ποιοῦμεν διαιρεσιν φύσεως· οὐτω καὶ επὶ τῆς οἰκονομίας δύο φύσεις λέγοντες, οὐ ποιοῦμεν διαιρεσιν ὑπόστασεως. Καὶ τοῦτο ἔστιν, διπερ διθεολόγος Γρηγόριος ἐν τῷ πρὸς Κληδόνιον δευτέρῳ λόγῳ φησι· Λέγω δὲ ἀλλο, ἐμπαλιν ἢ επὶ τῆς Τριάδος ἔχει. Ἐκεὶ μὲν γάρ ἀλλος καὶ ἀλλος, οὐτε μὴ τὰς ὑπόστασεις συγχέωμεν, οὐκ δέλλο δέ καὶ ἀλλο· ἐν γάρ τα τρία, καὶ ταῦτα τῇ θεότητι. Καὶ σκέπτει καλῶς ἔχαστην τάξιν τοῦ ιεροῦ θεολόγου. Λέγω δὲ, φησιν, ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ δέλλο καὶ ἀλλο. Τὸ γάρ ἀλλο οὐδετέρως τιθέμενον, τὴν φύσιν δηλοῖ, ήτοι ἐτέφαν καὶ ἐτέφαν φύσιν επὶ τοῦ Χριστοῦ λέγει· τὸ δέ ἀλλος, σημαίνει τὴν ὑπόστασιν. Διὸ ἐπηγαγεν· Οὐκ δέλλος καὶ ἀλλος· Ὁρα δὲ καὶ τὸ, "Ἐμπαλιν ἢ επὶ τῆς Τριάδος ἔχει. Ἐπὶ μὲν γάρ τῆς Τριάδος μία φύσις: ἔστιν, ἀλλ' οὐχὶ καὶ μία ὑπόστασις· επὶ δὲ τοῦ Χριστοῦ, μία ὑπόστασις, ἀλλ' οὐχὶ καὶ μία φύσις. Καὶ τοῦτο ἔστι τὸ, ἐμπαλιν. Ἐκεὶ μὲν γάρ μία φύσις, καὶ τρεῖς ὑπόστασεις· ἔνταῦθα δὲ μία ὑπόστασις καὶ δύο φύσεις.

D Τούτων ρηθέντων, δι εὐλαβέστατος ἐπίσκοπος Γρηγόριος, δι τοῦ ἀγιωτάτου καθολικοῦ ἀνεψιδος, ἰδέησε φωνῇ μεγάλῃ· Ἐγώ Ὦρατάς εἰμι· ἀνάθεμα τῷ μὴ λέγοντι δύο φύσεις ἐν τῷ Χριστῷ.

Τῇ ἐπαύριον ἥλθεν δι εὐλαβέστατος ἐπίσκοπος Σαππιρίου. Ἀνεκοινώσατο οὖν αὐτῷ δι καθολικὸς χωρὶς ἡμῶν τὰ λαληθέντα περὶ τοῦ προχειμένου ζητήματος. Ἐδειξε δὲ αὐτῷ καὶ διατὰς εἰχε χρήσεις ἀγίων, δύο λεγούσας φύσεις ἐν τῷ Χριστῷ. Οὐ δὲ διεστρέψει αὐτὰς, λόγιος ὅν, εἰς τὸ ἔστιν οὐδέητα. Ός οὖν εὑρει αὐτὸν δι καθολικὸς σφροδώς ἐνιστάμενον καὶ ἀντιπαλαίστα, μετεκαλέσατο ἡμᾶς, καὶ φησι πρὸς ἡμᾶς· Ο παρὼν ἐπίσκοπος Πέτρος θέλει μετὰ σου διαλεγθῆναι· περὶ μέσου τῶν ἡμῶν καὶ

δρῶν ὑποθέσεως. Ἔλεγε γαρ δις ὁ ἀγιοὶς Κύριλλος μίαν φύσιν λέγει μετά τὴν ἔνωσιν.

Οὐ ΘΕΩΡ. Ποῦ λέγεις τοῦτο, δέσποτα ἐπίσκοπε, δῆμος Κύριλλος;

Οὐ ΕΠΙΣΚ. Ἐν τῇ δευτέρᾳ πρὸς Σούκενσον ἐπίστῳ, κατὰ τῶν λεγόντων· Εἰ μία φύσις γέγονε μετὰ τὴν ἔνωσιν, ἀνάγκη παθεῖν αὐτὸν εἰς τὴν ἰδίαν φύσιν· οὐτοὶ κατὰ βήμα φησι. Ποιὰ τοινυν παθεῖν αὐτὸν ἀνάγκη εἰς ἰδίαν φύσιν εἰ λέγοιτο μετὰ τὴν ἔνωσιν μία φύσις Υἱοῦ σεσαρχομένη; Ὅρας δις μετὰ τὴν ἔνωσιν μίαν φύσιν λέγει.

Οὐ ΘΕΩΡ. Καὶ ποιὰ ἔστιν ἡ ἰδία φύσις τοῦ Υἱοῦ, εἰς ἣν οὐδὲ ἔστιν ἀνάγκη παθεῖν αὐτὸν;

Οὐ ΕΠΙΣΚ. Ἡ θεότης τοῦ Υἱοῦ.

Οὐ ΘΕΩΡ. Οὐκ ἐπαθεὶς οὖν ὁ Υἱὸς εἰς ἰδίαν φύσιν;

Οὐ ΕΠΙΣΚ. Μή γένοιτο! ἡ γάρ θεῖα φύσις οὐ πάσχει πάσχειν.

Οὐ ΘΕΩΡ. Ἐπαθεὶς δὲ δύμας κατ' ἀλήθειαν ὁ Χριστός;

Οὐ ΕΠΙΣΚ. Ναί, ἀλλ' εἰς τὴν ἡμετέραν φύσιν εἶται γάρ πάσχει πάσχειν.

Οὐ ΘΕΩΡ. Δύο οὖν ἔσχειν ὁ Χριστὸς φύσεις, μίαν πεφυκύλαν πάσχειν, καὶ μίαν μὴ πεφυκύλαν πάσχειν.

Ἐν τούτοις τοῦ εὐλαβεστάτου Πάτρου φιμωθέντος, ἀναστάς ὁ διωκεντής δρθεὶς εὐλαβεστάτος ἐπισκοπὸς Γρηγορίος, ἐφη· Ἐγώ Ὦ ρωμαῖός εἰμι, καὶ ὡς οἱ Ρωμαῖοι φρωνῶ.

Καὶ μεθ' ἡμέρας δύο πάλιν μετακληθέντες ἀνήλθομεν εἰς τὸ ὄπερφον πρᾶς τὸν ἀγιώτατον Καθολικὸν, καὶ καθεισθέντων ἡμῶν, εἶπε πρᾶς πάντες· Οὐκέτι εἴστιν οὐδεμία ἀμφιβολία, δύο φύσεις λέγειν ἐν τῷ Χριστῷ, ἕλαν ἦνωμένας τούτας διμολογῶμεν ἀδιαπάστως εἰς μίαν ὑπόστασιν, καθά φησιν ὁ ἀγιος Κύριλλος, ἐν τῇ πρώτῃ πρᾶς Σούκενσον ἐπιστολῇ. Οὐκοῦν δοὺς μὲν ἡκεν εἰς ἔννοιαν καὶ εἰς μόνον τὸ δρῦψ τοὺς τῆς φυχῆς δύμασι τίνα τρόπον ἐνηνθρώπησεν ὁ Μονογενής, τὰς δύο φύσεις εἶναι φαμεν ἴωθεῖσας· ἔνα δὲ Χριστὸν, καὶ Υἱὸν, καὶ Κύριον, τὸν τοῦ Θεοῦ Δόγον ἐνανθρώπησαντα καὶ σεσαρχομένον. Ἀλλὰ δὴ καὶ πάντες οἱ τῆς Ἐκκλησίας φωτῆρες, ὃν δικαίως διαβρέφοσ φάσκεις τὰς χρῆσις ἥγαγε, τοῦτο διαβρήθην βωσῖ. Καὶ λοιπὸν τοῖς προφανέσι· καὶ φανεροῖς ἀντιμάχεσθαι, καὶ ἀληθέσιν, οὐκέτι εἴστι Χριστιανοῦ. Καὶ περὶ μὲν τούτων ἀπὸ τοῦ νῦν κοπῆι οὐ θέμις· ἀλλὰ τι! κωλύει καὶ δύο φύσεις διμολογεῖν, ἐπει τοῦ ἔνδος Χριστοῦ, καὶ μίαν φύσιν, διὰ τὸ διαιρετον καὶ ἀχώριστον τῆς τῶν φύσεων ἐνώσεως; εὑρίσκομεν γάρ τὸν ἀγιον Κύριλλον ἐν τῇ δευτέρᾳ πρᾶς Σούκενσον ἐπιστολῇ οὕτω· σαρῶς λέγοντα· Οὐ γάρ ἐπὶ μόνων τῶν ἀπλῶν κατὰ φύσιν τὸ διαληθῶς λέγεται, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν κατὰ σύνθεσιν συνηγμένων. Ὁποίον τι: χρῆμά ἔστιν ὁ ἀνθρωπός ἐκ φυχῆς καὶ σώματος· Ἐπεροειδῆ μὲν γάρ τι τοιαῦτα, καὶ ἀληθῖοις οὐχ ἔμοιςια· ἐνωθέντας μήν, μίαν ἀνθρώπου φύσιν ἀπέτελεσαν. Ἐπειδὴ

A tecum ad argumento, quod inter nos tractamus, cupit. Ait enim, sanctum virum Cyrillum utram dicere naturam post unionem.

THEOR. Ubina mihi hoc, domine episcope, sanctus Cyrilus dicit?

EPISC. In secunda ad Successum epistola, adversus eos qui dicunt: Si una natura facta est post unionem, necesse est eum in natura sua passum; sic ad verbum ait: Qualia vero passum ipsum in natura propria necesse est, si post unionem, una Filii natura dicatur incarnata? Videsne, quod post unionem, unam naturam dicat?

THEOR. Et quænam est illa propria Filii natura, in qua necesse non est, cum esse possunt?

B EPISC. Divinitas Filii.

THEOR. Ergo Filius in natura propria non est passus?

EPISC. Absit hoc! Quippe natura divina sic comparata non est, ut pati possit.

THEOR. Tamen reapse Christus passus est.

EPISC. Vere, sed in natura nostra, quæ sic comparata est, ut patiatur.

THEOR. Ergo Christus naturas duas habebat, unam sic comparata, ut pateretur: alteram; ut non pateretur.

C His cum obtutatum esset os religiosissimo Petro, supradictus religiosissimus episcopus Gregorius surgens: Ego Romanus sum, inquit, et cum Romanis sentio.

D Post huius rursus arcessiti, ascendimus in cœnaculum, ad sanctissimum Generalem. Cumque consedisset, omnes sic allocutus est: Nihil ambiguū est, duas in Christo naturas dicere, si constitamur eas unitas inseparabiliter in unam hypostasin, quemadmodum sanctus ille Cyrilus in prima ad Successum epistola loquitur: Quantum, inquit, mente atque oculis animi duntaxat videre possumus, quo pacto Unigenitus ille factus sit homo: duas esse naturas dicimus unitas, at unum Christum et Filium, et Dominum, Dei Sermonem, qui homo factus et incarnatus est. Quinetiam omnia illa lumina Ecclesiae, quorum auctoritates antea philosophus adduxit, hoc ipsum expresse clamant. Itaque manifestis et apertis et veris adversari, non est hominis christiani. Ac de his quidem post-hac minime laborandum. Quid autem prohibet, quominus et duas naturas in uno Christo, et unam naturam, propter expertem divisionis et separacionis naturarum unionem, constitamur? Quippe sanctum illum Cyrillum in altera ad Successum epistola, sic diserte dicentem, repérimus: Non de illis duntaxat, quæ natura simplicia sunt, unum vero dicitur: sed etiam de illis quæ compositione copulata sunt. Quale quiddam est homo, ex animo, et corpore constans. Nam ea diversæ sunt formæ, nec ejusdem inter se substantiæ: verum unita, naturam hominis unam absolvunt. Quoniam igitur ex

animino et corpore, quae diversae naturae sunt, una natura hominis absolvitur atque dicitur: non absurdum arbitratur, ex divinitate humanitateque Christi, unam absolvit dicique naturam. Hoc solvit, ac satisfactum nobis erit.

THEOR. Satis erat magnæ sanctitati tue ad hoc, ut perspiceres, non unam esse dicendam naturam in Christo post unionem, prolatam sancti viri, Gregorii Theologi, a nobis auctoritas, quæ existat in altera de Filio oratione, ac hujusmodi verba continent: Licet ultraque natura copulata, sit quiddam unum; non tamen hoc a natura est, sed propter coitionem. Cum ergo dicit: Non hoc a natura est,clare scilicet prohibet, ne ultraque copulata, unum natura dicantur. Quid dilucidius hoc requirias?

GEN. Sic textus in Armenica Scriptura non habet.

THEOR. Mendosus est ergo liber tuus.

Mox Theorianus, qui ejus dicti Syriacam interpretationem excerptam haberet, eam Generali porrigit, ait: Leges domine. Generalis autem arcensit quodam ex iis qui Syriace legere nossent, legi jussit, et ita scriptum reperit, ut Theorianus dixerat. Itaque Theorianus: Hocce sufficit, inquit, domino? an etiam et aliam requiris auctoritatem? nam equidem Syriace non novi, sed ita prescriptum in Syrorum libris Cessuvii reperi; atque hoc reperto, maximopere gavisus sum.

GEN. Quando in Armeniorum Scriptura textus ita non habet, aliunde certior fieri volo, debere nos duas in Christo naturas post unionem fateri, non unam.

THEOR. Facillimum id quidem ei perspectu qui agere malitioso nolit.

GEN. Mibi vero ne contingat unquam agere malitioso, præsertim divinis in rebus; nec ulli alii, qui ex Christi prescripto vivere velit: sed considerari desidero, ne inconsiderate, perque subrepitionem pronuntiem.

THEOR. Fateris unitas esse naturas citra mutationem et alterationem?

GEN. Omnino. Quippe sanctus ille Cyrilus in epistola ad Successum sic ait: Par est, quod absurditatem attinet, dicere corpus easce mutatum in naturam divinitatis, et Sermonem esse mutatum in naturam carnis. Nam sicut hoc fieri nequit, eum ipse Sermo sit incommutabiliter alterationis expersus; ita nec illud alterum. Non enim creatorum quidquam ad naturam divinitatis transire potest. Et caro quoque creatura est.

THEOR. Ipse nos sublevasti a negotiis, qui sanctum Cyrilum testem doctrinae nostræ produxeris. Nam si fieri nequit, ut in substantiam vel naturam divinitatis creatum aliquid transeat; et ipsa quaque caro, creatum est: quidnam de hoc colligatur, ipse dico.

GEN. Quid hoc sit ignoro. Quidnam est quod colligit?

A oīn ēk ψυχῆς καὶ σῶματος, ἐτερουσιῶν ὄντων, μία φύσις ἀνθρώπου ἀποτελεῖται καὶ λέγεται, οὐκ ἀποκόν οἷμα, ἔk τε τῆς θεότητος καὶ τῆς ἀνθρωπότητος τοῦ Χριστοῦ, μίαν ἀποτελεῖσθαι καὶ λέγεσθαι φύσιν. Λύσον τοῦτο, καὶ ἀρχέσει ἡμῖν.

Ο ΘΕΩΡ. Ἡρκει τῇ μεγάλῃ σου ἀγιωσύνῃ εἰς τὸ συνιδεῖν, δτι οὐ δεῖ μίαν φύσιν ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ μετὰ τὴν ἑνωσιν λέγειν, ἡ εἰσκομισθεῖσα αὐτῇ πρὸς ἡμῶν χρῆσις τοῦ ἀγίου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου. Ἡ τῷ περὶ Μιού δευτέρῳ λόγῳ κειμένη, εὗτα κατὰ λέξιν ἔχουσα: Εἴ γάρ καὶ τὸ συναμφότερον έν, ἀλλ' οὐ τῇ φύσει, τῇ δὲ συνδιᾳ. Ἐπειδὴ οὖν φησιν, Ἄλλ' οὐ τῇ φύσει ἐν, κωλύει δηλονότι σαρῶς, ἐν τῇ [τῇ] φύσει τὰ συναμφότερα λέγειν. Τί τούτου ζητεῖς σαρώστερον;

Ο ΚΑΘ. Οὐ κείται ἐν τῇ Ἀρμενικῇ γραφῇ οὐτε.

Ο ΘΕΩΡ. Εσφαλται λοιπὸν τὸ βιβλίον σου.

Τότε ἔχων ὁ Θεωριανὸς παρεκβολήν τοῦ βητοῦ τούτου Συριστί, δέδωκε τῷ Καθολικῷ, λέγων· Ἀνάγνωθι, δέσποτα. Οὐ δὲ Καθολικός προσκαλεσάμενος ἴνα τῶν ἀναγινωσκόντων Συριστί, ἀνέγνω, καὶ εἶρεν ὡς εἰπεν ὁ Θεωριανός. Τότε λέγει αὐτῷ ὁ Θεωριανός· Ἄρκει τοῦτο, δέσποτα; ή θέλεις καὶ ἀλλῆλην χρῆσιν; Ἕγω γάρ Συριστί οὐ γινώσκω, ἀλλ' εἴρον οὐτας ἐν τοῖς βιβλίοις τῶν Σύρων ἐν Κενσουνίᾳ, καὶ πλείστον ἔχάρην τοῦτο. εὑρών.

Ο ΚΑΘ. Ἐπειδὴ ἐν τῇ τῶν Ἀρμενῶν γραφῇ οὐ κείται οὕτως, βούλομαι καὶ ἀλλοθέν ποθεν πληροφορηθῆναι, δτι δύο μὲν ὄφελομεν ὄμολογειν ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ φύσεις μετὰ τὴν ἑνωσιν, μίαν δὲ οὐ.

Ο ΘΕΩΡ. Πάστον τοῦτο συνιδεῖν, τῷ μὴ κακουργεῖν ιθελοντι.

Ο ΚΑΘ. Μή μοι γένοιτο κακουργῆσαι ποτε, καὶ μάλιστα ἐν τοῖς θείοις, μήτε μὴν ἀλλω τινὶ τῶν κατὰ Χριστὸν ζῆν ἐλομένων· ἀλλὰ βεβαιωθῆναι ἐπιθυμῶ, ἵνα μὴ ἀπροσέκτως καὶ κατὰ συναρπαγήν ποιήσωμαι τὴν ἀπόφθεσιν.

Ο ΘΕΩΡ. Ομολογεῖς ἐνωθῆναι τὰς φύσεις ἀτρέπτως καὶ ἀναλοιώτως;

Ο ΚΑΘ. Πάνυ μὲν οὖν. Καὶ γάρ ὁ ἄγιος Κύριλλος ἐν τῇ πρὸς Σημένοντον ἐπιστολῇ οὕτω φησιν· Ἰστον γάρ ἔστιν εἰς ἀποταλαμόγον, τὸ εἰπεν, δτι μετεβλήθη τὸ σῶμα εἰς θεότητος φύσιν· καὶ μὴν κάκινο, δτι μετεβλήθη ὁ λόγος εἰς τὴν τῆς σαρκὸς φύσιν· ὥσπερ γάρ τοῦτο ἀμήκανον (ἀτρεπτός γάρ καὶ ἀναλοιώτος ἔστιν), οὕτω καὶ τὸ ἔτερον. Οὐ γάρ ἔστι τῶν ἀφικτῶν, εἰς θεότητος οὐσίαν ἔστι φύσιν μεταχωρῆσαι δύνασθαι τι τῶν κτισμάτων. Κτισμα δὲ καὶ ἡ σάρξ.

Ο ΘΕΩΡ. Ἀπῆλλαξες ἡμᾶς πραγμάτων, τῶν ἐν ἀγίοις Κύριλλον μάρτυρα παραγαγῶν τοῦ ἡμετέρου λόγου. Εἰ γάρ οὐκ θεῖται ἐφικτὸν εἰς θεότητος οὐσίαν ἔστι φύσιν μεταχωρῆσαι τι δύνασθαι τῶν κτισμάτων, κτίσμα δὲ καὶ ἡ σάρξ. εἰπὲ οὐ αθέδες, τι ἐκ τούτου συνάγεται.

Ο ΚΑΘ. Τί τοῦτο οὐκ οἶδα. Τί ἔστιν δ συνάγει;

Ο ΘΕΟΡ. "Οτι ουκ εστιν ή σκρη καλ ο λόγος μία A THEOR. Carnem et Sermonem non unam esse naturam.

Ο ΚΑΘ. Έγώ ούχ επειλαδόμην τῶν διω ρηθέντων παρὰ τοῦ ἀγίου Κυρίλλου, δηπονίκα Ελεγεν· Όποιον τι χρῆμά εστιν δινθρώπος ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος· Ἐπεισεδή μὲν γάρ τὰ τοιαῦτα, καὶ ἀλλήλαις οὐχ διμούτια, ἑναθέντας μήπ μίαν ἀνθρώπου φύσιν ἀπετελέστα. Ίδον δύο φύσεις καὶ ἐνταῦθα, ψυχὴ καὶ σῶμα. Καὶ εἴτε ἡ ψυχὴ εἰς σώματος μετετράπη φύσιν, εἴτε τὸ σῶμα εἰς φύσιν ψυχῆς μετεχώρησεν· ἀλλ' ἔκατέρων ἐν τοῖς ίδίοις μενόντων δροῖς, μία ἐκ τούτων φύσις ἀπετελέσθη. Ούχ εστιν οὖν τῶν δινεφίκτων, ἐκ δύο φύσεων μίαν φύσιν γενέσθαι. Ίδον γάρ, ἐπὶ τῇς συνθέσεως τοῦ ἀνθρώπου τοῦτο εστιν.

Ο ΘΕΟΡ. Τὸ παράδειγμα τῆς καθ' ἡμᾶς συνθέσεως εἰς τοῦτο μόνον ἐλήφθη τῷ ἀγίῳ Κυρίλλῳ, εἰς τὸ δεῖξαι, διει δυνατόν εστιν ἐκ δύο καὶ διαφόρων φύσεων μίαν γενέσθαι ὑπόστασιν, ὥσπερ ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος, διπέτρος, τυχόν, ή διπύλος. Τῷ γάρ Νεαπόρῳ μαχομένῳ, ἀδύνατον λέγοντες ἐκ διαφόρων φύσεων μίαν γενέσθαι ὑπόστασιν, καὶ διὰ τοῦτο εἰς δύο Χριστοὺς, καὶ δύο υἱούς, τὸν Ἑνα Χριστὸν καὶ ἀδέριστον ἀφρόνως καταμερίζοντες, ἤγαγε τὸ παράδειγμα τοῦ ἀνθρώπου, εἰς τὸ δεῖξαι, διει δινεφίκτης εἰς ψυχῆς καὶ σώματος δινθρώπος εἰς, οὗτος ἐκ θεότητος καὶ ἀνθρώποτητος εἰς Χριστὸς. Εἰ δὲ βούλῃ, εξεκύρων καὶ τὴν αἰτίαν, δι' ἣν, ἐπὶ μὲν τοῦ ἀνθρώπου τοῦ ἐκ ψυχῆς συγκειμένου καὶ σώματος, φύσις μία λέγεται. Λέγομεν γάρ, Τὴν φύσιν τῶν ἀνθρώπων ἀνεκάντισσεν δι Χριστὸς, οὐ λέγομεν, τὰς φύσεις. Ἀλλὰ καὶ δεῖται οἱ θεοὶ Πατέρες δύο φύσεις; λέγουσιν δι τοῦ Χριστοῦ, τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα ὡς μίαν φύσιν λεμβάνουσιν. Ἐπὶ δὲ τοῦ Χριστοῦ μίαν φύσιν λέγεται κακώλυτα.

Ο ΚΑΘ. Βούλομαι μαθεῖν πρῶτον παρὰ τίνων κακώλυται μίαν φύσιν λέγειν ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ, καὶ τίτι καὶ τὴν αἰτίαν δι' ἣν τοῦτο κακώλυται, ἀκούσθετο, εἰ δοκεῖ· ἐμοὶ γάρ οὐ δοκεῖ διει κακώλυται παρὰ τίνος τῶν ἀγίων Πατέρων.

Ο ΘΕΟΡ. Ἀπὸ τοῦ λέγειν δύο φύσεις, νοεῖται, διει δύο μία. Εἰ γάρ δύο, οὐ μία· εἰ δὲ μία, οὐ δύο.

Ο ΚΑΘ. Ἀπὸ τούτου μόνον λέγεις διει κακώλυται, τὸ τοῦ λέγειν, δύο· ή καὶ χρήσεις ἔχεις, ρήτως τοῦτο καλούντας;

Ο ΘΕΟΡ. Τέδες ἀρκεσθῆναι ἀπὸ τούτου. Πλὴν καὶ χρήσεις ἀγίων μεγάλων ἔχω, τοῦτο καλούντας ἡτοῖς. Καὶ τὴν μὲν χρῆσιν τοῦ Θεολόγου, τὴν λέγουσαν Εἰ γάρ καὶ τὸ συναμφότερον ἐν, ἀλλ' οὐ τῇ φύσει, παρήσειν μοι δοκῶ, διὰ τὸ λέγειν σὲ, μή μισθεῖς οὔτες ἐν τῷ Ἀρμενικῷ βιβλίῳ· παραγάγω δι τῶν ἀγίων Ἀμβρόσιον τὸν Μεδιολάνων, οὕτω διαρρήμην ἐν τῷ λόγῳ τῷ κατ' Ἀπολιναρίου λέγοντα· Ἀναρένησαν ἄτεροι, τὴν σάρκα τοῦ Κυρίου καὶ τὴν θεότητα μίας εἶναι φύσεως λέγοντες. Ποίος ἔδης τὴν ταῦτην βλασφημίαν ἔξημεσσεν; Τὰ αὐτὰ καὶ δι θεοῖς Γρηγόριος δι Νύσσης βοφ, ἐν τῷ λόγῳ καὶ αὐτὸς τῷ εἰς· Ἀπολιναρίου λέγων· Εἰ οὖν ἐν τοῖς ὑπεναντίοις

GEN. Equidem non oblitus sum eorum quae a sancto Cyrillo prolatæ sunt antea, cum diceret: Quale quiddam est homo, ex animo et corpore constans. Nam ea diversæ sunt formæ, nec ejusdem inter se substantiae: verum unita, naturam hominis unam absolvunt. En hie quoque naturæ duæ, anima et corpus. Neque tamen vel anima corporis in naturam conversa est, nec corpus in animæ naturam transit: sed ambobus intra fines suos manentibus, una de his absoluta natura est. Itaque non est ex eorum numero quæ fieri nequeunt, ex duabus naturis unam fieri naturam. Nam ecce hoc in hominis est compositione.

B THEOR. Exemplum illud nostræ compositionis ad hoc duntaxat a sancto Cyrillo est usurpatum, ut ostenderet, posse de duabus ac diversis naturis unam hypostasin fieri: sicut ex animo et corpore, Petrus verbi gratia, vel Paulus. Pugnans enim contra Nestorium, qui fieri posse negaret unam ex diversis naturis hypostasin, ideoque in duos Christos, et duos Filios, unum et impartibilem Christum stulte divideret; hominis exemplum adduxit, ut ostenderet, quemadmodum ex anima et corpore constet unus homo, sic ex divina humanaque natura Christum unum existere. Exponamus et causam, si placet, ob quam in homine composito ex anima et corpore, natura dicatur una. Quippe dicimus, naturam humanam a Christo instauratam, non autem, naturas instauratas. Itidem quoies divi Patres duas naturas in Christo dicunt, animam et corpus, unam naturam accipiunt; at in Christo naturam unam dicere prohibitum est.

GEN. Cognoscere primum cupio, a quibus sit prohibitum naturam unam in Christo dicere, deinde causam ob quam sit prohibitum, si placet, audierimus. Nam mihi quidem ab aliquo sanctorum Patrum hoc esse prohibitum non videtur.

THEOR. Ex eo quod duas illi naturas dicunt, unam non esse dicendam, intelligitur. Nam si duæ, non una: si una, non duæ.

GEN. Ex eo duntaxat prohibitum sis, quod duas ipsi dicant: An et auctoritates habes, quæ hoc diserte prohibeant?

THEOR. Satis hoc esse tibi debebat: verum et sanctorum magnumque hominum auctoritates habeo, diserte hoc prohibentes. Ac Gregorii quidem Theologi dictum illud: Licet ultraque natura copulata, sit unum quiddam, non tamen hoc a natura est: illud igitur omittere libet, quando tu sic in Armenici libri textu scriptum negas: producam vero sanctum illum Ambrosium, Mediolanensem episcopum sic expresse loquentem in libro adversus Apollinarim: Emergent alii, qui carnem Domini dicant et divinitatem, unius esse naturam. Quæ tantum sacrilegium inferna vomuerunt? Eadem divus ille Gregorius Nyssenus, in libro et ipse

adversus Apollinarim scripto, clamat: Si ergo in **A** id:ώμασιν ἡ Οατέρου τούτων θεωρεῖται φύσις τῆς ασφάλειας λόγω, καὶ τῆς θεσητος· πῶς μὲν αἱ δύο εἰσιν; Ἀλλὰ καὶ ὁ θεὸς Χρυσόστομος ἐν τῇ πρὸς Ἀκάκιον τὸν μοναχὸν ἐπιστολῇ φησίν· Ἐναὶ γὰρ ἐν πρόσωπον τὰ συναμφότερα, γνωριζόμενον μὲν τοις ἀσυγχύτως, ἀδιαιρέτως, λέγω· οὐχ ἐν μιᾷ μόνῃ φύσει, ἀλλ’ ἐν δυοῖς τελείας. Τί πρὸς ταῦτα φήσι;

GEN. Non jam hoc pronuntiandae sententiae, sed exercitationi modo destinatum tempus est. Suo vero tempore quid mihi videatur, adhibita cautione convenienti et accurato judicio, pronuntiabo. Externum si placet, promisso fac satis.

THEOR. Cui?

GEN. Causam dico, propter quam prohibitum sit, unam in Christo naturam dicere.

THEOR. Quorum una natura est, eorum et communis est ratio, quorum vero ratio est communis, eorum et ejusdem substantiae est existentia. Nunquam vero Christi divinitas ejusdem est substantia cum ejus humana natura: itaque non potest horum una esse ratio. Quorum vero nunquam una ratio est, eorum naturas semper a se invicem differre, cuivis est perspicuum. Quippe sicut neganti opponitur aliens, sic dicere, Christum naturas esse duas, opponitur illi, Christum esse naturam unam. Nunquam vero negans et aliens de eodem pariter vera sunt. Ergo nunquam duas sunt una. Quod si placet, etiam modo logicæ disciplinæ magis accommodatio **C** theorema propositum examinemus.

GEN. Placet omnino.

THEOR. Quidquid existit, si unum est et plura, non secundum id unum est, secundum quod plura: sed si est unum et plura, secundum aliud est unum, et secundum aliud plura. Plura vero dico, quae plus uno sunt; sicut exempli gratia videmus in sancta Trinitate, quae unum est et plura; unum natura, plura personis. Igitur alterius respectu, est unum; et alterius, plura. Nequit ergo fieri, ut entenus plura sit, quatenus est unum: vel entenus unum, quatenus plura. Nam si fieri potest, estis divinitas secundum hypostases unum quiddam (nequit autem hoc esse), vel vicissim secundum substantiam multa sit, quod ipsum quoque non potest esse. Sic et de Christo, pro confesso est, unum quid esse secundum hypostasin. Rursus in confessio est, juxta sanctorum Patrum auctoritates, Christum esse duo, respectu naturarum. Nequit ergo fieri, ut unum sit, quoad naturas. Quidquid igitur existit, si unum est et plura, respectu alterius unum est; et alterius respectu plura: quod demonstrandum erat, ut geometrarum more loquamur. **D** canit, theorema demonstratum est.

GEN. Ego naturam unam dico respectu indiremptæ unionis, ne Christus in duos Christos dividatur.

THEOR. Utram ergo naturam dicas? divinam,

σαρκὸς λόγω, καὶ τῆς θεσητος· πῶς μὲν αἱ δύο εἰσιν; Ἀλλὰ καὶ ὁ θεὸς Χρυσόστομος ἐν τῇ πρὸς Ἀκάκιον τὸν μοναχὸν ἐπιστολῇ φησίν· Ἐναὶ γὰρ ἐν πρόσωπον τὰ συναμφότερα, γνωριζόμενον μὲν τοις ἀσυγχύτως, ἀδιαιρέτως, λέγω· οὐχ ἐν μιᾷ μόνῃ φύσει, ἀλλ’ ἐν δυοῖς τελείας. Τί πρὸς ταῦτα φήσι;

'Ο ΚΑΘ. Οὐχ ἔστι καὶρὸς νῦν ἀποφαίνεσθαι με, ἀλλὰ μόνον γυμνάζειν. Οταν δὲ εἴη καὶρὸς, μετὰ τῆς προστούσης ἀσφαλείας καὶ ἀκριβείας τὸ δεκοῦν μοι ἀποφανοῦμαι. Ἀλλ' εἰ κελεύεις, πλήρωσον τὴν ὑπῆρχσιν.

'Ο ΘΕΩΡ. Ποιάν;

'Ο ΚΑΘΟΛ. Εἰπὲ τὴν αἰτίαν δι' ἣν κεκάλυται λέγειν μίαν φύσιν, ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ.

'Ο ΘΕΩΡ. Όντι μία φύσις, κοινὸς δὲ λόγος, ὃν δὲ διογός λόγος, καὶ ἡ ὑπερέξις διμούσιος. Οὐδέποτε δὲ ἔστιν διμούσιος ἡ θεσητος τοῦ Χριστοῦ τῇ ἀνθρωπότητι αὐτοῦ· οὐχ δρα εἰς ποτε τούτων δὲ λόγος. Όν δὲ μηδέποτε εἰς δὲ λόγος, διτὶ τούτων δὲν αἱ φύσεις διάφοροι, παντὶ που δῆλον. Ωστέρ γάρ καταφίσει ἀπόφασις ἀντίκειται, οὗτῳ καὶ τὸ λέγειν, Δύο φύσεις ἔστιν δὲ Χριστὸς, τῷ λέγειν, Μία. Οὐδέποτε δὲ κατάφασις καὶ ἀπόφασις κατὰ τοῦ αὐτοῦ συναλληθεύουσιν. Οὐδέποτε δρα αἱ δύο, μία, καὶ εἱ δοκεῖ, λογικώτερον βασανίσωμεν τὸ παρὸν θεώρημα.

'Ο ΚΑΘ. Πάνυ μὲν οὖν.

'Ο ΘΕΩΡ. Πάνθη, εἰ ἔστι ἐν καὶ πολλὰ, οὐχ ἔστι κατ' αὐτὸν καὶ δὲ καὶ πολλά· δὲλλ' εἰ ἔστιν ἐν καὶ πολλὰ, κατ' δὲλλο ἐστὶν ἐν, καὶ κατ' δὲλλο πολλά. Πολλὰ δὲ λόγω, τὰ πλέον τοῦ ἐνδοῦ· οἷον φέρε εἰπεῖν ἐπὶ τῆς ἀγίας Τριάδος· αὐτὴ γάρ ἐν ἔστι καὶ πολλὰ, ἐν μὲν τῇ φύσει, πολλὰ δὲ ταῖς ὑποστάσεσι. Κατ' δὲλλο τοιχαροῦν ἔστιν ἐν, καὶ κατ' δὲλλο πολλά. Αδύνατον λοιπὸν κατ' ἔκεινο εἶναι πολλά. καθ' δὲστιν ἐν, ή κατ' ἔκεινο εἶναι ἐν, καθ' δὲ πολλά. Εἰ γάρ δυνατὸν, ἔστω τῇ θεσητος καὶ τὰς ὑποστάσεις ἐν (δὲλλ' ἀμήχανον)· ή πάλιν, ἔστω κατὰ τὴν οὐσίαν πολλά· δὲλλα καὶ τοῦτο ἀμήχανον. Οὕτω καὶ ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ διμολογεῖται ἐν εἰναι, κατὰ τὴν ὑπεράστασιν. Πάλιν διμολογεῖται κατὰ τὰς χρήσεις τῶν ἀγίων Πατέρων, δύο εἶναι τὸν Χριστὸν, κατὰ τὰς φύσεις. Αδύνατον λοιπὸν, ἐν εἰναι κατὰ τὰς φύσεις. Πάλιν δρα δὲν, εἰ ἔστιν ἐν καὶ πολλά, κατ' δὲλλο ἐστὶν ἐν, καὶ κατ' δὲλλο πολλά, ὅπερ δεῖται δεῖξαι, ἵνα καὶ γεωμετρικῶς εἰπωμεν. Καὶ γάρ γεωμετρικαὶ ἀνάγκαις, τὸ δὲ λεγόμενον, ἀποδέδειχται τὸ θεώρημα.

'Ο ΚΑΘ. Εγὼ μίαν φύσιν κατὰ τὴν ἀδιάσπαστον λέγω ἐνωσιν, ἵνα μή εἰς δύο μερισθῇ Χριστοὺς δὲ Χριστός.

'Ο ΘΕΩΡ. Ποταπὴν φύσιν τέως λέγεις; θείαν, ή

ἀνθρωπίνην; ή ἐπέριν παρὰ ταῦτας; μήτε θελαν, Α an humanam? an propter has aliam? nec divinam scilicet nec humanam?

Ο ΚΑΘ. Μίαν φύσιν σύνθετον λέγω ἐκ Θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος.

Ο ΘΕΩΡ. Εἰ μίαν φύσιν σύνθετον λέγεις, τροπὴν καὶ σύγχυσιν εἰσάγεις τῶν φύσεων, ἐξ ὧν ἡ μία σύνθετη ἐγένετο φύσις. Καὶ γυμνάσιμεν, εἰ δοξεῖ, ἐπὶ μᾶς τῶν συνθέτων φύσεων τὸ προσεξέμενον ζῆται. Τόδε τὸ ξύλον μιᾶς συνθέτου φύσεως πάντως ἔστι. Σύγκειται γάρ ἐκ τῆς καὶ ὑδατος, καὶ πυρὸς, καὶ ἀέρας, καὶ νῦν ἔστι μία φύσις ἐκ τούτων σύνθετος. Ἀλλὰ προηγήσατο τροπὴ καὶ ἀλλοιώσις τῶν ἐξ ὧν ἐγένετο, φύσεων· καὶ νῦν οὗτε ἔστιν, οὗτε λέγεται τι τῶν, ἐξ ὧν συντθεῖται, φύσεων· οὗτε γάρ περ ἔστιν, οὗτε λέγεται, οὗτε δὲ τοῦτο τὸ τῶν εἰς τὴν σύνθεσιν αὐτοῦ συνελθόντων. Ἐπὶ δὲ τοῦ Σωτῆρος οὐκ οὔτε τοις, ἀλλὰ μεμεγκασιν, αἱ φύσεις ἀτρεπτοῖς καὶ ἀναλλοιώτοις, συνελθοῦσσις καθ' ἔνωσιν ἀδιάσταστον εἰς μιᾶς συμπλήρωσιν ὑποστάσεως. Καὶ νῦν καὶ ἔστι καὶ λέγεται ἐκάστη τῶν συνελθουσῶν ἀμετάβλητος· διὸ τέλειος Θεός, καὶ τέλειος ἀνθρώπος· διὸ τέλειος καὶ λέγεται. Οὐ γάρ προηγήσατο φυρμὸς, ή τροπῆς, ή σύγχυσις τῶν εἰς τὴν σύνθετον τοῦ Ἐμμανουὴλ συνελθόντων. Διὸ οὐδεμίᾳ φύσις σύνθετος; δύναται εἶναι δὲ Χριστός. Τοῦτο γάρ ἐπὶ τοῦ ξύλου καὶ τῶν ἀλλων τῶν τοιούτων συμβαίνειν φέρεται.

Ο ΚΑΘ. Τὸ παράδειγμα τοῦ ἀνθρώπου διὸ τοῦ πανταχοῦ ἐνώ καὶ κάτω οἱ ἄγιοι ἐπὶ τῇς οἰκονομίας τοῦ Σωτῆρος παραλαμβάνουσιν, ἐὰν τὴν ὁμοίωσιν οὐ φύλαττε τοῦ, οὐ ἔστι παράδειγμα;

Ο ΘΕΩΡ. Παραφέρουσιν οἱ ἄγιοι τὸ καὶ ἡμᾶς αὐτοὺς παράδειγμα εἰς τὸ κατὰ τὸν Ἐμμανουὴλ μυστήριον, ὃσον πρὸς τὸ δεῖξαι, ὅτι εἰς Χριστὸς καὶ οὐ δύο, ὡς δὲ Νεστόριος ἐλέγειν, ὡς ἀνωτέρω εἰρηται, καὶ περ ἐπέρι τὸ παράδειγμα οὐ προβαίνειν.

Ο ΚΑΘ. Όσον δοκεῖ συμβάλλεσθαι τῷ σκοπῷ σου, ἐκ τοῦ παραδείγματος; δέχῃ· Όσον δὲ ἀντίκειται, ἀποκριμάζεις.

Ο ΘΕΩΡ. Καὶ μάλα εἰκότως. Τοῦτο γάρ ἔθος τῇ θεῷ Γραφῇ ἐπὶ τῶν παραδειγμάτων ποιεῖν. Τέτη γάρ που δὲ Σωτῆρος πρὸς τοὺς ἑαυτοῦ μαθητάς· Δεῦτε ὀπίσω μου, καὶ ποιήσω ὑμᾶς ἀλλεῖς ἀνθρώπων. Εἰ οὖν διδόου τηρήσομεν τὸ παράδειγμα, εἰπωμεν τοὺς ἀποστόλους ἀγελεῦσαι τοὺς ἀνθρώπους ἐκ ἡώης εἰς θάνατον. Τοῦτο γάρ ποιεῖ διὰ τοιούτου· ἔλειπε τοὺς ἰχθύους εἰς ἀπώλειαν αὐτῶν. Ἀλλὰ μὴ γένοιτο οὕτω φρονῆσαι τὰ τῶν Χριστιανῶν! Καὶ ἀλλογοῦ περὶ τοῦ Χριστοῦ φησιν ἡ Γραφή· Ἀναγεσώτε ἔκοιμηθη ὡς λέων, καὶ ὡς σκύμπρος· εἰς ἑτεροῦ αὐτόν; Εἰ οὖν μὴ πρὸς τὸ εἴσοδος τὰ τοιαῦτα ἐκλαδιώμεν, καὶ πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς θείας Ἰραρῆς αὐτὰ διευθύνωμεν, καὶ μόνην πρὸς διπέρ έληφθησαν, ἐρμηνεύσωμεν, οὐ μόνον εἰς ἀποτίξεις, ἀλλὰ καὶ ὑδρεῖς ἀπείρους κατολισθήσειν.

GEN. Cur sancti Patres exemplum illud hominis ubique sursum (quod aiunt) ac deo sum ad dispensationem Servatoris accommodant, siquidem ejus similitudinem non retinet, cuius exemplum est?

THEOR. Proferunt illi sancti viri hoc de nobis ipsis exemplum, ad declarandum istud circa Emanuelem mysterium, ut demonstrent, unum esse Christum, non duos, ut Nestorius aiebat, ut superioris est indicatum: licet exemplum ipsum in alio non procedat.

GEN. Quantum ergo prudesse videtur aī institutum tuum, tantum de hoc exemplo admittis: quantum vero repugnat, rejicis.

THEOR. Merito id quidem. Hoc enim Scriptura sacra in exemplis facere consuevit. Nimirum aliquibi Servator noster ad discipulos suos inquit: Sequimini me, ac faciam vos pescatores hominum¹. Ergo si exemplum per omnia servabimus, dicendum erit, apostolos e vita traxisse homines ad mortem. Hoc enim pescator facit; trahit pisces ad eorum interitum. Sed absit, ut ita de rebus christianis sentiamus. Rursus alio loco Scriptura de Christo dicit: Procumbens sopitus est instar leonis, et catus leonini: quis excitabit eum²? Itaque nisi pie hujusmodi accipiamus, et ad sacrae Scripturæ scopum ea dirigamus, atque interpretando duntaxat eo referamus quo pertinent: non tantum in absurditates, sed etiam contumelias infinitas prolabemur.

¹ Matth. iv, 19. ² Gen. xlvi, 9.

GEN. Sapientissime loqueris. Verum ut tu dicas, A exemplum hoc hominis eo tantum a sanctis Patribus usurpatum, ut ostendatur, quemadmodum ex anima et corpore unus homo constet, ita et Christum unum ex divinitate humanitateque constare: sic et ipse dicere possum, eos ad hoc sumere istud hominum exemplum, ut ostendant, perinde atque anima et corpus unam hominis naturam absolvant, ut sanctus Cyrillus loquitur, ita etiam ex divinitate atque humanitate naturam unam esse absolutam, nec in homine mutationem naturarum deinceps compositarum comitataum, nec in Christo.

THEOR. Nisi prohibitum esset a sanctis Patribus, ne unam in Christo naturam, post factam unionem, dicamus: fortassis ausus fuisset aliquis itidem, ut tu dicas, hoc exemplum interpretari; licet ipsa rerum natura sic illud accipi non permittat, uti demonstrabitur. Nunc cum tales ac toti sancti viri hoc prohibuerint tanquam sacrilegum (quae, inquit divus ille Ambrosius, tantum sacrilegium inferna vomerunt?) -cū prius recipere, hominis nulla mente prædicti fuerit.

GEN. Dixisti supra, ne ipsam quidem rerum naturam pati, ut sic accipiat. Quidnam igitur est impedimento? quoque pacto natura rerum in his adversatur?

THEOR. Natura de universalibus et communibus dicitur, non de particularibus et individualibus. Hoc quiddam est universale. Nam de Petro, et Paulo, et omnibus sigillatum hominibus prædicatur. Quapropter et una natura dicitur. Omnes enim homines ex anima ratione prædicta et corpore consunt, hominisque definitionem recipiunt, nimirum hanc: Animal ratione præditum, mortale. Definitio vero naturam rei subjectæ demonstrat. Quam ob causam individua propriam definitionem non habent. Christus autem nec universale, nec commune quiddam est. Una nimirum est hypostasis, una persona, quasique individuum. Non enim alii Christi sunt, ex divinitate atque humanitate constantes, de his ut prædictetur. Es propter una nequit esse natura. Nam particularis et individua natura reperiri nequit: sed omnis natura universalis est, deque pluribus dicitur. Non longe abeamus. Natura divina prædicator de Patre, de Filio, et Spiritu sancto: ita de angelorum natura de Michaelo, Gabrieli, et de ceteris: hominum denique, de Socrate, Platone, de reliquis particulatum hominibus. Similiter et bos, et equus aliaque talia, de omnibus sub se individualibus. Quoniam ergo natura quiddam est universale, Christus autem quiddam universale non est, manifesto patet, homines recte sentientes nunquam dicturos unam naturam. Itaque cum et ab ipsa natura rerum, et a sanctis viris interdictum sit: non modo supervacaneum, sed nimis audax quoque mea fuerit opinione, unam in Christo naturam dicere.

GEN. Meum vero animum Cyrilli verberat auctoritas, cum ait: Una natura Sermonis incarnati.

'Ο ΚΑΘ. Εφότατα λέγεις. 'Άλλ' ὁσπερ σὺ λέγεις, δι το εἰληπται τοις ἄγιοις τὸ τοῦ ἀνθρώπου παράδειγμα πρὸς μόνον τὸ δεῖξαι, δι τοῦ ὑπερ ότις καὶ ἀνθρώποτος εἰς Χριστός· οὗτως δύναμαι καὶ ἀγῶ εἰπαίν, δι το εἰς τοῦτο παραλαμβάνουσα τὸ παράδειγμα τοῦ ἀνθρώπου, εἰς τὸ δεῖξαι, δι τοῦ παρεργήτης καὶ ἀνθρώποτος μία φύσις ἀπετέλεσαν, ὡς φησιν δι γῆς Κύριλλος, οὗτως καὶ ἐκ θεότητος καὶ ἀνθρώποτος μία φύσις ἀπετέλεσθη, καὶ οὗτε ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τραχῇ τῶν ἔχεις συντεθειῶν φύσεων παρηκαλούμηται, οὗτε ἐν τῷ Χριστῷ.

'Ο ΘΕΩΡ. Εἰ μὴ ισχεχάλυτο παρὰ τῶν ἄγιων Πατέρων, τὸ λέγειν μίαν ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ μετά τὴν ἔνωσιν φύσιν, ίσως, δι τὸ τολμητέος τοις καὶ οὗτως, ὡς σὺ φης, ἐκλαβεῖν τὸ παράδειγμα· καὶ τὸν κραγμάτων φύσις οὗτως αὖτος ἐκλαμβάνεσθαι οὐκ εἴδε, ὡς δειχθῆσται· νῦν δὲ τοσούτων καὶ τηλικούτων ἀγίων, ὡς βλάσφημον, αὕτη καλύσαντων (ποιὸς δῆμος, φησιν δι θεὸς Αμβρόσιος, τοιαύτην βλάσφημίαν ἔχει-μεσσεν;) ὡς εὐσεβὲς παραδέχεσθαις, ἀνθρώπου νοῦν οὐκ ἔχοντος, οὐδὲ φρένας, ἐστίν.

'Ο ΚΑΘ. Εἶπας δινοί, δι τοις ή φύσις τῶν πραγμάτων οὗτως εἴδε εκλαμβάνεσθαι. Τί οὖν έστι τὸ καλύτων; καὶ πῶς ή φύσις τῶν πραγμάτων ἐν τούτοις ἀντικείται;

'Ο ΘΕΩΡ. Η φύσις ἐπὶ τῶν καθόλου καὶ κοινῶν λέγεται, οὐκ ἐπὶ τῶν μερικῶν καὶ ἀτόμων. Ο οὖν ἀνθρώπος καθόλου ἐστί. Κατὰ γάρ Πάτρου, καὶ Παύλου, καὶ πάντων τῶν κατὰ μέρος ἀνθρώπων κατηγορεῖται. Διδ καὶ μία φύσις λέγεται. Πάντες γάρ οἱ ἀνθρώποι ἐκ φύσης λογικῆς εἰσι καὶ σώματος, καὶ τὸν δρόν τοῦ ἀνθρώπου ἐπιδέχονται, δις ἐστι, Ζῶν λογικὸν, θνητόν. Ο δὲ δρός τὴν φύσιν τοῦ ὑποκειμένου πράγματος δηλοῖ. Διδ τοῦτο τὰ ἀπομα τίσιν δρον οὐκ ἔχουσιν. Ο δὲ Χριστὸς οὐκ ἐστι καθόλου, οὐδὲ κοινὸν· μία γάρ ὑπόστασις ἐστι, καὶ ἐν πρόσωπον, καὶ ἀτομῷν. Οὐ γάρ εἰσιν ἀλλοι Χριστοί ἐκ θεότητος, καὶ ἀνθρώποτος, ίνα κατ' ἐκείνων κατηγορηθεῖ. Διδ οὐδὲ μία φύσις δύναται εἶναι. Μερικὴν γάρ φύσιν, καὶ ἀτομὸν, ἀμήχανον εὑρεῖν· ἀλλὰ πᾶσα φύσις καθόλου ἐστί, καὶ κατὰ πλειόνων λέγεται. Εὐθὺς γάρ η θεῖα φύσις κατηγορεῖται κατὰ τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Ιησοῦ, καὶ τοῦ ἀγίου Πνεύματος· καὶ η τῶν ἀγίων φύσις, κατὰ Μιχαήλ, καὶ Γαβριήλ, καὶ τῶν λοιπῶν· καὶ η τῶν ἀνθρώπων, κατὰ Σωκράτους, καὶ Πλάτωνος, καὶ τῶν κατὰ μέρος ἀνθρώπων. Ομοίως καὶ βοῦς, καὶ ιππος, καὶ τοιαῦτα, κατὰ πάντων τῶν ὑπ' αὐτὰ ἀτόμων. Επει οὖν η φύσις καθόλου ἐστίν, δὲ Χριστὸς οὐκ ἐστι καθόλου· πρόδηλον, δι το μία φύσις κατὰ τῶν εὐφρονούντων οὐκ δι ποτε βρήθεται. Επει τοίνυν καὶ παρὰ τῆς φύσεως αὐτοῖς τῶν πραγμάτων, καὶ παρὰ τῶν ἀγίων κεκώλυται, οὐ περιττὸν μόνον, ἀλλὰ καὶ τολμηρὸν διοιγε τέως δοκεῖ, μία φύσιν λέγειν ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ.

'Ο ΚΑΘ. Κλονεῖ μου τὸν νοῦν η χρῆσις τοῦ μαχαρίου Κυρίλλου, η λέγουσα, Μία φύσις τοῦ σαρκω-

Μήτος Λόγου. Πολλάκις γάρ κατ' ἐμαυτὸν σκοπῶν, οὐκέτην θύμην νοῆσαι διὰ πολὺν αἰτίαν εἶπε μίαν φύσιν τοῦ σαρκωθέντος Λόγου. Κλονούμενος οὖν δ. ν. νῦς μου, ὡς εἰπον, μᾶν καὶ κάτιον ζητῶν ἀνάπτανσιν, ἵν' οὔτε εἰπώ, τοῖς ποσὶν αὐτοῦ, τελευταῖον συγχατατίθεται, ίμγων διτοῖς: Εἰ μὴ τὸ δύολετο δηλώσαι, διτοῦ Λόγου καὶ τῆς σερκῆς μία φύσις ἔστι, μετὰ τὴν ἔνστιν, οὐδὲ ἀν τούτῳ εἰπεν. Οὐδέτες γάρ τῶν αἰρετικῶν εἶπε δύο φύσεις; τοῦ Λόγου, ἵνα κατὰ τῆς εἰπίου διδῆς δ θεοῦ οὗτος ἀνήρ εἴπει μίαν φύσιν τοῦ Λόγου.

Ο ΘΕΟΡ. Τοιούς οὐκ ἀνέγνως τὸν κατὰ Ἀρειανῶν τίταρτον λόγον τοῦ μεγάλου Ἀθανασίου· εἰ γάρ ἀνέγνως, οὐδένα κλόνον δ νοῦς εσού δικέκρητο. Ἐξειπτοῦ γάρ ἐν ἑκάτερον μαθεῖν, διτοῖς δ Ἀρειος δύο φύσεις: Εἰπετοῦ τοῦ Λόγου, μίαν κτιστήν, καὶ μίαν ἀκτιστήν. Αἵτις γάρ ἐν τούτῳ τῷ λόγῳ δ μέγας οὗτος τοῖς οἰκουμένης φωτίηρ, Ἀθανάσιος· Ὁ μακάριος ἀλεξινόρως ἐξέβαλε τῆς Ἐκκλησίας τὸν Ἀρειον, βιαστρημούντα ταῦτα· Οὐδὲν δεῖ δ Θεὸς Πατέρη, οὐδὲ ἀλίτην δ Γίδες, καὶ τέξιν διτοῖς διτοῖς, καὶ αὐτός, καὶ κτισμά, καὶ ἀρχὴν ἔχει τοῦ εἰναι. Ὅτε γάρ δ θεὸς ἡθέλησεν ἡμᾶς δημιουργῆσαι, τότε πεποίηκεν εἰπεῖν διτοῖς διδῆς· καὶ ἀφ οὐ γέροντεν, ἀνώμασεν αὐτὸν Λόγον, καὶ Σοφίαν, καὶ Γίδόν· Λόγον μὲν, διὰ τὸ λογικά, δ ἔκτισε· Σοφίαν δὲ, διτοῖς δισφισεν γίδην δ, διτοῖς διοδέτησε. Προσετίθει δὲ, διτοῖς διεπειρεῖ δι τῷ Πατέρι φύσεις καὶ διοίσας τῆς οὐσίας αὐτοῦ Λόγος καὶ σοφία, ἐν τῷ τούτον πεποίηκε, καὶ διτοῖς διδῆς φύσεις τρεπτόδες ἔστι, καὶ διτοῖς διατοχήν καὶ αὐτός, ὡς οἱ δικαιοι, λέγεται Θεός· ἀλλότρως δι τῆς φύσεως τοῦ Θεοῦ. Καὶ δισπερ δι κάμπη καὶ δ βρούσης λέγονται δύναμις τοῦ Θεοῦ, οὐτω καὶ αὐτός. Καὶ διτοῖς δ Πατέρη διόρατος: διτοῖς τῷ Γίδῃ· ἀρχὴν γάρ έχων δ Γίδα, οὐ δύναται γιγάντειν τελείως τὸν ἄνθρακον. Καὶ οὐ μόνον οὐδὲ οἰδαμεν ἀκριβῶς τὴν τοῦ Πατέρος φύσιν, διτοῖς διόδη τὴν ἔνστιν. Ἐλέγει δὲ καὶ διλλαγή τοιαύτα. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἐκ τοῦ μεγάλου Ἀθανασίου. Λέγωμεν δὲ καὶ ήμεῖς, ἀπὸ διαφόρων ἀγίων ἀντεξέσμενοι, πεθενέκεντος διτοῖς διεντοῦ φυλάρηρα διεβαίνουν. Κατατκευάζων γάρ τούτο, τὸ διτοῖς διερόδην δι τῷ Πατέρι Λόγος Εμφύτος ὁν καὶ θεοί; τῆς οὐσίας αὐτοῦ, φησιν· διτοῖς δ Χριστὸς εἰρηκε πρὸς τοὺς Ἰουδαίους· Οὐδὲ τὸν Πατέρα, καὶ τὸν λόγον αὐτοῦ τριπλά λόγον ἔκεινον νοῶν, διατοχήν διεγένετο· μή συνιών, διτοῖς δι τοῦ Λόγου δ Χριστὸς ἐνταῦθα τὸ θέλημα τοῦ Πατέρος προσηγγρευεν. Ἐπιτολεγεν εἰπεῖν τὸν Πατέρα πρὸς τὸν Γίδον· Ἐκ γεωργίδος πρὸς διωσθρόν διέγεγγοσα σε. Καὶ ἀλλαχοῦ τρόπος τὸν δι τοῦ Ιεροδάρη λαδόν· Οὐδέτος διτοῖς δ Γίδες μον διαταχητός. Καὶ δι τῇ μεταμορφώσει διοιών. Επέ της φησιν· Εἰ δ Πατέρη διτοῖς δι τοῦ Λόγου ἀλλάζει πρὸς τὸν Γίδην, ἔτερος δ Λόγος ἀν εἰπή παρὰ τὸν Γίδον. Πρὸς τὴν διδῆσαν οὖν ταῦτην διαμαχόμενος δ μέγας Ἀθανάσιος, Εἰπε μίαν φύσιν τοῦ Λόγου σεσαρκωμένην, καὶ οὐχὶ μίαν δικτιστὸν καὶ ιδίαν τῆς οὐσίας τοῦ θεοῦ, καὶ ἀλλήν κτιστὴν καὶ ἀλλοτρίαν. Ἐκεῖθεν

A Nam etenim mecum ipse considerans, perspicere non potui quam ob causam dixerit unam naturam Sermonis incarnati. Quapropter agitata mens mea, ecce dixi, cursumque deorsumque pedibus suis, ut ita loquerar, quietem quæcerens, tandem in eam sententiam venit, ut diceret: Nisi voluissest indicare, naturam unam Sermonis et carnis esse post unionem, nunquam hoc proutisset. Quippe nullas hereticorum naturas duas Sermonis dixit, ut aduersus illius opinionem divinus hic vir diceret naturam Sermonis unam.

B THEOR. Fortassis illius magni Athanasii librum aduersus Arianos quartum non legisti. Quippe si legisses, nullam mens tua successionem experiretur. Nam ex eo cognoscere licet, Arium tradidisse duas naturas Sermonis: unam creatam, et alteram in-creatam. Dicit enim in eo libro magnum illud lumen orbis Athanasius: Beatus ille Alexander Arium expulit Ecclesia, proferentem hanc sacrilega: Non semper Deus Pater, non semper erat Filius. Item, de nihilo Filius est, et creatura est, et existendi principium habet. Nam cum Deus nos creare vellet, tunc eum propter nos fecit: et ex quo factus fuit, appellavit eum Sermonem, et Sapientiam, et Filium. Sermonem vel rationem, propter creatam sermone rationeque praedita, quae condidit: Sapientiam, propter eos, quos erudiit: Filium, propter eos, quos adoptavit. Addebat etiam, alium esse in Patre a natura, et proprium substantiae ipsius Sermonem ac sapientiam, in quo illum fecerit: quodque natura sua mutationi sit obnoxius, et per communicationem, ut homines iusti, Deus appelletur; alienus interim a Dei natura. Item ut erucam et bruchum, sic et ipsum potestatem Dei dici. Patrem quoque Filio inaspiciabilem esse. Nam Filium, qui principium habeat, expertum principii non posse perfecte cognoscere. Nec tantum illum accurate Patris naturam non nosse, sed ne suam quidem. Huiusmodi alia quoque nugas habebatur. Et haec quidem ex illo magno Athanasio. Dicamus et nos, quae diversis ex Patribus exercebamus, unde suum ille delirium confirmaverit. Probans enim, aliud esse insitum Patri Sermonem, et ipsius substantiae proprium, dixisse Christum ad Iudeum siebat: Novi Patrem, et, Sermonem ejus servo: quibus in verbis cum sermonem intelligebat, quem insitum ipse dicebat; ignorans Christum hic sermonem vocare voluntatem Patris. Praeterea dicebat, Patrem ad Filium haec verba protulisse: De utero ante luciferum te genui⁸. Et alibi ad populum, propter Jordanem: Hic est filius meus dilectus⁹. Et in transformatione similiter. Hic siebat: Si Pater per Sermonem ad Filium loquebatur, aliis scilicet erit Sermo, quam Filius. Igitur aduersus hanc opinionem magnus Athanasius ille dimicans, unam naturam Sermonis incarnatam dicebat, non unam increatum et Dei substantiam propriam, aliud creatum et ab eadem alienum.

⁸ Psal. c:9, 5. ⁹ Matth. iii, 17; xvii, 5.

Atque hinc beatus ille Cyrillus id verbum mutualius, unam dixit naturam Sermonis incarnatam. Et hoc est, quod ait, uti Patres locuti sunt, Patres appellans magnum illum Athanasium, et reliquos, qui se in ipso illi Ario opposuerunt.

GEN. Plurimum mihi profuisti, mi frater: ignorabam enim, ex haereticis aliquem hoc dixisse. Nunc mens mea, perceptis magni Athanasii verbis, quietem adepta est.

THEOR. Illebas, sanctissime domine, testimonia sanctorum hominum plura de eo, quod naturas duas in Christo et credere debeamus, et confiteri; minimeque naturam unam in eo dicere. Quia et caro tua audivisti, propter quam Patres dixerint unam naturam incarnatam. Itaque nihil post hac negotii nobis de hoc facesses, sed malam in rem eat unus in Christo naturae confessio. Nam ex ea non exiguum nascitur offendiculum. Nec ignorat magna sanctitas tua, vocem aliquando non malam, quae male tamen ab aliquibus intelligetur et exponeatur, rejectione dignam a Patribus esse judicataam. Qualis et Christiparæ vox est, Deiparæ Virgini tributa. Nam et Christiparam dicere poteramus. Christum enim peperit, Deum et hominem; quod ipsum nomen propriè denotat. Sed quod ejus nominis significatum a Nestorio nequier acciperetur, veloci sacrilegium a sanctis hominibus repudiatum est. Debes ergo, sanctissime Domine, illam quoque vocem, judicatam a sanctis sacrilegam (quae tantum, ait Ambrosius, sacrilegium inferna vocauerunt?) uti sacrilegam missum facere: nec judicium tuum illorum judicio firmius ducere, nec pati, tuum uti judicium pluribus occasionem offendiculi praebat.

GEN. Recte dicens. Sed date mihi quatuor synodi de fide definitionem. Quam cum ei oblitussemus, ad quietem nos compositi discessimus.

Postridie ejus diei, episcopus Cessonvii Joannes Syrus appulit; et intellecto Generalem Armeniorum, multoties habito cum Romanis colloquio, verbis eorum assentiri, jamque per omnia cum eis convenire (probat enim, aiebant alii, quae ab ipsis dicuntur, nihil affirmans extra sacras Scripturas a Romanis proferri: sed ex sanctis Patribus, quos ipsi quoque veneramus, statim eos doctrinam asserere) ad Generalem ascendit, et: Quid hoc rei est, inquit, domine, quod de tua insigni sanctitate audio? Tunc Romanis errores Nesori probantibus assentiris?

GEN. Ego Romanis non assentior. Iuno nec patriarchæ Constantinopolitano, nec ipsi excelsissimo supra omnes imperatori, vel propter dignitatem patriarchicam, vel majestatem imperatoriam paruissem, nisi veritatem ipse agnoverisset. Eam vero negare nequero, nec sanctis Patribus adversari possum.

Respondit Generali SYRUS: Audivi te quoque naturas duas in Christo confessum esse. Nostri vero, Nestorii nos opinionem sequi, si duas naturas con-

τιχαροῦν την χρῆσιν λαβῶν δικάριος Κύριλλος, εἰρήκε μίαν φύσιν τοῦ Λόγου σεσαρχωμένην. Καὶ τούτο ἔστιν δὲ λέγει, οὓς εἴπον οἱ Πατέρες· Πατέρας καὶ λόγον τὸν μέγαν Ἀθανάσιον καὶ τοὺς λόγους τοὺς κατὰ τοῦ διασεδοῦ; ἀντιπαραταῖτομένους Ἀρείου.

Ο ΚΑΘ. Πάνυ με ὡφέλησας, ἀδελφέ· τὴν δύσην γάρ, ὅτι τις τῶν αἰχετικῶν, εἶπε τοῦτο. Καὶ νῦν ἡρέμησεν ὁ νοῦς μου, τὸ βήματα ἀκούσας τοῦ, μεγάλου Ἀθανασίου.

Ο ΘΕΩΡ. Ἐχεις, ἀγιώτατε δέσποτα, περὶ τοῦ, διτού δύο φύσεις ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ διφελομεν καὶ πιστεύειν καθόμολογεν, μαρτυρίας δγίων πολλάς καὶ περὶ τοῦ, διτού μίαν φύσιν οὐ δεῖ λέγειν. Ἀλλὰ δὴ καὶ αἰτίαν ἀκήκοες, διτού μίαν φύσιν εἴπον οἱ Πατέρες· σεσαρχωμένην. Μηχάτε οὖν κέπους ἥμερην παρέξεις, ἀλλ' οιχέσιω ἐς κύρακας τὸ μίαν φύσιν διμολογεῖν ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ. Σκάνδαλον γάρ ἐξ τούτου οὐ μικρὸν ἔχρυται. Οὐδέ ἄγνοει δὲ ἡ μεγάλη ἀγιωσύνη σου, διτού ἐνίστε λέξιν οὐ πάνυ φαῦλην, φάύλως δὲ δύμω; παρὰ τινῶν νοούμενην καὶ ἐμπνευμάτην, ἀποδολῆς ἀξίαν ἔχριναν οἱ θεῖοι Πατέρες. Όλόν ἔστι καὶ τὸ Χριστοτόκος, ἐπὶ τῆς Θεοτόκου λεγόμενον. Ήδυνάμευθεν γάρ καὶ Χριστοτόκον τὴν Θεοτόκον καλεῖν. Χριστὸν γάρ ἔγεννης Θεὸν καὶ δυνθρωπὸν τοῦτο γάρ δηλοὶ κυρίως τὸ δνοῦσα. Ἀλλὰ διὰ τὸ κακῶς ἐκλαμβάνεσθαι παρὰ τοῦ Νεστορίου τὸ σημαινόμενον τοῦ δύνματος, ὡς βλάσφημον ἀπεδοκίμασται παρὰ τῶν ἀγίων τὸ δύνμα. Δεῖ οὖν σὲ, ἀγιώτατε δέσποτα, τὴν παρὰ τῶν ἀγίων βλάσφημον κριθεῖσαν λέξιν (ποιὸς ἄρτης τοιαῦτην βλάσφημίαν ἔξημεσε; φησιν ὁ θεῖος Ἀμβρόσιος) ὡς βλάσφημον ἀποκέμπειν, καὶ μὴ τῆς ἐκείνων κρίσεω; βεβαιούστραν ἤγεισθαι τὴν σήν, καὶ σκανδάλου πρόφασιν πολλοῖς γενέσθαι τὴν κρίσιν σου.

Ο ΚΑΘ. Εὖ λέγεις, Ἀλλὰ δύτε μοὶ τὸν περὶ τῆς πιστεως ὄρον τῆς τετάρτης συνδόου. Καὶ δόντες ἡμεῖς τὸν δρόν αὐτῷ, ἀπῆλθομεν ἀναπαυσόμενοι.

Τῇ ἑπαύριον κατέλαβεν δὲ ἐπίσκοπος Κεσσούσιος Ιωάννης δύ Σύρος καὶ ἀναμαθών, διτού Καθολικὸς τῶν Ἀρμενίων διαλεχθεὶς πολλάκις μετὰ τῶν Ρωμαίων, πειθεῖσαι τοὺς λόγους αὐτῶν, καὶ δὴ συνέρχεται εἰς πάντα αὐτοὺς (ἐπανεῖλεν γάρ τὰ παρ' ἑκείνων λεγόμενα, λέγουν οὐδὲν έξω τῶν θειῶν Γραφῶν ἥμερην λέγουσιν, ἀλλὰ ἀπὸ τῶν ἀγίων καὶ ἡμεῖς αειδόμεθα, τὸν οἰκεῖον λόγον κατασκευάζουσιν). ἀνῆλθεν εἰς τὸν Καθολικὸν, καὶ λέγει αὐτῷ· Τε τοῦτο, δέσποτα, δὲ περὶ τῆς μεγάλης ἀγιωσύνης σου ἀκούω; "Ρωμαίοις τὰ τοῦ Νεστορίου φρονοῦσι πείθο;

Ο ΚΑΘ. Ἐγώ Ρωμαίοις οὐ πείσομαι· αλλ' οὐδὲ τῷ πατριάρχῃ τῆς Κανονιστινουπόλεως, η αὐτῷ τῷ ὑψηλοτάτῳ φρασσεῖ παρὰ πάντας, διὰ τὸ πατροπαρχικὸν, η διὰ τὴν βασιλείαν αὐτῆν, εἰ μὴ αὐτὸς ἐγνώσκειν τὸ ἀλήθεος. Τὴν ἀλήθειαν δὲ οὐκ ισχύω ἀρνήσασθαι, οὐδὲ τοῖς ἀγίοις Πατράσι δύναμαι ἀντιτέξεσθαι.

Ο ΣΤΡΟΣ εἶπε πρὸς τὸν Καθολικὸν· Ἀκήκω, οὐτούς φύσει, καὶ αὐτοὺς ὑμοιόγησες εἰς τοὺς Χριστούς. Οἰδας γάρ ὅτι ἐπὶ τὸν φύσεις ὑμεῖς οὐδείς.

Νεστοριανόσομεν· καὶ ἔσται ἡμῖν ἀντὶ Τριάδος τε-
τρὰς τῇ Τριάς, διὰ τὴν προσθήκην τῆς ἑτέρας φύ-
σεως.

Οὐ ΚΑΘ. ΧΩὲς, καὶ πρὸ ταύτης, καὶ σχεδὸν τὴν
ἄλη ἐδομάδα ταύτην πλείστον κεκοπιάκειν, καθ'
ἰκάστην ἡμέραν διαλεγόμενος. Σήμερον δὲ καὶ
οὐρίου βουλδέμεδα σχολάσαι, καὶ ἐν ἀνέσει εἶναι.
Μετὰ γοῦν τὴν τρίτην ἡμέραν, εἰ κελεύεις, ἔσο
με' ἡμῶν εἰς τὴν διάλεξιν, καὶ δὲ ἀνὴρ παριστάμε-
νον σοι, εἰπὲ· καὶ ἡμεῖς ἡδέως ἀκουσόμεθα.

Ἐσπέρας δὲ καταλεῖσθε, ἥλθεν δὲ διδάσκαλος
Βαρτάν πρὸς τὸν Θεωριανὸν, λάμπρον τοῦ Καθολικοῦ,
καὶ λέγει αὐτῷ· Οὐ Σύρος ἐπίσκοπος, καὶ δὲ Καθολικὸς
ἡμῶν, διελέχθησαν δῆλην τὴν ἡμέραν σήμερον περὶ
τῆς μιᾶς; φύσεως, καὶ τῶν δύο. Οὐ δὲ Θεωριανὸς
εἰκὸς πρὸς Βαρτάν τὸν διδάσκαλον· Ἡθελον μαθεῖν,
τίνι εἰσὶν, & λέγει δὲ Σύρος· εἰς κατασκευὴν τοῦ οἰ-
κείου δόγματος. Οὐ δὲ Βαρτάν εἰπεν· Οὐδὲν ἀλλο
πρὸς τὸν Καθολικὸν ἀνώ καὶ κάτω ἐλεγεν, εἰ μή
ἴπει τὸν εἰπώμεν δύο φύσεις ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ, οὐ
μόνον Νεστοριανὸν ἀσέμενα, ἀλλὰ καὶ τετράδα ἀντὶ^B
τῆς Τριάδος ἐπὶ τῆς θεότητος ὅμολογούσομεν, διὰ
τὴν προσθήκην τῆς ἑτέρας φύσεως. Εἰπε δὲ πρὸς
τὸν Βαρτάν δὲ Θεωριανὸν, Τίσι κατασκευαῖς ἀπεδεί-
κνεις τοῦτο; Οὐ δὲ Βαρτάν εἰπεν· Οὐτε ἀπὸ χρήσεων,
εἴτε ἀπὸ συλλογισμῶν κατασκευάζε τὸν οἰκείον
λόγον, ἀλλὰ μόνον οὕτω φιλονείκως καὶ ἀπροσέκτως
ἱερῆγνος φωνᾶς ἀ-άκτους, ὥστε δέξαι τοὺς ἵερεῦσιν
εἰποῦ λέγειν τι. Ἡρώτησε δὲ τὸν Βαρτάν δὲ Θεωρια-
νὸν· Τί πρὸς ταῦτα εἰπεν δὲ Καθολικός; Οὐ δὲ Ιη-
σοῦς εἰπεῖν, Τὴν δῆλην ἐδομάδα ταύτην πλείστον
κεκοπιάκειν διαλεγόμενοι καθ'
ἰκάστην τοῦ Καθολικοῦ, καὶ τοὺς Ἀρμενίους
ἰκανούς ἔκαστον ἐν τῷ τόπῳ αὐτοῦ. Καθεσθέν-
των ἡμῶν ἐν τοῖς ἀριστεροῖς μέρεσι τοῦ Καθο-
λικοῦ, κατὰ τὸ σύνηθες, εἴται τῶν ἐπισκόπων
καθεσθέντων (προειδίμων γάρ τικαὶ εἰς τὸ κάθισμα),
οὐδὲς οὐδὲν περὶ οὐδενὸς ἀλάλει μέχρι πολλοῦ,
ἀλλὰ κωνῆ ἐγένετο σκωπῆ. Ή; οὖν ὡρα παρῆλθε
πλειστη, εἰπεν δὲ Θεωριανὸς πρὸς τὸν Καθολικόν·

Πηγεσσα, δτι εἰσὶ τινες, οἱ λέγουσιν, δτι ἐὰν δη-
μο-
ληγήσωμεν δύο φύσεις ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ, οὐ μόνον
δτι Νεστοριανόσομεν, ἀλλὰ καὶ ἀντὶ Τριάδος τετράδα
προβούμεν. Καὶ θαυμάζω, πῶς οὐκ ἡδυνήσαν οἱ
τινες λέγοντες συνιδεῖν, δτι Ναστόρις οὐ διὰ τὸ
λέγειν δύο φύσεις, καθηρέθη (τοῦτο γάρ λαμπτρός καὶ
διεκρισίᾳ φωνῇ πάντες οἱ θεοφόροι· Πατέρες κη-
ρύττουσιν· ἐ μὲν διγιος· Κύριλλος· Δύο τὰς φύσεις
εἴναι φαμεν· δὲ Θεολόγος Γρηγόριος· φύσεις δύο,
εἴτε· καὶ ἀνθρώπος· καὶ οἱ λοιποὶ πάντες, οὐ; σοι
τεργάτηγον μάρτυρας ἀνίστρω· ἀλλὰ διὰ τὸ λέγειν

A sicutur; et pro Trinitate quaternionem propter
naturae alterius accessionem habitueros.

GEN. Ille, ac nudiustertius, propeque totam
hanc septimanam, plurimum laboravimus, quotidie
colloquentes. Hodie vero, et eras, quiescere volu-
mus, animumque remittere. Post triduum vero, si
placeat, nobiscum aderis in colloquio; quodque tibi
ad animum acciderit, dices, nos quidem id libenter
audiremus.

Cæterum ubi advesperasset, accessit ad Theoria-
num doctor Bartan, nesciente Generali, et ait:
Episcopus ille Syrus, et nos Generalis, totam
hodie diem inter se collocuti sunt de una, dubius-
que natura. Tum Theorianus: Velle, ait ad
B Bartanem magistrum, quænam illa sint, quæ ille
Syrus ad dogmatis sni probationem dicat, cognosce-
re. Bartan vero: Nihil, inquit, ultra citroque
nostrum ad Generalem protulit, nisi hoc: Si duas
in Christo naturas dixerimus, non Nestoriani dun-
taxat erimus, sed et quaternionem loco Trinitatis
in divinitate confitebimus, propter naturae alterius
accessionem. Tum Bartani Theorianus: Et quibus,
ait, probationibus hoc demonstrabat? Nec auctori-
tatis, inquit Bartan, nec syllogismis orationem
suam probabat; sed tantum ita contentiose ac in-
considerate voces confusas effundebat, ut sacerdo-
tibus suis aliquid dicere videretur. Theorianus vero
Bartanem interrogans: Quid, ait, Generalis ad ista
dixit? Dixit, inquit Bartan, tota ista septimana plu-
rimum laboratum esse, quotidianis collocactionibus
habitus: num aliquot diebus labores remittendos:
Ubi vero colloquium denuo inchoabitur, inquit,
ipse nobis adesto, si placet, ac quidquid ad animum
tibi acciderit, dicio: nos quidem id libenter au-
diemus.

D Post aliquot dies arcessiti, ascendimus in coena-
culum ubi nuper quoque collocuti eramus. Invenimus
autem Syrum illum episcopum ad dextrum genera-
lis latu assidentem, et Armenios episcopos seden-
tes singulos suo loco. Cumque nos ad sinistram
Generalis, pro more considere jussi fuisset, minime
Nestorium propterea depositum fuisse, quod duas
naturas diceret (hoc enim illustri est clara voce
divini Patres universi prædicant. Cyrus quidem
bis verbis: Ducas naturas esse dicimus; Gregorius
vero Theologus: Naturæ duæ, Deus et homo; cæ-
terique omnes, quos antea tibi produxi testes):

Audivi quosdam esse, qui dicant, si duas in
Christo naturas confiteamur, non modo nos futuros
Nestorianos, sed etiam Trinitatis loco quaternionem
prædicatueros. Ac miror equidem quoniam pacto,
qui hæc dicunt, perspicere non potuerint, minime
Nestorium propterea depositum fuisse, quod duas
naturas diceret (hoc enim illustri est clara voce
divini Patres universi prædicant. Cyrus quidem
bis verbis: Ducas naturas esse dicimus; Gregorius
vero Theologus: Naturæ duæ, Deus et homo; cæ-
terique omnes, quos antea tibi produxi testes):

Atque hinc beatus ille Cyrillus id verbum mutuatus, unam dixit naturam Sermonis incarnatam. Et hoc est, quod ait, uti Patres locuti sunt, Patres appellans magnum illum Athanasium, et reliquos, qui se in ipso illi Ario opposuerunt.

GEN. Plurimum mihi profuisti, mi frater: ignorabam enim, ex hereticis aliquem hoc dixisse. Nunc mens mea, perceptis magni Athanasii verbis, quietem adepta est.

THEOR. Ilabes, sanctissime domine, testimonia sanctorum hominum plura de eo, quod naturas duas in Christo et credere debeamus, et confiteri; minimeque naturam unam in eo dicere. Quin et eam tu audivisti, propter quam Patres dixerint unam naturam incarnatam. Itaque nihil post hac negotii nobis de hoc facesses, sed malam in rem eat unus in Christo naturae confessio. Nam ex ea non exiguum nascitur offendiculum. Nec ignorat magna sanctitas tua, vocem aliquando non malam, quae male tamen ab aliquibus intelligeretur et exponeretur, rejectione dignam a Patribus esse judicataam. Qualis et Christiparæ vox est, Deiparæ Virgini tributa. Nam et Christiparam dicere poteramus. Christum enim peperit, Deum et hominem; quod ipsum nomen propriè denotat. Sed quod ejus nominis significatum a Nestorio nequier acciperetur, veluti sacrilegium a sanctis hominibus repudiatum est. Debes ergo, sanctissime Domine, illam quoque vocem, judicatam a sanctis sacrilegam (quae tantum, ait Ambrosius, sacrilegium inferna vomuerunt?) uti sacrilegam missam facere: nec judicium tuum illorum judicio firmius ducere, nec pati, tuum uti judicium pluribus occasionem offendiculi praebeat.

GEN. Recte dicas. Sed date mihi quare synodi de fide definitionem. Quam cum ei obtulissetis, ad quietem nos composituri discussimus.

Postridie ius diei, episcopus Cessvii Joannes Syrus appulit; et intellecto Generalem Armeniorum, multoties habito cum Romanis colloquio, verbis eorum assentiri, jamque per omnia cum eis convenire probat enim, aiebant alii, quae ab ipsis dicuntur, nihil affirmans extra sacras Scripturas a Romanis proferri: sed ex sanctis Patribus, quos ipsi quoque veneramus, suam eos doctrinam asserere) ad Generalem ascendit, et: Quid hoc rei est, inquit, dominie, quod de tua insigni sanctitate audio? Tunc Romanis errores Nesori probantibus assentiri?

GEN. Ego Romanis non assentior. Iuno nec patriarchæ Constantinopolitano, nec ipsi excellissimo supra omnes imperatori, vel propter dignitatem patriarchicam, vel majestatem imperialiam paruisse, nisi veritatem ipse agnovissem. Eam vero negare nequo, nec sanctis Patribus adversari possum.

Respondit Generali SYRUS: Audivi te quoque naturas duas in Christo confessum esse. Nostri vero, Nestorii nos opinionem sequi, si duas naturas con-

tauigafouen tenui xρῆσιν λαβὼν δ μακάριος Κύριλλος, εἰρήκε μίαν φύσιν τοῦ Λόγου σεσαρχωμένην. Καὶ τούτο ἔστιν δ λέγει, Πειπον οἱ Πατέρες· Ιατέρας καὶ τὸν μέγαν Ἀθανάσιον καὶ τοὺς λιτούς τοὺς κατὰ τοῦ δυσεσθεῦς ἀντιπαραταῖτομένους Ἀρέσιον.

Ο ΚΑΘ. Πάνυ με ὑφελησας, ἀδελφέ· ηγνόνυν γάρ, δις τις τῶν αἱρετικῶν, εἶπε τούτο. Καὶ νῦν ἡρέμησεν ὁ νοῦς μου, τὸ βήματα ἀκούσας τοῦ μεγάλου Ἀθανασίου.

Ο ΘΕΩΡ. Ξειρις, ἀγιώτατε δέσποτα, περὶ τοῦ, δις δύο φύσεις ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ διφελομεν καὶ πιστεύειν καθόμολογεν, μαρτυρίας ἀγίων πολλάκις καὶ περὶ τοῦ, δις μίαν φύσιν οὐ δει λέγειν. Ἀλλὰ δὴ καὶ αἰτιαν ἀκήκοας. δις δια μίαν φύσιν εἴπον οἱ Πατέρες; σεσαρχωμένην. Μηχαῖτε οὖν καὶ ποὺς τὸ μεγάλην παρέξεις, ἀλλ' οἰχέτω εἰς κόρακας τὸ μίαν φύσιν διμολογεῖν ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ. Σκάνδαλον γάρ ἐκ τούτου οὐ μικρὸν ἔκρυται. Οὐκ ἀγνοεῖ δὲ ἡ μεγάλη ἀγιωτύνη σου, δις ἐνίστε λέξιν οὐ πάνυ φαύλην, φαύλως δὲ δύως; παρὰ τινῶν νοούμενην καὶ ἐρμηνευομένην, ἀποβολῆς ἀξίαν ἔκριναν οἱ θεοὶ Πατέρες. Όλόν ἔστι καὶ τὸ Χριστοτόκος, ἐπὶ τῆς Θεοτόκου λεγόμενον. Ήδυνάμεθα γάρ καὶ Χριστοτόκον τὴν Θεοτόκον καλεῖν. Χριστὸν γάρ ἔγεννησε Θεὸν καὶ ἀνθρώπον· τούτον γάρ δηλοὶ κυρίως τὸ δυοντα. Ἀλλὰ διὰ τὸ κακῶς ἐκλαμβάνεσθαι παρὰ τοῦ Νεστορίου τὸ σρματινόν τοῦ δύνατος, ὡς βλάσφημον ἀπεδοκίμασται παρὰ τῶν ἀγίων τὸ δυομα. Δεῖ οὖν εἰς, ἀγιώτατε δέσποτα, τὴν παρὰ τῶν ἀγίων βλάσφημον κριθεῖσαν λέξιν (ποδὸς ἔδης τοιαύτην βλάσφημαν ἔξημεσε; φησίν δ θεοὶ Ἀμβρόσιος) ὡς βλάσφημον δικοπέμπειν, καὶ μή της ἔκεινων κρίσεως; βεβαιοτέρων ἤγεισθαι τὴν σήν, καὶ σκανδάλου πρέφασιν πολλοῖς γενέσθαι τὴν κρίσιν σου.

Ο ΚΑΘ. Εὖ λέγεις. Ἀλλὰ δότε μοι τὸν περὶ τῆς πιστεως ὄρον τῆς τετάρτης συνδόου. Καὶ δότες ἡμῖς τὸν δρόν αὐτῷ, ἀπῆλθομεν ἀναπαυσόμενος.

Τῇ ἐπαύριον κατέλαβον δὲ ἐπίσκοπος Κεσσουσίου Πιάνης δ Σύρος· καὶ ἀναμαθών, δις δ Καθολικὸς τῶν Ἀρμενίων διαλεχθεὶς πολλάκις μετὰ τῶν Ρωμαίων, πειθεῖσι τοῖς λόγοις αὐτῶν, καὶ δημητριαῖς εἰς πάντα αὐτοῖς (ἐπανεῖ γάρ τὰ παρ' ἐκείνων λεγόμενα, λέγων οὐδὲν ἔξω τῶν θειῶν Γραφῶν ἡμῖν λέγουσιν, ἀλλὰ ἀπὸ τῶν ἀγίων, οὓς καὶ ἡμεῖς σεβδεῖθα, τὸν οἰκεῖον λόγον κατασκευάζουσιν). ἀνῆλθεν εἰς τὸν Καθολικὸν, καὶ λέγει αὐτῷ· Τί τοῦτο, δέσποτα, δ περὶ τῆς μεγάλης ἀγιωτύνης σου ἀκούω; Ρωμαῖοις τὰ τοῦ Νεστορίου φρουροῦσι πείθον;

Ο ΚΑΘ. Ἔγὼ Ρωμαῖοις οὐ πείθομαι· ἀλλ' οὐδὲ τῷ πατριάρχῃ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, η αὐτῷ τῷ ὑψηλοτάτῳ βασιλεῖ παρὰ πάντας, διὰ τὸ πατριαρχικὸν, η διὰ τὴν βασιλείαν αὐτήν, εἰ μὴ αὐτὸς ἐγνώσκειν τὸ ἀληθές. Τὴν ἀληθείαν δὲ οὐκ ισχύει ἀρνήσασθαι, οὐδὲ τοῖς ἀγίοις Πατράσι δύναμαι ἀντιφέρεσθαι.

Ο ΣΥΡΟΣ εἶπε πρὸς τὸν Καθολικόν· Ἀκήκοα, δις δύο φύσεις, καὶ αὐτής ἀμοιβήηται εἰς τὸν Χριστὸν. Οὐδέας γάρ δις ἐάν δύο φύσεις ὁμοιογίαων;

Νεστοριανόσομεν· καὶ ἔσται ἡμῖν ἀντὶ Τριάδος τε-
τρὰς ἡ Τριάς, διὰ τὴν προσθήκην τῆς ἑτέρας φύ-
σεως.

Οὐ ΚΑΘ. ΧΘὲς, καὶ πρὸ ταῦτης, καὶ σχεδὸν τὴν
ἄληγον ἐδόμαδά ταῦτην πλείστον κεκοπιάκαμεν, καθ'
ἔπειτην ἡμέραν διαλεγόμενοι. Σήμερον δὲ καὶ
ἄύριον βουλόμεθα σχολάσαι, καὶ ἐν ἀνέστι εἶναι.
Μετὰ γοῦν τὴν τρίτην ἡμέραν, εἰ καλεύεις, ἔσο
μεθ' ἡμῶν εἰς τὴν διάλεξιν, καὶ δὲ ἀνὴν παριστάμε-
νόν σοι, εἰπὲ· καὶ ἡμεῖς ἡδέως ἀκουσόμεθα.

Ἐπειρέας δὲ καταλαβούστης, ἥλθεν δὲ διδάσκαλος
Βαρτάν πρὸς τὸν Θεωριανὸν, λάθρᾳ τοῦ Καθολικοῦ,
καὶ λέγει αὐτῷ· Οὐ Σύρος ἐπίσκοπος, καὶ δὲ Καθολικὸς
ἡμῶν, διελέχθησαν δὲν τὴν ἡμέραν σήμερον περὶ
τῆς μᾶς; φύσεως, καὶ τῶν δύο. Οὐ δὲ Θεωριανὸς
εἰς πρὸς Βαρτάν τὸν διδάσκαλον· Ήθελον μαθεῖν,
τίνα εἰστιν, & λέγει δὲ Σύρος εἰς κατασκευὴν τοῦ οἰ-
κείου δόγματος. Οὐ δὲ Βαρτάν εἰπεν· Οὐδὲν δὲλλο
πρᾶ; τὸν Καθολικὸν δινεὶ καὶ κάτια ἐλεγεν, εἰ μὴ
εἰς ἐπιπομένον δύο φύσεις ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ, οὐ
μόνον Νεστοριανοὶ διόμεθα, ἀλλὰ καὶ τετράδα ἀντὶ^B
τῆς Τριάδος ἐπὶ τῆς Θεότητος δύμολογήσομεν, διὰ
τὴν προσθήκην τῆς ἑτέρας φύσεως. Εἰπε δὲ πρὸς
τὸν Βαρτάν δὲ Θεωριανὸν; Τίσι κατασκευαῖς ἀπεδει-
κνεῖς τοῦτο; Οὐ δὲ Βαρτάν εἰπεν· Οὐτε ἀπὸ χρήσεων,
οὐτε ἀπὸ συλλογισμῶν κατασκεύαζε τὸν οἰκεῖον
λόγον, ἀλλὰ μόνον οὖσα φιλονείκια καὶ ἀπροσέκτως
ἱρήτην φωνὰς ἀπάκτους, ὥστε δέξαι τοὺς ἵερεῦσιν
αὐτοῦ λέγειν τι. Ἡρώτης δὲ τὸν Βαρτάν δὲ Θεωρια-
νὸν· Τί πρὸς ταῦτα εἰπεν δὲ Καθολικός; Οὐ δὲ Ιψη,
Εἰπεν αὐτῷ, Τὴν δὲν ἐδόμαδά ταῦτην πλείστον
κεκοπιάκαμεν διαλεγόμενοι καθ' ἔκαστην ἡμέραν
καὶ νῦν βουλόμεθα τίνας ἡμέρας ἐν ἀνέστι εἶναι.
Οὐταν δὲ πάλιν ἀρξόμεθα τῆς διαλέξεως, ἔσο μεθ'
ἡμῶν, εἰ καλεύεις, καὶ εἰπὲ, δὲ ἀνὴν παριστά-
μενον, καὶ ἡμεῖς ἡδέως ἀκουσόμεθα.

Καὶ μεθ' ἡμέρας τινάς, μετακληθέντες, ἀνέβη-
μεν εἰς τὸ ὄπερῶν, οὐ καὶ πρώην διελεγόμεθα.
Ἐνρομεν δὲ τὸν Σύρον ἐπίσκοπον ἐν τῷ δεξιῷ μέρει
καθήμενον τοῦ Καθολικοῦ, καὶ τοὺς Ἀρμενίους
ἐπίσκοπους ἔκαστον ἐν τῷ τέστρῳ αὐτοῦ. Καθεσθέν-
των δὲν ἡμῶν ἐν τοῖς ἀριστεροῖς μέρεσι τοῦ Καθο-
λικοῦ, κατὰ τὸ σύνηθες, εἴτα τῶν ἐπίσκοπων
καθεσθέντων (προετίμων γάρ τις εἰς τὸ κάθισμα),
οὐδὲς οὐδενὶ περὶ οὐδενὸς ἐλάλει μέχρι πολλοῦ,
ἄλλα κανὴν ἀγέντοι σωτήρι. Όης οὖν ὥρα παρῆλθε
πλείστη, εἰπεν δὲ Θεωριανὸς πρὸς τὸν Καθολικόν·

Τίκουσας, δις εἰσὶ τίνες, οἱ λέγουσιν, διτὶ δύο
ἰητήσομεν δύο φύσεις ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ, οὐ μόνον
τοι Νεστοριανόσομεν, ἀλλὰ καὶ ἀντὶ Τριάδος τετράδα
πρέβομεν. Καὶ θαυμάζω, πῶς οὐκ ἡδυνήθησαν οἱ
τινάτα λέγοντες συνιδεῖν, διτὶ Νεστόριος οὐ διτὶ τὸ
λέγειν δύο φύσεις, καθηρέθη (τοῦτο γάρ λαμπρὸν καὶ
διεκριτόν φωνῇ πάντες οἱ θεοφόροι· Πατέρες κη-
ρύκτουσιν· δὲ μὲν διγεις· Κύριλλος· Δύο τὰς φύσεις
εἶναι φαμεν· δὲ δὲ Θεολόγος Γρηγόριος· φύσεις δύο,
τετ; καὶ ἀνθρώπος· καὶ οἱ λοιποὶ πάντες, οὐ; οὐ
καρίγενον μάρτυρες ἀνώτερων· ἀλλὰ διτὶ τὸ λέγειν

A sicutemur; et pro Trinitate quaternionem propter
naturae alterius accessionem habitueros.

GEN. Ille, ac nudiustertius, propeque totam
hanc septimanam, plurimum laboravimus, quotidie
colloquentes. Hodie vero, et cras, quiescere volu-
mus, animusque remittere. Post triduum vero, si
placeat, nobiscum aderis in colloquio; quodque tibi
ad animus acciderit, dices, nos quidem id libenter
audiremus.

Cæterum ubi ad vesperasset, accessit ad Theoria-
num doctor Bartan, nesciente Generali, et ait :
Episcopus ille Syrus, et nos Generalis, totam
hodie diem inter se collocuti sunt de una, dubius
que naturis. Tum Theorianus : Velle, ait ad
Bartanem magistrum, quænam illa sint, quæ ille
Syrus ad dogmatis sui probationem dicat, cognos-
cere. Bartan vero : Nihil, inquit, ultra citroque
nostrum ad Generalem protulit, nisi hoc : Si duas
in Christo naturas dixerimus, non Nestoriani dun-
taxat erimus, sed et quaternionem loco Trinitatis
in divinitate conflitebimus, propter naturae alterius
accessionein. Tum Bartani Theorianus : Et quibus,
ait, probationibus hoc demonstrabat? Nec auctorita-
tibus, inquit Bartan, nec syllogismis orationem
suam probabat; sed tantum ita contentiose ac in-
considerate voces confusas effundebat, ut sacerdo-
tibus suis aliquid dicere videretur. Theorianus vero
Bartanem interrogans : Quid, ait, Generalis ad ista
dixit? Dixit, inquit Bartan, tota ista septimana plu-
rimum laboratum esse, quotidiani colloquitionibus
habitus : nunc aliquot diebus labores remittendos :
Ubi vero colloquium denuo inchoabitur, inquit,
ipse nobis adesto, si placet, ac quidquid ad animum
tibi acciderit, dicio : nos quidem id libenter au-
diemus.

Post aliquot dies arcessiti, ascendimus in cœna-
culum ubi nuper quoque collocuti eramus. Invenimus
autem Syrum illum episcopum ad dextrum genera-
lis latus assidentem, et Armenios episcopos seden-
tes singulos suo loco. Cumque nos ad sinistram
Generalis, pro more considere jussi fuissimus,
deinde concedissent et episcopi (quippe primas in
consessu nobis offerebant), multo tempore nihil
D omnino quisquam ad alterum ulla de re proferbat,
sed commune silentium erat. Igitur ubi jam pluri-
mum temporis præteriisset, his verbis Generalem
Theorianus allocutus est:

Audivi quosdam esse, qui dicant, si duas in
Christo naturas constiteamur, non modo nos futuros
Nestorianos, sed etiam Trinitatis loco quaternione
prædicatores. Ac miror eisdem quoniam pacto,
qui hæc dicunt, perspicere non potuerint, minime
Nestorium præterea depositum fuisse, quod duas
naturas dicent (hoc enim illustri est clara voce
divini Patres universi prædicant. Cyrillus quidem
his verbis : Ducas naturas esse dicimus; Gregorius
vero Theologus : Naturæ duæ, Deus et homo; ca-
terique omnes, quos antea tibi produxi testes) :

Atque hinc beatus ille Cyrus id verbum mutuatus, unam dixit naturam Sermonis incarnatam. Et hoc est, quod ait, uti Patres locuti sunt, Patres appellans magnum illum Athanasium, et reliquos, qui se in ipso illi Ario opposuerunt.

GEN. Plurimum mihi profuisti, mi frater: ignorabam enim, ex haereticis aliquem hoc dixisse. Nunc mens mea, perceptis magni Athanasii verbis, quietem adepta est.

THEOR. Habes, sanctissime domine, testimonia sanctorum hominum plura de eo, quod naturas duas in Christo et credere debeamus, et confiteri; minimeque naturam unam in eo dicere. Quin et caro tua audivisti, propter quam Patres dixerint unam naturam incarnatam. Itaque nihil post hac negotii nobis de hoc facesses, sed malam in rem eat unus in Christo naturae confessio. Nam ex ea non exiguum nascitur offendiculum. Nec ignorat magna sanctitas tua, vocem aliquando non malam, quae male tamquam ab aliquibus intelligetur et exponeatur, rejectione dignam a Patribus esse judicataam. Qualis et Christipara vox est, Deiparae Virginis tributa. Nam et Christiparam dicere poteramus. Christum enim peperit, Deum et hominem; quod ipsum nomen proprie denotat. Sed quod ejus nominis significatum a Nestorio nequiter acciperetur, veluti sacrilegium a sanctis hominibus repudiatum est. Debes ergo, sanctissime Domine, illam quoque vocem, judicatam a sanctis sacrilegam (quae tantum, ait Ambrosius, sacrilegium inferna vocauerunt!) uti sacrilegam missam facere: nec iudicium tuum illorum judicio firmius ducere, nec pati, tuum uti iudicium pluribus occasionem offendiculi praebat.

GEN. Recte dicens. Sed date mihi quartae synodi de fide definitionem. Quam cum ei obtulissemus, ad quietem nos composituri discussimus.

Postridie eis diei, episcopus Cassovii Joannes Syrus appulit; et intellecto Generalem Armeniorum, multoties habito cum Romanis colloquio, verbis eorum assentiri, jamque per omnia cum eis convenire (probat enim, aiebant alii, quae ab ipsis dicuntur, nihil affirmans extra sacras Scripturas a Romanis proferri: sed ex sanctis Patribus, quos ipsi quoque venerantur, suam eos doctrinam asserere) ad Generaliter ascendit, et: Quid hoc rei est, inquit, domine, quod de tua insigni sanctitate audi? Tunc Romanis errores Ne orni probantibus assentiris?

GEN. Ego Romanis non assentior. Iino nec patriarchae Constantinopolitano, nec ipsi excelsissimo supra omnes imperatori, vel propter dignitatem patriarchicam, vel majestatem imperatoriam paruisse, nisi veritatem ipse agnovissem. Eam vero negare nequco, nec sanctis Patribus adversari possum.

Respondit Generali SYRUS: Audivi te quoque naturas duas in Christo confessum esse. Nostri vero, Nestorii nos opinionem sequi, si duas naturas con-

τις γαρ ον την χρήσιν λαβόν δι μακάριος Κύριλλος: επεικεί μέτα φύσιν τοῦ Λόγου σεσαρχωμένην. Καὶ τούτο ἐστιν δέ λέγει, Οὓς εἰπον οἱ Πατέρες· Πατέρας καὶ λόγον τὸν μέγαν Ἀθανάσιον καὶ τοὺς λοιπούς τοὺς κατὰ τοῦ δυσσεδοῦς ἀντιπαρχαττομένους Ἀρείου.

Ο ΚΑΘ. Πάνυ με ὡφέλησας, ἀδελφέ· ἡγνόνυν γάρ, ὅτι τις τῶν αἱρετικῶν, εἶπε τοῦτο. Καὶ νῦν ἡρέμησεν ὁ νοῦς μου, τὸ βήματα ἀκούσας τοῦ, μεγάλου Ἀθανασίου.

Ο ΘΕΩΡ. Ἔχεις, ἀγιώτατε δέσποτα, περὶ τοῦ, δι τοῦ φύσεις ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ ὄφελομεν καὶ πιστεύειν καθ δύολογεν, μαρτυρίας ἀγίων πολλάς καὶ περὶ τοῦ, ὅτι μέτα φύσιν οὐ δεῖ λέγειν. Ἀλλὰ δὴ καὶ αἰτίαν ἀκήκοας. δι τοῦ μέτα φύσιν εἴπον οἱ Πατέρες· σεσαρχωμένην. Μηχεῖτε οὖν κάπους ἡμέν παρέξεις, ἀλλ' οιχέσθω ἡς κάρακας τῷ μέτα φύσιν δύολογεν ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ. Σκάνδαλον γάρ ἐκ τούτου οὐ μικρὸν ἔχεται. Ήντο γάρνος δὲ ἡ μεγάλη ἀγιωτύνη σου, ὅτι ἐνίστε λέξιν οὐ πάνυ φαύλην, φαύλους δὲ ὅμως παρὰ τινῶν νοούμενην καὶ ἐρμηνευούμενην, ἀποβολῆς ἀξίαν ἔχριναν οἱ θεοὶ Πατέρες. Όλόν ἐστι καὶ τὸ Χριστότοκος, ἐπὶ τῆς Θεοτόκου λεγόμενον. Ἡδυνάμεθα γάρ καὶ Χριστοτόκουν τὴν Θεοτόκον κατεῖν. Χριστὸν γάρ ἔγεννης Θεὸν καὶ δινθρωπον· τοῦτο γάρ δηλοὶ κυρίως τὸ δνογμα. Ἀλλὰ διὰ τὸ κακῶς ἐκλαμβάνεσθαι παρὰ τοῦ Νεστορίου τὸ σημαντόμενον τοῦ δύναματος, ὡς βλάσφημον ἀπεδοκίμασται παρὰ τῶν ἀγίων τὸ δνομα. Διεῖ οὖν σὲ, ἀγιώτατε δέσποτα, τὴν παρὰ τῶν ἀγίων βλάσφημον κριθεῖσαν λέξιν (ποιὸς ἥδης τοιαύτην βλάσφημίαν ἔξημεσε; φησιν δὲ θεοὶ Ἀμβρόσιος) ὡς βλάσφημον ἀποκέμπειν, καὶ μὴ τῆς ἐκείνων κρίσεως; βεβαιούτεραν ἤγεισθαι τὴν σήν, καὶ σκανδάλου πρόφασιν πολλοῖς γενέσθαι τὴν κρίσιν σου.

Ο ΚΑΘ. Εὖ λέγεις. Ἀλλὰ δύτε μοὶ τὸν περὶ τῆς πιστεως ὄρον τῆς τετάρτης συνδόου. Καὶ δύντες ἡμεῖς τὸν δρόν αὐτῷ, ἀπῆλθομεν ἀναπαυσόμενοι.

Τῇ ἑπαύριον κατέλαβεν δὲ ἐπίσκοπος Κεσσουλίου Ιωάννης δύ Σύρος· καὶ ἀναμάθων, δι τοῦ Καθολικὸς τῶν Ἀρμενίων διαλεχθεις πολλάκις μετὰ τῶν Ρωμαίων, πειθεῖσαι τοὺς ἀνόγους αὐτῶν, καὶ δῆ συνέρχεται εἰς πάντα αὐτοὺς (ἐπαινεῖ γάρ τὰ παρ' ἐκείνων λεγόμενα, λέγων οὐδὲν ἔξω τῶν θειῶν Γραφῶν ἡμέν λέγουσιν, ἀλλὰ ἀπὸ τῶν ἀγίων, οὓς καὶ ἡμεῖς σειδόμεθα, τὸν οἰκεῖον λόγον κατεσκευάζουσιν). ἀνῆλθεν εἰς τὸν Καθολικὸν, καὶ λέγει αὐτῷ· Τί τοῦτο, δέσποτα, δέ περὶ τῆς μεγάλης ἀγιωτύνης σου ἀκούωμεν; Ρωμαίοις τὰ τοῦ Νεστορίου φρονοῦσι πείθοι;

Ο ΚΑΘ. Ἔγὼ Ρωμαίοις οὐ πείθομαι· ἀλλ' οὐδὲ τῷ πατριάρχῃ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἢ αὐτῷ τῷ ὑψηλοτάτῳ βασιλεῖ παρὰ πάντας, διὰ τὸ πατροπαρχικὸν, ἢ διὰ τὴν βασιλείαν αὐτήν, εἰ μὴ αὐτὸς ἐγνώσχειν τὸ ἀλήθεος. Τὴν ἀλήθειαν δὲ οὐκ ἰσχύω ἀρνήσασθαι, οὐδὲ τοὺς ἀγίους Πατέρας δύναμαι ἀντιτείξεσθαι.

Ο ΣΥΡΟΣ εἶπε πρὸς τὸν Καθολικὸν· Ἀκήκει, οὐτε δύο φύσεις, καὶ αὐτὸς ὁμοιόγησε εἰπει τοῦ Χριστοῦ. Οἶδας γάρ ὅτι ἐάν δύο φύσεις ὁμοίογησαμεν,

Νεστοριανούσομεν· καὶ ἔσται ἡμῖν ἀντὶ Τριάδος τε-
τράς ἡ Τρίας, διὰ τὴν προσθήκην τῆς ἑτέρας φύ-
σεως.

Οὐ ΚΑΘ. Χθὲς, καὶ πρὸ ταῦτης, καὶ σχεδὸν τὴν
ὅλην ἐδομάδα ταῦτην πλείστον κεκοπιάκαμεν, καθ'
ἴδιστην ἡμέραν διαλεγόμενοι. Σήμερον δὲ καὶ
αὔριον βουλδέμεθα σχολάσαι, καὶ ἐν ἀνέσει εἶναι.
Μετὰ γοῦν τὴν τρίτην ἡμέραν, εἰ κελεύεις, ἔσο
μεθ' ἡμῶν εἰς τὴν διάλεξιν, καὶ δὲν ἂν ἡ παριστάμε-
νον σοι, εἰπὲ· καὶ ἡμεῖς ἡδέως ἀκουσθέμεθα.

Ἐσπέρις δὲ καταλαβούστης, ἥλθεν δὲ διδάσκαλος
Βαρτάν πρὸς τὸν Θεωριανὸν, λάθρῳ τοῦ Καθολικοῦ,
καὶ λέγει αὐτῷ Ὁ Σύρος ἐπίσκοπος, καὶ δὲ Καθολικὸς
ἡμῶν, διελέχθησαν δὴν τὴν ἡμέραν σήμερον περὶ
τῆς μὲν φύσεως, καὶ τῶν δύο. Ὁ δὲ Θεωριανὸς
εἶπε πρὸς Βαρτάν τὸν διδάσκαλον· Ἡθέλον μαθεῖν,
τίνα εἰστιν, & λέγεις δὲ Σύρος; εἰς κατασκευὴν τοῦ οἰ-
κείου δόγματος. Ὁ δὲ Βαρτάν εἶπεν· Οὐδὲν ἄλλο
πρᾶ; τὸν Καθολικὸν ἀνώ καὶ κάτω ἐλεγεν, εἰ μή
ὅτι ἐάν εἰπωμεν δύο φύσεις ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ, οὐ
μόνον Νεστοριανὸν ἰσθμεθα, ἀλλὰ καὶ τετράδα ἀντὶ^B
τῆς Τριάδος ἐπὶ τῆς Θεοτήτος δύμολογήσομεν, διὰ
τὴν προσθήκην τῆς ἑτέρας φύσεως. Εἶτα δὲ πρὸς
τὸν Βαρτάν δὲ Θεωριανὸν; Τίσι κατασκευαὶ ἀπεδει-
κνει τοῦτο; Ὁ δὲ Βαρτάν εἶπεν· Οὐτε ἀπὸ χρήσεων,
οὐτε ἀπὸ συλλογισμῶν κατεσκευάζει τὸν οἰκεῖον
λόγον, ἀλλὰ μόνον οὕτω φιλονείκως καὶ ἀπροσέκτως
ἱρήγηνται φωνάς ἀπάκτους, ὅστε δέδηται τοῖς λερεῦσιν
αὐτοῦ λέγειν τι. Ἡρώτησε δὲ τὸν Βαρτάν δὲ Θεωρια-
νὸν· Τί πρᾶς ταῦτα εἰπεῖς δὲ Καθολικός; Ὁ δὲ Ἐφη,
Εἶπεν εἰπεῖν, Τὴν δὴν ἐδομάδα ταῦτην πλείστον
κεκοπιάκαμεν διαλεγόμενοι καθ'
ἴδιστην ἡμέραν διαλέξεως, εἰπεῖς εἶναι.
Οὐταν δὲ πάλιν ἀρξόμεθα τῆς διαλέξεως, ἔσο μεθ'
ἡμῶν, εἰ κελεύεις, καὶ εἰπὲ, δὲν ἂν ἡ σοι παριστά-
μενον, καὶ ἡμεῖς ἡδέως ἀκουσθέμεθα.

Καὶ μεθ' ἡμέρας τινάς, μετακληθέντες, ἀνέθη-
μεν εἰς τὸ ὑπερώφων, οὐ καὶ πρώην διελεγόμεθα.
ἴδιορομεν δὲ τὸν Σύρον ἐπίσκοπον τὸν τῷ δεξιῷ μέρει
καθήμενον τοῦ Καθολικοῦ, καὶ τοὺς Ἀρμενίους
ἐπισκόπους ἵκαστον ἐν τῷ τόπῳ αὐτοῦ. Καθεαθέν-
των ἡμῶν ἐν τοῖς ἀριστεροῖς μέρεσι τοῦ Καθο-
λικοῦ, κατὰ τὸ σύνηθες, εἰτα τῶν ἐπισκόπων
καθεσθέντων (προετίμων γάρ ἡμᾶς εἰς τὸ κάθισμα),
οὐδεὶς οὐδὲν περὶ οὐδενὸς ἄλλας μέχρι πολλοῦ,
ἄλλα κοινῇ ἐγένετο σιωπή. Ω; οὖν ὥρα παρῆλθε
πλειστη, εἶπεν δὲ Θεωριανὸς πρᾶς τὸν Καθολικόν·

Ἔκοσσα, δτε εἰσὶ τινες, οἱ λέγουσιν, δτε ἐάν δυο-
λογήσομεν δύο φύσεις ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ, οὐ μόνον
δτε Νεστοριανούσομεν, ἀλλὰ καὶ ἀντὶ Τριάδος τετράδα
προβέρομεν. Καὶ θαυμάζω, πῶς οὐκ ἡδυνήθησαν οἱ
ταῦτα λέγοντες συνιδεῖν, δτε Ναστόρις οὐ διὰ τὸ
λέγειν δύο φύσεις, καθηρέθη (τοῦτο γάρ λαμπρῷ καὶ
διεκρισίᾳ φωνῇ πάντες οἱ θεοφόροι) Πατέρες κη-
ρύττουσιν· δτο μὲν ἄγιος Κύριλλος· Δύο τάς φύσεις
εἶναι φαμεν· δὲ Θεολόγος Γρηγόριος· φύσεις δύο,
θεός καὶ ἀνθρώπος· καὶ οἱ λοιποὶ πάντες, οὐ; σοι
καρίγχησον μάρτυρες ἀνιώτρων· ἀλλὰ διὰ τὸ λέγειν

A sicutur; et pro Trinitate quaternionem propter
naturae alterius accessionem habitueros.

GEN. Ille, ac nudiūtertius, propeque totam
hanc septimanam, plurimum laboravimus, quotidie
colloquentes. Hodie vero, et cras, quiescere volu-
mus, animumque remittere. Post triduum vero, si
placeat, nobiscum aderis in colloquio; quodque tibi
ad animum acciderit, dices, nos quidem id libenter
audiemus.

Cæterum ubi ad vesperasset, accessit ad Theoria-
num doctor Bartan, neaciente Generali, et ait :
Episcopus ille Syrus, et noster Generalis, totam
hodie diem inter se collocuti sunt de una, dubius-
que naturis. Tum Theorianus : Velle, ait ad
B Bartanem magistrum, quānam illa sint, quæ ille
Syrus ad dogmatis sui probationem dicit, cognosce-
re. Bartan vero : Nihil, inquit, ultra citroque
nostrum ad Generalem protulit, nisi hoc : Si duas
in Christo naturas dixerimus, non Nestoriani dun-
taxat erimus, sed et quaternionem loco Trinitatis
in divinitate confitebimus, propter naturae alterius
accessionem. Tum Bartani Theorianus : Et quibus,
ait, probationibus hoc demonstrabat? Nec auctorita-
tibus, inquit Bartan, nec syllogismis orationem
suum probabat; sed tantum ita contentiose ac in-
considerate voces confusas effundebat, ut sacerdo-
tibus suis aliquid dicere videretur. Theorianus vero
Bartanem interrogans : Quid, ait, Generalis ad ista
dixit? Dicit, inquit Bartan, tota ista septimana plu-
rimum laboratum esse, quotidianis collocutionibus
habitibus : nunc aliquot diebus labores remittendos :
D Ubi vero colloquium denuo inchoabitur, inquit,
ipse nobis adesto, si placet, ac quidquid ad animum
tibi acciderit, dicio : nos quidem id libenter au-
diemus.

D Post aliquot dies arcessiti, ascendimus in cœna-
culum ubi nuper quoque collocuti eramus. Invenimus
autem Syrum illum episcopum ad dextrum genera-
lis latu assidentem, et Armenios episcopos seden-
tes singulos suo loco. Cumque nos ad sinistram
Generalis, pro more considero jussi fuissemus,
deinde consedissent et episcopi (quippe primas in
consessu nobis offerebant), multo tempore nihil
D omnino quisquam ad alterum ulla de re proferebat,
sed commune silentium erat. Igitur ubi jam pluri-
mum temporis præteriisset, his verbis Generalem
Theorianus allocutus est:

Audivi quosdam esse, qui dicant, si duas in
Christo naturas confiteamur, non modo nos futuros
Nestorianos, sed etiam Trinitatis loco quaternio-
neum prædicatores. Ac miror equidem quonam pacto,
qui hæc dicunt, perspicere non potuerint, minimè
Nestorium propterea depositum fuisse, quod duas
naturas diceret (hoc enim illustri est clara voce
divini Patres universi prædicant. Cyrillus quideam
his verbis : Duas naturas esse dicimus; Gregorius
vero Theologus : Naturæ duæ, Deus et homo; cæ-
terique omnes, quos antea tibi produxi testes) :

Atque hinc beatus ille Cyrus id verbum mutualius, unam dixit naturam Sermonis incarnatam. Et hoc est, quod ait, uti Patres locuti sunt, Patres appellans magnum illum Athanasium, et reliquos, qui se in ipso illi Ario opposuerunt.

GEN. Plurimum mihi profuisti, mi frater: ignorabam enim, ex haereticis aliquem hoc dixisse. Nunc mens mea, perceptis magni Athanasii verbis, quietem adepta est.

THEOR. Illebas, sanctissime domine, testimonia sanctorum hominum plura de eo, quod naturas duas in Christo et credere debeamus, et confiteri; minimeque naturam unam in eo dicere. Quis et caro tua audivisti, propter quam Patres dixerint unam naturam incarnatam. Itaque nihil post hac negotii nobis de hoc facesses, sed malam in rem eat unius in Christo naturae confessio. Nam ex ea non exiguum nascitur offendiculum. Nec ignorat magna sanctitas tua, vocem aliquando non malam, quae male tamen ab aliquibus intelligetur et exponeatur, rejectione dignam a Patribus esse judicatam. Qualis et Christiparae vox est, Deiparae Virginis tributa. Nam et Christiparam dicere poteramus. Christum enim peperit, Deum et hominem; quod ipsum nomen proprie denotat. Sed quod ejus nominis significatum a Nestorio nequierer acciperetur, veluti sacrilegium a sanctis hominibus repudiatum est. Debet ergo, sanctissime Domine, illam quoque vocem, judicatam a sanctis sacrilegam (quae tantum, ait Ambrosius, sacrilegium inferna vomuerunt!) uti sacrilegam missum facere: nec iudicium tuum illorum iudicio firmius ducere, nec pati, tuum uti iudicium pluribus occasionem offendiculi praebat.

GEN. Recte dicas. Sed date mihi quare synodi de fide definitionem. Quam cum ei obtulissemus, ad quietem nos compositi discussimus.

Postridie eis diei, episcopus Cassinii Joannes Syrus appulit; et intellecto Generalem Armeniorum, multoties habito cum Romanis colloquio, verbis eorum assentiri, jamque per omnia cum eis convenire (probat enim, aiebant alii, quae ab ipsis dicuntur, nihil affirmans extra sacras Scripturas a Romanis proferri: sed ex sanctis Patribus, quos ipsi quoque veneramus, statim eos doctrinam asserere) ad Generalem ascendit, et: Quid hoc rei est, inquit, domine, quod de tua insigni sanctitate audio? Tunc Romanis errores Ne osi probantibus assentiris?

GEN. Ego Romanis non assentior. Imo nec patriarchae Constantinopolitano, nec ipsi excelsissimo supra omnes imperatori, vel propter dignitatem patriarchicam, vel majestatem imperatoriam paruisse, nisi veritatem ipse agnoversem. Eam vero negare nequero, nec sanctis Patribus adversari possum.

Respondit Generali SYRUS: Audivi te quoque naturas duas in Christo confessum esse. Nostri vero, Nestorii nos opinionem sequi, si duas naturas con-

τιγαροῦν την χρῆσιν λαθων δι μακάριος Κύριλλος, εἰρήκε μίαν φύσιν τοῦ Λόγου σεσαρχωμένην. Καὶ τούτης ἐστιν δι λέγει, 'Ως εἴπον οἱ Πατέρες· Πατέρας καὶ λόγον μέγαν Ἀθανάσιον καὶ τοὺς λοιπούς τοὺς κατὰ τοῦ δυσσεβοῦς ἀντιπαρχαττομένους Ἀρείου.

Ο ΚΑΘ. Πάνυ με ὡφέλισας, ἀδελφέ· ἡγνόσου γάρ, ὅτι τις τῶν αἱρετικῶν, εἶπε τοῦτο. Καὶ νῦν ἡρέμησεν ὡς νοῦς μου, τὸ βήματα ἀκούσας τοῦ, μεγάλου Ἀθανασίου.

Ο ΘΕΩΡ. Ἔχεις, ἀγιώτατε δέσποτα, περὶ τοῦ, δι τοῦ δύο φύσεις ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ ὄφελομεν καὶ πιστεύειν καθ ὁμολογεῖν, μαρτυρίας ἀγίων πολλάς καὶ περὶ τοῦ, δι τοῦ μίαν φύσιν οὐ δεῖ λέγειν. Ἀλλὰ δὴ καὶ αἰτίαν ἀκήκοας, δι τοῦ μίαν φύσιν εἶπον οἱ Πατέρες· σεσαρχωμένην. Μηχεῖται οὖν κάπους ἡμέν παρέξεις, ἀλλ' οιχέσθω ἡς κόρακας τὸ μίαν φύσιν ὄφελογεῖν ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ. Σκάνδαλον γάρ ἐκ τούτου οὐ μικρὸν ἔχρυσται. Οὐκ ἀγνοεῖ δὲ ἡ μεγάλη ἀγιωτύνη σου, δι τοῦ εἰνοτε λέξιν οὐ πάνυ φαύλην, φαύλων δὲ δύμα; παρὰ τινῶν νοούμενην καὶ ἐρμηνευούμενην, ἀποβολῆς ἀξίαν ἔκριναν οἱ θεῖοι Πατέρες. Όλόν ἐστι καὶ τὸ, Χριστότόκος, ἐπὶ τῆς Θεοτόκου λεγόμενον. Ἡδυνάμεθα γάρ καὶ Χριστοτόκον τὴν Θεοτόκον κατείν. Χριστὸν γάρ εγέννησε Θεὸν καὶ δινθρωπον· τούτῳ γάρ δηλοὶ κυρίως τὸ δνογμα. Ἀλλὰ διὰ τὸ κακῶς ἐκλαμβάνεσθαι παρὰ τοῦ Νεστορίου τὸ σημαντόμενον τοῦ δυνάμετος, ὡς βλάσφημον ἀπεδοκίμασται παρὰ τῶν ἀγίων τὸ δνομα. Διτού οὐκ εἰ, ἀγιώτατε δέσποτα, τὴν παρὰ τῶν ἀγίων βλάσφημον κριθεῖσαν λέξιν (ποιὸς ἥδης τοιαύτην βλάσφημίαν ἔξημεσε; φησιν δὲ θεῖος Ἀμβρόσιος) ὡς βλάσφημον ἀποκέμπειν, καὶ μὴ τῆς ἐκείνων κρίσεω; βεβαιούτεραν ἤγεισθαι τὴν σήν, καὶ σκανδάλου πρόσφασιν πολλοῖς γενέσθαι τὴν κρίσιν σου.

Ο ΚΑΘ. Εὖ λέγεις. Ἀλλὰ δότε μοι τὸν περὶ τῆς πιστεως ὄρον τῆς τετάρτης συνόδου. Καὶ δότες διμείς τὸν δρόν αὐτῷ, ἀπῆλθομεν ἀναπαυσόμενος.

Τῇ ἑπαύριον κατέλαβεν ὁ ἐπίσκοπος Κεσσουσίου Πιάννης δύ Σύρος· καὶ ἀναμαθών, δι τοῦ Καθολικοῦ τῶν Ἀρμενίων διαλεχθεὶς πολλάκις μετά τῶν Ρωμαίων, πειθεῖται τοὺς ἀργοὺς αὐτῶν, καὶ δῆ συνέρχεται εἰς πάντα ἀντοῖς (ἐπιτινεὶ γάρ τὰ παρ' ἐκείνων λεγόμενα, λέγουσιν, ἀλλὰ ἀπὸ τῶν ἀγίων, οὓς καὶ ἡμεῖς σειδόμεθα, τὸν οἰκεῖον λόγον κατασκευάζουσιν). ἀνῆλθεν εἰς τὸν Καθολικὸν, καὶ λέγει αὐτῷ· Τί τοῦτο, δέσποτα, δ περὶ τῆς μιγάλης ἀγιωτύνης σου ἀκούω; Ῥωμαίοις τὰ τοῦ Νεστορίου φρονοῦτε πείθῃ;

Ο ΚΑΘ. Ἔγὼ Ῥωμαίοις οὐ πείθομαι· ἀλλ' οὐτὲ τῷ πατριάρχῃ τῆς Κωνσταντινούπολεως, η αὐτῷ τῷ ὑψηλοτάτῳ βασιλεῖ παρὰ πάντας, διὰ τὸ πατριαρχικὸν, η διὰ τὴν βασιλείαν αὐτήν, εἰ μὴ αὐτὸς ἐγνώσκειν τὸ ἀληθές. Τὴν ἀληθείαν δὲ οὐχ ισχύω ἀρνήσασθαι, οὐδὲ τοὺς ἀγίους Πατέρας δύναμαι ἀντιφέρεσθαι.

Ο ΣΥΡΟΣ εἶπε πρὸς τὸν Καθολικόν· Ἀκήκει, οὐτε δύο φύσεις, καὶ αὐτὸς ὁμοιόγεντος εἰπε τοῦ Χριστοῦ. Οὗτος γάρ ὅτι ἐάν δύο φύσεις ὄμοιογένειαν.

Νεστοριανίσομεν· καὶ Εσται ἡμῖν ἀντὶ Τριάδος τε-
τρὰς ἡ Τριάς, διὰ τὴν προσθήκην τῆς ἑτέρας φύ-
σεως.

Ο ΚΑΘ. ΧΩΤ.; καὶ πρὸ ταύτης, καὶ σχεδὸν τὴν
ἄλην ἐδομάδα ταύτην πλείστον κεκοπιάκαμεν, καθ'
ἴκαστην ἡμέραν διαλεγόμενοι. Σήμερον δὲ καὶ
σύνιον βουλόμεθα σχολάσαι, καὶ ἐν ἀνέστι εἶναι.
Μετὰ γρῦν τὴν τρίτην ἡμέραν, εἰ κελεύεις, ἔσο
μεθ' ἡμῶν εἰς τὴν διάλεξιν, καὶ δὲν ἢ παριστάμε-
νόν σου, εἰπὲ· καὶ ἡμεῖς ἡδέως ἀκουσόμεθα.

Ἐστέρρες δὲ καταλαβούστες, ἥλθεν δὲ διδάσκαλος
Βαρτάν πρὸς τὸν Θεωριανὸν, λάθρᾳ τοῦ Καθολικοῦ,
καὶ λέγει αὐτῷ· Ο Σύρος ἐπίσκοπος, καὶ δὲ Καθολικὸς
ἡμῶν, διελέχθησαν δὲν τὴν ἡμέραν σήμερον περὶ
τῆς μιᾶς φύσεως, καὶ τὸν δύο. Ο δὲ Θεωριανὸς
εἰς πρὸς Βαρτάν τὸν διδάσκαλον· Ηθελον μαθεῖν,
τίνι εἰσιν, δὲ λέγει δὲ Σύρος εἰς κατασκευὴν τοῦ οἰ-
κείου δόγματος. Ο δὲ Βαρτάν εἰπεν· Οὐδὲν δὲλλο
πρὸς τὸν Καθολικὸν δινω καὶ κάτιν Ελεγεν, εἰ μὴ
ὅτι ἐὰν εἰπωμεν δύο φύσεις ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ, οὐ
μόνον Νεστοριανοὶ δισμεθα, ἀλλὰ καὶ τετράδα ἀντὶ^B τῆς Τριάδος ἐπὶ τῆς Θεότητος δύολογησομεν, διὰ
τὴν προσθήκην τῆς ἑτέρας φύσεως. Εἶπε δὲ πρὸς
τὸν Βαρτάν δὲ Θεωριανὸν; Τίσι κατασκευαὶ ἀπεδει-
κνει τοῦτο; Ο δὲ Βαρτάν εἰπεν· Οὐτε ἀπὸ χρήσεων,
οὐτε ἀπὸ συλλογισμῶν κατεσκεύαζε τὸν οἰκείον
λόγον, ἀλλὰ μόνον οὕτω φιλονείκις καὶ ἀπροσέκτως
ἱρήγην φωνὰς ἀπάκτους, ὡστε δέδαι τοὺς λερεῦσιν
αἰτοῦ λέγειν τι. Ἡρώτησε δὲ τὸν Βαρτάν δὲ Θεωρια-
νός· Τί πρὸς ταῦτα εἰπεν δὲ Καθολικός; Ο δὲ Ιψη,
Εἰπεν αὖτις, Τῇδη δὲν ἐδομάδα ταύτην πλείστον
κεκοπιάκαμεν διαλεγόμενοι καθ' ἔκαστην ἡμέραν·
καὶ νῦν βουλόμεθα τινας ἡμέρας· ἐν ἀνέστι εἶναι.
Οταν δὲ πάλιν ἀρξόμεθα τῆς διαλέξεως, ἔσο μεθ'
ἡμῶν, εἰ κελεύεις, καὶ εἰπὲ, δὲν ἢ σοι παριστά-
μενον, καὶ ἡμεῖς ἡδέως ἀκουσόμεθα.

Καὶ μεθ' ἡμέρας τινάς, μετακληθέντες, ἀνέβη-
μεν εἰς τὸ ὄκτερψον, οὗ καὶ πρώην διελεγόμεθα.
Ὕπορεμ δὲ τὸν Σύρον ἐπίσκοπον ἐν τῷ δεξιῷ μέρει
καθέμενον τοῦ Καθολικοῦ, καὶ τοὺς Ἀρμενίους
ἴκισκοπους ἔκαστον ἐν τῷ τόπῳ αὐτοῦ. Καθεαθέν-
των δὲν τοῖς ἀριστεροῖς μέρεσι τοῦ Καθο-
λικοῦ, κατὰ τὸ σύνηθες, εἰστα τὸν ἐπίσκοπων
καθεσθέντων (προετίμων γάρ τις εἰς τὸ κάθισμα),
οὐδὲς οὐδενὶ περὶ οὐδενὸς ἀλάλει μέχρι πολλοῦ,
ἀλλὰ κανὴν ἔγνετο σιωπή. Όμοιον δρά παρήλθε
πλείστη, εἰπεν δὲ Θεωριανὸς πρὸς τὸν Καθολικόν·

Ἔκουσα, δει· εἰσι τινες, οἱ λέγουσιν, δει ἐὰν δύο-
λογησομεν δύο φύσεις ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ, οὐ μόνον
ὅτι Νεστοριανίσομεν, ἀλλὰ καὶ ἀντὶ Τριάδος τετράδα
προβούμεν. Καὶ θαυμάζω, τῶς οὐκ ἡδυνήθησαν οἱ
τινες λέγοντες συνιδεῖν, δει· Νεστόριος οὐ διὰ τὸ
λέγειν δύο φύσεις, καθηρέθη (τοῦτο γάρ λαμπρὸν καὶ
διεκριτόν φωνῇ πάντες οἱ θεοφόροι· Πιστέρες χρι-
στικούσιν· ὁ μὲν διγεις· Κύριλλος· Δύο τὰς φύσεις
εἶναι φαμεν· δὲ οὐ Θεολόγος Γρηγόριος· φύσεις δύο,
τετ; καὶ δινθρωπος· καὶ οἱ λοιποὶ πάντες, οὗ; σοι
παρηγγέλγον μάρτυρες ἀνώτερων· ἀλλὰ διὰ τὸ λέγειν

A sicutur; et pro Trinitate quaternionem propter
naturae alterius accessionem habituros.

GEN. Ille, ac nudiustertius, propeque totam
hanc septimanam, plurimum laboravimus, quotidie
colloquentes. Hodie vero, et cras, quiescere volu-
mus, animumque remittere. Post triduum vero, si
placeat, nobiscum aderis in colloquio; quodque tibi
ad animum acciderit, dices, nos quidem id libenter
audiremus.

Ceterum ubi ad vesperasset, accessit ad Theoria-
num doctor Bartan, nesciente Generali, et ait: Episcopos ille Syrus, et nos Generalis, totam
hodie diem inter se collocuti sunt de una, duabus-
que naturis. Tum Theorianus: Vellem, ait ad
Bartanem magistrum, quānam illa sint, quae ille
Syrus ad dogmatis sni probationem dicat, cognoscere. Bartan vero: Nihil, inquit, ultra citroque
nostrum ad Generalem protulit, nisi hoc: Si duas
in Christo naturas dixerimus, non Nestoriani dun-
taxat erimus, sed et quaternionem loco Trinitatis
in divinitate conflitebimur, propter naturae alterius
accessionem. Tum Bartani Theorianus: Et quibus,
ait, probationibus hoc demonstrabat? Nec auctorita-
tibus, inquit Bartan, nec syllogismis orationem
suam probabat; sed tantum ita contentiose ac in-
considerate voces confusas effundebat, ut sacerdo-
tibus suis aliquid dicere videretur. Theorianus vero
Bartanem interrogans: Quid, ait, Generalis ad ista
dixit? Dixit, inquit Bartan, tota ista septimana plu-
rimum laboratum esse, quotidianis collocationibus
habitis: nunc aliquot diebus labores remittendos:
Ubi vero colloquium denuo inchoabitur, inquit,
ipse nobis adesto, si placet, ac quidquid ad animum
tibi acciderit, dicio: nos quidem id libenter au-
diemus.

Post aliquot dies arcessiti, ascendimus in cœna-
culum ubi nuper quoque collocuti eramus. Invenimus
autem Syrum illum episcopum ad dextrum genera-
lis latus assidentem, et Armenios episcopos seden-
tes singulos suo loco. Cumque nos ad sinistram
Generalis, pro more considere jussi fuissimus,
deinde consedissent et episcopi (quippe primas in
consessu nobis offerebant), mulio tempore nihil
D omnino quisquam ad alterum ulla de re proferebat,
sed commune silentium erat. Igitur ubi jam pluri-
mum temporis præteriisset, his verbis Generalem
Theorianus allocutus est:

Audivi quosdam eas, qui dicant, si duas in
Christo naturas constitamur, non modo nos futuros
Nestorianos, sed etiam Trinitatis loco quaternionem
prædicatueros. Ac miror eisdem quoniam pacto,
qui hæc dicunt, perspicere non potuerint, minime
Nestorium præterea depositum fuisse, quod duas
naturas dicent (hoc enim illustri est clara voce
divini Patres universi prædicant. Cyrilus quidem
his verbis: Ducas naturas esse dicimus; Gregorius
vero Theologus: Naturæ duæ, Deus et homo; ca-
terique omnes, quos antea tibi produxi testes):

sed quod dicere naturas duas invicem separatas, divinam seorsum, itidemque seorum humanam. Eapropter et duos filios, et duos Christos esse, fanaticus ille statuebat : alium Filium esse delirans, qui ex Deo et Patre sit; aliud qui ex Virgine. Quam ob causam et sanctam illam Virginem vocare Deiparam nollebat. Quod autem minime Nestorius unionem confessus sit, sanctus ille Cyrilus in epistola ad Eulogium his ipsis verbis ostendit : Sic et in causa Nestorii; quamvis duas naturas, discrimen carnis et Sermonis indicans, dicat (alia namque natura Sermonis est, alia carnis), unionem tamen nobiscum non conditetur. Nos enim his unitis, unum Christum, unum Filium, unum Dominum confitemur. Ad id vero, quod subjicitur, Trinitatem fore quaternionem, si duas naturas in Christo confiteamur, pro nobis sanctus ille vir Athanasius satisfaciens, cuius in epistola ad Epictetum Corinthi episcopum hæc ipsa verba sunt : Insigni pudore afficiuntur, qui vel sola cogitatione putarunt, posse pro Trinitate fieri quaternionem, si corpus esse de Maria dicatur. Si corpus, inquit, unius esse substantiam dicamus cum Sermone, Trinitas manet Trinitas, quod hæc ratio nihil ei peregrinum inferat. Si humanum dicamus illud ex Maria corpus, necesse est, aliquid Trinitati accedere; quod corpus illud secundum substantiam ab ea sit alienum. Hæc cum ita dicunt, non cogitant quo pacto seipso evertant. Nam et maxime corpus ex Maria non esse dicant, sed ejusdem cum Sermone substantiam: nihilominus quod vereri se simulant, ne sentire videantur, id ipsum eos juxta sententiam suam dicere constabit, nimisrum esse quaternionem. Quippe sicuti Filius, secundum doctrinam Patrum, ejusdem existens cum Patre substantia, non ipse Pater est, sed Filius cum Patre consubstantialis dicitur: ita et illud consubstantiale Sermoni corpus non erit ipse Sermo, sed aliud quiddam cum Sermone. Si aliud quiddam est, sive secundum ipsoe sacrosancta Trinitas erit quaternio. Nam vera plenaria perfecta, et expers illa divisionis Trinitas nullam recepit accessionem: sed ista ab eis excoigitata Trinitas. Et quo pacto Christiani erunt, qui aliura præter verum Deum excoigitant? Rursus et in altero sophismate stoliditatem ipsorum perspicere licet. Si propterea, quod sit atque dicatur in sacris litteris humanum ex Maria corpus Servatoris, pro Trinitate quaternionem dici putant, velut accessione facta propter corpus; multum sane falluntur certatum exæquantes Opifici, et existimantes aliquid accede divinitati posse; ignorant denique, nou ut aliquid accederet divinitati Sermonem factum esse carnem; sed ut genus humanum redimeret. Quinam igitur opinantur assumptum a Sermone corporis, et viviscentum, accessionem aliquam ad divinitatem Sermoni asserere? Nam potius ei quod humanum erat, magna contigit accessio de Sermonis cum eo societate ac unione. Quippe de mortali factum est immortale, de animali factum est spirituale, de terra ortum supra

Α δύο φύσεις δὲ λήλων κεχωρισμένας, ιδίᾳ καὶ ἀνά μέρος τὴν θεάν, καὶ ιδίᾳ καὶ ἀνά μέρος τὴν ἀνθρώπινην. Διὸ καὶ δύο υἱούς, καὶ δύο χριστοὺς δὲ ἐμβρόντης εἶναι μάτιζεν ἀλλον υἱὸν, τὸν ἔκ Θεοῦ καὶ Πατρός; καὶ ἀλλον τὸν ἐκ τῆς Παρθένου παραληρῶν. Διὰ τοῦτο καὶ θεοτόκον τὴν ἄγιαν Παρθένον καλεῖν οὐκ ἡδούλετο. "Οτι δὲ τὴν ἑνωσιν οὐχ ὥμολόγει Νεστόριος, δηλαὶ δὲ ἄγιος Κύριλλος ἐν τῇ πρὸς Εὐλόγιον ἐπίσταλη γράψων ἐκτινέως οὐτας· Ἐπὶ Νεστορίου, καὶ λέγει δύο φύσεις, τὴν διαφορὰν σημαίνων τῆς σερκῆς καὶ τοῦ θεοῦ Λόγου (τείρα γάρ τι τοῦ Λόγου φύσεις, καὶ ἐτέρα ἡ τῆς σαρκός) ἀλλ' οὐκ ἐτὴν ἑνωσιν ὅμολογει μεθ' ἡμῶν. Ἡμεῖς γάρ ἐνώσαντες τεῦτα, ἵνα Χριστὸν, ἵνα Γίδην, ἵνα Κύριον ὅμολογούμεν. Περὶ δὲ τοῦ λέγειν, διτετράς ἡ Τριάς ἐσται, εἰ δύο φύσεις ὅμολογούσομεν ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ, ἀρχέσαι δημιούριαν δὲ ἐν ἄγιοις Ἀθανάσιος ἐν τῇ πρὸς Ἐπίκτητον τὸν ἐπίσκοπον Κορίνθου ἐπίστολῇ, τάδε κατέδιδε διεξιών· Ἐρυθριάσουσα δὲ μεγάλως, οἱ καὶ δύος ἐνθυμηθέντες δύνασθαι ἀντὶ Τριάδος γενέσθαι τετράδα, εἰ λέγοιτο ἐκ Μαρίας εἶναι τὸ σῶμα. Ὁμοούσιον μὲν γάρ (φασιν) ἔλλον εἴπωμεν τὸ σῶμα τῷ ἄγρῳ, μέντοι τῇ Τριάᾳ, οὐδὲν ἔνον, εἰς αὐτὴν εἰσφερομένου τοῦ Λόγου. "Ἄν δὲ ἀνθρώπινον εἴπωμεν εἰδὸν μηδὲν Μαρίας σῶμα, ἀλλά γάρ την ἔνον δύντος κατ' οὐσίαν τοῦ σώματος, προσθήκην γίνεσθαι. Ταῦτα οὖτα λέγοντες, οὐ νοοῦσιν, διπλῶς ἔκαντο; περιπέπτουσι. Καὶ γάρ καὶ μηδὲν Μαρίας λέγωσι τὸ σῶμα, ἀλλὰ δύοούσιον αὐτῷ τῷ Λόγῳ, οὐδὲν δέτον διπλῶσιν διπλῶσθαι, λέγοντες τετράδα. "Πεπερ γάρ δὲ Τριάς κατὰ τοὺς Πατέρας, δύοούσιο; ὁ δὲ Πατρὶ, οὐκ ἐστιν γάτδες δὲ Πατήρ, ἀλλὰ Γίδης πρὸς τὸν Πατέρα λέγεται: δύοούσιος, οὐτως τὸ δύοούσιον σῶμα τοῦ Λόγου οὐκ ἐστιν αὐτὸς δὲ Λόγος, ἀλλ' ἐπερ οὐτον τὸν Λόγον. "Ἐτέρου δὲ δύντος ἐσται κατ' αὐτοὺς τῇ Τριάᾳ τετράς. Οὐ γάρ τι ἀληθινή, καὶ δύτον τελεῖται καὶ ἀδιαιρέτος Τριάς δέκεται προσθήκην. ἀλλ' τι παρὰ τούτων ἐπινεομένη. Καὶ τῶς ἐπει Χριστιανοί, οἱ ἐπερ ζερά τὸν δύτον θεόν ἐπινοοῦντες; Πάλιν γάρ καὶ ἐν τῷ ἐτέρῳ αὐτῶν εοφίστεται τὴν ἀφροσύνην αὐτῶν ἔξεστι καθορᾶν. Εἰ διὰ τὸ εἶναι καὶ λέγεσθαι ἐν ταῖς Γραφαῖς ἐκ Μαρίας ἀνθρώπινον τὸ σῶμα τοῦ Σωτῆρος, νομίζουσιν ἀγνετι Τριάδος τετράδα λέγεσθαι, ὡς προσθήκης γενομένης διὰ τὸ σῶμα, πολὺ πλανῶνται, τὸ ποιήμα τετρασύντετος τῷ ποιητῇ, καὶ ὑπονοοῦντες δύνασθαι τὴν θεότητα προσθήκην λεμβάνειν· καὶ τγνόσαν, διτε οὐ διὰ προσθήκην θεότητος γέγονε σάρξ δὲ Λόγος, ἀλλ' ἵνα τὸ ἀνθρώπινον γένος λυτρώσῃται. Πώς οὖν ιενται τὸ διτε τοῦ Λόγου ληγθεν σῶμα καὶ ζωοποιηθεν, προσθήκην εἰς θεότητα τῷ Λόγῳ ποιεῖν; Μᾶλλον γάρ αὐτῷ τῷ ἀνθρώπινῷ προσθήκη μεγάλη γέγονεν ἐκ τῆς τοῦ Λόγου ποδὸς αὐτὸς κοινωνίας τε καὶ ἑνώσεως. Ἀπὸ γάρ θυτοῦ γέγονεν αἰθένατον, καὶ φυγικὸν δι γέγονος πνευματικὸν, καὶ ἐπὶ τῇ γῆς γεόμενον τὰς οὐρανίας ὑπερβίην πύλας. Η μέντοι Τριάς καὶ λαβόντος ἐκ Μαρίας σῶμα τοῦ Αἵτου,

Τριάς ἐστιν, οὐ δεχομένη προσθήκην, οὐδὲ ἀφίεται, καὶ ἐν Τριάδι μία Θεότης γίνεται. Καὶ οὗτος ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ εἰς θεόν θεότητας διὰ τοῦ Λόγου Πατήρ. Ἀκήκοας πῶς δικάριος ἀθανάσιος ζῆλοι πνέων ἐνθέου καθάπτεται τῶν λεγόντων δμούσιον τῷ. Λόγῳ τὸ σῶμα; Ἐρυθράσσουσι, φησι. Καὶ πάλιν Οὐ νοοῦσιν, δικαίωντες περιπίπτουσι. Καὶ αὐθις· Τὴν ἀφροσύνην εἴτε ἔξος καθορᾶν. Καὶ ἀνοήτους καὶ ἀφρονας μάτους ἀποκαλεῖ. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν διερχόμενος ἀποκαλεῖ. Ήμεῖς δὲ ἀπαλέγομεν καὶ διλαύς, εἰ δοκεῖ, τὴν ἐκείνων ἀσέβειαν.

•

Ο ΚΑΘ. Ἐμοὶ τέως δοκεῖ, μὴ δεῖθαι πλείονος ὑλέγου εἰς τὸ γνωρισθῆναι τὸ τοιοῦτον δίλεθημα. Οὐ γάρ τῷ ἀγίῳ ἀθανασίῳ πεισθῆναι μὴ βουλητεῖς, εἴτε τέως τῆς τῶν Χριστιανῶν μοίρας τυγχάνει ὁν, τοσάντα καταδοθεσαντι τῆς ἀνοίας τῶν δμούσιον τῷ Λόγῳ τὸ σῶμα φληγαφύντων, καὶ τετράδα διετεῖ Τριάδος τὴν θεότητα γίνεσθαι ληφθεῖντων, οὐδὲ οἶδα τίνι τῶν ἐπὶ γῆς νῦν δυντων ἀνθρώπων πεισθῆσται. Πλὴν ἐπει πολλοὶ δὲ οὖν δόλως ἀναγινώσκουσι τὰς θείας Γραφὰς, ή ἀναγινώσκουσι μὲν, πλὴν ἀλλὰ παρέργως, καὶ οὐκ ἐπιμελῶς καὶ διὰ τοῦτο εὖν ἐν βάθει νοῦν αὐτῶν ἀγνοοῦσιν· εἰ δοκεῖ καὶ δύναται καὶ δόλως τὴν ἐκείνην ἀλέγειν πάλιν, εὐ ξηγοῖν, καὶ φίλον θεῷ, καὶ ἡμῖν κατεύμεσιν.

Ο ΘΕΩΡ. Πολλοὶ τοῦ χαιρεκάκου καὶ μισανθρώπου Σατάν μαθητεῖ γεγόνασιν ή μᾶλλον δργανα εἰς ἄπολειαν πολλῶν, οἷος ἡν διεθλατος Σένδηρος, δι τοῦ θρόνου τῆς Ἀντικαλεάς κρατήσας τυραννικῶς, δὲ μὴ φοβηθεὶς τὴν φάσκουσαν ἐντολὴν, Ἐπικατάρτες δι πλεινῶν τυφλῶν ἐν δόψῃ, πλείστους τῆς εὐθείας ἀποκλανήσας ὅδοῦ, εἰς βάραθρον ἀπώλειας μειενῶς κατεκρήμνισε, τούντα ποιεῖν, τι τῆς πλάνης ἐπιστρέψειν πρὸς τὴν μάλιθειαν. Τούτῳ γάρ ἀπῆτε καὶ ἡ προεδρία αὐτοῦ. Οὐ δὲ ἐκ τῆς δικτῆς αὐτοῦ, πολλῷ δὲ πλέον ἐκ τῆς καρδίας ταῦτα ἐντάλματα τοῦ θεοῦ ἀπωλέμενος, τὰ ώντωσίπως ἀκεκλεύθεντα· Πορνεύσθε διὰ τῶν πυλῶν μου, καὶ σδοκούστας τῷ λαῷ, καὶ τοὺς λίθους διὰ τῆς θεοῦ διαβρύζατε· λίθους, οὐ πρὸς οικοδομὴν τοῦ ζεπτος ναοῦ, πρὸς πτώσιν δὲ μᾶλλον, καὶ πρόσχημα πολλῶν, ἐμβαλεῖν ἐν τῇ ἀδρᾷ τῆς ζωῆς ἀφρόνως ἀστούσθακε, καὶ διὰ λόγου καὶ διὰ γραφῶν μίαν φύσιν τοῦ Ἐμμανουὴλ ἐδογμάτισε· δεοικώς μὴ πτεράς διετεῖ εριάδος γένηται η Τριάς· οὐκ ἐννοῶν, ὃ ἔστιν, δὲ διὰ τὸ τριάς πρόσθημα οὐκ ἔστι τῆς φύσεως σημαντικὸν, ἀλλὰ τοῦ ποσοῦ τῶν θωστάσεων. Πῶς οὖν ἐκείνος συνῆγε τετράδα, ημῶν δὲ ὀμολογούντων ὑπόστασιν ἀνειληφένται τὸν τοῦ θεοῦ Λόγον, ἀλλ' ἐν ἐαυτῷ ὑποστήσασθαι τὸ ημέτερον; Καὶ μίαν ὑπόστασιν, καὶ ἔνα Υἱὸν δογματιζόντων τὸν Ἐμμανουὴλ; Εἰ μὲν οὖν διὰ κανός θεολόγος τρεῖς φύσεις ἐπὶ τῆς ἀγίας Τριάδος διμολέχει, είτα

A coelestes portas evasit. Trinitas quidem certe Trinitas est, etiamsi Sermo corpus ex Maria sumpsicerit, nullam nec accessionem admittens, nec diminutionem: sed perfecta semper est, et una in Trinitate Divinitas agnoscitur. Atque hoc modo Deus unus in Ecclesia prædicatur, Pater ille Sermonis. Audis quo pacto beatus Athanasius, divinum quemdam zelum spirans, eos tangat, qui corpus ejusdem esse substantiam cum Sermone dicunt. Pudore afflentur, ait; item: Non cogitant quo pacto seipso evertant. Et rursus: Stoliditatem ipsorum perspicere licet. Insipientes et stultos vocat. Et hæc quidem Athanasius. Nos autem alio quoque modo, si placet, impietatem eorum redarguemus.

B GEN. Mihi sane videtur, ad ejusmodi erroris agnationem, non esse opus ampliori refutatione. Nam qui assentiri sancto viro Athanasio non vult, modo Christianus est, tantopere occlamanti eorum vesaniae, qui corpus ejusdem esse cum Sermone substantiam nugantur, et quaternionem in Divinitate loco Trinitatis, fieri somniant: cuinam mortaliū, nunc in terris existentii, sit assensurus, equidem non video. Quia tamen complures, aut omnino Literas sacras non legunt, aut legunt illi quidem, sed aliud quasi ageutes, non studiose; qua de causamentem earum intimam ignorant: recte feceris, et acceptum Deo, nobisque gratum præstiteris, si errorrem eorum confutaveris; modo id tibi placet, et alia facere via possis.

C **THEOR.** Multi Satanæ, qui malis oblectatur, et genus humanum odit, existente discipuli, vel instrumenta potius, ad multorum perniciem. Qualis erat abominabilis ille Severus, qui Antiochiae thronum per tyrannidem obtinuit. Is minime præceptum illud reveritus, quo dicitur: Execrabilis, qui in iuvene cæco causam erroris præbet, plurimos in errorem a recta devocatos via, in pernicie barathrum miserabiliter præcipitavit; cum facere diversum debet, nimirum ab errore ad veritatem divertere. Quod quidem et præsulatus ipsius ab eo requirebat. Verum et ab auribus, et multo magis a corde rejectis Dei mandatis, quæ ita præcipiunt: Per portas meas ingredimini, et iter populo siernite, deque via lapides amovete¹, id operam dedit, ut non ad structuram illius vivi templi, sed potius ad ruinam et offensionem plurium, lapides in via vita per infamiam spargeret, adeoque verbis et scriptis naturam Emmanuelis unam tradidit; veritus ne Trinitatis loco quaternio fieret; haud cogitans miser, ut quidem videtur, noinen Trinitatis non habere significationem naturæ, sed numeri personarum vel hypostasium. Quod igitur modo collegit illo quaternionem, cum nos minime consticemur Dei Sermonem assumpsisse hypostasin, sed nostrum illud in seipso constituisse? adeoque statuamus, Emmanuelē esse unam hypostasin, et unum Filium? Quod si novus ac vanus ille theologus tres naturas

in sancta Trinitate constitutur, deinde natura Emmanuelis humana, quam nos constitemur, ad suas illas tres naturas adjuncta, pro Trinitate quaternonem fieri concludit: optime id quidem facit. Quippe scipsum artificiose periteque separat ab uno solo Deo, et ad opinionem pluribus diis deflectit. Sin unam divinitatis naturam et ipse constitutur, duasque naturas in Christo: unde nam ei naturarum quaternio proficiscatur, scire nequoco. Nec item fieri potest, ut Trinitate quaternonem hypostasium, absque alterius hypostasis accessione cogitemus.

His dictis, oculus Generalis in Syrum illum electropum conjectit. Cunque videret eum vultu in terram defixo, nequaquam suspicere, conversus ad Theorianum, innuebat ei, Syrum uti aspicaret. Aliis, Syrum intuitus, subrisit; et ad Generalem ait: Est, domine, quod insigne sanctitatem tuam interrogem; teque obsecro ne tibi grave sit ejus indicare solutionem.

GEN. Si Deus intellectum ejus mihi dederit, non gravabor illam tibi exponere.

THEOR. Sint hic, velut in hypothesi, tria igne potiora, quae tamen unius naturae sint, auri scilicet. Si horum unum in ignem conjecero, plane ignitum illud duarum naturarum erit; ignis, inquam, et auri. Deinde hoc unito reliquis duobus necdui ignitis, interrogo, quolaam siut haec ignita? Triaene, ceu prius? an propter ignis naturam facta sunt quatuor?

GEN. Hujus interrogationis solutionem exponat **C** Joannes religiosissimus episcopus Cessunii.

THEOR. Quid vero sanctitatis tuae prudentia dicit? Ignisne natura numerum sive qualitatem trium illorum auxit, annon?

GEN. Mihi quidem non auxisse videtur.

THEOR. Atqui prius haec tria unius erant naturae, nunc in uno duas naturae conspiciuntur.

GEN. Hoc quoque in confessio est.

THEOR. Non igitur est necesse, trinitatem illorum ignis vi potiorum, fieri quaternonem, propter alteram illam naturam, videlicet ignis?

GEN. Non est necesse.

THEOR. Ineptiunt ergo, qui dicunt, necessario nobis quaternonem pro Trinitate confundam, si duas naturas in Christo demus.

His dictis, surgens ille **Syrus** episcopus, nullo verbo prolato, coenaculo cum sacerdotibus suis egressus est. Interrogatus autem a sacerdotibus suis, cur nihil cum philosopho locutus esset: non sibi licere dixit, in aliena synoiki de huiusmodi rebus loqui, sine mandato patriarchae sui.

Tunc exsurgens Stephanus doctor ait: Rogo sanctitatem vestram ut parumper me audiatis. Positumque ei copia dicendi data est: Quidam, inquit, iudicagister cepit puerulum edocere, aiebatque ipsi: Dic Alpha. Is autem nolebat dicere. Kursus iudicagister aiebat ipsi: Dic Alpha. Is vero similiter

A την πρὸς ἡμῖν διμολογουμένην ἀνθρωπίνην φύσιν ἐν τῷ Ἐμπανουὴλ ταῖς αὐτὸν προσθεὶς τριτταῖς φύσεις, συμπεραίνει ἀντὶ Τριάδος τετράδα γίνεσθαι, δριστα τοῦτο ποιεῖ. Εὔτεγνως γὰρ καὶ ἐπιστημόνιος ἀποσχοινίζει ἑαυτὸν τοῦ μόνου Θεοῦ, καὶ εἰς πολυθεῖαν ἔξοστραχίζεται. Εἰ δὲ μίαν θεότητος φύσιν διμολογεῖ καὶ αὐτὸς, δύο δὲ φύσεις ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ, οὐκ οἶδα, πόθεν αὐτῷ ἡ τετράς τῶν φύσεων ἐπιεισέρχεται. Ὑποστάσεων δ' αὖ τετράδα, δίχα προσθήκῃς ἑτέρας ὑποστάσεως, τὴν Τριάδα νοεῖν, ἀμήχανον.

Τούτων οὖτων φηθέντων, δ Καθολικὸς τῷ Σύρῳ ἐπισχόψων ἐνηρτένειν. Ως οὖν ἐώρα τούτον εἰ; γῆν ἔχοντα τὸ δύμα καὶ μηδαμῶς ἀνανεύοντα, στραφεῖς πρὸς τὸν Θεωριανὸν, ἐνένευεν αὐτῷ βλέψαι πρὸς τὸν Σύρον. Ὁ δὲ βλέψας, ὑπεμείδασε· καὶ φησι πρὸς τὸν Καθολικὸν· Δέσποτα, ἐρώτημας ἔχω πρὸς τὴν μεγάλην ἀγιωσύνην σου, καὶ παρακαλῶ, μη κατοκνήσῃς εἰπεῖν μοι τὴν τούτου λύσιν.

Ο ΚΑΘ. Ἐάν δὲ θέδες δώσαις: μοι τὴν τούτου γνῶσιν, οὐ κατοκνήσω ταύτην εἰπεῖν σοι.

Ο ΘΕΩΡ. Ἐστωσαν ὡς ἐν ὑπόθεσι: ἐνταῦθα διπέρτυρα τρία, μιᾶς διτά φύσεως, χρυσοῦ δηλούσται. Ἐάν οὖν τούτων ἡν πυρακτήσω, έσται πάντας τὸ πεπυρακτωμένον δύο φύσεων, λέγω δὴ πυρὸς καὶ χρυσοῦ. Είτα ἐνώσας τοῦτο τοῖς λοιποῖς δυοῖς τοῖς μῇ πεπυρακτωμένοις, ἐρωτῶ πόσα νῦν εἰσι ταῦτα τὰ διπέρτυρα; Τρία, ὡς πρώην; ή διὰ τὴν φύσιν τοῦ πυρὸς ἔγενοντα τέσσαρα;

Ο ΚΑΘ. Τούτου τοῦ ἐρωτήματος δὲ εὐλαβέστας ἐπίσκοπος Κεσσονίου Ἰωάννης εἶπε τὴν λύσιν.

Ο ΘΕΩΡ. Η σύνεσις δὲ τῆς ἀγιωσύνης σου τι λέγει; Ἡ φύσις τοῦ πυρὸς ηδῆσε τὸν ἀριθμὸν τοιούτοις τριῶν, ή οὐ;

Ο ΚΑΘ. Ἐμοιγε τέως δοκεῖ, δτι οὐκ ηδῆσεν.

Ο ΘΕΩΡ. Καὶ μήν πρώην μιᾶς ἡσαν φύσεως τὰ τρία, νυνὶ δὲ ἐν τῷ ἑν δύο καθορῶνται φύσεις.

Ο ΚΑΘ. Ὁμολογεῖται καὶ τοῦτο.

Ο ΘΕΩΡ. Οὐκ ἀνάγκη λοιπὸν τὴν τριάδα τῶν διπερπύρων τετράδα γενέσθαι διὰ τὴν ἐπέρειν φύσεων, ήτοι τοῦ πυρὸς;

Ο ΚΑΘ. Οὐκ ἀνάγκη.

Ο ΘΕΩΡ. Περιτελογούσιν δρα οἱ λέγοντες, Ἀνάγκη τετράδα ἀντὶ Τριάδος διμολογεῖν, εἰ δύο φύσεις δὲ τῷ Χριστῷ δώσουμεν.

Τούτων οὖτων φηθέντων, δ Σύρος ἐπίσκοπος ἀντὶ στὸς ἐξῆλθε τοῦ ἀνωγαλοῦ μετὰ τῶν λερέων αὐτοῦ μηδὲν ἐπειπὼν. Ἐρωτηθεὶς δὲ παρὰ τῶν αὐτοῦ λερέων, διὰ τοῦ οὐκ ἐλάλησάς τι πρὸς τὸν φιλόσοφον εἴπεν δτι, Οὐκ ἔξεστι μοι ἐν ἀλλοτρίᾳ συνδέω περὶ τῶν τοιούτων λαλεῖν (1) διενοῦ πατριάρχου

'Ἐν τούτοις ἀναστάς Στέφανος δ διδάσκαλος εἴπε Παρακαλῶ τὴν ἀγιωσύνην ὑμῶν ἀκοῦσαι μοι μαρτρόν. Ως δὲ ἐπετράπη αὐτῷ λαλῆσαι, εἴπε· Διδάσκαλός τοις ἡρεστο μαθητεύειν παιδάριον, καὶ ἐλεγει αὐτῷ, Εἴπε ἀλγά. Τὸ δὲ οὖκ ἔθελεν εἰπεῖν. Καὶ παλιν ὁ διδάσκαλος ἐλεγει αὐτῷ, Τίττε ἀλγά. Τὸ

(1) Ilactenus editio. Pergunt deinde codices Vaticanani.

ἱμίων ἐτώπια. Είτα ἀγανακτήσας ὁ διδάσκαλος Αἰλερός τῷ παιδαρίῳ, Διὸ τοιούτοις λέγεις; Τὸ δὲ ἔφη, θοδουμαὶ εἰπεῖν ἄλλα, ίνα μὴ με ἀναγκάσῃς εἰπεῖν καὶ τὰ ἔξης. Τοῦτο λέγω κάχω, Ἐδὲ ὁμολογήσωμεν δύο φύσεις ἐν τῷ Χριστῷ, ἀνάγκη πάντως; ήμδες καὶ δύο ἐνεργείας, καὶ δύο θελήματα εἰπεῖν καὶ ἔσται δὲ τοιούτοις λέγων καὶ μῆθαλων τὸ αὐτὸν καὶ δύο πρᾶγμα, καὶ τις μάχη καθ' ἐπιτοῦ ἔσται τῷ ἐνι· δούλε τῷ τυχόντι ἀνθρώπῳ συμβῆναι πρέποντος ἡ ἐνδεχόμενον εἴποι τις δέν.

ΘΕΩΡ. Τοῦ λέγοντος δύο θελήματα ἀλλήλοις ἐναπούμενα, καὶ δύο ἐνεργείας μαχομένας ἀλλήλαις ἐντῷ ἐν Χριστῷ, ὡς διδάσκαλος, οὐδὲ ἀκούσαις ποσῶς ἀνεγόμεθα. Εἶχε μὲν γάρ τὸ περιφερέντες θέλειν διαρκεῖσις ἀρόγος ὡς ἀνθρώπος, τῷ αὐτῷ θεικῷ θελήματι κινούμενόν τε καὶ τυπούμενον, οὐκ ἐναντιούμενον. Τὸ γάρ ἐκείνου θελεῖν, φησίν δὲ θεός; Γρηγόριος, οὐδὲν ὑπεναντίον θεῷ, θεωθὲν δύον. Εἰ δὲ τιθέντω, τῇ τοῦ θεούμενος δηλοντί συμφυΐζει τιθέντω· τὸ θεοῦν καὶ θεούμενον, δύο πάντως ἀλλ' οὐχ ἐν, εἰς περ τῶν πρός τι τὸ τε θεοῦν καὶ τὸ θεούμενον. Τὰ δὲ πρός τι, πάντως ἀλλήλοις συνεισάγεσθαι πίστις, καὶ θατέρῳ συνεπινοεῖσθαι θάτερον· εἶχε μὲν αὖν θελήματα φυσικὸν ὡς ἀνθρώπος ὁ Σωτὴρ, τῷ αὐτῷ θεικῷ θελήματι τυπούμενον, οὐκ ἐναντιούμενον οὐ γάρ τιναντίως παντάπασι τῷ θεῷ τὸ φυσικόν, ἐπει τὸν Ποιητὴν αἰτιατέον πεποιηκότα τὸ φύσει μαχομένον.

Στέφανος διδάσκαλος εἴπε· Τὴν μίαν ὑπόστασιν δύο λέγειν θελήσεις ἔχειν, τῶν ἀδυνάτων καὶ ἀμηχάνων καὶ ἀπιθάνων ἔστι. Πῶς γάρ μερισθήσεται δὲ εἰς καθ' ἑαυτόν;

ΘΕΩΡ. Ὁμολογεῖς τὸν Χριστὸν πεινῆσαι καὶ διψᾶς καὶ νυστάξαι καὶ κοπιάσαι, ὡς κατὰ ἀλήθειαν ἀνθρώπον δυτα, η οὖ;

Ο ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΣ. Πῶς γάρ οὖ; "Ἄνθρωπος ὁν, κατὰ ἀλήθειαν, οὐ κατὰ φαντασίαν, εἶχε ταῦτα.

Ο ΘΕΩΡ. Λοιπὸν, πεινῶν ἥθελε φαγεῖν, καὶ διψῶν ἥθελε πιεῖν, καὶ νυστάξων ὑπνῶσαι, καὶ τάλλα ἀπεύτας;

Ο ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΣ. Μάλιστα ἥθελε, καὶ καθ' δ θεός, ίνα ἡ ἄγια αὐτοῦ σάρκη φάγῃ.

Ο ΘΕΩΡ. "Ἄλλως ἐξελάσου τὸ καθ' δ, οὐ κατὰ τὸν κυρίως σηματιόμενον αὐτοῦ. Πλὴν ἔφομαί τοι. "Ηθελε, φήσ, καὶ καθ' δ θεός ίνα ἡ ἄγια αὐτοῦ σάρκη φάγῃ;

Ο ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΣ. Ήρθότατα λέγεις.

Ο ΘΕΩΡ. Η σάρκη αὐτοῦ ἦτοι ἡ ἀνύρωπτης κύτου ἥθελεν ίνα φάγῃ ἡ θεότης αὐτοῦ;

Ο ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΣ. Οὐ.

Ο ΘΕΩΡ. ;Η δὲ θεότης αὐτοῦ ἥθελεν ίνα φάγῃ αὐτή;

Ο ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΣ. "Απαγε.

Ο ΘΕΩΡ. "Αρχούν τι ἐκ τούτων συνάγεται; "Οτι καὶ δύο, καὶ οὐκ ἐντοιούμενα. "Η μὲν γάρ σάρκη ἥθελε φαγεῖν καὶ πληρώσαι τὰ τροφοδόγα δύγεια αὐ-

τελεῖται. Τοῦ λιδιμαγίστη στομαχαντίς αἰτιούτοις λέγεις; Cur non loqueris? qui respondit. "Alpha dicere expavesco, ne me deinceps cæteras quoque litteras pronuntiare cogas. Eadem ego responsione utor. Nam si duas in Christo fatebimur naturas, prorsus opns erit duas quoque dicere operationes et duas voluntates: atque ita unus idemque Christus unam eamdemque rem volet et nolet, et pugna quædam adversus se ipsum uni subjecto erit: quod quidem ne cuiilibet quidem homini accidere vel congruum vel probabile quispiam dixerit.

THER. Enim qui dicat duas invicem contrarias voluntates, et duas discordes in Christo operationes, o doctor, ne tantisper quidem audire patiemur. Nam et quatenus homo volendi facultate prædictum erat incarnatum Verbum; illa tamen a voluntate divina permovetatur et informabatur, non autem repugnabat. Namque humana voluntas, ut ait divus Gregorius, Deo non aduersabatur, quia tota deificabatur. Quod si deificabatur, ab unione scilicet cum Deo deificabatur. Jamvero deificans et deificatum, duo prorsus sunt, non unum; quoniam relativi termini sunt deificans et deificatum: relativi autem termini omnino invicem connectuntur, et alterum cum altero cogitatur. Habet igitur naturalem voluntatem ut homo Servator, divinis ipsi conformatum, non adversantem: nam quod naturale est, prorsus Deo non aduersatur; alioquin Creator reprehendendus esset, qui natura sibi centrarium creasset.

C Stephanus doctor ait: Atqui in unica hypostasi duas affirmare voluntates, impossibile, inexplicable, et incredibile est. Qui enim fieri potest, ut qui unus est, in se dividatur?

THEOR. Faterisne Christum esurisse, sitiisse, dormitavisse, et fatigatum esse, ut hominem verum, necne?

DOCTOR. Quidni? Homo quum esset, hanc omnia vere, non secundum phantasiam, habuit.

THEORIANUS. Num igitur esuriens comedere volebat, sitiens volebat bibere, somno gravatus dormire, et cætera similiter?

DOCTOR. Maxime volebat, etiam quatenus Deus, sanctam ejus carnem cibo uti.

THEORIANUS. Aliiter usurasti dictionem quatenus, non autem juxta ipsius magis proprium significatum. Nihilominus tibi obsequar. Volebat, ait, etiam, quatenus Deus, sanctam ipsius carnem cibo uti?

DOCTOR. Rectissime dicas.

THEORIANUS. Age vero caro ejus, sive humanitas, volebatne divinitatem ipsius cibo uti?

DOCTOR. Minime gentium.

THEOR. Divinitas autem ejus volebatne ipsa manducare?

DOCTOR. Apage.

THEOR. Quid ergo hinc concluditur? Nempe duo esse, nec sibi contraria. Caro enim volebat comedere, nec sua viscera quasi fame exinaniri.

ta completere : neque enim exinanitur divinitas. Α τῆς κενωθέντα τῇ πεινῇ ἡ θεότης δὲ οὐκ. Καὶ θελε φαγεῖν καὶ πληρώσαι τὴν πρόσδοχα ἀγγελα αὐτῆς κενωθέντα τῇ πεινῇ οὐ γάρ κενοῦται θεότης.

DOCTOR. Hoc quidem verissima.

THEOR. En sanctissima Christi caro volebat ob sui, ut ita dicam, conservationem, comedere; quod quidem divinitas sibi ipse nolebat. Rursus divinitas volebat, sanctissimum Verbi carnum cibo uti; et caro ipsam volebat comedere. En tibi ut humana Christi voluntas divinitate suam obsecundabat.

DOCTOR. Cur dixisti, mē dictionem *quatenus* haud usurpasse prout eius primarius significatus fuit?

THEOR. Quia dixisti, quatenus Deus, vult comedere. Nam reapse vult comedere, quatenus esurit: esurit autem non quatenus Deus, sed quatenus homo.

DOCTOR. Hoc quidem omnes sciunt.

THEOR. Ain' vero, satisne tibi persuasimus, doctor, ut duas fatareas in Emanuele voluntates, an divinorum quoque oraculorum testimonia requiris?

DOCTOR. Si scrutari Scripturas jubemur, quia in ipsis vita æterna latet, et ipse de me, Christus ait, *testantur*⁸, necesse est audire quid de hoc doctrina capite loquamur.

THEOR. Scrutare igitur verba hæc: *Veniamus non sicut ego volo, sed sicut tu*⁹. Deinde et illa: *Voluit Jesus in Galilæam ire*¹⁰. Exploratum est ipsum voluisse illuc ire, quatenus ibi non erat. Non erat autem ibi quatenus homo; nam quatenus Deus, nusquam non erat, nam divinitate nusquam abest. Ergo quatenus homo, non quatenus Deus, ingredi voluit: adeoque voluntate prædictus erat, etiam quatenus erat homo. Item alibi: *Volo, inquit, ut ubi sum ego, et ipsi sint. Si quatenus Christus est Deus, supra illud, ubi, est (quatenus enim Deus est, in loco non est); fieri nequit, ut natura creata supra idem illud, ubi, sit: sane, quatenus homo est, vult ut ubi sit, ibideum et ipsi sint. Adeoque voluntate prædictus erat, etiam quatenus erat homo. Rursus alibi: Cum venisset ad locum, siire se dixit; et obtulerunt ei vinum selle mistum, quo gustato, non voluit bibere. Secundum quam partem ipsius dixeris eum sitiisse? Si secundum divinitatem, assentibus erit obnoxia divinitas ejus, quæ natura sua potum appetiverit: sin quoad humanitatem, sane quatenus sitiit, eatenus quod naturæ non conveniebat, bibere noluit: eratque voluntate prædictus idem, etiam quatenus erat homo. Et alibi dicitur: Circumibat in Galilæa Jesus. Non enim Judæam obire volebat, quod eum Judæi ad necem quererent. Si circumibit carnis naturæ competit, non ei junctæ in eadem hypostasi divinitatis: nimisrum quatenus erat homo, idem in Galilæa circumambulans, Judæam obire non voluit, et idem voluntate prædictus*

· Ο ΔΙΔΑΣΚ. Εἰ τέρευνθεν τὰς Γραφὰς ἐκελεύσθημεν, έν αὐταῖς γάρ ἔστιν ἡ αἰώνιος ζωὴ, καὶ ἔκειναι εἰσιν αἱ μαρτυροῦσαι περὶ ἡμοῦ, φησὶν δὲ οὐδὲ τῶν ἐκ τῶν θεων λογίων μαρτυριῶν;

· Ο ΔΙΔΑΣΚ. Πᾶσι δῆλον τοῦτο.

· Ο ΘΕΩΡ. Τί δή; Κεπτίκαμέν σε, διδάσκαλε, δύο θελήματα διμολογεῖν ἐπὶ τοῦ Ἑμμανουὴλ, η δει σοι καὶ τῶν ἐκ τῶν θεων λογίων μαρτυριῶν;

· Ο ΔΙΔΑΣΚ. Εἰ τέρευνθεν τὰς Γραφὰς ἐκελεύσθημεν, έν αὐταῖς γάρ ἔστιν ἡ αἰώνιος ζωὴ, καὶ ἔκειναι εἰσιν αἱ μαρτυροῦσαι περὶ ἡμοῦ, φησὶν δὲ οὐδὲ τῶν ἐκ τῶν θεων λογίων μαρτυριῶν τούτου διαγορεύουσιν.

· Ο ΘΕΩΡ. Ἐρεύνησον λοιπὸν τὸν Πλήνην οὐκ ὡς ἔτῳ θέλω, ἀλλ' ὡς σύ· είτα καὶ τὸν Ἡθέλησεν δι Ιησοῦς εἰσελθεῖν εἰς τὴν Γαλιλαῖαν. Πρόδηλον δὲ δι τοῦ καθ' δὲ οὐκ ἡν δὲ οὐκέτι καθ' δὲ οὐκ ἡν ἔκειναι εἰσελθεῖν· (1) οὐκ ἡν δὲ ἀνθρωπότητι· θεότητι γάρ οὐδενὸς ἀπόστη. Ἀρα οὖν καθ' δὲ θεότητας, καὶ οὐ καθ' θεότητας, ηθέλησεν εἰσελθεῖν· καὶ θελητικὸς ἡν καὶ καθ' δὲ θεότητας. Καὶ ἔτέρωθι· θέλω δπου εἰμι ἔτῳ, καὶ αὐτοῦ ὅστιν. Εἰ καθ' θεότητας δὲ Χριστός, ὑπὲρ τὸ ποῦ διεστιν (οὐ γάρ ἐν τῷ περι καθ' θεότητας)· ὑπὲρ δὲ τὸ πᾶν [τὸ ποῦ] ἀδύνατον τὴν κτιστὴν ὑπάρχειν φύσιν· δρα καθ' δὲ θεότητας; θέλει, ίνα δπου ἔσται, καὶ αὐτοῦ ωτι. Καὶ θελητικὸς ἡν αὐτὸς καὶ καθ' δὲ θεότητας. Καὶ ἀλλαχοῦ πάλιν· Ἐλθὼν εἰς τὸν τόπον εἴπει, Διψῶ· καὶ έδωκαν αὐτῷ οἶνον μετὰ χολῆς μεμιγμένον· καὶ γευσάμενος, οὐκ ἥθελε πιεῖν. Κατὰ πολὺν αὐτοῦ μέρος εἰπῆ· αὐτὸν διψῆσαι; Εἰ μὲν κατὰ τὴν θεότητα, ἐμπιθῆς ἔσται ἡ θεότης αὐτοῦ, πόσσεις κατὰ φύσιν ἐφιεμένη· εἰ δὲ κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα, δρα καθ' δὲ θεότητας, καὶ ἔκειναι καὶ τὸ ἀκατάλληλον τῇ φύσει οὐκ ἥθελε πιεῖν· καὶ θελητικὸς ἡν δὲ αὐτὸς καὶ καθ' δὲ θεότητας. Καὶ ἀλλαχοῦ φησι· Καὶ περιεπάτει δι Ιησοῦς ἐν τῇ Γαλιλαῖᾳ. Οὐ γάρ ἥθελεν ἐν τῇ Ιουδαϊκῇ περιπατεῖν, δι τοῦ ζήτουν αὐτὸν οἱ Ιουδαῖοι ἀποκτεῖναι. Εἰ τῆς σαρκὸς φύσει δὲ περιπατεῖς, ἀλλ' οὐ τῇ; καθ' δὲ θεότητας εἰσιν ήνωμένης αὐτῇ θεότητος, δρα καθ' δὲ θεότητας δὲ αὐτὸς ἐν τῇ Γαλιλαῖᾳ περιπατῶν, οὐκ ἥθελεν ἐν τῇ Ιουδαϊκῇ περιπατεῖν, καὶ θελητικὸς ἡν δὲ αὐτὸς καὶ καθ' δὲ θεότητας. Καὶ ἔτέρωθι· Καὶ κατείθετε ἐξειθεργεῖς, πατεισορεύοντο

⁸ Joan. v, 39. ⁹ Matth. xxvi, 39. ¹⁰ Joan. i, 45.

(1) Hactenus Vaticanini codices lacunam explent. Pergit porro editio.

λέτης Γαλιλαιας, καὶ οὐκ ἡθελεν ίνα τις γνῷ. καὶ πάλιν ἐπέρωθι· Κάκεισθεν ἀναστὰς ἀπῆλθεν εἰς τὴν δύριν Τύρου καὶ Σιδώνος, καὶ εἰσελθὼν εἰς τὴν οἰκίαν, οὐδέπερ ἡθελεν γνῶναι, καὶ οὐκ ἥμαρτηθεν λαβεῖν. Εἰ καθὸ Θεὸς δὲ Χριστὸς, δύναμις; ἡν αὐτούντας, καθὸ δὲ ἀνθρώπος, ἀσθένεια (εἰ τὴν ἀσταυρόθη, φησὶν δὲ θεός; Ἀπόστολος, δὲ ἀνονετεῖς· ἀλλὰ οὐχὶ ἐκ την πάμεως Θεοῦ)· ἔρα καὶ ἀνθρώπος, καὶ οὐ καθὸ Θεὸς, εἰσελθὼν εἰς οἰκίαν οὐκ ἡθελεν ίνα τις γνῷ, καὶ οὐκ ἥμαρτηθεν λαβεῖν· καὶ θελήσις ἦν δὲ αὐτὸς καὶ καθὸ ἀνθρώπος. Καὶ ἀλλαχοῦ φησι· Καὶ προσῆλθον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, ἀλέργοτες· Ποὺ θέλεις ἀκελθότες, ἐπομάσωμέν σοι φαγεῖν τὸ Πάσχα; Εἰ δὲ βρῶσις τὸ Πάσχα τῶν ὑπὸ νόμου ἔστι, γέγονε δὲ δὲ Κύρος; καθὸ ἀνθρώπος, ἀλλὰ οὐ καθὸ Θεὸς ὑπὸ νόμου· ἔρα καθὸ ἀνθρώπος, ἡθελε φαγεῖν τὸ Πάσχα, καὶ θελήσις ἦν δὲ αὐτὸς καὶ καθὸ ἀνθρώπος; Καὶ μηδὲ διὰ τὸν τοὺς λεπότες λογίους εὐρήσεις δεικνύντα τὸν Ἐμμανουὴλ θελητικὸν καὶ καθὸ ἀνθρώπος.

Ο ΔΙΔΑΣΚ. Πῶς δρεῖλομεν λέγειν τὰς θελήσεις; φυσικάς, ή ὑποστατικάς;

Ο ΘΕΟΡ. Φυσικάς· εἰ γάρ ὑποστατικές εἴπωμεν τὰς θελήσεις, δύναμιν ἐπὶ τῆς ἀγίας Τριάδος τρεῖς θελήσεις, διότι τρεῖς ὑποστάσεις εἰσίν. Ήσπερ οὖν μία θέλησις ἐπὶ τῆς ἀγίας Τριάδος, διότι μία φύσις· οὐταν δύο θελήσεις ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ, διότι δύο φύσεις εἰστιν, ὡς δεῖται λεγεῖν.

Ο ΔΙΔΑΣΚ. Σηδόρα με ὀφέλησας ἐκ τοῦ παραδείγματος τῆς ἀγίας Τριάδος· καὶ πέπεισμα, διτι φυσικὸν δρεῖλομεν λέγειν τὸ θέλημα, οὐκ ὑποστατικόν. Επειδὲ οὐν δύο φύσεις δίδομεν ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ, εἰς ἀνάγκης καὶ δύο θελήματα συνομολογήσομεν, θέλειν τε καὶ ἀνθρώπινον.

Ο ΘΕΟΡ. Ἄνθρωπινον δὲ θέλημα νοεῖν, οὐ τὸ γνωμακόν, ή προαιρετικόν, ἀλλὰ τὸ φυσικὸν μόνον.

Ο ΔΙΔΑΣΚ. Καὶ τι ἔστι φυσικὸν θέλημα, καὶ τι προαιρετικόν;

Ο ΘΕΟΡ. Φυσικὸν θέλημάτικόν ἔστι δύναμις τοῦ κατὰ φύσιν ἔντος δρεκτικής, καὶ τῶν οὐσιωδῶν τῇ φύσει προσάντων συνεκτική πάντων ιδιωμάτων, καθὸ δὲ τῷ φύσει θελητικῷ τὸ πεφυκέναι θέλειν, καὶ θέλειν, ἔστιν, ὡς οὐδὲ τὸ πεφυκέναι λαλεῖν, καὶ λαλεῖν. Πέφυκε μὲν γάρ τὸ λαλητικὸν λαλεῖν· λαλεῖ δὲ οὐκ δεῖ, ἐπειδὴ τὸ μὲν οὐσίας ἔστι, τῷ ληγῷ τῆς φύσεως συνεχόμενον τὸ δὲ βουλῆς, τοῦ λαλοῦντος γνώμης· επούμενον, ὡς φύσεως μὲν τὸ δὲ πεφυκέναι λαλεῖν, ὑποστάσεως δὲ τὸ πῶς λαλεῖν· θέτερον καὶ τὸ πεφυκέναι θέλειν, καὶ πῶς θέλειν. Γνώμην δὲ καὶ προαιρεσιν, ἐπὶ τοῦ Κυρίου λέγειν ἀδύνατον, εἰπερ χωρισθεῖν βουλόμεθα. Ηγνώμη γάρ μετά τὴν περὶ τοῦ ἀγνοούμενου ζήτησιν, καὶ βούλευσιν ἢτοι βουλήν, καὶ κρίσιν, πρὸς τὸ κριθέντι· θέτεις διάθεσις, μεθ' οὐχὶ προαιρεσις; ἐκλεγομένη

A ερατ, etiam quatenus erat homo. Et alibi: *Inde ergo etiā Galilaeam pertransibam⁹¹, nec id quemquam scire volebat. Item alio loco: Inde morens abiit ad Tyri Sidonisque fines, et domum ingressus, neminem id scire volebat; neque tamen latere poterat⁹². Si Christus, quatenus erat Deus, potentia per se subsistens erat; et infirmitas, quatenus homo (licet crucifixus est, inquit Apostolus, ex infirmitate, vivit tamen potestate divina⁹³); ergo quatenus homo, non quatenus Deus erat, domum ingressus, neminem id scire volebat; neque tamen latere poterat: adeoque voluntate prædictus erat idem, etiam quatenus erat homo. Alibi quoque dicitur: Et accessere discipuli, dicentes: Quo nos abireris, et pascha manducandum parare⁹⁴? Si manducatio Paschatis ad subjectos legi pertinet, Dominus autem quatenus homo, non quatenus Deus erat, legi subiectus fuit: ergo quatenus erat homo, pascha manducare voluit. Et erat idem voluntate prædictus, etiam quatenus erat homo. Reperies et alia sacris in oraculis infinita, quae Emmanuel voluntate prædictum suisse demonstrant, etiam quatenus erat homo.*

B DOCTOR. Quinam voluntates appellare debemus? naturales, an hypostaticas?

THEOR. Naturales; quippe si voluntates hypostaticas dicimus, tres in sacrosancta Trinitate voluntates concedemus, quoniam tres sunt hypostases. Igitur ut una voluntas est in sacrosancta Trinitate, quoniam una natura: sic duæ voluntates in Christo sunt, quoniam duæ nature, sicut est indumentum.

C DOCTOR. Valde me juvisti per exemplum illud sacrosanctæ Trinitatis: estque mihi persuasum, debere nos voluntatem naturalem dicere, non hypostaticam. Itaque quoniam duas in Christo naturas concedamus, necessario duas quoque voluntates constitutimur, divinam et humanam.

THEOR. Humana voluntas intelligenda est, non arbitria, vel eligens, sed tantum naturalis.

DOCTOR. Et quid est naturalis voluntas? quid eligens?

D THEOR. Voluntas naturalis est vis et facultas id appetens, quod secundum naturam est omniumque proprietatum, quæ naturæ substantialiter adsunt, conservatrix: secundum quoniam semper ei, quod a natura voluntate prædictum est, hoc ipsum inest, ut ad volendum sit comparatum. Non idem est autem, comparatum esse ad volendum, et velle: sicut nec comparatum esse ad loquendum, et loqui. Nam quidquid prædictum est vi loquendi, comparatum quidem est ad loquendum, sed non semper loquitur; quoniam id quidem est substantialis rationeque naturæ continetur, hoc vero consilii est, et loquentis arbitrio formatur: quo sit ut naturæ quidem sit, semper comparatum esse ad loquendum; hypostasis autem, quodam modo loqui: sicut ad volendum esse comparatum, et quodam modo velle. Arbitrium vero, et electio, siquidem propriæ loqui volumus, in

^{⁹¹} Ματ. 13, 29. ^{⁹²} Ματ. 17, 23. ^{⁹³} Ιω. 10, 1. ^{⁹⁴} Ματ. 26, 17.

Dominum non cadunt. Nam arbitrium post habitam de ignota re questionem et deliberationem, sive consilium et judicium, affectio quadam est ad id, quo de judicium factum est: post quam electio sequitur, alterum prae altero diligens. Dominus autem, qui nudus homo non est, sed etiam Deus, et qui novit omnia, nec considerationis ullius eget, nec inquisitionis, nec consilii, nec judicii: et tunc aversionem a malo. Quapropter arbitrariam aut eligentem voluntatem Domino non tribuimus, sed naturalem.

Tum religiosissimus episcopus Isaacus dixit: Sufficiunt haec de duabus voluntatibus Emmanuelis, iis quidem qui non contentiose, quae dicta sunt, audiunt. Nunc, si placet, etiam de geminis actionibus dico.

THEOR. Ad demonstrandum actiones Christi duplices, apud vos oratione prolixa non opus esse arbitror, qui sacris litteris vestris innutriti. Nam exspuere, lutumque de sputo conficere, cæcique pupulas inungere, hominis omnino actio est. Quippe divinitatem exspuere non dicemus, si non insanis. At lutum illud in oculum et lucem convertere, id divinitati omnino attribuimus. Ejusmodi quis infinita reperiet, si oracula divina diligenter inspicerit. Erit autem res tota perspicua de gladii quoque eandem exempli. Nam is pariter et secat et urit; estque dubio procul ustio quidem non ferri, sed ignis: sectio vero, non ignis, sed ferri. Effecta denique diversarum naturarum sunt, iam sectio quam adiustio. Verum propter unionem, non ignis tantum esse dicimus hanc unctionem, sed etiam ferri. Sic enim loquitur solemus: Hoc ferrum urit. Sic quoque rem considerabimus: Animæ est, corpus suum animare ac vivificare. Quod quidem ex amiorum dilectione patet. Nam anima tempore mortis a corpore suo dirempta, corpus mortuum manet. Cum ergo divinitas ejus nunquam nec a corpore nec ab anima dirempta fuerit, quo pacto vim istam animæ, vivificantem scilicet, non habuit ejus divinitas? Nimis a corpore indirempta, eique copulata hypostatico, mortuum manere corpus laud sinebat. Quippe dum inest anima corpori, nunquam illud mortuum est. Nam cum anima sit spiritus vitalis, corpus ipsum vivificat, sicut etiam alicubi sapiens ille Salomon, de impiis quibusdam et de astrorum cultoribus loquens, dixit: *Luto vilius est vita ipsorum, quoniam ignorarunt eum qui finxit eos, et efficacem animam inspiravit eis, ac spiritum vitalem eis afflavit*.¹³

GEN. Quicunque conscientiam suam pedibus proculeat, præsertim in doctrina fidei, non dignus est appellari Christianus. Ego vero Deum testem appellans fateor, me et ejusdem vobiscum suisse fideli et esse, ex quo libros sacros inspexi: cuius scilicet es ipse fidei, et in medium alij te produci: divi Patres.

¹³ Sap. xv, 10, 11.

A καὶ αἰρουμένη πρὸ τοῦ ἐτέρου τὸ ξεπον. Ὁ δὲ Κύριος οὐ φιλεῖ ἀνθρώπος ὅν, ἀλλὰ καὶ Θεός, καὶ πάντα εἰδὼς, ἀνενθῆς σκέψεως, καὶ ζητήσεως, καὶ βουλῆς ὑπάρχει, καὶ χρίσεως· καὶ φυσικῶς τὴν τε πρᾶς τὸ καλὸν ἔχει οἰκείωσιν, τὴν τε πρᾶς τὸ κακὸν ἀλλοτρίωσιν. Διὰ τοῦτο γνωμικὸν η̄ προαιρετικὸν θέλημα ἔπι τοῦ Κυρίου οὐ λέγομεν, ἀλλὰ φυσικὸν. conjunctionem cum bono naturaliter habet, tamen averseōem voluntatem Domino non tribuimus, sed naturalem.

'Ο εὐλαβέστατος ἐπίσκοπος Ἰσαάκ εἶπεν· Ἀρχεῖ τοῖς μὴ φιλονείκως ἀκούουσι τῶν ῥηθέντων περὶ τῶν δύο θελημάτων τοῦ Ἐμμανουὴλ. Εἰπὲ ἡμῖν, εἰ κελεύεις, καὶ περὶ τῶν δύο δύο ἐνεργειῶν.

Ο ΘΕΩΡ. Περὶ τῶν δύο ἐνεργειῶν τοῦ Χριστοῦ οὐκ οἷμα ὑμᾶς δεῖσθαι λόγων πολλῶν εἰς ἀπύδειξιν, τοὺς ταῖς θείαις ἐντεθραμμένους Γραφαῖς. Τὸ γάρ πτῦσαι, καὶ πηλὸν ἐκ τοῦ πτύσματος ποιῆσαι, καὶ χρίσαι τὰς κόρας τοῦ τυφλοῦ, ἀνθρωπίνη πάντως ἔστιν ἐνέργεια. Πτύειν γάρ οὐκ ἀν εἰπούμεν τὴν θεότητα, εἰπερ οὐδὲ μανιούμεθα. Τὸ δὲ τὸν πηλὸν εἰς δύμα καὶ φῶς μετασκευάσασθαι, πάντως τῇ θεότητι δύσομεν. Καὶ μυρλὰ ἀν τις εὑροι τοιάυτα, τοῖς θεοῖς ἐπίμελῶς ἐγχύφας λογίοις. "Ἔσται δὲ σαφὲς τοῦτο καὶ διὰ παραδείγματος τῆς πεπυραχτωμένης μαχαίρας. Τέμνει γάρ οὐτη ἐν ταυτῷ καὶ καίει. Καὶ ἔστιν η̄ μὲν καῦσις προδήλως οὐ τοῦ σιδήρου, ἀλλὰ τοῦ πυρός. Η̄ δὲ τομὴ οὐ τοῦ πυρός, ἀλλὰ τοῦ σιδήρου. Καὶ ἀλλης καὶ ἀλλης φύσεως ἐνέργειαι η̄ τε τομὴ καὶ η̄ καῦσις. Διὰ δὲ τὴν ἐνωσιν, μὴ μόνον τοῦ πυρὸς εἶναι λέγομεν τὴν καῦσιν, ἀλλὰ καὶ τοῦ σιδήρου. Καλεῖ γάρ ὁ σιδήρος οὐτος, φαμέν. Σχοτήσομεν δὲ καὶ οὗτος: Ψυχῆς ἔστι τὸ ψυχοῦν καὶ ζωοτοιεῖν τὸ έαυτῆς σῶμα· καὶ δῆλον ἀπὸ τοῦ χωρισμοῦ. Χωριζομένης γάρ ταύτης κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ θαγάτου ἀπὸ τοῦ οἰκείου σώματος, μένει τὸ σῶμα νεκρόν. Ἐπει οὖν η̄ θεότης αὐτοῦ οὐδέποτε οὔτε τοῦ σώματος, οὔτε τῆς ψυχῆς ἐχωρίσθη, πῶς τὴν ἐνέργειαν ταύτην τὰς ψυχῆς, τὸ ζωογονεῖν φημι, οὐκ εἶχεν η̄ θεότης αὐτοῦ: 'Αλλ' ἀχώριστος οὖσας τοῦ σώματος, καὶ καὶ ὑπόστασιν ἡνωμένη αὐτῷ, οὐκ εἴλα μένειν αὐτὸν νεκρόν. Ψυχῆς γάρ ἐνούσης τῷ σώματι, οὐδέποτε νεκρὸν ἐκεῖνο τυγχάνει δν. Πνεῦμα γάρ ζωτικὸν οὖσα η̄ ψυχή, ζωοτοιεῖ τὸ σῶμα· οὐ που καὶ δι σφῆς Σολομών περὶ τινῶν παρανόμων καὶ εἰδωλολατρῶν εἶπε· Πηλοῦ ἀτιμάτεος σβός αὐτῶν, δτι ήγρήσατ τὸν πλάσατα αὐτοὺς· καὶ τὸν ἐμπρενσατα αὐτοὺς ψυχὴν ἐνεργοῦσαν· καὶ δμφυσήσατα αὐτοὺς πρενύμα ζωτικόν.

Ο ΚΑΘ. "Οστες τὸ οἰκεῖον καταπατεῖ συνειδή· καὶ μάλιστα ἐν τοῖς περὶ πιστεῶς λόγων, οὐκ ἔστι δικιός γαλεῖσθαι Χριστιανός. Ἐγώ δὲ ἐμοιογῶ ἐπ θεῷ μάρτυρι, δι τῆς αὐτῆς ὑμίν πιστεῶς καὶ θυμῆς καὶ εἰμι, ἐξότου ταῖς θείαις ἐνέκυψα βίθοις η̄ς καὶ αὐτὸς εἰ, καὶ οἱ παρὰ σοῦ εἰς μέσον ἀχθεῖτες θεοί: Πατέρες.

Ο ΘΕΟΡ. Εἰ οὖτος ἐπίστευε, καὶ πιστεύεις, ἔνε-
πι τὸν λοιπὸν ἔγραφας ἐν τῇ ἐπιστολῇ σου,
ἀλλομέν μίαν φύσιν εἰς τὸν Χριστόν;

Ο ΚΑΘ. Ἀποδέπτων εἰς τὸ τοῦ ἀνθρώπου παρά-
δειγμα, φ οἱ ἄγιοι Πατέρες ἔχρησαντο, τοῦ ἐκ ψυ-
χῆς συγκειμένου καὶ σώματος, καὶ μία φύσις λε-
γομένου μετὰ τὴν ἐνωσιν, καὶ τάς, ἃς ὡν συνετέθη,
φύσις ἀσυγχύτους καὶ ἀτρέπτους φυλάττοντος, οὐκ
ἴδοντον, ὡς πολλάκις εἶπόν σοι, σφάλλεσθαι. Ὑπ-
ελάβεντον δὲ καὶ τὸν μακάριον Κύριον, μίαν φύσιν
τοῦ ἀγούσης σεσαρκωμένην λέγοντα, τοῦτο βούλεοθαι
ἴδεον. Ἔχοντο δὲ καὶ περὶ πολλῶν, διτοι οἱ Ῥω-
μαῖοι δύο φύσεις κεχωρισμένας, ὡς ὁ Νεστόριος,
δογματίζουσι. Καὶ διὰ τοῦτο σφοδρῶς ἀντιμαχού-
νος τῆς μιᾶς φύσεως λέξεως, καὶ κατὰ τὸν κεχω-
ρισμένας, τὸ μιαν ἀντιθέμα. Κατὰ μέντοι γε
τὸν νῦν οὐτας ἐφέροντον, καὶ οὐτα φρονῶ, ὡς αὐ-
τὸς ἡμῖν διετράνωσας, ἐκ τῶν θεῶν Γραφῶν τὰς
ἀποδείξεις ποιούμενος. Νῦν οὖν εἰ ἔχεις ἀλλο κεφά-
λαιον, πρόσθες· καὶ περὶ ἑκείνου, εἰ δοκεῖ, ποιησό-
μεθα τὴν διάλεξιν.

Ο ΘΕΟΡ. Ἀναγνώσομεν λοιπὸν καὶ πάλιν ἐκ τῆς
εῆς ἐπιστολῆς.

Ο ΚΑΘ. Ἄγε.

Ὦς οὖν ἀναγνώσομεν, ἤλθομεν εἰς τὸν τόπον, οὐ
ἢ γεγραμμένον· Ἐσκήνωσεν ἐν τῇ γαστρὶ τῆς
Παρθένου ἐννέα μηνῶν χρόνον, καὶ πάντες ἡμε-
ρῶν.

Εἶπεν δ ΘΕΟΡ. Πέθεν ἔχεις τοῦτο, διτοι ἐννέα μῆ-
να; καὶ πάντες ἡμέρας ἐσκήνωσεν ἐν τῇ γαστρὶ τῆς
πατέρην Παρθένου;

Ο ΚΑΘ. Ἐχομεν ἀπὸ τῶν ἡμετέρων διδασκάλων,
ὅτι τὰ πρωτότοκα παιδία ποιοῦσιν ἐν τῇ μήτρᾳ τῶν
ἐαυτῶν μητέρων ἀπέκεινα τῶν μή πρωτοτόκων,
πάντες ἡμέρας. Καὶ τοῦτο πιστοῦνται ἀπὸ τοῦ σοροῦ
Σολομῶντος, λέγοντος περὶ ἑαυτοῦ· Δεκαμηνιαίῳ
χρόνῳ πατεῖται ἐπ σώματι· τοῦτο βουλομένου δηλοῦν,
ὅτι οὐ μόνον ἐννέα μῆνας ἦν ἐν τῇ μήτρᾳ τῆς ἐκ-
τοῦ μητρός, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοῦ δεκάτου ἐλασσον. Ὁς
πρωτότοκον οὖν δὲ Ἐμμανουὴλ, τὸν ίσον αὐτοῖς χρό-
νον ἐν τῇ μήτρᾳ τῆς ἐαυτοῦ μητρός πεποιηκεν.

Ο ΘΕΟΡ. Ὁ Σολομῶν κατὰ τὸν ἀριθμὸν, ἀριθμῶν
τῶν Ἐβραίων, δεκαμηνιαίῳ χρόνῳ εἰπε παγεῖς ἐν
σώματι· καὶ γάρ οἱ μῆνες τῶν Ἐβραίων μικρότε-
ροι εἰσι τῶν ἡμετέρων μηνῶν. Ἐκεῖνοι γάρ τὴν
εἰλίην ἔχουσι μέτρον τῶν παρ' αὐτοῖς μηνῶν· τὴν
γάρ ἀρχὴν τῆς εἰλίης ἔχουσιν ἀρχὴν τοῦ μηνὸς·
καὶ τὸ τέλος πάλιν αὐτῆς, τέλος τοῦ μηνὸς αὐτῶν.
Οὐδέποτε δὲ εἰλίην ἔχεις ἡμέρας λ', η λα', ὡς ἔχουσι
οἱ μῆνες τημῶν. Κατὰ γοῦν τὸν ἀριθμὸν τῶν μηνῶν
τῶν Ἐβραίων εἶπεν δὲ Σολομῶν· Δεκαμηνιαίῳ χρόνῳ
πατεῖται ἐπ σώματι. Ὁ δὲ τῆς οἰκουμένης φωστήρ δ
χρυσοῦς τὴν γλῶτταν Ἰωάννης ἐν τῷ λόγῳ τῷ εἰς
τὴν Γέννησιν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐν
φ καὶ περὶ τοῦ, πότε δε? τὴν τοῦ Σωτῆρος γάννησιν
ἴητάζειν, σαψῶς ἀποδείκνυσιν, οὐ δὲ ἀρχή· ἢ "Α πά-
κι πρετεράρχαι μὲν ὄντειν, προφῆται δὲ προβλε-

A THEOR. Si sic credebas, et nunc credis, quare
scribebas in epistola tua: Dicimus unam in Christo
naturam?

GEN. Evidem respiciens ad illud exemplum al-
homine sumptum, quo sancti Patres usi sunt,
homine, inquit, ex anima corporeque composito,
quique post unionem esse natura dicitur una, et
naturas, ex quibus est compositus, inconsitas et
mutationis expertes retinet, minime mihi, ceu
multoties tibi jam dixi, falli videbar. Præterea pu-
tabam, beatum illum Cyrillum, cum dicit unam
naturam Sermonis incarnatam, hoc ipsum iudicare
velle. A pluribus audiebam denique, Romanos exem-
pto Nestoril duas naturas separatas statuere. Quam-
obrem unies naturæ vocem vehementer propu-
gnantes, pro separatis naturis, unam reponebamus.
Interim meate sic sentiebam, et sentio, quemadmo-
dum ipse nobis declarasti per eas demonstrationes,
quas ex divinis Litteris contexebas. Itaque si nunc
aliud caput habes, adjicito: ut etiam de illo, si vi-
debitur, colloquamur.

THEOR. Ergo rursus ex epistola tua legere per-
geminus.

GEN. Age vero.

Cum igitur legeremus, ad eum locum venimus,
ubi scriptum erat: Habitavit in utero Virginis
novem mensium et quinque dierum spatio.

Dixit ergo THEOR. Unde, queso, id habes, quod
novem mensibus et quinque diebus habitaverit in
castissimæ Virginis utero?

GEN. Accepimus a doctoribus nostris, primigenia
quinque diebus in matrem suarum alvo diutius
existere quam fetus non primigenios. Atque huic
opinioni fidem conciliant ex illo sapiente Solomonc,
de se ipso dicente: Decem mensium spatio defixus
in corpore fui¹⁶; quibus verbis hoc indicare vult,
quod non modo novem mensibus in utero matris
suæ fuerit, sed etiam decimi partem aliquam ceperit.
Noster igitur Emmanuel, tanquam fetus primigenius,
per temporis spatium in utero matris exegit.

THEOR. Solomon, Hebræorum more tempora me-
tientis, decem mensium spatio se in corpore defixum
fuisse dicit. Quippe menses Hebræorum minores
sunt nostris mensibus. Nam secundum lunam menses
uos dimicuntur, adeoque lunæ principium faciunt
mensis principium; ac vicissim lunæ finem, menses
sui finem. Numquam vero luna dies 30 vel 31, instar
nostrorum mensium habet. Itaque juxta numerum He-
bræorum mensium Solomon dixit: Decem mensium
spatio defixus in corpore. Cæterum lumen illud or-
bis, Joannes Chrysostomus, in oratione de Nati-
vitate Domini nostri Jesu Christi, qua etiam
clare demonstrat, quando Natalis Servatoris ce-
lebrandus sit, cuius quidem orationis hoc est
exordium: Quæ olim patriarchæ parturiebant,
predicabant vates, justi videre desiderabant, ea

¹⁶ Sap. III, 7, 2.

nam evenerant, hodieque consummata sunt. Sunt
hujus igitur orationis medium Chrysostomus sit :
Cum Joannem Elizabetham sexum jam mensem in
utero gereret, Mariae conceptionis principium habuit.
Hinc jam cognito conceptionis Mariæ principio,
novemque mensibus a conceptione numeratis :
quando peperit, sciemus. Non menses novem et
dies quoque dicit, uti tua sanctitas scripsit.

GEN. Nos orationem illam Chrysostomi non ha-
bemus. At enim hoc emendata facillimum fuerit.
Itaque missum id faciamus, et sequentia videa-
mus.

Ulterius ergo legentes epistolam, ad caput de
festis pervenimus, in quo haec erant verba : Quod
Nativitatis et Baptismi festum uno edocemque die ce-
lebramus, id recte fieri multis testimonioribus docemus.
Primum omnes Ecclesiae sic factitabant, inde usque
ab apostolis. Altera ratio, quod evangelista Lucas
id testatur. Quippe commemorat, in festo propi-
tiationis, quod est mensis Tisronis die 10, hoc est
27 Septembribus : quo Zacharias pontifex templum
ingressus—fuit, et suffitum fecit, et angelum
aspergit.

Ad haec **THEOR.** Unde constat, ait, diem 10
mensis Tisronis esse 27 Septembribus?

GEN. Ex Hebraico.

THEOR. Quinam ex Hebraico? Atqui menses
Hebreorum nostris mensibus non respondent; nec
ipsorum mensibus nostri. Quod sane manifestum
est ex Paschate. Propter illam enim causam ali-
quando Martio mense, aliquando Aprili Pascha
celebramus : cum illud Hebraicum Pascha non
sequamur. At illi nunquam a primi apud eos mensis,
videlicet Nisanis, die 14 recedunt, quemadmodum
lex Mosaica præcepit. Quo sit ut qui primus apud
eos mensis est, nonnunquam in cum, qui apud nos
Martius dicitur, nonnunquam in Aprilim incidat.
Ideoque menses ordine cæteri necessario sequuntur
eum qui apud ipsos primus est : ac septimus ipso-
rum mensis, quo festum Propitiationis apud eos
celebratur, non semper in Septembrem nostrum
incidit; sed est necesse, nonnunquam ut anticipet,
nonnunquam accedat tardius. Undeum ergo cer-
tus es, diem 27 Septembribus esse Tisronis 10?

GEN. Siis a majoribus nostris accepimus. D

THEOR. Qui accepistis? per scripturam? an citra
scripturam?

GEN. Citra scripturam.

THEOR. Ex iis que dicta sunt de inæqualitate
nostrorum et Hebreorum mensium, manifestum est,
non te scire certo, an dies 10 Tisronis sit 27 Se-
ptembribus. Quod quoniam gnores, nec Joannis conceptionem
nosti, uti scilicet ejus mense sexto, reperiere
Dominii Conceptionem possis.

GEN. Evidenter aliam certitudinem non habeo.
Corrigetur tamen hoc quoque, Deo propitio, si quae
majoris momenti sunt, emendata fuerint. Nam ego

A γον, δίκαιοι δὲ ἐπειδύμαχον ιδεῖν, ταῦτα ἔξενη, καὶ
τέλος ἔλασθε σήμερον. Πρὸς τὸ μέσον εὖν τοῦ λόγου
τούτου φησιν· "Ἐξ μῆνας ἐν γαστρὶ ἐχούσῃς τὸν
Ἰωάννην τῆς Ἐλισαβέτης, ἡ Μαρία ἤρξατο σύλλαμ-
βάνειν. Εἴτα μαθόντες, πότε ἤρξατο ἡ Μαρία συλ-
λαμβάνειν, εἰσόμεθα καὶ πέτε ἑτεκεν, ἐννέα μῆνας
ἀριθμήσαντες ἐκ τῆς συλλήψεως. Οὐχὶ ἵα μῆνας,
καὶ πέντε ἡμέρας, ὡς ἡ ἀγιωτάτη σου Ἑγράψεν.

Ο ΚΑΘ. Ήμεῖς τὸν λόγον τοῦτον τοῦ Χρυσοστό-
μου οὐκ ἔχομεν πάλιν τοῦτο βέστον διορθωθῆναι.
Ἐξωμεν οὖν, εἰ δοκεῖ, τοῦτο, καὶ θωμεν τὰ
ἔξι.

'Αναγινώσκοντες οὖν τὸ ἔξι τῆς ἐπιστολῆς, ήλ-
θομεν εἰ; τὸ περὶ ἑορτῶν κατφάλαιον, ἐν φιλεγε-
πλὴν διὰ τὸ τὴν Γέννησιν καὶ τὸ Βάπτισμα ἐφάπει
B ἑορτάσαι, πολλὰς ἔχομεν μαρτυρίας. Πρῶτον μὲν
πέμπται αἱ Ἐκκλησίαι οὐτως ἐώρταζον, ἀρχάμεναι
ἀπὸ τῶν ἀποστόλων. Δεύτερον δὲ λόγον, διεῖ διεγ-
γειστῆς Λουκᾶς τοῦτο μαρτυρεῖ. Διηγεῖται γάρ ἐν
τῇ ἑορτῇ τοῦ Ιαστοῦ, ἡτις ἐστὶ τῷ μηνὶ Τισρὸν τῇ
δεκάτῃ, ἡτις ἐστὶ Σεπτεμβρίου καὶ, ἐν τῇ εἰσῆλθεν δ
ἀρχιερεὺς Ζαχαρίας ἐν τῷ ναῷ, καὶ ἐθυμίασε, καὶ
εἶδε τὴν δρασιν τοῦ ἀγγέλου.

Εἶπεν δὲ ΘΕΩΡ. Πόθεν δῆλον, διεῖ δεκάτη τοῦ
Τισρὸν ἐστιν ἡ καὶ τοῦ Σεπτεμβρίου μηνός;

Ο ΚΑΘ. Ἐκ τοῦ Ἐβραϊκοῦ.

Ο ΘΕΩΡ. Πῶς ἐκ τοῦ Ἐβραϊκοῦ; Καὶ μήν αἱ τῶν
Ἐβραίων μῆνες οὐκ ἀκολουθοῦσι τοῖς ἡμετέροις μη-
σίν, οὗτε μήν οἱ ἡμέτεροι τοῖς ἑκένων καὶ δῆλον
εἰ τοῦ Πάσχα. Διὰ γάρ τοῦτο, ποτὲ μὲν μηνὶ Μαρ-
τίῳ, ποτὲ δὲ μηνὶ Ἀπριλίῳ τὸ Πάσχα ἑορτάζουμεν,
ἐπειδὴ τῷ Ἐβραϊκῷ οὐκ ἀκολουθοῦμεν Πάσχα. Ἐκεῖνοι
δὲ οὐδέ ποτε τοῦ παρ' αὐτοῖς πρώτου μηνὸς, ἡτοι
τοῦ Νισάνου, τῆς τεσσαρετοκαθεκάτης ἐξιστανται, καθ-
ὼς ἡ τοῦ Μωάβως νομοθεία παρακελεύεται. "Ποτε
δὲ παρ' αὐτοῖς πρώτος μην, ποτὲ μὲν ἐν τῷ παρ'
ἡμῖν Μαρτίῳ λεγομένῳ μηνὶ, ποτὲ δὲ ἐν τῷ Ἀπρι-
λίῳ ἐμπίπτει. Καὶ λοιπὸν ἐξ ἀνάγκης οἱ καθεκάτης
μῆνες τῷ πρώτῳ αὐτῶν ἀκολουθοῦσι· καὶ δὲ τοῦ μήνη
αὐτῶν, καθ' ὃν ἡ ἑορτὴ τοῦ Ιαστοῦ παρ' αὐτοῖς
τελεῖται, οὐδὲ ἐμπίπτει· δεὶ τῷ παρ' ἡμῖν Σεπτεμ-
βρίῳ, ἀλλ' ἀνάγκη ποτὲ μὲν προλαμβάνειν αὐτὸν,
ποτὲ δὲ υπερβείνειν. Πόθεν οὖν ἔχεις βεβαίως, διεῖ δὲ
Σεπτεμβρίου δεκάτη ἐστὶ τοῦ Τισρὸν;

Ο ΚΑΘ. Οὐτω παρελάθομεν παρὰ τῶν πρὸ^τ μηνῶν.

Ο ΘΕΩΡ. Πῶς παρελάθετε; ἐγγράψω, η ἀγρά-
φως;

Ο ΚΑΘ. Ἀγράφως.

Ο ΘΕΩΡ. Εἰ τῶν φηβέντων περὶ τῆς ἀνισότη-
τος τῶν παρ' ἡμῖν, καὶ τῶν παρ' Ἐβραιοῖς μηνῶν,
δῆλον ἐστιν, διεῖ οὐδὲς βεβαίως, εἰ ἐστιν δε-
κάτη τοῦ Τισρὸν καὶ τοῦ Σεπτεμβρίου. Καὶ εἰ τοῦτο
ἀγνοεῖς, οὐδὲ τὴν σύλληψιν Ἰωάννου οἶδας· ἵνα
κατὰ τὸν σ' μῆνα ταῦτα τὴν σύλληψιν εὑρήσῃς τοῦ
Κυρίου.

Ο ΚΑΘ. Άλλην ἀσφάλειαν οὐκ ἔχω. Πλὴν δὲ διόρ-
θωσις τούτου γενήσεται, σὺν Θεῷ, εἰκὲ διορθωθεῖται
τὰ κατιράτερα. Εἴώ γάρ τὸν λόγον τοῦ Θεού Χρυ-

ποσθέμου, τὸν, πότε δεῖ τὴν ἑορτὴν τοῦ Χριστοῦ Γεννήσεως ἑορτάζειν, διαγορεύοντα (οὗ μνείαν αὐτῆς ἀνωτέρου πεποιήκας), μέχρι τοῦ νῦν οὐχ ἔωραχα. 'Ἄλλ' οὐδὲ ἡρευεται, διτὶ ζητεῖ λόγος τοῦ Χρυσοστόμου τοῦτον· μᾶλλον δὲ τοῦ ἀγίου Ἐπιφανίου τῆς Κύπρου ἤκουον εἶναι λόγον περὶ τούτου· ἀλλ' οὐδὲ ἐξεῖνον εἴδον. Λέγουσι γάρ διτὶ διθεῖος Ἐπιφάνιος, ήτι εἰς Ἐβραίων ὅν, ἐκ τῆς τῶν Ἐβραίων γραφῆς καὶ Ἰωσήπου τοῦ χρονογράφου ἴερεβαίωσε, Δεκεμβρίῳ καὶ τὴν Γέννησιν ἑορτάζεσθαι τοῦ Σωτῆρος. Τούτῳ φασὶ συμφωνεῖν καὶ τὰς διπλὰς τοῦ Τίτου ἀπὸ Ἱερουσαλήμ εἰς Ρώμην ἀθείσας γραφάς, ἐπειδὴ ταῦταν αὐτέδεις ἤχματά τε τευσεν. 'Ἄλλ' οὐ πολὺς ἐμοὶ λόγος περὶ τῶν ἑορτῶν, καὶ τῶν ἀλλων τῆς Ἐκκλησίας ἥμαν, εἰ μάνον περὶ τὴν πίστιν διμορφονήσωμεν.

Ο ΘΕΩΡ. Τί δὲ περὶ τῆς τοῦ Τρισάγιου ὑμνου προσθήκης; Ἐίσομεν αὐτὴν ἀνεξέλεγκτον; ἐπειδὴ εἰ τοῖς πρακτικοῖς τῆς ἀγίας καὶ οἰκουμενικῆς τετάρτης; συνδου οὐ μέρεται, ὅπως τοῦτον τότε οἱ θεοφόροι Πατέρες τὸν ὑμνὸν ἐξύμνησαν, τῇ ἐκείνων δικαιολογίᾳ ἀρχούμενοι; ή δεὶ καὶ περὶ ταύτας ἀνατευτὰς εἰπεῖν, καὶ δεῖξαι, διτὶ ή τοῦ κνημάτων προσθήκη τῇ Ἐκκλησίᾳ βθελυκτῇ ζητεῖ καὶ ἀπόδητος;

Ο ΚΑΘ. Εὑ πεποιήκας ἀναμνήσας ἡμᾶς περὶ τοῦ Τρισάγιου· εὐρέσκεις γάρ χρήσεις τῶν μεγάλων διδασκάλων τῆς Ἐκκλησίας, μόνη δοκούσας προσάπται τῷ Υἱῷ τὸν Τρισάγιον ὑμνον. Καὶ πολλάκις ταύτας σκοπήσας κατ' ἐμαυτὸν, ἐν ἀμηχανίᾳ κατέστη τολλή· καὶ μοι δοκεῖ ἐκ τούτων ὀρμωμάνους τῶν χρήσεων τοὺς τὴν προσθήκην ταύτην πεποιητάς πεποιηκένας· καὶ διδάξαι ἡμᾶς, ὅταν ἐπὶ τῆς ἀγίας Τριάδος τὸν θείον ἄδημον ὑμνον, μηδεμίαν προσθήκην ποιεῖν· ὅταν δὲ ἐπὶ μόνου λέγομεν τοῦτον τοῦ Υἱοῦ, προστιθέναι ποτὲ μὲν τὸ, 'Ο σταυρωθεὶς δέ' ἡμᾶς· ποτὲ δέ' αὖ τὸ, 'Ἀραστάς· ή τὸ, 'Ἀραληθεῖς· πρὸς τὸν καιρὸν τοῦ μυστηρίου ἀρμοίων καὶ τὴν προσθήκην ποιούμενος· τὸ, Θεός· καὶ τὸ, 'Ισχυρός· καὶ τὸ, 'Αθάρατος· ἐπὶ μόνου τοῦ δέ' ἡμᾶς σταυρωθέντος, καὶ ἀναστάντος, καὶ ἀνατρέψαντος Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἐκλαμβάνοντας.

Ο ΘΕΩΡ. Λοιπὸν, διτὸν μετὰ τῆς προσθήκης τοῦτον λέγετε τὸν ὑμνον, τρισάγιον καλεῖτε τὸν Υἱόν.

Ο ΚΑΘ. Ναί. Καὶ γάρ οὐ μάνον τρισάγιον, ἀλλὰ καὶ μυριάγιον ἔαν καλῶμεν αὐτὸν, καλῶς ποιοῦμεν· καθὼς δέ μάγας Ἀθανάσιος ἐν τῷ περὶ στροφώσεως καὶ Τριάδος λόγῳ φησιν· Οὐ τρὶς μόνον ἄγιος, ἀλλ' ἀριστως καὶ ἀπειράχις ἄγιος, καὶ ὑπεράγιος.

Ο ΘΕΩΡ. Τὸν δὲ Πατέρα, ή τὸ Ιινεῦματὸν ἄγιον, ή λέγετε τρισάγιον;

Ο ΚΑΘ. Οὐ.

Ο ΘΕΩΡ. Καὶ πάθεν ή ἀποκλήρωσις τοῦ τῷ Υἱῷ μόνον προσαρμόδειν τὸν θείον τοῦτον ὑιών, η τῇ

A divi Chrysostomi orationem, qua docet, quando Natalis Christi celebrandus sit (cujus ipse supra mentionem fecisti), hactenus non vidi. Imo ne quidem audivi, aliquam Chrysostomi orationem ejus argumenti existare; potius intellexeram, esse quamdam de hoc orationem sancti Epiphani, Cyprī episcopi; quam ipsam quoque non vidi. Ait enim, divum Epiphanium, qui esset Hebraeus natione, de littoris Hebraeorum, et annalium scriptore Josepho affirmasse, Natalem Servatoris die 25 Decembris celebrandum. Cum eo conseutire dicunt et ea scripta quae Titus Hierosolymis Romanum deportaverit, cum eam urbem caperet. Verum non magnopere sollicitus equidem fuero de festis aliis, quae consuetudinibus Ecclesiæ, modo sententiis de fide conveniamus.

B THEOR. Quid autem de illius hymni, quem Trisagium dicimus (quod ter in eo Sancti nomen representatur) appendice? Num illam inexaminatam relinquemus? ut, quoniam in actis sanctæ ac universaliis quartæ synodi traditur, qua forma id temporis eum isti divini Patres pronuntiaverint, nos corum in illo hymno pronuntiando forma contenti simus? an et hic argumenta promenda, probandumque, Fullonis istius appendicem ab Ecclesia pro abominabili et rejiicula duci?

C GEN. Tu vero recte, qui de Trisagio nos admoueris. Quippe magnorum Ecclesiæ doctorum auctoritates inveniuntur, quæ soli Filio hymnum illum Trisaglii attribuere videntur. Ac sæpe mecum illas equidem considerans, admodum anxius hæsi: ad-eoque arbitror, ejus appendicis auctores, illis permotis auctoritatibus, eam fecisse; nosqne docuisse, quales de sancta Trinitate divinum illum hymnum canimus, nullam faciundam appendicem: at quoties enim de Filio dualitatē pronuntiamus, interdum quidem addendum: *Qui crucifixus es propter nos; interdum vero: Qui resuscitatus es; vel illud: Qui assumptus es sursum, nimirum ut pro tempore mysterii, apia quoque subjiciatur appendix: et illam vocem Deus, et alteram Fortis, et tertiam, Immortalis de solo propter nos crucifixo, eque mortuis suscitato, et sursum assumpto Christo Deo nostro intelligamus.*

D THEOR. Restat ergo, ut cum pronuntiatissimis hunc hymnum cum appendice, Filium et sanctum appellentis.

GEN. Profecto; nam recte facimus, eum non modo ter sanctum, sed millies sanctum appellantes: quemadmodum magnus ille Athanasius in oratione de carnis assumptione Trinitatem loquitur: Non ter modo sanctus, inquietus, sed infinitè sanctus, et omnem supra sanctitatem positus.

THEOR. Patrem vero, sanctumve Spiritum, ter sanctos non dicitis?

GEN. Non.

THEOR. Et unde profecta est hæc distributio, ut vel soli Filio hymnus hic tribuatur, vel toti

Trinitati : non autem vel Patri soli, vel soli Spiritu sancto?

GEN. Sic a sanctis hominibus edocti sumus. Nec longe abiverinus. Magnus ille Athanasius in oratione de carnis assumptione ac Trinitate, cuius supra intentio facta est, hujusmodi profert : *Vidimus eum, nec speciem, nec pulchritudinem habebat*¹⁷. Nam antea viderat eum in divina gloriose forma, sedentem in alto sublimique solio; cum Seraphim majestatem ejus verbis hisce concelebrabant: *Sanctus, sanctus, sanctus Dominus Sabaoth*¹⁸. Postea vero videt eum assumpta servi forma, similem hominibus factum. Videsne divinum hunc virum soli Filio videri ter sanctum istum hymnum attribuere? cum, inquit, Seraphim majestatem ejus verbis hisce concelebrabant: *Sanctus, sanctus, sanctus Dominus Sabaoth*. Postea vero videt eum assumpta servi forma, similem hominibus factum. Quin et sanctus Epiphanius in oratione de sancta Deipara, similia dicens: *Beata, inquit, inter mulieres, quae Sermonem ex te incarnatum peperisti; Sermonem illum, qui Patri est Filius; Sermonem, qui est Deus saeculis prior; Sermonem, qui expers est principii, et aeternus; Sermonem, qui ejusdem est substantia cum inseparabili Trinitate; Sermonem, qui cum Patre ac Spiritu sancto adoratur; Sermonem, qui consors est solii paterni; Sermonem, qui Cherubis insidet; Sermonem, quem illae quadriiformes bestie verbis hisce concelebrant: Sanctus, sanctus, sanctus Dominus Sabaoth, plenum est cælum et terra maiestate ipsius.* Viden^{ut} et ille soli Filio ter sanctum hymnum attribuere videatur? ait enim: *Quem illæ quadriiformes bestiae verbis hisce concelebrant: Sanctus, sanctus, sanctus, etc.* Quin et divus ipse Chrysostomus, in oratione de benedicto, cuius initium: *De miraculis in miracula: verbis his eadem dicit: Ilodie rex majestatis in terra sic concelebratur, uti vates descripsit: et latitiae cœlestis participes terrigenas facit: ut ostendat amborum se Dominum, qui utrimque consonante voce concelebretur.* Propterea superi quidem illi saltem istam in terris indicantes canebant: *Sanctus, sanctus, sanctus Dominus Sabaoth, plena est universa terra maiestate ipsius: inferi vero, cum latitia cœlesti celebrationem suam conjungentes, clamabant: Hosanna filio Davidis.* Vides haec tria magna Ecclesiæ lumina videri Filio soli ter sanctum illum hymnum attribuere?

THEOR. Bene dictum abs te, videri. Non enim attribuunt, sed attribuere videntur. Videntur autem, sed quibus, obsecro? Qui penetrare ad profunditatem sententiae magnorum istorum divinorumque hominum nequeunt. Cum Seraphim majestatem ejus concelebrabant, inquit eximus ille Athanasius: sed non ait: Solum concelebrabant, absque Patre ac Spiritu sancto. Quippe si totam Trinitatem concelebrabant, necessario scilicet cou-

A δῆλη Τριάδε· τῷ Πατρὶ δὲ μόνῳ, η τῷ ἀγίῳ Πνεύματι μόνῳ οὖ;

Ο ΚΑΘ. Ἐκ τῶν ἀγίων ἐδιδάχθημεν τοῦτο. Εὔθυς δ μέγας Ἀθηνάσιος ἐν τῷ ἅνω μνημονευθέγετι περὶ τῆς σαρκώσεως καὶ Τριάδος λόγῳ, τοιάδε φησιν· *Εἰδομεν αὐτὸν, καὶ οὐκ εἰχεν γέλος, οὐτε καίλος.* Ἡν γὰρ αὐτὸν πρὸ τούτου θεωρήσας ἐν τῇ θεῖῃ καὶ ἐνδέξῳ μορφῇ, καθήμενον ἐπὶ θρόνου ὑψηλοῦ καὶ ἐπηρμένου, οὗτε τὰ Σεραφίμ εἶδοι λόγουν αὐτὸν, λέγοντα· *Ἄτιος, ἄγιος, ἄγιος Κύριος Σαβαὼθ.* Καὶ μετὰ ταῦτα δρᾷ αὐτὸν μορφὴν δούλου λαβόντα, καὶ ἐν δομοιώματι ἀνθρώπων γενόμενον. Ἀλλὰ δὴ καὶ ὁ ἄγιος Ἐπιφάνιος ἐν τῷ εἰς τὴν ἀγίαν Θεοτόκον λόγῳ τὰ δύοις φάσκων, φησιν, *Ἡ μακαρία ἡν γυναιξὶν, ἡ τὸν Λόγον ἐκ οὐσῆς σαρκωθέντα τεκοῦσα, Λόγον τὸν τοῦ Πατρὸς Υἱὸν, Λόγον τὸν προσιώπιον Θεὸν, Λόγον τὸν ἀναρχον καὶ ἀΐδον, Λόγον τὸν δμοσύσιον τῆς ἀχαρίστου Τριάδος, Λόγον τὸν σὸν Πατρὸν καὶ ἀγίῳ Πνεύματι προσκυνούμενον, Λόγον τὸν σύνθρονον τοῦ Πατρὸς, Λόγον τὸν ἐπὶ Χερουβίμ καθήμενον, Λόγον δὲ τὰ τετράμορφα ζῶα δοξολογοῦσι, λέγοντα· *Ἄτιος, ἄγιος, ἄγιος*· καὶ τὰ ἔξης. Ἀλλὰ καὶ ὁ θεῖος Χρυσόστομος εἰς τὸν εὐλόγημένον, οὐ τῇ ἀρχῇ· *Ἐκ θαυμάτων εἰς θαύματα· τὰ αὐτά φησι· Σήμερον, λέγων, δι βασιλεὺς τῆς δόξης ἐπὶ γῆς περιφτικῶς δοξάζεται, καὶ κοινωνὸς τῆς ἐπουρανίου εὐωχίας τοὺς γηγενέτες ἀναδείκνυσιν, ἵνα δεξῆη, δι τοὺς αὐτοὺς ἔστι Κύριος ἀμφοτέρων, ὃς ἐκατέρωθεν δυμφώνως ἀνυμονύμενος. Δι τοῦτο οἱ μὲν ἀνω τὴν ἐπὶ γῆς σωτηρίαν καταμηνύσαντες ἐψήλον, Ἄγιος, ἄγιος, ἄγιος Κύριος Σαβαὼθ, πλήρης κάπτα η τῇ τῆς δόξης αὐτοῦ.* Οἱ δὲ κάτω τῇ ἐπουρανίῳ εὐφροσύνῃ συμπανηγυρίζοντες, ἔκραζον. *Μαρττὰ τῷ νιῷ Δασίδ.* Ὁρές, δι τοις καὶ οἱ τρεῖς οὐτοὶ μεγάλοι τῆς Ἐκκλησίας φωστήρες τῷ Υἱῷ μόνῳ δοκοῦσι προσάπτειν τὸν τρισάγιον ὅμον;*

Ο ΘΕΩΡ. Ὁρθῶς εἰρηκας, δι τοῦ δοκοῦσιν: οὐ γάρ προσάπτειν, ἀλλὰ δοκοῦσι προσάπτειν. Δοκοῦσι δὲ, τίτι; Τοῖς μή εἰς τὸ βάθος εἰσιδύναι δυναμένοις τοῦ νοὸς τῶν μεγάλων τούτων καὶ θεών ἀνδρῶν. *Οτε τὰ Σεραφίμ εἶδοι λόγουν αὐτὸν, φησιν δὲ μέγας Ἀθηνάσιος· ἀλλ’ οὐκ εἴπει· Μόνον εἶδοι λόγουν χωρὶς τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ ἀγίου Πνεύματος.* Εἰ γάρ την διληγούμενον τριάδα, δι τοῦ θεοτόκου τοῦ Ιησοῦ: καὶ τὸν Υἱὸν εἶδοι λόγουν. Καλῶς οὖν εἰπεν δ

¹⁷ Isa. lxx, 2. ¹⁸ Isa. vi, 5.

Πιστήρ, "Οτε τὰ Σεραφίμ εδοξολόγουν αὐτέν. Οὗτω Ανθήσσεις καὶ τὸν ἄγιον Ἐπιφάνιον, καὶ τὸν θεόν Χρυσόστομον, καὶ ἀλλούς τῶν ἁγίων, ὅσους ἀν εὐρῆς τοιαῦτα γράφονται; Σαρκὲς δ' ἀν εἶη, οὐ λέγει, καὶ ἐπὶ παραδείγματι, τούτον τὸν τρόπον· Γυνὴ τις, οὐ τὸν ἐκ γένους καταγομένων βασιλικοῦ, ἀλλ' οὐδὲ τῶν ἄγιων ἐπιφανῶν. Ήσχε θυγατέρα ωραιοτάτην, καλλιεῖ, καὶ σωφροσύνη, καὶ φρονήτει πάσας τὰς κατ' ἔκτινο καιροῦ γυναικας ὑπερνομένων. Τεύτην βασιλεὺς ἴδων πάσας ἔχουσαν τὰς τῶν γυναικῶν ἀρετὰς ἀκινδήλους καὶ καθαράς, Ἐλασσον αὐτὴν ἐπιτῷ εἰς γυναικα, καὶ στέφει βασιλικῷ, ὡς εἰκός, ἐταινίωσεν. Ἔνιστάντος δὲ τοῦ καιροῦ, καθ' ἓν πᾶσι τὸν εὐφημισμὸν ἀναπέμπει τοῖς βασιλεῦσιν, εἰπά τις τῇ μητρὶ τῆς βασιλίσσης, Ἐλέν, Ιητούσης ὑπὸ πάσῃς εὐφημουμένην τῆς πάλεως; Β τὴν θυγατέρα.

Ο ΚΑΘ. Ἀρκάσας τὸν λόγον, εἶπεν · Ἐγνων, δοθοῦλη εἰπεῖν. Ἐπει τὸ εὐφημισμὸς κοινός ἐστι τοῦ βασιλέως καὶ τῆς βασιλίσσης, καλώς δύναται τις εἰπεῖν, ὅτι τὸν Πατέρα δοξολογοῦσιν, οἱ τὸν Υἱὸν, καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἄγιον. Ταῦτα γάρ πάντα καὶ δμα, καὶ χωρὶς ἀκριβούσιμενα ἀληθεύει, δινευ τῆς τοῦ μόνου προσθήκης λεγόμενα.

Ο ΘΕΟΡ. Ἀπῆλαξας πραγμάτων ἡμές, ἀγιώτες δέσποτες. Οὐκ ἄρα μόνον τῷ Υἱῷ ἡδε τὰ Σεραφίμ, τὸν τρισάγιον ὄμνον, ἀλλὰ τῇ δῃ Τριάδι. Καὶ διὰ τούτο οὐ δει προσθεῖναι τὸ, Ὁ σταυρωθεὶς, η̄ μὲν τινὰ προσθήκην. Ἔστι δὲ καὶ ἀλλως ἀποδεῖται, διὰ οὐκ ἐπὶ μόνου τοῦ Υἱοῦ τὸν τρισάγιον ὄμνον δέ μέγας; Ἐπιφάνιος ἐξελάβετο, ἐξ αὐτῆς τῆς προτεθείστης αὐτοῦ χρήσεως. Φησὶ γάρ Ἀδρον τὸν σύνθρονον τοῦ Πατρὸς, Ἀδρον τὸν ἐπὶ τῶν Χερουσσίμ καθήσαν. Δινευ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Πνεύματος· σύνθρονον γάρ τοῦ Πατρὸς προείπεν αὐτόν. Οὗτω καὶ ἐπὶ τῆς δοξολογίας δει νοεῖν. Κοινὸν τὸ καθήσαν, κοινὴ ἡ δοξολογία. Συμβάλλεται δὲ ἡμῖν οὐ μικρῶς πρὸς τὸν προκείμενον νοῦν, καὶ δὲ πρὸς τὸ τέλος τῶν Πράξεων δὲ εὐαγγελιστής ἀναγράψει Λουκᾶς. Φησὶ γάρ, εἰπόντος τοῦ Παύλου ἥμα ἐν· διετοῦ Καλῶς τὸ Πνεῦμα τὸ ἀγιον διάλησε διὰ Ἡσαΐου τοῦ προφήτου πρὸς τοὺς πατέρας ἡμῶν, ἀλέτω, Πορεύθητε πρὸς τὸν λαόν τοῦτο, καὶ εἰλέτω, Ἀκοή ἀκούσατε, καὶ οὐ μὴ συντίητε· καὶ βλέποντες βλέψετε, καὶ οὐ μὴ ιδῆτε, καὶ τὸ ἔξης. Τί οὖν; Μένον τὸ Πνεῦμα τὸ ἄγιον εἰπώμεν καθήσαν ἐπὶ τοῦ θρόνου τοῦ ὑψηλοῦ καὶ ἐπηρμένου, τῷ προφήτῃ Ἡσαΐῳ διακαλευόμενον. Πορεύθητε πρὸς τὸν λαόν· καὶ τὰ ἔξης; ἐπειδὴ ὁ θεός Ιησὺς τοῦ ἄγιου Πνεύματος μέμνηται μόνου; ή καὶ τὸν Πατέρα, καὶ τὸν Υἱόν;

Ο ΚΑΘ. Λέλυται τοῦτο, καὶ πλέον περὶ τούτου οὐ χρὴ λέγειν.

Ο ΘΕΟΡ. Ιδωμεν λοιπόν, τί ἔγραψες ἐν τῇ ἐπιστολῇ σου περὶ τοῦ μύρου.

A celebrabant et Filium. Quapropter recte dixit Athanasius: Cum Seraphim cum concelebrabant. Sic et sanctum Epiphanium et divum illum Chrysostomum, et ceteros sanctos homines, quoscunque talia scribentes reperceris, intelliges. Fuerit autem res tota perspicua per exemplum, hoc modo: Mulier quaedam, non regio prognata genere, imo nec illustri quidem admodum, aliam venustissimam habuit, formam, pudicitia, prudentia mulieres ejus temporis universas superantem. Eam videns imperator omnibus praeditam feminis virtutibus, ac sinceris quidem, minimeque fucatis, uxorem sibi accepit, et imperatoria, pro more, corona redimivit. Appetente vero tempore quo urbs universalis faustis vocibus Augustis clamare consuevit, quidam matri Augustae, Veni, ait, ut filiam tuam ab urbe tua faustis excipi acclamacionibus audias.

Tum GEN. interrupto Theoriani sermone: Intelligo, inquit, quid dicere velis. Quando illæ acclamatio fausta, communis est Augusto cum Augusta, recte quis dicere potest, quod qui Filium, Patrem quoque concelebrent et Spiritum sanctum. Hæc enim omnia tam simul quam scorsim enunciata, vera sunt: modo solius vox non adjiciatur.

C THEOR. Liberasti nos molestia, sanctissime domine. Nimirum sequitur, Seraphos non Filio dumtaxat hymnum illum ter sanctum cecinisse, sed universalis Trinitati, propterea non addendum est illud: Qui crucifixus est, nec alia quaepiam appendix. Quanquam et aliunde probari potest, magnum illum Epiphanium non de solo Filio ter sanctum hymnum intellexisse; idque de verbis dicti ejus, antea positis. Ait enim: « Sermonem, qui consors est solii paterni; Sermonem, qui Cherubis insidet. » Certe non hoc vult, solum Filium Cherubis insidere, sine Patre ac Spiritu sancto. Nam antea solii paterni consortem dixit. Item de concelebratione maiestatis intelligendum. Communis est sessio, communis celebratio. Nec parum nobis ad hunc sensum et illud consert, quod in Actis evangelista Lucas in extremo scribit. Ait enim, Paulum hoc verbum protulisse: Recte Spiritus sanctus per Isaiam vatem locutus est ad patres nostros hisce verbis: Vade ad populum hunc, et dicio: Auribus audietis, et non intelligetis: videntes videbitis, et non perspicietis¹⁹, et cetera. Quid ergo? solumine Spiritum sanctum dicimus in alto sublimique solio consentem, Isaiae vati præcipere: Vade ad populum hunc²⁰, et cetera, quoniam divus Paulus sancti dumtaxat Spiritus meminil? an Patrem quoque, cum Filio?

GEN. Ille jam solulum est, nec quidquam descendum amplius.

THEOR. Deinceps videamus, quid in epistola tua le unguento perscripseris.

¹⁸ Act. xxviii, 24, 25. ¹⁹ Isa. vi, 9, 10.

GEN. Recte dicas : fiat.

Itaque caput de unguento legentes, haec scripta reperimus. Rursum præcepit ipsa Scriptura, ut ex iis oleis olerum, quæ sesamum vocant, unguentum nostrum conficiatur, non ex olivarum arboribus. Atque hoc reapse verum est. Causa rei est haec, quod in Armeniorum regione non sunt oliveta propter aeris in ea regione frigus. Itaque necessitas ipsa flagitat ut oleum illud, quod in ipsa regione reperitur, ad usum unguenti adhibeatur. Quia in re nullum ego spirituale delictum video.

THEOR. Miror, domine, cur ad imperatorem hoc perscripseris. Nam pluriua hic oliveta video, et quidem olei satis.

GEN. Verum ista unguenti confessio principium habuit ad Orientis plagam intimam, ubi nulla sunt oliveta : indeque nos acceptam servamus hactenus.

Deinde capitil ejusdem parte proxima perfecta, sic scriptum inventimus : *Sicut vinum sanguinis Christi materies est, et cujuscunque ait coloris, recipi debet ; sive nigrum, sive rubrum, sive album vinum fuerit : quoniam per ministerium sanctissimum eatur, et Christi fit sanguis.*

THEOR. Exemplum hoc tuum parum ad ipsam rem quadrat. Non enim de coloribus nobis est questionis, sed de subjecto, sive materie. Nostri enim, diversis ex arboribus vinum fieri. Nam ex pomis, et cerasis, et aliis fructibus, et herbis quoque conficitur : sed ad hoc sacrificium non adhibetur, nisi duotaxat ex vite factum. Sic et de oleo : si ex lauro, junco odorato, et aliis multis oleum : sed a sanctis Patribus oleum olivæ cæteris est prælatum. Atque hoc cuiilibet cognoscere licet, tam ex sancto illo Dionysio Areopagita, quam aliis sanctis hominibus non paucis. Nec minoris est momenti argumentum, quod ex ipso nomine contextitur. Quippe si simpliciter oleum dicatur, ex oliva factum intelligitur. At cum laurinum, vel junceum, vel sesaminum, et hujusmodi alia . . . . . Quemadmodum enim, si navim dicam, facta de lignis, clavis, et pice navis intelligitur, qua navigamus, non navis lapidea ; sed si navim lapideam significare velimus, lapideam adjicimus ; absque qua appendice nunquam ex sola navis appellatione, lapidea navis intelligetur : eodem modo statuendum de oleo, et oleo sesamino. Quapropter oleum abaque appendice dicentes, ex oliva factum significant.

GEN. Hoc quoque correctu facillimum fuerit.

His ita dictis, sacerdotes ejus psallere cœperunt hymni vespertini seriem extra ecclesiam, de more ipsorum.

Et THEOR Cur extra ecclesiam sacerdotes tui stant, ait, cum psallunt?

GEN. Scriptum est : *In omni loco dominii ejus*²¹.

A Ο ΚΑΘ. Εὐ λέγεις γενέσθω.

Καὶ ἀναγρήντες τὸ περὶ τοῦ μύρου κεράλαιον, εὑρομενούς τοῖς οὐταῖς· Πάλιν διηγόρευεν ἡ Γραφὴ ἀπὸ τῶν ἑλαῖων τῶν λαχάνων, διπερ σῆσαμον ὄνομάζουσα, γίνεσθαι τὸ μύρον ἡμῶν· καὶ οὐχὶ ἀπὸ δένδρων ἑλαιῶν. Καὶ τούτῳ ἐν ἀληθείᾳ ἔστιν. "Εστι δὲ τοῦ αἰτίου τοιαύτη, διτοὺς τὴν χώραν τῶν Ἀρμενίων οὐκ εἰσὶ ἑλαιῶνες, διτὸν τὸ ψυχρὸν τῆς χώρας τοῦ ἄερος· καὶ ἀνάγκη πρόσκειται, τὸ ἑλαιον ἐκεῖνο, διπερ εύρισκεται εἰς τὴν χώραν, εἰς χρῆσιν τοῦ μύρου λαμβάνειν καὶ οὐ συνελθον σφράγια πνευματικὸν τούτην.

Ο ΘΕΩΡ. Θαυμάζω, δίσποτα, πῶς τοῦτο γέγραψας πρὸς βασιλέα. Ὁρῶ γάρ πλείστους ἑλαιῶνας ὁδοῖς καὶ εἰκόνας.

B Ο ΚΑΘ. Ἄλλ' εἰς τὴν ἐνδοτάτην Ἀνατολὴν ἐγένετο ἡ ἀρχὴ τῆς κατασκευῆς τοῦ μύρου. διπερ ἑλαιῶνες οὐκ εἰσὶ κάκεθεν παραλαβόντες ἡμεῖς φυλάττομεν δι παρελάθομεν μέχρι τοῦ νῦν.

Εἴτα ἀναγρήντες τὸ ἔξης τοῦ κεραλαίου τούτου, εὑρομενούς τοῖς οὐταῖς· "Μετέπερ γάρ τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ δι οἰνός ἔστιν ὑλη, καὶ οἷας ἔστι χροιᾶς, ἀποδεκτός ἔστι, καὶ μέλας, καὶ ἐρυθρός ἔστι, καὶ λευκός· ἐπειδὴ ἡ λειτουργία ἀγιάζει πάτερν, καὶ γίνεται αἷμα Χριστοῦ.

C Ο ΘΕΩΡ. Τὸ παράδειγμά σου οὐδὲ ἔστι προσφύεσθαι γάρ περ χωραμάτων ἥμιν διδύμος, ἀλλὰ περ τοῦ ὑποκειμένου, ἥτοι τῆς ὑλῆς. Οὐδεὶς γάρ διτοὺς ἐκ διαφόρων δένδρων γίνεται οἶνος· γίνεται γάρ ἐκ μῆλων, καὶ κερασιῶν, καὶ ἄλλων φυτῶν, καὶ δὴ βοτάνων· ἀλλ' οὐ προσάγεται εἰς θυσίαν, ἀλλ' ἢ μόνον δι τῆς ἀμπελου. Οὗτος καὶ ἐπὶ τοῦ ἑλαιου γίνεται γάρ Ἑλαιον ἐκ ταῦ δάφνης, καὶ σχίνου, καὶ ἄλλων πολλῶν· ἀλλὰ τὸ τῆς ἑλαιας προεκρήθη παρὰ τῶν ἀγίων Πατέρων. Καὶ ἔξεστο τοῦτο μαθεῖν τῷ βουλομένῳ παντὶ, ἀπό τε τοῦ ἀγίου Διονυσίου τοῦ Ἀρεοπαγίτου καὶ ἄλλων ἀγίων οὐκ διλέγων. Οὐ χειρὸν δὲ καὶ ἐξ αὐτοῦ τοῦ ὄντος κατασκεύασαι, διτοὺς ἑλαιων ἀπλῶς λεγόμενων, τὸ ἔξι ἑλαιος δηλοῖ. "Ηνίκα δὲ διαφέλαιον, η σχινέλαιον, η σησαμέλαιον, καὶ τὰ τοιαύτα . . . . . " Μετέπερ γάρ τετανεῖται ναῦς, νοεῖται ἡ ἐκ ξύλων, καὶ ἡλιων, καὶ πεζοῖς τῆς ναῦς, διτοὺς ἡ ηλιθίουν, οὐ μήν νοεῖται ἡ ἐκ λιθῶν ναῦς· ἀν δὲ τὴν ἐκ λιθῶν ναῦν σημῆναι θελήσαμεν, προστίθεαμεν τὸ, λιθίνην διενοῦ δι τῆς προσθήκης ταύτης οὐκ δι ποτε νοηθεῖ ἐκ μόνου τοῦ ναῦς ὄντος, η λιθίνη ναῦς· τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ἐπὶ τοῦ ἑλαιου, καὶ σησαμέλαιου. "Ἐλαιον οὖν χωρὶς προσθήκης λέγοντες, τὸ ἔξι ἑλαιος δηλοντες διασημαίνουσται.

D Ο ΚΑΘ. Καὶ τοῦτο φέστον ἔστι διορθωθῆναι.

Τοίων οὕτω φηθέντων, ἡρξαντο οἱ λεπτοὶ φάλλειν τοῦ ἐσπερινοῦ τῆς ἀκολουθίαν ἔξι τῆς ἐκκλησίας; κατὰ τὴν αὐτῶν συνήθειαν.

Καὶ φησιν ὁ ΘΕΩΡ. "Ινα τι λεπτανται έξι τῆς ἐκκλησίας, διαν φάλλωσιν οἱ λεπτοὶ σου;

Ο ΚΑΘ. Γέγραπται, "Ἐν παντὶ τόπῳ τῆς δεσποτείας αὐτοῦ.

²¹ Psal. cii, 22.

Ο ΘΕΩΡ. Ὁμοίως γέγραπται· Ήδεν δὴ εὐλογεῖτε τὸν Κύριον, πάρτες οἱ δοῦλοι Κυρίου, εἰ τιστέος ἐτοι αὐτῷ Κυρίου. Καὶ τάλιν· Ἐν ἔκκλησιας εὐλογεῖτε τὸν Θεόν· καὶ μυρτὶ τοιαῦτα. Ἀλλὰ ἀρωτῶ, πόθεν τοῦτο παρελάβετε;

Ο ΚΑΘ. Οἱ τὴν ἀχολουθίαν τὴν ἐκκλησιαστικὴν καὶ τὴν τάξιν ἡμῖν παραδεδωκότες, μόνην τὴν θελαν λειτουργίαν ἐνδον τοῦ θεοῦ ναοῦ ἐπιτελεῖν ἀνιστάντες, μόνου τοῦ λεπέως εἰσισθοτος εἰς αὐτὸν· τῷ λαοῦ κανός ἦσαν ισταμένοις τὴν δὲ ἀλλήν πάσαν ἀχολουθίαν. Ἔξα γίνεσθαι τοῦ θεοῦ ναοῦ, καὶ τοῦτο εὐλόγως, διετάξαντο. Σφόδρα γάρ ὑπερέχει τὰ νέα τῶν παταίων, ὡς ἀλήθεια σκιάς. Θύεται γάρ ἐνδον ἡ Γῆς τοῦ θεοῦ ὑπὲρ τῆς τοῦ κάθημον παντὸς αὐτούς, καὶ δεῖ τὴν πλέον σέβας καὶ τιμὴν ἀποκέμπειν τῷ παρ' ἡμῖν ναῷ, τοῦ παρ' Ἐβραοῖς. Εἰκεῖνοι γάρ καθαροὶ θντες, εἰσήσαντες εἰς τὸ λεγόμενον ἄγιον κοσμικὸν, οὐχὶ εἰς τὴν σκηνὴν, τὴν λειτουργίην, Ἀγία ἀγίων, καὶ ἡ σκιά ἡν τοῦ παρ' ἡμῖν θεοῦ ναοῦ· τιμεῖς, δὲ βύζου πλήρεις; τυγχάνοντες, τὰς εἰς τὸν ἀγάντατον ναὸν εἰσέλθωμεν τοῦ θεοῦ; καὶ τοῦτο γινώσκοντες οἱ διδάσκαλοι: τιμῶν, οὗτω γίνεσθαι διερίσαντο.

Ο ΘΕΩΡ. Οἱ διδάσκαλοι ὑμῶν, οἱ ταῦτα διατάξιμοι, ἔνα τείλα δοκοῦστ διορίσασθαι τοις τινὶ ἀγίοις, θεοφόροις Πατράσι, τοῖς ἐν Νικαίᾳ συναγηγρέμενοις. Έκεῖνοι γάρ ἐν δεκάτῳ κανόνι οὕτω φασὶ κατὰ ίεξιν· Περὶ τῶν παραδόντων χωρὶς ἀνάγκης, χωρὶς ἀφαιρέσεως ὑπαρχόντων, ἢ χωρὶς κινδύνου, ἢ τοις τοιούτοις, δέ γέγονεν ἐπὶ τῆς τυραννίδος Λικινίου, ἐδοξεῖ τῇ ἀγίᾳ συνόδῳ· εἰ καὶ ἀνάξιος ἤσαν φιλανθρωπεῖα, δημωτική χρηστεύσασθαι εἰς αὐτούς. Όσοι οὖν γηγένεις μεταμέλονται, τρίτα ἐτη ἐν ἀκρωμάτοις πατέσσονται οἱ καλών, ἥγουν ἔξω τῆς ἐκκλησίας Ισταθεῖν ἐν τῷ νάρθηκι, καὶ τῶν θείων ἀκούειν Γραφῶν. Ή δὲ τοι εἱρεῖς δεῖ ἐν ἀκρωμάτοις εἰσέν. Εἴτα τὶ φέγον ὁ κανὼν; Καὶ ἐπτά ἐτη ὑποτεσσοῦνται, τοῦτο δὲ ιστιν, ἐντὸς μὲν τῆς ἐκκλησίας εἰσέρχεσθαι, ἐν δὲ τῷ διπτεσθεν, μέρει τοῦ διμβωνος ξεσταθεῖ, καὶ ξένται μετὰ κατηχουμένων. Ἐνιαυτοὺς δὲ δύο συντεσθαι καὶ συνεύχεσθαι μετὰ τῶν πιστῶν· μή μέντοι καὶ τῆς τῶν ἀγιασμάτων μεταλήψεως ἀξιοῦ. οἷα, θεος δὲν ἡ διετία παρέλθῃ. Εἰ δὲν οἱ ἐπιτιμίψ τικτυνθεῖσαι δεδεμένοι εἰ; τὴν ἐκκλησίαν εἰσέρχεται, διετί οἱ λεπέοι σου οὐκ εἰσέρχονται;

Ο ΚΑΘ. Οὐδέποτε μέχρι τοῦ νῦν ἐπέστησα τῷ κανόνι τούτῳ τὸν νοῦν· συμβάλλεται δέ σου τῷ λόγῳ σρόδρα. Ἀλλὰ περὶ τῶν τοιούτων οὐ δεῖ φροντίζειν, εἰ μόνον περὶ τὴν πιστιν, ὡς εἶπον, διμορφονόμον.

Ο ΘΕΩΡ. Ἀφέντες οὖν ταῦτα πρὸς τὸ παρόν, Εὑμεν, εἰ δοκεῖ, τὸν δρόν τῆς τετάρτης συνδόν, ἐν τοι τῇ προτερατῇ δεδώκαμεν.

A THEOR. Similiter scriptum est: *En celebre Domini, omnes servi Domini, stantes in domo Domini* ²⁰. Et rursus: *In ecclesiis Deum celebre* ²¹, et alia sunt infinita ejusmodi. Sed interrogo, unde hoc accepistis?

GEN. Doctores nostri, qui seriem et ordinem rerum ecclesiasticarum nobis tradidérunt, solam diuinam administrationem intra sacrum templum perficiendam statuerunt, ingrediente solo pontifice, reliquo populo foris stante: cetera fieri extra templo debere, nec id circa rationem, ordinarunt. Nam valde veteribus nova præstant, ut umbra veritas. Quippe mactatur intus Dei Filius pro totius mundi salute, majoremque reverentiam exhibere nos templo nostro, quam illi apud Hebraeos, par est. Etenim illi, si puri essent, in id sanctum ingrediebantur, quod mundi vocabant: non tamen in tabernaculum, quod Sanctum sanctorum dicēbatur, et umbra sacri apud nos templi erat. Nos vero toti coiunquati sordibus, quo pacto sanctissimum Dei templum ingrediamur? quod eum doctores nostri non ignorarent, ita fieri debere statuerunt.

B THEOR. Doctores vestri, qui hæc ordinarunt, contraria statuisse videntur illis 318 sanctis ac divinitus gubernatis Patribus, qui Nicæae convenerunt. Elenim illi sic in 10 canone ad verbum aiant: *De iis, qui fidem Christianam circa coactionem et facultatum a dectionem deseruerunt, aut absque periculo, vel eiusmodi quopiam, quod durante Licinii tyrannide contigit, visum est sanctæ synodo: ut tamen humanitatem nullam mercantur, benignam tamen cum eis agatur. Quotquot ergo vere pœnitentiam agunt, tres annos inter audientes exigent fideles, et annos septem inferioris erunt ordinis, et biennio circa oblationem cum populo precabuntur. Vides tam fidei lapidis a canonē præscribi, trecentum ut annos auditores sint, hoc est, extra ecclesiam stent in ferula, sacrasque litteras audiunt. Tui vero sacerdotes semper inter auditores hærent. Quid deinde canon ulterius? Et septem, inquit, annis erunt ordinis inferioris: hoc est, ecclesiæ quidem ingredientur, sed in parte ambonis postica stabunt, et cum catechumenis exhibent. Annos denique duos fidelibus astabunt, et cum eis precabuntur: nou tamen sacramentorum quoque perceptionem impetrabunt, donec biennium præterierit. Si ergo constricti excommunicationis pena, templum tamen ingrediuntur, quare tui sacerdotes non ingrediuntur?*

C D GEN. Nunquam animum isti canonī bactenus adverti. Tuæ quidem orationi plurimum momenti adserit. Sed de his esse solliciti non debemus, modo circa ille, ut dixi, consenserimus.

THEOR. His igitur in præsentia dimissis, definitionem quartæ synodi, si placet, inspiciamus: quam hesterna die tibi obtulimus.

²⁰ Psal. cxxix, 7. ²¹ Psal. lxvii, 27.

GEN. Ita fiat. Lubet enim de vocibus quibusdam, A in ea positis, interrogare. Sed prius utrumque librum inter se conferamus, et videamus, an sibi respondent : deinde queramus de iis in quibus haeremus.

Sancii IV concilii definitio.

Sufficeret quidem ad perfectam pietatis cognitionem et confirmationem, hoc eruditum ac salubre divinæ gratiæ symbolum, quod et perfectam de Patre, et Filio, et Spiritu sancto doctrinam tradit, et incarnationem Domini fideliter excipientibus exhibet. Sed quando illi, qui prædicationem veritatis abolere conantur, per suas haereses novas quasdam doctrinas pepererunt, aliis suscepentes propter nos administrationis Dominicæ mysterium corrumpere audentibus, et Deiparæ vocem Virgini tribuendam negantibus ; aliis confusionem et commisionem introducentibus, et unam esse carnis divinitatisque naturam stulte comminiscientibus, adeoque per hanc confusionem monstrose statuentibus, divinam Unigeniti naturam esse passibilem : eapropter hæc sancta, magna et universalis synodus, eos ab omni contra veritatē machinationē volens excludere, doctrinamque traditam antiquitus immotam asserens, ante omnia statuit, ut sanctorum 518 Patrum fides inconclusa permaneat. Ac propter eos quidem qui Spiritum sanctum oppugnant, doctrinam de substantia Spiritus a sanctis illis 150 Patribus, aliquot post annis in Augusta urbe congressis, traditam confirmat ; quam illi universis notam fecerunt, non quasi quidam afferentes, quod prioribus decesset, sed suam de Spiritu sancto sententiam adversus illos, qui potestate eis abolere conabantur, sacrarum Litterarum testimonialis illustrantes : propter eos vero, qui sacramentum Dominicæ dispensationis falsariorum more corrumpere tentant, et imprudenter purum hominem esse nugantur eum qui de sancta Virgine Maria procreatus fuit ; beati Cyrilli, qui Alexandrinae pastor ecclesie fuit, synodales ad Nestorium et Orientales episcopos litteras sibi consentientes amplexa est : tum ad Nestorianæ dementiae confutationem, tum ad interpretationem pro iis institutam, qui pio zelo symboli salubris intellectum desiderant. Atque his epistolam quoque beatissimi sanctissimique archiepiscopi Leonis, illius maximæ Romæ præsidis, ad sanctæ memoriae Flavianum archiepiscopum, evertendæ depravationis Eutychianæ causa scriptam, veluti magni illius Petri confessioni convenienter, et columnam quamdam rectæ sententiarum publicam, adversus malarum opinionum auctores, ad orthodoxa dogmata stabilienda, merito conjunxit. Nam et iis hæc opponit sese, qui sacramentum dispensationis in duos filios distrahere nituntur ; et eos cœtu sanctorum expellit, qui passiblement dicere divinitatem Unigeniti audent ; et iis resistit, qui in duabus Christi naturis commisionem vel confusionem excogitant et eos exterminant, qui sumptum de nobis servilem formam, cœlestem

O KAT. Ούτω γενέσθω. Πούλομαι γάρ ἐρωτήσαις περὶ τινῶν λέξεων ἔκει κειμένων. Ἀλλὰ πρώτου ἀντιβάλλωμεν ἀμφότερα τὰ βιβλία, καὶ ἰδωμεν, εἰ ἔξιάζει· καὶ τότε περὶ ὧν ἀμφιβάλλομεν, ἐρωτήσομεν.

"Ορος τῆς ἀγίας δ' συνέδου.

"Ηρχει μὲν οὖν εἰς ἑντελῇ τῆς εὐσεβείας ἐπίγνωσιν τε καὶ βεβαίωσιν, τὸ σοφὸν καὶ σωτήριον τοῦτο τῆς θελας χάριτος σύμβολον περὶ τε γάρ τοῦ Πατρός, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἀγίου Πνεύματος ἐκδιάσκει τὸ τέλειον, καὶ τοῦ Κυρίου τὴν ἐνανθρώπησιν τοῖς πιστῶς δεχομένοις παρίστησιν. Ἄλλ' ἐπειδὴ περὶ οἱ τῆς ἀληθείας ἔχειειρύντες τὸ κήρυγμα, διὰ τῶν οἰκείωνταρέσσων τὰς καινοτονίας ἀπέτεκον, οἱ μὲν τὸ τῆς δι' ἡμάς τοῦ Κυρίου οἰκονομίας μυστήριον περιβάλλειν τολμῶντες, καὶ τὴν Θεοτόκος ἐπὶ τῆς Παρθένου φωνὴν ἀπαρνούμενοι, οἱ δὲ σύγχυσιν καὶ χρᾶσιν εἰσάγοντες, καὶ μίαν εἶναι φύσιν τῆς σαρκὸς καὶ τῆς θεότητος ἀναπλάττοντες ἀνοήτως, καὶ παθητὴν τοῦ Μονογενοῦς τὴν θελαν φύσιν τῇ συγχύσει τερατευόμενοι· διὰ τοῦτο πᾶσαν αὐτοὺς ἀποκλείσας κατὰ τῆς ἀληθείας μηχανὴν βουλομένη τὴ πάρούσα νῦν αὐτὴ τὴ ἀγία, μεγάλη καὶ οἰκουμενικὴ σύνοδος, τὸ τοῦ κηρύγματος ἀνωθεν ἀσάλευτον ἐκδιάσκοντα, ὡρισε προηγουμένως, τινὴν ἀγίων Πατέρων τὴν πιστιν μένειν ἀπαρεγχείρητον. Καὶ διὰ μὲν τοὺς τῷ Πνεύματι τῷ ἀγίῳ μαχομένους, τὴν χρόνος οἰστερὸν παρὰ τῶν τῆς βασιλευούστης πόλεως συνελθόντων ἀγίων ρ' Πατέρων περὶ τῆς τοῦ Πνεύματος οὐσίας παραδοθεῖσαν διδασκαλίαν κυροῦ, ἢν ἔκεινοι τοῖς πᾶσιν ἔγκωρισαν· οὐχ ᾧ τι λοιπὸν τοῖς προλεσθοῦσιν ἐπεισάγοντες, ἀλλὰ τὴν περὶ τοῦ ἀγίου Πνεύματος αὐτῶν Ἑννοιαν, κατὰ τῶν τὴν αὐτοῦ δεσποτείαν ἀθετεῖν πειρωμένων, Γραφικαὶ μαρτυρίαις τρανόταντες· διὰ δὲ τοὺς τὸ τῆς οἰκονομίας παραφθείρειν ἐπιχειρούντας μυστήριον, καὶ ψιλὸν ἀνθρωπὸν ἔσταντας θὴν ἐκ τῆς ἀγίας Παρθένου τεχθέντα Μαρίας, ἀναιδῶς ληρωδούντας, τὰς τοῦ μαχαρίου Κυρίλλου, τοῦ τῆς Ἀλεξανδρίων Ἐκκλησίας γενομένου πομένος συνοδικὰς ἐπιστολὰς πρὸς τε Νεστόριον, καὶ τοὺς τῆς Ἀνατολῆς ἀρμοδίους οὖσας ἀδέξατο· εἰς Ελεγχον μὲν τῆς Νεστορίου φρενοβλασταίς, ἐρμηνείαν δὲ τῶν εὔσεbes ζήλῳ τοῦ σωτῆρου συμβόλου πεθούντων τὴν Ἑννοιαν· αἵς καὶ τὴν ἐπιστολὴν τοῦ D τῆς μεγίστης Ρώμης προέδρου, τοῦ μαχαριωτάτου καὶ ἀγωτάτου ἀρχιεπισκόπου Λέοντος, τὴν γραφεῖσαν πρὸς τὸν ἐν ἀγίοις ἀρχιεπισκόπον Φλαβιανὸν, ἐπ' ἀναιρέσει τῆς εὐτυχοῦς κακονοίας, ἀτε δὴ τῇ τοῦ μεγάλου Πέτρου ὁμολογίᾳ συμβαίνουσαν· καὶ κοινῇ τινα στήλην ὁρθοδοξίας κατὰ τῶν κακοδοξούντων, εἰκότως συνήρμοσε, πρὸς τὴν τῶν ὁρθοδόξων δογμάτων βεβαίωσιν. Τοῖς τε γάρ εἰς Υἱὸν τὴν δυάδαν, τὸ τῆς οἰκονομίας διασπρῶν ἐπιχειροῦσι μυστήριον, παρατάττεται· καὶ τοὺς παθητὴν λέγειν τολμῶντας τοῦ Μονογενοῦς τὴν θεότητα, τοὺς τῶν ιερῶν ἀπωθεῖται συλλόγους καὶ τοῖς· ἐπὶ δύο φύσεων τοῦ Χριστοῦ κράσιν τὴ σύγχυσιν ἐπινοοῦσιν ἀνθεταῖς· καὶ τοὺς οὐράνιους, ἢ ἐτέρας τινὸς· ὑπάρχειν οὐσίας, τὴν ἐξ ἡμῶν ληφθεῖσαν αὐτῷ τὴν δού-

ινο μορφήν παραπταίσαντας ἐξελαύνει· καὶ τοὺς δύο μὲν πρὸ τῆς ἐνώσεως φύσεις τοῦ Κυρίου μυθεύονται, μιαν δὲ μετὰ τὴν ἐνώσιν ἀναπλάττονται, ἀναθεματίζει.

Ἐπόμενοι τοίνυν τοῖς ἀγίοις Πατράσιν, ἔνα καὶ τὸν αὐτὸν δομολογεῖν Υἱὸν, τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, συμφώνως διπαντες ἐκδιδάσκομεν· τέλεον τὸν αὐτὸν ἐν θεότητι, καὶ τέλειον τὸν αὐτὸν ἐν ἀνθρωπότητι· Θεὸν ἀληθῶς, καὶ ἀνθρωπὸν ἀληθῶς τὸν αὐτὸν, ἐκ ψυχῆς λογικῆς καὶ σώματος· διμούσιον τῷ Πατρὶ κατὰ θεότητα, καὶ διμούσιον τὸν αὐτὸν ἡμῖν κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα· κατὰ πάντα δύοις ἡμῖν, χωρὶς ἀμαρτίας· πρὸ αἰώνων μὲν ἐκ τοῦ Πατρὸς γεννηθέντα κατὰ τὴν θεότητα· ἐπ' ἀρχάτων δὲ τῶν ἡμερῶν τὸν αὐτὸν δι' ἡμᾶς, καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν ἐκ Μαρίας τῆς Παρθένου τῆς θεοτόκου, κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα, ἔνα καὶ αὐτὸν Χριστὸν, Υἱὸν, Κύριον, Μονογενῆ, ἐκ δύο φύσεων ἀσυγχύτως, ἀτρέπτως, ἀδιαιρέτως, ἀχωρίστως· γνωριζόμενον· οὐδαμοῦ τῆς τῶν φύσεων διαφορᾶς ἀνηργημένης διὰ τὴν ἐνώσιν, σωμομένης ἐξ μᾶλλον τῆς ιδιότητος ἑκατέρας φύσεως, καὶ εἰς ἓν πρόσωπον καὶ μίαν ὑπόστασιν συντρεχούσης· οὐχ εἰς δύο πρόσωπα μεριζόμενον ἢ διαιρούμενον, ἀλλ' ἐναὶ καὶ τὸν αὐτὸν Υἱὸν μονογενῆ, Θεὸν Λόγον, Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν· καθάπερ διωθεν οἱ προφῆται περὶ αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς ἡμᾶς ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς ἐξεπαλέυσε, καὶ τὸ τῶν Πατέρων ἡμῶν παραδόσιο σύμβολον. Τούτων τοίνυν μετὰ πάσης πανταχόθεν ἀκριβείας τε καὶ ἀμυνείας παρ' ἡμῖν διατυπωθέντων, ὅρισεν ἡ ἀγία καὶ οἰκουμενικὴ σύνοδος, ἐτέραν πίστιν μηδὲν ἔξειναι προσφέρειν, ἢ συγγράψειν, ἢ συντείθεναι, ἢ φρονεῖν, ἢ διδάσκειν ἐτέρους. Τοὺς δὲ τολμῶντας ἢ συντείθεναι πίστιν ἐτέρων, ἥγουν προκομίζειν, ἢ διδάσκειν, ἢ παραδόσιον ἐτερον σύμβολον τοῖς ἰθέλουσιν ἐπιστρέψειν εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐξ Ἑλληνισμοῦ, ἢ Ἰουδαϊσμοῦ, ἥγουν ἐξ αἰρέσεως; τῆς οἰασθητοῦν, τούτους, εἰ μὲν εἰεν ἐπίσκοποι ἢ κληρικοί, ἀλλοτρίους εἰναι τοὺς ἐπίσκοπους τῆς ἐπίσκοπης· καὶ τοὺς κληρικούς, τοὺς κλήρους· εἰ δὲ μονάζοντες ἢ λαϊκοί εἰεν, ἀνθεματίζεσθαι αὐτούς.

Ἐπειδὴ δὲ ἀνεγνώσθη ὁ δόρος, καὶ τὰ βιδίλια εὑρέθησαν ἔξισάζοντα, τὸ τε Ἀρμηνικὸν, καὶ τὸ Ρωμαϊκόν, καὶ αἱ τῷ Καθολικῷ δοκοῦσαι ἀσφεῖ; αὐτὸν λέξεις μετρίαισι οὖσαι ίσχαντες τετυχήκασι σαρητελαῖς. εἰπεν δὲ Θωμαριανὸς πρὸς τὸν Καθολικὸν· Ὁρές, ἀγνώτας δέσποτα, ὅτι τῶν χλ' θεοφόρων Πατέρων θεοὶ χορδὲς, τῶν ἐν Χαλκηδονέων πόλεις συναγηγερμένων, οὐ μόνον οὐδὲν ἔξω τῆς τῶν δογμάτων ὄρθοτητος λελάληκεν ἢ πεφρόνηκεν, ἀλλ' οὐδὲ καν μικρές λίξεις ἔνηγε εἰς τὴν ἐκθεσιν τοῦ θείου τούτου δού ξηρήσατο. Τετήρηξε γάρ τὴν τε πίστιν τῶν πρὸ αὐτοῦ ἀγίων Πατέρων, καὶ αὐτὰ δὴ τὰ ρήματα. Καὶ, εἰ κελεύεις, δεῖξω σοι, ἐκ ποίων προγενεστέρων θείων Πατέρων τοῖς μακαρίοις τούτοις θεοῖς Πατέρους ἐκάστη λέξις; τοῦ δού τούτου παρελήπται. Αἱ πλεῖσταις γάρ αὐτῶν ἀπὸ τῶν τῷ μακαρίῳ Κο-

A esse, vel alterius cuiusdam substantiae delirant; et eos, qui duas quidem Domini naturas ante unionem fabulantur, unam vero post unionem singunt, anathematizat.

Sequentes ergo sanctos illos Patres, universi consona voce unum et eundem Filium Dominum nostrum Jesum Christum, constitendum esse docemus: eundem in divinitate perfectum et eundem perfectum in humanitate: vere Deum, et eundem vere hominem ex participie rationis anima corporeque constantem: ejusdem cum Patre substantię, secundum divinitatem, et eundem nobiscum ejusdem substantię, secundum humanitatem: similem nobis per omnia, excepto peccato: ante aetate quidem ex Patre genitum, quoad divinitatem, extremis vero diebus eundem propter nos, et salutem nostram, natum ex Maria Virgine Delpara, secundum humanitatem: unum et eundem Christum Filium, Dominum, Unigenitum, qui duabus ex naturis citra confusionem, mutationem, divisionem, separationem, agnoscitur; nequaquam naturarum discrimine propter unionem sublato, sed utriusque naturae proprietate salva potius, et in una personam unamque hypostasi coante: non in duas personas discerptum vel divisum, sed unum et eundem Filium unigenitum, Deum Sermonem, Dominum Jesum Christum: sicut olim vates de ipso, et ipse nos Dominus Jesus Christus erudiit, et symbolum illud Patrum nostrorum tradidit. His ergo cum omni undique accusatione diligentiaque a nobis sanctis, sacra et universalis synodus decrevit, nemini fas esse fidem aliam proferre, vel in litteras referre, vel componere, vel amplecti, vel alias docere. Si qui vero fuerint ausi fidem aliam vel componere, sive proferre, vel docere, vel aliud iis symbolum tradere, qui de paganismo, sive Judaismo, sive secta quacumque veritatis ad agnitionem se convertere volunt: eos, si fuerint episcopi vel clerici, tam ab episcoporum quam clericorum ordine removet; si monachi, vel laici fuerint, anathemati statuit esse subjectos.

Posteaquam concilii decretum recitatum fuisse, D atque liber Armenicus Romano respondere deprehensus: satis essent denique declaratae concilii voces, saepe tolerabiles, quae Generali visu fuerant obscuræ, Theorianus hisce Generalem verbis compellabat: Vides, sanctissime domine, sacrum illum cœtum 630 divinorum Patrum, in oppido Chalcedoniensi congregatorum, non modo nihil extra dogmatum rectitudinem vel locutum esse, vel sensisse, sed ne una quidem peregrina voce ad hujus divini decreti expositionem usum. Nam et fidem Patrum se majorum aetate retinuit, et ipsa quoque verba. Ostendam vero tibi, si placet, ex quibus antiquioribus divis Patribus hi beati Patres vocem quamlibet hujus decreti sumpserint. Complures quidem certe de Cyrilli commentariis usur-

pate sunt, quem vos magis, quam alios; sequi du- Λριλλω πονηθεισῶν συγγραφῶν παρελήφθησαν, φύμεις; μᾶλλον τῶν ἀκολουθεῖν διεγώκατε.

GEN. Perlibenter id quidem audiēmus, si dicere tibi lūmerit.

THEOR. Si dicere non libuisset, non promisissim.

Verum per incisa singula concilii decretum recite- tur, et ad quodlibet incisum decreti, dictum illius, a quo sumptum est, adjiciatur.

Ex decreto.

Sequentes ergo sanctos illos Patres, universi consona voce unum et eundem Filium, Dominum nostrum Jesum Christum confitendum esse docēmus.

Cyrilli, ex prima ad Succensum epistola.

Electi sumus a Scriptura sacra sanctisque Patribus, ut unum Filium et Christum confitea- mur.

Eiusdem, ex epistola ad Eulogium.

Nos unitis hisce, Christum unum, eundem unum Filium, unum Dominum confiteamur.

Ex decreto.

Eundem in divinitate perfectum, et eundem per- fectum in humanitate.

Cyrilli, ex epistola ad Joannem.

Idem perfectus in divinitate, ac perfectus idem in humanitate.

Eiusdem, ex epistola ad Augustas.

Præterea si hoc quoque prius altester, recte me factorum arbitror. Quemadmodum enim perfectus est in divinitate genitus ille de Patre Sermo, sic ei in humanitate perfectus est, secundum ipsius humanitatis rationem: nec expers animæ corpus assumpsit, sed animatum potius per animam ratio- nis participem.

Ex decreto.

Vere Deum, et eundem vere hominem, ex parti- cipe rationis anima corporeque constantem: ejusdem- cuius Patre substantiæ, secundum divinitatem, et eundem nobiscum ejusdem substantiæ, secundum humanitatem, similem nobis per omnia, excepto peccato; ante secula quidem ex Patre genitum, quoad divinitatem; extremis vero diebus cumdem propter nos et salutem nostram natum ex Maria Virgine, secundum humanitatem: ejusdem cum Patre substantiæ secundum divinitatem; et eundem nobiscum ejusdem substaniæ, secundum humanitatem.

Cyrilli, ex epistola ad Joannem.

Deum perfectum, et perfectum hominem, ex anima participe rationis et corpore constantem: ante sae- cula quidem ex Patre genitum, quoad divinitatem: extremis vero diebus eundem propter nos et salutem nostram natum ex Maria Virgine, secundum huma- nitatem: ejusdem cum Patre substantiæ secundum divinitatem; et eundem nobiscum ejusdem substaniæ, secundum humanitatem.

Ex decreto.

Unum et eundem Christum, Filium, Dominum, Unigenitum, qui duabus in naturis citra confu- sionem, mutationem, divisionem, separationem, agnoscitur.

Λριλλω πονηθεισῶν συγγραφῶν παρελήφθησαν, φύμεις; μᾶλλον τῶν ἀκολουθεῖν διεγώκατε.

Ο ΚΛΘ. Ηδέων ἀκούσομεν, εἴτε θελήσεις εἰπεῖν.

Ex τοῦ ὄρου.

Ἐπέμβενοι τοῖνυν τοῖς ἀγίοις Πατράσιν, ἵνα καὶ τὸν αὐτὸν δημολογεῖν Υἱὸν, τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν συμφώνως ἀπαντεῖς ἐκδιδάσκομεν.

Κυρίλλου, ἐκ τῆς πρὸς Σούκερσον ἀπιστολῆς.

Ἐδέδάχθημεν παρὰ τῆς θελας Γραφῆς, καὶ τῶν ἀγίων Πατέρων, ἵνα Υἱὸν καὶ Χριστὸν δημολογεῖν.

Τοῦ αὐτοῦ, ἐκ τῆς πρὸς Εὐλόγιον ἀπιστολῆς.

Ἡμεῖς γάρ ἐνώσαντες ταῦτα, ἵνα Χριστὸν, ἵνα Υἱὸν τὸν αὐτὸν, ἵνα Κύριον δημολογοῦμεν.

Ex τοῦ ὄρου.

Τέλειον τὸν αὐτὸν ἐν θεότητι, καὶ τέλειαν τὸν αὐτὸν ἐν ἀνθρωπότητι.

Κυρίλλου, ἐκ τῆς πρὸς Ἰωάννην ἀπιστολῆς.

Τέλειος δ αὐτὸς ἐν θεότητι, καὶ τέλειος δ αὐτὸς ἐν ἀνθρωπότητι.

Τοῦ αὐτοῦ, ἐκ τῆς πρὸς βασιλίδας ἀπιστολῆς.

Προδιαμαρτύρασθαι δὲ κάκεινο οἷμα καλόν. "Ωτεπερ γάρ ἐστιν ἐν θεότητι τέλειος δ ἐκ Θεοῦ Πατρὸς Λόγου, οὗτοι καὶ ἐν ἀνθρωπότητι τέλειος κατά γε τὸν τῆς ἀνθρωπότητος λόγον· οὐκ ἀψυχον σῶμα λαβῶν, ἐνεψυχώμενον δὲ μᾶλλον λογικῇ ψυχῇ.

Ex τοῦ ὄρου.

Θεὸν ἀληθῶς, καὶ ἀνθρώπον ἀληθῶς τὸν αὐτὸν, ἐκ ψυχῆς λογικῆς καὶ σώματος· δμούσιον τῷ Πα- τρὶ κατὰ τὴν θεότητα, καὶ δμούσιον ἡμῖν τὸν αὐτὸν, κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα, χωρὶς ἀμαρτίας· πρὸ αἰώνων μὲν ἐκ τοῦ Πατρὸς γεννηθέντα κατὰ τὴν θεότητα, ἐπ' ἐτχάτων δὲ τῶν ἡμερῶν τὸν αὐτὸν δι' ἡμᾶς, καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν, ἐκ Μαρίας τῆς Παρθένου κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα, δμούσιον τῷ Πατρὶ κατὰ τὴν θεότητα, καὶ δμούσιον ἡμῖν τὸν αὐτὸν, κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα.

D Κυρίλλου, ἐκ τῆς πρὸς Ἰωάννην ἀπιστολῆς.

Θεὸν τέλειον καὶ ἀνθρωπὸν τέλειον, ἐκ ψυχῆς λογικῆς καὶ σώματος· πρὸ αἰώνων μὲν ἐκ τοῦ Πατρὸς γεννηθέντα, κατὰ τὴν θεότητα, ἐπ' ἐτχάτων δι' ἡμᾶς, καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν, ἐκ Μαρίας τῆς Παρθένου κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα, δμούσιον τῷ Πατρὶ κατὰ τὴν θεότητα, καὶ δμούσιον ἡμῖν τὸν αὐτὸν, κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα.

Ex τοῦ ὄρου.

"Ἔνα καὶ τὸν αὐτὸν Χριστὸν, Υἱὸν, Κύριον, Μονογενῆ, ἐν δύο φύσεσιν ἀσυγχύτως, ἀτρέπτως, ἀδια- γέτως, ἀχωρίστως γνινομένον.

κυρίλλου, ἐκ τῆς πρὸς Σούκεντορ α' ἐπιστολῆς.

Ἐννοῦντες τοίνυν, ώς ἡ φηγή, τὸν τῆς ἑνανθρωπίσμενος τρόπον, δρῶμεν δὲ δύο φύσεις συνῆθεν ἀλλήλαις καθ' ἕνωσιν ἀδιάσπαστον, ἀσυγχώτως, ἀπέπτως. Ή γάρ σάρξ σάρξ ἔστι, καὶ οὐ θεῖτης, εἰ καὶ γένοντο Θεοῦ σάρξ. Ὄμοιως καὶ ὁ Λόγος Θεός ἔστι, καὶ οὐ σάρξ, εἰ καὶ ίδιαν ἐποιήσατο τὴν σάρκα εἰκονομικῶς.

Τοῦ αὐτοῦ, ἐκ τῆς αὐτῆς ἐπιστολῆς.

Διὸ τὰς φύσεις εἶναι φαμεν, ἵνα δὲ Χριστὸν Ἰησοῦν, Κύριον, τὸν τοῦ Θεοῦ Λόγον σεσαρκωμένον.

Τοῦ αὐτοῦ, ἐκ τῆς πρὸς Νεστόριον ἐπιστολῆς.

Οὗτε δὴ τὴν σάρκα φαμὲν εἰς θεότητος τραπῆναι φύσιν, οὔτε μὴν εἰς σαρκὸς τὸν ἀπόρρητον τοῦ Θεοῦ Λόγον παρενεγκόντας φύσιν. "Ἄτρεπτος γάρ ἔστι καὶ ἀναλλοίωτος, ὁ αὐτὸς αἱ μένων, κατὰ τὰς Γραφὰς.

Τοῦ αὐτοῦ, δὲ τῇ πρὸς Εὐλόγιον ἐπιστολῇ.

Οὕτω καὶ ἐπὶ Νεστορίου. Κανὸν λέγει δύο φύσεις, τὴν διαφορὰν σημαίνων τῆς σαρκὸς καὶ τῆς θεότητος, ἀλλ' οὐχὶ καὶ τὴν ἕνωσιν ὅμοιογενὲς μεθ' ἡμῶν. Ήμεῖς γάρ ἐνώσαντες ταύτας, ἵνα Χριστὸν, ἵνα τὸν αὐτὸν, ἵνα Κύριον ὅμοιογούμενον.

'Ἐκ τοῦ δρου.

Οὐδαμοῦ τῆς τῶν φύσεων διαφορᾶς ἀνηρημένης, διὰ τὴν ἔνωσιν.'

Κυρίλλου, ἐκ τῆς πρὸς Νεστόριον ἐπιστολῆς.

Οὐχ ὡς τῶν φύσεων διαφορᾶς ἀνηρημένης διὰ τὴν ἔνωσιν.

'Ἐκ τοῦ δρου.

Σεζούμενης δὲ μᾶλλον τῆς ιδιότητος ἔκατέρας φύσεως.

Κυρίλλου, ἐκ τῆς πρὸς Σούκεντορον ἐπιστολῆς β.

Εἰ γάρ καὶ εἰς λέγοιτο παρ' ἡμῖν ὁ μονογενῆς Γένους τοῦ Θεοῦ σεσαρκωμένος καὶ ἑνανθρωπήσας· οὐ πέψυται διὰ τοῦτο παρὰ τὸ ἔκεινοις δοκοῦν· οὐ μὴν εἰς τὴν τῆς σαρκὸς φύσιν μεταπεφοίτησεν ἢ τοῦ Λόγου, ἀλλ' οὐδὲ ἢ τῆς σαρκὸς εἰς τὴν αὐτοῦ· ἀλλ' ἐν ιδιότητι ἔκατέρου μένοντος τε δόμοι, καὶ νοούμενου, κατὰ γε τὸν ἀρτίως ἡμῖν ἀποδοθέντας οὐδὲν.

'Ἐκ τοῦ δρου.

Καὶ εἰς ἐν πρόσωπον καὶ μίαν ὑπόστασιν συντρέψῃσθε.

Κυρίλλου, ἐκ τῆς πρὸς Ἰωάννην ἐπιστολῆς.

Καὶ ὡς ἐν ἐνὶ πρόσωπῳ ἐνούμενος. Εἰς γάρ Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν, καὶ τὴν φύσεων μὴ ἀγνοεῖται λεζερά.

Τοῦ αὐτοῦ, ἐκ τῆς πρὸς Νεστόριον β ἐπιστολῆς.

Ἐν τοιχροῦ προσώπῳ τὰς ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις τις; ἀναθετέον φωνάς, καὶ ὑπόστασις μιᾷ τῇ τοῦ Λόγου σεσαρκωμένῃ. Κύριος γάρ εῖ; ἔστιν ὁ Χριστός; Προσοῦς, κατὰ τὰς Γραφάς.

'Ἐκ τοῦ δρου.

Οὐκ εἰς δύο πρόσωπα μεριζόμενον, η δαρεῖμενον.

PATROL. GR. CXXXIII.

Cyrilli, ex prima ad Successum epistola.

Ilaque modum assumptionis humanæ naturæ animo considerantes, naturas duas coivisse per unionem videmus, citra divisionem, confusione, et mutationem. Caro enim caro est, non divinitas, licet Dei caro facta sit : similiter et Sermo Deus est, non caro ; licet dispensatione quadam carnem proprie suam fecerit.

Ejusdem, ex eadem epistola.

Duas naturas esse dicimus, unum vero Christum Jesum, Dominum, Dei Sermonem incernatum.

Ejusdem, ex epistola ad Nestorium.

Nec carnem dicimus in divinitatis naturam esse B conversam, nec ineffabilem Dei Sermonem in naturam carnis translatum. Est enim incomunicabilis, et inalterabilis, semper idem manens, secundum Scripturas.

Ejusdem, in epistola ad Enlogium.

Sic et in causa Nestorii. Quamvis duas naturas, discriben carnis et Sermonis significans, dicat (nam alia natura Sermonis est, alia carnis), unionem tamen nobiscum non constitetur. Nos enim his unitis, unum Christum, unum Filium, unum Dominum constitumur.

Ex decreto.

Nequaquam naturarum discriminē propter unionem sublato.

Cyrilli, ex epistola ad Nestorium.

Non tanquam naturarum discriminē sublato propter unionem.

Ex decreto.

Sed utriusque naturæ proprietate polius salva.

Cyrilli, ex secunda ad Successum epistola.

Licet enim unus a nobis dicatur unigenitus Dei Filius incarnatus, et homo factus, non tamen ideo communis est, de ipsorum opinione; nec vel natura Sermonis in naturam carnis transiit, nec carnis natura in naturam Sermonis : sed utroque in sua proprietate manente simul ac intellecto, secundum expositam a nobis modo rationem.

Ex decreto.

Et in una personam unamque hypostasin coenunt.

Cyrilli, ex epistola ad Joannem.

Et tanquam in una persona unitus. Unus enim Dominus Jesus Christus, tamen naturarum distinctionem non ignoratur.

Ejusdem, ex secunda ad Nestorium epistola.

Uni ergo personæ omnes in Evangelio voces attribuendæ sunt, unique hypostasi Sermonis incarnatae Christus enim Jesus unus Dominus est, secundum Scripturas.

Ex decreto.

Non in duas personas discipitum, vel divisum

sed unum et eundem Filium unigenitum, Deum Sermonem, Dominum Iesum Christum.

Cyrilli, ex epistola ad Successorum.

Non in duas personas et alios disperpetur: sed unus et idem Dominus Jesus Christus.

Ex decreto.

Sicut olim vates de ipso, et ipse nos Dominus Jesus Christus erudit, et symbolum illud Patrum nostrorum tradidit.

Cyrilli, ex epistola ad Nestorium.

Sic sanctos sensisse Patres inveniemus.

Ex decreto.

Illi ergo cum omni undique accusatione diligenter a nobis sanctius, decrevit sacra synodus, nemini fas esse, sidem aliam proferre, vel in litteras referre: et cetera.

Cyrilli, ex Ephesina synodo.

Illi ergo recitatis, decrevit sacra synodus nemini fas esse, sidem aliam proferre: et cetera.

THEOR. Vides, sanctissime domine, sacram hanc synodum Chalcedone habitam a recta Patrum sententia ne paulum quidem recessisse: sed ipsa verba cum mente verborum retinuisse?

GEN. Equidem in hoc decreto nihil invenio, quod orthodoxae fidei aduersetur: adeoque miror qui factum sit ut nostri maiores impudenter ad id calumniandum progrederentur.

THEOR. Apponamus, si placet, eorum quoque Patrum auctoritates, qui partim ante Cyrillum, partim post eum illustres existierunt, tam verbis quam sententiis sancte Chalcedonensi synodo respondentibus.

GEN. Id vero supervacaneum fuerit; quippe Cyrilli supra recitatae auctoritates sufficiunt.

THEOR. Videamus ergo, si placet, quot et qualibus sectis divinum hoc decretum sese obieciant.

GEN. Id vero praeclarum fuerit intueri, ne quid eorum nobis desit, quae deinceps ejus stabiliendi causa proferri debent.

Ex decreto.

Unum et eundem Filium, Dominum nostrum Iesum Christum, esse constitendum universi consensu vocem docemus.

THEOR. In his obturat os Paulo Samosateo et Nestorio, qui hominem adorabant, et in duos filios ausi sunt eum dividere, aliumque dicere Filium natura Sermonem, et alium rursus Filium per gratiam Christum Iesum, qui nomen Filii per unionem et conjunctionem cum naturali Filio sit adeptus: qui denique non constituantur unum et eundem Filium, carnis quidem expertem ante descensum et hominis assumptionem: incarnatum vero euindem post descensum et hominis assumptionem nostri causa factum.

A νον, ἀλλ' ἔνα καὶ τὸν αὐτὸν Υἱὸν μονογενῆ, Θεὸν λόγον, καὶ Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν.

Κυρίλλου, ἐκ τῆς πρὸς Σούκερσον ἐπιστολῆς:

Καὶ οὐχ εἰς δύο μερισθήσεται πρόσωπα καὶ υἱούς, ἀλλὰ μεμένης εἰς καὶ ὁ αὐτὸς Κύριος Ἰησοῦς Χριστός.

Ἐκ τοῦ δρου.

Καθάπερ διωθεν οἱ προφῆται περὶ αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς ἡμᾶς ἐξεπαίδευσε, καὶ τὸ τῶν Πατέρων ἡμῶν παραδόντως σύμβολον.

Κυρίλλου, ἐκ τῆς πρὸς Νεστορίου ἐπιστολῆς:

Οὕτως εὑρήσομεν τοὺς ἄγιους πεφρονησάτας Πατέρας.

Ἐκ τοῦ δρου.

Τούτων τοίνυν μετὰ πάσης πανταχθεν ἀκριβεῖται τὸ καὶ ἐμμελεῖται παρ' ἡμῶν διατυπωθέντων, ὡρίσεν τὴν ἄγια σύνοδος, ἐτέραν πίστιν μηδὲν ἔξειναι προφέτειν, τὴν συγγράψειν· καὶ τὰ λοιπά.

Κυρίλλου, ἐκ τῆς κατ' Ἐρεστον συντόνου.

Τούτων τοίνυν ἀναγνωσθέντων, ὡρίσεν τὴν ἄγια σύνοδος, ἐτέραν πίστιν μηδὲν ἔξειναι προφέτειν καὶ τὰ λοιπά.

Ο ΘΕΩΡ. Ὁρές, ἀγιώτατε δέσποτα, οἵτις οὐδὲ καὶ μικρὸν ἐκδίδηκε τῆς ὑρῆς τῶν Πατέρων δέξης τὴν Χαλκηδόνι ἄγια σύνοδος γενομένη, ἀλλὰ μετὰ τὴν διανοίας καὶ αὐτὰ τὰ ῥήματα ἐφύλαξεν;

Ο ΚΑΘ. Ἔγω οὐδὲν ἐναντίον τῇ δροῦθεν πίστει εὑρίσκω ἐν τούτῳ τῷ δρῷ· καὶ θαυμάζω, πῶς ο περὶ ἡμῶν ἀναδόως εἰς συκοφαντίαν ἐχώρησεν καὶ αὐτοῦ.

Ο ΘΕΩΡ. Παραθῶμεν, εἰ δοκεῖ, καὶ τῶν πρὸ τοῦ ἄγιου Κυρίλλου, καὶ τῶν μετ' αὐτὸν διαλαμψάντων ἀγίων Πατέρων χρήσεις, αὐταὶ λέξεις καὶ νοήματα τῇ ἐν Χαλκηδόνι ἄγιᾳ συνόδῳ στοιχεύσας.

Ο ΚΑΘ. Περιττόν ἔστι τοῦτο· ἀρκοῦσι γάρ τοῦ ἄγιου Κυρίλλου προτεθέσαι χρήσεις.

Ο ΘΕΩΡ. Ἰδωμεν λοιπὸν, εἰ δοκεῖ, πόσαις καὶ οἵτις αἱρέσεις ὁ θεῖος οὐτος δρός ἀντιπαρατάττεται.

Ο ΚΑΘ. Καλόν ἔστι τοῦτο ἰδεῖν, ἵνα μηδὲν ἡμίελεπτη εἰς σύστασιν αὐτοῦ λεχθῆται ὀφειλόντων εὐτερον.

Ἐκ τοῦ δρου.

Ἐνα καὶ τὸν αὐτὸν ὁμολογεῖν Υἱὸν τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν συμφώνως ἀπαντεῖς ἐκδίδεις σκομεν.

Ο ΘΕΩΡ. Ἐν τούτοις τὸν Σαμοσατέα Πατέλοντας καὶ Νεστορίον, τοὺς ἀνθρωπολάτρας ἐπιστομεῖς τοὺς εἰς υἱὸν δυάδα τολμῶντας αὐτὸν διαιρεῖν· καὶ ἀλλον μὲν λέγοντας Υἱὸν φύσις τὸν Λόγον, ἀλλον πάλιν Υἱὸν γάρτι τὸν Χριστὸν Ἰησοῦν, ἐνώσεις καὶ συναφεῖς τῇ πρὸς τὸν κατὰ φύσιν Υἱὸν τὴν οὐεξτηγή κεκτημένον· καὶ οὐχ ὁμολογοῦντας ἔνα καὶ τὸν αὐτὸν Υἱὸν, διατρέχον μὲν πρὸ τῆς καταβάσεως καὶ ἐνανθρωπήσεως· σεσαρκωμένον δὲ τὸν αὐτὸν μετηνόμησεν τὸν αὐτόν τον Υἱόν.

'Ἐκ τοῦ δρου.

Τέλειον τὸν αὐτὸν ἐν θεότητι, καὶ τέλειον τὸν αὐτὸν ἐν ἀνθρωπότητι. Τέλειον ἐν θεότητι εἰπών, τὴν Ἀρειανὸν ἀπάνθετας βλασφημίαν. Οὗτοι γάρ Θεὸν μὲν εἶναι λέγουσι τὸν Χριστὸν, ἀπελῆ δὲ καὶ ἀλάττοντα τοῦ Πατρὸς Θεὸν αὐτὸν δογματίζουσιν. 'Ἐν δὲ τῷ εἰπεῖν· Καὶ τέλειον τὸν αὐτὸν ἐν ἀνθρωπότητι·, οὐ μόνον τὴν Ἀρειανὸν, ἀλλὰ καὶ τὴν Ἀπολιναριανὸν διελέγχει ἁνοιαν. 'Ο μὲν γάρ 'Ἀρειος ἀμύχον παντελῶς σάρκα ἀνελήφεντα τὸν Λόγον ληρώδει· ὁ δὲ Ἀπολινάριος ἐμψυχον μὲν. ἀνουν δέ· ὡς ἀμφοτέρους ἀπελῆ τῇ ἀνθρωπότητα τοῦ Κυρίου ἀμαθῶς δογματίζειν.

'Ἐκ τοῦ δρου.

Θεὸν ἀληθῶς, καὶ ἀνθρώπον ἀληθῶς; τὸν αὐτὸν. Ταῦτα διὰ Μάνεντα, δεὶς Θεὸν φύλλον αὐτὸν διμολογεῖ, καὶ οὐδὲ ἀνθρώπον· καὶ διὰ Παῦλον τὸν Σαμοσατεῖα, καὶ Ἀρτεμίδην, οἵτινες ἀρνοῦνται αὐτοῦ τὴν θεότητα, φύλον αὐτὸν ἀνθρώπον διμολογοῦντες. — 'Ἐκ τοῦ δρου. 'Ἐκ ψυχῆς Ιλογικῆς, καὶ σώματος. Ἐνταῦθα τόλιν Ἀπολιναρικὸν πολεμεῖ, λέγοντες μὴ ἔσχηκέναι περὶ τὸν ψυχὴν τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, ἀλλὰ ζωτικὴν μόνον· καὶ διὰ Μάνεντα καὶ Οὐαλεντίνον, τοὺς ἀνθρούμενους αὐτοῦ τὴν σάρκωσιν. — 'Ἐκ τοῦ δρου. 'Ομοούσιον τῷ Πατέρι κατὰ τὴν θεότητα, & Ἐνύδριον καὶ Ἀρειον, τοὺς τὸν μονογενῆ Λόγον ἕποντας τοῦ Πατρὸς, καὶ κτίσμα, καὶ δοῦλον δοσῶ; αὐτὸν καταγγέλλοντας. — 'Ἐκ τοῦ δρου. Καὶ δικεύσιον ἡμὲν τὸν αὐτὸν, κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα· διὰ Μαρκίλιου, καὶ Μάνεντα, καὶ Οὐαλεντίνον, τοὺς δοκίσει καὶ φαντασίᾳ ψεῦτῃ λέγοντας αὐτὸν ἀνθρώπον δρῆθην, οὐ μὴν ἀληθεῖα, καὶ κατὰ φύσιν ἀνθρώπον διμολογοῦντας αὐτὸν γεγονέναι. — 'Ἐκ τοῦ δρου. Πρὸς εἰώνων μὲν ἐκ τοῦ Πατρὸς γεννηθέντα, κατὰ τὴν θεότητα· διὰ Σίμωνα, καὶ Εὐνύδριον, καὶ Ἀρειον, τοὺς ἀρνούμενους αὐτοῦ τὴν ἐκ Πατρὸς πρὸς εἰώνων γένησιν. — 'Ἐκ τοῦ δρου. 'Ἐπ' ἐσχάτων δὲ τῶν ἡμερῶν τὸν αὐτὸν δι': ἡμᾶς καὶ διὰ τὴν ἡμέραν σωτηρίαν, ἐκ Μαρίας τῆς Παρθένου καὶ Θεοτόκου, κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα· διὰ Φωτεινὸν καὶ Θεολόγον, καὶ Διδόνωρον, καὶ Νεστόριον, τοὺς διδόντας αὐτῷ τὴν ἀρχὴν τῆς ὑπέρξεως· ἐκ τῆς Παρθένου, καὶ λέγοντας αὐτὸν ἀνθρώπον ἐξ ἀρετῆς κατὰ προκήπτην θεοποιηθέντα, καὶ οὐχὶ Θεὸν ἐκ Θεοῦ δύτα, καὶ διὰ φιλανθρωπίου ἀπέρπτως ἀνθρώπον γεγενημένον. — 'Ἐκ τοῦ δρου. 'Ἐν δύο φύσεσιν ἀσυγχύταις, ἀτρέπτως, ἀδαιρέτως, ἀχωρίστως γνωριζόμενον, οὐδεμαρμοῦ τῆς τῶν φύσεων διαφορὸς ἀνηργημένης διὰ τὴν ἑνωσιν, σωζομένης δὲ μᾶλλον τῆς ιδιότητος ἱκανέρας; φύσεως, καὶ εἰς ἐν πρόσωπον καὶ μίαν ἑνωσασιν συντρεχούσης. Ταῦτα διὰ Νεστόριον, καὶ Ἀπολινάριον, καὶ Εὐτυχῆ, οἱ τὰς διαφόρους φύσεις, τὸν Λόγου λέγων καὶ τῆς σαρκὸς αὐτοῦ, μίαν φύσιν ἀποτελεόντας φασιν, ἐκστάσας δηλοντεῖ τῆς ἑστῶν ιδιότητος· ὡς κατὰ τὸν ἑκείνων λόγον μηκέτι δύνασθαι σώζεσθαι τοῦ Χριστοῦ μήτε τὸ παθῆτον, διὰ τὸ ἀπαθέτη; αὐτοῦ τῆς θεότητος, μήτε τὸ ἀπαθέτη, διὰ τὸ παθῆτον αὐτοῦ τῆς ἀνθρωπότητος·

καὶ τοῖς ipseius passionis expertem vel quidquiam impassibile, propter ipsius humanitatem, passioni obnoxiam.

A

Ex decreto.

Eundem in divinitate perfectum, et eundem perfectum in humanitate. Cum in divinitate perfectum dicit, Arianoī blasphemiam rejicit; nam illi Deum quidem esse Christum dicunt, sed imperfectum et Patre minorē Deum tradunt. Cum autem inquit: Et eundem perfectum in humanitate, non Arianoī modo, sed Apollinaristarum quoque dementiam refutat. Arius enīm nugatur, Sermonem assumptissime carnem omnino inaniam: Apollinaris autem, animata quidem carnem, sed mentis expertem: quo si, ut imperite ambo imperfectam Domini humanitatem trādant.

Ex decreto.

Vero Deum, et eundem vere hominem. Hæc propter Mānem posita sunt, qui eum purum fateatur Deum, non etiam hominem; et propter Paulum Samosatenum, et Artemam, qui divinitatem ejus perneganūt, purum hominem consitentes. — *Ex decreto.* Ex participe rationis anima, corporeaque constantem. Hic rursus Apollinarium oppugnat, qui Dominum nostram Jesum Christum non dicebat animam habuisse mente præditam, sed dūntaxat vitalem: itemque Manem et Valentīnum, incarnationem ejus negantes. — *Ex decreto.* Ejusdem cum Patre substantiæ, secundum divinitatem. Hoc propter Eunoīum et Arium qui unigenam illum Sermonem diversa a paterna substantiæ, et creaturam et mancipium, impie prædicabant. — *Ex decreto.* Et eundem nobisēum ejusdem substantiæ, secundum humanitatem. Hoc propter Marciōm, et Manem, et Valentīnum, qui eum per opinionem ac phantasiam duulatai aiebant hominem apparuisse; non re ipsa, et naturaliter hominem factum constitabantur. — *Ex decreto.* Ante secula quidem ex Patre genitum, quoad divinitatem. Hoc propter Simonem, et Eunoīum, et Arium, qui generationem ipsius ex Patre, factam ante saecula, negabant. — *Ex decreto.* Extremis vero diebus eumdeū propter nos, et salutem nostram, natum ex Maria Virgine Deipara, secundum humanitatem. Hoc propter Photinum et Theodorum, et Diodorūm, et Nestorium, qui existendi principium ei dant ex Virgine, ac tradunt eum hominem esse, qui ob virtutem profectu quodam et incremento sit deificatus; non Deum de Deo, qui amore generis humani citra mutationem homo factus sit.

— *Ex decreto.* Qui duabus in naturis citra confusione, mutationem, divisionem, separationem agnoscitur; nequaquam naturarum discrimine propter unionem sublatio, sed utriusque naturæ proprietate potius salva, et in unam personam unamque hypostasin coante. Ita propter Nestorium, et Apollinarium, et Enycheiem, qui naturas diversas, Sermonis, inquam, et carnis ejus, unam naturam absolvisse dicunt, amissa scilicet singularium proprietate: quo sit ut secundum ipsius doctrinam, non amplius in Christo vel esse passibile quidquam statuere possimus, propter divinitatem ipsius, passiuus expertem vel quidquam impassibile, propter ipsius humanitatem, passioni obnoxiam.

Hic ita recitatis et declaratis, generalis ad Theoriam inquit: Evidem post recitationem hujus decreti: nihil in eo deprehendi, quod orthodoxæ fidei repugnet, sicut et pridem fassus sum. Miror etiam, qui factum sit ut nostri majores impudenter ad id calunniandum progrederentur. Sed arbitror proprieas, quod hæc sancta, universalis magnaque synodus adversus pures se sectas objiciat, ut indicatum est, multis adversus eam ab hoste salutis humanæ calumniatores fuisse suscitatos, pro multis illis vultueribus, que ad cor ipsum ei sunt a synodo inficta. Rectissimum sane decretum est, uti quod a Spiritu sancto per tot talesque sanctos Patres dictatum fuerit. Quippe nulla synodus tam frequentem sanctorum Patrum collectorum numerum habuit. Cæterum modo tibi quidam apetiam, quod hactenus vulgo proditum non fuit. Ante 200 annos quidaia generalis Armeniorum fuit, cui nomen Joannes, vita doctrinaque magnis sanctisque Patribus par, et qui disciplinas exteris universas, adeoque philosophiam ipsam non summatis attigisset; vita quidem divina hanc scio an omnibus, plurimis certe praevit; dignus habitus, tam virtute quam doctrinæ gratia, qui hoc sacro gradu solioque generalium potiretur. Hic divino repletus zelo, contra Monophysitas ruerbat, et toto eis propemodum episcopatus sui tempore tam scriptis quam lingua infligere vulnera non desit: cuius et sacram memoriam honorifice pie que celebramus. Hujus divini beatique viri commentarius est apud me, quem contra Monophysitas scripsit, pluribus Scripturarum testimoniis, et enthymematis, et valentibus syllogismis, et notionibus communibus, et demonstrationibus refertus. Eum beatæ memorie Generalis Gregorius, qui non multo ante me illustris in hoc solio fuit, ita confirmavit ut ejus in extremo hæc verba perscriberet: Sic et ego credo, quemadmodum sanctissimus generalis Joannes hic scripsit; et ita non credentes anathematizo. Ac legamus sane paulum ex eo, si placet, ut hunc virum agnoscas, veluti leonem ex unguis.

THEOR. Evidem hoc scriptum libentissime auillam.

Cum ergo recitatum fuisset proœmium, Theoramus ad Generalem: Obsero, inquit, eximiām sanitatem tuam, ut hic liber describatur, ac mihi tradatur: quo Græcum factum habere in Romania possumus, ad honorem Patris ipsius, utque per eum auctor a nobis ipse celebretur.

GEN. Perplaet.

Itaque descriptus et nobis traditus est, qui enim ad urbem Augustam deportavimus.

Secundum hæc generalis ita nos compellabat: Beatus Paulus inquit: Optarem ipsem esse a Christo anathema, pro fratribus meis, cognatis mihi, quod carnem atinet, duntaxat ut ipsi suu em adipecerentur²¹. Idem ego de mea gente dico. Et quan-

A Τούτων οὐτών; ἀναγνωσθέντων καὶ ἐρμηνευθέντων, εἰπεν δὲ Καθολικὸς πρὸς τὸν Θεωριανόν· Ἐγὼ τοῦτο ἀναγνοὺς τὸν ὄρον, οὐδὲν ἔναντίον τῇ ὄρθοδξῃ πίστει ἐν αὐτῷ διέγνων, ὡς σοι καὶ πρῶτην ἔξιπον· καὶ θαυμάζω, πῶς εἰ πρὸς ἡμῶν ἀναβίων κατ' αὐτοῦ εἰς συκοφαντίαν ἔχωρησαν. Αἱλ' οἵμα· εἶπεν κατὰ πολλῶν αἰρέσεων παρατάτεται διὰ ἀγίαν αὐτὴν καθολικὴ μεγάλη οὐνόδος, ὡς δεδήλωται, πολλοὺς κατ' αὐτῆς δὲ τῆς σωτηρίας τῶν ἀνθρώπων πολέμιος τοὺς συκοφάντας; ἔξηγειρεν ἀντὶ πολλῶν, ὃν κατὰ καρδίας ἐδέξατο πληγῶν παρ' αὐτῆς. Ὁρθότατός ἐστιν δὲ ὁ ὄρος, ὡς ὑπὸ τοῦ παναγίου Πνεύματος διὰ τοσούτων καὶ τηλεούτων ἀγίων θεοφόρων Πατέρων ὑπαγορευθέσις· οὐδεμία γάρ ἀγία σύναδος τοσούτους ἔσθε συνειλεγμένους ἀγίους Πατέρας. B Νῦν δέ σοι καὶ τι τῶν μέχρι τοῦ νῦν ἀποβρήτων ἀποκαλύψω. Πρὸ διακοσίων ἑτῶν ἔγνετο τις Καθολικὸς τῶν Ἀρμενίων, φὸνομα Ἰωάννης, βίᾳ καὶ λόγῳ τοῖς μεγάλοις ἀγίοις Πατέραις ἡμιλλημένος, παίδειας τε τῆς ἔκβατος πάστης, καὶ δὴ καὶ αὐτῆς φιλοσοφίας οὐκ ἀκροθινῶς ἤψετο· βίᾳ δὲ ἐνθέψη οὐκ οἷα εἰ πάτεται τοὺς πλείστους τέως ὑπερηκόντεσ· διὰ τε τὸν βίον, διὰ τε τὸν λόγον, τοῦ θείου τούτου βαθμοῦ καὶ τοῦ θρόνου, τῶν καθολικῶν λέγω, ἥξιστο. Οὗτος ζήλου θείου πλησθεὶς, κατὰ τῶν Μονογνωστῶν ὅρμητο· καὶ δὴ καὶ γραφαῖς, καὶ γάλ· τῇ τούτους κατατραυματίζειν, τὸν δλον τῆς ἐπισκοπῆς αὐτοῦ χρόνον σχεδὸν οὐκ ἐπαύσατο. Οὕτη τοῦ θείου μνήμην ἐντίμως καὶ θεόσεσσῶς ἐκράζομεν. Τούτου τοῦ θείου καὶ μάκαριου ἀνδρὸς ἐστὶ πιρ' ἐμοὶ συγγραφή, ἣν κατὰ τῶν Μονοφυσιτῶν συνεγράψατο, πολλαῖς γραφικαῖς μαρτυρίαις, καὶ ἐνθυμήμασ· καὶ συλλογισμοῖς ἰσχυροῖς, καὶ κοιναῖς ἐννοιαῖς καὶ ἀποδείξεσιν ἐμπεπυκνωμένη. Ταύτην δὲν μακαρίᾳ τῇ μνήμῃ διέγον πρὸ ἐμοῦ τῷ θρόνῳ τούτῳ διατρέψας Γρηγόριος δὲ Καθολικὸς ἐπεκύρωσε, γράψας πρὸς τῷ τέλει αὐτῆς, διτὶ Οὕτω πιστεύω κάγιώ, ὡς δ ἀγιώτατος Καθολικὸς; Ἰωάννης ἐνταυθοὶ γέγραψε, καὶ τοὺς μὴ οὐτω πιστεύοντας ἀναθεματίζει. Καὶ εἰ κελεύεις, ἀναγνώσομεν ἐκ ταύτης δλίγον, ἵνα γνῆς τὸν ἀνδρα, ὡς ἐξ δυνάμων τὸν λέοντα.

C 'Ο ΘΕΩΡ. Ἡδίστα ἀκούσαιμι τῆς γραφῆς.

D 'Ως οὖν ἀνέγνωμεν τὸ προσίμιον, εἴπεν δὲ Θεωριανὸς πρὸς τὸν Καθολικὸν· Παρακαλῶ τὴν μεγάλην ἀγιωτάνην σου μεταγραφῆναι τὴν συγγραφὴν ταῦτην, καὶ δοθῆναι μοι, ἵνα ἐξεληγνιεθεῖσαν ἐν Ψωμαίᾳ ἔχωμεν αὐτήν, εἰς τιμὴν τοῦ Πατέρος αὕτου, καὶ τιμῶμεν δὲ αὐτῆς τὸν γεννήτορα.

E 'Ο ΚΑΘ. Ἀποδέχομαι τοῦτο σφόδρα.

F Καὶ δὴ μεταγραψεῖσα ἐδόδη ἡμῖν, ἵνα καὶ ἀποκομισάμεθα πρὸς τὴν βασιλεύουσαν.

G Τούτων οὐτω γενομένων, εἴπεν δὲ Καθολικὸς πρὸς τὴν μακάριον Πατέλον Ἑγέτην· Ἐδούλόμεντον αὐτὸς τὸν Χριστὸν, ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν μου, τῶν συγγενῶν μου, τῶν κατὰ στύρκου, μόνον ήτα σωθεῖσι. Γεννότο φημι κάγιών ὑπὲρ

²¹ Rom. ix, 3.

τοῦ ἐμοῦ γένους· ἐπει καὶ ἀποθανεῖν δρεῖται ὁ πλημήρος ὁ καλὸς ὑπὲρ τῶν προβάτων αὐτοῦ· πᾶσαν μηχανὴν καὶ σπουδὴν ποιήσω, καὶ πάντα πᾶσι γενήσομαι, ἵνα πάντας, ἡ τινας πάντως, σώσω· ὡς ἐν κάτῳ δυνηθῶ εἰπεῖν, Ἰδού ἡγώ καὶ εἰς καιδία, ἀμοι δόκωσεν ὁ Θεός. Πώς δὲ τούτο ποιήσω, ἀκουσον. Ἀπὸ τῆς σήμερον δρέπου με γράψετε ἐπιστολὰς πρὸς τοὺς ἀπανταχοῦ γῆς Ἀρμενίων ἐπισκόπους, καλῶν αὐτοὺς εἰς τὴν σύνοδον. Καὶ μετὰ τὸ κρατηθῆναι τὴν σύνοδον, προθῆσω εἰς μέσον δασος χρήσεις ἔρουσιν οἱ Ἀρμενῖοι, δοκούσας αὐτοῖς βοηθεῖν. Προθῆσω δὲ καὶ δασας αὐτοῖς μοι παρήγαγες γραφικὰς μαρτυρίες. Καὶ πρῶτον μὲν ἐτομαὶ ἵκ τοῦ μέρους τῶν Ἀρμενίων, καθ' ὑμῶν γυμνάζων τὸν λόγον· εἰτα τρίτης, καὶ κατ' ὅλην, καὶ μετὰ πολλῆς τῆς οἰκονομίας, καὶ κατὰ καιρὸν καὶ τρόπον προσήκοντα, δρέψας ἀποκαλύπτειν τὴν μέχρι τοῦ νῦν κρατησσιν πλίνην τῶν Ἀρμενίων. Ἐλέγχω δὲ καὶ αὐτοὺς καὶ ἐπὸν συγγραφῆς τοῦ ἐν ἀγίοις Ἰωάννου καὶ Καθολικοῦ, ἢν τοι δέδωκα μεταγράψας, καὶ ἀπὸ πασῶν τῶν ἀποδεξεων, ἃς μοι πεποίηκεν ἡ σῇ λογιστής. Καὶ τὸ διον εἰπεῖν, ξενμαὶ Ὁρμαλος, ὑπὲρ Ὁρμανον, μᾶλλον δὲ ὑπὲρ τῆς ἀληθείας κατὰ τῶν Ἀρμενίων ἄγωνιζμενος, καὶ μοι ἀψευτος ἐλπίς ἐστιν εἰς θεόν, διτὸς τὰ πρόβατα τὰ ἐμὰ τῆς φωνῆς μου ἀκούσει, καὶ ἀκολουθήσει μοι, καὶ ἐσδύμεθα σὺν θεῷ μήτε ποιμῆνη, εἰς ποιμῆνην. Καὶ εἰ μὲν πάντες συνδέοντες ἔμοι, εἴναι ἔχοι· τῷ φιλανθρώπῳ θεῷ δὲ παύσομαι εὐχαριστῶν· εἰ δέ γε καὶ μή (ὑπὲρ ἀπειγόμενο), μετὰ τῶν ἐπομένων μοι, καὶ στοιχούντων, καὶ διμοφρονούντων κυρώσω τὸ δόγμα τῆς ἀληθείας, καὶ ἀποτελών πρὸς τὸν κραταῖν καὶ ἀγιον ἡμῶν βασιλέα, καὶ τὸν ἀγιωτάτον καὶ οἰκογενεικὸν. Στριάρχην τοὺς ἀξιολόγους τῶν ἀρχιερέων μονον, φέροντας τὴν δρθόδοξον πίστιν Ἑγγραφον, καὶ ὑπογραμμένην οἰκείᾳ ἐμῇ χειρὶ, ἔχουσαν καὶ ὑπογράφας πάντας τῶν ὑπὲρ ἐντων δρθόδοξων ἐπιστών, βεβαιώσοντας, καὶ δι' οἰκείας φωνῆς, καὶ γραφῆς λόγῳ ἡμῶν καὶ τῶν δρθόδοξωντων Ἀρμενίων ταῦτην. Ἔσται δὲ πρὸς τοὺς ἀλλοι· καὶ τοῦτο ἵνα τῇ τοιαντῇ ἐγγράφῳ πίστει ἐκτείνων, διτὸς ἀληθείας τὴν ἐν Χαλκηδόνι μεγάλην καὶ οἰκουμενικὴν τεάρτην ἀγίαν σύνεδον, καὶ οὓς αὐτῇ δέχεται ἄγιον Πατέρας· οὓς δὲ πάλιν αὐτῇ ἀναθεματίζει, καὶ ἥμετες ἀναθεματίζομεν· Εὐτυχέα τε καὶ Διόσκορον, πρὸς δὲ καὶ Σέδηρον, καὶ Τιμόθεον τὸν Αἴλουρον, καὶ πάντας τοὺς αὐτῆς καταφλυαρήσαντας· τοὺς δὲ πρὸς τὸ φῶς τῆς ἀληθείας τοὺς δρθαλμούς μύσαντας τῆς καρδίας, καὶ σύνωτέρους ἐκεῖτες· τῶν ἀγίων ὑπολαμβάνοντας, αἰωνίῳ ἀναθέματι παραπέμψω. Εἴτα μετὰ τὸ κυρωθῆναι συνοδικῶς ἐν τῇ βαπτιστεῖ ταῦτα πάντα, καὶ ὑποστρέψαι τοὺς ἔμοις ἀρχιερεῖς, εἴτε κελεύσει ὁ Θεοφιλέστατος βασιλεὺς, εἰτέλθω καὶ αὐτὸς; εἰς τὴν βασιλεύουσαν, προσκυνήσων τὰ ἀκείτε ἄγια προσκυνήματα, καὶ τὸν ισαπόστολον καὶ ἄγιον βασιλέα, καὶ τὸν ἀγιώτατον πατριάρχην. Καὶ ταῦτα εἰπών, ἔξεβαλε πάν-

A doquidem bonus pastor etiam mori debet pro suis oīibus, omnem machinationem atque studium adhibebō, et omnibus omnia flām, ut omnes, aut aliquos omnino servem, quo et ipse dicere possim: *En ego, et liberi, quos Deus mihi dedit*¹⁸. Quo autem modo sim id facturus, audi. Ab hodierno die scribere litteras ad Armeniorum episcopos ubique gentium incipiam, quibus eos ad synodum invitabo. Ea cum habita fuerit, in medium proponam auctoritates omnes, quotquot Armenii habent, et pro ipsis esse videntur. Propriam et illa sacrarum Litterarum testimonia, quæcumque tu mihi protulisti. Ac primum quidem ero ex parte Armeniorum, contra vos disserendo contendens: deinde paulatim, ac pedetentium, nec sine iunctu consilio, convenienti et tempore ei modo, detegere incipiam Armeniorum errorem, qui bactenus obtinuit. Redarguam eos et de libro sanctæ memorie Joannis illius generalis episcopi, quem librum tibi descriptum obtuli: de omnibus illis denique demonstrationibus, quas eruditio tua mihi suppeditavit. Ad summam, Romanus ero, proque Romanis, ino pro veritate, adversus Armenios decertabo, ac spe infallibili fretus erga Deum, futurum mihi policeor, ut oves meæ vocem meam audiant, ac me sequantur: et erimus, Deo juvante, unum ovile, unus pastor. Quod si ad me universi accesserint, bene erit, ac benigno Deo gratias agere non desinam: sii autem, (quod evenire nolim) cam iis qui me sequentur, et mecum consentient, veritatis doctrinam confirmabo, et ad præpotentem sanctumque nostrum imperatorem, et sanctissimum ac universalem patriarcham, meas auctoritatis præcipuas pontifices mittam, qui fidem orthodoxam scriptio comprehensum afferent, manu mea subnotata, et omnium mihi subjectorum recte sententium episcoporum subscriptiones continentem; qui que lati voce propria quam per scripturam, nostro nomine pariter, et amplexorum veram sententiam Armeniorum, eam confirmabunt. Atque huic comprehensa scripto fidei hoc quoque, præter alię, insertum erit: *Nos habitam Chalcedone magnam, universalem, quartam illam sacram synodum recipere sumus us sanctis Patribus, quos ea recipit; quos autem e diverso anathemati subjicit, eos nos quoque anathematizare; nimur Eutychetem, et Dioscorum, et præter hos Severum, et Timotheum Melurum, et omnes qui aduersus eam nugas meras effutiverunt. Quotquot autem cordis oculos ad veritatis lucem clauerint, et se viris illis sanctis doctoribus existimabunt, æternū anathemati tradam. Deinde cum haec omnia in urbe Augusta, synodo interveniente, corroborata fuerint, ac reversi melitopolienses: si quidem plissimus imperator jusserit, et ipse urbem Augustam ingredier, adoraturus et res ibidem sanctas ac veneratione dignas, et apostolis parem ac sanctum imperatorem, et sanctissimum patriarcham. Quibus dictis, e convaculo*

expulit universos, et animo dolorem præ se ferente, plenisque lacrymarum oculis, ita nos affari coepit:

Obsecro benignum et sanctum imperatorem nostrum, ut, posteaquam mei pontifices Constantiopolim ingressi et hæc, quæ diximus, omnia confirmata fuerint, jubeat sanctissimum et universalem patriarcham, ornatum pontificalibus suis, quæ gestare consuevit quoties sacrum ministerium peragit, in ambonem descendere, vel in sacrum et sanctum illud solium post sacram mensam collocatum, crucem sapientiam manibus suis tenentem, et venerabilia ligna, audienteque toto ecclesie corpore ac populo, genti Armenianorum bene precari, quæ totum propter saeculum execrationi subjecta fuit; deinde cures series concipi preces etiam pro iis Armeniis, qui obdormierunt, ut Deus, qui opium vult salutem, profectum hoc ex ignoratione, non malitia, delictum eis remittat. Cum ergo videremus eum, hæc corde contrito et cum gemitibus ad nos proferentem: nos quoque moti sumus ad commiserationem, totique meras in lacrymas et lamentationes soluti. Deinde cum paulum temporis intercessisset, quasi pleatus conquievisset, Theorianus dixit:

Has preces tuas, domine, præpotent et sancto imperatori nostro exponemus. Inde tradita nobis epistola ad piissimum, et sanctum, et Christianum imperatorem nostrum, qua et illud complexus erat, se magnam illam, et universalem, sanctamque synodum quartam, Chalcedone habitam, recipere: pacifice nos dimisit, tactoque capite nostro, bene nobis est precatus. Nos autem actis Deo pro his omnibus gratialis, Constantinopolim continua itineribus proficicebamus, Deum interim et collaudantes et prædicantes: cui quidem omnis majestas, honor, adoratio, et magnificentia, saeculis infinitis competit. Amen.

A τας τοῦ ὑπερών, καὶ μετὰ παθαινομένη, φυχῆς, έχων καὶ τοὺς ὄφθαλμους δακρύων μεστοὺς, ἡρξατο λέγειν πρὸς ἡμᾶς·

Παρακαλῶ τὸν φιλόστοργον καὶ ἀγίουν ἡμῶν βασιλέα, ἵνα μετὰ τὸ εἰσελθεῖν τοὺς ἔμοις ἀρχιερεῖς εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, καὶ βεβαιῶσαι ταῦτα πάντα, ἀπομεν, πορῆῃ τὸν ἀγιώτατον καὶ οἰκουμενικὸν πατριάρχην φορέσαι τὰ λεπτικὰ αὐτοῦ, δια φορὲν εἰωθε, τὴν θείαν ἐκτελῶν λειτουργίαν, καὶ ἀναβῆναι ἐπὶ τοῦ ἅμβωνος, ἢ ἐπὶ τοῦ θείου καὶ λεπτοῦ θρόνου, τοῦ διτίθεν τῆς ἀγίας τραπέζης, χραστῦντα ταῖς χερσὶ τὸν ἄγιον σταυρὸν, ἔχοντα τὰ τίμια ἕύλα, καὶ ἐν ἀκρότατι παντὸς τοῦ τε πληρώματος τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ λαοῦ, εὐλογήσαι τὸ γένος τῶν Ἀρμενίων, δι σχεδὸν δὲν αἰώνα ὑπὸ κατάραν ἦν· εἴτα ποιῆσαι εὐχὴν ἐκτενῆ καὶ ὑπὲρ τῶν κεκοιμημένων Ἀρμενίων, ἵνα δὲ θέλων πάντων ἀνθρώπων τὴν σωτηρίαν Θεὸς, ἀφῆσαι αὐτοῖς τοῦτο τὸ ἐξ ἀγνοίας, οὐ κακουργίας ἀμάρτημα. Ός οὖν ἐκρῶμεν αὐτὸν μετὰ συνετριμμένης καρδίας καὶ στεναγμῶν, τεῦται πρὸς ἡμᾶς· λέγοντα· κεκινήμεθα καὶ ἡμεῖς πρὸς οἴκτον, καὶ δοῖ δακρύων καὶ θρήνων γεγόναμεν. Όμρας δὲ ὀλίγης παρελθούσης, καὶ οἷον τοῦ θρήνου κατηρεμήσαντος, εἴπεν δὲ θωριανός.

Ταῦτην σου τὴν παράλησιν, δέσποτα, εἴπομεν τῷ χραταῖψ καὶ ἀγίᾳ ἡμῶν βασιλεῖ. Καὶ δοὺς ἡμέν γραψήν αὐτοῦ πρὸς τὸν εὐσεβέστατον, καὶ ἀγιον, καὶ φιλόχριστον ἡμῶν αὐτοκράτορα, πιερίχουσαν τό· δέ· Δέχομαι τὴν τετάρτην μεγάλην καὶ οἰκουμενικὴν ἀγίαν σύνδον τὴν ἐν Χαλκηδόνι, ἀπέλισσεν ἡμᾶς ἐν εἰρήνῃ· καὶ ἀψάμενος τῆς κεφαλῆς ἡμῶν, εὐλόγησεν ἡμᾶς. Ήμεῖς δὲ ἐπὶ πᾶσι τούτοις εὐχαρεστήσαντες τῷ Θεῷ, τῆς πρὸς Κωνσταντινούπολεν φερούσης οἰχόμεθα, αἰνῶντες καὶ εὐλογοῦντες τὸν Θεόν· φ πρέπει πᾶσα δόξα, τιμὴ, καὶ προσκύνησις, καὶ μεγαλοπρέπεια εἰς τοὺς αἰώνας τῶν εἰώνων. Ἄμην.

ΘΕΩΡΙΑΝΟΥ ΔΙΑΛΕΞΙΣ ΔΕΥΤΕΡΑ ΜΕΤΑ ΝΟΣΕΡΣΟΥ ΚΑΘΟΛΙΚΟΥ ΤΩΝ ΑΡΜΕΝΙΩΝ.

THEORIANI DISPUTATIO SECUNDA CUM NERSETE PATRIARCHA GENERALI ARMENIORUM.

*Epiſtola Nersetis generalis Armeniæ ad imperatorem D. Petrikor (1) τοῦ Καθολικοῦ τῆς Ἀρμενίας Νο-
dominum Manuelem, missa per legatos suos, et in σέσσου πρὸς τὸν βασιλέα κύρον Μαρουηλ.*

(1) Manuels epistolæ, Disputationi I præmissæ, respondet Nerses.

σταλέν δι' ἀρθ, ὥπωρ αὐτοῦ τοῦ βραχαπτῶν (2). Α καὶ δεξιεληνισθέντες παρὰ τοῦ μοραχὸν τοῦ Ἀσμάτου τοῦ ἀπὸ Φιλικούσκολεως, παρουσίᾳ καὶ τοῦ ματστώρος Θεωριανοῦ, μηνὶ Δεκεμβρίῳ ἡρικτιώνος τετέρης. Τοῦτο μετά τὴν διάλεξιν τοῦ Θεωριανοῦ.

Οἱ δρισμὸς τῆς αὐτοκρατορίας σου, θεστεπτε βασιλέων τῆς Ῥώμης, πορφυρογέννητε, τροπαιοῦχε, νικητὲ, ἀεὶ αἰγουστε, φίλε τῆς εὐειδείας καὶ τῆς εἰρήνης τῶν Ἑκκλησῶν, κατέλαβε καὶ πρὸς τοὺς εὐτελεῖς εὐχέτας τῆς ἀγίας βασιλείας σου, ἐξ ὃν διέγνωμεν τὸ θέλημα αὐτῆς ἐπόμενον τῷ θειῷ θελήματι· ὡσπερ γάρ διὰ τῆς δμωνυμίας, οὗτα καὶ διὰ τῶν ἔργων τῷ κατ' ἀλήθειαν Ἐμμανουὴλ θέλεις δμοιωθῆναι, τῷ ποιήσαντε εἰρήνην ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ ἐν τῇ γῇ. καὶ τὸ μεσότοιχον τοῦ φραγμοῦ διαλύσαντι κατὰ τὸν Ἀπόστολον μετέρ γοῦν τοῦ ἐγγράφου δρισμού, δεδηλωκαίς καὶ διὰ ζώτης φωνῆς τὰ παρὰ τῆς βασιλείας σου δρισθέντα οἱ ἀποσταλέντες παρ' αὐτῆς, δὲ τε φιλόσοφος καὶ ματστώρ Θεωριανός, καὶ δὲ μόρτυλος καὶ δμοτήχημα (3) ἡμῶν Ἰωάννης ὁ ἡγουμένος, δὲ καὶ Ἀζεράνος ἀπονομάζεται, ἐξ ὃν τελείαν ἐγνώκαμεν ἔχειν ὑμᾶς προδυμίαν περὶ τῆς εἰς τὴν καθολικὴν Ἐκκλησίαν ἐνώσεως, καὶ πεπιστεύκαμεν οὐχ ἀνθρώπινον εἶναι τὸ τοιοῦτον θέλημα καὶ ζήτημα, ἀλλὰ θειότερὸν τε καὶ ὑψηλότερον· διεὶς ὡσπερ ἡ ἀνωτάτω φύσις ἐκλινεῖ εἰς τὴν ἡμετέραν ταπείνωστον ἵν' ἡμᾶς ὑψώσῃ, καὶ δὲ πλήρης ἐκένωσεν ἐαυτὸν ἀπὸ τῆς ίδεις δόξης ἐπὶ μικρὸν ἵν' ἡμᾶς πληρώσῃ τοῦ πληρώματος αὐτοῦ, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ δέ τις βασιλεία σου ἀνενθήτης ἐκ πάντων ὑπάρχουσα, ὡς ἐνθέτης ἐπιθυμεῖ τῇ ἡμετέρᾳ πτωχείᾳ κοινωνῆσαι, εὐκαὶ εἰς ἀναπλήρωσιν τῆς ὑστερήσεως αὐτῆς, ἀλλ' ὑπὸ τῆς θείας ἀγάπης ἡττηθέστα τοῦ κελεύσαντος ἀγαπᾶν μή μόνον τὸν πλησίον ὡς ἐαυτὸν, ἀλλὰ καὶ τὸν ἔχθρον, καὶ μή τὸ ἐαυτοῦ μόνον ἡτεῖν συμφέρων, ἀλλὰ καὶ τὸ τοῦ πλησίον.

Διὸ καὶ ἡμεῖς διαλεχθέντες ἵκε τῆς θεοπνεύστου Γραφῆς μετὰ τοῦ ἀποσταλέντος φιλοτόφου παρὰ τῆς ἀγίας βασιλείας σου, λέθημεν τὸν νοῦν, ἀκούσαντες τὸν λόγων τῆς πίστεως Ἐκκλησίας τῶν Ῥωμαίων (4). Καὶ γάρ ἀπὸ ίδιωτῶν τικῶν τῶν ἀπὸ τῶν ἐνταῦθα μερῶν τῆς θαλάσσης καλουμένων Ῥωμαίων, ἡκούμενον ἡμεῖς τε καὶ οἱ πρὸ ἡμῶν λόγους οὐχ ὑγιεῖς εἰς τὴν οἰκουμέναν τοῦ Χριστοῦ λαλούμενούς· καὶ τὴρ ἔωστάμεν [cod. ἡρωτῶμεν] τοῦ ἡμετέρου νοὸς σκανδαλίζομένου, ὑπολαμβάνοντες εἰς τι μέρος τοῦ Νεστορίου παρεκκλίνειν ὑμᾶς. Καθάπερ καὶ ὑμεῖς περὶ τοῦ ἡμῶν ἐκ τῶν ἡμετέρων ιδιωτῶν τοῦ ἀποσκιρτησάντων ἀφ' ἡμῶν διὰ τὴν ἀτακτον διαγωγὴν εἰτῶν, ἡκούσετε οἱ τῶν καθ' ἡμῶν καταλαλεῖν ὡς τι δῶρον πρεσβύτερον ἐνώπιον ὑμῶν κατὰ τοῦ πρὸ ὑμῶν εὑδοκεῖεν πρὸς ὑμᾶς ἐκ τούτου καὶ οἰκειοῦσθαι ὑπολαμ-

Græcum conversa sermonem a monacho Altiano Philippopolitano, praesente etiam magistro Theoriano, mense Decembri, indictione quarta. Scripta vero sunt post priorem cum Theoriano disputationem.

B Majestatis tuae deliberatio, coronata a Deo imperator Romanorum, Porphyrogenite, triumphator, victor, semper auguste, religionis pacisque Ecclesiæ amator, ad nos quoque pervenit humiles sanctæ tuae majestatis veneratores, indeque tuam divinas conformem voluntatem cognovimus. Sic enim nominis paritate, ita etiam operibus, vero Emmanueli via esse similis, qui pacem cælo terraque conciliavit, mediumque maceris paritem, ut Apostolus ait, destruxit¹. Una igitur cum scripta deliberatione, viva quoque voce sententiam majestatis tuae nobis patefecerunt missi a te homines, philosophus scilicet alius magister Theorianus, neconon popularis noster, monasticæque professionis socius Joannes abbas, qui et Altianus vocatur. Quippe ex his sunnum vestrum circa Ecclesiæ catholice unionem studium intelleximus: neque vero hanc voluntatem cupiditatemque ex hominibus ortam esse confidimus, sed divinitus cœlitusque immissam. Nam velut illa natræ celsissima ad humilitatem nostram sese inclinavit, ut nos extolleret: et qui plenus erat, semet aliquandiu gloria sua exinanivit, ut nos plenitudine sua compleret; ita sancta maiestas tua, quanquam nihil indiga, attamen egensis instar cum nostra gestit paupertate versari; non ut aliqua defectum suum inde suppleat, sed ut divini amoris obsequatur impulsi, quo jubemur non tantum homines proximos ceu nosmetipcos diligere, verum etiam inimicos; neque nostras solum, verum etiam alienas utilitates curare.

C Itaque et nos sermone iustitio, sacris Scripturis ducibus, cum philosopho a sancta majestate tua misso, mentis quamdam medicinam experti sumus, cum fidem Romanæ Ecclesiæ ex prædicti viri oratione cognovimus. Etenim ab obscuris quibusdam maritimarum regionum accolis, qui se Romanos dictabant, et nunc et olim nescio quos sermunculos de Christi incarnatione non sanos audivimus: ideoque in ægritudinem quamdam incidimus propter mentem nostram scandalō offensam, quia vos putavimus in partem aliquam Nestorianæ heresios declinavisse. Vicissim vos a popularibus quibusdam nostris, qui ob inconditos mores a nobis se subduxerunt, malam de nobis famam accepistis, dum hi suas contra nos calumnias doni instar ad vos afferrent, gratiam vestram aliquoc amicitiam lucrari spe-

¹ Ephes. II, 14.

(2) Vorabnūm corruptum, ut puto, a Græco scriptore ex Armeniaco *panagan*, qui est orator, i. g. *τομῆς*.

(3) Ab Armeniis de monachatu patriarchas assumi solitos, compertum est.

(4) Romanorum nomine apud Byzantinos scriptores *Græcos* denotari solitos, exploratum est; qui ob incolumē in Oriente imperium Romanos se, Occidentales autem *Latinos* appellabant.

antes. Quare et animi vestri scandalo percossi sunt, dum nos Eutychetii ejusque associarum dogma tenere putaretis, qui unam naturam pravo sensu asserunt. Verumtamen ex hac colloquii ventilatione nudata est palamque convicta utrimque mentitionum falsitas, prodit in lucem veritas, planeque constituit tum vos a Nestoriana divisione, tum nos ab Eutychiana confusione longe abesse: iuvicem autem, per Dei gratiam, proximi visi sumus, quod attinet ad dogmatum rectitudinem. Sed quoniam vestri imperii potestas, quae sacerdotii libertatem protegit, genit nostræ ab infidelium tyrannide crepta est, idcirco meus quoque pontificatus patrio solo ac sede depulsus, in aliena regione periclitatur. Quamobrem neque in praesenti Armeniorum episcopi et doctores coram adsunt, neque licet sine horum generali concilio quæsiti vestro quantum opus est respondere, ne pro concordia ansam multiplicem discordia demus, neque inconstanter aliquid absurdum loquamur. Igitur haud rectum nulli visum est, cum iis tantum qui circa me sunt hominibus, de hac gravissima controversia defensionem scribere, prius quam in Armeniam magnam, imo et in reliquias orbis partes nuntios miserim, cunctosque Armeniorum sapientes congregaverim, coramque ipsis vestram hanc de fide et disciplina Ecclesiae quæstionem exposuerim: quod cum sit, equidem omnes meos conatus, studium, voluntatem, operam, adhortationem, vim exempli ipsam, in eo collocabo ut amoris mutui pacisque inter nos instaurande auctor sim: vijelicit ut nos vobiscum, qui priores hoc spiritale bonum fieri curastis, beatitudine illa pacisorum digni simus, quam in Evangelio Christus promisit. Quoniam vero missi a maiestate tua viri postulaverunt, ut nunc etiam brevi aliquem scripto sermonem de nostra in rebus fidei sententia ad sanctam majestatem tuam mittremus, id sane fecimus, haud fere nostris, sed sanctorum qui ante separationem vixere doctorum verbis utentes.

αἰλεῖαν σου, τοῦτο πεποίκιχμεν οὐκ ἀφ' ἡμῶν, ἀλλ' ἀπὸ τῶν πρὸ τοῦ χωρισμοῦ.

Confitemur itaque consubstantialem et incretam sanctam Trinitatem, in tres distinctas personas, unaque natura et divinitate conjunctam, haud circumscripsum tempore, neque cessaturam, vel cui libet mutationi obnoxiam, ut creatæ naturæ sol. ut. Pater est ingenitus, quippe a nomine manans: Filius a Patre genitus incorporaliter, ut ex mente verbum: Spiritus a Patre incomprehensibiliter inscrutabiliterque procedens. Sine principio Pater; a Patre autem experte principii Filius; itemque Spiritus ingenitus sine principio, cuius rei ratio neque mente intelligi, neque lingua explicari potest: una voluntas, una vis, una potentia: unus rerum omnium factor, unus proximator, cuius gloria cælum te busque repletur. Novissimis autem diebus, unus de sancta Trinitate, Filius nempe, volente Patre, et sancto Spiritu cooperante, ad humanam naturam

δύνοντες. Διὸ ἐξανδρὶζεσθε τὸν νοῦν καὶ ὑμεῖς, νομίζοντες ἡμᾶς ὁμόφρονας εἶναι τὸν Εὐτυχοῦς καὶ τῶν μετ' αὐτοῦ, τῶν λεγόντων μίαν φύσιν κακῶς. Πλὴν ἐκ τῆς ἐρεύης ταῦτης ἐγυμνόθη καὶ ἀτεχαλύφθη ἡ ἀπάτη τῆς ψευδολογίας ἐκατέρων, καὶ ἐδώληθη, καὶ φανερὰ γέγονεν ἡ ἀλήθεια, καὶ ἀστερώθη ἔτι μακρὸν ἀρ ύμῶν ἔστιν ἡ τοῦ Νεστορίου διαβεσίς, καὶ ἀφ' ἡμῶν ἡ τοῦ Εὐτυχοῦς σύγχυσις, καὶ τὸν εἰσιόν ἀλλήλων γεγόναμεν τῇ δρόθετῃ: τῶν δογμάτων, χάριτι τοῦ Θεοῦ. Ἐπειδὴ δὲ δι θρόνος τῆς ὑμετέρας βασιλείας, ἀφ' εὖ τὴς ἀρχιερείας αὐθεντία κρατύνται, ἀφήρηται ἀπὸ τοῦ γένους ἡμῶν ἀπὸ τῆς τυραννίδος τῶν ἀλλοφύλων, διὰ τούτο καὶ τὴς ἀρχιερείας ἡμῶν ἐδιώχθη ἀπὸ τῆς πατρίου χώρας καὶ τοῦ θρόνου, καὶ εἰς ἀλλοτρίαν χώραν κλινθωνίζεται περιοικοῦσα. Ἐξ ἡς αἰτίας οὐκ ἔχομεν ἄγγες πρὸς τὸ παρὸν τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ διδασκάλους τῶν Ἀρμενίων· καὶ χωρὶς τῆς τῶν πάντων συμβολῆς, ἀνένδεκτον ἔστι τελεῖαν δοῦναι ἀπολογίαν τῷ προστάγματι τοῦ ζητήματος ὑμῶν, ἵνα μὴ ἀντι ἐνώσεως, διαρρόους αἰτίας παρέξωμεν χωρισμοῦ, καὶ συσαλευμένοι καὶ ἀλλόχοτοι γενώσιν οἱ λόγοι ἡμῶν. Διὸ τοῦτο οὐκ ἐνδεχόμενον ἔδοξεν ἡμῖν μετὰ μόνων τῶν παρ' ἡμᾶς γράψας τὴν ἀπολογίαν τοῦ τοιούτου μεγάλου ζητήματος, μέχρις ἂν ἀποστείλωμεν εἰς τὴν μεγάλην Ἀρμενίαν, καὶ εἰς πᾶν μέρος τῆς ὁκουμενῆς, καὶ ἐπισυνάξωμεν ἀπανταῖς τοὺς οὓς ἔστι δύναμις τοφίας Ἀρμενίους, καὶ ἐνώπιον αὐτῶν προθῆσωμεν τὸν παρ' ὑμῶν ζητέοντον περὶ τῆς πίστεως καὶ τῆς τάξεως τῆς Ἐκκλησίας λόγον, ἐμοῦ καταναγκάζοντος καὶ ἐπισπεύδοντος καὶ οἷον ἀγωνιζομένου καὶ προθυμουμένου καὶ ποδηγοῦντος αὐτοὺς καὶ παροτρύνοντος εἰς τὸ αἴτιον τῆς ἀγάπης καὶ τῆς εἰρήνης· ὡς ἀν καὶ ἡμεῖς μεθ' ὑμῶν τῶν πρωταπίστων τοῦ τοιούτου πνευματικοῦ ἀγαθοῦ, ἀξιωθῶμεν τοῦ μακαρισμοῦ τῶν εἰρηνοτοιῶν τοῦ ἐπιγηγελμάνου παρὰ τοῦ Χριστοῦ. Ἐπεὶ δὲ οἱ παρὰ τῆς ὑμῶν μεγαλεύστητος ἀποσταλέντες ἐξήτησαν μικρὸν τίνα καὶ περὶ τὸ παρὸν λόγον ἄγγραφον καὶ περὶ τῆς πίστεως τοῦ ἡμετέρου δόγματος ἀποσταλῆναι πρὸς τὴν ἀγίαν βασιλείαν τῶν ἀγίων διδασκάλων τῆς Ἐκκλησίας τῶν πρὸ τοῦ χωρισμοῦ.

Οὐδεὶς τοιούτου πνευματικοῦ ἀγαθοῦ, ἀξιωθῶμεν τοῦ μακαρισμοῦ τῶν εἰρηνοτοιῶν τοῦ ἐπιγηγελμάνου παρὰ τοῦ Χριστοῦ. Ἐπεὶ δὲ οἱ πατέρες ἀξιωμάτων ὡς λόγος ἐκ νοῦ· καὶ τὸ Πνεῦμα ἐκπορευετὸν ἐκ τοῦ Πατρὸς ἀνεξερευνήτως καὶ ἀκατανοήτως. Ἄνχρις δὲ Πατήρ, καὶ ἐκ τοῦ ἀνάρχου Πατρὸς δὲ Υἱός· καὶ τὸ Πνεῦμα ἀγεννήτως καὶ ἀνάρχως· καὶ ἀκαταλήπτως νῦν, καὶ ἀρρήτως λόγῳ· ἐν θέλημα καὶ μία δύναμις καὶ μία ἐξωστικὴς ποιητὴς τῶν δυνάμων, καὶ εἰς προνοητὴς πάντων, οὐ πλήρες δὲ οὐρανοῦ· καὶ ἡ γῆ τῆς δόξης. Ἐπ' ἐσχάτων δὲ τῶν ἡμερῶν, δὲ εἰς τῆς ἀγίας Τριάδος δὲ Υἱόδε, εὑδοξίᾳ τοῦ Πατρὸς καὶ συνεργείᾳ τοῦ ἀγίου Πνεύματος ἔκκλινεν εἰς τὴν ἡμετέραν φύσιν διὰ τὴν ἡμε-

τέραν σωτηρίαν· καὶ Πλάτων ἡ τελεία θεότης τὴν τελείαν ἀνθρωπίνην φύσιν, φυγήν καὶ νοῦν καὶ σῶμα ἐκ τῆς δειπαρθένου Μαρίας· καὶ ἐγένετο καὶν θεὸς δύο φύσεων εἰς μίαν ὑπόστασιν ἑνωθεῖσῶν ἀπορθήτων· καὶ ἀχωρίστως· καὶ ἐγεννήθη ἐξ αὐτῆς Ήθες ἐνανθρωπήσας, καὶ ὁ Υἱός τοῦ Θεοῦ, Υἱός ἀνθρώπου καὶ γεννόμενος καὶ καλούμενος οὗτός ἡ Λόιοιώθη ἐκ τῆς ἀνθρωπίνης οὐσίας τὸ πρωτόγονον ἐκ τῆς Μαρθένου, ἀλλὰ ἐν τῇ ἀρρήτῳ ἐνώσει τῆς θεότητος καὶ τῆς ἀνθρωπότητος, ἔμεινεν ἀμετάβλητος καὶ ματρεπτος τῶν φύσεων ἡ φανέρωσις, πλὴν μόνῳ νῷ φεωρουμένη, καὶ ἀχωρίστως καὶ ἀδιαιρέτως. Καὶ γάρ ὑπέρεκεν τῇ μίξεις τῶν θυγατρῶν φύσεων νοεῖται ἡ τοῦ Ποιητοῦ κράτες μετὰ τοῦ κτίσματος· ἐκεῖναι γάρ οἱ χωρίζονται τῇ ἐνώσει, ἡ μεταβάλλουσιν εἰς ἄλλα· ὅταν Ποιητής φύσει ἡνωται τῇ μὲν χωρίσμον ή μεταβολῇ ἡνού ἐξέχαστο εἰς ἀνθρωπότητα, ἡ τῆς ἀνθρωπότητος εἰς θεότητα. Διὸ δύο κατὰ τὸν Νεστόριον μερίζομεν εἰς δύο πρόσωπα τὸν ἕνα Χριστὸν, οὐδὲ, κατὰ τὸν Εὔτυχην καὶ τὸν δύο δρόφρονας αὐτοῦ, εἰς μίαν φύσιν συγχέομεν, ἀλλὰ λέγομεν τὰς δύο φύσεις κατὰ τὸν μέγαν Γρηγόριον τὸν Θεολόγον ἐν τῇ πρὸς Κληδόνιον ἐπιστολῇ γράφοντα κατὰ Ἀπολιναρίου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ, ὅτι φύσεις δύο· είτα λέγει καὶ τὴν αὐτούν, Θεός· καὶ ἀνθρωπός. Καὶ ἐν ἀληθείᾳ· καὶ γάρ εἰ θεός μόνον ή ἀνθρωπός μόνον, εἴλογον ἀν εἰς λέγειν μίαν φύσιν ἔχειν, ή θελαν ή ἀνθρωπίνην· ἐπειδὴ δὲ Θεός ἔστι καὶ ἀνθρωπός ἐνωθεὶς ἀρρήτῳ ἐνώσει, δηλον ὅτι θελαν ἔχει φύσιν καὶ ἀνθρωπίνην, ἀλλὰ ἡνωμένως, ἀχωρίστως, ὡσπερ ψυχή καὶ σῶμα· καὶ εἴτε ὑπερβαίνει ἡ ἀληθεία τῆς ἐνώσεως τὸ παράδειγμα, ὡς καὶ αὐτὸς ὁ διδάσκαλος ἔξης λέγει· Οὐκ ἄλλος· καὶ ἄλλος, μὴ γένοιτο· τὰ γάρ διμότερα ἐν τῇ συγκράσει, θεοῦ μὲν ἐνανθρωπήσαντος. ἀνθρώπου δὲ θεωθέντος. Καὶ ἀλλαχοῦ φησι, Διπλοῦς γάρ οὐδελονότι τῇ φύσει οὐ τῇ ὑπόστάσει.

ipse doctor in sequentibus ait: Non aliis atque adest, Deus videlicet incarnatus, homo deificatus. persona.

Τὸ δὲ λέγειν ἡμᾶς μίαν φύσιν, μή τις δι' ἄλλο τι ἴντελεν, ἀλλ' ή διὰ τὴν τῶν δύο φύσεων ἀχώριστον ἐνωσιν· δι μεριζόμενον παρὰ τῶν ὄρθοδόξων διδασκάλων τῆς Ἐκκλησίας, μάλιστα δὲ παρὰ τοῦ ἀγίου Κυρίλλου τοῦ Ἀλεξανδρείας, καθὼς γράφει εἶτας κατὰ Νεστορίου ἐν τῇ πρώτῃ πρὸς Σούκενσον ἐπιστολῇ. Ὅμοιογοῦμεν μίαν τοῦ Λόγου φύσιν σεστρεψαμένην, ὡς οἱ Πατέρες εἰρήκασιν. Ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ δευτέρᾳ πρὸς αὐτὸν ἐπιστολῇ ἔτι ἀριθμότερον λέγεις, τιθεὶς πρῶτον τὸν λόγον τῶν ἐναντίου μένων αὐτῷ λέγοντα μίαν φύσιν τοῦ Λόγου σεστρεψαμένην· Εἰ ἐκ δύο φύσεων συνηνέθη, φησιν, δὲ Ἐμμανουὴλ, μετὰ δὲ τὴν ἐνωσιν μία φύσις νοεῖται τοῦ Λόγου σεστρεψαμένη, ἐψεῖται πάντας τὸ χρῆναι λέγειν αὐτὸν καθεῖται εἰς ἰδίαν φύσιν. Πρὸς οὓς ἀπολογεῖται μετὰ τινας λόγους καὶ τοῦτο· Ποία τοίνυν παθεῖν αὐτὸν ἀνάγκη εἰς ἰδίαν φύσιν, εἰ λέγοιτο μετὰ τὴν ἐνωσιν μία φύσις Υἱοῦ σεστρεψαμένη; Εἰ μὲν γάρ οὐκ οὖν ἐν τοῖς λόγοις τῆς οἰκονομίας τὸ πεφυκός ὑπομένειν εἰς κάθος, δρθῶς ἀν ἐφησαν ὅτι ὅντος τοῦ πεφυκότος

A propter nostram salutem semet inclinavit, ita ut perfecta divinitas perfectam aseiverit humanitatem, animam scilicet, mentem corpusque, ex perpetua Virgine Maria: factaque nova conjunctio est ex duabus naturis sub persona unica. ineffabiliter et inseparabiliter unitis, Deusque humanatus de Maria natus est: et qui Filius Dei est, idem et re et nomine Filius hominis esse coepit: neque tamen ut homo fieret, divinam naturam immutavit; neque id quod a Virgine sumpsit, humanam substantiam deseruit; sed in ineffabili divinitatis et humanitatis unione, immutabilis et inconvertibilis naturarum mansit ostensio, quam tamen mente tantummodo contemplari licet; eaque, ut dixi, inseparabiliter et indivisibili recte consecuta est. Etenim Creatoris concrecio cum creatura, supra solitam mortalium naturarum mistionem est: haec quippe vel ab aliis separantur dum aliis uniuntur, vel aliud quid efficiuntur: Creator autem naturaliter nobis unitus est, quin tamen a divinitate separaretur, vel in humanitatem divinitas converteretur. Quamobrem haud cum Nestorio unum Christum in duas personas partimur, neque cum Eutychele ejusque associis in unicam naturam confundimus; sed duas naturas ex magni theologi Gregorii sententia dicimus, qui in epistola ad Cledonium adversus Apollinarem ejusque consecutaneos duas naturas affirmat: cuius rei addit causam, quia videlicet Deus homoque est. Recte id sane: nam si Deus tantummodo esset, vel homo ταὐτονύμῳ, recte diceretur unam naturam habere, vel divinam scilicet vel humanam: nunc cum Deus et homo sit ineffabili copulatus unione, constat eum tum divinam habere naturam tum etiam humanam, conjuncte tamen et inseparabiliter seu anima corpusque sunt: ito hypostaticæ unionis veritas prædictum exemplum superat, velut alius est; absit: utraque enim res in concretione Tum et alibi ait: Dupli enim natura constat, non

Quod autem nos unam naturam dicimus, id nemo ob aliam causam fieri existimet, nisi quia duarum naturarum inseparabilis unio est: quam rem ab orthodoxis Ecclesiarum doctoribus didicimus, præcipue vero a sancto Cyrillo Alexandrino, qui contra Nestorium in prima ad Successum epistola ita scribit: Constitemur unam Verbi naturam incarnatam, uti Patres dixerunt. Sed et in secunda ad eundem epistola, adhuc enucleatus ait, posquam adversantium sibi, qui unam Verbi incarnatam naturam dicebant, hæc verba retulit: «Si ex duabus naturis coacervatus est Emmanuel, post unionem autem una natura intelligitur Verbi incarnata, profecto ipsum in propria natura passum dicere oportet.» A quibus ita se defendit post alia dicta sic: Cur vero opus sit, ipsum in propria natura pati, si dicatur post unionem una natura Verbi incarnata? Si enim forte non esset in incarnationis ratione subjectum passionis, recte dicerent quod desiderato passionis subjecto, necesse foret ipsam

Verbi naturam subire passionem. Rursusque dicit: Quod aiunt adversarii, si una est natura Verbi incarnata, plane necesse est commissionem accidisse et confusionem, dominum veluti ac subtractam hominis in Christo natura; bi denuo ignorant, dum recta distorquent, unam revera esse Verbi incarnatam naturam. Tum paucis interjectis dictum suum exemplis declarat: Non enim, inquit, id tantummodo quod natura sua simplex est, veraciter unum dicitur; verum id etiam de iis prædicatur que per compositionem conglutinata sunt; cujusmodi est homo ex corpore animaque constans, que sunt quidem heterogenea neque invicem consubstantialia, nihil tamen minus conjuncta, unicam hominis naturam efficiunt; quanquam in compositionis ratione differentia inest, ob naturam illarum rerum que ad unionem convenientiunt. Frustra igitur sunt qui aiunt, quod si una sit natura Verbi incarnata, prorsus commissio facta fuissest atque concretio, tamen deminuta atque subtracta hominis natura: neque enim diminuitur, ut ipsi aiunt, neque subtrahitur. Multa alia in eamdem sententiam dicta tum apud sanctum Cyrillum, tum apud alios doctores reprehendere est. Idem doctor, qui divisionem referentibus oblitus, contra eos quoque qui unicam affirmabant confusam naturam, dicit in prima epistola: Considerantes igitur, ut dixi, incarnationis rationem, duas videmus naturas inter se convenisse per unionem inseparabilem, inconfuse et inconvertibiliter: nam caro utique caro est, non divinitas, quanquam Dei facta est caro. Verbum pariter Deus est, non caro, quanquam idem per economiam mysterium ad secernem transluit. Pauloque post ait: Quantum igitur cogitatione solisque animæ oculis perspicere rationem licet qua - Unigenitus humanus est, duas esse naturas unitas dicimus, unum Christum Filium et Dominum, Verbum Dei humanatum atque incarnatum.

Jam cum hæc effata theogiam nostram prorsus regant, nos videlicet ejusmodi ducibus in veritatis via, quæ ad Deum dicit, utentes, recte libereque theologicum nostrum sermonem duplice ratione proferimus: neimpe unam Verbi naturam incarnatam dicimus, secundum sanctum Cyrillum, propter ineffabilem unionem; et duas quoque dicimus, secundum sanctum Gregorium, propter invariabilem naturarum divinæ et humanae conditionem. Sic enim sancti Patres arma justitiae non simplicia, sed utrumque, id est, dextra sinistraque cedentia gerentes, ut ait Apostolus¹, Arianae quidem distinctioni naturæ, Sabellianam in Trinitate unitatem naturæ optulerunt, quin tamen unicam personam assererent: Sabellianam vero personæ unitatem, Ariana personarum distinctione profligaverunt, ita tamen ut distinctionem quamlibet unicæ naturæ ab Ecclesia prorsus expulserint. Parique ra-

πάσχειν, πᾶσά πως ἀνάγκη τῇ τοῦ Λόγου φύσει συμβαίνειν τὸ πάθος. Καὶ πάλιν λέγει: Οτι λέγουσιν οἱ ἐναντιούμενοι, εἰ μία φύσις τοῦ Λόγου σεσαρκωμένη, πᾶσά πως ἀνάγκη λέγειν φυριδὸν γενέσθαι καὶ σύγχρονιν, μειουμένης ὥσπερ καὶ ὑποκλεπτομένης τῆς ἀνθρώπου φύσεως ἐν αὐτῷ· ἡγνόσαν πάλιν οἱ τὰ διαστρέφοντες, διτι κατ' ἀλήθειαν ἔτι μία φύσις τοῦ Λόγου σεσαρκωμένη. Καὶ μετ' ὅλης δηλοποιεῖ διὰ παραδειγμάτων τὸν λόγον· οὐ γάρ ἐπὶ μόνων τῶν ἀπλῶν κατὰ τὴν φύσιν ἐν ἀλήθειᾳ λέγεται, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν κατὰ σύνθεσιν συνηγμένων, ὅποιόν τι χρημά ἔστιν ὁ ἀνθρωπὸς ἐκ φυχῆς καὶ σύμματος, ἀτεροειδῆ μὲν τὰ τοιαῦτα, καὶ ἀλλήλοις οὐχ ὁμοούσια, ἐνωθέντα γε μήν, τὴν μίαν ἀνθρώπου φύσιν ἀπετέλεσαν, καὶ τοὺς τῇς συνθέσεως λόγοις ἐνυπάρχῃ τὸ διάφορον κατὰ τὴν φύσιν τῶν εἰς ἐνότητα συγχεκομισμένων.. Περιττολογοῦσι τοινυν οἱ λέγοντες, ὡς εἰκετεὶ εἴη τοῦ Λόγου φύσις μία σεσαρκωμένη, πάντη τε καὶ πάντως ἐποιεῖται ἐν τῷ φυριδὸν γενέσθαι καὶ σύγχρονιν, ὡς μειουμένης καὶ ὑποκλεπτομένης τῆς ἀνθρώπου φύσεως· οὐτε γάρ μεμείναι, οὔτε, καθὼς φησιν, ὑποκλέπτεται. Καὶ ἀλλὰ πολλὰ τῆς ἀύτης ἐννοιας παρά τε τῷ ἄγιῳ Κύριλλῳ καὶ ἐπέρροις διδασκάλοις ἔστιν εὑρεῖν. Οὐ αὖτις διδάσκαλος, δις καὶ ἀντεἴπε πρὸς τοὺς διεξιρεστιν ποιοῦντας, καὶ πρὸς τοὺς κατὰ σύγχυσιν τὴν μίαν φύσιν λέγοντας, λέγει ἐν τῇ πρώτῃ ἐπιστολῇ· Ἐννοοῦντες τοινυν, ὡς ἔφην, τὸν τῆς ἐνανθρώπησεως τρόπον, δρῶμεν διτι δύο φύσεις συνηγένθεν ἀλλήλαις; καθ' ἐνωσιν ἀδιάσπαστον ἀσυγχύτως καὶ ἀτρέπτως· ἡ γάρ σάρκη, σάρκη ἔστι καὶ οὐ θεότης, εἰ καὶ γέγονε Θεοῦ σάρκη· ὅμοιως καὶ δο Λόγος; Θεός ἔτι καὶ οὐ σάρκη, εἰ καὶ ίδιαν ἐποιήσατο τὴν σάρκα οἰκονομικῶς. Καὶ μετ' ὅλης λέγει· Οὐκωνύ μὲν δον ἤκει εἰς ἐννοιαν καὶ εἰς μόνον τὸ δρᾶν τοὺς τῆς φυχῆς δημασι τίνα τρόπον ἐνηνθρώπησεν δο Μονογενῆς, δύο τὰς φύσεις εἶναι φαμεν ἐνωσισας, ἵνα Χριστὸν Ιηδον καὶ Κύριον τὸν τοῦ Θεοῦ Λόγον ἐνανθρώπησαντα καὶ σεσαρκωμένον.

Α δη γνώρισμά εἰσι τῇ ἡμετέρῃ τελείᾳ συζητούτους οὖν ἐδηγούς ἔχοντας καὶ ἡμεῖς πρὸς τὴν τῆς ἀλήθειας δόδον τὴν ἀγουσαν εἰς τὸν Θεὸν, δρῶμος καὶ ἀλευθερίας φέρομεν εἰς διπλῆν θεωρίαν τὸν λόγον, μίαν λέγοντας φύσιν τοῦ Λόγου σεσαρκωμένην, κατὰ τὸν ἄγιον Κύριλλον, διὰ τὴν ἀρρήγην ἐνωσιν, καὶ δύο, κατὰ τὸν ἄγιον Γρηγόριον τὸν Θεολόγον, διὰ τὸ ἀκανονόδημον καὶ ἀμετάβλητον τῶν φύσεων τῆς τε θείας καὶ τῆς ἀνθρώπην· οὐ μονομερὴ ἔχοντες τὰ δύο τῆς δικαιοσύνης, ἀλλὰ δεξιά καὶ ἀριστερά κατὰ τὸν Ἀπόστολον· κατὰ μὲν τὴς διαιρέσεως Ἀρείου τῆς ἐπὶ τῆς φύσεως, τῆς Τριάδος τὴν ἐνότητα τοῦ Σαβελλίου τῶν φύσεων τιθέντες, καὶ τὸ μίαν λέγειν ὑπόστασιν ἀπορθίψαντες· κατὰ δὲ τῆς μιᾶς ὑποτάσεως τοῦ Σαβελλίου, τὴν διαιρέσιν τῶν ὑπόστασεων τοῦ Ἀρείου ἀντιτιθέντες, καὶ τὴν διαιρέσιν τῆς μιᾶς φύσεως πρόρριζον ἀπὸ τῆς Ἐκαλησίας ἀναπτάσσαντες. Ὁμοίως καὶ τὴν σύγχυσιν τοῦ

¹ II Cor. vi, 7.

Εύτυχοῦς καὶ τῶν δύορρων αὐτῷ ἔξουδίνωσαν καὶ Α τινες οὐκέτης θεότητος καὶ τῆς ἀνθρωπότητος δραντες ἀντέθηκαν τῷ Νεστορίῳ καὶ τοῖς κατ' αὐτὸν διαιροῦσιν, οἵτινες δύο φύσεις εἰπον, ἀλλὰ διηρημένας, καὶ οὐχ ἡνωμένας ἐπὶ τοῦ ἑνὸς Χριστοῦ, θέντες μακρὰν τὴν διάλεξιν τοῦ Νεστορίου, ὡς ζεζάνια πικρίας· τὸ δὲ ἀκανθοβόμητον τῶν ἀμφοτέρων ἐν τῇ ἐνώσει τῆς θεότητος καὶ τῆς ἀνθρωπότητος, τεθῆκασι κατὰ τοῦ Εὐτυχοῦς καὶ τῶν κατ' αὐτὸν, καὶ τῶν μετ' αὐτὸν τὴν μίαν φύσιν λεγόντων κακῶς· ὥσπερ οἱ παιδεῖς τῶν λατρῶν οὐκ ἐκ τῶν ὄγκειων μάνων, ἀλλ' ἡδη καὶ ἀπὸ τῶν βλαβερῶν κατασκευάζουσι φάρμακον εἰς ὁγκούς.

Νῦν οὖν καὶ ἡμεῖς, κατὰ τὴν τῶν ὄρθοδξῶν ἀγίων Β Πατέρων περάδοσιν, ἀναθεματίζομεν τοὺς κατὰ τροπὴν καὶ ἀλλοιωσιν λέγοντας μίαν φύσιν τοῦ Λόγου αεταρχωμένην· καὶ τοὺς λέγοντας δὲι [οὐκ] ἐκ τοῦ ἡμετέρου φυράματος· Ήλαβε τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν καὶ ἡνωσε τῇ θεότητι, ἀλλ' αὐτὸς ἐξ ἑαυτοῦ ὑπετήσατο τὴν σάρκα ἐν τῇ μήτρᾳ τῆς Παρθένου, ή ἐκ τοῦ οὐρανοῦ αὐτὴν ἤγαγεν, ή κατὰ φαντασίαν ἐφάνη ἀνθρώπος, καὶ οὐκ ἀληθεῖ· καὶ τούς δὲ ἀλληγούντας λέγοντας μίαν φύσιν ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ, καὶ οὐχὶ διὰ τὴν ἀχώριστον καὶ ἀσύγχυτον ἐνώσιν. Οὗτοις ἀναθεματίζομεν καὶ τοὺς κατὰ τὸν Νεστόριον εἰς δύο φύσεις χωρίζοντας ίδιας καὶ ἀνὰ μέρος τὸν Θεὸν καὶ ἀνθρώπον, λέγοντας καθόντα καὶ ἀποθανόντα, καὶ οὐχὶ τὸν ἀπαθή καὶ ἀθάνατον· καὶ οὐχὶ τῇ ἐνώσει διδόντας τὰ ἀμφότερα, τὸ πάθος καὶ τὴν ἀκάθετιν, τὸν θάνατον καὶ τὴν ἀθανασίαν. Ἀλλ' ἡμεῖς πιστεύομεν δὲι ὁ Θεὸς Λόγος, ὃ ἐκ τοῦ Πατρὸς γεννηθεὶς πέρι τῶν αἰώνων, ὁ ἀόρατος, ὁ ἀπαθής, ὁ ἀθάνατος·, Ήλαβε τὴν ἡμετέραν φύσιν τελείως ἐκ τῆς Παρθένου, καὶ ἡνωσε τῇ αὐτοῦ θελῇ φύσις ἀσύγχυτη καὶ ἀχωρίστηρ ἐνώσει, καὶ ἐγένετο ὁ ἀόρατος κατὰ τὴν θελαν φύσιν, πάθητος καὶ θνητός κατὰ τὴν θελαν φύσιν, παθητὸς καὶ θνητός κατὰ τὴν ἡμετέραν φύσιν· οὐ κατὰ τὴν διαίρεσιν ἀλλος δοτὸν ὁ ἀπαθής, καὶ ἀλλος ὁ παθητός, ἀλλος δὲ ὁ ἀθάνατος καὶ ἀλλος ὁ θνητός, ἀλλ' ὁ παθὼν καὶ θανὼν κατὰ τὴν προσαληθεύσαν ἀνθρώπουν φύσιν, ὁ αὐτὸς ἀπαθής καὶ ἀθάνατος κατὰ τὴν οἰκελαν θελαν φύσιν. Διὰ τοῦτο καὶ αἷμα θεοῦ λέγεται καὶ πίθος καὶ θάνατος; καὶ Θεὸς σταυρούμενος, καὶ τὰ δμοις, & τῇ θείᾳ φύσισι διδόμενον οὐκ ίδιας, ἀλλὰ τῇ ἀρρήτῳ ἐνώσει. Καὶ ὥσπερ ἀδύνατον δέι: διὰ θανάτου ζωὴν καὶ θεανασίαν διαρρήσασθαι τοῖς ἀνθρώποις, πλήν τοῦ Θεοῦ Λόγου ἐνθάντος τῇ θνητῇ φύσει καὶ παθητῇ τῶν ἀνθρώπων, τὸ ἀδύνατον δυνατὸν ἐγεγόνει· καὶ γάρ ὁ ἀπαθής ἐπαθεῖ τῷ πεθερῷ, καὶ ὁ ἀθάνατος τῷ θητῷ ἀπέθνειν. Διὰ τοῦτο ζωαποιήθηκεν καὶ ἡμεῖς εἰτενές ξεμναν σῶμα αὐτοῦ καὶ μέλη ἀρμολογούμενα τῷ ζῶντι καὶ ζωαποιοῦντι τῷδε· Χριστῷ τῇ κεφαλῇ ἡρῶν, ὃς έστιν εὐλογητὸς καὶ δεοφασμένος εἰς τοὺς αἰώνας.

venit vivificantique nos Christo, nostro capiti, qui est benedictus et glorificatus in secula.

tionem confusionem quam Eutyches ejusque assecere invehebant, objurgatam exsufflaverunt: et inseparabilem duarum naturarum divinæ atque humanæ unionem Nestorio ejusque consecraneis objecerunt, qui Christum dividunt, quicque duas quidem dicunt naturas, sed divisas, non in uno Christo conjunctas. Sic videlicet Nestorianam divisionem, cœu zizania amara, a se longe propulerunt: rei vero utriusque in facienda unione immutabilitatem, divinitatis scilicet et humanitatis, contra Eutychetem ejusque veteres novosque assecras, qui unam naturam pravo sensu asserunt, constabiliwerunt: qua in re medicis imitati sunt, qui non e salubribus tantummodo rebus, verum etiam e noxiis, salutare pharmacum confidere solent.

Nunc igitur et nos, juxta orthodoxorum sanctorum Patrum traditionem, anathematizamus eos, qui unam naturam dicunt factam Verbi incarnationem per conversionem et immutationem: item illos, qui Christum aiunt haud ex nostra substantia humana sumpsisse naturam ac divinitati univisse, sed ipsum per se carnem sibi in Virginis utero circumposuisse, aut de cœlo eam attulisse, aut phantastico, non vere hominem apparuisse: item illos, qui alia quavis ex causa unam Christi naturam dicunt, non autem propter inseparabilem inconfusamque unionem. Sic etiam Nestorianos anathematizamus, qui Christum in duas naturas ita dividunt, ut Deum seorsum habeant ab homine, id est eum qui passus mortuusque est seorsum ab eo qui impassibilis immortalisque est; neque utramque rem unionis virtuti tribuunt, passionem et impassibilitatem, mortem et immortalitatem. Nos vero credimus Dei Verbum illud a Patre ante secula genitum, invisibile, impassibile et immortale, nostram ex Virgine naturam perfecto modo sumpsisse, et cum sua divina natura inconfusa et inseparabilis unione cœpulavisse. Atque ita qui est in divina natura invisibilis, evasit visibilis in humanitate; qui est impalpabilis, factus est palpabilis; impassibilis immortalisque secundum divinitatem, passibilis mortalique secundum nostram naturam evasit: non autem seorsum aliis est impassibilis; aliis passibilis; aliis immortalis, aliis mortalis: verum ille qui passus mortuusque est in assumptione hominis natura, idem impassibilis immortalisque est in propria divina natura. Idcirco et Dei sanguis, et passio, et mors, et Deus crucifixus dicitur, et cetera talia, quae divinitate naturæ haud proprio, sed ineffabilis unionis causa tribuimus. Etsi autem impossibile est morte vitam atque immortalitatem largiri hominibus, nihilominus postquam Dei Verbum mortali passibilius hominum naturæ unitum est, id quod antea fieri non poterat, possibile evasit: nam impassibilis passus est natura passibili, immortalis mortali mortuus est. Idcirco et nos vivificati fulnus, qui corpus ipsius sumus, et membra coagmentata vi-

Pauca haec in præsenti, ex multis quæ dicenda supererant, dictata sunt ab exiguo humilique ingenio nostro infirmaque doctrina, ad sublimem sapientiam vestram, ut summatum intelligat Armeniæ Ecclesiæ circa fidem de sancta Trinitate et de Christi incarnatione firmum dogma: licetque vobis cognoscere a parte totum; veluti tenui minimoque cibi potusve gustu, a salubri noxiu discernere licet. Absolutum vero plenissimumque tractatum de controversiis omnibus, quibus invicem dissidemus, quantucunque haec sunt, post congregataim, ut supra diximus, synolum, ad tuam potentem sanctamque maiestatem scribemus.

De vita autem nostræ casibus, propter loci temporumque, in quibus vivimus, asperitatem, et de rerum necessariarum inopia, deque molestiis longinquæ nostræ stationis, qui in medio tabernaculorum Cedar versamur, certior flet sancta maiestas tua ab iis qui hanc nostram epistolam deferunt oratoribus; qui et coram vestra celsitudine ac magnitudine parva nostra munera sistent, nimurum tres Arabicos equos et arcos Musulimos: quæ etsi res exiguae sunt, mystice tamen significant fore ut ascendas super eques tuos, et hostium tuorum arcus conteras: nimurum ut verus Emmanuel invisibilis potestes, sic tu visibilem illorum vim reprimas qui Ecclesiam oppugnant: atque ita digni efficiamur, ut te in Christi Dei gloria videamus tibi gratularemur.

Rescriptum sanctissimi patriarchæ domini Michaelis, philosophorum supremi, ad prædictum generale, nomine potenter sanctique imperatoris nostri domini Manue lis datum.

Epistola tua, Generalis reverendissime, ad maiestatem meam delata est, meaque potentia comperit te justitiae viam agnoscisse; et, ut ait Scriptura, te discipulum esse factum regni celorum, similemque honiui negotiatori, qui de thesauro suo nova et vetera profert³: quippe qui primariis divinisque apostolorum consentiens atque obtemperans traditionibus, Patrum quoque posteriora statuta canonumque præscripta sectari decrevisti. Accendisti enim in meditatione tua ignem, calefaciensque et exp'orans in Christo vero Deo et Servatore nostro sermonem tuum, recte attenuasti, spiritualique fornici tradidisti: et si quid inerat splendorum veritatis obscurans, divina flamma excoquendum curasti; quod reapse instar aridi sarmeni combustum est. Jam si quid adhuc epistolam tuam attente inspicientes fortasse offendit, id quoque tuæ severitatis

³ Matth. xiiij. 52.

(5) Michael hujus nominis tertius, quem eodem titulo *supremi philosophorum* (quæ fuit dignitas palatina) donat eliam Ephremius a nio editus in catalogo patriarcharum Cp. v. 10202.

(6) Prima, ut jam dixi, Manue lis epistola pertinet ad priam disputationem. Secunda haec evistola

A Τοῦτο τὸν δὲ ὅλην πρός τὸ παρὸν ἐκ μέρους ἐδόθεται ἀπὸ τοῦ πεντεχροῦ καὶ εὐτελοῦ; ἡμῶν νοῦ; καὶ τῆς ἀσθενοῦς ἡμῶν σοφίας τῇ ὑμετέρᾳ ὑπερτάτῃ σοι φίᾳ· ὡς ἀγ νοήσῃ κεφαλαιωδῶς τὸ τῆς Ἐκκλησίας τὸν Ἀρμενίων στερεὸν δόγμα εἰς τὴν πίστιν τὴν εἰς τὴν ἀγίαν Τριάδα καὶ εἰς τὴν οἰκονομίαν τοῦ Χριστοῦ· καὶ δύνασθε γνωρίσαις ἀπὸ τοῦ μέρους; τὸ πάντα μικρὸς καὶ οὐδεμινῆς ἀπογεύσεως; τῆς βρώσεως ἢ τῆς πόσεως, καὶ τὸ βλαβερὸν καὶ τὸ μῆτοιον. Τὸν δὲ τέλειον καὶ πληρέστατον λόγον περὶ πάντων τῶν ζητημάτων τῆς μέσους ἡμῶν ἀνιστητος, δῆτα δὲν καὶ εἴη αὔτη, ἐν τῇ συγάξει τῆς συνόδου, ὡς ἀνωθεν εἰρηται, δύσομεν ἐγγράψως ἐνώπιον τῆς χραταῖταις καὶ ἀγίας βασιλείας σου.

B Περὶ δὲ τῶν βιωτικῶν συναντημάτων, ὑπὸ τῆς σκληρότητος τοῦ τόπου καὶ τοῦ καιροῦ ἐν φέρεται, καὶ τῆς στερήσεως τῶν ἀναγκαίων, καὶ τῆς ἀγαπήσεως τῆς ἐνταῦθα μακρᾶς παροικίας ἡμῶν κατοικούντων ἐν μέσῳ τῶν σκηνωμάτων Κηδάρ, μαθήσεταις ἡ ἀγία βασιλεία σου παρὰ τῶν διακομισάντων ἀφ' ἡμῶν τὴν παρούσαν γραφὴν τῶν βραχαμίων· οἵτινες καὶ ἐνώπιον τῆς ὑδάτης ὑψηλῆστητος καὶ μεγαλειότητος φέρουσι τις ἀφ' ἡμῶν, ἥγουν τρία Ἀραβικά δόλογα καὶ τοξάρια μουσουλιτικά, ἀπίνατα εἰς καὶ μικρόν τι εἰσιν, ἀλλ' οὐδὲ μυστικόν, δέτι ἀπιθήση ἀπὸ τοὺς ἄποικους σου καὶ συντρίψεις τὰ τέλαια τῶν ἔχθρών σου· ὕστερον δὲ ἀληθῆς Ἐμμανουὴλ τὴν δέρατον δύναμιν, οὕτω καὶ σὺ τὴν δρατὴν τῶν πολεμούντων Ἐκκλησίαν· καὶ ἀξιωθείμεν ιδεῖν σε καὶ C ἁγαλλιασθῆναι εἰ; δόξαν Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ.

'Αντίγραμμα πρός τούτον τὸν Καθολικὸν τοῦ ἀγιωτάτου πατριάρχου κύρου Μιχαὴλ (5) τοῦ γενορότος ὑπάτου τῶν φιλοσόφων, γραφέτως ὃς ἐκ προσώπου τοῦ ἄρχαντος καὶ ἀγίου ἡμῶν βασιλέως κύρου Μαρούνη (6).

D 'Η γραφὴ σου ἀπεκομισθή τῇ βασιλείᾳ μα, Καθολικὲ τιμιώτατε, καὶ ἐπέγνω τὸ κράτος ἡμῶν διὰ τὴν τῆς δικαιοίου ἐπέγνως ἔδδον, καὶ κατὰ τὸ λερὸν λόγιον ἐμαθητεύθης τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν, καὶ τοιας ἀνθρώπου οἰκουμενῆς ἐκ τοῦ θησαυροῦ αὐτοῦ πλαΐσιον καὶ κατενά ἐκβάλλοντι, καὶ ταῖς πρώταις καὶ θελαῖς ἀποστολικαῖς συμφωνῶν καὶ ἐπόμενος παραδεσσοῖς, γεν μὲν ἀλλ' οὐδὲ τῶν πατροπαραδότων καὶ ὑστερῶν θεσμοθεσιῶν καὶ δρῶν ὑπερόρια βαδίζειν αἱρούμενος; Εἴσκαυσας γάρ ἐν τῇ μελέτῃ σου πύρ, καὶ πυρώτας καὶ δοκιμάσας τὸν ἐν Χριστῷ τῷ ἀληθινῷ Θεῷ καὶ Σωτῆρι ἡμῶν λόγον, ὁρθῶς ἐξελέπτυνε καὶ τῇ πνευματικῇ χωνείᾳ παρέδωκας· καὶ εἰ τῇ ἀληθείᾳ λαμπρότερης ζωφιτοῖν παραμέμπτος ἐξέδωκας τῇ καύσει τῆς ἐν σοι θειοτάτης δοκιμασίας, καὶ ἐξετεφρίσθη ὡς φρύγανον εὐκατάπρηστος εἰς τι δέ που καὶ ὑπολέπειπται τῷ περιεσκεμμένῳ

respondet Nerseti qui scripserat ad imp. post pri-mam disputationem. Est autem haec publica epistola. Nam private seu arcana (confidencialia) των imperatoris τοῦ patriarchæ epistolæ infra recita buntur.

τὸν τεῦν ἐφετῶντι τῷ γράμματι, ἀλλὰ καὶ τοῦτο τῆς στῆς ὁρθοστομίας εὐθύτητι ὡς τραχὺ καὶ μὴ τοῦ πανόρων ὑποπέπτον τῷ γνώμονι, τῷ καθαρῷ τῆς ὁρθούσκας σίτωφιζ μικρὸν [cod. μικρῷ] καὶ ἀσυμφανὲς ζεζάνιδν τι παραφυσμένον, ὡσπερ σκανδάλου τρέψενον ἀποκειθὲν ὡς πιθεῖν τοῦ εὔγενοῦς νολς τὴν λειτήτα ἀφανεῖται τελεῖται παραδοθῆσται. Καὶ οὕτω; ἀληθῶς τὸ γεγραμμένον ἴστιν, διτὶ Ἐρχετὶς τριάστης ζωὴ καὶ θάρατος· θάνατος γάρ καὶ θάνατος δεσμότατος τῇ τῆς εὐεσθοῦς ἀπόπειρας δόξης τοι; εἰς τὴν βίβλον κατενηγεμένοις ἀπειθεῖσαν, καὶ τὴν γλώτταν εἰς γλώτταν εἰκάσιας [cod. εἰκασίες] ἔπλεζουσι, καὶ ὡς ἄδου πόλην τὸ οἰκεῖον σύμπα πλατύνουσιν· ὡσπερ ζωὴ καὶ ζωὴ αἰωνία καὶ φθορᾶς πάστης ὑπεριστύουσα, οἱ ακοτεῖνοι καὶ ἀδράται καὶ ἀπόδρυφοι τῆς ἀληθοῦς καταλήψεως θησαυροῦ, οὐδὲ ἐξανοίγειν δὲ τῶν δλων Θεὸς ἐπηγγείλατο τοῖς ὁρθῶν ἐκζητοῦσιν αὐτὸν, καὶ μὴ τὴν κλείδα τῆς γνώσεως αἴρουσιν, ἀλλ' εἰσερχομένοις καὶ αὐτοῖς, καὶ μὴ τοὺς εἰσερχομένους κωλύουσι.

Τὴν ζωὴν οὖν ταύτην δικούσα ἡ σῆ τιμιότης παρέιντη, εἰν οἶδεν τῇ βασιλείᾳ ἡμῶν διτὶ καὶ τοῖς ἀλλοῖς ταύτης μεταδώσει καὶ μεταριθμήσει τοῖς τῶν ἀπειθεῖσαν ἐνιζάνουσαν σκαιότητα καὶ σκληρότητα, καὶ τοῖς ποτέμοις λόγοις τῆς ἀνεπισφαλοῦς πίστεως τὴν ἀλμυρὰν ἀποκλύσει θάλασσαν τῆς κακοπιστίας, καὶ μετένεγκῃ τὴν νόσον εἰς εἰλικρινεστάτην ὑγιείαν. Έχοντες οὖν σε τὴν κεφαλὴν ταῖς λοιπαῖς οἰκουμενικαῖς συνόδοις, ἀλλὰ καὶ τῇ τετάρτῃ συνάθεουσαν, εἰπεῖδες ἐσμεν, ὡς καὶ τὰ μέλη τῇ κεφαλῇ συναποθύουσι· καὶ πᾶν τὸ διασπῶν τὴν ἀπαινουμένην συνέχειαν, καὶ τὸν τῆς ἐνώσεως σύνδεσμον λύον, ὡς ἀσυμμετέκτενος καὶ ἀξύμβολητον τῇ τῆς διομελίας ἀρμοτογένη, ἀνυκαθαρθὲν ἀπὸ τοῦ μέσου ἀρθῆσται. Εἰ τάρ καὶ οἱ πρότεροι τῶν Ἀρμενίων πιμένες κατέτοντο προφήτην τὸν ἡφαίνεσαντο λόγον, καὶ ἡ νομῇ πάτα οὐκ ἔγνω καὶ διεσκορπίσθησαν, ἀλλ' ὁ μετὰ τούτους ἀλιθῶν ἐπιστημονικὸς καὶ ἐμφρων ποιμήν τὸ κειστοπτισθὲν ἐπισυναγάγη, καὶ ἀναγνωρίσει πᾶσι τὴν ἀντίστοιχον τῆς θανασίμου πόνας νομήν, καὶ παραγάγῃ τὸ ποίμνιον, καὶ ἐνοικήσει τῇ ψυχοτρόφῳ μάρθρῳ τῇ ἀδλαβεῖ, καὶ εὐφρανεῖ τὸν οἰκοδεσπότην, διτὶ τὸ τάλαντον εἰς ἐπίδοσιν ἥδος, καὶ αἱ οὐράνιαι ὁνάρεις ἐπὶ τῇ τῆς δραχμῆς εὐρέσεις ἡγαλλιάσαντο. Τὸν τῇ εἰρήνης ἀδόλωτον ποταμὸν ἀπεικλύσαι πάντας τὰς Ἐκκλησίας, διδίψησε καὶ διψᾷ τῇ βασιλείᾳ ἡμῶν· καὶ εἰς ἓνα σύνδεσμον πάντας; γενέσθαι πνευματικὸν, ἐπιθυμικὸν θερμοτάτην καὶ ἐπειθύμησε καὶ ἰπούμετο, καὶ χαίρει ἐπὶ τούτοις ὡς οὐκ ἐπ' ἀλλων τοῖν· καὶ ἐνέσταξας γάνονς θυμηδίας ἀρήτην αὐτῷ, ὡς εὐρέθης καὶ αὐτὸς εἰς τοῦτο συντρέχων καὶ ἐπιεπιών τὸ τῆς ἐκκλησίαςτοικῆς δμονοίας καλόν. Καὶ γιρέως ἡ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησία, καὶ ἐφ' ἡμῖν καὶ τῷτο δ τῶν θειῶν ἀποτολῶν χρόδες, δ τῶν ἀγίων Πατέρων ἐσμέδες, ἡ τῶν πιστῶν κληρουχία, καὶ πάντες οἱ οἰκουνόμοι τῆς χάριτος. Θρηνεῖται δὲ Εὐτυχῆς καὶ Διοσκορος, οἰμωζέτω Νεστόριος, καταδυσέσω

A sequitas, eum exuberans neque ad perpendicularum quadrans (videlicet tanquam pauca et inobservata zizania inter purum orthodoxe triticum nata), id, inquam, utpote scandali occasionem, et ingenuae puræque mentis quamdam maculam, funditus abrasum abolebit et antiquabit. Quamobrem veritas Scripturæ dicentis appetit: *In potestate lingue vita et mors*⁴. Mors enim, imo mors leterrima est, recti dogmati amissio iis qui in impia incurvant incredulitatem, et linguam temere contra linguam armant, et tanquam inferorum portam os suum dilatant. Contra vita, imo æterna nullique corruptioni obnoxia vita, est in astruis illis invisibilibus arcansque orthodoxæ sententiae thesauris, quos communis Deus reseraturum se hominibus B iis promisi, qui ipsum studiose querunt, quique recti sensus clavim non abdunt, sed et ipsi introeunt, neque alios ingressu prohibent.

Hanc ergo vitam cum tua reverentia in se habeat, probe novit majestas mea te aliis quoque imperitum esse, correcturumque hærentem ipsis perversitatem ac pertinaciam: ita ut irriguis tutissimæ fidei doctrinis, pravorum dogmatum tempestas sedetur, et morbi vitium in perfectissimam sanitatem vertatur. Quippe cum te babeamus, qui gentis caput es, tum reliquis generalibus synodis tum etiam quartæ assentientem, bonam spem aliquam fore ut reliqua membra conspirent cum capite; ita ut id omne quod laudabilem concordiam distribuit, et unitatis vincula dissolvit, utpote alienum et adversum universi corporis compagi, purgatum denique e medio tollatur. Etsi enim præteriti Armeniorum pastores insanierunt, ut ait prophetæ⁵, cunctusque grex desipuit et dispersus est; altamen qui eis successit cordatus sapiensque pastor palantes congregabit, et aliena mortiferis herbis pascua cunctis demonstrabit, minabitque grecem, et spirituali ovili quaquaversus tuto concludet, jucundabitque patremfamilias, quia commodatum talentum usuram peperit, et cœlestes spiritus de drachma inventa latabuntur. Sane cunctas Ecclesiæ puris fontibus inundari, sitivit et sitit majestas mea; easque uno cunctas spiritali vinculo constringi, ardentissima semper cupiditate exoptavit et optat; ex eaque re gaudium quam quod maximum capit: nunc vero ineffabilem laurit animo voluptatem, cum te quoque in id conspiranter, incumbentemque ad ecclesiasticæ concordiæ bonum videt. Jamque adeo lætetur Dei Ecclesia, nostrique et ipsius Ecclesiæ causa divorum gaudeat apostolorum chorus, Patrum sanctorum cœtus, fidelium hereditas, cunctique divinae gratiae ministrae. Lugeant Eutyches et Dioscorus; ploret Nestorius; pudore afficiatur Severus, eique conscientis Timotheus; valeant quotquot

⁴ Prov. xviii, 21. ⁵ Isa. xxiv, 6.

mendacia nobis vobisque, ut scrisisti, obtruse-
runt. Neque vero nos hominicolae Nestorio assen-
timur, prava ejus opinione afflati, ut duas unius
Christi personas orthodoxo dogmata oggeramus :
sed unum Christum confitemur Dominum et Deum
nostrum, in una persona post unionem quoque
adorandum, duabus nempe naturis sub una per-
sona inseparabiliter inconsuete unitis, ex duabus
inquit naturis et in duabus : naturis enim vero
pollere duabus etiam post unionem Christum dici-
mus atque credimus.

Tuæ igitur reverentiae scripta ad majestatem
meam fidelis expositio, lecta a nobis est, plenaque
sapientiae et veritatis visa, neque ab Ecclesiæ
nostræ fide discors aut devia, præsertim si ejus
mens ac veritatis summa consideretur : quanquam
aliquando dictio ejus, quæ nobis est insolita,
legentem vellicat. Nam quod naturæ sua proprie-
tatem immutabilem inconversamque, etiam post
unionem retinuerit humana substantia illa, quæ
de purissima et sanctissima Virgine Deipara sum-
pta fuit, omnem tollit dubitationem sancte et
œcumenicas quartæ synodi doctrina ejusque con-
fessio, nec non magni inter sanctos Leonis Papæ
Romani epistola, quam orthodoxæ columnen Ec-
clesia nostra semper appellavit. Porro quod in
hypostatica ineffabili unione, imo et post factam
sine mutatione vel conversione unionem, naturæ
ipseæ indivisibiliter et inseparabiliter maneant, me-
lius id, inquit, a nobis dicitur scribiturque, quam
quod vos dicitis naturarum mansisse immutabilem
et inconvertibilem ostensionem. Etenim accuratis
verbis, non periphrasticis, de dogmatibus loquen-
dum est atque scribendum, in iis præsertim regio-
nibus locis, ubi ambiguum quid suspicamur, vel
in controversiam vocari videamus. Ergo Christum
dicere ex duabus naturis, et in duabus naturis, et
duas habentem naturas, id demum orthodoxum est,
et apostolorum Patrumque regulæ præprime con-
sonum : secus vero si post unionem una in eo
prædictetur natura, id manifeste contra rectam et
a Patribus traditam doctrinam sit : et si nonnulli
student prætextus nescio quos obtendere, et falsi
dogmati deformitatem colore aliquo imbuere ver-
borum persuasibilium, quæ recipi prorsus non
queunt, propter hujusmodi doctrinæ varias sale-
bras et invenustatem. Cur enim opus est hac
ansam stulto errori præbere, occasionemque non
incongruum iis offere, qui spuriū dogma sectan-
tur atque tacentur ? Quæ horum colorum, et con-
tortorum argumentorum, ac veluti excusationum
utilitas ? Aut cur laborandum est propter hanc va-
num et instructuosam circunlocutionem ? Sicut
enim oportet corde credere ad justitiam, neque
absurdo aliquo cogitatū mitem polluere ; ita par-
est lingua quoque ad salutem confiteri, et ne verbo
quidem tenus aut syllaba, sive scribimus sive lu-
quimur, dictione uti quæ scandali occasio sit ;

A Σεβῆρος καὶ δι τούτου σύμφωνων Τιμόθεος· οἰχεῖσθαι
σαν οἱ τὰς φευδολογίας ἡμῶν καθοριζόμενοι καὶ
ὑπάν, ὁσπερ ἔγραψας· οὐχ ἡμεῖς φρονοῦμεν ὡς δι
ἀνθρωπολάτρης Νεστόριος τῇ κακονόᾳ τούτου συ-
απαγόμενοι, καὶ δύο ὑποστάσεις ἐπὶ τοῦ ἐνδεῖ Χρι-
στοῦ τῷ δρθεδδώ πληρώματι παρεισφέροντες· ἀλλ’
διμολογοῦμεν τὸν ἐνα Χριστὸν καὶ Κύριον καὶ Θεον
ἡμῶν ἐν μιᾷ ὑποστάσει καὶ μετὰ τὴν ἐνωσιν περι-
χούμενον, τῶν δύο φύσεων ἐξ μίαν ὑπόστασιν
ἐνωθεῖσῶν ἀχωρίστως καὶ ἀσυγχύτως, ἐκ δύο φύ-
σεων καὶ ἐν δύο, καὶ δύο φύσεις καὶ μετὰ τὴν ἐνωσιν
τὸν Χριστὸν εἶναι, καὶ λέγοντες καὶ πιστεύοντας.

B Ἡ μὲν οὖν παρὰ τῆς σῆς τιμιότητος γραφεῖσα
καὶ ἀποσταλεῖσα τῇ βασιλείᾳ ἡμῶν τῆς πίστεως
ἴκεσσις, ὑπανεγνώσθη ἀντὶ καὶ ἐδοξεὶ πλήρης σοφίας
καὶ ἀληθείας, καὶ τῆς ἡμετέρας ἀγίας Ἐκκλησίας
οὐκ ἀλοτριόφρων οὐδὲ ἀσύνδρομος, καὶ μᾶλλον
κατά γε τὸν θοῦν καὶ τὴν ἀληθείας ἀκρίβειαν
εἰ καὶ ἐν τοῖς ἡ λέξεις τραχύνει τὴν ἀκοήν διὰ τὸ
ταύτης ἀσύνθητος· ὑποθίλαν γάρ πάσαν περιαιρεῖ
τῆς ἀγίας καὶ οἰκουμενικῆς τετάρτης αυνόδου παρα-
δοχῆς, καὶ τῇ ταύτῃς διμολογίας, καὶ τῇ τοῦ ἐν ἀγίοις
μεγάλῳ Λέοντος πάπᾳ Ῥώμης ἐπιστολῆς, ἣν στήλῃ
δρθεδδοῖς ἡ καθ’ ἡμέρας ἀγίας Ἐκκλησίας καὶ ὄντων
μαστοῖς καὶ δυομάρεσι καὶ οὐ πάνταις δυομάρουσα, καὶ
τὸ ἀναλλοιωτον καὶ ἀμετάτερπον τῆς ἴδιας φύσεω
μεῖναι καὶ μετὰ τὴν ἐνωσιν τὸ ἐκ τῆς ἀνθρωπίνης
οὐσίας προσληφθὲν ἐκ τῆς παναχράντου καὶ ὑπερά-
γίας Παρθένου καὶ Θεομήτορος. Κρείτον δέ ἐστι
καὶ λέγειν καὶ γράφειν διε τὸν τῇ καθ’ ὑπόστασι
ἀρρήτῳ ἐνώσει, καὶ μετὰ τὴν ἐνωσιν ἀμετάβλητο
καὶ ἀτρεπτον, ἀδιαιρέτως καὶ ἀχωρίστως. αἱ φύσει
ἴκειναν, παρ’ δ τὸ διεμεινεν ἀμετάβλητος ἡ τῶν φύ-
σεων φανέρωσις. Ὁ νομαστικῶς γάρ καὶ οὐ περὶ^C
φραστικῶς τὰ περὶ τῶν δογμάτων χρή λέγεσθαι τοι
καὶ γράφεσθαι, καὶ μᾶλλον ἐν ἐκείναις ταῖς χώραις
καὶ τοῖς τόποις ἐνθα τὸ ἀμφιβολον ὑπονοεῖται, καὶ
τὸ ἀμφιμαχον ὑποπτεύεται. Ἐκ δύο τοίνυν φύσεω
λέγειν τὸν Χριστὸν, καὶ ἐν δύο φύσεσι, καὶ δύο
φύσεις τὸν αὐτὸν, ὀρθότητος πάσης, καὶ ἀποστολικῆς
καὶ πατρικῆς ἀκριβολογίας ἔχομεν· τὸ δὲ μετ-
τὴν ἐνωσιν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ μίαν φύσιν ἀνακηρύξτει
προδήλως τῇ πατροπαραδότῳ δόκη ἐναντιοῦται· καὶ
ἐθέλει τις αἵτια; ἀναπλάττειν τινάς, καὶ τὸ πικρό^D
τῆς φευδοδοξίας ἀπιχρωνύει διὰ χρωμάτου τινὸς
πειθανοπλαστίας δυσπαραδέκτου, διὰ τὸ δυσχερέ-
της τοῦ τοιούτου λόγου παρεισαγωγῆς καὶ ἀποφί-
μου. Τίς γάρ ἡ ἀνάγκη διδόναι κώρων δλως τη
ἀποτίξη, καὶ λαβήν οὐκ ἀγενή τῷ πρόδη; τὴν κακοδοξία
ταύτην ἀντιθεοῦνται καὶ ἀντιλέγονται; καὶ δεισθαι χρω-
μάτων καὶ πειθανάγκης καὶ ἀντεπιφορῶν, καὶ ἀγρωνό-
διὰ τὴν εἰκαίαν καὶ ἀσυντελή ταύτην παρεισπλοκήν
“Οσπερ γάρ δέον καρδίᾳ εἰς δικαιοσύνην πιστεύει
σθαι, καὶ μὴ χραίνεσθαι κατὰ νοῦν τινες νοήματι καὶ
ἀπηγεστάτῳ, οὗτοι καθήκον καὶ γίγαστη εἰς σωτη-
ρίαν διμολογεῖν, καὶ μὴ δὲ μέχρι λόγου καὶ συλλα-
βῶν συνθήκης καὶ προσφράδες πρέξενον σχανδάλο-
φῆμα προτείσθαι, καὶ ἀπερρέγεσθαι τοῦτο εἰς ἐπ-
σκιασμὸν τοῦ λαμπροῦ καὶ διαφανοῦς τῆς ἀποστολ

ἥς καὶ πιερικῆς διδασκαλίας; φωτός. Διὸ τὸ δέ Α διὰ τοὺς ἑαυτοὺς τὸν τοίχον ἀλεῖφεν ἐκδιάζειθα; Ἐξαίφω γάρ, φησι, τὸν τοίχον καὶ τὸν ἀλεῖφεται αὐτόν· τοιτέστι τὸ φεύδος καὶ τὸν τοῦτο προσάγειν καὶ συγκελύπτειν ἐθέλοντα. Ἀπαγέ λέγειν οὖτω, εἰ φύλον τὸ λέγειν μίαν φύσιν ἐπὶ Χριστοῦ· ἀπαξ ἀποβληθὲν, ἔργονθω ἐς κόρακας, συγκωσθῆτα τῷ λήθης βυθῷ, μηδ' ἀργει φωνῆς εἰς ἀέρα μάτηη λυομένης παρενοχλεῖται τελεῖται.

Τρεῖς αἱ ἀνωτάτα δόξαι περὶ τῆς ἐνώσεως τῶν Ιησοῦς φύσεων κατεβλήθησαν, διαιρετική, συγχυτική, καὶ ἡ κυρίως ἀνωτική λεγομένη· αἱ μὲν οὖν δύο παισὶν αἱρετικῶν ἐπαίχθησαν καὶ παιζέσθωσαν. Καὶ τὴν μὲν πρώτην μαίευστα Νεστόρος ὁ παράγορος, καὶ τὴν οἰκείαν ὀδόντα περιεπέτω, καὶ κατασκάσθω εἰς ἄδυον βάραθρον, καὶ συγκαθίζεσθω τῷ περὶ τὸ φεύδος Σατάνῳ· τὴν δὲ δευτέραν ἔχεται σὺν τυγχέουσαν αὐτῶν τὸ λογιστικὸν καὶ εκόπους κληρούσεν Εὐτυχῆς καὶ Διόσκορος οἱ παράφρονες καὶ ἡ περὶ αὐτοὺς κακοδαιμονιστήτη ὅμηγυρις, ἐντε πρῆμα τὸν φανταζομένη καὶ ἀναπλάττουσα, καὶ ιν τὸν οὐδοτερέψ τῶν ἐνωμένων καθαρῶς· τὸ διοιν ἀποκάνουσα· δὲ· καὶ δ τῶν θεων Πατέρων κατάλογος καλῶς ποιῶν ἀποβαλὼν ίκανῶς ἀστηρίτευσεν. Ἡ δὲ τρίτη ἀσύγχυτος τε καὶ ἀδιαιρετος τῶν δύο φύσεων ἐνωσις, οὐδὲ μὲν τὰ ἐνωθέντα ἀνελλιπῶς ἔχοντα κατὰ τὴν αὐτῶν ιδεότητα, διὰ τὸ διτρεπτὸν καὶ ἀναλλοίωτον· κοινῶς δὲ ταῦτα ἐνδέ είναι ποιεῖ, ὥστην δὲ τὴν οὐσιότητα ἐνωσιν· ὡς εἶναι τὰ μὲν κυρίως ίδια θατέρων, κοινὸν τοῦ δουλοῦ· τὰ δὲ τοῦ διου κοινά, θατέρου διικα, διὰ τὴν ἐνθατέρῳ ἀσύγχυτον θέσηται. Ὁ μὲν οὖν τῆς ἀληθείας λόγος τὸ μὲν τεθὲν κατὰ τὴν ὑπόστασιν οἴει, κατὰ δὲ τὴν φύσιν τὸ ίτερον. Ἀλλὰ τοῖς ἐπὶ Χριστοῦ μίαν φύσιν μετὰ τὴν ἐνωσιν λέγουσιν, ὁ τρόπος συνήκται τῆς ἀναχύσεως, καὶ τῶν φύσεων οὐ περισσεῖται τὸ διάφορον, καὶ αὐτοὶ μὴ τοῦτο ἐθέλωσιν. Ὅθεν ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ τῷ θεῷ Σωτῆρος ἡμῶν μίαν φύσιν λέγειν μετὰ τὴν ἐνωσιν, σφαλερόν τε καὶ ἐπικινδυνόν.

Καὶ φεύδως καὶ ἀμαθῶς οἱ τοῦτο φληγαφοῦντες προσφέρουσι τὸν ἀνθρώπον εἰς παράδειγμα. Ὁ μὲν γάρ ἀνθρώπος σύνθετος μία φύσις ἀποτελεῖται, ἵνατῇ τῶν ἐξ ὄντων συνετέθη τοῖς λόγοις καὶ τὰς διομασίας κυρίως· οὐδὲ ἐπιδέχεται· οὐ γάρ ξενιν οἰκεῖ δια ὁ ἀνθρώπος κυρίως φυχή τε ἡ σῶμα λέγεται· οὗτοι μὴν τοὺς λόγους [κυρίων:] (7) ἐπιδέχεται, καὶ φυχήν καὶ σῶμα κεκτῆσθαι λέγεται. Ὁ δὲ Χριστὸς θεὸς ἡμῶν, συντεθειμένος ἐκ θεότητος τε καὶ ἀνθρώπουτος, καὶ τὰς διομασίας καὶ τοὺς λόγους· τῶν ἐξ ὄντων συνετέθη φύσεων ἐπιδέχεται· δ

⁴ Ezech. xiii, 14.

(7) In vetere hujus operis codice Valicano, propter abeissam oram, unum saltēm vocabulum perii. In recentiore autem ejusdem operis codice Val. ill. ibidem lacuna, relieto spatiolu. Unde appa-

re, recentiorem hunc exscriptum suis ab illo antiquiore, et quidem jam leviter lessō. Hinc sane contigit, ut nulla mihi lectionum varietas in hoc altero exemplari se obtulerit.

B neque quidquam cructare, quod splendidam atque perspicuam apostolorum Patrumque doctrinæ lucem obscurat. Cur manus nostras ad dealbandum parietem pene invitas impellimus? Cum Scriptura dicit: *Ego mirum sum eo qui hunc dealbat delebo*⁴; mendacium scilicet, cum eo qui id obtrudere latenter nilitur. Omitte igitur, quandoquidem id falsum est, unam Christi naturam dicere. Et quoniam id semel explosum est, abeat sane in malam rem, oblivionis fluctu mergatur: denique id ne voce quidem tenus, quæ in aerein frustra evanescit, aures offendat.

Tres olim de naturarum in Christo unionē sententiae dictæ sunt, divisionis videlicet, confusionis, et ejus quæ maxime unitira dicta est: quarum duæ priores hereticis illuserunt et sane illudant. Primam insanus de suo cerebro Nestorius fudit, qui utique partum suum suaveat, ab eoque in inferni barathrum pertrahatur, ibique cum mendacii parente diabolo sedens. Secundam habeant sibi ad mentis propriæ confusionem cœcitateinque vecordes Eutyches atque Dioscorus cum sua infelicissima secta, qui spurium dogma sibi consinxerunt ac procuderunt, quique neutri naturarum unitarum parti proprietatem suam conservant. Utramque jamdiu sententiam synodus sanctorum Patrum prescrivit atque inservavit. Tertia quæ inconfusam individualiisque durarum naturarum unionem asserit, conjunctorum utique subjectorum immotis proprietates conservat, propter eorum inconvertibilem invariabilemque rationem: verum idiomata communia uni facit, et in substantia ipsa unionem agnoscit: ita ut quæ suū propria alterutrius, vere toti sunt communia; et quæ toti communia sunt, ea propria evadant alterutrius; proprie utriusque inconfusam proprietatem. Verax igitur doctrinæ, quod unum est, personæ tribuit; quod duale, naturæ. At vero illis, qui unam Christi naturam post unionem dicunt, confusionis quidem ratio conficitur, naturarum autem differentia, etiamsi id minime velint, perit. Itaque Christi Dei ac Servatoris nostri unam naturam post unionem dicere, lubricum periculosumque est.

Porro imperite falsoque, hi qui ita nungantur, exemplum ab homine sumptum oggerunt. Humanum quippe compositum una natura esse dicitur, quia rerum, unde concretum est, appellations et nominia haud proprie recipit: neque enim homo proprie anima vel corpus dicitur: neque has appellations proprie recipit, etiamsi animam et corpus habere dicitur. Christus autem Deus noster ex divinitate atque humanitate constat, et appellations ac nomina naturarum, ex quibus constat, recipit: ipse enim est Deus et homo, has appellations na-

ret, recentiorem hunc exscriptum suis ab illo antiquiore, et quidem jam leviter lessō. Hinc sane contigit, ut nulla mihi lectionum varietas in hoc altero exemplari se obtulerit.

aturaliter gerens. Non igitur eum quisquam una pollere natura dicat, neque unam post unionem affirmet naturam. Insuper hominis una natura dicitur, quia de multis atomis subjectum ejus componitur, quæ atomi idcirco humanæ naturæ participes esse dicuntur: quam rem de Christo neque dicere licet neque cogitare.

Age vero et ipsum sanctum Cyrillum in multis suis diversisque scriptis comperimus, sicuti etiam reverentia tua in datis ad majestatem meam litteris significavit, duas in Christo post unionem naturas prædicare atque docere. Cur hunc contradictionis veluti accusabimus, dicendo eumdem unam quoque affirmasse post unionem esse naturam? Prorsus enim sive Cyrillum hoc in transcurso, ut videtur, dixisse atque scripsisse credendum est; sive is abusive naturam pro persona posuit, ut ipsum alibi, itemque ex classicis Patribus aliis, fecisse scimus; sive unam naturam de Christi divinitate pronuntiavit, ita tamen ut humanam quoque demonstraverit, dum addidit *incarnatam*: sive denique secundum alium quemvis sensum intellectumque aut economiæ rationem ita locutus est vir sanctus; minime id certe ob indirmandam rectas fidei doctrinam, et scandalum repugnantiæ sibi excitandum, fecit. Cum ergo veritas explorata sit, in eamque omnes sancti Patres doctoresque nostri, magna sanctæ Dei Ecclesiæ lumina, conspirent, frestra jam objicitur atque obtruditur mordicusque tenetur vocula, quæ Ecclesiam, id est, unum Christi corpus, discindit ac lacerat: præsentium cum illa vocula ex aliis multis corrigi possit, neque posteriorum temporum Patres quidquam turbaverit. Nostra igitur pietas datori omnium bonorum Deo gratias agit, qui pacis nobis atque unionis fores aperuit. Profecto is concordiam hanc tecum per lemet initiam, quæ ad cunctos coæstaneos tuos tibique subjectos pontifices universumque gregem pertinet, felici exitu coronabit; plenamque et sine ulla exceptione unitatem sententiuarum efficiet, ad sui nominis gloriam et invisibilis hostis iugominiam.

πὸν εἰς ιεραρχίας καὶ πολιμηγούς τελεσφορήσει, καὶ τὴν ἀγίου αὐτοῦ ὄντας τὸ ἐλλιπές ξήουσαν, εἰς δόξαν τοῦ ἀγίου αὐτοῦ ὄντας, καὶ αἰσχύνην τοῦ ἀσφάτου ἔχθρον.

DISPUTATIO.

Anno ab orbe condito 6680, qui erat annus tricessimus post imperium susceptum a piissimo im-

(7) Anno Christi 1172.

(8) Ergo biennio post primam disputationem, quæ in Graeco textu dicitur acta anno regnantis Manuels vicesimo octavo, etsi mendose in Latina Leunclavii interpretatione (Bibl. *PL. Paris. t. I. p. 439*) dicitur *decimo octavo*. Obiter autem hic observo canones quoque chronicos Samuelis Armenii Aniensis (quos ego olim Mediolani edidi) aliquantum esse perturbatos, apud quos primus Nersetus patriarchæ annus componitur cum Manuels imp. anno tricesimo quinto. Neque tamen is error editionis meæ est; namque est Vaticanus Samuelis codex Armeniacus tertius cum libro meo prorsus consentit. Sed quid

A αὐτὸς γάρ ἐστι καὶ Θεός; καὶ ἀνθρωπος φύσει τοὺς λόγους; τούτων ἐπιδεχόμενος. Οὐκέτι μᾶς φύσεις; αὐτὸν ἐρεῖ τις ἀποτελεῖσθαι. ή μίαν φύσιν εἶναι, μετὰ τὴν ἑνωσιν. Καὶ ἀλλώς δὲ δὲνθρωπος μία φύσις λέγεται, διὰ τὸ πολλῶν ἀτόμων αὐτῷ ὑποκειμένῳ κατηγορεῖσθαι, καὶ τούτων ὡς τῆς αὐτῆς αὐτῷ κοινωνούντων φύσεις λέγεσθαι. διπέρ οὐκ ἂν τις εἴποι ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ, οὐδὲ διανοιας ἀναπλάσαι κινήσασιν.

B Επειδὲ καὶ δὲν ἐν ἀγίοις Θεότατος Κιριλλος ἐν τολλοῖς; καὶ διαφόροις τῶν αὐτοῦ συγγραμμάτων εὑρίσκεται, ὡς καὶ ἡ σῇ τιμιότης ἐν τῷ πρὸς τὴν βασιλείαν ἡμῶν ἀποσταλέντι παρ' αὐτῆς ἐδηλοποίησε γράμματι, δύο φύσεις μετὰ τὴν ἑνωσιν ἀνακηρύξτων καὶ διδάσκων ἐπὶ Χριστοῦ, διὰ πολλῶν αἰτίαν ἐναντιοφωνίας δύωσι τις πρόφρασιν, λέγων τὸν αὐτὸν καὶ μίαν φύσιν λέγειν ἐπὶ τούτου μετὰ τὴν σάρκωσιν; Πάντως γάρ ἡ τὸν τοιούτον τούτου λόγου παραδράμηρ ὡς ἐδοξεῖν ἐκείνην φρήνεται τε καὶ γραφέντα, ή καταχρηστικώτερον ἐκλαδομένῳ τὴν φύσιν ἀνεῖλην ὑποστάσεως, ὡς καὶ αὐτὸς ἐν ἀλλοις, καὶ ἄλλοι τῶν ἀγίων ἐκκρίτων εὑρίσκονται οὐτω ποιήσαντες· ή τὴν μίαν φύσιν ἐπὶ τῆς θεότητος τοῦ Χριστοῦ εἰρηκότες; καὶ παραστήσαντες καὶ τὴν ἀνθρωπίνην ἐν τῷ ἐπαγαγεῖν τὸ, σεσαρκωμένην· ή καὶ τὴν ἄλλην τινὰ ἑνοιαν καὶ ἐπιβαλήν, ή καὶ τρόπον οἰκονομίας, ἀφ' ἣς ταῦτην τὴν φωνὴν εἰρηκέναι τὸν ἄγιον, οὐκ εἰς παρενόχλησιν τοῦ ὀρθοῦ λόγου τῆς εὐσέβειας ταύτην προβαλεῖται, καὶ καθ' εαυτοῦ σκάνδαλον ἀνεγερεῖ διαστάσεως. Φανεροῦ γάρ δυντος τοῦ ἀληθοῦς, καὶ πάντων τῶν ἀγίων Πατέρων καὶ διδασκάλων ἡμῶν τῶν μεγάλων φωστήρων τῆς ἀγίας τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας συμφωνούντων εἰς τοῦτο, περιττὸν τὸ, μίαν ῥῆσιν εἰς ῥῆξιν καὶ διασπασμὸν τοῦ ἁνδρὸς σώματος τῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, δυναμένην καὶ ταῦτα ἐκ πολλῶν τὴν θεράπειαν δέχεσθαι, καὶ τῶν μη τινα τῶν θετέρων ἀλθόντων Πατέρων διαταράξαν, προδάλλεσθαι: καὶ προσφέρειν, καὶ ἔχεσθαι ταῦτης καὶ μη μεθίστασθαι. Εὐχαριστεῖ οὖν ἡ Ιμετέρα εὐσέβεια τῷ παντὸς ἀγαθοῦ δοτήρῃ Θεῷ τῷ ἡδη λύοντι τὰς ὀδίνας τῆς ἡμῶν εἰρήνης καὶ τῆς ἑνώσεως· δε καὶ τὴν διὰ σοῦ καὶ μετὰ σοῦ συμφωνίαν πάσης τῆς κατὰ σὲ καὶ δύνονταν ἀπεργάσεται ἐντελεστάτην, καὶ κατὰ μηδὲν

D ΔΙΑΛΕΞΙΣ.

Ἐν ἔτει ἀπὸ κτίσεως κόσμου ἕχτε, ἐν ἔτει δὲ τριακοστῷ (8) τῆς αὐτοκρατορίας τοῦ ἐν βροτελεῖσιν

opus est Samuele arguere, cuius ratio in recensendis Manuels annis prorsus a communī ratione discedit? Apud eum enim Manuel regnat annis 46, incipiens ab anno Ch. 1135; apud alios autem chronographos regnat annis 37 cum dimidio, ab anno 1143. Alio modo peccat Leunclavius dum ad vocabulum πορφυρογέννητος ἀποταλ: *Porphyr palatiū nomen in quo pariebant Augustæ*. Est enim notissimum sic potius appellatos principes qui de parente imperante conceperat natique erant. Denique Leunclavius nescivit Ρωμαῖων κοὐλά (Romanorum castellum quod Orientales prouinciant Romela) aream suisse ad Euphratem, ad quem locum patriarcha

εὐσεβεστάτου καὶ φιλοχρήστου καὶ θεοστέπτου κυρίου Μανουὴλ τοῦ Πορφυρογεννήτου καὶ Κομνηνοῦ, ἀνύνοντος δεύτερον ἦτο; κατὰ μῆνα; τρεῖς; τοῦ θεοστέπτου βασιλέως ἡμῶν κύρου Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ καὶ οἰεὺν αὐτοῦ ἴνδι. ε' κάτα τὴν χ' δευτ. μηνὸς, κατελάθομεν ἐκ δευτέρου τὸ Παραλίων Κουλᾶ, καὶ χωρετίσαντες τὸν ἐκθελικὸν τῶν Ἀρμενίων ἐκ τοῦ μέρους; τοῦ βασιλέως, δεύτεραν τὸ πρός αὐτὸν βασιλικὸν θείον γράμμα, τὸ πρός τὴν φανεράν αὐτοῦ γραφήν (9) ἀπολογούμενον· εἴτα χωρετίσαντες αὐτὸν καὶ ἐκ τοῦ μέρους τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου, ἐνεχειρίσαμεν αὐτῷ τὸ πρός αὐτὸν πατριαρχικὸν γράμμα. Ήδιώς δύγαν καὶ περιχαρῶς ἡρώτησεν ἡμᾶς περὶ τῆς εὐτυχίας καὶ εὐεξίας τοῦ βασιλέως καὶ τῆς τῶν Ἐκκλησῶν καταστάσεως· ἡμεῖς δὲ, τὰ εἰκότα ἀποκριθέντες, ἀπῆλθομεν ἀναπαυσθενταί. Όχιας δὲ καταλαβούσης ἀπεστάλκαμεν πρὸς τὸν Καθολικὸν διὰ τοῦ πρεσβυτέρου Μιχαὴλ τοῦ ἑρμηνέως τὴν μυστικὴν γραφὴν τοῦ βασιλέως, ἣντις ἡνίκα γραφή μυστικὴν γραφὴν τοῦ Καθολικοῦ (10)· καὶ ἡ μὲν μυστικὴ γραφὴ τοῦ βασιλέως ἦν αὕτη.

Μανουὴλ, ὁ Χριστῷ τῷ Θεῷ κιστέρ, βασιλεὺς Περφυρογέννητος θεοστέπτης, ἀταξ κραταίδης, φύγαλδης, δει αὔγουστος καὶ αὐτοκράτωρ Ρωμαίων, ο Κομνηνός, τῷ τιμωτάτῳ καὶ εὐλαβεστάτῳ τῷ. Ἀρμενίων Καθολικῷ τὴν χάριν αὐτοῦ.

Τῇ γραφῇ τῆς σῆς τιμιότητος, ἡ διὰ τοῦ λιζίου (11) ἀνθρώπου τῆς βασιλείας μου τοῦ ματστώρος Θεωρίαν τοῦ σταλεῖται, διεκομίσθη τῇ βασιλείᾳ μου, καὶ ἐπέγνω δι' αὐτῆς διε τὴν τῆς δικαιοσύνης δυτικὰς βαδίσειν θέλεις ὅδην, καὶ, κατὰ τὸ ιερὸν λόγιον, ἐμαθητεύθη; τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν. ἔχουσα γοῦν σε τὴν χεραίην, ταῖς τροινὶ οἰκουμενικαῖς συνοδοῖς, ἀλλὰ καὶ τῇ τετάρτῃ συνέθουσαν (12), εὐελπίς ἔστιν, ὡς καὶ τὰ μέλη τῆς χεραῆς συναχολουθήσουσι, καὶ τὰν τὸ διαστόν καὶ λύσον τὸν τῆς ἐνώσεως σύνδεσμον, ἐκ μέσου ἀρθροτετται. "Ἐνθεν τοι: καὶ ἀποδεξαμένη τὴν οὐτω περὶ τὴν ὄρθοδόξον πίστιν ἀσφαλῆ χρητίδα τῆς σῆς τιμιότητος, καὶ πιστεύσασα ὡς καὶ τοῖς λοιποῖς ὅδες καὶ θύρα γενήσῃ πρὸς τὴν εὐσέβειαν, καὶ τὰ παρὰ τοῦ πονηροῦ τῇ τοῦ Χριστοῦ ἀρεύριζ ἀγκαταπερνέας ζιζάνια, διά τῆς τοῦ ἐκ Θεοῦ δοθέντος σοι λόγου τομωτάτης δρεπάνης ἐκριζωθήσεται, καὶ τοῦ καθαροῦ τῆς εὐαγγελικῆς διλωνος εἰτοῦ ἀποκονδυλισθήσεται, τὸν διαληγθέντα λίζιον τῆς βασιλείας μου τὸν Θεωρίαν καὶ τὸν μοναχὸν Ἀτράνον καὶ πάλιν πρὸς τὴν τιμιότητα ἔξαπτε: εἰλαρεῖν, Ινα δωτερερ καθ' εαυτὸν τὸν τῆς ἀληθείας λό-

Gregorius Nersesii frater, securitatis gratia, sedem trapezulari (Samuel Aniensis ad an. Ch. 1116). Interpretatur. ergo perperam Leunclavius limites Comanorum. De voc. ξουλά, arx, legatur Cangius.

(9) Hanc publicam Nersesii epistolam nos superius vulgo possumus.

(10) Nersesii arcana epistola non est in Graeco nostro codice.

(11) De hoc titulo multus est Cangius in ulroque Graec. et Lat. Glossar. Neque enim simpliciter sub-

A peratore, Christi amante, et a Deo coronato domino Manuele Porphyrogenito Comneno; tertio mense secundi anni post initam imperii societatem a filio ipsius domino Alexio imperatore nostro a Deo coronato Comneno, inductione quinta, die mensis secundi vigesima, pervenimus denuo Romellian, salutatoque imperatoris verbis Armeniorum Generali, regium sacrarum Litterarum exemplar tradidimus, quae publice ipsius epistolæ responderant: deinde verbis quoque patriarchæ pecunien. ci salute impetrata, patriarchales similiter litteras obtulimus. Tum Generalis comiter admodum et letabundus de felicitate ac salute imperatoris, deque Ecclesiarum statu, nos perficuntatus est: cui posquam quae opus erat respondimus, ad quietem secessimus. Sera autem nocte misimus ad Generalem, per Michaelem interpretem, imperatoris arcanam epistolam, qua Generalis æque arcanæ epistolæ responsio fiebat. Porro arcana imperatoris epistola hujusmodi erat:

Manuel, in Christo Deo fidelis, rex Porphyrogenitus a Deo coronatus, dominator sororis, excelsus, semper augustus, imperator Romanorum, Comnenus, reverendissimo summeque colendo Armeniorum Generali gratiam suam D.

Reverentiae tuæ epistola, quam per hominem subditum maiestati meæ magistrum Theorianum misisti, ad manus meas pervenit; ex eaque cognovite prorsus justitiam viam insistere velle, atque, ut suora oracula aiunt, regni eolorum factum esse discipulum. Jam quia te, qui caput es, tribus synodis synodis, imo et quartæ consentientem vidamus, valde speramus fore ut membra capitis exemplum sequantur, et quidquid concordia vinculum hactenus solvit, de medio tollatur. Leto igitur animo excipimus reverentiae tuæ circa orthodoxam fidem firmum decretum teque fore arbitramur viam ostiumque reliquis ad rectam fidem, atque ad purgandum acutissima Verbi tibi divinitatis dati falce lollum, quod diabolus in Christi arvo prosemniverat, ita ut a puro evangelice areæ tritico procul eventiletur. Subditum igitur maiestati meæ Theorianum cum monacho Atmano rursus ad reverentiam tuam misimus, ut sicuti jam privatim veritatis doctrinam recta regula direxisti, sic etiam in generali Armeniacæ Ecclesiæ conventu rem bene geras: atque ita ex horum pleno cœtu lux oriatur,

ditum significat, sed paulo honorificentius vassallum aut auxilium familiarem. (Ex Graeco λίζιος est italicum ligio.) Item magister titulus dignitatis patlatum fuit.

(12) Scilicet hoc affirmaverat Nerses in arcana epistola ad imp., ut cognoscitur ex clausula disputationis prime; namque in publica a nobis vulgata consensum suum quatuor synodis Ners. sponcommemorat.

qua veritatis et orthodoxie diem efficit. Vale. Seri-
pta eodem mense, inductione quarta.
καὶ φῶς τῷ τούτῳ πληρώματι γένεσται, πρὸς τὴν
Ἐγένετο καὶ οὐδὲν.

Postquam hæc litteræ coram Generali ab inter-
prete Michaeli lectora fuerunt, auditio quod ibi scri-
bebat Atmani nomine, ait Generalis: Arcanum
quidem latebat Atmannum: cur ergo nomine ejus
in litteris est? Respondit Michael, velle imperato-
rem ut Atmannus sicut ac philosophus tractationis
hujus conscientia sit. Qua ro intellecta Generalis gra-
viter ingemuit, interim tamen tacitum se continuuit.
Et illa quidem arcana fuit Imperatoris epistola;
publica autem ejusdem epistola sic ad verbum se-
haebat:

Epiſtola per legatos reverentiae tua missa ad
majestatem meam delata est, et sanctissimo pa-
triarche oecumenico sacraeque et divæ synodo san-
ctissimæ Dei Magnæ Ecclesie ostensa. Probavit
autem majestas mea quidquid de duabus in una
Christi hypostasi seu persona naturis, deque incon-
fusa et indivisibili unione a tua reverentia dictum
est cani sanctorum Patrum dogmatibus conspirante.
Sed enim unam naturam in una Christi ex duabus
naturis personam dicere, id locutionis genus a ca-
tholicæ et orthodoxæ Ecclesiæ definitionibus om-
nino absonum esse comperimus, et innumeris
sanctorum Patrum sententiis damnatum, quippe
quod his haereticis faret qui duarum in Christo
naturarum confusionem astrarunt. Nam etsi magnum
Cyrillum alicubi inventiunus unam naturam Verbi
incarnatam dicenter, minime hæc dictio sic ab Ec-
clesia intelligitur, ut eam Armeuiis interpretari
placet; verum ipse divus Cyrilus hanc in variis
sermonibus suis satis enueleat. Ergo ictum ad
tuam in Deo reverentiam nullius subditus ma-
jestatis meæ Theorianus, et philippopolitani Ar-
meniorum monasterii abbas Atmanus, ut conventu,
sicut tua reverentia promisit, apud vos celebrao,
de hoc doctrinæ capite quæstio habeatur, quod
hanc inter cætera gravissimi momenti est, ut schi-
smatis quod inter nos intercedit causa præcipua.
Tum et de cæteris controversiarum capitulis sermo
agitetur, et de illis quorum in priore disputatione
mentio non fuit. Alique ita pacilic Christi ope,
sublato quovis offendiculo, divisa coeant; et iuxta
Domini oraculum grec unus cuncti flamus, sub
uno duce et pastore Iesu humano Deo constituti.
Porro tua reverentia his, quæ a nostris legalis di-
centur, nullem tute adhibebit.

μία ποινὴ πάντες γενόμεθα ὑφ' ἵνα καθηγητὴν καὶ ποιέται πιστῆς: ή σὴ τιμιότης τοι; παρ' αὐτῶν λαληθεσμένοις.

Epistola patriarchæ.

Pax multa, Scriptura inquit, diligentibus legem¹,
neque scandalum inter ipsos est, sed Dei vin-

τιον τῷ τούτῳ πληρώματι γένεσται, πρὸς τὴν
Ἐκκλησίας ποιήσιας, καὶ ὁρθοδοξίας ημέραν καθηγη-

ταύτης τῆς γραφῆς ἀναγνωσθείσης τῷ Καθολικῷ
παρὰ τοῦ ἐρμηνέως Μιχαὴλ, ἐπειδὴ τὸ δνομα τοῦ
Ἀτμάνου ἐν αὐτῇ διαμετάσεις διατίθεται τὸ
μυστήριον ὃ Ἀτμάνος ἤγνω, πᾶς εὖν καίτιος τὸ
δοκιμαστὸν ἐν τῇ γραφῇ; Οὐ δὲ Μιχαὴλ εἰπεῖ θε-
ληγά ἐστι τοῦ βασιλέως, ὡς ἵνα γνωσκῃ καὶ αὐτὸς
κερὶ ταύτης τῆς ὑποθέσεως; δοσα καὶ διάλογος.
Οὐ δὲ Καλεῖταις ἀκούσας ἐν βίθεις ἀπέτινε, καὶ
τέως τότε παρεσιώησεν. Καὶ αὐτὴ μὲν ἡ ποιητικὴ
τοῦ βασιλέως γραφῇ· οὐ δὲ φανερὰ ἔχει κατὰ βίβλην
οὗτως:

Tὸ μετὰ τῶν ἀνθρώπων τῆς σῆς τιμιότητος στα-
λὲν γράμμα τῇ βασιλείᾳ μου διεκομίσθη αὐτῇ.
ὑπεδείχθη δὲ τῷ ἀγιωτάτῳ καὶ οἰκουμενικῷ πα-
τριάρχῃ καὶ τῇ ἱερᾷ καὶ θεῖᾳ συνέδρῳ τῆς ἀγιωτάτης
τοῦ Θεοῦ μεγάλης Ἐκκλησίας· ἀπεδέξατο μὲν ἡ
βασιλεία μου δοσα περὶ τῶν δύο φύσεων τῶν ἐν τῇ
μητρὶ τοῦ Χριστοῦ ὑποτάσσει, ἵνα τῷ ἐνι της προσ-
ώπῳ (13), καὶ περὶ τῆς θουγαρχίου καὶ ἀδιαφορίου
ἐνώσεως ἡ σὴ τιμιότης ἐδηλώσεν, ὡς τοι; τῶν θεο-
φύρων Πατέρων ἀκόλουθος δόγμασιν· ἐπειδὴ δὲ τὸ
μίαν φύσιν λέγειν ἐπὶ τῇ; ἐν δύο φύσεων μᾶς τοῦ
Χριστοῦ ὑποτάσσει, διτοις τὴν τοιαύτην ὅλως βρί-
στην παρεδέξατο τοῖς τῆς καθολικῆς ὁρθοδοξίου Ἐκ-
κλησίας διοικούσι, μηδ συνάδουσιν, καὶ μυρίαις θεοφύρων
Πατέρων γνώμαις ἀπεργαπικούσιν, ὡς ἀρέσκουσαν
τοῖς την σύγχυσιν τῶν ἐν τῷ Χριστῷ δύο φύσεων
δογματιζουσιν. Εἰ γάρ καὶ δέ μέγας Κύριλλος ἐν τοισι
εὐρίσκεται μίαν φύσιν τοῦ Λόγου σεσαρκωμένην ει-
πών, ἀλλ' οὐχ ὡς παρὶ τῆς τῶν Ἀρμενίων Ἐκκλη-
σίας ή τοιαύτην φήσις ἐκλαμβάνεται, οὐτε καὶ περὶ
τῆς Ἐκκλησίας ἀρμηνεύεται· ἀλλ' αὐτὸς οὐτος δέ
θεῖος Κύριλλος ἐν διαφόροις αὐτοῦ λόγοις ταῦτην
ἐπειγηγράσατο. Ἀπεστάλησαν τοιγιν καὶ αὐθεῖς πρὸς
τὴν σὴν κατὰ Θεὸν εὐλάβειαν δὲ τε λίτιος τῆς βα-
σιλείας μου δὲ Θεωριανὸς καὶ δὲ καθηγούμενος τῆς ἐν
Φιλίππου πόλεις Ἀρμενικῆς μονῆς ὃ Ἀτμάνος, ἵνα
συνελεύσεως, δισπερ ἡ σὴ τιμιότης ὑπέσχετο (14),
γενομένης παρ' ὑμῖν, ζητηθῇ μὲν καὶ τὰ περὶ τού-
του τοῦ κεφαλίου, ὡς τῶν λοιπῶν μείζονος, καὶ τοῦ
μεταξὺ ὑμῶν καὶ ἡμῶν σχίσματος πρωταίτου. Προ-
τεῖθῇ δὲ καὶ δὲ περὶ τῶν λοιπῶν κεφαλαίων λόγος,
καὶ ὡν ἐν τῇ φιλασσάῃ γενέσθαι διαλέξεις οὐκ ἐπ-
εμνήσθητε. Καὶ οὐτω τῇ τοῦ εἰρηνοποιοῦ Χριστοῦ
βοηθείᾳ, παντοδὲ διαιρεθέντος προτοχριματος, τὰ εἰ-
στεῶτα συναγρῆ, καὶ κατὰ τὴν τοῦ Κυρίου ἀπέφραξιν

Τὸ κατηραρχικόν.

Εἰρήνη πολλὴ, φησι, τοῖς ἀγαπῶσι τὸν τούμπον
καὶ οὐκ ἔστιν αὐτοῖς σκάνδαλον, Θεού δὲ σύνθεσμο;

¹ Psal. cxviii, 163.

(15) Hypostasim pro persona accipi, dicit Theorianus in dispot. 1, p. 443, E.

(16) Cui a fine o prioris disputatione s.

τὸν ἄγιον τοῦ Θεοῦ· καὶ δὲ πνευματικὸς σύνδεσμος, οὐ τὸ εἶναι δὲ τοὺς ἐκπαυχωμένους αὐτοῦ τῷ διάβολῳ. Τοντούν δὲ οὐκ θεῖν οὐδεῖς, ὡς ἡ πρᾶξη αὐτῶν ἀκριψινεστάτη κίνηται, καὶ δὲ λόγος τῆς ἀληθείας δὲ πανταχόθεν ἀμώμητος, ὡς ἀχόμενος; τῆς δρθεῖτος; Καὶ δύον πόροιν θεοῦ καὶ τοῦ φωτὸς τῆς γνῶσεως φέρεται δὲ τὴν διχόνιαν ἁδίλων καὶ τὴν διάστασιν, τοσοῦτον ἐνίκει θεῷ δὲ τὴν αὐτοῦ εἰρήνην πρὸ τῶν ἀλλων πάντων τιθέμενος. Συνέζευκται γάρ τῇ εἰρήνῃ ταύτη καὶ δὲ ἀγιασμός. Εἰρήνηγεν γάρ, φησι, διάστεται καὶ ἀμαρμότη, τὸ Γράμμα τὸ ἱερόν. Οἱ τοιούτοις γάρ ἀνακεκλυμένῳ τῷ προσώπῳ τὴν δίκαιην Κυρίου κατοπτρίζονται. Τούτου τοῦ φωτὸς ἀνάμεσος δὲν διεστατεῖς τημένην αὐτοκράτωρ οὐ πινεται τὴν τοῦ Θεοῦ διάστασην εἰρήνην, καὶ δὲ πάσῃ ἡμέρᾳ καὶ νυκτὶ, καὶ πρὸ τῶν αὐτοῦ κοσμιωτέρων μεριμνῶν, αὐτῇ ἡ φροντὶς ἐπίμονος προπορεύεται (15). Αὐτὸς δὲ δοξάζεται δὲν πᾶσι, καὶ τὴν θείαν ἴτεμορίαν δικράς πλοστεῖ, καὶ μεγεθύνεται. Ετὶ τὰ τοιούτα μεγαλουργήματα, καὶ τῷ θεοκροτητῷ στέφει αὐτοῦ αἱ βασιλεῖαι πάσης; σχεδὸν τῆς γῆς ὑποτάσσονται, καὶ δέος φοβερὸς παρὰ πᾶσι τοῖς περὶ κύκλῳ αὐτοῦ. Έπειδὲ δέ δέος φιλάσσονος καὶ τῷ δέοις βασιλεὺς καὶ πατήρ, καὶ ἀγαθύνεσθαι θέλει τοὺς ἔντες, ἀκατέλλητον τρέπει τὸν δρόστα ἴνα καὶ τὰς τὰς γῆς ἀκάστας. Ἔκκλησίας εἰ; μέλαν συναγάγῃ τὴν πάστορα, καὶ δικαιοήσῃ ταύτας κατὰ τὴν θεοπαράστων ἴνωσιν. Καὶ εὑρετὸς τοῦ τεχνίτης, τὴν διάρητὴν εἰκόνην εἰκόνης εἰδεργή, δηλωθεῖ τὸν οὐν τημένητης. Καὶ γάρ εἰλάτης τε καὶ Ἑγραφή, καὶ δῆμα τὴν σήν φιλούειν ἐφεύρεν, οὐ πρᾶξη τὸ Γράμμα εκινηράν καὶ ἀπόκροτον, ἀλλ' εὐφυΐαν καὶ ἐπιδέξιαν. καὶ τὴν πετρὰ Θεὸν διμόνιαν διφέσσων καὶ προσεράγουσσαν. Καὶ τὰ μὲν προκαταβληθύντα σκέρματα ἀγαθά. Διητὸς δὲ Θεὸς καὶ τὸ τέλος ἐπάξιον τῆς τοῦ ἀγαθοῦ βασιλέως ἀρετῆς; καὶ σκονδῆς, καὶ πετρὰ τὸν οὐν ζητῶν εἰσιν. Ἐγέρησεν οὖν καὶ ἡμεῖς καὶ τῇ κατῆμας ἀγίας τοῦ Θεοῦ Ἔκκλησία ἐπὶ τῇ μελεδώνι ταύτη τοῦ ἀγίου ἡμῶν αὐτοκράτορος, καὶ τῇ εἴδη τεκνότητος καὶ ἀξιολόγης διαθέσεις. Πρᾶξη δὲ καὶ ταῖς ἐπιστημονικαῖς τῶν θείων Γραζῶν ἀναπτύξεις, καὶ ταῖς τεχνικαῖς ἀντίθεσσα, καὶ ταῖς πρᾶξ τὰς λύσεις τοιων ῥάδιοντος συγκαταθέσσαι, καὶ τὴν δύνασην καὶ καλήν ἀπλήτητην μακαρίσαντες, τὴν εὐχαριστίαν ἀγάρδιον τῷ Θεῷ μηνύντοις· καὶ περιβάλειτο τὰς ἀμφιτρίας ἡμῶν τῇ ἀγαθότης αὐτῶν, καὶ θωμαῖς αἱ οὐράνιαι καὶ θεοιδεῖς ἐπὶ τῇ συμπολιᾷ τοῦ περιουσίου λαοῦ καὶ κήρυξ αὐτοῦ, καὶ ἀνέβασθε τῇ κεφαλῇ τῆς δόθης τῶν μελῶν αὐτῆς, καὶ γένοτο συνδέσουσα καὶ συνάγουσσα (16) τὰ διειστάτα τῇ τε αὐτῆς φιλανθρωπίας εὐμένεια! Καὶ προγηγήσατε μὲν τούτου ἀγαθοῦ ἔργου μετά θεοῦ δὲν δημοσίεις, ἀρέταιτο δὲ καὶ συγχροτοή δὲ τι-

¹⁵ Hebre. xii, 18.

(15) Manuelis imperatoris singulare studium rei religiosae et ecclesiastici status declarat inter alios historicos Ephremius a me l. III editus; itemque illud magnus concilium Constantinopoli celebratum ei a me l. IV vulgatum, in quo Manuel præcipuas

culum, id est, Dei amor, vir culum spiritale, quo unum veluti corpus hunc qui lætantur in nomine ejus. Nihil autem æque homines colligat ac genuina in Deum fidem, doctrina verax et quaqueversus irreprehensibilis, que exactam regulariter sequitur. Et quantum a Deo et a scientia lumine recedit is qui discordium dissidiununque vult, tantumdem ad Deum accedit qui ejus pacem concilis rebus præfert. Etenim pacis sociæ sanctitas est: sacra enim Scriptura dicit, Pacem sectamini et sanctificamini¹⁶. Hi enim revelata facie gloriam Dei contemplantur. Hoc lumine sacratissimus noster imperator collustratus, pacem Dei semper sectatur, ac diu noctuque, posthabilitis etiam mundanis curis, hoc constanter studium præse fert. Idecō in omnibus gloriōsus est, et divina B ope abundantiter fruitur, res ejus gestæ amplificantur, concia propemodum orbis regna stemmati ejus subjacent, et finitimiis omnibus est formidabilis. Quia vero admodum cœlīlis est, ac vere rex et pater, beneficis cunctos afficere gestit, studiumque impausabile sovet omnes ecclesias ad unum cœlum redigendi, atque ad constitutam a Deo unitatem revocandi. Porro artifex docilem structuræ materialē reperit, reverentiam scilicet tuam. Statim enim ac ille scripsit locutusve est, in tuam incidit religiosam pietatem haud sane rei repugnantem vel abhorrentem, sed facilem aliquæ dextram, et concordia in Deo cupide ultra occurrentem. Jacta igitur semina præclara sunt. Utinam vero Deus signum optimi regis virtute et volis exilium tribuat, tuumque simul zelum secundet! Nos igitur nostraque sancta Dei Ecclesia huic sancti imperatoris nostri studio, tuoque docili ac laudabili animo gratulamur. Jam quod attinet ad sapientes divinarum Scripturarum explicaciones, artificiosas objections, atque harum solutionibus tuas faciles assensiones, sane tuam vere ingenuam præclaraque mirantes simplicitatem, grates Deo totis animis agimus: cuius utinam bonitas peccata nostra dissipauerit! Ita ut salutarem denique diem videamus, caelestes qui Deo astant chori de populi electi patrimonioque Dei concordia levantur, membrorum gloria in caput redundet, mutuus denique amores qui haciemus dissidebant vinculo constringat! Atque hujus præclari operis sit sane post Deum sanctas imperioris antesignanas, subsequatur autem et faveat bonus ac reverendissimus generalis Nerses, quicquid universus contus episcoporum subditorum, imo universa Armeniorum natio, conspiret. Neque vero calamitas aut funeris huic tam sermo zedificio admiscebitur, quod immobili fundamento Christo Deo Domino Rege ac Servatore nostro defixum est. Ecce et nostra mediocritas, et sancta apostolica Ecclesia nostra, ad sanctissimum

sibi partes ambitiosissime vindicavit.

(16) Cod. οὐνδέων καὶ συνάγων, relictio deinde vocabuli spatio. Vel igitur sic emendandum fuit, vel supplendum aliiquid.

tuam brachia tendit, vestroque complexu frui gestit. Sic uiam una fide copulati puris animis, remotoque omni scândalo divinum vivissem salutare inque panem comedamus, mystico Christi convivio confidenter communicemus, ejusque nomine laudem concinamus! Vale, reverendissime et in Domino dilecte, Generalis, vir sanctissime.

HMDS δέ τις είναι οι μετριότητοι της ημέρας, καὶ η καθήματος ἀγίας καὶ ἀποστολικῆς Ἑκκλησίας τὰς ἀγάλας αὐτῆς; τῇ ὑμῶν ἐξηπλωσεν διστότητι, καὶ Εστιν ἔτοιμος εἰς τὴν ὁμετέραν ὑποδοχήν· καὶ μίας πίστεως γεγονότες φάγοιμεν δόμου μετά συνειδότος ἀνακεκθερμένου καὶ ἀπέρ σκανδάλου παντὸς τὸν θέσιον δρότον τὸν ζωαποιὸν καὶ σωτηριόν, καὶ τοῦ μυστικοῦ αὐτοῦ δεῖπνου μεταλάβοιμεν ἀνεπαισχύντας, καὶ δόξαν δόμου τῷ δινόματι: αὐτοῦ ἀνενέγκοιμεν. Ἐρώτω, τιμώτας καὶ ἐν Κυρίῳ ἀγαπητὸς καὶ Καθολικὲς ἀνεψιάτας.

Post biduum vocati ad synodum venimus; ibi silentio indicio, cœpit Generalis de unica natura disserere, argumentis nempe confirmans quod si una dicatur Christi natura, recte id fiat; neque hinc aliquid detrimenti recta fides capiat. Ita vero augebat Generalis, non quod ipse sic judicaret, sed quia huic synodo intererant ipsius episcopi, qui priori conventui non adfuerant, sed fando audierant Generalalem in Romanorum partes transiisse, arcanamque epistolam ad imperatorem scripsisse, qua synodum quartam se recipere aiebat. Nam ob rem Generali irascebantur, qui nunc ita se propterea gerebat, ut hanc illis opinionem eximeret. Nos vero Generalis scopum ignorantes, magnopere adversabamur. Ilius autem nobiscum disputatio hujusmodi fuit.

GENERALIS. Sacra epistola lecta, cognovi sacramissimum regem criminari adversus nos, quod unam Christi naturam dicamus: et hac de causa vos misisse dicit, ut de hoc capitulo simulque de reliquis, quorum in proloce disputatione mentio non fuit, nunc quæstionem instituamus. Ego vero existimabam, quandoquidem et duas naturas ob confusionem excludendam dicimus, et rursus unam ob ipsarum inseparabilitatem, nihil ultra a nobis exigi: dum enim unam affirmamus, divisionem Nestorianam vitamus: dum autem duas asserimus, ab Eutychiana confusione divertimus. Si ergo quidquam præterea a nobis postulatis, non obsequemur. Nam sancti quoque Patres modo duas naturas Christi dicunt, modo unam; nequaquam sibi vel invicem repugnantes, sed quia neutrum effatum, si recte intelligatur, ab orthodoxia recedit. Quod si forte aliquis, Deo sibique hostis, sanctorum Patrum sermones falsa interpretatione convellit; certe nos ea quæ recte scripta et intellecta sunt, nunquam improbabilius: nam si ita animis comparati essemus, permultas quoque sancti Evangelii et cæterorum hagiographorum librorum dictiones vellicaremus. Ecce enim sacrilegi latrones litteræ, ex singulis prope sanctorum Scripturarum dicti nihilus hæresim aliquam progenuerunt.

THEORIANUS. In superiori quoque disputatione optavimus a magna sanctitate tua edoceri, quisnam Patrum sanctorum et ubinam unam Chri-

τiā μιάτας καὶ ἀγαθὸς καθοπικὸς ὁ Νοστρης, καὶ διωρονοῦντα τὸν χορὸν τῶν ἀρχιερέων αὐτοῦ, καὶ τὴν σύμπασαν τῶν Ἀρμενίων πληθύν· καλάμη δὲ καὶ χόρτος μὴ συμπεριληφθείη τῇ στερεφ διαύτη οἰκοδομῇ ἐπὶ τῷ ἀρθραγει θεμελικῷ τῷ Δεσπότῃ καὶ βασιλεῖ ἡμῶν Θεῷ Σωτῆρι Χριστῷ ἔχούσῃ τὴν σύμπηγίαν. Ήδον δὲ καὶ ἡ μετριότητος ἡμῶν, καὶ ἡ καθήματος ἀγίας καὶ ἀποστολικῆς Ἑκκλησίας τὰς ἀγάλας αὐτῆς; τῇ ὑμῶν ἐξηπλωσεν διστότητι, καὶ Εστιν ἔτοιμος εἰς τὴν ὁμετέραν ὑποδοχήν· καὶ μίας πίστεως γεγονότες φάγοιμεν δόμου μετά συνειδότος ἀνακεκθερμένου καὶ ἀπέρ σκανδάλου παντὸς τὸν θέσιον δρότον τὸν ζωαποιὸν καὶ σωτηριόν, καὶ τοῦ μυστικοῦ αὐτοῦ δεῖπνου μεταλάβοιμεν ἀνεπαισχύντας, καὶ δόξαν δόμου τῷ δινόματι: αὐτοῦ ἀνενέγκοιμεν. Ἐρώτω, τιμώτας καὶ ἐν Κυρίῳ ἀγαπητὸς καὶ Καθολικὲς ἀνεψιάτας.

Μετὰ δὲ δύο ἡμέρας μετακληθέντες ἀνήλθομεν Β εἰς τὴν σύνεδρον· οιωπῆς δὲ γενομένης, ἤρατο δι Καθολικὸς περὶ τῆς μιᾶς φύσεως διαλέγεσθαι, κατασκεύαζαν δὲ τὸ λέγειν καὶ μίαν φύσιν τὸν Χριστὸν καλὸν ἔστι, καὶ εὐδέλιον ἐκ τούτου δόρθες κατασθλάπτεται λόγος (17). Τοῦτο δὲ ἐποίει οὐκ δὲ οὕτως ἐφράνεται, ἀλλ' δὲ τα παρῆσαν ἐν τῇ συνόδῳ ταῦτη ἐπίσκοποι αὐτοῦ, οἵτινες ἐν τῇ προσέρφα μὲν συνόδῳ οὐκ ἤσαν, προτηχηκέσσαν δὲ δὲ δι Καθολικὸς ἡκώθη, τοῖς Ψωμασίοις, καὶ ἔγραψε μυστικὴν γραφὴν πρὸς τὸν βασιλέα, λέγων δὲ Δέχομαι τὴν τετάρτην σύνεδρον, καὶ ἥσαν σκανδαλισμένοι πρὸς τὸν Καθολικόν. Διὰ τοῦτο γοῦν διεγένετο οὕτω, θέλων αὐτοὺς πληροφορῆσαι δὲ οὐκ εἰσὶν ἀλλοὶ δι αἱχηκασιν· ἀλλ' ἡμεῖς, τὸν σκοπὸν αὐτοῦ ἀγνοοῦντες, σφρόδρως ἀντέλεγομεν· ή δὲ πρὸς ἡμᾶς αὐτοῦ διάλεξις ἦν αἴτη.

Ο ΚΑΘΟΛΙΚΟΣ. Ἄναγνοὺς τὰς θείας συλλαβάς, ἔγων δὲ δι θειεστατος βασιλεὺς αἰτιᾶται ἡμᾶς ὡς λέγοντας μίαν φύσιν τὸν Χριστὸν· καὶ δὴ καὶ διε τοῦτο ἡμᾶς, φησιν, ἀπέτακεν, ὡς δὲ καὶ περὶ τοῦ κεφαλαίου τούτου καὶ περὶ τῶν λοιπῶν ὡν μνεῖαν τότε οὐ πεποιήμεθα, ποιησώμεθα νῦν τὴν διάλεξιν. Ἔγώ μὲν δημην, ἐπει καὶ δύο φύσεις διολογοῦμεν διὰ τὸ ἀσύγχυτον τῶν φύσεων, καὶ μίαν διὰ τὸ ἀδιαιρετὸν πάλιν αὐτῶν, μηδὲν πλέον ἀπαιτεῖσθαι ἡμᾶς· ἐν γάρ τῷ λέγειν μίαν φύσιν, τὴν διαιρεσιν ἐκφεύγομεν τοῦ Νεστορίου· ἐν δὲ τῷ λέγειν δύο φύσεις, τοῦ Εὐτυχοῦς τὴν σύγχυσιν παρεκκλίνομεν. Εἰ οὖν ὑμεῖς τέλον τούτου ζητεῖτε, οὐχ ἀψόμεθα νῦν. Καὶ γάρ οἱ θεῖοι Πατέρες ποτὲ μὲν δύο φύσεις λέγονται τὸν Χριστὸν, ποτὲ δὲ μίαν, οὐκ ἔναντιούμενοι ἔστιοις καὶ ἀλλήλοις, ἀλλ' δὲ δι μφέτερα, εὐεσθῶς νοούμενα, οὐκ ἐκπίπτουσι τῆς δροθοδοξίας. Εἰ δὲ τις ἐχθρὸς τοῦ Θεοῦ καὶ ἔστιοι τοὺς λόγους τῶν θειῶν Πατέρων παρερμηνεύει, ἡμεῖς οὐκ ἀποδοκιμάσομεν τὰ καλῶς γραφέντα καὶ νοηθέντα· εἰ γάρ τοῦτο ποιῶσι θελήσουμεν, τὰς πλείους τοῦ τε ἀγίου Εὐαγγελίου καὶ τῶν λοιπῶν ἀγιωγράφων διλτων λέξεις ἀπορθαπίσομεν· σχεδὸν γάρ ἐκ πάτερ, λέξεως τῶν ἀγίων Γραφῶν αἱρεσιν ἀπεγένησαν οἱ τοῦ γράμματος ιερόσυλοι.

Ο ΘΕΩΡΙΑΝΟΣ. Καὶ ἐν τῇ προτέρᾳ διαλέξει ἡθελήσας εναδ δαχθῆναι παρὰ τῆς μεγάλης ἀγιωσύνης του, τίς τῶν ἀγίων καὶ ποῦ μίαν φύσιν εἶπε τὸν

(17) Ita se acturum in futura synodo promiserat Nerses disput. prim. sub finem.

Χριστόν· καὶ τοῦτο τότε τίς οὐκ ἔδειξε· νῦν δὲν, A τί naturam dixerit. Quod hactenus non demonstrasti, nunc, si potes, demonstra.

ΚΑΘ. Ἐτοίμως ἔχω τοῦτο εἰς μέσον παραγαγεῖν. Ἐν τῇ πρὸς Ἀκάχιον Μελιτηῆς ἐπιστολῇ δι μακάριος Κύριλλος ἀριθηλέτερον τοῦτο παρίστηται· φησὶ γάρ ταῦτα· «Τὰ τέ δὲ ὡν ἔστιν δι εἰς καὶ μόνος Γεός καὶ Κύριος Ἰησοῦς Χριστός, ὃς ἐν ἐννοίαις, δεγόμενος, δύο μὲν φύσεις ἡγάσθαι φαμεν μετὰ δὲ τὴν ἑνωσιν ὡς ἀνηρημένης ἥδη τῆς εἰς δύο διατομῆς, μίαν εἶναι πιστεύομεν τὴν τοῦ Ιησοῦ φύσιν ὡς ἐνδος, πλὴν ἐνανθρωπήσαντος; καὶ σεαρχωμένου.

ΘΕΟΡ. Θαυμάζω, δέσποτα, πῶς δὲλλο ὑποσχεθεῖς λείξῃ, δὲλλο παρήγαγες. Ὑπεσχέθης γάρ δείξαι τὸν μακάριον Κύριλλον λέγοντα μίαν φύσιν τὸν Χριστὸν· δὲ δὲ λέγεις τοῦτο. Ἀλλὰ τί; Μίαν εἶναι πιστεύειν τὴν τοῦ Γεού φύσιν ὡς ἐνδος· καὶ τότε ἐπήγαγε, πλὴν ἐνανθρωπήσαντος καὶ σεαρχωμένου. «Εανον δὲν, εἰ χελεύεις, τὰς χρήσεις τὰς λεγομένας μίαν φύσιν τοῦ Γεού· περὶ γάρ τούτου οὐδεμίᾳ ἀμφιδούλᾳ· δὲλλοις γάρ ἐν τῇ προτέρᾳ διαλέξει, ἐν δὲ ταρηγάγομεν τὸν μέγαν Ἀθανάσιον περὶ Ἀρείου λέγοντα, τῶς ἐδέξαε δύο φύσεις τοῦ Λόγου. Ἀλλὰ δὲξον ποῦ γέργαπται, μία φύσις ἔστιν δι Χριστὸν.

ΚΑΘ. Ἀλλ' εἰρηκε, «Μετὰ δὲ γε τὴν ἑνωσιν ὡς ἀνηρημένης ἥδη τῆς εἰς δύο διατομῆς.» Τί τούτου ζητεῖς σαφέστερον;

ΘΕΟΡ. Τὸ «Ὄς ἀνηρημένης ἥδη τῆς εἰς δύο διατομῆς», τοῦτο λέγεις, τὸ δὲ εἰς δύο Χριστούς, τῇ δύο πρόσωπα, τῇ δύο υποστάσεις. Εἰ δὲ εἰς δύο φύσεις νοεῖν ἐθέλεις, οὐτωνος τὸ δηθὲν εὔεσθως, C «Ἀνηρημένης ἥδη τῆς εἰς δύο φύσεις» λέγει καὶ ἀνά μέρος διατομῆς. τουτέστιν εἰς θείαν φύσιν ίδια, καὶ τις ἀνθρωπίνην φύσιν ίδια· ἀφ' οὗ γάρ ἡμάδησεν εἰ δύο φύσεις, ἀγώριστοι μεμενήκασι καὶ μενώσιν δεῖ· τοῦτο γάρ ἔστι τὸ παρὰ τῶν ἀγίων Πατέρων λεγόμενον, «ἀδιαιρέτως. ἀγώριστως, εἰς μίαν ὄποστασιν γενέσθαι τὴν ἑνωσιν.» D «Οὐδὲ δὲ ἄγιος Κύριλλος οὐκ ἐδογμάτιζε [μίαν] φύσιν τὸν Χριστὸν, ἵνεται καταμαθεῖν ἀπὸ πολλῶν αὐτοῦ συγγραμμάτων· πολλαχοῦ γάρ δύο φύσεις διμολογεῖ τὸν Χριστὸν, ὡς διδεῖται ἐν τῇ προτέρᾳ διαλέξει. Εἰ γάρ μίαν φύσιν ἐδογμάτιζε τὸν Χριστὸν, εδόρκεται οὐ μόνον πάπις τοῖς ἀγίοις Πατέραις, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ἐκτοῦ διαμαχήμενος. Ἐν γοῦν πρὸς Ιωάννην ιτίσκουν Ἀντιοχείας περὶ τῆς εἰρήνης ἐπιστολῇ, ἵνα τὰς παραχθεῖσας τότε χρήσεις ἐν τῇ φθασάσῃ γενίσθαι διαλέξει παρελεῖψι, οὐτωνος σαφῶς φησι· «Τὰς δὲ εναγγειλήκας περὶ τοῦ Κυρίου φωνάς, Ισμενοὺς θεολόγους ἀνδρας τὰς μὲν κοινωποιούντας ὡς εἰς ἐνδος προτώπου, τὰς δὲ διαιροῦντας ὡς ἐπὶ δύο φύσεις· καὶ τὰς μὲν θεοπρεπεῖς κατὰ τὴν θεότητα τοῦ Χριστοῦ, τὰς δὲ ταπεινᾶς, κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα αὐτοῦ παραδιδόντας.» Οὐδὲν οὖτω καὶ φρονῶν καὶ γράψων, πῶς ἐμελλεγεν ἐναντειλον αὐτοῦ δογματίζειν; Φησὶ γάρ τὰς μὲν κοινωποιούντας ὡς ἐφ' ἐνδος προσήνου, τὰς δὲ διαιροῦντας ὡς ἐπὶ δύο φύσεις· Ἀλλὰ τοῦ παραχτείων φησι· «Ταῦτη τοι καὶ δι πάντων; Ηλ-

GEN. Ego vero id in medium proferre, nihil moratur. In epistola ad Acacium Melitinensem beatus Cyrillus perspicue rem tradit his verbis: «En, ex quibus est unus et solus Filius ac Dominus Jesus Christus, tanquam cogitatione complexi, duas quidem naturas copulatas esse dicimus: sed post unionem, veluti jam sublata divisione in duo, unam esse ordinum Filii naturam utpote unius, verum tamen humanam atque incarnati.»

THEOR. Miror, domine, quonodo aliud promisceris, aliud dederis. Promiseras enim te ostensurum, a beato Cyrillo Christi dici unam naturam: is vero minime id ait. Quid ergo? Scilicet unam esse credimus Filii naturam, utpote unius; statimque addidit: Verumtamen humana: atque incarnati. Omitte igitur, si placet, locutiones illas quae unam dicunt Filii naturam: neque enim hac super re dubitatur, quae in superiori colloquio nostro jam definita est, ubi magnum Athanasium adversus Arium dicentem exhibuimus, quanam mentis sue notione duas Verbi naturas intelligeret. Sed illud potius demonstra, ubiunam scriptum sit unam Christi esse naturam.

GEN. Atqui dictum ab eo est: «Post unionem autem velut jam sublata in duo divisione.» Quid hoc clarius postulas?

THEOR. Verba: «Sublata jam in duo divisione», significant vel in duos Christos, vel in duas personas aut hypostases. Quod si in duas naturas intellegere velis, tuum adhuc orthodoxe sic dictionem intelliges, nempe: «Sublata jam in duas separationi partialiterque naturas divisione; id est in divisione naturam scorum, itemque scorum in humanam.» Ex quo enim unita fuerunt duas naturae, eae inseparabiles manserunt, semperque manent. Hoc enim apud Patres significat illa locutio: «Indivisibiliter et inseparabiliter sub una persona factam esse unionem.» Quod autem sanctus Cyrilus unam Christi naturam esse non censuerit, ex multis ejusdem scriptis cognoscere licet: sapere enim duas Christi constitut naturas, sicuti in priore colloquio demonstratum fuit. Nam si forte Cyrilus unam Christi naturam esse non docuisse, non solum sanctis Patribus, verum ipso sibi repugnare videbatur. Etenim in epistola de pace ad Joanninem Antiochiae episcopum (multi enim auctoritates quas jam in superiori disputatione laudavimus) sic aperte dicit: «Evangelicas de Christo locutiones scimus a theologis partim unai personae communes fieri, partim dividi ac duabus naturis attribui. Et sublimiores quidem ad Christi divinitatem, humiles ad ejusdem humanitatem pertinere putant.» Qui ergo sic ait et scribit, curcum contraria dogmata suo censuerit? Dicit enim, alias locutiones communes fieri uni personae, alias divisim duabus naturis attribui. Tum in subsequentibus dicit: «Ita et spientissimes Petrus: Christo, inquit, pro nobis in

carne passo⁹; non autem in ineffabilis divinitatis natura. » Viden¹⁰ ut bona natura divinitatis possumus ait Christum, sed carne, id est humana natura? Insuper in tractatu *De Trinitate* ait: « Duplex de Verbo loquendi genus sapientissimus Paulus, imo et universus sanctorum cœtus, agnoscent aliquid usurpant, postquam unio cum carne facta est. » Viden¹¹ ut duplex dicit loquendi genus, postquam carni Verbum copulatum est? Quomodo ergo idem Pater carnem ac divinitatem censeret esse unam naturam, qui duas manifeste naturas predicit? Rursus in sua ad Joannis epistolam responsione sibi ducem proponit magnum Athanasium, sic dicens: « Quod autem sanctorum Patrum sententias ubique sequamur, præsertim vero beati et incliti Patris nostri Athanasii, caveamusque ne vel minimum quidem ab his recedamus, id tua sanctitas sibi persuadeat, neque alius quispiam dubitet. » Audiamus igitur quid hac super re dicat Magnus Athanasius, cuius tractatum sanctus Cyrilus appellat. Scilicet ad Epictetum Corinthiorum episcopum ita scribit: « Quis haec unquam audivit? quis docuit, vel quis didicit? *De Sion enim, exibit Dei lex, et Verbum Domini de Jerusalem*¹². Haec autem unde prodiuerunt? quis eructavit avernus, consubstantiale dicere corpus de Maria natum Verbi divinitati? » Cetera enim sicuti consubstantiale Patri Verbum dicimus, quia unam eamdemque cum ille naturam oblinet; sic qui ait corpus divinitati Verbi consubstantiale, unam eamdemque naturam corpus ac divinitatem esse fateretur. Idcirco Christos servator noster haereticos appellavit portas inferi: *Et portas inferi, inquit, non prevalebunt adversus eam*¹³; id est Ecclesiam: quia videlicet per haeresim ceu per portam in inferos, id est in perditionem, multi introeunt. Magnus vero Athanasius haud portas inferi, sed absolute inferos haeresim appellat: imo mihi videtur, si quid inferis pejus magnus Athanasius, aut rem aut nomen scivisset, illa potius appellatione in hujus sententia hominibus denotandis fore usurum. Sed et reliqua videamus, quae pergit loqui: « *Ceteroqui, ne, si omnino sileam, impudentiae occasionem malarum illi rerum artifices arripiunt, et re fuerit ex divinis Scripturis pœna memorare: sic enim fortasse pudore affecti turpissimas opiniones excitandi finem facient. Heus vos, quibusnam rationum momentis impulsu corporis dictis consubstantiale Verbi divinitati?* (Hinc enim ordiri operæ pretium sit, ut quuin ejus sententia sceditas palam fuerit, et reliqua omnia ejusdem esse pretium conspicuum sit.) In divinis certe Scripturis nihil apparent hujusmodi: nam ipse Deus in humano fuisse corpore affirmant. Item Patres qui Nicænam convenerunt, non corpus sed ipsum Filium consubstantialem Patri dixerunt: et hunc quidem ex substantia Patris, corporis autem ex Maria esse, Scripturis ducibus, confessi sunt. Vel igitur Nicænam

A τρος, Χριστού ούν, φησι, καθέντος ἐπέρι ήμισιών σαρ-
κί, καὶ οὐχὶ τῇ φύσει τῆς ἀρδήτου θεότητος. Ὁρぢ; οὐ
οὐ τῇ φύσει τῆς θεότητος; φάσκει τὸν Χριστὸν πεπο-
θέντα, ἀλλὰ τῇ σαρκὶ, ἔγουν τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει;
Ἄλλα καὶ ἐν τῷ κερι Τριάδος λόγῳ φησι· «Διττὸν
τὸν ἑρ' Ὑψῷ λόγον ὁ σεφάτας Παῦλος, μᾶλλον ἐ^τ
πᾶς δὲ τῶν ἀγίων χορδὲς, ἐγώκασι το καὶ εἰτερί-
ζουσι μετὰ τὸ ἐνωθῆναι σαρκί. » Ὁρぢ; δεῖ διττὸν
λέγει τὸν Δόγον μετὰ τὸ ἐνωθῆναι σαρκί· πῶς οὐν
ἡθελε δογματίζειν ὁ αὐτὸς τὴν σάρκα καὶ τὴν θεό-
τητα μέσον φύσιν, δύο φύσεις κηρύττεων ἀναφα-
δόν; Εἴτα ἐν τῇ αὐτοῦ πρὸς Ἱωάννην ἐπιστο-
λής πράξει ἐσυνῷ ἐπιγράφεται τὸν μέγαν Ἀθα-
νάσιον, οὗτοι λέγων· «Οτι δὲ ταὶ τῶν ἀγίων
Πατέρων δόξαις ἐπόμεθ πανταχοῦ, μάλιστα ἀ^τ
τοῦ μακερίου καὶ πανευφήμου Πατρὸς ἡμῶν Ἀθα-
νασίου, τὸ κατὰ τὶς γοῦν δλῶς φέρεσθαι ἔξω παραι-
τούμενοι, πεπεισθώ ἡ σὴ δοτήτης, ἐνδοιαζέτω δὲ τῶν
ἄλλων μηδείς. » Ἀκούσομεν τοιγαροῦν τὶ φησι περὶ
τούτου τοῦ κεφαλίου ὁ μέγας Ἀθανάσιος, διν πρᾶ-
ξιν ἐπιγράφεται ὁ ἄγιος Κύριλλος. Γράφων οὖν πρὸς
Ἐπικήτην ἐπίσκοπον Κορινθίων λέγει· «Τίς
ἥκους ταῦτα πάπτοτε; τίς δὲ διδάξεις ἡ μαθών;
Ἐκ μὲν τῷρι Σιώρ ἐξειλεύσεται τόμος Θεοῦ, καὶ
Λόρος Κυρίου δὲ Ἱερουσαλήμ. Ταῦτα δὲ πόθεν
ἐξῆλθε; ποίος ἄδης ἡρεύεται, δμοσύσιον εἰπεῖν τὸ
ἔκ Μαρίας σῶμα τῇ τοῦ Λόγου θάστητι; » Οὐστέρ
γάρ λέγομεν δμοσύσιον τῷ Πατρὶ, διότι μιᾶς ἐστι
καὶ τῆς αὐτῆς εὐτῷ φύσεως, οὗτοι καὶ δὲ λέγων
C σῶμα δμοσύσιον τῇ θεότητι τοῦ Λόγου, μιᾶς καὶ
τῆς αὐτῆς φύσεως τὸ σῶμα καὶ τὴν θεότητα δμοιο-
γεῖ. Διὰ τούτο δὲ μὲν Χριστὸς καὶ Σωτὴρ ἡμῶν τοὺς
αἱρετίκους πύλας δόου καλεῖ. Καὶ κύλας δόου,
φησιν, οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς, τῆς Ἐκκλησίας
δηλοντοί· δει δι' αὐτῶν ὡς διὰ συλῶν εἰς δόην ήτοι
τὴν ἀπώλειαν εἰσέρχονται πολλοί. Οὐ δὲ μέγας
Ἀθανάσιος οὐ πύλας δόου, ἀλλ' αὐτόχρημα δόην
δνομάζει· καὶ μοι δοκεῖ, εἰ δγίνωσκεν δὲ μέγας
Ἀθανάσιος χειρὸν δόου ἡ πρᾶγμα ἡ δνομα, ἐκεῖν
διη ὀνδμασε τοὺς τοιαῦτα φρονοῦντες. Ἄλλ' θω-
μεν καὶ τὰ δέης τε φησι παρακατιών· «Ἴνα δὲ μι
ἐκ τῆς τελείας σιωπῆς πρόφασιν ἀναισχυντας ἔν-
το; οἱ τῶν κακῶν ἐφευρεταὶ πορίσωνται, καλὸν ἐ^τ
τῶν θειών Γραφῶν δλγα μνημονεῦσι· τάχα καὶ
D εὐτῶς αἰδεσθέντες παύσωνται ἀπὸ τῶν φυταρῶ
τεύτων ἔννοιῶν· πόθεν δμιν, δὲ οὔτοι, τὸ εἰπεῖν δμο-
σύσιον εἶναι τὸ σῶμα τῇ τοῦ Λόγου θεότητι; Ἀπ-
γάρ τούτου καλὸν δρᾶσθαι, ἵνα τούτου δειχθέντο
σαθροῦ, καὶ πάντα τὰ δλλα τοιαῦτα δοκῇ. Ἀπὸ μ.
οῦν τῶν θειών Γραφῶν οὐκ ἔστιν εδρεῖν. Θεὸν γά-
ἐν ἀνθρωπίνῳ σῶματι λέγουσι γεγονέναι. Ἄλλ.
γάρ καὶ οἱ Πατέρες οἱ ἐν Νικαλὶ συνελθόντες, οὐ τ
σῶμα, ἀλλ' αὐτὸν τὸν Σιών [cod. Κύριον.] δμοσύσιο
εἰρήκασι τῷ Πατρὶ, καὶ τοῦτον (cod. τοῦτο) μετὰ τῆς
οὐσίας τοῦ Πατρὸς, τὸ δὲ σῶμα ἐκ τῆς Μαρίας
ώμοιολγησην εἶναι κατὰ τὰς θειάς Γραφάς. Η τοι
νυν ἀρνήσασθε τὴν ἐν Νικαλᾷ σύνοδον, καὶ ὡς αἰσ

⁸ I Petr. iv, 1. ⁹ Isa. ii, 3. ¹⁰ Matth. xvi, 18.

τοιούς παρειπόμενους ταῦτα· ἢ, εἰ διοίκεσθε τέχνα τῶν Πατέρων εἶναι, μή φρονεῖτε παρ' ἐκεῖνον διπερ γραψίν αὐτοῖς. » Ἀκούεις τὸν ὑμὸν λόγον ὁ μέγας Ἀθανάσιος· ἀλλ' ὅμωμεν καὶ τὰ ἔξῆς· « Εἴ δρουσίς, φησον, ὁ Λόγος τῷ Πατρὶ κατά τὴν τῶν Πατέρων διμολογίαν, δρουσίς; Εσταί καὶ αὐτὸς ὁ Πατὴρ τῷ σώματι τῷ ἐκ γῆς γενομένῳ. Καὶ τί ἔτι μέμφεσθε τοις Ἀριανοῖς λέγουσι τὸν Υἱὸν κτίσμα, λέγοντες αὐτοῖς καὶ τὸν Πατέρα δρουσίτον τοὺς κτίσματα, καὶ εἰς ἐπέραν ἀσέβειαν μετερχόμενοι φάσκοντες εἰς αἵκα, καὶ ὄστεα, καὶ τρίχα, καὶ νεῦρα, καὶ ἄλλα σῶμα μεταβεβλήσθαι τὸν λόγον, καὶ ἡλλάγει τὸν θεόν τοις φύσεως. Όμρα [cod. δρα] γάρ ὁμᾶς εἰπεῖν φανερῶς ἐκ τῆς αὐτὸν γεγενήθεις· ἐκ τῆς γὰρ ἡ τῶν δοτέων καὶ δῶν τοῦ σώματος φύσις. Τίς οὖν ἡ τοπική παραφρωτὴν, ίνα καὶ πρὸς αὐτοὺς διαμάχησθε; Ὁμοιόστον γάρ λέγοντες τὸν Λόγον τῷ σώματι, ἔτερον πρὸς ἔτερον σημαίνετε· τὸ δὲ εἰς σάρκα μεταβεβλήσθαι, αὐτοῦ τοῦ Λόγου τροπὴν φαντάζεσθε. Καὶ τοις ἐτι λοιπὸν ἀνέξεται ταῦτα καὶ μόνιν φύσιγμάνων; Ήπειρος γάρ αἰρέσως πλέον εἰς ἀσέβειαν ἴερειλίνεται. Εἰ γάρ δρουσίς ὁ Λόγος τῷ σώματι, περιττὴ τῆς Μαρίας ἡ γνήσιη καὶ ἡ χρεῖα, διεκάμνου τοῦ σώματος εἶναι καὶ πρὸς Μαρίας ἀλλίας, διστεφρ οὖν ἐτι καὶ αὐτὸς ὁ Λόγος, εἰγε καθ' ὁμᾶς δρουσίδες ἔτοι τῷ σώματι· τίς δὲ καὶ ἡ χρεῖα τῆς ἐπιθημίας τοῦ Λόγου, ίνα τὸ ἑαυτοῦ δρουσίτον διέσηπται; » Καὶ μετά τοις· « Τοῦ γάρ σώματος μὴ δύνας δρουσίου τῇ θείᾳ τητη, ἀλλ' ἐκ Μαρίας τεγμένης, καὶ αὐτοῦ δὲ τοῦ Λόγου μὴ τραπέντος εἰς δοτέα καὶ σάρκα, ἀλλ' ἐν σαρκὶ γενομένου. » Καὶ ματ' ὀλίγα· « Πολλοὶ πλανῶνται τὸ ποιῆμα συνειπούστοις τῷ Ποιητῇ. » Καὶ τοι δει πάντα καταρθεῖν καὶ προσκορή ποιεῖν τὸν λόγον; « Αὐτὸς πολλῶν συγγραμμάτων τοῦ μεγάλου Ἀθανασίου θεοτοκίαν καταμεθεῖ, οὐδὲ δύνασις καὶ διδάσκει ὁ μέγας Ἀθανάσιος, καὶ τοις [cod. πῶς] μίαν φύσιν λέγουσι τοῦ Χριστοῦ, σφραγῶς ἐπιτιμᾷ. Οὐ οὖν ἄγιος Κύριλλος, διτεσθεὶς ταῖς ἀγίων δόξαις καὶ μάλιστα τοῦ μακαρίου Ἀθανασίου διοιχυρίζεινος, καθὼς ἀνωτέρω δεῖπλωσαι, πῶς ἐναντία τούτοις διδογμάτισσας κατὰ σέ; ἀλλ' ἀπειγε τῆς ἐναύτης ἐννοιας· δει οὖν σε τὴν εἰναι διμφύδιολον λέξειν τοῦ μακαρίου Κυρίλλου συμβιβάσαι πρὸς τὸν δρόδον νοῦν, καὶ ἐρμηνεῦσαι αὐτὴν διὰ τὸ τῶν διλῶν ἀγίων φωνερῶς διμολογούντων τὰς δύο φύσεις τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· ὡς διειπεῖται· ἐν τοις τῇ προτέρᾳ διαλέξεις, καὶ νῦν καὶ ἐξ ὅλων πολλῶν πονημάτων αὐτοῦ τοῦ ἀγίου Κυρίλλου, ὡς πολλάκις λέλεκται. Εἰ δέ τι ἐνίστασαι, τιμεῖς εἰς διαλέξεις ἐλθεῖν περὶ τούτου, πλέον οὐκ ἀνεχόμενα, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἀποστολικὴν παραγγελίαν ποτίσομεν τὴν λέγουσαν, αἰρετικὴν δινομίαν. μετά μὲν καὶ δευτέραν νουθεσίαν παραποτοῦ.

ΚΑΘ. Ἡμεῖς αἰρετικοὶ οὐκ ἔσμεν ἀλλ' ὀρθόδοξοι Χριστοῦ χάριτι, ὡς παρὰ τοῦ ἀγίου Γρηγορίου περιτισμένοι, καὶ τὰς ἐκείνου διδικταλίας καὶ παρακλησίας κατέχουσσες.

A synodus repudiate, et tanquam heretici habe dogmata obtrudite; aut si ruliis Patrum illorum filii esse, ne diversam ab illorum scriptis sententiam consectemini. » Audit' quid magnus Athanasius dixerit? Sed et cætera atque amissus: « Si consubstantiale, inquit, Verbum Patri est, iuxta Nicænorum confessionem, ipse quoque Pater corpori ex terra facto consubstantialis erit. Cur ergo jam Ariano vituperatis, qui Filium creaturam dicunt, quem ipsi Patrem rebus creatis consubstantiale affirmetis; et ad aliam impietatem transcuentes dicatis, in carnem, ossa, capillos, nervos, et in totum corpus Verbum esse conversum, et propriam communias naturam? Superest enim ut aperte dicatis ipsum ex terra factum suisse: ex terra enim ossium totiusque corporis natura est. Quænam igitur haec tanta deinenzia, ut vobiscum ipsi pugnetis? Dum enim dicitis Verbum corpori esse consubstantiale, alterum cum altero significatis: cum vero in carnem mutationem esse affirmatis, ipsi Verbo mutationem affligitis. Equis vos ultra ferat hæc vel ore tenus debiliterantes? Ille res quippe omnem impietate superstastis. Si enim Verbum est corpori consubstantiale, superflua fuerit Mariæ mentio et ministerium, cum corpus ante Mariam ab æterno esset positus, ut est ipsum Verbum; si certe, ut vos dicitis, consubstantiale corpori est. Curnam igitur opus fuit Verbum cœlo descendere, ut illud quod sibi erat consubstantiale indueret? » Rursusque inferius: « Etenim corpus divinitati non est consubstantiale, sed ex Maria genitum; ipsum autem Verbum nequaquam in ossa et carnem conversum est, sed in carne existit. » Et paulo post: « Multi errant, dum creaturam exæquant Creatori. » Cur vero opus est testimonia cuncta recensere, et sermonem ad salientem protrahere? Profecto ex multis magni Athanasii scriptis cognoscere licet, duas ipsius naturas docere, et eos, qui unam dicunt Christi naturam, vehementer objurgare. Sanctus ergo Cyrilus, qui sanctorum sententiis præcipue que beati Athanasii, obtemperandum valde asseverat, ab iisdemque declinare vetat, sicuti superius demonstratum est, num his contraria unquam sensisset? Apage talē suspicione! Necessè est igitur te hanc ambiguam velutī beati Cyrilli dictiōnē ad rectum sensum conferre, eamque ad normam cæterorum sanctorum interpretari, qui duas naturas manifesto fatentur Servatoris nostri Iesu Christi: quæ res et in priore colloquio, et nunc iterum, et aliis etiam multis ejusdem sancti Cyrilli lucubrationibus palam facta est, ut saepè iam diximus. Quod si tu adhuc repugnas, nos quidem disceptare ulterius hac super re non patimur: sed apostolico monito obsequemur dicenti: Hereticum hominem post unam et alteram admonitionem devita.

GEN. Nos hanc sumus heretici, sed orthodoxi per Christi gratiam, utpote a sancto Gregorio illuminati, cuius doctrinas traditionesque retinemus.

THEOR. Si traditiones ejus, ut dicens, custodire-
tis, nequaquam Patribus adversaremini. Prorsus
enim nuper audisti prolatum a nobis magni
Athanasii testimonium, inferos eos appellantis, qui
Verbum et carnem dicunt unam naturam : eum-
demque Patrem mox dicentem, quamlibet haeresim
impietate vos superavisse. Neque vero te pudeat
convinci a nobis, quorum mundana fortuna et littera-
ratura nulla est, sed illum cogita vatem Balaamum,
qui se vel ab asina corrigi passus est.

His disputatis, ait Generali Atmanus : Ego arcana
fari nescio; unum hoc scio, te imperatori scripsisse,
et verbis etiam significavisse per hunc sodalem
meum philosophum qui tecum adest. Propterea
ceu ad consecutum negotium veni, non ad discepta-
tionem. Rogo igitur, num ea quae imperatori signi-
ficasti, rata habeas? sin minus, aperie id dicas, ut
revertamur. Haec audientes verba illi episcopi, qui
jam antea offensi erant Generali, tumultuari coepi-
runt, invicemque, ut proximi erant, dicere : En
vera reapse sunt quae antea audivimus. Brevi igitur
lapso tempore, et jam decrescente tumultu, manum
intendens silentiumque indicens Generalis, ait no-
bis : Hodie quidem satis verborum effluxit; rece-
dite jam ad requiem: rursus enim vos audiemus.
Nos ergo recessimus.

Exin novem dies decurrerunt, quin aliquid no-
bis Generalis significaret, qui ob aegritudinem animi
prorsus publico abstinebat. Sciens vero Atmanus
quod ob proditum secretum ille miseretur, et quod
homini maxime, qui id patescerat, offensus esset,
convento Generali ait : Puto sanctitatem tuam mihi
irasci, sed immerito: quod enim tu arbitraris arca-
num, id per universam Romaniam trita fabula est.
Scripsit enim hoc sodalis meus in disputatione, quae
lecta sicut coram synodo atque in palatio, ejusque
exemplaria plus centum sunt descripta, ita ut uni-
versa Romania res iunotuerit. Sine causa igitur
mihi irasceris, cum mihi potius expostulare tecum
liceat, quod me gentilem tuum et in fide sodalem
rem celaveris quam peregrinò homini revelabas.
Et quidem si uni mihi confusus fuisses, incoluisse
arcnum esset, neque ut nunc in vulgus dissemini-
vatum.

Noveam igitur præteritis diebus, misit ad nos
Generalis episcopum Gregorium consobrinum suum,
cognomento parvum, itemque episcopum Isaacum
et doctorum Stephanum, qui mihi (Theorianu) pri-
vato in colloquio, præsentibus etiam Atmano et
presbytero Michaeli, dixerunt : Significat tibi do-
minus noster, se tibi ut honesto viro et christiano
secretum concredidisse tanquam Deo : te autem
sibi promisisse nemini præterquam imperatori
dicturum. Nunc te fidem arcani fregisse palam est;

(18) Armeniace degha. Illic autem Nerseti in
patriarchatu successit.

ΘΕΩΡ. Ει τὰς ἐκείνου παραδόσεις, ως τῇ: ἐψυ-
λάττετε, ἐναντίοι τοῖς Πατράσιοι οὐκ ἀνήτε. Ἀκῆ-
κος; πάντως τὴν Ἐναγγῆς παρ' ἡμῶν παραδειχθεῖσαν
χρῆσιν τοῦ μεγάλου Ἀθανασίου, πῶς ἔδην ὥνδματε
τοὺς λέγοντας τὸν Λόγον καὶ τὴν σάρκα μίαν φύσιν
καὶ πῶς φησι παρακατών· « Πάσης γάρ αἰρέσεως
πλέον εἰς ἀστείαν ἐξεκλίναται. » Καὶ μή αἰσχυνθῆς
ὅφ' ἡμῶν¹ ἔλεγχόμενος, τῶν κατὰ τὸν βίον καὶ
τὸν λόγον οὐδὲν δινεῖν, ἀλλ' ἐνθυμηθῆται τὸν μᾶντιν
ἐκείνον τὸν παλαιὸν Βαλαὰμ, δες καὶ τῆς ὄντος τὸν
ἔλεγχον ἀσπασίως ἐδίξατο.

Τούτων οὖτα διηθέντων, δ' Ἀτμάνος εἶπε πρὸς τὸν
Καθολικὸν. Ἐγὼ χειροῦμένα λέγειν οὐκ οἴδα· ἐν οἴδα,
ὅτι Ἑγραφας πρὸς τὸν βασιλέα, καὶ ἀγράφως ἐμήνυσες
πρὸς αὐτὸν διὰ τοῦ συντρόφου μου τοῦ φιλοσόφου
δὲ οἴδας. Καὶ διὰ τοῦτο ἥλθον νῦν εἰς πρᾶγμα ἐποιη-
μον, οὐκ εἰς διαλέξεις. Ἐρωτῶ οὖν σε εἰ θέλεις ποιῆσαι
δὲ ἐμήνυσας τῷ βασιλεῖ· εἰ δὲ μή, εἰπὲ ἡμῖν φανερῶς
ἴνα ὑποστρέψωμεν. Τούτων κατήκοοι τῶν φημάτων
γεγονότες οἱ προσκανδαλισθέντες ἀρχιερεῖς κατὰ
τὸν Καθολικὸν, ἥρξαντο θορυβοῦσθαι καὶ λέγειν
ἐκαστος πρὸς τὸν Ἕγγιστα αὐτοῦ. « Οὐτες ἀλλοθῆ
εἰσιν δὲ ἐκηρύχθαμεν. Ὁλίγης οὖν δραστηρεότης,
καὶ θορύβου μικροῦ γενομένου, Καταστίς τῇ χειρὶ,
καὶ σιγῇ παρακελευσάμενος δικαστικὸς εἶπε πρὸς
ἡμᾶς· Σήμερον πολλὰ διλέχθημεν· ὑπάγετε λοιπὸν
καὶ ἀναπαύθητε, καὶ διλοτε πάλιν ἀκουσθεῖται
ὑμῶν. Ἀπῆλθομεν τοιςαροῦν. »

Ἐκτοτε δὲ παρῆλθον ἡμέραι ἐννέα καὶ οὐδὲν
C ἐμήνυσεν ἡμῖν δικαστικὸς, λυπούμενος δὲ οὐδὲν διλατεῖσθαι.
Προφεῖται. Γνοὺς δὲ δ' Ἀτμάνος διειδεῖ τὸ φανερωθῆναι
τὸ μυστήριον λυπεῖται, καὶ διειδεῖ εὐτοῦ μᾶλλον
λυπεῖται τοῦ φανερώσαντος, ἀνήλθε πρὸς τὸν Καθο-
λικὸν καὶ φησι πρὸς αὐτὸν· « Υπολαμβάνω δει κατ'
ἔμοι λυπεῖται ἡ ἀγιωσύνῃ σου, ἀλλ' οὐκ ἔστι δι-
καιον· δὲ γάρ σὺ μυστήριον ἔχειν ὑπολαμβάνεις,
πέσσε δὲ Ῥωμανία κωμαρδίαν ἔχει. Ἐγραφε γάρ
τοῦτο δὲ σύντροφός μου ἐν τῇ διαλέξει, ήτις ἀνεγνώ-
σθη ἐπὶ συνόδου καὶ ἐπὶ καλατίου, καὶ μετεγράφη
ἐν ἀντιγράφοις ἐπέκεινα τῶν ἔκατον, καὶ γνωστὸν
ἔγένετο ἐφ' δῆλη τῇ Ῥωμανίᾳ. Οὐκ εὐλόγως εὐνυπή
κατ' ἔμοι· ἐγὼ μᾶλλον δρεῖλα δικαίως λυπεῖσθαι
κατὰ σού διειδεῖ ἀπέκρυψας τοῦτο ἀπ' ἔμοι τοῦ διμο-
ψοῦ καὶ διμοπίστου σου, καὶ ἀπεκάλυψας αὐτὸν
ἀλλογενεῖ ἀνδρί. Εἰ γάρ έμοι μόνῳ ἀθάρρησας, τίν
ἄν ετι μυστήριον, καὶ οὐκ ἀν διεγνώσθη κατέιν ὡς
νῦν.

Παρέλθουσῶν οὖν τῶν ἐννέα ἡμερῶν, ἀπέστειλε
πρὸς ἡμᾶς τὸν ἐπίσκοπον Γρηγόριον τὸν ἀνεψιύν
αὐτοῦ τὸν Μιχρὸν (18), καὶ τὸν ἐπίσκοπον Ἰσαίαν
καὶ τὸν διδάσκαλον Στέφανον, οἵτινες εἶπον πρὸς
μα (19) κατ' ἰδεῖν, περβότων καὶ τοῦ Ἀτμάνου
καὶ τοῦ παπᾶ Μιχαὴλ· « Ο δεσπότης ἡμῶν μηδύσει
σοι διειδεῖ ἐγώ ἐνεπιστεύθην σοι, ως καλῷ ἀνθρώπῳ
καὶ ως Χριστιανῷ, μυστήριον ως ἐπὶ Θεού· καὶ
σὺ ὑπεσχένης μοι μηδενὶ εἰπεν δὲ μόνῳ τῷ
βασιλεῖ· καὶ οὐκ ἐψύλαξας τὴν ὑπόσχεσιν, καὶ

(19) Ήπειροποταμού, επίσημη disputationis Theorianum.

οὐκ ἐποίησας· καλῶς· καὶ νῦν ἡσκανδαλίσθησαν οἱ Ἀρμένιοι πρὸς ἡμὲς, καὶ εἰσὶ τεταραγμένοι· καὶ διὰ τοῦτο ὑπέμεινε παντελῶς ἡ ὑπόθεσις τῆς ἐνώσεως· Ὁ δὲ Θεωριανὸς εἶπε πρὸς αὐτούς· Γινώσκω δὲ τὴν γραφὴν ἀπέστειλεν δὲ Καθολικὸς δὲ ἡμοῦ πρὸς τὸν βασιλέα ἱσφραγισμένην, ἣν καὶ ἀνέγνω μοι κατὰ μόνας· γινώσκω δὲ καὶ ἄγράφων; ἐμήνυσα δὲ ἡμοῦ πρὸς τὸν βασιλέα περὶ τῆς ἐνώσεως· ὅμολογῶ δὲ καὶ παρήγγειλέ μοι μῆδεν εἰπεῖν τὴν γραφὴν ἀλλ' ἢ τῷ βασιλεῖ, καὶ τοὺς λόγους αὐτοῦ εἰπεῖν αὐτῷ μυστικῶν· καὶ ὡς ὁπεσχέθην, οὗτοι καὶ πεποίηκα, καὶ ἐφύλαξα τὴν ἵπαραγγελίαν. Καὶ τοῦτο δῆλον ἐξ ὧν μέλλω λέγειν. Ἐδώκα τῷ βασιλεῖ τὴν γραφὴν ἱσφραγισμένην· εἰπον τὰ ρήματα μυστικῶν, μόνον τοῦ λογοθέτου παρίσταμένου. Ἐξ τοτε ἔχουσιαν οὐκ εἶχον περιορίσαι τὸν βασιλέα, καὶ κωλῦσαι αὐτὸν βουλόμενον ἐξειπεῖν αὐτὸν τῇ Ἐκκλησίᾳ, ἢ τῇ συγκλήτῳ καὶ τῇ βουλῇ αὐτοῦ. Εἰ δὲ Ἰωάννης ἀπορεῖ δὲ Καθολικὸς πῶς οὐκ ἐφύλαξε τὸ μυστήριον δὲ βασιλεὺς, γινώσκεται δὲ πάντες σχεδὸν τὰς τοῦ βασιλέως ἔλεγον δὲ οὐκ ἔστιν δὲ Καθολικὸς ἀνθρώπος ὥρθες, καὶ οὐδέποτε παραδίξεται τὴν Ἰωάννην· διαστρέψει γάρ τὰς θελας Γραφὰς καὶ παρερμηνεύει εἰς τὸ οἰκεῖον βούλημα, καὶ ρήματιν μὲν ἔπειδεις τοῖς ἄγιοις ὥρθογει, ἐργῷ δὲ τούτοις ἀπτίκεται. Ὁ δὲ βασιλεὺς τοῖς ταῦτα λέγουσιν ἀντίτικεται· διὰ τὴν τιμὴν γοῦν τοῦ Καθολικοῦ, τὰ γράμματα. Καὶ δῆλον ἐξ ὧν νῦν πλατεῖ στόματα: λέγουσιν οἱ Ψευταὶ πάντες σχεδὸν ὑπὲρ τοῦ Καθολικοῦ· ὑπογράφαντες οὖν οἱ ρήθεντες ἐξειπον ταῦτα. Οὐ δὲ θυμῷ τὸ πλέον ἀφεῖς, ἐξέβαλε τὸν Θεωριανὸν τῷ τοῖς τῆς αἰτίασεως· καὶ τῇ ἐζήτησε μετεκαλέσατο ἡμᾶς πρὸς τὴν σύνοδον, καὶ φησι πρὸς ἡμᾶς· Περὶ τῶν δὲ Χριστῷ δύο φύσεων καὶ τότε καὶ νῦν ικανῶς διαλέχθημεν· ἐπειδὴ δὲ ἡ τοῦ βασιλέως γραφὴ καὶ περὶ ἀλλούς κεφαλαίων λέγει ἡμᾶς διαλέχθηται, εἰ καλεύετε εἰπαίνι, ἡδέως ὅμων ἀκούσθεται.

ΘΕΩΡ. Ἐμάδομεν [δεῖ] ἐν τοῖς θεοῖς μυστηρίοις εὖτον προσέργυσιν οἱ Ἀρμένιοι, θνάτῳ αὐτῷ μὴ μιτνύντες· βουλόμενα μαθεῖν κύρων τοῦτο παρέλασον.

ΚΑΘ. Ὁ θεὸς Χρυσόστομος ἐν τῇ ὅγδοηκοστῇ τέμπτῃ ὅμιλᾳ τοῦ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλου οὗτω φησίν· «Τίνος ἴντεκεν οὐχ ὑδωρ ἐπιειν, ἀλλ' οἶνον, ἀναστάς; Ἄλλην αἴρεσιν πονηρὸν πρόβρήζουν ἀναστάν· ἐπειδὴ γάρ εἰσὶ τίνες ἐν τοῖς μυστηρίοις ὅντες τοχηρομέναι, δεικνύν δὲι καὶ ἡγίκα τὸ μυστήριον τοχεύσατε, καὶ ἡγίκα ἀναστάς χωρὶς μυστηρίων φιλίην τράπεζαν παρείθετο, οἶνον ἐχρήτο.» Ὁρδὲς ἐτι πονηρὸν αἴρεσιν δινομάζει τὸ τοχηρόσθμα ὅντες ἐν τοῖς θεοῖς; μυστηρίοις; Καὶ καλύπτων· «Ἐκ τοῦ γεννήματος, φησι, τῆς ἀμπελοῦ· ἀμπελος δὲ οἶνον, οὐχ ὑδωρ, γεννᾷ.» Τί τούτου ἡγετεῖς φωνερώτερον; Ἄλλι καὶ ἐν τῇ ὅγδοηκοστῇ τέμπτῃ ὅμιλᾳ εἰς τὸ κατὰ Ιωάννην Εὐαγγέλιον, εἰς τὸ, «Ἐξῆλθεν αἷμα τοῦ θνάτου, οὗτοι φησιν· «Οὐχ ἀπλῶς οὐδὲ ὡς ἔτυχεν αἴτιος προηλθον αἱ πηγαὶ, ἀλλ' ἐπειδὴ τές ὅμοτέρων τούτων ἡ Ἐκκλησία τονίσταται· καὶ Ιωάννην εἰ μυσταγωγούμενος, δὲ ὑδετος ἀναγεννώμενος, δὲ· αἴτιος καὶ σφράγις τρεφόμεθα, ἀρχὴν λαμβάνεις τὰ

A quod factum ipso vituperat: ecco enim Armenii, ait, mihi offensi sunt, et turbas carent. Quamobrem unionis negotium plane refriguit. Ad hanc Theoriam ait: Nemini a Generali mihi traditas ad imperatorem litteras obsignatas, quas mihi privatim prælegerat: nemini, verbis quoque significasse imperatori de unione per me: fateor mihi præceptum a Generali fuisse, ut nemini quidquam nisi imperatori de his litteris dicerem, et ut verba ipsius secreto ad imperatorem referrem. Ego vero, ut spondoram ita egi, et promissum feci. Quod ut demonstrem, rei gestæ seriem expromam. Litteras imperatori obsignatas tradidi: commissa meæ fideli verba secreto conclavi dixi, uno astante logistha. Deinceps vero circumscribendi imperatorem facultas mihi non fuit, atque impediendi volentem id dicere Ecclesiæ, senatus concilioque suo. Quod si forte Generalis ægre sibi persuaderet, quomodo arcanum imperator non conservaverit, velim hoc scitis, cunctos sere apud nos, excepto imperatore, orthodoxiam Generalis negavisse, neque eum ad unionem accessurum existimasse: pervertit enim, aiebant, divinas Litteras, falsaque interpretatione ad suum libitum trahit: et oretenus quidem sanctos Patres sectari dictat, re autem vera his adversatur. Quibus imperator criminatoribus litteras Generalis palam opposuit. Hinc ergo patet cur nunc cuncti sere Romani pro Generali tam aperie loquantur. Atque hanc Theoriani narrationem cæteri socii testimonio suo firmaverunt. Quare Generalis multum de ira remittens, hacten absolvit criminatio Theorianum. Subsequently autem die nobis ad synodus vocalis ait: De duabus quidem in Christo natulis et olim et nunc dictum satis est: quoniam vero imperatoria epistola, ut de aliis quoque capitulis dispiquetus monet, si quid vobis dicere placet, libenter audieremus.

THEOR. Relatum nobis est, Armenios in divinis mysteriis vinum offerre, aqua non admista. Scire avemus, unde id traditum acceperint.

GEN. Divus Chrysostomus octagesima quinta in Matthei Evangelium homilia sic ait: «Cur a convivio surgens haud aquam sed vinum bibit? Nimirum ut pravam aliam heresim funditus deleteret. Quoniam enim sunt nounulli qui aqua in mysteriis utuntur, demonstravit in antecessori Dominus, scilicet cum mysterium hoc institueret, et cum exsurgens, seposito mysterio, communem mensam exhiberet, viuo fuisse usum.» Videa ut divus pravam heresim appellat, aqua in divinis mysteriis usum? Rursusque: «Ex genitine, ait, vitis; vitiis autem non aquam, sed vinum gignit.» Quid adhuc clarius postulas? Sed enim homilia quoque octagesima quinta in Joannis Evangelium, super dicto illo, Exiit sanguis et aqua, sic ait: «Non frustra neque casu aliquo fontes hi prodierunt, sed quia ex his ambobus consurgit Ecclesia. Sciunt initiati, ex aqua regenerati, sanguine et carne alimur; hoc est mysteriorum initium, ut cum ad verendum illum

calicem accedes, tanquam ex ipso latere hausturus
accedas. » Hunc itaque ducem atque magistrum
habentes Armenii, aquam in divinis mysteriis, quod
vos facitis, non admiscent: vitiis enim vinum non
aqua nisi gignit; quid hoc manifestius esse potest?
Rursusque: « Ex aqua regenerati, sanguine et carnis
nutriti. » Vident ut manifesto aquam baptismum
atribuit, sanguinemque divine communioni?

THEOR. Ain vero, Ecclesia divini baptissimi mysterium in Jordanene accepit, an in cruce?

GEN. Quem Christus baptismum in Jordane suscepit, is imperfectus erat: etenim a Precursore baptizatus est. In sermone autem cuius initium: « Iterum Jesus meus » ait Gregorius Theologus: « Baptizavit etiam Joannes, jam non Judaico, non enim in aqua tantummodo, verum etiam ad penitentiam: nondum tamen totus erat spiritalis baptismus, quia formulæ non adjiciebat in spiritu. »

THEOR. Hoc a te dici miror. Nonne enim sanctus Spiritus in columbae specie supervenerat? Nonne coelitus vocem miserat Pater? Nonne qui baptizabatur Filius erat? Ubi Pater, Filius, et Spiritus sanctus, sapientia Trinitatis apprime genuina ostensio, ibi baptizans imperfectus erat? Quandam ait Christi baptismum evasisse perfectum?

GEN. In passione scilicet, cum exivit sanguis et aqua : tum enim Adami crimen abluit. Quamobrem et in Calvario mortem per crucem pertulit, ut divinus sanguis decurrentis Adami culpam lavaret. Ait eni^m magius Basilius in commentariis ad Isaiam : « Fama hujusmodi per traditionem non scriptam in Ecclesia mansit, primam terrarum Iudeam Adamo habitaculum praeditissime, postquam ille paradi^so ejectus fuerat, et in hac colloca^tus, ad bonorum quae amiserat solatium. Eadem igitur et mortuum prima exceptit hominem Adamum, qui peccati pœnam morte persolvit. »

THEOR. Qui ait Domini baptismum in Jordane
fuisse imperfectum, is mihi valde audax videtur et
ab Ecclesice sententia alienus. Etenim divus Chry-
sostomus in secunda ad capitulum Matthei pri-
mum homilia ait: Namque hoc lavaerunt partim
vetus quid, partim novum continebat: siquidem
baptizari a propheta, velutatem pra se ferebat;
Spiritus autem adventus, novitatem ostendebat. Ac
veluti aliquis inter duas medias distantes res collo-
catus, ambabus utrinque extensis manibus illas
capiens connectit, ita Jesus vetus Testamentum
novo, divinam naturam humanam, sua nostris an-
nexuit. Præterea quos Theologus Gregorius com-
positus de baptismo sermones duos, Luminum (20)
tempore non Passionis legere Ecclesia solet: « Rur-
sus Jesus, et rursus mysterium. » Et paulo post:

μιστήρια, ἵνα, ὅταν προσέης τῷ φρικτῷ πότερῳ,
ώ· ἀπ' αὐτῆς πίνους τῆς πλευρᾶς, οὕτω προσέης. »
Τοῦτον ἔχοντες οἱ Ἀρμένιοι ποδῆγον καὶ διδάσκαλον,
βάνωρ ἐν τοῖς θεοῖς μιστηρίοις, ὡς ὑμεῖς, οὐ μιγνύ-
σσοιν· ἀμπτελός; γάρ οἶνον, οὐχ βάνωρ, γεννυθ· τί τού-
τους ἡγετεῖς ἐναργέστερον; Καὶ πάλιν « Δι' ὧντος
ἀντιγεννώμενοι, δι' αἴματος δὲ καὶ τρεφόμενοι. »
Οὐρδές τῶν; διέστειλε φανερῶς τὸ βάνωρ εἰς τὰ βάττε-
σμα, τὸ αἷμα δὲ εἰς τὴν θείαν μετάλληψιν;

ΘΕΩΡ. Κατ πότε παρέλαβεν ἡ Ἐκκλησία τοῦ Βελου
βαπτίσματος τὸ μυστήριον, ἐν τῷ Ἱερόδανῃ. § ἐν
τῷ σταυρῷ;

ΚΑΘ. Τὸ δὲ τῷ Τορδάνῃ βάπτισμα τοῦ Χριστοῦ,
ἀπελές ἦν· ὃπλον γάρ τοῦ Προδρόμου ἴσταιςθη·
λέγει γοῦν ὁ Θεολόγος, Γρηγόριος ἐν τῷ λόγῳ τῷ,
Πάλιν Τῆσσας ὁ ἐμός· «Ἐβάπτισε καὶ Ἰωάννην,
οὐκέτι μὲν Τουδεικῶς· οὐ γάρ ἐν ὑδάτι μόνῳ, ἀλλὰ
καὶ εἰς μετάνοιαν· οὕτω δὲ δίον πνευματικὸν, εὐ-
γάρη προστίθησι· τὸ δὲ τῷ πνεύματι. »

ΘΕΟΡ. Θαυμάζω τῶς τοῦτο λέγεις· ω̄ κατῆλθε τὸ Πνεύμα τὸ δόγιον ἐν εἰδεῖ περιστερᾶς; Οὐκ ἀφώνησεν διωθεν δὲ Πατήρ; Οὐκ ἡ διβαπτίζουσαν δὲ Γίδες; "Οπου δὲ Πατήρ, καὶ δὲ Γίδες, καὶ τὰ δύον Πνεύμα, τῆς ἀγίας Τριάδος η δικριψινεστάτη φανερώσεις, οὐκ ἡν δὲ βάπτισμα τέλεον; Πότε οὖν λέγετε τελειωθῆναι τὸ βάπτισμα τοῦ Χριστοῦ;

ΚΑΘ. Έν τῷ πάθει, ὅτε ἐκῆλθεν. αἱμα καὶ θεῖος· τίτσ γάρ τῆς παραβάσεως τὸν Ἄδαμ ἀπέλουσε· οὐδὲ καὶ ἐν τόπῳ κρανίου τὸν διὰ σταυροῦ θάνατον κατεδέξατο, ἵνα τοῦ θείου αἷματος παρρέεσσαντος τὸν Ἄδαμ ἀποτύνῃ τοῦ παραπτώματος· λέγει γάρ ὁ μέγις Βασιλεὺς ὃν τῇ εἰς τὸν Ἡσαΐαν ἔρχεται· «Λόγος ἐστὶ τούσδε κατὰ τὴν ἀγράφον μνημῆν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ διασωζόμενος, ὃς ἀρα πρώτην Ιουδαίαν θρωπὸν εἶχε οἰκητήριον τὸν Ἄδειρ μετά τὴν ἐκβολήθηνται τοῦ παραδείσου, ἐν ταύτῃ καθιηρυθέντα εἰς παραμυθίαν ὥν ἐστερήθη· πρώτη σύν καὶ νεκρὸν ἐδέξατο ἀνθρωπὸν ἐκεῖ τὸν Ἄδαμ τὴν καταδίνην πληρώσαντα. »

ΘΕΩΡ. Τὸ δέγειν δτι τὸ βάπτισμα τοῦ Κυρίου τὸ
ἐν τῷ Ἰορδάνῃ ἀτελὲς; ήν, σύδρα μοι δοκεῖ τολμη-
ρόν, καὶ τῆς Ἐκκλησίας ἀλλότριον· φησι γάρ εἰ-
δεις Χριστούτομος ἐν τῇ δευτέρᾳ δμιλή τοῦ κατὰ
Ματθαίου πρώτου· εἰς Καὶ γάρ τὸ λουτρὸν τοιωτον,
εἶχε γάρ τι τοῦ παλαιοῦ, εἴχε τι καὶ τοῦ νέου· τὸ
μὲν γάρ ὑπὸ τοῦ προφήτου βαπτισθῆναι, τὸ πιλαινὸν
ἔδειχνε· τὸ δὲ Πνεῦμα κατελθεῖν, τὸ νέον ὑπέγρα-
ψε. Καὶ καθάπερ τις ἐν μεταχιμώρη στάξ δύο τιναν
ἀλλήλων διεστηκότων, ἀμφοτέρας ἀπλώσας τὰς χει-
ρας, ἐκατέρωθεν λαβόν, συνάψε.εν, οὕτω καὶ αὐτὸς
ἐποίησε, τῇ Ιακώβιᾳ τῇ Καινῇ συνάπτεται, τῇ Οὐεζών
φύσιν τῇ ἀνθρωπίνῃ, τῇ αὐτοῦ τοις ἡμετέροις. ε
Ἄλλα καὶ οὖς; ο Θεολόγος; Γρηγόριος δύο ἀγνοεις
συνίθετο περὶ τοῦ βαπτισματος, ἐν τῷ καιρῷ τῶν
Φώτων ἡ Ἐκκλησία πιρέλαβεν, οὐκ ἐν τῷ καιρῷ

(20) Nempe die solemnii ezechumenorum baptiswatis, quam illuminationem Graeci vocant.

τοῦ Πάθους ἀναγινώκεσθαι : Πάλιν Ἰησοῦς, καὶ τὸν μυστήριον. » Καὶ μετ' ὅλης : « Ἡ γὰρ δῆλα ἡμέρα τῶν Φώτων εἰς ἣν ἀφίγμενα καὶ ἣν δοπτάζειν ἡξιώθημεν σήμερον, ἀρχὴν μὲν τὸ τοῦ έμου Χριστοῦ βάπτισμα λαμβάνει. Καὶ πάλιν κατὰ τὸ ἀναγεννήσας, γεννηθῶμεν δικαιοθεν. » Ἀρα ἡ ἀναγέννησις αὐτῇ ἀπελήσεται κατὰ σέ. Καὶ πρὸς τὸν τελεῖον λόγου τοῦτο φρασί : « Βαπτίζει καὶ Ἰησοῦς, ἀλλ' ἐν πνεύματι· τοῦτο ἡ τελεστής· » Καὶ πάς οὐδὲ Θεός : » Πᾶς οὖν λέγεις δις οὐκ ἣν τέλεστον τὸ τοῦ Χριστοῦ βάπτισμα;

ΚΑΘ. Οὐ λέγει, Βαπτίζεται Ἰησοῦς, ἀλλά, Βαπτίζεται· καὶ τοῦτο δῆλον δις: οὐ τὸ Ἱερόδαγνον βάπτισμα λέγει, δὲ τελεόν: ἰδοποίεται, ἀλλ' ὁ αὐτὸς ὁ Χριστὸς ἑλάπτεταιν, ὃς φησιν ὁ εὐχαριστης. Μετὰ ταῦτα ἥιλον ὁ Ἰησοῦς καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἰς τὴν Ιουδαϊκὴν τὴν, καὶ ἔκει διάτριβε μετ' αὐτῶν καὶ ἔλαπτεται.

ΘΕΟΡ. Ἄναγνωσθι μικρὸν τοι πρὸς, καὶ εὐρήσεις διῆτον προελθόν, δις ὁ Ἰησοῦς οὐκ ἑλάπτεταιν· γράφει γάρ τοι ἡκουσαν οἱ Φαρισαῖοι: δις ὁ Ἰησοῦς πλεονας μαθηταὶ ποιεῖ καὶ βαπτίζει: ὁ Ἰωάννης· καὶ τοι γε Ἰησοῦς αὐτὸς οὐκ ἑλάπτεταιν, ἀλλ' οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ

ΚΑΘ. Καὶ τοι ἐκ τούτου, ἐὰν διὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ἑλάπτεταιν ὡς νῦν δι' ἡμῶν;

ΘΕΟΡ. Καὶ πῶς ἑλάπτεταιν μήποτε βαπτισθέντες; Μετὰ γάρ τὴν ἀνάστασιν τὰ θελα Λόγια λέγουσι βαπτισθῆναι τοὺς ἀποστόλους· φησι γάρ ὁ Λουκᾶς ἐν ταῖς Πράξεσι· Παρήγειτεν αὐτοῖς ἀπὸ Ἱεροσόλυμα μὴ χωρίσθωται, ἀλλὰ περιμένετε τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ Πατρὸς ἡν τούτην στέψασθε μου· δις γὰρ ὁ Ἰωάννης ἑλάπτεταιν θάτει, θμεῖς δὲ βαπτισθήσασθε δὲ Πετρόματις ἀπέρ οὐ μετὰ πολλὰς τὰς ἡμέρας ταῦτας.

ΚΑΘ. Εἶδεις οὖν εἰπεῖν τὸν Θεολόγον Γρηγόριον, Τελετίσθη καὶ Ἰησοῦς, οὐκ ἑλάπτεισεν.

ΘΕΟΡ. Εβάπτισεν ὄντεις εἰπεῖν, τουτότι τὸν Ἀδέρμ καὶ ἡμᾶς· αὐτὸς γάρ οὐκ οὐδετὸν καθάρισαν.

ΚΑΘ. Υμεῖς δὲ τούτην τοῦτο παρελάβετε, τὸ καὶ θεῷ τιθέντα;

ΘΕΟΡ. Πρῶτον εἰπομένη δις ἡν αἰτίαν ὁ Χριστός τοι, εἰρηκεν, διλην εἰρεσιν πονηράν πρόρριζον ἀναπτύνων. Ήσάν τινες οἱ τὸν οἴνον ἐλεγον εἶναι τοῦ διαβόλου ἔργον καὶ δημιουργῆμα· διδ καὶ παρατίνων τῶντον πολλῶν ἀποτημάτων εἶναι· καὶ τὸν Χριστὸν θεργον ὀνον μὴ πιεῖν, τὸν διπλὸν τοῦ Σατανᾶ γεωργώμαν, ἀλλ' ὃν ἔκεινος νέον ἑδημούργησεν ἐκ τοῦ διαβόλου. Οὗτοι ἐν τοῖς θείοις μυστηρίοις ὑδατι μόνῳρ ἐκτίχησαν· διδ καὶ ὑδροπαραστάταις διπλὸν ἄγιων Πατέρων ὄντομαθησαν. Ταῦτην τὴν πονηράν εἰρεσιν ἀναπτύκει βουλόμενος; διθεῖος Χριστόστομος, φησιν διανετέρω εἰπομένην. Εἰ γάρ μὴ τοῦτο ἦν, τις χρεία τοῦ εἰπεῖν· Καὶ ἡνίκα ἀναστὰς χωρὶς μυστηρίων καὶ φιλήην τράπεζαν παρετίθετο, οἰνῳ ἔχρητο; Παρεισάγετε γοῦν τὸν Κύριον μὴ βούλευκάμενον τὸν οἴνον. Νῦν οὖν διέργεμεν πόθεν ἡ Ἐκκλησία παρέλαβε μετὰ οἴνου καὶ

A: Etenim sancta Luminum dies, quam hodie Deo favente solemnem agimus, a Christi mei baptismo originem duxit. » Rorsusque : » Tempus regenerationis, gignatur cœlitus. » Hæcne tibi regeneratione imperfecta videtur? Denique sub orationis nomen hæc ait: « Baptizat Jesus, sed in spiritu. Hæc denum perfectio est. Quidni Deus? » Quomodo igitur baptismum Christi imperfectionem fuisse contendis?

GEN. Non ait Gregorius, baptizatur Christus, sed baptizat. Atque hinc constat, non de baptismō verba fieri, quo ipse fuit baptizans, sed de illo quo Christus alias baptizabat, ut ait Evangelista: Post haec venit Jesus cum discipulis suis in Iudeam regionem, ibique cum ipsis diversans baptizat¹².

THEOR. Tu vero lege paulo inferius, moxque comperties Jesum hanc baptizasse. Scribitur enim audiisse Pharisæos quod Christus multos discipulos sibi conciliaret, et quod Joannes baptizaret. Ceteroquin ipse Jesus hanc baptizabat, sed discipuli eius.

GEN. Quid vero, si per discipulos suos baptizabat, ut nunc per nos?

THEOR. At quomodo ii baptizarent, nondum ipsi baptizati? Etenim post Christi resurrectionem aiunt divinae litteræ baptizatos fuisse apostolos. Ait enim in Actibus Lucas: Præcepit eis abs Hierosolymis ne discederent, sed expectarent Patris promissionem quam ex me audieritis: etenim Joannes quidem aqua baptizavit, vos autem Spiritu sancto hanc multis obhinc diebus baptizabimini¹³.

GEN. Oportuit igitur a theologo Gregorio dici: Baptizatus est Jesus, non baptizavit.

THEOR. Ino baptizavit dici oportuit, id est Adamum et nos. Ipse enim purgatione non indigebat.

GEN. Age dic mihi: Undenam vos consuetudinem admiscendi aquam didicistis?

THEOR. In primis causam diram quonobrem Chrysostomus sit, pravam aliam hæresim funditus delens. Nonnulli erant, qui vinum opus creaturæ que diaboli esse affirmabant; ideoque et multis absurditatibus a vino ansam præberi. Christum autem siebant vinum non bibisse, quod est opus Satanae, sed novum quod ipse ex aqua creaverat. Hi homines divinis mysteriis aquam tantummodo exhibebant: quare aquarii a sanctis Patribus appellati fuerunt. Hanc pravam hæresim divus Chrysostomus ut everteret, verba dixit quae superius scriptimus. Nisi enim id ei propositum fuisset, quid opus erat dicere: Et surgens post peracta mysteria, communī mensa apposita, vinum bibit? Nobis igitur Christum sistit Chrysostomus a vino non abhorrentem. Nunc jam demonstramus, unde

¹² Joan. III, 22. ¹³ Act. 1, 4, 5.

Ecclesia morem acceperit vino et aqua divinum A θεάτος τὴν Θεάν μυσταγωγίαν τελεῖν. Οἱ ἀδελφόθεος μύστης ἐν τῇ ὑπὲρ αὐτοῦ συντεθείσῃ θελὰ λειτουργίας οὐτῷ φησίν. « Πασαύτως μετὰ τὸ δειπνήσαι λαβὼν ποτήριον καὶ κεράτας ἐξ οἰνου καὶ θόρυβος, ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἀναδείξας σοι τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ εὐχαριστήσας, εὐλογήσας, ἀγράτας, πλήρας; Πνεύματος ἄγιου, μετέωκε τοὺς ἄγιοις καὶ μακτροῖς αὐτοῦ μαθηταῖς καὶ ἀποστόλοις εἰπών. Πλεστές ἐξ αὐτοῦ πάντες· τούτῳ μου ἔστι τὸ αἷμα τὸ τῆς καινῆς Διαθήκης· καὶ τὰ ἑξῆς. »

GEN. Undenam constat, liturgiam hanc fratrem Domini Jacobum habere auctorem? Certo in apostolicorum canonum calce catalogus scribitur librorum, quorum usus in Ecclesia est, neque tamen hiujus liturgiæ fit ibi mentio, sed unius tantummodo sancti Jacobi epistolæ.

THEOR. Hanc liturgiam œcumonica synodus, quæ sexta dicitur, ratam habuit.

GEN. Ego vero hanc synodum ad hunc usque diem non admisi. Aveo tamen intelligere quidnam hac super re synodus narret.

THEOR. Constantinopolitana in Trullo regii palati congregata synodus sub Justiniano plissimo imperatore, quæ sexta dicitur propterea quod sextæ synodi complementum est, canones de Ecclesiæ disciplina edidit. Hæc igitur catholica sancta synodus in 32 canone sit: « Ad notitiam nostram perlatum est, in Armenia vinum tantummodo in sacra mensa exhiberi, aqua non admista, ab iis qui incruentum sacrificium peragunt, prætextui h. b. bentibus Joannem Chrysostomum, qui in interpretatione Evangelii secundum Mattheum ait: Cur aquam consurgens non bibit sed vinum? ut aliam scilicet pravam hæresim funditus everteret. Nam quia sicut nonnulli qui aqua mysteria peragunt, demonstravit Jesus, se et cum mysteria traderet, et cum absque mysteriis communem mensam intraret, vino uti, ex viliis, inquit, genimine; vilius autem viduum non aquam giguit. » Atque hoc dicto putant Armenii damnari a sancto doctore aquæ administrationem in sacro altari. Ne diutius itaque vere rei inscritia laborent, sancti Patris sententiam orthodoxo sensu explicamus. Cum enim prava aquariorum hæresis jamdiu exstaret, qui pro vino aquam tantummodo in suis sacrificiis adhibebant, vir divus ob refutandam bujusce hæreses doctrinam, demonstrandunque eos imo ab apostolica traditione aberrare, prædicta verba protulit. Etenim suam quoque ecclesiam, in qua ipse pastoralem gradum tenebat, aquam vino admiscere docuit, cum incruentum sacerdoti sacrificium opus foret: causa similitudina, quod a latere Liberatoris Servatorisque nostri Christi Dei sanguinis aquæque misura manaverit. Quin adeo per universam Ecclesiam, in qua spiritualia Patrum luminaria effulserunt, divinus hic ordo constanter servatur: nam et Jacobus frater Domini, et magnus Basilios, qui mysticas liturgias scripto consignaverunt, sic omnino sacrum calicem in divino mysterio aqua et vino misericere docuerunt.

ΚΑΘ. Πόθεν δῆλον διτι τοῦ ἀδελφοθέου Ἰακώβου έστιν ἡ λειτουργία αὕτη; Καὶ μήν ἐν τῷ τέλει τῶν κανόνων τῶν ἄγιων ἀποστόλων ἀπαρθμησίς ἔστι τῶν βιβλίων τῆς Ἐκκλησίας, καὶ μνεῖα τῆς λειτουργίας ταύτης οὐκ ἔστιν ἕκει, ἀλλὰ μόνον μιᾶς ἐπιστολῆς τοῦ ἄγιου Ἰακώβου.

ΘΕΩΡ. Έδέχθη παρὰ τῆς συνόδου τῆς οἰκουμενικῆς τῆς λεγομένης ἔκτης.

ΚΑΘ. Έγώ ταύτην μέχρι τῆς σήμερον οὐ παρεδέξαμεν· βούλομαι δικιας ἀκούσαι τί περὶ τούτου διαγορεύει.

ΘΕΩΡ. Η δὲ Κωνσταντινουπόλει ἐν τῷ Τρούλῳ τοῦ βασιλικοῦ παλατίου συστάσα σύνοδος ἐπειδὴ Ιουστινιανοῦ τοῦ εὐσεβεστάτου βασιλέως, ήτοι ἔκτη λέγεται καὶ αὐτῇ διὰ τὸ ἀνατηρῶσαι τὸ τῆς ἔκτης ὑστέρημα, κανόνας ἐξέθετο εἰς κατάστασιν ἐκκλησιαστικήν. Αὕτη οὖν ἡ καθολικὴ καὶ ἀγία σύνοδος ἐν κανόνι τρικοστῷ δυντέρῳ φησίν· « Επειδὴ εἰς γνῶσιν ἡμετέραν ἥλθεν διτι ἐν τῇ Ἀρμενίων χώρᾳ οἰνον μόνον ἐν τῇ ἱερῷ τράπεζῃ προσέχουσιν, ὑδωρ αὐτῷ μή μιγνύντες οἱ τὴν ἀναίματον θυσίαν τελοῦντες, προστιθέμενοι τὸν Χρυσόστομον Ἰωάννην φάσκοντα διὰ τῆς εἰς τὸ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιον ἐρμηνείας ταύτη· Τίνος ἔνεκεν οὐχ ὑδωρ ἐπιειν ἀναστάς, ἀλλ' οἶνον; δλληγοις αἰρεσιν πονηρὸν πρέβεζον ἀνασπῶν. Επειδὴ γάρ εἰσι τίνες ἐν τοῖς μυστηρίοις θάτει κεχρημένοι, δεικνύν διτι καὶ ἡνίκα τὰ μυστήρια περιέωκε, καὶ ἡνίκα ἀναστάς χωρὶς μυστηρίων καὶ φιλήγοντας παρετίθετο, οἵνῳ ἀχρήτῳ ἐκ τοῦ γεννήματος, φησι, τῆς ἀμπελου, ἀμπελος δὲ οἶνον, οὐχ ὑδωρ, γεννᾷ. » Έκ τούτου τε τὸν διδάσκαλον οἰνοτας ἀνατρέπειν τὴν τοῦ θάτει θυσιαστῆρων προσεγγιγήν. Ως δὲ οὖν μή καὶ ἀπὸ τοῦ νῦν κατέχοιτο τῇ ἀγνοίᾳ, τὴν τοῦ Πατρὸς διάνοιαν ὅρθοπαρατατῶν αἰρίσεως παλαιῶν; ὑπαρχούσης, εἰ ἀντὶ οἴνου τῷ θάτει μόνῳ ἐν τῇ αὐτῷ θυσίᾳ κέχρηνται, ἀνατκευάζων οἵτος διθεός ἀνήρ τῆς τοιάτης αἰρεσεως τὴν παράνομον διδαχὴν, καὶ δεικνύν ὡς ἐξιναντίας τῆς ἀποστολικῆς οἰονται παραδόσεως, τὸν εἰρημένον κατεσκεύασσε λόγον· ἐπειδὴ καὶ τῇ κατ' αὐτὸν ἐκκλησίᾳ, Ἐνθα τὴν ποιμαντικὴν ἐνεχειρίζθη ἡγεμονίαν, ὑδωρ οἴνῳ μιγνύνται παρέδωκεν, ἡνίκα τὴν ἀναίματον θυσίαν ἐπιτελεῖσθαι δεήσεις, τὴν ἐκ τῆς τιμίας πλευρᾶς τοῦ Λυτρωτοῦ ἡμῶν καὶ Σωτῆρος Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ, ἐξ αἰματος; καὶ θάτει; κρίσιν παραδίκην. Καὶ κατὰ πάσαν δὲ Ἐκκλησίαν, ἐνθα οἱ πνευματικοὶ φωτιστῆρες ἐξέλαμψαν, ἡ θεάτορες αὕτη τὰς κρατεῖ· καὶ γάρ καὶ Ἰακώβος ἐδέλφι-

θεος, καὶ διὰ μέγας Βιστιλιος, ἐγγράψως τὴν μυστικὴν λεπουργίαν παραδεικνύετες, οὕτω τελειοῦντες τὴν τῆς θεοῦ λειτουργίαν τὸν λεζόν ποτήριον ἐξ ὑδατος καὶ οἶνου ἀκεδεδώκαστε. Καὶ οἱ ἐν Καρθαγένῃ συνελθόντες ἄτριοι Πατέρες, οὕτω φρτῶς ἐπεμνήθησαν, ἵνα ἐν τοῖς ἀγίοις μηδὲν πλέον τοῦ σώματος καὶ αἵματος τοῦ Κυρίου προσενεχθείη, ὡς καὶ αὐτὸς ὁ Κύριος παρέδωκε, τουτέστιν ἀρτου καὶ οἴνου ὑδατος μεμιγμένου. Εἰ τις οὖν ἐπίσκοπος ἢ πρεεπίστερος μή κατὰ τὴν παραδοθείσαν ὑπὸ τῶν ἀποστόλων τάξιν ποιεῖ, καὶ ὑδωρ οἰνῳ μή μιγνύει, οὕτω τὴν ἀχραντον τροσάγει θυσιαν, καθαιρεῖσθω ὡς ἀτελῶς τὸ μυστήριον καταγγέλλων, καὶ κεινίζων τὰ παραδόθμαν. Ἰδοὺ καὶ αὕτη ἡ μεγάλη καὶ οἰκουμενική (21) σύνοδος γινώσκει τὴν λειτουργίαν τοῦ Ιακώβου, ήν σὺ ἀγνοεῖς· τὴν παραπομένην τὴν παραπομένην.

ΚΑΘ. Ἐγὼ πάντας τούτους ὡς ἔνα ἀνθρωπον ἔχω γράψαντα τὸ διαιτητικόν.

ΘΕΩΡ. Τοὺς τοποτηρητὰς τοῦ μακαρίου πάπα τῆς παλαιᾶς Ῥώμης, καὶ τὸν Κωνσταντινουπόλεως, καὶ Ἀλεξανδρείας, τὸν Ἀντιοχείας, καὶ τὸν Ἱεροσολύμων, καὶ τοσούτους ἀγίους Πατέρας, καὶ τὸν βασιλέα Ιουστίνιανόν, πάντας τούτους ὡς ἔνα ἀνθρωπον ἔχεις; σὲ δὲ, ἔνα δυτα, οἰκουμενικῆς συνόδου κρίτονά τε καὶ ἀσχαλέστερον;

ΚΑΘ. Εἰπόν σοι, οὐδένα τούτων δέχομαι.

ΘΕΩΡ. Ἐγὼ δύναμιν δὲληγην οὐκ ἔχω ἀλλ' ἡ τὰς διδαστηκαλίας τῶν ἀγίων Πατέρων καὶ τὰ συγγράμματα· θαύματα γάρ ἐργάσασθαι διμαρτωλός ὡν οὐκ Ιησούς, ἵνα θαύμασι καὶ σημείοις πειθώ τοὺς ἀντιπάτοντας· ἀν οὖν τοῖς λόγοις οὐ πειθῇ τῶν θεοφόρων ἀνδρῶν, μάτην πρὸς ὑμᾶς κεκοπίσακα.

ΚΑΘ. Εάσωμεν τὸ περὶ τοῦ ὑδατος; ζήτημα· οὐ τῷ πρὸς τὴν πίστιν ἀντίκειται.

ΘΕΩΡ. Σφόδρα ἐστὶν ἀναγκαῖον· διγεν γάρ αὐτοῦ τελεία (22) λεπουργία οὐ γίνεται.

ΚΑΘ. Ἐν τούτῳ ἔχῃ; ἀλλας χρήσεις, εἰς μέσον εσχατικῆς θεωρίας.

ΘΕΩΡ. Τί μοι τὸ κέρδος ἐκ τοῦ πολλὰς παρεισάγεν χρήσεις, ἐπει ταύτας οὐ παραδέχῃ; "Ομως ἰδωμεν, εἰ δοκεῖ, τὶ περὶ τούτου διά Νύσσης Γρηγόριος φυσιολογῶν δογματίζει περικαλλέστατα. Ἐν γοῦν τῷ κατηχητικῷ λόγῳ οὗ ἡ ἀρχὴ, «Ο τῆς κατηχήσεως λόγος ἀναγκαῖος μὲν ἐστι τοῖς προεστήκοσι τοῦ μετηκόντος τῆς εὐεσθείας, » φησιν (23). «Ωσπερ γάρ οἱ διεληγητοὶ διεπιδουλήσασθεντες δαλωφ φαρμάκων τὴν φθοροποιὸν δύναμιν έσβεσαν (χρή δὲ καθ' ὅδοιστητα τοῦ διελθρίου καὶ τὸ διελεγητοὶ ἐντὸς τῶν ἀνθρωπίνων γενέσθαι σπλάγχνων, ὡς ἀν δι' ἀκείνων ἐφ' ἄποιν καταμερισθείη τὸ σώμα ἡ τοῦ βοηθοῦντος ἔνναμπις· οὕτω τοῦ διελθρίου τὴν φύσιν ἡμῶν ἀπο-

(21) Καταχρηστικῶς generalis dicitur hæc synodus Carthaginensis.

(22) Intellige imperfectum sacrificium ad ritum quod attinet, non ad rei essentiam.

(23) Sequentem Nysseni tractatum ex vaticano Theoriani codice profero; nam Parisiacus textus a Morellio editus flagitosissimis mendis scatet;

A Tum sancti Patres Carthagine congregati sic diserta locuti sunt, nempe ut in sacrificio nihil præter corpus et sanguinem Domini offerretur, ut ipse met Dominus tradidit, id est panis et vinum aqua admista. Si quis ergo episcopus aut presbyter, contra traditum ab apostolis ordinem egerit, id est si omissa aqua cum vino mistione immaculatam hostiam obiulerit, deponatur; utpote qui imperfectum mysterium peragit, et novis rebus contra veterem traditionem studet. En hæc quoque magna et œcuménica synodus liturgiam Jacobi agnoscit, quam tu ignoras. Admitte igitur tot tantorumque sanctorum Patrum testimonium; neque jam diutius de hoc capitulo verba faciamus.

δέδεξο οὖν τῶν τοσούτων καὶ τηλικούτων ἀγίων Πατέρων τὴν μαρτυρίαν· καὶ πλέον περὶ τῶν τοιούτων

B GEN. Ego hos omnes, instar unius hominis habeo, qui suam privatam sententiam scripto protulerit.

C THEOR. Ergone legatos beatæ Papæ veleris Romæ, patriarchas Constantinopolitanum, Alexandrinum, Antiochenum, Hierosolymitanum, tot sanctos Patres, Justinianum imperatorem, omnes, inquit, hos instar unius hominis habes? temet vero, qui unus es, œcuménica synodo potiore minusque errori obnoxium esse arbitraris?

GEN. Jam tibi dixi, horum nemini obsequor.

THEOR. Ego vero, aliis viribus non sum instrutus, quam sanctorum Patrum doctrinis atque libris: miracula enim patrare, cum sim peccator, nequeo; ut prodigia scilicet atque signis adversarios expugnam. Nisi tu ergo sanctorum Patrum sermonibus acquiescis, ego frustra apud vos laboravi.

GEN. Omittamus hanc de aqua quæstionem, neque enim fidis hic violatur.

THEOR. Imo res capitalis est, sine qua perfecta liturgia non evadit.

GEN. Affer igitur, si quas habes præteres, in medium auctoritates.

THEOR. Quid mibi jam prodest multas auctoritates coacervare, siquidem has non recipis? Nihi lominus videamus, si placet, quid hac super Nyssenus Gregorius elegantissime, sumpto a naturalibus rebus exemplo, docest. Is igitur in oratione catechetica, cojus initium: « Catechetica oratio necessaria est illis qui religioso mysterio praesunt, » sic ait: « Sicuti enim qui venenum dolo alicuius sumpserunt, alio medicamento mortiferam vim extinguunt (porro oportet sicut exitiale, ita etiam salutare medicamentum admitti intra viscera hominis, ut ex ipsis distribuantur in universum corpus salutaris vis); ita cum id gustaverimus quod

ne quid dicam de invenustate quoque Latinæ interpretationis, quam æquo funditus debui reformare. Ceteroquin ego textus editi errores vix semel aut iterum, specimenis causa, in scholiis meis appellabo. Desiderari vero aliquot apud nos commissa nemo miretur; etenim ea Theorianus ut proposito inutilia detrahit.

nostram dissolvit naturam, vicissim accedit ut opus habeamus eo quod colligit ac conciliat id quod erat dissolutum: ut cum intra nos fuerit hoc salutare medicamentum, veneni damnum quod corpori fuerat inditum, per contrariam repellat affectionem. Quid ergo hoc est? Nihil aliud quam illud corpus, quod et morte evasit potentius, et noscere vitæ fuit initium. Sicut enim modicum fermentum, ut ait Apostolus¹⁴, universam massam sibi similem facit; ita illud corpus a Deo immortalitate donatum, cum fuerit intra nostrum, totum ad se transmutat et transfert. Veluti enim si res exitialis cum sana admisceatur, universa mistio corruptiuntur; ita corpus immortale cum fuerit intra eum qui sumpsit, universum quoque transmutat in suam naturam. Sed fieri non potest ut sit aliquid intra corpus, nisi per esum aut potum visceribus admisceatur; ergo prorsus oportet, per idoneam naturam rationem, vim vivificam intra corpus recipere. Jamvero quum illud tantummodo deiferum corpus hanc gratiam acceperit; cumque exploratum sit, aliter fieri non possa ut nostrum corpus immortalitatem consequatur, nisi propter consortium cum immortalis incorruptum evadat, opera pretium est dispergere quomodo fieri possit, ut illud unicum tot fidei milibus in toto orbe distributum jugitor corpus, totum sigillatum in unoquoque existat, idemque apud se integrum maneat.

¶ Ut ergo fides, id quod nobis usumvenit specians, C de re proposita haud dubitet, oportet nostram orationem paulisper immorari in naturali corporis consideratione. Nostri videlicet natura corporis haud ipsa per se vitam habet in quadam propria sua substantia, sed per affluentem extrinsecum sibi virtutem et se sustentat et essentiam relinet, dum motu perpetuo et quod utille est ad se attrahit, et supervacaneum expellit. Porro illa virtus, nutrimentum est et dicitur. Age vero non idem omnibus que aluntur corporibus nutritientum est, sed suum cuique congruens ab eo qui naturam regit attributum fuit. Nam illa quidem animalia effossis vescuntur radicibus, alias herbis: canem alunt carnes: precipitus hominis cibis penis est; tuni ob retinendum conservandumque humorum, polis; neque hec aquæ tantummodo, sed vini quoque adhibito condimento, ut interno calorique seruatur. Qui ergo haec considerat, is de nostri corporis incremento videlicet cogitat: namque ista alimenta intra nos recepta, sanguis caroque sunt; dum alimonia propter vim sui communandi, in corporis figuram transit.

¹⁴ Ilis a nobis illa enucleatis, ad propositum mens

¹⁵ I Cor. v, 6.

(24) Rectissime codex. Pessime vero Nysseni editio Cantabrigiæ. et ridicula interpretatione a Deo nascitur afflictum.

A γευσάμενοι, πάλιν ἀναγκαῖως καὶ τοῦ συνάγοντος τὸ διαδελυμένον ἐκεδηθῆμεν, ὃς ἀν ἐν ἡμῖν γενόμενον τὸ τοῦτον ἀλεξητήριον τὴν προετεῖσαν τῷ σώματι τοῦ θηλητηρίου βλάβην διὰ τῆς οἰκείας ἀντιπαθείας ἀπωσηται. Τί οὖν ἔστι τοῦτο; Θέλειν ἔτερον ἢ ἔκεινον τὸ σῶμα, δὲ τοῦ τε θανάτου κρέττον ἀδειχθῆ, καὶ τῆς ζωῆς ἡμῶν προκατήρξατο. Καθάπερ γάρ μικρὰ ζύμη, καθὼς φησιν ὁ Ἀπόστολος, διον τὸ φύραμα πρὸς ἑαυτὴν ἔξομοιο, οὗτον τὸ ἀθανατισθὲν (24) ὅπερ τοῦ Θεοῦ σῶμα, ἐν τῷ ἡμετέρῳ γενόμενον, διον πρὸς ἑαυτὸν μεταποιεῖ καὶ μετατίθεσιν. Ός γάρ τῷ φθοροποιῷ πρὸς τὸ ζηταῖσθαι ἀναμιχθέντι, ἀπαντά τὸ ἀνακραθὲν συνηχείσθαι, οὗτον τὸ ἀθάνατον σῶμα, ἐν τῷ ἀναλαβόντι ἀντὶ γενόμενον, πρὸς τὴν ἑαυτοῦ φύσιν τὸ πᾶν μετεποίησεν· ἀλλὰ μήτε οὐκ ἔστιν ἀλλως ἄντος τε γενέσθαι τοῦ σώματος, μή διὰ βρώσεως ἢ πόσιας τοῖς σπλάγχνοις; καταμιγνύμενον· οὐκοῦν ἐπανάγκης κατὰ τὸν δυνατὸν τῇ φύσιτο τρόπον τὴν ζωοποιὸν δύναμιν τῷ σώματι διέξασθαι. Μόνου δὲ τοῦ θεοδόχου σώματος ἔκεινον ταῦτην δεξαμένου τὴν χάριν, ἀλλως δὲ διεγέντος μή εἶναι δυνατὸν ἐν ἀθανατισθαι γενέσθαι τὸ ήμετέρον σῶμα, μή διὰ τῆς πρὸς τὸ ἀθάνατον κοινωνίας ἐν μετουσίᾳ τῆς ἀφθαρσίας γενόμενον, σκοτικῆς προσήκει τοὺς ἄγέντος δυνατὸν τὸ ἐν ἔκεινον σῶμα ταῖς τοσανταῖς τῶν πιστῶν μυριάσι κατὰ πέντε τὴν οἰκουμένην εἰσει καταμερίζομενον, διον ἐν ἔκστασι διὰ τοῦ μέρους γίνεσθαι, καὶ αὐτὸν μένειν ἐφ' ἑαυτῷ διον.

Οὐκοῦν ὡς ἀν, πρὸς τὸ ἀκόλουθον ἡμῖν ἡ πλεῖστη βλέπουσα, μηδεμίαν ἀμφιβολίαν περὶ τοῦ προκειμένου νοήματος ἔχῃ, μικρόν τι προσήκει παραπολῆσαι τὸν λόγον εἰς τὴν φυσιολογίαν τῶν σώματος. Τίς γάρ οὐκ οἴδεν διὰ τοῦ σώματος ἡμῶν φύσις αὐτῇ καθ' ἑαυτὴν τὸν ἰδιό των πόστατές τοι τὴν οὐκέτη, ἀλλὰ διὰ τῆς ἀπειρούσης; αὐτῇ δυνάμεως συνέχει τε ἑαυτὴν καὶ ἐν τῷ εἶναι μένει, ἀπαύστῳ κινήσει τὸ τέλειον πρὸς ἑαυτὴν ἐφελκυόντη, καὶ τὸ περιττεύον ἀπωθουμένην; Ή δὲ δύναμις αὕτη τροφὴ καὶ ἔστι καὶ λέγεται. "Ἔστι δὲ οὐκ ἡ αὔτη πᾶσι τοῖς τρεφομένοις σώμασι, ἀλλὰ τις ἔκαστῳ κατάλληλος παρὰ τοῦ τὴν φύσιν οἰκονομοῦντος; ἀποκελήρωται. Τὰ μὲν γάρ τῶν ζώων ἕιναι ωρυχηντα τρέφεται· ἔτεροι δὲ ἔστιν ἡ τοῦ τροφιμοῦ· κυνὸς δὲ ἡ τροφὴ σάρκας εἰσὶν· δέρτος δὲ κατὰ τὸ προηγούμενον δυνηθέσι· καὶ εἰς τὴν τοῦ θηροῦ διαμονὴν καὶ συντρηρησιν ποτὸν γίνεται οὐκ αὐτὸν μόνον τὸ δέρω, ἀλλὰ εσινοῦ πολλάκις ἔργη δυνάμενον, πρὸς τὴν τοῦ θερμοῦ τοῦ ἐν ἡμῖν συμπαγίαν. Οὐκοῦν δὲ πρὸς ταῦτα βλέπων δυνάμεις πρὸς τὸν δγκον τοῦ ἡμετέρου σώματος βλέπει· τὸν δέρμοι γάρ ἔκεινα γενόμενα, αἷμα καὶ σώμα γίνεται καταλλήλως, διὰ τῆς ἀλλοιωτικῆς δυνάμεως πρὸς τὸ τοῦ σώματος εἶδος τῆς τροφῆς μεθισταμένης.

Τούτων ἡμῖν τοῦτον διευχριστεύετων τὸν τρόπον,

ικανοτέρων πάλιν πρὸς τὰ προσκύμενα τὴν διάφοραν· οὐδὲ τότε γάρ, τοῦτο τὸ ἐν ἑκείνῳ σῶμα τοῦ Χριστοῦ τόπον νόσοποτε τὴν τοῦ ἀνθρώπου φύσιν, ἐν ὅσος ἡ πάστης ἔστι, πρὸς πάντας μεριζόμενον, καὶ αὐτὸς οὐ μετεύμενον. Τάχα τούτον ἴγγὺς τοῦ εἰκότος λέγω γινόμενα. Εἰ γάρ πάντες τοῦ σώματος ἡ ὑπόστασις τε τῆς τροφῆς γίνεται, αὐτῇ δὲ βρέπεις καὶ πάσις ἔστιν· ἔστι δὲ ἐν τῇ βράσει δρός, ἐν δὲ τῇ πάσῃ ὑπὲρ ἀργεσμάτων τῷ οὐρῷ· δὲ δὲ τοῦ Θεοῦ Λόρου τῇ ἀνθρωπίνῃ συνεχράθη φύσις, καὶ ἐν τῷ πάρερτι τῷ ἡμετέρῳ τενόμενος, οὐκ ἀλλὰ τινὰ παρεκπαντόμενος τῇ φύσει τὴν σύστασιν, ἀλλὰ διὰ τῶν ευθίμων τε καὶ καταλλήλων δέδωκε τῷ καθ' ἐαυτὸν πάρερτι τὴν διερονήν, βράσει καὶ πάσαις περιγραφῶν τὴν ὑπόστασιν· ἡ δὲ βράσεις δρός ἦν· ὑπέρερπερ ἡρός ἦν· καθὼς ἡρός ἦν· καθὼς ἡρός εἴρηται, διὰ τὸν δρότον ἡνῶν τρόπου τοῦ τὸ σῶμα τὸ ἀνθρώπινον βλέπει, οὐτὶ, ἐν τούτῳ ἐκείνος γινόμενος, τούτο γίνεται· οὐτεις κακεῖ τὸ θεοδόχον σῶμα, τὴν τροφὴν τοῦ δρότου παραδέξαμεν, ἀλλὰ τινὶ ταύτῃν ἦν ἐκείνῳ, τῆς τροφῆς, καθὼς εἴρηται, πρὸς τὴν τοῦ σώματος φύσιν μεθισταρένης. Τὸ γάρ πάντων τοῖον καὶ ἐκ' ἐκείνης τῆς σαρκὸς ὄμοιοτήθη, διὰ δρόπιν κακεῖνο τὸ σῶμα πελεκάτετο· τὸ δὲ σῶμα τῇ ἐνοικήσει τοῦ Θεοῦ Λόρου πρὸς τὴν θελήσην ἀξίαν μετεκοιθῆ. Καλῶς οὖν καὶ νῦν τὸν τῷ λόρῳ τοῦ Θεοῦ ἀγιαζόμενον δρότον εἰς σῶμα τοῦ Θεοῦ Λόρου μεταποιεῖσθαι πιστεύομεν· καὶ γάρ ἐκείνῳ τὸ σῶμα δρός τῇ δυνάμει ἦν· ἡγίασθι δὲ τῇ ἐνοικήσει τοῦ Λόρου τοῦ σπηγώσαντο· ἐν τῇ σαρκὶ. Οὐκοῦν δύνεται δὲ ἐκείνῳ τῷ σώματι μεταποιηθεὶς δρότης, εἰς θελαν μετέστητη δύναμιν, διὰ τοῦ εἰδοῦ καὶ νῦν τὸ ίσον γίνεται. Έκεῖ τε γάρ ἡ τοῦ Λόρου χάρις δηγον ἐποίησε σῶμα, φὰ τὸν δρότον ἢ σύστασις ἦν, καὶ τρόπον τινὰ καὶ αὐτὸς δρός ἦν· ἐνταῦθα τε ὥστατας δὲ δρός, καθὼς φησιν ὁ Ἀπόστολος, ἀγιάζεται διὰ λόρου Θεοῦ καὶ ἐντεύξεως, οὐ διὰ βράσεως προτὸν εἰς τὸ σῶμα γενίσθαι τοῦ Λόρου, διὰλλ' εἰδόντες τὸ σῶμα διὰ λόρου μεταποιούμενος, καθὼς ἐργάται ὑπὸ τοῦ Λόρου, διετούντες τὸ σῶμα του (25).

· Πάστης δὲ σαρκὸς καὶ διὰ τοῦ ὅγρου τρεφομένης οὐ γάρ διὰ δύχα τῆς πρὸς τοῦτο συζυγίας τὸ ἐν ἡμῖν τῶνδες ἐν τῷ ζῆν διεμένην), ὑπέρερπερ διὰ τῆς στερβόδες καὶ διὰ δινειτύπου τροφῆς τὸ στερβόδεν τοῦ σώματος θεοστηρέζομεν, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ τῷ ὅγρῳ τὴν προσθήκην ἐκ τῆς δρμογενοῦς ποιούμενα φύτεωις· θερπετὸν δὲ τὸν ἡμῖν γινόμενον διὰ τῆς ἀλλοιωτικῆς δυνάμεως ἐξαιματοῦται, καὶ μάλιστα γε εἰ διὰ τοῦ εἶνου λόρου τὴν δύναμιν πρὸς τὴν εἰς τὸ θερμὸν μεταποίησιν. Ἔπει δὲν καὶ τούτο μέρος ἡ θεοδόχος ἐκείνη εἰδέτης πρὸς τὴν σύστασιν ἐκυτῆς παραδέξατο, δὲ φανερωθεῖς θεός διὰ τούτο κατέμειν ἐκυτῶν τῇ ἐπικήρυξι φύσις, ἵνα τῇ τοῦ θεότητος κοινωνίᾳ συναποθεωθῇ τὸ ἀνθρώπινον· τούτου χάριν πᾶσι τοῖς πα-

μ | Tim. iv. 5.

(25) Illic cognoscimus, Nyssennum vim constituisse in Christi verbis: *Hoc est corpus meum;* quia gravissimi Patris auctoritate nonnullorum error

A nostra revocanda est. Quarebamus enim quantum ratione unicum illud Christi corpus universam hominum naturam vivificet (mojo in iis fides sit) cunctis videlicet distributum et ipsum minime dimicatum. Nunc vero hanc procul, ut reor, assumus a probabili explicacione. Nam si enjusvis corporis subsistentia nutrimento, id est cibo potuque, constat; si nutrimentum panis est, potus autem aqua vino exhiilarata; si Dei Verbum cum humana natura coniunctum est, assumptione corpore nostro hanc aliam quamlibet et conservante naturae suae excogitavit rationem, sed consuetis congruisque alimentis elementis sustentavit, cibo minimorum potique subsistentiam suam conservans; cibus autem panis erat; profecto qui apud nos, uti jam dictum est, pane non videt, is humanum quodammodo corpus videt; quia panis in homine introductus, corpus humum num sit. Sic ergo et de serum corpus illud cum panis nutrimentum sumeret, panis quodammodo era it, quia nutrimentum nihil in naturam corporis commutabatur. Nam quod est omnium hominum proprium, id in carne pariter Verbi usus esset, nampe ut illud quoque corpus pane conservaretur: corpus autem divini inhabitacionis Verbi ad divinam translatum est dignitatem. Recet ergo nunc quoque Dei verbo sanctificatum panem in divini Verbi credimus corpus consumant. Etenim illud quoque corpus vi sua naturali panis erat, quantum divini Verbi inhabitatione, quod in carne hospitatum est, sanctum evasit. Igitur sicuti in illud olim corpus transmutationis panis, ad divinam transitum dignitatem; ejusdem virtute Verbi nunc idem sit. Nam et tunc gratia Verbi sanctificavit corpus, quod ex panis natura constabat, imo et panis quodammodo erat; et nunc similiter panis, ut ait Apostolus¹⁶, verbo Dei et invocatione sanctificatur: non quod sane panis propior esum in corpus Verbi committetur, sed quia vi verbi statim corpus efficitur, sicuti Verbum ipsum dixit: *Hoc est corpus meum.*

· Agit vero cum omnis caro humor quoque nutritiatur (neque enim sine humoris societate pars nostra terrena vitam retinebit); sicuti per durum ac solidum alimentum soliditatem corporis fulcimus, ita etiam humor ex homogenea natura accessio- nem evanescit: qui sane intra nos receptus per sui commutandi vim sanguis evadit; prorsim siquando a vino transmutari ad substantiam calidam accepterit facultatem. Quoniam igitur hanc quoque nutrimenti partem deixa illa caro ob sui conservationem sumpit; manifestatus autem orbi Deus propterea se mortali natura admiscerit, ut communiose divinitatis deificaretur simul humanitas, idecirco omniibus qui gratiae dispensationi credunt, inserit se per car-

refellitur Graecorum et Orientallium, qui per subse- quentes preces transmutatiū fieri antuluant.

nem suam, quæ vino, aqua et pane constat, credentium corporibus semet administrans; nempe ut proper conjuncionem cum re immortalis, participes fiat incorruptionis homo. Atque hoc beneficium suppeditat, dum virtute benedictionis, apparentium rerum naturam in suam consummat. »

Hujus audita interpretatione sermonis, ait Generalis: vere hic sermo sapientis ingenii fœsus est, et plane Nysseni videtur, qui solet maxime naturalium rerum exemplis uti. Verumtamen hunc Armeniacum factum nondum nactus sum.

THEOR. Olim tibi dixisti, habere vos Nysseni Commentarios in Canticum canticorum: quare, si placet, audiamus quid in his dicat de aqua. Namque illa verba explicans: *Ubi pascas, ubi cubes in meridie*¹⁷ ait: Indica mihi ubinam gregem pascas, ut salutari pabulo invento, aeterno cibo abunde fruar, quem qui non edit, ad vitam pervenire nequit: et ad te currens fontem eibam divinæ potionis; siquidem scatebras sitientibus elicies, fundens e latere aquam, ferro scilicet venam hanc aperiente; quam qui gustat, fit aquæ fons salientis in vitam aeternam¹⁸.

GEN. Miror quomodo Dominus nusquam aquæ mentionem fecerit: *Qui manducat, inquit, meam carnem, et bibit meum sanguinem*¹⁹ aquam autem non commemorat. Item in convivio: *Hic est meus sanguis*²⁰ aquam prorsus reticuit. Denique Apostolus: *Qui indigne bibit, inquit, sanguinem Domini*²¹, de aqua nihil adjicit. Cur, inquam, neque Dominus neque Apostolus de aqua locuti sunt?

THEOR. Cum sanguinem dixit, rem dixit ex vino et aqua conversam: non enim ex vino tantummodo verum etiam ex aqua sanguis Domini conficitur, ut Nyssenus demonstravit Gregorius. Si ergo dixisset Dominus: *Hoc est vinum meum, prorsus oportuisset et aquæ mentionem adjicere: nunc cum vinum non appellaverit, necessario et aquam reticuit; sed sanguinem dixit, id quod ex utraque substantia conversum est.* Quare frustra expicitur aquæ etiam nominatum mentio. Præterquam quod Scriptura sic loqui solet cum de Veteris Testamenti sacrificiis sermo sit. Quare sicuti tunc, ita ne postea quidem

¹⁷ Cant. i, 6. ¹⁸ Ioan. iv, 14. ¹⁹ Ioan. vi, 55.

(26) Dictonem καὶ ὄντος, quain Theoriani codex habet, in Morelliana Nysseni editione desideratur. Ego vero consultis Vaticaniæ bibliothecæ novem codicibus, in quibus hoc Nysseni oratio scribitur, nempe Vat. 401, p. 530, 444, p. 260, b. 445, p. 83, 579, p. 82, 1248, p. 57, b. 1433, p. 35, b.; item Urbini. 9, p. 70, b. 14, p. 103; Ouob. 119, p. 75; dictiōnem καὶ ὄντος æque abesse compcri. Ergone de Theoriani fide dubitamus? Minime. gentium, iudicio meo. Etenim, præterquam quod iam diximus Theoriani hoc codice plurimis in locis Nyssenum verissime emendari; si forte hanc dictiōnem de suo Theorianus addidisset, nihil magnopere egisset, quia iam Nyssenus in superioribus non

A πιστευκέσθαι τῇ οἰκουμενῇ τῆς χάριτος; έσωτὸν ἐγνωπεύει διὰ τῆς σαρκὸς, ἡ; ἡ σύστασις ἐξ οἴνου τε καὶ ὄντος (26) καὶ δρου ἔστι, τοῖς σώμασι τῶν πεπιστευκότων καταχιρώμενος, ὡς ἀν τῇ πρὸς τὸ ἀδάντινον ἐνώσει καὶ ὁ ἀνθρώπος τῆς ἀφθαρσίας μέτοχος γένηται. Ταῦτα δὲ διδωσι τῇ τῆς εὐλογίας δυνάμει πρὸς ἑκένον μεταστοιχεώδεις τῶν φαινομένων τὴν φύσιν. »

Τούτου τοῦ λόγου οὕτως ἐρμηνευθέντος (27), εἶπεν δι Καθολικός: "Οὐτως δὲ λόγος οὗτος σοφῆς φρενὸς ἔστι ἀποκύημα, καὶ εἴοκε τοῦ Νύσσου εἶναι· φυσιολογίῃ γάρ ἑκένος τὰ μάλιστα· πλὴν Ἀρμενιστούτον οὖπε εὔρον.

THEOP. Πέρυσι εἶπες μοι διτι ἔχετε τὴν ἐρμηνείαν τοῦ Νύσσου εἰς τὸ Ἀστρα τῶν ἀσμάτων, καὶ, εἰ κελεύεις, ἀκούσωμεν τί καὶ ἐν ἑκείνῃ λέγει περὶ τοῦ ὄντος; Ἐξηγούμενος οὖν τὸ, Ποὺ ποιμαντεῖς ποὺ ἀγοιτάζεις ἐν μεσημβρίᾳ, φησι· Δίδαξόν με ποὺ ποιμανεῖς, ἵνα εὑροῦσα τὴν σωτήριον νομήν ἐμφορτθεῖ [cod. Εμφορθθῆ] τῆς αἰώνιου τροφῆς, ἡς δὲ μήτρα γάρ οὐ δύναται εἰ; την ζωὴν εἰσελθεῖν· καὶ δραμοῦσα πρὸς αὐτὴν πηγήν σπάσω τοῦ θείου πόμπατος, εἰ [ed. δ. σ.]. τοῖς διψώστησι πηγάζεις προσκέων τὸ ὄντορ ἐκ τῆς πλευρᾶς, τοῦ εἰδήρου τὴν φλέβα ταύτην ἀναστήμασαντος, οὐδὲ γευσάμενος πηγὴ γίνεται ὄντος ἀλομένου εἰς ζωὴν αἰώνιον.

KΑΘ. Θαυμάζω πῶς οὐδαμοῦ δι Κύριος ὄντος; μνεῖαν ἴποιησεν· Ο τρώων μου τὴν σάρκα, λέγων, καὶ πίνων μου τὸ αἷμα, ὄντος οὐκ ἐμνημόνευσεν· καὶ ἐν τῷ δεῖπνῳ, Τούτο ἔστι τὸ αἷμα, καὶ ὄντος; C μνεῖαν οὐδαμοῦ πεποιηκε· καὶ δὲ Ἀπόστολος, Ο γάρ ἀραξίως πίνων τὸ αἷμα τοῦ Κυρίου, φησι, μή προστιθεῖς καὶ τὸ ὄντωρ. Πῶς οὖτε δι Κύριος οὔτε δὲ Ἀπόστολος τούτο εἶπεν.

ΘΕΩΡ. Εἰπὼν αἷμα, τὸ ἐξ οἴνου καὶ ὄντος γεγονός ἰδήλωσεν· οὐ γάρ ἐκ μόνου οἴνου τὸ τοῦ Κυρίου αἷμα συνέστη, ἀλλὰ ἐξ ὄντος, ὡς ἔδειξεν δι Νύσσου; Γρηγόριος. Εἰ μὲν οὖν ἐλεγε, τοῦτο ἔστιν δὲ οἴνος μου, ἔδει προσθεῖναι πάντας καὶ τὸ ὄντωρ· ἐπειδὴ δὲ οὐκ εἰπεν οἴνον, ἐξ ἀνάγκης καὶ τὸ ὄντωρ ἀπεισώπησεν· ἀλλ' αἷμα εἴπε τὸ ἐξ ἀμφοτέρων τὴν σύστασιν ἐσχρήσθεις. Περιττὸν οὐν ἔστιν ἀπαιτεῖν καὶ ὄντωρ ὀνυματικόν λέγειν· πλὴν ἔστι καὶ τοιοῦτον ἰδίωμα τῆς Γραφῆς· ἐν ταῖς θυσίαις τῆς παλαιᾶς; Διαθῆκης· καὶ κατ' ἑκάτιον ὄντος οὐ γέγονε κάνταῦθα μνεία· σκιά γάρ ἡσαν ἑκάτιον τῶν παρ' ἡμῖν. Γράφων οὖν δι μα-

¹⁹ Matth. xxvi, 28. ²⁰ I Cor. xi, 27.

semel dixit, nutrimentum hominis aqua, vino, et pane constare; quod evidenter Nyssenus refert ad Eucharistiam, quæ pane, vino, et aqua conficitur. Est igitur genuina lectio καὶ ὄντος. Codices item Vaticani septem habent veram lectiōnēm ἡ; ή σύστασις pro salsa οἵ τι σύστασις quau Morelliana editione cum duobus nostris recentis statis codicibus exhibet. Denique ad calcæneticas orationis clausulam quod attinet, quam Morellianus liber aliena lacinia auctam ostentali, septem quidem Vaticani codices illam prætermittunt; unus recens separata vel retinet; unus denique æque recens consusam, ut est apud Morellium, habet.

(27) Cod. τούτο τοῦ λόγου οὕτως ἐρμηνεύοντος.

χάριος; πρὸς Ἐθραίου; φῆσι· Λαβὼν τὸ αἷμα τῶν τράχων καὶ τῶν μύσχων, μετὰ ὑδατος καὶ ἐπλού κοκκιτρού καὶ ὑστρώπου, αὐτὸς τε τὸ διεῖλον καὶ πάρτα τὸν λαῖρον ἐβράντισε λέγων· Τοῦτο τὸ αἷμα τῆς διαθήκης ἡς Κύριος ἐνερετλατο πρὸς ὑμᾶς ὁ Θεός· καὶ τὴν σκηνὴν δὲ καὶ πάρτα τὰ σκεῦη τῆς λειτουργίας τῷ αἱματι ἔμοις ἐβράντισε. Καὶ σχεδὸν ἐτὸν αἱματι πάρτα καθαρίζεται κατὰ τὸν νόμον, καὶ χωρὶς αἱματεχνίσας οὐ γίνεται δρεσις· καὶ τετράκις αἱματος μνημονεύσας, οὐκ ἐγνημόνευσεν ὑδατος. Ἄρα διὸ τοῦτο εἰπαμεν, οὐκ εἰπεν ὑδωρ ἐκεῖ· καὶ τὰς φρέας μετὰ ὑδατος; καὶ ἐρίου κοκκινίου. Μή οὖν ξενίου, δέσποτα, εἰ κατὰ τοὺς Εὐαγγελίους τὸ ὑδωρ οὐκ ἐξεφώνησεν ὁ Σωτὴρ. Ἐμάθομεν γάρ ἀπὸ τῆς κατηχήσεως τοῦ Νύσσης Γρηγορίου, διτι ἐξ ὑδατος καὶ οἶνον τὸ τοῦ Κυρίου σῶμα συνέστηκεν. Εἰπών οὖν αἱμα, τὸ ἐξ ἀμφοτέρων τὴν γένεσιν ἐσχηκός ὑπεσήμανεν.

Ο ΚΑΘ. Ἀρκετῶς περὶ τοῦ κεφαλαίου τούτου εἰπομεν· διτι σὺν θεῷ ποιήσωμεν τὴν πάγκοινον, σύνθον, προθήσομεν τὰ περὶ τοῦ τοιούτου κεφαλαίου παρὰ σοῦ λαληθέντα, καὶ εἰ τι ὁ πανάγαθος Κ θεός εὐδοκήσει. Νῦν οὖν, εἰ τι ἔχεις δῆλο κεφάλαιον, εἰς μέσον τιθέσθω.

Ο ΘΕΩΡ. Ἐκουσα διτι προχθές κατὰ τὴν εἰκοστήν δεκτην τοῦ Δεκεμβρίου ἑωράσατε τοῦ ἀγίου Στεφάνου τοῦ πρωτομάρτυρος ἐορτήν, καὶ ἀνέγνωτε τοῦ Νύσσης λόγον εἰς αὐτῇ αὐτῷ πονηθέντα, οὐκ ἡ ἀρχὴ, «Ω; καὶ τὸν ἄγαθῶν ἡ ἀκολουθία!» Καὶ θαύμασα πᾶ, τοῦτο πεποιήκατε, διτι ἐν τῷ λόγῳ τούτῳ ἀναμφιλέξτως δέλεκνται διτι πάρτων δρεσίεις; δορτάσαι τὰ Γενέθλια τοῦ Κυρίου, καὶ οὕτω τὴν ἐορτὴν τοῦ ἀγίου Στεφάνου τοῦ πρωτομάρτυρος. Ὅμελς μὲν κατὰ τὸν καὶ τὸν ἄγαθῶν ἡ ἀκολουθία, ὡς γλυκεῖς ἡ τῆς εὐφροσύνης διαδοχή· Ἰδού γάρ ἐορτὴν ἐξ ἐορτῶν, καὶ χάρεν ἀντιλαμβάνομεν χάριτος· χῆλες ἡμᾶς δὲ τοῦ παντὸς Δεσπότης εἰστασεν, σῆμερον δὲ μιμητή· τῷ Δεσπότου. «Ἀκούεις τι λέγει; Σὺ δὲ τὸν μιμητὴν ἀνέρτασας, τὸν δὲ Δεσπότην παρέβλεψας· καὶ εἰς τεսσάρον μοι, αἰσχύνομας ἀνθ' ὑμῶν, διτι, τοὺς οὖτα πρεφενέστεν εἰλεγχόμενοι, διορθωθῆναι οὐκ ἐθουλήθητε. Συμβευλεύσαμει δὲ ὑμῖν, ἐπει τὰ ὑπὸ τῶν ἀπογνωμάτων δηλούμενα οὐ φυλάττετε, μηδὲ τὰ ἀπαγνωμάτα ἔχειν καὶ ἀναγινώσκειν, ἵνα μὴ ὑπὸ τῶν διηγεκῶν ἐλεγχόμενοι πλέον κατάκρημα ἔχητε.

Ο ΚΑΘ. Ἐν τούτοις ὁ Καθολικὸς μειονέστερος ἐψη.

A aquæ mentio facta est: etenim illa sacrificia adumbratio nostrorum erant. Scribens itaque beatus Paulus ad Hebreos ait: *Sumplo sanguine hircorum ac ritulorum, cum aqua et vellere coccineo atque hyssopo, librum ipsum cunctumque populum aspersit dicens: Hic est sanguis fæderis quod Dominus vobis imposuit. Tubernaculum quoque et omnia sacri ministerii instrumenta sanguine pariter aspersit.* Imo cuncta propemodum sanguine ex iuri solent ex legis norma, et sine sanguinis effusione non sit remissio¹⁹. Audisti primo sanguinis et aquæ factam misturam, nullam tamen in aspergendo aquæ mentionem: *Hic, inquit, sanguis fæderis.* Rursusque, vasa ministerii sanguine pariter aspersit, et omnia propemodum sanguine purgantur ex legis prescripto, et sine sanguine non sit remissio. Quater, inquit, memorato sanguine, aquam silentio pressit. Num ergo negabimus, primo quoque aquam commemoratam? Atqui dixit: *Cum aqua et lana coccinea. Ne igitur mirum tibi videatur, domine, quod in Evangelio aqua non appellari Servator. Quippe iam a Nysseni Gregorii catechetico edocti sumus, Christi corpus ex aqua et vino fuisse conversum. Cum ergo Christus sanguinem dixit, rem utramque unde ille est effectus subindicavit.*

GEN. Satis de hoc capitulo diximus. Cum autem generalem synodum Deo favente celebrabimus, ea quae a te super hac re disputata fuerunt referemus, et si quid præterea Deus optimus annuet. Nunc age, si forte aliud capitulum in promptu habes, expone.

THEOR. Audivi nudiustertius, die Decembri sexta supra vicesimam, sancti Stephani protomartyris festum vos celebrantes, quo die Nysseni sermonem legebatis de illo festo, cuius initium: «Quam pulchra est bonorum successio!» Mirabar autem qui id saceretis, quandoquidem in hoc ipso sermone perspicue demonstratur, debere te primo Domini Natalia celebrare, deinde sancti protomartyris Stephani festivitatem. Vos autem die Decembri 26 festum Protomartyris agitatis; Domini autem natalia sexta denum Januarii die celebratur. Qui ergo vobis Nyssenus consonat dicens: «Quam pulchra est bonorum successio, quam dulcis letitiae continuatio!» En aliud ex alio festum, en gratiam ex gratia excipimus. Heri nos universalis Dominus, festo convivio exceptit, hodie Domini imitator. Andin quid dicat? Tu vero imitatorem solemitatem celebras, Dominum prætermittis? Crede mihi, pudet me vestri, qui manifeste adeo convicti, corrigi nou patimini. Auctor equidem vobis sum, ut quandoquidem ea quæ lectiones liturgicæ docent non observatis, lectiones ipsas omissatis, ne ab his perpetuo redarguti, gravius judicium patiamini.

GEN. Ad haec Generalis arridens ait: Habemus ora-

¹⁹ Ηερ. ix, 19-22.

bonem sancti Procli Constantinopolitani in protomartyrem, cuius initium «Sensibilis quidem so». Atque hic sermo haud secius nobis adversatur, at enim: «O novi regis admiranda facta! Ileri mater cum peperit, et hodie ipsi gloriosus Stephanus oblitus est.» Sed enim ad festa quod attinet, ut olim quoque tibi dixi, vivente adhuc beato illo Generali fratre meo in familiariibus inter nos colloquiis sic dicebamus: Cur præter omnium consuetudinem nos festa peragimus? Franci, Romani, Syri, quævis gens Christiana, conspirant in festis atque consentiant; soli Armenii a cunctis differimus.

THEOR. Jam si forte vos non pueret, quod cum omne
genus Christianorum laboribus abstinet, sacris lau-
dibus occupatum, et toto orbe terrarum festis con-
cionibus latetur, vos soli cum Hebreis ac Sarace-
nis servilia opera facitis (præsertim quia gens ves-
tra divinis Scripturis magnopere studet : crede
enim mihi, nihil ad gratiam loquor, cum vos in
sacris Bibliis valde eruditos dico;) quid cum ait
Theologus Gregorius : « Christus natus est, laudate; »
et paulo post : « Hoc nobis panegyrium convocat,
hoc hodierna solemnitate recolimus, adventum sci-
licet Dei ad homines; » deinde in sermone alio :
« Iterum Jesus meus, iterum mysterium; » cum
ergo : « Iterum, » auditis, nondumne intelligitis,
quod non eodem die Christi Natale ac Baptisma
celebrandum sit?

GEN. Caput hoc in priore disputatione satis jam tractatum, recte compositum fuit. Ne igitur actum agas.

THEOR. Profecto actum non ago ; sed quæ tunc
ob nimiam copiam nos fuderunt, ea nunc complere
fert animus. Nam et de sacro unguento tunc locuti,
sacra auctoritate non confirmavimus, oportere id
scilicet ex oleo olearum fieri ; sed tua tantummodo
verba refutare contenti fuimus. Nunc, si placet, au-
ctoritatem quoque recitatibus, ne quid videamur,
ut ait proverbium, ex ventre loqui. In Exodo scri-
ptum est : *Locutus est Dominus Moysi dicens : Sume*
tibi aromata, primæ myrræ et electæ quingentos si-
culos, et odori cinamoni dimidiam portionem, id est
ducentos quinquaginta sicos, et odorati calami simi-
liter ducentos quinquaginta, et casiae sicos quingen-
tos ad sanctuarii pondus exactos, et oleum olearum,
confisciesque unctionis oleum, unguentum compositum
arte unguentarii. Hoc oleum unctionis sanctum
erit 10. 11. Audiisti ? Oleum olearum, non sesami, dixit.

GEN. *Sacra hæc auctoritas, ante etiam quam re-
citas, nota nobis erat. Sed age, trade nobis scri-
ptia, si placet, capitula omnia, quæ sanctus impera-
tor et Romanorum sancta Ecclesia a nobis probari
postulant, ut fiat unio. His enim communiter con-
sideratis, nostram de omnibus sententiam dicemus.*

Α Ἐχούνεν λέγον τοῦ ἄγιου Πρόδρομου Κωνσταντίνουπλικεώς εἰ; σθν περιοράστηρα, οὐ δὲ ἀρχή, οὐ μὲν αἰσθήτης ἐλάττον δέδυτος, οὐδὲν οὐκ ἔλαττον δὲ δέδυτος; τούτου ἀντικείεται ἡμῖν· λέγει γάρ· "Οἱ ξένοι βασιλέως παρθένοι πράγματα! χθὲς ἐτέχθη, καὶ σῆμερον αὐτῷ Στέφανον; ἔνδοξος πειστηνέθη." Ἀλλὰ περὶ τῶν ἑορτῶν. ὡς σοι καὶ πέρυσιν εἶπον, ἐτι περιέντος τοῦ μακαρίου Καθολικοῦ ἐκείνου τοῦ ἐμοῦ ἀδελφοῦ πρὸς ἀλλήλους κοινολογούμενοι τοῦτο ἔλεγομεν. "Ινα τί κεχωρισμένως ἀπὸ πάντων τμεῖς ἑορτάζομεν; Φράγγοι; οἱ Ἰωμαῖοι, Σύροι, καὶ πᾶν Εθνος Χριστιανῶν δμοιφρονοῦσι καὶ δμογγωμονοῦσιν ἐν ταῖς ἑορταῖς, μόνοι δὲ οἱ Ἀρμένιοι διαφωνοῦμεν πρὸς ἄπαντας.

Ω ΘΕΩΡ. Καν τούτο ού ποιεῖ ἐρυθρίψν ώμδς, δι, ὅπότε πάν γένος Χριστιανῶν ἀργλαν ἔχει, καὶ ταῖς πρὸς Θεὸν δοξολογίαις ἐνασχολεῖται, καὶ ἐναγάλλεται ἀνὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην πανηγυρίζον, ὑμεῖς μόνοι ἐργάζεσθε μετά τοῦν Ἑβραίων καὶ Σαρακηνῶν (καὶ μᾶλλον ἕθνος ἀσχολούμενον ταῖς θείαις Γραφαῖς· καὶ πίτευσθν μοι, οὐ πρὸς χάριν λέγω, πεπυκνωμένους ὑμᾶς εὐρίσκω εἰς τὴν θείαν Γραφήν) τεί οὖν δταν λέγη ὁ Θεολόγος; Γρηγόριος· « Χριστὸς γεννᾶται, δοξάζεται· » καὶ μετά τίνα· « Τούτο ἐστιν ἡμῖν ἡ πανηγυρίς, τοῦτο ἐορτάζομεν σῆμερον, ἐπιδημίαν Θεού πρὸς ἀνθρώπους· » εἴτα ἐν ἄλλῳ λόγῳ· « Πάλιν Ἰησοῦς ὁ ἐμδς, καὶ πάλιν μυστήριον· » δταν οὖν ἀκούσητε τὸ « Πάλιν », ἀρα οὐ νοεῖτε δτι οὐ κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἐορτάζεται τὰ Γενέθλια καὶ τὸ Βάπτισμα;

C Έ Ο ΚΑΘ. Τὸ κεφάλαιον τοῦτο ἐν τῇ προτέρᾳ διαλέξει τρικατσίθεν ίκανῶς εἰς πέρας ἡκη̄ χρηστόν· οὐ δει γοῦν ἔτι ταυτολογεῖν εἰς κενόν.

Ο ΘΕΩΡ. Οὐκ ἔστι ταυτολογία, ἀλλ᾽ ὅσα τάξεις ἡμῖν
διὰ τὸ πλῆθος παρέδραμε, νῦν. ἀνάπληρωσαι προ-
τεύμημεθα. Καὶ γάρ περὶ τοῦ μύρου τότες εἰπόν-
τες, οὓς ἐδωκαμεν χρῆσιν, δις: ἐξ ἑλιού τοῦ ἐξ
ἐλαιῶν τὸ μύρον ὁφεῖται κατασκευάζεσθαι, ἀλλὰ
μόνον τὸν σὸν ἀνεσκευασάμεθα λόγον, Νῦν οὖν, εἰ
κελεύεις, εἰπωμεν καὶ τὴν χρῆσιν, Ινα μη δεξιωμεν
ἀπ' κοιλίας κατὰ τὴν παροιμίαν λαλεῖν. Γέργαρπα
ἐν τῇ Ἐξόδῳ· Ἐλαῖησον δ θεός αρδες Μωσῆς Λέ-
γων. Καὶ σὺ ίδες ηδύσματα, ἀνθος σμυρνής
ἐκλεκτῆς περταχοσίους στύλους, καὶ κιταριώματα
εὐώδους τὸ ἥμιντον τούτου, διακοσίους πεντή-
κορτα, καὶ καλάμου εὐώδους διακοσίους πεντή-
κορτα, καὶ λρέως [εօδ. Ιερέως] στύλους. πεντα-
κοσίους τοῦ ἄγρου, καὶ ἑλαιορ ἐξ ἐλαιῶν, καὶ
κοιήστις αὐτὸς ἑλαιορ χρίσμα ἄγροις μύρον μιρ-
εψικὸν τέχην μυρεψόν. ἑλαιορ χρίσμα ἄγροις
κοιται. "Πηκουτας; Ἐλαιορ ἐξ ἐλαιῶν εἰσεν, οὐκ
απάλιων.

Ο ΚΑΘ. Τὴν χρῆσιν ταύτην, καὶ πρὸ τοῦ σεισπει
ἐγινώσκομεν· πλὴν εἰ κελέυεις, δῆς ἡμῖν ἐγγράφω
τὰ νεφάλαια ἀπενταῦθα δια τὸ ἄγιον βασιλεὺς καὶ
ἄγια Ἐκκλησίᾳ τῶν Ρωμαίων ζητεῖ πάρ' ἡμῶν
ἐπὶ τῷ γενέσθαι· τὴν ἔνωσιν, ἵνα τοῦτα καὶ
σκοπήσαντες, εἰπωμένη τὸ ἡμέν παρεστάμενον ταῦτα.

Ο ΘΕΩΡ. Έδωκα κεφάλαια ταῦτα· Ἰνα ἀναθέμα· Α τίκιστον τοὺς λέγοντας μίαν φύσιν τὸν Χριστὸν, Εὐτυχία τε καὶ Διόσκορον, Σεβῆρον καὶ Τιμόθεον τὸν Αἴλουρον καὶ πάντας τοὺς ὄμδρονας τούτου· καὶ ἵνα ὄμοιογῶσι τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, ἵνα Χριστὸν, ἵνα Υἱὸν, ἵνα Κύριον, ἵνα πρόσωπον, μίαν ὄπότασιν ἐκ δύο τελείων φύσεων ἐνώθεισῶν εἰς μίαν ὄπότασιν, ἀχωρίστως ἀδιαιρέτως, ἀν-
αλλοιώτως, ἀσυγχύτως· οὐκ ἄλλον τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ καὶ ἄλλον τῆς Παρθένου, ἀλλὰ τὸν αὐτὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ καὶ Υἱὸν ἀνθρώπου, φύσεις δύο, τὸν ἕνα Θεὸν καὶ ἄνθρωπον· καὶ ἐν δυσὶ φύσεσι τὸν αὐτὸν καὶ ἕνα Χριστὸν ἔχοντα δύο θελήσεις φυσικὰς, θείαν καὶ ἀνθρωπίνην, οὐκ ἐναντιουμένας ἀλλήλαις ἀλλ' ἐπομένην τὴν ἀνθρωπίνην θέλησιν τῇ θείᾳ θελήσει· καὶ ἵνα λέγωσι τὸ τριάριον χωρὶς τοῦ, δ σταυρωθεὶς δι' ἡμᾶς (28), καὶ χωρὶς τοῦ καὶ συνδέσμου. Καὶ ἵνα ἐορτάζωσι τὰς ἐορτὰς μετὰ τῶν Ρωμαίων, τὸν Εὐαγγελισμὸν τοῦ Κύριου τῇ εἰκοστῇ πέμπτῃ τοῦ Μαρτίου, τὴν Γέννησιν τῇ κε' τοῦ Δεκεμβρίου, τὴν Περιτομὴν κατὰ δύδην τῆς Χριστοῦ Γεννήσεως, τούτεσι τῇ πρώτῃ τοῦ Ἱανουαρίου, τὴν Βάπτισιν εἰς τὰς δὲ τοῦ Ἰανουαρίου, τὴν Ὑπαπατήν εἰς τὰς δὲ τοῦ Φεβρουαρίου, καὶ ἀπλῶς ἀπάσας; τὰς Δεσποτικὰς; ἐορτὰς, καὶ τῇ ὑπεραγίᾳς Θεοτόκου καὶ τοῦ Προδρόμου καὶ τῶν ἀγίων ἀποστόλων· Ἰνα ποιῶσι τὴν θείαν κοινωνίαν μετὰ δρπού ἀκύρου καὶ οἶνου καὶ θεάτος· Ἰνα ποιῶσι τὸ δῆμον μύρον μετὰ ἔλαιου τοῦ ἐξ ἔλαιων· Ἰνα λιτῶνται πάντες οἱ Χριστιανοὶ ἐν τῷ ἐκκλησίας διε τελεῖται ἡ θεία λειτουργία, καὶ τῶν κεκαλυμένων παρὰ τῶν θείων κανόνων, ὅμοιως καὶ εἰς τὰς λοιπὰς ἀκολουθίας τῆς ἐκκλησίας· Ἰνα δέχωνται τὰς ἐπτά οἰκουμενικὰς συνάδους· Ἰνα δέχωνται τὴν πρόβλησιν τοῦ καθολικοῦ μροῦ παρὰ τοῦ βασιλέως τῶν Ρωμαίων. Τούτων τῶν κεφαλαίων δοθέντων τῷ Καθολικῷ, ἡρώτησεν ἡμᾶς δ Καθολικός.

Ο ΚΑΘ. Ταῦτα πάντα ἐξ ἀνάγκης ἀπαιτοῦσιν ἡμᾶς ποιῆσαι, ὡς, ἐὰν ἐν τούτων λείψῃ, οὐ γενήσεται ἡ ἐκκλησία; ή ἔστι τινὰ τούτων, ὃν χωρὶς παραδέξονται ἡμᾶς εἰς τὴν ἐνωσίν;

Ο ΘΕΩΡ. Ταῦτα μὲν εἰσὶ τὰ ποιοῦντα τὸν χωρισμόν ἡ ἐκκλησία δὲ καὶ διασιλεὺς ἐξουσίαν ἔχει τινὰ ἴσως τούτων ἔσται δι' οἰκονομίας, καὶ μὴ περικόψαι τὴν ἐνωσίν δι' αὐτά· ὡσπερ γέγονε καὶ ἐπὶ τῶν Οὐργίγρων· ὅταν γάρ ἐκείνους ἐβάπτισεν δι' αὐτῶν ἄγιος Στέφανος, Ἰνα μή τὸ ὅλον ζημιαθῇ, παρεχύρησεν Ἰνα οἱ ἐπίσκοποι αὐτῶν ἐχωσι γυναικάς νομίμους, ὡσπερ νῦν οἱ ἱερεῖς ἡμῶν· καὶ τούτο περιοίκε μετὰ βρενιλέγου τοῦ τότε πάπα, δ καὶ κράτει μέχρι τῆς σήμερον εἰς τινας τῶν ἐπισκόπων εἰστοῦ (29).

(28) Lege priorem disputationem, p. 471.

(29) Vana hæc est et inaudita de maritis Hungarorum episcopis, concedente Pontifice, fabula quam sacerdos ecclesiastus his oria prorsus non agnoscit. Neque ficeret res tam insignis sive in sancti regis vna copiosissime a diversis edidit, sive in fasces

THEOR. Tum ego hæc capitula tradidi: nempe ut Armenii anathema dicentes illi qui unam Christi naturam affirmant, Eutycheti, Dioscoro, Severo, Timotheo Aeluro cunctisque associis eorum. Ut considerent Dominum nostrum Jesum Christum, unum Christum, unum Filium, unum Dominum, unam personam, unam hypostasim ex duabus naturis unitis sub una hypostasi, inseparabiliter, indivisibiliter, invariabiliter, inconfuse: neque alium esse Filium Dei, aliud Virginis, sed eundem esse Filium Dei et Filium hominis, duas naturas, unum Deum et hominem: atque in duabus naturis unum eundemque Christum duas expromentem naturales operationes divinam atque humanam; duas naturales voluntates divinam atque humanam, haud invicem adversantes, sed ita comparatas ut divina voluntati obsecundet humana. Insuper ut trisagium recitarent absque verbis: *Crucifixus pro nobis,* et absque copula, et, Ut festos dies eodem ac Romani tempore agitarent, Domini Annuntiationem die 25 Martii; Natalia die 25 Decembris, Circumcisitionem die octava post Christi Natalia, id est Januarii die prima; Baptismum die 6 Januarii; Virginis Purificationem die 2 Februarii; atque omnino eundem Domini solemnitates, itemque sanctissimæ Virginis, Precursoris, et saeculorum apostolorum. Ut divinam Eucharistiam in pane fermentato et vino cum aqua consecrarent. Ut sanctum chrisma ex oleo olearum consicerent. Ut Christiani omnes intra ecclesiam consisterent, dum sacra liturgia peragitur, iis exceptis quos sacri canones arcent; pariterque ceteris Ecclesiæ officiis adesseut; ut septem ecumenicas synodos admitterent; denique ut electionem solius Generalis ab imperatore Romanorum fieri permitterent. Postquam hæc capitula Generali tradidimus, is ita nos sciscitatus est.

GEN. Hæcce omnia necessario fieri a nobis Romanī postulant, ita ut si quid horum desit, unio non sit futura; an aliquod ex his est, quo prætermisso, nihilominus ad unionem nos admittent?

THEOR. Nempe hæc sunt que schisma faciunt. Ceteroquin Ecclesiæ et imperatori licet quædam ex his fortasse remittere, prudentiæ gratia, neque horum nomine unionem præcidere: sicut apud Hungaros quoque facilitatum est, quo tempore sanctus ipsorum Stephanus eos baptizandos curavit, qui ne res universa pessimum daretur, sicut ut eorumdem episcopi legitimas uxores haberent, sicuti nunc presbyterorum nostrorum mos est: idque egit impetrato brevi ab eo qui tunc erat papa: quæ adhuc consuetudo apud nonnullos regionis illius episcopos viget.

Hungaricis, sive in Annalibus ecclesiasticis scripta non esset: neque hoc exemplo, post excitatas de uno de re quæstiones, usi non essent coelibatus hostes. Illud mihi potius cunctisque constat, sumum fuisse omni tempore Romanorum Pontificum studium atque conatum pro conservanda in eccl-

GEN. Dic perspicue, cequæ sint ex his capitulis, quibus sepositis, nos tamen ad integrum unionem excipient?

THEOR. Puto quod tu sicuti tuummet animum exploratum habes, ita voluntates quoquo subtilitatem pervides, probeque nosti quidnam ex his admissuri sint, quidve secus. Quare tu potius, si vis, indica mihi, quænam Armeniis gravia visum iri patet, quæve nunquam sibi persuaderi passuri sint.

GEN. Nescio. Fortasse quædam mihi videbuntur, de quibus aliter synodus existimabit.

THEOR. Si tu, qui caput es, hoc ignoras, quemodo ego qui pes sum, imo ne pes quidem, apud Romanorum synodum, quod rogas compertum habeam? Nihilominus conjectans dicam. Capitulum filium de Generalis electione, honoris ergo atque utilitatis tuæ et succedentium Generalium prescriptum est: namque ad sedis stabilitatem firmitatemque spectat, quia hæc defensorem sanctum imperatorem vancisceretur. Romani tamen, ut puto, vim vobis in hoc haud facient: sed ne in quaestione quidem de Azymis vos cogent, si certe de cæteris consenseritis.

GEN. Haec omnia ad synodi cognitionem perferram: et cum legatos meos ad regiam urbem mittam, scripto significabo tibi vestræ synodo tum etiam a Deo coronato imperatori quæ admissa fuerint capitula et quæ secus, simulque causas aperiam proprieas quas aliqua fortasse repudiata fuerint. Et nisi pravus hominum hostis dæmon magnum hoc negotium disturbaverit, ad nos quidem quod attinet (sic Deus adjuvet) non impedietur. Oportet enim neque nos summo iure agere, neque item vos, siquidem unionem exoptatis; sed in quibusdam indulgere, quæ fidem non violent: quippe rituum differentia ecclesiasticorum, hominem a Christiana religione non submovet. Nunc vero, si placet, redditum parate. Post enim discessum vestrum, ad meos omnes episcopos scribam, ut vel ipsi veniant, vel legatos mittant, quotquot gravis causa ad synodum convenire prohibet. Porro opus est ut ego unionis negotium non sine Albanis Generali transigam: hic enim sedeta Gregorii illius insidet qui sancti Gregorii nepos fuit, in Armenia magus, quicum mihi spiritualium negotiorum perpetua communio est, ita ut neuter in scio altero quidquam agat. Est autem inter nos intervallum iter mensium, ut reor, trium.

THEOR. Quandomam synodum coactus es? Tempus enim definite nobis designari oportet, ut imperatori et Ecclesiæ significemus.

siasticis viris hac virtute convenientissima; cuius rei cumulare testimonia non interest. Sylvester certe II in celebri ad S. Stephanum regem Bulla nihil de celibato dicit. Idem vero in sermone ad episcopos (apud Mabillonum *Ancd.* ed. nov., p. 104) verba Pauli *unius uxoris viri litteraliter explusat, ne bigamus (id est qui duabus uxoribus jam defunctis copulatus fuerit) ad episcopatum ascen-*

A 'Ο ΚΑΘ. Εἰπὲ ἡμῖν φανερῶς, εἰ ἔστι τούτων τῶν κεφαλαίων τινά, ὃν χωρὶ; δέξονται ἡμᾶς; εἰς τελέαν ἔνωσιν.

'Ο ΘΕΩΡ. Υπολαμβάνω διει ὄσπερ γινώσκεις; σὺ τὴν καρδίαν σου, οὐτως γινώσκεις; καὶ τῶν ὑπὸ εἰ δικιερέων τὸ θέλημα, καὶ γινώσκεις τίνα τούτων δέξονται, καὶ τίνα οὐ· καὶ, εἰ κελεύεις, εἰπὲ ἡμῖν τίνα τούτων τοῖς; Ἀρμενοὶ δοχεῖ φορτικὰ, καὶ οὐκ ὅν συγέλθοιες ὅστε παραδέξονται αὐτά.

'Ο ΚΑΘ. Οὐκ οἶδα· ἵσως δοκοῦντα ἔμοι τινα, τῇ συνόδῳ οὐ δέξεις οὐτως.

'Ο ΘΕΩΡ. Σὺ κεφαλὴ ὁν, ἀγνοεῖς τοῦτο, πῶς ἐγὼ ποὺς ὁν τῆς· πορά τῶν 'Ρωμαίων συνόδου, μέλλον δὲ οὐδὲ ποὺς, δύναμαι γ. ὥνται τοῦτο δὲ ἐρωτᾶς; Πλήρη στοχαζόμενος; εἰπω· τὸ τῆς προβολήσως; κεφάλαιον B διφορά εἰς τιμὴν καὶ ὡφέλειαν σήν καὶ τῶν μετὰ εἰς Καθολικῶν· εἰς σύστασιν γάρ τοῦ θρόνου τούτης ἔστι· καὶ διαμονὴν, ὡς μελλοντος ἔχειν διφέντερος τὸν βασιλέα τὸν ἄγιον· καὶ οἵματι οὐδές εἰς τοῦτο οὐκ ἀναγκάσουσιν ἀλλ' οὐδὲ περ τῶν ἀξύμων βιάσουσιν οὐδές, έταν εἰς τὰ διλλα συνέλθητε.

'Ο ΚΑΘ. Ταῦτα πάντα προθήσω ἐνώπιον τῆς συνόδου· καὶ διαν μέλλω ἀποστεῖλαι τοποτηρητὰς εἰς τὴν βασιλεύουσαν, δηλοποιήσω ἐγγράφως τῇ τε ἀγίᾳ συνόδῳ καὶ τῷ θεοστεφεὶ βασιλεὶ τὰ παραδεχθέντα, καὶ μῆ, κεφάλαια· καὶ δώσω καὶ τὰς αἰτίας δι' δὲ τὰ μῆ παραδεχθέντα οὐ παραδέχομα· καὶ εἰ δὲ πονηρὸς καὶ μισανθρωπος δαίμων οὐ παρεμποδίσει τοῦτο τὸ μέγα χρῆμα, ἐξ ἡμετέρας αἰτίας, σὺν Θεῷ λέγω, οὐκ ἐμποδισθήσεται. Δεῖ γάρ μήτε ἡμᾶς· τῆς ἀγανάκτειας μήτε ὑμᾶς τὴν ἔνωσιν βουλομένους ἀντέχεσθαι, ἀλλὰ τίνα παρορᾶν, δισ τὴν πίστιν οὐ παραβλάπτει· συνηθεῖων γάρ διαφορὰν ἐκκλησιαστικῶν, ἀνθρωπὸν τοῦ Χριστιανισμοῦ οὐκ ἀλλοτριοῦ. Νῦν οὖν, εἰ κελεύετε, ἀπὸ τοῦ νῦν ἐτοιμάσθητε περδοὺς ὑποστροφήν· καὶ μετὰ τὴν ὑμῶν ἀναχώρησιν, γράψω πρὸς ἀπαντας τοὺς ἐμοὺς ἀρχιερεῖς, ἢ ἵνα αὐτοὶ ἐλθωσιν, ἢ τοποτηρητὰς ἀποστείλωσιν, δισ δηλονότι δι' ἀναγκαῖας αἰτίας εἰς τὴν σύνοδον παραγενέσθαι οὐ δύνανται. Ἐγὼ δὲ πρὸς ἀνάγκης μετὰ τοῦ Καθολικοῦ τοῦ 'Αλβακ (30) τὴν ἔνωσιν ταύτην ποιήσω· οὗτος· γάρ ἐπέχει τὸν θρόνον Γρηγορίου τοῦ ἐγγόνον τοῦ ἀγίου Γρηγορίου τῆς μεγάλης· Ἀρμενίας, καὶ ἀστέρις ἐσμεν ἐν ταῖς πνευματικαῖς ὑποθέσεσι, καὶ οὐδὲν ἀπέρι ἀλλήλων ποιοῦμεν. 'Εστι δὲ ὁδὸς δάστημα ἀπ' ἐντεῦθεν ἐν, ἐκεῖ οὐκ ἤτοι οἱ μαρτυρῶν τριῶν.

'Ο ΘΕΩΡ. Καὶ πάτε μέλλεις ποιῆσαι τὴν σύνοδον; Δοῦναι γάρ ἡμῖν διελεῖς δύναμαστι τὸν καιρὸν, ἵνα πρὸς τὸν βασιλέα καὶ τὴν Ἐκκλησίαν τοῦτο γνωρίσωμεν.

dat; allegorice vero, ne episcopus post catholicum dogma, sensum hereticum sumat; scilicet ut unius uxoris, id est Ecclesiæ, vir appelletur.

(30) De origine Armeniaci patriarchatus Albanis, qui secundus inter patriarchatus Armenios dignitate erat, leges dictum opus, cui titulus: *Compendio storico di memorie cronologiche concernenti la religione e la morale della nazione Armena*, t. II, p. 9.

Ο ΚΑΘ. Οὐδὲ ἔγώ οἶδα, εἰ μὴ ἐρωτήσως λεπτομες· Α

GEN. Ne ego quidem novi, prius quam eos accu-
rātū regavero qui locorum intervalla sciunt.

Ο ΘΕΩΡ. Καὶ μάλιστα πλείστα καιρὸν δρεῖτες
δύνεται, διὰ τὸ ποιῆσαι ἔκστον τὴν οἰκουμέναν αὐ-
τῶν ἀρκοῦσαν.

THEOR. Sane tempus a te spatiōsum conceden-
dum est, ut singuli viaticorum suorum rationem
habeant.

Ο ΚΑΘ. Ἐξαπάντως; οὖτως; δρεῖται γενέσθαι· πλὴν
ἴω μὲν μετὰ τῶν ἀνθρώπων μου ἀποστεῖται
γραφὴν πρὸς τὸν βασιλέα, καὶ δηλώσω τὴν διωράλ
τῆς συνθέσου.

GEN. Sic prorsus agendum est. Verum tamen ego
per homines meos familiares imperatori scribam,
tempusque synodo praesinitum significabo.

Ο ΘΕΩΡ. Δεῖξον ἡμῖν, εἰ κελεύεις, τὴν μέλλεις ἀπο-
τελεῖαι πρὸς τὸν βασιλέα ἐπιστολὴν.

THEOR. Ostende nobis, si tibi placet, quam ad
imperatorem missurus es epistolam.

Ο ΚΑΘ. Τοῦτο ποιήσω· νῦν δὲ ὑπάγετε, διαν-
ταύθητε, καὶ διε ἐκθῆσομαι τὴν ἐπιστολὴν δεῖξω
τοῦ· συνθέσου.

GEN. Ila sanc. Nunc vero ad requiem secedite;
statim ac enim epistolam scripsero, vobis ostendam.

Τῇ ἐκαύρωσιν ἴστετειν ἡμῖν δὲ Καθολικὸς τὴν Ἐκ-
κλησίαν τῆς πρὸς τῶν βασιλέων ἐπιστολὴς, ἡς ή Ἐννοία,
ίνα ἐν ἐπιτομῇ εἴπω, αὐτὴ. — Οὐκχριστιανοὶ σκαν-
διλλέσθαι ήμῶν τινας λεγόντων μίλων φύσιν τὸν Χρι-
στὸν· δρθῶς γάρ ἐρμηνεύσμενον τοῦτο οὐκ ἔστι κα-
κίν· ἕπει! δέ τινες ακανθαλίζονται, παντελῶς ἄγκα-
τειλιμάνομεν μίλων φύσιν λέγειν τὸν Χριστὸν (31).
Εἴτα ἡθέλησεν δὲ Καθολικός, κατὰ μόνον, τῷ Θεωροῦντος
συντυχεῖν· καὶ μετακαλεσάμενος δύὲ Σαββάτῳ λίαν,
εἴπειν αὐτῷ· Ἐσκανδαλίσθησαν οἱ ἔμοι ἀρχιερεῖς
καὶ τοῦτο ἀριοῦ, καὶ ἴστιν ἀναγκαῖον ἐξελέσθαι τὸ σκάν-
διλον ἐκ τῶν καρδιῶν αὐτῶν· ἐσκανδαλισμένοι γάρ
ἔντες, οὐδαμῶς ὀπακούσωσι μου ὡς κεφαλῆς, ἀλλὰ
σινάσσουσιν οἷα γένος; ἀτέραμνον καὶ σκληροτράχη-
λον· ἀλλ' αἰριον ἐστὶ Κυριακὴ, καὶ μέλλουσι συν-
εχθῆναι ἀρχιερεῖς πολλοί, καὶ δρχοντές μου σχεδὸν
ἀκανθεῖς. Λάλησον οὖν, εἰ κελεύεις, αὐτοῖς κατὰ τὴν
ἐκ Θεοῦ τοις δεδομένην σοφίαν πληροφορῶν αὐτοὺς,
οἵτε γραφὴν μυστικὴν οὗτε λόγους ἀπέστειλε πρὸς
τὸν βασιλέα δὲ Καθολικός, ἀλλ' ή τοῦτο μόνον διε,
ἴνα ἡ βασιλεία σου θέλῃ τὴν Ἐννοίαν, οὐχ ἥττον κάγω
ταύθην θέλω καὶ ἐπιθυμῶ καὶ σκούδάζω ἵνα γένηται.
Ὕπερσχετο γάρ δὲ Θεωριανὸς τοῦτο ποιῆσαι· τῇ
ἐπαύρων ἐκκλησίαν ἀγέιρας λαμπρὸν, μετεκαλέ-
σσον ἡμᾶς, καὶ ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτοῦ δὲ Θεωρια-
νὸς εἰπεν.

B Postero die misit ad nos Generalis litterarum ad
imperatorem exemplar, quarum summa hæc erat :
Existimavimus neminem offenditum iri adversus nos
qui unam Christi naturam dicunt, quandoquidem
id recta interpretatione explicatum, vitio caret.
Sed quia nonnulli scandalum hinc patiuntur, nos
quidem unam dicere Christi naturam prorsus jam
desinemus. Exim Generalis secretum optavit cum
Theoriano colloquium, quem Sabbatho hora valde
serotina ad se vocatum ita allocutus est : Mei mihi
episcopi offensi sunt, ideoque opus est ex illorum
animis scandalum revellere : quamdiu enim ita se
habuerint, nequaquam mihi ut præsuli morem ge-
rent, sed cavillabuntur, utpote genus hominum
pervicax et obduratum. Sed enim eras die Domini-
nica conventuri ad Synaxis sunt multi episcopi,
præsulesque mei prope omnes. Tu igitur, si libet,
pro ea quam tibi contulit sapientia Deus concionare
apud eos, ilisque suade, neque arcanam epistolam
neque dictum aliquod ad imperatorem a Generali
missum fuisse, nisi hoc tantum, nempe quam tua
majestas optat fieri unionem, ego quoque et volo
et cupio, atque ut fiat operam do. Igitur Theoriano
excipiente negotium, crastina die Generalis splen-
dida concione coacta, invitavit nos. Tum ibi Theo-
rianus hæc verba fecit.

Theoriani oratio.

D Nihil autem utile hominibus, totque ac tantorum
bonorum causa est, ut præceptorum Dei observan-
tia. Proprius hanc enim et Dei servi sumus, et
incomprehensibilis regni haeredes, et Christi
fratres, et Dei filii esse dicique mereinur : qua qui-
dem re nihil beatius aut optabilius esse potest. Hanc
præceptorum Dei observantiam, rem sane magnam
autem difficilem et insinuatorum bonorum fontem,
præstitorum se spondebat Deo Propheta rex et
theopater David, si modo calumniæ vim vitare po-
tuisset : Redime me, inquit, a calumniis hominum, ut
custodiam mandata tua ³². Quid ergo privati facient,
si rex calumniam extimescit, atque ut ab ea libere-

³¹ Psal. cxviii, 154.

(31) Egregia sane disputationis conclusio, frue-
nusque pretiosus! Prorsus enim, quia dux sunt Chri-
sti naturæ, unam dicere (præsertim post agitatas

cum monophysitis controversias) nulla subtilis in-
terpretatio vel elaborata excusatio concedere Ar-
meniis nunc videtur.

tur, perdifficilem sponzionem facit? Illaud sibi postulat longevam vitam, puta quingentorum vel amplius annorum, vel universi orbis dominationem, neque aliud quidquam optabile aut admirabile, sed adversus columnias hominum defensionem; quam si impetrat, mandata Dei servaturum se promittit. Maximum reapse malorum columnia est; ideoque mens illa apprime prophetica et regalis hanc expavebat, neque se ab ea futum totius regni sui viribus erdebat, qui ceteroquin victoriis innumeris positus fuerat. Mater enim scandalorum columnia infinitis malis orbem obruit: fratres invicem distrahit, parentes a liberis, hos a parentibus, a dilectis uxoribus viros. Quippe hoc validissimum diaboli atque antiquissimum telum est, unde etiam nomen homicida ille nactus est: neque enim aliud columniator significat quam diabolum. Neminem quamlibet reverendum reveretur Satanás, honorabili honorem denegat audax ille et procacissimus. Quamobrem inimicus ne venerabili quidem Patri nostro sanctissimo Generali pepercit, quem reverentur angeli tanquam suum simulatorem, qui ipsorum mores luteo in corpore imitari contendit: sed vetere suo adversum illum telo, columnia scilicet, usus est. Audiri enim furtivos quorundam sermunculos dictitantium, quod secreto Generalis imperatori significaverit, se quartam synodus recipere, atque ad Romanas partes accedere, sive Armenii sequantur sive secus. Et has quidem fraudes apud vos contra Generalem draco nexuit. Rursus nobis hanc columniam imposuit, quod eum ipsum hereticum per universam Romaniam dictitaremus. O Satanae improbitatem! Quis apud nos Generalem heresies insimularet, quem ego sanctissimum in disputacione scripta appellavi, quae in palatio ac synodo lecta fuit, ex qua licet contrariam prorsus columniantibus sententiam concilere. Sed haec quidem machinatus est pacis et concordiae hostis, qui recte facitis semper adversatur. Nos vero Generalem et sanctum judicamus et dicimus: neque quidquam ipse ad imperatorem, praeter hoc scripsit: Quam tua maiestas vult unionem, nos quoque volumus ac peropramus; et cum synodum nostram celebrabimus, legatorum maiestatis tuæ sermones coram sistemus; et quod Deus rectum esse demonstraverit, faciemus; in quo totum potenti majestati tuæ per nostros antistites significabimus. Haec per scriptum Generalis significavit. Pax autem Dei quæ superat omnem sensum, quam et Dei esse didicimus, et cuius Deus ipse Deus est, quæque ipsa Deus est, tanquam in pace Dei nostri, suos quidem hostes in æternum exterminet, amatores autem in Christo Iesu Domino ac vero Deo nostro concordes servet.

Opouς αὐτῆς εἰς τέλος καταβαλεῖ, φρουρήσει δὲ τοὺς Ἰησοῦν τῷ Κυρίῳ καὶ ἀληθινῷ Θεῷ ἡμῶν.

GEN. His dictis, Generalis ait: Neminem frugis ignorare arbitror, quod origo malitiæ serpens Christianorum unionem spectare non sustinet:

A σιν, οἵτινα βασιλεύς δέδοικε τὴν συκοφαντίαν, καὶ ὑπὲρ τὸν λυτρῷθνα ταύτης, ὑπέρσχεσιν ποιεῖ δυσκατόριων; Οὐ ζητεῖ ζωὴν μακροήμερην ἐπών πεντακοσίων ἢ πλειστῶν, ἢ τῆς ὅλης οἰκουμένης τὴν βασιλείαν, οὐδὲ δόλο τι τῶν ἐπαράτων καὶ θαυμαστῶν, ἀλλὰ συκοφαντίας ἀνθρώπων ἀπολύτρωσιν, καὶ ἀντὶ ταύτης φυλάσσειν τὰς ἀντολὰς τοῦ Θεοῦ ἐπαγγέλλεται. "Οντως πάμεγα κακῶν ἢ συκοφαντία· καὶ διὰ τοῦτο διαφορεῖς κάτωτας; καὶ βασιλείωτας νοῦς ἔκεινος ἐδέδειτο αὐτὴν, μὴ πάνω θαρρῶν καὶ αὐτῆς ἐφ' ὅλην τὴν βασιλείαν αὐτοῦ, διαμερίσατο ταῖς κατωρθωκαῖς καὶ στήσας ἀνδραγαθήματα. Γεννητικὴ γάρ σκανδάλων ἡ συκοφαντία, καὶ ἐσμοῦ κακῶν τὴν οἰκουμένην ἐμπίμπλησιν διστησιν ἀδελφὸν διὰ δόλους ἀπὸ διλλήων, γονεῖς τέκνων, τέκνα γονέων, ἀνδρας περιποθήτων συνεγνών, ὡς πρόχειρον διπλῶν τοῦ διαβόλου καὶ ἀρχαιότατον ἐξ οὗ καὶ τὴν ἐπανυμάτιν ὁ ἀνθρωποτόνος ἐκτήσατο· οὐ γάρ δόλοιν ἐθέλει τὸ τῆς συκοφαντίς δυνατό, ἀλλὰ ἡ τὸν διάδολον. Οὐκ αἰδεῖται τι τῶν αἰδοῦς ἀξίων διατενάζει, τὰ τῆς τιμῆς ἀξιῶν οὐ τιμῇ, ἀνατιχυντός ἐστιν, αὐθάδης, πάντολμος. Διὰ τοῦτο οὐδὲ τοῦ τιμέων Πατρὸς ἡμῶν τοῦ ἀγιωτάτου Καθολικοῦ ἐφείσατο διέχροδος, διὰ αἰδούνται καὶ ἀγγελοὶ ως αὐτοῖς ἀμειλάωμενον, καὶ τὴν ἔκεινων διαγωγὴν ἐν πηλίνῳ σώματι κατορθώσαι φιλονεικοῦντα· ἀλλὰ καὶ κατ' αὐτοῦ τῷ ἀρχαίῳ αὐτοῦ διπλῷ τῇ συκοφαντίᾳ ἐχρήσατο. "Ηκουσα γάρ τινων ὑποψιθυρίζοντων διει τὸ Καθολικὸς ἐμήγυντε λάθρα πρὸς τὸν βασιλέα, διει δέχομαι τὴν τετάρτην σύνοδον, καὶ ἀπὸ τοῦ νῦν Ῥωμαῖος ἔσομαι, καὶ τε ἔφονται οἱ Ἀρμένιοι, καὶ τε καὶ μή. Καὶ ταῦτα μὲν κατ' αὐτοῦ διασύκαλος ἐτεκτήνατο δράκων· καθὼς ἡμῶν δὲ διει τὸν Καθολικὸν αἱρετικὸν ἐλέγομεν ἐν δῃ τῇ Τρωμαίᾳ· ὁ τῆς κακίας τοῦ Σατανᾶ! Πῶς ἡθελον αἱρετικὸν εἰπεῖν τὸν Καθολικὸν δν ἐν τῇ διατέξει ἀγιώτατον ἐμαρτύρησα, ήτις ἀνεγνώσθη ἐπὶ παλατίου κάπι συνόδου; Καὶ ἐναντίος αὐτῆς ἐν αὐτῇ ἀλεγχθῆναι· Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὑπέδαλεν δ τῆς εἰρήνης καὶ τῆς δμονίας ἐχρόδος, δις δὲ ταῖς ἀγαθαῖς πράξειν ἀντιτάσσεται. Ἀλλ' ἡμεῖς μὲν διγιον τὸν Καθολικὸν καὶ ἔχομεν καὶ δυναμάζομεν· καὶ αὐτὸς οὐδὲν δόλο πρὸς τὸν βασιλέα ἐγραψεν ἀλλ' ἡ τοῦτο· εἰ Ἐπει τῇ ἀγίᾳ βασιλείᾳ σου ἐθέλει τὴν ἐνωσιν, θέλομεν καὶ ἐπιποθοῦμεν αὐτὴν· καὶ σταν σὺν Θεῷ τὴν ἡμιτέραν ποιήσωμεν σύνοδον, τοὺς λόγους τῶν ἀνθρώπων τῆς βασιλείας σου εἰς μέσον προθῆσομεν· καὶ διπερ δ θεὸς ἡμῶν ἀπὸ [δεῖξει] καλὸν εἰναι, ποιήσομεν, καὶ δηλώσομεν πάντα δι' ἡμετέρων ἀρχιερέων τῇ κρατεῖσθαι βασιλείας σου. Ταῦτα εἰδίναι ἐγγράφως ἐμήγυνεν δ Καθολικός. Ή δὲ εἰρήνη τοῦ Θεοῦ ἡ ὑπερέχουσα πάντα νοῦν, ἦν θεὸν τε εἰναι ἀκούομεν, καὶ ἡς θεὸν τὸν Θεόν, καὶ αὐτὴν Θεὸν, ω; ἐν τῇ εἰρήνῃ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, τοὺς μὲν ἐχοῦντας αὐτῆς ἐν τῇ αὐτῆς δμονοίց, ἐν Χριστῷ

B
C
D

'Ο ΚΑΘ. Τούτων οὕτω δρθέντων, εἰπεν δ Καθολικός. Οὐδένα τῶν εἰς φρουρεῖντων ἀγνοεῖν οὔμει. Ως δὲ ἡρχέσκον; Εἰς τοῦ θεορίζειν τῷ φέρει τὴν ἐνωσιν τῶν

Χριστιανῶν· σφάττεται γάρ τῇ δύμονις τῶν τέκνων τοῦ θεοῦ, καὶ φυματίαν κατὰ χαρδίας εἰσδέχεται χιρία, θάλλουσαν τὴν εἰρήνην ὄρων. Καὶ εἰ καθ' ἡμῶν τοιςταὶ ἐμηγανήσατο, παραβλάψαι θάλλων τὴν θεωπίαν, θεωμαστὸν οὐδέν. ἀλλ' ἡμᾶς οὐ διδλασθον εἰς σκάνδαλα αὐτοῦ. Διὸ τῶν καθ' ἡμῶν ἥθεντων οὐδένα λόγον ποιούμεθα, ἀλλ' ὅπερ ἐμηγνύσαμεν τῷ βασιλεῖ, καὶ πάλιν μηνύόμεν. Ἀπὸ τοῦ νῦν, εἰ καλέστε, ἀποχαιρετίσατε.

Ἄποχαιρετίσαντες οὖν ἡλθομεν εἰς τὸ Κεσσούνον· ἔργον δὲ ἐκεί τὸν μοναχὸν Θεόδωρον τὸν φιλόσοφον τοῦ Καθολικοῦ τῶν Ἱακωβίτων ἦτος Σύρου (32) περιμένοντα διατίθεσαι ἡμᾶς εἰς τὸν Καθολικὸν αὐτοῦ δι-τα τότε έν τινι καστελλῷ αὐτοῦ Ιεράρχῳ δι-ἄγιος Βαλσαμών. Μεθόντες δὲ ἡμεῖς εἴς Σαχαπετίνος δι-ἀμηρᾶς ἐνεδρέων τοῦ χρατῆσαι τῷδε, ἐροθήθημεν ἐκεί ἀπελθεῖν, ἀλλὰ καὶ ἀπεστάξαμεν πρὸς αὐτὸν τὴν βασιλικὴν γραφήν, καὶ εὗταις ἡμῖν ἀπέστειλεν ἑγγράφων· Ἐλληνιστὴ τὴν ἰδιοτελεῖ τῆς αὐτοῦ πίστεως, καὶ πιττάκιον πρὸς ἡμᾶς, διειπει οὐκ ἡδυνήθητε ἐλθεῖν πρὸς ἡμᾶς, εἰσετέλη παρ' ἡμῶν πρὸς σὲ δι-μοναχὸς Θεόδωρος συντηγεῖν εοι προσώπῳ ἡμῶν περὶ πάντων. Ἡ δὲ ἰδιοτελεῖ τῆς πίστεως αὐτοῦ ἔχει κατὰ βῆμα οὐδαέ (33).

(32) Hic erat Michael patriarcha cognomento Magnus, de quo Assemanus loco mox laudando.

(33) De hac cum Syris Theoriani disputazione insigne atque prolixum exstat testimonium Bar-Hebraei in secunda Chronicæ sui parte adhuc inedita (nam primam edidit Kirschius) cuius vaticinum codicem habes descriptum in hujus mense collectionis tomo V. part. II. p. 49. Interim vero dum adhuc opus desiderat typorum lucem, præclarare habemus Assemani excerpta in Biblioth. orient., I. II. cuius-locum p. 364, rei nostræ maxime idoneum recitare hic opus est, præsertim quia testatur nobis de secundo itinere Theoriani in Orientem ad disputandum, ne quis forte id confictum a Græcis putet, cum ex ferraro Græco codice a me nuper observato et edito res gesta nunc divulgetur; qui quidem codex tam priscus est, ut ab ipsis disputacionis zetate haud valde abesse videatur. Sic ergo ait Assemanus Bar-Hebraeus.

Anno Græcorum 1481 [imo 1482, Christi 1470.] Manuel Comnenus imp. per Christophorum litteras ad Michaelem patriarcham de religione scripsit. Theorianum insuper ad eumdem et ad Nersetem Armeniorum Generalem misit, qui cum in Πωμακῶν ξηλά, Castrum Romanum, pervenisset, significavit Michaeli, ut in Syriam ad colloquium properaret, quoniam ipsi in Mesopotamiam præfici non licet. Michael Joannem episcopum Chisumensem hic in prima disputacione Theoriani apparet ad Theorianum allegavit. Theorianus Byzantium reversus, iterumque ab imperatore in Syriam missus [an. 1472.] Michael ad Castrum Romanum per litteras denuo arcessit. Is vero Theodorum monachum cognomento Bar-Venehun, discipulum suum nūtit, ut ad Theoriani quæstiones responderet. Discipulatum est de substantia et natura ex doctrina Aristotelica, Theoriano ad Theodori argumenta ut Bar-Hebraeus ex amore sua secta fabulator, obnutescente. Hinc Armeniorum Generalis, qui vietas Theoriano manus dederat, viribus remitti, sic ad eumdem scripsisse dicitur: « Cui synodus celebravero, sententiam meam imperatori

A enecatur enim a filiorum Dei cononrdia; lethalem gladium ysceribus accipit, si prosperam pacem cernat. Ergo quod nobis hujusmodi fraudes struxerit, unionis causa disturbandæ, nil est mirandum: sed tamen nos ejus scandala non latuerunt. Quare dictorum adversus nos nullam rationem habemus, sed quod olim imperatori significavimus, nunc iterum significamus. Vos autem, si placet, jam valete.

Igitur vale dicto, Cessunium profecti sumus; quo in loco monachum Theodorum philosophum Generalis Jacobitarum seu Syrorum offendimus præstulantem, ut nos incolumes ad Generalem suam perduceret, in quodam oppidulo commorantem, cui nomen sanctus Balsamon. Verumtamen nos indiciis acceptis quod Sachapetinus ameras ut nos caperet insidias struxisset, timuimus illo ire; sed regias litteras ad Generalem misimus, qui vicissim fidei suæ confessionem Græce scriptam nobis misit: cum epistola qua significabat, quandoquidem nos ad eum præfici non potuerimus, mitti a se Theodorum monachum qui Generalis nomine de re tota cum Theoriano dissereret. Fidei vero confessio huc ad litteram continebat.

C declarabo. » Epistolam quoque Nerses ad Michaelem patriarcham misit in hac verba: » Græcorum imperator decem nobis quæstiones proposuit; quinque de fide, ut nimirum duas in Christo unitas naturas dicamus, duas voluntates, duas operationes; ut cum tribus synodis et quartam et quintam et sextam et septimam prædicemus: ut denique e trisagio hymno appendicem illam: Qui crucifixus es pro nobis, expungamus: ut scilicet festum Nativitatis cum ceteris nationibus celebremus: ut fermentum in Eucharistia, et aquam in calice ponamus: ut chrisma ex oleo olivæ conficiamus: ut in ecclesiis oremus: ut liturgiam palam faciamus. Et ritus quidem reformare pro bono pacis facile nobis esset, duasque naturas juxta Theogrum [Gregorium Naz.] dicere. Verum ut particularum illarum: Qui crucifixus es pro nobis, expungamus, aut sanctis viris anathema dicamus, sieri nulla ratione potest. His tamen non obstantibus quidquid tu feceris, etiam nos faciemus. »

D Quid post hæc Nerseti Michael rescriperit, hanc exprimit Bar-Hebraeus. Vero tamen simile cst, hominem Jacobitam nil intentatum reliquisse, ut Armenios, quos præcessores sui Monophysiticis erroribus inficerant, ab Ecclesiæ communione averteret. Id certe egit cum Jacobitis suis: « nam ad litteras imperatoris per Theorianum et alterum quemdam Græcum Caloenu[m] nomine transmissas, quibus ad unitatem Ecclesiæ invitabatur, ita respondisse fertur. Nos præc suminopere studiosi sumus, nec eam fugimus: modo cum iis sit, qui fidem Patrum haudquaquam intent, et cum Athanasio atque Cyrillo unam Verbi incarnati naturam dicitur. »

Hic exitus fuit missionis Theoriani juxta Bar-Hebraeum: cui consonare videntur quæ ex Menologio Armeniorum scribit Galanus tomo I. Concil. ecclæsia Armenæ cum Latina, p. 240, ubi Nersetem Armeniorum patriarcham obiisse affirmat, antequam synodum sive gentis episcoporum cogeret, in qua orthodoxam ipsis de incarnatione fidem pronovere decreverat. ASEMANUS.

Credimus, sancte imperator, atque constemur Patrem, Filium, et sanctum Spiritum, unum Deum verum, initio ac fine carentem et in nomine sancto ejus baptizamur, secundum apostolorum doctrinam, quam a veraci doctore auribus suis acceperunt dicente ipais: *Euntes docete omnes populos, baptizantes eos in nomine Patris, et Filii, et sancti Spiritus. Qui crediderit, et baptizatus fuerit, salvabitur; qui vero non crediderit condemnabitur*²⁴. Receperimus autem et amplexi sumus nos maioresque nostri hanc fidem, eamque retinemus, proque ipsa periculum quodvis ab iis, qui nos tyrannide opprimunt, perepetimur: et immobilem conservamus fidei definitionem secundum consensum et confirmationem divisorum sanctorumque Patrum Nicænorum: Patrem omnipotentem agnoscimus, Filium ei consubstantialem prædicamus, Spiritum sanctum ejusdem naturæ cum Patre ac Filio constemur, tres hypostases, unam substantiam, unam naturam, unam divinitatem. Pater est generans, genitus Filius, Spiritus procedens. Non exstitit Pater ante Filium, neque item ante Spiritum; sed secundum doctrinam affirmationemque Gregorii Theologi aliorumque veracium magistrorum, simul Pater, simul Filius, simul Spiritus sanctus. Generat Pater sine tempore, sine principio; gignitur Filius absque tempore; procedit Spiritus iuvenabiliter. Unum sunt præcedente omne ænum natura; incomparabilis natura; hic est Deus noster, factor angelorum omnium atque hominum, visibilium rerum et invisibilium: hujus substantia est intermina atque infinita, præsens omnibus, nemini comprehensibilis: credimus esse, neque tamen intelligimus quid sit: nam inscribitur quidem in mente et anima, cuncta autem in se ipso continent; ab omnibus ei adoratio debetur. Sed enim quamvis infinita in sacris Libris theologica oratio est, quæ incomprehensibilem Deum laudat, qui pro suo beneplacito tantam sui cognitionem creaturis impersitus est quantum habere poterant; nos tamen rem brevissime in hac Trinitatis expositione attigimus, ut hinc vestra sapientia fidei nostræ cognosceret rectitudinem.

Quod autem attinet ad magnum mysterium humani propriei nostram salutem Verbi (incarnationem dico) quod suam revelavit demonstravitque magnitudinem, ita credimus. Constemur quod ex incomparabili sanctæ Trinitatis natura, una de adorandis hypostasibus sanctus Filius de sancto Patre, sua Patrisque et Spiritus voluntate, novissimis temporibus propter nostram salutem descendit de celis, habitavique in sanctæ Virginis Mariæ utero, secundum edita de hoc magno mysterio prophetica vaticinia, suscepitque carnem mente et anima in-

A Ὁμολογία τῆς πιστεως τοῦ Καθολικοῦ τῶν Ιακωβιτῶν.

Πιστεύομεν, ἄγιε βασιλεῦ, καὶ δόμολογοῦμεν εἰς Πατέρα, καὶ Γίον, καὶ ἄγιον Πνεύμα, ἵνα Θεὸν ἀληθινὸν, μήτε ἀρχὴν ἔχοντα μήτε τέλος, καὶ ἐν τῷ δύναμι τῷ ἀγίῳ αὐτοῦ ἐθαπτίσθημεν, κατὰ τὴν ἀποστολὴν διδασκαλίαν ἥ ἡκουσαν καὶ ἐμαθον πάρα τοῦ ἀληθινοῦ διδασκάλου εἰπόντος αὐτοῖς: Πορεύθετες μαθητεύσατε πάντα τὰ διθνη βασιλίσκοτες αὐτοὺς εἰς τὸ δρυμα τοῦ Πατρός, καὶ τοῦ Γίον, καὶ τοῦ ἀγίου Πνεύματος. Οἱ πιστεύσας καὶ βαπτισθεῖς, σωθήσεται· δὲ δὲ πιστεύσας, κατακριθήσεται. Ἐδεξάμεθα δὲ καὶ ἐπιστέψαμεν ἡμεῖς καὶ οἱ πατέρες ἡμῶν ταύτην τὴν πίστιν καὶ ἐπέχομεν, καὶ ὑπὲρ αὐτῆς πάντα κίνδυνον ὑπερφέρομεν B ἐκ πάντων τῶν τυραννούντων ἡμᾶς· καὶ ἀμετάκινήτον ἔχομεν τὸν ὄρον τῆς πίστεως κατὰ τὴν ἔνωσιν καὶ βεβαίωσιν τῶν θεοφόρων καὶ ἀγίων Πατέρων τῶν ἐν Νικαίᾳ· τὸν Πατέρα παντοκράτορα ἐπιγιγνώσκομεν, καὶ Γίον δμούσιον αὐτοῦ κηρύττομεν, καὶ Πνεύμα ἄγιον δμοφυὲς Πατρὸς καὶ Γίοιο δόμολογοῦμεν. Τρεῖς ὑποσχάστεις, μία οὐσία, μία φύσις, καὶ μία θεότης· Πατήρ γεννήτωρ. Γίος γεννητὸς, καὶ Πνεύμα ἐκπορευτόν. Οὐ προσύπηρχε Πατήρ Γίοι, ἀλλ' οὐδὲ πρότερόν ἐστι τοῦ Πνεύματος, ἀλλὰ κατὰ τὴν διδασκαλίαν καὶ βεβαίωσιν Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου καὶ τῶν ἀληθινῶν διδασκάλων, ὅτι ἄμα Πατήρ, ἄμα Γίος, ἄμα Πνεύμα ἄγιον· γεννᾶ δὲ Πατήρ ἀχρόνως, ἀνάρχως· γεννᾶται δὲ Γίος ἀχρόνως· καὶ ἐκπορεύεται τὸ Πνεύμα ἀνεξεργανήτως. Τέν εἰσι τῇ προσωπίᾳ φύσει, φύσις ἀσύγκριτος· αὐτές ἐστιν δὲ θεός ἡμῶν, ποιητὴς πάντων ἀγγέλων καὶ ἀνθρώπων, δρατῶν καὶ ἀράτων· οὗτος· ἐστιν ἀπέραντος καὶ ἀδρίστος τῇ οὐσίᾳ· ἐγγίνεται τοῖς πάσι, καὶ ἀκατάληπτος τοῖς πάσι· πιστεύομεν δὲ ὅτι ἐστιν, οὐ καταλαμβάνεται δὲ τὸ εἰστι· περιγράφεται μὲν μεταξὺ νοῦ καὶ ψυχῆς. χωρεῖ δὲ ἐν αὐτῷ [cod. αὐτῇ.] τὰ πάντα, χρεωτεῖται δὲ αὐτῷ προσωνύμιος ἐκ πάντων. Ἄλλ' εἰ μὲν καὶ ἀπειρός ἐστιν ὁ τῆς θεολογίας λόγος ἐν τοῖς ἀγίοις βίβλοις, δοξάζων αὐτὸν τὸν ἀκατάληπτον, καθὼς εὐδόκησε μετέχειν τοῖς κτίσμασι τῆς ἑαυτοῦ γνώσεως μετέδωκεν, δον χωρεῖν ἡδύνατο, ἀλλ' ἡμεῖς ἐν βραχυτάτῳ ταῦτα τεθεικαμένην τῷ περὶ Τριάδος διάλογῳ, ἵνα ἐξ αὐτῶν καταλάβῃ ἡ ὑμετέρα σοφία τὴν τῆς ἡμετέρας πίστεως ὁρόστητα·

Περὶ δὲ τοῦ μεγάλου μυστηρίου τοῦ οἰκουμενικοῦ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν, τῆς ἐνανθρωπήσεως λέγω τοῦ Λόγου, τοῦ ἀποκαλύψαντος καὶ δείξαντος τὴν ἑαυτοῦ μεγαλεύστητα, πιστεύομεν οὕτως. Ὁμολογοῦμεν δὲτι ἐκ τῆς ἀσύγκριτου φύσεως τῆς ἀγίας Τριάδος μία τῶν προσωνύμιων ὑποσχάστεις δὲ Γίος εἰ δικιος, δὲ τοῦ ἀγίου Πατρός, εὐδοκίζει αὐτοῦ τε καὶ τοῦ Πατρός καὶ τοῦ Πνεύματος, ἐν ἐσχάτοις καιροῖς διὰ τὴν ἡμῶν σωτηρίαν κατηγόρηθεν ἐκ τῶν οὐρανῶν, καὶ ἐσκήνωσεν ἐν τῇ μητρὶ τῆς ἀγίας Παρθένου Μαρίας κατὰ τὰς πρ-

²⁴ Marc. xvi, 15, 16.

φητικάς πρόβλησεις τάς περί τοῦ μεγάλου μυστη- πλου τούτου· καὶ ἐλέθε σάρκα ἔννουν καὶ ἐμψυχον, ἀνθρωπὸν τέλειον, καὶ ἡγιασεν ἑαυτὸν ἐνώπιοι ἀσυγ- γύπτε· οὐ προπλασθείσῃς τῆς σαρκὸς, εἰτὲ ἡνικὴ εὐτῇ Θεῷ, ἀλλ’ ἐν μυστηρίῳ μεγάλῳ καὶ ὑπὲρ λόγου γέγονεν ἀνθρωπὸς τέλειος, πλὴν τῆς ἀμαρ- τίας· καὶ μόνης· καὶ μετὰ ἐννεακηνταῖον καιροῦ κατὰ τὸν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως νόμον ἐγεννήθη ἡ τῆς Παρθένου, καὶ τετήρηχεν αὐτὴν παρθένον. Διὸ καὶ θεοτόκον διμολογοῦμεν τὴν ἀγίαν Παρθένον Μαρίαν, καὶ διὰ τὸν Θεὸν Λόγον γενόμενον ἀνθρω- πὸν ἰγάνησε· καὶ τραφεῖς ἐν ἡλικίᾳς ἀνθρωπί- ναις, τελέσας τὴν σωτηρίου αἰχονομίαν, αὐτὸς ὁ Θεὸς Ἀδός ἀνθρωπὸς Ἰησοῦς Χριστὸς, διὸ ἐστιν ἐκ ἑαυτοῦ, θεότητος· καὶ ἀνθρωπότητος, ἐκ δύο ὑποστάσεων καὶ φύσεων, μία ὑπόστασις καὶ μία φύσις, εἰς Χριστός.

Ἄλλ’ διτὶ τινὲς ἀκούουσιν ἡμῶν λεγόντων αὐτὸν μὲν ὑπόστασιν καὶ μίαν φύσιν, ἐνταῦθα καθ’ ἡμῶν ὑμοῦντες λέγουσιν διτὶ κατὰ τὸν Εὐτυχῆ ἀποβαλλό- μενα, καὶ πάντας τοὺς λέγοντας τὴν σύγχυσιν ἐν τῇ ἀγίᾳ ἐνώπιοι· ἀλλ’ διμολογοῦμεν διτὶ τετήρηται ἡ διαφορὰ τῶν φύσεων ἐξ ὧν ὁ Χριστὸς· καὶ οὐκέτι λέγομεν διτὶ ἡ θεότης ἡλιούμην εἰς τὸ γενέσθαι εἰρην, ἀλλ’ οὐτε ἡ σάρξ μετηλλάγη εἰς θεότητα· ἀλλ’ ἡ θεότης διέμεινε θεότης· καὶ ἡ σάρξ σάρξ τετήρηται. Καὶ ἐάν τις ἡμῖν ἐνταῦθα εἰπῇ, πῶς ίστι δυνατὸν εἰδέναι τὰ τῶν φύσεων γνωρίσματα, ἵνα δὴ μία φύσις λέγεται ὁ Χριστὸς, δεῖξαι αὐτῷ ἔχομεν καὶ εἰπεῖν διτὶ πάντα τῷ θεῷ δυνατά εἰσιν κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ ἀρχαγγέλου Γαβριήλ. Τὸ δὲ τοῦ συνέλαβεν ἡ παρθένος καὶ ἔτεκε, καὶ παρ- θένος διέμεινε, νοῦς ἀνθρώπινος εἰπεῖν ἄτονει, ἀλλ’ οὐν γέγονε μὲν θεῖκῶς. Οὕτω καὶ τὸ τὰς φύσεις τηρεῖσθαι ἐν γνώσει· καὶ πιστεύεται μία διτὶ τὸ ἀμέριστον (34)· πιστεύεται δὲ καὶ ἐκ διαλέξεων ευτοκῶν· εἰ καὶ τὰς μαρτυρίας τὰς ἐκ τῶν θεῶν Γραφῶν ἔρενται τις μετ’ ἡμῶν θεότησιν, ἔχομεν δέδηται κατὰ τὴν ἐν ἡμῖν ἐλπίδα ἐκ τῶν φυσικῶν ἱλέξεων. Καθά δυχὶ καὶ σῶμα ἔνα ἀνθρωπὸν τελοῦσι, καὶ εἰσὶ δύο φύσεις, οὗτα καὶ περὶ Χρι- στοῦ τοῦ Θεοῦ Λόγου λέγομεν· καὶ καθὼς ἡγιαστεῖ ἡ φυχὴ τῷ σώματι, καὶ οὐκ ἀπόλλυσται τὴν ἑαυτῆς φύσιν, οὗτα καὶ περὶ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ Λόγου λέγομεν, οὐτε ἡ θεότης μετηλλάγη, οὐτε τὸ σῶμα.

Οὗτος διμολογοῦμεν τὸν ἔνα Χριστὸν μίαν ὑπό- στασιν, καὶ μίαν φύσιν, Θεὸν τέλειον, καὶ ἀνθρωπὸν τέλειον, δὲ καὶ ὅμεις οἰδατε, διτὶ αἱ θεῖαι Γραφαὶ ἴντις Κύριον, ἐντι Χριστὸν ἐδίδαξαν ὅμνεν, εἰ καὶ εἰς διον αἴνεται ἐγένετον· ἀλλ’ οὐκέτι τύττει εἰς δύο πρόσωπα μερίζουσιν, ή εἰς δύο ὑποστάσεις τὸν Λόγον τὸν γενόμενον ἀδιάβλητον ἀνθρωπὸν, καθά φησιν δὲ ἀπόστολος; Ἰωάννης, διτὶ Ὁ Λόγος σάρξ ἦτετο, καὶ ἐσκήνωσεν ἐπὶ ἡμῖν, καὶ ἐθεασά- μενα τὴν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς Μορογεροῦς υἱὸς Πατρός· δὲ καὶ πάλαι δὲ αὐτὸς Κύριος καὶ-

A formata, perfectum hominem, quem sibi inconsusa unione copulavit: neque ante formata fuit caro, cui deinceps uniretur Deus, sed mysterio magno atque ineffabili factus est homo perfectus, peccato tantummodo excluso: et post novem menses, iuxta humanæ naturæ legem, natus est de Virgine, cui suam conservavit virginitatem. Quare et Deiparam constemur sanctam Virginem Mariam, ipsamque Dei Verbum, hominem factum, genuisse: qui exactis humanæ etatis temporibus, salutarem econominam consummavit: Dei, inquam, Verbum, homo Jesus Christus, qui est ex duabus rebus, divinitate scilicet et humanitate, ex duabus hypo- stasisib; et naturis, una hypostasis et una natura, Christi unus.

Sed quia nonnulli cum nos audiunt unam hypo- stasim dicentes et unam naturam, continuo adversus nos occidunt, quod cum Eutychete explodendi si- mus et cum his omnibus qui confusione in sancta unione factam dicunt; nos utique constemur natu- raruim ex quibus est Christus incolument esse dif- ferentiam; neque dicimus divinitatem immutatam ut caro fieret, neque carnem mutatam in divinita- tem: sed divinitas, mansit divinitas; caro autem, caro persistit. Quod si quis nobis hic objiciat, qui fieri possit ut naturarum proprietates cernantur, siquidem una natura dicitur Christi: hoc ei respon- demus, omnia scilicet Deo esse possibilia, juxta Gabrielis archangeli testimonium. Nam quomodo virgo conceperit ac pepererit simulque virginem per- manuerit, mens humana effari non potest, et tamen divinitus factum est. Ita naturas quinque conservatas apparel, creditur autem una propter indivisibilitati- tem. Idque credere possumus naturalis quoque ratio- nis ductu. Plane enim si quis mecum divinæ Scripturæ testimonia scrutari velit, demonstrare rem ut spero licebit naturali ratione. Nam sicuti anima et corpus unum hominem efficiunt, et cum hæc naturæ sint, fieri tamen nequit, ut homo dicatur duæ naturæ; sic et de Christo Dei Verbo loquimur, quod neque divinitas mutata sit neque corpus.

Atque ita videlicet unum Christum constemur, unam hypostasim, unamque naturam, Deum perfec- tum, itemque perfectum hominem: id quod vos quoque scitis; quia divinæ Scripturæ unum Domini- num, unum Christum, cantare docuerunt quanquam eum ex duabus esse agnoscant: sed deinceps in duas personas non dividunt vel in duas hypostases Verbum effectum absque peccato hominem, sicuti apóstolus Joannes ait: Verbum caro factum est, et habitat in nobis, et vidimus gloriam ejus, gloriam quasi Unigeniti a Patre¹¹. Quod idem olim Dominus

¹¹ Joan. 1, 14.

(34) Cousonat hæc Syri affirmatio cum illa Armenii p. 522, v. 15; nisi quod Armenianus dicit ἀνθρωπὸν inseparabile, pro ὅμειστον indivisibile.

ipse et Deus noster Philippo dixerat : *Tanto tempore nobiscum sum, et nondum cognovisti me, Philippe? Qui videt me, viderit et Patrem meum*²⁴. Non quod Verbum absque carne viderent apostoli, sed quia incarnatum Deum, ut unum indivisumque, et sic habebat.

Premiera pastores ab angelo nuntiante audierunt : *Natus est nobis hodie Servator*²⁵. Vos quoque fatermini humanam naturam haud esse Servatorem, et divinam naturam sine carne in mundo non esse natam : superest igitur ut Servatorem ipsum appellemus qui de Virgine natus est. Unus a nobis creditur ipse, iuxta fidem desuptionem a sanctis Patribus in Spiritu sancto Nicæa congregatis editam, Jesus Christus, unigenitum Verbum, lumen de lumine, Deus verus de Deo vero. Veliunque vos probe scire, Iesu nomen non de divina tantummodo natura dici, sed de incarnato Deo, qui est Jesus Christus. Alia plurima sunt in divinis Scripturis, quæ dogma probant ; sed nos pauca hæc verba vobis ostulimus, ut cognoscatis nos inculpabiles, cum ipsum constemur unum esse hypostasin, id est unum Christi naturam. Nam de cætero scimus et credimus, ex duabus ipsum esse inconfuse, indivise, immutabiliter, inconvertibiliter. Hunc credimus vetus fœdus compleuisse, iuxta prophetarum vaticinia. Idem corpore circumcisus est, quod nostro simile circumserbat passioni obnoxium mortale et corruptibile : quanquam revera non sicut carnem suam experiri corruptionem. Eadem in carne jejunavit, tentacionem superavit, miracula virtutesque patravit, passus est, crucifixus, mortuus, sepultus, tertia denique die resurrexit.

Quia vero nonnulli a nobis existimant, Passionem divinitati obtrudi, quod absit ut unquam dicamus ; aio nos, prout divinæ Scripturæ solent, dicere Deum passum et mortuum, sicuti et Paulus testatur, sed in carne humana ; veluti sanctus quoque Basilius Cappadox ait : *Sicuti ferrum igni unitur, quin tamen ignis ea, quæ ferrum, patiatur. Rursum sicuti anima in corpore recipit infirmatum passiones, famam, mortem, quin tamen anima ab his patiatur, quia spiritualis et incorruptibilis natura est* ; sic cum Paulo fateremur Deum mortem gustasse, quin ejus divinitas quidquam passa fuerit. Porro sufficit nobis magni hujus viri testimonium (quoniam plura scrutemur) qui usque ad tertium coe- ut narrat, sublatus audivit ineffabilia. Similimum a sancto Paulo communem naturam et propriam : propria vero natura hypostaticum significat. Nequaquam igitur dicimus, Deum in natura unitum esse humanæ naturæ. Ita sit, tota Trinitas toti humanitati fœdit ; cum contra reapse in propria naturam hypostaticæ carni unitum fuerit. Et hoc, uti se res habet, ex duabus unum

Α Θεὸς ἡμῶν πρὸς τὸν Φίλιππον εἶρε καὶ Τοσοῦτον χρόνον μεθ' ὑμῶν εἰμι, καὶ σὺν ἔτρωκάς με, Φίλιππε; Οἱ δύοροι δὲ δύο, δύορες τὸν Πατέρα. Όχι δὲ τὸν Λόγον ἀνευ σαρκὸς ἐθεώρουν οἱ ἀπόστολοι, ἀλλὰ τὸν σεσφραμένον θεὸν ὃς ἔνα καὶ ἀμέριστον ἐδήλου.

Ἐτι δὲ οἱ ποιμῆνες ὑπὸ τοῦ ἀγγέλου εὐαγγελίζουσιν ἡμῖνον. Γεννᾶται ημῖν σήμερον Σωτὴρ καὶ ὑμεῖς μαρτυρεῖτε δὲ τὴν ἀνθρωπίνη φύσις Σωτὴρ οὐκ ἔστι, καὶ ἡ θεῖα φύσις ἀνευ σαρκὸς οὐκ ἔγεννηθη λοιπὸν ἔνα Σωτῆρα αὐτὸν καλεῖν τὸν γεννηθέντα ἐκ τῆς Παρθένου. Ἔνα πιστεύομεν αὐτὸν κατὰ τὸν ὄρον τῆς πίστεως τὸν ἐκτεθέντα δῆλο τὸν ἐν ἀγίῳ Πνεύματι ἀθροισθέντων ἐν Νικαίᾳ ἀγίων Πατέρων. Ἰησοῦς Χριστὸς μονογενῆς Λόγος, φῶς ἐκ φωτὸς, θεὸς ἀληθινὸς ἐκ θεοῦ ἀληθινοῦ. Καὶ καλῶς γινώσκετε δὲ τὸ Ιησοῦς δύναμα οὐκ ἐπὶ τῇ θεῖᾳ φύσει μόνῃ διμολογεῖται, ἀλλ' ἐπὶ θεὸν σεσφραμένον, ὃς ἔστιν Ἰησοῦς Χριστός. Καὶ ἔτερα πλεῖστά εἰσιν ἐν ταῖς θείαις Γραφαῖς τοῦτο δηλούντα· ταῦτα τὰ διλογοστὰ δῆματα ἡγεμόνης ὑμίν, πρὸς τὸ γνῶναι δὲ τὸ ἀθώον ἐσμεν διμολογοῦντες αὐτὸν μίαν δύοτασιν, ἥγουν μίαν φύσιν, τὸν Χριστόν. Καὶ γὰρ γινώσκομεν καὶ πιστεύομεν δὲ τὸ δύο ἔστιν ἀσυγχώτως καὶ ἀμερίστως καὶ ἀμεταβλήτως καὶ ἀμεταρρέπτως. Τοῦτον πιστεύομεν τὴν παλαιὰν πεπληρωκέντα κατὰ τὰς προρήθεις τῶν προφητῶν, καὶ περιετμήθη τῷ σώματι, [δ] καθὼς καὶ τὸ ήμετερον παθήτον θητὸν καὶ οὐδεποτέ ἔφρει· καὶ οὐδὲ ἐγκατέλιπε τὴν ἕαυτοῦ σάρκα ἰδεῖν διαφθοράν· καὶ ἐν αὐτῇ τῇ σαρκὶ νηστεύσας καὶ πειρασθεὶς καὶ νικήσας ἐτέλεσε θαύματα καὶ δυνάμεις, καὶ ἐπαθεν, ἐσταυρώθη, ἀπέθανεν, ἐτάφη, καὶ ἀνέστη τριήμερος.

Ἐπειδὲ ὡδὲ τινες καθ' ἡμῶν ὑπολαμβάνουσιν ἐτι πάθος τῇ θεότητι προσάγομεν, διπερ μὴ γένοιτο ἡμῖν λέγειν! ἀλλ' ὡσπερ καὶ αἱ θεῖαι Γραφαὶ, οὗτα λέγομεν, δὲ ἐπάνθανε θεὸς καὶ ἀπέθανεν, καθὼς καὶ Παῦλος μαρτυρεῖ, ἀλλ' ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει σαρκὶ, καθὼς φησι καὶ ὁ ἄγιος Βασίλειος Καππαδοκίας, « Καθὼς διδηρός, λέγων, τῷ πυρὶ ἐνοῦται, καὶ οὐ τὸ πῦρ πάσχει δοσα καὶ σιδηρος. » Αλλὰς τε καθὼς ψυχὴ ἐν σώματι δέχεται τὰ πάθη τῶν ἀσθενειῶν, τὸν λιμὸν, καὶ τὸν θάνατον, καὶ οὐκέτι δὴ ψυχὴ ἐκ τούτων πάσχει, διότι πνευματικὴ φύσις ἔστι καὶ ἀφθατος, οὗτα μετὰ Παύλου διμολογοῦμεν δὲ τὸ θεὸς ἐγένεστο θαύματον, μηδὲ δὲ παθούσης τῆς αὐτοῦ θεότητος. Ἰκανὸς ἡμῖν ἔστιν οὗτος δι μέγας εἰς μαρτυρίαν, δι καὶ ἔως τρίτου οὐρανοῦ ἀναβὰς, καὶ τὰ ἀρρήτα ἀκούσας τοῦ εἰπεῖν, ὡς εἴρηκε, καὶ πλέον μὴ ἔρευνθεν. Σὺν τούτοις ὑπομνήσκομεν δὲ τὸ ἄγιος Παῦλος κοινὴ φύσις [φησι] καὶ ιδεῖκην· καὶ ιδεῖκη μὲν φύσις τὴν ὑπόστασιν δηλοῖ. Οὐκέτι οὖν λέγομεν δὲ τῇ κοινῇ φύσει ἡγεμόνη δι θεὸν τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει. Εἰ δὲ οὐ μὴ οὗτα, εὑρεθήσεται ὡς δὲ δὴ ἡ ἄγια Τριάδες δὴ τῇ ἀνθρωπότητι ἡγεμόνη δὲ τὴν ιδεῖκη φύσει

. xiv. 9. 27 Luc. ii. 41.

ὑποστατικῶς ἡγώθη δὲ Λόγος τῇ σαρκὶ. Καὶ ύμεις; Καὶ ύμεις; ὃς καὶ ἡ ἀλήθεια ἔχει, ἐκ δύο μέσων ὑπόστασιν καὶ τὸ πρόσωπον ὅμολογεῖτε τὸν Χριστὸν. Ἡ αὐτὴ οὖν ὑπόστασις ἀνευ Λόγου ιδική φύσις ἔστι. Λοιπὸν γνώτω ἡ μεγαλειότης ὑμῶν, διὰ μάτην ἡμᾶς μισοῦσιν οἱ μισοῦντες· ἐν γάρ τὸ μυστήριον ἔστι τῆς τίτανος τὸ οἰκεῖομηθὲν ἐπὶ τῷ θεμελίῳ τῶν ἀποστόλων ἥντα ὁμολογοῦμεν τὸν Χριστὸν, ἐν τῇ συλλήψει, ἐν γεννήσει, ἐν ἀνατροφῇ, ἐν πάθει καὶ ἐν σταυρῷ καὶ ταφῇ καὶ ἀναστάσει καὶ ἀνατίψει· τῶν ἐλπίζοντες ἐλθεῖν ἐν φῶ ἔλαβεν σώματι τοῦ κριτικοῦ καὶ νεκρούς· τούτον τὸν δρόν τον ἐδεξάμενος ἐξ ἀποστολικῶν χειρῶν, καὶ βεβαιωθέντα ὑπὸ τῶν τριῶν ἀγίων καθολικῶν συνόδων.

Ναὶ μήν καὶ τὸν νόμον καὶ τὰς τάξεις ἐμάθομεν τῶν Δεσποτικῶν ἕρωτῶν, τῆς Χριστοῦ γεννήσεως, τῆς Περιτομῆς, τῶν Φύτων, τὴν Σταύρωσιν, τὴν Ἀνάστασιν, τὴν Ἀνάληψιν, τὴν Πεντηκοστὴν, τὴν Μεταμόρφωσιν, τὴν τοῦ τιμίου σταυροῦ Ὑψώσιν, τὴν τῆς Θεοτόκου Γέννησιν, τῆς Θεοτόκου τὴν Κοιμητικήν, καὶ τὰς τῶν ἀγίων ἀποστόλων, ἐτι δὲ καὶ τὰς τῶν μαρτύρων ἐκάστην ἐν κατερῷ ίδιῳ μεθ' ὑμῶν τελοῦμεν, καὶ τῆς μυστικωτάτης θυσίας τῶν ἀγίων παράδοσιν τῆς ἐξ ἀρτου καὶ οἶνου σὺν ὑδατι πιμένεν, τὸ προσκυνητὸν μυστήριον τῆς τιμῶν αὐτηρίας. Καὶ πάντα τὸν ὁμολογοῦντα ἔτι Ἰησοῦς θεός; Καὶ τὸν Χριστόν, καὶ προσκυνοῦντα τὸν τίμιον σταυρόν, τούτον Χριστιανὸν γενώσκομεν καὶ ἀκοδεχόμεθα. Καὶ οὐδέ τινα τῶν Χριστιανικωτάτων ήτον μισοῦμεν, μᾶλλον δὲ καὶ τοὺς μισοῦντας ἡμᾶς ἔλεοῦμεν, καὶ ὑπὲρ ἐκείνων εὐχόμεθα. Καὶ τὴν ἄγιαν θυσίαν, ἥτις ἐστὶ δόξα τοῦ ξωποιοῦντος ἡμάς, προσφέρομεν ὑπὲρ πάντων τῶν πιστῶν· κατέχουμεν δὲ καὶ τοὺς κανόνας τῶν ἀγίων ἀποστόλων, καὶ τοὺς ὄρθρους θεσμοὺς ἔχομεν, καὶ τάξιν τοῦ τελείου περιηγήσαντας τὸν ἄγιον μύρου, καὶ καθιεροῦν ἐκτίνας κατὰ τὴν ἀκολουθίαν καὶ ἐρμηνεύεν τοῦ ἀγίους μαθητοῦ τῶν ἀγίων ἀποστόλων Διονυσίου. Καὶ ταῦτα πάντα ἐν ἀγάπῃ θεοῦ καὶ πίστει καὶ ἀσφαλείᾳ δικαιοδόξος λαδὸς ἀπὸ τῆς μητὸς Ἀντιοχείας καὶ πάσης Συρίας, Μεσοποταμίας, καὶ ἔως τῆς μεγάλης Περσίας. Ταῦτα καὶ μᾶλλα τινὰ ἡ πρόδε τὸν βασιλέα Γραφή τῶν Σύρων τῷ Καθολικοῦ ἡτοι Ἰακωβιτῶν περιείχη (35).

Ὄς οὖν ἀνέγνωμεν ταύτην τὴν τούτων ὅμολογίαν, ἀλλὰν ἐν αὐτῇ οὐκ ὄρθως ἔχον εὑρομεν προφανώς, τὴν τούτου. Ἐγγραφε γάρ· « Αὐτῆς δὲ θεὸς οὐτοῦ Λόγος ἐνθρωπὸς Ἰησοῦς Χριστός, διὰ τοῦτον ἐν δύο, ἐκ θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος, ἐκ δύο ὑπόστασεων καὶ φύσεων, μία ὑπόστασις καὶ μία φύσις. » Φησὶν δὲ θεωρητὸς πρὸς τὸν μοναχὸν Θεόδωρον τὸν φιλότοφον. Τετράς τούτου τὰ μᾶλλα δοκεῖ μοι ὄρθα. « Οὐ δὲ θεόδωρος εἶπεν· « Οταν πρώτως εὐρόν σε ἐν τῇ συνόδῳ τῷ Καθολικοῦ τῶν Ἀρμενίων, ἡθέλησα περὶ τούτου ἀλλοῦθαν σοι (36), σὺ δὲ οὐχ ἐσουλήθης· ἢ γάρ ἐνείχεις σοι διὰ οὐτως διφείλει πᾶς Χριστιανὸς τὸν

A hypostasim est unam personam Christi satemini. Ergo ipsa hypostasis absque Verbo, propria natura est. De cetero sciat magnitudo vestra, immerito nos ab odientibus odio haberi: unum quippe est fideli mysterium, illud scilicet quod super apostolorum fundamento solidificatum est: unum confitemur Christum in Conceptione, in Nativitate, in Nutritione, in Passione, in Cruce, in Sepultura, in Resurrectione atque Ascensione: atque hunc venturum, in eo quod sumpsit corpore, speramus ad judicandos vivos ac mortuos, Hoc ergo accepimus ab apostolicis manibus, a tribu, deinde sanctis universalibus synodis confirmatum.

B Ulique etiam legem ordinemque didicimus. Dominicarum festivitatum, Christi Natalium, Circumcisionis, Baptismi, Palmarum: Crucifixionem, Resurrectionem, Ascensionem, Pentecosten, Transfigurationem, venerandæ Crucis Exaltationem, Deiparae Nativitatem, Deiparae Dormitionem: item sanctorum Apostolorum nec non sanctorum Martyrum singula festa suo tempore æque ac vos celebramus: et de sacratissimo sacrificio, sanctorum traditione obsequimur, ut fiat ex pane vino et aqua, adorandum dico salutis nostræ mysterium. Atque omnem hominem, qui Christum Deum et Dei Filium constitetur, et venerandam crucem adorat, hunc Christianum agnoscimus et amplectimur. Neque vero aliquam Christianissimarum gentium odimus, imo potius qui nos odio habent miseramus, et pro his oramus, Tum et sanciam hostiam, que est vivificantis nos Christi gloria, pro fidelibus cunctis offerimus. Canones quoque sanctorum apostolorum retinemus, rectasque regulas, et ordinem sancti unguenti peragendi; nec non ecclesias consecrandi juxta ritum et interpretationem veri sanctorum apostolorum discipuli Dionysii. Atque haec omnia cum Dei amore et fide ac timore facit noster populus orthodus a magna Antiochia et Syria ac Mesopotamia usque ad magnam Persidem. Huc et alia quædam libello ad imperatorem scriptio a Syrorum seu Jacobitarum generali continebantur.

Cum hanc legissemus confessionem, nihil in ea prorsus non rectum reperimus, uno excepto. Scribebat enim Generalis et ipsum Dei Verbum, homo Jesus Christus, qui est ex divinitate scilicet et humanitate, ex duabus hypostasiis atque naturis, una hypostasis et una natura. Ait ergo philosophus Theorianus ad monachum Theodorum philosophum: hoc excepto, cætera mihi recta videntur. Theodorus respondit: Evidenter cum te primo in Generalis Armeniorum synodo inveni, hac de re volueram tecum disserere, nisi tu renuisses: profecto enim tibi demonstrasse, Christianum

(35) Macie hanc luculentam fidei confessionem, quæ Jacobitarum dogma planissime nobis edisserit!

(36) Lege priorem disputationem, p. 461 sqq.

Ipse et Deus noster Philippo dixerat : *Tanto item pore nobiscum sum, et nondum cognovisti me, Philippe? Qui redit me,redit et Patrem meum*²⁰. Non quod Verbum absque carne viderent apostoli, sed quia incarnatum Deum, ut unum individuumque, s g. Iacobus.

Priuera pastores ab angelo nuntiante audierunt : *Natus est nobis hodie Servator*²¹. Vos quoque saltemini humaram naturam haud esse Servatorem, et divinam naturam sine carne in mundo non esse natam : superest igitur ut Servatorem ipsum appellemus qui de Virgine natus est. Unus a nobis creditur ipse, iuxta fidem desuptionem a sanctis Patribus in Spiritu sancto Nicæa congregatis editam, Jesus Christus, unigenitum Verbum, lumen de lumine, Deus verus de Deo vero. Velimque vos probe scire, Iesu nomen non de divina tantummodo natura dici, sed de incarnato Deo, qui est Jesus Christus. Alia plurima sunt in divinis Scripturis, quæ dogma probant; sed nos pauca haec verba vobis obtulimus, ut cognoscatis nos inculpabiles, cum ipsum constemur unum esse hypostasim, id est unam Christi naturam. Nam de cætero sciimus et credimus, ex duabus ipsum esse inconfuse, indivise, immutabiliter, inconvertibiliter. Hunc credimus vetus fœdus complevisse, iuxta prophetarum vaticinia. Idem corpore circumcisus est, quod nostro simile circumferebat passioni obnoxium mortale et corruptibile : quamquam revera non sicut carnem suam experiri corruptionem. Eadem in carne jejunavit, tentationem superavit, miracula virtutesque patravit, passus est, crucifixus, mortuus, sepultus, tertia denique dia resurrexit.

Quia vero nonnulli a nobis existimant, Passionem divinitati obrudi, quod absit ut unquam dicamus; aio 'nos, prout divinae Scripturæ solent, dicere Deum passum et mortuum, sicuti et Paulus testatur, sed in carne humana; veluti sanctus quoque Basilius Cappadocius ait: *Sicuti ferrum igni unitur, quin tamen ignis ea, quæ ferrum, patiatur. Rursum sicuti anima in corpore recipit infirmitatum passiones, faniem, mortem, quin tamen anima ab his patiatur, quia spiritualis et incorruptibilis natura est; sic cum Paulo fatemur Deum mortem passasse, quin ejus divinitas quidquam passa fuerit.* Porro sufficit nobis magni hujus viri testimonium (quin plura scrutemur) qui usque ad tertium cœlum, ut narrat, sublatus audivit ineffabilia. Simil meminimus a sancto Paulo communem naturam appellari et propriam: propria vero natura hypostasim significat. Nequaquam igitur dicimus, Deum communem naturam unitum esse humanæ naturæ. Quod nisi ita sit, tota Trinitas toti humanitati unita fuisset; cum contra reapse in propria natura Verbum hypostatice carni unitum fuerit. Et vos quoque, uti se res habet, ex duabus unam

Α θεος ήμῶν πρὸς τὸν Φίλιππον εἶρηκε· *Τοσούντος χρόνος μεθ' ὑμῶν εἰμι, καὶ σὺν δυτικάδι με, Φίλιππε;* Ο δωρακών διδούς δώρακες τὸν Πατέρα. Όνδροι τὸν Λόγον ἄνευ σαρκὸς ἔθεώρουν οἱ ἀπόστολοι, ἀλλὰ τὸν σεσαρκωμένον Θεόν ὡς ἄνα καὶ ἀμέριστον ἐδήλου.

"Ετι δὲ οἱ ποιημένες ὑπὸ τοῦ ἀγγέλου εὐαγγελιζόμενοι ἤκουον· *Γεννᾶται ήμερος Σωτῆρος*· καὶ ὑμεῖς μαρτυρεῖτε διτι ἡ ἀνθρωπίνη φύσις Σωτῆρος οὐκ ἔστι, καὶ ἡ θεῖα φύσις ἄνευ σαρκὸς οὐκ ἔγεννθη· λοιπὸν ἵνα Σωτῆρα αὐτὸν καλεῖν τὸν γεννηθέντα ἐκ τῆς Παρθένου. "Ἐνα πιστεύομεν αὐτὸν κατὰ τὸν δρόν τῆς πιστεώς τὸν ἐκτεθέντα διτι τῶν ἐν ἀγίῳ Πνεύματι ἀθροισθέντων ἐν Νικαίᾳ ἀγίων Πατέρων· Ἰησοῦς Χριστὸς μονογενῆς Λόγος, φῶς ἐκ φωτὸς, Θεὸς ἀληθινὸς ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ. Καὶ καλῶς γινώσκετε διτι τὸ Ιησοῦς δυναμα οὐκ ἐπὶ τῇ θεῖᾳ φύσει μόνῃ διμολογεῖται, ἀλλ' ἐπὶ Θεὸν σεσαρκωμένον, δις ἔστιν Ιησοῦς Χριστός. Καὶ ἕτερα πλείστα εἰσιν ἐν ταῖς θείαις Γραφαῖς τοῦτο δηλωνύτα· ταῦτα τὰ διλογοτά δόμιμα ἥνεγκαμεν ὑμῖν, πρὸς τὸ γνῶναι διτι ἀθῶν ἐσμεν διμολογούντες; αὐτὸν μίαν ὀπότεστιν, ἤγουν μίαν φύσιν, τὸν Χριστόν. Καὶ γάρ γινώσκομεν καὶ πιστεύομεν διτι ἐκ δύο ἔστιν ἀσυγχώτως καὶ ἀμερίστως καὶ ἀμεταβλητῶς καὶ ἀμετατρέπτως. Τοῦτον πιστεύομεν τὴν παλαιὸν πεπληρωκέναι κατὰ τὰς προφῆτες τῶν προφητῶν, καὶ πειρετήθη τῷ σώματι, [δι] καθὼς καὶ τὸ ημέτερον παθῆτον θνητὸν καὶ φθαρτὸν ἐφόρει· καὶ οὐδὲ ἐγκατέλιπε τὴν ἁυτοῦ σάρκα ιδεῖν διαφθόραν· καὶ ἐν αὐτῇ τῇ σαρκὶ νηστεύσας καὶ πειρασθεὶς καὶ νικήσας ἐτέλεσε θάυματα καὶ δυνάμεις, καὶ ἐπαθεν, ἐσταυρώθη, ἀπέθανεν, ἐτάρη, καὶ ἀνέστη τριήμερος.

"Ἐπειδὲ ὡδέ τινες καθ' ἡμῶν ὑπολαμβάνουσεν ἔτι πάθος τῇ θεότητι προσάγομεν, διπερ μὴ γένοιτο ἡμῖν λέγειν! ἀλλ' ὡσπερ καὶ αἱ θείαι Γραφαὶ, οὕτω λέγομεν, διτι ἔστιν Θεὸς καὶ ἀπέθανεν, καὶ καὶ Παῦλος μαρτυρεῖ, ἀλλ' ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ σαρκὶ, καθά φησι καὶ δι ἄγιος Βασιλείος Κεκπαδοχίας, *Καθὼς διδήρος, λέγων, τῷ πυρὶ ἐνοῦται, καὶ οὐ τὸ πῦρ πάσχει δοσα καὶ σιδηρος.* "Ἀλλως τε καθὼς ψυχὴ ἐν σώματι δέχεται τὸ πάθη τῶν ἀσθενειῶν, τὸν λιμὸν, καὶ τὸν θάνατον, καὶ οὐκέτι D ἡ ψυχὴ ἐκ τούτων πάσχει, διότι πνευματικὴ φύσις ἔστι καὶ ἀφθαρτος, οὗτῳ μετὰ Παύλου διμολογοῦμεν διτι Θεὸς ἐγένεστο θανάτου, μηδὲ δὲ παθούσης τῆς αὐτοῦ θεότητος. Ἰκανὸς ἡμῖν ἔστιν οὗτος δι μέγας εἰς μαρτυριαν, δι καὶ ἔως τρίτου οὐρανοῦ ἀνοβάς, καὶ τὰ ἀρρητα ἀκούσας τοῦ εἰπεῖν, ὡς εἴρηκε, καὶ πλέον μὴ ἐρευνᾶν. Σὺν τούτοις ὑπομνηστομεν διτι δι ἄγιος Παῦλος κοινὴ φύσιν [φησι] καὶ ιδικὴν· καὶ ιδικὴ μὲν φύσις τὴν ὑπόστασιν δηλοῖ. Οὐκέτι οὖν λέγομεν διτι τῇ κοινῇ φύσει ἡνάθη δ Θεὸς τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει. Εἰ δὲ οὐ μὴ οὗτως, εὑρεθήσεται ὡς διτι δη ἡ ἄγια Τριάς δηλγή τῇ ἀνθρωπότητι ἡνάθη· ἀλλ' ἐν ιδικῇ φύσει

²⁰ Joan. xiv. 9. ²¹ Luc. ii, 11.

ὑποστατικῶς ἡ κάθη δὲ Λόγος τῇ σαρκὶ. Καὶ ὑμεῖς, ὃς καὶ ἡ ἀλήθεια ἔχετε, ἐκ δύο μίαν ὑπόστασιν καὶ ἐν πρώτων διμολογεῖτε τὸν Χριστὸν. Ἡ αὐτὴ οὖν ὑπόστασις ἀνευ Λόγου ιδεῖκῃ φύσις ἐστι. Αἰσιπὺν γνώτε τῇ μεγαλειότητῃ ὑμῶν, δτι μάτην ἡμᾶς μισθίσαι εἰ μισθίσετε· ἐν γάρ τῷ μυστήριον ἐστι τῆς πίστεως τὸ οἰκοδομηθὲν ἐπὶ τῷ θεμελίῳ τῶν ἀποστόλων· ἕνα διμολογοῦμεν τὸν Χριστὸν, ἐν τῇ συλλήψει, ἐν γεννήσει, ἐν ἀνατροφῇ, ἐν πάθει καὶ ἐν σταυρῷ καὶ ταφῇ καὶ ἀναστάσει καὶ ἀνατέλψει· τῶν ἐπίζηντες ἐλθεῖν ἐν φ. ἔλαβεν σώματι τοῦ χριστοῦ ζῶντας καὶ νεκρούς· τούτον τὸν δρόν ἐδεξάμενος ἐξ ἀποστολικῶν χειρῶν, καὶ βεβαιωθέντα ὑπὸ τῶν τριῶν ἀγίων καθολικῶν συνδῶν.

Ναὶ μήν καὶ τὸν νόμον καὶ τὰς τάξεις ἐμάθομεν τὸν Δεσποτικῶν ἑορτῶν, τῆς Χριστοῦ γεννήσεως, τῆς Περιτομῆς, τῶν Φώτων, τὴν Σταύρωσιν, τὴν Ἀνάστασιν, τὴν Ἀνάληψιν, τὴν Πεντηκοστήν, τὴν Μεταμόρφωσιν, τὴν τοῦ τιμίου σταυροῦ Ὑψώσιν, τὴν τῆς Θεοτόκου Γέννησιν, τῆς Θεοτόκου τὴν Κοιμησιν, καὶ τὰς τῶν ἀγίων ἀποστόλων, ἐτι δὲ καὶ τὰς τῶν μαρτύρων ἐκάστην ἐν καιρῷ ίδιῳ μεθ' ὑμῶν τελούμεν, καὶ τῆς μυστικωτάτης θυσίας τῶν ἀγίων παράδοσιν τῆς ἐξ ἀρτου καὶ οἶνου σὺν ὑδατι πιμόμεν, τὸ προσκυνητὸν μυστήριον τῆς ἡμῶν σωτηρίας. Καὶ πάντα τὸν διμολογοῦντα ἐτι Ἰησοῦς θεός ἐστι καὶ Υἱὸς Θεοῦ, καὶ προσκυνοῦντα τὸν τίμιον σταυρὸν, τούτον Χριστιανὸν γινώσκομεν καὶ ἐκδεχόμεθα. Καὶ οὐδὲ τίνα τῶν Χριστιανικωτάτων θιῶν μισθίσειν, μᾶλλον δὲ καὶ τοὺς μισθίσατας ἡμᾶς ἐλεύσειν, καὶ ὑπὲρ ἐκείνων εὐχόμεθα. Καὶ τὴν ἄγιαν θυσίαν, ἣτις ἐστὶ δέξα τοῦ ξωποιοῦντος ἡμᾶς, προσφέρομεν ὑπὲρ πάντων τῶν πιστῶν κατέχομεν δὲ καὶ τοὺς κανόνας τῶν ἀγίων ἀποστόλων, καὶ τοὺς ὅρθους θεομούς ἔχομεν, καὶ τάξιν τοῦ τελεί λεποργίαν τοῦ ἀγίου μύρου, καὶ καθιεροῦν ἱκετίας κατὰ τὴν ἀκολουθίαν καὶ ἐρμηνείαν τοῦ ἀγίου μαθητοῦ τῶν ἀγίων ἀποστόλων Διονυσίου. Καὶ ταῖς πάντας ἐν ἀγάπῃ θεοῦ καὶ πίστει καὶ ἁδιῷ τελεῖ δὲ ἡμέτερος ὅρθοδοξος λαὸς ἀπὸ τῆς μηδίας Ἀντιοχείας καὶ πάσης Συρίας, Μεσοποταμίας, καὶ ἔως τῆς μεγάλης Περσίας. Ταῦτα καὶ μία τινὰ ἡ πρὸς τὸν βασιλέα Γραφὴ τῶν Σύρων τῷ Καθολικῷ ἥτοι Ἰακωβιτῶν περιεῖχε (35).

Ὦς οὖν ἀνέγνωμεν ταῦτην τὴν τούτων διμολογίαν, οὐδὲν ἐν αὐτῇ οὐκ ὅρθως ἔχον εὔρομεν προφανῶς, εἰλητούτου. Ἐγράφε τάρ· « Αὕτης ὁ Θεὸς Λόγος ἀνθρώπους Ἰησοῦς Χριστὸς, δς ἐστιν ἐκ δύο, ἐκ θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος, ἐκ δύο ὑπόστασεων καὶ φύσεων, μία διπλασίας καὶ μία φύσις. » Φησὶν ὁ Θεοφάνης πρὸς τὸν μοναχὸν Θεόδωρον τὸν φιλόσοφον. Ἐκτὸς τούτου τὰ δλλα δοκεῖ μοι ὅρθα. « Ο δὲ Θεόδωρος εἶπεν · « Οταν πρώτως εύρον σε ἐν τῇ συνδρομῇ Καθολικῶν τῶν Ἀρμενίων, ἡθέλησα περὶ τούτου λαλεῖν σοι (36), σὺ δὲ οὐκ ἐδουλεύθης· ἢ γάρ ἐπειδὴ σοι δτι οὐτας δρεῖτε πᾶς Χριστιανὸς τὸν

A hypostasis est unam personam Christi fatemini. Ergo ipsa hypostasis absque Verbo, propria natura est. De cetero sciat magnitudo vestra, immemor nos ab odientibus odio haberi: unum quippe est fidei mysterium, illud scilicet quod super apostolorum fundamento sedificatum est: unum confinimur Christum in Conceptione, in Nativitate, in Nutritione, in Passione, in Cruce, in Sepultura, in Resurrectione atque Ascensione: atque hunc venturum, in eo quod sumpsit corpore, speramus ad judicandos vivos ac mortuos. Hoc dogma acceptimus ab apostolicis manibus, a tribu, deinde sanctis universalibus synodis confirmatum.

B Utique etiam legem ordinemque didicimus. Dominicarum festivitatum, Christi Natalium, Circumcisionis, Baptismi, Palmarum: Crucifixionem, Resurrectionem, Ascensionem, Pentecosten, Transfigurationem, venerandæ Crucis Exaltationem, Deiparae Nativitatem, Deiparae Dormitionem: item sanctorum Apostolorum nec non sanctorum Martyrum singula festa suo tempore æque ac vos celebramus: et de sacratissimo sacrificio, sanctorum traditioni obsequimur, ut fiat ex pane vino et aqua, adorandum alico salutis nostræ mysterium. Atque omnem hominem, qui Christum Deum et Dei Filium contulterit, et venerandam crucem adorat, hunc Christianum agnoscimus et amplectimur. Neque vero aliquam Christianissimarum gentium odimus, immo potius qui nos odio habent miseramus, et pro his oramus, Tum et sanctam hostiam, quæ est vivificantis nos Christi gloria, pro fidelibus eunctis offerimus. Canones quoque sanctorum apostolorum retinemus, rectasque regulas, et ordinem sancti unguenti peragendi; nec non ecclesias consecrandi juxta ritum et interpretationem veri sanctorum apostolorum discipuli Dionysii. Atque haec omnia cum Dei amore et fide ac timore facit noster populus orthodus a magna Antiochia et Syria ac Mesopotamia usque ad magnam Persidem. Haec et alia quædam libello ad imperatorem scriptio a Syrorum seu Jacobitarum generali continebantur.

Cum hanc legissemus confessionem, nihil in ea prorsus non rectum reperimus, uno excepto. Scribebat enim Generalis et ipsum Dei Verbum, homo Jesus Christus, qui est ex divinitate scilicet et humanitate, ex duabus hypostasiis atque naturis, una hypostasis et una natura. Ait ergo philosophus Theorianus ad monachum Theodorum philosophum: hoc excepto, cætera mihi recta videntur. Theodorus respondit: Evidem cum te primo in Generalis Armeniorum synodo inveni, hac de re volueram tecum disserere, nisi tu renuisses: profecto enim tibi demonstrasse, Christianum

(35) Macie hanc luculentam fidei confessionem, quæ Jacobitarum dogma planissime nobis edisserit!

(36) Lege priorem disputationem, p. 461 sqq.

ipse et Deus noster Philippo dixerat : *Tanto tempore vobiscum sum, et nondum cognovisti me, Philippe? Qui ridet me, ridet et Patrem meum*²⁰. Non quod Verbum absque carne viderent apostoli, sed quia incarnatum Deum, ut unum indivisumque, s g. habebat.

Priuera pastores ab angelo nuntiante audierunt : *Natus est nobis hodie Servator*²¹. Vos quoque fatemini humanam naturam haud esse Servatorem, et divinam naturam sine carne in mundo non esse natam : superest igitur ut Servatorem ipsum appellemus qui de Virgine natus est. Unus a nobis creditur ipse, juxta fidem definitionem a sanctis Patribus in Spiritu sancto Nicæon congregatis editam, Jesus Christus, unigenitum Verbum, lumen de lumine, Deus verus de Deo vero. Velimque vos probe scire, Jesu nomen non de divina tantummodo natura dici, sed de incarnatione Deo, qui est Jesus Christus. Alia plurima sunt in divinis Scripturis, quæ dogma probant ; sed nos pauca hæc verba vobis obtulimus, ut cognoscatis nos inculpabiles, cum ipsum constemur unum esse hypostasim, id est unum Christi naturam. Nam de cætero sciens et credimus, ex duabus ipsum esse inconsuete, indivise, immutabiliter, inconvertibiliter. Hunc credimus vetus fœdus complexisse, juxta prophetarum vaticinia. Idem corpore circumcisus est, quod nostro simile circumserbat passioni obnoxium mortale et corruptibile : quamquam revera non sicut carnem suam experiri corruptionem. Eadem in carne jejunavit, tentatorem superavit, miracula virtutesque patravit, passus est, crucifixus, mortuus, sepultus, tertia denique dia resurrexit.

Quia vero nonnulli a nobis existimant, Passionem divinitati obrudi, quod absit ut unquam dicamus ; aio nos, prout divinae Scripturæ solent, dicere Deum passum et mortuum, sicuti et Paulus testatur, sed in carne humana ; veluti sanctus quoque Basilius Cappadocia ait : *Sicuti ferrum igni unitur, quin tamen ignis ea, quæ ferrum, patiatur. Rursum sicuti anima in corpore recipit infirmatum passiones, faniem, mortem, quin tamen anima ab his patiatur, quia spiritalis et incorruptibilis natura est ; sic cum Paulo fateremur Deum mortem gustasse, quin ejus divinitas quidquam passa fuerit.* Porro sufficit nobis magni hujus viri testimonium (quoniam plura scrutemur) qui usque ad tertium coelum, ut narrat, sublatus audivit ineffabilia. Simil meminimus a sancto Paulo communem naturam appellari et propriam : propria vero natura hypostasim significat. Nequaquam igitur dicimus, Deum communem naturam unitum esse humanæ naturæ. Quod nisi ita sit, tota Trinitas toti humanitati unita fuisset ; cum contra reapse in propria natura Verbum hypostaticè carni unitum fuerit. Et vos quoque, uti se res habet, ex duabus unum

Α Θεὸς ἡμῶν πρὸς τὸν Φίλιππον εἶρε· Τοσοῦτος χρόνος μεθ' ὑμῶν εἰμι, καὶ σὺν δημάρχῳ με, Φίλιππε; Οἱ ἀνδρακῶν ἔμι, ἕώρακε τὸν Πατέρα. Οὐχ ὅτι τὸν Λόγον ἀνευ σαρκὸς ἐθεώρουν οἱ ἀπόστολοι, ἀλλὰ τὸν αστερχωμένον Θεὸν ὃς ἔνα καὶ ἀμέριστον ἐδήλου.

"Ετι δὲ οἱ ποιμῆνες ὑπὸ τοῦ ἀγγέλου εὐαγγελιζόμενοι ἤκουον· Γεννᾶται ἡμῖν σήμερος Σωτὴρ· καὶ ὑμεῖς μαρτυρεῖτε διτι ἡ ἀνθρωπίνη φύσις Σωτῆρού οὐκ ἔστι, καὶ ἡ θεῖα φύσις ἀνευ σαρκὸς οὐκ ἐγεννήθη· λοιπὸν ἔνα Σωτῆρα αὐτὸν καλεῖν τὸν γεννηθέντα ἐκ τῆς Παρθένου. "Ἐνα πιστεύομεν αὐτὸν κατὰ τὸν δρόν τῆς πιστεως τὸν ἐκτεθέντα δη τὸν ἐν ἀγίῳ Πνεύματι ἀθροισθέντων ἐν Νικαίᾳ ἀγίων Πατέρων· Ἰησοῦς Χριστὸς μονογενῆς Λόγου, φῶς ἐκ φωτὸς, Θεὸς ἀληθινὸς ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ. Καὶ καλῶς γινώσκετε διτι τὸ Ἱησοῦς ὄνομα οὐκ ἐπὶ τῇ θεῖᾳ φύσει μόνῃ διμολογεῖται, ἀλλ' ἐπὶ Θεὸν σεσχρωμένον, διτι ἵστον Ἰησοῦς Χριστός. Καὶ ἔτερα πιλεστά εἰσιν ἐν ταῖς θεῖαις Γραφαῖς τοῦτο δηλουντα· ταῦτα τὰ διλογοτάτα ρήματα ἡγέργαμεν ὑμῖν, πρὶν τὸ γνῶναι διτι ἀθνῷ ἔσμεν διμολογούντες αὐτὸν μίαν διπτάστιν, ἥγουν μίαν φύσιν, τὸν Χριστόν. Καὶ γάρ γινώσκομεν καὶ πιστεύομεν διτι ἐκ δύο ἱστίν διεγγύτως καὶ ἀμερίστως καὶ ἀμεταβλήτως καὶ ἀμεταρέπτως. Τοῦτο πιστεύομεν τὴν παλαιὸν πεπληρωκέντα κατὰ τὰς προφῆτες τῶν προφητῶν, καὶ πειριεμένη τῷ σώματι, [δ] καθὼς καὶ τὸ ημέτερον παθήτον θυητὸν καὶ φθαρτὸν ἔφρος· καὶ οὐδὲ ἐγκατέλιπε τὴν ἱατοῦ σάρκα ἰδεῖν διαφθοράν· καὶ ἐν αὐτῇ τῇ σαρκὶ νηστεύσας καὶ πειρασθεὶς καὶ νικήσας ἐτέλεσε θαύματα καὶ δυνάμεις, καὶ ἐπαθεν, ἐσταυρώθη, ἀπέθανεν, ἐτάρη, καὶ ἀνέστη τριήμερος.

"Ἐπειδὲ ὡδέ τινες καθ' ἡμῶν ὑπολαμβάνουσιν διτι πάθος· τῇ θεότητι προσάγομεν, διπέρ μὴ γένοιτο ἡμῖν λέγειν! ἀλλ' ὡσπερ καὶ αἱ θεῖαι Γραφαὶ, οὐτω λέγομεν, διτι ἱστον Θεὸς καὶ ἀπέθανεν, καθὼς καὶ Παῦλος μαρτυρεῖ, ἀλλ' ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ σαρκὶ, καθὼς φησι καὶ δι ἄγιος Βασιλείος· Καππαδοκίας, Καθὼς διδηρος, λέγων, τῷ πυρὶ ἐνοῦται, καὶ οὐ τὸ πῦρ πάσχει δοσα καὶ σιδηρος. "Ἀλλως τε καθὼς ψυχὴ ἐν σώματι δέχεται τὰ πάθη τῶν ἀσθενειῶν, τὸν λιμὸν, καὶ τὸν θάνατον, καὶ οὐκέτι δι ἡ ψυχὴ ἐκ τούτων πάσχει, διότι πινευματικὴ φύσις ἐστι καὶ ἀφθαρτος, οὐτω μετὰ Παύλου διμολογούμεν διτι Θεὸς ἐγένεσατο θανάτου, μηδὲ ὀλως παθούσης τῆς αὐτοῦ θεότητος. Ἰκανὸς ἡμῖν ἐστιν οὐτος δι μέγας εἰς μαρτυριαν, δι καὶ ἔως τρίτου οὐρανοῦ ἀναβὰς, καὶ τὰ ἀρρήτα ἀκούσας τοῦ εἰπεῖν, ὡς εἴρηκε, καὶ πλέον μὴ ἐρευνᾷν. Σὺν τούτοις ὑπομημνήσκομεν διτι δι ἄγιος Παῦλος κοινὴ φύσιν [φυσι] καὶ ίδικήν· καὶ ίδική μὲν φύσις τὴν ὑπόστασιν δηλοτ. Οὐκέτι οὖν λέγομεν διτι τῇ κοινῇ φύσει ἡνάθη δι Θεὸς τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει. Εἰ δι οὐ μὴ οὐτως, εὑρεθήσεται ὡς διτι διη ἡ ἄγια Τριάδες διη ἡ ἀνθρωπότητη ἡνάθη· ἀλλ' ἐν ίδικῃ φύσει.

²⁰ Joan. xiv. 9. ²¹ Luc. ii. 11.

ὑποστατικῶς τὸν ἀρχόντα τὴν σαρκί. Καὶ ὑμεῖς, ὡς καὶ ἡ ἀλήθεια ἔχει, ἐκ δύο μίᾳ ὑπόστασιν καὶ ἐν πρέσβαπτον διαιροῦνται τὸν Χριστόν. Ἡ αὐτὴ οὖν ὑπόστασις δινει τὸν ἀρχόντα τὴν φύσιν ἕστι. Λοιπὸν γάρ των ἡ μεγαλειότης δυῶν, διτην ἡμᾶς μισθίσιν οἱ μισθίστες· ἐν γάρ τοι μισθήριον ἔστι τῆς τιτανεώς τὸ οἰκοδομηθὲν ἐπὶ τῷ θεμελίῳ τῶν ἀποστόλων· ἔνα διαιροῦνται τὸν Χριστόν, ἐν τῇ συλλήψει, ἐν γεννήσει, ἐν ἀνατροφῇ, ἐν πάθει καὶ ἐν σταυρῷ καὶ ταφῇ καὶ ἀναστάσει καὶ ἀνατίψει· τούτον ἐλπίζοντες ἐλθεῖν ἐν φ. Ἐλαθεν σώματι τοῦ χριστοῦ ζῶντας καὶ νεκρούς· τοῦτον τὸν δρόν ἐδεξάμενος εἰς ἀποστολικῶν χειρῶν, καὶ βεβαιωθέντα ὑπὸ τῶν τριῶν ἀγίων καθολικῶν συνόδων.

Ναὶ μήν καὶ τὸν νόμον καὶ τὰς τάξεις ἐμάδομεν τὸν ἀποστολικὸν ἀρχόντα, τὴς Χριστοῦ γεννήσεως, τῆς Περιτομῆς, τῶν Φώτων, τὴν Σταύρωσιν, τὴν Ἀνάστασιν, τὴν Ἀνάληψιν, τὴν Πεντηκοστὴν, τὴν Μεταμόρφωσιν, τὴν τοῦ τιμίου σταυροῦ "Ὕψωσιν, τὴν τῆς Θεοτόκου Γέννησιν, τὴν Θεοτόκου τὴν Κοιμητικήν, καὶ τὰς τῶν ἀγίων ἀποστόλων, ἐπειδὴ καὶ τὰς τῶν μαρτύρων ἐκάστην ἐν καιρῷ ἰδίῳ μεθ' ὑμῶν τελοῦμεν, καὶ τῆς μυστικωτάτης θυσίας τῶν ἀγίων παράδοσιν τῆς εἰς ἀρτοῦ καὶ οἴνου σὺν ὑδάτῃ εἰποῦμεν, τὸ προσκυνητὸν μισθήριον τῆς ἡμῶν σωτηρίας. Καὶ πάντα τὸν διαιροῦντα διτην Ἱησοῦς θεός ἐστι καὶ Υἱὸς Θεοῦ, καὶ προσκυνοῦντα τὸν τίμιον σταυρόν, τοῦτον Χριστιανὸν γενώντομεν καὶ ἀποδεχόμενα. Καὶ οὐδέ τινα τῶν Χριστιανικωτάτων ὑπὸν μισθίσιν, μᾶλλον δὲ καὶ τοὺς μισθίστας ἡμᾶς ἐλευθεροῦμεν, καὶ ὑπὲρ ἐκείνων εὐχόμεθα. Καὶ τὴν ἀγίαν θυσίαν, ἣτις ἐστὶ δέξια τοῦ ζωοποιοῦντος ἡμῶν, προσφέρομεν ὑπὲρ πάντων τῶν πιστῶν· κατέχομεν δὲ καὶ τοὺς κανόνας τῶν ἀγίων ἀποστόλων Διονυσίου. Καὶ ταῦτα κάντα ἐν ἀγάπῃ Θεοῦ καὶ πίστει καὶ ἁρῷ τελεῖ ὁ ἡμετέρος ὁρθόδοξος λαός· ἀπὸ τῆς μεγάλης Ἀντιοχείας καὶ πάσης Συρίας, Μεσοποταμίας, καὶ ἑως τῆς μεγάλης Περατίας. Ταῦτα καὶ μέντοι τινὰ ἡ πρόδη τὸν βασιλέα Γραφῇ τῶν Σύρων τὸν Καθολικοῦ ἡτοι Ἰακωβίτων περιείχε (35).

Οὗτον ἀνέγνωμεν ταῦτην τὴν τούτων διαιροῦσαν, οὐδὲν ἐν αὐτῇ οὐκ δρῦμεν ἔχον εὔρομεν προφανῶς, πάλιν τούτου. Ἔγραψε γάρ· « Αὐτὸς ὁ Θεὸς ἀρχόντας τὸν θρόνον τῆς Ιησοῦς Χριστοῦ, δις ἐστιν ἐκ δύο, ἐκ θεότητος· καὶ ἀνθρωπότητος, ἐκ δύο ὑπόστασεων καὶ φύσεων, μίᾳ διπόστασις καὶ μίᾳ φύσις. » Φημον δὲ θεοφάνειας πρόδη τὸν μοναχὸν Θεόδωρον τὸν φιλόσοφον. Ἐκτὸς τούτου τὰ διλλα δοκεῖ μοι ὁρθός. Ὁ δὲ Θεόδωρος εἶπεν· « Οταν πρώτως εὐρόν σε ἐν τῇ συνόδῳ τῶν Καθολικῶν τῶν Ἀρμενίων, ἤθλησα περὶ τούτου ἡλεγχοῦντα σοι (36), σὺ δὲ οὐκ ἔδουλος θης· ἢ γάρ ἐνθεῖσά σοι ὅτι οὐτως δρεῖται πᾶς Χριστιανὸς τὸν

A hypostasis est unam personam Christi fatemini. Ergo ipsa hypostasis absque Verbo, propria natura est. De exteriori scial magnitudo vestra, immerito nos ab odientibus odio haberi: unum quippe est fidei mysterium, illud scilicet quod super apostolorum fundamento adiudicatum est: unum confitemur Christum in Conceptione, in Nativitate, in Nutritione, in Passione, in Cruce, in Sepultura, in Resurrectione atque Ascensione: atque hunc venturum, in eo quod sumpsit corpore, speramus ad judicandos vivos ac mortuos. Hoc dogma acceptimus ab apostolicis manibus, a tribu, deinde sanctis universalibus synodis confirmatum.

B Utique etiam legem ordinemque didicimus. Dominicarum festivitatum, Christi Natalium, Circumcisitionis, Baptismi, Palmarum: Crucifixionem, Resurrectionem, Ascensionem, Pentecosten, Transfigurationem, venerandas Crucis Exaltationem, Deiparae Nativitatem, Deiparae Dormitionem: item sanctorum Apostolorum nec non sanctorum Martyrum singularia festa suo tempore æque ac vos celebramus: et de sacratissimo sacrificio, sanctorum traditioni obsequimur, ut siat ex pane vino et aqua, adorandum dieo salutis nostræ mysterium. Atque omnem hominem, qui Christum Deum et Dei Filium continetur, et venerandam crucem adorat, hunc Christianum agnoscimus et amplectimur. Neque vero aliquam Christianissimarum gentium odimus, immo potius qui nos odio habent miseramus, et pro his oramus. Tum et sanctam hostiam, quae est vivificantis nos Christi gloria, pro fidelibus cunctis offerimus. Canones quoque sanctorum apostolorum retinemus, rectasque regulas, et ordinem sancti unguenti peragendi; nec non ecclesias consecrandi juxta ritum et interpretationem veri sanctorum apostolorum discipuli Dionysii. Atque haec omnia cum Dei amore et fide ac timore facit noster populus orthodoxus a magna Antiochia et Syria ac Mesopotamia usque ad magnam Persidem. Huc et alia quædam libello ad imperatorem scriptio a Syrorum seu Jacobitarum generali coniuebantur.

Cum hanc legissemus confessionem, nihil in ea prorsus non rectum reperimus, uno excepto. Scribebat enim Generalis et ipsum Dei Verbum, homo Jesus Christus, qui est ex divinitate scilicet et humanitate, ex duabus hypostasiibus atque naturis, una hypostasis et una natura. Ait ergo philosophus Theorianus ad monachum Theodorum philosophum: hoc excepto, cetera mihi recta videntur. Theodorus respondit: Evidem cum te primo in Generalis Armeniorum synodo inveni, hac de re volueram tecum disserere, nisi tu renuisses: profecto enim tibi demonstrarem, Christianum

(35) Macie hanc luculentam fidei confessionem, quae Jacobitarum dogma planissime nobis edisserit!

(36) Legi priorem disputationem, p. 461 sqq.

ipse et Deus noster Philippo dixerat : *Tanto tempore nobiscum sum, et nondum cognovisti me, Philippe? Qui redit me, vidit et Patrem meum*²⁶. Non quod Verbum absque carne viderent apostoli, sed quia incarnatum Deum, ut unum indivisumque, sicut illibat.

Priores pastores ab angelo numiliante audierunt : *Natus est nobis hodie Servator*²⁷. Vos quoque falemini humanam naturam haud esse Servatorem, et divinam naturam sine carne in mundo non esse natam : superest igitur ut Servatorem ipsum appellemus qui de Virgine natus est. Unus a nobis creditur ipse, juxta fidem definitionem a sanctis Patribus in Spiritu sancto Nicæa cōgregatis editam, Jesus Christus, unigenitum Verbum, lumen de lumine, Deus verus de Deo vero. Velimque vos probe scire, Iesu nomen non de divina tantummodo natura dici, sed de incarnato Deo, qui est Jesus Christus. Alia plurima sunt in divinis Scripturis, quæ dogma probant; sed nos pauca hæc verba vobis ostulimus, ut cognoscatis nos inculpabiles, cum ipsum constemur unum esse hypostasim, id est unum Christi naturam. Nam de exteriori sciimus et credimus, ex duabus ipsum esse inconfuse, indivise, immutabiliter, inconvertibiliter. Hunc credimus vetus foedus compleuisse, juxta prophetarum vaticinia. Idem corpore circumcisus est, quod nostro simile circumferebat passioni obnoxium mortale et corruptibile : quanquam revera non sicut carnem suam experiri corruptionem. Eadem in carne jejunavit, tentationem superavit, miracula virtutesque patravit, passus est, crucifixus, mortuus, sepultus, tertia denique dia resurrexit.

Quia vero nonnulli a nobis existimant, Passionem divinitati obtutti, quod absit ut unquam dicamus; sicut nos, prout divinæ Scripturæ solent, dicere Deum passum et mortuum, sicuti et Paulus testatur, sed in carne humana; veluti sanctus quoque Basilius Cappadocæ ait : *Sicuti ferrum igni unitur, quin tamen ignis ea, quæ ferrum, patiatur. Rursum sicuti anima in corpore recipit infirmatum passiones, famem, mortem, quin tamen anima ab his patiatur, quia spiritualis et incorruptibilis natura est*; sic cum Paulo fatemur Deum mortem gustasse, quin ejus divinitas quidquam passa fuerit. Porro sufficit nobis magni bujus viri testimoniorum (quoniam plura scrutemur) qui usque ad tertium cœlum, ut narrat, sublatius audivit inessabilia. Simil meminimus a sancto Paulo communem naturam appellari et propriam : propria vero natura hypostasim significat. Nequaquam igitur dicimus, Deum communis natura unitum esse humanæ naturæ. Quod nisi ita sit, tota Trinitas toti humanitatí unita fuisset; cum contra reapse in propria natura Verbum hypostatice carni unitum fuerit. Et vos quoque, ut se res habet, ex duabus unam

Α Θεὸς ἡμῶν πρὸς τὸν Φίλιππον εἶρε καὶ Τοσοῦτον χρόνον μεθ' ὑμῶν εἰμι, καὶ σὺ διηκόνει με, Φίλιππε; Οἱ διωρακώς δικτύα διώρακε τὸν Πατέρα. Όχι δὲ τὸν Λόγον ἀνευ σαρκὸς ἐθεώρουν οἱ ἀπόστολοι, ἀλλὰ τὸν σεσαρκωμένον Θεόν ὡς ἄντα καὶ ἀμέριστον ἐδήλου.

"Ετι δὲ οἱ ποιμῆνες ὑπὸ τοῦ ἀγγέλου εὐαγγελίζουσιν ήχουσιν. Γεννᾶται ἡμῖν σήμερος Σωτὴρ· καὶ ὑμεῖς μαρτυρεῖτε διτι ἡ ἀνθρωπίνη φύσις Σωτὴρ οὐκ ἔστι, καὶ η θεῖα φύσις ἀνευ σαρκὸς οὐκ ἔγεννήθη· λοιπὸν ἔνα Σωτῆρα αὐτὸν καλεῖν τὸν γεννηθέντα ἐκ τῆς Παρθένου. "Ἐνα πιστεύομεν αὐτὸν κατὰ τὸν δρόν τῆς πίστεως τὸν ἐκτεθέντα διὰ τῶν ἐν ἀγίῳ Πνεύματι ἀθροισθάντων ἐν Νικαὶᾳ ἀγίων Πατέρων· Ἰησοῦς Χριστὸς μονογενῆς Λόγος, φῶς ἐκ φωτὸς, Θεὸς ἀληθεύς ἐκ Θεοῦ ἀληθεύον. Καὶ καλῶς γινώσκετε διτι τὸ Ιησοῦς δύναμα οὐκ ἐπὶ τῇ θεῖᾳ φύσις μόνῃ διμολογεῖται, ἀλλ' ἐπὶ Θεὸν σεσαρκωμένον, δις ἔστιν Ιησοῦς Χριστός. Καὶ ἔτερα πιλεῖστα εἰσιν ἐν ταῖς θείαις Γραφαῖς τοῦτο δηλοῦντα· ταῦτα τὰ διλογοτά δῆματα ἡγένεκαμεν ὑμῖν, πρὶν τὸ γνῶναι διτι ἀθώοις ἐσμεν διμολογούντες αὐτὸν μίαν ὑπόστασιν, ἥγουν μίαν φύσιν, τὸν Χριστόν. Καὶ γάρ γινώσκομεν καὶ πιστεύομεν διτι ἐκ δύο ἔστιν διαγένητας καὶ ἀμερίστας καὶ ἀμεταβλητας καὶ ἀμετατρέπτως. Τοῦτον πιστεύομεν τὴν παλαιὰν πεπληρωκένα κατὰ τὰς προρρήσεις τῶν προφητῶν, καὶ περιειμήθη τῷ σώματι, [8] καθὼς καὶ τὸ ημέτερον παθήτον θνητὸν καὶ φθαρτὸν ἔφρει· καὶ οὐδὲ ἐγκατέλεπε τὴν ἁυτοῦ σάρκα ἰδεῖν διαφθοράν· καὶ ἐν αὐτῇ τῇ σαρκὶ νηστεύσας καὶ πειρασθεὶς καὶ νικήσας ἐτέλεσε θαύματα καὶ δυνάμεις, καὶ ἐπαθεὶς, ἐσταυρώθη, ἀπέθανεν, ἐτάφη, καὶ ἀνέστη τριήμερος.

"Ἐπειδὲ ὡδὲ τινες καθ' ἡμῶν ὑπολαμβάνουσιν διτι πάθος τῇ θεότητι προσάγομεν, ὅπερ μὴ γένοιτο ἡμῖν λέγειν ἀλλ' ὕστερο καὶ αἱ θεῖαι Γραφαὶ, οὗται λέγομεν, διτι Ιησός καὶ ἀπέθανεν, καθὼς καὶ Παῦλος μαρτυρεῖ, ἀλλ' ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ σαρκὶ, καθὼς φησι καὶ διαγιος Βασιλεὺς Καππαδοκίας, Καθὼς διδηρος, λέγων, τῷ πυρὶ ἐνοῦται, καὶ οὐ τὸ πῦρ πάσχει δοσα καὶ σιδηρος. » Άλλως τε καθὼς ψυχὴ ἐν σώματι δέχεται τὰ πάθη τῶν ἀσθενειῶν, τὸν λιμὸν, καὶ τὸν θάνατον, καὶ οὐκέτι δι τὴν ψυχὴν ἐποιεῖται, διότι πνευματικὴ φύσις διτι καὶ ἀφθαρτος, οὗται μετὰ Παύλου διμολογούμεν διτι Θεὸς ἐγεύσατο θανάτου, μηδὲ ὅλως παθούστης τῇ αὐτοῦ θεότητος. Ιχανδς ἡμῖν ἔστιν οὗτος δι μέγας εἰς μαρτυρίαν, δι καὶ ἔως τρίτου οὐρανοῦ ἀναβὰς, καὶ τὰ ἀρρήτα ἀκούσας τοῦ εἰπεῖν, ὡς εἴρηκε, καὶ πλέον μὴ ἐρευνᾷν. Σὺν τούτοις ὑπομνήσκομεν διτι διαγιος Παῦλος κοινὴν φύσιν [φυσι] καὶ ίδικήν· καὶ ίδική μὲν φύσις τὴν ὑπόστασιν δηλοῖ. Οὐκέτι οὖν λέγομεν διτι τῇ κοινῇ φύσει ἡγάθη δι Θεὸς τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει. Εἰ διο μὴ οὗταις, εὑρεθήσεται ὡς διτι δῆλη ἡ ἀγία Τριάς δηλη τῇ ἀνθρωπότητι ἡγάθη· ἀλλ' ἐν ίδικῇ φύσει

²⁶ Joan. xiv, 9. ²⁷ Luc. ii, 11.

ὑποστατικῶς ἡ κύρωθη δὲ Λόγος τῇ σαρκὶ. Καὶ ὑμεῖς; Καὶ ὑμεῖς; Καὶ ἡ ἀλήθεια ἔχει, ἐκ δύο μίαν ὑπόστασιν καὶ ἐν πράσπατεν δμολογεῖται τὸν Χριστὸν. Ἡ αὐτὴ οὖν ὑπόστασις ἀνευ Λόγου ιδεικὴ φύσις ἔστι. Λοιπὸν γνώτω ἡ μεγαλειότης ὑμῶν, ὅτι μάτην ἡμᾶς μεσοῦσιν οἱ μεσοῦντες· ἐν γάρ τῷ μυστήριον ἔστι τῆς πίστεως τὸ οἰκοδομηθὲν ἐπὶ τῷ θεμέλῳ τῶν ἀποστόλων ἔνα δμολογοῦμεν τὸν Χριστὸν, ἐν τῇ συλλήψει, ἐν γνησίᾳ, ἐν ἀνατροφῇ, ἐν πάθει καὶ ἐν σταυρῷ καὶ ταφῇ καὶ ἀναστάσει καὶ ἀνατήψει· τῶντον ἐπίκειντες ἐλθεῖν ἐν τῷ ἔλαβεν σώματι τοῦ χριστοῦ ἡντας καὶ νεκρούς· τούτον τὸν δρόντον ἐδέξαμεν ἐξ ἀποστολικῶν χειρῶν, καὶ βεβαιωθέντα ὑπὸ τῶν ἄγίων καθολικῶν συνόδων.

Ναὶ μήν καὶ τὸν νόμον καὶ τὰς τάξεις ἐμάθομεν τὸν Δεσποτικῶν ἐκρότων, τῆς Χριστοῦ γεννήσεως, τῆς Περιτομῆς, τῶν Φώτων, τὴν Σταύρωσιν, τὴν Ἀνέστασιν, τὴν Ἀνάληψιν, τὴν Πεντηκοστήν, τὴν Μεταμόρφωσιν, τὴν τοῦ τιμίου σταυροῦ Ὑψωσιν, τὴν τῆς Θεοτόκου Γέννησιν, τῆς Θεοτόκου τὴν Κοιμησιν, καὶ τὰς τῶν ἄγίων ἀποστόλων, ἐτὶ δὲ καὶ τὰς τῶν μαρτύρων ἐκάστην ἐν καιρῷ ἴδιῳ μεθ' ἡμῶν τελούμεν, καὶ τῆς μυστικωτάτης θυσίας τῶν ἄγίων παράδοσιν τῆς ἐξ ἀρτου καὶ οἴνου σὺν ὑδατι τιμώμεν, τὸ προσκυνητὸν μυστήριον τῆς ἡμῶν σωτηρίας. Καὶ πάντα τὸν ἐμολογοῦντα ἐτὶ Ἰησοῦς θεός ἐστι καὶ Υἱὸς Θεοῦ, καὶ προσκυνοῦντα τὸν τίμιον σταυρόν, τούτον Χριστιανὸν γινώσκομεν καὶ ἀποδεχόμενα. Καὶ οὐδέ τίνα τῶν Χριστιανικωτάτων ἡμῶν μεσοῦμεν, μᾶλλον δὲ καὶ τοὺς μισοῦντας ἡμᾶς ἐλεύμεν, καὶ ὑπὲρ ἔκεινων εὐχόμεθα. Καὶ τὴν ἄγιαν θυσίαν, ἥτις ἐστὶ δέξα τοῦ ζωοποιοῦντος ἡμᾶς, προσφέρομεν ὑπὲρ πάντων τῶν πιστῶν· κατέχομεν δὲ καὶ τοὺς κανόνας τῶν ἄγίων ἀποστόλων, καὶ τοὺς δρθοὺς θεσμοὺς ἔχομεν, καὶ τάξιν τοῦ τίκτεντος τοῦ ἄγιου μύρου, καὶ καθιεροῦν ἱκανησίας κατὰ τὴν ἀκολουθίαν καὶ ἐρμηνείαν τοῦ ἀηθοῦς μαθητοῦ τῶν ἄγίων ἀποστόλων Διονυσίου. Καὶ ταῦτα πάντα ἐν ἀγάπῃ Θεοῦ καὶ πίστει καὶ φόβῳ τελεῖ δὲ ἡμέτερος δρθόδοξος λαδ; ἀπὸ τῆς μεγάλης Ἀντιοχείας καὶ πάσης Συρίας, Μεσοποταμίας, καὶ ἐως τῆς μεγάλης Περσίας. Ταῦτα καὶ οὐτις τινά ἡ πρὸς τὸν βασιλέα Γραφῇ τῶν Σύρων τῷ Καθολικῷ ἦτοι Ἰακωβιτῶν περιείχεις (35).

Ἄλλον οὖν ἀνέγνωμεν ταῦτην τὴν τούτων δμολογίαν, οὐλὴν ἐν αὐτῇ οὐδὲ δρθῶς ἔχον εὑρομεν προφανῶς, τίκη τούτου. Ἔγραψε γάρ· « Αὕτης δὲ θεός δὲ Λόγος ἀνθρώπος Ἰησοῦς Χριστός, δεὶς ἐστιν ἐκ δύο, ἐκ θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος, ἐκ δύο ὑπόστασεων καὶ φύσεων, μία διπλασίας καὶ μία φύσις. » Φησὶν δὲ Θεοφάνης πρὸς τὸν μοναχὸν Θεόδωρον τὸν φιλόζωφον. Ἐκτὸς τούτου τὰ διλλα δοκεῖ μοι δρθά. « Οὐ δέ θεόδωρος εἶπεν· « Όταν πρώτως εύρον σε ἐν τῇ συνδρόνῳ Καθολικοῦ τῶν Ἀρμενίων, ἡθέλησα περὶ τούτου ἀπειχθῆναι σοι (36), σὺ δέ οὐκ ἔσουλτος· ἢ γάρ ἐνθείξει σοι διτες οὐτως δφείλεις πάς Χριστιανὸς τὸν

A hypostasim est unam personam Christi fatemini. Ergo ipsa hypostasis absque Verbo, propria natura est. De cetero sciat magnitudo vestra, immerito nos ab odientibus odio haberi: unum quippe est fiduci mysterium, illud scilicet quod super apostolorum fundamento edificatum est: unum confinatur Christum in Conceptione, in Nativitate, in Nutritione, in Passione, in Cruce, in Sepultura, in Resurrectione atque Ascensione: atque hunc venturum, in eo quod sumpsit corpore, speramus ad judicandos vivos ac mortuos, Hoc igitur accepimus ab apostolicis manibus, a tribu, deinde sanctis universalibus synodis confirmatum.

B Uique etiam legem ordinemque didicimus. Dominicarum festivitatum, Christi Nataleum, Circumcisionis, Baptismi, Palmarum: Crucifixionem, Resurrectionem, Ascensionem, Pentecosten, Transfigurationem, venerandæ Crucis Exaltationem, Deiparae Nativitatem, Deiparae Dormitionem: item sanctorum Apostolorum nec non sanctorum Martyrum singularia festa suo tempore æque ac vos celebramus: et de sacratissimo sacrificio, sanctorum traditione obsequimur, ut fiat ex pane vino et aqua, adorandum dico salutis nostræ mysterium. Atque omnem hominem, qui Christum Deum et Dei Filium constitutus, et venerandam crucem adorat, hunc Christianum agnoscimus et amplectimur. Neque vero aliquam Christianissimarum gentium odimus, immo potius qui nos odio habent miseramus, et pro his oramus. Tum et sanctam hostiam, quae est vivificantis nos Christi gloria, pro fidelibus cunctis offerimus. Canones quoque sanctorum apostolorum retinemus, rectasque regulas, et ordinem sancti unguenti peragendi; nec non ecclesias consecrandi juxta ritum et interpretationem veri sanctorum apostolorum discipuli Dionysii. Atque haec omnia cum Dei amore et fide ac timore facit noster populus orthodoxus a magna Antiochia et Syria ac Mesopotamia usque ad magnam Persidem. Hic et alia quædam libello ad imperatorem scriptio a Syrorum seu Jacobitarum generali continebantur.

Cum hanc legiessemus confessionem, nihil in ea prorsus non rectum repertinus, uno excepto. Scribebat enim Generalis et ipsum Dei Verbum, homo Jesus Christus, qui est ex divinitate scilicet et humanitate, ex duabus hypostasiis atque naturis, una hypostasis et una natura. Ait ergo philosophus Theorianus ad monachum Theodorum philosophum: hoc exceptio, cetera mihi recta videntur. Theodorus respondit: Evidem cum te primo in Generalis Armeniorum synodo inveni, hac de re volueram tecum disserere, nisi tu renuisses: profecto enim tibi demonstrasse, Christianum

(35) Hacten hanc luculentam fidei confessionem, quae Jacobitarum dogma planissime nobis edisserit!

(36) Lege priorem disputationem, p. 461 sqq.

bonem sancti Procli Constantinopolitani in proto-martyrem, cuius initium «Sensibili quidem so!». Atque hic sermo haud secius nobis adversatur, sicut enim: «O novi regis admiranda facta! Heli mater cum peperit, et hodie ipsi glorirosus Stephanus oblatus est.» Sed enim ad festa quod attinet, ut olim quoque tibi dixi, vivente adhuc beato illo Generali fratre meo in familiaribus inter nos colloquiis sic dicebamus: Cur preter omnium consuetudinem nos festa peragimus? Franci, Romani, Syri, quavis gens Christiana, conspirant in festis atque consentunt; soli Armenii a cunctis differimus.

THEOR. Jam si fortè vos non pueret, quod cum omne genus Christianorum laboribus abstinet, sacris laudibus occupatum, et toto orbe terrarum festis concionibus letatur, eos soli cum Hebreis ac Saracenis servilia opera factis (præsertim quia gens nostra divinis Scripturis magnopere studet: crede enim nulli, nihil ad gratiam loquor, cum vos in sacris Bibliis valde eruditos dico;) quid cum ait Theologus Gregorius: «Christus natus est, laudate;» et paulo post: «Hoc nobis panegyrum convocat, hoc hodierna solemnitate recolimus, adventum scientem Dei ad homines;» deinde in sermone alio: «Iterum Jesus meus, iterum mysterium;» cum ergo: «Iterum,» auditis, nondumne intelligitis, quod non eodem die Christi Natale ac Baptisma celebrandum sit?

GEN. Caput hoc in priore disputatione satis jam tractatum, recte compositum fuit. Ne igitur actum agas.

THEOR. Projecto actum non ago; sed quae tunc ob nimiam copiam nos fuderunt, ea nunc compleverit autem. Nam et de sacro unguento tunc locuti, sacra auctoritate non confirmavimus, oportere id scilicet ex oleo olearum fieri; sed tua tantummodo verba refutare contenti sumus. Nunc, si placet, auctoritatem quoque recitatibus, ne quid videamur, ut ait proverbiū, ex ventre loqui. In Exodo scriptum est: *Locutus es Domini Moysi dicens: Sumite libi aromata, primæ myrram et electæ quingentos siclos, et odori cinnamomi dimidiam portionem, id est ducentos quinquaginta siclos, et odorati calami similiter ducentos quinquaginta, et casiae siclos quingen- tos ad sanctuarii pondus exactius, et oleum olearium, conficisqueunctionis oleum, unguentum compositum arte unguentarii. Hoc oleum unctionis sanctum erit* ¹⁰⁻¹¹. Audistis? Oleum olearum, non sesami, dixi.

GEN. Sacra hæc auctoritas, ante etiam quam recitares, nota nobis erat. Sed age, trade nobis scripta, si placet, capitula omnia, quæ sanctus imperator et Romanorum sancta Ecclesia a nobis probari postulauit, ut fiat unio. His enim communiter consideratis, nostram de omnibus sententiam dicemus.

A «Ἔγονεν ἡγον τοῦ ἀγίου Πρόδρομου Κωνσταντινουπόλεως εἰς τὴν πειραιώπορυχον, οὐ δὲ ἀρχή, εἰ Ο μὲν αἰεὶ ηὔτης ἦλιος. » Οὗτος οὖν οὐκέτι θάττον δὲ λόγον; τούτου διτίκειται ἡμῖν· λέγει γάρ· «Οὗτον βασιλέων παράδοξα πράγματα! χθὲς ἐτέθη, καὶ σῆμερον αὐτῷ Σεΐσφρον; Ενδοξὸς προσηγένθη. » Άλλὰ περὶ τῶν ἑορτῶν, ὧς εἰς καὶ πέρυσιν εἴπον, έτι περιόντος τοῦ μακαρίου Καθολικοῦ ἔκστον τοῦ ἐμοῦ ἀδελφῷ πρὸς ἀδελφοὺς κοινολογούμενοι τοῦτο ἀλέγομεν. Ινα τι κεχωρισμένως ἀπὸ πάντων ἡμεῖς ἑορτάζομεν; Φράγγοι, Ἰωμαῖοι, Σύροι, καὶ πάντες Εθνος Χριστιανῶν ὁμοφρονοῦσι καὶ ὅμογνωμονοῦσιν ἐν ταῖς ἑορταῖς, μόνοι δὲ οἱ Ἀρμένιοι διαφωνοῦμεν πρὸς ἄπαντας.

Ο ΘΕΩΡ. Καν τοῦτο οὐ ποιεῖ ἐρυθρίψαν ύμᾶς, διτι, ὅπότε πᾶν γένος Χριστιανῶν ἀργίαν ἔχει, καὶ ταῖς πρὸς θεὸν δοξολογίαις ἐνασχολεῖται, καὶ ἐναγάλλεται ἀνὰ πάσαν τὴν οἰκουμένην πανηγυρίζον, ύμεις μόνοι ἐργάζεσθε μετὰ τοὺν Ἐβραιῶν καὶ Σαρακηνῶν (καὶ μᾶλλον θίνοι; ἀσχολούμενον ταῖς θεαῖς Γραφαῖς· καὶ πίστευσόν μοι, οὐ πρὸς χάριν λέγω, πεικυνωμένους; ύμᾶς εὐρίσκω εἰς τὴν θεάν Γραφήν) εἰ οὖν ὅταν λέγῃ δὲ θεολόγος; Γρηγόριος· «Χριστὸς γεννᾶται, δοξάσατε·» καὶ μετά τίνα· «Τοῦτο ἔστιν ἡμῖν δι πανήγυρις, τοῦτο ἑορτάζομεν σῆμερον, ἀπιδημίαν θεοῦ πρὸς ἀνθρώπους·» εἴτα ἐν ἀλλιψ λόγῳ· «Πάλιν Ἰησοῦς δὲ ἐμός, καὶ πάλιν μυστήριον·» δισταν οὖν ἀκούγεται τὸ «Πάλιν», ἀρα οὐ νοείτε διτι εὐ κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἑορτάζεται τὰ Γενέθλια καὶ τὸ Βάπτισμα;

Ο ΚΑΘ. Τὸ κεφάλαιον τοῦτο ἐν τῇ προτέρᾳ διατάξει εργάταισθν ικανῶς εἰς πέρας ἡχητηρίαν· οὐ δει γοῦν εἴτι ταυτολογεῖν εἰς κενόν.

Ο ΘΕΩΡ. Οὐκ ἔστι ταυτολογία, ἀλλ' ὅσα τόσα ἡμᾶς διτι τὸ πλῆθος παρέδραμε, νῦν ἀνάπτηρωσαι προτειμήμεθα. Καὶ γάρ περὶ τοῦ μύρου τότε εἰπόντες, οὐκ ἰδωκαμεν χρῆσιν, διτι ἐξ οὐλαίου τοῦ ἐξ οὐλαίων τὸ μύρον ὀφελεῖται κατασκευάζεσθαι, ἀλλὰ μόνον τὸν σὸν ἀνεσκευασμένα λόγον, Νῦν οὖν, εἰ κελεύει, εἰπωμεν καὶ τὴν χρῆσιν, ἵνα μη δέξωμεν ἀπὸ κοιλίας κατὰ τὴν παροιμιαν λαλεῖν. Γέγραπται ἐν τῇ Ἐξάνθῳ· «Εἰδίησεν δὲ θεὸς πρὸς Μωσῆν λέγων· Καὶ σὺ λάβε ήδύσματα, ἀνθος συμρήγης ἀλεκτῆρης κερτακοσίους σίκλους, καὶ κυραμάμεν εὐώδους τὸ ἥμισυ τούτου, διακοσίους πεντήκοτα, καὶ καλύμου εὐώδους διακοσίους πεντήκοτα, καὶ ἱρέως [εὐ. λερέως] σίκλους πεντακοσίους τοῦ ἀγίου, καὶ ἐλαιῶν ἐξ ἐλαιῶν, καὶ κοινῆσεις αὐτὸς ἐλαιῶν χρίσμα ἀγίον μύρον μηρέψικρτ τέχητη μυρεψόν· ἐλαιῶν χρίσμα ἀγίον κοινῆσαι. Ήκουας; Ἐλαιῶν ἐξ ἐλαιῶν εἰς ταν, οὐκ εἰσηγάμων.

Ο ΚΑΘ. Τὴν χρῆσιν ταύτην, καὶ πρὸ τοῦ σε εἰπεῖν ἐγινώσκομεν· πλὴν εἰ κελεύεις, διτι ἡμῖν ἐγγράψω τὰ κεφάλαια ἀπαντα ἵστα ἡ ἀγίος βασιλεὺς καὶ ἡ ἀγία Ἐκκλησία τῶν Παναγίων ζητεῖ περ· ἡμῶν, ἐπὶ τῷ γενέθλῳ· τὴν ἑκατον, ἵνα τούτα κοινῆσουπέτταντες, εἰπωμεν τὴν ἡμῖν περιεπάμενον περ πάντων.

Οὐ ΘΕΩΡ. Ἐδώκα κεφάλαια ταῦτα· Ἰνα ἀναθεμα-
τίσωσι τοὺς λέγοντας μίσην φύσιν τὸν Χριστὸν, Εὐ-
τοχέα τε καὶ Διόσκορον, Σεβῆρον καὶ Τιμόθεον τὸν
Αἰλουρον καὶ πάντας τοὺς διδόρφονας τούτου· καὶ
ἴα διδολογῶσι τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν,
ἴνα Χριστὸν, ίνα Γίδην, ίνα Κύριον, σὺν πρόσωπον,
μίσην ὑπόστασιν ἐκ δύο τελείων φύσεων ἐνωθεισῶν
εἰς μίαν ὑπόστασιν, ἀχωρίστως, ἀδιαιρέτως;, ἀν-
αλλοιώτως, ἀσυγχύτως· οὐκ ἀλλον τὸν Γίδην τοῦ
Θεοῦ καὶ δὲλλον τῆς Παρθένου, ἀλλὰ τὸν αὐτὸν Γίδην
τοῦ Θεοῦ καὶ Γίδην ἀνθρώπου, φύσεις δυο, τὸν Ἐνα-
θεὸν καὶ ἀνθρώπον· καὶ ἐν δυοι φύσεσι τὸν αὐτὸν
καὶ ἔνα Χριστὸν ἔχοντα δύο θελήσεις φυσικάς, θελαν
καὶ ἀνθρωπίνην, οὐκ ἐναντιουμένας ἀλλήλαις ἢ λ'
ἐπομένην τὴν ἀνθρωπίνην θέλησιν τῇ θεῖᾳ θελήσει·
καὶ ἵνα λέγωσι τὸ τρισάριον χωρὶς τοῦ, σταυρω-
θεῖς δι' ήμᾶς (28), καὶ χωρὶς τοῦ καὶ συνδίσμου.
Καὶ ἵνα ἐορτάζωσι τοῦ; ἐορτάς μετά τῶν Ῥωμαίων,
τῶν Εὐαγγελισμὸν τοῦ Κύριου τῇ εἰκοστῇ πέμπτῃ
τοῦ Μαρτίου, τὴν Γέννησιν τῇ κε' τοῦ Δεκεμβρίου,
τὴν Περιτομὴν κατὰ δύσην τῆς Χριστοῦ Γεννήσεως,
τουτέστι τῇ πρώτῃ τοῦ Ἰζουναρίου, τὴν Βάπτισιν
εἰς τὰς σ' τοῦ Ἰανουαρίου, τὴν Ὑπαπανθῆν εἰς τὰς
β' τοῦ Φεβρουαρίου, καὶ ἀπλῶς ἀπάσας τὰς Δεσπο-
τικὰς ἐορτὰς, καὶ τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου καὶ τοῦ
Προδρόμου καὶ τῶν ἀγίων ἀποστόλων· ἵνα ποιῶσι
τὴν θείαν κοινωνίαν μετὰ ἅρτου ἀζύμου καὶ οἶνου
καὶ θάτου· ἵνα ποιῶσι τὸ ἄγιον μύρον μετὰ ἔλαιου
τοῦ ἐξ ἐλαῖων· ἵνα ιστῶνται πάντες οἱ Χριστιανοί
ἴντες ἐκκλησίας δτε τελεῖται τῇ θείᾳ λειτουργία,
πλὴν τῶν κεκαλυμένων παρὰ τῶν θείων κανόνων,
διοίωσι καὶ εἰς τὰς λοιπὰς ἀκολουθίας τῆς Ἐκκλησίας·
ἵνα δέχωνται τὰς ἐπτὰ οἰκουμενικὰς συνόδους· ἵνα
δέχωνται τὴν πρόβλησιν τοῦ καθολικοῦ μόνου παρὰ
τοῦ βασιλέως τῶν Ῥωμαίων. Τούτων τῶν κεφαλαιῶν
δοθέντων τῷ Καθολικῷ, ἡρώτησεν ήμᾶς δι Καθ-
ολικούς.

Ο ΚΑΘ. Ταῦτα πάντα εἰς ἀνάγκης ἀπαιτοῦσιν ήμᾶς κοιτῆσαι, ὡς, ἐὰν ἐν τούτων λείψῃ, οὐ γενῆσεται ἡ Ἑνωτική; Ηδὲ τινὰ τούτων, ὡν χωρὶς παραδέξονται ήμᾶς εἰς τὴν Ἑνωσιν;

Ο ΘΕΩΡ. Ταῦτα μὲν εἰσὶ τὰ ποιούμενα τὸν χωρ: σ-
μένῳ ἡ Ἐκκλησίᾳ δὲ καὶ δι βασιλεὺς ἐξουσίαν ἔχει τινά
ίσια; τούτων ἕσται δι' οἰκονομίας, καὶ μή περικόψαι
τὴν ἔνωσιν δι' αὐτά· ὥσπερ γέγονε καὶ ἐπὶ τῶν
ὑγγειῶν· ὅταν γάρ ἐκείνους ἐδάπτισεν δι παρ' αὐ-
τῶν ἄγιος Στέφανος, ἵνα μή τὸ δόλον ζημιωθῇ, παρ-
εχορτεσεν ἵνα οἱ ἐπίσκοποι αὐτῶν ἔχωσι γυναικες
νομίμους. ὥσπερ νῦν οἱ λεπεῖς ἡμῶν· καὶ τοῦτο
πεποιήκε μετὰ βρεβιλέου τοῦ τότε πάπα, δι καὶ
χριτεῖ μέχρι: τῆς σήμερον εἴς τινας τῶν ἐπισκόπων
αἰτοῦ (29).

A THEOR. Tum ego haec capitula tradidi : nempe ut Armenii anathema dicerent illis qui unam Christi naturam affirmant, Eutycheti, Dioscoro, Severo, Timotheo Eluro cunctisque assecis corum. Ut confiterentur Dominum nostrum Jesum Christum, unum Christum, unum Filium, unum Dominum, unam personam, unam hypostasim ex duabus naturis unitis sub una hypostasi, inseparabiliter, individualiter, invariabiliter, inconfuse : neque aliud esse Filium Dei, aliud Virginis, sed eundem esse Filium Dei et Filium hominis, duas naturas, unum Deum et hominem : atque in duabus naturis unum eundemque Christum duas ex profundis naturales operationes divinam atque humanam ; duas naturales voluntates divinam atque humanam, haud invicem adversantes, sed ita comparatas ut divinitate voluntatis obsecundet humana. Insuper ut trisagium recitarent absque verbis : *Crucifixus pro nobis*, et absque copula, et, Ut festos dies eodem ac Romani tempore agitarent, Domini Annuntiationem die 25 Martii; Natalia die 25 Decembris, Circumcisionem die octava post Christi Natalia, id est Januarii die prima; Baptismum die 6 Januarii; Virginis Purificationem die 2 Februarii; atque omnino cunctas Domini solemnitates, itemque sanctissimae Virginis, Precursoris, et saectorum apostolorum. Ut divinam Eucharistiam in pane fermentato et vino cum aqua consecrarent. Ut sanctum chrisma ex oleo olearium conficerent. Ut Christiani omnes intra ecclesias consistarent, dum sacra liturgia peragitur, C illis exceptis quos sacri canones arcent; pariterque ex teris Ecclesiae officiis adessent; ut septem oecumenicas synodos admitterent; denique ut electionem solius Generalis ab imperatore Romanorum fieri permitterent: Postquam haec capitula Generali tradidimus, is ita nos sciscitatus est.

GEN. Hæcce omnia necessario fieri a nobis Romanii postulant, ita ut si quid horum desit, unio non sit futura; an aliquod ex his est, quo prætermisso, nihilominus ad unionem nos admittent?

D THEOR. Nempe hæc sunt quæ schismæ faciunt. Cæteroquin Ecclesiæ et imperatori licebit quædam ex his fortasse remittere, prudenter grata, neque horum nomine unionem præcidere : sicuti apud Hungaros quoque facilitatum est, qm tempore sanctus ipsorum Stephanus eos baptizandos curavit, qui ne res universa pessimum daretur, sicut ut eorumdem episcopi legitimas uxores haberent, sicuti nunc presbyterorum nostrorum mos est : idque egit imperato brevi ab eo qui tunc erat papa : quæ adhuc consuetudo apud nonnullos regionis illius episcopos viget.

Hungaricis, sive in Annalibus ecclesiasticis scripta non esset: neque hoc exemplo, post excitatas de nro de re questiones, usi non essent cœlibatus hostes. Illud nihil potius cunctis constat, sum munus fuisse omni tempore Românorum Pontificum studium atque conatum pro conservanda in ecclesi

(28) Lege priorem disputationem, p. 471.

(29) Vana haec est et inaudita de maritis Hungarorum episcopis, concedente Pontifice, fabula quam hacten exultatus his oria prorsus non agnoscit. Neque Hercule res tam insignis sive in sancti regis via coniugissimae a diversa edita, sive in fatus

CEN. Dic perspicue, cequæ sint ex his capitulis, quibus sepositis, nos tamen ad integrum unionem excipient?

THEOR. Puto quod tu sicut tuummet animum exploratum habes, ita voluntates quoque subditorum pervides, proboque nosti quidnam ex his admissuri sint, quidve secus. Quare tu potius, si vis, indica mihi, quænam Armeniis gravia visum iri patet, quæve nunquam sibi persuaderi passuri sint.

GEN. Nescio. Fortasse quædam mihi videbuntur,
de quibus aliter synodus existimabit.

THEOR. Si tu, qui caput es, hoc ignoras, quemodo ego qui pes sum, imo ne pes quidem, apud Romanorum synodum, quod rogas compertum habeam? Nihilominus conjectans dicam. Capitulum illud de Generalis electione, honoris ergo atque utilitatis tuae et succendentium Generalium perscriptum est: namque ad sedis stabilitatem firmitatemque spectat, quia haec defensorem sanctum imperatorem vancisceretur. Romani tamen, ut puto, vim vobis in hoc haud facient: sed ne in quæstione quidem de Azymis vos cogent, si certe de cæteris consense

GEN. Haec omnia ad synodi cognitionem perferram : et cum legatos meos ad regiam urbem mittam, scripto significabo tunc vestram synodo tum etiam a Deo coronato imperatori quae admissa fuerint capitula et quae secus, simulque causas aperiam propter quas aliqua fortasse repudiata fuerint. Et nisi pravus hominum hostis demon magnum hoc negotium disturbaverit, ad nos quidem quod attinet (sic Deus adjuvet) non impeditetur. Oportet enim neque nos summo jure agere, neque item vos, siquidem unionem exoplati ; sed in quibusdam indulgere, quae fidem non violant : quippe rituum differentia ecclesiasticorum, hominem a Christiana religione non subunovet. Nunc vero, si placet, redditum parate. Post enim discessum vestrum, ad meos omnes episcopos scribam, ut vel ipsi veniant, vel legatos mittant, quotquot gravis causa ad synodum convenire prohibet. Porro opus est ut ego unionis negotium non sine Albaniæ Generali transigam : hic enim sedes Gregorii illius insidet qui sancti Gregorii nepos fuit, in Armenia magna, quicum iubiti spiritualium negotiorum perpetua communio est, ita ut neuter inciso altero quidquam agat. Est autem inter nos intervallum iter mensium, ut reor, triuin.

THEOR. Quandocum synodus coactus es?
Tempus enim definite nobis designari oportet, ut
imperatori et Ecclesiae significenus.

siasticis viris hac virtute convenientissima; cuius rei cumulare testimonia non interest. Sylvester certe II in celebri ad S. Stephanum regem Bulla nihil de celibatu dicit. Idem vero in sermone ad episcopos (apud Mabillonum *Anecd.*, ed. nov., p. 104) verba Pauli *unius uxoris vir* litteraliter expletat, ne bigamus (id est qui dubius uxoribus jam defunctis copulatus fuerit) ad episcopatum ascen-

Ο ΚΑΘ. Εἰπὲ ἡμῖν φανερῶς, εἰ ἔστι τούτων τῶν κεφαλίων τέντ., ὅν χωρὶ; δέξονται ἡμᾶς εἰς τε- λεῖαν ἔνωσιν.

Ο ΘΕΩΡ. Ὑπολαμβάνω διτὶ ὥσπερ γινώσκεις; σὺ τὴν καρδίαν σου, οὕτως γινώσκεις καὶ τῶν ὑπὸ σὲ ἀρχιερέων τὸ θέλημα, καὶ γινώσκεις τίνα τούτων δι-
ξινται, καὶ τίνα οὐ· καὶ, εἰ καλεύεις, εἰπὲ ἡμῖν τίνα
τούτων τοῖς; Ἀρμενίοις δοκεῖ φορτικά, καὶ οὐκ ἄν
συγέλθοιεν ὥστε παραδεξηθαί αὐτά.

Ο ΚΑΘ. Ούκ οίδα· Ισως δοκοῦντα ἐμοὶ τινα, τῇ συνόδῳ οὐ δύξεις οὕτως.

Ο ΘΕΩΡ.Σύν κεφαλή ὧν, ἀγνοεῖς τοῦτο, πῶς ἐγώ
ποὺς· ὧν τῆς πορὰ τῶν Ῥωμαίων συνέδου, μᾶλλον
δὲ οὐδὲ ποὺς, δύναμαι γ. ὧνας τοῦτο δὲ ἐρωτᾶς; Πλήρης
στοχαζόμενος; εἰπώ· τὸ τῆς προβολήσεως; κεφάλαιον
3 ἀφορᾶ εἰς τιμὴν καὶ ὡφέλειαν στὴν καὶ τῶν μετ' αὐτῷ
Καθολικῶν· εἰς σύστασιν γάρ τοῦ θρόνου τοιτέρας
ἐστι· καὶ διαμονὴν, ὡς μέλλοντος ἔχειν διφέντωρες
τὸν βασιλέα τὸν ἄγιον· καὶ οἵμαι ὑμᾶς εἰς τοῦτο οὐκ
ἀναγκάσουσιν· ἀλλ' οὐδὲ περὶ τῶν ἀξύμων βιάσουσιν
ὑμᾶς, ἐὰν εἰς τὰ ἅλλα συνέλθητε.

Ο ΚΛΔ. Ταῦτα πάντα προθήσω ἐνώπιον τῆς συνδόσου· καὶ διαν μέλλω ἀποστεῖλαι τοποτηγητάς εἰς τὴν βασιλεύουσαν, δηλοποιήσω ἔγγράφως τῇ τα ἀγίᾳ συνδῷ καὶ τῷ θεοτερεψὶ βασιλεῖ τὸ παραδεχέντα, καὶ μή, κεφάλαια· καὶ δῶσω καὶ τὰς αἰτίας δι' ἣς τὰ μὴ παραδεχέντα ω παραδέχομα· καὶ εἰ διονυρδὸς καὶ μισάνθρωπος δαιμόνων οὐ παρεμποδίσει τουτὸν τὸ μέγια χρῆμα, ἐξ ἡμετέρας αἰτίας, σὺν Θεῷ λέγω, οὐκέ τιμοδοσίησεται. Δεῖ γάρ μήτε ἡμᾶς τῇ ἄγαν ἀκριβείας μήτε ὑμᾶς τὴν ἔνωσιν βουλομένων αντέχεσθαι, ἀλλὰ τινα παρορῶν, δια τὴν πίστιν οὐ παραδιλάπτει· συνηθεῖων γάρ διαφορὰν ἐκκλησιαστικῶν, δινθρωπον τοῦ Χριστιανισμοῦ οὐκ ἀλλοτριοῦ. Νῦν οὖν, εἰ κελεύετε, ἀπὸ τοῦ νῦν ἐτοιμάσθητε περδούνοστροφήν· καὶ μετὰ τὴν ὑμῶν ἀναχώρησιν γράψω πρὸς ἀπεντας τοὺς ἐμοὺς ἀρχιερεῖς, ή ίνα αὐτοὶ ἐλθωσιν, ή τοποτηρητάς ἀποστείλωσιν, δισηλονότες δι' ἀναγκαῖς αἰτίας εἰς τὴν σύνοδον παραγενέσθαι οὐ δύνανται. Ἐγὼ δὲ πρὸς ἀνάγκης μετὰ τοῦ Καθολικοῦ τοῦ Ἀλβάκ (50) τὴν ἔνωσιν ταύτην ποιήσω· οὗτος γάρ ἐπέχει τὸν θρόνον Γρηγορίου τοῦ ἔγγρόν τοῦ ἀγίου Γρηγορίου τῆς μεγάλης· Ἀρμενίας, καὶ ἀεὶ ἐσμεν ἐν ταῖς πνευματικαῖς ὑποθέσεσσι καὶ οὐδὲν διερή ἀλλήλων ποιούμεν. Ἔστι δὲ διδάστημα ἀπ' ἐντεῦθεν ξενοῦ ἐκεῖ οὐχ ἥττον οἵματα μηνῶν τοιῶν.

**·Ο ΘΕΩΡ. Καὶ πάτε μέλιτες ποιῆσαι τὴν σύνοδον
Δοῦναι γὰρ ἡμῖν ὅπερεις ὀνομαστὶ τὸν καιρὸν, ἵν
πρὸς τὸν βασιλέα καὶ τὴν Ἑκκλησίαν τοῦτο γνῶ
οἴσαμεν.**

dat ; allegorice vero, ne episcopus post catholicum dogma, sensum hæreticum sumat ; scilicet ut unius uxoris. id est Ecclesie, vir appelletur.

(36) De origine Armeniaci patriarchatus Albanie qui secundus inter patriarchatus Armenios dignitatem general, legesis doctrina opus, cui titulus : *Compendio storico di memorie cronologiche concernenti la religione e la morale della nazione Armenia*. t. II. p. 1.

'Ο ΚΛΘ. Οὐδὲ ἔγω οἶδα, εἰ μὴ ἐρωτήσως λεπτομές· Αρρώς τοὺς γινώσκοντας τὰ διατήματα τῶν χωρῶν.

'Ο ΘΕΩΡ. Καὶ μᾶλιστα πλεόνα καιρὸν δρεῖτες δύονται, διὸ τὸ ποιῆσαι ἔκαστον τὴν οἰκονομίαν αὐτῷ ἀρχούσεν.

'Ο ΚΛΘ. Ἐξαπάντως οὖτες δρεῖτες γενέσθαι· πλὴν ιγώ μὲλλω μετὰ τῶν ἀνθρώπων μου ἀποστελλαὶ γραφὴν πρὸς τὸν βασιλέα, καὶ δηλώσω τὴν διωρίαν τῆς συνόδου.

'Ο ΘΕΩΡ. Δεῖξον ἡμῖν, εἰ κελεύεις, τὴν μέλλεις ἀποτελεῖς πρὸς τὸν βασιλέα ἐπιστολὴν.

'Ο ΚΑΘ. Τοῦτο ποιήσω· νῦν δὲ ὑπάγετε, διαναπύσθετε, καὶ διε τε ἐκθῆσομαι τὴν ἐπιστολὴν δεῖξω ἡμῖν.

Τῇ ἐπαύριον ἔστειλεν ἡμῖν δὲ Καθολικὸς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς πρὸς τῶν βασιλέων ἐπιστολὴν, ἡς ἡ Ἐννοια, οὐαὶ ἐν ἐπιτομῇ εἰπω, αὐτῇ. — Οὐκέτι νομίζομεν σκανδαλίζεσθαι ἡμῶν τινας λεγόντων μίαν φύσιν τὸν Χριστὸν· ὅρθως γάρ ἐρμηνεύσμενον τοῦτο οὐκέτι ἔστι κακόν· ἐπειδὲ τινες σκανδαλίζονται, παντελῶς ἐγκαταλειμμένων μίαν φύσιν λέγειν τὸν Χριστὸν (31). Εἴτε τῇδην σκανδαλίζονται, κατὰ μόνα; τῷ θεωριανῷ συντυχεῖν· καὶ μετακαλεσάμενος ὅψὲ Σαββάτῳ λιαν, εἰπεν αὐτῷ· Ἐσκανδαλίσθησαν οἱ ἄνθρωποι τοις ἀρχιερεῖς καὶ τοις ἄλλοις, καὶ ἔστιν ἀναγκαῖον τὸ σκάνδαλον ἐκ τῶν καρδιῶν αὐτῶν· ἐσκανδαλισμένοι γάρ θντες, οὐδαμῶς ὀπακούσωσι μου ὡς κεφαλῆς, ἀλλὰ σινάσσουσιν οἷς γένος· ἀτέραμνον καὶ σκληροτράχηλον· ἀλλὰ ἀθριόν ἔστιν Κυριακή, καὶ μέλλουσι συνεχθῆναι ἀρχιερεῖς πολλοί, καὶ ἀρχοντές μου σχεδόν οὐκέπαντες. Λάλησον οὖν, εἰ κελεύεις, αὐτοῖς κατὰ τὴν ἐκ θεοῦ σοι δεδομένην σοφίαν πληροφορῶν αὐτοὺς, οὗτε γραφὴν μυστικὴν οὗτε λόγους ἀπέστειλε πρὸς τὸν βασιλέα δὲ Καθολικὸς, ἀλλὰ δὲ τοῦτο μόνον διε, ἐκ τοῦ βασιλέα σου θελήτη τὴν Ἐννοιαν, οὐχ ἃ τον κάγω ταῦτην θέλω καὶ ἐπιθυμῶ καὶ σπουδάζω ἵνα γένηται. Τπέσχετο γάρ δὲ θεωριανὸς τοῦτο ποιῆσαι· τῇ ἐπαύριον ἐκκλησίαν ἀγείρας λαμπράν, μετεκαλέσατο ἡμᾶς, καὶ ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτοῦ δὲ θεωριανὸς εἶτεν.

Δημητρίος Θεωριανός.

Οἱ δὲ οὖτα λυστεῖτε; τοῖς ἀνθρώποις καὶ πολλῶν καὶ μεγάλων πρόξενον ἀγαθῶν, ὡς τὸ φυλάττειν τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ. Διὰ τοῦτο καὶ θεράποντες τοῦ Θεοῦ χρηματίζομεν, καὶ τῆς ἀκαταλήπτου βασιλείας κληρονόμοι, καὶ ἀδελφοὶ τοῦ Χριστοῦ, καὶ υἱοὶ τοῦ Θεοῦ καὶ εἶναι καὶ λέγεσθαι ἀξιούμεθα· οὐ τί ἀν γένοιτο μακαριώτερον καὶ εὐκταιτερον; Τοῦτο τὸ τηλικούτον ἔργον καὶ δυσκατόρθωτον, τὸ μαρτίων ἦταν παρατίτον ἀγαθῶν ὑποσχέτοι ποιήσειν θεῷ δὲ προσήτης καὶ βασιλεὺς καὶ θεοπάτωρ Δαΐδης, εἰ μόνον συκοφαντίας ἀνώτερον τοῦτο φυλάξει. Λύτρωσαι με ἀπὸ συκοφαντίας ἀνθρώπων λέγων, καὶ συλλέξω τὰς ἐντολὰς σου. Τί οὖν θιώται ποιήσου-

A GEN. Ne ego quidem novi, prius quam eos accurate rogavero qui locorum intervalla sciunt.

THEOR. Sane tempus a te spatiōsum concedendum est, ut singuli viaticorum suorum rationem habeant.

GEN. Sic prorsus agendum est. Verum tamen ego per homines meos familiares imperatori scribam, tempusque synodo praeſinū signifīcabo.

THEOR. Ostende nobis, si tibi placet, quam ad imperatorem missurus es epistolam.

GEN. Ia sanc. Nunc vero ad requiem secedite; statim ac enim epistolam scripsero, vobis ostendam.

B Postero die misit ad nos Generalis litterarum ad imperatorem exemplar, quarum summa hæc erat: Existimavimus neminem offensum iri adversus nos qui unam Christi naturam dicunt, quandoquidem id recta interpretatione explicatum, vitio caret. Sed quia nonnulli scandalum hinc patiuntur, nos quidem unam dicere Christi naturam prorsus jam desinemus. Exin Generalis secretum optavit cum Theoriano colloquium, quem Sabbatho hora valde serotina ad se vocatum ita allocutus est: Mei mihi episcopi offensi sunt, ideoque opus est ex illorum animis scandalum revellere: quamdiu enim ita se habuerint, nequaquam mihi ut praesuli morem gerent, sed cavillabuntur, utpote genus hominum pervicax et obduratum. Sed enim eras die Dominicā conventuri ad Synaxis sunt multi episcopi, praesulesque mei prope omnes. Tu igitur, si libet, pro ea quam tibi contulit sapientia Deus concessionare apud eos, ilisque suade, neque arcanam epistolam neque dictum aliquod ad Imperatorem a Generali missum fuisse, nisi hoc tantum, nempe quam tua majestas optat fieri unionem, ego quoque et volo et cupio, atque ut fiat opera mea. Igitur Theoriano excipiente negotium, crastina die Generalis splendida concione coacta, invitavit nos. Tum ibi Theorianus hæc verba fecit.

Theoriani oratio.

D Nihil autem utile hominibus, totque ac tantorum bonorum causa est, ut præceptorum Dei observantia. Propter hanc enim et Dei servi sumus, et incomprehensibilis regni haereses, et Christi fratres, et Dei filii esse dicique mereimur: quaquidem re nihil beatius aut optabilius esse potest. Hanc præceptorum Dei observantiam, rem sane magnam atque difficilem et insinuatorum bonorum fontem, præstiterum se spondebat Deo Propheta rex et theopater David, si modo calumnice vim vitare potuisse: Redime me, inquit, a calumniis hominum, ut custodiam mandata tua³². Quid ergo privati facient, si rex calumniam extimescit, atque ut ab ea libere-

³² Psal. cxviii, 15.

(31) Egregia sane disputationis conclusio, fructuose pretiosus! Prorsus enim, quia ducuntur Christi naturæ, unam dicere (præseruit post agitatas

cum monophysitis controversias) nulla subtilis interpretatione vel elaborata excusatio concedere Armeniis nunc videtur.

tur, perdifficilem sponzionem facit? Haud sibi postulat longeā vitam, puta quingentorum vel amplius aūnorū, vel universi orbis dominationem, neque aliud quidquam optabile aut admirabile, sed adversus columnias hominum defensionem; quam si impetrat, mandata Dei servaturum se promittit. Maximum reapse malorum columnia est; ideoque mens illa appriue prophētica et regalis hanc expovebat, neque sē ab ea lūtum totius regni sui viribus crdebat, qui cæteroquin victoriis innumeris potitus fuerat. Mater enim scandalorum columnia infinitis malis orbem obruit: fratres invicem distrabit, parentes a liberis, hos a parentibus, a dilectis uxoribus viros. Quippe hoc validissimum diaboli atque antiquissimum telum est, unde etiam nomen homicida ille nactus est: neque enim aliud columniator significat quam diabolum. Neminem quamlibet reverendum reveretur Satanás, honorabili huore denegat audax ille et procacissimus. Quam obrem inimicus ne venerabili quidem Patri nostro sanctissimo Generali pepercit, quem reverentur angeli tanquam suum æmulatorem, qui ipsorum mores luteo in corpore imitari contendit: sed vetere suo adversum illum telo, columnia scilicet, usus est. Audivi enim furtivos quorumdam sermonculos dictitantium, quod secreto Generalis imperatori significaverit, se quartum synodum recipere, atque ad Romanas partes accedere, sive Armeni sequantur sive secus. Et has quidem fraudes apud vos contra Generalem draco nexuit. Rursus nobis hanc columniam imposuit, quod eum ipsum hæreticum per universam Romaniam dicitur remus, O Satanæ improbitatem! Quis apud nos Generalem hæreses hūsimularet, quem ego sanctissimum in disputacione scripta appellavi, qua in palatio ac synodo lecta fuit, ex qua licet contraria prorsus columniantibus sententiam consiceret. Sed hæc quidem machinatus est pacis et concordiae hostis, qui recte factis semper adversatur. Nos vero Generalem et sanctum judicamus et dicimus: neque quidquam ipse ad imperatorem, præter hoc scripsit: Quam tua majestas vult unionem, nos quoque volumus ac peroptamus; et cuī synodū nostram celebrabimus, legatorum majestatis iuxæ sermones coram sistemus; et quod Deus rectum esse demonstraverit, faciemus; inde totum potenti majestati iuxæ per nostros antistites significabimus. Ille per scriptum Generalis significavit. Pax autem Dei quæ superat omnem sensum, quam et Dei esse didicimus, et cuius Deus Ipse Deus est, quæque ipsa Deus est, tanquam in pace Dei nostri, suos quidem hostes in æternum exterminet, amatores autem in Christo Iesu Domino ac vero Deo nostro concordes servet.

Ορούς αὐτῆς εἰς τέλος καταβαλεῖ, φρουρήσει δὲ τοὺς Ἱησοῦς τῷ Κυρίῳ καὶ ἀληθινῷ Θεῷ ἡμῶν.

GEN. His dictis, Generalis ait: Neminem frugis ignorare arbitror, quod origo malitiae serpens Christianorum unionem spectare non sustinet:

Α στιν, ὅτεν βασιλεὺς δέδοικε τὴν συκοφαντίαν, καὶ ὑπὲρ τοῦ λυτρωθῆναι ταύτης, ὑπόσχεσιν ποιεῖ διαστήριστον; Οὐ δητεῖ ζωὴν μακροήμερον ἐτῶν πεντακοσίων ἢ πλειστῶν, ἢ τῆς ὅλης οἰκουμένης τὴν βαπτίσιαν, οὐδὲ δίλλο τι τῶν ἐπαράτων καὶ θαυμαστῶν, ἀλλὰ συκοφαντίας ἀνθρώπων ἀπολύτρωσιν, καὶ ἀντὶ ταύτης φυλάσσειν τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ ἐπαγγέλλεται. "Οντως πάρμεγα κτκῶν ἡ συκοφαντία· καὶ διὰ διατού διαφέρει τὸ προφητικώτατος καὶ βασιλεικώτατος νοῦς ἐκείνος ἐδεῖται αὐτήν, μὴ πάνυ θαρρῶν κατέχειν τοῦτον τοῦ προφητικώτατος καὶ στήσας ἀνδραγαθήματα. Γεννητικὴ γάρ σκονδάλων ἡ συκοφαντία, καὶ ἐσμοῦ κακῶν τὴν οἰκουμένην ἐμπίμπλησιν· διστησιν ἀδελφὸν ἀπ' ἀλλήλων, γονεῖς τέκνων, τέκνα γονέων, ἀνδρας περιποθήτων συνευνῶν, ὡς πρόχειρον διπλῶν τοῦ διαβόλου καὶ ἀρχαιότατον ἐξ οὐ καὶ τὴν ἐπωνυμίαν διανθρωποτάτον ἐκτήσατο· οὐ γάρ δίλλο δηλοῦν ἔθειται τὸ τῆς συκοφαντίας δνομα, ἀλλὰ ἡ τὸν διάδολον. Οὐχ αἰδεῖται τι τῶν αἰδοῦς ἀξίων διατενάζει, τὰ τῆς τιμῆς δξιαὶ οὐ τιμῇ, ἀναίσχυντός ἐστιν, αὐτόδης, πάντολμος. Διὰ τοῦτο οὐδὲ τοῦ τιμίου Πατρὸς ἡμῶν τοῦ ἀγιωτάτου Καθολικοῦ ἐφείσατο διχρόδες, διαδύνται καὶ ἀγγελοι ως αὐτοῖς ἀμιλλώμενον, καὶ τὴν ἐκείνων διαγωγὴν ἐν πηλίνψι σώματι κατορθώσας φιλονεκοῦντα· δίλλο καὶ κατ' αὐτοῦ τῷ ἀρχαίῳ αὐτοῦ διπλῷ τῇ συκοφαντίᾳ ἐχρήσατο. "Ηκουσα γάρ τινων ὑποψιθυριζόντων διτι δικαολικὸς ἐμήνυστε λάθρα πρὸς τὸν βασιλέα, διτι δέχομαι τὴν τετάρτην σύνοδον, καὶ ἀπὸ τοῦ νῦν Ψωμαῖος ἔσομαι, καὶ τε ἕφονται οἱ Ἀρμένιοι, καὶ τε καὶ μή. Καὶ ταῦτα μὲν κατ' αὐτοῦ διασύκαλος ἐτεκτήνατο δράχων· καθ' ἡμῶν δὲ διτι τὸν Καθολικὸν αἱρετικὸν ἐλέγομεν ἐν δῃ τῇ Ψωμανίᾳ· ὁ τῆς κακίας τοῦ Σατανᾶ! Πώς ήθελον αἱρετικὸν εἰπεῖν τὸν Καθολικὸν δὲν ἐν τῇ διαλέξει ἀγιώτατον ἐμπατέρησα, ητις ἀνεγνώσθη ἐπὶ παλαιτοῦ καπὶ συνόδου; Καὶ ἵναντος αὐτὸς ἐν αὐτῇ ἐλεγχθῆναι· Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὑπέβαλεν δ τῆς εἰρήνης καὶ τῆς δμονίας ἐχθρὸς, δις δὲ ταῖς ἀγαθαῖς πράξεις ἀντιτάσσεται. Ἀλλ' ἡμεῖς μὲν ἄγιοι τὸν Καθολικὸν καὶ ἔχομεν καὶ ὑνομάζομεν· καὶ αὐτὸς οὐδὲν δίλλο πρὸς τὸν βασιλέα ἔγραψεν ἀλλ' ἡ τοῦτο· εἰ Ἐπει τῇ ἀγίᾳ βασιλείᾳ σου ἔθειται τὴν Ἑνωσιν, θέλομεν καὶ ἐπιποδούμεν αὐτήν· καὶ σταν σὺν Θεῷ τὴν ἡμετέραν ποιήσωμεν σύνοδον, τοὺς λόγους τῶν ἀνθρώπων τῆς βασιλείας σου εἰς μέσον προσθίσομεν· καὶ διπερ ὁ Θεὸς ἡμῶν ἀπὸ [δεῖται] καλὸν είναι, ποιήσομεν, καὶ δηλώσομεν πάντα δι' ἡμετέρων ἀρχιερέων τῇ κρατερᾷ βασιλείᾳ σου. Ταῦτα εἰδίνι δ ἔγγραφως ἐμήνυσεν δ Καθολικός. Ή δὲ εἰρήνη τοῦ Θεοῦ ἡ ὑπερέχουσα πάντα νοῦν, ήν θεόν τε εἰναι ἀκούομεν, καὶ ής θεὸν τὸν Θεόν, καὶ αὐτήν θεῖν, ω; ἐν τῇ εἰρήνῃ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, τοὺς μὲν ἔχ-

Ο ΚΑΘ. Τούτων οὕτω διθέντων, εἰπεν δ Καθολικός· Οὐδένα τῶν εἰς φρουρίντων ἀγνοεῖν οἴμει, διτι δ ὁρέεικα; έτις καθορίζειν τὸ φέρει τὴν ἔνωσιν τῶν

Χριστιανῶν· σφάττεται γάρ τῇ δμονοίᾳ τῶν τέκνων Α τοῦ Θεοῦ, καὶ φορφαλαν κατὰ καρδίας εἰσδέχεται κυρίου, θάλλουσαν τὴν εἰρήνην δρῶν. Καὶ εἰ καθ' ἡμῶν τοιαῦτα ἐμχανῆστο, παρεζθλάψαι θάλλων τὴν ἔνωσιν, θευμαστὸν οὐδέν· ἀλλ' ἡμᾶς οὐ διλαθον τὰ σκάνδαλα αὐτοῦ. Διὸ τῶν καθ' ἡμῶν βηθέντεων οὐδένα μόνον ποιούμεθα, ἀλλ' ὅπερ ἐμηνύσαμεν τῷ βασιλί, καὶ πάλιν μηνύσομεν. Ἀπὸ τοῦ νῦν, εἰ καλεύετε, ἀποχαιρετίσατε.

'Ἀποχαιρετίσαντες οὖν ἥλθομεν εἰς τὸ Κεσσούνον· εἴρομεν δὲ ἐκεῖ τὸν μοναχὸν Θεόδωρον τὸν φιλόσοφον τοῦ Καθολικοῦ τῶν Ἱακωβιτῶν ἦτος Σύρου (32) περιμένοντα διατῶσα ἡμᾶς εἰς τὸν Καθολικὸν αὐτοῦ διτά τότε ἐν τοῖς καστελλών αὐτοῦ λεγάρεντον δὲ ἄγιος Βαλσαμών. Μαθόντες δὲ ἡμεῖς διὰ Σαχαπετίνος δὲ ἀμηρός διενδρεύεις τοῦ κρατῆσαι ἡμᾶς, ἐροθήθημεν ἐκεῖ ἀπελθεῖν, ἀλλὰ καὶ ἀπεστάλκαμεν πρὸς αὐτὸν τὴν βασιλικὴν γραφὴν, καὶ εὗτας ἡμῖν ἀπέστειλεν ἐγγράφως Ἐλίηνος τὴν διμολογίαν τῆς αὐτοῦ πίστεως, καὶ πιττάκιον πρὸς ἡμᾶς, διὰ ἧπει οὐκ ἡδυνήθητε ἀλθεῖν πρὸς ἡμᾶς, ἀπεστάλη παρ' ἡμῶν πρὸς σὲ δὲ μοναχὸς Θεόδωρος συντυχεῖν εοι προσώπῳ ἡμῶν περὶ πάντων. Ή δὲ διμολογία τῆς πίστεως αὐτοῦ ἔχει κατὰ βῆμα οὐτας (33).

(32) Hic erat Michael patriarcha cognomento Magius, de quo Assemanus loco mox laudando.

(33) De hac eum Syris Theoriani disputatione insigne atque prolixum existat testimonium Bar-Hebræi in secunda Chronicæ sui parte adhuc inedita (nam primam edidit Kirschius) cuius vaticinum codicem habes descriptum in bojus mense collectionis tomo V, part. II, p. 49. Interim vero dum adhuc opus desiderat typorum lucem, præclarabemus Assemani excerpta in Biblioth. orient., L. II, cuius locum p. 364, rel. nostra maxime idoneum recitare hic opus est, præsertim quia testatur nobis de secundo itinere Theoriani in Orientem ad disputandum, ne quis forte id confictum a Græcis putet, cum ex perraro Græco codice a me nuper observato et edito res gesta nunc divulgetur; qui quidem codex tam priscus est, ut ab ipsius disputationis ætate haud valde abesse videatur. Sic ergo ass. Assemanum Bar-Hebræus.

Anno Græcorum 1481 [imo 1482, Christi 1470.] Mannel Comnenus imp. per Christophorum litteras ad Michaelen patriarcham de religione scripsit. Theorianum insuper ad euudem et ad Nersetem Armeniorum Generalem misit, qui cum in Ῥωμαϊκῷ Castrum Romanum, pervenisset, significavit Michaeli, ut in Syriam ad colloquio properaret, quoniam ipsi in Mesopotamiam præfici non licet. Michael Joaquinum episcopum Chisumensem [hic in prima disputatione Theoriani appetit] ad Theorianum allegavit. Theorianus Byzantium reversus, eternumque ab imperatore in Syriam missus [an. 1472.] Michaelen ad Castrum Romanum per litteras denuo arcessit. Is vero Theodorum monachum cognomento Bar-Hebræum, discipulum suum mittit, ut ad Theoriani quæstiones responderet. Disceptatum est de substantia et natura ex doctrina Aristotelia, Theoriano ad Theodori argumenta ut Bar-Hebræus ex amore suæ sectæ fabulator, obmutescens. Hinc Armeniorum Generalis, qui vietas Theoriani manus dederal, viribus resumptis, sic ad euudem scripsisse dicitur: «Cum synodus celebravero, sententiam meam imperatori

genecatur enim a filiorum Dei conœcordia; lethalem gladium ysceribus accipit, si prosperam pacem cernat. Ergo quod nobis hujusmodi fraudes struxerit, unionis causa disturbandæ, nil est mirandum: sed tamen nos ejus scandala non latuerunt. Quare dictorum adversus nos nullam rationem habemus, sed quod olim imperatori significavimus, nunc iterum significamus. Vos autem, si placet, jam valete.

Igitur vale dicto, Cessunium profecti sumus; quo in loco monachum Theodorum philosopham Generalis Jacobitarum seu Syrorum offendimus præstolantem, ut nos incoluyentes ad Generalem suum perduceret, in quodam oppidulo commorantem, cui nomen sanctus Balsamon. Verum tamen nos indiciis acceptis quod Sachapetinus ameras ut nos caperet insidias struxisset, timuimus illo ire; sed regias litteras ad Generalem misimus, qui vicissim fidei suæ confessionem Græce scriptam nobis visit: cum epistola qua significabat, quandoquidem nos ad eum proflisci non potuerimus, mitti a se Theodorum monachum qui Generalis nomine de re tota cum Theoriano dissereret. Fidei vero confessio hæc ad litteram continebat.

C declarabo. » Epistolam quoque Nerves ad Michaelen patriarcham misit in hæc verba: » Græcorum imperator decam nobis quæstiones proposuit; quinque de fide, ut nimur duas in Christo unitas naturas dicamus, duas voluntates, duas operationes; ut cum tribus synodis et quartam et quintam et sextam et septimam prædicemus: ut denique e trisagio hymno appendicem illam: Qui crucifixus et pro nobis, expungemus: ut scilicet festum Nativitatis cum ceteris nationibus celebremus: ut fermentum in Eucharistia, ei aquam in calice ponamus: ut chrisma ex oleo olivæ conficiamus: ut in ecclesiis oremus: ut liturgiam palam faciamus. Et ritus quidem reformati pro bono pacis facile nobis esset, duasque naturas juxta Theogum [Gregorium Naz.] dicere. Verum ut particulam illam: Qui crucifixus et pro nobis, expungamus, aut sanctis viris anathema dicamus, fieri nulla ratione potest. Hia tamen non obstantibus quidquid tu feris, etiam nos faciemus. »

D Quid post hæc Nefseti Michael rescriperit, hanc exprimit Bar-Hebræus. Vero tamen simile est, hominem Jacobitanum nil intentatum reliquisse, ut Armenios, quos præcessores sui Monophysiticis erroribus inficerant, ab Ecclesiæ communione averteret. Id certe egit cum Jacobitis suis: nam ad litteras imperatoris per Theorianum et alterum quemdam Græcum Caloenum nomine transmissas, quibus ad unitatem Ecclesiæ invitabatur, ita respondisse fertur. Nos pacis summopere studiosi sumus, nec eam fugimus: modo cum iis fiat, qui fidem Patrum haudquam menti, et cum Athanasio atque Cyrillo unam Verbi incarnati naturam' dicunt. »

Hic exitus fuit missionis Theoriani juxta Bar-Hebræum: cui consonare videntur quæ ex Menologio Armeniorum scribit Galanus tomo I. Concil. ecclesie Armenæ cum Latina, p. 240, ubi Nersetem Armeniorum patriarcham obiisse affirmat, antequam synodum suæ gentis episcoporum cogeret, in qua orthodoxam ipsis de incarnatione fidem proponere decreverat. ASSEMANUS.

Credimus, sancte imperator, atque constitemur Patrem, Filium, et sanctum Spiritum, unum Deum verum, initio ac fine carentem et in nomine sancto ejus baptizamur, secundum apostolorum doctrinam, quam a veraci doctore auribus suis acceperunt dicente ipsis: *Euntes docete omnes populos, baptizantes eos in nomine Patris, et Filii, et sancti Spiritus. Qui crediderit, et baptizatus fuerit, salvabitur; qui vero non crediderit condemnabitur*²⁴. Recepimus autem et amplexi sumus nos maioresque nostri hanc fidem, eamque retinemus, proque ipsa periculum quodvis ab iis, qui nos tyrannide opprimunt, perepetimur: et immobilem conservamus fideli definitionem secundum consensum et confirmationem divisorum sanctorumque Patrum Nicænorum: Patrem omnipotentem agnoscimus, Filium ei consubstantialem prædicamus. Spiritum sanctum ejusdem naturæ cum Patre ac Filio constitemur, tres hypostases, unam substantiam, unam naturam, unam divinitatem. Pater est generans, genitus Filius, Spiritus procedens. Non existit Pater ante Filium, neque item ante Spiritum; sed secundum doctrinam affirmationemque Gregorii Theologi aliorumque veracium magistrorum, simul Pater, simul Filius, simul Spiritus sanctus. General Pater sine tempore, sine principio; gignitur Filius absque tempore; procedit Spiritus iuvenabiliter. Unum sunt præcedente omne ævum natura; incomparabilis natura; hic est Deus noster, factio angelorum omnium atque hominum, visibilium rerum et invisibilium: hujus substantia est intermina atque infinita, præsens omnibus, nemini comprehensibilis: credimus esse, neque tamen intelligimus quid sit: nam inscribitur quidem in mente et anima, cuncta autem in se ipso continet; ab omnibus ei adoratio debetur. Sed enim quamvis infinita in sacris Libris theologicis oratio est, quæ incomprehensibilem Deum laudat, qui pro suo beneplacito tantam sui cognitionem creaturis impersitus est quantam bæ capere poterant; nos tamen rem brevissime in hac Trinitatis expositione attigimus, ut hinc vestra sapientia fidei nostræ cognosceret rectitudinem.

Quod autem attinet ad magnum mysterium humanae propter nostram salutem Verbi (incarnationem dico) quod suam revelavit demonstravitque magnitudinem, ita credimus. Constemus quod ex incomparabili sanctæ Trinitatis natura, una de adorandis hypostasibus sanctus Filius de sancto Patre, sua Patrisque et Spiritus voluntate, novissimis temporibus propter nostram salutem descendit de celis, habitavitque in sanctæ Virginis Mariae utero, secundum edita de hoc magno mysterio prophetica vaticinia, suscepitque carnem mente et anima in-

πιστεύομεν, ἅγιε βασιλεῦ, καὶ διδούσι μεν εἰς Πατέρα, καὶ Υἱὸν, καὶ ἄγιον Πνεῦμα, ἵνα θεὸν ἀληθινὸν, μήτε ἀρχὴν ἔχοντα μήτε τέλος, καὶ ἐν τῷ δύναμει τῷ ἀγίῳ αὐτοῦ ἐκπιστήμεν, κατὰ τὸν ἀποστολικὸν διδασκαλίαν ἡ ἡκουσαν καὶ ἐμαθόν πάρετον ἀληθινοῦ διδασκάλου εἰπόντος αὐτοῖς· Πορεύθετες μαθητεύσατε πάντα τὰ έθνη βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ δρομα τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἀγίου Πνεύματος. Οὐ πιστεύσατε καὶ βαπτισθείς, σωθήσεται· δὲ διὰ πιστῆσας, κατακριθήσεται. Ἐδέξαμεθα δὲ καὶ ἐπιστεύσαμεν ἡμεῖς καὶ οἱ πατέρες ἡμῶν ταύτην τὴν πίστιν καὶ ἐπιχρηματεύμεν, καὶ ὑπὲρ αὐτῆς πάντα κλινδυνον ὑπερφέρομεν ἐκ πάντων τῶν τυραννούντων ἡμᾶς· καὶ ἀμετάκλινήτον ἔχομεν τὸν ὄρον τῆς πίστεως κατὰ τὴν ζωσιν καὶ βεβαίωσιν τῶν θεοφόρων καὶ ἀγίων Πατέρων τῶν ἐν Νικαίᾳ· τὸν Πατέρα παντοκράτορα ἐπιγιγνώσκομεν, καὶ Υἱὸν διμούσιον αὐτοῦ κηρύγγομεν, καὶ Πνεῦμα ἄγιον διμοφύλετον Πατρὸς καὶ Υἱοῦ διδούσι μεν. Τρεῖς ὑποστάσεις, μία οὐσία, μία φύσις, καὶ μία θεότης· Πατήρ γεννήτωρ. Υἱὸς γεννητὸς, καὶ Πνεῦμα ἐκπορευτόν. Οὐ προσῦπτος Πατήρ Υἱοῦ, ἀλλ' οὐδὲ πρότερόν ἐστι τοῦ Πνεύματος, ἀλλὰ κατὰ τὴν διδασκαλίαν καὶ βεβαίωσιν Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου καὶ τῶν ἑτέρων ἀληθινῶν διδασκάλων, διτις Πατήρ, ἄμα Υἱός, ἄμα Πνεῦμα ἄγιον· γεννητὸς Πατήρ ἀχρόνως, ἀνάρχως· γεννήτας δὲ Υἱός ἀχρόνως· καὶ ἐκπορεύεται τὸ Πνεῦμα ἀνηγερυνθήτως. Εν εἰσι τῇ προσωνίᾳ φύσει, φύσις ἀσύγκριτος· αὐτὸς ἐστιν δὲ θεὸς ἡμῶν, ποιητὴς πάντων ἀγγέλων καὶ ἀνθρώπων, δρατῶν καὶ δοράτων· οὗτος· ἐστιν ἀπέραντος καὶ ἀδριστος τῇ οὐσίᾳ, ἔγγυς ἐστι τοῖς πᾶσι, καὶ ἀκατάληπτος τοῖς πᾶσι· πιστεύομεν διτις ἐστιν, οὐ καταλαμβάνεται δὲ τὸ εἶται· περιγράφεται μὲν μεταξὺ νοῦ καὶ ψυχῆς, χωρεῖ δὲ ἐν αὐτῷ [cod. αὐτῇ.] τὰ πάντα, χρεωτεῖται δὲ αὐτῷ προσκύνησις ἐκ πάντων. Άλλ' εἰ μὲν καὶ ἀπειρός ἐστιν δὲ τῆς θεολογίας λόγος ἐν τοῖς ἀγίοις βιβλίοις, δοξάζων αὐτὸν τὸν ἀκατάληπτον, καθὼς εὑδίκησε μετέχειν τοῖς κτίσμασι τῆς ξαυτοῦ γνώσεως μετέδωκεν, δον χωρεῖν τὸν ήδυντα, ἀλλ' ήμεῖς δὲ βραχυτάτῳ ταῦτα τεθείκαμεν ἐν τῷ περὶ Τριάδος διλόγῳ. Ινα ἡξ αὐτῶν καταλάβῃ ἡ ὑμετέρα σοφία τὴν τῆς θιμητέρας πίστεως ὄρθοτητα·

Περὶ δὲ τοῦ μεγάλου μυστηρίου τοῦ οἰκουμενιθέντος διὰ τὴν θιμητέρων σωτηρίαν, τῆς ἐνανθρωπήσεως λέγω τοῦ Λόγου, τοῦ ἀποκαλύψαντος καὶ δεῖξαντος τὴν ξαυτοῦ μεγαλεθτητα, πιστεύομεν εὔτως. Ὁμολογοῦμεν διτις ἐκ τῆς ἀσύγκριτου φύσεως; τῆς ἀγίας Τριάδος μία τῶν προσκυνητῶν ὑποστάσεων δὲ Υἱός εἶται, δὲ ἐκ τοῦ ἄγιου Πατρὸς, εὐδοκίᾳ αὐτοῦ τε καὶ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Πνεύματος, ἐν ἐσχάτοις καιροῖς διὰ τὴν ἡμῶν σωτηρίαν κατήλθεν ἐκ τῶν οὐρανῶν, καὶ ἐσκήνωσεν ἐν τῇ μητρὶ τῆς ἀγίας Παρθένου Μαρίας κατὰ τὰς πρ-

²⁴ Marc. xvi, 15, 16.

φημικάς προβλήσεις τὰς περὶ τοῦ μεγάλου μυστη-
ρίου τούτου· καὶ ἔλατε σάρκα ἑνουν καὶ ἐμψυχον,
δινθρωπὸν τέλειον, καὶ ἡνῶσεν ἕαυτὸν ἐνώσει ἀσυγ-
χύτε· οὐ προπλασθεῖσθαι τῆς σαρκὸς, εἴτα ἡνωθῆ
εἰτῇ Θεός, ἀλλ' ἐν μυστηρίῳ μεγάλῳ καὶ ὑπὲρ
λόγον τέγονεν δινθρωπὸς τέλειος, πλὴν τῆς ἀμαρ-
τίας καὶ μόνης· καὶ μετὰ ἐννεαεμνιαίου καιροῦ
κατὰ τὸν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως νόμον ἐγεννήθη
τὸν Παρθένου, καὶ τετήρηκεν αὐτὴν παρθένον.
Διὸ καὶ θεοτόκον διμολογοῦμεν τὴν ἀγίαν Παρθένον
Μαρίαν, καὶ διὰ τὸν Θεὸν Λόγον γεννόμενον δινθρω-
πὸν ἐγέννησε· καὶ τραχεῖς ἐν τῇσικλαῖς ἀνθρωπί-
ναις, τελέσας τὴν οὐτῆριον οἰκονομίαν, αὐτὸς δὲ
Θεὸς Λόγος δινθρωπός· Ἰησοῦς Χριστὸς, διὸ ἐστιν ἐκ
ἐνοῦ, θεότητος; καὶ ἀνθρωπότητος, ἐκ δύο ὑποστάσεων
καὶ φύσεων, μία ὑπόστασις καὶ μία φύσις, εἰς
Χριστός.

Ἄλλος διὰ τινὲς ἀκούουσιν ἡμῶν λεγόντων αὐτὸν
μίαν ὑπόστασιν καὶ μίαν φύσιν, ἐνταῦθα καθ' ἡμῶν
ὑποστάσεις λέγουσιν διὰ κατὰ τὸν Εὔτυχη ἀποβαλλό-
μενα, καὶ πάντας τοὺς λέγοντας τὴν σύγχυσιν ἐν
τῇ ἀγίᾳ ἑνώσει· ἀλλ' διμολογοῦμεν διὰ τετήρηταις ἡ
διαφορὰ τῶν φύσεων ἐξ ὧν δὲ Χριστός· καὶ οὐκέτι
λέγομεν διὰ τὴν θεότητος ἡλιούσθη εἰς τὸ γενέσθαι
εἰδος, ἀλλ' οὐτε ἡ σάρξ μετηλλάγη εἰς θεότητα·
ἀλλ' ἡ θεότης διέμεινε θεότης· καὶ ἡ σάρξ σάρξ
τετήρηται. Καὶ ἔαν τις ἡμῖν ἐνταῦθα εἰπῇ, πῶς
ἰστι δυνατὸν εἰδέναι τὰ τῶν φύσεων γνωρίσματα,
ἴκειδη μία φύσις λέγεται δὲ Χριστός, δεῖξαι αὐτῷ
ἔχομεν καὶ εἰπεῖν διὰ πάντα τῷ θεῷ δυνατά εἰσι· C
κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ ἀρχαγγέλου Γαβριήλ. Τὸ
θὲ τῷ; συνέλαβεν δὲ παρθένος καὶ έτεκε, καὶ παρ-
θένος διέμεινε, νοῦς ἀνθρώπινος εἰπεῖν ἀποτελεῖ, ἀλλ'
οὐ γέγονε μὲν θεῖκῶς. Οὕτω καὶ τὸ τὰς φύσεις
τηρεῖσθαι ἐν γνώσει· καὶ πιστεύεται μία διὰ τὸ
ἀμέριστον (34)· πιστεύεται δὲ καὶ ἐκ διαλέξεων
ευτικῶν· εἰ καὶ τὰς μαρτυρίας τὰς ἐκ τῶν θεῶν
Γραφῶν ἀρευνῶν τις μεθ' ἡμῶν θελήσειεν, ξεχωμεν
δεῖξαι κατὰ τὴν ἐν ἡμῖν ἐπίπλῳ ἐκ τῶν φυσικῶν
διαιτῶν. Καθάπου ψυχὴ καὶ σῶμα ἔνα δινθρωπὸν
τελοῦσι, καὶ εἰσὶ δύο φύσεις, οὕτω καὶ περὶ Χρι-
στοῦ τοῦ Θεοῦ Λόγου λέγομεν· καὶ καθὼς ἡνωται
ἡ φυσὴ τῷ σώματι, καὶ οὐκ ἀπόλλυσι τὴν ἕαυτῆς
φύσιν, οὕτω καὶ περὶ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ Λόγου
λέγομεν, οὗτε διὰ τὴν μετηλλάγη, οὗτε τὸ σῶμα. D

Οὕτως διμολογοῦμεν τὸν ἔνα Χριστὸν μίαν ὑπό-
στασιν, καὶ μίαν φύσιν, θεὸν τέλειον, καὶ δινθρωπὸν
τέλειον, δὲ καὶ ὑμεῖς οἴδατε, διὰ αἱ θεῖαι Γραφαὶ
Ιησοῦ Κύριον, ἐν τῷ Χριστὸν ἐδιδάχαν ὑμεῖν, εἰ καὶ
ἐν διοῖς αὐτὸν ἐγίνωσκον· ἀλλ' οὐκέτι κύτῳ εἰς
δύο περδσωπα μερίζουσιν, ή εἰς δύο ὑποστάσεις τὸν
Λόγον τὸν γεννόμενον ἀδιάβλητον δινθρωπὸν, καθά-
πον δὲ ἀπόστολος Ἰωάννης, διὰ τὸν Λόγον σάρξ
ἴθεται, καὶ ἐσκήρωσεν ἐν ἡμῖν, καὶ ἐθεασά-
μενα τὴν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς Μορογεροῦς
καὶ Πατρός· δὲ καὶ πάλιν δὲ αὐτὸς Κύριος καὶ-

A formata, perfectum hominem, quem sibi inconsusa
unione copulavit: neque ante formata fuit caro,
cui deinceps uniretur Deus, sed mysterio magno
atque ineffabili factus est homo perfectus, peccato
tantummodo excluso: et post novem menses,
iuxta humanæ naturæ legem, natus est de Virgine,
cui suam conservavit virginitatem. Quare et Dei
param consitentur sanctam Virginem Mariam,
ipsamque Dei Verbum, hominem factum, genuisse:
qui exactis humanæ aetatis temporibus, salutarem
economiam consummavit: Dei, inquam, Verbum,
homo Jesus Christus, qui est ex duabus rebus,
divinitate scilicet et humanitate, ex duabus hypo-
stasis et naturis, una hypostasis et una natura,
Christi unus.

Sed quia nonnulli cum nos audiunt unam hypo-
stasis dicentes et unam naturam, continuo adversus
nos occidunt, quod cum Eutychete explodendi si-
mus et cum iis omnibus qui confusione in sancta
unione factam dicunt; nos utique constemur natu-
rarum ex quibus est Christus incolument esse dif-
ferentiam; neque dicimus divinitatem immutatam
ut caro fieret, neque carnem mutatam in divinitatem:
sed divinitas, mansit divinitas; caro autem,
caro perstinet. Quod si quis nobis hic objiciat, qui
fieri possit ut naturarum proprietates cernantur,
siquidem una natura dicitur Christi; hoc ei respon-
demus, omnia scilicet Deo esse possibilia, juxta
Gabrielis archangeli testimonium. Nam quomodo
virgo conceperit ac pepererit simulque virgo per-
manserit, mens humana effari non potest, et tamen
divinitus factum est. Ita naturas quoque conservatas
apparet, creditur autem una propter indivisibilitatem.
Iisque credere possumus naturalis quoque ratio-
nem ducem. Plane enim si quis mecum divinæ
Scripturæ testimonia scrutari velit, demonstrare
rem ut spero licebit naturali ratione. Nam
sicuti anima et corpus unum hominem efficiunt, et
cum hæc duæ naturæ sint, fieri tamen nequit, ut
homo dicatur duæ naturæ; sic et de Christo Dei
Verbo loquimur, quod neque divinitas mutata sit
neque corpus.

Atque ita videlicet unum Christum constemur,
unam hypostasim, unamque naturam, Deum perfec-
tum, itemque perfectum hominem: id quod vos
quoque scitis; quia divinæ Scripturæ unum Dominum
unum Christum, cantare docuerunt quanquam
eum ex duabus esse agnoscant: sed deinceps in
duas personas non dividunt vel in duas hypostases
Verbum effectum absque peccato hominem, sicuti
apostolus Joannes ait: Verbum caro factum est, et
habitavit in nobis, et vidimus gloriam ejus, gloriam
quasi Unigeniti a Patre³³. Quod idem olim Dominus

³³ Ioan. 1, 14.

(34) Consonat haec Syri affirmatio cum illa Armenii p. 322, v. 15; nisi quod Armenius dicit
ἐγνώστον inseparabile, pro ἀμέριστον indivisibile.

ipso et Deus noster Philippo dixerat : *Tanto tempore vobiscum sum, et nondum cognovisti me, Phillippe? Qui enim me, vidit et Patrem meum?*²¹ Non quod Verbum absque carne viderent apostoli, sed quia incarnatum Deum, ut unum indivisumque, s. g. iacebat.

Priores pastores ab angelo nuntiante audierunt : *Natus est nobis hodie Servator*²². Vos quoque falemini humana naturam haud esse Servatorem, et divinam naturam sine carne in mundo non esse natam : superest igitur ut Servatorem ipsum appellemus qui de Virgine natus est. *Unus a nobis creditur ipse, juxta fidem definitionem a sanctis Patribus in Spiritu sancto Nicæae congregatis editam, Jesus Christus, unigenitum Verbum, lumen de lumine, Deus verus de Deo vero.* Velimque vos probe scire, Jesu nomen non de divina tantummodo natura dici, sed de incarnatione Deo, qui est Jesus Christus. Alia plurima sunt in divinis Scripturis, quae dogma probant; sed nos pauca haec verba vobis ostendimus, ut cognoscatis nos inculpabiles, cum ipsum constemur unum esse hypostasim, id est unum Christi naturam. Nam de cetero sciimus et credimus, ex duabus ipsum esse inconsuete, indivise, immutabiliter, inconvertibiliter. Hunc credimus vetus foedus compleuisse, iuxta prophetarum vaticinia. Idem corpore circumcisus est, quod nostro simile circumferebat passioni obnoxium mortale et corruptibile : quanquam revera non sicut carnem suam experiri corruptionem. Eadem in carne jejunavit, tentatorem superavit, miracula virtutesque patravit, passus est, crucifixus, mortuus, sepultus, tertia denique die resurrexit.

Quia vero nonnulli a nobis existimant, Passionem divinitati obtutri, quod absit ut unquam dicamus; aio nos, prout divinæ Scripturæ solent, dicere Deum passum et mortuum, sicuti et Paulus testatur, sed in carne humana; veluti sanctus quoque Basilius Cappadocius ait : *Sicuti ferrum igni unitur, quin tamen ignis ea, quæ ferrum, patiatur. Rursum sicuti anima in corpore recipit inseparabilem passiones, famam, mortem, quin tamen anima ab his patiatur, quia spiritualis et incorruptibilis natura est;* sic enim Paulo fatemur Deum mortem gustasse, quin eius divinitas quidquam passa fuerit. Porro sufficit nobis magni hujus viri testimoniorum (quoniam plura scrutemur) qui usque ad tertium cœlum, ut narrat, sublatius audivit ineffabilia. Simil meminimus a sancto Paulo communem naturam appellari et propriam : propria vero natura hypostasim significat. Nequaquam igitur dicimus, Deum communis natura unitum esse humanæ naturæ. Quod nisi ita sit, tota Trinitas toti humanitati unita fuisset; cum contra reapse in propria natura Verbum hypostaticæ carni unitum fuerit. Et vos quoque, ut se res habet, ex duabus unam

Α θεός ἡμῶν πρὸς τὸν Φίλιππον εἶρεκε· Τοσούτος χρόνος μεθ' ὑμῶν εἰμι, καὶ εὐχὴ δημόσιας με, Φίλιππε; Οἱ ἀνράκως ἔμε, ἀνράκε τὸν Πατέρα. Όντος τὸν Λόγον ἀνευ σαρκὸς ἐθεώρουν οἱ ἀπόστολοι, ἀλλὰ τὸν σεσαρκωμένον Θεὸν ὡς ἥντα καὶ ἀμέριστον ἐδήλου.

"Ετι δὲ οἱ ποιμῆνες ὑπὸ τοῦ ἀγγέλου εὐαγγελίζουσιν ἡχούν· Γεννάται ἡμῖν σὴμερος Σωτῆρ· καὶ ὑμεῖς μαρτυρεῖτε διτὶ ἡ ἀνθρωπίνη φύσις Σωτῆρ οὐκ ἔστι, καὶ ἡ θεῖα φύσις ἀνευ σαρκὸς οὐκ ἀγεννήθη· λοιπὸν ἔντα Σωτῆρα αὐτὸν καλεῖν τὸν γεννηθέντα ἐκ τῆς Παρθένου. Ἔνα πιστεύομεν αὐτὸν κατὰ τὸν δρόν τῆς πιστεως τὸν ἐκτεθέντα διπλὸν ἐν ἀγίῳ Πνεύματι ἀθροισθάντων ἐν Νικαίᾳ ἀγίων Πατέρων· Ἰησοῦς Χριστὸς μονογενῆς Λόγου, φῶς ἐκ φωτὸς, Θεὸς ἀληθινὸς ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ. Καὶ καλῶς γινώσκετε διτὶ τὸ Ἰησοῦς δόνατα οὐκ ἐπὶ τῇ θειᾳ φύσει μόνῃ διμολογεῖται, ἀλλ' ἐπὶ Θεὸν σεσαρκωμένον, δις ἔστιν Ἰησοῦς Χριστός. Καὶ ἔτερα πιλεστά εἰσιν ἐν ταῖς θείαις Γραφαῖς τοῦτο δηλούντα· ταῦτα τὰ διλογοστά δρήματα ἡγεγάμεν ὑμῖν, πρὸς τὸ γνῶναι διτὶ ἀθώοις ἐσμεν διμολογοῦντες αὐτὸν μίαν ὑπότασιν, ἕγοντα μίαν φύσιν, τὸν Χριστόν. Καὶ γάρ γινώσκομεν καὶ πιστεύομεν διτὶ ἐκ δύο οὐτὸν ἀσυγχύτως καὶ ἀμεταβλητῶς καὶ ἀμετατρέπτως. Τοῦτον πιστεύομεν τὴν παλαιὰν πεπληρωκέναι κατὰ τὰς προρήξεις τῶν προφητῶν, καὶ πειραιμήθη τῷ σώματι, [δι] καθὼς καὶ τὸ ήμετερον παθήτον θυητὸν καὶ οὐθαρτὸν ἄφρος· καὶ οὐδὲ ἐγκατέλιπε τὴν θαυτοῦ σάρκα ἰδεῖν διαφθοράν· καὶ ἐν αὐτῇ τῇ σαρκὶ νηστεύσας καὶ πειρασθεὶς καὶ νικήσας ἐτέλεσε θαύματα καὶ δυνάμεις, καὶ ἐπαθεν, ἐσταυρώθη, ἀπέθανεν, ἐτάφη, καὶ ἀνέστη τριήμερος.

"Ἐπειδὴ δὲ τίνες καθ' ἡμῶν ὑπολαμβάνουσιν διτὶ πάθος τῇ θεότητι προσάγομεν, διπέρ μὴ γένοιτο ἡμῖν λέγειν! ἀλλ' ὁσπερ καὶ αἱ θεῖαι Γραφαὶ, οὕτω λέγομεν, διτὶ ἐπαύει Θεὸς καὶ ἀπέθανεν, καθὼς καὶ Παῦλος μαρτυρεῖ, ἀλλ' ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ σαρκὶ, καθά φασι καὶ διγιος Βασιλεὺς Καππαδοκίας, οἱ Καθὼς διδήρος, λέγων, τῷ πυρὶ ἐνοῦται, καὶ οὐ τὸ πῦρ πάσχει δοσα καὶ σιδηρος. » "Ἄλλως τε καθὼς ψυχὴ ἐν σώματι δέχεται τὰ πάθη τῶν ἀσθενειῶν, τὸν λιμὸν, καὶ τὸν θάνατον, καὶ οὐκέτι δὴ ψυχὴ ἐκ τούτων πάσχει, διότι πνευματικὴ φύσις ἔστι καὶ ἀφθαρτος, οὕτω μετὰ Παύλου διμολογοῦμεν διτὶ Θεὸς ἐγενέσατο θανάτου, μηδ' ὅλως παθούστης τῆς αὐτοῦ θεότητος. Ἰκανὸς ἡμῖν ἔστιν οὗτος διμέγας εἰς μαρτυρίαν, δικαὶος δικαιούμενος διτὶ διγιος Παῦλος; κοινὴν φύσιν [ψηστι] καὶ ιδεῖται· καὶ ιδεῖκῃ μὲν φύσις τὴν ὑπότασιν δηλοῖ. Οὐκέτι οὖν λέγομεν διτὶ τῇ κοινῇ φύσει ἡγεθή οὐδὲ θεός τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει. Εἰ δὲ οὐ μὴ οὗτως, εὑρεθήσεται ὡς διτὶ δηλητὴ ἡ ἀγία Τρίας δηλητὴ τῇ ἀνθρωπότητι ἡγεθή· ἀλλ' ἐν ίδιῃ φύσει

²¹ Joan. xiv, 9. ²² Luc. ii, 11.

ὑπόστατικῶς τὴν ὁλήθη δὲ Λόγος τῇ σαρκὶ. Καὶ ὑμεῖς; οὐ καὶ ἡ ἀλήθεια ἔχει, ἐκ δύο μίαν ὑπόστασιν καὶ τὸ πρώτων δμολογεῖται τὸν Χριστὸν. Ἡ αὐτὴ οὖν ὑπόστασις ἀνευ Λόγου ιδεικὴ φύσις ἐστί. Λοιπὸν γάρ τὰ ἡ μεγαλειότης ὄμῶν, διτὶ μάτην ἡμᾶς μισθίσιν οἱ μισθύντες· ἐν γάρ τῷ μυστήριον ἐστι τῆς εἰστέως τὸ οἰκοδομηθὲν ἐπὶ τῷ θεμελίῳ τῶν ἀποστόλων· ἵνα δμολογοῦμεν τὸν Χριστὸν, ἐν τῇ συλλήψει, ἐν γεννήσει, ἐν ἀνατροφῇ, ἐν πάθει καὶ ἐν σταυρῷ καὶ ταφῇ καὶ ἀναστάσει καὶ ἀναλήψει· τούτον ἐλπίζοντες ἐλθεῖν ἐν φλαβεν τῷν σώματι τοῦ χριστοῦ ζῶντας καὶ νεκρούς· τούτον τὸν δρόν ἐδεξάμενος ἐποστολικῶν χειρῶν, καὶ βεβαιωθέντα ὑπὸ τῶν τριῶν ἀγίων καθολικῶν συνδόνων.

Ναὶ μήν καὶ τὸν νόμον καὶ τὰς τάξεις ἐμάθομεν τῶν Δεσποτικῶν ἑορτῶν, τῆς Χριστοῦ γεννήσεως, τῆς Περιτομῆς, τῶν Φώτων, τὴν Σταύρωσιν, τὴν Ἀνάστασιν, τὴν Ἀνάληψιν, τὴν Πεντηκοστήν, τὴν Μεταμόρφωσιν, τὴν τοῦ τιμίου σταυροῦ· Ὑψωσιν, τὴν τῆς Θεοτόκου Γέννησιν, τῆς Θεοτόκου τὴν Κοιμητινήν, καὶ τὰς τῶν ἀγίων ἀποστόλων, ἕτερα δὲ καὶ τὰς τῶν μαρτύρων ἐκάστην ἐν καιρῷ ίδιῳ μεθ' ὑμῶν τελούμεν, καὶ τῆς μυστικωτάτης θυσίας τῶν ἀγίων παράδοσιν τῆς ἐξ ἀρτου καὶ οἶνου σὺν ὑδατι πιμόμεν, τὸ προσκυνητὸν μυστήριον τῆς ἡμῶν σωτηρίας. Καὶ πάντα τὸν δμολογοῦντα ὅτι Ἰησοῦς θεός ἐστι καὶ Υἱὸς θεοῦ, καὶ προσκυνοῦντα τὸν τίμιον σταυρὸν, τούτον Χριστιανὸν γινώσκομεν καὶ ἐποδέχμεθα. Καὶ οὐδέ τινα τῶν Χριστιανικωτάτων θιων μισοῦμεν, μᾶλλον δὲ καὶ τοὺς μισοῦντας ἡμᾶς ἐλεούμεν, καὶ ὑπὲρ ἑκείνων εὐχόμεθα. Καὶ τὴν ἀγίαν θυσίαν, ἣτις ἐστὶ δέξα τοῦ ξωποιοῦντος ἡμᾶς, προσφέρομεν ὑπὲρ πάντων τῶν πιστῶν κατέχουμεν δὲ καὶ τοὺς κακῶνας τῶν ἀγίων ἀποστόλων, καὶ τοὺς ὀρθοῖς θεσμοὺς ἔχομεν, καὶ τάξιν τοῦ τελείου λεποργίαν τοῦ ἀγίου μύρου, καὶ καθιεροῦν ἱερᾶσις κατά τὴν ἀκολουθίαν καὶ ἐρμηνείαν τοῦ ἀηδούς μαθητοῦ τῶν ἀγίων ἀποστόλων Διονυσίου. Καὶ ταῖτα πάντα ἐν ἀγάπῃ θεοῦ καὶ πίστει καὶ ἐλπίᾳ τελεῖ ὁ ἡμέτερος ὀρθόδοξος λαὸς ἀπὸ τῆς μεγάλης Ἀντιοχείας καὶ πάσης Συρίας, Μεσοποταμίας, καὶ ἔως τῆς μεγάλης Περσίας. Ταῦτα καὶ πᾶλι τινὰ ἡ πρὸς τὸν βασιλέα Γραφῇ τῶν Σύρων τῷ Καθολικῷ ἥτοι Ἰακωβιτῶν περιείχε (35).

‘Οης οὖν ἀνέγνωμεν ταῦτην τὴν τούτων δμολογίαν, οὐλὲν ἐν αὐτῇ οὐκ ὀρθῶς ἔχον εὔρομεν προφανῶς, τὴν τούτου. Ἐγράφε γάρ· ‘Αὐτὸς ὁ θεός Λόγος ἡμέρως Ἰησοῦς Χριστός, δις ἐστιν ἐκ δύο, ἐκ θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος, ἐκ δύο ὑπόστασεων καὶ φύσεων, μή διπλάσιας καὶ μία φύσις. Ἐφοιν ὁ θεωρητὸς πρὸς τὸν μοναχὸν Θεόδωρον τὸν φιλόσοφον. Εὗτος τούτου τὰ δλλα δοκεῖ μοι ὀρθός. Ὁ δὲ θεόδωρος εἶπεν· ‘Οταν πρώτως εὐρόν σε ἐν τῇ συνδρόνῳ Καθολικοῦ τῶν Ἀρμενίων, ἡθέλησα περὶ τούτου ἀλεχθῆναι σοι (36), σὺ δὲ οὐκ ἐβούλθης· ἢ γάρ ἐνέβαζες σοι ὅτι οὐτως δρεῖτε πᾶς Χριστιανὸς τὸν

A hypostasim est unam personam Christi fatemini. Ergo ipsa hypostasis absque Verbo, propria natura est. De cetero sciat magnitudo vestra, immerito nos ab odientibus odio haberi: unum quippe est fidei mysterium, illud scilicet quod super apostolorum fundamento edificatum est: unum confirmatur Christum in Conceptione, in Nativitate, in Nutritione, in Passione, in Cruce, in Sepultura, in Resurrectione atque Ascensione: atque hunc venturum, in eo quod sumpsit corpore, speramus ad judicandos vivos ac mortuos. Hoc dogma acceptinus ab apostolicis manibus, a tribu, deinde sanctis universalibus synodis confirmatum.

B Uique etiam legem ordinemque didicimus. Dominicarum festivitatū, Christi Natalium, Circumcisionem, Baptismi, Palmarum: Crucifixionem, Resurrectionem, Ascensionem, Pentecosten, Transfigurationem, venerandæ Crucis Exaltationem, Deiparae Nativitatem, Deiparae Dormitionem: item sanctorum Apostolorum nec non sanctorum Martyrum singula festa suo tempore æque ac vos celebramus: et de sacratissimo sacrificio, sanctorum traditioni obsequimur, ut fiat ex pane vino et aqua, adorandum dico salutis nostræ mysterium. Atque omnem hominem, qui Christum Deum et Dei Filium constitutur, et venerandam crucem adorat, hunc Christianum agnoscimus et amplectimur. Neque vero aliquam Christianissimarum gentium odimus, immo potius qui nos odio habent miseramus, et pro his oramus. Tum et sanctam hostiam, quae est vivificantis nos Christi gloria, pro fidelibus eunctis offerimus. Canones quoque sanctorum apostolorum retinemus, rectasque regulas, et ordinem sancti unguenti peragendi; nec nou ecclesias consecrandi juxta ritum et interpretationem veri sanctorum apostolorum discipuli Dionysii. Atque haec omnia cum Dei amore et fide ac timore facit noster populus orthodus a magna Antiochia et Syria ac Mesopotamia usque ad magnam Persidem. Hac et alia quedam libello ad imperatorem scriptio a Syrorum seu Jacobitarum generali continebantur.

C Com hanc legissemus confessionem, nihil in ea prorsus non rectum reperimus, uno excepto. Scribebat enim Generalis et ipsum Dei Verbum, homo Jesus Christus, qui est ex divinitate scilicet et humanitate, ex duabus hypostasiis atque naturis, una hypostasis et una natura. Ait ergo philosophus Theorianus ad monachum Theodorum philosophum: hoc excepto, cetera mihi recta videntur. Theodorus respondit: Evidem cum te primo in Generalis Armeniorum synodo inveni, hac de re volueram tecum disserere, nisi tu renuisses: profecto enim tibi demonstrasse, Christianum

(35) Hacce hanc luculentam fidei confessionem, quae Jacobitarum dogma planissime nobis edisserit!

(36) Lege priorem disputationem, p. 461 sqq.

omnem ita Christum considerari debere; et cum qui A Christus tunc δμολογεῖν· καὶ μὴ οὕτως δμολογῶν τῆς ἀληθείας ἀποπλανᾶται.

THEOR. Quia tu ex norma librorum Aristotelis disputare volebas, non ex norma doctorum Ecclesiae, merito ego tecum nolui de fide Christianorum disserere. Nam de luto unguentum hauriri, nunquam est auditum.

THEOD. An tu nescis, Ecclesiae principes viros doctrinam ab ethnicis sapientibus hancisse; eos autem de nostris sanctis, qui disciplinis ethnicorum non fuerunt instructi, idiotas esse atque illitteratos? Nunc tibi repeto, quod tum dixi; si ex norma sapientum ethnicorum mecum congredivis, paratus sum demonstrare dogma Syrorum esse orthodoxum. Sin minus, ego tecum verbum commutare non patior.

THEOR. Si de alio qnovis proposito meum vis disputare ex ethnicorum norma sapientium, non recuso; verum enimvero de Christianorum fide, nisi secundum definitiones theologorum Ecclesiae, sanctorum apostolorum, sancti Dionysii Areopagitae, sancti Athanasii, sanctorum Gregoriorum, magni Basillii, atque reliquorum, disputationem instituere visi, ne ego quidem verbum tecum commutabo. Quod si tu adeo philosophiae tuae confidis, definitiamus in primis quatuor haec, substantiam, naturam, hypostasim, et personam, juxta divos Patres; atque has definitiones seu propositionum terminos ponamus: tunc demum syllogismorum pugnam ex norma ethnicorum sapientium conseremus.

THEOD. Nec ipsa quatuor, quae dicas, intelligi a me necesse est ex eorum ethnicorum sententia qui invenerunt: pugnam item syllogismorum juxta eosdem fieri.

THEOR. Nisi ethnicorum theologi a nostris differunt, tuo iure id saceres: sed quia maxima dissonantia inter illos nostrosque est, non debes ita te gerere. Nam et Joannes Philoponus dum profanes sciuntur, veluti tritheita de Ecclesia pulsus est. Tum et alii multi ob hanc ipsam causam a fide aberraverunt. Veluti scribit magnus quoquo Paulus ad Timothem: *O Timothee, depositum custodi, devitans profanas vocum novitates, et oppositiones falsi nominis scientiarum, quam quidam promittentes circa fidem exciderunt*⁵⁸.

Illi dictis, monachus Theodorus discessit. Postero autem die venit Elias Cessunii episcopus ad Theoriani hospitium, et ait: Miror cur nolueris cum philosopho, nostro disputare, sed expaveris; in Armeniorum autem synodo tantum hominum

⁵⁸ I Tim. vi, 20.

(57) Jacobites hunc morem a Severo parente acceperant, de quo Nyssenus in illa assuta, ut diximus p. 71, catechetici clausulæ ait: εύτοις παρὰ Σεβήρῳ χράτιστος θεολόγος γνωρίζεται, διὸ ἀν τὰς κατηγορίες Ἀριστοτέλους, καὶ τὸ λοιπὸ τῶν ἔξω φιλοσόφων κομψὸς ἡσκημένος τυγχάνοι: Is apud

B

C

D

E

Digitized by Google | Распознавание текста

Χριστὸν διαλεχθῆναι, εἰπεν ἀπὸ τῶν βιθλίων τοῦ Ἀριστοτέλους (37) ἡθέλησας διαλεχθῆναι, καὶ οὐχὶ ἀπὸ τῶν διδασκάλων τῆς Ἐκκλησίας, εὐλόγως οὐκ ἡδουλήθη την περὶ τῆς πίστεως τῶν Χριστιανῶν μετὰ συντυχείν: ἐκ γάρ βορδόρου μύρου ἀντεῖν οὐδέποτε ἥκουσθη.

THEOD. Οὐκ οἶδας: διὰ οἱ τῆς Ἐκκλησίας φωστῆρες τὴν γνῶσιν ἀπὸ τῶν ἔξω σοφῶν ἐκαρπώσαντο; καὶ διὸ τῶν ἀγίων τῆς ἐπιστήμης τῆς ἔξω οὐκ ἐκπαιδεύθησαν, ίδωται εἰσὶ καὶ διγράμματος; Νῦν δὲ τέλιν λέγω σοι διὰ τὸ τότε εἴπον, εἰ μὲν ἀπὸ τῶν ἔξω σοφῶν αἱρῇ μεθ' ἡμῶν συντυχεῖν, ἕτοι μός εἰμι δεῖξαι διὰ τὸ δόγμα τῶν Σύρων δρθόδοξον ἐστιν· εἰ δὲ μὴ, εὑδανδε ἄξιος εἰς λόγους.

THEOP. Εὖτε θέλῃς περὶ Ἑλλῆς τινδες ὑποθέσεως μεθ' ἡμῶν διαλεχθῆναι ἀπὸ τῶν ἔξω σοφῶν, ἕτοι μός εἰμι· περὶ δὲ τῆς πίστεως τῶν Χριστιανῶν, εἰ μὴ κατὰ τοὺς δρους τῶν θεολόγων τῆς Ἐκκλησίας, τῶν ἀγίων ἀποτόλων, τοῦ ἀγίου Διονυσίου τοῦ Ἀρεοπαγίτου, τοῦ ἀγίου Ἀθανασίου, τῶν ἀγίων Γρηγορίων, τοῦ μεγάλου Βασιλείου, καὶ τῶν λοιπῶν, τὴν διάλεξιν ἐθέλεις γνένθηται, οὐδὲ ἄγω σε ἀξιῶ λόγου ποτέ. Εἰ δὲ τοσοῦτον θαρρεῖς τῇ φιλοσοφίᾳ σου, δρόσωμα θα ταῦτα πρώτον τὰ τέσσαρα, τὴν οὐσίαν, τὴν φύσιν (38), τὴν ὑπόστασιν, καὶ τὸ πρόσωπον, κατὰ τοὺς θεοὺς Πατέρας, καὶ θῶμεν ταῦτα ὡς δρους προτάσσων, καὶ τότε τὴν συμπλοκὴν τῶν συλλογισμῶν κατὰ τοὺς ἔξω σοφοὺς ποιησόμεθα.

THEOD. Αὐτὰ τὰ τέσσαρα διάλεξις διφείλω νοεῖν ὁ οἱ ἐφευρεταὶ αὐτῶν οἱ ἔξω σοφοί· εἰτα καὶ τὴν συμπλοκὴν κατ' αὐτοὺς ἐκείνους ποιεῖν τῶν συλλογισμῶν.

THEOP. Εἰ μὴ διεφέροντο πρὸς τοὺς ἔξω οἱ θεολόγοι ήμῶν, καλῶς ἀν τούτῳ ἐποίησας· ἐπειδὴ δὲ μεγάλη στη διαφωνίᾳ μέσον τούτων κάκεγινα ἔστιν, οὐδὲ ἐφείλεις τούτῳ ποιῆσαι· καὶ γάρ ὁ φιλόπονος Τελώνης, τοὺς ἔξω ἀκολουθήσας, ὡς τριθεῖτης τῆς Ἐκκλησίας ἐκβιβλήθηται. Άλλα καὶ ἀλλοι πολλοὶ δι' αὐτοῦ περὶ τὴν πίστιν ἡσάχησαν· ἄς που καὶ μέγας Παῦλος πρὸς Τεμόθεον γράφων φησίν· *Ο Τι μήδεες, τίνη παρακυταθήκην φύλαξον, ἐκτρεπόμεις τος τάς βεβήλους καιροφωρίας [cod. xevop.] καὶ ἀρτιστέσσις τῆς γένεδωνύμου γράφεις, ηγε ταῦτα ἐπαγγελλόμενοι, περὶ τὴν πίστιν ἡστόχησαν.*

Τούτων οὕτω φηθέντων, δι μοναχὸς Θεόδωρος ἀντιχώρησε. Τῇ δὲ ἐπαύριον ἥλιεν Ἡλίας δι πίστεως Κεσσουνίου εἰς τὸ κατάλυμα τοῦ Θεωρίανος, καὶ φησι πρὸς αὐτόν· Θαυμάζω πῶς οὐκ ἡθέλησας διελεχθῆναι μετὰ τοῦ ημετέρου φιλοσόφου, ἀλλ' ἐδει-

Severum optimus ognoscitur theologus, qui in prædicamentis Aristotelis ceterisque ethnicorum philosophorum pompticis disciplinis exercitatus fuerit.

(58) Recole adnotationem p. 388, ubi Theorianus dicitur disputavisse cum Syro Thendoro de substantia et natura, ex doctrina Aristotelica.

λέσσας, εἰς δὲ τὴν σύνοδον τῶν Ἀρμενίων τασσούτον πλῆθος οὐκ ἀδειλάσας. Γίνωσκε δὲ διεύθυντες οὐδενὶ θήνει οὐτισμῷ σφιλαὶ ἀμποτίτευται νῦν ἐν τοῖς; καθ' ἡμᾶς γρόνος, ὃς ἐν τῷ θέντε τῶν Σύρων. Διὰ τοῦτο οὐ παραδεχόμεθα ἄλλως διαλέγεσθαι. Γίνωσκε δὲ καὶ τοῦτο, ὅτι δὲ Θεόδωρος ἐμὸς μαθητὴς ἐστι, καὶ ὡς νιός ἔτι ζητεῖ πρὸς τὸν διαλέχθησμένον.

Οὐ ΘΕΩΡ. Γίνωσκε, δέσποτα, ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι εἰς μὲν τὰ ἄλλα ἀνδρικώτατοι εἰσίν, εἰς δὲ τὸ παράδειγμα δράτων ἄγιων Πατέρων καὶ σφέδρα δεῖλοι.

Οὐ ΕΠ. Καὶ ποὺ κεκώλυται ἐκ τῶν ἔξι σοφῶν περὶ πίστεως διαλέγεσθαι;

Οὐ ΘΕΩΡ. Οὐ θεοῦ; Γρηγόριος ἐν τῷ πρὸς Εὐνόμιον λόγῳ φησιν· « Βάλλε μοι Πλάτωνος τὰς ίδεας, καὶ τις μετενωματώσεις καὶ περιόδους τῶν ἡμετέρων ψυχῶν, καὶ τὰς ἀναμνήσεις, καὶ τοὺς οὐ καλοὺς διά τὸν καλῶν σωμάτων ἐπὶ ψυχὴν ἔρωτας, Ἐπικούρου τὴν ἀθετίαν καὶ τὰς ἀτόμους, καὶ τὴν ἀφιλόσοφον τέσσην, Ἀριστοτέλους τὴν σμικρολόγον πρόνοιαν, καὶ τὸ ἐντεχνον, καὶ τοὺς θυητούς περὶ ψυχὴν λόγους, καὶ τὸ ἀνθρωπικὸν τῶν δογμάτων. » Ταῦτα δὲ θεοῦ; περὶ τῶν ἔξι. Τὰ δὲ ἡμετέρα τίνα, καὶ πῶς ἀπέλομεν διαλέγεσθαι, ἀκούσον αὐτοῦ λέγοντος; ἐν τῷ δευτέρῳ εἰρηνικῷ· « Ταῦτα ὡς ἐν βραχέσι δογματικῶς ἄλλ' οὐκ ἀντιλογικῶς, ἀλλευτικῶς ἄλλ' οὐκ ἀριστοτελικῶς, ἐκκλησιαστικῶς ἄλλ' οὐκ ἀγοραίως, ἀρετῶν ἄλλ' οὐκ ἀπειδεικτικῶς. » Ἐν δὲ τῷ λόγῳ τῷ περὶ τῆς ἐν τὰς διαλέξειν εὐταξίας φησι· « Τὰς πλέοντας ἐνστάσεις, ή ἐφέξεις, ή ἀντιθέσεις, καὶ τῶν Χριστίου συλλογισμῶν τὰς διαλύσεις, ή τῶν Ἀριστοτέλους τεχνῶν τὴν κακοτεχνίαν, ή τῆς Πλάτωνος εὐγλωττίας τὰ γοητεύματα, οἱ κακῶς εἰς τὴν Εκκλησίαν ἥμῶν εἰσέφροσαν, ὡσπερ Αλγυστιακοὶ τινὲς μάστιγες. » Τιμεῖς δὲ βούλεσθε ἐκ τῆς κακοτεχνίας τῶν Ἀριστοτέλους τεχνῶν διαλέγεσθαι, καὶ μάστιγας Αλγυστιακοὺς εἰς φθορὰν τῆς Ἐκκλησίας επάγειν, τῶν κηρύκων τῆς πίστεως καταφρονοῦντες; Εἴ τοι δὲ σοι χαριζόμενος, εἰ κελεύεις, καὶ ἐκ τῶν τοῦ Ἀριστοτέλους διαλέχθησμαι, ὡς ἀντὶ τίνα εἰσοιν τοῦ οὗτος επεργίεσθε.

Οὐ ΕΠ. Εἰ τοῦτο ποιήσεις, θεραπεύεις ἡμᾶς· Λίως δὲ καὶ σύμφροσες εὑρεθῆσθαι. Ὑπισχυρούματα δὲ σοι δὲ οὐτε σοφιστικῶς οὐτὲ ἀριστεικῶς διαλέχθησμέθα.

Οὐ ΘΕΩΡ. Εἴν τέλεις· ἀπόκρινε οὖν, τὸν Χριστὸν πίνακας λέγεις; ή δύο;

Οὐ ΕΠ. Μίαν καὶ ἄπομνον.

Οὐ ΘΕΩΡ. Τὴν μίαν καὶ ἀπομόνην, τὴν οὖσαν ἐν τῷ ἀριθμῷ, λέγεις Ἀριστοτέλης ἐπιδέχεσθαι ἀμα τὰ ἐναντία, ή οὐ; Οἶν λέγω, τοῦτο τὸ πῦρ, καὶ θερμὸν ἀμα τὰ φύρον· ή κτιστὸν καὶ ἀκτιστὸν τὸ αὐτὸν, καὶ τὰ ἐναντία, ή οὐ;

Οὐ ΕΠ. Οὐδαμῶς.

Οὐ ΘΕΩΡ. Ἐπιδεχόμενος οὖν δὲ Χριστὸς ἀμα τὰ δύο ἐναντία· ἔστι γάρ κτιστὸς καὶ ἀκτιστός, θυητὸς καὶ ἀθέτος, ξενερχος καὶ ἀναρχος, δρατὸς καὶ ἀδρατος, οὐκ ἔσται μία οὖσα. Καὶ δῆλον ἐκ τῆς ἀντιστροφῆς. Εἴ γάρ η μία οὖσα καὶ ἀπομόνη ἀμα τὰ ἐναντία οὐκ ἐπιδέχεται, ἄλλ' ἀντὶ μέρος τῶν ἐναντίων εἰσιδεκτικὰ τὰ τοῦ. Σταγειρίτην, τὸ ἐπιδεχόμενον ἀμα τὰ ἐναν-

A numerum non limueris. Scito autem, nullo in populo tantum esse hodierna scientiam, quanta erit Syros versatur. Quare non patimur alia ratione disputare. Præterea scito Theodorum illum meum esse discipulum qui uipote adolescens adhuc aet iecum disputare.

THEOR. Scito, domine, Romanos ut ad cetera sunt audacissimi, ita ad transgrediendos sanctorum Patrum fines, valde esse meticulosos.

EPISC. Qui porro est vetitum, ex norma præfatorum sapientium de fide disputare?

THEOR. Divus Gregorius in oratione adversus Eunomium ait: Apage mihi Platonis ideas, animarum nostrarum ad alia corpora transitiones et periodos, et reminiscencias, et non pulchros per pulchra corpora in animam subeuntes amores, Epicuri atheismum et atomos atque indignam philosopho voluptatem, Aristotelis avaram providentiam et artificiosam, et mortales de anima sermones, et humanam dogmatum rationem. » Haec theologus de ethniciis. Nostra autem quæ sint, et quoniamodo tractari debeant, audi ab ejusdem verbis in secundo sermone de pace: « Haec paucis dogmatice non contentiose, piscatorio more non Aristotelico, Ecclesiæ non fori stylo, utiliter non pompatice. » In sermone autem de moderatione in disputationibus servanda ait: « Pyrrhonis oppositiones aut assentiendi retentiones ac oppositiones, et Chrysippi syllogismorum solutiones, aut Aristotelicæ artis artificium pravum, vel Platonicæ suadela præstigia, malo sane onine in ecclesiam nostram irrepserunt, eum quædam Ægyptiæ plague. » Vos vero aetatis malitioso Aristotelis artificio disserrere, et flagella Ægyptiaca ad Ecclesiæ perniciem inducere, contentiæ fidei præconibus? Ego nihilominus ut tibi, si vis, gratias, more quoque Aristotelico disputabo, ut quæ sint fundamenta vestra cognoscam.

C D EPISC. Hoc agens, nos demereberis, et in eadem fortasse sententia esse videbimus. Porro tibi pondeo, neque sophistice nos disputaturos neque contentiose. THEOR. Recte. Responde igitur: Christum, unam substantiam dicas an duas?

EPISC. Unam et indivisibilē.

THEOR. Unum et indivisibile, quod ad numerum pertinet, aitne Aristoteles recipere contraria, nec ne? Exempli causa, hic ignis simulne calidus est et frigidus? aut idem creatus est et non creatus? et alia similia dicine queunt, nec ne?

EPISC. Nequaquam.

THEOR. Cum ergo Christus duo simul contraria in se recipiat; est enim creatus et increatus, mortalis et immortalis, cum principio et sine principio, visibilis et invisibilis; una substantia non erit. Idque ex converso arguento patet. Si enim una substantia et indivisibilis, simul contraria non recipit; sed contra quod est divisibile contrariorum

est capax secundum Stagiriten, sequitur et quod simul contraria recipit, una substantia non sit. Dux igitur substantiae Christus, etsi unus Christus est: et secundum quidem unam creatus, secundum alteram increatus: similiter mortalis et immortalis, cum principio et sine principio, et eodem modo reliqua.

Hic dictis, interrogabat Theorianum episcopus quidnam de Armeniis judicaret? Qui respondit: In divinis quidem Scripturis versatos admodum Armenios cuperi, tum jejunio et orandi studio magnorum sanctorum exemplis: sed ad disputandum plane rudes; videntur enim mihi rhetorica arte et dialectica reliquisque disciplinis expertes. Quare, cum ipsis sibi fucum faciant, hallucinari se non intelligunt. Alii enim naturam quidem esse universale, quid et commune; personam autem, partiale utpote indivisible, sicuti etiam saucti viri definierunt. Deinde Christum aliud esse unam personam, utpote quid partiale. Et hactenus quidem recte rationantur. Exin dicunt Christi unam naturam, quam jam fassi fuerant esse quid universale: neque intelligunt, quod si Christus est quid partiale, utpote qui est persona, una natura esse non potest: aliquin quod partiale est, esset universale; indivisible, esset species; quod prorsus fieri non potest. Etsi enim dicimus, superiora praedicari de inferioribus, hoc tamen in philosophico tantum vocabulo, quod et physicum dicitur, verum evadit; non autem in artificiali vocabulo, quod etiam logicum appellant hujus disciplinae professores: artificiale nimirum, utpote artis inventum non naturae; logicum autem quia spectat ad logicam disciplinam, quae est philosophiae organum, non philosophia. In philosophico quidem vocabulo, universalia praedicantur de partialibus; id est inferiora accipiunt et nomen ac definitionem superiorum: exempli causa, Petrus est homo, homo est animal, ergo Petrus est homo et animal. Similiter definitionem quoque boni et animalis Petrus recipit: est enim animal rationale et mortale Petrus, ac substantia animalia et sentiens. Eni ut in philosophico vocabulo inferiora recipiunt etiam superiorum nomen et definitionem. Verum tamen in logico vocabulo id non usuvenit. Nam quod est indivisible, neque species dicitur, neque genus, neque est plurale, neque numero differt, neque item specie, cum quid sit praedicatur. Sic et in Christo accedit: nam personam quidem ipsum dicimus et hypostasim, non tamen naturam: neque enim naturae nomen vel definitionem recipit; siquidem Christus non est motus et quietis principium, quae naturae definitio est. Nam persona, hypostasis, indivisibilitas, species, genus et similia, non pertinent ad philosophica vocabula seu physica, sed ad logica seu artificialia: porro universalitas communis vocabuli, de partialibus non praedicatur. Itaque philosophici vocabuli differentiam a logico ignorantes Armenii, imperite miscent pugnantia, quia neque quid dicant neque quid affirmant, intelligunt.

Τούτων οὐτών φρέσκων, ἡρώτα δὲ ἐπίσκοπος τὸν Θεωριανὸν περὶ τῶν Ἀρμενίων λέγων· Ποταπόν διέγνως τοὺς Ἀρμενίους; Ὁ δὲ φησιν· Εἰς μὲν τὴν θεῖαν Γραφὴν πεπυκνωμένους εὑρίσκω, καὶ εἰς νηστεῖαν καὶ προσευχὴν τοῖς μεγάλοις ἀγίοις ἀμύλωμένους· εἰς δὲ τὸ συλλογίζεσθαι παντελῶς ἀμυήτους· ἀμέτοχοι γάρ μοι δοκοῦσι φήτορικῆς καὶ διελεξιτικῆς καὶ τῶν λοιπῶν μαθημάτων. Διδ καὶ αὐτοὶ ταυτοὺς παράλογάδεμονοι οὐκ ἔσαν διτι παραλογίζονται. Λέγουσι γάρ τὴν μὲν φύσιν καθόλου τι καὶ κοινὸν, τὸ δὲ πρόσωπον μερικὸν ὡς ἀτομόν, καθὼς καὶ οἱ ἄγιοι ταῦτα ὥρισαντο. Εἴτα τὸν Χριστὸν διολογοῦσιν ἐν πρόσωπον ὡς μερικόν. Καὶ μέλιτρι τούτου καλῶς λέγουσιν. Ἐπειτα λέγουσι τὸν Χριστὸν μάλιστι, ἢν ὁμολόγησαν καθόλου τι εἶναι· καὶ οὐ νοοῦσιν, διτι ἐπει ὁ Χριστὸς; μερικὸν ἔστι, ὡς δν πρόσωπον, οὐ δύναται εἶναι μία φύσις· ἢ γάρ ἂν έσται τὸ μερικὸν καθόλου, καὶ τὸ ἀτομόν εἶδος, διπέρ ἀδύνατον. Ει γάρ καὶ λέγομεν διτι τὰ ἑπάνω κατηγορεῖται τῶν ὑποκάτω, ἀλλὰ τοῦτο ἀληθέρει κατὰ τὴν φωνὴν τὴν φιλοσοφούν μόνον, ήτις καὶ φυσικὴ λέγεται, οὐ μήν κατὰ τὴν τεχνικὴν φωνὴν ἢν καὶ λογικὴν ὄνομαζουσιν. Οι περὶ ταῦτα δεινοί· τεχνικὴν μὲν, ὡς εὑρεμα τέχνης, οὐ φύσεως· λογικὴν δὲ, διτι τῆς λογικῆς ἔστι πραγματείας, ήτις δργανὸν ἔστι φιλοσοφίας, οὐ φιλοσοφία. Ἐπι μὲν γάρ τῆς φιλοσοφου φωνῆς τὰ καθόλου κατηγορεῖται τῶν μερικῶν, τουτέστι τὰ ὑποκάτω ἐπιδέχεται καὶ τὸ δυνομα καὶ τὸ δρον τῶν ἑπάνω· οἰον δ Πέτρος; ἔστιν δινθρωπός, δινθρωπός διτι τὸ ζῶον, δ Πέτρος δρα καὶ δινθρωπός; ἔστι καὶ ζῶον. Μεσαύτως καὶ τὸν δρον τοῦ δινθρώπου καὶ τὸν ζῶον ἐπιδέχεται δ Πέτρος· καὶ γάρ ἔστι ζῶον λογικὸν θνητὸν δ Πέτρος, καὶ οὐσία διψυχος αἰθητική. Ιδού ἐπι τῆς φιλοσοφου φωνῆς τὰ ὑποκάτω ὑποδέχεται καὶ τὸ δυνομα καὶ τὸ δρον τῶν ἑπάνω. Ἐπι δὲ τῆς λογικῆς φωνῆς τοῦτο οὐ γίνεται· τὸ γάρ ἀτομόν οὐτε εἶδος λέγεται, οὐτε γένος, οὐτε ἔστι τὸ κατὰ πλειόνων καὶ διαφερόντων τὰ ἀριθμοί· η τῷ εἶδει ἐν τῷ τι ἔστι κατηγορούμενον. Οὗτω καὶ ἐπι τοῦ Χριστοῦ πρόσωπον μὲν λέγομεν αὐτὸν καὶ ὑπέστασιν, οὐ μήν καὶ φύσιν· οὐτε γάρ τὸ δυνομα τῆς φύσεως, οὐτε τὸν δρον ὑποδέχεται· οὐδὲ γάρ λέγεται δ Χριστὸς ἀρχή κινήσεως καὶ ἡρμης· τοῦτο γάρ ἔστιν ἡ φύσις. Τὸ γάρ πρόσωπον, ἡ ὑπέστασις, καὶ τὸ ἀτομόν, καὶ τὸ εἶδος, καὶ τὸ γένος, καὶ τὰ τοιαῦτα, οὐκ εἰσὶ τῆς φιλοσοφου φωνῆς, ήτοι τῆς φυσικῆς, ἀλλὰ τῆς λογικῆς, ήτοι τεχνικῆς· τὰ δὲ καθόλου τῆς καθολικῆς φωνῆς οὐ κατηγορεῖται τῶν μερικῶν. Οι γοῦν ἀγνοοῦντες τὴν διαφορὰν τῆς φιλοσοφου φωνῆς, ἢν ἔχει πρὸς τὴν λογικήν, μηγύνουσι τὰ διμίκτα ἀμελῶς, μή γινώσκοντες περί τίνος λέγουσιν, ή περὶ τίνος διαβεβαγούνται.

Ο ΕΠΙ. Τι σοι δοκεῖ περὶ αὐτῶν; Ἐνωθήσονται Α μὲν ὑμῶν, ή οὖ;

Ο ΘΕΟΡ. Ουσον κατὰ τὸ θέλημα τοῦ Καθολικοῦ ἐξ ἀπαντος ἔσται ἡ ἔνωσις.

Ο ΕΠΙ. Δύτεχολον τοῦτο αὐτοῖς· πολλὰ γάρ εἰσι τὰ διεργοῦτα· δικαίωμαν παρὰ πολλῶν ὅτι συντρέπονται ὑμέν νῦν ἐν ἀπασιν. Ήμεῖς δὲ οἱ Σύροι θεοῦ χάριτος ἡγωμένοι ἐσμὲν κατὰ πάντα τοὺς Ῥώμιοις ὑμῖν, πλὴν ἐνός· τὸν Χριστὸν οὐ λέγομεν διό οὐσίας, ἵνα μή τις ἐν τῇ Τριάδι προσθήῃ γένηται, καὶ εὐρεθῶμεν τετράδα καὶ οὐ Τριάδα σέβονται· Μονάδα γάρ καὶ Τριάδα παρὰ τῶν Πατέρων τοιτένειν καὶ διμολογεῖν ἐδιδάχθημεν, οὐ μὴν μονάδα καὶ τετράδα· καὶ διὰ τοῦτο λέγομεν διμοσίου τὸ σῶμα τῷ Λόγῳ, ἵνα μὴ ἐπερούσιον τι τῇ Τριάδι προσάψωμεν.

Ο ΘΕΟΡ. Προσέρηκεν ἀνωθεν ἡ ἄγιασση σου ὅτι ἡ αἰδενὶ ἔθνει οὐτω σοφίᾳ ἐμπολιτεύεται νῦν, ὡς ἐν τῷ ἔθνει τῶν Σύρων· καὶ γῦν ἀκούω, ὅτι διὰ τοῦτο οἱ λέγεται δύο οὐσίας τὸν Χριστὸν, ἵνα μὴ γένηται τετράδα τῇ Τριάδι· τούτο τοιγαροῦν ἐκφυγεῖν βουλόμενοι, λέγεται τὸν Λόγον τῷ σῶματι διμοσίου· ταῦτα δὲ επειδὴν διμοσίου τὸ σῶμα τῷ Λόγῳ.

Ο ΕΠΙ. Εἴδ λέγεις, οὐτω λέγομεν.

Ο ΘΕΟΡ. Καὶ μήδην λέγηται τὸ σῶμα διμοσίου τῷ Λόγῳ, τότε μᾶλλον ποιεῖτε τὴν Τριάδα τετράδα, καὶ διμολιγεῖτε εἰς βόθυνον δν διαφυγεῖν διασπουλήτε· καὶ ταῦτα σπουδάζετε τοὺς ὅπερ τοῦ μὴ δικαστεῖν κίνουσι κώνειον. Καὶ τοῦτο βουλόμενοι οὐ μέδονται καταπαθεῖν. Τὸ διμοσίου δὲ ἐνὸς προσώπου οὐ λέγεται· οὐδὲ γάρ λέγεται τι διμοσίου αὐτὸς λαντῆρ, ἀλλὰ πάντως πρὸς ἑτερον πρόσωπον· τὸν πρὸς τι γάρ ἔστιν· οἷον τὸ διμοσίου διμοσίου διοσύνιον λέγεται. Τοίνυν δὲ Λόγος λέγεται τῷ Πατρὶ διμοσίος· ἑτερον πρόσωπον δηλούστι δι Πατήρ, καὶ ἑτερον δὲ Υἱὸς δ τῷ Πατέρι διμοσίος. Εἰν οὖν δώσομεν καὶ τὸ σῶμα καθ' ὑμᾶς, διμοσίων τῷ Λόγῳ, εὐρίσκεται καὶ τὸ σῶμα ἑτερον πρόσωπον παρὰ τὸν Υἱόν· Οὐσεπερ γάρ δὲ Υἱὸς, διμοσίος ἐν τῷ Πατρὶ, ἑτερον πρόσωπον ἔστι παρὰ τὸν Πατέρα, οὐτω καὶ τὸ σῶμα, ἐὰν διμοσίοις ἢ τῷ Λόγῳ, ικετον πρόσωπον ἔστι παρὰ τὸν Υἱόν· καὶ εὐρίσκεται δὲ Υἱὸς δύο πρόσωπα ἔχων, ὡς δὲ Νεστόριος εἰλέγειν. Έχομεν δὲ καὶ τὸ Πνεῦμα διμοσίου τῷ Πατέρι καὶ τῷ Υἱῷ· καὶ ίδού τετράδα τῇ Τριάδι προτραχῶς καθ' ὑμᾶς· προσώπων γάρ, οὐκ οὐσίων, ή Τριάδα. Κιντεύοντας εὐρίσκεται τὸ σῶμα διμοσίου οὐ μόνον τῷ Πατρὶ, ἀλλὰ καὶ τῷ Πατέρι καὶ τῷ Πνεύματι. Ετ τὸ διμοσίος δὲ Λόγος τῷ Πατέρι κατὰ τὴν τῶν Πατέρων διμολογίαν, ὡσαύτως καὶ τῷ Πνεύματι, ὡς ἔπειται πρίθηλον. Οὐμοσίοις δὲ τὸ σῶμα τῷ Υἱῷ καθ' ὑμᾶς, διμοσίοις πάντως, ἔστι τὸ σῶμα τῷ Πατέρι καὶ ἀγίῳ Πνεύματι. Καὶ εὐρίσκονται τέσσαρα μάλιστις διμοσία. Καὶ φεύγοντες τὴν τετράδα, εἰς εἰς ἓντος φιλόσοφοι ἐμπεπτώκατε, ὡς φησι δὲ μέγας Ἀλεξάνδρος, ἐν τῇ πρὸς Ἐπίκτητον ἐπίσκοπον Κορινθίου ἐπιστολῇ· «Ταῦτα οὖτα λέγοντες, οὐκέτιν δπω; ἔστωτος περιπέπτουσιν.» Ἐγὼ ουκέτια πᾶς ἐν φιλόσοφοι, ὡς φησι, ἀποικισμένοι,

ΕΠΙΣC. Quid tibi de Armeniis videtur? Vobiscum ne conjugentur, neceo?

ΘΕΟR. Quod quidem attinet ad Generalis votum, prorūpūt nec unio.

ΕΠΙSC. Ardum hoc est Armeniis; multa enim eos arcent: nihilominus a multis audivimus; illos nunc vobiscum in omnibus consipire. Nos autem Syri, Dei beneficio, vobiscum in omnibus concordes sumus, uno excepto, nempe quod Christi duas substantias non dicimus, ne quod additamentum Trinitati fiat, vobisque accidat ut quaternionem pro Trinitate colamus. Namque Unitatem ac Trinitatem credere et consideri a Patribus edociti sumus, non autem unitatem et quaternionem: ideoque consubstantiale dicimus corpus Verbo, ne quid alterius substantiae Trinitati adjungamus.

ΘΕΟR. Modo dixerat sanctitas tua, nulla in gente aequa nunc versari sapientiam atque apud Syros. Ecce autem audio, vos duas substantias Christum non dicere, ne Trinitas evadat quaternionio. Ut ergo id vitelis, Verbum corpori consubstantiale dicitis: perinde enim est corpus consubstantiale Vero dicere!

ΕΠΙSC. Recite aīs, sic dicimus.

ΘΕΟR. Atqui si corpus consubstantiale Verbo dicatur, tunc potius de Trinitate facitis quaternionem; et quam foream vitare studetis, in eam deciditis: idemque facitis circulum bihentibus, ne moriantur. Quam rem volenti tibi perfacile est intelligere. Consubstantiale, in una persona non dicitur; neque enim quidpiam dicitur sibimet consubstantiale, sed omnino hoc vocabulum in alteram rem tendit; est enim ex iis quae ad aliud referuntur: ita ut quod est consubstantiale consubstantiali, id consubstantiale dicatur. Jamvero Verbum dicitur Patri consubstantiale: est ergo alia persona Pater, alia Filius qui Patri consubstantialis est. Si ergo ex sententia vestra concedamus, corpus quoque consubstantiale esse Verbo, jam et corpus alia personam esse compirimus, præter Filium. Nam sicuti quia Filius est Patri consubstantialis, diversa a Patre persona evadit; ita etiam corpus siquidem Verbo consubstantiale sit, diversa a Filio persona erit: sequiturque ut Filius duas personas habeat, ut Nestorius aiebat. Sed habemus etiam Spiritum sanctum Patri Filioque consubstantiale: eni igitur manifeste in sententia vestra quaternionio pro Trinitate. Est enim personarum, non substantiarum, Trinitas. Sic ergo accideret ut corpus non Filio solum esset consubstantiale, sed etiam Patri et Spiritui. Si enim Verbum Patri est consubstantiale, juxta Patrum confessionem, aequa est consubstantiale Spiritui, ut omnes sentiunt. Itaque si corpus, ut vos dicitis, consubstantiale Filio est, idem sine dubio corpus Patri quoque et Spiritui sancto consubstantiale erit. Et eni quoniam inter se consubstantia. Quare, o philosophi, dum quaternionem fugitis, in eum inciditis; ut ait magnus Athanasius in Epistola ad Epictetum Corinthiorum episcopum:

« Hec dum aiunt, quod se ipsos evertant, nesciunt. » Ego vero miror, quomodo vos ut dicitis in philosophia nutriti, incaute vobis ipsi negotium facessitis. Olim Joannes, tuus in Cessianii episcopatu decessor, Armeniorum synodus me absente ingressus, imperitissima voce missa concessum omnem perturbavit. Paucis vero interjectis diebus rursus adfuit me præsente in synodo: cumque ille congregri nollet, utpote qui in aliena synodo versaretur, ego ad Armeniorum Generalem verba feci: tum sermonis mei summam in prædictum episcopum detorquens, depropensi, domine, quæsitum illud quod in priore disputatione scriptum est usque ad verba: « Sine patriarcha meo. » Sed cum illo quidem philosophia ignaro, tunc exemplo abusus sum; nunc vero tibi philosopho, B logicum obtuli demonstrationem. Et illi quidem suasi, non fieri de Trinitate quaternionem ob tunc maxime deTrinitate fieri quaternionem, cum

Hil dictis, respondit episcopus Elias: nos Christum unam substantiam compositam dicimus, ut sancti Patres docent. Cæteroquin ego haud veni disputaturus, sed fraterno more hunc commovi sermonem, ut Romanorum de hac re sententiam cognoscerem. Philosophus autem Theodorus, qui a nostro patriarcha ad te missus est, pro suo loquatur libito.

THEOR. Dixisti, domine, vos unam compositam substantiam affirmare. Ast ora ne explicare mihi graveris quid sit quod ait theologus Gregorius in suo de Spiritu sancto sermone: « Si autem substantia est, et non aliquid eorum quæ substantiæ accident, superest plane ut vel creatura sit vel Deus. Nam medium quid inter hæc, vel neutrarius C particeps, vel ex ambobus compositum, ne ii quidem cogitabunt qui centauri sibi consingunt. » Cur ergo vos compositam substantiam Christum dicitis, quum theologus compositam substantiam prorsus ignoret?

EPISC. Dixi jam, me ad p[ro]sputandum huc non venisse. Aio tamen haud magnam esse nostram a vobis discrepantium. His dictis, Syrus quidam sacerdos exsurgens ait Theorianu[m]: Cur frontem signatis duobus digitis? nonne digitu[m] singillatim divisi sunt? ut duæ Christi naturæ separatae apud vos credantur. Cui Theorianus quasi jocabundus respondit: Non ut duas Christi naturas signifimus, id agimus; sed quia tyrannide diabolii liberati, D edicti fuiimus aciem adversus illum bellumque instruere: et manibus quidem justitiam, eleemosynam, ceterasque virtutes operamur, quæ est veluti acies instructa: cum autem digitis signum Christi

(39) Ante hoc adamussium vocabulum batus est editæ prioris disputationis, quem ergo defectum ope codicis Vaticani complevi.

(40) Videsis hæc in priore disputatione, p. 466.

(41) Recte episcopus Theodoro disputandi partes erit, quem sui temporis suis doctissimum et eloquentissimum, linguisque Graecam, Syriacam, et Siraceenicam calluisse, ait Bar-Hebreus apud

επιτυχεσθε. Πέρυσιν δὲ πρὸς τοῦ Κεσσουνίου ἐπίσκοπος Ἰωάννης, παραγενόμενος ἐν τῇ συνόδῳ τῶν Ἀρμενίων ἀπόντος ἐμοῦ, καὶ ζωῆς ἀλογίστου τὴν σύνοδον διετάραξε· καὶ μετά τινας ἡμέρας πάλιν παρῆν αὐτὸς κάχω τῇ συνόδῳ· ἐπεὶ δὲ συντυχεῖν ἔκεινος οὐκ ἦσκεν ἥθη, ὡς ἐῆται συνόδῳ προστεγάδων ἀλλοτρίζει, πρὸς μὲν τὸν Καθολικὸν τῶν Ἀρμενίων τὸν λόγον ἐποιησάμενην ἔδω· τὸν νοῦν δὲ τοῦ λόγου πρὸς τὸν φήμεντα ἐπίσκοπον ἀποτελούμενος ἐφῆ, δέσποτα, ἐρώτημα διπερ ἑγράψη διπέθεν, ἔως τοῦ « Ανευ τοῦ ἐμοῦ πατριάρχου (39) ». « Άλλ᾽ ἔκεινος μὲν τότε παραδειγματικῶς ὡς ἀφιλοσόφῳ, σοὶ δὲ νῦν ὡς φιλοσόφῳ λογικῶς ἀποδεῖσθαι· ἔκεινος μὲν δὲ τοῦ γίνεται τετράξη τῇ Τριάξῃ, διὰ τὴν προσθήκην τῆς ἑτέρας φύσεως (40) · σοὶ δὲ δὲ τοῦτο μᾶλλον γίνεται τετράξη τῇ Τριάξῃ, διὰν διορύσιον εἰπωμεν τὸ σῶμα τῇ τοῦ Λόγου θεότητι. alterius naturæ adjectionem; tibi vero ostendi, corpus dixerimus consubstantiale Verbi divinitati.

Τούτων φημένων, εἴπεν δὲ ἐπίσκοπος Ἡλίας· « Ήμεῖς τὸν Χριστὸν μίαν οὐσίαν σύνθετον λέγομεν, ὡς οἱ ἄγιοι Πατέρες διδάσκουσι· πλὴν μὲν ἐγὼ οὐκ ἡλθον πρὸς τὸ διαλεχθῆναι, ἀλλ᾽ ἀδελφικῶς κεκίνηκα τὸν περὶ τούτου λόγον, βουλόμενος μαθεῖν παρὰ σοῦ τὸ περὶ τούτου λέγουσιν οἱ Ῥωμαῖοι. Ὁ φιλόσοφος δὲ Θεόδωρος, δὲ καὶ παρὰ τοῦ ἡμετέρου πατριάρχου ἀποταλεῖς πρὸς σὲ, λεγέτω τὸ δοκοῦν αὐτῷ (41). »

Ο ΘΕΩΡ. Εἶπας, δέσποτα, δὲ τι μίαν σύνθετον οὐσίαν λέγετε· καὶ παρακαλῶ, μή ἀπαξιώσῃς ἐρμηνεῦσας μοι, τι ἔστιν δὲ λέγεις διθεόδος Γρηγόριος ἐν τῷ περὶ τοῦ ἀγίου Πνεύματος λόγῳ· « Εἰ δὲ οὐσία τις, οὐ τῶν περὶ τὴν οὐσίαν, ήτοι κτίσμα ὑποληφθῆσεται τῇ θεός· μέσον γάρ τοι τούτων, ήτοι μηδετέρου μετέχον, τῇ ἔξι ἀμφοῖν σύνθετον, οὐδὲ ἀν οἱ τοῖς τραγελάφους πλάττοντες ἐννοήσαιεν. Πώς δημιεῖς μὲν σύνθετον οὐσίαν λέγετε τὸν Χριστὸν, διθεόδος δὲ σύνθετον οὐσίαν τὴν θρηνόσαν διτεκτῶ;

Ο ΕΠ. Προσείρηκά σοι, δὲ τι οὐκ ἡλθον διαλεχθησάμενος· λέγω δὲ δὲ τι μέσον ἡμῶν καὶ ὑμῶν οὐκ ἔστι μέγα σφάλμα. Τούτων οὖτω φημένων, ἀναστὰς ἐκρεύσας τις τῶν Σύρων εἶπε πρὸς τὸν Θεωριανὸν· Δεῖ τοι σφραγίζετε δακτύλοις δυσιν; Οὐκ εἰσίν οἱ δάκτυλοι διακεχωριαμένοι ἀνά μέρος; Λοιπὸν καὶ αἱ δύο φύσεις τοῦ Χριστοῦ κεχωρισμέναι εἰσὶ καὶ διδύμης. Οἱ δὲ Θεωριανὸι οἰον ἀστεῖόδειν εἴπεν· Οὐ τάξ δύο φύσεις τοῦ Χριστοῦ σημανόντες οὗτοι δρῶμεν, ἀλλὰ τῆς τυραννίδος τοῦ διαβόλου ἀπαλλαγέντες, ἐδιδάχθημεν παράτεκτοι ποιεῖν κατ' ἔκεινου καὶ πόλεμον, ταῖς μὲν χερσὶ ἐργαζόμενοι δικαιοσύνην καὶ ἐλεημοσύνην καὶ τὰς λοιπὰς ἀρετὰς.

Assemianum Biblioth. orient., t. II, p. 215. Altamen ego miror, nullam deinceps a Theoriano scribi Theodori disputationem, excepta clausula in qua idem Theodorus ad catholicorum partes se proponendum transire dicit. Mibi igitur Theoriani tractatio cum Jacobitis inchoata potius quam perfecta videtur.

ὑπερίστοις ἡ παράταξις, διὸ ὃς τῶν δακτύλων τοῖς Αἱ μετώποις ἐπιτεθέντες τὴν τοῦ Χριστοῦ σφραγίδα, συνιστώμεν τὸν πόλεμον, καὶ οὕτω τούτον καταγωνίζουμεν, καὶ μετὰ τοῦ Δαβὶδ εὐλογούμεν τὸν Κύρον, Εὐλογητὸν; Κύριος δὲ Θεός μου, λέγοντες ἔκαστος, ὃ διδάσκων τὰς χειράς μου εἰς παράταξιν καὶ τοὺς δακτύλους μου εἰς πόλεμον· οὐ τὸν δάκτυλον

εἴλετος οὐ πάλιν διαβολοῦμεν, et cum Davide Dominum laudamus, Benedictus Dominus Deus natus, dicentes, qui docet manus meas ad struendam aciem, digitos meos ad prælium. Hand digitum, sit, sed digitos.

Ἐπὶ τούτοις εἶπεν δὲ Θεόδωρος· Ἐπὶ τῷ θεῷ πέποιθε, διὸ τῆς μιᾶς φύσεως σκάνδαλον ἀφαιρεθῆσεται ἐκ μέσου ἡμῶν, καὶ δεῖξεθα τὴν τετάρτην σύνοδον, καὶ τὸν πάπαν Λέοντα (42), ἐὰν οἱ Τριμισιοὶ οὐ καταναγκάσουσιν ἡμᾶς ἀναθεματίσαις Σεβῆρον, διότι οὐδαμοῦ εὐρίσκεται Σεβῆρος μίαν φύσιν ἢ οὐσίαν λέγων τὸν Χριστὸν, ἀλλὰ μίαν ὑπόστασιν καὶ ἓν πρόσωπον· ἀλλως τε πᾶσιν ἀκολουθίαν ἐκπλησσειχήν, σπιχρά, καὶ κανόνας τῶν διων ἅγιον, παρ' ἑκείνου ἔχομεν, καὶ πάνι δυσχερές ἦμιν ἀναθεματίσαις ὃν ἔχομεν διδάσκαλον· πάλιν τῷτο λέγω, ἔταν δὲ Καθολικὸς τῶν Ἀρμενίων ἀποτελεῖ εἰς τὴν βασιλεύουσαν ὥστε κυρωθῆναι συνοίκων τὰ τῆς πίστεως, ἀποτελεῖ [Cod. ἀποτελεῖ], καὶ δὲ ἡμέτερος, ὡς ἀν ἀποτελεσθῆ τὸ δοκοῦν τῷ θῷῳ (43).

(42) Falsa igitur, ob partium suarum studinm, narrat Bar-Hebræus a nobis citatus in adn. p. 338, qui sit victoriam penes Theodorum suum stetisse, Theorianum autem convictum obmutuuisse. Theodorus Jacobitam post variis casnis in Castrum Nonanum, seu Romelam, apud patriarcham Armeniorum se recepisse, ejusque ope, et regis Ciliciae auctoritate, patriarcham Jacobitarum in Cilicia proclamataum, et anno Christi 1492 (vicesimo scilicet post hanc disputationem) olliisse, narrat Bar-Hebræus apud Assemanum. *Biblioth. Orient.* t. II, p. 216.

(43) Antequam a Theoriano discedo, placet ex iuridia ejusdem epistola quam ad sacerdotes monasticos de nonnullis ecclesiastice tantum disciplinæ capitibus scripsit, verba aliquot recitare, quibus ejus vel catholicus animus, vel certe a schismate abhorrens, et Latinae Ecclesie amantissimus declaratur. Sic ergo Theorianus sub epistola initio: Πρῶτος παρακαλοῦμεν ὑμᾶς φιλονικεῖας μὴ καταδέχεσθαι· ἡμεῖς γάρ τοιαύτην συνήθειαν οὐκέτι ἔχομεν, οὐτε ἡ Ἑκκλησία τοῦ Θεοῦ· ἀλλ' εἰρήνην μετὰ πάντων δώσειν, ἔχοντες εἰρήνην Χριστὸν τὸν πολὺντα αὐτὰ ἄμφοτέρα ἔν· καὶ ἀγαπᾶτε τοὺς Λατίνους αὐ-

Post hanc Theodorus ait: Hoc a Deo spero, fore ut unius naturæ scandalum de medio nostri tollatur, et quartam synodum ac Leonem papam recipiamus, si certe Romani anathematizare Severum nos haud cogent, quia nusquam Severus in suis scriptis unam Christi naturam vel substantiam dicit, sed unam hypostasim et unam personam. Jam vero cum universum nos ecclesiasticiū officium, hymnos et cantica de omnibus sanctis ab ipso habeamus, valde molestum foret illum anathematizare quem magistrum habemus. Hoc tamen ait: Statim ac Armeniorum Generalis legationem ad regiam urbem miserit, ut Audei articuli synodico confirmetur: tunc nostrum quoque Generalem legationem missuram, ut id quod Deo visum fuerit persicatur.

τοῦ συναδελφοῦ· δρθέδοξοι γάρ εἰσι, καὶ τίκνα τῆς καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας ὑπερτιμεῖς· εἰ γάρ ζητήσεις ανται συνήθεις, εἰ τινές εἰσι, τῆς πιστῶνς μηδαμῶν καθαπτόμεναι· πάντα γάρ καλά, ἐὰν εἰς δόξην Θεοῦ ποιῶμεν αὐτά· οὐδὲν γάρ οὔτε ἐν Λατίνων ἐκκλησιαστικῶν συνήθειᾳ, οὐτε τὸν ἡμετέρῳ, ἐξ οὗ τοῦ καλοῦ ἡ τοῦ πρέποντος, εἰληφεν ἐπικράτειαν, ἀλλὰ θειοτέρου ἔχον τοῦ σχοτοῦ καὶ νοήματος· τοῖς οὖν ἐχέρσοις, πάντα ὅρθα, τοῖς δὲ τοιούτοις, σκάνδαλον τε καὶ πρόσκομψα. In primis vobis auctor sum, ut contentiones non suscipiantur; nos enim huiusmodi morem non habemus neque Ecclesia Dei. Sed pacem sectamini, pacem Christi retinente, qui facit ultraque unum. Dilegit autem Latinos, qui vestri in Christo fratres sunt: orthodoxi enim sunt, et catholicæ atque apostolicæ Ecclesiae filii, sicuti et nos. Elenim si quas exsurgunt, ut fieri solet, querestiones, haec fidem non tradunt: quippe cuncta sunt bona, si certe ad Dei laudem fiant. Nihil porro sive in Latinorum ecclesiasticorum consuetudine sive in nostra est, quod ab honesto et decoro recedat; sed omnia præclarum habent scopum atque propositiū. Sapientibus igitur, recta omnia; stolidis autem, scandalum et offensio.

THEORIANI PHILOSOPHI

EPISTOLA

DE JEJUNIO SABBATI.

Vide *Patrologia* tom. XCIV, col. 405, in P. Michaelis Lequien Dissertatione VI Damascenica.

ANNO DOMINI MCCLXXII.

S. NERSES GLAIENSIS.

S. Nersetis Opera, Armenico et Latine Venetiis a Patribus Mechitaristis edita, complectitur
peculiaris *Patrologia* nostræ series quæ *Patrologia Orientalis* audit. Ibi vide ad annum
suprascriptum.

ANNO DOMINI MCCLXXX.

JOANNIS CINNAMI

EPITOME

RERUM A JOANNE ET ALEXIO COMNENIS GESTARUM.

CAROLI DUFRESNE EPISTOLA.

Illustrissimo viro domino D. Joanni Baptista COLBERT, regi ab intimis consiliis et
secretis, generali aerarii moderatori, summo regiorum ædificiorum præfecto, regiorum or-
dinum quæstori, marchioni de Seignelay, Carolus Du FRESNE.

Exigit officii mei ratio, vir illustrissime, ut vulgandam lucubrationem hanc meam
auspiciis non aliis committam quam tuis, cujus moderationi auctoritatique præcipue
quocunque in re aeraria munus gerò, subjectum est. Atque ad patrocinium quidem
tuum præ ceteris ambiendum cum id me satis per se superque impellat, tum adducor
in prius amore ac studio isto singulari, quo et litteras et litteratos omni data occasione
prosequeris. Qua enim es amplitudine animi, non minus in liberalium quam in cætera-
rum etiam inferiorum artium renovationem incubuisti hacenus : et quantum felicitatis
attulisti advecta per has restitutas rerum omnium affluentia, tantum decoris illarum patro-
cinio conciliasti regno universo, cujus nomen ab eruditis quibusque ad immortalem gloriam
facilius traducatur. Certe cum amplissima laudum accessione aucta sit atque locupletata
Gallia, ex quo Ludovicus subditorum sibi populorum splendori et commodo tanta cum
animi contentione invigilat, id diligentie præsertim et industrie tua, vir illustrissime,
memori animo illa ascribit, quod ardua tanti principis consilia strenuus plane
fidusque administer exsequeris. Si redditum ab rege populis terra marique commer-
cium ; si principatum illum eloquentia, quem etiam Romani Gallis aliquando detulere,
nunc quasi postliminio recuperatum ; si restitutam denique suam artibus omnibus cele-
britatem merito illa gloriatur : hoc opera quodammodo tua perfectum agnoscit, qui omnem
ingenii ac solertia vim in mandatis regiis conficiendis tam operose impendis. Eodem
pariter jure obstrictam se tibi profitetur bibliotheca Regia, quam a Francisco I inchoatam,
ab Henrico II et Catharina Medicea non mediocriter adactam, rex idem noster nova
manuscriptorum voluminum accessione locupletavit. Ea enim et numero propemodum
infinita, et raritatis laude omnium haud scio an præstantissima, ita studio tuo incredibili
sunt conquisita, ut non tam auxisse, quam novam bibliothecam effecisse dicendus sit, at-
que adeo divisam in majoribus suis, in se collectam, te procurante, gloriam conjuinxisse.
Sed et præcipuum bibliothecæ istius decus pretiosa illa raraque numismata, que a sere-
nissimo Aurelianensium duce Gastone collecta tanto labore tantoque delectu, tum coronæ,
ut aiunt, regiæ legata, nunc asservantur ibi diligenter, quotidie ab rege consiliis tuis inci-
tato mirifice multiplicantur. Ac ne reconderetur fons ille eruditionis uberior, eodem quo
bibliotheca constructa est loco, Academæ virorum totius Europæ peritissimorum, te
suadente, constitutæ ; qui cum eo parati accedant certis quibusdam diebus ad omne
humanioris doctrine genus tractandum, tum si quid inter disputandum dubii forte
controversique acciderit, illico ad librorum auctoritatem, quasi ad decretorum judicium
confugiant. Atque hoc in memoriam revocat, haud absimilem olim imperatorum quo-
rumdam Byzantinorum pro re litteraria curarum ; qui insignem Constantinopoli bibliothecam
instituerant, et ipsi curaudæ perficiendæque præficerant viros omnino duodecim, ut

lectissimos totius imperii, sic omnibus disciplinis quam exultissimos. Etsi autem, vir illustrissime, minime dubitem, quin tanta pro superandis litterarum molestiis commoda sint ejusmodi, ut iis ad suscipendas egregias lucubrationes plerique ingenii doctrinæ quo laude illustres impellant acris; haud scio tamen an ista facilitate, benignoque editu inflammentur maxime, quo tum ipsos, tum ipsorum opera soles benevolus amplecti. Evidet licet id mihi non arrogem, ut me in tantorum virorum numero collocare ausim, benignitatis tamen istius specimen nuper jam sensi luculentum, cum illustratam utcunque a me sancti Ludovici historiam, dicatamque regi nostro Christianismo, tibi que oblatam,cepisti amantissime. In quo ut profuerint multum et majestas augusti quod praesert nominis, et argumenti nobilitas atque sanctimonia, plus tamen, mea sententia, profuit maxima viri illustrissimi Caroli Colbert fratri auctoritas, cuius commendatio tanto plus habuit apud te ponderis, quando te et arctiori conjunctione sanguinis, et veriori prudentia, ingenii, modestiae, virtutisque similitudine complectitur. Quas quidem in eo doles cum tota passim Gallia suspicat, tum rex ipse adeo perspectas habet atque exploratas, ut amplissimis eas muneribus ornaverit: quorum omnium instar haec duo sunt, demandata nuper pacis sancienda cura, et solemnis quam apud serenissimum magnum Britanniam regem nunc obit legatio. Cui quidem utriusque provincias, quod non modo praesectus fuerit ab rege perspicacissimo rerum aestimatore, sed etiam satisfecerit undecunque summo principum plausu, et publica omnium gratulatione, vel inde conjicere licet quanta apud omnes existimatione floreat. Ceterum qua in me passim usus est benevolentia, eadem quoque, vir illustrissime, adducor, ut sporem te mihi nunc facilem ac benevolum adfore. Quod quidem haud ægre præstiteris, si has tibi inscriptas qualescumque in historiam Commendam et in Paulum Silentiarium exercitationes benigno excepis animo, et nominis tui quasi auctoritate protexeris. Hanc spem meam auget in primis præclaras consiliorum tuorum factorumque ratio, quæ eo duntaxat ex communis omnium consensu pertinet, ut regni regisque nostri invictissimi gloriam amplitudinemque, si tamen accessionem aliquam adiuvent, quoconque modo amplifices. Nam cum in hoc opere elaborando nihil aliud mihi propositum fuerit, quam ut egregia quæque Gallorum facinora, ut suscepta olim incredibili animo, ita felicius toto Oriente, laudabiliusque perfecta, culocare in meliori lumine, tum hoc pergratum tibi, perque jucundum fore confido, ad commendandam quippe Gallæ gloriam, cui unâ inservis, omnino accommodatum.

EJUSDEM PRÆFATIO.

Cum propensus erga litteras omnes artesque ingenuas amor, non decorus solum principibus viris, iisque quos ad hominum imperia magnasque res et arduas capessendas, seu virtus, seu natura genuit, sed etiam perutilis jure censeatur: tum is maxime qui versatur in hoc studio, quod in historiæ et antiquitatis scientia situm est. Ex ea quippe non superiorum modo notitiam etatui, sed et certa civilis prudentiæ petunt documenta, et alienis exemplis et casibus in suis vel communibus gerendis rebus nullo suo periculo cautiores evadunt. Et vero historia magistra morum, et regula posteris est, ad quam vitam dirigere suam jubentur; et quedam clara lux veritatis, quæ sicuti aberrent, aut degenerent, pravitatem erroremque in obscuro esse non sinit. Pro reliquis autem Constantino-politanorum imperatorum annales frequenti rerum humanarum fortunæque, quam in iis legeret est, vicissitudine, quid tenendum vitandumque sit, attentis variorum eventuum aestimatoribus haud obscure demonstrant. Hujus porro Byzantinarum historiæ rerum in eam ego partem studiose mihi, ac sane, ni fallor, utiliter incumbendum putavi, quæ et videbatur a nostris hominibus adhuc aut ignorata, aut relictæ, et arctiori cognitionis nexu cum Gallicis devincta atque conjuncta, lucis isdem plurimum afferre posset. Eos igitur commentariis et animadversionibus auctores illustrando constitui, qui in id præcipue stylum contulerunt, ut eam litteris consecrarent: ut appareat non frustra amplissimos viros, qui universam Byzantinam historiam typis regiis hactenus edendam curarunt, operam collocasse, quo non senescentem modo, sed extinctam prope, scriptorum tam illustrium laudem et memoriam ab oblivione hominum atque silentio vindicarent, qui permulta de nostris rebus, Galloruque toto fere Oriente laudabiliter ac præclare gestis, haud comperta memorias prodiderunt. Quæ certe digna sunt, ut in iis commendandis immortalitatē scriptorum omnium certet industria, cum acres semper aculeos ad gloriam haberent, alienos, aut, ut verius dicam, cognatos virtutis monumenta; nec omnino ferendum sit, ut tot clarissimarum exempla virtutum in tanta tamque diurna apud posteros obscuritate delitescant. Scribere autem orsus sum ab expugnata capta que a Gallis, tum Venetis Constantiopolis, partim editis ad eam rei in Villarduquinum, qui expeditionis hujus, cuius et ipse pars magna exstitit, exordia descripsit, observationibus; partim etiam e probatis scriptoribus Graecis ac Latinis, tum veteribus quoque monumentis e regiis tabulariis, quæ harum expeditionum consilia atque acta conservant, deponuis,

est capax secundum Stagiriten, sequitur et quod simul contraria recipit, una substantia non sit. Duæ igitur substantiae Christus, etsi unus Christus est: et secundum quidem unam creatus, secundum alteram increatus: similiter mortalis et immortalis, cum principio et sine principio, et eodem modo relata.

Illi dictis, interrogabat Theorianum episcopum quidnam de Armeniis judicaret? Qui respondit: In divinis quidem Scripturis versatos admodum Armenios compcri, tum jejunio et orandi studio magnorum sanctorum æmulos: sed ad disputandum plane rudes; videntur enim mihi rhetorica arte et dialectica reliquisque disciplinis expertes. Quare cum ipsi sibi fucum faciant, hallucinari se non intelligent. Alii enim naturam quidem esse universale quid et commune; personam autem, partiale utpote indivisible, sicuti etiam saucti viri definierunt. Deinde Christum aliud esse unam personam, utpote quid partiale. Et hactenus quidem recte rationantur. Exin dicunt Christi unam naturam, quam jam fassi fuerant esse quid universale: neque intelligent, quod si Christus est quid partiale, utpote qui est persona, una natura esse non potest: aliqui quo partiale est, esset universale; indivisible, esset species; quod prorsus fieri non potest. Etsi enim dicimus, superiora praedicari de inferioribus, hoc tamen in philosophico tantum vocabulo, quod et physicum dicitur, verum evadit; non autem in artificiali vocabulo, quod etiam logicum appellant hujus disciplinæ professores: artificiale nimirum, utpote artis inventum non naturæ; logicum autem quia spectat ad logicam disciplinam, quæ est philosophia organum, non philosophia. In philosophico quidem vocabulo, universalia praedicantur de partialibus; id est inferiora accipiunt et nomen ac definitionem superiorum: exempli causa, Petrus est homo, homo est animal, ergo Petrus est homo et animal. Similiter definitionem quoque hominis et animalis Petrus recipit: est enim animal rationale et mortale Petrus, ac substantia animata et sentiens. En ut in philosophico vocabulo inferiora recipiunt etiam superiorum nomen et definitionem. Verumtamen in logico vocabulo id non usuvenit. Nam quod est indivisible, neque species dicitur, neque genus, neque est plurale, neque numero differt, neque item specie, cum quid sit praedicatur. Sic et in Christo accidit: nam personam quidem ipsum dicimus et hypostasim, non tamen naturam: neque enim naturæ nomen vel definitionem recipit; sicutdem Christus non est motus et quietis principium, quæ naturæ definitio est. Nam persona, hypostasis, indivisibilitas, species, genus et similia, non pertinent ad philosophica vocabula seu physica, sed ad logica seu artificialia: porro universalitas communis vocabuli, de partialibus non praedicatur. Itaque philosophici vocabuli differentiam a logico ignorantes Armenii, imperite miscent pugnantia, quia neque quid dicant neque quid affirmant, intelligunt.

A tia, oὐ ἔστι μία οὐσία. Δύο δρα οὐσίαι ὁ Χριστός, εἰ καὶ εἰς Χριστός ἔστι· καὶ κατὰ μὲν τὴν μίαν, κτησίδες, κατὰ δὲ τὴν ἑτέραν, ἀκτιστος: ὡντάτως θνητὸς καὶ ἀθάνατος, Ἐναρχος καὶ ἀναρχος, καὶ τὰ λοιπά ἄμοιως.

Τούτων οὕτω δρυθέντων, ἡρώεται ὁ ἐπίσκοπος; τὸν Θεωριανὸν περὶ τῶν Ἀρμενίων λέγων· Ποταποὺς διέγνως τοὺς Ἀρμενίους; 'Ο δέ φησιν· Εἰς μὲν τὴν Θείαν Γραφὴν πεπυκνωμένους εὑρίσκω, καὶ εἰς νηστεῖαν καὶ προσευχὴν τοῖς μεγάλοις ἀγίοις ἀμιλλωμένους· εἰς δὲ τὸ συλλογίζεσθαι παντελῶς ἀμυητούς· ἀμέτοχοι γάρ μοι δοκοῦσι δρητορικῆς καὶ διαλεκτικῆς καὶ τὸν λοιπὸν μαθημάτων. Διὸ καὶ αὐτὸς ἐκτούς παραλογίζεται οὐκ ἰσασιν διει παραλογίζονται. Λέγουσι γάρ τὴν μὲν φύσιν καθόλου τι καὶ κοινὸν, τὸ δὲ πρόσωπον μερικὸν ὡς ἀτομαν, καθὼς καὶ οἱ ἄγιοι ταῦτα ὠρίσαντο. Εἴτα τὸν Χριστὸν δμολογοῦσιν ἐν πρόσωπον ὡς μερικόν. Καὶ μέχρι τούτου καλῶς λέγουσιν. 'Επειτα λέγουσι τὸν Χριστὸν μίαν φύσιν, ἣν ὡμολόγησαν καθόλου τι εἶναι· καὶ οὐ νοοῦσιν, διειπέτει ὁ Χριστός; μερικὸν ἔστι, ὡς δὲ πρόσωπον, οὐ δύναται εἶναι μία φύσις· ἢ γάρ ἂν ίσται τὸ μερικὸν καθόλου, καὶ τὸ ἀτομόν εἶδος, διπερ ἀδύνατον. Εἰ γάρ καὶ λέγομεν διει τὰ ἐπάνω κατηγορεῖται τὸν ὑποκάτω, ἀλλὰ τοῦτο ἀληθεύει κατὰ τὴν φωνὴν τὴν φιλόσοφον μόνον, ήτις καὶ φυσικὴ λέγεται, οὐ μή κατὰ τὴν τεχνικὴν φωνὴν ἣν καὶ λογικὴν ὄνομάζουσιν. Οἱ περὶ ταῦτα δεινοί· τεχνικὴν μὲν, οὐ εὑρεμα τέχνης, οὐ φύσεως· λογικὴν δὲ, διει τῆς λογικῆς ἔστι πραγματείας, ήτις δραγανήν ἔστι φιλοσοφίας, οὐ φιλοσοφία. 'Επι μὲν γάρ τῆς φιλοσοφίου φωνῆς τὰ καθόλου κατηγορεῖται τῶν μερικῶν, τουτέστι τὰ ὑποκάτω ἐπιδέχεται καὶ τὸ δνομα καὶ τὸν δρόν τῶν ἐπάνω· οἷον δὲ Πέτρος; ἔστιν ἀνθρωπός, δὲ ἀνθρωπός ἔστι τὸ ζῶν, δὲ Πέτρος δρα καὶ ἀνθρωπός ἔστι καὶ ζῶν. Πταύτως καὶ τὸν δρόν τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ ζώου ἐπιδέχεται δὲ Πέτρος· καὶ γάρ ἔστι ζῶον λογικὸν θνητὸν δὲ Πέτρος, καὶ οὐσία Εμψυχος αἰσθητική. Ίδοι ἐπὶ τῆς φιλοσοφίου φωνῆς τὰ ὑποκάτω ὑποδέχεται καὶ τὸ δνομα καὶ τὸν δρόν τῶν ἐπάνω. 'Επι δὲ τῆς λογικῆς φωνῆς τοῦτο οὐ γίνεται· τὸ γάρ ἀτομόν οὐτε εἶδος λέγεται, οὐτε γένος, οὐτε ἔστι τὸ κατὰ πλειόνων καὶ διαφερόντων τῷ ἀριθμῷ· η τῷ εἶδει ἐν τῷ τι ἔστι κατηγορούμενον. Οὗτον καὶ ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ πρόσωπον μὲν λέγομεν αὐτὸν καὶ ὑπόστασιν, οὐ μήν καὶ φύσιν· οὔτε γάρ τὸ δνομα τῆς φύσεως, οὐτε τὸν δρόν ὑποδέχεται· οὐδὲ γάρ λέγεται δὲ Χριστός ἀρχὴ κινήσεως καὶ ἡρεμίας· τοῦτο γάρ ἔστιν ἡ φύσις. Τὸ γάρ πρόσωπον, η ὑπόστασις, καὶ τὸ ἀτομόν, καὶ τὸ εἶδος, καὶ τὸ γένος, καὶ τὰ τοιαῦτα, οὐκ εἰσὶ τῆς φιλοσοφίου φωνῆς, ήτος τεχνικῆς, ἀλλὰ τῆς λογικῆς, ήτος τεχνικῆς· τὰ δὲ καθόλου τῆς καθολικῆς φωνῆς οὐ κατηγορεῖται τῶν μερικῶν. Οἱ γοῦν ἀγνοοῦντες τὴν διαφορὰν τῆς φιλοσοφίου φωνῆς, ἣν ἔχει πρὸς τὴν λογικὴν, μεγύνουσι τὰ διμικτα ἀμαλῶς, μή γινώσκοντες περὶ τίνος λέγουσιν, η περὶ τίνος διαβεβαίωνται.

Ο ΕΠΙ. Τί σοι ἐσκεῖ περὶ αὐτῶν; Ἐνωθήσονται οἱ ύμνοι;

Ο ΘΕΟΡ. Σύσσον κατὰ τὸ θέλημα τοῦ Καθολικοῦ ἐξ διπλούς εἰσται ἡ ἑνωσίς.

Ο ΕΠΙ. Δύσκολον τοῦτο αὐτοῖς πολλὰ γάρ εἰσι τὰ διεργόντα· ὅμως ἀκηκόαμεν παρὰ πολλῶν ὅτι συνέρχονται ὑμῖν νῦν ἐν ἀπασιν. Ἡμεῖς δὲ οἱ Σύροι θεοῦ χάριτος ἡνωμένοι ἐσμὲν κατὰ πάντα τοῖς Ῥώμαιοῖς ὑμῖν, πλὴν ἓνδε· τὸν Χριστὸν οὐ λέγομεν δύο οὐσίας, ἵνα μή τις ἐν τῇ Τριάδι προσθήῃ γένηται, καὶ εὐθεθῶμεν τετράδα καὶ οὐ Τριάδα σέβονται· Μονάδα γάρ καὶ Τριάδα παρὰ τῶν Πατέρων καὶ πιστεύειν καὶ διδούσθην ἐδιάχθημεν, οὐ μὴν μονάδα καὶ τετράδα· καὶ διὰ τοῦτο λέγομεν διορθωσιν τὸ σῶμα τῷ Λόγῳ, ἵνα μὴ ἐπερούσιον τῇ Τριάδι προσάψωμεν.

Ο ΘΕΟΡ. Προείρχεν ἀνωθεν ἡ ἀγιωσύνη σου διε τὸν οὐδενὶ ἔθνει οὔτε σοφίᾳ ἐμπολεύεται νῦν, ὡς ἐν τῷ ἔθνει τῶν Σύρων· καὶ γῦν ἀκούων, διὰ διὰ τοῦτο οὐ λέγετε δύο οὐσίας τὸν Χριστὸν, ἵνα μὴ γένηται τετράς· ή Τριάς· τούτῳ τοιχαροῦ ἐκφυγεῖν βουλόμενοι, λέγεται τὸν Λόγον τῷ σῶματι διορθωσιον· ταῦτα δὲ εἰπεν διορθωσιον τὸ σῶμα τῷ Λόγῳ.

Ο ΕΠΙ. Εἴ λέγεις, οὕτω λέγομεν.

Ο ΘΕΟΡ. Καὶ μὴν ἐὰν λέγηται τὸ σῶμα διορθωσιον τῷ Λόγῳ, τότε μᾶλλον ποιεῖτε τὴν Τριάδα τετράδα, καὶ ἐμπίπτετε εἰς βρύσιν διαφυγεῖν διασποράς· καὶ ταυτὸν σπουδάζετε τοῖς διάπερ τοῦ μὴ δικαζανεῖν πίνουσι κάνειν. Καὶ τοῦτο βουλομένῳ τοῖς βέβαιον καταμαθεῖν. Τὸ διορθωσιον ἐφ' ἑνὸς προσώπου οὐ λέγεται· οὐδὲ γάρ λέγεται τι διορθωσιον αὐτὸ διευτῆρι, ἀλλὰ πάντως πρὸς ἑτερον πρόσωπον· τῶν πρὸς τι γάρ ἔστιν· οἷον τὸ διορθωσιον διορθωσιον διορθωσιον λέγεται. Τοίνυν δὲ Λόγος λέγεται τῷ Πατρὶ διορθωσιος· ἑτερον πρόσωπον δηλοντεῖ δι Πατέρη, καὶ ἑτερον δι Υἱὸς δ τῷ Πατρὶ διορθωσιος. Τὴν οὖν διώσμεν καὶ τὸ σῶμα καθ' ὑμᾶς, διορθωσιον τῷ Λόγῳ, εὐρίσκεται· καὶ τὸ σῶμα ἑτερον πρόσωπον παρὰ τὸν Πατέρα, οὕτω καὶ τὸ σῶμα, ἐὰν διορθωσιον δ τῷ Λόγῳ, ἑτερον πρόσωπον ἔστι παρὰ τὸν Υἱόν· καὶ εὐρίσκεται δ Υἱὸς δύο πρόσωπα ἔχων, ὡς δ Νεστόριος έλεγεν. Ἐχομεν δὲ καὶ τὸ Πνεῦμα διορθωσιον τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ· καὶ ίδον τετράς ή Τριάς προρράως καθ' ὑμᾶς· προσώπων γάρ, οὐκ οὐσίων, ή Τριάς· Καὶ τούτους εὐρίσκεται τὸ σῶμα διορθωσιον οὐ μόνον τῷ Υἱῷ, ἀλλὰ καὶ τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Πνεύματι. Εἰ τὸ διορθωσιος δ Λόγος τῷ Πατρὶ κατὰ τὴν τῶν Πατέρων διολογίαν, ὡσάντως; καὶ τῷ Πνεύματι, ὡς ἐπειποντεῖς πρόδηλον. Όμοιούσιον δὲ τὸ σῶμα τῷ Υἱῷ καθ' ὑμᾶς, διορθωσιον πάντως; ἔστι τὸ σῶμα τῷ Πατρὶ καὶ ἄγιο το Πνεύματι. Καὶ εὐρίσκονται τέσσαρα ἀλλήλους διορθωσια. Καὶ φεύγοντες τὴν τετράδα, εἰς αὐτὴν οἱ φιλόσοφοι ἐμπεπτώκατε, ὡς φησιν ὁ μέγας Ἀλεξανδρεὺς ἐν τῇ πρᾶ· Ἐπίκητον ἐπίσκοπον Κορινθίου ἐπιστολῇ· «Ταῦτα οὖτα λέγοντες, οὐκ οὖσιν δῶν; ξαύτες περιπτίπουσιν.» Ἐγώ ουκέτι πῶς ἐν φιλόσοφοι, ὡς φησι, ἀσχολούμενοι,

A EPISC. Quid tibi de Armeniis videtur? Vobiscum ne conjungentur, necne?

THEOR. Quod quidem attinet ad Generalis votum, prorsus siet unio.

EPISC. Arduum hoc est Armeniis; multa enim eos arrent: nihilominus a multis audivimus; illos nunc vobiscum in omnibus conspirare. Nos autem Syri, Dei beneficio, vobiscum in omnibus concordes sumus, uno excepto, nempe quod Christi duas substantias non dicimus, ne quod additamentum Trinitati sit, nobisque accidat ut quaternionem pro Trinitate colamus. Namque Unitatem ac Trinitatem credere et conditeri a Patribus edociti sumus, non autem unitatem et quaternionem: ideoque consubstantiale dicimus corpus Verbo, ne quid alterius substantiae Trinitati adjungamus.

B THEOR. Modo dixerat sanctitas tua, nulla in gente aequa nunc versari sapientiam atque apud Syros. Ecce autem audio, vos duas substantias Christum non dicere, ne Trinitas evadat quatuorbio. Ut ergo id vitelis, Verbum corpori consubstantiale dicitis: perinde enim est corpus consubstantiale Verbo dicere.

EPISC. Recte aīs, sic dicimus.

C THEOR. Atqui si corpus consubstantiale Verbo dicatur, tunc potius de Trinitate facitis quaternio nem; et quam foream vitare studetis, in eam decidatis: idemque facitis cicutam bibentibus, ne moriantur. Quam rem volenti tibi per facile est intelligere. Consubstantiale, in una persona non dicitur; neque enim quidpiam dicitur sibimet consubstantiale, sed omnino hoc vocabulum in alteram rem tendit; est enim ex iis quae ad aliud referuntur: ita ut quod est consubstantiale consubstantiali, id consubstantiale dicatur. Jamvero Verbum dicitur Patri consubstantiale: est ergo alia persona Pater, alia Filius qui Patri consubstantialis est. Si ergo ex sententia vestra concedamus, corpus quoque consubstantiale esse Verbo, jam et corpus aliam personam esse comperimus, præter Filium. Nam sicuti quia Filius est Patri consubstantialis, diversa a Patre persona evadit; ita etiam corpus siquidem Verbo consubstantiale sit, diversa a Filio persona erit: sequiturque ut Filius duas personas habeat, ut Nestorius siebat. Sed habemus etiam Spiritum sanctum Patri Filioque consubstantiale: en igitur manifeste in sententia vestra quatuor pro Trinitate. Est enim personarum, non substantiarum, Trinitas. Sic ergo acciderit ut corpus non Filio solum esset consubstantiale, sed etiam Patri et Spiritui. Si enim Verbum Patri est consubstantiale, juxta Patrum confessionem, aequa est consubstantiale Spiritui, ut omnes sentiunt. Itaque si corpus, ut vos dicitis, consubstantiale Filio est, idem sine dubio corpus Patri quoque et Spiritui sancto consubstantiale erit. Et en quatuor inter se consubstantia. Quare, o philosophi, dum quaternionem segitis, in eum inciditis; ut ait magnus Athanasius in Epistola ad Epictetum Corinthiorum episcopum:

D

« Hoc dum aiunt, quod se ipsos evertant, nesciunt. » Ego vero miror, quomodo vos ut dicitis in philosophia nutriti, incaute vobis ipsi negotium facessitis. Olim Joannes, tuus in Cessunii episcopatu decessor, Armeniorum synodus me absente ingressus, imperitissima voce missa concessum omnem perturbavit. Paucis vero interjectis diebus rursus adfuit me præsente in synodo: cumque ille congregari nollet, utpote qui in aliena synodo versaretur, ego ad Armeniorum Generalem verba feci: tum sermonis mei summam in prædictum episcopum detorquens, deprompsi, domine, quæsitum illud quod in priore disputatione scriptum est usque ad verba: « Sine patriarcha meo. » Sed cum illo quidem philosophiae ignaro, tunc exemplo abusus sum; nunc vero tibi philosopho, logicam obtuli demonstrationem. Et illi quidem suasi, non fieri de Trinitate quaternionem ob tunc maxime deTrinitate fieri quaternionem, cum

Illi dictis, respondit episcopus Elias: nos Christum unam substantiam compositam dicimus, ut sancti Patres docent. Cæteroquin ego haud veni disputaturus, sed fraterno more hunc commovit sermonem, ut Romanorum de hac re sententiam cognoscerem. Philosophus autem Theodorus, qui a nostro patriarcha ad te missus est, pro suo loquitur libito.

THEOR. Dixisti, domine, vos unam compositam substantiam affirmare. Ast ora ne explicare mihi graveris quid sit quod ait theologus Gregorius in suo de Spiritu sancto sermone: « Si autem substantia est, et non aliquid eorum quæ substantiæ accident, superest plane ut vel creatura sit vel Deus. Nam medium quid inter hæc, vel neutrius particeps, vel ex ambobus compositum, ne ii quidem cogitabunt qui centaures sibi conflingunt. » Cur ergo vos compositam substantiam Christum dicitis, quum theologus compositam substantiam prorsus ignoret?

EPISC. Dixi jam, me ad disputandum hoc non venisse. Aio tamen haud magnum esse nostram a vobis discrepantium. His dictis, Syrus quidam sacerdos exsurgens ait Theoriano: Cur frontem signatis duobus digitis? nonne digitus singillatim divisi sunt? ut duæ Christi naturæ separatae apud vos credantur. Cui Theorianus quasi jocabundus respondit: Non ut duas Christi naturas significemus, id agimus; sed quia tyrannide diaboli liberati, edocti simus aciem adversus illum bellumque instruere: et manibus quidem justitiam, elemosynam, ceterasque virtutes operamur, quæ est velut acies instructa: cum autem digitis signum Christi

(39) Ante hoc adamussim vocabulum hiatus est editæ prioris disputationis, quem ergo defectum ope codicis Vaticani explavi.

(40) Videsis hæc in priore disputatione, p. 466.

(41) Recte episcopus Theodoro disputandi partes edidit, quem sui temporis suis doctissimum et eloquentissimum, linguisque Græcam, Syriacam, et Saracenicam calluisse, ait Bar-Hebraeus apud

έκυπον ἀτέχως παραιογίζεσθε. Πέρυσι δὲ πρὸ τοῦ Κεσσουνίου ἐπίσκοπος Ἰωάννης, παραγενόμενος ἐν τῇ συνδιψώ τῶν Ἀρμενίων ἀπόντος ἐμοῦ, καὶ φωνῆς ἀλογίσου τὴν σύνδονα διετάραξε· καὶ μετά τινας ἡμέρας πάλιν παρῆν αὐτὸς κάγὼ τῇ συνδιψώ· ἐπειδὴ δὲ συντεχεῖν ἔκεινος οὐκ ἡδουλήθη, ὡς ἀηθεῖ συνδιψῷ προστεχόν ἀλλοτρίῳ, πρὸς μὲν τὸν Καθολικὸν τῶν Ἀρμενίων τὸν λόγον ἐποιησάμην ἐώς τὸν νῦν δὲ τοῦ λόγου πρὸς τὸν ῥηθέντα ἐπίσκοπον ἀποτελέμενος ἐφη, δέσποτα, ἐρώτημα διπερ ἐγράψῃ διποιεῖν, ζως τοῦ « Ανευ τοῦ ἐμοῦ πατριάρχου (39). » Ἄλλος ἔκεινων μὲν τότε παραδειγματικῶς ὡς ἀφιλοσόφῳ, σοὶ δὲ νῦν ὡς φιλοσόφῳ λογικῶς ἀποδεῖειχα· ἔκεινῳ μὲν δὲτοι οὐ γίνεται τετράς ἡ Τριάς, διὰ τὴν προσθήκην τῆς ἑτέρας φύσεως (40)· σοὶ δὲ δὲτοι τότε μᾶλλον γίνεται τετράς ἡ Τριάς, διαν διμούσιον εἰπώμεν τὸ σῶμα τῇ τοῦ Λόγου θεότητι. alterius naturæ adjectionem; tibi vero ostendi, corpus dixerimus consubstantiale Verbi divinitati.

Τούτων ῥηθέντων, εἶπεν δὲ ἐπίσκοπος Ἡλίας· Ἡμεῖς τὸν Χριστὸν μίαν οὐσίαν σύνθετον λέγομεν, ὡς οἱ διցιοι Πατέρες διδάσκουσι· πλὴν μὲν ἐγὼ οὐκ ἡλθον πρὸς τὸ διαλεχθῆναι, ἀλλ᾽ ἀδελφικῶς κεκίνηκα τὸν περὶ τούτου λόγον, βουλόμενος μαθεῖν παρὰ σοῦ τὸ περὶ τούτου λέγουσιν οἱ Ῥωμαῖοι. Ὁ φιλόσοφος δὲ Θεόδωρος, δὲ καὶ παρὰ τοῦ ἡμετέρου πατριάρχου ἀποσταλεῖς πρὸς σέ, λεγέτω τὸ δοκοῦν αὐτῷ (41).

Ο ΘΕΩΡ. Εἴπας δέσποτα, δὲ μίαν σύνθετον οὐσίαν λέγετε· καὶ παρακαλῶ, μή ἀπαξιώσῃς ἐρμηνεύσαι μοι, τι ἔστιν δὲ λέγεις διθεόλογος Γρηγόριος ἐν τῷ περὶ τοῦ ἀγίου Πνεύματος λόγῳ· « Εἰ δὲ οὐσία τις, οὐ τῶν περὶ τὴν οὐσίαν, ἢτοι κτίσμα ὑποληφθῆσεται ἢ θεός· μέσον γάρ τοι τούτων, ἢτοι μηδετέρου μετέχον, ἢ ἐξ ἀμφοῖν σύνθετον, οὐδὲ δὲν οἱ τοὺς τραγελάφους πλάττοντες ἐννοήσειν. » Πῶ; Ήμεῖς μὲν σύνθετον οὐσίαν λέγετε τὸν Χριστὸν, διθεόλογος δὲ σύνθετον οὐσίαν ἡγίνοσσεν ὀλικῶς;

Ο ΈΠ. Προσείρηκά σοι, δὲτοι οὐκ ἡλθον διαλεχθῆσθε μενος· λέγω δὲ δὲτοι μέσον ἡμῶν καὶ ὑμῶν οὐκ ἔστι μέγα σφάλμα. Τούτων οὐτων ῥηθέντων, διναστές έκρεψε τις τῶν Σύρων εἴπε πρὸς τὸν Θεωριανόν· Δεξ τέ τις σφραγίζεται δακτύλοις δυσὶν; Οὐκ εἰσὶν οἱ δάκτυλοι διακεχωρισμένοι ἀνά μέρος; Λοιπὸν καὶ αἱ δύο φύσεις τοῦ Χριστοῦ κεχωρισμέναις εἰσὶ καὶ διαδεῖ. Ο δὲ Θεωριανὸς εἰσὶν ἀστεῖδεμένοι εἰσὶν· Οὐ τέτοιος δύο φύσεις τοῦ Χριστοῦ σηματινοτές οὐτε δρῶμεν, ἀλλὰ τῆς τυραννίδος τοῦ διαβόλου ἀπαλλαγήσεται, ἐδιδάχθημεν παράταξιν ποιεῖν κατ' ἔκεινου καὶ πόλεμον, ταῖς μὲν χερσὶ ἐργαζόμενοι δικαιοσύνην καὶ ἐλεημοσύνην καὶ τὰς λοιπὰς ἀρετὰς.

Assemanum *Biblioth. orient.*, I. II, p. 215. Asseman ego miror, nullam deinceps a Theoriano scripsi Theodori disputationem, excepta clausula in qua idem Theodorus ad catholicorum partes se proponendum transire dicit. Mihi igitur Theoriani tractatio cum Jacobitis inchoata potius quam perfecta videtur.

διπερ ἐστὶν ἡ παράταξις, διὸ ὃς τῶν δακτύλων τοῖς οὐκέτεθέντες τὴν τοῦ Χριστοῦ σφραγίδα, συνιστῶμεν τὸν πόλεμον, καὶ οὕτω τούτον καταγωνίζουμεθα, καὶ μετὰ τοῦ Δαβὶδ εὐλογοῦμεν τὸν Κύριον. Εὐλογήτο; Κύριος ὁ Θεός μου, λέγοντες Ἰκαστος, ὁ διδάσκων τὰς χειράς μου εἰς παράταξιν καὶ ἀλλὰ τοὺς δακτύλους.

Ἐπει τούτοις εἴκεν ὁ Θεόδωρος, Ἐπὶ τῷ Θεῷ πάντα, στὶς τὸ τῆς μιᾶς φύσεως σκάνδαλον ἀφαιρεθῆσται ἐκ μέσου ἡμῶν, καὶ δεῖξενθα τὴν τετάρτην σύνοδον, καὶ τὸν πάπαν Λέοντα (42), ἐκ τοῦ Ὄρωμαῖοι οὐ καταναγκάσουσιν ἡμᾶς ἀναθεματίσαι Σεβῆρον, διτὶ οὐδαμοῦ εύρεστεται Σεβῆρος μίαν φύσιν η οὐσίαν λέγων τὸν Χριστὸν, ἀλλὰ μίαν ὑπόστασιν καὶ ἐν πρόσωπον· ἀλλως τε πᾶσιν ἀκολουθίαν ἐκχληστικήν, στιχερά, καὶ κανόνας τῶν διωνήγιων, παρ' ἑκείνου ἔχομεν, καὶ πάνυ δυσχερές ἡμῖν ἀναθεματίσαις ὃν ἔχομεν διδάσκαλον· πλὴν τοῦτο λέγω, έταν ὁ Καθολικὸς τῶν Ἀρμενίων ἀποστελή εἰς τὴν βασιλεύουσαν ὥστε κυρωθῆναι συνθήκως τὰ τῆς πίστεως, ἀποστελεῖ [Cod. ἀποστελεῖ], καὶ ὁ ἡμέτερος, ὃς ἀν ἀποτελεσθῇ τὸ δοκάνν τῷ Θεῷ (43).

(42) Falsa igitur, ob partium suarum studinm, narrat Bar-Hebraeus a nobis citatus in adn. p. 388, qui ait victoriam penes Theodorum suum stetisse, Theorianum autem convictum obmutuisse. Theodorus Jacobitam post varios casus in Castrum Romanum, seu Romelam, apud patriarcham Armeniorum se receperat, ejusque ope, et regis Cilicis auctoritate, patriarcham Jacobitarum in Cilicia proclamatum, et anno Christi 1492 (vicesimo scilicet post hanc disputationem) obiisse, narrat Bar-Hebraeus apud Assemanum. Biblioth. Orient. t. II, p. 216.

(43) Antequam a Theorianno discedo, placet ex ineditia ejusdem epistola quam ad sacerdutes monasticos de nonnullis ecclesiastice tantum disciplinæ capitibus scripsit, verba aliquot recitare, quibus ejus vel catholicus animus, vel certe a schismate abhorrens, et Latinæ Ecclesie amantissimum declaratur. Sic ergo Theorianus sub epistola initio: Πρῶτος παραχαλουμεν ὅμδε φιλονικειας μη καταδέχεσθαι· ἡμεῖς γάρ τοιαύτην συνήθειαν οὐκ ἔχομεν, οὐτε η Ἑκκλησία τοῦ Θεοῦ· ἀλλ' εἰρήνην μετὰ πάντων διώσειν, ἔχοντες εἰρήνην Χριστὸν τὸν ποιούντα αὐτὰ ἀμφότερα ἐν· καὶ ἀγαπᾶτε τοὺς Λατίνους αὐ-

A imponimus fronti, prælium cieramus, atque ita diabolum debollamus, et cum Davide Dominum laudamus, Benedictus Dominus Deus meus, dicentes, qui docet manus meas ad struendam aciem, digitos meos ad prælium. Hand digitum, ali, sed digitos.

τούς δακτύλους μου εἰς πόλεμον· οὐ τὸν δάκτυλον

Post hanc Theodorus ait: Hoc a Deo spero, fore ut unius naturæ scandalum de medio nostri tollatur, et quartam synodum ac Leonem papam recipiamus, si certe Romani anathematizare Severum nos haud cogent, quia nusquam Severus in suis scriptis unam Christi naturam vel substantiam dicit, sed unam hypostasim et unam personam. Jam vero cum universum nos ecclesiasticum officium, hymnos et cantica de omnibus sanctis ab ipso habemus, valde molestum foret illum anathematizare quem magistrum habemus. Hoc tamen ait: Statim ac Armeniorum Generalis legationem ad regiam urbem miserit, ut fidei articuli synodice confirmentur: tunc nostrum quoque Generalem legatos missurum, ut id quod Deo visum fuerit perficiatur.

τοῦ συναδελφοῦ· ὅρθοδοξοι γάρ εἰσι, καὶ τίκνα τῆς καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας οὐσιεῖ· αἱ γάρ ζητήσιες αὗται συνήθεις, εἰ τινὲς εἰσι, τῆς πιστεως μηδαμῶς καθαπτόμεναι· πάντα γάρ καλλί, ἀλλὰ εἰς δόξαν Θεοῦ ποιῶμεν αὐτά· οὐδὲν γάρ οὔτε ἐν Λατίνων ἐκκλησιαστικῶν συνήθειᾳ, οὐτ' ἐν ἡμετέρῃ, ἵξω τοῦ καλοῦ ἢ τοῦ πρέποντος, εἰλιγενεῖς ἐπικράτειαν, ἀλλὰ θειοτέρου ἔχον τοῦ σχοτοῦ καὶ νοήματος· τοῖς οὖν ἐγένεσοι, πάντα ὄρδα, τοῖς δὲ μη τοιούτοις, σκάνδαλον τε καὶ πρόσκομψα. In primis vobis auctor sum, ut contentionem non suscipiatatis; nos enim huiusmodi morem non habemus neque Ecclesia Dei. Sed pacem sectamini, pacem Christi retinentes, qui facit utraque unum. Diligite autem Latinos, qui vestiri in Christo fratres sunt: orthodoxi enim sunt, et catholicæ atque apostolicæ Ecclesie filii, sicuti et nos. Etenim si quae exsurgunt, ut fieri solet, querentes, hac fidem non ladeant: quippe cuncta sunt bona, si certe ad Dei laudem fiant. Nihil porro sine in Latinorum ecclesiasticorum consuetudine sit in nostra est, quod ab honesto et decoro recessat; sed omnia præclararum habent scopum atque propositum. Sapientibus igitur, recta omnia; stultis autem, scandalum et offendio.

THEORIANI PHILOSOPHI

EPISTOLA

DE JEJUNIO SABBATI.

Vide Patrologiæ tom. XCIV, col. 405, in P. Michaelis Lequien Dissertatione VI Damascenica.

ANNO DOMINI MCCLXXII.

S. NERSES CLAIENSIS.

S. Nersetis Opera, Armenico et Latine Venetiis a Patribus Mechitaristis edita, complectib[us] peculiaris *Patrologia* nostrae series qua[us] *Patrologia Orientalis* audit. Ibi vide ad annum suprascriptum.

ANNO DOMINI MCCLXXX.

JOANNIS CINNAMI

EPITOME

RERUM A JOANNE ET ALEXIO COMNENIS GESTARUM.

CAROLI DUFRESNE EPISTOLA.

Illustrissimo viro domino D. Joanni Baptista COLBERT, regi ab intimis consiliis et secretis, generali aerarii moderatori, summo regiorum aedificiorum praefecto, regiorum ordinum quaestori, marchioni de Seignelay, Carolus Du FRESNE.

Exigit officii mei ratio, vir illustrissime, ut vulgandam lucubrationem hanc meam auspicis non aliis committam quam tuis, cuius moderatione auctoritatique praecipuum quocunq[ue] in re aeraria munus gerò, subjectum est. Atque ad patrociniū quidem tuum præ cæteris ambiendum cum id me satis per se superque impellat, tum adducor in prius amore ac studio isto singulari, quo et litteras et litteratos omni data occasione prosequeris. Qua enim es amplitudine animi, non minus in liberalium quam in cæterarum etiam inferiorum artium renovationem incubuisti hactenus: et quantum felicitatis attulisti advecta per has restitutas rerum omnium affluentia, tantum decoris illarum patrocinio conciliasti regno universo, cuius nomen ab eruditis quibusque ad immortalem gloriam facilius traducatur. Certe cum amplissima laudum accessione aucta sit atque locupletata Gallia, ex quo Ludovicus subditorum sibi populorum splendori et commode tanta cum animi contentione invigilat, id diligentia præsertim et industria tua, vir illustrissime, memori animo illa ascribit, quod ardua tanti principis consilia strenuus plane fidusque administer exsequeris. Si redditum ab rege populis terra marique commercium; si principatum illum eloquentiæ, quem etiam Romani Gallis aliquando detulere, nunc quasi postliminio recuperatum; si restitutam denique suam artibus omnibus celebritatem merito illa gloriatur: hoc opera quodammodo tua perfectum agnoscit, qui omnem ingenii ac solertia vim in mandatis regiis conficiendis tam operose impendis. Eodem pariter jure obstrictam se tibi profitetur bibliotheca Regia, quam a Francisco I inchoatam, ab Henrico II et Catharina Medicea non mediocriter adiunctam, rex idem noster nova manuscriptorum voluminum accessione locupletavit. Ea enim et numero propemodum infinita, et raritatis laude omnium haud scio an præstantissima, ita studio tuo incredibili sunt conquisita, ut non tam auxisse, quam novam bibliothecam effecisse dicendus sit, aliquid adeo divisum in majoribus suis, in se collectam, te procurante, gloriam conjuxisse. Sed et praecipuum bibliothecæ istius decus pretiosa illa raraque numismata, que a serenissimo Aurelianensium duce Gastone collecta tanto labore tantoque delectu, tum corona, ut aiunt, regiæ legata, nunc asservantur ibi diligenter, quotidie ab rege consiliis tuis incitato mirifice multiplicantur. Ac ne reconderetur fons ille eruditio[n]is uberior, eodem quo bibliotheca constructa est loco, Academia virorum totius Europæ peritissimorum, te suadente, constitutæ; qui cum eo parati accedant certis quibusdam diebus ad omne humanioris doctrinæ genus tractandum, tum si quid inter disputandum dubii forte controversisque acciderit, illico ad librorum auctoritatem, quasi ad decretorium judicium confugiant. Atque hoc in memoriam revocat, haud absimilem olim imperatorum quorumdam Byzantinorum pro re litteraria curam; qui insignem Constantinopoli bibliothecam instituerant, et ipsi curandæ perficiendæ que præficerant viros omnino duodecim, ut

lectissimos totius imperii, sic omnibus disciplinis quam excutissimos. Etsi autem, vir illustrissime, minime dubitem, quin tanta pro superandis litterarum molestiis commoda sint ejusmodi, ut iis ad suscipiendas egregias lucubrationes plerique ingenii doctrinæ quo laude illustres impellantur acris; haud scio tamen an ista facilitate, benignoque aditu inflamentur maxime, quo tu: ipsos, tum ipsorum opera soles benevolus amplecti. Evidēm licet id mihi non arrogem, ut me in tantorum virorum numero collocare ausim, benignitatis tamen istius specimen nuper jam sensi luculentum, cum illustratam utrumque a me sancti Ludovici historiam, dicatamque regi nostro Christianismo, tibi que oblatam, exceperisti amantissime. In quo ut profuerint multum et majestas augusti quod præfert nominis, et argumenti nobilitas atque sanctimonia, plus tamen, mea sententia, profuit maxima viri illustrissimi Caroli Colbert fratri auctoritas, cuius commendatio tanto plus habuit apud te ponderis, quando te et arctiori conjugatione sanguinis, et veriori prudenter, ingenii, modestiae, virtutisque similitudine complectitur. Quas quidem in eo dotes cum tota passim Gallia suspicital, tum rex ipse adeo perspectas habet atque exploratas, ut amplissimis eas muneribus ornaverit: quorum omnium instar hæc duo sunt, demandata nuperæ pacis sancienda cura, et solemnis quam apud serenissimum magnæ Britanniæ regem nunc obit legatio. Cui quidem utrique provinciæ, quod non modo præfectus fuerit ab rege perspicacissimo rerum estimatore, sed etiam satisfecerit undecunque summo principum plausu, et publica omnium gratulatione, vel inde conjicere licet quanta apud omnes existimatione floreat. Ceterum qua in me passim usus est benevolentia, eadem quoque, vir illustrissime, adducor, ut sporem te mihi nunc facilem ac benevolum adfore. Quod quidem haud ægre præstiteris, si has tibi inscriptas qualescumque in historiam Commenicam et in Paulum Silentiarum exercitationes benigno exceperis animo, et nominis tui quasi auctoritate protexeris. Hanc spem meam auget in primis præclara consiliorum tuorum factorumque ratio, quæ eo duntaxat ex communi omnium consensu pertinet, ut regni regisque nostri invictissimi gloriam amplitudinemque, si tamen accessionem aliquam admittunt, quocunque modo amplifices. Nam cum in hoc opere elaborando nihil aliud mihi propositum fuerit, quam ut egregia quæque Gallorum facinora, ut suscepta olim incredibili animo, ita feliciter toto Oriente, laudabiliusque perfecta, collarem in meliori lumine, tum hoc pergratum tibi, perque jucundum fore confido, ad commendandam quippe Galliæ gloriam, cui uni inservis, omnino accommodatum.

EJUSDEM PRÆFATIO.

Cum propensus erga litteras omnes artesque ingenuas amor, non decorus solum principibus viris, iisque quos ad hominum imperia magnasque res et arduas capessendas, seu virtus, seu natura genuit, sed etiam perutilis jure censeatur: tum is maxime qui versatur in hoc studio, quod in historiæ et antiquitatis scientia situm est. Ex ea quippe non superiorum modo notitiam etiam, sed et certa civilis prudentiæ petunt documenta, et alienis exemplis et casibus in suis vel communibus gerendis rebus nullo suo periculo cautiores evadunt. Et vero historia magistra morum, et regula posteris est, ad quam vitam dirigere suam jubentur; et quedam clara lux veritatis, quæ sicuti aberrent, aut degenerent, pravitatem erroremque in obscuro esse non sinit. Præ reliquis autem Constantino-politanorum imperatorum annales frequenti rerum humanarum fortunæque, quam in iis legere est, vicissitudine, quid tenendum vitandumque sit, attentis variiorum eventuum estimatoribus haud obscure demonstrant. Hujus porro Byzantinarum historiæ rerum in eam ego partem studiose mihi, ac sane, ni fallor, utiliter incumbendum putavi, quæ et videbatur a nostris hominibus adhuc aut ignorata, aut relicta, et arctiori cognitionis nexus cum Gallicis devincta atque conjuncta, lucis iisdem plurimum afferre posset. Eos igitur commentariis et animadversionibus auctores illustrandos constitui, qui in id præcipuo stylum contulerunt, ut eam litteris consecrarent: ut appareat non frustra amplissimos viros, qui universam Byzantinam historiam typis regiis hactenus elendam curarunt, operam collocasse, quo non senescentem modo, sed extinctam propœ, scriptorum tam illustrium laudem et memoriam ab oblivione hominum atque silentio vindicarent, qui permulta de nostris rebus, Gallorumque toto fere Oriente laudabiliter ac præclare gestis, haud comperta memorias prodiderunt. Quæ certe digna sunt, ut in iis commendandis immortalitatí scriptorum omnium certè industria, cum acres sœpe aculeos ad gloriam habuerint, alienæ, aut, ut verius dicam, cognato virtutis monumenta; nec omnino ferendum sit, ut tot clarissimarum exempla virtutum in tanta tamque diurna apud posteros obscuritate delitescant. Scribere autem orsus sum ab expugnata captaque a Gallis, tum Veneti Constantinopoli, partim editis ad eam rem in Villharduinum, qui expeditio-nis hujus, cuius et ipso magna exstitit, exordia descriptis, observationibus; partim etiam e probatis scriptoribus Graecis ac Latinis, tum veteribus quoque monumentis e regiis tabulariis, quæ harum expeditionum consilia atque acta conservant, deponit.

totius historiæ illius continuatione serieque contexta, quæ ei salebris impedita expicaret, ac obscurata peneque obruta in lucem proferret. Jam vero en ad novum aggrediō opus scholiis notisque illustrandum, quod propter vel eventuum varietatem, vel rerum quas complectitur præstantiam, vel eorum qui id elucubrarunt illustrem dignitatis gradum, præcipuam quamdam apud eruditos gratiam meretur et commendationem. Ea est historia Comnenica, seu imperatorum Constantinopolitanorum ex nobilissima Comnenorum familia, quæ præceteris, quæ hujusce imperii gubernacula tenuerunt, nostris potissimum innotuit, tum ob bella quæ cum Francis ac Normannis gessit, tum propter varia cum iis pacis, atque adeo connubiorum et affinitatum inita fœdera. Gentis istius incunabula ac incrementa primus publicavit Nicephorus Bryennius Cæsar, Annæ Comnenæ Porphyrogenitus Alexii Comneni imperatoris filiæ conjux: vir non modo splendore natalium inclitus ac magistratuum prærogativa, sed omni etiam disciplinarum genere quam excutissimus: in cuius quidem commentariis, quæ ad priscos illos nostros Normanos, qui in Oriente non modica bellicæ virtutis edidere documenta, spectant, plurima occurunt intermista. Historiam a conjugi Bryennio exarata excepit et prosecuta est Anna Comnena Cæsarissa, eamque in quindecim libros partita est, quibus Alexiadis appellacionem indidit, seu de rebus gestis Alexii Comneni imperatoris parentis sui, qui una cum Isaacio Comneno decessore Comnenorum potentia viam aperuit; quos quidem acri profecto supra sexum judicio ac singulari elegantiæ conscripsit. Quippe, ut fidem faciunt scriptores ejus ævi, litterarum laude apprime floruit, ac cultu præsertim Atticæ limataque dictio. Alexio autem imperante Gallie Normanni in illius principatu, totoque Græcorum imperio, cum in Italia, atque adeo in Dalmatia, præclaris patratis facinoribus plurimum inclaruerunt, tum vero potissimum Franci, cum iis Gotefrido duce in Palæstinam properantibus Alexius obstiit, qui non semel cum ingenti suorum strage repulsus est. Robus proinde ipsis, quas cum laude descripsit, et variis utrinque cum imperatore vafro initis fœderibus interfuit, oculisque ipsis plerosque usurpavit ex inclitis illis ducibus ac belli fulminibus, quorum appulsi Oriens totus cohorruit. Quin et singulorum notavit nomina, dignitatem generis et quæ gerebant munera designavit. Illustrissimum hoc par conjugum eorumque annales o tenebris primus eruit et Romana civitate donavit Petrus Possinus soc. Jesu presbyter, vir utriusque linguae peritissimus et omni eruditiois genere instructissimus, qui, ut multa alia scriptorum monumenta, Georgii Pachymeris Historiam a se luculenter illustrata, diuque ab eruditis exspectata, hoc ipso tandem quo scribimus anno luce publica donavit. Alexiadem Annæam excipit Joannes Cinnamus imperatorius grammaticus, qui ab excessu Alexii Comneni imperatoris, Annæ parentis, historiam suam exorsus, resque ab Joanne imperatore, Alexii filio et Annæ fratre, carptim et libro unico complexus, eas potissimum describendas suscepit, quæ Manuele Comneno, Joannis filio, imperante accidere, cum et iis interfuerit, ipsique Manueili militarit, in omnibus quas ille obiit expeditionibus fidissimus comes. Nemo porro ex tot principibus qui Constantinopoli imperarunt, in Latinos æque propenso fuit animo, atque Manuel, cum et uxores Latini generis binas sibi adjunxerit et cum Latinis fœdera plurima pegerit et Conradum imperatorem Germanicum in castris priuum, deinde Adrianopoli; ac regem denique Franciæ Ludovicum VII Constantinopoli exceperit magnifice, ipsiusque Ludovici filiam Agnetem Alexio filio in uxorem expetierit et obtinuerit. Et sane ea voluntatis et animi propensione fuisse Manuelem in Latinos proficitur scriptores omnes, ut inde non semel subditarum sibi gentium invidiam ac odium conflarit. At cum Cinnamini historia, hanc ita pridem ex mss. codicibus eruta, nondum regiis typis ac Lupareis ornamentis donata esset, hanc iis committere operæ pretium visum est, ne quid hac in re ad historiæ Comnenicæ laudem deasset et commendationem. Verum cum ea omnia quæ sparsim de rebus potissimum nostratis in hac nobilissimorum scriptorum triade interseruntur, ut dicam quod res est, non ita sint explicata, in medioque posita (quia de rebus exteris ἀπόδως et enucleate scribendo difficile est), ut a scriptoribus coavis arcessito lumine non indigeant, eorum cum Bryennii Annæque et Cinnami narrationibus comparationem institui, ut rerum quæ describuntur veritas elucescat et eorum infirmetur fides, si quando socero gener, parenti filia et principi subditus, plusculum etiam quam concedit veritas, indulserint. Quanquam nuda hac et simplici collatione minime contentus, difficiliores insuper magisque perplexos elegantis istius Historiæ Comnenicæ nodos pro virili extricare studui, atque e tenebris eruere multa quæ ad res Byzantinas spectant, non obvia cuivis et expedita. Porro ut imperatorum ac principum, tum Græcorum, tuui Latinorum et Turcorum, quorum passim in tota hac Historia injicitur mentio, familiæ et stœcumata facilius dignoscereantur, non gentis duotaxat Comnenicæ, sed etiam Bryennianæ, atque adeo Normannicorum Apuliæ ducum et regum Siciliæ et Turcicorum ac Iconiensi sultaniorum indices genealogicos præmittere consultum putavi; interim dum totum quod de familiis Orientalibus digessi opus in publicum prodeat. Iis denique adjungere visum est topographiam et descriptionem Constantinopoleos, aliquot annis antequam urbs in Turcorum potestatem concederet a Christophoro de Bondelmontibus Florentino exarata, brevioribusque notis illustrata; ut et præclarum Pauli Silentiaristi de Sophiana æde poema, quod in manus meas affecta pene hujusce operis editione pervenit, cum rem grata facturum me eruditioribus arbitratus sim, si haec inedita historiæ Byzantinæ monumenta in publicum proferrew.

DE CINNAMO.

De Cinnamo hujusce historiæ quæ elegantissimis et vero regiis typis nunc prodit, scriptore quædam observaturus, ordinar a verbis Leonis Allatii, qui in Diatriba de Symeonibus illius elogium perstrinxit. « Cinnamus, » inquit vir eruditissimus, « nescio quo fato a quibusdam Sinaamus dicitur, reluctante apertissime Vaticano codice, ex quo exempla cœlera exscripta sunt. Cinnamorum familia ad hæc usque tempora non contemnenda in Græcia agnosceatur; Sinnamorum nulla est, quæ etiam si esset, cum illa historia Cinnamum præferat auctorem, frustra operam ludent, qui aliter proferunt, posterioris exscriptoris incuria decepti. » Certe Cinnamorum familiam in Italia pridem notam constat ex Martiale, apud quem occurrit nescio quis Cinnamus tonsor, eques Romanus effectus, nomine licet tacito notatus a Juvenale sat. 1, in quem ita lusit lib. vii Epigr. 63:

Qui tonsor fueras tota notissimum urbe,
Et post hæc dominæ munere factus eques :
Sicanias urbes, Atque regna petisti,
Cinname, cum fugeres tristia jura fori.
Qua nunc arte graves tolerabis inutiles annos ?
Quid facit infelix et fugitiva quies ?
Non rhetor, non grammaticus, Indive magister,
Non Lycicus, non tu Stoicus esse potes :
Vendere nec vocem Siculis plausumque theatris ;
Quod superest, iterum, Cinname, tonsor eris.

Exstat præterea Romæ vetus inscriptio, quæ Cinnamorum familiam Italicam asserit, hisce concepta verbis: RELIQUIÆ CINNAMI. T. CÆSARIS. AVE. FAUSTIANI. Sed et senescente Græcia sedem fixisse in Apulia docet Joannis archiepisopi Barensis diploma, quod descripsit Ferdinandus Ughellus in Episcopis Juvenacensisibus n. 1 exaratum: « Quadragesimo anno imperii Constantini, simulque cum eo regnante Romano Porphyrogenito dilecto filio ejus, serenissimis imperatoribus, » proinde a. Chr. 951 in quo mentio habetur « Pandonis clerici, filii Cinnami imperialis spathæ » (id est spatherii) - quondam, et judicis Juvenaciæ. » Ex quibus perspicuum etiam sit Cinnamos sub imperatoribus Constantinopolitanis in Italia munia non contemnenda obiisse, unde postea Constantinopolim et in Thracianæ concesserunt. Quippe præter Joannem Cinnamum hujusce historiæ scriptorem, qui Manuels imperatori meruit, nonnullos alios Cinnamos memorat Joannes Cantacuzenus, lib. iii, cap. 26, 89, 95 et 97, quos iis qui vulgo Ἀρχοντες indigantur, florebantque sub Palæologis, accenset, ut et Michael Psellus hisce versibus ab Allatio leundatis :

Τοις ἐν πνέουσι καὶ συνουσιωμένοις,
Συγχλήτικοι, ἀρχοντας τῆς ἐκκλησίας
Βάρδαι. Πρεσβοτοῖς τοι, Κτινάμοις πάτερ, etc.

Ex Cinnamorum igitur nobili satis et antiqua gente ortus Joannes Cinnamus vixit sub Manuele Comneno, cuius res gestas aliquot libris digessit, quemadmodum et Joannis parentis. Sed Joannis vitam leviter unicoque libro perstrinxit, quod, ut ipse ait, eo imperante ac ne dum plane fatis functo, nondum ad maturam ætatem pervenisset. At Manuels historiam eo libentius scribendam suscepit, quod et vixerit illius ætate, eique meruerit ab ipsa adolescentia, et plurimis in utramque continentem ab eo susceptis expeditionibus interfuerit; adeo ut neminem alium majori cum fide et diligentia istud operis aggredi posse existimaret. Huc accedebat quod litteris non modo humanioribus, sed etiam divinis apprime esset instructus, proindeque historiæ scribendæ perquam idoneus. Nam, ut Allatii de Cinnami scriptoriis charactere judicium appingam, « auctor est elegans si quis alias, formulis dicendi peregrinis sapienter utitur, figuris ex sophistarum penu. Periodi illi concisæ, planæ, nisi cum compositionis novitate asperantur et obscurantur. Totum se, ut verbo extricam, ad Procopium componit. Et mirum est inter tot alios posterioris sæculi scriptores tumultuarie in dicendo scribendoque delirantes, hunc tantum sapuisse. » Cinnami vero in rebus theologicis eruditionem commendat Nicetas Choniates in Andronico Tyranno, lib. II, n. 5, cuius etiam specimen non unum in historia sua suppeditat, cum de iis disserendi sessè offert occasio. Certe in isto opere, ut in enarrandis Græcorum gestis nimium sibi videtur induluisse, dum ea longe majora, quam erant, facit, ita in pontifices Romanos, imperatores Germanicos, atque adeo in Latinos omnes, ex innato Græcanicis ingeniosis in illos odio, seu potius invidia, parum æquus, imo semper et scriter intemperans est. Sed id, ut dixi, non Cinnamo duntaxat, sed cœleris etiam scriptoribus Græcis seu Byzantinis familiare est. Militari studio operam dedisse Cinnatum,

ex ipsiusmet scriptis arguitur. Sribit enim lib. I, cap. 1, se vixdum adolescentem una cum Manuele in ultramque continentem prospectum esse, initisque in iis bellis interiisse: Έτι καὶ οὐκω μετραχίῳ γε δυνα μη: πάστες συνεχδημητήναι οἱ τῶν εἰ; ἡταπόνταν επατέραν συνέβαντες τετρατεῖν; et lib. V, cap. 18 ait se in Manuelis comitatu fuisse, cum Zeugminum oppugnauit. Denique Nicetas loco laudato testatur Joannem Cinnamum, quem Κινάρον Ιωάννην vocat, Andronico Tyranno militasse, cum ad Lopatium in Bithynia castra posuit. Unde forte miretur aliquis, quod vir rebus bellicis, militarique officio tota vita sua impeditus, regii seu potius imperatorii grammatici munus obicerit, quod idem fuit ac notarii seu secretarii, Nam, ut auctor est Hieronymus Blanca in prologo ad Commentarios rerum Aragonensium, « ipsi notarii ac privilegiorum hujusmodi scriptores, tum scribē regii, tum et quandoque grammatici regum appellari, Græco nomine retento, consueverunt. » Atque hac notione γραμματικοῦ vocem usurpasse videtur Pachymeres, lib. I, cap. 19; lib. III, cap. 11; et lib. V, cap. 26; quæ quidem appellatio notariis indita est, quod id moneris litteratos polissimum viros spectaret: nam, ut ait Diomedes, lib. II, *De arte grammatica*: « Grammaticus Latine litteratus est appellatus. » Grammatici igitur imperatorii dignitas palatina fuit, etsi in catalogis officiorum aulæ Constantinopolitanæ nulla illius occurrat mentio. Cinnami historiam primus e Vaticana bibliotheca codice exscripsit Isaacus Vossius majoribusque distentus curis Cornelio Tollio Ultrajectensi tradidit Latino donandam preferendamque in lucem. Hanc ille tandem emisit Traiectensibus typis anno 1652 cum levioribus aliquot notis, quæ non tanti visæ sunt, ut eas huic adjungerem editioni, cum nihil sers eorum quæ ad historiæ Cinnamicæ illustrationem aut locorum difficultum enodationem pertinent, continerant. Sed et illius versionem tumultuaria quadam, ut ipsemet fatetur, opera exarata recensere operæ pretium duxi, cum multis in locis scriptoris mentem vix sit assecutus, in aliis paulo obscurior visus sit. Qua quidem in elucubratione ita sum versatus, ut nihil laudandis interpretis conatibus detractum velim. Cum vero codex ms. Cinnami, qui servatur in bibliotheca Vaticana, in sex libros dividatur, in totidem historiam hanc, librosque in sectiones, aut capita sum partitus, cum in editione Tolliana in qualuor tantum libros divideretur, quorum ultimus sua mole tres alios ferme excedit. Quippe in ms. codice in tres pariter distinguitur, ut auctor est Allatius, qui præterea principium septimi in eo legi, nec ultra, adnotat. Quod inde factum existimat, « quod ille codex exscribatur, cum Constantinopolis terra marique obsessa, tormentis bellicis a Mahometanis oppugnatur, ut exscriptor in margine adnotaverat. Dei postmodum justo judicio urbe hostibus tradita, exscriptio quoque illa post aliquot paginas finem habuit, vel expugnatione urbis, vel infortiō, utinam non cœde exscriptoris interturbata. » Et sane post Manuelis excessum historiam se concinnasse ipsemet testatur Cinnamus, I. I, c. 1, cum ait Manuele sua relata defunctum, relicto filio impubere. Hanc autem an absolverit et ad Manuelis mortem necne perduxerit, etsi videtur probabile, non tamen omnino id constat, quamquam variis in locis, ac præsertim p. 150, ubi de Alexio, Manuelis filio, quædam a se dicenda et enarranda proponit, quæ in codice Vaticano non exstant. Ut cunque sit, libri epigraphe ita concipiuntur, ut, vivo adhuc Manuele ac nedum extincto, videatur apposita; Cum Επιτομὴ rerum ab Joanne imp. nuper fatis functo gestarum et Manuelis, Joannis filii, historian dicatur continere. Nam si Manuel tum vivendi finem fecisset, cum historiam absolvit, aut illius titulum ascripsit Cinnamus, non tam Joannem, quam Manuele μαχαρίην appellasset; solent enim Græci viros potissimum illustres, qui laud ita pridem decesserunt, τῶν μαχαρίῶν appellatione donare, ut ex Synesio et aliis constat: quemadmodum feminas nobiliores τῶν μαχαρίδων; quam ultimum vocein usurpant idem Synesius epistola 44 et Pachymeres I. IV, c. 23.

C. TOLLII PRÆFATIO.

Exsolvo nunc promissi fidem, quam ante biennium, cum Palæphatum ederem, de publicando etiam Cinnamo dedi, lector amice et benebole. Scriptoris, seu regius, ut se ipse vocat, grammaticus, memoria sane et posteritate dignissimus, Vitam Joannis Comneni, imperatoris Constantinopolitanæ, brevi compendio tradidit; sed imperium ac res gestas filii ejus et successoris Manuelis, cui per Asiam atque Europam bellanti adolescens admodum comes adfuit, cuius facta pleraque oculis suis vidit, longa serie prosecutus est. Dictio ejus pura ac tersa satis, Herodoti, Xenophontis, aliorumque veteris Græcie in historia principum, æmula: ut vel hac solum virtute immenso post se spatio relinquat Glycam, Constantinum Manassem, Tzelzem, Choniatem Nicetam, et qui alii ejus aeo, aut paulo post, scripsere tumid homines et salebrosi. Fidei profitetur incorruptam, sine amore coquusquam, sine odio; quaque induit entior visus est quibusdam in laudando Manuele, deprædirandoque magnis ausis, srpe etiam temerariis, promptum ejus animum; cum tamen hanc a se et principe suo avertere suspicionem conetur producta ad exemplum Alexandri Magni et reliquorum audacia, qui gloria sublati, pericula in prælii

sea esse, non militum, voluerunt. Quidquid sit, habes certe erutum tenebris ac carcere caeco omnibus equalibus ingenio et claritate sua prælucenteum scriptorem; et, quod habes, gratias hoc ages nomine industria et liberalitati amplissimi atque incliti nominis viri Isaaci Vossii, qui eum e codice Vaticanæ bibliothecæ exscriptum majoribus distentus curia mihi, ut juris facerem publici, donavit: meum si in vertendo illustrandoque studium modo agnoveris, amplum satis collocaſte opera præmium videbor retulisse. Omnibus enim bonis et amantibus eorum, qui laudem assequi ex studiis connituntur, satisficeris me pro mediocritate mea spero. Si qui supercilium induere volent, et in vita tam cernere acutum, quam aut aquila, aut serpens Epidaurius, illi suam sibi austrietatem sævitatemque magis fore viilio sciant, quam errorem aut lapsum juveni; cui; subacto nondum ad remotissima quaque per seculatum ingenio, ut est errare inter homines facillimum, ita primus quoque ante omnes veniam indulgentiamque meretur. Accedit, quod pars magna operis conscienda fuerit vixum firmatis ex longo ac gravissimo morbo viribus. Simul namque prodire e funebri quasi lecto, et manum admoveare tabulae potui, exercui me et defatigavi, ne quo alio, ut nonnulli metum admovebant, præveniente, oleum et operam atque aliquod fortassis inde meritum perderem. Nunc vero spem nostram utcumque executi, damus hic tibi quidquid hoc libri aut laboris est, utque sequus ac libens fruare, humanitatem tuam rogamus. Vale lector, et quantum mihi Dei benignitate vitæ deinceps dabitur, illud omne publico me bono, si qua prodesse potero, crede transmissurum.

JOANNIS CINNAMI HISTORIARUM LIBRI SEPTEM

ΕΠΙΤΟΜΗ ΤΩΝ ΚΑΤΟΡΘΩΜΑΤΩΝ Τῷ ΜΑΚΑΡΙΤῇ ΒΑΣΙΛΕΙ
ΚΑΙ ΠΟΡΦΥΡΟΓΕΝΝΗΤῷ

ΚΥΡΙΩ ΙΩΑΝΝΗ Τῷ ΚΟΜΝΗΝΩ
ΚΑΙ ΑΦΗΓΗΣΙ

ΤΩΝ ΠΡΑΧΕΙΩΝ Τῷ ΛΟΙΔΙΜῷ Υἱῷ ΑΥΤΟΥ Τῷ ΒΑΣΙΛΕΙ ΚΑΙ ΠΟΡΦΥΡΟΓΕΝΝΗΤῷ
ΚΥΡῷ ΜΑΝΟΥΗΛῷ Τῷ ΚΟΜΝΗΝῷ

ΠΟΝΗΣΙΑ

ΙΩΑΝΝΗ ΒΑΣΙΛΙΚῷ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚῷ Τῷ ΚΙΝΝΑΜῷ.

EPITOME RERUM PRAECLARE GESTARUM A DIVÆ MEMORIAE
ET PORPHYROGENITO

DOMINO JOANNE COMNENO,
ET NARRATIO

RERUM QUÆ GESTÆ SUNT AB INCLYTO IPSIUS FILIO IMPERATORE ET PORPHYROGENITO

DOMINO MANUELE COMNENO,

CONSCRIPTA

A JOANNE IMPERATORIO GRAMMATICO CINNAMO.

ΒΙΒΛΙΟΝ Α.

LIBER I.

[P. 1] α'. Οὐδὲ τὸ τῆς ἱστορίας ἔργου ἀφιέτιμον
πάλαι ἐνομίσθη πορός. Πλεότους; μὲν οὖν
ἴστηται ἐντεῖται εὐήργυντακέντι συνέδη. Ο μὲν

1-3 4. Historiam scribere gloriosum jampridem
visum est sapientibus, quorum plurimos contigit
non mediocrem inde famam laudemque consequi.

Ilic enim exarandas Graecorum historias dedit operam : ille Cyri a pueri institutionem resque ab illo jam viro praecclare gestas enarrandas suscepit, et **¶** ubi periculum erat, ne quae longo ante tempore facta erant rursum oblivione delerentur, ea libris tanquam perennibus insculpta columnis, posteritati commendarunt. Ac tale quidem consilium est historiarum scriptoribus. Oportere autem arbitror, ut qui aliqua cum laude hoc in studio versari velit, et scientia rerum, quae eo pertinent, singularum instructus, et variis quae hunc vitam perpetuo adhuc rescunt curis ac negotiis solutus, ad id accedat; quorum neutrum nobis quantum opus est suppedit. Neque propterea silentio præterea videntur quae nostro acciderunt aucto : immo curandum ut obliata nobis occasione utcumque fieri potest utaniur. Id autem ita conscienti omnino poterit, si cæterarum rerum maxime, quae in communii hac mortalium vita frequentius eveniunt, omissa narratione, quae a duobus gesta sunt imperatoribus describamus, quorum alter nobis needum natus decesserat, aker nostra ætate et floruit et extinctus est; filio adhuc impubere imperii bærede relicto. Fuerunt illi Joannes et Manuel, ex Comnenorum familia. Quid autem egerit is a quo uterque prognati sunt, quorum ille patri, ille avo acceptam referebat imperii successionem, utque rei Romanam administraverit, satis superque enarratum esse ab his arbitror, qui rerum ab illo gestarum historiam litteris consignarunt, ut supervacaneum sit earum memoriam **¶** revocare ; ut et quemadmodum in Nicephorum ea tempestate imperantem, adeoque jam ætate confectum rebus laris : omnia enim, ut jam præmonui, accurate ab his perirractata sunt, qui ab omni odio et similitate in scribendo alieni fuerunt. Joannes quidem res gestas breviter et summaritatem attingat, cum illius ætate, quod supra innui, non vixerim. At Manuelis, qui Joanneum exceptit, historiam haud scio an quisquam veraciiori stylo persequi valeat, quippe qui vixit adolescentis susceptis ab eo plurimis in utramque continentem expeditionibus interfuerunt. Hæc igitur præfari opera pretium fuit : res vero postulat ut ad propositam inde narrationem agrediar.

2. Alexio vita functo, destinatum jam ante sibi

Du Cangii DO. 3.

(1) [P. 429] Ως ἐκχαρ δρεστάρα. Petrus Diaconus in præf. a. l. iv Chron. Casin. : *Historia a venusti decoris altitudine ruet, si mens cogitationibus obumbrata et pressuram mundialium tenebris offuscata fuerit. Intra : Mens vero historiographi elucescere minime tales, quandiu terrenis curis et lucris insudat, quia cum homo mundi turbibibus quantitur, moretur pariter et mens, et cum quiescit, similiter ei ipsa quiescit, etc.*

(a) Μή πρὸς ἀπέλθουσαν ἐκστρφ συγγεγράσσοτε. Apudisse in hanc mentem Tacitus historia prima : *Min Galba, Otho, Vitellius, nec beneficio nec injuria cogniti. Dignitatem nostram a Vespasiano*

A γὰρ τὰ Ἑλλήνων εἰ; Ἰστορίαν Ελαῖνον Ἐργα, ὁ δὲ Κύρου διεῖπλου ἀγωγὴν τε τὴν ἐκ παιδῶν καὶ πρόξεις, δοσι: εἰς ἄνδρας; ἤκουει τούτην ἡξεπονήθησαν . καὶ καθάπερ ἐπόστα τῷ χρόνῳ φανέντα εἰσαῦθες ἐπικρυβήσσομεις κίνδυνον εἶχον, ταῦτα ἔκεινοι καθάπερ ἐν ἀθανάτοις; οὐδὲ λίγες ταῖς βίοις εἴναι τυπωτάμινοι τῷ ἐξη; παρέδοσαν βίον. Τό μὲν δὴ Ἐργον τελεύτου. Χρὴ γὰρ οἴμαι τούς γε μὴ πάντα διατίως τούτων ἐπιχειρήσοντας εἰδῆσιν τε τῆς περὶ ἔκστατα εἰς ἥκειν καὶ πραγμάτων ὡς ἐπίπαν ἀρεστάνται (1) δοσα βίοι τῷδε [P. 2.] συνέχευται διηνεκές . ὃν οὐδέτερον ὅπως οἵμαι χρείον ἡγένη πάρεσσιν. Οὐχούν οὐδὲ διὰ τοῦτο παντάπασιν Ἐργα συγγένον, διὸ τὴν ἡμετέρῳ δῆμοι παντεπέτεν αἰώνι, ἐπιμελητέον δ' ὅπως μῆτρα τῆς ἐνούσιας δρα εὐκαιρίας κατέπιν ήμεν ἐλθεῖν γένοιτο. Γένοιτο δ' ἀν., εἰ τῶν διλλῶν καθάπτας ἀπάντων καὶ δοσα ἐς τὸν κοινὸν ἥκει τῶν ἀνθρώπων βίον τὴν ἀφτηγησιν ὑπερβάντες; δοσεν Ἐργα παραστήσθεα βιστιέον, ὃν δὲ μὲν Ἐρθη πρὸ τῆς εἰς τὸν βίον ἡμῶν προσδόσω τὸ ἔγγι ἀπολιπόν, ἀπερρος δὲ ἡχμασεις τε ἐφ' τοῦ πατέρας καὶ ἀπῆσι τοῦ βίου τὴν βασιλείαν ἀνήσκω πρόχητρον, καὶ ὡς τὰ κοινὰ Πομαλον διέψησε πράγματα, ἵκανῶς οἴμαι δηγηθέντα ἐπὶ τῶν τὰ ἐκείνου ἀναγραφεμένων οὕτω χρῆ καὶ πάλιν ἀναλαμβάνοντας ἐκτιθένται, ἀλλ' οὐδὲ δοσας ἐκείνους Νικηφόρῳ (3) ἐπανέστη τῷ τηνικάδε τὴν βασιλείαν διέπονται, ἀλλοι πάρθη τῆς ἡλικίας (4) ἤκουει καὶ ἐπὶ θυσμαῖς βίου γεγονότι.

Πάντα γὰρ ἐς τὴν ἀκριβής ἥδη, καθάπερ Ἐρηνη, δεδιγηνται τοῖς γε μὴ πρὸ διάχειαν ἐκείνων συγγεγράσσοντι (a). Εἰρήσται δέ μοι τὰ μὲν τοῦ Ἱωάννου κατ' ἐπιτομὴν καὶ ὡσπερ ἐν κεφαλαιοῖ, ὅτι μηδὲν τοῖς κατ' ἐκείνον, διπερ ἡδη Ἐρηνη, γάρσα χρόνοις. Τά γε μήτρα τοῦ μετ' ἐκείνον Μανουὴλ οὐκ οίδα εἰ τις ἐμῷ κάλλιον ἐκιστορήσαις ἔχει, ἐπει καὶ οὐπω μειράχω γε δοτει μοι πλειστας συνεκδεδημηκέναι οι τῶν εἰς ἡπειρον ἐκατέραν συνέβαντεν ἐκτερατειῶν. Ή μὲν οὖν πρόθεσις αὐτῇ καρδες δ' ἀνει λοιπὸν εἰς ἀρχὴν τὸν λόγον ἀναγαγόντας ἐντεῦ-
D θεν τῆς ιστορίας ἀπάρχασθαι.

b. Ἀλεξίου τὸν βίον καταλύσαντος. Ιωάννης

(2) Ἀριζεφ χαιδί. Alexio Commeno, Manuelis imp. filia, cui Andronicus Tyrannus vitam et imperium abstulit.

(3) Νικηφόρος. Botaniatæ, cui successit Alexius Joannis parens.

(4) Πάρθη τῆς ἡλικίας. Erat quippe Nicephorus, cum imperium orcepit, admodum senex. Vide not. ad Alexiadis p. 45.

Cornelii Tollii notæ

inchoniam, q Tito noctam, a Domitiano longius prorectam non abnuerim : sed incorruptam fidem professis nec amore quisquam, et sine odio, dicendus est.

καὶ πρόπερον πρὸς τοῦ πατρὸς αὐτῷ μνηστευθεῖς· Λαοδίκειαν παρέλαβεν, ἵψ' δον τε ὁ καιρὸς ἐπιμέτρει τοῖς πολειτικοῖς ξαυτὸν ἐπιδούς πράγμασιν ἐπὶ τὴν Ἀσίαν (6) ἔξωρμασεν. Ἐστιν δέ τις διγχιστα λόκου καὶ Κάπρου τῶν Φρυγίων ποταμῶν κειμένη τοῖς δυνομα Δαοδίκη (7). Ταύτην δὲ χρόνῳ τοῖν πρότερον Πέρσας ἀλοῦσαν τῇ Ῥωμαίων ἀνασώσασθαις ὁ βασιλεὺς διανοθεὶς, ἀξιόλογον ἐπ' αὐτῇ στρατείαν ἤλασεν. Ἐπειδὴ τε πόλεως ἄγχοῦ Φιλαδελφίας ἦν, αὐτὸς μὲν αὐτῇ πού χάρακα περιβαλῶν ἐπιτραπέδευετο, τοὺν δὲ τινὰ εὔνουστάτων αὐτῷ λιόνης ἐ;^B Πέρσας τὸ γένος ἀναφέροντα δῆμα στρατεύματι τῆς πόλεως ἀποπειρασθενον ἐπεμψε. Δέσποιν δὲ ὀλίγῳ ὑστερὸν πανοπταῖ καὶ αὐτὸς ἐπιστᾶ; αὐτοῦσει ταύτην εἶλεν. Ἔνθα Βαρδάρων τε ἄλιον πολὺν τετυχκεν δμιλον εἶναι καὶ τῶν ἐν οἰστον ἐπιφανεστέρων οὐκ ἐλάττους τῶν ὀκτακοσίων, [P. 5.] ἐν οἷς καὶ Πιχαρδς (8) ἦν πολέμων ὡς ἅγαν τοῖλον ἥματιρος. Τότε μὲν οὖν φρουρὰν ἀπογράψαν τῇ πόλει καταλιπὼν τῶν ἐπιτηδείων τε διαρχῶν ἥματησάμενος ἐς Βυζάντιον ἐπανέζευξε. Χρόνῳ δὲ τοτερὸν Σωζόπολιν (9) ἐπιτραπέδευσας πόνῳ οὐδενὶ καὶ ταύτην ὑπὸ Ῥωμαίων ἔθετο. Τὸ δὲ δικαίως εὐτὰ καὶ δὴ μοι λελέξεται. Σωζόπολις αὐτῇ πολὺς μὲν ἐστὶ τῶν ἐν Ἀσίᾳ πόλεων ἐπισήμων, ἵψ' ὑψηλὸν δὲ τονος καὶ ἀποκρήμνου ἰδρυμένη χωρίου τῷ μὲν ἄλλῳ ταύτης μέρει πανταχθὲν ἀδαπτὸς γίνεται, μέλιεν δὲ τονος κομιδῇ στεγνωτάτῃ παρέχεται εἰσοδον, ἵψ' ἦν οὗτος μηχανήν διν τις ἀλκύων δυνήσεται οὗτος τονος εἰς τειχομαχήν εὑρετησασθαι· καὶ ἀν-^C θρύπος γάρ στὶ μῆ κατ' ὀλίγους πορευαμένοις μόδις ἐπὶ τὴν πολὺν εἰσεγγῆται γίνεται. Ηἱ μὲν δὴ τοῖς οὖτοις εἰληγα δέσσωσεν. Βασιλεὺς δὲ Τιάνην τὸ μὲν πρώτον ἀπέγνωστο τὸ τῆς ἐπιγειρήσεως, ἐπειτα διεράδε τις ἐπῆλθεν αὐτῷ, ἢ τὴν τονος Περσαίων οὐ οὖν πόνῳ περιστῆσατο καὶ αὐτὸν μέγα κλέος ἐξ ἐπιθύμους πόλεως περιβαλλόσθαι πατεσθηκεν. Ήτις δὲ αὐτῇ δηλώσαν ἀδό δὴ διαρρόφρων προσκαλεσάμενος τῶν αὐτοῦ, ὃν δὲ μὲν Πλακιάριος, ἀπερός δὲ δεκτῆς ἐπεκτείνητο, ἐκέλευεν δημα τῷ ἀδρῷ αὐτοῦς πρατεύρεται εδόν τον τῆς πόλεως λόντας πολὺν ἐρεδολέξεσθαι πρὸς τοὺς δὲ τῷ τείχει, ἐπεξίσταν δὲ αὐτῶν φεύγειν μηδὲν αἰσχυνομένους ἔως ἂπι τελεῖτον ἐκπεσόντες εἰς διώκην τὸ στενὸν ἀπελτον, τὸ δὲ ἀπὸ τούδε ἀγχιστρόρρωπελάσαι τῇ τον πολὺν προτερήσαντας διακληροῦσθαι χώραν. Οἱ μὲν ἀκήσαν ὡς ἐπὶ τὴν πόλιν· οἱ δὲ βάρδαροι ἐκεῖ ἀποιδύτας αὐτοὺς εἶδον, τὰς πύλας εὐθὺς ἐνσκλίναντες ὡς εἴχον τάχους ἐξέθεον ἐπ' αὐτούς. Τῶν δὲ νότα δόντων αὐτοῖς ἔννεβαντε τὴν διωξιν ἐπὶ πολὺν γίνεσθαι. Ἀτερος τοινον τονος εἰρημένοιν

Du Cangii notæ.

(5) Μνηστευθεῖσαρ. Joannes enim statim alique in lucem est editus, imperator a patre acclamatus est. Anna, l. vi, p. 167, 168.

(6) Ἐπὶ τὴν Ἀσίαν. Conferendus Nicetas in Joann. n. 4.

(7) [P. 430] Λαοδίκη. Lao-dicea Phrygiae urbs, de qua Plinius l. v. c. 29: Celeberrima urbs Lao-dicea iuxta osīa est Luco fluminī, latera alluentiū us

a patre imperium Joannes suscepit. Rebus ille urbanis quantum necbat compositis, in Asiam transiit. Proxime autem Lycum, Caprumque, Phrygias fluvios, est civitas nomine Laodicea, quam a Persis ante captam Romano rursus asserere imperio constituens imperator, idoneum exercitum eo transmisit. Cumque hanc procul abesset Philadelphia, castra illuc posuit valloque urbem circumdedit. Misso deinde quodam ex intimis, natione Persa, cum copiis, qui obsidionem aggredieretur, ipso mox cum universo subsecutus exercitu, urbem primo impetu ^B expnnavit. Hic non modica Barbarorum inventa multitudo, quos inter existere ex illustribus octingenti ut milium, atque in iis Picharas, militari scientia insignis. Relicto itaque ad continentam urbem valido praesidio, rebusque necessariis prout decebat procuratis, Byzantium rediit. Tum versa ad Sozopolim acie, urbem labore nullo Romania subiicit. Quomodo autem id factum sit, nobis promendum. Sozopolis, et ipsa inter civitates Asiae quondam præcipuas, ex celso præruptaque sita loco, ceteris quidem locis præclusa undique et impervia, unicum duobus, sed angustum admodum præbet aditum, per quem autē machina duci, aut quidquam ororum quae ad murorum oppugnationem pertinent, apparari nequaquam potest, cum hominibus raro agmina incidentibus vix patet. Eiusmodi fuit urbis situs. Ac primus quidem Joannes illius capiendæ spem abiecit. Mox subiit cogitatio, quae ei Romanis urbem nullo negotio asseruit et imperatori apud oculos homines gloriam non maliciam peperit. Quia vero ratione id contigerit, pacis peraltingam. Accersitis duobus ad se satellitibus, quorum alteri Paetario nomen alteri Decano erat, jussit ut confestim portis urbis cum copiarum parte subeentes leviter eos velitatione, qui in macibus stabant, provocarent: quod si egredierentur, terga verterent nullo pudore, donec longius ad persecundos ^C ipsos effusi hostes excecessissent locorum angustiis; tum repente coaversis inde ad portam equis locum caperent. Profectos itaque quasi ad urbem oppugnandam jamque advenientes simul atque consipererunt Barbari, reseratis e vestigio portis, quanta poterant celeritate in illos irrupere. Romania terga dantibus longueque illis persequentibus, alter eorum, quos dixi, statim retro cessit, et cum eo non modica Romanorum multitudo. Cumque iam portis proximi essent, ex equis desiliunt ibique consistunt. Mox ceteri e Romanorum copiis, intellecto quid ab sociis gereretur, retractis equis citatum impetum in hostes fecerunt, qui ab ipsis inter-

Astro et Capro, appellata primo Diospolis, deinde Rhoas.

(8) Πιχαρδς. Qui Nicetas Ἀλπιχαρδς, apud quem, al, præpositio est, quam crebro Arabes nominibus propriis præponunt. Vide Vaterium in Præstatione ad El-Macinum.

(9) Σωζόπολιν. Pamphylike oppidum. Vide Nicetam.

elusui, alii alio per circumiacentes campos fugerunt. Α αύτικα δπίσω ἔχωρει, καὶ Ῥωμαίων αὐτῷ πλείστοις
haecque ratione urbs expugnatur. Εποντο. Ἐπειδή τε πρὸς ταῖς πόλαις ἔγένυτο, ταῦν
ζητῶν ἀποβάντες αὐτοῦ ισταντο· οὗτος δὲ καὶ τὸ ἄλλο Ῥωμαίων στράτευμα τῶν πραττομένων αἰσ-
θόμενοι δρόμῳ πολὺ ἔχώρουν, καὶ οἱ πολέμιοι ἐν μέσῳ λοιπὸν ἐναπειλημένοι ἦλος ἀλλαχῆ κατὰ
τὴν προκειμένης ἔθεοντο πεδιάδος, ἢ τε πόλις ἤλασκετο.

3. Digestus inde imperator Hieracoryphiten cas-
sorum sic dictum aliqua complura quæ Attalise finitima sunt cepit, posteaque Byzantium reversus
est. Paucō deinde elapsō tempore in Macedoniam
movit. Nam Scythæ ingentibus copiis Istrum trans-
gressi in fines irruperant Romanorum. Verum quod
hiems tum erat, circa Beroem civitatem in hibernis
militiē collocavit, cunctisque interim ad bellum
instructis, quosdam ex illorum phylarchis sibi
conciliare maxime annixus est, ut cæteros ab his
divisos tanto facilius debellaret. Sub vernum tempus,
cum ex iis complures legationibus subinde submissis
ad suas allexisset partes, in cæteros profectus est,
rerumque **B** sumam cum iis statuit experiri.
Comissa utraque acie, æquo aliquandiu Marte
pugnatum, ipseque imperator jaculo in cruce per-
cussus est. Tandem Romanis acriter certantibus
superantur Scythæ, quorum alii in ipso prælio
interiere, alli vivi capiti sunt. Pars vero quædam
non ignobilior ad castra reversa, fugæ se dare
nequaquam voluit: quin potius cum conjugibus et
liberis quidquid restaret periculi sustinere decrevere,
compositisque et apte inter se connexis plausiris,
quæ desuper boviis contexerant pellibus, positisque
in iis uxoribus et liberis, prælium instaurauit. Rur-
sum igitur atrox conseruit pugna et utrimumque sit
multa cædes. Scytha quippe curribus veluti munimento usi non minime Romanis damnum intu-
lerunt. Quæ cum adverteret imperator, statuit equo
descendere pedesque cum cæteris militibus dimicare.
Verum nequaquam id probantibus suis, præcipit
bipenniferis qui sibi astabant (gens ea est Britan-
norū, quæ a multis retro saeculis Romanis militat),
ut instant securibusque suis currus dissecent. Jussa iis statim exsequentiis, Scytharum castris
potitus est imperator. Tunc plerique ex iis qui fuga
sibi consuluerant, popularium desiderio adducti,
ultra ad eum confluxero, Romanorumque sedibus
illati et numeris inserti militaribus diutissime in sude
perseverarunt.

4. Atque isto quidem modo sese habuit Scytharum ad Romanos transitio. Imperatorem autem
rursus detinuere res Asiae. Ubi Barbaris inexperi-
ctatus, sub hiemis maxime tempore, aliis in servi-
tute redactis, pluribus ad Christianam fidem
perseverarunt.

C γ'. Βασιλεὺς δὲ ἐκεῖνον μεταβίς Τεραχορυφίτην
τε εἶλε τὸ φρούριον καὶ πλείστων ἄλλων δὲ τῆς
Ιδρυται τῇ Ἀττάλου ἐπὶ πλείστον. ἀγγιθυροῦντα,
οὗτο τε λοιπὸν ἡς Βυζάντιον ἀναχομίζεται. Οὗ δὴ
ἐπὶ διλγὸν διατρίψας ἐπὶ τὴν Μακεδονικὴν ἔχωρει.
Σκύθαι γάρ παντεραὶ τὸν Ιστρὸν διαδίνεται εἰς τὰ
Ῥωμαίων εἰσέβαλον ὅρια. Ἄλλὰ τότε μὲν χειμῶνος
ἐπιλαβομένου ἐνταῦθα που περὶ πόλιν Βερόην δι-
εχείμαζε, τὸ μὲν τὰ πρὸς τὸν πόλεμον ἔξαρτων,
[P. 4.] τὸ δὲ πλέον ἥσθε τῶν ἐν σφίσι φυλάρχων
(10) τινὰς ἔταιρισασθαι, ὡς δὲ οὕτω τοὺς ἄλλους
χωρὶς ἀπολαβούντων σὺν πόνῳ καταγωνίστηται. Εα-
ρος δὲ πολλοὺς ἡδη διὰ πρεσβεῶν αὐτῷ προσχω-
ρῆσας ἀναπεισάς ἐπὶ τοὺς λοιποὺς ἔχωρει, πολέμῳ
κρίνας θέλων τὰ πράγματα. Συρφαγέντων τοίνυν
ἄλληλοις τῶν στρατευμάτων, μέχρι μὲν τινος ιστά-
λαντος ἡ μάχη ἔγινετο, διτε καὶ εὔτε διασιλεῖται
τὸν πέδην ἐπλήγη· τῶν δὲ Ῥωμαίων εὐθύμως ἀγω-
νιζομένων ἱττῶνται κατὰ κράτος οἱ Σκύθαι, καὶ
αὐτῶν οἱ μὲν ἐπεισον, οἱ δὲ ζωγρεῖδι ἔλασαν. Μοίρα
δὲ τις οὐκ ἀγείης ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἐπανιοῦστ
οὐκέτι φεύγειν ἔχειον, ἀλλ' αὐτοῦ σὺν γυναικὶ καὶ
τέκνοις τοῖς αὐτῶν τὸν κίνδυνον ὑποστῆναι εἰλούτο
προπονούμενοι τῶν ἀμαζῶν, δις βοσίοις δινωθεν
βύρσαις περιλαβόντες ἃς τὸ ἀκριδές τε ἀρμοσάμενοι
ἐπὶ αὐτῶν τὰς γυναικας καὶ τὰ τέκνα ἐνθέσαν.
Ανθις οὖν μάχη συνιστάται καρτερά καὶ φόνος ἀμ-
φοτέρωθεν γίνεται. Σκύθαι γάρ ὑπερπειτείχεσται
ταῖς διάβασις χρησάμενοι μεγάλα Ῥωμαίων ἔλύπους.
Οἱ βασιλεὺς ἐννοησάμενος ἥθελε μὲν αὐτὸς τοῦ
ἴππου ἀποδάς πεζῆ σὺν τοῖς στρατιώταις τὸν ἄγωνα
διαθῆσαι. Ῥωμαίων δὲ οὐδαμῆ ἐπαινούντων ἐκά-
λευτοι τοῖς ἀμφὶ αὐτὸν πελεκυφόροις (11) (εἴνοις δὲ
ἐστι τοῦτο Βρετανικὸν βασιλεὺς Ῥωμαίων δου-
λεύον ἀνέκαθεν) πελέκεσιν ἐπιστάνταις διακρίτειν
αὐτάς. Τῶν δὲ αὐτικὰ ἔργοι ξυγμένων, οὕτω δὴ καὶ
αὐτοῦ τὸν Σκυθῶν στρατοπέδου ἔγκρατης βασιλεὺς
γίνεται. Οτε καὶ τῶν ἄλλων, δισι φυγῇ τὴν σωτη-
Dρίνην ἐπραγματεύσαντο, οἱ πλείους τῷ φιλτρῷ τῶν
ἐπαλωτῶν αὐτόμολοι βασιλεὺς γεγονότες, εἰς δηθι
τε τὰ Ῥωμαίων ἀπήθησαν καὶ στρατιωτικοῖς ἐγ-
γραφέντες καταλόγοις ἐπὶ μακρὴν διετέλεσαν.

5. Η μὲν οὖν τῶν Σκυθικῶν ἔθνῶν ἡς Ῥωμαίων
διάβασις ταῦτη τη ἐσχε· βασιλεὺς δὲ καὶ αὐτοῖς τῶν
κατὰ τὴν Ἀσίαν εἰχετο πραγμάτων. Ἀπροσδόκητος
γάρ τοις τῇδε βαρβάροις χειμῶνος μάλιστα ἐπιτι-
θέμενος δρόην ἡγεμονίας εἶπετο, πλείστους τε αὐτῶν

Du Gangi nota.

(10) Φυλάρχων. Nam in plures tribus distributii erant, nec uni parebant duci, inquit Nicetas. Procopius, l. 1 De bello Persico: Οὐδεὶς δὲ οὔτε Ῥωμαίων στρατιωτῶν ἀρχῶν, οὐδὲ δούκας καλοῦσιν, οὐτε Σαρακηνῶν τοῖς Ῥωμαίοις ἐπισπόνδων ἤγοντεν, οἱ φυλάρχοι ἐπικαλεῦνται εἰς. Cicerius expe-

ditionem Joannis Macedonicam ad a. 5 imperii referit Nicetas, qui cadit in ann. Chr. 1123.

(11) Πελεκυφόροις. Varangis. Bryennius, l. 1, c. 20: Ἀσπιδιφόρον ξύμπαν καὶ πελεκύν τινα ἔπει-
δωμαν φέρουν. Vide not. ad Villhard. et Annam.

ἴπλ τὴν εὔσεβη μεταφέρων δόξαν αὕτην στρατευμάτου ἐνεύθεν Ρώμαιοις πεποήθη. Οὐτων γάρ την πονικοὺς ἐνησχημένους ἔργοις γάλακτος τε ἀπερρέφουν καὶ κρεῶν ἑστοῦντο, κατὰ τοὺς Σκύθας, δεὶς σπόρδες τε ἀνά τὸ πεδίον ἐσκηνημένοι ταύτῃ τοῖς βουλομένοις αὐτοῖς ἐγχειρίεν τεροχειρότατοι ἐγίνοντο. Πέρσαις μὲν δὴ οἰσια συνέβαινε βιοῦν πρότερον· Ρωμαῖος δὲ καὶ Οὐννοῖς (12), οἱ ἐπὶ τῆς ὄπεων τὸν Τιττον χώρας οἰκοῦσι, πόλεμος ἀπ' αἰτίας ἐνερράγη τοιδέδε. Λαδισθλάδῳ (13) τῷ Παννονίᾳ, ἥηγι παῖδες δέρκενται ἡστην δύο, Ἀλμούζης καὶ Στέφανος. Ἀλλὰ Στέφανος, μὲν, ἐπειδὴ περ ὁ πατὴρ αὐτοῖς ἀποθάνοι, τὴν ἀρχὴν αὐτοῖς ἀναλαμβάνει πρεσβύτερος ὁν, ἀπερος δὲ φυγάς ἐπὶ βασιλέα παραγίνεται. Ἐθος τῷ [P. 5.] Οὐννοῖς ἐστί, τοῦ ἐν αρίστιν δροῦντος ἐπὶ ταῖσι τετελευτήστος, ἵνα μὲν ὁ τὴν ἡγεμονίαν ἐκ τούτων παραλαβὼν δρέψων οὐκ εἴη πατὴρ παιδῶν, ἔντελναι τε ἀλλήλοις τοὺς ἀδελφούς καὶ τῆς πατρὸς ἀλλήλων τυχάνεις· εὐνοίας, ἐπιτάδεν δὲ ἡδη παιδῶν τὸν τάπτων γένηται, οὐκέτι ἀλλως τὴν ἐπὶ τῆς χώρας ἕυγχωρεῖν αὐτοῖς διατριβήν, ἀλλ' ἡ τὰς θύεις ἐπεντυθείσιν. Ἀλμούζης μὲν οὖν τούτου δὴ ἐνεκα περὶ βασιλέα ἤθεν. Ὁ δὲ δοκεμένος τε τὸν ἐνθρωπον εἶδε καὶ ἔν τινα φιλοφρούνγα ἰδέατο. Ἐτύγχανε γάρ δὴ βασιλεὺς Ἰωάννης Εἰρήνην τὴν Βλαδισλάβου παῖδα γυναικα γαμετὴν ἡδη πεποιημένος, συφρονεστάτην τε εἰκερ τινὰ καὶ ἀρετῆς ἐς τὰ μάλιστα μεταποιεύμενην. Ήσα γοῦν ἐκ βασιλίων τε ἔνοικου καὶ τῆς βασιλείας ἐπεκόριστο, οὗτος τοὺς παισὶν εἰς κλήρους ἀφόρισεν οὗτος πειρετήτης κόδων τηνάκις καὶ τρυφῇ. Καὶ δὲ ποιῶσα διετέλει τὸν τάντα τῆς ζωῆς αἵματα τοὺς δοῖς ἐφ' ὅπουν ἐκείνης δεδμενοὶ ἦσαν. Η δὲ καὶ φροντιστήριον (14) ἐπ' ὄνδροις τοῦ παντοκράτορος (15) ἐν Βυζαντίῳ συνεστήσατο, ἐς κάλ-

A perductis, non modicam Romano exercitui accessione fecit. Agricultura enim prorsus imperiti, lac sorbeant carnibusque vescerantur, atque vagi Scytharum more in campis sub tentoriis degentes faciliter opera cūjuslibet impetu expugnari poterant. Eum igitur Persæ olim vivendi rationem seculi sunt. Inter Romanos vero et qui trans Istrum regiones incolunt Hungaros bellum hac de causa exaruit. Vladislao Hungarice regi filii duo erant, Almus et Stephanus. Iorūm alter Stephanus, extincto parente, ut natu maior regnum accepit, alter patria clapsus adiit imperatorem. Moris quippe est apud Hungares, ut cum princeps superseritibus liberis vita fungitur, quandiu prolixi inascole exsors eas qui in imperium succedit, convenienter inter se fratres mutuamque benevolentiam exerceant: simul ac vero natus illi alius, non alias lis intra regni fines nisi exercitatis oculis habilitare concedatur. Eapropter ad imperatorem confugit Almus, a quo et visus libenter et beuigne exceptus est. Quippe jam uxorem duxerat Joannes imperator Ireneum, 10 Vladislai filiam, modestia singulari cumpromis seminam et virtutibus decorata. Quidquid illa sive ex conjugis Augusti liberalitate comparavit sive ex imperii redditibus, non transmisit in liberos, aut in superfluo sumptu luxumque immodicum expendit: sed observata semper eadem vivendi ratione indigentioribus erogavit. Eadem monasterium CP. exstruxit dicavitque Omnipotenti, opus structuræ elegantia et amplitudine nulli secundum: huiusmodi quidem moribus fuit Augusta. Rex Hungarice interim, perceptis lis quoque de fratre cerebantur, per legatos imperatorem rogavit ut finibus expelleretur Romanorum. Reuente idque dene-

Du Cangii notæ.

(12) Οὐρροῖς. De hoc bello Hungarico Nicetas in Joan. p. 5.

(13) Λαδισθλάδῳ. Ladislaus seu Vladislau, Hungarice rex, non sicut Almi pater et Stephanus, ut vult Cinnamus: unicam quippe filiam sustulit Pyriscam, Joanni Commeno imperatori nuptam et a Graecia Irene nomine donata. Vladislau vero in regnum successit ex illius testamento Almus, ex Geisa fratre Vladislai nepos, qui, assumpto in regni consortio Calamano fratre, ab eodem oculis privatus et exactus, ad imperatorem Germaniae primum, deinde ad Joannem Constantinopolitanum Augustum fuga dilapsus est, auxiliis expetendi gratia. Extinctio denum Calamano, Stephanus filius regnum adeptus est, is nempe de quo hic agit Cinnamus, qui proinde non fuit Almi frater, licet eodem in errore versetur Nicetas. Consulendi in primis ad hoc firmandum stemma regum Hungariorum, Otho Frising. l. vii Chr. c. 13 et 21 et Thwroczius in Chr. Reg. Hung. c. 63, ubi Stephano bellum a Graecis illatum pluribus persecutur. Adde Uspergeusen et Albericum an. 1155 et notas ad Annæ p. 416.

(14) Φροντιστήριον. Perperam hoc loco, ut et l. ii, scholam vertit Tollius; rectius *sacra loca* l. vi: est enim Graecis idem quod monastēriō. Suidas: Φροντιστήριον, διατριβή, ἡ μοναστήριον, δηρει Ἀττικοὶ σεμνεῖον καλοῦσι, quasi locus cogitationum seu commentationum, in quo monachi cogitationes commentationesque suas ad virtutem

erigunt; unde Athanasio δοκτορια καὶ τῆς ἀρετῆς φροντισταὶ dicuntur. Acta SS. Phileæ et Philoromæ, Ruffino interprete n. 8: *Jam immolarit in phrontisterio*. Hac notione vocem istam usurpat, Anna, p. 156, 482, 485; Theophylactus Simoc. l. i Hist. Maur. c. 14; Nicetas in Man. l. vii, c. 3; Cantacuzenus, l. i, c. 22 et alii.

(15) Παντοκράτορος. A Joanne extstructum monasterium Pantocratoris, seu Dei omnipotentis, narrat Nicetas in Man. l. i, c. 1 et Innocentius III PP. l. xiii, epist. 462, apud quem nuncupatur pantocrator, ut et in alia ejusdem pontificis epistola apud Odor. Raynaldu in Annal. Eccl. an. 1207 n. 19 et 20, usitato Latinis et Francis avi mediis scriptoribus more, qui Graecas voces in op̄ desinentes in um efferrunt, ut pridein a nobis observatum ad Villhard. in eo humatum Manuelem tradunt idem Nicetas et Cinnamus l. ii. Ad Manuelem monumentum larrymas fudisse Andronicum Tyrannum auctor est idem Nicetas. Monasterium virorum fuit, cuius hegumenus seu abbas olim fuit patriarcha Antiochenus, ex Villharduinorum familia oriundus, ut prodiit Georg. Pachymeres l. v. Imaginis Delparæ, quam a D. Luca depictam asserebant, in hac æde magno populi concursu cultæ, meminit idem scriptor l. ii, c. 31. [P 413] Agunt etiam de hoc monasterio Gregoras l. vii, Codinus, De offic. aulæ CP. c. 15, et Ducas c. 56; in II urbis regione statuitur a Gyllo l. iv, c. 2, a quo pluribus describitur: juxta templum SS. Apostolorum, in nar-

gante Joanna, transmisso Istro Beogradam, civitatem fluvio adjacentem, expugnat, dirutaque illa a fundamento ipsis lapidis inde navigio avexit et ex illis urbem Zeugmen condidit in Sirmio, quae exinde multis annis substituit: donec imperante Mannele a fundamentis perinde eversa, tanquam vicissitudine quadam, murorum Beogradensium instauracioni tota inservit. Verum ista deinceps commemorabuntur, cum ad ea tempora historia pertigerit. Hec postquam comporit imperator, Istrum versus cum universo exercitu profectus est, ex Ligurinis equitibus, quos nostri Lombardos vulgo appellant, et Persis, auxiliis in societatem copiis, sedis aliquandiu ad fluvii ripas sese comparana ad præsum. Interea **II** Stephanus, eti corpore invalidus, in interioribus regni partibus aegritudine deliteratur, nulla interposita mora, vires quam potest maximas contrahit, quibus imperatorem progrederi ultra prohiberet, suis hoc dāns in mandatis ut in trajectriana regione manerent. Jussis paruerunt Hungari. Imperator vero, ut quae negari videbantur absque vi ulla exequetur, haec comminiscitur. Separata sociorum auxilia jnhet retro a flumine veluti ad Tempus lacum sic dictum progrederi et qua enīs quidam ex Hungarorum terra exsurgens ad fluvium usque protenditur, amnem superare: dum ipse cum reliqua parte exercitus ex adverse Chrami castelli consistens, angit eo sese confessum sive transmissurum. Quo facto nullo negotio Romanī transverunt: ac ne primū quidem Hungari subfidentes impetum totis viribus in fugam se conjectere. Insequentes ad flumen usque Romanis, universaque Hungarorum turba in pontem qui Istrum jungit conflente, pons ipse disrupit complures in amnem præcipitat et extinguit: plurimi in manus Romanorum veniunt, quos inter viri suere magi apud Hungaros nominis, Acuses et Celapes. His feliciter gestis imperator, Chramoque castello primo impetu expugnato, confestim in Romanorum regionem rursum transvolat, urbeque Branizova militari præsidio, cui Curicium præposuit, multa Constantinopolim **III** revertitur. At non multo post obsecram Branizovam occiparunt Hungari, cæsis partim qui in ea reperti sunt Romanis, capitilis aliis, aliquot etiam fuga elapsi. Id factum graviter accipiens imperator Curicium die indicta proditiois reum condemnat tergumque illius flagris cædi imperiali, licet ille non prius, quam hostes cum universo exercitu urbem

A λος καὶ μέγεθος ἐν τοῖς μάλιστα τὸν ἑταῖρον τῶν. Ἡ μὲν δὴ Αὐγοῦστα τοιάδε τις ἦν. Οὐ δὲ τῶν Οὐννων φῆξ ἐπειδὴ τὰ κατὰ τὸν ἀδελφὸν ἤκουες, πρόσθεις ἐς βασιλέα πέμψας τῆς τῆς Ῥωμαίων ἀπελαύνεονται τοῦτον ἤκουεν. Ό; δ' οὐκ εἶχε πειθεῖν, ποταμὸν Ἰστρὸν περιαθεῖς Βελεγράδα πόλιν παρ' αὐτῷ κατεμένη ἐπολιορκήσας εἶλεν, εἰς Ἐδαφός τε αὐτὴν καθελὼν ναυσὶ τοὺς λίθους ἐκεῖθεν μετήνεγκε, δι' ὧν Ζεύγμην (16) ἐν Σιρμίῳ (17) πόλιν ἀνήγειρεν, ή πολλοῖς μὲν ἔκτοτε διήρεσε χρόνοις, ἐπεὶ δὲ τῆς Μανουὴλ βασιλέως αὐτοκρατορίας ἐκ βάθρων κατενεγκέσθαι ὡς ἐκ περιεροπῆς τινος δῆῃ πρὸς τειχοδομίαν πόλεως τῆς Βελεγράδων ἐγένετο. Ἀλλὰ ταῦτα μάλιστα ποιοὶ λελέξεται, ἐπειδάν δὲ λόγος βαδίζων ἐπ' ἐκείνους Εὐθὺς τοὺς χρόνους. Βασιλεὺς δὲ τούτων ἀκούσας παντοτραπεὶ ἐπὶ τὸν Ἰστρὸν ἐφέρετο, συμμαχικὸν ἐπαγγέλμενος ἐκ τε Αιγαίουρων (18) ἱππέων, οὓς Λομπάρδους ἤμην ὄνομάζουσιν ἀνθρώπους, καὶ Περσῶν. Καὶ δὲ μὲν αὐτοῦ που ἐπὶ ταῖς δύναις ηὔλιζετο τὰ πρὸς τὴν μάχην εὐτρεπιζόμενος. Στεφάνος δὲ ἐξηνέκεσε τὸ σῶμα μαλακισθέντα περὶ που τὰ τῆς χώρας αὐτῷ μέσον νοσοχομεῖσθαι. Οὐ μάντοι οὐδὲ ὡς καταμελεῖν ἤθελεν, ἀλλὰ δύναμες ὅπως εἴχε τάχος ἐξεπιμπαντείαν προσίει ἐς τὴν περαῖαν στήσονται σφίσιν ἀγκαλεσόμενος. Οὐννοι μὲν οὖν κατὰ τὸ καλευσθὲν ἐποίουν· βασιλεὺς δὲ δύως αὐτῷ μῆτριν βίᾳ τὰ τῆς ἀποφάσεως γίνονται, ἐννοεῖς τοιάδε. Τὸ δύναμαχικὸν ἀποτελούμενος διπάν δικλέει τοῦ ποταμοῦ κατόπιν ὡς ἐπὶ χωρίον. Τέμπον οὗτα καλούμενον ἀλθόντας, ἐνθα βουνός τις ἐκ τῆς τῶν Οὐννων φύσιμος χώρας ἔχει ἐς τὸν ποταμὸν (19) διήκει, ἐντεῦθεν περιεισθεῖται. δὲ δὲ σὺν τῷ ἀλλῷ Ῥωμαίων στρατῷ ἀντικρὺ φρουρίον [P. 6.] Χράμου, ἀπό τῶν δύκησιν παρεγένεται ὡς ἐκεῖθεν αὐτίκα μάλιστα περιαθήσθαι. Οὐ δὴ γέγονός ἐσμογεῖται. Ψωμαῖοι διδάσκονται, Οὐννοι τε μῆδι τὴν πρώτην αὐτοὺς ὀποστάντες διὰ κράτος ληπτὸν ἐφεύγονται, καὶ ἡ διώξις ἀχρι τοῦ ποταμοῦ ἐγένετο, ἐνθα τῶν Οὐννων τῇ γεφύρᾳ ἀθρόον ἡ τὸν ποταμὸν ἐκείγυνται ἐρεπτωτάστων, αὐτὴν μὲν κατεπιστήναι ἔνισθη, τῶν δὲ πλέοντας μὲν τῷ ποταμῷ παρασυρόντας ἀνταῦθα δὴ τὰς ψυχὰς ἀπερύξισθει, πολλοὺς δὲ καὶ χερσὶν ἀλῶνται Ῥωμαῖοι, ἀν οἵς Ἀκούσης καὶ Κελαδῆς (20) ἡστηγοί, ἀνδρες δυνοπατόστατοι παρ' Οὐννοῖς. Ταῦτα κατωρθωκάντες δὲ βασιλεὺς τὸ χράμον ταῖς αὐτοῖς παραστησάμενος φρουρίον αὐτίκα διεῖ τὴν Ῥωμαίων αὐθίς μετέβαντε, πόλιν τε Βραντζούδαν στρατιωτῶν ἀσφαλεῖα κρατυνάμενος, ὧν Κουρτίκιος

Du Gangii note.

tione ms. de Belissario: 'Εξει γὰρ ὑπεστρέψετο εἰς ἵνα μοναστήριον. Πολλὰ γὰρ ἐνδοξάτα βασιλεῖαν καὶ μέγα τὸ λέγουν παντοπάτορα ἐγγιστά που καὶ εἰς ἄλλον ὥραν μοναστήριον ἀγίων ἀποστόλων.

(16) Ζεύγμην. Nicetas hahet hoc loco et alibi Ζεύγμιον. Vide euindem in Man. I. II. c. 7.

(17) Ή Σιρμίῳ. Sirmiensis ager medius interjacet inter Savum et Danubium, non vini solum tuto septentrione laudatissimi, sed etiam rerum omnium, quae ad usum humannum pertinent, seras, inquit Sambucus in Descriptione Hungarie.

(18) Ἐκ τε Αιγαίουρων. Nicetas: Καὶ εἴχεν οἰκεασμένος τὴν παραλίαν Ἰταλίαν. Lombardos seu Gennenses intelligit, qui hoc in bello Joanniū imp. militarent.

(19) Ἐξ τὸν ποταμὸν. Ad Caramum aminem commissum præsum reseruit Bonifacius decad. 2. l. vi.

(20) Ἀκούσης καὶ Κελαδῆς. Thwrocius c. 71 et Bonifacius, de hac Hungarorum clade scribentes, comitem nescio quem Cis nomine, tradunt in episcopatu occubuisse, qui forte idem fuerit cum Ἀκούσης Cinnami.

ἥρην, ἵς Βοζάντιον ἤλθεν. Οὖνων δὲ οὐ πάλαι Διαρριπέσσεντες αὐδίσθια, cessisset μισθετορον Βραντζόβαν τε περικαθίσαντας εἶλον, καὶ οὐδεῖς.
τὸν ἐν αὐτῇ Ρωμαίων οὐ; μὲν ἔκτειναν οὐδὲ δὲ ἐώγρησαν ἡσαν δὲ οἱ καὶ φυγὴ τὴν σωτηρίαν ἐπραγματεύσαντο. Ἐρχομένης βασιλεὺς Κουρτζίκιον (21) μὲν προδοσίας ἐγκλήματι ὑποδικάζει καὶ πολλὰς αὐτῷ ξανθές κατὰ τῶν νότων, καίτοι οὐ πρότερον ἀκέλνος ταχέων ἀφίστατο πρὶν η (ψαλτή) οἱ πολιμιοι θερέθροντα πανοπτατικά ἐπὶ τὴν πόλιν καὶ πυρὶ τὰς οἰκόδομάς ἐβλεγον.

ε'. Υπὸ τούτον τὸν χρόνον καὶ Σέρβοι, Βονος Δαλματικόν, ἵς ἀκοστασίου ιδόντες τὸ Ράσον κατεστρέψαντο οφρύον. Οὐ δὴ ένεκα καὶ Κριτόπλον (22) βασιλεὺς ἀμυνόμενος, δὲ τὴν τοῦ φυλακτηρίου τοῦτον ἐπετρέψατο στρατηγός, γυναικείαν ἐνδεδυότα στοιχίῳ (23) διὰ τὴν ἀγρούς ἦγεν δνωφ ἐποχόν (b). "Οὐ δὲ τὸ Βραντζόβη τὸ δεύτερον γεγονώς ἀνοικεδομένην αὐτὴν σκούδῃ ἐποιεῖτο. Χρόνου γοῦν ἐξ τὸ Εργον τριετέμνου ξυνέβαινε χειμώνας καὶ σπάνει τὸν ἀναγκαῖον δυσπαθούν τὸ στρατιωτικὸν ἐξ ἄγαν ταλαιπωρίσθαι. "Ο πυθόμενος ὁ τῶν Παιώνων ἥκει ἔγνω τὴν ταχίστην τὸν "Ιστρὸν διαβάς οὐδὲν προειδομένοις ἐπιθεσθεῖς τούτοις. "Ην δέ τις ἐν τῇ τῶν Οὖνων χώρᾳ γυνὴ Δατίνα μὲν γένος, πλούτῳ δὲ καὶ τῇ ἄλλῃ περιφανεῖς διαφέρουσα. Αὕτη παρὰ βασιλία πέμψασα δῆλα καθίστη τὰ μελετώμενα. "Ο δὲ ἐπειδὴ μὴ εἶχεν ἐξ ἀντικάλου δυνάμεως αὐτοῖς ἐμπλακήσεσθαι, ἀτε νόσῳ καὶ σπάνει τὸν ἀναγκαῖον ἥπερ εἰρηται προκατεργασθέντο; αὐτῷ τοῦ στρατεύματος, τὴν πόλιν δοπι δυνατὰ τειχίσαμενος διέσω ἐχώρει. "Οπως μέντοι μὴ τῶν Οὖνων στρατεύματα συμμίξαι αὐτῷ γένοιτο, διά τινων ἐρυμάνων καὶ ἀποκρήμνων χωρίων τὴν πορείαν ἐτίθετο· ἀμέλει καὶ Κακή σκάλα ἐγχωρίως ὁ τόπος ὀνόμασται. "Ἐνθα δὲ τῶν Οὖνων στρατὸς αἰφνίδιος ταῖς οὐρα-

5. Eadem sermone tempestate Servii, Dalmatica gens, a fide deficiente Rasum castellum everterunt. Quia de causa imperator in Critoplum, cui demandata fuerat loci custodia, animadverterit, indutumque muliebri stola et asino impositum per forum traduxit. Branizovam dēinde versus expeditione iterum sumpta, instaurari urbem quantocius curat. Diebus vero compluribus in hoc opere consumptis, præ hieme et rerum necessariarum penuria exercitum vehementer laborare contigit. Quod ut competit Hungaria rex, statuit Istro quam citissime superato inopinantes ac nihil metuentes tale invadere. Erat autem apud Hungaros mulier natione Latina, quæ divitiis et generis nobilitate ceteris antistabat. Illa hostium consilia per legatos aperuit imperatori. At ille cum viribus longe impar signa conserre cum hoste non auderet 13 (morbi quippe et rerum necessariarum inopia, ut ante dictum est, exercitum illius non modice imminuerant), urbe utcumque inuinita retro cessit: neve cum Hungarorum copiis congregi necesse haberet, per loca impedita ac prærupta iter instituit, unde et Maiā scala ab incolis locus iste appellatur. Ibi in novissimi agminis cohortes de improviso irruentes Hungari, cetera quidem nihil Romanis nocuerunt, raptisque

Du Cangii nota.

(21) *Kouretzkius.* Fuit Curticiorum familia illustris admodum in aula Constantinopolitana, quæ Adrianopoli, unde prima ei origo, in urbe transiit, ut habeat Anna, l. v.

(22) *Kritzkius.* Qui aliis et diversus videtur ab eo, qui non semel Joannus Critopoulos nuncupatur Cinnamō.

(23) *Gvraukzelar* ἐνδεδυότα στολὴν. Lex magistris præcipit, eum qui majestatem publicam teneri, qualis est illa qui in bellis cesserit, aut arcem non tenuerit, aut castra concesserit. L. III. Dig. ad Leg. Jul. Majest., apud Valerium Max. l. ii. c. 7: *Rutilius cos. eo bello, quod in Sicilia cum fugitiis gessit, Q. Fabium generum suum, quia negligenter Tauropolitanam arcem amiserat, provincia fuisse decedere.* Vita Lud. Pii a. 828: *Baldricus duci Forojuliensi dum objiceretur, ei probatum esset, ejus ignavia et incuria vastatam a Bulgaris nostram regionem, pulas est ducata.* Iguavia enim culpari sequiparatur, nec minori dignus est persona qui commissam sibi provinciam aut arcem non tuerit, quia qui per prodigium suum in hostium potestatem tradit. Leo in Tact. c. 8, § 16: Εἰ τις πόλιν, ἡ κάτερον πατευθεὶς εἰς παραπλακήν τούτο προδώσει ἡ χωρὶς ἀνάγκης τῇ ζωῇ συντεινούσῃς ἀναχωρήσει, δυνάμενος τούτο ἐκδικήσαι; περιτικής ὁ ποδαρέλεσθας.

Aduo Leges militares Rulli c. 36. Si saepe cum semineam moluisse capiat ignavia, jure egisse videntur Joannes Comnenus, qui

Cornelii Tollii nota.

supplicii genere afficit patriarcham Constantinopolitanaum; postea pristinæ eum dignitati restituit.

(b) Αιδὲ τῆς ἀγροᾶς ἥγετο δνωφ ἐποχός. Constantinius Coptophytus, Leonis Isaurici filius, occiso Astavando imperii senculo, eodem ignominia ac-

tantum asperorum, quibus insterni solet imperatoris tabernaculum, fragmentis, que inopia iumentorum relicta neglectaque erant, redierunt: sicque Romanorum exercitus nullo periculo inde excessit. Haud multo post in Asiam contendit imperator, urbem Castamoneum Paplagnibus suitissimo expugnare statuens. Persae enim qui eam incolebant, regiones vicinas et imperatori subditas excursibus variis fatigabant, indeque Romanos non paucis affliciebant incommodis. Hos magnitudine apparatus bellici exterritos et se et urbem dedere compulit, ac Byzantium deinde reversus magnificum egit triumphum. Carpentum enim argento compactum, obductumque auro unlique, tanquam in eo sessurn, parari jussit. Non ascendit illud tamquam, sortasse ne in superbiae crimen incurreret; sed imagine Dei Genitricis imposita, ipse crucis signum præmanibus gestans antecessit. Sic processit carpentum, resque miraculi instar a Byzantinis 14 visa, quod a nemine, ut opinor, factitatum noverant, ex quo Heraclii et Justiniani imperium oblinuere.

6. Dum hæc apud Romanos gereretur, Tanisman, qui ea tempestate Cappadociae imperabat, Castamoneum obsidione cingit et oppugnat. Imperatorem autem bellicis jam consiliis occupatum acerbis casus affixit, quippe Irene Augusta excesserat e vivis, ipseque acri conflectatus morbo Byzantium suerat relatos. Urbem igitur fame prius attritam, deinde et vi expugnando cepit Tanisman: que res principis animum graviter affixit. Interea nescio quo casu extincto Tanismane, eum inter Machumetum qui imperium erat adeptus et Iconii phylarchum, quem sultanum ceteris anteponentes principibus vocant Persæ, similitas intercederet, imperator missis Iconium legatis, ut secundum amicitiam et societatem adversus Machumetum contraheret, illi persuasit. Venit itaque non multo post quidam ex primatibus ab illo submissus cum exercitu, et obes et belli pariter socius futurus. Imperator igitur cum iis copiis Gangram prosector, castra fixit ante urbis mœnia, seque hac ratione composuit, tanquam oppugnationem sequenti anno suscepturus: at Machumet, cum se Romano principi cerneret imparem, necessarium censuit sulta-

num et ipsius eis in curru collocatain ipse subsecutus est: 'En δε τῷ ἀρμάτῃ τὰς Βουλγαρικάς θίσι τῶν βασιλέων στολάς, καὶ ἀνωθεν τούτων εἰκόνα τῆς Θεοτόκος, ὡς πολιούχου, προτορεὺσθαι ἔστι τοῦτον ἐπιτίθεσθαι. Οὐλίγῳ δὲ ὑστερόν (24) ἐπὶ τὴν Ἀσίαν βασιλεὺς διέδη, πόλιν Καστάμονα Παφλαγόνα πρόσοικον ἔξελεν ἐπιτίθεμενος. Πέρσαι γάρ εἰ ἔντεῦθε φύημένοι εἴποι τὴν πλησιόχωρον καὶ βασιλεῖς καθήκοντος ἔξορμώμενοι ἐκεῖθεν δεινούς τοὺς τῇδε Ρωμαίους διετίθεσαν. Ἐπιτίθεται τοίνυν αὐτὸν; τῷ μεγάθει τῆς ἁδὸν πόλεμον παρασκευής, τὴν τε πόλιν καὶ σφᾶς αὐτὸν; προδοῦναι Ρωμαίοις; ἡγάκασσεν, οὕτω τε ἐς Βυζάντιον ἐπανιόν μεγαλοπρεπέστερα ἐπόμπευσεν. "Οτε καὶ δρμα ἀργύρου μὲν πεπηγμένον χρυσῷ δὲ κατακόρως ἀλημμένον ἡτοίμασε μὲν ὡς ἐπιδησμένος, οὐδὲν τούτῳ καὶ ὥχησατο τούτῳ δι' ὑπερούλας ἵσως παρατίσσειν (c). ἀμέλει καὶ εἰκόνα τῆς Θεοτόκου (25) ἐνθέμενος αὐτῷ, δὲ μὲν σὺν τῷ σταυρῷ προτίθεται σημειῷ, τὸ δὲ ἐχώρει, οὐαῦμά τε ἢν Βυζαντίοις δρψῖ, διπέρ οἷμας οἴκων μέχρι καὶ τότε κατέβοντος ἐξ ὅτου Ἡράκλειος καὶ Τουστινιανὸς τὴν Ρωμαίων διείπον ἀρχήν.

ζ'. Ρωμαίων οὖν ὃ δῆμος ἐν τούτοις ἦν. Τανισμάν (26) δὲ ἐς Καππαδοκίας ὑπὸ τούτων ἤρχε τὸν χρόνον Καστάμονα στρατεύματι περιλαβὼν ἐπολιόρκει. Ἐπειδὴ τε βασιλεῖς τὸν πόλεμον ἤδη καθισταμένην τύχη τοις ἐμποδὼν ἐγένετο (ἥ τε γάρ ἔννοιος Εἰρήνης ἐξ ἀνθρώπων ἡφάντιστο, δὲ νόσῳ ἀλούς ἐς Βυζαντίον ἀνεχομένη), λιμῷ τὸ πρότερον αὐτὴν κατατίθεται, εἴτα καὶ τειχομαχήσας εἰλεν. Ο δῆμος διατείχεται, οὐδὲν τύχη τοις βασιλέων καθίκεται φυχῆς. Ἐπειδὴ γοῦν τύχη τοιν Τανισμάν μεταξὺ τῶν βίον καταστρέψαντο; Μαχούμετος ἐπὶ τῆς ἀρχῆς καταστὰς διάφορος τῷ φυλάρχῳ τῆς Ἰκονίου (27) γένοιτο πόλεως, δη δῆμοι τῶν ἀλλων ὑπαρτιζόντες; διομάζουσι Πέρσαι, πρέσβεις εἰς Ἰκόνιον στείλασι, ἐπειδήτερος ἐπὶ τῷ φίλιον αὐτῷ ἔνυγένετο, Ρωμαίοις ξυμμαχήσειν κατὰ Μαχούμετον ἀνέπιεσεν. "Ητοιονούν οὐκέτι μαχράν τῶν παρ' αὐτῷ τοις εἰποτανόν ἀμέσως στρατεύματι διμηρεύσων τε δῆμα καὶ τοῦ πολέμου συνεφαδύμενος. Βασιλεὺς μὲν οὖν οὕτω τοις εἰρημένοις ἐπὶ Γάγγραν ἐλθὼν πρὸ τοῦ ταύτης περιβόλου τὴν στρατοπέδελαν ἐπήξατο, ἐν παρατκευῇ ὡν ὡς ἐς νέωτα τειχομαχήσαν. Ἀλλὰ Μαχούμετος δούκουν ἀξιόμαχον έκαντον βασιλεῖς ἐπιστάμενος δεῖν

Du Gangii notæ.

(24) Οὐλίγῳ δὲ ὑστερόν. Nicetas n. 15.

(25) Εἰδότα τῆς Θεοτόκου. Joannis triumphum accurate exequitur Nicetas. At quod addit Cinnamus neutiquam post Justinianum et Heraclium tempora ejusmodi actos Constantiopolitri triumphos, in quibus videlicet præcipiūs Deiparentis imaginis cultus et locus datus fuerit, hanc agre refellit ex Scylite, et Zonara, tradentibus Joannem Zemischem, devictis Bulgaris, ita triumphum duxisse, ut totum rerum bene gestarum gloriam Deipartes ascripserit,

Cornelii Tollii notæ.

(c) Δι' ὑπογιᾶς ἵσως παρατησιτ. Meminuit et similis in triumpho currus infra ejusdemque civilitatis in Manuele. Ceterum quod de cruce laia

ait, in superstitione id imperatoribus Byzantinis, qui pro victri lauro, crucem Christi triumphantes circumferuntur.

ἴγνωστος τὸν Σουλτάνον ἐταιρίσσοντας ἀλλας τε καὶ κατὰ γένες αὐτῷ προσήκοντα. Καὶ τοῖνυν τὰ διάφορα λύσαντες κατὰ Ρωμαίων καὶ δόμων ξυνεπενευσθην, οἵ τε ξύμμαχος Πέρσαι μετάπεμπτοι πρὸς τοὺς Σουλτάνον γεγονότες νυκτὸς φῶντο φεύγοντες. Γνοὺς οὖν τὴν ἐπιβούλην [Ρ. 8] βασιλεὺς ἐν ἀδύμιᾳ τολλῆ ἦν καὶ βεβούλευται παρ' αὐτῷ ἐκεῖθεν ἀναζευγνύειν. Ἀλλὰ τινες μοναχοὶ κατά τινα τύχην ἐντεῦθα παρθένες ἀπέλεγον πρὸς τὴν ἀγγεληρήσιν, μονονούχῃ θύρσειν αὐτῷ τὰ ἐπὶ τῆς Γάγγρας ἀλώσει διατείνουντο. Οἱς ἀναπτειθεὶς τῇ ὑστεραὶ τῷ περιβόλῳ προσιέντων, ἐκεῖθεν δὲ ἀποκρουσθεὶς ἐπὶ Ρυνδακηνὴν μετέβη, ἐνταῦθα τε κανεὶς τῷ στρατῷ διεχειμάζεν. Ἐνθα Ρωμαίοις πολύν τινα διατρίβουσι χρόνον, ἐπειδὴ μὴ εἰχον δύεν χειμώνος ἐσκομίσσοντας τὰ ἐπιτῆξις, ἔννισταινεν ἥδη λιμῷ πιέζονται. Ἄρας τοῖνυν ἐκεῖθεν ἐπὶ Καστάμονα ἥλθεν, δρολογίᾳ τε ταύτην ἐλὼν ἐπὶ Γάγγραν μετήγε τὸ στράτευμα. Πέρσαις τοῖνυν οἱ τὴν πόλιν κατεῖχον δυνάμεις ἐπὶ Ρυνδακηνῆς ἀδροῦζομένες καὶ πάλιν μεραβάντος, τὸ μὲν εργάτων ὄντων ὕπανθρωποι βασιλεὺς τὴν πόλιν ἐνδούνται, ἀπέσταντες ἐπικουρίας εἰς τοῦτο φερόμενοι. Ἐπειδὲ αἱ μὲν εἰρημέναις δυνάμεις οὐ πω ἔτι ἐς ταύτην ἔνεδεῖσαν διελύσαντο αὐθίτες (χειμώνος γάρ ὥρᾳ στρατεύειν ἀδύνατα εἶχον, καθάπερ ἐν τοῖς ζυμπροσθέντοι δεδηγηται), ὁπ' ἀνάγκης ἐπιτριχότες τὴν πόλιν αὐτῷ παρέδοσαν ἐπὶ δρολογίᾳ τοῦ αὐτούς τε καὶ τούς δοὺς Τανιαράδαν ἐπι παράντος δορυάλωτοι Ρωμαίοις ἔγνωστο ἐθνῶς τῆς Ρωμαϊκῆς ἀπαλλάξιος χειρός. Ἀλλὰ Πέρσαις ἀντὶ τῆς ἐν χερσὶν ἐλευθέριας αὐθαίρετον προσελθόντοι δουλεῖαν εὑνόας τε τῆς παρὰ βασιλίσκος ἐτυχον καὶ προσθήκη δυνάμεως οὐκ ἀγενῆς Ρωμαίοις ἐγένοντο.

ζ. Τὸ δ' ἐντεῦθεν (28) τὰ τῶν Ἰσαυρικῶν πτλάνων ἀρχὴν Ρωμαίοις εὑρατο. ¹ Λεβούνγης (29) γάρ

Du Gangij nolte.

(28) Τὸ δ' ἐντεῦθεν. Nicetas, n. 5.

(29) Λεβούνγης. Leo Annæ I. xiii πανευρετης, ² eto Vilcelmo Tyrio I. xiv, c. 3, cuius stemma de libandum hoc videtur loco, ex onere nostro De fa-

16. 7. Exinde res Isauricæ initium belli dede-

ruut. Nam Livo, vir Armenius, complura oppids ex

millis Orientali., ad principum Armeniæ, quorum in Commenica historia sat frequens occurrit mentio, pleniori notitiam :

N.	Constantinus Armenianus princeps potentissimus. Tyr. Albert. Aq. etc.	Taphnoutius, seu Tapbroe, Armenianus perinde princeps.
Leo, sen Livo Armenianus prin- ceps.	Toros, seu Theodo- rus Armenianus post fratrem princeps.	Milo, seu Melier, vel Melich, pulso Thoma nepote, Armeniam in- vasit.
Rapines principatum Armenianie consequitur A. 1180, hunc uxori fuit Isabella, filia Humfredi II dom. du Thorou.		Stephanus a Grecis occisus.
Alektis nupta Raimundo, Boemundi III Antiocheni principis filio primogenito.	Philippe nupsit Theodoro Lascari imp. Gracorum.	N. mater Thoma Armenie priu- cipis.
Emilianus Armenianus rex a Leone coronatus et renuntiatus.	Constantinus Lasca- riis.	N. uxor Ior- cellini I Edessani comitis.
		Leo, seu Livo, primus Armenianus rex, duxit Isabellam, Almerici regis Hierosol. filiam.
		Isabella, filia unica, nupsit Philippo, Boemundi IV Antioch. principis filio, quo in ordinem actio, Constanti Leonis consanguineus Armenianus regnum in Aithonem filium transfudit, data eidem in uxorem Isabella Leonis filia.

is quæ Romanis parabant subegerat, ipsamque Seleuciam statuerat obsideret. Quæ postquam imperatori compta sunt, contractis confessim copiis, oliviam proficiscitur. Cum hac igitur tum alia de causa, quam nunc ipsam dicam, imperator in Cilicianum contendit. Boemundo, qui Antiochiam præterat, extincto, regionis primores ad imperatorem militunt muniantque, si Boemundi filium cum Manuele, ultimò ex liberis, matrimonio copulari pateretur, Antiochenum principatum in sua potestate fore. At nondum illè in Ciliciam venerat, cum Antiocheni mutato consilio e sociis et amicis Maneli facti sunt hostes insensissimi. Viribus autem inferiores se Romanis videntes, Livonem in suas partes perducendum poterunt. Eductum igitur carcere hominem, quem bello captum in vinculis habebant, libertate donant, hac conditione siveque in id interposita, ipsum amicum et socium fore in posterum, et contra Romanos una secum militaturum. Imperator vero Ciliciam ingressus, Mopsuestiaque et Tarsus et Adana politus ad Anazarbum castra ponit. Interea dum hæc aguntur hoc accidit. Pictorum, quæ regio est ad sinum Ioniun, comes filios habebat duos, quorum alter extincto parente paternum adeptus est principatum, alter mendici assumpto **17** habitu templum adiit Hierosolymitanum. Eum simul ac conspicatus est seditus, miratus staturam viri et formam, accessit et percontatus est quis esset. Ille vero respondit primum, e quibus minime se agnitus iri arbitraretur. Verum ubi persuaderi non posse sedituo perspexit, quæ vera essent tandem omnia de se retulit. Quibus cognitis sedituis confessim ad regem perrexit vivumque prodiit. Rex vero accito Raimundo (id enim ipsi nomen) suasit, ut uxorem diceret Boemundi filiam, quæ nondum pubertatis annos attigerat. Atque ille dum iter instituit versus Antiochiam, forte incidit in speculatorum Romanos, nec multum absuit quatuor captus fuerit. Aggredienti enim miles quidam obversus galeam percussit, ut, nisi utraque manu comprehensa equi cervice præca-

πάντη Ἀρμένιος ὀλλας τε ὡς πλεῖστας τῶν Ῥωμαίων κατηκόντων πόλεις εἶλον Ἰσαυράκες καὶ δῆ καὶ τὴν Σελεύκου πολιορκεῖν ἐπειδάλετο. Ὁ πυθίμενος βασιλεὺς τὰς δυνάμεις ἀγέιρας τάχει πολιῷ ἐπ' ἑκεῖνον ἥτο. Τούτου δῆ ἔνεκα βασιλεὺς ἐπὶ τὴν Κιλίκιαν ἐτέλλετο καὶ οὐπέρ ἅρτι δηλώσω. Βαῖμούνδου (30) δὲ Ἀντιοχέων ἡρογενεῖς ἐξ ἀνθρώπων ἡγενισμένου, οἱ τῆς χώρας προβούντες ἐπὶ βασιλέα κέρμαντες ἔφασαν, ὡς εἰτε βουλομένῳ αὐτῷ εἴη θυγατέρα τὴν Βαῖμούνδου τῷ ὑστάτῳ τῶν πατέρων ἕνοντας τῷ Μανουὴλι, αὐτίκα μετά κῆδος τὸ Ἀντιοχίων ὑπὲρ αὐτῷ πράγματα ἔσται. Ἀλλ' οὐπώ ἐφθι τῇ Κιλίκιαν (31) αὐτὸς; ἐπιδημᾷ, καὶ τοῦ σκοποῦ μεταβέμενοι ἀντὶ φίλων τε καὶ ἔνυμάχων πολεμιώτατοι τούτῳ κατέστησαν. Οὐκ ἀξιομέχους γε μήν ἔστοις τῇ Ῥωμαίων εἰδότες στρατιῇ δεῖν ἔγνωσαν καὶ Λεοντίνην (32) σφίσιν ἐπιστήσασθαι. Ἀμέλει καὶ τῆς φρουρᾶς τὸν ἀνθρώπων ἑκατόντες, Ἐνθα ἐπειδὴ παλέμῳ περιγεγόνασι καθειρέαντες αὐτὸν ἐτήρουν, τὰ κιστά τε παρ' αὐτοῦ λαβόντες ἐρ' ὁ φίλον καὶ ἔνυμαχον [P. 9] κατὰ βασιλέως αὐτοῖς ἔσεσθαι, ἕν φιλοφροσύνῃ ἀπέλυσαν. Βασιλεὺς δὲ ἐς τὴν Κιλίκιαν παρελθὼν Μοφουστίεν τε εἶλε, καὶ Ταρσοῦ καὶ Ἀδάνης περιγεγονώς πρὸ Ἀναζάρδου (33) τὸν χάρακα πήγυνται. Ἐν φὲ δὲ ταῦτα ἔγνετο ἔνυκτεσσε τε τοιούτον. Τῷ κόρμῃ Πετούης (34) (d), ἦ περι κόλπον ἰδρυται: τὸν Ἰόνιον, παῖδες γίνονται δύο. Ὅτι δὲ μὲν τοῦ πατρὸς τετελευτήκοτες εἰ; τὴν πατρίαν καθίσταται ἀρχήν, ἀτέρος δὲ ἐν πάνητος σχήματι ἐς τὸν ἐν Ἱεροσολύμοις νεών παραγίνεται. Ἐπειδὴ ταῦτα δὲ νεωκόρος ἔστοι, κάλλους τε καὶ μεγέθους ἐπεπληγμένο; ἐπινθάνετο προσώπῳ δοτίς εἴη δηλῶσαι αὐτῷ, δὲ συντέρε μὲν ἐξ ὧν ἱκιστα δηλωθήσασθαι φέτο, πειθεῖν δὲ οὐκ ἔχων ἔχορα λοιπὸν τὰ περὶ ἔστοι καθιστᾶ. Ὁ δὲ τούτων ἀκούσας, δρομαλος ἐς τὸν ῥῆγα παρελθὼν παρ' αὐτὰ τὸν ἀνδρά ἔμηνος, καὶ δε ὡς ἔστον τὸν Ῥαΐμούνδον μεταπεμψάμενος (τοῦτο γάρ αὐτῷ δυνομα ἔκειτο) τῇ Βαῖμούνδον συνοικήσας ἀνέπειθε θυγατέρι οὕτω ἐτι οὐκέτι λατικαν ἀφιγμένη. Ὁ μὲν οὖν ἀπῆσι ὡς τῇ Ἀντιοχίᾳ καθιερώθησεν, καὶ τούτῃ τινὶ τοῖς Ῥω-

Du Gangii notæ.

(50) *Baīmōndou*. Obiit Boemundus II princeps Antiochenus an. Chr. 1130.

(51) Ἐς Κιλίκιαν. Hanc Joannis imp. in Ciliciam expeditionem pluribus exsequitur Will. Tyrius, l. xiv, c. 24, attingit etiже Odo de Dingilo de-profect. Lud. VII reg. Francie in Oriente. l. iv.

(52) Κατ Λεοντίνην. Belli inter Livonem et Antiochiam principem Boemundum II meminuit Ordericus Vitalis l. 44.

(53) [P. 433] Ἀραζάρβον. Anavarza, Tyrio, Nicetia, Theophani et alius dicitur, secunda Cilicia metropolis.

(54) Τῷ κόρμῃ Πετούης. Fuit Raimundus Antiochiae princeps, Willmū I, Aquitanus ducis ex

D Philippa, seu Mathilde, Thohosana filius secundogenitus, natus Tolosa, utes in Chronicis Malloacensi an. 1099, cuius res gestas fusiūs prosequimur in laudato opere De famili. Orientali. Interim hic adnotandum venit, non solius duntaxat peregrinationis intuitu, quod vult Cinnamus, in Syriam profectum Raimundum, sed a Fulcone, Hierosolymitanō rege, cui junctus erat affinitate, ad Constantiopolis nupias evocatum. Ita enim diserte Tyrius, l. xiv, c. 9 et 20; Willm. Genuetic. l. vii, c. 43; Math. Paris. an. 1132 et Robertus de Monte an. 1130. Errat porro toto cœlo Cinnamus, qui Pictones stauit ad sinum Ioniun.

Cornelii Tothii notæ.

(d) - Τῷ κόρμῃ Πετούης. Latinis Pictavie, ad sinum Adriaticum. Scribit Tyrius, l. xiv, c. 9, Raimundum hunc filium fuisse Gulielmi Pictavieum comitis; fratrem primogenitum, ejusdem cuius

patre nominis, Aquitanie Jure hereditario impasse, ipsum Raimundum militasse sub Henrico seniore, Angliae rege.

μάκοις σκοποῖς ἐμπειρῶν ἐγγὺς; μὲν δὲνναι ἔγι-
νετο· τὸν γάρ τι; στρατιωτῶν ἐπιόντα τούτου
ἐπιστὰς πάσι κατὰ τοῦ χράνους, καὶ εἰ μὴ ἀμφο-
τέρας τοῦ ἵππείου ἐπιλαβόμενος αὐχένος ἐπέσχε
τὸν διαδοθόν πλείστοι τε ἡδη τῶν ἐπομένων συνέστη-
στον, οπίσιος δὲ παρ' αὐτὰ ἐξευλισθῇ. Οἱ μὲν οὖτα
τὸν κίνδυνον ἐκφυγῶν ἔι; Ἀντιδρειαν ἤδη, βασι-
κεῖς δὲ Ἀνάζαρδον ἐνέκειτο πολιορκῶν. Ἀλλ' ἐ^τ
ἴνων ἐπραχτῆσαὶ οἱ μηχανώρενοι τὴν ἐγχείρησιν,
εὐδρια ἵκανως τῷ πυρὶ διακαίοντες ἐπὶ τὰ πετρο-
ῦλα τῶν μηχανημάτων ἥψεσαν, τὰ δὲ ταῖς ἐμπρο-
σθοῖς αὐτῶν ἔντινας πελάζοντα κίονιν ἐνεπίπρων
εἰπέσθαι. Τοῦτο πολλάκις γινόμενον εἰς ἀθυμίαν
ἰνῆγε τὸν βασιλέα. Οὐδὲ γοῦν δὲννοντες προσελθῶν
Ἰοακίους, εἰς ἄλλα διγε, ὃ πάτερ, πλήνθοις (35), Ἑρη,
περιελήφθω τιλειε τὰ ἔνδυματα· ὃ οὖν τεγονότος
δεννημένοι τὰς πύλας ἀναπετεῖστες τὸν Ῥωμαίων εἰσεδέχοντο στρατηγόν.

ἢ. Ἀνάζαρδος μὲν οὖν τούτον τὸν τρόπον ὑπὸ Β.
Ῥωμαίων ἐγένετο. Ραΐμούνδος δὲ καὶ Βαλδουί-
νος (36), δεὶς Μαρχουσίου κατ' ἐκείνον τὸν χρόνον ἡγε-
μονέων ἦν, ἵως μὲν οὐπω ἐπὶ θύραις δὲ κίνδυνος
ἴστατο, στράτευμα ἀγέραντες ἵκανθ δὲν Παλαι-
στίνην ἡπαίνοντο τὸν τῆλος ρήγα τοῦ κινδύνου ἐξα-
ρρόμενοι. Σαρακηνοὶ γάρ οἱ Παλαιστίνης προσοι-
κούσι πολέμῳ περιγεγονέτες αὐτοῦ, ἐις τὸ Μουντά-
χαρα (37) φρούριον ἀναστρέψαντα ἐπολιορκούν. Ἐπει-
δὲ βασιλεὺς Ἀνάζαρδον ἡδη παραστησάμενος ἐπὶ τὸ
Βασὶδ ἔχωρεις χρηστόγετον, [P 10] δεῖσαντες; περὶ
τῇ Ἀντιόχου σπουδῇ καὶ πάλιν ἐπ' ἐκείνην ἤσαν.
Ἐν τούτῳ δὲ καὶ ὁ Ῥωμαίων στρατὸς τὴν Βασὶδ
ὑπερόμενος πολιορκίαν περὶ ποταμὸν δὲ τὴν πόλιν
αὐτοῖς παραρρέει τὸν χάρακα ἐπήξατο. Ἀντιοχεῖς
δὲ τὸ μὲν πρώτον δέτρεστοι ἤσαν τειχέων τα καρτε-
ρότητει καὶ τῇ δὲλλῃ ἀσφαλείᾳ πιστεύοντες. Οὐθὲν
καὶ ἀπειδὴ ποτὲ τῇς καλλιορείας ἐφ' ἵκανον παρ-
τεινομένης τῶν ἐκ καταλόγου τινές, δόπια ἐν πολλῷ
στρατεύματι γίνεσθαι εἰλθεν, ἐ; τοὺς πρὸ τῆς πό-
λεως ἐκδραμόντες κήπους ἐδρέποντο τῶν ὀπωρῶν,
αιφνίδιοι κατ' αὐτῶν ἐπελάσταντες πολλοὺς ἔκτειναν.
Συναισθῆσας δὲ γενομένης καὶ τῶν Ῥωμαίων
στρατιωτῶν σπουδῇ βεβοηθεῖσιν, ταῖς πύλαις ἐν-
τασσον φύγοντες παλλοῦς τὸν σφρέτερον ἐν τῷ φεύ-
γειο ἀσθαλόντες. Ἐπειδὲ Ῥωμαίοι τειχομαχίας
ἡδη ἤποντο, εἰς πολλήν τινα ἐνέπεσον ὅρθωδιαν.
Οὐθὲν καὶ συγνά ἐπὶ βασιλέα Ραΐμούνδο; ἔξιών θερ-
μῶν; ἀλιπάρει τὴν πόλιν αὐτῷ παραδίδοντος ἐφ' ἦ
βασιλέα μὲν κύριον εἶναι καὶ λέγεσθαι, τὸν δὲ δικαίῳ
τῷ ἐξ αὐτοῦ ταύτῃ; ἀπιτροπεύειν. Ἀποτυγχάνων δὲ
τὸν ἐστείδη ἀπράκτος; ἀνεκομίζετο· ἡμέρας δὲ διλ-
γαῖς θυτερον τῇς Ῥωμαίων βουλῆς περὶ τούτου
φημισμένης, αὐτός; τε προσεδέχθη ἐφ' οἷς εἰρη-

A visset lapsum subvenissentque non pauci comitum,
prouus haud dubie ad terram decidisset. Ita vitato
periculo Antiochiam pervenit. Imperator interea
Anazarbi oppugnationi totus incutiebat. Oppidani
contra irritos facere impetus hostiles conantes,
candentia igne ferramenta in machinas quibus
emittuntur lapides jaculantur, quae anteriores eorum
e signo columnas extemplo incenderunt. Res illa
sæpius repetita animum imperatoris graviter pupu-
git. Anxium tandem et sollicitum sic adorsus est
Isaacius filius: «Quin jubes, pater, lignamenta
obduci tegminibus limo 18 confectis.» Quod ubi
factum, ad frequentem depellendam vim non am-
plius idonei oppidani, portis apertis copias Roma-
norū receperē.

οὐκ ἔτι ταῖς συγναὶς προσθολαῖς οἱ ἔνδον ἀντέχειν
εἰσεδέχοντο στρατηγόν.

B 8. Sic in Romanorum jus concessit Anazarbus. Raimundus interea et Balduinus, qui ea tempestate
Maresias præserat, cum nondum præsens adesset
discremen, cum exercitu propero itinere in Palæ-
stinam contendunt, quo regi, qui istuc periclitabatur,
subvenirent. Hunc enim Saraceni Palæstiniis
contermini, prællo facti superiores in castello
Montisferrandi, quo se fuga contulerat, oppugna-
bant. Imperator Anazarbo potitus ad castrum Ba-
cam progradientur, cuius præsidarii milites Antio-
chiæ metuentes, eo se denuo receperunt. Roma-
norū interea exercitus, postposita Bacæ obsidione
ad flumen quod urbem allambit, castra locat. An-
tiocheni primo quidem apparuere intrepidi, mu-
rorum robori cæterisque confisi munitis: unde
protracta in longum tempus obsidione, dum qui-
dam ex numeris militaribus, ut sieri solet in nume-
roso exercitu, in vicina et urbi adjacentia prorumpunt
pomaria decerpuntque fructus, improviso eos
adorti, complures ceciderunt. Verum re percepta
Romanisque militibus alijs subvenientibus, portas
tumultuario repetunt, multis suorum in fuga
amissis. At instituentibus oppugnationem Romanis
in magnam trepidationem venere, adeo ut 19 Rai-
mundus ad imperatorem accederet crebrius sup-
plexque deprecaretur, urbem acciperet hac co-
ditione, ut imperator quidem illius esset dominus et
diceretur, ipse autem jure illam regeret vicario;
sed nihil horum imperatō re Infecta ad suos rediit.
D Paucis postea interjectis diebus, relato ad Roma-
norū consilium negotio, Raimundus petita tan-
dem obtinuit. Exindeque reliquæ Latinorum copias
in partes transierunt imperatoris, atque adeo ipsi
qui Fratres ab iis vocantur, et qui regiones istas

Du Cangii nolæ.

(35) Πιλθροῖς. Nicet. in Joan. n. 7: Παραπετά-
σμα καὶ ἰμαντάρματα ἐκ πηλίων πλίνθων.

(36) Βαλδουίνος. Qui Willemo Tyrio l. xvi, c.
14 et 16, Baldwinus de Mares nuncupatur, vir, in-
quirit ille, nobilis et potens. V. infra p. 254. De Ma-
resia dixi ad Annam p. 534.

(37) Μουρτάχαρα. Praesidium in comitatu Tripoli-

PATROL. GR. CXXXIII.

tano, cui nomen Mons Ferrandus, ait Tyrius l. xiv,
c. 6 25 et 26, ubi eam rem enarrat. Cinnamus
expressit Gallicum Moniferrant. Brocardus in De-
script. Terræ Sanctæ quatuor ab Acconensi civi-
tate dissitum leucus resert. Aude Sanutum, l. iii,
part. 6, c. 15 et 16, et Vincent. Belvae. l. xxii
Spec. Hist. 144.

incolunt. *Ka sic se habuerunt.* Joannes imperator tam opportunam minime dimittendam occasionem ratus, cum iisdem copiis in superiorem irrumperit Syriam, Pizam castrum belli jure ac lege capi, multiplicique istic positur praeda, quam cum multitudine captivorum Antiochiam præmittit, præfectio lis Thoma, viro genere quidem ignobili, sed a pueris inter imperatoris scribas affecto. Ipse interea ad Berrhœam pergit, urbem antiquam et celebrem; sedenim Thomas initio statim itineris ab hostibus oppressus, et praeda et spoliis quibus præterat erexit, amissaque captivorum, quam abducebat, turbas, agre ac vix tandem periculum effugit. Berrhœam cum appropinquaret imperator et aquarum penuria laborare circumiacentem videret regionem, hanc præteriit. Chama autem et Chabarda castellis in transitu expugnatis, Sesarum adortus est, civitatem tum aliarum rerum tum hominum copia florente. Ille quidem **20** oppugnando cepit, sed ab arce repulsus cum denuo tentare vellet, supervenerunt legati, qui et præsentem pecuniam vim offrerent, et in futurum annum stati tributi nomine soluturos sese Romanis pollicerentur. Ejusmodi fuit legationis summa; sed oblata respuit imperialor, sperans fore ut et ipsos tandem expugnaret. Verum cum variis factis impressionibus urbem tentasset

A τας (38), καὶ αἱ λοιπαὶ Λατίνων ἐνέζεις; θαυμαῖς πρωσχώρησαν, οἱ τε πάρ' αὐτοῖς Φρέριοι (39) λεγόμενοι καὶ οἱ τὴν χώραν περιπούσι. Ταῦτα μὲν ὡς ἔγένετο. Βασιλεὺς δὲ Ἰωάννης τηλικαύτην καιροῦ ἔντυχαν μηδαμῇ καταπροήσεοθαί θέλων ἐὸν δυνάμεσι ταῖς εἰρημέναις εἰς τὴν ἀνωτάτω ἐμβάλλεις Συρίαν, τὸ Πιέζα τε φρούριον πολέμου νόμῳ λαβὼν καὶ λαφύρων μέγα τι χρῆμα ἐντεῦθεν περιβαλλόμενος; τὰ μὲν ἄμα τῷ πλήθει τῶν ἀνδραποδισθέντων ἀνθρώπων ἐπὶ Ἀντιοχείᾳ; Ἐπεμψε Θωμᾶν ἐπιστολαῖς αὐτοῖς, ἀνδραῖς ἁσῆμαν μὲν γεγονότα, τοῖς δὲ βασιλέως ὑπογραμμιτεῦσιν ἐκ πατέων οἴραι κατειλεγμένον· ὃ δὲ ἐπὶ Βέρροιαν ἐχώρει πόλιν ἀρχαίαν καὶ λόγου πολοῦ ἀξίαν. Ἀλλὰ Θωμᾶς μὲν οὐκ εἰς μαχράν πολεμῶν ἀφονᾷ; ἐπιθεμένων αὐτῷ ἡ τε ἐπήγειτο λάφυρα καὶ τῶν αἰχμαλώτων τὸν ὅμιλον ἀποθελτῶν; μόγις αὐτὸς τὸν κίνδυνον ἔψυγε· βασιλεὺς δὲ πρὸς Βέρροιαν γεγονός ἐπειδὴ παντάπαιον ἀνυδρον χώρα τῇ ἐκτὸς αὐτὴν κατενόει, τὴν μὲν παρῆλθε, Χαρᾶ δὲ καὶ Χαδαρᾶς ἑκάστου παραστήσαμεν; φρούρια ἐπὶ Σέσερ (40) μετέβη, πόλιν εὑδαιμονά τε καὶ πολυάνθρωπον. Ἀλλὰ τὴν μὲν πόλιν τεχνομαχήσας εἶλεν, τὸν δὲ τῇ ἀκροπόλει γεγονός απεκρούσθη. Μέλλοντι δὲ καὶ δευτέραν προσάγειν πεζίαν αὐτῇ ἡρέσεις ἀφίκοντο χορήματα τὰ μὲν αὐτίκα παρέχειν ἐπαγγελλόμενοι, τὰ δὲ καὶ ἀνὰ τὰν

Du Gangii nolw.

(58) *'Ἐφ' οἵς εἰρηται. Pacta inter Joannem imp. et principem Antiochenum refert pariter Tyrius, l. xiv, c. 30, ut et Ordericus Vitalis, l. xiii, p. 914 et 915, ubi bellum Antiochenum pluribus exequitur. Porro id potissimum observandum, initio Maguelem inter et Raimundum scordere, imperatore in Antiocheno tractu vicarium seu præfectum constituisse, qui suo nomine, que ad supremum imperii jus spectarent, exsequeretur: qui quidem præfector ducis Antiochiae titulo et dignitate gaudebat, perinde, ac ejusdem provinciae præfecti ante expugnatam a Turcis Antiochiam. Certe hac dignitate donatus legitur Leo Maiopolus in Diplomate Raimundi Pictavini principis Antiochia et Constantiae uxoris m. April A. 1140 ind. 3, quod ille subserbit, exstatque in Tabulario S. Sepulcri Hierosol. et in alio Raimaldi Antiocheni principis et uxoris Constantiae an. 1154, quod refertur ab Ughello in archiepiscopis Pisaniis p. 464, in quo quidem diplomate Leo Maiopolus dux tantum dicitur.*

(39) *Φάρειοι, Tolius, sed nemo non videt legendum, Φρέριοι. Sic porro Nicetas in Andron. l. 1, n. 4; Pachymeres l. v, c. 8 et 11; l. vi, 14; Gregoras, l. v; Cantacuzenus, l. ii, c. 12, et Manuel Palaeol. imp. Orat. in Theodorum despot. milites militiae templi, aut hospitalis Hierosolymitani appellant, ex Gallico, Frères, quo nomine religiosos voti astricatos monasticis vulgo nuncupamus. Enmanuel Georgillas in Monolia ms. de epidemia, quæ Rhodus insulam invaserit A. 1498 mense Sept.*

*"Ἀρχοντες, πλούσιοι, καὶ πτωχοι, μικροὶ τε [καὶ μεγάλοι,]
καὶ ζοοι; αὐθέντες φρερίδες σπουδαῖαι τὸ κε-
[φατή.]*

Statuta Hierosolymitana part. II, c. 26 : et après receut le serment des Frères, et de tous les autres qui serment li devoient, et tint le royaume de Hierusalem quitte et en paix. I. nullum Hospitaliorum et Templariorum sacramenta exegit. et c. 21 : Fra-

ties, militiae ipsæ nuncupantur. Fratres Sancti Sepulcri, in edicis Nunonis Sancti comitis Rossiliorum et Petri reg. Aragon. de pace et træuga, quæ habentur tom. VIII Spicilegii Acheriani, p. 568 et 581. Sic porro milites istorum ordinum appellabantur, [P. 434] quod essent revera monachi, ac, ut vulgo dicimus, religiosi, voto obstricti, qui ea tempestatis fratres indigitabantur, Graeci posterioribus Φρέριοι, uti vocantur a Michaeli Anchiali patriarcha in Dialogo; unde fratres minores, φρατομινούποι, apud Georgium metropolitam Co-cyrensem, φρεμενούριοι apud anonymum de dissidio Graecorum et Latinorum dicuntur. Ipsa etiam monachorum congregatio fraternalitas app. llatur; fraternalitas monacha, apud Paulinum epist. 3, ad Severum. Idem carin. 13 : Martinianum suscipit fraternalitas, tectoque apricat et cibo. Hieronymus ad Theophilum, epist. 31 : Te universa fraternalitas suppliciter salutat. Literatus Diacon. c. 11 : Quibus eunibus ad se tale Eutyches reddit responsum, hoc apud se esse decreatum, ut nunquam egredieretur a sua fraternalitate, sed tanquam in sepulcro degeret in monasterio. Ita Graeci ἀδελφικῶν usurpant. Concilium Constantiopolitanum sub Menia Act. 5. Πολὺ καὶ ἀπειρον πλῆθος, καὶ ἀδελφικῶν, καὶ μοναχιδὸν ἐξῆτησε καὶ ἐνώρχωτε ταῦτα γνωρίσαι τὴν ὥμων ἐκουσταν. Τὸ γέρα μή καταθέσθαι τοὺς ἀδελφῶν καὶ μοναχῶν, τούτῳ ἔνος ἀνωθεν κρατήσαν. Ἀδελφότης εἰδέμην ὀccurrunt apud Palladium in Iust. Lausiac., c. 9 et 14 et alibi passim. Id vero manavit a primis Christianis, qui sese invicem fratres appellabant, ut indicant Tertullianus, in Apol. c. 39; Lactantius, l. v, c. 13 : Minutius Felix, Athenagoras, Prudentius, et alii; unde ipsa Ecclesia fraternalitas dicitur apud eumdem Tertullianum, Cyprianum, Ambrosium etc.

(40) *Σέσερ. Cæsareensem obsidionem narrant patiter Nicetas, n. 8; et Willelm. Tyrius, l. xv, c. 1 et 2. De Cæsarea urbe vide notas ad Alexiadi p. 412.*

τειλίν Τρωματίος κομβίσθαι εἰσι; ταχτὸν τινὰ φέρον. Τειλότος μὲν τῆς πρεσβείας αὐτοῖς νοῦς ἦν· [P 11] βαστλεύεις δὲ τότε μὲν ἀπεπέμψατο τούτους τὸντα ἔχων πολέμῳ περιγεγονέας καὶ αὐτῶν. Ἐπειδὴ δὲ πολλάκις αὐθις προσβαλὼν ἀνηγνύτοις ἐπιχειρεῖν ἔγνω, δεξιάμενος τὴν πρεσβείαν ἐπὶ συμβάσεις ἔχώρεις· κομβίζονται γοῦν αὐτῷ μεγάλα μὲν χρήματα, προσάγεται δὲ καὶ σταυρὸς, ἔξασιόν τι χρῆμα καὶ βασιλεῖσι δῶρον ἀντάξιον. Λίθος ἦν λυχνίτης (41) μεγέθους μὲν ἴκανῶς ἔχων, ἐς σταυρούν δὲ διαλαξεύθεις σχῆμα δόλιον τῆς φυσικῆς ἐν τῷ λαξεύσθει ἀποδεβλήκεις χροῖσι. Οὐ δὲ ἐν βασιλεῖσι φασιν ὅτιστολος ἐφιλοτεχνήσατο Κωνσταντίνος (ε), τρόπῳ δὲ (42) δέητη δῆλη Σαρακηγοΐς εἰς γέρας ξέθε. Ταῦτα τε οὖν δεξιάμενος, τὰ πιστὰ δὲ καὶ περὶ τῶν ἔξις φύρων ἀλεώνως ἐπὶ τὴν Κιλίκων αὔθις ἔχώρει. Τὸν Βασᾶν τα καὶ τὸ Καπνικέρι φρούρια παραστησάμενος δύχυρά δὲ μὲν ἐπὶ χώρας δμενε, μοιραν δὲ τοῦ στρατεύματος ἀποτεμέμενος ἐπὶ καταδρομῇ τῶν λειτῶν ἐστελλεν. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν πρὸς ἀκρίβειαν ἰστορεῖται οὐδέσχεστον οἶμαι ὑπερβανεῖ τὴν ἡμετέραν. Ότις γάρ ἐν κεφαλαῖψι πρόσκειτο μοι περὶ τῶν περόνων εἰπεῖν, δέτε μηδὲ αἴτοπτησαντι ταῦτα μηδὲ τὰ πιστὰ ἐντεῦθεν λαβόντι. Τοσαῦτα δὲ οὖν διμιως ἔχωντας ἀλεώνως προσβλεψάσης αὐτῷ ἐνιαυτοῖς, ἀμέτη δυσιν (43), εἰργαστο.

Θ. Οὔτω δὴ βασιλεὺς Ἰωάννην τάς γε ἐν Ἀσιᾳ εὐθυκιμένην ἔνστανταν μάχας, πλὴν γε δὴ δις: μη τὰ ἀμφὶ τῇ νέᾳ Καισαρεὶ κατὰ σκοπὸν τούτῳ ἔνσυπεσον. Μηδὲν μὲν γάρ ἀμφὶ τροπὰς ἥδη χειμερινάς, δὲ εὖ μαχαρὰν ἀποθεν αὐτῆς αὐλισάμενος; πολιορκία παραστησάσθεται δρετο. Ἐπειδὴ Πέρσαι τε οἱ τὴν πόλιν εἰχον Ισχυρότατα τούτῳ ἐνέκειτο πολεμοῦντες, καὶ χειμῶν ἔξασιος οὖς ἐπιγεγονὼς ἐπίειτε τὸ στρατιωτικόν, τῆς μὲν πολεως ἀπῆρεν, ἐς δὲ τὴν παρακε-

9. Asiatico igitur bello ingentem consecutus est gloriā Joannes imperator, præterquam in ea quam ad Neocæsaream suscepit expeditione, in qua non pro votis cessere omnia. Nam positis circa solsticium hibernum non procul ab urbe castris, haud ægre expugnari illam posse in animum induxerat. Sed cum Persa oppidani crebris ipsum eruptionibus impeterent acrius, altereretque exercitum hiems validior, castra movit et in circumiectam regionem

Du Cangii note.

(41) Λίθος ὃν λυχνίτης. Eiusmodi est crux illa, quae in sacra cappella Borboniensi in Bois asservatur et colitur.

(42) Τρόπω δη. Supplendus hiatus ex Niceta.
(43) Ἐνιαυτοῖς δυστρ. Triennio consecutam Oriente.

Cornelii Tollii note.

(e) Οδὸς δὲ βασιλεῦσι φασιν ἀπόστολος ἐφιλοτεχνήσατο Κωνσταντίνος. Crucem fixit mili hiis de erucis locis, quia miris ductibus in scripto codice expressum erat Constantini nomen. Tandem illustris vir, David Blondellus, atque ipse in sequentibus Cinnamus, juverunt hærentem penitusque extricarunt. Crucem vocat inventum Constantini, quod eam in celo vidit, et simulacrum illius expressit ea forma, quæ ex Eusebio aliisque scriptoribus vulgo nota est. Ipse dicitur δὲ τὸ βασιλεῖσιν ἀπόστολος, quis cœlesti visione, Pauli apostoli exemplo, compulsus ad fidem, Christi Evangelium propagavit: idem a Nicephoro, Alexandro monacho, ceterisque vocatur Iosapostolos, quasi parem cum Paulo gratiam assecutus. Cinnamus, l. iv, de Papæ Romani potestate disputans, ut hic apostolum, ita bi primum inter imperatores Christianum appellat: Εἰς ἑταῖς, φατούς ἔδειξε, Κωνσταντίνος, δὲ πρῶτος τὸν βασιλεῖσιν Χριστιανόν. De Sarracenis quae subiungit, lacera sunt. Poterit autem supplere nonnulli Choniates, qui in eodem hoc Joanne, octavo capite, ejusdem domi mentione facit; continuo addit: Ἐφασκον δὲ οἱ κατὰ τὸ Σέτερον Σαρακηγοΐς πάλαι ποτὲ τοὺς προγόνους αἰτῶν τὸν προσεν-

χθέντων δώρων τῷ βασιλεῖ δορύκτητον σχεῖν τὸν ἐκ λίθου ἀκτινῶδον σταυρὸν, καὶ τὴν πολυτελῆ τε καὶ οἷαν ἐκπλήξιν τράπεζαν, ἥνικα Τρωμανὸν εἶλον τὸν Διογένην, τὴν αὐτοκράτορα ἀρχὴν χειρίζοντας, τὴν τε βασιλεῖσιν ἐκείνου σηκνήν ἐσκύλευσαν, καὶ τοῦ χάροκκος κεκρατηκότες τὰ ἐνόντα διελοντο. Liebant autem Sezerini Sarraceni, magiores suos olim crucilea radianti inter cælera munera imperatori oblaata, et pretiosa atque admirabilis mensa, capito Romano Diogene imperatore, ejusque vallo expugnato, et imperatorio tabernacula direpto, potitus fuisse. Summi pretii donum crucis Domini temporibus istis fuisse liquet, et offerri solitum ingentis meriti hominibus. Thophilactus, Historia Mauritiana l. iv, de Chosne autem Sergium Martyrem: Ἀπερχάς τε τροπαιῶν καθηπισχνέο προσφέρεσθαι τοῦ Κυριακοῦ πάθους τὸ ἐπίσημον σῆμαντρον. Σταυρὸς δὲ τούτῳ ἀναγραμέται, τεκτοπούνθαι τε τούτου χρυσῆλατον, μαργαρίτην τε περιβάλλειν αὐτῷ, καὶ τῶν Ἰνδῶν λίθων τοὺς διαυγεῖς. Se illi Dominie Passionis illustre monumentum, crucem ex auro puro consecutam, et margaritis pellucidisque ex India lapillis emiatam, viceret sive primissimas oblatum.

clausus, prædas inde abstulit ingentes turbamque nou modicam hominum, qui diu sub Persarum jugo servierant, Romanis asseruit. In expeditione illa, cum adhuc scilicet circa Neocæsaream castra haberet, accidit relatu res digna perinde ac auditu. Cum enim Romanos inter et Persas conflictu habito, superiores forte evassissent Persæ, Manuel, qui ut non semel monui liberorum Joannis minimus erat, haec advertens, patre inscio, cum iis qui tum sibi aderant, in medios sese hostes intulit: quibus validius repulsis, Romanorum demissos ante animos plurimum erexit. Id facinus ægre tulit parens, nec illi probavit audaciam: etsi rem miraculi instar esse secum animo reputaret, adolescentem duodeviginti annos vix natum tanta fiducia præsentibus sese objecisse periculis, palamque exercitus servatorem **22** profiteretur. Ita non semper virtus æstatibus circumscribitur. Ex eo prælio, nihil sere equitatu Romano accidit.

τοῦ: Οὗτος οὐχ οἶδε παντάπασιν τὴν τάξιν δρετή περιγράφεσθαι. Ἐκ τούτου δὲ πολέμου σχέδιον οὐδὲν Πρωματῶν ἐφ' ἵππῳ ἐπανίνεται ξυνέπειος.

10. His ad Neocæsaream gestis, imperator, cum Suzopolium a Persis iterum oppugnari accepisset, proprio illuc agmine contendit. Sed cum nullus adesset hostis (jam enim adventu Romanorum perceptio inde excesserat), copias ad Pasgusam paludem traxit, quæ longitudine et latitudine supra quam dici potest protenditur, circa medium paribus ferme Intervallis eminentibus supra aquas Insulis interstinata, in quibus antiquitus exstructa sunt variæ castella. Qui eas inhabitant homines munitionum loco aquis utluntur, facileque illis Iconium venientibus eadem die domum redire. Hac maxime de causa neeesarium duxit imperator paludem expugnare: quam cum ultro non dederent Romani, ut qui jam olim Persis permisi eorum ut plurimum mores amplexati erant, id tandem ex cogitavit. Lembis et actuariis coactis compluribus, siisque lignis desuper invicem connexis, machinas imponit ac recta ad castella progreditur. Agitata cum ventis vehementioribus palude, non pauci interiore Romanis ex militibus: tandem, nec sine labore, illi positur. Ac cum Raimundum Antiochenorum principem ceperisset res novas **23** moliri, continuo Ciliciam repetit, eo animo ut nou Ciliciam duntaxat, sed et Antiochiam, Attaliam et Cyprum Manuela filio in hereditatem daret. Unde vero id ei venerit in mentem, paucis expediam. Alexio primogenito Romanum imperium jam pridem tradere decreverat: sed nato Manuele liberorum possum, de eo statim predictiones in vulgus sparsæ,

A μένην Πέρσων εἰσελάσσις χώραν, λείαν ἐκεῖνεν ποιήσῃ ἡλασε, καὶ ἀνθρώπων διπλον μακροῦ τοῦ χρόνου Πέρσαις δουλεύοντα τῇ Ρωμαίων ἀπέδωκεν. Ἐν ταύτῃ δὴ τῇ ἐκστρατείᾳ, λέγω δὲ ὅπηνίκα ήτι αἱ νέαις Καισαρείας ἐπαύλεις εἴχον αὐτὸν, ξυνέπειος τι λόγου καὶ ἀκοῆς ἔχον. Ἐπειδὴ ποτε, ξυμβολῆς μεταξὺ Ρωμαίων καὶ Περσῶν καρτερᾶς γενομένης, τύχῃ τινὶ τὰ Περσῶν καθυπέρτερα ἡσαν, τὰ πρασσόμενα Μανουὴλ κατιόδιν, δ; Ήστατος, ω; μοι πολλάκις ἐρρέθη, παῖδων βατιλεὶς ἐγένετο Ἰωάννη, τοῦ πατρὸς οὐδὲν αὐτῷ ξυνειδότος, ἃς μέσους σὺν τοῖς ἀμφ' αὐτὸν ἐμπίπτεις τοὺς πολεμίους· καὶ αὐτὸν μὲν ἀπεώσατο, τὸ δὲ τῶν Ρωμαίων στρατιῶν ἥδη ἐκλεοιπός ἀνέρρωσ φρόνημα. Ἐφ' οὓς ἐδυσχέρχινε μὲν ὁποῖς εἰκῇς δ πατήρ καὶ ἐν δειψῷ τῇ τόλμῳ ἐποιεῖτο, θαῦμα δὲ αὐτὸν ἐνδον ἐπιτίχε καὶ ἐξεπέληκτο μονονούχι, εἰ δικτωκαλίδικα οὖπα γεγονὼς ἦτη τηλίκοις ἐκατὸν παραβάλλειν κινδύνους τολμᾷ, δύστην τε αὐτὸν δημοσίᾳ τοῦ Ρωμαίων ἀπεκάλει [P. 12] στρα-

C τ'. Τὰ μὲν δὴ νέαις Καισαρείας ἐνταῦθα ἐτελεύτας Βασιλεὺς δὲ, Πέρσας ἐς αὐτοὺς Σωστόπολιν πυθόμενος πολεμεῖν, πατέρρωμος; ἐνταῦθα ἐφέρτο. Ἐπειδὴ τε οὐδενὶ πολεμίῳ ἐντευχήκεναι αὐτῷ ἐγένετο (ἥδη γάρ ἐπέναια εφίσι Ρωμαίους πυθόμενοι ψχοντο ἀπιώντες), ἐπὶ τὴν Πασχούση (**44**) καλουμένην λίμνην διεβίβαζε τὸν στρατόν. Αὕτη γάρ δὴ ἐς ἀρατόν τι μῆκος καὶ εὔρος ἀκτεινομένη, νήσους κατά μέσον παρέχεται διεκριθὲν ἀλλήλαις τοῦ οὐδατος ἀνεγύσαται, ἐν αἷς φρούρια ἐκ παλαιῶν ἀνψκοδόμηται χρόνων. Οικούσι τε ἐν αὐτοῖς ἀνθρώποις τὸ οὖρον ἀντὶ ταφρεῖς πεποιημένοις. Εξεστι δὲ αὐτοῖς ἐς Ἱκόνιον ἀνιούσιν αὐθημερὸν ἐκεῖνον ἐπανελθεῖν. Οὐ δὴ ἐνεκκινεῖσθαι βασιλεὺς περὶ πλείστου τὴν τῆς λίμνης ἐπικράτησην ἐποιεῖτο. Τῶν δὲ ἐν αὐτῇ Ρωμαίων οὐκ ἐνδιδόντων ταύτην αὐτῷ (χρόνῳ γάρ δὴ καὶ ἔτει μακρῷ Πέρσαις τὰς γνώμας ἀνακραθέντες ἡσαν), τοιάδε τινὲς ἐνεγνέσι. Δέκμονος ὡς πλείστους καὶ ἀκάτια ξυναγαγόν ξύλοις ἀναθεν ἐπεξεμγνον· ἐπὶ τούτων δὲ τὰς κηχανὰς θέμενος, εὐθὺς τῶν εἰρημένων ἡγε φρουρίων. Ἐνθα ξυνέδη, πνεύματα: Ἑηρῷ τῆς λίμνης ἀκταραχθεῖσης, πολλοὺς τῶν Ρωμαίων ἀποικιλέναν στρατιῶν· μάγις δὲ δμως καὶ ξὺν βίᾳ πολλῆ καὶ ταῦτα είλεν. Ἐπειδὴ τε Ραΐμοιδον (**45**) τὸν Ἀντιοχεῖτη πρίγκιπα γεωτερίζειν ἐπύνετο, εὐθὺς καὶ πόλιν Καλίκων ἐχεῖσι, κατέ καὶ νῦν ἔχων τὴν Καλίκων καὶ Ἀντιοχέων ξὺν Ἀττάλου καὶ Κύπρῳ εἰς κλῆρον ἀποδώσεοθα τῷ Μανουὴλ. Οὐθεν δὲ ἐπὶ ταυτῇ τὴν Εννοιαν ἥλθεν ἄρων ἐρχομαι. Φθάνει μὲν Ἀλεξίφ, δ; πρεσβύτατο; αὐτῷ παῖδων ἐγένετο, τὰ Ρωμαίων ἐξ-

Du Cangii notæ.

(44) Πασχούση. Duas circa Iconium pâludes recenset Strabo l. xii, quarum major Κώρωλις, minor Τρωγτίς vocabatur. Ita ex descriptione Pasgusæ paludis, quam hic exhibet Cinnamus, conjicere est eamdem esse Pascusam cum Corali, cui inædificatum hodie oppidum, Acrioteri in chartis geographicis nuncupatum.

(45) Ταῖμονδος. De hac seconde Joannis An-

tochena expeditione agunt iidem Nicetas. n. 11 et Nicolans Trivellus, A. 1142; Tyrius, l. xv, c. 32 et 33, ubi etiam de Alexii et Andronicii filiorum Joannis, atque adeo ipsiusmet Joannis interitu Cinnamo consona tradunt. Cinnamini calculos de Joannis imperii annis accurate expendiūs in stemmate Connēcīco.

πολλού μυηστευσάμενος σκῆπτρα. Ἐπει δὲ καὶ Μζ.^A τουρή ξεχατος αὐτῷ γένοιτο, φάσει; αὐτίκα ἐφοιτων καὶ ξύμβουλα βασιλείας εἰς τὸν παῖδα ἐγνωρίζετο, ὡς ἔτος ή δυοῖν ἐπιμνηθῆναι οὐ μοι ἐδόξεν ἄπο εἶναι κατεροῦ. Ἐπειδὴ ποτε πρὸς ἵππον κατέδαρθεν δι Μανουὴλ, γυνή τις δυναρ ἐφίσταται τούτῳ, δψις σεμνή, μέλισσας ἑσθή, ἐν δὲ χεροὶ πέδιλα δπιλὰ βασιλεύσιν ὑποδέσθεις νόμος. Καὶ παρέχετο τῷ Μανουὴλ χρῆσθαι κελεύσας ἀποσεισαμένῳ ταυτὶ ἐδέκνυε δὲ τὰ συνήθη κυνανά. Ὁ δὲ, θορύβου μεστὸς ἀνεγρόμενος, ἐκείθη μὴ ἐντυχάνειν τοὺς ὁρασθεῖσιν εἶχεν, ἐκλαυθυμηρίζετο κατὰ τοὺς παῖδας καὶ ἀφηγοῦσθαι ταῦτα περὶ τὴν ἑστίαν φέτο. Τοῦτο μὲν δὴ τοιοῦτον. Επειδὸν δὲ οὐδὲν αὐτῷ ἐλεσσον. Ἡν τις μοναχῶν πατρὶς αὐτῷ Γαλιλαία, βίος ἀναχωρητικός τε καὶ δρεις· οὗτος, ἐπειδὴ ποτε ἐς δημίουν βασιλεὺς καθίστατο Ἰωάννης, τοὺς παῖδας ἐς αὐτὸν παρεβλέψας Ιωάννην, τοὺς μὲν δηλοῦς ὅσα καὶ ιδιώτικοὶ προσηγέρθη, Μανουὴλ δὲ τούτον σὺν εὐλαβεῖσι προτιὼν ἐπευλόγει. Πυνθανόμενον [Ρ 13] δὲ βασιλέως δου ίνεκα ταῦτα ποιοη, ὑπολαβὼν δι μοναχός, «Οτι· Ἐγώ, ει μόνος εἰς ἀπάντων Μανουὴλ βασιλεὺς ἐμοὶ φαίνεται.» Ἐκ δὲ τούτων καὶ τοιούτων ἀλλων ἐς ἀπεράντους δι βασιλεὺς ἐννοίας ἐξέπιπτεν· ἀναλύειν διούς ἔχων διπέρ αὐτῷ δόξειν ἀρχῆθεν, ἐς τὸν εἰρημένον σκοπὸν ἐβλεψεν. Ἀλλ' ἐοίκεν ἀνθρωπίνης ἄρα ἐπινοίας τῶν πάντων πραγμάτων ἡρῆσθαι μηδέν. Οὕτω γάρ τῆς Κιλίκων ἐφίστατο, καὶ διεῖν μὲν ἀφέρετο παῖδων οἱ χρῆμα προτῆκον, διτερος δὲ τοὺς ἀπολειμμάτουν, ἐπει μηδὲ αὐτῷ ἔντειναν δὲ τὸ σῶμα καλῶς ἔχειν, ἀπήσει τοὺς νεκροὺς δὲ Βυζάντιον ἀνακωμένων. Βασιλεὺς δὲ ἐπὶ τῆς Κιλίκων τὸν βίον ἔνεμερίσατο, καὶ Μανουὴλ λοιπὸν εἰς τὸν βασιλείας ἀπεις θρόνον. Ἄξιον δὲ καὶ τὸν τῆς τελευτῆς αὐτοῦ τρόπον διηγήσασθαι. Ἐξιότερος πρὸς θήραν αὐτῷ σύστηνε, μέγα τι χρῆμα, δρόσια πολλὰ ἡ Κιλίκων τρέφει γῆ καὶ δρη τὰ Ταυρικά. Ὁ μὲν οὖν ἀκόντιον, ὃς φασι, χειροσάμενος ἐπισύντα τούτον ὑφίστατο· δὲ δὲ, τῆς αἰχμῆς τῷ στέρνῳ ἐγκρυψθείσῃς, θυμαίνων ἐπὶ τῇ πληγῇ ὀθισμῷ μᾶλλον ἐχρῆτο, ὡς ἐντεῦθεν τὴν βασιλέως χειρα διὰ σφοδρὸν τὴν ἀντέρεισιν τοῦ εὐθέως ἐκτραπεῖσαν ἐφ' ἣν παρήρητο παρενεγκόντας φερέτραν πλήρη βελάνον οὖσαν. Εὔθις οὖν τραῦμα ἐπηκθίουθε ταῖς ἀλίσιας ἕνσθέντος αὐτοῦ τοῦ ἐπικαρπίου· καὶ ἀφρός μὲν ἐντεῦθεν ἐκεμύσατο ὑφαίμος, ὑμήρος δὲ τις λεπτός, δην ἐκδηρὸν οἱ πολλαὶ ιδιωτικῶς ἐνομάζουσι, προστήγετο δῆθεν συνάξων τὸ διεστηκός καὶ συνουλώσων τὸ τραῦμα, ὡς μὴ φλεγμῆναν δύνας ἐγείρη. Ἀλλ' ἦν ἐκεῖνο τῆς εἰσέπειτο φλεγμονῆς αἴτιον. Τὸν γάρ τῆς ἀκίδος ίδιον ἐνδον τῇ στυφότητὶ ἐναπολαδόν εἶπε τὸ δῆλο μετέφερε σῶμα. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν διστερον· τότε δὲ μηδεμίλαν ήτις δδύνης συναλοθησιν, ἔχοντι τράπεζά τε αὐτῷ παρείθετο, καὶ ἡ κλίνη τούτον εἶχεν ὡς ἀριστήσοντα. Προβαίνοντος δὲ τοῦ ἀρίστου παῖδες λατρῶν ἐνταῦθα περιεστηκότες ὡς τὸ ἴσθιμα εἶδον, ἐπυνθάνοντε τε τὴν τοῦ τραύματος αἴτιαν καὶ μαδόντες τῇ τε τραπέζῃ ἐπεμέμφοντο καὶ ἔξιον αὐτίκα τῆς χειρὸς ἀπεώσθαι τούτο· δὲ προσφύγαν τε τὸ τραῦμα ἐνταῦθα διετέλεντο καὶ

C et in pueri non pauca imperii agnita sunt anguria, quorum unum atque alterum recensere haud abs erit. Dormienti aliquando Manuelei apparuit mulier, vultu severo, nigra induita veste, manibus tenuis calceamenta, quibus Imperatores indui moris est. Ea Manuelei obvulsi, indueretque præcepit, rojectis, quibus uti consueverat et quae monstrabat mulier, cœruleis. Excitatus cum ingenti perturbatione, ubi quæ viderat non reperit, puerorum more plorabat, eaque e domesticis aliquem crederebat abstulisse. Ejusmodi fuit angurium, cui haud istud cedit. Monachus gente Galilæus, qui vitam monasticam in silvis ac montibus agebat, dum forte una cum Imperatore colloqueretur, videretque accedentes ad se illius liberos, exteros veluti privatos habuit, Manuelei vero humaniter accepto benedictionem imperiit. Rogatus a principe quorsum haec egisset, respondit monachus, unum ex omnibus Manuclem sibi Imperatorem videri. Haec et similia eti varie Imperatoris **24** animum versarent: cum tamen quæ ante deacreverat nolle rescindi, priori proposito stetit. Sed ita comparatum est, ut rerum exitus ex humanis non pendeant consiliis. Non dum enim attigerat Ciliciam, cum duobus filiis natu inajoribus orbatur: superstitum vero alter, qui nec ipse admodum corpore valebat, Byzantium mittitur fratribus cadavera deducturus. Moritur etiam in Cilicia Imperator, Imperiumque adipiscitur Manuele. Quo pacto autem vitam finierit, enarrare videntur operæ pretium. Ad venationem egresso obvius sit aper ingentis magnitudinis, quales in Cilicia multi et montibus Tauricis; advenientem, ut fert fama, telo quod manu tenehat excipit: contra ille mucrone in pectus adiacet ex plaga furibundus vehementius instat, adeo ut inde manus Imperatoris, quæ dum fortius obruitur a recto deflexa in pharetram sagittis plenam, quam ex humero suspensam gerezat, impegerit, quarum caspidibus vulnerata persistit, claque est pars carpo proxima. Ex eo vulnera cruenta sanie effluente, tenuis membrana, quam vulgo ecederat vocant, imponitur, quæ divisam cogere carnem, et cicatricem contraheret, ne inflammata dolores concitaret; sed haec fuit postea inflammatis causa: nam venenum quo telum infectum erat, ipsa astrictione **25** arctius inclusum, reliquum transfusum est corpus. Ita cum nullus dum adesset dolor, paratur ipsi mensa, eique velut transversis accumbit. Inter prandendum, qui circumstabant medicorum filii, ut appositum exemplarum conspexere, cicatricis causam sciscitati et edocli, removendum illud a manu, et a mensa alienum censuerunt. Contra hie hoc medicamento coisse vulnus nec quidquam mali de tamore et inflammatione sese metuere dicebat. Post prandium somno se dedit, statimque acutissimi dolores suborti, totaque manus intumuit. Convenit illico uersa medicorum turba, quidque factio opus varlis invicem disputavere sententias. Quidam enim censebant resecandum tumorem, alii nondum matu-

rum, proindeque emolliendum prius instabant. Sed A τοῦ λοιποῦ μηδὲν δγκου καὶ φλεγμονῆς πέρι δεινὸν ὑφορδασθαι. Ἀλλ' ἀρτὶ πρὸς ὑπονον κατέδαρθεν ἀριστήσας, καὶ δδύναι δριμεῖαι ἀνέβαινον αἰχνῆς καὶ δγκος ἀνίστατο τῆς χειρός. Συνήει τε πᾶς ὁ ιῶν Ιατρῶν κύκλος καὶ ἄγων προδειπετο περὶ τοῦ πρακτέου. Τοῖς μὲν οὖν τέμνειν ἐδόκει (46) τὸν δγκον, τοὺς δὲ τὸ ἀπέπαντον ἐδυσώπει καὶ ἀλλως μαλάσσεσθαι τοῦτο προύτρέποντο. Ἀλλ' ἐδειπέρ, ὡς ξοικεῖ, γενέσθαι κακῶς, ἔκρατει τῆς χειρουργίας ἡ φῆφρος. Τμηθέντος γοῦν δρός; [P 14] ἀνέβαινε μείζων, καὶ ἡ χειρ ὠργανοῦτο. Καὶ ὁ βασιλεὺς ἐλπίειν ἡδη θανάτου (47) τὴν ψυχὴν κατασείσθαι ἡρχετο, καὶ μάλιστ' ὅτι μηδὲ πέρατο τὸν σκοπὸν ἔδωκε, δν περὶ τῆς ἐπιλαϊστένην ἐπιδημίας πάλαι ὀδινήσας ξφθη.

B Οὐ δὴ ἐνεκα καὶ εἰκος ταλάντων ἀπὸ χρυσοῦ λυχνίαν εἰργασμένος ἐτυχεν, ἀνάθημα τῷ τῇδε ναῷ κατασκευαζόμενος. Ἐπειδὴ γοῦν ἐν ἀμυχάνοις ἦν, μοναχὸν τινα ἐκ Παμφυλίας ἀνδρα μεταπεμφάμενος Ιερὸν παννύψῳ δέχεται τὸ Θεῖον Ιλάτεσθαι ἡξίου. Τὸν δὲ τῇ δέχεται προσεχηχότα φωνῶν ἀκοῦσαι λέγεται ἀδόντων τινῶν. Ήράθη δὲ λυχνὸς μετηρμένος (f) καὶ θεῖος; νεανίας καταστέλλων τὸν θύρων αὐτῶν τῆς ψυχῆς. Τοῦτο μὲν δὴ τοιοῦτον· βασιλεὺς δὲ αἰσθόμενος ἡδη ἐν κακοῖς ἐσαυτὸν γεγονότος παρεῖναι τοὺς ἐν τελει κελεύσας καὶ δσον ἐν μεγιστᾶσι καὶ στρατηγοῖς καὶ ἀλλως ἀπόδελπον ἦν, ἐλεῖς τοιάδε· «Ἄνδρες Ψωμαῖοι, δοοι ἐπὶ ταυτὴν ἔνυνετητέ μοι τὴν ἀκρόστιν, ὡς μὲν πολλοὶς ἡδη καὶ ἀλλοις τῶν παρ' ἡμίν βασιλεῦσιν ἐπὶ τοὺς παῖδας τοὺς αὐτῶν ὁσπερ τινὰ κλήρον πατρῷον τὴν ἡγεμονίαν διαβιβάζειν ἔδοξεν, αὐτὸς δὲ οἰδα πρὸς πατρὸς βασιλέως τὴνδε παραλαβὼν τὴν ἀρχὴν, καὶ ὅμων δὲ ἐκάστῳ ταῦτα μοι περὶ τούτου γινώσκειν ἔυμβαίνει. Ταῦτη ἀρτὰ καὶ οἰσθ' ἐμὲ ίσως ἐς πέρατα τῆς παρούσης ὡς ὁρδεῖσθαι ἡδης παῖδοιν ἐμοὶ ἀπολελειμμένον δυειν ἐπὶ τὸν χρόνῳ προήκοντα, ὁσπερ ἀγύρωποις νόμος ἐστίν, ἀρχὴν τὴνδε καὶ θύρων μεταγαγεῖν. Ἐμοὶ δὲ τοσοῦτον ἐμβέλησεν. ὡς εἰ μηδετέρῳ τοὺς εἰρημένοις τὸ χρῆμα τοῦτο προσῆκεν ἐξ ἀρετῆς, εἰλόμην γε δν δσπερ ἀν ἐμοὶ τε καὶ ὅμην οὐκ ἀπὸ γνώμης εἶναι φανεῖη. Συνοίσεις γάρ, οἱμαί, οὔτε τῷ δόντει οὐδὲν οὐτε τῷ δεξαμένῳ, ἐπειδάν ἀμαθεῖς κυνερνήτης τὴν ναῦν καταδύῃ, εἰ μὴ καὶ μᾶλλον προσαπολεῖται τῷ δώρῳ καὶ καρτερεῖ τοῦ δεδωκότος οὐκ ἀγαθό. Ἀπειροκαλίαν μὲν οὖν (g) καὶ τοῦ

Sed temporis prærogativam mens mea respuit, D

Du Cangii note.

(46) Τέμνειν ἐδόκει. Sed et ipsam manum, in qua sis tota mali continuebatnr, præcidendam censuerant medici, antequam reliquas corporis illætas partes inciseret. Sed id renuit Joannes, dicens: *Indignum esse ut Romanum imperium una manu regatur.* Will. Tyrus, l. xv. c. 22.

(47) Εἰποιστον ἡδη θαράτον. Ubi ἐλπίς sumitur

pro metu. *Canticuzenus*, I. 1. c. 21 : Διὰ τὸ ἐλπίσιν ἡμᾶς εἴναι διαφθαρτεσθαι, *sperare*, pro *credere*. *Councilium Compendiense* an. 737 can. 5 : *Si quis homo accepit mulierem, et sperat quod īgenua sit.* Ita non senone apud *Hincmarum. Consule uolas nostraras ad Joinvilliam p. 81.*

Cornelii Tollii note.

(f) Ὁράθη δὲ λίθος μετηρμένος. Evidem non intelligebam, quis ille lapis. Sed bene odoratus est acutissimi vir nasi, cui et ego et Cinnamus plurimum debemus, Joannes Fredericus Gronovius, scribendum esse, δὲ λύχνος μετηρμένος. Ut monachus ille per visionem viderit illam lucernam, ut

in templo erat suspensa ac dedicata, representata. Idem et infra in iisdem verbis error, περὶ λίθων ἀφάς, pro λύχνων, sicuti nos ibi corrixiimus.

(g) Ἀπειροκαλλαρ μὲν οὖν. Locus non satius, cui vulnus hanc dubie fecerit librarius. Ceterum

διωρίσθαις ἀμφοτεν καὶ ξυνάλως οὐδὲν οἴκαις δηγέρεις. Αὐτὸν μὲν δὴ γνώμης αὐτὸς περὶ θυμᾶς ἔχω. Τεχμήρου δὲ καὶ γάρ ἐπὶ ξυμφέροντι τῷ ίμων δεῆσαν τάχα καὶ φύσιν ἀδικήσαντας ίδον πάρειμι. Πλιόν μοι ἀμφω καλώ, ἔτερος δ' αὐτοῖν καὶ χρόνῳ προσγέγει. Ἀλλ' ἡ γνώμη τὸ πρεσβεῖον ἀποσεισαμένη τὸ βέλτιον ἰχνηλατεῖ καὶ πειθεῖς ἀρετὴν παρατάλλοντα (h). Δυσχερές δὴ τοῦτο τῶν ἀπαντῶν ἀγώνων τὴν κρείττην πειράσθαι λαβεῖν. Έπειτα καὶ χρή τῷ βέλτιον προσνέματι τὸ βέλτιον (βασιλείας δὲ τοῦτο θεῖτο σεμνότερον ἔτερον;) βουλούμην μεντ' ἄν, ἀνδρες συστρατιώται, τῷ χρόνου πρεσβεῖῳ παρατάλλοντας προσείναις ἀντελέσεις. Ἀλλ' ἡ γε ψῆφος ἐπὶ τὸν τελευταῖον ὅρδην, καὶ δὲ βασιλείας κανὼν τῷ ἴσχαρῳ μᾶλλον προσφύεται. Καὶ οὐ δῆπου ὄφθαλμαν ἔμοι τὴν ἐξ εἰνότας δεδίεναι ἐπεισι. Παλέδε γάρ ἀμφω καὶ [P 15] φίλω πάντως ἀπὸ ταυτοῦ, καὶ τοῦτο γε τὸ μέρος οὐδὲν ἀτερος προήκει. Ψῆφον μὲν δὴ τὴν ἐπ' ἀμφοῖν ἐμοὶ καὶ μᾶλλον διὰ ταῦτα ἡ περ ὅμην πιστεύειν αὐτοῖς. Έκεῖνο δὲ κοινῇ καὶ μάλιστα πειραγαστέον, λέγω δὲ μή ποτε ἀδελφοῦ μὲν κρατιτεύειν δῆπου τὸν παῖδα ξυμβαλνη, ἐκ δὲ τὸν θρόνον παραβαλλόμενος ἡσσων ἀλλγχηται. Ἐμαυτῷ γάρ τούτοις καὶ τοῦτο θαρρῶ, δεινῶς μονωθείσαν ὑπειδομένῳ τὴν εὐνοίαν· ἵκανῃ γάρ μάλιστα ψῆφον δεκάσαι πηνίκα μή παρὰ τῆς ἐκκρονοίτο. Βούλεσθε τοίνυν αὐτοῖς μὲν ὕδριν τῶν αὐτοῦ καταλέγοιμι, ἐπιχρησίσθαι δὲ αὐτοῖς; Ἰσχός μὲν δὴ καὶ φύμης καὶ τοῦ ἐξ τῷ πολέμῳ θάρσους ὑπόσον αὐτῷ μέτεστι, καντὶ που δῆλον ἔστι. Καὶ μαρτυρεῖ μοι τὰ Νεοχαισερέων τοῖς λόγοις, Ἐνθα ἐπιδήλως ἐς γόνου τὸ Ρωμαῖον κάμψαντα ὑπὸ δὴ τούτης ἀνωρθωκότα περισσεύει. Α-δὲ προσμαρτυρεῖν αὐτῷ μόνου ἀν εἰη τοῦ Πατρὸς, ἀκονστατεῖ δῆ. Πολλὰ πολλάκις ἐν οὐ μετρίαις ἐμοὶ πονουμένῳ πραγμάτων δυσκολίας οὗτος τῶν ἀλλων ἀπειρηχθῶν, μέγας τὸν βουλαζένθη, ἵκανός μὲν χειρῶν προϊδεῖσθαι γινόμενον, δεξιὸς δὲ ζάλην ἀποκλίναι καὶ βίαις πνευμάτων ἀντισχεῖν. Ο δὲ πρὸ τῶν ἀλλων ἐπ' ἀντῷ σκοτεινὸν δίκαιοις ἀν εἰημεν, βραβεῖα θεοῦ ἐπὶ τὸν μετράχα δὴ τίπτει. Σκοπεῖτε δὲ δύο· ἐμοὶ μὲν Ἀλέξιος ἐπὶ τὴν βασιλείαν ἐκλήθη, καὶ δὴ γνώμη χρόνις τοιούτην ἀποδέσσετο πρότερον. Θεδὲ δὲ καὶ πρώην ἐμοὶ τὸν ἐρῶν διαπέπαυτο προδειχνύεις τελευταῖον δῆ καὶ ἐκ μέσου μοι τὸν νεανίαν ἐκεῖνον πεποίηται. Εἰπον ἀν δύον καὶ τῶν ἁμβόλων τινὰ καὶ τύχην τὴν παρέσταν αὐτῷ προστρινεν, εἴρε μή λόγον ἀλλως αὐτὰ νομισθήνας τοῖς πολλοῖς ἡπιστάμην· οὐδὲν γάρ οὖτος ἐς διαβολὴν ῥέδιον ἀνθρώποις ὡς ὄντερων φά-

B ονται. Καὶ τελθεῖς ἀμετῆτη παραβάλλοντα. Συσπicor terius legi παραβάλλοντα, sc. ἡ γνώμη. Id est, eum præserendum esse persuadet, quem, comparando virtutem ejus cum virtute alterius, deprehenderit præcellere. Galba ambitiose quidem, sed egregie, apud Tacitum, i Histor. ad Pisonem: Augustus in domo successorem quasvisit, ego in revu-

C θεται. Καὶ τελθεῖς ἀμετῆτη παραβάλλοντα. Συσπicor terius legi παραβάλλοντα, sc. ἡ γνώμη. Id est, eum præserendum esse persuadet, quem, comparando virtutem ejus cum virtute alterius, deprehenderit præcellere. Galba ambitiose quidem, sed egregie, apud Tacitum, i Histor. ad Pisonem: Augustus in domo successorem quasvisit, ego in revu-

D Du Cangii notæ.

mens eadem, quæ Fabio Maximo in animosa illa oratione apud Livium, l. xxiv: Magis nullius in-

ornelii Tollii notæ.

(h) Καὶ τελθεῖς ἀμετῆτη παραβάλλοντα. Συσπicor terius legi παραβάλλοντα, sc. ἡ γνώμη. Id est, eum præserendum esse persuadet, quem, comparando virtutem ejus cum virtute alterius, deprehenderit præcellere. Galba ambitiose quidem, sed egregie, apud Tacitum, i Histor. ad Pisonem: Augustus in domo successorem quasvisit, ego in revu-

blica. Non quia propinquos, aut socios belli, non habeam; sed neque ipse imperium ambitione accepi, et judicii mei documentum sint non mea tantum necessitudines, quas tibi postposui, sed et tuæ: est tibi frater pari nobilitate, natus major, dignus hac fortuna, nisi tu potior essem.

qui singulari præ cæteris in parentem amore fla-
grabat, naturæ leges reveritus, demissis oculis,
pronoque in pectus capite, profusis lacrymis pav-
imentum rigavit. Chlamydem tamen induitus, sum-
ploque diadema ab universo exercitū imperator
29 proclamatur. Joannes vero paucis post diebus
moritur; cum totos viginti quinq[ue] annos, men-
sesque septu Romanis imperasset, octavo die
mensis, quem Xanticum Græci, Romani Aprilē
vocant.

ατρατύματος. Basileus δὲ Ιωάννης ὀλγαῖς τὸ ἐντεῦθεν ἐπιβίους ἡμέρας πρὸς τὴν ἔκστην λῆξιν
μεθίστατο (49), ἐφ' ὅλοις πάνται καὶ εἰκόσιν ἔκστοις; καὶ μηδὲν ἐπεὶ Ρωμαῖον δρᾶσσε, δύσην ἄγον-
τος μηδὲς ὃν Ἐλλήνες μὲν Σανθικὸν, Ἀπρίλιον δὲ Ρωμαῖοι καλοῦσιν.

Du Cangii note.

(48) τὴν χλαμύδα. Addo Willelmum Tyrium, I.
xv, c. 25.

(49) Μεθίστατο. Ait Tyrius defunctum Joannem
sub Anavarza secundæ Ciliciæ metropoli, in eo loco.

qui dicitur Pratum Palliorum. Quo special Leontia
imp. de illius interitu valicinum, τόποι; δὲ δύροις
καὶ παρ' ἑπτά πατέρες.

BIBLION B.

LIBER II.

I. Hunc finem habuere res Joanne imperatore B
gestæ. Manuel vero sceptro positus, eis adolescens
vix prima aspersus lenigine, minime tamen tanta
imperii mole perterritus est, nihilque egit majes-
tate regia indignum. Isaacio enim Constantinopoli
agente, cum multos subiisset suspicio fore ut neu-
til quam de rebus novandis contineret, utpote et
ad turbas suopè pronus ingenio et quodam animi
vehementioris impetu omnia exsequi solitus, tum
maxime quod id præsens suaderet occasio, hæc
tamen neglexit imperator. Triginta autem post
parentis obitum diebus illuc commoratus non prius
excessit, quam justa eidem pro more peregit: et
(inter alia enim monasterium exstruxit eo loco, ubi
pater vitam finierat), et Cilicia res in tuis posuisset.
30 Antiocheni autem, qui Joanne adhuc superstite
defectionem paraverant, per legatos Manuelem
rogant, ut agri sui finibus, quem èt ad urbem per-
tinere contendebant, nec nisi per vim a Romanis,
nulloque jure possideri, decederet. Hæc fuit le-
gatiois summa. Quibus contra imperator in hanc
sententiam respondit: «Palam est omnibus, legati,
vibildum mali a nobis perpresso esse Antiochenos;
si vero quæ cui abdita sunt ab aliis, æquum sit
prioribus dominis restitu: cur non et vos Romanis
ultra reddidistis, Antiochiam, sedjrem en deduxistis,
ut vi et armis parenti meo repetenda esset? Quid enim?
nonne eam Persæ cum nobis pareret, ex-
pugnarunt ejus autem in potestate esse crediti
hes, quos a nobis repetitis, sines? scilicet Antiochias

[P. 16] α'. Τὰ μὲν δὴ βασιλεῖς Ιωάννου ἐντεῦθεν
μοι πέρας ἔχεται. Basileus δὲ Μανουὴλ τῶν σχῆ-
πτρων ἥδη ἐπιλαβόμενος, μειράκιον ἔτι, πρώτως
ἅρτι: γενεάδων, οἵτε ἔντεταράρχη πρὸς τὸν ὅγκον
τῆς ἀρχῆς οὗταις τι ἀγεννές ἐπαθεν. Ἰσαακοῦ γάρ
κατ' ἔκεινον τὸν χρόνον ἐν Βυζαντίῳ διατρίβοντος
ὑποψίας τε ἐντεῦθεν τοὺς πλειστους εἰσιστῆς, ὃς
οὐδὲ ἐν ποτε ἀνδροῖσι μή αὐτίκα τι νεωτερίσαι,
φύσει μὲν καὶ φλλως δύσερις ὁν καὶ θυμῷ τὰ πλε-
στα διοικούμενος, τότε δὲ οὐδὲν καὶ προφάσεις εἰς
τοῦτο λαβόμενος, δὲ δὲ τούτου μὲν ἡττον ἀφρόντιστον,
ἐφ' ὅλαις δὲ τριάκοντα (50) μετὰ τὴν τοῦ πατέρος
τελευτὴν τῷ χώρῳ ἐνδιατρίψας; ἡμέραις οὐ πρότερον
ἔκεινον ἀπῆρε, πρὸν ἀντὶ πατέρος τὴν δολαν ὡς τὸ
[P. 17] εἰκάς ἔκειτο (πρὸς γάρ τοις ἀλλοις καὶ
φροντιστήριον ἐπὶ τοῦ τόπου ιδρύσατο, οὐ δὴ ἔκει-
νον τὴν ψυχὴν ἀφείναι τετύχηκε), καὶ τὰ Κιλικῶν
πράγματα ἐν τῷ ἀσφαλεὶ κατεστήσατο. Ἀντιοχεῖς δὲ
καὶ πρότερον μὲν βασιλέως Ιωάννου ἔτι περιντός
χειρὸς τῆς ἔκεινον ἀποκιρρήν ἡρέαντο, τότε δὲ ἐπὶ
βασιλέα πέμψαντες Μανουὴλ καὶ δρίῶν σφίσις γῆς
ὑπεκοπήναι τὴν δολαν, δὲ πόλει μὲν τῇ αὐτῶν ἀνήκειν
Ιφασκον, βίᾳ δὲ καὶ οὐ ἔν τῷ δικαίῳ πρὸς τῶν
Ρωμαίων τὰ νῦν ἔχεσθαι. Οὐ μὲν ταῦτα Ελεγον,
βασιλεὺς δὲ εἰς ἀπολογίαν αὐτοῖς καταστὰς ἔλεγε
τοιάδε· «Ὄς μὲν οὐδενὸς ἔτι φλαύρου παρ' ἡμῶν
Ἀντιοχεῖς πειραθῆναι ἔντεπεσεν, ὡς ἀνδρες πρε-
σενευταὶ, παντὶ που δηλόν ἔστιν. Εἰ δὲ ἂ τις παρ'
ἴτερων ἀφήρηται, ταῦτα δὴ παρ' ἀλλων ἀποφέρεσθαι
δίκαιον ἀν εἴη, τι μὴ καὶ ὑμεῖς. Ἀντιοχειαν τῆνδε

Du Cangii note.

(50) [P. 435] Τριάκοντα. Nicetas in Man. I. 1, n. 1.

Τωμαίοις ἀπέδοσθε πρότερον, ἀλλὰ χειρὶ καὶ βίᾳ ταύτην πρὸς πατρὸς ἀρχήρεσθε τούμον; Ἡ οὐχ ἡμῖν πέροι δουλεύουσαν ἀφέλοντο πρότερον; Ἀλλω; δὲ τὸν δικαίαν ταυτὶ ἐξ ἡμῶν λαμβάνειν αἰτεῖσθε, πλέοντος Ἀντιοχείας; Ἡ δὲ καὶ αὐτὴ φθάνει κράτει δουλεύουσα τῷ ἡμῶν. Εἰ δὲ τὰ δικαιάν αὐτοῖς ὠμολογήμενα (31) παραβάνειν δικίν αἰτιώνη οὐδεμίᾳ, τὸ τῶν δικαίων παράρρειν ἐπικαλοῦντες ἡμῖν πάριτε, οἱ γε εὐθύνας μᾶλλον ἐξ ὑμῶν δικαίων ἀντιτομῇ; Ἀλλὰ τὰ μὲν περὶ τούτου καιρὸς ὁ προσήκων ἡμῖν παραστῆσαι ικανὸς ἔσται· τὸ δὲ νῦν ἀπεστητε τὸν ὁ προσήκωνταν κελεύων· ἴμοι γάρ αὐξήσαι ἢ πρὸς πατρὸς εἰς χείρας ἥλθον ἐμάς, μηδ ἐλαττώσαι γένοιτο! Τοις πρέσβεσι μὲν ταῦτα εἴπεν· δὲ διὰ τὰς ναῦς ἀλλὰ παρὰ τὸν Πύραμον ὄμριζόντο ποταμὸν, δειπνὸν Μούσουεστίας φερόμενος ἐπὶ θάλασσαν παιεῖται τὴν ἀκεδόνην, σὺν πρόπομψῃ τὸν νεκρὸν κατῆγεν αὐτὸς ἀμαρτιῶν τοὺς γηνησιώτατος τὸν ὑμον ὑποχύνειν τῇ σφρῷ. Ἐπειδὴ τε ἐκεῖθεν οἱ δρόμωνες ἐπὶ θάλασσαν ἡδη ἀφῆκαν, ὀνόσας καὶ οὗτος λοιπὸν τὴν στρατοπεδείαν διὰ μέσης ἱχώρει τῆς Περσῶν τῆς ἀκηρυκτῆς δασιβάζαν τὸ στράτευμα. Πρὸς δὲ Ήρεσι καταπλαγάντες τῆς τόλμης τε τὸ περίον ἀγεάμενοι οδὸν ἀντιβλεπτοίς· Τωμαίοις ἐτόλμων· συνέβαστο τε αὐτοὺς ὡς δέ οἰκεῖας λοιπὸν ίέναι τῆς ἀλλοτρίας. Οὐ μὲν σὸν εἰς τὴν Τωμαίων οὐ διὰ πολλῶν εἰσέβαλε γῆρας· αἰ δὲ τριήρεις ἐς Βυζάντιον ἀναχθεῖσαι τὴν βασιλέως κόνιν τῇ χέρῳ φάπτεσσαν, ἣν τὸ Τωμαίων γερουσία μεγαλοπρεπῶς ἀπολαδοῦσα εἰς τὸ λεπτὸν παρέπεμψε φροντιστήριον, διπερ τὴ βασιλίς, καθάπερ ἐφην, Εἰρήνη ἐπ' ὄντος τοῦ παντοκράτορος ἐπύγχανεν ἡδη δομησαμένην. Βασιλεὺς δὲ Μανουὴλ ἐτοίμασε περὶ τὴν ἐπάνοδον ἔχοντες, ἐπειδὴ μηδέποτε τὰ κατὰ τὸν σεβαστοκράτορα πύθοιτο, καὶ ὡς ἡδη τυραννίδος ἀπιθεῖσαι βουλευσάμενον δόλῳ ὑπελθόντες, αἵτινες τὰ βασιλέως ἀπιτέτρεπτο πρότερον, Εμφρουρὸν τῷ τοῦ παντοκράτορος τεμένει ἀποιήσαντο, ἔνωνται γέγονε μήποτε τῶν σὸν αὐτῷ τισι καὶ μάλιστα τοῖς τάξις ὑπερηφάνους [P. 18] διέπουσι δυσμενῶν ἀρχῆς, δράσῃ τι καὶ διχαρι τοῖς ἀνὰ τὸ Βυζάντιον οἰκοῖς αὐτῶν. Ἀμέλει καὶ ἐσκέπτετο πῶς διάμηχάντος τῆς τοῦ πατέρος τῆς ἀγαγέας αὐτὸν τὸν γένοτο. Ἐδόκει τοίνυν αὐτῷ τόμους ἐς Βυζάντιον ἐκπέμψαι (i) καθοστώσαι δῆθεν τοὺς δινδράς καθικαίλουντας χρημάτων τε διὰ τούτο καὶ κτημάτων ἐκπέμψεσι ζημιούντας. Οὖτε γάρ (ἴστασκεν) διὰ τοῦτο βασιλέως τὴν ἐπιβούλην ποιήσασθαι τοὺς δινδράς ὑπειληφθεῖς δὲ σεβαστοκράτωρ τὰς οἰκοῖς συντηρήσεις μᾶλλον αὐτοῖς, ήντις πλέον ἔχει πρὸς εἴναις αὐτῶν ἐπισπάσθαι.

β. Ἀλλ' ἦν ἄρα τὰ τῇ προνοίᾳ καθάπτας δεδογμένα δυσανάλυτα πάντη καὶ λογισμοῖς ἀνθρώπων διεπικιδύεται. Οὐ μὲν γάρ ταῦτα ἔνενθει, καὶ τοῖς περὶ αὐτὸν δὲ ἡδη τὴν βουλὴν ἐκεκάλυπτεν· Ισαακίους δὲ ἀμφοτέρους τὸν μὲν τὸ σεμνεῖον ἐτήρει-

Du Cangii note.

(31) ἀμολογημένα. Vide not. ad Annas p. 333 A.

Cornelii Tollii note.

(i) Τόμους δέ Βυζάντιον ἐκπέμψαι. Familiare verbum Cinnamo hac significazione, pag. 57: "Οντες τοῦ πατέρος τοῦ τόμου, chartam quam omnes obdileat gerebat. Circa fineum libri quarti De donatione et

A esse dicetis, quae quidem et ipsa quondam pars imperii nostri fuit. Quid si quae vos ipsi pepigistis sedera violare nihil vos pudeat, quid posthabitus justitiae crimen nobis ingeritis, qui longe æquiori jure poenas a vobis debebamus repeterem? Sed haec forte tempus opportunius nostro pendet imperio. Vos interim ab his quæ vestra non sunt abstinerem jubeo: nam quæ mihi a patre tradita sunt augere, non minuere est animus. Ita ille legatis respondit. Inde ad naves in Pyramo fluvio, qui Mopsuestiam dividens in 31 mare effunditur, subsistentes parentis funus cuius magna subsequentium turba deducit, ipso pariter et agnatis feretro humeros supponentibus. Inde ut cursoria mare attigerunt, movit et ipse castra copiasque per medias Persarum terras, non perito per legatos commeatu, deduxit, quo ejus factio actioni Persæ licet talen mirarentur audaciam, nihil tamen contra Romanos vicissim attentare ausi sunt. Ita illi per hostium nihil securius quam per propriam ditionem transgressi sunt. Neque ita multo post imperii fines Manuel ipse attigit. Triremes autem Byzantium appulit principis cineres in terram exposuerunt, quos magnifice suscepitos senatus Romanus in monasterium intulit, quod imperatrix Irene, ut supra indicatum, exstruxerat dicaratumq[ue] Deo omnipotenti. At cum imperator reditum institueret, ac neendum de sebastocratore quidquam audisset, utque tyrannidem affectantem nonnulli, quibus rerum publicarum cura demandata erat, dolo aggressi in omnipotentis templo custodiendum incluserint, subiit iHus animum cogitatio, ne quid temere sebastocrator in quosdam qui cum eo erant, et illustiores praesertim, ipsorumque ædes decerneret. Anxius igitur quo pasto fratrem ab hoc consilio dimoveret, tandem libellos Byzantium militares decrevit, qui homines damnationi subjicerent, eoque ipso bonorum ac possessionum jactura 32 multarent. Sic enim futurum est (inquit) ut sua Ipsiæ causa illos adversus principem insidias molitus ratus sebastocrator res eorum domesticas conservet diligentius, quo ipsos in suas partes traducat.

B 2. Eumivero quæ semel divina Providentia constituit, nullo modo convelli neque hominum argutias everti possunt. Nam ille quidem hujusmodi consilia agitabat, et jam cum suis communicabat; Isaacius autem uterque in vinculis habebatur, alter quidem,

bulla aurea, qua monasteria Byzantina ipsoisque monachos litium injuriis exemit: Τὴν μέντοι διαρέων καὶ τόμῳ εἰστήρειν, δη τοις χρυσῷ ἐντεσθμασμένον, χρυσόδουλον ἔθος καλεῖν εἰτειν

ut supra diximus, in templo: alter vero, imperatoris patruus, Heracleæ Ponticæ, ubi circa infamiam vixerat primum, eo a Joanne fratre et Imperatore adhuc in vivis agente in exsilium actus, quod regni consilia agitans alias ex aliis insidias struere non cessaret. Tunc autem ad hanc calamitatem reductus fuerat eorum qui Constantinopoli suminæ rerum præterant, decreto, quod iterum et ipse res novas moliri deprehensus erat. Sed divina Providentia ita, ut modo dictum est, facilem Manuela aditum ad imperium fecit. Illic autem ubi quid de sebastocratoribus factum esset rescivit, Byzantini ingressus, accessitum continuo fratrem fratrem exceptis, ejusque in amplexum rovit. Patruum etiam revocat ab exilio, et oblitiorata ejus criminis memoria, cuius gratia relegatus a patre fuerat, **33** veniam concessit. Miliitem deinde pecunias donatum domum remisit, binos etiam aureos Byzantinis in domos singulas largitus. Cumque vacaret patriarchalis sedes Constantinopoli, Michaelum illi imponit, monasterio in insula, quam Oxiā ex situ vocant, antea præfectum, virum liberalibus disciplinis humanioribusque litteris leviter quidem initum, at mox elegantia rerumque divinarum scientia nemine inferiorum eorum, quorum ad eam scilicet virtus fuit maxime conspicua: Hujus manibus cum in ecclesia imperatorio diadema fuisse insignitus, deposito tum in sacra mensa auri centenario, inde excessit, omnibus uno ore liberalitatem illius et magnificientiam prædicantibus. Postea clero etiam annuam ex palatio duorum centeniorum pensiōnem assignavit, id numismatis vulgo secundum nuncupavit.

τῷ κλήρῳ ἐκ παλατίου κεντηνάριων δύο προτασθέσιος δόσιν καλοῦσι δὲ τοῦτο τῷ νόμοιοι δεύτερον (56).

Du Gangii notæ

(52) Πρὸς Ἡρακλεῖδα. Vide Nicetian in Joan., n. 9 et 10. et stemma Connien.

(53) Μιχαὴλ. Existens Leone Styppita patriarcha CP. sufficiens est a Manuele imp. Michael Oxitas, ut scribit Nicetas, l. i, n. 2. Catalogus Patriarch. CP. in Jure Graeco-Rom. Μιχαὴλ μοναχὸς ὁ ἀσκητικῶτες, ὁ ἐπίκλητος Κουρκούν, ἐπὶ τοῦ Πορφυρογενῆτοῦ Μανουὴλ τοῦ Κομηνοῦ, ἐπὶ β', μῆνας; η'. Sub hoc patriarcha coactum Constantinopoli concilium (an. 1143) scribit Theodorus Balsamon in Nomocan. Phot. in quo Bogomilorum damnatum est hæresis, ipsique Bogomili ignis supplicio addicci, quod ultimum improbat Balsamon, quod nullus hactenus legatur canon, qui pœnam quampiam capitalem, aut corporalem indixerit, cum id presertim ad legum civilium auctoritatem pertineat. Quo spectant ista Hildeberti episcopi Cenomanens. epist. 30: Reos tormentis afficere, vel suppliciis extorquere confessionem, censura curiae est, non ecclesiæ disciplina. Vide Allatium de Eccl. Occid. et Orient. perp. consil. ii, c. 12 p. 671.

(54) Ἡρ. Οξειαρ. Monasterii τῆς Οξειᾶς meminit Pachymeres l. iv, c. 8. Erat autem in monte eiusdem nominis situm, Chalcedoni proximo, qui postmodum Auxentii appellationem sumpsiit, uti ducent Menæa Basili Porphyri. 16 Kal. Märt.

Cornelii Tollii notæ.

(5) Μιχαὴλ ἐπὶ τὸν θρόνον ἀρχεῖται. Post mortem suum Leonis Styppiota. Hunc Michaelum Ni-

A φύσαν, ὡς ἔφαμεν, τὸν δὲ, τὸν πρὸς πατρὸς φημὶ τῷ βασιλεῖ θεὸν, σιδηροπέδαι πρὸς Ἡρακλεῖδα (52) καθειργμένον εἶχον τῇ Ηοντικῇ. "Εὐθα οὐ δύναται βασιλεὺς εἶναι περιόδος: διπέροιος γεγονὼς, δι' αὖτοῦ δύνεται βασιλεῖας ἀλλοτε διπέροιος διπέροιος εἰποβούλας. Τότε δὲ καὶ εἰς τοῦτο τύχης διήθε γνώμη τῶν ἐν Βυζαντίῳ τὸ τηνικάδε ἐφιστώτων, ἐπειδὴ νεωτέροις αὐτοῖς καὶ αὐτὸν ἐγχειρεῖν ἐπύθοντο πράγματι. Ἀλλὰ τὴν μὲν εἰς τὴν βασιλεῖαν πάροδον οὕτω καθάπερ ἡδη ἐφην ἡ πρόνοια φθάνουσα εἰδον βασιλεῖς ἐποιεῖ. Ό δὲ ἐπειδὴ τὰ κατὰ τοὺς σεβαστοχράτορας ἤκουσεν, ἐν Βυζαντίῳ λοιπὸν γεννόμενος μετακαλεῖται μὲν παραχρῆμα τὸν ἀδελφὸν χερὶ τε περιβάλλει καὶ ἀδελφικῶς περιχέεται· μεταπέμπεται δὲ καὶ τὸν θεῖρον τῆς ὑπεροπίας, τὰς αἰτίας τε λύσας ἐφ' αἵς φυγῇ τὸ πρότερον ὁ πατὴρ αὐτὸν ἔτερον τέτταρις, συγγνόμης ἦξενταν. Είτα δὴ χρήματι τὸ στρατιωτικὸν δωρησάμενος οἰκαδε ἀπέλλουσεν, ἐκάστη γε μὴν τῶν ἀνὰ τὸ Βυζαντίον ὀλικῶν χρυσίνους παρέσχετο δύο. Ἐπει δὲ καὶ ποιέντος ἔδει τῇ Κωνσταντίνῳ, Μιχαὴλ (53) ἐπὶ τὸν θρόνον ἀνάγει (j), δε τοῦ κατὰ τὴν νῆσον, ἥν Οξειαν (54) ἐν τῇ θέσεως καλοῦσιν, ἡρχ φροντιστηρίου, παιδεῖας μὲν τῆς ἐγκυλίου καὶ μαθημάτων τῶν ἐκτὸς δικροφ., φαστ., γευσίμενον δακτύλω, ήθῶν δὲ κοσμίστητι καὶ τῇ τῶν θεῶν μελέτῃ λογιῶν οἰδεῖνδες ἀλάσσω τῶν εἰς ἐκείνην τὴν ἡμέραν ἐπ' ἀρετῇ μάλιστα διεφανῶν, οὐ ταῖς χεροῖς. Νιτερὸν ἐπ' ἐκκλησίας τῷ πάσιλικῷ τανιοῦται διαδῆματι." Οτε καὶ χρυσοῦ κεντηνάριον (55) τραπέζῃ τῇ λερφῇ καταθεῖς τότε μὲν ἔχει τὸ ἀλευθέριον αὐτοῦ καὶ μεγαλοπρεπὲς ἐν τοῖς ἀπάντων καταλειπόπως στόμασιν. Εἰσέπειτα δὲ καὶ ἐπηρεάν τοῦτο τῷ νόμοιοι δεύτερον

(55) Χρυσοῖο κεντηνάριον. Auri centenaria habent Theophanes, p. 99, 147, 148, 335, etc.; Procopius, l. i. De bello Persic. et in Hist. Arcana; Nicetas in Man. l. ii, n. 7; l. v, n. ult.; S. Gregorius l. ii ind. 2 epist. 130; Gruter. Inscr. 1120 17 et alii quos passim laudant Scaliger lib. de re nummaria, Mourins et Fabrotus in glossariis. Auri pondio interpretatur Alamannus. Isidorus centum librarum fuisse centenarium scribit, atque ex eo appellatum: quod, præter Procopium, testantur Glossæ Basil.: Κεντηνάριον, λέπει π' κέντον γέρον Ψωλοῖ τὰ προστιθέμενα. Paulus Warnefridus l. iii De gestis Langob. c. 12: Inveniunt magnum thesaurum habentem mille auri centenaria. Chronicon Reichersbergense: Si in. perator et exercitus daret ei centenarios auri. Arnouldus Lubec. . xiii, c. 37: Cyprna est regio mari circumdata, regi Constantinopolitano subdita, persolvens ei annuatim septem auri pondera, quae centenare dicuntur. In charta A. 1208 apud Ughellum tom. VII. Ital. Sacra, p. 274: Centum quinquaginta Turenos, Amalphia, et duo centenaria cerer. etc. Vide Georgium Agricolam, l. iv. De pond. Rom. p. 95, Casaubonum et Salmasium ad Histor. August. et notas ad Alexiadis p. 414.

(56) Δεύτερον. Quo sibi cleruni demereretur Manuel, et in suas partes perduceret, annuum ei-

cetas non monasterii in insula Aenta, sed μονῆς τῆς Οξειᾶς, aculi monasterii, monachum vocal.

γ. Τὰ μὲν οὖν ἐς τὴν βασιλείαν προσόμια τοιάδε **A**. Τὸν ἀντέφ. [P. 19] γέγονεν. 'Ο δὲ Ραΐμουνδος (57) τὸν Ἀντιοχίας πρίγκιπα τῆς εἰς τὸν πατέρα μετελεύσεται θέλων ἀμαρτάδος (οὐπώ γάρ ἔφθη ἔκεινος; δίκην αὐτῷ ἐπιθεῖναι τὴν δέουσαν, χρέους αὐτῷ τοῦ φυσικοῦ τὴν ὄμητην ἀνακόψαντος), στρατὸν ἐπ' ἔκεινον ἥπειρωτην τε καὶ ναυτικὸν ἐπεμψεν. Ἡροντιὸν δὲ τοῦ μὲν Ἀνδρέοντος τε καὶ Ἰωάννης ἐς Κοντοστέφανους ἀναφέροντες καὶ Προσούχ (58) Ιχανδὸς τὰ πολέμια. Τοῦ γε μὴν ναυτικοῦ Δημήτριος ἤγειτο ὁ Βρινᾶς ἐπίκλησις ἔκειτο. Ἀλλὰ Προσούχ μὲν καὶ δύων τῶν Κοντοστέφανων, ἐπειδὴ πρὸς τοὺς Κιλίκιους ὅροις ἐγένοντο, ἀ τε πρὸς Ἀντιοχέων Ρωμαίοις ἀφαιρεθέντες ἕτυχον ἐν ὀλίγῳ ἀνεσώστηντο φρούρια, καὶ Ραΐμουνδος ἐς χείρας ἐλθόντες ἀπέριψαντο τε εἰναὶ καὶ πολλοὺς τῶν σὺν αὐτῷ ἔκτειναν. Τὸ δὲ δύος ἔρπις δηλώσων. Ἐπειδὴ τὰ εἰρημένα Ρωμαίοις παρεστήσαντα φρούρια, μηδενὸς δύον δῆποτε ἀντιστατόντος αὐτοῖς ἀχρι καὶ ἐς Ἀντιόχους ἤλθον τὴν πόλιν, λείαν Μυσῶν (59) (k) καὶ τὰ ἐν ποσὶν ἐργαζόμενα. Ραΐμουνδος δὲ ἔως μὲν προσόντας Ρωμαίοις ἑώρα, ἐντὸς τειχέων ἀτρέμας εἶχεν. Ἐπειδὴ δὲ ἐκεῖθεν συσκευασάμενοι ἀνεχώρουν (ἐπεξῆι γάρ σηστον οὐδὲ εἰς), τότε κατὰ νότου ἐπιθῆσεθαι αὐτοῖς ἐννοησάμενος εἴπετο ἐν τῷ ἀφανεῖ. Καὶ Ρωμαίοις μὲν ἐπὶ τινὰ χώρων ἐλθόντες, Ἐνθα σφίσιν σκηνοῦν ἔδικτοι, χάρακα ἐπήγνυντο. 'Ο δὲ ἐν ἐπικαλφῷ καὶ αὐτὸς τὸ στράτευμα καταθεὶς ὀλίγοις ἀμα ἐπὶ κατασκοπὴν τῶν πολεμίων ἐχώρει. Οὐ μὴν Ἐλαῖος Ρωμαίους ἐπιών· τῶν γάρ ἐπὶ χορταγωγίαν ἔξιντων τενὲς οὐ μακρὰν ἀπωθεν τῶν χαρακωμάτων ἐντευχόδεις αὐτῷ δρομαλοὶ τοῖς στρατηγοῖς ἀπῆγγειλαν. Οἱ δὲ τότε μὲν (νῦν γάρ δῆμοι) ἦν φυλακὰς τάξαντες ἀνεπάναστον. Ἐξῆς δὲ οὐπώ τημέρας καταλαβούσῃς ταξάμενοι ὀπισθόρμητοι ἔσσαν, γνώμην ἔχοντες σκηνούμενοις ἔτι τοῖς ἀμφὶ Ραΐμουνδον ἐπεισπεστεῖν. Οὐ μὲν οὖδε Ραΐμουνδος τημέλει, ἀλλὰ καὶ δε δριμιάτερον τοῖς περὶ αὐτὸν τὰ δοκοῦντες ἐπιτελαὶς αὐτοὺς μὲν αὐτοῦ ἐλίπεν, δὲ ἐπὶ κατασκόπησιν

Du Cangii notæ.

item duorum centenariorum redditum largitus est, quæ quidem, inquit, numinorum species, δευτέρου, seu secundi, appellatione vulgo innotescit. Nicetas illud ipsoī enarrans, γράμμα ἐρυθροστίμαντον — τῷ κλήρῳ τοῦ μεγάλου ναυτὸν ἐπιδίδωσι, τυπῶν αὐτοῖς ἀργύρεα ἔτησια κέρματα, εἰς μνᾶς δὲ ἔκατὸν χρυσούμενα. Quæ verba item sonant, cum centenarium sicut centum librarium pondo, mina vero, idem quod libra, iuxta Budæum, etsi quidam reclamant. At quod centenarium argenti, secundum dicitur, id videtur forte respectu centenarii aurum, quod primum vocatum fuerit ex metalli dignitate: vel certe, quod ejusmodi nummi, non ex probato et examinato argento, quod primum, sed ex deteriori, quod secundum dicebatur, confundi essent. [P. 436] Ultriusque argenti meminit auctor narrationis de Salvatoris Imagine dicta Antiphonetes, editus a Combeffisio: 'Ο μὲν γάρ κατόπιτερος εὐριθμὸν μεταβληθεὶς εἰς ἀργύριον πρώτιστον, τὸν

Cornelii Tollii notæ.

(k) Ἐξ Ἀντιόχου ἥλθορ τὴν πόλιν ἀελαρ Μυσῶν. Distinguere ἀχρι καὶ ἐς Ἀντιόχου ἥλθον τὴν πόλιν, λείαν Μυσῶν καὶ τὰ ἐν ποσὶν ἐργαζόμενοι.

B 3. Ejusmodi fuere Mannelis imperii primordia. Uliscendam vero statuens illatam Joanni parenti a Raimundo Antiochiae principe injuriam (quippe illum dignam actis pœnam rependere volenter mors prohibuit) terrestres navalesque copias in eum misit. His Demetrius cognomento Branas, illis Joannes et Andronicus ex Contostephanorum gente, nec non Prosuchus rerum militarium usu insignis præpositi sunt. Prosuchus quidem et uterque Contostephanus, postquam in Cilicie fines pervenerunt, castellis, **34** quæ Romanis ercta fuerant ab Antiochenis, intra breve tempus receptis, conseratis cum Raimundo manibus, ipsum verterunt in fugam, plurimosque ex ejus exercitu obtruncarunt. His igitur arcibībs obstante nemine expugnatis, ad urbem usque Antiochiam, facta Mysorum, ut aiunt, præda, et raptis quæ olvia erant, penetravere. Raimundus interim ingruentes Romanos conspicatus, intra urbis mœnia substiti. Ut vero, collecta præda, parant redditum, quod ne unus quidem in eos egrederetur: Raimundus clam a tergo raccidentes est insecurus. Ac Romapi quidem idoneo reperto loco, ubi pedem ligere possent, in eo tabernacula collocaerunt. Ipse vicissim opportune cūm suis castra faciens, cum paucis ad explorandum hostem proficisciuit. Non latuit ejus adventus Romanos: nam pabulantium nonnulli, non procul a castris obviam facili, confessim ducibus id renuniarunt: qui tum quidem (nox enim iam aderat) vigiliis dispositis sese continuere. Sed orta vixdum luce, instructo agmine retro cesserunt, quo Raimundi copias in propriis tentoriis opprimerent. Raimundus contra nihil segnius sese habens, primo diluculo, quæ essent agenda suis præcipit, iisque ibi relictis, ipse denuo speculatum oxit. Sed enim in Romanos nec opinatus inciliens, continuo fugam capessit: missi que ad castra nonnullis suos hortatur, inde quād **35** celerrime excedant. At supervenientes evestigio Romani sugarunt fude-

D καλούμενον πεντατεφράγιστον. δ δὲ μάλισθος εἰς Ελαττὸν μὲν, δόκιμον δὲ δύμας δὲ αὐτὸς μεταποιήσατε εἰς δεύτερον ἀργύριον. Sic purro antea clerum ei patriarcham sibi devinxerat Michael Khanagabe, qui, ut auctor est Thenphanes, statim atque a patriarcha coronatus est, τῷ πατρῷ ἀρχῇ χρυσοῦ λίτρας πεντεχιστα, καὶ τῷ κλήρῳ εἴκοσι πέντε concessit. Rogas etiam a pontificibus Romanis clero distributas, cum recenti electi essent, non uno testatur loco Anastasius Bibliothecarius.

(57) Ο δὲ Ραΐμουνδος. Nicetas I. 1. n. 2.

(58) Προσούχ. Fuit Prosuchus iste origine Turcus, ut scribit infra Cinnamus, et, ut opinor, Prosuchi alterius, præcipui Pargiaruchi, seu Belciarochi Turcorum sultani exercituum ducis filius, cuius meminit Anna I. vi.

(59) Aelar Μυσῶν. Proverbium de iis qui misere expoliavit. V. Diogen., Zenob. et alios parœmigraphos.

Notum proverbium, Μυσῶν λεία, ex Suida et Zenobio.

runtque magnam partem, ad portas usque Antiochiae fugientes persecuti. Raimundus ipse ex hostium manibus segreg dilapsus, de nocte in civitatem pervenit. Ea clade affecto Raimundo, Proscuchi milites Ciliciam repeliere. Interea Demetrius cum classe adveniens, loca maritima incursat, oramque totam depopulatur, captivos abducit complures, navesque ipsas incolarum magno numero in littore stantes incendit. Sed et publici apud illos tribuli exactior in potestatem venit Romanorum. Haec postquam ad Raimundum perlata sunt, summo animi ardore, ad classem hostilem contendit, quam ubi cognovit jam a statione auctam, rebus infectis inde regressus est. Romani autem, reflante vento; diebus decem percurrere eum tractum: cumque aquarum penuria premerentur, rursum ex insperato applicatos ad terram hostes in fugam dederunt, direptisque maritimis duobus castellis, magna vini, et fluvialis aquae copia impletis navibus, ventum nasci secundum ad Cyprus insulam appulere. Quae ibi gesta sunt Raimundum coegerunt Byzantium profligisci. Advenientem vero ad colloquium admittere renuit imperator, antequam ad parentis in imperatoris monumentum, venia impetrata, sibi in posterum fidem et clientelam professus esset. ναῦς ἐμπλήσαντες ὅδος πνεύματος τε ἐπιφέρου σάντα Ραΐμονδον τὴν ἡς Βυζάντιον στείλασθαι ἡγάγκασεν· πρὶν δὲ τοῦ βασιλέως καὶ πατρὸς ἀπιών μνῆμα ἵντεύθεν δὴ τὴν συμπάθειαν ἐκομίσατο^ο καὶ λίξιον (60) λοιπὸν (61) αὐτὸν ἐποιήσατο.¹

36. Sub idem ferme tempus Irenem, quam privatus adhuc sibi desponderat, conjugem accepit, regio ortam genere seminam, moribusque et animi dotibus nulla sua aetatis iusterorem. Huic paulo ante Byzantium venienti tradunt obviam effusa, cum alias natum splendore conspicuas matronas, tum eam maxime quae Alexio imperatori nupsera. Induta erat illa hyssina veste, auro cæteroquin et purpura intertexta; sed ob colorem in hyssino cæruleum, cum strata mulier novæ nuptæ videretur, quænam illa esset monacha magnifico habitu, ex iis quæ circumstabant percontata est. Omen id parum felix visum audientibus, quod subsecutus non multo post comprobavit eventus. Manuel trajecto freto in Asia et Bithynorum finibus versabatur et ne ille terrarum tractus Persarum incursionibus pateret D irruptiones munitionibus subinde exstructis propul-

A αὐτὶς ἐχώρει· Ρωμαῖοις δὲ ἐξ ἀπροσδοκήσου συμπεσῶν αὐτὸς τε νῶτα δοὺς ἔφευγε καὶ τὸ λοιπὸν στράτευμα πέμψας κατὰ τάχος ἐνθένδεν ἀπαίρειν προύτρέπετο· ἀλλὰ παρὰ πόδας αὐτοῖς ὁ Ρωμαῖον στρατὸς ἐπελύων ἐτρέψατο τε καὶ φόνον αὐτῶν πολὺν εἰργάσατο, καὶ μέχρι τῶν Ἀντιοχείας πυκῶν ἡ διώξις ἐγένετο. Ραΐμονδος καὶ αὐτὸς μᾶλις τοὺς πολεμίους διαδράξας νυκτὸς ἐπὶ τὴν πόλιν εἰσῆλασεν. Οἱ μὲν δὴ ἀμφὶ τὸν Προσούχ ταῦτα Ραΐμονδον εἰργασμένοι ἐπὶ τὴν Κιλκιανὰν ἀνεχώρησαν, Δημήτριος δὲ σὺν τῷ στόλῳ ἐπελύων τὴν περιοικῶν καὶ θαλάσσῃ γειτονα ἐλήνσατο, καὶ πλῆθος ἀνθρώπων ἀνδραποδίσατο, ναῦς τε τῶν ἐγχωρίων ὡς πλεύστας παρὰ τὴν θαλάσσῃ ἀνειλκυσμένας ἀκτὴν πυρὶ ἐφλέξεν· δτε δὴ καὶ δὲ δημόσιον σφίσιν εἰσπραττόμενος νόμισμα αἰχμάλωτος [P. 20] Ρωμαῖοις ἐγένετο. Ραΐμονδος δὲ ἐπειδὴ ταῦτα ἤκουσε θυμῷ μεγάλῳ ἐπιών, ὡς τὰς Ρωμαῖκὰς ναῦς ἀποσχομένας ἡδη τῆς χέρους κατενέσει, ἀπραχτος ἐκείθεν ἀνεχώρει. Ρωμαῖοι δὲ τῆς θαλάσσης οὐ συγχωρούσσης αὐτοῖς ἡμέρας δέκα τὸν χώρον ἐκείνον παραπλεύσαντες, ἐπειδὴ λειψυδρούντες ἥσαν, τῇ χέρσῳ αὐθίς αἰφνίδιοι προσοκείλαντες τούς τε πολεμίους ἐτρέψαντο καὶ δύο τῶν ἐπιθαλασσῶν ἐκπορθήσαντες φρούρια οῖνου τε ὡς πλεύστου καὶ ποταμίου τὰς τυχόντες ἐς Κύπρον ἀνήγησαν. Ταῦτα δὴ συμπεσόντας οὖν τὸν πρότερον βασιλεὺς προσέχειν ἦξιαστον (62) λοιπὸν (63) αὐτὸν ἐποιήσατο²

C 8. Υπὸ τοῦτον τὸν χρόνον καὶ Εἰρήνην (64) τὴν αὐτῷ οὕπω βασιλεὺς μνηστευθείσαν βασιλεὺς ἡγάγετο, κόρην ἑς ἀργας μὲν ἀναφέρουσαν, τὴν δὲ κοσμιότητες καὶ ψυχικαὶ ἀρεταῖς οὐδεμιᾶς ἐλάτσων τῶν τότε γεγενημένην. Λέγεται δὴ τι περὶ ταῦτης τοιούτουν. Οπηνίκα ἡς Βυζάντιον ἀρπιτε παρῆσε, δὲλαι τε τῶν ἐπ' εὐγενείᾳ διαφερουσῶν ὑπήντων αὐτῇ καὶ ἡ Ἀλεξίφ (65) βασιλεὺς ἡρμοστο· ἡμφίεστο δὲ ἐσύνητα μὲν ἀπὸ βύσσου, τελλα δὲ ἐκ χρυσοῦ καὶ πορφύρας κακόσμητο. Ἀλλὰ τὸ τοῦ βύσσου χωναυγής; (66) μελαμφόν ταῦτην ἐποίει τῇ νεήλυδι καταφαίνεσθαι. Ἀμέλεις καὶ ἐπινυχάνει τῶν παρόντων, ήτις ποτὲ εἴη ἡ μονήρης αὐτῇ καὶ μεγαλοπρεπής λέγουσα. Τούτο δὴ ἔνυδολον τοῖς ἀκούσασιν οὐμενοῦν ἀγαθὸν ἔδοξε, καὶ τὸ τέλος οὐκ εἰς μαχρὸν ἡκολούθει.³ Βασιλέα δὲ ἡ τῆς Ἀσίας εἶχε περάσα καὶ τὰ Βεθυνῶν δρια σκεπτόμενον ὅπως δὲν μηκέτι ἀστατά τῷ Περσῶν γένει τὰ τῇδε γένοιτο. Τῶν γὰρ ἐν τοῖς

Du Cangii notæ.

(60) Καὶ Αἰξιον. Occurrit vox ista infra p. 223. v. notæ ad Annæ p. 406.

(61) Εἰρήνην. Vide stemma Comneni.

(62) Καὶ ἡ Ἀλεξίφ. Alexii Comneni, Joannis imp. filii primogeniti, qui Attaliz paulo ante decesserat, conjux. Basileus dicitur Cinnamo Alexius, quia a patre imperatorio titulo donatus fuerat, ut

auctor est Nicetas. De Alexii uxoris morte, nonnulla a nobis observata in præfato stemmate Comnenico.

(63) Τὸ τοῦ βύσσου χωναυγής. Purpura ferruginea coloris. Gloss. Gr. Lat.: πορφύρα μέλαινα, ferrugo. Virgil.

Cornelii Tollii notæ.

(64) Καὶ Αἰξιον αὐτὸν λοιπόν. Αἰξιος, qui semi-barbaris Latinis ligius. vel vasallus. Manuel, libro quarto, oratione ad Vladislauum: Καὶ δοῦλος οὐ

βίᾳ λυγδὸν ὄποδύς, ἀλλὰ δοῦλος ἐθελδουλος· λοιποντες δὲ σοι τοῦτο τὸ λίξιον.

τῶν χρόνοις τὰς τοῦ βαρβάρων ἐπιτειχίζοντας Αἱρέμας ἀμέλειξ περιοραθέντων, εὐέφοδα Πέρσαις τὰ τίθε ἐγένοντο. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν χρόνος θυτέρον φύλαξιστα πρὸς βασιλέων ἀνεπλήσθη πλείους ἀνακισταμένου πόλεων· τότε δὲ οὖν ἐγνω πολλήν γη τοῖς οὕτω Μελαγγεῖσι; (ii) καλουμένοις ἀνεγέρ-
παι. Τοῦ μέντοι Ἑργού προβαλόντος ἡγέλη αὐτῷ, ὡς τῇ προεστάτῃ τῶν βασιλέων Ἰωάννου θυγατέρων, ἦν δὲ Καίσαρ ἡγάγετο ὢρογέρος (65), νέος ἐπιγεγονούς ἔργων τοὺς ποργάρεις τῶν κίνδυνον. Εἰς δὲ οὖν οὓς πέρατι δοῦναι τὸ Ἑργον τῷ χώρῳ ἀνιστρί-
φατῆς ἐπὶ Βυζάντιον ἐλέγετο. Ἀλλὰ μεταξὺ τοῦ χρεῶν ἐπεινὴ ἀπέπλησε, γυνὴ μεγαλόρρων ἐν ταῖς μάλιστα καὶ πολὺ τῷ ἀρρενωπῷ ἔχουσα. Ἐγὼ δὲ ἐνταῦθα τοῦ λόγου γενόμενος εἰς μνήμην ἥλθον τοῦ Ἑργοῦ τῆς [P. 21] γυναικὸς ταυτῆς καὶ εἰσέπειτα θυμαδέσθαι δέξου. Φασὶ τὸν Καίσαρα ὢρογέρον τῇ βασιλείᾳ καὶ αὐτὸν κατ’ ἐκείνον ἐποφθαλμίσαντα τὸν χρόνον, ὅπηνίκα οὖπα μετὰ τὴν βασιλέως Ἰωάννου τελευ-
τὴν ἡ Κωνσταντίνου τὸν νέον αὐτοκράτορα εἶχε, στασιώτας ἐκατῷ δύλους τε περιστῆσαι συχνούς, καὶ δὴ καὶ τῶν τινα Ἰταλιώτων γένους; συμπα-
τρώητην αὐτῷ τὸ πατρόθεν δόντα σὺν τοῖς ἀμφ’ αὐ-
τὸν ἀταρίσασθαι εἰς τετρακοσίους μάλιστα ἀγε-
ρομένους. Ἡν δὲ ὁ Ἰταλιώτης γένει μὲν περιφρ-
νής καὶ ἐπίδοξος, Καπύης δὲ πόλεως ἔξαρχων
Ἰταλικῆς πολιανθρωποτάτης διγαν καὶ εὐδαίμονος.
Ἀκίνη δὲ αὐτῷ τῇς ἐν Βυζαντίῳ διατριβῆς αὗτη ἡν-
δὲ τῷ τηνικάδε Σικελίας τυραννῷ ὢρογέρος, οὐ-
τοὺς τὸν τοῖς δηισθεντα παισόδεμα λόγον ἐπειδάν C

Du Cangii nota.

(64) Μελαγγεῖοις. Vide notas ad Annas p. 441.
 (65) ὢρογέρος. Maria Comnena natu maxima filiarum Joannis imperatoris, Alexii soror genella, Joanni Rogerio Cæsari uxori data est a patre, cui illa haud dii superserst fuit; excessit enim, ut ait hoc loco Cinnamus, sub primos imperii Manuels annos. Fuit Rogerius, si eidem scriptori hac in re fides aliqua, Capuae civitatis in Italia princeps, qui cum a Rogerio Siciliæ rege bonis omnibus exultus fuisset, Byzantium, seu auxiliū impetrandi, seu ibidem commorandi gratia, sece contulerat. Verum in eo falli constat, quod Capuae principis dignitatē tribuit Rogerio, cum princeps, cui Rogerius Capuam abstulit, fuerit Robertus III, qui, ut mulius narrat Alexander abbas Celerinus, l. I, II et III rerum a Rogerio gestarum, in Sicilia oculis privatus, sub rege Willelmo I in tetro carcere vi-
tam finivit, quod tradunt Falcandus p. 647 et Wil-
lelmus Tyrius, l. XVIII, c. 7 et 8. Neque potuit is esse filius ejusdem Roberti; siquidem, ut prodit idem Alexander, l. II, c. 64, cum Capua in Rogerii regis potestatem venii, anno scilicet 1134 supererat Roberto tantum filius Robertus in minoribus con-
stitutus annis, tametsi constet Robertum principis filium Constantinopolim pariter, demum concessisse, atque in aula Manuels vitam exegisse, ex iis quæ habet card. Barouius sub A. 1166. Fuit igitur Joannes Rogerius non princeps Capuanus, sed ex eadem qua Capuani principes oriundus stirpe, quæ gente Normannica, originem trahebat ab Ausche-
tillo de Quirrellis Aversano comite, qui una cum Rinalpho a Gaimario Salernitano principe in auxiliū evocatus, cum aliis nobilibus ejusdem gentis in Italiā transiit, ut est apud Odericum, l. III, p. 472 483, et Leonem Ost., l. II, c. 68. Proinde Joannem hunc Rogerium eam esse arbitror, qui

A sarent, neglectis iis, pervia omnia erant Persis omni-
timis, sed postmodum restituta sunt illæ imperato-
ris liberalitate, compluraque ab eo ihi instaurata oppida. Illæ autem tempore in ea quam Melanga vocant regione oppidum condere constituit. Quod opus dum urgetur, nuntiatur Manelli filiam natu maximam Joannus imperatoris, quam Rogerius Caesar uxorem habebat gravissimo morbo ad proximum vitæ periculum adductum. 37 Itaque isthic aliquandiu, quo absolveret quæ incepserat, erat com-
moratus, dum Byzantium festinat, sato fungitur fe-
mina ingentis spiritus, quæque virilem omnino animum præ se cerebat. At cum illius mihi hoc loco
recurrat memoria, operæ videtur pretium unum
quod eam specias deinceps admiratione dignum
B commemorare. Rogerium Cæsarem seruit, mortuo
Joanne imperatore, neclum Byzantium ullo obti-
nente principe, imperium cogitante, collectos plu-
rimos ad suas partes allexisse, atque in his gentilem
quemdam Italum, ipsoque a tenoris anni familiarem,
qui numero ad summum quadrigeniti. Erat
autem et ille gente perinde Italus, natalium splen-
dore illustris et conspicuus, Capuae civitatis in
Italia potentissimæ clarissimæque dominus, cui
Byzantii commorandi id causa potissimum fuit.
Rogerius tunc temporis Siciliæ tyranus, de quo
multa deinceps memoranda occurunt, cum aī bella
pervenerimus Italica, Capuano inhabens principatu,
aci bello hominem impetiit: cui cum ille resi-
C stendo non esset, Byzantium se contulit. His igitur

D

Rogerius de Surrento dicitur Alexandro abbati, l. II, c. 60, qui Nuceriam principis Roberti oppi-
dum aliquandiu tutatus, tandem reidere compulsus
est Rogerio regi, pacta impunitate. [P. 437] Quod
sane cognomen facit ut fratrem Roberti fuisse
existimè, cum illud ipsum tribuatur Roberto ab
Hugone Falcando p. 645 et Willelmo Tyrio, l. XVIII,
c. 2 propter maternam originem; duxerat enim
Jordanus II Roberti pater, Gaitelgriman Sergii
principis seu ducis Surrentini, cuius meminuit Leo
Ost. l. II, c. 30, filium, ut auctor est Petrus Dia-
con. l. IV Chron. Casin. c. 98 et Camillus Peregrinus
ad Falconem Benevent. primas obtinuisse
Joannem Rogerium Cæsarem in aula Constantino-
politana, argumento est, quod in ea synodo, in
qua Cosmas Atticus patriarcha CP. abdicatus fuit
A. 1144 primus post Manuelem imperatorem asse-
derit. Quadrienuio post fatis functo Raimundo
Pictavino Antiochiae principe, cum Constantia ejus
uxor seque et principatum eidem Manuela tradi-
sisset, missus est illico Joannes Rogerius Cæsar,
ut illam sibi in secundam uxorem adjungeret. Sed
Constantia Cæsarem, quod in senium vergeret,
aspernata est, ipseque rebus infectis Byzantium
redit, et tonsa post morbum coma monarchicam
vestem induit, ut pluribus referit Cinnamus, l. III.
Rogerii Cæsaris filius, ni fallor, fuit Rogerius alter,
queum Manuel imperator in Dalmatiā misit, cui
eum præcepit, sub titulo ducis Sclavorum, qua digni-
tate gaudebat ille an. 1180, ut ex variis diplomati-
bus colligitur a Joanne Lucio altatis, l. III Hist.
Dalmat., c. 10; l. IV, c. 3. Id enim suadent et
Rogerii nomen, et quo vixit Rogerius saeculum,
prætereaque demandata a Manuele, cui merebat,
præfectura.

s Cæsare tentatis, ut eum conjux post multas ad- **A** τὰς Ἰταλικὰς ἀναγράφοιμεν μάχας, ἐπὶ τὴν Καπύην; mōitiones obstinatiōrem vidi, imperiumque validius affectante, ni provideretur, nequidquam a proposito posse diuīoveri, accessis quibus tum summa rerum **38** erat, quæ agebantur, prodens. Aut mihi, inquit, virum tradite, aut vobis curæ sit imperatoris filiam fratri meo reservare. Hi modis omniibus Cæsarem adorci, in propinquum Byzantio suburbanum adduxerunt, quasi res quæpiam illic agenda instaret; tum ubi eo accessere, ibi diuīsso illo, in urbem redire.

τώμῳ. Ἡ μὲν ταῦτα εἶπεν· οἱ δὲ τὸν Καίσαρα τίου ποστεῖλον ἐξήγον χρέας δῆδεν τίνος ίνεκα. Ἐπειδὴ τε ἐπὶ τοῦ τόπου ἔγενετο, αὐτὸν μὲν ἐνταῦθι

B διατρίβειν ἀργάκαν, οἱ δὲ ἐπὶ τὴν ἡλίθον.

5. Eiusmodi ingenii fuit Maria. Illius autem co- gito obitu Byzantium princeps rediit. Nec multo interfecto tempore, locatis ad Rhynadencos campos castris, ubi castellum de novo exstruxerat Joannes imperator, quod Lopadium vulgo appellant, copias cogit, et in Persicem imperium facere constituit. Persæ siquidem, posthabitæ scederibus, Pracanam expugnauerant, urbem Isauriæ, et alia insuper dumna Romanis intulerant. Rebus ut par erat ad bellum compositis, castra inde movens, in ulteriora progreditur, quo incautos inopinato aggressus, puberes omnes internecione dederet. Nec aberravit omnino a proposito, etsi ad manus ventum non est. Superato enim Olympo Mysia monte, ad Pithicam cum pervenisset, ubi validam ipse arcem considerat, noctu in eos secessit montes, qua confragni, præruptique sunt, atque arbustis consiti: verum accidit ut ascendentis crebri e tenuis vapore caput ipsius adeo occuparent, ut subito concideret neque surgendi potestatem haberet, et ad medium usque noctem omnis sensus **39** sere expers permaneret. Tum recreatus paululum, recuperataque consequente die valetudine, ipse quidecum substulit; suorum vero partem dimisit, præfectis ad rem præagendam idoneis ducibus. Hi confessim hostibus obviam facili, iisque profligatis, victorem exercitum cum multiplici præda, ovantes reduxerunt. Dūi hæc aguntur ab imperatore, Persæ, rebus ad bellum paratis, cuin ingenti militum multiuidine in Thraciorum terram irrumpunt, et resistente nemine (nam Theodorus cognomento Coctostephanus, ad id ab imperatore missus, exercitu comparato, nouidum advenerat) castellum illi non longe a mari dissumum, quod Cebrianum vocant, populabundi ineunt, factaque non modica præda, regreduntur. His imperator cognitis, impos sui statim cum universis copiis citato impetu Iconium contendit, scriptis prius ad sultanicum litteris, quibus consilium suum nuntiaret. Harnisi hæc fuit sententia: « Scire te volumus nostræ huic aduersus te expeditioni molimina tua causam præ-

C e. Ἡ μὲν δὴ Μαρία τοιάδε τίς ἦν. Βασιλεὺς δὲ, τοῦ πάθους ἀγγελθέντος αὐτῷ, τότε μὲν ἐς Βυζάντιον ἥλθε· μετὰ δὲ τίνα χρόνον ἐς τὴν ἐπὶ Πυνδακοῦ ἀνθεσμένος πεδιάδα, ἐνθα βασιλεὺς Ἰωάννη φρούριόν τι ἐκ καίγης ἀνψκοδομήθη, δολέπαιον ὀνδρασται τοῖς πολλοῖς, ἐνταῦθα τὸν στρατὸν ἤγειρεν, ἐς τὴν Περσικὴν ἐμβαλεὶν διατυούμενος. Πέρσαι γάρ τὰς μεταξὺ Ρωμαίων σπωνδᾶς παραλλάσσετες Πράκανάν τε πολιν Ἰσαυρικὴν ἐκπορθήσαντες εἶλον καὶ τλείστα δίλα Ρωμαίους προσεξῆμιλασαν. Ἐπειδὴ γοῦν δρόστα παρετεκάστο ήδη, ἔρας ἐκεῖθεν σπουδῇ ἐπὶ τὰ πρόσω ἐχώρει, κατὰ νούν ἔχων ὃν ἀν διφύλακτοις αὐτοῖς ἐξαπινάσαν: ἐπειδὼν ἥηρδιν ἀπολέσεις. Πλὴν ἀλλὰ τοῦ μὲν σκοποῦ οὐ πάντη διήμαρτεν. Οὐ μὴν καὶ χείρας ἔχρησε τῇ μάχῃ ἐκείνη. Ή; γάρ δέκας τὸν Μύσιον διαβάζεις "Οὐαμπτον ἀχρι τε ἐς τὸν Πιθηκάν (66) γεγονώς. Ένδια φρούριον αὐτὸς ἐδείματο καρτερὸν, νύκτωρ διὰ τῶν ταῦτη ὅρων ἐπορεύετο, διῆδε ἀποκρέμαται ὑψηλὰ καὶ δεινῶς λάσια, ξυνέβαινεν ἐκ τῶν κατὰ τὰς λόχια; ἀναγομένων ἀτμῶν ἐμπιπλαμένης αὐτῷ τῆς κεφαλῆς ἀθρόον κατενηγέθαι, ὡς μηκέτι μηδὲ ἀναστῆναι δύνασθαι. Μέχρι μὲν οὖν καὶ περὶ μέσας νύχτας σχεδόν τι καὶ ἀνεπισθήτως εἶγεν αὐτοῦ, [P. 22] μετὰ δὲ διλόγον ἀνασφῆλας εἴτε ῥώμας ἐς τὴν θυεραίαν γεγονώς, αὐτὸς μὲν ἡσυχῇ ἔμεινε, μοιραν δὲ τοῦ στρατεύματος ἀπολεξάμενος ἵκανην δῆμα στρατηγοῖς ἐπὶ τὸ ἔργον διαφῆκεν, οἱ καὶ οὐκ ἐς μακρὸν δυνάμεστο περιτευχηκότες ἐχθρῶν, **D** ἐπειδὴ καθυπέρτεροι τῇ μάχῃ ἔγενοντο λαφύρων τε μέγα τι περιεβάλοντο χρῆμα καὶ σύν τροπαῖοις ἐκεῖθεν ἀνέστρεψαν. Βασιλεὺς μὲν ταῦτα ἐκραστε. Πέρσαι δὲ ἐν τούτῳ συσκευασάμενοι στρατῷ μεγάλῳ τῇ Θρακίσιων ἐμβάλλουσι τῇ, οὐδενός τε σφίσιν ἀντιστρατοῦντος (Θεόδωρος γάρ φοι Κοντοστέφανος ἐπίκλησις ἦν, τούτου δὴ ἔνεκα πρὸς βασιλέων, περιφύλετος, οὗ πω ἔρθη τὸν στρατὸν ἀγείρα: τῇδε καταλαβεῖν) ἀχρι καὶ ἐπὶ τι τῶν οὐκ ἀπὸ θαλάσσης χωρίων, δο Κελδιανὸν (67) ὄνομάζεται, προνομεύοντες ἥλιον, λείαντες ὡς πλειστην ἐπαγγέλμενοι ἀνεχούρησαν

Du Cangii notæ.

(66) Πιθηκάν. Conferendum plane ad hanc Mauelis expedīt. Hist. Nicetas, I. I. n. 2.

(67) Κελδιαρόν. Lydia, seu Asia Minor, sic dicta, ut auctor est Pachymeres, I. IX. c. 8. Cel-

biani tractus mentio est apud Nicetam in Isaacio, I. I. n. 4, Acrop. e. 15 et al. Vide notas ad Alexiadem.

Τούτων ἐπειδὴ βασιλεὺς ἤκουεν, οὐκέτι κατέχειν **A** huisse. Neque enim tantum Praecanam haud tui juris civitatem, a te pridem expugnatam, detines, sed et in Romanos agros nuper irrupisti. Iagonpansem quoque socium nostrum, compluresque alios ibi phylarchos **40** bello lacessere non desinis. Tibi autem viro prudenti cogitandum fuit, nequaquam id neglecturos Romanos, multiplicemque a Deo vindice istiusmodi facinoribus pœnam rependendam. Proutem vel abstine hujusmodi iniuritatibus, vel ad sustinendos exemplum Romanos te prepara. » Litterarum id sicut argumentum : quas simul ac ille traditas perlegit, in hunc modum rescripsit : « Litteras tuas accepimus, maxime imperator, parvimisque omnia que jussisti. Relique tibi est accelerare adventum. Nobis autem crebris identidem missis legationibus hic morari non convenit, cætera et Deo et mihi curæ erunt. Locus vero congressui Philomelii erit, ubi modo castra posuimus. » Arrogantisimo hoc misso ad imperatorem responso, sultanus Philomelii, ubi castra prius locaverat, cum majori Persicarum copiarum parte consisit, reliquias vero mittit, qui adventantibus Romanis occurserent. Atque illi haud multo post cum imperatore qui prope Acrunum aderat, civitatem in ea sitam regione quæ Calograe collis nuncupatur, praedium conserunt, funditusque deleti ac superati, quam celeriter fugiunt ad sultanum ; complures, quos inter et Chares, magni vir apud Persas uominis, Romanorum gladiis interierunt. Ille ex accepta clade animo confusus, nec instaurare curans aciem, aut rebus loco necessariis providere, fugit ipse se dedit. Quo cognito **41** imperator, utrumque illi exprimare gestiens, et quod audacie primum et metus deinde excessisset fines, litteras ad eum in hanc sere sententiam dedit : « Non decebat te, generose princeps, qui probe noveras per se turpem metum sieri torporem, cum præcessit ferocia, bellum adeo segniter gerere. Quandoquidem igitur propositi prioris immemor, et iis quæ paulo ante ad majestatem nostram rescriperas, negligens, nescio quo recedis, ecce tibi horum memoriam refricamus. Nisi itaque adventuri nostrum, sicuti nobis jam antea nuntiasti, Philomelii opperiaris, reliquum erit, ut palam proflueamur magnanimitate istam tuam degeneri timore elanguisse. » Litterarum ea sicut summa. Manuel vero Philomelium progressus, urbem vi expugnat, totamque incendit, et e Romanis aliquot, qui captivi iunctudum delineabantur, pristinæ restituit libertati. Persæ quippe freti primo viribus suis, atque alio terrarum abeunte imperatore, de transversis iis nequidquam cogitarant. At ubi illos incessit metus, non captivos modo, verum etiam propria neglexerunt. Perlatis ad sultanum litteris, sive ex castigatione principis pudore suffusus, sive alia nescio qua de causa, retulit pedem, regionemque **42** Andrachmam a Persis nuncupatam magnis itineribus petlit, ibique castra posuit. Id postquam accepit imperator, apparato confessim exercitu, urbem Adrianopolim supergressus (istud

quippe nominis ad Lycaoniam usque excurrit), in quadam regione, quam Gaitam vocant, fixit tabernacula. Postera die, cum leviter utique intervallo ultraque derimeretur acies, instructo agmine, castris exedit, signisque cum hostibus collatis, prælium init. Ac Persæ quidem primum Romanorum non sustinentes impetum, ad receptum sese comparant. Instant contra Romani a tergo, alios occidunt, alios capiunt vivos. Sultanus non ante destituit a fuga, quam perculsus metu intra Iconii mœnia sese abdidisset. Sed neque ibi adhuc in tuto positus, haec secum animo volvit. Cum nempe vereretur, ne si intra mœnia sese pateretur includi, Romanis urbem obsidione cingentibus, nullus sibi superesset evadendi locus: anticipites præterea mente versans bellorum eventus, incertusque quo inclinatura esset fortuna, angusto coerceri loco haud opportunum arbitrabatur. Itaque relicto ad præsidium civitatis i. lumen militum numero, reliquos balsaram dividit. Partem unam a tergo urbis, loco arduo, siare jubet: aliam, cui ipse præterat, ad dexteram locat, frenis maxime positione montis, qui Iconium Caballiamque castrum interjacet.

B τὸν οὐ πρότερον ἀνήκε φεύγων πρὶν ή τεταργμένος τὴν εἰδη ἐν τῷ ἀσφαλεῖ καθεστήκει, βουλὴν βουλεύεται τοιάνδε. Μένειν μὲν ἔνδοθι οὐ πάνυ τι ἐθάρβει, ὡς μὴ ἐνταῦθα κατακλείσας ταῦτα ἀπρότον πολιορκοῦσι. Ρωμαῖοις δραστήται; ἄλλως τε καὶ τὸ τοῦ πολέμου τέλος οὐκ εἰδὼς εἰς δι τούχης αὐτῷ περιστῆσται, ἐν στενῷ περισχεθῆναι ἀξύμφορον φέτο. Καὶ δὴ τὸ μὲν τοῦ στρατεύματος ἐπὶ φυλακῇ τῆς τοῦ στρατεύματος ἐπὶ φυλακῇ τῆς πόλεως [P 24] ἐπὶ τοῦ κατάντους ἐστησεν, δὲ αὐτὸς ἔχων ἐν δεξιᾷ παρετάκτο τῇ τοῦ δρους δυρράγητι μάλιστα πεποιθώς, δὲ μεταξὺ πόλεως Ἰκονίου καὶ τοῦ φρουρίου Καβάλλας ὑπερτείνει.

C 6. Dum haec agebantur apud Persas, pervenit imperator ad Caballam, ibique nescio quo astro percitus, in sultanum invadere decrevit: sed quo is 43 loco consideret, cum statim non potuisse rescrire, animi impetum paulisper inhibuit. Tum militari, qua potissimum præstabat experientia, edictus, ad dexteram civitatis præesse illum militum cuneo, signiferum freno apprehensum eo confessum trahit, rapitque. Stupuit ad ejusmodi facinus Romanus exercitus, magni instar miraculi ratus esse, quod tantas copias, et quæ suas numero longe excederent, inopinato vellet aggredi atque ita prælii aliam subire. Terrebant enim quod non appareret agmen illud hostile, eosque quos videbat, præcursorses esse arbitraretur copiarum hostilium, quæ

ζ'. Πέρσαι μὲν οὖν ἐν τούτοις ἥσαν βασιλεὺς δὲ ἐπειδὴ πρὸς τῇ Καβάλλῃ δὴ διέγένετο, δαιμονίγε τινὶ κεκινημένῳ; δρμῇ τὴν ἐπὶ τὸν σουλτάνον ἐσφάδαζεν λέναι. Οὐχ ἔχων δὲ ἐκ τοῦ παραχρῆμα στοχάσθαι δῆτα αὐτὸν ἔνεβανεν εἶναι, πρὸς βραχὺ μὲν ἐπεσχθῆ τῆς δρμῆς, στρατηγικῇ δὲ ἐμπειρίᾳ τῆς ἐν δεξιᾷ τῆς πόλεως ἔξηγεσθαι φάλαγγος, αὐτὸν διεγνωκός (δέξ; γάρ εἰπερ τις τὰ τοιαῦτα ἐτύγχανεν δω), αὐτίκα τοῦ σημειοφόρου λαθόμενος (π) εἶλκε τοῦ φυτῆρος ἐπ' ἔκεινο τὸ μέρος ἐπιστρέψων αὐτὸν. Διαπορουμένου δὲ τοῦ Ρωμαίων στρατοῦ καὶ ἐν θαύματι μεγάλῳ ποιουμένου τὸ πρᾶγμα, [πως; ἐς τηλικαύην ἀνυπέρβλητον Ισχὺν ἀπροστάτως οὗτως παρακινδυνεύειν θέλοι: (ἐξελήγετο γάρ αὐτοὺς τὸ μηδαμοῦ τοῦ στρατεύματος ἐκείνου διαφανεσθεῖ,

Du Capgii notio.

(68) Πόλις τε Ἀδριανούπολις. De hac Adriano poli in Asia silent, opinor, geographi. Porro Adrianus, cum titulos in operibus non amaret, inquit Spartanus, multas civitates Adrianopolis appellavit. Sed an regio circumviciina nomen istud habuerit, in dubium vocat Tollius, licet id diserte

D videatur dicere Cinnamus. Verum quid vetat Adriano poli, ab urbe sic nuncupata, tractum istum vocatum existimare, cum Lyciam, ab urbe Chonate, Chonae appellatam suisce ostenderimus ad Annæ p. 92 compluraque istius usus exempla prostent apud Porphyrogenetum in libris de Thematibus?

Cornelii Tollii notio.

(m) Δινεῖται τὸν σημειοφόρου λαθόμενος. Sic I.

(n) Αὐτίκα τοῦ σημειοφόρου λαθόμενος. Sic I.

III. Συντονύτερον ἔλευνε, ἐπείγων ἐπεοθαί καὶ τὸν σημειοφόρον. Idque adhuc e veteri militiæ Romanæ more. Livius I. ix. c. 13: *Vadunt igitur in prælium urgentes signiferos.* Et I. x. c. 36: *Tum alii alias horarii ut repeterent pugnam: centuriones ab signiferis rupta signa inferre.*

κάνταῦθεν φοντο πρέδομα ταῦτα τῇ; οὐν τῷ σουλ-
τάνῃ εσεσθι παρατάξεως τῷ τοῦ δρυοῦ ὡς εἰκῆς
ἀμφίλαφει χρυπτομένης, θαυμαζόντων οὖν, αὐτὸς
ἡρέμα διακεχυμένος τῇ πρόσωπον· «Ἄνδρες, ἔφη,
Ῥωμαῖοι, μή δὴ τέχνη βαρβαρικῆ δεδητέσθω τὴν
ημέτεραν ἀγχίνοιαν, μηδὲ ἐπὶ τὰς σημαῖας ἀπεῖναι
ἔμβαντες τοῦ κατὰ μέτωπον ἥμεν δρωμένου τούτου
στρατεύματος, ἀλλαχόθεν που ταύτας σὺν στρατεύ-
ματι ἀλλῷ παρεῖναι ολεσθε. Οὗτε γάρ ἐτέρα τις
μάρτιος δυνάμεως ὑπολόλειπται, οἷμα, Πέρσαις, καὶ
τὰ σημεῖα δὲ σφίσιν αὐτοῦ που καὶ ἐπὶ τῇ λόχῳ
ἴσταντιν ἐν τῷ ἀραιεῖ, ἵνα ἐπιδέξει πλήθους ἐκπλήτ-
τειν ἡμᾶς ἔχοιεν. Μή τοινυν τοῦ πλήθους θαυμεῖσθε
τὸ βάρος τοῦ, περιφρενεῖτε δὲ μάλλον τῆς ἀσθε-
νείας· οὐ γάρ πέφυκεν ἀλήθεια φαντασίᾳ συγγίνε-
σθαι. Ἀλλ' ἄγω μὲν σὺν τῶν ταγμάτων τοῖς
ἐμπροσθίσις ἀπειμι· παρ' αὐτὰς συμμιξίων αὐτοῖς,
οὐδὲ δὲ μοι ἔνι τῷ ἀλλῷ στρατεύματι ἔνυπεταγμέ-
νους ἐπίνεια χρεών, μή ποτε πολεμίων ἐνδρας πε-
ριπετεῖν γένοιτο.» Ταῦτ' εἰπὼν δὲ αὐτοχράτωρ ἐπὶ
τοὺς πολέμους ἴστο, χώραν αὐτὸς τὴν ἐν ἀριστερῷ
κληρωσάμενος, ἀπε τῷ πεστιτέτῳ ἀντιμετωπούσαν
τοῦ τῶν ἐναντίων στρατεύματος, ἔνθα πλεῖστους;
τε καὶ ἀριστους ἔνυπεινεν εἶναι Περσῶν. Πέρσαι
τίνιν μάρχαις, οἷμα, ταῖς προλαβούσαις περιγρη-
μένοις τὴν τύλμαν, ἐπειδὴ τὴν Ῥωμαϊκὴν εἰδον δομ-
φαῖσν, τὴν τάξιν ἀπολιπόντες οὐδὲν κόσμῳ ἐφέρον-
το, διὸς αὐτὸς Ἰαστός πρώτος ἐνθένδεν ἀπαλλάσ-
σοισι σκουδῆη ἔχοντες. «Ἐνθα καὶ τὸν σουλτάνην ἡ
φῆμη παρεῖναι διήγειλε. Φευγόντων οὖν Ῥωμαῖοι
τῇ διώξει ἐγκείμενοι πολύν τινα κατέτριψαν χρόνον.
Καὶ οἱ μὲν ἐν τούτοις ἤσαν· τὸ δὲ ἄλλο Ῥωμαίων
στράτευμα κατὰ νότον συντεταγμένος, ὁσπερ εἰρή-
ται, ἐπὶν τὸ μὲν πρῶτον λόχοις τισὶν ἐξ ἀπροσδο-
κήσιον περιτυχόν ἐτρέψατο, είτα καὶ τῶν ἀλλων
κατόπιν ἐπιθεμένων αὐτοῖς, δοσι [P 25] τε Ἰανούσιον
ἐντελεῖσθαις τῷ τὸν αὐτοχράτορα μαχράν ἀποθεν
Ἰανούσιον ποιεῖσθαι τὴν διωκίν) καὶ δοσι ἐν τῷ κατ-
αντει τῆς πόλεως ὅπισσω, καθόπερ εἰρηται, ἐτάξαντο,
κλονεῖσθαι διδοῦ ἡρέταο. «Οπερ ἐπειδὴ τάχοτα βα-
σιλεὺς ἤκουσε δυνάμεις τῶν σὺν αὐτῷ τὴν ταχίστην
ἐξέκεπεν ἐπ' αὐτοῖς, ὃν Πυρδόγεωργιος· τε ἡρέτον
ἀντῆρ δραστήριος μάλιστα, δις καὶ τῷ τοῦ πριμικη-
ρίου τῆς αὐλῆς ἐσύστερον τετίμηται· ἀξιώματι, καὶ
ὁ Σουρούπις τοὺς βασιλέως καὶ πρὸς τῆς ἀλουργί-
ῶς ὑπηρέτας τελῶν (69). Ἀλλὰ καὶ τούτων βεδοθηκό-
των οὐδὲν ἤτον καὶ πάλιν κλονεῖσθαι συνέβαινεν
ἴσταις πεπονηκός ποστοποτικόν. Ἀλλὰ βασιλεὺς,
ἥν γάρ δέντατος τὸ δέον εὑρεῖν καὶ καταστοχάσασθαι

Du Gangi notæ.

(69) P. 44 v. 23. Ἐε τοὺς βασιλέως καὶ πρὸς
τῆς ἀλουργίδος ὑπηρέτας τελῶν. Tollus verit,
inter purpuratos imperatoris affectus. Verum, aut
falso, dignitatem istam spectavit vestis regie cura,
qua quis donatus erat, a veste regia dicebatur. Vetus
inseriptio : TI. CLAUDIO. AUG. LIB. CORINTHO. A.
VESTE. REGIA. HERMES. LIB. PATRONO SUO. B. M. FECIT.
Contra, penes quem privatæ erat, a veste privata
dicitur in alia inscripti : DIS. MANIBUS CLELIE DYN-

TE. M. ULP US. AUG. LIB. VALENS. A. VESTE IMP. PRIM-
VATA. CONJUG. KARISS. etc. Est igitur a veste, idem
qui vestiaris. Papias, vestiaris, qui vestibus prae-
est. VESTARIUS AUG. In inscriptionibus aliquot. Pro-
inde ἀλουργίδος ὑπηρέτης erit a purpura imperato-
ris, seu penes quem vestis imperatoriæ cura
sunt; nisi quis malit hisce verbis designari resti-
rit, de qua dignitate abunde diximus ad Alexia-
dem.

piis utilius fuit consilium prudens, virisque unius virtus clypearum robore validior. At deficiente die, ibi pernoctatum. Inde primo mane prosector ad Ieonium castra posuit, quod cum undique explorasset adituque haud facile esse vidisset, rumore ad hanc increbrente in dies, Occidentis populos patriis excitos sedibus ingenti multitudine ad fines Romanorum contendere, ab oppugnatione quidem destituit longiore tempore et majore apparatu, quam qui aderat, opus sibi fore animadvertis; sed obviis quibusque incensis et perditis recessit. Ferunt tunc militibus Romania fœde ac contumeliosa Persarum posita juxta urbem sepultra tractantibus, nec non ex iis multa resodientibus cadavera, principem eo difficilium temporum momento, **46** magnanimitatis non oblitum suæ, inviolatus ut servaretur matris sultani cinis, præcepisse: dixisseque, vel minimum sapientibus reverendam esse nobilitatem infelicem. Scriptas itaque officiosas admodum litteras ad sultani conjugem mittit, in hanc sententiam: « Scias velim, sultanum majestatis nostræ servum vivere, et superesse adhuc, vitatis belli periculis. » Hila vero pecudum circiter duo millia, boum copiam ingentem, et cibaria alia complura, quibus exciperet imperatorem, apparaverat. Sed ubi aduersa suburba, ut memoravimus, Romani incenderunt, haud quaquam executa est propositum. His ita constitutis, cum iam redditum moliretur imperator, iterum ad sultanicum scribit litteras, eo argumento: « Multum te spernenuero quæsivimus, necdum invenimus. Fugis enim semper, atque instar umbre te uobis subducis. Ne itaque videamus bellum gerere cum umbra, domum denuo repetimus: proximo autem vere majori cum apparatu ad te revertemur. Providendum tibi ne et tum quoque fugam inertem quaquaversum capessas. »

το χρῆμα καὶ πλείστα ἀλλα τῶν ἐδωλύμων ἐν παρασκευῇ μὲν εἶχεν ἐφ' ὧ βασιλέας τούτοις δεξιώσα: τὸ ἐπειδὴ πῦρ τὰς πρὸ τῆς πλείστης οἰκοδομᾶς, καθάπερ εἰρηται, τὸ Ρωμαῖκὸν ἐψείξεν, [P 26] οὐκέτι πέρατι τὸν σκοπὸν ἔδωκε. Καὶ ταῦτα μὲν τοιάδε τινὰ ἔσαν. Βασιλεὺς δὲ, ἐπειδὴ τῆς ἀποπορείας ἤρετο, γράμμα καὶ πάλιν ἐπὶ τὸν σουλτάνον ἐπεμψεν. Ἐδήλου δὲ ἡ γραφὴ τάδε: « Πολλά σε πολλάκις ἀναζητήσαντες οὐπω ἐτύχομέν σοι. Φεύγεις γάρ δει καὶ καθάπερ σκιά διοισθαίνεις ἥμῶν. Ιν' οὖν μή καὶ δοκοήμεν εἰς αμαχεῖν, τῷ τέως μὲν ἀπιμεν παλινοστοῦντες. Εαρος δὲ σὺν μείζονι τῇ παρασκευῇ ἐπὶ σε ἤξορεν. »

7. Hæc ille; interea Persarum magna vis, quæ D regiones ultra Ieonium sitas incolebat, ubi imperaverat Tanisman ille, auxilium ut ferret sultanus venit, illiusque copiis adjungitur. Quibus ille elatus, non fugere, ut **47** ante, voluit: quin potius ordinato agmine eum Romanis, qui tum ad locum per venerant, quem Tzibrelitzemam barbarico vocabulo nuncupant, prælium initurn deproperat. Est vero is, si quis aliis, difficultis accessu, nec explicato duntaxat agminis, sed et paucis incidentibus, ægre pervius. Dum castra communite occupat niles, imperator, quem acerius pungebat ætatis vigor, quique paulo ante duxerat uxorem ex Latinorum

A τοῦ πρακτέου δεξιώτατος, ἔνων ἐπινόιας μᾶλλον ἡ λογίδος ἐνταῦθα χρῆσεν τὸ πρᾶγμα. Αὐτίκα τούν τῶν τινα στρατιῶν καλέσας, Βεμπιτζιώτην (70) μὲν ἐπικεκλημένον, πόλεως δὲ ὠμημένον Ἀδριανοῦ, ἐκλειστὸν πόλεως τῆς κεφαλῆς ἀποθέμενον μεταρόδην τε αὐτὸν ἐπὶ τῆς χειρὸς πανταχός περιβινούτα τὴν τοῦ σούλταν δῆθεν ἐπὶ τὸν στρατεύματος διακηρυκεύεοθαι ἀλωσιν. Οδ γεγονότας ἀνεθάρσητε παραχρῆμα τὸ Ρωμαῖκὸν καὶ τοὺς ἐναντίους λογχωρῶς ἐγκειμένους ἀπέώσατο. Οὗτω πολλάκις ἐν βούλευμα συνετὸν ὑπὲρ μυριοπληθεῖς ὄνησις χειρες, καὶ ἀνδρὸς ἐνδὺς ἀρτητὴ πολλῶν ἀσπίδων δυνατωτέρα γίνεται. Ἀλλὰ τέτοιο μὲν, ἐπειδὴ τάχιστα νικὴ ἐγένετο, αὐτοῦ τοῦ ἡλίσαντο· δρόσου δὲ δράς: ἐκεῖνον πρὸς Ἰκονίῳ ἐστρατοπεδεύσατο. Ός δὲ κύκλῳ περιελθὼν οὐν εὐέρδον εἶναι αὐτὸν κατενόει, ή τε φῆμη, ή Ἐθη τὰ πρὸς δύοντα ήσιον ἐξ θῶν ἐπαναστάτα τῶν πατρίων ἐπὶ τὴν Ρωμαίων παμπληθεὶς ἐμήνυε φέρεσθαι, ἐκάστης τηναντεν ἡμέρας, τοῦ μὲν πολιορκεῖν ἀπέσχετο, χρόνου τε πλειονὸς καὶ μείζονος: δλλῆς ή κατ' ἐκείνην δῆθεν νομίσας παρασκευῆς, δρῶσας δὲ καὶ ἀφανισμῷ τὰ ἐν ποσὶ παραδοὺς, ἐκείθεν ἀπῆλαντεν. « Ότε δὴ λέγεται ὡς τοῖς πρὸ τῆς πόλεως: Περσῶν τάφοις πολλὰ τοῦ Ρωμαῖκοῦ ἐνυδρίσαντος ἐκβετά τε τῶν σωμάτων ὡς πλείστα πεποιηθότος, δὲ οὐδὲ ἐν τηλικαύταις καιρῶν δέσπιτος καθυφεντι: θέλων τοῦ μεγαλοπρεποῦς τῆς τὸν σουλτάνον γειναμένης παντάπασιν ἀνύδριστον τηρηθῆναι τὴν κόνιν ἐκβεισε, χρῆναι τοῖς καὶ κατὰ βραχὺ σωφρονοῦσιν εἰπών αἰδεῖσθαι μᾶλλον δυστυχοῦσαν εὐγένειαν, γράμμα τε χαράξας οὐ πόρρω θρύβλεως: δη παρὰ τὴν τοῦ σουλτάνον ἐπεμπε γαμετήν. Εἴχε δὲ ὅδε τὸ γράμμα· « Εἰδένας: βουλόμεθά σε, ω; τὸ τῆς ἡμετέρας παιδίον βασιλείας δ σουλτάνον ζῆι καὶ έτι περίεστι: τάς τοῦ πολέμου χειρας διαπερευγών. »

B « Ή δὲ πρόβατα περὶ που τὰ δισχίλια καὶ διῶν μέγα το χρῆμα καὶ πλείστα ἀλλα τῶν ἐδωλύμων ἐν παρασκευῇ μὲν εἶχεν ἐφ' ὧ βασιλέας τούτοις δεξιώσα: τὸ ἐπειδὴ πῦρ τὰς πρὸ τῆς πλείστης οἰκοδομᾶς, καθάπερ εἰρηται, τὸ Ρωμαῖκὸν ἐψείξεν, [P 26] οὐκέτι πέρατι τὸν σκοπὸν ἔδωκε. Καὶ ταῦτα μὲν τοιάδε τινὰ ἔσαν. Βασιλεὺς δὲ, ἐπειδὴ τῆς ἀποπορείας ἤρετο, γράμμα καὶ πάλιν ἐπὶ τὸν σουλτάνον ἐπεμψεν. Ηδη δέ σὺν μείζονι τῇ παρασκευῇ ἐπὶ σε ἤξορεν. »

C « Ταῦτα μὲν οὖν ἐν τούτοις ἔσαν τὰ γράμματα. Περσῶν δὲ οἱ ἀνωτάτω πόλεως ψκοῦντο Ἰκονίου. Ενθα Τανισμάν ἤρχεν ἐκείνος, δυνάμεις ὡς πλείστας ἐπὶ δματιμίᾳν παρὰ τὸν σουλτάνον ἀφικόμενες συνέμιξαν ἡδη τούτω, αἰς ἐπαρθεὶς οὐκέτι φεύγειν ὡς τὸ πρότερον ἤθελε, ταξάμενος δὲ Ρωμαίοις περιτινα χῶρον Τζιρρηλιτζημανι βαρθαρικῶς ὠνομασμένον ἡδη γεγενημένοις ἐπιθέσθαι, ἥπειχετο. « Εστι δὲ χῶρος δυσπρόσθοδος τε εἰπερ τις καὶ ἀνδράσις μηδεὶς γε συντεταγμένοις, ἀλλ' οὐδὲ πορευομένοις: καταδιλγούς φαδίως διεξιτητος. Τὸ μὲν οὖν δλλο Ρωμαίων στράτευμα ἡδη ἀμφὶ τῷ χάρακι ἐπονεῖτο βασιλεὺς δὲ τὸ μὲν τῇ ἡλικίᾳ τυραννούμενος, τὸ δι-

Du Cangū ποτε.

(70) Βεμπιτζιώτην. Vide notas ad Διηπ. p. 188.

τι καὶ γυναικὶ εὐ πολλῷ ξυνοικήσας πρότερον, κατὰ Μίας τὸ αὐτὸν αὐτουργῆσαι τι ἐς τὴν μάχην ήθελεν. Ἀνδρὶ γάρ Λατινῷ (71) ἔρει γυναικαὶ εἰσοικισμένῳ μὴ οὐχὶ ἀριστέας ζωνῆναι αἰσχύνην οὐχὶ τυχοῦσαν ἐπίγεται. 'Ο μὲν οὖν λόχους παρ' ἐκάτερα ἐν φάραγγι δυσὶ καταθεῖς, διὸ μὲν ἐκ τῶν καθ' αἷμα καὶ ἔγγυτάτων αὐτῷ συνεστῶτα, ἐν οὓς ἀλλοι τε ήσαν τῶν αὐτῷ οἰκειοτάτων πολλοὶ καὶ οἱ ταῖς ἀδελφαῖς αὐτοῦ ξυνοικοῦντες, διὸ δὲ καὶ ἐκ καταλόγων δύο στρατιώτικῶν, ὃν ἡγεῖτο Νικόλαος, (72) ἐπέλησεν Ἐγγελος, ἀνὴρ τὴν τε χειραὶ γενναῖος καὶ ἀνδρείας εὐ τὴν, αὐτὸν μὲν αὐτοῦ ήσυχη μένει ἐκέλευεν, ἐνώς ἐπὶ τοὺς πολεμίους αὐτὸν ἐπιπαζόμενον ίδεον. 'Ο μόρις ἀξιοῦσιν Ἰσαακίῳ τε πεισθεῖς τῷ ἀδελφῷ καὶ Ἰωάννῃ τῷ τῶν Ἀνατολικῶν (73) καὶ Δυτικῶν δημοστίκῳ, διπλαύσας προσέβαλλεν τοῖς τε χωρίοις ἡλεῖν, οὐ δὴ χορταγωγίζεις ἔνεκα τῶν τινας Ῥωμαίων σποράδας ιέντας ἐώρα, ἐνταῦθα τε τὰ δηπλα καλυψάμενος, ὡς μὴ ἐκ τοῦ παραλλάσσοντος Πέρσαις καταδηλος εἶη, τῶν Περσῶν τινας δὲ τὸ εἰκός χακουργίζοντας λέναι ἐξέδεχτο. 'Ος δὲ οὐδεὶς οὐδαμόθεν αὐτῷ κατεφαντεῖτο, τῶν τινας Ῥωμαίων μεταπεμψάμενος στρατιώτων. Πέρσην μὲν τὸ γένος, Πουπάκην (74) δομοια, ἀδρέον δὲ δλλως καὶ πολὺ τὸ δραστήριον ἔχοντα, ἐκέλευε προσωτέρω χωρήσοντα, εἴπου Περσῶν τινας ἱπιόντας προσέβαλε, ἐπιμελέστατα διασκοπεῖσθαι. [P27]

'Ο μὲν οὖν ἀπῆις, καὶ μικρῷ νιστερὸν ἐπανίων Περσῶν οὐ πλείονας τῶν δκτῶν ίδειν ἰσχυρίσατο. 'Ο δὲ βασιλεὺς τοὺς δλλους πρᾶς ταῖς ἐνέδραις, καθάπερ εἴρηται, δπολεπῶν αὐτὸς σὺν τῷ ἀδελφῷ καὶ τῷ δημοστίκῳ τοῦ Πουπάκη τὴν δόδον σφίσιν ὑποδεικνύντος, ἢ τάχους εἰχεν· επ' ἐκείνους, ἥλαυνε. Γαμβροὶ μέντοι τοῖς αὐτοῦ ἐπὶ τοσοῦτον ἀγανακτῆσαι περιορθεῖσιν ἐγένετο, ὡς καὶ δροῖοι φρικωδεστάτοις αὐτῶν τε ἕκαστον καὶ πάγτας δμοῦ ξυνδῆσαι καὶ καταλαβεῖν, ἢ μή μηδὲ βουλομένῳ δν οὐτω τύχη ταύτην ἐνέρασθαι βασιλεῖ τὴν μάχην. Βασιλεὺς δὲ οὗτοις δραθεῖσιν ἀνεμίγνυτο τῶν Περσῶν, καὶ εἰς δκτωκάλεξ τούτους ἡθροίσθαι συνέβαινεν. 'Ηθελε μὲν οὖν

Du Cangii nota.

*Dame, j'avoie pris si haut mariage,
Que bien devoie montrer mon vasselaige.*

(72) Νικόλαος. Frater forte Constantini Angeli

D Philadelph. de quo infra p. 224.

(73) Ἰωάννη τῷ τῷ Ἀνατολικῷ, etc. Joannes Axuchus, cuius meminit Nicet. in Joas. n. 41 42 in Man. l. I. n. 1, etc. : Erat, inquit Tyrius, l. xv. c. 23, inter principes [P. 438] vir magnificus megadomesticus Joannes nomine. De magui domestici dignitate nihil hic congero, cum multa viri docti adnotarint; tantum addo protodomesticum, alium videri a in. domestico in hac inedita, qua Mediolani in æde S. Vitalis exstat, inscriptione :

B. M. FL. AURELIUS PROT (sic) DOM.
ESTICUS. QUI. VIXIT. ANNIS.
L. M. III. D. III. AP
CUTIO. LIBERTUS EJU
POSUIT CONTRA VO
TUM. EJUS BENEMEREN
TI. PATRONO SUO.

(74) Πουπάκην. Solymanni Iconiensis proceris ex fratre nepotem. infra p. 144.

*Dit la roine, ains sist molt grant folage
Qui por un porc a mis son cors en guige,
Auberi l'oist, si respondi sans outrage,*

cum iis collato pede præliari, quod ipse adhuc distaret procul, tandem id comminiscitur. Pupacæ Imperat, ut Persis acoederet quam proxime, et simul ac illos cerneret advenire, fugam arriperet, nec desideraret, donec sibi adjungeretur. Mandata ille exsecutus, Barbaris insequentibus, paulatim cessit, non tamen ita maturavit fugam, ut sui attingendi spem præriperet hostibus; cum vero li fraudis nescil ad imperatorem **49** usque fuissent pertracti, nihil inde tamen ex animo ille consecutus est. Ipso quippe animadverso, statim fugam se dedere. Mox adjuncti quinquaginta milia subsequentibus, numero confusi, consilium capiunt opperiundi imperatoris. Ille, etsi comites ut plurimum facinus improbarent seque dictarent procul semitos ab exercitu, tamen laxis habenis, ne tantillum quidem moratus, insequitur. Aliquandiu quidem etiam sebastocrator ipsi aderat etupa cum eo fugientes hostes equo vectus sequebatur. Ubi vero famigato jam equo pergere ulterius non potest, despondens animum salutemque quodammodo desperata, fratrem obsecrat, uxorisque ac liberorum curam habeat hortatur. At ille succensens fratri exprobransque metum: « Frater, inquit, charissime, mene dum superstes sis existimam sub manibus te hostium relicturum? noli, quæso, tam indigne de me aut sentire, aut loqui. » Tum ille: « Mane igitur, ait, donec tecum Barbaros aggrediar. » Imperator autem: « Post iustum prælium, inquit, quam cito Deus dederit ad te redibo. Nunc quidem alia animo obversantur, ac nescio quæ præclarí cujuspam edendi facinoris me tenet libido. » His fratrem allocutus irruit in hostes. Atque ille tum casus imperatori obvenit: qui vero in insidiis, uti memoravimus, positi erant, quemdam e magnatibus Cotertzem nomine confessim mittunt **50** qui sciscitaretur quem exitum habuisserent ab imperatore tentata. Verum hunc imperator ad eos rursus missum, quam cito jussit celerare. Prætergressus ille adjacentem collem, incidit in agnum Persicum militum quingentorum, quod a tergo haud procul cum universa acie subsequebatur sultanus. Hos ut vidit, directa statim hasta in hostes ruit pluresque fortiter dimicando in terram prosternit. Tantum facinus admirati illi, nescio quo stupore perculti sunt. Interea dum hæc geruntur, jam prope conspiciebantur accitæ jussu Imperatoris Romanorum, quæ latuerant, ut dictum est, in insidiis, copiæ, quas postquam advertere Persæ parte in exercitus imperatori in tergum immittunt eamque ut adventantes Romanos prohiberet jubeat. Jam enim intra retia conclusum illum esse arbitrabantur. Dum suas sic compoununt acies, imperator defixæ in terram hastæ innixus, dat in mandatis Pupacæ, qui tum ipsi aderat, ut curaret sedulo, ne Romanos a proximo colle arcerent Persæ: ita quippe fore, ut omnis sibi intercluderetur exitus. Sed enim Pupaces consilium respuens Imperatoris: « Desine, inquit, desine; nonne vides,

A καὶ ἐσφάδαξεν ἐπ' αὐτοὺς ἔναις· δπῶς μέντοι μὴ ἄτε εὑζωντεροι δητες ἀποδρᾶνει δυνθεῖεν (οὐ γάρ εἶχεν ἐκ τοῦ σχεδὸν αὐτῶν καθιππάσασθαι ἀπωτέρω ἔτι ἑστώς), τοιάδε τινὰ ἐνενόει. Ἐκδεινε τὸν Πουπάκην Ἕγγιστα αὐτῶν γεγονότα, ἐπειδὴν προσιόντων αἰσθοτο, φεύγειν δυνάμει τῇ πάτῃ ἔως ἡδη παρ' αὐτὸν γένοιτο. Ὁ μὲν οὖν κατὰ τὸ κελευσθὲν ἐποίει, ἐπει τε διώκεσθαι πρὸς τῶν Βαρβάρων ἤρξατο ἡδη, ἐφευγε λοιπόν· οὐ μέντοι παντάπασιν κατετάχει τὸν δρόμον, δει δὲ ἐλπίδα τοῦ κατὰγρῆσθησθαις σφίσιν. ἐμπαρεχόμενος Ἐλαθεν οὔτως ἀχρι καὶ εἰς βασιλέα τούτους παρελκυσά, ενος· οὐ μήν οὐδὲ ὡς τοῦ κατὰ σκοπὸν βασιλεὺς ἔτυχεν. Ἐπειδὴ γάρ αὐτὸν εἰδόν θάττον ἥ λόγος ἐξεπασάμενος ψχοντο· ὃς δὲ πεντήκοντα ἑτέροις κατόπιν αὐτῶν ιοῖς συνήθον, τῷ πλήθει θαρσήσαντες ἐλογίζοντο ἡδη ὡς ἐπιντα τοῦτον ὑποστήσομενοι. Ὁ δὲ κατοι πολλὰ τῶν ἀμφ' αὐτὸν οὐκ ἐπιτινύτων τὸ ἐγχειρήματα (πολλῷ γάρ ἐφασκον ἡδη ἀποθεν τὸν στρατεύματος αὐτοὺς γεγενῆσθαι), δόλοις δμως δυτῆρσιν ἐδιώκεσθοδένα καρδὸν ἀνιείς. Μέχρι μὲν οὖν τινος συμπαρῆν αὐτῷ καὶ διεβαστοκρίτωρ καὶ συνιππάζετο· ἐπει δὲ τοῦ ἱππου ἡδη αὐτοῦ κεκμηκότος οὐκέτι προσώπερον χωρεῖν ἦδυνατο, αὐτὸς μὲν αὐτοῦ που ἐλέλειπτο, τὴν τε σωτηρίαν ἡδη ἀπογνούς πολλὰ τὸν ἀδελφὸν παρεκάλει γυναικός τε καὶ παῖδων σεπει τῶν ἁντού. Ὁ δὲ αὐτῷ μὲν ἐπεικάσι καὶ τὴν διτιγωρίαν ὀνειδίζειν, « Εἴτα, λέγων, ὡ φίλατες ἀδελφὲ, ζῶντά με ὑπεληφας ὑπὸ ταῖς τῶν πολεμίων σε λειοπέναι χερσι; Μή σύ γε· μὴ οὔτως ἀναξιῶς ἔστου καὶ φρόνει καὶ λέγε. » Τοῦ δέ, « Ἄλλὰ καὶ μείνον γοῦν ὡς συνέφυμαί σοι τὴν ἐπὶ τοὺς Βαρβάρους ἴστηται, προτιθέντος τοῖς λόγοις, « Μετὰ τὴν συμπλοκήν, » ἔφη, « θάττον ἥ δεδῷ Θεὸς, ἐπι σε ἡδω· ὡς νῦν γε πρὸς ἑτέροις τὸν νοῦν ἔχω, καὶ με ἡ τοῦ ἀνδραγαθίζεοντας ἐπιθυμία δεινῶς ἐφ' ἔαυτὴν ἔλκεται. » Ταῦτ' εἰπὼν τῷ ἀδελφῷ τὴν ἐπὶ τοὺς πολεμίους ἡλαυνεν. Καὶ τὰ μὲν κατὰ τὸν βασιλέα τῆδε ἐφέροντο· οἱ δέ ἐπι τῶν λόχων, καθάπερ εἰρηται, τεταγμένοι τῶν ἐπι δέξις τυνὲπικλησιν Κοτέρτζην δητη ποτὲ τύχης ἔσχε [P. 28] τὰ κατὰ τὸν βασιλέα μαθεῖν σπουδῇ ἐπεμψαν. Ἄλλα αὐτὸν μὲν βασιλεὺς αὐτοῖς ἐπ' ἐκείνους ἐπεμψεν ἔχειν τὴν ταχίστην κελεύσας αὐτούς. Ὁ δὲ δρπι βουνόν τινα παρακελμένον διελθὼν διψει Περσικῷ ἐντυχάνει στρατεύματι ἐς πεντακοσίους μάλιστα ἔνισταμένφ, οὗ κατόπιν οὐ πολλῷ ἀποθεν πανστρατεῖ δι σ. λιτῶν ἐπορεύετο. « Αμα τε οὖν εἶδε καὶ δῆμα τὸ δόρυ θύνας κατ' αὐτῶν ἵετο πολλούς τε δορατίσας εἰς, γῆν ἔβαλεν. Οἱ δὲ δισπειρεις ἐμπετωκότες, ἐστήκεσαν ἀτρεμοῦντες. Ἐν δὲ ταῦτα ἐγίνετο Ρωμαῖον δυνάμεις αἱ τὰς ἐνέδρας, καθάπερ εἰρηται, συμπληροῦσαι δγγὺς παρεφάνησαν, βασιλέως αὐτᾶς, καθάπερ εἰρηται, μεταπεμψαμένου δ συμβαλλόμενοι Πέρσαι, μέρος ἀποτεμόμενοι τῆς στρατιᾶς, κατὰ νώτου τούτῳ γεγονότας ἐκέλευσον διποδῶν Ρωμαῖοις ἐπιοῦσιν ἰστασθαι. Φύντο γάρ ἡδη ἀρκύων ἐνδεις αὐτὸν περιποιησάμενοι ἔχειν. Οἱ μὲν οὖν κατὰ ταῦτα ἐποίουν· δὲ δριψι τῷ δόρατι κατὰ γῆς ἐρεισάμενος ἰστατο, τόν τε Πουπάκην

(παρίστατο γάρ ήδη τούτῳ) ἐκέλευς τηρεῖν ἀκριβῶς μή καὶ ἀπὸ τοῦ ἄγχιστα βουνοῦ διεῖρξαι Πέρσαις τὸ Ρωμαϊκὸν γένοιτο, καὶ τεῦθεν παντάπασιν ἀδιεῖτητα αὐτῷ ἔσται. Ἀλλ' ὁ Πουπάχης τούτωντον ἥπερ αὐτὸς ἐδούλετο προφερόμενος· ^(ο) Μέθετο δὲ λιαν, Ελεγε, μέθες, ω δέσποτα. Οὐχ ὅρδες οἱ κακῶν γενομέναι; Μηνῆσαι δὴ σωτηρίας τῆς ἑαυτοῦ. Ὁ μὲν τοιοῦτα καὶ πλείω τούτωνειπών, ἐπειδὴ μή πειθεῖν εἴχε, κατὰ τὸ κελευσθὲν ἐποιεῖ. Ὁ δὲ βασιλεὺς (οὐ γάρ ἔχειν αὐτῷ μή οὐχὶ σὺν ἀτιμίᾳ τοῦ λοιποῦ διαδρᾶνται) τοῖς μὲν λεγομένοις προσέσχεν οὐδαμοῦ, τῶν δὲ πολεμιών αὐθίς καθιππευσάμενος καὶ αὐτῶν ἔνα κτενίας, τοὺς λοιποὺς συνεπάραξεν, ἀδειάς τε οὖτων λαδόμενος ἐπὶ τι γῆλοφον ἀνιών ἔστη, Ἐνθα Ῥωμαῖοι ἀλλοι τε αὐτῷ συνέστησαν καὶ πρὸ γε πάντων Ἰωάννης, διὸ ἀτε ἀδελφιδοῦν αὐτῷ ὄντα ἐκ τὸν πρωτοσεβάστων χρόνος; διτερον ἀνεγράψατο ἀξιώματα. Ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς τούτον τὸν τρόπον περισσωθεὶς ἐκεῖθεν ἀπηλλάττετο, ἰδροῦντος αὐτῷ κομιδὴ τοῦ ἵππου καὶ δικιῶς πνευστιώνος. Ὁ δὲ δομέστικος Ἰωάννης τοῦ βασιλέως ἐτί τοῖς πολεμοῖς ἐμπλεκομένου κατόπιν ἀπολειφθεὶς, δεισας μή τῶν πολεμιών ἀλλοτε θλιψιῶν ἀει κατὰ συστήματα ἐκφαινομένων ἔρημος βογθεῖται ὃν ὅποι χεροὶ γένοιτο ταῖς αὐτῶν, σκήψεις οὐχ ὑγιεῖς τινας ἐπὶ ξυμφέροντι τῷ αὐτοῦ ἀνέπλαττε, φάσκων μάλιστα ώς ἐπίκαιορον εἶναι τὸν χῶρον οὐδὲ ἀδές ἔστως ἔτυχε, καὶ δειν αὐτοὺς βασιλεὺς κατένημα ποιῶμένους ἐνταῦθα μᾶλλον ἡθροίσθαι. Πολλοὺς οὖν τῶν διατάσσεται τὸν στρατοπέδου, καθάπερ εἰρηται, ἴοντας τούτῳ τῷ τρόπῳ παρ' ἐαυτῷ κατασχεῖν Ισχυσε, πρὸς αὐτῶν τε διασωθεῖς ἐπὶ βασιλέα ἤθεν. Ὁτε δὴ αὐτὸς Ἰωάννης καὶ τῶν ἄλλων Ῥωμαίων πολλοὶ ἀνεβίζοντες τὰ αὐτῷ τὴν τόλμαν καὶ οὐ πόρρω θράσους εἶναι τὰ τοιαῦτα διετέννετο. Ἐμοὶ δὲ ταῦτα διασκοπουμένῳ θαυμάζειν ἐπεισιν, δπως ἐν μέσῳ τηλικούτων γεγονότι ^{κινδύνων} [Ρ 29] οὐδὲ τετρώσθαι γοῦν οὐδὲ βεβλήσθαι ἀκείνης τῆς ἡμέρας συνέπεσεν αὐτῷ· εἴτε οὖν ἐκ τῶν συχνῶν κατὰ τουτῶν ἰτῶν Βαρβάρων ἀνδραγαθίεσθαι πείραν τῆς αὐτοῦ παρασχόμενος σφίσι γενναύστητος ἀπρόσιτος μονονούχῃ τούτοις ἐγένετο, εἴτε καὶ τῆς προνοίας αὐτῶν περιεκούσης τρόποις οὐκ εἴτη ἐπίσταται, λέγειν μὲν οὐ πάντα θαρρῶ. Τό γε μή πεπραγμένον οὐκ ἐν ἐπινετεῖσις αὐτὸς τίθεμαι. Οὐκουν οὐδὲ τὴν Ἀλεξάνδρου τόλμαν ἐπανεῖν ἔχω, ἐπειδὴ μή σὺν τύχῃ (ο) τὰ κατὰ τὸν δινδρα διεξετάζοιμι, εἰ μή τις διδῷ τι καὶ ἡλικίᾳ νεινητος· διμαχον τέ τοι χρῆμα νεντῆς ἔστιν, Ισχύι δὲ καὶ φύμη συνεργούμενον δυσμαχώτερον γίνεται. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ως πηγὰν ἐκάστηφ φρονεῖσθω τε καὶ λεγέσθω. Βασιλεὺς δὲ πολλὰ πρὸς τῶν ἀμφ' αὐτῶν, ὥσπερ εἴρηται, κακιζόμενος, οὐ χρεία τοιούτων ἡμῖν ἐν τῷ παρόντι, ἐφη, βουλεύετον δ' ως ἔνι μάλιστα μή καὶ τίσιους Ῥωμαίων ἀπολέσθαις συμβαίνει ταυτὴν

Cornelii Tollii notω.

(ο) Ἀλεξάνδρου τόλμαι ἐπανεῖν ἔχω, διότε
ρη σύν τύχῃ. Hic facit Q. Curtii Risi de Alexan-
dro elogium: Eutendum est cum plurimum virtutis

A domine, quanta in mala præcipites ruamus? salutis tandem memineris tuæ. [»] Ille igitur aliaque roulta id genus clamitans, posteaquam nihil persuasit, iussa exequitur. Cum enim non absque probro locum se deserere posse putaret imperator, ejusmodi monitis aurem præbere noluit. Rursum **51** igitur in hostes progressus, uno ex iis occiso cæteris terrorēm injectit. Auctis inde animis collem petit, quo et alii e Romanis conveniunt et ante omnes Joannes fratris filius, quem postea sebastoeratoris dignitate donavit. Ita liberatus periculo princeps inde abscessit, sudante non modicum acriusque anhælante ^{et} iugno. Joannes vero domesticus implicito hostibus imperatore relictus post tergum, veritus ne hostibus subinde turnatim subentib⁹, cum nulla adesset præterea auxili⁹ spes, veniret in eorum potestatem; haud sanos in his rerum angustiis suæ salutis causa prætextus meditatus, locum in quo tum erat esse dicebat maxime opportunum, ac necesse esse ut qui ad regem se conferre vellent, eo potissimum laco sese colligerent. Cum igitur plurimos ex iis qui a castris pergebant ad principem, detinuisse, eorum ope servatus ad imperatorem venit. Joannes autem Romanique alii imperatoris damnarunt audaciam, quod ad temeritatem propius accederet. Mili sane hæc percensenti mirari subit, qua ratione in mediis versatus periculis neque vulneratus illo die neque lesus fuerit. An vero, quod crebrius rem fortiter adversus Barbaros gerendo, generositatis causa non pauca hactenus dedisset documenta, ab iis nequaquam sit impeditus: vel quod divina illum circuisteterit Providentia, tutataque fuerit, modis ipsi soli cognitis, non ausim **52** plane definire. Ego quidem ut nequaquam id laudo facinus, ita nec Alexandri commendare ausim audaciam, si absque fortuna quæcumque ab illo gesta sunt spectentur, nihilque detur adolescentiæ. Res quippe invicta est juventus: et quæ cum viribus et animi fortitudine fulcitur, omnino nequit superari: sed de his prout libitum fuerit quisque sentiat velim ac scribat. A suis igitur, ut dictum est, objurgatus princeps: « Nihil hæc, inquit, in præsens juvant: quin potius videndum maxime, ne plures hodie pereant ex nostris, cum multi adhuc a tergo relicti veniant. » Itaque placuit ibi in valle proxima insidiias ponere, quæ pone venientibus ferrent opem, dum cæteri pedetentim castra repeterent. His ita constitutis, cum paucis ex suis imperator ulterius progrederit. Nicolaus vero, cuius supra memini, mansit in insidiis eum diabos cohortibus, quibus a principe, eum primum in Persas movit, præfectus fuerat. Neque ita multum perrexerat, cum ubi ad vallem quamdam pertigil, adventantes conspicit Persas. Quare paucis ex iis qui secum erant assumptis, partem vallis occupat: cæteros collem superare, et

debuerit, plus debuisse fortunæ; quam solus omnium mortalium in potestatem habuit.

in hostes recta progrederi jnbet. Simil alique illi A τὴν ἡμέραν πολλοὶ γάρ κατόπιν ἡμῶν φτολεμαῖς μάνοι χωροῦσιν. » Έδόκει τοίνυν λόγον αὐτοῦ που καὶ παρὰ τῇ δύγιστα καθίσαντας φάραγγι, ὃς τοῖς κατόπιν ιούσιν ἐπιβοηθὲν ἔχοιεν, τοὺς δὲ λόγους ἤρει παὶ τὸ στρατόπεδον οἴει. Οὕτω δὴ ταῦτα εἶχε. Καὶ βασιλεὺς μὲν σὺν δλίγοις τῶν περὶ αὐτὸν πρόσω ἔχωρει· Νικόλαος δὲ, οὐπέρ δῆδη διμήτην, ἐνεδρύσαντος ἀπίστων ἐλειφθῆ φάλαγξιν διμα δυσιν, ἃς καὶ τὴν πρώτην ὅπηγίκα Περσῶν κατεφέρετο ὑπὲρ αὐτῷ βασιλεὺς έταξεν. 'Αλλ' οὖκα ἐπὶ πλειστον βασιλεὺς προῆλθε, καπειδὴ περὶ τινα φάραγγα ἐγένετο Πέρσαις ἐπιώντας ιδών κατὰ τάδε ἐποιεῖ. 'Ο μὲν ἐπὶ θάτερα τῆς φάραγγος διλίγοις διμα τῶν ἀμφ' αὐτὸν ξέτη, τοὺς δὲ δλλούς ἐκέλευεν ἐπερβάντας εὐθὺς τῶν πολεμίων οἴει. 'Αμα τε οὖν ἐκεῖνοι διμότε τοῖς Βαρβάροις ἔχωρουν καὶ οἱ ἐπὶ τῶν ἐνεδρῶν αἰσθόμενοι ἐνοικίουν δρόμῳ. Νικόλαος τε, οὐπέρ δῆδη ἐμνήσην, Πέρσην δινδρα τῷ δόρατι ἰδαλε μὲν, οὐ ρῆν καὶ ἀποσφαιρίσαι τῆς ἕδρας διμήτηη, ἄτα μηδεὶς σφοδρᾶς διὰ τὸ τοῦ χώρου διαντες γενομένης τῆς ἀντερεῖσεως. 'Ιν' οὖν μή καὶ ἐπὶ πλέον ἀπόστατο αὐτοὺς μηχανώμενος, ἐκέλευεν δῆδη καὶ τοῖς σὺν αὐτῷ διψή δηθεν ρύτηρι διχρι καὶ ἐπὶ τὴν φάραγγα λέντι, μή μέντοι καὶ ὑπερβαλεῖν. 'Ο Πέρσαι κατανοήσαντες ἀνεγάρουν ἡρέμα. 'Ἐν τούτῳ δὲ καὶ εἰδοφει τὸν Κοτέρτην τοξόται, οὓς τοῖς κατόπιν, καθάπερ εἵρηται, ἀπολειφθεῖσι· Ψωμαλῶν ἐπιβοηθὲν βασιλεὺς ἐπεμψε, συνέμιξαν δῆδη τῷ βασιλεῖ, καὶ λοιπὸν αὐθίς ἀντεπέκειται τοῖς πολεμίοις. 'Αλλ' ἐκεῖνοι αἰφνίδιον τὰς ἡνίας στρέψαντες φεύγειν ἤρξαντο. 'Οπερ δὲ βασιλεὺς κατιδών 'Θαρσεῖτε, τοῖς σὺν αὐτῷ Ἐφη, δύναμις γάρ ἐς δῆμας ἐρχεται στρατοπέδου. 'Τῶν δὲ μή προσειμών τὸν λόγον τινὲς ἔφροσαν· 'Πέρσαι, δέους αὐτοὺς ἐπείγοντος οὐδενὸς (οὐδὲ γάρ ἀξιώμαχοι αὐτοῖς τέως τυχάνομεν δυτες) εἰφνίδιον οὐθε [P 30] νώτα στρέψαντες οἰχονται δῆδη πάντως, οἵτις ξέστι σφίσιν διε τὰς ὑψηλούς σκοτουμένοις τὰ δημιούργη τέως ὁράνη (p). » Καὶ ἐτυχεὶ γε τοῦ ἀληθοῦς εὐστοχώτατα τὸ πρᾶγμα τεκμηριωτάμενος. Ψωμαλοὶ γάρ οἱ ἐπὶ τοῦ στρατοπέδου δῆσαν, ἐν στενῷ κομιδῇ τὸν βασιλέα περισχεθῆναι μεμαθηκότες σπουδῇ βεβοηθηκέναι ἡπείγοντο. 'Οτε δὴ λέγεται ὡς δὲ πρὸς πατρὸς τῷ βασιλεῖ θείος ἐφεντοκράτεωρ Ἰσαάκιος τῷ στρατοπέδῳ τηνικάδε πεπάντες πατρὸν, ἐπειδὴ τὰ κατὰ τὸν αὐτοκράτορα ἐπύθεται καὶ ὡς ἐν ἀσχάτοις εἰλη κινδύνοις, εἰς τὴν βασιλείου αὐλὴν παρελθών, εἰσὼν δὲ τοῦ δὲ ἐπίπλουν σχεδιαζομένου εὐκτηρίου γεγονὼς ἐκαραδόκει τὸ μέλλον, ἐπιθέθει τῇ βασιλείᾳ διανοούμενος. 'Ἐφως γάρ αὐτῇ ἐκ πολλοῦ, καθάπερ εἰρηται, τὸν δινδρα τούτον εἰσιών συνήκμασε τε αὐτῷ καὶ συναντεράφη μονονούχη δῆδη δὲ καὶ εἰς τοὺς παιδες τοὺς αὐτοῦ, καθάπερ τις πατρῷος διέτη οἰκτηρός. 'Αλλὰ τὰ μὲν περὶ τούτων

8. Imperator, ut eo unde deflexit revertatur oratio, adjunctis uti diximus quae e castris advenerant copiis, numero confidens rursus in hostes sese inserit; editisque praeclaris ibi facinoribus, compo-

Cornelii Tollii natus.

(p) Τὰ δημιούργη τέως ὁράνη διφανῆ. Σρεπε solitum Cinnamio post aliquam ambiagem iuxterere verba, quae praecedere debebant. Persr, inquit, ex alto prospicentes, vident ea, puto sequentem exercitus Romani totam molem, quae nos adhuc, piano nimisrum campo eunt, videre non possumus. Itaque τὰ δημιούργη τέως ὁράνη, pro ὁράνη τὰ δημιούργη, sic infra, ubi de Musalone patriarcha abro-

B γεται ετ sufficio ejus in locum Theodoto: 'Ανδ' οἱ θεόδοτος, διηρή ἐπὶ πλειστον ἀσκητικοῖς ἔγρυμνα σύμενος προχειρίζεται πόνοις. Ιεμ libro quarto 'Επειδὲ τις ἐκράτει φῆμη πρότερον ὡς βασιλεὺς Πτιζάρδῳ ἐτι περιόντι προδοῦναι Ψωμαλους σκέπτοιτο, δεῖν ἔγωσαν καὶ δευτέροις αὐτὸν δρκος Ψωμαλοι καταλασσειν. Plura sunt, in quae υπουριον gerere pretium operæ non esset.

г. βασιλεὺς δὲ (ἐπάνειμι γάρ διθεν τὴν ἐκβολὴν τοῦ λόγου ἐπιτησίμην), ἐπειδὴ αἱ παρὰ τῷ στρατοπέδῳ, ὥσπερ Ἐφη, συνέμιξαν δῆδη τούτῳ δυνάμεις τῷ πλήθει θαρσοῖς καθιπεπεύσατε τε αὐθίς τῶν πο-

λεμῶν καὶ γενναίων αὐτούργης γεγονώς ἀριστείων συντεταγμένως λοιπὸν ἐπὶ τῷ στρατόπεδον ἤκεν. Ὅρθρου δὲ ἀναστὰς ὅδου εἶχετο. Πέρσαι τοῖνυν (Ἐγγιστα γάρ που καὶ οὗτοι ἐνστρατοπεδεύσαμενοι ἦτυχον) περὶ τίνα δυσχωρίαν αὔθις γενομένῳ τῷ Ῥωμαίων στρατῷ ἐκ τοῦ παρ' ἔκάτερα ἐπιθέμενοι ἰσχυρῶν ἑολίδον, δις δῆ καὶ πολλοὺς τῶν ἐκ πεζικῶν καταλόγων πεσεῖν ἐγένετο ἐξ αἰτίας τοιᾶδε. Ἡν τις ἐν τῷ Ῥωμαίων στρατοπέδῳ ἀνήρ ἀγαθὸς τὰ πολέμια φρεγάτης ἐπικλητις ἐκείτο. Οὗτος δῆ δὲ ἡρῷ πεζικῶν μὲν τῷ τότε δυνάμεων ἥρχε· τὴν τάξιν τε παρεκκλίνας Πέρσαις ἐκ τοῦ σχεδὸν ἐπομένις εἰς χειρας ἤλθε, τῷ πλήθει τε βιασθεῖς εἰς φυγὴν ἀπαρακάλυπτον ἐβλεψε, τούτῳ τε τῷ τρόπῳ πολλοὺς τῶν ἀμφ' αὐτὸν ἀποβεβλήκως μόρις ἐσώζετο. Ὁπερ αἰσθόμενος δὲ αὐτοκράτωρ τὴν ἀμφ' αὐτὸν φύλαγγα τῷ ἀδελφῷ πιστεύσας ἀλλοις τε τῶν γησιατάτων πολλοῖς, αὐτὸς δὲ διλόγοις τῷ πεπονηκός τοῦ στρατοῦ ἀνακτήσασθαι ἤπειρος. Ἐξ μέσους τῶνυν αὐτοὺς παρελθόντων στήγαι τε θαρσαλέως ἐνεκλεύσατο καὶ Πέρσαις ἀντεπεῖχε. Ὁπερ ἐκεῖνοι κατανοήσαντες οὐκέτι ἀπὸ χειρὸς Ῥωμαίοις ἐμάχοντα. Τῷ δὲ βασιλεὶ ἀπειμελές ἐγεγόνει ὅπως ἀνέκθερονται τῷ Ῥωμαίκῳ γένοιτο· δῆδη γάρ ὡς τὸ περὶ τὰς πεζικὰς, ὡς ἔργηται, τῶν δυνάμεων συμπεσοῦν ἀποκλίπτειν ἡρέμα τὸ γενναῖον αὐτοὺς ἡρέτο, ἐπειδὴ οὕτω φυχὴν ἔστι κατασείσαι ἴχανδν (q) ὡς τὸ συμφύλων αἰμάτων ἐκχύσεις ἐκ τοῦ σύνεγγυς καθερδοσθαι. Ἀμέλει καὶ δὲ ἐπικόλπιον εἴλε τόμον ἔπειργχων, φρέδης δύνομα τῶν ταγμάτων [P. 51] ἐγένετο ἵκαστα, ἐν οὕτω δέξεις πραγμάτων ροτῇ ἵκαστῃ τὸ ποιητέον ἐπέστελλεν. Ἦδη γάρ τῶν ταγμάτων ὡς πλείστα πανημέρια τοῖς πολεμοῖς ἀντιτάσσονται ἀπειρήκοτα ἀπελιπόν τε τὴν τάξιν καὶ ἐπὶ τὸ σκευοφορικὸν μετρέθεντο τοῦ στρατοῦ, ἐπὶ τοσοῦτον τῶν βασιλέως ἀφροντιστήσαντες κελευσμάτων, ὡς καίτοι πωλῶν ἐξ ἐκείνην τὴν ἡμέραν ἐς τὸ σωρα πρὸς αὐτοῦ διὰ ταῦτα ζημιαθέντων, τοὺς ἄλλους οὐδὲ ἐπαίτειν τῶν πραττομένων μονονούχι. Τὴν γάρ λίτην φιλόψυχον παντάπασιν ἀνεπίμνηστον τῆς ἀρετῆς γίνεται. Τὸν δὲν τρόπον τοῦτον δεῖ τῶν κατόπιν τοῖς ἐμπροσθεν ἐπιμιγνυμένων, ἀπαν λοιπὸν τὸ τοῦ πολέμου βάρος εἰς τὸν βασιλέα περιστάν διειώς τοῦτον ἐπείζειν· ἀλλὰ στρατηγικῇ ἐμπειρίᾳ τοῖς πολεμοῖς ἀντεπεξιῶν ἀστινήσεις οὕτω διαγενέσθαι ἐγίνεται. Τότε δῆ τοῖς μὲν ἀλλοις αὐτοῦ που σκηνοῦν ἔζειται μηδὲ προσωτέρω χωρεῖν· τὸν βασιλέα δὲ τεῦτα οὐδαμῆ ἡρεσκεν, ὡς μή ἐν συγχύσει καὶ ταράχῃ φερομένοις καταπολεμήσεσθαι μᾶλλον Ῥωμαίοις γένηται· ή αὐτίκα ή γοῦν ἐς νέωτα πάντως· τὴν ἀποτίναν συσκευαζομένοις ἐπεξίνειται δὲ μᾶλλον

Cornelii Tollii note.

(q) Ἐκεὶ μηδὲ οὕτω φυχὴν ἔστι καταστίσαι λαρῶν. Rescribe μηδέν. Possis hoc adducere Livii locum, l. xxxi, c. 51: *Nihil tam incertum nec tam inservitabile est, quam animi multitudinis. Quod promptiores ad subeundam omnem dimicacionem videbatur facturum, id metum pigratiamque incussit; jam qui hastis sagittisque, et rara lanceis vulnera*

A sito agmine revertitur in castra, indeque postridie sub auroram discedit. At Persæ, quorum haud procul aberant acies, Romanos qui rursum in difficulti quodam stabant loco ab utraque parte adorti, nonnullos e peditibus cecidere, cuius quidem cladis ea narratur causa. Vir erat in Romanorum exercitu armis præ cæteris strenuus, cui nomen Critoples, copiis aliquot pedestribus præpositus. Relicto illo ordine cum Persis e propinquo subsequentibus congressus tandemque multitudine circumfusus, palam fugæ se commisit vixque multis suorum amissis sospes evasit. Quod ubi intellexit imperator, commissa fratri aliisque aliquot ex consanguineis acie, laborantibus opem latus cum paucis ipse festinat. In medios igitur illos sese inferens, fortiter stare B jussos rursum in Persas educit. At illi re animadversa cominus rem gerere detrectant. Tum imperatorum subiit cura, quo pacto Romanorum demissos animos 55 recrearet. Jam enim illa peditum clades imminuere innatam eorum virtutem cœperat; nihil quippe tam validum ad commovendam mentem quam effusi popularium sanguinis e propinquo conspectus. Ad ultimum prostrabit e sinu chartam omnium ordinum nomina continentem, inque ejusmodi rerum angustiis, quid cuique agendum esset, singulis transmittit. Magna enim iam militum pars quæ continuis cum booste præliis congregati solebat, relicta ordinibus ad impedimenta se exercitus retulerat, neglectis usque adeo imperatoris mandatis, ut etiam si nonnulli hæc tenus eapropter pœnas de-dissent, cæteri tamen eorum quæ siebant nullam propemodum rationem haberent. Inmodicus quippe vita amor virtutis oblivionem omnino inducit. Dum igitur qui agmen cladebant ita continuo se adjungunt priorib; tota etsi in imperatorem incumberet belli moles, militari tamen arte sublunde hostes aggressus ab eorum manibus incolunis evasit. Ibi tum locanda castra censebant quidam neque progrediendum ulterius. Sed non placuit ea principi sententia, quin potius Romanis esse bellandum censchat, dum nulla adhuc consternatio tumultusve illorum invasisset animos, quam primo quoque tempore, aut anuo sequenti, cum angustiis omnino premerentur. Satis itaque sibi 56 videri hostibus occurrendum, iis pulsis habituros tutiora castra atque in loco liberare concessuros. His dictis, etsi non omnes sibi assentiri animadverteret, Tzicandylem, Sinopitem et Critoplem aliosque e ducibus complures castris præficit. Ipse arrepto imperatorio vexillo, toto impetu cum suis in hostem fertur, cerebraque irruptione fatigatum, tandem ad fugam

facta vidissent, cum Græcis Illyriisque pugnare assueti, posteaquam gladio Hispanensi detruncata corpora, brachiis abscessis, aut tota cervice desecta, divisa a corpore capita, patentiaque viscera, et fæditatem aliam vulnerum riderunt; adversus quæ telo quoque viros pugnandum esset, paridi vulgo cernebant.

compellit. Protracta longius insecutio, Romani a tergo instantes multos occidunt, quosdam et capiunt vivos, quos inter fuit Phareusas, magis vir apud Persas nominis, qui discubentem sultano potulum porrigebat. Pincernam hunc Romani vocant. Erat autem quidam in Barbarorum exercitu, qui a Romanis orlundus, apud Persas vero enutritus et educatus, forte provinciam quamdam sub haec tempora ab ipsis regendam susceperebat, nomine Gabras. Hunc posteaquam ea die occiderunt Romanii, amputatum illius caput in castra secum attulere. Imperator, quoniam multa jam nox erat, fugientes non longius persecutus, cum tropaeis inde revertitur: Romanisque in summa rerum perturbatione et absque ullo ordine inventis (necrum enim sarcinis jumentorum dобра exuerant), universa confestim circumequitans-caetra singulis ordinibus opportunum locum assignat. Sed non pauci interim e militibus noctem in equis transegere, quod adeo compressi consertique starent. **57** ut ab ipsis nequirent desilire. Sic igitur nox illa transacta. At orto jam sole imperator equo in medium exercitum invectus, ut solent militarium ordinum duces, in hunc modum verba fecit: «Viri strenui, non quod timiditate in ullam in animis vestris vel quamplam aliam deprehenderim ignaviam, ad virtutem et audaciam vos excitaturus vobis (absit enim ut degeneres sint Romani partimque a majoribus gloriam deturperi), sed ut consuetum ducibus servem morem et adversum futura pericula vos reddam obfirmatores. Quod enim improviso supervenit malum vel fortissimum nientem interdum potest perturbare. Scitote igitur, commilitones, imminent nobis hodie bellum ante actis carceris longe majus, illudque postremum et ultimum veluti esse certamen, quod quain optimi apparari deceat, tum propter priora quae hactenus gessimus bella, tum ne villescat tot praecclare factis probata virtus nostra, utque nobis ipsis ingentes paremus utilitates. Ut enim priorem infelicitatem auspiciator deinde emendat fortuna, ita priorem felicitatem subvertit subsecuta calamitas. Igitur ne hujusmodi quid nobis eveniat, viri praestantissimi, curandum in primis, ut suos quisque ordines teneat, sibiique inducat in animum, si illi serventur probe nec a nobis dissolvantur omnino, si denique operam quisque suam junxerit, certam nos adepturos victoriam et quae transmitetur **58** ad posteros gloriam consecuturos. Contra si vel minimum ordines solvi contigerit nosque ad invicem disjungi, pro certo habete nos facile in hostium venturos potestatem. Quemadmodum enim effracta obssessae civitatis latera aditum expugnantibus facilem praebent, ita se res habet in castris et in explicato exercitu. Nequa porro aliam ob causam prisci duces invenere insidias, acie in structionem, primam vel postremam aciem, dextra aut sinistra cornua, aequales ordinum series, formamque explicandae aciei. Est enim instar urbis exercitus: cui et portis opus est turribus et late-

A Ελεγεν ειναι χρεων, ει πας τοις πολεμους απωσάμυνοι κατ' ξουσιαν τε τὸν χάρακα πήξονται και σκηνώσουσιν ούκ εν στενῷ χώρῳ είργθεντες. Ταῦτα λέγων, ἐπειδὴ μη καὶ πάντας ἐνδεχομένους τὸν λόγον έώρα, Τζικανδύλην μὲν καὶ Σινωπίτην, πρὸς δὲ καὶ Κριτικήν καὶ τῶν ἄλλων πολλοὺς στρατηγῶν τῷ στρατοπέδῳ ἔφιστα, δὲ αὐτὸς τὴν βασιλικὴν ἀνελθμένος σημαλαν σὺν τοῖς ἀμφ' αὐτὸν ὅλῃρι διετῆρις ἐπὶ τοὺς ἐναντίους ἤλαυνε. Καταπλήξας τε τῷ ἀθρῷ τῆς ἐπελάσεως εἰς φυγὴν βλέψαι τηνάγκαστε. Λαμπρὸς τοῖνυν γενομένης τῆς διώξεως, κατέπιν ἐπιστόμενος Ῥωμαίοις πολλούς ἔκτειναν, τινάς δὲ καὶ ζωγρείαν εἶλον, ἐν οἷς καὶ Φαρκουσάς ἦν ἀντῆρ παρὰ Πέρσαις ἐπιφανής, δειπνοῦντι τῷ σουλτάνῳ ἐνετίθει τὸ ἔκπιμπα ταῖν χεροῖν· πιγκέρην τοῦτον Ῥωμαίοις καλούστιν. Ἡν δέ τις ἐν τῇ Βαρβάρων στρατιῇ εἰς Ῥωμαίους μὲν ἀναφέρων τὸ γένος, ἐν δὲ Πέρσαις καὶ τραφεῖς καὶ αὐξήθεις τύχῃ τινὶ στρατείᾳν κατ' ἐκεῖνο κατροῦ παρ' αὐτοῖς διείπε· Γαρδᾶς αὐτῷ ἐπικλησίς ἦν. Τούτον ἐπειδὴ κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν Ῥωμαίοις ἔκτειναν, κεφαλὴν ἀγοντες τὴν αὐτοῦ παρὰ τὸ στρατόπεδον ἤλθον. Βασιλεὺς δὲ (πόδρῳ γάρ ἡδη ἦν τῶν νυκτῶν) καὶ ἐτι τοῦ διώξειν ἀποσχόμενος σὺν τροπαιοῖς ἐκεῖθεν ὑπέστρεψεν, ἐν συγχύσει τε ἐτι καὶ ἀταξὶ πολλῇ Ῥωμαίους εὑρὼν (οὗπω γάρ οὐδὲ τοῦ κατὰ νότων ἀχθούς τὰ σκευοφύρα τῶν ζώων ἀπηλάττοντο), ἀπαν τὸ στρατόπεδον σπουδῇ περιελθὼν τῶν ταγμάτων ἐκάστω τὴν προσήκουσαν ἐνείματο χώραν. Ἀλλὰ καὶ ὡς τῶν στρατιωτῶν οὐκ ὀλίγους ἐφίππους διανυκτερεύσας ξυνέπεσε τῷ ὑπερβάλλοντι τῆς πυκνώσεως οὐδὲ δύον ἀποδηγοῖς τῶν ἵππων ισχυσαντας. Τὴν μὲν οὖν νύκτα [P 32] ἐκείνην οὕτως ἥντισαντο. Ἦλιον δὲ δρτὶ πρὸς τὸ τῆς γῆς ἐπανάγοντος πρόσωπον, ἐς μέσην ἐφεπτος παρελθὼν τὴν στρατιὰν, ὡς ἔθος ἐτὸν οἰς στρατιωτικῶν ἡγεῖσθαι ταγμάτων συμβαλνεῖ, ἐλεξε τοιάδε· «Ἄνδρες γενναιοί, οὐχ ὡς δειλιαν ὅμῶν καταγούντες ή τινα μαλακεῖαν θλῆσην ἐπὶ θάρσος ήκω παρακελεύων ὅμᾶς· μη οὔτως; Ῥωμαίους γένοιτο σχεῖν ἀγεννῶς, μηδ' οὔτω πάτριον αἰσχῦναι δόξαν· ἀλλὰ νόμον τε τοῦτον στρατηγικὸν ἐκπληρῶν, πρὸς τὸ μέλλον δὲ ἀσφαλεστέρους ἐνάγων ὑμᾶς. Ἀπροόρατον γάρ ἐπερχόμενον τὸ δεινὸν καὶ γενναῖαν ἐτινδε θεούς γνώμην. Ἄστε τοῖνυν, ὡς τυστρατιώται, πόλεμον ἡμῖν ἀπαντήσειν τὴν σήμερον τὸν μείζων τε τῶν προλαβόντων καὶ ὑστερήσαντες τελευταῖον δὴ τοῦτο καὶ ἴσχατον· καὶ χρή παρετκεύασθαι καλῶς τῶν τε προτέρων ἡμῖν ἀγώνων ἐνεκα καὶ ὡς ἀν μη καὶ τὴν φύσασαν ἡδη τῶν ἔργων ἐλέγχωμεν ἀρετὴν, καὶ αὐτοῖς δὲ ἡμῖν ὅπως μεγάλων δρτὶ αἴστοι ἐσόμεθα συμφορῶν. Ως γάρ προλαβόνταν δυστυχίαν τελεύταιον ἐπανορθοῦν ἐντύχημα πέφυκεν, οὔτως ἀπόδημα ὑστερῶν τὴν ἡδη διέφυειν εὐκληρίαν. Ἀλλ' ὅπως μη καὶ ἡμῖν αὐτοῖς τηλεικούτον τι, ὡς ληστοι, γένοιτο ξυμπεσεῖν, τηρητέον ὡς ἐνι μάλιστα τὴν τάξιν ἐκάστω, ἐκεῖνο καλῶς ειδόσιν ὡς; εἰ μὲν τὰ τῆς τακτικῆς ἀπεράλυτα παντάπασιν ἡμῖν γένοιτο ἐκαστός τε τὸ ἔαυτοῦ τοῖς ἄλλοις ξυνεισενέγκη, νικᾷν τε ἡμῖν

τερπλήψεται καὶ κλέος ἐκυτοῖς περιτάχειν, δὲ καὶ τοὺς εἰσέπειτα πάντας ἀνθρώπους παραμενεῖ. Εἰ δὲ αὐτὸν τούναντιον ἡμῖν ἀλλήλων ἀποδιηρῆσθαι συμβαῖ, αὐτίκα ἔτοι διὰ διέχειρων τοῖς ἔχθροῖς ἐσόμεθα. Καθάπερ γάρ πολιορκουμένης πόλεως πλευρὰ διερράγεται εὐέφοδον αὐτὴν τοῖς πολεμίοις ποιεῖ, οὕτω δὴ καὶ ἐπὶ τῶν στρατοπέδων ἔχει. Ἐμέλει καὶ τούτου ἔνεκα λόγοι καὶ παρατάξεις, διέσθιατ τε καὶ ἐμπρόσθιαι φάλαγγες, τὰ δεξιά τε καὶ εὐνύμα τῶν χεράτων, ἵστοιχαι τε καὶ σχήματα παρατάξεων (r) τοῖς πάλαι ἀνθρώποις ἐπινεόνται. Πόλις γάρ τις καὶ τὸ στρατοπέδον ἔστι. Καὶ δὲ μὲν αὐτῇ πυλῶν, δεῖ δὲ πλευρῶν, δεῖ δὲ τάφρων, καὶ πάστις διλῆς πόλεσιν ἀναλογούστης ἀχολουθίας. Χρῆ τοινυν οὕτω παρατκευάσσασθαι καὶ ἥμαξ. Ἔτι γάρ περὶ μέσην που τὴν πολεμίαν ἐσμέν καὶ τῶν Ρωματῶν μαχρὸν ἀποπλανώμεθα ὅριων. » Τοσαῦτα εἰπὼν συντάξας τε κατὰ κεῖσμον τὸ στράτευμα εὐθὺς τῆς λμηνῆς, ἦν πάλαι μὲν τοῦ Σκληροῦ, κατὰ δὲ τοὺς νῦν χρόνους τοῦ Πουγγούση καλοῦσιν, δδοῦ εἶχετο. Ἐπειδὴ δὲ ταῖς πεδιάσιν ἥδη ἐγένετο καὶ τῆς προτέρας στενοχωρίας ἐν εὐρυχώρῳ καθίσταται τούτῳ [f. τόπῳ] τὸ στράτευμα, κελεύει τῶν στρατιωτῶν τινι μέγα τι καὶ ἐξάκουστον ἀνακραγόντι Περσῶν τινα καλέσαι. Ὁ μὲν οὖν κατὰ τὸ κείσμαθεν ἐποίει. Προσιόντι δὲ τῷ Πέρσῃ· «Ταῦτα πρὸς τὸν σουλτάνον, βασιλεὺς [P 33] ἑφη, ἀγγελεῖ. Βασιλεὺς σοι μέγας ταῦτα ἐπιστέλλεις δι' ἐμοῦ. Ἐκομεν δέχρι καὶ εἰς Ἰκόνιον αὐτό· περιήλθομέν συ τὴν χώραν μετελεύσσασθαι σε τῆς ἐς τὴν ἡμετέρων βασιλείαν ἀμαρτάδος μάλιστα προσνυμούμενοι. Σὺ δὲ ἀνεχώρεις ἀεὶ κατὰ τοὺς δραπέτας, διλῆγε τε

τοὺς διλῆσθων οἴπω μέχρι καὶ νῦν ἀντιμέτωπος στῆναις ἡμῖν ὑπέμεινας. Ὅθεν ἥμεταις μὲν ἄπιμεν ἐπὶ τὴν ἐκτόνων, σὲ δὲ χρὴ παρεσκευάσσαι καλῶς εἰδότας ὡς ἄμα ἡρι φαγέντι σὸν μεῖζονι αὐθίς ἐπὶ σὲ ἕρμεν τῇ παρασκευῇ. » Ταῦτα τῷ Πέρσῃ ἐπισκήψας ὑπιθωρακίῳ τε τῶν ἐπὶ δέξιος τινὸς δωρησάμενος, ὃς ἐκδηλὸς εἴη πρὸς βασιλέως πεμφθεὶς, ἀπεπέμψατο. Ὁ δὲ σουλτάνος, ἐπειδὴ ταῦτα ἤκουσε, πρέσβεις ὑλίγιν ὑπερόπτην περὶ εἰρήνης ἐπερωτήσαντας ἐπεμψέν. Ἀλλ' ἦν δὲ βασιλεὺς μεγάλων τινῶν καὶ οὐκ εὐπαρόρθων τὸ πρᾶγμα σταθμώμενος· ἀμέλει καὶ ἐπὶ σχήμασι τὰ διλλοτε διλλας ἀνεχώρει, καὶ δεῖ ἐς τὴν ἐπιούσαν τὸ πρᾶγμα στενεῖας ἀπετίθετο τέλος, ἔως, οἷμα, σαφές τι περὶ τῶν διξι περιέργας, καθάπερ εἴρηται, προσδοκωμένων μαθεῖν αὐτῷ γένοιτο.

θ'. Ἐπειδὴ δὲ περὶ τινα χώρων ἐγένετο οὗ δὴ Μαλινδρος (75) τὴν ἐκδολήν ποιεῖται, ἔξω τῶν πολεμίων ἥδη γεγενήσθαι νομίσας εῦնδρόν τε διλῶν τὴν χώρων ίδων καὶ πολὺ τὸ χαρίεν ἀνθρώπων δύσει παρεχόμενον, κυνηγεσίων ἀνέσει πόνους τούς ἐκ τῆς μάχης παραμυθεῖσθαι ιθελεῖ. Κινήσεως οὖν τινος ἀμφὶ τῇ λόχμῃ αἰσθόμενος πόρρωθεν, ἐπειδὴ μὴ εἰχε διὰ τὴν λίαν ἀπόστασιν ἔνυνειν τοῦ φαινομένου, τῶν περὶ αὐτὸν τινας ἐπὶ κατασκοπῆσι στέλλας σκηνὰς μὲν ἐνταῦθα ἥθροῖσθαι πολλὰς ἤκουσε, τὰ δὲ τοῦ διλους ταράσσοντα ἵππους εἶναι τῶν ἐν

Du Cangii notæ.

(75) *Malinδρος. Tyrius, l. xvi, c. 24 de Mæandro: Supra cuius ripas in pascuis grata virentibus cœstra metatus est. Adde Gestia Ludov. VII c. 41.*

Cornelii Tollii notæ.

(r) Ἰσοστοιχαι τε καὶ σχήματα παρατάξεων. *Jud sit στοιχεῖν in acie, notum. Elianus Tacticis c. 25: Στοιχεῖν δὲ λέγεται, ἔκαστον ἀνδρα ἐν τῷ ιπποῦ λόχῳ, τὸ ἐπ' εὐθείας εἶναι τῷ λοχαγῷ καὶ*

A ribus et fossis et ceteris quæ ad urbium usus necessaria occurruunt. Hæc igitur omnia a nobis apparaunda sunt, qui in medio soli hostilis versantur a flibus Romanis longo intervallo disparati. » Hæc postquam est effatus, rite composita ordinataque acie, ad paludem, quam olim veteres Seleri nunc vero Pungusæ vocant, recta iter intendit. Cumque in patentes campos pervenisset, et relictis montium angustiis, in porrecta planitiæ collocasset exercitum, militi cuidam imperat, ut altiori contenta voce Persam aliquem advocaret. Is jussa exequitur. Accedenti Persæ: « Hæc, inquit princeps, sultano nuntiabis. Hæc tibi per me significat magnus imperator, ad ipsum usque Iconium venimus: regionem tuam percurrimus, summo ardore tua aduersus majestatem nostram peccata vindicaturi. Tu vero profligorum more alias alique 59 alias in terras densigras semper, nec nostrum exspectare conspectum audes. Quandoquidem igitur in proprias sedes alscedimus, præparari te ad bellum, quam optime convenit, scireque cum primum ver advenerit nos rursum majore apparatu venturos. » Iliis dictis, præceptisque, sago militari cuiusdam e magnatibus donatum, quo missus ab imperatore dignosceretur, remisit. Quibus intellectis, sultanus non multo post legatos mislit ad imperatorem, qui eum de pace rogarent. At princeps rem utpote majoris momenti et minime aspernandam expendens, cum varia prætexeret, de die in diem legis responsa facere differebat: donec, opinor, quid certi super iis quæ ex Occidente, ut supra dictum est, afferbant. In dies, inaudivisset.

B C 9. Postquam ad eam regionem venit, ubi Mæander oritur, jam sese ab hostibus tutum ratus, conspicatusque locum aquis irriguum, qui amoenitate sua hominum oblectabat animos, pristinos ex ante actis bellis labores venationum exercitiis demulcere constituit. Cum vero circa silvam e longinquō moveri nescio quid advertisset, nequiretque accuratius rem, quod inde abesset longius, discernere: missis aliquot ex suis qui specularentur, rescivit tandem conserta ibi esse tabernacula, et motum qui consiperetur in silva, ab equis eorum, qui in tabernaculis

τῷ οὐραγῷ, φυλάσσοντας τὰ Ισα ἀπ' διλῆλων διατήματα. Versare dicitur, cum singuli viri in sua decuria recta serie consistunt, a lochago et tergi duce aequalia inter se spatia servantes.

erant, avido ore herbas depascentibus. Mox Persas esse qui adessent agnovit, nominataque illorum tribu **60** Raman quemdam ipsis præesse, adeoque secundum morem sinitios Romanos depopulatum venisse. Confestim itaque delectam bellatorum partem ad eos insectandos proficiaci jubet : ipse vero cum paucis locum editiorem concendit, quæ agentur exploraturus. Contra Persæ collectis sarcinis redditum parabant. Sed ut se a Romanis jamjam comprehendendi, illosque effusione impetu conspexere in se ferri, obversa fronte restitere. At Romanis instantibus, pedem rursum referunt, quo saepius ejusmodi repetito dolo fatigati complures e Romanis despondere animum redditumque cogitarunt. Quod ubi imperator animadverit (ex alto enim, ut retuli, eventum rei speculabatur), citato quantum poterat cursu absque lorica ad illos contendit. Sed ubi Persæ plurimos Romanorum insecurione Jam animo desicientes et a se invicem divisos conspexerunt, reliquos exiguo admodum numero rati, undique circunveniunt, jamque haud multum aberat quin eos delerent omnino, nisi inopinata superveniens pericolo exemisset princeps. Tum vero fngientium Persarum insecurione plurimum temporis absumpsit : unde cum iam equum desicere animadverit, substitut paululum donec alias e velocioribus adducatur, quem celeritate innuentes Agrimen vocabant. Sequentibus autem pone sigillatim et sparsim Romanis imperat ut instarent acrius, neque **61** ab ardore remitterent. Alii quidem cum post plurimum insecurionem nihil demum peragerent, et regionem, in quam pervenerant, desertam nec facile perviam esse viderent, retro cessere : princeps autem Andronico patruei, de quo multa a nobis in superioribus dicta sunt, in hostem contendenti obviam factus equum invito extorquet, quem ille insitit, et eum exspectare ibi tantisper jubet, dum Agrimen illum jamjam adducendum nactus secum una contenderet in prælium. Interim in hostem proficiuntur. Copias Persæ bisariam divisorant. Prior pars constabat eo equitatu, qui liberius atque stramentis gregatim subsequi solet. Reliquus exercitus a tergo incedebat, subeuntes Romanos excepturos. Ubi vero nemo Romanorum conspicitur audaciores effecti, coeunt in unum omnes, equitatumque, qui liberius ut dixi, excurrunt, in locum unum statuunt ; simul ac autem imperatorem solum, nec lorica indutum, contra se adventare cernunt, irruunt in ipsum universi, sagittisque impetunt, sese invicem subinde ad virtutem hortati. Sed ille heroico generosoque plusquam resumpto animo, postquam ægre circumveniri se posse ab hostibus agnouit flocus

A τοῖς σκηναῖς ἀνέτῳ στόματι τῇ πόδι ἐγχάσκοντας. Τούς τε οὐν Πέρσας οἰτινες εἰεν αὐτίκα συνεῖδεν ἐκ τῆς σφετέρας αὐτοὺς δνομάσας φυλῆς, Ταρμὸν τινὰ γενεάρχην αὐτοῖς καταλέγων εἶναι, καὶ ὡς κατ' ἔθος τὸ αὐτῶν τοὺς ἐκ γειτνῶν Ῥωμαίων ἡδη καὶ νῦν ληστεύσαντες λαφύρων πλησάμενοι ἤκουσι. Καὶ δὴ τῶν περὶ αὐτὸν συχνοὺς ἀπολεξάμενος στρατιώτων σπουδῇ διαφῆκεν ἐπὶ τὴν διώξιν. Ὁ δὲ εἰς ἀποπόδιν τι χωρίον ἀναδραμάντι ἐνταῦθα σὺν διήγοις ἀποσκοπῶν ἵστατο. Ἐν τούτοις δὲ οἱ Πέρσαι συσκευασάμενοι ἐκεῖθεν ἀπῆλυνον. Ὡς δὲ τάχιστα πρὸς τὸν Ῥωμαίων καταλαμβάνεσθαι ἤρξαντο, σποράδην αὐτοὺς φερομένους ἰδόντες, ἀντιστραφέντες ἀντιμέτωποι ἴσταντο. Ἀλλὰ Ῥωμαίων ἐπικαταλαμβάνοντων νῦται καὶ πάλιν ἐξίδουν· τοῦτο τε πολλάκις γεγονός πολλοὺς Ῥωμαίων ἀπαυδῆσαι ἐποίησεν. θέντες καὶ τοῦ διώχειν ἀφέμενοι παλινοδίας ἐμέμρηντο. Ὅτερ δι βασιλεὺς κατανοήσας (ἴστηκες γάρ ἀνωτάτω που, ὥστερ ἔφη ἀποσκοπῶν) [P 34], αὐτίκα ὡς εἰχε τάχους ἀθωράκιστος ἐπὶ ἐκείνους ἐχώρει. Πέρσαι δὲ, ἐπειδὴ πολλοὺς Ῥωμαίων τῇ διώξει, ὥστερ ἔφην, ἡδη ἐκκακήσαντας χωρὶς ἀπ' ἀλλήλων γεγονότα; εἰδον, κομιδῇ διλέγους τοὺς ἄλλους κατανοήσαντες ἀμφιβόλους τε ἡδη ἐποίησαντο καὶ ἔγγυς ἥλθον τοῦ μέγα τι καὶ ἀνήκεστον δρᾶσαι, εἰ μὴ βασιλεὺς ἀπροσδόκητος αὐτοῖς ἐκφανεῖς τοῦ κινδύνου δειπάσατο. Φεύγουσι τοίνυν δὲ ἀμφεπόμενος Πέρσαις πολύν τινα κατέτριψε χρόνον. Οὐθεν καὶ ἐπειδὴ τοῦ ἵππου κεκμηκότος ἡδη ἥσθετο, αὐτὸς μὲν αὐτοῦ που ἔμεινε, τὸν ἐν τοῖς μάλιστα δρομικὸν διντα τῶν ἵππων αὐτῷ κομισθῆναι καραδοχῶν, διν καὶ Ἀγρίμην (76) τὸ τάχος αινιττόμενοι ἐκάλουν. Ῥωμαίων καὶ τοῖς δοσι κατόπιν αὐτοῦ καθ' ἕνα καὶ σποράδην λόντες δὲ ἐπικατελάμβανον, ἐκέλευς διώχειν ἐτι μᾶλλον μηδ' ἀγίεσθαι τῆς προθυμίας. Ἀλλοι μὲν μετὰ πλείστην δοσην τὴν διώξιν ἐπειδὴ μηδὲν ἀνύτειν εἰχον τὸν τε χώρον ἐνθα ἐπιπλείστον ἐκπεπεικότες ἥλθον Ἑρμόν τε καὶ δεινῶς ἀδατὸν ἔγκων, δόπιστος ἐχώρουν. Ὁ δὲ τῷ ἁξαδέλφῳ περιτυχῶν Ἀνδρονίκῳ, οὗ πολὺν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ἐποιησάμεθα λόγον, τὴν ἐπὶ τοὺς πολεμίους λόντι καὶ αὐτῷ πολλὰ βιεζάμενος τὸν ἵππον ἀφείται. Ἐπιδάς δὲ αὐτὸν μὲν αὐτοῦ μένειν εἰσαεν ἐπισκήψας διν εἰρηται. Ἀγρίμην δοσον οὐκ ἡδη κομισθησμένον λαβείν οὐτω τε σὺν αὐτῷ εἰπει τὴν μάχην ἀλθεῖν, δὲ τὴν ἐπὶ τοὺς πολεμίους ἐφέρετο. Πέρσαις δὲ δίχα διήρηται τὸ στράτευμα. Καὶ τὸ μὲν πρόσθεν τὴν ἵππον ἐπαγόμενον πάταξ ἐχώρει, δοση ἀνευ ἐπιστρωμάτων ἀγελαῖα τούτοις εἰπειτο τὸ λοιπὸν δὲ κατόπιν ἐπορεύετο Ῥωμαίου ἐπιόντας ὑποδεξμένον. Ὡς δὲ οὐδεὶς οὐδαμῶν Ῥωμαίων ὑπερφαίνετο, θαρσεῖσαντες τού λοιπού συγγειεσάν τε ἀλλήλοις καὶ τὴν ἵππον ἀνετον ἥπει.

Du Gangii notæ.

(76) Ἀγρίμην. Portius in Diction. Græcohar-
laro, ἀγρίμη, ἀγριόζουδον, θηράσιμον, θηρον, θηρ. Equisus agrestis, indomitus, equifex. Glossar. ms.
Ecclesiæ Parisiensis, de equis : Sunt autem hi de
agresti ordine orti, quos equiferos dicimus. Glossar.
Saxonicum Alfrici : Equifer, wiide cynnes hars, id

est, indomitus equus. Glossar. Latinogall. equifer,
mauveval, id est, malus equus. Agrestis caballus
in epist. 1 Gregorii III pp. ad Bonifacium Mogun-
tinum episc. equus silvaticus, in epist. 13 Zacha-
riæ pp. ad eundem Bonifacium.

είρηται φερομένην δι' ἓνα χῶρον ξυνέτειν διενόσιντο. Έπειδή τε βασιλέα μόνον ἐκ πάγκων Ῥωμαίων ἀδιοράξιστον ἐπ' αὐτοῖς λόντα κατενήσαν, ἄθροις λοιπὸν ἐπ' αὐτὸν ἑξεχόντος ξυνέτειντες τε, τὰ τόξα καὶ ἀλλήλοις ἁγκελεύμενοι. Ό δὲ ἡρωικέντια καὶ ἀνδρείας πρόσω πρότον διαλειμών, ἐπειδὴ τύχωντιν τινα αὐτῶν πρός τῶν πολεμίων γεγονέναι ἀδύνατα εἶναι κατενέσι (χῶρος γάρ τις ἀμφιλαφῆς ἢ θατέρου περακείμενος μέρους ἐκ τοδῶν εἰς τοῦτο αὐτοῖς καθειστήκει), τὴν συμπλοκὴν ἀναδέχεται, πλείστους τε αὐτῶν ἐπὶ στόμα κατενεγκῶν τοὺς λοιποὺς εἰς φυγὴν, βλέψας ἡγάγκασεν. Ότε καὶ τῶν τις Βαρβάρων ἔκεινων τὴν βασιλέως ωγύ ὑπομείνας ἀκμήν ὑπτίως τε διὰ τοῦτο τῷ ἀδάρει προσεριεῖταις, ἐπειδὴ προσωτέρω ἵπταζόμενον αὐτὸν κατενέσι, βέλος ἀφεὶς ἄκρου τυγχάνει τοῦ ποδὸς ἕκιοντον, ἔνθα μετὰ τὰ σφυρά ἐπὶ πεύρυνῃ ἡ φύσις ἀναγροῦσα τὴν ἀκοχὴν ποιεῖται. Καὶ οἱ μὲν καὶ δευτέραν πέμψειν ἡπείρητο, βασιλέας δὲ προτερήσας τὴν ὅρμήν τῶν τριχῶν εἴλης ζωγρείαν, σὺν αὐτῷ δὲ τὴν ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἴων Ἀνδρονίκῳ συγενέᾳ Ἡδῇ γάρ τοῦ βασιλείου ἀνεκθέντος αὐτῷ ἵππου ὅγκομένος κατὰ [Ρ 35] Περσῶν καὶ αὐτὸς ἥλαυνε, πολλά τε τῆς ἐπὶ τὰ πρώτων πορείας εἰργῶν, ἀπειπάσιν ἐνοπλὸν δυτα καὶ αὐτὸν, ἐπειδὴ μὴ τείθειν εἴλης ὑδάρεις γάρ καὶ αὐτὸς ἀπέλθει διφυλεῖτο καὶ ἔπιει τὰς μάχας, ἐπεικῶς τὸ δόρυ χειρίσας καὶ τὴν ἀσπίδα, οἵς καὶ αὐτοῖς οὐχ ᾧς Ιδίοις ἔχρητο ἀλλά τινος τῶν ἀπὸ δόξης ἀφελόμενος ἐτυχεν, αὐτὸν μὲν ἀφήκε πορεύεσθαι· δὲ δόξη προτὸν καὶ τοὺς λοιποὺς ξυνέμικε τοῦ Ῥωμαίων στρατοῦ. Πυθομένοις τε διπλῶς αὐτῷ τὰ κατὰ τὸν πόλεμον ἀκανθίστει μόνω τῶν ἀπάντων ἐπὶ τοὺς Βαρβάρους λόντι, περὶ μὲν τοὺς τῶν πολεμίων φόνου, οὖς, καθάπέρ εἰρηται, ἀπεκτονώς ἐτυχεν, ἀπήγγελλεν οὐδὲν, καυχήσας ἀγεννοῦς ὑποψίαν παραιτούμενος. Ἐργον γάρ οὐχ ὑπ' ὅψιν ἐλθὼν τοῖς μὴ εὐμενῶς ἀκούσιν θέλουσιν ράδιον εἰς ἀνατροπὴν γίνεται. Τοῦ γε μὴν τραύματος ἐπιμελεῖσθαι αὐτίκα ἀκλένευεν, ὡς μὴ φλεγρήναντος ἀνήκεστόν τε καὶ ἐπισυμβῆ· δε δῆ γέγονέ τι καὶ λόγου ἔξιον· ἐπειδὴ γάρ μὴ εἴχον διπλοὺς αὐτῷ χρήσηται, τῶν στρατιωτῶν τις ἐγχειρί· διοι ἐλκύσας μέρος τῆς αὐτὸς αὐτοῦ σφράξεως ἀφελέσθαι διενοθήη, ὡς· διὸ διάθερμον τῷ τραύματι παρίθει, οὗτοι τὴν φλεγμονὴν ἀποκρύσαστο. Ἀλλὰ δὲ βασιλέας τῆς εὐνόλας τὸν ἀνδρα ἀποδεξάμενος τοῦτο μὲν διεκώλυσε, τῶν δὲ τῇ δοιπορίᾳ κεκμηκότων ἵππων τινὸς τεμάχιον τῆς σαρκὸς ἀφηρῆσθαι κελεύεις εὐθύνωρον προσῆγε τῷ τραύματι. Ἰκετόντεν τε πραχὴν κατατείνας δρόμον παρὰ μέσας του τὰς νύκτας ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἀφικνεῖται πρὸς τὰς Μαΐανδρου ἐκβολαῖς ἰδρυμένον, ἔνθα πολὺ τε καὶ διμετρὸν ὑδωρ φεὶ μὲν ἐκ τῶν κατὰ τὴν ὑπωρείαν πετρῶν ὡς ἐκ μυρίων ἀναδιδόμενον στομάτων, τὸν δὲ περακείμενον ἀκπελαγοῦν χῶρον ἐς λίμνην μὲν τὸ πρώτον ξυνίσταται, ἔξῆς δὲ προΐδην διώρυχά τε βαθεῖαν τέμνει καὶ ποταμὸν ἐνταῦθεν ποιεῖ. Ἀνδρονίκος δὲ, καθάπέρ εἰρηται, ἐπίπροσθεν ἴων ἀλλο μὲν ἔδρασεν οὐδὲν, ἵππους δὲ συγνοὺς ὃν ἐπιβαίνοντες ἤσαν οἱ πρὸς βασιλέως ἀνήρηνται τῶν πολεμίων, ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἥλασε. Ταῦτα μὲν οὖν οὕτως ἐγένετο. Ο δὲ βασιλεὺς τὴν ἐπὶ τὸ Βαζάντιον ἴστο,

A quippe densis virgultis obdatus ab altero latere ita obveraabatur, prælium aggreditur, multaque obtruncatis, cesteros 62 ad fugam compellit. Tunc Barbarus quidam, non aësus imperatoris impetum experiri, supinus solo recumbens, ubi prætorveatum videt longius, iolo emiso extremam pedis partem a tergo attigit, ubi circa claviculos, versus calcem, quidpiam natura extans relliquit: cumque illo ad ictum repetendum se accingeret, præveniens imperator, comprehensum crinibus hominem vivum cepit. Inde ad castra cum illo revertens, obvius fit Andronico, qui jam adductum equum nactus, contra Persas perinde equitabat. Multis autem verbis frustra dehortatus ne ulterius inerimis et ipse contenteret (incredibili enim prædius audacia totum spirabat Martem, hastam tracere parvamque gestare promptissimus, quibus tunc non propriis, sed accepitis ab aliquo e magnatibus utebatur), profligiscentem quidem in prælium dimisit, ipso verb continuato quod insutuerat itinere, ad suos tandem rediit. Sciscientibus vero quid sibi accidisset in ea quam omnium solus in Barbaros suscepserat expeditione, quæque suam clades hostium, quæque, ut memoravi, occiderat, vanæ glorie auctoriationem dealnans, nihil quidem respondit. Sedep enim contingit, ut quodvis egregium facinus, quod non sub oculos cadit, ab iis qui malevolo animo audiunt, in contrarium facile deflectatur. Curandū autem conlestis vulnus statuit, ne si succederet inflammatio, quidpiam periculosius accideret: quo lumen tempore res digna accidit 63 quæ memoretur. Cum nihil ad manum esset, quidam miles, accepta sica, suæ carnis partem aliquam præsecare paret, ut ea calens adhuc applicata vulneri tumorem ipliberet: sed imperator laudata viri benevolentia, id abnuit quidem, jussit vero ut ab uno ex iis equis, qui nimio cursu fatigati erant, abscissum carnis frustulum vulneri continuo apponenteretur. Productis inde ad medias fere noctes itineribus, exercitum repetit, qui ad Mæandri fontes considerbat, ubi magna et immensa vis aquarum ex petris, radicibus montium adjacentibus, velut ex insulis longibus effusa, marisque instar circumiacentem hic inundans agrum, in lacus speciem primo quidem contrahitur, deinceps vero paulatim diffusus, profundam fossam diffindit, indeque in fluvium efformatur. Ab Andronico interea, qui in hostem, ut diximus, processerat, nihil factum quidem aliud, nisi quod equos coquiliques eorum, quos ceciderat imperator, in castra egit. Sic seso res habuere. Versus Byzantium redditu instituto imperator, cum in Bityniam pervenisset, liberatis ex Philomelio, quemadmodum supra retuli, Romanis sedes ibi assignavit, possessionula a sacro quadam monasterio per commutationem comparata, ubi et arem castrumque exstruxit, cui nomen indidit Portarum.

ἐν Βιθυνίᾳ τε γεγονώς ἐνταῦθά που τοὺς ἐκ Φιλομιλίου, καθάπερ εἰρηται πρότερον, ἀναρριζθέντας φύσαστο Ῥωμαίους, κτησεῖδιον αὐτοῖς τῶν Ιερῶν τινος ἀλλαξάμενος σεμνειῶν· Ἐνθα φρούριον τε ἀκροδόμησε καὶ Πύλας αὐτὸν κατανόμαχεν.

10. Sub idem tempus Cosmas, qui ea tempestate A ι'. Ὅποδε τὸν αὐτὸν χρόνον Κοσμᾶς ὁ τοῖς ἔκκλησιστικοῖς τὸ τηνικάδε ἑψεστῶνς πραγμάτων, ἀνὴρ βίῳ καὶ λόγῳ κόσμιος, τοῦ θρόνου κατεσπάσθη ἐπ' αἰτίᾳ τοιόδε. Ἡν τις ἀνὴρ μοναχικὴν ἐπανελόμενος [Ρ 36] πολιτείαν, δονομα Νήφων, παιδεῖας μὲν τῆς ἐγκυκλίου καὶ μαθημάτων τῶν ἔκτης εὐδὲ μέχρι πειρας ἐλθών, τοῖς Ιεροῖς δὲ λογοῖς ἐκ πατέρων ἐαυτὸν ἐπιδούς. Οὗτος δὲ Νήφων Μιχαὴλ ἦτι ἀνδρὸς Ιεροῦ καὶ πολλοῦ τὴν ἀρετὴν τὸν ἐκκλησιαστικὸν διέποντος θρόνον δέξαν. οὐχ ὡρίδ τὰ ἄς τὸ Χριστιανῶν δόγμα πολλοῖς περὶ ἐαυτοῦ δεδωκὼς κρίσει τε συνοδικῇ (77) διὰ τοῦτο ἀποψηφισθεὶς τὸν τε πώγωνα ἐκάρη ἅρηι καὶ ἐπὶ σφυρά κατατέινοντα καὶ εἰρκτῇ παρεδόθη. Ἐπειδὲ Μιχαὴλ μὲν ἐκεῖνος ἐξ ἀνθρώπων ἡδη ἦν, Κοσμᾶς δὲ ἀντ' αὐτοῦ τὸν θρόνον ἐκόσμει, αὐτίκα παρῆσται αὐθις δὲ Νήφων ἀνελάμβανε μεῖζων καὶ πολὺς ἐν συλλόγοις καὶ ἐν ἀշοραῖς ἦν, ἀλλο τε οὐδὲν ἐπραττεν διτι μή δόγμα ἔκάστοτε ἀνεύχλεις τὸν τε Ἐβραίων ἀποπροσεποιέτο Θεόν (78). Καὶ τά γε τοιαῦτα ἐνεργολαβεῖν ἥθελεν· ἐφίλει τε αὐτὸν ὑπερφυάς δὲ Κοσμᾶς, καὶ ὅμιλητην ἐποιει τὸν ἀνθρώπων, τοῖς τε κατ' αὐτοῦ τὸ πρότερον ἐπεψηφισμένοις ἀδικιαῖς ἐπεκάλει, καίτοι καὶ τότε τὰ ὑπὲρ τοῦ ἀνθρώπου προπετευσάμενος μὲν πικρότατα δὲ δρμάς ἀποκρουσθεὶς, καὶ τῆς τε ἀρετῆς αὐτὸν ἐπεθείαζε, κάκεντο τοῖς λόγοις προσετίθει, διτι δὴ ἐπύγχανε πολλῷ πρότερον τὴν ἐς τὸν ἀρχιερατικὸν θρόνον ἀνάβασιν ἡδη προαγγείλας αὐτῷ. Οὐκ ἡρεσκε ταῦτα τοῖς πολλοῖς· διθεν καὶ οἱ μὲν αὐτῶν, διτοι δηλοντει ἐκήδοντο τοῦ Κοσμᾶς, προσιόντες ἐπὶ σχολῆς· «Τί δήποτε, ἐφασκον, ὡς θείες πομήν, λύκιο πιστεύεις ἐαυτόν; » Ή οὐκ οἶδα; ὡς ὑποδέπεται σε διὰ τοῦτο τὸ ποιμνιον; Ἀπορράγηθι τῆς τοῦ λυμεῶνος ἔναυαλας. Ἄνδρι γάρ ἀποθλήτῳ ἔνυοικίσθαι αὐτάρκης κατηγορία. » Οἱ μὲν ταῦτα καὶ τοιαῦτα ἐλεγον· δισοις δὲ δὲ ἀπεγχθείας δὲ ἀρχιερεὺς ἦν, ἀπεδωῶντο διαρρήδην ἐπεκαλούντο τε τὸν Θεού καὶ βασιλίων δφθαλμούς. Ὁ δὲ ἀλλὰ τῶν μὲν διλγάρων εἰχε παντάπασι, τοῦ δὲ Νήφωνος ἀπρίξ εἴχετο, οὐδὲ δὲ εἰ τι καὶ γένοστο ἀποκλεσθεὶς ἥθελεν αὐτοῦ· ἀμέλεις καὶ ἐλαθεν ἐαυτὸν τῇ λιαν ἀπλήσηται ἐν οὐ μετρίοις ἔημισθεις. Ἐπειδὲ γάρ τοιε, βασιλέως κελεύσαντος εἰρκτῇ καὶ αὐθις ὑθῆναι τὸν ἀνθρώπων, παρῆσαν οἱ τοῦτον ἀπάξοντες, τὸ μὲν πρῶτον μικροῦ καὶ εἰς ἀφασιαν ἐξεπεπτώκει, ἀναλεξάμενος δὲ ἐαυτὸν πεζῇ τε μέχρι καὶ ἐπὶ τὴν αἴλιον τοῦ νεώ παρελθών ἀποσπῆν ἐπεχειρει τῶν ἀπαγόντων τὸν ἀνθρώπων. Τῶν δὲ οὐκ ἐνδιόντων ἔναπαγεσθαι τούτῳ τὴν ἐπὶ τὴν εἰρκτὴν ἥθελε. Στάσις

Du Cangii notæ.

(77) *Kρίσει τε συνοδικῇ.* Exstant apud Leonem Allatium, l. ii De eccl. Occid. et Orient. perp. cons., c. 12, p. 678, synodalia decreta lata mense Octobri an. 1144 et mense Febr. 1145 a Michaeli patriarcha Cp. in Niphonem Bogomilicę heresis reum, quo lectorem amandamus. Vide præterea Novam Biblioth. Labbei, p. 190.

(78) *Tότε τε Ἐβραίων ἀποπροσεποιέτο Θεόν.* Inde potissimum de religione prave sentire deprehensus est Niphon, quod adstante universo synodi cœtu ἀνάζημα τῷ Θεῷ τῶν Ἐβραίων effusserit. Synod. an. 1144. Quis autem Ἰερωνίμος dicitur, vide Arnobium juniorum in Conflicto l. i initio.

εντεῦθεν εἶχε τὴν Ἐκκλησίαν, καὶ δὲ Κοσμᾶς ἐν αἰτίαις ἦν. Οὐ πρότερόν τε τῶν ταράχων τούτων ἔλευτο, πρὶν ἂν βασιλέως ἄντι Βυζαντίῳ γεγονότος; (ἐπούχαν γάρ τοις πολεμίοις ἔτι πονούμενος ἔργοις;) ἐκπτωτὸς ἐγεγόνει (79) τοῦ θρόνου τρόπῳ φέρετον αὐτὸς ἔρων ἔρχομαι. Τῶν γάρ ἀρχιερέων ίδιον παραλαβὼν ἔκαστον ἐπινθάνετο ὅπως αὐτῷ ἐξ εὐσέβειαν ἢ Νήφων ἔχειν δοκεῖ. Τῶν δὲ ἔκαστου [P 37] τὸ αὐτῷ παριστάμενον σὺν ἀληθείᾳ διαγορεύοντος, τέλος καὶ ἐπὶ Κοσμᾶν τὴν πεύσιν μετῆγε. Καὶ διατίκα πολὺν τοῦ Νήφωνος κατὰ τὸ εἰώθδες ἐσχεδίας τὸν αἰνετήριον, εὐσέβη τε ἀπαρακαλύπτων αὐτὸν ἀποκαλύψας καὶ ἐς ἀρετὴν ἀπαράμιλλον. Τέθειται δὲ ταῦτα ἐπὶ βῆματος, καὶ διαβασίλευς αὐτὸς οὐκ ἔτι καθ' ἓν τοὺς ἀρχιερέας ἐπηρώτα, ἀλλὰ κοινῇ πάντων ἀνεπινθάνετο ὅπως ποτὲ περὶ Νήφωνος φρονοῦντες εἰεν· οἱ δὲ διαρρήθην ἀσεβῇ τὸν ἀνθρώπον ἀπεκάλουν. Οἱ μὲν οὖν οὗτοι γνώμης εἶχον· βασιλεὺς δὲ τί ποτε, ὁ δέσποτα, περὶ τοῦ ἀνθρώπου φρονῶν εἶτε; Τοῦ δὲ σύν ἀπλότητι ταῦτα καὶ πάλιν παρῆρατζε διενισταμένου, ἐπενδότεο τὸ πλήθος καὶ μένειν αὐτὸν ἐπὶ τοῦ θρόνου ἡκίστα τῇσιον. Οἱ μὲν οὖν διὰ ταῦτα ἐκ τοῦ μέσου λοιπὸν ἦν, ἀνθρώπος πλήν τοῦ ἀφελοῦς, ὡς οἴμαι, τόλλα πάγτα πεπλουτηκώς ἀγαθός (ε).

ι^α. Βασιλεὺς δὲ δίλγων ὑστερον ἐπὶ Πέρσας καὶ πάλιν ἔκώρει. Ρύνδαχον δὲ καταλαβὼν ποταμὸν ἐν παρασκευῇ ἐποιείτο ὅπως Ἱερόνόν τε ἐκπολιορχήσῃ καὶ τὰ πέριξ καταδραμέται πάντα. Ἀλλ' οὐπω ἐντεῦθεν ἔκπειν τὸ στράτευμα, καὶ πρέσβεις ἀρίσκοντο τρόπο τοῦ σουλτάνου περὶ εἰρήνης ἐπερωτήσοντες. Ἡρχε δὲ ταυτησὶ τῆς πρεσβείας ἀνήρ μεγάλα παρὰ Πέρσας δεδυνημένος δυνομα Σολυμᾶς, πολλῶν ἐγένετο πολέμων ἐμπειρος, ἐκ πολλοῦ τῆς βασιλέως χειρὸς πειραθεὶς, ἐδέου, καθάπερ μοι δεδιήγηται, περὶ τὸν οὗτος Καλογρατας λεγόμενον βουνὸν τῷ Ρωμαλων συμβίξας στρατῷ κατά κράτος ἥτεθη· ἦν δὲ τῆς πρεσβείας ὁ νοῦς τοιοῦτος· Πρακανάν τε πόλιν ἀπεδίδοσαν βασιλεῖ καὶ διὰ δόλα Ρωμαλους ἀφέδεινοι ἐφάσαν. Οὗτοι τε εἰρηναῖα τὸ λοιπὸν Πέρσας τε καὶ Ρωμαλοῖς ἔστοθι ὡμολόγουν. Αἱ προσηκάρκενος βασιλεὺς τὸν πόλεμον λύσας ἐπὶ Βυζάντιον ἤλθεν.

ι^β. Ἐντεῦθεν τὸ δέξιον πέρας ἀρχὴν ἴσχε. Κελτοί (80) γάρ καὶ Γερμανοί καὶ τὸ Γαλατῶν έθνος καὶ

Du Cangii note.

(79) *Ἐκπτωτὸς δημοστεῖος.* Manuel in urbem reversus, Cosmam patriarcham, quod Niphonis Bogomilicæ heresis rei et damnati pravis opinionebus assentire compertus esset, coacta in Blacheriano palatio synodo, publice damnavit, et throno decessit, 26 die Febr. an. mundi juxta Gracos 6652 Cbr. 1147 ind. 10. Synodum et illius Acta ex ms. Eruta recitat Allatius loco citato. Aliam Cosmam depositionis causam communisiciat Nicetas, l. II, c. 3. catalogus patriarch. Cp. Κοσμᾶς ὁ Ἀττικός, ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ (Μακρουνήλος) ἀρχιερατεύσας μῆνας 1,

Cornelii Tollii note.

(80) *Κελτοί.* Per Celtas Alemanno intelligit Cinnamus, per Germanos vero Gallos, ut ex infra narrandi patet. Porro Conradi imp. expeditionem Syriacam narrant pluribus Otto Frisingensis episc. qui eidem interfuit, l. I. De Gestis Freder. c. 39, 43, 44, 45 et 58; Heliodorus, l. I., c. 61; Odo de Diogilo, De profect. Lud. reg. Fr. in Orient.; Will. Tyrius, l. XVI, c. 18, 19, 20; l. XVII, c. 4, 6; Gesta Ludov. VII Franc. reg., c. 4 et seq.; Matthæus Paris. an. 1146; Sainthus, l. III, part. vi, c. 19;

Ιεζεδλήθη, καὶ ἦν ἐκκλησία χηρεύουσα μῆνας 7.
tuunt civilem, partem non minimam eorum statuit divitias, non quaesivis, sed, ut ipse præcipit, Ταῦτα δὲ (χρήματα) πάντα καὶ ἀσφαλῆ, καὶ ἐλευθέρια, καὶ χρησιμα· Ήταν vero omnia et secura, et liberalia, et utilia esse oportet.

qui veterea circumhabitant Romam, Brittique et A ὅσα τὴν παλαιὰν ἀμφινέμονται Ῥώμην, Βρετανοὶ, atque adeo universa Occidentis vires moverunt. Tantæ expeditionis in speciem causa hæc serebatur, ut ex Europa in Asiam trajicerent, dimicarentque cum obviis Persis, indeque in Palæstinam contenderent, templum Dominicum locaque sacrosancta iustraturi. Cæterum vera hujus prosecutiois causa fuit, ut in transitu Romanorum infestarent agros, et obvia quæque everterent. Innumerus autem illorum erat exercitus. At ubi jam proximos esse Hungarorum finibus rescivit princeps, Demetrium quemdam Macrembolitem, et Alexandrum genti Italum, Gravinae civitatis Italicas olim comitem, quiq; a Siciliæ tyranno cum pluribus alijs possessionibus suis exutus, ad imperatorem hac de causa transierat, legatos misit: hoc dato in mandatis, ut eorum mentem diligentius explorarent; et si in Romanorum damnum dicerent non se advenisse, id sacramentis affirmarent: legali igitur ad Barbarorum duces perducti, in hunc modum verba fecerunt: « Bellum non iudictum inferre nisi qui nullam injuriam fecerunt, nulli hominum aut armatum unquam fuit, aut decorum: maxime quibus nobilitatis et potentia abunde est. Si enim rursum illos contingat, fortitudini non ascribetur victoria. Contra, si victi fuerint, non pro virtute periculis 68 sese objecisse indicabuntur. Res utraque infra laudem est. Vobis autem non aliter licebit calcare Romanorum terras, quam side primum interposita, nullam vos jujuriam imperatori illatueros. Quodsi Jurejurando stare decrevistis, cur non propalam bellum geritis? cum Romanis enim vel ex improviso depugnare periculosum est: sin illud etiam cum perjurio illis infertis, multo certe gravius nefas erit; cuius Deum et Romanorum arma, vindicta spectabit. At si vestra sincera est amicitia et nullo fucata dolo, sacramentis eam confirmantibus, vobis integrum erit ut amicis iter per ditiones facere magui imperatoris, hospitiosque ut par est, atque alia quavis benignitate frui. » Hæc legati dixerunt. Illi autem omnes, cum in tabernaculum Conradi Alémannorum regis convenissent, ut qui inter Occidentales nationes principem locum obti-

tioi (81) te καὶ Βρετανού καὶ ἄπαν ἀπλῶς τὸ ἐσπέριον ἐκεκίνητο κράτος, λόγῳ μὲν τῷ προχειρῷ ὡς ἡξ Εὐρώπης ἐπὶ τὴν Ἀσίαν διαβήσονται Πέρσαις τε μαχησόμενοι τοῖς παρὰ πόδας καὶ τὸν ἐν Παλαιστίνῃ καταληψόμενοι νεών τόπους τε τοὺς Ἱεροὺς ἱστορήσοντες, τῇ γε μὴν ἀληθεῖᾳ ὡς τὴν τε χώραν Ῥωμαίων ἐξ ἀρδου καθέξοντες καὶ τὰ ἐν ποσὶ καταστρέψοντες. Ἡν δὲ αὐτοῖς ἡ στρατιὰ ἀριθμοῦ χρείσσονται. Βασιλεὺς δὲ ἐπειδὴ ἀγχιστα τῶν Οὐννικῶν ὄρλων γεγονέναι ἐπύθετο τούτους, πρέσβεις ἔστελλε [P 38], Δημήτριον τέ τινα Μαχρεμβολίτην καὶ Ἀλέξανδρον (82) ἀνδρα Ἰταλὸν μὲν τὸ γένος, Γραβίνης δὲ πόλεως Ἰταλικῆς ἀρμητα γεγονότα, πρός τε τοῦ Σικελίας τυράννου δμα πλεοσιν ἀλλοις τῆς τε ἀρχῆς ἀποδιβασθέντα καὶ βασιλεὺς διὰ τοῦτο αὐτόμολον γεγονότα. Ἐκέλευς δὲ τῆς τε γνώμης ἀποπειράσασθαι σφῶν, καὶ εἴκε μὴ ἐπὶ τῷ πονηρῷ Ῥωμαίων ἤκουσιν, δρκοῖς τὸ πρᾶγμα βεβαιοῦν. Οὐ καὶ ἐπειδὴ ἐπὶ τοὺς τῶν Βαρδάρων τούτων ἡγεμόνας ἥθον, ἐλεξαν τάδε· « Ἀκήρυκτον πόλεμον ἀγειν ἐπὶ τοὺς μηδὲν ἡδικησάτας, οὔτε δσιον οὔτε ἀλλως εὐπρεπὲς ἀνθρώποις ἔστι γένους τε περιφανεῖς καὶ δυνάμεως περιουσίᾳ μάλιστα κεχρημένοις. Νικῶντες γάρ, διν οὐτω τύχοι, οὐ σὺν ἀνδρείᾳ νικήσουσι, καὶ ἡσωμένοι οὐχ ὑπὲρ ἀρετῆς κινδυνεύσουσιν. Ἀμφω δὲ οὐκ ἐπινετά. Ὅμην δὲ οὐδὲ ἀλλως ἐξεσται γῆν τὴν Τρωμαίων πατεῖν μὴ πρότερον πίστεις περὶ τοῦ μηδὲν ἡδικησειν δεδωκότας βασιλεύ. Όστε εἰ μὴ Φευδορχεῖν μέλλοιτε, τι μὴ ἐν τῷ ἐμφανεῖται τὸν πόλεμον ἀγετε; Ῥωμαίοις γάρ καὶ ἐκ τοῦ εὐθέως διαριχεσθαι, χαλεπὸν ὑμῖν ἔσται. Εἰ δὲ καὶ σὺν ἐπιορκίᾳ τὸν κατ' αὐτῶν διαφέρετε πόλεμον, πολλῷ δὴ χαλεπώτερον. Θεῷ γάρ καὶ τῇ Ῥωμαίων Ισχύτι πόλεμον λείπεται ὑμᾶς. Εἰ δὲ καὶ ἀληθεῖς τὸ φέλοιον ἐν ὑψῃ, καὶ δόλος οὐδεὶς ὑποκάθηται, δρκοῖς τὸ πρᾶγμα βεβαιώσασιν ἔξεσται ὡς διὰ φιλίας τῆς βασιλέως μεγάλου λέναι γῆς, ὑποδοχῆς τε ἀπολαύσατε εἰς τὸ εἰκός καὶ φιλορροσύνης τῆς ἀληθεῖς. Οἱ πρέσβεις μὲν τοσαῦτα εἰπον· οἱ δὲ συγγενεῖς γάρ ἐς ταῦτα παρὰ τὴν Κορδάρου τοῦ Ἀλεμανῶν ἀργῆς (83) σκηνήν ἀτε τὰ πρεσβεῖα τῶν ἀνὰ τὴν ἐσπερίαν ληξιν λαχόντος ἐθνῶν, ἐπὶ κακῷ μὲν τῷ

Du Cangii notæ.

Chron. Voslense, c. 52; Robertus de Monte, an. 1147; Gofredus Viterb., part. xvii; præterea Nicetas, in Man. l. 1, c. 4 et seq.

(81) *Bollett.* Britannos et Brittios promiscue appellat Cinnamus Britannæ insulae incolas: Brittiām, seu Brl̄lav, insulam ipsam Procopius, l. iv De bello Gotico. Ad Brittaniam, seu Britannos, [P 439] forte spectat numerus, in quo scriptum BPETTI LN. Cum T supino, seu inverso, pro Ω, ut in altero ΜΑΣΣΑΛΙΗΤLN. Apud Anton. Augustin. Dialog. 6 Antiquit. Romanarum.

(82) Ἀλέξανδρος. Alexander Gravinae in Italia comes, a Rogerio Siciliæ rege possessionibus suis propter rebellionem exutus, in Dalmatiā primum, mox Constantinopolim ad imperatorem Manueleum prefectus, eidem deinceps militavit, uti pluribus narrant Nicetas, in Man. l. ii, n. 6; Alexander abb. Celesinus, l. 1. Her. gest. Roger. Sicil. reg. c. 19; l. ii, c. 33, 36, 37 et 38; Otho Frising. l. 1 De

gest. Frid., c. 24; l. ii, c. 11; et Willelmus Tyrius, l. 20, c. 4 et 14. Gravinae comitatus datum post hanc a Rogerio dæ, nobili et strenuo adolescenti, filio sue marito. Alexander Celesinus l. 3 c. 26.

(83) Τοῦ Ἀλαμαρῶν ἡρός. Mirum quam Græculi isti scriptores principi suo adblandiuntur, dum imperatoris titulum et dignitatem huius soli asserunt, Germanicis Augustis denegant, quos regum appellatione donandos tantum censent et volunt, quasi Græcorum esset de dignitatibus et titulorum honorariorum prærogativa decernere. Verum mox imperatoriam dignitatem plus satis agnoscit in Germanicis principibus, quos eo nomine supra reges suisse innuit. Vide notas ad Annæ p. 30. Cæterum Conradus priusquam iter capesserei per Græcorum provincias, legatum miserat ad Manueleum, commenatus et transitus impetrandi gratia. De hac legatione Nicetas in Man. l. 1, n. 4

Τρωματιῶν ἤκειν οὐδαμῆτε ἐφασκον, καὶ δεῖσοι καὶ Αἰγαῖοι, neuliquam se advenisse dicebant, ut damna
δρκοὺς τὸ πρᾶγμα πιστοῦσθαι, ἔτοιμάτα καὶ τοῦτο
ποιήσειν διετέλοντο. Ἐπὶ δὲ Παλαιστίνην αὐτοῖς
δρὸν τὴν δρμήν καὶ τοὺς τὴν Ἀσίαν λησταύοντας
Πέρσας. Δέξαν οὖν οὗτοι ὅμαλοις καὶ εἰς Ἐργον
τὸν λόγους ἐξῆγον δοὺς τε ἐς τοὺς βῆγας καὶ δοὺς
ἄλλας ἐπίδοσις τῶν ἐν αὐτοῖς ἡσαν, δουκῶν φημι
καὶ κυρήτων. Ἰδιάζουσαι δὲ ταῦτα ἀρχαὶ καὶ οἱόν
τινες διαιρέσσεις ἐκ τοῦ τῆς βασιλείας καθιέμεναι
ὑπους, γενικωτάτου τινὸς καὶ ὑπερκειμένου τῶν ἄλλ
ιων πράγματος. Κόμητα μὲν γάρ δοὺς ὑπερχαβέ
δηκε, δούκα δὲ αὐτὸς βῆγας καὶ βασιλεύεις. Καὶ
ικαίεις τὸ καταδέεστερον διὰ φύσεις· φὲτε πρέκεινα,
πλειόν τε συνδιαφέρει τούτῳ (84) καὶ πειθεῖται τά
τις τοιαῦτα. Διὸ καὶ βασιλέα μὲν ἡμεράτορα καλεῖν
Ἥρος Λατίνοις ἐστὶ τὸν ὑπὲρ ἐπέκεινα αἰνιγμόνεις,
βῆγας δὲ τοὺς δούς δευτέρας εἰλήχασι τάξεως. Ἀλλὰ
ταῦτα μὲν [P 39]. οὕτω διγρῆσθω. Τελεσθέντων δὲ
τοῦ πρόσβετον ὃν ἔνεκα παρὰ τοὺς Βαρβάρους ἡλ
θον, αὐτοὶ μὲν ἐς Βυζάντιον ἀπεκομισθησαν, οἱ ρῆ
γες δὲ δοῦν τὸ λοιπὸν εἶχοντο. Οὐδὲ μάντοις ἀλλήλοις
ἀνεργήτῳ τὰ στρατεύματα, ἀλλ' ὁ μὲν Ἄλαμανδς
πρότερος, πολὺ δὲ κατόπιν ὁ Γερμανὸς (85) ἐπο
ρύσσετο, οὐδὲ οἴδα διούς ἔνεκα (86) τοῦτο ἐπιτιθεόν
τες, εἰτε καὶ καθ' ἐκατὸν ἐκάτερος ἀξιόμαχος εἶναι
φιλοτιμούμενος, εἰτε καὶ καθ' ἐκατὸν ἐκάτερος
ἀξιόμαχος εἶναι φιλοτιμούμενος; εἰτε καὶ τὰ ἐπιτή
δηια μή ἐπειδιπέντε σφῆς προνοούμενοι. Ήσαν δὲ
ὅμως ἀνάριθμοι καὶ ὑπὲρ τὴν παρὰ θάλασσαν φάμ
μον. Οὐδὲ τόσαις δὲ Σέρενης ἐκαλλωπίσαστο μυριάσιν,
ἐπειδὲ ταυτὸν τὸν Ἐλλησπόντον ἔχεύγνυν. Ἐπειδὴ γάρ
πρὸς τῷ Ἱστρῷ γεγόνασιν, ἐνταῦθα εὐτερεκῆ τὰ
πρὸς τὴν διάβασιν διαβαίνεις αὐτοῖς καθιστάς ἐκέ
λευ τῶν ὑπογραμματέων τοὺς πλείστους ἐπὶ θάτερα
τὸν ποταμὸν ἐστηκότας τὸν ἐκάστης φόρτον ἀπογε
γράφειν νεώς. Ἐς ἔννενήκοντα (87) τούναν ἀριθμη
σάμενοι μυριάδας τὸ ἐντεῦθεν οὐχ οἷοι τε ἀριθμεῖν
ἔγενοντο.

τι. Τὸ μὲν δὴ πλῆθος τοσοῦτον αὐτοὶ ήν. Ἀγχοῦ
δὲ πόλεως Ναῖσσον γεγονόσιν, ή μητρόπολις τῶν
κατὰ τὴν Δακικὴν τυγχάνει οὖσα, ἐνταῦθα δὲ τὴν τῆς

Du Cangii. notæ.

(84) Πόλεμός τε συνδιαφέρει τούτῳ. Tangit
hoc loco Cinnamus veterum Latinorum morem et
receptionis usum, quo vasalli in expeditionibus bel
licis dominos sequi vel comitari tenebantur.

(85) Γερμανός. Exercitus nempe Francorum,
dico Ludovico VII rege, qui Alemannos proxime
subsecutus est.

(86) Οὐκ οἴδα δεούς ἐρεκα. Ne populis inter se
discedentibus contentiones orirentur, et ut commo
duis ritis necessaria suis procurarent legionibus,
equisque et jumentis ad onera deputatis pabula non
deessent. Ita Will. Tyrius, l. xi, c. 19, Gesta Lu
dov. VII, Math. Paris, et alii.

(87) Ἐς ἀρρενήκοτα. Willemus Tyrius : Ut
constantem asserunt qui in ea expeditione fuerunt,
in solo domini imperatoris comitatu ad septuaginta
millia fuerint loricatorum, exceptis pedibus, par
tibus, et mulieribus, et equitibus levis armature :
in exercitu vero regis Francorum, virorum fortium
loricis uenientium numerus ad 70 millia, excepta classe
secunda, restimabantur. Otho Frisingensis de Con

ulla inferrent Romanis : si necesse id foret, rem
sacramentis sese firmaturos, idque se libenter fa
cturos asserebant, cum Palæstinam et incurantes
Asiam Persas spectaret ab ipsis suscepit expeditio.
Hæc Romanis acceptantibus, confessim quæ dede
rant verba, facto ipso confirmavere quotquot regia,
aut alia quavis illustri dignitate præstabant, ducum
dico et comitum. Gaudient autem singulari sua præ
rogativa ejusmodi dignitates, ab imperorio fasti
gio, quod ex alteris præminet, et a quo profluant,
quodammodo secretæ. Comitem 69 enim dux
præcellit, ducem vero rex, regem imperator : et
cum illud quod minus est suapte natura potiori sub
jaceat, belli cum eo partitur onera, in ejusmodi
rebus cætera subditus. Quapropter quem Græci
βασιλέα vocant, Latini imperatoreū appellare so
lent, supremam illius potestatē innuentes : reges
autem, quoiquot secundum sortiti sunt ordinem.
Hæc apud illos habetur distinctio. Rebus expeditis
quarum causa ad Barbāros venerant, legati Byzant
ium redeunt. Reges vero institutum iter prose
quuntur, non tamen conjunctis invicem exercitibus :
prior enim incedebat Alemannus, a tergo longiore
intervallo Germanus subsequebatur, quod cur ab
his factum sit, haud plane mibi compertum : nisi
forte quod quisque justas se copias ducere crede
rent, aut quod ita providissent, ne rerum necessa
riarum inopia premerentur. Ibi multitudine innu
mera et arenam maris excedente, ita ut non tot
millibus gloriatus fuerit olim Xerxes, cum Helle
spontum navibus jungeret. Ubi ad Istrum perven
erunt, suppeditatis quæ ad transmittendas copias
necessaria erant, delectis scribis dat in mandatis
imperator, ut in adversa fluminis ripa stantes, ad
notarent cujusque onus navigii. Cuunque ad nona
ginta usque millia numerassent, ulterius deinde
progredi computando non potuere.

13. Tanta erat illorum multitudo. Cum ad Nai
sum, quæ metropolis est urbium Dacicarum, acces
sissent, Michael cognomento Branas cui ab impe

rando : Tantam autem post se multitudinem traxit,
ut et flumina ad navigandum, camporumque latitudi
ad ambulandum vix sufficeret videbatur. Chron. Rei
chersberg. au. 1147 : Tamque infinitus erat exer
citus, quod ex quo gentes esse cœperunt, nunquam
tantam hominum equitum simili ei peditum multi
tudinem in unum congregatam fama sit. Oddo de
Diogilo, l. ii de Conrado : Valde imperialiter eges
sus est et navalí apparatu et pedestri exercitu : et
bene, habebat enim tunc Hungaros inimicos. Idem
l. iii. Et licet ego præscripperim et verum sit de
illis exercitu infinitus jam obiisse, audivimus tamen
a Græcis, qui numerarunt transeuntes (brachium S.
Georgii) eum cum nongentis (nonaginta) millibus
et quingenitis 66 transfretasse. Denique Gotfridus
Viterbiens, part. xvii :

— — — numerum si noscere quæras,
millia milleni militis agmen erat.

in utroque scilicet exercitu Alemannorum et Fran
corum.

ratore **70** demandata erat provinciae, praefectura, quemadmodum ei imperatum erat, necessaria omnia subministravit. Posquam ad Sardicam ventum est, accessere duo ex illustrioribus viri, qui et eos humanter, ut par erat, exciperent, et commeatum preberi curarent. Alter horum fuit Michael sebastus, ex Palaeologorum gente, vir ingenio et multa rerum experientia præstans, qui nescio quod ob crimen ab imperatore Joanne in exilium actus, a Manuele revocatus fuerat; huic deinceps, rebusque Romanis addictissimus. Alter vero, dignitate chartularius operam suam utrique impenderat imperatori; sed Joannis præceptum adeo fuerat benevolentiam expertus, ut Alexio natu filiorum majore rebus humanis exemplo, mandaverit ei imperator, ut post excessum suum Manuela ad sceptrum vocato imperium resignaret. Hunc illi in finem Sardicam perveneret. Sed enim Barbari, quandiu fuere in locis difficultibus (multi enim ab Istro flumine ad Sardicanum usque prærupti eminent, vixque non inaccessi montes) incedebant quietius, nihilque ab iis actum, quod Romanis displiceret. At posquam attigere loca plana, quæ regionum circa Daciam difficultates excipiunt, tum demum hostilem animum prodidere. Res quippe venales exponentibus injustas injiciebant manus: et si quis rapientibus **71** obsisteret, eum continuo ense detruncabant. Nec etsi perpetrarentur, nihilominus movebatur rex Conradus, si qui essent qui quererentur, nec præbebat aures; vel si auscultaret, petulantiae id multitudinis ascribebat. Ea posquam ad imperatorem perveneret, Prosuchum, militari virtute prælensis virum, cum raptim coacto agmine adversus eos mituit: qui juxta Adrianopolim Barbaros assecutus, primum quidem haud longo intervallo subsequebatur, ac subinde coercetabat inordinatius evagantium excursiones. Tandem ubi eos videt supra modum seroves, palam etiam signa confert, tali occasione. Quidam ex illustrioribus Alemanni, corpore affecto, Adrianopoli se in monasterium receperat, cum pecuniis, alioque omni apparatu. Id Romani aliquot milites ex pedestribus numeris subodorati, domicilium, ipsumque adeo ægrotum igne subditio cremant, sive pecunis potiuntur. Quam rem ubi accepit Fredericus, Conradi ex fratre nepos, homo incredibiliter serox, impetu vehemens, elatoque admodum animo, Adrianopolin propere revertit, duorum itinere dierum Conradum prævertens, ac monasterium, in quo primum diverterat Alemannus, incendit, sive bellum occasionem Romania simul ac suis præbuit. Prosuchus igitur idcirco Fredericum

A χώρας πρὸς βασιλέως ἐμπεπιστευμένος ἀρχὴ Μιχαὴλ ἐπώνυμον Βρανᾶς προύνοετο ἡδη τῶν ἀναγκαλων αὐτοῖς, οὐτε προστεταγμένον αὐτῷ. Μέχρι μὲν οὖν καὶ ἐπὶ Σαρδικῆς ἐν τούτοις ἦσαν, ἔνθα καὶ ἀνδρεῖον τὸν ἐπὶ δόξῃς ἡλθέτην παρ' αὐτοῖς, δεξιωσομένων τε τὰ εἰκότα καὶ τὰ ἀναγκαλα σφίσιν ἐμπορισμένων. Ἡν μὲν δὲ αὐτῷ Μιχαὴλ σεβαστὸς ἐκ Παλαιολόγων, ἀνὴρ ἵκανως συνετὸς καὶ πραγμάτων πολλῶν ἐμπειρος, δε βασιλεὺς Ἰωάννη οὐκ οὔδε δι προσκεκρουκός πρότερον ὑπερόριος τε διὰ τοῦτο γέγονως πρὸς βασιλέως ἀνεκαλεῖτο Μανουὴλ εἰνους τε αὐτῷ καὶ τοῖς Ῥωμαίων μάλιστα ἁγένετο πράγμασιν. Ὁ μὲν δὴ τοιοῦτος ἦν. Ἀτερος δὲ χριστολόριος (88) μὲν ἀμφοτέροιν ἐχρημάτισε τοῖν βασιλέοιν. Τοσούτῳ γε μῆτρα Ἰωάννη βασιλεὺς εὐνόητας γέγονεν ὡς ὅποτε Ἀλεξιψ τῷ πρεσβυτάρῳ τῶν υἱῶν ἐξ ἀνθρώπων γεγενῆσθαι ἔνσενη, ἐνσκῆψαι οἱ τὸν βασιλέα μετὰ τελευτὴν τὴν αὐτὸν τὸν Μανουὴλ ἐπὶ τὰ σκήπτρα καλέσαι καὶ τὴν βασιλείαν ἔχγειρισεν.

B Οἱ μὲν οὖν τούτων ἔνεκα ἐπὶ τὴν Σαρδικὴν ἥλθον. Οἱ δὲ Βάρβαροι μέχρι μὲν ἐν δυσχωρίαις ἦσαν (πολλὰ γὰρ ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Ἰστρου ἔχρι καὶ ἐπὶ Σαρδικὴν δρη ἀνέγεις ὑψηλὰ καὶ δεινῶς ἄβατα), σιγῇ τε ἐπορεύοντο καὶ οὐδὲν δι τοῖς Ῥωμαίοις οὐ κατὰ τρνώμην ἐποιούντο. Ἐπει δὲ ταῖς πεδιάσιν ἡδη ὀμβλουν, αἱ πολλὰ τὰ δυσπρόσοδα τῶν κατὰ τὴν Δασικὴν διασέχονται χωρίων, παρφαίνειν λοιπὸν τὸ δυσμενὲς ἥρεστο, τοῖς τε κατ' ἐμπορίαν τὰ δυνια σφίσιν ἀποδιδοῦσι χείρα ἐπέβαλον ἀδικον. [P. 40] καὶ τις ἀπισχυρίσατο πρὸς τὴν ἀρπαγὴν, τοῦτον δὲ φυμφαίς ἔργον ἐτίθεσαν. Ὁ τε βῆξ Κορδάδος ἀνεπιστρέψας πάντη τῶν γινομένων εἶχε καὶ τοῖς ἐπικαλούσιν ή οὐδὲ προσείχεν δλως, ή καὶ προσχών τῇ τοῦ πλήθους ἀλογιστὶ τὸ πᾶν ἀπεγράφετο. Τούτων βασιλεὺς ἀκηρώς στράτευμα ή τάχους εἶχεν δμα Προσούχ ἀνδρὶ ἐμπειρομάχῳ κατ' αὐτῶν ἐπεμψεν. Ὅς καὶ ἐπειδὴ περὶ πόλιν Ἀδριανοῦ τούτοις συνέμιξε, μέχρι μὲν τίνος ἀπὸ διαστάσεως εἰπετο, τὰς ἀτάκτους τρού πλήθους ἀνασειράζων δρμάς. Ὅς δὲ καὶ ἐπὶ μᾶλλον θραυσομένους αὐτοῖς ἐώρα, καὶ πολεμίας ἡδη ἐν τῷ ἐμφανεῖ συνέμιξε χείρας ἀπ' αἰτίας τοιδεσδε. Τῶν τινας ἐπισημοτέρων Ἀλαμανῶν (ι) μαλακισθέντα τὸ σῶμα σεμνεύον τι εἴχε τῶν ἀνὰ τὴν πόλιν Ἀδριανοῦ σύν τε χρήμασι καὶ ἀποσκευῇ τῇ πάσῃ. & φωράσαντες τινες Ῥωμαίων τῶν ἐκ τεξικῶν καταλόγων πῦρ τε τῇ καταγωγῇ ὑφῆφαν καὶ τὸν ἀνθρωπὸν οὕτω προσαπολέσαντες τὰ χρήματα ἐσχον. Ὅς οὖν εἰς ἀκοὰς Φρεδερίκῳ (89) τὸ γεγονός ἥλθε τῷ Κορδάδου δεσλφιδῷ, ἀνδρὶ ὑπ' ἀσυμμέτρου αὐθαδεῖς τὴν τε δρμήν ἀκαθέτῳ καὶ ἐπιεικῶς φρονηματί, σπουδῇ παλινορροσ οὐ πάντα τὴν Ἀδριανοῦ ἥλθε καίτοι δυοὶ ήμέ-

C Ε
 D
 E
 F
 G
 H
 I
 J
 K
 L
 M
 N
 O
 P
 Q
 R
 S
 T
 U
 V
 W
 X
 Y
 Z

Du Gangii notæ.

(88) Ἀτερος δὲ χριστολόριος. Basilius Tzitziluces, de quo Nicetas, l. 1, n. 1.

(89) Φρεδερίκων. Id ipsum resert Nicetas, l. 1, n. 5, Gotfridus Viterb.

Adfuit egregius [P. 440] Fridericus dux Suevorum,

Æqua suo patruo regit agmina Teutonicorum,

Hostibus ingeritur, prolegit ipse forum.

Cornelii Tollii notæ.

(i) Τῷ τινας ἐπισημοτέρων Ἀλαμανῶν. Ait Nicetas cognatum hunc suisse regis ipsius Constantini.

ραιν οὖν Κορέάδου προσκιών, πυρί τε τὸ σύμπλεγμα
φίλξες οὐ δῆ δ' Ἀλαμανούς κατέλιπε πρότερον, ταῦτην
πάλιμπον πρόφασιν· Ὦμαλοις τε καὶ αὐτοῖς ἐνταῦθεν
κινητορίσατο. Θ' γέρ τοι Προσούχ εἰς χειρας διὰ
τοῦ Φρεδερίκηρ ἐλθὼν ἐπέβαπτο αὐτὸν καὶ φόνον
βεβάρων ποιὸν εἰργαστο. Ἡν δὲ Φρεδερίκος οὗτος
ὁ μετὰ Κορέάδον Ἀλαμανῶν ἄρχας, ἐξ αἵτιας ή τὴν
τέρας Ἀλαμανοὺς καθυψήκαν αλαζονείας, ἔργῳ τὴν

ι. Ταῦτα μὲν οὖν τῷδε ἐπράσσετο. Ἀνδρόνικος δὲ ήταν "Ὀπων ἔχαλουν", ἐκ βραστέλων τούτων δὴ ἔνεκκα πιμφαίσ, τῶντε δρκών ἀνεμίμηνσις σφᾶς καὶ δι περὶ τῷ μηδὲν ἀδικήσειν. Ῥωμαῖον διωμολογήκει πρότερον συγκόνι προφέρων ὄντεις, τὸ τῆν ἀπίστιαν αὐτοῖς, καὶ εἴγε μή εἰς προῦπτον κακὸν ἐμπεστεῖσθαι βιολεμόνις εἴη, ἐπὶ τὸν Ἀθύδου (90) ἔνεβουλεύετο πορθμὸν λέναι κάκειθεν αὐτίκα περαιωσόρενος. Ἄλλος Ἀνδρόνικος μὲν τοσαῦτα εἰτών ἐπειδὴ μὴ τεῖθεν εἰχεν, ἀπρακτος; Εἰς Βυζάντιον ἀνεγέρει. Οἱ δὲ εἰς βουλὴν οὐλλεγέντες περὶ τῶν ἐν χεροῖ πραγμάτων δοκεῖποντο. Δόξαν δὲ τῆς ἐπὶ Βυζάντιον γνωσθεῖ, δραντες ἔκειθεν ὁδῷ προμησαν. Οὐδέποτε τέ ξουν αὐθις ἔκεινοι καὶ μετὰ τὴν πληγὴν ἥσαν οἱ φρίται ἀλεῖσθεν. Τά τε γάρ βοσκήματα συνέχοστον ἐμεῖδος καὶ Ῥωμαῖον δι τῶν ἀνθισταμένων πολλοὺς

πετανού· ή τι τη μάχη οὐδέποτε λοιπὸν [Ρ. 41] ἐκ τοῦ ἀφενοῦς συνίστατο. Ταῦτα ἐπειδὴ βασιλεὺς ἦκανε, διότι δὲν ἔγνω παρασκευάζεσθαι· καὶ αὐτός. Πόλιν μὲν δὲν τὴν Κανονιστήν αὐτίκα στρατεύει ἄρρωμες, εἰ μὲν πρὸ τῶν τειχῶν αὐλίζεμενα, τὰ δὲ καὶ πυλώνας ἴνθοι· διατρίβην ἔχοντας, Βασιλεῖον δὲ διατίξειν διέβαλην ἐπεκάλουν, πολλοῖς δὲ τὰ πρὸς ἀνίσχοντας ήλσαν ὅγισται καὶ μάχαις κατὰ Βαρδάρων ἐνειδομένηστα τῶν τῆς [Κωνσταντίνου], ἀμα τῷ Προσθῷ. οὐ περ ἡδὴ ἀμνήσθην, Πέρος μὲν τὸ γένος, ροφῆς δὲ καὶ παιδείας μεταλαχόντες· Ψωματίκης, ἐπὶ τοις χώροις φέρεται· Λόγγοι διορματίκης στρατεύεις εἰληφθίσανται; Ἐστελλεν, ἐπισκήψας αὐτοῖς, ἐπειδὸν εἰρῶν ἀδίκων καὶ πάλιν κατάρχειν παιρῶνται· Ἀλαστονί, ἀντεπεξίμενας σφίσι κατὰ τὸ ἑγχωριοῦν. Οἱ κατακλιθεῖς πρὸς τῷ χώρῳ ἔγένοντο, τὴν τε Ἀλαμαγῶν πενθεύουν κλήθην καὶ δικας ποτὲ τάξεως ή ἀταξίας στρατεύεις τούτοις ἔχοι ἐπιμελέστατα διεσκόρπιστε. Τά τε γοῦν ὄώματα αὐτοῖς μεγάλα (91) τε περφωτές καὶ τεθωρακισμένα δὲ τὸ ἀκριβές κατέσθουν, καὶ τὴν ἵππον δὲ ἥκιστα δρομεικήν οὖσαν, ἐπι-σταξίᾳ πολλῇ δὲ τὴν ὅδον κεχρημάτους ίδοντες, γειτονῶν τε Ψωματίος τὴν στρατιὰν αὐτοῖς ξε-ργεῖται κατεπλήσσεισι σύν. ἐπιστήμην συμπλεκομένοις, καὶ

Du Cangji note.

(90) *'Exi t'or 'Abv'dov. Odo de Diogilo: Illi vero
Iammanul) venientes Andronopolim invenerunt trans-
m Constantinopolim partim resistendo, partim
resulendo prohibentes, et apud sanctum Georgium
Siclo marte strictives, et colum fertilius asserentes.
Et imperator eorum resistentes et consulentes aqua
nos vilipendit. Id ipsum ab. Ludovicen deinceps
xius expedit Manuel : Ceterum multo studio,
quid idem scriptor, concubito laborabant, ut rex
Andronopoli ad sanctum Georgium de Siclo gres-
sare dicteret, et ist celerius ei utilius transreta-*

Aadortus, in fugam illum conjecit, et eadem ingen-
tem edidit Barbarorum. Fuit autem ille Fredericus,
qui post Conradum imperavit Alemannis, ex ea
quam in sequentibus trademus occasione. Atque
inde a priore hactenus sero et remisere Alemanni,
re ipsa educti Romanorum vires.
τοι; εἰσπέπτεται λελέγεται λόγοις. Έντεῦθεν τῇ; προ-
Τρωμαίων διδαχθέντες; Ισχύν.

14. Cum ea istib[us] agerentur, Andronicus, quem et Opum appellabant, missus est ab imperatore ad res componendas. Positis ille ob oculos quae ante jurejurando de non offendendis Romanis sanciverant pactis, perfidiam objecit hortatusque est, nidernuim incurrire manifestum vellent, ut Abydenum fretum peterent indeque copias transportarent.

3 Verum cum nihil persuasisset, in se to negotio
Byzantium rediit. At illi coacto concilio, quo de
rerum praesentium statu deliberarent, Byzantium
esse contendendum decrevere, itinerique se inde
committunt. Neque a pristina rursum remisere
arrogantia, quam non fregerunt acceptiss ante claus-
des. Nihilo enim secius pecora passim trucidarunt
et arcentes vim Romanos complures cecidere: neque
enim abhinc occulte prælia conserebanter. Quæ
postquam comperit imperator, necessarium esse
duxit ut et ipse copias appararet. Itaque urbem
Constantinopolitanam extemplo firmat exercitu, cu-
jus pars una excubabat pro mœnibus, altera sta-
tionem intra urbis portas habebat. Basilius autem
cognomine Tzicandylem, qui militaribus in Oriente
factis initisque **73** adversus Barbaros qui isthac
habitanti, præliis magnam nominis famam adeplu-
erat, una cum Proscucho, cuius modo nennini, na-
tione quidem Persa, sed qui a pueris mores Romanos
induerat, ad locum quemdam, cui Longi nomen,
mittit cum copiis, quas in insidiis collocarent, dato
ipsis mandato ut si rursum Alemanui prædarentur,
illos prout locus posceret adortrentur. Ut ad locum
venere, Alemannorum advertunt multitudinem, et
ordinatone an confuso agmine procederent diligenter
explorant. Jam corpora quidem ipsorum supra
modum procera vident et armis probe instructa. Ut
vero equitatum minus velocem, nulloque ordine
omnes in via vagari conspexero, facile a Romanis
debellari posse exercitum credunt, modo militari
arte congrederentur: de his interim adinonendum
principem, illiusque explorandam sententiam. At
ille cum Barbarorum consilia æquo adhuc animo

ret. Rex autem noluit incipere, quod Francos audiebat nunquam facisse. Ad hoc tamen postmodum fretum copias suas transmisit Fredericus imp. ut ex Anonymo, qui expeditionem illius Asiaticum descripsit, discere est. Dicitur autem fretum Abydenum sanctus Georgius de Sisto, quondam fretum illud mari sancti Georgii, seu Propontidi imminens, a Sesto urbe ita appellatum, quod non adverterit vir eruditus. Vide notas ad Villardi, p. 68.

(91) *Σώματα αὐτοῖς μερύζει*. Vide notata ad Annex p. 24.

expendere, nempe de expeditione quam in Palestini-
nam suscepserant, eorum aggressionem differen-
tiam esse censuit, exspectandumque dum manifestius
quid molirentur. Ea fuit imperatoris mens. Pro-
gressi interea Barbari, ut ad Chœrobacchorum cam-
pos pervenerent (supinatur autem illuc regio, her-
basque uberrime præbet ad equorum pabula), castra
figunt. Dum hic considerent, **74** ingentem supra
quam dici, potest accidisse illis calamitatem aīnūt :
unde conjectari liceat iratum fuisse ipsis Deum,
propter tot eorum perjuria, atque adeo in ejusdem
religionis homines, et a quibus nullam injuriam
acepissent, inhumanitatem. Magna quippe iniuriū
vi repente de cælo demissa, qui campos illos præ-
terfluent fluvii, quorum alter Melas, Athyras alter
ab incolis appellatur, ultra solitum in immensum
excrescentes, et in agros effusi, magnam Aleman-
norum exercitus partem, cum equis ipsis et armis,
nec non et tabernacula in mare de terra abripue-
runt. Quæ ut rescivit princeps, hominum calamitate
commotus, viros dignitate illustres misit, qui et
Conradum de casu consolarentur, et invitarent ad
colloquium, quo de rebus majoris momenti invicem
tractarent. At ille remissa nihilo minus ferocia ut
Byzantium venienti sibi occurreret imperator posu-
lavit, atque etiam aliis ejusmodi officiis congressum
suum rependi voluit. Imperator igitur dominato ejus-
modi immodico fastu, virum deinceps neglexit.
Conradus interea cum universis copiis Byzantium
versus contendit, et ad imperatorium palatum,
quod mœnibus urbis obversum est, pervenit. Phi-
lopatum illud vocant, seu quod hæc appellatione
gratiani illius habitationem signiscent, ut quæ iis
qui vitandi urbis tumultus causa eo secundant, re-
missionem animi quamdam **75** præbeat et cura-
rum : seu quod arboribus et virginitate constitutus sit
locus, herbarmque virentium ubertate passim
amoenissimus. Inde ille progressus ad contemplan-
dum urbis ambitum, visis turribus in idoneam al-
titudinem exsurgentibus, et lustratis quæ immensa
profunditate mœnia circumdabant fossis, suniua

A ἐπί βασιλέα πέμψαντες ταῦτα τε ἔδιξαν καὶ ὀν-
επυθάνοντο τὸ πρακτέον. Οὐ δὲ τὸ τῶν Βαρβάρων
καὶ ἔτι εὐλαβούμενος πρότρχημα, φημὶ δῆ τὴν ἐπί-
χειρησιν, ἐκδηλώτερὸν τι νεωτερίσειν αὐτοὺς προ-
δεχμένος. Βασιλεὺς μὲν οὖν οὕτω γνώμης εἶχεν.
Οἱ δὲ Βάρβαροι διδῷ ἴστες, ἐπειδὴ ἐς τὰς ἐπί Χοιρο-
βάχχων (92) περῆλθον πεδιάδας (ὑπτεῖαις γάρ ἵ-
ταῦθα δ χῶρος καὶ πάνα δαψιλῆ μᾶλιστα ἐς τὰς ἵπ-
πων παρέχεται νομᾶς), ἐνταῦθα ηὔλιζοντο. Ἔνθα τι
δυστύχημα λόγου χρέεσσον αὐτοῖς ξυνυγεῦθηναι λέ-
γεται, ἐξ οὗπερ διν τις εἰκότις στοχάσαιτο μηδέποι
τὸ θεῖον αὐτοῖς, τούς τε δρους ἡδικηχότις καὶ πολαῖ
τῇ ἐς τοὺς διοιδρήσκους αὐτοῖς καὶ μηδὲν ἡδικηχό-
τας ἀνθρώπους ἀπανθρωπίᾳ κεχρημένοις. Ὁμηρου
γάρ ἔξαιστον (93) καταρρίφαγέντος ἀθρόον οἱ τὸν χῶ-
ρον ἐκείνον παραρρέοντες ποταμοί, ὃν δὲ μὲν Μέλας,
ἄτερος δὲ Ἀδύρας πρὸς τῶν ἔγχωριων ὀνόμασται,
πολλῷ τοῦ συνήθους μᾶλλον ἀνυιδήσαντες μέτρου ἐπί^B
πλεῖστον τε τοῦ πεδίου πρυγχυθέντες; πολὺ τι μέρος
τοῦ Ἀλαμανῶν στρατεύματος αὐτοῖς ἱπποῖς καὶ
δπλοῖς καὶ αὐταῖς παρέσυραν ταῖς σκηναῖς ἐπὶ θά-
λασσαν τε ἀπὸ τῆς ἑξέπτυσαν φέροντες. Ὁ πυθόμενος
βασιλεὺς ἐλέψη τε τῷ εἰς τοὺς ἀνθρώπους τὴν φυχὴν
πεπονθῶς δινδρα; τῶν ἐπὶ δόξῃς παραμυθομένους
Κορδάρῳ τὴν συμφράξαντες, μετεπέμπετο τε
αὐτὸν ὡς λόγου τε κοινωνήσης καὶ περὶ μεγάλων αὐτῷ
συνδιασκέψατο. Οὐ δέ καὶ εἰσίτι μηδαμῆ [P. 42]
καθυφενταί θέλων τοῦ γαύρου, ὑπαντάν αὐτῷ ἐς Βυ-
ζάντιον προάγοντες τὸν αὐτοκράτορα τῆξιον, τοιούτων
τε τινῶν διλῶν διηλαν τὴν ἐαυτοῦ σταθμώμενος ἦν.
Ἐφ' οἷς δὲ βασιλεὺς ἀλαζονείαν δρον οὐκέτι ἔχουσαν
αὐτοῦ καταγνούσι. τοῦ λοιποῦ περιείδε. Κορδάρος δὲ
πανστρατή ὡς ἐπὶ Βυζάντιον ἐφέρετο· ἐν δὲ τῷ κατ-
ατικρὺ τειχέων βασιλικῷ γεγονὼς ἐνδιαιτήματι, δ
Φιλοπάτειον (94) δυνομάζουσιν, οὐκέτι εἰτε τὴν φί-
λην αἰνιτέρομενον διατριβὴν (διεσιν γάρ τινα παρ-
έχεται καὶ φροντίδων ἀπαλλαγὴν τοῖς ἐκ τῶν ἀστι-
κῶν ταράχων ἐνθάδε ἀπαλλασσομένοις), εἰτε καὶ τὴν
φύλλοις κομῶσαν πάνα τε δαψιλῆ ἀνιεῖσαν (ἀμφιλα-
φῆς γάρ δ χῶρος καὶ ἐπίχλοον ἀπανταχῆ φέρει τὸ

Du Cangii notæ.

(92) Χοιροβάχχων. Ut adiacentes Chœrobacchorum oppido οἴκωπι explicanda ecce, et locandis castris idonei fuerint, dixi ad Anuan, l. viii. p. 221. Otho Frising. : Vallem quamdam juxta oppidulum Cherevach dicunt, campi viriditate latam, amniculi cujusdam medio decursu conspicuam attigimus, cujus loci amoenitate capti omnes, illo tentoriū figere, et ibi pausare constituius. Et mox : Fator, toto ex-
peditionis tempore nunquam tætiora habuimus taber-
nacula, niuquam quantum ad sensus judicium ma-
jorem ambitum occupaverant tentoria.

(93) Ὅμηρος γάρ ἔξαιστον. Subitam hanc ini-
brium vim, quæ universum penè pessimum dedit exer-
citum, graphicè verbis hisce, præter Nicetam et
Cinnamum, describit idem Otho Frisingensis : Et
ecce circa vigiliam matutinam nubecula quadam
parva exorta imbre mitem produxit. Quem subito
tutus pluviarum ventorumque impetuosoſ turbo sub-
secutus est, ut concussis et solutis, seu ad terram
dilectis tabernaculis, gravissime qui post matutino-
rum laudes lectis nos receperamus, excitaret. Clamor

D toton vicinum replens acrem allollitur. Amniculus etiam, an ex reflexione proximi maris, imbruumre multitudine, an ex catarractis rupiis in cælo, ex superne majestatis ultione tantum intumnerat, ex tu moreque præter morem inundaverat, ut totum coope ritire exercitum. Quid ageremus? Divinam id animi adversionem potius, quam naturalem inundationem esse considerantes, amplius altoniti suimus. Ad equorum tamē robur convolamus, unusquisque, prout poterat, umnum transire gestiens. Videres alios na-
tantes, alios equis adhærentes, alios ut periculum effugerent per funes miserabiliter trahi, alios in flu men inordinate ruentes, ex eo quod aīus impræmeditate implicarentur demergi, etc. Evidenter imbruum vim attigere etiam Odu de Diogilo, l. iii; Heliodorus, l. i, c. 61, et auctor Chronicæ Reichersper-
gensis.

(94) Φιλοπάτειον. Vide notata ad Villehard. e
Bryennium l. iv, ubi plura de hocce palatio cou-
g ssimus.

πρόσωπον), ἐντεῦθεν τῷ πάρεξι προσέχεις τοῦ Αἰγαλίου τὸν μηδετερός. Τούς τε οὖν πύργους ἔξ οὗ ικανῶς ἀνατρέψαντας κατανοήσας καὶ τάφρου μέγα τοις χρῆμα βαθεῖας κύκλῳ περιθεύστης ίδων ἐν θαύμασι μεγάλῳ (95) ἐγένετο. Ἐπει τὸν γυναικῶν διμίλον καὶ δῆμον δινοτόλον τινα καὶ ἀπερίεργον ἐπὶ τῶν προπυργίων ἐστῶτα εἶδε (πάντες γάρ δοι πολεμίων εἰδέσσαν τὸν γενέσθαι, οἱ μὲν πρὸς τοὺς τεχεστὸν ἐνδόν φρουροῦντες ἐκάθιντο, οἱ δὲ πρὸς τοὺς περιβόλου τῆς πόλεως ἐστασαν χειρῶν δρεχειν Ἀλαμανοὺς περιμένοντες). Ἐπειδὴ γοῦν ταῦτα κατενέψει, αὐτίκα διπέρ τὸν περιουσιάδην δυνάμεως ἀνέκπληκτον τὴν πόλιν μείναι ἐνοήσας, ἐνθένδεν ἀπτολλάτετο, τὴν τε γέφυραν, ἥ τὴν ὑποκειμένην ὡς ἀνεῖκοι τις ποταμού θάλασσαν ζεύγνυσι, ταχὺ διαβάζεις (96) ἐπὶ τὸν ἀντίπεραν Βυζαντίου (καὶ) κατήγετο προσατέον, διπέρδιον ὄντος. Ἐστι δὲ τὸ τοῦ ἐνταῦθα πορθμοῦ ταῦτον. Οὐ Εὔεινος πόντος ἀπορθόην τινα ποιούμενος ἐπὶ τὸ δεξιὸν εἰσπλέκοντι μέρος ὡς ἐπὶ δυσμάς διεισι, λιμένα ἐπιμήκην Βυζαντίοις ἐργαζόμενος (v). κάτεσσι μὲν διὰ τῶν τῇδε πεδίων, δέλιγου δὲ Βυζαντίου ταῦτὸν ἐρχεται, ἐνθα τὴν γέφυραν ἐστασθαι ξυμβαίνει.

ιε. Τοῦτο μὲν δὴ τοιοῦτον. Κορδάδος δὲ ἐνταῦθα γεγονώ, λόγους ἔξ οὗ βασιλέα οὐ πήρω θρύψεως δυτας πολλῆς ἐπειμένει. Εἶχε δὲ ὁδὸς τὰ μηνύματα. « Χρή, βασιλεὺ, ἐπὶ παντὶ τὸν γε νοῦν ἔχοντα οὐ τὸ πρᾶγμα εποκεῖν καθ' ἑαυτὸν, τὸν δὲ σκοπὸν διθεν γένοιτο πολυπραγμονέν μάλιστα. » Οὐ γάρ γνώμης ἤρηται τινος, εἰτε δηγαύθων δὲ ἐπαινεῖται πολλάκις, οὗτος φαῦλον φαινόμενον ψήγεσθαι πέψυκε. Καὶ τις πρὸς ἑθρῶν μὲν ἀγαθοῦ παρὰ γνώμην ἐντοτε τυγχάνει, οὐλαύρου δὲ αὐτὸν πρὸς τῶν φίλων πειράτα τινος. Μή [P. 45] τοινύν τῶν τῷ πειθεῖσι τῆς ἡμετέρας στρατιδ; χθὲς περὶ τὴν χώραν ἡμαρτημένων τὴν σήν τὰς ατίας ἐφ' ἡμᾶς ἔγει, μηδὲ διὰ ταῦτα καλέπαινε, ἐπει οὐκ ἡμεῖς αὐτοὶ σοι τῶν τοιούτων καθέσταμεν αἰτοι, ἢ δὲ τοὺς πλήθους φορὶ ἀλόγως ἐνθα ἐτυχε φερομένην αὐτοματίζειν, οὐδὲ ταυτί. Στρατεύματος γάρ ξένου

B

ποταμὸς; δέ τις δινωθέν ποθεν ἐκβάλλων τὸ βέημα ποταμούντος εἰσερχεται, ἐνθα τὴν γέφυραν ἐστασθαι ξυμβαίνει.

15. Atque hæc ita se habent. Cum eo in loco esset Conradus, litteras ad imperatorem misit, quæ languidum quid ac effeminatum præ se ferrent, 76 quārum erat sententia: « Decet virum prudentem, imperator, non per se res ipsas, sed quo sine fiant maxime attendere. Ille enim cuius præoccupatus est aninius, neque quod bonum est laudare, nec quod videtur viliosum vituperare, sacer numero sollet. Interdum etiam præter mentem quis beneficium ab inimicis, ab amicis vero dámnum accipit. Eorum igitur, quæ nuper ab incondita exercitus multitudine in agris tuis perpetrata sunt, causam noli in nos rejidere, neque propterea hæc tuum in nos animum moveant, cum minime in culpa simus, sed inordinatae multitudinis quaquamversum sese ferentes impetus, quidquid commissum est ultero patraverit.

Du Cangii notæ.

(95) Ἐτι τῷ ἀντιπέρας Βυζαντίου. Simili postea stupore, seu admiratione, percusso François nostros ac Venetos, scribit Villarduinus p. 66 cum priuum ad urbem appulere: *Or poes sauoir que multi esgardeurs Constantiople cil qui onc mais ne l'avaient veue que il ne pouoit mie coudier que si riche ville peult este en tot le monde. Cum ils virent ces hatz murs, ei ces riches tours, dont ele ere close tot entor a la reonde, et ces riches palais, et ces haltes yglises, dont il i avoit tant, que nuls ne poist croire, se il ne le veist a soit, et le long et le lé de la ville, que de toutes les autres ere souveraine. Et sachiez que il n'i ot si hardi, cui le cuer ne fremist.* [P. 44] De turriū muris Constantinopolitanis adjacentium robore et altitudine idem testatur Guntherus in Hist. Cpolit. c. 15: *Est enim civitas triangula — habens in quolibet latere magnum milliare vel amplius, ex ea parte qua terram attingit, vasto aggere, et muro firmissimo tripliciter clausa. Turre habens per circuitum*

Cornelii Tollii notæ.

(96) Ταχὺ διαβάζεις. Inviso et insalutato Manuele discessit et in Asiam transiit Conradus, licet per suos Alemanniici Augusti colloquium et congressum expetiisset Byzantinus. Sed alius, inquit Odo de Diogilo, ingredi civitatem, alius egredi limavit, aut noluit, et neuter pro altero mores suos, aut fastus consuetudinem temperavit. Proinde hinc refellitur Tyrius, qui Constantinopoli habitum a Conrado cum Manuele familiare colloquium tradit.

ski excelsas et fortes, adeo sibi invicem propinquas, ut puer septennis de una turri ad alteram ponum valeat jaculari. Iustra, ubi de muris maritimis: ex ea parte, quoniam agger esse non potuit, propter frequenter portas, quem habet tutissimum ac celeberrimum. mari sunt alti admirandæ spissitudinis, et turre densæ, eductæ ad tantam celsitudinem, ut quivis in culmen ipsarum aspectum dirigeret perhorrescat. De turrim numero vide descriptionem Cpol. ex Bondelmontio.

(96) Ταχὺ διαβάζεις. Inviso et insalutato Manuele discessit et in Asiam transiit Conradus, licet per suos Alemanniici Augusti colloquium et congressum expetiisset Byzantinus. Sed alius, inquit Odo de Diogilo, ingredi civitatem, alius egredi limavit, aut noluit, et neuter pro altero mores suos, aut fastus consuetudinem temperavit. Proinde hinc refellitur Tyrius, qui Constantinopoli habitum a Conrado cum Manuele familiare colloquium tradit.

(v) Αιμέρα ἐπιμήκην Βυζαντίοις ἐργαζόμενος. Eiusmodi ξενιαρια λιμνοθαλάττας in Garumna vocat Strabo, ut et Cianamus in sequentibus.

Exercitu namque peregrino externoq[ue], tum provincias lustrante, tum ad comparanda usui necessaria longius evagante vel excurrente, utrinque factas esse injurias, haud equidem mirandum existimo. » Hac et similia Alemanni. At imperator h[oc]c simulata dicti existimans, in hunc modum rescripsit : « Majestatem nostram non latet, plebis impetum quidquam tempe suisse, quod agre gubernari possit ac retinerti. Quapropter et nobis potissimum curse suit, ut qui advenas estis et extermi, dum per provincias nostras iter agitis, nullum damnum patere imini, praevertim cum vos ipsi neque malo animo venissetis, neque injuriam nobis facere possetis. Nec sane res aliter fieri potuit, ne violato hospitalitatis jure male apud homines audiremus. Quandoquidem vero illa vobis, ut ipso viris prudenterissimis, et in investiganda rerum natura solerissimis, 77 videotur carere omni culpa, nos etiam gratias rependimus : neque enim curandum nobis erit in posterum, ut nosr[um] multititudinis impetus comprimamus, quinim[us] ascribemus h[oc]c illius insolentiam, quandoquidem id a vobis edocemur. Vesta rigitur intererit, non dispersos incedere, nec ita in alieno evagari solo. Sed cum ita videtur, deturque licentia gregarie multitudini utriusque exercitus quo velit irruere, necesse erit ut multa ab indigenis damna patientur advenae. » His dictis, legatos dimisit. At cum probe sciret, quanto Romanorum exercitus numero bellatorum inferior esset barbarico, tanto scientia rei militaris et in praelliis constantia praeceperit, ejusmodi consilium capit. Proscenso et Tzicandyke aliisque ducum Romanorum compluribus jubet, ut idoneum contrahant exercitum, et Alemannis a fronde opponant, instructa in hunc modum acie. Imbellis et gregaria exercitus turba longius, et a quarto circiter staret signo : tum gravis armatura et cataphracti, qui deinde velocissimis equis utuntur equites, denique Scythae in fronte, Persaeque et sagittarii Romani. Ita ordinatas copias ut conspexere Alemanni, summo animi ardore tumultuque, in illos pernici celeritate irruunt : sit atrox pugna, et caedes ingens editur Alemannorum. Quippe Romani, dum subeuntes hostes militari peritia exemplunt, eos cecidere. Conradus nihil eorum que acciderant edocuit, ferox adhuc, tumidusque 78 et magna spe plenus considerat in castris. At imperator, quo priorem illius superbiam retuleret auxiliareque litteras misit eo verborum contextu : « Ut nemo nostrum ignorat, equum, qui frenum non patitur, nihil prodest secessori suo, immo crebrius ad praerupa illum deferre; exercitum, qui imperantium mandata detectrat vel negligit, ipsos ut plurimum duces objiceret periculis : ita minime

Α καὶ ἐπήλυδος ; τὸ μὲν ἐπὶ Ιστορίᾳ τῆς χώρας, τὸ δὲ ἐπὶ πορισμῷ τῶν ἀναγκαίων πολλαχόστε πλανωμένου καὶ περιτρέχοντος, τοιαῦτα ἐκατέρωθεν ἀμαρτάνεσθαι ἀπεικόνισμα οὔδεν. » Ἀλαμανοὶ μὲν τοιαῦτα εἶπον. Βασιλεὺς δὲ εἰρωνελαν τὸ πρᾶγμα λογισάμενος τὴν ἡμεῖστον ὕδωρ· « Οὐδέ την ἡμετέραν λέληθε βασιλεῖαν ή τοῦ πλήθους ἥστη δυσάγωγόν τι οὔσα καὶ δοσῆνιον δεῖ χρῆσαι. » Ἀμέλεις καὶ διὰ φροντίδος ἡμένην τὴν, πῶς διὰ διὰ τὴν ἡμετέρας ἀδλαβῶς διελεῖται ὑμᾶς γένοιστο ξένους καὶ ἐπήλυδας ἀνδράς καὶ οὐδὲν διὰ ἀδικεῖν ἡμᾶς οὔτε ἀπαγγελλομένους οὔτε ἀλλας δεδυνημένους, ὡς μή ξένιστον ὀδικοῦντες δόξαν οὐκ ἀγιθήν (x) παρὰ ἀνθρώποις ἀπανεγκάμεθα. Ἐπειδὴ δὲ μὲν διὰ ξυνετωτάτοις οὕτε καὶ τάς τῶν πραγμάτων φύσεις καλῶς ἔξετάζει· ἐπειδὴ στεμένοις ἀνέγκλητα εἰναι δῆπου τὰ τοιαῦτα δοκεῖ· τὴν μὲν καὶ χάριτας ὑμῖν θολομεν. Οὐ γάρ εἰτι φροντισμένης δικας διὰ τὴν ὁχλικὴν τῶν ἡμετέρων ἀναχαιτίωμεν ὅρμην, ἀλλὰ ἐπιβρέφομεν ταῦτα τῇ τοῦ πλήθους ἀλογιστίῃ, καθὼς ὑμεῖς εἴ ποιοῦντες, τὴν μὲν διδάξατε. Συνοίτεις τοινυν ὑμῖν μηκέτι εποράδες τὴν ἔδον λέγατε, μηδὲ οὗτος ἐπὶ ξένης πλανεσθαί. Ἐπειδὴ γάρ οὗτος διδοκταίται, καὶ ἀνέλεται τοῖς τελήθεσι παρ' ἀμφοτέρων ταῖς οἰκείαις χρήσθαις ὄρματες, πολλὰ πρὸς τῶν αὐτόχθονων πεποιθέντες τοὺς ξένους εἰκός. Ταῦτα εἰτῶν αὐτοὺς μὲν ἀπεικόμφατο, τὸν δὲ Ῥωμαίων στρατὸν πήκθεις μὴν παρὰ πολὺ τοῦ τῶν Βερβάρων ἐλασσούμενον εἰδός, ἐπιστήμη δὲ στρατιωτικῇ καὶ καρτερά τῇ περὶ τὰς μάχας τοσούτῳ δὴ μᾶλλον πλεονεκτούντα, τοιάδε ἐνενέσει. Τὸν Προτούχον καὶ τὸν Τζικανδύλην καὶ πλείστους ἀλλούς τῶν Ῥωμαίων στρατηγῶν ἐκάλευε στράτευμα ἐπαγομένους ἵκανον ἀντιμετώπους Ἀλαμανοῖς ιστασθεὶς, τάξασθαι μέντοις ὕδωρ. Τὸ μὲν ἀπολεμώτερον καὶ ὕστερον ἀγελατὸν τοῦ στρατοῦ πορρωθεν καὶ ὡς ἀπὸ σημείων στῆναι τεττάρων· μετὰ δὲ τοῦτο δύον ὀπλιτικῶν καὶ κατέρρακτον· ἔξῆς δὲ τοὺς δύοις ταχυπόδων ἐπέβασιν οἵτεν τελευταῖον δὲ καὶ μετὰ μέτωπον Σκύθας δύμα Πέρσαι; καὶ τὸ Ῥωμαίων τοξικόν. Ῥωμαῖοι μὲν οὖν κατὰ ταῦτα ἐποίουν, Ἀλαμανοὶ δὲ ὡς εἰδόν θυμῷ πολλῷ καὶ θορύβῳ ἀχόμενοι δρόμῳ ἐχώρουν. Συνισταται τοινυν μάχῃ καρτερά, καὶ φάνος Ἀλεμανῶν· πολὺς γίνεται. Ῥωμαῖοι γάρ σὺν ἐπιστήμῃ ἐπίστρεταις αὐτοὺς διφοτάμενοι ἐκτείνον. Κορφάδος· δὲ οὕτω τι πεπυσμένος [P. 44] τῶν γεγονότων σοθρόδες εἰτι καθῆστο καὶ ἐπὶ μακραῖς ὠχέστο ἀλπίσιν. Ο τοινυν βασιλεὺς τῆς προτέρας αὐτὸν ἐπικεροτμῆσαι θέλων ὑπεροψίας ἀπέστειλε τοιάδε· « Εδει μὲν ἡμᾶς ἐκεῖνο καλῶς· εἰδότας, ὡς οὔτε ἐπικος πρεσβύτερος χαλινοῦ ὑνήσειεν ἀν τὸν ἐπιβάτην, εἰ μή καὶ κατὰ κρημνοῦ τούτον πολλάκις συγχατενέγκοι, καὶ στράτευμα δὲ ἐκεῖνο, δη μή τῶν στρατηγούντων ἀπαίτοι, κινδύνοις περιβιλλειν ὡς ἐπίπαν οἵτε τοὺς

Cornelii Tollii notæ.

(x) Ος μή ξερλας δικοῦντες δόξαρ οὐχ ἀγαθός. Sacrum quondam mortalibus et haud temere violandum erat jus illud hospitalitatis. Inde T. Q. Crispinus Dadio Campano, aliquando hospiti suo Romæ, tum vero lacescentis et provocanti: Nec

sibi, nec illi, hostes deesse, in quibus virtutem ostendunt: se ab eo, etiam si acie occurrat, declinaturi, ne hospitali cude dexitram violet; apud Livium I. xxv, c. 18.

δροντας, μή οὐτω στρατεύμασιν ἐφέσσιν τοῖς ἑαυτῶν πρὸς τὰς οἰκείας ἕκάτερα φέρεσθαι δρμάς. Τοι δ' οὐδὲ οἴδε τι πεθών οὐ τε πρότερον κατωλιγόρηκας τούτου καὶ τὸ ἡμέτερον δὲ κράτος δια καὶ φίλη προσφερόμενον τῆς αὐτῆς γεγονέναι τοι γνώμης ἀνέκεισας, ηδη συλλόγεισας τίνα ὄμιλον τοῦ πλήθους; προύδηνηστεν ἀλευθερίᾳ. Πυνθάνομαι γάρ δὲ; διήγος Ἐρωμαίων στρατὸς Ἀλαμανῶν πλήθεις οὐκ εὐκαταφρονήτῳ περιτυχόν κακῶς αὐτὸν διέθετο. Τὸ γάρ αὐτόνθιν καὶ ἐγχώριον ἐπικρατέστερον ὡς ἔπιπν τῶν ἐπηλύδων, καὶ ἔνων φίλει γίνεσθαι. Ήμῖν δὲ οὐδὲ κολάζειν ἔξισται τοῖς πλήθεσι τὴν ἀσβεταν. Πῶς γάρ; οἵς καθάπαξ πρὸς γνώμην δινόμενον φέρεσθαι τὴν αὐτῶν. Εἰ τοίνυν καὶ αὐτὸς τοι δοκεῖ, ἀνθεκτέον καὶ πάλιν ἡνίας ἀμφοτέρους τοῖς ἀρχικῆς καὶ ἀναστιραστοῖς τοῖς στρατεύμασι τὰς δρμάς. Μή δοκοῦν δέ τοι, ταῦτα μὲν μεντεῖν ἐπὶ τῶν παρόντων. Τό γε μὴν πεπραγμένον σαφῶς ἥμιν δεδηλώθεω.

15. Τὰ μὲν δὴ τοῦ βασιλέως ἐν τούτοις ἐτελέστα. Κορφάδος δὲ οὐποι τῶν Ἀλαμανῶν συμπεσόντων ἴωτοιάμενος οὐδὲν τούτων μὲν οὖδ' ἐπεστράφθαι τὸ παρόπαν ἔδοκε. Δρόμωνα δὲ τὸν βασιλεῖον καὶ τὰς συνήθεις σταλήνατο οἱ πρὸς βασιλέως τῇσι θυτρεῖς, ἐφ' ὃ πρὸς τὴν διάβασιν αὐτοὺς χρήσαιτο. Καὶ εἰ μὴ θάττον ἀφίκοντο πρὸς αὐτὸν, ἡπελεῖς ποιαὶς ἐς νέωτα μυρίασι τὴν πόλιν περιβαλεῖν. Πρὸς δὲ χαλεπήνας δὲ βασιλεὺς οὐχέτι μέχρις εἰρυνεῖς τὸν ἀλαζόνα ἀμείβεσθαι ηθελεν. "Οὐεν τε πικροτάτοις αὐτοῦ καθίκετο λόγοις ἐπιστείλας οὐτωστοι; Οὐδὲ τῷ ταλήθει τὰ πράγματα κρίνειν εἰώθασιν οἵς καὶ σμικρὰ συνορφίν δνεστι, ποτέστητο δὲ μᾶλλον καὶ ταῖς ἡρεύεσθαιν. ὑπερβολαῖς τε καὶ ἀλελύεσθαι. Οὔκουν καὶ τοὺς Ἀρεος ἀθλητὰς οὐ πλήθεις διαιρέτον, ἀλλ' ἀρτεῇ καὶ πόνοις καὶ τῇ περὶ ταῦτα ἐπιστήμῃ. "Δικαίοις τοῖς τοίνυν πλείστον ἀκολουθῇ στράτευμα, ἀλλὰ πρὸς τῷ μή πολλῷ τὸ ἡμεδαπόν περαίρειν, καίτοι τοῦ πλείστου πολλαγῆ τῆς Ἐρωμαίων διερημένου ἀρχῆς, ἀγελαῖόν δοτοι καὶ τὸ πλείστον ἀπειροπόλεμον· προδάτων δὲ ἀγέλαις κανεὶς μυριοστάς δλας ἀριθμοῖντο σχολῇ ἐδὲν ἀνάσχοιντο λέοντος ἐπιπρώντος αὐταῖς. Η οὐκ οἰσθα δὲ τι καθαπερεὶ στρουθίον διπό ταῖς ἡμιστέραις γεγένησαι ήδη παλάμαις, κανεὶς θελήσωμεν, οὐκέ δὲ φθάνοις εὐτίκα παραπολλύμενος; Ἐννόησον ως ἐκεῖνοι τὴν γύρων κατέχουσι ταύτην, ὥν οἱ πράγμοι πᾶσαν [P. 45] τὴν γῆν περιῆλθον τοι; δπλοις, ὅμιλον τε αὐτῶν καὶ λοιπῶν ἀπάντων τῶν ὑφ' ἡλίῳ ἐκυρίευσαν θνῶν. Ταῦτα διπολογίζεσθαι σε χρεῶν καὶ προσέτι οὐδὲ νεώς ποτε ἐπιθησεῖ τῆς βασιλείου οὐτε τι ἔντις ήτησας ἐπιτελές Ισταὶ σοι παρ' ἡμῶν, ἀλλά εἰ τὴν αὐτὴν καὶ πάλιν οἱ τῶν ἱππων οἰσουσι πόδες. Καὶ οὐ δηποι μεμπτέοι πάντως ἡμεῖς, εἰ μή ταῖς δικεῖν βουλομένοις ἁρέστους ποιοῦμεν ἔσυνούς. Οὐ γάρ ταντὸν ἀδικεῖν καὶ ἀμύνεσθαι· ἀλλὰ τὸ μὲν γνώμην ἡρετηται φεύλης, τῷ δὲ προηγεῖται πάντως ἀσφάλεια. Ήμᾶς δὲ καὶ προαλαδὸν ἀξιοῖ τὸ ὑπῆκον, ἐπερ δηρον οὐχ ήδη Πέρσαις ἀποχερδανήζεται τοῖς ἐγείτων, ταῦτα δὴ Ἐρωμαίους ἀμογητὶ κτήσε-

A par erat indulgere militibus nostris, ut inter se invicem pro arbitrio collidi pateremur. At postquam aliud forte cogitans tu hæc negligisti primum, nostramque majestatem quæ te ut amicum de illis admonuerat, induxit, ut eadem uteremur indulgentia: nunc tandem percipe, quid utilitatis vobis contulerit ejusmodi libertalia multitudinis. Accepi enim exiguum Romanorum manum, cum haud contentinendis Alemannorum copiis congressam, male eas accepisse. Fere enim semper accidit, ut indigenas ipsoque innati solo, advenis et extraneis sint longe fortiores. Neque nobis vulgi petulantiam castigare licet. Qui enim poterimus, quibus agere pro libitu indulsimus? Verum si et tibi ita videtur, dicant copiae nunc parere ducem imperiis, et carum coegerentur impetus. Si alia est sententia, stemus presentibus; saliemque vulgare licet quod a nobis gestum est.

16. Ejusmodi fuit epistola imperatoris. Conradus interea, nondum percepto de Alemannorum clade nuntio, de priori ferocia remississe non videbatur. 79 Quinimo dromonem imperatorium, et consuetas triremes, quibus ad transmittendas copias uteretur ab imperatore postulabat; ac ni confessim adducerentur, proximmo se anno multis cum milibus urbem ipsam obvallaturum minabatur. Indignissime id ferens imperator, non jam ludicris, sed acerbissimis arroganti respondere hunc in modum litteris decrevit: « Non ex multitudine judicare de rebus solent ii qui ei modica saxe quid valent, non ignorant, sed ex earum natura, et iis quæ aut abundant in illis, aut deficiunt. Neque enim Martis athletas numerio distinguendi, sed virtute, laboribus, et rei militaris peritia pensandi sunt. Quamvis igitur ingenia te sequatur exercitus, nobisque vix adspici copias, utpote per omne Romanorum imperium militibus distributis, tua illa turba incomposita est, et maiorem partem rei bellicæ ignara. Pecundum greges, et si multorum millium sint, vix leonis, irruentis impetum possunt sustinere. An ignoras, te instar aviculae in nostris suis manibus, continuo si voluissestis peritum? Has illos incolere regiones cogita, qnorum majores orbem universum D bellis peragrariunt, vobisque ipsis, aliisque omnibus sub sole gentibus imperaverunt. Ilæc te scire, perinde necesse est, neque imperatoria ad te uocam, nam navem venturam, neque quidquam eorum quæ postulasti nos indulturos; sed qua venisti, 80 equorum pedibus fore tibi redeundum. Neque propterea erimus culpandi, si inferre injuriam voluntibus nos minus faciles ac benevolos præbemus. Res enī diversissimæ sunt inferre injuriam et propellere: illud a prava voluntate pendet, alterum securitas suadet. Nos vero iamdudum orant subditū nostri, ut quæ modo ex vicinis Persis vindicavimus, ea quiete ac sine molesta possideant Romanii. Quod igitur obsecrantibus nostris non indulsimus, id nunc te suadente statim experiemur. » Iis ac-

ceptis Conrádus, intellectaque simul quæ paulo A οθαί. "Ο τοινυ ἀξιούτων οὐκ ἡγεσχόμεθα τῶν ante Alemannis acciderat clade, putri circa littus protracta navicula, Damalis fretum trajicit, summa- que celeritate in adversam continentem properat, pavore quadam Barbarico virum ocius urgente. Barbari quippe fluentibus ex voto rebus, eriguntur in immensum, lumentque : si contra adsit aliqua calamitas, plus quam par est demittuntur animo. Sed imperator quo magis adhuc illius supercilium contraheret, talia aggreditur. Missis aliquot ex Romanis ad procedentem a tergo Alemannorum exercitum, data pecunia, militum, quorum numerus pene fuit infinitus, a Conrado abalienavit animos. Quod ut Intellexit Conradus, non ea qua prius ferocia inflatus, per legatos principem rogat, ut ad se Romanum quemdam transmittenret, qui monstraret viam, et tuto copias suas deduceret. Militur itaque qui ad id tempus acutissim dignitate functus fuerat, dato insuper mandato, 81 ut de belli etiam societate ineunda cum Conrado sermones conferret : quam si ille admitteret, quandoquidem multum interesset Romanian Alemanni bella gererent, auxilia quidem submittiteret imperatori, ab illo vicissim recepturus majora, si arma cum imperatore adversus Persas conjungere paratus esset : porro duabus propositis, eligeret ille quam vellet viam. Hæc Conrado Stephanus nuntiavit. Ille suis in consilium coactis, complicitum penitus recusavit. Itinere vero Philomelium versus instituto, nihil illi quidpiam sinistri accidit, quounque ad Melangia et Dorylaeum oppidum pervenit. Tum enim Mamplane Persa cum exiguo exercitu in primam aciem invectus est, quo vires hostiles, et pugnandi formam explorare. Alemanni visis primum tum Persis, nullo quidem ordine, sed cuia impetu tumultuque in eos irruevit. Illi, quandiu haud procul a castris erant Alemanni, terga vertunt, fugamque simulant : dein fessis inse quontium equis, atque ipsis longius a cætero exercitu abstractis, converso cursu equos cum sessoriis concidunt : idque repetitum plures immodicum Alemannis terrorem incussit. Tum denum videre erat seroces nuper et tumidos, quique ferarum instar hostes 82 suos aggrediebantur, jam trepidos et degeneres, neque agendi animum, neque consiliū locum habere. At Conrádus, ut erat in bellis mirabili audacia, in Persas progressus, velocissimos, quos ab imperatore accepérat, equos amisit :

B Α σθαί. "Ο τοινυ ἀξιούτων οὐκ ἡγεσχόμεθα τῶν ἡμετέρων, τοῦτο νῦν τοῦ προτρεπομένου αὐτίκα ποιεῖν κινδύνευσμεν. » Ταῦτα Κοράδος ἐνωτισάμενος καὶ ἄμα πυθόμενος ἀπερ Ἑντζχος δυστυχῶς συνέπεσεν Ἀλαμανοῖς, λεμβάδιν τε λυπρὸν αὐτοῦ που περὶ τὴν θαλάσσης ἀνειλκυσμένον ἀκτὴν ἀναβὰς, τὸν Λαμάλεως τε πορθμὸν διέβη καὶ ἐπὶ τῆς περαῖς θάττον ἐγένετο, δλιγωρίας τινὸς βαρβαρικῆς ἐπειγούσσης τὸν ἀνθρωπὸν. Φιλεῖ γάρ τὸ βάρβαρον εὐημεροῦν μὲν ὑπὲρ μέτρον ἐπαίρεσθαι καὶ αὐχεῖν, δυστυχοῦν δὲ καταβάλλεσθαι τε πλέον ἢ προσήκει καὶ ταπεινοῦσθαι παρὶ τὸ μέτρον. Βασιλεὺς δὲ τοῦ καὶ εἰστεί μᾶλλον κατασπᾶν αὐτῷ τὴν δφρὺν προνῶν, τοιάδε ἔτοιει. Τὸν τινας Ῥωμαίων εἰς τὴν κατόπιν ίθυσαν ἐκπέμψας Ἀλαμανῶν στρατὸν ἀριθμῷ κρείσσων ἀγγελομένους εἶναι χρήμασι τῆς τε Κοράδον ἀποσχέσθαι ἀνέπειθεν εὐνοαῖς. "Ο Κοράδος ἐνωτισάμενος οὐκέτι ἐκεῖνος δὲ πρώην ὑπέροφρυς ἦν. Πέμψας δὲ πρὸς βασιλέα ἥτετο σταλῆναι οἱ Ῥωμαίων τινὰ δόδον τε αὐτῷ καθηγησόμενον καὶ ἐν τῷ διαφαλεὶ παραπέμψοντα. "Εσταλται τοινυ δὲ τοῦ ἀκολούθου (97) εἰ; ἐκείνην τὴν ἡμέραν λειτούργημα ἐκπληρῶν. Ἐπιτέτραπτο δὲ οἱ καὶ συμμαχίας πέρι Κοράδῳ διειλέχθαι. "Ην ἐπειδὴ πολλῷ τῷ διαλλάσσοντι Ῥωμαίους καὶ Ἀλαμανοὺς ἔμβαθεν μάχεσθαι, τὴν μὲν βασιλέα δοτῇ, πολλῷ δὲ ἀντιλάβοις ἐκείνα, εἰ γε αὐτῷ βουλομένῳ εσται. μάχης κατὰ Πέρσῶν βασιλέα κονωνῆσαι. "Οδῶν τε σφίσι προκατιμένων δυοῖν, ὅποτέρᾳ διν αὐτὸς βούλοιτο λέναι, ταῦτην δὴ ἐλέσθαι. Στέφανος μὲν οὖν Κοράδῳ ταῦτα ἀπήγγελλεν. "Ο δὲ ἐς βουλὴν ἔν τοις αὐτοῦ καταστὰς πρὸς μὲν τὴν ὁμαίμιαν ἀπειπεν, δόδον δὲ ἢ Φιλομέλιον ἄγει αὐτὸς εἰλεστο. Μέχρι μὲν οὖν Μελαγγείων καὶ Δορυλαστούλεως οὐδὲν δχρι Ἀλαμανοῖς ὑπηνταίζεν. Ἐκταῦθα δὲ γενομένος Μαμπλάνης (98) δνομα Πέρσης ἀνήρ ἄμα στρατεύματι ὀλίγων τοῖς ἐμπροσθίοις αὐτῶν προσέβαλε τάγμασιν, ἀποπειρασόμενός τε τῆς Ισχύος εὐτοῖς καὶ τὸν τῆς παρατάξεως δπως ποτὲ ἔχοι μαθησόμενος τρόπον. Ἀλαμανοὶ [P. 46] τοινυ, ἐπειδὴ Πέρσαι τὸ πρῶτον αὐτοῖς παρεράνησαν, οὐκέτι κατὰ συντάξεις ἔχώρουν θυμῷ δὲ καὶ θορύβῳ πολλῷ ἔχόμενοι κατ' αὐτῶν ήσαν. Πέρσαι δὲ έως μὲν οἱ πόρρω τοῦ σφῶν αὐτῶν στρατοπέδου Ἀλαμανοὶ ήσαν, νῶτα ἐδίδουν καὶ τὴν φυγὴν ὑπεκρίνοντο. ἐπειδὴ δὲ ἢ τε ἵππος αὐτοῖς ἐκεχμήκει καὶ τοῦ στρατοπέδου μαχρὸν ἥδη ἐγεγόνεισαν, ἀποστρέφους

Du Cangit noīse.

(97) Ἀκολούθου. Perperam Tollins pedisequum vertit ; id enim vocabuli apud Græcos Byzantinos Varangorum ducem seu praefectum designat, de qua palatina dignitate multa Codinus, De Off. c. 4 et 5 et nos quedam ad Villard. et ad Annaū, Scylitzes, p. 787 : στέλλεται — Μιχαὴλ πατρίκιος δ ἀκόλουθος. Cinnamo, I. iii πελεκυζόρων ἔξαρχων dicitur, et Annaū, p. 193, δοχων Βαραγγίας. Willelmus Tyrinus : Tradiderat autem Constantinopolitanus dicēdenti ab eo, et id ipsum peteni, domino imperatori, viæ duces, locorum peritos, provinciarum finitima- rum omnem habentes prudentiam, sed fidei modicæ.

L. xvi, c. 22, Gesta Lud. VII, c. 6, 7 et 8. Ut porro Thentonici, Græcorum fraude, in vastas deduci solitudines, summan perpessi sint inopiaui, multis prosequuntur Tyrius et Olo de Diogilo.

(98) Μαμπλάνης. Nicetæ, I. i. n. 6, Παρτάνος, Willelmo Tylro loco citato Paratum nuncupatur. Huius tamen tanto negotio, ait Tyrius, Soldiūs Iconiensis non intersuit, sed quidam nobilis militis sua primicerius, Turcorum magnus satrapa, Paratum dictus, hanc plagam domino permittente exercuit. Accidit autem anno ab Incarn. D. 1166 (leg. 47) mense Novembri.

τὰς ἐπελάστεις τιθέμενοι ἵππους τε καὶ αὐτοὺς Αἰρεσίᾳ, quin a Barbaris caperetur, parum ab-
έκτεινον. Πολλάκις τε αὐτὸς γεγονὼς ἦς ὁρβωδῶν συντ.

μέτρον οὐκ ἔχουσαν τούτους ἐνέβαλεν. Ἡν οὖν ίδειν τοὺς χθὲς θρασεῖς καὶ ἀλαζόνας καὶ θηρῶν δίκην ἀνυπο-
τάτων ἐπιώτας, δειλούς τε καὶ ἄγε· εἰς καὶ εἰδὲν οὔτε πρᾶξαι οὔτε μὴν βούλευσασθαι ἰκανούς. Ὄτε δὴ
καὶ Κορβάδος. (ἥν γάρ θαρσαλέος τὰ πολέμια) κατὰ Περσῶν ἐλάσας τούς τε ἱππους ἀποβεβλήκει οὐς
αὐτῷ διβασιλεὺς δρομικοὺς μάλιστα ἔδωκε, καὶ αὐτῷ ἐε ὀλίγους καὶ ἀλώναι πρὸς τῶν Βαρβάρων τού-
των ἐδέησεν.

(2) Ἀλαμανοὶ μὲν οὖν οὖν ἐν τούτοις ἤσαν. Ὁ δὲ
τῶν Γερμανῶν δῆτε (99) (ἡγγέλλετο γάρ ἡδη τὸν
Ἴστρον διαδέξας προσωτέρω χωρεῖν) οὐκέτι κατὰ
Κορβάδον ὑπὲρ τὸ δέαν ἔγνω φρονηματίζεσθαι.
τούς τε γάρ ἐκ βασιλέως (1) ἐπ' αὐτὸν. ἤκοντας,
ηριὶ Μιχαὴλ τε σεσαστὸν τὸν Παλαιολόγον καὶ Μι-
χαὴλ φὸ τὸ ἐπώνυμον Βρανδὸς ἐκείτο, δισμενός τε
τίς καὶ χάριτας διὰ ταῦτα βασιλεὺς ὡμολόγησε δῆλος;
τι ἥν μηδὲν εἰσέπειται ἐξ Ῥωμαίους κακουργήσαν.
Εἴτε δὲ ἐκ τῶν Κορβάδων συμπεπλωκόσιν ἡδη
σωρτροισθεῖς, εἴτε καὶ φύσει (2) τοιοῦτον τῷ ἀν-
θρώπῳ τὸ ἡδος; ἥν, λέγειν αὐτὸς ὕστερη ἔχω.
Πλειόνος δὲ οὖν (3) διὰ ταῦτα τῆς βασιλέως παρ-
τοκαλῶν διετέλει δεξιώσεως. Τέτοι δὲ ἀγγοῦ Βυ-
ζαντίου ἡδη ἐγένετο, πρέσβεις ἐξ βασιλέως πέμ-
ψις (4) φιλίαν τε ἔτι μᾶλλον ὡμολόγησε καὶ ἐπὶ
μαγαλὸς συμπράξειν αὐτῷ συνετέθετο. εἰ δὲ συν-
τεθεῖσι ἀλλήλοις καὶ λόγους κοινωνήσειν ἐν παλαιτῷ
βουλῆτων αὐτῷ ἔσται, οὐδὲ τοῦτο παραλίπειν ἥθελε.
Βασιλεὺς δὲ ἤκουσε τῶν λόγων οὐκ ἀρδᾶς καὶ οὖν
πεποθήσει ἀφικέσθαι τούτον ἐκβλεψεν. Εἰσελαύνοντε
τούνν (5) ἀνδρες ὑπήντων αὐτῷ δεοι τε κατὰ γένος
καὶ τύχην βασιλεὺς ἤγγιζον καὶ οσοι τὰς ἀνερηφά-
νους τῷ τηγυκάδε δεῖπον ἀρχάς, προπέμψοντες τε
μεγαλορεπτῶς αὐτὸν ἐς τὰ βασιλεῖα καὶ τὰ εἰκότα
τιμήσοντες. Ἐπειδὴ τε εἰσι τῶν ἀνακτήσων ἡδη
ἴγένετο ἐνθα βασιλεὺς ἐπὶ τοῦ μετεώρου καθῆστο,
χθυμαλή τες αὐτῷ ἐκομίζετο ἔδρα ἢν σελλῶν (6)

Du Cangii notæ.

(99) Ὁ δὲ τῶν Γερμανῶν δῆτε. De expeditione
Ludovici VII Francorum regis in terram sanctam
consulendi supra laudatissimi scriptores. Priusquam vero
Ludovicus itineri in Romaniam sese accingoret; Mi-
lamē de Caprosia, seu de Cheureuse, militem, le-
galum anno superiori miserat, qui et transitum per
Thraciam, et coniugatum impetraret: quod ille
benigne concessit, scripta ad regem perofliciosa
epistola sub mensam Augustium, quæ exstat apud
Radulfum de Diceto in Abbrev. Chron. A. 1146.

(1) Τούς τε γάρ ἐκ βασιλέως. A Manuele legatos
ad Ludovicum missos Demetrium queindam, et alium
cognomē Maurum, refert Odo de Diogilo, l. ii.

(2) Εἰτε καὶ φύσει. Gesta Lud. VII c. 9 de co-
dem rege: Erat vir naturaliter patientis et benignus.
Odo de Diogilo, l. iii: Rex Francorum, cui semper mos
fuit regiam majestatem humilitate condire. [P. 442] Gervasius Tilleberiensis, De otiosis imperiali, ins. de
Ludovicō VII: Qui successit Ludovicus piissimus,
amator cleri, ac verus Dei cultor, qui a multis de-
cepitus, nullumque decipiens, in sancta simplicitate
transiit ad Dominum, relicto Philippo filio, qui post-
ponens paternam simplicitatem, materni generis usu-
lias uxoris in usum. Ludovicī epitaphium habet a Ste-
phano abbate S. Genovese Parisiensis exaratum:

Quantum conjugii permisit copula, castus,
Quantum justitiae regula, milis erat.

(3) Πλειόνος δὲ οὐρ. Fuit sane Ludovicum inter

17. Is rerum Alemannicarum fuit status. Rex
autem Germaniæ, qui transisse jam Istrum, et ulte-
rius progrexi nuntiabatur, non ea qua Conradus, ultra modum ferocia se gessit: sed legatos ab impe-
ratore ad se missos, Michaelem Palæologum seba-
stium, et Michaelem cognomento Branam, except
comiter, eoque nomine gratias imperatori egit.
Apparebatque nihil eum damni contra Romanos
B deinceps molijurum: quod utrum lis quæ Conrado
acciderant prudentior factus fecerit, an vero quod
mitte illi a natura fuerit ingenium, haud omnino
nisi compertum. Utul sit, magnam inde sibi prin-
cipis gratiam conciliavit. Cum jam Byzantio prox-
imus esset, missis ad imperatorem legatis, amici-
tiam suam non tantum ultro est, professus; sed et
adulgit, sese libenter cum eo de rebus non medio-
cris momenti acturum, si illa una convénire, inque
palatio sermones de iis conferri pateret. Annuit
dictis haud gravatae princeps, et ut accederet illa
sideriter, nuntiavit. Advententi itaque, effusi obviam
quotquot erant genere vel fortuna imperatori
proximi, et quicunque primas tunc temporis obti-
nebant dignitates, ipsum magnifice, et ut par erat,
summo cum honore in regiam deducunt. Postquam
83 palatiū subiit, ubi in excelsiori sedebat loco
imperator, assertur ei sedes humilior, quam sellam,
qui lingua Romana utuntur, vocant. Quinque in ea
concedisset, ultro citroque varis de rebus habito.

Du Cangii notæ.

et Manuele multa deinceps animorum consensio,
enjus argumenta sunt variæ ultro citroque missa
legationes, de quibus tom. IV Hist. Franc. p. 655,
656, 687, 691, 692, 697, 698, et 719; præterea ini-
ta Alexii, Manuelis filii, cum Agnete Ludovici Ulia.
nuptia.

(4) Πρόσβεις δὲ βασιλέα πέμψας. Missi hoc tem-
poris momento a Ludovico legati Constantinopoli-
m Atiusus episcopus Atrebatensis, Bartholomaeus
cancellarius, Archembaldus Bourbonensis, et ali-
quot alii.

(5) Elæsiauorti tolruv. Will. Tyrius: Inter-
rex Francorum pone iisdem subsecutus vestigiis,
cum suo exercitu pervenerat Constantinopolim, ubi
secretioribus cum imperatore usus colloquiis, et ab
eo honorificissime, et multa munera prosecutione
dimisssus, principibus quoque suis plurimum honora-
tis etc. Odo de Diogilo, l. iii: Processimus igitur,
et nobis appropinquabitis civitati, ecce omnes illius
nobiles et divites, tam cleri, quam populi catervatim
regi obviam processerunt, et eum debito honore sus-
cepserunt, rogante ut ad imperatorem intraret, et de
sua visione et collocutione desiderium adimpleret.

(6) Σε. illor. Prosequitur Odo: Rex autem ejus
timori compatiens, et petitioni obediens, cum paucis
suorum intravit, et cum in portico palatiū satie im-
perialiter obvium habuit. Erant sene coæpi et coæqua-
les, solis moribus et vestibus dissimiles. Tandem pos-

expenderet, nempe de expeditione quam in Palesti-
nam suscepserant, eorum aggressiōnē differētiam
esse censuit, exspectandūmque dum manifestius
quid molirentur. Ea fuit imperatoris mens. Pro-
gressi intreba Barbari, ut ad Chœrobacchorum can-
pos pervenere (supinatior autem illuc regio, her-
basque uberrime præbet ad equorūm pabula), castra
signat. Dum hic considerent, **74** ingentem supra
quam dici potest accidisse illis calamitatem aiunt :
unde conjectari liceat iratum fuisse ipsis Deum,
propter tot eorum perjuria, atque adeo in ejusdem
religionis homines, et a quibus nullam injuriām
acepissent, inhumanitatem. Magna quippe imbrīum
vi repente de cælo demissa, qui campos illos præ-
terfluent fluvii, quorum alter Melas, Athyras alter
ab incolis appellatur, ultra solitum in immensum
ex crescentes, et in agros effusi, magnam Aleman-
norūm exercitus partem, cum equis ipsis et armis,
nec non et tabernacula in mare de terra alripue-
runt. Quæ ut rescivit princeps, hominum calamitate
commotus, viros dignitatem illustres misit, qui ei
Conradum de casu consolarentur, et invitarent ad
colloquium, quo de rebus majoris momenti invicem
tractarent. At ille remissa nihilo minus serocia ut
Byzantium venienti sibi occurseret Imperator postu-
lavit, atque etiam aliis ejusmodi officiis congressum
suum rependi voluit. Imperator igitur damnato ejus-
modi immodeo fastu, virum deinceps neglexit.
Conradus intreba cum universis epipiis Byzantium
versus contendit, et ad imperatorium palatiūm,
quod in omnibus urbis obversum est, pervenit. Phi-
lopatrum illud vocant, seu quod hacce appellatione
gratam illius habitationem significent, ut quæ iis
qui vitandi urbis tumulūs causa eo secedunt, re-
missionem animi quamdam **75** præbeat et cura-
rum : seu quod arboribus et virgultis consitus sit
locus, herbarmque virentium ubertate passim
amoenissimus. Inde ille progressus ad contemplan-
dum urbis ambitum, visis turribus in idoneam al-
titudinem exsurgentibus, et illustratis quæ immensa
profunditate mœnia circumdabant fossis, summa

Du Congii notæ.

(92) **Xylophodexw.** Ut adjacentes Chœrobaccho-
rum oppidūm campi explicandæ acie, et locandis ca-
stris idonei fuerint, dixi ad Annal., l. viii. p. 221.
Otho Frising. : Vallem quamdam juxta oppidulum
Cherevach dicunt, campi viriditate latam, amniculi
cujusdam medio decursu conspicuum utrigimus, cuius
loci amoenitatem capti omnes, illo tentoriū figere, et
ibi pausare constitutimus. Et mox : Faleor, toto ex-
peditionis tempore nunquam latiora habuimus taber-
nacula, nunquam quantum ad sensus judicium ma-
jorem ambitum occupaverant tentoria.

(93) "Oμέρον γάρ ἔξαισιον. Subitam hanc im-
brīum vim, quæ universum penè pessimum dedit exer-
citum, graphicē verbis hisce, præter Nicetam et
Cinnamum, describit idem Otho Frisingensis : Et
ecce circa vigiliam matutinam nubecula quadam
parva exorta imbrē mitem produxit. Quem subito
tantus pluviarum ventorumque impetuosus turbo sub-
secutus est, ut concussis et solitus, seu ad terrum
dejectis tabernacula, gravissime qui post matutino-
rum luues lectis nos recuperamus, excitaret. Clumor

A ἐπὶ βασιλέων πέμψαντες ταῦτα τε ἐδήλουν καὶ ἀν-
επυνθάνοντο τὸ πρακτόν. Οὐ δὲ τὸ τῶν Βαρδάρων
καὶ ἔτι εὐλαβούμενος πρότηχμα, φημι δῆ τὴν ἐπὶ^D
Παλαιστίνην δῆθεν πορείαν, ἵκεν διὰ τοῦτο τὴν ἐπι-
γείρσιν, ἐκδῆλοτερόν τι νεωτερίσεν αὐτοὺς προ-
σέχομένος. Βασιλεὺς μὲν οὖν οὐτῷ γνώμης εἶχεν.
Οἱ δὲ Βάρδαροι δόψιμοι ιόντες, ἐπειδὴ δὲ τὰς ἐπι-
ραχῶν (92) παρῆλθον πεδίας, ὑπειάζει γάρ ἐν-
ταῦθα δὲ χῶρος καὶ πόνων δαψιλῆ μάλιστα εἰς τὰς ἐπι-
πων παρέχεται νομᾶς, ἐνταῦθα ηὔλιζοντο. "Ενθα τι
δυστύχημα λόγου κρείσσον αὐτοῖς ἔνυνεχθῆναι λέ-
γεται, ἐξ οὗτορ διὰ τις εἰκότων στοχάσται μηδεὶς
τὸ Θεῖον αὐτοῖς, τούς τε δρκους; ἡδικηκός καὶ παλῆ
τῇ δὲ τούς δικιοθρήσκους; αὐτοῖς καὶ μηδὲν ἡδικηκός
τας ἀνθρώπους ἀπανθρωπίᾳ κεχρημένοις. "Ομέρου
γάρ ἔξαισιον (93) καταρράγεντος ἀθρόου οἱ τὸν χῶ-
ρον ἐκείνον παρερέοντες ποταμοί, ὃν δὲ μὲν Μέλας,
ἄπερος δὲ Ἀθύρρας πρὸς τῶν ἔγχωρίων ὄντας ποτα-
μοὶ φοιλάται, μᾶλλον ἀνυιόδεστοις μέτρου ἐπὶ
πλειστὸν τε τοῦ πεδίου πρυχυθέντες πολύ τι μέρος;
τοῦ Ἀλαμανῶν στρατεύματος; αὐτοῖς ἐποιεῖται καὶ
δόλοις καὶ αὐταῖς παρέσυραν ταῖς σκηναῖς ἐπὶ θά-
λασσάν τε ἀπὸ τῆς ἔξεπτυσαν φέροντες. "Ο πυθόμενος
βασιλεὺς ἐλέψει τῷ εἰς τούς ἀνθρώπους τὴν φυγὴν
πεπονθώς δινδράς τινας ἐπὶ δόξῃς παραμυθομένους;
Κορδάδης τὴν συμφράνει τοτελέσας, μετεπέμπετο τε
αὐτὸν ὡς λόγου τε κοινωνήσης καὶ περὶ μεγάλων ἀπώ-
συνδιασκέψαιτο. Οὐ δέ καὶ εἰσίτι μηδαμῆ [P. 42]
καθυφείναι θέλων τοῦ γαύρου, ὅπανταν αὐτῷ δέ τις Βι-
ζάντιον προάγοντες τὸν αὐτοκράτορα ἤξιον, τοιούτων
τοις τινῶν δλλῶν δρμιλαν τὴν ἐκατοῦ αποθυμώμενος ἦν.
Ἐφ’ οἷς δὲ βασιλεὺς ἀλάζονεται δρον οὐκεν δχουσαν
αὐτοῦ καταγονούς τοῦ λοιποῦ περιελθε. Κορδάδος δὲ
πανστρατὶ ὡς ἐπὶ Βιζάντιον ἐφέρετο· ἐν δὲ τῷ κατ-
αντεκρὺ τειχέων βασιλικῷ γεγονώς ἐνδιαιτήματι, δὲ
Φιλοπάτιον (94) δυνομάζουσιν, οὐκ οἶδα εἰτε τὴν φί-
λην αἰνιττόμενοι διατριβὴν (δινεσιν γάρ τινα παρ-
έχεται καὶ φροντίδων ἀπαλλαγὴν τοῖς ἐκ τῶν δο-
κιμῶν ταράχων ἐνθάδες ἀπελλατσομένοις), εἴτε καὶ τὴν
φύλλοις κομῶσαν πόνων τε δαψιλῆ ἀνείσαν (ἀμφιλα-
φῆς γάρ δὲ χῶρος καὶ ἐπίχλοον ἀπανταχῆ φέρει τὸ

totum vicinum replens acrem attollit. Amniculus
etiam, an ex reflexione proximi mari, imbrīum
multitudine, an ex cataractis ruptis in cælo, ex su-
pernæ majestatis ultione tantum intumeral, ex tu-
moreque præter morem inuidaveral, ut totum coope-
riret exercitum. Quid ageremus? Divinam id αινι-
αντιλίθων ποτίς, quam naturalem inundationem
esse considerantes, amplius attoniti fuimus. Ad egnorūm
tamen robur convolamus, unusquisque, prout
poterat, unum transire gestiens. Videres alias na-
tantes, alios equis adhærentes, alios ut periculum
effugerent per funes miserabiliter trahi, alios in flu-
men inordinate ruentes, ex eo quod alius impræmedi-
tate implicarentur deueniri, etc. Evidenter imbrīus
vīm attingere etiam Odo de Brogiolo, l. iii; Helmoldus, l. i, c. 61, et auctor Chronicis Reichersper-
gensis.

(94) **Φιλοπάτιον.** Vide notata ad Villehard. et
Bryennium l. iv, ubi plura de hocce palatio con-
gessimus.

πρόσωπου), ἐντεῦθεν τῷ περιβόλῳ προσεῖχε τοῦ Αἰδηνίου, οὐν πύργος ἐς ὄψις ἵκανῶς ἀνατέχοντας κατανοήσας καὶ τάφρου μέγα τι γρῆμα βαθεῖας κύκλῳ περιθεούσῃς, ἰδών ἐν θαύματι μεγάλῳ (95) ἔγενετο. Ἐπεὶ δὲ καὶ γυναικῶν ὅμιλον καὶ ὅμιλον δυνοπλόν τινα καὶ ἀπεργον ἐπὶ τῶν προπυργῶν ἐστῶτα εἶδε (πάντες γὰρ ὅσοι πολεμίων εἰδίθασι πόνων γεύεσθαι, οἱ μὲν πρὸς τοὺς τείχεσιν ἕνδον φρουροῦντες ἐκάθητο, οἱ δὲ πρὸ τοῦ περιβόλου τῆς πόλεως ἐστασαν χειρῶν ἀρχεῖν Ἀλαμανοὺς περιμένοντες). Ἐπειδὴ γοῦν ταῦτα κατενέσει, αὐτίκα ὅτερ ἡν περιουσίᾳ δυνάμεως ἀνέκπληκτον τὴν πόλιν μῆναι ἐννοήσεις, ἐνθένδεν ἀπολλάττετο, τὴν τε γένουσαν, ή τὴν ὑποκειμένην ὡς ἀνελπίδα τοὺς ποταμούς λέλασσαν ζεύγνυσι, ταχὺ διεδάξ (96) ἐπὶ τινῶν ἀντιπέρας Βυζαντίου (καὶ κατήγετο προστείον, διπλίου ὄντος) κατέβασται. Ἐστι δὲ τὸ τοῦ ἐνταῦθα πορθμοῦ τοιοῦτον. Ὁ Εὐζενίος πόντος ἀπορρόφηται ποιούμενος ἐπὶ τὸ δεξιὸν εἰσπλέοντι μέρος ὡς ἐπὶ δυτικὰς ἔντεις, λιμένα ἐπιμήκη Βυζαντίοις ἐργαζόμενος (ν). κατέστη μὲν διὰ τῶν τῇδε πεδιάδων, διέγου δὲ Βυζαντίου ἀποθέτης ποταμὸς διαβατοῦντος ἀποβατεῖς, ἐνθα τὴν γέφυραν ἴστασθαι ξυμβαίνει.

ιε'. Τοῦτο μὲν δὴ τοιοῦτον. Κορδάδος δὲ ἐνταῦθα γεγονὼς λόγους ἐς βασιλέα οὐ πάροι θρύψεως δυτικῶν πολλῆς ἐπεμψεν. Εἴχε δὲ ὄντες τὰ μηνύματα. « Χρή, βασιλεῦ, ἐπὶ παντὶ τὸν γε νοῦν ἔχοντα οὐ τὸ πρᾶγμα σκοπεῖν καθ' ἑαυτό, τὸν δὲ σκοπὸν διεθετούσι τοιούτοις πολιταρχούσιν μάλιστα. » Οὐ γάρ γνώμης ἥρτηται τινος, εὗται διαβόλον διαπινεῖται πολλάκις, οὗτοι φαῦλοι φαινόμενον ψέγεσθαι πέψυκε. Καὶ τις πρὸς ἐκεῖρων μὲν ἀγαθοῦ παρὰ γνώμην ἔντοτε τυγχάνει, ἀλλαύρου δ' αὖ πρὸς τῶν φίλων πειράται τινος. Μή [P. 43] τοίνυν τῶν τῷ πλήθει τῆς ἡμετέρας στρατιᾶς γέθει περὶ τὴν χώραν ἡμαρτημένων τὴν σὴν τὰς αλτίας; ἐπὶ τὴν ἡμᾶς, διγε, μηδὲ διὰ ταῦτα χαλέπαινε, ἐπειδὴ οὐχ ἡμεῖς αὐτοὶ σοι τῶν τοιούτων καθέσταμεν αἰτιοῖς, ή δὲ τοῦ πλήθους φορὰς ἀλόγως ἔνθα ἐτυχε φερομένης αὐτοματίζειν, οὐδὲ ταυτί. Στρατεύματος γάρ ἔνουν

A admiratione percellitur : præsertim vero cum militum virorumque turbam inermem et otiosam in exterioribus propugnaculis stare conserpuit. Eorum enim qui rei bellicæ operam dare solent, alii intra urbem menia servabant, alii stabant extra ambitum, observaturi, si manus Alemanni priores conserrent. Hæc unctionia igitur perspiciens, urbemque, quod revera erat, obvium manu manere impetravit, inde recessit, et ponte, qui subjacentem, ut ita dicam, e mari consecutum fluvium junxit, confestim trajecco, in obversum Byzantio suburbanum, quod Picridium vocant, prosector est. Ejusmodi vero est adiacentis sinus forna : qua ad Occidentem velet pontus Euxinus in dextram intrantibus partem effusus spatiosum Byzantinis portum facit. Fluvius autem in superioribus locis ortus, per circumiacentes campos effusus, haud procul Byzantio ad portus caput in eundem delabitor, ipsique miscetur ubi pons exstructus est. Ποταμὸς δέ τις ἀνωθέν ποθεν ἐκβάλλων τὸ ὕδατα κατὰ κορυφὴν τῷ λιμένι ξυμβάλλων εἰς ταῦτα δρεγεται, ἐνθα τὴν γέφυραν ἴστασθαι ξυμβαίνει.

B 15. Atque hæc ita se habent. Cum eo in loco esset Conradus, litteras ad imperatorem misit, quæ languidum quid ac effeminatum præ se ferrent, 76 quārum erat sententia : « Decet virum prudentem, imperator, non per se res ipsas, sed quo sine fiant maxime attendere. Ille enim cuius præoccupatus est aninus, neque quod bonum est laudare, nec quod videtur vitiosum vituperare, sacerdotum numero sollet. Interdum etiam præter mentem quis beneficium ab inimicis, ab amicis vero dænum accipit. Eorum igitur, quæ nuper ab incondita exercitus multitudine in agris suis perpetrata sunt, causam noli in nos rejicare, neque propterea hæc tuum in nos animum moveant, cum minime in culpa simus, sed inordinatae multitudinis quaquaversum sese ferentis impetus, quidquid commissum est ultra patraverit. »

Du Cangii note.

(95) *'Er θαύματι μεγάλῳ. Simili postea stupore, seu admiratione, percussois Francos nostros ac Venetos, scribit Villarduinus n. 66 eum primum ad urbem oppulere : Or poez savoir que multi esgarderent Constantinople cil qui onc mais ne l'avaient veue, que il ne pouient mie cuidier que si riche ville peult estre en loi le monde. Cum ils tirent ces haiz murs, et ces riches tours, dont ele ere close tol entor a la ronde, et ces riches palais, et ces halles yglises, dont il i avoit tant, que nuls ne poist croire, se il ne le veist a l'oil, et le long et le lé de la ville, que de toutes les autres ere souveraine. Et sachiez que il n'i ot si hardi, cui le cuer ne frenist. [P. 44] De turriam muris Constantiopolitanis adjacentium robore et altitudine idem testatur Guntherus in Hist. Cpolit. c. 15. : Est enim civitas triangula — habens in quolibet latere magnum milliare vel amplius, ex ea parte qua terram attingit, vasto aggere, et muro firmissimo tripliciter clausa. Turres habens per circuitum*

sunt excelsas et fortes, adeo sibi invicem propinquas, ut puer septennis de una turri ad alteram pomum valeat jaculari. Infra, ubi de muris maritimis : ex ea parte, quoniam agger esse non potuit, propter frequentiam portus, quem habet tutissimum ac celeberrimum, muri sunt alti admirandæ spissitudinis, et turres densæ, eductæ ad tantam celsitudinem, ut quis in culmen ipsarum aspectum dirigeret perhorrescat. De turrim numero vide descriptionem Cpol. ex Bonde montio.

(96) *Taxn διαθέτει. Inviso et insalutato Manuele discessit et in Asiam transiit Conradus, licet per suos Alemannici Augusti colloquium et congressum expetiisset Byzantinus. Sed alius, inquit Odo de Diogilo, ingredi civitatem, alius egredi timuit, aut noluit, et neuter pro altero mores suos, aut fastus consuetudinem temperavit. Proinde hinc refellitur Tyrius, qui Constantinopoli habitum a Conrado cum Manuele familiare colloquium tradit.*

Cornelii Tollii note.

(κ) *'Exi τι τῶν ἀριστέρας Βυζαντίου. Choniates de hoc ipso : Τῇ περατῇ ἐναυλιζόμενος, ητού Πικρίδιου κατονομάζεται.*

(ν) *Λιμένα ἐπιμήκη Βυζαντίοις ἐργαζόμενος. Ejusmodi ἀετωματα λιμνοθαλάττας in Garumna vocat Strabo, ut et Cionamus in sequentibus.*

Exercitu namque peregrino externoq[ue], tum pro-
vincias iustirante, tum ad comparanda usui uoces-
saria longius evagante vel excurrente, utrinque
factas esse injurias, h[ab]uit equidem mirandum
existimo. *Hec et similia Alemanni.* At imperator
h[ab]uit simulata dicti existimans, in hunc modum
rescripsit: « Majestatem nostram non latet, plebis
impetum quidquam semper fuisse, quod agre guber-
nari possit ac retineri. Quapropter et nobis potis-
simum curse fuit, ut qui advenas estis et externi,
dum per provincias nostras iter agitis, nullum
damnum patremini, pravertim cum vos ipsi neque
malo animo venissatis, neque injuriam nobis facere
possetis. Nec sane res aliter fieri potuit, ne violato
hospitalitatis jure male apud homines audiremus.
Quandoquidem vero illa vobis, utpote viris pruden-
tissimis, et in investiganda rerunt natura soleritis-
simis, **77** videntur carere omni culpa, nos etiam
gratias rependimus: neque enim curandum nobis
erit in posterum, ut nostrae multitudinis impetus
comprimamus, quinimmo ascribemus haec illius in-
solentiae, quandoquidem id a vobis edocemur. Vesta
igitor intererit, non dispersos incedere, nec ita in
alieno evagari solo. Sed cum ita videatur, deturque
licentia gregarie multitudini utriusque exercitus
quo velit irruere, necesse erit ut multa ab indige-
nis damna patientur advenae. » His dictis, legatos
dimisit. At cum probe sciret, quanto Romanorum
exercitus numero bellatorum inferior esset barbarico,
tanto scientia rei militaris et in praeliis con-
stantia preceliere, ejusmodi consilium capit. Proscu-
cho et Tzicandylos aliisque ducum Romanorum
compluribus jubet, ut idoneum contrahant exerci-
tum, et Alemannis a fratre opponant, instructa in
hunc modum acie. Imbellis et gregaria exercitus
turba longius, et a quarto circiter staret signo:
tum gravis armatura et cataphracti, qui deinde ve-
locissimis equis utuntur equites, denique Scytha in
fronte, Persaeque et sagittarii Romani. Ita ordinatas
copias ut conspexere Alemanni, summo animi ar-
dore tumultuque, in illos pernici celeritate irruunt:
sit atrox pugna, et cedes ingens editur Alemanno-
rum. Quippe Romani, dum subeuntes hostes militari
peritia excipiunt, eos cecidere. Conradus nihil
eorum quae acciderant edocuit, ferox adhuc, tumi-
dusque **78** et magna spe plenus considerat in
castris. At imperator, quo priorem illius superbiam
relunderet angustareque, litteras misit eo verborum
contextu: « Ut nemo nostrum ignorat, equum, qui
frenum non patitur, nihil prodesse sessori suo, imo
crebrios ad prærupum illum deferre; exercitum, qui
imperantium mandata detrectat vel negligit, ipsos
ut plurimum duces objiceret periculis: ita minime

A καὶ ἐπήλυδος: τὸ μὲν ἐπὶ Ιστορίῃ τῆς χώρας, τὸ δὲ
ἐπὶ πορισμῷ τῶν ἀναγκαίων πολλαχόστε πλενωμένου
καὶ πειράχοντος, τοιαῦτα ἐκατέρωθεν ἀμαρτάνε-
σθαι ἀπεικός αἷμα οὐδέν. » Ἀλαμανοὶ μὲν τοιαῦτα
εἶπον. Βασιλεὺς δὲ εἰρωνελὸν τὸ πρᾶγμα λογισάμε-
νος ἡμεῖς τοῦ ὕδατος· « Οὐδὲ τὴν ἡμετέραν λέληθε βασ-
ιλεῖαν ή τοῦ πλήθους βοτὴ δυσάγωγόν τι οὐσα καὶ δε-
ήνιον ἀεὶ χρῆμα. Ἄμελεις καὶ διὰ φροντίδος ἡμῖν
ἡν, πῶς διν διξεῖς; ἡμετέρας ἀβλαβῶς διελθεῖν ὑμᾶς
γένο· το ξένους καὶ ἐπήλυδας ἄνδρες καὶ οὐδέν δι τοι
ἀδικεῖν ἡμᾶς; οὗτοι ἀπαγγελομένους οὗτε ἀλλως δε-
δυνημένους, ὡς μὴ ξένιαν ἀδικοῦντες δόξαν οὐκ ἀγ-
θήν (x) παρὰ ἀνθρώποις ἀπενεγκύωμεθα. Επειδὴ δὲ
οὓς διετετάστοις οὖσι καὶ τὰς τῶν πραγμά-
των φύσεις καλῶς ἔξετάζει· γε πατέμενοις ἀνέγκλητα
είναι δῆπον τὰ τοιαῦτα δοκεῖ· ἡμεῖς καὶ γέριτας
ὑμῖν διφλομεν. Οὐ γάρ ίτι φροντισθεν διπώς διν
τὴν ὁχλικὴν τῶν ἡμετέρων ἀναχαιτίωμεν ὅρμην,
ἀλλ᾽ ἐπιφέρομεν ταῦτα τῇ τοῦ πλήθους ἀλογιστίζει·
καθὼς ὑμεῖς εἴ ποιεῦντες; ἡμᾶς ἐδιδάχατε. Συνοίτει
τοινυν ὑμῖν μηκέτι σποράδες τὴν ἐδών ιέναι, μηδὲ
οὗτοι εἴπησι ξένης πλανδεθαί. Ἐπειδὴ γάρ οὕτω δέ-
δοκται, καὶ ἀνταί τοῖς πλήθεσι παρ' ἀμφοτέρων
ταῖς οἰκετίαις χρῆσθαι ὄρματε, πολλὰ πρὸς τῶν
εὐθυθόνων πεπονθέντας τοὺς ξένους εἰχός. » Ταῦτα
εἰκὼν αὐτοῖς μὲν ἀπεπέμψατο, τὸν δὲ Ῥωμαίων
στρατὸν πλήθει μὲν παρὰ πολὺ τοῦ τῶν Βαρβάρων
ἐλασσούμενον εἰδῶς, ἐποτῆμη δὲ στρατικῇ καὶ
χαρτερίᾳ τῇ περὶ τὰς μάχας τοσούτῳ δῆ μᾶλλον
πλεονεκτοῦντα, τοιάδε ἔνενθει. Τὸν Προσοῦχον καὶ
τὸν Τζικανδύλην καὶ πλείστους ἀλλους τῶν Ῥωμαίων
στρατηγῶν ἐκέλευε στράτευμα ἐπαγομένους ἰκενὸν
ἀντιμετώπους Ἀλαμανοῖς ἵστασθαι, τάξασθαι μέν-
τοι ὕδατα. Τὸ μὲν ἀπολεμώτερον καὶ ὥσπερ ἀγελαῖον
τοῦ στρατοῦ πόρφωθεν καὶ ὡς ἀπὸ σημείων στῆ-
ναι τεττάρων· μετὰ δὲ τοῦτο δοσον δηλιτικὸν καὶ
χατάφρακτον· ἔχης δὲ τοὺς δοσοι ταχυπόδων ἐπέδαι-
νον ἱππων τελευταῖον δὲ καὶ μετὰ μέτωπον Σκύθας
ἄμα Πέρσαις; καὶ τὸ Ῥωμαίων τοξικόν. Ῥωμαῖοι μὲν
οὖν κατὰ ταῦτα ἐποίουν, Ἀλαμανοὶ δὲ ὡς εἰδον θυμῷ
πολλῷ καὶ θορύβῳ ἐχόμενοι δρόμῳ ἐχώρουν. Συ-
στοταται τοινυν μάχῃ χαρτερά, καὶ φάνος Ἀλαμα-
νῶν· πολὺς γίνεται. Ῥωμαῖοι γάρ οὐν ἐπιστήμη
ἐπίδοντας αὐτοὺς ὑφιστάμενοι ἐκτενον. Κορόδάδος δὲ
οὖποι τι πεπυσμένος [P. 44] τῶν γεγονότων σοδερὸς
ἔτι καθήστο καὶ ἐπὶ μαχαιρᾶς ὠχεῖτο ἀπίστειν. Οἱ
τοινυν βασιλεὺς τῆς προτέρας αὐτὸν ἀπικεροτιμῆσαι
θέλων ὑπεροψίας ἀπέστειλε τοιάδε· « Εδει μὲν ἡμᾶς
ἐκεῖνο καλῶς; εἰδότας, ὡς οὗτος ἱππος χρείτων φε-
ρόμενος χαλινοῦ ὑψησας εν τὸν πολλάκις συγκατενέγκοι, καὶ
στράτευμα δὲ ἐκείνο, δη μὴ τῶν στρατηγούμενων
ἴπασι, κινδύνοις περιβίλλειν ὡς ἐπίπαν οἵτε τοὺς

Cornelii Tollii notæ.

(x) Οἳ μὴ ξένιαν ἀδικοῦντες δόξαν οὐκ ἀγ-
θήν. Sacrum quondam mortalibus et haud temere
violandum erat jus illud hospitalitatis. Inde T. Q.
Crispinus Dadio Campano, aliquando hospiti suo
Romæ, tum vero lacesentis et provocanti: Nec

sibi, nec illi, hostes deesse, in quibus virtutem os-
teundant: se ab eo, etiam si acie occurrat, declinatu-
rum, ne hospitali cede dextram violet; apud Livium
l. xxv, c. 18.

δρχοντες, μη οινω στρατεύμασιν ἐφίσειν τοῖς ἁν- τῶν πρὸς τὰς οἰκείας ἑκάτερα φέρεσθαι δρμάς. Ἐπει δ' οὐκ οἴδ' δι τοιων καὶ τε πρότερον κατω- λιγότηκας τούτου καὶ τὸ ἡμέτερον δὲ κράτος; δια καὶ φίλη προσφερόμενον τῆς αὐτῆς γεγονέναι: σοι γνώμης ἀνέπεισας, ἢδη συλλόγισαι τίνα διμήν της τοῦ πλήθους: προύξηνησεν ἀλευθερία. Πυνθάνομαι γάρ δὲ: ἀλγος Ὄρωμαίων στρατὸς Ἀλαμανῶν πλήθες εὐκαταφρονήτω περιτυχῶν κακῶς αὐτὸς διέθετο. Τὸ γάρ αὐτόχθον καὶ ἔγχωριον ἐπικρατέστερον ὡς ιπίκαν τῶν ἐπηλύσων, καὶ ἔνων φιλεῖ γίνεσθαι. Ἡμῖν δὲ οὐδὲ κολάζειν ἔξεσται τοῖς πλήθεσι τὴν ἀστίσιαν. Πῶς γάρ; οἵς καθάπαξ πρὸς γνώμην ἴνδομεν φέρεσθαι τὴν αὐτῶν. Εἰ τοίνυν καὶ αὐτὸς οὐ δοκεῖ, ἀνθεκτόν καὶ πάλιν ἣντας ἀμφοτέρους τῆς ἀρχικῆς καὶ ἀναστιραστέον τοῖς στρατεύμασι τὰς δρμάς. Μή δοκοῦν δὲ σοι, ταῦτα μὲν μεντεῖον εἰπὶ τῶν παρόντων. Τό γε μήν πεπραγμένον σαφῶς ἥμεν διδηλώσθω. »

15. Τὰ μὲν δὴ τοῦ βασιλέως ἐν τούτοις ἀτελεύτα. Κορφάδος δὲ οὐ πω τῶν Ἀλαμανῶν συμπεσόντων ἴω:ισάμενος οὐδὲν τούτων μὲν οὐδὲ ἐπεστράψαι τὸ παρόπακτον ἔδοκε. Δρόμωνα δὲ τὸν βασιλεὺν καὶ τὰς συνήθεις σταλήναι οἱ πρὸς βασιλέως ἔχοντες, ἵψης πρὸς τὴν διάβασιν αὐτοῖς χρήσαστο. Καὶ εἰ μὴ θάττον ἀφίκοντο πρὸς αὐτὸν, ἡ πελεῖς παλαιᾶς ἐνέντατα μυρίαστι τὴν πόλιν περιβαλεῖν. Πρὸς δὲ χαλεπήνας δὲ βασιλεὺς οὐκέτι μέχρις εἰ- ρωνεῖς τὸν ἀλαζόνα ἀμείβεσθαι ἤθελεν. «Οὐδεν καὶ πικροτάτους αὐτοῦ καθίκετο λόγοις ἀπιστεῖλας οὐτωσι: » Οὐ τῷ πλήθει τὰ πράγματα κρίνειν εἰώ- θασσον οἵ: καὶ σμικρὰ συνορφὴν ἔνεστι, ποτέστητι δὲ μᾶλλον καὶ ταῖς ἄντευθεν. ὑπερβολαῖς τε καὶ ἐλλε- φεστιν. Οὐκοῦν καὶ τοὺς Ἀρεος ἀθλητὰς οὐ πλήθεις διαρρέοντον, ἀλλ' ἀρτεῇ καὶ πόνοις καὶ τῇ περὶ ταῦτα ἱστοήμη. «Αν καὶ σοὶ τοίνυν πλεῖστον ἀκολουθῇ στράτευμα, ἀλλὰ πρὸς τῷ μὴ πολλῷ τὸ ἡμεδαπὸν ὑπεράριεν, καίτοι τοῦ πλεῖστου πολλαχῆ τῆς Ὄρωμαίων διερημένου ἀρχῆς, ἀγελαῖόν ἔστι καὶ τὸ πλεῖστον ἀπειροπόλεμον» προβάτων δὲ ἀγέλαις καν εἰς μυριοστάς δλας ἀριθμοῖντο σχολῇ ἐν ἀνάσχοιν- το λέοντος ἐπιπήδωντος αὐταῖς. «Ἡ οὐκ οἰσθα διτι καθαπέρει στρουθίον ὑπὸ ταῖς ἡμετέραις γεγένησαι ἥδη παλάμαις, καν θελήσωμεν, οὐκ ἀν φθάνοις αὐτίκα παραπολύμενος; » Ἐννόησον ὡς ἐκεῖνοι τὴν χώραν κατέχουσι ταῦτην, ὅν οἱ πρόγονοι πάτεσαν [P. 45] τὴν γῆν παριῆλθον τοι; δπλοις, ὑμῶν τε αὐ- τῶν καὶ λοιπῶν ἀπάντων τῶν ὑφ' ἡλίῳ ἐκυρίευσαν θεῖων. Ταῦτα ὑπολογίζεσθαι σε χρεῶν καὶ προσέτι ἐς οὗτας νεώς ποτε ἐπιβῆσθαι τῆς βασιλείου οὔτε πι τὸν γῆσας ἐπιτελές θεσται σοι περ' ἡμῶν, ἀλλά εἰ τὴν αὐτὴν καὶ πάλιν οἱ τῶν ἐπων οἰσουστο πόδες. Καὶ οὐ δῆκου μεμπτέοι πάντως ἡμεῖς, εἰ μὴ ταῖς ἀδικεῖν βουλομένοις βάστους ποιοῦμεν ἔκαιούς. Οὐ γάρ ταῦταν ἀδικεῖν καὶ ἀμύνεσθαι: ἀλλὰ τὸ μὲν γνώμην ἥρηται φαύλης, τῷ δὲ προηγεῖται πάντως ἀσφάλεια. Ἡμᾶς δὲ καὶ προλαβόν ἀξιοῖ τὸ ὑπήκουον, ἐπειδησ οὐκ ἢδη Πέρσαις ἀποχερδανθῆσται τοῖς τε γειτόνων, ταῦτα δὴ Ὄρωμαίους ἀμογητὶ κτήσε-

A par erat indulgere militibus nostris, ut inter se invicem pro arbitrio collidi pateremur. At postquam aliud forte cogitans tu haec negligisti primum, nostramque majestatem quae te ut amicum de his admonuerat, induxisti, ut eadem uteremur indulgentia: nunc tandem percipo, quid utilitatis vobis contulerit ejusmodi libertas multitudinis. Accepi enim exiguum Romanorum manum, cum haud contentumendis Alemanorum copiis congressam, male eas accepisse. Fere enim semper accidit, ut indigenas ipsorum innati solo, advenis et extraneis sint longe fortiores. Neque nobis vulgi petulantiam castigare licet. Qui enim poterimus, quibus agere pro libitu indulsum? Verum si et tibi ita videtur, discant copie nunc parere ducem imperiis, et earum coerceantur impetus. Si alia est sententia, stemos presentibus; saltemque vulgare licet quod a nobis gestum est. »

16. Ejusmodi fuit epistola imperatoris. Conradus interea, nondum perceptio de Alemanorum clade nuntio, de priori ferocia remisisse non videbatur. 79 Quiromo dromonem imperatorium, et consuetas triremes, quibus ad transmittendas copias uteretur ab imperatore postulabat; ac ni confessim adducerentur, proximo se anno multis cum milibus urbem ipsam obvallaturum minabatur. Indignissime id ferens imperator, non jam ludicris, sed acerissimis arroganti respondere hunc in modum litteris decrevit: « Non ex multitudine judicare de rebus solent illi qui ei modica saxe quid valent, non ignorant, sed ex earum natura, et iis quae aut abundant in illis, aut descent. Neque enim Martis athletas numero distinguendi, sed virtute, laboribus, et rei militaris peritia pensandi sunt. Quamvis igitur ingenis te sequatur exercitus, nobisque vix adsint copiae, ut pole per omne Romanorum imperium nullis distributis, tua illa turba incomposita est, et majorem partem rei bellicae ignara. Pecundum greges, et si multorum millium sint, vix leonis, irruentis impetum possunt sustinere. An ignoras, te instar aviculae in nostris fuisse manibus, continuo si voluissems peritum? Haec illos incolere regiones cogita, quorum majores orbem universum bellis peragrarunt, vobisque ipsis, aliisque omnibus sub sole gentibus imperaverunt. Haec te scię, perinde necesse est, neque imperatorum ad te uocam, nam uenire venturam, neque quidquam eorum quae postulasti nos indulturos; sed qua venisti, 80 equorum pedibus fore tibi redeundum. Neque propterea erimus culpandi, si inferre injuriam voluntibus nos minus faciles ac benevolos prebemus. Res enim diversissimae sunt inferre injuriam et propellere; illud a prava voluntate pendet, alterum securitas suadet. Nos vero jamdudum orant subditū nostri, ut quae modo ex viciniis Persis vindicavimus, ea quiete ac sine molestia possideant. Romani. Quod igitur obsecrantibus nostris non indulsumus, id nunc te suadente statim experiemur. » Iis ac-

ceptis Conrádus, intellectaque simul quæ paulo ante Alemannis acciderat clade, putri circa littus protracta navicula, Damalis fretum trajicit, summa- que celeritate in adversam continentem properat, pavore quodam Barbarico virum ocius urgente. Barbari quippe fluentibus ex volo rebus, eriguntur in immensum, lumentque: si contra adsit aliqua calamitas, plus quam par est denittuntur animo. Sed imperator quo magis adhuc illius supercilium contraheret, talia aggreditur. Missis aliquot ex Romanis ad procedentem a tergo Alemannorum exercitum, data pecunia, militum, quorum numerus pene sicut infinitus, a Conrado abalienavit animos. Quod ut intellexit Conrádus, non ea qua prius ferocia instatus, per legatos principem rogat, ut ad se Romanum quemdam transmitteret, qui monstraret viam, et tuto copias suas deduceret. Mittitur itaque qui ad id tempus acoluthi dignitate functus fuerat, dato insuper mandato, 81 ut de belli etiam societate ineunda cum Conrado sermones conserret: quam si ille admireret, quandoquidem multum interesset Romani an Alemanni bella gererent, auxilia quidem submitteret imperatori, ab illo vicissim recepturus majora, si arma cum imperatore adversus Persas conjungere paratus esset: porro duabus propositis, eligeret ille quam vellet viam. Haec Conrado Stephanus nuntiavit. Ille suis in consilium coactis, complicitum penitus recusavit. Itinere vero Philomelium versus instituto, nihil illi quidpiam sinistri accidit, quo usque ad Melangia et Dorylaeum oppidum pervenit. Tum enim Mamplanes Persa cum ex quo exercitu in primam aciem iunctus est, quo vires hostiles, et pugnandi formam exploraret. Alemanni visis primum tum Persis, nullo quidem ordine, sed cuin impetu tumultuque in eos irrure. Illi, quandiu haud procul a castris erant Alemanni, terga vertunt, fugamque simulant: dein fessis insequentium equis, atque ipsis longius a cætero exercitu abstractis, converso cursu equos cum sessoriibus concidunt: idque repetitum plures immodicum Alemannis terrorem incussit. Tum demum videre erat ferocias nuper et tumidos, quique ferarum instar hostes 82 suos aggrediebantur, jam trepidos et degeneres, neque agendi animum, neque consilii locum habere. At Conrádus, ut erat in bellis mirabilis audacia, in Persas progressus, velocissimos, quos ab imperatore accepérat, equos amisi:

A οθαί. "Ο τοίνυν ἀξιούντων οὐκ ἡνεσχόμεθα τῶν ἡμετέρων, τοῦτο νῦν τοῦ προτρεπομένου αὐτίκα ποιεῖν κινδυνεύομεν. » Ταῦτα Κοράδος ἐνωτισάμενος καὶ διὰ πυθόμενος ἀπερ Ἑναγχος δυστυχῶς συνέπεσεν Ἀλαμανοῖς, λεμβάδ. ὅν τε λυπρὸν αὐτοῦ που περὶ τὴν θαλάσσης ἀνειλκυσμένον ἀκτὴν ἄναβδος, τὸν Λαμάλεως τε πορθῆμδον διέβη καὶ ἐπὶ τῆς περατας θάτετον ἐγένετο, ὀλιγωρίας τινὸς βαρβαρικῆς ἐπειγούσης τὸν δινθρωπον. Φιλεῖ γάρ τὸ βάρβαρον εὔημερον μὲν ὑπὲρ μέτρον ἐπαιρεσθαι καὶ αὐχεῖν, δυστυχοῦν δὲ καταβάλλεσθαι τε πλέον ἢ προσήκεις καὶ ταπεινοῦσθαι: παρὰ τὸ μέτριον. Βασιλεὺς δὲ τοῦ καὶ εἰσέτι μᾶλλον κατασπάν αὐτῷ τὴν δφρὺν προνῶν, τοιδέ τοπει. Τῶν τινας Ῥωμαίων εἰς τὴν κατόπιν ίθυσαν ἐκπέμψας Ἀλαμανῶν στρατιὰν ἀριθμοῦ χρείσσων ἀγγελομένους εἶναι χρήματα τῆς τε Κοράδον ἀποσχέσθαι ἀνέπειθεν εὐνοίας. "Ο Κοράδος ἐνωτισάμενος οὐκέτι ἀκείνον; δ πρώην ὑπέροφρυς ἦν. Πέμψας δὲ πρὸς βασιλέα ἡτείτο σταλῆναι οι Ῥωμαίων τινὰ δόδον τε αὐτῷ καθηγησθεντον καὶ ἐν τῷ ἀσφαλεῖ παραπέμψονται. "Εσταλται τοίνυν ὁ τὸ τοῦ ἀκολούθου (97) εἰς ἐκείνην τὴν ἡμέραν λειτουργηματική πληρῶν. Ἐπιτέτραπτο δέ οι καὶ συμμαχίας πέρι Κοράδῳ διειλέχθαι. "Ην ἐπειδὴ πολλῷ τῷ διαλλάσσονται Ῥωμαίους καὶ Ἀλαμανούς ξυμβαλνει μάχεσθαι, τὴν μὲν βασιλεῖ δοῖη, πολλῷ δὲ ἀντιλάβοι πλεονα, εἰ γε αὐτῷ βουλομένου ξεται. μάχης κατὰ Περσῶν βασιλεῖ κοινωνῆσαι. "Οδῶν τε σφίσι προκειμένων δυοῖν, δποτέρᾳ δὲ αὐτὸς βούλοιτο ίειν, ταύτην δὴ ἔλεσθαι. Στέφανος μὲν οὖν Κοράδῳ ταῦτα ἀπήγγελλεν. "Ο δὲ ἐς βουλὴν ξὺν τοῖς αὐτοῦ καταστάς πρὸς μὲν τὴν δμαϊκούλαν ἀπειπεν, δόδον δὲ ή Φιλομήτιον δίει αὐτὸς εἰδετο. Μέχρι μὲν οὖν Μελαγγείων καὶ Δορυλαίου πολέως οὐδὲν δχρι Ἀλαμανοῖς θητηταίτεν. Ἐκεῖθα δὲ γενομένοι; Μαμπλάνης (98) δνομα Πέρσης ἀνήρ διμα στρατεύματι δλιγω τοῖς θητροσθίοις αὐτῶν προσέβαλε τάγμασιν, ἀποπειρασθεντος τε τῆς Ισχύος αὐτοῖς καὶ τὸν τῆς παρατάξεως δπως ποτὲ ἔχοι μαθησθεντος τρόπον. Ἀλαμανοί [P. 46] τοίνυν, ἐπειδή Πέρσαι τὸ πρώτον αὐτοῖς παρεψάνησαν, οὐκέτι κατὰ συντάξεις ἐχώρουν θυμῷ δὲ καὶ θορύβῳ πολλῷ ἔχθμενοι κατ' αὐτῶν ξεσαν. Πέρσαι δὲ ξως μὲν οὐ πόρῳ τοῦ σφῶν αὐτῶν, στρατοπέδου Ἀλαμανοί ησαν, νῶτα διδόουν καὶ τὴν φυγὴν ὑπεκρίνοντο. ἐπειδὴ δὲ ή τε ἵππος αὐτοῖς ἐκεχμήκει καὶ τοῦ στρατοπέδου μαχρὸν ἥδη ἐγεγόνεισαν, ἀποστρέφονται.

Du Cangii noīw.

(97) Ἀχολούθου. Perperam Tollius pedisequum vertit; id enim vocabuli apud Graecos Byzantinos Varangorum ducem seu praefectum designat, de qua palatina dignitate multa Codinus, De Off. c. 4 et 5 et nos quædam ad Villhard. et ad Annam. Scylitzes, p. 787: στέλλεται — Μιχαήλ πατρίκιος ὁ ἀχολούθος. Cinnam. I. iii πελεχυζόων ἔξαρχον dicitur, et Ann. p. 193, ἔρχων Βαραγγίας. Willelmus Tyrius: Tradiderat autem Constitutinopolitanus diace- denti ab eo, et id ipsum peteni, domino imperatori, viæ duces, locorum peritos, provinciarum finitima- rum omnem habentes prudentiam, sed fidei modicæ.

L. xvi, c. 22, Gesta Lud. VII, c. 6, 7 et 8. Ut porre Thentonici, Graecorum fraude, in vastas deducti solitudines, summiām perpessi sint inopiam, multis prosequuntur Tyrius et Odo de Viogilo.

(98) Μαμπλάνης. Nicetas, I. 1. n. 6, Παρμπλί- νος. Willelmo Týrio loco citato Parvum inveni- patur. Hic tamen tanto negotio, ait. Tyrius, Solda- nus Iconiensis non intersuit, sed quidam nobilis mil- litis sue primicerius, Turcorum magnus satrapa, Parvum dictus, hanc plagam domino permittente exercuit. Accidit autem anno ab Incarn. D. 1146 (leg. 47) mense Noremtri.

τὰς ἐπελάσεις τιθέμενοι ἵππους τα καὶ αὐτοὺς Αἰπεκε, quin a Barbaris caperetur, parum ab-
έκτεινον. Πολλάκις τα αὐτὸς γεγονός ἐξ ὅρων διαβάλλειν fuit.

μέτρον οὐκ ἔχουσαν τούτους ἐνέβαλον. Ἡν οὖν ιδεῖν τοὺς χθὲς θαρσεῖς καὶ ἀλαζόνας καὶ θηρῶν δίκην ἀνυπο-
στάτων ἐπικίτας, δειλούς τα καὶ ἄγε:εἰς καὶ εἰδὲν οὔτε πρᾶξαι οὔτε μὴν βουλεύσασθαι ικανούς. Ότε δὴ
καὶ Κορβάδος. (ἥν γάρ θαρσαλέος τὰ πολέμια) κατὰ Περσῶν έλασας τούς τα ίππους ἀποβεβλήκει οὐς;
αὐτῷ διασιλεὺς δρομικοὺς μάλιστα ἔδωκε, καὶ αὐτῷ δὲ ὀλίγους καὶ ἀλώνας πρός ταν Βιρβάρων τού-
των ἐδέησεν.

(2) Ἀλαμανοὶ μὲν οὖν ἐν τούτοις ἤσαν. Οἱ δὲ
τῶν Γερμανῶν δῆται (99) (ἡγελλετο γάρ ήδη τὸν
Ἴστρον διαδῆς προσωπέρω χωρεῖν) οὐκέτι κατὰ Κορβάδον ὑπὲρ τὸ δέον ἔγνω φρονηματίζεσθαι τούς τα γάρ ἐξ βασιλεῶς (1) ἐπ' αὐτὸν. ἤκοντας, φημὶ Μιχαὴλ τε σεβαστὸν τὸν Παλαιολόγον καὶ Μι-
χαὴλ φ τὸ ἐπώνυμον Βρανδὸς ἐκεῖτο, ἀσμενός τε εἰς καὶ χάριτας διὰ ταῦτα βασιλεὺς ὡμολόγησε δῆλος· τοῦ ήν μηδὲν εἰσέπειται ἐξ Ῥωμαίους κακούργησαν. Εἴτε δὲ ἐξ τῶν Κορβάδων συμπεπλωκέσσων ἡδη σωφρονισθεῖς, εἴτε καὶ φύσει (2) τοιοῦτον τῷ ἀν-
θρώπῳ τὸ δῆθος; ην. λέγειν αὐτὸς ὄντας ἔνδαμη ἔχω. Πλειόνος δ' οὖν (3) διὰ ταῦτα τῆς βασιλεῶς παρα-
πολιών διετέλει δεξιώσεως. Ἐπει τὸ δέ ἀγχοῦ Βυ-
ζαντίου ἡδη ἐγένετο, πρέσβεις ἐξ βασιλέα πέμ-
ψις (4) φύλακας τε ἐτί μᾶλλον ὡμολόγει καὶ ἐπὶ μεγάλοις συμπράξειν αὐτῷ συνετίθετο· εἰ δὲ συν-
έποιθει ἀλλήλοις καὶ λόγου κοινωνήσειν ἐν παλατίῳ βουλητῶν αὐτῷ ἐστατι, οὐδὲ τοῦτο παραλιπεῖν θετε. Βασιλεὺς δὲ ἤκουε τῶν λόγων οὐκ ἀρδῶς καὶ σὺν πεποθθεὶς ἀφικέσθαι τούτον ἐκδενεν. Εἰσελαύνοντι τούτουν (5) ἀνδρες; ὑπήντων αὐτῷ ήτοι τε κατὰ γένος καὶ τύχην βασιλεὺς ἥγγιζον καὶ δύος τὰς ὑπερηργά-
νους τῷ τηρικάδε διεῖπον ἀρχὰς, προπέμψοντες τε μεγαλοπρεπῶς αὐτὸν ἐξ τὰ βασιλεῖα καὶ τὰ εἰκότα τιμήσοντες. Ἐπειδὴ τε εἰσω τῶν ἀνακτόρων ἡδη ἐγένετο ένθα βασιλεὺς ἐπὶ τοῦ μετεώρου καθῆστο, χωματή τες αὐτῷ ἐκομίζετο ἔδρα ἢν σελλίον (6)

Du Cangii notæ.

(99) Οἱ δὲ τῶν Γερμανῶν δῆται. De expeditione Ludovici VII Francorum regis in terram sanctam consulendi supra laudati scriptores. Priusquam vero Ludovicus itineri in Romaniam sese accingeret; Milionem de Caprosia, seu de Cheureuse, militem, legatum anno superiori miserat, qui et transitum per Thraciam, et coniunctum impetraret: quod ille benigne concessit, scripta ad regem perofliciosa epistola sub mensae Augustiū, quæ exstat apud Radulfum de Diceto in Abbrev. Chron. A. 1146.

(1) Τούς τα γάρ ἐξ βασιλέως. A Manuele legatos ad Ludovicum missos Demetrium queindam, et alium cognomen Maurum, refert Odo de Diogilo, l. II.

(2) Etsi καὶ σύνετε. Gesta Lud. VII c. 9 de eo-
dem rege: Erat vir naturaliter patiens et benignus.
Odo de Diogilo, l. III: Rex Francorum, cui semper mos
fuit regiam majestatem humiliata condire. [P. 442]
Gervasius Tilleheriensis, De otis imperiali, ms. de
Ludovico VII: Qui successit Ludovicus piissimus,
amator cleri, ac verus Dei cultor, qui a multis de-
cepitus, nullumque decipiens, in sancta simplicitate
transiit ad Domum, relicto Philippo filio, qui post-
ponens paternam simplicitatem, materni generis usu-
tias duxit in usum. Ludovici epitaphium habes a Ste-
phano aliothe S. Genovesa Parisicensis exaratum:

Quantum conjugii permisit copula, castus,
Quantum justitiae regula, mitis erat.

(3) Πλειονος δ' οὐρ. Fuit sane Ludovicum inter

17. Is rerum Alemannicarum fuit status. Rex autem Germaniae, qui transisse jam Istrum, et ultius progrexi nuntiabatur, non ea qua Conradus, ultra modum ferocia se gessit: sed legatos ab imperatore ad se missos, Michaelem Palæologum sebastum, et Michaelem cognomento Branam, except comiter, eoque nomine gratias imperatori egit. Apparebatque nihil eum damni contra Romanos deinceps molijurum: quod utrum iis quæ Conrado acciderant prudentior factus fecerit, an vero quod nite illi a natura fuerit ingenium, haud omnino mihi compertum. Ut sit, magnam inde sibi principis gratiam conciliavit. Cum jam Byzantio proximus esset, missis ad imperatorem legatis, amicitiam suam non tantum ulro est, professus; sed et addidit, sese libenter cum eo de rebus non mediocris momenti acturum, si ille una convenerit, inque palatio sermones de iis conferri pateretur. Annuit dictis haud gravate princeps, et ut accederet ille fidenter, nuntiavit. Advententi itaque, effusi obviam quoquon erant genere vel fortuna imperatori proximi, et quicunque primas tunc temporis obtinebant dignitates, ipsum magnifice, et ut par erat, summo cum honore in regiam deducunt. Postquam 83 palatium subiit, ubi in excelsiori sedebat loco imperator, assertur ci sedes humilior, quam sellam, qui lingua Romana utuntur, vocant. Cumque in ea consedisset, ulro citroque variis de rebus habito.

et Manuelem multa deinceps animorum consensio, cuius argumenta sunt varia ulro citroque missæ legationes, de quibus tom. IV Hist. Franc. p. 655, 656, 687, 691, 692, 697, 698, et 719; præterea initia Alexii, Manuelei filii, cum Agnele Ludovici illia. nuptiae.

(4) Πρέσβεις ἐξ βασιλέα πέμψας. Missi hoc tempori momento a Ludovicō legati Constantinopolim Aluigus episcopus Atrebatus, Bartholomaeus cancellarius, Archewbaldus Bourbonensis, et aliquot alii.

(5) Etsielaúrorti toltrur. Will. Tyrus: Inter-
rex Francorum pene iisdem subsecutus vestigiis,
cum suo exercitu pervenit Constantinopolim, ubi
secretoribus cum imperatore usus colloquiis, et ab eo honorificissime, et multa munera prosequente
dimisssus, principibus quoque suis plurimum honora-
tis etc. Odo de Diogilo, l. III: Processimus igitur,
et nobis appropinquantibus civitati, ecce omnes illius
nobiles et dives, tam cleri, quam populi catervatim
regi obviam processerunt, et eum debito honore sus-
cepserunt, rogante ut ad imperatorem intraret, et de
sua visione et collocutione desiderium adimplerent.

(6) Es. Allcv. Prosequitur Olo: Rex autem ejus
timori compatiens, et petitioni obediens, cum paucis
suorum intravit, et cum in portico palati satie im-
perialiter obvium habuit. Erant sive coœvi et coœqua-
les, solis moribus et vestibus dissimiles. Tandem pos-

expendere, nempe de expeditione quam in Palestina suscepserant, eorum aggressiōnēm differētam esse censuit, exspectandūmque dum manifestius quid molirentur. Ea fuit imperatoris mens. Progressi interea Barbari, ut ad Chœrobacchorum campos p̄rvenere (supinatur antem illic regio, herbasque uberrime præbet ad equorūm pabula), castra figunt. Dūm hic considerent, 74 ingentem supra quam diri potest accidisse illis calamitatem aiunt: unde conjectari liceat iratum fuisse ipsis Deum, propter tot eorum perjuria, atque adeo in ejusdem religionis homines, et a quibus nullam injuriam accepissent, inhumanitatem. Magna quippe imbrium vi repente de celo demissa, qui campos illos præterfluent fluvii, quorum alter Melas, Athyras alter ab incolis appellatur, ultra solitum in immensum excrescentes, et in agros effusi, magnam Alemanorum exercitus partem, cum equis ipsis et armis, nec non et tabernaculis in mare de terra abripuerunt. Quæ ut rescivit princeps, hominum calamitate commotus, viros dignitate illustres misit, qui et Conradum de casu consolarentur, et invitarent ad colloquium, quo de rebus majoris momenti invicem tractarent. At ille remissa nihilo minus ferocia ut Byzantium venienti sibi occurreret imperator postulavit, atque etiam alii ejusmodi officiis congressum suum rependi voluit. Imperator igitur damnato ejusmodi inimodico fastu, virum deinceps neglexit. Conradus interea cum universis copiis Byzantium versus contendit, et ad imperatoriū palatium, quod in eis urbis obversum est, pervenit. Philiopatrum illud vocant, seu quod hacte appellatione gratam illius habitationem significent, ut quæ iis qui vitandi urbis tumultus causa eo secedunt, remissionem animi quamdam 75 præbeat et curarum: seu quod arboribus et virgultis consitus sit locus, herbarumque virentium ubertate passim amoenissimus. Inde ille progressus ad contemplandum urbis ambitum, visis turribus in idoneam altitudinem exsurgentibus, et lustratis quæ immensa profunditate incenia circumdabant fossis, summa

A ἐπι βασιλέως πέμψαντες ταῦτα τε ἔδηλουν καὶ ἀνεπυνθάνοντα τὸ πρακτέον. Οὐ δὲ τὸ τῶν Βαρβάρων καὶ ἔτι εὐλαβούμενος πρότχημα, φημι δὴ τὴν ἐπι Παλαιστίνην δῆθεν πορείαν, ὃντει διὰ τούτο τὴν ἐπιχείρησιν, ἐκδηλωτέρον τι νεωτερίσειν αὐτοὺς προσδεχόμενος. Βασιλεὺς μὲν οὖν οὐτών γνώμης εἶχεν. Οἱ δὲ Βάρβαροι δόψι λόντες, ἐπειδὴ ἐτοῦτος ἐπὶ Χοιροδάχων (92) περῆλθον πεδιάδας (ὑπτιάζει γάρ ἐνταῦθα δι χῶρος καὶ πόνῳ δαψιλῆ μάλιστα ἐτοῦτος ἐπιπλανήσεται νομάς), ἐνταῦθα ηγάλιζοντο. Ἔνθα τοι δυστύχημα λόγου κρείσσον αὐτοῖς ξυνενεχθῆναι λέγεται, ἐξ οὗ διπέρ ἀν τις εἰκότως στοχάσαιτο μηνίσαι τὸ Θεῖον αὐτοῖς, τούς τε δρους ήδικηχοῖς καὶ πολλῇ τῇ ἐτούτος διμοθρήσκους αὐτοῖς καὶ μηδὲν ήδικηκότας ἀνθρώπους ἀπανθρωπίζει κεχρημένοις. Οὐδέρου γάρ ἔξαισιον (93) καταρραγέντος ἀθρόου οἱ τὸν χώρον ἐκείνον παραφρέντες ποταμοί, ὃν δ μὲν Μέλας, διτερος δὲ Ἀθύρας πρὸς τῶν ἑγχωρίων ὀνόμασται, πολλῷ τοῦ συνήθους μᾶλλον ἀνυιδήσαντες μέτρου ἐπὶ πλειστόν τε τοῦ πεδίου πρωχυθέντες πολὺ τι μέρος τοῦ Ἀλαμανῶν στρατεύματος αὐτοῖς ἱπποῖς καὶ δηλοίς καὶ αὐτοῖς παρεσύραντας σχηναῖς ἐπὶ θάλασσάν τε ἀπὸ τῆς ἐξέπιτσαν φέροντες. Οὐ πυθόμενος βασιλεὺς ἐλέω τε τῷ εἰς τούς διπέρ τούς ἀνθρώπους τὴν ψυχὴν πεπονθῶς δηδρας τὸν ἐπὶ δόξῃς παραμυθησαμένους Κορδάδην τὴν συμφράνην Ιστελλε, μετεπέμπετο τε αὐτὸν ὡς λόγου τε κοινωνήσης καὶ περὶ μεγάλων αὐτῷ συνδιασκέψατο. Οὐ δὲ καὶ εἰστί μηδαμῆ [P. 42] καθιφενεῖται θέλων τοῦ γαύρου, διπάντην αὐτῷ ἐξ Βυζάντιον προάγοντες τὸν αὐτοκράτορα ἤξιον, τοιούτων τέ τινων ἀλλων δριταίνων τὴν ἁυτοῦ σταθμώμενος ἦν. Ἐφ' οἷς δι βασιλεὺς ἀλαζονείαν δρον οὐκ ἔχουσαν αὐτοῦ καταγνούντων τοῦ λοιποῦ περιείδε. Κορδάδος δὲ πανστρατίῳ ὡς ἐπὶ Βυζάντιον ἐφέρετο· ἐν δὲ τῷ καταντειρὶ τειχέων βασιλικῷ γεγονός ἐνδιαιτήματι, δι Φιλοπάτιον (94) δυνομάζουσιν, οὐκ οἴδα εἰτε τὴν φίλην αἰνιττόμενοι διατριβήν (ἀνεστιν γάρ τινα παρέχεται καὶ φροντίδων ἀπαλλαγὴν τοῖς ἐκ τῶν ἀστικῶν ταράχων ἐνθάδες ἀπελλασσομένοις), εἰτε καὶ τὴν φύλωτος κομῶσαν πόνον τε δαψιλῆ ἀνιείσαν (ἀμφιλαφῆς γάρ δι χῶρος καὶ ἐπίχλοον ἀπανταχῆ φέρει τὸ

Du Cōngii notæ.

(92) Χοιροδάχων. Ut adjacentes Chœrobacchorum oppidū διηπι explicandæ acie, et locandis exstris idoneis fuerint, dixi ad Annal., l. viii. p. 221. Otho Frising.: Vallem quamdam juxta oppidulum Cherebach dictum, campi viriditate latam, amniculi cuiusdam medio cursu conspicuum attigimus, cuius loci amoenitatem capis omnes, illo tentoriū figere, et ibi pausare constitutus. Et mox: Fateor, toto expeditionis tempore nunquam latiora habuimus tabernacula, nisi quantum ad sensus iudicium maiorem ambitum occupaverant tentoria.

(93) Οὐδέρου γάρ ἔξαισιον. Subitam hanc imbrium vim, quæ universum penè pessum dedit exercitum, graphicē verbis hisce, præter Nicetam et Cinnamum, describit idem Otho Frisingensis: Et ecce circa vigiliam maintinam nubecula quædam parva exorta imbrē mitem produxit. Quem subito tantus pluviarum ventorumque impetuosoſus turbo subsecutus est, ut concussis et solitus, seu ad terram adjectis tabernaculis, gravissime qui post inalutinorum laudes lectis nos receperamus, excitaret. Clamor

D totum vicinum replens acrem attollit. Amniculus etiam, an ex reflexione proximi maris, imbrium multitudine, an ex catarractis rupiis in cælo, ex supernæ majestatis ultione tantum intumkerat, ex inundatione præter morem inundaberat, ut totum supereret exercitum. Quid ageremus? Divinam id amictus adversionem potius, quam naturalem inundationem esse considerantes, amplius attoniti fuimus. Ad equorum tamen robur convolamus, uniusquisque, prout poterat, unum transire gestiens. Videres alios natantes, alios equis adhærentes, alios ut periculum effugerent per funes miserabiliter trahi, alios in fluente inordinate ruentes, ex eo quod alius impræmediata implicarentur demergi, etc. Eundem imbruum vim attigere etiam Odo de Drugilo, l. iii; Helmoldus, l. i, c. 61, et auctor Chronicæ Reichenbergensis.

(94) Φιλοπάτιον. Vide notata ad Villehard. et Bryennium l. iv, ubi plura de hocce palatio congeturis.

πρόσωπον), ἐντεῦθεν τῷ περιβόλῳ προσέτης τοῦ Αἰδημάτου προστατεύεται : προσετίλιον τὸν μηδὲτερον. Τούς ταύτας πύργους ἔχει οὐκέτι ικανῶς ἀνατρέγοντας κατανοήσας καὶ τάφρου μέγα τοῦ χρήματος κύκλῳ περιβεβούσης ίδων ἐν θαύματι μεγάλῳ (95) ἐγένετο. Ἐπειδὴ δὲ καὶ γυναικῶν δημιουρῶν καὶ δῆμον δημοπλόν τινα καὶ ἀπερίπεργον ἐπὶ τῶν προπορθίων ἐστῶτα εἶδε (πάντες γάρ δοὺς πολεμίων εἰλιθαῖς πόνων γενέσθαι, οἱ μὲν πρὸς τοὺς τεχέσειν ἐνδόν φρουροῦντες ἐκάθιντο, οἱ δὲ πρὸς τοῦ περιβόλου τῆς πόλεως ἐστασαν χειρῶν δρχεῖν Ἀλαμανοὺς περιμένοντες). Ἐπειδὴ γοῦν ταῦτα κατενεῖ, αὐτίκα δὲ περὶ τὴν περιουσίαν δυνάμεως ἀνέκπληξτον τὴν πόλιν μεῖναι ἐνοικοῦσσες, ἐνθένδεν ἀπογλάττετο, τὴν τε γέφυραν, ἡ τὴν ὑποκειμένην ὡς ἀνεπιτίθεται πορθμού τάλασσαν ζεύγνυσι, ταχὺ διεδέξ (96) ἐπὶ τὰς ἀντιπέρας Βυζαντίου (α) κατηγέτο προστάτειον, διπλοῖον ὀνόματον. Ἐστι δὲ τὸ τοῦ ἐνταῦθα πορθμοῦ τοπίον. Ὁ Εὔξεινος πόντος ἀπορρόφησε τινὰ ποιούμενος ἐπὶ τὸ δεξιὸν εἰσπλέκοντα μέρος ὡς ἐπὶ δυτικάς διεισι, λιμένει ἐπικρήκη Βυζαντίοις ἀργαζόμενος (γ). κάτεσσι μὲν διὰ τῶν τῇδε πεδιάδων, ὅλιγου δὲ Βυζαντίου ταῦτα ἔρχεται, ἐνθά τὴν γέφυραν θιστασθεὶς ξυμβαίνει.

ιε'. Τοῦτο μὲν δὴ τοιοῦτον. Κορδάδος δὲ ἐντοῦθα γεγονὼς λόγους ἔχει βασιλέα οὐ πήρω θρύψεως δυτικάς πολλῆς ἐπεμψεν. Εἶχε δὲ ὕδε τὰ μηνύματα. « Χρή, βασιλεὺ, ἐπὶ παντὶ τὸν γε νοῦν ἔχοντα οὐ τὸ πρᾶγμα σκοπεῖν καθ' ἑαυτὸν, τὸν δὲ σκοπὸν δύνεται πολυπραγμονεῖν μάλιστα. » Οὐ γάρ γνώμης ἔστηται τινος; Εὐτε τοιούτων τῷ πίθει τῆς ἡμετέρας στρατιᾶς χθὲς περὶ τὴν χώραν ἡμαρτημένων τὴν σὴν τὰς αλτιάς ἐφ' ἡμᾶς ἀγε, μηδὲ διὰ ταῦτα χαλέπαινε, ἐπειδὴ οὐχ ἡμεῖς αὐτοὶ σοι τῶν τοιούτων καθέστημεν αἵτιοι, ἡ δὲ τοῦ πλήθους φορὰ ἀλόγως ἐνθα ἔτυχε φερομένη αὐτοματίζειν, οὐδὲ ταυτί. Στρατεύματος γάρ ξένου

15. Atque hæc ita se habent. Cum eo in loco esset Conradus, litteras ad imperatorem misit, quæ languidum quid ac effeminatum præ se ferrent, 76 quærum erat sententia : « Decet virum prudentem, imperator, non per se res ipsas, sed quo sine flante maxime attendere. Ille enim cuius præoccupatus est animus, neque quod bonum est laudare, nec quod videtur viliosum vituperare, sacerdotiū sollet. Interdum etiam præter mentem quis beneficium ab inimicis, ab amicis vero dæminum accipit. Eorum igitur, quæ nuper ab incondita exercitus multitudine in agris suis perpetrata sunt, causam noli in nos rejecere, neque proprieas hæc tuum in nos animum moveant, cum minime in culpa simus, sed inordinatae multitudinis quaquaversum sese ferentis impetus, quidquid commissum est ultra patraverit.

Du Cangii notæ.

(95) Ἐρ θαύματι μεγάλῳ. Simili postea stupore, seu admiratione, percussores Francos nostros ac Venetos, scribit Villharduinus n. 66 cum priuium ad urbem appulere : Or poes sauoir que multi esgardeurent Constantinople cil qui onc mais ne l'avuient veue que il ne pooint mie cuidier que si riche ville peult este en loi le monde. Cum ils virent ces halz murs, et ces riches tours, dont ele ere close tol entor a la reonde, et ces riches palais, et ces halles yglises, dont il i avoit tant, que nuls ne poist croire, se il ne le seist a l'oil, et le long et le lē de la ville, que de toutes les autres ere souveraine. Et sachiez que il n'i ot si hardi, cui le cuer ne fremist. [P. 44] De turribus muris Constantinopolitanis adjacentium robore et altitudine idem testatur Guntherus in Hist. Cpolit. c. 15 : Est enim civitas triangula — habens in quolibet latere magnum milliare vel amplius, ex ea parte qua terram attingit, vasto aggere, et muro firmissimo tripliciter clausa. Turre habens per circuitum

Cornelii Tollii notæ.

(α) Ἐπὶ τι τῷρ ἀντιπέρας Βυζαντίου. Choniates de hoc ipso : Τῇ περατῇ ἐναυλιζόμενος, ητού τοῦ Πιλιρίδου κατονομάζεται.

snī excelas et fortes, adeo sibi invicem propinquas, ut puer septennis de una turri ad alteram pomum valeat jaculari. Intra, ubi de muris maritimis : ex ea parte, quoniam agger esse non potuit, propter frequentiam portus, quem habet tutissimum ac celeberrimum, muri sunt alti admiranda spissitudinis, et turres dense, eductæ ad tantam celsitudinem, ut quivis in culmen ipsarum aspectum dirigere perhorrescat. De turrim numero vide descriptionem Cpol. ex Bondelmontio.

(96) Ταχὺ διαδέξ. Inviso et insalutato Manuele discessit et in Asiam transiit Conradus, licet per suos Alenauicni Augusti colloquiu et congressum expetiisset Byzantinus. Sed alius, inquit Odo de Diogilo, ingredi civitatem, alius egredi timuit, aut noluit, et neuter pro altero mores suos, aut fastus consuetudinem temperavit. Proinde hinc resellitur Tyrius, qui Constantinopoli habuum a Conrado cum Manuele familiare colloquium tradit.

(γ) Λιμένα ἐπικρήκη Βυζαντίοις ἀργαζόμενος. Eiusmodi æstuaria λιμνοθαλάττας in Garumna vocat Strabo, ut et Cianamus in sequentibus.

Exercitu namque peregrino externoq[ue], tum pro vincias lustrante, tum ad comparanda usui ucessaria longius evagante vel excurrente, utrumque factas esse injurias, haud equidem mirandum existimo. » H[oc] et similia Alemanni. At imperator h[oc]c simulata dicti existimans, in hunc modum rescripsit: « Majestatem nostram non latet, plebis impotum quidpiam semper suisse, quod agre[re] gulari possit ac retineri. Quapropter et nobis potissimum curse fuit, ut qui advenae essent et externi, dum per provincias nostras iter agitis, nullum damnum patremini, præteritum cum vos ipsi neque malo animo venissetis, neque injuriam nobis facere possetis. Nec sane res aliter fieri potuit, ne violato hospitalitatis jure male apud homines audiremus. Quandoquidem vero illa vobis, auroto viris prudenterissimis, et in investiganda rerum natura solerterissimis, **77** videntur carere omni culpa, nos etiam gratias rependimus: neque enim curandum nobis erit in posterum, ut nostræ multitudinis impetus comprimamus, quinimmo ascribenus h[oc] illius insolentia, quandoquidem id a vobis edoceatur. Vesta igitur intererit, non dispersos incedere, nec ita in alieno evagari solo. Sed cum ita videatur, deturque licentia gregariæ multitudini utriusque exercitus quo velit irruere, necesse erit ut uniu[er]sa ab indigenis damna patientur advenae. » His dictis, legatos dimisit. At cum probe sciret, quanto Romanorum exercitus numero bellatorum inferior esset barbarico, tanto scientia rei militaris et in præliis constantia præcellere, ejusmodi consilium capit. Præsuecho et Tzicandylæ alisque ducum Romanorum compluribus jubet, ut idoneum contrahant exercitum, et Alemannis a fronte opponant, instructa in hunc modum acie. Imbellis et gregaria exercitus turba longius, et a quarto circiter starct signo: tum gravis armatura et cataphracti, qui deinde velocissimis equis utuntur equites, dealique Scythæ in fronte, Persæ quo et sagittarii Romani. Ita ordinatas copias ut conspexere Alemanni, summo avini ardore tumultuque, in illos pernici celeritate irruunt: sii atrox pugna, et cædes Ingens editur Alemannorum. Quippe Romani, dum subeuntes hostes militari peritia exiplunt, eos cecidere. Conradus nihil eorum quæ acciderant edocet, ferox adhuc, tumidusque **78** et magna spe plenus considerat in castris. At imperator, quo priorem illios superbiam retunderet agillaretq[ue], litteras misit eo verborum contextu: « Ut nemo nostrum ignorat, equum, qui frenum non patitur, nihil professe sessori suo, imo cerebrios ad prærumpa illum deferre; exercitum, qui imperantium mandata detrectat vel negligit, ipsos ut plurimum duces objicere periculis: ita minime

A καὶ ἐπῆλυδος: τὸ μὲν ἐπὶ ιστορίᾳ τῆς χώρας, τὸ δὲ ἐπὶ πορισμῷ τῶν ἀναγκαίων πολλαχότες πλανωμένου καὶ πειρέχοντος, τοιαῦτα ἑκατέρωθεν ἀμαρτάνεσθαι ἀπεικόνισθαι οἷματα οὐδέν. » Ἀλαμανοὶ μὲν τοιαῦτα εἶπον. Βασιλεὺς δὲ εἰρωνεῖαν τὸ πρᾶγμα λογισθέμενος ἡμεῖστο ὕδε: « Οὐδὲ τὴν ἡμετέραν λέληθε βασιλεῖαν ἡ τοῦ πλήθους φοτὴ δυσάγωγόν τι οὖσα καὶ δισήνιον ἀλλὰ χρῆμα. Ἀμέλει καὶ διὰ φροντίδος ἥμεν ἦν, πῶς ἀν διὰ τῇς ἡμετέρας ἀδλαδῶς διελθεῖν ὑμᾶς γένοτο ξένους καὶ ἐπήλυδας διδράς καὶ οὐδέν δὲ τις ἀδικεῖν ἥματα οὔτε ἐπαγγελομένους οὔτε ἀλλως δεδυνημένους, ὃς μὴ ξενίαν ἀδικοῦντες δόξαν οὐκ ἀγαθήν (ε) παρὰ ἀνθρώποις ἀπανεγκώμεθα. Επειδὴ δὲ διαν διτε ξένωτατά τοις οὖσι καὶ τὰς τῶν πραγμάτων φύσεις καλῶς ἐκετάζειν ἐπισταμένοις ἀνέγκλητα B είναι δῆπου τὰ τοιαῦτα δοκεῖ. Ἡμέλει καὶ χάριτας διαν διφλούμεν. Οὐ γάρ εἴτε φροντιούμεν διπάς δι τὴν ὁχλικήν τῶν ἡμετέρων ἀναγκαιτούμεν δρμήν. ἀλλὰ ἐπιβρέφομεν ταῦτα τῇ τοῦ πλήθους ἀλογιστίῃ, καθὼς ὑμές εἰς ποιοῦντες; ἥματας ἐδιδάξατε. Συνοίτει τοινύν διαν μηκέτι σποράδαις τὴν ἔδων ίματα, μηδὲ οὐτως ἐπὶ ξένης πλανᾶσθαι. Ἐπειδὴ γάρ οὐτω δεδοκται, καὶ ἀνελται τοῖς πλήθεσι παρὰ ἀμφοτέρων ταῖς οἰκείαις χρῆσθαι δρματις, πολλὰ πρὸς τῶν αὐτόχθονων πεπογύθειν τοὺς ξένους εἰκός. » Ταῦτα εἰτῶν αὐτούς μὲν ἀπεπέμψατο, τὸν δὲ Ῥωμαίων στρατὸν πλήσιοι μὲν παρὰ πολὺ τοῦ τῶν Βερβάρων ἀλασσούμενον εἰδώς, ἐπιστήμη δὲ στρατιωτικῇ καὶ καρτερῷ τῇ περὶ τὰς μάχας τοσούτῳ δὴ μᾶλλον C πλεονεκταύντα, τοιάδε ἐνενέσει. Τὸν Προσούχον καὶ τὸν Τζικανδύλην καὶ πλειστους δὲλους τῶν Ῥωμαίων στρατηγῶν ἐκέλευε στράτευμα ἐπαγομένους ἵκενν ἀντιμετώπους Ἀλαμανοῖς ιστασθαι, τάξασθαι μέντοι ὕδε. Τὸ μὲν ἀπολεμώτερον καὶ ὀπτιερ ἀγελαῖον τοῦ στρατοῦ πόρθωσεν καὶ ὡς ἀπὸ σημείων στῆναι τεττάρων· μετὰ δὲ τούτο δοσον διπλιτικὸν καὶ κατέρρακτον· ἔξης δὲ τοὺς δοσοι ταχυπόδων ἐπέδαινον ἱππων τελευταῖον δὲ καὶ μετὰ μέτωπον Σκύθας ἄμα Πέρσαι; καὶ τὸ Ῥωμαίων τοξικόν. Ῥωμαῖοι μὲν οὖν κατὰ ταῦτα ἐποίουν, Ἀλαμανοὶ δὲ ὡς εἰδον θυμῷ πολλῷ καὶ θορύβῳ ἔχόμενοι δρόμῳ ἔχώρουν. Συνισταται τοινύν μάχῃ καρτερό, καὶ φάνος Ἀλαμανῶν· πολὺς γίνεται. Ῥωμαῖοι γάρ οὐν ἐπιστήμη διπάντας αὐτούς οὐφιστάμενοι ἐκτενον. Κορέάδος δὲ οὖπα τε πεπυσμένος [P. 44] τῶν γεγονότων συδιρός εἴτε καθῆστο καὶ ἐπὶ μαχαράς ὠχεῖτο ἀπίστιν. Ο τοινύν βασιλεὺς τῆς προτέρας αὐτὸν ἐπικερπομῆσαι θέλων ὑπεροχήας ἀπέστειλε τοιάδε: « Εἴδε μὲν ἥματα ἐκεῖνα καλῶς εἰδότας, ὡς οὐτε ίππος κρείττων φερόμενος χαλινοῦ ὄντος εἰπεν. ἐπιβάτην, εἰ μὴ καὶ κατὰ κρημνοῦ τούτον πολλάκις συγκατενέγκοι, καὶ στράτευμα δὲ ἐκεῖνο, δὲ μὴ τῶν στρατηγούμενων ἐπατοι, κινδύνοις περιβίλλειν ὡς ἐπίπαν οἰδε τοὺς

Cornelii Tollii nota.

(ε) Ής μὴ ξένοις δικοῦντες δόξαν οὐκ ἀγαθή. Sacrum quondam mortalibus et haud temere violandum erat jus illud hospitalitatis. Inde T. Q. Crispinus Dadio Campano, aliquando hospiti suo Romæ, tum vero lacessentis et provocanti: Nec

sibi, nec illi, hostes deesse, in quibus virtutem ostendunt: se ab eo, etiam si acie occurrat, declinatum, ne hospitalitatem dextram violet; apud Livium I. xxv, c. 18.

θρηντες, μή οὐτω στρατεύμασιν ἐφέσιν τοῖς ἁυ-
τῶν πρὸς τὰς οἰκεῖας ἔκατερ φέρεσθαι δρμάς.
Ἐπειδὴ δὲ οὐδὲ δι τοι παθῶν οὐ τα πρότερον κατω-
λιγύρηκας τούτου καὶ τὸ ἡμέτερον δὲ κράτος δια-
χείριση προσφερόμενον τῆς αὐτῆς γεγονέναι δοι
γνώμην ἀνέπεισας, ἢδη συλλόγεσαι τίνα ὑμέν της
πλήθους προύσένησεν ἀλευθερία. Πυνθάνομαι γάρ
δὲ οὐλύς Ῥωμαίων στρατὸς Ἀλαμανον πλήθει
οὐκ εὐκατεφρονήτεψ περιτυχῶν κακῶς αὐτὸς διέβετο.
Τὸ γάρ εὐτόχον καὶ ἐγχώριον ἐπικρατέστερον ὡς
ἐπίπειραν τῶν ἀπηλόδων, καὶ ἔνων φιλεῖ γίνεσθαι.
Ἡμῖν δὲ οὐδὲ κολάζειν ἔξεσται τοῖς πλήθεσι τὴν
ἀσθείαν. Πῶς γάρ; οἵτινες καθάπαξ πρὸς γνώμην
ἐνθόμεν φέρεσθαι τὴν αὐτῶν. Εἰ τοίνυν καὶ αὐτὸς
οἱ δοκεῖ, ἀνέκειτον καὶ πάλιν ἡγιας ἀμφοτέρους
τῆς ἀρχῆς καὶ ἀναστριστέον τοῖς στρατεύμασι
τὰς δρμάς. Μή δοκοῦν δὲ τοι, ταῦτα μὲν μεντέον
ἴπει τῶν παρόντων. Τό γε μὴν πεπραγμένον σαφῶς
ἥμεν δεδηλώσθω. »

ιε. Τὰ μὲν δὴ τοῦ βασιλέως ἐν τούτοις ἐτελέντα.
Κορφέδος δὲ οὐποι τῶν Ἀλαμανοῖς συμπεσόντων
ἴωνισάμενος οὐδὲν τούτων μὲν οὐδὲ ἐπεστράφθαις
οὐ παράπαν ἔδόκει. Δρόμωνα δὲ τὸν βασιλείου καὶ
τὰς συνήθεις σταλῆναι οἱ πρὸς βασιλέως ἥξιοι
ταχτεῖς, ἐφ' ω πρὸς τὴν διάβασιν αὐτοὺς χρήσαιτο.
Καὶ εἰ μὴ θέττον ἀφίκοντο πρὸς αὐτὸν, ἡκείσεις
πολλαῖς ἐς νέωντα μυρίασι τὴν πόλιν περιβαλεῖν.
Πρὸς δὲ χαλεπήνας δὲ βασιλεὺς οὐκέτι μέχρις εἰ-
ρωνεῖς τὸν ἀλαζόνα δμείσθεσθαι ήθελεν. Οὐθεν
καὶ πικροτάτοις αὐτοῦ καθίσκετο λόγοις ἐπιστείλας
οὐτωσι· Οὐδὲ τῷ πλήθει τὰ πράγματα κρίνειν εἰώ-
θασιν οἵτινες καὶ σμικρὰ συνορφὴν ἔνεστι, ποτέτης δὲ
μᾶλλον καὶ ταῖς ἕπειθεν. ὑπερβολαῖς τε καὶ ἐλλε-
γόσιν. Οὐκάν καὶ τοὺς Ἀρεος ἀθλητὰς οὐ πλήθεις
διατείνον, ἀλλ' ἀρτεῇ καὶ πόνοις καὶ τῇ περι ταῦτα
ἰστοήμην. Αν καὶ σὸι τοίνυν πλείστουν ἀκολουθῇ
στράτευμα, ἀλλὰ πρὸς τῷ μὴ πολλῷ τὸ ἡμεδακέν
ὑπερβαίνειν, καίτοι τοῦ πλείστου πολλαχῆ τῆς Ῥω-
μαίων διεργημένου ἀρχῆς, ἀγαλάζον ἔστι καὶ τὸ
πλείστου ἀπειροπόλεμον· προσδάτων δὲ ἀγέλαις καν
εἰς μυριοστάς δλας ἀριθμοῖντο σχολῇ ἐὰν ἀνάσχοιν-
το λέοντος ἐπιπηδῶντος αὐταῖς. Η δὲ οἰσθα διτι
καθικερεῖ στρουθίον ὑπὸ ταῖς ἡμετέραις γεγένησαι
ἡση παλάμαις, καν θελήσωμεν, οὐκ ἀν φθάνοις
αὐτίκα παραπολλύμενος; Ἐννόησον ὡς ἔκεινοι τὴν
χώραν κατέχουσι ταύτην, αν οἱ πράγμοι πάσαν
[P. 45] τὴν γῆν περιῆλθον τοῖς δπλοῖς, ὑμῶν τε αὐ-
τῶν καὶ λοιπῶν ἀπάντων τῶν ὧν' ἦλιψ ἔκυριευσαν
ἰθῶν. Ταῦτα ὑπολογίζεσθαι σε χρεῶν καὶ προσέτι
ώς οὗτε νεώς ποτε ἐπιδημητὴ τῆς βασιλείου οὔτε
τι ἄλλος γίγησες ἔσται σοι περ' ἡμῶν, ἀλλά
εἰ τὴν αὐτὴν καὶ πάλιν οἱ τῶν ἱππων οἰσσουσι πόδες.
Καὶ οὐ δῆκου μεμπτέοι πάντως ἡμεῖς, εἰ μὴ ταῖς
ἔδικεν βουλομένοις βάστους ποιοῦμεν ἔαυτούς. Οὐ
γάρ ταῦταν ἀδικεῖν καὶ ἀμύνεσθαι· ἀλλὰ τὸ μὲν
γνώμην ἡρτηται φαύλης, τῷ δὲ προηγεῖται πάντως
ἀσφάλεια. Ἡμᾶς δὲ καὶ προλαβόν ἀξιοῖ τὸ ὑπήκοον,
ἴπερ δογήν οὐκ δῆπ Πέρσαις ἀποχερδανθῆσεται τοῖς
τε γειτναν, ταῦτα δὴ Ῥωμαίους ἀμογητι κτήσ-

A par erat indulgere nullibus nostris, ut inter se
invicem pro arbitrio collidi pateremur. At postquam
aliud forte cogitans tu hæc negligisti primum,
nostramque maiestatem que te ut amicum de illis
admonuerat, induxisti, ut eadem uteremur indul-
gentia: nunc tandem percipe, quid utilitatis vobis
contulerit ejusmodi sententia multitudinis. Accepi
enim exiguam Romanorum manum, cum haud con-
temneretis Alemannorum copias congressam, male
eas accepisse. Fere enim semper accidit, ut indi-
genæ ipsoque innati solo, advenis et extraneis sint
longe fortiores. Neque nobis vulgi petulantiam
castigare licet. Qui enim poterimus, quibus agere
pro libitu indulsimus? Verum si ei tibi ita videtur,
discant copiae nunc parere ducem imperiis, et carum
coerceatur impetus. Si alia est sententia, stemus
presentibus; saltēisque vulgare liceat quod a nobis
gestum est. »

16. Eiusmodi fuit epistola imperatoris. Conradus
interes, nondum perceptio de Alemannorum clade
nuntio, de priori ferocia remississe non videbatur.
79 Quiromo dromoneum imperiorium, et consuetas
triremes, quibus ad transmittendas copias uteretur
ab imperatore postulabat; ac ni confessim adduce-
rentur, proximo se anno multis cum nullibus urbem
ipsam obvallaturum minabatur. Indignissime id
ferens imperator, non jam ludicris, sed acerbiissimis
arroganti respondere hunc in modum litteris de-
crevit: « Non ex multitudine judicaro de rebus so-
lent il qui ei modica saxe quid valent, non igno-
rant, sed ex earum natura, et iis quæ aut abundant
in illis, aut descent. Neque enim Martis athletas
unnero distinguendi, sed virtute, laboribus, et re-
militaris peritia pensandi sunt. Quamvis igitur in-
gens te sequatur exercitus, nobisque vix adiunt
copias, utipote per omne Romanorum imperiu-
nullibus distributis, tua illa turba incomposita est,
et majorem partem rei bellicæ ignara. Pecudum
greges, et si multorum millium sint, vix leonis,
irruentes impetum possunt sustinere. An ignoras,
te instar aviculae in nostris suis manibus, continuo
si voluissest peritum? His illos incoleare re-
giones cogita, quorum majores orbem universum
bellis peragranunt, vobisque ipsis, aliisque omni-
bus sub sole gentibus imperaverunt. Ilæc te scire,
perinde necesse est, neque imperatoria ad te u-
quam navem venturam, neque quidquam eorum
quæ postulasti nos indulturos; sed qua veniasti,

80 equorum pedibus fore tibi redeundum. Nequo
propterea erimus culpandi, si inferre injuriam vo-
lentibus nos minus faciles ac benevolos præbemus.
Res enim diversissimæ sunt inferre injuriam et
propellere; illud a prava voluntate pendet, alterum
securitas suadet. Nos vero jamdudum orant subditū
nostri, ut quæ modo ex vicinis Persis vindicavimus,
ca quiete ac sine molestia possideant Romani.
Quod igitur obsecratibus nostris non indulsimus,
id nunc te suadente statim experiemur. » Iis ac-

cepsit Conradus, intellectaque simul quae paulo A οθαι. "Ο τοινυ αξιούτων οώκ τησχδμεθα τῶν ante Alemannis acciderat clade, putri circa littus protracta navicula, Damalis fretum trajicit, summa- prothronos ποιεῖν κινδυνεύομεν. » Ταῦτα Κορδάδος ἐνωτισά- que celeritate in adversam continentem properat, μενος καὶ ἄμα πυθόμενος ἀπερ ἔναγχος δυστυχῶς pavore quodam Barbarico viruū ocius urgente. συνέπεσεν Ἀλαμανοῖς, λεμβάδ.όν τε λυπρὸν αὐτοῦ Barbari quippe fluentibus ex voto rebus, eriguntur που περὶ τὴν θαλάσσης ἀνειλκυσμένον ἀκτὴν ἀγαθῆ, in immensum, lumentque : si contra adsit aliqua τὸν Λαμάλεως τε πορθμὸν διέβη καὶ ἐπὶ τῇ; περάτες οἰνοῦς, πλην παρὰ τὸ μέτριον. Βασιλεὺς δὲ τοῦ θάττον ἐγένετο, διλγαρίας τινὸς βαρβαρικῆς ἐπει- περάτην τὸν ἀνθρωπὸν. Φίλει γάρ τὸ βάρβαρον εὐ- γόνησης μὲν ὑπὲρ μέτρον, ἐπαίρεσθαι καὶ ἀγενήν, δυστυχοῦν δὲ καταβάλλεσθαι το πλέον ἡ προσήκεις θάττον εἰσέτι, μᾶλλον καταστὰν αὐτῷ τὴν δφρὸν προ- κατεί. Τῶν τινας Ῥωμαίων εἰς τὴν προ- ων, τοιάδε ἔτοιει. Τῶν τινας Ῥωμαίων εἰς τὴν κατάπιν ιδύσαν ἐκπέμψας Ἀλαμανῶν στρατὸν ἀριθμοῦ κρείσσων ἀγγελομένους εἶναι χρήμασι τῆς τοῦ Κορδάδον ἀποσχέσθαι ἀνέπειθεν εἰνολας. Ο Κορδάδος ἐνωτισάμενος οὐκέτι ἐκεῖνος; δὲ πρώτην ὑπέρφρυνς ἡν. Πέμψας δὲ πρὸς βασιλέα ἥτετο στα- λῆναι οἱ Ῥωμαίων τινὰ δόδον τε αὐτῷ καθηγησόμε- νον καὶ ἐν τῷ ἀσφαλεῖ παραπέμψοντα. Ἔσταλται τοινυ δὲ τοῦ ἀκολούθου (97) εἰ; ἐκείνην τὴν ἡμέ- ραν λειτουργημα ἐκπληρῶν. Ἐπιτέτραπτο δέ οἱ καὶ συμμαχίας πέρι Κορδάδῳ διειλέχθαι. Ἡν ἐπει- δὴ πολλῷ τῷ διαλλάσσοντι Ῥωμαίους καὶ Ἀλαμα- νοὺς ἔμβανει μάχεσθαι, τὴν μὲν βασιλεῖ δότην, πολλῷ δὲ ἀντιλάβοις τείσαν, εἰ γε αὐτῷ βουλομένων εσται. μάχης κατὰ Περσῶν βασιλεῖ κονινῆσαι. Όδῶν τε σφίσι προκειμένων δυσὶν, ὅποτερά δὲ αὐ- τὸς βούλοιτο λέναι, ταῦτην δὴ ἐλέσθαι. Στέφανος μὲν οὖν Κορδάδῳ ταῦτα ἀπήγγελεν. Ο δὲ ἐς βου- λὴν ἔν τοις αὐτοῦ καταστὰς πρὸς μὲν τὴν δμαϊ- μιάν ἀπειπεν, δόδον δὲ ἡ Φιλομίλιος ἀγει αὐτὸς εἴλετο. Μάχηι μὲν οὖν Μελαγγείων καὶ Δορυλαουπόλεως οὐδὲν δχαρι Ἀλαμανοῖς ὑπηνταίζεν. Ἐνταῦθα δὲ γενομένοις Μακριάνης (98) δνομα Πέρσης ἀνήρ δμα στρατεύματι διλῆψ τοις ἐμπροσθίοις αὐτῶν προσ- βαλε τάγμασιν, ἀποκειρασθμένος τε τῆς Ισχύος αὐ- τοῖς καὶ τὸν τῆς παρατάξεως δπως ποτὲ ἔχοι μαθη- σόμενος τρόπον. Ἀλαμανοὶ [P. 46] τοινυ, ἐπειδὴ Πέρσαι τὸ πρῶτον αὐτοῖς παρεφάνησαν, οὐκέτι κατὰ συντάξεις ἐχύρουν· θυμῷ δὲ καὶ θορύβῳ πολλῷ ἔχόμενοι κατ' αὐτῶν ήσαν. Πέρσαι δὲ έως μὲν οὐ πόρρω τοῦ σφῶν αὐτῶν, στρατοπέδου Ἀλαμανοὶ ήσαν, νῶτα διδόουν καὶ τὴν φυγὴν ὑπεκρίνοντο. ἐπειδὴ δὲ ἡ τε ἵππος αὐτοῖς ἐκεχμήκει καὶ τοῦ στρατοπέδου μακράν ἡδη ἐγεγνέσιαν, ἀποτρόφους

Du Gangi nolæ.

(97) Ἀξολούθου. Perperam Tollus pedisequum vertit; id enim vocabuli apud Græcos Byzantinos Varangorum duxyn seu prefectum designat, de qua palatina dignitate multa Codinus, De Off. c. 4 et 5 et nos quædam ad Villard, et ad Annam, Scylitzes, p. 787: στέλλεται — Μήτρα πατρίκιος δ ἀκόλουθος. Cinnamo, I. iii πελεκυσθων ἔχαρχον dicitur, et Annal. p. 193, δοχων Βαραγγίας. Willelmus Ty- rius: Tradidicerat autem Constitutopolitanus dice- denti ab eo, et id ipsum peteni; domino imperatori, via duces, locorum peritos, provinciurum finitima- rum omnem habentes prudentiam, sed fidei modicæ.

L. vii, c. 22, Gesta Lud. VII, c. 6, 7 et 8. Ut porro Thentonici, Græcorum fraude, in vastas deducti solitudines, summam persessi sint inopiam, multis prosequuntur Tyrius et Odo de Diigilo.

(98) Μακριάνης. Nicet., I. i. n. 6, Παρμπλά- νος, Willelmus Týrio loco citato Paramum nomen- patur. Huius tamen tanto negotio, ait Tyrius, Sol- dianus Iconiensis non intersus, sed quidam nobilis mil- litis sue primicerius, Turcorum magnus satrapa, Paramum dictus, hanc plagam domino permittente exercuit. Accidit autem anno ab Incarn. D. 1146 (leg. 27) mense Novembri.

τὰς ἐπελάσσεις τιθέμενοι ἵππους τε καὶ αὐτοὺς Αἰρεσίαι, quin a Barbaris caperetur, parum ab-
εκτείνον. Πολλάκις τε αὐτὸς γεγονὼς ἐξ ὅρων διαλύεται.

μέτρον οὐκέτι ξουσαν τούτους ἐνέβαλον. Ἡν οὖν ἰδεῖν τοὺς χθὲς θρασεῖς καὶ δλαζόνας καὶ θηρῶν δίκην ἀνυπο-
στάτων ἐπιθετας, δειλοὺς τε καὶ ἄγεις καὶ εὐδέν οὔτε πρᾶξαι οὔτε μήν βουλεύσασθαι ικανούς. Ὄτε δὴ
καὶ Κορδάδος. (ἥν γάρ θαρσαλέος τὸ πολέμια) κατὰ Περσῶν ἀλάσσας τούς τε ἵππους ἀποβεθέτεις οὓς
αὐτῷ διβασιλεὺς δρομικοὺς μάλιστα ἔδωκε, καὶ αὐτῷ δὲ δλίγου καὶ δλώναι πρός τῶν Βαρβάρων τού-
των ἐδέχεν.

ιδ. Ἀλαμανοῦ μὲν οὖν ἐν τούτοις ἤσαν. Οἱ δὲ
τῶν Γερμανῶν δῆτες (99) (ἡγέλλετο γάρ ἡδη τὸν
Ἴστρον διαβάς προσωτέρω χωρεῖν) οὐκέτι κατὰ
Κορδάδον ὑπὲρ τὸ δάσον ἔγνω φρονηματίζεσθαι·
τούς τε γάρ ἐξ βασιλῶν (1) ἐπ' αὐτὸν ἤκοντας,
φημὶ Μιχαὴλ τε σαβαστὸν τὸν Παλαιολόγον καὶ Μι-
χαὴλ ὃ τὸ ἐπώνυμον Βρανδὸς ἐκείτο, ἀσμενός τε
εἶδε καὶ χάριτας διὰ ταῦτα βασιλεὺς ὡμολόγησε δῆλος·
τε ἦν μηδὲν εἰσέπειται ἐξ Ρωμαίων κακούργησαν.
Εἴτε δὲ ἐκ τῶν Κορδάδων συμπεπτώκεσσων ἡδη
σωρονισθεῖς, εἴτε καὶ φύσει (2) τοιοῦτον τῷ ἀν-
θρώπῳ τὸ ἥθος; ἦν, λέγειν αὐτὸς ὁ οὐδαμῆτις ἔχω.
Πλείονος δὲ οὖν (3) διὰ ταῦτα τῆς βασιλέως παρα-
κολαθῶν διετέλει δεξιώσεως. Επειδὴ δὲ ἀγχοῦ Βυ-
ζαντίου ἡδη ἐγένετο, πρέσβεις ἐξ βασιλέως πέμψας (4)
φιλίαν τε ἔτι μᾶλλον ὡμολόγησε καὶ ἐπὶ
μαγαλός συμπράξειν αὐτῷ συνετίθετο· εἰ δὲ συν-
έπονται ἀλλήλοις καὶ λόγου κοινωνίεσσιν ἐν παλατίῳ
βουλητῶν αὐτῷ ἔσται, οὐδὲ τούτῳ παραλίπεται ἥθελε.
Βασιλεὺς δὲ ἤκοντες τῶν λόγων οὐκ ἀρδῶς καὶ σὺν
πεποθθέσαι ἀφικέσθαι τούτον ἔκλεινεν. Εἰσελαύνοντι
τούτου (5) ἀνδρες ὑπήντων αὐτῷ διοι τε κατὰ γένος
καὶ τύχην βασιλεὺς ἤγγιζον καὶ δοὺς τὰς ὑπερηφά-
νους τῷ τηνικάδε δειπόνων ἀρχής, προπέμφοντες τε
μεγαλοπρεπῶς; αὐτὸν ἐξ τὰ βασιλεία καὶ τὰ εἰκότα
τιμήσοντες. Επειδὴ τε εἰσὼ τῶν ἀνακτόρων ἡδη
τύέντο ἐνθα βασιλεὺς ἐπὶ τοῦ μετεώρου καθῆστο,
χύμαλή τις αὐτῷ ἐκομίζετο ἔδρα ἢν σελλίον (6)

Du Cangii nota.

(99) Οἱ δὲ τῶν Γερμανῶν δῆτες. De expeditione Ludovici VII Francorum regis in terram sanctam consulendi supra laudati scriptores. Priusquam vero Ludovicus itineri in Romaniam sese accingeret; Milonem de Caprosia, seu de Cheureuse, militem, legatum anno superiori miserat, qui et transitum per Thraciam, et commeatum impetraret: quod ille benigno concessit, scripta ad regem perfringiosa epistola sub mense Augustum, quae exstat apud Radulfum de Diceto in Abbrev. Chron. A. 1146.

(1) Τούς τε γάρ ἐξ βασιλέως. A Manuele legatos ad Ludovicum missos Demetrium quemdam, et alium cognomen Maurum, refert Olo. de Diogilo, l. II.

(2) Εἰτε καὶ φύσει. Gest. Lud. VII c. 9 de eodem rege: Erat vir naturaliter puiens et benignus. Odo de Diogilo, l. III: Rex Francorum, cui semper mos fuit regiam majestatem humilitate condire. [P. 442] Gervasius Tilleberiensis, De otiosis imperial. ins. de Ludovico VII: Qui successit Ludovicus piissimus, amator cleri, ac verus Dei cultor, qui a multis deceptus, nullumque decipiens, in sancta simplicitate transiit ad Dominum, relicto Philippo filio, qui postponens paternam simplicitatem, materni generis astutias duxit in usum. Ludovici epitaphium habes a Stephano abbate S. Genovesa Parisiensem exaratum:

Quantum conjugii permisit copula, castus,
Quantum justitiae regula, mitis erat.

(3) Πλειονος δὲ οὐρ. Fuit sanc Ludovicum inter

17. Is rerum Alemannicorum fuit status. Rex autem Germaniae, qui transisse jam Istrum, et ultra-
rūs progrederi nuntiabatur, non ea qua Conradus, ultra modum ferocia se gessit: sed legatos ab imperatore ad se missos, Michaelem Palæologum sebastum, et Michaeleni cognomento Branam, except comiter, eoque nonnūe gratias imperatori egit. Apparebatque nihil eum danni contra Romanos deinceps moliturum: quod ultruin his quæ Conrado acciderant prudentior factus fecerit, an vero quod quæ illi a natura fuerit ingenium, haud omnino mihi competitum. Ut sit, magnam inde sibi principis gratiam conciliavit. Cum jam Byzantio proximus esset, missis ad imperatorem legatis, amicitiam suam non tantum ultro est, professus; sed et addidit, sese libenter cum eo de rebus non mediocri momenti acturum, si ille una convénire, inque palatio sermones de lis conferri pateretur. Annuit dictis haud gravate princeps, et ut accederet ille fidenter, nuntiavit. Adventienti itaque, effusi obviam quotquot erant genere vel fortuna imperatori proximi, et quicunque primas tunc temporis obtinebant dignitates, ipsum magnifice, et ut par erat, summo cum honore in regiam deducunt. Postquam 83 palatium subiit, ubi in excelsiori sedebat loco imperator, assertur ei sedes humilior, quam sellam, qui lingua Romana utuntur, vocant. Cumque in ea consedisset, ultro citroque variis de rebus habito-

et Manuele multa deinceps animorum consensio, cuius argumenta sunt varie ultro citroque missæ legationes, de quibus tom. IV Hist. Franc. p. 655, 656, 687, 691, 692, 697, 698, et 719; præterea initia Alexii, Manuels filii, cum Agnele Ludovicis filia, nuptiae.

(4) Πρέσβεις δὲ βασιλέα πέμψας. Missi hoc temporis monento a Ludovicō legati Constantinopolim Alienus episcopus Atrébatensis, Bartholomaeus cancellarius, Archembaldus Bourbonensis, et aliquot alii.

(5) Εἰσελαύροτι τολυρ. Will. Tyrus: Interrex Francorum penitissimum subsecutus vestigiis, cum suo exercitu pervernat Constantinopolim, ubi secretioribus cum imperatore usus colloquii, et ab eo honorificissime, et multa munera prosecutione dimisit, principibus quoque suis plurimum honoratis etc. Odo de Diogilo, l. III: Processimus igitur, et nobis appropinquantibus civitatibus, ecce omnes illius nobiles et divites, tam cleri, quam populi catervatim regi obviam processerunt, et eum debito honore suscepserunt, rogante ut ad imperatorem intraret, et de sua visione et colloquio desiderium adimpleret.

(6) Σειλον. Prosequitur Olo: Rex autem ejus timori compatiens, et petitioni obediens, cum paucis suorum intravit, et cum in porticu palatii satis imperialiter obvium habuit. Erant sene coeni et coegerantes, solis moribus et vestibus dissimiles. Tandem poss

sermone, tandem in proximum, quod urbis moenibus observatur suburbanum, vulgoque ut rétuli Philopatrum nuncupatur, concessit, aliquandiu ibi nōrātārus. Paulus post cum imperatore adiit ea palatio, quae in australi parte urbis sita sunt, visurus in iis quæ admirationem inducunt, lustraturusque sacrosanctas reliquias, quæ in templo ibidem exstructo religiose coluntur: ea scilicet, quæ sacra-tissimo Christi corpori quondam admota, ad Christianorum mūnimentum asservantur. His Byzantii peractis, et obstricta insuper jurejurando fidē amicum se quandiu viveret, ac in bellis socium imperatori fore, in Asiam et ipso trajecit.

48. Interea dum hæc geruntur, imperator Nicolai quendam, cognomine Muzaloneum ad patriarchalem sedem provehit, qui in ecclesiasticis primum dignitatibus versatus, ecclesiamque Cyprorum adeptus, ultra postmodum inde recesserat. Verum ut res administrare cœpit, omnium statim ora in eum commota sunt, iugatoe occupatum ab iño thronum clamitantiam, ut qui cum ecclesia, quam nactus fuerat, sacerdotium quoque depositisset. Sed is obstinatus primo, throno se deturbari haudquam passus: ubi autem **B** re ad imperatoria examen delata, male sibi cassurum agnovit, iudicium nolens denuo experiri, abdicata ultra dignitate, ad vitam rursus privatam rediit. Theodosius et sufficitur, vir monachicis institutis apprime instructus. Alemanni interea, ut supra scrisimus, a Persis sepius repulsi, multisque suorum amissis, desperato jam per Philomelium transitu, inde retrocessere. Ut venerunt Nicœam, Germanis progressibus ibi sese adjungunt, regibusque aliis, qui et ipsi non modicos secum ducebant exercitus. Ilorum aker Tzechorum genit imperabat, a Con-

49. Α δέ βασιλεὺς Νικόλαὸν τινὰ (9) ὦ Μουζάλων ἐπίκλησις ἦν ἐπὶ τὸν ἀρχιερεῖτικὸν θρόνον ἀνάγει, διὰ εἰς τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς μὲν περότερον καταλόγους ἐξέλι, τὸν δὲ τῆς Κυπρίων Ἐκκλησίας θρόνον λαχῶν εἰπε ἐθελούτης ἔκειθεν ἀφίσταται. 'Ἄλλ' ἂμα τε ἐπὶ τῶν ἀρχιγμάτων ἐγίνετο, καὶ ἂμα τὰς καὶ τὰς αὐτοῦ κεκίνηται στόμα, παρανόμως αὐτὸν ἐπιπήδησαι: λεγόντων τῷ θρόνῳ, ἀπε ἔν τῇ λαχοῦσῃ τούτον ἐκκλήσιά καὶ τὴν ἱερωσύνην ἡδη προσαποθίμενον. 'Ο δέ τὸ μὲν πρώτον ἰσχυρογάμμων τις ἦν καὶ τοῦ θρόνου μεθίσθαι: οὐδεμῆδικη διελέγειν. 'Ως δέ ποτε βασιλεὺς τῷ πράγματι διατησαντος τὸν ἡτονα ἕγκω κληρούμενος, οὐχὶ καὶ εἰσαῦθις ἀναχριθῆσθαι ἀνασχόμενος, ἀφίστατο τε τοῦ θρόνου καὶ, καθ' ἀυτὸν αὐθὶς ἐβίσθη ἀνθρώπος Θεόδοτος (10) ἀντὴρ ἐπὶ πλειστον ἀσκητικοὺς ἐγγυμνασάμενος προχειρίζεται πόνοις. 'Αλαμανοῦ δὲ, καθέπερ εἰργται, πρὸς τὸν Περσῶν πολλάκις ἀποκρουσθέντες πολλοὺς τε τῶν σφετέρων ἀποβάλονται, ἐπειδὴ τὴν διὰ Φιλομέλιον ἀπέγνωσαν ἡδη διάβασιν, ὅπισι λοιπὸν ἐφέροντο γενθμενῆ τε ἐν Νικαίᾳ (11). Εὐταῦθα Γερμανοῖς τε δόῳ ιοῦσι

Du Cangii notæ.

plexus. et oscula mutuo habita, interius processerunt, ubi positis duabus sedibus pariter subcederunt. Verum sellane Ludovico regi data fuerit humilior, quod vulnus Cinnamus, non attigit Odo, neque id vero viuicium consentaneum, cum Ludovicus ipse in epistola ad Sugerim Constantiopolis gaudenter ei honorifice se ab imperatore susceptum fuisse insinuet. Maxime enim dignitati regiae et Francicæ majestati defraxiisset Ludovicus, si Byzantino principi istiusmodi prærogativam in ipsomet Constantinopolitano palatio concessisset, quanquidem denegasse par est credere, cum Ludovicus qui jam Propontidis fretum cum copiis suis emensus erat, Manuelli roganti, ut ad annuū palatium pro rerum quarumpiam oblatada novo occasione regrederetur, id plane recusaverit, misundaveritque Manuelli, ut in ripam suam descendere, vel in mari ex equo (legendum aquo) colloquium feret, ut refert Odo, l. iv, Cuiusmodi congressus formam adiuit post hanc Conradus, qui primum Manuelli locum concedere ulterius, id roganti, noluerat. Sed hæc pluribus prosequimur in disserat. 27 ad Johivillam.

(7) *Ta — ἀρχετορα. Palatium Blachernarum intelligit, quod ad urbis partem australiē erat, πρὸς νότον, sic enī legendum, non πρὸς νότον. Ita et l. iv, n. 14, l. v, n. 71: κατὰ νότον τῆς πόλεως; idem palatium statuit.*

(8) *Tὸν τῷδε τεῦθρ. Templum Blachernarum, in*

quo asservabantur τὰ ἀντάρια τοῦ Χριστοῦ ἐπάργανα, ηὗται bis innuit verbis Cinnamus: δος τοῦ κατητοῦ Χριστοῦ πλάσαντα σώματι Χριστιανοῖς ἔστι φυλακτηρία. Sepulcrals porro Christi fascias a Pulcheria Augusta inventas hac in seculo depositas auctor est Nicephorus Callist. l. iv, c. 2. Vide quod observamus ad Annas p. 198.

(9) *Nikolaborga. Catalogus patriarcharum Cyp. : Nikolas monachus ὁ Μουζάλων, ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ (Μανοῦλος) ἀρχιεπίσκοπος γενόμενος πρότερον Κύπρου καὶ παρατησάμενος, ὡς πολλοὶ μὲν λέγον, καὶ τὴν ἀρχιερεώσυνην αὐτὴν, πολλοὶ δὲ μόνην τὴν διοικησιν τῶν πραγμάτων, καὶ ἐπὶ τριάκοντα ἑπτὰ ἑπτὰ σχολάσας, εἰτα ἀνεβιβάσθη εἰς τὸν θρόνον τῆς Καντανιουπόλεως, καὶ ποιήσας χρόνους γῆ μῆνας 5. εἴτα παρητίσατο ἀμφιβόλως, ἐπειδὴ τῶν ἀποσχούθεντων ἀπ' αὐτοῦ, πολλῶν ὄντων, καὶ τοῦ ὡν αὐτὸς ἔχειροντας. Nicolai Muzalensis patriarchas Cyp. meminisse Theodorus Balsamon in epist. Basil. ad Amphiliolum c. 60. [P. 443] Vide Jus Graeco-Romanum, tom. I, p. 224.*

(10) *Θεόδοτος. Abbas et ἡγούμενος; τῆς ἀγίας Αναστάσεως. Catal. Patr. Cyp. De hoc monasterio dixi in notis ad Bondelmonti descript. Cyp.*

(11) *Γερόμενοι τε ἐν Νικαίᾳ. Mattheus Paris. : Eravit tamen imperator cum principibus suis, et cum difficultate nimia usque Nicœam pervenit, indeque Constantinopolim prosector, usque ad sequentis ἑκ-*

συνέμενον καὶ ῥηξὶ τοῖς μὲλοις μεγάλα καὶ αὐτοῖς ἵπατρομένοις στρατεύματα ὧν δὲ μὲν τοῦ Τέχνων (12) κατῆρχεν θόνους, ῥῆξ πρὸς τοῦ Κορδάδου δῆθεν προχειρισθεῖς, ἀτέρος δὲ τοῦ τῶν Δέχων (13), οἱ Σκυθικὸν μὲν εἰσὶ γένος, Θόνους δὲ προσοικοῦσι τὰς ἱσταρίους. Ἐπειδὴ τε ἐς ταῦτα συνήσσεν τὰ στρατεύματα, ῥημάτισιν τι ἐκ μακροῦ πρὸς Γερμανῶν Ἀλαμανοῖς ἐπιλέγεσθαι εἰσιθδές ἀναφανθῇ καὶ τότε προφέρετο «Πούτζη» (14) Ἀλαμανὲ, »οὗτῷ ποὺς ἐπὶ λέξεως ἴσχηκός. «Οὖθεν δὲ τὸ τοιούτον ἀρχῆν θέγεν αὐτίκα δηλώσω. Τοῖς Εθνεσι τούτοις διεριθεῖσιν μάχεσθαι τρόπος ἔστιν οὐχ ὁ αὐτός. Γερμανοὶ μὲν γάρ ίπτον τε εὐσταλῶς ἀναβήναι καὶ ἐξιν δόρατι (15) ἀπελάσαι δεξιοὶ μάλιστα, ή τε ίπτος αὐτοῖς δρόμῳ τὴν Ἀλαμανῶν παρελαύνει. Ἀλαμανοὶ δὲ πεζῇ τε τὴν μάχην ἐνεγκείν έκπονον ὑπὲρ τοὺς Γερμανοὺς καὶ ἔψει χρήσασθαι πολλῷ προφερέστεροι. Ἐπειδὴ γοῦν ποτε Γερμανοῖς ἐπεστράτευον Ἀλαμανοί, τὴν αὐτῶν δρομίους ίπτον πεζῇ τὸν πόλεμον ἐνεγκείν ἔγνωσαν. Γερμανοὶ τοίνουν [P. 48] ἀνέτῳ τῇ αὐτῶν ἐντευχήστες ίπταρ, αὐτῆς μὲν ἐκράτουν, τῶν δὲ Ἀλαμανῶν ἐνεργείστερον καθιπατάζομενοι ἐπέρκοντό τε αὐτοῖς ἡς ποδὸς ἴόντας, καίτοι πλήθει παρὰ πολὺ αὐτῶν ἐπασθέμενοι, καὶ τῷ εἰρημένῳ προσεκρέδουν αὐτοῖς, διτὶ δὴ τοῖς σὺν τοῖς ίπτοις μάχεσθαι, οἱ δὲ πεζῇ τὸν πόλεμον εἴλοντο. Τούτο δὴ καὶ τότε καθάπερ εἰρηται πρὸς τῶν Γερμανῶν Ἀλαμανοῖς ἐπιφέρομενον συνεχῶς μεγάλα τούτοις ἐλύπει. Αἰδὲ τοῦτο τε οὖν καὶ διτὶ τὰ δεύτερα κληροῦσθαι τῶν Γερμανῶν κίνθυνος αὐτοῖς ἐν ταῖς ἔθοις περισταταῖ, μηρὶ μὲν

Du Cangii notæ.

nam veris perendinavit. Addo Tyrillum l. xvi, c. 28, Gesta Lud. VII, c. 10. Conradi cum Ieonensisibus conflictum narrant idem Tyrillus, l. xvi, c. 20, 21, 22; Gesta Lud., c. 6; Odo de Diogilo, l. v.; Nicetas, l. i. n. 6, etc.

(12) Τέχωρ. Tzechos vocat Cinnamus, quos alii Bohemos, olim sic dictos a Tzechio, primo Bohe- nici principatus auctore, cuius mentio est apud Aeneam Silvium, in Histor. Bohem. c. 3. Ab illo enim, lingua Slavica, seu Sclavonica, Checos, et Czechios etiamnum nominari Bohemos constat. Di- versi porro a Zecchis, de quibus Procopius, l. ii De bello Pers., c. 20; l. iv De bello Goth., c. 4, et Theophanes in Copronymo, p. 369. Nam isti procul a Bohemia dissunt, Ponti Euxini tituli in se derunt. Ceterum Vladislau Bohemias rex inter principes, qui sacre militie nomen dederunt, referunt ab Utbone Frising., l. i De gest. Frider. c. 40, qui Ladislai uomen buic regi tribuit, ut et l. ii, c. 27, Rademicus, l. iii, c. 13, et Aeneas Silvius in Hist. Bohem. c. xxiv. Sic etiam Guntherus l. vi Ligur.: *Hoc quoque conventu procerum dux ille Bohenus, Fama Ladislauum quem nominat, ob sua gesta Fortiter, et bello super spectata Polono,* Et aucte rex fieri meruit, gessitque potenit. *Scptra manu, cinctaque novo diadema te crines.*

Vladislai meminiuit rursus infra Cinnamus, p. 223 c. 226.

(13) Αέρχωρ. Boleslaus IV, rex Polonorum, quos Lechos etiamnum vocari auctore est Sigismundus Herbersteianus in Comment. Rer. Moscovit., a Lecho primo gentis auctore, Zecchii Bohemias principis fuisse.

A rado ad regiam evecus dignitatem : alter praesens Lachis, Scythicus genti, quorum regio Hungaria Occidentibus contemina est. Pausquam ita unum convenere exercitus, dictum illud quod in Alemanno jam pridem jactari solet, palam tunc coepit pre- ferri : « Pousse Aleman, » sic enim ad verbum se habet illud scomma, quod unde originem haberet, paucis expediam. Gentibus istis non eadem est dimicandi ratio. Germani quidem equum expedite concendere, cum hasta irruere maxime periti : eo- rum equitatus celeritate et cursu Alemanno longe præpellet; Alemanni autem pedestri acio, ut et en- siuum usu præstant Germanis. Cum itaque aliquando contra Germanos præliaarentur Alemanni, vererentur que eorum 25 equitatum, bellum pedites conficerre instituunt. At Germani in inconditum neglectumque eorum equitatum factio impetu, illuni haud segregantur. Cæterasque inde Alemannorum copias pe- destres vertunt in fugam, eti si bellatorum numero longe ab His superarentur. Tum dicerio jam memorato perstrinxere Germani Alemanno, quod cum potuerint ex equis pugnare, pedestre prælium prætulissent. Id tum quoque, ut retuli, a Germanis continuo objectum Alemanni non parum molestum fuit. Ea igitur propter, et quod his periculum erat ne in itinere Germania inservientes existarent, una quidem ad Philadelphiam usque profecti sunt : ex- inde vero Conradus, cum se contemni a Germanis ferre non posset, reverti statuit, deque eo consilio monuit imperatorem. Ille cum reges invicem divelli- percuperet et simili hominis doleret vicem, hasce

(14) Πούτζη. Tollius pedes Alemanno interpreta- tur, i. e. Gallice : à pied Aleman, quia Græcis forte πούτζη, pes est : sed cum vocabulū istud πούτζη, Gallicain sapient pronunciationem, probabilius est eo expressisse nostrum posse, hoc est, insta, curre, propria Alemanno : quod cum Alemanni, qui pedi- tes pugnare solent, contra quam Franci, quorum robur in equitatu semper fuit, quod etiam scribit Anna, l. v, p. 140, vel potius quod eorum equi variis in conflictibus ab hostibus iam cœsi essent, scilicet haud tolerant, Franci Alemanno irridentibus et sugillabant tanquam signes et ignavos. Amissos sane passim, et existentes in longa ista et festidiaga peregrinatione plerosque Alemannorum equos te- statute Viterbiensis :

Qui fuerant equites, pergunt moriendo pedestres. Atque inde inter gentes prius conjunctas dissidit fama. Willelmus Tyrillus : *Hic denum imperator, seu quia cum paucioribus erat, qui multo plures prius secum habuerat, veracundiam sustinens, cum Francorum fastus non ferens, seu aliis latentibus causis, remisisse quae supererant per terram legionibus, ipse ab Epheso usus navigio, Constantinopolis reversus est.* Notat etiam Odo de Diogilo, l. ii, ut nostri erant importanter Alemanni eo in itinere, ita Alemannos, Francorum superbiam dedigatos, non semel contra illos arma sumpsisse. Alemannos certe ut equitandi ignaros persiringit Nicophorus Phocas apud Luithpraudum in Legat, cui an omnino ides præstanda sit hac in re, dubium facit Victor Schotti, qui in Caracalla, Alemanno, gentem popu- losam ex equis mirifice pugnante fuisse ait.

(15) [P. 44] Καὶ ξύρ δόρατι. Vide notæ ad. Annæ p. 171.

litteras misit : « Res omnes cum adest fortuna, vel qui minimum sapient, nunquam pensitare solent, sed ipsas per se ommni casuum varietate denudatas. Non itaque cum prospere omnia tibi cederent, supra quam ex dignitate erat, te uti voluimus. Nunc vero cum adversa quodammodo te urgeat fortuna, iisdem demereri obsequiis hand nos pigebit, quibus antea et consanguineum, et tot nationum ducem honorare sollicite curavimus, et de rebus imminentibus consilia dare, cum ob jam dictas causas, tum quod uterque eamdem prosteamur religionem. At tu quidem nescio **86** quonodo poshibito quod tibi profutrum erat, per imprudentiam quod peius est elegisti. Sed quandoquidem que semel facta sunt, infecta esse nequeunt, a nobis silentio preterantur. Ad ea vero quae nondum effugerunt, animum quam maxime advertere par est. Eiusmodi quippe est rerum natura ut sint in perpetuo fluxu, stent nunquam : si quis prior eos occupat, jam totum habet : præterlapsæ revocari periude nequeunt. Dum itaque rebus tuis aliquis restat remedii locus, quod conductit utileque est, præripere festines. »

49. Alique is fuit epistola finis. Conradus interea, damnatus jam sua imprudentia, nescius quid ageret, hand libenti animo Germanis comes ibat. Ut vero ad eum perlatæ sunt imperatoris litteræ, rem pro lucro æstimans, quæ offerebantur avide accepit statimque retro cessit. Ad Hellespontum cum pervenisset, transmissio freto descendit in Thraciam, ubi ad imperatorem, qui ibi tum morabatur, accedens una inde cum illo Byzantium venit. Quo in loco eum excepere deinceps variae animi relaxationes, imperatoria palatia, omnis generis spectacula, equorum certamina, magnifici apparatus, quibus desessum laboribus corpus subinde recreavit. Idonea demum pecuniarum copia sublevatus, cum triremibus in Palæstinam iter intendit, classis praefecto Nicephoro Dasiota ei ductore atque alia omnia necessaria subministrante. **87** Postquam illi ibi conjunctus regibus, ad vivitum Christi sepulcrum justa exsolvisset, cæteris, prout cuique libitum erat, in patriam remissis, ipse iisdem vectus navibus inde Thessalonicanum appulit, ubi et imperatorem vidi denuo, et cum eo congressus collocutusque est. Imperator vero ea de quibus primum invicem convenerant illi in memoriam reduxit, quæ erant hujusmodi: ut videlicet Italiam in doteum restitueret Irene, quam ille sibi cognatam imperatori despon-

Du Cangii notæ.

(16) *Etra èxt Bvçárrior. Willelmus Tyrinus : Ipse ab Epheso usus novigio Constantinopolim reversus est, ubi a domino imperatore multo quam primo adventu susceptus honestius, etc. Olio de Digiilo, l. vi : Alemannus praetens quod Constantinopolitum imperatorem non viderat, apud eum rever-sus est hiemare.*

(17) Θεσσαλονίκη πριν σέσυερ. Ούτο Φρίσινγ.

Α καὶ ἐπὶ τὴν Φιλαδέλφου ἡμῖν ἔχωρουν, τὸ δὲ ἔντευ-
θεν Κορδάδος οὐκ ἔτι φέρειν εἰ πρὸς Γερμανῶν
περιορώγτο δεδυνημένος ταλινοστείν ἔγων· ἀμέλεις
καὶ βασιλεῖ τὸν σκοπὸν ἔπιστειλας ἀδήλου. Οὐ δὲ
τὸ μὲν ἀπονοσφίειν ἀλλήλων τοὺς ἥρης ἔθελιν,
τὸ δὲ καὶ τῷ ἀνθρώπῳ συνχλγῶν, ἐπίστειλε τοιάδε·
εἰ Λανθρώποις, οἵς καὶ κατὰ βραχὺ τοῦ φρονεν μέ-
τεοτιν, οὐ ξὺν ταῖς τύχαις τὸ πράγματα θεωρεῖν
ἔθος, ἀλλ' αὐτὰ καθ' αὐτὰ περιπτετασίς ξένη τίνες.
Οὗτοις τοιόννυν εὐθηνουμένων σοι ὑπὲρ τὴν ἀξίαν προσ-
φέρεσθαι ἔγνωμεν, καὶ νῦν γε μετρίως δυσπραγῆ-
σαντα τοῖς αὐτοῖς καὶ πάλιν σε δεξιοῦταις οὐκούν
δικυγρομεν, οἵς καὶ τὸ πρότερον δσα καὶ ξυγγενῆ
καὶ τηλικούτων ἔθινων ἀρχοντα τιμῆν τῇ μὲν διὰ
σπουδῆς ἦν, ξυμβούλευειν τε τὰ παριστάμενα, τῶν
Β εἰρημένων τε ἔνεκα καὶ τοῦ δρόθρησκους ἤμας ἀλ-
λήλοις εἶναι. Σὺ δὲ ἀλλ' οὐκ οἴδης περὶ ἐλάσσονος
τὸ σοὶ αὐτῷ ξυναίσιον πεποιημένος ἐλαθεῖς ἔστε,
τὸ ἥττον αἱρετισάμενος ἀλλὰ ταυτὶ γέλειν ἐπειδή περ
ἀπαξι γεγονότα ἀναλύειν ἔστιν ἀδύνατον, παρείσθω
τέως ἡμῖν, ἐπιμελητέον δὲ ὡς ἔνι μάλιστα τῶν ἔτι
παρ' ἡμῖν, τῶν οὐπω πεφυγήτων. Τοιάυτην γάρ
ὑδατηρή· καὶν τις ἀρύστηται προλαβῶν, ἕσχεν ἥδη τὸ
Ἐως τοινυν ἔχει τινὰ θεραπείας τὰ κατὰ σὲ τρό-

10'. Τὸ μὲν δὴ γράμμα ἐν τούτοις τετέλεστο. Κορ-
δάδος δὲ ἔτύγχανε μὲν καὶ πρότερον ἥδη ἀδουλίαν
ἔστου καταγνούς, οὐκ ἔχων δὲ δι τοις καὶ δράσειν οὐ
σφόδρα ἔθελουσίος Γερμανῶν εἴπετο. Τότε δὲ οὖν
ἐπειδή καὶ τὰ βασιλέως παρ' αὐτὸν γράμματα ἤλθεν,
C ἔρμαιόν αὐτίκα τὸ πρᾶγμα ἡγησάμενος, ἐδέξατο τε
σὺν ἥδονῇ τοὺς λόγους καὶ θάττον ὅπίσω ἔχωρει,
πρὸς Ἑλλησπόντῳ τε γέγονώς διὰ τοῦ ἔτηνθα πορθ-
μοῦ ἐπὶ Θράκην διέβη. "Ενθα τῷ βασιλεῖ διατριβήν
ποιουμένω συγγεγονώς είτα ἐπὶ Βυζάντιον (16)
ἅμα αὐτῷ ἥθεν. "Ενθα ἀνέσεις τοις αὐτοῖς τοῦ λοι-
ποῦ διεξέζαντο καὶ βασιλεῖοι καταγωγαί, θέστερά τε
παντοδαπά [P. 48] καὶ διμήλαι Ιτάνων καὶ δεξιώσεις
λειμπρατί, δι' ὧν κάμνον αὐτῷ τὸ σῶμα παρεμψθῆ-
σατο. Καὶ χρήματα κεκομισμένος ἵκανά ἄμα τριή-
ρεσιν ἐπὶ Παλαιστίνην ἀπῆι, Νικηφόρου τοῦ Δα-
σιώτου πλοΐς τε αὐτῷ ἥγουμένου καὶ θεραπείας
τῆς ἀλλης προνούντος; "Ενθα καὶ ἥρητοις ἀλλοις
ἔλθων ἐς ταῦτα καὶ τὰ εἰκότα ἐπὶ τῷ ζωοδόχῳ
Χρίστου τελέσας τάφῳ, τῶν δλλῶν ὡς δυνατὰ ἐκά-
στῳ ἐγεγόνει ἐπὶ τῇ πατρίδᾳ στελλομένων, αὐτὸς
σὺν ναυσὶ ταῖς εἰρημέναις ἐκείνεν ἀχθεὶς θεσσαλο-
νίκῃ προσέσχεν (17), ἐνθα τὸ δεύτερον βασιλέα τε
εἶδε καὶ λόγων αὐτὸν καὶ διμίλας ἐκοινώησεν. Οὐ δὲ
βασιλεὺς τῶν πάλαι προιμοιογήθεντων ἀνεμίγνησκεν
αὐτῷ ἢ ταῦτα, ὅπως Ἰταίαν εἰς ἴδον τῇ

1. t. De Gest. Frid., c. 59 : Conradus Romanorum imperator, naues apud Ptolemaidem ingressus, fratre et amicum suum Manuel regis urbis principem in Achaiis seu Thessalici finibus inveniens adiit cum coeque, tanquam ex longa via fatigatus, laboribusque fractus, et non modica infirmitate correptus, per aliquod temporis spatium ibi quietivit. Addit Will. Tyrium l. xiii, c. 28, et Gesta Ludov. c. 27.

βρετανίδιοι ἀντωνούσαιτο Ελρήνη, ἣν καὶ αὐτὸς ἔυγενεῖ τῷ βασιλεῖ κατηγγύσεν. Ὄρκίοις οὖν δευτέρῳ αὐτὸς τε καὶ Φρεδερίκος τὰ σφίσι δεδογμάτα πιστώσαντες τῆς Ῥωμαίων ἀπαλλάττονται τῇσι. Κορδάρχῳ μὲν οὖν ἐντεῦθα τέλος ἔσχον τὰ πράγματα. Τῷ δὲ Γερμανῶν ἥγη ἐκ Παλαιστίνης ἀναγομένῳ οὐν ναυσὶν, εἰς πολλὰ παρὰ τὰς ἑκάστησι σπλέουσαι ἀπόκτησι μισθοῦ τοῖς βουλομένοις παρέχονται τὴν περιώσιν, τειλάδες τινὰς ἔσυντοσσες. Νῆσος Σικελίας ἐπὶ καταδρομῇ γῆς Ῥωμαίων ἔξιοισαν πρότερον ἐνταῦθα τοῦ πελάγους ἐφέροντα. Ταῦταις Ῥωμαίων οὐλοῖς περιτυχών, οὐδὲ Χουρούπτης κατῆρχεν, εἰς χείρα ἤλθε. Τύχῃ δὲ τινὶ μαχομένων τῶν στόλων ἀμφοῖς συνέπλεε τούτοις καὶ ὁ φῆξ. Ἐπικρατεστέρων δὲ τῇ μάγῃ τῶν Ῥωμαίων ἥδη γεγενημένων παρ' ὄλιγον ἤλθε τοῦ ἀλώναι (18) καὶ αὐτὸς ἐξ αἰτίας τοιαύδε. Ἐπειδὴ ταῖς Σικελῶν καθάπερ εἰρηται ἔννεμιξε ναυσιν, ἐκδέξας τὴν ἑαυτοῦ Σικελικὴν εἰσεπῆδησ τριήρην, καὶ εἰ μὴ ταχὺ τοῦ κινδύνου συντεις τοῦν Ῥωμαίων συμμαχῶν τινὸς σημεία τένετο ψάσσας αὐτῇ, τάχα ἀν ώπε ταῖς Ῥωμαίων ἐγεγένει χεροί. Νῦν δὲ πλειστους τῶν σὺν αὐτῷ ἀποβαλὼν λάφυρον τοῦ πολέμου γεγενημένους αὐτὸς μῆτρας ἐσώζετο. Ἀλλὰ βασιλέως ἔξῆς δεθῆτες τούς τε σιχμαλώτους ἔλισε καὶ τὰ διηρπασμένα κεκόμιστο πάντα. Ἐνταῦθα τε πέρας ἡ των ἀσπερίων ἔθνων εἰς τὰ Ῥωμαίων ἔσχηκεν ἐμβολή.

χ'. Κορδάρδος δὲ, εἰς τὴν πατρίδα παλινοστήσας, διήγοντας ἐπιβίους ἐτελεύτησεν (19), οὐδὲν οὐδέπων ὅν διατελεῖ διωμολόγηκε πέρατι δεδωκώς. Μεθ' δὲ Φρεδερίκος τὴν ἀρχὴν ἔσχεν. "Οὐεν δὲ ἐπὶ Φρεδερίκον μετὰ Κορδάρδον τὸ Ἀλαμανῶν ἔσυντοσσες χρέος, δὲ μῆτρας ἔξης παραστῆσαι ποι. Ὁ Ἀλαμανῶν ἥξεν Ἔρριχος (70) ἐπι τε περίοντα τὸν πατέρα καθείρεας, τοῦ Ῥώμης τε ἀρχιερέως πολέμῳ περιγεγονὼς αὐτὸς

A derat. Altero igitur sacramento firmatis iis, de quibus convenere rursum, Conradus et Fredericus e solo Romanorum excessere. Atque eum sinem quae Conradum spectant habuerunt. Germanorum autem regi ex Palæstina revertenti cum navibus, quae magno numero in illis fluitantes littoribus, dato nauto, excedentes inde transmittere solent, talia acciderunt. Cum naves Siculæ, quæ primum ad incursandos fines Romanos exiverant, pleno tum æquore ferrentur, in eas classis incidit Romanorum, cui præter Ciburupes, manusque cum hostiis conseruit. Num committitur utrinque certamen, cum nescio quo casu et ipse cum lis vela saceret, superioribus jam factis Romanis, quin caperetur parum absuit. Postquam enim, ut diximus, Siculus B navibus adjunctus est, sua egressus, 88 triremes concendit Siculam, et ni intellecto repente periculo, navis Romanorum sociæ signum imposuisset, venisset haud dubie in manus Romanorum. Ita vero compluribus suorum, qui capti fuérant, amissis, ipse vix soapes evasit. Sed imperator postea captivos solvit resque ablatas omnes repente jussit restituiri. Atque ejusmodi fuit gentium Occidentalium in Romanorum terras irruptio.

C 20. Reversus autem in patriam Conradus, protracta haud multum vita, decessit, nihil eorum quæ imperatori spöonderat executus. Hunc exceptit Fredericus. Unde autem post Conradum ad Alemannorum imperium pervenerit, dicere deinceps aggrediar. Henricus Alemannorum rex, parente superstite in vinculis habito, debellatoque bellis Romano pontifice, subditos sævo premebat impe-

Du Congii notes.

(18) Παρ' ὀλίγον ἥλθε τοῦ ἀλώναι. Falsum igitur quod ait auctor Gestorum Ludovici VII, c. 27, Ludovicum regem in portu Acconensi navigum concendisse, natusque nullo impidente periculo, ad regnum proprium reversum esse. Siquidem, ut narrat hoc loco Cinnamus, parum absuit quin vererit in Græcorum potestatem, qui tum, flagrante bello Siculo, maria cum valida classe obibant, Siculis ipse administus. Id porro Robertus de Monte, Vincentius Bellonac, part. iii, l. xxvii, c. 127; Nicolaus Trivettus in Chron.; Sanutus, l. iii part. vi, c. 20, et ex his auctor Magni Chronicis Belgici, et Bonifacius dec. 2, l. vi, accidisse tradunt, cum Manuel Coreyram a Siculis expugnatam obsideret A. 1149. Vincentius Bellonac.: Ludovicus rex Francorum a Palæstina navigans, ut in patriam rediret, Græcorum naves incurrit. Cumque ab eis imperatori Cursolium obsidenti præsentandus deducitur, Gregorius [Georg.] dux navium regis Siciliae eos aggrediatur. Signidem vastatis et spoliatis Græcorum provinciis usque ad ipsam urbem regiam Constantinopolim accedens, angitas aureas in palatium imperatoris jecernit, et incensis suburbanis, de fructibus hortorum regis violenter tulerait. Unde rediens naves Græcorum incurrit, captum Ludovicum regem eripuit, sed capto, regis obtenuit, dimisit. Interim Manuel receptio in deditiōnem Cursolio, Siculorum naves insegitur, et capitis nonnullis navibus, rex saga liberatur, et a rege Rogerio Siciliæ, et a papa Eugenio honoratur.

Sed de obsidione Coreyrensi agetur lib. seq. Profert Philadelphus Mugnos, l. iv Theatri Genealog. Nobil. Famili. Siclar. diploma regis Rogerii in gratiam Georgii de Landolina militis, cui Ludovicus regis liberationem ascribit his verbis: Maxime tu ipsem et personaliter tanquam praefectus de duabus nostris regiis triremibus nostræ classis maritimæ, cum divino auxilio cooperante, et nostrorum milium, eorumque praefectorum fortitudine, fidelitate, et prudentialia, non procul Græcorum hostium, eorumque D naves et triremes expulisti, et tandem a captivitate illustrissimum regem Ludovicum VII suosque proceres et Gallie magnates manumisisti. Verum charta hinc, si non incertæ omnino est fidei constat mendum inesse in ascriptio an. 1146. Ut sese res habeat, ex laudatis scriptoribus refellitur Thomas Fazellus, qui dec. 2, l. vii, c. 3, scripsit Ludovicum regem ab ingenti Saracenorum classe forte interceptum et captum, a Rogerio, qui tum classe occurrit, liberatum, et ab interitu vindicatum.

(19) Ἐτελεύτησεν. Moritur Conradus xv Kal. Mart. an. 1152. Monach. Erford. Otho Frising., l. t De Gestis Frid., c. 63: l. ii, c. 1, Gotefridus Vi-

terbi., etc.

(20) Ἔρριχος. Fallitur hoc loco Cinnamus: neque enim Conradus et Fredericus Sueviae dux, Frederici imperatoris parens, Henrici imp. Alii fuerunt, sed Frederici de Stauffen, nobilis Suevi, ex Agnele Henrici imp. filia.

expenderet, nempe de expeditione quam in Palestina suscepserant, eorum aggressionem differentiam esse censuit, expectandumque dum manifestius quid molirentur. Ea fuit imperatoris mens. Progressi interea Barbari, ut ad Chœrobacchorum campus pervenire (supinator autem illic regio, herbasque uberrime præbel ad equorum pabula), castra signunt. Dum hic considererent, **74** ingentem supra quam dici, potest accidisse illis calamitatem ait: unde conjectari liceat iratum suis ipsis Deum, propter tot eorum perjuria, atque adeo in ejusdem religionis homines, et a quibus nullam injuriam accepissent, inhumanitatem. Magna quippe imbrium vi repente de celo demissa, qui Campos illos præterflunt fluvii, quorum alter Melas, Athyras alter ab incolis appellatur, ultra solitum in immensum ex crescentes, et in agros effusi, magnam Alemanorum exercitus partem, cum equis, ipsis et armis, nec non et tabernacula in mare de terra abripuerunt. Quæ ut rесcivit princeps, hominum calamitate commotus, viros dignitate illustres misit, qui et Conradum de casu consolarentur, et invitarent ad colloquium, quo de rebus majoris momenti invicem tractarent. At ille remissa nihilo minus ferocia ut Byzantium venienti sibi occurreret imperator postulavit, atque etiam illis ejusmodi officiis congressum suum rependi voluit. Imperator igitur damnato ejusmodi immobile fastu, virum deinceps neglexit. Conradus interea cum universis copiis Byzantium versus contendit, et ad imperatorium palatium, quod mœnibus urbis obversum est, pervenit. Philopatrum illud vocant, seu quod hæc appellatione gratam illius habitationem signiflicant, ut quæ iis qui vitandi urbis tumultus causa eo secundunt, remissionem animi quamdam **75** præbeat et curarum: seu quod arboribus et virgultis consitus sit locus, herbaramque virantium ubertate passim amoenissimus. Inde ille progressus ad contemplandum urbis ambitum, visis turribus in idoneam altitudinem exsurgentibus, et lustratis quæ immensa profunditate mœnia circumdabant fossis, sunima

A ἐπι βασιλέα πέμψαντες ταῦτα τε ἔδιλουν καὶ ἀνεπιυθάνοντο τὸ πρακτέον. Οὐ δὲ τὸ τῶν Βαρβάρων καὶ ἔτι εὐλαβούμενος πρότρημα, φημι δῆ τὴν ἐπιπλαιστήνην δῆθεν πορείαν, ὡνεις διὰ τοῦτο τὴν ἐπιγείρησιν, ἐκδηλότερόν τι νεωτερίσειν αὐτοὺς προδεχόμενος. Βασιλεὺς μὲν οὖν οὕτω γνώμης εἶχεν. Οἱ δὲ Βάρβαροι διφέροντες, ἐπειδὴ ἐξ τὰς ἐπιπλαιστήνην δηλίζοντο. Ἐνθα τι δυστύχημα λόγου χρεῖσσον αὐτοῖς ἔνυνεγχθῆναι λέγεται, ἐξ οὗ δέποτε διὰ τις εἰκότες στοχάσαιτο μηδέποτε θεῖον αὐτοῖς, τούς τε δρους ἡδικηθέσθαι καὶ πολαῆ τῇ ἐξ τούς δριμοθρήσκους αὐτοῖς καὶ μηδὲν ἡδικηθέσθαι ἀνθρώπους ἀπανθρωπίᾳ κεχρημένους. Ὁ μέρος γάρ ἔξαιστον (93) καταρρίφαγέντος ἀθρόον οἱ τὸν χώρον ἑκείνον παραρρίζοντες ποταμοί, ὃν δὲ μὲν Μέλας, διτερός δὲ Ἀθύρας πρὸς τῶν ἔγχωρων ὄνδρας ταῖς σχημαῖς ἐπὶ θάλασσαν τε ἀπὸ τῆς ἔξπιταν φέροντες. Ὁ πυθόμενος βασιλεὺς ἐλέψει τῷ εἰς τοὺς ἀνθρώπους τὴν φυχὴν πεπονθὼς ἀνδρας τῶν ἐπὶ δέξις παραμυθομένους Κορδάδῳ τὴν συμφράξαντες, μετεπέμπετο τε αὐτὸν ὡς λόγου τε κοινωνήσῃ καὶ περὶ μεγάλων αὐτῷ συνδιασκέψατο. Οὐ δέ καὶ εἰάτι μηδαμῆ [P. 42] καθυφείναται θέλων τοῦ γαύρου, ὑπαντέντων αὐτῷ ἐς Βυζάντιον προάγοντες τὸν αὐτοκράτορα ἤξιον, τοιούτων τε τινῶν ἀλλων ὀμίλων τὴν ἐκυροῦσαν σταθμώμενος ἦν. Ἐφ' οὓς δὲ βασιλεὺς ἀλαζονείας ὅρον οὐκ ἔχουσαν αὐτὸν καταγνοὺς τούς λοιποὺς περιείδε. Κορδάδος δὲ πανοπετραῖς ὡς ἐπὶ Βυζάντιον ἐφέρετο· ἐν δὲ τῷ καταντικρὺ τειχέων βασιλικῷ γεγονὼς ἐνδιαιτήματι, δι Φιλοπάτιον (94) ὀνομάζουσιν, οὐκ οἶδα εἴτε τὴν φίλην αἰνιτέρομενον διατριβὴν (ἀνεστιγγάριον γάρ τινα παρέχεται καὶ φροντίδων ἀπαλλαγὴν τοῖς ἐκ τῶν δοτικῶν ταράχων ἐνθάδε ἀπελασσομένοις), εἴτε καὶ τὴν φύλλοις κομώσαν πόνων τε δαψιλῆ ἀνιείσαν (ἀμφιλαφῆς γάρ δὲ χώρος καὶ ἐπίχλοον ἀπανταχῆ φέρει τὸ

Du Cangii notæ.

(92) Χοιροβάκχων. Ut adjaceentes Chœrobacchorum oppidū oppī explicanda acie, et locandis castris idonei fuerint, dixi ad Anuam, l. viii, p. 221. Otho Frising. : Vallem quamdam juxta oppidulum Cherevach dictum, campi viriditate latam, amniculi cuiusdam medio decursu conspicuam attigimus, cuius loci amoenitate capti omnes, illo tentoriū figere, et ibi pausare constitutis. Et mox: Fator, iusto expeditionis tempore nunquam latiora habuimus tabernacula, nunquam quantum ad sensus judicium maiorem ambitum occupaverant tentoria.

(93) Ὅμερος γάρ ἔξαιστον. Subitam hanc imbrum vim, quæ universi pene pessimum dedit exercitum, graphicè verbis hisce, præter Nicetam et Cinnamum, describit idem Otho Frisingensis: Et ecce circa vigiliam matutinam nubecula quadam parva exorta imbrum mitem produxit. Quem subito tantus pluviarum ventorumque impetuosus turbo subsecutus est, ut concussis et solutis, seu ad terrum drectis tabernaculis, gravissime qui post matutinorum laudes lectis nos recuperamus, excitaret. Clamor

D totum vicinum replens aerem attollitur. Amniculus etiam, an ex reflexione proximi maris, imbrumre multitudine, an ex cataracta ruptis in cælo, ex supernæ majestatis ultione tantum intumherat, ex iatoreque præter morem inundaverat, ut totum cooperiret exercitum. Quid ageremus? Divinam id amniculadversionem potius, quam naturalem inundationem esse considerantes, amplius altoniti sumus. Ad equeorum tamē robur convolamus, unusquisque, prout poterat, amnicem transire gestiens. Videres alios uantantes, alios equis adhærentes, alios ut periculum effugerent per funes miserabiliter trahi, alios in fluenti inordinate ruentes, ex eo quod aīus impræmediatae implicarentur demergi, etc. Evidenter imbrum vim attigere etiam Odu de Diogilo, l. iii; Heliodorus, l. i, c. 61, et auctor Chronicæ Reicherspergensis.

(94) Φιλοπάτιον. Vide notata ad Villehard, et Bryennium l. iv, ubi plura de hocce palatio congeturam.

πάνωσιν), ἐντεῦθεν τῷ περιβόλῳ προσεῖχε τοῦ Αἰδημάτου. Τούς ταύτας πύργους ἔκ διφορέων ἀντέχοντας κατανοήσας καὶ τάφρου μέγα τοῦ γρῆμα βαθείας κύκλῳ περιθεούσης ἰδών ἐν θαύματι μεγάλῳ (95) ἐγένετο. Ἐπειδὴ δὲ καὶ γυναικῶν ὄμιλον καὶ δῆμον δινοπλὸν τινὰ καὶ ἀπερίπεργον ἐπὶ τῶν προτυργῶν ἐστῶτα εἶδε (πάντες γάρ δοις πολεμίων εἰλίθατο τῶν γενέσθαι, οἱ μὲν πρὸς τοὺς τείχεσιν ἐνδόν φρουροῦντες ἐκάθητο, οἱ δὲ πρὸ τοῦ περιβόλου τῆς πόλεως ἐστασαν χειρῶν ἀρχεῖν Ἀλαμανούς περιμένοντες). Ἐπειδὴ γοῦν ταῦτα κατενέψει, αὐτέκα δέ περ ἣν περιουσιά δυνάμεως ἀνέκπληκτον τὴν πόλιν μεῖναι ἐννοήσεις, ἐνθένδεν ἀπηλλάττετο, τὴν τε γέφυραν, ἢ τὴν ὑποκειμένην ὡς ἀντίκειον τοιαυτοῦ τοιωτοῦν. Ὁ Εὐζενίος πόντος ἀπορρόφηγον τινὰ ποιούμενος ἐπὶ τὸ δεξιὸν εἰσπλέκοντι μέρος ὡς ἐπὶ δυσμάς ἔνεισι, λιμένα ἐπιμήκη Βυζαντίοις ἐργαζόμενος (σ). κατέστη μὲν διὰ τῶν τῇδε πεδιάδων, δύλιγον δὲ Βυζαντίου ἀπαθεῖται. Ἐνθα τὴν γέφυραν ἴστασθαι ξυμβαίνει.

ιε'. Τοῦτο μὲν δὴ τοιοῦτον. Κορδάδος δὲ ἐντοῦθα γεγονὼς λόγους ἔκ βασιλέα οὐ πέρι βρού θρύψεως ὄντας πολλῆς ἐπεμψεν. Εἴχε δὲ ὅδε τὰ μηνύματα. « Χρή, βρούσειν, ἐπὶ παντὶ τὸν γε νοῦν ἔχοντα οὐ τὸ πρᾶγμα σκοπεῖν καθ' ἑαυτὸν, τὸν δὲ σκοπὸν δόντεν γένοιτο πολυπραγμονεῖν μάλιστα. » Οὐ γάρ γνώμης ἡρηταὶ τινοι, εὖτε δγαύδων δὲν ἐπιτινεῖται πολλάκις, οὔτε φαύλον φαινούμενον ψέγεσθαι πέψυκε. Καὶ τις πρὸς ἐγέρων μὲν ἀγαθοῦ παρὰ γνώμην ἐντοε τυγχάνει, φλαύρου δ' αὖ πρὸς τὸν φίλων πειράτας τίνος. Μῆ [P. 45] τοινυν τῶν τῷ πάθει τῆς ἡμετέρας στρατιᾶς χθὲς περὶ τὴν χώραν ἡμαρτημένων τὴν σήν τὰς αλτίας ἡρή τὴν μάρτιον, μηδὲ διὰ ταῦτα χαλέπαινε, ἐπειδὴ ἡμεῖς αὐτοὶ σοι τῶν τοιούτων καθέσταμεν αἵτιοι, ἡ δὲ τοῦ πλήθους φορὰ ἀλόγως ἐνθα ἐτυχε φερομένη αὐτοματίζειν, οὗτος τευτε. Στρατεύματος γάρ ἔνου

A admiratione percellitur : præsertim vero cum militerum virorumque turbam inermem et otiosam in exterioribus propugnaculis stare consperxit. Eorum enim qui rei bellicæ operam dare solent, alii intra urbem munia servabant, alii stabant extra ambitum, observavut, si manus Alemanui priores consarentur. Ille unctionis igitur perspiciens, urbemque, quod revera erat, abundantia virium manere importerritam, inde recessit, et ponte, qui subjacentem, ut ita dicam, e mari confectum fluvium jungit, confestim trajeclio, in obversum Byzantio suburbanum, quod Picridium vocant, proiectus est. Eiusmodi vero est adjacentis sinus forina : qua ad Occidentem vngui pons Euxinus in dextram intrantibus partem effusus spatiostum Byzantinis portum facit. Fluvius autem in superioribus locis ortus, per circumiacentes campos effusus, hanc procul Byzantio ad portus caput in eundem delabitor, ipsique miscetur ubi pons exstructus est. Ποταμὸς δέ τις ἄνωθεν ποθεν ἐκβάλλων τὸ ρεῦμα B κατὰ κορυφὴν τῷ λιμένι ξυμβάλλων εἰς

C 15. Atque hæc ita se habent. Cum eo in loco esset Conradus, litteras ad imperatorem misit, quæ languidum quid ac effeminatum præ se ferrent, **76** quārum erat sententia : « Decet virum prudentem, imperator, non per se res ipsas, sed quo sine fiant maxime attendere. Ille enim cuius præoccupatus est animus, neque quod bonum est laudare, nec quod videtur viliosum vituperare, sæpenumero sollet. Interdum etiam præter mentem quis beneficium ab inimicis, ab amicis vero dæminum accipit. Eorum igitur, quæ nuper ab incondita exercitus multitudine in agris suis perpetrata sunt, causam noli in nos rejicare, neque propterea hæc tuum in nos animum moveant, cum minime in culpa simus, sed inordinatae multitudinis quaquaversum sese ferentis impetus, quidquid commissum est ultra patraverit.

Du Gangii note.

(95) Ἐπὶ τῷ ἀντιπέρας Βυζαντίου. Chonialles de hoc ipso : Τῇ περατῇ ἐναυλιζόμενος, ἦτορ τοῦ Πικρίδον κατονομάζεται.

sni excelsas et fortes, adeo sibi invicem propinquas, ut puer septennis de una turri ad alteram pomum valeat jaculari. Intra, ubi de muris maritimis : ex ea parte, quoniam agger esse non potuit, propter frequentiam portus, quem habet tulissimum ac celeberrimum, muri sunt alti admiranda spissitudinis, et turre densæ, eductæ ad tantam celsitudinem, ut quivis in culmen ipsarum aspectum dirigeret perhorrescat. De turrim numero vide descriptionem Cpol. ex Bondelemonio.

(96) Ταχὺ διαβάσ. Inviso et insalutato Manuele discessit et in Asiam transiit Conradus, licet per suos Alemanni Augusti colloquium et congressum expetiisset Byzantinus. Sed alius, inquit Odo de Diogilo, ingredi civitatem, aliis egredi timuit, aut noluit, et neuter pro altero mores suos, aut fastus consuetudinem temperavit. Proinde hinc refellitur Tyrius, qui Constantinopoli habitum a Conrado cum Manuele familiare colloquium tradit.

Cornelii Tollii note.

(a) Ἐπὶ τῷ ἀντιπέρας Βυζαντίου. Chonialles de hoc ipso : Τῇ περατῇ ἐναυλιζόμενος, ἦτορ

Digitized by Google | Распознавание текста ABK/FR

Exercitu namque peregrino externoque, tum prvincias lustrante, tum ad comparanda usui necessaria longius evagante vel excurrente, utrinque factas esse injurias, hanc equidem mirandum existimo. » Hac et similia Alemanni. At imperator hoc simulata dicti existimans, in hunc modum rescripsit : « Majestatem nostram non latet, plebis impetum quipiam semper fuisse, quod agre gulnerari possit ac retineri. Quapropter et nobis potissimum curse fuit, ut qui advenas es sis et externi, dum per provincias nostras iter agitis, nullum damnum patremini, praevertim cum vos ipsi neque malo animo venissetis, neque injuriam nobis facero possetis. Nec sane res aliter fieri potuit, ne violato hospitalitatis jure male apud homines audiremus. Quandoquidem vero illa volbis, ut polo viris prudenterissimis, et in investiganda rerum natura solerterissimis, 77 videntur carere omni culpa, nos etiam gratias rependimus : neque enim curandum nobis erit in posterum, ut nostra multitudinis impetus comprimamus, quinlibet ascribemus huc illius insolentias, quandoquidem id a vobis edoceatur. Vesta igitur intererit, non dispersos incedere, nec ita in alieno evagari solo. Sed cum ita videatur, deturque licentia gregariæ multitudini utriusque exercitus quo velut irruere, necesse erit ut multa ab indigenis damna patientur advenae. » His dictis, legatos dimisit. At cum probe sciret, quanto Romanorum exercitus numero bellatorum inferior esset barbarico, tanto scientia rei militaris et in præliis constantiæ præcellere, ejusmodi consilium capit. Præsulcho et Tzicandyke aliisque ducum Romanorum compluribus jubet, ut idoneum costrahant exercitum, et Alemannis a fronte opponant, instructa in hunc modum acie. Imbellis et gregaria exercitus turba longius, et a quarto circiter starct signo : tuni gravis armatura et cataphracti, qui deinde velocissimis equis utuntur equites, denique Scythæ in fronte, Persoæque et sagittarii Romani. Ita ordinatas copias ut conspexere Alemanni, summo animi ardore tumultuque, in illos pernici celeritate irruunt : sit atrox pugna, et cædes ingens editur Alemannorum. Quippe Romani, dum subeuntes hostes militari peritis excipiunt, eos cecidere. Conradus nihil eorum que acciderunt edocet, ferox adhuc, tumidusque 78 et magna spe plenus conserdot in castris. At imperator, quo priorem illius superbiam retulerat angustiareque, litteras misit eo verborum contextu : « Ut nemo nostrum ignorat, equum, qui frenum non patitur, nihil prodesse sessori sano, imo crebrius ad prærumpa illum deferre ; exercitum, qui imperantium mandata detrectat vel negligit, ipsos ut plurimum duces objicere periculis : ita minime

Δ καὶ ἐπήλυδος ; τὸ μὲν ἐπὶ ἱστορίᾳ τῆς χώρας, τὸ δὲ ἐπὶ πορισμῷ τῶν ἀναγκαίων πολλαχότες πλανωμένου καὶ πειράχοντος, τοιαῦτα ἀκατέρθων ἀμαρτάνεσθαι ἀπεικόνισμα αἴματι οὐδέν. » Ἀλαμανοὶ μὲν τοιαῦτα εἶπον. Βασιλεὺς δὲ εἰρωνελαν τὸ πρᾶγμα λογισθεῖσας τὴν ἡμετέρην ὕδραν ἢ τοῦ πλήθους βοητὴ δυσάγωγόν τι οὖσα καὶ διστηνοῖς τε χρῆμα. Ἀμέλει καὶ διὰ φρονεῖδος ἡμένην, πῶς ἀν διὰ τὴν ἡμετέραν ἀδιλοῦνται ὑμᾶς γένοντο. Τοῦ ξένους καὶ ἐπιλύθας ἀνδρῶνται διελθεῖν οὐδὲν δι τοιαῦταν ἡμᾶς οὐτε ἀπαγγελομένους οὐτε ἀλλας δεδυνημένους, ὡς μὴ ξένιας ἀδικοῦντες δόξαν οὐκ ἀγιθήην (x) παρὰ ἀνθρώπους ἀπενεγκώμεθα. Ἐπει τὸ διμένιον ἄτε ξένωτατοις οὕτως καὶ τὰς τῶν πραγμάτων φύσεις καλῶς ἔκετάζεις : γεπέτασμένοις ἀνέγκλητα είναι δῆμοι τὰ τοιαῦτα δοκεῖ. Ἡμές καὶ χάριτας διμένιον οὐφλούμεν. Οὐ γάρ εἴτε φροντισθεῖν δπως δι τὴν ὁχλικὴν τῶν ἡμετέρων ἀναχαιτίωνται δρμήν, ἀλλ' ἐπιβρέφομεν ταῦτα τῇ τοῦ πλήθους διογιτεῖς, καθὼς ὑμεῖς εὖ ποιοῦντες, τημᾶς ἐδιδάξατε. Συνοίτει τοινύν διμένιον μηχαντι σποράδες τὴν ἑδονήν λέναι, μηδὲ οὕτως ἐπὶ ξένης πλανᾶσθαι. Ἐπειδὴ γάρ οὕτω δέδοκται, καὶ ἀνέται τοῖς πλήθεσσι περὶ ἀμφοτέρων ταῖς οἰκείαις χρῆσθαι δρματις, πολλὰ πρὸς τῶν αὐτόχθονων πεπογύθενται τοὺς ξένους εἰλέσθαι. » Ταῦτα εἰ τῶν αὐτοῖς μὲν ἀπεπέμψατο, τὸν δὲ Ῥωμαίων στρατὸν πλήθει μὲν παρὰ πολὺ τοῦ τῶν Βρετανῶν ἀλασσούμενον εἰδῶς, ἐπιστήμη δὲ στρατιώτικῃ καὶ καρτερᾳ τῇ περὶ τὰς μάχας τοσούτῳ δὴ μᾶλλον πλεονεκτοῦντα, τοιάδε ἔνεγδει. Τὸν Πρεσούχη καὶ τὸν Τζίκανδην καὶ πλειστοὺς δλλους τῶν Ῥωμαίων στρατηγῶν ἐκέλευε στράτευμα ἐπαγομένους ἵκανην ἀντιμετώπους Ἀλαμανοῖς ιστασθαι, τάξασθαι μάχην τῷδε. Τὸ μὲν ἀπολεμώτερον καὶ ὥσπερ ἀγελαῖον τοῦ στρατοῦ πόρρωθεν καὶ ὡς ἀπὸ σημείων στήναι τεττέρων μετὰ δὲ τοῦτο δοσον διλιτικὸν καὶ κατάρρακτον· ἔτης δὲ τοὺς δοσοι ταχυπόδων ἐπέβαντον Ιππων τελευταῖον δὲ καὶ μετὰ μέσωπον Σκύθες δῆμα Πέρσαι, καὶ τὸ Ῥωμαίων τοξικόν. Ῥωμαῖοι μὲν οὖν κατὰ ταῦτα ἐποίουν, Ἀλαμανοὶ δὲ ὡς εἰδον θυμῷ πολλῷ καὶ δορύφωρ ἐχόμενοι δρόμῳ ἐκρόουν. Συνισταται τοινύν μάχῃ καρτερά, καὶ φάνος Ἀλαμανῶν πολὺς γίνεται. Ῥωμαῖοι γάρ οὖν ἐπιστήμην ἐπέντες αὐτοῖς οὐφιστάμενοι έκτεινον. Κορφάδος δὲ οὕπω εἰ πεπυσμένος [P. 44] τῶν γεγονότων συδαρδέειτι καθῆσται καὶ ἐπὶ μαχαρίς ὀχεῖτο ἐλπίσιν. «Ο τοινύν βασιλεὺς τῆς προσέρρας αὐτὸν ἐπικερτομῆσαι θύλων ὑπεροψίας ἀπέστειλε τοιάδε. «Ἐδει μὲν ἡμᾶς ἐκεῖνον καλῶς εἰδότες, ὡς οὔτε ίππος κρείττων φερόμενος χαλινοῦ ὄντης εν δι τὸν ἐπιβάτην, εἰ μὴ καὶ κατὰ κρημνοῦ τούτον πολλάκις συγκατενέγκοι, καὶ στράτευμα δὲ ἐκεῖνο, δη μὴ τῶν στρατηγούντων ἐπατοι, κινδύνοις περιβίλλειν ὡς ἐπίπτων οἵτε τοῖς

Cornelii Tollii note.

(x) Ής μὴ ξερλαρ δικοῦντες δόξαν οὐκ δγα-
θη. Sacrum quondam mortalibus et haud temere
violandum erat jus illud hospitalitatis. Inde T. Q.
Crispinus Dadio Campano, aliquando hospiti suo
Romæ, tum vero lassentis et provocanti: Nec

sibi, nec illi, hostes deesse, in quibus virtutem os-
teundant: se ab eo, etiam si acie occurrat, declinatu-
rum, ne hospitalitatem dextram violet; apud Livium
l. xxv, c. 18.

δρχονται, μη ουτω στρατεύμασιν ἐφίσειν τοῖς δαν-
τῶν πρὸς τὰς οἰκεῖας ἑκάτερα φέρεσθαι ὄρμάς.
Ἐπει δ' οὐδὲ δι τοινών οὐ τε πρότερον κατω-
λιγνητικας τούτου καὶ τὸ ἡμέτερον δὲ κράτος; διτα
καὶ φίλην προσφερόμενον τῆς αὐτῆς γεγονέναι δοι
γνώμης ἀνέπεισας, ἢδη συλλόγοις τίνα διμήν της τοῦ
πλήθους προύξενησεν ἀλευθερία. Πυνθάνομαι γάρ
ως ἀλγός Ῥωμαίων στρατὸς Ἀλαμανῶν πλήθεις
οὐκ εὔκαταφρονήτεροι περιτυχῶν κακῶς αὐτὸς διέβητο.
Τὸ γέροντός τοινών καὶ ἔγχωριον ἐπικρατέστερον ὡς
ἴτικαν τῶν ἐπηλύσων, καὶ ἔνεναν φιλεῖ γίνεσθαι.
Ἡμῖν δὲ οὐδὲ κολάζειν ἔξισται τοῖς πλήθεσι τὴν
ἐστίσιαν. Πώς γάρ; οἵτινες πρὸς γνώμην
τινόδουμεν φέρεσθαι τὴν αὐτῶν. Εἰ τοινών καὶ αὐτὸς
οἱ δοκεῖ, ἀνθεκτέον καὶ πάλιν ἤνιας ἀμφοτέρους
τῆς ἀρχῆς καὶ ἀνασειραστέον τοῖς στρατεύμασι
τὰς ὄρμάς. Μή δοκοῦν δέ τοι, ταῦτα μὲν μεντεῖσον
ἴπι τῶν παρόντων. Τό γε μὴν πεπραγμένον σαφῶς
διμήν διδηλώσθω. »

15. Τὰ μὲν δὴ τοῦ βασιλέως ἐν τούτοις ἐτελέστα.
Κορφόδος δὲ οὖπο τῶν Ἀλαμανῶν συμπεσόντων
ἴω:ισάμενος οὐδὲν τούτων μὲν οὐδὲ ἐπεστράψθαι
τὸ παρόπακ οὐδέκει. Δρόμων δὲ τὸν βασιλεῖσον καὶ
τὰς συνήθεις σταλῆναι οἱ πρὸς βασιλέως ἔξιον
τριήρεις, ἐφ' ὃ πρὸς τὴν διάβασιν αὐτοὺς χρήσαιτο.
Καὶ εἰ μὴ θάττον ἀφίκοντο πρὸς αὐτὸν, ἡκεῖσι
τολλαῖς ἐξίντα μυρίασι τὴν πόλιν περιβαλλεν.
Πρὸς δὲ χαλεπήνας δὲ βασιλέως οὐκέτι μέχρις εἰ-
ρωνεῖς τὸν ἀλαζόνα ἀμείβεσθαι ἥθελεν. «Οὐδεν
καὶ πικροτάτους αὐτοῦ καθίκετο λόγοις ἐπιστρέψας
οὐτούς! » Οὐδὲ τῷ πλήθει τὰ πράγματα κρίνειν εἰώ-
θασσον οἵ; καὶ σμικρὰ συνορφὶν ἔνεστι, πιστήτη δὲ
μᾶλλον καὶ ταῖς ἁντεῦθεν ὑπερβολαῖς τε καὶ ἀλλε-
ψεστιν. Οὐκοῦν καὶ τοὺς Ἀρεος ἀθλητὰς οὐ πλήθει
μαριπέτον, ἀλλ' ἀφετῇ καὶ πόνοις καὶ τῇ περὶ ταῦτα
ἰπιστήμῃ. «Αὐτοὶ τοινών πλείστους ἀκολουθῇ
στράτευμα, ἀλλὰ πρὸς τῷ μή πολλῷ τὸ ἡμεδακόν
ὑπεράριεν, καίτοι τοῦ πλείστου πολλαχῆ τῆς Ῥω-
μαίων διερημένου ἀρχῆς, ἀγελαῖόν ἔστι καὶ τὸ
πλείστους ἀπειροπόλεμον. προδάτων δὲ ἀγέλαι καν
εἰς μυριστάς δλας ἀριθμοῖντο σχολῇ ἐπιν ἀνάσχοι-
το λέοντος ἐπιπτῶντος αὐταῖς. » Η οὐκ οἰσθα διτι
καθαπέρετ στραυθίον ὑπὸ ταῖς ἡμετέραις γεγένησαι
ἡδη παλάμαις, καν θελήσαμεν, οὐκ ἀν φθάνοις
αὐτίκα παραπολύμενος; «Εννόησον ως ἔκεινοι τὴν
χώραν κατέχουσι ταύτην, ὅν οἱ πρόγονοι πάσαν
[P. 45] τὴν γῆν περιῆλθον τοῖ; δπλοις, ὅμιλον τε αὐ-
τῶν καὶ λοιπῶν ἀπάντων τῶν ὑφ' ἡλίῳ ἐκυρίευσαν
ἰθῶν. Ταῦτα ὑπολογίζεσθαι σε χρεῶν καὶ προσέτι
ὦ οὗτος νεώς ποτε ἐπιβῆσθαι τῆς βασιλείου οὐτε
πιν γένησας ἐπιτελές ἔσται σοι περ' ἡμῶν, ἀλλά
ει τὴν αὐτήν καὶ πάλιν οἱ τῶν ἐπωνυμίων οἰσουστοι πόδες.
Καὶ οὐ δηποτοι μεμπτέσι πάντως ἡμεῖς, εἰ μή τις
δικεῖν βουλομένοις βάστους ποιοῦμεν ἔστιούς. Οὐ
γάρ ταῦτην ἀδικεῖν καὶ ἀμύνεσθαι ἀλλὰ τὸ μὲν
γνώμην ἡρετηται φαύλης, τῷ δὲ προηγεῖται πάντως
ἀσφάλεια. Ήμᾶς δὲ καὶ προλαβόν ἀξιοῖ τὸ ὑπῆκον,
ἴπερ δοφη οὐκ ἡδη πέρσαις ἀποκερδευθῆσται τοῖ;

A par erat indulgere militibus nostris, ut inter se
invicem pro arbitrio collidi pateremur. At postquam
aliud forte cogitans tu haec neglexisti primum,
nostramque maiestatem quae te ut amicum de illis
admonuerat, induxisti, ut eadem uteremur indul-
gentia: nunc tandem percipe, quid utilitatis vobis
contulerit ejusmodi libertas multitudinis. Accepi
enim exiguum Romanorum manum, cum haud con-
temnendis Alemannorum copiis congressam, male
eas accepisse. Fere enim semper accidit, ut indi-
genae ipsoque innati solo, advenis et extraneis sint
longe fortiores. Neque nobis vulgi petulantiam
castigare licet. Qui enim poterimus, quibus agere
pro libitu indulsimus? Verum si et tibi ita videtur,
discant copiae nunc parere ducem imperiis, et carum
coerceatur impetus. Si alia est sententia, siemus
præsentibus; saltemque vulgare licet quod a nobis
gestum est. »

16. Ejusmodi fuit epistola imperatoris. Conradus
interes, nondum percepto de Alemannorum clade
nuntio, de priori ferocia remisisse non videbatur.
79 Quinimo dromoneum imperatorium, et consuetas
triremeas, quibus ad transmittendas copias uteretur
ab Imperatore postulabat; ac ni confessim adduce-
rentur, proximo se anno multis cum milibus urbem
ipsum obvallaturum minabatur. Indignissime id
ferens Imperator, non jam ludicris, sed acerbiissimi
arroganti respondere hunc in modum litteris de-
crevit: « Non ex multititudine judicare de rebus so-
lent ilii qui et modica saxe quid valent, non igno-
rant, sed ex earum natura, et illis quae aut abundant
in illis, aut deficiunt. Neque enim Martis athletas
numero distinguendi, sed virtute, laboribus, et rei
militaris peritia pensandi sunt. Quamvis igitur in-
gens te sequatur exercitus, nobisque vix adspicit
copias, utpote per omne Romanorum imperium
milibus distributis, tua illa turba incomposita est,
et majorem partem rei bellicae ignara. Pecudum
greges, et si multorum millium sint, vix leonis,
irruentis impetum possunt sustinere. An ignoras,
te instar aviculae in nostris suis inanibus, continuo
si voluissems peritum? His illos incolere re-
giones cogita, quorum majoris orbem universum
bellis peragrarunt, vobisque ipsis, aliisque omni-
bus sub sole gentibus imperaverunt. Iliae te scire,
perinde necesse est, neque imperatorum ad te u-
quam navem venturam, neque quidquam eorum
qua postulasti nos indulturos; sed qua venisti,
80 equorum pedibus fore tibi redeundum. Neque
propterea erimus culpandi, si inferre injuriam vo-
lentibus nos minus faciles ac benevolos præbemus.
Res enim diversissimæ sunt inferre injuriam et
propellere: illud a prava voluntate pendet, alterum
securitas suadet. Nos vere jamdudum orant subditū
nostrī, ut quæ modo ex vicinis Persis vindicavimus,
ca quiete ac sine molestia posideant Romani.
Quod igitur obsecratis nostris non indulsimus,
id nunc te suadente statim experiemur. » Iis ac-

ceptis Conradi, intellectaque simul quæ paulo ante Alemannis acciderat clade, putri circa littus protracta navicula, Damalis fretum trajicit, summa que celeritate in adversam continentem properat, pavore quodam Barbarico virum ocius urgente. Barbari quippe fluentibus ex volo rebus, eriguntur in immensu, lumentque : si contra adsit aliqua calamitas, plus quam par est demittuntur animo. Sed imperator quo magis adhuc illius supercilium contraheret, talia aggreditur. Missis aliquot ex Romanis ad procedentem a tergo Alemannorum exercitum, data pecunia, militum, quorum numerus pene fuit infinitus, a Conrado abalienavit animos. Quod ut intellexi Conradi, non ea qua prius ferocia inflatus, per legatos principem rogat, ut ad se Romanum quemdam transmitteret, qui monstraret viam, et tuto copias suas deduceret. Minuitur itaque qui ad id tempus acoluthi dignitate functus fuerat, dato insuper mandato, **§1** ut de belli etiam societate ineunda cum Conrado sermones conferret : quam si ille admitteret, quandoquidem multum interesset Romani an Alemanni bella gerent, auxilia quidem submitteret imperatori, ab illo vicissim recepturus majora, si arma cum imperatore adversus Persas coniungere paratus esset : porro duabus propositis, eligeret ille quam vellet viam. Haec Conrado Stephanus nuntiavit. Ille suis in consilium coactis, complicitum penitus recusavit. Itinere vero Philomelium versus instituto, nihil illi quidpiam sinistri accidit, quo usque ad Melangia et Dorylaeum oppidum pervenit. Tum enim Mamplanes Persa cum exiguo exercitu in primam aciem invecius est, quo vires hostiles, et pugnandi formam exploraret. Alemanni visis primum tum Persis, nullo quidem ordine, sed cuin impetu tumultuque in eos irruevit. Illi, quandiu haud procul a castris erant Alemanni, terga vertunt, fugamque simulant : dein fessis insequentium equis, atque ipsis longius a cætero exercitu abstractis, converso cursu equos cum sessoribus concidunt : idque repelitum pluries immodicum Alemannis terrorem incussit. Tum denum videre erat seroces nuper et tumidos, quique ferarum instar hostes **§2** suos aggrediebantur, jam trepidos et degeneres, neque agendi animum, neque consili loquam habere. At Conradi, ut erat in bellis mirabilis audacia, in Persas progressus, velocissimos, quos ab imperatore accepereat, equos amisiit :

Du Cangii nolce.

(97) Ἀχολούθου. Perperam Tollus pedisequum vertit ; id enim vocabuli apud Graecos Byzantinos Varangorum ducem seu prefectum designat, de qua palatina dignitate multa Codinus, De Off. c. 4 et 5 et nos quædam ad Villard. et ad Annam. Scylitzes, p. 787 : στέλλεται — Μιχαήλ πατρίκιος ὁ ἀχόλουθος. Cinnam. I. iii πελευχούσαν ἔξαρχον dieitur, et Anna, p. 193, δρχων Βαραγγίας. Willelmus Tyrius : Tradiderat autem Constitutionopolitanus discenti ab eo, et id ipsum petenti, domino imperatori, via duces, locorum peritos, provinciarum finitimarum omnem habentes prudentiam, sed fidei modicæ.

L. xvi, c. 22, Gesta Lud. VII, c. 6, 7 et 8. Ut porro Thentonici, Graecorum fraude, in vastas deducti solitudines, summi perpessi sint inopiam, multis prosequuntur Tyrius et Odo de Diogilo.

(98) Μαμπλάνης. Niceta, I. i. n. 6, Παρμπάνος. Willelmus Tyrio loco citato Paramum inveniatur. Hunc tamen tanto negotio, ait Tyrius, Soldanus Iconiensis non intersuit, sed quidam nobilis militis sua primicerius, Turcorum magnus satrapa, Paramum dictus, hanc plagam domino permittente exercuit. Accidit autem anno ab Incarn. D. 1146 (leg. 27) mense Novembri.

τὰς ἐπελάσεις τιθέμενοι ἵππους τα καὶ αὐτοὺς Αἰπεκε, quin a Barbaris caperetur, parum ab-
ικτεινον. Πολλάκις τα αὐτὸν γεγονός ἐστι δρόβωδαν sult.

μέτρον οὐχ ἔχουσαν τούτους ἐνέβαλεν. Ἔν τούν ιδεῖν τοὺς χθὲς θρασεῖς καὶ δλαζόνας καὶ θηρῶν δίκην ἀνυπο-
ετάσιον ἐπιδίτας, δειλούς τα καὶ ἄγε·εις καὶ εὐδὲν οὐτε πρᾶξαι οὐτε μήν βουλεύσασθαι ικανούς. Ὄτε δὴ
καὶ Κορδάδος. (Ἶην γάρ θαρσαλέος τὰ πολέμια) κατὰ Περσῶν ἀλάσας τούς τα ἵππους ἀποβεβλήκει οὐς
αὐτῷ διβασιλεὺς δρομικούς μάλιστα ίδωκε, καὶ αὐτῷ ἐτὸλγος καὶ δλῶντι πρᾶς τῶν Βαρδάρων τού-
των ἐδέησεν.

(4) Ἀλαμανοὶ μὲν οὖν ἐν τούτοις ἤσαν. Οἱ δὲ
τῶν Γερμανῶν δῆτες (99) (ἥγετο τὸ γένος τὸν
Ἰστρον διαδέξας προσωτέρω χωρεῖν) οὐκέτι κατὰ
Κορδάδον ὑπὲρ τὸ δέσμον ἔγνω φρονηματίζεσθαι
τούς τα γέρες ἐκ βασιλεῶς (1) ἐπ' αὐτὸν. ἤκοντας,
φημὶ Μιχαὴλ τα σεβαστὸν τὸν Παλαιολόγον καὶ Μι-
χαὴλ φ τὸ ἐπώνυμον Βρανδὲς ἐκείτο, ἀσμενός τε
εἶτα καὶ χάριτας διὰ ταῦτα βασιλεὺς ὡμολόγει δῆλος;
τα ἦν μηδὲν εἰσέπειτα ἐς Ρωμαίους κακουργήσων.
Εἴτε δὲ ἐκ τῶν Κορδάδων συμπεπτώκαστων ἥδη
σωρτρονισθεῖς, εἴτε καὶ φύσει (2) τοιοῦτον τῷ ἀν-
θρώπῳ τὸ ἥδος; Ἡν, λέγειν αὐτὸς οὐδαμῆ ἔχω.
Πλειόνος δὲ οὗν (3) διὰ ταῦτα τῇς βασιλέων παρα-
τολῶν διετέλει δεξιώσεως. Επειδὲ δὲ ἀγχοῦ Βυ-
ζαντίου ἥδη ἐγένετο, πρόσθεις ἡς βασιλέα πέμ-
ψεις (4) φιλίαν τε ἔτι μᾶλλον ὡμολόγει καὶ ἐπὶ
μεγάλοις συμπράξεις αὐτῷ συνετέθει· εἰ δὲ συν-
έσθεις ἀλλήλοις καὶ λόγου κοινωνήσειν ἐν παλατικῷ
βουλητῶν αὐτῷ ἔσται, οὐδὲ τοῦτο παρατίπειν ἥθελε.
Βασιλεὺς δὲ ἤκουσε τῶν λόγων οὐκ ἀδέως καὶ σὺν
πεποθῆσε ἀφικέσθαι τοῦτον ἐκέλευεν. Εἰσελαύνοντι
τούν (5) ἀνδρες ὑπήντων αὐτῷ δροὶ τα κατὰ γένος
καὶ τύχην βασιλεὺς ἥγγιζον καὶ δοσοὶ τὰς ὑπερηφά-
νους τῷ τηνικάδε διεῖπον ἀρχῆς, προτέμφοντες τα
μεγαλοπρεπῶς αὐτὸν ἐς τὰ βασιλεῖα καὶ τὰ εἰκότα
τιμῆσοντες. Επειδὴ τα εἰσω τῶν ἀνακτόρων ἥδη
ἐγένετο ἐντα ταῖς δικούσεστος ἐπι τοῦ μετεώρου καθῆστο,
χθιμαλή τις αὐτῷ ἐκομίζετο ἔδρα ἦν σελλὸν (6)

Du Cangii notæ.

(99) Οἱ δὲ τῶν Γερμανῶν δῆτες. De expeditione
Ludovici VII Francorum regis in terram sanctam
consulendi supra landati scriptores. Priusquam vero
Ludovicus itineri in Romaniam aese accingeret; Mi-
litem in Caprosia, seu de Cheureuse, militem, le-
galum anno superiori miserat, qui et transitum per
Thraciam, et comiteatum impetraret: quod ille
benigne concessit, scripta ad regem per officiosam
epistola sub mensem Augnsum, quae exstat apud
Radulfum de Diceto in Abbrev. Chron. A. 1146.

(1) Τοῦτο τὸ γέρες ἐκ βασιλεῶς. A Manuele legatos
ad Ludovicum missos Demetrium querendam, et alium
cognomen Maurum, refert Olo de Diogilo, l. ii.

(2) Εἰτε καὶ φύσει. Gesta Lud. VII c. 9 de co-
dem rege : Erat vir naturaliter patiens et benignus.
Odo de Diogilo, l. iii : Rex Francorum, cui semper mos
fuit regiam majestatem humilitate condire. [P. 442] Gervasius Tilleberiensis, De oitis imperiali, ms. de
Ludovico VII : Qui successit Ludovicus piissimus,
amator cleri, ac verus Dei cultor, qui a multis de-
cepitus, nullumque decipiens, in sancta simplicitate
transiit ad Dominum, relicto Philippo filio, qui post-
ponens paternam simplicitatem, materni generis usu-
tias uxit in usum. Ludovicus epitaphium habet a Ste-
phano abbate S. Genovefae Parisensis exaratum :

Quantum conjugi permisit copula, castus,
Quantum justitia regula, mihi erat.

(3) Πλειονος δ' οὐρ. Fuit sane Ludovicum inter-

17. Is rerum Alemannicarum fuit status. Rex
autem Germaniae, qui transisse jam Istrum, et ulte-
rioris progreedi nuntiabatur, non ea qua Conradus,
ultra modum ferocia se gessit: sed legatos ab impe-
ratore ad se missos, Michaelem Palæologum sel-
ustum, et Michaeli cognomento Branam, excepit
comiter, eoque nomine gratias imperatori egit.
Apparebatque nihil eum damni contra Romanos
deinceps moliturum: quod utrum illis quæ Conrado
acciderant prudentior factus fecerit, an vero quod
mitte illi a natura fuerit ingenium, haud omnino
mihi compertum. Utut sit, magnam inde sibi prin-
cipis gratiam conciliavit. Cum jam Byzantio princi-
pius esset, missis ad imperatorem legatis, amici-
tiam suam non tantum ultra est, professus; sed et
addidit, sese libenter cum eo de rebus non medio-
cris momenti acturum, si ille una convenerit, inque
palatio sermones de lis conferri pateretur. Annuit
dicitis haud gravatae princeps, et ut accederet ille
siderenter, nuntiavit. Advententi itaque, effusi obviam
quotquot erant genere vel fortuna imperatori
proximi, et quicunque primas tunc temporis obti-
nebant dignitates, ipsum magnifice, et ut par erat,
summo cum honore in regiam dederunt. Postquam
83 palatium subiit, ubi in excelsiori sedebat loco
imperator, assertur ei sedes humilior, quam sellam,
qui lingua Romana utiuntur, vocant. Cuinque in ea
consedisset, ultra citroque variis de rebus habito.

(4) Πρόσθεις ἡς βασιλέα πέμψας. Missi hoc tem-
poris momento a Ludovico legati Constantinopolim
Alnians episcopos Atrebatensis, Bartholomaeus
D cancellarius, Archimboldus Burbonensis, et ali-
quot alii.

(5) Εἰσελαύροτε τολυρε. Will. Tyrius : Inter-
rex Francorum pene iissem subsecutus vestigiis,
cum suo exercitu pervenerat Constantinopolim, ubi
secretoriis cum imperatore usus colloquii, et ab
eo honorificissime, et multa munera prosecutione
dimisus, principibus quoque suis plurimum honora-
tis etc. Odo de Diogilo, l. iii : Processimus igitur,
et nobis appropinquantibus civitati, ecce omnes illius
nobiles et divites, tam cleri, quam populi catervatini-
rigi obviam processerunt, et eum debito honore sus-
cepserunt, rogante ut ad imperatorem intraret, et de
sua visione et collocutione desiderium adimpleret.

(6) Σειλλος. Prosequitur Olo : Rex autem ejus
timori compatiens, et petitioni obediens, cum paucis
suorum intravit, et cum in portico palatii satis im-
perialiter obvium habuit. Erant sere coœvi et coœqua-
les, solis moribus et vestibus dissimiles. Tandem post

sermone, tandem in proximum, quod urbis moenibus observatur suburbanum, vulgoque ut retuli Philopatrum nuncupatur, concessit, aliquandiu ibi nosteratus. Paulo post cum imperatore adiit ea palatia, quae in australi parte urbis sita sunt, visurus in lis quae admirationem inducunt, lustraturusque sacrosanctas reliquias, quae in templo ibideum exstructo religiose coluntur: ea scilicet, quae sacra-tissimo Christi corpori quondam adunata, ad Christianorum monumentum asservantur. His Byzantii peractis, et obstricta insuper jurejurando fide amicum se quandiu viveret, ac in bellis socium imperatori fore, in Asiam et ipso trajecit.

48. Interea dum haec geruntur, Imperator Nicolum quemdam, cognomine Muzalonem ad patriarchalem sedem provehit, qui in ecclesiasticis primitum dignitatibus versatus, ecclesiamque Cypriorum adeptus, ultra postmodum inde recesserat. Verum ut res administrare cœpit, omnium statim ora in eum commota sunt, injuste occupatum ab iño thronum clamitantium, ut qui cum ecclesia, quam nactus fuerat, sacerdotium quoque deposuerit. Sed is obstinatus primo, throno se deturbari haudquam passus: ubi autem **BG** re ad imperatoris examen delata, male sibi cœssurum agnovit, iudicium nolens denuo experiri, abdicata ultra dignitate, ad vitam rursus privatam rediit. Theodosius et sufficitur, vir monachicis institutis apprime instructus. Alemanni interea, ut supra scrisimus, a Persis saepius repulsi, multisque suorum amissis, desperato jam per Philometrum transiit, inde retrocessere. Ut venerunt Nicœam, Germanis progressibus ibi sese adjungunt, regibusque aliis, qui et ipsi non modicos secum ducebant exercitus. Horum alter Tzecorum genti imperitabat, a Con-

Digitized by Google

άρωμαζοντες; ὀνομάζουσιν δινθρωποι, ἵνα καθιέσσας τὰ εἰκότα τε εἰπών καὶ ἀκούσας τότε μὲν οἱ τὸ πρό τοῦ περιβόλου ἀπηλλάττετο πρόστετον. Οἱ Φιλοπάτιοι, καθάπερ ἡδη θρηνῶν ὄντων πολλοῖς, ἐνταῦθα καταχθόσμενος ὅληγε δὲ οὐτερού καὶ οἱ τὸ πρό νότον τῆς πόλεως σὺν τῷ βασιλεῖ ἤδη θάντοροι (7). [P 47] Ιστορήσων δοσα τε ἐνταῦθα θαύματος ἀξία καὶ τοῖς ἐπὶ τὸν τῆς νεών (8) ἐντευξίμενος ἱεροῖς. φημι δὲ δοσα τῷ πατηρῷ Χριστοῦ πελάσαντα σώματι Χριστιανοῖς ἔστι φυλακτήρια. Τοσαύτα ἐν Βυζαντίῳ ταλέσας δρκοῖς τε τὰ πιστὰ δοὺς ἡ μην φίλος διὰ βίου καὶ σύμπαχος βασικεῖ ἐσεσθει, ἐπὶ τὴν Ἀσταν διέβη καὶ αὐτός.

τη'. Ταῦτα μὲν οὖν τῆς ἐπέρετος. Οἱ δὲ βασιλεὺς Νικόλαον τινα (9) φ Μουζάλων ἐπίκλησις ἦν δὲ τὸν ἀρχιερετικὸν θρόνον ἐνάγει, δε εἰς τοὺς ἑκκλησιαστικὸν μὲν πρότερον καταλόγους ἐτέλει, τὸν δὲ τῆς Κυπρίων Ἐκκλησίας θρόνον λαχῶν εἰς ἑβελοντῆς ἀφίσταται. 'Ἄλλ' ἀμα τε ἐπὶ τῶν εργάματων ἐγίνετο, καὶ θάμα πᾶν κατ' αὐτὸν κεκίνηται στόμα, παρανόμως αὐτὸν ἐπιποδήσας λεγόντων τῷ θρόνῳ, διε τὸν τῇ λαχούσῃ τοῦτον ἑκκλησίᾳ καὶ τὴν ἱερωσύνην ἡδη προσαποθίμενον. Οἱ δὲ τὸ πρῶτον ισχυρογνώματα τοῖς ἦν καὶ τοῦ θρόνου μεθίσθαι οδηδαμῆ ἥθελον. Ήδε δὲ ποτε βασιλέως τῷ πράγματι διατεχναντος τὸν ήτονα ἔγων κληρούμενος, οὐχὶ καὶ εἰσαῦθις ἀναχριθήσοται ἀνασχόμενος, ἀφίστατο τε τοῦ θρόνου καὶ, καθ' ἐκατὸν αὐθὶς ἐθεωρεῖσθαι οὗ Θεόδοτος (10) ἀνήρ ἐπὶ πλείστον δισκητικὸς ἐγγυμνασάμενος προχειρίζεται πόνοις. 'Αλαμανοὶ δὲ, καθάπερ εἰρηται, πρὸς τὸν Περσῶν πολλάκις ἀποκρουσθέντες πολλούς τε τῶν σφετέρων ἀποβάλοντες, ἐπειδὴ τὴν διὰ Φιλομίλιον ἀπέτινσαν ἡδη διδάσταιν, διπλῶς λοιπὸν ἐφέροντο γενόμενοι τε ἐν Νικαλῷ (11). Ἐνταῦθα Γερμανοῖς τε ὁδῷ ίοῦσι

Du Cangii notes.

amplexus, et oscula mutuo habita, interior processerunt, ubi positio duabus sedibus pariter subsaderunt. Verum sellane Ludovico regi data fuerit humilior, quod vult Cinnamus, non attigit Odo, neque id vero videtur consentaneum, cum Ludovicus ipso in epistola ad Sugerim Constantiopolit gaudenter et honoriſſe se ab imperatore susceptum fuisse insinuet. Maxime enim dignitati regie et Francicæ maiestati detraxisset Ludovicus, si Byzantino principi istiusmodi prærogativam in ipsomet Constantinopolitano pathis concessisset, quoniam quidem denegasse par est credere, cum Ludovicus qui jam Propontidis freuum cum copiis suis emensus erat, Manueili roganti, ut ad suum palatium pro rerum quarumpiam oblatia de novo occasione regraderetur, id plane recusat, mandaveritque Manueili, ut in ripam suam descendere, vel in mari ex equo (legendum aquo) colloquium feret, ut refert Otto, l. iv, Cuiusmodi congressus formam adiuisit post hæc Conradus, qui primum Manueili locum concedere ulter, id roganti, noluerat. Sed hæc pluribus prosequimur in disserat. 27 ad Johnvillain.

(7) Τὰ — *dydaktopa*. Palatum Blachernarum intelligit, quod ad urbis partem australi erat, πρό νότον, sic enī legendum, non πρό; νότον. Ita εἰ. l. iv, n. 14, l. v, n. 71: κατὰ νότον τῆς πόλεως idem palatum statuit.

(8) Τὸν τῷδε τεφρ. Templum Blachernarum, in

quo asservabantur τὰ ἐντάφια τοῦ Χριστοῦ στήργανά, ητο bis innuit verbi Cinnamus: δοσα τοῦ σετηροῦ Χριστοῦ πελάσαντα σώματι Χριστιανοῖς ἔστι φυλακτήρια. Sepulchralis porro Christi fascia a Pulcheria Augusta inventas hac in sece depositas auctor est Nicophorus Callist. l. iv, c. 2. Vide quia observamus ad Annas p. 190.

(9) *Nikoladætis tura*. Catalogus patriarcharum Cp.: Νικόλαος μοναχὸς δ Μουζάλων, ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ (Μανουῆλος) ἀρχιεπίσκοπος γενόμενος πρότερον Κύπρου, καὶ παρατησάμενος, ὃς πολλοὶ μὲν Ελεγον, καὶ τὴν ἀρχιερωσύνην σύντη, πολλοὶ δὲ μόνην τὴν διοίκησιν τῶν πρηγμάτων, καὶ εἰπάρχοντα επέτα τὴν σχολάσσας, εἰπά διενεβάσθη εἰς τὸν θρόνον τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ ποιήσας χρόνους γ' μῆνας δ., εἰπά παρητίσατο ἀμφιθόλως, τὰ βίας τῶν αποστολέντων δὲ αὐτοῦ, πολλῶν διετων, καὶ τε ὡν αὐτος ἀχειρόνητεν. Nicolai Muzalohis patriarchas Cp. meminuit Theodoros Balsamon in epist. Basil. ad Amphiliochium c. 60. [P. 443] Vide Ius Graeco-Romanum, tom. I, p. 224.

(10) Θεόδοτος. Albas et ἡγούμενος τῆς ἀγίας Ἀναστάσεως. Capit. Patri. Cp. De hoc monasterio dixi in notis ad Bondelmonti script. Cp.

(11) Γερμανοὶ τε ἐν Νικαλῷ. Mathewus Paris.: Eravit tamē imperator cum principib⁹ suis, et cum difficultate nimia usque Nicœam pervenit, indeque Constantiopolit prosectorus, usque ad sequentis in-

πολεμήσαν καὶ ἥξει τοῖς δόλοις μεγάλα καὶ αὐτοῖς. Αἱ rado ad regiam exercitus dignitatem : alter praesens παγορένοις στρατεύματα· ὃν δὲ μὲν τοῦ Τέρχων (12) λαχίσ, Scythica genti, quorum regio Hungaria Occidentalibus contermina est. Postquam ita uacui convenere exercitus, dictum illud quod in Alemanno jam pridem jactari solet, palam tunc cepit profiri : « Pousse Aleman, » sic enim ad verbum se habet illud scommis, quod unde originem habuerit, paucis expediam. Gentibus istis non eadem est dimicandi ratio. Germani quidem equum expedire concordare, cum hasta irruere maxime periti : eorum equitatus celeritate et cursu Alemanico longe præponit; Alemanni autem pedestri acie, ut et ensium usu præstant Germanis. Cum itaque aliquando contra Germanos præliarentur Alemanni, vererentur que eorum **85** equitatum, bellum pedites confidere instituunt. At Germani in inconditum neglectumque eorum equitatum facto impetu, illi haud segre delent. Cæleraque inde Alemannorum copias pedestres vertunt in fugam, etsi bellatorum numero longe ab illis superarentur. Tum dicerlo jam memorato præstrinxere Germani Alemanno, quod cum potuissent ex equis pugnare, pedestre prælium prætolissint. Id tum quoque, ut retuli, a Germanis continuo objectum Alemanni non parum molestum fuit. Ea igitur propter, et quod his periculum erat ne in itinere Germanis inferiores existarent, una quidem ad Philadelphiam usque profecti sunt : exinde vero Conradus, cum se contineat a Germanis ferre non posset, reverti statuit, deque eo consilio monuit imperatorem. Ille cum reges invicem divelli percuperet et simul hominis doleret vicem, hasce

Du Cangii notæ.

item seris perendinavit. Adde Tyrillum I. xvi, c. 28. Gesta Lud. VII, c. 10. Conradi cum Iconiensibus conflictum narrant idem Tyrillus, I. xvi, c. 20, 21, 22; Gesta Lud., c. 6; Odo de Diogilo, I. v.; Nicelax, I. i. n. 6, etc.

(12) Τζέων. Tzechos vocat Cinnamus, quos alii Bohemos, olim sic dictos a Tzechio, primo Bohemici principatis auctore, cuius mentio est apud Aeneam Silvium, in Histor. Bohem. c. 3. Ab illo enim, lingua Slavica, seu Sclovonica, Cechos, et Czechos etiamnam nominari Bohemos consiat. Diversi porro a Zecchis, de quibus Procopius, I. ii De bello Pers., c. 20 ; I. iv De bello Goth., c. 4, et Theophanes in Copronymo, p. 369. Nam isti procul a Bohemia dissit, Ponti Euxini litus insederunt. Ceterum Vladislau Bohemus rex inter principes, qui sacre militie nomen dederunt, referunt ab Utbone Frising., I. i De gest. Frider. c. 40, qui Ladislai nomen huic regi tribuit, ut et I. ii, c. 27, Radenius, I. iii, c. 13, et Aeneas Silvius in Hist. Bohem. c. xxiv. Sic etiam Guntherus I. vi Ligur. : *Hoc quoque convenit procerum dux ille Bohenus, Fama Ladislauum quem nominet, ob sua gesta Foriter, et bello nuper spectata Polono,*
Ex duce rex fieri meruit, gessique potenti
Scarpa manu, cincisque novo diadema crines.

Vladislai meminuit rursus infra Cinnamus, p. 223 et 228.

(13) Αέρχων. Boleslaus IV, rex Polonorum, quos Lechos etiamnam vocari auctor est Sigismundus Herbersteinus in Comment. Rer. Moscovit., a Lecho primo gentis auctore, Zecchii Bohemias principis fratre.

(14) Πούτεη. Tollus pedes Alemanno interpretatur, i. e. Gallice : à pied Aleman, quia Græcis forte πούτη, pes est : sed cum vocabulum istud πούτη, Gallicam sapienti pronunciationem, probabilius est eo expressisse nostrum pouss, hoc est, insta, curre, propria Alemanno : quod cum Alemanni, qui pedites pugnare solent, contra quam Franci, quorum robur in equitatu semper fuit, quod etiam scribit Anna, I. v, p. 140, vel potius quod eorum equi variis in conflictibus ab hostibus iam cœsi essent, facero haud poterant, fratrem Alemanno irridebant et sugillabant tanquam aegnes et ignavos. Amiansus sane passim, et extinctos in longa ista et festidicosa peregrinatione plerosque Alemannorum equos testatur Viterbiensis :

Qui fuerant equites, pergunt moriendo pedestres. Atque inde inter gentes prius conjunctas dissidiit fomes. Willelmus Tyrinus : *Hic denum imperator, seu quia cum paucioribus erat, qui multo plures primi secum habuerat, vescundam sustinens, cum Francorum fasces non ferens, seu aliis latitudibus causis, remisisse quae supererant per terram legionibus, ipse ab Epheso usus navigio, Constantinopolium reversus est.* Notat etiam Odo de Diogilo, I. ii, ut nostri erant importabiles Alemanni eo in itinere, ita Alemanno, Francorum superbiam dedigatos, non semel contra illos arma sumpsisse. Alemanno certo ut equitandi ignoros persiringit Nicophorus Phocas apud Lutibraudum in Legat. cui an omnino tides præstanda sit hæc in re, dubium facit Victor Schottii, qui in Caracalla, Alemanno, gentem populosam ex equis mirifice pugnantem suisce ait.

(15) [P. 444] Καὶ ἔδει δορατι. Vide notæ ad. Annæ p. 171.

litteras misit : « Res omnes enim adest fortuna, vel qui minimum sapient, nunquam pensitare solent, sed ipsas per se omni casuum varietate denudatas. Non itaque cum prospere omnia tibi cederent, supra quam ex dignitate erat, te uti voluius. Nunc vero cum adversa quondammodo te urgeat fortuna, iisdem demertri obsequiis hand nos pigebit, quibus antea et consanguineum, et tot nationum ducem honorare sollicite curavimus, et de rebus imminentibus consilia dare, cum ob jam dictas causas, tum quod uterque eamdem profliteamur religionem. At tu quidem nescio **86** quomodo posthabito quod tibi profuturum erat, per imprudentiam quod peius est elegisti. Sed quandoquidem quae semel facta sunt, infecta esse nequeunt, a nobis silentio preterantur. Ad ea vero quae nondum effugerunt, amimum quā maxime advertere par est. Eiusmodi quippe est rerum natura ut sint in perpetuo fluxu, stent nunquam : si quis prior eos occupat, jani totum habet : præterlapsæ revocari perinde nequeunt. Dum itaque rebus tuis aliquis restat remedii locus, quod conductit utileque est, præripere festines. »

49. Atque is fuit epistula finis. Conradus interea, damnata jam sua imprudentia, nescius quid ageret, haud libentii animo Germanis comes ibat. Ut vero ad eum perlatæ sunt imperatoris litteræ, rem pro lucro æstimans, quæ offerebantur avide accepit statimque retro cessit. Ad Hellespontum cum pervenisset, transmisso freto descendit in Thraciam, ubi ad imperatorem, qui ibi tum morabatur, accedens una inde cum illo Byzantium venit. Quo in loco eum excepere deinceps variae animi relaxationes, imperatoria palatia, omnis generis spectacula, equorum certamina, magnifici apparatus, quibus defessum laboribus corpus subinde recreavit. Idonea demum pecuniarum copia sublevatus, cum triremibus in Palæstinam iter intendit, classis praefecto Nicephoro Dasiota ei ductore atque alia omnia necessaria subministrante. **87** Postquam illis ibi conjunctus regibus, ad vivitcum Christi sepulcrum justa exsolvisset, cæteris, prout cuique libitum erat, in patriam remissis, ipse iisdem vectus navibus inde Thessalonicanum appulit, ubi et imperatorem vidi denuo, et cum eo congressus collocutusque est. Imperator vero ea de quibus primum invicem convenerant illi in memoriam reduxit, quæ cranti hujusmodi: ut videlicet Italiam in dotem restitueret Irene, quam ille sibi cognatam imperatori despon-

Du Cangji notes.

(16) *Etra èx Bvçárrior. Willemus Tyrus : Ipsi ab Epheso usus nungio Constantinopolim reversus est, ubi a domino imperatore multo quam primo adventu susceptus honestius, etc. Olo de Drogilio, l. vi : Alemannus premitens quod Constantinopolitum imperatorem non viderat, apud eum reverens est hicemare.*

(17) Θεσσαλονίκη πριν σέσχεται. Otto Friesing.

Α καὶ ἐπὶ τὴν Φιλαδέλφου ἡμῖν ἔχωρουν, τὸ δὲ ἐντεῦ-
θεν Κορδάδος οὐκ ἐτί φέρειν εἰ πρὸς Γερμανῶν
περιορῆτο δεδυνημένος ταλινοστείν Ἑγνωτὸν ἀμέλει
καὶ βασιλεῖ τὸν σκοπὸν ἐπιστείλας ἐδήλου. Οὐ δὲ
τὸ μὲν ἀπονοσθίειν ἀλλήλων τοὺς ἕτηγας ἔθελιν,
τὸ δὲ καὶ τὴν ἀνθρώπων συνειλγών, ἐπίστειλε τοιάδε·
«Ἄνθρωποις, οἵτινες καὶ κατὰ βραχὺ τοῦ φρονεῖν μί-
τεστιν, οὐξὶν ταῖς τύχαις τὰ πράγματα θεωρεῖν
Εὖος; ἀλλ᾽ αὐτὰς καὶ οὐτὰς περιπετείας ἔξιν τίνος;
Οὔτε τοινύν εὐθηγονούμενψι σοι ὑπὲρ τὴν ἀξίαν προσ-
φέρεται Εγνωμενός, καὶ νῦν γε μετρίως δυνπραγή-
σαντα τοῖς αὐτοῖς καὶ πάλιν σε δεξιοῦσθαι οὕκουν
δκνήσομεν, οἵτινες καὶ τὸ πρότερον δσα καὶ ξυγγενῆ
καὶ τηλικούτων ἐνιώνδροχοντα τιμῆν τοι μὲν διὰ
σπουδῆς ἦν, ξυμβούλευειν τε τὰ παριστάμενα, τῶν
Βελιζημάνων τε ἔνεκα καὶ τοῦ δριθρῆσκους ἥμας, ἀλ-
λῆγοις εἶναι. Σὺ δὲ ἀλλ' οὐκ οἴδε δύος περὶ ἐλάσσο-
νος τὸ σοι αὐτῷ ξυνοίσον πεποιημένως ἐλαθεῖς ἔστιν,
τὸ ήττον αἰρετισάμενος ἀλλὰ ταυτὶ ψάλνεις δημητρεῖ
διπλῶς γεγονότα ἀναλύειν ἔστιν ἀδύνατον, παρείσθω
τέως ἥμιν, ἐπιμελητέον δὲ ὡς ἔνι μάλιστα τῶν ἔτι
παρ' ἥμιν, τῶν οὐπω πεφευγήτων. Τοιαύτην γάρ
δακμῆς καὶ τις ἀρύτηται προλαβάνων, ἔσχεν ήδη τὸ
«Ἔως τοινύν ἔχει τινὰ θεραπείας τὰ κατὰ σὲ τρό-

Ιθ'. Τὸ μὲν δὴ γράμμα ἐν τούτοις τετέλεστο. Κορ
βάδος δὲ ἐτύγχανε μὲν καὶ πρότερον ἡδη ἀδουλίαν
ἔσυτον καταγνών, οὐκ ἔχων δὲ τι καὶ δράσειν οὐ
σφόδρα ἐθελούσιος Γερμανοῖς εἴπετο. Τότε δ' οὖν
ἐπειδὴ καὶ τὰ βασιλέως παρ' αὐτὸν γράμματα ἤλθεν,
Ε ἔρματόν αὐτίκα τὸ πρᾶγμα ἡγοσάμενος, ἐδέξατο τε
σὺν ἡδονῇ τοὺς λόγους καὶ θάττον δπίσω ἔχωρει,
πρὸς Ἐλλησπόντην τε γεγονός διὰ τοῦ ἐνταῦθα πορθ-
μοῦ ἐπὶ Θράκην διέβη. "Ἐνθα τῷ βασιλεῖ διατριβήν
ποιουμένῳ συγγεγονώς είτα ἐπὶ Βυζάντιον (16)
ἄμα αὐτῷ ἤθεν. "Ἐνθα ἀνέστις τε αὐτὸν τοῦ λοι-
ποῦ διεδέξαντο καὶ βασιλεῖον καταγωγαῖ, θάττρά τε
παντοδαπά [P. 49] καὶ διμίλαι ἵππων καὶ δεξιώσεις
λαμπτραῖ, δι' ὧν κάμπον αὐτῷ τὸ σῶμα περιεμυθή-
σετο. Καὶ χρήματα κεκομισμένως ἴκανά ἄμα τριή-
ρεσιν ἐπὶ Παλαιαίτινην ἀπῆσει, Νικηφόρου τοῦ Δα-
σιώτου πλοδούς τε αὐτῷ ἥγουμένου καὶ θεραπείας
τῆς ἀλλης προνοούντος. "Ἐνθα καὶ φρεσὶ τοῖς ἀλλοις
ἔλθων ἐς ταῦτα καὶ τὰ εἰκότα ἐπὶ τῷ ἡσυχόχῳ
Δ Χριστοῦ τελέσας τάφῳ, τῶν ἀλλων ὡς δυνατὰ ἐκά-
στῳ ἐγεγόνει ἐπὶ τὴν πατρίδα στελλομένων, αὐτὸς
σὺν ναυσὶ ταῖς εἰρημέναις ἐκεῖθεν ἀχθεὶς Θεσσαλο-
νίκη προσέσχεν (17), Ἐνθα τὸ δεύτερον βασιλέα τε
εἶδε καὶ λόγων αὐτὸν καὶ διμίλαις ἐκοινώησεν. "Οἱ δὲ
βασιλεῖς τῶν πάλαις προσιμολογήθησαν ἀνεμίμνησκεν
αὐτῷ· ήσαν δὲ ταῦτα, δπως Ἰταίαν εἰς ἕδον τῇ

I. i. De Gest. Frid., c. 59: *Conradus Romanorum imperator, naves apud Ptolemaidem ingressus, fratre et amicum suum Manuel regis urbis principem in Achaiis seu Thessalici finibus inveniens adii cum eoque, tanquam ex longa via fatigatus, laboribusque fractius, et non modica infirmitate correptus, per aliquod temporis spatiū illi quietivit. Adde Will. Tyr. l. xxi, c. 28, et Gesta Ludov. c. 27.*

βασιλίδις ἀνασώσαιτο Εἰρήνη, ἣν καὶ αὐτὸς ἔυγενὴν οὔτε τῷ βασιλεῖ κατηγγύεται. Ὄρκιοις οὖν δευτέρωις αὐτὸς τε καὶ Φρεδερίκος τὰ σφίσι δεδογμένα πιστώσαντες τῆς Ῥωμαίων ἀπαλλάσσονται τῇσι. Κορδάρῳ μὲν οὖν ἐντεῦθα τέλος ἔσχον τὰ πράγματα. Τῷ δὲ Γερμανῶν βῆγι ἐκ Παλαιστίνης ἀναγομένῳ οὖν ναυσίν, εἰς πολλαῖς παρὰ τὰς ἑκάεις σαλεῖουσας ἀπότελος μισθοῦ τοῖς βουλομένοις παρέχονται τὴν περιώσιν, τειλάδης τινὰ ἔυνέπεσες. Νῆσος Σικελία ἐπὶ καταδρομῇ γῆς Ῥωμαίων ἔξιούσαι πρότερον ἐνταῦθα που τοῦ πελάγους ἐφέροντα. Ταῦτας Ῥωμαίων οὐδεὶς περιτυχών, οὖν δὲ Χουρούπης καθῆρχεν, εἰς γειρά ἥλθε. Τύχη δὲ τινὶ μαχομένων τῶν στόλων ἀμφοῖς συνέπλεε τούτοις καὶ δὲ βῆξ. Ἐπικρατεῖστέρων δὲ τῇ μάχῃ τῶν Ῥωμαίων ἥδη γεγενημένων περὶ Ὀλίγον ἥλθε τοῦ ἀλώναι (18) καὶ αὐτὸς ἐξ αἰτίας τοιαύδε. Ἐπειδὴ ταῖς Σικελῶν καθάπέρ εἰρηται ἔννεμικες ναυσίν, ἐκδάξεις τὴν ἔστωτο Σικελίκην εἰσπειδήσεις τριήρην, καὶ εἰ μὴ ταχὺ τοῦ κινδύνου συνιεῖς τῶν Ῥωμαίων συμμαχῶν τινὸς σημεία ἐνέθεσο ψόδας αὐτῇ, τάχα δὲ ὑπὸ ταῖς Ῥωμαίων ἔγεγνει χεροί. Νῦν δὲ πλειστους τῶν οὖν αὐτῷ ἀποθαλὼν λάφυρον τοῦ πολέμου γεγενημένους αὐτὸς μῆτρας ἐσώζετο. Ἀλλὰ βισιλέως ἔξης δεηθεὶς τούς τε οἰχαλώτους ἐλύσε καὶ τὰ διηρπασμένα κεκόμιστο πάντα. Ἐνταῦθά τε πέρας ἡ των ἐπεριών θυγῶν τὰ Ῥωμαίων ἔσχηκεν ἐμβολή.

χ'. Κερδάδος δὲ, εἰς τὴν πατρίδα παλινοστήσας, ὅλιγον ἐπειδίους ἐπελεύτεσεν (19), οὐδὲν οὐδέποτε ὄντας διωμολόγηκε πέρατι δεδωκώς. Μεθ' δὲ Φρεδερίκος τὴν ἀρχὴν ἔσχεν. "Οὐεν δὲ ἐπὶ Φρεδερίκον μετὰ Κορδάρον τὸ Ἀλαμανῶν ἔννεπεσε χρέος, δὲ μῆτρας ἔξης παραστῆσαι μοι. Ὁ Ἀλαμανῶν ἥδης Ἐρήμος" (20) ἐτι περίοντα τὸν πατέρα καθείρξας, τοῦ Ῥώμης τε ἀρχιερέως πολέμῳ περιγεγονὼς αὐτὸς

A derat. Altero igitur sacramento firmatis iis, de quibus convenere rursum, Conradus et Fredericus e solo Romanorum excessere. Atque eum sinem quae Conradum spectant habuerunt. Germanorum autem regi ex Palestina revertenti cum navibus, quae magno numero in illis fluitantes littoribus, dato nauto, excedentes inde transmittere solent, talia acciderunt. Cum naves Siculæ, quæ primum ad incursandos suos Romanos exiverant, pleno tum æquore ferrentur, in eas classis incidit Romanorum, cui præterat Churupes, manusque cum hostiis conseruit. Dum committitur utrinque certamen, cum nescio quo casu et ipse cum lis vela saceret, superioribus jam factis Romanis, quin caperetur parum absuit. Postquam enim, ut diximus, Siculis B navibus adjunctus est, sua egressus, 88 triremes concendit Siculum, et ni intellecto repente periculo, navis Romanorum sociæ signum imposuisset, venisset haud dubie in manus Romanorum. Ita vero compluribus suorum, qui capti fuerant, amissis, ipse vix soipes evasit. Sed imperator postea captivos solvit resque ablatas omnes repente jussit restituiri. Atque ejusmodi fuit gentium Occidentalium in Romanorum terras irruptio.

C 20. Reversus autem in patriam Conradus, protracta haud multum vita, decessit, nihil eorum quæ imperatori spoderat executus. Hunc exceptit Fredericus. Unde autem post Conradum ad Alemannorum imperium pervenerit, dicere deinceps aggrediar. Henricus Alemannorum rex, parente superstite in vinculis habito, debellatoque bellis Romano pontifice, subditos sævo premebat impe-

Du Cangii notæ.

(18) Παρὸ δὲ τοῦ ἥλθε τοῦ ἀλώραι. Falsum igitur quod ait anctor Gestorum Ludovici VII, c. 27, Ludovicum regem in portu Acconenensi navigum concendisse. nariisque nullo impidente periculo, ad regnum proprium reversum esse. Siquidem, ut narrat hoc loco Cinnamus, parum absuit quin venerit in Græcorum potestatem, qui tum, flagrante bello Siculo, maria cum valida classe obibant, Siculis ipse admistus. Id porro Robertus de Monte, Vincentius Bellonac. part. iii, l. xxvii, c. 127; Nicolai Trivettus in Chron.; Sanutus l. iii part. vi, c. 20, et ex iis auctor Magni Chronicli Belgici, et Bonfilius dec. 2, l. vi, accidisse tradunt, cum Mannei Coreyram a Siculis expugnatam obsideret A. 1149. Vincentius Bellonac.: Ludovicus rex Francorum a Palestina navigans, ut in patriam rediret, Græcorum naves incurrit. Cumque ab eis imperatori Cursolium obsidenti præsentandus deducitur, Gregorius [Georg.] dux navium regis Siciliae eos aggrediuit. Siquidem vastatis et spoliatis Græcorum provinciis usque ad ipsam urbem regiam Constantinopolim accedens, sagittas aureas in palatum imperatoris jecerat, et incensis suburbanis, de fructibus hortorum regis violenter tulerait. Unde rediens naves Græcorum incurrit, captum Ludovicum regem eripuit, sed captos, regis obtenuit, dimisit. Interim Manuel receptione in ditionem Cursolio, Siculorum naves insegitur, et captis nonnullis navibus, rex suga liberatur, et a rege Rogerio Siciliae, et a papa Eugenio honoratur.

Sed de obsidione Coreyrensi agetur lib. seq. Profert Philadelphus Mugnos, l. iv Theatri Genealog. Nobil. Famili. Sicular. diploma regis Rogerii in gratiam Georgii de Landolina militis, cui Ludovicus regis liherationem ascribit his verbis: Maxime tu ipsem personaliter tanquam praefectus de duabus nostris regiis triremibus nostræ classis maritimæ, cum diuino auxilio cooperante, et nostrorum militem, eorumque præsectorum fortitudine, fidelitate, et prudenter, non procul Græcorum hostium, eorumque naves et triremes expulisti, et tandem a captivitate illiusissimum regem Ludovicum VII usque proceres et Gallie magnates manumisisti. Verum charta hinc, si non incertæ omnino est fidei constat mendum inesse in ascripto an. 1146. Ut se se res habeat, ex landatis scriptoribus refellitur Thomas Fazellus, qui dec. 2, l. vii, c. 3, scripsit Ludovicum regem ab ingenti Saracenorum classe forte interceptum et captum, a Rogerio, qui tum classe occurrit, liberatum, et ab interitu vindicatum.

(19) Ἐρεδεύησεν. Moritur Conradus xv Kal. Mart. an. 1152. Monach. Erford. Otho Frising., l. t De Gestis Frid., c. 63: l. ii, c. 1, Gotefridus Viterbi., etc.

(20) Ἐρήμος. Fallitur hoc loco Cinnamus: neque enim Conradus et Fredericus Sueviae dux, Frederici imperatoris parens, Henrici imp. filii fuerunt, sed Frederici de Stauffen, nobilis Suevi, ex Agneta Henrici imp. filia.

rio. Unde irritati Alemanni, eo extincto, imperium liberis illius concedere nequaquam voluerunt. Erant vero hi Conradus et Frederici pater. Itaque Lotharium quendam acciverant, scilicet extrema virum, eique rei Alemannicæ arbitrium permiserunt. Sed cum illi paterno se excidere imperio non ferentes, res novare turbareque statuerunt. Quod ubi advertit Lotharius, scilicet vir proiectior et prohibitate singulari quique nihil nisi simpliciter ageret diceretur, in eam tandem cum illis conditionem **39** venit, ut imperium adipiscerentur, postquam vita finem sibi fata posolissent. Lothario non multo post extinctio, cum sors cecidisset super majorem natu, patrem nimiriun Frederici, altero orbatum lumine, pro se Conradum fratrem ipse assumpsit, pollicitum jura-
mento prius imperium ad Fredericum aliud, ubi et ipse vita concessisset, transmissurum. Quapropter moriens Conradus, ut narravimus, Frederico corona imposuit. In hunc modum res ea gestæ sunt: bella autem Sicula exinde initium habuere.

Εάντι. Διὸ Κορβέδως τελευτῶν, ὀστερός Φρην, Φρεδερίκῳ τὸ στέμμα πειθεῖται. Ταῦτα μὲν οὖν ἡνέ
πη Ισχε.

(21) [P. 445] Τὸν δρα κακηρωμένος τοὺς ὄφαλούς. De Frederico Suevæ duce, altero orbatō oculo, agunt Otto Frising. I. i De Gest. Frid., c. 12,

A παρανομώτα τὴν ἀρχὴν ἔσχεν. Οὐδὲ ἔνεκα [P. 50] ἀμυνόμενοι τοῦτον Ἀλαμανού, τετελευτήσθο; οὐκέτι πιστοὶ τοῖς αὐτοῦ τὴν ἡγεμονίαν ἐνγχωρεῖν ἐγνωσαν (ἥσαν δὲ αὐτῷ παῖδες Κορβέδως τε οὗτος καὶ Φρεδερίκου πατήρ), Λουτήρην δὲ τινα ἄνδρα ἐσχατογέροντα καλέσαντες ἐπὶ τὴν ἀρχὴν, τούτῳ τὴν Ἀλαμαγῶν ἐπικράτησιν ἔδοσαν. Ἄλλ' ἔκεινοι οὐχ ἀνασχόμενοι εἰ τῆς κατρήψεως ἐκπεσοῦνται ἀρχὴν νεωτέροις ἐγχειρεῖν ἐγνωσαν πράγμασιν. Ο γνωὶς δὲ Λουτήρης γέρων μὲν καὶ ἀλλας; φύριδως; δὲν καὶ ἡλικίας πόρφυρα ἡκαν, φύσει δὲ καλοκαγαθίᾳ συνών δὲν καὶ οὐδὲν δὲ τι μή σὺν ἀπλότηται καὶ λέγειν καὶ πράττειν εἰδὼς, ὠμολογεῖ ἐπ' αὐτοὺς μὲν ἀρχὴν διαβιβάσαι, ἐπειδὸν τὸ χρέων αὐτὸν καταλήψεται. Επειδὴ γοῦν δλίγῳ οὔτερον ἀπεβίω, τοῦ κλήρου ἐπειδὴ τὸν πρεσβύτατον τῶν ἀδελφῶν πίπτοντος, λέγω δὲ τὸν Φρεδερίκου πατέρα, αὐτὸς τὸν ἔνα πεπηρωμένος τοὺς ὄφαλούς (21) Κορβέδων τὸν ἀδελφὸν ἀνθ' ἐκατοῦ εἴλετο, δρκοις ὀμολογήσαντα πρότερον τοις Φρεδερίκον τὸν υἱόν τὴν ἀρχὴν ἐπειδὴν θνήσκοι διαβι-

B τὸν πρεσβύτατον τῶν ἀδελφῶν πίπτοντος, λέγω δὲ τὸν Φρεδερίκου πατέρα, αὐτὸς τὸν ἔνα πεπηρωμένος τοὺς ὄφαλούς (21) Κορβέδων τὸν ἀδελφὸν ἀνθ' ἐκατοῦ εἴλετο, δρκοις ὀμολογήσαντα πρότερον τοις Φρεδερίκον τὸν υἱόν τὴν ἀρχὴν ἐπειδὴν θνήσκοι διαβι-

Du Cangii notæ.

14, 21, 39; I. ii, c. 2; Chron. Hildesheim. n. 1105, 1118, 1126 et 1135; Chronica Australis n. 1135 Guntherus, etc.

BIBLION Γ.

LIBER III.

1. Florebat ea scilicet Rogerius, dignitate primo C comitis, vir ceteroquin in rebus gerendis strenuus admodum et impiger, texendis dolis perquam idoneus, quique rite ordinata permiscere in primis posset. Is Gulichino Longobardia duci cui erat subditus, in Palæstinam cuncti pecunia senori data,

α'. [P. 51] Ρογέριος (22) ἦν τις ἀνὴρ, ἐς κέμητας μὲν τὸ πρώτον τελῶν, δραστηριος δὲ ἀλλας καὶ δρεπτῆς ἀνὴρ, ὀνειρός τε πράγματα βόλαις καὶ τὰ καθεστῶτα κινῆνται δεξιός. Οὗτος Γιλιτίμηρ (23) τῷ Λογγιναρδίᾳ δουκὶ ὑφ' ὃν ἐτέτακτο, ἐς Παλαιστηνὴν (24) ἀπαίροντες χρήματα δεδανεικάδες τὴν Δογγε-

Du Cangii notæ.

(22) Ρογέριος. Rogerius Siciliae comès, Rogerii I Siciliae comitis ex Adeliside Monferratensi filius.

(23) Γιλιτίμηρ. Willelmus, Rogerii Apuliae et Calabriae ducis filius, Roberti Wiscardi nepos, dux eorumdem ducatum a Paschali pp. constitutus an. 1114 in synodo apud Cyperanum, cui ille postea fideli sacramentum præstilīt, ut est in Chronicō Cassinensi, I. iv, c. 51.

(24) Ἐς Παλαιστηνὴν. Blondus, Collenulus, Rutilus, et alii rerum Neapolitanarum scriptores tradunt Willelmum, dum Constantinopolim pergeret, ut pactam sibi Alexii Comneni imperatoris illiam uxorem diceret, a patruo Rogerio ditionibus suis extintum fuisse. Cinnamus a Willielmo eas in pignus datas Rogerio auctor est, dum ille iter Hierosolymitanum aggreditur. Sed neutrum probabile esse argumento est, quod Alexander abbas Celestinus, horum temporum scriptor, I. i, c. 2 et 5, refert: Rogerium nempe, cum Willelmum Salerni decessisse

percepisset, doluisse valde quod se ignorantis defunctus esset, quodque se ut sibi vivens statuerat, si filium non haberet, heredem non fecisset. Inde preparatio navalis itinere, quantocies Salernum tenuisse, statimque Calabriam et Apuliam ditioni sua subdidisse, reluctante quantumvis Honorio pontifice, a quo tandem cum vexillo ducatus investituram accepit. Illico consentiunt quae habeat Hugo Falcandus, dum ait Rogerium consanguinei sui Willelmi ducis Apuliae morte cognita transisse in Apuliam, et universis civitatibus ac principibus, qui ei resistendum putaverant, expugnatis, ad suum cuncta redigisse imperium. Eadem etiam tradunt Ordericus Vitalis, I. xi, p. 884, et Petrus Diaconus, I. iv Chron. Cassin., c. 98 et 99. Denique Gualterus Taruanensis canonicus De vita et morte Caroli comitis Flandr. c. 2, scribit Willelmum, audito unici sui germani (Ludovici, nti appellator a Gausredo Malat. I. iv, c. 20, 22) exitu, cepisse letaliter languere, et ut se periclitari cognovit, Salernitanum archiepiscopum et

ναράτης ἀρχήν τούτου δῆ θενεκα ἐνεχυρασθείσαν αὐτῷ τὸν Ὦμης τε ἀρχιερέα τρόπῳ τῷ ῥηθησομένῳ μυστήριονος ἥτις παρ' αὐτοῦ προκεχείριστο. Ἐπειδὴ γάρ Λογγιαρδίαν πρὸς Ῥογέριον ἔχειναι ὁ τῷ τηγανάδε τὸν Ὦμης διέπων ἡκουσε θρόνον, ἤταλλον ἐπὶ τῷ τολμήματι, Ἐκκλησίᾳ [P. 52] τῇ αὐτοῦ φάσκων προσήκειν ἀνέκαθεν αὐτήν. Ἐφ' οἷς δὲ λουτήρης (25) δεινοτάτης, οὐκ ἀνασχέμενος; εἰ τὸ πάπτα περιφρονούστοις ἀξιώματα, στρατῷ μεγάλῳ εἰς λογγιστρίδαν ἐμβάλλει· μέρος; τε οὐκ ἐλάχιστον Ῥογέριον ἀφαλόμενος ἔγγυς; ἥδη ἐγένετο τοῦ καὶ συνάσπηστού αὐτῶν ἀπελάσαις τῆς χώρας, εἰ μὴ Ῥογέριος καὶ πάλιν διδώσεις κατὰ τὸ θύος ἐννοήσας; ἀμαρτῆται τὸν Λουτήρην ἐκεῖθεν ἀπῆλασεν. "Οπως δὲ, δέ λόγος ἔχεις παραστῆσαι. "Ην τις τῷ Λουτήρῃ γαμβρὸς (26), δε τὰ μέγιστά τε παρ' αὐτῷ ἀδεύνητο καὶ τῷ Ἀλαμανῷ θύοις λόγου μετὰ Λουτήρην τξέλωτο. Τοῦτο δὲ Ῥογέριος ὑπελθὼν χρήμασι τῷ ὑποτάλιψες ἀνέπειστο, τοῦ Λουτήρη μηδὲν ἔννειδότος, σύνθητα τῆς πολέμου τούτης καταλύσαται· Ἀλαμανῶν δεδουκέναι στρατῷ. "Εστι δὲ τοῦτο οὐ σάλπιγτος; τοῦτο δὲ τοιούτον, ἀλλὰ βάρβαρός τις καὶ ἀξιοτες τρόπος. Μέλος γάρ τις (27) κατ' θύος ἐπὶ τοῦ στρατιστῶν ἐκλαληθὲν οὐκέτι μάνειν διφίστι τὸ στρατιωτικὸν, ἀλλὰ δῆμα τε ἀκούει καὶ δῆμα τε κεδάνυνται ἕκαστος πρὸς ἀποπορείαν συσκευαζόμενος. Τούτο δὴ τὸ μέλος καὶ τότε ἐ Λουτήρῃ γαμβρὸς τῷ Ἀλαμανῷ θύοις ἐπιθυμηθῆναι ἀθρόον ἐκκαιωρητῶν αὐτίκα ἐνθένδεν ἀναχωρεῖν ἐποίησε τὸν στρατόν. Ήρες δὲ περ ἀγανακτήσας ὁ Λουτήρης ἐπεβάλλετο μὲν τὴν ὁχλικὴν ὄρμην ἐπισχεῖν ἐς πεντακοσίους ἀναπολοπίσας ἀνδρῶν, οὐ μήν καὶ ἐδυνήθη. Ἀλαμανοὶ γάρ οὐδὲν ήττον ἔξερον, καὶ τοιωνῶν καὶ καλάστων καθάπτεις ἀφροτιτεύντες. "Οθεν ἀθυμιτές συσχεθεὶς ὁ Λουτήρης πυρετοῖς τε λάθροις διὰ τοῦτο ἀλούς, διῆγη θύτερον ἐξ ἀνθρώπων ἡφάνιστο. Κορδάδος δὲ, καθάπτεις εἴρηται, τὴν ἀρχήν διαδέχεται.

β'. Ταῦτα μὲν τῆς ἐγένετο. Ῥογέριος δὲ (28) Λογγιαρδίας καὶ πάλιν ἀπρᾶτο εἶχετο. "Οπερ οὐ τίρων δὲ Ὦμης ἀρχιερεὺς ὅμαιχμιαν ἐξ Ἀλαμανῶν αὐτῷ συστησάμενος, θυμῷ πολλῷ κατὰ Ῥογέριον ἦτετο. Ἄλλ' δὲ Ῥογέριος ἄφνω ἐνεστρατοπέδευμά-

A Longobardis principatum eo nomine sibi oppigneratum retinuit. Postea autem Romanum pontificem hoc quem dicam modo coegerit, ut ab illo rex renuntiaretur. Ut enim Longobardiam in Rogerii protestationem venisse qui tum Romane sedi praeberat pontifex intellexit, id facinus ægre tulit, 90 quod ad ecclesiam suam jampridem illam pertinere contuleret. Lotharius eo non modice commotus, nec ferens Papæ auctoritatem imminui, ingentibus copiis in Longobardiam irrupit, magna agrorum parte exult Rogerium: propeque erat ut is universa dilectione pellatur, ni, prout congueverat, ad dolos iterum convertitus absque ullo certamine Lotharium inde abegisset: quo auten pacto id contigerit, a nobis deinceps dicetur. Erat Lothario affinis quidam, maximæ apud illum auctoritatis, quicunque Alemannorum gens post ipsum Lotharium potissimum suspiciebat. Ilunc Rogerius convenit, pecuniisque datis sibi conciliavit: tum homini persuasit, ut signum receptui, inscio Lothario, exercitui Alemannico dari imperaret. Id porro signum non est tuba sonitus, aut aliud quidpiam simile, sed nescio quid Barbarum et insolens, quodve percipi vix potest. Quidam enim vocum concentus pro more editus in castris, haud amplius permanere sinit exercitum: sed statim atque auditur, dilabitur quisque, et ad redditum sese comparat. Itaque ejusmodi carmen per legiones Alemannicas, Lotharii affinis dolo passim pronuntiatum, effecit ut universus continuo recederet exercitus. Quam rem graviter admodum ferens Lotharius, quo impetu multititudinis sisteret, quingentos circiter milites palo affixit, neque tamen hac ratione quidquam confecit. Alemanni quippe nulla poena ac supplici habita eura, nihilominus 91 dilabebantur. Tum vero Lotharius mortore confessus, in gravissimum inclitit sebrem, nec multo post diem clausit extremum. Principatum, ut diximus, postea Conradus adeptus est.

2. His ita confessis rebus, Longobardiam recepit rursum Rogerius. Quod cum ferre haud posset Romanus pontifex, Alemannis in auxilium accitis, summo animi ardore in Rogerium proficiscitur. At is castra metantem inopinata invadens, ceteris in

Du Gangi notæ.

Trojanum episcopum advocasse, atque quod antea dum incoluisse esset fecerat, eorum quoque testimonio desiderantem confirmari, quidquid mobilium, vel immobilem in terra possidere videbatur beato apostolorum principi Petro, ejusque vicario sanctissimo papa Honorio (ex cuius ore sacro hoc ipsum frequenter audiri, inquit Gualterius), iura perpetuo possidentem delegasse, ac deinde in confessione Domini ab hac luce migrasse. Nulla proinde apud scriptores ejuscez sevi usurpatæ ab Rogerio, Willielmo superante, Apuliam mentio.

(25) Λουτήρης. Lotharium ab Innocentio II pp. in Italianum contra Rogerium Siciliæ regem, qui Petri Leonis partes tutabatur, evocatum, habent passim scriptores, Otto Frising. I. vii Chron. c. 18, 19, 20; Petrus Diaconus, I. iv Chron. Casin. c. 89, 107, etc.; Will. Tyrius, I. xiii, c. 19;

D Conradus Usperg., Dodechinus, Viterb. et alii. (26) Γαμβρός. Henricum sorte Saxonie ducem intelligit, aut Raynaldum, cui Lotharius pulso ex Italia Rogerio, ducatum Apuliam tuendum tradidet. Vide Chronicum Weingartense, c. 12; Tyrium, I. xiii, c. 19; Chron. Casin. I. iv, c. 127 et Usperg.

(27) [P. 446] Μέλος γάρ τι. Clamorem bellicum hisce expressisse verbis Cinnamum haud ægre persuasum haberem, nisi ad receptum vii usurpatum scirem.

(28) Ῥογέριος δέ. Rogerius extincto Lothario, et pulso Rainaldo, Apuliam recuperavit. Gotefr. Viterb.: Posit paucæ dux Apulie Raino, vel Rainaldus moritur. Rogerius in Apuliam reveritur, et terram duce orbamat, nec rebellantem occupat.

fugam conjectis, ipsum etiam vivum capi. Cum jam illum in manibus haberet, expanso ex linteis tabernaculo, in eo sedente pontificem collocat, ipse humi prostratus, prono corpore ac manibus pedibusque incumbens ad illum adrepit; partim delicti implorans veniam, partim ut regium sibi nomen vellit impetriri precatus. Accedente excepit pontifex (quid enim saceret?) et regem appellavit. Atque inde Longobardia princeps rex vocari consuevit. Rogerius igitur cum ex voto successissent omnia, legatos ad imperatorem Joannem, qui adhuc erat in vivis, misit qui ex imperatorio sanguine uxorem pro filio suo expeterent. Sed necdum expedita erat legatio, cum Joannes vita functus est. Interfecto deinde aliquo tempore, cum jam Manuel imperium esset adeptus, eadem per legatos iterum postulavit: eumque in finem Basilios, cognomento Xerus, in Siciliam trajecit, ut iis de rebus cum Rogerio sermones conferret. At Xerus

(52) auro ab illo corruptus, ineptas nescio quas conventiones pepigit, quarum caput erat, aequali in posterum majestate imperatorem et Rogerium futuros. Atque inde ingentia exarsere bella. Reverso quippe Byzantium Xero, et ante quam suæ dedisset poenas audacie demortuo, posthabitatis neglectisque penitus iis quæ in hac legatione peregérat, Rogerium valere jussit. Ille vero totus Martem spirans, illusum se ab imperatore ratus, classem adficit paratamque habet, occasionem captans qua illatam sibi a Romanis injuriam quavis ratione vindicaret. Nec aberravit a scopo Barbarus. Quo enim tempore in provincias Romanas seruebat Occidentalium nationum irruptione, Corinthum, Eubœam et Thebas

A νέῳ τούτῳ ἐπιφανεῖς τούς τε ἀμφ' αὐτὸν ἐτρέψθο
καὶ αὐτὸν ζωγρείαν εἶλεν (29). Ἐπειδὴ τε ἡδη τη
χεροὺς εἶχε, σκηνήν τινα τῶν ἀπὸ λίγου πεποιημέ
νων διαπετάσας καθίζει ἐπὶ ταύτης τὸν ἄρχερές,
ἔς ἑδαφός τε καταβαλὼν ἔστιν τὸν πρηγῆς χεροὶ τε
καὶ ποσὸν ἐρειδόμενος, προσεῖται, τὸ μὲν τὴν ἀμαρ
τάδα δῆθεν ἐξιλασκόμενος τὸ δὲ καὶ φῆξ προβεβλῆ
σθαι ἀξιῶν. Ὁ δὲ δέχεται τε προσιόντα (καὶ τι γάρ
ἀν Ἑραστε); καὶ φῆγα λοιπὸν δυναμάζει. Ἐξ ἑκατὸν
τε φῆξ δὲ Δογγιθαρδίας ἡγεμονεύων κεκληθεῖ
εἰωθε. Ρογέριος δὲ ἐπειδὴ τοῦ κατὰ σκοπὸν ἐτυχε
πρόσωπες ἑταῖροι καθίδους τοῦ ἐκ βασιλείων αἰμάτων
ἐπὶ πυιδὶ (50) τεύξεσθαι τῷ αὐτῷ. Ἀλλ' οὐπω τέλος;
ἴσχε τὰ τῆς πρεσβείας, καὶ Ἰωάννης τὸν βίον κατ
έλυε. Μετὰ δὲ τινὰ χρόνον Μανουὴλ ἡδη τὴν αὐτο
κρατορίαν διέποντος ταῦτα καὶ πάλιν πέμψας τῇσιν.
Οὐθεν καὶ Βασιλεὺς τις ἐπώνυμον Ἐηρὸς (51) εἰ;
Σικελίαν ἀφίκετο, Ρογέριψ περὶ τούτους διελέξθενος.
Ἀλλ' ἐκεῖνος χρυσῷ κλαπεῖς παρ' αὐτοῦ ἀλλοκοτά
τινα ὠμολόγει, διὸ δὲ κεφαλίσιον ἦν τὸ ἐν Ἱερῷ με
γαλεῖον βασιλέα τε τοῦ λοιποῦ καὶ Ῥογέριον ἵσ
εσθαι. Οὐθεν δὴ τὰς μεγάλας ἀναρραγῆναι ἐν μεδένηκε
μάχας. Ἐπειδὴ γάρ δὲ μὲν Ἐηρὸς ἐς Βύζαντον
ἐπανιών τὸν βίον κατέστρεψε, δικην ὅμπω τῶν τε
τολμημένων δούς, βασιλεὺς δσα καὶ ὀδύρμασι ταῖς
ἐκείνου πρεσβείαις προσεσχήκως Ῥογέριον αὐτὸν
χαίρειν εἴτα. Ωμομεχήσας δὲ ἐκείνος ἐξαπάτην τέ
τινα τὸ πρᾶγμα εἶναι οἰηθεὶς, στόλον ναυπηγησάμε
νος τὸν παρασκευῇ εἶχε, καιροφυλακῶν τρόπῳ διώ
δη Ῥωμαίους ἀμύνεσθαι. Καὶ ἐτυχεῖ γε τοῦ κατὰ
σκοπὸν διάρραρος. Ἐν ἀκρῇ γάρ τῆς τῶν δυσμι
κῶν ἐθγῶν ἐς τὰ Ῥωμαίων ἐμβολῆς Κόρινθον (52)

Du Gangii notæ.

(29) Ζωγρείαν εἶλεν. Ut Innocentius pontifex in Rogerii potestatem venerit, et Rogerio regium concesserit titulum, pluribus narrant abbas Uspurg. et Albericus in Chron. A. 1139. Otho Frising., I. viii Chron., c. 24; Falco Benevent., Nicolaus Trivetus A. 1142 et ex iis Baronius, an. 1139, ubi profert diploma investituram regni Siciliae Rogerio concessam, seu potius tituli regii, quem jam antea usurpaverat, confirmationem, continens. Quippe Rogerius subactis Apulia et Calabria, de vicusque Sergio duce Neapolitano, et Roberto Capuano principe, optimatum suorum, atque adeo Henrici comitis avunculi sui consilio, in majori ecclesia Panormitanæ solemniter fuerat in regem coronatus et inunctus idibus Maii A. Chr. 1129, ut ex veteris Chronicæ fragmamento discimus, quod existat apud. Franc. de Mansredis, I. iv De majest. Panormit. et ex diplomate ipsius Rogerii apud Ferd. Ughellum in epist. Aquil. n. 5, tom. I Italiae Sacrae. Nec multo post a comite cardinale Anacleti pseudopontificis, cuius partes tenuissas suscepserat Rogerius, legato, die Natalis Domini an. 1130 in eadem æde in regem est acclamatus, et corona donatus, ut habent Joannes de Ceccano, Falco Beneventanus, Alexander Celes. I. ii, Ordericus Vitalis, I. xiii p. 895; auctor Chronicæ Casaur. et Baronius hoc anno. Sed nec illud involvendum silentio, Rogerium non Siciliæ duntaxat, sed et Italiae regem acclamatum, quod testantur in ære campano inscripti characteres, quod Guza communis vocabulo vocant Panormitani: Anno ab in-

carnatione 1136 ind. 14 fusa Panormi, Rogerius Siciliæ Italique rex magni comitis Rogerii filius me dextra Bionis fundi ac D. Maria dicari jussit. Exstant diplomata ejusdem Rogerii ann. 1133 et 1137 apud eundem Ughellum in archiepiscopis Salernitanis, Brundusiniis, et Beneventanis, quorum initium sic concipiatur: Ego Rogerio D. G. Siciliæ et Italæ rex, Christianorum adjutor et clypus, Rogerii primi comitis filius. Ita pariter Gulielmus II apud eundem Ughellum in alio diplomate: an. 1170 Siciliæ et Italæ rex inscribitur. Vide tom. VII, p. 565, 581, 982, Chronicæ monast. S. Sophie Benevent. p. 779; Ptolemaeum de Luca, an. 1126, et Allatium in Diatriba de Simeoniibus.

(30) Ἐπὶ πατέλ. Rogerius forte, qui a patre dux Apulia dictus est. Cerie fuit ille Rogerii filiorum primogenitus, ut auctor est Alexander abbas Celes., I. iii, c. 26. Obiit an. 1149. Romuald. Salernit. in Chron., Hugo Falcand. et alii.

(31) Ἐηρός. Xerus nescio quem urbis Constantinopolitanae praefectum memorat Anna, I. xii, a quo forte prodiit Xerus iste. Belli Siculi cau- sam solus, quod sciam, profert Cinnamus.

(32) Κόρινθος τε. Otho Frising., I. i De gest. Frij. c. 33: Circa idem tempus Rogerius Siculus, apulatis in Apulia, Calabria et Sicilia triremibus, quas modo galeas seu sagittas vulgo dicere solent, aliisque navibus bellicis onerariis classem in Graecian destinat, praefectis eis ducibus strenuis, et in navalii prælio gnavis. Armatis itaque navibus Gra-

τε καὶ Εύδο:αν καὶ Θήδας; ἐλίξατο τὰς Βοιω-
τικάς. Ἀτε τῷρος τοῦ Ρωμαίων στρατοῦ ἐπὶ τοῖς
ἀνθρώποις κατέκεινον τὸν χρόνον,
κατὰ πάσαν ἀδεσίαν ταῖς εἰρημέναις οἱ βάρβαροι
ἐγκαθίσαντες πόλεισι λαφύρων τὰς ναῦς ἐπλήσαντο.
Ἐκεῖθεν τε ἐπὶ Κέρκυραν διαβάντες, κατὰ κράτος
αὐτῆς εἶλον καὶ ὡς ἡδη οἰκεῖα; μετεποιοῦντε παντες
χριτυνάμενοι τρόπευ. Οἱ μαθών φασιλεὺς ἐν ἀθυμίᾳ
πολλῇ ἦν. Ἀμέλει καὶ ἐσκέπτετο πῶς ἂν τὸν Ὅρο-
γειρίον ἀμύνηται καὶ δίκην τῶν τετολμημένων ἐπ-
θῆσε τὴ δέουσαν. Στόλον οὖν γεῶν τριήρων μὲν
τεινακούσων, ἵππαγωγῶν δὲ καὶ φορταγωγῶν ἵς
χιλιοστῶν ὅλην ἐτοιμασάμενος, αὐτὸς μὲν φειδιάτῃ;
τείρου, ὃ δὲ στόλος διακόντιο; ἐφέρετο ἐξαστος οὗος.

γ. "Ἄρτε δὲ περὶ τὴν πόλιν Φιλίππου γεγονότι
τῷ αὐτοκράτορι: φῆμη περιέπη δὲ δὴ στρατιώματα
Σκυθικά (33) Ἰστρον περιασάμενα κείουσι τε τὰ
ἐν ποσὶ καὶ ληξόνται πάντα, καὶ εἴλον γε καὶ
πόλιν λόγου ἀξίαν, τῶν Ἰστρού καὶ αὐτῆς πίνουσαν
νομάτων. Τὰ μὲν δὴ τῆς φήμης ἐν τούτοις ἦν. Οἱ δὲ
βισιλεὺς ἐκεῖθεν ἀποκλίνας τὴν ἐπὶ τὸν Ἰστρον
ἐφέρετο, ναῦς ἐκ Βυζαντίου δὲ Ἀγχιάλου πόλεως
ἐπὶ τὸν Ἰστρον ἀναχθῆναι κελεύσας. Οὐπω δὲ ἐκεῖ-
νων ἀφικομένων, ἐν τούτῳ τὰς ταῦτη περιήσει θη-
ρευόμενος πεδιάδας. Συμβανεῖ γάρ αὐταῖς ἐπει-
δρήμοις παντάπαισι καὶ ἀουκήτοις ἐκ παλαιοῦ προ-
κειμέναις ἀγελῆδον ἄγρων τι χρῆμα ζῶων ἐντρέψε-
σθε. Ἐνῷ δὲ πρὸς τούτοις ἦν, ἡγεῖλη αὐτῷ δὲ
ἡ Σκύθα: λειλαν ἐκ τῆς Ρωμαίων ἐπαγόμενοι τὸν
[P. 54] Ἰστρον ἄρτε που διέβησαν, οὐ μαχράν τε
ἔποιθεν ἰσκηνωκότες αὐλίζονται. Ἀπερ ἐπειδὴ
ἥκουσεν, ὡς εἰχε τάχους αὐτίκα ἐπὶ τὸν ποταμὸν
ἐφέρετο. Ἔνθα λεμβαδίῳ περιτευχτῷ, δύοια
τρόποις ταῖς τῇδε ὁχθαῖς ἐστάναι εἴθισται ξύλου πε-
τονημένα ἐνὸς (34), ἐκδευεν ἀγεσθαι τοῦτο πρὸς
αὐτὸν. Ἄλλ' ἦν ἴσχυρογνώμων ὁ πορθμεὺς καὶ βα-

B
C
B
C
D
D
E
E
F
F
G
G
H
H
I
I
J
J
K
K
L
L
M
M
N
N
O
O
P
P
Q
Q
R
R
S
S
T
T
U
U
V
V
W
W
X
X
Y
Y
Z
Z

93 3. Ad Philippopolim cum pervenisset imperator, fama percrebuit Scythicas copias Istrum trajecisse, et obvia quæque rapere ac depopulari: sed et haud ignobile oppidum fluminis adjacens expugnasse. Eiusmodi accepio nuntio, abscedens inde princeps ad Istrum contendit navesque Byzantio per Anchialum urbem versus Istrum flectere jussit, interimque dum advenirent, circumiacentes campos venando perlustravit. Quippe cum deserti essent omnino, et jam pridem incolti, atque adeo longius protenderentur, ingentem ferarum copiam gregatim hic innutrirī contigerat. Cum hisce daret operam, nuntiatur Scythes, facta ingenti in Romanorum agris præda, nuper transvisse Istrum, nec procul inde, siccis tabernaculis, consedisse. Quibus auditis quanta potuit celeritate ad fluvium contendit. Navicula ibi reperta, cuiusmodi illic ad eas ripas stare solent ex unico fabricata ligno, eam ad se mandat impelli. At pervicax portitor, ubi se ab imperatore accersiri videt, « Si rerum nostrarum, inquit, curam habuisset imperator, neque capta foret Demnitizicus (sic enim appellabatur quod a

Du Cangii nota.

Venel., l vii.

(35) Στρατεύματα Σκυθικά. Tangit hanc 8. y-

tharum irruptionem locis citatis Nicetas.

(34) Εύλον πεποιημένα ἔρδος. Μονόξυλα vocant
Graeci recentiores: scaphas scilicet, seu annicas
naviculas, de singulis trabibus excavatas, inquit
Vegetios. Uude a Latinis trabariae dictae, que ex
singulis trabibus curantur, ut est apud Isidorum,
l. xix. Orig., c. 1; Gloss. Gr. Lat.: Μονόξυλον,
lintris. Ha propriae erant Scytharum, Bulgari-
rum, Russorum, et ceterorum ad Septentrionem
populorum, quibus Istrum et majora flumina tra-
jiciebant. Claudianus in 4 Consul. Honorii:

Ausi Danubium quondam transnare Gothunni,
In lintris fregere nemus, cum mille ruerant
Per fluvium plena cunctis immanibus alvi.

cine fines ingrediuntur, [P. 447] ac Mutino (leg.
Nothone) sine impedimento gravique negotio capio,
ad cuius usque fortissimum Graecia castrum pro-
cedunt. Quod cum nulla vi capere prævalerent, ad
dotos et ingenia se vertunt. Igitur præmissis qui-
busdam, ut dicitur, qui se quenquam mortuum hu-
mandi gratia deferre simulaverat (est enim in pæ-
cacia aree castri, sicut, Graecis mos est congregatio
clericorum seu monachorum), idem castrum irrunt,
arcem occupant, Graecis ejctis, præsiduisse suis
ibidem locatis. Inde ad interiora Graecie progressi,
Corinthus, Thebas, Athenas, antiqua nobilitate ce-
lebres expugnant, ac maxima ibidem præda direpta,
opifices etiam qui sericos pannos texere solent, ob-
ignominiam imperatoris capitulos deducunt. De istis
opificibus agunt Nicetas, l. ii. n. 8 et Falcandus
in præfat. p. 639. Imperabat Siculæ classi Georgius,
maximus ammiratus, ut auctor est Vincentius
Bellorac., vir quidem regi fidissimus, atque in nego-
tiis sociaribus exercitusissimus, inquit Alexander
Cleuzius, l. ii. c. 8, ubi meminim etiam Joannis
aurati, viri perinde in re bellica admodum stren-
ui. Coreyræ, Eulæ, ceterumque Graecie urbium
expugnationis historiam fusius prosequitur Nicetas,
l. ii. n. 4, 2, 3, 4 et 5. Eamdem præterea attige-
runt Robertus de Monte ann. 1148 et 1149; An-
nales Pisanorum editi ab Ughello, tom. iii Ital.
Sacra, au. 1158; et Sabellius decad. 4 iter.

Cinnamus iuxta: Λεμβάδιν τι ἀναδίξει, ὅποια πρός
ταῖς ἀκταῖς ἐνταῦθα διαστάνειται αὐτόξυλα, ἐπὶ τὴν
περαταν ἐφέρετο. Theophanes A. 17 Heracli:
γλυπτὰ σχάρη νοεῖται eiusmodi ad Istrum trajicien-
dum naviculas. Nicophorus Cp. in Breviar. de
Bulgariis: Ήγον ἐν Θεσσαλονίκῃ ἀχάτια, μονό-
ξυλα δὲ αὐτὸν προστρέψουσι. Eiusmodi navigia
ἄρδια vocabant Cypris, ut auctor est Hesychius.
Vide Const. Porphyrii, De adm. imp., c. 9; Zonarain
p. 202, Scylitzem, p. 758, et alios a Meursio et
Fabroto citatos scriptores.

Scythis captum fuisse castrum diximus), neque res nostrae hic a Barbaris direptæ pro libitu et ablatu suissem. » Ad hæc aiunt indignatum respondisse principem: « Non sim ego ille, cui divinitus a Deo collatum est Romanorum imperium, nisi confessim audacie 94 prænas dederint Scythæ. » Quapropter reliquum exercitus eo loci, et ad ripas castra metatum reliquit. Ipse quia nondum, ut dictum est, advenerant naves, apertis convexusque inter semibüs, cum quingentis, ex his qui sibi aderant, Istrum superavit: cumque ultra vellet procedere, in duos alias navigabiles fluvios incidit. Ut vero nullum ibi apparuit navigium, quo ad trajectiōnem uteretur, quis imperavit, ut actuaria quæ in Istro erant equis alligarent, atque ita ad fluvios transverberent. Quo facto, nullo labore trajecterunt. Loco deinde spatio transmisso, ad montem usque (tenui ðρμον), qui Tauroscythæ finibus adjacet, pervenerunt. Ibi cum vacua prorsus ac deserta invenissent Scytharum castra (nam illi paulo ante se inde reperant) viterius progrediuntur. Medio autem die cum ex hostibus nemo appareret, Scythes, qui Romanis militabant, scilicet imperator, et Giphardo duce, viro rei militaris peritissimo, militit, ut a tergo insisterent hostibus, et si daretur occasio, manus consererent, dum ipse lento interea gradu subequeretur. Nondum plurimum consumpscerat itineris Giphardus, cum in hostes incidit. Sed prælitum committere non ausus, quod longe numerosior Barbarorum sibi videretur acies, imperatorem per nimios, ut confessim 95 accederet, sollicitavil. His accepitis, arma continuo induit princeps, armatur perinde et totus exercitus. Mox a tergo Scythes simul adorti, cum iis manus conserunt. Primo quidem sietere Scythes, velut subeuntes excepti: ac in phalangem ordinati, volvere ut auxilia, tum pro se, tum pro præda quam fecerant, primos impetus sustinenter. Validum utrumque si præmium. Complures Römani præclare facili ibi inclinare, atque in primis imperator. Hostibus enim minus acriter urgentibus, ipse in vectus hasta disolvit confertos pugnantium ordines; neque singularium duntaxat, sed et binos simul interdum, multis eorum cæsis. Ita invicto principis impetu proturbatis hostibus, Romani viribus integris ingruentes, totam aciem perrupere. Plurimi tunc cecidere Barbarorum, centum circiter capti, atque in iis Lazarus, animi robore præstans, et inter Scythicos phylarchos conspicuus. Reliquis equorum virtus et densa montium, qui complures ibi sunt, servavere; Römani autem, postquam cuncta pavulationibus absumpserant, retro deinde cesserunt. Quo tum tempore Sotas ille, quem genere et divisionis præpollentem, ut diximus, ceperant Scythes, arepia occasione, fuga in castra pervenit.

λεσσαν δὲ καὶ εἰς ἔκαπτον μάλιστα, ἐν οἷς καὶ Λάζαρος ἦν, ἀνήρ ἐπὶ πλεῖστον μὲν ἀνδρεῖς ἤκαν, ἐπὶ τοῖς τῷ αἵρεσι φυλάρχοις ἀπόδεκτος ὁν· τοὺς δὲ ἄλλους, ἵππων τε ἀρτῆς καὶ τὸ τῶν ὄρων διεσώσατο λάσιον, ἢ τῇδε πολλὰ παρατίθεται. Ρωμαῖοι δὲ τὰ ἐκ προνομῆς ἀνελόμενοι πάντα ὅπλα λειπόντα, στέψαντες τὸν τοῦ θεοῦ τοῦ Αγίου Σπυρίδονος ναὸν, τοῦτον δὲ καὶ Σότας ἐκεῖνος, δύο πλούτῳ τε καὶ γένει, καθάπερ εἱρηται, διενεγκόντα ἀνδραποδισθῆνας Σκύθας ξυνέβη, ἀδειας λαδόμενος φυγάς ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἤλθε.

Α στέλξ μεταπέμπεσθαι τοῦτον ἀκούων, « Εἰ βασιλεὺς τῶν καθ' ἡμέραν, εἰπεν, οὐκ ἀν δ τε Δεμνίζειχος ἔλω (οὗτα γάρ τὸ τοῖς Σκύθαις, ὥσπερ εἱρηται, αἱρεθὲν ὄνομάζετο φρούριον), καὶ τὰ καθ' ἡμέρας πρὸς τῶν Βαρβάρων κατ' ἔξουσιαν ἡγετεῖ τε καὶ ἔφρετο. » Λέγεται τοίνυν πρὸς ταῦτα διηγαντηκότα τὸν βασιλέα « Ναὶ δῆ, φάνται, μὴ ἀντεῖς εἴην, ϕ τὰ Ῥωμαίων θεόθεν ἐπιτέτραπται πράγματα, εἰ μὴ αὐτίκα τῶν τετολμημένων Σκύθες δύσσουσι δίκαια;. » Διὸ δῆ τὸ μὲν λοιπὸν τοῦ στρατεύματος αὐτοῦ που καὶ ἐπὶ ταῖς διχαῖς ἐνστρατοπεδεύσμενον Εὔπεν, αὐτὸς δὲ τῶν νεῶν οὖν πω, κανά· εἰρηται ἀφικομένων τοὺς λέμβους ἀλλήλοις; ξυνδήσας καὶ ἀρμοσάμενος σὺν πεντακοσίοις τῶν ἀμφὶ αὐτὸν τὸν Ἱστρὸν διέδη· μέλλων τε ἐπίπροσθεν ίέναι δύοιν ἀλλοις ἀντευχάνει ποταμοῖς ναυσιπόροις. Ός οὖν οὐδὲμη λεμβάδιον ἀνταῦθα διεφαίνετο, ϕ χρήσαιτο ἀν τις ἐς τὴν περαλωσιν, ἐκέλευσε τοῖς περὶ αὐτὸν τοῖς τῶν ἵππων οὐραῖς τὰ ἐπὶ τῷ Ἱστρῷ ἀκάτια ξυνδήσαντας εἰς τοὺς εἰρημένους μετάγενες τῶν ποταμῶν. Οὐ γεγονότος ἀμογητοῦ διβαίνον, χῶρον τέ τινα δοιχὸν διαμειψάντες διχρι καὶ ἐπὶ δρος; τένου δρυμὸν δῆλον, διπερ ἄγχος τῶν Ταυροσκυθῆς ὁρίων ἀνέχει. Ἐνθα τὸ τῶν Σκύθων στρατόπεδον ἀνδρῶν πεντάποτας Ἐρημον εὐρηκότες (ψχαντο γάρ οὐ πολλῷ πρότερον ἀκιόντες) προσωτέρω ἐχώρουν. Ἐπει δὲ ἀμφὶ μέσην ἡμέραν ἥην καὶ οὐδὲτις οὐδαμῆ πολεμῶν διεφαίνετο, Σκύθας τούς δειπνούς Ρωμαίοις ξυνεστράπευον ἀπολεξάμενος βασιλέας; οὐκον στρατηγοῦντει Γιφάρδῳ, ἀνδρὶ πολέμων ἐμπειρῷ πολλῶν, αὐτοὺς μὲν ὅπλα τῶν πολεμίων ίέναι ἐπεμφεν, ἴχνοσκοπήσοντάς τε καὶ δηπή δυνατά Εστας μαχησομένους, αὐτοὺς δὲ κατόπιν ἐπορευετο σχολαιότερον. Οὐκ εἰς μαχρὸν οὖν δι Γιφάρδος τοῖς πολεμίοις ἀντευχήκως, ἐπειδὴ μὴ θιάρρει τῇ συμβολῇ (τὸ γάρ Βαρβάρων πλῆθος ἀριθμοῦ κρείσσον αὐτῷ κατεφάνη), πέμψας ἐπὶ τὸν βασιλέα ἡκεν αὐτὸν τὴν ταχίστην ἐδέκτο. Ταῦτα ἐπειδὴ βασιλεὺς ἤκουσεν, αὐτός τε πρὸς τοῖς δπλοῖς αὐτίκα ἐγένετο καὶ τὸ στράτευμα ἐξώπλιστο ἀπαν. Ὁπίσσω τα Σκύθων διώξαντες εἰς χειρας ἥηδη δῆλον αὐτοῖς. Σκύθαι τοίνυν τὸ μὲν πρώτον ἐπειδὴν τε ὡς ὀποδεξάμενοι σφᾶς καὶ ἐς φάλαγγα ταξάμενοι βοήθειαν σφῶν τε αὐτῶν καὶ ὡν ἐπηγοντο λαφύρων προσκονεῖσθαι ήθελον, ἡ τε ξυμβολὴ ἐκατέρωθεν σὺν ὀθισμῷ καὶ βίᾳ διγένετο. « Οτε δῆ πολλοὶ μὲν καὶ ἄλλοι Ρωμαίων ἀνδρες ἐγένοντο ἀγαθοί, βασιλεὺς δὲ πάντων μάλιστα. [P. 55] Τῶν γάρ πολεμῶν ἐγγιστας ἐγκειμένων Ισχυρῶς, αὐτοῖς δὲ τῷ δράτι ἐπελαύνων τὸν συνασπισμὸν αὐτοῖς ἔλευν, οὐδὲ καθ' ἔνα μόνον, ἀλλ' ἥηδη καὶ σύνδυο πολλούς ἐκείνων ἀποκτινότες. Οὐθεν καὶ τῷ ἀνυποστέψι τῆς βασιλέως παραχεινημένων δρμῆς. Ρωμαῖοι δὲ διοσχερέστερον κατ' αὐτὸν ἐπιβίσαντες λαμπρὸν ἥηδη τὴν ἐπαγγεγόντην ἐποίουν. Πολλοὶ μὲν οὖν Βαρβάρων ἐπεσον, ἐπειδὴν εἰς τὸν πολέμοντας οὐδεὶς ήταν, ἐπὶ τοῖς τῷ αἵρεσι φυλάρχοις ἀπόδεκτος ὁν· τοὺς δὲ ἄλλους, ἵππων τε ἀρτῆς καὶ τὸ τῶν ὄρων διεσώσατο λάσιον, ἢ τῇδε πολλὰ παρατίθεται. Ρωμαῖοι δὲ τὰ ἐκ προνομῆς ἀνελόμενοι πάντα ὅπλα λειπόντα, στέψαντες τὸν τοῦ θεοῦ τοῦ Αγίου Σπυρίδονος ναὸν, τοῦτον δὲ καὶ Σότας ἐκεῖνος, δύο πλούτῳ τε καὶ γένει, καθάπερ εἱρηται, διενεγκόντα ἀνδραποδισθῆνας Σκύθας ξυνέβη, ἀδειας λαδόμενος φυγάς ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἤλθε.

δ. Τούτο τὸ τρόπαιον ἐξ ὑπογυιου κατωρθωκών ὁ Αἰνούχρατωρ ἐκεῖθιν ἀπήλαυνε πρὸς τὸν κατὰ Σικελίας ἡδη συσκευαζόμενος πόλεμον. Τοσοῦτον γάρ αὐτῷ τὸ περὶ τοὺς πολεμικοὺς καμάτους διερυτούν ἦν, διὸν . . . σέπια οὐδὲν, οἷμαι, ὑπῆρξε καὶ τῶν τῆς κοινῆς καὶ στρατοῦ: τικῆς γεγονότων μολράς, μὴ διτε γε βασιλεῦσιν ή στρατηγοίς. Ἡει τοίνυν Σικελίαν τα περιοών καὶ Ιταλίαν πᾶσαν ἀλλ', ώς Εοικε, τόη καὶ δέξιαν ἀλλοθή παραπεῖται καὶ τὴν σὺν ἐπιστήμῃ στρατηγίαν πόνῳ οὐδὲν ἐξ τούναντεον ἄπαν ἀποκρίνειν ἐπισταται. Ὁ μὲν γάρ κατοι τῶν Σικελικῶν μεταξὺ περιεσπαχτῶν σῆμας ἔφθη ἐπικαρπίτατα τῷ χώρῳ ἐπιστάξ, διὸν καὶ τὴν ἀπόπλοιαν τοιεῖσθαι ἐχρῆν· τὸν δὲ στόλον ξυνέβαινεν, εἴτε τενέμασιν ἐναντοῖς τῆς ἐπὶ τὰ πρόσω ἀναχοτάντα, εἴτε καὶ τῇ τοῦ δουκῆς περὶ ταῦτα ἀμαυτίζει, διέτε καὶ κατέκτειν ἐκθεῖν τοῦ κατεροῦ. "Εαρος γάρ τῶν Βυζαντίων ἀναχθεῖς λεμένων, φθινούστης ἡδη τῆς ὥρας ἐξ βιταλέας κατήσειν ἐντεῦθεν τε τὰ Ρωμαϊκῶν ἐσφράγιστα πράγματα. Ἀνέδη μὲν γάρ καὶ τὴν διήρη ὁ βασιλεὺς καὶ τὸ ναυτικὸν ἄπαν πρὸς ταῖς κώπαις ἐκάθητο ὡς αὐτίκα ἀποπλευσόμενον, ἀλλὰ χειμῶνος ἅγριος καὶ τενέματων βίαιος αἰγαλίδιος καταρράγεταις ἀπειρήγη αὐτὸν τοῦ ἐγχειρήματος. Πελάγη τε γάρ ἐνταῦθα δεινῶς ἀκανή τέταται, καὶ ιστιν ἐπιεικῶς κινδυνῶδης ὁ πλῶς καὶ μάλιστα χειμῶνος. Ὅθεν καὶ αὐτὸς μὲν ἐπὶ τινα χῶρον ἀγχοῦ τῆς Βερβολας ἀναζεύξας, ἐνταῦθα διεχείμαζε· τὸν δὲ γαμβρὸν Στέφανον, δὲν Κοντοστέφανον (35) σμικροὶ γούμενοι, οἷμαι, ἐκάλυψαν (βραχὺς γάρ τὴν ἡλικίαν την). ἐπὶ Κέρκυραν ὑπὸ Σικελῶν τῷ τηνικάδε, καθάπερ εἱρηται, ἔχομένην σὺν παντὶ τῷ ὑπερτικῷ θετελε, Ρωμαίοις ταῦτην ἀνατωσόμενον. Ἄλλ' ὁ μὲν πρὸς τῇ πόλεις γενόμενος πειράν τε παντοδαπῇ τῷ περιβόλῳ προσαγαγὼν, ἐνταῦθα τὸν βίον κατέλυσεν ἔτι τῶν πραγμάτων ἡωρημένων, [P. 56] τρόπῳ ψεπρ αὐτὸς ἐρῶν ἔρχομαι. Κλίμακα λίαν ἐπιμήκη σχελάσας πολλῷ τε τειχέων ὑπερανισταμένην τῶν ἐκτεῖς, δὲ ταῦτην ἐπὶ τὴν πόλιν ἀνήγε τὸ στράτευμα. Λίθου τοίνυν μέγα τι χρήμα τῆς ἀκροπόλεως ἐκ μηχανῆς τινος ἀφεύθειν τῇ κλίμακι προσαράσσει, ὑπὸ εραδόρθητος τε καταγάγεις τεμάχια πολλαχοῦ διαφῆκεν, δῶν ἐν ἐπὶ τὸν δοῦκα μετενεγέθεν καὶ πρίαν αὐτὸν ἐπίληξεν. Ὁ δὲ κατοι θνήσκοντος διὸν οὐκ ἡδη αἰτιόμενος αὐτοῦ, διμως πολλὴν ἐποιεῖτο πρόνοιαν διτες: διη μὴ συναιτιθήσεως ἀχροτέροις γεγενημένης. Ρωμαίοις μὲν δεύτερα ὡς τὸ ετκός, θάρσος δὲ Σικελοῖς ἡδη ἐνδιδοῦσι γένοιτο. Διὸ καὶ αὐτὸν μὲν ἡδυχῆ ἐπὶ τῶν τῆς νεώς ἐκέλευεν ἐνθεμένους κατεστρωμάτων ἔργους καὶ πάλιν ἔχεισθαι, Ἀνδρόνικον δὲ, διη θνήστος αὐτῷ τῶν παιδῶν ἐγένετο, καὶ τῶν πελεκυφρών προσκαλεσόμενος τὸν ἴσχάρχοντα, τερπινέστεις προσῆγε μηδαμῆ τοῦ θάρσους ἐνδοῦναι

Du Cangii notæ.

(35) "Or Korrostephanor. Contostephanorum agnominis non a Stephano, Manuelis imp. sororio, priuam originem arcescendam constat, cum ea familia apud scriptores Byzantinios ante hæc tempora occurrat. Tametsi Stephanum, qui appellata-

96 4. Ille subitanea parta victoria, inde recessit imperator ad bellum contra Siciliam sese comparans. Tantum enim in illo erat patientia ad bellicos labores, quantum, ut arbitror, ne ulli quidem adsuit vel vulgarium in exercitu militum, ne dum imperatorum vel ducum. Ibat igitur non Siciliani modo, sed et universam italiam animo complexus: at veram, ut videtur, aversatur gloriam fortuna, imperandique artem militari scientiae conjunctam labore nullo vertere in contrarium probe novit. Ille quidem etsi a rebus Scythicis interea vocaretur, nihilominus tamen opportune in eum locum venerat, ex quo navigationem institui oportebat. Tunc quoque accidit ut classis, sive relantibus delecta ventis, sive ducis imperitia, serius nec opportune B advenerit. Quippe circa vernum tempus Byzantini egressa portu, exacta demum aestate ad imperatorem delata res Romanas haud mediocriter affixit. Dilectem enim concenderat imperator, totaque classis, velut statim discessura, remos expediverat, cum tempestas valida, visque repente suboriente ventorum, illius præpedivere consilia. Vasta quippe hic porrigitur maria, eoque periculis magis est obnoxia navigatio, maxime hieme: unde in locum haud procul Berrhoas concessit princeps, ibique hiemavit. Sororium vero 97 Stephanum, quem diminuendi ergo Contostephanum vocabant (erat namque statuta exigua), ad Corcyram, quæ tum temporis, ut scripsimus, parebat Siculis, cum omnium navium apparatu dimisit, quo hanc Romano rursum imperio assereret. Verum ille ut ad civitatem appulit, oppugnatis et tentatis undequaque mœni bus, vitam istic finivit, rebus adhuc infectis ac dubiis, eo, quem nunc dicturus sum, modo. Exstructa perquam altissima scala, murisque exteriорibus longe excelsiore, per eam transmittere militem in urbem statuit. Lapis autem ingenis magnitudinis ex machina quadam emissus, et ad scalam alis, præ vehementi quo impulsus est impetu, in varia frustula dissectus est, quorum unum ad ducem perlatum lethali eum vulnero percussit. Ille vero etsi mortem sibi videret immobile, maxime tamen in id incubuit, ne mirumque cognito quod acciderat, metus, ut erat vero simile, Romanis, animus autem Siculis, iamjam desuetibus, adderetur. Quapropter, ut so in navigi tabulatis clam deposito, cœptis denuo insisterent, præcepit. Andronicum vero, qui filiorum erat ultimus, et bipenniflorum præfectum, advocatos, multis est cohortatus, ut id efficerent, ne a priori audacia renuerterent Romani, sed operi potissimum instarent, cum capiendæ mox urbis spes adesset. Verum fuerunt hæc virilis, ut arbitror, et martii,

tioni primus initium dedit, διὰ τὸ βραχὺ τῆς ἡλικίας ita nuncupatum, æque ac Cinnamus, scribant Zonaras et Scylizes. Contostephanorum, stemma damus in steuinate Commenico, in Familiis Orient.

Scythis captum fuisse castrum diximus), neque res nostrae hic a Barbaris direptae pro libitu et ablatae fuissent. » Ad hæc aiunt indignatum respondisse principem : « Non sim ego ille, cui divinitus a Deo coheratum est Romanorum imperium, nisi confessim audacie 94 pueras dederint Scythæ. » Quapropter reliquum exercitus eo loci, et ad ripas castra metatum reliquit. Ipse quia nondum, uul dictum est, ad venerant naves, apud eis convexitusque inter se lembis, cum quingentis, ex his qui sibi aderant, Istrum superavit: cumque ultra vellet procedere, in duos alios navigabiles fluvios incidit. Ut vero nullum ibi apparuit navigium, quo ad trajectiōnem uteretur, suis imperavit, ut actuarias quæ in Istro erant equis alligarent, atque ita ad fluvios transveharent. Quo facto, nullo labore trajecterunt. Loco deinde spatiose transmisso, ad montem usque (tenui ɔρμον), qui Tauroscythicæ finibus adjacet, pervenerunt. Ibi cum vacua prorsus, ac deserta inveniissent Scytharum castra (nam illi paulo ante se inde reecepérant) uiterius progrediuntur. Medio autem die cum ex hostibus nemo appareret, Scythas, qui Romanis militabant, seligit Imperator, et Giphardo duce, viro rei militaris peritiissimo, militit, ut a tergo insisterent hostibus, et si daretur occasio, manus consererent, dum ipse lento interea gradu subsequeretur. Nondum plurimum consumperat itineris Giphardus, cum in hostes incidit. Sed prælitum committere non ausus, quod longe numerosior Barbarorum sibi videretur acies, imperatorem pernauis, ut confessim 95 accederet, sollicitavij. His acceptis, arma continuo induit princeps, armatur perinde et totus exercitus. Mox a tergo Scythas simul adorti, cum his manus conserunt. Primo quidem scutare Scythas, velut subeuntes excepti: ac in phalangem ordinatis, voluere ut auxilia, tum pro se, tum pro preda quam fecerant, primos impetus sustinerent. Validum utrumque sit præmium. Complures Römani præclare facili ibi inclinare, atque in primis imperator. Hostibus enim minus acriter urgentibus; ipse in vectos hasta dissolvit confertos pugnantium ordines; neque singulariter duntaxat, sed et binos simul interdum, multis eorum casis. Ita invicto principis impetu proturbatis hostibus, Romani viribus integris ingruentes, totam aciem perrupere. Plurimi tuin cecidere Barbarorum, centum circiter capti, atque in his Lazarus, animi robore præstans, et inter Scythicos phylarchos conspicuus. Reliquos equorum virtus et densa montium, qui complures ibi sunt, servavere; Romani autem, postquam cuncta populationibus absumperant, retro deinde cesserunt. Quo tum tempore Sotas ille, quem genere et divinitatis præpollentem, ut diximus, ceperant Scythæ, arrepta occasione, fuga in castra pervenit.

λεσσαν δὲ καὶ εἰς ἔκατὸν μάλιστα, ἐν οἷς καὶ Λάζαρος ἦν, ἀνήρ ἐπὶ πλείστον μὲν ἀνδρεῖς ἤκαν, ἐπὶ τοῖς ἐν σφίσι φυλάρχοις ἀπόδεκτος ὅν· τοὺς δὲ ἄλλους, ἵππων τε ἀρετῇ καὶ τὸ τῶν ὄρων διεσώσατο λάσιον, & τῆς πολλὰ παρατέταται. ᾠωμαῖοι δὲ τὰ ἐκ προνομῆς ἀνελθέμενοι πάντα ὀπίσων ὀπίσων ἀνεγέρουν, ὅτε δὴ καὶ Σότας ἐκεῖνος, δύν τελούτῳ τε καὶ γένει, καθάπερ εἰρηται, διενεγκόντα ἀνδραποδισθῆναι Σκύθαις ἔνυδη, ἀδειας λαβόμενος φυγὰς ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἤλθε.

A στὸς μεταπέμπεσθαι τοῦτον ἀκούων, « Εἰ βασιεῖ τῶν καθ' ἡμᾶς ἐμελεν, εἶπεν, οὐκ ἀν δ τε Δεμνίζει κος ἐλάω (οὗτα γάρ τὸ τοῖς Σκύθαις, ὥσπερ εἰρηται, αἰρεθὲν ὀνομάζετο φρούριον), καὶ τὰ καθ' ἡμᾶς πρὸς τῶν Βαρβάρων κατ' ἔξουσιαν ἤγεσθε καὶ ἐφέρετο. » Λέγεται τοῖνυν πρὸς ταῦτα διηγαντηκότα τὸν βασιλέα « Ναὶ δῆ, φάναι, μὴ ἀν αὐτὸς εἴην, ϕ τὰ ᾠωμαῖον θεόθεν ἐπιτέτραπται πράγματα, εἰ μὴ αὐτίκα τῶν τετομημένων Σκύθει δύσσουσι δίκαια. » Αὐτὸς δὲ τὸ μὲν λοιπὸν τοῦ στρατεύματος αὐτοῦ που καὶ ἐπὶ ταῖς δχθαις ἐνστρατοπεδεύσσομενον Εἰπεν, αὐτὸς; δὲ τῶν νεῶν οὖπω, καθάπερ εἰρηται ἀφικομένων τοὺς λέμβους ἀλλήλοις ἔνυδης καὶ ἀρμοσάμενος σὺν πεντακοσίοις τῶν ἀμφ' αὐτὸν τὸν Ἱστρὸν διέδη· μὲλλων τε ἐπίπροσθεν λέναι δυσιν ἀλλοις ἐντυχάνει ποταμοῖς ναυσιπόρους. Ως οὖν οὐδαμὴ λεμβάνιον ἐνταῦθα διεφαίνετο, ϕ χρήσαιτο διν τις ἐς τὴν περιστώσιν, ἐκέλευτος τοῖς περι αὐτὸν τοῖς τῶν ἵππων οὐραῖς τὰ ἐπὶ τῷ Ἱστρῷ ἀκάτια ἔνυδησαντας εἰς τοὺς εἰρημένους μετάγειν τῶν ποταμῶν. Οὐ γεγονότος ἀμογητοί διέβαινον, χῶρον τέ τινα δολιχὸν διαμειψάντες διχρὶ καὶ ἐπὶ δροῦ; τένου δρομοῦ ἥλθον, διπερ ἄγκον τῶν Ταυροσκυθῆς ὄρων ἀνέχει. Ἐνθα τὸ τῶν Σκύθων στρατόπεδον ἀνδρῶν παντάπασιν ἐρημότες; (ψχαντο γάρ οὐ πολλῷ πρότερον ἀπίστοις) προσωτέρω ἐχώρουν. Έπειτα δὲ ἀμφὶ μέσην ἡμέραν ἥλη ἦν καὶ οὐδεὶς οὐδαμὴ πολεμίων διεφαίνετο, Σκύθας τοὺς δοὺς ᾠωμαῖος ἔνυεστράπτευον ἀπολεξάμενος βασιλεὺς ὑποστρατηγοῦντι: Γιφάρδῳ, ἀνδρὶ πολέμων τυπείρῳ πολλῶν, αὐτοὺς μὲν ὅπισι τῶν πολεμίων ἱέναι ἐπεμψεν, ἁγνοσκοπήσοντα; τε καὶ δηπή δυνατὰ ἔσται ριχγομένους, αὐτὸς δὲ κατόπιν ἐπορεύετο σχολαιστέρον. Οὐχ εἰς μαχρὸν οὖν δι Γιφάρδος τοῖς πολεμίοις ἐντευχήκως, ἐπειδὴ μὴ ἐθάρψει τῇ συμβολῇ (τὸ γάρ Βαρβάρων πλῆθος ἀριθμοῦ κρείσσον αὐτῷ κατεφάνη), πέμψας ἐπὶ τὸν βασιλέα ἥλεν αὐτὸν τὴν ταχίστην ἐδεῖτο. Ταῦτα ἐπειδὴ βασιλεὺς ἥκουσεν, αὐτὸς τε πρὸς τοῖς δπλοῖς αὐτίκα ἐγένετο καὶ τὸ στράτευμα ἐκώπιστο ἀπαν. Ὁπίσω τε Σκύθων διώξαντες εἰς χειρας ἥλη ἥλθον αὐτοῖς. Σκύθαι τοῖνυν τὸ μὲν πρώτον ἐστησάν τε ὡς ὑποδεξόμενοι σφᾶς καὶ ἐς φάλαγγα ταξάμενοι βοήθειαν σφῶν τε αὐτῶν καὶ ὧν ἐπήγοντο λαφύρων προσπονεῖσθαι ἥθελον, ἢ τε ἔνυμολή ἐκατέρωθεν σὺν ὀντισμῷ καὶ βίᾳ ἐγένετο. Ὁτε δὴ πολλοὶ μὲν καὶ ἄλλοι ᾠωμαῖοι δινδρες ἀγαθοῖς, βασιλεὺς δὲ πάντων μάλιστα. [P. 55] Τῶν γάρ πολεμίων ἐγγιστα ἐγκειμένων ἰσχυρῶς, αὐτὸς σὺν τῷ ὄρῳ ἐκελαύνων τὸν συνασπισμὸν αὐτοῖς ἐλευν, οὐ καθ' ἓνα μόνον, ἀλλ' ἥλη καὶ σύνδιο πολλοὺς ἐκείνων ἀποκτενεῖς. Ὅθεν καὶ τῷ ἀνύποστάτῳ τῆς βασιλέως παραχεινημένων δρμῆς, ᾠωμαῖοι διοσχερέστερον κατ' αὐτῶν ἐπιβίσαντες λαμπρὸν ἥλη τὴν ἐπαγωγὴν ἐποίουν. Πολλοὶ μὲν οὖν Βαρβάρων ἐπεισον, ἐάλεσσαν δὲ καὶ εἰς ἔκατὸν μάλιστα, ἐν οἷς καὶ Λάζαρος ἦν, ἀνήρ ἐπὶ πλείστον μὲν ἀνδρεῖς ἤκαν, ἐπὶ τοῖς ἐν σφίσι φυλάρχοις ἀπόδεκτος ὅν· τούς δὲ ἄλλους, ἵππων τε ἀρετῇ καὶ τὸ τῶν ὄρων διεσώσατο λάσιον, & τῆς πολλὰ παρατέταται. ᾠωμαῖοι δὲ τὰ ἐκ προνομῆς ἀνελθέμενοι πάντα ὀπίσων ὀπίσων ἀνεγέρουν, ὅτε δὴ καὶ Σότας ἐκεῖνος, δύν τελούτῳ τε καὶ γένει, καθάπερ εἰρηται, διενεγκόντα ἀνδραποδισθῆναι Σκύθαις ἔνυδη, ἀδειας λαβόμενος φυγὰς ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἤλθε.

δ. Τούτο τὸ τρίταιον ἐξ ὑπογείου κατωρθωκών ὁ Αἰγαίονταρ ἐκεῖθεν ἀπῆλαυνε πρὸς τὸν κατὰ Σικελίας ἥδη συσκευαζόμενος πόλεμον. Τοσούτον γάρ αὐτῷ τὸ περὶ τοὺς πολεμικούς καμάτους δερυτοῦ ἦν, δῶν αὐτέπω οὐδενί, οἷματι, ὑπῆρχε καὶ τῶν τῆς κοινῆς καὶ στρατιωτικῆς γεγονότων μοίρας, μή διτι γε βασιλεῦσιν ἢ στρατηγοῖς. Ήτει τοίνυν Σικελίαν τα περινῶν καὶ Τεσσαρίαν πᾶσαν ἀλλ', ὡς ξοικεῖ, τόχη καὶ δέξιαν ἀληθῆ παραιτεῖται καὶ τὴν σὺν ἐποτῆμῇ στρατηγίαν πόνῳ οὐδενὶ ἐξ τούναντίον ἀπαντοκρίνειν ἐπισταται. Οὐ μὲν γάρ κατεῖται τῶν Σικελικῶν μεταξὺ περιεπαπαχθῶν δύμας ἔφθη ἐπικαυρίτατα τῷ χώρῳ ἐπιστάς, δῆν καὶ τὴν ἀπόπλοιαν ποιεῖσθαι ἔχρην· τὸν δὲ στόλον ξυνέβαινεν, εἴτε πεντάμασιν ἀνατολίοις τῆς ἐπὶ τὰ πρόσω ανακοπέντα, εἴτε καὶ τῇ τοῦ δουκῆς περὶ ταῦτα ἀμαθίᾳ, δῆτε καὶ κατόπιν ἐλθεῖν τοῦ καιροῦ. "Εαρος γάρ τῶν Βυζαντίων ἀναχθεὶς λεμένων, φύινούστης ἥδη τῆς ὥρας ἐξ βιτουλάς κατῆρεν ἐντεῦθεν τε τὰ Ψωμαῖον ξεφγει πράγματα. Ἀνέβη μὲν γάρ καὶ τὴν διήρη διαστιλέεις καὶ τὸ ναυτικὸν ἀπαν πρὸς ταῖς κώπαις ἐκάθιτος; αὐτίκα ἀποπλευσόμενον, ἀλλὰ χειμῶνας ἄγριος καὶ πνευμάτων βίαιας αἰγαγίδιον καταβράχειται ἀπειρήνην αὐτὸν τοῦ ἐγγειρήματος. Πελάγη τε γάρ ἐντούτα δεινῶς ἀχανῆ τέταται, καὶ έστιν ἐπιεικῶς κινδύνων δι πλοῦς καὶ μάλιστα χειμῶνος. Οὐθὲν καὶ αὐτὸς μὲν ἐπὶ τινα χῶρον ἀγχοῦ τῆς Βερβολας ἀνακεύεις, ἐνταῦθα διεγείμαζε· τὸν δὲ γαμβρὸν Στέρεανον, δὲν Κοντοστέφανον (35) σμικροὶ τούμενοι, οἷματι, ἀκάλιον (θραχὺς γάρ τὴν ἡλικίαν ἔχει). ἐπί Κέρκυραν ὑπὸ Σικελῶν τῷ τηνικάδε, καθάπερ εἰρηται, ἔχομένην τὸν παντὸν τῷ ἕντεικῷ ξιστελλε, "Ψωμαῖος ταύτην ἀναστούμενον. Ἀλλ' δὲ μὲν πρὸς τῇ πολει γενόμενος πειράν τε παντοδαπῇ τῷ περιβόλῳ προσαγαγών, ἐνταῦθα τὸν βίον κατέλυσεν ἐτι τῶν πραγμάτων ἡσηρημένων, [P. 56] τρόπῳ ψυπερ αὐτὸς ἐρῶν ἐρχομαι. Κλίμακα λίαν ἐπιμήκη σχεδιάσας πολλῷ τε τειχέων ὑπερανισταμένην τῶν ἰκτῶν, δὲ καὶ ταύτην ἐπὶ τὴν πόλιν ἀνήγε τὸ στράτευμα. Λιθού τοίνυν-μέγα τε χρῆμα τῆς ἀκροπόλεως ἐκ μηχανῆς τινος ἀφεύθεν τῇ κλίμακι προσεράσσει, ὑπὸ σφρόδρητός τε κατασαγῆς τεμάχια πολλαχοῦ διαφῆκεν, ὃν ἐν ἐπὶ τὸν δούκα μετενεχθὲν καιρίαν αὐτὸν ἐπίηξεν. Οὐ δὲ κατοι θνήσκοντος δῶν οὐκ ἥδη αἰτιόμενος αὐτοῦ, δύμας πολλήν ἐποιείτο πρόνοιαν δι ποιας ἀν μή συναισθήσεως ἀμφοτέροις γεγενημένης. Ψωμαῖος μὲν δειλία ὡς τὸ εἰκός, θάρσος δὲ Σικελοῖς ἥδη ἐνδιδοῦσι γένοιτο. Διὸ καὶ αὐτὸν μὲν ἥσυχη ἐπὶ τῶν τῆς νεώς ἐκέλευεν ἐνθεμένους κατεστρωμάτων ἔργου καὶ πάλιν ἔχεινα, Ἀνδρόνικον δὲ, δι ποτατος αὐτῷ τῶν παιδῶν ἔγένετο, καὶ τῶν πελεκυφόρων προσκαλεσάμενος τὸν ἐξάρχοντα, περαινέσεις προσῆγε μηδαμῆ τοῦ θάρσους ἐνδοῦναι

96 4. *Hac subitanea pars victoria, inde recessit imperator ad bellum contra Siciliam sese comparans. Tantum enim in illo erat patientia ad bellicos labores, quantum, ut arbitror, ne ulli quidem adfuit vel vulgarium in exercitu militum, nedum imperiorum vel ducum. Itat igitur non Siciliam modo, sed et universam italiam animo complexus: at veram, ut videtur, aversatur gloriam fortuna, imperandique artem militari scientiae conjunctam labore nullo vertere in contrarium probe novit. Ille quidem etsi a rebus Scythicis interea vocaretur, nihilominus tamen opportune in eum locum venierat, ex quo navigationem institui oportebat. Tunc quoque accidit ut classis, sive reflantibus detenta ventis, sive ducis imperitia, serius nec opportune advenierit. Quippe circa vernum tempus Byzantini egressa portu, exacta demum aestate ad imperatorem delata res Romanas haud mediocriter affixit. Biremem enim concenderat imperator, totaque classis, velut statim discessura, remos expediverat, cum tempestas valida, visque repente suboriente ventorum, illitus praedivere consilia. Vasta quippe hic porrigitur maria, eoque periculis magis est obnoxia navigatio, maxime hieme: unde in locum haud procul Berrhoas concessit princeps, ibique hiemavit. Sororium vero **97** Stephanum, quem diminuendi ergo Contostephanum vocabant (erat namque statura exigua), ad Corcyram, quae tum temporis, ut scripsimus, parebat Siculis, cum omnium navium apparatu dimisit, quo hanc Romano rursum imperio assereret. Verum ille ut ad civitatem appulit, oppugnatis et tentatis undequaque monib; vitam istuc finivit, rebus adhuc infectis ac dubiis, eo, quem nunc dicturus sum, modo. Exstructa perquam altissima scala, murisque exterioribus longe excelsiore, per eam transmittere militem in urbem statuit. Lapis autem ingenis magnitudinis ex machina quadam emissus, et ad scalam alitus, præ vehementi quo impulsus est impetu, in varia frustula dissectus est, quorum unum ad ducem perlatum lethali eum vulnero percussit. Ille vero etsi mortem sibi videret immobile, maxime tamen in id incubuit, ne aurumque cognito quod acciderat, metus, ut erat vero simile, Romanis, animum autem Siculis, iamjam desipientibus, adderetur. Quapropter, ut se in navigi tabulatis clam deposito, cœptis denuo insisterent, præcepit. Andronicum vero, qui filiorum erat ultimus, et bipenniferorum præfectum, advocatos, multis est cohortatus, ut id efficerent, ne a priori audacia remitterent Romanii, sed operi potissimum instanter, cum capiendæ mox urbis spes adesset. Verum fuerunt hæc virilis, ut arbitror, et martii,*

Du Cangii notæ.

(35) *"Or Korostéphavor. Contostephanorum agnominis non a Stephano. Manuels imp. sororio, priuam originem accessendam constat, cum ea familia apud scriptores Byzantinos ante hæc tempora occurrat. Tametsi Stephanum, qui appellata-*

tionis primus initium dedit, διὸ τὸ θραχὺ τῆς ἡλικίας ita nuncupatum, sequē ac Cinnamus, scribant Zonaras et Seylitzes. Contostephanorum, stemma damus in stemmate Comnenico, in Familiis Orient.

98 patriæque amantis animi argumenta. Quippe A 'Ρωμαίους, ἀλλὰ νῦν εἰς μάλιστα πρὸς ἔργοις γίνεσθαι, δεῖς οὐ μακρὰν ἀπόπειραν ἐστήκαστοι τοῦ τὴν τὸ λινὸν ἐλεῖν. 'Αλλ' ἡσαν ταῦτα ψυχῆς μὲν, οἷμα, γνωρίσματα ἀνδρικῆς καὶ τὸ δόλον ἀρετῆς τε καὶ φιλοπάτεριδος. Τὸ δὲ πρᾶγμα ἄμα τε ἐπέτραχτο καὶ τειχῶν ὑπερθεύς ἦδη γεγενημένους ἀπεώσαντο Σικελού, καὶ σύγχυσις εἶχε πάντα καὶ θροῦς.

5. Atque is tum sicut rei Romani status. His cognitis, non modice, ut par erat, commotus imperator, classis praefecto, qui in defuncti locum designatus fuerat, præcepit, ut urbem absque ultra remissione oppugnaret. Sed et ab illo nulla memorabili re gesta (quippe Romanos inter et Venetos, qui tum illis merebant, exorta præter opinionem contentio, Romano exercitui felicitatem ademerat), coactus tandem est ipsamēt princeps eo se conferre ei oppugnationem aggredi. Dilempsis itaque Romani Veneitique exercitus simulatibus et, utriusque illis qui caosam præbuerant multatio, magno impetu incœnia impugnavit. Illis rebus occupato principe, Rogerius Siciliæ tyrannus ut ad Coreyram imperatorem agere intellexit, classem militis in fines Romanorum, eo animo ut, hac bellū translatione solvenda obsidionis necessitatem imponeret. At imperator divisa classe, partem alteram misit duce Churupo, quae Sicilis Romanas terras incurvantibus continuo occurseret, resisterebatque: ille autem in oppugnanda pertinacissime Coreyra magis instituit. Per scalas namque magnitudinis immensas e navigii non sine difficultate **99** ad moenia applicatas, milites eduxit: quarum una concendentium pondere effracta, in mare complures dejecit, ubi miserandum in iuodum effusa anima egregiam virtutis sua memoriam Romanis reliquerunt. Verum Siculi, etiam si intra moenia jani Romanos consiperent, non ideo tamē urbēm imperatori tradere valuerunt; sed in arcem quanta potuerunt celeritate contendentes, inde se tuiti sunt lapidibus telisque ac rebus aliis quæ ad manus occurrerant, imbris de celo fusi instar, in oppugnantes projectis. Tantam enim in altitudine assurgit acropolis ut ne oculis quidem illius structura comprehendendi facile possit. Aliunt eo tum tempore propter reluctantem fortunam graviter succensum imperatorem, rectum in biremi qua vehebatur constitisse ac mandasse remigibus, ut appellerent nave n. ad moenia, quo ipse ascenderet. Verum ducum aliqui, præsertim consanguinei, totis hoc viribus prohibuere, ut equideum opinor ipso nequaquam volente. Nam præterquam quod animi generositate prestabat, erat etiam imperterritus. Nonnullos audivi qui et temeritatis illi crimen aslingerent, siquidem divinum propè et humano maiorem animum semper

Du Cangii notæ.

(36) Εὐολόρχητ. Extinctio et cassio Contostephano, Joannes Axuchus magnus domesticus classi uræficitur a Manuele, absque laudem magni ducis titulo.

(37) Έξι τεσσοντορ γάρ οὗφος. Nicetas de arce

Coreyrensi: "Εστι δὲ ἡ Κερκυραίων δικρα αἰγαῖψ πόλις καὶ ἀγνωστής, ἐλικοεδής τὴν θάσιν, καὶ ἀψιχρυμβός, προσνενευκυταί τε τὸ βάθιστον τῇ; Οὐλάσσος εἰτ. De Corcyra nomine et sīlū quædam a nobis observata ad Alexiadem.

ποιά. Ήδη, ἔτ τινων ξύωγε καὶ θράσους; αἰτιῶν οὐ πρός τινες τούς ξύουσα αὐτῷ δαιμόνιαν γάρ οὐτί καὶ ἀδρεῖας πρός τινες ξέρει φέλτημα. Ἀμέλεις καὶ ἐκκαΐδεκα ηνιαντῶν πολλάκις πολλοὺς ἐνὸς χεροῖν αἰχεταῖς ζωγρεῖς παρέσχετο βαρβάροις. Δι' ἣ ποτε καὶ ή ἐξ Ἀλαμανῶν αὐτῷ ξύοικήσασα ἐπὶ μέσης ἑξελάλησε τῆς συγκλήτου βουλῆς μεγάλου μὲν καὶ αὐτῇ καὶ πολεμικωτάτου ὡρμῆσθαι γένους εἰποῦσα, μηδέποτε δὲ μηδένεν τῶν ἀπάντων ἀκοῦσαι τοσούτοις εἰς ηνιαντὸν ἐγκαλλωπισάμενον ἀριστεύμασιν. Οὐτε γε μὴν πρὸς τῷ Κερκυραίων τείχει ἐγένετο ναῦς τῶν ἐκ τοῦ Ἠρακλεῖου στόλου, οὐ τῶν κουφοτέρων οὐδὲ δύναις αἱ χθαμαλαὶ τυγχάνουσιν αἴται καὶ ἐπικήρεις, ἀλλὰ θύους μὲν καὶ εἴρους ἵκανως ξύουσα, ἵπποιν δὲ πλήρης καὶ δύλων μετή παντάπασιν οὕτα, φίᾳ πνεύματος ἐπὶ τῷ περιθόλῳ παρενέχειται μέρος, ἔνθα πετρῶν προβολαὶ ράχιων ίκνων ἐπιστοιβαζόμεναι (γ) δυσπέρδοδον πάνυ τὸν χώρον ποιοῦσι, δεινῶς ἐκλουνέτο. Λίθοις γάρ ἀμαξοπληθεῖς καὶ δέλη καὶ πᾶν τὸ παρατυχόνδροιού ἐπ' αὐτὴν ἀφέρετο πάντα, ἀς τοις ἐν αὐτῇ ἀπαγορεύσαντας ἡδη τοῖς ξυμπεσοῦσι περιθείους τε καὶ κατεπηχθας τὸ τῆς νεώς ὑπελθεῖν καταστρώματα. Οἱ κατανοήσας βασιλεὺς θατέρρῃ μὲν χειρὶ δεσπιδαὶ εἰλετο, οὐ τῶν συνήθων δὴ τούτων οὐδὲ ἐξ ὧν σῶμα φράγνυται ἐν, εὐρέταιν δὲ μάλιστα καὶ ἦν οὐδὲ κυνόσιαι ἀνδρὶ βράδιον γίνεται, θατέρρῃ δὲ τὸ ἐπὶ τῆς βασιλεῆς συνήθω; τεταμένον διήρους χειρισάμενος Ἐπιπλὸν εὗται ξυναγαγών, ὡς δὲ αὐτοῦ ἀτε μηδινιτυπούντος τὰς ἐκ τοῦ τείχους βολὰς ἀποχρύσιοι, οὐτὶ τὴν ναῦν ἐφέρετο, καλωδίους τε οὐτω τὸν ξυνδῆσας ἐλύσας τὸ ἐκεῖνον αὐτὴν λογύσε [P. 58] καὶ τοῦ κινδύνου διασώσασθαι. Οὐτε δὴ λέγεται ὡς δὲ τὴν Κερκύραν πρὸς τοῦ Ῥογερίου ἐπιτετραμένος (58) φρουρὸν, λίθους τῶν ἐκ τῆς πόλεως ἐπὶ βασιλεᾶ συγκούντικαριέτων, εἰ μή δῆτα πρὸς τῆς θύμων, ἐγρέσεται, σωτηρίας, μή δῆται, ὡς συστρατιῶται, βέλος παρ' θύμων, σώματι τὴν τιμούτων ἐπαφείσιων μηδέν. Καὶ λόγους θύπερ τούτου δεδωκέναι χρεών, αὐτὸς ὑπόλοιποι τὴν ἀγανάκτησιν. Ταῦτα μὲν οὖν τῇδε ἐφέρετο· δὲ δὲ Σικελὸς στόλος εἰς χειρας τοῖς ἀμφὶ τὸν Χουρούπι πλέθων δὲ μὲν πλειστος κατηγώνιστο, τετταράκοντα δὲ νῆες; ἐξ αὐτῶν τὸν κινδύνον διαγνοῦσι εἶπε Βιζαντίους ἥλθον (59). "Ἐνθα καταχθέντες οὐδὲν δὲ τι καὶ λόγου δέξιον ἔδρασαν· ταῖς

Du Cangii notæ.

(38) Τὴν Κερκύραν ἐπιτετραμένος. Theodosius Capellanus, uti appellatur a Nicet., l. II, n. 5.

(59) [P. 448] Εἰπε Βιζαντίον ηθον. Falluntur qui ad hanc Siculorum expeditionem referri possint, quod Vincentius Bellonac. et Sanatus tradunt,

Cornelii Tollii notæ.

(γ) "Ἐνθα πετρῶν προσβολαὶ ράχιων ίκνων ἐπιστοιβαζόμεναι. Ρυτὸν μὲν γε τοις εἰμιδαὶ λογούμενον. Ubi est objectus petrarum et rupium omnis coarctatorum difficultis aditu locus. Et his nūnūta est ab ea parte Κορεύρα. Προβολαὶ pro προσβολαὶ. Quam vocem non semel apud Xenophontem legimus. Unum afferam exemplum e

A prae se iulit; adeo ut cum annum ageret decimum sextum, sua unius manu captos aere barbaros adduxerit. Unde uxor, quae ex Alemannia ortum ducens, in medio aliquando senatu 100 in hac verba prorupit: præclaro quidem et bellicosis immo genere se esse oriundam, at neminem unquam auditum a se fuisse, qui tot egregiis facinoribus anno uno editis claruerit. Cum sorte ad Corcyram muros e classe Romana navis, non ex levium genere aut earum quae planæ sunt et oblongæ, sed altitudine idonea perinde ac latitudine plena equis armisque refertissima, vi ventorum ad murorum partem quamdam esset adacta, ubi rupes subiendo prominentes locum aditu plane difficilem efficiunt, graviter affligebatur. Quippe ingentes lapides et trita et quidquid occurrebat simul in eam conjiciebantur, adeo ut ex illi casu despondent animum qui in ea erant, trepidique ac pavidi subirent tabularia. Quod ubi rescivit imperator, altera quidem manu scutum arripuit, non ex iis quae gestari consueta sunt aut ex quibus unicum legitur corpus, sed amplius et quod erigere hand facile homini esset, altera vero prebeundi armamenta, quae in imperatoria biremi intendi solent, et apie convolvit, ut iis non resistenter telorum e muro ictus propelleret, ac deinde ad navem fortur. Mox sunibus tolligata detrahere inde et periculo eximere summa ope adnixus est. Tunc vero eum cui demandauit a Rogerio fuerat Corcyra præsidium, oppidanis crebros in 101 imperatorem lapides conjicientibus dixisse ferunt: « Ne per vestram salutem, ne, queso, commilitones, ullum a vobis adversus tale corpus vibretur telum. Quod si haec improbari cœtingat, ipse solus indignationem sustinebo. » Ea tunc quidem istic agebantur. Classis autem Siculorum congressa cum iis qui sub Churpo erant, majorem partem devicta est. Quadraginta autem naves eorum vitato periculo versus Byzantium pervenire, ac re nulla alia memorabili gesta ædificiis quae in continentii circa Damalim adjacent, ignem injicere conati turpiter inde recesserunt, multis sutorum amissis. Neque tamen quotquot discernimur evaserant incolumes omnino redire. Quippe incidentes in naves quae publicum e Creta appor- D bant vectigal, maximam partem prælio devicti

Siculos post expugnatam Corcyram, et vastatas ac spoliatas Graecorum provincias, ad urbem uxore regiam Constantinopolim accedentes, sagittas aureas in palatum imperatoris jecisse. Nam haec post Rogerii excessum facta testatur Nicetas, l. II, n. 8. Vide Bonfin. dec. 2, l. vi, p. 263.

tertio Memorabilium: Καὶ τὰ προκείμενα τῆς χώρας δρη κατέχοντας, βλαβεροὺς μὲν τοῖς πολεμίοις είναι, μεγάλῃ δὲ προσδόκην τοῖς πολίταις τῆς χώρας κατεσκευάσθαι. Ac montes ante regionem suam sitos præsidio teneant, hostibus quidem detrimento, ipsius autem agri civibus propugnaculi instar esse constitutos. Sic et objectus montis, molis paludis frequenter apud Tacitum.

capti sunt. Imperator intera fame et oppugnatione ^A A δὲ πρὸ τὴν Δαμάλεως περαιῶν πῦρ ἐπαγένεται πε-
Coreyram adeptus inde abscessit, in Siciliam et
Italiā expeditionem animo volvens, quo utramque
provinciam Romano rursus imperio assereret.

Nauis γὰρ περιτυχόντες, εἰ τὸ δημόσιον Κρήτην ἐκόμιζον νόμισμα, τῆς μάχης εἰ πλεῖον;

γεγόνατο λάφυρον. Βασιλεὺς δὲ λιμῷ καὶ πολιορκίᾳ τὴν πόλιν παραστησάμενος ἐκεῖθεν ἀνέζευξε. Καὶ

τοῦ λοιποῦ περὶ τὰ Σικελίας καὶ τῆς Ἰταλίας ἐσκέπτετο γῆς ὡς καὶ ταύτας Ῥωμαῖοι: ἀνατράσατο.

B 6. Ut autem accepit Alemannos et Dalmatas et
Pannones adversus Siciliam bellum apparari edo-
ctos de impugnandis ex Occidente Romanis pacia
inter se fecisse: Iugupasānēm præterea Persarum
phylarchum una cum sultano decrevissē Asia in
eursionibus infestare: ipse in Dalmatas proficisci-
tur, ut Archizupanum, qui iis imperitabat, pri-
minusque bellum incepérat, cōfessum 102 uincisce-
retur. Classe vero universa Joanni Orientalium et
Occidentalium thematum domestico commissa, jus-
sit ut Anconam tenderet (est autem Ancona Italiam
emporium) atque inde tanquam e sede belli Italiā
impeteret. At Joannes ad fluvium Boosem cum
peruenisset, omnem ulterius pergendi curam abje-
cit; seu domesticus rei nauticae imperitia hac parte
peccaverit, sive suasionibus inductus Venetorum,
ne scilicet Italia politi Romani et vicinæ corum re-
gionis possessores facti ipsos ut par erat contem-
nerent, et rarius ab iis auxilia accerserent: sive
igitur banc sive illam ob causam nihil eorum quae
ab imperatore jussus erat exsecutus domesticus
tempus, inutiliter consumpsit. Sed et turbine va-
lidius ingruente (imminebat quippe iam æquinoctiūnū autumnale) pleraque naves laceratae sunt
negligentia ducis; qui, cum adactis in flumen
utrinque pótissimum subduci, eas ad littus maris in
alto tenuit. Imperator vero facta in Dalmatiā ir-
ruptione. Rasum castellum avertit, et obvia quæ-
que depopulatus est; multitudine deinde innumora,
quam in servitute redigerat, Constantino seba-
stohypertato, cognomine Angelo, comissa, eoque
ibi cum copiis relicto, ulterius perrexit. Nicabam
regionem ingressus, quæ Archizupano et ipsa pare-
bat, quotquot erant ibi præsidia nullo labore ex-
pugnavit. Mox Galitzam assecutus, cum videret 103
barbaros hominum multitudine locique difficultati-
bus fretos, nolle sibi arcem dedere, castris positis,
suis imperavit ut tela et lapides e fundis, sine ulla
intermissione in eos qui exteriora munimenta de-
fendebant, jacerent. Ita tertio die locum vi ex-
pugnavit. Ibi cum barbarorum multitudinem cum
arimatam tum 'gregariam' reperisset, eam inde
abduxit. Deinde, posquam reditu instituto, venit
ad Rasum, illos ut Sardicam et alias Romanorum
regiones incolerent, dimisit. Ab Angelo certior

ρασάμενοι καταγωγαῖς αἰσχρῶς ἐκεῖθεν ἀπτλιάγη-
σαν πολλοὺς τὸν σφετέρων ἀποβαλόντες. Οὐ μήν
οὐδὲ δοῖ τὸν κίνδυνον ἔφυγον ἐβρύσθησαν οἱ τὸ πα-
τελές. Ναυσὶ γὰρ περιτυχόντες, εἰ τὸ δημόσιον Κρήτην ἐκόμιζον νόμισμα, τῆς μάχης εἰ πλεῖον;

γεγόνατο λάφυρον. Βασιλεὺς δὲ λιμῷ καὶ πολιορκίᾳ τὴν πόλιν παραστησάμενος ἐκεῖθεν ἀνέζευξε. Καὶ

τοῦ λοιποῦ περὶ τὰ Σικελίας καὶ τῆς Ἰταλίας ἐσκέπτετο γῆς ὡς καὶ ταύτας Ῥωμαῖοι: ἀνατράσατο.

C 5'. Πυθόμενος; δὲ δοῖ Ἡλαμανοὶ καὶ Δαλμάτας καὶ Παλαιοὶ ἐπὶ τὸν κατὰ Σικελίας (40) συσκευάζε-
σθαι πόλεμον μεμαθηκέτες αὐτὸν αὐτὸν μὲν ἐξ ἐπέ-
ρας Ῥωμαῖοις ἐπιτεθῆσθαι εἰς δομοὶογλαναὶ ἀλλή-
λοι; Ἑυνῆλθον, Ἱαγουπατάν διὸ Ηερωῶν πύλαρχος;

B τῷ σουλτάνῳ δῆμα Ἀσίαν ληζεσθαι ἔγνωσαν, αὐτὸς μὲν ἐπὶ Δαλμάτας ἐφέρετο τὸν ἐν σφίσιν ἀρχιζουπάν τὸν (41) ἡδη καὶ χειρῶν ἀρχαντα τῷ τέως ἀμυνεσθαι δι: εἰσιν ἔχων, τὸ δὲ ναυτικὸν ἄπαν Ἰωάννη τῷ τῶν ἀνατολικῶν καὶ ἐπεριών δομεστίκῳ πιστεύσας ἐκέλευε τῷ Ἀγκῶνι προσεσχηκέναι (ἐπίνειον ἐξ Ἰταλίας ἐστὶν ὁ Ἀγκῶν) ἐνεῦθεν τε ὡς ἐξ ὅρμη-
τηρίου κατὰ τὴς Ἰταλίας λέναι. Ἄλλ' ὁ μὲν Ἰωάν-
νης μέχρι ποταμοῦ Βοδσηζέλων περιτείρω λέναις οὐδαμὴν ἐφρόντισεν. Εἴτε δὲ ἀπειρίᾳ τῇ περὶ τὰ ναυ-
μαχικὰ τούτο τῷ δομεστίκῳ διημάρτητο, εἴτε καὶ

C ταῖς Οὐεννέτων ἡγμένων ἔμβουλαις ὡς μή Ἰταλίας ἐγκρατεῖς Ῥωμαῖοι γεγονότες χώρᾳ τε ἐν γειτόνων ἡδη καταστάντες τῇ αὐτῶν περιφρονεῖν αὐτοὺς ὡς

D τὸ εἰκός ἔχοντες καὶ ἔμμαχαίς διλγάριψ τῇς αὐτῶν χρήσιοις· εἴτε οὖν οὐτως εἰτ' ἐκείνως, οὐδὲν δῆμαις δομεστίκος ὃν πρὸς βασιλέων ἐντελάτο πέρατε θεοῦς εἰκῇ τὸν καιρὸν ἐτριβεν. Οὐθεν καὶ λαλατος άθρόδον ἐπιγεγονότος πολλοῦ (ἡδη γὰρ ἀμφὶ τροπᾶς ἦν μετοπωριάς) συνέθη τῶν νεῶν ὡς πλεστας θραυσθῆναι περιορθεῖσας διλγάριψ τοῦ στρατηγοῦ.

Ἐκδὸν [P. 50] γὰρ εἰς τὸν ποταμὸν ἀναχθεῖσας παρ'

ἐκάτερα πάτερα ἀνελκυσθῆναι, δὲ δὲ τῇ τῇς θαλάσ-
σης ἀκτῇ μετεώρους αὐτὰς ελασσεῖ. Οὐ δὲ βα-
σιλεὺς ἐξ Δαλματῶν ἐμβαλὼν τὸ Ράδον τα κατε-

στρέψατο φρούριον καὶ τὰ ἐν ποσὶ ἐλήσατο πάντα·
πλῆθος; τε ἀνάριμον ἐν δορυχλώτων μοῆρῃ πε-
ποτάκως; Κινσταντίνῳ (42) μὲν σεβαστούπερτάφῳ,

δην Ἀγγελον ἐπεκάλουν, αὐτοῦ σὺν δυνάμεσιν εἰπεν, δὲ προσωτέρῳ ἔχωρει Νικαδίῳ τε

καταλαβόντων χώρων ὑπὸ τῷ Ἀρχιεπισκόπῳ τελοῦσαν καὶ αὐτὴν φρούρια μὲν τὰ ὄλα δια τεῖδες ἰδρυ-
ται πόνῳ οὐδενὶ παρεστήσαστο· ἐν δὲ Γαλιτζῆ γε-

γονῶν, ἐπειδὴ τοὺς ἴνταῦθα Βαρβάρους, πλήθει τε καὶ τῇ ἐκ τοῦ τόπου δυσχερεῖ πεποιθότας οὐκ ἐνδι-
δύντας αὐτῷ τὸ κρησφύγετον εὗρε, χάρακα πηξάμε-
νος βέλεσι καὶ λίθοις τοῖς ἀπὸ εφενδόνης τοῖς ἐπὶ

τὸν προπυργίων βάλλειν ἐκέλευε μηδένα καιρὸν ἀνέγετας, οὗτῳ τε τρίτῃ θετερον ἤμερα καὶ κατὰ κράτος εἶλεν αὐτό. Εὐθα πλήθει βαρβάρων περι-

Du Cangii note.

(40) Κατὰ Σικελίας. Nicetas, l. n. n. 6.

(41) Ἀρχιζουπάνος. Qui Bacchinius infra, et Nicetas appellatur, et idem videtur cum Serviæ princeps, quem Draghinam vocat Diocleates in Historia Dalmatica.

(42) Κωνσταντίνῳ. Constantino Angelo, qui

Hidem dignitate sebastohypertato, et Manuelis imp. ἐξάδελφος, patruelis, dicitur in sententia depositionis Cosmae patr. Cpoli., an. 1144 apud Allatium; proinde filius fuit Constantini Angelo ex Theodora Commena Alexii imp. nata.

τετυχηκώς, μοίρα τε τῆς ἐπιλιτικῆς, καὶ ἀλλως ἀγε-
λασῶν τυγχάνοντες, ἐκεῖθεν ὀνάστατον ἤγειν αὐτό. Καὶ
εἰτὸν μὲν, ἐπειδὴ παλινοστήσας ἐπὶ τῷ Ἀρδσον ἤλθεν,
ἴν το Σαρδικῇ καὶ τοῖς ἀλλοις Θωματίων χωρίοις
ἔγκατος οἰσθεσθέμενον ἐπεμψεν, δὲ πρὸς τοῦ Ἀγ-
γέλου πεπυσμένος διει δῆ καιροφυλακήσας δ ζουτά-
νος μετὰ τὴν αὐτοῦ ἐνύπνεις ἀναχώρησεν ἐπικατα-
βαίνειν τε Φωμαλοῖς ἡρετο καὶ τὴν μάχην ἀπὸ
χειρὸς ἥδη κρατεῖν. τὴν ταχίστην ἐκεῖθεν ἀπῆλαυνε
κταταλήψεος τούτου προθυμηθείς. Ἄλλ’ δὲ μὲν
ἐπισύντας Φωμαλοὺς ἀπηκοώς ἐς τὰς τῶν δρῶν ἀν-
δυνον· βασιλεὺς δὲ ἐπὶ τὴν χώραν ἐτράπετο, ἀλλ’
πέταν καὶ τούς ἐνταῦθα τῷ ἀρχιζουσάνω εἰς ἀργεῖα

Σ. Ἐπει δὲ οἱ χειμώνιοι ἡδη κατέσχε δεινός, ὡς τοῦ φύσει θερμοῦ περὶ τὴν καρδίαν ἀντιπεριεσταμένου τῷ γένει τῷ· ζωκικῷ πολλοῖς ἡδη λάθην περὶ τοὺς δικροῖς ἐμπεπτωκέναι, τότε μὲν τῆς ἐπὶ Βυζαντίου ἐμέμνητο. Ής δὲ τὸ ἑπτὸν ἔτος φθινούσῃ; ἡδη τῇ; ὥρᾳ; πηγίκα καὶ μάλιστα εὐέφοδα πολεμίοις τὰ κτήτα τὴν Σερβικήν γίνεται, ἀπε τοῦ ἀμφιλαφοῦς; ἐκπλιπόντος ἡδη τοῖς δένδροις, ἐπὶ Ναϊδὸν τὸ στρατευμα ἤγειρεν. Ἔνθα δυνάμεις ἐκ Παιονίας ἐπὶ συμμαχίᾳ Δαλμάταις στέλλεσθαι μαθὼν, σπουδὴν ἀπείτο διὰ τοῦ Λογγομηροῦ λεγομένου χώρου διαδιδάξειν τὸ στρατευμα, ὡς τοῖς Παιόσιν ἐν δεξιῷ πρερεμένοις συμπλέξαι γένοιτο τῷ Ρωμαίων στρατῷ. Ἐπει δὲ ἐγγὺς Σάου ἐγένετο, ἐφ' ἕτερον ἐκεῖθεν μετῆλθε ποταμὸν Δρυνῶν δυομά, δς δικαθέν ποθεν τὴν ἐκβολὴν ποιούμενος Βόθμαν (13) τῆς ἄλλης Σερβικῆς διαιρεῖ. Έστι δὲ ἡ Βόθμα οὐ τῷ Σερβίων ἀρχιζούντινος καὶ αὐτῇ εἰκνοσα, ἀλλ' ἔθνος ἴδιῃ παρὰ ταύτῃ καὶ ζῶν καὶ ἀρχόμενον. Οὐθεν γε μήν [P. 60] Οὐνυούς Τωραίσις συγκεκρουκέναι ἔννεδη αὔτικα δηλώσω. Ἡν τις ἐν τῷ Δαλματῶν ἔνει, δνομα μὲν οὐδεὶς δπερ αὐτῷ ἐκείτο, ἀδελφὸς δὲ αὐτῷ Βέλοσις ἦν, διμφω λογίμω παρὰ Δαλμάταις δντε. Οὗτος τοῦ ἀρχιζούστανου μὲν ἀδελφῇ ἔννοικῶν ἦν, τῷ διφαλμῷ δὲ πηρωθῆναι τυχὼν τρόπῳ φέρει αὐτὸς οὐδεμὴ δρεῖν ἔχω, ἐς Παιονίαν ἀνεχώρησεν. Ἐνταῦθα τε πολύν τινα διατρίψας χρόνον Γειτζᾶ (44) τῷ βργῇ αἰδεσιμώτατος μάλιστά κατέστη, ἀπε τῆς ἐκ παλῶν αὐτῷ τροφῆς μεταδούς καὶ παιδεύσεως. Διὰ δὴ ταῦτα χάριτας δικαίων Γειτζᾶς Δαλματίαν ὑπόσπουδον αὐτῷ καθιστάν τοπεχείρει, ἔμβολουλέων τε ἐκίστοτε περὶ τούτου τῇ δειλογίᾳ πεθείν ἐσχε τὸν δινθρακόν. Οὐθεν ἀπειδὴ τὴν ἐπὶ Δαλματίας Ρωμαίων δ Γειτζᾶς ἡκουσεν δρμήν, δυνάμεις ἐπὶ συμμαχίᾳ Δαλμάταις ἐπεμψεν. Αἰτια μὲν Ρωμαίοις τῆς ἐς τοὺς Οὐνυούς δισμενείας αντη ἦν. Τοῦ δὲ Ρωμαίων στρατοῦ προσωτέρω χωρούντος οἱ ἐπὶ χορταγωγίαν ἔκιώντες τοῖς Οὐνυούς ὁδῷ πορευούμενοι ἐνετεχγκότες εἰς χείρας ἤλθον. Βασιλεὺς δὲ συναισθήσεως αὐτῷ γενομένης Ιωάννην δια ποταπούμενατε τὸν πονητούεβαττον ἐπι-

Du Kangii polæ.

(43) *Bōsōbrur. Bossena, quæ Constantino, de adm. imp., c. 32, Bōsōwa nuncupatur, principes suos habuit, quorū seriem damus in Familij Dal-*

factus Zupanum captata post suum inde recessum occasione cœpisse Romanos adoriri præliumque jam exarsisse, motis castris ut cum opprimeret summa celeritate contendit. At ille ubi intellexit adventare Romanos, secessit in montium juga, eaque ratione præsens vitavit periculum. Imperator igitur in eam regiōnem effusus, totam utpote orbam defensore populatus est, consumptisque incedio ædificiis, quæ palatiorum vice Archizupano erant, abscessit.

7. Cum vero adeo valida tunc esset hiems, ut
naturali calore animantium circa cor collectio, ex-
tremæ membrorum partes laborarent, de relictu
Byzantium cogitavit. Sequenti vero anno sub æsta-
tis exitum; cum maxime 104 pervis sunt hostibus
in Serviam itinera, et arboribus comæ decidunt,
castra ad Nasum transluit. Sed ut ex Pannonia
Dalmatis mitti auxiliares copias percepit, summo
studio annixus est, ut traductis per religionem,
Longomeram dictam, copiis, cum Pannonibus a
dextra incidentibus Romanæ manus consererent.
Cum ad Savum proxime pervenisset, ad aliud inde
flumen deflexit, Drynam nomine, quod in superiori
sese loco effundens Bossenam a reliqua Sèrvia dis-
termisnat. Bossena autem haud subest Archizupani
imperio, sed vicina Serviis gens est quæ ei suos mo-
res et suum agnoscit principem. Unde vero cum
Romanis ibi conflixerint Hungari, mox comminem-
rabo. Era apud Dalmatas quidam, cuius nomen
quale fuerit ignoro, fratrem autem habebat Belo-
sim: ambo clari erant apud suos: hic uxorem
duxerat sororem Archizupani. Cum vero utroque
oculo privatus esset (quo casu mili plane incom-
pertum), in Pannoniam sese recepit. Longo hic tem-
pore commoratus apud Geizam regem maximo in
honore fuit, ut qui a pueris cum illo enutritus fue-
rat et educatus. Eapropter quo Geiza gratas re-
penderet, Dalmatiam illi beneficil jure obnoxiam
facere est annixus: idque continua consiliis et ad-
hortationibus homini tandem persuasit. Simul atque
igitur accepit Geiza in Dalmatiam irrupisse Roma-
nos, copias auxilio Dalmatis submisit. Ea quidem
simultatum adversus Hungaros causa Romanis fuit.
Ulterius itaque procedente 105 Romanorum exer-
citu, qui pabulatum exierant cum Hungaris, qui et
ipsi iter agebant, obviam factis manus conserunt.
Quo cognito imperator in auxilium cum copiis Joan-
nem protosebastum mittit. Commisso prælio Hun-
gari a Romanis superati fuga se ad Strymonem flu-
vium receperunt, indeque aliquot ex suis amissis
abscesserunt, a tergo instantibus semper Romanis.

malitia.

(44) *Feritq. Geiza II. Hungariae rex, Belae cogn. caeci, regis filius.*

Ut ad Dumen Taran perveneret, cum nullum adverterent hostem a quo impetrerentur, redire ad suos: Imperator autem in eis iuvere quod Setzenitzam cecidit, positis castris, cum rescire haud posset quo ageret loco Archizupanus, eo usque quidem animi dubius habuit. Intellecto deinde ex captivis Dalmatis exspectare illum auxiliares copias ex Hungaria jam-jam adventuras, exercitum interius traduxit. Sed usque ad fluvium Taran nulli adhuc visi fuere hostes. Eo vero ut ventum est, Dalmatarum vis immumerat armis instructa ante solis occasum apparuit. Quia conjecta angore et metu percussi Romani id confessim nuntiatum veniunt. At imperator felici assecuens conjectura, copias quas conspiciebantur eas esse quas ab Hungaris in auxiliu exspectabant Dalmate, id firmante præterea Charupō quo speculatorus usus erat: « Nunc igitur, inquit, Romanos invadere decreverunt Dalmatae. » **108** Neque haud ita procul castra ii posuerant. Sed quia nox instabat, ejusmodi caput consilium. Moris est omnibus in bellum Romanis, sicuti morari necesse est exercitum, præcipiti iam die tuba canere: idque pro signo est multitudini etiam posterum diem eo in loco transigendū. Quo igitur consuetudinis hujus Romanæ haud ignari hostes fallerentur, canere tubas continuo imperat: singulis autem ducebns mentem suam quam potest occultissime aperit: oportere nimirum orto statim sole quemque cum delectis ex sua phalango cataphractis immotum stare suunque exspectare mandatum: sed ne manifesti forent, præcepit ut viliissimis legumentis armaturam circumducent.

μαίων έθος ελδίσται καὶ αὐτοῖς, σαλπίζειν τοῖς στρατηγοῖς ἐμήνυε τὰ βουλευθέντα, φάλαγγος δύπλους δηλοῖς τε φράταιοι καὶ παρ' αὐτοῦ προσδέχεσθαι κέλευσιν. "Οπερά τελεστέθων περιεμπίσσειν τὴν δηλόσιν.

8. Illi prout imperatorem erat faciunt. Postquam autem illuxit dies, cum illis velut pabulatum iturus excedit e castris: eoque inermes aliquo precedere jubet cum ligonibus et dolabris, quibus subterranea investigare solent granaria qui communicatum et res necessarias exercitui provident: simul autem invadentes hostes cernentur, fugere imperat, donec subsequentibus a tergo Romanis adjuncti in tutum reciperenrur. Ut enim quæ gerebantur confestim duci essent cognita, primum duos, inde parvo intervallo quatuor, num sex, **107** postea decem, deinde complures jubet praire: aliamque ad hæc phalangem pharetratai cum ordinasset, aliunde in hostes ire præcipit cum mandatis, ut si prælium inirent Dalmatæ, terga verterent velut numero inferiores: sin vero nemo occurreret, quieti ante valbum consistenter. Non alio hæc instituit consilio, quam ut si, ipso cum cæteris copiis ingrante, fugere inciperent Dalmatæ, ab expeditioribus iis comprehensi cæderentur. Haud igitur longe processerant, cum quidam speculatores celeri cursu reversi ad imperatorem vacillante lingua metue

* Δρυμόνος legendum monet Frid. Tafel in Thessalonica, p. 218. Strymon est fluvius Asiæ. Edit.

Α δογμήσαντα Ιπεμψε. Καὶ δὴ συμβολῆ; γενομένης Οὐν-
νοι πρὸς τῶν Ῥωμαίων ἡττήθεντες φεύγοντες ἐξ τοῦ
ποταμοῦ Στρυμόνος δέρευμα καθῆκαν ἑαυτούς. Ἐνθά με-
τρίους ἀποβαλάντες διέφυγον ἀμεταστρεπτοί. Ῥωμαῖοι δὲ
φεύγουσι κατὰ νότον δεῖ εἶποντα, ἐπὶ Τάραν τε ποτα-
μοῦν ἐλθέντες, ἐπειδὴ περ ὅνδρα σφίσαι ἀντεπειθόντα
Ἐβλεπον, παλινοδίας ἔμεμνητο. Βασιλεὺς δὲ ἐπὶ μέσης
τῆς εἰς Σετζενίτεαν φερούστης τὸν χάρακα πτέραμένος
οὐχ ἔχων τε μαθεῖν ἔνθα τὸν ἀρχικουπάνον εἶναι ἐνυ-
δατίνεν, ἐν τῷ τέως μὲν ἐν ἀπόρῳ ἀγένετο, ἐπειδὴ δὲ
πρὸς τῶν ἀλισκομένων Δαλματῶν δυνάμεις περιέ-
νειν αὐτοὺς ἤκουσεν Οὐννικᾶς ἐπὶ συμμαχιᾳ δυον
οὐχ ἥδη ἀφιξομένας, ἐπὶ τὰ πρόσωπα λοιπὸν μετῆγε
τὸ στράτευμα. Μέχρι μὲν ποταμοῦ Τάρα γεγονόσιν
οὐδὲν οὐδαμόθεν Ῥωμαῖοι διεφάνη πολέμιον· ἐπει-
δὲ ἵνταῦθα ἥλον, Δαλμάτων ἀνάριθμος δυλλος οὖπο
ἥλοι τὸν δυτικὸν ὄριζοντα περιχωρεῖσθαις δελοὶς κα-
τάφρακτος ἐξεφάνη. Ὅπερ οἱ θεαδάρενοι ἀγωνίᾳ καὶ
δεῖπνῳ ἔχόμενοι Ῥωμαῖοι ἥλθον ἀγγέλοντες. Βασιλεὺς
δὲ τὴν ἐκ Παιώνων ἀφικέσθαι προσδοκωμένην Δαλ-
μάταις ἰσχὺν ταύτην εἶναι τὴν δρωμένην εἰστοχώ-
τατη τεκμηριωσάμενος, διμά δὲ καὶ σκοπῷ τῷ Χου-
ρούπῃ πρὸς τοῦτο χρησάμενος, «Νῦν, Ἐφη, αἰγυδίον
Δαλμάται Ῥωμαῖοις ἐπεισπεσεῖσθαι διανοοῦνται.»
Πίσσαν γάρ οὐ μακράν ἀποθεν ἥδη ποιούμενοι τὴν
παρεμβολὴν. Ἐπειδὴ γοῦν τάχιστα νῦν ἥδη ἀγένετο,
τοιάδε τινὰ ἔνενοι. Ἐδος ἐστὶ Ῥωμαῖοις ἐπὶ πόλε-
μον ιοῦσιν, εἰ που διατριβήν ποιεῖσθαι χρεῶν τὸν
στρατὸν, σάλπιγγα τῆς ἡμέρας διαλάζειν δήκε, καὶ
σύνθημα τοῦτο τοῖς πλήθεσι γίνεται τοῦ καὶ τὴν ἕξῆς
πρὸς [Ρ 61] ἐκείνῳ διακαρτερήσειν τῷ χώρῳ. Ὁπας
οὖν ἔνταῦθα ἀπατηθῆναι γάντιο τοῦτο δὴ τῇ Ρω-
παραυτίκᾳ παρεκελεύσατο, λαθραίστατα δὲ καθ' ἓν
τούτους ἀμα ἥλιῳ ἀνίσχοντι τῆς περὶ αὐτὸν ἔκστον
τοῖς ἐστὶν εὑπερπές ἔχοντα ἡσυχῆ ἵστασθαι καὶ τὴν
οὐχ ἐπιδηλοὶ τέγοντα, ἐκέδεσος περιγλαυκίσμας τῶν

τ'. Οι μὲν οὖν κατὰ ταῦτα ἑποιουν· ἐπειδὴ δὲ ἡ δημόσια δικαιωμάτων ἡν, ἔχεις σὸν αὐτὸν τοῦ στρατοπέδου ως ἐπὶ χορεγαῖς λαβεῖν ίών. "Οὐθεν καὶ τινας ἀνδρίους τὴν παράπλανη σκαπάναις ἀμα καὶ πτύοις, οἵτις θύος ἐστι τοὺς ὑπογαίους; ἀνερευνατοῦσας σιτῶνας τοὺς τὰ ἐπιτήδεια τῷ στρατῷ ἐσκομιζομένους, ἐμπροσθεν ἐκέλευεν ίέναι. "Ἐπειδόν μέντοι πολεμίους δ κατ' αὐτῶν ιδίατας θύοιεν, φεύγειν ἀπῆγγελεν έως τοὺς κατέπιον λοιστούς Πιομαίων συμπλέκαντες ἥδη ἐν τῷ ἀστακῷ γένινται. Ός γάρ ἐν ἄκαρει τῶν γινομένων αἰσθητοί γίνοιτο τῷ στρατηγῷ, ἐκέλευε δύο μὲν τὸ πρώτον, ἕξτις δὲ καὶ αὐτὸν πολλῷ ἀποδεν τέτταρας, εἴτα ἕξ καὶ αὖ δέκα καὶ ἑπτή πλειστοὺς χωρεῖν, ἀλλήν τε φαρετροφόρον καταστηπάμενος φάλαγγα ἐτέρωθεν ἐπὶ τοὺς πολεμίους ίέναι προύτριπτο· καὶν μὲν Δαλμάται χειρῶν ἀρχοιεν φεύγειν ἐλασσουμένους τῷ πλήθει, ἔστανταί δὲ ἡσυχῇ πρὸ τῆς παρεμβοῦτος εἰ μηδεὶς σφίσιν ἀντεπεκήσει. "Ἐπρεπε δὲ ταῦτα ως ἀνε? γε αὐτὸν σὺν τῷ ἀλλῷ ἐπιτεάντος στρατεύματι φεύγειν ἐπιδάλλωνται τὸ Δαλματικὸν, ὅπο τῶν κουφοτέρων τούτων κτενίοντο καταλαμβανομένοι. Οὕτω τοίνυν μακρὸν ἐγένοντο πορευόμενοι, καὶ τῶν Ιταλίας

χατασκοπή τινες δρομαῖοι ἔς τὸν βασιλέα ἡλθον, συγχειρομένοι τέ τὴν φωνὴν καὶ δεινῶν; ὥχριῶντες δριθεῦμον χρείστω Σλεγον ὄτρατιάν ἐπὶ θάτερα τοῦ ποταμοῦ ἐπὶ φάλαγγος ιστασθαι, οὐχ δύο μόνον ἑγχώριον, ἀλλὰ καὶ μύριον τι φύλον συμμαχικὸν ἐκ τοῦ Οὐνών ἱππέων καὶ δῆ καὶ τῶν παρ' αὐτοῖς ἐτεροδιήντων Χαλισίων. Οὖννάν γάρ τὰ Χριστιανῶν πρεσβευόντων, οὗτοι Μωσαῖκοις καὶ τούτοις οὐ πάντη ἔκραγκέσιν εἰσέτι καὶ νῦν θειάγονται νόμοις. Τούτους τε οὖν Δαλμάτας; συστρατεύειν Σλεγον καὶ δῆ καὶ Πετζιάκους. Ταῦτα ἐπειδὴ βασιλεὺς ἤκουεν, ἐνοχαράμενος μή τι καὶ βιασθείν δύλιγος πρὸς πολιῶν χυκλωθέντες Ῥωμαῖοι οἱ ἐπίπροσθεν ἐπορεύοντο, συντονώτερον ἤλαυνεν ἐπείγων ἐπεσθαὶ καὶ τὸ σημειοφόρον ἐπειδὴ δὲ ἔκεινος κεκυπόκτος αὐτῷ τοῦ ἵππου σχολῇ τὴν ἔδυν ἐποιείτο, αὐτὸς βασιλεὺς τὴν οηματανάναλαδῶν κατετάχει τὸν δρόμον, ἐπὶ τούτῃ τε περιωπῆς γεγονὼς ἔστιν τε οἵτις εἶη καὶ τὸ σημεῖον ἐδίδυν γνωρίζειν τοὺς ἀντιπάλους. Ἐν τούτῳ δὲ καὶ οἱ τοξοφόροι τὸν ποταμὸν κατειληφθεῖς ἀντιμέτωποι Δαλμάτας ισταντο. Ἐπὶ τλείστον δὲ οὐδέτεροι [P. 62] μάχης ἀρχόμενοι ἤσυχη ἐμενον. Ἐκεῖ δὲ ἡ βασιλέως αὐτοῖς διεφάνη σηματα, τῆς τε γφύρας ἀπέσχοντο Δαλμάται καὶ δέσιαν Ῥωμαῖοις ἰδίδονταν ἀκροβολισμοῦ. Οὐ γνοὺς βασιλεὺς ἴστηκε τὸν δικαίων ποιεῖν, διπέρ εἴρηται, τὰ πραστόμενα κατανοῶν ἤλαυνε καὶ αὐτὸς ὡς σὺν αὐτοῖς τὸν ποταμὸν διαβησθείν. Ήν γάρ, ὡς μοι πολάκις ἐρρέθη, δαιμόνιον τινὰ καὶ ἀνδρεῖας πρόσω τρόπον τὰ ἐξ τᾶς μάχας κεκινημένος ἀει. Δαλμάται δὲ καίτοι ὑπὸ εὔαριθμήτων διωκόμενοι στρατιώτων Ἑρευγον ὅμις ἔως ἐν δυσχωρίαις ἐγένοντο. Τὸ δὲ ἀπὸ τούτης ἐπιστραφέντες ὅμιστες τούτοις ἑχώρουν, ἕμβολῆς τε γενομένη; ὀλίγοις ἔξ ἀμφοῖς ἐπεστον. Δαλμάται γάρ τῆς βασιλέως αἰσθόμενοι παρουσίας διελύνοντο αὖτες, Ῥωμαῖοι τε φεύγουσιν δὲ ἐφεπόμενοι πολλοῖς Παιώνων τε καὶ αὐτῶν ἔκτειναν. Οὐτε δὴ Γουρδέσσης τε καὶ Βουλτζίνος, ἀνδρεῖον δυομαστοτάτων ἐπὶ Δαλμάταις, ὑπὸ τᾶς Ῥωμαίων ἐγενέθην χελραῖς. Βασιλεὺς δὲ περὶ πλείσθιος τοῦ λοιποῦ ἐποιεῖτο, διπάς δὲν αὐτῷ πανοπλίαν ὑποδύναται τὴν αὐτοῦ γένετο. Χρόνου δὲ τινος διὰ τοῦτο τριβέντος αὐτῷ (οὐ γάρ ἐκ τοῦ σχοδὸν αὐτῷ, παρήσαν οἱ ταῦτην ἴσχυρὸν) συνέδη τῶν παρὰ Ῥωμαίοις στρατηγούντων τινάς, ἐν οἷς Γιφάρδος τε ἦν καὶ Μιχαήλ ὁ ἐπώνυμος Βρανδεῖς, καὶ πλεῖστοι ἔτεροι διάδρεις αὐτούργησαν καὶ στρατηγῆσαι δεξιοὶ, ἐπὶ τοῦς δυσπορεύουτον καὶ ἀνάτοις ἐν τῷ διώκειν γεγονότας. Δαλμάται γάρ πόρρω τῶν ἀλλων Ῥωμαίων γεγονότας αὐτοὺς κατανοήσαντες ἐπειστράφησάν τε καὶ ἀντιμέτωποι ιστησαν.

θ. Οἱ μὲν οὖν ἐν τούτοις ἴσαν. Βασιλεὺς δὲ ἡδη τὴν δύλισιν περιθέμενος ἀνέτῳ δυτῆρι διώκων ἐπ' αὐτοὺς ἤθεν, ἐν χρή τε ἀλλήλοις ἐφ' ἔνα χῶρον συνιόντας εὑρῶν ἐκστηγόρει τε ἀναφρανδὸν καὶ πικρότετα ἀλοιδορεῖτο, δειλίαν αὐτοῖς προσονειδίζων καὶ πολεμικῶν ἀμαθίαν ἔργων. Τῶν δὲ τοῦ χώρου τὴν τρόπιν καὶ τὸ τῆς χιόνος προφερόντων ἀμετρον, αὐτοῖς τῆς ἑδού κατάρχων ἐπεσθαὶ σφίσιν ἐκέλευεν. Ήδη γάρ καὶ ἀλλο αὐτοῖς Ῥωμαίων συνίστατο καὶ θύσιος. Ἐν ᾧ δὲ τὴν πορείαν ἐτίθεντο, ἐνέδρα

A pallidi nuntiarunt, innumerum in adversa ripa fluminis instructa acie stare exercitum; neque illum tantum ex indigenis, sed immensum etiam alium ex auxiliariis copulis constatum praesertim Hungaricis equitibus, et qui apud illos diversa sunt religionis Chaldaicis. Hungaricis quippe Christianam annexis, isti Mosaicis legibus illisque non omnino genuinis etiamnam vivunt. Hos igitur ut et Petzianas Dalmatis adjunctos esse referebant. Ea ut audivit imperator, veritus ne pauci qui procedebant Romanis a pluribus circumclusi perfringentur, confessum citatiore cursu pergebat et signiferum ut subsequeretur urgebat. Qui cum defesso equo lenius incederet, ipse arrepto, signo princeps maturavit cursum, ac loco editiore consistens, et se qualia esset et vexillum hostibus 108 conspiciendum præbuit. Delati interea ad flumen sagittarii Dalmatis stabant obversi, sed neutris pugnam concitantibus, quievere. Simil autem ac imperatoris conspectum est vexillum, a ponte abscessere Dalmatae, Romanique sagittas mittendi potestatem dederunt. Id ubi princeps videt (stabat enim in loco eminentiori, ut dictum est, et quæ gerebantur advertebat), velut cum cæloris flumen trajecturus advolat. Namque, ut non semel innui, supra fortitudinis humanæ modum pugnas semper et certaminis affectabat. Dalmatae vero, licet haud magno numero milites insequerentur, fugere nihilominus, donec ad loca difficultia pervenerent. Mox inde conversi, occurrerunt hostibus: verum factio congressu cecidere utrinque pauci. Quippe Dalmatae ubi imperatorem adesse percipiebant, dissoluebantur iterum. At Romanii fugientibus semper instantes, eorum multos ut et Pannonum ceciderunt. Quo tum casu in manus venere Romanas celeberrimi inter Dalmatas yiri, Gurdenses et Bultzinus. Imperator interea suis ipidi armis vehementer exoptabat. Ejus rei gratia cum aliquantum insumpsisset temporis (neque enim prope aderant qui ea ferebant), accidit ut quidam e Romanorum ducibus, in quibus fuere Gibbardus et Michael cognomento Branas, compluresque alii manu perinde ac regendis copiis strenui, dum effusius hostes insequuntur, 109 in ardua et avia loca delati manifesto periculo involverentur. Dalmatae quippe Romanos longe a suis sejunctos conspicati, reverterant stabantque obversi.

B D 9. Ea cum se ita haberent, jam armis indutus imperator totis habenis in illos fertur: quos cum uno in loco arctissime in se coeuntis advertisset, palam reprehendit increpatque acerbissime, et metum et militiam imperitiām reprobat. At iis loci situm et immensum nivium vim causantibus, praecedit ipse ac reliquis ut sequerentur imperavit: jam enim et aliige advenerant Romanorum copiae. Dum itaque iter faciunt, hostium aliqui ex insidiis reperente coorti Romanos, qui ad sinistram erant,

adoriuntur. Sed imperator videns eos numero pauciores contemptis illis, continuo hostes insequebatur pertinaciter, quo aut Archizupanum ipsum caperet, aut qui tum Pannonicis praeerat copiis fortissimum ducem. Qui igitur ex insidiis prodierant, nullo edito facinore rursum dissipati sunt. Aliquanto tempore hostes insecurus princeps, ubi suos delassatos advertit, relictis iis ac duobus assumptis cognatis, quorum alter fuit Joannes Ducas, alter qui uxorem duxerat Andronici sebastocratoris filiam, nomine Joannes, cognomento vero Cantacuzenus, cum iis in hostes perrexit. Sed illo ab iis agnito ex armis quæ multo obducta erant **110** anno, cum præterea corporis statuta excelsiore salis proderetur (vere enim heroem referebat, quippe qui equitandi ratione non vulgaris et in armis tractandis dexteritate longe præcellere), terga nullo pudore dederunt. Fugientibus incumbentem alium uno hastæ ictu quindecim ex hostibus in terram prostravisse: in tumultu quippe et confusione ita collidebantur, ut se invicem impellerent. Ipsi autem quadragnita prostratis, reliquos fudit, fusos insecurus gladio et hasta in terga fugientium irruit: quo tempore id quoque accidit. Quidam ex iis qui hasta prius ab imperatore fuerant caesi, cum surrexisset ex lapsu (neque enim lethaliter fuerat vulneratus), fugium inde pedibus miser paravit. Ubi autem in propinquuo imperatorem conspici, stricto gladio in enim velut percussurus fertur. At ille pede in pertus impacto, protrusum humi atque insigni circa oculum vulnera notatum relinquuit. Equum vero etiam si aggravatum sentiret armorum pondere, non ideo tamen sistere impetum voluit. Cantacuzeno autem (unicus quippe adequitabat ex imperatoriis cognatis) ut progrederetur et cum barbaris manus conferret imperavit, ut nimirum dum circa illum sic occuparentur, ipse vicissim eos assequeretur. Nec aberravit a consilio. Postquam enim quam citissime sese in hostes intulit Joannes, Bacchini Archizupani tergum percussit, totumque hasta transverberasset hominem, ni præpedivissent arma. Is autem conversus, **111** videt se a duobus impetu: namque imperatori jam etiam alter aderat Joannes, cuius modo mentio facta est. Septem igitur suorum ascitis cum Cantacuzeno conreditur, sitque collato pede prælium. Sed dum subinde advenere undecunque barbari, in extremum periculum adductus est Cantacuzenus, et ab iis fuisse truncatus, nisi imperator ex propinquuo subveniens discriminis eum exemisset. At neque ipse expers fuit discriminis. Quippe cum animo reputaret, si occurreret iis qui numero auctius sciebat Joannem circumsteterant, integrum fore aliis jam numero trecentis utrumque adoriri, primo oportere censuit cum multititudine decernere. Iliis enim cedentibus, recessuros pariter qui Joannem

A πολεμίων ἐκ τοῦ ἀφανοῦς ἔκπτοδήσασα ταῖς ἐν ἀριστερῷ Ὦμασίοις ἐπετίθετο. Ἀλλὰ ταῦτην μὲν ἐπεδῆπερ διγανθροῦσαν βασιλεὺς Ἐγώ, οὐδὲ δοσον ἐπεστράψαι ήξιώσειν· ἀλλὰ γάρ ἀνέπιστον ῥόξως ἐδίωκεν, εἰ πως ἡ αὐτὸν χειρώσασθαι οἱ γένοιτο τὸν ἀρχιζουπάνον ἢ τὸν παρά τοῖς Παῖσιν εἰς ἀκείνην στρατηγούντα τὴν ἡμέραν ἀνδρεῖας εὗ ἤκοντα. Οἱ μὲν οὖν ἐκ τῆς ἑνέδρας μηδὲν δέξιον λόγου πεπραχθές διελύοντο αὐθίς. Βασιλεὺς δὲ μικρὰ διώξας, ἐπειδὴ τοὺς ἄμφα αὐτὸν Ἐγώ ἐκκακήσαντας ἤδη, αὐτοὺς μὲν παρῆλθε, δύο δὲ ἐν γεγενῶν παρειληφάς τῶν αὐτοῦ, ὃν δὲ μὲν Ἰωάννης δ. Δούκας; (**45**) δῆ, [P. 65] ἀτερος δὲ δες τὴν Ἀνδρογίκου τοῦ σεβαστοκράτορος Ἐγήμε παῖδα, δυνομα Ἰωάννης καὶ αὐτὸς ἐπίκλησεν Καντάκουζηνδς, σὺν αὐτοῖς ἐπὶ τοὺς πολεμίους ἔχωρει. Οἱ δὲ ἐκ τῆς ὀπλίστων; αὐτὸν κατανοήσαντες (χρυσόν γάρ κατακόρως ἀλτήλιπτο πᾶσα) καὶ τῆς τοῦ σώματος δὲ ἀναδρομῆς τε καὶ εὐφυίας τεκμηριώσαμενοι μάλιστα (ἥρωις γάρ ἀτεχνῶς ἐψήκει, δτε τῷ ξένῳ τῆς ἱππασίας καὶ τῆς ἀμφισέξιου περὶ τὰ δικλα κινήσεως πολλῷ διενεγκάνων) νῶτα διδόναι σύνδαμη ἥτιζόντο. Οἱ δὲ φεύγουσιν ἐπιθέμενος λέγεται ἐτι μιχ δόρατος προσοδοῦ πεντεκαίδεκα τῶν πολεμίων εἰς γῆν Ἑβαλλεν. Ἐν γάρ ταράχῃ καὶ συγχύσει φερομένους συγκρούειν ἀλλήλοις οὐδένι κόσμῳ συνέβαινεν αὐτούς· τετταράκοντα δὲ τοὺς πάντας ἐπὶ στόμα κατενεγκάνων τοὺς δλλους ἐπρέφατο, φεύγουσί τε φερόμενος συνέκοπτεν δει κατὰ νῶτου καὶ ξίφει καὶ δόρατι χρώμενος. Ὁτε συνέκοπε τι καὶ τοιοῦτον· τῶν τις προκαταδορατισθέντων αὐτῷ τοῦ πιῶματος; διενεγκάνων (οὐ γάρ καίριαν ἐτύγχανε πεπληγμένος ἐφευγεν ἐκ ποδὸς τὴν πορείαν ὁ τάλας ποιούμενος.) ἐπειδὴ τε ἀγχοῦ βασιλέα γεγονότα εἰδει σπασάμενος τὸ ξίφος πατάξιν ἐφέρετο τοῦτον. Οἱ δὲ λάξ τῷ στήθει ἐπιδέξαντες τοῦ μὲν εἰς γῆν ἡνεγκει, σημειωσάμενος δὲ ἐκ τίνος ἐπισήμου περὶ τὸν δρυθαλμὸν πάθους παρῆλθε. Κάμνοντος δὲ τοῦ ἵππου αἰσθάμενος ἡδη τῷ βάρει τῶν διπλῶν παλινδρομεῖν μὲν οὐδὲ ὡς ήθελε, τῷ δὲ Καντάκουζηνδ (ἐτύγχανε γάρ ἡδη τῶν βασιλέως ἐποχούμενο.) ἐκέλευε πρόσω χωρῆσαντες συμμίγνυσθαι τοῖς βαρβάροις, ὡς ἀν οὐτω τῇ πρῷ; αὐτὸν ἀσχολίζει ἐπικαταλαβεῖν σφᾶς· καὶ αὐτὸν γένοιτο. Καὶ ἐτυχέγε τοῦ σκοποῦ. Ἐπειδὴ γάρ τάχιστα τῶν πολεμίων δι Ιωάννης ἐγγύθεν ἐγένετο, Βαχχένον τὸν ἀρχιζουπάνον πάει μὲν κατάτον μεταφέρειν, διελάσαι τὸ δόρυ προσμυτθεῖς· οὐ μέντοι γε καὶ έδυνθή τῆς δπλίστων ἀντισχούτης. Οἱ δὲ ἐπιστραφεῖς Ἐγώ πρὸς ἀνδρῶν διωχθέμενος δυοῖν. Συμπαρῆν γάρ βασιλεῖ καὶ θάτερος Ἰωάννης, οὐπερ ἡδη ἐμνήσθην. Ἐπειδὲ γοῦν τῶν ἀμφ' αὐτὸν ἐπαγόμενος ἐμπλέκεται τῷ Καντάκουζηνδ, καὶ ή μάχη ἀπὸ χειρὸς ἡδη ἐγίνετο. Ἐν τούτῳ δὲ τῶν βαρβάρων δλλου ἀλλαχθεῖν συρρέοντος ἀει ἐν ἐσχάτοις δ Καντάκουζηνδς δη, καὶ τοι μη βασιλεὺς ἐγγύθεν ἡδη παραφανεῖς έξειλεν αὐτὸν τοῦ κινδύνου, ἐδέησεν, οἶμα, οὐδὲν βαρβαρικῆς ἐργον μαχαίρας γενέσθαι τὸν ἀνθρώπον

D : Gangii notæ.

(10) Ιωάννης ἐ Δεύκαιος. Vide Dis. citationem 26 ad Junivillam.

Οὐ μήν οὐδὲ αὐτὸς; βασιλεὺς ἔξω κινδύνου ἐγένετο. Οὐ μήν οὐδὲ αὐτὸς; βασιλεὺς ἔξω κινδύνου ἐγένετο. Οὐ μήν οὐδὲ αὐτὸς; τὸν Ἰωάννην κυριεῦσιν ἐπὰ τέως οὐτει γάρ οὐτει ἀντιτάξειτο, ἐξέσται τοι; οὐλοις εἰς τριακοσίους ἥδη ἀριθμούμενοις κατ' ἀμφοτέρων ιέναι, δεῖν ἔγρα τῷ πλήθει ἐνυπλακήσειαν πρότερον· ἐκείνων γάρ ὑποχωρεύντων ἔνυπαστῆναι καὶ τοὺς τὸν Ἰωάννην περιεστοχίζοντας εἰς· ἦν· καὶ δὴ τὸν ἵππον μυστίσας περὶ μέσους εἰσῆλασεν. Ἀλλά τινα τούτων παῖσαι τῷ δέρατι προθυμηθεῖς [P. 64] τούτου μὲν διήμαρτεν. Ισχιάσαντει γάρ τῷ βαρβάρῳ ἔνυπάσινε κενήν τῆς πλευρᾶς διεκπεσεῖν τὴν αἰχμήν. Ἀπὸ χειρὸς δὲ λοιπὸν αὐτῷ πυκνάτοντο. Ὅπερ δὲ Βακχίνος τε αὐτὸς καὶ οἱ περὶ ικείνοντος ιδόντες Ἰωάννην μὲν αὐτοῦ Ἐλιπον, ἐπὶ δὲ ξαπύλα δρόμῳ ἤλθον. Καὶ τὸ πρᾶγμα φρίκης μετὸν ἦν. Ἀλλὰ βασιλεὺς τὸ μὲν δόρυ μεθεὶ, δὲ ταρχήτητο ἕιρος ἐλκύσας πυκνὰ παρ' αὐτοῖς ἐπρέφετο παῖσιν αἵτινας καὶ παιόμενος, ἔως τῶν ἄλλων πιθασθέντων εἰς αὐτὸν τε καὶ Βακχίνον τὰ τῆς μάρτιης ἀπεκρίνατο πάστες, ἀνδρεῖτε τὰ διαφέροντα καὶ σώματι μεγάλῳ ἐς ἄγαν κεχρημένον. Μετὰ πολλῆν γοῦν τινα συμπλοκὴν Βακχίνος μὲν τῷ βασιλεῖ τῆς πικρόνος τὸ ἔιρος κατενεγκών ἐπλήξεν, οὐ μήν καὶ δελάσαι τὸ ἐκ τοῦ κράνους ἐπὶ τὰς δίφεις ἡρηγμένου ἴδυνθη παραπέτασμα. Οὕτω μέντοι ισχυρὰ ἡ πληγὴ γέγονεν, ὡς τῶν κρίκους ίκανῶς τῇ σαρκὶ ἀνεζήσαται· ἐπὶ τολεῖστον ἐκτεπωθῆναι. Ὁ δὲ βασιλεὺς τῇ χειρὶς τὸν βάρβαρον ἀφελμένος τῷ ἔιροι τῷ ἱερᾶλιψῳ παρεδίδου φέρων, δὲ καὶ πάλιν ἐπὶ τοὺς τοιεμένους ἐσφάδαζεν ιέναι· ἀλλ' ἀμφοτέρω τε τῷ Ἰωάννᾳ καὶ Βακχίνος διάβραρος ἐπισχεῖν αὐτῷ τῇ δρμῇ ἔνυπαν ισχυσαν. Ἡδη γάρ τὸ εὖνουν ἐκείνος δεκαίωμένος ἐσχηματίζετο. Τάς οὖν τῆς κεφαλῆς εἰπὼν τρίχας ὑποδεικνύεις ἐντεῦθιέν τως τὸ ὑπαντιάσον εἴπη πλῆθος ὑπεσημάνετο. Ἐν τούτῳ τῷ πόνῳ θεῶν διατακουσῆνδος δακτύλοιν θατέρας ἀστέρητο γείρος. Βασιλεὺς δὲ ἀμφὶ τετταράκοντα πολεμίων ἀπόμενος δορυαλάτους ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἤλθεν. Ὄτι δὴ κάκεινον εἰς μνήμην ἀλλάθων, δηδὴ καταβαλόντες τοὺς κατὰ τὸν δφθαλμὸν ἐπισήμου παρῆλθε πειμηρωσάμενος, ἀνεζήσεις τοῦτον ἐπὶ τοῦ στρατοπέδου τὸ σημεῖον εἰπόντες· ἐγένετα τοίνυν κάκεινος εἰς ἀνεγνώριζε τὸν νενικηκότα καὶ ἀνεγνωρίζετο. Οὐχ εἰς μαρκρὸν δὲ πρέσβεις παρὰ τοῦ ἀρχικουπάνου εἰς τὸ στρατόπεδον ἰκοντο ἀμνηστίαν αὐτῷ κακῶν εἰπεινεμένοις. Καὶ δὴ βασιλέως κελεύσαντος ἥκει μετὰ μικρὸν διάνηρος ἐκτέτην ἐεινὸν ἐαυτὸν παρεχθεμένος. Καὶ βασιλεὺς μὲν ιετεύοντα προστήκαμενος, ἤγετε τούτῳ τὴν ἀμαρτάδα. Ὁ δὲ τοὺς ἑδάφους μικρὴν ἀνανεύσας, ἐνθά πρὸ τῶν βασιλέως ποδῶν ἤρων ἐκείτο καταβαλῶν ἐκυτὸν, δρκοις τὰ δεδογμένα ιππίσου, δοῦλοις ἐς τὸν πάντα έσεοις· Ἠρωμαῖοις εἶναι βεβαῖων· κανὸν μὲν ἐπὶ τὴν ἐσπέραν στρατιώταις, οὐν δισηπλοῖς ἐπεσθαι ὠμολόγει, πολεμοῦσι τῷ μήνῃ ἐπὶ τῆς Ἀστας πρὸς οἵς τὸ πρότερον εἰώθει πατεσσοῖς καὶ διακοσίους ἥδη προσεπιπέμπειν. Τοῖςτα κατωθικών βασιλεὺς ἐπὶ τὴν Κωνσταντίνου παλινδρομεῖ. Ἐν τούτῳ δὲ καὶ δισκός τῶν ἀμφὶ τοιαύτης διπεπραγμένος οὐδὲν ἐς Κωνσταντίου ἤλθε. Δισκόμάται μέντοι οὔτε δὴ τὸ Ρωμαῖον ἐτήρησαν

A circumstabant. Concitatō inde equo in medios invitit. Sed cum ex lis quendam hasta vellet percutere, aberravit ictus hac atque illac inclinante barbaro, atque innoxius a latere hastae mucro decidit. Deinceps vero certamen conseruitur. Quod cum Bacchinius ipse et qui cum illo erant conspexere, omisso Joanne, ad imperatorem cursu contendunt. Atque inde horribile quid videre erat. Verum abjecta protinus hasta imperator ensem quo accinctus erat stringens crebrius in eos versat, ferit vicissim et ferit; donec dissipatis aliis, in illum et Bacchiniūm, fortitudine præcellente et procero admodum corpore virum, tota prælia vis 112 incubuit. Post longum ergo certamen Bacchinius maxillam imperatoris gladio percussit: nec tamen dissecare potuit dependens ex galea super oculos velamen. Ad eo autem vehemens ictus fuit ut galeæ circuli non modice carni iuacererent notasque imprimerent: at princeps arreptum e barbari manibus ensem patrueli suo tradidit. Inde iterum in hostem contendere vehementius gestiebat, sed imperium iuhibuere uterque Joannes et Bacchinius. Quippe captus barbarus benevolentiam simulabat: capillis igitur capitinis sibi ostensis ingentem innuebat illi occursum multitudinem. Eo in prælio duobus in una manu digitis privatus est Cantacuzenus. Tandem quadraginta circiter captivis hoc tibus adductis in castra reversus est imperator. Ibi eum subiit illius memoria, quem paulo ante prostratum ei signo circa oculos notatum reliquerat. Hunc ergo indicato signo quæsivit in castris: qui inventus agrovit victorem et vicissim ab illo agnitus est. Nec ita multo post legali ab Archizupano in castra venerunt, qui præteriorum oblivionem deprecarentur: statimque jubente principe venit ipse miscrandi hominis ac supplicis habitu: atque ab imperatore benebole exceptus reniam delicti obtiuit. Tuim paulisper 113 ab humo exsurgens, ubi ad imperatoris pedes prostratus jacebat, jurejurando pacta confirmavit fidemque dedit servum se Romanorum omni tempore futurum, et si in Occidentem arna princeps circumferret, cum duobus se milibus secuturum illum professus est: si vero in Asia bellum gereretur, trecentis quos prius mittere consueverat ducentos additurum. His rebus feliciter gestis Constantinopolim imperator rursum rediit. Eodem tempore classis relata est Byzantium, nullo in Italia consecuto negotio. Ita quidem Romanorum imperium agnovere Dalmata, ut et longo post tempore, cum Uresin principatu deturbassent, atque inscio imperatore illum alteri ejus fratri tradidissent; veriti, ut par erat, ne is ipsis succenseret, Dese et Uresi adductis, ad eum venerunt, dictantes ei cui suffragaturus ille foret, sese parituros. Pronuntiato igitur Judicio, Uresis præmiis vice principatu ab imperatore obtinuit. Sed de his postea.

B nec tamen dissecare potuit dependens ex galea super oculos velamen. Ad eo autem vehemens ictus fuit ut galeæ circuli non modice carni iuacererent notasque imprimerent: at princeps arreptum e barbari manibus ensem patrueli suo tradidit. Inde iterum in hostem contendere vehementius gestiebat, sed imperium iuhibuere uterque Joannes et Bacchinius. Quippe captus barbarus benevolentiam simulabat: capillis igitur capitinis sibi ostensis ingentem innuebat illi occursum multitudinem. Eo in prælio duobus in una manu digitis privatus est Cantacuzenus. Tandem quadraginta circiter captivis hoc tibus adductis in castra reversus est imperator. Ibi eum subiit illius memoria, quem paulo ante prostratum ei signo circa oculos notatum reliquerat. Hunc ergo indicato signo quæsivit in castris: qui inventus agrovit victorem et vicissim ab illo agnitus est. Nec ita multo post legali ab Archizupano in castra venerunt, qui præteriorum oblivionem deprecarentur: statimque jubente principe venit ipse miscrandi hominis ac supplicis habitu: atque ab imperatore benebole exceptus reniam delicti obtiuit. Tuim paulisper 113 ab humo exsurgens, ubi ad imperatoris pedes prostratus jacebat, jurejurando pacta confirmavit fidemque dedit servum se Romanorum omni tempore futurum, et si in Occidentem arna princeps circumferret, cum duobus se milibus secuturum illum professus est: si vero in Asia bellum gereretur, trecentis quos prius mittere consueverat ducentos additurum. His rebus feliciter gestis Constantinopolim imperator rursum rediit. Eodem tempore classis relata est Byzantium, nullo in Italia consecuto negotio. Ita quidem Romanorum imperium agnovere Dalmata, ut et longo post tempore, cum Uresin principatu deturbassent, atque inscio imperatore illum alteri ejus fratri tradidissent; veriti, ut par erat, ne is ipsis succenseret, Dese et Uresi adductis, ad eum venerunt, dictantes ei cui suffragaturus ille foret, sese parituros. Pronuntiato igitur Judicio, Uresis præmiis vice principatu ab imperatore obtinuit. Sed de his postea.

C nec tamen dissecare potuit dependens ex galea super oculos velamen. Ad eo autem vehemens ictus fuit ut galeæ circuli non modice carni iuacererent notasque imprimerent: at princeps arreptum e barbari manibus ensem patrueli suo tradidit. Inde iterum in hostem contendere vehementius gestiebat, sed imperium iuhibuere uterque Joannes et Bacchinius. Quippe captus barbarus benevolentiam simulabat: capillis igitur capitinis sibi ostensis ingentem innuebat illi occursum multitudinem. Eo in prælio duobus in una manu digitis privatus est Cantacuzenus. Tandem quadraginta circiter captivis hoc tibus adductis in castra reversus est imperator. Ibi eum subiit illius memoria, quem paulo ante prostratum ei signo circa oculos notatum reliquerat. Hunc ergo indicato signo quæsivit in castris: qui inventus agrovit victorem et vicissim ab illo agnitus est. Nec ita multo post legali ab Archizupano in castra venerunt, qui præteriorum oblivionem deprecarentur: statimque jubente principe venit ipse miscrandi hominis ac supplicis habitu: atque ab imperatore benebole exceptus reniam delicti obtiuit. Tuim paulisper 113 ab humo exsurgens, ubi ad imperatoris pedes prostratus jacebat, jurejurando pacta confirmavit fidemque dedit servum se Romanorum omni tempore futurum, et si in Occidentem arna princeps circumferret, cum duobus se milibus secuturum illum professus est: si vero in Asia bellum gereretur, trecentis quos prius mittere consueverat ducentos additurum. His rebus feliciter gestis Constantinopolim imperator rursum rediit. Eodem tempore classis relata est Byzantium, nullo in Italia consecuto negotio. Ita quidem Romanorum imperium agnovere Dalmata, ut et longo post tempore, cum Uresin principatu deturbassent, atque inscio imperatore illum alteri ejus fratri tradidissent; veriti, ut par erat, ne is ipsis succenseret, Dese et Uresi adductis, ad eum venerunt, dictantes ei cui suffragaturus ille foret, sese parituros. Pronuntiato igitur Judicio, Uresis præmiis vice principatu ab imperatore obtinuit. Sed de his postea.

D nec tamen dissecare potuit dependens ex galea super oculos velamen. Ad eo autem vehemens ictus fuit ut galeæ circuli non modice carni iuacererent notasque imprimerent: at princeps arreptum e barbari manibus ensem patrueli suo tradidit. Inde iterum in hostem contendere vehementius gestiebat, sed imperium iuhibuere uterque Joannes et Bacchinius. Quippe captus barbarus benevolentiam simulabat: capillis igitur capitinis sibi ostensis ingentem innuebat illi occursum multitudinem. Eo in prælio duobus in una manu digitis privatus est Cantacuzenus. Tandem quadraginta circiter captivis hoc tibus adductis in castra reversus est imperator. Ibi eum subiit illius memoria, quem paulo ante prostratum ei signo circa oculos notatum reliquerat. Hunc ergo indicato signo quæsivit in castris: qui inventus agrovit victorem et vicissim ab illo agnitus est. Nec ita multo post legali ab Archizupano in castra venerunt, qui præteriorum oblivionem deprecarentur: statimque jubente principe venit ipse miscrandi hominis ac supplicis habitu: atque ab imperatore benebole exceptus reniam delicti obtiuit. Tuim paulisper 113 ab humo exsurgens, ubi ad imperatoris pedes prostratus jacebat, jurejurando pacta confirmavit fidemque dedit servum se Romanorum omni tempore futurum, et si in Occidentem arna princeps circumferret, cum duobus se milibus secuturum illum professus est: si vero in Asia bellum gereretur, trecentis quos prius mittere consueverat ducentos additurum. His rebus feliciter gestis Constantinopolim imperator rursum rediit. Eodem tempore classis relata est Byzantium, nullo in Italia consecuto negotio. Ita quidem Romanorum imperium agnovere Dalmata, ut et longo post tempore, cum Uresin principatu deturbassent, atque inscio imperatore illum alteri ejus fratri tradidissent; veriti, ut par erat, ne is ipsis succenseret, Dese et Uresi adductis, ad eum venerunt, dictantes ei cui suffragaturus ille foret, sese parituros. Pronuntiato igitur Judicio, Uresis præmiis vice principatu ab imperatore obtinuit. Sed de his postea.

δούλιον, ὡςτε [P 65] χρόνοις πολλοῖς θάνατον Οὔρεσιν (46) τῆς ἀρχῆς παραλύσαντες, ἐπειδὴ βασιλέως μηδὲν συνειδότος θανάτῳ τῶν ἀδελφῶν αὐτήν ἐνεχείρισαν, θεοῖσαν ταὶς ὡς τὸ εἰκόνη μή τι αὐτοὶ χαλεπήνη, καὶ δέστε καὶ Οὔρεσιν ἀγνοῦτες παρ' αὐτὸν ἥλθον, διῷ αὐτὸς ἐπιψήφισται ἀναγκαῖως θάνατον σασθι λέγοντες. Δικῆς τούναν αὐτοὶς ἀνογείστης βραχεῖόν τι ἐκ βασιλέως Οὔρεσις αὐτοῖς τὴν ἀρχὴν ἔσχεν. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν θάνατον.

10. *In Hungariam perrexit princeps, belli causam obtulens submissa, ut dictum est, Dalmatis auxilia. Neque tamē iudicio bello aggressus est Hungaros, sed iis quae in se deliquissent per litteras primo expositis, proximum Romanorum adventum illis indicavit. Ubi itaque ad Istri ripam pervenit, cum nullæ adessent naves ex iis quae Byzantii apparaverat, 114 ne temporis occasionem negligeret, quae in iis rebus, ut cuncta prosperecedant, maxiimi momenti esse solet, luctrem, cuiusmodi ibi multæ ad littus reperiuntur uno ex ligno cavatae, concordens atque una equum freno attrahens in adversam ripam trajecit. Exinde eodem pariter modo in Hungarorum fines irripuit Romanorum exercitus: atque interiora potens obvia quævis effuse depopulatus est. Erat in altera situm fluminis ripa castri Zenguiñum nomine, murorum cæterarumque munitionum robore satis validum. Atque illud cum primo impetu expugnare haud posset, Theodorum Batalzem sororium suum reliquit cum exercitu: ipse regionis illius vicos circumiens plurimos in potestatem recepit. Hungarorum interea processit exercitus Romanos excepturus. At cum vitibus longe se vidit imparem, dedidit sese pariter Imperatori, qui deinceps rapuit sustinuitque pro libitu omnia. Vide etiam quod obviam agi, gentemque totam aliam in sedem transferri: quamque Savus et Ister, fluvii ex Alpibus profluentes, in Hungariæ finibus efficiunt; ipsorum (superius enim diffisi a se invicem, post*

A τ'. Βασιλεὺς δὲ ἐπὶ τὴν Οὐννικήν ἔχωρει, τὴν εἰς Δαλμάτας πρότερον καθάπερ εἰρηται συμπριχαν ὑπέθεσιν πολέμου πεποιημένος αὐτοῖς. Οὐ μήτε ἀκηρυξτε ἐπ' αὐτοὺς ἥλθον, ἀλλὰ τράμασι πρότερον τά τε ἐς αὐτὸν ἡμαρτημένα σφίσιν ἔδιλον καὶ τὴν Ψωμαίων αὐτίκα ἐμήνυεν ἔρδον. Ἐπειδὴ γοῦ πρὸς ταὶς Ἰστρου δικαιοῖς ἐγένετο, νεῶν οὐδαμῆ παρουσῶν δεὶς ἐξ Βυζαντίου ἐτοιμασάμενος εἶχεν, ὡς μή την ὁξύτητα τοῦ καιροῦ καταπροσήσεται, δεὶς μάλιστα κατορθωτικὸν ἐν τοῖς τοιούτοις φιλεῖ γινεσθαι, λεμβάδιόν τι ἀναβάς, ἐποια πρὸς ταὶς ἀκταῖς ἐνταῦθα διασαλεύει αὐτόδυνα, ἐπὶ τὴν περιφέρετο ἀπὸ ρυτῆρος ἐλεύθερον τὸν ἵππον αὐτὸς ἔχων. Ἐξῆς δὲ καὶ Ψωμαίων στρατὸς τρόπῳ τῷ αὐτῷ περαιωσάμενοι τὴν Οὐννικήν ἐπάτουν, ἐνδοτέρω τε προχωροῦντες ἀφειδῶς ἀεὶ τὸν ποσὶν ἔκτειρον. Ἡν δέ τι κρησφύγετον ἐνταῦθα ἐπὶ θάτερα τοῦ ποταμοῦ ἰδρυμένον Ζεύγμινον δνομα, τειχέων τε καρτερότητες καὶ τῇ ἀλλῃ ἀσφαλεῖται ικανῶς ἔχον. Τούτα ἐπειδὴ μή ἐξ ἐπιδρομῆς ἀλλαντεῖν εἴχεν, αὐτοῦ Θεόδωρον τὸν Βασάτζην σὺν στρατεύματι Ελιπες γαμβρὸν αὐτῷ ἐπ' ἀδελφῇ γεγονότα· δὲ τὰς τῇδε κώμας περιτῶν ἀρδην ἡνδραποδίζετο. Οτε καὶ Οὐννινων στρατὸς ἔχωρει μὲν ὡς Ψωμαίων ἀντιστρέμενος· ἐπειδὲ δὲ ἔγραντες τοῦ βασιλεῖ, καὶ τὸ δοκόν κατ' ἔξουσιαν ἤγετο τε καὶ ἐφέρετο πάντα. Ἡν οὖν ίδειν ἡλικίαν πᾶσαν δορύκετον ἐλαύνομένην καὶ θόνη δλα κινούμενά τε καὶ ἀναστατούμενα, καὶ

B τὸν Ἰστρὸς καὶ Σοδος ποταμοὺς ἐξ Ἀλπῶν (47) ἔρεον

Du Gangii notæ.

(46) *Oὔρεσιν. Urosci illius, Dessa fratri, nulla quod sciām mentio fit in Historia Dalmatica, nisi idem sit cum Bela, de quo ad p. 221, qui ante Dessim in Servia principatum tenuerit.*

(47) 'Εξ Ἀλπῶν. Vel ex hoc loco patet Alpes dici quosvis montes altos, nec eos duntaxat qui Galliam ab Germania et Italia distinguant. Servius ad illud Virgilii *aerios montes*, ait a Gallis *aerios montes Alpes appellari*; voce nimirum Gallica. Papias: *Alpes, propriæ aeris montes Galliae. Nam Gallorum lingua alti montes sic vocantur. Gloss. Græco-Lat. : Alpes δρυ θύμηλα. His consentit Isidorus, l. xiv Orig., c. 8. Hinc igitur passim quosvis montes Alpes vocant scriptores. Sidenius de Atho monte carm. 2: Silvasam currebant rēla per Alpem. Carm. 9 de eodem: Juxta frondiferā cācūmen Alpis. Pyrenæos montes Alpium nomine donat etiam Ausonius, epist. 23:*

*Nunc tibi trans Alpes et marmoream Pyrenem
Cæsareæ Augustæ domus est.*

*Alpes montis Zebræi, Alpes Roscidæ vallis in iisdem Pyrenæis, dixit Lucas Tudensis, in Chronico, p. 86 90. Unde et Hispanos *Alpinos* vocavit ex Catone Geltius. Adam Bremensis c. 229: Normannia, quæ suis Alpibus circumdat Sueoniæ. Occurrit iterum apud eundem, c. 259. Sed de vocis primigenia notione dissentit prorsus a Servio et aliis Procopius, l. 1 De bello Goth., qui id no-*

minis veteribus Gallis angustias montium seu collium significasse scribit: 'Alpæs δὲ καλεῖν εἴην στενοχωρία διόδοιν οἱ ταῦτη νεομήκαιοι ἐνθρωποι. Id ipsum tradit Eustathius in Dionysii Periegesim: Φαστ δὲ τὴν λέξιν ταῦτην κατὰ τὴν εἰς τὸ Ἑλληνικὸν μετάληψιν, ταῦτα δύνασθαι τῇ κλειστούρᾳ. Atque ea ipsa notioνe vocem hanc usurpare videtur Philostorgius, l. iii, c. 24: 'Αλπεῖς, αἵ τε Σουκεῖς καλούμεναι, καὶ αἱ Τουλαι, διόδοι εἰσι στενα μεγίστων ὄρων ἐκατέρωθν, καὶ ὅφ' ἐν χωρίον ἔγραντες τοῦ συμπτύσσεσθαι συγχεισμένουν. Κοίκαστα δὲ αἱ διόδοι αὐταὶ τοῖς τὸν Θερμοπόλαις στενοῖς. Certe quidquid fuerit primis seculis de vocabuli significatu, id constat inferioribus Alpes appellari convales, et que in iis sunt pascua, quo æstate pecora aguntur. Ila usurpatur passim in donationibus factis ecclesiæ: Salzburgensi, c. 1 et 7; apud Canisium, tom. vi Antiquar. Lect.; in charta Ludovici Pii anno 838 pro monasterio Anianæ: in chartis Alemannicis Godasti n. 27 et 86; [P. 449] apud Couradum de Fabaria de Casibus S. Galli, c. 20; Bertholdum Zuifaltens. abbatem, De origine sui monasteri; Augustinum de la Chiesa, in Hist. Poem. c. 26; Marcam in Hist. Beneharn., l. v, c. 29, etc. Hinc Alpagium, jus pascendi pecora in Alpibus, in charta b. comitissæ Sabaudiae an. 1218 in tabulario ecclesiæ Tarentasiensis.

τες ἐπι. (Οὐννικῆς αὐτοματίζουσι νῆσον διωθεν ἡφ' ἔκάτερα σχιζόμενι καὶ μετὰ πλειστηνὸς διπλῆς; ταῦτα πάλιν ἀντέτοπον περιόδον, κενούμενην πᾶσαν καὶ κατοίκων σπινθίζουσαν. "Οτε καὶ αὐτὴν τὴν ῥηγικήν Ὦρωμαῖς κατεστρέψαντο οἰκίαν, πρᾶγμα ἐν τοῖς Ὦρωμαῖς μεγίστους εὔτυχημασιν ἀναγεγράψθαι σίγουν. Ταῦτα κατωρθωκάς βασιλεὺς ἐπὶ Ζεύγμινον ἤσθιν, Ἐνθα δὲ Βαττάτζες, καθάπερ ἐρηταῖ, λειψθεὶς τὴν πρωσεδρείαν ἐποιεῖσθαι. Ἀλλ' οἱ τὸ φυλακτήριον Λοντές, ἑκατὸν οὐδὲ εἰς μακρὰν ἐπιβενθηκόντες ἀφεῖσθαι τὸν ρῆγα ἡγιεῖσθαι, Ισχυρῶς; αὐτοῦ μετεποιεῖτο ἐπειδὴ δὲ μὲν ἡγιέλλετο περῶν ὄδαμασοῦ, Ὦρωμαῖς δὲ πρὸς τὸ τεχομαχεῖν ἤδη ἐγίνοντο, [P. 66] πρὸς τὸν ἐπιρρημένον κατορθωδησαντες κινθηνὸν ἔχρησον βισιλέως, ὃς ἐπ' ἀθώις ἀντεῦθεν ἀπαλλαγησόμενοι σώμασιν ἐνδύσι τὸ φρούριον αὐτῷ. Τοῦ δὲ πρὸς τοῦτο ἀνανεύοντος, σχοίνους τε τῶν τριχήλων ἔξηψαν καὶ τὰ καλύμματα τῶν κεφαλῶν, ἀποθέμενοι ξὺν ἀτιμάτῳ τῷ βασιλεὺς παρεῖχον ἔκατον. Οὐ δέ ἀπειπεῖς Ὦρωμαῖς τούτων μὲν ἀποκτιγμέναι μηδένα, τὸ φρούριον δὲ μεγάλων μετὸν διηγεῖσθαι ἀγαθῶν.

ιε. Ταῦτα Ὦρωμαῖς καταπραξάμενοι, ὡς ἐπὶ Σέδον περιποιώμενοι ἐφέροντο, πολλῷ στρατοπέδου τὸν αὐτῶν πλείω τὴν ἀνδραποδισθεῖσαν τῶν Ούννων διοντες τῇσικαν. Ἀλλ' οὐποτε περιειώσαντο, καὶ διῆγγελεν ἡ φῆμα τὸν Παιώνων ρῆγα χείρα ἐπαγδύμενον βαρεῖσθαι θυμῷ πολλῷ κατὰ Ὦρωμαῖς ἤκειν, ἥδη τὸν κατὰ Γαλιτίης χώρας (48) Ταυροσκυθίκης τολεμεὸν εὐτυχῶς διενεγκόντα. Οὐ δὴ ἔνεκα μάλιστα βασιλεὺς αὐτὸν ἤμυνατο, ἀτε παρὰ γνώμην τὴν αὐτὸν Βλαδιμήρῳ ἐπιφυέντα (τοῦτο γάρ δύομα τῷ Γαλιτίης δρόχοντι ἐκείτο) ἀνδρὶ ὑποστόνδῳ Ὦρωμαῖς δντι. Τούτων ἀκούσας δὲ βασιλεὺς τὸ μὲν δόλο στράτευμα καὶ δοσον ἐν σκευοφόροις ἦν καὶ τὰ πλειστα τῶν ἡγαρηθέντων πλήθεις ἀριθμοῦ κρείσσων τυγχάνων ἐκέλευε διαπορθμευσαμένους ἐπὶ τῆς ἀντικέρας μείναι διχθῆς· δὲ τὸ ἀπόλεξον τοῦ στρατοπέδου ἀναλαβὼν, καίτοι πολλὰ τῶν στρατηγῶν οὐκ ἐπιφεύγονταν τοῖς δόξαιν, ἐπείγετο τὴν ταχίστην συμπλακησόμενος αὐτῷ, λύκων οὐ λείποντων εἶναι φάμενος ἔργον τοῦ μὲν τῶν προδάτων κατεπεγεθαῖ πλήθους, ποιμένων δὲ ποθεν ἡ κυνῶν ἐκφανέντων φεύγειν μηδὲν αἰσχυνομένους, μόνῳ τῷ αὐτοὺς καὶ τῷ θηραύντα περισώζειν μόγις καὶ ἀγαπητῶς ἀρκουμένους. "Οτε λέγεται τι καὶ τοιούτον, ὅποιον εἰ μὲν καὶ ἀντικρύς προελομένῳ ἔδοξεν αὐτῷ, οὐκ ἔχω ἐπινεῖν, εἰ δὲ καὶ προμηθείας τινὸς, διπερ οἷματι,

A multum circuitum in unum denuo coenū) vacuam omnino nulloque cultam habitatore. Quo tum casu evertierunt Romani etiam domum régiam: res sanguineas inter maximos Romanorum fortunas successus referri mereatur. His ita prospere gestis ad Zeugmum redili imperator, ubi Bataizes, qui relictus ibi fuerat, obsidionem urgebat. Sed qui loci præsidium 115 tenebant, quamdiu spes erat brevi cum auxilio regem ad futurum, defendebant sese acriter. Verum ut intellexere nequaquam illum adesse, ac jamjam nescia acris impugnantibus Romanis, pericolo imminentem conterriti, rogavere principem ut tradita arce salvis inde corporibus liceret iis excedere. Quam rem cum abnueret, funibus collō appensis abjectisque capitum operculis, per suum dedecus sese ipsos Imperatori dédidere. Tum ille, ne eorum quisquam a Romanis interficeretur, prohibuit; arcem vero gravi resertam præda iis diripiendam concessit.

B μηδένα, τὸ φρούριον δὲ μεγάλων μετὸν διηγεῖσθαι ἀγαθῶν.

44. His confectis Romai vērāns Savum velut trajecturi pergunt, numero majorē captivorum adiuentes multitudinem quam esset exerritus: sed nequum flumen transferant, cum nuntiatur Pannioniorum regem cum ingentibus istic alesse copiis summo animi ardore cum Romanis pugnare gestientem, rebus iam in Galitza, regione Thauroscythicæ, præclare feliciterque peractis. Hujus quippe rei potissimum causa imperator bellum istud aggredens erat, quod se invito Vladimerum (id nomen erat Galitza principi), virum Romanis fuderatum, invasisset. Quo cognito imperator reliquam aciem, impedimenta, ingentemque et innumeram captivorum multitudinem in adversam transferri ripam jubet ibique considere: ipse cum delectis militibus, eti consilium haud probarent dum plerique, summa celeritate 116 in hostem contendit, luporum esse, non leonum dictitans pecorum greges incessere: ceterum pastoribus aut canibus conspectis sine pudore ullo fugere, eo solo si sese ei captiā prædam retineant ægre licet ac vix contentos. Illud etiam de eo fertur, quod quidecum, si id egit ex animi consilio, laudare vix possim: sin autem quia tum quidpiam præviderit, quod reor, D aut tutari ac defendere voluerit qui circa se erant Romanos, militaris prorsus providentiae facinus

Dni Cangii nol.

(48) Γαλιτίης χώρας. Galitia pars dicitur Russie Minoris, μέρος τῆς μικρᾶς Ὦρωμαῖς, in notitia Andronici: Nicete vero in Man. l. 4 n. 2: Mta τῶν παρὰ τοῖς Ὦρωμαῖς τοπορχῶν, οὓς καὶ Σκύθας ὑπερβορέους φαστιν. Galitza hodie vocatur, estque ducatus, magno Moscovia duci obnoxius, qui ex Moscovia in orientem per Castronowgorod euntibus occurrit. Huic imperabat eo aeo Vladimerus seu Lodomerus, ut habent Annales Hungarici, qui Chunorum freins auxilio Minoslaum Russorum regem seu principem regno proturbare, tyrannideinque sibi asserere ausus, a Geiza tandem Hun-

gariz rege, qui Minosla filiam uxorem duxerat, initio prælio susus ac deletus est, ut pluribus narrant Thwroczius in Geiza, c. 60; et Bonifacius decad. 2, l. vi. Nec alium vel diversum Vladimerum hunc censuerim ab Vladimero Wszeułodi filio, Iaroslai Russiae principis nepote, qui Kioviam ad Borysibensem urbe avita consedit, et post varias cum agnatis concordationes, cum omnes eorum expugnasset provincias, μονομάχος dictus est. Utinque sit Vladimeri successorum Iaroslau iufr nominat Cimianus; de Vladimeri vero parentibus agit Ditymarus, l. vii.

memoratu dignum esse arbitror. Cum enim ab Savo statueret discedere, quo Hungaris occurseret, vase que jam collegisset, imperavit navium praefecto ut in alteram fluvii ripam trajiceret ibique consisteret cum navibus, ac si quis ex Romanis fugient mediatis se trajici postularet, quasi non videret hominem nihil moraretur. *¶* Vel si ipse, aiebat, imperator adero, aliaque ac modo videntur in animum inducero, quae jussero negligas necesse est, sin accus feceris, continuo palo affixus supplicium non effugies. *¶* Ea quidem ille sic tum ordinavit, ut ad audaciam et magnanimitatem alicui, quemadmodum diximus, militibus quodammodo ficeret. Ubi enim nullum ex metu compendium adest, tum ab audacia necessario petendum est auxilium. Abitum itaque inde parati quidam a Romanis captiuis, qui ab Hungariis evaserat, jamjam adventurum regem indicant. Hoc accepto **117** nuntio imperator vix scse continere potuit, veritus, ne cum prior adveniret, fugientes Romanos aggredi videtur Hungarorum exercitus. Ordinata igitur acie retro cessit. Ut vero constitit non ipsum adesse regem, sed Belosim, qui primas apud eum oblinebat (Banum vocant ejusmodi dignitatem Hungarii) appropinquare cum exercitu, in eum citato impetu fertur. Verum cum nox ingruerat, equo deiliens, totus armatus, super inverso et supino clypeo somnum cepit, idenque ut milites facerent imperavit. Postero autem die Belosis adventare principem certior factus, cum universo exercitu recessit, nescio quos haud senserat simulans praetextus. Quo enim fugax captiaret occasionem, mandatum sibi aiebat a rege, ut ab hac regione abscederet, iterque intenderet ad Branizobam, ut inde facilius Romanos adoriretur. At imperator, cum neccum fugientes insequi cessaret, superato fluvio, Branizobam peruenit ibique castra posuit. Paulo post in aliam Hungariae partem, ubi mons est, Temises ab incolis dictus, quo vastaret adjacentes agros, mittit cum exercitu Borizem. Ex eadem ille qua Geiza familia dicebatur esse: propter autem nescio quam similitatem ad Joannem imperatorem profugerat, a quo et magnis fuerat auctus honoribus, unaunque e consanguineis obiunuerat uxorem. Eum in locum postquam venit Borizes, maiores viros, incolarum frequentia late extensos omnibusque resertos bonis circumneundo **118** depopulatur. Ad hanc cum tribus Hungaricis phalangibus consertis manibus, hostes plane fudit,

Du Cangii notæ.

(49) *Mzdror.* Hoc est, *banum*. Solent quippe Graeci et Latinus per $\mu\kappa$ asserre, ut ex exemplis quæ profert Meursius in *Gloss.* plus satis patet. De banorum dignitate apud Hungaros et Servios dixi ad Annam. Hac tum fungebatur in Hungaria Beli, qui Cinnamo Belosius hoc loco dicitur, Geiza regis avunculus, quo imperante rerum summam obtinuit, Uri Serviae comitis, cuius filiam Helenam Beli, cognomento Cæcus, rex duxerat, frater. Jonnæs Thwroczius, c. 65: *Tunc avunculus domini regis Bela Ban nominatus, gloriatus in milibus suis irruens super aquilina Teutonicorum, ver-*

A ένεκα καὶ τοῦ εὐψυχότατος Ῥωμαίου ἀμφ' αὐτῷ ἀγωνισθεῖσαι, στρατηγικῆς ἡγημαὶ ἐπινοιᾶς δέξιον εἶναι. Ἐπειδὴ γάρ τῶν Σάου ναμάτων ἀπάλειν ὡς ὑπαντάσων τοῖς Παίσοις συνεσκεύαστο ἥδη, παρηγγύα τῷ τὴν στολαρχίαν ἐμπεπιστευμένῳ θατέρῳ τοῦ ποταμοῦ διχῇ προσεσχηκότα αὐτοῦ σὺν ταῖς ναυσὶν ἰσταθεῖ, ἢν δὲ ποτε Ῥωμαίων τις φυγάς ἐπὶ τῇ ἔπειρᾳ λών διαπορθμένεσθαι: ἀξιοίη, τὸν δὲ ἀλλὰ μηδὲ δέξιν προσποιεῖσθαι τὸν ἀνθρώπον. *¶* Καν αὐτὸς, ἐλεγε, παρέσομαι βασιλεὺς ἕτερα τῶν παρόντων ἀλόμενος, ἀποπροσποιεῖσθαι σε τοὺς λόγους; χρέων, ἢ μήν μηδὲ οὕτω ποιῶν τὸν αὐτίκα οὐκ ἐχρεύῃ ἀνασκολοπισμόν. *¶* Ταῦτα μὲν ὅντες διετάξατο, θάρσους σίμαι τύραννον τοῖς στρατιώταις, διπερ ἥδη ἐφην, ἐντεῦθεν ὑπανοιγνύ. Τῆς γάρ εἰς δειλίας ὄντης οὐδὲμακτησκευάζεσθαι [P. 67] ἀρωγήν. Μέλλοντι δὲ ἀρτι που ἐκεῖθεν ἀπελαύνειν ἥκει τις δορυαλώτων Ῥωμαίων φυγάς ἐκ Παιάνων τὴν τοῦ βηγδὸς δυον οὐκ ἥδη μηνύν ξφοδον. Τούτων ἀκούσας διασιλεὺς οὐκέτι κατέχειν ἔκειτο οἶδε τε ἐγένετο, ὃς μή πρότερον ἀφικόμενον τὸ Οὐννικόν φεύγουσιν ἐπιθέσθαι δόξεις Ῥωμαίοις. Ταξάμενος τούτους ἔχωρει παλίμπους. Ως δέ δὲ δέξιος μὲν οὐ παρῆν, Βέλοσις δὲ δὲ τὰ περώτα περί ἐκείνων φέρων (49) ταῦτη καλοῦσιν Οὐννοῖς τὴν ἀρχήν οὐ μαχράν είναι ἡγγέλετο, σπουδῇ ἐπ' ἐκείνον ἐφέρετο. Ἐπειδὴ τε συνεσκεύασεν ἥδη, τοῦ ἐπικου ἀποθάρας αὐτὸς ἐπὶ τῆς ἀσπίδος ὑπεισόν πρὸς τοὺς δηλοὺς ὑπωνοτος τοῖς αὐτοῦ, καὶ τὸ στράτευμα ἐπὶ τοὺς αὐτοῖς ἔνδοιηγαγεν ἀπαν. Τῇ δὲ οὐσεραίδι Βέλοσις μὲν ἐπισύντα βασιλέα πυθμενος ἔχετο πανστρατι σκήψεις τινάς οὐχ ὑγιεις ἀναπλάσας· πρόφασιν γάρ τοῦ φεύγειν ἐκποριζόμενος μεμηνύσας αὐτῷ πρὸς τοῦ βηγδὸς ἐφασκε τῆς προκειμένης ἀποκλίνοντι ὃς ἐπι: Βρανιτζόναν πόλιν ἔνει, διπερ ἐντεῦθεν μᾶλλον Ῥωμαίοις ἔνει ἐλθεῖν αὐτὸν γένοιτο. Βασιλεὺς δὲ τοῦ καὶ εἰστέ διώκειν ἀποσχόμενος ἐπὶ τὸν ποταμὸν ἐλούν ἐπεραιῶντο, ἐν Βρανιτζόῃ τε γεγονὼς ἐνταῦθα ηὔλικτο. Όλιγως δὲ οὐτερον καὶ κατ' ἄλλο που τῆς Οὐννικῆς μέρος, ὃ δὴ τὸ δρος ἀστείν δε Τεμίσης πρὸς τῶν ἔχωρίων ὀνόμασται, προνομεῦσαι διανοτήσας Βορίσην ἀμα στρατεύματι ἐπεμπόν, δὲ καὶ αὐτὸς ἐκ τῶν αὐτῶν ἐλέγετο τῷ Ιατζέ φυγῆς τοις επερμάτων, κατὰ διένεξιν δὲ τινὰς βασιλέας Ἰωάννην φυγάς ἔτυχε πολλῷ πρότερον ἐλθών. Ό δὲ τιμῆς τε μετέδωκεν Ἱωάννης καὶ κῆδος ἐνγγενοῦς τινος ἔννήκε καρης αὐτῷ. Οὗτος δὲ δὲ Βορίσης (50) πρὸς τῷ χώρῳ

cussit eos ex adverso graviter, et magnam stragam fecit in illis. Bela hani, quo ductoro Henricum Bavariae ducem fudit Geiza, meminere præterea Otho Frising. l. i. De gest. Frida c. 22, et Radevicus, l. iii. c. 12; Guntherus, l. vi Ligurini, de Bela:

Hic placido cultu puerum nutriversat, ut qui vir bonus et prudens, et avunculus esset utriusque.

Vide notata ad p. 221.

(50) *Οὐρος δὲ Βορίσης.* Fuit is Boritius Calamani regis Hungariae ex regis Russie filia (quam in adulterio deprehensam Calamianus repudiaverat) filius,

γενέμενης περιεῖ τὰς; τῆς κωμιοπόλεις ἀναστατῶν. Αἱ πλήθεις τε κατόκων μονούσουχι στενοχωρουμένας; καὶ παντοῖος περιβροθεῖς οὖσας καλοῖς. "Οτε δὴ καὶ φάλαργες τρισὶ! Οὐννικαὶς εἰς χείρας ἐλθὼν ἐπρέφατο τε κατὰς χράτος; αὐτὸν βασιλέας πάρειναι οἱ ἡθεῖσαις, καὶ βαρὺς ταῖς ὠφελεῖσαις ἐκεῖθεν ἀναστρέψκεις εἰς τὸ Ῥωμαῖον ἥλιθε στρατόπεδον. Ό δὲ ἦτες γνοὺς; ὃς; Βορίσης ταῦτα οὐ βασιλεὺς Ῥωμαῖον εἰργασμένος ἔτοχε Πατονίαν τὰ δεινά, Ουμομαχήσας δοπίσων ἐδιώκεν. Οὐ μὴν καὶ ἐδυνήθη Βορίσης συμμίκταις ἡδη νυκτὸς ὑπὸ λαμπάστις περιωσαμένῳ, δ; πολλὰς ἐκ τοῦ στρατοπέδου βασιλεὺς ὑπανῆψεν αὐτῷ. "Οτε καὶ δύο τῶν ἐκ τοῦ πεζῶν καταλόγου ἐπὶ τῆς ἀντιπέρας ἦτι λειφθέντες διχθῆς τῶν Οὐννων ἀφικομένων τὰς; τῇδε ὑπελθόντες λόγχας; λαθεῖν ἰσχυσαν. Ταῦτα κατωρθωκῶς βασιλεὺς πάλεις τε τὰς Παριστρίους; ὡς ἐνήν κρατούμενος ἐνταῦθι διετριθῆν ἐποιεῖτο, σκεπτόμενος τὸν Ἰστρὸν τε αὐθίς διαβῆναις καὶ τῷ φῆγῃ συμπλακήσεσθαι περὶ θατέρων τοῦ Ἰστρου διχθῆν ἐνστρατοπέδουρον καὶ αὐτῷ. "Οπέρ ἐκεῖνος μαθῶν, [P. 68] πρὸς τὴν ἀπὸ τῆς τύχης ἀποδειλίασας ἱκετεῖν, μῆ καὶ ἐν τούτῳ δυστυχήσαντος πανωλεθρίᾳ λοιπὸν τὸ Οὐννικὸν ἔχτριη, ἐς βασιλέα πέμψας εἰργαῖς διελέξατο, τοῦ λοιποῦ τε βασιλεὺς ἐς Βυζάντιον ἤλθεν ὑπὸ θράμβῳ. "Τὸ ποτὲ τὸν χρόνον καὶ Ουγάτριον αὐτῷ πρώτας δρατεὶς ἐκ τῆς Λαγύσουτης ἐτέχθη Ἐλρήνης καλλεῖ διενεγκόν Μαρία (51) τε ὄνομάσθη καὶ βασιλεὺς ἀνεβοήθη.

εφ. Ῥωμαῖοι μὲν ἐν τούτοις ἦσαν. Ρογέριον δὲ (52) τοῦ Σικελῶν τυράννου τὸ ξῆραν καταστρέψαντο;, Γιλιελμος ὁ ἐκείνου παῖς εἴην ἡγεμονίαν παραλαβὼν. πολλὰ τε ξυνειδῶς ἐς τὴν Ῥωμαῖον ἀρχὴν τῷ πατρὶ διπρατημένα, δεῖν ἐγνω πρέσβεις ἐς βασιλέα πέμψαι οὖτος τε τὰ διάφορα λῦσαι. "Ηκον οὖν ἀδρές, ἐπισκοπὸν ἔχαστο; περικείμενος ἀρχήν. "Ην δὲ ὁ τῆς πρεσβείας νοῦς τοιούτος· χρήματα μὲν καὶ σώματα δύνεα Ῥωγέριος Εὐβοίας τε καὶ Θηρῶν τῶν ἐν Ἐλ-

Du Cangii notæ.

ob idque pro spurio habitus. Extinctio Stephano rege fratre, cum frustra paternum regnum represeret, Constantinopolim profectus, consanguineum Joannis imp. duxit in uxorem. Grærorum exinde et Polonorum fultus auxilio, et ab aliquo evocatus proceribus, Hungariam cum valido exercitu ingressus, a Bela Cæco rege, et Alberto Leopoldi marchionis Austriae filio, Bela sororio, susus ac fugatus est, ut pluribus narravit Otho Frising. l. vii Chron., c. 21; Thwrocius et Bonifacius. Hac accepta clade Boritius rursum Græcos in sui auxilium, et Labeslai Bohemias ducis interventu, regem Fredericum induxit an. 1146; mox percepto Ludovici Franciae regis per Hungariam transiit, in illius castra concessit, quorundam Hungarorum consiliis accitus, qui facile fore ut multi in Hungaria non ignobiles & Gciza rege ad eum delicerent, polliciti fuerint. Quod cum ad Geizam perlatus fuisset, statim a Ludovico per legatos Boritiūm vincium sibi tradi postulavit, [P. 450] cui responsum piissimum ac christianiissimo principe dignum dedit Ludovicus: *Domum regis esse quasi ecclesiam, pedes ejus: — quasi altare, ideoque non posse se reddere vincium eum, qui ad domum regalem, quasi ad ecclesiam, et ad pedes regis, quasi ad altare se prostravil.* ha Thwrocius et Bonifacius, dec. 2, l. vi. Odo vero de Diogilo, l. ii extremo, ait, re in

A qui adesse principem putaverant, rediitque in castra præda gravis. Rex autem ubi intellexit Borizem, non Romanorum imperatorem, hæc intulisse Hungariæ damna, totus prælium spirans a tergo insequitur. Sed enim non potuit assequi Borizem, qui sub nocte excesserat præludentibus facibus, quas crebras princeps accensas submisserat ε casistris. Quo tempore etiam accidit ut in adversa ripa relieti adhuc duo e pedestribus numeris, cum virgulta istic subiissent, advenientes Hungaros latenter. His feliciter gestis imperator, expugnatisque quantum licuit Transstrianis oppidis, ibi aliquandiu moratus, Istrum superare rursus et cum rege qui in altera fluvii ripa castra habebat, prælium concerere statuit. Quod postquam ille advertit, veritus fortunæ exitum et si male res cederent, ne Hungari interneciones delerentur, legatos ad petendam pacem ad imperatorem misit, qui tandem Byzantium reduxit, acto triumpho, præclaras Deo gratias reuulit. Sub idem tempus prima illi ex Irene Augusta nascitur, insigni pulchritudine filia, et Mariæ nomen sortita imperatrix renuntiata est.

12. Hæc apud Romanos gesta. Mortuus autem Rogerio Siciliæ tyranno Gulielmus filius regnum cœkēpit. Multa ille in imperium Romænum a 119 parente delicta esse conscius, necessum putavit ad dirimendas similitates legatos ad principem mittere. Venerunt ergo viri episcopali dignitate insignes, eratque ea sere legationis sententia: res omnes, captivos, quæque Rogerius ex Eubœa et Thebis Helladicis, urbeque Corinþo, sicut ante narra-

consilium adducta: *Episcopos et optimates discusione ratione judicasse, ut rex regi pacem servaret, et viro nobili, licet capto, ritam servaret, quia scelus esset utrumque, et morti hominem reddere, et amici sine ratione fædera rumpere.* Vox sane piissimo digna principe, qualis etiam illius fuit ad regem Angliæ, cui, quod S. Thomas Cantuariensi archiepiscopo in sui fidelis ignominiam et ruborem præsidium præstaret, querenti, respondit, se hoc jus hereditarium ab antecessoribus contraxisse, et semper fuisse consuetudinis regni [Francorum], ut omnes pro justitia exsultantes benignè recipiat, et eis debita humanitatis solatio impendat. Tandem Boritius a Manuele cum validis copiis adversus Hungaros missus, deleto ab hostibus exercitu, ipse a quodam Cumano domestico sagitta transfixus occubuit C. an. 1158, ut habent Otho Frising. l. vii Chron. c. 34, l. i. De Gest. Frider. c. 30, l. ii, c. 31. Ex Boritio natus Calamauus Cilicæ praefectus, de quo infra Cinnamus.

(51) *Mapia.* Vide stemma Comnenicum.

(52) Πορεπτὸν δέ. Moritur Rogerius Siciliæ rex an. 1152 indict. 4, ita Romualdus in Chron. et Otho Frising. l. ii De gest. Frid. c. 11; at Robertus de Monte Rogerii montem in 29 April. an. 1153 rejicit; alii in an. 1154. Vide Familiæ nostras Normannicas.

* Leo et Anthem. Nov. de Mulier. quæ se servis propriis, etc. : *Julia quædam preces nostris fundit altari bus astruens,* etc. Addit. l. vii C. Th. de locat. fundor.; l. vii C. Th. de relationib.; S. Thomas Epist. et Acta Alexandri III pp. apud Baron. ann. 1168, 1169.

vimus, eripe, navibus avexerat, redditum, quod A λάδι πόλεως τε Κορίνθου, καθάπερ μοι δεδηγηται, que vellet imperatori libentissime suppeditaturum se pollicebatur. At princeps, rejectis legatis, classe apparata idoneoque in eam immisso exercitu, Constantium cognomento Angelum, avunculum suum, ducem ei præficit, datque in mandatis ut circa Laconicam appelleret ibique reliquam classem Jamjam adventuram operiretur. Ille igitur Byzantio relieto, vento usus secundo, ad Laconicas promontorium defertur, quod vulgo ob situm Morembasiam vocant. Ut vero accepit imperator Geizam Hungariae regem præteritis irritatum calamitatibus Transalpina oppida ex improvisis aggredi velle, prævertere homini conatus occupat. Itaque ad Istri ripam quanta potuit celeritate reversus, Hungaricia copiis in altera fluvii ripa considentibus se objecit. Alii, quandiu pars ultraque a prælio cessavit, quod neutra vellet incipere: ac Romanorum præsertim, quorum naves nondum advenerant. Sed ubi aliquot post 120 diebus, confectas ex ea quæ occurrebat materia, navicularas complures deluxere in flumen, tum quæ gererentur eductus Hungariae rex, veritusque, ut dixi, ne rursum belli fortuna inclinante, principatum ipsum discrimini exponeret, iterum se ad pacis conditiones contulit. Misericordia igitur legis petiti ut deceat non amplius nullibus Hungarorum multatis, reliquam captivorum multitudinem recipere: his conditionibus amicum se quondiu vivet Romanorum et fæderatum semper fore pollicitus. His ergo conditionibus sancita pace, Romanæ copiae redierunt.

σπόνδοις τετάξεσθαι αἰώνα τὸν πάντα. Ἐπὶ τούτοις ἀγαζεύγνυ στρατός.

13. Sic in continenti se res habuerè: at mari- tima ducis improbitate non eumidem sortitæ sunt exitum. Quippe Angelus, ubi agnovit Gulicem classem ex Ægypto et Nilo flumine prædis opibusque quales Ægyptus præbet onustam adnavigare, magnum facinus edere statim in animum inducit. Hinc non exspectata. Byzantio altera classis parte, avidus pugnæ, vela in hostem quam celerrime contrahit, licet vetante id principiù litterisque monente, ne cum tam exigua manu cum multo majoribus copiis congrederetur. Dicitabat enim nihil impedimento fore, quominus a barbaris caperetur Angelus; ac ne nuntius quidem, ut proverbio dicitur, inde reverteretur. At ille isthæc non curans, cum obvia Siculorum classe manus conserit. Siculi 121 primum inhibuere retro naves et ordinate cessere. Ubi vero ferri incomposite Romanos conspicerunt, tum demum quam exigua eoruin esset classis apparuit. Itaque replete couversi eam invadunt, vento,

φιλα διὰ βίου Ῥωμαίοις φρονήσειν Ελεγε καὶ ἐν ὑπο-

στροῖς τῆς εἰρήνης τελεσθείσης ἐκεῖθεν δὲ Ῥωμαίοις

εγ'. [P. 69] Ἐν τοιούτοις μὲν τὰ κατὰ τὴν ἡπειρον εἰχε. Τὰ δὲ κατὰ θάλασσαν κακότεται στρατηγοῦ εἰς τούναντιον ἐτελεύτα. Οὐ γάρ Ἀγγελος ἐκ τῆς κατ' Ἀγυπτον γῆς καὶ ποταμοῦ Νείδου τὸν Γιλιέλου στόλον ἀνάγεσθαι μαθὼν λαψύρου πλησάμενον διέδου τε τοῦ ἐνταῦθα, μέγα τοῦ δρᾶται φῆθη. Οὐθεν καὶ τὸν ἐκ Βυζαντίου λοιπὸν οὐκ ἀναμένας στόλον ὃς εἰχε τάχους; ἀνήγετο, ὑπαντιάσειν αὐτῷ προθυμούμενον, κατειπούς πολλὰ πρὸς τοῦτο βασιλέως ἀπόλεγοντο; γράμμασι τε παρεγγυωμένου μή δὲ οὕτως διγανθρούσῃ δυνάμει πρὸς πολλῷ πλέονά διαγωνίσασθαι ἐγένεν. Κωλύσαι γάρ ἐμαρτύρετο οὐδὲν αὐτὸν πρὸς τῶν βραχίων ἀλῶναι τὸν Ἀγγελον καὶ οὐδὲ ἄγγελον γοῦν ἐκεῖθεν ἐπανήξειν, δηλαγεται. Ἀλλ' ἐκεῖνος περὶ ἐλάσσονος ταῦτα πεποιημένος τῷ Σικελικῷ ἡδη παραφανέντι ἔννέμης στόλῳ. Σικελοι τοινυν τὸ μὲν πρῶτον πρύμναν ἐκροίσαντο, παλιντροποί τε συντεταχμένως ἔχωρουν· ἐπει δὲ Ῥωμαίους ἀταξίᾳ πολλῇ ἐχεσθαι ἔγνωσαν τὸ τε εὐαριθμητον αὐτοὺς τῶν νεῶν

Du Cangii notæ.

(53) Τοὺς πρέσβεις ἀπεπέμψατο. Animos Maelis mire auxerat novissime initum post Rogerii excessum cum Frederico adversus Willemum Siculum fecit, cuius meminit Otho Frising. l. II De gest. Frid., c. 44.

(54) Στόλοις δὲ τριῶν ἀγρίσατο. Prælium istud navale, in quo captus Constantinus Angelus By-

zantinæ classis dux attigit etiam Nicetas, l. II, n. 7. Sicule præserat Maius Barensis, ut idem refert, qui in diplomate Willemi regis apud Baronium, an. 1156, magnus admiratus admiratorum dicitur, vir cæterorum humili sorte genitus, quem cæsis crudelissima interrissse auctor est Hugo Falcanus, qui illius historiam fuse prosequitur.

ἥδη κατερπανές ἦν, αἰχνῆς ἐπιστραφέντες ἐφέροντο Α κατ' αὐτοῦ, τοῦ κατὰ πρύμναν Ῥωμαίοις Ισταμένου τενέματος τύχῃ τινὶ ἐπὶ τὴν πρώραν μεταθεμένου. Αἱ μὲν οὖν ἀλλαι Ῥωμαίων νῆσος τοῦ Ἀγγέλου κατάρρεντος, δις τῷ πρωτοστρατήγῳ ἀδέλφῳ ἦν (ἀλλαγῶν δὲ νεῶν καὶ αὐτὸς ἡρχε), φυγῇ ἀκόσμῳ ἔχρωντο. Κανοταντίνος δὲ ἐν μέσοις τοῖς πολεμίοις ἀπολειφθεὶς ὑπὸ ταῖς αὐτῶν ἐγεγόνει χερσὶ, τούτο τῆς ἀδουλίας ὄντας τῆς αὐτοῦ. Τοιαύτα καινοτομῆσαν ἐξῆκεν ἥδη τὸ ἑτοῖς ἔκεινο.

Ι. Βασιλεὺς δὲ νεωτερίζειν καὶ πάλιν τὸν Παιονίαρχην ἀκούσας (οὐ γάρ ἡνεχετο τριλικάντα περισθρισμένος), ἥδη τῆς ἐπὶ τὸν Ἰστρὸν καὶ πάλιν φρούρους ἡκτετο. Τοῦ δὲ πρὸς τὴν ἐπέλευσιν ἐκπλαγέντος περὶ εἰρήνης τε καὶ αὐθὶς διαπρεσβευσαμένου, τοῖς μὲν ἐλύετο αφίσιν ὁ πόλεμος καὶ τὰ τῆς εἰρήνης ἔγλα καλᾶ, διλγψ δὲ ὑστερον Ἀνδρονίκου τοῦ βασιλίως ἐξαδέλφου τὰς αἰτίας ἐνδόντος κατὰ Ῥωμαίων καὶ αὐτὶς ἐπολεμώθη. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὑστερον. Τότε δὲ βασιλεὺς τούτον δὴ τὸν Ἀνδρονίκον ἐπὶ τὴν Κιλίκων καὶ Ἰσαύρων ἐπεμπε γῆν, στρατηγὸν αὐτοκράτορα τοῦ πολέμου τοῦδε καταστησάμενος. Τερδῆς (55) γάρ ἀνήρ τύχης ἐπιφανοῦς Ἀρμένιος γένος πρὸς βασιλέας Ἰωάννου δορυάλωτος ἐκ μαργροῦ γεγονὼς, δόπτε πρὸς τοῖς Ἰσαύρων ἔκεινος ἱεράτεσσιν δροῖς; φυγὰς ἐκ Βυζαντίου ἐπὶ Κιλίκιαν ἥδε καὶ ἀποσταλαν ὀδινήσας; τῆς Ῥωμαίων χειρὸς ἀριστὴν ἐπεχείρει πολεις τὰς τῆδε. Ἀνδρονίκον μὲν δὴ τούτου ἔνεκα βασιλεὺς ἐπεμψε, Καλοσαρά (56) ἐφ' ὧ Κωνσταντῖνος τῇ Ραΐμούνδου τοῦ πρίγκιπος ἐς γάμον συνελθεῖν γυναικτ ἐξ ἀνθρώπων (57) ἥδη γεγενημένου τρόπῳ διν αὐτὸς δροῖ δηλώσω. Φρούριον (58) τι ἀγχῦν Βερροιαίων ἰδρυμένον Ἀντιοχεῖν εἰς; τόρου τυγχάνον [P. 70] ἀπαγαγήν οἱ τῆδε περικαθίσαντες βάρβαροι, ἐπειδὴ τῶν ἀναγκαίων ὑποσπανίζειν αὐτὸν δγνωσαν, πολιορκίᾳ παραστήσασθαι ἐπεχείρουν. Ραΐμούνδος τοίνυν ἐτοιμότατος εἰπερ τοι; εἰς τὰ πολέμια γεγονὼς πράγματα τούτων ἀκούσας σπουδῇ πολλῇ σὺν τῷ ἀμφ' αὐτὸν στρατεύματι ἐπὶ τὸ φρούριον ἥλθεν, οὐχ ὑπομεινάντων τε τῶν πολεμίων τὰ ἐπιτίθεα: τῷ φρουρίῳ ἐπομπούσας ἔκεινον ἀνέζευγν. Ἐπειδὴ τε ἀμφὶ δεῖλην δεῖλαν ἥδη ἦν, τῷ μὲν προτωτέρῳ ἐτι ἀπίεναι έθεκε, διε χώρου τέως μηδαμῆ παρόντος. Ἐφ' ὧ καταλέιν αὐτοὺς ἀσφαλές ἦν. Τοῖς μέντοι περὶ αὐτὸν καμάτῳ τῷ ἐκ τῆς ὁδοὶ πορίας πεπονήκοστιν ἥδη αὐτοῦ που στηνοῦν ἤρεσκεν, χώρον τέ οἱ ὑπεδεῖλαν κυνοῖς μέρει μὲν τῷ πλείστῳ τέλματι περιειλτομήνων, τῷ δὲ ἀλλῷ βουνοῖς εἰργασμένῳ καὶ ἀκρολοφίαις αἱ τῆδε ἀνέχον. Ἀλλ' οἱ μὲν αὐτὶς ἰσχυρογνώμων ἦν καὶ δεδιέναι ἐλεγε μή ἐντεῦθεν, τὸν λόφον δεικνύν, νύκτεωρ τῶν πολεμίων ἐπιθεμένων ἀδιεξ-

A quem primum a puppe habuerant Romani, nescio qua fortuna mutato et in prorem spirante. Quare aliæ Romanorum navés, præeunte Angelo classis præfecti fratre, qui paucis navibus et ipse præerat, turpi fuga abscedunt. Constantinus in medio hostium relictus, in eorum venit potestatem, hocce temeritatis suæ relato præmio. Hæc eo anno gesta sunt.

B 14. Impérator autem ut accepit rursus novare Hungarorum regem, cum eam ferre injuriam nequaquam posset, iter denuo versus Istrum capessit. Sed ille audito principiis adventu, de pace rursus per legatos agit: solutoque tandem bello pacis apparuit serenitas. Nec vero multo post, causam præbente Andronicō principiis patruele, bellum Istrum adversus Romanos concitum est. Sed de eo postea. Tum vero eundem Andronicum in Ciliciam Isauriamque misit imperator reique militari summo cum imperio præfecit. Torosus quippe vir felicitatis eximia, gente Armenius, a Joanne imperatore, cum bellum in Isauria omnibus gerere, captus quondam, Byzantio relicto in Ciliciam venerat, et defensionem animo agitans istius provinciæ oppida a fine Romanorum avocare conabatur. Hac igitur de causa misit eo 122. Andronicum imperator: Cæsarem vero, ut sibi matrimonio adjungeret Constantiam, uxorē quondam Raimundi principiis, qui eo quem referam modo vitam finierat. Haud procul Berrhaea adjacet castrum, quo ad convēbenda tributa utebantur Antiocheni. Postquam qui istic circumhabitant barbari rerum illud necessariarum inopia laborare intellexerunt, obsidione cinxere. Quibus intellectis Raimundus, vir si quisquam alias in rebus militaribus impiger, summa celeritate cum iis, quæ tum aderant, copiis in castrum venit et recedentibus hostibus, convecto in arcem commicatu, inde digreditur. Cum vero jam aduerserasset, ulterius procedendum censebat, quod idonetus locus non adesset, in quo considere tuto posset. At itineris laboribus sui jam fatigati ponenda ibi castra contendebant, monstrabantque locum maxima ex parte paludibus obductum, catenis in colles et tumulos, qui crebri istic eminent, assurgentibus. At ille rursum factus obstinatio: « Vereor, » inquit, collem ostendens, « ne inde invadentibus noctu hostibus exitus nobis intercludatur, atque instar ovium stabulo inclusarum perireamus, nulla ad defensionem via. » At eorum quidam qui aderant acerbius virum allocutus, metus hæc esse ait, non prudentiam. Ad quæ Raimundus:

Du Gangii notæ.

(55) Τερδῆς. Τορος seu Theodorus, Armeniæ princeps, qui Livoni fratri successerat. De hac Andronici expeditione quædam habet Nicetas, l. III, p. 3.

(56) Καλοσαρά δε. Vide stemma Comnenicum.

(57) Εξ ἀνθρώπων. De Raimundi Antiocheni

principis nece consuleandi Willelm. Tyrius, l. xvii, c. 9; Willelm. Neubrigensis, l. i, c. 21; Matth. Paris.; Robert. de Monte, an. 1146, et Nicol. Trivetus an. 1150. Vide stemma principum Antioch.

(58) Φρούριον. Nepa dicitur Tyrio.

e Novi, inquit, optime, si digrediamur inde, nunquam te id nobis objicere cessaturum. **123** Illic igitur, quandoquidem sic placet tibi, castra locabimus. Tu vero vide ne tum istius generositatis specimen factis ipsius edere non valeas, quam modo cum necessitas adest nulla tantopere ostentas, quando ab his quos indicavi locis, hostium exercitus irrumpens nos graviter afficiet. » His dictis Rainmundus locum subit, ubi perpetuo concludi eum fata decreverant. Persae autem multa jam nocte, unde dictum est ipsos aggressi, equos hominesque cecidero, cum neque tueri se neque alio quovis modo evadere possent. Joannes autem Cæsar eum in finem, quemadmodum retuli, Antiochiam profectus, cum iam zelato proiectior Constantiæ haud placuisse, rebus quarum causa venerat infestis, Byzantium rediit; neaque usus valetudine, tonsa post morbum, coma, monachicum habitum induit.

λόν δε ἔνεκα ἡλθε δράσας οὐδὲν (ἅτε γάρ Εἴωρον ὄντα οὐ διεγέρει, νόσον τε ἐνοχηφάσης αὐτῷ, ἐκείρατο τε τὴν κόμην καὶ μέλαιναν ἥμφιεστο).

15. Cum in Ciliciam pervenisset Andronicus, Toroso Mopsuestiæ agente, totis viribus urbem oppugnare aggreditur. Et forte egisset aliquid viro dignum defectoremque cepisset nullo negotio, nisi inertitur se et ludicris scenicis lotum dedisset, atque inde res Romanas labefactasset. Torosus enim, ubi Andronici agnovit mollitiem, eumque luxui, cum inimico oporteret, indulgero adverterit, noctem observans illum, qua immensa vis imbrium decidebat, compluribus Mopsuestiæ aditibus reseratis, atque omni **124** secum educta multitudine, Romanos inopinatos adoritur, fundit sugarque. Hæc postquam serius Andronico comperta sunt (quippe, ut diximus, luxui et ignaviae tum operam dabant), insilit in equum, arreptaque hasta in ordines inventus admiranda manu facinora edidit. Ut enim non semel innuimus, animi generositate nemini inferior fuit. At cum exsequi nihil posset, vis evitato discrimine Antiochiam venit. Hoc in prælio et Theodorus Contostephonus, qui ad sebastorum dignitatem provectus fuerat, equo sagitta transfixo, ab aliquo eorum qui stipendia Romanis merebant, et quocum simultas ei intercedebat, capite truncatur. Fertur enim diu ante Theodorus miserum illum ex palatio ejecisse, quod in ipsis perniciem postmodum cessit.

16. Quæ in Cilicia gesta sunt, ejusmodi nimis habuere. Andronicus Byzantium Antiochia reversus, nihilo minore loco et honore habitus, pristinæ præter opinionem consuetudinis libertate potius est. Sed imperatore aiunt clam assumptum acerbissime perstrinxisse, negligentiam in rebus bellicis et intempestivas objecisse illi relaxations. Propriam

Α τητα ἡμῖν ἔσται, καὶ τὸ λοιπὸν ἀτε δρυς; Εἰκονι ἑνοηκασθέντες; Οὐκούσοιμεν οὐδὲν ἀμύνεσθαι. Ικανοί. Ἀλλὰ τῶν σὺν αὐτῷ τις; Ιταμοὺς ἐς τὸν ἄνδρα ἀπερβίττει λόγους καὶ δεῖλας ταῦτα, οὐμενούν προτεταῖς εἰλεγεν εἶναι. Πρὸς ταῦτα θυμῷ Ραιμοῦνδος; Ήποθληθεὶς εἰ Οἰδα, εἰπεν, ὡς εἰ γε ἐντεῦθεν παρέλθοιμεν, οὐ μήποτε ταῦτα ἐπεγκαλῶν ἡμῖν πάνσαιο· ταῦτη καὶ ἡμεῖς μὲν, ἐπει τοι δοκεῖ, ἔνταῦθα σκηνῶσμεν, σὺ δὲ ὅρι μή οὐκ ἐπὶ τῶν Ἕρων δεικνύναται ἦν δρτε οὐδὲν δέον ἐπηγγείλω γενναιότητα Ικανὸς ἡμῖν ἔστη, πηγίκα πολεμίων στρατὸς διθεν αὐτᾶς ἐφην ἡμῖν εἰπεισῶν δεινὰ ἐργάζεται. » Ραιμοῦνδος μὲν τοσαῦτα εἰπών εἶσαν τοῦ χώρου ἐγένετο, ἵνθα καθείρεσθαι δημηνές αὐτῷ ἔκειτο. Πέρσαι δὲ ἐπειδὴ πόρρω τῶν νυκτῶν ἦν ἡδη, διεν είρηται αὐτοῖς ἐπιθέμενοι: Ιπποὺς τε καὶ αὐτοὺς ἔκτειναν, οὐδὲν οὔτε ἀμύνεσθαι οὔτε ἀλλως σώζεσθαι δεδυνημένους. Ἀλλ' ὅπερ ἐλέγομεν, Ἱωάννης μὲν Κατσσάρ επι τοιούτοις εἰς Ἀντιόχειαν ἤι. **B**

ε. Ἀνδρόνικος δὲ ἐπειδὴ τῆς Κιλικίαν εἶσαν ἐγένετο γῆς, Τερόζου ἐπὶ Μούσουεστίας διετρέψην ποιημένου, πανστρατείς εἰς πολιορκίαν καθίστατο. Καὶ τάχα ἀν ἐξέδρασε τι καὶ γενναῖον καὶ τὸν ἀποστάτην ἐν χεροῖ κατὰ πολλὴν ἐποιήσατο τὴν εὐπίτειαν, εἰ μὴ φραστῶνται καὶ παιδιάς; έκατὸν ταῖς ἐπὶ σκηνῆς ἐδεδώκει οὕτω τε τὰ Ρωμαίων ἐσφῆλη πράγματα. Τερόζης γάρ ἐπειδὴ τὴν Ἀνδρόνικου ἔγων μαλακῶν καὶ τῆς οὐδὲν δέον ἐπικαθίσσεταις αὐτῷ ἐνήκειν ἀσελγείας, νύκτα τηρήσας ἀσέληνον, καθ' ἦν οὐτίζειν ἐτυχεν [P. 7!] ἀσχετα, πολλὰ τοῦ Μούσουεστίας τείχους διαλύσας μέρη ἀθρόον τε τὸ σὸν αὐτῷ ἄπαν ἐξαγάγων πλῆθος, προσάσθατε τοῖς Ρωμαίοις μηδὲν προειδότι καὶ κατὰ κράτος ἐπρέπατο. Ἀνδρόνικος δὲ ὅφε τοῦ καιροῦ συναισθέμενος (τεύχανε γάρ, καθάπερ ἐφην, διηγωρίᾳ πολλῇ τοι κερημένος) Ιππον τε ἀνέβη καὶ σὺν τῷ δύρατι ἀπελαύνων ἔργα μὲν χειρὸς ἐπεδεῖξατο θυμαστὰ (ώς γάρ πολλάκις ἐφην, τὸν τῆς γενναῖοτητος λόγων οὐδὲν τῶν μεγάλων ὑπεχώρει), δράσαι δύμας; δεδυνημένος οὐδὲν μόγις διαφυγών εἰς Ἀντιόχειαν ἤλθεν (59). Ἐν ταῦτῃ τῇ μάχῃ καὶ θεόδωρος δ Κοντοτέφανος ἐς τὸ τῶν σεβαστῶν ἀξιώματα ἤκαν τὸν πεπονισμένον τοξεύματι ἀποβαλὼν ὑπό τοῦ τῶν Ρωμαίοις μισθαρούντων τὴν κεφαλὴν ἀπηράχθη κατὰ ἔχθος τὸ πρᾶς αὐτὸν. Λέγεται γάρ ὡς ἐτύγχανε πολλὰ πρότερον δ θεόδωρος τὸν κακοδαίμονα τούτον τῆς βασιλείου ἐπὶ κακῷ τῷ αὐτὸν διωσάμενος αὐλῆς.

ζ. » Α μὲν ἐπὶ Κιλικίας; κατ' ἐκείνον τὸν χρόνον ἐγένετο, τοσάδε τινὰ ἥσαν. Ἀνδρόνικος δὲ ἐξ Ἀντιόχου ποδεως ἐπὶ Βυζάντιον ἤκαν τὸν βασιλείον, καὶ πάλιν οὐδὲν ἥττον ἀπόδειπτος ἦν παρέγνατα; τε παρὰ δόξαν ἀπέλαυσε τῆς προτέρας. Έλέγετο δὲ ὅτι λάθρα τούτον παραλαβὼν βιβιλεὺς πικρότατα ἐλοδορήσατο, ὀλίγωραν τε περὶ τὰ στρατιωτικὰ τῷ ἀν-

Du Cangii notæ.

(59) Εἰς Ἀντιόχειαν ηλθεν. Vide Wilhelminu Tyr. I. xx, c. 2.

υρώφιον έπικαλῶν καὶ τὰς παραχαιρίους αὐτῷ προσονειδίζων ἀνέσεις· ἐν γε μήν τῷ ἑμέραντι λαμπρῶς αὐτὸν ἐδωρέσθαι καὶ ὑπὲρ τοὺς ἄλλους ἔτιμα. Ἀμέλει καὶ τότε Ναῖσοῦ τε καὶ Βρανιτζόδης (60) προσεχείριστο δούκα, προσετί καὶ Καστορίαν αὐτῷ ἐδωκεν. Ἄλλ' ἔκεινος εἰ μὲν καὶ ἀρχῆθεν ἀποστάσιαν ὕδνε καὶ ταύτην παρ' ἑαυτῷ τὴν ἐπιθυμίαν ἔλεγεν, οὐχ ἔχω Ισχυρίτασθαι· ἐξ δοῦ γε μήν τῷ θυμενὶς αὐτῷ κατεφάνη, ἐντεῦθεν ἐλὼν δηγήσουμα. Βασιλεὺς Μανουὴλ ἅρτι τὴν βασιλείαν παραλαβόντες ἐπιμελεῖς ἐγένετο μάλιστα δπας δια Ψωμαλοί τοῦ τοῦ λοιποῦ τῆς ὁπλισιν μεταβάλοιεν. Ὁθεν καὶ ἀσπεῖς κυκλοτερέσι φράγνυσθαι εἰθισμένον αὐτοὺς πρότερον φαρετροφορεῖν τε τὰ πλεῖστα καὶ τέλος τὰς μάχας διαφέρειν, δὲ ταύτας μὲν ποδῆρις προθεσθεῖσιν αὐτοὺς ἀδιάβατο, δόρατα δὲ κραδαίνειν μαχρὶ καὶ ἱπποσύνῃ δεξιώτατα χρῆσθαι ἤσκηστο. Τὰς γάρ ἐκ τῶν πολέμων ἀνέσεις πολέμων αὐτὸς ποιεῖσθαι θέλων παρασκευάς, ἐπιπένθει τούτης ταῦλας σχῆμά τε πολέμου (61) πεποιημένος παρατάξεις τινάς ἀντιμετωπούς ἀλλήλαις θέτα. Οὗτον τε δόρασιν ἀπελαύνοντες αὐτοῦσύλοις κίνησιν ἡγούμαντο τὴν ἐν τοῖς δπολοῖς. Τούτον καὶ ἐν βραχεῖ Ψωμαλοῖς ἀνήρ τὴν Γερμανῶν καὶ Ἰταλῶν ὑπερῆρεν αἰχμήν. Οὐ μήν οὐδὲ αὐτὸς βασιλεὺς τῶν ἀγάνων τούτων ἀπῆν, ἀλλ' ἐν τοῖς πρώτοις ἰάττετο δύριον κραδαίνων μήκει καὶ μεγέθει οὐδὲν ἔμβλητον. [P. 72] Πρὸς γάρ τοις εἰρημένοις καὶ ὑπερφύσεις τοῦ χρήματος ἐξῆπτο σηματας, ἥν ἀπει μέρεσιν ἀγρημένην δικτῶ δικτώποδα καλεῖν θεος ἐστίν. Ὁ δὲ (62) καὶ Ψαίμωνδον φασιν ἔκεινον θαυμάσαντα δύρα κατὰ τοὺς θρυλλουμένους Ἡρακλεῖς (63), ὑπηρέτα τοῦ Βυζάντιου ἥλθε, τέχνην τέ τινα τὸ πρᾶγμα εἶναι νομίσας καὶ προσιόντα βασιλεῖς αὐτὸς τε δόρυ καὶ τὴν ἀσπίδα αἰτήσαι, λαθόντα τε ἐπειδὴ τάλην; Εἶναι, σὺν ἐκπλήξει τὸν σκοπὸν ἀνειπεν.

4. Τούτον δὴ τὸν ἀγώνα πρὸς Ἡρακλεῖς ποτὲ τῇ Μυσῶν γυμναζομένου βασιλέων, τετύχητε τὸν Ἀνδρονίκου τοῦ σεβαστοκράτορος παῖδα Ἰωάννην, περικαλῆ τινα νεανίαν καὶ ἀγαλματίαν, ἀντικρυστὸν τεινός δόρατος προσδοῇ θάτερον περιωθῆναι τὸν ὀρθαλμοῦν. Ὁθεν καὶ παραμυθεῖσαι αὐτῷ τὸ δυστύχημα θέλων πρωτοεστίαρχον τε προύνειλητο καὶ ἐς τὸ τῶν πρωτοεσθάστων ἀνεβίσαντες ἀξιωμα. Τοῦτο, φασι, μεγάλα τῆς Ἀνδρονίκου καθίστητο φυτῆς. Πόλιν τὸν δὲ ἔκεινον καὶ δολώσεις δεῖ ἐπινοῶν (64), διότε μὲν προσεχῶς ἐπὶ τῆς Κιλ-

Du Cangii notā.

(60) Βρανιτζόδης. Duxem Branizobæ dictum a Manuele Andronicum testatur etiam Nicetas, I. iii. n. 4.

(61) Σχῆμα τε πολέμου. Torneamentorum seu decurcionum equestrium usum primum in Graeciam iuvenitum sub Manuele hinc patet, quem Nicephorus Gregoras, I. x., a Latinis seu Francis ad Graecos transiisse refert. Vide Nicetam, I. iii. n. 3, et dissertationem nostram 6 ad Joinvillam.

(62) Ο δέ. Videtur legendum δὲ, quod quidem; ita ut Cinoamus dicat id in Manuele miratum siaco Raimundum illum, quem Herculi parem facit.

PATROL. GR. CXXXIII.

A autem eum splendidis donabat munierunt ac præ cœteris honorabat. Denique et Naisi et Branizobæ ducem constituit, ac Castoriam insuper concessit. Sed aut primitus ille defectionem mente conceperit contuleritque intra se ejusmodi consilium, 125 τούτον ausim plane affirmare. Ex quo autem prava illius apparuerit voluntas, facio inde initio expediam. Manueili statim atque imperium accepit, curæ cum maxime fuit, ut quam optime ornateque deinceps Romani armarentur. Atque enī insuevissent primum clypeis muniri rotundis, pharetras ut plurimum deferre, sagittisque prælia conficerō : illo scuta oblonga pretendere eos docuit et longas vibratae basta : præsertim vero in equitaūdi dexteritate arteque eos exercuit. Quippe cum cessationes a bellis bellorum fieri vellet præludia, in equo sedere sæpius solebat, inque bellī aut prælii speciem acies quasdam sibi invicem obversas locabat. Ita dum basis instructi ligneis equitabant, assuecebant moveri in armis. Sic brevi spatio Germanorum Italorumque aciem longe superavit miles Romanus. Neque ipse ab ejusmodi certaminibus abstinebat imperator, sed aderat inter primos, hastam vibrans longitudine ac magnitudine nulli comparandū. Ad hanc appendebatur vexillum, res prorsus admiratione digna, quod quia in octo distinctum erat partes, octopes solet appellari. Id ipsum aiunt Raimundum, virum Herculi comparandum, cum Byzantium venisset, magnopere admiratum esse, cumque rem non sine fuso aliquo in vulgus spargi personam baberet, accessisse ad imperatorem hastamque poposcisse et clypeum : illos vero acceptis agnitoque eo quod revera erat, tum demum causam, quæ ad id expetendum impulisset cum stupore esse confessum.

126 17. Id itaque certaminis ad Heracleam Mysorum edente principe, forte accidit, ut Joannes Andronici sebastocratoris filius, elegans admodum et formosus adolescens, ictu adverso hastæ cujusdam Italicæ alterum oculum amiserit. Quem casum ut solatio levaret imperator, ad protovestiarii primum, mox ad protosebasti dignitatem illum evexit. Eam rem ferunt graviter affecisse Andronicum. Ex eo igitur tempore nescio quid clam sovens animo dolosque semper agitans, cum in Cilicia bellum proxime gereret, Palæstīnam regem et Persarum

D

(63) Ηρακλεῖς. Idem elogium Raimundo tribuit infra p. 216, cuius virtutes [P. 451] ei doles præcipuumque in re militari peritiam et animi fortitudinem mire prædicat præter Tyrivm l. xiv. c. 21, Willelmus Neubrig. l. i. c. 21: Quippe, inquit, hic fuerat Christiani nominis in Oriente fortissimus propugnator, atque insignitum gestorum titulis veteris in se Muchabai transserebat gloriam, etc.

(64) Δολώσεις δει τετρωρ. Andronici non in dolem modo et fallacem illius animum graphicè expressit Leo imper. in oraculo 4, sed et nequiter ab eo gesta tetumque Comnenianam familiam

15.

sultuum in suas traxit partes : ducatumque ade-
ptus Naissi et Branizobæ, ut modo dictum est, per
literas Hungarorum regi pollicitus est, si ad inva-
dendam tyrannidem sibi adesse vellet, simul atque
imperium esset adeptus, Branizobam et Naissum
continuo se ci cessuruin. Sed veritus ne, si hæc
vulgarentur, reum se præderet, alio deflexit. Igitur
significavit principi jam sibi quosdam e magistris
Hungaricis conciliasse, istiusmodi circumven-
tos dolo, in sua potestate haud difficulter scese
habiturn. Sed enim jam antea fraudem percepérat
imperator ex litteris ad se delatis Andronici, quibus
supra dicta cum rege Hungarico depactus fuerat.
Cum autem convincere eum vellet manifestius, ut
ea quæ coperat conficeret, illius prorsus permisit
arbitrio. Ille itaque omnem suspicionis occasionem
127 sublatam ratus, considerenter ad Hungaros et
ad Alemannorum regem missa legatione, ut auxi-
lium in tempore ferrent, sollicitavit. His perséde et
nequiter acris, Byzantium venit Andronicus, fœdere
uti apparebat Romanos inter et Hungaros jam san-
ctio. Imperator vero, nescio an ex quadam in eum
propensione, cum mirum in modum hominem
diligeret, ut pote æqualem secumque a puero enutri-
tum ac institutum, inque cursu et luctationibus et
reliquo certaminum genere socium, an quidpiani
cogitaret aliud, etiam tunc facinorosum toleravit.
Cum aliquando Heracleæ in Mysia versaretur, quam
nescio quo idiomate Pelagoniam nunc Romani vo-
cant, noctu imperator venatum exiit, hanc, uti
solebat plerumque, ibi traducturus. Ea quippe erat
corporis præstantia et animi indeole, ut et uros
insectaretur invéhereeturque in apros et pedibus ut

A κων ἐστράτευε γῆς, ἥηδε τὸν Ναῖστιν, καὶ
τῶν Περσῶν ὑπεποιέσθαι σουλτάν· τὴν Ναῖσον δὲ καὶ
Βρανιτζόνης, ὁσπερείρηται, ἀρχήν πιστεύεις, γράμ-
μασι τῷ Παιόνιων ὑπισχνεῖτο ἡγητοῦ, εἰ γε βιολομένῳ
ἐπιθέσθαι τυραννίδιοι συλλήφοιτο τῆς Ἑγχειρίσεως
αὐτῷ, ἐπειδὴν δὲ τοῦ ἐφετοῦ τύχη Βρανιτζόνης τε
αὐτῷ καὶ Ναῖσον ὑπεκοτῆσεσθαι πόλεως. Ὅπως
μέντοι μὴ ἔκπυστα ταῦτα γεγονότα ὑπαίτιον αὐτὸν
τοῦ λοιποῦ καταστήσωνται, ἔγνω ἐτέραν τραπέσθαι.
Ἐδήλου τούναν βασιλεὺς βούλεσθαι τῶν κατὰ Παιο-
νίαν τινὰς δυναστῶν φιλίας; αὐτῷ προσφέρεσθαι
ἀρχαμένους δόλῳ ὑπελόων ὑπὸ τὴν ἐκυτοῦ ῥιζίων
θεῖντι παλάμην. Βασιλεὺς δὲ ξυνίει μὲν τοῦ δόλου·
ἔφθη γάρ ηδη καὶ εἰς χείρας αὐτῷ τὰ γράμματα
ἐλθεῖν 'δι' ὅν 'Ἀνδρόνικος τῷ Παιονάρχῃ τὰ προε-
ργάμνα ἐτύγχανε διωμολογηκώς. Ἐξελέγχειν δὲ θε-
λῶν αὐτὸν ἐφῆσι ποιεύν κατὰ ταῦτα μηδὲν ὑπο-
στελλομένῳ. Οὐ δὲ πάντα αὐτῷ τοῦ λοιποῦ περιηρθ-
σθαι τρόπον ὑποβίας οιηθεῖς ἀδεῶς Εἰς τε Οὖννους
καὶ τὸν Ἀλαμανῶν διεπρεσβεύετο ῥῆγα, πρὸς ἐπι-
κουρίαν ἐν καιρῷ καὶ αὐτὸν ἐπισπάμενος. Ταῦτα
'Ανδρόνικος ἐκευαρχώς ἐπὶ Βυζάντιον ἤλθε, τὰς
μεταξὺ Ρωμαίων καὶ Οὖννων σπονδάς ηδη τῷ φαι-
νομένῳ τετελεκών. Βασιλεὺς δὲ οὐκ οἶδα εἰτε κηδή-
μονος τοῦ ἀνθρώπου (ὑπερψῶς γάρ ἐφίλει τοῦτον
ἄτε καὶ ἡλικιώτην αὐτῷ γεγονότα τροφῆς τε αὐτῷ
μεταλλάχντα καὶ παιδείας τῆς αὐτῆς, ἀμέλεις καὶ
δρόμοις τε αὐτῷ καὶ πλάις καὶ ἀγῶνις ἀλλοὶς συγ-
γυμνασάμενον πολλοῖς), εἴτε καὶ δλλο τι ἐννοούμε-
νον, [P. 73] τότε μὲν καὶ ἔτι ἡνείχετο κακουργοῦν-
τος. Ἐπει δέ ποτε καὶ ἐν Ἡρακλείᾳ ἐγένετο τῇ
Μυσῶν, ἣν Πελαγονίαν τινὶ γλώττῃ κατακολουθοῦν-
τες, Ρωμαῖοι νῦν δονομάζουσιν, ἐξῆλθε μὲν πρὸς θε-

Du Cangii note.

nefando ausu absumptam demumque perditæ viri
exitum præclare omniō prævidit, adeo ut in nul-
lum alium ex Constantiopolitanis Augustis ca-
dere possit illud oraculum, quod hisce versibus
concipitur :

A 7 μ. a.

Τὴν ἔχθροποιὸν ἐνδοθεν χρύπτει πλάνην,
Ὄς εὔμενή; δὲ κύνας ἐκτρέφει νέους,
Ἡν γλυκίς καλύδωνος ἔχχει εἰς μέσον,
Ἄλλ' ἀπελέγει τὸν λογισμὸν δὲ χρόνος.
Οφίς δὲ πάντας καταναλώσει τάχος.
Σὺ μιγαλυχεῖς καὶ γέγηθας, δόλοι,
Καὶ χείρας ἀπλοῖς καὶ πόδας διαστρέφεις,
Ὄς πραγμάτων ἔξωθεν αὐτὸν ἔξαγων.
Ἄλλ' ὁ Κύριος τὴν ὑπόκρισιν φανεῖ.
Γάρ καὶ δράστις, ὃ σὺ κυνότα;
Ο τῷ ζένων δείγματι συγκεκριμένος
Πώς σὺ κομίσεις ἄγαδον τι τῷ ήνι;
Ὄς τὸ στόμα κέχηνα; εἰς ὑποπτέρους
Πώς ἀπερεύξει; δόλος χρηστὸν τῇ πόλει;

Constat ex Niceta in Manuele, l. v. n. 8 vocis αῖμα
characteres, primos imperatorum ex Comneniana
familia apices designare, Alexii nemp̄, Joannis, Ma-
nuelis et Alexii Manuelis filii, quem Andronicus, ut et
reliquos fecerit Comnenos, per scelus assumpsi, aucto-
rit in eum, a quo incepit, desierit, alpha nemp̄, quod
in altero proxime sequenti oraculo iunxitur:

'Αρχήν ἔχων τε τὴν μονάδα καὶ τέλος.
Andronicus igitur dolos nectens et recordens animo,
velut benevolus parentis, Manuelis liberatos, tamquam

novellos catellos educat, quibus mox parat et struit
insulias, sed quod menie occulta, tempus prodeit:
statim enim velut serpens illos absimet. Dissultas
in situ laetaturque infelix Andronicus securus et
ab omni cura liber. Manus interim explicat pedes-
que distorquet, tanquam rei gestæ seu Alexii necis
innocuous. Sed hypocritis et dolos prodeit tandem
Deus. Quid enim viro dignum faceret vilis canis?
ille qui fortis et extraneus, hoc est, Agnus Francorum
regis filia, quam junior duxerat Alexius, per
nefastum connubium se commiscuerat. Qui fieri
potest, ut is vivat prospere, qui os aperuit in pullos,
qui adhuc sub alis parentum excubabant? Non est
igitur cur Constantinopolitanum imperium a tam
sceloso imperatore quidquam boni expectet. Hæc
est genuina, ni fallor, oracula istiū παράφρα-
σις, quam interpres Rulgersius haud minus recte
reddidit, præsertim eo versu, δὲ τῷ ζένῳ δείγματι
συγκεκριμένος. Illic enim imposuit perperam
exscripta vox δῆγματι pro δείγματι: est quippe
δῆγμα insigne armorum, quod in clypeo effigiegitur,
ut auctor est Vegetius, l. ii. c. 18, unde pro
familia et gente sic sumuntur, uti vox clypeus, non
semel apud scriptores Latinos sequioris etatis.
Matthæus Westmonaster. an. 1245 de Pembro-
chieni familia Anglica existencia: Sic nobilis cly-
peus ille marescalorum tot et tunis hostibus [P. 452]
Anglia formidabilis evanuit. Et Matthæus Paris.
eod. an. Clypei in Anglia jam, heu, prostrati, etc. V.
Specul. Saxon. l. III, art. 72.

ραν δὲ βασιλεὺς ἐννυχος, ὡσπερ εἰώθει τὰ πολλὰ. Αἱ κοιτασάμενος. Ἡ γάρ τοι σώματος αὐτῷ γενναιότης καὶ πρὸς ἀρκτούς ἔπηγε καὶ πρὸς τοὺς ἄγρους ἀνθώπους τῶν σιων πεζῇ τὰ πλείστα σὺν ἀκοντίῳ ἔμπλεκόμενον. Τέλεγετο δὲ ὡς καὶ τεθωράκιστο τὰ πρώτα καὶ σχέδιον τι ἐκάστοτε πρὸς τοῖς ὅπλοις ἦν, τάς, ὡς ἐφέρετο, τοῦ σεβαστοκράτορος Ἰσαάκιου καὶ τοῦ μεγάλου στρατάρχου φυλαττόμενος ἐπιστολῆς, καὶ οὗτος οὐδὲν ἀλλο αὐτὸν μέχρι τέλους ἔδρασεν δχαρι διει μή τὰς βασιλείους ἀφείλετο ὄφραγιδες, δι' ὧν ὑποσημαίνεσθαι τὰς δωράς βασιλείνες εἶωθεν. Θύ μήν ἀπροφασίστως καὶ ταύτας, ἀλλ' ἀπ' αἰτίας ἡς αὐτὸς ἐρῶν ἔρχομαι. Διατρίβοντι ἐν Μελαγγείοις τῷ βασιλεῖ περὶ τινα χῶρον ὁ Μεταβολὴ δνομα, λόγοι προσφέροντο ἐπὶ ἀρίστου. Ἔνθα τῶν δλλων καθάπτας ἀπάντων τὰ βασιλέως ἔξαιρόντων ἔργα, δ Ἰωάννη; τὰ τοῦ πατρὸς μᾶλλον ὑπερῆρε καὶ ὑπερετίθει πολλῷ. Ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς ἔστεργε τοῖς ἀγορένοις καὶ ἡγάπα τοῦ πατρὸς ἐλασσούμενος. Ὅς δὲ ἐπαγῆθε; τοῖς ἀλλοῖς Ἰωάννης εἶναι ἰδόκει, δὲ οὐ μέχρι τούτου τὸν λόγον ἴστησιν. Ἐδοξεὶ γάρ ἐν ἐπιδείξει πίστεως τῆς πρὸς τὸν οἰχμενον αὐτοκράτορα τεῦτα προφέρειν, ὅπερ, οἵματι, πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων ποιεῖν ἴσταιν· αἱ γάρ πρὸς τοὺς μηκέτι δντας εὑνοι: ἔχέγγυοι τοῖς περιοῦσιν εὐγνωμοσύνης τῆς εἰς αὐτοὺς γίνονται. Ὁ μὲν οὖν πρὸς τούτοις καὶ δριμύτερον ἥπτετο καὶ ἡγνωμόνει τῷ υἱῷ. Ὄτε δὴ στάσεως ἀναφθεῖσῆς Ἀνδρόνικος μὲν οὗτος θυμοδεκτὴ τινα ἐ; τὸν σεβαστοκράτορα ἐπιρρήψεις παρ' ἀλίγον τὸν ἥψει πρὸς αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν ἀφγρήσθαι, εἰ μὴ βασιλεὺς τε αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν ὑπερέσχε καὶ Ἰωάννης δὲ Δούκας, δὲς καὶ αὐτὸς ἔξανδρος τῷ βασιλεῖ ἦν, τὴν μάστιγα δὲ τοὺς ἵππους ἐπείγειν εἴθισται τῷ ἥψει καταφερομένῳ διποθεῖς ἀμβλεῖαν ἐπὶ τὴν Ἀνδρόνικου γνάθον ἐνεχθῆναι ἐποίησε τὴν φοράν· Ὁ μὲν οὖν τοῦτον ἐφρύσθη τὸν τρόπον· βασιλεὺς δὲ τὴν κεφαλήν, καθάπερ ἕφην, τοῦ Ἀνδρόνικου ὑπερσχῶν ἐπλήγη, οὐ μέντοι καιρίσαν ἀλλ' δυσον δλίγον τὴν σάρκα διαστῆναι, τῆς τὴν οὐλήν διὰ βίου ἐπὶ καρποῦ ἐφερεν. Ἡ μὲν οὖν τούτου φιλονεικία ἐπὶ τοσοῦτον προελθοῦσα κατεσιγάδαθη. Βασιλεὺς δὲ Ἰσαάκιος μὲν ἀφ' ἁυτοῦ ἐπειθαστο ἡμερῶν τινῶν ἀχρι, Ἰωάννην δὲ κρίσεις εἰρημένην ἐπετίθει πολλῷ τῆς ἐκ τῶν νόμων ἐλάτεσσα. Ἀλλ' ἐπανακτέσθων τὸν λόγον ἐπὶ τὰ πρότερα.

επ'. Ἐκειδήκερ δ Ἀνδρόνικος νυκτέριψ κυνηγεσίᾳ βασιλέα [p. 74] διατρίβοντα ἔγνω, ἵκανοις Ισαύρων τῶν περὶ αὐτὸν ὀπλισάμενος, οἵπερ ὡς κατὰ παντὸς αὐτῷ ἔναστις πίστεις ἔδοσαν φάδσαντες, ἵππον τε αὐτοῦ τὸν δρομικώτατον ἐπαγόμενος σὺν αὐτοῖς ἐπὶ τὸν τόπον ἥλθεν. Ἀλλ' αὐτοὺς μὲν ἀποτέρω ἐπὶ λόχμης τὸν ἵππον καθέσσοντας ἔστησεν, δὲ ἔν τημιόνῳ ἔγγυς τῆς βασιλέως ἥλθε σκηνῆς, ἀποδάς τε ἡσυχῇ ἐπορεύετο βάδην ἔχειριδίον ἐπισείων τῇ δεξιᾷ. Ὁπως γε μήν πρέσει φωραθείη, Ἰταλήν αντὶ τῆς ἐξ Εύοις ὑπέδυ επολήν (ιδη). Ὅς δὲ ἔγνω καταφανῆς γεγονὼς (ἥδη τέρα καὶ ἔιφη παρεγύμνουν οἱ τὸν βασιλέα ὑπονῦντα

Du Cangii notes.

(65) Ιταλήν στολήν. Sagum militare, nostris colle d'armes. V. not. ad Alexiad. p. 401.

ad plurimum cum iisdem jaculo concurreret. Induisse autem loricam tuη primum aliunt ac fere semper in armis suis, quo Isaacii sebastocratoris et suum exercituum ducis vitaret insidias: et si nihil ad extremum in eum quidquam aliud statuerit gravius, quam quod sigilla, quibus largitiones obsignare imperatores solent, abstulerit. Neque id tamen egit nulla ratione, sed ob causam quam nunc comtempnorare aggredior. Cum princeps in Melangiis moraretur, ad locum cui Metabole nomine, varli super cœnam habebantur sermones; ubi omnibus res a principe gestas uno-ore 128 praelicantibus, Joannes praeclera a Manuelis parente peracta facinora longe extulit prætulitque. Illaud ægre quæ dicebantur accepit imperator, nec sili patrem præferri moleste tulit. Etsi vero aliis Joannes jam videretur importunus, noluit tamen loquentem interpellare, cum ea (quod plerique facere solent) velut flidei suæ in demortuum imperatorem argumentum protulisse visus esset. Benevolentia siquidem qua defunctos prosequimur, pignus est iis qui superstites sunt nostræ in ipsos gratitudinis. Sed cum in Manuclum acerbius ille et ingrate sati magis ac magis commoveret, orta inde contentione, Andronicus iste in sebastocratorem infesto animo inventus, gladio caput illius fere obtruncasset, nisi imperator interposuisset manu: et Joannes Ducas, qui et ipse patruelis erat principis, flagellum, quo concitari solent equi, imminent supponens gladio ictum debilem fractumque avertisset in maxillam Andronici. Ita quidem periculum vitavit ille: at in imperator, qui manum supra Andronicum protenderat, vulnus accepit, non lethale quidem, sed quo paululum dissecia fuerit caro, cuius quandiu vixit cicatricem in carpo tulit. Ita acrior ista contentio conquievit. Princeps vero aliquandiu Isuacium a conspectu removit: Joannem vero eo ipsos incensatum supra dicta multavit pœnas, sed longe quācum decesserunt leges mitiore. Vetus ad superiora redeamus.

B 129 18. Postquam Andronicus nocturnæ venationi operari dare principem intellexit, ex Isauris, qui adversus quemlibet cum ipso se militaturos fidem dederant, delectos armat, assumptoque equo perniciissimo ad locum cum iis venit. Iliis autem longius in silva locatis traditoque iis equo, ipso mulo insidens ad tabernaculum succedit imperatoris. Ibi tum tacite desilit et pugionem dextra vibrans lento progeditur gradu: neve deprehendetur ad aliquo, Italicum pro consueto sagum induerat. Mox vero ut se agnatum vidit (quippe jam gladios strinxerant qui dormientem principem circumstabant, atque in his Joannes ipsius ex

fratre nepos, qui primus, ut alunt, Andronicum adverterat), ut igitur id vidit Andronicus, continuo in genua flexus exonerare se alvum simulavit, indeque sensim retro cedens abiit. Ita conatus illi consiliaque Andronici evanuero. Brevis interjecto tempore cum majore Isaurorum manu ad imperatorem proficisciatur. Quod ubi nuntiatum est Augustae ab Alexio imperatorii stabuli praefecto (protostratore) id munera vocant Romani), quicum extemplo in primis expeditus eas insidias principi indicaturusmittitur: moxque Isach, qui a barbaris ducebatur genus, ceteroquin fidus cum maxime imperatori, cum trecentis armatis ad eum pariter proficietur. Sed priusquam ad locum Isach perveniret, repercepta imperator, **130** trementibus aliis et meo consternatis (forte enim sic casus tulerat ut mulis plerique veherentur), ipse a via recta quæ ad castra et imperatorum tabernaculum tendebat, deflectendum censuit; insolita autem et minus trita illa, quam ostendebat manu, neque lato agmine, sed singulatum spatio interruisse incendendum. Ita enim pabulatores, inquit, videbimus, qui ad ea tendunt quæ conspicuntur tentoria. Sic intrepide ad tabernaculum perrexit princeps. Et Joannem, cuius supra mentionem feci, cum obviis aper dentibus laceraret, ut id rescivit, continuo ad eum versus revertitur, peractisque iis quæ necessaria erant tandem excedit. Tanta autem animi magnitudine rem istam accepit, ut ne vultu quidem quidquam Andronico fuerit testatus. At ille quasi nihil eorum quæ acciderant, sibi conscient, equum, de quo jam egimus, sedulo curat, multa interim propalam adversus Joannem proferens ac mente volvens. Unde rogante aliquando principe, quid haec sibi vellet qui affectata cura? Ut, inquit ille, omnium nulli infensissimi hostis truncato capite statim ausurgiam, iis videlicet verbis protosebastum innuens. Ubi igitur ægrum amentia vidiit hominem, a consortio suo remotum, in palatio includendum curavit.

Ἐφη ἐκείνος, τὸν πάντων ἐμοὶ δυσμενέστατον τῆς δῆθεν τὸν πρωτοσέβαστον αἰνιτόμενος. Οὓς οὖν ἔγνω ἀπειλῶντας (67) ἐν παλατιώ καθίστησιν.

19. Sic ille in ordinem actus est. Rex autem Hungariæ nihil dandum edocitus eorum quæ Andronico evenerant, contractio ex Tzechis et Saxonibus et **131** aliis gentibus compluribus exercitu, Branizobam urbem oppugnare contendit, pactis forte confidens, quæ cum Andronico pepigerat. Ejus rei nuntio obstupescens princeps miratus est perfidiam Hungarorum, quod quæ sacramentis haud pridem sanciverant nulla de causa posthaberent. Celeritate igitur egere rem opinatus, versus Istrum continuo iter intendit. At cum sciret suos nequaquam esse Hungaris pares (quippe Romanorum vires, nemine

Α περιεστῶτες, ἵν οἵς καὶ Ἰωάννης; ἦν δὲ βασιλέως ἀδελφιδοῦς, πρῶτος, φασι, τὸν Ἀνδρόνικον ἐπιόντα εἰδὼς), ὃς οὖν ἔγνω ταῦτα δ' Ἀνδρόνικος, ἐπὶ γόνῳ κλινεῖς τὸν τῆς γαστρὸς δῆθεν ἀποχρέντες προσεποιεῖτο σκυδαλισμὸν, οὗτος τε κατὰ βραχὺ ὑποπόδιος φύχεται ἀπιών. Καὶ τὰ μὲν τῆς ἐπιβουλῆς ἐκείνης ἐνταῦθα ἐλύετο. Ὁλίγῳ δὲ ὑστερον σὺν πλειστον Ἰσαύρων ἕξει νύκταρι ἐπὶ βασιλέας στελλόμενος· οὐπερ ἀγγελύντος τῇ βασιλίδι πρὸς Ἀλεξίου, δες τοῖς βασιλικοῖς τηνίκα ἱπποκομίαν ἐφεστῶς; ἦν (πρωτοστράτορα (66) τοῦτο καλοῦσι Ἄρματος τὸ λειτουργημα), ἐν μὲν τῷ παραυτίκα τῶν τις εὐχωνοτέρων ἐστέλλετο μηνύσων βασιλεῖ τὴν ἐπιβουλήν. Εἴτα καὶ Ἰσάχ ἀνήρ βαρβαρογενής, εννους δὲ βασιλεῖ μάλιστα σὺν διπλοφοροῦσι τριακοσίοις ἐπέμπετο. Ἀλλ᾽ οὐπο τοῦ Ἰσάχ ἐπὶ τὸν τύπον ἐλθόντος, πυθόμενος ἡδη τὸ πρᾶγμα βασιλεὺς, τῶν ἄλλων ἀγωνιώντων καὶ συνταραπομένων. ἐφ' ἐστούς (ἐτύγχανον γάρ οἱ πλείους ἡμιονίοις οὗτος τυχὸν ἐφεζόμενοι), αὐτὸς χρῆναι ἐλεγε τῆς εὐθείας ἀποσχομένους, ἥ ἐπὶ τε τὸ στρατόπεδον καὶ τὴν βασιλείου σκηνὴν ἀγει, τὴν ἀσυνήθη ἐκείνην, ὑποδεῖξας τῇ χειρὶ, καὶ διετείποντο λένας, μὴ μέντοι κατὰ πλάτος, ἀλλ' ἔνα καθ' ἔνα δὲ διαστάσει τὴν πορειαν τιθεμένους. Οὐτω γάρ, Ἐρη, τῶν ἐκ τῆς χορταγωγίας ἐπανιόντων δόξαιμεν εἶναι τινες ἐπὶ σκηνάς τε τὰς τῇδε φαινομένας χωρεῖν. Βασιλεὺς μὲν οὖν οὗτως ἀτρέστως ἐπὶ τὴν σκηνὴν ἐπορεύετο. Ἰωάννην δὲ εὐπερ δημιτρί ἐμνήσθην σὺν ὑπαντιάσας τοῖς δόδους διεσπάραξέν. Οἱ τάχιστα πυθόμενος βασιλεὺς διπλοθρητος; ἐφ' ἐκείνον ἡδεν ἐπιμελησάμενος τε τὰ εἰκότα ἀπηλλάγη. Οὗτοι μέντοι μεγαλοφύχως τῷ πράγματι προσηνέθη, ὡς μηδὲ δηρι καὶ βλέμματος Ἀνδρόνικου προσενεχθῆναι κακῶς. Οἱ δὲ ὕστεροι τῶν πεπραγμένων οὐδὲν ἔσυντο ξυνειδῶς τοῦ τε ἵππου δηδη ἔρην ἐς ἄγαν ἐπιμελήταις καὶ πολὺς ἦν τῷ φαινομένῳ κατὰ Ἰωάννου καὶ λέγων δει καὶ φρονῶν. Οὐθεν καὶ πινθανόμενον ποτὲ τοῦ βασιλέως τι [P. 75] βούλεται τούτῳ τὰ τῆς τοῦ ἵππου τινέδε επιμελήσεως; Οἱ δὲ ἀν, κεφαλῆς ἀφελύμενος οἰχήσομαι ἀπιών, διὰ τούτων ἀπόνιοιν νοσοῦντα τὸν δινθρωπον, κοινωνίας

19'. Οἱ μὲν οὖν ἐκ ποδῶν ἐγένετο. Οἱ δὲ Παιονίας ῥῆξ μῆπω τι πεπυσμένος; τῶν Ἀνδρόνικων συμπεπτωκότων δυνάμεις; ἐκ τε Τζέχων καὶ Σαξόνων ἄλλων τε πλειστων ἔσυντο συτησάμενος ἔθνῶν εἰς τὴν Βρανιτζόνης πολιορχίαν καθίστατο, ἐπαρθεὶς οἵται, οἵται, Ἀνδρόνικος αὐτῷ διομολογησάμενος ἐτυχε. Τούτων βασιλεὺς ἀκούσας καταπέληχτο μὲν πρὸς τὴν ἀκοήν καὶ τὴν Οὐννων ἔθαύμαζεν ἀπιστίαν, εἰ τῶν εὐγχως οφίσιν ὁμωμοτιένων ἐξ οὐδεμιᾶς ἀλογήσειν αἰτίας; οξύτητος δὲ δημως δεῖται τὸ πρᾶγμα βούλευσάμενος, αὐτίκα τὴν ἐπὶ τὸν Ἰστρον ἐφέρετο. Εἰδὼς δὲ τοὺς σὺν αὐτῷ οὐκ ἀξιομάχους

Du Cangii notis.

(66) Πρωτοστράτορα. De hac dignitate vide notata ad p. 127.

(67) Ἐμφρουρος. V. Nicet. I. iii, c. 2.

ενεας τῇ Ούννων στρατιᾳ (αἱ γὰρ Τυμαίων δυνά- μεις μηδενὸς δθεν δῆποτε τῷ τέως ἀντιστατοῦντος ἐπὶ χώρας ἐκάστη ἔμενον), ἐνενόει τοιάδε. Ἐστι τις γωρὸς ἐρυμνότητος Ιχανῶς ἔχων Σμήλης δνομα. Τούτον ἔγνω καταλαβὼν δρμητήριον τῆς ἐπὶ τοὺς Ούννους θέσθαι ἐκδρομῆς. Ὅπως μέντοι Βραντζόνιται τὴν πόλιν τῷ τέως αὐτῷ τηρήσωσι, γράμμα χαράξας δσον οὐκ ἡδη ἀφίξεσθαι τοῦτον μηνῦν τῶν στρατιωτῶν τινι ἐνεχεῖταις, κελεύσας ἐπὶ τὴν πόλιν αὐτὸν διαφείνεια βέλει ἔνυδησαντα. Ο μὲν οὖν κατὰ τὸ κελευσθὲν ἐποίει. Τὸ δὲ βέλος πορφύρατέρω ή ἐχρῆν ἀφεθὲν Ούννοις εἰς χείρας ἥλθεν. Εὗθὺς οὖν ταραχμὸς εἰσῆλθεν αὐτούς, καὶ δῆ τάς τε ἐλεπόλεις καὶ οἵα πρὸς τειχομαχίαν αὐτοῖς παρεσκεύαστο πυρὶ φλέκαντες ἐπὶ τὸν Ἰστρον πορθμὸν φέσαν. Πλήθοντι δὲ αὐτῷ ἐντευχηδότες (χειμῶν γάρ ἐκ τῶν δυνάθεν ἡπειρον), ὡς ἐπὶ Βελέγραδα πόλιν ἐφέροντο. Οὐπερ αἰσθόμενος βασιλεὺς, πυθόμενος δὲ καὶ ὡς Βορίτζης ὁ Βόσθνης χώρας ἑξέρχων (68) Δαλματικῆς εἰς συμμάχους τῷ Παιονάρχῃ τελέσας ἀναστρέψει ἐπὶ τὴν ἐαυτοῦ, τῷ ἀλικιώτατον τῆς σὺν αὐτῷ ἀπολεξάμενος στρατιᾶς Βορίτζη εἰς χείρας ἐλθειν ἐστέλλεν, ἥρχε δὲ ταῦτας τῆς στρατιᾶς Βασιλείος, οὐπερ ἡδη ἐμνήσθην, οὐκίας μὲν ἀφανοῦς τεγυνώς, χαρτουλάριος (69)

Du Cangii notes.

(68) Βορίτζης ὁ Βόσθνης χώρας ἑξέρχων. Qui Orbino Barich appellatur, Bossenæ banus seu princeps, sub an. 1154. Boriliūm exceptit Culiniūs, cuius non semel mentio occurrit apud Innoc. III pp. in Epistolis.

(69) Χαρτουλάριος. Chartularii dicuntur qui chartis inserviunt, ut est in l. 10 Cod., ubi causæ fisc. seu publicarum chartarum tractabitis; in l. 1 Cod. de praeposit. agent. in reb., unde et tractatores appellantur, ut observavit Cujacius: alias commentarienses, ab actis, qui chartas et codices expensionum tractant, qui largitionales titulos retractant, in l. iii Cod. de Caueone largit. tit. l. 40; l. 42; Cod. de numerar. Actuar. et Chartular. l. 12; Gloss. Gr. Lat.: Χαρτογράφος, chartularius; χαρτοφύλακες, chartularius; Glossae Basil.: Κομμενταρίος, χαρτουλάριος; κομμενταρίος, δύπομνη-ματογράφος, σχρινιάριος, σχρινιοφόρος, ήγουν χαρτουλάριος. Erant autem tot chartularii quod scripia. Eiusmodi sunt, quorum meminuit Cleodenius, De arte grammatica: Absurdum igitur erit dicere, a præterito proconsule venio, vel Carrucca est proconsule: sectantes chartulariorum aliquantorum imperiitiam, deserunt doctissimorum reisrum in arte tractatus. Quippe cum inter chartularios eloquentissimos reperias quosdam vel paucos indoctos, melius est sequi eos, inter quos nullus reperiatur imperitus, quam hos inter quos videantur esse pauci. Dicuntur autem scripia apud Suidam in Etymologico, οἱ χαρτοφύλακες τῶν βασιλέων εἰ καταγραφὴν τῶν ἐξετάσεων ἐν τοῖς σκρινιοῖς διαφύλασσοντες. Senator. l. xi, epist. 38: Moderatrix rerum omnium diligenter consideravit antiquitas, ut quoniā erat plurimis per nostra scrinia consulendum, copia non decesset procurata chartarum. Intra: Pulchrum plane Memphis ingeniosa concepit, ut universa scrinia restiret, quod unius loci labor elegans texuisse. Hinc legimus chartularios sacri cubiculi, in Nov. 8 et 25 Justiniani, qui scilicet impensarum cubiculi et cellarii sacri rationem describent et in acta referabant; chartularios

A tum obstante; in provinciis dispersæ considerabant), talia excoita: Locus est satis munitus nomine Smeles. Hunc occupare instituit, ut esset sedes unde excurreret in Hungaros. Ut vero civitatem sibi eonservarent Branizobitæ, litteras, quibus se jamjam adveniūrum illis significat, militi cuidam tradit imperatque ut telo aliigatas in urbem coniceret. Quod ille, uti jussum erat, fecit. Sed enim litteræ longius quam oportebat projectæ in manus venere Hungarorum. Continuo igitur invasit illos metus, machinisque et rebus aliis, quæ ad urbis oppugnationem apparebat fuerant, incensis ad Istrum transituri contendebant. Sed exundantem invenientes fluvium (quippe venti imbruesque celo effusi rubeant) versus Belogradam iter vertere. His cognitis imperator, acceptoque Borizem Bossinæ regionis Dalmatiæ principem, 132 qui auxilio venerat Hungariz regi, in suum redire principatum; fortissimos militum delectos, qui manus cum Borize consererent, dimittit. Copiis istis præfuit Basilius, cuius supra memini, obscura quidem natus familia, cæteroquin chartularius principis. Ipse imperator a tergo cum reliquo Romanorum exercitu lento sequebatur gradu. Verum Basilius oblitus, opinor, cuius gratia et quo cum hoste pugnaturum se emi-

B numerorum militarium, in Nov. 117 c. 11, qui in acta referabant nominis militarium, seu qui circa τοῦ στρατοῦ καταγραφὴν καὶ ἀναζήτησιν occupabantur, ut est in Tacticis Leonis imp. c. 4, § 31; chartularios velocis cursus δέσος δρόμου, de quibus Constantinus Porphyrog. De Adm. imp. c. 43, et lex 3 Cod. de cauone largit. titul.; chartularios τοις λεγομένης ἔχαρτος, cuius numeris meminil Joannes Damascenus in Epist. Synod. ad Theophilum imp.: ἔχαρτος autem Scylitzes p. 746. Cum igitur plures essent chartularii, confecta iude chartulariorum schola, de qua agit lex 4 Cod. de offic. præf. præst. Presortim vero chartularii dicuntur, qui tabulas vel chartas fiscalium debitorum tractant, agunt, administrant. Auctor Historie Miscella, l. xxii: Cum chartularius esset et publica tributa facta ratione conferret. Quo loco Theophanes, χαρτουλάριον τε τελοῦτα τῶν δημοσίων φόρων. Qui his præcerat magnus chartularius dicitur Duev. c. 30: Οὗτος γάρ ἦν πρώτον τῶν εἰσοδημάτων τῆς ἡγεμονίας μέγας χαρτουλάριος. Verum longe aliam functionem habuit chartularii dignitas, cuius hic occurrit mentio, et l. vi, c. 7. Nam imperiori equis prefectus erat chartularius, ut docemur ex Zonara in Leone Isauro, p. 83, et Niceta, in Isaacio Angelo, l. iii, n. 2. Magnum chartularium eo nomine post protostratorem in aula meruisse [P 453] scribit Codinus, De offic. aule Cp. c. 5, n. 6, illiusque potissimum fuisse munus tradit, ut equum, peregre aut quovis e palatio prosecuturo imperatori, ad palatii ipsius portam adduceret. Cum igitur hæc dignitas præcipuos autem Constantinopolitanæ proceres spectari, non modo probabile videtur ea donatos Michaelem Branam et Audronicum Lampardam Nauele imperante apud Cinnamnum, sed et Narsenam Italiz prefectum, qui a Marcellino comite et Wanefrido, l. ii De gest. Langob. c. 4 et 3, chartulariu et cubicularius Justiniani imp. dicitur: ut et Gratiosum, qui antequam ducis dignitatem esset adeptus, chartularius fuerat, apud Anastasium Bi-

sisset princeps, maturato hincere ad Hungaros quam proxime successit. Cumque in praecursores quosdam inciliasset, fugatis iis, in medium deinde irruit hostium phalangem, egregium se facinus editurum credens, si eo conterritos metu aggressus ordines perturbasset. Neque illa eum omnino spes frustrata est. Namque Hungari primo quidem ipsum copiis istis præsse imperatorem rati, nullo ordine fugam arripiunt: eorumque multi dum in scaphas conferti incident, flumine absorbentur. At ubi cognovere subsequi principem, aciem vero istam regere Basilius; sustulere animos et converso agmine Romanos excepere: qui etsi bellatorum numero hostibus longe inferiores, sustinuerat tamen eos. Magna utrimque facta est cædes, donec Hungari qui cum Stephano Geizæ filio Romanis militabant, primi fugam cepere. Mutata demum atque ab altera parte facta insecutione, Hungari qui cum Stephano erant sere omnes, ex Romanis vero multi cecidere: alii fuga evasere incoluisse atque in iis dux **133** ipse Basilius. Hæc imperatori nuntiata, cum etiam Belegradenses a Romanis desilere vello allatum esset, valde ejus animum consternarunt. Joannem igitur Cantacuzanum mittit, tum ut nrhem in defectionis, ut dixi, proposito fluctuantem firmaret, tum ut humo mandaret Romanorum cadavera et fugientes quocumque laterent loco revocaret. Eo casu maxime irritatus Hungaros a tergo insequì prorsus gestiebat et nequaquam vero id consilii probantibus Romanis. At plane, Inquit, viri, mihi videtur inglorium, nullo accepto vulnera discedere, dum pro fortuna deserter Romanorum. Ubi autem longius jam progressos Hungaros accepit, impetum remisit. Interea Cantacuzenus confessis, ob quas missus erat, rebus, rediit vincosque adduxit ex Belegradensisibus eis qui defectionem fuerant morti. Igitur motis inde castris haud procul Berborea civitate hiemavit. Primo autem vere contracto nondiqu exercitu iterum in Hungariam profectus est, quo in medios usque fines penetraret. Jamque positis ad Istri ripam castris cum universo considerab exercitu, aderantque plurimæ quæ Byzantio venerant naves, ut copias transmitteret. At ubi undique se angustiis premi vidit, Pannonia rex, de mittendis tandem legatis cogitavit. Missis igitur ad imperatorem viris illustribus, **134** captivos Romanos continuo se redditurum, insuper etiam quæcumque imperaret, suppeditatum pollicitus ost. At princeps etsi primo renuenti similis verba

A ðè basileis χρηματίσας. 'Ο δὲ βασιλεὺς κατόπιν σὺν τῷ ἄλλῳ Ῥωμαίων στρατῷ σχολαιτέρον ἔχων. 'Άλλὰ βασιλεὸς, ὡσπερ οἶμαι, λαθόμενος ὅτου δὴ χάριν καὶ τίνι πολεμητεοντα βασιλεὺς αὐτὸν ἐπεμψε, τὸν δρόμον καταταχῆσας ἔγγιστα τοῦ Οὐννων ἐγένετο στρατοῦ, προδρόμοις τέ τισιν ἐντυχόν, ἐπειδήπερ ἐτρέψατο τούτους, εἴτα καὶ ἐς μέσην τὴν Οὐννων φάλαγγα ἐμπίπτει, μέγα τι κατορθώσειν οἰδέμενος [P. 76], ἀν οὖ: πεφοβημένοις αὐτοῖς προσβαλὼν συνταράζῃ. Καὶ τάχα οὐ παντάπτων ἀπὸ λογισμοῦ ταῦτα ἐποίει. Οὐννοι γάρ τὸ μὲν πρῶτον αὐτὸν βασιλέα τοῦ πολέμου τοῦδε στρατηγεὸν οἰηθέντες ἐφευγον οὐδένι κόπωφ, πολλοὶ τε αὐτῶν ἀτε ἀδρόν τοῖς σκάφεσι συμπιπτόντων τῷ ποταμῷ κατεδύνοντο. 'Ως δὲ ἔγνωσαν βασιλέα μὲν κατόπιν χωρεῖν, βασίλειον δὲ τοῦ στρατεύματος ἐξηγείσθαι, ἀνεθάρσησάν τε καὶ ὀπισθόρμητοι γεγονότες Ῥωμαῖοι ἀντικαθίσταντο. Ῥωμαῖοι δὲ κατοί παρὰ πολὺ πλήθει τῶν πολεμίων ἐλασσούμενοι, δημος ὑφίσταντο τούτους. Φόνος τε ἀμφοτέρων πολὺς ἦν, ἥντις οἱ περὶ Στέφανον τὸν Ἰατζὸν παῖδα (70) Οὐννοι Ῥωμαῖοις συστρατεύοντες πρότερον φυγῆς ἤρξαν. Παλιγτρόπου γάρ τὸ λοιπὸν γενομένης τῆς διώξεως, Οὐννων μὲν τῶν σὺν τῷ Στέφανῳ σχεδόν τι ἀπάντες, Ῥωμαίων δὲ πολλοὶ ἐπεσον· οἱ δὲ διλοι φυγῇ ἐκείθεν ἐσώζοντο, ἐν οἷς καὶ βασίλειος διστρατηγὸς ἦν. Ταῦτα τῷ βασιλεῖ ἀγγελθέντα, πρὸς δὲ καὶ δι τοῦ Βελέγραδα πολὺν Ῥωμαῖον σφιστὸν οἱ κατόπικοι διανούνται, ποιλὴν ἐνεποίησαν ἀθυμίαν. Καὶ δὴ Ἰωάννην μὲν τὸν Καντακουζῆνὸν τὸ μὲν στηρίζοντα τὴν πόλιν ἐστειλούσας ἀποστασίας, καθάπερ ἐφην ἡδη, σαλευομένην, τὸ δὲ καὶ ταργὸν τοὺς Ῥωμαίων δώσοντα νεκροὺς ἀνακαλεσόμενόν τε τοὺς ἐκ φυγῆς, διποτε δήποτε γῆς τῆς ἐκεὶ κρυπτόμενοι ἦσαν. 'Ο δὲ θυμαίνων ἀγανάπτιον οἱ οὐννωνοι ἐσφάδαξε μὲν καὶ ἡθελεν διπέσω Οὐννων διώξει, Ῥωμαίων δὲ οὐκ ἐπαινούντων εἰ 'Άλλα' αἰσχύνη μοι, θλεγεν, δ ἁνδρες, πρὸ τραυμάτων οἰχεσθαι ὑπὲρ τῆς Ῥωμαίων ἀγωνίδμενον εὐκληρίας. 'Ἐπειδὲ πόρρω γεγονέναι τὸ Οὐννικὸν ἱκουσε, τῆς δρμῆς ἀνεκόπη. 'Ηδη δὲ καὶ δι τοῦ Καντακουζῆνὸς τὰ ἐφ' οἷς ἐσταλο πέρατι δοὺς ἐπανῆκε δεσμώτας ἔχων καὶ τοὺς, ὡς εἰρηται, ἀποστασίαν ὀδινοντας Βελέγραδον τῶν. Τότε μὲν ἐκείθεν ἀναζεύξας ἀγκοῦ τῆς Βερβοιαλὸν διεχειμέριες πολεως. 'Εαρος δὲ τοῖς δυνάμεις, ἀπανταχθόμεν ἀγέτερας ἐπὶ τὴν Οὐννικὴν αὐθίς ἔχωρει, δρμήν ἔχων ἐς αὐτά που τὰ τίς χώρας διαδῆναι μέσα. 'Ο μὲν οὖν ἀρτει πρής ταῖς

B **C** **D**

Du Cangii notæ.

blioth. in Stephano IV pp., et Maurentium, qui vir magnificus appellatur apud S. Gregorium M. I. I. epist. A. V. Pachym. I. I. c. 9. De chartularis ecclesiasticis erit aliis dicendi locus.

(70) Στέφανος τὸν Ἰατζὸν παῖδα. Πέρπαν hoc loco Cinnamus Stephanum, qui tum Græcis et Manuelei militabat, Geizæ filium suissæ scribit, cum illius frater fuerit, ut ipsem agnoscat I. iv; et testantur digerte Radevicus, I. iii. c. 12; et Guntherus, I. vi Ligur.: ex quibus docemur, Stephanum,

cum a fratre, ex affectati regni suspicione, ad Fredericum imp. profectus esset, ab eo per Venetas in Græciam transmissum, cum item inter fratres dirimere non potuisset. Guntherus:

At rex huic finem nequini imponere litti,
Cum majora premant privata pondera eukæ.
Distulit et juvenem Veneti per stagna profundi
Providus Argolicum servandum misit ad urbem.
His consentit Nicetas, I. iv. n. 1. Sed de Stephano
agetur rursum infra.

Ιστοριον παντερατι αὐλισάμενος ἐμενεν δχθις, καὶ οἱ νῆστοι τοῖς Βυζαντίου ἀναχθεσαι ἐστήκεσαν ἀθρόαι ἀναβανεν μένουσαι τὸ δόπλιτικόν. Οὐ δὲ Παιώνιον ἦδε ἐπιειδήτερον ἐν στενῷ κομιδῇ τὰ κατ' αὐτὸν ἔγνω, ἕτοι τὴν πρεσβείαν λοιπὸν ἔβλεψεν. Ἀνδρας τούντον τὸν πατέρα αὐτῷ ἐπιστημόν εἰς βασιλέα πέμψας, τοὺς τε δορυκτήτους Ὦρμαλιν ἀπόδωσεν αὐτίκα ἐπήγγειλε, καὶ εἰσέπειται δὲ πάντα τὸν πατέρα ὑπηρετήσειν, ὅπιερ ἀνθρώποιν ἔσται. Βασιλεὺς δὲ τὰ μὲν πρώτα ἀνανεύοντι ἰσχυρῶς ἔψει καὶ τοὺς περὶ εἰρήνης ἀποπροσποιουμένηρ λόγους, ἐπειτα προσήκατο τε δεομένους καὶ τὴν πρεσβείαν ἐπὶ τοῖς εἰρημένοις ἀπέρανεν. Ἡχθησαν οὖν ἐν τῷ Ὦρμαλιν στρατοπέδῳ οἱ τε δορυάλωτοι μάχῃ τῇ προηγησαμένῃ, καθάπερ [P. 77.] εἰρηται, γεγενημένοι, καὶ ἐπλα καὶ ἵπποι, καὶ εἰ τὶ που δέλλο πολέμου λάφυρον ἦν. Ἰππων μέντοι καὶ ὄποιςγίων τῶν πεσόντων ζωῶντες τῶν τοῖς Οὐννοῖς ἀντεκομίκις ντο αὐτοχθόνων. Οὔτω τε τὸν πόλεμον λύσαντες ἐπ' οἷον ἀνεκοιλισθησαν. Καὶ τὸ ξνεῦθεν τὰ τῶν Ἰταλικῶν πολέμων ἀρχήν, ἦν ἥδη ἐφην, ἐσχηκότα λαμπρότερον δρτι κινεῖσθαι ἡρέστο. Λέγωμεν δὲ ἀναλαβόντες μικρόν.

A sermonesque de pace rejecisset, admisit tandem supplices et cum legatis in supra dictas conditiones concessit. Adducti igitur sunt in castra Romana qui superiore, ut memoravimus, prælio capti fuerant, et armis et equi et cætera belli præda. Ad hæc pro jumentis equisque qui perierant vivi et in ipsa Hungaria geniti equi sunt restituti. Ita solito bello domum rediere. Italicum inde bellum inchoatum jam ante majoribus animis geri cœpit. Id autem nos paululum repetitis rebus memorare aggrediamur.

BIBLION Δ.

LIBER IV.

α'. [P. 78] Φρεδερίκος δὲ Κορράδου τοῦ Ἀλεμανῶν δρξαντος ἀδελφιδοῦς, οὕτερον ικανῶς ἐν τοῖς ἐμπροσθεν ἐπεμνήσθημεν λόγοις, Κορράδου τὸ χρεών ἀναπλήσαντος αὐτὸς τὴν ἀρχὴν ἔσχεν. Οὔτος ἐπειδὴ ποτε λόγον εὑγενείας πέρι ποιούμενος (ἥν γάρ αὐτῷ περὶ πλείστου γυναικὶ ἔνυοικησαντι τὴν εὐγενῆ μάλιστα ἐκ πασῶν ἐλέσθαι) Μαρίαν (71) τὴν Ἰσαακίου τοῦ σεβαστοκράτορος θυγατέρα γένει τε καὶ περιουσίᾳ κάλλους διάφορον οὖσαν ἐν Βυζαντίῳ τρέφεσθαι ἤκουεν· ἥλω αὐτίκα τῆς κόρης καὶ πρέσβεις ἐς βασιλέα πέμψας ἤτετο πρὸς γέμον αὐτῷ κατεγγυηθῆναι ταῦτην, πάντα ποιήσειν ἐπαγγελλόμενος ὅπος οἱ Κορράδος τε δὲ θεος καὶ αὐτὸς, δηπνήκα [P. 79] Παλαιστίνης ἀνέστρεφον, ἐπὶ τῇ Ἰταλίᾳ κατακτήσει Ὦρμαλος ὑπηρετήσειν ὑπέσχοντο. Ή μὲν Φρεδερίκου πρεσβεία ἐν τούτοις; ἥν βασιλεὺς δὲ τοὺς λόγους ἀποδέξαμενος πρεσβεῖς καὶ αὐτὸς ἐπὶ Φρεδερίκον ἐπεμψεν ἐμπεδοῦν τὰ δεδογμένα κελεύσας. Ἀλλ' ἐκένοι, ἐπειδήπερ εἰς λόγους ἥλθον αὐτῷ, μηδὲν ὅγις βεβουλεῦσθαι τὸν ἀνδρα διαγνόντες ἀπράκτοι ἐκεῖθεν ἀπηλάττοντο, δευτέρης πρεσβείας

1. Fredericus Conradi Alemannorum principis ex fratre nepos, cuius in superioribus libris abunde meminiimus, mortuo Conrado principatum obtinuit. Illic cum aliquando sermonem ficeret de nobilitate (quippe cum de uxore ducenta cogitaret, omnium nobilissimam diligere constituerat) audiretque 135 Mariam Isaacii sebastocratoris filiam genere ac pulchritudine eximia præcellentem Byzantii educari: continuo captus amore virginis, misis ad imperatorem legatis eam sibi in matrimonium dari depoposcit, omnia se facturum spondens, quæ et patruus Conradus et ipse, cum ex Palestina redirent, de restituenda Romanis Italia polliciti erant. Cum eum in finem venissent legati a Frederico missi, quæ ab eo proposita sunt avide accepit imperator; qui et viclissim legatos misit ad Fredericum, ea de quibus invicem convenienter coniunctiuros. At ubi cum illo in colloquium venere, cum nihil sani advertissent ab homine in medium afferri, rebus inde infectis regressi sunt, postquam regi ut alteram ad imperatorem legationem mitteret per-

Du Gangii notæ.

(71) *Mapiar.* Fredericus imp. repudiata et remissa propter consanguinitatem Adela uxore, Dieboldi Hochburgensis marchionis illia an. 1152, ut habet Conradus Uspurg, aut sequenti, ut Chronicum Weingartense, ad alias nuptias animum adiecit, ob idque ad Manuicum obtinendæ Marie, Isaacii sebastocratoris filiæ, causa legatos misit. Otho Frising. l. ii De gesl. Frid.: *Rex quia non multo ante haec, per apostolica sedis legatos, ab uxore sua ob vinculum consanguinitatis separatus fuerat, pro ducenda alia pertractans, ad Manuicum Græcorum imp. tam super hoc negotio, quam pro Guillelmo Siculo, qui*

patri suo Rogerio noriter defuncto successerat, utriusque imperii invasore debellando, in Græcum legatos destinando ordinat. Sicque primatum suorum consilio, Anshelmus Hamelburgensis, et Alexander Apulie quondam comes, sed a Rogerio cum ceteris ejusdem provincie nobilibus ob suspicionem dominandi propulsus, eandem legationem suscipiunt. De legatorum reditu agit idem Otho c. 20. Manuic post hac ad firmandum petitum communium legatos ad Fredericum misit: sed is aliam sibi matrimonio junxerat conjugem, cum ad illius presentiam sunt admissi. Idem, c. 31.

masorunt. Quam cum et ipsam imperator infecta re dimisisset, viri duo mittuntur ex primariis, Michael Palæologus et Joannes Ducas, qmbo schasti dignitate insignes, et cum his Alexander, qui Gravinae civitatis Italicae olim dominus a Rogerio expulsus ad principem confugerat. Multa autem commendata-iis ab imperatore pecunia, id potissimum in mandatis datur, ut si intra Alpes Fredericum agere perciperent, una omnes ad illum accederent: sin vero abesset procul, Michael quidem cum pecunia in Italiani prole seceretur, ceteri pergerent ad Fredericum: quod si ille pactis stare negligoret,

136 tum vero suam ipsi ad Italiam recuperandam operam conferrent: quod et factum est, hac quæ sese ulro obtulit occasione.

2. Bassavilla Rogerii Siciliæ tyranni ex sorore nepos, avunculo superstite, rerum summam in Italia

Du Cangii notæ.

(72) *'Ex' Italiar l'rav. Fredericu in Anconensi pago assueci sunt Manuels legati. Otho Frising. l. ii. c. 23: Ibi in consuiss Ancone imperator entra ponens, Palæogum, quod nos veterem seruonem dicere possumus, nobilissimum Græcorum, regalisque sanguinis procerem, et Maradocum egregium virum, ex parte principis sui Constantinopolitanus renientes, iunctaque non parva deferentes, obvios habuit. Quibus auditis, causaque via cognita, per aliquo dies secum definiti. Dehinc accepto principum, qui cum ipso erant, consilio, Cuibaldum Corbeiemus simul et S'gabulensem abbatem regalem, [P. 454] rirum prudentem ac in curia magnum, in Græciam legatione, ipsius ad regiu urbis principem functurum destinavit. Eudem habet Guntherus Ligurini, l. v. Fredericus ipse in Epist. ad Othonem Frising.: Iude euntes versus Anconam, Palæogum nobilissimum principem Græcorum, et Maradocum socium ejus, cum ceteris nuntiis Constantinopolitanis obvios habuimus, qui ut in Apulium iremus et hostem utriusque imperii Guillelmum potentia virtutis nostræ conterere vellenuis, infinitam pecuniam nobis dare sponderunt. Quia vero militia nostra propter multos labores et bella nimis attrita fuit, placuit magis principibus redire, quam in Apulium descendere. Adde Radicivum, l. iii. c. 20 et Wilhel. Tyrium, l. xviii, c. 7.*

(75) *Buſtabiliæ. Fuit is Robertus de Bassavilla, qui Falcondo, Petro Blesensi Epist. 10, Bonifilio Constantio, Fazello et aliis comes Loritelli vulgo indigitatur, Willelmi regis amitæ filius, quam Gilliam vocat Philadelphus Mugnos in Geneal. Sicil. nobil. Nupsert illa, ut idem scriptor ait, Roberto cognomento Zamparoni, nobili Normanno comiti Conversani, cui Rogerius rex epstelli di Saccu concessit. Ex his nuptiis natus Robertus de Bassavilla, qui ut auctor est idem Mugnos coronationi Willelmi Panormi interfuit, vir ceteroquin in regno potentissimus, qui ascitis Roberto de Surreto Capicano principe, Andrea comite Rupisceanine, ceterisque nobilibus, quos Rogerius rex, ipsaque Wilhelmu in exsilium egerant, utrumque imperatorem, ait Tyrius, l. xviii, c. 2, Romanorum videlicet et Constantinopolitanorum, alterum ore ad os, et manu- feste, qui adhuc erat in Italia; alterum vero per litteras, sed occul'e, ad occupandum Sicili regnum sollicitatal. Joannes Beiraldi, l. iv Chron. Casauriensis: Mortuo rege Rogerio, Willelmus filius successit in regnum, vir mira sapientia et magna virtutis, qui volens consanguineis suis boni facere, Robertum de Bussavilla comitem Loritelli fecit, et que totum comitatum illum et vicinas terras supposuit, et ex bono collato servatorem existimavit. Et*

A τρίς βασιλέα χρῆσθαι αὐτὸν ἀναποθεσαντες. Ήτο καὶ αὐτῆς τῷ βασιλεῖ ἀποψήφισθεσας, ἀνδρεας τῶν ἐπιδέξης ἑσαῦθις ἐστέλλοντο, Μιχαὴλ τε ὁ Ιωακιολόγος καὶ Ἰωάννης ὁ Δούκας, ἄρχων εἰς τὸ τοῦ σεβαστοῦ ἀξιωμα τίκοντε· ἐν οἷς ἦν καὶ Ἀλέξανδρος, Γραβίνης μὲν πόλεων ἀρχεῖς Ἰταλικῆς, Ρογερου δὲ αὐτὸν ἀπελάσαντος βασιλεὺς πρότερον ἥδη προσπεφευγώς. Ἐγενέταλτο δὲ αὐτοῖς χρήματα μεγάλα πρὸς βασιλέα κεχομισμένοις, εἰ μὲν ἐντὸς Ἀλεπωνος διατριβήν ποιεῖσθαι τὸν Φρεδερίκον ἀκούσατεν, δομοῦ πάντας ἐντυχάντεν αὐτῷ ἀποτέρῳ δὲ γεγονότος, τὸν Μιχαὴλ μὲν σὺν τοῖς χρήμασιν ἐπὶ Ἰταλίαν ἤνει (72), τοὺς δὲ τὴν ἐπὶ Φρεδερίκον στέλλεσθαι, καν ἐκείνος τῶν δεδογμένων ἀμελήσῃ, αὐτοὺς λοιπὸν καὶ καθ' ἑαυτοὺς Ἰταλίας μεταποιεῖθαι. Οπερ δῆτα καὶ γέγονε.

B β'. Ρογερψ φέρετ τῷ Σικελῶν τυράννων ἀδελφοῦδες ἢν δυομα Βασανίας (73). Οὗτος Ρογερου μὲν ἐτ-

infra: Nec multo post Robertus, cui dominus rex Willermus tot et tanta bona contulerat, seditione agens contra dominum suum, maximam partem de regno ejus pervasisit, comites sue nequitiæ et complices multos sibi associavit et ultra quam credi potest sublimia de se cogitans, in modico perterritavit. Bassavilla exilio causam refert Hugo Falcondus, quod videlicet ad regni subreptionem plurimum aspiraret, ipsumque regnum ad se jure diceret pertinere, eo quod Rogerius rex arunculus ejus in quodam testamento suo præcepisse diceretur, ut siquidem Guillelmus ejus filius inutilis aut parum idoneus riferetur, Robertus comes, cuius virtus haud dubia erat, regno præficeretur. Existincto postmodum Willermo, Margareta reginæ, Willemi cogn. Boni Siciliæ regis matris opera ab exilio revocatus est. Adde Alexandrum Mon. l. v; Chron. monasterii S. Barthol. de Carpineto; Rob. de Monte et Nicol. Trivellum ann. 1155, 1156 et 1163; Acta Alexandri III pp. apud Baron. ann. 1169; Othonem Frising. l. ii De gest. Freder. c. 29, et Guntherum l. v Ligur., apud quos Robertus Cavillensis comes dicitur, perperam opinor, pro Bassavillensis. Neque felicis, ni fallor, Chronicum S. Bartholomæi de Carpineto de Tuttavilla cognomen ei indidit, et si in Normannia existiterit illustris familia hæc appellatione: Hic autem (Rogerius rex) reliquit sibi successorem in regnum filium suum nomine Guillelmum, mondana ei ut Robertuni de Tuttavilla filium sororis sue sacerdotem comitem Loritelli. Familia vero Bassavilleensis in Normannia meminunt Ordericus Vitalis, l. iii, p. 479. At cui in hac dignitate successerit Robertus, non tradunt scriptores. Nam ante illum comitatum Loritelli possedere præceres Normanni, qui a Gaufredo Capitanata comite, Guiardi fratre, genus ducebant: nempe Robertus I Gausredi filius, [P. 455] Robertus II Roberti filius, et Guillelmus Roberti II filius. Guillelmi meminere aliquot tabule an. 1137, quibus varia dona contulit ecclesiæ Scyllacensi et Teatinæ, in quibus Loretelli comitem comitum sese inscribit, meminitque Roberti parentis et Roberti avi sui. Vide Petr. Diac. l. iv Chr. Casin. c. 48, 417; Guillelmi igitur bona, fortassis ob rebellionem aut jure caduci, Rogerio regi cessere, atque in primis Loretellensis comitatus, quem Roberto de Bassavilla ex patris præcepto Guillelmus I Siciliæ rex concessit: ex quo ille Dei et regia gratia palatinum comitem Loretelli et Cuperianum, filium et heredem domini Roberti Cuperianensis comitis, et dominum civitatis Birini sese inscripsit, ut colligatur ex diplomate an. 1179, quod descriptis Ughellus, tom. VIII Italicæ Sacre, p. 359. Genus porro ducebant Robertus de Bassavilla a comitibus Conversani,

C D Capitanata comite, Guiardi fratre, genus ducebant: nempe Robertus I Gausredi filius, [P. 455] Robertus II Roberti filius, et Guillelmus Roberti II filius. Guillelmi meminere aliquot tabule an. 1137, quibus varia dona contulit ecclesiæ Scyllacensi et Teatinæ, in quibus Loretelli comitem comitum sese inscribit, meminitque Roberti parentis et Roberti avi sui. Vide Petr. Diac. l. iv Chr. Casin. c. 48, 417; Guillelmi igitur bona, fortassis ob rebellionem aut jure caduci, Rogerio regi cessere, atque in primis Loretellensis comitatus, quem Roberto de Bassavilla ex patris præcepto Guillelmus I Siciliæ rex concessit: ex quo ille Dei et regia gratia palatinum comitem Loretelli et Cuperianum, filium et heredem domini Roberti Cuperianensis comitis, et dominum civitatis Birini sese inscripsit, ut colligatur ex diplomate an. 1179, quod descriptis Ughellus, tom. VIII Italicæ Sacre, p. 359. Genus porro ducebant Robertus de Bassavilla a comitibus Conversani,

περίνος τὴν Ἰταλίας διείπεν αρχήν, ἐκείνου δὲ οὐτελευτήσθος ἐπὶ τὸν οὐέν τε Γιλιέλμον τῆς ἀρχῆς μετελθόσης, ἡγάγκαστο λοιπὸν ἐν ὑποστρατήγῳ λόγῳ διατελεῖν, ἔτέρω τὴν Ἰταλίαν διέποντος. Καὶ δῆ τὴν ὑδρίαν οὐχ ἐνεγκών εἰς ἀποστατῶν εἶδε. Τοίνυν καὶ ἐπὶ Φρεδερίκον πέμψας Ἰταλίαν τε πᾶσαν καὶ Σικελίαν αὐτὴν ἐγχειρίειν ἐπίγγειλε τούτην. Φρεδερίκου δὲ πρὸς τὸ δυσχερές ὄντος ἐχομένου, συνέβαινεν ἀπρόκτους τοὺς Βασανία πρέσβεις ἐπανιόντας Ἀλέξανδρῳ συνηγγένειαν. Ἡδὴ γὰρ καὶ οὗτος οὐδὲν ὅν ἐνεκα παρὰ Φρεδερίκον ἔδει πέρατι δοὺς, σὺν τῷ Δούκᾳ ἐκείνῃ ἀπτῆλαττετο. Ὡς οὖν εἰς λόγους ἀλλήλων ἥλθον Ἀλέξανδρός τε καὶ οἱ Βασανία πρέσβεις, μαθὼν Ἀλέξανδρος ὅντα ἐνεκα παρὰ Φρεδερίκον ἥλθον, « Ἐγγίνε, » ἐφη πρᾶς αὐτοῖς, « ἀνδρες φίλοι, δες πέρατι αὐτίκα τὴν πρεσβείαν ὑμίν τοισι. » Τῶν δὲ μαθεν θυολομένων, « Βασιλεὺς Ῥωμαίων » δοπλαδών εἶπεν ὁ Ἀλέξανδρος, καὶ ἔτης πάντα κατέλεγε προστιθεῖσις δῆ καὶ Παλαιολόγος ἀνὴρ θυολῆς μὲν τῆς Ῥωμαίων ὅν εἰς δὲ τὸ τῶν σεβαστῶν ἀξιωμα [ἀναχθεὶς] σὺν χρήμασι μεγάλοις ἐνταῦθα που παρὰ πόδας ἐστι, τούτου ἐνεκα ἐνταῦθα παραγεγονὼς ὅπως ἀν Ἰταλίαν βασιλεὺς καταστησιτο. Ταῦτα οἱ Βασανία πρέσβεις ἀκούσαντες γράμμασιν αὐτῷ τὰ παρόντα ἔδησαν. [P. 80] « Ο δὲ εἰς τὴν πόλιν Πεσχάραν (74) Ῥωμαίοις λόγου κοινωνήσειν ἥθελεν. » Ο μαθὼν δὲ Παλαιολόγος (75) ναυσὶ δέκα μηδὲν ὑπερθέμενος εἰς Πεσχάραν ἐπλει, πόλιν Βεστίαν (76) βασιλεὺς προσχωρήσασιν μεταξὺν κρατησάμενος. Ἀλλὰ δόξαν αὖθις Βασανίλης ἐπὶ Βεστίαν αὐτῷ ἐντευχήσαντο διπέσια ἕκαστη, ἐνταῦθα τε ἐντευχήσις αὐτῷ, πίστεις τε περὶ τῶν προκειμένων λαδῶν καὶ δεξάμενος ἔργου λατῆν εἶχετο. « Ο δὲ Δούκας στράτευμα ἥδη ἀθροίσας γρούριν τι ἔρυμνον, οὐδὲ Προύντζο, ἥρχεν ἀνὴρ Ἰταλός, πολιορκεῖν ἐπειδάλετο. » Ενθα προσθολῆς γενομένης Ῥωμαίοις τοὺς πολεμίους τρεψάμενοι ἐνέδει

A obtinuerat. Sed mortuo illo translataque ad Gulielmum regia dignitate, cum alter Italiæ administratione obtinuissest, ipse secundum ab eo locum obtinere coactus est. Ilanc ille non passus injuriam ad defectionem sese comparavit, missisque ad imperatorem legatis, Italiam universam Siciliamque ipsam in manus sese traditurum pollicitus est. Sed enim Bassavilla legati, qui Frederico in re ardua ac difficulti adhuc cessante, re infecta redibant, in Alexandrum inciderunt, qui nihil pariter eorum quorum causa venerat ad Fredericum executus una cum Duca revertebatur. Ubi igitur in colloquium venere Alexander et Bassavilla legati, Alexander, qui quorsum ad Fredericum venissent probe noverat: « Prope est, inquit, amici, qui legationi versus extreman manum imponet. » Quis ille esset, rogantibus iis: « Imperator Romanorum, » subdit Alexander: moxque rerum enarrato statu, addidit Palæologum, virum quidem ex curia Romanæ magnatibus, sed sebosti insignitum dignitate, cum immensa pœnitiarum 137 vi prope adesse, ut Italiā imperatori denuo assereret. Quibus intellectis, legati per litteras quæ audiverant Bassavilla significarunt. Ille vero ut sibi liceret cum Romanis in civitate Peschara colloqui per eosdem expetiit. Quod ubi accepit Palæologus, nihil cunctatus nubibus decem Pescharam adnavigavit, Voscia interea urbe, quæ ad principem defecrat, communita. Sed cum rursus Bassavilla ad Vosciam cum illo sese collocuturum nuntiasset, eo se contulit; congressusque habito ac de rebus præsentibus data acceptaque vicissim fide, operi sese acciuxit. Contracto deinde exercitu, castrum validum, cui Bruntzus Italus præterat, oppugnare aggressus est Ducas. Commissio ibi certamine, hostes fuderunt Romani, qui fugientes insecuri una cum iis mœnia subiere. At illi in arcem sese primum recepere. Verum ut

Du Cangii potest.

Normanicæ gentis, proindeque a Gaufrido comite Conversani, Roberti Guiscardi ex sorore nepote, de quo Malaterra l. i. c. 10, 39; l. ii. c. 39, 40; l. iv. c. 4; Ordericus Vital. l. vii. p. 645; liv. x. p. 780; et Will. Gemetic. l. viii. c. 14; sed de comitibus Conversani quedam attigimus in notis ad Alexiadis p. 588, agemusque pluribus in Familiis Normannicis. Cæterum id observatione dignum videtur, comites Loretelli, non modo comites palatinos, sed et comites comitum sese inscripsisse: ex quibus conficitur illustri hac dignitate donatos suisse a principibus Normannicis, ut essent qui in his provinciis et dilitionibus, quas bello acquisierant, uti in Francorum regno et Alemannico imperio ea tempestate observatum adnotavimus in dissert. 14 ad Joinvillam, cum supraem auctoritate in eorum palatiis jus dicerent. Proindeque cum cæteros comites ex istius dignitatis prærogativa præcellerent, comites comitum appellabantur, ut apud Gallos nostros comites Campaniæ, sese Francorum comites inscribebant. Hac vero dignitate gaudebant primi Loretelli comites. Nam Robertus I in charta an. 1095 apud Ughellum in Episc. Teatinis n. 16 comes comitum; Robertus II in alia an. 1115; quæ habentur in Chronicu monasterii S. Sophiae Benevent. comes

comitum de Lauratello, et palatinus comes in charta an. 1125 apud Ughellum, tom. VIII. p. 357; denique Guillelmus, Loretelli comes comitum, apud eundem Ughellum, in episc. Teatin. n. 21, inscribuntur.

(74) Πεσχάρα. Piscaria, Pescara hodie, arx munitionis in Samnitibus, inter Atriaum et Ortonam, in ostio fluminis cognominis in mare Adriaticum influentis, veteris oppidi Aterni fundamentis inadfectata, quod Aternum suisse aiunt. Hujus meminit Paulus Diaç. l. ii Rerum Langob. c. 20.

(75) Ο μαθὼν δὲ Παλαιολόγος. Expeditionem Græcorum Italiam, quam obiter attigit Nicetas, l. ii. c. 8, fusius prosecutæ sunt Falcedanus, Ortho Frising. l. ii. c. 29; Will. Tyrinus, l. xviii. c. 2, 7 et 8.; Rob. de Monte, an. 1155, 1156; Chronicum Ceccanense et Chronicum Pisanum, ann. 1157; Radulfus de Diceto in Imag. Hist. an. 1156. Addit Stero cassa in ea. 40 millia Græcorum.

(76) Βεστία. Vescia, non Voscia, ut præfert editio, urbs in confinibus Campanorum et Hirpinorum, inter Abellam et Vesuvium, Besti urbs apud Leon. Ost. l. iii. c. 13. Vide Cluyerium, l. iii Italia Antiquæ, et Ughellum tom. VII Italia Sacrae, p. 1178.

æstisca sua igne consumi rastarique et auferri omnia a Romanis conspiciunt, tum vero descendunt, dominumque suum magnum imperatorem proclamant: atque hoc modo castro illi potiuntur. Cum inde ad civitatem, cui a divo quodam, qui in ea colitur, Flavianæ nomen inditum est, pergerent, populares omnes obviam effusi pro agris suis illos rogarunt, ac ne quid in se gravius insolescat miles obtestantur, servos se futuros deinceps imperatoris, et quemque vellent Romani se facturos polliciti. Dux ejusmodi benivolentiæ illorum gratiam rependens, per eorum agros amice ac pacate iter fecit.

138 Cum inde excederet, Gulielmus Bassavilla frater, qui et ipse in Romanorum amicitiam concesserat, cum fratribus litteris venit, quibus ut consenserter dux accederet hortabatur, utpote circumjacentem regionem jam Romanis parente.

3. Palæologus antem Voscia, ut dictum est, per conditiones potitus, ad Tranum venit: cuius incolæ simul ac Romanum exercitum conspexere, cum nequaquam urbem dedere vellent, missis ad ducem legatis, ut finibus suis abscederet rogavere: neque enim prius quam Barim cepisset, Tranum posse ab illo expugnari. Quare collectis decem non amplius navibus, discessit inde et ad urbem Barim venit, non tam militum secutus consilium (quippe solers erat admodum et rei militaris experientia nemine inferior), sed quod Tranum expugnari revera non posse sciret, proindeque tempus ibi terere parum consultum arbitraretur. Sed et ad ipsam Barim copias admovere haud tam facile videbatur: cum præterquam quod validis cingeretur inuris, idoneo barbarorum præsidio esset munita: quorum alii in turribus armati stabant, alii ante portas infinito prope numero effusi pedites equitesque perinde cum armis consistebant. Ad hæc æstu insolito feryens et intumescens mare jamjam navibus interitum minitabatur. Cum igitur ardua omnia undique ac diffìcilia prorsus viderentur, non ideo tamen speo ille omnem abjecerat. Sedata igitur pustridio tempestate, rem aggredi constituit. At cum nihil sere **139** ex animi sententia succederet (hostium enim alii lapes et ligna et quocunque occurrebat ad manum nivium instar e turribus emittebant: alii, qui infra stabant, frequentibus tellis obscurabat) aerem, intermittendam in præsenti oppugnationem ratus extra telli jactum recessit et pacisci eum hostibus cœpit, multa illos bona pollicitus, quæ sese partim daturum confessim spondebat, si urbem citra prælium magno dederent imperatori, partim subinde speranda ingerebat. Oppidani simul atque id accepere, alii equites excedunt, alii scaphas ingrediuntur, eumque invitant ut in urbem, cuius reclusas ostendebant portas, veniret. At ille ne dolus subesse veritus, primo animos illorum tentare statuit. Jussit itaque navem

A τειχῶν συνέπεσον φεύγουσιν, οἱ δὲ πρῶτον μὲν ἐπὶ τὴν ἀκρόπολιν ἀνεχώρουν, ὡς δὲ Ῥωμαῖοι πῦρ ταῖς οἰκοδομαῖς ἥδη ἐνῆκαν τὰ τε οἷκοι διήρπαζον, ἐπικαταβαίνειν τε ἡξαντροῦ καὶ κύριον σφίσι βασιλέα μέγαν ἀναδοθῆν. Τούτου μὲν δὴ οὐτας ἔγκρυτες; ἐγένοντο. Επὶ δὲ τινα πόλιν ἐλόντων ἡ ἐπώνυμος τῷ ἐνταῦθα τιμωμένῳ ἀγίῳ Φλαβιανῇ (77) κέχληται, ἔξεχετο διπάς δ δῆμος ὑπὲρ τῶν ἀγρῶν δεδμενοῖς καὶ τοῦ μηδὲν αὐτοῖς; διχαρι πρὸς τὸν Ῥωμαίων πεισσούσας στρατιωτῶν, δοῦλοι τε βασιλεὺς ὠμολόγουν καὶ τὰλλα ἐπραττον, δοῦλοις ὅσα Ῥωμαῖοις βουλομένοις ἦν. Οὐδὲ τῆς εὐνοίας ἀμειβόμενος δ στρατηγὸς ὁς; διὰ φύλας ἐπορεύετο τῆς χώρας. Ἀρτὶ δὲ ἐκεῖθεν ἀπάλροντι Γιλιέλμος δ βασαβίλη μὲν ἀδελφὸς, εἶνον δὲ καὶ αὐτὸς Ῥωμαῖος ἥδη γεγονὼς γράμματα παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ κομίζων ἤλθεν αὐτῷ θαρρεῖν τοῦ λοιποῦ προτρεπόμενα, ὡς τὸ ἔξης χώρας κατηκόντι προκειμένης αὐτῷ.

B γ'. Ὁ δὲ Παλαιολόγος ἐπειδὴ Βεστιαν, καθάπερ εἴρηται, διμολογίᾳ παρεστήσατο, ἐπὶ Τρανὸν ἥλον. Τρανίται τοίνυν ὡς τὸν Ῥωμαίων εἰδον στρατὸν, ἐπειδὴ παραδίδονται σφίσι τὴν πόλιν οὐδαμῆ διελον, πρέσβεις παρὰ τὸν στρατηγὸν πέμψαντες ἥξουν ἐνθένδε τοῦτον ἀπαίροντες. Μή γάρ πρότερον Βᾶριν παραστησαμένῳ ἀδύνατα αὐτῷ ἔσεσθαι Τρανὸν ἔλειν. Ὁ δὲ ναῦς αὐτίκα οὐ πλέον ἢ δέκα ἐπαγγόμενος ἐκεῖθεν τε μετέβη καὶ ἐπὶ Βᾶριν ἤλθεν, οὐχ δοῦν τοῖς στρατιωτῶν λόγοις ἀναπτεισθεῖς (ἀγχίνους γάρ ἦν καὶ τῇ περὶ τὰ πολεμικὰ ἐμπειρίᾳ οὐδένος ἡσων), ἀλλὰ Τρανὸν οὐκ ἐπίμαχον εἰδὼς τρίβειν εἰκῇ τὸν καίρον ἀσύμφορον φέτο. Ἐδόκει μὲν οὖν ἢ Βᾶρις ἀπρόσδοσ; αὐτῷ πάντῃ τείχη τε γάρ αὐτὴν περιεζώνυν καρτερά, καὶ θαρράρων στρατὰ οἱ μὲν ἐπὶ τῶν ἐπάλξεων ὄπλενδυτοῦντες ἐνεστησαν, οἱ δὲ ἀνάριθμος τις δούλος πυλῶν προχυθέντες πεζοὶ τε καὶ ιππεῖς ἔν τοῖς δπλοῖς ἐπεφέροντο αὐτῷ. [P. 81] Ἡ θάλασσα δὲ σφρόδρως ἐπεγειρομένη καταδεύειν ἤκειλει τὰς ναῦς. Ὁ δὲ καίτοι πανταχόθεν αὐτῷ τῶν πραγμάτων ἀπόρων δντων, οὐκ ἔξω πάντη ἐλπίδων τγένετο. Τῇ ἐπιούσῃ γοῦν τῶν κυμάτων τέως ἀπῆλ λαγμένος ἔργου ἔχεσθαι ἥθελεν. Ός δὲ μηδὲν αὐτῷ προσύρωτες (τῶν γάρ πολεμίων οἱ μὲν λιθοίς καὶ ἔντα καὶ πάν το παρατυχόν νιφάδων δίκην ἐκ τῶν ἐπάλξεων ἐπ' αὐτὸν ἐπεμπον, οἱ δὲ καὶ ἀπὸ γῆς βίλεσι τὸν ἀέρα ἐσκίαζον), ἐντροπήν τινα ἐν τῷ παραυτίκα πεποιημένος ἔξω βελῶν ἐγίνετο, λόγοις τε ἃς αὐτοὺς ἐχρήστο ἀγαθά δ μὲν αὐτίκα ποιήσειν ἐπαγγελλόμενος εἰ βασιλεῖ μεγάλω τὴν πόλιν δμαχητὶ παραθήσουσιν, ὃν δὲ καὶ ἐλπίδα ὑποτείνων ἔξης τούτων ἐπειδή περ οἱ ἐπὶ τῆς πόλεως ἡκουσαν, ιππέων ἐκδραμόντες τινὲς, οἱ δὲ καὶ λεμβαδίοις ἐμβάντες, παρεκάλουν αὐτὸν ἐπὶ τὴν πόλιν: ίεναι ἀνακεκλιμένας τὰς πύλας ὑποδεικνύντες. Ὁ δὲ δεῖσας ὅτερ ἦν μή ἔξαπάτη τις εἰη τὸ πρόδγμα, ἐς πειραν ἐχώρει πρότερον. Ἐκέλευσ τοίνυν τῶν σὺν αὐτῷ μίαν νεῶν ἐπὶ τὴν ἀκτὴν ίεναι δῆθεν ὄρμισθεντην; ἀλλὰ δῆμα τε προσιστοῦσαν εἰδον αὐτὴν οἱ πολέμους

Du Cangii notæ.

(77) Φλαβιανή. Flavianum forte oppidum in Samnitibus circa littus haud procul Turdino.

καλάμῳ τοὺς πεντακοσίους ἐς τὰς ἑπάλξεις ἀνέβινον. Οἱ κατιδῶν Ἀλεξανδρὸς μῆπω πρὸς τοὺς ὅπλους ἔκεινους γεγενημένους χρυσίον κεχυμένον ἐπὶ τοῦ κόδλου λεζόν ἀπέβαινε τε τοῖς νεώς θάσσον καὶ τοῖς ἐπὶ τῆς πολέως δεικνύεις. «Οὓς ἀν πλούτου καὶ ἐλευθερίας ἐραστής εἴη δεῦρο παρίτω, ἀνέκραγεν, ὡς αὐτίκα τούτους ἀπολαυτεῖμενος. » Οἱ μὲν ταῦτα εἶπε, τῶν δὲ ἐκ τῆς πλέων πλῆθος ἐκδραμέντες πόλιν παραυτὴ βασιλεῖ προσεχώρουσιν, οὓς δροχοὶ καταλαβῶν ὁ στρατηγὸς σπεύσας ἐπὶ τὴν πόλιν εἰσῆγε τὸ στράτευμα. Οὗτοι χρυσίου δελέατος οὐδέν ἀνθρώποις ἀπατηλός τερον γίνεται. Ταῦτα γύνεταις πολίταις οἱ ἄλλοι, οὓς τότε ἡρεσίς δηλοντεί τὰ πραττόμενα, δρόμῳ ἐπὶ τὴν ἀκρόπολιν ἐχώρουν, ἐντός τοις ἡδη τειχέων γεγονότες περὶ τῶν διων ἐμάχοντο. «Ἡν τε πρᾶγμα πολλοῦ γε θνῶς θαύματος ἀξίον δρόν, τοὺς Ἑναγχος καὶ φύσει καὶ γνώμαις συμβαίνοντας σήμερον ὥσπερ ἐπιτειχίσματι τῷ χρυσῷ διειργμένους, ἐχθρὰ φρονοῦντας ἀλλήλοις καὶ διεστηκότες ἡδη τοῖς ἔργοις. Ταῦτα μὲν οὖν τῇδε ἐφέρετο. » Ήν δέ τις φρούριον ἀνά την πόλιν ἐτερον, ἐφ οὐν Νικολάου τοῦ ἐν ἀγίοις θρυτοῦ νάου, δὲ καὶ αὐτὸν ἐξειλεῖν ὁ στρατηγὸς διανοηθεῖς τούτοις τιγὰ ἐποιεῖ. «Ἄνδρας τεθωρακισμένους μάλιστι περιστείλας ἀμφίοις ἐκέλευν δρθρίσαντας ἐπὶ τὸν νεών ἀλθεῖν, ἐπειδὰν δὲ καὶ ἔνδοθεν γένοιντο τὰ ἔιρη σπασαμένους ἔργου ἔχεσθαι. [P. 83.] Οἱ μὲν οὖν ἕνθεν τῷ φρούριῷ προσιόντες τὴν πύλην ἐκοπτον· οἱ δὲ ἔνδον μονήρεις τινὰς είναι τούτους ὑπειληφότες, τὰς πύλας αὐτοῖς διαζυγώσαντες εἰσέβαγοντο. Καὶ τὸ λοιπὸν οὗτον δὴ καὶ τοῦτο Ῥωμαίος ἦρέθη. Ἀλλὰ καὶ τούτου ἐκαλωχθεῖς οἱ ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως ἰσχυρογνώμονες ἔτι ἔσαν. Μέχρι μὲν οὖν καὶ τὸς ἀδόδημην ἡμέραν οὗτοι διετέλεσαν ἀντικαθήμενοι ἀλλήλοις, ἐπειδὲ δὲ καὶ Βασανίλας ἕνταῦθα ἤλθε δύναμιν ὡς πλειστηνὸν ἐπαγόμενος, τότε δὴ καὶ ταύτην Ῥωμαίοις παρέδοσαν. Κατὰ ἦρδος γε μήπον τὸ πρὸς Ῥογέριον ἀπέανθρωπας αὐτοῖς ὅποια τοῖς τυραννοῦσιν εἴθισται προσφερόμενον, ἐς ἔδαφος (78) αὐτὴν καθειλόντες ἀφῆκαν, καίτοι πολλὰ τοῦ στρατηγοῦ πρὸς τοῦτο διενισταμένους καὶ χρημάτων ὠνεῖσθαι ταύτην μεγάλων ἀξιοῦντος.

δ. Τὸ μὲν οὖν κατὰ Βάριν τῆδε ἐχώρησεν. «Οἱ δὲ Παλαιολόγος ἐπειδὴ ταῦτην ἔσχεν, ἐπὶ Τρανίν (79) ἐπέκλεψεν δημολογίᾳ τε καὶ ταῦτην παραστησάμενος, εἴται καὶ Γιβενάτζιον (80), πόλιν λόγου ἀξίαν, θάσσονδον ἐποιήσατο. » Ήν δέ τις Ῥιτέρας (81)

Du Cangii notes.

(78) Ἐε ἔδαφος. Λίγοι id postmodum cause fuit, cur Willelmus recepta Bari, castelli sui, quod a Barensiis dirutum fuerat, rumas intulit, [P. 456] Barense sic allocutus sit : *Justo, inquit, nobiscum agam judicio : et quia domui meae parcere nosuisse, certe nec ego vestris sum domibus parcitur.* Quod et factum est : muris enim primorum æquatis solo, totius insecurum est excidium civitatis. Barim porro Græcis ademerat iam olim Guiscardus, ut est in Chronicis Casin. l. iii. c. 44.

(79) Τράνη. Urbs nota in ea ora Trani hodie sere dicitur.

(80) Γιβενάτζιον. Juvenatum in Apulia Peuce.

A ex suis unam ad littus agi, quasi eo appulsuram : quam ubi hostes vident accedere, numero circiter quingenti turres condescendunt. Id conspicatus Alexander, cum neclum ii arma induissent, aurum, quod præ sinu effusum gestabat, accipiens statim nave egreditur : ostenoque eo oppidanis qui supra muros stabant, hac verba exclamat : « Qui divitarum et liberiaris desiderio tangitur, hue accedat, iis ex templo fructurn. » Iliis dictis ingens e civitate ad volat multitudo et imperatori continuo adjungitur : moxque dux sive ab iis accepta, cum multa celeritate exercitum in civitatem introducit. Adeo nihil est ad inescandos illiciendosque mortalium animos auro validius. Hæc postquam cognovere cives alii, quibus videlicet 140 quæ facta fuerant haud placabant, in arcem confessim se procripunt : atque intra mœnia jam recepli de summa rerum decertant. Hic porro rem admiratione dignam erat intueri, eos nempe qui ei natura et voluntate invicem nuper cohaerebant, nunc auro velut muro disjunctos hostiliiter inter se agere, diversaque prorsus moliri et sentire. Atque is fuit in urbe rerum status. Erat præterea in superiori civitatis parte arx altera, in qua exstructum erat divo Nicolo dicatum templum, quem cum occupare statueret Palæologus, talia comminiscitur. Armatos aliquot, nigris superindutos palliis, summo mane ad templum ire jubet, datque iis in mandatis, ut simul atque ingressi illud essent, tum demum strictis gladiis rem aggredenterur. Illi ergo sub auroram accedentes ad arcem, portam pulsant. Qui intus erant, monachos quosdam esse arbitrati, apertis januis illos intromisere : atque ita deinceps a Romanis captum est castellum. Verum id etsi expugnatum, nihilominus qui acropolim tenebant obstinati or se tuebantur animo, adeo ut per septem continuos dies certamen perduraret. At postquam eo accessit cum ingentibus copiis Bassavilla, tum et illam Romanis dediderunt : atque odio quo in Rogerium flagrabant, quod nimis inhumane crudeliterque (ut solent tyranni) in eos sævisset, arce diruta soloque æquata, discessere, licet dux obsisteret eamque magno vellet emere.

141 4. Hæc tum ad Barim contigere, qua cæpta Palæologus versus Tranum navigat. Ea civitate similiter certis conditionibus in ditionem accepta, Juvenatum non contempnendam urbem fodere sibi adjungit. Erat iis in locis Richardus quidam homo

tix ora maritima, 12 m. a Bari, hodie Giovenazzo.

(81) Ῥιτέρας. Fuit hic Ricardus Andriæ comes, Willelmi regis partibus addictus. Proinde vix simile videatur vero illum esse qui a Roberto de Monte, an. 1155, Richardus de Linges comes Andriæ nuncupatur, cum Robertum Bassavillam is' secutus sit. Deinde Richardus cuius meminit Robertus, non Andriæ, sed Andri insulae comes fuit, si qua Ȣdes eidem hec an. 1145 scribenti : Rex Rogerius Sicilia Tripolitanam prorinciam in Africa super paganos cepit. In hac expeditione fuit et multum profuit Richardus de Lingene, miles optimus, qui nuper de Bajocensi comitatu illuc perrexerat; ei a rege Rogerio

vindictæ sumenda mire cupidus. Quippe hominem, **A** a quo vel levissime esset offensus, quasi victimam cædere, manibus peilibusque truncare, visceraque illius avellere, levissima ei videbatur animadversio. Antro hic castello præterat : qui ubi Juvenalium in Romanorum potestatem jamjam venturum acceptit, ut ab incepto desisterent Romanis communatus est. Sed spretis ejusmodi minis Juvenatioque in fidem recepto, cum quid deinceps agendum esset deliberarent Romani ulteriusque pergerent, ille comitibus aliis adjunctus atque adeo ipsi Guilielmi cancellario, quem logothetam Graci vocant, cum lia versus Tranini tendit, urbem primo impetu expugnaturus. Hos subsequebatur exercitus equitum duorum millium, peditum vero aliorumque armatorum insinuæ multitudinis. Qui in civitate cum exiguis admodum copiis relicti fuerant Romani, tum sibi tum civitati metuentes celeriter Ducam advocant et fortunam illi præsentem per litteras exponunt. Quas ubi ille accepit, motis eodem die castris ad Tranum ire pergit. Cum ad locum quicundam, cui nomen Buno, venisset, egressi obviam Incola ut civitatem citra certamen recipere Romanus exercitus cohortabantur. Sed **142** Ducas longius ibi immorari haud et re sua fore arbitratus, ne Richardo belli pro arbitrio gerendi occasionem præberet, id in præsens quidem omisit, tum etiam quod eo in posterum opportunitori tempore potiri se posse non dislderet. In Richardum igitur toto impetu contendit, qui in marijimo quodam oppido tum agebat, cui Barleti nomen, ubi etiam aderat cancellarius. Cum proxime ad urbem accessisset Ducas, de exercitu Richardi trecenti equites cum peditum phalange, irruptione facia, obviam improviso venerunt. Verum re inopinata haudquam percuslus Ducas, in densam se aciem collegit totisque viribus in hostes irruit, qui vix sustinentes impetum versi sunt in fugam. Eo in certamine ut cæteri sese gesserint Romani et unusquisque eorum præclarum ediderit facinus, haud eqnidem dicere possim. Id fama constat, Ducam hasta invectum triginta prostrasse, donec multis suorum amissis intra portas sese receperunt. Fugientes insecuri Romani, appetente jam nocte, in castra reversi sunt, nullo alio præterquam uno ex conductiis equitibus interempto. Nocte illa ibi castrametati sunt : sed ubi illuxit dies, itineri sese accinxere. His acceptis Richardus, veritus ne, si undique circumveniret a Romanis, damnum haud facile sarcendum incurreret, inde **143** ocius pedem retulit et in Antro sese continuit. Ducas autem

δομα ἀνήρ κολαστικός. Ἀνθρωπον γάρ καὶ ἐπὶ μικροῖς αὐτῷ προσεκρουσθεῖς ὡς λερεῖν καταβύσσαι, η̄ σπλάγχνα ἀνατεμένη καὶ χειρῶν η̄ ποδῶν ἀποτερῆσαι κόλασις αὐτῷ η̄ προχειρότατη ἦν. Οὗτος Ἀντρου μὲν ἡρχε φρουρίου, Γιβενατζίου δὲ μεταποιεῖσθαι Τωμαίους ἀκηκοάς ἥπελει· μὲν καὶ τὸ πρότερον ἀποσχέσθαι τῆς ἐγχειρίσεως, ὡς δὲ τῶν ἀπειλῶν ἀφροντιστήσαντες Γιβενάτζίου τε αὐτὴ δομολογίᾳ ἔσχον καὶ περὶ τῶν λοιπῶν πρισσόντες; ἔσκεπτοντο, κόμησι τε ἄλλοι; καὶ δὴ καὶ τῷ Γιλιέλμῳ καντζιλερίῳ (82) συγγεγούσις, δὸν λογοθέτην εἴποι: δὴ τις ἐλλήνιζων ἀνήρ, ἐπὶ Τράνιν σὺν αὐτοῖς; ἤδειν ὡς αὐτοῖς εἰ τὴν πόλιν ἀναρπασθενος. Ἡκολούθει δὲ αὐτοῖς στράτευμα, ἵππεις μὲν δισχίλιοι, πεζῶν δὲ καὶ διπλιῶν μύριος ἀγαθοὶς. Τῷμαίοις τοίνυν σὺν βραχεῖᾳ τινὶ καὶ διιγανδρούσῃ δυνάμεις ἔνδον ἀπολειψθεῖτες περὶ τε τῇ πόλεις αὐτῇ καὶ τοῖς δῖοις διεισαν πράγματιν. Οὐδεν καὶ ταχὺ τὸν Δούκαν μετεπέμποντο γράμματι τύχην αὐτῷ τὴν ἑνεστῶσαν παραδηλοῦντες. Οὐδὲ ἐπειδὴ τὰ γράμματα ἐδέξατο, συσκευασάμενος αὐθημερὸν τὴν ἐπι Τράνιν ἐπείγετο. Γενομένῳ γοῦν περὶ τινα χώρων φί Βουνός (83) η̄ κλῆσίς ἔστιν, ἐξεσάν οἱ ταύτη ἀνθρώποι παραλήψθεισι αφίσι τὴν πόλιν ἀμαχητὶ τὸν Τῷμαίον προτρεπόμενοι στρατόν. Ἄλλ' ὁ Δούκας διατριβὴν τινὰ ἐνταῦθα ποιεῖσθαι ἀσύμφορον οἰησίς, ὡς μὴ Πιτζάρδῳ κατ' ἔξουσιαν τὴν τοῦ πολέμου διοικεῖσθαι δῶσει φοπήν, ταῦτα μὲν ἐν τῷ τέως παρῆλθε, δυνατὸν δὲ καὶ εἰσέπειται κατὰ καιρὸν ἀνθέξεσθαι τούτων, ἐπὶ δὲ τὸν Πιτζάρδον ὅλαις ἐφέρετο δράμαῖς. **C** Εστι δὲ τὶς πιθαλάττιον πλίσμα Βαρλέτ (84) δομα, ἔνθα τὸν καντζιλέριον συνέδαινεν εἶναι. Τούτου δὴ ἄγγιστα γενομένῳ τῷ [P. 83] Δούκα ἵππεις ἐκ τῆς ἐκείνου στρατίς τριακότοι μάλιστα ἐκδρομὴν ποιησάμενοι ἀμα πεζῶν φάλαγγας αἰρνόδιον ὑπηρτίαζον. Οὐ δὲ τῷ ἀπρόσπτῳ μηδὲν καταπλαγεῖς εἰς φάλαγγά τε ἐπυκνοῦτο ταχὺ καὶ σὺν βύμῃ οὐραράτ κατ' αὐτῶν ἵετο, πρὸς βραχὺ τε ὑποστάντες ἐτρίψαντο. Ενθα Τῷμαίοις μὲν τοῖς ἄλλοις οὐκ ἔχον λέγειν δηποτε ἀνδραγαθίσασθαι ἐξεγένετο, δὲ γε μὴν Δούκας ἐς τριάκοντα, φασὶν ἐπὶ στόμα κατήνεγκε ἔντι τῷ δέρπατι ἐπελαύνων, ἔως πυλῶν ἔνδον πολλούς τῶν σφετέρων ἀποβαλόντες ἐγένοντο. Τῷμαίοις δὲ δηπότων διώχαντες, ἐπειδὴ συνεσκάταζεν **D** δηῆ, ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἀνεχώρουν, οὐδενὶ ἐτέρῳ δὲ τι μὴ τῶν μισθωφορούντων ζημιαθέντες ἱππίων τινὲς. Τὴν μὲν οὖν νύκτα ἐκείνην ἐνταῦθα που τηλεστο, ἀμα δὲ ἡμέρᾳ δόδοι εγχώντο. Τοῦτο μαθὼν δὲ Πιτζάρδος, ὡς μὴ κύκλωσιν τινα αὐτοῦ Τῷμαίοις ποιησάμενοι ἀνήκεστα δράσωσι, τὴν ταχίστην ἐκείθεν ἐφέρετο, ἐν Ἀντρῳ τε γεγονώς ἐνταῦθα

Du Cangii nota.

comitatum Andri insulæ, quam nuper idem rex super imperatorem Constantinopolitanum ceperat, dono accepit. At Richardus a Cinnamo memoratus Antro seu Andriæ oppido in Salentinis imperavit, quod Roca et arx Antra videtur appellari in Chronicis Casinensi, l. II, c. 78. Vide notas ad Alexiadem, p. 417.

(82) *Kurtzlerpiw.* Ansuetino, Willelmi regis

cancellario, qui Beneventum ab Adriano pp. occupatum obsedit, uti narrant Tyrus et Chronicum Ceccanense sen Fossæ novæ, an. 1155 Auscotinum vocat Hugo Falcanus.

(83) *Bouvrás. Buno hodie.*

(84) *Bařlač.* Barolium, Barletta hodie, prope Tranum, de qua Ughellus tom. VII Ital. Sacr. p. 119.

ιμενεν. Ό δὲ Δούκας τὸ σὺν τῷ Παλαιολόγῳ φυσά-
μενος στράτευμα ἐπὶ Ριζάρδον μετέβινε, καίτοι
τῆς περὶ αὐτὸν δυνάμεως πολλῷ τὴν Ρωμαίων
πλήθει ὑπερβαλλοῦσῃ· τοὺς μὲν γάρ ἔξακτοιους,
οὐ πλειόνας συνέσινεν εἶναι, πεζῶν δένευ, οἱ καὶ
αὐτὸν τοῦ σὺν τῷ Ριζάρδῳ πεζικοῦ πλείστου
ἀπόδοντες ἤσαν. Ριζάρδῳ δὲ ἴππεις; μὲν δικα-
ίους καὶ χλιοὺς, πεζῶν δὲ οὐκ εὐαριθμητος εἴπετο
στρατιά. Ἐπιόντας τοίνυν Ρωμαῖοὺς δὲ Ριζάρδον
ἀναμεδὼν ἀντεῖχε τὸ στράτευμα καὶ αὐτός.
Ἐπειδὴ τε ἄγγὺς ἡδη ἐγένοντο, Ρωμαῖοι μὲν τριχῇ
διαιρεῖσθες ἐπέδρασαν ὕδε. Σκύθαι δὲ καὶ οὗτοι ἐπὶ
τέρης; ἤσαν πεζῇ φαλαγγηδὸν ἐπὶ μέτωπον ἐστησαν.
Ἴππειν δὲ ἐς θημιού μάλιστα καὶ μοίραν Σκύθῶν δὲ
Δούκας ἔχων αὐτὸς μὲν τὴν διπιθλαν, Βασανίλας δὲ
σὺν τῶν διλλων κομήτων τιοὶ τὸ λοιπὸν ἔχων ἵπποιν
τὴν μέσην ἐκληροῦτο χώραν. Ριζάρδος δὲ, πολλῷ
ἐχόρενος θυμῷ, οὐδὲ οὖν τακτικῆς τι μεταποιήσα-
σθαι ἀνασχόμενος ἀπῆλαυνε σὺν τοῖς ἀμφ' αὐτὸν
ἵππεῦσιν, ἵως ἐς αὐτὸν τὸ μεσαίτατον τοῦ Ρωμαῖοῦ
κατανήσας στρατεύματος; στάδην ἡδη τὴν μάχην
ἐποιέστο, τοῦ κατὰ μέτωπον τοξικοῦ οὐδὲ κατὰ βραχὺ¹
ἀντισχόντος ἀντῷ. Εἰτα δὴ καὶ Βασανίλαν βιασάμε-
νος ἐπρέψατο τε κατὰ κράτος καὶ τοῖς ἀμφὶ τὸν
Δούκαν ἡδη ἐπένθετο. Ἐνταῦθα μάχη συνίσταται
χαρτερά, καὶ πίπτουσι μὲν τῶν περὶ τὸν Ριζάρ-
δον πόλοι· δέ τε δὲ ἐν πολλῷ τῷ πλήθει πιπτόντων,
συνίσθησις οὐδεμίᾳ τῷ στρατεύματι ἀγίνετο.
Ἄθισμός τε γοῦν πολὺς ἦν καὶ δοράτων πόδες ταῖς
ἀσπίσιν ἀποκαυλίζομένων δοῦπος ἡγείρετο· συχνά
τε βάλη ἀπεπέσται καὶ πανταχθέν ἐστήρικτο τὸ
διεύνον, ἵως Ριζάρδος σὺν ρύμῃ ἐπιβρίσας γάτα
ἡδη δεδωκέναι καὶ τούτους; ἡγάγασεν. Οτε καὶ
[P. 84] αὐτὸς δὲ Δούκας παρ' ὀλίγον ἥλθε τοῦ καὶ
ἄλλους καταδοτισθείς. Ἀλλὰ γάρ ἡ πρόνοια πάντα
ἴς ὅπερ ἀντητηθείη διγει καὶ στρέψει τὰ ἀν-
θρώπεια. Καίτοι εἰς τοῦτο τύχης Ρωμαίοις ἐλθοῦσι
πολὺ δρός ἐπὶ τέλους ἀγέντο. Ἐφθη μὲν γάρ δὲ
Δούκας ἐπὶ τι τῶν ἐκ λίθου πεποιημένων τειχέων
πεφευγώς, & πρὸ τῶν πυλῶν εἴθισται τιτάνου δένευ
ἡ τινος ἀλλῆς ἐπιχρίσεως τούς λειμῶνας περιζωνίειν,
ἐνταῦθα περισεσωθεῖσι. Ἡδη δὲ καὶ τὸ
Ρωμαῖον πεζικὸν ἐν ἐπιτηδεῖῳ γεγονός λίθους κατά²
τῶν κερί τοῦ Ριζάρδον ἡφίσαν, ὡς ἐντεῦθεν ἐπισυν-
ιστασθείς ἡδη τῶν πεφευγότων πολλούς. Ὁπερ
δὲ Ριζάρδος ίδων ἱππεῦσιν ἔξι ἀμφὶ καὶ τριά-
κοντα κατ' αὐτῶν αὐθις ἐφέρετο. Ἀλλὰ τις τῶν ἐκ
Τράνεως εἰς τοὺς Ιερέας τελῶν μέγα τι χρῆμα
λίθους ἔξι ὑπερδεξιῶν ἀφεὶς κνήμης τε θατέρας
τυχῆσας αὐτῷ, εἰς γῆν ἀναχθῆναι ἐποίησε. Καὶ δέ
μὲν ἔκειτο σπαράττων ὑπὸ ὀδύνης ἐσυτὸν, ὃ δὲ καὶ
δευτέραν κατῆρε τοῦ τραχήλου βολήν. Ἐπειδὴ τα
ἡδη κατηγώνιστο, καίτοι τούτον πολλὰ ἰκετεύοντα
ὑπτιον ἀνακλίνας ἐγχειρίδιον μὲν τῆς γαστρὸς
διελαύνει, ἔγκατα δὲ πάντα ἐκχέας οἶδον τινα ἐδωδήν
ἴτι τοῦ στόματος παρέθετο ὑπόδειγμα καθ' ἐσυτοῦ
τοῦτον δὴ τὸν τῆς ἀπανθρωπίας τρόπον παρεσχήστι
τῷ κακοδαίμονι. Καὶ τὸ ἐντεῦθεν Ἀντρον τε καὶ τὸ
περὶ αὐτὸν στράτευμα Ρωμαίοις δομολογίᾳ προσ-

A acceptis Palaeologi copiis, in Richardum procedit,
licet illius exercitus bellatorum numero Rōmanum
longe superaret. Neque enim amplius erant quam
sexcenti in Duce acie, praeter pedites, qui et ipsi
pedestribus Richardi copiis multo erant inferiores.
Ia autem mille octingentorum equitum, podium
vero innumeræ multitudinis habebat exercitum.
Ut igitur adventare Romanos rescivit Richardus,
ipse perinde suas eduxit copias: cumque jam propo-
essent, trifariam Romani exercitum divisere, acie
in hunc modum instructa. Scylæ et quoiquot erant
sagittarii pedites turmatum in fronte stabant:
Ducas cum dimidia equitum parte et aliquot Scy-
this postremum, Bassavilla vero cum comitum
nonnullis aliis et cætero equitatu medium oblinueret
locum. At Richardus cum summo pugnandi ardore
flagraret, nec curaret ordinare aciem, cum equi-
tibus suis in hostes fortiter invehitur, usque dum
mediis eorum copiis obviam factus, collato pede
prælium conserit, ei ne leviter quidem obsisten-
tibus in fronte locatis sagittariis. Mox et Bassavilla
fuso fugatioque in eos, qui cum Duce erant, impe-
tum facit. Tum vero aere ibi instituitur certamen,
caduntque ex Richardi militibus quinqūples: et
quod in magna evenire solet multitudine, vix
tanta cædes ab exercitu percipiebatur. Fit igitur
crebra utrimque propulsio, et hastarum in clypeos
impulsarum frager **144** exauditur: spissa volant
tela, et validus ubique fit confictus: donec veh-
ementiori cum impetu sese inferens Richardus hos
quoque terga vertere adegū: quo tum tempore
quin hasta vulneratus et ipse Duce caperetur haud
multum absuit. Sed enim divina quoconque denum
vult res humana agit versitque providentia. Licet
itaque ad eam redacti fuissent fortunam Romanī,
nihilominus tandem evasere victores. Quippe Duce
intra quosdam ex lapidibus compactos niuros e
periculo se exemerat, cuiusmodi absque calce aut
materia simili prata, quæ urbium portis obver-
santur, circumvallari solent. Nacti interea etiam
pedites Romani locum idoneum, lapides conjicie-
bant in Richardi militem, adeo ut plurimi qui fugie-
se dederant, inde se rursum conglomerarent ho-
stemque impeterent. Ubi id vidit Richardus, cum
equitibus sex et trigesita eos rursum adorit. Sed
Tranita quidam sacerdos majoris molis lapidem e
loco superiore dejiciens, tibiam illius alteram asse-
cutus, ad terram hominem prostravit, qui præ
dolore sese subinde dilacerabat ac vellicabat.
At iterato iictu collum illius cum attigisset sacer-
dos, victimum tandem et nequidquam supplicem
supinat, adactoque in ventrem pugione, intestina
eximit omnia, eaque jacentis ori veluti cibuni ali-
quem admovet, ut qui in alios ejusmodi crudelitate
exercuerat, in se tandem illius experiretur
exemplum. Tum et Antrum et quæ Richardo ad-
hæserant copiæ Romanis sese **145** adjunxere: et
qui se neutiquam evasuros periculum crediderant,
cum tropis Barim venerunt: ubi inventis affa-

timi rebus necessariis fessa militaribus laboribus corpora refecere.

5. Paucis itaque diebus intermissis, copias bifariam partiri visum operae pretium, quarum pars alia istic cum duce uno maneret, alio cum altero ad circumiacentia castella diripienda exiret. Atque hujus postremae curae in Ducam sors recidit. Cum ergo prope adcesset oppidum, cui Castrus vir illustris praeerat, illud olsidione cingit fortiusque oppugnat. At cum tentatis crebro inveniibus frustra se insu-
mire, operam advertit (nam eti bellicis machinis saepius pulsasset muros, vix unum inde lapidem abstulerat), motis sub vesperum castris ad Monopolim tendit, ut urbem necopinantem opprimere. Sed circa idem tempus copias aliquot emiserant Monopolitanis, tum ut Romanos explorarent, tum etiam, si ad ius daretur occasio, cum iis dimicarent. Hi forte fortuna in primam Romanorum incidentes aciem, manus cum iis conserunt. Quod simul atque advertere qui in postremo stabant ordine, universi ferme eorum equites terga vertunt, cursuque effuso, exieris civibus Jamjam ad futurum Romanorum exercitum annuntiant. Pedum autem plerique capti sunt. Eo nuntio conterrata civitas, ut cunque in praesenti periculo **146** fieri poterat resistendum hosti censuit. Equites itaque ducenti et supra mille pedites, et praeter hos ingens funditorum multitudo sese pro partis oblocarunt. Orto iam die Ducas cum dimidia exercitus parte succedit, reliqua ad incursandos circumiacentes agros dimissa. Venit igitur divisis bifariam copiis, neque tamen Monopolitanos continuo est aggressus, verum tanquam invenia speculatorus lento primum incedebat gressu, et velut oppidum per partes exploraturus. Deinde eorum quae in mente erant **147** prodens, assumptis ex suis triginta in medios hostes invehitur. Illi re subita perturbati fugam ineun : nec persequi ante destitit Ducas, donec ad urbis usque portas fugientibus progressus, unum ex hostibus basia transfixum ad terram dejicit. Inde collectis captivis abscessit. Jamque etiam altera pars exercitus in circumiacentes agros facta excursione, cum non modicis inde avecitis praediis, una cum Duca, Barim redit. Interea legati a Romano pontifice, quem papam appellare solet Latinum, ad Romanorum duces missi pervenere. Mens legationis erat, ut vel uterque, vel eorum alter Romanum veniret, quo de rebus majoria momenti invicem agebant. Aiebant quippe ingentibus coactis copiis, ad

Du Cangii

(85) *Morópolis*. Urbs in Apulia Peucetia, veteribus incognita, pulchritudine, splendore, civitate

Cornelii Tollii note.

(a) "Αρας ἐκεῖθεν περὶ Μούρων δῆμάς ἐπὶ Μορόπολις ἐφέρετο. Ideo mensum, de quo supra diximus in lucerna illa, quain moriens Joannes imperator dedicavit, et postea monachus viderat translata. Itaque correximus: "Αρας ἐκεῖθεν περὶ

A εχώρησεν· οἱ δὲ οὐδὲ τὸν κίνδυνον διαφυγεῖν προσδοκήσαντες σὺν τροπαῖος ἐπὶ Βάριν ἤθουν. Ἐνθεν ἀφόβοντος περιτευχηθεῖς τῷτος ἐπιτηδεῖος τοὺς πολέμους ἀνέψυχον ἥδη καμάτους.

ε'. Χρόνου δὲ οὐ πολλοῦ διαγεγονότος ἔδοκει διεχῆ διελούσι τὸ στράτευμα τὴ μὲν αὐτοῦ σὺν τῷ ἑτέρῳ τῶν στρατηγῶν μείναι, τὸ δὲ ἄλλο θάτερον ἐπαγόμενον ἐπὶ καταδρομῇ φρουρίων τῶν περιοχῶν ἔξελθειν. Ἐπιπτε δὲ ἐπὶ τὸν Δούκαν δὲ τοῦ προπονεῖσθαι κλῆρος. Τούσν καὶ ἦν γάρ τις πόλις; ἡς Κόστρος ἤγειτο ἀνήρ ἐπιφανῆς, ταύτην περικαθίστας ἀσφαλῶς ἐπολιόρκει. Ός δὲ πολλάκις τῷ περιβλητῷ προσραγεῖς ἔγνω ἀνηντοῖς ἐπιχειρῶν (οὐ γάρ οὐν οὐδὲ λίθον αὐτῷ ἐκεῖθεν ἀποστρέψας ἐξεγένετο καίτοι συχνὰ μαστίξαντι τοῖς τειχομαχικοῖς), δρας ἐκεῖθεν περὶ λύχνων ἀφάς ἐπὶ Μονόπολιν (85) ἐφέρετο (z), ἐξαπινώσις ἐπιθήσεσθαι ταύτῃ διανοούμενος. Ἐτύγχανον δὲ τηνικαῦτα Μονοπόλιται στράτευμα ἐπὶ Ρωμαίους ἐκπέμψαντες, τὸ μὲν ἐπὶ κατασκοπῇ τῶν γινομένων, τὸ δὲ καὶ διη δυνατὰ ἔσται ἀντικαταστησθεῖν αὐτοῖς. Τόχη γοῦν τινι Μονοπόλιται τοῖς ἐμπροσθίσθιοις τοῦ Ρωμαϊκοῦ συμμίξαντες στρατοῦ εἰς χεῖρας ἤθουν. Ἀλλὰ συναισθήσεως καὶ τοῖς κατόπιν γεγενημένης ἵππεις μὲν αὐτῶν σχεδόν τι ἀπαντεῖς φύοντο πεφεύγοτες, δρόμῳ τε ἔτι καὶ δεσματι πολλῷ ἔχόμενοι πολίταις τοῖς ἄλλοις τὸν Ρωμαίων στρατὸν δσον οὐκ ἥδη παρέστουτοι διῆγγελον. Πεζῶν δὲ πλειστοις ἁλωσαν. [P. 85] Τούτοις ἐκταραχθέντες ἡ πόλις ἐκ τῶν παρόντων τοῖς πολεμίοις ἀντιτάχεσθαι ἔγνωσαν. Πιπεῖς τοίνυν ὑπὲρ τοὺς διακοσίους ἐκδραμάντες δῆμα πεζῶς πλειστον ἡ χιλίοις, πλήθους σφενδονητῶν ἀναρίθμου κατόπιν αὐτοῖς ἐπομένουν, πρὸ τῆς πόλεως ἐστησαν. Ἐπειδὴ τε ἡμέρα ἥδη ἡ πιστᾶς δ δούκας ὑπὲρ ἡμίσιου μὲν τῶν στρατιωτῶν αὐτῆς ἔσχε, τὸ δὲ ἄλλο εἰς προνομήν τῶν πέριξ ἐξέστελν. Ἡει τοίνυν διχῆ διελῶν τὸ στράτευμα· οὐ μὴν καὶ συνέμιξεν ἐν τῷ παραυτίκα Μονοπόλιταις, ἀλλὰ σχῆμα τῆς τῶν τειχέων-δῆθεν ποιούμενος κατασκοπῇ, βάδην μὲν ἔχόρει τὸ πρώτον ἐπὶ μέρους τὴν πόλιν δῆθεν περισκοπῶν. Ἐπειτα οὐδὲν προβρήθεν τριάκοντα τῶν ἀμφ' αὐτὸν ἐπεσθαι τὴν ἐπὶ τοὺς πολεμίους ἐγκελευσάμενος κατὰ μέσουν αὐτῶν ἔσται. Οἱ δὲ τῷ ἀθρῷ καταπλαγέντες εἰς φυγὴν ἐκλινοῦν· δὲ δὲ οὐ πρότερον ἀνῆκε διώκων πρὸ τῆς πόλεως πύλαις φεύγουσι συνεισέπεσε καὶ αὐτὸς ἔντα τε δορατίσας ἐντὸς πυλῶν εἰς γῆν ἔβαλε. Τοῦ λοιποῦ δὲ τοὺς ἑαυτόντας ἀνειληφὼς ἐκεῖθεν ἀνεζεύγνυ. Ἡδη δὲ καὶ τὸ ἄλλο στράτευμα ἴκανῶς τῶν κύκλῳ καταδραμόν σὺν διφελεῖταις ἀνέστρεφεν, δ καὶ αὐτὸν τῷ Δούκᾳ ἐς Βάριν ἤθουν. Ἐν φὶ δὲ ταῦτα ἐγένετο, πρέσβεις πρὸς τοῦ Ρώμης ἀρχιερέως (86)

ac adificiorum magniscentia nobilis, licet non magna, inquit Leander Albertus

λύχνων ἀφάς ἐπὶ Μονόπολιν ἐφέρετο. Sic Herodotus Ruypina: "Ορμέστο δὲ περὶ λύχνων ἀφάς ἐξ τοῦ στρατοπέδου. Ille circa lucernarum ascensionem, id est, sub crepusculum, e castris profectus est

(86) Ρώμης δρυγερέως. Adriani II.

ἐπὶ τοὺς Ῥωμαίους ἡλθον στρατηγούς, διν πάπαν Λατίνους δυναμέσειν θύος ἔστεν. Ἐδούλετο δὲ αὐτοῖς ἡ πρεσβεία ἡ ἀμφω ἡ τὸν ἐνα αὐτῶν ἐπὶ Ῥώμην ἐλθεῖ, περὶ μεγάλων τῷ ἀρχιερεῖ κοινωνησάμενον. Ἡδη γάρ (Ἐρασαν) δυνάμεις ὡς πλειστας αὐτὸς ἥθροικῶ; Ῥωμαίοις συμμαχήσειν ἐν παρασκευῇ τέχονεν. Οἱ δὲ Ῥωμαίων στρατηγοὶ πρὸς μὲν τοῦτο τράμμασιν ἀπείπαντο, Βασιλάκιον δέ τινα ἐς τοὺς βασιλέως τελέσαντα ὑπογραμματεῖς, τότε δὲ σφίσιν ἐπόμενον καὶ αὐτὸν, σὺν χρυσίῳ ἐφ' ὃ ἵππεας ἐκεῖθεν μισθοῦ ἀγαγεῖν ἐστέλλον. Οἱ δὲ ἐπὶ τὸν κατὰ Μονοπλεων συνεσκευάζοντα πόλεμον. Μονοπολίται τοινυν Ῥωμαίοις ἀπεναντίας ἴεναι οὐκ ἀποθήρεούντες φῆτόν τινα χρόνον ἐνδοθῆναι αὐτοῖς· ἡξιουν, οὐ διδον εἰ πόλιν ἀμαχητὶ ἁγχειρεῖν. Ἐγένετο δὴ ταῦτα, καὶ σελήνης ἡμέραι ἐκεχειρίᾳ Μονοπολίταις ἐδίδοτο.

ς'. Καὶ οἱ μὲν πρὸς τοῖς τις ἡσαν. Βασαβίλα; δὲ, στρατευμάτων ἡδη Σικελικῶν ἐπιθεμένων αὐτῷ, τράμμασι τοὺς Ῥωμαίους μετέπεμπε στρατηγοὺς θάττον ἐπικουρήσειν αὐτῷ. Τῶν δὲ μὴ προσχόντων οἵς ἦσειτο, αὐθὶς ἐκείνος πέμψας ἡξιουν περὶ τῶν αὐτῶν. Ῥωμαίοις τοινυν τὸ μὲν πρῶτον ἀπέλεγον, οὐκ ἐφ' ὃ Βασαβίλας συμμαχήσειν ἐκ βασιλέως ἐνταῦθα ἤκειν εἰπόντες (οὐδὲ μὴν ταῦτα τὰς μεταξὺ Βασαβίλα καὶ αὐτῶν βούλεσθαι ὅμολογίας), ἀλλ' ὡς ἀν δηλοντί βασιλεῖ Ἰταλίαν ταύτην πρὸς αὐτοῦ συμμαχούμενοι κατακτήσαιντο. [P. 86] Οἱ μὲν οὖτα Βασαβίλα ἡμεψάντο. Ὁ δὲ οὐδὲν ἤτον τοὺς διηδρας ἡπειραν ἐχάπτοις λέγων περιειλῆφθαι κακοῖς. Σκέψαρέντος τοινυν ἐκ Βάρεως εἰς πόλιν βούτούνταν (87) ἡλθον, ἡμέρας δόδον ἀνδρὶ ὀπλοφοροῦντι διέκουσαν. Ἐπειδὲ φῆμι τις ἐκράτει τερότερον, ὡς Βασαβίλας Ῥιτζάρδῳ ἔτι περιόντι προδοῦναι Ῥωμαίους σκέπτοστο, δεῖν ἔγνωσαν καὶ δευτέροις αὐτὸν ἐρχοις Ῥωμαίοις καταλαβεῖν, οὐ γεγονότας οὐκέτι λοιπὸν ὑποψήφιος ἐς αὐτὸν ἐχρώντο οὐδεμιῇ. Ἐν τούτῳ δὲ ὁ βασιλεὺς στόλον, Μασαγετῶν τε καὶ Γερμανῶν ἴππιῶν καὶ ἡδη καὶ Ῥωμαίους αὐτὸν ἀμπλησάμενος, εἰς Ἰταλίαν ἐπαμφέν. Ἡρχε δὲ Μασαγετῶν μὲν Ἰωαννάκιος δι Κριτόπλην ἐπεκάλουν, Γερμανῶν δὲ Ἀλέξανδρος, Λογγιθάρδος; μὲν τὸ γένος, λίαν δὲ εὐτοίκων; ἔχων ἐς τε Ῥωμαίους καὶ τὰ βασιλέως πράγματα. Πᾶσι μέντοι Ἰωαννῆς ἐφεστήκει ἐπικλησιν Ἀγγελος. Ταῦτα μαδῶν ὁ Γιλελέμου στράτηρος καὶ ὁ Ῥωμαίους στρατὸς ἐπεισι κατ' αὐτοῦ Ἀντερον τε πολορκοῦντες καὶ χωρία τὰ τῆς προνομεύοντες, ἐκεῖνον ἐπὶ πόλιν Μαλφέτον (88) ἀσφαλεῖς ἰκανῶς ἔχουσαν παντὶ τῷ στρατῷ ἡλθε. Ῥωμαίοις δὲ Βόσκον φρούριον Ῥιτζάρδῳ μὲν ἐκείνῳ κατήκοον, ὀχυρὸν δὲ εἰς τε καὶ δὲλλως διυστρόσοδον διν καταστρέψαι διενοήθησαν. Ἐνθα ἐκείνος ὑπὸ τῆς ἄγαν φιλοτιμίας καὶ ζώων γένη παντοδεπά ἐτρεφεν Ιδιαζόντες ἐν διατρέπεται, ἀπονόν τινα θήραν ὅποτε βούλοιτο αὐτῷ παρεχόμενα. Ὁλίγους τοινυν τῶν περὶ αὐτὸν ἐπιγόμενος ὁ Δούκας ἡλθε περισκοπήσων αὐτό. Ἐπειδὴ δὲ ἡγγὺς ἐγένετο, θαρσήσαντες οἱ

A socianda cum Romanis arma esse jam paratum. Id quidem scriptis 147 ad pontificem litteris recessarunt duces: Basilicum vero quemdam ex imperatoris scribis qui tum ipsis aderat, eo cum pecuniis ad conducendos mercede equites misere. Ipsi interim se ad oppugnandum Monopolium comparant. At oppidi lani neutiquam Romanis obsistere ausi, aliquot dierum inducias sibi dari petunt, quibus elapsis si nullum alicunde submitteretur auxilium, urbem citra certame dedituros se pollicentur. Quod et factum est, mensisque unius conceduntur inducias.

B 6. Dum hæc ibi geruntur, cum Sicularum instare copias adverteret Bassavilla, Romanos duces ad ferendam sibi quantocius opem per litteras sollicitat. Cumque cunctarentur ille nec postulata curarent, missis rursum legatis eadem ab iis efflagitai. At primo quidem id prorsus abnuerunt Romani, non se ab imperatore dicentes huc missos esse ut Bassavillæ auxiliarentur (noque enim ilsum inter et Romanos pacium foedus ejusmodi praeserre conditiones), sed ut conjunctis viribus Italianam principi rursum asserere conuiterentur. Hæc etsi ad Bassavillam responsa misissent, nihilominus instebat ille, seseque in extrema adductum pericula dubibus significabat. Habitæ ergo deliberatione, Bari Bututam urbem, quantum vir armatus die una confidere potest itinere distante, venere. At cum nescio quis jam percrebuisse, rumor, Richardo adhuc superstite in Romanos proditionem molitum esse Bassavillam, necessarium putarunt ille secundo hominem jurejurando obstringere 148; quod ubi factum est, omnem deinceps ab illo suspicionem amovere. Inter hæc classem ex Massagetiis Germanisque equitibus, nec non etiam Romanis constatam in Italianam misit imperator. Massagetiis præserat Joannacius cognomento Critoples, Germanis Alexander, gente quidem Longobardus, casteroquinia fidissimus Romanis principisque rebus addictissimus. Omnibus autem imperabat Joannes Angelus. Hæc ubi reascat is qui Gulielmi copiis praefectus erat, et ut obcesso Antro, direptisque agris adjacentibus, in se Romanus contenderet exercitus, inde versus Malphetum, oppidum salis validum, cum universa acie proficiuntur. Romanii autem Boscum, quod Richardo illi paruerat, castellum firmum ac summe munitum et accessu difficile, expugnare constitunt. Hic ille ostentandæ magnificentiae causa omne genus animalium alebat in distinctis vivariis, quibus illi, cum libebat, parata erat sine labore venatio. Ducas igitur, suorum aliquot assumptis, ad contemplandum castrum accedit: cunquie eo se admovisset proprius,

Du Cangii note.

(87) Βουτούταρ. Bitonto, urbs episcopalnis inter Rubos et Barium, Antonino Budrunius vel Butunius.

(88) Μαλφέτορ. 3 m. ab Juvenatio, in ora mari- tima, vulgo Malfetta et Melfatta.

confestim irruptione facta, qui intus erant hostes summo animi ardore in medios irruunt Romanos; ex iis cedunt quatuor, cum vicissim ex suis duos amississent. Prælio itaque recandescente, Jamiam continuo pugnabatur: sed Romani tandem propria freti virtute verterunt hostes in fugam. Eo indiscrime operam præclare navarunt tum plures alii, tum duo in primis ex Massagetis. Ita solutum est prælium. Ducas autem, postquam alter accessit exercitus, **149** positis castris primum consedit, postero autem mane processit ordinata per tunas acie. Facta igitur oppugnatione, Romani telis et jactibus machinarum infestant obsecros: atque hi vicissim fortiter se ex propugnaculis tueruntur. Quo tum tempore res miranda accidit. Cum enim duo Ducæ satellites, quassatis lapidum emissione muris nequaquam ad deditionem inclinare cernerent castrum, clypeo operientes caput, altera manu faces ferentes, ad portas, ut iis ignem admoverent, contendunt. Sed flammam non concipiente ligno, re infecta rediere, vitatis præter opinionem, quæ grandinis instar de monibus emittebantur, telis. Tum vero Romani, postquam protracto ad solis usque occasum certamine nihil prosecere, in castra reversi sunt. Quæ cum Gulielmi ducibus comperta essent, coacto consilio, an cum Romanis manus consererent, deliberant. Cum omnium in id convenienter sententia, assumptis copiis, versus Romanorum castra iter intendunt. Romani contra his auditis ad resistendum sese comparant. Italis quidem novem præfurentur duces, quibus omnibus præpositus est cancellarius. Omnis autem exercitus armis, generosis præterea equis, longisque hastis quam optime instructus erat. Ex quibus non modicus Romanos incessit pavor, animi dubios an cum tanto et tam bene armato exercitu exiguis admodum copiis decertarent. Ordinata nibilominus acie et per turmas distributa, dux multa oratione ad magnanimitatem milites cohortatur. Manibus aliquandiu ab **150** ultraque parte temperatum. At postquam classicum utrumque insonuit, et signum pugnae datum est, omnibus prælium incunt universi. Nec solem dixisses nec diem conspici, adeo omnes caligo invaserat pulvisque creber in celum serebatur. Streitus et clamor horribilis exaudiebatur. Usque ad medium diei in aequo pugnatum Marte. Sed numerosis se copiis inferentes Itali, Ducæ aciem tandem inclinarunt. Quod ubi is attingadvertisit, phalangem suam in medios innilit hostes, cæsisque ac prostratis subiude aliis, ut se sequeretur invitat. Rursum igitur committuntur utrumque acies, acriusque recrudescit prælium, usque dum propria animali virtute Romani hostes fundunt fugantque. Cecidere inter fugiendum equites sere trecenti, peditum autem innumera multitudo: alii fuga dilapsi sunt. His prospera gestis redire ad castellum Romani: coquæ non multo interjecto tempore potiti, commensus cæterarumque rerum necessarium copia ibi inventa, Barini se recuperunt.

Δ Ενδον ἐπεξιζαν, εἰς μέσους τε ἐμπεπτυχότες τετταρος μὲν αὐτῶν ἔζημισαν, ἐπεσον δὲ καὶ αὐτῶν δύο. Καὶ ἡ συμβολὴ ἀπὸ χειρὸς ἥδη μᾶλλον ἀγίνετο. Ἀλλὰ ἐπισυστάντες Ῥωμαῖοι τῇ σφετέρᾳ ἀρετῇ τοὺς πολεμίους ἀπεώταντο. Ἐν τούτῳ τῷ πόλῳ ἀλλοι τε πλεῖστοι Ῥωμαῖοι δύορες γεγόνασιν ἀγαθοῖ καὶ δύο Μασαγετῶν. Ηἱ μὲν δὴ συμβολὴ ἐνταῦθα ἀλλέα. Οἱ δὲ Δούκαις, ἐπειδὴ καὶ τὸ διλοίσι στράτευμα ἥλθε, τότε μὲν χάρακι πηγάμενος ἡγάλιζετο, δρθροι δὲ ταξάμενος ἔχωρει κατὰ φάλαγγας. Προσθοῖτες τοινυν γενομένης Ῥωμαῖοι μὲν βέλεις καὶ βολαῖς ταῖς ἐκ τῶν πετροβόλων τοὺς ἐνδον ἐδιάζοντο· οἱ δὲ ἐκ τῶν ἀπάλιων ἡμένοντο καρτερώτατα. Ἐνταῦθα γίνεται τι θαυμάσιον οἶν. Δύο γάρ τινες τῶν τοῦ Δούκειος δορυφόρων, ἐπει λίθοις αἰκίζομενον ἀνένδοτον εἶναι τὸ φρούριον κατενόουν, ἀσπίσι ταῖς κεφαλῆς καλυψάμενοι ὅρδας τε χεροὶ ταῖς ἑτέραις ἔχοντες ἐπὶ τὸς πύλας ἔχωρουν ὡς [P. 87] ἐμπρήσοντες αὐτάς. Ἀλλὰ τῆς ὑλῆς οὐδὲς εὑπῆργον παραδέξως τὰς ἐκ τοῦ τείχους χαλαζῆδον ἐπ' αὐτοὺς πεμπομένας ἐκπεφυγότες βολαῖς. Τότε μὲν οὖν Ῥωμαῖοι τῆς μάχης δύρι καὶ ἐς δύνατα κατατείνσης ἡλιον, ἐπειδὴ μηδὲν ἔχουν, ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἥλθον. Οἱ δὲ Γαλιλίου στρατάρχαι, τούτων ἀκούσαντες, εἰς βουλὴν συλλεγέντες εἰ χρὴ Ῥωμαῖοις πολεμεῖν ἐσκέπτοντο. Δέξαν οὖν οὗτων τὰς δυνάμεις ἀναλαβόντες ὡς ἐπὶ τὸ Ῥωμαῖον ἔχωρουν στρατόπεδον· δ πυθμένοι καὶ Ῥωμαῖοι ὡς πρὸς ἀντίταξιν ἦτοράδοντο. Ἐννέα μὲν οὖν Ἰταλοὶ ἐφειστήκεισαν ἡγεμόνες· ἐπὶ γε μήν ἀπαντὸν ὁ καντεῖλέριος ἐστρατήγει· τὸ στράτευμα δὲ αὐτοὶ ἐς τὸ ἀκριβές ἐξόπλιστον πάν, ἵππους τε γαύρους ἀναβεβηδὸς καὶ δόρατα κραδαίνον μαχρά. Ἐφ' οἷς ἐκπληγὶς τὸν Ῥωμαῖον εἰχε στρατὸν καὶ θάρρος, εἰ πρὸς οὐ: ἀνόπλον καὶ οὐτως ἀνάριθμον διῆγη μαχυνταὶ στρατιφ. Ταξάμενοι δ' δύως ἰσταντο κατὰ λόχους καὶ αὐτοὶ, πολλὰ τοῦ στρατηγοῦ πρὸς εὐψυχιαν δρμῶντα σφίσιν ὑποτεινομένου. Μέχρι μὲν οὗν τινος οὐδέτεροι χειρῶν ἥρχον. Ἐπει δὲ αἴ τε σάλπιγγες ἥδη ἐκατέρωθεν ἔχουν καὶ τὸ σύνθημα ἀδίστο, ἐμάχοντο συμπεσόντες ἀπὸ χειρὸς ἐκαστος. Οὐκ δὲ εἰπεις ἡλιον οὐδὲ δὲν ἡμέραν δρψιν ἀχλὸς γάρ πάντας ἐπειχε καὶ κόνις εἰς οὐρανὸν ἰστατο, πάταγός τε ἡκούστο καὶ ἀγριος ἡγείρετο θροῦς. Μέχρι μὲν οὗν γε ἀμφὶ μέσην ἡμέραν ἰσοπαλής ἡ μάχη ἐγίνετο. Τὸ δὲ ἐντεῦθεν τῷ πλήθεις βασάμενοι Ἰταλοὶ τοὺς περὶ τὸν Δούκαν ἐπίειζον. Οἱ δὲ ταχὺ τὸ περδίγμα κατανήσας, παρὰ μέσην εἰσελαύνει τῶν πολεμίων τὴν φάλαγγα· ἀλλοις τε ἀλλοτε παῖσιν δὲι ἐπεσθαις αὐτῷ οὖν βοῇ παρώρμα τὸ Ῥωμαῖον. Αὐθὶς οὖν συνέπιπτον ἀλλῆλοις τὰ στρατεύματα, καὶ ἡ μάχη ἐμανετο, ἔως τῇ σφετέρᾳ ἀρετῇ Ῥωμαῖοι τοὺς πολεμίους ἀτρέψαντο. Καὶ αὐτῶν ἐν τῷ φεύγειν ἐπεις μὲν ἐς τριακοσίους ἐπειζον, πεζῶν δὲ ἀμύθη τόντι πλῆθος, οἱ λοιποὶ δὲ ὄχοντο φεύγοντες. Ταῦτα κατωρθωκότες Ῥωμαῖοι ἐπὶ τὸ φρούριον ἀνέστρεψον. Οὐκ εἰς μαχράν τοινυν ἐξέλοντες αὐτὸν τοῖς τε ἐπιτριβοῖς ἀφόνοις περιτευχήκεσαν ἐν αὐτῷ καὶ τῶν ἀλλων πληγούστες ἀγαθῶν ἐπὶ Βάριν ἥλθον.

ζ. Μετ' ω̄ πολὺ δὲ καὶ Μοντοπάλους (9) πόλεως Α δημοστῆς γεγόνασιν ἔχρατες; Γραβίναν (90) τε εἶλον ής Ἀλέξανδρος ἡγεμόνευε πρότερον, δὲ λιών τε πόλεων καὶ φυλακτηρίων πρὸς δὲ καὶ κωμοπόλεις; Λέπρη πεντήκοντα ἔσχον· καὶ ἐπὶ μέγα ἐκάστοτε τὰ βασιλεῖαν ἔχρετο πράγματα· ὑπέρθινος δὲ Γιλιέλμφ τὰ τῆς δυνάμεως ἀεὶ καὶ εἰς στενὸν κομιδῇ ἔχωρες. Ἡ φήμη τούναν εἰς πᾶσαν ἐκδραμοῦσα τὴν Ἰταλίαν τοῦ Ρωμαίων ἀπανταχῇ διεκήρυττεν δμαχον. Καὶ εἰδὼν [P. 86] τότε Ἰταλοὺς Ρωμαίους, ὃν ἀπειλεῖς ἡδη τοῦ χρόνου πολεμούντων αφίσιν οὐκ ἐπειράθησαν, πάντα καθάπτας τὰ ἀντῶν ἔγοντάς τε καὶ φέροντας. Μέχρι μὲν οὖν καὶ ἐντεῦθα κατὰ βοῦν ἐχέρετο Ἄριμαίοις τὰ πράγματα, τὸ δὲ ἐντεῦθεν ὑποβασκαίνειν ἡ τούχη τοῖς εὐκληρήμασιν ἤρξετο. Νόσος γάρ τῷ Πλαταιολόγῳ (91) ἐντεκόμεσα λάδροις τὸν ἀνθρώπον τυρετοῖς ἐκαμίνευεν, οὐ πρότερόν τε ἐληξεν ιχμάδα ἐπικεμόνη τούτη τὴν φυσικὴν πρὶν δὲ τὸ μὲν πρώτον ἀποθρίζασθαι (92) ἦνάγκασεν, διλγώ δὲ θνητὸν καὶ ἐξ ἀνθρώπων αὐτὸν ἐποιήσατο. Ἀρτί μὲν γάρ τὰ τρίχηνα ἡμφίσοτο, καὶ φάνα εἶναι: δύξας τὸν Δούκαν ἐπὶ τὰς ἀλλας ἵεναι προύτερότερο πόλεις, δὲ δὴ ἀκειρώτους εἴτε Ρωμαίοις συνέβαινεν εἶναι. Καὶ τρίτη μετ' ἐκείνην ἡμέρᾳ αὐθις ἐν κακοῖς ἤν, δι πυθμένος δὲ Δούκας ἐπὶ τὴν Βάριν ἀνεχώρει. Τεθνηκότες δὲ ἡδη τούτῳ περιετευχηκώς τὸ μὲν τῶν παρόψιν παραδέδωκε, πάντα τελέσας ὅσα νόμοις Χριστιανοῖς ἐπὶ τῇ δοἱρᾳ ποιεῖν δίδωσι. Τὰ δὲ ἐπὶ Βάρεως εὑ διαθέμενος μόνος τὸ λοιπὸν τὸ τῶν πραγμάτων ἀνεδέχεται κράτος.

η'. Οὐ μὲν δὴ Πλαταιολόγος οὗτος δὴ τὸν βίον μετ- C τίλαξεν, ἀνὴρ ἀγγίνων τε καὶ δλλως ὃν καὶ πολεμίοις διμιῆσας πράγμασι δεινότατος; ὃν μάλιστα. Οὐ δὲ Δούκας τὸ στράτευμα ἀναλαβὼν εὐθὺς Βρεντεσίου ἔχωρει. Οτε δὴ καὶ Βασιλίλαν ἐντῷ συστήσασθαι διὰ σπουδῆς ἔθετο ἀποταξάμενον δῆλη ἀπαιτίας τοισθε. Ούτος; εἴτε κέρδους οἷμαι προφάσεις

Du Cangii notæ.

(89) *Μοντοχολοῦς.* *Montepelosus*, civitas quam Bradanus fluvius alluit, hodie *Montepeloso*.

(90) *Γραβίνα.* *Gravina* civitas Apuliæ Peucetiae, haud procul a Matera, ducatus iugulo hodie insignis.

(91) *Τῷ Πλαταιολόγῳ.* De morte Palæologi Otho Frisingi: *Mortuus fuit ibi Palæologus et ad terram suam deportatus.*

(92) *Ἀκοθρίζασθαι.* Locus satis intricatus, quem sic concipiendum putavi, ut Palæologus morti iam proximus, cæterorum Græcorum more, coena delectosa, angelicum et monachicum habitum induerit, seu τὰ τρίχινα, illi est, τὰς ἐκ τριχῶν κατεσκευασμένας τοιητας, uti vocem hanc interpretatur Basilius Cœsar.; que τρίχινα ἀπικαλύμματα et ἀμφισσις dicuntur auctiori Vita S. Theophanis Confess. n. 12 et 14, χιτῶνια τρίχινα auctiori Vita S. Eupraxis et virg. n. 6, τρίχινα simpliciter in Actis S. Abramini n. 4 et 24, ράχια δοθενή καὶ τρίχινα Maximo Tyrio serm. 41, et Gregorio in Vita S. Basilii Iunioris. S. Athanasius in Vita S. Antonii: Τὸ ένδυμα εἶχεν, ἔνδον μὲν τρίχινον, ἐπάνω δὲ δερμάτινον. Idem S. Antonii extrema verba enarrans: Σεραπίωνι ἐπισκόπῳ δότε τὴν ἐπέραν μηλωτὴν, καὶ ὑμεῖς ἔχετε τὸ τρίχινον ένδυμα. Ήνι quidam codicis habent τρίχινον, id est τὸ τετρυμμένον ἱμάτιον, [P. 457] vestem alitrātām, quales sunt vestes

PATROL. CA. CXXXIII.

A 7. Neque ita multo post Monten-pelosum, urbem celebrem, in deditioñem accipere: et Gravinam, cui primum Alexander præfuerat, et oppida alia, arcesque, insuper etiam vicos majores ultra quinquaginta expugnare. Ita res augebantur imperatoris, aliis atque aliis in dies partis victoriis; Gulielmi vero sensim dilabebantur vires et in arctum redigebantur, adeo ut 151 vulgata per totam Italiam fama invictam passim virtutem Romanam prædicaret. Videreque tum Itali a Romanis, quorum a multis retro sæculis arma non fuerant experti, sua omnia ubique diripi et auferri. Huc usq[ue] secundo vento cuncta Romanis cessere: sed mox invidit tot prosperis successibus fortuna. Morbus namque Palæologum corripiens, valida hominem felre decorit, nec prius destitit humores naturales consumere, quam primo quidem comam deponere cum coegisset, ac paulo post rebus humanis exemisset. Cilicinam enim vestem jam induerat, ac cum melius haberet sibi videretur, Duain ut ad cæteras iret civitates, quas nondum ceperant Romani, hortatus erat. Sed enim tertio post die rursum recrudiuit morbus. Id ubi accepit Ducas, Barium reversus est, atque illo jam defuncto, corpus sepulcro mandavit, aliaque omnia procuravit, quæ ex Christianorum lego sacris exsequiis debentur. His rebus Bari peractis, summam rerum solus obtinuit.

B 8. Hunc exitum habuit Palæologus, acri vir ingenio, et rei militaris peritisimus. Ducas vero accepit exercitu versus Brundusium proficiens, quo Bassavillam sibi confestim conciliaret, qui hac de causa defecrat. Ille, seu 152 quod lucri caparet occasionem, vel quod revera pecunias indigeret, aurorum millia decem sacerdoti sibi dari a

monachorum, τρύγνα ράχη, que δέρθορα καὶ ἔχωδη ἴματα Ignatio Diacono in Vita S. Nicephori Patr. Ep. c. 13, aliis ράχη nude dicuntur, ut Pachymeri, l. iv, c. 7 et 10 et cæteris passim. Sunt enim ράχη Hesychio ἀποσκοραρισματα καὶ ἀποσπάσματα. Vetus interpres Moschonis: ράχη, læna. Inde Rachiānas cōnfecere Latini scriptiores ævi inferioris. Glossar. Aeltrici: *Ragana* (leg. *Racana*) under *Huius*, id est, interior læna. Occurrat porro hæc vox apud Ennodium l. ix, ep. 17; D. Gregor. l. ix, ep. 75; l. xii, ep. 16; Anastas. Biblioth. in Vita S. Joan. Eleemosyn. c. 9, n. 59. Rachiānas dicuntur in Regula Magistri, c. 81; et S. Audomero, l. ii Vita S. Eligii, c. 37; Baudonivie, in Vita S. Radegundis, c. 4, etc. Porro trichinam vestem tribuit S. Joannī Bapi. Cyprianus seu auctor libri De Cœna Domini: quām alii illi *Cinam* vocant. Aulus, l. iv Poemati, ut cæteros omnīam:

Mollibus abjectis cīlicum dant tegmina setæ.

Hac pas-im usos monachos constat, etsi ab ordinario monachorum habitu cilicium rejiciat Cassianus, l. i Instit. c. 1 dicens: *Sapere superbiam, et nul um corpori conferre emolumentum, impedire item labotantem, neque suo tempore in usu fuisse, nisi apud paucos.* Vide Heschenum, l. v Disquis. monast. tract. 3, disq. 8.

Paleologo adhuc superstite poposcerat. Quatenus hic promiserat se statim daturum, non quidem instantius, sed ut principis largitionem; de reliquis prorsus abnuerat se quidquam posse prestare. Cum ergo tulisset repulsam Bassavilla, castris continuo Romanis excesserat. Defuncto autem Paleologo et translata ad Ducam potestate, ad eum venit, acceptisque quas posiverat pecunialis arma iterum cum Romanis conjunxit; tum una illum adducens Ducas cum omnibus copiis ad Masafram pergit. Ibi civitas quedam adiacet Polymilium dicta, in qua unus de Gulielmi ducibus erat, nomine Flamingus. Sed ubi is Romanum adventare exercitum accepit, discessit inde et Tarentum concessit. Romanii Polymilio capto et circumiacentibus agris direptis, rebus necessariis castra instruunt. Inde ad Molissam contendunt, oppidum in editiore quidem, sequenti ac piano situm loco, validum ceteroquin ac surribus ab utraque parte instructum, cuius alterum latus cingunt confragosae et inaccessae vallis; alterum navigabiles fluvii ambiunt. Sed nihil videatur obstare vento secundo navigantibus. Molissa enim quantumvis inuita, a Romanis tamen nec multum laborantibus eo quem exponam modo expugnata est. In quippe prioribus fortunæ **153** elati successibus, cum oppida nos ingenuo loci consenserat extra portas viderent, qua parte oppugnari facilius poterat urbs, cursu per ardua feruntur; tanta eorum audacia percusi hostes suga se intra portas recipiunt. Quibus adhuc reseratis, Romanorum una incidit exercitus et urbe per vim potitur. His rebus confectis excessere inde Romanii. Sed vix multum erant emensi iter, cum obviam sit cum numerosis copiis Flamingus. Tum vero Romanii aliquot ex ordinibus prossilentes cum hoste coniungunt, mirandaque eo in certamine edunt facinora. Sed cum hostes numero prævalerent, retro cessare. Inter haec Ducas cum universo exercitu Flamingum adoritur, eoque in fugam compulso, Masafram venit. Qua primo impetu expugnata, incredibilem coniunctus et necessariarum rerum reconditam in arce copiam invenit, et arna insuper multa, equosque non minus ducentos. Id ubi viderunt Tarentini, vicatum tributumque maledictis propalam Flamingum insectantur, incusantque, quod illius timiditas et ignavia audacie materiam præbusset Romanis. Quam illi contumeliam non fereus, assumptis iterum copiis, Romanorum exspectat exercitum. Sed vix in illius conspectum venit, cum prioris fortitudinis immensus pavore subito corripitur. Fugientes itaque nonnullos **154** pauci e Romanis insecuti prostravere. Ut vero proxime ad Tarentum accesserunt, expugnari urbem haud posse rati, ab illa quidem digressi sunt: sed cum ad Monopolium copias admovere cogitarent nullaque sibi eu tum

A έκυρῳ πορίζεμενος είτε καὶ σπάνει χρημάτων διηθῶς ἔχόμενος, χρουσού χιλιάδες δέκα τὸν Παλαιοίσθιον τε περιόντα δεδανεικέναι οἱ τξίου. Οὐ δέ τέταρας μὲν αὐτίκα παρέχειν αὐτῷ κατεβίθετο, δωρεῖν ἐκ βασιλέως, ἀλλ' οὐ δάνειον, πρὸς δὲ τὰς λοιπὰς Ισχυρῶς ἀπέλεγεν. Οἵ δέ Βασανίλας δυσταρεστῶν τοῦ Ρωμαϊκοῦ ἀπεσκήνηστο στρατοπέδῳ. Ως δέ ἀποδῆμη μὲν δὲ Παλαιολόγος, καταστατὴ δέ ἐπὶ τῶν πρεγμάτων δὲ Δούκας, ἥκε παρ' αὐτὸν καὶ τῶν χρημάτων ὥσπερ ἦτετο τετυχηκὼς πολεμίων αὐθίς· Ρωμαῖοις ἐκοινώνει καμάτων. Καὶ δὴ καὶ αὐτὸν ἐπιχθύμενος δὲ Δούκας, ἐπὶ Μασαύραν (93) παντὶ τῷ στρατῷ ἤλεν. Ἐν δέ τοις ἑταῖροι πολιτικοὶ Πολυμηλίον κεκλημένη, ἵντα τῶν περὶ τὸν Γιλελέμον συνέβαινεν εἶναι τινὰ Φλαμίγγον δυομά. Ἀλλ' δὲ μὲν προστίναι τὸν Ρωμαίων ἀκούσας στρατὸν ἐκεῖθεν ἄρας ἐπὶ Τάραντα ἤλετο, Ρωμαῖοι δὲ Πολυμηλίον ἐλόντες τὰ πέρι της σκυλαγωγήσαντες ὁφελεῖων ἐπιπλήσαντο τὸ στρατόπεδον. Ἐκεῖθεν τε ἐπὶ Μόλισσαν μετέβησαν κάλιν, ἣ κάθηται μὲν ἀνωτάτῳ ἐπὶ ἀγρωμάτου Ισχυρᾶ καὶ εἰνπυργος, ἐκ δὲ μερῶν ἀμφοτέρων θατέρου μὲν φάραγγές τινες τραχεῖαι καὶ δεινῶς ἄνατοι κατατείνουσι, θατέρου δὲ ποταμοὶ; ζώννυται νευσιπήροις. Ἀλλ' οὐκει τοις ἐξ οὐρίας; [P. 89] πλέουσιν ἀντιπράττειν οὐδέν. Μόλισσα γάρ καίτοι ἀσφαλείας εὕτω πανταχόθεν ἔχουσα, δύμας Ρωμαίων οὔδε μακρὰ καμοῦσιν ἀλώσιμος τρόπῳ τῷ φήθησομένῳ ἐγένετο. Ατε γάρ εὐτυχήμασιν ἐπαρθέντες τοις προλαβούσιν, ἐπειδὴ τοὺς ἐκ τῆς πόλεως τῇ τοῦ χώρου φύσει τεθαρσηκότας ἔξω πολῶν ἐστῶτας εἰδον, ἐνθα ἐπιμαχωτέρων εἶναι συνέβινε ταύτην, δρομαῖοι δὲ τοῦ ἀνάντους ἔχώρουν. Όν τῇ τόλμῃ καταπλαγέντες ἐκεῖνοι ἐπὶ τὰς πύλας εἰσεπιπτον φεύγοντες. Οὕτω δὲ ἐπιζυγωθείσῶν καὶ δὲ Ρωμαίων συνέπιπτε στρατὸς, καὶ λοιπὸν κατὰ κρήτης ἡ πόλις ἤλικετο. Ταῦτα Ρωμαῖοι καταπραξάμενοι ἐκεῖθεν ἀπεγένοντο. Ἐπ δὲ προελθούσι σὺν στρατεύματι μεγάλῳ δὲ Φλαμίγγος ἀπῆκτα. Ρωμαίων οὖν τινες τῶν ταχινῶν προπτηδησαντες δύμος τοις πολεμίοις ἔχώρουν ἔργα θαυμαστὰ ἐξ αὐτοὺς ἐνθεικύμενοι, πλήθει δὲ δύμας τῶν ἐναντίων παρὰ πολὺ ἀλασσούμενοι ἀνεχώρουν διέσιων. Εγ τούτῳ δὲ καὶ δὲ Δούκες πανστρατὶ τῷ Φλαμίγγῳ ἐπιτίθεται, τρεψάμενός τε αὐτὸν Μασαύρῳ προσέβαλεν. Ἐξ ἐφδου δὲ καὶ ταύτης περιγονώς ἀμύθητὸν τι χρῆμα ἐπιτηδειῶν ἐπ' ἀκροπλεως ἀπόθετον εὑρεν, δῆλα τε πολλὰ καὶ ἴππους τῶν διακοσίων οὐκ ἀποδέντας ἔσχεν. **▲** Ταραντῖον βλέποντες κατὰ συστήματα καὶ δήμους συνερχόμενοι ἀναφανδά τὸν Φλαμίγγον ἐκακηγόρουν, ἔχαλημα αὐτῷ ἐπιφέροντες, δῆτι δὴ δειλαν τὴν αὐτοῦ Ρωμαίοις παρρήσιας πεποίηται Ζήνην. Α μηκίτι φέρειν δεδυνημένος ἐκείνοις τὸ στράτευμα αὐθίς ἀναλαβών τὴν Ρωμαίων ἔξεδέχετο στρατιάν. Ἀλλ' ἄρτι τε εἰς δψιν ἤλιευ αὐτῷ καὶ αὐτίκα δειλίᾳ βληθεῖς οὐκέτι ἀλκῆς ἐμέμνητο. Φεύγουσι τοίνυν αὐτοῖς Ρω-

Du Gangii noīw.

(93) *Masaurus*, Masafrā 3 m. a Tarento, juxta flexum ad aquilonem Tarentini sinūs, in Apennino

exiguum, sed multissimum situ naturaque loci castellum.

μαίνον διλγοὶ ἐπιθέμενοι τινας ἔκτισιν. Ἐπεὶ δὲ ἦγής Τάρχυος; ἡδη δγένοντο, ἀνάλωτον εἶγαι τὴν πόλιν κατανόησαντες αὐτῆς μὲν ἀπῆραν, Μονοπόλει δὲ πελάσαι διανοηθήντες, ἐπειδὴ ἀπορεῖν αὐτοῖς συνέβαινε τειχομαχίαν, γράμματι τὸν ἐν Βάρει μετεπέμποντο στόλον, ἵψ φοιούτων ἐκεῖθεν εὑπορήσειν ἥξειν διει τάχιστα. Ἐν δὲ τούτῳ τετύχηκε Ῥωμαίοις διὰ χώρας πορευομένοις εὐδαιμονος καὶ ἀρθρίους πιριθριόυσης ἀγαθοῖς μυρίων δσων πεπλήσθαι καλῶν. Λέγεται γάρ δέκα μὲν τηνικάδε βοῦς ἀγελαίας χρυσοῦ τὸν στρατιώτην ἀποδέσθαι στατῆρος, περίβατα δὲ τριακοντα καὶ ἑκατόν. "Οὐα δη καὶ εὐρόντες τῶν κλιτῶν τοὺς ἀθλίους ἀνήκαν.

Ω. Ἐπεὶ δὲ πεμπταῖοι εἰς Μονοπόλιν ἀφίκοντο, ἐπεξῆμει μὲν αὐτοῖς οὐδὲ εἰς (ἔφθη γάρ ἡ φήμη προκαταπλήσσα τούτους ἐνδον ἐλάσαι τειχῶν), ὑπὲρ δὲ τῶν κύργων πάνοποι εἰστήκεσαν, εἰ τις ἐπιθιόλῃ τῷ περιθόλῳ ἐπέλθοι ἀμυνούμενοι. Τότε μὲν οὖν αὐτοῦ που ἐν ἐπικαρφῇ τῆς πόλεως οὐ πολλῷ ἀποθεν τὸν χάρακα πηξάμενοι ἐμενον. Ἐπεὶ δὲ καὶ δν ἐκ Βαρέως μετεπέμψαντο ἡδη [P. 90] στόλον, Μονοπόλει προσχῶν τὰς εἰς πολιορκίαν αὐτάρκη ἐκδύσισε, τότε δη πνιστρατεῖ τῷ περιθόλῳ ἐπίθεντο. Ἀλλὰ Μονοπόλεις ἀτεῖς ἀφ' ὑψηλοῦ εἰς τοὺς πολεμίους βάλλοντες ἀπεκρούόντο τα τοὺς προσινάτας Ῥωμαίων καὶ τινας ἔκτεινον. "Η τε μάχη πρωὶ ἀρξαμένη ἐδ νύχτα ἐτελεύτα. Ῥωμαίοις μὲν οὖν, ἐπειδὴ συνεσκόταζεν ἡδη, ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἀνεχώρησαν. Μονοπόλεις δὲ φυλακὰς ἐπὶ τῶν πύργων εἶχον ἐκ περιτροπῆς καθιστάντες ἀει, ὡς μή λάθιεν κακουργήσαντες τι νύκτωρ ἐπὶ τὴν πόλιν Ῥωμαίοι. Πυρά τε ἐκατέρωθεν ἔκαλοντο πολλά, καὶ αὐλοὶ καὶ σύργυγες ἤσχον. Ἄρτι δὲ τὸν ἔφον ὁρίζοντα παραμείψας ἡλιος ἐε τῆς γῆς παρέκυπτε πρόσωπον, καὶ Ῥωμαίοις μὲν τῶν χαρακωμάτων ἐξίστες ἐπὶ τῶν ἔργων καὶ πάλιν ἔγινοντο, Μονοπόλεις δὲ δρόμῳ καὶ αὐτοὶ εἰς τὰς ἐπάλξεις ἔχώρουν καὶ πρὸς τοὺς δπλοὺς ἤσχν. Καὶ ἀγῶν αῦθις ἡπλοῦτο ἐξαίσιος οἷος Ῥωμαίοις μὲν τὴν ἐε τὸ τείχος βιαζομένοις ἔνεδον, Μονοπόλεις δὲ προσιόνταις ἀπωθεῖσθαι τοὺς πολεμίους. Μέχρι μὲν οὖν τινος ἐπὶ τοιούτοις ἐπινοῦντο· τὸ δὲ ἐντεῦθεν πῦρ ἐνθα τὰ σκάφη Μονοπόλεις; ὑφέρμει τὸ Ῥωμαίων ἔμβαλον στράτευμα φύλαξ μεγίστην ἀρθῆναι ἐποίησεν. "Οτε καὶ τῶν τις Ῥωμαίων στρατιῶν Ἰκανάτος ἐπίκλησιν λόγου καὶ ἀκοῆς εργαστο δῖξι. Μονοπόλεις γάρ διπλά μὲν ζώννυσι τείχη, δὲ δὲ τὸ μὲν ἐνδον ἐπὶ πλειστὸν τε ἐπάτεται καὶ πολεμίου δορὸς λόγου οὐδένα τὸ παράπαν κεποίται, τὸ δὲ διπλὸν τριτημόριον μάλιστα τοῦ προτέρου αἰρόμενον τὰς κρητίδας αὐτῷ περιθέει. Ἐς τοῦτο δη τὸ περίτειχος δύο τινὲς Μονοπόλειῶν ἀναβάντες αὐτοῖς τα εἰς τοὺς πολεμίους ἔβαλον καὶ τοὺς διλούς πρὸς τοῦτο περώρμων. "Οπερ ἰδών δ Ἰκανάτος οὖν τῷ δόρατι ἐπελάστες θατέρου τῶν εἰρημένων κατευθύνει. "Ο δὲ ὄπτιος παραυτα ἐξευλίσθη, ωή τε πρὸς τοὺς Ῥωμαίων ἡρθε στρατοῦ καὶ κρότος ἐξαίσιος τε καὶ ἀκοῆς κρείσσων ἐγένετο. Πρὸς δ καταπλήσθεις οἱ ἐπὶ τῶν πύργων νομίσαντέ τε ἡδη τὴν πόλιν ἀλῶνται, τοὺς πύργους λιπόντες δνά μέσην τὴν πόλιν ἔχώρουν. Καὶ εἰ μή ταχὺ τὸ πεδίγμα αι-

A tempore a lessent bellicæ machinæ, classem, quæ Bari stabat, ut omnia ista celerrime advehiceret per litteras arcessiverunt. Interim Romani, dum iter faciunt per regionem opulentam admodum et immensa bonorum copia affluentem, multipliciter dilantur. Aliunt enim tum militem uno auri statere boves decem armatales vendidisse, alia autem pecora centum et triginta. Multos ad hæc Romanos diurnis carceribus maceratos compedibus exuerunt.

θρονος, περίβατα δὲ τριακοντα καὶ ἑκατόν. "Οὐα δη καὶ εὐρόντες τῶν κλιτῶν τοὺς ἀθλίους ἀνήκαν.

B 9. Posteaquam quinto inde die ad Monopolim venerunt, nemo iis occurrit hostium. Ipsa enim iam ante fama consternati intra mœnia se continebant. In turribus autem armati constitere, ut si quis in vallum fieret impetus, contra ii ob sistere. Romani itaque positis idoneo loco haud procul inde castris, con sedere. Sed ubi, quam Bari acciverant, classis, quæ ad oppugnationem necessaria erant advenit, cum omnibus copiis mœnia adorunt. At Monopoliani emissis ex alto in hostes telis subeuntes repellunt Romanos, nonnullosque cœdunt. Incepto mane prælio in noctem usque protracto, Romani, cum iam advesperasceret, in castra revertuntur. Monopoliani 155 vero in turribus custodias locant, easque per vices semper mutant, ne si quid Romani de nocte attentarent, eos lateret. Utrinque præterea accendebant ignes, tibiæque ac tubæ persicrebant. Jamque exortam prætervectus auroram suum terris jubat sol inserebat, eum egressi e vallo Romani oppugnationem denuo aggrediuntur. Monopoliani contra cursu so in pugnacula proripentes, viciasis capessunt arma. Rursum igitur ingens instauratur certamen, Romanis nimirum vi ascondere muros annitentibus, subeuntes vero repellentibus Monopolianis. Sic aliquandiu in iis laboratum. Exercitus deinde Romanus igni injecto, ubi navigia subduxerant Monopoliani, ingentem flammam excitarunt: quo tum tempore Romanus quidam miles, Hicanatus nomine, rem dictu audituque dignam gessit. Monopolium quippe murus circumcinctus duplex, sed interior altius eductus, hostilem nequaquam hastam veretur: alter autem tertia parte minor illius fundamenta circumvabit. In hunc igitur exteriorem murum ascenderunt Monopoliani duo, qui telis inde hostes lassent, exterosque ut idem agerent hortabantur. Quod ubi conspicit Hicanatus, arrepta hasta eo perveniens, alterum ex iis ferit, prostrernitque. Mox ingens tollitur a Romano exercitu 156 clamor, tantusque plausus, ut nihil quidquam exaudiri posset. Unde conterriti qui in turribus stabant oppidanii, captam jam urbem rati, relictis turribus ipsi in mediam urbem consurgunt: et ni continuo re cognita in pugnacula rursum sese recepissent, urbs a Romanis illico fuisset capta. Sic tum altera in Monopolim desuit oppugnatio. Oppidanii vero ubi se angustiis urdiique pre-

mi vident, per litteras Flami cum cuius regantur, ut quantocius cum auxilio accederet. Ille brevi se ad futurum cum magno exercitu Romanosque inde depulsurum renuntiat. Sed enim rursum invasit animum illius metus pavorque immensus, cum subiret cogitatio, quibuscum certaturus esset, ac contra quos sibi bellum foret. Ubi vero septimus inde effluxit dies, et nusquam conspectus est Flamingus, desperato hactenus auxilio, in castra Romana misere legatos Monopolitani, ut et civitatem et seipso magno dederent imperatori. Ducas autem negavit aliter se fidem eorum ditioni habiturum, nisi praesidium imperatoris nomine sibi imponi sinerent. His ad ea annuentibus, pacioni facienda dies est praesinitus. Verum e popularibus Monopolitani nonnulli, quibus quae agebantur hand placebant, insciis ceteris rem omnem Flamingo significabant. Quo ille nuntio consternatus, delectos e suis centum cataphractos equites continuo ad eos mittit, seque paulo post **157** secuturum et maiores copias adducturum pollicetur. Igitur ii quibus ea incumbebat cura, noctem observantes, qua magna imbrum vis de celo cudebat, equites illos per minorem portam in urbem admisere. Quod ubi comperit Ducas, imposuisse sibi Monopolitani legatos ratus, confessum e vallo milites educit. Sed cum haud sibi satis esse centum illos equites videbant oppidanis, Romanis praesertim acriori quam ante animo decertaturis; missis rursum legatis, ducem in civitatem evocant, translata in alias culpa, qui circa commune consilium ea perpetrare ausi fuerant. Id primum admittere renuit Ducas, et legatos utcunque aspernatus, rem armis dirimere velle se dixit. Sed tandem acrius illis instantibus et ut hoc sibi delictum remitteret obsecrantibus, tandem placatus exercitum in urbem introduxit. Vix urbe potiti sunt Romani, cum viginti ab ea stadiis adesse Flamingum nuntiatur. Id ubi accepit Ducas, delectos experte generositatis equites, qui Flamingo occurserent, emittit: dum ipse in urbe manet, ut res ibi componeret. At Flamingus ubi a longinquo imperatoria in turribus erecta consperxit signa, priusquam cum equitibus Romanis jam proximis manus conserceret, retro cessit. Romani a tergo insequentes multos ex eis cecidere, **158** et centum cataphractos equites vivus cepere. Flamingum vero, qui et ipse fere captus est, equi pernicitas periculo exenit. His prospere gestis rebus, Romani Monopolim redicunt.

δ δὲ τὰ κατὰ τὴν οὐλὴν διοικησόμενος αὐτοῦ ἔμεινεν. ἀνδργνα σημαῖαι; ἐπὶ τῶν πύργων ἡδη προφαινομένας, πρὸ τοῦ τοις; Ῥωμαίων ἴππεσιν εἰς χειρας ἐλθεῖν. Εγχιστα ἡδη γεγονόσιν διπλων ἐχώρει. "Οτε δὴ κατὰ νάουτον Ῥωμαίοι διώξντες πολλοὺς αὐτῶν ἔκπληκτον εἶναι, εἴλον δὲ καὶ ζωγρείας πανόπλους ἴππεας ἔκατὸν μάλιστα. Φλαμίγγον δὲ ἐγγὺς ἀλῶνται ἡδη γεγενημένον ἡ τοις ἴππους ταχύτης τοῦ κινδύνου διεσώσατο. Ταῦτα κατωρθωκέτες Ῥωμαίοι ἐπὶ Μονόπολιν ἀγεχώρησαν,

10. Ducas autem etsi quotidie arridere sibi adverteret fortunam, nequaquam tamen totum se illi committendum censuit, instabilitatem illius non sine causa veritus, ne queقادموملعاً improbi et

Α εὐδέλευοι ἐπὶ τῶν ἵππων ἔνεργον, τοι, ἥλων ἐν αὐτίκῃ Ῥωμαίοις τῇ πόλεις. Ἐν τούτοις καὶ τῇ ευτέρᾳ κατὰ Μονοπόλεως Ἑλλής προσβοήτῃ. Μονοπόλευται δὲ ὡς ἔγνωσαν ἐν στενῷ περιειλημμένοι, γράμματα ἐπὶ Φλαμίγγον πέμψαντες ἤκειν αὐτὸν τὴν ταχίστην ἡξίουν· δὲ δὲ ἐπήγγελο μὲν παρίσεοθαι τούτοις μετὰ μικρὸν στρατεύματι μεγάλῳ Ῥωμαίοις ἐνύπνεον ἀπαντοστῆσαν· δέος δὲ αὐτὸν ἔνδον ἐπέλεγε, καὶ εἰς δειλαν δρον οὐκ ἔχουσαν ἐπιπτε λογιζόμενοι τοῖς μαχεῖται καὶ πρὸς τίνας αὐτῷ δὲ πόλεμος ἔσται. Ἐπεὶ δὲ ἐδόδημ δὲ ἐκείνου περιῆλθεν ἡμέρα καὶ Φλαμίγγος οὐδαμοῦ διεφαίνετο, τότε δὴ Μονοπόλευται τὴν ὅδον δῆποτε ἀπεγνωκότες; [Ρ. 91] ἐπικουρίαν πρέσσεις ἔτι; τὸ Ῥωμαίων ἔστε λαν στράτευμα ἐγγύ την πόλιν τε καὶ σφᾶς αὐτοὺς βασιλέα παραδοῦνται μεγάλῳ. Ὁ Δούκας δὲ ἀπείπεν αὐτοῖς μὴ ἀν ἄλλως ἐπὶ ταῦτη τῇ ὁμολογίᾳ τὸ πιστὸν αὐτῶν ἐσχήκεναι, εἰ μὴ καὶ φρουρὴν ἔστοις ἐκ βασιλέως ἐπιστῆσεσθαι καταδέξαιντο. Τῶν δὲ καὶ πρὸς τοῦτο ἐπινευσάντων, χρόνος ἐδίδετο τῇ ὁμολογίᾳ τακτός. Ἀλλά τινες τοῦ Μονοπόλεων δῆμου (ἥσαν γάρ οὓς οὐκ ἡρεσκε τὰ μελετώμενα) λαθόντες τοὺς ἀλλούς Φλαμίγγων δῆλα ταῦτα καθίστων. Καὶ δὲ πρὸς τὴν ἀκοήν ἐκταρχοῦταις καταφράκτους ἴππεας τῶν περὶ αὐτὸν ἀπολεξάμενος τῶν ἐκατὸν οὐκ ἀποδέοντας αὐτοὺς μὲν ἐν τῷ παρατίκα ἐστελλεν, δὲ δὲ κατόπιν ὀλίγῳ διετερον ἥξειν Ελεγε χείρα βαρελαν ἐπαγόμενος. Τούτους δὴ τοὺς ἴππεας νύκτα τηρήσαντες οἵ τοις ἐργον τοῦτο συνέκειτο, καθ' ἣν θετὸς οὐρανόθεν ἐπέκλινεν δσχετος διὰ πυλίδος τινὸς ἐπὶ τὴν πόλιν εἰσεδέχοντο, καὶ τὸ ἐντεύθεν εἰς δηλα χωρεῖν καὶ πάλιν ἐκέπεπτον. Ὅπερ ὡς εἰς γνῶσιν ἥλθε τῷ Δούκῳ, ἰξαπάτην τινὰ πρὸς τῶν Μονοπόλεων τὴν πρεσβείαν γενέσθαι οἰηθεῖ; αὐτίκα ἐξῆγε τοῦ χάρρακος τὸν στρατόν. Οἱ δὲ διλέγα αὐτοῖς ἀρκέσαι τοὺς ἐκατὸν λογισάμενοι ἴππειν, ἄλλως τε καὶ σὺν θυμῷ μᾶλλον ἢ πρώην μαχησομένου τοῦ Ῥωμαίων στρατοῦ, πέμψαντες ἐπὶ τὴν πόλιν αὐτοῖς ἔκάλουν τὸν στρατηγὸν ἐφ' ἑτέρους τὴν αἰτίαν μεταφέροντες, οἱ κοινῆς ἀνευ γνώμης ἐτδημησαν τὸ παρόντα. Ὁ δὲ Δούκας τὰ μὲν πρῶτα ἀνανεῳζόντες, ἐκάτετο, θρύψει τε καὶ ὑπεροφίᾳ πολλῇ ἐχόμενο; μάχη τὸ πρᾶγμα ἡδη χριθῆναι ισχυρίζετο. Ἐγκειμένων δὲ εἰς μᾶλλον εἰς τοῦτο τῶν πολιτῶν καὶ ἐπιχωρεῖν αὐτοῖς ἐγένετο ἀκατεύδα δικτευόντων, δψε παρακληθεῖς ἐπὶ τὴν πόλιν εἰσῆγε τὸ στράτευμα. Ἄλλ' ἀρτι τὴν πόλιν Ῥωμαίοις ἔσχον, καὶ δὲ Φλαμίγγος ἀπὸ σταδίων εἰκοσιν ἡγγέλλετο παρών. Τούτο γνοὺς δὲ Δούκας ἀνδρας ἴππεας τῶν σὺν αὐτῷ ἀριστείδην ἀπολεξάμενος, αὐτοὺς μὲ τῷ Φλαμίγγῳ ὑπαντιάσοντας ἐστελλεν, Ἄλλ' δὲ Φλαμίγγος ἐπειδὴ πόρρωθεν τὰς βασιλέως

τ'. Ὁ δὲ Δούκας ἰσημέραι τὴν τύχην Ῥωμαίοις προσμειδῶσιν δρῶν οὐ πάνυ τι πιστεύειν εἰχεν αὐτῇ, τὴν ἀποστροφὴν ὡς εἰκῇ εὐλαβόμενος, μῆτοις κατὰ τοὺς μοχθηροὺς (φασί;) τῶν συνοδο. πρων εἰ-

μέσης λιποῦσα τούτους ἀναχάμψῃ τῆς δόδοι. Ὁθεν Α καὶ γράμμα χράξας τῷ βασιλεῖ ἐπεμψεν. Εἰχε δὲ ὁδε· ε [P. 92] Εἰ μὲν μηδεὶς ἔτι ἐπὶ τῆς Ἰταλίας πόλεμος ἥμιν ἐλεῖπετο, κράτιστε βασιλεῦ, οὐτε στρατιᾶς ἀλλης ἐδέσσεν ἀν οὐτε τῶν ἀλλων οὐδενός. Πάντα γάρ ἐς τὴν δέσσεν τὴν ἡμέραν κατὰ νοῦν κεχωρήσανται ἥμιν τοι, πολικὶ τε σχεδὸν ἀπάσας, ὅποσαι ἐν Ἰταλὶ τυγχάνουσιν οὐσαι καὶ κόλπῳ τῷ Ἰονίῳ, παραστησαμένοις ἥδη καὶ πρός γε πολέμους κεκρατηκόσι μεγάλους βασιλεῖας τε τῆς ὁπῆς καὶ τοῦ Ῥωμαίων ἐπαξίους γένους. Ἐπεὶ δὲ ἄγιον ἥμιν ὁ μετίων ἐπιπροσθεν ἔτι κείται (Γιλελμός γάρ ὁ Σικελίαν ἱστούων, ἀσχάλων ὧς εἰκός ἐπὶ τῇ τῶν οἰκείων ἀπώλειᾳ, δυνάμεις ἀπανταχόθεν ἀγέστη: καὶ στόλον νεῦν ὃς πλείστων ἐπὶ θάλασσαν ἥδη κατεσπάκως ἔχει, ὡς ἐν γῆς ἥμιν καὶ θαλάσσης ἐπιτίθετο κατὰ νοῦν ποιούμενος), οὐ χρὴ περὶ ἀλάσσονος τούτην ἥμας ποιεῖσθαι τὴν τοῦ νησιώτου παρασκευὴν οὐδὲ παρέργως πόλεμον τόνδε διαφέρειν, μήποτε κλέος ἥμιν τὸ παρὸν ἐς δινεῖδος μᾶλλον ἀποκριθῆσθαι γένετο. Τὸ γάρ σὺν μικροῖς τὰ μεγάλα μετιέναι κατορθούμενον μὲν τοιεών τούτων μεγίστοις χαρίζεται δόξαν, ἀμαρτανόμενον δὲ πολλαπλάσιον ἐπάγεται τὸ αἰσχος, ἀτε πρὸς τῇ ἡττῇ καὶ ἀμαθίαν στρατηγικῶν ἐπιτρίβον τοῖς πταίσασιν, ὡς γε πολλάκις ἥμας κράτος ἐδίδαξε τὸ σύν. Ός τοίνυν μηδέποτε μηδὲν ἐκ τούτων ἥμιν ἀπαντήσῃ, δεῖ δὴ πλείστονος ἥμιν ἐνταῦθα ναυτικοῦ τε καὶ ἡπειρώτου στρατοῦ. Τὰ μὲν δὴ γράμματα ἐν τούτοις ἥσαν· δὲ δὲ ἐπειδὴ τὰ τὸ Μοιοπλεῖον καλῶς ἥδη εἶχεν αὐτῷ, παντὶ τῷ στρατῷ ἐκείθεν ἀπήλαυνεν, Ὅστοινιόν (94) τε πόλιν διχυρωάτην ἐν ταῖς μάλιστα διοιογίᾳ παραστάμενος ἐπὶ Βρεντέσιον ἡπείρετο πόλιν ἐτέραν, ή δὴ Τεμέση (95) τὸ παλαιὸν ὄνομάστηκε· ἀλλὰ πολὺς μετ' ἐκεῖνα ἀναστρέψαμένοις ἐπιγενόμενοι; αἰών ἐνέδημως τὰ πλείστα τῶν ὄνομάτων, ἐφ' ἔτερα ή πανιάπασιν ἀνόμοια ή διλύψ διαφέροντα μεταθεῖς. Ταῦτην ἐπειδὴ Ῥωμαῖοι κατέλαβον, ἡσυχῆ ἔμενον (Πάσχε γάρ τῇ ἐξῆς Χριστιανοῖς ἦν)· ὅπερ οἱ τῆς πόλεως διελται εἰναι νομίσαντες πολλάκις ἐπεξίστες δῆμοι καὶ αὐτῶν χαρακμάτων ἔγινοντο, ἡστὸς Ῥωμαῖοι οὗτοι ἐθελούσιοι τούτοις, ἐπιπρῆσαντες, ἐπειδὴ περ ἀπεώσαντο, ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἀνεχώρησαν. Οἱ μὲν οὖν ἀλλοι Ῥωμαίων ἐπὶ τοῖς προτέροις καὶ πάλιν ἥσαν σέδας τῷ καιρῷ παρεχόμενοι· Θωμᾶς δὲ τις, γένος μὲν Ἀντιοχεὺς βασιλεῖ δὲ αὐτόμολος ἐκ μακροῦ γεγενημένος, δύπλα ὑπερθέμενος ἐξῆιτο τοῦ χάρακος ἐπιπεύμενος ἐν τῷ πεδίῳ. Ἐπεὶ δὲ ἥδη ἄγιον τῆς πόλεως ἐγένετο, προύκαλετο τὸν ἀριστὸν τοῦς μουσακάλαν αὐτῷ καταβῆναι. Ἡν δέ τις ἐνταῦθα ἀνδρεῖα ἐπὶ πλείστονος ἥκων δνοματὸς Ἐγχέλυς. Οὗτος ἐπειδὴ Θωμᾶν μονομαχεῖν ἀξιοῦντα

Du Cangii notæ.

(94) Ὅστοινιός. Urbs Apuliae Pene cœtice parvo in culle sita inter Molam et Conversanum ex oriente, Ostuni hodie.

(95) Η δὴ Τεμέση. Temesæ, Temessa, et Tempsæ vetustissimæ in Bruttio urbis et apud scriptores celeberrimæ appellationem et sicutum queruntur

A infidi comites solent, ipsos in media via relictos desereret. Mittit itaque litteras ad imperatorem, quarum hoc fuit argumentum: ε Si nullum aliud in Italia nobis superesset bellum, maxime imperator, neque exercitu alio neque cæterarum subsidio rerum opus foret. Omnia enim in hunc usque diem ex voto nobis successisse scias, urbes ferme omnes, quotquot sunt in Italia et ad sinum usque Ionium, in ditionem nos accepisse, magna que bella ad majestatis lucæ Romanorumque gloriam nos consecuisse. Sed cum longa gravius nobis immineat certamen (Gulielmus quippe Siciliæ prædo ob suorum jacturam haud dubie inlignatus, contractis undique copiis classeque valida in mare immissa, et mari et terra nos aggredi meditatatur), non contemnendus est nobis iste insulanî apparatus, neque bellum hoc segnius gerendum, ne parta a nobis in præsens gloria vertatur in ignominiam. Ut enim ille qui cum parvis viribus res magnas 159 aggreditur, si rem prospere conficerit, maiorem quam si cum maximis, gloriam comparat: ita contra, si perperam res cesserit, multiplex inde contrahit dedecus, cum præter ipsam cladem rei militaris inscitio victos afflictare soleat, ut sapientiæ tua nos docuit majestas. Horum igitur ne quid unquam nobis usuveniat, majoribus nobis et maritimis et terrestribus copiis opus est. Ille illuc. Rebus Monopoli ordinatis, cum omnibus inde copiis excessit; et Ostunio, valido in primis oppido, per conditiones potitus, versus Brundusium iter intendit. Temessam civitatem illam vocarunt veteres. Longini quippe succedens ævum pleraque apud posteros novat nomina, atque in alia, aut dissimilia omnino, aut parum discrepantia immutat. Ut ad hanc urbem pervenere Romani, otiosi permansere: Pascha enim Christianorum postridie futurum erat. Eiusmodi otium ignorare et timiditati ascribentes oppidanū, plurima facta eruptione ad ipsum usque vallum excurrunt, donec Romani aliquot inviti pene crumpunt, qui iis tandem propulsatis in castra revertuntur. Cæteri quidem Romani, ut antea, diebus festis debitum impendebant cultum. Thomas autem gente Antiochenus, qui jamdudum ad imperatorem transfigerat, sumptis armis, vallo excedit, campumque perequitat. Ubi accessit ad urbem, fortissimum quemque ad singulare 160 provocat certamen. Erat autem ibi præcellentis fortitudinis quidam, nomine Euchelys. Is ut Thomam cicer pugnam audivit, sumpto thorace descendit in campum, lentoque obviam gradu Thomæ procedit. Pavor inde desixit utrinque spectatores, dum cataphractos generosos istos eo se in loco tanquam

hodierni geographi: solus, quod sciām, Cinnamus velut esse Brundisii nomen contendit: sed an probabilis videatur sententia, quivis colliget ex iis que de Temesa habent. Leander Albertus in Descr. Ital., Cluverius, l. iv Italia Antiqua, c. 15, et Ortelius in Thesauro Geogr.

in stadio ad certamen accingere conspiciunt. Similiter igitur ac proximi suero, admissis equis, hastis concurrunt. Et hastam quidem Thomas per hostis clypeum et thoracem ad cutem usque adigit. Enclytus vero impulsa in clypeum hasta, qua parte capiti elatus ab adversario, ut quae circum erant tegeret, pretendebat, ipsius galeam perforavit carnemque attigit. Ita digressi, alter in casira Romana, alter in urbem concessere. Romani exacta sum festivitate ordinata acie in urbem contendunt. Sed cum crebris machinarum bellicarum ictibus mūrūm tentassent, nequidquam se laborare aduententes (quippe veteres ut in cæteris quidem operibus multam impendere curam, majorem tamen in exstruendis urbibus, nec injuria, diligentiam adhibueru) ab incepto desistunt. Longius vero, et ita ut ultra muros evolarent lapides, qui intra urbem reciderent, dirigabant. Vixque primus enissus est lapis, cum in urbe iter faciens muliercula eo sic percutitur in vertice, ut dislingeretur. **161** caput, omniumque ossa membrorum dissolvereantur. Inde orta ejulatio, et veluti urbs esset capta, consternati oppidani, ne ad conspectum quidem infelicitis iatius mulieris in publicum ingredi audiebant. Ut autem jactus alter, moxque crebri alii a Romanis iterantur, confestim turbatur plebs, ac supra caput imminere lapidem sibi quisque credit, aliter plane ac de Tantalo loquuntur fabulæ. Inde cum de recipiendis in urbem Romanis deliberarent oppidani, ut rem advertere præsidiorum milites et quotquot tuebantur turrem, celeriter in acropolim confugere, moxque plebs apertis portis Romanas copias introduxit. Hac itaque potius etiam urbe Ducas, exercitu bisariam diviso, partem aliam quæ arcem oppugnaret in urbe continuit, aliam emisit ad depopulandos agros. Dum haec ibi geruntur, regio quædam fertilis incolisque copiosa, quam Halitzium vocant, cum ea quæ Brandusio evenerant revolveret, ad imperatorem defecit. Hostium ibi exiguae copiae (Celtæ autem erant) saltibus abditæ, et iis qui Romanorum equos pascebant insidiantes, somno sopitis illis, equitatum omnem inde abduxere. Illud simul atque perceperunt Romani, ex iis qui a pabulatione revertabantur, hostes quam citissime inseculi, et equos recipiunt, et hostium plerosque vivos capiunt, atque in his illustrem maxime inter Italos virum, nomine Sycherem.

162 Sed is priusquam quis esset agnosceretur, numerata illi a quo captus fuerat pecunia sese redemit. στρατὸς ἐπὶ λίχμης τινὲς τὴν Ρωμαῖον νέμουσιν

Et hostiis per eis unum auctoñus ènechēnta; εδον, τὴν Ιππον ἔκειθεν ἤλασαν· διπερ ἀκούσαντες Ρωμαῖοι πρὸς τῶν ἐπὶ τῆς χορταγωγίας ἐπανιόντων αὐτοῖς ἀγγελθεν, ταχὺ διώξαντες τὴν τε Ιππον ἀνείλοντο πόλεαν καὶ τῶν πολεμίων τοὺς πλείστους ζωγρήσαντες εἷλον. Οτε δὴ καὶ ἀνδρες τῶν μάλιστα ἐν Ἰταλίας δοκίμων Συχέρην δνομα ἀλῶνται τετύχηκεν. 'Αλλ' οὕτω καταφανῆς δοτὶς εἴη γεγονὼς χρυσίου δόσει τὸν καταγήντα ὑπελθόντα ἐαυτὸν Ἐλυσσα.

Du Cangli note.

(96) *Oi γάρ πάλαι. Vetus auctor anonymus, De re militari : Rectores superioris vite non otiosis opibus, sed condendis potius mœnibus letabantur, in quorum decorem universam auri argenteique mate-*

A Εγνω, θωρακισμένος καὶ αὐτὸς ἐξῆλθε περὶ τὸ πέδον βάζην ἀντιμέτωπος τῷ. Θωμᾶδι πορευόμενος. "Οτε δὴ θάμbos εἶχεν ἀμφοτέρωθεν ὄρῶντας ἀνδρας οὗτοι μὲν πανθλούς, οὗτοι δὲ γενναῖοις, λοτὸς ἐπὶ στάδιον τὸν χώρον ἔκεινον ἀποδυομένους. Ἐπειδὴ τοινοὶ ἀγχοῦ ἥδη ἐγένοντο, τοὺς [P. 93] ἵππους ἐπελάσαντες συνέπεσον ταῖς αἰχμαῖς. Θωμᾶδι μὲν οὖν ἡ αἰχμὴ δι' ἀσπίδος ἀλοῦσα καὶ θωρακος αὐτοῦ ὅχρι καὶ ἐπὶ τὸ δέρμα διεξέπεσεν, δ' Ἕγχεις δι' ἀσπίδος καὶ αὐτὸς τὸ δόρυ ἐλάσας, ἵνθι τῆς κεφαλῆς ὑπερανίστασθαι ταύτην συνέβαινεν, ὑπανασχόντος ἥδη τοῦ στρατιώτου ὡς τὰ περὶ αὐτὴν φράξαιτο, κράνος τε αὐτὸς διετόρησε καὶ σαρκὸς ἐψαυσεν. Οὗτοι τε ἀλλήλων ἴππαλαγέντες δι μὲν ἐπὶ τὸ Ρωμαῖον ἔχωρησε στρατίπεδον, ἀτερος δὲ ἐπὶ τὴν πόλιν ἥλθε. Ρωμαῖοι δὲ ἐπειδὴ τέλος ἥδη τὰ τῶν [S. τῆς] ἐν σφίσιν ἐσχεν ἑορτής, ταξίδιμοι ἐπὶ τὴν πόλειν ἔχωρουν. Ός δὲ πολλὰ τοῖς πετροβόλοις τὰ τείχη μαστίξαντες ἀνηνύτοις ἐπιχειρεῖν ἔγωσαν (οἱ γάρ πάλαι (96) ἀνθρώποι πολλὴν ἐπὶ τῶν ἔργων ποιούμενοι τὴν ἐπιμέλειαν πολὺ μᾶλλον ἐς τὰς τῶν πόλεων, ὡς τὸ εἰκός, πεφιλοτίμηνται οἰκοδομῆς), τούτου μὲν ἀπέσχοντο, προστέρω δὲ καὶ δῶρα τειχίων ὑπερίπτασθαι τοὺς λίθους ἀποδισκαύντες τῆς πόλεως ἐντὸς πίπτειν ἐποίουν. 'Αλλ' διμα τε πρώτην ἀφῆκαν, καὶ γύναιόν τι ἀντὶ τὴν πόλιν σοδοῦν κατὰ κορυφὴν δεξιάμενον τὴν βολὴν τὴν τε κεφαλὴν διεσπαράχθη καὶ πάσαν μελῶν παρελύθη τὴν δστασιν. Ὁλοφυρμὸς οὖν ἐγένετο, καὶ σχῆμα πόλεως ἀλούσης ἐπείχε τότε τοὺς ἵνδον οὐδὲ δοσον ἐπὶ θέαν τῆς δυστήνου ἔκεινης ἀνθρώπου ἐξίεναι θαρσοῦντας. Ός δὲ καὶ δευτέραν ἐπέρχιψαν καὶ ἥδη συγνάς ἐποιούντο Ρωμαῖοι τὰς βολὰς, ἐπιπλαγέντες δ δῆμος λίθον ὑπὲρ κεφαλῆς ἐφαντάζετο Ἰκαστος, δλλον τρόπον καὶ σύ διπερ οἱ μῆνοι περὶ Ταντάλου φασιν. 'Οθεν καὶ τῶν πολιτῶν βούλευομένων ἥδη Ρωμαῖοις εἰσόδου παραχωρεῖν αἰσθόμενον τὸ στρατιωτικὸν καὶ δοσον ἐπὶ τῶν πύργων φυλακὴν εἶχε, δρόμῳ πολλῷ ἐπὶ τὴν ἀκρόπολιν ἀνεχώρουν. Αὶ τε πύλαι πρὸς τοῦ δήμου ἀνακλιθεῖσαι τὸν Ρωμαῖον εἰσωδίαζον στρατὸν. Ἐπειδὴ γοῦν καὶ ταύτην δ δούκας ἔσχε, διγῆ τὸ στρίτευμα διελῶν, δ μὲν αὐτὸν που παρὰ τὴν πόλιν κατεῖχε τοῖς ἐπ' ἀκροπόλεως μαχούμενον, τὸ δὲ δλλο ἐς προνομὰς ἐπεμψε. Ταῦτα μὲν οὖν τῇδε ἐπράσσετο· χώρα δὲ τις πολυανθρωποτάτη καὶ εὔγεως, ήν καλούσιν 'Αλίτζιον (97), τὰ ἐπὶ Βρεντειώ πυμπεπτωκότα λογισαμένη τῷ βασιλεὶ προσεχώρησε. Πολεμίων δὲ δλῆς δοκίμων Συχέρην δνομα ἀλῶνται τετύχηκεν. 'Αλλ' οὕτω καταφανῆς δοτὶς εἴη γεγονὼς χρυσίου δόσει τὸν καταγήντα ὑπελθόντα ἐαυτὸν Ἐλυσσα.

B τιναν conserebant.

C (97) 'Αλίτζιον. Elysium forte, etsi in lis oris nullus mihi hujuscem appellatio occurrit locus.

[P. 94] Ρωμαίους δὲ φήμη τις περιέπειται ως Γι-
λιλος ἐπεισιν ὀλίγῳ ὑστερὸν δυνάμεις ἐπαγόμενος
βαρεῖς ἡπειρώτιδάς τε καὶ ναυτικάς. "Οὐεν καὶ ἐκ
τῶν ἴνοντων συσκευασμένοι ἡσυχῇ ἔμενον. Οὕτω
δὲ πέμπτη μετ' ἐκείνην ἡμέρα ἐφειστήκει, καὶ τις
ἐκ τοῦ τῶν πολεμίων αὐτομολήσας στρατοῦ Γιλελέ-
μον ἦγες παρεῖναι ἐμήνυε 'Ρωμαίους ως ἐν ἁρκυσι
συλληφόμενον. Ταῦτα οἱ 'Ρωμαίων ἀκούσαντες
στρατηγοὶ τὸν πόλεμον ἡδη διέγραφον. Ἐδόκει τοι-
νυν Βασαβίλαν μὲν καὶ Ἰωάννην τὸν Ἀγγελον τὸ
μαθεοφορικὸν ἀπαν ἔχοντας καὶ τοὺς δοὺς ἐξ Ἰτα-
λίας τῷ βασιλεῖ προσεχώρησαν, τὸν ἐκ τῆς ἡπειροῦ
ἀκαδέξασθαι πόνον, τὸν γε μὴν Δούκαν τοὺς ἐκ θα-
λάσσης διαγωνιεῖσθαι. Οὕτω γάρ ἔρασκον ἀλλήλοις
δύνενται ἰκανοί εἰσεσθαι. "Εωθεν οὖν δὲ μὲν Δούκας
σὺν τοῖς καταφράκτοις τῶν περὶ αὐτὸν ἵππεων βά-
δην ἐπὶ τῆς ἀκτῆς ἐπορεύετο, ἐπὶ θάτερα παρα-
πλεύσας τὰς ναῦς ἔχων, οἱ δὲ ἄλλοι πρὸς τὴν ἐκ
τῆς ἡπειροῦ ἔτος μασάμενοι μάχην κατὰ τάξεις ἔχω-
ρουν. Αἱ δὲ τῶν Σικελικῶν νῆσος, ἐπειδὴ πρὸ ἀγχοῦ
τῆς πόλεως ἡδη ἐγίνοντο, οὐκ ἔχουσαι ἀθρόα: τῷ λι-
μνὶ εἰσπεσεν (ἰκανῶς γάρ ἔνδοθι εὔρυνόμενος εἴτα
εἰς στενὸν ἥρμέν τε λευκῆ) κατὰ δεκάδας διαιρεθεῖσαι
εἰσῆσαν ἐκ διαδοχῆς. "Οτε δὴ λέγεται ως δὲ Δούκας
πρὸς τὸ πλῆθος ἀποδειλιάσαν τὸ 'Ρωμαίων ὄρῶν
καυστὸν δτε κομιδῇ ἀλλογον δν (τέσσαρες γάρ πρὸς
ταὶς δέκα αἱ πᾶσαι νῆσοι ἡσαν αὐτῷ) τοιάδε τινὰ
ἴνενται· γράμμα ως ἐν βασιλέως δῆθεν δρτὶ πεμ-
ψθὲν ἀγελρίζεισούς τούτοις ἐκενεγκών. Ἐδήλου δὲ τὸ γράμ-
μα δυνάμεις ἐκ γῆς καὶ θαλάσσης ἀμφὶ μέσην ἡμέ-
ραν αὐτοῖς ἤξειν. Τῶν δὲ ἐκπαρθέντων ἡδη πρὸς τὴν
ἄπιδα «'Αλλ' ἡγχόμην, ἐφη, ὡς συστρατιῶται,
φέδαντας ἀρπάσαντας τὴν νίκην ἡμᾶς, ως μὴ αὐτοῖς
τῶν εἰς δεῦρο καμάτων τὸ βάρος βαστάσαντες εἴτα
τῶν ἐκ τῆς νίκης ἀγαθῶν καὶ τοῖς δὲ πρὸς τὸν
ἀγῶνα διαπαντῶσιν ἐπικοινωνεῖν ἔξομεν.» Ταῦτ'
εἰπὼν ὁ στρατηγὸς ἀπειδὴ τὰς τῶν πολεμίων ναῦς
ἴνθον ἡδη τοῦ λεμνοῦ γεγενημένας εἰδεν, ἔργου λοι-
πὸν ἐκέλευν ἀπτεσθαι. Καὶ δὴ ναυμαχίας γενομέ-
νης Σικελοὶ πρὸς τὰς ἀπὸ γῆς καὶ θαλάσσης τῶν
'Ρωμαίων οὐκ ἐνεγκόντες βολὰς, ἀμφοτέρων ἐπι-
τοξαδόμενων αὐτῶν, πρύμναν ἐκρύσαντο. 'Ρωμαίοι
δὲ ὅπισιν διώξαντες πολλοὺς αὐτῶν ἐκτείναν, τέτ-
ταρας δὲ καὶ αὐτάνδρους εἰλον τῇ χέρσῳ ἐνσχεδεί-
σαν. "Ετυχον γάρ προκεπέτερον ἡ ἐχρῆν τῆς εἰρ-
σίας γενομένης ἐπὶ τῆς ἀκτῆς Ιζήσαι, στρατῷ ἡπει-
ρῶν θήραμα ἀποιμόσαν. Ἐν τούτῳ τῷ πόνῳ πλέον
ἡδιοχίοις τῶν πολεμίων ἐπεσσον. 'Ρωμαίων δὲ πολλοὺς
μὲν καὶ ἄλλοις ἀριστεύσας ἐγένετο, μάλιστα δὲ πάντων
ἀνήρ ἐγένετο ἀγαθὸς τινος τις σὺν τῷ Δούκᾳ τατομένων
ἐπίκλησιν Σκαρριμαχῆς. Τῶν γάρ πολεμίων φεύγειν
ἡδη ἐπιβαλλομένων, αὐτὸς ἐπελάσας τὸν ἱππον πρυμνόν
[P. 95] ἐλάβετο μιᾶς; Θέλουσάν τε ἀπαίσειν ἐπείχε
σὺν βίᾳ, ἔργον ἐκείνου Κυνεγέρου τὸ πολυλάθτον
δὲ γεννάδας πλατών. Ἄλλαξ πληγῆς ἐγκοπείστες
αὐτῷ πρὸς τῶν ἔνδον, ἀπέσχετο μὲν ὑπὲρ ἀνάγκης,
τὸν δὲ τῇ; φυγῆς διμως ὑποτεμόμενος χρόνον πρὸς
τῷ διλῶν 'Ρωμαίων ἐπιδραμέντων ἡδη ἀλῶναι
τεύτην ἐποίησε. Ταῦτα κατωρθωκέτες 'Ρωμαῖοι

A 11. Non multo interjecto tempore ad Romanos
fama pertulit Gulielmum cum ingentibus terra mar-
rique copiis adventare. Quamobrem cunctis ad
bellum paratis quieti stetere. Vix quintus inde ef-
fluxerat dies, cum ab hostili exercitu adveniens
transfuga prope esse Gulichinum nuntiavit, Romanos
omnes veluti inter relia conclusurum. His auditis
Romanorum duces ita ordinavero aciem, ut Bassa-
villa et Joannes Angelus cum stipendiariis copiis,
atque iis quae ex Italia sese adjunxerant imperator,
terra belli molem sustinuerent: Ducas vero
maritimis hostium copiis sese opponeret. Sic enim
siebant fore ut sibi vicissim auxiliarentur. Itaque
prima luce Ducas cum cataphractis equitibus lento
ad littus gradu proficiscitur, ab altera parte adna-
vigante classe: cæteri vero ad terrestre prælium
parati, ordinata acie procebat. At Siculæ naves,
postquam urbi appropinquarent, cum portum subire
consertim non possent (nam in medio amplius satis
sensim in exitum angustiorem desinuit) decem simul
per vices divisis ordinibus ingrediuntur. Tum vero
Ducum siunt, cum navium hostilium multitudo
exterritam classem Romanam videret, utpote exi-
guam aīmodum (vix enim quatuor illi supra **163**
decem naves erant) talia exrogitasse. Litteras velut
ab imperatore missas milibus ostendit, quibus
ille terra marique circa medium diem ad futuras
copias nuntiabat. Qua spe erectis iis: « Sed nos,
inquit, potius, coenilitones, victoriā nobis ipsis
expetamus, ne cum totam laborum molem in præ-
sentia sustinuerimus, qui serius ad prælium venient
victoriæ gloriā fructumque nobiscum partiantur.»
His dictis Ducas, ubi jam portum subiisse hostium
classem vidit, suos occipere opus jubet. Prælio ita-
que navalī inito, Siculæ cum terra marique missa ab
ultraque parte a Romanis tela ferre non possent,
retro cessere. Cæduntur interea a Romanis qui a
tergo insistebant complures, captaeque quatuor cum
viris ipsis naves, quae ad vadum offenderant. Quippe
aerius quam par erat remis impulsæ littorioque
alligæ facile in terrestris exercitus potestatem ve-
nerunt. Eo in certamine duo hostium millia desi-
derata sunt: Romani vero non pauci præclaræ edi-
dere scinora. Maxime tamen in iis eminevit unius
ex Ducæ acie virtus, cui nomen Scaramancas. Fu-
gere enim jam incipientibus hostibus, ipse adacto
equo puppim altera prehendit manu et evadere vo-
lentem vi tenuit: vir generosus factum repetens
illius Cyngiri multis scriptorum laūibus celebra-
tum. Sed illata a vectoribus **164** plaga, navem
quidem necessitate compulsa diuinit, occasione
tamen aufugiendi intercisa, ut ab accurrentibus
aliis Romanis caperetur efficit. His prospere gestis
Romani Brundusium redierunt. Dein machinam,
quæ vulgo testudinem vocant, arcii admovent. Quod
ubi viderunt qui in moenibus stabant, effusum in
risum se dedere, quod murum hoc modo convelli
posse Romani putarent, licet id nequaquam fieri
posset. Ita enim lapides invicem colixerent, ut murus

ipse totus unicus videatur lapis. Ubi vero mænibus machinam admoveverunt Romani, eam nocte subentes murum in ipsis fundamentis suffodiunt egestaque inde rudera in alteram transferunt partem, donec superatis ultimis fundamentorum lapidibus ad imam devenerit bummum, qua eruta locum quemdama confecere vacuum cunque suppositis lignis replevere, quibus ea quæ hac parte eminebant mœnia sustentarent. Ad extremum ut obstinato adhuc animo parstare oppidanos vident, ignem loco injicimus, qui absumptis celeriter lignis, murum disjecit funditus, unaque ex iis complures qui in ipsis stabant propugnaculis præcipites dedit: cæteris interim qui in interiorum murum refugerant, nihilominus obstantibus.

ννού παπειχον δι' αὐτῶν, ἔως τοὺς ἐνδον Ιαχυρογνωμονοῦντας ἔτι ὄρωντες ὑπανῆκαν τῷ χώρῳ πέρα.
Τὸ δὲ ταχὺ τὴν ὅλην διανεμησάμενον πρόδροις εἰς τὴν γῆν τὸ τείχος κατεσπάκε; συγχατήνεγκε ἐ^τ
καὶ τῶν ἐπὶ τῶν ἐπάλξεων πολλούς. 'Αλλ' οἱ Βάρβαροι ἐπὶ τὸ ἐνδοτέρῳ ἀναγωρήσαντες τείχος οὐδὲν
ἡττον ἀντεῖχοντο.

12. Duni in eo essent statu res Romanorum, imperator comparatae classem terrestresque copias in Italianam misit : utrique exercitu præposito **165** Alexio, imperatoris Alexii ex filia nepote, qui tum magni ducis fungebatur dignitate : hoc ei dato iu mandatis, et allum præterea contraheret exercitum siveque Italianam invaderet. Sed nihil horum ille exsecutus Brundusium venit, tum quod plurimi ipsam tam gravem pertimescerent navigationem, tum quod alii pericula ab hoste imminentia vererentur. Atque inde manifestius cœpit fortuna deinceps Romanis invidere. Robertus enim, qui bacteñus arma cum illis conjunxerat, ut Gulielmum cum validis copiis adventare percepit, videntque necdum Brundusii arce potitos Romanos, a commilitio recessit; eam obtemdens causam, quasi excederet inde, ut copias que in laboris partem venirent, contraheret. Equites præterea ex Marca civitate duplicari sibi stipendium postulantes, re non obtenta recessere. His competitis Gulielmus, assumptio exercitu, recta contra Romanos progeditur. Iliis vero deliberantibus quemadmodum bellum id ordinari oporteret, quidam Barim redundum censuerunt, valloque urbem muniendam : aliis ejusmodi consilium non arrisit, melum fore manifestum dicentibus, si omissis iis quæ in manibus erant retro cederent. Itaque quibus ea placuit sententia, tempus interea nequidquam teri haud passi, iterum aggrediuntur mœnia, magnamque partem machinis subruunt. Neque tamen Barbaros ex iis depellere potuere : contra audaciores illi effecti invadunt Romanos, sed mox rursum iis irruentibus, **166** intra mœnia sese recipiunt : quo tum tempore, nisi Romanis pescio quæ obstitisset

Α ἐπὶ Βρευτέσιον ἀνεγάρθσαν, μηχανήν τέ τινα τεκ-
τηνάμενοι, ἢν χελώνην καλεῖν ἔθος ἔστι, τῇ ἀκρο-
πόλει προσῆγον Τοῦτο οἱ ἐπὶ τῶν τειχέων θεώμενοι
πλατὺν ἔγκλων, οἰόμενοι ὅτι δὴ σπαράξειν οὕτω τὴν
τειχοδομίαν διανοοῦνται, πρᾶγμα κομιδῇ ἀδύνατον
δν.⁹ Οὕτω γάρ μεμύκαστο πρὸς ἀλλήλους οἱ λίθοι, ὡς
λίθον ἔνα τὸ διπάν ἐοικέναι τείχος. Ψωμαζοὶ δὲ
ἐπειδὴ τοῖς τείχεσιν ἐπῆλασαν τὸ μηχάνημα, νύκτωρ
αὐτῷ ὑπερχόμενοι ὑπέσκαπτον τῶν κρηπίδωμάτων
ἔγγυς τὸν τεχοῦν ἐκφοροῦντες ἐπὶ θάτερα ἔξηγον,
ἴως τοὺς ἐσχάτους παρελθόντες τῶν θεμελίων λίθους
ἐπὶ τὸν ἐνερθεν κατηντήκατε χοῦν. Τὸ δὲ ἐντεῦθεν
διελόντες αὐτὸν κενήν τινα χώραν ἐποίουν, ἐνδιώ-
ματά τε ὑποβαλόντες τινά τὴν τε κοιλότητα ἐπλή-
ρουν καὶ τὸ τῆρε τοῦ περιβόλου αἰωρεῖσθαι συμβαί-

Β ιδ^η. 'Ρωμαίοι μὲν οὖν ἐν τούτοις ήσαν, ὃ δὲ βασιλεὺς στόλον νεῶν ἀγέλαρας ἄμα ἡπειρώτῃ στρατῷ εἰς τὴν Ἰταλίαν ἐπεμψεν, ὃν Ἀλέξιος (98) ἀμφοτέρων ἤρχεν δὲ βασιλέως Ἀλεξίου θυγατρὸδοῦς, μέγας τῷ τηνικάδε δοῦξ χρηματίζων. Ἐπέσταλτο δὲ αὐτῷ πρὸς τοῦ βασιλέως καὶ ἀτέραν ἀθροίσαντι δύναμιν οὗτοι δὴ Ἰταλίᾳ προσεσχήκαντο· ἀλλ' ἐκείνοις οὐδὲν τούτων διαπεπραγμένος ἦπι Βρεντέσιον ἤλθε, τὸ μὲν πρὸς τὸν ἀπόπλουν οὕτω δεινὸν δυτικὰ περιθημένων τῶν πολλῶν, τὸ δὲ καὶ ὑποφίλη κινδύνων, οἱ πρὸς τῶν πολεμίων ἐπίγρητον εφέζοι. Τὸ δὲ ἐντεῦθεν ἀριθηλάτερον ἥδη βασκαλένειν ἡ τύχη Ῥωμαίοις ἤρετο. Ρομπέρτος (99) τε γάρ, δις αὐτοῖς δχρι καὶ τότε συνεμάχει, Γιλιελμον ἀκούσας δυνάμεσιν ἄμα βαρεῖαις ἤκειν, ὅρων δὲ καὶ Ῥωμαίοις οὕτω ἔτι τὴν

Βρετανίου παραστησαμένους ἀκρόπολιν, τοῦ συμμαχενὸς ἀπέσχετο, σκηψάμενος ὡς δυνάμεις ἀθροίσαντος ἀπεισαῖς τοῦ ἐνταῦθα πόνου συλληφομένας αὐτῷ· καὶ οἱ ἐκ Μάρκας πόλεως (!) ἵππει; διπλασίους κομιζέσθαι τοῦ λοιποῦ τὰς συντάξεις αἰτήσαντες, ἐπειδὴ μὴ ἐτύγχανον τοῦ σκοποῦ, φῶντο ἀπίστες. Τοιαῦτα Γιλείλεμος μαθίνω τὰς δυνάμεις ἀναλαβὼν [P. 95] εὐθὺς Ἐρωματώνεχώραι. Τῶν δὲ βουλευομένων δῆτα τὸν πόλεμον τύνει διοικεῖσθαι χρεών, τοῖς μὲν ἐπὶ Βάριν λέναι ταφρεὶς τε τὴν πόλιν ἀσφαλίζεσθαι ἔδοκει, τοὺς δὲ τοῦτο μὲν οὐκ ἡρεσκεῖ δειλίαν εἶναι φάσκοντας ἀντικρὺς, εἰ γε τῶν ἐν χεροῖ μεθέμενος δύσισι χωρὶς ουσιν. Ής οὖν οὕτω ταῦτ' ἔδοκει, τὸν μεταξὺ χρόνον ἐπὶ κενῆς τρέχειν οὐκ ἀνεχόμενοι τῷ περιβόλῳ αὐθίς προσέβαλον μέρος τε αὐτοῦ πολὺ καθῆρουν τοῖς πετροβόλοις. Οὐδὲ μὴ οὐδὲ ὡς τοὺς Βαρβάρους ἀπώστασθαι εἶχον. ἀλλὰ τὸ μὲν πρώτον θαρσήσαντες ἴτεκησαν σφίσιν, ἵππειτα Ἐρωματών

Du Cangii nota

(98) Αἰτιος. Alexius Bryennius seu Comnenus, Annae Cæsarissæ ex Nicephoro Bryennio filius. V. Stemma Comnitæ.

(99) *'Πορπέτος. Robertus de Bassavilla. Tyrius
de Willemo rege: Ubi statim circa Brundusium,
sugiente comite Roberto, primo marte Gracorum*

sudis copius, et, attrito penitus eorum exercitu, duces eorum captos vinculis mancipavit.

(1) *Ex Milpax p̄dētōs.* Equites intelligit ex Marea Anconitana seu Ancona ipsa Manelli submissos. Quippe Anconitani, ut infra innuit Ciunamus, Gregorum fœderati erant.

πιθρισάντων αὐθίς; ἐπὶ τὸ τεῖχος θεον, καὶ εἰ μὴ τύχη τις ἐπιγενομένη Ῥωμαίους διεκώλυσε, τάχα ἂν ἡδὲ κατὰ κράτος τότε Βρεττέσιον. Ἀνέβησαν μὲν γὰρ ἡδη τὸν περιβολὸν καὶ ἀπὸ τῶν πύργων τοῖς ἔνδον ἐμάχοντο, ἀλλὰ πολὺ τι μέρος αὐτῶν πεπονηκὲς ἦδη ταῖς συγναῖς προσδολαῖς εἰς τὴν ἡνέχθη πεὸν συγκατέσπασε τὸ πολλοὺς αὐτῶν, οὕτω τε ἀπρεκτοὶ ἀνεχώρησαν. Σικελοὶ δὲ, ἐπειδὴ μηδέπω Γίλελμος παρῆν, βουλήν ἐποιοῦντο δύος ὁμολογίᾳ Ῥωμαίους τὸ φρούριον ἐνδύσουσιν· ἀλλ' ἡ τύχη διπερ τακτὸν τινὰ Ῥωμαίους ἔψεσθαι ἐπαγγειλαμένη χρόνον, εἴτα ἰκμετρθέντος αἰσθομένη ἀπὸ μίστης αὐτοὺς τῆς πόλεως λιποῦσα φύγετο· Ἐν φύγαρ ταῦτα Σικελοὶ διενοῦντο, ἡγγέλη αὐτοῖς ἡγγὺς ἦδη Γίλελμον στρατῷ μεγάλῳ ἐπίναι. "Οπερ ἔχεινοι ἀκούσαντες ἀπέσχοντο μὲν τῶν βεσουλευμάνου, ἐπεὶ δὲ τὰ τεῖχη ἀναβάτες ἐκροτάλιζον θεράδε καὶ ὥσπερ ἦδη Ῥωμαίους ἑξέσαντες ἡμέραν ἤγον ἕστριον.

αγ'. Ταῦτα μὲν δὴ τῇδε ἐκπράσσετο· Γίλελμος δὲ ἄρας ἐκ Μυζηας παντὶ τῷ στρατῷ ὡς ἐπὶ Βρεντέσιον ἐκφεύγει, δὲ το στόλος αὐτῷ ἐπὶ τῆς ἀντιπόρθμου τῷ Βρεττέσιῳ νησίδος δλίγων ἀπὸ σταδίων ἡρμισάμενο; Ιστατο. Κατὰ ταῦτὸν γὰρ ἀμφοτέρων οὐκέτι προσδολήντες διενοεῖτο. Ἀλλὰ Ῥωμαίους τὸ μὲν αὐτίκα διαναυμαχήσαις πρὶν δὲ καὶ Γίλελμον αὐτοῖς ἐπιστῆναι, δυσεούλια τις καὶ τὸ χρῆναι οἷμαι κακῶς αὐτοὺς πεπονθένται παρείλετο· πρὸς δὲ ἀμφοτέρους τὴν μάχην διενεγκόντες τὰ βασιλέως διέφειρον πράγματα. Στρατὸν γὰρ ἤκειν τὸ Βυζαντίου καραδοκοῦντες ἦδη, ἐς τὴν ἔχεινο C τάχα παρουσίαν τὴν προσδολὴν ἀπετίθεντο. Ὡς δὲ ἦδη ἡγγὺς εἶναι ἡγγέλλετο Γίλελμος, τότε δὴ τὴν ἀμφοτέρων ἀνεδέχοντο μάχην. "Ανδρε τοίνυν δύο δοκίμων τὰ εἰς τὰς μάχας ἐπιλεξάμενοι, Ἱωαννάκιον τὸ τινὰ Κριτόπλην καὶ Παιράμην Πέρσην γένος, ἀμα Ἰθηρος καὶ Μασσαγέταις ἐφ' ὁ ἀχροδόλισθαί [P. 97] ἐπεμφαν· οἱ καὶ ἐπειδὴ τάχιστα τοῖς πολεμίοις συνέμιξαν πρὸ πέντε ποι καὶ τεσσαράκοντα σταδίων τὸν χόρακα πτηξαμένοις, ἐν τῇ ἡγγύειν ἀποπορείᾳ κατὰ νύτου αὐτοῖς ἐπιθέμενοι πολλούς τε τῶν ἐπὶ τῆς οὐραγίας ἔκτειναν καὶ ἵπτουν τῶν ἐκευοφρόνων συγνόν τλασσαν, σημεῖον τε σφῆς ἀφελόμενοι ἐπὶ Βρεντέσιον ἤλθον. Ἀλλὰ Σικελοὶ τούτου μὲν ἥττον ἐφρόντισαν (ἅτε γὰρ ἐν τλήθει μεγάλῳ αἰσθησίᾳ οὐδεμίᾳ τούτοις ἐγένετο), δλίγων δὲ Ῥωμαίων ἀπετραποκεδευμένοι, δσφ ἀμφοτέροις τοὺς χορταγωγοὺς ἐπιμίγνυσθαι, τὸν πολεμον διέγραφον. "Ηδη δὲ καὶ τὸ ναυτικὸν δλίγον λοιπὸν τοῦ λιμένος ἀποσαλεύοντο Ιστατο τούτοις. Καὶ Σικελοὶ μὲν ἐν τούτοις ἤσαν· Ῥωμαίοις δὲ καὶ πρότερον μὲν πολλῷ τῷ διαιλάσσοντι τοῦ τῶν πολεμίων τλαστοῦντο στρατοῦ, τότε δὲ ἐτι μᾶλλον ὑπέρβει τὰ τῆς δυνάρεως αὐτοῖς. Ἀλλοι τε γὰρ ὡς πλεῖστοι συμμάχων ἀπετάξαντο τούτοις, κατδὴ καὶ μοιρὰ τις Κελτῶν οὐκ ἀγενῆς μισθοῦ Ῥωμαίους δουλεύουσα Γίλελμῳ λεθραιότατα προσεχώρησε. Ταῦτα δ Γίλελμος δρῶν δεῖν ἔγων τὴν τοῦ κατροῦ προσπάξειν δέντητα, μὴ ποτε τοῦ χρόνου διαγενομένου ἡ Ῥομπέρτον αὐτοῖς ἐπιδημήσαις γένοιτο (ἡγγέλλετο γὰρ

A fortuna, venisset haud dubie Brundusium in eorum potestatem, vique expugnatum fuisset; jam enim vallum superaverant, atque e turribus cum iis qui intra urbem erant, dimicabant; sed major eorum pars, crebris oppugnationibus quassata, in terram decidit, et ex iis quamplurimos secum traxit, sique re infecta redire. Siculi autem, cum necdum adesset Gulielmus, iniere consilium arcis per conditiones Romanis dedendæ. Verum fortuna, certo quasi temporis quodam spatio se Romanos secutaram esset pacia, idque jam elapsum sensisset, illis in media civitate relicis, recessit. Dum enim huc Siculi deliberant, inveniuntur oppidanis Glielmi magno cum exercitu prope adesse. Quibus auditis, consilium id intermisere et in viros progressi frequenti planu quasi depulsis iam inde Romanis festum egerunt diem.

B 15. Huc tunc ibi gerebantur. Movenis vero Myzia Gulielmus cum universo exercitu versus Brundusium contendit, dum classis Sicula ad parvulam insu'am Brundusio paucis abhinc stadiis obversam appellat: ab utraque enim parte Romanos adoriri statuerat. Sed illos, quo:inus exempli navale committerent prælium priusquam a Gulielmo imperiterent, nescio quod præsum consilium, et quod iis fatale quoddam impendebat dannum, avertit. Dum enim contra utrumque certamen inenunt, res imperatoris pessum dedere. Noxum 167 quippe Byzantio exercitum exspectantes quoque adesset ille (quod brevi futurum arbitrabantur), hosties aggredi distulerunt. Ubi vero Gulielmum prope adesse assertum vero etiam invisi utrumque inenunt prælium. Duos itaque spectatae in bello virtutis delectios viros, Joannicum quemdam Critoplem et Pæramem natione Persam, cum Iberis et Maßagelis ad velitandum cuius hostibus præmittunt. Ubi se iis statim immiscueri, utpote ad quintum et quadragesimum stadium castra habentibus; fugientes, quorum brevis ad suos erat redditus, a tergo invadunt, multos de extrema cedunt acie, plurimosque sarcinarios capiunt equos, tandemque erepto ad hæc militari signo Brundu nim revertuntur. Verum a Siculis eas clades in levi habita, cum in tanta multiitudine vix perciperetur. Simil atque vero jam proxime Romanos castra ii admoveare, ita ut partis viariusque pabulatores miscerentur, ordinaverunt acies: iam nec procul a portu alerat illorum classis. Talis erat rerum apud Siculos status. Tum vero maxime a Romanis, qui jam anteā militum numero longe inferiores hostili erant exercito, defluxit robur et audacia. Nam et aliorum sociorum quam plures absit sunt dilapsi, et Celtarum non ignobilis turma, quæ sub Romanis stipendia merebat, ad Gulielmum occultissime transivit. Ea ubi is vidit, utendum occasione temporis putavit 168 ne interea Robertus, quem contractis copiis adventare rumor erat, auxilia iis ferret, aut terrestres maritimæ copiæ ab imperatore missæ subvenirent. Instructa itaque

per turmas acie processit. Romani autem, vel non A repugnante, vel forte tergiversante Roberto, copiis pariter instructis, et ordinata prout potuere acie, adversa fronte constitere. Horrendum quid tum erat, exiguum Romanorum vim cum universis Siculorum copiis depugnaturam intueri. Aliquandiu a congressu utraque pars abstinuit. Sed mox quidam eques stipendiarius, e Romanorum phalange procurrentis in medium, hostem, qui singulari certamine secum vellet congregari, evocat. Sicque invicem concurrentes, praeium ineunt: quod mane cōceptum aicipti aliquandiu marie protractum est, Romanis fortissime dimicantibus: verum Siculis deinceps multitudine sua eos circumfundentibus, tandem illi fugantur. Fugientium multi cecidere, multi vivi capti sunt, alii crebra impulsione summoque impetu in urbem sese recepere, atque in his dux ipse Alexius. Ducas vero extra mōnia relictus, non prius et ferire et feriri abstulit, quam circumclusus ab hostibus post longam et perlinacem pugnam captus est. Postquam illum cepere Siculi, alios qui in urbe erant sine labore velut reti conclusos habuerunt. Sic partam antea a Comneno et Duca gloriam existinxit eorum imprudentia. Ita igitur corum qui nunc vivunt alii cum in rebus militaris operam studiumque non contulerint, publicam rem evertunt: alii autem 169 qui hanc sorte quidem imperatoriae artis partem attigerunt, in pluribus peccant. Ars enim etiam quedam est exercitus praefectura: et qui ad eam accedit, varia ac multiplici scientia sit instructus necesse est et ad quoslibet ejusdem usus, cum id tempus postulaverit, accommodatus. Nam et fugere interdum nullo cum pudore, si res jusserit, et rursus perlucriter insequi hostem necesse est, utrumque prout rerum status tulerit. Ubi vero consilio magis quam manu videtur res gerenda, ad extrema descendere rerumque summam experiri detrectandum. Multis etenim iisque diversis rebus ad unum victoriam lineam evidentibus, nil refert quibus quis usus ad enī pervenerit. Si Romani itaque, cum careret iis copiis Alexius, quas adducendas jusserrat imperator, Siculis sese viribus impares cernentes, exercitum in naues transduxissent, cumque illorum classe conflixissent primum, procul dubio tum debellassent hostes et recessum e continentem partis mari resarcivissent victoris: et sic postmodum, cum id postulasset occasio, in continentem iterum egressi, cum majoribus in Italia viribus bellum consecrissent. Sed enim illi non sine dedecore recedi posse rati, amissi totius perditique exercitus ignominiam incurserunt.

ἀδοξίαν εἰς τὴν τοῦ πανστρατί διεφάρθαι περιπεπτώκασιν ἀτιμίαν.

Du Cangii note.

(2) Ἐπειτα Σικελοὶ τῷ πλήθει, etc. Falcondus roævus de Siculorum Victoria sic scribit: *Multiplicato dehinc exercitu (rex Willelmus) Brandusum tenit, ubi cum Græcis conficturus, ad pugnam jubet milites expediti. Græci vero ubi comitis Roberti, cuius præstolabantur adventum, vident se defraudatos*

A Ηδη δυνάμεις ἀθροίσας ἐπανίνειαι) ή γοῦν στρατικής ἡ ναυτική ἐκ βασιλέως ἀφίκετο παρ' αὐτούς. Καὶ δὴ ἔκταξας τὸ στράτευμα κατὰ φάλαγγας ἔχωρε. Ρωμαῖοι δὲ Ἱουπέρτου εἴτε ἔκόντος εἴτε τύχη τινὶ ὑστερούντος ἔτάτευντο κατὰ αὐτοὺς κάκι τῶν ἐνόντων κομηθέντες ἀντιμέτωποι ήσαντο. "Οτε δὴ καὶ θάμbos ήν ὅρδεν Ῥωμαῖων εὐπεργραπτῶν τινὰ ισχὺν ὅλαις δυνάμεσιν μαχομένην Σικελικαῖς. Μέχρι μὲν οὖν τινος οὐδέτεροι χειρῶν ἥρχον, μετὰ δὲ ταῦτα τῶν μισθοφορούντων τας ἱππέων τῆς Ῥωμαίων φάλαγγος προπτόδησας ἐν μεταχειρὶ ἐστη τὸν βουλόμενον μονομαχίν προκαλούμενος. Τούτηρ τε τῷ τρόπῳ συμπτεσόντες ἀλλήλοις ἐμάχοντο. Καὶ η μάχη ἦσθεν ἀρξαμένη μέχρι μὲν οὖν τοῦ πολλοῦ ἀγχώμαλος ήν Ῥωμαίων εὐψυχότατα διαγνωζομένων, ἐπειτα Σικελοὶ τῷ πλήθει (2) βιασάμενοι ἐτρέψαντο τούτους. Φευγόντων οὖν τοῦ πολλοῦ ἐπεσον καὶ ζωγραὶ ἥρθησαν, οἱ δὲ ἄλλοι σὺν ὧδισμῷ πολλῷ καὶ βίᾳ εἰς τὴν πόλιν εἰσέπιπτον, ἐν οἷς καὶ Ἀλέξιος ὁ στρατηγὸς ήν. Ο Δούκας δὲ τειχέων ἔξω λειψθεὶς οὐ πρότερον ἀνῆκε παῖων καὶ παιδίμενος, πρὸν ὑπὸ τῶν πολεμίων κυκλωθεὶς αιχμάλωτος μετὰ πλείστους δουσις ἐγένετο ἀγῶνας. Σικελοὶ δὲ ἐπειδὴ τούτον εἶλον, καὶ τοὺς ἐπὶ τῆς πόλεως λοιπὸν ἀμογητὸι ὡς ἐν πανάγρῳ σαγηνεύσαντες ἐσχον. Ἐς τοῦτο δὴ τέλους τῷ Κομιγηνῷ καὶ τῷ Δούκᾳ ἡ ἀσουλία τὸ πρὸν περιήνεγκε κλέος. Οὗτως οἱ νῦν δινθρωποι οἱ μὲν παντάπασι [P. 98] στρατηγικῶν ἀμοιροι διατελοῦντες τὰ πράγματα σφάλλουσιν, οἱ δὲ τοῦτο μὲν τυχὸν ἰσασι στρατηγικῆς μέρος, τῷ πλείστοι διάμαρτάνουσι. Τέχνη γάρ τις ἔστι καὶ ἡ στρατηγία, καὶ χρή τὸν ταῦτην μετιέντα πολυειδῆ τινα καὶ ποικίλον εἶναι καὶ πρὸς ἔκαστον ἐπικαιροτάτως τῶν ταύτης μετατάττεσθαι τὸ τοῖς δολοῖς διακινδυνεύειν. Παλλῶν γάρ τινων καὶ διαφόρων πραγμάτων ἐς τι τέλος τὴν νίκην ἀγόντων, ἀδιάφορὸν ἔστιν ἐποτέρῳ τις χρησάμενος ἐπ' ἐκείνῳ ἥσει. Καὶ τοινύν Ῥωμαῖοι, τοῦ Ἀλέξιου δυνάμεων ὑποσπανίζοντο δι; οἱ βασιλεῖς αὐτῷ ἀγειν ἐκβλευεν, εἰ γε Σικελοὶ οὐκ ἀξιομάχοντος εἴδότες ἐπὶ τὰς ναῦς τε τὸ στράτευμα ἀνεβίβασαν καὶ στόλῳ τῷ αὐτῶν συνεπλάκησαν πρότερον, αὐτοῦ τε κατὰ κράτος περιεγένοντο διν καὶ τὴν ἐκ τῆς ἡπέρου ὑποχώρησιν τοῖς ἐκ τῆς ὑγρᾶς παρεμβαθέσαντο τροπαῖοις, οὕτω τε καιροῦ καλούντων ἐπὶ τὴν Ἕραν αὐθις ἐκβάντες σὺν δυνάμεσι πλείστοις τὰς ἐν Ἰταλίᾳ διηγνωσαντο μήχας. 'Αλλ' ἐκείνοις τὴν ἐκ τοῦ ὑποχωρεῖν ὑφορώμενοι

auxilio, quod unicum restabat consilium, fortunam eligunt experiri. Anceps in principio pugna fuit: inde Græci non valentes amplius hostiles impetus sustinere, sibi cœsique sunt, magna pars eorum cum ducibus suis Panormum transvecti.

ιδ. Ταῦτα μὲν οὖν τῇδε ἐγένετο· ὁ δὲ βασιλεὺς Α τούτων ἀκούσας ἐδυσχέρανε μὲν ὡς τὸ εἰκός καὶ μᾶλιστα ὅτι μετὰ τοσαύτας προηγησαμένας ταῦτα ἔντεπεν εὔτυχίας. Ἀτύχημα γάρ μετὰ δόξαν ἐπιγεγονὸς παραιτεῖται μὲν τὴν δύσκλειαν, ἀνταν δὲ μᾶλιστα προξενεῖν εἰλθεν, ὅτι μικροῦ τοῦ τὸ πᾶν δῆμαν κατορθοῦν, εἴτα ἀπώλοντο ἄπαντα. Ἐλλήσσεις μὲν οὖν διὰ ταῦτα, οὐ μή καὶ ἡττήθη τοῦ πάθους. Ἀλλέον τοίνυν, δεῖ τὸ τοῦ πρωτοστράτορος ἀγεζώνυτο τότε λειτουργῆμα, ἐπὶ Ἀγκῶνα Ἰταλίας αὐδίς ὡς ἐξ ὀρμητηρίου τινὸς ἐντεῦθεν μεταποιήσθενον ἴστημεν. Οἱ γάρ τῇδε ἀνθρώποι δρκούς βασιλεὺς φύσαντες ἔδοσαν, ῥηγὶ μὲν τῷ Ἀλαμανῶν οὐποτε ἰκόνες πολεμήσειν, χρήματα δὲ τοῦ βασιλέως καὶ Ῥωμαίων οὓς διὸ αὐτὸς πέμψειε, τούτους δὴ τηρήσιν ἔσα καὶ ἔκαντος. "Οθεν δὲ εἰς τοῦτο βασιλεὺς προήγηθε αὐτίκα δηλώσω. Ὁπότε δὴ ἐπὶ Κερκύρας ἐστράτευε, δύσνουν καὶ δύστροπον τὸ Οὐεννέτων κατανοήσας ἔθνος, περὶ πλείονος ἔθετο δῆμας διὸ Ἀγκῶνος λοιπὸν μεταποιήθεις ὄφρύος τε τῆς Οὐεννέτων τὸ πολὺ καταπαύσειε καὶ τοὺς ἐν Ἰταλίᾳ πολέμους ἐντεῦθεν φέστα διαγνωνίζοιτο. Διὰ ταῦτα [P. 99] μὲν Ἀλέξιος σὺν χρήμασι πολλοῖς ἐπὶ Ἀγκῶνα ἤλθεν. "Οθεν Κωνσταντίνον τε τὸν Οὔτον καὶ Ἀνδρέαν (3) κόμητα πόλεως Ἰταλικῆς τὴν τε χείρα γνωναίνων καὶ ἀνδρείας εὗ δικοντα ἐπὶ τὴν Ἰταλίαν ἐπέκριψε κείρει τε σύμμαχον ήθροῖς, πολλὴν καὶ πόλεις ὡς πλείστας Ῥωμαίοις ἐδουλούστο· δεῖ δὴ γέγονε τε καὶ τοιοῦτο. Ὁ Ῥώμης ἀρχιερεὺς (4) Γιλειλμῆρ φιλίαν ἤδη διμολογήσας, ἐπειδὴ τὼ δῆμοι ταῦτα διὰ τῶν Ῥώμης ἴστηε ἔγνω χωρίων, ἰσχυρότατα διεκώλυεν. Ἀλλὰ τῶν ἐπὶ δόξῃς τινὲς, οἱ Ῥωμαίοις εννοιαν φύσαντες ὠμολόγησαν (ἔθος γάρ δὲ βασιλεὺς Μανουὴλ ἦν τῶν τῇδε πολλοῖς ἐπαριζεθεῖσαι), ἐπαναστήσαντες τὸν δῆμον αὐτῷ, τὸ βασιλεῖόν τε σημείον ἐντιμότατα τῇ δεήσει εἰσεδέξαντο καὶ τῷ Κονσταντίνῳ κατ' ἔξουσιαν οὖς· διὸ βούλοιτο μισθίσθαι ἐφῆκαν. Ἐφ' οἷς χαλεπήνας δὲ ἀρχιερεὺς, δύμον εἶχεν, ἐπιτιμών τὸν δῆμον καθυποβάλλει (5),

B 14. Ita tunc ibi res gererantur, quae postquam principi compertæ sunt, graviter ut par erat est indignatus, eo maxime quod post tot prosperos fortunæ 170 successus acciderant. Interveniente quippe post partam gloriam calamitate, eti infamia sit minor, eo tamen major suboriri solet tristitia, quod cum prope absueris a summa re conscienda, totam perdidieris. Verum eti eapropter doluerit imperator, nequaque tamē fregit illius animum conceptus ex hac clade moror. Alexium itaque, qui tunc protostratoris dignitate auctus fuerat, Anconam misit, ut inde quasi ex bellī sede de Italiam possessione decertaret. Fidem enim principi dederant oppidani, non se quidem ultro aduersus Alemanorum regem arma sumpturos, sed pecunias et quos imperator misisset eo Romanos, ut se ipsos servaturos. Quae vero ad id principem causa impulerit, nunc dicam. Cum bellum ad Cœcyram gereret, Venetorumque populos sibi infensos morosique adverteret, id maxime curavit, ut vindicata sibi Ancona Venetorum fastum retunderet et superbiam, bellaque inde Italica facilius exsequetur. Ea igitur proprie magna cum pecuniarum vi Anconam venit Alexius: atque inde dimissis in Italiam Constantino Otto et Andrea comite civitatis Italice, viro manu impigro et fortitudine insigni, auxillares aliquot contraxit copias, urbesque quam plures Romanis asseruit: interea pontifex Romanus, inito cum Gulielmo fædere, ubi viros illos per Romanum agrum transire audivit, id quidem maxime prohibuit. Sed 171 ex illustrioribus nonnulli, qui benevolentiam principi suam spopondabant (Manueli quippe imperatori solemne semper fuit plurimos ex iis qui ibi degunt sibi conciliare), concitata aduersus pontificem multitudine, vexillum imperatorum summo cum honore nec non et veneratione suscepere, et Contostephano pro libitu quos vellet conducendi milites potestatem fecere. Ob ea indignatus summus pontifex, quod unum po-

Du Cangii notes.

(3) [P. 458] Ἀνδρέαν. Andream comitem Rupis-raninæ, qui tandem concessit Constantinopolim, possessionibus suis exutus. V. Tyrium et Chronicum Cœran an. 1161. De Andrea agunt præterea Falcaudus, p. 650 et Otho Frising. I. ii De Gest. Frid. c. 25 et 29.

(4) Ὁ Ῥώμης ἀρχιερεὺς. De initia Adrianum inter et Willermum pace luse Baronius ex Actis Adriani.

(5) Ἐπιτιμώ τὸν δῆμον καθυποβάλλει. Castigat populum, ita verit Tullius: sed aliud est ἐπιτιμών όντοβάλλειν. Est enim ἐπιτίμιον in conciliis possim, seu ἐπιτίμα, uti voc hæc effertur in concilio Antiocheno non semel, poena ecclesiastica, quæ delinquenti ab episcopo aut sacerdotio imponitur: Penitentias ejusmodi penas vocamus: Fit etiam, inquit Alcuinus, lib. De divinis officiis, propter peccata emendanda, ecclesiasticus rigor, correption, excommunicatio, de ecclesia exclusio, leges paenitentiae, anathematizatio. Anastasius Bibliothecarius ad Act. I octavie synodi: Epitimia multi quidem increpationes interpretantur, sed ista, et multis in locis pro paenitentia ponunt, quas Ecclesia unicuique pro qua-

D sitate culparum praecipit observandas, ut puta jejunia, fletum, abstinentiam ciborum, genuflexiones et his similia. Ad Act. 10: Epitimium, increpationem vel inductam paenam pro culpis, quæ omnia firmantur verbis actionis & ejusdem concilii: Τὰ δρισθέντα ἐπιτίμια πάσι τοῖς περιττωκόσιν ἀναγνωσθήσασιν. Καὶ λαβὼν Στέφανος νοτάριος ἀνέγνω. "Ἔστω τὸ ἐπιτίμιον τῶν μὲν κρεωφαγούντων ἀποχὴ κρέατος, τυροῦ καὶ ώδοῦ τῶν δὲ μὴ κρεωφαγούντων, τυροῦ καὶ ώδοῦ καὶ λιθίου, εἰτ. Differentia igitur ἐπιτίμiorum ab excommunicatione, eti interdum generaliter pro quavis poena ecclesiastica etiam pro ipsa excommunicatione sumatur. Joan. Diaconus, I. ii Vitæ sancti Gregorii, c. 45: Tristatus est, quia antequam exiret de hac vita, non solvit eum ab excommunicationis epitimio. Certe hoc Cinnamini loco excommunicationem innui puto, ut hoc Pachymeris, I. iii, c. 25, ubi de patriarcha Constantiopolit. a quo sacris interdictus fuerat Michael Palæologus imperial.: Καὶ ἔγγις ἤλθε τοῦ γινθενεῖτεν εἰς τὴν Ἰδαν ἐπιτιμιαν, ὡς τοῖς πράγματι μεσολαβήσας ἐκείνος. et I. ix, c. 2: οὐκ δέξιον λεγόντεων οὕτως ἐπὶ τοσούτων τῷ ἐπιτιμών συνίσχεσθαι. Ita apud Theodoroum

terat, populum anathemate serit, nihil attinere in-
quiens Romanum novam ad veterem, quae jam olim
seissa esset: quia potius Siciliæ domino opem
ferendam esse, qui cum illorum membrum esset,
ipsam pietatem poscere dicebat, ut, qui a multo
fortiori opprimatur, auxilio sustentetur. Ejusmodi
excommunicationem veritus quidam ex iis, qui im-
peratoris partes sequebantur, abscessit, et ad
summum pontificem mutata sententia venit. Sed
qui tum ibi Romanis favebant, magna cum inde vi
expulere, utque omnibus innotesceret hominis
perfidia, modo quodam barbarico et invenustio illius
arma et equum in altum quoddam lignum extol-
lunt, moxque laxatis funibus ad terram ferri sinunt.
Ita palani insurgentes in pontificem, ut anathema-
tum vinculis homines solveret persuasere. Atque
inde major rursum Romanis crevit audacia. Itaque
et civitatem quæ a divo Germano nonen sortita est,
expugnarunt, et alias circiter trecentas in impera-
toris potestatem redegerunt, quarum qui volet co-
gnoscere nomina, in eo quod in veteribus palatiis,
quæ ad meridiem vergunt, ab imperatore **172** ex-
structum est, triclinio poterit perlegere. Ubi qui-
dem etsi plures his describantur, in iis tamen
adulatio quædam immensior; et eorum qui gesta
alius evèbore conantur, quales multi esse solent,
illiberale studium deprehenditur. Et sane ipsum
cliam ex iis indignantem principem non semel au-
divi. Ali vero hæc inde modo ablata sint, non ausim
asseverare.

15. Ita denuo hand multum absuit quin omnis
Italorum regio subderetur Romanis. Sed Alexius
Comnenus et Ducas cæterique Romanorum duces,
qui a Siciliæ principe capti fuerant, res iterum pes-
sumeddere. Quippe multa illi, quæ adhuc recusarat

Du Cangii note.

Studitam in Catech. 'Εν ἐπιτιμοῖς ὑποκεπτωχότες
dicuntur excommunicati, ubi perperam Livingus
supplicis multatos interpretatus est.

(6) Μηδὲν μέσον εἶται. Ita reposuerunt operæ,
cum editio Tolliana μὴδὲ μετρή εἶται preferret et
versionem suo marte interpolarunt. Sed malem
potest legere μὲν, eaque verba sic interpretari:
Nullum jus esse, inquietus; novæ Roma in veterem,
cum eæ jam vlim ab intricè diuersæ sint. [recte
cod. μετόν. Mke.]

(7) Εἰτὲ ξύλον τινός. Videtur id militaris sup-
plicii innuere hoc loco Cinnamus, quod vulgo extra-
pade vocant nostri, Itali strappata, quo, qui deli-
quirit, miles in excelsiore stipe trochlea atti-
litur, moxque laxato fune cum impetu aliquo de-
mittitur. Vocis Gallicæ etymon ab estreper videtur
posse deduci, qua utuntur Stabilimenti S. Lud. I.
I. c. 26 et 27, *eignes estreper*, id est vineas extir-
pare, seu quod reus a terra veluti extirpetur et
extrahatur et in altum tollatur, seu quod dejectio-
niis impetus membra laxet suisque sedibus ossa
eximat avallatque. Willenus Thoro. an. 1264:
*Nec licebit cuiquidum — domum vel arborē — stre-
pare vel eradicare.* Non insulse etiam ab Anglo-
strep etymon duci potest, quæ vox corrigiam sonat,
unde strepa, scandula equestris, nomen apud Latini-
nos ævi medii sumpsit: quod corrigia circa pectus
circumducta reus in altum educatur. Utut sit de
vocis origine, constat non re insa, sed in speciem.

A μηδὲν μετὸν είναι (6) λέγων Ρώμη τῇ νεωτέρᾳ πρὸς
τὴν πρεσβυτέραν, πάλαι ἀπορθάγεισῶν. Χρή δὲ
μᾶλλον τῷ Σικελῶν ἀμύνειν δυγάστη· μέλει γάρ
αὐτῶν δντι, εἴται κακῶς πεπονθέται τῇ πρέδῃ πολὺψ
αὐτοῦ χρείτονα διαγωνίσει μή βεβοηθηκέναι ἀν-
δσιον. Τοῦτο δῆ τὸ ἐπιτιμιον εὐλαβηθεὶς ἥδη τις
ἀφίσταται μὲν τῶν τὰ βασιλέως περιεπόντων, εἰς δὲ
τὸν ἀρχιερέα παλιμβόλῳ μετετίθετο γνώμη. Άλλ' οἱ
τὰ Ρωμαίων πρεσβεύοντες τοῦτον μὲν βίᾳ πολλῇ⁷
ἐκεῖνεν ἀπέσπασαν· ὡς δὲ τὴν ἀπιστίαν αὐτῷ στη-
λιτεύσατεν, βάρβαρόν τινα τρόπον καὶ ἀπειροκαίξις
οὐ πάρθω τινὸς τὴν παντευχίαν καὶ τὸν ἵππον ἐπι-
ξύλου τινὸς (7) ἡρημένα ἀπὸ καλωδίων ἀφῆκαν
φέρεσθαι· ἐπὶ τε τὸν ἀρχιερέα ἐμρανὼς ἥδη συ-
στάντες ἔκοντα τῶν ἐπιτιμιῶν ἀνεῖναι τοὺς ἀθρώ-
πους ἀνέπεισαν. Οὐθὲν τὰ Ρωμαίων αὐθίς πολλῇ τὸ
ἐντεῦθεν ἔχρητο τῇ παρθήσις. Πόλιν τε οὖν ἢ ἀπὸ
Γερμανοῦ τοῦ ἐν ἀγίοις τὴν προστηροταί ἔχει, πο-
λέμῳ παρεστήσαντο, καὶ ἀλλας ἀμφὶ τὰς τριακοσίας;
ὑπὸ βασιλεῖς ἔθεντο, ὃν δπως ἔκάστη κλήσεως ἐσχεν
ἔξεστι τῷ βουλομένῳ ἐκ τοῦ κατὰ νότον τῆς πόλεως
ἐπὶ τοῖς παλαιοτέροις ἀρχεῖοις (8) τῷ βασιλεῖ τούτῳ
ἐγγηγερμένου ἀναλέγεσθαι δόμου. Εἰ γάρ καὶ πλείσις
τούτων ἐνταῦθα γεγράφαται, ἀλλὰ θωκεῖα τις τὸ
ἐπάκεινα καὶ τρόπος ἀνελεύθερος τῶν τὰ ἔργα μετ-
ιόντων ἔστιν, δποίους είναι τοὺς πολλοὺς ἀεὶ συμ-
βαίνει, δι' ἢ ποτε καὶ βασιλέως αὐτοῦ δυσχεράναν-
τος ἤκουσα. Εἰ μέντοι καὶ περιήργηται, οὐκ ἔχει
ἰσχυρίσασθαι.

C

ιε. Οὕτω καὶ πάλιν διλγον δεῖν τῇ χώρᾳ Ἰταλῶν
ἄπασα ὑπὸ Ρωμαίους ἐγένετο δν. Άλλαζ 'Αλεξίος
τε δ Κομνηνὸς καὶ δ Δούκας καὶ τῶν ἀλλων δοι
Ρωμαίοις στρατηγοῦντες δορυάλιτοις τῷ Σικε-
λῶν [P. 100] ἐγένοντο δυνάστῃ τὰ πράγματα διέφθει-

D

seū ut vulgo dicimus, en effigie, id supplici passum
nobilem istum qui sese ad summum pontificem p.
459 contulerat, confecta in eum finem cataphracti
equitis effigie, quam una cum equo ipso, in altum
fune elatam, postmodum eo laxato, ad terram de-
misere. Neque id inusitato nostris injuriæ genere
in absentem, ut ipsis videbatur, reum sc̄viorum
Romani, dum eodem damnavere supplicio rei ima-
ginem, quod reus ipse, si adfuisset, reapse suissel
subiit. Cuius quidem injuria exemplum hand
facile reperi est in tota historia Graeca et Latini-
a (licet hodie in reis absentibus judicatis passim ob-
servetur) præterquam apud Trebellium Politionem
in 30 Tyrannis, ubi ait Siccenses novo injuriæ ge-
nere imaginem Celsi tyranni in crucem sustulisse,
persultante vulgo, quasi patibulo ipse Celsus vide-
tur affixus. Sane videtur pene idem suisce strapata
eum trochlearum supplicio, quo in Christians
martyres sc̄vabant imperatores gentiles, de quo
Gregorius Turon. L. v. Hist.. c. 19, et Passio SS.
Boni et Maximiani apud Francie. Bivarum in
Addit. ad Pseudochron. Marci Maximi. De eo etiam
pluribus agit Gallonus, L. i De torment.

(8) Πολιωτέροις ἀρχεῖοις. In Blacherniano pa-
latio, in quo Manuel bella a se gesta summo cum
artificio depingi curaverat, uti narrant Nicet. l. vii.
n. 5, et Benjaminus Tudel. in Itiner. p. 26, edit.
Const. L'Empereur.

τὴν αὐτῆς. Πλλὰ γέρ τῶν ἀθελήτων τάξις εἰδίκευτες ἡδη διαμαρτυρέναι Σικελίος μεγίστων καὶ καλῶν Ἑρῷων Ῥωμαϊκούς ἐστέργοσαν. Καὶ τι γέρ οὐκ ἂν τις δικολογήσῃ εἰχεν, θότε κλοιά τε αὐτῶν εἶχον καὶ κευθυτῶνς ἐφρούρουν κατάγεοι; Ἐποίουν δὲ ταῦτα Σικελὸν, ὃς ἂν οἱ τῇδε ἀνθρώποι Γιλιέλμῳ σκιτεῖσθαι τὸν βασιλέα προσδοκήσαντες, φθάνωσιν, ὃς τὸ εἰδῆ, Ῥωμαίων καὶ πρὸ καιροῦ ἀφιστῶντες ιδεῖ, πόλεις. Ὅπερ δὲ βασιλεὺς ἀκούσας, συνῆκε τε τῶν πραττομένων καὶ γράμματα ἐπὶ Σικελίαν ἐκπέμψας τοῖς μὲν ἐν εἰρκτῇ Ῥωμαίων τάδε ἔγραψε. «Θαυμάζειν ἔπεισο μοι, ὅπως ἀλι μικρονοὶ τινὶ τῷρι τὰ πράγματα κεχρήσθαι ὑμᾶς, ὡς ἀνδρες, ξυμβαίνειν. Πρώην τε γέρ αὐτοὶ τὰς καλλίστας ἔκεινας οὕτω διεψήφατε νίκας, τύχην τε ὑμῖν αὐτοῖς ἐφῆ; ή; νῦν ἔτες προύξενται, καὶ νῦν δὲ, ἀλλων τὰ ὑμῖν κακῶς ἡδη πραχθέντα σὺν Θεῷ ἀναμαχεῖσθαις προθυμευμένων, ἐμπόδιων Ιστασθε. Ἡ οὐκ ἔκεινο ἐπὶ νοῦν ὑμῖν ἥλθεν, ὡς τὴν ἐπὶ τὰ πρόσω πῆμῶν ἀναστελούντες δρμήν ταῦτα ἐπινενόκασι Σικελοῖ; Τί; γέρ ἔκεινος ἔσται Ἰταλίαν, δες τὴν χώραν αὐθίς, ἢ ἡδη ἡμεῖς ἔχοντες, Γιλιέλμῳ ὑψῷ ἡμῶν ἐνδοθησμένην ἄκούων, οὐκ αὐτίκα μὲν ἡμῖν ἀπιστήσει, ή; δε Γιλιέλμον δχνήσει οὐδεμιᾶς μεταθήσεται; Οὐκ ἔσται πάντως οὐδεὶς, εἰ μή τις βλάξ εἴη καὶ ἀνόρτεος ἀνθρώπος, ὅποιοι πολλοὶ τυγχάνουσιν δυτες. Ηὐνθάνομαις ὑμῶν, εἴπατε πρὸς Θεοῦ, καλλιον πότε ὑμᾶς ἀν εἰδες τὰ πάτρια; Ὅπότε Ἰταλίας ἡδη ἀπάστης καὶ νήσου τῶν Σικελῶν ὑψῷ ἡμᾶς γεγενημένων, λαμπροὶ λαμπρῶς αὐτόθιν ὑπὸ τῶν διμοφύλων ἀνάρρησθέντες ἀθληταὶ Ῥωμαίων εὐγενεῖς ἐπὶ Βυζάντιον ἤκεται, ἦδυ θέαμα τοῦ; δομοτίμοις ὑμῖν προσορώμενοι, ἢ ὅπότε οὐδὲν οὔτε δόντες οὔτε λαδόντες, ὁπερ δημῶν τὰ δρκια βούλονται, ἀνταῦθα ὑμᾶς ἀνακαλεσμένα; ἡ Ῥωμαίοις μὲν ταῦτα ἔγραψε, Γιλιέλμῳ δὲ ἐπέστειλεν ὡδε· «Μή οἷον λήσειν ἡμᾶς, ὡς τερ οὐδὲ δις τοῖς βίᾳ γεγονόσι συγγνώμων ἡ ἀνάγκη γίνεται. Οὐκοῦν οὐδὲ στέρξεις οι πάντως, ἢ πρὸς δεσμωτῶν διμώμοται καὶ ἐμφρύρων τούτων ἀνδρῶν. Ῥωμαῖοι γέρ οὐ πρότερον Ἰταλίᾳ πολεμοῦντες ὀφέονται, πρὶν δὲν αὐτὴν τε καὶ τὴν νήσου πάσαν ὑπὸ παλάρη τῇ ἡμῶν διστερ καὶ πρότερον ἡδη ποιήσωνται.» Ταῦτα οι περὶ Γιλιέλμον δεξάμενοι τὰ γράμματα ἀμείβονται ὡδε· «Εἰ μὲν τῶν ἡδη πρότερον ίες τὸ κράτος ἡμαρτημένων τὸ σὸν δίκαιος ἡμῖν ἐπιτιθέναι βούλει, κράτιστε βασιλεῦ, ἔχεις ἡδη καὶ ὑπὲρ δ ἔχρην Ἰταλίαν μετελθών. Πιλόεις τε γέρ τριακοσίων οὐκ ἐλάττους ἐπὶ μέσης αὐτῆς παρεστήσω, πρᾶγμα παλαιός ἐξ οὐ χρόνος τὴν Ῥωμαίων ἀρχὴν επικελούμενος, καὶ κλέος ἀνεδήσω, δε μετὰ Ιουστινιανὸν ἀρχαῖον Ῥωμαίων αὐτοκράτορα οὐδενὶ τῶν ἀλλων ὑπῆρξεν, οἵτις [P. 101] μη τῷ κράτε. τῷ σῷ. Ἀξιούμεν τέρ αντίθετος ἀγνόημα τὸ ἡμῶν (λέγω δή ὅπτηνίκα Κόρινθον τε καὶ Εύβοιαν κατετρέχομεν τὴν σήν) καὶ τὰς Ῥωμαίων ἐν Ἰταλίᾳ νίκας, οἱ δή τοσοῦτον ἡδη χρόνον διγουσί τε καὶ φέρουσι τὰ ἐνταῦθα, αιμάτων τρις τοσούτων μιλλῶν ἐξ πλεονάκις τοσούτων τὴν τῇδε πλτανώσαντες γῆν, καὶ πόλεις οὐδεις· οὐδεις·

A imperator, Siculis sacramento interposito polliciti, pulcherrimos victoriarum fructus Romanis abstulerunt. Qibus enim pactis ac conditionibus non subscrivet ille, qui compedibus vinclitus, antrisque inclusus subterraneis detinetur? Haec autem fecere Siculi, ut qui hic tum detinebantur, interea dum pacisceretur cum Gulielmo imperator, ab eo delicerent, urbesque ante hoc tempus sibi traducerent. Quod ut accepit imperator, quemque agebantur rescivit, missis in Siciliam litteris, Romanis captivis in hunc modum rescripsit: « Mirari subit ratione factum sit ut in rebus gerendis vobis semper defuerit animi fortitudo. Praelaras quippe jam ante partas victories deflorasti, et quam nunc ipsum toleratis vobismet ipsi comparasti fortunam.

B Nunc autem ea quæ a vobis jam perperam gesta sunt instaurare, **173** Deo volente satagentibus obsistitis. Nonne advertitis hæc exegitasse Siculos, ut nostros in futurum successus retardarent? Quis enim Italorum erit, qui ubi regionem quam jam possidemus, Gulielmo a nobis rursum tradendam esse perceperit, non continuo a nobis deficiat et Gulielmi partes nulla mora interposita amplectatur? Erit utique nemo, nisi stolidus ille sit et plane demens, cuiusmodi esse multi solent. Rogo vos, dicite per Deum, quando tandem vos jucundius patria conspiciet, utrum cum universa jam Italia et Sicilia in nostram redactis potestate, præclarri præclare inde a conterraneis liberati illustres Romani nominis vindices, gratissimum æqualibus vestris spectaculum exhibitori, Byzantium veneritis? Auero si nihil aut dantes aut accipientes, ut a vobis jurejurando sancta volunt, vos revocaverimus? » Hæc quidem scripsit Romanis; Gulielmo autem in hæc verba. « Ne latere nos putes, o generose vir, quorsum hæc a vobis struantur, et ut iis quæ per vim flunt indulgere soleat necessitas. Proinde nequaquam tibi profutura sunt, quæ a captivis illis viris sacramento firmata sunt. Neque enim ab incessanda Italia prius desistent Romani, quam et illam et insulam universam, ut prius, potestati nostræ subjecerint. » His acceptis litteris, in hanc ferme sententiam rescripsit Gulielmus. « Si tibi in animo est, maxime imperator, poenas irrogare nobis ob ea que adversus ma-

C jestatem tuam antebac **174** commisimus, jam certe etiam supra quam oportuit Italiam ultus es. Civitates enim in media illa non minus trecentas expugnasti, quod prioribus imperii Ronani temporibus nunquam haec tenus factum: tibique comparasti gloriam, qualis post veterem illum Justinianum Romanorum imperatorem nulli allii, præterquam maiestati tuae, contigit. Conser igitur, obsecro te, delictum noctrum, cum nimirum Corinthum Eubœamque tuam incursavimus, et partas in Italia victories a Romanis, qui longo illic jam tempore commorantur, omnianque inde asserunt rapinique, et sanguine, tertia plus parte, imo amplius, terram istam implerunt; qui urbes denique non spoliariunt modo, sed et easdem fecere sibi obnoxias. Ultrem tibi vi-

debet maius? quodsi huc a nobis, utpote qui magis
state tua longe inferiores sumus, non pateris comi-
parari, saltem ad priores recurre principes, et retro
acta Romanorum præclara revolve facinora, et an
non etiam tuum aliquis Romanum aggressus est im-
perium. Multæ utique gentes, et Persæ et Hungari,
et si non indignetur majestas tua, Robertus ille,
qui Epidamnum ex Italia trajiciens, magna ibi cer-
tamina cum avo tuo instituit; sed vix ægrecus ex
filiis Romanis illum dimovit. Tu vero regionem
nostram sere omnem occupasti. Si itaque nostri
ulciscendi causa ea aggressus es, satis tibi victori-
arum; plus satis 175 nos ultus es. Dum nostras
calcas terras, pacem amplecti, non modo non igno-
bile, quin potius maxime gloriosum. Viros autem
illustres Romanos, quos, sic volente fortuna, capi-
vos fecimus, sine mora recipies, ita ut eapropter
amplius nobis non irascaris. Neque enim succen-
dum homini qui bello impeditur, si hostibus suis
resistat. Ita plane liquidum sit, te ob id uatum,
quod in Eubœa deliqutimus, bellum juste gerere:
cujus quidem delicti, ultra quam par est poena, ut
diximus, exegisti. Si igitur pro his que in tuas
commisisse terras deprehendimur, multam irrigare
statuisti, ea ipsa apud majestatem tuam excusavim-
us. Si vero semper tibi aduersus genus nostrum
bellum gerendi causa superest, id in primis atten-
dere te oportet, ne præter jus gentium id fiat.
Bella quippe prætextibus metiri, hominis est; ulte-
rius vero tendere, erit qui ferarum esse proprium
dixerit, nobis autem id tacendum. Te igitur obse-
cranus, ut hocce bellum sancto fundere dirimatur.
Illi saepius perfectis litteris, tandem dictis annuit
imperator, receptisquo Romanis captivis aliaque
belli præda restituta, sive ad huc data a Gulielmo,
se sociali cum exercitu versus Occidentem secutu-
rum, bellum solvit. Nec multo interjecto tempore
regem renuntiavit Gulielmum, cum antea hac digni-
tate non gauderet. Tanta vero erga illum usus est
benevolentia, ut, eo mortuo, accedentem fratrei,
openique ad invadendum Siculorum principatus
implorantem, haudquaquam admiserit.

cū præterea dñta, toscutón te ἐπ' αὐτῷ τετήρηκε
προσιώντα αὐτῷ τὸν ἀδελφὸν (11) αἰτούμενόν te
ευηγέρθησε. Οὐτε δέ πεπάντειν ἔχθροις.

(9) Kal τὰ πιστά. Falcondus horum temporum
scriptor: Per idem tempus cum imperatore Græco-
rum fædus initum est, paxque firmata: Græci
Constantinopolim dimissi, qui post Brundusinum
bellum in vinculis tenebantur. Nec diu stetit pax
illa, ut auctor est Nicetas, l. ii, n. 8.

(10) Kal ρῆγα. Regem Willelmum non creavit,
sed agnovit Manuel: cum ante hoc fædus pro-
tyranno et provinciarum imperii usurpatore ha-
beretur.

(11) Τὸν δεδεχόν. Errant qui putant hoc loco
Tancredum intelligi a Cinnamo, qui extinto Wil-
lelmo Sicilia regno inhaverit, hoc fulti fundamen-
to, quod Willelmus Brito. L. iv Philippid. Willelmi
II avunculum seu potius patrum Tancredum facit,
Iheronimus Blanca et aliquot alii regis Rogerii

A leus tamen eis mōnō toscutás, ἀλλ' ἡδη καὶ ὑποχε-
ρίους θέμενοι. Πότερά σοι δοκεῖ μεγαλεῖτερα: Καν
μή πρὸς τιμᾶς ἡμῶν: ἀντιμετρεῖσθαι ταῦτα βούλει πολλῷ
καταδεστέρους τοῦ σοῦ κράτους δῆτας, ἀλλὰ σὺ γε
ἐπὶ τούς πρώτην ἀνάδραμε βασιλέας καὶ τὰ κατέκιν
τῷ χρόνῳ ἐπιβλεπέ μοι Ῥωμαίων ἀνδραγαθήματα.
Ἔ οὐ καὶ τηνικάδε συγχέρουκέ τις Ῥωμαίων τῇ
ἀρχῇ; Πολλὰ δῆτου πάντως ἔθιμον καὶ Περσῶν καὶ
Ούννων καὶ εἰ τι μὴ δυσφοροὶ χράτος τὸ σὸν, καὶ
Τομπέρος: ἐκεῖνος δὲ Ἱταλίαθεν ἐς Ἐπιδαμνον δια-
έξεις μεγάλας τῆδε πάππω τῷ σῷ συνδιηγώντο
μάχας. Ἀλλὰ μόγις καὶ ἀγαπητῶς ἐκ τῆς Ῥωμαίων
ἐκεῖνος Τομπέρτον διώσατο, σὺ δὲ καὶ τῆς ἡμετέ-
ρας σχεδὸν τι περιγέγονας ἀπάσχες. Εἰ τι σοι
τοῦ ἀνταμύνασθαι τίμας ἔνεκα ταῦτα ἐπικεχειρηται,
ἄλις σοι τῶν τροπαλῶν. Ικανῶς ἔχεις τίμας μετελ-
θών. Τὴν ἡμετέραν πατοῦντει σοι τὰ τῆς εἰρήνης
ἀσπάσασθαι οὐχούν ἐστὶν ἀγεννὲς, εἰ μὴ καὶ σρόδρα
ἐπιδίον. Σὺ δὲ καὶ Ῥωμαίους, οὐδὲ τῆς τύχης τίμεις
δούστες ἀνδρας οὗτω περιφανεῖς δορυελῶτους ἀποτ-
έμεθα, αὐτίκα λήψῃ, ἐφ' οὓς οὐδὲ δργίζεσθαι σε
δίκαιον ἐφ' τιμᾶς. Ἀνδρὶ γάρ πολεμουμένῳ οὐδεμία
νέμεσις ἀντιπράττειν ἔχθροις. Όστε λείπεται ἐνδε
ἐκεῖνου ἔνεκα τοῦ περὶ Εὖνοιαν τίμιν ἡμαρτημένους
δίκαιοιν εἶναι σε πολεμεῖν οὐπερ ἡδη καὶ ὑπερέδησης
τὰς τίσεις, ὥσπερ ἐλέγομεν. Εἰ μὲν οὖν δίκαια τίμιν
ἐπιθένται προεθυμήθης, ὃν ἐς τὴν χώραν ἐνεδειξά-
μεθα τὴν σὴν, τοσαῦτα ἀπολελυγήμεθα τῷ κράτει
τῷ σῷ. Εἰ δὲ δεῖ σοι πολεμητέα γένει τῷ τίμιων, ὥρα
σοι ἔνοεσθαι μὴ ποτε πέρα νομίμων εἰη τῶν ἀν-
θρωπινῶν ἡ ἔγχειρησις. Τὸ μὲν γάρ ταῦτα προφάσεσι
καὶ τοὺς πολέμους συμμετερεῖν ἀνθρώπινον, περι-
τέρω δὲ χωρεῖν δλλος μὲν τις εἰποι ἀν δι θηριώδες,
τίμιν δὲ τοῦτο μὲν οὐ λεκτέον, αἰτούμενα δὲ
σε στειάμενον ἡδη πολέμον τόνδε καταλύειν.
C Ταῦτην δὲ βασιλεὺς πολλάκις ἀπολεξάμενος τὴν
ἐπιστολὴν ἐπένειτο τοῖς εἰρημένοις, τούς τε
Ῥωμαίων αἰχμαλώτους ἀπολελόντων καὶ εἰ τι που
λάφυρον πολέμου ἐγένετο κομισάμενος, πρὸς δὲ καὶ
τὰ πιστά (9) πρὸς Γιλείλμου λαδῶν οὐμμαχον ἐν
ταῖς κατὰ τὴν ἵσπεραν ἔχειν αὐτὸν, τὸν πολεμον
ἔλυσεν. Οὐλγῷ δὲ ὑστερον καὶ βῆτα (10) τετίμηκεν
τὸ εὐμενὲς, ὡς Γιλείλμου τὸν βίον συμμετρησαμέ-
ζεισθαι οὐδαμῶς.

Du Cangii nota.

(9) Kal τὰ πιστά. Falcondus horum temporum
scriptor: Verum cum certo certius constet Tancredum
Rogeri quidem filium suisse non regis, sed Apulie
ducis, ipsius Rogeri regis filii primogeniti, ut ipse
met in variis diplomatis quoque existant apud.
Ughellum tom. IX *Italæ Sacrae*, p. 66, 100, 103,
etc., in quibus Tancredus dominii ducis Rogerii bona
memoriae filius Dei et regia gratia comes Licii inscri-
biunt, quod etiam habent Falcondus, Richardus de
S. Germano, Hovedenus, Bromptonus, Uspercensis
et alii, et existentes præterea patre superstiti
Rogeri liberos legitimos præter Willelmum tractant
scriptores, multo probabilius videtur, Simonem
Rogerii regis filium notum innuere Cinnamum,
qui, quod Tarentinus principatus sibi a parente
testamento concessus, ablatus fuisset a Willibaldo
fratre, in cum conjuravit cum Mattheo Boncilio,

ιε'. Τὰ μὲν ὅη τῶν Ἰταλῶν πολέμων ἐνεπύθα **A** Ῥωμαίος πέρας [P. 102] ξοσε. Βασιλεὺς δὲ καὶ πρέπερον μὲν τῶν κατὰ τὴν Ἀσσαν ἡδη κεκινημένων πρεγμάτων, ὀπηγήκα εἴτε τὰς ἐν Ἰταλίᾳ Σιέρφερε μάχας, φρονεῖδα τῶν τῆς εἰλού πολλήν, τότε δὲ δισερπέστερον λοιπὸν ἀντεποιήθη. Ὁ μὲν γάρ Περσῶν σουλτάνων Πούνουράν τε καὶ Σινύλαν Ῥωμαίος κιτρέδως παρεστήσατο πόλεις, Τερόζης δὲ, οὐπερ ἡδη ἐμνήσθην, τῶν ἐν Κιλικίᾳ πλείστας ἀφήρασεν, Ιαγουπασάν δὲ, δὲ καὶ αὐτέδες Περσῶν φύλαρχος ἦν, δρχων τῆς Καππαδοκῶν, Οίναιόν τε κατέθεσ καὶ Παιαράν, πόλεις διμφα Ποντικά. Ἀλέξιον τοιν τὸν Γιφάρδον ἐπὶ τὸν σουλτάνον πέμψας τὰς εἰρημένες ἀνέλαβε πόλεις, Ιαγουπασάν (12) δὲ τῆς ἐπὶ τὰ Ῥωμαίων ἀποσχόμενον ἐκδρομῆς ἔστιν περοσάνγειν ἡράγκασεν· ἐπὶ μέντοι τῆς Κιλικίων αὐτὸς **B** ίκτος ταῦταν διενοίτο. Ἐν δὲ τούτῳ ἐν Βυζαντίῳ τάδε συνίπεσεν. Ἡν τις Λευτῶν (13) οὐδὲ διακόνους καλούμενος διοράμα τούτῳ Βασιλείος. Οὗτος ἀναπτύσσειν τοὺς πολλεῖς τὰς θεάς την ταῖς δυοῖς δῆποτε τελεταῖς πεπιστευμένος φωνᾶς ἀλλούς τε τῶν καὶ κατὰ βραχὺ προσκερουκότων αὐτῷ τὸν ταύταις δὴ τοῖς δημιλαῖς οχήματι καὶ ἐπικρύψει κακηγορεῖν θέλει, καὶ δὴ καὶ Μιχαὴλ (14) καὶ Νικηφόρον ἐπιτίλησεν Βασιλάκιον, ὃν δὲ μὲν φήτορικῆς ἐς τόδε καιροῦ καθηγητῆς (15) έτυγχανεν ὃν δὲ Μιχαὴλ, τὰ Ιερά τε

Du Cangii notes.

sedatisque illis post hanc tumultibus dataque Bonello impunitate, exterris quos inter fuit Simon, galeis seu tremebus, quae sufficerent ad id assignatis, extra regui fines salvi et incolumes perducti sunt, ut narrat idem Falcondus: qua tempestate Simon, ut est simile vero, Copulum concessit.

(12) Ιαγουπασάν. Masuti Iconiensis sultani gener, Amasie, Ancyra et Cappadociae dominus. Nicetas, L. iii, n. 5.

(13) Ἡν τις Αευτῶν. Totam banc controversiam de rebus theologicis habent Nicetas in Man. L. vii, n. 5, et lib. v et xxii Thesauri orthod. Fidei, ut et Leo Alatius in Excerptis variis et L. ii in Eccl. Occid. et Orient. perp. consensus. c. 12, n. 5.

(14) [P. 460] Μιχαὴλ. Erat Michael Thessalonicensis magister rhetorum, διδάσκαλος τῶν εὐαγγελίων et protecdicu Magne Ecclesie: Nicephorus vero Basilaces διδάσκαλος τῶν ἐπιστολῶν quae erant dignitates in ecclesia Cp., Soterichus denique Panteugenius ὑποήθιος του πατριάρχου, Id est patriarcha Antiocheni suffraganeus, quod de Græco, uti tenuis, patriarcha intelligendum. Quandiu enim Antiochia in potestate Latinorum fuit, habuerunt Græci suos patriarchas. Antiochenos solo, ut dixi, nomine, cum in ipsa Antiochia Latini patriarche sederent, qui Græcos patriarchas in ea pedem ligere non sinebant, ut auctor est Balsamon ad can. 16 synodi Antioch. v. Cinnamum, p. 211; Nicet. in Isaac. L. i, n. 4, et Barou. an. 1178 ex Georgii Corcyri. epistola.

(15). Ρητορικῆς καθηγητῆς. Michael magister rhetorices sui aeu, ut ium eam dignitatem vocabat, μαλιστὸρ τῶν ρήτορων, qua donatus legitur Eustathius, postmodum Thessalonicensis episcopus, in epistola præfixa scholiis in Dionysii πηριήγησι ab codice editis. Ita enim idem Michael etiam indigitatur in illius confessione, quam habet Allatius loco citato in hæc verba: Μιχαὴλ τοῦ Θεοσαλονίκης, τοῦ μαλιστορος τῶν ρήτορων, διδάσκαλου τῶν εὐαγγελίων, καὶ πρωτεκδίκου τῆς Μεγάλης ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως ἡ περὶ τὴν τελευτὴν

176 16. Hunc finem babuere bella Romanorum Italica. Dum illos adhuc distinxeretur imperator, Asiaticorum motuum cura sollicitum tenebat: quibus demum peractis, totum se rebus istis applicuit. Persarum quippe sultanus Punu:am et Sibylam, Romanorum civitates, expugnaverat: et Torosus, cuius supra meminimus, plurimas etiam abstulerat in Cilicia. Ad hoc lagupasan, qui et ipse phylachus erat Persarum et Cappadociæ princeps, Οευαῦμ et Pauraen, Ponticas urbes, incurvabat. Missus itaque ad sultandum Alexio Giphardo, ea oppida recepit: lagupasanem vero incursionibus in fines Romanos abstinere, sibiique deinceps adhædere coagit. In Ciliciam autem ipse expeditionem instituere decrevit. Interea hac Byzantii accidere. Erat quidam ex levitarum ordine, quos nos diaconos vocamus, nomine Basilius. Illic ad explicandum in ecclesiasticis cœtibus verbum divinum constitutus, alios qui vel minium ab ejus sententiis dissidebant in hisce concionibus tecte et occultum redarguit: atque in his Michael et Nicephorum, cognomento Basilacium; quorum alter rhetorum ea tempestate magister, sacra Evangeliorum verba explanabat in Sophiano templo: alter vero celebris inter eruditos in orationibus elucubrandis maxime prestatbat, multaque in rhetoriceam **177** docebat scilicet

έξομιλόγησις αὐτοῦ ἐφ' οἷς προσάπεις, etc., quas quidem Michaelis dignitates his expressit verbis Nicetas: Μιχαὴλ ἐν ρήτορικὸν θρόνον κοσμῶν καὶ τὸν εὐαγγελικὸν διαδίλων ὀρθίσαντα. Proinde idem qui διέτω τῆς ἐκκλησίας dicitur Pachymeri. I. v. c. 14: I. x. c. 12; magistri vero rhetorum munus erat sacras interpretari Scripturas, siquidem eadem fuit ρήτορος dignitas. Codinus, De offic. c. 1, n. 22: 'Ο ρήτωρ εἰς τὸ ἐρμηνεύειν τὰς Γραφάς. Diversus porro fuit magister rhetorum a catechista, qui κατηχητῆς dicitur in Catalogis officiorum Ecclesiæ Cp. a Guaro et Medonio editis, cuius munus fuit κατηχίζειν τὸν λαὸν καὶ πάντας ἐρχομένους ἐκ τῶν ἐπερδόδικον εἰς τὴν ὀρθόδοξον πίστιν, ad hæc etiam baptizatorum curam habere. Cum vero essent plures qui rhetoricum seu concionatorium munus obibant, qui iis præterat magister rhetoricelecebatur seu, ut vocatur a Cinnamino, ρήτορικης καθηγητῆς, quod idem sonat. Nam καθηγητῆς idem est ac præceptor in veteri Gloss. cap. de ludo litterario. Papias, catigeta, doctor, rhetor. S. Anthelmus in Monost. :

Vita aliena tuæ tibi sit cathigeta vitæ.

id est magistra. Acta S. Artemis Mart. n. 3: Dum cathigeta ipsius secundum artem magisterit —ad secularium litterarum dogmata illum introduceret, ubi Bollandus perperam nomen proprium esse censuit. Neque felicissimæ cartigeris restitui pro cathigeticis apud Bonitum subdiaconum in Vita S. Theodori ducis, uti ms. præferebat: Verumtamen ceu a solertiissimis cathigeticis talium figurae fuerunt deprehensa. Gotselinus Bertinianus monach. in Vita S. Augustini episc. Cantuar.: *Das etiam liberalissimum cathigeta in ipsa dilecti discipuli ordinatione dulcissimum pignus — dilectionis sue.* Martyrium S. Nicou, § 15: Εχντες καθηγητὴν τὸν Νίκωνα, etc. Alias καθηγηταν dicuntur rectores Ecclesiarum seu episcopi in codice Canonum Ecclesiæ Africæ, c. 53, quod toti suæ plebi præsent.

jam commentatus. Es propter dolebant ii, quod tot sapientia instructi dotibus a tali homine traduce-rentur: unde sibi compluribusque aliis maximorum malorum causa fuere. Basilio enim in eis apostoli D. Joannis theologi templo, quod ad urbem est, consuetum aliquando ministerium faciente, vene-runt ii ut eum audirent, sed insidiosis malevolisque auribus. Cum enim ille quemadam Evangelii locum enarraret, unum et eundem esse Dei Filium et vic-timam, et cum Patre sacrificium excipere: arre-plum subito sermonem ludibrio habentes reversi sunt, duas inde Basiliū dicentes inducere perso-nas, si ille quidem immolatus fuerit, ille vero sa-crificium excipiat. Huic sententiae tunc alii suffra-gati sunt litteris clari, tum et Soterichus, cognomine Pantengenus, vir ea zeitate doctrina et sermonum gravitate ceteros praecevens, quiq[ue] Ecclesiæ Antiochenæ episcopus electus, nondum manus im-positionem accepérat. Is igitur Soterichus non lingua solum et ore eorum accessit opinioni, sed et mag-nifica oratione composita, singularique quadam similitudine Platonicos exprimente dialogos, multa in illa absurdā concessit. Proprius quæ et ipse sede sua deturbatur, et qui illi favebant, omnes pellun-tur. Basilius dignitatem recuperavit: bac enim

A ἐπὶ τοῦ τῆς Σοφίας; Ιεζοῦ διεκηγείτο τῶν Εὐαγγελίων φρήτᾳ (16), ἀτέρος δὲ εὐδόκιμος ἄλλα τε τῶν ἐν λόγοις ην καὶ δὴ καὶ λόγων ἀγαθὸς δημιουργὸς· ἀμέλει γοῦν καὶ πολλὰ τῶν κατὰ ἡγετορικὴν μεμελέτη τοιώτῳ ἄγαν δεξιῶν. Έἰσι τούτοις ὥδινον τε τῷ ἀνδρεῖ τούτῳ καὶ ἐν δεινῷ ἐποιοῦντο, εἰ τελικούτῳ τὰ ἐξ σοφίαν δυτε πρᾶ; τοιούτῳ διαμυκτηρίζοντο ἀνδρός, οὗτον ἔκαντος τε καὶ πλείστοις ἐτέροις ἀνηκέστων αἵτιοι ἐγενέσθην κακῶν. Τοῦ Βασιλείου γάρ ποτε ἐς τὸν πρὸ τοῦ ἀστεοῦ τοῦ ἀποστόλου Ἰωάννου τοῦ θεολόγου νεών (17) τὴν συνήθη τελούντος αὐτῷ λειτουργίαν, ήσαν ἀκούσθμενοι καὶ σύντοι, ἀκαλοῦσι γε μήτε ἀπισθούσις καὶ πλήρεσσι δυσμενεῖς. Ως γάρ εὐαγγελικήν πον οἷμα περικοπὴν ἔκεινος διεῖδων τὸν αὐτὸν ἔφη καὶ ἔνα τοῦ Μεοῦ Υἱοῦ καὶ θύμα γενέσθαι καὶ σὺν τῷ Πατρὶ τὴν θυ-βίαν προσδέχεσθαι, ἡρπασάν τε τὸν λόγον εὑδίς καὶ ἀνὼ καὶ κάτω διεκλεύειν ίόντες, διττὰς ἴντεῦντεν τὸν Βασιλείου λέγοντες; εἰσάγειν ὑποστάσεις, εἰ τὸ μὲν ἐπίτηδη, τὸ δὲ τὴν θυσίαν ἐδέξατο. "Ἄλλοι τε οὖν ταῦτη τῇ δόξῃ συνέθεντο τῶν ἐπὶ λόγοις τε δοκίμων καὶ δὴ καὶ Σωτηρίχος ὁ Παντεύγενος ἡ ἀπε-κλητης ἦν, ἀνήρ καὶ ἔκεινος τὸν χρόνον σφίζει καὶ λόγων δεινότητος τοὺς δλλους ὑπερβάλλων, δει καὶ τῆς Ἀντιόχου τὸν ὄρδον λαχών οὐπω ἔτι κεχειροτόνητο (18). Οἱ τοίνυν Σωτηρίχος οὐκ ἀπὸ γίγαντος

Du Cangii notæ.

(16) Τῶν Εὐαγγελίων πήρα. Ultraque dignitate ecclesiastica et magistri rhetorum et διδάσκαλου τῶν Εὐαγγελίων insignis fuit Michael Thessalonicensis, ut ex ipsius confessione et Niceta colligitur. Huius postremus dignitatis munus erat ἐρμηνεύειν τὸ Εὐαγγέλιον, ut est apud Codinum, c. i p. 19, seu διεκηγεῖσθαι τὰ λεφά τῶν Εὐαγγελίων φρήτᾳ, ut habet Cinnamus. Cum vero plures essent διδάσκαλοι in Ecclesia Constantinopolitana, nempe διδάσκαλος τοῦ Εὐαγγελίου, διδάσκαλος τοῦ ἀποστόλου [P. 461] et διδάσκαλος τοῦ Φαλτηρίου, διδάσκαλος simpliciter et κατ' ἔκοχην dicebatur is qui Evangelia interpretabatur. Catalogus Goari et Medonii: "Οἱ διδάσκαλοι ἐρμηνεύει τὸ αγιον Εὐαγγέλιον εἰ δυνατός ἐστι, καὶ τὸ Φαλτηρίου, κρατῶν καὶ τὰ σχολεῖα τῆς ἐπισκοπῆς, unde colliguntur doctorum Evangelia interpretatum esse interdum etiam psalterium præfuisse que scholis patriarchalibus. Basilius vero διδάσκαλος τῶν ἐπιστολῶν dignitatem habuit, ut auctor est anonymous Allatianus, qui διδάσκαλος τοῦ ἀποστόλου dicitur Codinum: et cuius oīscium describitur a Niceta hisce verborum ambagibus: ὁ Βασιλάκιος Νικηφόρος ταῖς τοῦ Παύλου ἀναπτυσσων ἐπ' Ἐκκλησίᾳ ἐπιστολάς, καὶ διαλευκαίνων τῷ τῆς καλλιέργημα σύνης φωτὶ, δισταῖ τῶν ἀποστολικῶν φήσεων τῇ ἀσαφείᾳ ὑπομελανοῦσα, καὶ τῷ βάθει τοῦ πνεύματος ἐπιφέρεσσα. Eiusmodi doctorum in Ecclesia μηνius perantiquum fuisse colligunt ex S. Cypriano epist. 24, ubi doctoris audientium seu catechumenorum meminit. Passio SS. Perpetui et Felicitatis: Vidiimus ante fore Optatum episcopum ad dexteram et Aspazium presbyterum docorem ad sinistram. De doctoribus catechumenorum agit etiam Amalarius Fortunatus, l. i. De offic. Eccl. c. 19. Vide Balsamonem περὶ διδάσκαλῶν in Jure Greco-Romanō, l. ii, p. 145.

(17) Ιωδαῖον τοῦ θεολόγου γεών. Intelligit, ut reor, templum istud quod ad Hebdonum extructum erat, D. Joanni evangelistæ sacrum, de quo Anna, l. iii; Constantinus in Basil. c. 63, Scylitzes et Glycas in Bulgaroctono, aut illud fortasse, quod ad Castrum Rotundum statuit Guillelmus, Biblioth.

In Adriano II.

(18) Οὐδέκα έτη ἐκεχειροτόνητο. Ancior anony-mus apud Allatium loco citato de eodem Soteri-cho: Σωτηρίχος ὁ Παντεύγενος ὑποψήφιος τοῦ πα-τριαρχεῖου Ἀντιοχείας. Eiusmodi electio ὑποψήφιος vocabanti Græci nuperi. Ia Bethleemitanum electum, qui Balduini Flandrensis electioni in impe-riatore Constantiopolitanum interfuit, vocat Georgius Coryrensis, in tract. de Communiore et Theodosium Villarduinum in patriarcham Antiochenum electum Pachymeres, l. vi, c. 5, cuius vicis vim expressit eodem loco idem scriptor, ubi de Theodosio: "Ιδόη εἰς Φῆφον ὃν πατριαρχεῖον ὁ γάρ Εὐδόμιος ἐτεθήκει τῆς Θεουπόλεως, id est, qui electorum suffragijs ad eam dignitatem voratus fuerat post Euthymii decessum: "Υπὸ τόμφ κοινῷ ἀνακηρυχθεῖς, ut ait l. iv, c. 13, id est, per de-cretum factius episcopus, sed nondum χειροτονη-θεις et consecratus. Per decretum enim, quod τόμφον vocal Pachymeres, fieri aut ordinari dicitur episcopus, qui postquam a clero et plebe legitime est electus, a metropolitano et episcoporum con-sessu publice decernitur episcopus, factio postmo-dum electionis decreto, quod ab omnibus rite sub-scribitur. Ia in Ep. Symmachī, pp. 5 et 6, ad Ces-sarium Arelat. in Conc. Arvern. can. 2, Aurelian. iv, can. 5, Aurelian. v, can. 11, apud Liberatum Diac c. 20, etc. Eiusmodi vero decreti formula existat in Ordine Romano. Alii porro sunt apud eos suffraganei, etiū nomen idem sonet ac ὑποψήφιος. Interdum enim dicuntur titulares illi episcopi, quos Germani ab initiendo et consecrando vocant Weih-bischöf, qui sunt episcoporum adjutores et in episcopatibus functionibus cooperatores et vicarii, qui episcopis aut insirmis aut absentibus suffragium et ecclesiis illis commissar custodiā debitan et canonica exhibent, donec convalescant apte redeant, ut est in Capitulis Caroli C. iii. 10, p. 94; atque inde passim vicarii in quovis exequendo munere, suffra-ganei dicuntur apud Udalricum in Consuetud. Cl. i-mac. p. 75, 159, 171, 174, 205. Præsentium vero ita vulgo appellantur episcopi, qui metropolitano

μινον καὶ στόματος ὀδηγή τῇ ἑκείνων [P. 105] παρ-**A 178** jam exciderat : sed postea ram illeum per-
ιστάτο, ἀλλὰ δῆ καὶ καλόν εἰ χρῆμα λόγου συνέδεσα, . dicit, cum haud sana sentire, ut aīont, deprehen-
εῖς ἑκείνο; Ἑξισίαν τινὰ πρὸς Πλάτωνα ἐν διαλό-
γος ἀμοιβήτα ισχύον, πολλὰ ἐν τούτῳ δῆτι τῷ λόγῳ συνεφόρησεν ἀποτα, δι' ἀπερ αὐτός τε τὴν τοῦ θρδ-
ντο καθαιρέσιν ὑπέστη, βασιλέως τοῖς ἀμφιβάλλομένος διαιτήσεως, καὶ ὅσοι ἡδη συνίσταντο τούτω.
Βισιλειος δὲ τὴν ἐπιτιμίαν αὖθις ἔσχεν· ἐπύγχανε γάρ δῆ ταύτην ἀποβαλλών, εἰ καὶ χρόνυς ὑστερογ-
εῖς ἀπώλεσε ταύτην, οὐκ δρθεὶς, ὡς ἐλέγετο, τὰ δογματικὰ φωραθεῖς.

ι'. Τὰ μὲν δὴ τῆς δογματικῆς ἐκείνης ἀμφισση-
τήσεως τοιούτου εὐρήκε πέρας. Βασιλεὺς δὲ ἐπὶ Τε-
ρόδην (19) ἐστάλλετο. Αὗτοῦ γάρ τοις περὶ τὴν ἐπέ-
ραν ὕστερον εἰργοῦται διηγοῦλημένου, καιροφυλακῆς; ή
βάρβαρος σχεδόν τι ἀπάσας τῶν ἐν Κιλικίᾳ πε-
ιστήσατο πειλανή, Δεινὸς γάρ εἶπερ τις ἔγενετο
ὅδητε τε καιροῦ προσφάσαι καὶ πράγματα βά-
ρει ἰκανός. Τούτου τε δὴ ἐνεκα βασιλεὺς ἐπὶ τὴν
Ἀσίαν ἔχώρει καὶ ἐν αὐτῷ ἐρῶν ἐρχομαι. Τα-
κουόνδου τοῦ Ἀντιοχείας πρίγκιπος ἐκ τῶν τῆς με-
ταχειρήσαντος, ἵν μὲν τῷ παρανίκαια Κωνστάντια
ἢ εἰπούν γαρετῇ ἐντῇ τε βασιλεῖ καὶ τῷ Ἀντιο-
χέων ἁγερίκις πράγματα, βασιλέως δὲ ἐπειτα Ρο-
γέριον τὸν Καίσαρα, ὃντερ ἡδη ἐμνήσθην, ἐφ' ὧ
ξυνοικῆσαι εὐτῇ στελλαντος, μεταβαλοῦσα ἐκείνη
τοιῇ τῶν Ἀντιοχέων βουλῇ Τενάλδῳ (20) τινι γά-
μῳ κοινωνεῖ, ἐνοισάντων μη ποτε Ρογερίῳ γεγ-
μηνής τῆς γυναικὸς Θεομαλίος δὲ φόρου ἀπαγω-
γήν εἰντον πειλανῶν. θέτεος δὲ δὲ Τενάλδος, ἀπειδή
δεδμενον αὐτὸν βασιλεὺς οὐ προσέστο, ἀπειδάς δὲ
μελλον ἐπισειλων ἐξειδειμάτου πολλάτ, δειν ἐντὸν
χρημάτων ὅπολασθων τοιάδε τινὰ ἔποιει. Ναῦς τε
τηγάμενος ἐπὶ τὴν Κυπρίων (21) ἐπλωκέστο, πειρα-
τικᾶς τε τοις ἐνταῦθα προσφερόμενος περισσοτελ-
ηταῦθα δυνάμεως ἐξεπορθέστο. Ἄλλα τοι μὲν πρῶ-
τον Ἰωάννης; δὲ τοι βασιλέως ἀδελφιδῶν τὴν χώραν
τότε διέπον, καὶ Μιχαήλ δὲ Βρανδος καὶ τῶν ἄλλων
διοικοῦσι τοις ἐπιφανεῖς τοις φυλακῇ τετάγοντο, ἀπώσαντο τε
αὐτὸν καὶ κακῶς διέθεντο. ἐκεῖτα προκετεστέρως
ἥ ἐχρήν ἐπὶ Λευκουσίαν τοῦ Βρανδού ποιησαμένου τὴν
διεξόντην, ἐνεπεκήξει τούτῳ καὶ δὲ Ιωάννης, διεν
συνέθη ἀμφοτέρους; ἀλλωνται πρὸς τοὺς Τενάλδου.
Τοιώταν δὴ ἐνεκα βασιλεὺς ἐπὶ τὴν Κιλικίων ἔχωρει.
Ἐπειδὴ δὲ πρὸς τῇ μικρῷ Φρυγίᾳ ἔγενετο, Πέρσαις
ἐνταῦθα ὑπαντιάσαις ἥττησε το πολέμῳ αὐτοῖς καὶ
φόνῳ πολὺν εἰργαστο, τὴν παρακειμένην τε Περ-
σῶν δρόσας χώραν εἰς ἐπὶ τὴν Κιλικῶν ἐφέρετο,
εγχειτιζόμενος ἐπὶ Πέρσας δῆθεν τὸν πόλεμον
ἀγειν· τούτῳ δὲ τῷ τρόπῳ μηδὲν ὑφοράμενον τὸν
Τερόδην κτεναβεῖν ὕστερον. Οὕτως γε μηδεὶς μελλον
ἀκοσμήσας εἰπὼν παραγένεται, κατὰ τάδε ἐποίει.

Du Gangji notes.

aliem subeant, tum quod à metropolitano ad synodem vocali suffragii ius in ea habent, tum quia non nisi metropolitani suffragio consecrari [P. 482] poterant, inquit Gretserus ad Philippum Eystetensem, p. 250. Vide v. c. Steph. Baluzium ad epist. 84 Lupi
Karrar.

(19) *Ex Taddeo. Willielmus Tyrius, l. xviii:*
In partibus Ciliciae circa Tarsum erat quidam
nobilis et potentissimus Armenus nomine Toros, qui
domini imperatoris gratiam, ejus efficiente inconsu-
*tia, frequentius demechabatur et incurreret ab-*ser-**
sum. Confusus enim de eo quod ab imperio remoules-

*erat plurimum et quod in montibus arduis habebat
domicilia, per plana Ciliciae prædam agebat et manus-
bias, non versus terram domini sui modis quibus
poterat damnificare, etc.*

(20) *Peregrinatio*. De Renaldi principis Antiocheni familia, nuptiis, liberis et gestis abunde dicimus in Famil. Hierosol.

(21) *Thy Kuzplor.* Quæ causa Raynaldum impulerit Cypri insulam iovadendi, recitat endem loro Tyrus: non solitas scilicet a Manuele belii, quod contra Torosum, ipsius Augusti præcegio, suscepit, vacas impensas et incrédes.

versus iter intendit, cæterasque Romanorum copias Attaliam manere jussit, equorumque curam ibi habere. Morbo quippe, cui ut plurimum equi obnoxii sunt, et qui pedum plantis accidere solet, graviter dolebant. Ut vero in Seleucianas pervenit campus et exercitum, sicuti imperatorem, paratum haud iuvenit (id enim neglexerat Alexius), mentem alio convertit, Torosum cum omnibus viribus cupiens invadere. Alexium igitur præmisit, ut Torosum aggrediendo ibi distincret: ipso vero a tergo secutus est, haud plures quingentis secum duréns armatos. Captusque **180** continuo et in Romanorum potestatem venisset tyranus, nisi ipsum fortuna quadam inopinata servasset. Quidam enim mendicus, quales multi ex Latinis nationibus eentes in Palæstinam montes et silvas vagabundi percurrent, ac nihil non tritum relinquunt, obvius Imperatori factus, auri statere ab illo accepto, quanta potuit ræterioritate ad Torosum contendit et imperatoris adventum nuntiavit. Quo ille audito, nec injuria, perculsus, lis nemini, præterquam Thomæ et Coreæ sibi filiis, quæ acceperat indicatis, huc illuc errans et palabundus vagatur. Imperator postridie Ciliciam invadit: eo nusquam invento, castellum in Lamo maxime arduum nullo labore expugnat. Deinde Cistranum capit et Anazarbum urbem celeberrimam, progressusque Longiniadem cum adjacentibus agris imperio subjicit. Inde ad Tarsum Cilicum metropolim profectus, urbem primo intercipit impetu: et Tili castrum validissimum, missis eononnullis, Romanorum juri asserit. Qua vero ratione Tarsum, quæ ne a multis quidem millibus expugnari vix potest, ipse eodem quo accessit die cepere, narrabo. Ubi enim urbem ægre expugnari posse advertit, frustra ibi tempus terere inconsultum putans, deflexit ad alia oppida: Theodorum vero sororium, cognomento Batazem, ad eam circumcidendam **181** misit. Sed nondum ad urbem advenierat Theodorus, cum milites, qui in propugnaculis stabant, adventare imperatorem rati, ingenti percussi metu, de turribus sese dedere præcipites, mortemque sic miseri acerbam appetiere.

δυσάλωτον ούσαν αὐτήν ήγιν, τρίβειν ἐνταῦθα τὸν
ἔπειρας ἐπράπετο πόλεις, Θεδδώρον δὲ γαμβρὸν
ἐκείνην ἐπεμψε πολιορχήσοντα. Ἀλλ' οὐπώ Θεδδώ
ἥσων βασιλέα προσιέναι νομίσαντες ἔξαισιόν τε τινα
ἴσαυτούς δυσθανατοῦντες οἱ τελείτωρι, ἢ τε πόλις εὗ

18. Ita quidem capta est Tarsos. Cum haec adverterent Torosus et Renaldus princeps, ad imperatorem legatos mittere non ausi, utpote multorum a se perpetratorum malorum concisi, illius agnatos quosdam misere, qui pro iis euudem de-

Du Cangil note.

(22) *Akkior pbr.* Expeditionem hanc Manuels aduersus Armeniæ et Antiochiae principes pluribus prosecuti sunt Nicetas in Mau. l. III, n. 1 et 3; et Will. Tyrius, l. XVIII, c. 23 et 24. Hanc etiam attigit Phocas, qui eidem interfuit et Manuels meruit, in Descript. T. S. c. 24.

(23) Ἡλωτός τε. Tyrius: Tam subtilis autem fuit

Αλεξίῳ μὲν τῷ Κασιανῷ δὲ Σελευκέων τὴν τότε διεῖπεν ἀρχήν, τὸν αὐτόχθονα ἐκδένεντα ἀθροίσαντα σφρατὸν ἐν παρασκευῇ ἔχειν· δὲ δὲ τὸ εὐζωντερον ἀπολεξάμενος; [Ρ. 104] τῆς στρατιᾶς τὴν ἐπὶ Σελευκείας ἡπειρέστο. Τῷ δὲ ἀλλῷ Ρωμαίων στρατεύματι ἴνταῦθά που ἐπὶ τῆς Ἀττάλου μένοντι ἐπιμελεῖσθαι τῶν ἵππων ἐκδένεται. Πάδος γάρ τι τοῖς αὐτῶν πέδιμασιν ἐπιγεγονός, δὲ δὴ τῷ ἐπιπλέοντι ἐπισκήπτειν εἰνθε 'γένει, Ισχυρῶς αὐτοὺς ἐπίειχεν. Ως δὲ αὐτὸς μὲν τὰ ἐπὶ Σελευκείας ἐγχώρια πεδία, τὸ δὲ στράτευμα οὐ παρῆν διατάσσειν (παρημελητὸν γάρ τούτον πρός τὸν Ἀλεξίου), ἐντερόν τοις ἑταράπετο, οθόνει παντεὶ τὸν Τερδέην καταλήψεοις προσθυμούμενος. Ἀλεξίου μὲν (23) χρέος θεν ἐπεμψεν, εἰ πων! Τερδέην αὐτῷ συμπιεσάντα ἴνταῦθα ἐπισχεῖν δυνηθῆ· δὲ δὲ ματὰ νόσου τούτῳ ἐχώρει οὐ πλείους πεντακοσίων ἐπαρθέμενος ἀνδρῶν ὀπλιτῶν, καὶ τάχα ἀν ἥλωτο τε (23) δὲ τύραννος καὶ ὑπὸ χερσὸν ἐγένετο Ρωμαίακας, εἰ μὴ τύχη ταὶ αὐτὸν δὲ ἀπροσδοκήτου διεσώσατο. Τῶν γάρτις προσαιτούντων, οἱ πολλοὶ τῶν Δατίνων γένους ἐπὶ Παλαιστίνην λόγες δρῆ τε καὶ ὅρμα περιεργούσιν ἀλῆται, καὶ οὐδὲν δὲ τοι πλήθεις λείπουσιν ἀστείτον, τῷ βιτσεὶλ περιτυχών στατῆρά τε εἰς αὐτοῦ κεκομισμένος χρυσοῦ τὴν ταχίστην ἐπὶ τὸν Τερδέην ἥλθε καὶ αὐτῷ τὴν βασιλέως δοσον οὐκ ἡδη ἐκῆγγελλεν δριξιν. Ταῦτα ἐκείνος ἀκούσας καταπέληκε μὲν, ὡς τὸ εἰκός, τὸν μέντοι λόγον πρ' οὐδένα τῶν ἀτάντων ἔχενεγκίνων δει μη Θωμᾶν (24) τε καὶ Κόρκην, μνθρᾶς εἰνους αὐτῷ· φυγὰς διλότες δὲλλῃ φερόμενος ἐξέτρεχε παντοχοῦ. Βασιλεὺς δὲ τῇ διεπαράδεις τὴν Κιλίκων εἰτελάσας αὐτὸν μὲν εὔρεν οὐδαμοῦ, τὸ ἐν Λάδῳ δὲ φρούρον ἀμαχητεί περιστῆσατο ἐρυμνὸν μάλιστα δν. Εἰςα Κιστρημον καὶ Ἀνάρην πόλιν εἶλε περιφανῆ. Προλόν δὲ καὶ Αογγινάδα σὺν πάσῃ τῇ περιοικidi καταδρεμάνων ἀδουλέσατο. Οὐθὲν ἐπὶ Ταρούν μεταβάς η μητρόπολις τῷ Εθνει τούτῳ τυγχάνει οὐσα, αὐτὴν μὲν εἰλεν αὐτοδοει, Τίλι δὲ κρητηφύγετον μάλα ἐχρόνων πέμψας ὅπει Ρωμαίους ἐποιήσατο. Οπως δὲ Ταρούν οὐδὲ ἐν ὑπό μυριάδων διώσεοις πολλῶν εὐχερῆ οὖσαν αὐθημερόν αὐτὸς παρεστῆσατο, δηλώσω. ξωγε. Ἐπειδήξει:

ιη'. Ταρσὸς μὲν δῆθι τὰς ἔδαλον· Τερόδης δὲ καὶ
Πενάλδος ὁ πρίγκιψ, ταῦτα δρῶντες, βασιλεὺς μὲν
οὐδαμὴ διαπροσθέντας εἰς τὸν διοικητικὸν τοῦτον
ἔδειξεν οὐδεὶς κακὸν, παρὰ δὲ τῶν γηγενεώτερων
αὐτῷ τινας πέμποντες Ιχθέουν Ιλάσσασθαν, εφεισι τό-

*imperialium exercituum adventus, ut predictus
Torus, qui Tarsi tunc morabatur, vix liberas ferias
habuerit ut ad mones vicinos gratia salutis se con-
serret.*

(24) Θωμᾶς. Thomām forte, Torosi ex sorore
deponem, qui eidem in principatum successit.

σειά. [P. 103] Ός δ' ἀπετύγχανον τοῦ σκοποῦ, Τενάλος παντεχθέν εἰς πορούμενος τὴν Ἀντιοχεῖαν ἀκρόπολιν ἐγχειρίειν βασιλεὺς διωμολόγηει, εἰ κακῶν ἀμνηστήσειν αὐτῷ. Συνίει γάρ καὶ τοῦ Ἀντιοχείας ἀρχιερέως (25), δὸν αὐτοὶ δρογενῆ σφίσιν ἐφιστᾶσι πετράρχην δῆθεν αὐτὸν κλείσοντες, δυσμένειάν τινα καὶ κόπον ἐπ' αὐτῷ τρέφοντος εἰς αἰτίας τοῦδε. Τενάλος, διπερ ἡδη μάγιομεν, ἐσχάτην ἱεροῦ πνίγειαν ενειδώς. Κύπρον τε καταδραμένην διενοθῇ καὶ τὸν ἀρχιερέα τούτον θίᾳ παραλαβὼν χρήματα οὐτῷ δῶναντα τέξειν· ἐν εὐκορίᾳ γάρ εἶναι πολλῇ τοῦτον δύγνωσκεν. Ός δ' οὐδὲ ίπειθε, τῶν ἀμφιλων δειλόμενος τὸν ἀνθρώπον πολλὰς μὲν αὐτῷ κατὰ τὸ σώματος ἔχαινε πρέπειν, θέρους δὲ ἀκμάζοντος γίλτει τὰ τραύματα ἐπικρίσεις (26) ἡλίῳ θέρεσθαι ἀρήκει. Εφῆκε τε οὖν καὶ μέλιται καὶ μύιαι καὶ τέλλα τῶν αἰμοσόρων ζωφίων καθ' διον γυμνητιώνος ἄγκαθίζοντας τὸν σώματος συνεμψύων αὐτῷ τῶν αἱμάτων. Γάρ δὲ ἀπαγορεύεται δὲ ἀνθρώπος πάντα τὸν πλεύτον. Τενάλῳ παρεγίνεται ἑκενεγκῶν· ἐν δέξιαινειζόμενος δῆθεν αὐτὸν κοσμήσας συντίθεις ἐφιττον διεκάπιται μάστις ἥγε τῆς πολέμου, αὐτὸς ἐκ ποδὸς τε βρδίσιων καὶ τὸν ἐκ τῆς ἀφεστρίδος ἡρεμόντον ἐν χειρὶ πατάχων ἴμάντα (27). Ἀλλ' ἔκεινος μὲν ταῦτα ἔπειται, ἐν δὲ οὐδὲν ἥττον ἀμεμηνεῖς [f. ἀμηνεῖται τελ ἀμερηνεῖται] κατὰ Τενάλου καὶ τέχεις καρδίν ζητεῖς ἀν διμόνιοτο τοῦτον. Καὶ θη αὐγὴν περὶ βασιλέας πέμπων προδίδειναί οἱ κατεπηγγέλλετο τὸν ἀνθρώπον. Βασιλέας δὲ πρὸς τοῦτο ἀνανεμοντος (πολύμων τῷρα πάλλον η δόλει περιγενέσθαις ἥδελαι), τῆς ὅρμης ἀνακόπτετο. Τενάλος μὲν ταῦτα ἰνοῶν τὰ προτρημένα βασιλεὺς ὑποιχεῖτο· τοῦ δὲ ρή προσιμένου τὴν ἵκεσθαιν τοάδε τινὰ ἐποίει. Ἀφαιρεῖται μὲν (28) τὴν καλύπτεται τῆς κεφαλῆς, γυ-

A precentur. Id ubi recusatum est, Renaldus animo undique anxius quidquā ageret incertus, aequaliter Antiochenam Imperatori se traditurum spondet, si delictorum suorum concederetur oblivio. Noverat enim Antiochenum pontificem, quem ex sua gente sibi Hli præficiunt ac patriarchæ nomine donauit, iuuijicium sibi insensumque esse ea ex causa. Renaldus, ut ante diximus, cum se in extrema rerum penuria constitutum videret, non modo Cyprum depradari constituit, sed et pontificem hunc in secretum abductum aggredens, pecunias sibi ab illo dari postulavit, non ignarus multis illis abundare opibus. Id cum renquisset, restibus homini distractis, corpus multis primū verberibus cæsum, ardente iūiū restate, vulneribus melle illitis, urendum soli exposuit. Ibi tum vespere et apes et musæ, et cetera sanguinem abidentia spinalecula, nudato prorsus corpori 182 Insidentia sanguinem ejus ingebant. Quibus adactus tormentis, prolatas opes omnes Renaldo tradidit. Tum vero pacatus ille, consuetis virum induit vestimentis, equoque insidentem per medium docim civitatem, epes pedes, lorum quod a sella dependebat manu tenens, est subsecutus. Verum id etiæ egisset Renaldus, non minori tamen eum odio prosequebatur pontifex, occasionemque captabat, qua illatum sibi injuriam viceretur. Ideoque crebris ad imperatorem missis legatis, honestam in illius manus sese traditurum pollicebatur. Sed id recusauit imperatore, quod bello potius quam dolo victoriam vellet consequi, ab incepto destitit. Ea quidem animo reputans Renaldus supra dicta cum imperatore pacisci parat: verum illo preces aspernante, talia instituit. Abiectio capituli legamento, manibus usque ad cubitum de-

Du Cangii note.

(25) Ἀντιοχεῖας ἀρχιερέως. Ut possimmo et contra digitationis doces habebus sit ab Raynaldo Almerico patriarcha Antiochenus, quave ex causa iuste narrat idem Tyrius, L. xviii, c. 1.

(26) Μέλιτι ἀχιρόστα. Tyrius: Quodque sati sederit abominabile, sacerdotem longærum, Petri apostolorum principis successorem, virum agrotalitum et perpetuo infirmantem, nudo capite et nalle delibato, per astrium item in sole ferventissimo compulit edere, nemino contra solis importunitatim praebente remedium vel gratia pietatis misericordie abigente. De ejusmodi supplicio vide Baronium ad 28 Iulii.

(27) Ἐγεστρίδος λύδρα. Perperam vestis cingula, ut et intra p. 187 vertii Tollius: his quippe verbis stapedium seu scandalorum, quibus in equum quis tollitur, lora inauit Cimianus. Cum enim equus in equum insiliet, teneri solent a stratore eiusmodi appressa sella equestri lora, ne dum validus scandalus seu staphæ insistit, ipsa circumgauit sella; sic enim observo scandalus istas appellari in veteri inscriptione: Dum rīrguncula placere cuperem, pes hæsit staphæ et tractus perit. At illiū sevi scriptores Latini strepæ vocabulo usi non semel leguntur, pro scandula, non quod strepæ scandula fuerit, sed ipsum quo illa innominatur torum, οὐ τοις Saxonica strep, id est, corrigia. Proinde strepam tenere apud eosdem scriptores, quos multa laudabimus, proprie est tenere lorum stapedis. Miserum etiam stregam aut strengam tenere dixerunt,

ut Acta Adriani IV et Alexandri III pp. apud Baronium, que vox idem sonat ac strepæ, a voce perinde Saxonica strep, id est, chorda, funis, vinculum, ligula, lorum, etc., vel observatum a Sonnerio: unde forte Italæ stregæ dicitur equus sagmarius, quod sarcinae equis lati impositæ circumactis undique loris stringantur. Utuntur deinde scriptores statphas et stafie vocabulo eadem notione seu pro ipsa scandula, Radulphus de Diceto, an. 1170: Cum autem res et archiepiscopus cessassent in partem bisque descendissent, bis stapham rex tenuit archiepiscopo. Anonymus Salernitanus, parte iv. Sellam super quam equitabat staphamque solitam ponebat. Stapham quasi stapiam dictam vult Vossius, l. 1. De vitiis serm. p. 33. Aliam originem vocabulo isti accersit Goropius Bekanus, l. ii Gallicorum, p. 49. Sed quidquid sit de etymo, constat inde stafieros ab Italæ appellatos stratores, quod ad stapham stent, cum eques equum conseruent aut ipse incedit. Nec mirum barbaris hisce vocabulis usos esse passim scriptores recentiores, cum stapedium seu scandalorum nullus fuerit apud veteres usus, ut pridem monuere Joannes Tortellius, Galeottus Martins, idem Vossius, Salinarius, Sant-Amantius et alii. Greci imperi staphas στάχης vocavere, ut Leo imp. in Tact. c. 6 n. 10, c. 12 n. 53, Mauritius in Strateg., Suidas, Eustathius, Codin. De offic. c. 3, n. 9, etc., κλίμαξ; Pachymeres l. v, c. 27.

(28) Ἀγαρεῖται μέρ. Idem Tyrius: Ad urbem

teitis pedibusque nudis cum plurimis monachis non A monachis per medianam incedens civitatem ad imperatorem pergit. Appensus erat collo funiculus, et gladius ab eo altera serebatur manus. Erat autem illuc erectum insigne tribunal. Stabat vero procul ab imperatorio tabernaculo Renatus, tanquam si ad illum accedere non auderet. Monachorum turba non monachorum absque sandaliis capitumque tegumentis imperatorem adibat, et in genua proculbentes omnes lacrymas profundebant ex oculis, manusque protendebant. 183 At imperator renuenti primo similis, tandem exoratus adesse principem jussit. Ingredienti igitur, eo quo diximus modo, Regus imperator delictum remisit: tum et alia multa que ipso voluit imperator, sacramenti firmanti, tum etiam illud, ut Byzantio, prout antea fieri conseruaret, Antiochiam pontifex mitteretur. Nira res prorsus visa qui hic forte aderant Asiaticarum gentium legatis, Chorasmiorum, Susiorum, Ecbataniorum, Modioque universo ac Babylonis, quorum principes magnum vocant sultanicum: præterea Nuradini Berroco satrapæ, Jagarwanis Cappadocie phylarchi, et Abasgorum et Iberorum, nec non et Palæstinorum et Armeniorum, qui ultra Iessuos habuit.

19. Hæc tum quidem ibi gesta. Interea Balduinus Palæstine rex per legatos colloquium imperatoris expedit, de rebus aliquot majoris momenti etat illo acturus. Verum hæc in speciem gerebantur. Cum enim Antiochus principatu terris suis vicino habueret, neque cum facile posset sibi comparare, priusquam ea quæ de Renaldo evenerant edoceretur, id imperatori constitui dederat, et nullo hominem modo demitteret: illo cuius de medio sublato fore ut vel Antiocheni, qui ab eo suis servati, sibi in posterum obnoxii servirent: vel si viriusque detrectarent imperium, nihil accius ipsius. 184 domiwaretur. Ejusmodi dato consilio Antiochism venit, habitoque cum oppidanis sermone in memoriā nis revocavit, quomodo propter eorum commoda ex Palæstina huc advenisset, et quantumcum sibi ab id ipsum debereut. His annuentibus, cursum imperatorum de malo congressu sollicitat. At ille D perspecta hominis mente id primum renuit: neque enim convenienti cultu et officiis exceptum iri affrui vobat, siquidem interim dum inter medius hostes res bellicas tractat, is illi congrederetur ac cum

μνώσας δι τῶν χειρίς ἀχρι καὶ εἰς ἀγκῶνας αὐτοῖς, ἀνυπόδετος σὺν τῶν μοναχῶν πολλοῖς διὰ μέσην τῆς πόλεως πορευόμενος ἐπὶ βασιλίᾳ παραγίνεται: ἔχηπτο δὲ εὐτῷ τοῦ μὲν τραχήλου καλώδιον, χιτῶν δὲ τῇ ἑτέρᾳ ξίφος ἐξέβεται Ἡρός οὖν τηνικάτα βῆμα λεμπρόν· καὶ Τενάλδος μὲν ἀποθένει τοι τοῖς βασιλείου ἐπηγής ἰστατο ὡς ἂν μὴ θαρρῶν τὴν εἰσεροίτησν, ὃ δὲ τῶν ἀμονάχων μοναχῶν ὅμιλος διάνδοιος τε καὶ ἀκαλυψτος περιάλεις εἰσήσαν ἐπὶ βασιλέα, ἐπὶ γόνῳ τε ἀκάλεστας ἀπαντες δάκρυά τε τῶν ὄρθραλμῶν ἔκειτον καὶ τὰς χειρας ἀνέτεινον. Βασιλεὺς δὲ τὸ μὲν πρῶτον ἀνένεις, παραληπτός δ' ὑπερτερον περιέβατο τὸν πρίγκιπα τούτους. Εἰς εἰδότην δὲ τρόπῳ τῷ εἰρημένῳ ἐπικαμφθεῖς ἀρχῆν εἰσῆν τὸ διπαρούντα, δρόκος [P. 106] ἀλλα τοι πλατεῖας πατεσμένη, δια δηλοντοί βασιλεὺς βουλομένης ἐπύγανε καὶ δὴ καὶ ἀρχιερέα ἐκ Βυζαντίου εἰς Ἀσιατικαν κατέβη; διότιον τοις πρότεροις εἰς τοις ἀπάντησιν. Οὐτοὶ δὲ καὶ θαῦμα κατέλη τοὺς δοσοι τηνικάδες ἐπύγχανον πρέσβεις ἵντανθα παρατυχόντες τῶν κατὰ τὴν Ασιατικὴν, Χαρασμῶν τε καὶ Σουσιῶν καὶ Ἐκβράτεων, Μηδοκῆς τε τῆς ἀπάντησιν καὶ Βαβυλῶνς, ὃν δὴ τοι δρογοντα μέγαν ἐκεῖνοι κλεψάντοις συντάπιον. Νικαρδοὶ τε τοῦ Κερβρούσιου στράπαρον καὶ Ιαγουπικεῖν τοι Περσῶν φυλάρχου, καὶ Ἀσανγῶν καὶ Ιθέρων, εἰς δὲ καὶ Παλαιστινῶν καὶ Ἀρμενίων τῶν ἐπίκαιων ἴστερων.

18. Ταῦτα μὲν οὖν τῆς ἐπράτετο. Βαλδουΐνος (29) δὲ οἱ Παλαιστίνης ἦτοι ἐπὶ βασιλέα πάμφας ἤτει συγγενέσθαι αὐτῷ περὶ μεγάλων τινῶν ὥστε Λεγε κοινωνήσαν. Ἡν δὲ σκῆψις τὸ ἐκρύμα. Τοῦτο Ἀντιοχείας ἐποφθαλμίων ἀρχῆς ἐν τειτόνῳ αὐτῷ κτενεστώσῃ, οὐκ ἔχων δότας δὲ αἰετῆς τοῦ ἕριτο, ἐπειδὴ μηκέτι τὰ κατέ. Τενάλδον ἔμελος ἔνυνθούλευε βασιλέας μηδέλως τούτους μεθίσθαι, ὃ δὲ ἐκ τούτου ἐκείνου γεγενημένου Ἀντιοχεῦν δέδει αὐτὸν σεσωμένος δοσο καὶ δούλους φύτε; χρήσαιτο, ή καὶ περὶ ἀμφορεύοντος βασιλείαν παρατείσομενοι οὐδὲν ἔττοις αὐτοῖς ἐπιτάπειν. Ταῦτα βουλευ σάμενος ἐν Ἀντιοχείᾳ παραγίνεται, εἰς λόγιον τοῦ Ἀντιοχεῦς καταστάς ὑπεμίνησε τε ἐπίτροπος αὐτούς, δύον: ἐπὶ τῷ αὐτοῖς ἔνυνθοντι ἔνταῦθη Παλαιστίνης ἀρχήστο καὶ ὁ χαρίτων αὐτῷ μεγάλως δρειλέται τυγχάνουσιν δύτες. Τον δὲ διολογούντων ἐδέστο καὶ πάλιν βασιλέως δότας δὲ αὐτῷ συγγενέσθαι: Οὐ δέ συνει; τῆς τοῦ ἀνθρώπου διενοτέρης τὸ μὲν πρῶτον ἀπένεισται, μη δὲ τῆς δεούστης τυχεῖν αὐτῷ Ισχυριζόμενος ριλαφροσύνης τε καὶ δεξιώσεως, εἰς δὲ μέσων πολεμίων δργων διατρίβονται ὄμιλοι τοι

Du Cangii notes.

Mamistrum pervenit, uti post multos circuitus cum summa ignominia et populi nostri confusione imperiali reconciliatus est excellenter. Nudis enim, ut dicitur, pedibus, indutus lanceis, manicis usque ad cubitum decurtatis, sive circa collum religato, gladium habens in manu nudum, quem mucrone teneat, cujus caput domino imperatori porrigeret, coram universis legionibus domino imperatori presentatus est: ibique ante pedes ejus ad terram prostratus, tradito domino imperatori aladio tan-

dū tacuit, quousque cunctis verteretur in nouissimis latinitatis gloriam verteret in opprobrium et delinquendo et satisfaciendo vehementissimum. Num sano quonodo vir fortissimus qui quis, si egregie factis inclarerat tante se ignominiae et in famam subjecerit.

(29) *Baldouinος.* Ut ad imperatorem accesserit Balduinus III, Illyrius, rex, et principem Raynaldum eidem reconciliaverit narrat idem Tyrus l. xviii. c. 24.

εὐτῷ· ἐγχέμενον δὲ οὐ μᾶλιστον δρῶν, αὐτὸν καὶ περὶ τῶν εἰς τὸν δούμερον λεπτεύοντα ἐπένειν τὸ τῆς αἰτίας καὶ καὶ ἡγετον ἀκέλευτος. Δέγεται οὖν διεῖ λέξιν ταῦτης πολέμου περιστάντας αὐτὸν οἱ Ἀντιοχεῖς ἐδόντο. θνάτος δὲ αὐτῷ δυνατὰ θεταὶ βασιλέας ερπεῖ θιαλλάξαι. Ἐν τούτῳ δὲ τοιάδε τινὰ διεῖ τὴν βασιλέων συνέπεσσην σύντην. Ἡν τις ὁ ποργραμματέων αὐτῷ Θεόδωρος θνάτος, ἐπίκλησιν Στυπιώτης (30). Οὗτος δὲ Θεόδωρος τοις διίλια βασιλεῖς οἰκεῖσθετος ἦν, καὶ δὴ καὶ τὴν ἐπὶ τοῦ κανικλείου περιστευτὸν λεπτουργὸν, ἀλλὰ σκανδαλιστής; τις καὶ δύστονος περὶ αὐτὸν φωραδεῖς ταῦτα καὶ λέγει τοῖς τοις τοῦ θεοφόρου τοῖς πατέρεσσιν, καὶ γλώσσης δὲ κακοδομῶν ἐπεστέρητο. Τόν τε γάρ τῆς ζωῆς αἰώνια θυμερατρίσθετος βασιλεῖς ἡδη ἄκα τρικούδος ἀποίσθατες τοῖς ταῦλοῖς, καὶ χρῆναι Πλευρὴ τὴν Ρωμαίων βουλὴν μητρίην νεανίζει μηδὲ οφριγόντι τὴν ἀρχὴν παραδοῦναι, διὸ διηρέει τοις τοῦ τετραρχῶν καὶ ἑπέρων τῆς φυλῆς, δύος δέξινον τῷ λόγῳ ἀρχοντος ἃς δὲ δημοκρατίᾳ ταῖς πολιτείαις μάλλον [P. 107] διατάσσεται. Καὶ τὰ μὲν κατὰ τὸν Θεόδωρον τοῦτο συνέβησεν· τόπος δὲ καὶ Γαρύτης δὲ τῶν βασιλικῶν ἐξάργυρων σπαστῶν, οὗ δὴ πριμικήριον τῆς ζωῆς (31) θεοφόρος ἀστιν, ἐπίκλησιν Πυρρογεώργιος, οὐκ ἐπὶ μηχροῖς καὶ αὐτὸς βασιλεὺς προσκακρουκῶς θέως τε αὐτοῖς τετύγχηκεν αὐτοῦ καὶ ἔχαρι μᾶλλον μάλιστα εἰπεῖνθετο, τὴν δὲ ἀρχὴν ἀπειθεδήκει ταῦτην.

x. Βασιλεὺς δὲ προσέδει· τὸν δῆγα μαδῶν, θλιψὲ ἀλλούς τῶν ἀπὸ δέξιας προσπάντεψιν αὐτῷ· ἐπειδή καὶ δεῖ τοὺς ἐπιδοξοτέρους πειθάποντας δέχεται· αὐτῷ γαμβρῶν (32), προσεροῦντας αὐτὸν καὶ τὰ εἴστα τιμήσοντας, οἷς παρ’ αὐτὸν βασιλέας ἔδειν. Οὐ μὲν οὖν οὐτας ἄλιες τοῦ διαβόλου θέλουν καὶ ἐπίμα καὶ ἐδειποῦτο τὸν ἐνθρακον· δὲ διε τούτος κατεπερθεῖς εἰσὶ καὶ ξύμφυτον τινα γένεταιν ἀλεκονεῖν, ἐπειδήπερ εἰς τὴν βασιλείων παρῆλθεν αὐτὴν, ὃντος τοῦ βασιλείων φανδούχων καὶ Ρωμαίων τοῦ δέξιας παραπλεύσμονος ἀντιτίθετο τὸν ἕπεται ἀπέβη, θύθα καὶ βασιλεὺς (33) αὐτὸ-

Du Congii notes.

(30) Στυπιώτης. Rem paulo secus refert Nicetas, l. iii, n. 4, et a logotheta dromi, viro nefario, per lavidam et confusa columnam, tanquam clandestina cum Willermo Siculorum rego agitaret resoluta, circumventum Theodorum Stypiotam tradidit. Ad Cinnamum accedit propius Rudevicius, l. iii De gest. Frid. c. 47, etiam aliter perinde historiam hanc describit: Circa idem tempus Manuele Comitiaco imp. circa partes Antiochiae centro Turco cum exercitu morenante, usus de servis palatii, caniclinus videlicet, quem nos cancellarium dicere possumus, principi suo fraudem molitus est. Tres liquidam audacissimam lemeritatis jacenes infinita corruptio pecunia ad occidendum imperatorum pelleserat, ipseque statuta die quando id facinus patrari debuerat, ad occupandum apud urbem simul cum imperiali palatio imperium, magnis instructus capiūs praestolabatur. Tantum regis periculare cum imperiali pér occultum indicem repelatum fuisse, illa, magnitudine sceleris perterrita, quam velocissime marito proditorem significat: sive delecto deo, comprehensis sicariis, prætentio criminis auctore et capio, de omnibus condigne sumuntur supplicia. Caniclinus etenim priuio effossis oculis hincaque perforata gutturi transmissa sine misericordia.

eo colloquium haberet. Ut vero magis instare cum vidiit et eadem in dies rogare, annuit tandem precebus et venire jussit. Ait utrum eximiam circumstans Autiochenos, rogasseque enixit ut imperatorem sibi reconciliare adulteretur. Interra et huc in imperatoriis accidere palatio. Quidam ex illius scribis nomine Theodorus, cognomento vero Stypiola, tum alias ipsi familiarissimus, tum etiam caniclinus ex artate præpositus, cum principi ceterisque iustis infestisunque deprehensus ac convictus esset, oculis miser et lingua privatus est. Exaratum jam quippe esse imperatoris vitæ terminum, voluit ex tripode apud multos vaticinatatur, aliebatique non adolescenti et regulo committendum deinceps Romanum imperium, sed seculis proiecta viro et senio jam confecto, ut in speciem eo imperante publice res veluti populari regimine administrarentur. 185 Hec tum quidem acciderunt Theodoro. Eodem tempore Georgius libicinum imperatoris præfectus, qui primicerius aule vulgo vocari solet, cognomine Pyrrhogorgius, commisso et ipso non leví in eum delicto, clementem experius principem, nibil aliud mali passus est, nisi quod eo manuero exciderit.

20. Imperator vero et adventare regem rescivit, variis in locis viros dignitatibus conspicuos ipsi jussit occurtere, ita ut honoratiores postremo semper essent, neque ad ipsos ex fratribus neptium viros, qui cum eo sermonem haberent, variisque illum prosequerentur honoribus, donec ad ipsum perveniret imperatorem. Ita ille ex Davidici throni majestate tum coluit hominem, tum officio excipit. Quibus is elatus, sive quod insitam ab ipsis natalibus aleret meatio quam ostentationem, postquam imperatorum ingressus est prælatum, imperatoria custodia illustribusque aulicis cum donis.

rationis miserabilis morte vitam finivit. De Theodoro Stypiola caniclinio V Cojac. ad leg. 2 Cod. de Petit. honor. I. x.

(31) Πρωταρχίον τῆς αὐλῆς. Pyrrhogorgius, ut et dignitatis primicerii aule qua insinuitus fuit, meminit idem Cinnamus, l. ii. At quale fuerit istiusmodi officii palatini munus certe ab illo unico scriptore docetur, præfuisse nempe boricinibus imperatoris, de quibus agit Codinus, c. v, n. 15, et c. vi, n. 20. Nam etiam non semel de hac dignitate sermonem lugerat idem scriptor, de functione ista silet. Occurrit præterea primicerius aule apud Cantacuzenum l. iii, c. 32.

(32) [P. 464] Τὼρ ἐπ’ ἀδελφοδαῖς αὐτῷ τραπέων. Tyrius. Statim in oculis eius ab eo dirigitur duo nepotes ejus, fratres ueterini, Joannes videlicet protobastio et Alexius protostator, qui inter illustres sacri palatii primum obtinabant locum, cum maximo nobilium comitatu. Qui quidem Alexius protostator filius fuit Joannis Axuchi m. dom. estaci et maritus filia Alexii Compeni Joannis imp. filii primogeniti. V. siēnuma Compeni.

(33) Ἔρα καὶ βασιλεύς. Nemini quippe equo i. sidenti in palatiū licet ingredi præterquam

sentibus, eo loci equo desiliit, ubi id ipsum facere consuevit imperator. Ex quo facto insolentiam factumque illius advertens princeps, multa ad maiorem honorem pertinenter deinceps intermisit. Nihilo minus eum vedit allocutusque est, et sede humiliori considerare jussit. Sæpius etiam cum illo est congressus, eumque convivio exceptit cœbrius. Cum vero ea quæ Renaldus cum imperatore pepigerat Antiochenis non placerent, cum propter copias quibus adjuvare imperatorem tenebantur, civitate nimis prioribus viribus longe immunita, **186** tum propter patriarcham, qui in posterum Byzantio Antiochiam mittendus erat, venissentque iis de rebus imperatore supplicaturi, Balduinus quoque eadem rogabat principem, et non difficultem exoratu videntes, concidere ad illius genua legatos jussit. Is vero, animo revolvens ultra res majori easet honori Romanis, ut minorem manum ad militiam conferrent, statim annuit: crebro enim quod supra vires exigitur, vix impletur: cum quantæcumque præterea adductæ copiæ ad servitutis argumentum plus satis sufficiant. Pontificem autem aliunde quam Byzantio assumi, negavit se permissurum. Id illi libenter accipientes, in civitatem redierunt.

21. Eum sūm habuere res cum Renaldo gestæ. Interea imperator in Torosum pergere instituit: sed ille primo loca deserta, et montes Tauricos pervagatus; tandem Balduino etiam pro eo apud imperatorem intercedente, venit et ipse in Romanorum castra, supplicis miserandique viri habitu. Admisso itaque Toroso ab imperatore et inter Romani imperii clientes ascripto, bellum solutum est. Sed enim Antiocheni, ubi imperatorem in civitatem suam adventare perceperunt, veriti, ut parerat, ne si intromitterentur Romanorum copiæ, ab iis expellerentur; anxii vero qua ratione imperatorem averterent a proposito, hosce minime sanos commenti prætextus ad illum detulere: quosdam videlicet esse ex suis audacibus, qui imperatorem, cum in **187** urbem inermis omnino veniret (neque enim id futurum aliter putabant) factis insidiis opprimarent. Sed ille doctum advertens, nequaquam locum habituram fraudem dixit: mox, converso ad circumstantes sermone, ea fieri non posse respondit, tum propter alia, tam id maxime quod rex quidem procul ab imperatoris corpore inermis incederet, Renaldus autem et alii circa equi phaleras et ephippii lora occupati, pedibus irent sine ullis armis: imperatorem denique magna, uti moris est Barbarorum bipenniferorum turba circumstaret. Ita hosce sermones respuit. Urbem autem ingressurus

A ποιεῖν εἴθιστο. Ἐφ' οἷς διγερωχίαν αὐτοῦ καταγνῶν: βασιλεὺς πολλὰ τῶν ήτι μᾶλλον εἰς τερήν δρώντων ἐνέλεπεν αὐτῷ. Εἶδε δὲ δύως αὐτὸν καὶ προσέπειν ἔδραν τέ τινα χθαμαλήν. (38) καθιζῆσαι παρέθετο, συνωμήλησε τε πολλάκις αὐτῷ καὶ ἐν συστήμῃ παρέλαβεν. Ἐπει δὲ οὐκ ἤρεσεν Ἀντιοχεῖς τῶν Ρενάλδῳ ὀμολογημένων ἡ τε δύναμις μεθ' οὓς βασιλεὺς συμμαχεῖν έμελλον, διετέθησκας τῇ πλειστῇ τῆς πάλαι: ἰσχύος, καὶ τὸ ἀρχιερέα ἐκ Βυζαντίου ἐπὶ Ἀντιοχεῖα στέλλεσθαι, καὶ ἥλθον τούτων ἑνεκα βασιλέως δησμένοι, Βαλδουΐνος καὶ ὑπὲρ τούτου τὸν βασιλέα περιητέο. Οὐδὲ οφέλεια δὲ διανόμενον γνοὺς καὶ πρὸ τῶν ἰχνῶν αὐτοῦ τοις πρίσσοις ἀρρίπτει. Οὐ δὲ ὅπτερον τοῖν διειληπτον. B Βαλδουΐνος τοις προστατεύσας τὸ μὲν σὺν ἑλάσσονι στρατεύειν δυνάμεις αὐτίκα ἔδωκε (τὸ τε γάρ ὑπὲρ ἰσχὺν ἀπαιτούμενον ἀφεπομένην ὡς τὰ πολλὰ τὴν παράβασιν ἔχει, καὶ ἀλλως ἀρχεῖ πρὸς δουλείας ἐνδειξεῖν καὶ τὸ πολλοστὸν ἔστιν οὗ προσαγγέμενον). ἀρχιερέα δὲ ἀλλοθέν ποθεν διη μὴ ἐκ Βυζαντίου εἶναι οὐκ ἔφησε καταδέξασθαι. Οὐαρέσμενοι ἀκεῖνοι δεξάμενοι δὲ τὴν πάλιν ἀπῆλλατον.

C κα'. Τὰ μὲν δὴ κατὰ τὸν Ρενάλδον ἀνταῦθα τὸ πέρας ἴσχε: βασιλεὺς δὲ ἐπὶ Τερόζην (35) λέγεται λοιπὸν διενεστέο. Σ' οὐδὲ τὸ μὲν πρώτον ἐπὶ χώρους τε ἐρήμους τε δρη ἐξέτρεχε τὰ Ταυρικά, εἰτα Βαλδουΐνου καὶ περὶ αὐτοῦ τὸν βασιλέα ἐκετεύσαντος: ηδὲ κάκενος [P.108] ἐν τῷ Ρωμαίων στρατοπέδῳ ἐκτῆτης ἔλεινός. Βασιλεὺς δὲ αὐτὸν προστημένος δούλοις τε τῶν Ρωμαίων ἐνέγραψε καὶ τὸν πόλεμον λοιπὸν ἔλυσεν. Ἀντιοχεῖς τοίνυν, ἐπειδὴ τῆς πόλεως ἐπιβαλνεῖν ἤδη βασιλεὺς ἔμελλεν, ἔδεισαν μὲν ὡς τὸ εἰκότ, μὴ ποτε Ρωμαίων δυνάμεις ἔδοντεισφρήσασαι ἀκεῖθεν αὐτοὺς ἐξελαύνειν πειράσσονται, οὐκ ἔχοντες δὲ πτωτὸς τὴν βασιλέως ἀποτρέψων δρμήν, στήψεις οὐκ ὅγιεις τινας ἀναπλάσαντες προστῆγον αὐτῷ. Αἱ δὲ ἡσαν, ὡς δρα τῶν τινες παρ' αὐτοῖς τολμηταὶ σύνθοιτο, ἐπειδὸν βασιλεὺς ἐπὶ τὴν πόλιν εἰσέλθῃ δηπότος δηπάντως (οὐ γάρ ἀκεῖθεν ἀλλα), ἐπιβούλητιν κατ' αὐτοῦ χρήσασθαι. Άλλα βασιλεὺς τὸν δόλον ἔνιδιον οὐκ ἔφη χώραν ἔχειν τὸ πλαστευόμενον, καὶ κατέλεγεν ὑπολαβῶν τοὺς ἀρραῖς αὐτὸν δηπώς ἀδύνατα ἔστι ταῦτα, διά τε ἀλλα καὶ οὐδὲ ἄκιστα τὸν μὲν ἥρηγα πολλῷ διποθεν τοῦ βασιλείου ἀνόπλεστον μελλεῖν πορεύεσθαι σώματος. D Ρενάλδον δὲ καὶ τοὺς ἀλλοὺς περὶ τὰ φάλαρα τοῦ ἵππου καὶ τοὺς τῆς ἀφεστρίδος πονεῖσθαι: Ιμάρτιος, πεζῇ τε χωροῦντας καὶ δηπουλαῖς παντός. Αὐτὸν γε μήν τὸν βασιλέα πελεκυφόρων Βαρδάρων

Du Cangii notæ.

Ipsius soli imperatori. Vide quæ notam ad Villehard. n. 114.

(34) "Ἐδπαρ δέ τιτα χθαμαλήν. Prosequitur Tyrius: Βεινδε ἵπτις εἳνι δυcentib⁹ usque ad ostium tentorii, ubi dominus imperator cum suis illustribus residebat, cum multa gloria-introduct⁹, humanissime ab eo salutatus ei ad osculum pacis erectus, secus eum in sede honesta, humiliore tamen,

locatus est. Ita cum Amalricus Hierosol. rex constantinopolim ad Manueleum venit, justitia cum dominus rex throno sedid honesto, humiliore tamen, ait idem Tyrius, l. xx, c. 24. V. Cinnamum, p. 206.

(35) Ξει Τερόζην. Reconciliatus est pariter Maneli Toros Armeniæ regulus. Rem patræ Tyrius loco citato.

ζητίου περιέπειν. θωτερός ένος, ήστι. Τούς μὲν δὴ λόγους τούτους οὐτοις ἀπεδοκίμαζεν, εἰς δὲ τὴν πόλιν (36) εἰσελαύνειν μέλλων διττοὺς περιέθετο θύρας, ἀκαμάτῳ σώματος. Ιεχύι πρὸς τοῦτο ἐνεγρόμενος. "Ο δὲ καὶ κάνθυν πρὸς τούτους καταλθόν τινα περιέκειτο, δῆθος τῶν ἵνδων οὐκ ἔλαττον, καὶ στύφος καὶ τάλλα τῷ βασιλεῖ ἐξ θους. "Ο δὲ θυμράζειν ἔχω, τοῦ θράμβου τρόπου δὲ ἐν Βυζαντίῳ τελεῖσθαι εἰωθέ τελεσθέντος; Ἡδη, ἐξ τὸν Πέτρου τοῦ ἀποστόλου καταντήσεις νεών κούφετε ἀπέβη τοῦ ἱεροῦ καὶ αὖθις ἐπιβαίνειν μέλλων σὺν ἀλματὶ ἀνθεροφ. ὡς περ οὐδὲ τῶν φιλῶν τις καὶ ἀνόπλων. "Οτις δὴ δὴ τῆς πόλεως ἀρχερεὺς ὑπῆντας τούτῳ τῇ ιερατικῇ ἀμπεχόμενος οστόν σὺν τῶν ιεροπλόων τῷ τέλει πάντες. Ἐχειρίζοντο δὲ τύπους σταυρικούς, καὶ τὰ ἱερὰ προσφέρειν ἀλγια, ὡς ἐκπελῆθει τὸ ξίνον δπαν καὶ ἐπηλυ, ὅρῶν πρὸς τούτους. Ρενάλδον μὲν καὶ τοὺς ἐπὶ δεῖης Ἀντιοχῶν ποσὶν ἀμφὶ τὸν βασιλεῖον παραβόντας ἴππον (37), Βαλδουΐνον δὲ διόρα, στεφφόροῦντα, μαρχάν ἀποθεν ἔφιππον μὲν παντάπασι δὲ δισκμαντον πορευόμενον. "Ο μὲν δὴ θράμβος; ἐπὶ τούτοις τετέλεστο, βασιλεὺς δὲ ἐπὶ ὕκτῳ τῇ πόλει παραμένεις ἥλιους ἐκείθεν ἀπῆλαυνε. Τοσαύτην γε μήν δουλοπρέπειν Ἀντιοχεῖς εἰς εὐτὸν ἐπεδείχαντο, διστάντες αὐτὸν τοὺς. Ρενάλδου ἐνδιατρίβοντος δόμοις οὐδεὶς οὐδεμίαν τῶν ἀμφιβαλλόντων παρὰ τοὺς δομογενέσιν ἰδικάσατο δίκην (38) διι μὴ παρὰ Ῥωμαίοις.

χρ. [P. 109] Ταῦτα κατωφθωκῶς βασιλεὺς ἐπὶ Νοραδίν (39) ἔγει τυνεσκεύαστο. Ἄλλ' ἐκεῖνος

Du Cangii notes.

(36) Εἰς δὲ τὴν κόλασ. Μανουέλις in urbem Antiochenam summo cum apparatu ingressum describit etiam Νικητᾶς. Sed in primis audiendus hac de re Tyrinus: Peracta igitur in Cilicia Dominicæ Paschæ solemnitate, transversis diebus celebribus, versus Antiochiam exercitus dirigit et legionibus usque ad urbem applicatus pro soribus ejus astitit in infinita multitudine formidabilis: ubi dominus patriarcha cum universo clero et populo cum textibus Evangeliorum et omnimodo ecclesiarum ornato obtrinx adfuit. Res quoque cum principe ejusdem loci et Ascalonitanum comitile cum universis iam regni quam Antiocheni principatus proceribus si obviam extens, cum summa gloria imperiali diadema laureatum et augustalibus decoratum insignibus cum tuberum stridore et tympanorum strepiis cum hymnis et canticis in urbem introducunt et usque ad cathedralem ecclesiam, ad basilicam videlicet apostolorum Principis, deinde ad palatium cum eadem patrum et plebis prosecutione dederunt.

(37) Βασιλεὺς χαραθέοντας Ιζζορ. Id ipsum præstiterat Jam ante Raimundus princeps, cum Joannes imp. Antiochiam primum ingressus est. Tyrinus, l. xv, c. 4: Perreniens igitur Antiochiam dominus imperator, cum filiis suis et familiaribus ei militis non modica ad urbem ingressus, domino principe dominoque comite stratoris officium exseruit, etc.

(38) Ἐδικάσατο δίκην. Quandiu Manuel in urbe Antiochena morā agit, cessavit omnis principia Antiocheni jurisdiction, quæ penes imperatorem esse ex juro debuit tanquam superiorēm dominū. Speculum Saxonum, l. iii, art. 60: In quamcumque civitatem imperii rex devenērit, ibi ieiōne vacabunt sibi ei monētæ. Quamcumque etiam prorūciā suā territorū intrarerit, iudicium

A duplice induit loricam, indefesso corporis robore ad hoc consumotus. Vestem præterea quandam lapillis distinctam superinduit, interioribus pondero haud cedente. Diadema denique, aliisque Imperatoris ornamentiis pro more, redimitus est. Quod vero mirari subit, peracto istic eodem modo, quo Byzantii solebat, triumpho, cum ad Petri apostoli pereverisset templum, alacriter equo desiliit, rursusque illum insensurus salutē resiliit in eundem, quod vel leviter armatorum aut inermium vix aliquis potuisse. Tum illi occurrit civitatis pontifex stolam sacerdotalem indutus cum omni clericorum ordine. Tenebant li p̄r manib⁹ crures, præferabantque sacra Evangelia: ita ut stupore quadam percillerentur peregrini et advene, cum ad hanc Renaldum, nobilesque Antiochenos, pedibus equum imperatorum circumstantes 188 viderent: Baldwinum autem r̄um coronatum, equo quidem insidentem, ceterum nullis conspicuum reglis insignibus. In hunc modum transactus est triumphus. Imperator octiduum in urbe intermoratus, inde abscessit. Tanta autem veneratione eum prosecuti sunt Antiocheni, ut quandiu in ipsis Renaldi sedibus mansit, nemo eorum qui controversias exercerent, coram sue gentilis Judicibus causam dixerit, sed de his Romani cognoverint.

22. His rebus rīs confectis in Muradinum expeditiōnē paravit Imperator. Verum ut illius perce-

illius sibi vacabit et ei licebit iudicare omnes causas, quæ coram judice non fuerant incepit aut finit. Eadem habet Wichbild Magdeburgense, art. 8. Erat porro hanc potissimum feudorum, quæ redditib⁹ et jurabili⁹ appellabant, de quibus fuse ad Joinvillam egimus dissert. 30, conditio, ut quotiescumque superior dominus a vassallo castrum sibi reddi ad magnam aut parvam vim, trato aut pacato, postularet, vassallus eo excederet et dominus superior seu, ut vocabant, capitalis, supremi in eo omnem dominatus jurisdictionem exerceret, eoque nomine vexillum suum in celsiori castri turre erigeret, ibique familiæ sue symbolum per praecōnem proclamari curaret, uti sat probavimus in ea dissertatione. Conditioni vero isti obnoxium Joanni imperat. [P. 465] Antiochiam agnoverat ex pacto Renaldus princeps, præstito corporaliter sacramento, quod domino Imperatori Antiochiam ingredi volent, vel ejus præsidium, sive trato sive pacato, liberum et tranquillum non denegaret introitum. Quo completo frēdere vexillum imperiale super principalem præsidii turrem collocatum est, quod Tyrinus narrat, l. xiv, c. ult. Ita vidimus hac ipsa qua scribimus statu regem nostrum Christianissimum Avenionem, ex summis pontificis patrinonio provinciæ comitatus urbem ingressum 20 Mart. an. 1060 a consulibus et ciuitibus ut dominum et provinciæ comitem consulatum et elaginum quandiu in urbe morā egit ceseasse pontificiam jurisdictionem, regiam solam locum habuisse, regem præsterea carceri mancipatos donasse libertate et noxarum gratiam reis fecisse.

(39) Ἐξ Νοραδίν. Eadem habet Tyrinus, c. 25.

pit aduentum, Sanctegidiani comitis filium, Italicum gentis virum, eumque qui Palæstinis præterat equitibus, quem magistrum templi Latini vocant, ambos homines claros, carceribus exemit vinculisque solvit: insuper etiam alios nobiles complices; gregorii vero et passim collectæ multitudinis ad sex millia, quos maxime de Alemannorum et Germanorum exercitu cuperat, cum bellum in Asia illi gererent. His peractis, securum se præterea ad bella Asiatica principem pollicitus est Nuradinus: quibus admisisse conditionibus imperator a proposito destitut. Sed non multo interjecto tempore pacista convellere aggressus est, etiæ quæ statuerat haud conseruit, uti deinceps commemorabitur. Saracenorum enim agmen, inscio Nuradino, in Romanorum aliquot qui pabolatum exierant, strucis insidiis irruerunt. Quid ubi imperator cognovit, loco et ipse maxime 189 idoneo insidias locat, ac prima luce nec opinantes adoritur. His in fugam actis venandi tactus desiderio, in superiora Syrie loca venatuui abiit: rem ausus quæ bac ætate etiam audientibus horrorem incutiat. Præcedebant igitur haud plus quam sex viri, qui ferarum cubilia investigarent. Nec longe adeo erant progressi, cum quatuor et viginti ex hostibus armati prodiere et in eorum conspectum venere, ut quosdam Romanos dolo ad positum a tergo in insidiis exercituum pertraherent. Simil atque id adverterunt illi ferarum Indagatores, continuo in profluentem, qui coram aderat, amnem sese demisere, nandoque illum emensi contendere ad imperatorem, et quæ sibi accidissent retulere. Verum ille nihil ulique ejusmodi perturbatus nuntio: « Eamus, inquit, quo loco esse hostem dicatis. » Cum vero cunctarentur illi, ipse admisis habenis equo in hostes fertur. Sed mox innumerus Saracenorum exercitus super locis illis drepente apparuit. Nec cunctatus tamen magno impetu in medios irruit bellatores, iisque numero licet præpollentibus in fugam versis, insequili hostes non prius abatiti, quam in adjacentia præsidia sese receperissent; isque, ubi prælium contigit, campus cæsorum corporibus opertus est. Ob hæc igitur ad exercitum reversus, quæ sanciverat pacta solvere, ut dixi, voluit: sed allati ex Occidente rumores quidam, res 190 ibi novari nuntiantes, ab incepto eum prohibuerent. Eodem etiam tempore Balduinus manu Iesus est ejusmodi ab causa. Venanti iis in locis principi, aderat et ipse in ea exercitatione soclus. Nam qui in cæteris rebus imperatorem admirabatur, num et in ea præstaret, cognoscere

Du Cangii notæ.

(40) Τὴν Σαγγάρην νίτεται. Tyrius: Inde missis nuntiis ad Noradinum, qui forte Halapie tunc erat, obtinet per legatos quendam Bertrandum comitis Sancti Egidii naturalem filium cum quibusdam aliis concupiscentiis sibi dari. Iusque vero postmodum non vñito interfecto temporis intervallo revocantibus cum curis domesticis, ad propria reversus est. Fuit Bertrandus Alphonsi Sanctegidiani seu S. Egidii vel Tolose comitis filius notus, qui exsilio parente apud Cæsaream Palæstine an. 1148, dum

A tēn ēfrodōn γνοὺς τὸν Σωγγέλη Πασανιά (40) ἀνδραὶ Ιταλὸν καὶ τὸν τοὺς ἐν Παλαιστīνῃ ἔφεστωτε. Ιππαῖσιν, δὲ Τέμπλου Μαστόρα (41) Λατῖνοι ὄντεράωσιν, ἐπισημοτάους ἀμφω, πρὸς δὲ καὶ τῶν εὐ γεγονότων πολλούς. Τοῦ τε μήνη ἀγελασοῦ καὶ σύγκλυδος ὅχλου εἰς ἑκατετχίλιους μάλιστα, οἱ ἐκ τῆς Ἀλαμανῶν καὶ Γερμανῶν ἐπύγχανον ἑκαγρημένοι τούτῳ στρατῖδες, ὅπηνίκα ἐκεῖνοι ἐπὶ Ἀσίᾳ ὑπεράτευον. Ταῦτα Νουραδίνι ἐποίει, πρὸς δὲ καὶ συνδιφέρειν βασιλεὺς τὰς ἐν Ασίᾳ διωματίγηκε μάχας ἐπ' οὓς προσθεξάμενος αὐτὸν ἀπέσχετο τοῦ σκοποῦ. Ἐλλ' ὀλίγῳ δισταρον καταλύειν ὥρμηθη τὰ διδεγμάτων οὐ μήν καὶ πάρα τὸν σκοπὸν ἔδωκεν, ὡς δῆλον ἐξῆς γενήσεται. Σαρακηνῶν γάρ διεισ, τοῦ Νουραδίνι μηδὲν συνειδήτος, προσδοκησαντες Ῥωμαίον τῶν ἐπὶ χορταγωγίαν ἴστενων ἐκάποιν τινάς. «Ο γνοὺς βασιλεὺς ἐνέδρας καὶ αὐτὸς ἐν ἐπιτριβεῖρ ποὺ τὸν χώρου ἐκείνου στησάμενος ἀμά τιμέρι καὶ αὐτὸς συνεπιτίθεται τούτοις μηδὲν προΐδωντιν. Ἐπει δὲ ἐτρέψατο, κυνηγεσίων ἐπιθυμήσας ἐξῆι παρὰ τοὺς ἀνωτάτω πεδίοις Συρίας θηρεύσων, πρᾶγμα κατὰ ταὺς νῦν χρόνους καὶ ἀκούσθηται φοβερόν. Προφεσαν τούνναντού διδρετ, οὓς Ἱργον κοίτας θηρῶν ἀνιγνεύειν, οὐ πλειοὺς τῶν ἔξι ἀλλ' οὐποτε πλειστον προτῆθον, καὶ τέσσαρες, καὶ εἰκοσι πολεμίων διπλοφόροι παρεφάνησαν τούτοις, Ἱργον ποιούμενοι, ὅπως Ῥωμαίων τινάς δῶλων ἐπὶ τὴν κατὰ νότου ἀλλοχώσαν παρεξελκύσωσι στρατιάν. »Αμα τε οὖν εἰδόν οἱ θηροσκόποι ἐκεῖνοι, καὶ διμα

B Κ ἐς τὸν παρὰ πόδας αὐτοῖς ποταμοῦ βεῦμα καθῆκαν ἐαυτοὺς διανηξάμενοι τε ἐπὶ βασιλέας ἥλθον τὰ συμπεπτωκάτα σφίσι μηνύντες. «Ο δὲ πρὸς τὴν ἀκοὴν οὐ διαταρχθεῖς « Ἄγωμεν, Ἐφη, Εὐθα τοὺς πολεμίους εἶναι φατέ. »Τῶν δὲ ὀκνήσει πολλῇ ἐχερένων, αὐτὸς δλα τῷ ἵππῳ ἐπιτρέψας καλινά τὴν ἐπι τοὺς πολεμίους ἐφέρετο. Ἐξέπινα τοίνους Σαρακηνῶν στρατιά τῶν τῆς διπερχύφασα χωρῶν μυριοπληθῆς ἐξεφάνη. «Ο δὲ μηδὲν ὑποστειλάμενος σὺν δύρῃ πολλῇ παρὰ μέσους εἰσπίπεις ἀνδρας διπλατας οὗτα πολλούς, καὶ δὴ τρεψάμενος αὐτοὺς οὐ πρότερον διώκων ἐπαύσατο, πρὶν ἐντὸς φρουρῶν ἀπει ἀνταῦθα θρυται εἰσέπεσον φεύγοντες οἱ πολέμιοι, νεκρῶν τε ἐπλήσθη τὸ πεδίον ἐκεῖνο. Διὰ ταῦτα μὲν οὖν ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἀναχωρήσας τὰ δεδογμένα, ὁπκερ εἰρηται, παρακινεῖν θελεν. Ἀλλὰ τῆματι τινὲς ἐς τοπίρας ἐπισπῶσαι, αἱ δὴ νεοχωμαθηναι τὰ τῆς διηγεγελον, διεκώλυσαν τούτον τῆς ἐγχειρήσεως. [P. 110] Τότε καὶ Βαλδουίνῳ (42) κατέάγηκεν ἡ χειρ ἀπ' αἰτίας τοιδεσ. Θηρευομένῳ ἐνταῦθα τῷ βασιλεὺ παρῆν καὶ αὐτὸς τοῦ γυμναστου κοινωνός. Τοις γάρ

castrum quoddam comitis Tripolitani patrnelis sui ingrederebetur, dolo ejusdem cum sorore a Turcis captus est, uti narrat Robertus de Monte.

(41) Τέμπλου μαστόρα. Bernardus de Tremelay seu de Tremblay, cuius meminit Tyrius, l. xvii, c. 21, erat hac tempestate magister Templi.

(42) Τότε καὶ Βαλδουίνῳ. Id ipsum etiam de Balduino scribit Tyrius, l. xviii, c. 15, et quantum Manuel ipse in curando regis vuluere studium adhibuerit accurate enarrat.

έλοις κάτινέκπεληγμένος τὸν αὐτοκράτορα καὶ τοῦ μέρος εἰ γε εύδοξιμοί γνῶναι θεοί. Ταῖς τοῦ τοῦ βασιλέως συνεπεκτείνεσθαι καὶ αὐτὸς φιλοτρούμενος ὄρμεῖς δαιμόνιον τινὰ περὶ ταῦτα στρεφόμενος τρόπου. Ελαθὲ σὺν τῷ ἡπάκρι κατοισθῆσας τὴν τε γέρα, νάπερ εἰρηται, κακῶς ξπαθεν, ἦν τὸν παραυτίκα καταδήσας βασιλεὺς τὰ εἰκότα τε ἐπιμελησάμενο; ἀλιγαῖς οὐτέρον ἀπῆλλαξεν τιμερῶν. Ἡν γάρ καὶ τὰ γε τοιάντα πολλοὺς τῶν διὰ βίου περὶ τὴν Ιατρῶν ἀναστραφέντων παρελαύνων τέχνην (αα). Ἀμέλει καὶ φλέβας εἴδον αὐτὸν Ἕγωγες τέλοντα καὶ φάρμακα νοσούσι τεχνιτῶν ἀπορίᾳ παρεχόμενον, ἢδη δὲ καὶ πολλὰ τῶν Ἀσκηληπιαδῶν συνεισενεγκάμενον ἐπιστῆμη, ἀπέρ ἀγνωστα ταύτη τοῦ παντὸς ἔμεινεν αὐτόν, τῶν δοσαὶ ἐπιχρεούσαις πέφυκε καὶ δοσ ποτὲ, ἀ καὶ ἔξεστι τῷ γε βουλομένῳ ἐκ τῶν κοινῶν ἀναγενθεῖς νοσοκομείων, ἀ ξενῶντας καλεῖσθαι θόος ιστίν. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἔς τοσούτον. Οἱ δὲ βασιλεὺς τῆς ἐπὶ Βυζάντιον λοιπὸν ἀμέμνητο. Οἱ δὲ τὴν ἱππομωτέραν ὀδεύσεις, Παρμψιλας ἀφέμενος διὰ Δυκανούλας μέσης τῶν στρατὸν ἥγε, καίτοι πολλὰ πρὸ τοῦ σουλτάνου ἀπολέγοντος. Ἐπειδὴ γοῦν (αβ) Ἀράνθης ἀγχοῦ πολεως ἀγένετο, καταπλαγέντες αἱ Πέρσαι χώντο πεύγοντες, οἰδέμενοι εὐτίκα Ρωμαίους Τχονίφ προσβαλεν. Ω; δὲ οὐδὲν αὐτοὶς πρὸς τῶν Ρωμαίων δχαρι ἐγένετο, ἀνεθάρησάν τε καὶ τῶν ἐπιτεδίων ἵκεροντες ἀφθονα τούτοις παρεῖχον. Ἀλλ' οὐκ ἡν μέχρι παντὸς Πέρσαι τῶν ἀντερφόμενον σφίσι χόλον κατασχεν. Ἀμέλει καὶ τὸν Κεττυαείρ γεγονότων ἥδη Ρωμαίων, τισιν C μήτη Βυζάντιον ἥλθε, θραμβόν τε καταγάγων μέγιστον

(P. 111) χρ. Ὁλίγῳ δὲ θετερον Πέρσας ἀμύνονται τῆς ἁς αὐτὸν παροινίας διανοηθεῖς ἃς τὰς Κυψέλλων παδιάδας τὸν στρατὸν ἥγειρεν. Ἐν τούτῳ δὲ ἐπὶ τοὺς ἄντας Ἄστια ἀρχάς τινας διέποντας Ρωμαίων πέμψας ἑκέλευσε κατὰ τακτὸν τινὰ χρήνον ἀλλοθεν διλον ἀμβαλεῖν εἰς τὸ Περσικόν. Ἐπολέι δὲ ταῦτα δοκος ἵκαστοι Περσῶν ἐπιβοηθεῖν ἀλλήλοις ἀδυνάτως

A gestilebat. Itaque agilitatem et permixitatem principis, mire in his exerciti, imitari contendens, imprudens cum equo concidit, et, ut dixi, manum graviter læsit : quam in præsentia alligans imperator, idoneis adhibitis remediis, paucis post diebus sanavit. In his enim illorum superabat artem, qui se per omnem vitam in medicina exerceuerant. Inde et venas egomet secantem videt, et pharmaca segnolis, medicorum penuria, præbentem. Ad hæc multa Asclepiadum scientiæ addidit, quæ illi a totæ specie fuerant incognita, tum in fomentis, tum in ipsis potionibus; quæ omnia colligere facile quivis poterit ex communib[us] nosocomiis, quæ xenones vocari vulgo solent. Inde Byzantium reverti statuit imperator : ut vero breviori itinere eo perveniret, relictæ Pamphylia, per medium Lycaoniam exercitum egit, licet multum obnitente sultano. Ubi autem ad Arandem civitatem pervenit, consternati Persæ fugam capessivore, Romanos statim ad Iconium castræ posituros rati. Verum ut adverterunt ab iis hostile nibil perpetrari, resumpta fiducia, commatum 191 abunde illis suppeditarunt. Non potuere tamen omnino Persæ conceptum pridem animo indignationem contineare : adeo ut cum jam ad Cotyæum essent Romani, nonnullos ex iis qui a cætero exercitu longius evagati fuerant, agressi, parvum cæderent, partim vivos caperent. Imperator igitur Byzantium rediit, peractioque triumpho, ac Deo ob partas victorias actis gratiis, palatum ingressus est.

Ἐπειδὴ γοῦν τε καὶ ζωος εἶλον. Οἱ δὲ βασιλεὺς τότε μήτη Βυζάντιον ἥλθε, θραμβόν τε καταγάγων μέγιστον

2. Non multo interjecto tempore, imperator, cunis ab illatis sibi injurias ulcisci Persas decrevisset, ad Cypsellorum campos exercitum collegit : interimque misit ad Romanos, qui in Asia præfecturas obtinebant, et, ut certo quodam tempore eorum quisque in Persicos agros irrueret, imperavit. Hæc autem ideo fecit, ne possent Persæ sibi invicem opem

Du Cangii notæ.

(43) Ἐπειδὴ γοῦν. Item attigit Nicæns, I. iii, n. 3.

Cornelii Tollii notæ.

(αα) Πγ τὴρ καὶ τὰ τε τοιάντα πολλοὺς τῶν διὰ βίου περὶ τὴν λατρῶν ἀριστραφέτων παρελόντων τέχνην. Posset mirari quis, descripsi nobis a Cimamico Mauelem, modo contra maxima hostium agmina solum pugnatum et vincentem ; modo medicum factum, et soleritissimum, sanantein vulnera, pharmaca agrotis dantem, et novorum fomentorum, tum potionum inventorem ; modo nescio quid non agentem rarum et insolens imperatoribus. De Alexandro Magno identidem scripsere veteres non circa, ut opinor, hyperholen. De Mithridate illo Pouti rege ex Laneo Cn. Pompei liberto refert Aulus Cellius, eum medicinæ et remedium in genus solerter suis, solitumque eorum anguinem miscere medicamentis, quæ digerendis venenis valent. Noster an haec exemplo habuerit, an quædam affluxerit, nihil ad me. Ipsum, si libet, audi se tuenter in iis quæ proxime sequuntur, et falsis suspicionibus existememus. Hæc mihi cum nullata sunt, minus rera ridebantur. Supra fidem

nämque credebam, unum hominem aliquot millia superare, unque hasta infinitam armatorum multitudinem profigare. Quapropter cum ad annam interdum principis, accedens, nonnullos audirem in cœlum effernetes tanta opera, imperatori palpantia, cœlum illorum relinquam. Mores enim mihi sunt ad adulandum a natura inhabiles ; neque ultra aut sciens verbum minimum nisi cum veritate et ore libero proferam. Illa vero hujuscemodi eos, qui in domo augusta officiis præterant, quire in magistribus erant, depingere et exornare cœnebam, donec his oris rem compiri, quippe et ipse quandoque mediis hostibus implicitus, cum ridi imperatorem hunc totius Persarum phalangibus resistente. Haec ipse satis honeste, satis ingenue. Et certe si prisei etiam honimes conquisti, nihil esse quod non mendax Graecia auderet in historia ; nos unique de recentiorum scriptorum lida nolimus diligentius aut morosius inquirere. Sed nunc ad reliqua pergamus.

ferre. Quod quidem non modice rem Persicam A Έγουσι, διπερ εἰ; Ἐργον ἐκδένω μεγάλα τὴν Περσῶν affect. At princeps, hibernio Jam imminentie solstitio, per fretum Hellespontiacum in Asiam Iraji-ciens, ad Dorykeum usque pervenit, circa dius duos vias, quorum alter ab incolis Bathys, alter Tybris vocatur; ac circumiacente regione devastata, infinitam inde hominum pecorumque abduxit multitudinem. Persas vero, cum jam ultimum sibi immundore cernerent discrimen, per turnas et globos cocutes conspici cōpere. Interea imperator, aliis Romanorum copiis ad obvia queque depopulanda missis, cum paucis e suis in loca editoria profectus occinere tubas **192** imperatorias jubet, ut ac ratione perterret hostes, dum principem hostis praesesse copiis persuasum haberent. Multa enim in Barbaros istos suapte manu exsequebatur, et si quando iis ex improviso appareret, quasi fulmen quoddam iis videbatur, ita ut nullo pudore fugani capesserent millenni interdum, et si ita sors daret, decies millenni armis undique et ferro instructi milites. Hæc sane cum nibi narrabantur, minus vera esse visa sunt, haud secus ac præclara illa Phocæ et Tzimisce, qui non ita pridem imperarunt, facinora; aut si qui præterea alii propter eximiam fortitudinem nomen famamque sibi compararunt. Quippe supra fidem esse credebam unicum hominem millennos tolos superaesse, uaque proligasse hasta infinitam armatorum multitudinem. Quapropter cum in aula principis interdum versarer et tam egregia facta a nonnullis imperatori ad blandientibus audirem in eolum efferriri, animo dubius a colloquio statim recedebam. Adeo enim procul mili ab adulacione ipso naturæ ductu insita est animi indoles, ut ne verbum quidem ullum ultra aut sciens, nisi vere perinde ac libere proferre haud possim. Eos vero qui in palatio officia semper obenunt aut dignitatibus conspicui sunt, ita depingere et exornare sinebam, donec res ipsas usurpare oculis contigit, cum ego mediis forte hostibus implacitus imperatorem hunc vidi totis Persarum phalangibus obstantem. Sed hæc suo tempore historia comi emorabit: **193** nunc autem instillatam narrationem persequamur. Cum igitur ageret imperator in editoribus iatis locis: Romanorum copiæ, quæ ad interiora processerant, in Persicum exercitum inopinatè incidenterunt. Facto itaque conminus prælio, ut vidit princeps inclinare Romanani aciem, citato impetu, nec loriam nec alia arma induitus, sed solo munitus clypeo ad illam contendit. Ubi in medios sese hostes intulit, miranda manu elidit opera, obvius quibusque cæsis. Interdum etiam terga dantibus, accepit iunum hastæ, semper insistens, nullam fortiter agendi occasionem omittens. Ita diu sine intermissione fuderunt hostes, ut ne illis quidem in mentem venerit, tam numerosum exercitum ab unico homine incessi. Qui enim totos invaserat pavor, densam oculis offuderat caliginem.

B Βασιλείους δὲ ἐπεὶ ἀμφὶ τροπᾶς ἡδη χειμεριὰς δὲ ἥξιος ἦγεντο, διὸ τοῦ Ἐλλησπόντου πορθμοῦ ἐπὶ Ἀσίαν διεβὰς ἀχρὶ Δορυλαῖου ἤλθε περὶ διμηρί τῷ ποταμῷ, ὃν δὲ μὲν Βιθὺς τρὶς τῶν ἔγχωριών, Θύρις δὲ ἕτερος [Ρ. 112] ὄνομά εσται, τὴν περιοικίδα τε πάσαν καταδραμῶν μυρίαν ἔκειθεν ἀνδρῶν καὶ ζώνων δλλων ἤλας πλεύν. Πέρσαι δὲ τῆς τῶν σφετέρων αἰσθέμενοι ἀπωλείας κατὰ συστήματα καὶ λόγους ἡδη προφαίνεσθαι ἤρεστον. Βασιλείους δὲ τὸν μὲν δλλον Ρωμαίων στρατὸν ἡγεσμανον τὰ ἐν ποσὶν ἐπεμψεν, αὐτὸς δὲ ἐπὶ τὰ ἀποκτητὰ τῶν τῆς χωρίων ἀναδραμῶν σὺν δλλγοις τῶν περὶ αὐτὸν ἀνατείνειν τὰς βασιλείους ἐκέλευσε φόρμιγγας (44), δέος ἐντεῦθεν ἐμποιεῖν τοὺς πολεμίους μηχανώμενος βασιλέα τοῦ πολέμου τούδε στρατηγενὸν οἰηθείσι. Πολλὰ γάρ πολλάκις αὐτοχειρὶ πατέται τῶν Βαρδάρων τούτων χρησάμενος, εἰ ποτε λοιπὸν ἀπροσδόκητος αὐτοῖς ἔξεφάνη, σκηπτὸς μόνον οὐ τούτοις ἀδόκει, καὶ ὑπεχώρουν μηδὲν αἰδεσθέντες, χιλιάδες, φασίν, ἀν οὐτω τύχῃ, καὶ μυριάδες, ὅπλοφοροῦντες, ἀνδρες καὶ σιδηρόφρακτοι. Ταῦτα ἀκοί γε εἰς ἀκοήν πίπτοντα ἤτοι διηθῆ ἀδόκει, διπερ οὐδὲ τὰ Φωκὰ καὶ Τζιμισκῆ ἔργα τῶν εὐλαβῶν ἀρχαίων τούτων αὐτοκρατόρων, ή εἰ τενες δλλοι παρ' αὐτοὺς ἐπ' ἀνδρείᾳ δνομα τοχον. Εἶναι γάρ πέρα πίστεως, ἀνδρες ἐντὸς δλας ἤτησθαι χιλιάδες καὶ δόρατα ἐνὶ μυριοστήτες καταγωνίζεσθαι πανοπλίας. "Οθεν εἰ καὶ ποτε τοῖς βασιλείοις ἐπιχειρίαζων αὐλαῖς τὰ τηλίκα τῶν ἔργων ἀποβιασθέντων ἀκήκοα τῷ βασιλεῖ, Λιγγιῶν τοῦ συλλόγου ἀπεκήδων. Φύει γάρ πρὸς κολακεῖαν δέστοντον ἐμπέψυχε μοι τὸ θήσος, καὶ οὐδὲ μὲν οὐδὲ ρῆμα σμικρὸν ἐκῶν ίέναι προείμην δι: μη σὺν ἀληθείᾳ καὶ στόματι ἀλευθέρῳ. Τὰ δὲ τοιαῦτα τοῖς ἐν ταῖς ἀρχαῖς δὲ πρὸς τοῦ δῆμου καὶ τοῖς ἐν τέλεσι καταχαρακτηρίζεσθαι εἰσαν, ἵνα τὶς δῆμον ἥλθε μοι τὰ τοῦ πράγματος ἐν μέσοις καὶ αὐτῷ πολεμίοις οὐτω τυχὸν πιριελημμένον κατὰ τοῦ σχεδὸν δρῶντες τὸν αὐτοκράτορα τούτον φάλαγξιν δλαις ἀντικαθιστάμενον Περσικαῖς. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν κατὰ καιρὸν ἡ ἴστορια διηγήσεται, τὸ δὲ νῦν τῶν προτεθέντων ἔχωμενο. Εἴχε μὲν τὸν βασιλέα τὰ τῶν χώρων ἔκεινων ὑπῆλλα, δὲ δὲ Ρωμαίων στρατὸς ἐνδοτέρω ἡδη χωρίσας D Ελαθε στρατεύμασι Περσικοῖς ἐξ ἀπροσδοκήτου περιτυχών. Ἀγχεμάχου τοινυν γενομένης τῆς προσβολῆς, ἐπειδὴ πονεῖσθαι τὸ Ρωμαϊκὸν ἤρεστο, αἰσθόμενος δὲ βασιλείους δπὸ δυτῆρος ἐπ' αὐτοῖς ἥλιαντες, μῆτε θύρακα ἐνδός μῆτε τῷ τῶν δλλων δι: μη διπολίοι τῷ σῶμα φραξάμενος. Ταχὺ γάρν εἰς μέσους εἰσωθῆσας τοὺς πολεμίους ἐκυρῶν ἔργα γειράς ἐπεδείκνυν θυμαστὰ τῷ ξίφει πτίλων δὲ τὸν περατυγχάνοντα διτε καὶ νῶτα δεσωκότων ἡδη αὐτὸς κατόπιν, δόρατος αὐτῷ κομισθέντος, ἀδιάκενον οὐδένα καιρὸν ἀνειτε. Μέχρι μὲν πολλοῦ ἐφευγον ἀμεταστρεπτο, μηδὲ ἐκεῖνο κατανοεῖν ἔχοντες εἰ-

Du Cangii ποτε.

(44) *Βασιλείους φόρμιγγας. De tubis imperatoriis vide Codinum de Off. c. 5. n. 45.*

πολευθρουπότατον [P. 113] οὗτω στράτευμα πρὸς ἄνθρος διώκοιτο ἀνός. Τὸ γὰρ δέος κατάκρα; αὐτῶν παριτεγονὸς ἐπεισότει ταῖς θύεσι δεινῶς. Ἐπεὶ δὲ ποτε διέγνωστο σφίσι τὸ πρᾶγμα, πολλὰ ἡτοῖς ἀνανδρίας ἀλλήλους ἐπιτωθάσαντες ἀνθρόν ἐπειστράψησαν τε καὶ ἀντιμέτωποι αὐτῷ ἐστῆσαν. Οὐ μὴν ἡδη ἀκρατῶς ἐξεχόντο καθάπαξ τῷ δέοις τὰς ὅρμας ἀναστρέψαντες φαρέτρα; δὲ διὰς ἔκένουν, δὲ τῇ ἀστεῖᾳ παρ' ἕκατερα στρεφόμενος τὰς βολὰς ἀπωθούμενος ἔξω βελῶν τὸ σῶμα διετήρει. Ἡνδὲ τις ἐν Πίρταις ἀνήρ θυμοειδῆς καὶ δραστήριος. Οὗτος ἐπειδὴ μηδένα ἔξι ἀπάντων βασιλεὺς πρὸς μάχην ἀντικαθιστάμενον ἔώρα, ὑπερέζεσας τῷ θυμῷ τῶν συμφύλων αὐτῷ τινος τὸ ξίφος τῶν χειρῶν ἀπεσπάσας ὡς πατέρων ἐφέρετο τοῦτον. Ἀλλ' ὁ αὐτοκράτωρ τῶν τριχῶν λαδόμενος μὲν οἰς εἶλκεν ἅμα τρισὶ γενναῖοις καὶ τούτοις ἐφ' οἷς ἀντιπράττεται οὐκέτι ξυντεῖς οἱ ἄλλοι, φυγοντο ἀπόιντες. Βασιλεὺς δὲ σὺν τοῖς εἰρημένοις ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἐπανῆκεν, ἐπειδὴ ταῖς τὴν χειμερίαν ὥραν σφοδροτέραν ἐγκειμένην ἔώρα, ἵνα Βυζάντιον ἐχώρει.

χ'. Ἀλλ' ἐρτι μὲν ἡ κατὰ Βιθυνίαν εἶχε τοῦτον τοιχίην, ἵνα τοὺς ἐκ Φιλομέλου δεσμώτας Ῥωμαίων ἐνοικιάσαμενος ἐφθῇ (Πύλαι ταῦτα τὸ δνομα), καὶ πρέσβεις εἰς τοῦ σουλτάνου ἀφικομένοις ἐνταῦθα που χρηματίσας, ἐπειδὴ μηδὲν ὑγίας αὐτοὺς ἀπαγγελλοντας ἔγνω, αὐτοὺς μὲν ἀπεπέμψατο ἀπειλησάμενος, στὶς γε μὴ κατὰ γνώμην αὐτῷ ποιούντων οὐκ εἰς μαχράν ἡ Ῥωμαίων τῆς σφετέρας καταδραμέταις ἴππος καὶ λῃστοῖς πάντα πολλῷ μᾶλλον ἡ νῦν. Ὁ δὲ ἐπ' ὅλιγον τῇ Αὔγουστῃ συνθιστρίψας, χρόνον, εἰτα ἐκεῖθεν μεταβάσες (εἶχε γὰρ αὐτὸν χωρίον τηνικάδε τοῖς τὴν περισταλν διαβάντα Ριτζλού πρὸς τῶν Ἕγχωρίων κεκλημένον), ἐπὶ τὴν ἀντιπορθμον ἡθεν, ἐκεῖθεν τε ὁδῷ προιών διὰ τῶν ἀγγιάλων πολεων ἐπὶ τὴν Φιλαδέλφου καταλαμβάνει, διεν συσκευασάμενος ἐμβάλλει τῇ Περσικῇ. Οἱ μέντοι πρέσβεις διὰ τῶν Δορυλαίου πεδιάδων ἴσντες, ἀγνῶτές τε διὰ τοῦτο τὸ περάπαν τοῦ βασιλέως ἐπὶ τὴν αὐτῶν ἡσαν ὅρμη, καὶ τοῖς Βυζαντίου προστετοῖς διατριβήν αὐτὸν ποιεῖσθαι ισχυρίζοντο. Ὅθεν καὶ τῆς Ῥωμαίων ἡρόδου πανταχόθεν διαγγελλομένης, Πέρσαι τὰ πρώτα κομιδὴ διπιστον εἶναι τὸ πρᾶγμα ἡγούντο, ἐπεὶ δὲ αὐτοπτησάντων ἡδη πολλῶν ἡκουσαν, τότε δὴ πανστρεψει κινηθέντες ὑπαντιάσαντες ἡκείγοντο. Ἐπ' οὐδὲν γὰρ οὕτω παθαίνεται βάρβαρος ὡς ἐπὶ χρημάτων ἡ κτημάτων ἀποβαλλῆ. Βασιλεὺς δὲ ἐπὶ μηδέπω γνῶναι Πέρσαις τὰ πριστόμενα οἰηθεῖς, τὸ μὲν ἀλλο Ῥωμαίων στράτευμα πρόσω ἐπὶ διαρπαγῇ ἐπεμψεν, δὲ κατόπιν σὺν διλγοῖς ἐχώρει. Ὅθεν καὶ Πέρσαις κεκινησθαι ἡδη παμπληθεῖ [P. 114] ἀκούσαντες Ῥωμαῖοι, συνεπεράχθησαν μὲν ὡς τὸ εἰκότες, δὲλλως τε καὶ βασιλέως μὴ συμπαρόντος αὐτοῖς, ὡς δὲ ἡδη ἀνεμίγνυτο τούτοις καὶ αὐτός ἔγνω γὰρ τὴν Περσῶν ἐφοδον, ἀναθαρσθεσαντες; λοιπὸν συντονώτερον ἐπορεύοντο. Ἐπεὶ δὲ ὅψε τῇ; ἡμέρας ἦν, τῶν Ἰππων ἀποβάντες τοῖς τε ἱπποῖς φορβήν κατὰ τὸ έθος ἐδίδουν καὶ πρὸς βραχὺν διεγαπαυσάμενοι, νυκτὸς ἡδη ἐπιλέθο-

A Verum ut tandem quid rei esset animadvertnunt, mutuam sibi invicem objicientes ignaviam, drepente se convertunt principique seso opponunt. Neque tamen stacres ivere in pugnam, impetrūt retudente aīhuc metu: cumq[ue] pharetras suas exhaudirent, nibilo minus ille, repulsis clypeo undique vibratis telis, corpus inviolatum servavit. Erat vero apud Persas vir animo præcellens manuque impiger, qui ubi nemijem ex omnibus cum imperatore ad certamen descendere perspexit, ira effervescens, arrepto de popularis cujusdam manib[us] gladio, ad eum percutiendum irruit. Sed princeps erinibus prehensum hominem trahit, atque una 194 cum tribus aliis, viris et ipsis magnanimis, abduxit. Id ubi viderunt ceteri, nec se esse resistendo pares, fugam confessim intero. Ille autem cum dictis captivis in castra reversus est; cumq[ue] blemiem acerrimam videret jamjam imminere, Byzantium rediit.

B 23. Sed mox in oppidum illud Bithynie pervenit, quod deductis Philomelio Romanis captivis inhabandum concesserat, cui Pylos nomen. Ibi convenere missi ab sultano legati, quos, ut nihil sani ab iis afferri vidit, domum remisit, additis minis; nisi facerent ea quae ipsa vellet, brevi equitatum Romanum incursaturum illorum agros, et multo hostilius quam nunc omnia depopulaturum. Tum aliquandiu apud Augustam moratus (transgressum enim fretum substiterat in loco, quem Rizium vocant indigenæ), inde in adversam ripam trajecit. Hinc facto per maritimas civitates itinere, pervenit Philadelphia, ex qua rebus omnibus rite comparatis Persidem invasit. Interea profligentes per Dorykei eam posse legati, imperatorem in agros suos irruptionem fecisse prorsus ignari, illum in vicinis Byzantio prædiis versari affirmabant. Undo cum Romanorum undique nuntiaretur irruptio, rem primo incredibilem esse omnino credebant Persæ. Sed ubi a plurimis conspectos esse intellexerunt, tum vero festinarunt cum universis copiis occurrere. 195 Nulla enim re alia æque conuincetur Barbaros ac suarum rerum et possessionum amissione. Imperator autem haudquaquam adhuc scire Persas quæ agebantur ratus, aliquot Romanorum copias ad prædam faciendam præmissit, ipseque a tergo cum paucis subsequitur. Verum ut audi vere Romani adventare Persæ cum numero exercitiū, continuo illos invasit pavor, eo magis quod ab iis abesset princeps. Sed postquam ille, intellectu Persarum adventu, ad eos accessit, collectis animis majori cum contentione deinceps progrediebantur. Cum jam adreperaseret, ex equis desilientes pabulumque iis de more præbentes paulisper quievere: deinde ut nox ipsa advenit, præeuntibus laternis, iter fecerunt. In hunc autem modum confectæ sunt ejusmodi laternæ. Quadrilaterum quid in rebū forman fiero elaborant, quod circumambiant distinctas per intervalla rectas

virgulae, in inferiori sui parte latiores et sensim A desinentes in acutum. A medio cubo excurrentem aliam virgulam ferream statuunt, non quidem cæteris similem, sed primum spissiorum ac crassiorum, in acutum perinde paulatim desinente. Virgulas deinde quæ cubum ambiunt circulis revincientes lychinnum veluti conscient, quem bastarum cœpidibus appendunt. Tum linea quedam texta in longitudinem discissa sullo sevo innubet ac diligenter contorta unicuique eminentium et in scutum desinentium ferrearum virgarum affigunt, quibus accensis magnum 196 adeo lumen inde diffunduntur, ut arte quasi concocta dies exercitibus videatur. de laternis quidem hac sufficiant. Ceterum cum Romanorum copia, gravi delapse nive, et cunctis ubique itineribus, longe ea qua insistendum erat via aberrasse, in periculosa et incommoda inclinissent loca, nisi errore statim cognito imperator, arreptaque laterna hac illac circumiens invenisset viam, et in proximam regionem exercitum feliciter perduisset. Postquam inde ad locum, Sarapata Mylonis ab incolis appellatum, accessit, ex eo corpit excursiones facere; enus rei vulgata ubique fama, cum ad terra istius principem, nomine Solymanum, pervenisset, adduci vix ille potuit, ut dictis fidem praestaret. Unde Pupacem cognatum, qui tum sibi aderat, et in imperatoris conspectum appropius venerat, misit, ut proxime accedens ad Romanos, num ipso adesset imperator, quantum fieri possit disquireret. Pupaces igitur, illo statim agito, ex equo desiliit, et humillimo eum allocutus est. Qui ubi dicit quis esset, et quorum esset missas: « Hoc inquit, Solymano nuntiabis: cum quianam ille sit qui Persidem depopulatur percontaris, perinde facis ac si conflagrante domo tua, quomodo ignem extinguis 197 nihil sollicitus, quis in seculis immiserit curiosus inquireres. Nulli igitur in posterum ignorantia malum pavorem quasi velo contingere. Ignorantia enim simulatio, quando cum ratione non est conjuncta, nequam illum, qui ea nititur, a probro solet liberare. Id potissimum principis et imperatoris munus est, pro patria discrimen subire et momenta rerum agendarum ponderare: quia si non illa apprehenderit, iam perdidit omnia. Sed et alias in te locum non habet simulatio. Eni agnoscis et satis conjectas, quis sit qui Persas castigat: quodsi adhuc libet decernere acce, nihil impedio. » His dictis Pupacem dimisit: ac deinde obvias quibusq[ue] vastatis et consumptis retro cessit, rem aggressus, priusquam illa peragereetur, prorsus incredibilem. Aint enim haud amplius sexaginta bellatoribus aciem istam suisse constata. Tum vero summam in discrimen adducta Romanorum res præter opinionem servata sunt. Persæ siquidem ingenti multitudine ex eo tempore congregati, loca idonea

μάγης, δραντες ὅποι λαμπτήροι τὸν δρόμον ἐποιοῦντο. Ἐστι δὲ τὸ τῶν λαμπτήρων χρῆμα τοιούτον. Κύρον τινὰ σιδῆρου πεποημένον ὄρθας τούτῳ ἐναρμάσουσι κατὰ διέγειάν τινας ἐκ πλατύος ἡρέμα πρὸς ὃδον ληγούσας ἀει· κατὰ μέσον μέντοι τὸν κύρον ἐπέραν ἴσταις αὐθῆράν καὶ ταῦτην, οὐ μάντοι κατὰ τὰς ἀλλας, ἀλλὰ παχεῖαν μὲν τὸ πρῶτον ἔξιτον δὲ πας κατὰ βραχὺ γινομένην· ζωστῆροι τέ τοις τὰς κόκκινα περιπλανώντες οἴονται λυχνοῦχον ἀποτελεῖσιν ἐπὶ τὸ δορατίων ἐντείλαστον ἀφεων· εἰτε λίνεά τινα ὑφὴ κατὰ μῆκος διελόντες ὀπετεῖρ περιβεντούσι στότι, ἐλίξαντες τε ἐπιμελῶς ἐκάστηρ τῶν ὅδων ληγύσαντα περιπλανούσιν αὐτὰ σιδῆρον, πυρί τε καιομένων πυρίον τι σόλας ἐκεῖθεν ἐκπίπτειν ποιοῦσιν, ὡς χειροποιητὸν τινα ἡμέραν ἐντείλαντον σχεδιάζεσθαι τοὺς στρατεύματας. Περὶ μὲν τῶν λαμπτήρων τοσαῦτα οἱρήσθω· ὁ δὲ Ρωμαῖον στρατός, χιλίος κατενεγκείσης σφράδες τῶν ὅδῶν τε παντάπασιν ἡφανισμένων, ἐπὶ πλείστον τῆς ἡφή· ἦν ἀφέρετο ἀποκλανθῆσις μικροῦ καὶ εἰς ὀλεθρίους ἀν καὶ κινδυνάδεις διεξέπεις χώρους, εἰ μὴ ταχὺ τῆς πλάνης αἰσθάμενος βασιλεὺς λαμπτήρα τε εἰλατό, καὶ ἐνθα καὶ ἐνθά περιπλανῶν ἀνέγνω τε τὴν πορείαν καὶ ἐπὶ τὴν προκειμένην τὸ στράτευμα ἀώδωσεν. Ἔπει χώρων τέ τινα Σαράπατα Μύλωνος πρὸς τῶν ἐγχωρίων ὀνομασμένον ἐλθὼν ἐκεῖθεν λοιπὸν προνομεῖ· εἰν ἥρετο. Τῆς οὖν φήμης ἀπανταχῇ διαδραμούσης πεθόμενος ὁ τὴν τῆς ἡφῆς ἐκείνης στρατεύειν διέπων (διορια αὐτῷ Σολυμᾶς (45)), δικνεὶ καὶ εἰσέτι πιστεύειν τοὺς λεγομένους. « Οὐδεν καὶ Πουπάχην (46) διελθωδοῦν αὐτῷ τυγχάνοντα βασιλέα δὲ πολλάκις εἰς θεῖν ἐλθόντα, πέμψας ἐκβιευεν Ἕγιστα τοῦ Ρωμαίων γεγονότα στρατοῦ διπή δυνατῶν τὴν βασιλέα περισκοπεῖν. Ὁ τοίνυν Πουπάχης τὴν πρώτην τὸν βασιλέα διαγνοὺς ἀπέβανε τε τοῦ ἐπιπού καὶ δουλικῶς αὐτῷ προσελάτει. Ὁ δὲ δοτεῖς τε εἶη καὶ παρ' ὃντοι πεμφθεῖη μαθών εἰ Τάδε τῷ Σολυμῷ, Ἐφη, ἀγγελεῖ; « Όμοιόν τι ποιεῖς εἰς ποτὲ έστιν δὲ τὰ Περσῶν ληζόμενος μαθεῖν ἐπιζητῶν, διαπεράδην εἰ καὶ περὶ δὲ τὴν σὴν ἀναφλεγόντος οἰκλαν, τοῦ μὲν δτως δὲ αὐτοῦ περιγένετο λόγος ἐπιτήσως οὐδένα, τὸ δὲ δθεν τε τὴν ἀρχὴν ἕσχε καὶ παρ' ὃντοι ἀναφθεῖη ἐπιμελῶς ἀνηρεύεται. Μή τοίνυν ὡς, ὑπὸ παραπετάσματι [P, 116] τῇ δῆθεν ἀγνοεῖ τὸ τῆς δειλίας περικαλύπτειν θείει κακόν. Ἀγνοεις γάρ προσποιησίς, διότε μὴ κατὰ λόγον γένοιται, οὐδεμῶς δέξαιεισθαι μέμψεως τὸν χρώμενον πέφυκεν. Ἐν ἀριστον δὲ τῆς στρατηγίας οἴδε λόγος προκινδυνεύον πατρίδος ροπῇ τὰ πράγματα ταλαντεύειν. Καν τις οὐκ ἐπιδράξοιτο ταύτης, ἀπολάθεκεν ἡδη τὸ πσν. Σοτ δὲ καὶ δλλως οὐχ εἴτι χώραν ἡ σκῆψις ἔχει. Κύνως, Ιδού, συνεβάλου τὸν Πέρσας μαστίζοντα· καὶ ἀνταξάσθαι θείησες, λόγος οὐδείς. » Ταῦτ' εἰπὼν αὐτὸν μὲν ἀπεπέμψατο, τὸ δὲ ποσὶ δὲ δρόσας καὶ ἀφανισμῷ παραδοὺς παλινοδίας ἤπειτο, πρότιμα

Du Cangii nota.

(45) Σολυμᾶς. Inter Ioniensis sultani proceres primatum obtinens, δὲ τὸν παρὰ τῷ σουλτάνῳ τὰ μέγιστα δυναμένων χορυφαίστατος. Nicetas, I. iii,

n. 6.

(46) Πουπάχης. Qui alias in castris Manuekis moruerat. Cinnamus p. 48 et 50.

τριν γενέσθαι ἀπίστομενον. Λέγεται γάρ οὐ πλείους τὸν ἐξήκοντα τὴν στρατιὰν ἐκείνην εἶναι ἀνδρῶν μαχητῶν, διε βῆ τὸ Ρωμαῖον ἐπὶ μεγάλῳ γεγονότα κινδύνῳ παραδίξας ἐρρύσθη. Πέρσαι γάρ εἰς μυριάδες; τὸ ἄπο τοῦνδε συλλεγέντες τοὺς ἀπικαλέους τῶν τίτανων κατέσχον, Ἐνθα γεγονόταν Ρωμαῖον μάχῃ φήγωται ἰσχυρόν· καὶ Πέρσαι μὲν ἐξ ὑπερδεξίων βάλλοντες; Ρωμαῖον διθίδιον, οἱ δὲ ὑπὲρ ἀνάγκης ἐν χρῷ ἀλλήλοις διεισέντες ἀνεπίκμηστοι παντάπασιν ἀρέτης ἔσαν, τῆς τοῦ χώρου φύσεως οὐδὲ δύον τὸν τὸν εἰς τὴν πορείαν ἱκανῆς αὐτοῖς οὐδῆς. Ἡδη δὲ καὶ περὶ αὐτὸν βασιλέα τὸ δενδύνιον ἐφεισθῆκε. Τῶν γάρ παρασκήνων αὐτῷ τινες ἀπορρέειν ἥρξαντο. Οἱ δὲ καίτοι ἐν τῷδε κακοῦ γεγονός τοῦ συνήθους δμως οὐ καθύφει λήματος, ἀλλὰ καὶ τὸν γαμβρὸν αὐτῷ προστίντα θεάσθην, οὐ πολλάκις δμνήσθην, τὴν ἀσπίδα τοι προβάλλειν αὐτῷ. προτευμημένον (ἴτυχε γάρ ὅπερος διενόμενον τὸν τηγικαύτα ὅν) ἀπεπέμψατο, δμήχανον εἶναι εἰπὼν ἀσπίδα μίαν δυεῖν καλῶς πρασκήειν σωμάτοιν. Ἐν τηλικαύτῃ διατρέπει τὸν χώρον τούντον διελθόντες; Ρωμαῖοι, ἀπαθήπερ ἐν αὐτοτίροις δόθη ἐγένοντο, ἵστων τε ἀρετὴν καὶ βόμβην ἀνδρῶν ἀλέγχας δυναμένοις, τὴν ἐνωάλον διχήνιον ἀλεῖξαντες κατὰ τῶν ταλαιπωρῶν τὰς αἰγμάτας θύναν, προφέμανος τε πολλοὺς ἱκετευαν καὶ κέσαν τὴν ἐπιφύτοντα διελήφατες; δινεχώρησαν. Ότε δὴ παλλῶν ἀνδραπετεῖον ασμάτων πάντας; βασιλεὺς ὑπερῆρεν. Οὐτε γάρ οὐδεὶς πρότερος αὐτοῦ τοῖς ἐχθροῖς ἔμετάξη, καὶ τηλικούτων αὐτοῖς αὐτόχειρ γέγονεν δριστεῶν. Ταῦτα καταρθηκός βασιλεὺς ἦται Βυζάντιον ἔχει.

εθ. Πέρσαι δὲ δύοτους τοὺς αυμπετοῦσι καὶ ἀντιληκούσιν Ρωμαῖοὺς διενοῦντο, καίροι τε λαβόμενοι, θύληταν τε πολὺν ἕφαν διήρπασαν καὶ τὴν πρὸς τὴν περιφέρειαν Ἀσσύριαν ἀσθίκητον, [P. 116] ἐπαλλόντες πακῶν; διθέντο, πολλοὺς τῶν ἐγχωρίων στόματι μαχαλαράς ἀρρηνὸν παραπέμψαντες; οὐδὲ δὲ καὶ ἀνδραποδεμάντοι, πολλά τοι καὶ οὐδὲ εἰσερθμητον πάτηθοι. Ταῦτα ποδόμενος βασιλεὺς ἤσχαλλε μὲν καὶ ἐνυσφέρει, καὶ εἰ γε δυνατὸν τὴν εὐθυνὴν ἐπὶ τὴν Ἀσσύριαν διεπῆναι θέλει, πρὸς Ἑλλήνην ἀνταρτεῖσθεν, θησάρενος· ἐπειδὴ δὲ τοῦτο καίροι τε χρῆσιν Ἕγων τηλικότες, διποδάλοντος ἔργοις καὶ μελέσονς ἐπερθετον πολέμου παρασκευῆς, τούτα μὲν ὑπερέστητο, δυνάμεις δὲ πανταχόθεν ἀθράζειν διενοῦθες Πολυδεντον μὲν εὐδοκοτέραν τοι Ηλλαιστήν, ἔτερη μὲν Βαλδουνική τοι τερρήγη ἐντεῦδμενον καὶ δυνάμεις δὲ εὐτέρη βασιλεὺς δεῖσαν διδόναι τοι αυμπετοῦσας διελόγητε, ταῦτας δὴ, πρὸς δὲ καὶ μισθοφορικὴν ἀπίθεν δέσμοντα χείρα· Πανάλδων δὲ τῷ Ἀντωνίας περίγκιπι τὸν δυνάμεις ταῖς περὶ αὐτὸν τὴν ταχίστην ἀκλίευεν ἔναι, πρὸς δὲ καὶ τοὺς Ἀρμενίων τότε ἡγεμονεύοντας, Τορόσην καὶ Τιγράνην, Χρυσάφιόν τε ἀνδρα Κιλικία καὶ οὓς κοκκοβασιλείους ἀκάλουν, στρατιωτικῶν μὲν καὶ τούτους ἐξάρχοντας δυνάμεων, ἀθελοδούλων δὲ ἐκ μακροῦ βασιλεὺς προσκεχωρηκότας. Ἐκ μὲν δὴ ἑώρας τηλικαύτην διθροῦζε χείρα, ἐξ ἐπέκριτος δὲ λιγούρους τε ἡγεμονίας πεπάντα τὸν Δαλματίας μετεπέμπετο ἀρχιδουπάνον δυνάμειν ἀμπα ταῖς ὑπὲρ αὐτὸν, Σκύθας τε καὶ τῶν ἀμφὶ τῷ Ταύρῳ ἰδρυμένων ἔθνων ἐμισθοῦτο πολλά. Οὐ μὴν δχρι καὶ

A insisterat: quo cum advenissem Romani, validum inter illos concitatum est certamen. Sed missis ex editiori loco telis gravius affecti Romani, in unum semper ac velut testudine coibant, cum ad id necessitas engeret, pristinæ autem audaciae protersus inimicatores, cum ulterius progrediendi facultatem loci natura minus idonea iis denegaret. Jam tota prælii moles in imperatorem incubuit: plerique enim ex comitibus recesserunt. Verum ille tanto discriminī objectus, nequitiam a pristina fortitudine 198 dulcifix. Sed et accedentem affinem Joannem, cuius non semel meminimus, clypeum illi obtendere volentem (nam et tam inermis erat) remisit. Neque non peccare inquietus, ut bias corpora valens teno protegeret clypeus. In ejusmodi angustiis, locare istum omnem Romani, postquam ad pateniores campos pervenire, in quibus et equorum virtus et bellatorum robur cognosci possebat, ambitio. tum demum bellico clamore, direclisque in hostes hastarum cuspidibus, plurimos fugant ac rident, ac recepta omni quam abstulerant præda revertuntur. Quo quidem in certamine etiā hūd pauci praecidare se gesserunt, præ ceteris tamen enemicū imperatoris magnanimitas. Nemo enim ille prior invaserit hostes, totque egregia manu facinora edidit. His prosper tandem confectis Byzantium reverteruntur. Obis γάρ οὐδεὶς πρότερος αὐτοῦ τοῖς ἐχθροῖς ἔμετάξη, καὶ τηλικούτων αὐτοῖς αὐτόχειρ γέγονεν δριστεῶν. Taῦτα καταρθηκός βασιλεὺς ἦται Βυζάντιον ἔχει.

B

24. At cum Persæ non modice ex iis quas acciderant dolerent, vicissim Romanos eleici statuerunt. Capitata itaque occasione Philetum, urbem in Oriente, diripiunt. Hinc Laodiceam in Phrygia, minore ex improviso aggressi tractant acerbis, plurimis incolis gladio per omnia detruncatis rubore, innumeraque multitudine in captivitatem abducunt. Ea ab rescivit imperator, indignatus est remque agredientis: adeo ut, si illi potuisse fieri, iraiecisset illiō in Asiam et ad Iconium castra posuisse. Verum ubi opportunitate 199 sibi opus esse vidit tantis rebus faveante et longe maiore quam antea belli apparatu, id omisit. Cum vero copias nudiqna colligere decrevisset, Joannem Comostephananum in Palastinam misit, sique præcepit ut Balduinum regem conveneret et copias, quas illi si necesse foret submissariūt te imperatori in auxilium polliciens fuerat, insuper etiam stipendiarias alias adducere. Renaudum vero principem Antiochenum cum iis, quas tam habebat, copiis advenire confessum jussit. Denique Tocosum et Tigranem ac Chrysaphiā virēm Cilicenum, et quos Cocebasilius vocant, qui militariis copiis et ipsi præserant, ac sese iam pridem clientelari jure imperatoris imperio uero submiserant. Ex Oriente quidem basce contraxit copias. At ex Occidente Ligures equites evocavit, et Dalmatia Archizupanum accersivit, cuin iis quas habebat viribus: Scylasque et ex gentibus que Tauro vicinas regiones incolunt, plurimas conduxit. Neque in ejusmodi bellico appparatu

substitit : sed cum Latinos in Palæstina profici-
entes ad Rhodum insulam ut plurimum convenire
sciret, stipendiarios equitum copias inde adduxit.
Ad pabulum vero et rerum aliarum usum, incredibi-
litem bouem multitudinem cum ipsis plaustris ex
Thracicis regionibus jussit adduci. Ea ounia sic
quidem apparabantur. Sed ut sultani per ipsos
contribules simul ac **200** consanguineos debellaret,
ad Sanisanem ejus fratrem misit, Gangrae et Aneyrae
in Galatia ea seatae principem, et ad Jagupasamem
generum, qui utriusque Cæsareæ et Amasiazæ, præcla-
ris civitatibus, et ceteris quoæ circa Cappadociam
sunt; imperitabat : quos ut sultano suspectos
reddidit, Jam ad bellum suscipiondum se comparat.
Hæc ut audivit sultanus, cum adversus alterum
urum ex his quoæ in se concitaverat imperator,
bellum sustinere vix posset, his qui vicinam sibi
regionem incolebant tunc alia multa, tum etiam op-
pida quoæ magno prius labore acquisierat, concessit.
Missis autem ad imperatorem legatis veniam depre-
catus est. Qua impetrata, captivos Romanos reddi-
turum se promisit, quoewaque demum laterent
toco : eos enim diligentissime sese investigaturum.
Interea dum hæc comprobarentur, Joannes ex Pa-
lestina cum equitibus rediens in Persicum exerci-
tum incidit duorum et viginti millioni fortium bel-
latorum. Inopinata re ille conterritus, primo quidem
sollem, qui prope aderat, cum suis confestim con-
scendit. Deinde universam aciem suam adhortatus
in hostes irrupit ; Romanisque acris in illos sese
cum impetu inferentibus, pali sunt Perse, singlen-
tumque cocidere complures, alii a Romanis militi-
bus cœsi, alii denique equorum pedibus obtutti sunt.
Multi tum egregia et digna memorata opera edide-
runt, **201** atque in primis Joannes dux fortitudi-
nem suam illo in certamine prodidit. His confectis
Joannes ad principem victor pervenit. Postquam ea
cepit sultanus, potenter vulnératus stimulis,
proprie tempestivam audaciam sese miserum
vocabat, non tam quoæ acciderant consternatus, sed
quod ex eo imperatorem in se expeditionem sus-
cepturum arbitrabatur alique adeo futura veluti
præsentia animo effingebat. Quamobrem his quoæ
antea obtulerat, multa et majora addidit, copias
sociales quotannis, cum id necesse esset, Romanis
se suppeditaturum pollicitus, et nemineum Persarum
ipso volente fines unquam Romanos ingressurom :
et si alio ex imperio eorum aliquis agres infestaret,
bellum se continuo adversus illum sumpturum, om-
nibusque modis depulsurum undecunque vim in-
gruonem ; cuncta ad hæc quoæ princeps imperaret
executuram sine ulla mora ; et si aliqua ex civita-
tibus Romanæ ditionis in potestatem venisset Per-
sarum, illam se restituturam Romanis. His impera-
tor persuasis pollicitationibus, ipsum gravissimis
sacramentis obstrinxil : tum solutis simulcaribus

ταύτων έστι τὰ πρὸς πλέονταν ἔχεται, ἀλλ’ εἰδὼς
ώ; τοῖς ἐπὶ Παλαιστίνην ἀποιοῦσι Λατινοῖς γένεσιν
ἐπὶ τὴν νῆσον Ρόδον δεῖ τὸ κατάντημα γίνεται, μι-
θοφορεχήν ἐκεῖθεν ἵππους ἥγειν Ιοχύν. Χορταγωγίας
μέντοι καὶ τῆς ἀλλής ὑπηρεσίας ἔνεκεν ἀμύθητὸν τι
πλῆθος βοῶν σὺν αὐταῖς ἀμάξαις ἐκ τῶν κατὰ Θρά-
κην ἐκέλευεν ἐλαύνειν χωρίων. Ταῦτα μὲν οὖν οὗτα
παρεσκευάσται· ἀς δὲ διμορφύλοις δῆμοι καὶ σύγρενοις
τὸν σουλτάνην ἐπολεμώσουσιν, ἐπὶ Σανισάν τε τὸν ἀδελ-
φὸν Ἐπεμφε, Γάγγρας τὸν ἐγνικάδαν καὶ Ἀγκύρας
στρατεύοντα τῆς Γαλατῶν, καὶ Ἱαγουπασάν (47) τὸν
κηθεστήν, δὲ Καισαρείας τε ἀμφοτέρας ἥρχε καὶ
Ἀμαζείας; ἥγεμονες πόλεων περιφανῶν ἄλλων τε
ὅπουσι περὶ τῇ Καππαδοκῶν θέρυνται γῇ. Καὶ δὴ
ὑπόστοις καὶ αὐτοῖς τῷ σουλτάνην κατεστησάμενος
B ἐν βραχεῖ ἐπὶ τὸν πόλεμον ἥρη καθίσταται. Τούτουν
αἰσθόμενος δὲ σουλτάνην, ἐπειδὴ μὴ εἴχε πρὸς ὄπιςτερον
οὖν τὴν βασιλέως ἐπικλωρέων αὐτῷ μνητιάξ-
θαι, τοῖς μὲν χώραν προσοικοῦσι τὴν αὐτοῦ πολλῶν
τε ἄλλων καὶ δὴ καὶ πόλεων ἀφίστατο πόνηρ πολλῷ
κατακτηθεισῶν αὐτῷ πρότερον, ἐπὶ δὲ βασιλέα πέμ-
ψες συγγάμην ἥταίτο. Τούτου δὲ τυχῶν καὶ τοὺς
δορυαλάτους ἀποδώσιν Ρωμαίων ἐπήγγελλε, καὶ
ὅπου δῆποτε γῆς χρυσόδεμνοι εἰέν· μελήσοιν γάρ
αὐτῷ τῆς ἀναζητήσεως. Ἐν φὶ δὲ ταῦτα ἀδοκιμάζετο,
συνέπειτα τοιούτον. Ιωάννης σὺν τοῖς ἀποτελοῦσιν ἐκ
Ηαλαστίνης αρετεύματι ἀναζηγούνς περιτυγχάνει
[P. 117] Περιπέτης δὲ δεσμυρίους τε καὶ δισχιλίους
ἀριθμούμενων ἀνδρας μαχίμους. Τῷ αἰφνιδίῳ τοῖνυν
καταπλαγεῖς τὸ μὲν πρώτον ἐπὶ τινὰ λόφον ἐγγρύθεν
παρόντα σὺν τοῖς περὶ αὐτὸν σπουδῇ ἀνδρῶν ἕστη,
μετὰ δὲ ταῦτα παντὶ τῷ στρατῷ ἐγκελασθέμενος
καὶ αὐτῶν ἔσται, σὺν ὀθωμανῷ τε πολλῷ τῶν Ρω-
μαίων τοῖς πολεμίοις ἀμπλεκομένων, ὑπερηρή Περ-
οῦν γίνεται, καὶ αὐτῶν φευγόντων πελλοὶ μὲν ἐπεσού,
πλεῖστοι δὲ πρὸς τῶν Ρωμαίων ἥρθισσαν στρατιω-
τῶν, ἢ τε Ἰπτιος αὐτοῖς ξυνεζήτει τοὺς πλείστους.
· "Οτε δὲ λλοι τε πολλοὶ λόγου καὶ ἀρτῆς εἰργάσαντο δέξιται,
καὶ Ιωάννης δὲ τῷ στρατῃ ἦρτης δήλωταις καὶ ἐκεί-
νον ἀπίγγειν τὸν ἄγνωτον. Ταῦτα κατεπραξάμενος
Ιωάννης σὺν τοῖς τροπαιοῖς ἐπὶ βασιλέα παραγίνεται.
· Οὐ δέ σουλτάνην ἐπειδὴ τούτων ἤκουε, κέντρος μεταμε-
λεῖα; νυτόμενος τῆς ἀκαίρου ὑπῆρχης δευτερεύει· ἀνι-
ζειν, οὐχ δυν τοῖς ξυμπεσοῦσιν ἐκταραχθεῖς, τὴν δὲ βα-
D οιλέων ἔντευθεν ἔτι μᾶλλον καὶ αὐτοῦ ἀφρασθοῖς· τε-
νος οὔτεις κάντευθεν ἡς ἔνιστως τοῖς οὐ παρεῖται
τέως προσφερόμενος. · Όθεν καὶ μείζονις ἄλλαις τὰς
προτέρας φθάνων ἐπικατελάμβανε πρεσβύτας. Ιειρά
τε σύμμαχον ἀνὰ πᾶν ἔτος Ρωμαίοις δέησαν διδόναις
ἐπαγγελλόμενος, καὶ τῆς αὐτῶν δὲ γῆς οὐποτε
Πέρσην ἔκδοτος αὐτοῦ ἐπιβίσθεσθαι ὡμολόγει· καὶ
ἀφ’ ἐτέρας ἀφῆσις ἐνοχλοί τις; Ρωμαίων τῇ γῇ,
τοῦτο δὲ στρατεύειν εὐθὺς καὶ αὐτοῦ καὶ πάσι
τρόποις; τὴν δένενδήποτε φυμένην ἀπέργειν ἐπιβού-
ληγή, πᾶν τε δ πρὸς βασιλέως ἐπιτάτωτο δύνηται;
οὐδὲν μέτεπειλάς αὐτήν ταῖς τοις οὐ τοῦ θεοῦ τοῖς

Du Gangji volm.

(7) *Varrovsaggr.* Istius expeditionis historiam habet etiam Nicetas. 1. iii. p. 5 et 6.

κατηκόν πόλεων δπδ τήν Περσικήν φθάσασα πέ-
ττοκε παλάμην, καὶ ταύτην ὑμαίνους ἀνασώζεσθαι
συντίθετο. Τούτοις ἀναπεισθεὶς βασιλεὺς δρκοὶς τε
βίνοις ἄτοις αὐτὸν κατειλήφει καὶ τὴν ἔχειν λύσας
ἰε' οἷκου ἀνεκομίζετο. Πυθόμενος δὲ Σχύλας τὸν
Ἴστρον διαβῆναι ἐφ' ἡ 'Ρωμαίων καταδραμέσθαι,
τῇ; ἐπὶ Βυζάντιον φερούσης ἀφέμενος ἐπὶ τὸν ἀγχοῦ
πόλεως Ἀδύτου ἔχωρει πορθμὸν, ἵνα ἐπιθαλασσεί-
διόν τι ἐπὶ Θράκης πόλισμα κεῖται, ἀπὸ Καλλίου
τοῦ Ἀθηναίων οἵμαι στρατηγοῦ τὴν προσηγορὰν ἔχηχος. Ἔνταῦθα περιωτάμενος ἐπὶ Σχύλας ἐφέ-
ρτο· ἀλλ' οὐπω ἕπει τὸν Ἴστρον καταλαβεῖν, κάκελον ταχὺ συ-
κενασάμενος ἀνεχώρησεν.

A domum reversus est. Sed ut intellexit Scythas Istrum
trajecisse, quo Romanorum limes incursarent, omisso
Byzantino itinere, ad fretum, quod Abydo urbi ad-
jacet, contendit, ubi in Thracia situm est oppidum;
quod a Gallia Atheniensium, ut opinor, praetore
nomen accepit, ibique transgressus contra Scythas
profectus est. Sed nondum ad 202 Istrum perve-
nerat, cum illi percipio Romanorum adventu, con-
vassatis celeriter rebus, retro cessare.

ΒΙΒΛΙΟΝ E.

LIBER V.

α'. Ταῦτα μὲν τῇδε συνηγένη γενέσθαι. Ὁ δὲ βα-
σιλεὺς ἐπειδὴ μηδὲν διενδήστος ἀντιστασοῦν τῇ
'Ρωμαίων ὑπερφίνετο ἄρχῃ. Φυχαγώγιας ἔνεκα ἐπὶ^C
τι τῶν ἄγρων Βυζαντίῳ χωρίων ἐξῆλθε. Λόγγοι
θνηταὶ τούτοις. Ἐνταῦθα διατριθῆν ποιουμένου, ἡ τέ-
λειος ἥμέρα τοῦ βίου τῇ βασιλίδι ἐπεγένετο Εἰ-
ρήνη (48), γυναικὶ ἐπὶ σωφροσύνῃ, ὑπερ- εἰρήνη^C
μι καὶ πρότερον, καὶ κορυμβίστης καὶ οἰκτή τῷ πρὸς
τοὺς δεομένους πολλῷ τάς κατ' ἔκεινον ὑπερβα-
λλόσῃ τὸν χρόνον. [P. 118] Αὕτη δυεῖν μὲν ἄγνετο
θυγατρῶν μῆτηρ, ὃν ἡ μὲν πρεσβυτέρα ἐκεῖνη τε
καὶ τῷ πατρὶ ἔνυδηγαγεν, ἀπέρα δὲ ὅληγρος θετέρου
τὸν βίου ἔνεμετρήσατο τέταρτον ἡλικίας ἀνύστατο
χρόνον. Ἀλλ' ἐτι πατέρην ἡ παῖς τῇ νόσῳ παλασθεῖσα;
καὶ δὲ βασιλεὺς, τῶν ἐποκείων τὸ τέλος καλούντων
πραγμάτων, τῶν κατὰ τὴν ἑστίαν ἀφέμενος ἐπ'
ἴκενα ἔχωρει. Φήμη γάρ τις ἐκράτει τὸ τηγυκάντε
ώς δὲ τῶν Ἀλαρανῶν ῥῆξ Φρεδερίκος τὸ σύμπαν
ἴνος ἀνακινήσας πανεγράτη ἐπὶ τὴν 'Ρωμαίων φέ-
ρεται γῆν. Αἱδὲ ταῦτα τε οὖν καὶ ὡς δὲ τὸν Ούννων
ἥξις Ἰατζῆς τὸν βίον ἀπολέσως ἐπὶ Σαρδικήν ἤδειν.
Ἐνθα ἐφ' ἴκανον διατρίψας περὶ πλείστους τὴν τῆς
Ούννικῆς ἐπιχρέστους ἀποίειστο. Ήδη γάρ τὰ διμῆ-
τοις Ἀλαρανῶς θυριλληδόντα οὐκέτι ἐκράτουν. Θόρη
δὲ τῆς Ούννικῆς μεταποιεῖσθαι δὲ βασιλεὺς ήθελεν,
ἥη λέγωμεν. Ιατζῆ δῆ (49) τούτῳ ἡστηγε μὲν

B. Hac quidem eo loci tum eontigerunt. Imperator autem cum Romano imperio obstatu nihil
videretur, animi recreandi causa, in proximum
Byzantio praedium, cui Longi nomen est, accessit.
Hic dum commoraretur, extremitum vite diem clau-
sil fore Imperatrix, feminis, quæ, ut supra a nobis
dictum est, modestis, morum probitate, et in ege-
nis misericordia, ceteras suæ aetatis longe præcel-
lebat. Deiarum illa illarum mater fuit, quare natu
major superstes eum patre vixit, altera vero paulo
post et ipsa obiit, quartum ætatis annum agens.
Vetus adhuc supererat cum morsa colluctans
puellula, cum Imperator, evocatus illum rebus
Occidentalibus, poethabilis domusq[ue]c[ui]s, eo se con-
stitut. Fama namque tunc Imperatrix perprobrescebat
regem Alemanorum Etodoricum, universis accitis
nationibus, totis viribus in Romanorum agros br-
rumperere. Ea igitur proprie, et quod Geiza Hungar-
orum rex vita concessisset, Sardicam venit: ubi
aliquamdi meratus 203, quo pacto Hungaria regnum sibi assereret anime volvebat. Nam quae de
Alemanis forebentur, haud plane constabant.
Quo vero iure Hungariam sibi comparare decrever-
it imperator, iam commemorabimus. Geizæ huic
fratre erant Vladislavus et Stephanus, at quibus ex
offensis uterque illi odio fuerit, plane ignoro. Ita-

Du Cangil notes.

(48) Εἰρήνη. Vide stemma Comnenicūm.

(49) Ιατζῆ δῆ. Geiza II Hungarie regi, Belæ regnōne Ceci, regis filio, duo fratres fuere, Vladislavus et Stephanus, totidemque filii, Stephanus et Beata. Mortuo Geiza Stephanus filius, qui supremo parentis elogio rex dictus fuerat, omnium eius calculis, plenis comitis, approbatus est an. 1161. Vladislavus, Geizæ frater, usurpata interim regia potestate, per 6 menses ea potuit; quo existiit Kal. Febr. 1172, Stephanus Vladislai frater regnum invadit: sed a Stephano nepote vietus et fatus statim postea in castello Zemien id. April. diem obiit; cuius funus subsecuta mox

D est Stephanus nepos mors sub 4 Non. Mart. an. 1173. Duxerat Stephanus Geizæ frater in uxorem Mariam Comnenam: Vladislavus oblatum sibi si-
mile communis abnuerat, ne editum sibi ad re-
gnūm, cui inhibebat, præcluderet. [P. 466] Stephanus denique senior propinato ab Hungaris veneno
interficit, ut auctor est Nicetas. Junior pariter veneno
vitam finivit, quod a fratre quem de terra ejecerat
datum scribit Arnoldus Lubec. I. II, c. 3. Consulendi
præterea ad hanc historiam Thwroczius et Bon-
finius, Nicetas, I. IV, n. 4; Radevirus, I. III, c.
12; Guntherus, I. VI; Stero an. 1160 et auctor
Chronicæ Austral. A. 1165.

que post multam hac illuc fugam, tandem principem adiere, illiusque sese subdiderat potestati. Et Stephanus quidem ex fratre neptem duxit Mariam, Isaacii sebastocratoris filiam, virginem ut et ante diximus formosissimam; alter vero celebs permanens. Itaque cum mortuo Geiza alterum fratrem ad regnum juris ratio evocaret (lex enim est apud Hungaros, ut semper ad fratres superstites diadema transmittatur), in patriam eos redocere pro viribus nitebatur imperator. Quippe Geiza, posthabita patria consuetudine, regnum filio suo tradiderat. Quapropter Hungari, cum ejusmodi legem tolerent, et imperatoris reverentur adventum, Stephanum Geizam filium abdicantes Imperio, alteri fratrum Vladislao illud traderunt: Stephano vero (seniorem dicem dicem) Wrumi dignitatem concesserunt, quo nomine ita apud Hungaros regni successo indicatur.

2. Eum huc habuit fratrum istorum de regni
successione controversia. Princeps autem Philippos
urbem Macedonicam ad res Servicas constitutas
venit. **204** Primitius enim, qui regioni isti praeerat,
et antehac, ut memoravimus, defectionem fuerat
molitus, suo jure, nullique obnoxius imperitabat :
quam ob causam cum ab imperatore principatu
propemodum fuisse exutus, postea consecutus ve-
niam, pristinam dignitatem retinuit. Tum vero nulla
propter in illum animadversum imperator, elique ade-
mit principatum, cui Belusem fratrem praefecit.
Miseras tamen fortunam Primitui, submovit
eum inde quidem, ne deueno res turbare posset, sed
pingui agro donavit, et pascendis pecoribus idoneo.
Verum Beluses non diu multum principatu potius,
illius insignia depositus, patrioque solo relicto venit
in Hungariam, ubi cum multis exegisset annos
mortem tandem obiit. Imperator autem accitum
minimum natu fratrem, cui Dese nomen erat, Dea-
dræ, quæ Naiso adjacet, opulenta regionis et inco-
larum frequentia celebris, sive accepta, fore ut

(50) *Nōmoç rōp. Imo ea lex in designando rege apud Hungaros vigebat, ut non filius patri succederet, sed qui e regia familia ad regnum ab universo nobilium cōctū in comitiis evocaretur. Ita Bonifacius, an. 1165.*

(51) *Продолжение.* Idem videtur qui Rodoslaus dicitur Dioceleti presbytero historie Dalmaticae scriptori. Is, mortuo Dragihina patre, regnum S-ri-
viae exit, solo comitis titulo contentus, a Ma-
nuele imp. princeps dictus: *Morto che fu adunque
il re Dragihina, il conte Rodoslavo suo figliuolo
maggiore, porto gran doni all'imperadore di Costi-
mane, dal qual fu humanamente accolto, e
gli diede nel possesso tutte le terre che mai avesse
tenuto il suo padre; e tornando Rodoslavo da Cipoli,
commincio signoreggiare nelle terre sue insieme co'
suoi fratelli Ivanic e Valadimiro. Certe Servios
ea tempestate Manuele ut superiorum dominum
agnovisse testatur preterea Arnoldus Labeo. I.
ii, c. 4.*

Dn Cangii notæ.

(52) *Belaovorq.* Quin ille sit cuius supra mentionem Cinuamys, p. 117 *Bela Ban*, nullus dubio. Sed quod additum Belam hunc et Veseni fratres suisse Radoslai seu Primislai, Diocleatii scriptori cogito, ut videtur, repugnat. Is enim Dessaum Urosei comitis, qui *Urus Thwroczio* dicitur, filium facit. Quanquam Belam Dessaem fratrem suisse probabile est, cum utriusque parentis *Urus* seu *Uruscas* fuerit. Sic autem praedictam narrationem prosequitur Diocleatus: *Ma con successo di tempo si leverono alcuni maligni huomini, e loro intimi antichi, i quali ribellando da loro, condussero Dessa figliuolo d' Urose, e gli diedero zenta, e Trebine, a Radislaeo et suoi fratelli reati il paese maritimo, con la città di Lattaro, insin'a Scutari. Luonde non cessava Radoslao co' fratelli egli di combatere contra esso Dessa, et altri loro intimi, per ricuperare le provincie, che si gli erano rivelate, e conservare il restante del regno.*

Βασιλεὺς δὲ τὸν ὄντας ἀδελφῶν μετάπεμπτον θέμενος. οἱ Δεσπόται μὲν ἔκαλεντο, Δένδρας δὲ χώρας ἦρχεν, η Ναῖσσων γειτόνων ἐστὶν εὐδαιμόνων καὶ πολυάνθρωπος, τὰ πιστά τε παρ' αὐτοῦ λαβόντων δῆπας ἀνθίσειν αὐτῷ τὸ τῆς δουλείας σχῆμα ἔχει τὸν πάντα Δένδρας· Ρωμαίοις ὑπεκτήσεται, ήν, καθάπερ ἤρην,

γ. Υπ' αὐτού τούτον τὸν χρόνον καὶ Κλιτίεσθλάν (55) διασυνέδεν ἡ Βυζάντιον αὐτόμολος ἡλίθε περὶ τῶν εὐφράτης συμφόρων βασιλίων δεήσαμενος, πρᾶγμα ἀγέλων τε καὶ δαιμονίων ὑπέργυχον καὶ ἵσα ἐμὲ εἰδέναι οὐ ποτε διλότε Ῥώμαίοις εύτυχηθὲν πρότερον. Τίνος γέρε καὶ τῶν μεγαλοπρεπεστέρων εὐχὴν ὑπέρκειται; ἀνδρά τηλικαύτης ἡγεμονεύοντα γῆς καὶ τοσούτων κυριεύοντα ἔθνων βασιλεῖ? Ῥώμαιοις ἐν οἰκέτου παρεστάναι σχῆματι; Καὶ ὡς γε τοῖς φιληπποῖς τὰ τελεσθέντα τότε διηγησαίμην, δηρτο μὲν βῆμα λαμπτρὸν, καὶ δίφρος ἐπὶ πλείστον γῆθεν αἰρόμενος ἐκεῖτο, θέματα λόγου πολλοῦ δέξιον. Εἰργαστο μὲν ἄπας χρυσοῦ, λίθων δὲ ἀνθράκων καὶ ἀστερίων ἔθνον τι ἀπανταχθεὶς τούτου διεστοβάστο χρῆμα. Μαργάρους δὲ οὐδὲ ἀριθμεῖν ἐσχε. Καθ' Ἑνα γάρ τὸν ἡρέμα κατὰ διέγειν πεπηγότων λίθων περιέθεον ἱκανό. Ἐσφαίρωντο μὲν ἐς τὸ ἄκριδές, λειτέσκανται δὲ ὑπὲρ χιόνα. Τηλίκων δὲ δίφρος πεπλήστω φύτων. Τό γε μήν ἀνάτατον καὶ τὴν κεφαλὴν ὑπερτείνων αὐτοῦ μέρας τοσούτηρ τῶν δίλων ἐκράτει λαμπρότησιν διφερεῖ καὶ ἡ ἐν γειτόνων αὐτῷ τῶν λοικῶν μελῶν προσφέρει κεφαλή. Ἐφ' οὖτος βασιλεὺς μεγίθεις σώματος ἀναλογωτάτου τὸν πάντα κληρῶν. Εσθῆτης δὲ αὐτὸν περιέθεεν διλουργίς, ἁξασιῶν τι χρῆμα. Ἀνωθεν ἀρχι καὶ ἐς τὰς βάσεις αὐτᾶς ἐπυρσούτο μὲν δινθράξιν, ηγύζετο δὲ μαργάροις, εὐκαὶ ἀπεριέργως μέντοι, ἀλλὰ θαυμασία τις αὐτούς; ἐποικιλλές γραψική, ἀκήρατον δῆπον λειμῶνα σχεδιαζούσῃ· τῷ πάπλῳ τῆς τάχης. Ἀπὸ μέντοι τραχιλού ἀρχι καὶ ἐπὶ στέρνα ὑπερρυμής μεγίθεις καὶ χροιῇ λίθος ἀπὸ χρυσάνων καθείστο ἀμμάτων, πυροίσιν μὲν ἢτε ρόδον, σχῆματι δὲ μήλω παρεμψερής μάλιστα. Περὶ γάρ τοι τοῦ ἐπὶ κεφαλῆς κύδομου περιεῖτον καὶ φράξειν ἤγουμει. Ἐφ' ἐκάτερα δὲ τοῦ δίφρου ἡ τάξις ἐστήκει κατὰ τὸ εἰωθός, γένους ἐκάστη καὶ τύχης πρυτανεύοντων τὴν χώραν τῆς στάσεως. Τὰ μὲν δῆ τοῦ βασιλέως ἐν τούτοις ἡσαν. Κλιτίεσθλάν [P.120] δὲ ἐπειδή περ εἰς μέσους παρῆλθε, θάρμους ἀλος ἦν. Καὶ τοῦ βασιλέως καθίζησε τούτον προτρεπομένου, δὲ δὲ τὸ μὲν πρῶτον ἰσχυρότατα ἀπέλεγεν, ὡς δὲ ἔτι μᾶλλον ἰγκαίμενον ἔστι τὸν βασιλέα, καθῆστο λοιπὸν ἐπὶ χαραιτήλου τινὸς καὶ ἤκιστα ἐπὶ μετεώρου καθέδρας, τὰ εἰκότα τις πάνω καὶ ἀκρούσεις ἐς τὴν ἀποτεταγμένην αὐτῷ ἴν ταλατίῳ ἀπληλάτετο καταγωγήν. Ὁ βασιλεὺς δὲ τῷ τῶν εὐτυχημάτων δύκω φιλοτιμούμανος θράμβου ἐξ αὐτῆς ἀκροτόλεως ἐπὶ τὸν περιάλητον τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας ναὸν ἐποιήσατο μὲν ἐμπαρασκευὴν ἐφ' ϕ σὺν ἐκείνῳ πομπεῦσαι· οὐδὲ μήν καὶ εἰς εἴλος ἔναντι σὺν θυμελίᾳ Λουτρός (56) καὶ δι

Du Sangji note

(53) *Klericorum. Rem etiam narrat Nicetas,*
L. III. p. 5 et 6. ubi et terra molua meumini.

PATROL GR. CXXXIII

sincerum delinceps obsequium illi ad mortem usque
præstarat, atque insuper totam Dendram, quam, nisi
diximus, possidebat, traditum Romanis, archi-
zupanum renuntiat.

3. Sub idem tempus Clitziesthian sultanus Byzantium ultra venit, de his quæ utilia sibi forent, principem rogaturus, res magna profecto et plena **205** gloriae, qualis nunquam ante, quantum memoria a sequi possum, Romanais contigit. Quod enim vel præclarissimorum facinorum non istud superat, virum tante regionis principem totque imperatorem nationibus imperatori se Romano servili stitisse habitu? Atque ut rerum talium studiosis ea quæ tum acta ibi fuerunt, referam, splendidum quidem exstructum erat tribunal, et sella a terra longe exsurgens posita erat, spectaculum sane memorabile dignum. Tola ex auro erat consuta, carbunculis et hyacinthis infinito ubique numero distincta. Margaritas haud facile quis numerasset; nam singulos lapillis, qui sparsim per intervalla compacti erant, subiebant complures, accuratissime orbiculatae, niveque candidiores. Hujusmodi ea sella luminibus replebatur. Pars autem ejus suprema, quæ nimisrum supra caput extenditur, tantum cæterorum ornamentorum supererat splendorem, quanto reliquis membris excellentius est caput. Hac sede imperator considerabat, amplitudine corporis convenienti totam implens. Vestis eum circumdabat purpurea, res miranda prorsus. A superiori evim usque ad imam partem tota carbunculis collucebat, fulgebatque margaritis, non quidem promiscue positis, sed admirabili pictura sic variatis, tanquam si verum aliquot pratum ars in peplo **206** expressisset. A collo usque ad pertus extimus et magnitudine et colore lapis aureis catenulis dependebat, rose iostar rubicundus, forma aulem malo perquam similis. Cæterum de capitis ornamenti supervacuum arbitror dicere. Ab utraque vero sellæ parte stabat senatus, uti moris est, unoquoque pro generis et dignitatis ratione locum obtinente. Ejusmodi quidem apparatus erat imperatoris. Clitziesthia, vero cum ad medios ordines usque pervenisset, totus est in stuporem versus. Principe illum ut se deret rogante, primo quidem perlinacius renuit, inde ubi magis instare vidit imperatorem, sedit tandem humili et minimum elevata sede. Sermonem deinde ultra citroque habitu, ad paratum sibi in palatio hospitium concessit. Imperator rerum prosperarum magnitudine elatus, triumphum ab ipsa acropoli usque ad celeberrimum divinæ Sapientiae templum apparaverat, quo una cum sultano procederet. Sed quod intenderat non consecut. Lucas, qui tunc temporis rebus ecclesiasticis præterat, huic consilio obstitit, non decere inquietus inter divinum

(54) Λουκᾶς. Quando Lucas Chrysoberges patriarchalem dignitatem adcepit sibi, incertum est.

supellectilem et sacra ornamenta iupium hominem transire. Alius præterea casus rem impediit. Quippe profunda jam nocte validior quædam agitatio totam repente terram concussit. Unde Byzantini, Lusæ moniti vera esse rati, Deo haud placere ejusmodi consilium aiebant. Solent enim homines ut plurimum attendere præsentia ulteriusque nihil inquirere. **207** Quid autem illud portenderit, perspicue ostendit rei exitus. Quippe Clitzies hanc multo post tempore, ruptis quæ cum principe sancta fuerant pactis, Romanos cum omnibus viribus in Persas convertit. Ubi cum forte in loca difficultia eorum exercitus incidisset, plurimos dignitate illustres viros amisit, et in maius venisset discrimen, nisi imperator bumanæ illic audaciae modum excessisse visus esset. Sed hæc, uti jam diximus, deinceps a nobis commemorabuntur. Princeps vero, in ea palatia, quæ ad australem urbis partem sunt, concedens, magnificis illum epullis, et omni benevolentia genore exceptit: inde et equestribus certaminibus oblectavit, scaphasque et acatia ex more liquido igne incendit, ludorum denique circensem spectaculis, ex quibus maxime civitatum amplitudo et magnificientia deprehendi solet, ad satislatem recreavit. Is igitur, cum diu satis Byzantii egisset, et priora pacta altero etiam firmasset jurejurando, domum reversus est. Et porro suæ fœderis conditiones: eorum qui imperatoris hostes essent, quædiu viveret, hostem futurum, amicum contra eorum, qui illius amici forent: urbium, quas ipse caperet, majores ac præcipuas imperatori tradidit; sedis cum quolibet hoste, priuripe inconsulto, non facturum: ad Romanos, cum id necessitas postularet, cum omnibus accessurum viribus, seu in Oriente **208** seu in Occidente bellum foret. Neque etiam Turcomannos, quos vocant, rapto vivere assuetos, quotquot sub illius essent potestate, impunitos relicturum, in quacunque demum imperii parte deliquissent. Hæc ille pactus est, et qui eum comitabantur magnates, si ab ejusmodi conditionibus recederet, pro viribus illius se conatus impedituros sunt polliciti. His Byzantii transactis, ubi earum rerum fama ex Europa in Asiam pervenit, phylarchi, qui hasce regiones incolunt, haud sibi bene cessurum rati, si in suas partes sustinuum

A τῷ τηνικάδε τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς ἐφεστώς πράγμασιν ἀντίξους τῇ πρέπει ἔγνετο, μή δειν εἶναι εἰπών δι' ἐπίπλων θείων καὶ κόσμων ἱερῶν διάδρας διελθεῖ. ἀσεβεῖς τότε δὲ καὶ ἀλλο τι παρεμπεσεῖν προσέστη τῷ πράγματι. Ἐπειδὴ γάρ πόρθω τῶν νυκτῶν ἡν, ἔξαιρος τις βρασμὸς ἀθρόον ἐκλόνησε τὴν γῆν. Βυζάντιοι μὲν οὖν ἀντεῦθα τὰς Λουκᾶ παρανέσεις ἐκβάνειν οἰδέμενοι ἀπὸ γνώμης εἶναι θεῷ τὴν ἔγχειρον ἐφράσκον. Πεφύκαστα γάρ ἀνθρώποι τοῖς παρούσεν ἐκ τοῦ ἐπὶ πλείστον προσέχοντες πολυπραγμονεύν περαιτέρῳ μηδέν. Τὸ δὲ τοῦ πράγματος τέλος τὴν τοῦ συνενεγέθητος ἐντριγῶν παρεστήσατο δῆλωσιν. Καὶ Κλιεῖσθειλάν γάρ μετὰ πολλοὺς ἐπιγενόμενος χρόνους τῶν εἰς βασιλέα συνθηκῶν ἀλογήσας παντρετὸς Ῥωμαίους κατὰ Περσῶν ἐλθεῖν παρεσκεύασε. Τύχη τέ τει δυσχωρίας ἕρπεσθεν τὸ στρατωτικὸν τῶν ἐπὶ δόξῃς τε ἀποβεβήκει πολλούς καὶ μεծῶν ἔγγυς ἥλθε κακοῦ, εἰ μὴ βασιλεὺς ἀντεῦθα ἀνθρωπίνης δρόν δρεπτῆς τὰ πολέμια πιρείθων δρθη. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν, διπέρ καὶ ἡδη ἐφῆν, εἰσέπειτα μοι λελέγεται. Οὐ δέ βασιλεὺς ἐς τὰ κατὰ νότον τῆς πόλεως ἀνάκτορα καταχθεὶς μεγάλωπρεπέστε τοῦ ἀδειοῦτο δεῖπνοις αὐτὸν καὶ διὰ φιλοφροσύνης ἥγεν ἀπάντης. Εἴτα καὶ ἵσπανον αὐτὸν ἑθελεῖν ἄμπλιας. Ὁργῷ τε πυρὶ (55) κατὰ τὸ θύος λέμβους τινάς ἐνεπίμπρα καὶ ἀκάπτους, καὶ διῶς τῶν τῆς ἱπποδρομίας ἔγέμιζε τὸν ἄνδρα θεαμάτων, ἐξ ὧν μάλιστα μεγάθη πολεῶν φιλεῖ δεῖκνυσθαι. Οὐ δέ ἐφ' ἴκανὸν ἐν Βυζαντίῳ διατρίψας τὰ προλαβόντα τε δευτέροις δροῖς πιστωσάμενο; ἐπὶ τὴν ἱεροῦ ἥλθεν. Εἶχε δὲ τὰ τῆς δμολογίας αὐτοῦ ὅδε ἐχθρὰ μὲν διὰ βίου φρονήσεων οἵς τὸ πρὸς βισιλέα τρέφοιτο ἔχθος, φίλια δ' αὐτοῖς τοῦτον τονταντίον εἴνοις αὐτῷ καθεστῶσι. Πόλεων τε ὧν ἀντὸς περιγένοιτο τὰς μείζους καὶ ἀξιοληπτέρας βασιλεὺς διδόναι. Ἐξείναι δὲ αὐτῷ οὐδαμῆ τῶν ἔχθρων τίνει σπεισθεῖσαι διτι μὴ βασιλέως κελεύοντος. Δεῆσάγε τε Ῥωμαίους συμμαχήσειν, παντρετὸς ἀπαντῶν καὶ Ἐρῆσος καὶ Ἐστέριος δὲ πλημμος εἴη. Οὐ μὴν οὐδὲ [P.121] τοὺς δοὺς ὑπὸ τὴν αὐτοῦ μὲν κελνταῖς παλάμην, κλέμμασι δὲ διαχῆν ἐκποτανται, οὐδὲ δὴ Τουρκομάνους (56) θύος καλεῖν ιστιν, ἀπιμωρήτους ἐξ ὁποιονῦν τοι εἰς Ῥωμαίων ἡμαρτηκότας τὴν γῆν. Ταῦτα τε αὐτὸς ὡμολόγηκε καὶ μεγιστάνων δοὺς αὐτῷ εἴποντο, καὶ ἀκένος αὐτῶν ἀμελεῖη. D τοὺς δὲ σ्थένει παντὶ κωλύειν τὴν ἔγχειρον. Ταῦτα

Du Cangii notæ.

tentum constat ex serie patriarcharum Constantino Chliareno successisse. Hanc certe obtinebat an. 1166 ind. 4, ut ex Balsamone colligitur ad Nomoc. Phot. tit. 13, c. 1.

(55) Υγρῷ τε ς ς. Igne Graecæ, qui τῷ θαλάσσιον et τῷ άργρῳ dicitur etiam Theophani p. 293 552; ignis pennatus in Gestis Triumphal. Pisaniorum, an. 1114, quod instar pennatorum animalium volet. Vide notas nostras ad Joinvillam p. 71.

(56) Τουρκομάνος. Turcorum Turcomannorum eidem fuit origo, qui cum relictis Septentrionalibus regnum in Orientem transmigrassunt, rege sibi cresto, universas pene Asiae provincias armata mano occuparunt. Extincit genus illa, rufis prius et incolita nec certas habens mansiones opanda

cœperit incolere legesque condere et agriculturæ operam dare. Fuerū tamen ex his, qui in sua ruditate constantes, priorem haud deserentes vivendi modum, ex rapto vivere assueti δι ντα νευριν genus. Ili Turcomanni prisca appellatione dicti sunt vocabulo ex Turcis et Comanis, a quibus prima eorum origo fuit composita. Haec ferme Tyrinus, l. 1, c. 7; et ex eo Jacobus de Vitriaco, l. 1, c. 11, Monachus [P.467] Altisiod. an. 1187: Per hos dies latrancularum Syria et eorum qui solitudinem inhabitant, quos Turcomagnos vocant, innumera mul-tudo Laudicæ urbem impetrant et devastant. A Tyrio dissentit Albericus an. 1059: Turcorum sive Turcomanorum gens non ab eodem trahit originem et dicuntur militares Turci, Turcomani vero vulgariter.

μὴ οὖν ἐν Βυζαντίῳ ἀπελεῖτο, ἡ δὲ φῆμη φθάνει ἐξ Εὐρώπης; ἐπὶ τὴν Ἀσίαν διαβὰσα. Τοίνυν καὶ οὐ πρός καλὸν αὐτοῖς ἵστεθαι οἱ τῆς νομίσματος φύλαρχοι εἰ βασιλεὺς τὸν σουλτάνην εἰσπεισοῦται, πρέσβεις τέμφαντες ἀδίστοις ὡς καὶ αὐτοὺς τῷ σουλτάνῳ διαλίξει· ὅ δε ἤκουες μὲν αὐτῶν οὐκ ἀηδῶς, ἐς δὲ τὴν ουσιάν δῆθεν τὸ πᾶν ἀνατίθεις αἴρεσιν ἐπὶ τούτον αὐτοὺς ἐπεμπεν ἐν παλατιώ, καθάπερ εἰρηται, διατριβὴν ἔχοντα. Οὐ καὶ ἐπειδὴ τάχιστα πρὸς λόγους ἀκείνων κατέπτησαν, διαλύσασθαι τε σφέσι τὴν ἱγνών θρυσσαν καὶ ἰκέτην ὑπὲρ αὐτῶν βασιλεῖ γενέσθαις ἀνέπεισαν. Ὁ δέ ἰκετεύοντα προστήκαμενος ἐν φλών μοιρᾳ καὶ αὐτοῖς ἐποιήσατο, εἰρήνη τοῦ λαϊκοῦ σταθῆτε τὴν Τρωματίων εἶχεν ἀρχήν.

Ἐκεῖ δὲ ἡ βασιλὶς Εἰρήνη τὸν βίον ἣν μετήλασσε, βασιλεὺς ἐδὲ οὐπω Δρέπενος τότε πατήρ παῖς ἐτύγχανεν ὁν, ἐπὶ δευτέρους λοιπὸν ἔδιεψε γάμους. Καὶ ἦν γάρ τις χώρη τῶν κατὰ τὴν ἐν Φοινίκῃ Γρίποιν, Λατίνα μὲν γένος (57), περικαλλῆς δὲ ἐν ταῖς μάλιστα. Ταύτην ἐκεῖνην δέχοντας Ἰωάννην τε εισιστὸν τὸν Κοντοστέφανον ἐπεμψε καὶ Θεοφύλακτον ἄνδρα Ἰταλὸν, δην Ἐξούσιτεν (58) ἐπεκάλουν. Εἰδόν τε οὖν τὴν χώρην οἱ ἀνδρες καὶ ἀγασάμενοι τοῦ καλλιῶν, ἐπειδὴ μηδὲν ὀθενθῆποτε ὑπετάλινετο τέλος ἐμπόδιον, μηδὲν ὑπερθέμενοι δὲ τὴν τριήρη ἀμβιθάζουσιν. Ἄρτι δὲ ἐκεῖνην ἀφῆσιν μελλόντων, νόσοι βαριεῖς τῇ χώρῃ ἐνέσκηπτον, καὶ ἦν ἐν κακοῖς. Ὅθεν καὶ ἀεὶ εἰς τὴν ἐπιοῦσαν ἀναβαλλόμενοι τὸν ἀπόλοντον εἰκῇ τὸν καιρὸν διῆγον. Καν δέ τοι διέλησθε τῶν δύναμῶν προσδοκήσιμος τοι ἀποτλεῖν γίνοιτο, διὸ ἀστερὶ ἀπὸ προνοίας τινὸς ὀπισθόμητο τὸ δεινὸν ἐπ’ αὐτὴν ἥρχετο, καὶ κατακλιθεῖσα ἐφίπτει τὸ σῶμα καὶ ἐκλονεῖτο ἐξαίσια, πυρετοὶ τε ἀντὶ μετεδέχοντο, καὶ ὑπωπιαζόμενος ἡδὴ καὶ τηκῶν ἐπηρκαλύζει. Καὶ τὸ τῆς δύνεως ἀνθος χάριέν τοι παρμαζὸν τὸ πρότερα ἡλλασιοῦτο κατὰ βραχὺ καὶ ἐπιγνοῦτο. Ἰδών δὲν τις δαχρύων ἐπλήσθη τηλικούτου λειμῶνος ἑβραὶ φθίνοντος. Οὐτὼ μὲν τῇ χώρῃ κακῶς εἶχον ἐπ’ οίκους διατρίβουσα· εἰ δὲ ποτὲ καὶ τὴν γεννὸν ἀναβατὴ καὶ διλγύρη Τριπόλεως ἀναθέτη, ἐνταῦθι διτάλους· ἐπωρέστο κλύδων. Καὶ τὸ μὲν σκάρας εἶχεν τὴν Τριπολίας αὐθίς, τὰς δὲ νόσους ἐκείνην τὸ παλλῆρ ταύτης [P. 122] ἀπολειφθεῖσας ἀδέχετο πείσοντος. Τούτο τολάκις ἐπιγεγονός εἰς ἀπεράντους τὸν Κοντοστέφανον ἤγεν ἔννοια; Τοίνυν καὶ ἀσχάλων ὡς τὸ εἰκῆς ἀλλατος δίλους· ἀναπολῶν λογισμούς τελος ἐπὶ τίνα τῶν ἀνεανθά νεών παρελθόντων ἐπυνθάνετο εἰ βασιλεὺς τὴν πατέρα κατεγγυηθῆναι χρεών. Ἀνελε δέ οἱ τὸ λεπόν πυθεῖν (59)· Ὡ μὲν γάμος

Du Cangii notæ.

(57) Αατίρα μὲν γέρος. Melissendis, Raimundi II comitis Tripolitani ex Hodierna filia, Raimundi III soror. Ita Tyrius, qui reū paulo secus re-ler.

(58) Εξούσιος. Trisillus maximus palatino-rum interpretum nuncupatur ille a Tyrio, l. xviii, c. 50.

(59) Ιερὸς κυθεῖος. Ea erat divinationis spes, qua potissimum Christiani utebantur, qua debeat per inspectionem et apertione Evangelii aut sacramentorum librorum, cuius exempla prostant

A adiuxisset imperator, per legatos illum rogavere, ut i et sultanum perinde sibi reconciliaret. Horum ille legationem hand illipenter aud. vit: sed velut rem omnem sultani relinquens arbitrio, ipsos ad eum misit, in palatio, quemadmodum dictum est, tunc agentem. Illi autem siuul atque cum eo sunt congressi, tandem ut quæ inter ipsos intercedebant similitates deponeret, et apud principem pro se intercederet, persuaserunt: cujus ille admissis precibus, et ipsos in numerum anicorum ascivit. Atque inde in posterum firmam pacem Romauim imperiuin adieptum est.

4. Posquam imperatrix Irene vita excessit, B princeps, cui nulli adhuc erant masculi liberi, de secundis nuptiis cœpit cogitare. Erat autem puella Tripoli in Phœnicia, gente quidem Latina, forma cæteroquin eximia et eleganti. Eo qui inde illam abducerent misit Joannem Contostephanum sebastum et Theophylactum virum Italum, quem Exabitum appellabant. Ut igitur 209 virginem conspexere legati, statim iis forma arrisit: cumque obstare nihil videretur, nulla mora eam in triremem immisere. Verum cum inde essent excessuri, gravioribus morbis correpta virgo male habuit. Unde dilata in dies abitione, frustra ibi consumebant tempus. Quippe si paululum a doloribus vacaret, atque adeo ad iter capessendum videretur idonea, statim, nescio quo fati, illam rursum invadetabat C morbus, ita ut lectio decumbens toto corpore freueret, graviterque convelleretur. Ad hæc sequebatur febris, et livor et tabes: vultusque nitor, qui antea gratiis cornucabat, immu:abatur sensim et obscurabatur. Eam intuenti oborichantur lacrymæ, iam præclaro pulchritudinis flore intempestive perenne. His puerilla malis domi afflicchatur. Si vero aliquando nave ingredieretur, paululumque abluceretur a Tripoli, tum vero duplo major infremitus morbi fluctus, naveisque iterum in urbem redire necesse erat, ac illa morbi ad breve tempus intermissi acriore impetu corripiebatur. Id cum crebrius eveniret, Contostephanum in ambiguas incertasque cogitationes conjecit. Ea igitur propter animo incertus dubiusque quo demum inclinaret, D tandem in quoddam ibi templum accedens, sciens status est, an ducturus esset virginem hanc principes, inique fatis decretu: hoc vero ei retulit sacrum oraculum: « Nuptiæ quidem parate, 210

apud Gregor. Turon. l. iv Hist. c. 16; l. v. c. 14; auctorem Vitæ sancti Leodegarii, c. 47; Nicetam, in Man. l. vii, n. 5; auctorem Orat. Histor. in festum Restitutioñ imaginum editum a Combelisio, p. 76, et apud Baron. ap. 842, n. 59; Petrum Blesens. epist. 30; S. Bonaventuram, in Vita S. Francisci, c. 45, et alios quos laudat Delius, l. iv Disquisit. Magic., c. 2, questi. 7, sect. 5, § 5, quod quidem siebat in templo, ut hic inuitur, orationibus quibusdam ad id conceptis prævis, depositoque supra altare Evangeliorum

invitati vero non sunt digni intrare. • Quibus autem ditis, intellectuque oraculo, cum ad hanc nescio quis rumor percrebuisse, virginem hanc legitimis esse prognatam nuptias, rem maxime prudendam arbitratus, destitut ab incepso, indeoque Byzantium reversus est. Erant autem Rainmundo Antiochiae principi filia tunc temporis forma prececellentes. Ille ut spectaret, Basilius quemadmodum, cognomento Camaterum, qui tum acoluthi digitale fungebatur, misit in perator. Ille ut confessim Antiochiam venit, ambas quidem pulchritudine eximia praestantes vidit: potior tamen visa est illi Maria, quo quidem in delectu haud a vero aberrabat legatus ille. • Nullam quippe, siebant Byzantini, tam insignis formae mulierem nostram vidi etiam. • Sed de his postea. Cum igitur qua Inspector ille retulerat accepisset princeps, viros dignitate illustres Antiochiam misit, qui virginem sibi despousarent, A'lexium nempe imperatoris Alexii ex Anna filia nepotem, qui tum magnus dux erat, et Nicephorum ex Bryenniorum familia, qui ex fratre vel sorore Manelis neptium uxorem duxerat, sebasti dignitate iam insignitum. Cum illis etiam erat Andronicus Camaterus, qui praefecti urbis ea tempestate munus obibat, vir sebasti perinde dignitatis auctoritas et imperatoris consanguineus. Illi et eam viderunt et

A έποιμος, οἱ δὲ κεκλημένοι οὐχ ἡσυχοῦσι: οἱ τούτων ἔκεινος ἀκούσας συνεῖ τε τοῦ χρησμοῦ, ἐπειδὴ καὶ φῆμη τις ἡδη περιθράυσε τούτους ἄς αληγάμων οὐχ ἐκ νομίμων (60) ἡ κόρη φυΐσα, πρᾶγμα εἰς εἰσχύνην διαρκὲς μάλιστα, ἀπέσχετο ἡδη τῆς ἐγχειρίτεως δρες τε ἐγγύθεν ἐπὶ Βυζάντιον ἤλθεν. Ήσαν δὲ Παῖδειονθά τῷ Ἀντιοχείᾳ πρήγκιπες θυγατέρες καλλίεταις ἐπειδὴν διενεγκούσσαις τὸν χρόνον. Ταύτας δύομενον βασιλείων τινας ἐπίκλησιν Καματηρὸν (61) ἀκόλουθον δυτικά τῷ τηνικάδε βασιλεὺς ἐπειμένεν. Οἱ δὲ ἐπειδὴν τάχιστα πρὸς Ἀντιοχείᾳ ἐγένετο, καλλίεταις μὲν εἶδε καὶ ἀμφορε, καλλίεταις δὲ οἱ Μαρία εἶναι κατεφάνη. Καὶ ξυνέγει τῆς ἀκριβείας ἡ τοῦ πρεσβευτοῦ ἔκεινου βίσσον. Τηλέκον γάρ καλλίος εἴπων, Βυζάντιοι θελγον, ὁ καθῆμας ἀγνούστησεν αἰών. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν δυτερον· τότε δὲ ἐπειδὴπερ ἐπὶ τὴν Μερίαν διγνώμων εἶδε, παθόμενος; βασιλεὺς ἀνδρας τῶν ἐπὶ δόξῃς ἐπ' Ἀντιοχείας ἐπειμένει τὴν κόρην εἰτῶν κατεγγυήσαντας; Ἀλέξιον δὴ τὸν βασιλέων Ἀλέξιον θυγατριδοῦν, δὲ καὶ μηγας τῷ τότε δούλῳ Ιερούγανον ὄν, καὶ Νικηφόρου τὸν εἰς Βρουενναν (62), γαμβρὸν μὲν ἐπ' ἀδελφοῦδη βασιλεὺς γε γνώστα, σεβαστὸν δὲ ἡδη γεγενημένον. Εν οἷς καὶ Ἀνδρόνικος ἡ Καματηρὸς (63) δὲ τὴν ἑπαρχον τότε διεπεν ἀρχήν, ἀνήρ σεβαστότητα μενάδωθεις, ξυγγενῆς δὲ βασιλεὺς καὶ αὐτὸς ὄν. Οἱ δὲ καὶ εἶδον καὶ θευ-

Du Gangi noīs.

libro. Vita S. Consortiae virginis, c. 9: *Si vultis, fergamus ad ecclesiam, agatur missa, penatur Evangelium super altare et communis oratione premissa iungiciamus Domini voluntatem ex illo capitulo, quod primum occurrit. Adeo autem invaluerat haec divinandi apud Christianos ratio, ut Rainerus, c. 5, Valdenses reprehendat, quod laicos qui sorte sortitos eligebant in altari deriderent. Verum non semel interdicta legitur, praesertim in concilio Venetico, can. 16, quem laudat Hincmarus Remensis de Divort. Lotharii: *Sunt et sortilegi, qui sub nomine factar religionis per quasdam quas sanctorum sortes vocant iurinationis scientiam profertur aut quarumcumque Scripturarum inspectione fiducia promulgent. Eadem verba habent concilium Agathense, can. 42; Aurelianense 1, can. 30; Antiochiorum, can. 4, sed de sortibus sanctorum et apostolorum erit alio dicendi locus.**

(60) Γάμων οὐκ εἰ τομέων. Secus etiam scriptum Tyrius, l. xvii, c. 19.

(61) Καματηρός. An Basilius enjus meminit Nicetas in Alexio Man. F. n. 4 17, an vero Basilius ille Camaterus, qui post Theodosium patriarcha Cp. exstitit, incertum. De nuptiis Manelis cum Maria Antiocheno agimus fusius in Stemmate Comnenorum.

(62) Νικηφόρος τὸν εἰς Βρουενναν. Nicephori istius sebasti meminit Balsamon in epistola Basiliis ad Amphibioch. c. 41.

(63) Ἀνδρόνικος ἡρὸς Καματηρός. Ille idem viuetur Andronicus Camaterus, drungarius vigiliæ, qui Manuele imperante receptam a Gracis de Spiritu sancti ex solo Patre processione sententiam elegantis et pereruditio opusculo propagavit: in quo personam imperatoris induens variaque de eo argumento disputans omnes in universum divinæ Scripturae et Patrum auctoritates de processione spiritus sancti agentes in unum collectas summa animi contentione, additis suis animalversionibus, quas ipso vocalē tractat; Spiritum ex solo Patre procedere, constabilire conatur. In hunc Andro-

nici librum alium scriptis Joannes Veccus patr. Cp. sub Michaelo Palæologo, qnem inscripsit: Ἀντιρρητικὰ τῶν ἐπὶ ταῖς περὶ τοῦ ἀγίου Πνεύματος γραψακαὶ χρήσασιν ἐπιστασιῶν Ἀνδρόνικου τοῦ Καματηροῦ, ex que Andronicus elegiū libel ascriberet: Καὶ ἡ δόξα τὴν βίσσον μετὰ χειρὸς λαβεν, ἦν τὸν ταῖς αὐτοκρατορίας ἡμέρας (P. 468) Μανουὴλ τὸν αὐτούμονον ἐν βασιλέων καὶ αὐτοκράτορων, οὓς τε προσώπουν ἔκεινον Ἀνδρόνικος ὁ τὴν τοῦ δρουγγαρίου τῆς βίγλας ἀνελαύνενος τότε ἀρχὴν, Καματηρὸς τούπικλην, ἀντρὸς τὴν σοφίαν οὐκ ἀγενῆς συνεγράψατο. Μενινητ εἰαιαν Andronicus Josephus Methoneus in epist. Marci Ephesii nec diversus est ab Andronico Camatero sebasto et magno drungario, Joannis Duca et supplicibus libellis, cui suos in Dionysii περιήγησαν commentarios dicavit Eustathius magister rhetorū ac postnomium Thessalonicensis archiepiscopus, parente. Floruit enim Eustathius sub Manuele et Andronico Comnenis, ut discere habent Nicetas in Man. l. vii, n. 6, et in Andron. l. i, n. 9; et Demetrius Chomatenus in Responsionibus ad Cabasilam. Illius vero quam Joannis inscripsit Eustathius epistolæ tuiusmodi sic concepit: Σωρὸς τὸν παναθανάτον δοῦλα κύρον Ἰωάννην, τὸν μετὰ ταῦτα ἐπὶ τῶν δεήσεων, τὸν οὖν τοῦ παναθανάτου καὶ μιγάλου δρουγγαρίου χυρὸν Ἀνδρόνικον τοῦ Καματηροῦ, οὐδὲ προ Καματηρος resistinendum censeo Καματηρος. Νημ quin illa ideoque sit Andronicus, de quo Cinnaeus, clare evincit proxima qua imperatorem Joannem attigit cogitationis necessitudo, quoniam in Andronico observat hoc loco Cinnamus: Ἀνδρὶ δὲ πάντα καλῶς, καὶ δὲ δυτικὸς διδόνει, βασιλικὸς τὴν τοῦ γένεος φῆν, μεγαλουσιν τὴν ψυχήν, λογίκην τὴν ἀπειθελεύσιν, etc. At unde cum imperatoria et Comnenica familia Camaterorum amittas et necessitudo processerit docet Nicetas in Joanne, n. 3. Alterius Camateri meminuit Jean. Tzegzes Chil. II, c. 263. V. doi. ad Alexiad. p. 261.

μάστιντες; ένθετάν τε τῇ τρίηραι καὶ μεγαλοκρέπεως ἡ θυξάντιαν ἐκδιδισαν. Πέμπτην τούν καὶ εἰκοσήτην μηνὸς ἔγοντος Ἀπελλάσου, δὲ Δεκέμβριον (64) σωματίουτες ὄνομάζουστεν ἀνθρώποι, εἰς τὸν περιώνυμον τῷ; τοῦ Θεοῦ Σοφίας οἷον λαμπτῶς καταγόντες, ἵνα τούτη ταῦτην ἀρμόζεται, Λουκᾶς τοῦ τὴν Καντανεινουπόλεις Ἐκκλησίαν τηνικαύτα λαχόντος, Σαρρονίου· Ἀλεξανδρειας καὶ τοῦ Θεουκλέως Ἀθανασίου, ἢ Χριστιανοῖς ίδος δοτεῖ τὰς χειρας αὐτοῖς ἐκάθετων (65), ἀλγούσταν τε αὐτὴν ἀνειπών τε; τὰ βασιλεία παλινθρομέτε μεγαλοκρέπεις τε δειπνοῖς τοῖς ἐν τέλει εἰσιτα καὶ δημοδοινιας ἀπανταχῇ τῶν τῆς πόλεως ἐκάθιζες στενωπῶν· τῇ δέησε δὲ συνδεσμούστας αὐτῷ τοὺς πατριάρχες; ἤγεν, ἀρθρόνω τε χρυσοὺς δεξιωσάμενος; [P.123] ἐκάστον ἀπέλινε. Πρὸ πάντων τῇ μήνι χρυσούς κανενεπάριψ τὴν Ἐκκλησίαν ἰδωρήσατο. Ὁλίγῳ δὲ διπερον καὶ διδιλας; Ἰππων, διῆγε τὸν δῆμον καὶ τῶν εἰς εὐφρασύνην ἀγόντων εἰδενδες καταμεδεῖν θελεν.

ε'. Ἐν Βυζάντιο μὲν ταῦτα ἐπράσσετο. Στέφανος (66) τοῦ Βλαδιστόλαρου τετελευτηκότος; τῆς ἀρχῆς ἥρη ἐγκρατῆς γεγονός βαρίς ἐδόκει τοῖς ἀρχομένοις καὶ λαοῖς ἐπαγκήθης ἦν. Όθεν καὶ ἐλοιδοροῦντο αὐτῷ Ούννοις τὰ πολλὰ καὶ ἐνθλοὶς ἤσαν ἡς αὐτίκα τῇς ἡγεμονίας αὐτῶν καταστάσοντες. Ἐφ' οἷς δὲ Στέφανος ἐπταραχθεὶς βασιλέως καὶ πάλιν ἐδέστη. Ἄρας τούν Ισημερούσῃς ἥρη τῇς ὑπαρξίας ἐπὶ τὴν πόλιν ἐφέρετο Φιλίππου, καὶ αὐτὸς μὲν ἐνταῦθα σὸν τῷ πλεονὶ τοῦ Ῥωμαίων ἔμεινε στρατοῦ, μολὼν δὲ τινὲς τοῦ στρατεύματος τῷ ἀδελφιδῷ πιστεύσας Ἀ - C λιξῆρ τῷ Κονοστοφέρουν πατέλι ἐπὶ Ούννικήν ἐπερψεν. Ἐν τούτῳ δὲ Στέφανος Ούννοις ἥρη διαλλαγῆναι νομίσας οὐκίτι τούτους ἔχρησεν, δύον καὶ αὐτοὶ λοιπὸν δὲ Ρωμαίοις ἀνέχειν γένην στρατός. Ἀλλὰ μεταξὺ Ούννοις αὖθις Στέφανῷ ἐπισυστάντες ἀλλα τὰ πολλὰ εἰς αὐτὸν ἀπερίπτουν καὶ δῆ καὶ ὑπ' αὐτῷ τὰ Ούννων ἀνατεράρχειν ἱερυρίζοντο πρόδγματα. Διὰ ταῦτα βασιλεὺς μὲν στράτευμά καὶ πάλιν ἥθροις, Στέφανος δὲ τὸν κλίνουν διειλαθηθεὶς τὸ μὲν πρώτον φυγάς ἐπὶ τοῦ τὸν ἀγγυετάτου Ἱστρου ποίειν δύθεν, εἰ βασιλέως ἀνέκαθεν κατήκοι τυγχάνουσιν οὔσαι, ἀκείθεν δὲ ἐπὶ Σαρδικήν μεταβάς ἐνταῦθα βασιλεὺς ουσεγένετο. Οὐ δὲ ἀρδέρα περιαλγήσας τοῖς ἔνματοσι τῆς τύχης τε τὸν ἀνθρώποιν οἰκτισάμενος γρήματι τε ἴδωρήσατο καὶ δυνάμεσιν ἀποχρώσας ἐπὶ τὴν πατρόρων αὖθις κατῆγεν ἀρχήν. Ἡρχε δὲ τῶν δυνάμεων τούτων Ἀλέξιος ὑπέρ ἥρη ἐμνήσθην, ἁ Κονοστέφανος, βασιλεὺς δὲ κατόπιν ὅλης ἐχώρει. Επειδὴ τε ἐν Ναϊσῷ πόλει ἀγένετο, ἔννοιά τε αὐτῷ

A admirati sunt, ac triremi impositam magis illico ap-
parata Byzantium adduxerunt. Quinto igitur et
vicesimo mensis Apellae, quem Decembrem 211
qui Latine loquuntur vocant, in celeberrimum
divinas Sapientiam templum splendide deductus imperator,
illam sibi matrimonio jungit, Luca Constantiopolitanus, Sophronius Alexandrinus, et Athanassius Theopolitanus Ecclesia patriarchis, et Christianis mos est, manus ipsis imponentibus. Cumque
eam Augustam ibi reuocasset, in palatio rursus revertitar, magnificisque convivilis proores excipit,
et ubique per singulos urbium angiorum epulas populo præbet. Postridie denum epulaturos secum
adduxit patriarchas, et unumquemque multo dona-
tum auro dimisit. Præsertim vero aurū centena-
rium Ecclesia concessit. Nec multo post equestri-
bus certaminibus populum oblectavit, nihilque,
quod ad delectationem conferret, voleuit preter-
mittere.

B 5. Hæc quidem Byzantii acta. Stephanus autem,
defunctio Vladislao principatum Jain adeptus, gravis
molestiasque adeo subjectis esse cospit, ut passim
illum probris insectarentur Hungari et regne vi-
derentur statim depulsuri: quibus Stephanus con-
territus opem rursum principis imploravit. Motis
igitur circa sequinoctium castris, Philippopolium
venit imperator, ibique cum majori exercitus Ro-
mani parte manens Alexium Contostephani illum
ex sorore nepotem cum ceteris copiis in Hunga-
riam misit. Sed enim Stephanus, 212 interea re-
conciliatum se jam cum Hungaris milia, ejus operan-
non adhibuit: quapropter denum redit Romanus
exercitus. Verum mox in Stephanum rursum in-
surgentes Hungari, tum alia ei molta, tum etsi sub
illo perditas esse Hungarorum res exprebrarent.
Stephanus autem, discrimen veritus, fugit primus,
et in quamdam e viciniis Istro civitatibus, quæ iam
pridem imperatori obnoxiae fuerant, venit: inde in
Sardicam transiens, ibi cum imperatore con-
gressus est. Ille eo casu admodum percussus et
hominis vicem miseratus, pecunialis eum et idoneis
viribus donat ad recuperandum paternum regnum.
Ils praefuit copiis Alexius Contostephani, ejus
modo meminimus: imperator autem a tergo pau-
lulum subsequebatur. Ubi ad Naisum urbem per-
venit, animus subiit cogitatio, interim dum illuc
castra haberet, res etiam Servicas expedieundi. In
utramque enim regionem Pannoniam et Serviam
ducit locus iste, indeque cum oportuerit, utramque

Du Caugii notes.

(64) Δεκέμβριον. Nuptias mense Decembri peractas ex Tyrio par est credere. V. Nicetas l. II. p. 5.

(65) Τὰς χειρας αὐτοῖς ἐκιθέτων. Manūs im-
positio hoc loco accipi videtur pro sponsorum
coronabanti sponsi coronaque capitibus corollæ
imponebantur, de quo more consulensius Goarus
ad Eucholog. Græc. p. 597, vel certe γερστονία

idem sonat ac εὐλογία. Paedymenes, l. IV. c. 29:
Καὶ περιφανεῖς τοὺς γάμους; σελεῖ αὐτῇ τε καὶ τῷ
υἱῷ ἐπὶ τοῦ θεοῦ καὶ μεγάλου τεμένους τῆς τοῦ
Θεοῦ Λόγου Σοφίας, τοῦ πατριάρχου Ιωσήπος εἰλ-
γήσαντος.

(66) Στέφανος δέ. V. Nicetas, l. IV. p. 4, cadit
autem haec Manuelis expeditio in an. 1173; nam
et hoc anno rex dictus fuit Stephanus et interiit,
si Hungaricos scriptores audire.

ingredi licet ac incessere. Dese enim, qui imperatoris beneficio Serviae tum Imperitabat, postquam principatu^m obtinuit, posthabitatis pactis, Dendram regionem denuo occupaverat, spertoque Romanorum imperio legationem miserat ad Alemanno^s, ut inde sibi uxorem accerseret, et quidquid Romanis displiceret, omnino faciebat. Etiam tum cum a principe evocaretur, ut aduersus Hungaros bellum gerenti sibi adesset, difficilis ac pervicax videbatur, magnarum **213** rerum spenu animo volvens et in diem prolato adventu. Quamobrem imperator, ut ad Naism accessit, ubi duarum viarum altera in Serviam dicit, altera ad Istrum et Hungari^e fines, in medio castra posuit. Dese vero, imminentis sibi periculum advertens, acceptis quos tum habebat copiis, in Romanorum castra venit. Eum imperator benebole exceptum quo decebat honore prosecutus est. Sed proterva iungua nullum esse turpius malum videtur. Siquidem Dese, ubi nihil sibi obvenisse incommodi ob priorem imprudentiam ac temeritatem agnovit, sustulit animos ac maxima quam antea damna Romanis inferre decrevit. Consilium tamen ejusmodi silentio pressit. Ita plerunque benevolentiae argumentum pessimis hominibus majorum injuriarum materia esse solet. Venere quippe paulo post ex Hungarorum gente ad imperatorem legati, quibus ille forte fortuna obvius factus, rogatus est ab iis, uti moris est, quemadmodum res ause sese haberent: illis haud dissimilanter respondit, optimie, et prout regis eorum erga se benevolentia mereretur: dominum illum palam nominans. His igitur cognitis imperator, nequaquam cunctandum ratus, ipsum in jus vocat convictumque, accusatoribus et delictorum consciis in medium productis ac persolidam ipsi coram objicentibus, in custodia, sine dedecore tamen, eum habuit. Vallo enim tabernaculum illius **214** cingens, secundum cum que in castris viget legem observari jussit. Ita ut ab illo deinceps Dese vallum locus iste fuerit nomen. Sic enim forsas vulnus ut plurimum vocat. Eum autem paucos post dies Byzantium misit, et in palatio includi praecepit. Haec quidem ibi acta. Et princeps, auditis Hungarorum qui ad venerant legatis, ubi nihil eos sanii afferre cognovit, castris excedere Romanis, et recta domum abire jussit. Iis abeuntibus, ipse ad Belegrade urbem venit, ibique castra posuit. Hanc, ut supra commemoravimus, diruto Zeugmino, Romanis exstruxerat exercitus, compluribus Hungaris in laboris partem adscitis. Jocus hic est illius, que in rebus humanis semper ludit, fortunæ; ac fortasse rideat quispiam si dudum mortuos urbium conditores de-nuo urbes condere videat. Ex his tunc s^ru^m fortunæ vocabulum ut plurimum apud homines defluisse arbitror. Cum enim rerum que a divina Providentia proficiuntur, rationem percipere non

A ἐπῆλθεν ἐνταῦθα στρατοπεδευσμένῳ καὶ τῶν αὐτοῖς Σερβικῇ ἐν παρέργῳ ἐπιμεληθῆναι πραγμάτων. Ἀγει γάρ πως ἐφ' ἑκατέρας Παιονικήν τε καὶ Σερβικήν, ὁ χῶρος οὗτος, καὶ ἐστιν ἀμφοτέρους ἐντεῦθεν δέον ἐνιένεται. Δεσκ γάρ δὲ βασιλεὺς δόντος τῆς Σερβικῆς ἡρχε τῷ τότε, ἐπειδὴ τῆς γύρων ἐγκρατῆς ἦδη ἐγένετο, τῶν συνθηκῶν ἀλογήσεις Λένδρας τε χύρας εἰσαῦθις μετεποιεῖτο καὶ τῆς Ρωμαίων ἀργητίδων ἀρχῆς ἐς τε Ἀλαμανοὺς ἐπεμψε, καὶ δος ἐντεῦθεν διαυτῷ συνάψαι διανοθεῖεις, καὶ πάν δ μὴ κατὰ γνώμην Ῥωμαίοις ἢν τρέπω παντὶ ἐκρασο^t τότε δὴ καὶ βασιλέως αὐτὸν μεταστελλομένου ἐφ' ὃ κατὰ Παιόνιων αὐτῷ συστρατεύεται, δὲ δὲ δύστροπες τις καὶ λογοργάνων ἀφανετο^π ἐπὶ μακροτέραις τε ταῖς ἐλπίσιν ὥχετο καὶ εἰς τὴν ἐπιοῦσαν τὴν δράμεν οὐπισχεῖτο. Οὐ μὲν οὖν βασιλεὺς διὰ ταῦτα ἐπειδὴ πρὸς τῇ Ναϊσῷ ἐγένετο, ἐνθα ταῖν δόντιν ἀμφωτέρους ἡ μὲν ἐπὶ τὴν Σερβικήν ἔγει, θατέρα δὲ ἐπὶ τὸν Ἱστρὸν καὶ γῆν τὴν Παιονικήν, ἐν μεταχειρίω τὴν στρατοπέδαν ἐπῆβατο^[P.124] Δεσκ δὲ τὸν ἐπιχρεμάμενον ἤδη κλινύνων αὐτῷ συνιδῶν τὸ περὶ αὐτὸν ἀναλαβόν στράτευμα ἔστι τὸ Ῥωμαίων ἀρχεῖται στρατόπεδον. Βασιλεὺς δὲ εὑμενῶς τε αὐτῷ προστηνέθη καὶ τὰ εἰκότα τετίμηκεν. Ἄλλ' ἐπικεντρωνός τους γλώσσης μηδὲν αἰσχιον εἶναι κακόν. Δεσκ γάρ, ἐπειδὴ μηδὲν ἐξ ἀδουλίας αὐτῷ τῆς προτέρας ἔνγενενεθὲν ἔγνω κακὸν, ἐπῆρε τὸ τὴν διάνοιαν καὶ μείζω κακούργησεν ἢ πρότερον ἐς Ῥωμαίους διενοεῖτο^π εἰλεῖ δὲ δύως ἐν ἀπορήτῃ φόνον μαρτυρεῖται. Οὔτε φιλανθρωπίας ὑπόθεσις τοῖς τῶν ἀνθρώπων πονηρότατοις ὑλη μεζόνων ἀδικημάτων ὡς τὰ πολλὰ γίνεσθαι εἰλαντο. Ἡκον μὲν γάρ ὀλίγῳ ὑστερον πρόσθεις ἐς βασιλέα παρὰ τοῦ Παιόνιων Εθνους· δὲ κατάτινα τύχην αὐτοῖς συναντώμενος ἐπει τε τὰ κατ' αὐτὸν ἔχοι πρὸς αὐτῶν ἡρωτημένος, ὀπατερέθιος ἔστιν, ἀπαρακαλύπτως ἐφῆσεν ὡς καλῶς καὶ τῆς πρὸς αὐτὸν ἐπαξίως τοῦ σφῶν ἥρηγδος εὐμενίας, κύριον αὐτὸν διαφανῶς δύναμαζε. Ταῦτα πυθόμενο^π βασιλεὺς οὐκέτι μέλλειν ἔγνω, καὶ τοίνυν ἐπὶ δίκην καλέσας αὐτὸν, ἐπειδὴπερ ἐκράτει, τῶν κατηγορίων αὐτῷ καὶ συνειδέτων κατὰ πρόσωπον Ισταμένων ἤδη καὶ θεατριζόντων τῷ ἀνθρώπῳ τὴν ἀπίστοιον, τότε μὲν ἐν τῷ ἀσφαλεῖ⁽⁶⁷⁾ οὐ σὺν ἀτιμίᾳ τούτων ἔσχε^π ταφρεῖται γάρ τὴν σκηνὴν αὐτῷ περισχῶν κατὰ τὸν ἐν τοῖς χαρακώμασι νόμον ἐτήρει, ὡς ἀπ' ἐκείνου λοιπὸν Δεσκ ἔχαρακα τὸν τόπον δύνομασθῆνας (οὐ τῷ γάρ τὴν ταφρεῖται λίωταις οὐτε διατητοί): ὀλίγῳ δὲ ὑστερον ἐς Βυζάντιον πέμψας ἐμφρουρον ἐν παλατικῷ κατεστήσατο. Ταῦτα μὲν τῆς ἐγένετο, βασιλεὺς δὲ τοῖς ἐκ τῶν Παιόνιων ἀφικομένοις χρηματίσας πρόσθεσιν, ἐπειδὴ μηδὲν ὑγίεις αὐτοῖς ἀπαγγέλλονταις ἔγνω, ἐκέλευεν εὐθυνωρὸν τοῦ Ῥωμαϊκοῦ ἀπαλλαγέντας στρατοπέδου τὴν αὐτὴν αὐθίς πορεύεσθαι. Οἱ μὲν οὖν ἀπῆσαν, δὲ ἐπὶ Βελέγραδα πόλιν ἐλθὼν ἐνταῦθα ηὔλισατο, ἢν, καθάπερ εἰρηται, Ζεύγμινον καθελὼν δὲ Ῥωμαϊών ἐδε-

Du Gangi notæ.

(67) Εγ τῷ δογαδεῖ. Bellum hoc Servicum prosequitur etiam Nicetas, l. iv, n. 4.

ματο στρατης, συναπρομένους τῶν πόνων καὶ Οὐν-
νων πελλεῖς ἔχοντες. Παίγνιον δὴ τοῦτο τύχης τὰ ἀν-
θρώπαια διαχλευαζούσης: δεῖ τράγματα· καὶ γάρ επεγ-
γέλαστης τοὺς πάλαι καθαιρεθέντας δομήτορας αὐθις
οἰκιστὰς· καθορῶν. Ἐκ τούτων οἶμαι τὸ τύχης δυνομα
ποὺς παρὰ τοὺς ἀνθρώπους ἐρρήγη. Τῶν γάρ τῆς Προ-
νιάς Ἑργῶν τοῖς λόγοις ἐφιστάνειν οὐκ ἔχοντες, ἐκ
τοῦ οφίου εἶναι δοκούντος, τῇ τύχῃ τὰς τῶν πρά-
γμάτων διδούσιν ἐκδάσεις. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὡς πη-
ψιλοὶ ἔκαστην νομιζέσθιν τε καὶ λεγέσθω, δὲ λόγος
ἔχειν τῶν προτεθέντων. Ἐπειδὴ περ δὲ βασιλεὺς
ἴτανθα ἔγνετο, γνωσὶς ἀμήχανα εἶναι λοιπὸν Στέ-
φανον γῆς ἀρξεῖν τῆς Οὐννων (ἡδὴ γάρ Στέφανον αὐ-
θις [P. 125] τὸν Ἰατζῆ κατεστήσαντο φέροντες). ἀτέραν
ἰπράτετο. Οὐννικῆς γάρ δυνάμει τῇ πάσῃ καθάπερ
εἰρηται, μεταποιεῖσθαι ἥθελεν ἐν μεταιχμῷ τῶν
Ἐπειρίων κειμένης ἴθινων. Βελάν τοινύν δὲ μετὰ Στέ-
φανον τῷ Ἰατζῆ παῖς ἦν, Μαρίζ τῇ αὐτοῦ θυγατρὶ^B
συνάψαι πρός: γάμον διενοθῆ. Γεώργιον μὲν οὖν δὲ
ταιρεῖα; τῷ τότε ἥγετο τῆς βασιλικῆς, Παλαιολό-
γον μὲν γένος, ἐς δὲ τὸν τῶν τεβαστῶν ἀναθένηκετα
ῆχον, ἐπὶ Οὐννικήν πέμψας δοκιμάζειν ἐκδεινες
τῷ τοῦ κήδους· δὲ τὴν ἐν Βυζάντιον αὐθις ἑστε-
λέτο. Οὐννοὶ δὲ τῷ Παλαιολόγῳ κοινολογηθάμενοι
Βελάν τα φέροντες ἔδοσιν αὐτῷ καὶ χώραν, ἦν δὲ πα-
τὴρ αὐτῷ περιών ἀπεδάστο, δεσμενοὶ ἐκληρούντο.
Οι τοινύν Παλαιολόγος παραλαβὼν αὐτὸν σὺν δμολο-
γίᾳς εἰρητας ἐν Βυζαντίῳ παρεγένετο. Καὶ τὸ
ταῖς Ἀλέξιος ἥδη μετωνύμασθη καὶ δεσπότης (68) ἀνεβοήθη.

ς. Ἡ μὲν οὖν ἐπὶ Βυζαντίον διφέρει τῷ Βελάν (;

ταῦτην ἔσχεν ἀρχήν, βασιλεὺς δὲ τὰ κατὰ τὴν Ἐσπέ-
ριν ἡδὴ καλῶς ἔχειν ὑπολαβὼν ἐπὶ τὴν Ἀσίαν
ἰοιπόν ἐκλεψε, καὶ πρότερον μὲν τοῖς συμπεισοῦσιν
εἰς τοῦτο κεκινημένος, πρὸς δὲ τὸν ἐσπερίων
ἐκεῖθεν ἐλέχθμενος πραγμάτων. Νουρχὸν γάρ δὲ
τῆς κατὰ Συρίαν ἡρχε Βερβοίας καὶ Δαμασκοῦ,
πλειστὸν δμφω περιφράνων, τῆς τύχης εὐμενὲς ἐμ-
πειθότης αὐτῷ, καὶ ἀλλων τε πόλεων ἡρξὶ πολλῶν
αὶ τῶν Εὐφράτου πληνοι ναμάτων, καὶ χωρῶν οὗτι
εὐκαταφρονήτων περγέγονε συχνῶν, πολλοῖς τε τῶν
εὑδὲ σατραπῶν εἰς χειρας ἐλθῶν οὓς μὲν δορυαλώ-
τους ἔσχεν, ἐν οἷς καὶ Ἰατζουλίνος (69), δὲ Ἐδέσσης
τηγεμονεύων, οὓς δὲ καὶ πολέμῳ ἀπεκτονών ἐτυχε,
Ταῖζουνδον δὴ τὸν ἐπονήτην, οὐπερ ἵκανῶς ἐν
ταῖς ἐμπροσθεν ἐπεμνήθημεν λόγοις, ἄνδρα λιχτῆ-
ται φῶμη κατὰ τοὺς θρυλούμενους ἐκείνους Ἡρα-

Du Cangii nota

(68) Δεσπότης. Despotarum appellatio, qua-
nitas imperatoris Byzantini primum fuit, ut apud
Latinos seu Romanos Augustos domini, quam-
tamen Augustum et Tiberium respuisse testatur
Suetonius, in peculiarem palati dignitatem postea
transiit. Haec primus, si fallor, induxit Michael
Calaphates, qui, si scribit Zonaras, avunculum des-
pota remunivit. Cæteri deinceps qui subsecuti
tunt imperatores non tam præcipuos aule suæ
proceres quam affines et consanguineos et proxima
necessitudine conjunctos eadem donarunt, quibus
imperatorii apicis culmen et dignitatem hac rati-
one iis quodammodo communicabant, cum impe-
ratores ipse hac sola despotarum appellatione in

suis quos cudebant nummis vellent insigniri, ut
et Alexii et Manuels nummis aureis quos in
notis ad Alexiadem descripsimus colligitur. Scilicet
Manuel Belam Hungarum et Alexius Angelus Theodo-
rion Lascarin et Alexium Palæologum [P. 469]
filiarum suarum maritos despoticæ appellatione
ornarunt, quia sub Palæologis passim legere est
insignitos imperatorum filios aut fratres. Quæ
vero fuerint ejusce dignitatis insignia docet præ-
ter Codinum Pachymeres, l. iv, c. ult. et l. v,
c. 4.

(69) Ιατζούντος. De Josselini comitis Edessani
captivitate et morte consulendi Tyrius, l. xvi, c.
14 et seq., Sanutus, auctor M. Chiron, etc.

bant, egregiae formae viro, et in re militari admodum strenuo. Verum ille cum ab adolescente primum omnino fuisse superatus, in gravissimas calamitates incidit. Deinde sorte aliqua Renaldum Antiochiae principem, necnon et Tripolitanum in Phoenicia comitem cepit. Sed enim Constantinus, hac adepta victoria, continere se non potuit, et inconsiderata quadam abruptus audacia victoisque temere insecurus, et ipse captus est resque Romanas perdidit. Nuradinus vero ut Torosum perinde superavit, Antiochiae mox invadendae semper animo volvbat. Ea igitur propter imperator iis casibus Indigoatus in Asiam statuit transire, capitataque ad id occasione totus in id consilii incubuit. Sed obstatere allati rursum ex Occidente rumores: novus quippe Hungariae rex haereditarias Belae possessiones iterum invasit, sacerdibus aperte violatis. Quin et Stephanus, quem paulo ante regno ejecerat Hungari, per Auchialum civitatem Hungariam ingressus, illud recuperare meditabatur. Verum temeritate potius quam prudentia rem aggressus, a proposito aberravit. Statim enim atque eum nouuulos Hungaros in suus partes adduxisse accepit **¶ 17** Stephanus, cum universis copiis in illum prosectorum est. Quamobrem imperator in Ciliciam ad oppidorum praesidia idoneo missio exercitu, ipse versus Istrum denuo contendit: Savoique transmisso castra posuit ad Titelium, tum ut Belae paternam haereditatem recipere, tum ut Stephanum presenti eriperet discrimini. Quippe jam illius immunitate erant vires, summisque premebatur angustijs, Hungaris, qui cum eo erant, ad regem undique desidentibus. Itaque Andronico Contostephani filio, qui magni ducis dignitatem brevi post obtulit, cum copiis missis, Stephanum quidem periculo exemit: ipse vero, motis ab Titelio castris, cum universo exercitu ulterius perrexit. Regni enim invasor Stephanus, cum viribus longe impar enim imperatore congregri non auderet, primum quidem cum iis quae aderant copiis in ultimos

Du Cangii notae.

(70) **Baldouinov.** Non Baldouinus modo, cuius supra meminuit Cinnamus, a Noradino cassus fuit, in Edesena videlicet obsidione, sed et Renaldus Baldouini filius biennio post vitam amisiit eo in pectio contra eundem Noradinum, in quo Raimundus Antiochenus princeps peremptus est 27 Jun. an. 1148, ut est apud Tyrium, l. xvii, c. 19. Baldouini cedem refert idem scriptor l. xiv, c. 16.

(71) **Korutartir.** Redactio in ordinem a Manuele Toroso Armeniæ regulo captisque Tarse, Mamistra, Longiniade craterisque Cilicie oppidis, ab imperatore iis praefectus est Calainanus, qui Boritii, de quo egimus ad pag. 118, alias diserte dicitur a Thwrcio, l. ii, c. 61. Hinc Mamistrensis dux appellatur in epistolis Ludovici Franc. reg. et Gaudredi Fulgerii Hierosolymitanæ domus praceptoris in Gest. Dei per Franc. p. 1179 et 1182 et Cilicie præses, dominus imperatoris consanguineus et imperialium in illa provincia procurator negotiorum, apud Willelmum Tyrium, l. xix, c. 9, quibus in locis referuntur præmium Noradinum inter et nostros initum 4 Id. Aug. A. 1165, in quo cœsus ei deletus Christianorum exercitus, ipseque captus

A κλεῖ, καὶ Baldouinov (70) τὸν Μαργιλὸν τότε κρατοῦντα. Προτὺν δὲ καὶ Κωνσταντίνῳ (71) τῷ τῇ; Κιλικίᾳ δυνατοῖς μάχην κατέστη, δν Καλαμένοι ἐπεκάλουν νεανίαν, τὴν τε θύμιν ἀγαθῷ καὶ δροσηρῷ τὰ τὰς μάχας. Ἀλλὰ τὸ μὲν πρώτον ἡττητὸν τοῦ κατὰ κράτος τοῦ νεανίου καὶ ἀνηκέστοι; περιπέπτω καμφοραῖς, εἰτα τῷχῃ τινὶ αὐτὸν τε καὶ Πεντάδον (72) τὸν Ἀντιοχείας πρήγματα εἶλεν, ἐν οἷς καὶ ἡ τῆς ἐν Φοινίκῃ Τριπόλεως (73) ἡγεμονεύων ἦ. Κωνσταντίνος γάρ, ἐπειδὴ τοῦ πολέμου ἔκρεται, οὐκέτι καθεκτὸς ἦν, ἀλλὰ ἀλογίστω τινὶ τοιμῇ καθυπαρχεῖς ἐς τε τὴν διωξίν οὐ σὺν ἐκποτῇ μη πεισθεῖν αὐτός; τε ἡλιος καὶ τὰ Ψωμαίων ἕστρητα πράγματα. 'Ο Νουραρδὸν δὲ καὶ Τερόζην (74) μάχην νικήσος; ἐπίστιν ὧχετο [P. 126] ὡς αὐτίκα καὶ τῆς Ἀντιοχείας ἐπιβοδόμενος. Διὰ ταῦτα μὲν οὖν βασιλεὺς καὶ πρότερον ὄντεν ἐπὶ τοῖς ξυμπειοῦσι καὶ ἐπὶ τῆς 'Ασταν διαβαντὸν διενεκτό, τότε δὲ οὖν καιροῦ λαβόμενος πασιθρόπος ἐς τοῦτο ἐφέρετο. Ἀλλὰ καὶ πάλιν τὰ ἐκ τῆς Ἐσπέρας ἀμπελῶν αὐτῷ ἐστησαν. 'Ο τε γάρ νέος Παιώνων φῆξ (75) τοῦ Βελδ καὶ πάλιν ἐπενδύεις καὶ ἥρους καὶ παρεσπόντεις καὶ τέτε περιφανεστάτα, καὶ Στέφανος, δν ἡδη τῆς ἀρχῆς ἀπαύσαντο Ούννοι, δι' Ἀγχιάλου πολεως ἐπὶ τῇ Ούννικην ποθὲν παρεισθὺς ἀνακαλεῖσθαι τὴν ἀρχὴν διενεκτό. Ἐλαθε δὲ προκειστερὸν μελλον ή προμηθεστερὸν τῷ πράγματι ἐπικεχωρηκώς. 'Ω; γὰρ περιών τῶν Ούννων ὑπεποιεῖτο τίνας, γνως Στέφανος παντερτεῖται ἐπὶ αὐτὸν ἐφέρετο. Διὰ τοῦτο βασιλεὺς ἐπὶ Κιλικίᾳ μὲν στράτευμα τὰ ἐντεῦθε φυρουρῆσον Ικανὸν ἐκεψέψεν, δὲ ἐπὶ τὸν 'Ιστρο καὶ πάλιν ξλαυνε Σδόν τε περιωσάμενος ἀντειρ Τιτελού (76) τὸ στράτευμα ἐστησε, κατὰ νοῦ ἔχων ὡς Βελδ μὲν τὸν καλὴρον ἀνασώσαιτο τὸν πατρὸν, Στέφανον δὲ τῶν παρὰ πόδες βύσαστο δυτικῶν. 'Ηδη γάρ καὶ ὑπέρθετε τὰ τῆς δυνάμεως αὐτῷ, καὶ ἦν ἐν στενῷ κομιδῇ, τῶν σὺν αὐτῷ Ούννων ἐπὶ τὸν φῆγα μετατιθεμένων ἐκάστοτε. Καὶ δὴ καὶ Ἀνδρόνικον τὸν τοῦ Κοντοστεφάνου υἱόν,

Calamianus, quondam ei hic narratur a Cinnamo. (72) **Pεντάδον.** De accepta a Renaldo Antiocheno, principe clade et ut captus fuerit a Melegino Halapio sultano, an. 1160 agunt Tyrius. xviii, c. 28: Robertus de Monté, an. 1162: Si nutus, l. iii, part. vi, c. 20. Praeterea consulente epistole principum in Gest. Dei, p. 1176, 1177, 1179, et tom. IV Histor. Franc. p. 689, 692, 694.

(73) **Τριπόλεως.** Tyrius, l. xix, c. 9, l. xx, 30.

(74) **Τερόζην.** Nam et pugnauit in hoc prout Toros, quod cum dissuaderet esset aduersus, aliorum obtinuit sententia: mox videns hostium prævalere cœnos, nostrorum vero e converso ac corruisse, fuga saluti consulens bellicis se exētum multilibus. Verba sunt Tyrii.

(75) **Παιώνων φῆξ.** Vide Nicetaw, l. iv, ex quod ut et Cinnamo, historiam suam, sub ea tempore incertam et maiorem resarcire possunt illagari.

(76) **Τιτελού.** Hodie Titus prope confluentem Tissem et Danubii.

καὶ μέγας ὀλίγως ὑπερέργον ἐγρημάτισε δοῦξ, διὰ στρατεύματι στελλαὶ Στέφανον μὲν ἀνήρπασ τοῦ κινδύνου, δὲ δρᾶς ἐκ Τιτελού παντὸς τῷ στρατῷ προσωτέρῳ ἔχωρε. Ὁ γάρ τος τῆς ἀρχῆς ἴπποδατέων Στέφανος, ἐπειδὴ μὴ ἔξ αντεπάλου δυνάμεως; τῷ βασιλεῖ συμπλαχήσεθαι εἶχε, τὸ μὲν πρῶτον αὐν ταῖς περὶ αὐτὸν δυνάμεσι περὶ που τὰ τῆς Οὐννικῆς ἔσχατα ἔχωρε· ἐπειτα συμμάχους ἐκεῖθεν ἐπαγόμενος Ῥωμαίοις ἀντιτάξεσθαι ἡπειρετο. Βασιλεὺς δὲ, ἐπὶ τινα χώραν Πετρίκον (77) φαλούμενον καταλαβὼν, ἵνταῦθα ἐσκήνων. Ἔστι δὲ ὁ χώρος οὗτος τῆς εἰς τὴν Ἰνδοτερρινήν Παιονίαν παρεξεύσεως; δρος δὲ πρῶτος; Ἐνθα γεγονὼς Στέφανῳ ἔγραψεν ὕπειρος Ἦκομεν, ὡς ἐμοὶ παῖ, οὐ πόλεμον Οὐννοῖς ἔγοντες, ἀλλὰ Βελά τε ἀδελφῷ τῷ σῷ τὴν χώραν ἀναστόμενοι, ἢν οὐ δυναστεῖτε τῇ ἡμῶν παραστάσεας; εἰχομεν, ἀλλὰ σὺ τε ἔδως καὶ πατήρ δὲ ὑμῶν πολλῷ ἥδη πρότερον. Καὶ Στέφανος δὲ τὸν τοῦ κινδύνου ἐξαιρόσθενοι θελον, γαμβρὸν ἥδη καὶ αὐτὸν πράτει γεγονότα τῷ ἡμῶν. Εἰ βουλομένῳ σοι τοῖν τοῖς ἥδη καὶ διωμολόγηται σοι, τί μὴ τὴν χώραν ἀποδοὺς τῆς ἥμερας θέττον ἀπαλάσσῃ ἔντα; Εἰ δὲ τὸν χῆρος ἀποπροσποῖ, καὶ σοι ἔτερα περὶ τούτου δοκεῖ, τοθιδὲ ὡς τοῦ βασιλεῖται σε πολλῷ ἥμετες ἀπεχθεῖται.

ζ'. Βασιλεὺς μὲν ταῦτα ἔγραψεν. Ὁ δὲ ἄλλην τε, παθόπερ εἰρηται, [P. 127] σύμμαχον χείρα ἐκ τε Ἀλαμανῶν καὶ τῶν πρὸς τῷ Ταύρῳ ιδρυμένων ἱπηγάγετο Σκυθῶν, καὶ δῆ καὶ τὸ Τζέχων ἐνεπώ συνεστησατο ἔνος, τοῦ δὲ σφίσιν δρχοντος παντερατ! ἐπ' αὐτὸν ἀφικομένου. Ἡν δὲ οὗτος δὲ Κορδάρων πάλαι τῷ Ἀλαμανῶν συστρατεύσας ἦργι, ἀπηνίκα, ὡς περ μοι δεδηγηται, ἐπὶ Ἄστιαν ἐκεῖνος ἐστέλλετο. ῥῆξ τε διὰ ταῦτα ὑπὲρ ἐκείνου γενόμενος.. Καίτοι ἀφεύσαντο διμφῶ, δὲ μὲν τὴν αλῆσιν, ἀτερος δὲ τὴν χάριν δὲ διδούς. Μαχρὸς γάρ (78) ἐξ οὐ χρόνος τὸ τῆς βασιλείας διοικα ἐν Ῥώμῃ ἀπώλετο, ἐξ δοῦ μετὰ Ἀλγουστον, δν καὶ Ἀλγουστούλον ἐκάλουν τὸ τῆς ἡλικίας αιγιτόμενοι νέον καθ' ἥν ἐπελάθετο τῆς ἀρχῆς, ἐπὶ τοῦ Οδδαχρον καὶ Θευδέριχον ἐξῆς τὸν Γότθων ἡγεμόνους τυράννους διμφω μετέιη τὰ τῆς ἡγεμονίας. Ἡτές γάρ Θευδέριχος καὶ οὐ βασιλεὺς διεβιών καλούμενος, καθόπερ Προκόπιος ἴστορει. Ῥώμη μέντοι ἀπὸ Θευδέριχου καὶ ὀλίγῳ πρότερον ἀχρὶ καὶ νῦν στασιαζομένη διαγέγονε, πολλάκις μὲν πόλες Βελισαρίου καὶ Ναρσού ἡῶν Ῥωμαίων στρατηγῶν ἐπὶ τῶν Ιουστινιανοῦ Ῥωμαίων; ἀνασωθεῖσα χρήσιν, αὖθις δὲ οὐδὲν ἥττον τυράννους βαρδάρις διυλεύσουσα, οἱ καὶ ῥῆγες κατέθ θευδέριχου τοῦ πρώτου καὶ ῥῆγος διμα καὶ τυράννου κέληνται ζῆλον. Ήτος δὲ μὴ τοῦ τῆς βασιλείας μέτεστιν οὐφους, πόθεν οὗτος τηλίκιας προεβλήσονται ἀργάς, αἰ, καθόπερ ἥδη ἔφη, οἴον τινες διαιρέσεις ἐκ τοῦ τῆς βασιλείας καθίενται κράτους; Τοις δὲ οὐκ ἀπόχρη μόνον, εἰ

A Hungarice fines concessit, atque ibi novis coactis auxiliis acie cum Romanis decertare statuit. Imperator vero ut ad locum quendam pervenit quem Petricum vocant, castra ibi posuit. Est vero locus iste aditus in interiore Hungaria primus terminus, quo cum pervenisset, hunc in modum Stephano rescripsit: « Non ad inferendum Hungaria bellum, filii mi, venimus, sed ut Belæ fratri tuo possessionem restituamus, quam a dominatione tua nūnime abstulimus, sed quām tu ipse paterque vester Jam pridem concessisti: atque adeo etiam ut patrum tuum Stephanum majestatis nostre affine pericolo 218 eximamus. Si igitur, te q̄iam volente, Belam generum nostrum esse contigit, quod ei tu pactis ipsis firmasti, cur non redditia ei sua possessione, nostra potius frueris societate et benevolentia? Si vero necessitudinem et affinitatem respuis, aliaque modo de iis tibi mens est; scias longe nos amplius ab eo abesse, ut vim nobis inferri patiamur. »

7. Istitus epistolæ sententia hæc fuit. Imperator autem, ut dictum est, alias auxiliares copias ex Alemanniis et Taurorum accinctentibus Scythis conflatas adduxit: Tzechorum præterea sibi adiunxit nationem, quorum princeps ad eum venit cum universo exercitu. Erat autem Is, qui Conrado Alamannorum regi pridem militaverat, cum in Asiam, quænamdmodum commemoravimus, ille trajecit, eamque ob causam rex ab eo est renuntiatus. Sed uterque vicissim falsus est, et qui appellationem regiam recepit, et alter qui munus impertiuit. Jamdiu enim imperatorum nomen Roma existitulum erat, ex quo ab Augusto (quem et Augustulum vocabant, etiam eū teneram, in qua' occupavit imperium, significantes) in Odoacerum et Theodosiū deinceps Gothorum principem. Tyrannum utrumque, translatus est principatus. Regis enim nomine, non imperatoris, quoad vixit, insignitus fuit Theodosius, ut scribit Procopius. Ipsa quidem Roma a Theodosio temporibus et paulo ante in hunc usque diem a cætero imperio divulsa mansit. Licetque a Belisario et Narse, ducibus Romanis, sub Justiniano recuperata 219 fuerit, Romanoque asserta imperio: rursum tamen in tyrannorum Barbarorum servitutem decidit, qui Theodosio primi regis perinde ac tyranni exempli reges appellantur. Qui igitur fieri potest, ut qui imperatori culminis non sunt participes, tuntas dignitates conferre possint, quæ ut jom diximus, ab impera-

Du Caugii note.

(77) Πετρίκον. Forte Petrowar seu Pietro-Valadin, oppidum. Selavonum Savianum validum ad Istrum fluvium: sic enim dictum volunt, quasi casirum ex petris seu lapidibus confectum.

(78) Μαχρὸς γάρ. Sic Græculi scriptores imperatoris Alamanorum et suorum pontificum

primaria in Ecclesia dignitati solent oblatrare, quos semper auxil ab iis translatum à Greco in Francos, ab Oriente in Occidentem, imperatoris maiestatis culmen. Locum Procopii habet, l. i. Goth. Vide dissert. 27, ad Joanninam p. 316.

oria maiestate velut quædam particula, profluxerunt. Iis vero non sufficit modo, si imperatoriam celsitudinem nullo jure ad se pertinentem imperii que maiestatem invadant (id enim vocabuli supremam potestatem denotat). Sed jam eo venere audacia, ut Byzantium imperium a Romano diversum esse contendant : quæ mihi perpendenti ære obortæ sunt lacrymæ. Qualia enim quantaque res Romæ principatus a barbaris scilicet mancipiis divindita est? Atque inde neque habuit illa pontificem, multoque minus principem. Iste enim qui imperoriam usurpat maiestatem, equitante pon-

toù tῆς βασιλείας οὐδὲν προσήκοντες ἐπιβατεύουσιν θύμος, ἡμέριον (79) ἐκυρώσαντες κάρατος. Βούλεται δὲ τοῦτο τὸ ἄκρατον ἔρμηνεύεται. 'Αλλ' ήδη καὶ τὴν ἐν Βυζαντίῳ βασιλείᾳ ἐπέρχων παρὰ τὴν ἐν Ῥώμῃ (80) ἀποφαίνειν τολμῶσιν "Α περ ἐμοὶ δασκοπουμένῳ πολλάκις; ήδη καὶ δαχρύσας ἐπῆλθεν. Οἶον γάρ, οἷον ἡ Ῥώμης ἀρχὴ βαρβάροις καὶ δεινῶς ἀδραποδάδεσιν ἀνθρώποις διεκαπηλεύθη (81) χρῆματα κάντευθεν οὗτε ἀρχιερέως αὐτῇ μέτεστιν, οὗτε πολλῷ δῆμοι οὗτος. 'Ο μὲν γάρ τῷ τῆς βασιλείας ἐπεμβαλνων μεγαλεῖψι, ἀναξίως; ἕαντοῦ ἱκπενομένων (82) πετῇ τῷ ἀρχιερεῖ παραβεῖται καὶ ὅσα καὶ ἵππο-

Du Cangii notes.

(79) Ἰμπέριον. Imperium. Vocem Latinam exprimere volevit Cinnamus. Ita Εργετος pro imperio dixit. Urbicus p. 70.

(80) Παρὰ τὴν ἡρόην. Radevirus, l. iv. c. iii. de Frederico: Imperatorem Constantinopolitanum Manuel ultra amicitiam et societatem ejus experientem flexit, ut ee non Romæ sed Neoromæ vel cel imperatore.

(81) [P. 470] Διεκαπηλεύθη. Vide Frontonem Duceum ad Palladii Hist. Laniacam, ubi multa de voce καπηλεύεται.

(82) Ἰσχενομέτρῳ. Nimiras sane nugas agit Cinnamus, dum principi suo ridicule ad blanditor et velut Ecclesiæ Græcanicæ caput non Constantinopolitano duntaxat patriarchæ, sed et summo orbi Christiani pontifici Byzantium imperatorem præponere audet. Atque inde præclarum scilicet supra Germanicos Augustos prærogativæ elicit argumentum, quod illi obsequitanti papæ pedites adiunt, frenumque equi prehendant, quod innata Græcanicis ingenii fastus insolentia nusquam passa esset in suis Augustis, qui cum vix concederent Deo ipsi, nedum illius in terris vicario primas unquam partes tribuissent. Longe certe pietate ac religione superiores extitere imperatores Occidentis, qui apostolice sedi et summo pontifici in honorem Iesu Christi et B. Petri, quorum vices gerit, primas semper detulerunt et Constantini Magni exemplo, quod designati sunt posteriores Græci imperatores, hominum omnium vanissimi, obsequitanti stratoris officium non semel exhibuerunt. Audit igitur Cinnamus Constantinum ipsum scribente ad Silvestrem pp.: Κρατούντες τὸν γάλεον τοῦ ἱεροῦ αὐτοῦ διὰ τὴν προσκύνην καὶ φόδον τοῦ ἀγίου Πέτρου ὑπέρτερος ὁφελίκιον ἔκοιται μεν. Quod si deinde prædictæ epistola subdubiat et in ea adulterinum quidpiam subodoratur, patiarum saltem eundem ab Augustio nostris honore summis Pontificibus deferri, quem olim Joanni PP. Constantinopolim venienti præstidit Justinus Augustus, qui, qd auctor est Anastasius Bibliothecarius, dans honorem Deo humiliavit se pronus et adoravit beatissimum papam; aut Agapeto pp. Justinianus, qui, ut ait idem scriptor, gaudio repletus humiliavit se sanctæ sedi apostolicæ, et adoravit beatissimum papam Agapetum Constantinopolim venientem; aut certe Constantino pp. Justinianus Rhinotmetus, qui Constantinum Constantinopolim evocatum honorifice suscepit ac remisit, ita ut prostratus in terram pro suis peccatis eum intercedere rogaret, ut est in Chronicæ Reiterspergeri seu ut loquitur Anastasius: Cum regno in capite sese prostravisset pedes osculans pontificis; vel denique Ludovicum II Germanicum imperatorem audiat et quod ille apud eundem Anastasium Ravennati obiecit archiepiscopo, id ipsum principi suo dictum patet: Vadut et fastu elationis deposito tanto se humiliet pontifici, cui et nos et omnis Ecclesiæ generalitas inclinatur et obedientia ac subjectionis

colla submittrit. Hæc igitur fuit præscorum Augustorum Orientalium et Occidentalium pietas et religio in sacrosanctam Romanam Ecclesiam: hæc summis pontificibus præstitere obsequia Occidentales, ut venientibus pedites occurserant et stratorum munia implerent. Idem Anastasius de Pipino Francorum rege imperatorum Occidentalium parente et priuio stiplo scribens, in Stephanum II pp.: Ipse in palatio suo, in loco, qui vocatur Ponicona ad fore trium milium spatium descendens ex equo suo, cum magna humilitate, terre prostratus, una cum sua conjugi filiis et optimatibus, eumdem sacratissimum papam suscepit, cui et vice stratoris, usque in aliquantum locum iuxta ejus sellarem properavit. Neque minori observantia Leonem pp. excepit Carolus M. Pipini filius, cum Romam venit pontifici opem latruncus, qui, ut sacratissimas cruces ac signa sibi obrium advenisse conceperit, descendens de eo quo sedebat equo, ita cum suis judicibus ad B. Petrum pedestris properare studuit: moxque ut ad basilicam sancti Petri perenit:

Extemplo properans Carolus veneranter adorat Pontificem amplectens magnum.

Caroli parentis, et Pipini avi exemplo in Romanam sedem, et d. Petri successores, [P. 471] eadem pietatis et reverentiae obsequia impendit Ludovicus, non immixtus Pius. Theganus, c. 16, ut Stephanum pontificem in Galliam venientem excepit idem imperator, enarrans: Peruenit, inquit, post missas dominus Ludovicus obrium supra dicto pontifici, obrium ei in campo magno Remensium: descendit uterque de equo suo, et princeps se prostrans omni corpore in terram tribus vicibus ante pedes tanti pontificis, et tertia vice erectus salutavit pontificem, dicens: Benedictus qui venit in nomine Domini. Præsertim vero Ludovicus II imperator, Pit ex Lothario nepos, eadem que Pipinus, Nicolaus summi pontifici exhibuit officia. Nam cum Nicolaus in Ludovicis, que haud procul Roma posita erant, castra descenderebat, excellensissimus quem cum vidisset Augustus, suis manibus apprehendens, pedestri more, quoniam angustæ tractus extendit, traxit. Verba sunt Anastasii, qui id rursum ab Ludovicis præstitum referit post convivio pontificem: Ad quendam quidem cum perirent spacissimum itineris locum, imperator equo descendit equumque pontificis iterum ut meminimus supra traxit, dulcissimeque osculatu invicem perorantes luciflue gratulati sunt. Non mirum igitur si Germanice stirpis Augusti Francicos, quibus successerant, imitati eisdem prosecuti sunt honoribus Romanos pontifices et equitantibus illis stratorum munia obierunt. Primus ex iis occurrit Henricus V, qui an. 1111 Romanum veniens, statim ut Paschalie II conspergit, ad ejus vestigia corruit, exsargensque, in nomine Trinitatis, in ore, fronte; oculis, eis pucis osculum dedidit, stratorisque implevit officium, ut

χόντρος αὐτῷ γίνεται, διὸ ἡ μπεράτορα τοῦτον εἰς Αἴτιον πράτηρα dignitatem pedes præcedit, et equitū τὸν ἄγων βασιλεῖ δονομάζει. Πλέον, ὁ βέλτιστος, - *sous implet munus*. Hic vero imperatorem istum

Du Cangii note.

scribit Petrus Diaconus, l. iv Chr. Casin. c. 39. Testatur præterea Sugerius in Ludovic. VI Lotharium imperatorem, Henrici successorem, in civitate Leodiensi Innocentio II pp. occurrentem, in platea ante episcopalem ecclesiam humillime se ipsum stratorum oblitissime et peditem per medium sanctæ processionis ad eum festinasse, alia manu virginam ad defendendum, alia frenum albi equi accipientem, tanquam dominum deduxisse. Ubi oītior obseruantum, imperatori virginam ad dirimendam occurrentes turbas tribui, quod erat præcipuum stratorum munus, adeo ut Hugo Plagon, vetus Willielmi Tyrri antiuitatis interpres Gallicus mis. hac verba ex l. iv. c. 3: *Domino principe dominoque comite stratoris officium exsequenteribus his vernaculae reddiderit: Ille tenuerat verge et désaisoient la presse devant eux. Quo etiam spécant quae de Frederico I imperat., de quo mox, habet Romualdus Salernitanus archiepiscopus, ad an. 1177: Imperator autem, ut humilitatem quam corde conceperat opere demonstraret, sumptu stratoris officio, pallium depositum, manu virginam accepit, laicos de choro expulit, etc.*, neque multo post, anno scilicet 1120 honore ciuii Callistum papam prosecutus est Willielmus dux Apuliae. Tradit quippe idem Romualdus ducentum percepta pontificis ad urbem Trojam profectioem, obiam ei festinanter extra civitatem advenisse cum principibus suis: et ei vice stratoris ipsum juxta sullam obambulante usque ad ecclesiam episcopatus ejusdem civitatis ingenii cum honore deduxisse. Verum ejusmodi Augustorium in Romanos pontifices observantia, quæ ex mera eorum pietate et in apostolicam sedem reverentia videbatur profluisse, ab illi deinceps in necessarium munus: adeo ut Adrianus IV pp. Fredericum I, quod sibi ad urbem Nepesinam occurrenti stratoris officium de more non exhibuerit, ad osculum recipere abnuerit, imperatore ad illud se teneri pernegrante. Re tandem in disceptationem collata (*) veteribusque excussis monumentis et priaca consuetudine diligenter investigata judicium principum decrenum est, et communis uox totius regalis curiae roboretur, quod idem rex pro apostolorum Petri et Pauli reverentia predicto pp. Adriano exhibere stratoris officium, et ejus strepam (*) teneret ad concordendum equum. Quod postridie exsecutus est. Fredericus: [P. 472] Appropiquantu enim domino papu territorio regis per alium viam transiens descendit, et occurrens ei quantum est jacutus lapidin, in conspectu exercitus officium stratoris cum jucunditate implavit et strepam (***) fortiter tenuit. Heliodus, l. i. c. 81, totam hanc controversiam pluribus etiam exsequitur: *Rex autem accersivit d. Adrianum papam in castra — Veniente ergo ei in castra rex festinus ei occurrit, et descendenti de equo tenuit strepam duxique eum in territorium. Mox Adrianum inducens aliquoventem Bamberensem episcopum: Verba sunt, frater, quod loqueris. Dicis principem tuum condignam beato Petro exhibuisse reverentiam: sed beatus Petrus magis videtur in honoratus: denique cum dextram deberet tenere strepam, tenuit sinistram. Haec cum per interpretem regi nuntiata fuissent, humiliiter uit: Dicite ei quia defectus hic non fuit devotionis, sed scientia, non enim tenendis strepam magnopere seduidum dedi. Enimvero ipse, ut memini, primus est cui tale obsequium impendi. Cui dominus papa: Si quod facillimum fuit, propter ignorantiam neglexit, qualiter putatis expediet maxima. Tunc rex aliquanisper mo nos ait: Vellem melius instrui, unde mos si e involverit, ex benevolentia, an ex debito? si ex*

benevolentia, nihil causari habet dominus papa, et vacillarerit obsequium, quod de arbitrio non de jure subsistit. Quod si dicitis, quia ex debito prima institutionis haec reverentia debetur principi apostolorum, quid interest inter dexteram strepam et sinistram, dummodo servetur humilitas et curvetur princeps ad pedes summi pontificis? Diu itaque acriterque disputatum est. Postremo discesserunt ab invicem sine osculo pacis. Timentes ergo ii qui columnæ regni esse videbantur, ne forte rebus inactis frustra laborasset, multa persuasione evicerunt cor regis, ut dominum papam revocare in castra: quem reduntem suscepit rex integrato officio. Ab Helmoldo hausit quæ in hac rem habet Historia archiepiscoporum Bremensium. Id ipsam statim postea prestisit Fredericus ipse Victori antipapa, an. 1160. Radevicus l. ii, c. 70 et ex eo Chronicen Reichenberg: *Imperator omnes episcopos convocans in hunc eos consensum deduxit, ut omnes Victorem papam suscipiant, et statim sequenti die 5 Kal. Febr. ab ipso imperatore et episcopis suscipitur et intronizatur in monasterio Sancti Cyri, imperatore frenum equi et sivam sellæ illius tenente, et eum de equo suscipient, et ad altare una cum patriarcha Aquileiensi Pelegrino inter manus eum deducente. Denique Ecclesia Romana reconciliatus Fredericus Alexandro III summum pontifici, in urbe Veneta, an. 1177 obsequiatus comes astigit staphanique tenuit: Peractis missarum solemnis, inquit idem pontifex apud Radulphum de Diceto et Hovedenum, nos usque ad ipsius ecclesias, Sancti Marci, portum destravimus, et cum ascenderemus palefridum nostrum ibi paratum, staphanum tenuit et omnem honorem et reverentiam nobis exhibuit, quam prædecessores ejus nostri consueverant antecessoribus exhibere: Acta Alexandri: Decantata itaque missa idem, Fredericus, dexteram pontificis apprehendit, et extra ecclesiam usque ad album caballum conductus ipsum, et stregum fortiter tenuit. Cum autem frenum accepit, et stratoris officium vellet adimplere, pontifex, quia iter ad mare minus videbatur prolixum, profecto habuit, quod affectuose voluit adimplere. Eadem prorsus observantia paulo ante eundem pontificem Tielaci supra Ligerim excepterant Ludovicus VII Francie, et Henricus Angliae reges, usi officio stratoris pedites dextra leraque frenum equi ipsius tenentes, ut anchora est Robertus de Monte an. 1162. Ex his igitur evidenter colligitur Cinuanum hor loco Fredericum, tacito licet nomine, capere et sugillare, ut qui pronuper suaque et Manuolis tempestate Romano pontifici istiusmodi præstiterat obsequium. Nec mirum ægre tulisse D Grecos schismaticos, tantum Romanis [P. 473] austiūtibus exhibiri reverentiam, a quibus desciverant: quod in iis expostulati non semel nostræ genitatis heretici, atque imprimis Simon Schardius, lib. De fide et observantia Romanorum Pontificum in imperatores, ubi de Frederici in Adrianum obsequiis: *An Christo, inquit, Hierosolyma in die Palmarum ingredientes Herodes atque Pilatus sic etiam ministri travere? an Petrum Romanum venientem ita Nero suis exceptit?* Sed canes lunam obtulerint, et invidie ac malevolentie sunt aculeos in Romanum et apostolicam sedem contorquent heretici, dummodo ei suis stet honos, et quæ debetur a Christianis principibus reverentia et veneratio deinceps, ut oīm, præbeatur:*

— Sed frustra agitur vox irrita ventis,
Et peragit cursus surda Diana suos.
Hanc certe præstitit post Fredericum Otho IV im-

Vita Adriani pp.
l. iii. strepum.

** Edit. strepum.

appellat et pari cum principibus nostris honore vult. Α καὶ τότες εἰς τοὺς Ἀρματοὺς βασιλέων εἰς ἵππον
ενεστοῦνται. Καὶ μόνον, οἱ βοῦνται τὰ μὲν τοῖς
χόρησθαι ἐπῆλθεν; 'Ἄλλ' οὐτε τοῦτο.

Du Cangii note.

perator, ut auctor est Arnoldus Lubecensis, l. vii, c. 21, ubi describens ejusdem Augusti coronationem: *Finito, inquit, officio dominus papa imperatorem devote rocat ad concinnum; quem dominus imperator precibus instantissime obtinet ventre secum. Cum igitur ventum fuisset ad eum, imperator non immemor apostolicæ reverentie, quæ exhibenda est ipsorum vicario fidelitati et reverendo papæ Innocentio III strepam ipsius devote apprehendit, sicutne ad locum convivii venitur. Denique ea præstissime officia Carolum IV imperatorem Urbano IV papæ testatur auctor Vita ejusdem Urbanii. Nam cum pontificem versus Romam præcessisset Carolus, ipsum post sequentem expectavit in introitu urbis, ibi scilicet in porta quæ est iuxta castrum Sancti Angeli, de suo equo descendens stratoris vicem gesit, ac usque ad basilicam B. Petri pedestre equi papæ frenum tenens ipsum destravit, ac denum usque ad altare deduxit. Denique scriptor anonymus Vite Manfredi regis Siciliae ab Ughello editus tradidit eundem Manfredum, qui tum princeps Tarantinus, necedum rex erat, cum Innocentius IV papa regnum Neapolitanum ex pacto ingressus esset, ad majorem sui derotionem ad sacrosanctum ecclesiam ostendendam summo pontifici obriam præcessisse usque ad Ceporanum, et papa regnum intrante stratoris ei officium exhibentem frenum tenuisse, quousque ad ponitum Garigliani transiit. Cum huc igitur Augustorum Occidentalium atque adeo cæterorum principum Christianorum in Christi vicarios obsequia in minime controversum abierint delinceps morem, ea tanquam usu pontis recepta et debita in jus Saxonicum et Ceremoniale Romanum relata sunt. Speculum Saxon., l. 1, art. 4: *Duorum gladiorum potestatem, spiritualem scilicet et sæcularem, ad defendendum suum populum Christus in sua apertobuit Ecclesia; ex quibus apostolicum spiritualem et Romanum imperaticrem sæcularem habere nemo ambiguit. Ob quorum figurationem, apostolico super equum caudidum equitare constitutum est, et in ascensu ejus a principe sella, ne decidat, tenebitur. In quo significatur, ut qui inobedientes apostolico existent, a principe ad obedientum, et e contra, cum necessitas hoc exigerit, dummodo exercitus fuerit, compellantur. Ceremoniale Romanum, l. 1, sect. 5, ubi de processione pontificis et Cæsaris per urbem: Cum ad finem graduum pereruerit, imperator, tradidit sceptro et pomo uni ex suis, prævenit ad equum pontificis, et in honorem Salvatoris Iesu Christi, cuius rices pontifices in terris gerit, tenet stapham, quoad pontifex equum ascenderit, et deinde arrepto equi freno per aliquot passus ducit equum pontificis. Neque haec donatax a principibus Christianis obsequia suumis pontificibus, sed et ipsis episcopis et archiepiscopis leguntur delata. Tradit quippe noster Cinnamus Renaudum principem Antiochenum ejusdem urbis patriarcham quem possimmo et contra sacerdotii dignitatem habuerat, postmodum eidem reconciliatum, equo vectum per medium civitatem [P. 474] duxisse ipsiusque peditem comitatum esse, solis lorum manus tenebilem. Apud Radulfum de Diceto, an. 1170, cum Henricus Auglorum rex, et sanctus Thomas Cantuarieus archiepiscopus apud Fractam Vallum de pace acturi convenienter bisque descendissent et bis ascendissent, bis stapham rex tenuit archiepiscopo. Sed et Michael Palæologus, post ordinum imperator, apud Pachymerem, l. 1, c. 26, cum imperii administrationem accepisset, ut aduentare patriarcham cum electis ex clero percepit: Ήρῷ τῶν ἀλλων εύτος ὑπάντη μαρτυρέει τιμὴ τῆς μεγαλεῖται ἀρχούμενο; τῷ πατρίαρχῳ, καὶ παντὶ τῷ**

Ιερῷ πληρώματι, περὶ τε βασιλίου καὶ τὰς τιμῶν τοῦ Ιερέως χαλινὸς κατέγον. Ιω; καὶ τοῖς τούς τῶν ἀνακτόρων προηγούμενος καθιστᾷ. Hoc itaque facio imperatores cæterique principes Ecclesiæ et Christi vicariorum sese procliebantur clientes ac vassallos. Strepani enim tenere suisse olim neculare vassallorum munus docet Ius Feudale Saxonum, c. 32, § 2: *Qua die vassallus domino strepam tenetur in ascensiū rel in descensiū equi. — in ipsa die nou tenetur coram domino juri adstare sendat. Atque inde colligere est cur cum Joannes Comnenus imperator Antiochenus ingressus est, dominus princeps Raimundus Antiochenus dominusque comes Tripolitanus stratoris officiis exercuti sint, ut est apud Willermum Tyram, l. xv, c. 3, cum paulo ante idem princeps fidelitatem suam domino imperatori manualiter exhibuerit, ut tradidit idem scriptor, l. xv, c. ult. Fuit igitur stratorum officium strepam tenere, cum dominus equum ludendret; priusquam vero streparum aut statipedum invaluerit usus, eum insensuorū manus erigere et allevare, ut Spartianus in Caracalla satis indicat. Inde stratores ἀναβολεῖς dicuntur veteri scriptorι apud Suidam, quam vocem postea ipsius statim ascripserunt, ut pridem observatum a viris doctis. Scansores vocali Glossarium Latinum-Gr.: scansor, καταστρωθής. Nam et eorum erat equos sternere, unde stratores appellati: Glossarium Graeco-Lat. στρωθής, strator; et compositores sellæ regiae apud Papianum: *Τηπρέπας τῶν βασιλικῶν χειρομημάτων Ἰππων, οὓς ὁ στράτορας καλεῖ τάξις εἴσισται, ut ait auctor Vita S. Theophani confess. n. 9, qui eti stratorum ἀλιτρα βασιλικῶν, non tamen τῶν ἐν στέλαι suisse scribit: stramenta vero ipsa straturæ apud Fredegarium Scholasticum, c. 38 vocantur, stratoria in Vita S. Benedicti abbatis Amianæ, c. 6, n. 28. Eorum præter munus erat equos imperatoris stabuli curare et eos inspirare et probare qui imperatoris offerebantur, ut auctor est Amianus, l. xxix, et colligitur ex leg. 7 cod. de stratoribus: enone ipso erant sub dispositione tribuni stabuli, ut scribit idem Amianus, l. xxx, qui quidem tribuimus idem qui postmodum comes stabuli dictus est. Denique si dominii aut principes equitarent, illis semper aderant stratores pediles, ne eorum opera illi indigerent. Ordo Romanus de summo Pontifice equitante: Stratores autem laici a dextris εἰς sinistris equi ambulant, ne alicubi titubet. Stratoribus præterat domesticus stratorum, de qua dignitate Theophanes, p. 325, qui postmodum πρωτοστράτωρ appellatus: Scylitzes in Throphilo de Basilio: Παποχόμοις δὲ πρώτος γενέμενος, πρωτοστράτορα τούτον φασι, Constantinus Porphy. in eodem Basilio c. 7: Πρωτοστράτορα αὐτοῦ πεποιηκέν δὲ Θεόφιλος. Ita Paulus Diaconus, l. xxi Histor. Miscella Theophylacte dicitur prius imprialium stratorum, qui Theophani p. 369 βασιλικὸς πρωτοστράτωρ. Illius maneri equorum stabuli imperatoris cura incumbebat, ut habeat Ciunamus, l. iii: **Οὐ τοὺς βασιλικοὺς τηνίκα ίππο χούλια ἔφεσθε; δι, πρωτοστράτορα τούτο καλοῦσθαι Πρωτολοτον τὸ λεπτούργημα. Ζοναρας p. 152: Τοῖς οἰκεῖοις ιπποχόμοις ἐπεστησε, πρωτοστράτορα τούτον οἶδεν ὄνομαζεν δι δάλετος ἡ κονῆ. Hinc stratorum stabulū jumentorum interpretatur Joannes de Janua, quod stabulis præcessent stratores. Itaque si quando imperator peregre prosecuturus erat, [P. 475] equum a comite equorum adductum freno prehendens ducebat ad quartam vel quintam palati partem, ut est apud Codinum, De off., c. 5, n. 5 et Nicetam in Alexio, l. 1, n. 2, præterea absente magno doméstico gestabat imperatoris eusem, ut***

ετης (85), καὶ σὺ μὲν φέύῃ τὸν ἀρχιερέα, ὁ δὲ τὸν Αρχιεπίσκοπον τῶν Ρωμανῶν uti imperatoribus equis omnibus et
βασιλίᾳ διακινδητεῖ. Μή γάρ τὸν τὸν Βυζαντίου τῆς stratorum vice? At cum neutquam illud aliunde

Du Cangii no. 8.

auctor est eodem loco Codinus, quo munere potissimum fungitur apud nos magnus scutifer, le grand escuyer de France, penes quem stabuli et equorum regis cura est: huic enim ensis regius commendatur, si forte comes stabuli absit, penes quem esse de jure debet ut qui militari rei praest, quemadmodum apud Graecos magnus domesticus. Vide Iequationem Diaconum in Vita S. Nicophori patriarchi, CP. n. 61. Sed et protostatoris munus militare fuit: nam ut auctor est idem Codinus eodem c. n. 17, erat δερένων τῶν χωροφύνων, id est, praeerat iis qui excusione faciebat eosque defensio debat et tuebatur. Sed errat quod protostatorum dictum putet διὰ τὸ προγείσθαι παντὸς αὐτοῦ τὸν οπτροῦ. Protostrator enim appellatur, quod stratoribus militariis prefectus esset: unde Nicetas in Baldinio marescalli apud nos dignitatem, qua Gothofredum Vilhardinum donatum fuisse ait, protostatorum apud Graecos equiparat: dicuntur enim stratores in exercitibus qui castra praehant, ut loca accommodatoria ad exercituum traducendū sacerent et posticū prætorū in castris imperatoris sed prætorū tuebantur, ut docent Hyginus in Gromatico non uno loco et veteres inscriptions apud Gruterum. Marescallorum etiam idem munus fuit, ut est in Fleta l. ii, c. 4, ubi de officio marescalli: Exercitu evigilato cum stratoribus vexillo explicato singulis diebus ibit in protectionem: id est, defensor est τῶν χωροφύνων. Certe constat stratores id munus in militia obiisse, quod domini circa prefectos prætorio, proconsules, praesides aliquos magistratus, quorum opera illi in mandatis perferendis aut peragendis utebantur. Horum numerus adeo insignis fuit, ut scholas conficerent, de quibus agitur in l. i Cod. de offic. prefect. prætor. Afric. et in Chronico Cas. l. iv, c. 39. Nequa vero illi diversi fuere nominis etymo a ceteris stratoribus seu scansionibus, quidquid dicat Jacobus Gothofredus ad l. unic. Cod. Th. de strator., qui censet stratores militares et eos qui in officio magistratuum erant sic appellatos, quod viam sternuerent imperatoribus, magistratibus domini militariaeque seu foras procedentibus. Nam cum stratores seu ἀνάδολοι in curandis duominorum equis, in iis adducendis et in allevandis dominis in equos operam suam loquarent iisque equitantibus perpetuo adessent, factum postea ut quod perinde magistratibus, tum civilibus tum militariibus aderant, quo eorum jussa peragerent, stratores etiam appellarentur. Inde non desunt, qui eosdem esse cum mandatoribus putant, qui jussa officiorum exsequabantur eorumque mandata expedite defebant. Ita Phocas, qui strator Prisci patricii fuisse dicitur ab Adrevaldo, l. i de mirac. S. Bened. c. 10; Aimoino, l. iv, c. 3 et aliis, ἐν τοιχαρίῳ munus obiisse narratur a Theophane, id est, mandatoris. Nam μανδάτορες dicuntur in Gloss. Basil. et in Lexico Cyrilli: Οἱ τὰ μανδάτα ἀπὸ τῶν ἀρχόντων τρέψαντες στρατιώτας δέξαις διαχορίζοντες, ως τοιλιμ verbis habentur apud Leonem in Tactic. c. 4, § 16 Gloss. Graeco-Lat.: Ἐντελόμενος, mandator. Ipsa vero mandata ἐν τοιχαρίᾳ dicta apud Luitprandum in Legat.; sic enim legendum pro τοιχαρίᾳ, quod non advertit Meursius; enī melius vocabulo mixolatinograeco in veteri charta Longobardica apud Ughelium in archiepisc. Benevent. n. 44, tom. VIII Ital. sacra; et in Regesto Petri Diaconi Casin. apud Angelum a Nuce, enī melius apud Leon. Ostiens. l. i, c. 51. Idem deinde munus obibant [P. 476] quod stratores, sic dicti, quod starent ad jussa parati, παρχρένοντες στρατιώτας in Gloss. Basil. Unde Cuijcius stratores cum stat-

ribus confundit, quod improbat Salmasius ad Westm Gallicanum. Statorum etiam meminimus monachus Sangallensis, l. ii, c. 15; stratorum vero militarium Otto Frisingensis, l. ii De gest. Frider. c. 18: Nec prætereundum erit de cuiusdam præruptæ audacie stratoris virtute, qui dum tuđio longe obridionis affectus ceteris assiliendi arec exemplum dare vellit, gladio tantum et clypeo parva, ut id genus hominum solet, securi, qua sellæ ab eis alligata portatur, aggerem — aggreditur. Ab illo hausit Guntherus l. ii Liurini:

Strator erat de plebe quidem, neque nomine multum Vulgato, modica in castris mercede merebat.

B atque a deo de plebe, ut cum Fridericus ob præclire gesta militari cingulo cohonestandum decrevasset, ille se plebeum esse dixerit in eo lenique ordine velle remanere. Stratorum militarium intentio est in Synopsi Basil. l. vi, eccl. 32 et apud Leonem in Tactic. c. 14, § 84. Qui igitur stratoribus militariibus præerat, dictus est protostrator, nostris marescallus. Nam marescallorum est exercitui locum idoneum et castris providere. Ita stratem qui alius est marescallus, appellat Ordoricus Vitalis, l. xi, p. 823: Robertum autem de Monteforti honorifice suscepit et — quia strator Normannici exercitus hereditario jure fuerat, inter præcipuos sublimavit: qua voce marescalli hereditarii Normanniae dignitatem innuit. Recensentur porro stratores inter Francorum nostrorum officia seu officiales, ut vulgo vocantur in lege Salica, tit. 11, § 6. Habant etiam reges Longobardi suos stratores, ut ait or est Erehembertus in Histor. Langob. c. 15 et Paul. C Warnefridus, l. ii, c. 9, 27, l. vi, c. 6. Reges item Angli, ut est apud Simeonem Dunelm. et Bromptonum, an. 1052, sed de stratoribus copios. egerunt Salmasius et Jacobus Gothofredus locis laudatis.

(83) Αὐτὸς ποθὲρ Σωτὴρ. Non Graecorum duntaxat de arrepta a summis pontificibus in imperatores Occidentis auctoritate fuit querela; nam paasim illius ævi scriptores Germanici, qui suis fabebant Augustis, hanc instituunt: præserit vero Gervasius Tilleberiensis marescallus regni Arelatensis in eo opere quod inscripsit: Otia imperialia, et Othoni IV imperatori dicavit. Sic autem ille in Praefat. ad eundem Othonem: Constantini gesta si memoramus, collata legitur potestas in partes Occidentales tantum Silvestro, Orientalis regio facie est caput imperii: licetque a vicario Christii Petro imperator ejusque successoribus jus regis in Occidente constituisse, diademate cesso, non tam imperii nomen vel imperium ipsum transire voluit imperator in Silvestrum, quod sibi ac successoribus suis conservavit intactum sola sede mutata non dignitate. Unde primus Carolus Magnus a Graecorum ditione legitur recessisse monitu Gregorii Junioris papæ, ut infra cap. de imperio. Quis ergo major in terrenis, qui dat, aut qui accipit? Profecto qui dat auctor est honoris quem dat, non qui accipit. Deus auctor imperii et imperator auctor pupulis triumphi: pontifex animarum caput est post Christum, imperator corporum dominus post Deum; quin imo per Deum, a quo jus regis est institutum, etc. Idei decisione seu parte illius libri secunda: Auno igitur Domini 81, cum apud Graecos nomen imperatoris vacaret et Iustinus cessisset imperando minatio, Carolus Romæ morum faciens accepit a Leone pp. et universo populo Romano decretum, ut Carolus nomen imperatoris indueret et Augusti, eo quod imperatores in Romana urbe sedem pridem

accepteris, et tu pontificem mentiris, ille vero imperiam adulterat maiestatem. At tu qui Byzantium imperii sedem eamdem esse cum Romana imperii sede diffiteris, unde papae dignitatem consecutus es? Unicus **220** est Constantinus, primus imperator Christianus, qui haec decrevit. Cur igitur id quidem libens excipis, sedem, inquam, pontificiam illiusque supremum fastigium, istud vero respuis, utrumque amplectere, aut abstine ab altero. Verum, inquit, imperatores mihi praeficere licet: sane, ut manus imponas et consecres; ea enim spiritualia sunt; in imperium vero aliis tribuere aut similia innovare licet minime. Nam si vestrum erat transferre imperia, cur illud quod Romae erat non transtulisti? sed alterius id facientis decretis acquieciuit invitus, qui tum vestrae praeferat Ecclesiae: tu vero propriis ipse commodis obliuctaris, nescius te facere prorsus contraria. Quos enim non multo ante, imperatori gratiscatus, supplicantes non ad-

A βασιλείας θρόνον Ῥώμης θρόνον εἶναι διομολογούντες τοι πόθεν αὐτῷ σοι τὸ Πάπτα κεκλήρωται ὅξιωμα [P.128]; Εἰς ἐστιν δὴ ταῦτα ἔδοξε Κωνσταντῖνος, δημόσιος ἐν βασιλεῖνος Χριστιανός. Πῶς οὖν τὸ μὲν αὐτοῦ ἀσμένος δέχῃ, τὸν θρόνον φημὶ καὶ τὸ τῆς ὁξίας ὑπερβάλλον, τὸ δὲ ἀπροσποῖ; "Η ἀμφότερα στέρχου, τὸν δὲ θατέρου ἀπόστηθι. 'Ἄλλ' ἐμοί, φησι, βασιλέας προσθέλησθαι ἔξεστι. Ναὶ, δοσον ἀπίθενται γεράς, δοσον ἄγιάσαι, ταῦτα δὴ τὰ πνευματικά. Οὐχὶ δὲ καὶ βασιλείας ἡδη καταχαρίζεσθαι καὶ τὰ γε τοιαῦτα καίνοτομεν. Ἐπεὶ εἰ γε ὑμέτερον δην βασιλείας μετατίθενται, τοι μὴ τὴν ἐν Ῥώμῃ αὐτοῖς μετετάξεται; 'Ἄλλ' ἐπέρου πράξαντος ἀκον τὸπα τοῖς δεδογμένοις ὁ τηγικαῦτα τὴν καθ' ὑμᾶς Ἐκκλησίαν λαχεῖν. Σὺ δὲ καὶ περιπλετεῖς τοῖς σεαυτοῦ καὶ λανθάνεις πως τάνατον ποιῶν. Οὐδὲ γάρ οὐ πολλῷ πρότερον εἰς βασιλέα μὲν καλῶν ποιῶν οὐκουν ἐδέξιο παραχαλοῦντας, οὐδὲ μηδὲ ἔξην, εἰς δὲ ἵπποκόρμους κατέλεξας, νῦν οὐκ ὅδος ὅπως εἰς βασιλέας πασα-

Du Cangii notæ.

habuissent. qui et Augusti vocabantur. In propria Christi nativitatis solemnitate Carolus cum consecratione nomen Augusti imperiumque a papa Leone suscepit. Ex hoc igitur tempore Graecorum imperio apud Occidentem evanescere nomen [P. 477] rediit imperatoris ad quasdam partes Occidentis, ex quo quendam Romani imperii facta est confusio, dum duobus nomine unum tenentibus dirisio minuit potestatem; et sicut a solo Deo Graecorum pendet imperium, ita a sede Romana Occidentis asserit pendere imperium. Ecce tamen nova et inusitata commutatione fecit, ut papa solus insignia ferat imperialia et imperator Romanus nomen imperiale teneat sub vulgaribus alibrim regnum insignibus. Papa dominum urbis ac imperialis sedis se monstrat, et imperator sub nomine dominacionis papa minister dicitur et in temporalibus apostolorum executor: hic ille vicarius Christi et apostolorum successor vocatur. Ecce quam infelix urbis permixtatio, quae sub unitate, ut dicit papa, dominii duobus servire aicitur, unū ex corona, alteri ex potentia. Verum in hoc antiquae nobilitatis recordatur efferratum, quod utriusque domini Roma utrumque dominum nominat, cum pro sua voluntatis arbitrio ipsa utrique dominetur, utrique molestia, utrique cervicosus, nemurum fugit et utrumque parvi pendit. Apud principes Aemanni imperatoris est electio, apud papam electi confirmatione et consecratio, et nova discretione imperator nominatur ut dominus, consecratur ut non dominus: neque imperialis non accipit insignia, que sibi soli papa collata conservat et ad altare modicum in dextro latere basilice Sancti Petri consecratur a solo papa, cum e diverso papa imperatoris insignia teneat et ad altare tantum Sancti Petri inunctionem suscipiat. Sane Constantinopolitanus imperator, sepe mutata, non dignitate, suo jure, non papali beneficio imperialia gestat insignia et velut profuse largitionis donator donatarium suum summum pontificem non erogat in adjutorium domi habens sua dignitatis plenitudinem. Verum de hoc querelam facere potest adversus beneficatum, quod cum ex Constantini beneficio immensam receperit cum singulari honore donationem, rite pri soli debet non debet usurpare, ut alii conferret Augusti appellationem. Et nisi os videret in cœlum ponere, constanter dicrem, aut imperium Romani non posse enjusvis imperatoris largitione exuere, aut si potuerit imperii in pontificem matare, non potuit in donatoris prejudicium donatarius Augusti nomen, quod ipse non habuit ali conserere. Porro quiescente con-

tentione tute videtur Deus, o princeps sacratissime, veteris imperialis dignitatis plenitudinem confitas: e, dum ex genere orinclus imperiali duplicitis electoribus et papalis confirmationis stolam meruisti, dignoque Dei iudicio restitutus in regnum sub ejus acquisitione pugnando dix vacillavera et hostem, sine tuo concilio, ex alieno dolo prostratum vidisti et ad antiquam celsitudinem redintegrationem monarchiam Constantinopolitani vindicabis, vita comite, imperii, quod ex propinquitate tua debetur Augusto. Precor itaque, Christianissime imperator, ut cum tuo consecratore nullam habeas controversiam, sed velut boni patris prudens filius, converte gladium ad gentes, quae te non noverunt, et sicut ex sanctissimâ Innocentii pp. III duplice gratia ultimum imperatoris nomen obtinuisti, sic per bonam innocentiam tuam et ejus gratiam imperium norum et a Deo sub Constantino firmatum obtinebas et gaudium tuum implebatur, dum nihil erit, quod tibi deesse possit ad gloriam imperiale, hinc nomine tibi Augustali dabo, illinc insignibus imperialibus, quae non habes, obrentris et utrobique donationis augmento crecentiae. Iluc etiam spectant, qua habet idem Tilloheriensis alio loco: Carolus autem pro re publica pugnans nomen in ultimis suis viis terminis assumpit impérii, ut qui Romani defensor erat imperii, quin in oceano regni patronus pro tantis meritis et inter homines Augusti nomen accipere et inter caelestes aulicos miles Christi fortissimus prædicaretur. Extinctus ergo apud Latinos est terminus Graecorum potentia, Romae accepit nomen amissum non dominium. Modico tamen contenta termino non caput orbis, ut assolet, sed umbra retusus capituli potest, quae sic ab omni potenti excedit, quod que frēna totius orbis tenuerat, nunc sua muralia [P. 478] cohíberare non sufficit nullique plus infesta quam suo imperatori, dum duos habere dominos contendit, inter pontificium posita et imperium, alterum excludit, alterum continebit. Quid plura? hoc efficacissimum excidii Romani sicut argumentum, quod de imperio mutatur in pontificium. Sic enim regnum Iudeorum a Deo firmatum sub regibus lapsus sui ratificationem habuit statim ut transiit ad pontifices, sic Roma, cum exxit principem, cineres suos respiret iusta est: dum enim non habet justitiam vastitatis et instantia indicatur morientis. Ille licet prolixiora, quia hic egregius scriptor, qui asseratur in bibliotheca Thiana, necdum est editus, hoc loco inserere oportet prelium visum est.

λαμένεις, καὶ κρίνεις τὸν ἐξ οὐ καὶ δι' οὐ καὶ καθ'. Λαμένεις, τοῦ θρόνου μέτεπιν οὐδὲ ταῦτὴν τῷ βαρβάρῳ λίσκη, τῷ τυράννῳ, τῷ ουσίᾳ. Ἀλλὰ τυραννοῦμαι, φησιν, ἀλλὰ βιάζομαι. Οὐχί ἔχει σοι χώραν ἡ σκῆψις· χθὲς γάρ καὶ οὐ πολλῷ πρότερον βασιλεὺς Μανουὴλ ταῦτα διωμολόγεις. Καν αὐτὸς ἀρνηθείης, ἀλλ' αἱ βίστοις (84) κηρύττεσιν αἱ τὰ γράμματά σου τῷ ἑδρῷ (85) μετεδέξαντο. Ἀλλ' ὅντες βωμολοχία τίς εστὶ τὸ πρᾶγμα καὶ τρόπος μικροπρεπής καὶ ἀνελεύθερος, καὶ κοδρόνου δίκην (86) αἱ μεθαρμόζῃ ταῖς τύχαις. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν πλέον ἡ χρονικαῖς προσῆκας διεῖται θομενούσιν, ὃ δὲ λόγος ἀναγένθω καὶ πάλιν εἰσὶ τὰ πρότερα.

η'. Στέφανος μὲν οὕτω συσκευασάμενος καὶ ὢμοις παλαιὸις ιψέρετο. Βασιλέα δὲ ἐν τῇ τῶν Οὐννων γεοντίτε ξέσσαν οἱ ταῦτη ἀνθρώποις πανδημεῖ ὑποδεξάμενοι, δοσι τε ἐξ τοὺς λεράς καὶ τὰ λερά χρεῖν ἔχοντες λίγα, καὶ δοσι δχλιδῶν καὶ δημῶδες ἥν, ὡδῆν τινα ἐμμελῶς συντεθειμένην ἐκ τῶν παρ' ἡμῖν ἀρχοδιώτατα προσφονοῦντες. Εἴχε δὲ ὕδε.

Ὥση συμμαχήσας, Κύριε, τῷ προστάτῳ Δαΐδῃ, καὶ τὰ ἑξῆς. Ὁ δὲ τὰ τῆς χιωρίας ὑπερβάζεις Ἰστρὸν διαδηνεῖ ἡπειρογετο, τὴν ἐνταῦθα τε νῆσον παρεῖθεν ἐπὶ τὰ ἐνδέτερα χωρεῖν θελεν. "Οτε δὴ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ περαιωμένου λέγεται μίαν τῶν νεων φόρτου πλέων δελῶν τε καὶ ἀνθρώπων ὡς πλειστῶν οὐ μακρὸν ὅχθος" γεγεντιμένην ἐπὶ θατέρων νεῦσαι πλευρῶν, ὁδῷ καὶ εἰσόριν τὸ ίδωρ ἐπ' αὐτῆν. Ὁ μὲν οὖν διλοίς Ῥωμαίων στρατεῖς, δοσι τε ναυσὶν ἐμβάντες τοὺς ποταμοὺς ἐφέροντο νάντοις καὶ δοσι ἐπὶ τῆς ἡπειρού Ἰσταντο ἐτοί; οἱ μὲν ὑποψίᾳ κινδύνου, οἱ δὲ διηγράφεις ἐχόμενοι περιώρων τὸ πρᾶγμα, καὶ ἡ ναῦς ὑλῆσον δενιν ἀντανδρος τῷ βιθυνῷ κατέδύσατο, εἰ μὴ βασιλεὺς; ἐπὶ ίδωρ ἀδέμενος ἐπὶ [P. 429] πλειστῶν τε πεζῇ προσελθὼν, καίτοι τοῦ βεύματος σύν ρύμῃ σφραρῇ καταφερομένου καὶ τέλμα τοι ἐνταῦθα δυοδιξίδευτον ἐργαζομένου, τῷ διώρῳ τε ὑπέσχε τῇ νῆσῃ καὶ τὸν τοῦ κινδύνου ὑποτεμέμενος χρόνον ἀδειαν τοῖς λοιποῖς ἐπιβιηθεῖν δέδωκεν, οἱ τὴν αὐτοῦ αἰδεσάμενοι προθυμιαν παρίστησάν τε τοῖς κινδυνεύουσι καὶ τοῦ κινδύνου ἑξάιοντες. Ἐξ ἐκείνου τοῖνυν μέχεα ἐπὶ φιλανθρωπίᾳ βασιλεὺς δυομά τοις. Τότε δ' οὖν Ἰστρὸν διωδέν που διαδεῖς ἐπὶ τινα πόλιν δυομά Παγάτζιον (87) ἐφέρετο· ἡ δὲ πόλις μητρόπολις τῶν ἐν Σερμίῳ τυγχάνει οὖσα· ἐνταῦθα τε διατριβὴν δοτοῦ ἔθνους ποιεῖται ἀρχιερεύς· Ἐνθα πλήθος κατοικειν λόγου κρείσσον ἐξεῖ δορυφορῆσον αὐτὸν. Τότε μὲν οὖν ἐνταῦθα που ηὔλισατο, ἐξῆ; δὲ πυνθόμενος

A misisti, quod neque licet: quos stratoribus accensueras, eos nunc nescio quo pacto in imperatores promoves, illiusque ex quo et per quem et sub quo thronum es consecutus, nec barbaro forsitan et tyranno et mancipio aequaliter facis. Sed ais: Tyrannide opprimor, vi cogor. Non habet locum praetextus: heri enim et non multo ante imperatori Manuela ista pactus es. Etsi iniicias ieris, haec prædicant epistola, quae characteres tuos proprio exaratos calamio exceperunt. Sed id mera est scurritas, ratioque agendi indecens atque illiberalis, ac cothurni instar semper te ad fortunam componis. Verum cum hæc a nobis pluribus, quam annalium materiæ conveniat, enarrata sint, aī priota rursum redeat oratio.

221 8. Stephanus itaque, rebus omnibus appariatis, in Romanos prefectus est. Ubi vero in Hungariam pervenit imperator, aī eum excipendum universi confluxere incolæ, atque in iis sacerdotiali ordine conspicui, lanceis induiti vestibus et divina manibus ferentes Evangelia, una cum promiscua plebe, ejusmodi canticum, a scriptoribus nostris concinnatum, suavissime præcientes: *Qui exultum, Domine, tulisti mansuetissimo David, et quæ sequuntur. Ille autem, loca ista prætergressus, Istrum transmittere properat, et, uperata quæ hic adjacet insula, in interiora pergere constituit. Ait autem Romanis copiis eo-loco trajicentibus, unam ex navibus, sarcinis armisque et militibus cum maximis referunt, cum hand procul abesse a littore, n-alierum inclinasse latus, ita ut in eam aqua influeret. Ibi reliquus Romanorum exercitus, tum qui naves ingressi lumine veliebantur, tum qui adhuc in continente stabant, periculi metu vel ignavia de re hand erant solliciti: jamque navis proponendum una cum ipsis hominibus aquis absorbenda erat. nisi imperator in aquam desiliens, longiusque pedes progressus, magna licet vi impollente fluctu, et limnum hoc loco ægre pervium faciente, humeris navem sustinuisse, et inhibito tantisper periculo facultatem cæteris auxiliandi præbuisset.* **222** qai ejus alacritatem suspicientes periclitantibus surreverunt eosque a discriminæ omnino liberarunt; qua ex re magnam sibi humanitatis famam comparavit imperator. Itaque superiori a parte Istro trajecto ad civitatem nomine Pagatzium pervenit. Est vero illa Sirmiensis agri metropolis. Hic habitat gentis istius autistes, et ex ea incolarum multitudo innumera egressa est, quo illius comitatu se se adjungeret. Hic igitur castris positia consedit; postquam autem accepit Stephanum jam prone esse, ad bellum se

Du Cangii notæ.

(86) *BIGLOI. V. not. ad Alexiad. p. 288.*

(85) *Ibid. τῷ ἑδρῷ. Quid si γραφίῳ? Græcis et Latinis scriptoribus graphim et γραφεῖον dicitur stylus ferreus ab una parte aenetus, qua exarabantur in cera litteræ: ab altera parte planus, qua inducebantur quod perperam erat exaratum, et rursus complanabatur. Symphosius in ænigmate, cuius*

lemma est *graphius: de summo planus, sed non ego planus in imo.*

(86) *Κοθόρου δικηρ. Vide Diogen. centur. 4, n. 72; et Mich. Apostol. cent. 9, n. 29.*

(87) *Παγάτζιον. Forte urbs, quæ Posega dicitur; episcopatu insignis in Scлавonia Saviana.*

confestim comparat. Gnarum vero Tzecorum linge Romanum quendam ad se vocat eique imperat ut, mutatis vestibus, castra hostium subiret, atque ubi ad regis Tzecorum venisset conspectum, eum hisce verbis alloqueretur: « Quo tandem proficisceris? quod iter cum tuis capassis copiis? an vescis te in magnum imperatorem manum intentas? velle? cum quo vel justis de causis bellum gerere periculosum est, nedium cum eo, quem Hungari isti despiciunt habent, qui eam, quam Belae in hereditatis partem concesserant, possessionem abstulerunt, sacramentis pro iudeo que habeat. Sed neque qui cum privato homine pacificatur, innocens ex lege judicatur, si cum in mentem venit negligere pacta velit. An vero qui tantum imperatorem violatis foederibus offenderunt Hungari, manebant imputati? Nequaquam; nonne **223** justum gerit bellum imperator? et ad iustitiam semper belli fortuna inclinat. Tu vero illud perpende: Servus domino bellum illaturus venia, non iawen servus, cui per vim impunita est servitus (sic enim profecto res aliquam rationem haberet, siquidem qui invitam servitatem serviunt naturaliter a dominis abhorrent), sed servus voluntarius, seu ut vos dicitis lizius: nisi forte tuam effugerunt memoriam quae quondam Byzantii pectus es, cum in Asiam una cum Conrado expeditionem suscepisti. Duni igitur ab optione tua pendet rei exitus, elige quod et tibi ei Tzecis omnibus expediatur: quae enim non opportuna sit poenitentia, eam facienti prodesse haudquam solet. » Iis quidem illo locutus est. Vladislau autem (sic enim appellabatur) in hunc modum respondit: « Non illaturi bellum magno imperatori hic venimus, o bone; neque enim eorum quae cum illo pacti sunt uita memoria nos fugit; sed Stephanu in iuste a patruo impetrato opem latiri. Illum quippe paterna priuam terra et hereditate exiit: deinde jure suo restitutum rursum bello lacescit et regnum, quod male imperando amisi, per vim recuperare iterum contendit. Eapropter imperatorem supplicatus venio, ut pupillum potius puerum protegat ac tutetur. Si quid autem Stephanus hic junior in tuam peccavit maiestatem (audio enim Belae terram nihil ad se pertinetem occupasse) **224** continuo nobis arbitris et regiones restituet et omni modo delictum expiabit. » His dictis hominem dimisit. Ille vero Romanorum castra reversus imperatori quae ab eo audiverat retulit: quae quidem accepit haud illibenter, et si silem iis omnino non prastaret. Neque enim haec a Vladislao ex animi sententia dicta esse opinabatur, verebaturque ne quis subesset dolus. Quapropter quosdam ex suis ad illum denuo misit, ut pacta jure jurando firmarent; quod ille nihil moratus consecit. Neque ea solum, verum quae olim etiam uti diximus pepigerat, secundo iuramento sancivit. Paulo post et Stephanus, missis ad imperatorem legatis, regionem restituit similique deprecatus est, ne unquam Stephanum patrum bello Hungariae infestare permetteret. His accepitis conditionibus,

A Στέφανον ἐγγίς ἡδη γεγονέναι εἰς μὲν τὸν πόλεμον αὐτίκα καθίσταται. Τρωμαίων δέ τινα τῆς Τζέχων συνίεται γλώσσης προσκαλεσάμενος ἐκέλευε μεταμφιεσάμενον ἐπὶ τὸν πολέμων καθυποδύναι στρατόπεδον εἰς δύνι τε τῷ τῶν Τζέχων ἀλθόντα ἑργῇ τάδε ἀνειπεῖν αὐτῷ· « Ποι δήποτε πορεύῃ; τίνα ταῦτην πορελαν σὺν τῷ ὑπὸ εἰς φέρη στρατεύματι; Ηγείσας οὐδας ὡς βασιλεὺς μεγάλῳ χειρὶς ἀνταρεῖς τολμᾶς; φέρε καὶ τὸ ὑπὸ αἰτίας λόγον ἔχοδταις δὲ μάχης ἴναι σφαλερόν, μή δις γε πρὸς τῶν Οὐνων τουτῶν περιφρονεῖσθαι κινδυνεύοντι, οἱ Βελδικῆροι δόντες είτα ἀφέιλαντο, δοσα καὶ παιγνίοις δροχοῖς χρησάμενοι τοὺς αὐτῶν. Καὶ τις μὲν ιδιωτὴ ξυναλλάττων ἀνδρὶ ἕκουν ἀθώος τῷ νόμῳ διαγίνεται τῶν δεδογμάνων, διὸ οὕτω τύχῃ, καταφρονῶν βασιλεὺς δε τηλικούτῳ ταῖς διαμενούσιν Οὐνων; Πολλοῦ γε καὶ δεῖ. Ἀρα δίκαια βασιλεὺς πολέμει; πρὸς δὲ τὸ δίκαιον καὶ δεῖ ἡ τοῦ πολέμου ροκτὴ γίνεται. Σὺ δὲ κάκενο ἀναλήγοισαί. Δούλος ἐπὶ δεσπότην ἥκεις πολεμήσαν. καὶ δούλος οὐδὲ βίᾳ τὸν ζυγὸν ὑποδὺς (ἥ γάρ δι εἴγε λόγον τινά, φύσει γάρ δι' ἀπεχθεῖας τὸ τοιοῦτον τοῖς κεκτημένοις έστιν), ἀλλὰ δούλος ἔθελδουλος (ἔρμηνει δὲ τοι τὸ λίξιον), εἰ γε μὴ διέφυγε τοῦ τὴν μνήμην δοσα ἐν Βυζαντίῳ πάλαι τετέλεκας, διηνίκα σὺν τῷ Κορδάρῳ ἐπὶ Ἄσσαν ἐστάλλου. Ἔτος τοινύν αἱρέσσως τῆς σῆς ἡ τοῦ πράγματος ἡρηταί ἀπόδασις, ἐλού τὸ Τζέχοις τε πάσι καὶ σοι συνοίσσου αὐτῷ. Μεταμέλειται γάρ οὐκ ἐν καρῷ γενομένη ἥκιστα τῷ χρωμάνῳ συντάλειν εἰώθεν. Οἱ μὲν ταῦτα είτε Βλαδισθλάνης δὲ (τούτῳ γάρ αὐτῷ δνομα έκειτο) ἀμειβεται ὑδε· « Οὐ πόλεμον διγοντες ἐπὶ βασιλέας μέγαν ἐνταῦθα πάριμεν, ὡς λάστε (μή οὕτω τῶν εἰς αὐτὸν ἀμνηστήσαμεν συνθήκῶν), ἀλλὰ Στεφάνῳ τούτῳ ἀμνοῦτες οὐ δίκαια πέρι πατραδέξου πεπονθότες, δὲ γε τὸ μὲν πρώτον τῆς πετρώμας αὐτὸν ἡλασε γῆς καὶ τοῦ κλήρου, είτα τῆς δίκης [P. 150] ἀντεισγένετης δόδε αὐθίς ἐπιστρατεύει τούτῳ καὶ ἦν ἐν τῷ κακῷ δρχειν ἀποβενθήκει ἀρχὴν δυναστείᾳ καὶ πάλιν κτάσθαι διανοεῖται. Ὅπερ ὁν καὶ δεησόμενος; ήκω βασιλέως καὶ δρφανοῦ παιδὸς καὶ, α μαλλον ὑπερσχεῖν λειασμένος. Εἰ δέ τι καὶ πρὶς Στεφάνου τοινύτοι τοῦ νεωτέρου ἐπὶ τὴν αὐτὴν δημάρτηται βασιλεύειν (πυνθάνομαι γάρ ὡς τῆς Βελδιμῆδην αὐτῷ προσήκοντας πάλιν ἐπελάσθετο χώρας) αὐτίκα ἐφ' ἡμίν διαλαχταῖς τῇ τε χώρᾳ ἀποδοτῇ καὶ τρόπῳ παντὶ τὴν ἀμαρτάδα ἐξιλάσσεται. Ταῦτα εἰπὼν ἀπειρέψατο τὸν ἀνθρωπὸν. Οἱ δὲ ἐπὶ τὸ Ρωμαίων ἀναστρέψας στρατόπεδον βασιλεὺς τοὺς λόγους ἐκήμισεν. Οἱ δὲ ἡκουσε μὲν τῶν λόγων οὐκ ἀδεῖς, οὐ μάντοι παντάπαις πιστεύειν εἶχεν. Ξένοις γάρ τις αὐτῷ γέγονε μὴ Βλαδισθλάνῳ οὐκ ἀπὸ γνώμης εἰρηται ταῦτα, ἀλλὰ ὑποκάθηται τις καὶ δόλος αὐτοῖς. Ἀμέλει καὶ τῶν περὶ αὐτὸν τινας αὐθίς ἐς αὐτὸν πέμψας δροχοῖς τὰ δεδογμάτα πιστοῦσθαι ἐκέλευε, καὶ δε αὐτίκα μηδὲν μελλήσας ἐπιτελῇ ταῦτα θέτο. Οὐ μήν δέλλα καὶ δσα πάλαι, καθάπερ ἐφην, ὑπέσχεται δευτέροις ἐπικατελάμβανεν δροχοῖς. Οὐλίγῳ δὲ κατόπιν καὶ Στέφανος πρέσβεις ἐς βασιλέα πέμψας τὴν

τε χώραν ἀπεδίδου καὶ παράχλησιν προσῆγε μηκέτι Στεφάνῳ κατὰ τῆς Ούννικῆς ἐφίέναι στρατεύειν τῷ θείῳ. Ἀπερὸς δὲ βασιλεὺς προσδεξάμενος, τὸν πόλεμον λύσεις ὡς ἐπὶ τὴν Ῥωμαίων μετέβαινε, Στεφάνῳ τοις περήναις ἀπαλλάσσεσθαι· ἡδη τῆς Ούννικῆς καὶ αὐτὸν δὲ τοις περί μαζίντα τὸ περὶ αὐτὸν δύσουν τῶν δυοφύλων. Πειθεῖν δὲ οὐκ ἔχων τὸν ἀνθρώπων οἰκεῖον, ἐφη, ἀπειμι ἡδη· ἀνασωσαμένῳ γάρ μα τὴν χώραν τῷ Βελάτῳ μάχης διει μηδέποτε ἀδίκοις. Εἰ δὲ οὐκ εἰς μαχὴν ἵσθι προδόθησμενος τοῖς ἑκθροῖς· Εἰ βούλεις δὲ, καὶ εἰς ἄλλον δρεῖ τὸ πρᾶγμά σοι παραστήσω· Ἐστι τοις ἀδελφοῖς; Στέφανος (88) τοιούτῳ τὰ εἰς μορφὴν ἐμφερῆς, δισὶ τοῖς ἀπεριέργως ἐξ ὑμᾶς δρῶσι πράγματα εἴκει θατέρου διαιρεῖσθαι τὸν ἔπειρον. Τὸν δὴ ἐπιλοις τοῖς σαυτοῦ κοσμήσας κέλευσφιν τὸ ὑπό σε ἀναλαβόμενον στράτευμα ἐπὶ τοὺς πολεμούσους χωρεῖν. Εἰ δὲ ἐνταῦθα που κατακρυψάμενος ἔστων τῇρει, καὶ γνώσῃ αὐτίκα· διπλῶς ποτὲ σοὶ προσφέρονται Ούννοι.» Ό μὲν οὖν σκαφίδιον ἐμβὰς περὶ που τὰς τοῦ Ιστρου λανθάνων ἐσάλευεν ὅχθας, δὲ ἀδελφῖδος· αὐτοῦ Στέφανος ἔμα τοῖς περὶ αὐτὸν Ούννοις Στεφάνῳ τῷ φῆγι συμπλακήσεσθαι ἡπειρετο. Ἀλλ' οὐποτὲ εἰς ταυτὸν ἀλλήλοις ἐγένοντο τὰ στρατεύματα, καὶ οἱ σὺν τῷ Στεφάνῳ Ούννοι χείρας ἐπικαλόντες αὐτῷ ὡς αὐτὸν τὸν πρεσβύτερον Στέφανον τῷ φῆγι παρετίθεσαν φέροντες. Τοῖς μὲν Ούννοις ἡ πλάνη τὸν τρέλευτα· βασιλεὺς δὲ πυθόμενος ταῦτα παρατείνων Στεφάνῳ προσῆγεν, «Ἄπορχη, λέγων, ὡς ἀνθρώπῳ. Ή; γάρ τῷ [P. 131] μὴ ἐνδέοντι αναπίττειν ἴπποφαλές, οὐτω δὴ τὸ παρακαίρια τολμὴν ἀμαθέες. Ίδεν δὲς ἔχεις μαθὼν ὁπόσα σοι τὸ καθ' ἔκαστον προβάνησεν ἡδη κακά. Μή καὶ τρίτην ἀναμεινῆς, ὃ βλέπεσθε, πείραν. Τάχα γάρ οὐδὲ διορθῶσθαι σοι βουλομένῳ κνέσται.» Βασιλεὺς μὲν τοσαῦτα ἔλεγεν· δὲ, «Νῦν μᾶλλον, εἶτεν, αἰδέσονται με Ούννοι, ὅπότε κακουργοῦντες ἡδη πεφώρανται.» Οὕτω ψυχὴ καθέπακτη πιθυμίαις ἀλούσα πάντα λόγον εἰς αὐτὰς μεταφέρει καὶ βιάζεται. «Ἐφ' οἵς ἀπειρηκάς βασιλεὺς Νικηφόρον μὲν τὸν Χαλούψην αὐτοῦ ἐλίπειν ἄμα στρατεύματι, συμπαρεσόμενόν τε τῷ Στεφάνῳ καὶ τὰ περιπτοντα συνδιοικησόμενον. Ό δὲ ἐπὶ τὴν Ῥωμαίων ἥλθεν. Οὐ πολὺ τὸ μεταξὺ, καὶ πυθόμενος δὲ τῶν Ούννων φῆξ ἐπὶ Ούννικῆς Στέφανον εἰσέτι διετρίθη ποιεῖσθαι, δυνάμεις εἴτι μᾶλλον ἀγείρας πολέμημ τὸ πᾶν διακρίνει ἡπειρετο. Ἐν δὲ τούτῳ πολλοὶ τῶν σὺν Στεφάνῳ ἐπὶ τὸν φῆγα μετατιθέμενοι ἐκάστοτε φιλοῦσθαι τοῦτον ἐποίουν. Ό γνοὺς δὲ Χαλούψης βουλήν προσῆγεν αὐτῷ τῆς Ούννικῆς ἀποσχημάτῳ ἐπι. Σίρμιον διφικέσθαι. Τῆς γάρ ἐνταῦθα κύρας διπλὸς βασιλεὺς κειμένης ἔξειναι αὐτῷ ἔλεγε κατ' ἔκουσίν οἱς ἀνθρώποις ἐγκειρεῖν. Ή; δὲ Ισχυρῶς ἐκείνος δινένευεν, δὲ τοιάδε ἐνεγέτει. Σχηφάμενος γράμ-

Du Cangji notre.

(88) Ἀδειγιδόνς Στέφαρος. An Vladislai regis filius? certe de Vladislai Stephani fratris coniubio silent scriptores. Sed nec simile videtur vero, filium Vladislai, cuius iurpicias, si quas inuit, post Stephanii fratris cum Maria Commena coniubium factas

A princeps bello dirempto in Romanos prope reddit fines. Stephanum autem hortatus est imperator, ut et ipse ab Hungaria excederet, ut qui revera odium erga se indignationemque contribulum esset expertus. Sed cum id homini persuadere haud potuisse: Ego quidem, inquit, nunc recedo; Bela quippe in integrum restituto, nulla mihi amplius belli nisi iniusti ratio relinquatur. Tu vero pro certo scias τὰ brevi inimici tuis prodendum esse; et si videtur, quomodo id futurum sit ostendam. Et tibi ex fratre nepos Stephanus, adeo vultu et 225 lineamentis tibi similis, ut nisi attente admodum vos intuentibus hand facile sit alterum ab altero discernere. Hunc tuis induitum armis jube tuo cum exercitu in hostem ire: tu vero interea te in occulto tene, et noscere continuo qualis sit erga te Hungarorum affectus. » Ille igitur scapham ingressus, clam circa Istri ripas obnavigat: interea dum illius ex fratre nepos Stephanus cum Hungaricis quas habebat copiis cum rego Stephano prælium initurus deproferat. Sed nondum coiverat uterque exercitus, cum qui Stephanum comitabantur Hungari, manus in illum injiciunt, ei tanquam esset Stephanus illo senior, coram rege eum sistunt. In iis quidem Hungarorum error desiit. Postquam ea princeps intellexit, iterum admonuit Stephanum: « Nunc tandem, inquiens, sufficit, mi homo. Ut enim rebus se intricare non necessariis periculoso, ita intempestiva aggredi stultum est. Ecce jam bis didicisti, quanta tibi unumquodque ex iis paraverit mala: ne et tertio, bone vir, facere periculum velis: fortassis enim emendanda culpæ facultas non daretur. » Haec quidem imperator; ille vero: « At nunc multo magis, inquit, me reverebuntur Hungari, quia perperam egisse deprehensi sunt. » Ita victus semel cupiditatibus animus omnes eo transfert rapique cogitationes. Imperator igitur hominem persuadendi spem omnem abjicens Nicephorūm Chaluphem 226 ibi cuin exercitu relinquit, ut Stephano aderset, et prout res postularent negotia una cum ea expediret. Ipse interim in fines Romanorum venit. Non multo post, ubi accepit Hungarorum rex Stephanum adhuc in Hungaria morari, majoribus contractis copiis, rem totam bello decernere statuit. Interea multis ulique de Stephanī exercitu ad regem deficientibus, minuebantur illius vires; quo cognito, Chaluphes consilium ei dedit, ut reliqua Hungaria in Sirmensem agrum concederet: in istenī regione imperatori subdita, posse illum aiebat pro arbitrio quae vellet moliri. Sed illo pertinacius renuente, tale quid comminiscitur. Litteras imperatoris singens sibi esse allatas, versus Istrum profectus est, ut eos qui illas attulerant ulique pre-

constat, ipsum Stephanum vultu et ore adeo expressisse, qui astate multo inferior erat. Malum igitur per ἀδειγιδόνην Μιχαὴλ quempiam alium e stirpe regia Stephanī senioris consanguitatem intellectuisset. Citoqam, quisquis ille fuit

Hungarorum in etu substituerunt, convenirent. Postquam eo pervenit, in Sirmensem regionem traxerat. Nec multo post Stephanus cum prope fuisse caput ab hostibus, fugiens ad illum accessit. Ubi haec rescivit princeps, idoneum exercitum Sirmium mittit, tum ut conservaret sibi regionem istam (verebatur enim maxime ne Hungari iterum res innovarent) tum ut subditorum securitatem et Stephani saluti consuleret. Praecerat istis copiis Michael cognomento Gabras, qui et ipse ex fratre Manuelis neptim uxorem duxerat, et sebasti honore cum Chaluphe fuerat donatus. Princeps vero Procopii **227** martyris manum, quam ex Sirmio forte abstulerat, in Naisi templum allata, reliquo reddidit corpori, cum ea, quam dicturus sum, de causa ab eo olim fuisse avulsa. Hungarorum gens sepe Romanorum fines incursavit, et paulo ante quam imperaret Alexius Comnenus, Sirmium cepit multisque Transistrianis orbibus expugnatis Naissum usque pervenit. Ibi in sanctum illius martyris incidentes feretrum, totum quidem inde corpus auferre inhumanum, ut arbitrari existimantes, sola manu ablata recessere: et Sirmium reversi, eam deposituere in templo Demetrii martyris, quod pridem exstruxerat is qui Illyricum praefectus regebat. Eam igitur illic inventam sustulit inde imperator et reliquo, ut diximus, reddidit corpori.

νότες ἐπὶ τὸν τῆς τοῦ μάρτυρος Δημητρίου κατέ-
"Ιλλυρικοῦ διέπων ἐδομήσατο ἀρχήν. (P. 132) "Ἐνθα-
λοιπώ, καθάπερ εἰρηται, φέρων ἀπέδωκε σώματι.

9. Atque hæc fero sunt, quæ eo anno contra Hungaros gessit princeps Alexium deinde domestici filium, qui protonotarii, ut sæpius a me narratum est, inunere fungebatur, magno instructum apparet in Ciliciam misit et summum ejus belli ducem constituit. Quippe Nuradinus Berrhœe sultanus prioribus elatus victoriis potiundæ quam primum civitatis Antiochenæ spem conceperat, et Torosus, qui tum Armeniis imperabat, plurimas Isauriæ urbes principi obnoxias dolo cuperat, Andronico Eupherbeno principiis 228 cognato, Ciliciæ tum praefecto, infensus. Nam plurimis aliis eum criminibus insecatabantur, ac cœsi maxime fratris in cum culpanter referebat. Hæc tum ibi gesta sunt. Frederico autem

Du Cangii notæ.

(89) *Μιχαὴλ Γεράσιμος Σούπηρ.*

(90) *Προκόπιον τοῦ μάρτυρος.* An Procopii martyris, cuius festum agent Graeci ac Latini 8 Id. Julii? At cum is sub Diocletiano Cesareæ in Palæstina martyrium pertulerit, quando illius corpus Naism translatum inde fuerit, nemo, opinor, tradidit. Aëdis divo isti dicatae in Peloponneso, ut videatur, meminit auctor Vitæ S. Luce Junioris, c. 5, n. 57. Exstitit alia præterea aedes d. Procopii Constantinopol, quam renovavit Zeno Isaurus, ut est in Chronico Alexandrino, ac deinde Antonina Belisarii uxor apud scriptorem Chronicæ C pol. Agit etiam de Iuoce templo Suidas. .

(91) Τεῦ μάρτυς δε Αμεντρίου τεώρ. Quod hic habetur templum D. Demetrii, videtur illud esse, a quo oppidum D. Demetrii ad Savum amnem situm

Α μιταίκεις βασιλείως ήρκειν αύτῷ ἐπὶ τὸν "Ιστρὸν ἔχώρειον τοῖς τε τούτοις κομβίσουσιν ἐντεῦθενεον" ἐνταῦθά που παρέχει τὸν "Ιστρὸν δέει τῷ ἑκάτην τῶν Οἰννων διατριβῆν ποιουμένος. Ἐπειδὴ τε ἐνταῦθα ἐγένετο, περαιωσάμενος ἐπὶ Σιρμίου ἥλθεν. Ὀλίγῳ δὲ ὕστερον καὶ Στέφανος; ἔγγυς δὲ ἀλώνι τοῖς πολεμοῖς ἐλθόν φυγάς ἐξ αὐτὸν παραγίνεται. Τούτων ἀκούσας βασιλεὺς στράτευμα λόγου ἀξίου ἐπὶ Σιρμίου ἐπεμψε, τὸ μὲν τι τὴν χώραν αὐτῷ τηρήσον (ὑποψίᾳ γάρ ἐς τοὺς Οἰννους ἔχοντο πολλῇ μῆτι τι καὶ πάλιν νεωτερούσαις), τὸ δὲ καὶ τῷ εὐπροσώπῳ τῆς τῶν οἰκείων ἀσφαλείας καὶ Στεφάνῳ τὴν σωτηρίαν πραγματευσόμενον. Ἡρχε δὲ ταυτηποτὲς στρατιᾶς Μιχαὴλ ἀπέκλησιν Γαβρίδας (89), δις καὶ αὐτὸς βασιλέως γῆμας ἀδελφίδην σεβαστὸς σὺν τῷ Χαλούψῃ τετίμηται. Βασιλεὺς δὲ ἦν Ἑκάτην τοῦ Σιρμίου Ἡροκοπίου τοῦ μάρτυρος (90) ἀνελέμενος ἐπικείμενος χείρα ἐπὶ τὸν δὲ Ναϊσῷ νεάνιον διγων τῷ λοιπῷ ταύτῃ ἀπέδωκε σώματι, παλαιοῦ τοῦ χρόνου ἀπ' αἰτίας ἀπορρίγησαν τοιδεσσε. Τὸ τῶν Οἰννων ἔθνος πολλὰ μὲν πολλάκις τὴν Ψωμαίων κατέδραμε γῆν, διλύγω δὲ ἐμπροσθεν τῆς Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ βασιλείας Σιρμίου τε εἰλε καὶ πολλὰς τῶν Παριστρίων ἀνδραποδοσάμενος πόλεων ἀχρι καὶ ἐπὶ Ναϊσὸν ἥλθεν. Ἐνθα τῇ τοῦ μάρτυρος τῷδε ιερῷ περιτευχῆστες σορῷ δὲν μὲν ἀφαιρείσθατε τὸ σῶμα κεχρίκασιν, οἰμαι, ἀπάνθρωπον, τὴν γε μῆτραν χείρα διελέμενοι ἀπεχώρησαν· ἐν Σιρμίῳ δὲ γεγονέντο νεὸν (91), διν ἐν τοῖς διων χρόνοις δὲ τὴν τοῦ ταύτην εὐρών βασιλέως ἀνέλαβε τε ἰκείθεν καὶ τῷ

Β **С** Καὶ τὰ μὲν εἰς ἔκεινο τὸ ἔτος κατὰ Οἰννων τῷ βασιλεῖ πεπραγμένα τοιάδε τινὰ ἔσαν. Ὁ δὲ Ἀλέξιον τὸν τοῦ δομεστικού υἱόν, δις τὴν πρωτονοταρίου, ὡσπερ μοι πολλάκις ἐβρέθη, διείπεν ἀρχὴν, σὺν ἀξίᾳ λόγου παρασκευῇ ἐπὶ τὴν Κιλίκων ἔξαπέστειλε γῆν, στρατηγὸν ἀντοκράτορα τοῦ πολέμου τοῦδε καταστησάμενος. Νουραδίν τε γάρ δὲ Βερβοιαίος σατράπης νίκαις ταῖς προλαβούσαις ἐπαρθεὶς ἐλπίσιν ὠχείτο πόλεως οὐκ εἰς μαχρὸν περιγεγονέας Ἀντιοχείας καὶ Τερόζης δις Ἀρμενίων ἐδύναστει τότε πολλὰς τῶν βασιλεῖς κατηκόντων πόλεις Ισαυρικάς δόλῳ ἤρπασε τῷ Φερδηνῷ δυσμενανῶν Ἀνδρονίκῳ τῷ βασιλέων ἀκαδέλφῳ καὶ Κιλίκων στρατηγοῦντι τῷ τότε. Ἀλλα τε γάρ πλεῖστα ἐπεκάλετο τούτων καὶ δὴ καὶ τῆς

Dnomen accepit, hodie S. *Demeter* dictum, hau-
procul ab antiquo Sirmio. Quod vero templum illud
in Sirmio extare ait Cinnamus, id accipiendum
puto pro Sirmensi agro: nam Σίρμιον non senec
is dicitur eidem scriptori. Oppidi vero S. Demetri
meminit Bonlinius dec. 5, l. iv, extromo.

τοῦ ἀδελφοῦ Στεφάνου (92) ἤτιστο σφαγῆς. Ταῦτα μὲν οὖν τῇδε ἐπράσσετο. Φρεδερίκῳ δὲ τῷ βρῆγι Ἀλαμανῶν ἐπὶ μέρᾳ ἔκαστοτε τὰ τῆς δυνάμεως ἔχώραι καὶ ηὗξανεν. "Ἄλλων τε γάρ ὡς πλειστῶν ἐπ' ἀσφαλεῖ τοῦ χράτους ἐφρόντισε καὶ δὴ καὶ χρημάτων μεταπεποίηται μάλιστα, οὐκ εἰθισμένον τοῦτο γε αὐτῷ πρότερον. Τοίνυν Μεδιόλανόν τε εἶλε πόλιν περιφανῆ, καὶ τὸ Αιγαύωνα εἴτ' οὖν Λαμπάδαν ἐτροκώσατο θύνος, δῶρο τε προιών καὶ ἐπὶ τὰ ἐνδέρα τῶν ἐσπερίων ἔχώραι. Καὶ δὴ μηδὲ τῶν Ἱγγιστα πολέμῳ δεδυνημένος περιγενέσθαι τὸ πρότερον, τότε καὶ τῶν ἀπωτάτω ἐκράτει. "Ηδη δὲ καὶ Ρώμῃ αὐτῇ πρὸς μάχην κατέστη. "Οθεν καὶ δὲ ἐπιμελεῖται βασιλεὺς Μανουὴλ ἐγένετο, δηνος δὲν τῆς θρησκείας αὐτὸν σχήση, ὡς μὴ τὸ παραλόγως εὐημερεῖν καὶ ἐπὶ τὴν Ῥωμαίων αὐτὸν τρέψει, πολὺς δὲ οὗδεν λέγοντος ἐπιφρίψαντα ταύτην ὅφθαλμον. "Οθεν καὶ ἐπὶ μὲν θύνη τῇ τῇδε καὶ δοσα κόλπου ἐντὸς Ιερουσαλήμ τοῦ Ιονίου τῶν ἀσημοτέρων τινάς ἀφανῶς ἐκπιπτῶν τῆς Φρεδερίκου τε αὐτὰ δυόμιμηνοκεντινούντες ἀπλησταῖς καὶ πρὸς ἀντεστασιν ἤγειρεν. Εἰς δὲ τὸ Οὐεννέτιον θύνος Νικηφόρου οὐν χρήματα τὸν Χαλούφρην ἐπεμπει, πειρασμένον τε τῆς εἰς αὐτὸν τοῦ θύνου εὐνοίας καὶ ἐπὶ τῷ Ῥωμαίοις συμφέροντι τὰ τῇδε διοικησόμενον. Φρεδερίκος δὲ Ῥώμης τὴν περιγεγονώς ἀλλα τε πολλὰ ἐνεωτέρως καὶ δὴ καὶ Ἀλέξανδρον τὸν τῇδε ἀρχιερέα τοῦ θρόνου κατασπάσας Ὁχταδιενδὸν ἀντεισῆξεν, ἐντειθεν οἷμαι τοῦ Ῥωμαίων αὐτοκράτορος (93) προσαρμόστειν αὐτῷ τὸ ἀξιωμα οἰηθεῖς· οὐδενὶ γάρ διλφεῖται μὴ βασιλεῖς (94) Ῥωμαίων ἀρχιερέα προβοστῆσθαι τῇ Ρώμῃ ἔρεται. Τοίνυν καὶ ἐξότου· διλγωρίᾳ τῶν ἐν Βυζαντίῳ βασιλέων τὸ τοιούτον ἀπεσθήκει θόρ, οὐδεὶς

A Alemannorum regi in dies augebatur in immensum potestas. Cumque aliis multis imperium sibi corroborare sollicitus esset, ad id quoque pecunias quam plurimas avara votorum cupiditate congressit, quod alias facere non consueverat. Igitur Mediolanum cepit, civitatem celebrem, et Ligurum sive Lombardorum gentem devicit: longiusque progressus in ipsa Occidentis viscera transit. Ita qui primum vicinos sibi hostes bello superare non potuerat, remotissimos etiam debellavit, ita ut Romam ipsi jam bellum intentaret. Unde id praesertim principi curas fuit, quo pacio illius impetum reprimeret, ne tot immensi successus in Romanorum fines, quo jam dudum avidos oculos intenderat, illius arma converterent. Eapropter ad gentes ibi sitas, et quae locum intra sinum adjacent, ignobilioribus quibusdam claram submissis, Frederici insatiabilem animum ob oculos ponens ad resistendum incitavit. Ad Venetos autem Nicephorum Chaluphem cum pecuniis misit, qui iustius nationis exploraret affectum et cetera quae Romanis conducerent ibi ageret. Fredericus interea Roma jam positus tum alia multa innovavit, tum et Alexandrum, qui ea tempestate summus 229 pontifex erat, throno dejectus et Octavianum substituit: inde, ut opinor, arrogare sibi Romanorum imperatoris volens potestatem. Nulli enim alii praeterquam Romanorum imperatori summus Romae pontificem licet praescire. Ex quo enim propter Byzantinorum imperatorum neglectum istos abolitus est, nemo quemquam Romae constituit pontificem, sed is per episcoporum et Romani cleri antisitum-concilium creabatur. Fredericus autem imperatoris jam olim inhians dignitati, hoc sibi

Du Cangii notes.

centio Bellvacensi, Sanuto, Hovedeno, Brömpthono atque adeo accurato alias Familiarum [p. 479] Ultramarinarum scriptore, Rupini fratrem suis Lennem perperam referri. Nec obstat quod Leo Repinum, Rupini ex filia nepotem passim nepotem simpliciter vocat. Quippe vocem hanc pro consanguinei filio crebrius usurpari apud auctores constat, qua etiam in Armorici nostri eadem notione passimi utuntur. De Andronico Euphorbono consulendum stenuna Comnenicum.

(95) Τοῦ Ῥωμαίων αὐτοκράτορος. Veins est et decantata illa quæstio et controversia, Romane imperatorum fuerit suuinos pontifices Romam creare, vel certe an li abaque imperatorum eligenter consenserit, de qua multa viri docti hactenus siue in primis Jacobus Pamelius ad epist. 52, S. Cypriani, Angelus a Nuce ad Leon. Ost. l. iii. c. 21, 50; Bellarminus, Baronius et alii eruditæ et copiose disseruerunt.

(96) Οτι μὴ βασιλεῖται. Et sane slante gravissimo illo quoq; Ecclesiæ diverxavit diu schismate Manuel magnum inde sibi volens comparare emolumenatum, Alexandrum II pp. varis officiis sibi conciliare studuit, quo sibi soli imperatorum tituluru asserebit, promissio etiam non modico auxilio et duarum ecclesiæ proposita unione: quod olim avus Manuelis Alexius a Paschali II pp. obtinere etiam amicissus fuerat, cum ab Henrico V imperatore presius ille urgeretur, ut auctor est Petrus Diacon. l. iv, Chron. Caes. c. 46. Acta Alexandri an. 1166: Per idem tempus Emmanuel magnus et excelsus

C spoleos imperator, sciens molestias et gravamina quæ prædictus Fredericus reverando episcopo Alessandro contra Deum et omnem justitiam minabatur inferre, misit ad urbem Romam Jordanum imperit sui sebastum filiumque Roberti Capuani principis ad subventionem et servitum ejusdem pontificis. Veniente autem idem sebastus humiliiter se inclinavit eidem pontifici et oblatis ad pedes ejus magnis et pretiosis munieribus, omnia quæ habebat in mandatis diligenter exposuit. Et inter cetera unum continebatur, etc. Afferuit enim quod idem imperator ecclesiam suam unire volebat, etc. Nihilo minus petebat, ut quia occasio justa et tempus opportunum et acceptibile se obtulerat, Romani corona imperi a sedi apostolica reddoretur, quoniam non ad Frederici Alemani, sed ad jus suum assereret pertinere. Ad quod opus faciendum tantas auri argenteique opes et fortium virorum potentiam se largiturum firmiter spondebat, quod non solum Romam, sed etiam totam Italiam ad ecclesie servitum et restituendam sibi ecclesie coronam absque dubio sufficeret poterat. Quod verbum licet nimis difficile videbatur ei et multa deliberatione opus habere, utile tamen visum est, ut paulisper habitu cum fratribus suis consilio episcopum Ostiensem et cardinalem SS. Joannis et Pauli pro causa ipsa tractanda et latere suo cum predicio sebasto ad ejusdem imperatoris præsentiam designaret. Id etiam postea tentavit Manuel, an. 1170, ut ex Actis ejusdem pontificis colligitur apud Baronium. V. infra p. 282 sq.

si arrogasset, praecipuum illius argumentum habere sibi videbatur. Verum ille conciliatis compluribus episcopis, quodcunq; novi peregerat per synodum confirmari curavit. Id regibus cæteris haud placuit. Nemo tamen ad resistendum Frederico, qui ad id potestatis et virium pvcenerat, idoneus fuit nisi imperator, qui pecuniis artibusque aliis et in hoc quoque illi obstitit, et Alexandrum rursus in thronum imposuit. Sed de iis postea. Chaliphes vero eum Epidamnum accessisset, relata ibi sicuti imperatum erat majori pecuniarum parte, ventum secundum nactus ad Venetos navigio pervenit: et in colloquium veniens cum regionis duce aliasque in ista gente viris illustribus, bujusmodi orationem habuit: « Nemo vestrum existimat, viri, me, quia metuimus ne vestra fluctuat erga Romanum imperium benevolentia, ideo huc misum esse ab imperatore, ut labantes vestros animos erigam ac confirmem. Neque enim futurum arbitror. **230** ut aut vos ipsi tam degeneres et vestra indiguo gente præstetis, aut ab ea quam de vobis pridem concepit opinione recedat imperator. Quandoquidem vero inter omnes qui sub illius potestate sunt populos, in vestra benevolentia potissimum habet fiduciam, eapropter et suam sollicitudinem vobis primum indicare atque ostendere statuit. Turpe enim est subditis quidem uti felicibus, infelictum vero posthabere salutem. Ne igitur vobis, ut et cæteris qui imperatoris amicitia non fruuntur, vis aliqua a Frederico inferatur, viro imperandi percipido et quæ tempore et longa sæculorum consuetudine stabilita sunt convellere nullo labore satagente, me, uti videlicis, ad vos misit, præbiturum omnia, quæ ab ipso posceritis. Nostis enim, ut aliquando ad Mediolum, adjuvante principe, prælio cum Frederico isto commisso victores evaseritis: unde et imperatorem exosum habet, stolidæque consensus sordidae, Romanorum sese imperatorem, nullo licet jure, vocari vult: nesciens extraordinarios fortunæ successus, cum soliditate nulla fulciantur, cito solere diffluere et evanescere. Atque ea sunt quorum gratia ad vos veni: vestrum autem erit illa consilere, quæ nuper per legatos cum imperatore pepigistis. Dicebatis namque adjungendas fore vicinas Ligurum civitates, si modo aliquis Byzantio, qui vobiscum rem capesseret, adventaret: quod et factum est, uti videtis. » Hæc quidem dixit Nicephorus. **231** Veneti autem excepta illius oratione, omnia se executuros polliciti sunt. Sed et Cremona et Patavium, compluresque aliae in Liguria ecceberimæ civitates principis partes sunt amplexæ. Hæc in Italia ab imperatore acta sunt, non aperi quidem: maine concepium adversus Fredericum odium tegere adhuc cupiebat.

vestigatōnē πόλεων βασιλεῖ προσεχώρησαν. Ἐν μὲν δὴ Ἰταλίᾳ ταῦτα βασιλεὺς ἐπρασσεν, εὐπω μέντοι

10. Dum haec geruntur, Hungarorum rex Sir-
nium iterum Romanis abstulerat ipsique imminebat
Zugumno. Quod ubi accepit princeps, ser plas in

Α οὐδένα ἐν Ἀρμῃ ἀρχιερέα καθίστη, ἀλλ' ἐπικοποίησαν συνδῶν καὶ τοῦ χατζὸν [P. 133.] τὴν Ἀρμην ἀρχιερεῖαν ταῦτα ἔτελετο. Ἀλλὰ Φρεδερίκος τῇ αὐτοχράτορος πάλαι ἐποφθαλμίζων ἀρχῆ, καὶ τούτο δῆ μέγιστον αὐτῆς γνώρισμα ὑφαρπασάμενος ἔδειν ἔχειν. Οὐ δὲ καὶ τῶν ἐπισκόπων ὑποπιησάμενος πᾶλλοις ὑπὸ συνδρομῆθεν ἐκύρωσε τὰ τοῦ νεωτερισμοῦ. Τοῦτο δῆται τοῖς ἀλλοις ἔδοξε μὲν οὐκ ἐπαινετὸν, ἐδύνηθη δὲ οὐδεὶς Φρεδερίκῳ ἀντικρᾶξαι ἐννόμεως ἐπὶ πλειστον ἡκοντι, διτὶ μή βασιλεὺς χρήμασι τε καὶ μηχαναῖς ἐτέραις ἐμποδὼν αὐτῷ καὶ τούτῳ ἐγένετο. Ἀλέξανδρον ἐπὶ τοῦ θρόνου εἰσαῦθις καταστησάμενος. Ἄλλα ταῦτα μὲν ὑστερον. Οὐ δὲ Χιλούφης, ἐπειδὴ πρὸς Ἐπιδάμνον ἐγένετο, ἐνταῦθα προστεταγμένον αὐτῷ τὰ πλειστῶν χρημάτων λιπῶν αὐτῆς ἐπὶ Οὐεννέτους ναυσιν ἤλθε πνεύματος πειφόρου τυχῶν, τῷ τῆς χώρας τε δουσὶ καὶ τοῖς ἀλλοις τῶν ἐν τῷ θεῖον τούτῳ λογίμων εἰς λόγους ἐλθὼν ἐλεῖς τάδε: « Μῆδες ὑμῶν, ω̄ ἀνδρες, ὑπολαβέτω δέεις τοῦ μή ἂδεις τὴν Ἀρμαίων εἰνουν βασιλεὺς προήσθατο ποτε τὴν ὑμετέραν ἀγχίσιαν πρὸς βασιλέως ἐνταῦθα με ἀφίχθαι στηρίζοντα τὸ ὑμῶν ἰσως ὀχλάζον τῆς γνώμης. Μή γάρ οὔτε αὐτοῖς τε ἀγεννῶς καὶ ἀναξίως τοῦ ὑμῶν αὐτῶν σχοίητε γένους, καὶ βασιλεὺς τῆς περὶ ὑμᾶς πάλαι διαμάρτοι δέξης. Ἄλλ' ἐπειδὴ τῶν ἀλλων, δοσις ὑπὸ τὴν παλάμην τελοῦσι τὴν αὐτοῦ, ὑμῖν μάλιστα εἰ; εὐγνωμοσύνην τεθαρρήκως εἰη, πρώτην διὰ τοῦτο καὶ τὴν αὐτοῦ κηδεμονίαν ὑμῖν ἐπιδεῖξασθαι γέγονε. Αἰσχρὸν μὲν γάρ χρῆσθαι τοῖς ὑπηρόσις εὐημεροῦσι, δυσκραγούντων δὲ διποροσποιεῖσθαι τὴν σωτηρίαν. Ἰνα τοίνου μή καὶ ὑμῖν σὺν ἀλλοις, δοσις οὐ τῆς βασιλεῶς μέτεστιν εὐμενεῖας, βεβιάσθαι παρὰ Φρεδερίκου συμβαίη, ἀνδρὸς ὑπὸ φιλαρχίᾳ καὶ τὰ χρόνη καὶ θεὶς κεχρατηχότα μακρῷ διαλύσεν πόνῳ οὐδενὶ φιλονεικοῦντος, ἐμὲ παρ' ὑμᾶς ὡς ὅρπτε ἐπεμψε πάντα παρεξήμενον δοσιν ἐν τυχεῖν παρ' αὐτοῦ δένθεσθε. Καὶ τὴν ἐν Μεδιολάνοις γάρ ποτε βασιλέως συμπράξαντος πρὸς Φρεδερίκον τόνδε διαράμενοι μάχην ἐπειδούσι τὴν ἐκρατήσατε. Δι' ἀ καὶ δ' ἀπεχθεῖσας αὐτὸς βασιλεὺς φέρεται, ἀλογίστω τε τιστεύων εὐπραγίᾳ καὶ Τρωμαίων οὐδὲν προσῆκον αὐτοχράτωρ κεκλήθει ἀξιοῖ, οὐκ εἰδῶς ω̄; τὰ τῆς τύχης παράλογα διε οὐκ ἐπ' ἀσφαλοῦς βεβηκότα τῆς ἔδρας ταχὺ καταρρέει εἰσθε. Δι' ἀ μὲν οὖν αὐτὸς ἐφ' ὑμᾶς ἤλθον, ταῦτα εἰσι. Μελήσει δὲ ὑμῖν ἐπὶ τῶν Ἑργῶν ἐξάγειν, οὐσα παρὰ βασιλέα πέμψαντες ἕναγχος διωμολογεῖτε. Ἐφατε τούτων τὰς ἀγχιγείτονας ἥμιν παραστήσασθαι πόλεις Λιγούρων, εἰ καὶ τις ἐκ Βιζαντίου Ἑργοῦ συλληφθείσος ὑμῖν ἤλθοι. Οὐ δῆται γέγονεν, ω̄ περ ὄρπτε. » Νικηφόρος μὲν τοσαῦτα εἰπεν, Οὐέννετο δὲ τοὺς λόγους; εἰσδεξάμενοι ἐπιτελή πάντα ποιήσειν ὑπέσχοντο. Καὶ δῆ Κρεμών τε καὶ Παταβία καὶ πλεισται τῶν [P. 134] ἐν Λιγούρωις πειρα-

τοῖς: Οὐ δὲ τῶν Παιώνων ἡῆς Σίρμιον τα αῦθις; Ρωμαίοις ὀφελόμενος ἔσχε καὶ Ζευγμίνου αὐτοῦ ἡῆς μετεποιεῖτο. Ταῦτα πυθόμενοι; Βασιλεὺς ἐπέστειλεν

τάχη τοιάδε· Οὐ δίκαια ποιεῖς, ὁ εὐγενέστατε, δρα-
κούς διπλάζων, οὐ ἔναγκος κράτει τῷ ἡμετέρῳ Σιρ-
μιῳ τε ἐνέκα καὶ τὸν δῆλων δυμασκῶν ἔφθη. Ἰσθ-
τοίνυν (τὸ γὰρ μαχρολογεῖν ὑποτίμνει τὸν σοὶ πε-
πραγμένων ἡ ἐπίδεξις) ὃς εἰ μὴ οὐδὲτον ὧν οὐδέν σοι
προσήκει ἀπαλλαγῆς, οὐ τόσα δράσεις Σιρμιονάφελῶν,
ἐπακέρ ἀν αὐτίκα πεισῃ, δρότε· Ἐρωμαῖοι πάσαν καὶ
καίν τοῖς δηλώις ἐπιτρέχοιεν τὴν σήν. Ἡ λέληθε σε-
ιδῶν Οὐννική μυριάδων ἐψήλωτο πρότερον πρὸς
πατρὸς τοῦ σοῦ τῇ Ἐρωμαίων προσκεκρουκότος ἀρχῇ;
Ἄλλ' ἐκείνων μὲν ἡ τῶν πεπραγμένων μετάνοια
ώπειρα γέγονε φθόνασσα. τοι δὲ δρα μὴ ποτε οὐχ
καὶ μετεμψήψεις θύησι; ἔσται οὐδεμίᾳ. Τὸ
γὰρ τῇ δίκης ἔιρφος διὰ πολλῶν ἡδη τεθηγμέ-
νη (ἥ) διὰ τοσούτων δὴ καὶ πρὸς ἀμβλύτητα στρέ-
φεται πέρφυκε. Καὶ οὐκ δύν τις οἴμαι πρότερον
ἀπέντων τὴν τομὴν ἐκφεύξιτο. ἢ Τὰ μὲν δὴ τοῦ
θυσίων ἐν τούτοις ἥσαν· Στέφανος δὲ ἐν διγυρίᾳ
τοὺς λόγους ποιούμενος ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς καὶ πάλιν
ἥ. Διὸ δὴ καὶ πᾶσι τρόποις ἐπὶ τὸν καὶ αὐτὸν πόλε-
μον διθασιεὺς ἐβλεψεν; Στέφανὸν τε τὸν πατράδελ-
φον, οὐ πρότερον τούτο βεβουλημένος, ἐπὶ τὴν
ἀρχῆν οὖθις καθιστάν τῇελε. Καὶ δὴ Μανουῆλ μὲν,
ἢ ἐς Κομνηνοὺς ἐδ γένεις ἀνέφερεν, εἰς τὸ τῶν
Ταυροκυθῶν ἀφίκετο ἐθνος, δικολογιῶν τὸν ἀρχοντα
στῶν ἀναμνήσων ἃς διωμέτους ἡδη τῷ διθασιεῖ θετο,
πρόδε καὶ τὴν πρὸς Ἱερόσθλαον (95) τὸν Σαλτῆς
ἱερουνεύοντα φιλίαν αὐτῷ διοιείδισσαν. Ἱερόσθλα-
bos γὰρ τὰ τέ διλλα ἐς Ἐρωμαίων παρασπονδίας
ἔτυχε, καὶ δὴ καὶ Ἀνδρόνικον, οὐ πολὺν ἡδη ἐποιη-
σμένα λόγον, τῆς ἐν παλατίῳ φρουρᾶς ἀποδράντα,
ιηδ ἐναντῆς οἷμαι καθειρόκτο, προσιόντα αὐτῷ
ἴδειστο καὶ φιλοφροσύνης ἕξιστεν. Ὁπως δὲ Ἀν-
δρονίκῳ τὰ τοῦ δρασμοῦ γέγονεν δρπι δηλώσω.

ι. Οὗτος καὶ ἀλλοτε μὲν ἡδη λαθὼν δαιμονίῳ τινὶ¹
τρόπῳ τὴν εἰρκτὴν ὑπερεκέδυ, ἀλλὰ τὸ χρῆνας οἷμαι
καὶ εἰστὶ τὰς τῶν πεπραγμένων ὑπέκειν εὐθύνας
εἰ; κείρας αὐθίς τοῖς ζητοῦσι: πόνῳ οὐδενὶ τὸν κακο-
τικρωνα διτίθει. Καὶ πιει φρος Σαγγαρέως ἀχρι πο-
ταρεῦ γεγονώς, τῆς ἐκ τοῦ ψύχους ἀνάγκης ἐπει-
γόντης, δωμάτιον τι ὑπῆλθε λυπρὸν καὶ ἄμα ἔκδηλος
εἰς τῆς ἀνθρώποις ἐκ τοῦ σχήματος ἐγένετο. Σε-
αδέητο γὰρ ἀσ φύσει καὶ [P. 155] γοργόν τις καὶ
τερρεχεὶς ἐβλεπεν, ως ἀν οἷμαι τῶν ψυχικῶν αὐτῷ
κινημάτων ἰκδυομένων ἡδη καύτεις ἐκτός. Περι-
στάντες τοίνυν αὐτὸν οἱ ἀγριωταὶ ποιλλα ἀναινόμε-
νων ὡς οὐκ Ἀνδρόνικός τε εἰη ισχυριζόμενον
θῆσάν τε καὶ ἐς Βυζάντιον ἄγοντες ἡλθον, αὐθίς τε
εἰ κλια καὶ τὸ δωμάτιον αὐτὸν εἰχεν. Ἀλλὰ τε-

A bane sententiam litteras ad illum misit. Non justo
agis, vir nobilissime, dum sacramenta que nuper
de Sirmio aliisque locis majestati nostrae dedisti
infringis. Scias igitur (longiori enim te deinceps
oratione prohibent quæ a te acta sunt) quod nisi
primo quoque tempore ab iis que tui non sunt juris,
decedas, non tanta te effectorum Sirmium cripiendo,
quanta confestim passurus es, cum tuos viissim
fines ferro et incursionibus vastabunt Romanii. An
te fugit quot olim nullum iacturam primum fecerit
Hungaria, cum pater tuis Romanum Imperium
offendisset? sed enim horum delictorum punitio
salutaris ipsi fuit. Tu vero vide, ne et pœnitere per-
inde tibi inutile sit et infructuosum. Justitiae quippe
gladius quamvis jamidum exacutus, hoc uno
maxime modo quandoque ad hebetudinem solet re-
dire. Secus haud scio an quisquam omnium ejus
aciem effugerit. Talis erant argumentis principis
litteræ: quibus neglectis Stephanus prioribus rur-
sum iusistebat consiliis. 232 Quapropter ad bellum
illi inferendum totus incubuit imperator et, quod
prius noluerat, Stephanum patrum iterum in re-
gnum restituere decrevit. Sed et Manuel quidem,
qui a Comnenis genus referebat, ad Tauroscythar-
um gentem perrexit, ut pactorum que sacramentis
cum imperatore sanciverat memoriam illi princeps
revocaret: insuper etiam erga Hieroslaum Galizie
principem amicitiam ipsi exprobaturus. Hieroslaus
enim, cum et alia multa in Romanos præter fœderis
leges fecisset, tum et Andronicum, de quo jam
plurima commenioravimus, e carcere palatii, in
quo jam novein, ut credo, detenus annos fuerat,
profugum ei ad se venientem comiter exceperat.
Qua vero ratione effugerit Andronicus, nunc expedi-
diam.

11. Ille non semel miro quodam modo e carcere
jam evaserat. Sed quod oportebat eum, ut opinor,
deinceps sustinere facinorum pœnas, in consequen-
tium manus miser nullo negotio rursus venit. Cum
aliquando, ut aiunt, ad Sangarium usque fluvium
pervenisset, vi frigoris adactus agreste quoddam
subiit tugurium et continuo ab incolis ex corporis
forma fuit agnitus. Natura omni concitior erat,
visuque acri ac volubili, animi quippe affectionibus
extrinsecus etiam apparentibus. Qui ergo circum-
stabant rusticum multum renitentem seque Androni-
cum esse pernegantem vinculum denouo Byzantium
233 reduxere, ubi iterum compedibus et carcero
multatus est. Ad ultimum vero expressas in cera
claves ad conjugem filiumque mittit, qui et aliis ad

Du Cangii notæ.

(95) Ἱερόσθλαον. Hieroslaum Vladimeri in
Galizie principatu successorem. v. supra p. 415.
Ecepit ille Andronicum Comnenum e carcere Ma-

Cornelii Tollii notæ.

(66) Τὸ γὰρ τῆς δίκης ἔιρφος διὰ κοιλῶν ἡδη
τεθηγμένος. Sententia est: Justitiae sive vindictæ
gladius jamidum exacutus, hoc uno maximè modo,
impeditiva nimis reorum reuinientia, quam pa-

ter tuos ostendit, postquam imperium Romanum
offendisset, quandoque et hebeture iterum solēt.
Obstinatorum autem omnium et rebellium haud
scio an quisquam mucronem ejus effugerit.

hoc ipsum assumptis consciis, ex ferro confectas ad eum remittunt. Iis accepiis statim post solis, ut alunt, occasum, quod tempus ad id peragendum præsumitum fuerat, observata custodiæ absentia, e carcere evasit. Est vero quoddam domicilium muro adjunctum, in quo custodiebatur: ubi, utpote rarius conculeata terra, herbae aliquæ sponte altius succreverant, in quas cum elapsus se recepisset, contractio quam maxime corpore leporis instar delituit. Cum ergo nox jam adesset, tempusque quo qui vigilias ex more obeunt, custodias lustrare solent, procedens is, cui demandata ab imperatore illius custodiendi cura fuerat, vigilibus positis, serisque concussis, quod singulis diebus priusquam dormitum concederet facere solebat, exploravit an etiam aliquid ille malum esset machinatus. Sed ut ea omnino procul ab omni dolo esse advertit, inde egressus somno se datus abiit. Andronicus enim veritus ne si portam offendisset apertam Cladon (id enim homini nomen erat) continuo insequeretur et se perquireret, illa iterum clausa et obserata abscesserat. Mox intempsa jam nocte ad extrema domicilii istius **234** venit, qua parte muro insistit non quidem ex celo omnino, nec tamen tantum a mari remoto, quin illud ventis australibus agitatum sepe eum undis fluctibusque suis pulset. Hoc ille in loco appenso fune, eoque apprehenso in littus sese demisit. Ibi torvo vultu illum excipiens paulisper fortuna, arridere demum et quasi manifestius colludere visa est. Quidam enī de palati excubitoribus, qui semper permutatis ex more vicibus stationes in turribus tenent, certum aliquod sibi invicem inclinantes verbum, sic vigilias suas obeunt, ut illum vidit, accedens quis esset percunctatus est. Ille unum se ex vincis esse dixit, qui in palatio ob se alienum a Papia detinebantur et: « Si me sinis abire, inquit, hæc tibi a me gratia referetur; » continuoque quod pectori appensum gestabat phylacterium eductum ostendit. Is vero (erat enim homo agrestis et qui cum paupertate perpetuo collectabatur), simul atque illius oculos aurum persistrinxit, eo accepto, Andronicum abire passus est. Scapha interim, quæ haud procul aberat, illum exceptura accessit, qua consensa domum relatus est. Ibi

A λευταῖον κήρη τὰς κλείδας μεταλαβὼν ἐς τα τὴν γυναῖκα καὶ τὸν οὐδὲν ἐπεμψέν. Οἱ δὲ συνειδόσι περὶ τοῦτο καὶ δλλοις χρησάμενοι σιδῆρου ταύτας εἰργαζόμενοι ἐπεμψαν αὐθίς αὐτῷ. Οἱ δὲ ἐπειδὴ ταύτας Ἐλαβεν, ἅρτι δεδυκότος, φασὶν, ἥλιου, καὶ δὲν ξυνέκειτο ταύτα καιρὸν, ἐρημίαν τῶν φυλάκων τηρήσας ἔχει. Εστὶ δὲ τις αὐλιος ἔχόμενος τοῦ τειχίου, ἐν ὧ δὴ καθεύδει. Ἐνθα ἀτε δλλάγα πατουμένου τοῦ χώρου βοτάναι τινὲς αὐτόματοι φύσμεναι ἐπὶ πλείστον ἀντερχον μῆκος. Ἐνταῦθα ἑκδραμῶν διεταγώντες τὸ σῶμα συστελλάς ἐπὶ βραχόν. Ἐπει δὲ νῦν ἡδη ἣν καὶ ἔδει τοὺς ἔχοντας αὐτῷ νυκταφυλακήσαντας περιστήσεσθαι τὴν φρουράν, προσιών δ τὴν τῆσσιν πρὸς βροτίέων ἐπιτετραμένος τὴν αὐτοῦ τάξ τε φυλακᾶς ἔτατε καὶ τὰ κλεῖθρα ἀνασελῶν, ὅπερ ἐκάστης αὐτῷ ἐπὶ ὑπνῳ χωροῦντες εἰθιστα ἡμέρας, ἐπειρπάτο εἰ μή τι κακουργηθεῖται γνῶνται. Ός δὲ παντάπασιν ἀνεπιδούλευτα ταῦτα ἔγνω, ἀπιών τὸ λοιπὸν ἐς ὑπνον κατέδαρθεν. Ἀνδρόνικος γάρ δεῖσας μή ἀνακεκλιμένης τῇ πύλῃ περιτυχών δὲ Κλάδων (τοῦτο γάρ ἐπίκλησις ἔκειτο τῷ ἀνδρὶ) ταχὺ ἐς τὴν ζήτησιν τὴν αὐτοῦ κατασταή, αὐθίς αὐτὴν ἐπιθεὶς ἀστρατεύμενός τε ἀνεγέρησεν, ἐπειδὴ τε ἀστρι τῶν νυκτῶν ἡδη ἔγένετο ἐπὶ τὰ ἔσχατα τῆς αὐλίου ἀλιθῶν, οὗ δὴ τελευτῶσαν αὐτὴν τειχίον ὑπερέβει, μετέωρον μὲν οὐ πάνυ τι δὲ τοσούτῳ δὲ τῆς ὑγρᾶς ἀφεστῶς, διστρεψάμενος θυμομερχοῦσαν νοτερας αὐτὸν πολλάκις ἐπιρράπτειν παλάμας. Ἐντεύθεν καλώδιον τι ἔχηπε λαβόμενός τε αὐτοῦ καθεῖτο εἰς τὴν ἀκτὴν. Ἐνθα καὶ πάλιν βλοσυροὺς τοὺς προσώπους δεδεξαμένη τοῦτον ἡ τύχη βραχὺ εἰτα προσεμειδεῖ καὶ ἀνείστο πρὸς χάριν, θρυπτομένη πάσι καὶ διαφανῶς παῖζουσα. Τῶν γάρ τις ἐν παλατίῳ φυλάκων, οἵτε ἔθους δεὶ διεσκηνημένοι καθηνταὶ ὑπὲρ τῶν πύργων ἐκ περιτροπῆς τίνος ἐπιειδούσσοντές τε δλλάτοις καὶ τακτὸν δὲ δὴ ἐπιτρωνύντες φῆματιον οὔτω τε ἔγραγχος μάλιστα, ἐπειδὴ τοῦτον εἶδε, προσιών ὅστις ποτὲ εἴη διεπυνθάνετο ἀνεκτεῖν. Οἱ δὲ δεσμώτης εἶναι ἔφασε τῶν ἐν παλατίῳ πρὸς τὸν Παπίου (96) ἐπ' αἰτίας ἔχομένων χρηματικάς, καὶ εἰ γε ἀφῆσεις με, Ἐφη, ἀπίναι, αὐτὴ δὴ σοι παρ' ἐμοῦ χάρις ἔσται. Καὶ ἄμα λέγων τὸ ἐπικάλπιον αὐτῷ ἔχαγαγών ἀδελχυν φυλακήριον. Οἱ δὲ (τῶν γάρ ἀγροικιῶν τις ἦν καὶ τοὺς

Du Cangii notæ.

(96) Πρὸς τὸν Παπίου. Pappiæ seu papiæ officium erat palatiæ custodia, sub europalata scilicet, cuius præcipua erat illius cura, ut ex Constantino Manasse discere est:

Πρὸς τὸν οἰκον φύλακα τῶν ἐν τοῖς ἀνακτόροις.
Παπίαν λέγομεν αὐτὸν κατὰ Ρωμαίων γλωτταν.
unde apud Cedrenum παπιὰς τοῦ παλατίου in Leone Copronymi F. et Leonem grammaticum in Leone Armenio et Michaelē Theophili [P. 480] F. p. 447 469, custos palati, papias et ostiarius, in 8 Sinodo act. 5, numerupatur. Proindeque non modo habebat in ipso palatio, ut observare est ex Seylitzte in Michaelē Rhangabe p. 492 et 493, sed et penes papiam reorum, qui in palati carceribus detinebantur, cura præsertim erat, quod hoc loco plus satis inuit Cinnamus, ut et Zonaras in Mi-

D chaele Balbo. Fuit sane simile gavarretorum officium in aula regum Siciliæ sub Normannis, penes quos non cura duntaxat et custodia palati sub castellano incumbebat, sed et eos qui per diversos palati carceres tenebantur inclusi, frequenter inspicere eorumque statum militis asperiusve, prout ei visum erat, commutare et prout vellet custodes singulis designare carceribus, ut auctor est Hugo Falcondus. Gavarretorum meminit etiam Richardus de S. Germano, an. 1232. de magni papiæ officio plura habet Meursius, cuius digitatis, quam simili, quæ fuit olim in regum nostrorum palatio, comparare est, quamque etiamnum concierge du palais vocant, mentio est præterea apud Paulymerem, l. v, c. 5, Cantacuzenum, l. i, c. 26, 52; l. ii, c. 22, 27; et Nicéphorūm Gregoriam, l. viii.

πεντακις ἔργοις ἐμάχετο διηγεῖντος), ἐπειδὴ τὰς δύεις Α [P. 136.] αὐτῷ κατέστραψεν δὲ χρυσὸς, λαβὼν τὸ χρῆμα Ἀνδρόνικον ἀφῆκε φέρεσθαι. Ἐν τούτῳ δὲ καὶ τὸ ληφθόμενον τούτον ἀκάτιον οὐ μακρὰν ἀποσταλεῖν προσήσῃ· καὶ λαβόντες αὐτὸν ἐπ' οἴκου ἐκδικιστον, ἐνθα τὰς πέδας· ἀποστισάμενος, αἱ τῷ πόδει εἰργον αὐτῷ, δινέθη τε εἰσαῦθις τῇν ναῦν καὶ διαπλωσάμενος ἔξω τειχέων ἐγένετο. Ἐνθα ἵππους ευρίουν οἱ ἐν παρασκευῇ ἐτύγχανον αὐτῷ δύτες, ἐπέδη τε καὶ ἀπώλων ὅφετο. Ἀνδρόνικος¹ μὲν δὴ οὕτω τῆς εἰρκτῆς ἀποδράτης ἐπὶ Ταυροσκύθας ἤλθεν. Ἡμὲν δὲ ἀντετέον τὸν λόγον ἐπὶ τὰ πρότερα.

ἰ. Τῶν εἰρημένων τε ἔνεκα ὁ Μανουὴλ παρὰ Πριμισθλαδὸν (97) ἤλθε καὶ διπάς χείρα ἐκεῖθεν σύμμαχον ἐπὶ Ψωμαίους ἔγι. Ἐπέσταλτο γάρ αὐτῷ καὶ Ψωισθλάδων τῷρα καὶ αὐτῷ ἐπὶ Ταυροσκύθικῆς ἀρχοντι περὶ συμμαχίας διειλέχθαι. Καὶ μέντοι καὶ τετύγκει τοῦ κατὰ σκοπόν. Υπερφυῶς γάρ ήσθέντες δὲ δὴ τηλεούτῳ ἐς αὐτοὺς ὁ βασιλεὺς ἔχριστο πρεσβευτῇ, ὑπέσχοντο ἐπιτελῇ πάντα ποιήσαιν δσα τῷ βασιλεῖ βουλομένῳ ἡσαν. Οὐ μήν οὐδὲ Τερδούλαδον διεταῦτα βασιλεὺς περιείδε· μηχανᾶς δὲ καὶ τούτον ἐτέραις κατὰ Στερφάνου ἐξεπολέμωσεν, ἰποτελέας αὐτῷ οὐτωσι· Οὐδὲ μιμησμένα σου τὴν ἀποργύλην, ἢν οὐδὲν δέοντος εἰς ἡμᾶς ἐπεδείξω, λόγων τε καὶ συνθηκῶν τῶν πρώην ἡδη δημωμοσάμενων σοι κτωλιγωρηκάς. Ἀλλά σοι τὰ ἐσχατα διωρίσθαι πιθυνεόντοις ὅπ' δψιν τὰ τῆς θρησκείας τίθεμαι. Ἰσθι τοῖνυν ἀνδρὶ παῖδα συνοικίζων τὴν σὴν τῷρη ἡγιτταῖον· κακοήθει τε καὶ δεινῶς ἀδεβαίρη τὴν γνώμην δυτε· δίκης γάρ ποτε ή ἀληθείας ἀντροπήν τεκούσηται οὐδεμίαν. Ἀνθρώπῳ δὲ ἀπολύτῳ φύσεώς τε καὶ νόμων ὡς ἐπίπαν φερομένῳ πάντα ποιεῖν οἵματον. Οὐκοῦν οὐδὲ ξυνοικήσει σοι Στεφανος; τῇ θυγατρὶ, οὐδὲ τι ἀλλο τῶν κατὰ νόμον ἐπὶ ταύτῃ διεπράξεται. Εἰ δὲ καὶ ξυνοικήσει, ἀλλ' δσα, καὶ τροπεῖδι ταύτῃ προσενεχθήσεται. Ο γάρ ἐς τὸ ἡμέτερον οὕτω κράτος· ἀμαρτῶν δρκους τε ως ἐν πατέδαις λόγῳ τοὺς ἐναγχος δημωμοσάμενους αὐτῷ λογίζεσθαι ἀπαναισχυντῶν, συλλόγισαι τι οὐκ ἀν ἐπὶ σοπησειν ἀπανθρωπεύσεται. Τούτων ὁ Πριμισθλαδὸς σὺν βαρβάρῳ τινὶ ἀφελεῖται τῶν λόγων ἀκούσαις; ἔδω τε αὐτίκα καὶ ὡς πολέμιον τὸν γεμβρὸν ὑπεβλέπετο, κατ' αὐτοῦ τε Ψωμαίοις στρατεύουσι παντὶ τρόπῳ συναλέροθαι ὠμοδόγει. Ἐστι δὲ τις ἀν Ταυροσκύθικῇ πόλις δνομα Κλαμα (98), η πόλεων τε ὑπερκαθηται τῶν διλλων δσαι τῆς Ιδρυνται, καὶ δσα καὶ μητρόπολις τῷρη θνετος τούτῳ τυγχάνει οὖσα. Ἀρχιερεύς τε γάρ ἐς Βυζαντίου παρ' αὐτήν ἦκει, καὶ τῶν διλλων δσα ἐς πρεσβεῖον φέρουσι κατεξαι-

A exutis compedibus quæ pedes constrinxerant, rursum ingressus est navem, eaque vectus extra muros trajecit. Illic paratos ad hoc ipsum inveniens equos concendit et abscessit: sic quidem evadens e carcere Andronicus ad Tauroscytha pervenit. Nunc autem ad ea quæ supra retulimus, reducatur oratio.

235 12. Propriēt̄ hæc igit̄ quæ diximus Manucl

ad Primislaum venit, et ut auxiliares copias ibi pro Romanis contraheret. Sed et missus est ad Rosislaum, qui et ipse Tauroscythica imperitabat, de ineunda armorum societate cum eo acturus. Rerisque illi ex voto successit. Maxime enim gavisi quod tan̄ illustri eos dignatus esset legato, omnia quæ vellet princeps se facturos ultra polliciti sunt. Neque ideo tamen Hleroslaum despexit imperator, sed arte alia adversus Stephanum concitavit, missis hujuscemodi ad ipsum litteris: « Non imitabimur tuam ingratitudinem, quam nulla ad id impellente necessitate erga nos exhibuisti, neglectis promissis pacisque iis, quæ nuper sanciveras: sed tibi, ultima nos injury afficerem paranti, ob oculos eam propinquimus. Scias igit̄, dum filiam tuam Hungariae regi uxorem tradis, illam te jungere viro maligno, animoque valde instabili. Justitiae enim seu veritatis nullum unquam respectum habuit. Hominem autem qui nec naturam nec leges reveretur, suoque prorsus fertur arbitrio, omnia exequi posse haud agre existim. Proinde neque filiam tuam ducet Stephanus, neque aliud quidpiam legibus consentaneum, quantum ad illam spectat, exsequetur. Quod si eam ducat, vulgaris cuiusdam et velut e trivio adductæ feminæ loco habebit. Qui enim majestatem nostram tantopere offendit et sacramenta nuper data pro ludo habere non erubuit, cogita quam in le inhumanitatem non sit commissurus. » His cum barbara quadam simplicitate 236 auditis sermonibus, captus est continuo Primislaus, et generum velut hostem aversatus bellum ci inferentibus Romanis omni se adfuturum auxilio professus est. Est vero in Tauroscythica regione civitas nomine Kiovia, quæ omnes alias illic sitas præcellens metropolis est totius gentis. Episcopus Byzantio missus illi præstici solet, gaudetque cæteris omnibus, quæ ad excellentiorem conferunt prærogativam. Hujus itaque regionis prin-

Du Gangii notæ.

(97) Παρὰ Πριμισθλαδὸν. Varios Russiæ seu Moscoviaæ, quam Tauroscytharum regionem² vocat, principes recenset Cinnamus, atque in his Vladimeturum et Jaroslaum Galitzæ, quæ provincia est Russie Minoris, toparchas: prætereā Primislaum, Rositanum, Jeroslaum, Georgium Basilicæ filium et Vladislauum qui cum uxore et liberis ad Manucelem transiit, a quo regione ad Istrum sita donatus est. Atque hi quidem omnes Jaroslai, qui solus Russie principatum obtinuit, illi videtur suisse aut ex filiis neoties, qui ditionibus suis non contenti,

dum alii alios invadunt, mutuis sese consecere vulneribus.

(98) Κλαμα. Forte Κιόβια aut Κιόβα, Kiowia, Russiæ olim metropolis ad Borysphenem, Κιόβα dicta Constantino de Adm. imp. c. 9, cuius ampliatio describitur et prædicatur a Ditzmari, l. vii, extremo, Adamo Breuenensi, c. 66, Matthia Nichoviensi, l. ii, c. 18; Alex. Gagnino et al. perperam Chios pro Chios dici in vita S. Mariani abbat. Ratispon. c. 4 observat Bollandus 9 Febr.

ceps bellum et ipse contra Stephanum suscepturum se pollicitus, pacta jurejurando firmavit. Dum haec geruntur, Frydericus mAleannorum rex, ubi in Occidente strenue se gerere imperatorem receivit, diremptis simulatibus et pace cum Romanis inita, se quoque belli adversus Stephanum socium fore principi paciscitur. Neque absfuturus ab hoc bello erat Henricus, qui, ut sibi a me narratum est, Theodoram imperatoris ex fratre neptim uxorem duxerat: ad haec Scytharum innumerabilis exercitus et Serviorum Romanis obnoxiorum; ipseque sultanus secundum initiorum pactorum leges copias auxiliares submissurus erat: et alias undecunque validae copiae cogebantur. Sub idem tempus Vladislaustrum etiam, unus e principibus Tauroscytharum, cum liberis et uxore et omnibus viribus ultro ad Romanos venit. Regio illi versus Istrum concessa est, quam antea Basilius Georgii filio, qui ceteros Tauroscythicæ phylarchos **237** præcellebat, ad se transeunli dederat. Tum quoque Veneti centum triremum classem ad maritimos labores auxilio se missuros Romanis, prioribus renovatis foderibus, promisere. Sed et Frederico Alemannorum regi ceterisque Occidentis gentibus hostes se futuros, quandiu vita superstes forti, fidem dedere, si Romanis ab illis bellum inferretur.

43. Hæc eo tempore in Occidente acta. Baldinus autem Palestinae rex imperatoris ex fratre nepti matrimonio junctus, diem oblitus: cumque nullos reliquisset Iberos, in illius fratrem regionis principatus transiit. Hunc ubi ille suscepit, ad imperatorem legatos misit, tum ut affinitatem et ipse ex Romanis deposceret, tum etiam ut illius de Antiochia animi sensum exploraret. Antiocheni enim, utpote ingenio persidi, Baldwinum in Palestina convenientes urbis suæ principatum ultro illi tradiderant. At is haud ignarus civitatem istam Imperatori esse obnoxiam, ejus primum, ut dictum est, sciscitandam esse voluntatem existimavit. Illic vero in hanc ferme sententiam respondit: « Quod quidem de ineunda affinitate requiris, quando tibi est animus nostram comparare benevolentiam, ratum id brevi erit. Civitatis autem Antiochenæ, Romanis ianundum vectigalis nostræque majestati obnoxia, neque tu, quandiu vixerimus, neque ullus alius principatum capessere potest. At Antiocheni suæ erga Romanos persidiæ a majestate nostra **238** poenam referentes, tum primum sentient quem ausi fuerint offendere. » ejusmodi fuere litteræ principis.

Du Cangii notæ.

(99) Ἐρβίκος. Henricus Austriae dux. Vide infra ad p. 261.

(1) Βαλδουΐνος. Extincto Balduino III regi Hierosolymitanó successit ejus frater Amalricus comes Joppensis: qui diremptis apostolicae sedis auctoritate cum Agneta, Joscelini Edessani comitis filia, nuptiis, Mariam Comnenam Joannis Comneni protosebasti filiam, Andronici sebastocrato-

ρι τετον αὐτῇ μέτεστιν. Οἱ δὲ καὶ τεύτης ἡγεμονεύων τῆς χώρας Στεφάνῳ καὶ αὐτὸς πολεμήσεν συνθέμενος ὄρκοις τὰ δεδογμένα ἐπέρθωσεν. Ἐν φ. [P. 137] δὲ ταῦτα ἐγίνετο, Φρεδερίκος δὲ Ἀλαμανῶν φῆμι Ισχυρῶς ἀντιπράττοντο; εἰ; τὰ πρὸς δύοντα διλοιπόν τοις βασιλέως ἡδη αἰσθέμενος, τὰ διάφορα λύσας Ῥωμαῖοις ἀποίσατο, πόλεμόν τε κατὰ Στεφάνου διενεγκαν καὶ αὐτὸς τῷ βασιλεῖ διωμολόγηκεν. Οὐ μὴν οὐδὲ Ἐρβίκος (99) ταῦτης ἀπείλεις ἤμελε τῆς μάχης, δες Θεοδώρῳ τῇ βασιλέως ἔνυψιες ἀδελφιδῆς, ὃστερ ἡδη πολλάκις ἐρρήθη, ἀλλὰ Σκυθῶν ἀπειροπλήθης στρατει καὶ Σερβίων τῶν Ῥωμαῖοις κατηχόων δτο συντάν κατὰ τὰ ἔνγκειμενα δυνάμεις αὐτῷ τὰς ἔνυμαχίας ἑστελέ, καὶ βαρέα τις ἀπανταχθέν ἥθροιστο χείρ. Κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον καὶ Βαλδουΐλαδος, εἰς ὃν τῶν ἐν Ταυροσκυθικῇ δυναστῶν, σὺν παισὶ τε καὶ γυναικὶ τῇ αὐτοῦ δυνάμει τε τῇ πάσῃ αὐτόμολος ἐς Ῥωμαῖους ἥλθε, χώρα τε αὐτῷ παρὰ τὸν Ἰστρὸν δεδώρηται, τὸν δὴ καὶ Βεστίλικα πρότερον τῷ Γεωργίου παιδὶ, δες τὰ πρεσβεῖα τῶν ἐν Ταυροσκυθικῇ φυλάρχων εἶχε, προσελθόντι βασιλεὺς ἴδωκε. Τηνικαύτα καὶ Οὐέννυστοι στρατιῆς τριήρεων ἐκατὸν Ῥωμαῖοις ἐς τοὺς κατὰ θάλασσαν συναίρεσθαι ὀμολόγησαν πόνους, τὰς πρότερον τὸ δεύτερον ἀγανεωσάμενοι ἔνυθης. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ Φρεδερίκῳ τῷ Ἀλαμανῶν φῆμι, πᾶσι τε ἀλλοῖς τοῖς ἀνά τὴν ἐπεριπλανήτην λῆξιν ἀπεναντίας διὰ βίου ἱέναι τὴν Ῥωμαῖούς στρατεύσει, πίστεις ἴδοσαν.

ιγ'. Καὶ τὰ μὲν κατὰ τὴν ἐπέραν τῆς ἐπέρετο. Βαλδουΐνος (1) δὲ ὁ Παλαιστίνης φῆμι, ἀδελφιδῆς τοῦ βασιλέως ἔνυκτῶν ἐξ ἀνθρώπων ἥφαντιστο. Ατε δὲ αὐτοῦ ἀπαίδεις τὸν βίον ἔνυμετρησαμένου, ἐπὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ τὴν χώρας μετῆλθεν ἐπικράτησε, δες δρεις ταύτην ἀναλαβὼν, πέμψας ἐς βασιλέα ἡτεῖο κήδους καὶ αὐτὸς τοῦ ἐκ Ῥωμαίων τυχεῖν, ἔμα τε καὶ γνώμης πειράσθαι ἥθελε τῆς αὐτοῦ ὅπως ποτὲ περὶ Ἀντιοχείας (2) ἔχει. Ἀντιοχεὶς γάρ ἀτε φύσει ϕύδορκος ἦνται ἵπποι Παλαιστίνην τῷ Βαλδουΐνῳ συγγεγονέτες, αδιάλειτοι τὴν τῆς πόλεως καὶ σφράντι αὐτῶν ἐχειρίζοντας προστασίαν. Ἄλλ' ἐκείνος εἰδὼς ὡς βασιλεὺς κατήχοος ἡ πόλις αὐτῇ τυγχάνει οὖσα, δεῖ ἔκρινε πυθέσθαι τούτου πρότερον, ὃστερ εἰρηται. «Ο δὲ τοιούτοις αὐτὸν ἀμείβεται:» «Ο μὲν περὶ κήδους λόγος, ἐπειδὴ σοι βουλομένῳ ἐστιν εἴνοιαν ἐπιποτίσθαι τὴν ἡμετέραν, οὐκ εἰς μακρὰν ἐπιτελῆς ἐσται, πόλεως δὲ Ἀντιοχείας πάλαι τε Ῥωμαῖοι ὑποφόρου καὶ νῦν δὲ κράτει δεδουλωμένης. τῷ ἡμετέρῳ οὖτα σοι περιόντων ἡμῶν κατακυριεύσας δυνατὰ ἐσται οὐτε τῶν ἀλλων οὐδενί. Ἀντιοχεὶς μέντοι τῆς ἐς Ῥωμαῖούς ἀπιστίας αὐτίκα πρὸς τοῦ ἡμετέρου κοάτους τὰ ἐπίχειρα κληρωσάμενοι εἰσον-

ris, Manuelis fratris, neptiem duxit circa an. 1167, uti narrant Tyrius, l. xx, c. 1 et 24, Robertus de Montreux A.

(2) Περὶ Ἀντιοχείας. Boemundo III adhuc impubere et Renaldo principe a Saraceuis captio, Antiocheni Balduinum III in urbis et principatus defensorem assumperant contra invalescentes Saracenos, viribus nostrorum tot cladibus accisis.

ταὶ τίνι ἔυγκρούειν αὐτοὶ τετολμήκασιν. Ἐν τοῦ· Α Ιστορίαν μὲν τὰ τοῦ γράμματος ἡσαν. Οὐ δὲ ἐπειδὴ τῶν ἐπ' Ἀντιοχεῖα ἥπιστοις ἀπετύχανεν ἡδη. ἐνέκειτο περὶ κῆδους λοιπὸν τὸν βασιλέα [P. 138] παραιτούμενος. Μίλαν τοίνυν τῶν τοῦ πρυτανεῖσθαιοῦ ἄρμοσάμενος θυγατέρων ὁμώμοκε λοιπὸν καὶ αὐτὸς, δος καὶ Βαλδουΐνος δὲ ἀδελφὸς αὐτοῦ πρύτερον. Βασιλεὺς δὲ, ἐπειδὴ μηδέπω τὰ πρὸς τὴν παρὰ πόδας ἑκατούρων ἔτυχε μάχην· δεῖσας περὶ τῇ πόλεις Ζεύγμῃ (3) ἐπὶ πλείστων ἡδη πρὸς τὸν Στεφάνου πυργηρούμενην, πρὸ τοῦ τὸν ύπερτῶν ὀλῶν ἐκρήξαι πλεμον, στράτευμα λόγου δέξιον βοηθῶσον αὐτῇ ἰστελλεν διπλὸν στρατηγοῖς; Μικαήλ τε τῷ Γαβρᾶ καὶ τῷ Βρυεννῷ Ἰωσῆρ, διφ' οὖς ἐτέλουν δλοι τε τῶν ἤν Ψωμαίοις ἐπιφανεστέρων, καὶ Ἰωάννης δὲ διγέλον ἐπεκάλουν, ἀνὴρ ἐμπειροπόλεμος, καὶ Ἰωάννης δὲ Ἰσής, Πέρσης μὲν τὸ γένος τροφῆς δὲ καὶ διατῆς ἵμεταλαχῶν Ψωμαίης. Ἐπὶ πλέον γε μήν τῇ πλειεις ἐπαρχέσας βουληθεις ναῦς ὥσει πλεῖστας στρατιωτῶν τε καὶ τῶν ἐπιτηδείων ἐμπλησάμενος; ἴσδειν τὸν Ἰστρον παραπλεούσας τοῖς ἔνδοθι παρέκειται τῶν ἀναγκαίων, ἕως αὐτὸς πανστρεψεὶ ἐπὶ τὴν Οὔννικήν διφίκηται. Οὖννος δὲ, ἐπειδὴ πολύν τινα χρόνον ἀμφὶ τῷ περιβόλῳ ἐνδιατρίψαντες πολλάκις τε αὐτοῦ ἀποπειρασάμενοι ἔγνωσαν ἀνεφίκτοις ἐπιχειρεῖν (αἱ γὰρ Ψωμαίαν νῆσες ἐπὶ τὴν ἐχομένην ποταμοῦ Ἰστρου πλευρὰν δρμιζόμεναι μεγάλα τοῖς ἱδον Ψωμαίοις συνεβάλλοντο, πρὸς δὲ καὶ τοὺς ἐν πολέμῳ τραυματίας γεγενημένους ἀπολαμβάνουσαι ἕπερους ἀκραψινεῖς τοῖς σώμασιν ἀντιπαρεῖχον αὐτοῖς), νῆσας καὶ αὐτοὶ συλλεξάμενοι, μήτω τοῦ σὺν τῷ Γαβρᾶ καὶ τῷ Βρυεννῷ στρατεύματος ἀφικομένου ἐπὶ Οὔννικήν, διὰ τοῦ ποταμοῦ κατὰ τῶν Ψωμαίων ἀφέροντο ὡς καταδύσοντες τε αὐτὰς καὶ μάρτυρος σὺν πόνῳ περιγενησόμενοι, εἰ καὶ ταύτης τῆς πείρας ἡλέγχοντο δεύτεροι. Άλι γὰρ αὐτῶν νῆσες, ἀπεικονίσατο τοῦ ναυπηγεῖσθαι δεξιῶς ἐς ἀσύμμετρον τοις διστεινόμεναι εῖρος, τὰ δευτεραῖς ἐπὶ ταχύτητι κυμίζονται τῶν Ψωμαίων, Ἡεταν μὲν γὰρ διὰ τοῦ ποταμοῦ, Ψωμαίοι δὲ παρατάξεις σχῆμα ποιησάμενοι κατὰ μέσον ἀπολαμβάνουσιν αὐτοὺς συχνάτε τοῖς τοξεύμασιν ἔβαλλον, ἐφ' οὓς ἀπειρήστες ἐκεῖνοι πρύμναν ἐκρύσαντο. Άλι μὲν οὖν διλαίνεις αὐτῶν θατέρᾳ τοῦ ποταμοῦ πελάσσασι διχθῆ τὸν κίνδυνον ἐφυγον, μίλα δὲ εὐτῶν ἀνθρώπων πλέον τῶν περὶ αὐτοὺς στρατηγούντων ὑποχείριος Ψωμαίοις ἐγένετο σκευαστῷ πυρὶ (4) καταπλήξασι ταύτην. Οὖννος τοίνυν, ἐπειδὴ καὶ ταύτης ἀπετύχανον τῆς πείρας, ἐφ' ἑτέρας ἐτράποντο. Τῶν γὰρ τῷ Στεφάνῳ διστηρεουμένων Οὔννινα χρήμασι τινας ὑποκλέψαντες, δηλητήριον (5) τῷ ἀνθρώπῳ κεράσαι ἀνέπεισαν. Κάντεύθεν δὲ τε πόλις ἔδωλ καὶ Σίρμιον ἀπαν υπὸ Οὔννους αὐθίς ἐγένετο. Οἱ μέντοι ίδιοι Ψωμαίοι τε καὶ Οὖννοι, οἵσοι σὺν τῷ Στεφάνῳ

Du Cangii notæ.

(3) Ζεύγμη. V. Nicet. l. iv. n. 3.

(4) Σκευαστῷ πυρὶ. Igne Graec, qui nostris seu d'artifice dicitur. Σκευασμένον πῦρ Leoni in Tact. c. 19 n. 6.

Α Is autem ubi nihil de Antiochia sibi sperandum vidit, persistit de affinitate Imperatorem rogare: Et accepta in matrimonium una filiarum protoscbasti, eadem quae antea ejus frater Balduinus, pactus est. Imperator rebus omnibus nondum satis ad præsens bellum apparatus, inueniens Zeugmæ urbi, quam Stephanus arctissima obsidione premebat, priusquam de summa rerum bellum arriperet, idoneas aliquot copias in auxilium eo misit, ducibus Michaeli Gabra et Josephi Bryennio, sub quibus militabant tum alii inter Romanos illustriores, tum Joannes cognomento Angelus, vir militis peritissimus, et Joannes Ies, natione quidem Persa, cæterum inter Romanos nutritius et educatus. Cumque plurimum urbi auxilium ferre vell et, naves B complures militibus rebusque aliis necessariis oneratas superare Istrum et obsecsis commeatum præbere jussit, donec ipse cum universo exercitu in Hungariam descenderet. Hungari vero, cum diu circa urbis moenia morati ea saepius nequidquam tentassent, rem supra vires aggredi statuerunt. Ciassis enim Romana in alterum fluvii latus advecta, tum et magna Romanis, qui in urbe erant, commoda prestabat, tum etiam iis qui inter pugnandum vulnera exceperant receptis, alias corporibus integras 239 in eorum locum substituebat. Navigiis igitur, et ipsi collectis, priusquam Gabra et Bryennio in Hungariam advenissent copiae per flumen in Romanas naves delati sunt, ut eas submergerent nec multo cum labore hostes prælio devincent: etsi hic conatus minus prospere iis cessit. Eorum quippe naves minus apte fabricatae et in immodicam extensem latitudinem velocitate Romanorum superabantur. Et jam in flumen deductæ erant, cum Romani navibus suis in aciem ordinatis illas excipiunt crebrisque jaculationibus infestant: quibus illi fatigati naves inhibnere. Earum pars alteri appulsa littori discrimen evasit, una vero ducum militarum plena in Romanorum potestate venit, arteque confectio igne absumpta est. Hungari itaque, postquam et hic irritus conatus sunt, aliud sunt moliti. Nonnullos enim ex sua gente, qui Stephano famulabantur, pecuniis corrupti, ilisque persuadentes ut propinatio veneno hominem necarent. Ita et urbs capta est et totum Sirmium in jus venit Hungarorum. At qui in civitate pro Stephano stabant, Romani perinde ac Hungari, iucolumes et illæsi mansere, utpote qui his conditionibus urbem tradiderant. Stephani vero cadaveri illudentes Hungari primum quidem illud nullis sacris prosecuti sunt honoribus, neque aliis quæ mortuis 240 debentur, officiis: sed expositum projectumque ante urbis portas inhumatum reliquerunt, donec ipsis naturæ affectibus permoti illud

(5) Δηλητήριον. Veneno interiisse Stephanum seniorem scribit etiam Nicetas, Thwrcius in oppido Zenilen obiisse tradit A. Dom. 1173 Id. April. ser. 5 et Albæ sepulchrum.

tandem in Stephani protomartyris intulero tem- **A** έταττοντο, ἀσινεῖς διεγένοντο, ὅτε ὅμολογές τουςίτη
plum, ibique humo inandavere.
νου ἐνυδρίζοντες νεκρῷ τὸ μὲν πρῶτον οὗτε δσίας μετέδωκαν οὗτε τινὸς ἄλλους τῶν ἐπὶ τεθνεῖτι.
[P. 139] νομίμων τξίωσαν, πρὸ δὲ τῶν τῆς πόλεως ἐκθετὸν ποιησάμενοι πυλῶν, σταφον μένειν ἔδεικταίσον.
Οὐχὶ δὲ οὖν ὑπὸ τῆς φύσεως παραληθέντες ἐστὶ τὸν Στεφάνου τοῦ πρωτομάρτυρος ἄγουσι νεών, ἐνθα τῷ
χώματι τοῦτον ἔδωκαν.

14. Postquam hæc accepit princeps, Augustus
licet graviori morbo iis diebus conflictaretur, ipse
divino quadam, uti solebat, accensus ardore, totus
in bellum incubuit. Sardicam ergo cum pervenisset
Myriorum metropolim, copias ibi contrahit. Inde
Junio mense exacto motis castris ad Istrum con-
tendit: cumque illum træctetur esset, id potissimum
communisclitur: quoquot erant in exercitu
potiori armatura aut robore conspicui, e regione
B Cibrami Hungaria oppidi collocavit, eo loci exten-
pto transmissurum se Istrum simulans: cum au-
tem videret adversa consistentes ripa Hungarorum
kopias, ad Beligrada progressus, ob illuxit, con-
festim inde excessit. Ita hostium illuc vires distrahi
ac divelli contigit, dum utrique obsistere parti
commituntur. Neque tamen minor ad trajiciendum
Romanorum animos occupavit pavor. Quod simul
atque advertit imperator, ipse ante alios, quaīa
sepe ansus est, scapham ingressus in adversam
ripam transit: atque inde reliquus Romanorum
exercitus imperatoris ardorem reverius naves
conscendi. Hungari vero postquam imperatorem
transmissoe viderunt, rupis statim ordinibus retro
cessere. Quo tum tempore accidit, ut dum impera-
tor ad terram hostilem appellens longius quam par-
erat prosiliret (obstabat quippe latus, **241** quoni-
mus propius ad latus posset navis applicari) pes
alter gravius offenditerit, atque inde male haberet.
Neque tamen ideo a priori remisit ardore: sed dum
fluminis cursum divertere conatur, totoque die huic
operi interest, lumescere pars læsa pedis cœpit.
Plurimi vero ex Barbaris qui Zengmen uebantur
extra moenia procurrentes opponere se Romanis
parant. Verum simul atque imperatorem vident,
dum sese invicem prævertere nituntur, ingenti
tumultu et trepidatione in urbem irruunt, nec ea
amplius audent egredi. Romani post hæc, omnibus
qua ad oppugnationem necessaria erant apparatis,
tertio post die rem aggrediuntur. Barbari autem e
turribus propugnantes, clamoribusque et vociferationibus
implentes aerem, tela continuo jaciebant
telisque vicissim impetebantur. Atque in eo certa-
minis genere dies iste et sequens consumptus est.
Romanis perinde ac Hungaris nihil proficiens.
Tum et alia demirari subit in ea obsidione facta,
præsertim vero imperatoris audaciam: quia, nisi
tunc temporis adfuisse præsens, et eorum quæ
hic gesta sunt testis ipse exstitisset, aliis narran-
tibus vix ac ne vix quilem crederem. Romani enim
ligea exstructa turri transcendere in urbem et
communis cum Barbaris moenia defensantibus ma-
nus conserere statuerunt. Ipse autem primus om-
nium con cendere voluit: e Istru præ cæteris, in-

C i. Τούτων ἀκούσας βασιλεὺς, κατοι τῆς βασι-
λίδος νόσῳ βαρεῖ τὸ τηγικάδε πιεζομένης, αὐτὸς
δαιμονίδε τινὶ ὁσπερ εἰσθει: κακινημένος δρμῇ καθ-
ίστατο πρὸς τὸν πόλεμον. Ἐν Σαρδικῇ τοῖν τῇ
Ιλλυριῶν γενδμενος μητροπόλει ἐνταῦθα τὸν στρα-
τὸν ἡθροίζεν. Ἰουνίου δὲ φθινοποίου ἐκεῖθεν ἀρτὶ¹
ἐπὶ τὸν Ἱστρὸν ἤλθε. Μέλλων δὲ ἡδη περιποιοῦσαν
κατὰ τάδε ἐποιεῖ. Ὁπόσον ἂν τῷ στρατούματι
δηλιστε τὸ διαφέρον καὶ μαχιμώτερον ἦν, ἀντικρὺ²
Χράμου πόλεως ἐστησεν Οὐννικῆς, δόκησιν παρέχων
ἄς αντίκα ἐκεῖθεν περιποιοῦμενος. Ὅθεν καὶ ἐπειδὴ³
ἀντίπορθμον ἐνταῦθα τὸ Οὐννικὸν ἐστὼς εἶνεν, εἰτε
Βελγάραδα μεταβάξεις δρυθρὸν ἐκεῖθεν ἀπέπλει. Εγ-
τεῦθεν τε διηρῆσθαι συνέδαινε τοὺς πόλεμους ἐκα-
τέροις ἀντιτάξασθαι διανοούμενος μέρος. Πλὴν
ἄλλα καὶ οἱ Ῥωμαῖοι ὀκνήσει πολλῇ ἐς τὴν διάβασιν
εἶχοντο, δ γνοὺς βασιλέως αὐτὸς πρὸ τῶν ἄλλων,
ὅποια πολλάκις ἡδη τολμήσας ἐτυχεῖ, λεμβαδῶ
ἴπιδες: ἐπὶ τὴν ἀντιπέρας ἐφέρετο δρυθρὸν, ἐξηδὲ: δὲ
καὶ δ Ῥωμαῖον στρατὸς τὴν βασιλέως δρυμὴν αἰλε-
σθέντες ἐπὶ τάδε ναῦς ἀγώρουν. Οὖννοι δὲ ἐπειδὴ⁴
βασιλέα περιποιοῦμενον εἶδον, ἐλυόν τε παρ' αὐτὸν
τὸν συνασπισμὸν καὶ ἀνεχώρουν ὀπίσω. Ὅτε σύν-
έηται τῷ βασιλεῖ ἐν τῇ πρὸς τὴν πόλεμαν ἀποδέσσει
πλέον ή ἔχρην ἀλομένῳ (οὐδὲ γάρ συνεχάρει, οὐ
τεναγῶδες τῇ χέρσῳ διοχεῖται τὴν ναῦν) θάτερον
παρασφῆλαντα τοῖν ποδοῖν πονήρως αὐτῷ διατεθῆ-
ναι. Ο δὲ οὐδὲ δὲ τῆς ἀγαν ἥθελε λήγειν προθυμίας,
ἄλλα τινα τοῦ πόταμοῦ γάρ σὺν ἐπειγόμενος ἐκτρα-
πήν, ἐν τούτῳ τε διημερεύσας τῷ πόνῳ εἰς δγκον
ἴπηρε τὸ πεπονηκός αὐτῷ τοῦ ποδὸς μέρος. Τὸν
δὲ τὴν Ζεύγμην φρουρούντων Βαρβάρων ἡς πλε-
στοι τειχών ἐκδραμόντες ἡς ἀντιταξόμενοι ἐστησαν
Ἀλλ' ἀμα τὸ βασιλέα εἶδον καὶ ἀλλος ἀλλον προ-
φθάνειν ἐπειγόμενοι ταραχμῷ καὶ θορύβῳ ἐς τὴν
πολιν εἰσέπιπτον ἐπεξένει τε οὐκέτι ἐτολμῶν. Καὶ
λοιπὸν Ῥωμαῖοι τὰ πρὸς τειχομαχίαν ἐκηρύτων.
D Τρίτη δὲ μετ' ἐκείνην ἡμέρα καὶ ἔργον εἶχοντα. Οἱ
δὲ Βάρβαροι ἐκ τῶν ἐπάλξεων ἀμυνόμενοι κεχραγ-
μῶν τινῶν καὶ ἀσήμων ἀλαλαγῶν τὸν ἀέρα ἐπάλξ-
ρουν ἐβαλλόν τε διηνεκὲς καὶ ἐβάλλοντο. Ἀλλ' ἐπὶ
τοιούτοις μὲν ἡ αὐτίκα καὶ ἡ μετ' ἐκείνην ἡνάλωτο,
καὶ οὐδὲν οὔτε Ῥωμαῖοι οὔτε [P. 140] Οὖννοις
προσχώρει. Ἐγώ δὲ καὶ ἀλλα μὲν τῶν εἰς ἐκείνην
επειλεσμένων θαυμάζειν ἔχω τὴν πολιορκίαν, τὴν
γε μὴν τοῦ βασιλέως τόλμαν, εἰ μὴ παρών ἐτύγχα-
νον τῇδε τῶν πραττομένων αὐτόπτης γινόμενος, σχολῇ
δὲ ἀφηγουμένοις ἐπιστευσα. Ῥωμαῖοι γάρ ξύλινον
τετηγόμενοι πύργον ἀναβαίνειν ἐπὶ τὴν πόλιν διε-
νοῦντο, ἡς ἀπὸ χειρὸς τοῖς ἐπὶ τῶν ἐπάλξεων
ἀντικαταστησόμενοι Βαρβάροις. Θ δὲ περῶτος τῶν
ἄλλων ἀναβαίνειν τξίους ταύτην δὲ μοι, λέγων,
ἀνδρες Ῥωμαῖοι, μετέω τῶν ἀλλων χαρεῖσθε τὴν

ενοιαν, εἴ γε ἀναβαίνοντα κωλύετε μηδέν. Οὐδὲν τοις καὶ ἔξεπραξε τὸ ἐπιθύμημα. Οἱ γάρ προσῆκοντες τῶν στρατηγῶν περιστάντες αὐτῷ ἰσχυρότατα διεκώλυσαν. Οὐ δὲ κύκλῳ τὸ τεῖχον; περιών αὐτό τε θνετὸν ἐπίμαχον μόλιστα ἡνδιεσκοπεῖτο καὶ τὰς τάραχρους, αἵ την πόλιν ἐζώννυν, βάθους τέ καὶ εὔρους ἵκινῶν; ἔχουσαι, φακέλλων τινῶν καὶ φρυγάνων ἀπορίᾳ λίθων ἐκβλεψε πληροῦν οὕτω τε διαβιβάζειν τὰ μηχανήματα· ἥνυστο δὲ δύμας ἐπὶ τῇ τῆς πόλεως ἀλώσει οὐπά οὐδέν. Ούννοι γάρ, καίτοι μεγάλα πρός Τρωματίων βιαζόμενοι στρατιωτῶν, ἐπισάνιζόν τε μᾶλλον ἢ πρότερον καὶ ἐπίστιν ὠχοῦντο παρὰ πέδας αὐτοῖς τὸν ἄλλον ένει τῶν Ούννων στρατόν.

15. Ἐπὶ τοιούτοις τῶν πραγμάτων ἡρημένων, προσιόντες οἱ Τρωματίων σκοποὶ μεγάλους ἔφοδον ἐμήνυντο στρατεύματος αὐτοῖς· κανίν γάρ ἐπὶ πλεῖστον τοῦ ἀέρος δρυιδέουσαν ίδεσθαι. Ἀλλὰ καὶ τῶν τις Ούννων τύχης ἐπιφανοῦς Βασάκης δνομα· Τρωματίος προσχωρήσας· οὐδὲ μακράν ἀποθεν εἶναι τὸν Παιάνων ἴσχυρότεται δῆμα, ἀλλού; τε ἀριθμοῦ κρείσσους καὶ δὴ καὶ Σκύθην δμοῦ καὶ Ταυροσκύθην ἔχοντα στρατὸν, πρός οὓς καὶ τὸν Τζέχων θλεγε δυνάστην πανστρατὸν καὶ πάλιν σὺν αὐτῷ ἤκειν. Τούτων ἐπειδὴ πέρ ὁ βασιλεὺς ἔχουσε, βουλήν σὺν τοῖς μεγιστᾶσι καθίζει, δπως δῆποτε χρή τὰ παρόντα διακείσθαις ζητῶν. «Ἄνδρες ἀμέλει, ἔφη· Τρωματίοι οὐ τοῦτο μόνον ἢ τῶν πραγμάτων οἰδε φύσις, ἵνα τις μόνον τολμᾶ, ἀλλ' ὡς ἀν τῇ τόλμῃ μὴ ἀξιμβάτα καὶ τὰ ἔργα ἐπιτίθῃ, μάλιστα ἔγωγε τῷ καὶ κατὰ βραχὺν αφρονοῦντι περὶ πλείστων εἶναι οἰόμενος. Μή τοινυν, ἐπειδὴ τὸ ἔθνος τοῦτο ἐκ παραλόγου τινὸς δινοθεν τύχης εὐημερῆσαν δυσαντίθεστον τῇ Τρωματίων κατέστη ἀρχῆ, διὸ ταῦτα ἀποχρῆν ἡμῖν οἰθοῦμεν, εἰ μόνον ἐπὶ γῆς στρατεύοιμεν τῆς αὐτῶν. Ἀλλ' ἀπονεμητέον ἐκάστω καὶ πρῷ τὸ προσῆκον καὶ ἀποδοτέον καταστάσεις τῇ παρούσῃ πρᾶξιν [P. 141] τὴν δέουσαν. Οὐ γάρ ταῦτα εὐημεροῦσιν οἷμα καὶ δυσπραγοῦσιν, ἀρμόσταιεν δὲν πράγματα· καὶ τῇ Τρωματίων τοῖνυν ἀρχῇ, εἰ καὶ τῆς παλαιᾶς οὐπώ τετύχηκεν εὐκλητίας, ἀλλὰ (σὺν θεῷ φάναι) πολλῷ βελτίουν ὅφ' ἡμῖν ἀναφανεῖσθη προασπισταῖς, εἰς εὐδόξιαν περιστήσεται πάντως ἐκ ποδῶν τῷ Ούννων γενέσθαι δῆμον; σὺν πολλῷ μὲν ὡς φασι καὶ τῷ Διενέκθοντι ἐπιντεῖ στρατῷ, πλείσιν δὲ καὶ τῷ ἀπὸ συμμαχίδος συγχρότου μενέ χειρός. «Οπως οὖν ἀμφότερα ταύτη περισωθεῖ, δόξα τε ἦν εἰς τὸ βέλτιον ἡδη μεταβαλόντας ἔσχε, καὶ δύναμις ἢ αὐτῆς ἀκριψής ἐντεῦθεν ἀπαλλαγεῖη, βουλευτέον ὡς ἔνι μάλιστα.» Βασιλεὺς μὲν τοσαῦτα εἶπε. Τρωματίων δὲ τῶν ἐκ βουλῆς τοῖς μὲν μεταστρατοπεδεύσασθαι ἐντεῦθεν ἐπὶ Σάδυ τε τὸν χάρακα πήγυνυσθαι ἐδόκει, ὅπως ἐντεῦθεν σὺν τῷ ἀσφαλεῖ τοῖς πολεμοῖς ἀντιφέρεσθαι δύναντο, τοὺς δὲ τοῦτο μὲν οὐδαμῆ τίρεσκε, τῆς πολιορκίας δὲ ἀψεμένους; ἐδόκει δυνάμει τῇ πάτη ἐπὶδὲν ὑποστῆσεθαι τὸ πολέμιον. Ἀλλὰ βασιλεὺς ἀμφότερα οὐκ ἐπῆντο· τὸ μὲν γάρ ἐσιλίαν, τὸ δὲ καὶ ἀβευλίαν ἀπεψήφιστο ἀντιχρυσός. «Ἐξέσται·

A quiens, viri Romani, erit mihi benevolentiae vestre argumentum, si me ascendere non prohiberitis. Neque tamen quod animo volverat perfecit, quia ducum 242 præcipui qui eum circumstabant, pertinacius obnixi sunt. Ille itaque urbis moenia obequitans et qua parte expugnat facillima videbentur explorans, fossas urbem ambientes, profundas satis et latas, fascium et virgultorum penuria, lapidibus compleri sieque transportari machinas imperavit. Sed neque ea res quidquam momenti ad capiendam urbem attulit. Hungari quippe, quamvis a Romanis militibus gravia essent passi, maiores quam antea clamores edebant, speque albantur proxime venturi in eorum auxilium alterius Hungarorum exercitus.

15. Dum in eo essent rerum statu, Romanorum speculatores magnum hostibus auxilio exercitum advenire nuntiant: pulverem enim se in aerom altius elatum adverisse aiebant. Sed et Hungarus quidam ex illustrioribus, nomine Basakes qui Romanorum partes amplexus erat, non longe abesse Hungarorum regem affirmabat, et praeterea infinitum bellatorum numerum et Scytharum simul et Tauroscytharum aciem, insuper etiam Tzecchorum principem cum universis viribus rursus cum ipso venire. Postquam haec principi comperta sunt, magnatum concilium cogit deque modo rerum agendarum sententias eorum rogat: «Non illud solum, viri Romani, inquiens, rerum exigit natura, ut quis modo audaciam præ se ferat, sed ut audaciae minus consentanea non arripiat aggrediturve opera, maxime equidem vel leviter 243 prudenti, attendendum arbitror. Ne igitur, quia gens ista sic neimpe divina ordinante Providentia, rebus elata prosperis in Romanum imperium terribiliter ingruit, propterea satis nobis esse arbitremur; si in eorum tantummodo solo bellum geramus. Verum quid temporibus quibusque conveniat inspiciendum est, et facienda quæ præsens hic status postulaverit. Neque enim eadem, ut arbitror, et prospere habentibus et adversa utentibus fortuna apta sunt. Romanorum itaque imperio, etsi pristinam nondum felicitatem conseculo, sed (quod præfiscine dixerim) in meliorem tamen statum nobis defensoribus ad ducto, nequaquam dedecori erit, si universi Hungarorum regi cedant, qui cum ingenti, ut aiunt, indigenarum exercitu accedit, et majoribus adhuc sociorum copiis auctus est ac instructus. Quapropter maxime prospicere quisque debet qua ratione utraque illi conserventur, et gloria, quæ jam in melius ire cœpit, et potentia, quæ inde tota ab ipso recederet.» In hunc modum dissennuit imperator. Quidam autem ex Romanis, qui concilio illi intererant, transferenda inde ad Savum castra censebant, ut tutius ex eo loco hostibus posset obsisti. Aliis id minime placuit: sed relicta obsidione cum omnibus viribus imminentem hostem sustineri debere existimabant. At princeps utrumque respiciens consilium, illud metus, hoc contra temeritatis 244

damnavit: « Nobis enim aiebat, obsidionem omittentibus, integrum erit Hungaros, qui præsidio urbi sunt, majores copias cogere et commicatu largius providere. Censuit igitur ipse ut imbellis exercitus pars lixæque ac calones armarentur, et ibi circa urbem sub aliquot ducibus haud admodum nobilibus manerent; reliquus autem exercitus secum in reliquos Hungaros pugnaturus exiret. Hæc ubi sententia stetit, ad iter se in proximum diem præparat. Cum vero nihil certi ipsis esset nuntiatum, sumptis prima luce armis tertium in urbem impetum faciunt. Pugna itaque rursum conseritur, ac Hungari quidem, qui mœnia defensabant, lapidibus sagittisque rebusque aliis quibuscumque obvias subenantes arcebant Romanos. Illi vero longe quam antevehementius fundamenta suffosieban, machinique petraris admotis murorum loricas disfringebant. Crebre utrimque adhortationes et incitamenta, vocesque et ululatus, dissonusque ac incessus clamor exaudiabantur. Simil atque igitur Hungari a Romanis fundamenta viderunt commoveri, id statim moliuntur. Saxum erat intra mœnia ingentis magnitudinis: id trahibus suppositis alligatisque funibus in ligneum educunt propugnaculum, quod ipsis fabricaverant, muris ipsis longe excelsis, ut inde in Romanos illud devolverent. Sublato igitur in turrim lapide, cum tantum pondus sustinere illa non posset (erat enim immensæ molis) repente cum ipsis Hungaros, quorum 245 nemo discrimen evasit, delapsa in terram corruit. In ille iterum clamor oriri coepit, et pugna multo acrior facta. Tum etiam imperatorem aiebat, cum Romanum quemdam certo ielu ab hostibus percutientium et haud dubie peritum vidisset accurrisse et pro-tenso clypeo a vibratis telis hominem servasse.

16. Hungari vero ut angustis se undique premi adverterunt, missis legatis principem rogavere, ut dedentes civitatem salvi et incolumes possent excedere. At ille non se prius id facturum respondit, quam Gregorius et qui cum iis erant zupani astricto funibus collo, pedibus capitibusque nudis venissent. Quibus cum hoc responso remissis, Romani 1.uge acieris urbem adorti eam per vim expugnant. Qua capta, Gregorius et cæteri Hungarorum duces cum ignominia, ad eum quem diximus modum misera-bili habitu nec sine ejulatu ad principem accessere. Verum ille aliquandiu ne aspectu quidem eos dignatus est: sed tandem Bela intercedente, mortalem condonavit, eosque in custodia exempli conjici jussit. Romani autem summo animi ardore urbem ingressi homines ibi velut agnos trucidarunt. Unde mihi oboriuntur lacrymæ, cum vitam humana intueror, et quantis ultra se malis miserum hoc hominum genus involvat. Auserebantur thesauri et vestes et vasa argentea, omniaque ales eorum bona diripiebantur. Quin et inventa est inclivis 246 muliercula, cui pars qua sedemus telo transfixa erat. Id ei quomodo acciderit commenmorabo. Hæc nondum adhuc capta civitate supra

A γάρ, ἐλεγε, τῆς πολιορκίας ἀποσχομένων ἡμῶν δύναμιν τε πολλὴν τῆς νῦν μείζω καὶ τὰ ἐπιτήδεια διαρκῶς ἔσχομισταις Οὐννους, οἱ ὁμφὲ τῇ πόλει φρουρὸν ποιοῦνται. » Ἐδόκει δὲ αὐτῷ τὸ μὲν ἀχρειτέρον τοῦ στρατοῦ καὶ ὅσον οἰκετικὸν ἦν ὅπλα περιθέμενον αὐτὸν πρὸς τῇ πόλει μεῖναι ὑπὸ στρεπτῆρος τοις τοῦ ὑπὸ λίσαν ἐπισήμων, τὸ δὲ διλοὶ ἄπαν ἄμα αὐτῷ ἐπὶ Οὐννους τοὺς διλοὺς ἱέχει μαχησθενον. Ως οὖν ἐκράτει ταῦτα, παρεσκευάζοντο μὲν τῆς ἐπιούσης ἐξεῖδεν ἀναστροθενοι, ἐπει δὲ οὐδὲν οὐδέπω σαφὲς αὐτοῖς ἀπηγγέλη, ἔξοπλισάμενοι ξώνται καὶ τρίτην ἡδη πείραν προσῆγον τῇ πόλει. Μάχη τοινυν αὖθις συνισταται / καὶ Οὐννος μὲν οἱ ἐπὶ τῶν ἐπάλξεων λίθοις καὶ βέλεσ καὶ παντὶ τῷ παρατυχόντι τὸν Ῥωμαίων ἡμύνοντο στρατὸν, οἱ δὲ μᾶλλον ή πρότερον ὑπάρωσσόν τε τὰ κρηπιδώματα καὶ τοῖς πετροβόλοις τὰς τῶν λίθων διεσπάραττον ἐμβολάς, παρακελευσμοὶ τι συχνοὶ καὶ παρανέσεις ἐκατέρων ἤκουόντο, καὶ βοή καὶ ἀλαλαγμός ἦν, καὶ θροῦς ἥγετεο ἀσημος. Οὐννοι τοινυν τοὺς ἐπὶ τῶν θεμελίων ὑπομοχλεύοντας θεώμενοι Ῥωμαίων τοιάδε ἐποιουν. Αἴθος μέγα τε χρῆμα ἐντὸς τειχῶν κείμενος ἦν· τοῦτον ὑπὸ ἐνδιώμασιν ἐνθέμενοι σχολοντος τε ἀνάφαντες σφῶν ἐπὶ τὸ ἐνδιώματον ἀνελκον προπύργιον διπερ αὐτοῖς κατεσκεύαστο τειχῶν ὑπεριστάμενον, ὡς ἐκείθεν ἐπὶ Ῥωμαίους ἀφῆσουσιν. Ἀλλ' ἀρτι δὲ λίθος ὡμίει τῷ πυργίῳ τὸ δὲ οὐκ ἐνεγκὸν τὴν ὀλχῆν (μέγας γάρ διερφυώς ἦν) ἐξαπινῶς φαγεν εἰς γῆν ἤνεχθη σὺν τῶν Οὐννων πολλοῖς, καὶ αὐτῶν οὐδεὶς τὸν κινδυνὸν ἐφυγε. Θροῦς τοινυν καὶ πάλιν [P. 142] ἥγερθη καὶ ἡ μάχη ἐτὶ μᾶλλον ἐκάινετο. Ότε λέγεται, ὡς Ῥωμαίων τινὲς εὐστοχώτατα ἐπιτοξιζόμενον βασιλεὺς κατανοήσας ἐπέδραμε τε καὶ τὴν ἀσπίδα πρυτενας ἀπαθῇ βελῶν συνετήρει τὸν ἀνθρωπον.

ισ'. Οὖννοι δὲ, ἐπειδήπερ ἐν στενῷ κομιδῇ περιστῆναι σφίσι τὰ πράγματα ἔγνωσαν, πέμψαντες Ἑρημὸν βασιλέως, ὡς ἐνδόντες τὴν πόλιν αὐτῷ ἀλῷοι ἐντεῦθεν λοιπὸν ἀπαλλάξωσιν. Ο δὲ οὐ πρότερον ἔφη τοῦτο ποιήσειν πρὸς ἄν καλῶδια τῶν τραχιλῶν Γρηγόριος, τε καὶ τῶν ἐν σφίσι ζουπανῶν οἱ δλλοι ἀναψάμενοι γυμνωθεῖσι ποσὶ καὶ ἀκαλυψέσταις κεφαλαῖς ταῖς αὐτῶν Ἐλθοιν. Ο μὲν δὴ ἐπι τοιάδεις αὐτὸν ἀπεπέμψατο· Ῥωμαίοι δὲ σφρότερον ἐπιβρέσαντες τὴν πόλιν εἶλον, ής ἡδη ἀλίσκομέντος, Γρηγόριος τε καὶ οἱ σὺν αὐτῷ στρατηγοὶ τῶν Οὐννων σὺν ἀτιμίᾳ τρόπον τὸν εἰρημένον ἐλεεῖσι τῶν σχημάτων βασιλεὺς προσιόντες ἐκλαον. Ο δὲ μέχρι μὲν τινος οὐδὲ προσβλέπειν τῇσιου, δῆλο δὲ πολλὰ τοῦ Βελδ παραιτησαμένου, τὸν μὲν φόνον ἀφῆκεν, ἐτὶ δὲ φρουρὸν αὐτίκα ἐπεμψε. Ῥωμαίοι δὲ θυμῷ μεγάλῳ εἰς τὴν πόλιν εἰσιόντες ἤτε δρανας τοὺς τῇδε κατέθυνον ἀνθρώπους. Ότε μοι καὶ δακρύσαι ἐπῆλθε βίην ἐννοούμενην τὸν ἀνθρώπειον στοις τε τὸ δεῖλαιον τοῦτο γένος ἐκευασίοις ἐκειδὸν ἔνεδησε κακοῖς. Ἡγοντο κειμήλια καὶ ιματισμοὶ καὶ ἀργυρώματα, καὶ πάντα τὰ ἐκείνων ἐληγίζετο ἀγαθά. «Οπλις τοῖς ἔχθρων ἴμπισχετο ἔκαστος καὶ τῶν ψειλῶν τούτων γαλι ἀνθρώπων αὐγητῶν, δέτε δὴ καὶ γύναις τι-

εύρητο δύστηνον διεληλαμένην ἀκίνητος τῆς ζήρας έχον. Πλόθεν δὲ αὐτῷ τοῦτο συνέβη, αὐτίκα θηλάσω. Διητη, δηποτίκα Ετι δινάδωτος ἦν η πόλις, ὑπὲρ τῶν τειχίων ἐστῶσα σποδὸν τε κατέστει (6) καὶ τὰ Ιμάτια κύσμῳ οὐδὲν ἀνασύρασα τὴν ζῆραν παλιντρόπῳ τῷ προσώπῳ ἐς τὸν Ῥωμαίων ἐδείχνυε στρατὸν, ἀπέραντόν τε τίνα βαττολογίαν ὥποιδιλλουσα (7) δαιμονιώδει τινὶ μαγγανεῖα Ῥωμαίους ξυνδεῖν φέτο. Ἀλλὰ τις στρατιωτῶν βέλος ἐπ' αὐτὴν ἀφίει· κατατυγχεῖ τῆς ταλαιπώρου. Ενδια τὸν τοῦ σκυδαλισμοῦ παραπομπὸν ἡ φύσις αὐλῶνα θρύσεν. Εὔρετο δὲ καὶ τις Ῥωμαίων δεσμώτης δὲ τλήμων ἐπὶ σκολιώδους τινὸς καὶ ἀγγέλου καθειργμένος δωματίου ἀπ' αἰτίᾳ τοιδεῖν. Τούτον Οὖνοι αἰχμάλωτον ἡδη πεποιημένοι, ἔτε τοξείας εὖ εἰδότει Ῥωμαίοις ἐκ τοῦ περιβόλου ἱκτοδάξεσθαι ἀνάγκην προσῆγον. Ο. δὲ οὐ σὺν γνῷ μὲν ἡφαίδη δὲ δύως πυκνά, πάντα δὲ ἀμαρτιῶν ἄποτει. Ὁπερ Οὖνοι κατανοήσαντες ἐδίνωσαν τῷ ἀνθρώπῳ κατὸν νότου ποιλάς καὶ σὺν ἀσφαλεἴᾳ καθειργάζαντες εἶχον. Οὖτω μὲν δὴ Ζεύγμη καὶ πάλιν ἔδω. Στε πολλοὶ μὲν καὶ ἔδοι λόγου καὶ ἀρετῆς εἰργάσαντο ἀξία, οὐχ ἡκιστα δὲ καὶ Ἀνδρόνικος δὲ δούκας. Ἐπειδὴ γάρ Ῥωμαίους διὰ κλέματος ἀναρρίχωμένους ἐπὶ τὸ τείχος εἰδεν [P. 143], Ἀνδρόνικῷ (8) τῷ βασιλέως ἔξαδέλφῳ προσιών, ὃς δὲ τελεῖν ἐλαχεῖν ἡδη ἐκ Ταυροσκυθῶν ἀφικόρενον πλεύτε τοῦ βασιλέως τυχόντα, ἥξιον ἐνδοθῆναι αὐτῷ τῆς ἀνδρὸς πειράσθαι, τοῦ δὲ τείχεράντος σκουπῆς πολλῇ ἐς τοῦτο ἔχωρει. Ἐπειδὴ δὲ τίνες Λατίνων κατόπιν λόντες παρελθεῖν ἐφιλόνεικουν εὗτὸν, δὲ ἀντέπερτες φίσις πολλὰ καὶ οὐδαμῆ τοῦ κλέματος συγχωρεῖν ήθελεν. Ἐν ᾧ δὲ ταῦτα ἐγίνετο, ἡ κλίμαξ αἰφνίδιον εἰς γῆν ἡγένηται κατασπασθέσα. Ἀλλὰ δὲ Ἀνδρόνικος τοῦ συνήθους καὶ πάλιγ ἀντέκετο θράσους. Ἐπειδὴ γάρ ἐτέρας ἐνεχθείστης ἀναβαίνοντάς τινας αὐθίς εἰσει, δραμῶν ἐπέβανε καὶ αὐτός. Ταῦτα μὲν τῇδε ἔχωρησε. Στέφανος δὲ δῆμος τῇ τῆς πόλεως πεποιθὼς ἀσφαλεῖται (πρὸς γάρ

Du Cangii notæ.

(6) Σκοδόν τε κατέστει. Pulverem dispergere forte pertinuit ad τεφραμντελαν seu σποδομαντελαν, de qua Delrios l. iv Disquis. Magicar. quæst. 7, sect. 1. Num mulier illa magicis incantationibus obedientes irretire conabatur. Nec scio autem eo spectet c. 27 additionis 2 ad Capit. Caroli M. l. iv : De homicidii factis anno præsenti D inter vulgares homines quasi propter pulvrem mortalem. Ubi propter idem valeat ac per, ita ut homicidia facta per pulvrem mortalem seu per τεφραμντελαν intelligantur. Sed eujusmodi eas fuerint incantationes ea ætate per pulvrem, hand constat: nam quæ scribit Delrios, huic loco minime conveniunt. Quid si mulier ista pulvrem pedibus in hostes excutiebat in eorum contemptum? Pulveris enim excusio, contemptus seu potius abdicationis et excommunicationis argumentum fuit ex iis quæ habentur Matib. x et Marc. vi Guillenmus abbas S. Theodor. in Vita S. Bern. l. ii, c. 8: hic (Eugenius IV pp.) seditione orta in populo pulvrem pedum in litigantes excusit, et relicitis eis in Franciam renit. Ita Humbertus episcopus Silvæ Candide cardinalis et alii Ecclesiae Romanæ archiepiscopi, cum imperante Constantino Monomacho Cpoli in ecclesia S. Sophiæ sententiam

A muros stans cinerem exercitabat, et sublati nullo pudore vestibus, faciem avertens, nates inspiciebas præbebat Romano exercitu, multa intercinebas et murmurans, quibus arte quadam demoniaca Romanos fascinare ac prestigiis irretire arbitrabatur. Sed miles quidam immisso in illam telo misceram eo percutit loco, quem ejiciendis natura excrementis fecit. Repertus est et Romanus aliquis in sordidum ac tenebrosum careerem miser conjectus ex hæce causa. Cum eum captivum fecissent Hungari scirentque jaculandi pericissimum esse, ut Romanos e muro sagittis impeteret cogebant. Illò vero crebra quidem vibrabat tels, sed ita ut omnia prætervolarent. Quod ubi advertere Hungari, virgis cæsum hominem arctisque constrictum compedibus in custodiam conduxit. Ita rursum capta est Zeugma; Quo quidem tempore multi præclaras et prædicanda fortitudinis elidere facinorū, atque in Iis Andronicus Ducas. Cum enim Romanos, admotis scalis, mœnia subite ac scandero cerneret, accedens ad Andronicum imperatoris agnatum, sub quo a Tauroscrybis jam reduce et veniam deliciarum ab imperatore conseculo militabat, eum rogavit 247 ut sibi quoque ascendendi potestatem faceret: eoque permittente, summo animi ardore in id incubuit. Latinis vero quibusdam pone ipsum sequentibus ac priorem locum occupare annitentibus, ipse contra obstitit maxime neque quidquam de gloria concedere voluit. Inter alia autem dum hæc fierent, scala in terram repente delapsa fracta est. Sed Andronicus consuetam audaciam resuinsit: et simul atque alia erecta scala, vidit nonnullos iterum ascendentes, et ipse etiam accurrit, ascenditque. Hæc quidem ibi prospere cessere. Stephanus autem rex flos ingenio et fortitudini civitatis (præter cetera enim rivus ex Istri deductus undis eam rigabat: qui primo quidem aperie et sub dio positus, deinde imperatore Stephano bellum inferente, per sub-

excommunicationis in Michaelam patriarcham et ejus sequaces super altari posuissent præsente clero et populo, inde mox egressi etiam pulverem pedum suorum excussero in testimonium illis dictum Evangelii proclamantes: videat Deus ei judicet. V. Paxchym. l. ii, c. 17.

(7) Υπογάλλουσα. Vox magicis incantationibus propria. Venefici, qui magicis susurris seu carminibus homines occidunt, § 3 Inst. de public. judic. Julianus Antecessor Const. 107, § 5: Si venenis aut susurris magicis ritu eorum insidioruntur. Zoroastri susurri apud Prudentium adversus Judæos: Magicum susurram apud Apuleium Metam. l. i. Lex 5, C. Theod. de indulg. crimin.: Qui noxiis quæsita graminibus et diris immurmurata secretis mentis et corporis venena composuit. Acta S. Thyrsi c. 5 n. 29: Aliis circa membra eorum carmina incantamentaque murmurantibus. Porro quid simile narratur a Raimundo de Agiles in Hist. Hieros. p. 178: Dum duas mulieres petrariam unam de nostris fascinare vellent, lapis rutiliter excusus mulieres carminantes cum tribus puieris allisi.

(8) Ανδρόνικῳ. Euphorbeno, cuius supra meminit p. 229.

terraneum canalem in urbem procurrebat) sibi id persuadere minime poterat, ita facile a Romanis posse expugnari. Inde itaque digressus princeps aliud castellum exstruxit, quod Hungaris plurimis quos Sirmio transtulerat, habitandum concessit. Chalisi vulgo ab ipsis appellantur, suntque diversæ, ut supra memoratum est, religionis, et easdem ac Persæ opiniones habent. Tum vero certo edictus Stephanus quæ Zeugmæ urbi accidissent, legatos ad imperatorem misit, viros dignitate conspicuos, quos inter existit is qui episcopali munere ibi fungebatur, Sirmiumque se Romanis, insuper etiam totam Dalmatiam restituturum pollicitus est. Ut venerare in conspectum Imperatoris, **248** mandata exposuere rogavereque, ut iram remitteret. Id ille primo negavit e rem certe magnam, inquiens, conjecturus ille esset, legati, si quæ jam ablata sunt, ea rursum donare vellet. Habeimus Sirmium, cepimus Zeugmen, Dalmatas tenemus, eorumque omnino domini facili sumus, quæ vobis erupta etiam concedere nunc vultis. Estne ergo alterum apud vos Sirmium, et altera Zeugme, Dalmatiaque alia, quæ nobis tradituri sitis? Si habetis, ea nobis ostendite, ut hæc apertis continuo manib[us] excipiamus: quæ quidem etsi haud tuto nos possessuros scimus (quippe contra jus fasque agere nulla vobis est cura) illisdem tamen nostris viribus, Deo juvante, ut et ista tuebimur. Si ergo hæc nostra sunt, nibilque vobis amplius in his juris est, quæ vos daturos dicitis, quibus conditionibus pacta fiunt? aut quid illud erit, quod vos nobis reconciliet? » His quidem sermonibus legatos primum est allocutus: inde commutata oratione: « sed ut sciat, ait, quam libenter vobiscum, qui Christiani estis velimus pacisci, agendum, sacramenta flant. » Hactenus imperator. Illi vero omnia jurejurando firmantes recessere: ipse autem princeps Byzantium est reversus.

17. Cum Joannes Ducas Dalmatiam Romanorum

Du Gangii notæ.

(9) Εἰ τις ἀπερ ἀφίηνται. Ita Lachanas occupato regni Bulgarici diademate Maris Constantini regis viduae et se in conjugem et regnum in domem offerenti, respondit. ridicule offerriri, quod majori ex parte jam teneret: Απαθυπτόμενο; oīον εἰ ἄρχην ὅσον οὐκω χτησομένην αὐτῷ σπάθῃ καὶ δυνάμει κρεπτοῦ, ἔχειν φθάνοι χαρίζεσθαι. Pachym. I. vi. c. 7.

(10) Δαλματαρ. Dalmatia maritima, quam et Croatiae Alba vocarunt, reges suos seu toparchas agnoverit, longe diversos a Servianis principibus, quorum regia fuit Salona; Diocletiani Augusti natulibus illustris. Atque ut omittam cæteros qui bisce provinciis imperierunt, in præsens, quod ad rem nostram spectat, arbitror adnotandum, Zolomirum seu Zuilimirum, cuius meminit Gregorius VII papa, uti a nobis ad Alexiadum obseruatum, Croatiae et Dalmatiae regem sese inseripsisse, qui ducta in uxorem Belæ I Hungariae regis filia, Geizæ II et Vladislai regum sorore, cum nulla ex ea superesset proles, moriens re-

gnum conjugi reliquit. Illa provincias, quas Vladislai fratris auxiliis contra hostes tutata erat, eidem hereditatis jure testamento assignavit. Alique inde Ungarici reges Dalmatiae et Croatiae dominos identidem sese appellarent et easdem possederunt provincias, non tamen absque controversia. Quippe Veneti jam ante Zuilimirum jus in plerasque Dalmatiae maritimæ urbes sibi vindicabant, quas sub Petro Urseolo duce Servianis abstulerant principibus. Neque dubium est quin Manuel, qui eo ævo cum Venetis similitates, etiæ occultas, [P. 482] exercebat, Belæ seu Alexii, cui filiam Mariam desponderat, jura, ut qui easel Hungaricæ stirpis princeps, ad bellum inferendum prætenderet. Nisi quod vult Cinnamus, Belæ ipsi in hereditatis sorteum seu a patre, vel, ut probabilius est, a fratre, assignata fuerit Dalmatia, quain idem princeps Hungariae post hæc rex factus Analyticæ filio primogenito periude concessit. Agunt etiam de hoc Manue lis in Dalmatia cum Venetis bello Thomas Archidiaconus in Hist. Salonitana

D 612
B Οἱ καὶ ἐπειδὴ βασιλεὺς εἰς δύνιν ἡλίθον, ἐπειδόν τε δεινοὺς ἀντοῖς ἐπίστατο καὶ δὴ ικέτευον διενεις λοιπὸν βασιλέα τοῦ χόλου. Οἱ δὲ τὸ μὲν πρῶτον ἀπέλεγον· οἱ Πολλοὶ μεντὸν ἔξιον εἶη, λέγων, δινῆρες πρέσβευτα, εἰ τις ἀπερ ἀφήρηται (9) δὴ ταῦτα διδάσκει ἀξιοίη. «Ἔχομεν Σίρμιον, ἐξελόμεν Ζεύγμην, Δαλματὰς δὴ κρατοῦμεν, πάντων καθάπαξ γερόναμεν κύριος ὃν αὐτὸν διδόντες είστα ἀφείλεσθε. » Άρα τούτον ἔστι παρ' ὑμῖν Σίρμιον ἔτερον; ἔστι του Ζεύγμη καὶ Δαλματίᾳ διλή, & διδόντες νῦν ἡμῖν ἥκτε; Εἰ μὲν ἔστι, δεῖξας δὴ, ὡς ἡμεῖς τε ὑπέταξαν αὐτίκα ὑποδεξμέθα ταῦτα χερσὶν, εἰδότες μὲν ὡς οὐδὲ ταῦτα δύνον τὸ ἄφ' ὑμῖν καθέξομεν ἀσφαλῶς (μέλησις γάρ ὑμῖν οὐδεμίᾳ πάντα παρανομεῖν), αὐτῇ δ' δύμας ἰσχύος σὺν Θεῷ φάνα τῇ ἡμῶν ὁπερ καὶ τούτων κρατήσοντες. Εἰ δὲ ταῦτα μὲν παρ' ἡμῖν δριτε κεῖται, ὑμῖν δ' οὐδὲν ὑπολέπεται ὃν δρεῖ δώσειν φατε, ἐπὶ τίσιν ἡ σύμβασις; ή τι τὸ διαλλάξον ἡμᾶς ἔσται; » [P. 144] Τὸ μὲν δὴ πρῶτον οὐτως αὐτοῖς ἡμέλιπατο, μεταβαλὼν δὲ ἐπειτα· « Λλ' Ἰνα, ἔφη, γνῶτε ὡς προίκα ὑμῖν σπείσασθαι θέλομεν Χριστιανοὺς οὖσιν, διγε γινέσθω τὰ δρκια. » Οἱ βασιλεὺς μὲν τοσαῦτα εἶπεν· οἱ δὲ διώκετα πάντα θέμενοι ἀπηλάγησαν, καὶ δὲ βασιλεὺς λοιπὸν ἐπὶ Βυζάντιον ἤλθεν.

ζ. Ηδη δὲ καὶ Ἰωάννης; διούχας Δαλματῶν (10)

περαστησάμενος Νικηφόρου τῷ Χαλούψῃ ταύτην πα-
ρέθετο, οὗτοι πρὸς βασιλέως ἀκεσταλμένον αὐτῷ.
Ἐφθι γάρ αὐτὸν δυνάμεσιν ἄμα ἐνταῦθα στελλαι ἐφ'
ἢ ἢ βίσ. ἢ ὅμοιογέρ ταύτην ἔλειν, τῶν Οὐννων τῷ
λίτρῳ δῆθεν Βελάζ πρὸς κλήρον καὶ ταύτην ἀφοριζόν-
των. Ὁ δὲ, τὴν Σερβίων παραμείψας χώραν, ἐπειδὴ
εἰς ταύτην εἰσέβαλεν πᾶσα ἐν βραχεῖ δυναστελα τὸ
πλέον ὑπὲ τῷ βασιλεῖ ἔθετο. Ὅτε δὴ Γραγούριον τα-
ῦπὸ Ρωμαίους ἐγένετο καὶ Σεβενίκος, πρὸς δὲ καὶ
Σκάλαθος καὶ τὸ Κατζικίων ξύνος; (11) Διόχλειά τε
πόλις περιφανής (12), ἥν Διοχλητιανός; (13) ὁ Ρω-
μαίων ἐδείματο αὐτοχράτωρ, Κάρδων [P. 146] τε
καὶ Όστρουμπιτζά (14) καὶ Σάλων, καὶ ὅστις ἐπὶ Δαλ-
ματικῇ θύρωνται ἀλλα, ἐπτὰ καὶ πεντήκοντα ἀπασαί.
Τὰ μὲν κατὰ Δαλματίαν τῇδε ἔχωρησαν, Βασιλεὺς
δὲ, ὕστερ ἐλέγομεν, ἐς Βυζάντιον ἐπανιὼν θριαμβὸν
ἐξ ἀνερόπλεων ἀρπὶ καὶ εἰς τὸ τῆς Σοφίας μέγα κα-
τηγεγένεν Ιερόν. Ἐνταῦθα τὰ χαριστηρία θύσας
καὶ χρυσὶψ τοὺς Ιεροπόλους δωρητάμενος, δὲ ἐκ Σιρ-
μίου φορολογηθὲν Ρωμαίοις ἐτυχεν, ἐν παλατίῳ ἡσύ-
χανεν. Ἀλλ' ὅ μι μικροῦ παρῆλθεν, ἐν ἐκείνῳ δὴ τῷ
Οριάμβῳ καὶ δρυμα χρυσίῳ εἰργαστο ἀκηράτου, ἐφ'
ῷ τὸν βασιλέα ἐπιβῆσεθαι. Οὐ μὴν καὶ ἐπέδη, τὸ
μὲν πρὸς τὸν δγκον εὐλαβηθεὶς, τὸ δὲ τι καὶ πρωτο-
ζήγων τῶν Ιππων ὑντινον, οἱ τὸν διφρον εἰλκον, θαμά-
τε τοῦτον ἐκταρατόντεν, ὡς μικροῦ καὶ ἀνατετρά-
φθαι κινδυνεύειν. Οὐπω δὲ συχνὸς ἐξῆκ χρόνος, καὶ
ἀνθις Σερβίους τε ὠδίνειν καὶ Πλαννών τὸ ξύνος
μεμαθηκώς προφθάνειν ἡπειρετο τὴν δρμήν. Ἀλλ'
ἀρτι προσιόντα τούτον ἤκουσαν, καὶ τῆς ὀρμῆς ἀνα-
κοκύντες ἀπαράλυτα τὰ δεδογμένα ἐτήρησαν.

A imperio assernisset, Nicēphoro Chaluphar, quem-
admodum ei a principe mandatum fuerat, istius
administranda curam imposuit. Eo enim fuerat
cum copiis missus, ut sive per vim sive per condi-
tiones illam in potestatem redigeret: quod haec
scilicet 249 provinciam Belę in hereditatis sor-
tem assignarent Hungari. Is itaque Serviorum fines
priusgressus, postquam totus in Dalmatiā exer-
citus traductus erat, brevi pleraque imperatoris
ditioni subiectus. Tum enim in Romanorum ius con-
cessere Tragurium et Sebenicus, ad hæc Spalathus
et Catziciorum gens: Dioclea urbs per celebris,
quam Diocletianus Imperator condidit, Scardona,
Ostrubitzia, Salona, oīunesque aliae civitates que
in Dalmatiā sitae sunt, numero in universum septem
et quinquaginta. Hæc in Dalmatiā feliciter gesta sunt
Imperator autem Byzantium, ut diximus, reversus
ab aeropoli usque ad ædem S. Sophiæ triumphum
egit; ubi Deo gratiis persolutis et sacerdotiibns auro
donatis, quod ex tributis Sirmii contraxerant Roma-
ni, in palatio quieti se dedit. Sed me fere præterie-
rat, currum quo imperator veberetur, isto in trium-
pho ex auro solidō confectum suisse; non conscen-
disse illum tamen, tum quod verareretur ne arrogantiae
incusaretur et fastus, tum etiam quod currui ad-
juncti equi tunc primum domiti et jugo pressi sic
crebro successissent jactassenique, ut haud multum
absuerit quin totus subverteretur. Nec longum in-
tercessit tempus, cum Servios et Pannones nova
iterum moliri edocetus, eorum conatus præverte-
runt, omisso incepio, pacta servavere.

Du Cangii notæ.

c. 20, 22, Sabellicus et Bonūnius. Consule Familias
nostras Dalmaticas.

(11) Τὸ Κατζικίων ξύρος. Catzili forte, de
quibus Thomas Archid. c. 22, qui Cacili in veteri
diplomate dicuntur apud Jo. Lucium, l. iii Hist.
Dalmatic. e. 10, p. 132. Fuerunt autem Gazzetti sive
Cacili una et 12 tribibus Croatorum. V. eundem

Lucium, l. iv, c. 46.

(12) Ἡρ Διοχλητιανός etc. V. Constant. Por-
ph. et eundem Thom. Archid. in Hist. Saloni-
c. 4.

(13) Κάρδων. Vulgo Scardona.

(14) Όστρουμπιτζά. Quæ hodie Ostrovita.

BIBLION 5.

LIBER VI.

250 1. Ceterum imperator reversum, sicuti
memoravimus, ex Taurocythis Andronicum bene-
volentia singulari prosecutus, ingenti auri pondere
donatum in Ciliciam ad res ibi componendas misit:
et ut largiores ei sumptus suppetarent, vestigalia
insuper Cypri attribuit. Sed ille haud diu ibi loco-
rum moratus, primo quidem Philippo Auguste

Du Cangii notæ.

15) Βασιλεὺς δὲ Ἀνδρόνικος. Nicetas, l. iv, n. 4 et v, Will. Tyrius, l. xx, c. 2. V. Stemma
Comnen.

terranum canalem in urbem procurrebat) sibi id persuadere minime poterat, ita facile a Romanis posse expugnari. Inde itaque digressus princeps aliud castellum exstruxit, quod Hungarum plurimis quos Sirmio transtulerat, habitandum concessit. Chalisi vulgo ab ipsis appellantur, suntque diversae, ut supra memoratum est, religionis, et easdem ac Persae opiniones habent. Tum vero certo edictus Stephanus quae Zeugma urbi accidissent, legatos ad imperatorem misit, viros dignitate conspicuos, quos inter existit is qui episcopali munere ibi fungebatur, Sirmiumque se Romanis, insuper etiam totam Dalmatiam restituturum pollicitus est. Ut venerate in conspectum imperatoris, **248** mandata exposuere rogavereque, ut iram remitteret. Id ille primo negavit et rem certe magnam, inquietus, B conjecturus ille esset, legati, si quae jam ablata sunt, ea rursum donare vellet. Habetus Sirmium, cepimus Zeugmen, Dalmatas tenemus, corumque omnino domini facili sumus, quae vobis erupta etiam concedere nunc vultis. Estine ergo alterum apud vos Sirmium, et altera Zeugme, Dalmatiaque alia, quae nobis tradituri sitis? Si habetis, ea nobis ostendite, ut haec apertis continuo manib[us] excipiamus: quae quidem etsi haud tuto nos possessuros scimus (quippe contra jus fasque agere nulla vobis est cura) iisdem tamen nostris viribus, Deo juvante, ut et ista tuebimur. Si ergo haec nostra sunt, nihilque vobis amplius in iis juris est, quae vos daturos dicitis, quibus conditionibus pacta fient? aut quid illud erit, quod vos nobis reconciliet? » Iis quidem sermonibus legatos primum est allocutus: inde commutata oratione: « sed ut sciatis, ait, quam libenter vobiscum, qui Christiani estis volimus pacisci, agedum, sacramenta flant. » Hac tenuis imperator. Illi vero omnia jurejurando sanguentes recessere: ipse autem princeps Byzantium est reversus.

17. Cum Joannes Ducas Dalmatiam Romanorum

Du Cangii notae.

(9) *Ei τις ἀκερ ἀφήσονται.* Ita Lachanas occupato regni Bulgarici diademate Marie Constantini regis viduae et se in conjugem et regnum in dotem offerent, respondit ridicule offerrri, quod majori ex parte jam teneret: Ataburp[ot]omeno; olov ei ἀρχὴ δούον οὐκα κτησομένη αὐτῷ σπάθῃ καὶ δυνάμει χρήστον, ἔκεινη φάνοι χαρίζεσθαι. Pachym. I. vi, c. 7.

(10) *Δαλματιῶν.* Dalmatia maritima, quam et Croatiae Albae vocarunt, reges suos seu toparchas agnovit, longe diversos a Servianis principibus, quorum regia fuit Salona; Diocletiani Augusti natibus illustris. Atq[ue] ut omittam ceteros qui hisce provinciis imperitarunt, in praesens, quod ad rem nostram spectat, arbitror adnotandum, Zelomirum seu Zuilimirum, cuius meminit Gregorius VII papa, usi a nobis ad Alexiadum observatum, Croatiae et Dalmatiae regem sese inscripsiisse, qui ducta in uxorem Belæ I Hungariae regis filia, Geizæ II et Vladislai regum sorore, cum nulla ex ea superesset proles, moriens re-

Α τοῖς ἀλλοις καὶ ώχετος αὐτὴν ἐκ τῶν Ἰστρου ἐποτίς ναμάτων, οὓς τὸ μὲν πρῶτον εἰς τὸ ἐμφανὲς ἔκειτο ὑπαίθρος ἐπὶ τὴν πόλιν ἀνατείνων, εἴτα βασιλέως Στεφάνῳ ἔκεινῳ συναρμένου ὑπόνομος ἡδη κατέστη πιστεύειν οὐκ εἶχεν εὔκετῶς οὐτοῦ Ῥωμαίος ἀλώσεσθαι ταῦτην. Ός δὲ βασιλεὺς ἔκειθεν μεταβάς ἔπειρον τι φρούριον ἐνεούργει, ἐν ᾧ πολλοὺς τῶν ἐν Σιρμιψ φέρων φύκιστο Ούννων, οὐδὲ παρ' αὐτοῖς Χαλιστοὺς ίδος καλεῖν ἔστι (καὶ εἰσιν ἑτερόδοξοι, καθάπερ ἡδη Ἐφην, Πέρσαις ταυτοφρονοῦντες), τότε δὴ τὰ ἀμφὶ τῇ πόλει Ζεύγμη ἔμπεπτωκότα μαθὼν ἀκριῶς πρέσβεις ἐς τὸν βασιλέα πέμπεις ἀνδρας τε τῶν περιφανῶν καὶ δὴ καὶ τὸν τὴν ἐπίσκοπον τῆς λαχόντα ἄρχην, Σιρμιόν τε ἀποδιδόναι Ῥωμαίος ἐπαύθις διομολογῶν, πρὸς δὲ καὶ Δαλματίαν πᾶσαν. Οἱ καὶ ἐπειδὴ βασιλεῖς εἰς δύνιν ἥλθον, ἐπειδὸν τε δοξα αὐτοῖς ἐπέσταλτο καὶ δὴ ἰκέτευον ἀνείναι λοιπὸν βασιλέα τοῦ χόλου. Ό δὲ τὸ μὲν πρῶτον ἀσθέλεγε· οἱ Πολλὸν μεντάν δέξιον εἴη, λέγων, ἀνδρες πρεσβευταί, εἰ τις ἀπέρ ἀφήσονται (9) ἡδη ταῦτα διδάναι ἀξιοῖη. Ἔχομεν Σιρμιόν, ἔξειδομεν Ζεύγμην, Δαλμάτας ἡδη κρατοῦμεν, πάντων καθάπται γεγόναμεν κύριος ὃν αὐτοὶ διδόντες εἴτα ἀφέλεσθε. Ἀρα τοῖνυν ἔστι παρ' ὅμιλον Σιρμιόν ἔτερον; ἔστι που Ζεύγμη καὶ Δαλματία διλῆ, & ἀεδόντες νῦν ἡμένιν ἤκετε; Εἰ μὲν ἔστι, δεῖξατε δὴ, ὡς ἡμεῖς γε ὑπτίταις αὐτίκα ὑποδεξίμεθα ταῦτα χερσίν, εἰδότες μὲν ὡς οὐδὲ ταῦτα δοσον τὸ ἐφ' ὅμιλον καθέξομεν ἀσφαλῶς; (μέλησις γάρ ὅμιλον οὐδεμέλια πάντα παρανομεῖν), αὐτή δὲ δύμας ἰσχὺλ σὺν Θεῷ φάναι τῇ ἡμῶν ὁσπερ καὶ τούτων κρατήσοντες. Εἰ δὲ ταῦτα μὲν παρ' ἡμῖν δρτι κατεῖται, ὅμιλον δὲ οὐδὲν ὑπολέιπεται ὃν δρτι δώσουν φατὲ, ἐπὶ τίσιν ἡ σύμβασις; ή τι τὸ διαλλάκον ἡμᾶς ἔσται; » [P. 144] Τὸ μὲν δὴ πρῶτον οὐτως αὐτοῖς ἡμετέφατο, μεταβαλὼν δὲ ἐπειτα « Άλλ' ἵνα, ἔφη, γνῶτε ὡς προίκα οὐδὲν στελεσθεῖται θέλομεν Χριστιανοῖς οὖσιν, ἀλλὰ γινέσθω τὰ δρκα. » Οἱ βασιλεὺς μὲν τοσαῦτα εἴπεν· οἱ δὲ ἀνώμετα πάντα θέμενοι ἀπήλλαγησαν, καὶ δὲ βασιλεὺς λοιπὸν ἐπὶ Βυζάντιον ἥλθεν.

ις. « Ήδη δὲ καὶ Ἰωάννη; διαύκας Δαλματίαν (10)

D gnum conjugi reliquit. Illa provincias, quas Vladiſlai fratris auxiliis contra hostes tutata erat, eidem hæreditatis jure testamento assignavit. Atque inde Ungarici reges Dalmatiæ et Croatiae dominos identiter sese appellarent et eadem possederunt provincias, non tamen absque controversia. Quippe Veneti jam ante Zuiliimirum ius in plerasque Dalmatiæ maritimæ urbes sibi vindicabant, quas sub Petro Urseolo duce Servianis abstulerant principibus. Neque dubium est quin Manuel, qui eo aeo cum Venetis simulates, eti occultas, [P. 482] exercebat, Belæ seu Alexii, enī filiam Mariam desponderat, jura, ut qui esset Hungaricæ stirpis princeps, ad bellum inferendum prætenderet. Nisi quod vult Cinnamus, Belæ ipsi in hæreditatis sortem seu a patre, vel, ut probabilis est, a fratre, assignata fuerit Dalmatia, quam idem princeps Hungaricæ post haec rex factus Amalrico filio primogenito perinde concessit. Agunt etiam de hoc Manuels in Dalmatia cum Venetis bello Thomas Archidiaconus in His. Salouitana

πραστησάμενος Νικηφόρου τῷ Χελούφῃ ταῦτην πα-
ρέθετο, οὗτω πρὸς βασιλέως ἀπεσταλμένον αὐτῷ.
Ἐφθη γὰρ αὐτὸν δυνάμειν ἄμα ἐνταῦθα στεῖλαι ἐφ'
ἢ ἡ βίᾳ· ἢ διμολογίᾳ ταῦτην ἐλεῖν, τῶν Οὐννῶν τῷ
ἰόγῳ δῆλον Βελᾶς πρὸς κλήρον καὶ ταῦτην ἀφοριζό-
ντων. Ὁ δὲ, τὴν Σερβίων παραμείψας, χώραν, ἐπειδὴ
εἰς ταῦτην εἰσέβαλεν πᾶσα ἐν βραχεῖ δυναστεῖα τὸ
πλέον ὑπὸ τῷ βασιλέι θέτεο. Ὄτε δὴ Τραγούριόν τε
ὑπὸ Ρωμαίους ἐγένετο καὶ Σεβενίκος, πρὸς δὲ καὶ
Σπάλαθος καὶ τὸ Κατζικίων έθνος; (11) Διόχλειά τε
πόλις περιφανής; (12), ἣν Διοχλητιανή; (13) ὁ Ρω-
μαίων ἐδειμάτο αὐτοχράτωρ, Κάρδων [P. 146] τε
καὶ Οστρουμπίτζα (14) καὶ Σάλων, καὶ δοσι: ἐπὶ Δαλ-
ματικῇ θρυνται ἀλλαι, ἐπτά καὶ πεντήκοντα ἀπασι. Τὰ
μὲν κατὰ Δαλματίαν τῇδε ἔχωρησαν, Βασιλεὺς
δὲ, ὥσπερ ἐλέγομεν, ἐς Βυζάντιον ἐπανιών θράμβον
ἐξ ἀκροπόλεως ἀχρι καὶ ἐς τὸ τῆς Σοφίας μέγα κα-
τηνεγκεν Ιερόν. Ἐνταῦθα τε τὰ χαριστήρια θύσας
καὶ χρυσίῳ τοὺς Ιεροπόλους δωρησάμενος, δὲ ἐκ Σιρ-
μίου φορολογηθὲν Ρωμαίοις ἐτυχεν, ἐν παλατίῳ ἡσύ-
χασεν. Ἀλλ' ὁ με μικροῦ παρῆλθεν, ἐν ἐκείνῳ δὴ τῷ
θράμβῳ καὶ δρμα χρυσίου εἰργαστὸν ἀκηράτου, ἐφ'
ὅ τὸν βασιλέα ἐπιβῆσεσθαι. Οὐ μή καὶ ἐπέδη, τὸ
μὲν πρὸς τὸν δγκον εὐλαβηθεὶς, τὸ δὲ τι καὶ πρωτο-
ζήγων τῶν ἱππων δντων, οἱ τὸν δίφρον εἴλκον, θαμά-
τε τούτον ἐκταρατεύτων, ὡς μικροῦ καὶ ἀνατετρά-
φθαι κινδυνεύειν. Οὖπω δὲ συνδός ἐξῆκε χρόνος, καὶ
αὖθις Σερβίους τε ἀδίνειν καὶ Πιννώνων τὸ έθνος
μεμαθηκὼς προφθάνειν ἡπείγετο τὴν δρμήν. Ἀλλ'
ἄρτι προσιόντα τούτον ἤκουσαν, καὶ τῆς δρμῆς ἀνα-
κοίνεις ἀπαράλυτα τὰ δεδογμένα ἐτήρησαν.

A imperio assernisset, Nicēphoro Chalupha, quem-
admodum ei a principe mandatum fuerat, istius
administrandæ curam imposuit. Eo enim fuerat
cum copiis missus, ut sive per viam sive per condi-
tiones illam in potestatem redigeret: quod haec
scilicet 249 provinciam Beke in hereditatis sor-
tem assignarent Hungari. Is itaque Serviorum fines
pretergressus, postquam totus in Dalmatiā exer-
citus traductus erat, brevi pleraque imperatoris
ditioni subiecti. Tum enim in Romanorum ius con-
cessere Tragurium et Sebenicus, ad hæc Spalathus
et Catziciorum gens: Dioclea urbs percelebris,
quam Diocletianus Imperator condidit, Scardona,
Ostrubitzia, Salona, omnesque aliae civitates que
in Dalmatia sitae sunt, numero in universum septen-
ta et quinquaginta. Haec in Dalmatia feliciter gesta sunt
Imperator autem Byzantium, ut diximus, reversus
ab acropoli usque ad ædem S. Sophiæ triumphum
egit; ubi Deo gratiis persolutis et sacerdotibus auro
donatis, quod ex tribulis Sirmii contraxerant Romani,
in palatio quieti se dedit. Sed me fere præterie-
rat, currum quo imperator veheretur, isto in triun-
pho ex auro solidō confectum suisce; non consen-
disse illum tamen, tum quod veroretur ne arrogantia
incusaretur et fastus, tum etiam quod currui ad-
juncti equi tunc primū domili et jugo pressi sic
crebro successissent jactassentque, ut haud multum
abfuerit quin totus subverteretur. Nec longum in-
tercessit tempus, cum Servios et Pannones nova
iterum moliri edocitus, eorum conatus prævertere
C statuit. Sed statim atque illum accedere percepe-
runt, omisso incepito, pacta servavere.

Du Cangii notes.

c. 20, 22, Sabellicus et Bonifacius. Consule Familias
nostras Dalmaticas.

(11) Τὸ Κατζικίων έθνος. Catziki forte, de
quibus Thomas Archid. c. 22, qui Cacicli in veteri
diplomate dicuntur apud Jo. Lucium, I. iii Hist.
Dalmatic. c. 10, p. 132. Fuerunt autem Cazelli sive
Cacicli una e 12 tribubus Croatorum. V. eundem

Lucium, I. iv, c. 46.
(12) Ἡρ Διοχλητιαρδς etc. V. Constant. Por-
ph. et eundem Thon. Archid. in Hist. Saloni.
c. 4.

(13) Κάρδων. Vulgo Scardona.

(14) Οστρουμπίτζα. Quæ hodie Ostroritza.

BIBLION G.

LIBER VI.

α'. Ὁ βασιλεὺς δὲ Ἀνδρόνικον (15) ἀπὸ Ταυροσκυ-
θῶν ἤδη, καθάπερ εἰρηται, ἐπανιόντα φιλοφροσύνης
τε τῆς ἀλλῆς τέξισε καὶ ἀφθόνῳ χρυσίῳ τὸν ἀνθρω-
πον δωρησάμενος ἐπὶ Κιλικίας τὰ τῇδε καταστησά-
μενον ἐπεμψεν· δῶς γε μήν ἀφθόνοις; ἔχοι χρῆσθαι
τοῖς ἀναλώμασι καὶ Κύπρον αὐτῷ φορολογεῖσθαι
ἴσωσεν. Ἀλλ' ἐκείνος δλγον ἐν τοῖς καθεστῶσιν ἐπι-

Du Cangii note.

15) Βασιλεὺς δὲ Ἀνδρόνικος. Nicetas, I. iv, n. 4 et v, Will. Tyrius, I. xx, c. 2. V. Siemma
Comnen.

250 1. Ceterum imperator reversum, sicuti
memoravimus, ex Taurocythiis Andronicum bene-
volentia singulari prosecutus, ingenti auri pondere
donatum in Ciliciam ad res ibi componendas misit:
et ut largiores ei sumptus suppeterent, vestigalia
insuper Cypri attribuit. Sed ille haud diu ibi loco-
rum moratus, primo quidem Philippam Auguste

vororem, legibus id nostris mihi concedentibus, aibi despondet: deinde nulla ratione relictia illa in Palæstinam transiit, ingentes secum deferens imperatoris pecunias, quas ex Cilicia et Cypri tribulis coegerat. Illic forte incidit in Isaaci sebastocratoris filiam, quae Balduino regi, uti dictu*n* est, nupserrat et fuceto marito fratreque illius regnum jam consecuto, vidua in urbe Ace morabatur. Crebrius illam ut consanguineam convenit, et secretas etiam consuetudines cum ea habuit. Tandem impuro atque illico illius amore flagrans ac concubitu potitus in Saracenorum fines una cum illi trajecit et liberos ex ea postea sustulit. **251** Inde plurimas regiones exteriores circumiens Orientalem Iberorum plagam adiit. Neque ita multo post ad Persas iterum cum muliere reversus est: unde crebris in Romanorum fines factis excursionibus plurimos captivos fecit, quos ut belli prædai scelestus iste Persis concessit: ob quæ facinora ab Ecclesia anathemate perculsa est.

Ἑλθε σὺν τῇ γυναικὶ, δὲν συχνάς ἐπὶ τὴν Ῥωμαίων διδόμανος ὁ κακοδαίμων δρπάγματα τοῦ πολέμου κλησίας ὑποβάλληται.

2. Per idem tempus orta est Byzantii de gloria Christi controversia hac occasione. Quidam Demetrius, genere quidem Romanus sed Lampe vicq Aelæ oriundus, in disciplinis externis ac secularibus parum, opinor, versatus, institutus autem divinis assiduo deditus absurdissima quæque de iis crebrius proferebat. Hic saepius in Occidentem gentesque Italicas legatos missus et stolido fastu plenus inde reversus tum alia quædam effudit portentosa, tum et Dei naturam curiosius investigare non desitili: rem aliū nulli permisam præterquam doctoribus et iis qui in sacerdotum albo præcipui fulgeant, atque adeo ipsis iam imperatoribus, propter dignitatis forte excellentiam. Cum e finibus Alemannorum rediret, gentes eas propalam contendebat a vera aberrare opinione, inque colloquium imperatoris aliquando admissus eadem effuttiit. Quænam autem ista essent illo percontante, sermonem arripiens, statim rem omnem, cuius hæc est summa, explicuit: « Dicere, inquit, audent minorem eundem esse et æquali Deo quo genitus est. » At imperator **252** subjiciens: « Numquid, ait, cumdem esse et Deum et hominem dici-

μενας χρόνον, πρῶτα μὲν Φιλίππων τὴν Αὐγούστους κασιγνήτην γυναικα ἐγγυητὴν ἐποιήσατο, τοῦ παρ' ἡμῖν νομίμου (16) ἤκιστα δυγχωροῦντος αὐτῷ· εἶτα λόγῳ οὐδενὶ ταύτης ἀπεσχημάνως ἐπὶ Παλαιστίνης μετέβη, χρῆματα τῶν βασιλέως πλείστα συνεπαγόμενος, & Κιλικίας τε αὐτῆς καὶ τῆς Κυπρίων ἐκπεφορολόγηκε γῆς. Ἐνταῦθα τε τῇ σεβαστοκράτορος Ἰσαακίου ἐντευχήκως θυγατρί, ἡ Βαλδουΐνη, καθάπερ εἰρηται, τῷ βηγὶ ἔννοικήπασα, ἐπειδὴ περ ἐκεῖνος ἀποθάνοι καὶ τὰ τῇ: ἀρχῆς ἐπὶ τὸν ἀδελφὸν μεταπέσσοι: τὸν αὐτοῦ, ἐνταῦθα ἐπὶ Ἀκης καθῆστο πολέως χηρεύοντα. Θαμά τε ἐφοίτα παρ' αὐτὴν ἄστε ἔννοιαν καὶ διμίλιας τινὰς ιδιαζόντος ἐποιεῖστο τῇ ἀνθρώπῳ. Προβαίνων δὲ καὶ ἐκτόπιας ἡράσθη ταύτης διθεσμὸν τίνα καὶ ἀνόσιον ἔρωτα, ἔως ἡδη πλησίας αὐτῇ ἀνέλαβε τε ἐκεῖθεν καὶ ἐπὶ τὴν τῶν Σαρακηνῶν σὺν αὐτῇ χώραν ἥλθεν, ἐξ ἡς καὶ παῖδας ἐτέκωσεν θετερον. Τότε δὲ πολλὴν τίνα γῆν ὅθειαν περιελθών, εἴτα καὶ εἰς τὴν ἔφαν Ἱερήρων ἀμβάλλει χώραν. Οὐ πολὺ δὲ θετερον αὐθίς ἐπὶ τοὺς Πέρσας ποιούμενος ἀμβολᾶς πολλούς τε ἀνθρώπων ἀνθραποπέρσαις παρέχει, δι' ἀ κανθέματι πρὸς τῆς Ἐκ-

β'. Υπὸ τούτον τὸν χρόνον ζήτησες τις ἐν Βυζαντίῳ ἀμφὶ τῇ [P. 147] Χριστοῦ συνέπεσε δῆῃ ἀκ' αἰτίας τοιάδε. Ἡν τις Δημήτριος (17), Ῥωμαῖος μὲν γένος Λάριπης δὲ κώμης ὠρμημένος Ἀσιανῆς, πατέρευσες τῆς ἐγκυκλίου καὶ μαθημάτων τῶν ἐκτὸς διλγόν, οἷμα, μετεσχηκώς, δόγμασι δὲ ὡς ἐπὶ πάντας θεοῖς ἐνευκαρπῶν καὶ ἀπέραντῶν τίνα περιταῦτα κατατείνων ἀδολεσχίαν ἔχει. Οὗτος πολλάκις περὶ τὴν ἐπερέπαν καὶ ἔθνη πρεσβεύσας τὰ Ἰταλικὰ χορύζης μεστὸς ἐκεῖθεν ἐπανήσει καὶ ἐπεταύετο δόλλα τε πολλὰ καὶ δῆ καὶ τὴν Θεοῦ φύσιν οὐδέποτε ἀντει πολυπραγμονῶν, πρᾶγμα οὐδενὶ δλλεψ διηγεῖται μὴ διασκάλοις καὶ τῶν ιερέων ἐφειμένον τοῖς προύχουσιν, ἡδη δὲ καὶ βασιλεῦσι διὰ τὸ ἀξιώμα τισσες. Τότε δὲ ἐκ τῆς χώρας ἀναζεύξας Ἀλαιμαγῶν διαφανῶν ἐπερφρονεῖν τὰ τῆδε διετελέντο ἔθνη, καὶ ποτε τῷ βασιλεῖ διομιλούμενος τοιάδε τινὰ συνείρε. Πυνθανούμενος δὲ τοῦ βασιλέως τίνα ταῦτα εἰέν, ὑπολαβὼν ἐκεῖνος αὐτίκα τὸν πάντα διεῖχει λόγον. Εἶχε δὲ οὐτως: « Ἐλέσσω τὸν αὐτὸν καὶ τισσον τῷ φύσιντι θεῷ λέγειν τολμῶσι. » Βασιλέως δὲ, « Τί δὲ, οὐχὶ καὶ θεὸν τὸν αὐτὸν καὶ ἀνθρωπὸν φαμεν; » εἰπόντος, δὲ « Να, » εἰπεν: « Οὐκοῦν, βασιλεὺς ἐψη (18), τὸν

Du Gangii notæ.

(16) Τοῦ παρ' ἡμῖν ρομίου. Matthæus Monachus in Quæst. matrimonial. l. viii Juris Graeco-Rom. p. 482 ad quintum usque gradum prohibitas suis apud Grecos ob affinitatem nuptias scribit: Μέχρις τοῦ πέμπτου βαθμοῦ πάντη τὸ ἐξ ἀγιστειας κεκώνται. V. Pachym. l. vi. c. 6.

(17) Ἡν τις Δημήτριος. Id etiam habet Nicetas, l. vii, c. 5. V. Præterea Leonem Allat. de Ecl. Occid. et Orient. perp. cons. l. ii, c. 42, n. 4.

(18) Οὐκοῦν βασιλεὺς ἐψη. Gaudenius Brixianensis episcopus in Responsione ad Paulum Diac. de eo quod Dominus Jesus dixit apostolis: Quia Pater major me est; duplex est in Christo substantia, una uropria, alia nostra, jam sua: id est, una

Dei, alia hominis. Filius enim Dei, ex quo eum illibata Virgo peperit de Spiritu sancto concepsum, atque hoc genere nascendi Verbum caro factum est et habitavit in nobis, idem cœpit esse Filius hominis, qui in principio erat apud Patrem Filius Dei, uique Deus Verbum, etc. Ferrandus Carthagin. Diac. Epistol. ad Anatolium: Si quis iterum requirat, Pater maior me est, utrum vox ista secundum divinitatem prolata sit, an secundum humanitatem, fiducialiter respondeo secundum humanitatem, non secundum divinitatem. Iacobus Clarus adversus Variinadum: Filius minor est Pater in assumpti hominis formâ, aequalis vero Patri est in Deitatis naturæ substantia. Ita passim sancti

τῷ δινθρωπος μὲν τὸ ήτον, ἐν δὲ τῷ Θεός τὸ ίσον
δημολγοῦμεν. Ταῦτα δὲ τοῦτο καὶ τοῦ Σωτῆρος ἀκούο-
μεν λέγοντος. Φησὶ γάρ που· Ὁ Πατήρ μου μείζων
μου ἔστι. Καὶ εἰ μὴ θατέρᾳ τοῦτο προσαρμοστέον
φύσει (ἀποτύπων γάρ), ἀνάγκη λοιπὸν τῇ ἑτέρῃ
τούτῳ λόγῳ προσάπτειν. Τὸ γάρ μηδεμιᾶς λέγεται ἀνο-
τον. Ἄρα καλῶς τοῖς ἀνθρώποις ὁ λόγος ἔχει, ὅσα
γε τέως χράτος εἰδέναι τὸ ήμετερον. » Οὐ δὲ καὶ πά-
λιν, εἰ Ἀλλὰ περιφανῶς ἀσεβοῦσιν, ἔλεγε. Τότε μὲν
οὖν ἐν τούτοις τὸν διάλογον ἔλυν· διλύγω δὲ διτερον
καὶ βιδύλιον τὰ δοκοῦντα αὐτῷ Δημητρίος ἐνθέμενος
τῷ βασιλεὺς ἐκδίμειον. «Οὐ δέ εἰ γε, ἐφη, ὑπὸ γῆς
αὐτὸν κατακρύψαι δυνάται ἔστιν, αὐτίκα τοῦτο κατά-
χωσον, ὡς μὴ ἐντεῦθεν διέλθουσιν πόλοις; πρόξενος ἔστι. »
Ἐμοὶ γάρ ἀραρότας ἔχειν συμβαίνει τὰ ἐξ τῆς θεω-
ρίαν ταυτηνὶ, καὶ οὐκ ἀν τις φρόντις οἵμαι αὐτῆς με
ἔξει παρακαλεῖν. »Ἀλλ᾽ ἔκεινος ἔτι μᾶλλον θρασὺς
ἡνὶς ἴδιος τοις καὶ ἐν συλλόγοις αὐτὸν προσφέρειν. «Ηδη δὲ
καὶ τῶν ἀρχιερέων ἐκοινοῦτο πολλοῖς καὶ τοῖς ἐκ τῆς
τῶν Δευτέρων μερίδος, οὓς διακόνους καλοῦμεν. Ἐπει-
τε συμφωνοῦντας αὐτῷ πολλούς εὑρισκεν, ἔτι μᾶλλον
ἀναφανδὲ κατὰ τῶν τὸ Ελαττόν πω; πεφρονήκότων
ἴπεις: καὶ ἐφέρετο· προϊόν τε ἐπι· μέργας ἥρθη τὸ νε-
κρον, καὶ οὐδὲ ἡνὶς οὐδέποτε οὔτε τῷ τότε καὶ ἐλάτει καὶ
ἴζηται, καὶ δικοιασοῦν ἐτύγχανε μερίδος ὄν. Ως οὖν
τοῦτο βασιλεὺς Ἐγνω, τὸ μὲν ἐπὶ κοινῆς τεθεικέναις
ἔτι: ήτες; θωκει [P. 148] καὶ ἀνεβάντο, σὺν εὐλαβεῖσι
τῷ πράγματι προσφερόμενος. Οὐρῶν δὲ σχεδόν τι
μοι ἀπαντας ἔτις γνώμην τῆς Δημητρίου νεύοντας,
ἐνα καθ' ἵνα, ἡδη δὲ καὶ ξύνδυο καὶ κατὰ πλείους
καραλαμβάνων ἐδοκίμαζε τὰ λεγόμενα, οὗτα τέ πολ-
λούς; οὐτούν ἐπὶ θιάρων μετήνεγκε διδύνων οὐκέτι
ἔχοντας ἀντιλέγειν οὐδέν. Καὶ γάρ καὶ πατέτας ἀγευ-
εῖσθις λογικῆς ἦν, ἀλλὰ φύσεως διδύτης καὶ μεγαλειψ
νήσεως πάντων καθάπαξ ἐκράτει τῶν ἐν τοῖς καθ'
ἥκας χρόνοις γεγενημένων ἀνθρώπων. Καὶ οὐκ ἡνὶς
ἔτις ἡρνεῖτο ταῦτα, μηδὲ τῶν ἐν βασιλέως ἀνα-
στρεφομένων τὰ πολλὰ (ἥ γάρ ἀν θωπείας ὑπό-
πεισθεῖς έντασθα), ἀλλ᾽ ἡδη καὶ τῶν δλλων ἀγνώ-
στων αὐτῷ· καὶ τὸ διερμηνεῦσαι (10) προβούμηθείη,
οὐν ἔξειστι τινίς προβούμηθείται καὶ σαρθρεῖται καὶ φρά-
σεως ἀπόλητης τούτῳ διεβήσει· καὶ διποιοῦ δή τινος
τῶν γιλισσοῦχας ἥρτητο τὸ ζητούμενον εἰδῶν, φυσι-
ῶν τὸ θεολογικῶν καὶ καθάπαξ τῶν δλλων. Ησχόλει
τὸ διεντὸν τοῖς τε θεοῖς καὶ τοῖς ἑκτὸς ἀκρόμασι,
τούντων τε ἀμφοτέρων Ἀρεός τε καὶ Ἐρμοῦ λόγον
ποιεῖτο, κατίτοι σχεδὸν πολεμίων ἔργων οὐδένα κα-

¹ Joan. xii, 28.

Du Cangii note.

Patres. Vide Sedulium, l. i. Paschal. operis, cap. 2. Hac responsione Arrium et illius sequaces, uti eo arguimento adversus Catholicos uti solebant, testatur Socrates, l. i., c. 6, semper jugularunt sancti Patres. S. Augustinus in Enchiridio, c. 35: quantum Deus est, ipse et Pater unum sunt: quantum autem homo, Pater maior est illo. Arribus Junior in conflictu cum Scapione, l. ii: ea forma, in qua Filius Patris est sine matre, et et Pater unum sunt: in ea vero forma, in qua Matri est sine patre, Pater minor est. Num enim servilem assumpsit, in qua non solum

A mus? Ille vero: « Sic se res habet. » Tum imperator: « Annon igitur, quatenus homo est, minorem, quatenus autem Deus, aequali consitemur? hoc Ipsius scilicet Servatorem nostrum audiimus dicentem; aliquid enim ait: Pater meus maior me est¹. Quod si divina istud natura non est ascribendum (id enim dicere prorsus absurdum esset), necesse est ut alteri, neimpe humanæ, sermo iste conveniat. Dicere enim id neutri competitore stultum esset. Recite igitur homines isti sentiunt et loquuntur, quantum hactenus majestati nostræ conjectari licuit. » Ille vero rursus: « Manifeste, Inquit, errant in fide. » Atque in his dilectionibus colloquiun. At paulo post sententiam suam libello exarata imperatori porrexit Demetrius; is vero: « Si, ait, condi sub terram potest libellus iste, defode illum protinus, ne multis causa perditionis sit. Mibi quidem immota super ea quæstione stat sententia, neque facile quis ab illa me dimoveat. » Cæterum insolentior etiam facinus, libellum privatim ac publice in cœtibus proferebat: atque cum ipsis etiam episcopis, Levitarum quo ordine conspicuis, quos diaconos vocamus, de illo disserebat. Cum vero jam plurimos in suam pertraxisset sententiam, manifestius contra eos qui minoris opinione tenerentur insurrexit, adeo ut maxima deinceps excitaretur contentio, cum occurseret nemo, cuiuscunq; esset dignitatis, qui obliqui et ab eo inquirere quidpiam anderet. Quæ ut 253 Imperatori comperta fuerunt, publico quidem examini hanc ille committere controversiam præ religione quadam in dies differebat. Ubi vero omnes propemodum in Demetrii opinionem inclinare vidi, singulos primo, inde binos et plures ad se vocans, agitata et discussa quæstione, plurimos ex iis, cum quid opponerent non suppetaret, in alteram perduxit sententiam; licet enim logicam et dialecticam non attigisset, præstantia tamen ingenii et acumine mentisque et animi magnitudine cæteros omnino, qui nostra æstate vixerunt, homines præcellebat. Et nemo hac inficiebatur, non eorum modo qui cum principe sæpius versabantur, quemque suspecta baberi posset adulatio, sed et aliorum, qui ei prorsus ignoti sunt. Si quid enī interpretari vellet, id singulari accuratione et perspicuitate, necon et nativa simplicitate refe-
rebat, ex quacunq; demum philosophia parte deducta esset quæstio, sive ex physica sive ex

Deo Patre minor esset, sed et Matre tantum mi-
nor esset, quantum Matris virginis annositas ex-
sistisset. Vigilius episcop. Tridentinus: Si ergo secundum professionis iuræ (Arrii) sententiam aliquanta divinitati, nonnulla vero humanitati ascri-
benda sunt, cur non hoc quod ait: « Pater maior me est, et humanitati et quod ait: « Ego et Pater unum sumus, et divinitati reputamus? »

(19) Καὶ τὸ διερμηνεῦσαι. Perspicax Manuelis et acutum ingenium, eloquentiam et in rebus theologicis eruditissimum coniunctat pariter Ni-
cetas.

theologica cæterisque. Exercebat enim se in diuinis perinde ac humanioribus disciplinis, et magno strumque habebat loco, Martem et Mercurium, cui nullo propemodum tempore illi a bellicis curis vacaret. Ille itaque, ut diximus, complures ex iis quibuscum congressus est, ad suam p[ro]fessiōnem sententiam. Primum enim nemo erat, qui non partis esset sibi adversæ, præterquam Lucas rebus ecclesiasticis tum p[re]positus, qui et ipse neq[ue] aperire libere mente suam audebat, cum sex non amplius diaconis **254**. Cæteri autem omnes, ut plerisque post familiare cum imperatore colloquium a suis partibus abscedere viderunt, in secretis istis congressibus, ingenii solertia ac lingua lenocinio ad illius esse pertractos sententiam rati: apud se statuere, ut nemo e suis deinceps solus aut secreto cum principe colloqueretur. Quippe, et si non in hac vita quidem, tandem tamen post mortem anathemati omnino esse subdendum aiebant. Ad hæc mutuo in ædibus suis et principiū aliquot virorum conventus instituerunt, quorum omnium Ignarus imperator, Euthymium Novarum Patrarum episcopum secreto de hac controversia percontatur, banque cum illo agitare se velle quæstionem ait. At in labia occludens silebat. Exq[ui]rente autem imperatore causam silentii, tum respondens ille rem omnem explicuit. Ex quibus non modice commotus princeps iraque succensus, quod alias solitus non erat, utpote qui cum animi constantia et præter iracundiam quælibet ageret, comm natur eum de excelsiori loco p[re]cipitein se daturum, si qui sanam de Deo doctrinam p[er]vertierent, sibi eam criminis ducerent. Sed ut intelligatis, inquit, mutata primum voce, quales vos et quomodo de Deo sentientes probra mihi ingeritis (ego autem injuriam transmitto, ne rigidiores faciōre veræ rectæque doctrinæ officera videar: bonorum enim operum cum pravis similitudo ad animos etiam, unde utraque provenlunt, pari labore aspergendo **255** sufficit), agite, arma induite, ut mecum tandem solo contra vos venturo, non manuum vi, sed rationum et argumentorum pondere, depugnare possitis. Nolo enim victus viuere; et testis mihi est hæc actio. Manifesta quippe affectus injuria, ut vides, ab ultime abstineo. Minime autem opçtuerat vos ea in angulis proferre. Quis enim vos ad id coegit? aut quis libertatem abstulit? quando ego sedens pro tribunali dicendi facultatem denegavi? quid inde ego lucri referam, si ineptam ac insulsam opinionem defendero? igitur ut non pudeat, quod non satis eruditæ linguae animique existimam, quod iam multis vestrum accidit (licet

A ῥὸν ἀνιείς. Ο μὲν οὖν οὐτας δεξιότητι φύσεις, διπέρ εἰλέγομε, πολλοὺς τῶν ἐντυγχνόντων ἐς γνώμην μετετίθει τὴν ἑαυτοῦ. Τὸ γάρ πρότερον οὐδεὶς ἦν δοτεις οὐχὶ τῆς ἀντικειμένης αὐτῷ μοίρας ἦν, ὅτι μὴ Λουκᾶς δ τηνικάδε τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς ἐφεστῶς δε καὶ αὐτὸς οὐδεμή παρθησάσεσθαι ἔτι ἐντίμα, καὶ διακόνων οὐ πλείους τῶν ἔξ. Οἱ δὲ δὴ διὰλιταὶ παντες, ὡς ἐκ τῆς ἴδια τῷ βασιλεῖ κινητούς πολλοὺς τοῦ κατ' αὐτοὺς ἀπόθρεντας ἑώρων χοροῦ, οὐγένετες τῷ διαφόρῳ τῆς νοήσεως καὶ τῷ τῆς γλώττας εὐστρόφῳ ἐν ταῖς ἰδιαζούσαις τοὺς πολλοὺς αὐτῶν εἰς ἑαυτὸν ἐφέλκεσθαι συνουσίας, ἐστησαν παρ' ἑαυτοῖς, μηχεῖτι μηδένα κατὰ μόνας καὶ ἐν παρενόστῳ τῷ βασιλεῖ ἐντεῦθεναι αὐτῶν. Ε καὶ γάρ μὴ νῦν, ἀλλ' ὅμη καὶ μετὰ ἀποβλωτιν ἀναθέματι πάντας ὑποδηλοῦσται, »Ἐλεγον, συνελέστεις ές τε ἀλλήλων καὶ δὴ καὶ ὑπερεχόντων τινῶν ποιούμενοι οἰκιας. «Ἐν οὐδὲν ἐτις συνιδῶν διασιλεὺς Εὐθύμιον (20) πο ε τῶν Νέων Πατρῶν ἀργιερέα ἴδιᾳ καλέσας, ἀνεπινόντεο τῶν εἰτημένων γυμνάζειν τε σὺν αὐτῷ τὴν δόξαν ἤθελεν. Ο δὲ μεμυκὼς τὰ χελην σιγῇ ἵστατο. Τοῦ βασιλέως δὲ τὴν αἰτίαν ἐρομένου τῆς σιωπῆς, τὸν πάντα λόγον ὑπολαβὼν ἐκεῖνος διεξῆσε. Θυμήνας οὖν ἐπὶ τούτοις, καίτοι οὐ πρότερον εἰθισμένον αὐτῷ τοῦτο (δ το γάρ ἀν πράττοις σὺν εὐταθείᾳ καὶ ἀκροχολίᾳ; [P. 149] Ἔπραττεν ἔξω), ἡπελήσεις κατὰ κρημνοῦ τούτον ὡθήσειν, εἰ γε αὐτὸς τὴν ὑγια περὶ Θεοῦ διατερψόντες δόξαν αὐτῷ ταῦτα ἐπικαλούστιν. «Ἀλλ' Ἰνα, ἐφη μεταβαλών, γνώσεσθε πρώτον οἰτινες δητες καὶ ὅπω; ποτὲ περὶ Θεοῦ φρονοῦντες σχώματά τε ἐπιρίπτετε κάρποι (ἐνέχομαι δὲ ὑδρόζόμενος, ὡς μὴ δόξαν δρθῆν αὐθεκάστιφ (21) διαβάλλομει πράξαι. Αι γάρ πρὸς τὰ φυλὰ τῶν ἀγαθῶν ἔργων δμοιτήτες ἰκαναὶ καὶ τὰς γνώμας ταυτίζειν, ἐξ ὧν ἐκάτερα προέρχονται), ἀνθοπλίσασθε τοίνυν δπως μοι μόνῳ τῶν ἀπάντων ἀπεναντίας ὑμίν δίξοντες συμπλαχήσεσθαι λοιπὸν δυνηθῆτε, οὐ βίτι χειρῶν, ἀλλ' ἐνεργειᾳ λόγων. Μισεῖται γάρ μοι νικᾶν ἡταμένῳ, καὶ μάρτυς ἡ πράξις δίδει. Σαφέστατα γάρ περιυδρισμένος, ὕσπερ ὁρᾶς, ἐπέκαιρα τὴν ἄμμυναν καίτοι ἔδει μὴ ἐν γωνίαις ὑμδες ταῦτα διασύρειν. Τις γάρ διμδεις καὶ ἐδιάστατο; ή τις τὴν πτυχήσαται ἀρπάξει; πότε μοι πρὸς τοῦ βήματος διπειδόμενος λέγοντες; τι κερδῶν ἀύτος, δόξῃ παρίσταμαι ἀλλοχότιφ; «Ἄρα ως μὴ τὴν περὶ λόγους μοι δόξαν αἰσχυνῶ, διπερ δημητοὶ τῶν καθ' ὑμδεις ἐπαύον (καὶ μήν οὐδέποτε τηλικαῦτα ἐπιγγελματα) λείπεται πάντως; Ἰνα μὴ περὶ Θεοῦ δόξαν καταπροδῶ. Εἰ δέ τις μεταδόδαις με σχοινή τὴν γνώμην, συμφώνως Γραφαῖς; λαλῶν ταῖς ἱεραῖς, οὐδεμία μοι πάντως αἰτιγήνη ἐπ' ἐκεῖνα μεταθέσθαι· ἐν δὲ μόνον τούτῳ τετηρησθω, ἀνύδριστο; Θεδ; Υπὲρ τούτου γάρ μυριάκις

B

C

D

Du Gangii notæ.

quam vocem idem Hesychius ἀκριβῆ, αὐστηρὸν τῷ λόγῳ, ἐλαυθέριον, ἀξιόπιστον, εtc. interpretatur? sic hic notio ista non omnino quadrat. Mallem igitur ἀντικαίνων reponere, hancque periodum sic interpretari: Ego autem injuria offci hand ægre p[ro]rior, ne actione simili veræ rectæque doctrinæ officera ridear.

(20) [P. 483] *Eὐθύμιος*. Intersuit Euthymius iste Novarum Patrarum episcopus synodo, que an. Ch. 1166 celebrata fuit contra Demetrium Lampenum. Vide eundem Allatum.

(21) Αὐθαδέστρω. Editio Tolliana p[re]sert αὐθέ-
xalwo. An legendum ἀντικαίνων est enim αὐθέ-
xalwo Hesychio ιεράκιον, an vero αὐθεκάστιφ,

αὐτὸς ὑθριζόμενος ὑπενέγκω. » Ταῦτα μὲν τῇδε A ejusmodi nunquam professus sim), superest omnino, ἐγώρησαν, ἡμερῶν δὲ δύλγων ὑστερον βίστους τε, δοαι τε κερὶ τούτων τρανοῦται, ἐκδιμίζει συχνὰς καὶ ποιοτέρας τὸ πρᾶγμα προύτιθεις ζητήσεως. Ὑπέρβερον οὖν ἐκάστοτε συχνοὶ τῆς ἀντιθέτου μοίρας, ἵνας ἁπαντες δῆμα πατριάρχαις τοῖς δόλοις ὡμοφρόνησάν τε καὶ τὸν βασιλέα τῆς τῶν Γραφῶν μᾶλλον ἔνοψάν τοις ὠμολόγουν διανοίας. Τῷ γε μὴν Λουκᾶ ἐγκληπιῶν τε περεφανῶς καὶ τῶν μαρτυρῶν, δὲ δὲ τοῦ θρόνου κατασκῆν ἐπεδοῦντο τὸν δινθρωπον, τίνῳ ἀμαδῶς τοῖς πράγμασιν ἐφιστάντειν εἰδότες. Τῆς Λουκᾶ γάρ τητῆσθαις ὅμολογήσαντες γνώμης, δὲ τοις τῆς βασιλέως πολλῷ πρότερον, ἀλλά τοις τε αὐτοῖς, ἐπειδὴ τὴν θρησκείαν γεγονότες, οἱ δὲ ἐγκλημάτων ἐπέραντο τεῦτον. Ἐφ' οἷς οἵμαι καὶ βασιλεὺς αὐτῶν καταγνῶντες σὺν ἐπικαθεῖτιν λογισμῷ B τῷ Δουκῷ ἐπιφυμέμον. « Ἀλλὰ τοῦτο μὲν, Ἐφη, τέλος ἀποκείσθω ὅπερνίκα δὲ τέλος; Σξει τὸ τῶν παρόντων, βασανισθήσεται καὶ ταῦτα, καὶ τέλος αὐτοῖς ἐπιθήσομεν τὸ προστήκον» C ἐφ' οἷς ἀποκρουθίστες ἐκύρουν ἡδη τὰ δεδογμένα. Βασιλεὺς δὲ ὑπεσημήνατο τεῦτοις· καὶ τὸ λοιπὸν λίθονς ἐγκολαφάμενοι τὴν γραφὴν ἐπὶ τοῦ Σοφίας λεποῦ δριστερῷ [P. 150] εἰσίστητε φέροντες ἴστησαν. Καὶ τέλος; ἡδη σύντατο τὰ τῆς ζητήσεως. Ἐγώ δ' ἐκεῖνο περὶ τῶν τοιούτων ἀεὶ φρονῶν διατετέλεκα, δὲ δὴ φύσιν Θεοῦ πολυκραγμονέν ἀνθρώπῳ γε δηντὶ οὐκούνη ἀνέγκλητον. «Ο γε μὴν θαυμάζειν ἔχω τῷ αὐτοκράτορι τούτῳ εἰπέτα μοι λελέξεται. Συζητοῦντει ποτὲ περὶ ταῦτων εἰπῷ (ἴπλι ξένη καὶ γάρ ην: αὐτῶν παρετέτατο κύκλους τὰ τῆς ἀμφισθήσεως:) τῶν τις; περὶ τὴν βασιλικὴν ἀμφιστοῦμενόν ἐγένετο δεσταλ, ἀγγέλλων οὖν αὐτῷ τουχῆ, ἡμελωκέναι τὴν βασιλίδα, εἴτα καὶ δέρψην. Ο δὲ οὖδε δυνον ἐν σχήματι τὸ πάθος ἐπιδειξάμενος καθῆστο προσανέχων τοῖς λεγομένοις. Ἐπειδὲ τόλος ἡδη εἶχε τὰ τῆς τηνικάδε ζητήσεως, ὅρθιος ἀναστὰς ῥιπτεῖ παρὰ τοὺς τῶν λεπρῶν πόδας ἀκυτὸν, καὶ εἰ «Ἄρτι μοι, Ἐφη, πατέρες λεπροί, λόγος ἐκ τῆς γυναικῶντος; Ἡ θεον, ἐκτετρώσθαι παῖδα μοι λόγων δέρψει, μεγίστην ἐλπίδα έμοιγε. Ἀλλ' αἰτοῦμαι δὴ τὴν ὄμητέραν ἀγιότητα, πέμψατέ τινα πρός Θεὸν ἱκετηρίαν, πέμψατε, ἀντιθολῶ. Καὶ μὲν οὐκ ὅρθως; Ἰητογε περὶ τούτον δὴ τὸν λεπρὸν ἐκονισάμην ἀγῶνα, μηκέτι μηδὲ εἰσέπειτα μοι τελεσφορηθεῖται σπέρμα γένους ἐκτατέρου μηδὲν, μηδὲ ὀναίμην ἐλπίδων τῶν διμαυτοῦ· εἰ δὲ ἀρεστὰ Θεῷ τὰ τῆς ἡμῆς γνώμης ιστεῖν, οὐκ εἰς μακράν μοι τὴν ἐλπίδα παρέξοιτε ταῦτην. » Ό μὲν τοσαῦτα εἰπών ἀνίστατο γῆθεν, οἱ δὲ τοὺς κλεθεῖς ἔκαστος σὺν δάκρυσι θεὸν ἐπεκάλουν. Τότε μὲν οὖν ἐπὶ τοιούτοις ἀπηλλάγησαν. Οὐκων δὲ χρόνος ἔχεισα συχνός, καὶ τεκνοὶ παῖδες (22) βασιλεὺς, γλύμμα Χαρίτων, φύσεως ἀνθος. Ἀλλὰ τούτου μὲν δοποίσς τις θετιν διέσεν δ λόγος ἐν διοντει διαγράψει μοι, τὰ δὲ τῶν ἀγῶνων ἐκείνων ἐν τούτοις ἐτελεύτα. Δουκᾶς δὲ, ἐπειδὴ μηδὲν δτ: καὶ λό-

A ejusmodi nunquam professus sim), superest omnino, ut quam de Deo habeo opinionem, non prodam aut deseram. Si vero aliquis nova quæriam docere me velit, quæ Scripturis sacris consentanea sint in illius sententiam transire haud verebor. Unum hoc interea observetur, ut non irrideatur Deus: pro illo enim millies ipse contumeliam patiar. B Ille iūm ibi gesta. Paucis vero deinceps elapsis diēbus, libros complures, quotquot prædictam controversiam videbantur explanare, præduxit communique concilio rem decidendam statuit. Descivere igitur undique plures ab adversa parte, ita ut universi cum cæteris patriarchis eamdem amplexati sentenjam imperatorem sacrarum Scripturarum scientia cæteros anteīcōn considerentur. C Lucæ autem indignabantur propalam dicti etiisque eum incescebant, atque adeo hominēm throno depellen-dum inclamabant, viri 256 rerum gerendarum prorsus imperiti: ut qui cum Lucæ et imperatoris multo ante sententia vicios se proflerentur de-prebensique līs essent a vera fide alieni, nova la-men criminia in eum conjicerent. Unde factum opinor, ut et princeps eos damnaret, quod animo affectibus præoccipato in Lucam ferrentur. « Sed hæc, inquit, differantur tantisper: ista etiam ubi res præsentes absolverimus, examinabimus, et si-ne in līs decentem imponemus. » His itaque repulsi decreta confirmarunt, quibus ipse etiam subscrispit imperator. Eadem vero postea lapidibus inscripta in templo Sanctæ Sophiæ collocavere ad ingredien-tium partem sinistram. Atque ita finita est illa controversia. Illud equidem semper bujusmodi in rebus sensi ac credidi, Dei naturam curiosius in-quirere homini nefas esse. Cæterum quod in prin-cipe isto admiratione dignum mihi visum est, nunc exponam. Disceptanti aliquando super hoc ipso (sex enim totos annos agitata est ea quæstio) accurrens quidam e domesticis ministris Augustam fecisse abortum, ac deinde prolis masculæ, in aurem in-susurravit. Sed ille nec vulu affectum prodens, ad ea quæ tum disceptabantur intento semper animo sedidit. Qua tum finita disputatione, ante sacerdotum pedes procumbens: « Modo, inquit, Patres sancti, afflertur mihi ex gynæceo filium, spem mīhi maxi-mam, abortu perillos. Sed sanctitatem 257 ve-stram obsecro, preces ad Deum fundite orateque, ut si in eo sacro certamine non recte sanaque fide desudavi, nulla mihi deinceps utriusque sexus proles ad maturam ætatem perveniat, nec votis unquam potiar meis: siu autem grata Deo nostra fuit sententia, hanc spem meam non in longum tempus protrahat. » Quibus dictis humo se tollit. Illi autem in genua flexi cum lacrymis Deum in-vocant, hisque peractis precibus digrediuntur. Neque multum effluxit temporis, cum puerum genuit im-

Du Gangii note.

(22) Ματ. τεκνοῖς παιδα. Natus est Alexius Ma-nutius F. an. 1167, sī Alberico fides, vel potius

10 die Sept. an. 1170, ut est apud Codinum de Orig. Cp. Vido stemma Comnen.

perator, Gratiarum imaginem, florem naturae. Sed quali fuerit is forma congruenti loco pluribus exsequemur. Et in his finem habuere ejusmodi quæstiones. Lucas autem, cum nihil gravioris momenti ei ab aliis versariis objiceretur, in sede rursum permanuit. At Joannes, Corcyraeorum episcopus, et monachus alius, cognomento Irenicus, in priori sunt, aliquis insuper ex ecclesiasticis catalogis

A γοῦ διξιον πρὶς τῶν κατεγορούντων αὐτῷ προσετέρι δεῖτο, ἐπὶ τοῦ θρόνου ἔμεινεν αὐθίς. Ἱωάννης δὲ δὴ τὴν Κερκυραῖαν λαχῶν καὶ μοναχῶν τις διὸ ἐπεκάλοντον Εἰρηνικὸν, τῇ προτέρᾳ ἐπιμελεῖταις δόξῃ ἀναζήματι ὑποβέληντο, ὅλοι τε ἐξῆς τῶν ἐκκλησιαστῶν ἔξιστοι στρατεύματις, επικοινωνίαν καταλόγων.

sententia persistentes, excommunicationi sulκiliū delecti.

3. Interca Hungarorum rex, ruptis rursum sociis, Dionysium quemadmodum ex aula primatibus, virum qui multis iam in bellis inclinaverat, eum ingenti exercitu ad Sirmium iterum occupandum mittit. Quod siuul atque percepero Romani duces, quid in eo rerum statu esset agendum deliberant. Sed non in Romanorum commodum processit ejusmodi consilium, utpote in id intentis consiliariis, ut alius alium deciperet: utroque in primis Michaelis, **258** Gabra nimirus, qui dux erat regionis, et Brana, qui et ipse exercitui præserat, utroque belli cupidissimo: verum prævaluuit Brana. Cum igitur Dionysium noctu adoriri vellent, quandoquidem ita inter se decreverant, mutis inde castris cum omnibus viribus ulterius sunt progressi. Ubi ad eum pervenere locum, in quo sua Dionysius castra posuerat, nulliusque omniq[ue] in iis invenerere exercitum, tum eos occupavit pavor. Si quid enim aliud, locus desertus et incognitus in hostium solo ad communovendos militum animos plurimum valeat. Nihilo minus iter agebant, eorum subinde observantes vestigia: et forte consecrissent quidpiam, si mutuus adorari suissent Hungaros. Tum enim clara jam luce, ut id illi advertere, equis qui in pacuis erant in castra abactis, et cæteris qui ante tentoria stare de more solent consensim, in turmas ordinantur: mox ut Romanos negligenter et incompositi ferri vident (plurimi enim ex iis, dum Hungaros, qui equos in castra agebant, adoriantur, sese hoc illuc effuderant), illos invadunt, fusisque iis cæteros, qui Romanam phalangem a tergo sequabantur, propulere etiam. Quibus percussi Romanii receptum primo cogitauint, ac deinde longe maiorem viso iustare exercitum, q[uo]d in fugam seso conjectere. Veritatem enim aut cognoscere, aut dijudicare iis in momentis pauci admodum mortales sciunt. Protinus **259** itaque omnibus discedentibus, aliquandiu cum signis, et paucis ex suis, restitire dux uterque, aliquot adhuc secum permansuros Romanos rati. Sed ubi nemo usquam cum iis stetit, terga et ipsi tandem dederunt. Branias quidem conuersus unum de hostibus hasta percussit; alter autem fuga evasit. Tum sane quod in consilio prius inter eos dissidium intercesserat innovuit; postquam enim fugientem Gabram iterum assecutus est Branas, irridens ac illudens: « Num, inquit, vidisti, o Sebaste, ut iterum restiterim.

B

C

D

E

F

G

H

I

J

K

L

M

N

O

P

Q

R

S

T

U

V

W

X

Y

Z

Α

Β

Γ

Δ

Ε

Ζ

Η

Ι

Κ

Μ

Ο

Ρ

Σ

Τ

Υ

Φ

Χ

Ψ

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

Ω

ινδιάθρυπτο; εἰς Ἀρα, ἐφη, συνεδάλου με, ὁ σεβα-
στὲ, ὅπου ἔστις τοῖς πολεμίοις ἀντικατέστην, ἀπὸ
θρατός τε αὐτοῖς προσηνέχθην; » Τοῦ δὲ καταρή-
στος, « Ἄλλ' Ἔγω γε, εἶπεν, οὐ μὰ τὴν βασιλέως
εἴδη σε κεφαλήν (25) διτὶ μῆτριντα. » Οὕτως οἱ
νῦν Ῥωμαῖοι οὐκέτι τῷ κοινῇ συμφέροντι οὐδὲν
κεπραμέτευται ἔκστος, ἀλλ' ὡς δὲν τις αὐτὸς καλὸς
καὶ ἀγαθὸς εἶναι δόκηι, πάντα ἀναδέχεται πόνον.
Οὗτοι δὲ κατὰ νότου διώξαντες οὐ σφόδρα πολλοὺς
Ῥωμαῖον ἔκτειναν, εἰδον δὲ καὶ οὐ συχνούς. Δειλὰ
γάρ εἰς πολλῆς εἰχοντο. Τεκμηριώσασι τὸν δὲν τις
ἐπεύθεν. Τῶν γάρ τις ἔκ πεζικῶν καταλόγων φυ-
γῆς δέρη καὶ ἐπὶ Ζεύγμην ἥλθε, πρὸς οὐδενὸς Ῥω-
μαῖον κατατρέψεις. Οὗτῳ σχολῆς τὴν ἑδνὴν ἔποιεντο.
Ὄτε δὴ πρὸς δύκον ἐπέδρει τὸ πραχθὲν ἐννοησάμενος
διπύριος διάγια τῶν πεπτωχέτων συναγαγῶν σώματα
ρῦν ἐπ' αὐτὸν διτὶ πλεῖστον ἥγειρε τῷ τοῦ χώματος;
μεγάθει καὶ τὰ νεκτήματα συμμετρεῖσθαι διε-
νοθεῖ. [P. 152] Ταῦτα μὲν οὖν οὕτω συνηγένθη
τελεσθαι, βασιλεὺς δὲ ἐσφάδαζε μὲν διὰ ταῦτα καὶ
θελεν αὐτὸς καὶ πάλιν ἐπὶ Οὐννικῆς ἔβαται, ἐπί-
βασιν δὲ μελλον τῆς Ῥωμαῖον Ισχύος; ποιεῖσθαι θέ-
λου αὐτοῖς, τοιάδε τινὰ ἔνενθει. Ἀλέξιον μὲν, φῆμι
θυγατέρα ἡγγύα, στρατεύμασιν ἀμα πολλοῖς, ὃν
Ἀλέξιο; ἦρχεν δὲ πρωτοστράτωρ ἐπύγχανεν δῶν,
εἰς τὸν Ἱστρὸν ἐπειπε δόκησιν ἐμποτήσοντα Οὐν-
νικούς ὡς ἐκ τῶν συνήθων καὶ πάλιν αὐτοῖς ἐπιτεθῆ-
σσαι χωρίων. Λέοντα δὲ τινὰ Βατάτην ἐπίκλησιν
τέραθεν στράτευμα ἐπαγόμενον ἀλλο το συργὸν καὶ
θὴ καὶ Βλάχων πολὺν δηλον, οἱ τῶν ἐξ Ἰταλίας (26)
ἐποιοι πάλαι εἶναι λέγονται, ἐκ τῶν πρὸς τῷ Εὐ-
εστίνη παλουμένη πόντων χωρίων ἐμβαλεῖν ἐκέλευεν εἰς
ηγ Οὐννικήν, θεν οὐδεὶς οὐδέποτε τοῦ παντὸς ἀλώνος
τελεραμπτούστοις. Ἀλέξιος μὲν οὖν καὶ τὸ ἀλλο Ῥω-

A hostibus, cosquē hasta invaserim? » Ilio annunciate:
« Enimvero, ait, per caput imperatoris nusquam
vidi te nisi fugientem. » Sic igitur nunc *ātatis*
Romanorum quisque, si de communi agatur com-
modo ac publica utilitate, egregium nihil conficit:
contra vero, ut manu strenuus fortisque omnibus
apparet, nulli labore parcit. At Hungari, qui a
tergo fugientibus instabant, paucoe e Romanis
cedere, nec plures admodum cepere, cum essent
et ipsi pavore haud minimo conturbati: quod inde
colligere quis potest. Quidam enim ex pedestribus
nūmeris ad Zeugmen usque fuga delatus, in nullum
Romanorum incidit, adeo oscitauerunt illi iter facie-
bant. Tum quidem Dionysius in immensum attol-
lere rem gestam cogitans, paucis in unum collectis
interempiorum cadaveribus, homum iis injecit;
agere quemque altius eduxit, fututum ratus, ut cassorum
inde numerus deprehendetur. In hunc modum
res ibi peractae 260 sunt. At imperator ex iis non
modice indignatus, ipse iterum in Hungariam mo-
vere instituit: atque ut Romanas fortitudinis hosti-
bus daret argumentum, id potissimum commi-
niscitur: Alexium quidem, cui desponderal Aliam,
cum multis copiis, quibus Alexius protestator
prefuerat, versus Istrum misit, quo Hungarisi fu-
cun faceret quasi ex consuetis rursum locis in eos
impetum esset facturus. Leonem autem Balatzem
nomine aliunde cum exercitu perinde magno, maxi-
me vero Valachorum ingenti multitudine, qui
Italorum coloni quondam suisse perhibentur, ex
locis Ponto Euxino vicinis irruptionem in Hungariam
facere jubet, qua ex parte nemo adhuc a pri-
mis sacculis eos invaserat. Alexius itaque et reli-
quias Romanorum exercitus cum ad Istrum perve-

Du Gangi notæ.

(25) Μὰ τὴν βασιλέως κεφαλήν. Auctor est
Sphilius Romanum senatum post Seiani cedem
drevisse, ut nulla fierent deinceps iuramenta,
tisi ea imperatoris nomine conciperentur: Μῆτρα
τοῦ ὄρχους ἐπ' ἄλλου τινὸς, πλὴν τοῦ αὐτοκράτορος
κοινοῖσθαι. Hinc crebra illæ sacramentorum for-
matæ, per fortunam, per genium, per salutem princi-
ps. Elegimus S. Pantaleononis:

Μὰ τῶν θεῶν, βάττιστα, τὴν αὐτηρίαν.

per sic verit Fredericus Morellus:

Vir optime, aliam per salutem principum.

Gregorius in Vita S. Basillii Junioris, n. 4: Νῆ τὴν
βασιλεῶν τῶν βασιλέων. Per imperatoris caput εἴλιαν
prahant Christiani. Sinod. Chalcedon. can. 30: Τὸ
εἰς τὴν κεφαλὴν τοῦ βασιλέως, ἢ εἰς τὴν οἰκεταν
κυρηρίαν ὅρσατ τινά. Palladius, in Hist. Laiusica,
l. 2 de S. Pontamiana: « Ή δὲ ἀφίηται φωνὴν,
πιστῶσα, τὴν κεφαλὴν τοῦ βασιλέως; σου δυ σὺ
ρῷ, εἰτ. Vegetius, l. iii, c. 5 De tironibus: Ju-
nui autem per Deum — et per majestatem imper-
atoris, quæ secundum Deum generi humano diligenda
est et colenda. Sed de ejusmodi formulis
reculendi Selenus ad Marmora Arundel. p. 147,
H. Hansen. De jurejur. vel. c. 23.

(26) Οἱ τῶν ἐξ Ἰταλίας. Vetus ea fuit et fere
mansi opinio, Blachos seu Vlachos a Romanis
paus duxisse, et a nescio quo ejusdem genit
facie sumpsisse originem et appellationem. Pius
pp. de Valachis: Postremo Romanis armis sub-

acti ac deleti sunt, et colonia Romanorum, qua-
duces coerceret, eo deducta duce quadam Flacco, a
quo Flaccianuscupata. Exin longo temporis tractu
corrupto, ut fit, vocabulo Valachia dicta, et pro-
Flaccis Valachi appellant. Sed licet hanc de Va-
lachorum origine sentiant, ut fabulis innixam
respiciat, damnetque Leunclavius, illud tamen in
confesso esse debet, non extremis duntaxat natam
sacculis, sed jam Manuele ipso imperante invaluisse.
Quod præter Cinnamum docet satis superque In-
nocentius III papa l. ii Epist., dum Joannicio Bul-
garorum et Vlachorum regi de stirpis origine quo-
dammodo adhæditur: « Nos autem, inquit, audiuit
quod de nobili urbis Romæ prosapia progenitores
tui originem traxerint, et tu ab eis ei sanguinis
generositatem contrareris, et sincera devotionis affec-
tum, quem ad apostolicam sedem geris, quasi ha-
reditario jure, jampridem te proposuimus litteris et
nuntiis risitare. Quia quidem pontificis verba non
ad solius duntaxat Joannicium, verum ad totius
Vlachorum gentis originem referenda alibi docui-
mus. Sed et Georgius a Reychersdoff Transylvani-
cus in Chorographia Moldaviae adnotat ad stipulari
huic opinioni Romanum sermonem, qui adhuc
in ea gente perdurat [P. 484], licet adeo ex omni
parte corruptum, ut vix ab homine Romano in-
telligeretur. Sed de Vlachis seu Vlahis copiose et
eruditè egit Joannes Lucius libro vi De regno Dal-
mat. et Croatiae, c. 5.

nissent metum Hungariae fecere quasi continuo. A malis stratis summa epo: τοῦ Ιστρου γεγονότες; δύος ὑπέτεινον Οὐνονούς ὃς ἐκεῖθεν αὐτήκαι περιωτέμενοι, ή Βατάτης δὲ δύον εἰργαται προσβαλῶν ἔκειρτε εἰς ἀφειδός πάντα καὶ ἔνεπάτει τὰ παραπίποντα. Ἀνθρώπων τε οὖν πολὺν εἰργαστο φόνον καὶ ἀνδραποδισμὸν οὐκ ἔλασσον πεποήτε. Πρὸς δὲ καὶ ζώων ἀγέλας ἵππων τε καὶ δίλων παντοδακῶν ἐκεῖθεν ἐλάσας ἐπὶ βασιλέων ἤλθεν. Οἱ δὲ καὶ δευτέραν ἐπειθεῖναι σφίσι θέλων πληγὴ στρατεύμα καὶ πόλιν ἐπ' αὐτοὺς ἐπεμψεν ἀπιστεῖλας ἀνωθέν ποθεν ἐς τοὺς προσικούντας τὴν Ταυροσκυθικὴν ἄμβαλεν Οὐννους. Ἕγοντο τε τοῦ στρατεύματος τούτου Ἀνδρόνικός τε δὲ Λαμπαρέδης καὶ Νικηφόρος δὲ Πετραλόφρας δίλλοι τε Ικανοί. Πάσι μέντος ἀφίστατο Ἰωάννης, οὗ πολλάκις ἡδη ἐμνήσθην, ὁ Δούκας· οὐ καὶ οὐκ εἰς μαχράν δολιχούς τινας καὶ διασμόδους διαιμέψαντες χώρους ἀνθρώπων τε πατάκαστον ἔρημον διειδόντες γῆν ἐμβάλλουσι τῇ Οὐννικῇ, κώμας τε πολυανθρωποτάταις ἔγαν ἐντευχήσατος πολλαῖς μέρας τε τι λαφύρων περιεβάλλοντο χρῆμα καὶ ἀνθρώπων πολλοῖς ἐκτείναν, πλειστούς δὲ καὶ ἡνραποδίσαντο. Μέλλοντες τε ἡδη ἐκεῖθεν ἀπέιρεν σταυρὸν χαλκοῦ πεποιημένον ἐνταῦθα ἀναστήσαντες τοιάδε τινὰ ἕγραψαν.

*Pannonicæ quondam numerosa hic germina stirpis
Mars et dura manus sustulit Ausoniūm;
Imperium Manuel Romanus cum diuus habebat,
Comnenum Augustæ gloria prima domus.*

A. Interea dum hæc geruntur, Austria dux Henricus cum uxore Theodora imperatoris adgnata Sardicam venit, tum ut Fredericum Alemanorum regem imperatori reconciliaret, tum etiam ut belli imlicias pro Hungaria expeteret. Fredericus enim, ut supra commenaravimus, obniente ei Manuele, non multum absfuit quia Romano privaretur principatu, Romano pontifice ut ad normam id antiquam rediret consentiente. Alia item multa minime jucunda porpessa erat, Iñfensis ei populis, quos in illum concitaverat imperator. Quapropter paulo ante eam in discrimine adhuc res ejus essent, placare volens imperatorem per legatos amicissimam ipsius expetiit seque 262 belli contra Hungaros socium fore pollicitus est. Verum cum ea quæ de Imperio Romano à papa sancta fuerant convulsa essent penitus et in irritum ecclidissent: principe nimis ut Byzantii rursum maneret imperii Romanii sedes contendente, idque non admittente

B. δ. Ἐν φῷ ταῦτα ἐγίνετο, Ἐρδίκος (27) Ὁστριχίων δοῦξ οὖν τῇ γυναικὶ Θεοδώρᾳ τῇ βασιλέως ἀδελφιδῇ ἐπὶ Σερδικὴν ἤλθε, Φρεδερίκον τε τὸν Ἀλαμανῶν ἥγη τῷ βασιλέι διαλλάξων καὶ πολέμου ἐκεχειρίαν Οὐννούς ἐκατεστομένος. Φρεδερίκος τάρ. ὡς ἐν τοῖς ἔνθεν μοι δεδιήγηται λόγοις, βασιλέων ἀντιπράτεοντος αὐτῷ, τὴν τε Ῥώμης ἀρχὴν περι μικρὸν ἀφῆρθεν ἤλθεν, ἐς τὸ πάλαι θέος ἀνακεχωρήκει τοῦ ἐν Ῥώμῃ ἀρχιερέως συνομολογητοῦ, (P. 153) καὶ δίλλα τῶν οὐ κατὰ γνώμην ὑπέστη πολλὰ, τῶν τῆς ιθνῶν ἐκπεπολεμωμένων αὐτῷ ταῖς ἐκ βασιλέως συνωθήσεσι. Δι': δὲ καὶ διέγειραν πρότερον, ὀπηνίκα ἐτε ἐκ κακοῦ ἦν, ὑποποιεῖσθαι τὸν βασιλέα θέλων, πεμψας φίλια διελέξατο κατὰ Οὐννούς τε, ὀποτερε εἰργαται, συνάρασθαι αὐτοῖς ὑμολόγει. Επειδὲ τὰ ἀμφὶ τῇ Ῥώμης ἀρχῇ τοπάρι διωμολογημένα δινατεράφθει ἔνσθη, ἀπει διασιλέως μὲν ἐπὶ Βυζάντιον τὴν Ῥώμης καὶ αὐτοῖς μείναι Ισχυριζομένου (28) βασιλείαν, τοῦ δὲ πάπ-

Du Cangii notæ.

(27) Ἐρδίκος. Henricus cognomento Jasomir-nott primus Austria dux Leopoldi marchionis filius, Leopoldi marchionis frater et successor, primus nuptiis uxorem duxerat Gertrudem Lotharii imp. filiam an. 1142, ut est in Chronica Australi, qua extincta alteram sibi adscivit conjugem Theodoram Comnenam, Isaacii Cyprii tyranni sororem, uti fusius a nobis in stemmate Comnenico iudecatum, an. 1156, quo Fredericus imperator Austriacum marchionatum erexit in ducatum, quod ex Sterone discimus, qui Theodoras mortem in an. 1145 conjicit. De Henrici legatione silent, nisi fallor, scriptores Germanici, quic præcessisse videtur aliam ab Henrico Leone Saxoniæ duce

obitam, quam mox Cinnamus commemorat, non annis, saltem aliquot mensibus. Ab ea enim reducecum Austriacum colligimus ex Arnaldo Lubencensi, l. u. c. 3, cum Saxonius suaminiit. Nec enim una ambos duces simul Copolim prefectos probabi est, eti scriptor idem Orientalis ducem Austri instaurata classe prosecutum ducem Saxonie usq; in ipsam Hungariam tradat. De Henrico consulens præterea auctor Vitæ B. Mariani abbatis Ratisb. c. 6 n. 27, Cuspinianus Brunnerus l. xii, Aitius Boicor etc.; at de Bladigratzo nihil succurrat. (28) Ισχυριζομέρον. Certe de transferentio Græcos imperatorio lato pacta inita fuisse coq uitur ex iis quæ habet Godefridus monachus

τούτο μὲν οὐ καταδεχομένου, ἐν Τόμῳ δὲ βιβλίοντειν τὸν ἀξιοῦντος, διὰ ταῦτα ἀναθερπόσας Φρεδερίκο; αὐτὸς τὴν δυσμένειαν ἴξεδείκνυ, εἰς γῆν τε τὴν Ἀρματίνην εἰσβαλεῖν διανοούμενος φρεράρικῇ τινὶ ἀπονοῖ· ἡδη καὶ διαμερίζειν αὐτὴν τοῖς περὶ αὐτὸν ἕρχετο. Ἐπειδὲ τοῦ βασιλέως ἀντιπράττομένου ἐπινόις ἑτέραις διπέρας; ἡγ, ἐπὶ τὴν δὲ Ἰεράριον τούτῳ καὶ Βλαδιγράτειον ἐπεῖδε προσβείαν, μηχανώμενος δπως ἣν ἐν φιλίαις προσχήματι ἀποσχέσθαι τῶν κατ' αὐτοῦ ἑγχειρουμένων ἀναπεισας; τὸν βασιλέα αὐτὸς ὅντα ἔστω ἐξ τὸν κατὰ Ἀρματίνην εὐχερῶς ἀποδιητας πόλεμον. Ἀλλὰ βασιλεὺς; ταῦτα ἐννοησάμενος Ἐρβίκον μὲν σὺν εὐμενεῖς εἶδεν ἄνεστη τε ποιέειο Οὔννοις αἰτησαμένῳ ἐπένευσε, τῶν δὲ ἀμπτὶ τῷ Φρεδερίκῳ πέρατι δέδωκεν οὐδέν. Ἀλλὰ Ἐρβίκος ἐπὶ οἷκων ἀναχωρῶν, ἐπειδήπερ ἐν Παυνίᾳ ἐγένετο, Στέφανον ἀναπειθεῖ τὴν Ταυροσκυθίδα (29) διωτάμενον κόρην θυγατέρα τηναῦτοῦ ἀγαγέσθαι. Γέγονε δὴ ταῦτα καὶ Οὔννοις οὐ πολλῷ ὑστερον Δαλματίαν αὐτὸς ἀφίλεσθαι διενοήθησαν. Ἀλλὰ τε οὖν στρατεύματα παρ' αὐτὴν ἥλθον καὶ διὰ παρ' αὐτοῖς τὴν ζουπάνου ἔχων ἀρχήν (βθῶνται δὲ τοῦτο τὸν μετὰ τὸν ῥήγα παρὰ τῷ ίδνει διδυνημένον) ἀλλὰ πολέμῳ μὲν τῶν τῇδε περιγενέσθαι οὐδαμῆ ισχυσαν, τὸν Χαλούφην δὲ ὑπὸ χεροῦ θέμενοι ἀνεχώρησαν. Οπως γε μὴν Νικηφόρῳ τούτῳ συνέδη, αὐτίκα μοι λελέξεται. Οὖτος; στράτευμα Ούννιαν ἐπὶ χώρας γενέσθαι πυθμένος, δλίγους τῆς περὶ αὐτὸν ἐπιθέμενος στρατιᾶς ἐξῆι τοῦ Σκαλαθδ. Ἐνῷ δὲ τὴν πορείαν ἐτίθετο, οἱ πλειονες τῶν αὐτῷ ἐπορέων κατ' ὀλίγους ἀπορρίσοντες ἀπὸ ἔνχειρων τοῖς πολεμίοις τὸν ἀνθρώπων θίεντο. Περιστάντες οὖν αὐτὸν ἔργα χειρὸς ἐργασάμενον ἀδρᾶς αἰχμάλωτον ἔσχον.

ε'. Ὁ βασιλεὺς δὲ τούτων ἀκούσας ἐξ Βυζάντιου ἥλθεν, ἕαρος σὸν μεῖζον ἐλλην παρασκευῇ κατ' αὐτῶν ἀφικέσθαι διανοούμενος. Οὐ μέντοι καὶ ἡδυνήθη περὶ τὴν στρατευτικὴν ἐνταῦθα παραγνέσθαι δόραν, τύχης ἐμποδὼν αὐτῷ χωρησάστης τινδε; [P. 154] ήτις δπως ποτὲ ἡνὸς δόλγος δηλώσει. Ἐξῆκε μὲν δ χειμῶν, ἀνακεκαθαρμένου δὲ τοῦ ἀχλωῶν; ἐπὶ τι σωρρονικὸν καθίει γυμνάσιον (30) ἐκα-

A papa, sed ut Romæ imperaret postulante: his rebus elatus Fredericus rursum quo adversus principem flagrabat odium palam fecit, atque in terras Romanorum irrumperem statuens barbarica quadam amentia ac stoliditate eas iam suis partiri cœperat. Ubi ergo principe obviam eunte conficeret nihil potuit, ad alia versus consilia, legationem hujus Henrici et Bladigratzi instituit: ut hac arte sub amicitia et benevolentia praetextu a conatibus avocato imperatore facilius ad bellum Romanis inferendum sese deinceps accingeret. Sed ubi id imperatori compertum est, Henricum quidem multa comitate excepit induciasque pro Hungariorum expectanti indulxit: eorum vero quæ ad Fredericum spectabant nihil est exsecutus. Henricus autem domum rediens cum in Hungariam pervenisset, Stephano persuasit ut remissa ac pulsa Tauroscythica puella filiam suam in matrimonium duceret. Quo facto Hungari non multo post occupare iterum Dalmatiam statuerunt, aliisque eo missis copiæ, et ipse etiam qui zupani dignitate inter illos fungebatur, quod nomen proximam a rege in ea gente 263 potestatem significat. Sed cum bello isto nihil essent consecuti, solo capto Chaluphe redierunt, Quomodo vero id Nicephoro acciderit, commenorabimus. Cum ille accepisset venisse in regionem istam Hungarorum exercitum, paucis militum suorum assumptis, Spalatha egreditur: dumque iter facit, plerisque ex his qui subsequantur sensim semper diffilientibus ac recedentibus, hand ægre ab hostilibus captiūs est. Circumstantes igitur illum fortia manu eidem facinora, captiūnū tandem abducunt.

5. Postquam ea rescivit, princeps Byzantium venit, vere primo majori cum apparatu ipsos statuens invadere. Neque tamen opportuno militiæ tempore adesse ibi potuit, interveniente tum casu, qui qualis fuerit commemoratio. Circumacta jam hieme discussaque cœli caligine, honesto se dedit exercitio, quod ab antiquo imperatoribus corumque liberis proprium ac solemne fuit. Est vero id ejus-

Du Gangii notæ.

Pantaleon. an. 1172; imperatorem nempe Fredericū in curia seu conuentu Wormatiensi conquestum de illis qui partibus farebant Rolandi, quod coronam Romani imperii Graeco imponere vellet. Vide Joann. Palæonidoram in Vita S. Cyrilli Carmelit., n. I.

(29) Τὴν Ταυροσκυθίδα. Adeo confusa est Græcorum scriptorum in concinnandis historiis suis ratio, dum res gestas præpostero ordine, nec observata temporum et annorum regula, que unica sat est historiæ, enarrant, ut vix quidquam perciperemus in iis, nisi aliunde, a scriptoribus videlicet Latinis, lux adulgeret, quorum upe plerumque licet emendare Græcorum anachronismos. Scribit hoc loco Cinnamus Henricum Austriae ducem a Frederico missum esse Cpoliū, dum in Hungaria inter utrumque Stephanum bellum exarseret, hoc est. an. 1172 vel proxime sequentiū, si Thwrczio et Bonifacio fides: ex ea legatione

redeuntem Henricum iter per Hungariam cepisse et suassisse Stephano juniori, ut repudiata Primislai, de quo supra egit Cinnamus, filia suam ipsius duceret, quod et peractum ait. Quod si ita se res habet, perperam auctor Chronicæ Australis Stephani Hungariæ regis nuptias cum Agnete filia Henrici duciæ Austriae conjicit in an. 1163; sed neque scriptori huic et Cinnamo consentit Arnoldus Lubecensis, qui Stephani uxorem, Henrici sororem, non filiam, suisce scribit, eamque, cum obiit maritus, prægnantem extitisse: Nec minus, inquit ille, alter (Henricus Austriae dux) affligebatur de tam subito regis interitū, eo quod intestatus obiit set, et sororem suam viduam, prægnantem tamen et gravidam, quasi exsortem regni sine hæredē reliquisset.

(30) Ηγεμον. Tzyeanisterii ludum describit, de quo abunde ad Joviavillam diximus dissert. 8.

modi. Adolescentes aliquot æque divisi inter se numero factam ex corio pilam magnitudine malo similem in locum quemdam ad id prius prout visum fuerit dimensum emitunt. Tum vero ad illam veluti præmium aliquod in medio positam plenis invicem habenis contendunt, singuli in dextris virgam habentes, quæ longitudine mediocri in orbiculatam quamdam latitudinem subito desinat, eujus medium chordis aliquot desiccatis **264** retisque in modum inter se connexis intercipitur. Dat vero operam utraque pars ut ultra alteram antea definitam metam prior quisque pilam transmittat. Cum enim in alterutram metam reticulatis virgis pila transmittitur, id parti alteri pro victoria est. Hujusmodi quidem est Iudus iste, lapsui obnoxius plane ac periculosus. Necessæ quippe est ut qui in eo se exercet sese supinet continuo inque latus utrumque flectatur, ut in orbem equum circumagat et varios subinde instituat cursus totidemque motus, quot pilam facere contigerit: atque hoc se modo habet exercitium istud. Dum igitur princeps miro quodam modo in eo sese circumageret, accidit ut quo vehebatur equus in terram totus corrueret. Cumque ille subter effusus magno labore, ut se erigeret a casu isto, anniteretur, nec equum toto, ut diximus, incumbentem corpore removere posset, femur manumque, dum sub sella equestri intercipiuntur, graviter læsit: tantaq[ue] id malum constantis pertulit, ut quantumvis lethales patreri dolores, et confessim surrexerit, multis eum jam circumstantibus, et concenderit rursus equum cursusque aliquot citra laborem fecerit: donec augescere dolores percipiens ad lectum tandem sese contulit. Deinceps vero ita crevit malum, ut ex animi deliquio nihil postridie eorum qua dixerat, aut fecerat, recordaretur. Id quidem hujusmodi fuit. **265** Bihno autem post, cum convalluisse, Apameam proficiscitur: at ex itinere, nec mirum, orts nervorum distensione, tumor iterum rediit, erubique eum dolores punxere. Quapropter in urbe Selybria diebus Paschalibus transactis, ut melius se habere sensit, Philippopolim contendit: ubi cum Pannorum legalis congressus, cum nihil eos sani afferre cognovisset, sed belli tantum inducias omni modo sollicitare, rebus infectis dimisit: h[oc]que adjunxit Romanum quemdam, qui et Chaluppen repeperet, et nisi mox imperata facerent, imperatore rursus Romanorumque exercitum præsto fore minaretur. Ipse autem Sardicam progressus, copias contrahit: ubi dum moratur h[oc]ec accidere.

autοις καὶ Ῥωμαίων τινά, ἐφ' ὃ τὸν τε Χαλούφρην αἰτήσατο καὶ, εἰ μὴ τοῖς δεδυγμένοις ἀγαπῶν, γηγονώς ἔνταῦθα τὰς δυνάμεις ἥθροισεν.

6. Alexius qui protostratoris tunc dignitate fungatur, ut saepius a me narratum est, jam dudum

A τὸν εἰθισμένον δν βασιλεῦσι καὶ παισι βασιλέων ἀνέκαθεν. Ἐστι δὲ τὸ τοιοῦτον. Νεανταί τινες εἰς τοιαρεθέντες ἀλλήλοις σφαῖραν σκύτους μὲν πεποιημένην μῆλῳ δὲ παρομφερῆ τὸ μέγεθος εἰς γῶρόν τινα ὑπεριστάσιν, δε δὲ δηλαδὴ συμμετρησμένοις αὐτοῖς δόξῃ. ἐπ' αὐτήν τε οἱ δὲ διδοὺς τὸν μαστιχυλούς καὶ μένην ἀποτελεσθεῖσιν ἀλλήλοις, διδούς ἐνδέξια χειρὶς δύμενος ἕκαστος συμμέτρως μὲν ἐπιμήκη, εἰς δὲ καμπήν τινα πλατεῖαν διφων τελευτῶσαν, ἡς τὸ μέσον χορδαῖς τισι χρόνῳ μὲν αὐτοῖς εἰσιταις, ἀλλήλαις δὲ δικτυωτόν τινα ἐμπεπλεγμέναις διαλαμβάνεται τρόπον. Σπουδὴν μέντοι ἐκάτερον πεποίηται μέρος δπως δὲ τὸ θάτερον προτερήσαντες μεταγάγωσι πέρας, δηλοντες ἀρχήθεν αὐτοῖς ἀποδέδασται. Ἐπειδὴν γάρ ταὶ διδούς εἰς διποτερονοῦν ἐπειγόμενος δ σφαῖρος ἀρκήσηται πέρας, τοῦτο δὲ ἀκείνῳ τῷ μέρει γίνεται. Η μὲν παιδιά τοιάδε τις ἔστιν, διλιθηρά πάντη καὶ κινδυνώδης. Ὑπειάζειν τε γάρ δὲ καὶ λοιχίαζειν ἀνάγκη τὸν ταύτην μετιόντα, ἐν κύκλῳ τε τὸν ἵππον περιελίσσειν καὶ πανταποδούς ποιεῖσθαι τοὺς δρόμους; τοσούτοις τε κινήσεων ὑπενηρχθεῖσιν, δοσις δηπου καὶ τὴν σφαῖραν ἔμυθαίνει. Η μὲν δὴ παιδιά τοιάδε τις ἔστι. Τῷ δὲ βασιλεῖ δαιμονίως περὶ ταύτην στρεφομένῳ πάνωσαν εἰς γῆν ἐνεχθῆναι συνέδη τὸν ἵππον. Οὐ δὲ νέρθεν ὑπενχθεῖς ἔκαμψε μὲν καὶ πολλὰ ἐδιάζετο τοῦ πτώματος; ἀνανεῦσαι, οὐκ ἔχων δὲ δπως τὸν ἵππον διωθῆσαιτο διδωματον, ὥσπερ ἔφην, αὐτοῦ κατεγγεγμένον, μηρόν τε καὶ χείρα τῇ δὲ τῆς ἀφεστέρθος ἀπλήκηε διετέθη κακῶς. Οὗτω μέντοι μεγαλοβύχος ἤνεγκεν, ὡς καίτοι καιριώτατα πεπονθῶς ἀναστήνει τε ταχέως, πολλῶν δηπη περιστάντων αὐτού, καὶ τὸν ἵππον αὐθίς ἀναθορεὶν διαύλους τέ τινας σχολή ποιεῖσθαι εἰρηκανόν, ἔνας δηπη σφροτέρεων αἰσθόμενος τῶν ὅδυνῶν ἐπὶ τὴν κλινήν διλέθε. Τὸ δὲ ἐντεῦθεν οὗτον δὴ τοῦ πάθους ἥττητο, ὡς δὲ τῆς περιχθείσης αὐτοῦτος ἀδυμίλας τῇ διπεραϊδ μετίγιν τῶν τότε λελαλημένων δὲ πεπραγμένων μηνῆν τοιχειν τινά. Τοῦτο μὲν δὴ τοιοῦτον ἐγένετο, δὲ διειληπτόν διεστέρων ἡμέραιν φύων γεγονώς ἐπὶ Ἀπάμειαν ἐφέρετο. Οἷα δὲ εἰκός συντάσσεις εἰς τῆς δοιοπορίας γεγενημένης τινὸς δηγκος αἴδης ἀνέδη καὶ δεύτεροι τοῦτον ἐκέντουν συχναῖ. Καὶ δὴ ἀμφὶ πόλεις Σηλυβρίᾳ-τέκαι πασχαλίους διαγαγών, ἐπειδὴ περιθετο εἰς καλλίον γεγονώς, ἐπὶ τὴν Φιλίππου ἐφέρετο. Ἐνθα δὴ πρέσσεις χρηματίσας ἐκ Παιώνων ἀφικομένοις, ἐπειδὴ μηδὲν ὄγιες αἰτούσις ἀπαγγίλλειν ἔγνω, ἐκεχειρίαν δὲ μόνον καὶ ἀνοχήν τινα τοῦ πολέμου ἐκ παντὸς τρόπου πειρῶντας λαβεῖν, αὐτούς δὲ μὲν ἀπράκτους ἀπεπέμψατο, συνεκπέμψας δ

Du Gangi noīm.

(31) Ἀλέξιος. Alexium Axuchum protostratorem invidorum calunniis oppressum scribit Nicetas, L.

ώς πολλάκις μοι ἐρρίθη, διέπειν ἀρχήν, ἐκ πολλοῦ μάλιστας τοῖς καταραντίς γεγονός τὴν τρίχα ἐκάρη καὶ ἐς τοὺς μοναχοὺς μεταθέμενος ἐπὶ τοῦ ὄρεων ἀποχήθη σεμνεῖσιν, ἀπέρ ἐπὶ Στρυμόνος ἐν δρει Πατικιῷ θρυνται πλείστα. Ἐνθα ἐγ' ικανὸν διαγαγὸν ἀπεβίω. Ἀλλ' οὐδεν τε καὶ ἀπ' αἰτίας τένος ἐς τοῦτο τύχης ὁ ἀνθρώπος ἥλθεν, ἡδη λίγωμεν. Οὗτος δὲ τηνίκα τὴν ἐπὶ Κιλικίας ἑστέλλετο πρότερον, αὐτοκράτωρ ταῦ πολέμου ἐκείνου πρὸς βασιλέως ἀναδειχθεὶς, ἐπέτηδες δὲ Ἰχόνιον συγγεγονῶς τῷ σουλτάνῳ εἰς τε φιλίαν εὐτὸν ὑπῆργάτετο καὶ τῶν εἰς τυραννίδα τεινόντων διελέξασι τούτῳ πολλὰ, γράμματά τε τὰ μὲν λαβὼν παρ' αὐτοῦ, τὰ δὲ ἀντιδοὺς ἐν οἷς τὰ δεδογμένα στρίσιν ἔγγραπτο, τότε μὲν ἐπὶ Κιλικίαν ἥλθε, χρόνῳ δὲ μιστερον ἐς Βυζαντίον ἐπανίων, ἐπειδὴ ποτε γραφαῖς ἐπαγλασσαὶ τῶν προστελεών συντῷ δωματίων ἦδου, ἤθη τινά, οὓς τινάς Ἑλληνίους παλαιστέρας ἐγένετο πράξεις αὐτοῖς, οὔτε μήν τὰ βασιλέως, ὅποια καὶ μᾶλλον τοῖς ἐν ἀρχαῖς εἰδίσται, διεξῆλθεν ἔργα, δοσα ἐν ταῖς πολέμοις καὶ θηροτονίαις αὐτὸς εἰργαστο. Τοσούτοις γάρ εὐτὸν ἐμπλακῆναι συνέβη καὶ τοιούσδε φύσιν ἀντικαταστῆναι θηρίοις, δόσις οὐδένα τῶν τώποτε γεγονότων ἡκούσαμεν. Καὶ εἰ τι μὴ νόμων ἐποφέροματα ιστορικῶν, δόπιονοῦν ταὶ ἀρτὶ ἐκ τούτων ἐξέλθω. Ὡν μὲν περὶ τροπὰς ἡδη χειμερινάς, καὶ χιῶν κατὰ γῆς τοσαύτην ἐπεστέβαστο, ὡς φάραγγας μὲν καὶ τὰς ἐν δρεσι οἱραγγας πάσας ὑποκερύφθαται μινονούχη, ὑπερβολῇ δὲ τῇ ἐκ τοῦ φύκους μικρῷ καὶ πεπήχθαι τὰ αὐμάτα· ἀμέλει καὶ θηρία μὲν πάντα οὐκ ἔχοντα δῆπη χρύψαντο, τὰς λόγχας ἔξανδρύντα ἀθρόα ὑπὲρ τῆς χιῶνος ἐφέροντο, πτηνῶν δὲ ἀγέλαις οὐκέτι τοῖς πειλαῖς κεχρῆσθαι δεδύνημέναι (συνεῖχε γάρ ταῦτα δι χρύσταλλος καὶ οἰλντις δεσμοῖς ἐπεκάθιζεν, ὡς ἐπὶ τῶν ἱερεύτων ἔστιν θεῖον) πεῖσται λοιπὸν ἀντὶ πτηνῶν ἡσαν θηροτόποις ἐτοιμάσταν θήραμα κείμεναι. Βασιλεὺς δὲ θηρευόμενος ἐπὶ τι τῶν ἔφων ἐξῆιτο χώρων, φύλακας δὲ ἀλλήλων ἔχοντα τὰ ἀμφοτὶν ίδια. Ό μὲν δὴ θήρ τοιοῦτος ἦν, τῶν δὲ βασιλεῶν ἀπομένων, ἐπειδὴ τοῦτον εἶδον, ἀπερρύησαν οἱ πλείους. Ἡν γάρ οὐδὲ ίδειν τοῖς πολλοῖς ἀνεκτός. Ή; δὲ καὶ ἀγχοῦ ἡδη ἐγένετο, οὐδεὶς δὴ τοῦτον δὲ τούτῳ ξουσίστατο. Ἀλλὰ βασιλεὺς φευγόντων δι παρήρητητο ἔρος ἐλκύσας τὸν θηρα πατάξων ἐφέρετο, πληγήν τε αὐτῷ τοῦ μετώπου κατενεγκών ἄχρις καὶ ἐπὶ στέρνα διήλασεν. Ό μὲν δὴ βασιλεὺς τοιόδε τις ἐπὶ θηροτονίαις ἐγένετο. Ἀλέξιος δὲ (ἐπάνειμι

A quidem defectionem molitus, tum vero illius convictus resectis crinibus monachus factus est, et in monticolarum quoddam monasterium ex iis que ad Strymonem in monte Papicio plurima sita sunt amandatus. Quo in loco cum annos aliquot exegisset, vita tandem concessit. Sed unde et qua de causa ad eam fortunam redactus ille fuerit, commemorabimus. Is cum in Ciliciam primum summo cum imperio Bello isti ab imperatore praepositus missus esset; ad sultanum dedita opera Iconium venit, et 266 benevolentia illius conciliata de arripienda tyrannide cum eo consilia agitavit, scriptisque vicissim datis et acceptis, que pacta ab iis facta continebant, in Ciliciam rediit. Interjecto deinde tempore reversus Byzantium cum auburhanam quamdam ex suis domum variis picturis exornare statuisset, non Graecanicas quidem veteres historias in ea depingi curavit aut praeclara imperatoris facinora, uti solent maxime qui in dignitatibus suarū constituli, vel quae ip bellis vel in ferarū cædibus illę ediderat. Cum tot enī conflixit feris, quot neminem eorum qui unquam vixerē audivimus: et si fas est leges transgredi historicas, unum ex his exemplum producam. Sub hiemis tempus cum densa adeo in terram nix decidisset, ut ea omnes prope inontium obducerentur convalles, et immenso frigore corpora prope modum constringerentur, cunctisque animalibus ubi sese occuparent nulla supererant latibula, passim magnoque numero super nivem serebantur. Ad hæc avium greges, alia inutilibus, quas tanquam vinculum adstrinxerat glacies, ut videre est in auctiis, alarum loco pedibus ibant, feris hominibusque paratiissima præda. Exiit autem venatum princeps in regionem quamdam Orienti obversam, cui Damatrys nomen est. Cumque in hac exercitatione occuparetur, obviam 267 venit ingentis magnitudinis sera, non leo quidem; neque enim id dici sinebat panthera maculosa cutis: quam ipsam rurus appellationem molis granditas et similitudo leonis asserebat. Duplex erat igitur, et utrique conveniens natura, panthera in leone, et leo in panthera, portentosa quædam qualitatuum commixtio. Generositati aderat ferocitas, iracundia crudelitati, omninaque adeo, quæ diversa licet inter se, utrique propria sunt animanti. Ejusmodi igitur erat sera ista: quam simul ac viderunt qui imperatorem subsequebantur, dissugerunt plerique. Nemo quippe ferino erat, qui in eam oculos inferre, aut cum prope jam adfuit, cum illa congregari auderet. Sed imperator iis fugientibus, stricto quo succinctus erat, gladio, ad percutiendam seram accurrit, ictumque capiti illatum ad pectus uque adagit. Talem se quidem princeps in ferarū cædibus ac venationibus gerebat. Ceterum Alexius (redeo enim unde eram digressus), his omissis, res a sultano

Du Cangii n̄ 102.

IV. II. 6, cuius virtutes animique et corporis præclaras dotes mire extollit. Vide stemma Comœdi.

præclare gestas, quasque adeo oportuerat silentio premi, stolido iis in ædibus ex-rata ac depicta omnium oculis exponebat. Id ubi rescivit imperator, in secreta eum colloquia assumptum sacerdos a finiorum, ut ab incepto desisteret. At ille non modo obstinatus prioribus instituit consiliis, sed et virum gente Latinum, præstigiatorem, inque magis artibus mire versatum, crebro ad se vocans, cum eo familiariter conversatus est, et de secretis suis consiliis communicavit: quorum illud erat præcepitum, ut imperator in perpetuum liberis careret, atque in eum finem multa ab scelerato homine accepit **268** pharmaca, neque hisce rebus operari dare destitut miser: propter quae increpavil illum denuo imperator, et alimentum ejus redarguit. Veruni cum primo pœnitente visus esset, rursum tamen ad priorem mentem rediit. Parvo enim interlapso tempore, magum istum convenit iterum, et de iisdem rebus consuluit. Aliquando vero cum Constantino Duca congressus, qui et ipse Imperatoris ex sorore neptim uxori duxerat: « Vir optime, inquit, si tibi est animus eadem nobiscum sentire, neminem nos superaturum scito. » Sed istud quidem necdum propalam, alterum vero longe manifestius dictum illi est. Alexium Casianus cum preter decorum segniter remissee admodum bello incumbentem Hungarico adverteret, quo tempore cum Bela in Hungaria militabat, illum conueniens adhortationibus incitare ad id animum ejus voluit. At is in secretum hominem abduceus: « Quæris, ait, quamobrem a præliis ut plurimum abstineam? quia me generis nimirum humani cummaxime miseret. » Altero deinde nescio quid ad hunc sermonem reponente, haec subjecit ille: « Quoniam delere Romanos volens princeps, imprudenter, quidquid inde accidat, eos me in atrocissima educere prælia imperat. Tu vero, si haec tacueris, amicus nobis eris. » Ita quidem is locutus. Sed Casianus omnia haec imperatori retulit. Et id quidem primum; istud vero quod novissime factum est, ejusmodi fuit. Plurimi e Scythis, qui auxilio Romanis venerant, cum primo de stipendiis ac præstatione multum prius **269** contendissent, tandem acquirevere. At protostrator ^{los} occulite pecunias inducit, ut se in patriam redire fingerent: nocte autem concubia, tabernaculum imperatoris frequentes adorarentur, impugnarentque. Haec sic proposita sunt et deliberata. Cæterum famulus quidam ex iis qui in tentorio illi ministrabant, statim atque ejusmodi consilia intellexit, confessum ad Thomam eunuchum, principi hacce ætate fidissimum, properat, indicatque quod agitabatur. Is vero omnem eum sermonem principi refert, et mox ipsum quoque ei famulum sicut. Necdum etiam sidem dictis præstare voluit imperator, donec mane Scythæ nulla de causa diffluere ac recedere coepерunt; quos tamen pollicitationibus aggressus, in lide tandem retinuit. Ad Alexium vero misit, qui cum comprehendenter, statimque in vincula

A γάρ δύει την ἐκβολήν τοῦ λόγου ἐποιησάμενον) τούτων ἀφέμενος τὰς τοῦ σουλτάνης ἀνετήλου στρατηγίας, νῆπος δὲ περὶ ἐν σύνῳ φυλάσσειν ἔχοντα ταῦτα ἐπὶ δωμάτων αὐτὸς δημοσιεύων κατέπι τὴν γραφήν. Όν αἰσθόμενος βασιλεὺς ἐν Ἰόνιούσσαις πολλάκις παραλαμβάνων αὐτὸν διατριβαῖς παρανέεις προσῆγεν, διποὺς ἂν ἀπάγγη τῶν μελετωμάνων αὐτὸν προσδύμομένος. Ο δὲ τοῦ σκοποῦ καὶ πάλιν ἀπρᾶτος εἶχετο, καὶ δὴ ἄνδρα Λατίνον μὲν γένος γόντα ὃς καὶ πολὺν τὰ δαιμόνια πράγματα θαρράσην ὡς ἑαυτὴν διωμιλεῖτο τε αὐτῷ γνωσιώτατα καὶ ἀποφήτων ἐκοινώνει σκευμάτων. Τὰ δὲ ἦν ὅπως ἀπαύλειν διπούδιν ἐς ἄλιδον δυστυχοί· φάρμακά τε πρὸς τοῦ κακοδαιμονος ἐπὶ τοῖς εἰρημένοις ἐλέμβανε πολλά καὶ οὐκ ἔλλειτο τὰ τοιαῦτα ἐνεργο-
B λαδῶν διαταπαρος. Δι' ἀλλα τάπιαν ὁνειδίζει ταῦτα διάλειπτάν τοι παράνοιαν ἥλεγχεν. Ο δὲ μετάμελος γεγονέναι δέξας δὲ αὐτὸς καὶ πάλιν ἦν. Όλιγον γάρ διάλειπτάν χρόνον προσελάμβανεν αὐτὸς τὸν δαιμονιώδη ἀκείνον καὶ περὶ τῶν αὐτῶν ἐκοινώνει. Κωνσταντίνῳ δῆποτε τῷ Δούκᾳ συγγεγονός, δειπνούσῃ διατηρεῖται, ἔτερον δὲ πολλῷ τούτου ἐναργέστερον. Άλεξιόν ποτε διατηρεῖται, ἐπειδὴ πέρι τοῦ προσήκοντος ἀναπίπτοντες τούτον ἐς τὸν κατὰ Οὐννῶν πόλεμον ἔωρα δηπνήκα ἔντι τῷ Βελεῖ ἐπὶ Οὐννικῆς ἐστράτευες, προτελθὼν παρορμήν αὐτὴν ἐς τούτο ἐπεχείρει. Ο δὲ παραλαβὼν ἰδεῖ τὸν ἄνθρωπον, « Πυνθάνη, Ἐφη, οὐδὲν καὶ πολέμων καὶ δές ἀπέχομαι τὰ πολλά; διτὶ φειδῶ τοῦ ἄνθρωπου ποιήσῃ τοι γένους παρ' ἐμαυτῷ. » Τοῦ δὲ καὶ τι πρὸς τὸν [P 157] λόγον τούτον ἐπενεγκόντος, Ἐφη ἐκεῖνος « Ότι βασιλεὺς ἐκτρίψαι θέλων τὸ Ρωμαϊκὸν ἀπροσάρτως διπερὶ τοῦχη ἐπὶ μάχας αὐτὸν εἰσωθεῖν ἐκβλεύει μοι Ισχυρῶς. Σὺ δὲ, εἴ μοι τὸν λόγον τούτον τηρήσῃς, φίλος ἡμῖν ἐσῃ. » Ό μὲν τοσαῦτα εἰπεν, δὲ Κασιανὸς βασιλεὺς ταῦτα ἐμήνυσεν. Άλλι ταῦτα μὲν πρότερον· δὲ δὲ τελευταῖον εἰργαστο, τούδε τι ἐγένετο. Σκυθῶν διμίος ἐπὶ συμμαχίᾳ Ρωμαίοις ἀφικόμενοι περὶ τῶν συντάξεων πολλὰ πολυπραγμονήσαντες πρότερον, είτε δὴ κατέβεντο. D Άλλ' δὲ πρωτοστάτωρ ἰδεῖ τούτοις ἐντευχῆκας χρήμασιν ἀνατείθει προσποιήσασθαι μὲν εἰς ἡδη τὰ πάτερι παλινοστεῖν, ἐπειδὲν δὲ ἀωρὶ τῶν νυκτῶν ἡδη γένεται, ἀθρόους τῇ βασιλέως ἐπιθέσθαι σκηνὴ ἐργοῦ τε ἔχεινται. Τέθειτο δὴ ταῦτα καὶ βεβούλευτο. Άλλα παιδάρων τι τῶν ἐπὶ σκηνῆς αὐτῷ ὑπηρετουμένων, ἐπειδή περ ἔγνω τὴν ἐπιβούλην, σκουδῆς εἰς τὸν ἐκτομίαν θωμάδν παρελθόν, δειπνούστας βασιλεὺς τηνικάδε ἐτύγχανεν ὄν, ἐμήνυσεν αὐτῷ τὸ σχέμα. Ο δὲ εἰς βασιλέα τὸν πάντα λόγον ἀναγαγὼν είτε παρεστήσατο αὐτῷ καὶ τὸ παιδάριον. Οὐ μήν ἐτοι τοῖς λεγομένοις βασιλεὺς πιστεύειν θίθεται, έως ἔωθεν οἱ Σκύθαι ἀπ' αἰτίας οὐδεμιᾶς ἀποχωρεῖν ήρξαντο. Αὐτοὺς μὲν οὖν ὑποσχέπεσιν ὑπελθὼν ἐπισχεῖν ἡδυνήθη· ἐπὶ δὲ Άλεξιον τοὺς αὐ-

τὸν δὴ συλληψόμενος ἐπέτιλλε, καὶ ταχὺ δεσμώτης ἦν ὁ ταλαιπωρος. Μετ' οὐ πολὺ δὲ βασιλέως κελεύσαντος ἀνδρες τῶν ἐπὶ δέξιῃ τῷ πατέρι αὐτῶν ἥλθον, Ἱωάννης τε ὁ Δούκας καὶ Μίχαὴλ, δὲ λογοθέτης (32) ἐκεῖνου τοῦ χρόνου ἦν, πρὸς δὲ καὶ Θωμᾶς ὁ ἔκτομέτις Νικηφόρος τε τῶν ἐκ τοῦ Βήλου χριστῶν (33) εἰς ὃν καὶ αὐτὸς, ἐπώνυμον Κάσπακ. Ἐκόμιζον δὲ αὐτῷ ἀγαλήματα τρία, ὡν δποτέρῳ φέπαγωντασθαι δύνατο ἐκάλευον ἀνειπεν. Ὁ δὲ ἐπειδὴ τούτων ἤκουεν, ἀπεισεν ἐκεῖνον ὑπεδίκαζε, παρεκάλει τε ἀποθρέμμένῳ πρότερον τῶν θείων τε μιταλαβόντι μυστηρίων χρῆσθαι λοιπὸν αὐτῷ δὲ εἰς ἀν τῇ θίκῃ δοκῇ, ἐφ' οἵς οἰκτισάμενος αὐτὸν βασιλεὺς μοναχὸς ἐκείρει.

ζ. Τὰ μὲν δὴ κατὰ τὸν Ἀλέξιον ἐνταῦθα τύχης ἐτελεύτησε. Βασιλεὺς δὲ (34) Οὐννικῶν στρατευμάτων ἐπὶ Σίρμιον διεβάντων δυνάμεις ἐνταῦθα ἐπεμφέγε, ὡν ἥρχον ἀλλοι τε τῶν Ῥωμαίων στρατηγῶν καὶ δὴ καὶ Ἀνδρόνικος ὁ βασιλεὺς διδελφίδους φ Κοντοστέφανος ἐπώνυμον ἐκεῖτο, αντερκάτω τοῦ τολέμου τοῦδε πρὸς βασιλέως καταστάς. Ἀκέστατο δὲ (35) αὐτῷ δπως τε τάξισθαι χρεῶν καὶ δπῃ τὸν πόλεμον τόνδε διεθέσθαι, καθάπερ ἐν πίνακι ἀνεζωγράφηται. Ἀνδρόνικος οὖν ἐπὶ Σέδον διαδέξας, ἐπειδὴ δηγίστα τοῦ Οβηνών ἀγέντο στρατοπέδου, τοιάδε τινὰ ἐποίει. Κατοπτῆρας μὲν καὶ σκοπόν, δποτὲ εἰδίσται, εἰ; τὸ τῶν πολεμίων καθίδναι στράτευμα [Ρ 1δ] ηκίστα σύμφορον ἔγνω. Τῶν δὲ τινὰς Ῥωμαίων ἐκέλευε πρὸ τοῦ στρατοπέδου ἐλθόντας πειράσθαι δπω; ζωγρεῖαν τινὰ πολεμίων ἐλόντες ἀγάγοιεν. Ωι μὲν οὖν κατὰ τὸ κελευσθὲν ἐν χερὶ πολέμιον ἔχοντες ἱπανῆθιν. Ὁ δὲ ἀνεπυνθάνετο τούτον δπως τε δυνάμεως ἔχοντες ἐπὶ Σίρμιον ἀφίκονται Ούννοι, καὶ τι ποτε βουλομένοις αὐτοῖς ἔστι. Πάντα τοινυν ἐς τὸ δληθὲς ἐκείνος διεῖξει. ε "Ἀρχουσι μὲν, ἐφη, τῆσδε τῆς στρατιᾶς ἐπειδὴ καὶ τριάκοντα τῶν πατέρων ἡμῖν στρατηγούντων ἀνδρῶν, τὸ δὲ ἐφ' ἀπασι κράτος Διονύσιος ἔχει. Η γε μὲν στρατιὰ ἐς πεντεκαΐδεκα τὰς πάσας ήθροισται χιλιάδες ἀνδρῶν καταφράκτων ἱππέων τοξιῶν τε καὶ πελταστῶν. Ούτω δὲ θάρσους περιεστιν αὐτοῖς, ὡς μηδὲ τὴν πρώτην Ῥωμαίους ὄπεια στήσεσθαι κατὰ νῦν ἔχειν.» Τούτων Ἀνδρόνικος ἀκούσας αὐτὸν μὲν ἀφῆκε πορεύεσθαι Διονύσιῳ ἀγγελοῦντα ως βασιλεὺς, οδόχει τέρειν δεδυνημένος θεα εἰς Ῥωμαίους ὅρισι διημάρτηται, ἐγγὺς ίδού πάρεστι δίκην ἐπιθήσων τὴν δέουσαν. Τὸν δὲ Ῥω-

A miser conjectus est. Non multo post venere ad eum viri dignitatibus illustres, Joannes Ducas, et Michael qui hac aetate logotheta erat, ad hæc Thomas eunuchus, et Nicephorus et ipso unss ex Veli judicibus, cognomiæ Caspax. Proposuere autem tria illi crimina, et an utri horum posset respondere, ab illo petierunt. Sed ubi ista audivit, omnium se reum confessus est: rogaviisque uti sibi integrum esset, positis capillis, divinisque perceptis mysteriis, id potissimum agere, quod iudicio decernereatur. Ex quibus misericordia commotus princeps, monachum tonderi jussit.

B 270 7. Hunc fortunæ exitum res Alexii κα-
buerunt. Imperator autem, Hungarico exercitu ad Sirmium transeunte, copias eo misit, quibus pre-
suere tum alii Romani duces tum Andronicus sor-
ris quez filius, cognomento Contostephanus, bello
isti summo cum imperio præfectus. Huie potissi-
mum quomodo acies instruenda foret præscriptis
et qua ratione bellum istud consciendum tanquam
in tabella delineavit. Andronicus ergo cum traje-
cisset Savum castrisque Hungarorum appropin-
quasset, talia facere instituit. Cum speculatores
quidem et exploratores, uti valgo solet fieri, in
hostium mittere exercitum haud consultum putaret,
Romanorum aliquot præmisit, qui ante castra pro-
cederent, hisque imperavit ut captivum aliquem
hostium incursione abducerent. Illi igitur, uti
jussum fuerat, capto hoste rediere. Tum vero ab
eo sciencitatur, cum quantis copiis ad Sirmium
accessissent Hungari et quid demum ii facere con-
stituissent. Omnia itaque nude vereque ille eaar-
rans: « Præsumit, inquit, huic exercitui septem et
triginta milites apud nos duces: sed omnibus
supremo jure imperat Dionysius. Totus vero exer-
citus quindecim ad summum bellatorum milibus
constat, partim equitum cataphractorum, partim
sagittariorum et peltastarum. Tanta vero illis inest
audacia, ut ne primum quidem illorum impetum
sustinere posse Romanos sibi persuadeant. » His
D 271 auditis dimittitur ab Andronico auctiaturus
Dionysio imperatorem, cum ferre amplius non
possit illius in Romanos delicta, præsto esse, quo
pœnam ab ipso congrua in reposceret. Iude milites
arma capere jussos castris educit aciemque hac

Du Cangii notæ.

(32) [P 483] Μίχαὴλ, δὲ λογοθέτης, Michael Hagiotheodoritus, cuius meminit Balsamou in sy-
nod. Cpol. can. 4.

(33) Ἐξ τοῦ Βήλου χριτῶν. In Catalogo officio-
rum Palatii Cp. tom. 4 Juris Græco-Roum. p. 285
quinquagesimum quartum inscribitur: « Ο χριτῆς
τοῦ Βήλου. Plures simul hac functio dignitate col-
ligere est et Nicetas in Alexio Man. F. n. 17 18, in
Andron. L. II, n. 9; in Isaacio, l. II, n. 6; in Alex. I.
l. n. 2; sed et ipse Nicetas in Epigraphæ Historiae
ab eis conscriptæ dicitur obiisse manus ἐφόρου καὶ
χριτοῦ τοῦ Βήλου.

(34) Βασιλεὺς δέ. Expeditionem hanc Hunga-
ricam pluribus exequitur Nicetas, l. v, n. 1, 2
et 3.

(35) Ακέστατο δέ. Ita Michael Palæologus
imperat, apud Pachymerem, l. III, c. 18, ducibus
suis in bellum profligientibus præcipiebat: Κατ
δπου προκαθίσαντεν ἀν., καὶ δπως ξυμβαλούεν, καὶ
δθεν δρμήσαντεν ἀν., η ἐπὶ λόχων, η φανεροί, ημέρας
η καὶ νυκτός, τάπτων ἐντεῦθεν τὰ πάντα, εἰ δὲ οὐκ
εἶδε τὸν τόπον, κελεύων διαγράφειν τοὺς εἰδότας,
αὐτῆς καθίστα προστάττων.

ratione instruit. Scythes et maximam Persarum partem cum pance equitibus, qui basitis decertant, præcedere jubet. Inde a lateribus Romanorum sequebantur phalanges, quibus præerant Coccobasilus et Philocales, prætereaque Taticius et quem Aspietem' vocabant. Horum a tergo ibant gravioris armaturæ milites sagittarii intermixti et Persarum turma gravis armaturæ. Post istos utroque a latere Josephus Bryennius et Georgius Branas' incedebant, item Demetrius ejus frater et Constantinus Aspietes, vir sebasti dignitate auctus: inde Andronicus principis chartularius, cognomento Lampardas, cum delectis simul Romanis et Alemannis nec non et Persis. In postreina denique acie erat Andronicus supremus dux, cum aliis multis incliti nominis viris (quales imperatori in bellum eunti adesse semper moris est) et Italis stipendiariis, itemque Serviis, qui pone sequebantur, basitis armati, et longioribus clypeis instructi. Hunc in modum ordinato exercitu Romani iter instituerunt. Ubi vero ad locum venere, in quo Dionysius occisorum militum tumulum erexerat, equis desilientes graviter ingenuere. **272** Sudemque sibi invicem obstrinxere pro contribubus ac consanguineis se quenque moriturum. Dionysius vero ubi advenire Romanos audiuit, fiducia quadam præsumidus, cum multa irruzione vinum bibere Hungaros jussit, et ut pocula ad Romanorum sanitatem et incolumitatem propinarent. Illi surgentes confessim ea hausere, sumptisque armis, consuetum ordinem resumpsere. Mos enim semper apud eos obtinet ut præcipui optimique in prima phalange locentur. Quod jam priorem electus imperator contrario aciem modo instituere Andronico præceperat. Posquam igitur sibi invicem proximi fueru ex exercitus, iis qui in fronte stabant præcepit Andronicus ut Hungaros telis impeterent, et simul atque in se illos irruere cernerent, terga darent, non recta quidem ad Romanorum exercitum, sed oblique magis in latera ut sic utramque in partem distracti Hungari medium phalangis locum vacuum relinquerent. Sed illi facta ab hostibus irruptione statim effusæ fugiunt usque dum ad Savum pervenerent. Persisteret vero Romanorum integræ duæ in sinistra acie cohortes quas Coccobasilius et Taticius regebant: cetera omnes jam inclinatae. At Demetrius Branas suis dissipatis cum octoginta relictus hostibus sese intulit, et fortissime dimicans accepto in capite letiali vulnera concidit captusque ab Hungaris in eorum castra relatus est. Frater autem illius Georgius hostium multitudine conterritus prælium conserere non agens est. **273** Sic quidem sinistra Romanorum acies in fugam inclinavit: dextra vero sinistram Hungarorum invadens omnino banc fudi. At Dionysius ubi hæc advertit, eos qui Andronicum ducenti circumstabant adoriri statuit. Sed ex suis complures conterriti ad se equitatum continuo evocarunt. Quæ ut rescivit Dionysius, timiditatem ipsis exprobaret simulque

A μαίων στρατὸν δύπλα περιθέμενον ἔξηγος τοῦ χάρακος. Ἐτάξατο δὲ ὕδε. Σκύθας μὲν καὶ τὸ πλεῖστον τοῦ Περσικοῦ ἥγεισθαι ἐκέλευεν ἵππεῦσιν δῆμα ὀλεγοῖς οἱ σὺν τοῖς δέρραις μάχονται, ἔπης δὲ ἐκατέρωθεν Ῥωμαίων εἴποντο φάλαγγες ὡν Κοκκοβασίλεος τοῦ ἥρχος καὶ Φιλοχάλης, πρὸς δὲ καὶ Τατίκιος καὶ δι' Ἀσπιέτην ἐκάλουν. Κατὰ νότου δὲ αὐτοῖς ἑπλεῖται ἐπορεύοντο ἄναμψις τοῦδεται; καὶ Περσῶν φάλαγγες ὅπλοφορούσα· μετὰ δὲ τούτους ἀμφοτέρωθεν Ἰωντός τε δὲ Βρυσσίος, ἐπορεύετο καὶ Ρεώργιος δὲ Βρανᾶς Δημήτριος; τε δὲ τούτους ὁδελφῆς καὶ Κινυσταντίνος δὲ Ἀσπιέτης ἀνὴρ σεβαστοῦς; ἔξηγος δὲ Ἀνδρόνικος δὲ χαρτούλαρίος τε βασιλεὺς ἦν, ἐπίκλητον Λαμπαρδῆς, καὶ ἐπειέκτοις δῆμα Ῥωμαίοις καὶ Ἀλαμανοῖς, ἔτε δὲ καὶ Πέρσαις. Κατόπιν δὲ Ἀνδρόνικος δι στρατηγὸς ἐπορεύετο σὺν δλλοῖς τε πολλοῖς δύνματας ἀξιουμένοις ἀνδράσιν, οἵτις ζήσει δει ὑπὸ βασιλεὺς πολεμοῦντι τάττεσθαι ἦν, καὶ Ἰταλοῖς τοῖς ἐκ τοῦ μισθοφορικοῦ καὶ δὴ καὶ Σερβοῖς, οἱ κατὰ νότου αὐτῷ εἰποντο δόρατά τε προβεβλημένοι καὶ ἐπιμήκεις ἀσπίδας. Οὗτοι ταξιάμενοι Ῥωμαίοις δόδυ ἐκώρουν. Ἐπειδὴ δὲ εἰς τὸν χῶρον ἥλθον, ξύθα διονύσιος τὸν τύμβον ἐγείρας έτυχε, τῶν ἱππων ἀποδάτες ἀνύμωξάν τε θερμῶς καὶ πίστεις δλλήλοις ἰδοσαν ὑπὲρ τοῦ δμοφύλου τεθνάντας καὶ συγγενούς ἰκαστον. Διονύσιος δὲ ἐπειδὴ προσιέναι Ῥωμαίοις ἐπέβατο, θάρσους διποληθεῖς σύν εἰρωνείῃ πολλῇ ἀκρατίεσθαι. Οὖντος ἐκέλευεν εἰς ὑγίειαν τὴν Ῥωμαίων προσιεμένους τὸ ἐκπαμψ. Οἱ δὲ ἀναστάτες ἐπινόν τε σπουδῇ [P. 159] καὶ ἐπὶ τοῖς δύπλαις ἐγίνοντο τρόπῳ τε τῷ συνήθει ἐτάττοντο. Ἔθος γάρ αὐτοῖς ἐστιν δει τοὺς ἐν σφίσι λογάδας τὴν ἐμπροσθίαν πληροῦν φάλαγγα· δὲ πάλαι βασιλεὺς εἰδὼς ἀνάπαλιν Ἀνδρόνικῳ τὴν παράταξιν ποιεῖσθαι ἐκέλευσεν. Ἐπειδὴ γοῦν ἔγγυς δλλήλων ἐγένοντο τὰ στρατεύματα, ἐκέλευεν Ἀνδρόνικος τοῖς ἐμπροσθίοις τῶν ταγμάτων ἐπιτοκάζεσθαι οὖντος. Ἐπειδὲν δὲ κατ' αὐτῶν δρμηθέντας θύσιεν, φεύγειν λοιπὸν, οὐ μέντοι κατ' εὐθὺν τοῦ Ῥωμαίων στρατεύματος, ἀλλὰ κατὰ τὰ πλάγια μᾶλλον, ὡς διαστάσας ἐπὶ θάτερα σχισθέντες οὖντοι κενήν τὴν μέσην τῆς φάλαγγος ἀπολίποντες χώραν. Ἄλλῃ ἐκείνοις ἀμα τῇ προσβολῇ νῦντα δόντες ἐφευγον ἀνὰ κράτος ἔως ἐπὶ Σάδον ἥλθον. Ὅπηνέχθη δὲ Ῥωμαίοις τέλεον μὲν δύο τῶν ἐν ἀριστερᾷ ταγμάτων, ὧν Κοκκοβασίλεος καὶ Τατίκιος ἥρχον, τὰ λοιπὰ δὲ παραπλήνητο δῆμος. Καὶ Δημήτριος μὲν δὲ Βρανᾶς τῶν σύν αὐτῷ ἐσκεδασμένων σύν δγδοκοντα ἀπολειφθεῖς τοῖς πολεμοῖς ξυνέμιζεν, ἥρωικῶς τε ἀγωνισάμενος αὐτοῦ ἐπεσε καιρίαν κατὰ τοῦ προσώπου πληγεῖς, αἰχμάλωτός τε γεγονὼς εἰς τὸ οὖν ταραχήθη στρατεύματον. Οἱ δὲ γε ἀδελφῶς αὐτοῦ Γεώργιος πρὸς τὸ ὑπερβάλλον τοῦ πλήθους διευλαβηθεῖς οὐκ ἐθάρησε τὴν συμπλοκήν. Τὰ μὲν δὴ εὐνώμα τῶν κεράτων οὕτως Ῥωμαίοις πρὸς ὑπαγωγήν ἐκλινε, τὰ δὲ τῶν δεξιῶν τοῖς ἐν ἀριστερᾷ ἐπιθέμενα οὖντος ἐτρέψαντο τούτους περιφαγῶς. Διονύσιος οὖν ἐπειδὴ ταῦτα εἰδε τοῖς περὶ τὸν στρατηγὸν Ἀνδρόνικον ἐπιθέσθαι διενοήθη. Ἄλλᾳ τῶν σύν

αὐτῷ πολλοὶ ἀποδειλισθήσαντο, θεν καὶ ἀνεστένησαν οφίς τὴν ἐποκον. Γνοὺς δὲ Διονύσιος ὑνεδίζει μὲν τὴν ἀνανδρίαν αὐτοῖς, παρεχάλει δὲ δύμας αὐτοῦ ἵσταθαι, διὸ μὴ καταφανῆ τὴν δειλίαν Ῥωμαίοις ποιήσωσιν. Ἀνδρόνικος δὲ δὲ λαμπαρδᾶς τὰ πρασόμενα κατιδών δεῖταις τε μὴ τὸ σὺν τῷ Διονυσῷ πλήθος, αὐτοῦ ἐξ' ἔτερη χωρῆσαν τος, Ἀνδρόνικῷ λοιπὸν ἐμπεσεῖται τῷ στρατηγῷ, δεῖν ἔγνω Διονύσιος πρότερον αὐτῷ συμπλακῆναι. Ἐμπεσόντων δὲ ἀλλήλοις θροῦς ἡγέρθη καὶ πάταγος; ἐπειχεὶς πάντα καὶ τὰ δόρατα πρὸς ταῖς δεσπόσιν ἀποκαυλίζομενα γραμματίστηκεν. Ῥωμαῖοι δὲ κατοί τῶν ὑπὸ θατέρῳ Βερανῇ τῷ Γεωργίῳ ταπεινών συνελθόντων αὐτοῖς ἤκαμψαν δύμας. Ἀνδρόνικος τοίνυν δὲ στρατηγὸς ἐπειδὴ τούτο συνελθεν, ὡς μὴ κατὰ κράτος καὶ τῶν σὺν τῷ λαμπαρδῷ ἥττημένων ἐπ' αὐτῷ ἡ ἀγώνισις στήσεται πλεσσός, συρρήγνυται τοὶς πολεμοῖς, καὶ γίνεται καρτερὰ προσβλήτη, ὡς παρὰ τὴν πρώτην Ῥωμαίων μὲν ὅγδοικοντα πεσεῖν, Βαρβάρων δὲ πολλῷ τούτων πλειούς. Ἀλλὰ Ῥωμαῖοι σὺν ἀφάτῳ τινὶ καρτερίᾳ τὸν [P. 160] ἀγῶνα ὑφίσταμενοι τέλος; ἐτρέψαντο τούτους ἀρετῇ τῇ αφετέρᾳ. Τοσούτοις μέντοι Βαρβάρων φύνος ἐγένετο, ὡς τὰς ἐνταῦθα πεδιάδας μικροῦ περιστρώθηνται τοὶς θνητοῖς. Τῶν γάρ δοράτων σφίσι κλασθέντων καὶ θριβέντων ἦσαν τῶν ξιφῶν, ταῖς κορύναις; ἥλων τοῖς κακοδαίμονις τὰς κεφαλάς. “Οτε δὴ τὸ τε σημεῖον (36) ἡρίθη, δὲ πάμμεγα τοῖς Βαρβάροις τούτοις ἐπὶ ἀμάξης ἐφέρετο, καὶ δὲ λιοντασίου ἐποκον; σὺν τῇ πανοπλίᾳ, μᾶλις ἔκεινον καὶ τρόπῳ φύπερ αὐτὸς ἐρεῖν οὐκ ἔχω τὸν κίνδυνον πεφευγότος. “Οσοι μέντοι Βαρβάρων διαδράμναι τέως ἰσχυσαν, παρὰ τὸν ποταμὸν ἴοντες ἤλισκοντα πρὸς τὸν Ῥωμαίων ναυτικοῦ. Ἐάλωσαν τοίνυν ζωγραῖς στρατηγῶν μὲν, οὓς αὐτοὶ ζωυπάνους καλοῦσι, πέντε, στρατιωτῶν δὲ ἀμφὶ τοὺς δικτακοσίους. Πολλοὶ δὲ ἤσταν καὶ ἐν αὐτοῖς τῶν εὖ τε γεγονότων καὶ ἀλλως διαφανῶν. Ἐπεισον δὲ καὶ πλεισταις κχλιδές ἐν τούτῳ τῷ πόνῳ. Οὐδές ήν οὐδεὶς Ῥωμαίων, δεκαὶ οὐ πολλῶν αὐτόχειρ ἐγένετο ἀριστεῖῶν. Πάντων γε μήν μάλιστα Ἰωάννης τε ὁ Κοντοστέφανος καὶ Ἀνδρόνικος δὲ λαμπαρδᾶς. Ταῦτα κατωρθωκάς δὲ Ῥωμαίων στρατεῖς, ἐπειδή περ ἀωρὶ τῶν νυκτῶν ἦν, ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἀνε-

A obtestatur ut ibi consistant, ne pavorem suum Romanis proderent. Andronicus autem Lampardas quae parabantur videns, veritus ne si alio abiret Dionysii copiae Androuleum ducem opprimerent, necessarium duxit cum ipso primum Dionysio manus conserere. Cumque invicem concurrerent, sublatus continuo est clamor tumultusque passim factus: impactaque jam in clypeos hastæ frustatione discissæ decidabant in terram. Romani autem, etsi qui sub altero Brana Georgio erant jam accessissent, fatiscebant tamen. Ut id percepit dux Andronicus, ne iis qui cum Lamparda dimicabant omnino fusis ac devictis, tota in se belli moles, inumberet, cum hostibus pugnarè insiluit: adeoque atrox concitatur prælium, ut primo conflictu Romanorum quidem octoginta, Barbarorum autem multo plures ceciderint. Sed enim Romani incredibili constantia sustinent certamen, tandem eos propria virtute in fugam verterunt. Tanta vero Barbarorum existit cædes, ut contexta prope occisorum cadaveribus camporum planities fuerit. Hastis namque suis in frusta consisisse, fractisque 274 gladiis, miserorum capitâ clavis contundebant. Tum etiam captum in eo prælio vexillum, quod propter sui magnitudinem curru a Barbaris vehebatur, ut et Dionysii equus cum omni armatura, cum ipse vix, ac nescio qua ratione, periculum effugisset. Quotquot etiam Barbarorum fugam inire potuerunt, ubi ad flumen pervenere, a classe Romana capti sunt. Vivi ergo in manus venerunt, ex ducibus quidem, quos ipsi zupanos vocant, quinque: milites octingenti, atque in iis complures nobili loco nati, aliquique illustres viri: aliquot autem millia in hoc prælio cecidere. Nemo fuit Romanorum, qui non fortia snapiæ manu ediderit facinora, præ cæteris tamen Joannes Contostephanus et Andronicus Lampardas. His strenue confessis rebus, quoniam adulata nox erat, in castra concessit. Romanus exercitus, adductis eo captivis Hungarisi, allatisque secum loriciis ad duo millia. Galeas autem et clypeos et enses, hand facile quis numerasset. Eam quidem noctem post hæc ibi transegere. At ubi illuxit, arma iterum induiti, in

Du Cangii notæ.

(36) Σημεῖον. Carrocium Hungaricum, quod describitur a Niceta l. v. n. 3: “Ην δὲ καὶ τὴ σημαῖα ἔκεινον μετάρωρος, ἐπὶ τίνος ἡνεμωμένη παχέως, καὶ ὑψηλῆς τετράσιν ὑπὸ τρόχοις ἐλκομένου βοῶν ζεύγασιν. Carrociorum formam, quorum usus frequens fuit in Italia, pluribus descripsit Angelus Portenarius l. v. della Felicità di Padua, c. 6, sic autem ille: Era il caroccio un carro grande con quattro ruote, sopra il quale nella parte dietro era un tribunale coperto di scarlato, o veluto rosso, perchè al caroccio, quasi a tribunale, si riduceva il capitano iusieme con li consiglieri di guerra, quando si havevano da consultare le cose ad essa guerra pertinenti. Nel mezzo del caroccio, era piantato un altro albero, nella sommità del quale era la bandiera, o standardo della città, e era tirato da quattro al meno vaia di buoi gagliardi, coperti di ricco

drappo del colore della bandiera. Maneavasi questo carro alla guerra con l'esercito, alla cui guardia erano deputati mille e cinquecento soldati, scelti, armati di lorica e di gambiere di ferro, con alabarde egregiamente lavorate, et alquante compagnie di cavalli, la qual militia mai del caroccio si allontanava, perchè il perderlo era riputato grandissima vergogna et infamia. Describitur carrocium Florentinum a Joanne Villaneo, l. vi, c. 77, Otbonis imperat. a Wilhelmo Britone l. ii, Phillip. Paduanum a Rolandino l. ix, c. 11 et Portenario, Mediolanense ab Alberico an. 1213, Parmense ab eodem Alberico an. 1229, Venonense ab Hieronymo d'alla Corte l. v et vi Histor. Veron., sed de carrocio plura qui volet, constat velim Laurentium Pignorum in not. ad Histor. August. blusati et scriptores ab illo laudatos.

hostium castra ire pergunt. Verum cum ea homini: nibus vacua invenissent, direptis iis, reversi sunt. Ita quidem bellum adversus Hungaros constitutum est. μὲν οὖν νύχτα ἐκείνην ἐπὶ τοιούτοις ηὔλισαντο, αὐγάζουσής δὲ ἦδη τῆς ἡμέρας τοῖς ὅπλοις ἐνδευ- κότες εἰς τὸ τῶν Οὕνων ἀφίκοντο χαράκωμα. Ἐπειδὴ δὲ ἀνδρῶν Ἑρμημον εὗρον αὐτὸν, σκυλαγωγή- σαντες ἀνέστρεψον. Οὐ μὲν δῆ κατὰ Οὕνων πόλεμος ἐνταῦθι τέλος ἔσχεν.

8. Cæterum imperator murorum Constantinopolis varijs in locis vetustate collapsorum curam habuit, et aquarum inopia laborante civitate aqueductus **275** omnes diligentissime purgavit. Cumque videret vetustissimos fornices, per quos olim aqua Byzantium transmittebatur, diffractos instaurare difficile esse omnino multumque ad eam rem tempus necessarium fore, loco haud procul Byzantio, quem Petram vocant, delecto subterraneum quoddam receptaculum exstruxit, quod in media quaerat cavitate collibus utrumque ciuita oblongius jacet et multis in sese aquam ostiis recipit, quae velut e millenis canaliculis per quadam rimas ac fissuras in illud defluit; et postmodum per consuecos canales in civitatem desertur. Idem hic imperator absurdissimum morem, et qui jam prope in legem deflexerat, a Romanorum republica sustulit. Eiusmodi autem ille fuit. Victor quærendi dura necessitas, tum alia, quæ ad vitam pertinent, immutavit tum etiam pretio libertatem vendere multos adegit. Operas itaque suas locant iis qui in supremis constituti sunt honoribus etiam illustri loco nati, si fors ita ferat, vires profecto homines et proletarii. Quantum igitur malum humana avaritia est! miseris etenim istis, qui servitutem sibi comparaverant, emerantque, tanquam pretio emptis et mancipiis vtebantur: eratque triobolum forte statutum librorum hominum pretium, pactumque istud nefandum. Ad ultimum si qui onere servitutis pressi cose eximere vellent, tanquam fugitivos comprehendentes **276** eorum audaciam pœnis coerebant: erantque secundum *Æopicam fabulam*, in qua ad leonem in spelunca segregantem accedunt animalia, ingenuorum hominum ingredientium vestigia multa admodum, excentum vero nullum. Hanc pravam consuetudinem igitur radicitus a media civitate

Α χώρησαν, διγοντες τοὺς τα τῶν Οὕνων αἰχμαλώτους; καὶ θώρακα, ἃς δισχιλίους, κράνη γε μῆν καὶ ἀσπίδας καὶ ἔφη οὐδὲ ἀνάπτυξεν τὸν θυντήθη τις. Τὴν μὲν οὖν νύχτα ἐκείνην ἐπὶ τοιούτοις ηὔλισαντο, αὐγάζουσής δὲ ἦδη τῆς ἡμέρας τοῖς ὅπλοις ἐνδευκότες εἰς τὸ τῶν Οὕνων ἀφίκοντο χαράκωμα. Ἐπειδὴ δὲ ἀνδρῶν Ἑρμημον εὗρον αὐτὸν, σκυλαγωγήσαντες ἀνέστρεψον. Οὐ μὲν δῆ κατὰ Οὕνων πόλεμος ἐνταῦθι τέλος ἔσχεν.

η'. Οὐ δὲ βασιλεὺς τῶν τε τειχέων τῆς Κωνσταντίνου ἐπιμεμέλητο μέρεσι πολλοῖς ὑπὸ χρόνου καμνόντων, καὶ ὑδάτων ἐνδείας κατεχούσῃς; αὐτὴν ἀνεκάθηρέ τε σὺν ἐπιμελεῖᾳ τοὺς ὁχετούς καὶ ἐπιβήτας παλαιτάτας στοάς, α! τὸ ίδιον ἐπὶ Βυζαντίου ἥγον, πάλαι πεπικυλίας ἀνεγείρειν δύτερον τε καὶ χρόνου πολλοῦ δεδομένυν ἔγνω, σκεψάμενος περὶ τινα χῶρον οὐ πολλῷ Βυζαντίου διέχοντα, δ; Πεπτρα (37) κατωνόμασται, δεξαμενήν τινα ὑπένομον **B** ἐδομήσατο, ἥπερ βουνῶν ἐκατέρων ἐν κοιλάτερι κατὰ μέσον ἰδρυμένη ἐπιμήκης στόμασι πολλοῖς; ἐφ' ἐαυτὴν καὶ ίδιωρ διπιχάσκουσα δίχεται ὡς ἐκ μυρίων ὁχετῶν διὰ τῶν σχίσμῶν [καὶ] στράγγων ἐπ' αὐτὴν καταβαῖνον, ἡ δὲ διὰ τῶν ἐκ Εθίους αὐθίς ὑπονόμων ἐπὶ τὴν πόλιν τοῦτο προΐσταιν. Οὗτος δὲ αὐτοκράτωρ (38) καὶ ἦθος τα τῶν ἀποπτάτων μεχροῦ καὶ εἰς νόμον τελέσαι δεῆσαν ἐκ μέσου [μέσης] τῆς Ῥωμαίων ἐποίησατο πελτεῖας. Ήπειστὸν δὲ τοῦτο ἦν ἡδη λέγωμεν. Η τοῦ ζῆν ἀπαραίτητος τοῖς ἀνθρώποις ἀνάγκη πολλὰ τε κατὰ τὸν βίον ἐκαινοτόμησεν διλλα καὶ δῆ καὶ μισθοῦ τὴν ἐλευθερίαν ἀποδέσθαι πολλοὺς ἀναγκάζει. Θητεύουσι τοινυν τοῖς ἐν ὑπεροχῇ; τε καὶ [P. 161] ἀξιώμασι καὶ τῶν εὑργονότων, δινοτείχη, μῆδις ἀγελαστοὶ τινες καὶ ὄχλοικοι. Ήποιον τοινυν ἦν ἀνθρωπίνη κακῶν πλεονεξία; Παραλαμβάνοντες τοὺς ἀδίλους οἱ τὴν σφῶν ἐνωνήμενοι δουλείαν δοσα καὶ ἀργυρωνήτοις αὐτοῖς προσεφέροντο, καὶ ἦν τὸ τριώδολον λεως καταβαλλόμενον μισθωμα ἐλευθέρων ἀνθρώπων ἀνή καὶ συμβολαιον οὐτω κακοτυχές. Διπλεῖ καὶ εἰ ποτε τῇ ἐκ τῆς θητείας ἀνθρόμονοι ἐργασίῃ ἀπωθεῖσθαι βουληθεῖν αὐτὴν, οἱ δὲ καθάπερ δραπέτες (39) συσχόντες αὐτοῖς καὶ δίκαιας ἐκτείθουν τῆς τολμῆς. Καὶ ἦν τότε κατὰ τὸ Διονύπον μυθάριον, ἐν φέλεων ἐπὶ τοῦ σπηλαίου νοσεῖ καὶ ζῶα περιεύλειν εἰσεῖσιν, ἐλευθέρων μὲν εἰσιόντων ἀνθρώπων

Du Cangii notæ.

(37) Ος Πέρρα. Meminit istius cisternæ Christophorus Bondelmontius in Descript. Cypoleos.

(38) Οδρος ἢ αὐτοκράτωρ. Hauserant indubie Græci pravum hunc inducendæ servitutis morem ab Occidentalibus seu Septentrionalibus potius populis, penes quos serri erant alii natura, alii facti, et alii emptione, alii redemptione, alii sua vel ulterius datione, ut est in Legibus Henrici I regis Angliae, c. 76. De postremis agit Cinnamus, de liberis scilicet hominibus, qui ad pretium participandum aut angustia rei familiaris alterius sese mancipabant dominio, operasque suas locabant, de qua servitutis specie existat formula apud Marculfum, l. II, c. 28 et in Formulis veteribus, c. 40. Constitutiones Catalaniæ mss. inter dominos et vasallos c. 34 ex bibliotheca Thuana, fol. 62: *Licet de jure Romano homo liber non possit se facere servum alicuius per aliquam simplicem pactionem, nec etiam per confessionem factam in jure, potest tamen per con-*

D sessionem aliquis suam gravare conditionem, quia [P. 486] per pactionem interreniente scripto potest aliquis homo liber se constitutus adscriptus sum. Quemadmodum autem accepit pretio liberi se habere servi, ita pretio redditio et soluto rursus in libertatem asserebantur, ut ex Palladio colligitur in Histor. Lausiaco, c. 83. Vide Gregorium Turicensem, l. VII, c. 45, synodus incerti loci post concilium Parisiense IV, can. 14, et concilium Veneriense an. 752 can. 6.

(39) Καθάρεψε δρυπέτας. Ea erat servorum conditio, ut si a dominiorum sese subduxissent adibus, ab iis a quibus recipiebantur, repeti possent continuo tanquam fugitiivi, et in servitutem denovo retraherentur. Unde in manumissionum formulis, velut præcipuum libertatis argumentum id insertum legiweis, Ut ubique, quam voluerit partem perget, tanquam si ab indigenis parentibus suis sit natus vel procreatus.

γνη καὶ μάλα πολλὰ, ἐξ ὑπων γε μήν επὶ τῇ αστῇ ήταν τῇ αστῇ ήταν τῷ πολιτείᾳ δὲ πρόδρομον ἀπὸ μέσης ἐξεσπαχέντας τῆς πολιτείας αὐτὸν βουληθεὶς γράμματα τὴν ἐλευθερίαν οἵ φύσις τὸ ἐλεύθερον ἐπεψήφιστο. Ἐλευθέρων γάρ ἔρχεται Ρωμαίων, οὐ μενοῦν ἀνδρικότάδων αὐτὸς ἡδεῖν. Ὁ αὐτὸς ἔτει τῆς βασιλείας (40) αὐτοῦ ἐψήφιστο τοῖς ἀνὰ τὸ Βυζάντιον λεπτοῖς σεμνείοις ποιουπραγμασύνην ἐπάγεσθαι οὐδ' ἦν: οὐδὲν ἐφ' αἷς διποτε στήσεις ἔσχον. Τὴν μέντοι δωρεὰν καὶ τόμῳ ἐστήριξεν, δη τὸ χρυσῷ ἐνσεσταμένον χρυσόδουλον (41) ἔθος καλεῖν ἔτιν (cc). Ὅθεν οὐδένα μοναχῶν θυροκοπούντα νῦν ἔστι δικαιοστηρίου ίδειν, διτε μηδὲ παρόντος ἐφ' ὧ τις δημοσίου σφίτιν δικάσασθαι. Τοῦτο μὲν δὴ τοιεῦτον. Νόμου δὲ πασῶν (42) τὰς πλείστας ἀκυροῦντος τῶν ἡμερῶν, καθ' ἄδειον δηλοντεῖς ἡ τὸν δεσποτικὸν τι Χριστιανοὶ τελοῖτο μυστηρίων ἢ γοῦν τῶν μεγάλων τινὸς ἕγοιτο μνήμη ἀνδρῶν, συνέβασιν τὰς ἐν τῇ πολιτείᾳ δίκαια εἰς ἀπέραντον ἐξικνουμένας τυγχάνειν οὐδέποτε τελευτῆς. Ἐντεῦθεν ἀνθρώπους εἰδὼν ἐγώ δίκαιος καταγηράσαντας, καὶ μέντοι καὶ ἐπαποθανόντας αὐταῖς. Ἀλλὰ καὶ τοῦτο τὸ κακὸν θεσπίσματι νεαρῷ τῆς Ρωμαίων ἀπελήλαται πολιτείας. Λέγει γάρ τὸ βασιλέως διάταγμα μήτε τὰς ἱεράδας παντάπασι κοινωνεῖσθαι τῶν ἡμερῶν, μήτ' αὐταῖς ἐκάστοτε ἀναβολαῖς δίκαια ἐδίνει παρασύρεσθαι, ἀλλ' εἶναι μὲν ἐς τὸ παντελῆς ἀπιερολογίας ἀδέκτους δικαινικῆς ἡμέρας ἐκείνας, καθ' ἄπειτι θερέται τοῖς ἀνθρωπίνοις εὐηγρετηκώς, τὸν δὲ διλλων τὰς μὲν παντάπασι δικασίους ἀκκειθεῖσαι, τὰς δὲ πρωτὶ μὲν ἀποκεκλεισθαι τοῖς δικολάδοις, δεῖην δὲ ἀπασαν ἀνεψχαι καὶ ἐνγχωρεῖν εἰσιναι τοὺς θελοντας. Οὗτος καὶ τὸν ἐν Ἐφέσῳ παλαιοῦ τοῦ χρόνου κείμενον λίθον λεπτὸν (43) μεγαλοπρεπῶς

Du Cangii notæ.

(40) Ὁ αὐτὸς ἔτει τῆς βασιλείας. Supplendum anno 15. lucidit autem annus Manuelis quintius decimus in an. mundi juxta Græcos 6666, Christi 1158, indict. 6, quo emissā ejusdem Augusti novella, qua ecclesiis et monasteriis, que erant in urbe Coplitana et vicinis urbis locis, immobilitum firmans et inviolatam possessionem sancivit: quod duabus aliis præterea constitutionibus edixerat. Vide Balsamon. in synod. 7, can. 4 et 12.

(41) Χρυσόδουλος. Aurea bullia. Joan. Cantacuzenus l. iii. c. 55: Τῷ Ἀγγέλῳ πρὸς τὴν Θεσσαλίαν, Δρῦγην χρυσόδουλον ποιῶν, etc. Epistola Joannicii Bulgarie regis in Gestis Innocentii III pp.: Subsigui autem imperium meum ad securitatem chrysobolum suum. Ita his editur, sed legendum chrysobolum suum. Sic porro diplowata omnia aureis bullis seu

Cornelii Tollii notæ.

(cc) Καὶ τόμῳ ἐστήριξεν, δη τὸς χρυσῷ ἐπεστημασμένος χρυσόδουλον ἔθος καλεῖν ἔστε. D. xi περὶ τοῦ τόμου in præcedentibus; alias επιμ - λόγον aut γράμμα dicere soleint ejus ævi scriptores. Anna Commena, libro octavo: Καὶ παρὰ τὸν αὐτοκράτορος χρυσόδουλον λόγον ἐνεστημένον διὰ κινητάρεως, ὡς ἔθος, δὲ βασιλικῆς διεῖδες λαβόν. Bullæ aureæ scriptum ab imperatore signatum cinnabari, ut moris est, regia manu cum accepisset. Synonyma sunt: Γραφαὶ ἐρυθραὶ, ἐρυθρὰ

sigillis munita appellabant, præsertim tamen constitutiones imperiorum. Harmenopœps. L. i. tit. f. §. 42: Καὶ μετὰ τούτον πολὺ τῶν βασιλέων καθολικοὺς μὲν ἐξέθεντο νόμους νεαράς δὲ καὶ προστάξις ἀλλοίας καὶ χρυσόδουλος λόγους, εἰς δὲν ἡγίαντο, πατούμασθαι. De aureis bullis glossographi passim et nos quædam ad Villarduum.

(42) Νόμου δὲ πασῶν. Hanc Manue lis de Feris novellam edidit Balsamon in Noīnōc. lit. vii, et ex eo Bonifacius, Leouenlius et Baronius, quam ex ipsa. restitutus Carolus Labbeus in Observat. ad Synopsis Basilic.; emissa autem est an. mundi 6674, indict. 14, Christi nimirum 1164.

(43) Λίθοι λεπτοί. Vido Nicetam in Man. L. vii, c. ult.

γράμματα τῆς βασιλικῆς χειρὸς, γράμματα ἐρυθρόγραφον, ἐρυθρόδανη ἐνσημανθὲν γραμμάτιον. Ut apud Nicetam libro quarto imperii Manue lis: Ὅθεν ἐρυθρόδανη ἐνσημανθὲν ἀφῆκε γραμμάτιον, ἐνάγων τοὺς κατὰ κοίλην Σύριαν ἰσχύοντας συσχεῖν ὡς διείφρονα, καὶ περὶ τὸ γένος ἀκολασταίνοντα, καὶ τοῦ φάους στερῆσαι τῶν ὀρθαλμῶν Missaque ad Cælesyriæ toparchas aurea bullæ, mandat ut Andronicum, hominem seditionis aliquo incestum, capiant et visu privent.

mysterio, suscepit eum Mater, utque fieri assolet in lapide isto supium depositus: in eundem ipsa etiam procumbens, ut vero simile est, non mediocriter ploravit. Flentis autem lacrymæ, quæ in lapideum deciderunt, in hanc usque diem permansere indelebiles, res admiratione prorsus digna. Hoc igitur lapide accipio Mariam Magdalenanum alium Romanum recta abiisse, ut coram Tiberio Cæsare Pilatum et Iudeos velut injustos Jesu intersectores accusaret: sed forte quadam in portum Ephesium delatam istuc cum loci reliquise, indeque excedentiem Romanam pervenisse. Ex illo tempore usque in hodiernum diem lapis ibi persistit. Cum vero in littus Damalis esset expositus, ingenti pompa inde Byzantium translatus est. Huic enim interfuerat Romanus senatus **278** et quoiquot erant ex sacerdotali ordine et monachico, Luca qui tunc temporis Ecclesiam regebat et imperatore utrique choro præsentibus. Ipse etiam lapidi humerum subdidit imperator: in talibus namque etiam ultra quam necesse erat pietatem ac reverentiam exhibebat singularem et cum summa animi demissione ejusmodi munia obijbat.

9. Sub idem tempus Aegyptius, cum propemodum in Romanorum venisset potestatem, eo quem referam modo nobis elapsa est. Haec non ita pridem Romanorum parebat imperio et grave quotannis tributum dependebat. Sed cum Asia gravius afflictaretur gentisque Ismaelitice in dies augerentur vires, capta et ipsa in Persarum Ius concessit. Verum Manuel imperator, cum multa in Oriente Romanis rursum asseruisset, hanc quoque recuperare summo studio contendit. Itaque missis ad eas gentes legatis, ut et veterem consuetudinem et opulentia illa vecigalia, quæ nobis persolvere consueverant, in memoriam revocarent, lis præcepit: quod si ea abnuerent, tum demum nuntiarent proxime bello esse impetendos. Haec erat mens legationis. Sed enim pertinacius renuentibus Aegyptiis, classem fabricat bipaginum et bellicarum navium magno numero,

A &; Bucæntion [P. 162] ἀγαγὼν τοῖς τῇδε λοιποῖς ἀπέδωκεν ἄγοις. Οὐτις δὲ διάθος οὔτος καὶ διθεν εἰς Ἐφεσίων (dd) ἥλθε, τὴν γῆν, διάδοξος ἔξης διγήθεται. Τέλος διδη τὸ κατὰ τὸν σταυρὸν εἶχε τῷ Σωτῆρε μυστήριον, καὶ παραλαβοῦσα τοῦτον ἡ Μήτηρ ἀνέκλινε τε ὑπτιον, ὡς νόμος, ἐπὶ τοῦ λίθου τοῦδε καὶ ἐπιπέσσουσα βύσιον ἀνθρώπους ὅποις εἰχει, μυρομένης δὲ τὰ δάκρυα τῷ λίθῳ πελάζοντα ἔτι καὶ νῦν ἀναπόνιττα μένουσι, πρᾶγμα τεράστιον οὖν. Τοῖτον δὴ τὸν λίθον ἡ ἡ Μαγδαλὴ, φασιν, ἀναλαβοῦσα Μαρία Ἑλπὶς ᾧ μῆλος εὐθὺν ἐψ' ἦφ' Καίσαρας ἐπειδὴν ἐλθοῦσα Τιβερίῳ Πιλάτου καὶ ιουδαίων τῶν ἀδίκων Ἰησοῦ κατερεὶ φυνευτῶν. Ἀλλὰ τύχη τινὶ ἐπειδὴν Ἐφεσίων λιμένα κατέκρασα αὐτὸν μὲν ἐνταῦθα ἐλεῖται, ἢ δὲ ἐκεῖνον ἀφείσα ἐπὶ Ρώμην ἀνήγετο. Ἐξ ἐκείνου δὲ διχρὶ καὶ νῦν διάθοις ἐνταῦθα διετίθεται ἄνη. Ἀχθέντα τοίνυν ἐπειδὴν Δαμάλεως περαίαν πομπὴ τούτον ἐκ Βυζαντίου διαδέχεται λαμπρό. Ἐπλέτου δὲ ταύτην τὸ Ρωμαίων τε γερουσίους ἀπαν καὶ δοσον ἐν ἱεροπόλοις καὶ ἐν μονασταῖς ἡν, Λουκᾶ τοῦ τηγανάδε τὴν Ἐκκλησίαν Ιούνοντος καὶ βασιά ἐν τέλοις ἐκετέρου προαρχόντων. Βασιλεὺς μέντος καὶ τὸν ὕμον ὑπέσχε (44) τῷ λίθῳ, ἐπειδὴ τὰ γε τοσαῦτα καὶ ὑπὲρ ὧν χρή ἐμετριοφόροις καὶ τριγάπτα δουλοπρεπάστερον αὐτοῖς προσαγόμενος.

B 6'. Κατὰ τούτους τοὺς χρόνους (45) Αἴγυπτος ὑπὸ Ρωμαίων ἀλώναις κινδυνεύσασα τρόπῳ τῷ ἡθη-
σμένῳ διεγεγονέναι ἴσχυσεν. Αὕτη ὑπὸ τῶν Ρω-
μαίων μὲν οὕτω πάνυ πρώην ἐτέλει ὁρχήν, μέγα
δὲ τι χρῆμα δισμοῦ ταύτῃ παρείχεν ἐτήσιον· ἐπει-
δὲ Ἄσια κακῶς ἡδη πεπόνθει καὶ τὸ Ισμαηλῖτον ἐκάστοτε κατίσχει φύλον, ἥλω καὶ αὐτὴ καὶ Πέρσαις
ὑπέπεσεν. Ἀλλὰ βασιλεὺς Μανουὴλ πολλὰ τῶν κατὰ
τὴν Ἐφών Ρωμαίοις ἡδη ἀνασωσάμενος ἀντιποιη-
θῆναι καὶ ταύτης στούδῃ πολλῇ ἥδετε. Τοίνυν καὶ
πρέσβεις (46) ἐνταῦθα στελλαὶ ἐκέλευεν ἔθους τε
τοῦ προτέρου καὶ φόρων ἀναμιμήσκειν τὴν χώραν
οἱ πολυτάλανοι ἐπ' ἡμῖς ἀριχνοῦντο τὸ πρότερον,
ἀντινόμην δὲ παρεγγυᾶν διτὶ δῆ τούς ἐπειδὴν
πολεμητέα σφίσιν ἐσεῖται. Τὰ μὲν δὴ τῆς πρεσβείας
ἐν τούτοις ἡσαν· τῶν Αἴγυπτων δὲ ἰσχυρῶς πρὸς
τοῦτο ἀπειπαρένων, στόλον νεῶν (47) δὲ βανδεῖς;

Du Gangii notæ.

(44) Τὸν ὕμον διάστημα. Vide tractatuum nostrum de Capite S. Joannis Baptiste, c. 2, n. 6.

(45) Κατὰ τούτους τοὺς χρόνους. Graecorum in Aegyptium cum Hierosolymitanio rege Amalrico, ceterisque regni baronibus et proceribus expeditionem pluribus refert Willelmus Tyrius, l. xx, c. 4, 14, 15, 16, 17, qui eam in annum 1169 coniicit sub finem Septemb. ut et Nicetas l. v, n. 4, 5, 6 et 7.

(46) Πρέσβεις. Erant δὲ, ni fallor, Alexander Gravinius comes et Michael Hydruntinus, quiautum ex Tyrio colligi datur cap. 4.

(47) Στόλος reōw. Erant sane, inquit Tyrius, in præstatu exercitu naues longæ rostratae, geminis remorum instrutæ ordinibus, bellicis usibus habiliores, quæ vulgo galeæ dicuntur, centum quinquaginta. Item in his majores ad deportandos equos deputatae, ostia habentes in puppibus ad inducendos ducendos.

Cornelii Tollii notæ.

(dd) "Οστις δὲ διάθος οὔτος καὶ διθεν εἰς Ἐφεσίων. Idem fere Nicetas, ubi de Manuele nostro mortuo et iam sepulcro invenito: Lapis eum tegit nigricans et mæstum. Apud quid præ se ferens, qui in septem vertices asasigunt. Non procul inde basi impositus adoratus lapis purpureus, viri magnitudine, qui ante fuit Ephesi; et is esse dicitur, in quo Christus de cruce sublatus, et fasciis involutus,

conditus fuerit. Eum lapidem imperator inde ad regnum humeris suis, quippe qui sive nunc corpus ipsius quæ Christum gestasset, a portu Bucoleonis usque ad adem, quæ in turri palatii est, pertulit. Sed non multo post imperatoris obitum saxum illud e palatio ad sepulcrum illius est translatum, ut clara roce defuncti res gestas et certamina proclamat. Ita veritatem Hieronymus Woltius.

τεκτηνάμενος ἵππαγωγῶν τε καὶ πολεμιστηρίων ἐς δέραιν τολλῶν στρατὸν τε ἀμβιθάσας αύτας, ἐπ' Αἰγύπτου Ἐπερφεν. Ἔγειτο δὲ τούτου Ἀνδρόνικος οὐ πολλάκις ἐμνήσθην, δὲ Κοντοστέφανος. Ἐπύγχανε [P 163] γὰρ μέγας, ὡσπερ εἰρηται, δοῦξ (48) γεγονὼς πρότερον. Ός, ἐπειδὴ ταχυπλοθεας Αἴγυπτῳ προσέσχε, πάμφας ἐς Παλαιστίνην τὸν τῆς μετεπέμπετο ἥπτα, ἐφ' ὃ κατὰ τὰ ξυγκείμενα τοῦ πόνου Ρωμαίοις συλλιθρίσθι καὶ αὐτός. Ἐν ὃ δὲ διαμελίλων δὲ φῆξ ἦν, Ἀνδρόνικος, ὃς μὴ ἐτί κανῆς δὲ χρόνο; ἔνταῦθα αὐτῷ τριβοιτο, διὸν ἕγων ἐπὶ τὴν χώραν διασῆνα: τὸ στράτευμα. Καὶ τοίνυν Τενέσιον τε πόλιν αὐτοῖσοι εἶλον καὶ συχνὰ τὴν χώραν κατέθεον ἐξίστατες. Ἐπειδὲ καὶ δὲ φῆξ ἡγγέλλετο ἡδη προσιών, ἐπὶ Ταρμαθί (49) μετήγον τὸν πόλεμον, πόλιν κατοίκων τε πλήθουσαν καὶ πλουτούσαν ὑπερφων. Ἐνθα πολλαὶ μὲν καὶ φρικώδεις Ρωμαίοις διεπολεμήθησαν ράχαι, ἦνστο δὲ δύμως οὐδὲν ἀπ' αἰτίας ἡς ἄροις ἔρχοματ. Συνέκειτο βασιλεὺς καὶ Παλαιστίνοις ἐς τὸν ἐπ' Αἴγυπτον συμπνεύσασι πόλεμον μοίραν μὲν τὴν ἡμίσειαν Ρωμαίους; διλούστης ἡδη τῆς χώρας λαβεῖν, θατέραν δὲ αὐτοὺς ἔξειν. Οἱ τοίνυν φῆξ, ἐπειδὴ Ρωμαίοις προτερήσαντες ἐπὶ τὴν Αἴγυπτον ἥθον, ἐπιβούλως ἔγαν τὸ μὲν πρώτον ὑστερεῖν τοῦ πολέμου διενοίστο, διὰ τοις Ρωμαίον διακινδυνευσάντων τὴν χώραν αὐτὸς ἀκοντίτι διακληρώσατο. Ὡς δὲ παρὴν ὅμε καὶ αὐτὸς, σὴν τε μάχην δει ὑπερετίθετο καὶ Ρωμαίοις δὲ ταυτὰ ξυμβούλευσαν ἦν, καὶ ἐκεῖνοι δλίγα τοῖς Αἴγυπτοις προσέχοντες ἡρωῖκος εἰς ἐκάστην ἡμέραν ἀνεδέχοντο ἀγώνας. Εἴτε οὖν, διπερ ἐφην, Ρωμαίοις τοῖς κινδύνοις παραβαλεῖν ἐθέλοντες ταῦτα ἐποίουν, ὡς διὸ ἀπόνου τῆς νίκης τυγχάνωντιν αὐτοῖς, εἴτε καὶ καθάπαξ τῆς κατ' Αἴγυπτον δεσποτείας τῷ βασιλεῖ φθονήσαντες ἡσαν, λέγειν οὐ μοι παρίσταται. ἐλέγετο δὲ ὡς χρήμασιν (50) οἱ ἔνδον τὸν φῆγα ὑποφέραντες εἰς τοῦτο ἥγαγον. Ρωμαίοις τοίνυν, ἐκειδήπερ οὐκ ἀξιοχρέους ἔαυτοὺς τῷ πολέμῳ τῷδε ἔγνωσαν εἶναι, πρύμγαν κρουσάμενοι ἐπὶ τὸ Βυζάντιον ἀνήγοντο· χειμῶνος (51) δὲ κατασύντος πλεύσαται; τῶν νεῶν ἀπολωλέναις συνέβη. Ἡ μὲν δὴ ἐπ' Αἴγυπτον Ρωμαίοις ἐκστρατεύεται τοιούτον ἔσχε τέλος. Αἴγυπτιον δὲ ὁ δῆμος, ὡς μὴ καὶ δευτέρᾳ Ρωμαίοις ἔφοδος ἐπ' αὐτοὺς γένηται, πρέσσεις ἐς βασιλέα στελάντες τακτόν τι χρυσίον ἀνὰ πῦν ἐκείθεν κομίσσονται ἐτοις Ρωμαίοις; ωμολόγουν. Οἱ δὲ τὴν πρε-

Du Cangii notæ.

que eos patentia, pontibus etiam, quibus ad ingressum et exitum tam hominum quam equorum procurabatur commoditas, communis sexaginta. Item harum maximæ, que dromones dicuntur, alimentis rarii generis armisque multiplicibus, machinis quoque et tormentis bellicis usque ad summum refertur decem aut duodecim. Locum hunc Tyrii integrum inde describendum duxi, ut non modo narium numerus, quibus constata erat Manuelis classis, inde constaret, sed præsertim ut quid περὶ ἵππαγωγῶν seu de wisseris ad Villarduinum a me pridem observatum, hoc qui tum non occurrerat loco firmarem.

(48) Μέγας δοῦξ. Tyrius: Misit autem cum classe de suis principib⁹ megalducas consanguineum suum quem universis præfecit, et quemdam alium Mauretiam nomine, sibi valde familiare etc. At qui Ty-

Drio Mauresius, Nicetæ appellatur Theodorus Maurozumes.

(49) Ταρμαθί. Vulgo Damietta, urbs Ägypti nota, quæ describitur a Tyrio, l. xx, c. 16. In concilio Ephesino part. II, art. 4, fit mentio episcopi Tarmathidæ.

(50) Ἡγέλλετο δὲ ὡς χρήμασιν. Tyrius: Ibi profecto patuit nostros aut minus experientia habuisse, aut a solida defecisse prudentia, aut exercitus moderatores malitiosi versatos. Sed nec culpa lata vacasse Græcos asserit idem scriptor c. 48, ut et Matthæus Paris. an. 1219. Hac civitas, ait ille, primo a Græcis obessa legitur, qui in ejus captione defecerunt.

(51) Χειμῶνος. Id ipsum de tempestate observant Tyrius et Nicetas.

σεισαν ἀποστειάμενος ἀπεράκτους αὐτοῦς ἀπεπέμψατο, πᾶσαν ἐν νῷ ἔχων εἰσαῦθες καταδραμεῖσθαι τὴν χώραν.

10. Inter hæc Byzantium venit Palæstinæ rex A. ι'. Ἐν τούτῳ δὲ καὶ ὁ Παλαιστίνης βῆξ ἐπὶ Βυζάντιον ἦλθε περὶ ὧν ἔχρησε βασιλέως δησόμενος. Τυχὸν δὲ ὧν ἐδεῖτο, ἀλλα τε πολλὰ καὶ δουλειῶν (52) ἐπὶ τούτοις βασιλεῖ διωμολόγηκεν. Ὅποδ τούτον (53) τὸν χρόνον καὶ Οὐεννέτους, δοὺς ἐν τε Βυζαντίῳ καὶ ταῖς ὅπου δήποτε Ρωμαίων φυηνταὶ χώραις, δημισίαις φρουραῖς παραπέμψας τὰς οὐσίας ἀναγράπτους εἰς τὸ δημόσιον ἐποιήσατο [P. 168] ἀπ' ἀτέλας ἥς αὐτὸς ἐρῶν ἔργομαι. Οὐεννέτων ἡ χώρα κείται μὲν ἐκ τοῦ Ἰονίου κόλπου τὰ ἐσχατα, θαλάσσῃ δὲ ἀμφίβυτος οὖσα τανάγρας (54) τι προσδόλεται τῆς ἀκτῆς μακρὸν δσον. Ἐνθα τῆς ἡμέρας ἡ θάλασσα πολλάκις προσιύσα καιρὸν μὲν τινα πλώιμον αὐτὸν ποιεῖται, τὸν πορθμὸν δὲ αὐτῆς ἀναλύουσα ἀπόρευτον παντάπαις ναυσὶ τε καὶ ἀνθρώπους δργάζεται. Τοις δὲ τὸ θνος ἥθει μὲν διεφθορδες, βωμολόχον (55) εἶπερ τις καὶ ἀνελεύθερον, ἄτε καὶ ἀπειροκαλίς μετὸν ναυτικῆς. Οὔτοι, Ἀλεξίφ (56) ποτὲ βασιλεὺς κείρα παρασχόμενοι σύμμαχον, διπηνίκα Ρομπέρτος ἐκείνος ἐξ Ἰταλίας ἐπὶ Δυττράχιον διαβάς ἀποιόρκει τὴν χώραν, ἀμοιδῆς τυγχάνουσι τῆς τε ἀλλῆς καὶ δὴ καὶ στενωπὸς αὐτοῖς ἐν Βυζαντίῳ ἀποτέτακτο, δν Ἐμβολὸν διομάζουσιν οἱ πολλοί, μόνοι τε τῶν ἀπάντων διὰ τοῦτο τὰς κατ' ἐμπορίαν δεκάτας (57) οὐδενὶ Ρωμαίων ἐξ ἑκάποντο παρέσχοντο. Τοινυν καὶ τὸ ἀσυμμέτρως ἐντεῦθεν πλουτεῖν ταχὺν ἐξ ἀλαζονείαν αὐτοὺς ἤρεν. Ἀνδρὶ μέντοι πολιτη δσα καὶ ἀνδραπόδῳ προσεῖχον, ἀλλ' οὐχ δπας τῶν πολλῶν τινι καὶ δημοτικῶν, ἀλλὰ καὶ τις ἐπὶ σεβαστήτης ἔφρονει καὶ ἐπὶ μετέρων τι προῆκε τῶν παρὰ Ρωμαίοις σεμνῶν. Ἐφ' οἷς χαλεπήνας δ βασιλεὺς Ἰωάννης ἐποδὼν τῆς Ρωμαίων αὐτοὺς ἐποιήσατο πολιτείας. Ἐντεῦθεν ἀμύνασθαι Ρωμαίους διὰ σπουδῆς αὐτοῖς ἥν. Στόλον οὖν τεκτηνάμενοι νεῶν τούτων ἐπῆλθον τῇ γῇ· ὅτε δὴ Χλον τε εἶλον καὶ Ρόδον καὶ Λέσβου νήσων κατέδραμον διομαστῶν. Ἐπὶ Παλαιστινῶν τε καταθέντες τὴν γῆν Τύρον δμα αὐτοῖς ἐκπολιορκήσαντες εἶλον, τὴν δν θαλάσση τε μετιόντες ληστείαν οὐδεμίαν οἱ κακοδαίμονες ἀνθρώπων ἐλάμβανεν φειδῶ. Δι' ἀ βασιλεὺς ἐπὶ τοῖς προτέροις αὐτοὺς προσηκάμενος ἐπὶ μᾶλλον ἐξήρεν ἀλαζονείας καὶ τύφου. Αὐθάδεια γάρ κατορθοῦν δέξαται εἰς ἀπόνοιαν

Du Cangii notæ.

(52) Καὶ δουλειῶν. Vide inscriptionem quam retulimus in dissertatione 27 ad Joinvillam p. 319.

(53) Υπὸ τούτοις τὸν χρόνον. Ut Veneti mercatores ceterique reipublicæ Venetæ subditi, quoiquot intra Byzantini imperii fines reperti, carceri mancipati, fuerint eorumque bona publicata, pluribus refert Nicetas, l. v. n. 9, ut et Sabellicus, decad. 1, l. vii. Ita idem Manuel similibus, ut par est credere, de causis Pisani qui Cpoli frequentes ob mercimonia aderant, urbe et imperii ditionibus postmodum expulsi, eosque rursus revocavit an. 1172, ut est in Annalibus rerum Pisan. Ughellianis.

(54) Τέραγδετι. Constantinus de Adm. Imper. c. 38 : Η Βενετία τὸ μὲν παλαῖδον ἦν τόπος ἔρημός εἰ, ἀνίκητος καὶ βαλτώδης.

(55) Βωμολόχον. Nicetas de Venetis : Ανδρας οὐλάττης τροφίμους, κατὰ Φοίνικας ἀγύρτας,

πανούργους τὸ φρόνημα.

(56) Οὐδος. Αλεξίφ. Privilegia varia, immunitates et prædia concessa Venetis ab Alexio ob præstitum sibi contra Wiscardum auxiliū testatur Anna, l. vi Alex. p. 161, 162.

(57) Δεκάτας. Decimæ mercium. Gloss. Basilic. : Δεκατευτήριον, τελώνιον, Hesychius : Δεκατεύειν, τελωνεῖν, δεκάτην εἰσπράττεσθαι. Δεκατεύται, τελῶναι, οἱ τὴν δεκάδα ἡ δεκάτην ἐλλέγοντες. Charla Rogerii regis Siciliæ An. 1137 apud Ughellium in archiepisc. Salernitan. : Præterea decalias et alia iura mercatorum, que Salernitanæ in Alexandria prius persolvere soliti erant, ad modum Siciliæ negotiatorum, reduci Jaciemus. Decinum in diplomate Caroli Magni apud Doniblet. in Histor. San-Dionys. p. 793, 709. Vide Agatbiam, l. v, p. 151, 1 edil.

ἐκφρέσθαι οἶδεν. Ὁθεν καὶ πολλαῖς τῶν εὐ γεγονότων βασιλεὺς τε καθ' αἷμα προσηκόντων χάρηγάς τε ἐπέθεντο καὶ δόλως πειρότατα ἡτοί αὐτοῖς ὑβρίσαν. Διήγον μέντοι ἦτο τοῖς αὐτοῖς; οὐχ ἥκιστα καὶ ἐπὶ τῶν Μανουὴλ βασιλέως χρόνων, γυναιξὶ τε Ἄρωματις ἀντοῖς συνοικίζοντες καὶ οἰκλαῖς ταῖς αὐτῶν, ὁπερ οἱ Δλοὶ Ἄρωματοι ἔχοντες ἀποδέκτης δεδομένης αὐτοῖς ἀναστρέψθενος διατριβῆς. Ἀ μηχετί φέρειν ἔχων αὐτὸς δίκαιας ἐπιτίθενται τῶν ἀμαρτανομένων αφίσιν ἀπήρετο. Τοὺς μέντοι ἐν Βυζαντίῳ φύκημένους αὐτῶν τῶν κατ' ἐμπορίαν προραβαλόντων Οὐδενόταν ἀποδιελὼν Βουργεσίους (58) τῇ Δατίνων ἀκάλεσε φωνῇ, πλοτεῖς αὐτῷ δεδωκότας (59) σὺν εὐγνωμοσύνῃ Ἄρωματοις

A eos gravissimis abiecserat injuriis. Isdem tamen nihil secius usi fortunis Manuels quoque imperatoris temporibus, Romanasque mulieres 282 conjugio sibi adscidentes in earum ædibus, ceteroruin Romanorum instar extra finites ab imperatore iis præscriptos domicilia habebant. Quæ cuni ferre amplius non posset princeps pœnis compescere eorum delicta statuit. Venetos ergo, qui Byzantii habitant, ab iis ejusdem nationis qui negotiandi causa accedebant secernens, Burgenses illos Laithorum lingua appellavit, cum fide data polliciti essent, se quoad viverent Romanis fore obnoxios. Ea enī apud illos istius vis est vocabuli. Interēa Veneti ipsi similitatem cum Lombardis exercuerūt palam, quod

Du Cangii notes.

(58) *Bourgessios*. Latinis scilicet mediis burgenses, Gallois bourgeois, hoc est, jus civitatis Venetiis urbem incoleibus dedit. Diploma Rogorii Siciliæ consilio Graecobarbarum, editum tom. I Italiae Sacrae: Ἡμέτεροι ὄπικοι τοῦ ἡμετέρου χρόνου βαρύνονται, καὶ στρατῶται..

(59) *Placitum deburgois*. Ea erat burgensem conditione, ut clientelam domino civitatis, villa aut burgi proficeri tenerentur. LL. Burgor. Scoticor. c. 2: *Quicunque factus fuerit de novo burgensis domini regis, primo jurare debet fidélitatem domino regi, et baliūvis suis ei communitali illius burgi, in quo factus est, novus burgensis.* Prostas statutum parlamenti Parisiensis editum in Parl. Pentecost. ab 1287 *Contra abusus burgesiarum*, quod adipiscendi civitatis iuriis ratio præscribitur hocce verborum contextu: [P 498] *C'est l'ordonnance faite par la cour nostre seigneur le roy, et de son commandement sur la manière de faire et tenir les bourgeoisies de son royaume, pour oster les frades et les malices qui se faisoient pour echoison d'icelles bourgeoisies, dont si singul estoient durement grevē, et durement plaignant. Ilujus constit. art. 1 ita concipitur: Premierement il est ordoné que si aucun vent entrer en aucune bourgoisie, il doit aller au (ue, dont il requiert estre bourgeois, il doit venir au prevost du (ue ou son luſtenant ou al maître des lues qui regaient bourgeoisies sans prevost, et dire en telle maniere: sire, je vos requiers la bourgoise de cette ville, et suis appareilliez de faire ce que j'en doi faire. adonec li prevost ou li maître, si come dessus est dirisé, ou leur luſtenans en la présence de deus ou trois bourgeois de la ville receura scerte de l'entrée de la bourgoise, et qu'il sera, ou achetera, par raison de la bourgoise, maison dedans au et jour de la value de 60 sol. Par, au mains, et ce fait et registré, li prevost ou li maîtres li doit bailler un seriant pour aler od li au seriant (*) deus qui il s'est parit, ou a son luſtenant, pour faire li assavoir qu'il est entrez en la bourgoise de tel (ue et tel jour, si como il est convenu en la lettre de bourgeoisie, en laquelle sont contenus li nom des bourgeois, qui furent present quand il entra en la bourgeoisie dessusdicté, et est ordoné que il ne sera tenuis et defendus come bourgeois devant ce que les choses dessusdictes soient faites, etc. In exteriis ejusdem statuti articulis id potissimum caveatur, ut burgesiorum uxores teneant burgesias suas in eo loco, in quo burgesiam consecuti sunt, a vigilia festi omnium SS. ad vigilam festi saucti Joannis, ita ut reliquum tempus insumere possint burgesis in metendis agris, loco colligendo et in vindemiosis peregrinis: quod si burgessii uxores non habeant, teneant habere in dominibus suis famulos vel annulas (vallet ou vasselle), qui eamdem resseandis sic conditionem observent, quibus adiunpletis liberum*

(*) fort. seigneur.

B sit burgensis per totum annum ire quo lubet, salsisque vacare expediendis negotiis: ita suum ut talium, quæ ipsi iudicata fuerat eo loco, unde secesserant, antequam jus civitatis essent adepti, persolvant. Quæ quidem omnia sancta sunt absque prejudicio dominorum, quibus ratione praediiorum obnoxii erant burgenses: data præterea facultate, de poursuite et retraire de bourgeoisie leurs hommes de cors, ou d'autre condition, en la maniere que s'en a accusatum. Eadem fere præcripta leguntur pro iis, quos burgenses regis appellabant, in editio Philippi IV pro iustitate regni, an. 1302 quod habetur in registro signato cruce, in camera comput. Paris. Burgenses præterea censum annuum urbi et communiali pro ipsis, quas habitabant mansionibus ac domiciliis, iudicium persoluebant domino: quæ quidem penitutio nostris burgesia, Anglia-Normannia burgagium vocabatur: burgum eulum vulgo appellabant ea domuschia, quæ infra castrum aut castellum domini extorta incolebant coloni, cuiuscunq; essent conditionis sive liberi sive servi. Charta an. 1247 in Tabulario Campanula ex Biblioth. Rég. fol. 343: Chascun borvois pviere deus sole de tens. de burgosie, et sis den. de cens pour sa meson a payer lo jour de S. Remi, et burgosie et cens. Alla Joannis de Castilione comitis Blesensis an. 1271: Ay donne en perpetuel amosne a l'abbaye de Nouain de nostre dame de Soissons, a prendre — sur mes bourgeoisies de Guyse, par le main de cely qui pour tels recepra lessitez bourgeoisies. LL. Burgor. Scot. c. 4: Quilibet burgensis debet domino regi de burgagio quod defendit pro particata terra 5 denarios annuatim. Vide præterea, c. 53 et Monast. Anglic. tom. II, p. 332. Hinc tenere in burgagium apud Ic. Anglos. Littleton sect. 162: Tenure en burgage est l'ou antiemement burgh est, de que li roy est seignior, et cens qui ont tene-ment de jux le bourg, teignent del roy leur tenemens que chascun [P 489] tenant par son tenement, doit payer al roy un certain rent par an. Denique Charta an. 1272 in Reg. Chartar. urbis Ambian. fol. 209: Promisi coram nobis — quod ipsa hereditarie tenebit ad usus et consuetudine burgagii civitatis Ambian. quoddam tenementum. Nec tantum ejusmodi præstationibus ratione domiciliorum, sed et nullis obnoxii erant burgenses, ita ut si domino aliqua incumbere necessitas, licet extra ordinarias quasdam iis imponere penitentes, quas talias vocabant, a quibus qui immunes erant, dicebantur tenere in liberum burgagium, de quo mentio fit in Monastico Angl. tom. II, p. 361. Charta Conradi marchionis Montisferrati, filii domini Tyri an. 1187 apud Ughellum in archiep. sc. Pisani, qua Pisani varias in urbe Tyro habitantibus immunitates concedit: De nulla autem alia re Pisani judicetur in regali curia in Tyro, et ejus

a suis descivissent partibus, ipsosque invasere ac funditus eversis eorum ædibus gravissima iis danina intulere. Quapropter illis in jus vocatis, imperator Lombardorum ædes de novo instaurari et quæ iis abstulissent restitui prolatio judicio jussit. At Veneti nihil eorum quæ imperata fuerant exequi voluerent, minati insuper Romanis deinceps sese gravissima illaturos danua, ea reducentes sudiude in memoriam, quæ fecerant supersite adhuc Joanne. Quæ cum videret imperator, cunctari amplius noluit: itaque quasi indagine eos uno die circumvenire statuens, litteras per imperium Romanum quoquo versum misit, quibus locorum et oppidorum præfectis tempus designabat, quo in Venetos manus iudicere deberent. Quo quidem tempore et qui Byzantii erant, et qui in ultimis imperii habitant angulis, capti sunt et in carcere ac sacra monasteria conjecti. Elapsi deinde aliquanto tempore, cum tamen multitudini **283** vix sufficerent carcere (nihil quippe hominibus ad desperationem adactis inexplorabilis esse solet), hæc aggrediuntur. Eorum unusquisque pro socio illius sistendi vadet se erga imperatorem constituit: quo facto careeribus se eximunt. Erat autem inter eos quidam natalibus illustris opibusque præpollens, qui ingentis molis navem, cuiusmodi nunquam Byzantium appulerat, multa pecunia reipublicæ vendidit. Cujus propterea cum demandata ei a principe cura esset, Venetis consilium dedit ut ingressi navem de nocte excederent et in patriam navigarent. Quo illi arrepto consilio, ventum nacti secundum in illam insiliunt indeque confestim aufu-

A διὰ βίου τηρήσειν τὸ δούλιον. Τοῦτο γὰρ ἔμηνεν αὐτοῖς τὸ δόνομα βούλεται. [P. 165] Οὐ πολὺ τὸ ἐν μέσῳ, καὶ οὐννετοὶ λαμπάρδοις μηνίσαντες ἀπε γωρῆς ἀπορθάγεται τῆς αὐτῶν ἐπανέστησάν τε αὐτοῖς καὶ τὰς οἰκίας εἰς θάφος καθελόντες ἐπὶ μεγίστοις αὐτοῖς ἀζημίωσαν. "Οθεν καὶ ἐπὶ δίκην αὐτοὺς καλέσας ὁ βασιλεὺς τὰς οἰκίας εἰσαῦθις λαμπάρδος ἔγειρας ἀδεκανούς δοα τε φρίξοις δικρατοτε αὐτίκα ἀποδιδόντα. Ἀλλὰ οὐννετοὶ οὗτε πράττειν οὐδὲν αὐτῶν θέλον καὶ ἡπείλουν γε Ρωμαῖοις ἀνήκεστα δράσειν, ἀναριμνήσκοντες ὃν ἐπὶ βασιλέως ἵστην περιόντος ἐργάσαντο. Ταῦτα συνδύν οἱ βασιλεῖς μητέτε διαμέλλειν ἔγνω. Τοίνυν καὶ ὃς ἐν πανάγρῳ τούτους ἐπὶ τῆς αὐτῆς συλλαβεῖν διανοηθεῖς τρέμματα ἀπανταχῇ τῆς Ρωμαίων ἑξέπειρα γῆς, διὸ ὃν τοὺς τὰς ἀρχὰς διέπουσι δῆλον τὸν χρόνον ἐποιεῖ, καθ' ὃν αὐτοὺς χείρας οὐννετοὶ ἐπιβαλεῖν έχει. Καὶ λοιπὸν κατὰ ταῦτα οἱ ἐν Βυζαντίῳ τοι; ἀνὰ τὰς ἴσχεις τῆς Ρωμαίων ἡλίσκοντο γῆς, φρουραὶ τα καὶ λεπτὰ τούτους ἐδέχοντο φροντιστήρια. Καιροῦ τοίνυν διαγενομένου, ἐπειδὴ περὶ ἐν οὕτω μεγάλῳ τῷ πλήθει στενοχωρίσθαι συνέβαίνει τὰς φρουρὰς, οὐννετοὶ (ἴσιες γὰρ ἀνθρώπων ἀπεγκατότων δυσμαχήσατον εἶναι μηδὲν) τοιάδε τινὰ ἐπέληφαν. Αὐτὸς ἔκαστος ὑπὲρ ἐκάστου φερέγγων ταυτὸν βασιλεῖ παρασχόντες ἀνανήναι τῶν φρουρῶν ἰσχυσαν. "Ην δέ τις ἐν αὐτοῖς γένει τε διαφανῆς καὶ πλούτῳ διαφέρων· οὗτος μέγα τι νεώς χρῆμα καὶ οὖν οὐδέποτε ἐν Βυζαντίῳ κατῆρε χρημάτων τῷ δημοσίῳ ἀπημολῆσαι πολλῶν. "Οθεν καὶ τὴν αὐτῷ ἐπιμέλειαν πρὸς βασιλέως ἐπιτετραμμένος συνεβούλευσεν οὐννετοὶ,

Du Cangii notæ.

partibus, nec etiam in toto regno: de domibus autem burgensium Pisandrum extra honorem Pisani communi posse, rex taliam possit percipere, si pro communi civitatis taliam receperit. Erant tamen burgenses potioris longe conditionis quam servi: eum cuius duplex esset ignobilium ordo, quorum alii liberæ erant conditionis, alii servilis seu servitutis obnoxiae, ut est in art. 2 Consuetudinis municipalis Trecensis, soli ignobiles liberi burgenses fieri poterant, non autem servi: sed et neque viri nobiles, qui eo ipso a burgensibus passim distinguuntur, ut apud Ordericum Vitalem, l. xi, p. 872 et in Consit. Sicul. l. i, tit. 9, unde si quando milites burgesia aliqua donabantur, id juri communis adversabatur, nebatque auctoritate regia et suprema. Ha in Registro Homagiorum Aquitanie, quod asservatur in camera comput. Paris. fol. ult. legimus, Edwardum Aquitanie principem, regis Angliae primogenitum, concessisse Petro de Sancto Saphorino, dicto de Landirano, militi, ut burgensis civitatis Burdegalensis fieret, et burgesia ejusdem urbis gaudent, quantumvis esset miles, diplomate 8 Jun. an. 1372, et sane nobiles opponerantur burgensis etiam nisi liberis, ut qui ex natalium prerogativa ab vili onni onere immunes erant. Poterant tamen burgesia possidere, id est, domos in burgis, aut prædia, quæ burgensatica appellant Constitutiones Neapolitanæ, l. i, tit. 66, § 2, et Charte aliquot Italice apud Wadding. in Reg. tom. III, p. 99, 100, 307, et alios, eoque ipso tenebantur solvere penitulationes consuetas seu burgesias. Exstat in hujus rei argumentum Charta Joannis Vicedomini Ambian. D. Pincionii an. 1269 quæ dominum a se emptam profitetur Etre du borgage d'Amiens, et que il et ses hoirs les tenront aus-

us et aux coutumes du borgage de la cité d'Amiens. Quippe ei qui liber est, villenagium vel servitum nihil detrahit libertatis, inquit Bracton, l. i De rerum divis. c. 6, § 4, et Flea, l. i, c. 1. Varias de borgagis leges proponunt LL. Burgorum Scoticor. c. 13, 17, 44; Charta libertatum Angl. - Regiam Majestat. l. ii, c. 44, § 4: Consuetudo municip. Norman. c. 26, 28, 100, 101; Buttilerius in Summa rur. et Vetus Consuet. Norman. mss., ex qua sequentia deproprietate visum est opere pretium. 1 part. sect. 3, c. 14: En borgages les suers auront égaux parties comme les frères. C. 15: Par borgages sont tenus les autres et les mesures des bouriols qui sont fées et establies es bours. C. 18: Tenures par borgages peuvent être vendues et achetées, autre si comme autres biens meubles, sans le consentement de leurs seigneurs, et les coutumes en doivent être rendues selon les coutumes des bours. Et infra: Adcerles en borgage riens n'i est tenu par hommage, se ce n'est par establiissement de bouriols. Iis adjungere lubet, quæ habeat Bracton, l. ii, c. 37, § 2; et ex eo Flea l. i, c. 2, § 7, de plena auctoritate seu, ut loquuntur nosiri, majoritate bæredum burgensium: haeres burgensis quæ citius discretionem habeat denarios numerandi, pannos ulnandi et hujusmodi, plenam auctatem dicunt obtinere et tunc primo finitur tuteba. Hanc de burgessis nostratibus seu de iure civitatis apud Francos, haud omnino contemnendam commentationculam, cui materialia præbuit Guennan, non aspernabit fortassis eruditus lector, barbaris licet passim vocabulis aspersam, a quibus deflectere pane piaculum fuisset, cum ejusmodi antiquitates pertractari aliter vix possint, uedum intelligi.

εμβάτες αὐτῷ πλωΐζεσθαι νυκτί; ἐπὶ τῇ αὐτῶν. Αἱ δὲ τὸν λόγον ἀρπάσαντες, ἐπιφόρου τοῦ πνεύματος γεγονότας, εἰπεῖδησαν ἐπ' αὐτῷ καὶ λοιπὸν ὕχοντα ἀπιόντας. Ρωμαῖοι δὲ αἰσθέμενοι κατόπιν αὐτῶν ἐδίωξαν, ἄγγισαντές τε αὐτοὺς, περὶ ποὺ τὸν Ἀΐδηνον γεγονότας πορθμὸν Μηδικῷ πυρὶ (60) φέλειν διενοῦντα (εε). Ἀλλ' ἔκεινοι, δε τῷν Ῥωμαῖῶν ἑθάδες ἐπιτηδευμάτων, πλους τινὰς (61) ἔχει περιβεύσαντες (ff) τούτοις τε πᾶσαν περιειτήσιες τὴν ναῦν ἐτείλοντο θαρσάλοις. Ῥωμαῖοι τοινυν, ἀπαθήμηδὲν ἀνύσειν εἶχον (τὸ γάρ πῦρ πορθμάτος ή ἔχρησιν ἐπὶ τὴν βάριν ἀκοντίζειν), ηδὲ Εἴρανεν, ηδὲ καὶ πελάσαν τοὺς πλοιούς ἀποστρεψάμενον, καθ' ὅδεταν ἐσβέννυτο πεσδν), διπράκτοι ἀνεχώρησαν. Οὐέννετο δέ, οὐκ εἰς μακρὰν τῇ σφρέρᾳ προσχόντες, στόλον τεκτηνάμενοι κατὰ Ῥωμαῖων ἰτῆθον. Τὸ μὲν οὖν πρώτον Εύριπῳ προσέβαλον· ἐπεὶ δὲ ἀπεκρύσθησαν, βασιλέως στρατιῶν φρουρὰς ἀποχρύσας; ταῖς τῇδε πολεσιν ἐπιστήσαντος, ἐπὶ τὴν νῆσον [P. 166] ἐφέροντο Χίον, ἐνταῦθα τε τὰς νεῦς ἀπελκύσαντες· ἐπεὶ κατεδρομῆς τῆς χώρας ἐξεσαν. Ἀλλὰ δύναμεις κάνταῦθα περιτυχίντες προμηθεῖ βασιλέως ἐπὶ τὴν νῆσον διαβάσας, ἀπεδίπτει εἰς χίρας ἥλθον, πολλοῖς τε τῶν σφράγεων ἐπιβαλλον παλέρευντες καὶ ὀποθέρηται ἐπὶ τὰς νεῦς ἐχώρησαν. Βασιλεὺς δέ κατὰ χρήσις ἀλλαγῆ τούτους διανοῦμενος ἡπειράντα τε καὶ νευτίσιν στρέψει πάμπετεν ἐπ' αὐτοὺς διενεκτο. Ἀλλ' ἦν γάρ τις τὸ τοῦ ἀκαλεύθου τηνικαῖτα λειτεύργημα περιστέμενος, Ἐπάρων δνομα, ἐνήρ φρονηματίας C καὶ δεσμῶς ἀλαζών. Οὔτε δύναμος τοις βασιλέως ἐι πράγμασιν ὡν παραπρεσβεταὶ τε πλειστάχις ἵλω (gg) καὶ διαρυτοῖς προστεγκῶς ἀξελήγεγκτο Ἑργος. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν δετερον, ὀπότε καὶ ἡ δίκη τοῦ πατέρος μετῆλθε τὸν ἀλιτήριον. Τότε δὲ οὖν οὐέννετο τῷ Εἴρανε· ἔκπυστον τὸ βούλευμα ποιησάμενος ἀπέψαλε βασιλεῖ τὴν ἀγείρησιν. Σπλει μὲν γάρ τὸ Ῥωμαῖον ναυτικὸν ἐφ' ὃ εἰς τὸν Μαλέαν τεργεῖς (ἀπωτῆτος δὲ ἐστιν οὗτος; ἡμερῶν ὡς τείστου τῆς νήσου Κίου ἐδόν δέχον), ἐνταῦθα ἀλιτήριον οὐέννετο· ἥδη γάρ ἐπίδοξοι ἦσαν πρὸς τὸ Ῥωμαῖων ἀξελάθησσατ· πεζικοῦ, δὲ, καθάπερ εργατα, τῇ νήσῳ ἐνέδρευντες ὑπερβεξίων αὐτοῖς συν-

B

D

coris muniebantur, ut ab igne injecio iuta essent. Pachymeros, I. v. c. 30; Ἀλλὰ καὶ τὰ πλευρὰ τῆς νηὸς βρείαις αὖταις ἐξηρτυνον καὶ δποιοῖς κατεκομεύοντο, ὡς ἀποχρύσωντας ἀνθεξούσις μὲν πρὸς πῦρ καὶ πάν τὸ βαλλόμενον τῆς νεύις.

Du Cangii notæ.

(60) Μηδικῷ πυρὶ φέλειν διεροῦντο. Vide Lambecium in Codini excepia, n. 12, et quæ ad Villhard. n. 113 et Joinvilliam, p. 71, de igne Greco a nobis sunt observata.

(61) Πλίους τινὰς. Navium latera siccis boum

Cornelii Tollii notæ.

Ctesias, Persarum reges oleo hoc, sine ullo igni, urbes hostium incendio absimere consueverunt.

(ff) Πλίους τινὰς δέσι περιβεύσαντες. Latini undones vel undones vocant, quo i. ex lana coactili vel ex pilis in modum lanæ pressis et coactis quasi subrudi sunt. Vide Salmassi notæ in Elium Lampridium.

(gg) Παραχρεσθεῖας τε παλιλάχις ἀλαζών. Aaron iste in aula erat legationum exterarum interpres; ne quis ipsum legationes circa alias gentes obisse putet.

non potuit, effusus semper fugientibus hostibus. Cum pluribus autem eorum irremib[us] congressi Romani, eas et ceperunt et cum ipsis vectoribus submerserunt : reliquæ fuga in patriam dilapsæ sunt, sed viris adeo destituta periculum effugerunt, ut ipsarum etiam ex Epidamno navium, quæ iis occurrerant, vi capere nullam possent. Hunc quidem arrogantiæ suæ fructum Veneti retulere. Sed cum iis audaciam exprobare vellet imperator, hujuscemodi ad ipsos litteras misit : « Magnam in rebus gerendis inscitiam recordianque fampridem vestra gens adhibuit. Vos quippe errores olim et mendici, postquam in Romanorum irrepatis imperium, non solum summo fastu erga illos estis usi, sed insensissimis etiam hostibus eos prodere, magna apud vos fuit laudis existinatio : quæ scientibus referre nunc supervacaneum est. Ex quo autem horum convicti criminum ex eorum terris jure exacti estis, eadem illa arrogantia prælio cum iis etiam confligere decrevistis : gens quidem nullius quondam nominis, necunque vero nunc cognita per Romanos, licet viribus cum iis minime conferenda. Nam cum ea vos tenet opinio, multum omnibus risum movetis. Qui enim sieri id potest? adversum quos ne p[re]stantissimi quidem ubicunque terrarum populi innoxie bellum suscepserint. » In banc sententiam scripsit imperator. si vero magna cum classe **286** aggredi Romanos non sunt ausi : sed ex eo tempore in portibus et stationibus subsidentes piraticam exercabant donec secundam plagam acceperunt. τὰ ἐκερεύατα τῶν δου θήποτε ἀν ἀθώως ἀντίψυν· οἱ δὲ στόλῳ μὲν μεγάλῳ Ῥωμαῖοις πολέμει ἔκεινον, ἵνα καὶ δευτέραν ἡγέχαντο πληγὴν.

41. His ita transactis in Cilicia laborare res cœperunt. Toroso enim vita functo, frater ejus Melias principatus adeptus Romanis nihilominus infestus esse cœpit. Itaque belli adversus Cilices primum Michael Branas dux constitutus est > deinde Andronicus cognomento Emporbenus, qui uti jam dictum est, patruelis erat imperatoris. Sed cum iste etiam nihil memoria dignum ibi peregisset, inclinare res Isauricas cœperunt: multisque postmodum copiarum praefecturam excipientibus, quos et inter Constantinus sicut quem Calamanum vocabant, nihil confectum est. Siquidem Calamanus, etsi magnis Armeniam affecisset damnis, ipse tamen graviora retulit. Per eadem tempora Saxonum dux (gens ea est frequentissima et opulentissima) Euzantium, ut regem Alemanorum cum imperatore

Du Cangii notæ.

(62) *Mac.* Qui Armenis Melich et Melier, Latinis Milo dictus. Vide Tyrium, l. xx, c. 27 et 28.

(63) Σαξόνων δούκες. Non legati munus obibat Henricus Leo Saxonæ dux, cum Cpolim venit: sed cum per Thraciam iter ei capessendum esset, quo tuiori via Hierosolymam perveniret, ad Mameleem divertit sub legationis specie, cuius præcipua demandata erat cura Wormatiensi episcopo. Arnoldus Lulæc. II. c. 3: *Nec præterea quod dominus Wormatiensis huic itineri se sociavit, nou*

πελέκετο. 'Αλλά' ἔκεινοι, τὸ μὲν πρός τῶν ἐν τῇ νήσῳ καταπολεμηθέντες 'Ρωμαίων ὡς τῷ πλείου τοῦ αὐτῶν ἐξημιώσθαι στρατοῦ, τὸ δὲ καὶ τὸν στόλον ίέναι πυθήμενοι, λύσαντες τῆς ἡμέρας ὄψες τῆς νήσου ἀπέλιπον. 'Ορθρου δὲ ὁ 'Ρωμαίων στόλος ἐπὶ Λέσβου ἤλθεν, ἐπειδὴ τε τὸ γεγονός ἤκουεν, ὅπιστι ἐδίκων. 'Αλλὰ σταδιάφ μὲν μάχῃ τὸ πᾶν διακρίνει οὕτω ἐδυνήθη. φυγάντων ἀεὶ προτροπάδην τῶν πολεμίων τριήρεσι δὲ πολλαῖς αὐτῶν συμβαλλόντες καὶ εἰλόν γε καὶ αὐτάνδρους κατέβισαν, αἱ δὲ διλλαὶ φυγῇ ἐπὶ τὴν αὐτῶν ἥλθον. Οὗτω μέντοι διεγνθρωοῦσαι τὸν κίνδυνον ἐφυγον, ὡς αὐτῶν οὐδεμεριπτι τῶν δέ 'Επιδάμνουν εἰς χεῖρας ἐλθούσας διλῶνται κατέχρατος. ὑπὲρ αὐτῆς Οὔσυννέτοις μὲν οὖν τοιούτον τὴν ἀλαζονειας εὔρατο κέρδος· βασιλεὺς δὲ ἐπικερτομῆσαι τὴν τόλμαν αὐτοῖς βουλήθεις ἀπέστειλε τοιάδε· « Ἀμαθίδι πολλῇ περὶ τὰ πρακτέα τὸ θυμῶν δινωθεν κέχρηται θύνος. Πάλαι μὲν γάρ ἀπῆται καὶ πανίζ δεινῶς κάτοχοι εἰς τὴν 'Ρωμαίων εἰσερχυμέντες πολιτείαν ὑπεροφίᾳ τῇ πολλῇ ἐις αὐτοὺς ἐχρῆσθε καὶ τοῖς πολεμιωτάτοις αὐτοῖς προδιδόνται μεγίστη φυλοτιμία παρ' ὅμιλν ἦν· ἀπεξὲν εἰδόσιν ἀριθμεῖσθαι τὰ νῦν ἐστι περιττόν. Ἐξ οὗ δὲ καταφανεῖς γεγονότες ἐνδίκως τῆς αὐτῶν ἐκστράκισθε γῆς, ὑπὸ ἀλαζονειας καὶ εἰς ἀντίπαλον αὐτοῖς καταστῆναι [P 168] ἐγνώκατε μάχην, θύνος πάλαι μὲν οὐδὲ δινήματος δέξιον, διὰ 'Ρωμαίους δὲ νῦν τέως ἐμφανές, οὐχ δεσον μέντοι καὶ τὰ περδό δύναμιν συμβλητόν, διπερ αὐτοὶ νομίσαντες πολὺν ἀπανταχῇ διωφλήσατε γέλωτα. Πώς γάρ; εἰς οὐδὲ τολεμήσαιντο θύνων. » Βασιλεὺς μὲν τοσαῦτα ἐγράψαντο οὐκέτι ἐδύναντο, ναυλοχοῦντες δὲ ἐπειράτευον ἐ

ια'. Ταῦτα μὲν οὖν οὐτως ἐγένοντο· τὰ Καλίκων
θεοὺς οὐσίην ἡρξαντο πράγματα. Τερόους γάρ συμμε-
τρησαμένου τὸ ζῆν, Μελίας (62), δις ἀδελφός; ἢ
αὐτῷ, τὴν χώραν παραλαβὼν οὐδέν εἰ ήσσον Ὦ-
μαλοῖς κακῶς προσφέρεσθαι ἡρξατο. Ἡρέθη τοινὶ
Κιλίκων στρατηγὸς Μιχαὴλ μὲν τὸ πρώτον δὲ Βρι-
νᾶς, ἔξης δὲ Ἀνδρόνικος ἐπίκλησεν Φορβηνός, δι-
ἔξαδελφος, καθάπερ ἡδη εἰρηται, βάσιλεῖ ἐτύγχανε
δν. Ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ λόγου ἀξίου οὐδὲν ἐνταῦθι
ειργασμένου ἐπὶ γόνυ τὰ Ισαύρων ἔκλινε, πολλῶ
τε ἔξης τὴν στρατηγὸν ἀμειψάντων, ἐν οἷς κα-
Κωνσταντίνος ἀγνωρίζετο δν Καλαμάνον ἐπεκάλουν
ἡγυστο οὐ πα οὐδέν. Ὁ μέντοι Καλαμάνος, ἐπὶ πολ-
λοῖς τὸν Ἀρμένιον λειποτήκως, ἐπὶ μείζοις ἐνη-
μίστω. Ὅποι τούτους τοὺς χρόνους καὶ Σαξόνων
δοὺς (63), Ἐθνους πολυανθρωποτάτου καὶ εὐδαιμον-
γοι ποιεῖ.

peregrinationis gratia, sed legatione functus imperatoris ad regem Graecorum Manuelem, pro filio ipsius filio suo in matrimonio socianda, verius tam ob commodum ducis factum creditur, ut tan familiari legatione accepta benigne ducem rex Graecorum susciperet, et benignius per terram suan ducatum ei praberet. Arnoldo consentit Godesfridus Mon. an. 1175 : Ipso anno Henricus dux Saxonum Hierosolymam cum 500 fere milibus tetendit, se lici prorsus usus et honesta per terram profectione reddit. Nam in eundo nullus Turcorum passus

σὺν μεγέτῃ παροχευῇ ἐπὶ Βυζάντιον ἡλίεν ἐψῆ φόρον δῆγα Ἀλαχανῶν διαλλάξειν (ὑποφέρει γέροντος πολλῆς ἐξ ἀλλήλους ἔχρωντο), πάντα τε ὧν ἐνεκαὶ ἡλθε διάτετραγμένος ἀπηλλάσσετο. Ἐν τούτῳ δὲ Σέρβιοι, Οὐενέτιοι σύντοις πρᾶς τοῦτο παρορμησάντων, εἰς ἀποστασίαν εἶδον. Στεφάνου δὲ, δεκτῆς Οὐννικῆς ἥρχε, τὸν βίον ἀποικόντος, ταράχου πλέα τὰ τῆρες κατέστησαν. Ὅφει ὧν κινηθεὶς βασιλεὺς ἐπὶ τὴν Σαρδικὴν ἀπεικεῖται. Ἐνθα διατρέψαντο ποιούμενον, πέμψαντες Οὐννοῖς Βελάν ἥτοῦντο σφίσι φῆγα παμφρῆναι. Ἐπ' αὐτῶν γάρ, Στεφάνου τετελευτήτος, ὃ τοῦ δικαίου θεοῦ μηδεπεν. Ἐτύγχανε δὲ ὁ Βελᾶς (64) εἰς γαμούριν τῷ βασιλεῖ ἀφορισθεὶς περάτερον, ὡς ἐν τοῖς ξυπροσένεοι μοι ἐρήθη. Νόμου δὲ ἕγγρενείας ἐμοὶ οὖντος αὐτῷ γεγονότος, τὴν Αὐγούστης ἔγημεν ἀδελφήν (65). Καίσαρ δὲ διὰ τοῦτο ἀναρρήθεις ἀξιώματις τῶν ἐν Βυζαντίῳ τηνικάδε ἐκρατίστευε μεγιστάνων. Ῥῆγα τοίνυν αὐτὸν ἀνειπῶν ἐπὶ Οὐννικῆς σὺν τῇ γυναικὶ ἐπεμψεν δρκοῖς τηρήσειν ἐπαγγειλάμενον διὰ βασιλεῖς καὶ Ῥωμαίοις συνοίσειν τοῦ πανίδης ἔμελον αἰώνος. Εἴποντο δὲ αὐτῷ ἐκ βασιλέως οἱ ἐπὶ τὴν ἀρχὴν κατέβαντες Ἰωάννης τε ὁ πρωτοσέβαστος καὶ τῶν ἐπὶ δόξῃς ἄλλοις. Ὁ δὲ βασιλεὺς ἐπειδὴ Βελᾶν ἐπὶ τῆς ἀρχῆς κατεστήσατο, ἐπὶ τῷ [P. 168] Σερβίων ἐτράπετο Βίον; (66), ἀμυνεῖσθαι τῆς τάλαντης αὐτοῖς προθύμούμενος. Ἄλλ' ὅπερ θαυμάζειν οὐδὲ ἔχω, οὐπω τὸ στράτευμα ἡθροιστο πᾶν, καὶ βασιλεὺς χιλιάδιν διλγαῖς διά τινων ἐρυμάνων καὶ ἀποκρήμων χωρίων εἰσελάσσας ἐπὶ τὴν χώραν τῷ ἀρχιζουπάνῳ συμμίκειν ἡπείγετο. Ὁ δὲ, καίτοι μυρίαν πανταχόθεν ἐκατῷ χειρα συστησάμενος σύμμαχον, ἐφευγε μὲν τὸ πρῶτον, ὡς δὲ τὸ δέος αὐτοῦ τὴν ψυχὴν ἀπολύρκει, πρέσβεις δὲ βασιλέα πέμψας κακῶν ἀμνηστίας ἀδείτο τυχεῖν. Πειθεῖν δὲ οὐκ ἔχων, ἀλλὰ τῆς ἐς αὐτὸν ἤτετο παρόδου τέως ἀκινδύνου τυχεῖν. Ἡπειρούντος βασιλέως ἐπινεύσαντος, κατεισθεὶς παρὰ τὸ βῆμα, ἀκαλυφῇ τε χειραλήν καὶ χειρας εἰς ὅγιαν

A reconciariet, magno enim apparatu venit (magno enim inter eos simultas erat et amicatio), rebusque quarum causa accesserat peractis abiit. Inter ea Servii, existimantibus ad id Venetis, defectionem moliti sunt. Stephano autem, qui Hungariae imperaverat, extincto, cuncta ibi perturbata ac confusa sunt. Quibus permotus imperator versus Sardicam proficiscitur. Illic morantem convenere Hungarorum legati, Belam sibi mitti in regem postulantes. Stephano quippe 287 defuncto, ad eum regni jus spectabat. Ceterum Bela iste in generum imperatoris primo delectus, quemadmodum in superioribus a me narratum est, postea cognationis lege obstante sororem Augustam duxerat, ideoque Cæsar fuerat renuntiatus, istius dignitatis prærogativa ceteris prælatis iu urbe Byzantina proceribus. Regem igitur illum renuntians cum uxore in Hungariam misit, cum jurejurando prius enim obstrinxisset, quæ imperatori et Romanis profutura essent, per omnem se vitam servaturum. Illuna vero comitabantur, a quibus in regnum ducueretur, Joannes protoschastus aliique illustres viri. Imperator itaque, Bela in principatu constituto, in Serviorum gentem iter instituit, quo eorum ulciseretur andaciam. Sed, quod semper mirari soleo, nondum universus convenerat exercitus, cum princeps paucis assumptis milibus per loca quædam prærupta et confragaosa in regionem eorum irrumpens cum Archibizantino prælium conserere properavit. Sed ille ininititas licet sociorum cypias comparasset, primo quidem fugit: deinde ut animum illius occupavit pavor, missis ad imperatorem legatis delictorum veniam sibi dari poposcit. Ubi nihil obtulit, certe ut sili salvo et incolami ad principem accedere liceret petuit. Venit igitur annunte imperatore ad illius tribunal capite aperto, nudalis usque ad cubitum manibus, pedibusque nulis: dependebat porro a

Du Cangii note.

est injurias, et a rege Cpolitano honorifice suscep-tus, et magnifice dimisus est. Vide Epist. 35 ex iis, quas Tengnagelius edidit cum Domizone.

(64) Ἐτύγχανε δὲ ὁ Βελᾶς. Nicetus, l. v. n. 10.

(65) Τὴν Αὐγούστης ἀδελφήν. Agnetaem, Renaldi et Constantiae principum Antiochiae filiam, Mariæ seu Xene Auguste sororem uterinam. Consule F-
amilias nostras Hierosol.

(66) Εξ τὸ Σερβῶν ἐτράπετο Βίος. Bellum, ni fallor, intelligit Cinnamus, quod sub ea tempora contra Stephanum Neemianum Serviorum toparcham suscepisse Manucelem scribit Nicetas, L. v. n. 4, quod ille nempe Croatiae infestaret, et Catarorum dominatum sibi asserere conaretur. Aliam belli istius originem et causam pluribus exsequitur Jacobus Petrus Luccarus libro i Annal. Ragusin., quem prestat audire: Ricerò Nemagna che li Vescovi di Serbia, suffraganei della chiesa di Rausa fossero sottoposti al metropolitano di San Pietro di Russia. Questa chiesa, hoggi dà rorinata dai barbari, si rede nel territorio di Noviposar, che fabricò Ese Macedonia alle rive del fiume Rusca. La signoria di Rausa temendo dello stato proprio, infesto dalle scorrazie de' barbari, fu costretta a ricercare con preghi, e con nuove obligationi ajuti

Du ciascuno: onde non volle risolver la cosa, nemandarla così a Roma: ma diede tempo in mezzo, affin che questi portasse seco qualche buona occasione per trovar il remedio. Ma Nemagna instando superbamente per la resolutione, i Rausei gli risposero che questa cognitione spettava al papa: onde mosse la guerra. Ma soccorrendo la parte nostra, come quella ch'era più giusta. Teodoro Palatino, e poi in persona l'imperatore Emanuel, Nemagna con Miroslau fu rotto, e se ne [P. 491] suggerirono i monti. Havuta poi la fede, scese dalla balze, e si giutto alli piedi dell'imperatore, il quale perdonò il loro errore, obbligando li a far la pace con i Rausei. N'que de alio, opinor, bello locutus videtur Tyrrius, l. xx, c. 4, sub an. 1167 aut sequentem: Detinebatur porro eo temporis articulo imperator in Serbia, quæ regio montosa et nemoribus obsita, difficiles habens aditus, inter Dalmatinum et Hungaricum et Illyricum media jacet, rebellantibus Servis et confidentibus de introitum ad se angustiis et de impervia eorum regione. Et paulo post: Ob haec ergo intolerabilia vicinis eorum maleficia ingressus erat ad eos in virtute multa et innumera dominus imperator, quibus subactis et præcipuo eorum principiæ mancipato redunni domino imperatori organimus. Vide Sanutum, l. i.i, part. vi, c. 22.

cervico fuisse, manuque gladium ferobat dicens **288** se principi, ut quod vellet de illo statueret. Quibus illo commotus errati veniam concessit. His prospere consecutis imperator ex Servia subsequenti Archizupanum habens excessit. Quo etiam tempore Aaron, cuius paulo ante meminimus, ob ea quae diximus oculis multatus est.

42. Ita compositis in Occidente rebus Asia rursum novi aliquid molita est. Nuradinus quippe Berrhaea satrapa, Lycaonie sultanus, Melias Armeniorum dominus, et Ancyranorum aliquaque Galatiae oppidorum princeps, facia invicem conspiratione, bellum in Romanos aggressi sunt. Eapropter igitur ex Occidente imperator tum movit, castrisque ad Philadelphiam positis, rebus istis animum adjunxit. Alemanni interea et Veneti, bi mari illi terrestribus copiis ad oppugnandam Anconam reveruntur: praeratique Alemannis quidam episcopali apud illos fungens dignitate. Multo itaque in urbis obsidione insumpto tempore, annona rerumque ceterarum penuria laborantibus Anconitanis iam prope erat ut urbs caperetur. Sed enim mulier quædam, natione quidem Itala, ingentis animi, si quæ alia, et virilis audacia, quæ marito orbata castam deinceps vitam servaverat, ubi quæ Anconæ gerebantur, et ut in ultimum devenisset discriminem, rescivit, ardore summo inflammata (erat enim partibus Romanorum addicta) privatis sumptibus urbi subvenire instituit. Sed cum ii omnino in belli usus non sufficerent, **289** liberos etiam suos oppigneravit, atque ita majorem pecuniarum copiam adepta, missis in urbem nuntiis, ut bono deinceps essent animo neve se hostibus dederent hortata est. Quibus acceptis resumpsero annos Anconitæ et in hostes irrumperem statuere. Sed hoc eo cognito retro castra confessim illi moverunt. Inter haec imperatrix ista ante urbem consistens Anconitas suis iuniscauit copiis: initioque certamine Alemanni, cum impetum sustinere non possent, a seminino exercitu fugantur, casis eorum quam plurimis: atque ipse prope in hostium manus venisset dux episcopus, ut fuga sibi salutem conciliasset. Tum vero in Venetos, qui e mari, ut supra diximus, urbi imminebant,

κανα γυμνούματος, μνυπέτας μὲν πόδις, σχινὸς δὲ οἱ τοῦ τραχήλου ἔχηπτο, καὶ ἔψος κεχείρεστο, ὅπῃ βούλοιτο χρῆσθαι βασιλεῖς ἑαυτὸν παρεχύμανος. Ἐφ' οὓς οἰκεῖταις; αὐτὸν ἀφῆκε τὸ ἐγκλήμα. Ταῦτα καταφθωνῶς βασιλεὺς ἔχει τῆς Σερβίκης, ἐκόμενον αὐτῷ καὶ τὸν ἀρχικουπένον ἄγων. Ὅτε δὴ καὶ Ἀστράν, εὖ μικρῷ πρόσθεν ἐμνήσθην, ἐφ' εἰς εἰρηται ἀλεὺς ἔξεσπτη τὰς θύεις.

α. Τὰ μὲν δὴ κατὰ τὴν ἑπέραν οὕτως ἐφέροντο: Ἄστις δὲ δάδενεν αὐθις. Νουραδὸν γάρ τοι Βερβριαῖον σατράπου, καὶ τοῦ Λυκαονίας ἡγεραντος σουλτάνην, Μελιού τοῦ Ἀρμενίων θανάτου, καὶ τοῦ Ἀγκυρανῶν δροχοντος (67) τῆς τε ἀλλῆς Γαλατικῆς ταῦτο πνευσάντων, ἐφ' ὃ κατὰ Πρωμαίων στρατεύσεται. Δι' ἀ βασιλεὺς ἴνταῦθε σπουδὴν ἐξ τῆς ἀσπέρας διέβη· καὶ δὲ μὲν περὶ τοῦ θηριαδέλφου αὐλισάμενος πρὸς τούτοις ἥσχιλητον, Ἀλαμανοὶ δὲ καὶ Οὐέννετοι ἐπὶ Ἀγκῶνα οἱ μὲν ἀπὸ θαλάσσης οἱ δὲ ἡγερώτη στρατῷ πολιορκήσοντες ἤδον. Επερατήγει δὲ Ἀλαμανῶν τῶν τις περ' αὐτοῖς ἵερατικὸν θρόνον κοσμούντων ἀνδρῶν. Χρόνου τοίνυν τῇ προσεδρίᾳ τρ. Κένταρος, τὰ τε ἀναγκαῖα Ἀγκωνίταις ἐπιλελοίπει, καὶ τὴν πόλιν οὐκ ἡδη ἀλῶνται προσδοκήσιμος; ἦν. Ἡν δέ τις γυνὴ (68), Ἰταλὴ μὲν τὸ γένος, μεγαλόφρων ἐν εἴπερ τις καὶ ἀρρενωπὸς μάλιστα, ἐπειδὴ τε ἀνδρὸς πάλαι κηρωθεῖη, σωφρονικὸν ἐξ ἔκεινου τὸν βίον ἔτηρε. Αὗτη, ἐπειδὴ τὰ κατὰ τὸν Ἀγκῶνα (69) ἐπύθετο καὶ ὡς ἐν ἐσχάτοις εἰη τοῖς κακοῖς, ζῆλῳ διαθερμανθεῖσα (ἐπύγχανε γάρ Πρωμαίοις τηρούσα τὸ φλιόν) τιτείγετο ταῖς οἰκοθεν δαπάναις τῇ πόλει ἐπαρκέσαι· μῆ παντάπασι δὲ ταῖς τοῦ πολέμου χρείαις ἰκανοῦσα ἦδε καὶ τοῦ παῖδας ἀνεγυράζει, χρυσὸν τε οὕτω κεκομισμένη ἀδρὸν, πέμφασι παρὰ τὴν πολιὺν ἄδηλου θαρσεῖν τὸν λοιπὸν μῆδε τοῖς πολεμίοις [P. 169] ταῦτον καταπροδιδόντα. Ἀγκωνίταις τοίνυν ὡς ἐπύθοντο ταῦτα, ἀνεθάρσησάν τε καὶ τοῖς πολεμίοις ἐπεξίεναι διενοούντο. Ἄλλ' ἔκεινοι γνώντες μετεστρατοπεδεύσαντο αὐτίκα. Ἐν τούτῳ δὲ καὶ η στρατηγὸς ἔκεινη ἐπιστέθαι τῇ πόλει Ἀγκωνίταις τῷ ἑαυτῆς ἀνεμίγνυ στρατῷ, προσθολῆς τε γενομένης Ἀλαμανοὶ τὴν ὄρμὴν οὐχ ὑπενεγκόντες ἐφευγον ἀπὸ γυναικεῖου στρατεύματος πολλούς τε αὐτῶν ἀπεβάλοντο. Ἡλω δ' ἀν μικροῦ καὶ δὲ στρατηγὸς ἱερεὺς,

Du Cangii notæ.

(67) Ἀγκυρανῶν δροχοντος. Sinisanis, Cliteshtianis Iconiensis Sultani fratri. Vide Nicetam.

(68) Ἡν δέ τις γυνὴ. An comitissa illa, cuius mentio in Chronicō Ceccanensi, an. 1162, cui cum Willelmo rege bellum erat? comitissa forte Galacensis, quæ ad Robertum comitem Loritelli defecrat, ut est apud Falcam, p. 667.

(69) Κατὰ τὸν Ἀγκώνα. Obsessam a Frederico Anconam solutamque obsidionem sub an. 1166 ex Actis Alexandri pp. refert Baronius. At Gotefridus monachus id in an. 1171 rejicit, in quo magis ad Cinnamum accedit: Annales vero Rerum Pisaniarum Ughelliani in an. 1171, denique Chronicō aliud Pisaniū in an. 1174. Sed in eo videtur pectare Gotefridus, quod Anconam Frederico restitutam scribit. Praerat autem Alemannicis copiis

Christianus episcopus Moguntinus Frederici cancellarius: Imperator Christianum Moguntinum archiepiscopum in Italia misit, qui per quinque sere ibi degens annos multa strenue operatus est. Nam Anconam circitatem maritimam, expulsi Gracces, imperatori restituit. Porro anno 1165 in Italiam venit Christianus, eo missus cum comite Gothelmo a Frederico, ut provincias, quæ Willelmo Sicilia regi et summo pontifici parebant, expugnaret et Germanicum assereret imperio: præfuitque copiis Alemannicis in Italia usque in annum 1183, ut docetur ex Chronicō Ceccanensi seu Fossæ Novæ. Moguntinensis istius episcopi meminerunt præterea Nicetus in Isacio, l. 1. n. 7; auctor Histor. episc. Bremens., an. 1171, Chronicō Reichenbergense, an. 1166, 1183, et Rogerius Hoveden, an. 1197. Vide Serrarium, l. v. Scrutum Moguntinareum.

ει μή ψυχή τὴν σωτηρίαν ἔξεκλεψεν. Η δὲ ἐπὶ Οὐεντίους ἐτράπετο ἀπὸ θαλάσσης, καθάπερ εἰρηται, τῇ πόλεις ἐγκαθήμενους, μάχῃ τε καὶ αὐτῶν περιγενέμην ἐπανῆσε ἐπὶ τὴν πόλιν, εὐφήμοις φωναῖς θεούλα μέγαν ἀναδώσα. Ο δὲ βασιλεὺς πρὸς τὴν Θιλαδέλφου, καθάπερ Ἐφρην, ἐνετραποτεθενοῦμενος ἰσόπετο πῶς ἀν εὐμηχάνως ἀφίστην ἀλλήλων τοὺς εἰρημένους τῶν Βερβάρων αὐτῷ γένοιτο. Καὶ δὴ περὶ τὸν Λυκαονίας πέμψας σουλτάνων ὡντοῦντος τοῦς εἰς αὐτὸν ἀπιστίας καὶ τὴν αἰτίαν ἀνεπυθίστο, δι' ἣν οὗτοι Ψωμαίοις ἀθρόοις ἐκπολεμοῦσιν. Ο δὲ βασιλεὺς τῶν ἀκούσας καὶ δευτέρῳ προσθεῖσα τούτον ἀμελεῖται, ἀπιστεῖταις αὐτῷ αὐτῶσι. Εἰ δοι δίδοχοι τοῖς Θλοίοις τῶν δραφύλων ἐπιστράντηι δικαίειν ποθεῖν κατὰ Ψωμαίων ἐκδραμεῖν, θαρρῶν γε ἀπιστοῦντας γάλακα γάρ τὴν σεαυτοῦ τὸν Ψωμαίων ἀπιστήσεις επρατήν ἡμερῶν οὐ πεντεκαίδεκα ἐπ' αὐτὴν ἀφέξομενον. Ταῦτην δὲ σουλτάνων δεξαμένος τὴν ἀπιστολὴν ἑξεδειματώθη τε τὴν ψυχὴν καὶ τῶν μελετῶμένων ἀποχῆμενος εἰργναῖς τοῦ λοιποῦ διελέξατο. Καὶ τὸ τέλος ἐπισουλῆς οὐποτε τέλεον χρατυνθέντα διελύετο αἴθιος, δέος μεγίστου μέρους ἐν αριστοῖς τοῦ σουλτάνου ἐπιβαθμένου. Τοιγαντον καὶ βασιλεὺς μὲν ἀναράγεται τροπαλῷ σεμνυνάμενος ἐπὶ τὴν Κωνσταντίνου ἀναζευγνύει. Ο δὲ Παλαιστίνης βῆτος (71) ἅμα τῷ Ἀντιοχείᾳ πρήγματι: ταῦτα πεθόμενοι θάρσους ὑπολησθέντες κατὰ τῶν Βερβαρίων χινηθέντες; τε Βερβάρων πολλὰ αὐτοὺς ἔξημισαν.

εγ'. Κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον καὶ τὸν σιδέντιον (72)

Du Cangii notes.

(70) *Xaligári*. Ita appellabant Siraceni supremos genitio suos principes vocabulo Arabicō, quod ad successorem vel heredem significat, inquit Willelmus Tyrus, l. xix, c. 19 et ex eo Jacobus de Vitriaco, l. i, c. 7: *Eo quod summi eorum prophetæ vicerunt et successionem jure tenerent hereditario. At Veteris in praefat. ad El-Macinum consel. haec voco vicarios seu locum tenentes sese appellatisse. Dei nempe: unde eo nomine in tanto honore et reverentia a suis habebantur, ut quasi pro nomine reverenter, nec nisi mandato et auctoritate illius quantumcumque potens aut nobilis appellaretur Soldanus, et omnes ejus subditi, tam reges quam aliis, pedes ejus ad terram prostrati reverenter oscularerintur. Verba sunt Jacobi de Vitriaco. Ita Conradus Uspurg. de sultaniis: *Uni tantum Persicū imperatori pene divini cultus more subjecti. A deo tamen, invalidit postmodum Sultanorum, potentia in rebus politiciis et militariibus, ut fere cum inani et specioso dignitatis titulo sola religionis seu potius superstitionis Mahometanae potestas penes Chaliphas remaneret. Unde Baldricus Tolensis l. iii; Tudebodo, iv; Vincentius Belvac. l. xxxi, c. 93; l. xxviii, c. 54; Roderico Toletano l. vii, c. 10, et aliis, papæ et apostolici sue gentis vulgo appellantur. Primus autem Chaliphæ nomen et dignitatem usurpavit Abubacarus, Mahomet successor, ut auctor est Georgius El-Macinus. Vide notas ad p. 528 Alexiad.**

(71) *Παλαιστίνης βῆτος*. Willelmus Tyr. l. xx, c. 20, 21, 22.

A sese convertit, iisque prælio debellata in civitatem reversa est, Iazis magnum imperatorem acclamationibus prosecuta. Princeps autem locatis, ut narratum est, ad Philadelphiam castris, id mente potissimum agitabat, qua demum arte Barbaros ab ea invicem divelleret. Ac primo missis ad Lycaonim sultannum legatis, perfidiam illi obiecit, et cur sic repente Romanis in hostem versus esset, percutitus est. Ille autem tuin alia multa protendit, tum iratum suum sibi esse chaliphum sive summum apud eis pontificem, quondam tandem amicitiarum sedere Romanis jungeretur. Hinc dictis legatos rebus infectis remisit. Tum vero Imperator, ut hanc accepit, 290 alteram legationem ad Iherusalem inauget cum huicmodi litteris. «Quandoquidem libe est in animo cum ceteris contributis suis conspirans Romanorum procul terras devastare, securus abi; scias enim necdum quinto decimo exacte die invadentem Romanum exercitum, ipsa te auctore, praesidiarii quasi iure dictionis tuæ summi arrepturum.» Hac perfecta epistola commandat animo sultanus a priori instituto, destituit et amicitiam in posterum pacto cum Romanis sedatoe sancti illa consilia ista, primquam effectum consequentur, rursum evantere utpote sultana, qui in eis maxima pars ac momentum erat, ad Romanos transirent. Itaque triumphum naclis incrementum imperator Byzantium reveritur. Palestine autem rex et princeps Antiochenus, cum hanc accepisset, sumpta inde fiducia, contra Berroenses suscepere expediacionem, magnisque eos cladiibus affectare.

3. Hac ferme tempestale silentium seu disser-

Du Cangii notes.

(72) *Σιδέντιον*. Κατηχητήριον ἦγον interpretatur hoc loco vocem σιδέντιον Nicetas in Man. l. vii, n. 5. Pro dissertatione seu collatione (Gallic conférence dicunt) sumi apud plerosque scriptorum conatata, et hac notione usurpati passim Theophanes p. 342, 358; Leo Grammaticus in Michaelae. p. 448; Sylitzes, p. 399; Zonaras, p. 146; Nicetas Paphlago in Vita sancti Ignatii patriarch. Ep. p. 742 edit. 1618; Landolphus Sagax, pag. edit. Canliui 688, 720, 750, 768; Julianus Antecessor const. 56, § 199: *Hac constitutio jubet prorogationes in consultationibus non tantum fin amplissimis magistratibus, sed etiam omnibus senatoriis indicit, ut totius senatus causas appellationum audiat: quanvis silentium tantum sine conventu senatoribus denuntiatam fuerit: silentio enim conventum esse videri. Agitabantur vero silentia in silentiario, ut vocatur a Landolphi Sagace l. xvi et Anastasio in Histor. Eccl. p. 66, seu si habet Theophanes, p. 201, et τὸ σιδέντιον, quam vocem vir docius silentiariorum stationem perperam verili. Silentium dicitur idem locus apud eundem Anastasiū in Vita Stephanī III pp. p. 303 in var. leci. : Multa dona ibi largitus est tam universo quam monasteria quæ necessaria sunt monachis, quamque foris immobilia loca, qui in silentio b. Petri apostoli — usque in hodiernum diem constituit. Ubi silentium videtur esse, quod alias secretarium ecclesiasticos et synodos egisse pontifices palam est. Neque, opinor aliunde silentiarii dicti seu si fuerint qui silentium*

uationem ipse compositus imperator, non ut vulgo moris est, quam videlicet imperatoris nomine prouuntiavit illius secretarius. Inserat orationi profunda quadam et ex generoso prorsus animo profecta sensuum vis: crebrisque sententiis et variis argumentis cumulata erat. Dictio ipsa pura, facilis ac simplex character: utique verbo dicam, nullis implicata figuris, naturali tamen efflorescere elegancia, et quae auctorem manifeste proderet. Nam, ut sappins a me dictum est, nulli mortalium naturae dotibus comparandus erat. Evidem saepe numero **291** controversias illi ex Aristotele proponens, pleraque eorum quae in disceptationem venerant, promptissime soluta ab eo cognovi, rem a nemine omnium bactenus, ut opinor, prioribus retro auxiliis factam. Idem multa in Scripturis, etiam quae ad id temporis inexplicata remanserant, aut minus recte exposita, mira quadam perspicuitate explanauit: quae hic inserere, alienum ab historiæ scribendæ legibus existimo.

Du Cangii notæ.

Imponebant, quod opinantur plerique, seu quod in lis silentiis vel collationibus sederent et dissarent, quod alio loco discutiendum reservamus. Certe silentiarum dignitas adeo illustris fuit, ut in concilio Chalcedonensi act. I. Oavmasiawatow epithebeton illis tribuatur et Damasus pp. in Epist. ad Acholium, in synodo Rom. sub Bonifac. II pp. hæc scripsit: *Ad meritum filii mei Rustici addi aliquid amplius non potest, — cum habeat prerogativam officii sui, quod silentarius sit filii nostri Gratiani Augusti.* Υπαγορεύετι vero σιλέγ-
τιον idem est ac dictere apud Spartianum: *De-
functo quidem Sura, Trajanus ei familiaritas crevit,
causa præcipue orationum, quas pro imperatore
dictaverat.* Id enim numeris fuit illius qui ab epito-
tolis erat. Ita in concilio Nicæno ii Nicephorus a secretis, possumodum patriarcha Cp. imperatoris nomine peroravit, τὸ κατὰ τὴν ἑράν εὐνόσον ἔγχειρος βασιλικὸν ἐπιφόνημα, ut est apud Ignatium Diaconum in Vita ejusdem Nicephori n. 10.

(73) Τὸν ἀσηχρῆτις. Secretarius a secretis. Sexta synod. act. 2, 4 et 12: Παῦλος δὲ μεγαλοπρεπεῖτος ἀσηχρῆτις σεχετάριος βασιλίκος. Βασιλίκος ἀσηχρῆτις in 7 synod. act. 3. Procopius in Histor. Arcana: Τοὶς δὲ ἀσηχρῆτις καλούμενοι οὐκ ἀπέχεριτο τὸ ἀξιωμα, ἐς τὸ τὰ βασιλέως ἀπόρρητα γράφειν, ἢ τὸ ὄντες τὸ ἀνέκαθεν ἔτεταχτο. Idem; lib. II De Bello Pers.: Τῶν ἀπόρρητων γραμματέων Nicephorus Cp. in Breviario: Άναγρούεσθαι εἰς Δι-
βασιλέα Ἀρτέμιον. Φιλιππικοῦ γραμματέα, δυ τῇ Ἱταλῶν φωνῇ καλοῦσιν ἀσηχρῆτις. Ignatius Dia-
conus in Vita ejusdem sancti Nicephori, n. 7: Κατ τὴν διὰ γειρᾶς καὶ μέλανος τέχνην πιού-
με ο: ἥρθη γάρ ὑπογραφεῖς; τοῖς τῶν χριστοῦ-
τῶν μυστηρίοις ὑπηρετούμενος· οὐτώ γάρ παρά

A διασιλεὺς αὐτὸς ἔνυετάξατο λόγον (hh), οὐχ ὡσπερ εἴθιστο τὸν ἀσηχρῆτις (73) αὐτὸν ἐκ βασιλέως δῆθεν. ὑπαγορεύσαντος. "Η γε μὲν ἔννοια τῷ λόγῳ βα-
θεῖα τις καὶ ἐκ πάνυ γενναῖας περοῦσα ψυχῆς νοημάτων τε γάρ διαρκῶς εἶχε καὶ ἐπιχειρήματιν ἔτοιδάζετο συχνοῖς. "Η γε μὴν λέξις καθαρὰ μὲλ-
λον καὶ ἀφελή; δὲ χαρακτήρ, καὶ [P. 170] τὸ δὲν εἰπεῖν ἀσηχράτιστος, αὐτοφυῆς δὲ δύμας καὶ τὸν γεν-
νήτορα ἐναργῶς ἐμφανίζων. Καθάπερ γάρ μοι πολ-
λάκις ἐφῆθη, φυσικοῖς πλεονεκτήμασιν οὐδενὶ ἀνθρώπων ἐμβλητὸς ἦν. "Ἐγώγε τοι πολλάκις αὐτῷ τῶν Ἀριστοτελίους διαλεξάμενος πολλὰ τῶν πολυη-
τήτων αὐτοφυῶς ἐπιλυόμενα ἔγνων, πρᾶγμα οὐδενὶ τῶν ἀπάντεων, οἷμα, γεγονός τοῦ παντὸς αἰῶνος. Ο δὲντες καὶ πολλὰ τῶν ἐν Γραφαῖς ἀδιεξηγήτων εἰς δεῦρο μετενάντεων, ή γοῦν οὐκ εἴστοχα διηρμηνε-
μένων σὺν θαυμασίᾳ τινὶ διεσάφησεν ἀπλότητι· ἀπερ
ἔμοι ἐνθάδε γεγράψεσαι νόμων ἀπὸ ἰδοῖσεν εἶναι
ἰστορικῶν.

B τῇ Αὐθινίδι διαλέκτῳ τὸ ἀσηχρῆτις δυναμα, δὲ τὸ τῶν μυστηρίων μαθερμηνεύεσθαι βούλεται. Munus ipsum μυστικὴ τῶν χριστοῦτων ὑπηρεσία dicitur eidein n. 9. Occurrunt passim apud scriptores Byzantinos, Theophylact. Simocatt. I. vii, c. 10; Constantinus. De admin. imperio c. 46; Maurass. p. 459, edit. Maurii, Menand. Protect. etc. [P. 493] Ita etiam unico vocabulo *asecretis* et *asecretæ* usurpant interdum scriptores Latini. Glossar. Alfrici: *Asecretis vel principis consiliarius, geruna. Saxo-
nibus geryne est mysterium. Carolus Magnus, I.
iv De cultu Imag. c. 9: Mox ut Leontius asecretæ
conspergit, etc. Anonymus, De Mirac. sancti Hugo-
nis abbatis Cluniacensis: Redit ergo peregrinus ille
spem gereus venie, si Hugonem posset invenire S.
Petri asecretæ. Paulus Diaconus, I. iv Chr. Cas.
c. 68: Postquam asecretis efficitur, logothetam illum
— imperii statuit. Adde Anastasium in Vit. pp. p.
53, 244; Hinckar. Remens., epist. 3, c. 16; Vitam
sancti Georgii Amastreni, c. 5. n. 18; Baron. an.
814, n. 32. Habebamus etiam reges nostri suos
asecretis, ut constat ex Epist. Joannis VIII. pp.
87, et diplomate Roberti regis an. 1029, in Probat.
Histor. Monmorentiacæ, p. 16. Qui vero inter pa-
latinos secretarios primus erat, πρωτασηχρῆ-
τις dicitur Nicææ Paphlagoni in Vita sancti Ignatii
patriarch. Cp., Choniata in Andr. I. II, n. 7; et
Pachymeri, I. II, c. 13; I. v, c. 19; πρωτιστὸς
τῶν βασιλικῶν γραμματέων Nicephoro in Breviario
p. 172. I. edit.; πρωτὸς τῶν βασιλικῶν ὑποκα-
ρέων Ignatio Diacono in Vita sancti Nicephori pa-
triarch. Cp. n. 59; protosecretarius Anastasio in
Collectan. p. 254; denique Corippus, I. asecretam
sic describit:*

Hinc secrete sacra tractans Demetrius aulæ.

Cornelii Tollii notæ.

(hh) Τὸν σιλέτιον δὲ βασιλεὺς αὐτὸς ἔνυ-
τάξειτο λόγον. Ταῦτη εαυτοῦ ἱερὸν Nicetas I. vii :
Καὶ διασιλεὺς τοιγχροῦνοντὸς εὐγλωτταῖνεντούχηκως,
καὶ λόγου ἐμφυτού χάριν πεπλουτηκώς, οὐ λαμψρῶς
ἐπέστελλε μόνον, ἀλλὰ καὶ κατηχητήριους ὁδῆνες
λόγους, οὓς φρεσὶ σιλέντια, καὶ εἰς κοινὴν ἀνέπτυ-
σεν ἄκοντα. *Hic quidem imperator natura sanctus*
et auris et sermonis affinitas ornatus, non elegan-
te, tantum epistolas scribēbat, sed et religionis in-

stitutiones parturiebat, ac publice declamabat. Agnunt
de voce σιλεντιοῦ Cypriatates et Mursius in Glo-
sario. Alii interpretantur sermonem de jejuniō, ut
hoc Zonaras loco in Leone phisologo: Ός μὴ
δυνηθεῖ διαλεχθῆναι τῇ συγκλήτῳ περὶ νηστειας
τὴν συνέψη διάσειν, ή κατεῖται σιλέντιον. Ut non
potuerit solemniem dissertationemculam in senatu de
jejuniō habere, quae dicitur silentium.

BIBAIION Z.

LIBER VII.

α'. Α μὲν οὖν ἅχρι καὶ δεῦρο εἰς ἡπειρον ἔχατέ-
ραν βασιλεῖ Μανουὴλ εἰργαστο, τοιάδε τινὰ ἐγένετο.
Ἐξῆς δέ μοι γεγράφεται δός ἐπὶ Ἀσίας (74) στρα-
τευσαμένῳ τούτῳ ξύνεπεσε. Κλιτζεοσθλάν γέρ, οὐ
καλὸν ἐν τοῖς Ἐμπροσθεν ἐποιησάμεθα λόγον, χρή-
ματα, ὡσπερ Ἑφην, μεγάλα πρὸς βασιλέως χεκομισ-
μένος δυνάμεως τε ἐπὶ πλείστον ἥκε καὶ τῶν τῇδε
δυναστῶν ἀλλούς τε τὰς ἀρχὰς ἀφελόμενος αὐτὸς
ἴσχε καὶ δὴ καὶ Σανισᾶν, δες ἀδελφὸς μὲν αὐτῷ ἦν
καὶ ἐκ τῶν αὐτῶν ἔφη σπερμάτων, Γάγγρας δὲ καὶ
Ἀγκύρας πόλεων ἀμφοίν ἤρχε Γαλατικῶν, βιασά-
μενος τὰς μὲν ὅφ' ἐκαυτὸν ἐποιησατο, τῷ δὲ, ἐπειδὴ
μὴ κατακτεντεῖς ἐδυνῆθη, ἀνάγκην ἐπῆγε ξένῳ καὶ
ἐπηγένετη θυη ἀνθρώπων περιέναι πάντα. Ταῦτη
καὶ βασιλεὺς μὲν οὐδέ τινα πόλειν ἀπεδίδου, μὲν ἀν
περ γερονῶν τύχοι· οὐδέ τι τῶν ἀλλων, ἀπερ αὐτῷ
διημολογησάμενος ἐφθη, ἐπιτελεῖς ποιεῖν ηθελε. Με-
γαλοφροσύνη δὲ ἐς πάντας ἔχρητο ἀνθρώπους καὶ
τὴν δρμήν οὐδαμῆ καθεκτές ἦν. Α βασιλεὺς ἐννοῶν
ἔχαλέπτινε μὲν καὶ τὰ πρότερα καὶ τὸ δεινῷ τῷ
πρᾶγμα ἐποιεῖτο, πρὸς δὲ τῶν ἐπεριών ἀνθελκόμε-
νος πραγμάτων πρὸς τούτοις καὶ τὰ ἐξ Ἀσίας ἀν-
τικείν ἤκιντα ηθελεν. Ἐπεὶ δὲ οὐδεὶς οὐδαμέθεν ἐξ
ἐπέρεας αὐτῷ πόλεμος ἀνεφανέντο τοῦ λοιποῦ ἄπει
πάντας ἡδη καταρθρωκότι, στράτευμα ἀγέρας ἰκανὸν
τῇδε διαβατινεῖν διενοείτο. Κλιτζεοσθλάν δὲ, ἐπειδὴ
τούτων ἤκουει, πρέσβεις ἐς βασιλέα πέμψας ἀλλα
τε οἱ τῶν κατὰ γνώμην ἐπιτελῆ ποιεῖν ὁμολόγει καὶ
Ῥωμαίων δυνάμεις ἐπὶ κατασχέσις πόλεων ὃν ἀν
βασιλεὺς αἱρότε αὐτίκα ἐπὶ Ἀσίαν σταλῆναι ἤξιον.
πάνου γάρ τοι ἐπὶ τούτῳ συλλήψεσθαι σφίσι καὶ
αὐτόν. Ταῦτα βασιλεὺς ἀποδεξάμενος Ἀλέξιον τὸν
Πετραλοΐφαν στρατεύματι ἀμα ἐς ἔκασταχλίους
ἀριθμούμενῷ ἐπεμψε, χρήματά οἱ προσεπιδίους,
ἀπερ αὐτῷ εἰς πόλεμον τόνδες ἀποχρήσειν φέτο.
Ἀλέξιος μὲν οὖν ἐπὶ τοιούτοις εἰς τὴν Ἀσίαν ἐτέλ-
λετο. Κλιτζεοσθλάν δὲ, ἐπειδὴ τὸν Ῥωμαίων στρα-
τὸν [P. 171] προσιέναι ἤκουεν, εἰς πόλεις ἐκπέμ-
πων, δες ἐτι ἀχειρώτους αὐτῷ ξυγένεινεν εἶναι, δεος
τὸ ἐκ τῆς βασιλέως ὑπέτεινε σφίσι στρατιδές. Αἱ δὲ
πρὸς ἀμφοτέρας οὐχ οἴλι τε οὐσιαὶ δυνάμεις ἀντι-
χεῖν οὔτι ἔκοδιαι αὐτῷ προσεχώρουν. Οἱ δὲ ἐπειδὴ
καὶ αὐτῶν ἐγκρατής γένοιτο, οὐδεμιᾶς λοιπὸν Ῥω-
μαίων ἐπιχωρεῖν ηθελεν. Ἐφ' οἵς ἡγανάκτει μὲν

A 1. Ea fere sunt quæ hactenus ultraque in conti-
nente Manuel imperator gessit: deinceps ea expre-
diā, quæ in Asia bellum gerent̄ evenere. Clit-
ziesthlan, de quo multa in superioribus memorari-
mus, magnis uī dixi ab imperatore acceptis pecunīis
dilior potentiorque factus, vicinos dynastas prin-
cipatibus suis exxit eorumque terras occupavīt :
sed et Gangra Aneyraque, Galatiæ oppido utroque,
Sanisane fratre consanguineo, qui iis imperitabat,
per vim expulso, potitus est: eique cum necem in-
ferre non potuisset, peregrini et advene instar terras
omnes exteras circumeundū necessitatem imposuit.
Itaque nullam earum quas coperat civitatum imper-
atori reddidit: 292 neque quidquam præstitit
rerum quas ipse jurejurando erat pollicitus. Arro-
B gantia præterea ac ferocitate quadam in quosque
homīnum utebatur, nec ullo modo poterat animi
impetus continere. Quæ ubi principi comperta sunt,
tum priora illius facinora, tum insolentiam rēgre
tulit: sed Occidentalibus negotiis impeditus com-
movere insuper Asiam verebatur. At postquam
nullum in Occidente amplius sibi supercesse bellum
vidit, rebus utpote ibi feliciter consecutis, conscriptio
idoneo exercitu transire in Asiam constituit. Quibus
intellectis Clitziesthlan per legatos quæcumque im-
peraret omnia facturum se principi respondit. Ad
hæc copias Romanas, ut quas vellet civitates occu-
paret, in Asiam mitti postulavit: se laboris istius
participem sociumque fore pollicitus. His accepitis
conditionibus Alexium Petralopham cum sex mil-
lium exercitu imperator eo mittit, datis pecunīis
quas ad bellum istud conficiendum sufficere existi-
mabat. Hoc quidem apparatu in Asiam venit Alexius.
Clitziesthlan autem, ut adventare Romanorum
exercitum percepit, missis ad civitates, quas non-
dum ipse occupaverat, nuntiis, pavorem iis ex
imperatoris exercitu incutere intendit. Sed cum
eae ad utramque vim sustinendam minus essent
idoneæ, illius imperio invitare se subdidere. Oppidis
igitur istis potitus nullum horum amplius tradere
Romanis 293 voluit. Unde ira accensus imperator
extemplo apparare bellum statuit. Sed cum, variis
distantiis negotiis, id peragere non posset (quippe
D jam vor præterierat bellis gerendis maxime ido-

Du Cangii nota.

(74) Επὶ Ἀσίας. Bellum Iconiense commemo-
rare aggreditur Cinnamus, in quo cruentau adeo
passus est cladem Manuel accisis totius imperii
viribus, ut nusquam deinceps solitam mentis hil-
litaritatem, qua singulariter præceminabat, exhibuerit,
nec corporis suscipite, qua pluriūnum pollebat,
usque in supremum vitæ diem frutus sit. Lind

multis narrant Nicetas, l. vi, n. 1 et sequenti;
et Tyrius, sub an. 1174, quo et commissum præ-
lim testatur l. xxi, c. 42. Attigerunt etiam Ro-
bertus de Monte et Nicolaus Trivelluz, an. 1179;
Vincentius Belvac, l. xxxi Sacre. Hist. c. 150;
Chronicon Reichersberg. p. 273; et Egidius de
Roya, an. 1176.

neum, quo tempore tum alia Romanis eomoda
procurare tum etiam urbes ubique vellet in-
staurare poterat: præterea etiam Amasia, Orientis
urbs, ad eum accessit, quæ bello necdum palam
sagrante ulro se dedere Romanis parata videba-
tur; eas igitur ob causas talia instituit. Michaelem
Gabram, virum ut sepius a me dictum est sebisti
dignitate auctum reisque militaris peritissimum, in
Paphlagoniam misit et cum præsentibus aliisque
istis in regionibus contrahendis copiis, tum etiam
cum iis, quæ ex Trapezonte et Oenao, civitatibus
Ponticis, accersendas erant, ad Amasiam iter in-
tendere jubet. Interea et hæc accidere. Joanni
Contacuzeno, cuius crebra a me facta in superio-
ribus libris mentio, filius erat Manuel, forma con-
spicuus et robore corporis nulli aequalium secundus.
Hunc rebus ut aiunt, nefandis ut plurimis inten-
tum monuit primo imperator ab illoque illius
avertire animos studuit. Sed eum obstinatus
receptis iniasteret, ultra huc nos passus priuera,
in carcereum eum conjecit. At deinceps in custodiam
abductus, quod ab iis qui magistratu sanguinatis
hanc raro fieri videmus (facere enim ea plurimis
solent per quæ gratiam principis se consecuturos
putant) invito imperatore oculis adolescentem pri-
vant. **295.** Quid ubi ille audivit, indignatus quidem
obtestatusque est inscio se id factum esse. Dolorem
tamen ex eo conceptum casa tulit, cum suppetaret
nihil, unde facinoris autores plectret.

Non ciborum autem, hæc pœnas tamen basiliæs gnosco, tamen
taciturnis dñeis, apud apudūntat tamen misirata. **296.** Quid tamen
de autem hinc uidebatos tamen tamen
taciturnis dñeis, apud apudūntat tamen misirata. **297.** Quid tamen
de autem hinc uidebatos tamen tamen
taciturnis dñeis, apud apudūntat tamen misirata.

2. Michael Igitur, ut dictum est, Amasiam mis-
sus, trajecto Damalis freto ad Melangia, recte
itinere contendit. Inde ex Bithynia et Rhindaco
vicinis regionibus idoneo contracto exercitu ad
campos Dorylaei ire pergit, ut ibi constituta Ro-
manorum præsidia et castella per pacis adhuc in-
ducias necessario committat muniret et sultani
inimicis adderet, animos, ac postremo Dorylaeum
instauraret. Dorylaeum istud, una quondam ex
maximis et celeberrimis Asiae urbibus fuit. Mollis
enim tractum istum aura perficit, campique circum-
jacent plani admodum et incredibilem quamdam
pulchritudinem praferentes: iam pingues autem
et secundi, ut berbas pastui optimas uberemque
segetem producant. Ad hanc fluvius regionem per-
fluit et aspectu jucundus et suavis gustu. Tanta
vero innata in eo piscium multitudine, ut quantumvis
magna copia ab incolis capiantur, largissime
tamen suppetant. Hic olim a Melisseno isto, qui
Caesaris dignitate insignis fuit, exstructæ sucre
domus splendidæ, viceque erant hominum frequentia
celebres: ut et thermæ nativæ, et porticus et lava-

A basileus καὶ αὐτίκα ἐπὶ μάχην καθίστασθαι διε-
νοέτο· τῶν πραγμάτων δὲ αὐτῷ μηδαμῇ σύγχω-
ρουντων (ὅ τε γὰρ τοῦ ἡροῦ ἐξῆκεν ὅδη καὶ τὸς
πολεμίοις μάλιστα προσήκων ὃν πράγμασι, καθ'
δὲ ἄλλα τι τῶν συμφόρων Πρωταῖοις διοικήσασθαι
αὐτὸς φέτος καὶ δὴ καὶ πόλεις ἔτε δῆποτε αὐτῷ
βιωλομένῳ ἦν ἀνεγείραι· πρὸς δὲ καὶ Ἀμάσεια,
πόλις ἑώρα, τότε δὴ αὐτῷ προσεχώρει, ἣν οὐτε μά-
χης εἰς τὸ ἐμφανὲς ἐκρατεῖσθαι σὺν εὐπετεῖς μάλιστα
Πρωταῖος λήψεσθαι εἰκὸς ἦν), τούτων δὴ ἐνεκ
κατὰ τάδε ἤποιε. Μιχαὴλ μὲν φὲπικλησὶ Γαβρᾶς
ἦν, ἐνδρα, ὡς μοι πολλάκις ἐρήθη, ἐξ τοῦ τῶν σε-
βαστῶν ἀξιῶμα ἤκοντα καὶ πολεμίων ἴκανῶς ἐμπει-
ρον Ἐργα, ἐπὶ τὴν Παφλαγόνων ἐξέστειλε, στρά-
τευμα δὲ μὲν αὐτίκα ἐπαγόμενον, δὲ δὲ καὶ τὸν
τῆλε χωρίων ἀδροῦσσα, δοις τε ἀμφὶ Τραπεζοῦντα
καὶ Οἰναὶ πόλεσιν φκηνται Ποντικαῖς, καὶ τούτους
δὲ μεταπειράμενον, ἐκέλευεν οὐτω ἐς Ἀμάσειαν
περιλθεῖν. Ἐν δὲ τούτῳ τοιάδε τινὰ ἔμαστεν.
Ιωάννη τῷ Καντακούζηνῷ, οὐ πολλάκις ἐν τοῖς
ἐμπροσθεν ἐπεμνήσθημεν λάγοις, ποτὲ δὲ Μανουὴλ,
ἰδεῖν τε ἀγάθος καὶ βώμη σώματος; οὐδεὶς τῶν ἡλι-
κιαῖς ἡστων γενέμενος. Τεύτῳ δὴ βασιλεὺς ἔργοις,
ὡς ἐλάγετο, ἀπειρημένος ὡς ἐπίτειν ἐγχειρόντει τὰ
μὲν πρώτα παρακούσεις πρωσῆγε, τὸν τηλίκων δὴ
ἀποστήνας πειρώμανος. Επειδὲ δὲ ἀπρίξτης τοῦ
τολμήματος εἶχετο, οὐκ ἀναγκόμενος βασιλεὺς τότε
δὴ καὶ εἰς φρουρὰν αὐτὸν ἐδικεν. Όποια δὲ τοῦ; ἐν
ἀρχαῖς εἰδίσται (πράττουσι γάρ ὡς τὰ πολλὰ δι'
ἐς τὴν εἰρητὴν παρελόντα βασιλέων είναι ἀποκεκρι-
μένη τοῦ δικαίου τούτου εἰργάσθαι, ἡνεκτὸς δὲ δρμως τὸ διληγμα· οὐ γάρ εἰχενότας

β. Ἀλλ' ὅτερον ἐλέγομεν, Μιχαὴλ μὲν ἐπὶ Ἀμά-
σειαν ἐπερφέν δὲ, τὸν Δαμάσιος πορθμὸν διαβάντες,
εἴδον Μελαγγεῖων ἐχώρει. Ένδια ἐκ τε Βεθνίας καὶ
τοῦ Ρυνδακοῦ χωρίων στράτευμα ἀγείρας ἴκανον
ἐξεῖται ἐπὶ τὰ Δορυλαῖον πεδία, τὰ ἀκεῖσε Τρωμαίων
φρούρια ἐρήνης κατεχούσης ἐτι τῶν ἐπιτηδείων
ἐμπλήσθημενος καὶ τοῖς τῷ σουλτάνῳ δισμενεῖνοι
θάρσος; ἐτι μᾶλλον ἐμποτήσων, πρὸς δὲ καὶ Δορ-
λαιῶν ἀντικοδομήσων. Τὸ δὲ Δορύλαιον τοῦτο ἦν μὲν
διε τοῖς δημοσίεσσι τε εἰκέτει τις τῶν δὲ Ἀσιά [P. 172] καὶ λόγου ἀκίνα πολλόν. Αὔρα τε γάρ τὸν
χώρον ἀπαλή καταπνεῖ, καὶ πεδία περ' αὐτὴν τέτα-
ται λειτητός τε ἐπὶ τολεστον ἤκοντα καὶ ἀμήκανόν
τι προφαίνοντα κάλλος, οὗτοι μέντοι διπάρα καὶ
οὐτως εὐγεω,ώς την τε πόδαν δαψιλῆ μάλιστα ἐκδιδόνται
καὶ ἀδρὸν παρέχεσθαι διταχυν. Ποταμὸς δὲ διὰ τοῦ
τοῦ τέλεος πέμπει καὶ ιδίσθαι καλὸς καὶ γεύ-
σασθαι ἥδις. Πλῆθος ἰχθύων τοσούτον δὲ ἐντήκεται
τούτῳ, δισην εἰς δαψιλειαν τοῖς τῆλε διλεισθενον ἀ-
λιπτές οὐδαμῇ γίνεσθαι. Ἐνταῦθα Μελισσηνῶν πότε
Καλσαρὶ (75) οἰκία: τε ἐκψοδόμηνται λαμπραὶ καὶ
κῶμαι πολυάνθησποι ἤσαν θερμά τε αὐτόματα καὶ

Du Cangii noīs.

(75) Μελισσηνῶν καὶ τοῦ Καλσαρὶ. Nicephorus
Melissenum Cæsarem intelligit, qui ab exercitu u-
circum Damalium eodem sermone tempore quo in urbe

Alexius Commenus imperator dicitur est. Vide stemma Comnen.

στοιλ καὶ πλυνοί, καὶ οὐσα ἀνθρώπους; τὸν δὲ φέρει, ταῦτα δὴ δὲ χῶρος ἀζήνα παρείχεν. Ἀλλὰ Πέρσαι, ὅπηνκα τὴν κατὰ Ρωμαίων ἱκμαζεν ἐκδρομῇ, τὴν τε πόλιν εἰς ἔδαφος βεβλημένην ἀνθρώπων ἔρημον πεντάπασιν ἐπεποίητο καὶ τὰ τῆς πάντα μέρη καὶ ἐπὶ λεπτὸν τῆς πόλεως σεμνότερος ἥραντον ἦνες. Ἡ μὲν δὴ πόλις τοιάδε τις ἦν. Τότε δὲ Πέρσαι ἀμφὶ δισχιλίους περὶ ταύτην νομάδες ὡς Ἰεροὶ ἐσκήνων· οὓς δὴ ἐκεῖνον ἀπαναστήσας βασιλεὺς χάρκα τε τῆς πόλεως οὐ μαχράν ἀποθεν περιβαλλὼν τὰ πρὸς τειχοδομίαν ἔξηρτε. Καὶ τὴν μὲν κατὰ τάχος ἡγείρετο, σχήματος μὲν πολλῷ τοῦ πρότερον ἕνδον ὑποκεχωρηκούτα, τοῦ δὲ εἰς ἄκραν αὐτῇ ἀνεστηκότος τὰ πρότερον γηλόφου διλύγει δὴ ἀποτέρω καὶ ἀπὸ ταύτοις πάντοθεν τοῦ διαστήματος τὸν στρατόλον στρέψουτα. Βασιλεὺς δὲ ἔνυ διλύγοις ἐκάστης ἡμέρας ἐξιῶν λόγοις τε ἐξ ἀφανοῦς καὶ κατὰ πρόσωπον ουκιδόλας πολλοὺς Πέρσων ἐκτείνει καὶ τῶν περὶ αὐτοὺς ἐπιφανῶν. Οὐ γάρ ἀνέλιπον συχνοὶ ἐκ τῶν ἀνεπάτων πυρρόντες ἐφ' ὧ τὴν οἰκοδομίαν οὗτω πειλάντιν. Τότε δὴ καὶ Σανισάν, οὐπερ ἡδη ἐμνήσθην, χρήματα τοῖς πρότερον βασιλεὺς αὐτῷ προστεφευγότας ἐπὶ τὰς ἀνωτάτω ἵκοντος χρήμασιν ἐφοιτάσσας ἐπέμψει χάρας. Εἴπετο δὲ οἱ καὶ στράτευμα δόδοι τῆς ἐπὶ Περδεγονίτην ἡγησομένων. Ἀλλ' οὐπω ἐπὶ πλεῖστον πρεψάται, καὶ Πέρσων δυνάμεις ἐλλοχήσασας Ρωμαίων ταῖς τῶν σὺν αὐτῷ πολλοῖς ἐκτείνειν καὶ λαφύρων ἐπαλήσαντο ικανῶν. Σανισάν δὲ μόγις ἐκεῖνον διεδράξε περιθημένος ἐπὶ βασιλέα ἤλθεν. Οὗτος δὲ τὸν κακοτυχὸν ἀεὶ τῷ ἀνθρώπῳ τὰ πράγματα ἀπεκρίνετο. Τὰ μὲν δὴ ἐπὶ Αρούλαου τῆς ἡφέρετο. Μιχαὴλ δὲ ὁ Γαβρῆς οὖν τῷ στρατεύματι ἐς Ἀμάσειαν ἤλθε, παραχαλούμενός τε πρὸς τῶν τὴν πόλιν ἔχοντων αὐτίκα δὴ ἐπὶ ταύτην παριέναι, ἐπειδὴ καὶ δύναμις παρὰ Κλιτίεσθλάν ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς ἀριγμένῃ οὐ μαχράν ἀποθεν τῇ; πόλεως ἐσκήνων, οὐδαμῆτε ἐδάρκει τὴν εἰσοδον. Ὅπως γάρ πολλῆι εἰς τοὺς ἕνδον ἔχρητο [P. 173] μὴ προδοσίας δῆπον κατ'; αὐτοῦ μέμελετηκότες εἶησαν. Οἱ δὲ καὶ δράρους τούτου δὴ ἐνεκα παρ' αὐτὸν ἐπεμψάν τὴν τε ἀκρόπολιν Ρωμαίοις κατ' ἐξουσίαν ἔδοσαν. Ἀλλὰ ὁρκώδια τι; καθάπαξ παραλαβοῦσα τὸν ἀνθρώπουν ἐπὶ σκήψεις ἀλλοτε ἄλλας ἀναχωρεῖν ἐποίει, ἔως εἰ ἐπὶ τῆς πόλεως, ἐννοησάμενος μὴ ταῖς μαχραῖς Ρωμαίων ἀναβολαῖς παρὰ Κλιτίεσθλάν τῆς πόλεως ἀλούσῃς; δὲ ἀπέχθεταιν αἰώνα τὸν πάντα δεσπότη ἐσομένῳ καθίσταντεν, τοῦ παρὰ αὐτοῖς ἀρχοντος οὐδὲν ἔντειδότος τοι; εἰρημένοις ταύτην παρέδοσαν. Ἡδη δὲ καὶ Μιχαὴλ ἄρας ἐκεῖνον ἐπὶ γῆν τὴν Ρωμαίων ἤλθεν, οὗτε τῶν ἐπὶ τῇ ἀκροπόλεως, ὃς μοι ἐδρήθη, Ρωμαίων, οὗτε του τῶν ἀλλων λόγον πεποιημένους οὐδένα. Καὶ τὰ μὲν Ἀμασίας πόλεως ἐν τῷδε ἐτελεύτᾳ· βασιλεὺς δὲ ἀμφὶ Δορυλαίῳ ἐτι πονούμενος, ἐπειδὴ ταῦτα ἐπύθετο, Θωμᾶν τὸν ἐκτομίαν παρὰ Κλιτίεσθλάν πέμψας· Δμάσειαν ἐνέκειτο ἀπατῶν ἔρημον τέ οἱ παρθραῖν ἐπεκάλει καὶ εἰ γε μὴ τοῦ δὲ Ρωμαίους τοιάδε ὑδρίζειν ἀπόσχοιτο, οὐκ εἰς μαχράν τάχα τῆς δικῆς ἐκδίκου πειράσασθαι τρεπεῖται. Ουσίς μέντοι Θωμᾶς οὗτος ἦν αὐτίκα δηλώσι.

A era : quæque alia hominibus voluptati 295 esse solent, regio hæc assalim suppeditat. Sed enim Persæ quo tempore Romanorum fines maxima incursabant, urbem solo æquatam incolis nudarunt prorsus, et circumiecta omnia ita vastarunt, ut nullum ferme pristini splendoris vestigium reliquerint. In ea igitur statu erat tunc hæc civitas. Persæ autem hac ipsa tempestate ad duo millia eum pascit, uti solent, tabernacula habebant : quibus hinc expulsis imperator valloque non procul ab urbe circumductio se ad murorum ædificationem comparat. Condī igitur summa celeritate civitas coepit, forma ab ea que prius fuerat multum intus absimili, a colle vero, quem olim pro arce habuerat, paululum remediis et pari undique intervallo circumductis inveniatur. Princeps autem cum paucis exhibat singulis diebus, et partim clandestinis insidiis partim apero marte multis Persarum illustriores cecidit. Neque enim desinebant a superioribus continuo locis irrumptore, quo structuram urbis impeditirent. Tum quoque Samisanum, cuius supra menimini, qui aliquot ante annis ad imperatorem profugerat, in eas regiones, quæ supra Icomium adiacent, datis pecuniis misit. Comes erat exercitus in Papblagoniam iterus, cui ille duxit fore. Sed haud multum consecerat illiteris, cum Persarum copia ex insidiis coortæ multis Romanorum interficiunt, et præda multiplici potuerintur. Ipse Samisanus vix vitato periculo ad imperatorem trepidus venit : adeo adversariem sibi 296 fortunam habuit, quotiescum aggredieretur. Dum hæc ad Doryleum peraguntur, Michael Gabras cum exercitu Amasiam venit, invictatusque ab oppidanis, ut statim civitatem ingrederefetur, nequaquam id ausus est, quod et copia a Clizieshtlane eam ipsam in rem missa haud procul ab urbe castra lozasseut : maxime enim verebatur ne oppidanii prædationem molirentur. Sed illi et obsides ea propter ad ipsum misere et arcem insuper Romanorum potestati tradidere. At is nescio quo pavore correptus ad varios subinde recurrebat prætextus, donec oppidanii veriti ne, dum Romanis iu dies differunt, urbe a Clizieshtlane capta, futuri domini offensam in æternum incurrent, inscio præfecto suo, eum tradiderunt. Jam etiam Michaelis motis inde castris in fines Romanos redierat, nulla neque Romanorum qui in arce erant, neque aliis cujusquam ratione habita. Interea dum ista ad Amasiam geruntur, imperator adhuc circa Doryleum occupatus, ut hæc rescivit, Thoma eunuchus ad Clizieshtlanem missus, ut Amasia sibi restitueretur institut et persidiam ipsi exprobavit, alditis minis, si ejusmodi Romanos injuriis afflere absisteret, brevi justitiam vindicem experturum. Quis autem fuerit Thomas iste, commemorabo. Leslie quidem insula oriundus erat, 297 familia prorsus obseura : cumque nullo laudabili virtute instituto instructus esset, Byzantium profectus secundæ venie artem exercuit, atque inde facere quæstum coepit. Sed nihil est in rerum natura, quod obscurantu-

fortunæ non possit inservire. Thomas enim quavis ad ultimum et sordidissimum illiberalis artificii genus descendisset, ex ea tamen arte magnus, si quis alius, in palatio fuit, ingentibusque brevi comparatis pauculis aliquot post annis cum iis in Palestinam se recepit. Sed cum nihil ipsi ex votu ibi succederet, iterum ad imperatorem rediit: veniamque primo consecutus, illius offendam rursum incurrit, coque ipso in carcere palatii, qui Elephantinus vocari solet, conjectus vitam in eo exegit. Sed de his postea. Tum vero ad sultandum uti diximus missus, cum nihil rerum quarum causa venerat consilere iste voluisse, rebus infectis ad imperatorem reversus, parum absuit quin a Persis itinera incidentibus intersiceretur.

totiu[m] tunc uita sibi non existimat[ur]. All[ā] tunc uita m[er]itum p[ro]p[ter]a e[st]imonia, et[em] p[ro]p[ter]a h[ab]itu[m] sibi uita sibi non existimat[ur]. Τούτη τούτη μέρισμα παραγενόντως, ἀπό μηδέν ων ἐνεκά δήλωται, εἰς τὴν ἀποτέλεσμα τούτου δέδησαν Πέρσαι οἱ ἀνά τὴν οὐδὲν ἐνεδρεύοντες ήσαν.

3. *Ceterum imperator intra quadragesimum dieum urbe instaurata, cum eam foosa cinxisset multaque ibi ad habitandum Romanis sedes dedisset, valido insuper relieto praesidio, inde profectus castra ad Rhindacum locat, atque paulisper ibi moratus discessit. Cumque paucos admodum sequi signa videret (plerique enim ordines incio ipso domum redierant, etsi non semel, 298 ut aiunt, retulissent, ne quis castris excederet), Michaelem quendam natione Barbarum, antea Isach vocatum, inter domesticos ministros primas tenentem, ad suinendum de iis qui ordines deseruerant supplicium, misit: ipse cum paucis per Lampes campos iter faciens, oppidum quoddam ad Maeandri fontes extrectum, cui Sublænum nomen est, retulisse collapsum instaurat. Ibi imperator alio prorsus quam quo solebat modo, cum hostibus prælium intrare cœpit. Ignis enim antiquæ effusæ instar, nullo sibi resistente, accendebar et serebatur. Dum haec a principe agebantur, Michael, cuius modo memini, ut qui Romanis jampidem insensus erat, capia irati imperatoris occasione, obvios quoque, nulla habita prius quæstione, supinos ad terram prosternit ferroque oculis immerso excæctatos miseris sicut erant relinquunt, quorum haec patenter ignaro prorsus: licet etiam rei militari non dedissent operam, sed rustici essent aut mercatores aliudque id genus hominum. Atque ita in alios etiam grassabatur, quos pariter membris foede mutilabat. Sed imperator, qui jam oppido communio reversus erat Byzantium cognitis istis eum revocavit, nec multum absuit quin iisdem propemodum, quibus alios affecisse diximus, eum multaverit poenis. Verum ea lege, ut talia deinceps in Romanos non auderet, crimen quidem illi remisit: sed 299 justitia divina laud multo post ulta tot sclera eum vita exemit, liberosque illius variis subiectis calamitatibus. Eodem quoque tempore Garam etiam in judicium vocavit princeps, lataque*

A Λέσβου μὲν ὥρμητο νῆσου, οἰκίας δὲ ἀφανοῦς γεγονώς, ἐπειδὴ μηδὲν δὲ τῶν λόγου ἀξιῶν ἀπιθεύμα αὐτῷ ἦν, ἃς Βυζάντιον ἔντι Εργον ἐπιμελὲς ἐγεγόνει φέλεας ἀνθρώπων τέμνοντι ἐντεῦθεν ἀστῷ τὸ ζῆν περιποιεῖθαι. 'Ἄλλ' εἴσι τῶν ἀπάντων εῖναι μηδὲν δὲ βουλομένη τῇ τύχῃ ὑπηρετεῖν ήσιστα δύνατο. Θωμᾶς γάρ, κατεῖ δὲ τούσχατον βασιλείας ήσιν, ἐκ τούτου δὴ τοῦ τεχνου μέγας ἐν βασιλείος εἰπερ τις ἀνθρώπων ἐγένετο, χρήματά τε μεγάλα ἐν βραχεῖ περιβελλημένος χρόνοις τεσσαράς τοις Ἀπαντίνης ἔντι αὐτοῖς ἀπιών φέτο. Μή κατὰ γνώμην δὲ αὐτῷ τῶν τῆς ἐμπιπόντων αὐθίς ἐπὶ βασιλέα παραγίνεται, οὐδὲ τοις αὐτοῖς τετυχηκὼς δύσους εἰσαῦθις ἡλέγετο, ἃς τὴν ἐν παλατίῳ τε φρουράν ἀχθεῖς, ἢν Ἐλεφαντίνην (76) θύος καλεῖν μὲν ὑστερον. Τότε δὲ ἐπὶ τὸν σουλτάν, ὧσπερ ἐλέγομεν παραγενόντως, ἀκρατος δὲ βασιλέα παλινούσται, δὲ δὴ μικροῦ κοιτάπεπτονέαν τούτον δέδησαν Πέρσαι οἱ ἀνά τὴν οὐδὲν ἐνεδρεύοντες ήσαν.

B γ'. Βασιλεὺς δὲ, ἡμερῶν οὐποτεττάρακόντα τὴν πόλιν ἀνεγέρας, ἐπειδὴ τάφρον τε αὐτῇ περιήλασε καὶ Ῥωμαίων ως πλείστους ἐνεκάδα ψήσατο, φρουράν ἀποχρῶσαν τῆς καταλιπών ὅπισσα ἐχώρει, τοῖς ἀμφὶ τῷ Ῥυνδακῷ ἀνλισάμενος χωρίοις· ἐπ' ὀλίγον τε διαταπάυσας τὸ στράτευμα ἐκεῖθεν ἀπῆρε. Κομιδῇ δὲ ὀλίγους αὐτῷ συνεπομένους ὄρην (τὰ γάρ πλεισταὶ τῶν ταγμάτων ἀπήσταν οἵκοι, μηδὲν εἰς γνῶσιν ἔχον αὐτῷ, κατεῖ, ὧσπερ ἐλέγετο, πολλὰ πέρι τοῦ μηδένα τέων; τοῦ στρατοπέδου ἀποχωρεῖν παρεγγυησαμένων [P. 174] πρότερον), Μιχαήλ μὲν τινα Βάρβαρον γένος (ἀμέλει καὶ Ἰσάχ δυνομα αὐτῷ πρότερον ἦν) τῶν ἐπὶ έστιας δὲ αὐτῷ διεπηρεουμένων τὰ πρῶτα, ἐφ' ὧ τινας στρατιώτῶν τῶν ἐκ τῆς λειποταξίας ἔσται τὸ σῶμα ζημιώσαι ἐπαιμψεν. Ο δὲ ἔν δλίγοις τάς ἐπὶ Λάμπτης διελθὼν πεδιάδας, φρουρίον τε περὶ πρώτας που τοῦ Μαΐανδρου ἰδρυμένον ἐκβολάς (Σούδαιον δυνομα αὐτῷ) χρόνῳ πετειώδες ἀνεγέρει. Ἐντεῦθεν οὐκέτι δὴ τρόπον διπερ εἰώθεις πολεμίοις ἐμπλέκεσθαι βασιλεὺς ἡρέστο. Ρωμαίων ἐπύγχανε μεμηνώς, Ἑρμαιον τὴν βασιλέως τότε δὴ πεποιημένος ὄρτην, τῶν παρατυχανόντων αὐτῷ ἐκάστον, οὐδὲν πολυπραγμονήσας πρότερον, ὑπειν τε κατὰ γῆν ἔτεινε καὶ κατ' ὅρθαλμοιν τὸν αἰόλορον βάπτειν αὐτὸν μὲν αὐτοῦ εἰς δειλαῖς, οὐδὲ δους ἐνεκά δάσχει συνιέντα, οὐδὲ στρατειας ἔστιν οὐ μεταλαχόντα, δὲλλα ἀγροίκον η ἐμπορίας ξυμβάλλοντα η τινα δλλων ἀνθρώπων. Ο δὲ ἐπ' ἀλλούς ἐχώρει καὶ σώμασιν ἀνθρώπων ἀλωθέτο πολλοῖς, ἔως τῶν πρατομένων αἰσθέμενος βασιλεὺς (ἡδη γάρ τὰ ἀμφὶ τῷ φρουρἴῳ διαθέμενος εὖ ἐπὶ Βυζάντιον ἀνεχομένος) τῆς ὄρμῆς αὐτὸν ἐπαυσε· παρ' ὀλίγον μέντοι ἐγένετο ταῖς τοιαῖσδε καὶ αὐτῆς ἐκδεδόσθαι ποιναῖς, ὧσπερ ἐλέγετο. 'Αλλὰ βασιλεὺς μὲν μὴ ταῦτα καὶ πάλιν Ῥωμαίοις τολμηθῆ δια-

Du Cangii ποτε.

(76) Ἐλεφαντίνη. De hoc carcere diximus ad Alexiadem.

νοητές ἀφῆκε τούτῳ τὸ Ἑγκλήμα, ἡ δίκη δὲ οὐκ εἰ: A sententia (decreatum enim fuerat ut proenas quaque ille vellet pateretur) rinctum compediibus in quadam ex palati carceribus aliquandiu tenuit: postea eum cœmit inde et digoitati. pristinæ restituit. Clitzies-thianes interea, ubi adventum imperatoris recevit (quæ enim apud Dorylaeum acciderant graviter ejus pungebant animum), unum ex suis maxime illustribus Gabram cognomine misit Byzantium, precatusque est principem, uti receptis quæcumque vellet oppidis conceptam adversus se indignationem deponeret. Sed imperator repudiata legatione ipsum dimisit, accitisque e Serbia et Hungaria ingentibus copiis bellum majori cura apparavit: et nè quid aut equis aut hominibus ad victimum decesset, boum ex Thracia innumerablem multitudinem et plastris plus quam ter mille adduci jussit. Hoc apparatus vere primo trajecit in Asiam et, ut solebat, copias ad Rhindacum collegit. Sed auxiliares Hungari, Serviique Romanis obnoxii, haud tempestive advenientes, extraxere in sestatem bellum: ex quo res maxime labefactari contigit. Si quid enim aliud, tempus certe in bellis attendendum est. Itaque imperator per Laodiceam et terras Maeandro adiacentes **300** iter fecit eo animo, ut totis viribus Iconii obsidionem aggrediretur. Cum vero ad eum defecisset Neocæsarea, Andronicum Batatzem ex sorore nepotem cum exercitu per Paphlagoniam prolicisci eo jussit. At priusquam Byzantio excederet, navium centum et quinquaginta classem misit in Ægyptum, utpote qui cum universis copiis Clizies-thian aggregari statuisset. Hinc, cum non lante copias essent quæ ad Ægypti expeditionem sufficerent....

Du Cangii nota.

(77) Ἐπὶ Αιγύπτου. Consulendus Tyrius, I. xxi, c. 26 et sequent.

INDICES ALIQUOT

GENEALOGICI

AD HISTORIE COMMENICÆ PLENIOREM NOTITIAM.

Stemmatum quae fusiora dantur in Familia Orientalibus.

STEMMA DUCARUM.

N. DUCAS, Pantherius forte, cuius meminit Zonaras.

Andronicus Ducas floruit sub Michaelie Theophilii F. C. A. 841.

Andronicus Ducas missus a Leone Philosopho imp. contra Arabes.

N. Ducas.

Constantinus Ducas tyrannidem affectans cæsus est in hippodromo, Constantino Porphyro. Michael Ducas cæsus cum imperante. Uxor N. Gregorius Iberitzze magistri F.

Constantinio patre.

Gregoras Ducas cæsus Stephanus Ducas post patris cædem Nicolaus Ducas perit in conflictu contra Bulgaros, cum patre. eunuchus factus. Porphyrogenitus imperante.

Andronicus Ducas Patricius, cognomento Lydius, Berda rebellionem amplexus C. A. 976 paucis post moritur. De Andronicis parente non omnino constat.

Constantinus Ducas imperium adeptus A. 1059 25 Nov. obiit mense Maio A. 1067. Uxor, Eudocia Constantini Dalasseni F.	Christophorus Ducas.	Bardas Ducas cogn. Mongus, magnus helio dux sub Basilio imp.	Joannes Ducas, Constantini imp. frater, a quo Caesar dictus est. Uxor, Maria, nobilis Bulgara.
--	-------------------------	--	--

Michael Ducas cogn. Parapinacius imperator. Uxor, Maria Iberorum regis F.	Andronicus Ducas.	Constantinus Ducas. Porphyrogenitus.	Anna Ducas. Theodora Du- cina.	Zoe Ducas Adriani Co- maeni uxoris.	Andronicus Ducas proedrus Diogenem Ro- mensem imp. dolo cepit et excœavit. Ux. Samuelis Bulgarum regis ex Tro- jano F. neptis.	Constantinus Ducas proe- drus et pro- tector.
--	----------------------	--	--------------------------------------	---	---	--

Constantinus Ducas Porphyrogenitus, cui pecta primum in uxo- rem Helena Roberti Guiscardi F., deinde Anna Comnena Alexii imp. F.	Michael Ducas protector.	Jeanne Ducas magnum dux.	Irene Ducas Alexii imp. uxor.	Anna Ducas Georgii Pa- leologi uxor.	Theodora Ducina meachach.
--	-----------------------------	-----------------------------	-------------------------------------	--	---------------------------------

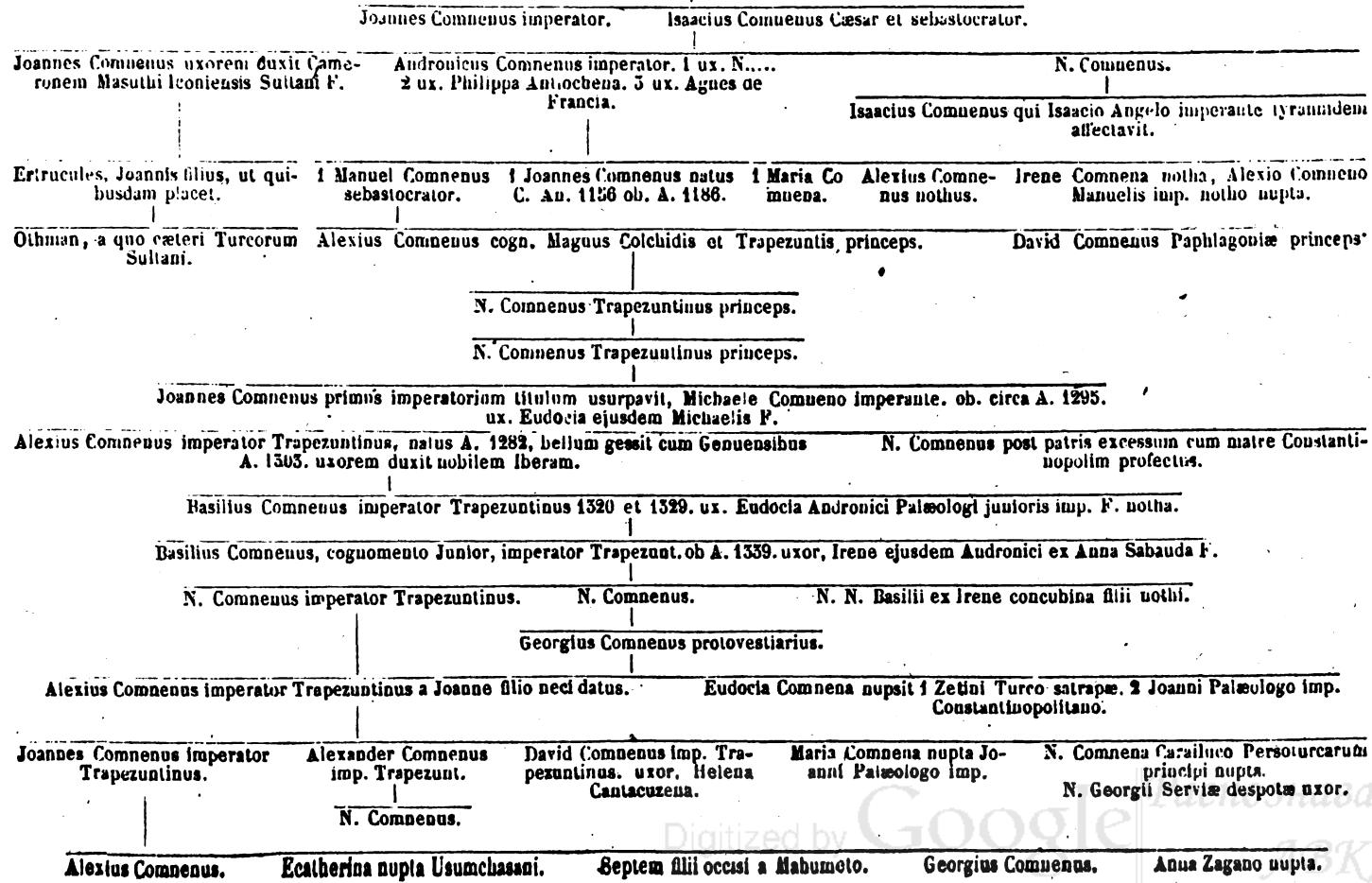
STEMMATIS COMNENICI INDEX PRIMUS.

N. COMNENUS e Paphlagonia oriundus.

Manuel Comnenus cogn. Ereticus, M. domesticus Orientis sub Basilio.				Nicephorus Comnenus protospatharius, Aspracanias prefectus a Basilio.			
Isaacius Comnenus imperator factus 1 Sept. A. 1057. Uxor, Ecatherina Samuelis Bulgariæ regis F.				Ioannes Comnenus europalata, deinde M. domesticus ab Isaacio fratre dictus. Uxor, Anna Alexii Charonis Italæ prefecti filia, ex Dalassensis.			
Manel Comnenus.		Maria Comnena.		N. Comnena Michaelis Doceani protospatharii uxor.		Theodorus Doceanus.	
Manuel Comnenus protoster et europalata.		Isaacius Comnenus sebastocrator. Ux. Irene Alanie principis F.	Alexius Comnenus imperator. Ux. Irene Du- cena.	Adrianus Comnenus protosebastus et M. domesticus. Ux. Zoe Ducena.	Nicephorus Comnenus seba- stius et M. drungarii.	Maria Comnena ux. Michaelis Taronitæ.	
N. Comnena nuptia Botaniae affini.					N. Comnena uxor Gregorii Pacuriarii.	Eudocia uxor Nicephori Me- lisgeni Cæsaris.	Theodora nuptia Leoni Diogeni.
Joannes Comnenus dux itidem Dyr- rhachil.	Alexius Comnenus dux Ber- rbæ.	Constantinus dux Ber- rbæ.	N. Comnena pacta Grego- rio Gabro.	Joannes Comnenus im- perator. ob. anno 1145. ux. Irene Ladislaia Hungaræ reg. F.	Andronicus Co- mnenus seba- stocrator.	Isaacius Co- mnenus V, indic. 2.	Auda Comnena nupta Niceph. Bryennio Cæsari.
Alexius Comnenus imp. a patre dictus eo superitate ob.	Andronicus Com- nus sebastocrator. ux. Irene.	Isaacius Comnenus sebas- tocrator.		Manuel Comnenus imperator. 1 uxor, Irene Alemanna. 2 uxor, Maria Autiochena.		Maria nuptia Nicephoro Calzcaloni.	Eudocia uxor Constantini Iasitæ. Theodora nuptia Constantino Angelo.
N. Comnena Alexio Axicho nuptia.				Theodora uxor Balduini III, reg. Hieros. Maria ux. Stephanii Hungari. N. ux. Con- stantini Macroudæ. N. ma- ter Isaacii Comneni Cypri imp. Eudocia nuptia Williel- mo Montispessulanum domino.		Maria Comnena nupsit Joanni Rogerio Cæsari.	N. Comnena uxor Stephanii Contostephani.
						Maria Comnena nupsit Theodoro Vatatzæ.	
Joannes Comnenus protosebastus.	Alexius Comnenus protosebastus et protovestiarus.	Maria nupsit 1 Theodoro Da- siotæ. 2 Joanni Cantacuzeno.		Maria Comnena uxor Rainieri Mon- ferratensis.	N. Illia infans ex- stincta.	2 Alexius Comnenus imperator. uxor, Agnes de Francia.	Alexius Comnenus sebastocrator, no- thus.
Alexius Co- mnenus. ux. Irene, M. domestici ilia.	Maria Co- mnena nu- pta Amala- rico r. ilia.	N. N. alia filiae.	Stephanus Co- mnenus M. drun- garius. ux. Eudo- cia, M. domestici filia.				

STEMMATICI COMMENICI INDEX ALTER.

ALEXIUS COMMENUS imperator.

FAMILIÆ BRYENNIANÆ INDEX GENEALOGICUS.

NICEPHORUS BRYENNIUS nobilis Adrianopolitanus, ethnarcha, Cappadocia praefectus, An. 1057.
imperator acclamatus a milittibus.

N. Bryennius europalata. Scythes piuries debellavit. uxorem duxit Annam, europalatissam vulgo nuncupatam.

Nicephorus Bryennius Bulgariae et Dyrrachii dux, magister et proedrus, dum imperium ambit, capitul et oculis privatur An. 1078.

Joannes Bryennius magister, europaista et magnus domes-
cus a fratre dictus, a Varangis occisus.

Nicephorus Bryennius Patricius, captus in eodem quo parens prælio, oculis perinde
privatur.

N. Bryennius, cui uxor datur a patre N. Tarchaniotæ soror.

Nicephorus Bryennius Cæsar et panhypersebastus ab Alexio renuntiatus, ejusdem Alexii filiam
Annam uxorem duxit.

N. Bryennia nupsit Mariano Maurocataloni.

Alexius, Comnenus propter maternam originem dictus, magnus dux, seu classis praefectus An. 1134. uxor, N. Abasgia principis F.

Andronicus Comnenus Thessalonicensis praefectus, dum imperium ambit, excruciat ab Isacco Angelo imp. C. An. 1189.

N. Comnenus perinde ac pater luminibus orbatur.

De ceteris Bryenniis fusiis agimus in stemmate Comnenico, in Anne Cœarisse, Alexii imp. F. Elogio.

STEMMA DUCUM APULIAE

ET REGUM SICILIE EX FAMILIA NORMANNICA.

TANCREDUS de Altavilla nobilis Normannus vixit sub Ricardo II Normanniae duce. 1 uxor, N. 2 Ermesendis.

1 Willelmus, cogn. ferrea brachia, comes Apuliae obiit A. 1043.	1 Drogo comes Apuliae post fratrem, obiit A. 1050.	1 Humfridus comes Laevilli, deinde Apuliae post fratrem.	1 Gaufridus comes Capitanatae.	1 Serlo in Normannia mansit. Serlo cassus in Sicilia A. 1070.	2 Robertus Guiscardus dux Apul. ob. A. 1085. 1 ux. Alberada. 2 Sigelgaita. v. notas ad Annam.	2 Willelmus comes principatus A. 1086. v. notas ad Annam pag. 588.	2 Maugerus comes Capitanatae. Alberedus. Hermannus. Humbertus. Rogerius comes Siciliæ v. ind. 2.	N. uxor comitis Conversat.	N. uxor princip. Ricardi Capus. N. uxor comitis Boni-Crispini.
Ricardus senescal-uxor Ar-lus Apuliae, duini nobilis ux. Albe-nus, al. Al-nen-sis, cuius fru-stra. meminuit.	Gertrudis uxor Ar-lus. Mediola-xan-dri. Robertus. Vide notas ad Cinna-mum.	Rocca. Abagelar-dus. Humfre-dus Valde-la ux. Joan. Grifei. Humfredus Abagelardi frater uterius.	Loritelli. Vide notas ad Cinna-mum.	Gaufridus de Altavilla. Willelmus de Altavilla 1098.	Robertus comes Aversæ.	Gaufridus de Altavilla 1129.	Robertus Ricardus Ramcomes de principatus A. Tancredus.	Tancredus princeps Antioch. 1067. 1100.	Willelmus. Sibylla uxor Willelmi ducis Conversani.
Robertus. vide notas ad Alexiad. pag. 399.	Scylites.						Willelmus Rogerius princeps Antiochensis. v. notas p. 594.	Stephania abbatissa S. Marie majoris Hieros.	
Radulfus de Altavilla Magnus connestabulus sub Rogerio rege.				Henricus.					
1 Boemundus princeps Antiochianus obiit A. 1111. ux. Constantia Philippi reg. Franc. F.	2 Rogerus dux Apulie obiit 27 April. An. 1111. ux. Adela Roberti Filiis comitis Flandria F.	2 Robertus. 2 Guido ob. A. 1107.	2 Helena de sponsata Constantino Ducas Porphyrogenito.	2 Mathildis nupsit 1 Ray-mundo-Berengarii comiti Barcinonensi. 2 Americo vicecomiti Narbonensi.	2 Sibylla uxor Ebalii comitis Ruciæ.	2 N. nupta Hugoni comiti Cenomanensi.	2 Mabilis nupta Willelmo de Grentemesnil.		
Joannes Antiochenus obiit An. 1148. infans. ux. Aleidis Bald. II, reg. Hieros. F.	Boemundus princeps Ap. ob. A. 1126.	Willelmus dux ob. A. 1123.	Ludovicus	Willelmus notus, sutor familiæ Gesualdæ, ut quibusdam placet.	Willelmus de Grentemesnil.	Robertus de Grentemesnil.			
Constantia principessa Antiochiana nupsit 1 Raymundo F. Willelmus IX. dux Aquitanus. 2. Reynaldo de Castellione.	1 Boemundus princeps Antiochianus ob. A. 1174.	1 Philippe nupsit 1 Andro-nico Comneno imp. 2 Hugoredo de Turco.	1 Maria uxor Manuele Comneni imp.	2 Agnes nupsit Belus Hungarum regi.	2 Alix nupsit mar-chionis Esteasi.				

Распознавание текста
ABK/FR

STEMMATIC SICULI

PARS ALTERA.

TANREDUS de Altavilla. 1 ux. N. 2 ux. Fredesendis.

1 Willelmus cogn. 1 Drogo, etc. 2 Robertus Guiscardus. 3 Rogerius ultimes filiorum Tancredi ex secunda uxore, comes Sicilia, obiit An. 1101.
terrea brachia.

1 ux. Judith, quae et Delicia. 2 Eremburgis. Adelais de Montferrato.

1 Gaufridus obiit ex le- pla.	1 Matildis nupsit Rai- mundo	1 Emma nupta Roberto III. comiti S. Egidii.	1 Constantia, alii Iola, uxor C. Arverniae.	2 Simon ob. infans.	2 Rogerius rex Siciliæ obiit An. 1154. 1 uxor, N. filia Petri Leonis, 2 Airola filia comitis Marsorum. 3 Alberia filia Alfonsi regis Cantiliæ.	2 N. uxor Roberti nupsit Ra- Burgundi. nullo comiti Avelini.	2 Matildis Roberti de Basavilla.	2 N. uxor Roberti de Basavilla.	2 Jordanus no- thus ob. A. 1092 ux. N. soror Ad- laidis comitissæ.
			1 Busilla uxor Italianæ.	1 N. uxor Hungariæ.	Sibylla filia Hugonis duc. Burgundia. 5 Beatrix Guiteri comitis Regiestensis.	Robertus comes Avelini.	Adelais uxor Gaufridi de Aquila comitis Fundani.	Robertus de Basavilla comes Loritelli.	
						Rinaldus C. Avelini.	Robertus Drogo.	Rogerius comes Avelini, pater alterius Rogerii comitis, cuius meminuit Falcandus.	
3 Rogerius dux Apuliae obiit A. 1149. Uxor, seu ut alii volunt, concubina, comitissa Iucii.	3 Alfonso princeps Capua ob. patre superstite.	3 Tancredus princeps Barensis obiit absque liberis.	3 Willelmus rex Siciliæ obiit m. Mayo, An. 1166. uxor, Margareta filia Garcias regis Navarre.	5 N. uxor Adalmi comitis Gravinae.	3 Constantia nupta Henrico imperatori.	Simon princeps Tarenti nothus.	Clementia notha nupsit i. Hugoni Melisio comiti Molesiat. 2 Mattheo Bonello.	H. notha nupti Henrico, seu Roderico cogniti Montiscaveosi Margareta regina Sicilia fratri.	
Tancredus rex Siciliæ ob. An. 1193. Uxor, Sibylla soror comitis Cirmensis.	Willelmus obiit An. Aetat. 20.	Rogerius dux Apuliae. Uxor, Elisabeth illa Theobaldi comitis Campanie.	Willelmus II., rex Siciliæ obiit An. 1199, uxor, Joanna F. Henrici II., regis Angliae.	Henricus princeps Capum dux.	Robertus dux.				

Rogerius rex Siciliæ a patre coronatus obiit illo superstite. ux. Irene filia Isacii imp. CP.	Willelmus rex Siciliæ a matre coronatus, c- ptus ab Henrico imp. et in carcerem conjectus moritur absque liberis.	Rogerius dux Apuliae. Uxor, Elisabeth illa Theobaldi comitis Campanie.	Willelmus II., rex Siciliæ obiit An. 1199, uxor, Joanna F. Henrici II., regis Angliae.	Henricus princeps Capum dux.	Robertus dux.
---	---	--	--	------------------------------	---------------

Rogerius rex Siciliæ a patre coronatus obiit illo superstite. ux. Irene filia Isacii imp. CP.	Willelmus rex Siciliæ a matre coronatus, c- ptus ab Henrico imp. et in carcerem conjectus moritur absque liberis.	Alberia nupsit 4 Galtero comiti Briennensi 2 Jacob comiti Tri- carici. 3 Tigrivo comiti Palatino.	Constantia nupta Petro Zano d. Madonia.
---	---	--	--

1 Galerus comes Briennensis et Joppeensis. 2 Simon comes Tricarici. 3 Adeletta.

STEMMA

TURCICORUM SULTANORUM.

DEGACUS nobilis Turcus, vir animo præcellens.

Salgeucus, Aithono Sadoc, Tyrio Seluc, a Turcorum rege deficit. Moritur annos natus 107.

Michael cum Muchamudo Sultano militare abnuisset, ab illo in carcere conjectus est.
Inde ceteri Turci rebellandi captata occasione complura in Choresana oppida expugnant.

N. frater Michaelis.

Cullamus, a quo Sultaniconienses orti. v. ind. seq.

Abutalib Mahomet, cogn. Tegralbec, grecis scriptoribus Tangrolipex. Da-
Aithono Degrissa dictus, delecto Magudo Sultano, M. Sultanus accia-
matur An. Chr. 1037. Moritur 1063.

Siruses, idem forte qui As-
vid. psm Scylitzes, pag. 173,
ubi Tangrolipex frater nec datus est A. 1058.
Ibrahim cum in fratrem Chediga Caimbem-
rebellasset, ab eo superatus, rilla Bagdatensis
dicuntur. v. not. ad Bryenn.

Guedoldulus Alba Arselanus, Marubilus dum Sultan-
Tyrio Bellet et Belsetof, Aithono clam dignitatem post
Aspasalem, Græcis Asan et Axan, fratris necem occupare
Turcorum Sultanus, Romanum nittitur, a Malcosa ne-
Diogenem imp. delet capitque. pote deleatur et capitur
Interficitur A. 1071. An. 1075.

Asan ἀδελφόποις Tangrolipexis Scylitzes, pag. 770, 771, 774. Perlit in prælio.

Darsianus, aliis Cassiaous et Asan, Antiochiae Sultanus, Tyrio nepos Belsetof dictus.

Sansedonias. Buldagis. N. illia.

Gelatoldulus Mascosas, seu Melecsihai, Aithono Melecta seu
Molecsa, M. Turcorum Sultanus moritur An. 1097. Etat. 57. Ta-
parez Annae dicitur. v. notas.

Nisus in fratrem Tagoldulus Nisus Damascum exacto Isaco invadit, dumque Sulta-
niciam ambit dignitatem post fratris excessum, a Belciaroco
nepote interficitur An. 1097. Tutuses dicitur Annae. v. notas.

Muhamed seu Meche-
nud annos natus 5 Sul-
tanus inaugurator, re-
rum potiente Berchana
vatre. A fratre Belci-
roco pellitur.

Belciarocus, Annæ
Purgiarch, pulso Me-
hemud fratre, Sul-
tanum invadit. Moritur
An. 1104, etat. 54.

Mahometus Guiatoldi-
nus Belciarocum deiet
et Sultanus proclama-
tur. Moritur An. 1117.

Sanger seu Redouan, cogn. Pha-
Sangiar, cherolimelic, Aleppi
Muhanedi Sultanus, moritur An. 1098. Emesam ca-
frater. Fulcherio l. 2 c. i-patris An. 1103. v. not. ad 178. v.
nomine. Ann. p. 539.

Sansimalucus Degacus N. illia nu-
ch Damascum fratri eripit pta nobill
An. 1113. Gluaholdes dicitur pit An. 1102. moritur na pag.
Arabi. An. 1114. v. not. ad 178. v.
not. Ann. p. 539.

Gelatoldulus ann. 14 natus, patre
extincto, Sultanus acclamatur :
nec multo post a Mahumeto in or-
dinem redigitur.

Ismael. Mechanud patri in Sul-
tanato sufficitur.

Tagoldulus Aleppi Sul-
tanus, cogn. Acharsis seu post fratrem Sul-
tanum, Ad. 1114. Abarasis, interficitur.
Aleppi Sultan. v. Or-
deric. Vital. pag. 825,
826, 827.

Digitized by Google ABK/FR

STEMMA

SULTANORUM ICONIENSIA.

SALGEUCUS, de quo in stemmate Sultanorum Turcicorum.

Michael.	N. Michaelis frater.
Tegraibecus Turcorum Sultanus.	Cutiumus, Et Macius Ptolomaeus. v. not. ad Bryenn. p. 108.
Solyman Nicæs Sultanus, Antiochiam intercipit. A Tageoldulo Damasci Sultano interficitur. An. 1085.	Masour. N. N. N. filii tres.
Cliziesthan Solymanni filius primogenitus, Nicæs primum, deinde Lycaonie, Cappadocia seu Iconi Sultanus.	Solymannus junior Nicæs Sultanus, quo regnante Nicæam Galli expugnat. ux. N. filia Tzachæ.
Cliziesthan II. Sultanus Masnus cæso fratre Iconiensis, cogn. Saisan, Sultanus factus Joannii a fratre Masnito interficitur. v. Annam.	Dalimannus Solymanni frater Orderico p. 787.
Marciban duello a Boemundo superatur. Orderic.	N. filia nupta Tzachæ Smyrne, etc., toparchæ. Anna p. 251.
Santian Gangrae et Aucyra dominus.	Melas uxor Rogerii principis Antiocheni.
Santian Gangrae et Aucyra dominus.	N. alter filius.
Caichosroes, Acropolitæ Jathatines, Lycaonie et Pamphylie Sultanus Fredericum I. imp. delet A. 1190. Icoolo pulsus a Rueratino fratre CP. venit, post hæc restitutus a Theodoro Lascari imp. in prælio occiditur. C. A. 1210.	Santian Gangrae et Aucyra dominus.
Melec. Cutepez. incertum uter horum, nisi unus idemque sit, quod reor, patri successerit. Mortuum Sultanum Iconiensem A. 1219 tradunt Jacobus de Vitriaco et Vincentius Belvac. Saladinus illam in uxorem habuisse testantur alii.	Santian Gangrae et Aucyra dominus.
X. N. filii duo ex Caliphæ sorore nati.	Gaiazadinus, Pachymeri Japhatines, Acropolitæ Jathatines, a patre moriente Iconiensi donatur principatu. Tartari illo imperante Asiam invadunt, Sultanum ipsum delent, fugantque A. 1142, 1145. Moritur Attalæ A. 1245.
Raconadius patri succedit, cum Tartaris seclusus init.	Azajius, Gregorius Azatines, cum ad Græcos profugisset, ab iis detenus, Turcorum ope elabitur, moxque moritur.
Melecas una cum parente e Thracia elapsus, enique extincto, Iconium ademptus a rebellantibus Turcis occiditur, post illius cædem cratae complures in Asia tyranides, quarum altera Othomanicae initium et originem dedit.	Alodinus ex regina Georgiæ natus.

DESCRIPTIO

URBIS CONSTANTINOPOLEOS

Ex Christophori de Bondelmoutibus, Florentini, opere ms., quod de insulis Archipelagi inscripsit, et ad cardinalem Jordanum de civitate Rhodi Romanam misit, anno Christi 1422, proinde ante expugnatam a Turcis urbem. Exstat illud in bibliotheca regis Christianissimi, cod. 1214 (*).

Devenio ad hanc Constantinopolim urbem, et quamvis insula non sit, postquam hue pervenimus, de ea pauca pertractabimus, ut ad indicium lugentium (1) perveniantur. Est igitur a Constantino dicta (2), quae juncta cum Byzantio eam maxime ampliavit. Post autem saeculis labentibus imperatores ecclesiis (3) eam ornavere, et praesertim Justinianus, qui leges condidit et Sanctam Sophiam edificavit cum palatio et prodromo (4). Remaneat ergo triangulata (5), et 18 est in circuitu millarium. Primo igitur de Angulo S. Demetrii (6) usque ad angulum Vlachernæ 6 millaria, quo in spatio

A centum et decem eriguntur turres. Ab hinc igitur usque ad Criseam portam (8), quinque millaria cum muro et antemurali (9) munitissimo, et vallo aquarum surgentium (10), et turres in muro altiori 96. Dehinc usque iterum Sanctum Demetrium millaria 7 et turres 188, in quibus mœnibus est campus ab extra, et olim portus Ulanga (11), ubi Graeci (12) 50000, ut dicitur, Frantorum pane calcine frumentato dolose ex invidia vel timore occiderunt, quorum ossa innumerabilia usque in hodiernum diem perhibent testimonium. Et propinqua huic Condoscali (13), vel Arsena (14) restat. Et ultra sunt

Du Gangi notæ.

(*) Titulus libri sic concipiatur: *Incipit liber insularum Archipelagi editus per presbyterum Christophororum de Bondelmoutibus de Florentia, quem misit de civitate Rhodi Romanam domino Jordano cardinali, anno Domini millesimo quadragesimo secundo. Ex hoc libro pluraque habuit quae habet de insulis Archipelagi Thomas Porcacchus Artinus, et si auctoris nomen ignotum sibi suisse scribat, ut testatur in operis, quod De ipsulis orbis inscripsit, processio.*

(1) *Judicium lugentium.* Sic in ms.: forte, judicium lugentium.

(2) *A Constantino dicta.* Senator: *Pacatiano et Hilario coss. ciuitas quae prius Byzantium dicta est, nunc multo nomine a Constantino Constantinopolis dicta.* Paulus Orosius, l. viii, cap. 28. *De Constantino:* *Urbem nomine suo Romanorum regum, vel primus, vel solus instituit.* Eutropius, l. x: *Primusque urbem nominis sui ad tantum fastigium erehore molitus est, ut Roma amulam faceret.* Vide Alysium Antioch. in Geogr. c. 32, et scriptores Byzantios.

(3) *Ecclesia.* Vide Fulcher. Carnot. l. i, Hist. Hier. c. 4; Guillel. Tyr. l. xx, c. 26, Benjaminum, Albericum, et alios a nobis laudatos in not. ad Villhard. n. 66.

(4) *Prodromus.* An *hippodromo*, vel templo aliquo, quod in D. Joanni τοῦ Προδρόμου nomen exeredit Justinianus, aut de novo instauraverit, cuiusmodi fuit illud quod in hebdomo exstitit, de quo Procopius, l. i de Edif. c. 28.

(5) *Triangulata.* Willel. Tyr. l. ii, c. 7 de Cpoli: *Formam habens trianguli trium inegalium laterum, etc.* Vide Geogr. Nubiens. p. 335. Monastrellum vol. 3, p. 59. Itinerar. D. de Breves, Theneum, etc.

(6) *Angulo S. Demetrii.* Vide notas ad Alexiadem, p. 361.

(7) *Angulus Vlachernæ.* De Blachernarum sedisque Deiparæ ejusdem appellationis situ passim scriptores Byzantini, praesertim Gyllius l. i, c. 16, et l. iv, c. 5. Non etiam quadam ad Villhard. n. 85.

(8) *Criseam portam.* Οας Χρυσή πύρη scriptoribus Byzantiniis, de qua multa diximus ad eumdem Villhard. n. 129.

(9) *Antemurali.* Vide nota ad Villhard. n. 89 et ad Alexiadem. p. 54.

(10) *Aquarum surgentium.* Scaturientium. Porcacchus: *E questa parte ha un muro doppio, cioè muro e antemurale, et col fosso pien d'acqua, che risorge, e rende il luogo fortissimo.*

(11) *Ulanga.* Locus ubi olim exstitit domus Andronici tyranni. Nicetas in Man. l. iv, n. 2: *Κατ παρὰ δύεαν Ἀνδρόνικος εἰς τὸν οἰκεῖον οἶκον καρέλων δι τοῦ Βλάγγα επικέλλεται.* Meminit vero portus ad Blanecam Pachymeres, l. v, c. 10: *Τὸ πέρι τῶν Βλάγγα κοντόσκαλον ἀνοιχοδομεῖ ήθελεν.* Adile Ducam, c. 39, p. 159.

(12) *Ubi Graeci.* Eadem habet Porcacchus. Rem vero narrat Nicetas in Man. l. i, n. 5. Addo Petr. Cluniac. l. vi, Epist. 16.

(13) *Condoscali.* Contoscalium; nihil aliud est quam parva scala; κοντός enim Graecis parvum sonat. Contoscalium igitur νεώποντος fuit supra mare Propontidis, cuius situm discimus ex porta que etiamnum hodie a Neorio, cui adhaeret, nomen sumpsit, et porta Contoscalii dicitur. Etenim ipsa porta, ut ait Leucelavius in Pand. n. 200, velut intra sinum quemdam abscedit versus urbem, et ab altera parte proximum sibi portum habet pro triremisibus in mare se porrigitem, et muro circumdatum. Contoscalii puerinit Pachymeres. l. v, c. 10; Cantacuzenus, l. iv, c. 11; Phranzes, l. iii, c. 11, et Codinus in Orig. p. 54 editionis regiae.

(14) *Arsena.* Sanutas, l. ii, part. iv, c. 42, ait Arsenam vulgariter vocari locum ubi conservatur navigium. Sansovinus in Venetia, l. viii, dictam vult quasi arcem senatus. Sed an vere, alii judicent. Arsenalem Cpolitanum extrinxit Theophilus imp. Michaelis filius; uti docet inscriptio, quam habet Thenetus. l. xix Cosmogr., c. 5, et ex eo Gruterus, p. 169, 3.

supra undenia amplissimum *Justiniani palatium* (15), A cum ecclesia *Enea* (16) dicta, nobilissima, mosaico-ramque aedificiorum, atque cum pavimento miri ingenii contexto. Ibiique in alto et supra mare erat *Speculum* (17) immensurabilis magnitudinis, circumspectum a longe nimis, et omnia ejus aedificia marmorea in mare videntur prosternata, prope portulam imperatoris (18) dicit. Etiam de immenso palatio (19) usque ad *Sanctam Sophiam*, erat per milliaro via columnarum (20) binarum, per quam dominos accedebat, ubi octingentorum clericorum (21) per circuitum dominus erant; et de totius insulae Trinacriæ, ut dicitur, fructum capiebant. Nunc autem sola testudo (22) ecclesiae remanet in ea, quia omnia disrupta sunt et ad nihilum devenerunt, a qua usque ad pavimentum 144 brachiorum (23), et a pavimento usque planum fundamenti, quia toto una cisterna optimæ aquæ ampliatur brachiorum 47. Insuper per ecclesiam sunt de angulo ad angulum 120 brachia, quia desuper rotunda,

Du Cangii notæ.

(15) *Justiniani palatium*. De quo nos fuse ad Villhard. n. 85.

(16) *Ecclesia Enea*. Εδεις τῶν ἐνύδη ταγμάτων, novem ordinum angelorum, de qua Scylitzes, p. 808; Zonaras, p. 214; Cantacuzen, l. iii, c. 88. Ab hac sece porta urbis vicina Ἀστραπάτων dicta eidein Cantacuzeno, l. i, c. 53.

(17) *Speculum*. Turre forte ad speculandum hostes de longe confecta seu porticus, πενταπύργον palatium, antea *Magnaura* appellatum, ut auctor est Scylitzes p. 513, de quo passim scriptores Byzantini. Exstitit porro *Pentapyrgium* hanc prorut a Justiniani palacio, ad caput freti Syconi. Vix enim potest *Bondelmontium* hocce vocabulo indicasse publicum balneum, cui κάτωπερ nomen fuit, a Constantino aedificatum, de quo Codinus, in Orig.

(18) *Portula imperatoris*. Eadem forte, quæ vicina fuit ad *Deiparae* Οδηγητρας, et inde μέχρι κύλητος Οδηγητρας dicitur Ducas, c. 11, et 39, qui eam diserte statuit inter acropolem et magnum palatium. Ant portu ex porta, quæ βασιλικὴ nuncupatur ab eodem Ducas c. 38, p. 155 et 166, et Pachymere, l. xii, c. 15; l. xiii, c. 8; maritima nempe, per quam imperator ex palatio ad mare navem ingressurus descendebat. Describitur illa a Tyrio l. xx, c. 25. Addit. Annam, p. 445.

(19) *Immenso palatio*. *Magnum palatium* intelligi, quod *Constantinianum* appellat Tyrus. Vide notas ad Villhard. 123 et ad Annam, p. 66.

(20) *Via mille columnarum*. Forum intelligitur quod *Augusteum* vocabant, et columnis cingebatur. Procopius, l. i de Aedif. Just. : Εστι δὲ ἡ ἀγορὰ πρὸ τῶν βασιλείων περιστοῦς. Λύγουσαν καλοῦσθαι ἀγορὰν οἱ Βυζαντῖοι. Alihi et regone senatus Augusteum statuit in 4 regione, velut orbis Descriptio. Denique vicinum suisse Magne ecclesiae colligitur ex incendio, quo conflagravit in seditione Vicioriorum, apud Chronicum Alexandr. p. 778, et Cedrenus, p. 369. Sed et Nicetas in Alex. Man. F. n. 6 et Codinus De offic. Auct. CP. c. xvii, n. 10, tradunt vestibula Magnæ ecclesiae in Augusteo exstisisse: unde propositum τοῦ μεγάλου ναοῦ dicitur Zonara p. 52, dum Justinianus statuam describit, quam in vestibulo Magnæ ecclesiae exstisisse constat, atque adeo in ipso Augusteo, unde Cedrenus, p. 347. Augusteum a Constantino M. exterritum seribunt Hesychius Milesius et Chronicum Alexandrinum. Portis vero ꝑ-

A et in piano quadrangulata recedit. Quisne poterit enumerare ornamenta marmorum atque porphyrorum, cum mosaici liniamentis, quia et a quo latere incipere velle evanesco. Extrâ igitur ecclesiam ad meridiem in plates columnæ (24) septingentorum cubitorum alta videtur, cujus in capite Justinianus serenus equester habetur, et pomum cum lave aureum tenens, ad occidentem cum dextera minatur. Et juxta hanc sex columnæ marmoreæ erectæ magno videntur seriatim. Ultra vero has ad meridiem hippodromus (25) descendit, quod Latine equi cursus appellatur. In hoc autem spatio nobiles coram iustrabant (26) populo, et duella atque tornamenta parabantur, 690 etiam magnitudine brach. et 134 ampliatur. Et supra columnas aedificatum est, in quibus cisterna (27) amplissima optimæ aquæ totum supra dictum continet spatium. In capite vero hippodromi 24 erant altissimæ columnæ (28), ubi imperator (29) cum principibus residebat. Ab una autem parte et altera hippodromi sedilia gradum in lon-

B Bum ipsum clangum suisce. Nicetas loco citato, et Codinus in Orig. CP. commemorant. Scriptor Genfius Pachymeres ἔχοπατιν τοῦ Αὐγουστανῶν, quæ exstat in bibliotheca Regia. V. Gyll. in CP. l. ii, c. 17.

(21) 800 clericorum. Vide leg. 3 c. De sacro. Ecl. novell. iii, c. 4, § 4; et nov. xvi, ubi de numero clericorum Majoris ecclesiae sub Justiniano.

(22) Nunc autem sola testudo. Augerius Busbequius in Itin. CP. de sede Sophiana : Est ea sane moles magnifica et digna quæ spectetur, maximo cum fornice sive hemisphærio in medio, quod a solo impluvio lumen habet. Sunt qui suisse multo majus, multisq[ue] armpendicibus late se extendisse, easque jam pridem recicas omnes, et adyta sola, quodque fuit in templo medium remansisse asserant. Sicilia habet ex Græciorum relatione D. de Breves in Itin.; sed hæc mera esse eorum figura nonunt, qui Byzantium historiam vel leviter attigere.

(23) Usque ad pavimentum. Vide Evagrium l. iv, c. 29, et Gyllium in CP. l. ii, c. 3 et 4.

(24) Columna. Describitur Justinianea ista columnæ et statua a Procopio, l. i de Aedif. Justin.; Nicephoro Gregora l. vii, p. 193, 194; Zonara p. 52; Cedreno, p. 736; Suida in Justiniano; Codino in Orig. CP., Mannele Chrysolora p. 121; Guilielmo de Baldenezel in Hodoper, ad terram sanctam p. 103, etc.; illius etiam meminit Nicephorus Callist. in Procopio p. 16. Tzetzes, etc.; ut vero a Turcis, non modo statua, sed et columnæ eversa fuerit, narrat Gyllius in CP. l. ii, c. 17.

(25) Hippodromus. Hippodromum Copolitanum a Severo inchoatum absolvit Constantinus M. ut scribunt Zosimus l. i, Hesychius Milesius, Cedrenus p. 252, Glycas, Codinus in Orig. et alii passim. Describitur a Gyllio, l. ii, c. 11; et a Theueto, l. xix Cosmogr., c. 5.

(26) Justrabunt. Ex Italico giostrare, Gallis jouter.

(27) Cisterna optimæ aquæ. Nam cum area hippodromi inaequalis esset, et versus Sphendoneum declivis, Constantinus M., ut locum planum redebet, in loco declivi cisternam aedificavit, columnis variis sustentata. Ita Codinus in Orig. CP.

(28) 24 erant altissimæ columnæ. Quæ describuntur a Gyllio, l. ii, c. 13.

(29) Ubì imperator. Quoties ludos Circenses spectabat imperator, in tribunal sedebat, quod Chronicum Alexandr. p. 60, 762 et 787. xáθιμα τοῦ

goddine ipsius erant marmorea, ubi populussedendo
cauem ludum comprehendebat. Per medium deinde
dicti cursus in longitudine humilis est nurus.
Et primo versus *Sophiam* est ecclesia (30), cum
muro magnifico et innumerabilium fenestrarum
ornatu, ubi dominæ et juvencae cum matronis
suos prospiciebant dilectos, ubi in principio dicti
muri sumimus *balnens* (31) erigebatur, in quo vul-
nerati ponebantur. Deinde *Agulia* (32) ex uno lapide
in quatuor æneis taxillis in altum erecta cernitur
cubitorum 24 et in pede ejus versus sic sonat :

*Difficilis quondam dominis parere serenis,
Jussus et extinctis palmam portaro tyrannis,
Omnia Theodosio redunt sobolioque perenni,
Ter denis sic vixit ego domitusque diebus
Judice sub Proculo superas elatus ad auras.*

Ultra hunc lapidem tres æneos serpentes (33) in
unum videmus oribus apertis, a quibus, ut dicitur,
aqua, vinum et lac ab eis exibat diebus justran-
tum (34). Ultra in altero ex multis lapidibus *Agu-
lia* (35) confecta 58 cubitorum erigitur. Ultra denique

A in fine humilis muri hujus (36) quatuor humiles
columnæ marmoreæ videntur erectæ, in quibus
imperatrix præeminens ad festum. Fecit Theodo-
sius (37) omnia ista, et alia multa per urbem lan-
danda. Reperiuntur insuper hodie infinitæ columnæ,
quarum quidem quinque videntur marmoreæ, et 60
cubitorum pro qualibet elevatur in altum, et pri-
mo columnæ *Justiniani* (38) dicta; secunda cru-
cis (39), quo in loco quatuor erectæ porphyrie
videntur. In quibus quidem equi quatuor æniæ au-
rati (40) positi erant, et Veneti illos Venetiis apud
Sanctum detulere Marcum, columnis remanentibus.
Tertiaque (41) quarta columnarum quasi in medio
polis (42) sunt positæ, in quibus circum circa acta
imperatorum sculpta cogoscuntur. In ecclesia vero
B Sanctorum Apostolorum (43) quinta cum angelo
æneo (44) et Constantino genu flexo columnæ est,
et ecclesia jam derupta, et amplissima omnia se-
pulera imperatorum (45) porphyrea videntur ma-
gnifica, una cum Constantini immenso (46), et ibi

Du Cangii notæ.

τεπικοῦ, et κάθισμα βασιλικόν et δεσποτικόν appella-
tur. Procapitis, l. i De bell. Pers., κάθηται δὲ εἰς τὸν
βασιλείου θρόνον, δέον δὲ βασιλεὺς εἰλέως τὸν τε τεπι-
κοῦ καὶ γυμνοκοῦ θεσσαλία ἀγώνα. Mox tribunal istud
porticui Venetorum proximum fuisse innuit : Ἐπειδὴ
περὶ τῆς Βενετονέγγονει στού, οὐ τοῦ βασιλέως θρό-
νου ἐν δεξιᾷ ἔσται. Illud de novo instauravit Justinianus A. I. Marcellinus comes : Anno regie urbis
cundiūt 198, regium vestibulum, priscumque in eo
solium, ob aspicienda probandaque in circu certamina
structum, victor Justinianus princeps eminentius clari-
rusque quam antea fuerit, et utramque senatorum ex
more spectantium porticum solita magnanimitate re-
dintegritur. Sic autem istud Justiniani solium disci-
bitur a Corippo l. ii, De landib. Justin. :

*Utique salutato tetigit subsellia vulgo,
Anratum scandens solium, sedemque paternam,
Constructam plurimis, pulchrisque tapetibus altam,
Aspergit latus populos, etc.*

aut illud aditus patet per portain, quam Chronicus
Alexandr. p. 784 Moyskoprotov vocat. Vide Lambe-
cium ad Codinum, p. 147.

(30) *Ecclesia*. Quæ ista fuerit, haud constat.
Tres porro S. Sophie adiunctas ædes sacras me-
morant scriptores, Neipara a Verina Augusta ex-
structa, Theodori a Sphoratio, et Irene, de qua
nos infra. V. Justinianum Nov. iii, c. 3; porro So-
phianæ templi muris proximum fuisse ait hippodromum
Benjaminus Tudelensis, ut et cæteri scripto-
res Byzantini.

(31) *Summus balneus*. Zeuxippus, balneum publi-
cum, quod adjunctum hippodromo fuisse scribit
Suidas in Severe; palatio, Sozomenus, l. iii, c. 8, de
Zeuxippo passim scriptores.

(32) *Agulia*. Ex Italico *Aguglia*, Obeliscus CP.
de quo fuse egimus ad p. 493 Alexiad.

(33) *Tres æneos serpentes*. Vide Theneutum loco ci-
tato et Bustequinum in Itin. CP. p. 44 edit. Plantin.

(34) *Diebus justrantum*, l. e. in quibus siebant
equestres ludi.

(35) *Ex multis lapidibus Agulia*. Colossus struc-
tilis obelisco excelsior, in medio hippodromo, ex
lapidibus quadratis factus, qui describitur a Gyllo
l. ii, c. 42.

(36) *Quatuor humiles columnæ*. Locus inde, ubi
illa erant. Tepaxikos dictus Theophani A. 5 Pho-
œ, Chr. 607. *Quatuor columnæ*, Anastasio in Hist.
Eccl. p. 87, et Diaconi, l. xvii Hist. Nicæ. p. 527.

(37) *Theodosius*. Atqui neuter Theodosius in
hippodromo quidquam exstruxisse aut consecisse
legitur, si bene memini.

(38) *Columna Justiniani*. Quæ exstitit in Augu-
stao.

(39) *Secunda crucis*. An ea quæ exstitit juxta
adem 40 Martyrum, a Phoca A. 7 erecta, cui Heraclius imp. crucem imposuit? *Columnæ crucis*
meminunt Ducas, c. 39, p. 162, 163. *Hæc columnæ*
Cremata appellatur, quod incendiis tota deforata
sit, inquit Bulialdus. Codinus in Orig. Cp. p. 25, 27,
36, aliquot columnas enumerat, quibus eras su-
perimpositæ erant. V. not. ad p. 52 Alexiad.

(40) *Equi quatuor æniæ aurati*. Gyllus l. ii, c. 13 :
Antequam Galli et Veneti capissent Cpolim, existabant
in hippodromo cum aliis permulti equi lapides et
ærei, tum quatuor inaurati mira arte elaborati, quales
hodie existant supra vestibulum ædis Marcianæ Ve-
neticæ, quos deportatos annunt ex Cpoli.

(41) *Tertiaque*. Vide Iter CP. Augerii Busbequii
p. 41, edit. Plantini, et notas ad Villhard. 163.

(42) *In medio polis*. Πλάτων, urbis. Ila enim CP.
vocabant Graeci istius ævi; unde hodierna urbis
appellatio Stambol pro στάτη πόλιν, seu εἰς τὴν
πόλιν, quod qui in urbem proficisciabantur, cum
rogarentur quo irent, responderent στάτη πόλιν,
in urbem.

(43) *Ecclesia SS. Apostolorum*. De hac æde egimus
ad Villhard. p. 138. De ea etiam multis Gyl-
lius, l. iv, c. 2.

(44) *Quinta cum angelo æneo*. Vide Codinum in
C. g. p. 16.

(45) *Sepultra imperatorum*. Vide notas ad Vil-
lhard. p. 138.

(46) *Constantini in ienso*. Auctor est Eusebius,
l. iv De vita Constantini, ipsum Constantinum in
æde Apostolorum sepulcrum sibi exstruxisse medium
inter diocleum apostolorum monumenta, ὡς διὰ καὶ
μετὰ τελευτὴν ἀξιώτῳ τῷ ἐνταῦθοι μελλοντῷ ἐπει-
τερῷ τῷ Ἀποστόλων συντελεῖσθαι εἴχον. Id ipsum
tradunt Socrates, l. i c. ult.; Sozomenus l. ii, c. ult.;
Procop., Chronic. Alexand.; Theophanes; Alexand.
Monach. De Inventione S. Crucis, Zonaras et alii qui
in templo sepultum a Constantino illio narrant. Addunt
Euseb. Socrates, Alexander Monach. et auctor Vita
Constantini M. et Helenæ matris apud Gretser. t. II
De cruce, p. 1721, depositum Constantini corpus τὸ
λαρνακαῖον ρυπαῖον, seu locello aureo, Nicomedia, ubi

columna ubi Christus (47) ligatus et flagellatus est. In monasterio Pantocratoris (48) est lapis ubi Joseph (49) revolvit Christum in sydone. In monasterio S. Joannis de Petra (50) sunt vestimenta Christi (51), et arundo (52) cum spongia (53) et lancea (54) in unum conservata. Sunt denique per urbem innumerabiles ecclesiae atque cisternae mirae magnitudinis et industriae fabricatae et in ruina po-

A sitae. Vinea pro qualibet in ea trium vel quatuor vegetum (55) vini crescit. Cisterna S. Joannis de Petra (56), cisterna Pantepopti (57), cisterna Pantocratora, cisterna (58) Apostolorum, cisterna Mahumeti (59), in qua ita subtili artificio sunt ordinatae columnae, quod est incredibile ad narrandum, et alias multas sicut Sancta Sophia (60), quae est principalior aliis, et Justinus [Justinianus] in 45

Du Cangii note.

extinctus est, CP. detulisse milites, posteaque a Constantio in sede SS. Apostolorum illatum, et in monumento porphyreto depositum una cum matris Helenae corpore. Cedrenus: Καὶ ἀπετίθη τὸ λάρνακα πορφυρό, ἥτοι Ῥωμαῖοι, αὐτὸς τε καὶ ἡ μητέρη Ἐλένη. Ita etiam Nicephorus Callist. I. viii, c. 55 et auctor Hist. Miscellae I. xi. Scribit Glyllius in CPoli. I. iv, c. 2 sua aetate, secundum viam latam, quae tendit per dorsum promontorii ab aede Sophiae ad portam Adrianopolitanam, prope locum ubi fuit templum Apostolorum, exstisset solium ex porphyreto marmore factum, sed vacuum, et carente operculo, longum 10 pedes, altum 5 pedes et semissem, quod Graeci et Turci dicebant esse magni Constantini. Al Zonaras non in ipso Apostolorum templo exstisset illud sepulcrum narrat, sed ἐν Ιδαίωσην μὲν τοι στοῦ, ἣν τῇ ταφῇ τοῦ πατρὸς αὐτὸς (Constantius) ψύχοδύμησεν. Inde in sede Acacii Constantini corpus transtulerat Macedonius patriarcha, qui eo facto Constantii indignationem incurrens, dignitate privatus est. Sed non multo post in pristinum locum relatum est, uti narrat idem Zonaras. Verum cuiusvis materiae fuerit istud Constantini sepulcrum, id constat fuisse variis ornamentis aureis circuimpositis insigne, quae a furibus ablatia esse Alexio Angelo imperante narrat Nicetas in Vita Alexii I. i, n. 8. Ad illud procedere solitum imperatorem die D. Constantino festo, qui est 21 Maii, scribit Codinus, De offic. aulae Cp. c. 45. Meminit etiam Constantini monumenti Manuel Chrysoloras, in Epist. ad Joann. Imp. p. 121.

(47) *Columna ubi Christus.* Tradit Martinus Crusius, in Notis ad Malaxum, exstisset sua aetate in ecclesia patriarchali, quam τοῦ πατρού παρατίθου fuisse ait, columnam ad quam Christus flagellatus dicitur; sedis vero τῆς πατρού παρατίθου mentio est apud Cantacuzenum, I. iii, c. 80; Pachymer. I. x, c. 9, Ducas c. 22, Malaxam, Histor. Politicam, etc. De hanc columnam agunt pluribus Gretserus, tom. I. De Cruce, I. i, c. 96; et Ferrandus, I. i Disquisit. reliq. c. 2, p. 76 et seq.

(48) *Pantocratoris.* De hac sede vide Notas ad Cinnam. I. 1.

(49) *Lapis ubi Joseph.* Ut in sede Pantocratoris Epheso translatus sit, narrant Nicetas in Man. I. vii, n. 7; et Cinnamus, I. vi.

(50) *S. Joannis de Petra.* V. Notas ad Alexiadem, p. 54.

(51) *Vestimenta Christi.* V. Ferrandum, Disquisit. Reliq. I. i, c. 2.

(52) *Arundo.* V. Tyrium, I. xx, c. 25; et Ducam, c. 41, p. 172.

(53) *Spongia.* Illata in urbem anno 4 Heraclii, 14 Sept. Ind. 3. Chron. Alexandr. p. 880. Vide W. I. Tyrium, I. xx, c. 25; Ducam, c. 41, p. 172, 40, 3; Histor. Franc. p. 343.

(54) *Lancea.* Qua latus Domini aperuit Longinus, Hierosolymis allata in urbem, et in Magna ecclesia reposita 28 Octob. A. 4 Heraclii. Chron. Alexandr. p. 882. V. Not. ad Alexiadis p. 242 et 326.

(55) *Vegetum.* Ital. *veggia*, est modius vini.

(56) *Cisterna S. Joannis de Petra.* A Manuele im-

peratore exstructa, nt anchora est Cinnamus, I. vi. (57) *Cisterna Pantepopti.* De hac cisterna silent scriptores, sedis vero τοῦ πατερόποτου mention non fecerit. occurrit. Ab Anna Ducena, Alexii imperatoris matre, exstructum hocce monasterium scribunt Zonaras et Glycas, et cum a rerum administratione nesciebasset, in illud secessisse, ibique reliquum vita exegisset. Neque tantum virorum fuit, sed et seminrum: in illud relegatos Theodosium patriarcham CP. Alexio Manuels filio imperante, et Lopardum quemdam, qui sub Andronico tyrranide invaserat, scribit Nicetas in Alexio n. 8 et in Andron. I. i, n. 4, qui illud procul a Sophiana sede dissimum fuisse ait. Idem in Murtzuplio n. 2 in eolis adificatum tradit. Meminit monasterii τοῦ Σωτῆρος παντεπότου CPoli Pachymeres, I. iv, c. 28; et Bessarion in opuscul. De process. Spirit. sancti ad Alexium Lascarin Philanthrop.

(58) *Cisterna Apostolorum.* Scribit Glyllius, I. iv, c. 2 sedis Apostolorum nulla restare hodie vestigia, ac ne fundamentorum quidem, nisi fundamenta quædam cisterne, quæ aquam suppeditabat sedis apostolicæ, in cujus quidem cisterne solo sunt officinae et tabernæ ephippiorum circiter ducentæ. Eadem forte cum Arcadiana quam in 14 regione statuit velut urbis Descriptio, ubi etiam exstitit Cædes Apostolorum.

(59) *Cisterna Mahumeti.* Quis iste Mahumetes fuerit, haud facile est divinare, ut et qua in urbis regione cisterna ista exstiterit: et si probabile est alia fortasse appellatione donata. Nam quam plurimas in urbe cisterne recensent scriptores Byzantini, Arcadianam, Asparis, Basilicam, Boni, Frigidam, Basilicas IIIi, Magnauræ, Maximianæ, Mocessianæ, Modestiacam, Philoxenon, Phocæ, Pulcherrimæ seu Aetii, Theodosiacam, Palatii, et aliquot alias.

(60) *Sancta Sophia.* Prestat hoc loco perstringere que Graeci aliquot et Latini scriptores de Sophiane sedis elegantia passim habent. Procniphius I. i. De sedis. Justin. c. 1: Θέαμα τοινυ δικτήσια κακαλλιστευμένον γεγένηται, τοις μὲν δρώσιν ὑπερρυθή, τοις δὲ ἀκούσιοι παντελῶς ἀπίστοι. Ἐπῆραι μὲν γάρ εἰς ὄψος οὐράνιον ὅσον, καὶ ὡστερ τῶν αἰλιῶν οἰκουμημάτων ἀποστελένουσα ἐπινέγουεν, ἐπικειμένη τῇ ἀλλή πόλει, κοσμοῦσα μὲν αὐτὴν, δὲτα αὐτῆς ἔστιν, ὠραῖομένη δὲ, δὲτα αὐτῆς οὖσα καὶ ἐπεμβαύσια τοσούτον ἀνέχει, ὡστε δὴ ἀνθένεις ἡ πόλις ἐκ περιωπῆς ἀποσκοπεῖται. Alibi: Οπηνίκα δὲ τις εὐέμενος ἐξ αὐτῷ τοι, ξυνίστη μὲν εὔθυς ὡς οὐκ ἀνθρώπεις δινάμεις ἡ τεχνή, ἀλλὰ θεοῦ ἕρπη; τὸ ἔργον τοῦτο ἀποτετόρνεται. Ο νῦν δὲ οἱ πρός τὸν Θεὸν ἐπιτρέψοντος ἀεροβατεῖ, οὐ μαχράν που ηγούμενος αὐτὸν εἴναι, ἀλλ' ἐμφιλοχωρεῖται μάλιστα οἰς αὐτὸς εἰλέτο. Καὶ τούτῳ οὐ τὴν πρώτην μόνον θύδνηι ξυνιᾶται, ἀλλὰ διηνεκεῖς ἐκάστω ταῦτα τούτη δοκεῖ, ὡσπερ ἐκταύθη τῆς δύσεως ἀελ ἀρχομένης. Τούτου χόρος δὲ τοῦ θεατῶν: έλασθε πώποτε, ἀλλὰ παρόντες μὲν τῷ ἑρῷ ἀνύπαποι τοῖς δρωμένοις γεγήθεσιν, ἀπίστοις δὲ τοῖς ὑπὲρ αὐτοῦ διειλόγοις ἀποσμηνύνται. Michael Psellius in Mouodia: Τὸν περιουσαλῆ ναὸν, τὸν αὐτούχοις οἶκον, δν ψύχοδύμησεν ἡ Σορτία ἐπὶ τῷ ἑαυτῇ: δινάμειτι, καὶ οὐ ὑπῆρεισ τούς, ἐπὶ τὰ στύλους ἐκείνους. Nicoprius Call. in Pro-

annis (61) illud explicavit opus. *Sanctus Georgius Lazarus* (62), *Chiramas* (63), *Enea* (66), *Petrus et de Mangana* (62), *Sancta Herini* (65), *Sanctus Lazarus* (67), *Sancti 40 Martyrum* (68), et sua ci-

Du Cangii notæ.

αεμίο : Τὸ ἀπεργνήτου καὶ ἀμήχανον ἔργουν, τὸ δρῆτον κάλλος, τὴν εἰκόνα τῆς ἀΐδησυ αὐλῆς, τὸ κοινὸν ἀνθρώπων, εἴπει δὲ οὐ καὶ ἀγγέλων, ἐντρύφωμα καὶ φύρασμα, τὸ τῆς Θεοῦ λόγου Σοφίας θεῖον δυτικόν λέγω ἀνάτολον. *Canticus*, l. iv, c. 4: 'Ο γάρ τοι τῆς Σοφίας, κάλλει τε καὶ μαγέθει τοῖς ἀπανταχοῦ νικῶν, καὶ ὡπερ τε κοινὸν ἄγαλμα τῆς Ῥωμαϊκῶν ἡγεμονίας ὡν, τοῦ δεκτήμα τῆς μεγαλουργίας καὶ τῆς περι τὰ καλὰ φύλακια, εἰτ. *Ducas*, c. ix: 'Ο ἐπὶ τῷ ὄντι μεταξι τῆς τοῦ Θεοῦ Λόγου Σοφίας ἀνοικοδομηθεῖς ναὸς, καὶ τέμενος τῆς ἀγίας Τριάδος ὑνομαζόμενος, καὶ Μεγάλη ἐκκλησία, καὶ νέα Σιών, σημερόν βωμὸς βαρχάσων, καὶ οἶκος τοῦ Μωάμεθ ἐπεκλήθη καὶ γέργονεν. *Manuel Chrysoloras*, p. 429: 'Αλλὰ ναὸς ἐκτίνεις ϕιλαράς ποιῶν ἐκεῖνον τοῦνομα τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας ἐπεφήμησε (ἴστι γάρ δυτικῶν οὐκ ἀνθρωπίνης σοφίας ἔργον). τίνα ιδόντα κάστει ἐπερα τοῦ λοιποῦ δέγγων, ή δαυμάτειν, ή ἐπέρων τοῦ λοιποῦ μεμηνθεῖ, εἰτ. *Historia Politica*, p. 12: 'Πώς κατεστάθη ἡ ἀπ' ὄντι μεταξι τοῦ Θεοῦ Λόγου κτισθεῖσα ἀγία Σοφία, ὁ ἐπιγειος οὐρανός, ή νέα Σιών, ἢ ἐπηγένειος Κύριος καὶ οὐκ διθρωτός, τὸ καύχημα πάσης τῆς οἰκουμένης, τὸ ἄγαλμα τῶν ἐκκλησιῶν, ή ὑπερέχουσα πάντων τῶν τῆς γῆς κτισμάτων. Ita Graci scriptores; at ex *Latinis*, *Cirippus*, l. ii De laudibus Justiniani:

*Ilicet angelici pergens in limina templi
Imposuit pia thura facie.*

Item, l. iv, De templo Sophiano a Sophia Justiniani conjugi instaurato:

*Jam Salomoniaci sileat descriptio templi,
Cedant cunctorum miracula nota locorum,
Inclita præclarum duo sunt imitantes cælum
Consilio fundata Dei, venerabile templum,
Et Sophianarum splendentia tecta novarum.
Principis est hæc aula Dei, etc.*

Regino A. 459 de Justiniano: Exstruxit quoque CP. templum, quod Græco vocabulo Ἀγία Σοφία nominavit: cuius opus adeo cuncta ædificia excellit, ut in totis terrarum spatiis huc simile non possit inventari. Similia habet Uspurgensis. Guliemus et Baldenezel in Hodæpor.: Credo quod sub cælo, postquam mundus creatus est, non sicut taliæ ædificium completum, quod huic poteris in nobilitate et magnitudine cæteris paribus comparari.

(61) In 15 annis. In eodem errore versantur Codinus in Orig. CP. et Michael Glycas, et ex iis D. *De Breves in Ilin. Orient.*, qui scribunt templum Sophianum annis 17 confectum fuisse. Sed hæc mera sunt figmenta Græcorum sequioris ævi; quippe intra annos 5 et menses 11 absolu-tum a Justiniano constat. Cum enim conflagrasset Magna ecclesia, seu ædes S. Sophia a Constantino M. seu, ut alii placet, Constantio filio, ædificata, et a Theodosio juniori instaurata, in seditione Victoriorum, quæ accidit an. Justiniani 5, Chr. 532, ind. 10 post cons. Lampadii et Orestis, 15 mensis Januarii, hanc idem imperator composita civitate, et punitis seditionis auctoribus, cœpti eode anno de novo instaurare. Ita *Chronicon Alexandrin.* p. 726 et *Marcellinus comes*. Cedrenus, p. 371 diem cœpti operis 23 Februarii adnotat. Sed error est in anno mundi, quem 6008 fuisse ait, seu potius librii, qui ἐν τῇ σημ. pro ἡμ. facili lapsu scripsi. Proinde annus mundi juxta Græcos fuit 6040, ut recte Zonaras tradit. Sed in indictione, quam 15 cucurrisse hoc anno uterque volunt, perinde mendum est manifestum, cuius certum sit decimam reponi debuisse. Id evidenter patet ex

verbis ejusdem Cedreni, tradentis a die quo conflagraverat M. ecclesia, ad Eneæniorum diem ecclæsie Justinianæ, clapsos annos 5 menses 11 dies 10. Atqui conflagravit M. ecclæsia 15 Januarii a. Chr. 532, hoc est, primo seditionis die, quæ in quintum usque protracta est, a quo ad dedicacionem quæ facta est 26 Decembris a. Chr. 537 post consulatum Belissarii secundum, indict. 15, a Justiniani 11, intersunt tot anni et menses, quot a Cedreno computantur. *Encœnia* enim S. Sophie hoc die celebrata suisce tradit *Marcellinus comes: Ecclesia major CP ab imperatore Justiniano singulariter in mundo constructa dedicatur die vi Kal. Januarias*. At cum a. Justiniani 32 trulla seu hemisphærii pars occidentalis terra motu decidisset, unaque et sacram mensam et ciborium et ambonem contrivisset; Justinianus, lis reædificatis, ecclæsiam rurum dedicari jussit hoc anno, ut pluribus tradunt *Chronicon Alexandrin.*, *Theophanes*, *Cedrenus*, *Hermianus Contractus*, et alii; a quo ad annum cœptæ totius ecclæsiae exædificationis intersunt anni 22, ex quibus colligitur Græcorum, si ad secunda *Encœnia* respexerint, ne sic quidem constare cœlulari.

(62) *S. Georgius de Mangana*. De hac æde diximus ad *Villard*. n. 178 et in *Tract. Hist. de capite S. Joan. Bapt.* c. 8, n. 11. Adde *Alexiadem*, p. 80.

(63) *Sancta Herini*. Tria potissimum CP. Irene nomine suisce tempora comporio. Primum quod Constantinus M. juxta ædes Sophianam extruxit, de quo Socrates, l. i, c. 16; l. ii, c. 6; Cedrenus pag. 283; Paul. Diac. l. xi; Niceph. Call. l. ix, c. 4, etc. Hanc ædem Codinus *Irenem antiquam* appellatam fuisse ait, ut et vetus urbis Descriptio. Nominis ratione tradit auctor viue Pauli patriarch. CP. apud Photinum: Χειροτονεῖται ὁ Παῦλος ἐπίσκοπος ἐν τῇ τῆς Ἀγίας Ελπήνης ἐκκλησίᾳ, ἦν ό χρόνος ἀντιδιαστέλλων τῇ; νέας δέδωκε καλεσθαν παλαιάν. Cum conflagrasset in seditione Victoriorum, ut est in *Chronico Alex.* et apud Zonaram, Cedrenum, etc., multo ampliorem extruxit Justinianus Nov. III, c. 3. Hodie intra septim regium includit et parvam Sophiam appellari auctor est Gyllius in CP. l. iii. c. 2. Altera ædes D. Irene in 7 regione existit, ut est in veteri urbis Descript. Hanc Marcellianus imp. considerat, uti discere est ex Niceta in *Manele*, l. iii, n. 7, seu, ut volunt *Synaxaria*, ad 8 Januarii, S. Xenophon, qui eodem Marciano imperante vixit. Tertia denique ædes D. Irene sacra ea est, quam Justinianus ad ostium sinus Ceratiiæ ædificasse auctor est Procopius l. i De ædific. Just., quam Theophanes dedicatam fuisse alt. a. 25 Justin. Exstitit præterea in Sycis ædes D. Irene, de qua Niceph. Call. l. viii, c. 6. Porro priorem ædem hic innui existimo.

(64) *S. Lazarus*. Monasterium S. Lazari condidit Leo Philosophus, monachis euuuchis in eo institutis; ubi corpora etiam S. Lazari et S. Marie Magdalene ex Cypro et Bithynia allata depositum, ut auctor est Leo Grammaticus, p. 480 et 481, et ex eo Codinus, in *Origin.* p. 63. Haud procul a palatio Constantiniane illud statuit idem Codinus, p. 40 et 41; Pachymeres vero ms. l. ix, c. 16 juxta urbis muros: Μία: ὅτε τῇ κατὰ τὴν μονὴν τοῦ ἀγίου Λαζάρου πολιθοῦ ἀνθίσθετης.

(65) *Chiramas*. Nihil succurrunt de hacce æde.

(66) *Enea*. De qua diximus supra.

(67) *Petrus et Paulus*. Vide notata ad p. 482 Alexiad.

(68) *40 Martyrum*. De hac æde fuse egimus ad p. 52 Alexiad.

sterna amplissima optimæ aqæ, in qua, ut dicitur, A nullum inventire sinein, Anastasis (69), Periuleptos (70), Sanctus Joannes de Studio (71), Sanctus

Andreas (72), Vlacherna, etc., in qua tanta copia ubique ædificata remanent ipsarum ecclesiarum, et una pulchrior altera, quod longum esset enarrare.

Du Cangii notæ.

(69) *Anastasis*. Habuere Novatiani hæretici 7 ecclesiæ CP. quarum præcipua fuit in ea urbis parte, quæ Pelargi dicebatur, quam episcopi Constantiopolitanj jussu Ariani fonditus diruerunt. Novatiani vero ejus rudera Sycas transferentes, aliam ibi exstruxerunt, et mortuo postinomino Constantio, a Juliano facultatem imperatarunt reædificandi ecclesiæ in eodem loco, ubi steterat, eique Anastasis nomen imposuerunt. Ia Socrates l. ii, c. 50; Sozomenus, l. iv, c. 19; et Nicephorus, l. ix, c. 42; l. x, c. 6. Unde idem Socrates, l. vii, c. 39; et Paulus Diac. l. xiv Hist. Misc. ecclesiæ istam ad Pelargum, Novatianum vocant. Alia vero hic innuit Anastasis, seu Anastasiæ nomine donata sedes, illa nempe quæ ex parvulo oratorio in magnum postea templum ab imperatoribus Byzantinis erecta est. Ejus condendæ occasionem narrant Socrates, l. v, c. 7; Sozomenus, l. vii, c. 5; et Nicephorus, l. xii, c. 7. Quippe aiunt occupatis CP. ecclesiis ab Ariani, quibus tunc præterat Demophilus patriarcha, Arianae itidem factionis, Gregorium Nazianzenum CP. Catholicorum conuentum in domo quadam privata egisse, quain ea tempestate Catholici in oratorium mutarunt, cui Anastasiæ, seu Sanctæ Anastasiæ nomen inditum. Marcellinus comes: *Gregorius Nazianzenus, secundissimus Christi sacerdos, et Hieronymi nosiri præceptor, ecclesia nostra apud Byzantium capitab Ariani, plebem catholicam in beatæ Anastasiæ oratorio catholica allocutione quotidie continuit. Eadem habent Theophanes, p. 56, et Cedrenus, p. 315; ipseque Gregorius oral. de somnio Anastasiæ, et alia habita in concilio CP. sub luein. Nominis rationem variè ab auctoribus tradi conperio. Sozomenus et Nicephorus locis citatis Anastasiæ dictam seribunt, quod in ea quodammodo Gregorii concionibus catholica fides, Arianorum persidia intermixta et collapsa, revixerit, tuncq; ànæstœtæ καὶ ἀνεβό δὲ Γρηγορίον λόγων. Aliam præterea attenxum appellationis istius causam iudeo scriptores, congregata nimis ad concionem plebe, gravidae mulierem e sublimi portico delapsam eo in loco exspirasse, moxque suam ab astantiis ad Deum precibus revixisse: 'Ος ἐπὶ πρεδόνω ταῖς θεοῖς ευμένει, ταύτην θάλα τῆς προστογῆς ἐξ ἑκατὸν δέκας. Καὶ περὶ μὲν τούτου τοιούτος εἰστὶν γῦν φρεσταὶ λόγοι; verba sunt Sozomeni. Utramque novissimæ rationem attigit etiam Cedrenus: Δισσῶς λέγεται ἡ ἐπωνυμία τοῦ τῆς Ἀγίας Ἀναστασίας ναοῦ Ἀναστασίας μὲν διὰ τῆς ὁρθοδόξεις λόγου ἐν ταύτῃ ἀναστῆναι, Ἀναστασίαν δὲ, διὰ τὸ συμβόλιον αὐτῆς θευματωργῆμα, etc.; ex quibus patet non Anastasiæ duntaxat dictam hanc ædem, sed et Anastasiæ, ut appellatur a Bondelmontio. Permanxit eo statu oratorium Anastasiæ, ad tempora Leonis Magni, quo imperante S. Marcianus presbyter et oeconomus eam in augustiorum formam propriis sumptibus exstruxit. Cedrenus: Μικρῷ δὲ δντος τοῦ εὐχτηρίου, θυσεν ἐπὶ τοῦ δοτοῦ Μαρκιανοῦ ἀνοικοδομηθῆναι, καθὼς ὅρται. Synaxaria ad 8 Januarii, de S. Marciano: Ἐδείματο δὲ καὶ τὸν τῆς Ἀγίας Ἀναστασίας τὸν ἐν τοῖς δομινοῦ ἐμβόλιον, διὰ καὶ ἀπὸ τοῦ μεγάλου διέσωτεν ἐμπρησμοῦ, etc. Iis consentient Codinus, in Origin. p. 46 edit. reg. Ut vero ædem Anastasiæ ab incendio servaverit S. Marcianus, narrant Theodorus Lector Ecl. 1, p. 182, et Theophanes p. 97. At Socrates, l. v, c. 7, non a Marciano, sed ab imperatoribus ipsis exstructam refert: 'Ωτινι διτέρων εἰ βασιλεῖς μέγιστον οἰκον εὐχτήριον προσταγ-*

φαντες Ἀναστασίαν ὑνόμαζαν. Sei et Sozomenus, l. vii, c. 5, amplitudine et elegantiæ, neconon et crebris miraculis perinsigniam suisse testatur: Μετὰ δὲ ταῦτα περιπατεῖσθν ἐν τῇ πόλει νεώς γέγονε, καὶ ἔστιν οὐ μόνον οἰκοδομημάτων καλεῖται καὶ μεγάθει, ἀλλὰ καὶ ἐνεργῶν θεοφανειῶν ὀφελεῖται. Quin etiam tradit Pholius codice 59 in pseudosynodo in suburbio Chalcedonis contra S. Joannem Chrysostom. coacta, objectum suisse eidem Joanni, διτι τὰ μάρμαρα τῆς Ἀγίας Ἀναστασίας, & δι Νεκτάριος εἰκαστα μαρμάρωσιν τῆς ἰκαλησίας ἀνατίθετο, οὗτος διέπαστο. Ex quibus colligitur jam ante Leonis tempora structuræ elegantiæ conspicuum existuisse. Utinque sit, tum demum eo imperante Sirmio Epilim translatas diuina Anastasiæ reliquias, et in ædem eidein sacram, quæ exstabat in dominni porticibus illatas tradunt Theodorus Lector. Ecl. II, p. 191, Theoph. p. 95, Cedrenus p. 347, et N. ceph. l. xiv, c. 10: Ἐπὶ Γενναδίου πατριάρχου, τινάχθη ἀπὸ τοῦ Σιρμεῖου τὸ λειψανὴ τῆς ἀγίας Ἀναστασίας, καὶ κατετέθη ἐν τῷ μαρτυρίῳ αὐτῆς, τῷ διτι ἐν τοῖς δομινίου ἐμβόλοις. Verum ad diuina Anastasiæ martyri primum sacra fuerit, autem quod ὁρθοδοξῖται a S. Gregorio Indicatore et resuscitatam ita indigitare voluerint Byzantini. Cum igitur primum Ἀναστασία et Ἀναστασία simpliciter diceretur, addito etiam interdum ἀγίας epitheto, factum postea ut in resurrectionis Christi honorem dicatum primitus crederent, quia appellatione indigitabatur Hierosolymitanum templum. Id colligo ex Constantino Porphyrogenneta in Basilio, c. 54, scribente imperatorem hunc, ἐν τοῖς δομινίου λεγομένοις ἐμβόλοις τὸν εἰς δύομα τῆς Ἁγίου Ιωάννου τοῦ Θεοῦ ἡμῶν Ἀναστασίας, καὶ Ἀναστασίας τῆς μάρτυρος περικαλλῆ ναὸν exornasse, illiusque testudinem ex ligno lapidem fecisse. Eadem verba habet Scylitzes. Ex prædictis conicitur Anastasiænam ædem in ea urbis regione existuisse, ubi erant porticus Domini, e regione publici balnei Dagistæi nuncupati, ut sit Cedrenus, p. 392 in regione septima, ut est in veteri urbis Descriptione. Porro ædes illa diuina Anastasiæ martyri, quæcum Φραμακολυτράν vocant, quæque martyrium passa est Valeriano imperante, sacra fuit. Illius corpus etiamnum Constantinopoli asservari in ecclesia patriarchali Græcorum auctor est R. P. Pacificus in Itinerario CP. p. 38. Hujus festum aiunt Græci 29, Latini 28 Octobris. Vide Menolog. Sirleti 12 Octob. et Baron. ad 25 Decemb.

(70) *Periuleptos*. Vide notæ ad Alexiadis p. 70.

(71) S. *Joannes de Studio*. Vide tractat. De capite S. Joannis Bapt. c. 7, n. 9; et Gyll. l. iv, c. 9.

(72) S. *Andreas*. Hanc ædem exstruxit Arcadius, Theodosii junioris sonor, a qua Arcadiæ dicta, ut est in Chronicæ Alexandr. p. 711. Existit illa juxta templum Sancti Macii, cuimque fere collapsa esse, hanc refecit Basilius Macado, uti translatum Constantinus in Basilio c. 54 et Scylitzes p. 587. Renovavit iterum Theodora Michaelis Palæologi imp. e sorore Eulogia nepitis, ut est apud Gregorium, l. v et vi, p. 119 et 128, qui monasterium seminarium suisse ait.

Sunt enim per civitatem pauci habitatores et ini-
mici Latinorum, qui nunquam secretari pacem cum
illis obtinebunt, et si promittant, non observabunt.
Fuit enim haec urbs pulcherrima valde, et aula
sapientiae et honestatis, nunc vero ad ignorantiam,
et duritiam vetustas opinionis pervenit peccato gulæ
adhererunt, et in tantum delati [*s. delicati*] propter
copiam piscium (73) et carnium, quod pars quartæ
ipsius ad morbum inciderunt lepræ, et doctrinam

A Joannis Chrysostomi, Damasceni, et aliorum san-
ctorum Patrum dimisere. Ad trionem [septemtrio-
nem], per unum milliare, *Pera* (74), Januensium
pulcherrima civitas est, et per sinum ab urbe
separatur. Sunt etenim ab isto loco usque ad mare
Pontum, seu Euxinum, 18 milliaria, ad trionem ore
terrisitanus, cum periculo intrantium hodie navium,
cum quibus postquam de urbe narravimus, ad
Ægeum mare ad insulam *Stalimini* revertetur.

Du Cangii notæ.

(75) *Propter copiam piscium.* Busbequius: *E*
media CP. jucundissimus est in mare, albenterique
perpetuis nivis Olympum Asie prospectus. Mare
piscibus omni ex parte repletissimum, modo demittente
tibus se ex Mæotide Pontoque per Bosporum et
Proponitidem in mare Ægeum Mediterraneaque,
modo ex illo subeuntibus in ipsum Pontum, sicutis
natura fert piscium, tantis agminibus, tamque den-
sis, ut interdum etiam manibus capiantur. Itaque

frequentissima est scombrorum, pelamydum, capito-
num, sygodonum, ziphiarum iis locis piacatio, in
qua se precipue exercunt Græci, magis quam Turcae;
tamen nec isti positos in mensa pieces aspernantur,
etc.

(74) *Pera.* De *Pera* copiose egimus in *Historia Gallo-Byzantina*, lib. v, n. 52; et in not. ad *Villard.* n. 83.

ANNO DOMINI MCLXXX.

MANUELIS COMNENI

IMPERATORIS

NOVELLÆ CONSTITUTIONES.

I.

AUREA BULLA DE IMMUNITATE CLERICORUM (1).

Balsamon, seu ejus scholiasta, ad synopsonem Nicenam secundam, capite quarto: 'Ο δείμηντος
ἐν βασιλεὺς κύριος Μανουὴλ ὁ Κομνηνὸς διὰ χρυσοδούλου, ἀπολυθέντος κατὰ τὸν Φεδρουάριον
μῆνα τῆς ζ' ἵνδ. τοῦ 5χ (2) ἑτοι, ἐφιλοτιμήσατο πᾶσι τοῖς ὅπουδηποτε τῶν χωρῶν τῆς Ῥωμανίας
προσκαθημένοις ἵερεῦσι καὶ δημοσιακοῖς τελεσταῖς οὕταις μὴ μόνον ἔξουσείαν πασῆς δημοσιακῆς ἐπη-
ρείας, ἀλλὰ καὶ ἀτέλειαν τοῦ ζευγολογίου. Μετὰ δέ τινα καιρὸν ἀπεχαρίσατο τούτοις μετά δοχῆς ἀτέ-
λειαν. Τήτην δὲ τοιαύτην φιλοτιμίαν τῆς ἔξουσείας τῶν δημοσιακῶν ἐπηρειῶν ἀπεχαρίσατο καὶ τοῖς ἐν
πᾶσι προσωπικοῖς ἐκκλησιαστικοῖς καὶ μηναστηριακοῖς κτήμασι προσκαθημένοις ἵερεῦσι· πλὴν τῶν μὲν
δημοσιακῶν ἵερέων τὴν ποσότητα δι' ἀπογραφῆς ἐστενοχώρησε διὰ τὴν δοχὴν τῶν συμπαθηθέντων τελε-
σμάτων αὐτῶν ὡστε εἰς τὸ ἔδης μὴ αἱδάνεσθαι ταῦτα, τοὺς δὲ λοιποὺς προσωπικοὺς ἵερεῖς οὐδὲ ηὔδοκησεν
ἀπογραφῆναι πάντας διὰ δρεῖλειν γίνεσθαι χάριν τούτων δοχὴν οἰανδήτινα. Adduntur ἡστε: 'Ἐπει δὲ μετά τινας χρόνους, ἵερέων τινῶν δημοσιακῶν ὑπερβαίνοντων τὴν ποσότητα τῶν, ὡς εἰρηται,
γεγονιών ἀπογραφῶν ἐλκομένων εἰς ἀπόδοσιν πλωτῶν καὶ λοιπῶν δημοσιακῶν ἐπηρειῶν, ὑπερμήσθη ὁ
χραταῖς καὶ ἄγιος ἡμῶν βασιλεὺς παρὰ τοῦ ἀγιωτάτου πατριάρχου χυροῦ Λουκᾶ, καὶ συνέζητήθη κατὰ
πρόταξιν βασιλεύην, εἰ βοηθοῦνται καὶ οἱ τοιοῦτοι δημοσιακοὶ ἵερεῖς ἀπὸ τοῦ ῥηθέντος χρυσοδούλου εἰς
τὸ ἔξουσεύεσθαι τέως ἀπὸ τῶν δημοσιακῶν ἐπηρειῶν. Διεγνώσθη συνοδικῶς, ἔχειν τοὺς τοιούτους ἵερεῖς
τέως τὴν ἔξουσείαν ἀπὸ τῶν ἐπηρειῶν. Εἶπο γάρ ἡ ἄγια σύνοδος, διτι καὶ ἀπὸ τοῦ προσιμέλου, ἀλλὰ μή
καὶ ἀπὸ τοῦ ἔξουσεύεσθαι πάντας τοὺς προσωπικοὺς ἵερεῖς μηδὲ ἀπογραφομένους, παρίσταται ἐναργῶς
τὴν βασιλικὴν εὐεργεσίαν πρὸς πάντας; ὑφεπλωθῆναι τοὺς ἵερεῖς. 'Ἄδικον δὲ ἐφασαν καὶ τῆς βασιλικῆς
εὐεργεσίας ἀλλότριον, τούτους μὲν τῷ δημοσιῷ μηδὲν συνεισφέροντας ἔξουσεύεσθαι διὰ τὴν τιμὴν τῆς
ἵερωσύνης, ἐκείνους δὲ τελεστάς δύνας τοῦ δημοσίου ἐπηρεάζεσθαι καὶ τὴν ἐκ τῆς ἱερωσύνης μὴ ἔχειν
περιθαλψιν, ἀλλὰ κατὰ τοὺς λατικοὺς εὐθύνεσθαι. Καὶ ἀνάγνωθε τὸ κατὰ τὸν Ιούλιον μῆνα τῆς α' ἵνδ. τοῦ
5χ[ος] ἑτοι γεγονὸς χάριν τούτου συνοδικὸν σημείωμα.

(1) Anno 1144.

(2) *Lege ἐχνῷ.* Vide *Zachariam a Lingenthal*, pag. 432.

II.

AUREA BULLA DE INSTRUMENTIS MONASTERIORUM (5).

Balsamon ad synod. Nicænam II, c. 12: [Χρυσέους λόγους] τὸ.... κατὰ τὸν Ιούλιον μῆνα τῆς θεοφανείας εποχῆς τοῦτον γεγονός, καὶ διορθώμενον, μὴ βλάπτεσθαι τὰ πονηστήρια ἐξ τοῦ τοιωτοῦ χωλεύειν κατά τι τὰ προσόντα τούτοις διχαιώματα.

III.

AUREA BULLA VENETIS CONCESSA (6).

Et aliquis firmioribus quidem urbium munitionem volens apponere, secundas turres excoxitavit, et custodibus custodes et muri muros apponuit, et adversariorum assaultilus opposuit fortitudinem; verum etiam auri cumulum gravem propter hoc deponere non renuit, et firmitatem perfectioni tempus terere longius, aliaque plura ad urbis augmentum Armitatemque etque circumvitionem (7). Nos vero, et Imperiale cum Deo circumcincti principatum, et potestatem et virtutem habentes pecuniarumque thesauros, ubi videtur et opus evocat, largius nonne donabimus amicis et servis et fidelibus et gratia, sermonemque sermonem affirmabimus, et manum dabitimur ministrare stylo ad hujus firmitatem, et vallum vallo superponemus, ut olim possessum eis munimen supermundiamus atque firmemus? Et ubi hoc Imperialis mens et voluntatis, non igitur eis ostia obserabimus, nec auditus occludemus, sed illariusque hos respicieamus et petitionem explebimus. Quid michi sermonis vult prolixitas? Veneticis factus est quidem ei ab Imperatoribus (8), memorabilis auctor Imperii mei, chrysobylus sermo, donans eis diversa dona; subsecuta vero fuerat rursus hunc et alter ab Imperatoribus, ter beato dilectissimo domino et patre Imperii michi, eadem donans et apponens, quod nunc petiverunt in redificationem amboque certe ad Imperium eorum servitutis atque fidelitatis et ad Romaniam convente ab eis servare pure dilectionis et affectus. Necessarium ergo, ambosque eis ut habebant ipsis dictionibus presente Imperii nostri sermone nunc renovare, que velut urbem intersitam summittatibus presentis videlicet chrysobuli sermone omnino colligemus et circumveniamus. Slabet vero chrysobylus sermo memorabilis Imperatoris domini, domini et patris Imperii michi (9), sic:

Soles multociles antiquior fides atque benivolentia posteriori malivolentiam contegere ac delere, victimis dominis et amicis memoria prioris subjectorum et amicorum bonitatis; velut nunc quoque in Venetias contigit. Reminiscent enim Imperium meum antiquum eorum benivolentie et fidei, quam erga semper me-

Variae lectiones.

⁵ Lege: firmitatis. ⁷ Adde: largiri. ⁸ Lib. albus: Venetia. ⁹ Hic et paulo inferius Imperatore legerimus. ¹⁰ Lege: amborum. ¹¹ Jungi cum verbo dilectionis. ¹² Lib. albus: Ut. ¹³ i.e. Joannis Comneni. ¹⁴ Scil. imperii auct. Intelligitur Alexius Comnenus. ¹⁵ Lib. albus: indulgentiam. ¹⁶ Scribend. in erat: convenientibus. ¹⁷ Hoc verbum transponendum est, sic: Et quid unquam sit commutatio (ἀποστή) eorum, quae, etc. ¹⁸ Lib. albus: equis. ¹⁹ An: certamina vel conamina? ²⁰ An: tempus? ²¹ Lib. albus: que

(3) Anno 1146.

(4) Hanc Latinę ex Libro albo et Libris pactiorum integrum ediderunt Tafel et Thomas Urk. z.

Alt. Handels- u. Staatsgesch. d. Rep. Venezia. To. I (Wien 1856), p. 113. — 124.

et quomodo ritua nati pugnantes innumeris in auxiliis nobis presentarunt; quomodoque ¹⁸ proprio stollo scelesti stolum ¹⁹ vi superarunt ²⁰, perditos cum ipsis viris; et quod nunc quoque nobis auxiliantes perseverant; et alia, que a thalattocopis i. e. in mari laboribus viris acta sunt, et que correctia nonerunt omnes, eti nos non dicamus? Unde et in remuneratione hujusmodi ipsorum seruitorum bene voluit Imperium meum per presens chrisobullion sermonem accipere eos annue in tempore roge sollemnium librar. ²¹ XX, et ut distribuantur hec in proprias ecclesias secundum ipsorum velle. Honoravit autem et nobilem Ducem eorum venerabilissima protosebasti dignitate cum roga etiam sua plenissima. Non in persona vero ipsius determinavit honorem; sed indesinente esse atque perpetuum et per successiones usque ²² secundum diem ²³ fuerint Ducibus transmissi definitivis in urbe. Honoravit et Patriarcham eorum hyperlimou, i. e. superhonorabilem, cum roga librarium viginti. Et hunc vero honorem per successionem in eos, qui deinceps fuerint, Patriarchas transmisit, ut hic quoque sit indesinens atque perpetua, et non tantum persona- ²⁴ ejus Constituit vero Imperium meum et sanctissimam ecclesiam sancti apostoli et evangeliste Marci, qui est in Venetia, ab uno quoque in magna civitate et omni Romania tenentium ergasteria Amalphynorum ²⁵ omnium, qui sunt sub potestate ejus quidem patricatus ²⁶, accipere per unum quemque annum numismata tria. Ad hoc donat eis et ergasteria que sunt in embolo Peramatis cum solaris suis, que habent introitum et exitum in totum ²⁷, quod procedit ub Ebräica usque ad Vigian, queque habitantur et que non habitantur, et in quibus Venetici permanent et Greci sicut ergasterii; et maritimis III scalas, que in predicto spacio terminantur. Donat autem et sancto Akindino mancipium i. e. pistrinum ²⁸, quod est in ipsius ecclesie latere, quod pertinet ad domum Petrii, et habet pensionem Byzzantinorum XX. Similiter dat et ecclesiam sancti apostoli Andree, que est in Dyrrachio cum ibidem existentibus Imperialibus pensionibus preter in is repositam aphanes, que debet dari ad chelandia ²⁹. Concessit autem eis et negociari in omnes partes Romanie species universas, videlicet circa magnam Laodiciam ³⁰, Antiochiam et Nuministam, Adatiam, Tarson, Attalian, Strovilom, Chion, Theologon, Phocian, Dyrrachion, Aulonem, Coryphus, Bondicam, Methonem, Coronem, Naupliou, Corinthion, Tebas, Athenas, Eurippou, Demetrida, Thessalonicam, Chyrisopolin, Peritheorion, Abydon, Redeston, Adrianopolin, Apron, Erraciam, Seli-

A brum, et per ipsam Megalopolin, et simpliciter in omnes partes sub potestate nostre pie mansuetudinis, non prebentibus omnino pro qualibet propria negotiacione quidlibet commercii gratia vel cijnistris alias conditionis, que demosio insertur, paci: quasi zilocalumi, limenatici, portentici, caniskii, exiseleos ³¹, archontichii et aliorum tributorum causa eorum, que debent negocieri. In omnibus enim negotiationis locis data est licentia eis ab Imperio meo, superiores esse debere et ipsa requisitione. Excedent vero et ab ipso eyracho parathalassite ³², eleoparocho dominico ³³, commerciariis, chartulariis, hipolagis et omnibus, qui hujusmodi sunt, nullo eorum, qui per loca sunt principium vel actionum servitium communis tractantium, contemporaneo quid eorum que hic diffinita sunt presumente. Omnia enim, quas quis dicat, speciem ac rerum concessa est hiis negotiatio, et omnibus emptionem in potestate habebunt facere, superiores existentes universa datione. Hec ita cum dis; enservit Imperii michi pietas sancta, atque diffinit, nullum resistere eis sicut rectis et veris dulis ejus et contra inimicos adjutoribus et usque ad finem seculi tales se esse promittentibus, nec quemquam omnino contraria sentire hiis talibus, nec actiones aliquis adversus omnes exercere propter tradicta eis ergasteria et scalas istic. Qualicumque enim ³⁴ juris hec existunt, sive ecclesiastici sive privati sive publici, sive sancte domus sint, hec nullatenus contingat, que nunc sunt fidelium duli ³⁵ Imperii michi Venetiorum et in posterum suorum; quum multam benivolentiam et rectum animum erga Romaniam et erga Imperium meum ostenderunt, et tuto animo hec servare promittunt in perpetuum, et pugnare pro Romanorum statu et Christianis pro parte ³⁶ volunt et protestantur. Et contra tales viros quis contradicet, vel contra eos iudicium movebit aliquando? Unde nec secretum Petrii vel Mirelen, nec etiam pricatus quisque, sed nec monasterium vel templum sanctum, quibus videlicet donata ergasteria pertinent atque scate, contra hos morebunt. Erunt autem silentes et in dispensatione ac donatione Imperii michi manentes vere. Nam si voluntaria non donamus aignis accipere, cep qui viriliter egerunt et viriliter agere student atque studebunt, quibus aliis donabimus aliquando? Ergo et donabuntur donatorum sibi immobilium sine ablutione et sine turbatione in deinceps omnia et perpetua tempora secundum continentiam debiti exponi sibi practici traditionis eorum a protoanthypato Georgio et notario Imperii mei tu Machitarin, quod et firmum erit et stabile ac inviolabile in omnibus, que continebuntur in eo; debens et hoc in illis sub-

Variae lectiones.

¹⁸ Liber albus: quodque. ¹⁹ Idem: stolii. ²⁰ Idem: superare. ²¹ Malim: libras. ²² Sic Lib. albus Lib. pactor. ut qui sec. Editores iis qui. Recte. ²³ Editores deinceps emendant. Non opus. Graece: χαρτά τὴν ἡμέραν. ²⁴ Lege: personae. ²⁵ Editores notant: i. e. Amalphitanorum. ²⁶ Idein notant: i. e. patricatus. ²⁷ Legerum: embolium. ²⁸ Lib. albus: pristinum. ²⁹ Navium species. ³⁰ De his nominibus curiosi conferant docissimas Tafellii adnotaciones l. l. p. 418 sq. ³¹ Lege: exasoleos, τοῦ ἔφασθλων. ³² Περαθαλασση cf. Πετρα l. 29. ³³ Editores tu geniku (τοῦ γενικοῦ) scribendum censem. Vide infra Nov. LXXXVII. ³⁴ Lib. alias: qualicumque eram. ³⁵ Lego dulorum. ³⁶ Ex Nov. III Isaaci Angeli (tom. CXXXV) legendum est: prompte.

sipulari secretis, in quibus et presens subasti, ultatum est Chrysobylion Imperii nostri, in noticiam eorum, que donata sunt rectis dulis Imperii mei Veneticis, et ad deortacionem temperatorum ^{et} hos molestare eorum causa. Erunt igitur, que hic diffinita sunt, semota firmaque incorrupta et a nullo contempta. Si vero quis contempserit forsitan quid eorum, que in hoc chrysobollio disposita sunt, inremissibiliter exigitur a secreto tono ochiacon aurum libras X., et quantitatem ejus, quod ablatum fuerit ex eis, per solvet in quadruplum, quia firmo ac seculo existente presente pio chrysobollio, facto circa Maium mensem, quinto Indictionis, in anno sex millesimo ducentesimo ^{et}, in quo et nostrum pius et a Deo promotum subsignavit Imperium.

Hujusmodi ergo chrysobollio confirmans Imperium meum, bene vult et item habere effectum, sicut expositum est a principio quando eis donatum est, ita ut ei solempnorum phalanthia ^{et} proveniat et deinceps innimute, et honores dignitatum habeant nobilissimus Dux et sacerrimus Patriarcha eorum, accipiunt tantum ^{et} rogas, verum etiam possessio-
nem et fruitionem donatorum et traditorum sibi ergasteriorum et scalarum habeant sine ablitione. Similiter et habeant ipse sine prohibitione et negotiari sine commercio et datione qualicumque altera in omnibus dinumeratis in prefacto chrysobollio civitatibus et regionibus, que sub potestate Imperii nostri sunt. Verum etiam ut ab ergasterio Amalphitorum, que per chrysobollio constituta sunt sanctissime ecclesie apostoli et evangeliste Marci, qui est in Venetia, dentur ad eam sine minutione. Quum vero ante annos non paucos contigit eos, qui vendebant Veneticis in Romane regionibus negociationes aliquas, commercium de ipsis exigi, et optiminuit hic mos annis multis ut ^{et} dictum est, rogarerunt autem et de hoc Imperium meum fieri ^{et} dilectissimi duli et amici ejus Veneticis, quatenus corrigeretur hujusmodi quaque capitulum, et donaretur sibi et ab his potestas et libertas, complevi et haec petitionem Imperium meum, et definit per presens chrysobollio, nullum eorum qui sub potestate Imperii nostri, Grecis negotiantibus cum Veneticis in omnibus regionibus Romanie, vel quando vendit ad eos vel quando emit ab aliquo ^{et} eorum, dare ^{et} pro commercio quilibet, vel pro altera quunvis exactione; sed ut excusentur ei ipsi, sicut et hit, qui cum commerciis negotiantur. Verum tamen debent et Veneticis ea, que per factum scripto conventionem a legatis eorum promissa sunt jurejurando Imperio meo, firma servare incorrupta. In quo erunt eorum, que per presens chrysobollio

A donata sunt ipsis jura, donantes sine ablitione in eum omne, ut firmum et securum inesse presens chrysobollio, factum per Augustum mensem quartae Indictionis sexagesimi DCXXXIII ^{et} anni, in quo et nostrum pius et a Deo promotum subsignavit Imperium.

Et hec quidem, que a laudabili Imperatore et a vo Imperii mei et a ter beato Imperatore domino et patre Imperii mei donata Adelissimis Imperio nostro Veneticis per chrysobollio illorum; quod utique chrysobollio nostrum quoque pius Imperium firmat per presentem chrysobollio sermonem, diffinitique efficaciam auferre, sicut habebant hoc et usque ad migrationem ad dominum in ^{et} Imperatoribus laudabilis et ter beati domini et patris Imperii mei, velut etiam Veneticis consueta sibi sacramenta sacra habentibus, servare ad Imperium meum et Romaniam fidem et servitum ipsis opibus puram, veram, rectam.

Quia vero, sicut relatum est Imperio meo a presentibus in Megalopoli missis Veneticorum, consequenti quidem sunt Venetici preceptum Imperatoris laudabilis domini et patris Imperii mei, — licenciam bis donans improhibito etiam per insulas Cyprou et Creten negotiari et sine consortio eos ubi terrarum ^{et} Imperii mei pro hiis, que ad hujusmodi insulas negociande sunt ab eis, omnimodis speciebus, — non contigit autem, que in hujusmodi precepto comprehenduntur, effectum recipere, ac propter hoc usque nunc per hujusmodi preceptum donata sibi filotimia, i. e. donatione privantur vel carent Venetici: petiverunt vero Imperium meum filotimiam quidem hanc, que in predicto precepto fertur laudabilis Imperatoris domini et patris Imperii mei, in opus vero Veneticis non provenit, ab Imperio meo precipi efficaciam ab hoc nunc auferre; Imperium mei propter eam, quam ad ipsum et Romaniam monstrant, verum etiam debite monstrare promittunt, fidem atque servitum, hujusmodi ipsorum petitione suscepta vult ac definit, eos et per insulas, Cyprum videlicet Cretenque, negotiari, nec ab aliquo quidlibet exigi horum causa, sed a komitientiis eos conservari ubique terrarum Imperii mei secundum superius tractatas distinctiones. Et ut habeant hic securitatem in his, que per presentem chrysobollio sermonem diffinita sunt, presens expositus est chrysobollius sermo, factus per mensem Octubrem, Indictionis undecime, anni sexies millesimi sexcentesimi quinquagesimi ^{et} xxi, in quo et nostrum pius et a Deo promotum subsignavit Imperium.

Variae lectiones.

¹¹ Editores temptatorum vel temptantium legi volunt. ¹² Editores notant: ¹³ Annus ex prave intellectis numeris Graecis corruptus est: uti indictionis quintæ docet additamentum, est annus mundi 6590 — 1032 p. Chr. isque prorsus convenit. ¹⁴ Meo judicio ex Nov. Isaaci Angeli pro iisdem Venetis legendum est: quinta decima Indictionis — sexcentesima; ut ad annum p. Chr. 1092 referatur. Z. A L. ¹⁵ Lege: filotimia. ¹⁶ Malim: astem. ¹⁷ Ita pro et reposui. ¹⁸ Lege fidelissimi pro fieri dit. ¹⁹ Codd. aliqua. ²⁰ Lib. albus: dein, Lib. pactorum: dentur. ²¹ Codd. 254, sed sexcentesimum numerum habet Nov. Et Isaaci Angeli (vide tom. CXXXV) ²² Lib. albus in non habet. Editores Imperatoris emendant: male. Cf. enim dictam novellam Isaaci. ²³ Lege: sine commercio ubique terrarum.

IV.

DE JURAMENTO JUDÆORUM.

Suggestio cujusdam, facti ex Judæo Christiani; continens, quale est Judæorum iusjurandum.

Indignus ego et huiusmodius potentissimæ ac sacrae tuæ maiestatis servus, confidenter precessi tibi, sacratissime princeps, offero. Ex Judæis natus sum servus tuus, de Castro tibi subjecto Altâlia. Dei vero benignitate, qui non venit vocatum justos, sed peccatores ad penitentiam, ad delictorum incurum agnitionem perveni, sanctumque baptismum per animi conversionem suscepisti. Deinde propter felicitatem divini impiepii tui, tres quoque fraterculos meos baptizavi. Et oblatis precibus suggestum a nobis est beatissimæ sanctæque memoriae domino et imperatori nostro, patri divinitus coronatae sacreque majestatis tuæ, ut nobis donaret Judaicas parentum nostrorum ædes, ac reconditas in iis non magni pretii res, quæ a Judæis detinerentur. Ac per favorem sacræ majestatis ipsius, suggestio nostra est exaudita. Quippe consecuti sumus honorandum et adorandum rescriptum ad quæstorem, ut ædes ejusmodi nobis traderentur. Itaque secundum mandatum hoc, res successit. Ac ope sacræ majestatis tua conversa domus istæ est a nobis servis tuis in sacrosanctum templum, quod Sanctæ Resurrectionis appellatur. Ordinavimus et monachos quosdam in eo, qui pro sacro imperio tuo, proque Christianis universis, preces fundant. Rerum quoque nostrarum nomine quæstorem appellavimus, ut eæ nobis restituerentur. Verum eas insiciati sunt Iudæi. Quamobrem nobis injunxit quæstor, ut causa nostra per juramentum de calunnia, per rique plenum definiretur. Et ego quidem, cœu Christianus juramentum de calunnia prestarem; illi vero, plenum. Non tamen ut ipsis vellent, sed quale juramentum eis ego in scriptis darem. Quod quidem tale est. In primis, ut rubo cingatur, et insideat collo, ac mare ingrediens, ter circumcisionem suam conspuat, his verbis utens: Ia me juvet Baræs, Baræa, Adonai, Eloi, qui transduxit Israelim per mare Rubrum siccis pedibus et aquam eis e saxo potabilem præbuit, mannaque comedendum dedit eis, cum coturnicibus, licet ipsi facti fuerint ingrati, repudiatis porci carnibus. Per eam legem, quam Adonai promulgavit; per quæspūli rejectionem hanc in corpus circumcisionis, et per rubum, quo cincti sunt lumbi mei, non mentiendi causa nomen Domini Sabaoth in hoc jurejurando assumo. Sin id mendacii causa facio subjecti sint execrationi prodeuentes ex ventre meo liberi. More cœci parietem palpando queram, et instar ejus, qui oculis caret, labar. Præter hæc omnia, tellus aperiat os suum, neque absorbeat, ut Dathanem et Abironum. Atque hoc iusjurandum ipsi non gravate suscepserunt. Deinde cum ego juramentum de calunnia præstitissem, illi plenum hoc præstare recusarunt,

A Ὑαδιμησίς τυρος διὸ Ἰουδαιῶν Χριστιανῶν γενομένου, περιέχουσα σκοῖς ἐστιν ὁ δρός τῶν Ἰουδαιῶν.

Τολμῶν ὁ ἀνάξιος καὶ πανυπελήζει ὁ ποῦλος τῆς χραστῆς καὶ ἄγιας σου βασιλείας δέουμαι, δέσποτά μου ἄγιε. Ἐξ Ἰουδαιῶν ἔγενόμην ὁ δούλος σου ἀπὸ τοῦ δουλεικοῦ σου κάστρου Ἀτταλείας. Φιλανθρωπίᾳ δὲ θεοῦ, τοῦ μὴ ἐλύθοντος καλέσαι δικαίους ἀλλὰ ἀμαρτιλοὺς εἰς μετάνοιαν, εἰς ἐπίγνωσιν ἡθῶν τῶν ἐμῶν ἀμαρτιῶν, καὶ βάπτισμα ἄγιον διὰ μετανοίας ἐδέξαμην. Είτα δι' εὐτυχίαν τοῦ ἐνθέου χράτους σου ἐβάπτισα καὶ ἔτερα τρία ἀδελφά μου· καὶ ὑπερμήσθη παρ' ἡμῶν ὁ τρισμαχάριστος· καὶ ἄγιος ἡμῶν αὐθέντης καὶ βασιλεὺς, ὁ πατὴρ τῆς θεοστεφοῦς καὶ ἄγιας βασιλείας σου, ὃς ἀν δωρήσταις ἡμῖν τὸ Ἰουδαιῶν ἐκεῖνο τῶν ἡμετέρων γονέων οἰκημα καὶ τὰ ἐν αὐτῷ ἀποκείμενα διηγοστὰ πράγματα, κατασχεθέντα παρὰ τῶν Ἰουδαιῶν· καὶ διὰ τῆς ἀντιλήψεως τῆς ἄγιας βασιλείας αὐτοῦ εἰσηγούσθη ἡ ὑπόμνησις ἡμῶν, καὶ ἐγένετο ἡμῖν τιμῆς καὶ προσκυνητὴ λύσις πρὸς τὸν πράκτορα, παραδοθῆναι ἡμῖν τὸ τοιοῦτον οἰκημα. Κατὰ ταύτην οὖν τὴν πρόσταξιν γέγονεν οὕτως· καὶ τῇ ἀπελήφθει τῆς ἄγιας βασιλείας; σου γέγονεν τὸ τοιοῦτον οἰκημα παρ' ἡμῶν τῶν δούλων ναὸς ἄγιος οὕτω καλούμενος; ή Ἀγία Ἀνάστασις; καὶ μναχούς τινας ἐν αὐτῷ κατετάξαμεν ἐπὶ τῷ ὑπερεύγεσθαι τῆς ἄγιας σου βασιλείας καὶ πάντων τῶν Χριστιανῶν. Ἐξεκαίσαμεν δὲ τὸν πράκτορα καὶ περὶ τῶν ἡμετέρων πραγμάτων, ὃς ἀν ἀποδοῦσιν ἡμῖν· καὶ ἔξαρσε ἐγένοντο οἱ Ἰουδαιοί. Προσέταξεν οὖν ὁ πράκτωρ ἡμῖν λυθῆναι τὴν ὑπόθεσιν ἡμῶν διὰ συκοφαντικοῦ καὶ τελείου· καὶ ἐγὼ μὲν ὡς Χριστιανὸς ἵνα πληρώσω τὸν συκοφαντεῖδν, αὐτοὶ δὲ τὸν τελείον, πλὴν οὐχ ὡς αὐτοὶ θέλουσιν, ἀλλὰ ὡς ἀν ἐγὼ δώσωσιν αὐτοῖς ἐγγράφως. "Εστι δὲ οὕτως· ἐν πρώτοις, ἵνα ζωσταῖ τὴν βάτον, καὶ καβαλλικεύῃ τὸν ἀσκόν, καὶ ἐμβῇ εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ πτύσῃ τὴν περιτομὴν αὐτοῦ τρίτον, λέγων οὕτως· « Μά τὸν Βαρεσῆ, Βαράδ, Ἀδωνᾶ, Ἐλώ, τὸν διαπεράσαντα τὴν Ἐρυθρὴν θάλασσαν τὸν Ἰσραὴλ ἀδρόχως, καὶ ποτίσαντες αὐτοὺς ὅδωρ ἐκ πέτρας, καὶ δόντα αὐτοῖς μάννα φαγεῖν καὶ δρυγομετρίαν, εἰ καὶ αὐτοὶ ἀχάριστοι ἐγένοντο οὐ παραιτησάμενοι τὰ τοῦ χοίρου χρέα. Μά τὸν νόμον, δν δέδωκεν Ἀδωνᾶ, καὶ τὸν ἐμπτυσμὸν τοῦ σώματος τῆς περιτομῆς, καὶ τὴν βάτον, ἣν τῇ ἐμαυτοῦ ὁρθοῦ περιζώνυμαι· οὐκ ἐπὶ φεύδον· ὅμνων τὸ δνομα Κυρίου Σαβαὼθ· εἰ δὲ ἐπὶ φεύδους ὅμνων, ἐπικατάρατα τὰ ἔχοντα τῆς κοιλίας μου, φηλαρήσω ὡς ὁ τυφλός τοῖχον, καὶ ὡς μὴ ὑπάρχων ἔχων ὁρθαλμοὺς πεσοῦμαι σὺν τούτοις πᾶσιν, ἀνοιξάτως ἡ γῆ τὸ στόμα αὐτῆς, καὶ καταπιεῖτω με. ὡς Δαθὲν καὶ Ἀθειρών. » Καὶ οὕτω τὸν δρκον τούτον ἀσκένευς ἐδέξατο. Είτα μετὰ τὸ δέκαστρον ἐμὲ τὸν συκοφαντεῖδν, οὐκ ἡθέλησαν πληρώσαι τὸν τελείον· ἀλλὰ δύροις; τὸν πράκτορα μετελθόντες ἐξέφυγον

τὸν ὄρκον. Αὐτὸν τοῦτο δέομαι καὶ παραχθῶ τὸ A ξύνεον κράτος σου γενέσθαι μοι τιμλαν καὶ προσκυνητὴν λύσιν πρὸς τὸν κατὰ τὴν ἡμέραν πράκτορα, δοριζομένην, ἢ τὸν τοιοῦτον ὄρκον ὅμδοις καὶ μὴ θυλομένους τοὺς Ἰουδαίους, ἢ ἀναμφίβολως ἀποδοῦναι τὴν τὰ εὐλόγως παρ' ἡμῶν ἐπιζητούμενα πράγματα. Καὶ εἰ τοῦτο γένοιτο, δέσποτά μου ἔτις, οὐ παύομαι παρ' ὅλην μου τὴν ζωὴν τῆς ἀγίας σου βασιλείας ὑπερεύχεσθαι· ἡς ὡς δοῦλος ἀνάξιος τούμησας ἐσεῆθην.

Ἀντιγραφὴ βασιλική.

Τούδεισον τὴν παροῦσαν λύσιν τῆς βασιλείας μα τῷ μεγαλεπιφανεστάτῳ δυνάμῃ τῶν Κέιμρραιων, καὶ οὕτος ἵνα μεταχαλέσηται καὶ τοὺς παρὰ σὸν διεγκαλουμένους Ἰουδαίους. Καὶ έταν σου τὸν συκοφαντικὸν ἐπομοσαμένου, ὡς ὑπέμνησας, οὗτοι ἀναποδίζωσι πρὸς τὸν ἐν τῇ ὑπομνήσει σου δηλούμενον τέλειον, παραπεισθεῖσιν τὸν τοιοῦτον ἐποδοῦναι τέλειον, χαθὼς ἀντὸς ἀνατάπτεται, ἢ ἀλλιγεῖς πράγματα ἀντιστρέψας περδὲ σέ. Τῷ μηνὶ Νοεμβρίῳ ἐπινεμήσεως αἱ δι' ἐρυθρῶν γραμμάτων τῆς βασιλείης καὶ θείας χειρός.

Παρεκδολή τετραμέρη περὶ Ἰουδαίων

Παρεξιδιήθη ἀπὸ τοῦ Ἐπαρχικοῦ βιβλίου δόρκος, δὲ δημούσιουν οἱ Ἰουδαῖοι, δὲ καὶ περιέχων οὐτοις· Ἐν πρώτοις ἵνα ζώσηται τὴν βάτον, καὶ κρατήσῃ ἐν ταῖς χερσὶν αὐτοῦ τὸ μεγαλεῖον, καὶ εἰπῇ οὐτοῖς· Ἐβολογηθὲς Κύριος ὁ Θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν, δὲ τοῖς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, καὶ διαγαγάνων δημᾶς; διὰ ἕρθες τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν, ὅτι οὐ φεύδομαι. Εἰ δὲ καὶ διαφευδόμενος εὐρεθώ, δῷ μοι Κύριος; ὁ Θεὸς τὴν λέπραν τοῦ Γιεζῆ καὶ τοῦ Ἀμμαδ, ἢ οὐ τοῦ λεπρέως τὴν καταδίκην, καὶ ἀνοιξάτω ἡ γῆ τὸ στόμα αὐτῆς, καὶ καταπίεται μεριζόμενη, ὡς Δαθὺν καὶ Ἀδειρών.

Ἡ ὑπογραφή.

Οἱ κριτῆς τοῦ Βῆλου καὶ ἐπὶ τοῦ Ἰπποδρόμου, Βεσσαρίος δὲ Πεκούλης, τὰ παρόντα ῥήματα τοῦ ὄρκου ἀπὸ τοῦ Ἐπαρχικοῦ βιβλίου παρεκβαλῶν καὶ ισάζοντα εὑρὼν ὑπέγραψε καὶ ἐσφράγισε.

Εἶτα καὶ θούλλων κάτωθεν ἀπηγρημένην, ἔχουσαν δὲ ἀμφοτέρων τῶν μερῶν γράμματα, οὐτως D ἐχούτα.

Ἐκ τῆς σφραγίδος ισθι τὸν γεγραφότα.
Κριτὴν Πεκούλην δὲ θέλει γνωρίζετα.

V.

AUREA BULLA DE INSTRUMENTIS ECCLESiarum (5).

Περὶ δικαιωμάτων τῶν ἀπαρτέχοντος ἐκκλησιῶν, ἐκ τῆς κατοχῆς τῶν ἀκινήτων.

Οἱ Βαλσαμῶν.

Ἄκελθον χρυσόνουλλος λότος τοῦ αὐτοῦ πραγματὸς ἀγίου ἡμῶν βασιλέως κατὰ μῆτρα Φερονίδηος, ἐκινεμηθεώς αἱ τοῦ σχυρὸς ἔτους, δ

De instrumentis omnibus, quae ubique sunt, eccl: ianuarii, ob possessionem immobilitum.

Balsamōn.

Emissa est aurea bulla imperatoris nostri, domini Manuclis Comneni, mense Februario, indictione undecima, anno 6636, quae et medicatrix dicitur, ut-

sed quæstori muneribus occupato, evaserunt. Illa: igitur ob causam suppliceo et oro divam majestatem tuam, ut honorandum et adorandum rescriptum ad quæstorem hujus temporis impetrem; quo statuatur, vel ut ejusmodi juramentum etiam inviti Judæi præstant, vel haud dubie nobis restituant eas res, quas jure poscimus. Id si fiat, sacratissime princeps, non desinam toto vita meæ tempore pro sacro imperio tuo vota facere, cuius indignum ego inancipium, preces has consideranter obtuli.

Rescriptum imperatoris.

Ostende præsens hoc majestatis meæ rescriptum illustrissimo Cibyrræotarum duci, qui Judæos etiam, abs te accusatos, arcessat. Ac siquidem ubi tu juramentum de calunnia præstiteris, quemadmodum te facturum sanguinisisti, Judæi jusjurandum illud absolutum, quod in suggestione tua exponis, recusaverint: suadebit eis, ut aut jusjurandum ejusmodi absolutum præstant, sicut in seruum est; aut tuæ tibi res, quas commiseras, restituantur. Dat. mense Novembri, indictione undecima, rubris litteris imperatoriae sacræque manus.

Extractum de Judæis.

Hoc jusjurandum, quod Judæi præstant, excerptum est ex Ebro Praefectorio, verbaque ejusmodi continent: Imprimis rubro cingatur, manibusque suis augustam rem teneat, et his verbis utatur: « Benedictus Dominus Deus patrum nostrorum, qui cœlum et terram condidit, perque siccum nos trans Rubrum mare duxit, quoniam non mentior. Quod si mentiri deprehensus fuero, det mihi Dominus, qui Deus est, lepram Giezæ, et Aiwazæ ac Eli sacerdotis supplicium: et os suum tellus aperiat, meque vivum absorbeat, instar Dathanis et Abironi. »

Subscriptio.

Ego Basilius Pecules judex Veli, et Hippodromi præfector, cum haec præsentis jurisjurandi verba de libro Praefectorio excerptissem, eaque deprehendissem origini respondere, subscripsi et subsignavi.

Habebat et bullam insertam appensam, quæ ab ultra que parte litteras continebat, in hanc sententiam:

Ex signo eum qui scripsit haec agnoscito.
Quisquis volet Peculem agnoscat judicem.

pote quæ fortasse medeatur titulis et juribus omnibus eccliarum, quæ claudicant, episcopatum scilicet, et metropolitum, et ipsius Magnæ Ecclesie. Quæ etiam ad verbum sic habet:

Qui post Mosem fuit electi illius populi imperator Jesus, Jerichuntis festinans munimenta ac propugnacula diruere, sacerdotibus iusas in circuitu tuba canere, et sic murorum propugnacula mirabiliter dejecit. Imperio autem meo, quod novo populo a Deo electo praest post illum principem populi servatorem et ducem, alium Mosem, inclytum dico imperii mei dominum et genitorem, veluti quædam Jerichuntina mœnia, diruere properanti communis Christianorum inimici propagacula, occidentalis dico draconis (6), qui in Sicilia tyranidem exercet, et illine adversus Romanum imperium latenter prorepit, veluti spiritualibus quibusdam tubis, vestris antistitum Deum nobis quotidie placantium precibus; ad illum diruendum adjuvantibus opus est. Sed et ipso divinus Moses, quando cum Amalec prælum commisi, sacerdotibus utriusque innixus, sic eum fugavit et vici. Sicut ille ergo, meum quoque imperium antistitum sustentaculo indigens, ad aciem adversus novam hunc Amalec propositam, et veluti quandam lucis columnam novum hunc Israel præcedentem, et ejus gressus dirigentem, præces eorum habero. Volens; hanc præsentem Auream Bullam omnium ecclesiaruin patri, novæ Sion, Dei sapientiae habituculo, ei iis qui sunt in omnibus iusulis, et in Oriente, et Occidente antistitibus donavit, eorum pro imperio meo preces magis confirmans. Recit enim scit meum imperium, regem non servari per multam potentiam, et gigantem non servatum iri in multitudine roboris sui: mendax autem equus ad salutem, ut dicam cum Propheta, et Psalmographo, ei Dei patre.

C

καὶ οἱ γῆγας οὐ σωθήσεται ἐν τλήσιει ἱεροῦ αἰτοῦ. Προφήτην καὶ θαλμογράφον καὶ Θεοπάτορα.

Volens enim, ut firmitas et stabilitas Ecclesie, quæ omnibus praest, servetur; et omnis dicitis antistitibus sanctorum, quæ ubique sunt, ecclesiarum; et securitatem titulorum ac juriū, quæ illis adsunt, in ipsorum immobiliū possessione, firmis constituens, et præterea corrigens, si quid in eorum juriis claudicet, et mero jure sit destitutum: et non solum hoc, sed et si quod jus consequi debeat ad eiusmodi immobiliū dominium, detentionem, et proprietatem, id fortasse prius factum non est; banc imperii mei Bullam Auream ejus, quod deest, medicatrice illis tradidit, quæ veluti perfectum, et integrum, et omnino inconcussum jus in eis probat. Per quam confirmat quidem, et tutius facit, quocunque jus adest sanctis ecclesiis, eique, quæ illis præsidet, in ipsarum immobiliis, cuiusmodicunque fuerint, et

A καὶ Iat̄h̄o λεγόμενος ὡς ίώμερος τὰ χαλεύοντα Ιως δικαιώματα τῶν ἀπαγαγοῦ ἔκκλησῶν, ἀπιστοκῶν δηλούστι καὶ μητροχόλων καὶ αὐτῆς τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας. "Ος καὶ κατὰ δῆμον οὐτωσι διαλαμβάνει"

B Ο μὲν μετὰ Μωσέα τοῦ ἐκλεκτοῦ λαοῦ ἐκεῖνος στρατηγὸς Ἰησοῦς τὰ Ἱεριχούντεια καθελεὶν ἐπειγόμενος διχυρώματα τοῖς λεπροῖς κύκλῳ σαλπίζειν ἐκάλειε, καὶ οὕτω παραδόξως τὰς τῶν τειχῶν ἐπάλξεις κατέρριπτε· τῇ δὲ τοῦ νέου τῷ Θεῷ ἐκλεκτοῦ καθηγουμένῃ τούτου λαοῦ βασιλεὺς μου μετὰ τὸν ἐν βασιλεῦσιν ἐκεῖνον ἄλιον Μωσέα, τοῦ λαοῦ σωτῆρα καὶ δόδηρον, τὸν ἀοιδίμον λέγω αὐθέντην τῆς βασιλείας μου καὶ γεννήτορα, ὃς περ τινὰ τειχη καθελεὶν ἐπειγομένη Ἱεριχούντεια τὰς τῶν κοινού τῶν Χριστιανῶν ἔχθρον διχυρώσεις, τοῦ δυτικοῦ λέγω δράκοντος, τοῦ τῆς Σικελίτης κατετυρανοῦντος γῆς, κάκειθεν κατὰ τῆς τῶν Ἕρμαίων ἐπικρατείας λάθρᾳ ἐρκεύαντος, ἀναλόγως οὖτε πνευματικάς τινας σάλπιγγας τὰς τῶν τὸν θεὸν ἐξίλεουμένων καθ' ἐκάστην ὑπὲρ τὴν ἡμῶν ἀρχιερέων εὐχὰς πρὸς ἐκεῖνον καθαίρεσιν συνέργούσας ἔχειν δεήσεις. 'Αλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ θεόπτης Μωσῆς, διηγίκα τῷ Ἀμαλῆκ συνεκρότει τὴν μάχην, λερούσιν ἐκατέρωθεν στηριζόμενος οὕτω τούτον κατετροκοῦτο καὶ ὑπερίσχει· κατ' ἐκεῖνον, οὖν καὶ ἡ βασιλεία μου τῷ ἀρχιερατικῷ διοικένη ὑποστηρίγματος εἰς τὴν κατὰ τοῦ νέου τούτου Ἀμαλῆκ προκειμένην ἀντιπάριταξιν, καὶ ὃς περ τινὰ στύλον φωτὸς τοῦ νέου Ἱερᾶτηλ προηγούμενον καὶ τὰ τούτου ἐγενεθέντα διαδήματα, τὰς τούτων ἔχειν εὐχὰς ἐθέλουσα τὸν παρόντα Χρυσόβουλον Λόγιον τῇ μητρὶ πατῶν τῶν Ἐκκλησιῶν, εἰς νέαν Σῶν, τῷ τῇ τοῦ θεοῦ σοφίας ἐνδιαιτήματι, καὶ τοῖς κατὰ τὰς νήσους πάρας καὶ τὴν Ἀνατολὴν καὶ τὴν Δύσιν, ἀρχιερεύσιν ἐθράβευτε, τὰς ὑπὲρ τῆς βασιλείας μου τούτων εὐχὰς ἐπὶ πλέον ἀναρριψώνυσα. Ἀκριβῶς γάρ οἶδεν ἡ βασιλεία μου, ὃς οὐ σώζεται βασιλεὺς διὰ πολλῆν δύναμιν, φευδῆς δὲ ἐπιπος εἰς σωτῆραν, κατὰ τὸν θεόν φάναι

D

E Τοιγάρτοι καὶ τὸ ἀπεικλόνητον πάντη φυλάττεσθαι θέλουσα, τῇ τε πασῶν προκαθημένῃ Ἐκκλησιῶν καὶ τοῖς μηνημονεύθεσι πᾶσιν ἀρχιερεῦσι τῶν δικαιοδήποτε ἀγίων Ἐκκλησιῶν, καὶ τὸ ἀσφαλὲς τῶν προσόντων ταύταις δικαιωμάτων ἐπὶ τῇ κατοχῇ τῶν ἀκινήτων αὐτῶν βεβαιότερον καθιστώσας, προσπανδροῦσα δὲ καὶ εἰ τὶ που χαλεύοντα Ιως ίστον ἐν τοῖς αὐτῶν δικαιώμασι καὶ τῆς ἀκριβείας λειπόμενον· καὶ οὐ μόνον τούτο, ἀλλὰ καὶ εἰ τὶ που ὀφείλον ἐπακολουθήσαις δικαίωμα πρὸς τὴν ἀσφαλή τῶν τοιούτων ἀκινήτων δεσποτείαν, κατοχήν τε καὶ χωρίστηται γενέσθαι Ιως; οὐκ ἐφθασεν· αὐτὸν δῆ τὸν παρόντα χρυσόβουλον λόγιον Iat̄h̄o ἡ βασιλεία μου τούτου δῆ τοῦ ἐλλείποντος αὐτοῖς ἐπιδέδωκεν. οἷον δρτιον καὶ ὅλημελες δεικνύντα τὸ ἐπὶ τούτοις δίκαιοιον καὶ εἰς τὸ παντελές ἀδιάστετον. Δι' οὐ καὶ βεβαιοῖ μὲν καὶ ἀσφαλέστερον τίθησι πᾶν πρόσων

(6) Rogerium Siciliæ regem intelligit.

ταῖς κατ' αὐτοὺς ἀγιωτάταις τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίαις ταῖς αὐτῇ τῇ τούτων προχαθημένῃ δικαίωμα ἐπὶ τοῖς αὐτῶν ἀκινήτοις, ὅποιον ἀν διαθέτηκε καὶ διαυδήκοτε ταῦτα διάκεινται, καὶ τὸ καλὸν κάλλον τοῦ θεοῦ τῇ ἐπιχρύσει τε καὶ φέρω τῆς βασιλείας μου. Πλὴν δὲ ἐν αὐτοῖς· ἐν ὁποίοις εἰποι τις; θεωρούμενον, εἴτε ἐν χρυσοβούλλοις λόγοις διαφόρων βασιλέων εἴτε ἐν σιγιλλοῖς εἴτε ἐν ἀπλαῖς προστάξεσιν εἴτε ἐν λύσεσιν εἴτε ἐν πρακτικοῖς ἀποστάζον, καὶ κατὰ τι τοῦ ἀκριβοῦς καὶ τῆς ὀφειλομένης ἀκολουθίας λεπόμενον, ἀπὸ τε βασιλικῶν προσταγμάτων καὶ νόμων ἐπανορθοῖ· καὶ διορίζεται μὴ κατὰ τι πρόξεριμα. ἐκ τούτων εἶναι ταῖς δηλωθεῖσαις πάσαις ἀγιωτάταις Ἐκκλησίαις εἰς τὸν αἰώνα τὸν ἀπαντανεῖται καὶ ἀνάλατον πάσῃ δικαιολογίᾳ τοῦ βιολέμενού λέγειν τι ὑπὲρ τοῦ δημοσίου, τῷ παρόντες χρυσοβούλλῳ λόγῳ τῆς βασιλείας μου ρωνύμενον καὶ σφρόδρᾳ ἐνδυναμούμενον. Καὶ ἵνα ἀπὸ τῶν πολλῶν, τῶν δὲ τις ἐννοήσειεν, διλγῶν τινῶν τῇ βασιλείᾳ μου ἐπιμηδοῦται, ἐδίνει τοὺς δικαιολογίας ταῖς παροῖσιν ἀποστοῖς εἰη ἢ μέτρων γῆς, αὐτούργια τινα ἴκανισαν ἐν τοῖς τοιούτοις κτήμασι τυχόν μὴ δεδωρημένα αὐτοῖς· ἢ ἐδωρήθησαν μὲν, οὐκ ἀνετράπησαν δὲ αἱ περὶ τούτων προστάξεις· ἢ ἐπὶ πραγματισμένοις δεδωρημένοις αὐτοῖς; αἱ περὶ πραγματισμένοις προστάξεις οὐκ ἀνετράπησαν· ἢ τινα τῶν πορισθέντων αὐτοῖς βασιλικῶν προσταγμάτων ἀδέλτως κατεστρώθησαν· ἢ κατεστρώθησαν μὲν εἰς τινὰ τῶν σεκρέτων, οὐ μή γε καὶ ἐπὶ τοῖς προσφόροις σεκρέτοις· ἢ καταστρώθησαν ἀπώλοντο, ήσα δὲ τούτων παπιστωμένα εὑρίσκονται· ἢ πρακτικὰ ὀφειλοντα προβῆναις οὐ προέβησαν, ἢ προβάντα οὐ κατεστρώθησαν, ἢ δρισθέντα γενέσθαι λογίσιμα οὐκ ἔγενοντο· ἢ κατὰ τινὰ ἱωνὰς ἀλληγορίας διανοίας τοῖς εἰπεῖσιν εἴτε κατὰ μέρος εἴτε καὶ καθ' ὅλην τὰ προσόντα ταῖς πολλάκις διαληφθεῖσαις ἀγίαις τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίαις καὶ τῇ μητρὶ πασῶν χαλεύουσι δικαιώματα κάντενον οὐχ ἔχουσι τὸ ἀπεριλήφτον, καὶ μὴ ἥτις ἔνταῦθα πᾶσα δποιαθήτις αἱ τις αἰτία ὑποσκέψειν ποιοῦσα τὸ δικαιώματα ἐκπεφύνηται· ἢ ὑφειλῶν τυχόν καὶ ἕπερ δικαιώματα προεπορεύθηναι αὐταῖς ἐπὶ τοῖς τοιούτοις ἀκινήτοις, ὡς τινῶν πάντων προδάντων ἐν αὐταῖς (εἰ γέρ μηδὲλως τις ἀκινήτων κατέτηνει, οὐδὲν τι ἀπὸ τοῦ παρόντος χρυσοβούλλου λόγου ὥφεληθεστοναι)· κατὰ μηδὲν τι ταῦτα κάνται, καὶ δεσμὸν δὲ τις ἄλλα εἰς τὸν λάθη ποτὲ ὑπὲρ τοῦ δημοσίου ἀγωνιζόμενος, καταβιάσθαι ποτὲ τὰς τοῦ Θεοῦ ἀγιωτάτας Ἐκκλησίας, τὸν τε τῆς τοῦ Θεοῦ σοφίας οἰκον καὶ τὰς λοιπὰς μητροπόλεις, ἀρχιεπισκοπὰς καὶ ἀρχιεπισκοπάς, δινήσεται ἐπὶ τοῖς, ὡς εἴρηται, διαφέρουσιν αὐταῖς ἀκινήτοις ἀφ' οἰωνθῆτος δικαιωμάτων. Εἰ γέρ μηδὲν τι μηδαμῶς δικαίωμα ἔκτησαντο ἐπὶ τισιν ἱωνῶν τῶν προσόντων αὐταῖς ἀκινήτων, οὐδεμίαν ἀπὸ τοῦ παρόντος χρυσοβούλλου ἦγου ὥφελειαν ἔχουσιν, ὡς περ οὐδὲ ἐφ' οἷς ἔσχε τὴν κατοχὴν δημάσιος ἀφ' οἰασδήτινος εὐλόγου αἰτίας μέχρι τῆς σήμερον· ἐπὶ τούτοις γέρ πᾶσι τὸ ἀκριβές περιφυλαχθῆσεται.

Εἰ τις οὖν θελεῖται διὰ φιλοχρηματίαν ἢ δὲ ἐτέ-

A ubiqueque ea sita sint; et quod bonum est, melius facit, imperii mei sententia et calculo. Quidquid autem est in eis, in quibuscumque quis spectatum id dixerit, sive in aureis bullis diversorum imperatorum, sive in sigillis, sive in simplicibus mandatis, sive in rescriptis, sive in actis claudicantis, et aliquatenus ab eo, quod est exactum, et a debita consequentia deficiens regalium jussionum et legum, corrigit; et decernit, dictis sanctissimis ecclesiis nullum ex ea re præjudicium in æternum afferri: sed quod in eis est instrumentum et imbecillum, esse remissimum, et nulla juris allegatione oppugnandum ab eo, qui velit aliquid pro fisco (seu publico) dicere, ut quod præsenti imperii mei Bulla Aurea confirmetur et valde corroboretur. Et B ex multis eorum, quæ cuiquam in mentem venire possint, pauca quædam imperium meum memoria repeatet: si forte donatio ipsius colonorum sit sine certa quantitate, aut mensura terræ, vel loca quædam fertilia innovarint in hujusmodi possessionibus, forte quæ ipsis donata non fuerunt; aut donata quidem fuerunt, jussiones autem de his factæ non sunt revocatae: vel in alio deputatis donatis ipsis jussiones de prius definitis non sunt revocatae: aut jussionum principalium, quæ ipsis tributæ sunt, aliquæ nullo modo insinuatæ fuerunt; aut fuerunt quidem insinuatæ in aliquo secreto, non tamen competente: aut insinuatæ perierunt, exempla autem earum fide digna reperiuntur: aut acta, quæ procedere debebant, non processerunt: vel actus, qui requirebantur, non intervenierunt: aut quæ fieri debuerunt rationum computationes, factæ non sunt: aut forte quamlibet aliā ob causam, sive ex parte, sive in totum jura sepe dictis sanctis Dei ecclesiis, et matre omnium claudicant, et inde firmatatem suam non habent: et si non, quæ id faciat causa, nominatim expressa sit: aut forte alia ipsis concedi debuerunt instrumenta de hujusmodi immobilibus, cum aliqua saltem impecuniarunt: (nam si documentum de quopiam ex possessis a se immobilibus nequaquam acquisierint, nihil a præsenti Aureæ Bullæ oratione juvabuntur) nulla in re hac omnia, et quæcumque alia cuiquam pro fisco certari in mente quandoque venerint, Iudicare unquam sanctissimas ecclesias, et sapientias Dei templum, reliquiasque metropoles, archiepiscopas, episcopas poterunt in illis immobilibus, quæ, ut dictum est, ad ipsas pertinent, ex qualibuscumque documentis. Nam si nullum acquisiverunt unquam jus in aliquibus forte immobilibus, quæ habent, nullam ex præsenti Aureæ Bullæ oratione sentient utilitatem: sicut nec in quibus fiscis ad hodiernum usque diem possessionem habuit ex justa quapiam causa. In his enim omnibus juris observabitur exacta disciplina.

D Si quis ligatur voluerit per avaritiam, aut quam-

piam aliam causam, ea contemnere quæ hac Aurea Bullæ mei Imperii oratione definita sunt; primum quidem sanctæ Trinitatis splendorem, cum ad tremendum sistimus tribunal, non conspiciat: excidat autem et Christianorum parte, ut Judas duodenario. Et praeter hæc execrationem sibi conciliet primogenitorum sanctorum, justorum et deisferorum Patrium, qui ab ævo præmortui fuerant.

Aureo Αραν αἰτίαν τινὴ κατεχορονῆσαι τῶν ἐν τῷ παρόντι
οριμού λόγῳ τῆς βασιλείας μου διωρισμένων,
πρῶτα μὲν τὸ τῆς ἀγίας Τριάδος φέγγος, ὅτε παρ-
ιστάμεθα τῷ φυσικῷ βήματι, μὴ θεάσατο· ἔκπε-
σσι δὲ καὶ τῆς τῶν Χριστιανῶν μερίδος, ὡς δὲ Ιού-
δας τῆς διωδεκάδος· προσεπιτούοις καὶ τὴν ἀράν
ἐπισπάσσιτο τῶν ἀπ' αἰώνιος προκεκομημένων προ-
τοτόκων ἀγίων δικτίων καὶ θεαφόρων Πατέρων.

VI.

AUREA BULLA DE LOCIS A VENETIS CONSTANTINOPOLI POSSIDENDIS (7).

VII.

ACREA BULLA DE POSSESSIONIBUS MAGNAE ECCLESIAE (8).

De immobilibus Magnæ Ecclesiæ.

Et illic quidem antiquo et celebri Solomonis sapientiae templo pro viribus offerebant omnes: et hinc quoque sacro et maximo templo, quod est sub nomine Dei sapientiae, qui et ex Solomone et Davide secundum humanitatem derivatur magnifice et regaliter exstructo, cuius erat illud Solomonis præfiguratio, novæ, in qua, Sioni, arcæ sanctificationis, Servatoris nostri Ecclesiæ (quam super apostolicorum mandatorum petram revera stabilem et immobilem Spiritus sanctus adiissebavit) multi diversa munera obtulerunt, quæ in immobilibus possessionibus spectantur, ad orientem et occidentem sitis, et aliquibus in insulis. Quædam et perectionem ab eo sunt acquisita. Horum multa (ne dicam plurima) diversis ex causis ad usum perlinere censebantur ab iis qui ubique sunt, publici census descriptoribus, et in ejusmodi rebus exercitatis.

Καὶ τῷ παλαιῷ μὲν ἐκείνῳ καὶ περιπύστῳ τῇς τοῦ Σολομῶντος σοφίᾳς ναῷ τὸ κατὰ δύναμιν προσέρχοντι ἕξι μπυκνεῖς· καὶ τῷ λερῷ δὲ τούτῳ καὶ **Β** παμμεγίστῳ τεμένει, τῷ ἐπ' ὀνόματι τῆς τοῦ Θεοῦ σόφίας, τῷ καὶ ἐκ Σολομῶντος κατηγμάνου καὶ ἐκ Δαβὶδ κατὰ τὸ ἀνθρώπωνον, φιλοτίμως διτας ἐνιδρυμένῳ καὶ τῷ δινει βασιλικῶς, οὐ κάκεινος ἢν δὲ Σολομῶντες προεκτύπωμα, τῇ νέφι λέγω Σών, τῇ τοῦ ἀγιάσματος κιβωτῷ, τῇ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἐκκλησίᾳ, ἢν τῇ πέτρῃ ἐπικροδόμησται τῶν ἀποστολικῶν διατάξεων τὴν Πνεῦμα τὸ ἄγιον οἰτως ἀφίσῃ καὶ ἀκλόνησον, διάφορα πολλοὶ προσήγαγον ἀναθήματα, ἐν ἀκινήτοις θεωρούμενα κτήσεσι κατά τε τὴν Ἑω διακειμέναις καὶ πρὸς δυσμάς, ἀλλὰ δὴ καὶ κτίται τῶν νήσων τινάς· εἰσὶ δὲ περιῆλθον τούτῳ καὶ κατ' ἔξωντισιν. Τούτων πολλὰ (ἴνα μη λέγω τὰ πλείω) ἐκ διαρέρων αἰτιαμάτιον τῷ δημοσιῷ **С** προσαρμόστενι διεγινώσκοντο περέ τε τῶν ἐκασταχοῦ ἀναγραφέων καὶ τῶν διλλως περὶ ταῦτα δειγμῶν.

4. Quoniam autem hoc ad mei imperii aures
[frequenter] delatum est, relatione eorum, qui hoc
magnum et divinum templum dispensant; statim
nostra potentia nihil cunctata, hanc presentem
Bullam huic venerabili domicilio elargita est, per
quam ei pure donat et concedit nostra pietas om-
nia, quæ ad fiscum [seu publicum] quomodocunque
pertinent ex iis quæ in Oriente et Occidente, et in
omnibus insulis ab ea possidentur, immobiliaum,
possessionibus, tanquam ejus donum aliquod et
sacram oblationem, sive sint coloni, sive terra,
verbè gratia, arabilis, vel pratensis, vel consita vi-
tibus, vel hortensis, vel cuiuslibetcunque prædia,
sive in eorum domibus agant famuli negotiatores,
vel artifices, etsi castra in aliquibus eorum exstructa
sint, vel aliquid aliud, quod ad fiscum utique per-
tinet, inventum fuerit.

aurcs
qui hoc
statim
sentem
est, per
as om-
cunque
e, et in
obilium.
mod ei
terra,
sita vi-
torelia,
atores,
structa
ne per-

D α'. Ἐπει δὲ τοῦτο ταῖς ἀκοαῖς ἐνηγήθη τῆς βασι-
λείας μου ἐξ ἀναφορᾶς τῶν τὰ κατὰ τὸν μέγιστον
τοῦτον καὶ θείον οἰκυνομούντων ναὸν, αὐτίκα μη-
δὲν μελιλῆσαν τὸ ἡμέτερον κράτος τὸν παρόντα
χρυστόνουλλον λόγον τῷ παντεπιφετούντῳ σηκῷ ἐπ-
ειράνευσε, δι' οὗ καθαρῶς αὐτῷ δωρεῖται τε καὶ
ἀποχαρίζεται ἡ ἡμετέρα εὐσέβεια ἀπαντά τὰ τῷ
δημοσίῳ ὅτασδήποτε διαφέροντα, ἀπό τε τῶν ἐν τῇ
'Αγατολῇ καὶ τῇ Δύσει καὶ ταῖς ἔλαις νήσοις κατ-
εχομένων παρ' αὐτῆς παντοιών ἀκινήτων ἐπική-
στων, ὡς δῶρον τεύτης καὶ ιερόν τι ἀνάθημα, καὶ
πάροικοι ωσι, καὶν γῇ ἀρόσιμος τυχόν ἡ λιβαδιαία ἢ
ὑπάμεπλος ἢ κηπεύσιμος, καὶν αὐτούργια οἰλαδή τινα.
καὶν ἔνοικοι πραγματευταὶ ἢ ἐργαστηριαχοί, καὶν
κάστρα ἐν τισι τούτων φύκοδομήθησαν, καὶν ἔτερον
τι ὁποιωνδήποτοῦν τῷ δημοσίῳ διαφέρον ἐν τούτοις
էξεύρηται.

2. Corrigit autem menu imperium per praesentem pianam Auream Bullam, quæcunque claudicare inveniuntur in iis quæ dictæ Magno Dei Ecclesiæ ad- sunt, juribus ac titulis, in omnibus ejusmodi im- mobilibus, quæcunque ea fuerint. Et omnia, quæ

β'. Ἐπανορθοῖ δὲ ή βασιλεῖς μου διὰ τοῦ περόν-
τος εὐτεθοῦς χρυσοβούλλου λόγου καὶ ὅσα που χω-
λεύοντα εὑρίσκονται ἐπὶ τοῖς πρῶτοῖς: τῇ δια-
ληφθεῖτῇ τοῦ Θεοῦ Μεγάλη Ὀκκλησίᾳ δικαώμασιν,
ἐν πᾶσι ταῖς τοιωτάτοις ἀκίνητοις, δοπεῖς ἢν καὶ ὡς.

(7) Anno 1148. — Hoc privilegium verbotenus insertum est Nov. Isaaci Comneni pro iisdem Ve-

rectis ad ann. 1187, quod vide,

(3) June 1153.

Καὶ πάντες τὰ προσέντα αὐτῇ κατὰ τε Αἰτίων καὶ Ανατολήν καὶ τὴς διας; νήσους ὡς ὑπὸ παρὰ τῆς βασιλείας μου ἀρρόμενα καὶ παραδόθυτα τούτη λογίζεσθαι διὰ τῆς παρούσης εὔσεβοῦς χρυσοδούλου γραφῆς ἢ γαληνότης ἡμῶν Θεοποίεται διορίζεται.

γ. Διὸ γάρ τοῦτο καὶ περιορισμοὺς προσθῆναι λεπτομερεῖς, παντοίων ἀκινήτων δηλωτικούς, καὶ τῶν ἐν αὐτοῖς προσκαθημένων παροίκων τε καὶ ἔνοικων, ἵτι δὲ καὶ τῶν ἐν τούτοις εὑρισκομένων κανοίων αὐτουργίων, παρὰ τῶν κατὰ τόπους ἀναγραφάνων, καὶ ταῖς ἐκείνων πιστωθῆναι ὑπογραφαῖς καὶ τῷ μέρει τῆς ἀγιωτάτης Μεγάλης Ἐκκλησίας ἐπιδεήναι εἰς ἀσφάλειαν αἰωνίουσαν τὸ κράτος ἡμῶν ἐγκελεύεται, ὡς ἀνῶν δῆλα καὶ ἀναμφίλεχτα ἕμπαντα, καὶ μηδέποτε τῶν καιρῶν ὅπ' ἀνάχρονι δηγούντο περὶ οὐτενοσοῦν τῶν κατὰ καιροὺς ἀναγράψων ἢ ἐποπτῶν ἢ ἐξισωτῶν καὶ τῶν ἀλλως ἀνερευνώντων τὰ δημοσιακά τῶν δηλιοθέντων περιορισμῶν ἐγκαταστρωθῆναι δρειλόντων τοῖς προσφίροις σεκρέτοις δι' εἰδῆσιν.

δ. Οὐδὲ γάρ ἐξέσται τινὶ τούτων ἐν οἰωδήποτε χρήματι οἰονδήτινα τρόπον ἐν τοῖς τοιούτοις πᾶσιν ἀκινήτοις εἰσάρχεσθαι ὀπωσθῆποτε, ἢ ταῦθ' ὑπὸ ζῆτησιν ἀγειν καὶ ἐξέτασιν οἰανδήτινα. Ἀλλ' οὐδὲ δικαιώματα ἐπὶ τούτοις ἐπιζητεῖν, οὐ καπνικὸν ἀναλαμβάνεσθαι, οὐ μετρητήκιον, οὐχ ἔτερον τι οἰονδηποτοῦν φορολόγημα εἰς κέρδος τοῖς ἀναγραφεῖσιν ἐπινοούμενον, ἀποτρεπομένος τῇ ἐμφανεῖ καὶ μόνῃ τοῦ παρόντος χρυσοδούλου λόγου τῆς βασιλείας μου καὶ τῶν προθησομένων περιορισμῶν, ὡς διεληπται.

ε. Πᾶσα δὲ πρόσταξις γεγονοῦται, εἴτε περὶ τῶν προσφωρισμένων, εἴτε περὶ ἀλασμάτων, εἴτε περὶ συμπαθειῶν, εἴτε περὶ τῶν ἀπὸ ταπεινῶν στήχων, εἴτε περὶ τῶν ὑποκειμένων ταῖς χαραγαῖς, εἴτε περὶ στρατειῶν συμπεποθημένων, κανὸν μὴ ἀντισήκωσι τούτων ἐγένετο, εἴτε περὶ τοῦ τὰς ἀπόστους μὴ στέργειν δωρεάς, εἴτε περὶ οἰονδήτινος ἐπέρου χεφαλίου ἐξεφωνήθη καὶ κατὰ τι ἐναντιοῦται τῷ παρόντι χρυσοδούλῳ λόγῳ τῆς βασιλείας μου, δυον ἐπὶ αὐτῷ ἀποίστεται τὸ ἀνίσχυρον, κανὸν τὸ μὴ ἀνατρέπεσθαι ἐχῇ ἐγκείμενον ἐν αὐτῇ, εἰ μὴ ἥρητῶς ἐκρωνθῇ· ἐν εἰδήσει γάρ πασῶν τῶν γεγενημένων προστάξεων ἢ ἡμετέρᾳ τυγχάνουσα θεοσέβεια τὸ κατὰ μέρος ταύτας ἀπαριθμήσασθαι παρέλκον τῇγήσαο, καὶ ὡς Ιδιαιτάτως ἀριθμηθεῖσας καὶ ἀνατραπεῖσας δυον ἐπὶ τῷ παρόντι χρυσοδούλῳ λόγῳ λογίζεσθαι ταύτας θεοπίζει ἢ βασιλεία μου. Ἀλλ' οὐδὲ γενησομένη οἰαδήτις ἐπέρα πρόσταξις τῆς παρούσης εὔσεβοῦς κατισχύσει χρυσοδούλου γραφῆς. ἀλλὰ κάκινη ἐφ' οὓς ἐναντιοῦται τῷ παρόντι τῆς βασιλείας μου δρισμῷ, δυον ἐπ' αὐτῷ τὸ ἀνίσχυρον ἀποίσται καὶ ἀδέδαιον, κανὸν τὸ μὴ (9) ἀνατρέπεσθαι ἐχῇ ἐγκείμενον ἐν αὐτῇ (εἰ μὴ ἥρητῶς ἐκφωνθῇ) καὶ ἐπέραν διάστιξιν οἰανδήτινα.

A illi adiunt in Oriente, et Occidente, et in omnibus insulis, ut nunc a meo imperio data, et ei concessa reputentur, per praesentem Bullam Auream nostrę serenitatis.

B 3. Ob eam enim causam et exactas procedere descriptiones, quae declarant cuiusque generis immobilia, et qui eis præsumit, colonos et conductores; hec amplius, inventa in iis omnis generis loca fertilia; a locorum descriptoribus, eorumque subscriptiōnibus confirmari; et in perpetuam securitatem partim sanctissimae Magnae Ecclesie tradi jubet nostra maiestas: ut omnia manifesta, et extra controversiam posita, nec ullo tempore, in disquisitionem reverentur a descriptorum quodquam, vel inspectorum, vel peræquatorum, et eorum, qui aliter fiscalia percutantur declaratarum descriptionum, competentiis secretis in futuram rei memoriam insinuantur.

4. Neque enim unquam eorum quis poterit ullo modo ingredi hujusmodi immobilia, aut ea in controvensionem deducere, et disquisitionem. Sed nec instrumenta in iis requirere, non sumarium, vel metretacionem exigere, aut aliud ullum vegetal excoxitatum in descriptorum lucrum: qui prohibentur insinuatione ipsa et sola præsentis Aureæ Bullæ mei imperii, et descriptionum, quæ, ut supra comprehenduntur, valitare sunt.

D 5. Omnis autem facta jussio, sive de prius alio deputatis, sive de fragmentis, sive de commiserationibus, sive de iis quæ ab humilibus ordinibus, sive de iis quæ incisionibus subjecta, sive de militiis affectatis, licet compensatio facta non sit, sive de non acquiescendo factis sine quantitate donationibus, sive de quaenamque re edita fuerit jussio, et illa in re repugnet præsenti imperii mei Bullæ Aureæ, irrita erit, et invalida: etsi ne rescindatur, in ea expressum sit: nisi nominatim pronuntiatum sit. Omnimium enim jussionum quæ factæ sunt, notitiam habet mea pietas: quas sigillatum enumerare, supervacuum existimat, et ut expressum enumeratas et eversas, quod ad hanc Aureæ Bullæ orationem attinet, censeri constituit majestas mea. Sed nec alia illa, quæ in posterum sit jussio, huic pia scripturæ prævalebit: quinimo et illa, quatenus præsenti meæ majestatis definitioni adversatur, irrita sit, nullarumque virium: licet, ne subvertantur, apposita sit clausula (nisi nominatim pronuntiatum sit), aut quævis alia distinctio.

autem hoc, ut futuri chrysobullis derogari non possit. Itaque negationem delendam esse credidimus. Z. A. L.

(9) Ille minus apte dicuntur de chrysobullis in posterum edendi. Hor enim vult imperator, ne per futura chrysobulla haic nostro derogetur: non

A. 6. Ut autem sint manifesta, quae adsunt sanctissimae Dei Magnae Ecclesiae immobilia, omnia in praesenti Bulla Aurea aperte inscripta sunt. Quae habent hoc modo. In Thracia et Macedonia, illa et alia. Et deinceps enumerat omnia immobilia. Et post horum enumerationem, dicit: *Judæi Strobiliotæ, ubiunque inventi: et excusatio vel immunitas navium capacitatis triginta millium.*

B. 7. Sancti imperialis mea potestas, sanctissimam Magnam Ecclesiam, et omnem ejus partem, habere jus suum inviolatum omnino et inconcessum: cum exactiores fieri debebant terminorum definitiones, a locorum descriptoribus, ut sepe dictum est. Verum eo pretextu non licet prædictis descriptoribus sumariis exigere, vel metreticon, aut necessariorum dationem, ullamque exactionem facere a quibuscumque immobilibus ejus: sed absque sua collatione et petitione prædictas finium descriptions conscient. Quod si quis ausus fuerit violare quidquam eorum quae præsenti Aureæ Bullæ oratione majestatis meæ definiuntur, præter imperiale indignationem, in periculum veniet subeundi pœnam aurcarum triginta librarum, quae sine commiseratione a rerum privatrum secreto, ex conventione sanctissimæ Magnæ Ecclesie exigentur: quippe cum firma sit ac munita præsens Aureæ Bullæ oratio, facta mense Augusto, prima indictione, anno 6661, cui nostrum pietate præcellens subscriptis imperium.

τοιχεμησεως του Σχεδίου, ἐν ᾧ καὶ τὸ ημέτερον εἴσεις; καὶ θεοπρόβλητον ὑπεσημήνατο κράτος.

8. Ἐν' οὖν εἰη δῆλα τὰ προσθντα τῇ ἀγιωτάτῃ τοῦ Θεοῦ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ ἀκίνητα ἀπαντα, ἐν τῷ παρόντι χρυσοσούλῳ λόγῳ φθεῖται ἐνεγράφεσαν. Ἀ καὶ ἔχουσιν οὐτω πρὸς δυομά. Ἐν τῷ θύμπτι Θράκης καὶ Μακεδονίας τὸ δεῖρα καὶ δεῖρα. Καὶ ἐρεῖς καταλέγει τὰ ἀκίνητα πάντα. Καὶ μετὰ τὴν τούτων ἀπεριθμητὸν φησιν. Οἱ παγακαῖοι εὐρισκόμενοι στροβιλῶται λουδαῖοι, καὶ ἔξουσσεσία πλοιῶν χωρίσσεις χιλιάδων τριάκοτε.

9. Ἐπὶ τούτοις πάσι τὸ ἀπεικόλουθον ἔχειν πάντη καὶ ἀδιάτειστον τὴν ἀγιωτάτην Μεγάλην Ἐκκλησίαν καὶ τὸ μέρος ἀπαντα ἀπτῆς θεσπίζει τὸ κράτος ἡμῶν περιορισμῶν διφειλότων προσθνται λεπτομερῶν παρὰ τῶν κατὰ τόπους ἀναγραφέων, ὃς πολλάκις διεληπται. Πάλιν τῇ τοιχεμησεῖ προφέσσαι οὐκ ἔσται τοὺς δηλωθεῖταις ἀπογραφεῖσιν ἢ καπνικὸν ἄπαιτησα: ή μετρητικὸν ἢ χρειῶν δόσιν ἢ ἐπέραν διποιανδή τινα εἰσπραχεῖν ἀπὸ τῶν ὑπουργήστων ἀκινήτων αὐτῆς, ἀλλ᾽ ἀνευ τῆς οἰασοῦν συνεισφορᾶς τε καὶ ἀπαιτήσεως τοὺς δηλωθέντας περιορισμοὺς συντελέσσουσι. τοῦ καταπολήσαντος ἀθετήσαι τι τῶν διωρισμένων τῷ παρώντι χρυσοσούλῳ λόγῳ τῆς βασιλείας μου πρὸς τῷ τὴν βασιλεικὴν ὑποστήσεσθαι ἀγανάκτησιν. ὑποστηναι διφορωμένου καὶ δόσιν προστίμου λιτρῶν ψευρπύρων τριάκοντα, ἀπαιτηθοσμένων ἀτυμπαθῶν ἢ εἰς αὐτοῦ παρὰ τοῦ σεκρέτου τῶν οἰκειακῶν ἐκ προσελεύσεως τῆς ἀγιωτάτης Μεγάλης Ἐκκλησίας, ὡς βεβαίου καὶ ἀσφαλοῦς τοῦ περόντος χρυσοσούλου λόγου τυγχάνοντος.

C γεγενημένου κατὰ τὸν Αἴγυστον μῆνα τῇ; α'

VII. AUREA BULLA PISANIS CONCESSA (10).

VIII.

AUREA BULLA PRO FIRMANDA CONVENTIONE CUM GENUENSIBUS FACTA (11).

IX.

AUREA BULLA DE POSSESSIONIBUS MONASTERIORUM (12).

Ut ecclesiarii et monasteriorum, quae sunt ad urbem, immobilia intacta sint a manu fisci.

Περὶ τοῦ ἀνέπαφα εἶραι ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ δημοσίου τὰ τώρ ἐκεληστῶν καὶ τώρ κατὰ τὴν κάλυμμαστηρίων ἀκίνητα.

D 4. Imperialis mea sublimitas aliquot abhinc annis Auream Bullam emittere dispensareque prævenit, iisque quæ in hac urbium regina sita sunt, monasteriorum et iis quæ sunt in occidentali parte Seleni, quantum est in littore, et longius; similiter et iis quæ sunt in sinu Nicomediae, et usque ad ipsam Nicomediam, et iis quæ sunt in insulis, Osea, Prota, Chalee, Platea, Sancta Glyceria, Principe, Antigonia, Tragonesio, Terebintho, S. Andrea, S. Try-

α'. Εφθασε μὲν οὖν πρὸς χρόνων τινῶν χρυσοσούλων λόγον ἐπιβαθεῦσαι: ἡ βασιλεία μου τοῖς τε κατ' αὐτὴν τὴν βασιλεία τῶν πόλεων διακειμένοις εὐαγεστάτοις μοναστηρίοις, καὶ τοῖς κατὰ τὸ δυτικὸν μέρος τοῦ στενοῦ, δοσον τε κατ' αἰγιαλὸν καὶ δοσον πύρβαθεν ὠσάτως καὶ τοῖς περὶ τὸν κόλπον τῆς Νικομηδείας καὶ μέχρι καὶ αὐτῆς τῆς Νικομηδείας καὶ τοῖς ἐν ταῖς νήσοις (13), τῇ Οὔξιᾳ, τῇ Πρώτῃ, τῇ Χάλκῃ, τῇ Πλατείᾳ, τῇ ἀγίᾳ Γλυκερίᾳ, τῇ Πριγ-

excellentissimus imperator cirographum suo sigillo impressum etc. Quod chrysobullum, ni fallor verbo tenus relatum est infra Nov. XVII. Z. A. L.

(12) Anno 1158. Liber electoralis bibliotheca Palatina apud Leunclavium hanc Alexio Comneno tribuit.

(13) Sic κατ' ἐφορχὴν Propontidis insulas vel iude die Graeci appellant. Z. A. L.

κι-φ. τῇ τοῦ Ἀντίγρου, τῷ Τραγονησίῳ, τῇ Τερε-
νίθῳ, τῷ Ἀγίῳ Ἀνδρέᾳ, τῷ Ἀγίῳ Τρύπωνι, τῷ
Ἀγίῳ Ἐλευθερίᾳ τῷ Κώδωνι, τῷ Πελαγίῳ, τῷ Θεο-
τίκῳ, τῷ Μεσονησίῳ, τῇ Ἰάτρᾳ καὶ τῷ Ἀγίῳ Δη-
μητρίῳ, καὶ τοῖς ἐν ταῖς κτήσεσι τῶν πορτῶν, καὶ
ἔχρι τῆς περιοχῆς τοῦ Ἀθύρα, καὶ ἀπλῶς τοῖς πέριξ
τῆς βασιλίδος τῶν πόλεων ἀσκούμενοις μοναχοῖς, ἀν-
δράσι τε καὶ γυναικῖ· πολλὰ τούτοις φιλοτίμησαμένη
δίκαια, καὶ τὸ ἀδιάστεστον αὐτοῖς δωρηταριένη ἐπὶ
τῇ κατοχῇ καὶ δεστοτελέ τῶν ἀκινήτων τῶν ἀπὸ τι-
νων δικαιωμάτων διαφερόντων τούτοις, καθὼς ὁ το-
ύτοις χρυσόβουλος λόγος πλατύτερον ταῦτα διέξει-
σιν. Ἐπει τὸ τοὺς θηρολέκτας οὐκ ἡν τρεμεῖν, ἀλλὰ
τῷ τοῦ δημοσίου προστήματι βαρεῖαν τούτοις ἐπ-
ῆγον οὖτοι τὴν κάκωσιν, ἢ βασιλεῖα μου δῆμα μὲν τὸ
θεῖον ἔξεμενοίσασι θελήσασα καὶ δηλεώσασατ ἡφ' οἵς
ὡς ἀνθρώπος τούτῳ προστέκρυσκεν, ἅμα δὲ βουλο-
μένη καὶ τοὺς στρατώτας τοῦ μεγάλου βασιλέως,
Χριστοῦ δηλονότι, τοὺς δὲ αὐτὸν τὸν μονήρη βίον
προελομένους καὶ τὴν πανοπλίαν ἐνδυσαμένους τοῦ
πνεύματος, συμμάχους ἔχειν καὶ συνασπιστάς ἰσχυ-
ρούς κατὰ τῶν δρωμένων καὶ ἀοράτων ἔχθρῶν· τῷ
ἀγαθῷ ἐκείνῳ θεμελίῳ καὶ δροφον ἐπιθέτας ἀνάλο-
γον ἥμετετατο, καὶ τὸν παρόντα χρυσόβουλον ἀπο-
λιπούν εὐλόγως. δὲ ὁ θεσπίζει καὶ διορίζεται,
πάντα τὰ σῆμερον νεμόμενα ἀκίνητα παρὰ τῶν δινω-
θεν ἀριθμηθέντων μοναστηρίων ἢ καὶ τησυχαστηρίων
ἢ καὶ ἀναχωρητικῶν κελλίων ἢ λαυρῶν καὶ ἀπλῶς
κατοικητηρίων μοναχικῶν, καὶ οὐφ ἀν καλοῖντο διδ-
ματι, τούς τε παροίκους, τὰ αὐτούργια, τὰς παντηγύ-
ρεις, τοὺς φόρους, τοὺς πόρους, τὰς λίμνας, τοὺς
ποταμοὺς, τὰ θαλάσσια δίκαια, καὶ καθολικῷ λόγῳ
οἰωνῆποτοῦν δίκαιοιν ἐν ἀκινήτοις κτήμασι θεωρού-
μενον καὶ ἐν οἰψθήτοις τόπῳ διακείμενον παρ' αὐτῶν
κατεχόμενον νῦν, ἡφ' ϕ δηλονότι μέχρι τοῦ νῦν οὐκ
ἴδθῃ τούτοις διάγνωσις παρὰ τῶν κατὰ χώραν ἀνα-
γραφέων τὸ τοῦ δημοσίου μέρος ἐπὶ τούτῳ προσδι-
κτικοῦσα, ἔχειν τὰς ῥήσεις μονάς κατὰ διηνεκῆ δε-
σποτείαν ὡς δῶρον καὶ φιλοτίμημα τῆς βασιλείας
μου, καὶ δεσπόζειν αὐτῶν εἰς τοὺς ἔκης ἀπαντας καὶ
δηγεκεῖς χρόνους, καὶ εὐλόγως καὶ παραλόγως τού-
των τινὰ ἢ τὰ δια ισως ἔως τοῦ νῦν κατείχον, καὶ
διχαίων δικαιώματος, ἢ ἀπὸ δικαιωμάτων μὲν,
κακῶς δὲ ἔχοντων ἢ φυεδῶς συντεθέντων. Πάντα
τὸ παρ' αὐτῶν κατεχόμενα ἐν οἰψθήτοις θέματι
κατά τε Αἴσιν καὶ Ἀνατολήν, καὶ ἐξ αὐτῶν εἰς ἐν-
διάτημα τῶν κατὰ τὴν ἡμέραν βασιλέων, καὶ ἀπὸ
κλασμάτων δισ, καὶ ἀπὸ συμπαθειῶν, ἢ ἀκοχεινη-
μάτων, ἢ διλοπτώτων, ἢ ἀπὸ ταπεινῶν τελουμένων
διαρίων, ἢ ἀπὸ ταπεινῶν κλασματισθέντων, ἢ καὶ
δυνατοῖς διαπραθέντων ἢ τούναντίον, ἢ ἐξ ὀρθώσεων
κακῶς γεγονιῶν διαπράσσεων, καὶ ἐν διλοις τόποις
διρισθέντα δωρηθῆναι ἐν ἀλλοις παρεδόθησαν, ἢ δω-
ρηθέντα οὐ παρεδόθησαν, ἢ παρεδόθεντι οὐκ ἐδωρή-
θησαν, ἢ καθ' ἔτερον τινα λόγον κακῶς παρ' αὐτῶν
κατέχονται, ἀδιαστέστως καὶ ἀπολυπρεγμονήτως κατ-
έχεται παρὰ τῶν ῥήσειῶν πασῶν μονῶν ἢ βασι-
λεῖα μου βούλεται εἰς τὸν αἰῶνα τὸν ἀπαντα, ὡς
δῶρον τῆς βασιλείας μου καὶ καθαρὸν φιλοτίμημα.

A phonē, S. Eleutherio, Codone, Pelago, Beipara,
Mesonesio Iairo, Medicæ, et Sancto Demetrio; et
iis quæ sunt in suburbanis portarum, et usque ad
complexum Athyræ; et (ut semel dicam) iis qui
circum circa reginam civitatum exercentur, mona-
chis, viris, et mulieribus: multa iis jura largita
est, et in immobilium possessione ac domino, quæ
quibusdam juribus ad eos pertinent, firmam et in-
concessam possessionem concessit; quemadmodum
Aurea Bulla hæc fusiū persequitur. Sic quoniam
cavillatores quiescere non potuerunt, sed fasci [scu-
publici] prætextu eis gravem afflictionem intule-
runt: imperialis mea maiestas Deum placare et
propitium efficere volens, ob ea quæ in ipsum ut
homo offendit; simul etiam volens magni impera-
toris, Christi scilicet, milites, qui vitam monasticam
propter ipsum elegerunt, et Spiritus armaturam
induerunt, socios habere, et strenuos comilitiones
adversus hostes tam qui videntur, quam qui non
videntur, bono illi fundamento tectum quoque,
proportione conveniens, imponere voluit, et præ-
sentem Auream Bullam ea ex causa edidit; per
quam statuit et defluit, omnia immobilia, quæ hodie
ab enumeratis monasteriis possidentur, vel etiam
a scholis, et anachoreticis cellulis, vel lauris,
et omnino a monasticis habitaculis, quounque no-
mine vocentur, parocrias, colones, prædia, mercatus,
tributa, vectigalia, laicus, numina, jura maritima,
et (ut semel dicam) quocunque jus in possessione
immobili consideratur, et in quocunque loco situm
sit, in quo scilicet hoc usque non data est eis de-
notatio seu designatio ab iis, qui sunt in ea regione,
census descriptoribus, quæ fiscum in iis jus habere
comprobet, habere dictas mansiones perpetuo do-
minio, ut imperii mei donum et liberale munus, et
eis deinceps semper in perpetuum dominari, etiamsi
probabili vel non probabili de causa eorum aliqua,
vel etiam fortasse omnia hoc usque detinuerunt;
vel etiam sine ullo titulo, vel ex titulo quidem, sed
qui male se habet, vel est fortasse falso confictus.
Omnia enim, quæ ab ipsis in quacunque regione
possidentur, in Oriente et Occidente, sive ex iis
qui eo tempore administrabant, imperatoribus, sive
sint ex fragmentis, sive ex commiserationibus, sive
de loco motis, vel caducis, vel ex viribus calamitate vexatis,
vel iis quæ a potentibus vendita sunt, vel contra,
vel ex correctione male factarum venditionum; et,
si aliis in locis jussa dari, in aliis tradita sunt, vel
donata, non tradita sunt; vel tradita, donata non
sunt; vel quovis alio modo male ab ipsis detinen-
tur; inconcusse et nullo negotio eis exhibito, a
dictis monasteriis vult meum imperium ea in æter-
num possideri, ut [meum] mei Imperii donum, a
mera liberalitate et munificentia profectum. Cum
enim sola nunc apud ipsos immobilium inveniatur
detentio, quæ pro omni titulo debet eis sufficere,
est supervacaneum de ullis aliis curiose investigare.
In omnibus enim, quæ hodie possident, præterquam

In iis, in quibus a publici census in ea regione de- A scriptoribus documenta data sunt, que jus fisci [sue publici], ut dictum est, probant, debet praesens Aurea imperii mei Bullæ sufficere, et pro donatione, et ac:u, et quovis alio titulo satis esse: etiam si quodcumque aliud secretum in eis jus habeat. Nec cogentur monasteria, ob ea quæ nunc possident, immobilia, antiqua alia, quæ eis ahsunt, jura proferre. Sed hac præsenti Aureæ Bullæ scriptura pro omni jure, utentis, ea contenti esse debent; siique eis, ut prius scriptum est, sufficere debeat, et pro donatione, et pro traditione, et quovis alio jure. Sin autem invitatem fortasse tempore voluerit ullum monasterium iis etiam quæ habeat juribus et titulis uti, ea pro se adferens, a nullo penitus prohibebitur. Ille enim non faciet adhibita coactione. Si autem hoc propria voluntate elegerit, nemo impediturus admittetur. Non solum autem ad probandum jus terroni, quod habent, monasteriis sufficiet præsens Bullæ Aurea: sed etiam in coloniis, qui nunc ab eis detinentur, et prædiis, vectigalibus, conventibus, trajectionis solutionibus, stagnis, fluviis, juri- bus maritimis, et quocumque alio jure, quod ab eis possidetur, præterquam in iis, in quibus documenta pro fisco. (ut saepe superius dictum est) assumpta sunt. Sin autem recenseri jussa sunt, vel amputari quadam tributa, vel pacta, vel militiæ, vel publica, vel libellica, vel aliquid aliud, quod ad publicum pertinet; et non factum est, quod recensemendum erat; vel habet aliud aliud jus, quod reprehendi possit monasteria ex eo nihil laudentur. Quid autem opus est multa dicere, et enumerare, et exempli gratia afferre? Verborum multititudinem imperii mei majestas prætercurrent, ne quis in ejusmodi rebus callidus et vafer, nonnullis quidem dictis, ex iis causis quæ immobilia concutiunt, aliis vero silentio præteritis, verba arripiatur; et more Judaico litteræ insistat, et conetur in iis quæ dicta non sunt, monasteria agitare et vexare: universalis et generali oratione imperium meum vult et decernit, ut quod in iis quæ hodie a monasteriis possidentur, vel in ipsis sunt monasteriorum cathedris, pro publico cogitatum fuerit ab aliquo, vel nunc, vel quandocumque, monasterio datum esse reputetur. Et simul ac hoc cogitarit quispiam, vel dixerit: id quoque statim apprehendet monasterium, ut hodie a mea imperatoria sublimitate donatum. Quod enim ad ea attinet, quæ nunc possident immobilia, de quibus pro publico documenta non acceperrunt monasteria; imperium meum vult unumquodque eorum pro re fiscali haberet, in hoc solummodo, quod attentari nequeat, nec a quoquam in controversiam vocari. Et quemadmodum publico nulla a se molestia negotiumve exhibetur, sic nec [sacra] silentiaria, nec monasteria, nec reliqua ab ullo publici curatore litibus agitatuntur, sive quis probabilem, sive non probabilem causam afferat, sive cuiusmodicunque sit, quod loquetur. Quisquis enim hoc facere aggressus fuerit, invalida et revera in-

732
Mōnys; γάρ της παρ' αὐτοῖς εὑρισκομένης νῦν κατοχῆς τῶν ἀκινήτων διφειλούσης ἄρκειν αὐτοῖς ἀντὶ παντὸς δικαιώματος, περιτόν εστι τὸ πολυπραγμονεῦν περὶ ἑτέρου. Ἐπὶ πᾶς γάρ οἵς κατέχουσι σῆμαρον (ἷνεν μέντοι τῶν ἐφ' οἷς ἐδίθησαν αὐτοῖς διαγνώσεις παρὰ τῶν κατὰ χώραν ἀναγραφέων τὸν δημόσιον δικαιοῦσας, ὡς εἰρηται), δρεῖται ἄρκειν ἡ παρόντα χρυσόβουλος γραφὴ τῆς βασιλείας μου καὶ ἀντὶ δωρεᾶς καὶ ἀντὶ πρακτικοῦ καὶ ἀντὶ παντὸς ἑτέρου δικαιώματος, καὶ οἰνδηποτοῦν σεκρέτον ἐπ' αὐτῷ δικαιοῦτο. οὐδὲ ἀναγκασθήσονται αἱ μοναὶ ἐφ' οἷς κατέχουσι νῦν ἀκινήτοις προκομίζειν ἔτερα πτελείγενη προσόντα εἰσταὶ δικαιώματα, ἀλλὰ τῇ παρούσῃ χρυσούσῳ λαβὼν γραφὴν τῆς βασιλείας μου ἀντὶ παντὸς δικαιώματος: χρώμεναι ἀρκεσθήσονται ταῦτη καὶ μόνη, διφειλούσης ἄρκειν αὐταῖς, ὡς προεγράψη, καὶ ἀντὶ δωρεᾶς καὶ ἀντὶ παραδίσεως καὶ ἀντὶ παντὸς ἑτέρου δικαιώματος. Εἰ δὲ ισως καιροῦ καλοῦντος θελήσει οἰνδηποτοῦν μοναστήριον χρήσασθαι καὶ τοῖς προσοῦντιν αὐτῷ δικαιώμασιν, ὑπὲρ ἁστυοῦ ταῦτα προκομίζον, παρ' οἰνδηποτοῖς πέρδι τοῦτο οὐ καλοῦθεται· ἀναγκαστικῶν; γάρ τοῦτο οὐ ποιεῖται· δὲ οἰκεῖψι θελήματι αὐτὸν αἰρετίσται, οὐδὲς δὲ ἐμποδίζων ἔσται. Οὐ μόνον δὲ ἐπὶ τῇ δικαιώσει τῆς γῆς συμβαλεῖται τοῖς μοναστηρίοις ἡ παρούσα χρυσόβουλος γραφὴ, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τοῖς παρούσοις τοῖς νῦν παρ' αὐτῶν κατεχομένοις, καὶ τοῖς αὐτούργοις, φόροις, πανηγύρεσι, διαβατοῖς, λίμναις, ποταμοῖς, θαλασσοῖς: δικαίοις καὶ ἐτέρῳ οἰωδήτινι δικαιῷ παρ' αὐτῶν κατεχομένῳ, διενε μέντοι τῶν ἐφ' οἷς ἔλαθον διαγνώσεις ὑπὲρ τοῦ δημοσίου, ὡς πολλάκις ἀνωτέρω διελήπται. Εἰ δὲ καὶ προσετάχθησεν λογοθεῖναι: ἡ ἐκκοπῆναι τίνα τελέσματα ἡ πρακτικὰ ἢ στρατεῖαι ἡ δημόσια ἡ λιθέλλοι ἡ ἔτερον τι τῷ δημοσίῳ ἀνήκον, καὶ οὐ γέγονε τὸ δελογισμένον, ἡ ἔτερον τι ἔχει ἐπιλήψιμον τὸ δικαιώματα, οὐδὲν τι τούτου βλαβήσεται τὰ μοναστήρια. Τί δὲ χρή τὰ πολλὰ καταλέγειν καὶ ἀπαριθμεῖσθαι, καὶ χάριν πιραδεῖματος ἀπογράφεσθαι; Τὴν πολυλογίαν ἡ βασιλεία μου παρατέχουσα, ἵνα μή τις περὶ τούτα δηινῶν, τινῶν μὲν ἐκφωνηθέντων ἐκ τῶν τὰ ἀκίνητα κατασειντων αἰτίων, τινῶν δὲ παρασιωπηθέντων, ἐπιδράττοι τῶν ὅμιλων καὶ κατὰ ίουδαίους τῷ γράμματι ἐπικάθηται, καὶ ἐπιχειρῇ ἐπὶ τοῖς μὴ ἐφωνθεῖσι διασείειν καὶ παρενοχλεῖν ταῖς μοναῖς, καθολικῷ λόγῳ καὶ περιεκτικῷ τούτῳ ἡ βασιλεία μου βούλεται τε καὶ διορίζεται, ὡς ἀν πάν, ὑπὲρ ἀπὸ τοῖς σήμερον παρὰ τῶν μοναστηρίων κατεχομένοις ἡ ἐπ' αὐταῖς ταῖς καθέδραις τῶν μοναστηρίων νοηθῇ ὑπὲρ τοῦ δημοσίου παρά τινος, ἥν νῦν ἡ διεδήποτε, αὐτὸς τοῦτο διδωρημένον λογίζεσθαι τῇ μονῇ καὶ δῆμα τις τοῦτο διανοήσεται τε καὶ φθέγξεται, καὶ εὐθὺς ἀντιλήψεται αὐτοῦ ἡ μονῇ, ὡς σήμερον δεδωρημένου ταῦτη παρὰ τῆς βασιλείας μου. "Οσον γάρ ἐφ' οἷς κατέχουσι νῦν ἀκινήτοις, περὶ ὧν διαγνώσεις ὑπὲρ τοῦ δημοσίου οὐκ ἔλαθον τὰ προγραφέντα μοναστήρια, δημόσιον βούλεται ἡ βασιλεία μου λογίζεσθαι ἐν ἔκστον τούτων κατὰ μόνον τὸ ἔχειν τὸ ἀδιάστειστον καὶ μὴ ὑπ' οὐδεγὸς ἀνακρίνεται. Καὶ δι τρόπου δ

δημόσιος οὐ πολυπραγμονεῖται: ὑφ' ἐστοῦ, οὗτος οὐδὲ τὸ λεπτὸν σεμνεῖται ἢ ἡσυχαστήρια, μοναστήρια τε καὶ λοιπά, ὑπὸ τούτων τῶν τοῦ δημοσίου φροντιστῶν ἀνακριθῆται· κανὸν τι εὑλόγον δικαιολογήται τις, κανὸν παράλογον, κανὸν δύοιον ἀν εἴη τὸ λαληθησμένον. Πᾶς γάρ διατούτον τι ἐπιχειρήσων ποιῆσαι, ἀντιχυρού δέξειται λέγων καὶ τῷ δυτὶ ὅνται ὄντες, καὶ ἀσυμπτωτὸς ἢ τούτου περιουσία τῷ δημοσίῳ καθοισιαστεῖται, καὶ αὐτὸς διτιμος ἐστείται παντάπασιν, ὡς ἀντιπίκτων βισούει εὐθεῶς τε καὶ φιλοθέως τὸ δεδωρημένοις αὐταῖς διὰ τοῦ παρόντος χρυσοῦντος λόγου, καὶ διὸ αὐτοῦ πράχη τι δώρον προσάγοντι τῷ θεῷ, ἀνθ' ὧν μυρίων εὐεργεσιῶν πάρεται; πλογιστοπαρόχου δεξιῶν αὐτοῦ παραπέλαυσεν.

β'. Οὐκέτεσται οὖν οὕτε ἀναγραφεῖται προκαθημένῳ εἰσοδήτῃς; σεκρέτῳ δέξιωνται ἢ ἀνεργοῦνται δέξιες τεντίνης προσώπῳ τοῦ δημοσίου τὰ τῶν μοναστηρίων ἀκληνηταὶ ἀναγράψειται ἢ καπνολογεῖν, ἢ ἀναγνητεῖν μέτρα γῆς ἢ παροίκων ποσότητα, ἢ γῆς τὸ ὑπέρπλεον ἢ ὑπέρτειμον ἢ τὸ ἀδίκως κατεχόμενον ἐξετάζειν ἀλλ' ἔτειται ἐκ προστάξεως τῆς βισούεις μου μέλουσι γενέσθαι πρακτικὴν τῶν σῆμερον κατεχόμενων πάρεται τῶν μονῶν ἀκινήτων καὶ πιροίκων, τότε μόνον δηληθηστεῖται ἢ μονὴ καὶ τὸ ἀδίκως κατεχόμενον ἀφαιρεῖται, διτεῖται δὲ ὁ ἀνάγραψεὺς δεικνύειται, ὡς ἐπέκεινα τοῦ περιορισμοῦ κατέχειται ἢ μονὴ τόπια ἢ παροίκους ἢ ἔπειρον δίκαιον. Οὐδὲν γάρ ἐπὶ ἀδείας ἔχουσιν αἱ μοναὶ τὰ σῆμερον παρ' αὐτῶν κατεχόμενα, εἰτε πάροικοι εἰσεντεῖται τόποι εἰτε αὐτούργια, ἐπαύξειν καὶ εἰς πληθυσμὸν διγειν πλεῖον. Πλὴν τῇ τοιαύτῃ προφάσει οὐκέτεσται πράκτορι ἢ ἀναγραφεῖται σιδητεῖν ἢ καπνικὸν ἢ μετρητικὸν ἢ ἔτερον τι ἀναγραφικὸν ἢ πρακτορικὸν φορολόγημα ἀπὸ τῶν ὑποκτιμένων ταῖς δηλωθεσταῖς μοναῖς ἀκινήτων ἀναλαμβάνεσθαι. Εἰδίναι γάρ δοφεῖται δι τοῦτο τολμήσων, ὡς οὐδὲν ἐπὶ τὸ πολλαπλοῦν ἀντιστρέψει διπεράν διναλάβηται, ἀλλὰ καὶ τελεῖται δημεύειται ὑποδηληθηστεῖται, καὶ διτιμος ἔσται καὶ ἀπολίτευτος. Οὕτω γάρ θέλειται ἢ βισούειται μου τὰ τῶν δηλωθεσιῶν μονῶν ἀκίνητα πάντα λογίζεσθαι ὑφ' ἔκάστου τῶν πρακτόρων, ὡς μὴ δυταὶ ὑπὸ τὴν ἐστοῦ ἀρχήν τε καὶ ἔκουσιν. Καὶ δι τρόπου οἱ πράκτορες ἐπὶ τοῖς μῆτοπαις μεταξύ τοῦτος θύμασιν οὐδὲν τις τοιαύτας ἀκινήτης πράκτορες λογιζονται. Τὰ μέντοι γενησόμενα πρακτικὰ (14) καὶ οἱ περιορισμοὶ παρ' ὧν ἀν δοτοῦσῃ ἡ βασιλεία μου εἰς παράστασιν τῶν σῆμερον πάρεται τῶν μοναστηρίων νεμομένων, τοῖς προσφρόντοις σεκρέτοις διελέγοντας ἐγκαταστρωθήσονται. Όφειλοντι δὲ εἰδέναι πάντα τὰ μοναστήρια, ὡς οἶτον ἀν εἴτε αὐτῶν εὐερθῆ διδούνται τινὰ ποιησάμενον ἐπὶ τοῖς σῆμερον παρ' αὐτῶν κατεχόμενοις ἀκινήτοις, ἢ συμπαγήνιαν διδούνται πλημμελῆσάν τινα οὐ μόνον ἀπὸ τῆς τοῦ παρόντος χρυσοῦντος λόγου τῆς βασιλείας μου ὥφειλες οὐκέτειρήσει τὸ αὐτολινον, ἀλλὰ καὶ τοῦ πρωφίλοτοιμηθέντος αὐτῷ ἐκπεσεῖται δικαίου διὰ τοῦ προγεγούντος πάτερας ταῖς δηλωθεσταῖς μοναῖς ἔπειρον χρυσοῦντος λόγου τῆς βασιλείας μου (15).

(14) Leinel. επιγ. πρακτικά.

A firma dicere videtur: et citra ullam misericordiam ejus facultates fisco consecrabuntur, et ipse omnino infamis [semper] erit; utpote qui imperatori aduersetur, qui pie ac religiose omniem molestiam vexationem a monasteriis in iis quæ ipsa data sunt, per presentem anream bullam amoveat, et per ipsam exiguum aliquid donum offerat pro innumerabilibus beneficiis, quæ a munifica ejus dextra accipit.

Διενόχητον ταῦτα: μοναῖς ἀποχαριζομένων ἐπὶ τοῖς λόγου, καὶ διὸ αὐτοῦ βραχὺ τι δῶρον προσάγοντι τῷ θεῷ, ἀνθ' ὧν μυρίων εὐεργεσιῶν πάρεται; πλογιστοπαρόχου δεξιῶν αὐτοῦ παραπέλαυσεν.

B 2. Non licet ergo nec publici census descriptori nec ullius secreti praefecto, vel perequatori, vel in rebus agenti, vel aliis personæ disci, quæ publicum tractet, monasteriorum immobilia describere, vel focos censere, et terræ mensuras investigare, vel colonorum numerum, vel quod terræ amplius possideatur, vel non justo pretio emptum est, vel injuste detinetur, examinare, sed quoniam imperii mel mandato acta facienda sunt, eorum nomine, quæ a monasteriis bodie delinquentur, immobilium et paracorum; tunc demum juste monasteriorum molestia efficietur, et quod injuste detinet, ab eo auferetur, quando publici census descriptor ostenderit, monasterium extra terminum occupare loca, vel paracos, vel jus aliud. Nec enim licentiam habebunt monasteria, angendi et amplificandi ea quæ ab ipsis hodie possidentur, sive paraci sint, sive loci, sive auturgia. Verumtamen per hujusmodi occasionem non licet exactori aut descriptori ulli, sumarium, vel mensorium, aut aliud quo ipsam rectigal, quod ad ipsius officium pertineat, recipere ab immobilibus, quæ supra scriptis subjacent monasteriis. Qui enim contra ausus fuerit sciatis se non tantum id, quod exegit, multiplicatum restitutur, sed et omnium bonorum publicationi cum infamia et civilium munium incapacitate subjectum iri. Sic enim vult mea maiestas jam manifestatorum monasteriorum immobilia omnia haberi ab unoquoque exactore, quasi non subsint ipsis officio, vel potestati. Et quemadmodum exactores in non subjectis sibi regionibus nihil juris habent, ut in iis agant administrantve quidquam: sic nec in immobilibus monasteriorum exactores provinciarum, quibus ea subsunt, censemuntur exactores. Quæ igitur sunt acta, et descriptiones [finium scil.], ab iis, quas imperium meum destinaverit ad exhibitionem eorum, quæ a monasteriis possidentur; competentibus secretis propter notitiam inserviantur. Scire namque debent omnia monasteria; si quod ex iis deprehensum fuerit fraudem aliquam, vel collusionem, vel dolum fecisse in immobilibus, quæ hodie ab ipsis possidentur, non solum nihil utilitatis ex hac meæ maiestatis a rea bulla consecuturum; sed etiam casum jure prædictis monasteriis per aliam prius factam, imperii mei auream Bullam concessu.

(15) Reliquam partem in hujus chrysobulli Balsamon

X.

AUREA BULLA DE IMMOBILIBUS MONASTERIORUM (16).

[Χρυσόβουλον] τὸ κατὰ τὸν Ὁκτωβρίον μῆνα τῆς ζ' ινδ. τοῦ ,εἰς τὸν εἰρηνικὸν διπλαύθεν, καὶ παρακελευθερων ἔχειν τὰ μοναστήρια κατὰ τὸ ἀναπόσταστον τὰ ἀκέντα τούτων, καὶ διεγνώσεις ἰδόθησαν αὐτοῖς παρὰ τῶν ἀναγραφέων δικαιοῦσει τὸν δημόσιον (17).

XI.

NE MORIENTIUM EPISCOPORUM BONA AB EXACTORIBUS DIRIPANTUR (18).

Ne morientium episcoporum bona diripiantur ab exactoribus. Emissa mense Septembri, indicione quarta.

Res, quae in Dei contemptum, et ad legum naturae infirmationem, ab iis, qui (ut aiunt) neque Dei vocem, neque hominum vindictam formidant, ut est verisimile, patratur, non ferenda omnino meo imperio visa est, cum ad ejus aures pervenisset. Quamobrem eam, ut omnino Christiana professione indignam, meum corrigit imperium. Ei enim relatum est, in excessu e vita eorum qui ubivis pontificatum gerunt in sanctissimis Dei Ecclesiis, partim quidem antequam funus efferratur, partim vero postquam elatum fuerit, eos, qui in ea regione fisci procurationem exercent, ipsorum mortis praetextu, eorum cellas inhumane invadere, et immobilia, quae sunt sub Ecclesiis, quae eis obligerant: et omnes quidem facultates, quae in illis inventae fuerint, auferre: universam autem ejusmodi immobilium exactionem facere, et ea alioquin omnino conterere.

Imperium ergo meum, ne vel auditu quidem se rendam eorum esse audaciam existimans, ne cun damnum et calamitas ex antistitum morte ad eorum Ecclesias pervaserit, hi multo majorem calamitatem inveherant; et ea sint, quam iam habent, molestia longe molestiores: statuit per hanc præsentem Constitutionem, ne ab iis qui ducales magistratus gerunt, vel qui descriptiones, vel aliqua alia jure fisci exercent, tale quid in sanctissimas Ecclesias, vel eorum immobilia, vel antistitum cellas, in eorum morte deinceps amplius innovetur; sed si testati quidem moriantur antisilites, eorum voluntate et ordinatione omnia flant, quod ad ea attinet, quae in eorum cellis inveniuntur. Quod si sorte etiam intestati decesserint, omnia quoque flant, ut sacris canonibus et legibus videtur. Atqui in vi duarum Ecclesiarum immobilia ne pedem quidem

non expressit; notavit autem: Ἐφεξῆς δὲ ἀνεῖλε τὸ τοιούτον χρυσόβουλον καὶ πᾶσαν πρόταξιν ἐναντιουμένην τούτων γεγονούσαν δηλοῦσθεντί γενησομένην, καὶ διωρίσατο γρῆσθαι τὰς μονάς καὶ τοὺς παλαιγενέστους αὐτῶν δικαιώμασιν. Similia circa finem ei istud chrysobullum continet, quod Magne Ecclesiæ concessum tanquam Nov. VI modo editum.

Περὶ τοῦ μὴ ἀρκέσθαι τὰ τοῖς τελευτῶσιν ἐκποστοῖς ἀντίκοτα καρὰ τῶν χρακτόρων. Αὐτὸν δὲν κατὰ τὸν Σεπτέμβριον μῆρα τῆς δὲ ἐκτιμήσωμεν.

Πρᾶγμα καὶ εἰς θεοῦ τολμώμενον περιφρήνησιν καὶ εἰς ἀθέτησιν θεσμῶν φυσικῶν παρὰ τῶν (δ φασι) μῆτε θεοῦ διπλαύθεν νέμεσιν υφορώμενων, ὡς Ιοκεν, οὐκ ἀνεκτὸν δλως ἐλογίσθη τῇ βασιλείᾳ μου εἰς ἀκοάς; αὐτῇ πεπτωκός. Ἔνθεν τοι καὶ ὦ; πάντη τοῦ τῶν χριστινῶν ἀνάξιον ἐπαγγελματος διορθῶνται τοῦτο ἡ βασιλείᾳ μου. Ἀνηγέχθη γάρ αὐτῇ, ὡς ἐν ταῖς ἀπὸ τοῦ ζῆν ἐκδημίαις τῶν ὀπουδῆποτε ἀρχιερατευόντων ἐν ταῖς τοῦ θεοῦ ἀγιωτάταις Ἐκκλησίαις, πῆ μὲν καὶ πρὸ τῆς αὐτῶν ἐκφορᾶς πῆ δὲ καὶ μετὰ τὴν ἐκφορὴν, οἱ κατὰ χώραν ἐνεργοῦντες προφάσει τῆς αὐτῶν τελευτῆς τῶν τε κελλίων αὐτῶν ἀπανθρώπων; κατεπεμβανούσι καὶ τῶν ὄπει τὰς; λαχούσας αὐτοὺς Ἐκκλησίας ἀκινήτων· καὶ ἀφαιροῦνται μὲν διπάντα τὰ ἐν τούτοις παρευρεθέντα τῶν ὄπειροντων αὐτοῖς, καθελικήν δὲ ποιοῦνται τῶν τοιούτων ἀκινήτων ἀπαλλήσιν, καὶ παντοῖας ἔτερως ταῦτα συντερίβουσιν.

Ἡ γοῦν βασιλείᾳ μου μηδὲ μέχρι καὶ εἰς δικαιουμένον ἀνασχετὴν ἡγησαμένη τὴν τοιαύτην τόλμαν αὐτῶν, ἵνα μὴ καὶ τῆς ἐπὶ τοῖς θανάτοις τῶν ἀρχιερέων ἐπιούστης ταῖς κατ' αὐτοὺς Ἐκκλησίαις ζημίας καὶ συμφορᾶς οὐντος βαρυσυμφορώτεροις γίνοιντο καὶ τῆς ἐπὶ αὐτοῖς ἀντας ἀνιαρώτεροι, δοφίζεται διὰ τῆς παρούσης; προστάξεως, μηχετί παρὰ τῶν κατὰ χώρων τὰς δουκικὰς ἀρχὰς διεπόντων ἡ ἀναγρυπτὸς ἕτερ' ἀττα δικαίῳ τοῦ δημοσίου ἐνεργούντων τοιούτον τι κατατῶν ἀγιωτάτων Ἐκκλησιῶν ἡ τῶν ὄπει αὐτές ἀκινήτων ἡ τῶν κελλίων τῶν ἀρχιερέων ἐν ταῖς αὐτῶν τελευταῖς τοῦ λοιποῦ νεαντερισμῆναι. Άλλ' εἰ μὲν ἐνδιαθήκως οἱ ἀρχιερεῖς τελευτήν, κατὰ τὰς αὐτῶν βουλάς τε καὶ διατάξεις διπάντα γίνεσθαι, δοσον ἐπὶ τοῖς παρευριτικούμενοις ἐν τοῖς κελλίοις αὐτῶν· εἰ δὲ ἵσω; καὶ ἀδιάθετοι ἀπαλλάσσοντο, πάντα καὶ οὕτω συντελεῖσθαι κατὰ τὸ τοῖς ἱεροῖς

(16) Anno 1159. — Laudatur a Bals. ad syn. Nic. II, c. 12, unde edidit Bonelliūs p. 96.

(17) Balsamon, ad hoc et ad illud χρυσόβουλον, de quo supra Nov. II, respiciens, addit: ἀττανού κατεστρώθησαν ἐνταῦθα, διότι τὸ εἰλατίζουσαν ὄψεις εἴκε τούτων μὴ ἐπιγρηγεῖσθαι ταῖς μονάς, ἀλλὰ κατερικήν.

(18) Anno 1151 vel 1166.

κανότι καὶ τοῖς νέμοις δοκοῦν. Τοῖς ἀκινήτοις μέντοι τῶν χρησουσῶν Ἐκκλησῶν οὐδὲ πόδα δλως ἐτι-
βαλεῖ τις τῶν κατὰ χώραν δύοκῶν ἡ τινῶν ἑτέρων,
ιοὺς ἀργεταί, οὐδὲ τὸ οἰνοῦν ἔκειθεν δύωσοῦν ἀνα-
λάβηται· ἀλλὰ κάνει παρὰ τῶν μερῶν τῶν τοιού-
των Ἐκκλησῶν ἐν αὐτοῖς οἰκονομηθήσεται, καθὼς
δρα καὶ περὶ τούτου νομίμως καὶ κανονικῶς δι-
ηγόρευται, μέχρις ὅτι δηλαδὴ οἱ μετὰ τοὺς τεθνηκότας
ἀρχιερεῖς εἰς Ἐκκλησίας ἐπικηρυτέομενοι κατὰ
χώραν γεγονότες αὐτοὶ τῆς τούτων οἰκονομίας δι-
καιόζονται. Εἰδέναι ὀφελοντος τοῦ εἰς ἀδέτησον
εινος τῶν ἐν τῇ παρούσῃ προσάξει τῆς βασιλείας
μου διωρισμένων χωρήσοντος, ὡς εἰ καὶ θεὸς ἐπὶ^B
τῷ τοιούτῳ αὐτοῦ τολμήματι πρός γε τὸ παρὸν
περιστακήσεται, πάντως εἰς τὸ μέλλον αὐτῷ τὴν
ἀξίαν δίκην ταμιεύσθων, ἀλλ' ἡ βασιλεία μου καὶ
εἰς τὸ παρὸν πειρότερον αὐτὸν μετελεύσεται, σωμα-
τικαὶ; ποιναὶς αὐτὸν καθυποβαλοῦσσα, μελῶν τε
οἰκείων ἀκρωτηριασμοῖς καὶ τῶν διπράγντων δη-
μεύσεται καὶ ὑπερορίᾳ παχρῆ. Οὐ μόνον γάρ εἰς τὸ
ἀπλοῦν ἀπεντάθεν ἀποδώσει ὁ τοιούτος τῇ Ἐκκλη-
σίᾳ τὸ ἐξ αὐτῆς τοιουτοτρόπως παρ' αὐτοῦ ἀφαιρε-
θῆσθαιν, ἀλλὰ καὶ πρὸς τοῦ δημοσίου εἰς τὸ
δικαίον ἀσυμπιθῶς ἀπαιτηθήσεται τὴν τοιούτην
ποσθῆτα· εἰδῆσεως; ἀκριθεστάτης; διδομένης περὶ^C
τούτου παρὰ τοῦ τηγικαῦτα ἀρχιερέως τῷ κατὰ τὴν
ἡμέραν μυστικῷ, δεκατεῖν, καὶ ὀφελεῖν καὶ ἀμφι οἰκονο-
μεῖν, πρόφασιν δὲ πάντως οὐχ ἔξει περὶ τῆς
ἀρετῆς αὐτοῦ. Ἀλλα γάρ ἡ βασιλεία μου εὐαγγε-
λικῶς καὶ ἐλάλησεν αὐτοῖς διὰ τῆς παρούσης προ-
τάξεως, ἥτις καταστραθήσεται καὶ τῷ ἱερῷ χαρτο-
φύλακι ἐναποτεθήσεται, ἀρκέσουσα ταῖς ἀγιωτάταις Ἐκκλησίαις, καὶ λα-
τεπιστεύμένα παρὰ τῶν μερῶν αὐτῶν ἐμφανίζεται. Ἔξουσιος γάρ πρωτούπων λαχὸν ταῦτα, καὶ τοῖς
τοπιστέοντος προσέσονται εἰς ἀσφάλειαν αἰτοῦσιν.

XII.

NOVELLA DE DIVERSIS CAUSIS (13).

Περὶ διαφόρων ὄχθεσσων, δηλούσει περὶ δεκα-
στῶν, καὶ συντηγόρων, καὶ ἀπιφωνημάτων, καὶ
καταλήγων, καὶ τῶν θεματικῶν, καὶ περὶ τῆς
ἀπεκρίσεως, καὶ τῶν ἐπιτρόπων ἢγουν διο-
κητῶν, καὶ τῶν προστίμων ἀπαιτησών, καὶ
ἐκμερισμῶν δικαστῶν καὶ συντηγόρων.

Ἐννοιον ἐπιστασιαν οἱ πάλαι σοφοὶ τὴν βασιλείαν
ὑπεισέντο, χρῆμα γοῦν ἀτεχγῶς θεσπέσιον διὰ τοῦτο
καὶ πρόνοιαν θεοῦ μεγαλομερῆ ταύτην εἶναι καὶ πεπι-
στεύκασι καὶ διδάσκουσιν. Εἰ γάρ δίκαιος ὁ Κύριος καὶ
δικαιούνας ἡγάπησε, προσήκει δῆ που καὶ τὸν ἐξ
ἴκεινον λαχντὰ βασιλεύειν τῶν ἐπὶ τῆς αὐτόν τε δί-
καιων εἶναι καὶ τῶν ὑπὸ αὐτοῦ προβαλλομένων εἰς τὸ
δικάζειν τὰς εὐθυδικίας περισπουδαστὸν ἔργον
πουεῖσθαι καὶ ἀποδέχεσθαι. Ή τί γάρ ἀνεἴη βασιλέως
ἔργον τιμιώτερον ἔτερον καὶ τοῖς βασιλευομένοις
λυσιτελέστερον; Ταῦτα τοινύν οὐδὲ ἡ βασιλεία μου
ἀγνοήσασά, μάλιστα μὲν ἡβούλετο καὶ ηὔχετο

A omnino immittet aliquis ex ducibus, vel aliquibus
aliis, ut dictum est: sed nec quælibet illinc pars
quomodocunque apprehendetur, sed omnia a part-
ibus ejusmodi Ecclesiarum in ipsis administrabun-
tur, quemadmodum de hoc legitime et canonice
edictum est: donec scilicet, qui post mortuos
antistites in Ecclesiis renuntiati sunt, in regione
suerint et eorum administrationem apprehenderint:
debente scire eo, qui ad confirmationem alicujus
eorum, quæ a præsente imperii mei Constitutione
decreta sunt, processerit; quod etiam si Deus in
tali ejus, tamque audaci incepto, in præsentia si-
luerit, omnino in futurum dignum ejus supplie-
tus: imperium tamen meum eum acerbius
in præsentia aggredietur, pessis eum corporalibus
subjiciens, et suorum membrorum truncationibus
bonorumque publicationi, et dilaturno extilio. Non
solum enim ex eo simpliciter reddet Ecclesiæ, quod
ei illo modo ab ipso auferetur, sed etiam a fisco
talibus quantias in duplum absque ulla commiser-
tione exigitur; perfectissima dē ea re cognitione
ab antistite illius temporis data mystico, qui debet
etiam utraque administrare: de suo autem peccato
omnino excusationem non habebit. Venit enim
meum imperium, et eis per præsentem Constitutionem
evangelice locutum est, quæ in sacro scrinio
chartophylacio [seu tabulario] reponetur, sanctissi-
mis Ecclesiis opem latura, etiam si ejus exemplaria
sola competenti fide multa, ab ipsis partibus hu-
sinnentur. Ea enim archetypi viam habebunt, et
exhibitibus ad æternam securitatem.

D

Manuelis Comneni novella, de diversis causis, vide-
licet de iudicibus, et advocatis, et attestationibus,
et appellationibus, et de procurialibus, et anti-
christis, et curatoribus seu executoribus, et de
pœnarium exactione, ac judicium et advocatorum
distributione.

Regnum prisci sapientes legitimam quamdam
administrationem declinierunt, rem quidem certe
dubio procul divinam. Ideoque hoc multiplicem Dei
providentiam esse, sicuti crediderunt, ita etiam tradunt. Quippe si justus est Dominas, et justitas
dilexit¹, par est, ut et is qui ab ipso consecutus
est regnum in eos qui sunt in terris, justus ipse
sit, atque illorum, quos juridicundo præficit, recta
judicia dignum opus studio suo ducat, et exigat.
Nam quod aliud obsecro regis opus honestius et
præstabilius fuerit, ac imperio subjectis utilius?
Hæc cum majestas mea non ignoret, maxime quidem

¹ I sal. x, 8.

cuparet ac optaret, neminem esse sub ejus imperio. A μηδένα μὲν εἴθαι τὸν ἀδικούμενον ὑπὸ τὴν αὐτῆς cui fiat injuria; vel si hoc conficeri nequeat, saltet ne li seigniores negligenteroresque forent nefaria committentibus, in exequenda læsorum vindicta, qui ad eam sumendam, ab imperatoria maiestate sunt constituti. Sed cum iam videat complures, ab avara injustaque manu vulnerari, dum ademptiones agrorum et villarum perpetuantur, aliisque rebus spoliantur; ac deinde perpetuo judiciorum ostia pulsant, citraque fructum ullum tempus terunt, et præterquam quod ab eis nihil opis et auxilii ferant, etiam pejus atque acerbius plagiæ et verberibus multantur, et injustitiae fæces inde hauriunt, unde vindictam consequi sperabant. (Etenim, ut Solomoni verbis utar, vidi iniquitatem sub sole, hominem scilicet mortalem, in item immortalem lapsum, carique velut hereditatem quamdam patritam, ad tertium sæpenumero, quartamque generationem, nepotibus suis successione quadam transmittentem.) Illic ergo, ceu dictum est, cum mea maiestas animadverteret, doluit illa quidem, ceu par erat, ob ea quæ fierent, et magnam animo molestiam percepit, ut quæ judiciorum negligentiam culparet, ac misericordia tangeretur ob desperationem eorum qui lèduntur. Ideoque pro viribus cireumspiciens de mali hujus correctione, pessimaque sustinentibus, quantum sane potest, subveniens, tandem ad dispositionem deinceps aperiendam respectit.

1. Judices ter qualibet septimana debere jus dicere. Nam ab hodierno die vult eos qui singulis in judiciis assessorum officio fungi debent, et cum judicij præside causas cognoscere ordinatos ac destinatos esse, alios quidem ad hoc, alios vero ad illud tribunal: ne omnibus pariter ad unum convenientibus, reliqua cessare contingat, propter absentiam eorum, qui juri dicundo præsunt. Atque hoc modo nos etiam ille tolletur, qui nunc obtinet, ut per intervalla jus dicant. Quippe nobis placet, ut citra ullam excusationem ter in qualibet septimana jus dicant singuli judiciorum præsides, convenientibus ad eos illis judicibus, qui sub eis sunt: et reis incumbat, ut in judiciis sub necessaria præstatione doli mali compareant, nec tantisper absint, donec causa fulta fuerit, si quidem interim et actores perpetuo urgeant, ut competens ipsis actio decidatur. Non tamen reis opus erit, plures adhibere citationes, et quæ data opera fatigent actores; sed post oblationem libelli, cum cognitum fuerit, quænam in eo contineatur actio, si qui fortasse non obtemperant, ii per edicta tria, quæ proponantur ad triginta dies, citentur; et siquidem intra haec spatia se non stiterint, condemnantur secundum ea quæ constituta sunt a clarissimo majestatis meæ avo, et felicis memoriae principe, domino Leone Sapiente. Atque hoc modo cum quovis agi debere statuimus.

2. De adrocatiis. Præterea maiestas mea infinita garrulitate advocationum, ac longa eorumdem in-

τεπικράτειαν εἰ δὲ οὖν, ἀλλὰ μὴ ρ̄χυμοτέρους είναι τῶν ἐπαράνομα δρ̄ιντων περὶ τὴν τῶν ἀδικούμενων ἐκδίκησιν τούς; εἰ; εὐτὴν τεταγμένους παρὰ τῆς βασιλείας μου. Νῦν δὲ πολὺούς δρ̄ῶσα πλεονεκτικῆς χειρὸς καὶ ἀδίκου τραυματίας γινομένους, καὶ ἀγρῶν ἀφαρίσσεις; καὶ οἰκημάτων ὑπομένοντας καὶ πραγμάτων ἄλλων ἀποστερουμένους, ἔπειτα θυροκοποῦντας διηνεκῶς τὰ δικαστήρια καὶ χρονοτροποῦντας ἀνήνυτα, καὶ πρὸς τὸ μηδεμιᾶς ἐκεῖνης θεραπείας ἐπειγχάνειν εἰς τὸ κείρον τε καὶ ὅδυνηρότερον ταῖς τοληγαῖς ἐπιεικισμένους, καὶ τὸν τρυγλαν ἐντεῦθεν τῆς ἀδικίας ἀποδροφῶντας, ἵνα τυχεῖν τῆς ἐκδικήσεως ἥλπιζον· καὶ γάρ ίν δρ̄ῶ τὸ τοῦ Σολομῶντος, Εἶδον ἀνομίαν ὑπὸ τὸν ἥλιον, δινθρωπον θυητὸν ὀθανάτῳ δίκηη περιπεσθεῖα, καὶ ταύτην ὠστερ πιάλην κείρησαν πατέρων εἰς τρίτην πολλάκις καὶ τετάρτην γενεὰν τοῖς ἔγγόνοις αὐτοῦ κατὰ διαδοχὴν παραπέμψαντα· ταῦτα τοίνυν, ὡς εἰκόνει τοῖς γενομένοις; καὶ τὴν φυχὴν ἡνάδην, αἰτιασμένη μὲν σήμην τῶν δικαστῶν ῥάβυμάν, οἰκτειρήσασα δὲ καὶ τοὺς ἀδικουμένους τῆς ἀπογάσεως. Διὸ καὶ κατὰ τὸ δυνατὸν τὴν τοῦ κακοῦ τούτου περισκοποῦσα διώρθωσιν, καὶ τοῖς τὰ χειρίστα πάσχουσι κατὰ τὸ ἔγχωρον διαπάνουσα, πρὸς τὴν ἐφεξῆς ἥρθησομένην οἰκονομίαν ἀπέδειψε.

a. "Οτι τρισσάκις ἐκάστης ἐδεσμόδος ὀφελούσις δικάζειν. Βούλεται γάρ ἀπὸ τῆς σήμερον τοὺς ἐφ' ἐκάστῳ δικαστηρίῳ συνεδριάζειν ὀφελούντας καὶ συνδιαγνωμονεύειν τῷ τούτου προτεταμένῳ τεταγμένους είναι καὶ ἀφωρισμένους, τοὺς μὲν εἰς τοῦτο, τοὺς δὲ εἰς ἑκατὸν τὸ δικαστηρίον, ἵνα μὴ πάντων εἰς ἐν κατὰ ταῦτα συνερχομένων ἀργεῖν ἐπισυμβαλεῖν τὰ λοιπὰ δὲ ἐρημίαν τῶν δικαζόντων· οὕτω δὲ καὶ τὸ νῦν ἐπικρατοῦν θέος περιειρεῖται, τὸ ἐκ διαλειμμάτων δικάζειν αὐτούς. Εὔδοκοῦμεν γάρ τρισσάκις ἀπροφασίστως μιᾶς ἐκάστης ἐδεσμάδος δικάζειν. ἐκαστον τῶν προκαθημένων τῶν δικαστηρίων, συνερχομένων παρ' αὐτοῖς τῶν ὑπὸ αὐτοῖς δικαστῶν. Ἐπικείσθαι δὲ καὶ τοῖς ἐναγομένοις ἀνάγκην διόλου παραβάλλειν ἐν τοῖς δικαστηρίοις καὶ μὴ ἀποικιπάνεσθαι, μέχρις ἂν ἐπιπερατωθῇ τὸ τῆς ὑποθέσεως, εἰγε τάξις καὶ οἱ ἐνάγοντες διηνεκῶς ἐπιπεύδουσι τιμηθῆναι τὴν προσαρμόσασαν αὐτοῖς ἀγωγήν. Δεῖσθαι μέντοι τοὺς ἐναγομένους καὶ διμηνύμάτων οὐχὶ συχνῶν καὶ κατατριβόντων ἐπιτεῖδες; τοὺς ἐνάγοντας, ἀλλὰ μετὰ τὴν τοῦ λιβάδιου δόσιν καὶ τὴν εἰδῆσιν τῆς κατ' αὐτὸν φερομένης ἀγωγῆς, εἰ τινες ἵσως ἀπειθοῦσι, τρισὶν αὐτοῖς τριακοντημέροις καλεῖσθαι προγράμμασι· καὶ εἰ μὴ ἐντὸς αὐτῶν ἀπαγγήσουσι, καταδικάσεθαι ἀκολούθως ταῖς νομοθετηθεῖσι παρὰ τοῦ δοιδίου πάπετου τῆς βασιλείας μου, καὶ τοῦ μακαρίτου βασιλέως κυρίου Λέοντος τοῦ σοροῦ. Καὶ ταῦτα μὲν οὕτω γίνεσθαι διατατέμεθα.

β. Περὶ συνηγγέρων. Ἐπεὶ δὲ καὶ τῇ ταν συνηγόρων ἀπεραντοῖσιγίζει καὶ τῇ πολλῇ ταύτων ἐν-

στάσει προσωριθμίκει ἡ βασιλεία μου (σπούδασμα A γαρ αὐτοῖς κατεφύρασε πολλάκις ὥρας ὑποσυλῦν καὶ σεσφισμένως φυγόδικεν, οἵς τὰς αὐτὰς πολλάκις δικαιολογίας ἀνακυκλοῦσι, καὶ τῶν προτέρων δισποτιστάστως ἐξερχόμενοι προκόπτειν οὐκέτι εἴσαι τὸ δικαστήριον), διορίζεται μετὰ συστολῆς ισταμένους τοὺς συνηγόρους ὡς τὸ πρὸς δικάζεσθαι, καὶ μὴ συγκαθήσθαι τοῖς δικασταῖς ἐν τῷ δικάζεσθαι, καὶ μὴ κατὰ ταῦτα τοῖς λόγοις χωρεῖν (ἀφ' ὧν συγχεῖται μὲν ἡ ἀκρότησις, ἐκκρούεται δὲ καὶ τῶν δικαστῶν ἡ ἀκριβής καὶ συντετρημένη διάγνωσις). ἀλλὰ θατέρου μέρους ἐφησυχάζοντος μετ' εὐταξίας καὶ καταστάσεως τὰ οἰκεῖα δίκαια προτείνειν τὸν πρᾶλογόντα, εἴτα τὸν μὲν ἄρεμεν, ἀντιδικαιολογεῖται δὲ μετὰ τῆς ἵσης ἀδείας τὸν ἔπειρον· καὶ οὗτοι λέγειν τοὺς δικαστὰς διαγινώσκουσι. Κανὸν B εἰ μᾶς γνώμης διπάντες γένοιντο, ἐπὶ τὰ πρόσω χωρεῖν τοὺς δικαζομένους· εἰ δὲ διαφωνήσουσι πρὸς ἀλλήλους, τοὺς μὲν συνηγοροῦντας καὶ πάλιν ἐν ἡρεμῷ μένειν, τοὺς δὲ δικαστὰς καθ' εὔτους σκοπεῖν πλὸν ἀμφιρίστον καὶ δίκαια τῆς οἰασμοῦ προσπαθεῖσας εἰς ἐν συνέρχεσθαι πάντας καὶ ἀποφανεῖσθαι τὸ παρ' αὐτῶν διαγινωσκόμενον. Εἰ δὲ γε μὴ διμοργωμονήσουσι πάντες, ἀλλὰ τινές διαφωνοῦσι τοῖς πλεονσιν ἡ ἑξισοῦνται οἱ διάφωνοῦντες, ἐκείνων τῶν φήμων προκρίνεσθαι, οἵς καὶ δι τοῦ δικαστηρίου προεστῶν συμφωνεῖ. Οἱ δὲ μὴ στοιχεῦντες τοῖς παρ' ἡμῶν διατεταγμένοις περὶ αὐτῶν, ἀλλὰ τὰ αὐτὰ δικαιολογοῦμενοι, καὶ μὴ παραδεκτέοις μὲν ἔντες τοῖς δικασταῖς, δημος; δὲ τοῖς αὐτοῖς ἀνεργοθράστως ἐπιμένοντες, κάκενα λέγοντες, ἀ καὶ προδίκαιαιολογησάμενοι ἀπεπέμψθησαν (ἴστι μὲν ὅτε καὶ αὐτολεῖται, ὅτε δὲ καὶ τὰς λέξεις πρὸς τὸ λαθεῖν ὑπαλλάσσοντες, δποια καὶ τῆς βασιλείας μου δικαζούσης γεγόνασι), καὶ τὸν ἡμέτερον διορισμὸν παραβαλούντες τοῦ συνηγορείν κωλυθήσονται. C πάντας γάρ ἀδικεῖσθαι οἰδόμενοι ἐπὶ τὴν ἐκ νόμων ἀποτεταμευμένην τούτοις τῆς ἐκκλήσου βοήθειαν καταφυγεῖν ὑπελογίαν. Μελήσει δὲ πάντως καὶ τοῖς δικαζούσιν ἐμμαρίμνως τὰς διαγνώσεις ποιεῖσθαι καὶ τὰς ἀποφάσεις, εἰδόσιν ὅτι μεγάλαις ζημίαις, πολλάκις δὲ καὶ σωμάτων ἀκρωτηριασμοὶ ταῖς αὐτῶν ἀποφάσεσιν ἐπακολούθουσιν. Τίνει οὖν μὴ τοῦ λοιποῦ ἀπέραντα εἶη τὰ δικαστήρια, τὸν ἐν διαφόροις βιδλίοις τῶν Βασιλικῶν ἐγκατετρωμένον ἀναζωπυροῦμεν νόμον, καὶ νενεκρωμένον οἷον εἰπεῖν καὶ ἀγρίαν παντελῆ κατεψηφισμένον ἀνιστῶμεν, διορίζόμενοι κατ' ἐκείνον τὰ μὲν ἐγκληματικὰ τῶν δικαστηρίων ἐντὸς διετίας τερατοῦσθαι, τοῖς δὲ χρηματικοῖς τὸν τῆς τριετίας χρόνον ἐξαπλούμενοι αἵτηρες γάρ αὐτοῖς τὸ τοσοῦτον διάστημα τοῦ καιροῦ, καὶ εἰ καὶ ἴως τινὲς ὑποθέτεις πολὺ τὸ γρυζόν ἔχουσαι καὶ τὸ δυσχερές εὐρίσκοντο καὶ τὴν λίστην οὐκέτι εὐλαβῶς παραδεχθεῖενται. Εἰ δὲ παρ' αἴτιαν τοῦ ἐνάγοντος ἡ προθεσμίᾳ ἐκμετρηθήσεται μὴ λειπούσης τῆς ὑποθέσεως, ἀπεντεύθεν ἔσται καταδίκασμένως, προτικατεβίλλων τῷ ἐναγομένῳ καὶ τῷ δαπανήμετα. Εἰ δὲ τοῦ ἐνάγοντος ἐπεγρυπούντος; καὶ εἰπιπεύθουσι; ἡ δυστροφία τοῦ ἐναγομένου

A statuta multum offensa est. Quippe deprehendit sacerdos illis hoc esse studio, ut horas quasi deprædantur, et fucata tergiversentur, dum easdem allegationes multoties repetunt. Et quoniam certus eorum numerus esse debet in iudicio quolibet ejus, qui jus ipsis dicit, ad eum necessario convenient. At si fortassis ob aliquam causam id iudicium vacet, apud alia iudicia civilia munus sum cito cujusquam impedimentum implebunt. Hinc enim auditio favor additur; causa vero cognitio accurate observatur. Ubi autem altera pars cum deore consentit, præcipiantis privilegia extenduntur; dein uno tacent, alter litem persequitur non minus intrepide; postremo iudicium sententia pronuntiabitur. Ubi omnes unius sunt sententiae, partes litigantes longius procedunt; autem in diversas abeunt sententias, advocati et ipsi silebunt, dum judices res controversas examinant, donec idem sentientes in eamdem sententiam abierint. Quod si non omnes consentiunt, sed pars minor majori opponitur, aut numerus diversa opinantum æqualis existit, ea sententia victrix erit, cui præses concionis astipulatur. Qui autem non assentiuntur illis quæ de ipsis decrevimus, sed priori defensione utuntur, quæ iudicibus displicuerit, et eadem semper, idque nullo pudore, in medium proferunt atque ea repellunt quæ jam antea probare nequierant (namque voces exacte pronuntiatas negligunt, ut ipse expertus sum), quia autem definitiones nostras parvi pendunt, causam juste defendendi facultate privantur. Iluc accedit quod se plane offensos arbitrantes ad auxilium quod tribunal offert confugere satius duxerunt. Cordi erit omnibus qui jus dicunt, ut decreta et sententiae ad unguem reddantur, probe scientes quod præce acerbæ, immo corporis mutilationes ipsas sententias subsequuntur. Ne igitur in posterum actus juridici insinuiti sint, legem in Basilicorum codicibus scriptam resocillamus, et quasi e mortuis resuscitamus, et secundum ipsam crimina atque accusations, quæ intra biennium absolvi possunt, definiimus; causas vero, quæ circa pecuniam sunt, intra triennium relegamus; hoc enim temporis spatium sufficit, etiamsi quædam hypotheses ac problemata propter obscuritatem peculiarem minus facilita soluta sint. Si autem contra spem accusantis dies præstitutus præterit, quin lis dirimatur, tum accusatus damnabitur ad sumptus solvendos. Si autem accusatoris pertinacia nimias req̄ vexationes non sine magna temporis jactura infligit, inde condemnatio et res repetundæ locum habebunt, ac reus, nullius auxiliū particeps, nulla gratia dignus existimabitur. Si e contra iudices cunctando magnam temporis jacturam provocarunt, immoribus suis rite fungentes illam sanabunt. Quomodo enī, qui ad jus in omnibus dicendum destinati sunt, munere attributo perperam fungentes, aut alios iudices conniventes adiuvando, ad illorum perniciem rem gerere satagent? Sed cum quodvis tribunal peculiares habeat

judices, ad eum, quem par est, causam suam reus deferet. Quod si hic ob qualitercunque causam officio suo fungi non poterit, aliud aliquod tribunal a I jus consequendum adibit.

κακοριῶν σχολαζόντων αἰτίος τῆς ἀπράκτου παραδρομῆς τοῦ κακιῶν οἱ δικαστικῶν δικαιώνων μεταχινηθήσονται· ποὺ γάρ ἀν. εἴη δικαιον τοὺς ἐπὶ σωτηρίᾳ τῶν κακῶν πιστούντων τὸ δικάζειν λαχόντας, είτα πρὸς συντριβὴν αὐτῶν κεχρημένους τῷ λειτουργήματι, καὶ εἰς δικαστικῶν δικαιώνων προστασίας, η συνδικάζειν τοὺς τούτων προστατεύοντος; Ἐπειδὴ τεταγμένοις δικαιώσουσιν εἰναι ἐφ' ἕκαστῳ τῶν δικαστηρίων δικασταῖς, τοὺς μὲν δικαστηρίους τοῦ κατ' αὐτοὺς δικάζοντος; ἐξ ἀνάγκης παρ' αὐτῷ συνελεύσονται· τούτου δὲ τοις δικαστηρίοις ἀκαλύτως ἀποκληρώσουσι τὸ οἰκεῖον λειτουργημα.

3. De attestationibus. Cæterum majestas mea nullum non solum movens, quod dici solet, ut quæ oriri solent in judicio lites, tollat, hæc quoque statuit, nimirum edicta tria non amplius triginta dierum esse debere, cum sententia fertur, et cognitio illi, quæ controversias per juramenta decidit: sed citationes ad exigenda peragendaque juramenta tres quidem esse debere, verum quæ dies quindecim duntaxat habeant. Intra quos nisi juramenta præstentur et absolvantur, pro condemnato et judicii desertore habeatur is, qui per edicta interposita vocatus fuit, et juramenta non exegit, aut non implevit.

4. De appellationibus. Appellations etiam, quæ in judicio flunt idem urbis hujuscem præcipijs, quam aliarum circumiacentium, anno concludantur: et condemnatus ab aliquo, qui provocavit, intra spatium anni cogatur appellationem excrcere ac implere. Quod sane ut faciat, tenebitur ad præstandum ea, quæ condemnatione debentur. Quod si quis in alia provincia condemnatus fuerit, et ad majestatis meæ tribunal provocaverit, vel ad aliud civile judicium, una cum anno suprascripto, legitimum quoque spatium large concessum impetrat, quoad urbem magnam profectus, necesse babeat intra declaratum et judicatum annum appellationem tum exercere, tum finire. Vel saltēm cogatur esse priori sententia contentus, exigendis ab eo rebus iis, quæ debentur.

5. De provincialibus. Præter hæc et illud adjiciatur. Quidam provinciales tam ad urbem imperatoriam, quam ad alia loca, quibus in locis inajestas mea degit, appellentes; litis alicuius causa judicia constituant, vel exactiones iniquæ, vel alias injurias quasdam ab exactoribus, aut a provincialibus (scilicet milibus), aut aliis quibusdam perpessi. Quamobrem statuimus, ut offerendi talibus in judicis libelli, octo dierum spatiū habeant, eo prorsas obligato, qui jus in ejusmodi causis dicit, ut eas via compendioria festinet absolvere: ne scilicet cogantur homines illi provinciales propter dilatationem moramque temporis, et penuriam sumptuum, judiciorum fugam et evitatem pluris facere, quam eorumdem persecutionem.

6. De antichresi. Præterea sanciatur et illius. Compluribus nequitia sua, vel vafricies potius, subjecit, ut novella, quæ de jure prælationis statuit, sub antichrescos prætextu fraudem faciant. Eoquin

Α τὸν τοσοῦτον χρόνον ἐπὶ κενοῖς ποιήσει παραδρομεῖν, ἐκ τούτου καὶ μέσου καταδικασθήσεται ἀπαιτούμενος καὶ τὰ δικανήματα, καὶ οὐδεμίδες ἔτέρας. ἀξιωθήσεται βοηθείας η δικαιώσεως. Εἰ δὲ τῶν κακοριῶν σχολαζόντων αἰτίος τῆς ἀπράκτου παραδρομῆς τοῦ κακιῶν οἱ δικαστικῶν δικαιώνων προστασίας μεταχινηθήσονται· ποὺ γάρ ἀν. εἴη δικαιον τοὺς ἐπὶ σωτηρίᾳ τῶν κακῶν πιστούντων τὸ δικάζειν λαχόντας, είτα πρὸς συντριβὴν αὐτῶν κεχρημένους τῷ λειτουργήματι, καὶ εἰς δικαστικῶν δικαιώνων προστατεύοντος; Ἐπειδὴ δὲ τεταγμένοις δικαιώσουσιν εἰναι ἐφ' ἕκαστῳ τῶν δικαστηρίων δικασταῖς, τοὺς μὲν δικαστηρίους τοῦ κατ' αὐτοὺς δικάζοντος; ἐξ ἀνάγκης παρ' αὐτῷ συνελεύσονται· τούτου δὲ τοις δικαστηρίοις ἀκαλύτως ἀποκληρώσουσι τὸ οἰκεῖον λειτουργημα.

γ'. Περὶ ἐπιφωτημάτων. Πάντα δὲ κάλων (διφασι) κινοῦσα η βασιλεία μου ἐπὶ τῷ περιστερίν τὰς ἐν δικαστηρίῳ γινομένας ὑπερθέσεις, καὶ ταῦτα θεοφοβεῖται, μηχετί τριακονθίμερα τὰ τρία ἐπιφωτιματα γίνεσθαι, διτε ἀπόφασις καὶ διάγνωσις γίνεται δι' ὅρκων τέμνουσα τὰ ἀμφιβολα· ἀλλὰ τὰ προκλητικά τῆς τε τῶν ὅρκων ὑποδοχῆς καὶ τελεσιμοργίας τρία μὲν γίνεσθαι, πλὴν πεντεκαιδεκαήμερα· καὶ εἰ μὴ ἐντέδεις αὐτῶν τὰ τῶν ὅρκων συντελεσθεῖη, καταδεδικασμένον εἶναι καὶ ὡς ἀναποδίσαντα λογίσασθαι τὸν ἐπιφωτηθέντα καὶ τοὺς ὅρκους μηδὲδέξαντα.

δ'. Περὶ ἐκκλησιῶν. Ἀλλὰ καὶ τὰς ἐκκλησίους εἰς δικαστηρίῳ γινομένας ἐν τῇ βασιλευούσῃ τῶν πόλεων καὶ ταῖς περιξ αὐτῆς ἐνιστεῦται κλείσεις· καὶ τὸν καταδικασθέντα παρὰ τενος καὶ ἐκκαλεσμένον ἐντὸς χρόνου ἀναγκάζεσθαι τὴν ἐκκλησιν γυμνᾶσιν καὶ συμπληροῦν, η μήν μη οὖτε ποιεύσιν γίνεσθαι καὶ τὰ ἀπὸ καταδίκης διδόναι. Εἰ δὲ καὶ ἐν ἔτέρᾳ τοινι ἐπαρχίᾳ καταδικασθῆ, καὶ εἰ εἰς τὸ βῆμα τῆς βασιλείας μου ἐκκαλέσηται η εἰς ἐτερὸν πολιτικὸν δικαστηρίον, σὺν τῷ προγράφεται ἐνιστεῦται ἔχειν περιλοτιμημένον καὶ τὸ νόμιμον διάστημα, ὥστε διὰ τούτου καταλαβόντα τὴν μεγαλόπολιν πρὸς ἀνάγκης ἔχειν καὶ αὐτὸν ἐντέδεις τοῦ δηλωντος ἐνιστοῦ καὶ γυμνάζειν καὶ περατοῦν τὴν ἐκκλησιν, η μήν ἀναγκάζεσθαι στέργειν τῇ προστέρᾳ ἀποφάσει καὶ ἀπαιτεῖσθαι τὰ φρειδόμενα.

ε'. Περὶ τῶν θεματικῶν. Ετει καὶ τοῦτο προσκείσθω. Τινὲς θεματικοὶ ἐν τῃ βασιλείᾳ τῶν πόλεων καὶ ἀλλαχοῦ, ἐνθα διάγει η βασιλεία μου, παραβάλλοντες ἐνιστῶσι κατὰ τινῶν δικαστηρίας η παρεισπράξεις η ἀλλας διάκιας τενάς ὑποστάντες η παρὰ πρακτιόρων η θεματικῶν η ἔτέρων τενῶν. Διοριζόμεθα γοῦν τοὺς μέλλοντας διδοσθας λιθέλλους ἐν τοῖς τοιούτοις δικαστηρίοις δικαιημέρους εἰναι, παντοῖς δρείλοντος τοῦ δικάζοντος τὰς τοιαύτας τῶν ὑποθέσεων ἐπισκεύειν συντήμως αὐτάς ἀνειν, ὥστε μή ἀναγκάζεσθαι τοὺς θεματικοὺς διὰ τὸ παρατελμένον τοῦ κακροῦ καὶ τὴν τῶν δικαιημάτων ἐνδειαν τὴν τῶν δικαστηρίων ἀποφυγήν τιμωτέραν τῆς τούτων γυμνασίας λογίζεσθαι.

ζ'. Περὶ ἀντιχρήσεως. Ετει καὶ τοῦτο νομοθετεῖσθω. Πολλοῖς τὸ οἰκεῖον περιεργον, η μᾶλλον εἰπεῖν πανούργον, ὑποτιθεσι τὴν νεαρὰν τὴν νομοθετήσασαν τὸ περὶ τῆς προτιμήσεως δίκαιον περι-

τράπειν προσχήματι ἀντιχρήσεως· καὶ τετένθεν τὰ δικίητα, ἐφ' οἷς ἔτερος προτιμᾶται, κατὰ ἀντιχρηστὸν λαμβάνειν τινὲς μηχανῶνται, καὶ ἐκ τούτου τὸν προτιμώμενον ἀποκλείειν ἐπιχειροῦσιν, ὡς τάχει τοῦ ἀκίνητου, ἐφ' οὗ ἡ προτίμησις, μελλοντὸς πρὸς τὸν δεσπότην ἐπενεδθεῖν μετὰ τοῦ ἀντιμετρηθῆναι τὸ δάκιν. Καὶ τούτῳ τῷ τρόπῳ τὸν προτιμώμενον περιγράφονται, καὶ τὰ τῆς νεαρᾶς ἀναποτέλεστα μένουσι, τοῦ ἀκίνητου ἀπομένοντος παρὰ τῷ κατὰ ἀντιχρηστὸν εὐθὺς τούτῳ λαμβάνονται. Πολλάκις δὲ καὶ ἔτερον τι ποιοῦσι περίεργον· περίκαστοι γάρ τῶν ἀνθρώπων οἱ δύστροποι καὶ ἐν τοῖς προδήλοις πράγματοι μηχανᾶς ἀπονοεῖσθαι καὶ δόλους συρράπτειν, καὶ τοῦ διὸν εἰπε τις ἀφευρίσκειν εἰς τὴν τοῦ ἀληθεῖος καὶ δικαιούς ἐπῆρειαν ή καὶ τελεῖν ἀναρτεῖν. Ήπον δὲ τοῦτο; "Οτε μὲντις ἐκποιηθῆναι ἀκίνητον, ἐφ' ὃ τις δέξει πλησιασμὸν ή ἀνακοίνωσιν, τὸ μέρος τοῦ πωλουμένου ἀκίνητου τὸ πλησιάζον τῷ ἔχοντι τὴν προτίμησιν γείτονι παραχρατοῦντες οἱ κτήτορες εἰ λαπόν πωλοῦσι περὸς δὲ βούλονται, καὶ τούτου τὸ τῆς περιγράφεσθαι, ὡς τῆς ἀνοίσες τοῦ νόμου περαβανομένης, τῶν δὲ ἥματων τάχα φυλαττομένων. Περιγράφει γάρ, φησιν δὲ νομικὸς (20), δικοῖων διπέρ δὲ νόμος οὐκ ἐκάλυσεν, οὐ μήν αὐτὸδ βούλεται γίνεσθαι. Τάς τοιάτας τοινυν κακοτροπίας περιαθροῦσας ἡ βασιλεῖα μου, καὶ τὰς τῶν ἐν κυκλί σφρῶν μηχανᾶς διεκόπτουσα, διορίζεται καὶ ἐπὶ τῆς ἀντιχρηστὸς τὸ τῆς προτιμῆσεως εἰσάγεσθαι θίκαιον, καὶ ἐπὶ τῇ ἀντιχρηστοῖς ἑκείνα χρεισθεῖ, ἵνα ἐπὶ τῶν δωρεῶν ἐν τῇ προμηνούσῃσιν νεαρῷ διωρίσθησαν. Ήπαύτως τὸ τοῦ πλησιασμοῦ δίκαιον δοθῆσται, καὶ τις μέρος μὲν ἀκίνητου πωλήσῃ, ἐφ' ὃ ἔτερος προτιμᾶται, μέρος δὲ τοῦ ἀλάχιστον καταλείψῃ ἀδιάπρατον, τὸ πλησιάζον τυχὸν τῇ οἰκλῃ, τοῦ γείτονος ή τῷ ἄγρῳ, ἐν οἷς διπλοῖσι μέροις διεωρίζεται· καὶ μὴ τὰς τοιάτας περιεργας νικᾶν τὴν ἀλήθειαν καὶ ἀπράκτον μένειν τὸ τὰ περὶ τούτου νομοθετῆσαν διάταγμα τῇ περιεργῇ πικώμενον καὶ περιγραφόμενον.

Σ. Περὶ ἐκτίρσων, ἣντον διοικητῶν. Σύν τούτοις καὶ τοῦτο θεσπίζοντες τοῖς προγράφεσι συντάσσουμεν. Πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων ἐν τοῖς ἐπιτελεύταις αὐτῶν διατάγμασιν ἐκτίρσους, ἣντον διοικητάς, τῶν παρ' αὐτῶν διορισθέντων καταλιμπάνουσι, καὶ τούτοις ἀνατέθεσι τὴν τῶν πραγμάτων αὐτῶν οἰκονομίαν τε καὶ διοικησιν, τὸν Χριστὸν κληρονόμον γράφοντες, τὸ γλυκὺ τούτο καὶ κοσμοσωτήριον καὶ πρᾶγμα καὶ δυνατα. Τοῦτο δὲ δοκοῦσι ποιεῖν δι' ὃν τοῖς πάνηστις τὰς περιουσίας αὐτῶν καταμερισθῆναι προστάττουσι· τοῦ γάρ αιτοῦντος λαμβάνοντος, ισταται δὲ Χριστὸς συγκοιλαίνων τούτῳ τὴν χεῖρα. Ἐφ' δοσοῦ γάρ, φησιν, ἐτὶ τούτων τῶν ἀλαχιστῶν ἀδελφῶν ἐκοινήσατε, ἐμοὶ ἐποιήσατε. Παρακαλεύ-

A modo res soli, quibus in rebus prælationis jus aliud habet, per antichresin quidam accipere conantur, et hoc ratione intulerunt eum excludere, qui praefendus erat: quasi scilicet res soli, qua in re jus prælationis locum habet, ad dominum redditura sit, postquam mutuum redditum. solutumque fuerit. Atque hoc pacto jus prælationis habentem fraudant, et novelle statuta citra effectum manent; re soli apud eum remanente, qui forte per antichresis eam accipit. Sæpius et aliud quiddam impositur plenum faciunt. Sic enim a natura comparati sunt homines improbi, ut etiam manifestis in rebus machinas trahant, ac dolos cohuant, et quidquid dici potest, ad veri juris injuriā, vel etiam ad integrum ejus eversionem, excogitent. At qualem illud est? B Quoties res soli est alienanda; quam ad rem quis proximus est, aut in qua consortium habet; partem illam immobilis rei distractabat, quae proxima est habenti prælationem in ea re soli, possessores retinentes; reliquum, cui volunt, vendunt. Quo sit, ut jus prælationis alteri pereat, parte scilicet proxima non distracta: adeoque contingit, ut statutis illius novelle legis fraus fiat, dum mens nimis legi violatur, et verba fortasse servantur. Quippe fraudem facti, inquit jurisconsultus, qui facit quod lex quidem non vult, non tamen fieri vult. Tales igitur imposituras cum majestas mea depræhenderit, molitiones sapientum in malitia præcidentis statuit; ut etiam in antichresi jus prælationis locum habeat, et ea valant, quae de donationibus in ea novella, cujus antea mentionem fecimus, sancita sunt. Consimiliter et viciniæ sive proximitatis jus concedetur, etiam si quis partem quidem in re soli vendiderit, in qua jus prælationis alias habet; partem vero perpusillam non distractata reliquerit, quae forte proxima sit villa vicinali, vel agro, in quibus ea proximitas consistit. Nec tales impositurae veritate sint potiores, aut vigoris expers maneat ea constitutio, quæ ad has res pertinentia statuit, hominum nequitia via et circumscripta.

D 7. De curatoribus seu executoribus. Præter hæc et illud iis que ante scripta sunt, sanciendo conungimus. Multi homines in extremis suis elogis curatores seu executores ab se dispositorum reliquant, eisque rerum suarum dispensationem et administrationem injungunt, scriptio hærede Christo, illa dulci ac mundo salutari tum re, tum nomine. Hoc autem facere videntur, cum facultates suas in pauperes distribui debere præcipiant. Nam ubi quid accipit is qui mendicat, astat ipse Christus, et una cum illo cavan manum porrigit. Quippe quantum, ali, nisi horum minimorum fratrum fecisset, mihi fecisset². Jubemus igitur, ut quoties procuratorib[us] tales administrationes incident, itidemque distri-

¹ Mauth. xiv, 45.

(20) L. 30 D. de legibus.

PATROL. GR. CXXIII.

butiones ad causas pias, ad consolatrices animorum dispensationes, et ad pupillorum, impuberum, ac pauperum educationes et alimenta tendunt: nullum in eis locum judicariae dilationes, et provenientes inde temporis extractiones habeant. Nam hinc contigit, ut defunctorum animis fraus fiat, utique leges ad bonum et utilitatem a deo publicam latere, contraria in partem flecantur. Non enim sequum majestas mea censet, ut quae series et ordo reliquis in judicis obtinet, in his etiam usurpetur: verum ut ejusmodi causarum controversiae statim dirimantur, non offerendo libellum sed ad tres, aut summum quatuor dies, insinuatione rei porrigenda. Quippe si nulla judicaria dilatio admittatur, jurius cuique competentium examen instituetur, et ambae partes circa ullam procrastinationem citabuntur, atque ab iisdem exigetur, ut quae pro se facere patient, in medium proponant. Sic per exiguo tempore, puta mensem ad unum, vel alterum, se porrigent, prout iudici visum fuerit, res in controversiam deducta convenienti ratione dirimetur: legibus scilicet iis locum stabilitatemque suam retinentibus, quaecunque non statim post defuncti mortem, successores ejus in jus trahi debere statuunt, sed post dierum aliquot decursam; quemadmodum ea quae buc pertinent, latius in Basilicis (21) sancta sunt. Quod si procurator ad dilationes se convertere vultus fuerit, et deprehensus sit in hujusmodi rebus agere perperam, ad procrastinationes sessa conserens, nec id agens, quod testator jussit, a procuratione rerum defuncti, et ab administratione removetur; quae quidem injungetur iis quibus imperator statuerit: aut imperatore fortassis absente, praefectus urbis una cum sanctissimis ecclesie economo rem illam dispensabunt et administrabunt: daturi notitiam eorum quae in hujusmodi causis gererint, tam imperatori, quam ejus temporis sanctissimo patriarchae, si peregre principem abesse contingat, nec secundum ipsus mandatum defuncti voluntas impleta fuerit.

τῷ κατὰ τὴν ἡμέραν ἀγωνάτῳ πατριάρχῃ, εἰ τούχη τὸν τῷ κατὰ τὸν τελευτήσαντος πληρωθῆναι θαλήματα.

8. De pœnali exactione. Ceterum quia pœna quoque scripturis inserta de consensu contrahentium, cautionis causa, et observationis pactorum conventorum, inscribuntur; ita ut is qui contractum irritum reddit, eis tenetur; jamque hoc ipsum prorsus in desuetudinem abiit, judicibus ubi non oportebat, humanitatem declarare studentibus, et alienis in calamitatibus semolliter ac remisse gerentibus: propter emulacionem ejus, quod bonus est, et ad vindictam affectorum injuriis, statuimus ut ei ipse imperatorii edicti auctoritate, juxta vim legum, exigantur: adeoque præter has, etiam fructus, et omne quod interest, et quid quid est aliud ejusmodi, regum constitutionibus consentaneum. Quin et vi, vel metu, vel per rapinam, vel ab aliter delinquen-

ται γοῦν, δεαι ἐπιτροκαῖται τοιαῦται διοικήσεις πρόστινται, καὶ εἰ; εὐσέβεις αἵτια διανομαι, καὶ πρὸς φυχικὰς οἰκονομίας καὶ δρφανῶν, ἀφγλίκων τε καὶ πενήτων ἀναγωγῆς καὶ διατροφῆς τείνουσαι, μὴ χώραν έχειν ἐν ταύτης τοὺς τῶν δικαστηρίων ὑπερβιδεσμοὺς καὶ τὰς ἔντεῦθεν χρονοτριβήσεις. Συμβαίνει γάρ ἐντεῦθεν τὰς τῶν τελευτῶντων ζημιῶσθαι φυχάς, καὶ τοὺς ἄπ' ἀγαθῷ καὶ κοινῇ λιτιτελεῖδ τοῦ παντὸς τεθέντας νόμους εἰς τούτων τοποθεσίας. Οὐδὲ γάρ δίκαιον κρίνεται βασιλεῖα μου τὴν ἐπὶ τοὺς λοιποὺς δικαστηρίους κρατοῦσαν ἀκολουθίαν καὶ ἐπὶ τοὺς τεκούτοις πολιτεύεσθαι, ἀλλὰ τὰς ἐπὶ ταῖς τοιαύταις ὑποθέσεσιν ἀμφιβολίας ἀπεντεῦθεν λύεσθαι, μὴ λιβέλλου διδομένου, εἰδήσος δὲ τριμέρου, ή καὶ διεπάρτην παρακτενομάντης. Μή τινος γάρ δικαστεῖς ὑπερβέσσας ἐκαγορίης, ή τῶν προσόντων ἐκάστῳ δικαίων γενήσεται κατεξέτασις, καὶ μετακληθήσεται καὶ διμφωτά μέρη δίχα τινὸς ὑπερημερίας, καὶ ἀπατηθήσεται ἐκτέρα τὰ μέρη τὰ δοκοῦντα συντείνειν εὗτος προβάλλεσθαι, καὶ οὕτω δι' ὀλίγου καιροῦ, μηνιαίων τυχὸν ή καὶ εἰς δεύτερον παρακτενομένου, κατὰ τὰ δέξιαν τῷ δικαστῇ προστήκουσαν δέσσοιτο λόσιν εἰς ἀνακύψαν ἀμφιβολὸν· τηρουμένου δηλουτῆτος τῶν νόμων ἐπὶ τῆς οἰκείας ἔδρας καὶ παγιότητος, δοῖς μὴ μετὰ τὸν τοῦ τελευτήσαντος θάνατον εὖθις τὸς ἔκτεινος διαδόχους εἰς δικαστήριον ἐλλασθεῖ διορίζεσθαι, ἀλλὰ μετὰ παραδρομῆς ἡμερῶν τινῶν, καθὼς τὰ περὶ τούτων πλατύτερον τοὺς βασιλικούς διηγόρευται. Εἰ δέ γε δικτεροτος εἰς ὑπερβέσσεις φανεῖ χωρῶν καὶ τοιαῦτα σπαιωρῶν φαραδεῖν, καὶ πρὸς ὑπερβεβασμοὺς χωρῆσι μὴ ποιῶν καθὼς διατέμενος διετάξατο, τῆς ἐπιτροπῆς καὶ οἰκονομίας τῶν τοῦ τελευτήσαντος πραγμάτων μετακινηθήσεται· ἀνατεθήσεται δὲ αὕτη οἵς δὲ βασιλεῖς διορίζεται, ή τούτου ίσως ἀποδημούντος δι τῆς πόλεως ἐπαρχος ἔμα τῷ τῆς ἀγιαστᾶς Σεκκλήσιος οἰκονόμῳ τὴν τούτου ποιήσονται οἰκονομίαν τε καὶ διοίκησιν, διελοντος εἴδησιν διδόναι τῶν ἐπὶ ταῖς τοιαύταις ὑποθέσεσιν οἰκονομουμένων τῷ βασιλεῖ, ή βασιλέα ἀπόδημον εἶναι, καὶ μὴ κατὰ πρόστι-

η. Περὶ προστίμων δικαιοσύνων. Τοιοῦ δὲ καὶ τὰ πρόστιμα τὰ τοὺς ἀγγρέφους ἐντιθέμενα δὲ δρολογίας τῶν συναλλαττόντων δι' ασφάλειαν καὶ παραφύλακήν τῶν συμπεφυνημένων ἀγγρέφους, διστε τὸν ἀθετοῦντα τούτοις ὑπόπτεσιν, νῦν δὲ καὶ τούτῳ εἰς παντελή ἔχρηστον ἥλθεν, διτε τῶν δικαιοτῶν ἄρ' οἵς οὐ δεῖ φιλανθρωπευμένων, καὶ τὸν ἀλογοτρίαις συμφορίαις μαλακῶσιν καὶ χανουνρήνων· ἐπὶ τῷ τοῦ καλοῦ ζῆτοι καὶ τῇ τῶν ἀδικουμένων ἀκδικήσει διοριζόμενα καὶ ταῦτα κατατείσθαι ἐκ παραδέσεως; κατὰ τὴν τῶν νόμων δύναμιν, νοι μάντοι, καὶ καρπούς καὶ τὰν διαφέρον, καὶ τὸν ἄλλο τοιοῦτον ἀκολουθῶς ταῖς νομικαῖς διατάξεσι, ἀλλὰ καὶ τὰ κατὰ βίουν ή φόδον ἢ ἀφταγήν καὶ τὰ πάρτη τῶν δίλων ἀμφατενόντων μεθ' ὀπλῶν ή καὶ

(21) Lib. xxii, tit. 2, quem invenies in titulo ecloges Basilicorum, De debiti petitione.

χωρὶς τούτων ἀφειρούμενα μετὰ τῆς νομίμου ποι-
νῆς ἀντιστέρος εσθιεῖ, ὡς ἀν τῇ τούτων ἀπάντων
ἀπαιτήσει ἀνασταλὴ γένηται τῶν βουλομένων
πλευρετεῖν, καὶ μὴ πρόχειροι εἰς κακίαν οἱ πολλοὶ^D
γνοίστο, βλέποντες ἀκόλαστον τὸ κακόν καὶ μηδε-
μίαν ἐπὶ τούτοις γενομένην τὴν ἐκεῖδίαινσιν. Πάντα
μὲν γάρ, εἰ δυνατόν, ἡ βασιλεία μου πρὸς τὸν
βέλτιον μετερρύθμισαι· ἀλλὰ ἐπει τοῦτο ἔργον
ἡ, τὸ γε ἀληθίστερον, καὶ ἀδύνατον, καὶ δυν
ιστὸν ἐρικεῖν διὰ θετικομάτων νεαρῶν καὶ τῆς
ἀπὸ τούτων ἀνάγκης διορθωτέον τὰ κακῶς γενόμενα
καὶ πραττόμενα.

8. Περὶ ἐκμερεσμοῦ τῶν δικαστῶν καὶ συνη-
γόρων. Έπει δὲ ἀνωτέρῳ διώριστο ἡ βασιλεία
μου μερισθῆναι τοὺς πολιτικοὺς δικαστὰς καὶ ἀρ-
ιστοῦντας ἑκάστῳ δικαστηρίῳ τοὺς παρ' ἑκαίνῳ
συνέρχοντας μελλοντας, ἐν ταυτῷ δὲ ἀναγκαῖον ἔστι
καὶ τοὺς συνηγόρους διμοίως ἐπιμερισθῆναι· φρον-
τίσουσιν δὲ τε παναθέστος σεβαστὸς καὶ μέγας
δρουγγάριος, καὶ οἱ μεγαλεπιφανέστατοι δὲ πρω-
ταστηρῆτες καὶ δικαιοδότης ἀνωθέντες ποιῆσαι
τὸν τούτων ἐπιμερισμὸν ἐξ Ἰουσοῦ ἐφ' ἑκάστου τῶν
τεσάρων δικαστηρίων, τοῦ μεγάλου δρουγγαρίου,
τοῦ προκαθημένου τῶν δημοσιακῶν δικαστηρίων,
τοῦ πρωταστηρήτου καὶ τοῦ δικαιοδότου· ὡς ἀν οὐ-
τοῦ ἐκαίστον τὸν τοιούτων δικαστηρίων ἀνεμπόδι-
στον τὴν οἰκείαν ἔχη ἐνδρεγειαν, καθὼς ἡ βασιλεία
μου ὑπετύωσεν.

Εἶχε τό· Μῆνι Μαρτίῳ ινδ. ιδ., δε' ἔρυθρῶν
γραμμάτων τῆς βασιλικῆς καὶ θελας χειρὸς, καὶ τὴν C
συνίθη δίπτυχον προσκυνητὴν βούλην· καὶ τό·
Διὰ τοῦ λογοθέτου τοῦ δρόμου τοῦ ἄγιοθεοδωρίτου
Μηχαήλ· καὶ ἔξωθεν τό· Ἀπαλύθη μηνὶ Ιουνίῳ
Ινδικτῶνος ιδ' ἔτους; σχοδ'. Ἡν δὲ τὸ τοιοῦτον βιβλίκην
κατεστρεμένον πολιτικοὺς τε καὶ ἀκκλησιαστικοὺς σηκρήτοις.

A libis, armata manu, vel absque armis adempta,
cum legitima poena restituantur, ut per horum om-
nium exactionem avaritiae dedili coerceantur, nec
ad militiam vulgus hominum proclive fiat, dum impunium
seculis esse, nec ultam in his executionem
fieri vident. Nam omnia, si fieri posset, in melius
concinnando reducere majestas mea cuperet. Sed
quoniam hoc operosum est, aut (verius ut loquerar)
impossibile: quantum sane fieri potest, per novel-
las sanctiones, et provenientem ex iis coactionem,
emendanda nobis erunt ea quae male sunt et perpe-
trantur.

9. De distributione iudicium et advocationum. Et
quia superioris majestas mea statuit, ut urbani Ju-
dices distribuantur, et ad singula tribunalia desti-
nentur illi qui ad eos conveniuntur sunt, atque hic
necessarium est, advocationes quoque similiter distri-
bui: curabunt tum venerabilis (22) Augustus ma-
gnusque Drungarius, tum longe illustrissimi viri,
primus a secretis, et Juridicus, ut conjuncti, di-
stributionem hanc ex aequo faciant in quolibet hor-
um quatuor judiciorum, videlicet magni Drungarii,
publicorum judiciorum praesidis, prima secretis,
et Juridici: ut hoc modo quolibet horum judi-
ciorum absque impedimento jurisdictionem suam
exerceat, veluti majestas mea sancivit.

Mense Martio, indictionis decimæ quartæ, per
rubras litteras imperatoris manus. Item alerat
sigillum cereum. Et illud quoque adjectum erat:
Per logothetam sive discussorem cursus, Michaelem
Hagiotheodoritum. 6674.

Τοῦ βασιλέως κυροῦ Μαρουῆλ τοῦ Κομηροῦ
χερὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ δλον ἐτιαντοῦ, ποιαὶ
μὲν τούτων ἀπρακτοὶ, ποιαὶ δὲ ἐτ μέρει μὲν
ἀπρακτοὶ, ἐτ μέρει δὲ δημπρακτοὶ.

Σκοπὸς μὲν τοὺς ἀνθρώπους τοῦ ἐορτάζειν ἡ τοῦ
Θεοῦ θεραπεία προγονούμενως ἔστιν· οὐδὲ δὲ
τινὶ τῶν ἀπάντων ἴσμεν θεὸν τοσοῦτον θεραπευόμε-
νον, ὅποσον ἐλέφι καὶ οἰκτιφ τῷ περὶ τοὺς μεταλα-
χόντας τῆς αὐτῆς ἡμῶν ζύμης παρὰ τοῦ κεραμέως;
τῆς διαρτελας; ἡμῶν καὶ πλάστου τῆς φύσεως. Καὶ
μαρτυρεῖ τῷ λόγῳ αὐτῆς, Ελεον θελει· καὶ μὴ θυ-
σίαν διὰ τοῦ προφήτου φθεγγόμενος. Δῆλον οὖν ἐν-
τιῦθεν καὶ ἀναμφίβεκτον διει καὶ τὸ ἐλεῖν ἀμεινον
κάντως ἀν εἴη τοῦ ἐορτάζειν, καὶ θεῷ μᾶλλον θυ-
μῆρες καὶ πάσῃ; εὐαρεστότερον ἀπαρχῆς καὶ σπου-
δῆς καὶ θύματος; καὶ διοκαυτώματος. Ἐλεος; δὲ δλ-
λιας μὲν ἀλλος ἀρμόττει, καὶ τὸ ἐντεῦθεν φάρμα-

Imperatoris domini Manue lis Comneni de diebus
totius anni, quae ex illis seriatæ, que in parte lan-
tum seriatæ vel non seriatæ.

In festis celebrandis in principio id sibi propo-
suere mortales ut Deum colerent; nulla autem re-
alis, quantum scimus, Deus aequo colitur ac miseri-
cordia ac benevolentia erga eos qui ejusdem nobis-
cum panis fermentati participes sunt a creatore
corporis naturæque plasmatore oblati. Quod porro
misericordiam vult, nec vero sacrificium, per os
Prophetæ ipse pronuntiavit; unde facile intelligimus
et extra controversiam est, optimam festi aliqui
partem in misericordia positam esse, eamque Deo
ipsi longe acceptiorem esse quam quocunque ge-
nus primitiarum, libationum, victimarum, sacri-
ficiorum. Sed alia aliis misericordia expedit; unde

(22) Dignitatis nomen, ab hoc imp. prium inventum.

(22) Anno 1166.

A Et quod in medicamentis quoque morborum natura^{re} accommodatis accidere solet. Sic iis qui contra fas vulnerati sunt, et quibus manus dura plaga infixit, optimum est medicamen, ut injuria mali im- merito inflicti reparetur. Quomodo autem justitia ejusque socia lex contra Injustitiam atque iniquita- tem in arenam cum spe victoriae descendenter, ubi tribunal sere semper ipsis occlusum ab aditu prohi- bet, quasi ita dies festi sanctius tolerentur? Aut enim agrotantum vulnera exulcerat, frigus ac do- lores augens, aut iis qui injustitiam amplectuntur faverit, dierumque feriarum otium explet. Etenim Davidis regis et proavi cantico misericordiam ac judicium conjungentis auditio, videmus Deum minus gaudere hymnis, carminibus ipsoque cultu divino, qualis diebus festis palam celebratur. Hoc, et illud **B** va in Evangelio respiciamus quod Salvator mundi contra Pharisaeos hypocritas nosque ipsos pronun- tiat, qui sub specie festorum rite agendorum mali- gnitatem internam abscondimus, judicium ac mis- ericordiam perperam juxta ponentes. Huc accedit quod Ambacumi prophetiam, religiose venerans dies festos, quales vos quidem celebratis, tergiversando, et conciones vestras abhorrendo partes gerendas ego mutavi. Si enim Salvator armentum Sabbathi die in puteum delapsum inde extrahendum, neque vero secundum legis rigorem morti tradendum esse præcipit: quanto magis hominem, qui bestiae longe superior est, qui ratione præditus, qui Dei imaginem præ se fert, vel ipsis festis diebus quacunque ratione ex abysso in lucem protrahere fas erit, in quem scelus et crimen eum præcipitarunt! Et si ipse Christus legis umbrosæ racenium aperiens, et corti- ceum, et spicam, et frumentum veritatis patefaciendo in Sabbatho miracula est operatus, agrotos sanans, morbis vexatos curans, omnibus saluteum reddens: quidni nos ipsi quoque injuriis abstineamus? cur non insontes ulciscamur, santes vero a malefaciendo arceamus? Cum autem ego quidem injustitiae ava- ritiaeque radices profundas cognitas habeam, viros- que noverim multos qui morum perversitatem in lucem ingenuo edunt, nec iam malitia suam dissimulant, immo sine metu sclera nefanda committunt, sic eosdem sueo rebus honestissimis induendo, vir- tuteam speciosam præ se ferentes offendit. Eo enim simulationis venerunt, ut sceleribus criminibusque virtutis speciem dare, viliaque deceptionibus ac falsa eloquentia commendare non erubescerent. Quotusquisque ejusmodi criminorum hominum justitiam, veritatis amorem et investigationem co- huerit? quomodo dein justitiam ac Deum colere po- gerit qui, post miracula a Deo ipso perpetrata, alia miracula a servis Deo subjectis patranda exspectat? quomodo Deus nos in abysso miraculorum suorum irrigari voluerit, si omnes anni dies quomodocun- que miraculis pleni sunt, dum nos per ignaviam nostram tribunalis portas occludimus, et, malarum causarum advocati, hoc agentes festa celebrare au- tumamus? Absit!

χον έτερον έτέροις κατάληλον πρὸς τὰς τῶν καμύντων διαίσθεις μεταπλαττόμενον· τοῖς γε μὴν τρευματίαις ἐξ ἀδικίας καὶ ὅν τῇ πλεονάκτις κατε- καυχήσατο χειρὶς καὶ πυκνὰς αὐτοῖς ἐπέθηκε πληγῆς τε καὶ μώλωπας, οὐχ έτερον πάντως; Ιαμα προσ- φύστατον ἦ τὸ παρὰ τῆς εὐθυδικίας καλῶς διορ- θουσι, & κακῶς εἰς αὐτοὺς πεπαρφήσαται. Πώς δὲ ἂν ἡ δικαιοσύνη καὶ ἡ πάρεδρος; αὐτῇ θέμις κατά τῶν ἀντιπάλων αὐταῖς, τῆς ἀνομίας φημὶ καὶ τῆς ἀδικίας, πρὸς συμπλοχὴν καὶ ἀμιλλαν καταβήσονται καὶ τὸ στέρος κατ' αὐτῶν ἀναδῆσονται, τοῦ τῶν δι- καστηρίων στάδιου τὰ πολλὰ κεκλεισμένου μῆδος ἀναπεπταρίνην καὶ ἀφετον τὴν εἰσόδου ἔχοντος, προφάσεις δῆθεν τῆς περὶ τὰς ἕρτασιμους τῶν ἡμερῶν εὐλαβείας καὶ τῆς ἐν αὐταῖς θεραπείας τοῦ κρείττονος; Ή δὴ λέληθεν οὐ μᾶλλον αὐτὸν θερα- πεύουσα ἢ τοῖς μὲν ἀδικουμένοις τοὺς μώλωπας ἐπιχειρούσα καὶ τὸ ἄλγος ἀνακαίνιζουσα καὶ τὴν οὔδηνην ἐπαύσουσα, τοῖς δὲ ἀδικεῖν ἐλομένοις τὴν ἑψί^ρ ἦν ἡδίκησαν ἀπόλαυσιν πολυπλασιάζουσα, καὶ τῇ τῶν ἀνεσίμων ἡμερῶν ἀφθονίᾳ καὶ τῷ πλατυ- σμῷ τῆς τῶν δικαστηρίων σχολῆς ἐπὶ μακρὸν εὐ- τοῖς ἀποτηρύσαται τὴν ἔφεσιν. Τοιχαροῦν καὶ ἡ βα- σιλεία μου, — τοῦτο μὲν καὶ τοῦ θεοπάτορος καὶ βασιλεῶν; Δασιδεῖς δέσμα Κυρίου τῷ ἐλέφῳ τὴν κρ- σιν παραζευγνύντος ἀκούσουσα, κάντεύθεν μὴ το- σοῦτον ὄμοιος καὶ φύσις καὶ λογικαὶ λατρεῖαις χαρεῖν Θεὸν ἐν ταῖς ἕρταις τῶν ἡμερῶν συλλογι- ζομένη, δόπσον δρα τῷ ἐκ τοῦ ἐλέου καὶ τῆς κρι- τικῶς δοματί, — τοῦτο δὲ καὶ τὸ ἐν Εὐαγγελίοις οὐαὶ καὶ τὸν ταλαιπωμὸν ἔκεινον ὑφορμάνη, δν εἰς τοὺς ὑποχριτᾶς Φαρισαίους δὲ Σωτὴρ ἀπετείνατο, διὰ προσωπειώς τῆς τῶν ἕρταδων ἡμερῶν φυλακῆς με- γίστην ἐνδον ἀνομίαν περικαλύπτομεν, τὴν κρίσιν παρὰ φαύλων τιθέμενοι καὶ τὸν Ελεον, — πρὸς τού- τοις κάκεινο τῆς Ἀββαούμ, προφητείας εὐλαβου- μένη ἡ βασιλεία μου, μεμίσηκα ἀπώσμαι ἕρτας ὄμῶν, καὶ οὐ μὴ δεσφρανθῶ ἐν ταῖς πανηγύρεσιν ὄμην, — εἰς τὴν παρούσαν οἰκονομίαν ἀλτήσυθα. Εἰ γάρ τὸ ἐν Σαβδάτῳ κατολιθησαν κτήνος εἰς βλέψι- νον ἀνέλκεσθαι δὲ Σωτὴρ ἔκειθεν διεκελεύσατο, καὶ μηδαμῶς τὴν τῆς νομικῆς ἀργίας παράλουσιν ὑπο- στέλλεσθαι· πόσῳ μάλιστα χρή τὸν τοῦ ἀλόγου κτή- νους ἀσυγκρίτως ὑπερκείμενον ἀνθρωπον, τὸν λόγῳ **C** τετεμπημένον, τὸν Θεὸν εἰκόνα σεμνολογούμενον, καὶ ἐν ἕρταις ἡμέραις, ἑψί^ρ αἵς ἔργου παντὸς σχολῆς διγομεν, τοῦ βθρού πειράσθαι πᾶσι τρόποις ἀνέ- κειν, εἰς δν αὐτὸν ἡ παλαμνατα καὶ μαινάς ἀδικεῖ- πει κεφαλῆς ὥθησας κατεκρήμνισε; Καὶ εἰ Χρι- στὸς αὐτὸς τοῦ σκιώδους ὕδου τὴν ἐπιφυλλίδα ἔιων καὶ τὸ λέμρα καὶ τὴν ἀνθέρικα καὶ τὸν οἰτον τῆς ἀληθείας παραγυμνῶν ἐν τοῖς; Σάββασιν ἔτερούργει, νοσούντας θεραπεύων, συντετριμένους; Ιώμενος, καὶ τὴν ἐν αὐταῖς ἀνέκαθεν νενορτομένην ἐκεχειρίαν καὶ ἀπραξίαν ἐπὶ σωτηρίᾳ τῶν κακῶς ἔχόντων καινοτομῶν· πῶς ἡμῖν οὐ τὰς πολλὰς περιαιρέσον τῶν δικαστηρίων ἀδικίας ὑπέρ τε τῆς τῶν πασχόντων δοτικα ἐκδικήσεως καὶ τῆς τῶν τοιαύτα δρώντων ἀναχαιτίσεως; καὶ

ταῦτα νῦν, διότε ἡ βασιλεία μου τὰς τῆς ἀδικίας τε καὶ πλεονεξίας; βίζας ἀτεχνῶς ἀποδευδρωθεῖσας ἡ κρίβωστ, καὶ πολλοὺς ἐπέγνω τῶν ἀνθρώπων εἰς τούμφαντας νῦν ἐκρήξηταις ἢν εἰς μακροῦ· ὕδινον πονητρίαν καὶ τρόπων σκαιότητα, ὡς ἀδεῶς τοῖς παρανόμοις ἐπιτολμᾶν καὶ ἀνυποτόλως τὰ πάνταν ἐκθεσμότατα δρᾶν, εἴτα καὶ σφροὺς γενομένους τοῦ κακοποιῆσαι περιστέλλειν αὐτά μορφαῖς τισι λόγων καὶ τὸ εἰδεχθὲς τῆς κακίας ἔξιθεν ἐπιχρώζειν πιθανῶν ῥημάτων κομματικαῖς ἐπιθέσειν δτε καὶ μάλιστα δεὶ πλειόνων δικαστηρίων ἐφ' οὗτω κακομηχάνοις ἀνθρώποις πρὸς τὴν τοῦ δικαίου καὶ ζήτησιν καὶ ἀνεράνησιν. Καὶ ἄλλως δὲ πῶς τοτὲ καὶ τῷ δικαίῳ συνέδεις καὶ τῷ Θεῷ ἐστιν εὐαπόδεκτον παντελῆ τοῖς δικαστηρίοις ἵπψι φισθῆναι σχολῆν διὰ τὰ καὶ πάλιν τερατουργηθέντα ύπο Θεοῦ· καὶ τῶν αὐτοῦ θεραπνετῶν παράδοξα καὶ αὐθίς τερατουργηθῆσθαι προσδοκώμενα; Ἀρά γάρ ἐν ταῖς ἀδύσσοις τῶν ἔκπτου θυμάτων ἡμᾶς περικλῖσαι νευσταντος τοῦ Θεοῦ, εἰ πᾶσαι διοῦ αἱ τοῦ ἐνιαυσιαίου κύκλου ἡμέραι διλοτε ἄλλα διαλάχωσι θαύματα, ἡμεῖς ἀπάσαις αὐταῖς ἀπράξιαν ἐπικηρύξομεν, καὶ πάντη μὲν τοῖς δικαστηρίοις τὰς θύρας ἐπικινγάνωμεν, πᾶσαν δὲ παρθῆσιαν τῇ ἀδικίᾳ ἀνοίξομεν, ὡς ταῖς ἡμῶν ἕρταις ταύτην μᾶλλον ἐνεορτάζειν καὶ παιανίζειν κατὰ τῆς δικαιοσύνης τὰ νικητῆρις; Πολλοῦ γε καὶ δεῖ.

Ταῦτα δὲ οὗτας ἡ βασιλεία μου προεμηθεύσατο Α διὰ τὸ καὶ μύρα τὰ διποτα τίκτεσθαι καθ' ἐκάστην τὰς τῶν δικαστηρίων σχολῆς, πλεονεξίας, ἀρκαγάδες, μηνησιακαῖς, καὶ ταῦλ' ὅπσα ταύταις ἐπόμενα· δι' ἀ καὶ τὴν τῶν δύρων προσαγωγὴν θεδς οὐ προστεταῖ, μηδὲ αὐτῶν τῶν ἱερῶν περιβόλων φαύειν συγχωρῶν τῷ προσάγοντι, εἰ μὴ πολὺ πρότερον τῷ διενεγδέντι καταλαγεῖς καὶ τῷ προστεκρουκότι σπασάμενος, εἴτα προσενέγκοις τὸ καρποφόρημα. Ιίτες τοῖνυν αὐτοῖς λυθεῖν τὰ τῆς διαφορᾶς, καὶ τηνίκα τὸ τῆς εἰρήνης φῶς τὴν ἐν ταῖς καρδίαις σφῶν βαθείαν ἀχλὺν τῆς ἔχθρας διασκεδάσει, τῶν δικαστηρίων μακρούς ἀλιττόντων κύκλους; διὰ τὴν τῶν ἕρτων ἡμέρων παραλήκην, καὶ τῶν ὑποδέσεων ἀλύτων ἐς μακρούς ἥλιους καταγηρασκουσῶν; τοῦ νόμου καὶ ταῦτα πᾶντα δίκην, ὅποια τέως μὴ ἐγκληματική, ἀντεις διαγραφεύσαντος τέμνεσθαι. Ἐκ δὲ ταύτης αὖθις τῆς βίζας δύο τινὲς ἀνίσχουσι παραφάδες κακῶν· οἱ γάρ διαφενῶς ἔχοντες πρός τινα, ἡ τὸ τῶν ἀχράντων μυστηρίων πῦρ φρίτουσιν, ὃς ἐκεῖθεν ἀτεχνῶς καταφλεγόμενοι, καὶ τὴν μετάηχθην οὐ θερψοῦσι τῷ συνειδέστι βαλλόμενοι, καὶ οὗτα τοῦ ἀγιασμοῦ δῆμφω καὶ ψυχὴν καὶ σῶμα στέρισκουσι, καὶ ζημιοῦνται τὸν ἀτίμητόν τε καὶ ἀφθαρτὸν μαργαρίτην διὰ πρόδημα φαυλότατόν τε καὶ φθαρτὸν καὶ τοῦ μηδενὸς πολλάκις τιμώμενον· ἡ καὶ κατὰ τοὺς λυττῶντας ἀναιδεῖς τῶν κυνῶν τῆς μυστικῆς τραπέζης φδιαφόρως καθάλλονται, καὶ κατὰ τὸν μέγαν Ἀπόστολον εἰς κρίμα ἐστοῖς καὶ τοῦ ποτηρίου σπῶσι καὶ τοῦ δρποῦ ἐσθίουσιν. Ὁρδ.; ὅποις C κακοῦ τοὺς τῶν ἀνθρώπων διαδικαζομένους ἐκκυλίει τὸ τῶν ἀπράκτων ἡμερῶν δαψιλές, καὶ ἥλιος αὐτοῖς δὲ κίνδυνος ἐπικρέμαται; Ἡ γοῦν βασιλεία μου καὶ τὸν θεὸν εἰδύσα τῇ κρίσει θεραπευσμένον, ὃς καὶ ἐν αὐτῇ τῇ καταδρομῇ τῆς Φαρισαϊκῆς ὑποκρίσεως τοῦ ἔλατου τὴν κρίσιν εὑρίσκουσα προτίθεμενον, καὶ προσέτι τοῖς σπλάγχνοις ζῆλου πῦρ ὑποσμύχουσα καὶ ἀντικρύς θρισταθοῦσα, εἰ τὰ μὲν βέρβαρα τῶν θυνῶν, παρ' οἷς μὴ ἔγγραφος κεῖται νόμος, φύσει μόνῃ τὸ ἐκεῖθεν ἐντοῖς ἀποπληροῦσι ὑστέρημα καὶ τὰς δίκας ἐς μηκιστὸν οὐ φέρουσι παρατείνεσθαι, ἡμεῖς δὲ τοῦτο τὸ μέρος πλείστον αὐτῶν ἀποδέομεν (δέον μᾶλλον ἐκείνως μὲν ἡμᾶς εἰς ἀγαθὸν προχείσθαι, ἡμεῖς δὲ τοῦ ἡμετέρων χαρακτήρων ἀπομάττεσθαι τοῦ καλοῦ τὰ ἴνδαλματα).

Ταῦτα τοῖνυν οὐκ ἐν φορητοῖς τιθεμένη ἡ βασιλεία μου, πλειστά τε περὶ τὸ πρᾶγμα γνωσμαχεῖ, καὶ τῷ ἀγωτάτῳ μου δεσπότῃ καὶ οἰκουμενικῷ πατριάρχῃ καὶ τῇ Ιερᾷ καὶ θεῖᾳ συνδόῃ κοινοῦται;

B His omnibus cura mea regia prospexit; nec sine causa; nam innumera absurdā quotidie de otio nascuntur, avaritia, rapina, vindicta aliaque his similia. Hanc ob causam etiam Deus docta oblata recusat, et offerenti ne attingere quidem moenia sacra permittit, donec, reconciliatus cum inimico et cum proximo fores pulsante, donum suum offerat. Quando igitur dissidiis suis finem impo- nent? quando lux pacis profundam in corde caliginem inimicitiae delebit? quando errores ac problema insolubilia recessent? quando leges clara luce resplendebant? Ex hac radice duo iterum malorum stipites enascentur. Qui enim malevolentia aliquem prosequuntur, aut impollitorum mysteriorum ignem pertimescant, ne plane comburantur, eorumque participes se reddere non audent quod malam conscientiam; unde sit ut et anima et corpus sanctificationis expertes maneant, atque ita margarita pretiosa priventur ob rem futilem nulliusque pretii; aut canum more petulantium tabulam mysticam indecenter invadunt, et, secundum magnum Apostolum, judicium sibi bibunt et manducant. Videsne in quantam misericordiam homines condemnati ob tempus male adhibitum protruduntur? viden' periculum quod eorum capitibus imminet? Auctoritas igitur mea regia probe scit Deum per judicium serviri, et in Pharisæica hypocrisi misericordiam simulante judicium videt propositum; eadem zeli ignem iustitinis communicat, et si insolenter lassissa. Dum enim gentes barbaræ, quæ legem scriptam non habent, solius naturæ ope hunc defectum resarcint ac litibus moram non dant, nos contrarium facientes, illos qui nobis laiquam typi exemplo esse deberent, in utilitatem nostram non convertimus.

C Quæ omnia regia nostra auctoritas ægre serens et alioquin aliter de his rebus sentiens, sanctissimo domino ac patriarchæ œcumenico et sacro et divinitus instituto concilio hisce de rebus solemnem

deliberationem demandavit. Porro cum vidi illos **A** mecum idem sentire, et comperto, quod diebus feriatis sancti minus honorantur quam fas est, iustitiae amore moti sancimus ut sacris conacionibus honor pristinus tribuatur, ut injuriae quoquomodo iniuste expientur, ne, ut dicit Apostolus, mors sequatur ex perverso Dei in diebus festis cultu, aut ignaviae venia res honestas deboscantur aut iustitia in favore penatur.

·Απόστολος, ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ κατεργάζοιτο θάνατος, ἐκ τῆς ἀντίτιμης συντριβῆς καὶ ἀπώλειας, μηδὲ ἡ σεμνωνύμια τῆς ἀρχῆς καὶ τῆς ἀπρᾶξις τοῦ φρημονέουντος ἔνεργον τὰ δύμα ποιοῦσαν καὶ τὴν ἀδειούμενων εἰδοχήσαι τὸ πρέπον ἀπομερίζουσα. Ινα μή, δ φησιν ὁ

Sancimus, Igitur ut illi dies feriati sint, quos in praesenti constitutione nominalium enumerabimur: et ut alii quidem eorum ferias in universum habent, ut nequaquam toto ipsorum durante spatio constitui iudicium possit, nisi fortassis imperator per dispensationis modum, vel ob necessitatem (ut multa sacerdotiis subita quedam rerum varietas licentius novare solet) in his quoque iudicium constituere voluerit; alii vero ex parte a judicibus vident, ut ea videlicet exercantur a matutino tempore usque ad tempus sacri cultus, quo iudicibus tam preceptioni, quam celebrazione divini Numinis intentus esse liceat, ac peracto sacro iustitia curam gerant, et injurias perpessis iuxta vigorem legum succurrant. Sed tamen illi quibus in hunc modum post cultum sacrum jus dicere permissum est, in conscientia ab se notationibus ac instrumentis mentionem temporis facient, quo conspecta sint. Ac primo quidem de omniaco feriatis agendum erit.

Itaque dies Natalis inviolatae Dominae Deique Genitricis, qui celebratur a. d. vi Iul. Septembr. feriatus est. Consimiliter et 14 dies, vivisca Crucis Exaltationi dicatus. Item 26, propter apostoli et evangelistae Joannis Theologi migrationem.

Octobris dies 6, quod in eo sancti apostoli Thomae memoria celebretur. Item 9, propter Jacobum Alphai F. apostolorum, et x, propter Lucam apostolum et evangelistam.

Novembribus dies 13, quod in eo memoria Chrysostomi celebretur; et 14, quod Philippo apostolo D festus sit; et 16 in evangelistae et apostoli Matthaei honorem; et 21, quod tun Dei Genitricis introitus in templum celebretur; et 30 propterea, quod Andreus apostolo sit festus.

Decembris dies 9 in quo scilicet Conceptio sanctissimae Matris Dei nostri celebratur; et 20 dies usque ad 6 Januarii, quod in eis dies Natalis, itemque Baptismi Domini Deique ac Servatoris nostri Iesu Christi, festa celebitate coluntur.

Januarii dies 18, propter divinos Patres ac doctores, Athanasium et Cyrillum. 25 ejusdem

α'. Θεσπίζομενον δικενας είναι τῶν ἡμερῶν ἀπράκτους, δις ἐν τῇ παρούσῃ διατάξει ἥητῶν ἀπαριθμηθεῖσα. Καὶ τανας μὲν αὐτῶν τὸ πάντη ἄπρακτον ἔχειν, ὡς μηδαμῶς δις δόλου τοῦ αὐτῶν διαστήματος συνίστασθαι δικαστήριον, εἰ μὴ βασιλεία τῶν οἰκονομίας τρόπῳ ή ἀνάτηχη (ὅποια πολὺ τὸ περιπτετῶν πραγμάτων νεανιεύεται) θελήσει καθίσαι καὶ ἐν αὐταῖς δικαστήριον. τινάς δὲ ἀπὸ μέρους ἔχειν τῶν δικαστηρίων σχολὴν, ὡς εἰσιν ἔνθεν μέχρι καὶ εἰς αὐτὸν τὸν τῆς λειτουργίας καιρὸν, ἵνα τοῖς δικασταῖς ἑξήτη προσανήγειν εὐχῇ καὶ τῇ περὶ τὸ θελον δοξολογίᾳ, καὶ μετὰ τὴν λειτουργίας επιμελεῖσθαι καὶ τῆς δικαιούσης καὶ τοῖς δικαστηρίοις ἐπαρήγειν κατὰ τὴν τῶν νόμων ἰσχύν. Οἱ μέντοι οὗτοι μετὰ τὴν θελον λειτουργίαν ἀπιτεραμμένοι δικάζειν ἐν τοῖς γινομένοις παρ' αὐτῶν σημειώμασι μεμνήσονται τοῦ καιροῦ, καθ' ὃν τὰ σημειώματα πράττονται. Καὶ δὴ πρώτων περὶ τῶν τελεως ἀπράκτων διαληπτέων.

'Η τοῦ Ὀκτωβρίου, διὰ τὸ τὴν μηνήν ἐν αὐτῇ τελεῖσθαι τοῦ ἀγίου ἀπόστολου Θωμᾶ. 'Η θ', διὰ τὸν τοῦ Ἀλφαίου Ἱάκωβον τὸν ἀπόστολον καὶ ἡ ι', διὰ τὸν ἀπόστολον καὶ εὐαγγελιστὴν Δούκα. 'Η ε'', τοῦ Νοεμβρίου μηνὸς, διὰ ἐν αὐτῇ ἡ μηνή τοῦ Χρυσοστόμου τελεῖται. 'Η ιδ', διὰ ἐν αὐτῇ ὁ ἀπόστολος Φλιτππος ἐόρταζεται. 'Η ιζ'', διὰ ὁ εὐαγγελιστὴς καὶ ἀπόστολος Ματθαῖος τεμάται. 'Η κα'', διὰ τὰ εἰς τὸν ναὸν εἰσόδια τῆς Θεομήτορος ἐν ταύτῃ πανηγυρίζεται καὶ ἡ λ', διὰ ὁ ἀπόστολος Ἀνδρέας ἐν αὐτῇ ἐόρταζεται.

'Η θ' τοῦ Δεκεμβρίου, ὡς τῆς Συλλήψεως ἐν αὐτῇ τελούμένης τῆς ὑπεραγίας; Μητρὸς τοῦ Θεοῦ ἡμῶν. 'Η κ' μέχρι καὶ αὐτῆς τῆς ι' τοῦ Ἱανουαρίου, ὡς ἐν αὐταῖς ἐόρταζομένων τῶν Γενεθίλων καὶ τοῦ βαπτίσματος τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

'Η ιη' τοῦ Ἱανουαρίου, διὰ τοὺς Θείους Πατέρας καὶ διδασκάλους, Ἀλανάτων καὶ Κύριλλον. 'Η κε'

τοῦ αἰτοῦ μηνὸς, διὰ τὴν μνήμην τοῦ μεγάλου Πα-
τρὸς Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου.

Ἡ δὲ τοῦ Φεβρουαρίου, διὰ τὴν τοῦ Σωτῆρος
ὑπακοντήν· καὶ ἡ γ', διὰ τὴν τῆς μνήμης τοῦ θεο-
ῦ θέου Συρεών τελετὴν.

Ἡ καὶ τοῦ Μαρτίου, διὰ τὸν τῆς Θεομήτορος εὐ-
αγγελισμὸν. Ήλιος πασχαλίας τῶν ἡμερῶν ἀπὸ αὐτῆς
τῆς τοῦ Λαζάρου ἑγέρσας; μέχρι καὶ εἰς αὐτὴν τὴν
μετὰ τὸ ἅγιον Πάσχα ὁράθην.

Ἡ καὶ τοῦ Ἀπριλίου, διὰ τὸν ἀπόστολον καὶ εὐ-
αγγελιστὴν Μάρκον· καὶ ἡ λ', διὰ τὸν ἀπόστολον Ἰά-
κωβον, τὸν τοῦ Θεολόγου καὶ εὐαγγελιστοῦ ἀδελφόν.

Ἡ δὲ τοῦ Μητρού, διὰ τὴν μνήμην τοῦ εὐαγγελι-
στοῦ Ιωάννου τοῦ Θεολόγου. Ἡ τέταρτη, διὰ τὴν τοῦ
ἀποστόλου Σίμωνος τοῦ Ζηλώτου. Ἡ καὶ, διὰ τὴν
μνήμην τῶν ἀγίων καὶ ἵστασθλῶν μεγάλων βα-
σιλέων, Κανονιστῶν καὶ Ἐλένης. Ἡ καὶ τέταρτη, διὰ τὴν
τοῦ ἀποστόλου Ἀλφαρίου τοῦ Ιακώβου.

Ἡ καὶ τοῦ Ιουνίου, διὰ τὸν ἀπόστολον Βαρθολο-
μαίον. Ἡ δέτατη, διὰ τὸν ἀπόστολον Ιούδαιον τὸν καὶ
Θαδδαῖον, καὶ Λαζαρίον, καὶ Ιάκωβον. Ἡ καὶ, διὰ τὸ
τοῦ Προδρόμου Γενέθλιον. Ἡ καὶ, διὰ τὴν ἐπὶ τοὺς
χωρυφαίας τῶν ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου
πανήγυριν· καὶ ἡ λ', μᾶλλον τὴν ἐπὶ τοῖς δώδεκα.

Ἡ καὶ τοῦ Ιουλίου, διὰ τὴν τῆς ἀγίας Ἀννης
τῆς μητρὸς τῆς Θεομήτορος κοιμήσεων.

Ἡ δὲ τοῦ Αὐγούστου, διὰ τὴν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν
Ἰησοῦ Χριστοῦ μεταμόρφωσιν. Ἡ δέτατη, διὰ τὴν μνή-
μην τοῦ ἀγίου ἀποστόλου Ματθίου. Ἡ τέταρτη, διὰ τὴν
ὑπερίνθεξον τῆς ἀγίας Θεοτόκου μετάστασιν. Καὶ
ἡ καὶ, διὰ τὴν μνήμην τοῦ ἀγίου ἀποστόλου Θαδδαίου.
Καὶ ἡ καὶ διὰ τὴν τοῦ ἀποστόλου Βαρθολομαίου. Καὶ
ἡ καὶ, διὰ τὴν τοῦ εἰπίου Προδρόμου ἀποτομήν.

Ταῦταις ὡς τέλεον ἀπράκτοις συνεβεσθήσονται
καὶ εἰ μεστήτης τῆς τεσσαρακονθημέρου νηστείας
καὶ τῆς Πεντηκοστῆς, καὶ ἡ τοῦ Σωτῆρος Ἀνάληψις,
καὶ πᾶσαι τῶν ἐν τῷ ἐνιαυτῷ ἡμερῶν χυρώνυμοι·
ῶς ἐν αὐταῖς ἀποκεκλείσθατε πᾶσαν πάροδον εἰς τὸ
δικαστήριον, καὶ μηδέν τι μηδὲν τῶν δικάζειν λα-
χόντων δικαστικὸν διαπράττεσθαι.

Ὕπ. Άλι γε μήν τὸ δικαστήριον ἀπὸ μέρους σχολά-
ζουσαι, καὶ μή καθ' ὅλοκληρον (ῶς προδιειλήφαμεν)
ἀπρακτήσουσαι, εἴλεν δὲν αὐταί.

Ἡ δὲ τοῦ Σεπτεμβρίου μηνὸς, διὰ τὸν αὐτῆς τὸ
χώναις τοῦ ἀρχιστρατήγου Μιχαήλ θαῦμα τετερα-
τόργηται.

Ἡ καὶ τοῦ Οκτωβρίου, διὰ τὴν μνήμην τοῦ ἀδελ-
φοῦ τοῦ Ιακώβου τελούμεν. Ἡ καὶ, διεστὸν μέγαν
μάρτυρα καὶ μυρθολύτην Δημήτριον ἔστρεψαν.

Ἡ αἱ τοῦ Νοεμβρίου, διὰ τὸ τοὺς θαυματευργόντες
ἀναργύρους Κοσμᾶν καὶ Δαμιανὸν ἔστρεψαν. Ἡ τέταρτη,
διὰ τὸ τὴν σύναξιν τῶν ἀτωμάτων τελεούσα. Καὶ
ἡ καὶ, διὰ τὸ τὸ δισιεμέρτυρα Στέφανον τὸν νέον
πανηγυρίζεσθαι.

Ἡ δὲ τοῦ Δεκεμβρίου, διὰ τὴν καλλιμάρτυρα

A mensis, propter memoriam magni Patris, Gregorii
Theologi.

Februario dies 2, propterea quod obviam Serva-
tori sit itum; et 3, propter celebrationem memorie
Symeonis, qui Christum exceptit.

Martii dies 25, propter allatum Delparae luctum
illum nuntium. Item dies Paschales, ab ipsa resu-
scitatione Lazarī, usque ad diem post sanctum
Pascha octavum.

Aprilis dies 25, propter apostolum et evangeli-
stam Marcum; et 30, propter apostolum Jacobum,
illis theologi et evangelista fratrem.

Maii dies 8, propter memoriam evangelistæ
Iohannis theologi; et 10, propter Simonis Zelotæ
B apostoli memoriam; et 21, propter memoriam san-
ctorum et apostolis parium, magnorum principum,
Constantini et Helenæ; et 26, propter memoriam
Iudei Alphæi apostoli.

Junii dies 11, propter Bartholomœum apostolum;
et 23, propter Judam apostolum, cognomento Thad-
deum, et Lebeum, et Jacobum; item 24, propter
Nazalem precursoris; et 29, propter apostolorum
principum, Petri et Pauli solemnitatem, et 30,
propter memoriam apostolorum 12.

Julii dies 25, propter Obdormitionem S. Annæ,
Matris Delparæ.

Augusti dies 6, propter Servatoris nostri Iesu
Christi transformationem; et 9, propter memoriam
sancti apostoli Matthiæ; et 15, propter gloriose-
simam sanctæ Delparæ migrationem; et 20, propter
memoriam sancti apostoli Thaddæi; et 24, propter
Bartholomœi apostoli memoriam; et 29, propter
venerandi Praecursoris decollationem.

Inter hos omnino feriatis dies computabuntur et
mediates Iejunii quadraginta dierum, et Pente-
costes, et Servatoris assumptio, et omnes in anno
dies a Domino nuncapati: ita ut hisce diebus omnis
ad tribunal aditus præclusus sit, nec ullus eorum,
qui jus dicunt, quidquam ad juris dictiōnēm per-
tinet, peragat.

Casterum a quibus ex parte vacationem tribunal
habet, quique non in solidum (veluti jam antea
diximus) seriali sunt, hi sane fuerint.

Dies 6 mensis Septembri, quod tunc Michaelis
sunni copiarum duclis factum Chonis miraculum
prodigiose commemoretur.

Octobris 23, quod Jacobi, Christi fratris, me-
moriam recolamus; et 26, quod is magno et un-
guentis scaturienti Demetrio festu agatur.

Novembri 1, ob edentium prodigia, et gratis
olim medicinam facientium, Cosmæ ac Damiani
festum; et 8, quod corporis expertum conventus
celebretur; et 28, propter sancti martyris Stephanii
junioris solemnitatem.

Decembri 4, propter egregiam martyrem Barba-

ram, et 6, propter celebrem miraculis et unguentis scaturientem Nicolaum.

• Januarii 10, propter Nyssam pontificam, divam Gregorium; et 16, propter venerationem pretiosae principis apostolorum Petri catena; et 19, propter reportationem pretiosi cadaveris Gregorii theologi; et 27, propter reportationem venerabilium reliquiarum Chrysostomi.

Februarii 7, propter insignem martyrem, magistrum militum Theodorum; et 17, propter victorem certaminum Theodorum Tironem.

Martii 9, quod sanctorum Christi et martyrum memoria tunc recolatur.

Aprilis 23, in honorem magni martyris Georgii destinatus.

Maii 2, propter magnum illum Athanasium.

Junii 8, propter magnum martyrem Theodorum magistrum militum; et 9, propter sanctum Patrem nostrum Cyrilum, pontificem Alexandrinum; et 27, propter sanctum et edentem prodigia Sanisonem.

Julii 1, quod tunc sanctorum, et miracula designantium, et argento carentium memoriam celebremus; et 2, quod depositionem pretiosae venieis Deiparæ mentionem faciamus; et 8, ob magni martyris Procopii festam; et 11, quod egregiam martyrem Euphemiam concelebremus; et 20, ad Eliavitis honorem; et 27, quod victori certaminum et miraculorum auctori Joanni misericordi festus sit.

Augusti 31, propter depositionem pretiosi cinguli labis expertis Deiparæ.

Atque hi sunt dies illi partim feriati, partim iuridici (23). Quibus vero diebus propter Natalem, vel Renuntiationem principis ceasatur, eos dies inter iuridicos majestas mea referit; a sece præsentem sanctionem inchoans, et per ea, quæ ipsamet facit, alios instituens. Quippe non perinde præsentis constitutionis oratio quantumvis in illam attentos impellat, ut ipsum majestatis meæ factum. Nam illas ipso dies majestas mea, quibus diebus tum in hanc Iucem est edita, tum in imperatorem per Dei prævidentiam renuntiata, iuridicos esse sancit, nec in eis ulla judiciis inducias esse. Omnes quidem certe, præster descriptos superius anni dies, iuridici erunt, et in eisdem tum judiciale, tum consentaneæ judicia-ribus sententiis executiones flent et exercebuntur. Persuasum autem habeo, præsentem hanc majestatis meæ constitutionem Deo quoque gratiam esse. Nam ubi Pharisæos Jesus execratur, ipsi etiam misericordiae judicium anteposuit.

Datum mense Martio, indict. xiv, litteris rubris ab imperatoris manu exaratis. Bulla circa diptycha per logotietam dromi sancti Michaelis. In parte

A Barbaton. Kal. ξ. δε τὸν ἐν θαύμασι περιάνυμον καὶ μυροβλήτην Νικηλίου.

Η ε' τοῦ Ιανουαρίου, διὰ τὸν Νίκητην, θεὸν Γρηγόριον. Η ιε', δε τὴν προστάνησιν τῆς τερπίας τοῦ χορυφαλοῦ τῶν ἀποστόλων Πέτρου ἀλύσας. Η ιη', δε τὴν ἀγαχομέθην τοῦ τιμίου κεφροῦ τοῦ Θεολόγου Γρηγορίου. Καὶ η κζ', δε τὴν ἀγαχομέθην τοῦ σεβαστοῦ λειψάνου τοῦ Χριστοστόμου.

Η ζ' τοῦ Φεβρουαρίου, διὰ τὸν μεγαλομάρτυρες στρατηλάτην Θεόδωρον. Η ιζ', διὰ τὸν ἀθλοφόρον Θεόδωρον τὸν Τήρωνα.

Η θ' τοῦ Μαρτίου, ὡς τῆς μνήμης τελουμάνης τῶν ἀγίων μαρτύρων τοῦ Χριστοῦ μ'.

Η κγ' τοῦ Απριλίου, ὡς τοῦ μεγαλομάρτυρος Βεργητοῦ τιμωμένου.

Η β' τοῦ Μαΐου, διὰ τὸν μάγιαν Ἀθανάσιον.

Η η' τοῦ Ιουνίου, διὰ τὸν μεγαλομάρτυριν Θεόδωρον τὴν στρατηλάτην. Η θ', διὰ τὸν δοῖον Πατέρα ἡμῶν Κύριλλον Ἀλεξανδρείας. Καὶ η κζ', διὰ τὸν δοῖον καὶ θαυματουργὸν Σαμψών.

Η α' τοῦ Ιουλίου, διε τὸν αὐτῇ τῶν ἀγίων καὶ θαυματουργῶν ἀναργύρων τὴν μνήμην τελοῦμεν. Η β', διε τῆς καταθέσεως τῆς Θεομήτορος μνημονεύομεν. Η η', διε τὸν μεγαλομάρτυρα Προκόπιον ἕορτάζομεν. Η ια', διε τὴν καλλιμάρτυρα Εὐχεμίλαν πανηγυρίζομεν. Η κ', διε τὸν προφήτην Ἡλέν τιμῶμεν. Η κ' δτ., τὸν ἀθλοφόρον, καὶ θαυματουργὸν Παντελεήμονα ἕορτάζομεν.

Καὶ η λα' τοῦ Αύγουστου, διε τὴν τῆς τιμίας ζώνης τῆς ἀχράντου θεοτόκου κατάθεσιν.

Αὗται δὴ αἱ πῶς μὲν μηράκτοι, πῶς δὲ ἐμπράκτοι. Τὰς μέντοι διὰ γένυσιν βασιλικὴν ή ἀναγρευσιν σχολαζούσας τῶν ἡμερῶν καὶ ταύτας ταῖς ἐμπράκτοις ἔγκρινει· ή βασιλείᾳ μου, ἄφ' ἐκτῆς ἀρχομένη τοῦ παρόντος θεσμοθετήματος καὶ ἐν οἷς αὐτὴ διαπράξαιτο διδάσκουσα τοὺς λοιπούς· οὐχ εἴτε γάρ δ τῆς παρούσης διατάξας πελεῖ λόγος τοὺς αὐτῷ προσανέχοντας, ὡς η παρὰ τῆς βασιλείας μου πρᾶξις. Αὔτας γάρ τὰς ἡμέρας, ἐν αἷς η βασιλεία μου καὶ εἰς τὸν τῆλε βίον προσήκται καὶ εἰς βασιλεία Θεοῦ προνοιά ἀνηγρέυεται, ἐμπράκτους εἶναι θεσπίζει, καὶ μηδεμίαν ἐκεχειρίαν ἐν ταύταις ἀγενά δικαστήρια. Πάσαι μέντοι αἱ παρὰ τὰς ἀνω καταγραφέσας ἡμέρας τοῦ χρόνου καὶ ἐμπράκτοι ίσονται, καὶ δικαστήρια ἐν αὐταῖς γενήσονται καὶ ἐκβιβασμοὶ ἀκολούθως ταῖς δικαστικαὶς ἀποφάσεσι. Πάπεισμα δὲ δτι καὶ Θεῷ φίλον Εσται τὸ παρὸν τῆς βασιλείας μου θεσμοθέτημα· τὸλλανίζων γάρ τοὺς Φαρισαίους ὃ Ιησοῦς καὶ αὐτοῦ τοῦ ἐλέους τὴν κρίσιν προέταξε.

Εἶχε τό· Μηνὶ Μαρτίῳ ινδικτιῶνος ιδ', διὰ τριθρῶν γραμμάτων τῆς βασιλικῆς χειρὸς· τό· Διὰ τοῦ λογοθέτου τοῦ δρόμου τοῦ ἀγρεθεόδωρίου Μι-

(23) Abrogatio ejus, quod l. 7, § penult. C. de Ioviis, edicitur.

χαήλ. Κηρίνη βούλη διπτύχου. Καὶ ἑωθεν τὸ Ἀ extera: Datum mense Junio, indict. xiv, anno Ἀπελθόντη μηνὶ Τουνίφ Ινδικτιῶνος οὐδὲ τούς ρυθμούς.

XIV.

NOVELLA CONSTITUTIO DE HOMICIDIS (24).

Νεαρὰ τοῦ πατέρευσθεστάτου καὶ φιλοχρίστου κραταιοῦ καὶ ἀρίστου ήμώρια βασιλέως τοῦ παραγνητήτου κυροῦ Μαρουνῆλ τοῦ Κομηγηνοῦ καὶ τῶν ἐκουσιών φορευόντων.

Τοῖς ἀρχηγέταις τοῦ γένους δὴ τῆς κακίας γενήτωρ ἀπὸ φθόνου καὶ φόνου τὰς ἄκρας τῆς πονηρίας ἀπῆξατο, συλλαβὼν μὲν τὸν φθόνον καὶ ὡδινῆσας, ἀποτεκνῶν δὲ τὸν φόνον, ἀτε ζωῆς πολέμιος δὲν καὶ τῷ δημιουργῷ καὶ πλάστῃ τῶν ἀνθρώπων ἀντεπαλούς· εἰ δὲ τοῖνος μὲν παράγειν καὶ συνέχειν τὸ τελάσμα ηδόνησεν, αὐτὸς δὲ ἀναιρεῖν καὶ ἀπολλύειν τὴν ἀρχῆς καὶ μέχρι παντὸς μεμελέτης. Αὐτὸν τοῦτο καὶ πάρ' ἀδελφοὺς τὰ πρώτα φθόνος τὸ πονηρὸν τοῦτο καὶ ὀλέθριον παραβλαστάνει ζιζάνιον, καὶ φόνων καρπορορεῖ, καὶ ἀντιπράττει δι' αὐτοῦ τῷ ποιήσαντι. Ἄλλ' ὅρα καὶ τὴν τιμωρίαν, οὐ διαμέλλουσαν, παρὰ τόδες δὲ μᾶλλον καὶ ἀπαραιτήτως ὑπὸ Θεοῦ τῷ τοῦ μύσους ἐργάτῃ προσαγομένη καὶ εἰς τὸ ἀπεπλάσιον ἀντιμετρουμένην. Καὶ δῆλον ἔκειθν· «Πλές γάρ δὲ ἀποκτηνάς Κάλν ἐπτά, φησι, τὰ ἐκδικούμενα παραλύσει, » ἐν οἷς καὶ τὸ τρέμειν αὐτὸν συγκατηρίθμηται, ἵνα δηλονότι μηκέτι δεύτερον ἰσχύσῃ φόνον ἐργάσασθαι. Καὶ οὗτοι μὲν δὲ Κάτιον· «Ἐν δὲ τῷ Λαμέχ ἡρηκόντει μὲν οὐχ ἐπτάκις μόνον, ἀλλὰ ἐδομητηκοντάκις τὰ τῆς ἐκδικήσεως ὡς φονευτῇ καὶ αὐτῷ γεγονότι ἀντιμετρητηται. Καὶ οἱ περὶ τὸν Ἀχαΐδην ὡς τὸν κατὰ τοῦ Ναβουθαί μελετήσαντες διδίκιον φόνον καὶ τολμήσαντες ἀποτόμως ἤκουσαν· «Ἐφόνευσας, ἐκληρονόμησας, » καὶ· «Ἐν τῷ τόπῳ, ὃν φίλειξαν οἱ κύνες τὸ αἴμα Ναβουθαί, ἐκεὶ ἐκλείσουσι οἱ κύνες τὸ αἴμα σου, » καὶ· «Τὴν Ἱεζάνδρην κύνες καταφάγονται ἐν τῷ προτειχίσματι τοῦ Ιερατήλ. » Καὶ τὰ μὲν τῆς Πελαιάδες, ὡς ἐκ πολλῶν διλίγα φάναι, τοιαῦτα. Ἐπὶ δὲ τῇ τῆς νίνες χάριτος Ἰλαρθέτη, διε τὸ πρός φόνον ὕδρων τοῦ εὐεργέτου οἱ ἐξ Ιερατήλ ἀγνώμονες δυντες καὶ σκληροκάρδιοι, ἀκούομεν τοῦ Σωτῆρος τῷ λαδόντι μάχαιραν τὸν ἐκ τῆς μαχαίρας ἐπαπειλούντος θάνατον. Ἄλλα καὶ δὲ πολιτικὸς καὶ πειλατερος; νόμος τῶν ἱερῶν ἀπειλεῖ περιβόλων τὸν φονευτὴν καὶ τὸν τοῦ ἐλέου καὶ τῆς φιλανθρωπίας ναὸν παντεπειλεῖς τούτων ἀπάλεισεν, διδίκιον εἶναι λογισάμενος, τὸν τὰς χίλιας πετρήσμένας εἰλατος φέροντα τῆς ἀπὸ τῶν νόμων ἴσητημένης αὐτῷ ἐξελέσθαι καταχρίσεις καὶ κολάσεως. Ταῦτα δὲ πάντως διορίσματα τῷ Μωσαὶκῷ καταχολουθεῖσι νόμῳ, τῷ ἐκ τοῦ Ουσταστηρίου τὸν φονέα λαμβάνειν θεσπίζοντες. Ἄλλ' οὐδὲ μὲν ἡ τοῦ φόνου πλημμέλεια ἐναγκεῖ τῷ ἐντὶ

Novella piissimi et Christi amantis, potentissimi et sanctissimi imperatoris nostri in porphyra natè domini Manuels Comneni; de voluntariis homicidis.

(25) Apud generis humani protoparentes pater malignitatis per invidiam et cædem malitiae fundamenta jecit. Cum enim vitæ iuvinus sit, cædem peperit et Demiurgo et hominum Creatori se adversarium exhibuit. Deus enim creaturam conservare et ad perfectionem ducere satagit; diabolus autem perdere nunquam non studet. Ideo etiam invidia inter primos fratres hoc zizanium perniciosum ac peccatum, procreavit et, cæde communissæ, Creatori se oppresuit. Sed ecce vindictam proxime insequentem, missam a Deo ultiore, et quæ septemplicem sceleris poenam exigit, ut patet ex verbis: « Omnis qui occiderit, Cain, septuplum punietur; » sic enim minando Deus providit ne quis postea cædem patraret. Et hæc quidem quoad Cain. De Lamech autem qui et ipse homicida existit, non septemplacem tantum, poenam exigit ultior, sed septuagies septiles ipsum ultus est. Porro Achab amicis, posquam cædem iniustiam meditati ac executi ausi essent, hoc dictum est: « Occidisti, haeres factus es; » et: « In loco horum, in quo linxerunt canes sanguinem Naboth, lambent quoque sanguinem tuum, et canes comedunt Jezabel in agro Israel. » Sed pauca e Veteri Testamento desumpta sufficiant. Quando autem a nova gratia animali Israelites ingratiti et duri cordis ad cædem ruerunt, Salvatorem audimus ei qui eassem sumpserit, mortem per gladium minantem. Sed etiam lex antiqua eademque politica homicidiam a mortibus arcet, et misericordiae ac humanitatis templum ei continuenter clausit, fas haud esse arbitrans ut qui manus sanguine contaminatas habeat, a judicio et poena exemplum iri legitima. Hæc præcepta secundum legem Mosaicam constituerunt, quæ homicidiam ante altare comprehendendi vitai. Quod autem homicidii crimen nefandum abominandumque sit, legibus divinis ac humanis satis demonstratum est. Dominus autem et Porphyrogenitus Constantinus, quicunque hujus criminis rei ad ecclesiam Dei Magnam refugint, ubi sponte aliquem occiderunt, perpetuo exsilio puniri edixit redituque omnino prohiberi in terram quæ sanguinem insontis bibit. Si porro qui præmeditando fratricidii rei sunt, prater exsilium perpetuum, longi monachis accensendi erant, cum quibus totam vitam

(26) Anno 1160.

(25) Processum super primus edidit Witte in calce. Anecd. ed. Heimb. II p. 287.

transigere debelant, nulla habita ratione aliarum iuris canonum quæ ipsi dandæ erant (de quibus Novellæ hic spectantes fusius tractati). De his autem qui ad Magnam ecclesiam consugiunt nibil determinavit; leges enim politicas stricte his de rebus observari, atque homicidas puniri jussit. Hoc novum edictum praetextus fuit sceleratis atque abominandis hominibus homicidia sine pudore patrandi, ac dein piaculi ergo in ecclesiam aliquam consugiendi, unde, absoluti crimine, dominum reverberantur. Hinc factum est ut plerique plurima scelera committere non erubescerent, indulgentiam sperantes, quam male commiserationem dixeris. Misericordia enim ad eos qui calamitatibus vexantur, non vero ad scelestos, sed, ut dictum est, ad infornatos spectare solet. Inde etiam factum est ut exsilium perpetuum inefficax et inutile evaserit. Jam enim ejusmodi exsilio nulla ratio habetur, siquidem homicidae omnes sine verecundia loca ipsa circumirent, in quibus peccaverant. Præteritis namque temporibus, quando viri in provincias delegabantur civili potestate, aut etiam militari investiti, homicidio sicuti patrato omnes certatum occidorem comprehendere studebant ut judici tradiceretur. Nunc vero qui provincias gubernant, ut ego quidem audio, quidquid pulchrum est plane negligentes, hominemque salutis studiosi, nummos ac lucrum in primo loco ponunt, ubi in regione quam incolunt homicidium est commissum, parum curant ut malefactores investigent, immo, quod pejus, si quos comprehendenderunt, abscondunt et clausi in Magnam ecclesiam introducunt. Quid deinde de hisdem in sanctissimam Dei ecclesiam illapsis fiat, ignoro; sed nihil boni subodoror; video enim in imperio Romano magnum homicidiorum numerum patrari. Quando igitur pro dignitate mea regia reputo quam raro ejusmodi crimina apud gentes qui non lege divina, non metu poena coercentur, committantur, quæ nostrates quotidie patrant, magno miserore et desolatione afflitor, homines videns nullo virtutis studio et honoris instinctu ductos. His omnibus mente ponderatis et Novellæ regiæ, quæ canonicas quasdam dispositiones speciali, ratione habita, homicidiorum incitamenta et causas, quantum in me est, abolere, et Novellæ memoratae vigorem addere in animo statui.

D
λας τοὺς ὀμοιόδρονας· νῦν δὲ οἱ τοῖς θέμασιν ἀρχοντες, οὓς μανθάνει ἡ βασιλεία μου, τοῦ καλοῦ μὲν τελείως ἡλογηκότες καὶ πρὸς τὴν τῶν ἀνθρώπων σωτηρίαν συντείνοντος, ἐν δὲ καὶ μόνον συμπέρασμα τῆς δῆλης αὐτῶν ἐνεργείας ποιούμενοι τὸν χρηματισμὸν καὶ τὴν κακὴν αἰσχροκέρδειαν κατ- τὸ κίρμα περιχάσκοντες, οὐ μόνον οὐκ ἀναφῆλαφῶσιν, ὅτε φύνοσι τις· ἐν δὲ διέπουσι χώρῃ γένηται, τοὺς τὸ τοιοῦτον δεινὸν πλημμελήσαντας, ἀλλ', δι τούτου χειριστον, τινὲς τῶν τοιούτων καὶ τοὺς ἡδη φωραύέντας ὑπ' αὐτῶν καὶ κρατήθεντας περικρύπτουσι, καὶ λαθραίως εἰς τὴν Μεγάλην Ἐκκλησίαν προκιμπουσι. Περὶ δὲ τῶν γινομένων ἐπ' αὐτοῖς μετὰ τὸ προσδραμενὸν τῇ ἀγιωτάτῃ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίᾳ ἡ μὲν βασιλεία μου ἀκριβῶς οὐκ οἴδεν· ἀκούει δὲ δημως οὐκ ἀγαθὰ, καὶ ἀπλῶς τούτο τοξῆς πετεῖται, τὸ ἐν παντὶ τόπῳ τῷ ὑπὸ τὴν Ῥωμαϊκὴν ἐπικράτειαν φύνουσις ἀδεῶς καθημέραν τολμᾶσθαι. Ὅταν οὖν ἡ βασιλεία μου ἀναλογίστηται διπερ παρ' ἔθνεσιν, & μήτε νόμος θείος ἀπείρησε μήτε μελλούσης καὶ φρικτῆς κολάσεως ἀπειλή τοῦ κακῶς εἰς ἄλληλους ποιεῖν ἀνεχαίτισε, τὰ τριαῦτα τῶν ἀμαρτημάτων στάντια καὶ διὰ χρόνου τολμῶνται, ἐν δὲ τῇ καθ' ἡμέρας χώρῃ σχεδὸν καθ' ἐκάστην πλημμελοῦνται, πόσης διάτας ἐμπίλαται; Ἡλίκης δὲ ἀθυμίας καὶ τοῦτο αἰτιῶν μετὰ τῶν ἄλλων τῇ βασιλείᾳ μου γίνεται, τῶν νῦν

A καὶ θεοτυγχάνει, ἐκ τῶν θείων νόμων καὶ τῶν ἀνθρωπίνων ἀρκούντως δεδῆλωται. Περὶ δὲ τῶν τοιούτων περιπιπτόντων ἐγχάλματι καὶ τῇ ἀγιωτάτῃ καὶ Μεγάλῃ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίᾳ προσφευγόντων τὰ δέξαντά οἱ νομοθετήσας ὁ παρφυρογέννητος κυρὸς Κωνσταντίνος διωρίσατο ἀσφυγίζει μὲν τοὺς ἔκουσίους φονεῖς ἀπαντας ἀπαραιτήτως καθυποβάλλεσθαι, καὶ μὴ συγχωρίσθαι περινοστεῖν αὐτοὺς καὶ φανεσθαι ἐν τῇ γῇ, ή τὸ τοῦ τελησίου αἷμα χανοῦσα κακῶς ὑπεδίξατο· τούς γε μὴν ἐκ μελέτης καὶ βεβουλευμένων καὶ μετὰ σκέψεως τὸν ἀδελφικὸν κατεργασαμένους θάνατον σὺν τῇ ἐπιφυγίᾳ καὶ ἀποκειρεσθαι πάντων διετάξατο, καὶ τοῖς μοναχοῖς ἐγκαταλεγέντας παρ' ὅπῃ αὐτῶν τὴν ζωὴν τῷ μοναστηρῷ προσμένεται, μετὰ τὸ καὶ ἀλλας ποινὰς ὑφίστασθαι (περὶ ὧν πλατύτερον τὰ περὶ τούτων ἀπολυθέντα νεαρὰ θεσπίσματα διορίζεται), μηδὲν περὶ τῶν μὴ προσφευγόντων τῇ ἀγιωτάτῃ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ διωρίσαμένος, ὃς τοὺς πολιτικοὺς νόμους ἀπαρακινήτως ἐπὶ τούτων τηρεῖσθαι βούλομένος καὶ τὴν τιμωρίαν τοῖς φονεύσιν ἐπάγεσθαι, καθὼς ἡ τούτων νομοθεσία παρακελεύεται. Πρόφασις οὖν ἡ τοιαῦτη νεαρὰ νομοθεσία τοῖς παλαμνιστάτοις τῶν ἀνθρώπων καὶ ἀπαράτοις γέροντος μετὰ πολλῆς ἀστείας ἐπὶ τὰς μιαστρίας ἀκτρέχειν, καὶ τῆς τυχούσης λαδομένους προφάσεως τηλικούτον μύσος ἀργάζεσθαι καὶ προσφεύγειν τῇ Ἐκκλησίᾳ, καὶ γράμμα συμπαθείας πορισαμένους ἀναστρέψειν οἰκαδε. Κάντανθεν οἱ ἀλεισους καὶ δευτέρους καὶ τρίτους καὶ πλειστούς ἀποτολμήσαι οὐκ δικηγορίαν διὰ τὸ κακοῦν καὶ καταπεφρονημένον, — οὐ γάρ ἐν εἰποιμι συμπαθεῖς — τῆς προτέρας κολάσεως· συμπάθεια γάρ ἐπὶ τοῖς πεπονθόσι κακῶς, οὐκ ἐπὶ τοῖς δράσασι, καὶ γίνεται δικαίως καὶ λέγεται· ἐπὶ δὲ τοῖς κακῶς πράττουσιν οὐκ ἀδιακρίτως χρῆ ταύτην γίνεσθαι. Ταύτης δὲ τῆς νομοθεσίας κάκεντο δὴ συνέθη τὸ μέρος, λέγω δὴ τὴν δειφυγίαν, εἰς παντελῆ ἀρχηστίαν ἀλάσαι. Αόρος γάρ νῦν δειφυγίας οὐδεὶς, ἀλλὰ πάντες οἱ φονευταὶ ἀδεῶς καὶ πάλιν ἀκτεῖται περινοστοῦσιν ἔνθα τὸ μύσος εἰργάσαντο. Περών μὲν γάρ οἱ ἐν τοῖς θέμασιν ἀποστελλόμενοι, εἰτε πολιτικὴν περιεζωμένοι ἀρχήν ή καὶ στρατιωτικὴν ἐνδεδυμένοι ἀξίαν, φόνου τολμηθέντος, ἐστεῦδεν ἕκαστος; καὶ τοῦ ἀτέρου προστρέχει, τὸν φόνα συλλαβεῖν προθυμούμενοι καὶ τὴν ἐπ' αὐτῷ ἐπεξέλουσιν κατὰ νομικὴν ἀκολουθίαν ποιήσασθαι, καὶ διὰ τῆς ἐπὶ τούτῳ κολάσεως ἀναστελλεῖται, τὸ ἐν παντὶ τόπῳ τῷ ὑπὸ τὴν Ῥωμαϊκὴν ἐπικράτειαν φύνουσις ἀδεῶς καθημέραν τολμᾶσθαι. Ὅταν οὖν ἡ βασιλεία μου ἀναλογίστηται διπερ παρ' ἔθνεσιν, & μήτε νόμος θείος ἀπείρησε μήτε μελλούσης καὶ φρικτῆς κολάσεως ἀπειλή τοῦ κακῶς εἰς ἄλληλους ποιεῖν ἀνεχαίτισε, τὰ τριαῦτα τῶν ἀμαρτημάτων στάντια καὶ διὰ χρόνου τολμῶνται, ἐν δὲ τῇ καθ' ἡμέρας χώρῃ σχεδὸν καθ' ἐκάστην πλημμελοῦνται, πόσης διάτας ἐμπίλαται; Ἡλίκης δὲ ἀθυμίας καὶ τοῦτο αἰτιῶν μετὰ τῶν ἄλλων τῇ βασιλείᾳ μου γίνεται, τῶν νῦν

ἀνθρώπων κατανοούση τὸ περὶ τὴν δικαιοπραγίαν ὀλίγωρον, καὶ τὸ μηδένα ζῆλον ἔχειν αὐτοὺς τοῦ καλοῦ καὶ τῆς ἀρετῆς; Ταῦτα πάντα κατανοήσασα ἡ βασιλεία μου, προσολογισμένη δὲ καὶ τὸ τοῦ φη-
θίντος νεαροῦ βασιλικοῦ διατάγματος ἐπὶ τοις κανονικαῖς διατάξεσιν ἑναντίον καὶ ἄλλως ἀδόκιμον,
ἴρρηταις κατὰ τὸ ἐγχωροῦν καὶ τὸ τοῦ φύνου μύσος ἀνατείλαι, καὶ τὰ τῆς νεαρᾶς διορθώσασθαι.

α. Παρακελεύεται οὖν ἀπαστολὴ τοῖς ἐν θέρμαις διά-
τηταῖς, καὶ ταῖς ἐν αὐτοῖς οὖσαις στρατιωτικαῖς δυ-
νάμεσι καὶ τοῖς τούτων στρατηγοῖς, ἵνατετρά ἀν-
τικύσεις φόνος γένηται καὶ τολμηθῇ τοιούτον τι-
παρά τινος, αὐτίκα πάντας διεγείρεσθαι εἰς τὴν
τοῦ φονέως κατασχεσιν, καὶ δέσμουν αὐτὸν ἀποστέλ-
λειν πρὸς τὴν βασιλείαν περιωπήν, ἢ ταύτης ἀπο-
δημούσης πρὸς τὸν ἐπιφρόνητον τῆς θεοφυλάκτου μεγα-
λοπλεῖας, ὃντες εἰς δῆμοσιες φυλακὴν εἰσάγεσθαι,
καὶ τὰς οὐσιακὰς κατὰ τε νόμους
καὶ τὴν τῶν νεαρῶν θεσπισμάτων δύναμιν καὶ ἐπέ-
ρρις ἀποστῆναι κολάσεις· εἰδότων τούτων ἀπάντων
ὅτι τις φωραθεῖ δυνάμενος κατασχεῖν τὸν φονίαν
καὶ μὴ τοῦτο ποιήσας, οὗτοι μέλλειν καταχριθῆναι,
ὅτι, κατὰ βασιλείων βουλευσάμενος. Εἰ δ' ἵσως διαλάθῃ
τις καὶ προσεύγῃ τῇ ἀγωνάτῃ τοῦ Θεοῦ Μεγάλην
Ἐκκλησίᾳ, μετά τὸ προβῆναι τὰ ἐκκλησιαστικὰ ἐπ'
αὐτῷ ἐπιτίμια, κατὰ τὴν νομικὴν παρατήρησιν
ἐνθημούντος μήνι τοῦ κρατοῦντος τῇ βασιλευούσῃ
τῶν πόλεων, παρ' αὐτοῦ ἀποσταλῆσται εἰς τὸ θέρμα
ἔτοιον δὲ ἐπικερίη, ὡς τὸν χρόνον τῆς δλῆς αὐ-
τοῦ ζωῆς ἐκεῖστι διαβιβάζειν, καὶ μὴ ἐκεῖθεν ἀποδι-
δόσθειν, ὡς τὸ ἐπανατρέψειν ἑνθα τὸ τοῦ φύνου
μύσος εἰργάσατο· ἀποδημούντος δ' ἵσως τοῦ βασι-
λέως, παρὰ τοῦ ἐπάρχου (ἥς εἱρηται) εἰς τινὰ τῶν
περιφερέων χωρῶν ἐξορισθῆσαι καὶ τὸν τῆς ζωῆς
αὐτοῦ χρόνον ἁκεῖσθαι διανύσσει.

β. Ἀν δέ γε μή μόνον ἐκουσίως, ἀλλὰ καὶ ἐκ
μελέτης τὸν φόνον ἐργάσουσο, οὐχ ἀναγκασθῆσαι
κατὰ τὴν προφῆθεσσαν βασιλικὴν διάταξιν ἀποκα-
ρῆναι. Εἰ γάρ τὸν ἐκουσίων τῇ ἀποκάρσει προτερά-
χοντα οὐκ ἀπεντεῦθεν ἡ κανονικὴ ἀκρίβεια εἰς αὐτὴν
παραδέχεται, ἀλλὰ καιρὸν αὐτῷ τὸν ἀρκοῦντα ἐπι-
μετρήσασα, καὶ δι' αὐτοῦ τὸ τῆς γνώμης ἐκείνου
βίβαυον εἴτε καὶ ἀπαγῆς βασανίσασα, εἰκέπερ εὐρήσει
τὸν ἀνθρώπον τῇ ἐξ ἀρχῆς προθέσει στοιχεῦντα καὶ
τῷ μοναχικῷ πολεμεύματι καὶ τῇ νεκρώσει τοῦ
σώματος ἀδκνως ἐαυτὸν παρασκευάσοντα, ἔκτοτε
καὶ τὴν τῷ ἀγαθοῦ Ἑργοῦ αὐτῷ προσπειφέρει συ-
πλήρωσιν εἰς τὴν μοναχικὴν πολετείαν τε παραδεξα-
μένην καὶ κατάστασιν· πᾶς οὐκ ἀν εἴη ἀλογον καὶ
τοῖς πινευματικοῖς νόμοις ἀπέδον ἀναγκαστικῶς
ἀποκειρεσθαι τινα, καὶ ταῦτα φονέα διν μέχρι το-
σούτου διθεῖ; ἐγκατέλιπνεν, ὡςτε καὶ ἀδελφικῷ χραν-
θῆναι τὰς χεῖρας αἰματι· Δέος γάρ μήπω; ἀκου-
σιών προαιρέσει τὸν ἀγγελικὸν βίον ὑπελθὼν καὶ βίᾳ
τοῦτον καταδεξάμενος εἰς ἀμπαγμὸν τῷ φρικώδει
χρήσηται σχήματι· πεφύκασι γάρ οἱ τῶν ἀνθρώ-
πων κουρφτεροι εἰς ἀπόνοιαν ἐμπεσόντες καὶ ταῖς
χειρίσταις καὶ παραβολωτέραις ἐπιτολμῷ πράξειν.

A 1. *Omnibus majestas mea provinciarum judicibus,*
et a militaribus copiis, quae in eis sunt, illarumque
ducibus præcipit (26), ut ubicunque voluntaria
cædes facta fuerit, aliquo tale quiddam auso con-
festim omnes ad præbendendum homicidiam exci-
tentur, cumque vincutum imperatoris circumspet-
tioni militant, aut si ea peregre absit, ad magnæ
divinitusque custoditæ urbis præfectum, ut publi-
cam in custodiam dederatur, et tam corporales
quam honorum, aliasque præterea poenas, juxta
leges et novellarum sanctiorum vigorem ferat:
scientibus his universis, futurum, ut si compertum
fuerit, aliquem potuisse homicidiam apprehendere,
nec id fecisse; non secus is condemnetur, atque
si maiestatis crimen admisisset. Quod si quis forte
clam evaserit, et ad sanctissimam Dei majorem Ec-
clesiam confugerit, postquam ecclesiasticas poenas
adversus eum processerint, secundum juris obser-
vationem, si quidem princeps ad urbem imperatri-
cem sit, ab eo in illam provinciam ablegabitur,
quam princeps decreverit, ut omne totius viæ suæ
tempus istuc exigat, nec illuc ausugiat, eum ad lo-
cum recurrens, quo in loco piaculum credis admisit.
Sin forte peregre princeps absit, a præfecto (veluti
dicitum est) in remotiorem quamdam regionem de-
portabiliar, et ibi viam suæ spatium peragat.

B 2. *Quod si non voluntarie tantum, verum etiam*
consulio cædem perpetraverit: non cogendus erit,
ut secundum iudicatum prius (27) imperatoriam
constitutionem londeatur. Nam si sponie sua cur-
rentem ad tonsuram, non ideo statim ad eam can-
nonica subtilitas admittit, sed ubi tempus ei
sufficiens concessit, eoque durante mentem hominis
exploravit, firma sit, an inconstans; si quidem
compererit eum primo proposito insistentem, ac
monastica conversatione et mortificatione corporis
impigre se præparantem, tum demum præclarí
operis ei complementum et perfectionem offert ad
vitam conditionemque monasticam admisso: quo
pacto non alienum a ratione fucrit, et a legibus
spiritualibus abhorrens, aliquem per coactionem
londeri, et quidem homicidam, quem usque adeo
deseruerit Deus, ut etiam fraterno sanguine manus
polluerit. Metuendum enim, ne vitam hanc angeli
cam adversante animo ingressus, eaque per vim
suscepta, reverendo habitu ad ludibrium utatur. Sic
enim comparati sunt homines leviores, ut ubi semel
dementati fuerint, pessima et maxime temeraria
facinora peraudacter aggrediantur. Quamobrem ton-

(26) Corrigit sextam novellam Constantini in porphyra nati.

(27) Constantini scilicet, in porphyra nati.

curaz loco maiestas mea statuit, ut qui cædem sponte sua præmeditatus admisit, in custodia toto vitæ suæ tempore degat, ex ea nunquam educendus, ne jussu quidem imperatorio, per oblivionem forte principis elicto. De facultatibus autem ipsorum fiat, quemadmodum predictus imperator statuit.

3. Quia vero plerique homicidarum, qui meditato et consilio cædes perpetrant, ad sanctissimam Dei Majorem Ecclesiam delati, non uti cædes ab ipsis facta est, sed ex commido suo de ea constitentur, veritatem occultantes, majestas mea præcipit, ut a sanctissimo pro tempore patriarcha littera pœnam continentem ad loci pontificem, eique subjectum clerum, atque etiam ad ipsum regionis illius judicem perscribantur: et prout ex illorum rescripto cædem admissam cognoverit, executionem insituant; nec qui consilio quem interfecit, ob falso confessionem suam easdem cum illo pœnas atque castigationes sustineat, qui cau et improviso in tale crimen incidit.

4. Quod si quis homicidijrum, qui ad sanctissimam Majorem Ecclesiam confugerat, et exilio perpetuo condemnatus erat, vel ut in vinculis esset, ac per omne vitam suam custodia clauderetur, inventus fuerit eo loco libere vagari, quo cædem perpetravit: vincitus a quæstore loci ad majestateim meam mittetur, et quæcumque tunc ipsius bona reperta fuerint, in Incrum tam quæstori cedent, quam et qui homicidiam indicaverit, ex æquo inter ipsos dividenda. Omnino autem curæ erit hujusmodi causaruni judicibus in sautissima Ecclesia Majore, ut convenienti severitate canonicas cædes puniant, nec temere tempora diminuant, nec plus, quam par sit, lencs sese præbeant, ubi hoc fieri non oportet. Cæterum hujus maiestatis iusæ constitutionis exempla, a tribunalium præfectis subscripta, missaque provinciarum ecclesiis, ibidem reponentur; ut omnes eorum quæ constituta sunt, notitiam habeant, et agant, ut in eis continetur.

5. Quod si consilio factæ cædis auctor, sponte sua tonsuram expetat: non temere monachorum in ordinem admittentur, sed magna cum accuratione et exploratione temporis sufficientis secundum sanctiones canonicas exauinatus. Et quidem in monasterio vel invitus per universum vitæ suæ tempus manere cogetur, nec indulgentiam inde rursus exeundi unquam impetrabit. Ipsum vero monasterium prorsus erit in alia provincia, non in eo solo, quod intersecti sanguinem male quasi diucto rictu oris exceptit.

Dat. mense Aprili, indictione XIV, manu regia,

A' Ant' τούντης ἀποκάρσεως νομοθετεῖ η βασιλεία μου τὸν πεπληρωμένα φόνον μεμελετημένον ἔκουσιν τὸν φυλακῇ παρ' ὅλον τὴν τῆς ζωῆς αὐτοῦ χρόνον διάγειν, καὶ μηδέποτε ἐκεῖνον ἐξάγεσθαι, μηδ' ἀπὸ βασιλικῆς ἵσις περιστάξεως κατὰ λιθινὴ ποιησάντης· ἐπὶ δὲ ταῖς περιουσίαις αὐτῶν γίνεσθαι, καθὼς δὲ προμηγμονευθεῖς βασιλεὺς διετάξετο.

γ'. Επειδὲ οἱ πλειοὺς τῶν φονέων ἐκ μελέτης καὶ διασκέψεως τοὺς φόνους κατεργαζόμενοι, ἐπειτα τῇ ἀγιωτάτῃ τοῦ Θεοῦ Μεγάλη Ἐκκλησίᾳ προσελθόντες, οὐχ ὡς γέγονε παρ' αὐτῶν ὁ φόνος, ἀλλὰ πρὸς τὸ συμφέρον ποιοῦνται τὴν ἐκομολόγησιν τὴν ἀλήθειαν παρακρύπτεταις· παρακελεύεται δὲ η βασιλεία μου γραφὴν γίνεσθαι τοῦ κατὰ καιρούς ἀγιωτάτου πατριάρχου μετ' ἐπιτιμίου πρὸς τὸν κατὰ χώραν ἀρχιερέα καὶ τὸν ὑπ' αὐτὸν εἰληρόν, ἀλλὰ μὴν καὶ τὸν τοῦ θέματος διαιτητὴν· καὶ καθὼς μάθῃ γενέσθαι τὸν φόνον ἀπὸ τῆς ἐκεῖνων ἀντιγραφῆς, οὗτῳ ποιεῖν καὶ τὴν ἐπεξέλευσιν· καὶ μὴ τὸν ἐκ μελέτης φονεύοντα διὰ τὴν φευδὴν αὐτοῦ ἐξαγορεύειν τὰς τοῦ κατὰ τύχην καὶ ἀπρόσπτως τῷ τοιούτῳ περιπεσόντος ἐγκλήματι δέχεσθαι ποινὶς καὶ τὰ ἐπιτίμια.

δ'. Εἰ τις μέντοι τὸν φονέων, τῇ ἀγιωτάτῃ Μεγάλῃ προσφυγὸν Ἐκκλησίᾳ, καὶ τῇ δειφυγῇ κατακρίθεις ή δέσμιος εἶναι καὶ τὸν φυλακῇ ἐγκεκλείσθαι παρ' ὅλην αὐτοῦ τὴν ζωὴν, εὑρεθῆ ἀντος ἐμπεριπατῶν ἔνθα τὸν φόνον εἰργάσατο, δέσμιος παρὰ τοῦ κατὰ χώραν πράκτορος ἀποσταλήσεται εἰς τὴν βασιλείαν μου· καὶ διὰ δὲ τότε παρευρεθῶν αὐτῷ πράγματα, εἰς κέρδος ἔσται τῷ πράκτορι καὶ τῷ τὸν φονέα καταμηνύσαντι ἐπίσης παρ' αὐτῶν μεριζόμενα. Μελήσει δὲ πάντως καὶ τοῖς ἐν τῇ ἀγιωτάτῃ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ τῶν τοιούτων διαιτηταῖς μετὰ τῆς προστοχούσης κανονικῆς αὐτοτηρίας τὰ φονικὰ κολάζειν ἐγκλήματα, καὶ μὴ τοὺς χρόνους ὡς ἔτυχε συντέμενειν, καὶ μηδὲ ἐφ' οἷς οὐ χρή πλέον τοῦ εἰδότος φιλανθρωπεύεσθαι. "Ισα μέντοι τοῦ παρόντος διαιτάματος τῆς βασιλείας μου, ὑπογράφεται παρὰ τῶν προϊσταμένων τῶν δικαστηρίων, ἀποσταλέντα ταῖς κατὰ χώραν Ἐκκλησίαις ἀποτεθῆσεται· ὥστε πόντας εἰδῆσιν ἔχειν τῶν διωρισμένων, ὡς δὲ ποιῶσι κατὰ τὴν τούτων περίληψιν.

ε'. Εἴπερ μέντοι δὲ τὸν μεμελετημένον φόνον ἔκουσιν ἔλοιτο τὴν ἀπόκαρσιν, οὐκ ἀδοκιμάστως τοῖς μοναχοῖς ἐγκαταλεγήσεται, ἀλλὰ μετὰ πολλῆς τῆς ἀκριβείας καὶ ἐξετάσεως, τὸν ἀρκοῦντα χρόνον κατὰ τὰς κανονικὰς διατάξεις βασανίζομενος. Τῷ μέντοι μοναστηρίῳ καὶ δικαιον προσμένειν ἀναγκασθῆσεται παρ' ὅλον τὸν τῆς ζωῆς αὐτοῦ χρόνον, μηδέποτε τούτου ἐξέρχεσθαι συγχωρούμενος. Πάντως δὲ τὸ μοναστηρίον ἐτέλειον ἔσται ἐπαρχίᾳ, καὶ οὐκ ἐκείνη τῇ γῇ, ἢ τὸ τοῦ θανόντος αἵμα χανούσα κακῶς ὑπεδέξατο.

Τό· Μηνὶ Ἀπριλὶψ Ινδ. ιδ' τῆς βασιλικῆς ἀγίας;

χειρός· ἡ διὰ κηροῦ συνήθης σφραγίς· καὶ τὸ διά τοῦ λογοθέτου τοῦ δρόμου τοῦ ἀγιοθεοδωρίτου Μιχαὴλ.
Εἴχε καὶ ἔβαθεν ἐν τῇ προπτύξῃ τῶν καλλῶν ταῦτα·
Ἄπαλλη μηνὶ Τούλιψ ἵνδ. ιδ' ἔτει σχοδ. Τὸ κατ'
ἔτος μόνον τοῦ σεκρέτου τοῦ μεγάλου δρουγγαρίου,
καὶ τὸ κατεστρώθη ἐν τοῖς δυσὶ μεγάλοις λογαρια-
στατικοῖς σεκρέτοις κατὰ μῆνα Αὔγουστον ἵνδ. ιδ.

A appositis domini logothetae et sancti Michaelis sigillis. Extrinsecus super ligatura legebatur: Datum
menso Julio, ind. iv, anno 6674, in ædibus annua-
rili secretarli, magni drungarii, et in archivis secre-
tis, mense Augusti, ind. xiv.

XV.

DE MATRIMONIO SEPTIMO COGNATIONIS GRADU CONTRACTO (28).

VII. Πρόσταγμα βασιλικόν, διαλύσον καὶ ἀνατρέπον
τὸ προβάτον ἔδόμουν δὲ αἱματος βαθμούν συν-
οικίσον, καλύπτον δὲ γενέσθαι μη γενορός.

B Edictum imperatorium, quod dissolvit ac re-
scindi contractum septimi ex cognatione gradus
matrimonium, et si factum non sit, fieri prohibet.

Τῆς τῶν θείων καὶ ἱερῶν κανόνων καὶ νῦν
φροντίζοντες συντηρήσωσις ὃ τε ἀγάντας μου
διεπότης καὶ οἰκουμενικὸς πατριάρχης καὶ ἡ τῶν
τοῦ Χριστοῦ ἀρχιερέων ὅμηγοις, ἀλλὰ καὶ τὴν
ἐν ταῖς συνοδικαῖς περὶ κοινῶν ὑποθέσεων πράξεις
διατηροῦντες συνήθειαν, ἀνενεγκεῖν καὶ πρὸς τὴν
ἡμῶν εὐσεβῆ βασιλεῖαν τὰ παρ' αὐτῶν διαγνω-
σθέντα καὶ ὁροθεθέντα καλῶς ἔσουλεύσαντο, ἐψ'
οἰς συνοδικὴ προύτερη συζήτησις, εἰ χρή τοὺς ἐκ τοῦ
ἔδομου βαθμοῦ δὲ αἱματος, τὴν τῆς συγγενείας
μὲν εἰδότας ἐγγύτητα, περιέργως δὲ δύμως μὴ πρὸς
ἐρώτησιν τῆς Ἐκκλησίας τὸ γενησόμενον ἀγοντας,
καὶ οὕτω γαμεῖν συνιστῶντες συνάλλαγμα, μένειν
μὲν ἀδιασπάστους, ἐπιτιμοῖς δὲ καθυπάγεσθαι
εἰτε μὴν ἀπ' ἀλλήλων τοὺς οὕτω κακουργοῦντας
διεστασθαι. Καὶ γοῦν τὸν ἐκτεθέντα περὶ τούτου
τίκον τῷ ἡμετέρῳ χράτει προκεκομίκασι, τὸ ἐπι-
στημοναρχικὸν τῆς ἡμῶν βασιλείας παραφυλαττό-
μενοι δίκαιοιν, καὶ ποθέσθαι καὶ ταύτης προηρεί-
σαντο, εἰ καὶ κατὰ γνώμην αὐτῆς τὰ κυρωθέντα
ευκρατεῖν. Τῶν γάρ διαγκαιοτάτων εἶναι τοῦτο
διενοθαντο κάλλιστά τα καὶ εὐλογώτατα. Οὕτος
μὲν γάρ τὴν ἐκ τοῦ τοιούτου βαθμοῦ ἐν γάμῳ συ-
γιαίαν πάντη διεκαλύσαντο, καὶ μηδὲ τὴν ἀρχὴν
προβάλειν ἐθεωρήσανταν, οὐ μόνον καὶ πρὸς
ἐρώτησιν Ἑλθη τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ καὶ πρὸ τῆς
ἐρωτήσεως εἰς ἔργον ἀποδέσσαν αὐθίς διαιρεῖσθαι
καὶ διατέμνεσθαι ἀτε καὶ φύσει καὶ θειῷ νόμῳ
προσπταίουσαν δίχα μέντοι τῶν μέχρι τότε φω-
σάντων ἐκτελεσθῆναι γάμων ἐκ τοῦ τοιούτου βαθ-
μοῦ. Οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ τοὺς τολμήσαντας παρὰ
τὴν συνοδικὴν ταύτην κύρωσιν διαπράξθαι μετὰ
τῆς διασπάσεως καὶ ἀφορισμῷ καθυπάγεσθαι, καὶ
τοὺς ἐκείνους δὲ συναινέσαντας τῆς κανονικῆς πει-
ρᾶσθαι δριμύτητος· ἀλλὰ καὶ τοὺς ἱερολογήσαντας
καθαρίσσει καθυποβάλλεσθαι. Ἐπειδὲ πολλὰ πολ-
λάκις προσβάνουσι συναλλάγματα μετὰ τῶν ἐκ
βασιλέων γένους καὶ τῶν ἀλλων εὐγενεστάτων καὶ
περιδέξων ἐν ἀξιώμασι, καὶ τῶν ἐξ ἀλλοδαπῶν

C Tam sanctissimus dominus meus et universalis patriarcha, quam Christi pontificem conventus, etiam modo de divinorum sacerorumque canonum observatione solliciti, receptamque usu in actibus synodicis de communibus causis consuetudinem retinentes, ad religiosam quoque maiestate in nostram referre decreverunt, quæ essent ab se statuta, recteque definita de illa quæ in disceptationem synodicam vocata fuerant; an scilicet li qui septimo se gradu sanguinis contingunt, propinquitatem cognationis baud ignorantes, et curiose tamen Ecclesiam de futuro contractu non consulentes, atque ita in matrimonium coeuntes, indirempti quidem manere, sed potius subjici debeant: an potius talis facinoris reos, divelli ab se invicem oporteat. Et quidem expositum de hac quæstione scriptum protestati nostræ obtulerunt, jus majestati nostræ debitum, ces principi gubernationis gnaro, integrum servantes; et ipsam quoque censuerunt interrogandam, an ejus etiam iudicio, quæ decreta essent, probarentur. Hoc eni imprimitis esse necessarium perspexerunt, idque rectissime, ac justa sane de causa. Prorsus autem ipsi matrimoniale ex hoc gradu conjunctionem prohibuerunt, ac plane non permittendam sanciverunt. Neque solum si res ait Ecclesiæ consultationem referatur, sed etiam ante hanc interrogationem in opus deductam copulationem dirimendam ac rescindendam; veluti quæ est in naturam, et legem divinam impingat. Exceptis tamen iis nuptiis, quæ ante id tempus ex hoc gradu contractæ fuissent. Nec in modo, verum etiam si qui præter hanc sanctionem synodicam agere ausi fuerint, cum divorcio segregationis quoque poena multando. Idem et eos qui eis assensu fuerint, severitatem canonicam experiri debere. Præterea sacerdotes ab officio removendos, qui nuptias precibus sacris initaverint. Et quoniam multa sæpe numero matrimonia contrahuntur cum personis imperiorii generis, aliisque nobilissimis,

et dignitate conspicuis, illidemque cum personis exterarum regionum, quibus reges et principes præsumi, in hanc reginam urbium venientibus, quæ sine potestatis nostræ jussu omnino perfici non solent: æquissimum erat, majestatem quoque nostram certiore reddi de lis, quæ de hac necessaria quæstione sancita per synodum essent, ne fortasse per oblivionem illicitus aliquis hujusmodi contractus sacrisque canonibus et legum edictis haud respondens, accidat idque hac ipsa in urbe, quæ et ceteris omnibus ob imperii mitram ac diadema præsidet, et legibus in universum regitur, quæcumque commune quoddam exemplum recte legum observationis universis est proposita.

Enimvero nostra quoqne majestas synodicum hoc de re quæsita responsum, vel verius loquendo determinationem, veluti sacris canonibus sane quam convenienter, et apostolicis expositam legibus, suo decreto comprobat, et in posterum vigere, ratamque manere citra mutationem aliquam in perpetuum statuit; eamdem in quæstionis propositæ solutione sententiam cum sanctissimo domino meo et universalis patriarcha cumque sacra et divina synodo amplectens. Quippe si matrimonia quædam ob affinitatem legibus prohibentur, decori scilicet causa, et ne nomina confundantur: multo magis hic iuste libere faciendum, ubi soeditas ipsa cum nominum conturbatione concurrevit, atque etiam cognati sanguinis absurdissima commissio et confusio. Cur iis, obsecro, qui cæteroquin e propinquo ac sanguinis ratione juncti sibi sunt, alia sit opus commissione et copulatione? Nimurum illis concilianda est colligatio, nupilarumque conjunctio, quibus originarius sanguinis ortus multipliciter scissus ac divisus, jam longius esse remotus agnoscitur, ad octavum deducens gradum, ideoque distantiam suam magis adaugens. Sic ergo pia majestas nostra synodali de dicta quæstione decreto assentiens, præsentem hanc sanctionem æquissimam promulgavit, quæ et in sacro scrinio majoris illius Ecclesie Dei recondi collocarique debet, et omnibus archivis publicis inuidescere, ac robur inviolabile ad omnem temporis infinitatem retinere.

Dat. mense Aprili, indictione 14, rubris litteris sacri imperatoris nostri. Item aderat usitatum sigillum cereum. Et illud, per logothetam dromi, Michaelem Hagiоtheodorитum. Item illud, Depositum in duobus magnis illis secretis, mense Maio.

Α χωρῶν, ὃν βῆγες καὶ πρίγκιπες δρχουσι, μεταγομένων προσώπων ἐπὶ τὴν βασιλίδα τῶν πόλεων, διπέρ οὐκ δινευ τῆς τοῦ ἡμετέρου κράτους κελεύσεως συντελεῖσθαι πάντως πεφύκασιν, ἐν εἰδήσει γενέσθαι καὶ τὴν ἡμῶν βασιλείαν τῶν συνοδικῶν κυρωθέντων περὶ τοῦ τοιούτου ἀναγκαίου ζητήματος ἡν δικαιότεστον, ἵνα μὴ κατὰ λήθην θεως ἀθεσμὸν τι τοιούτον συμβαίη συνάλλαγμα, καὶ τοὺς λεπότες κανθάρους καὶ τοὺς νομικοὺς ἀνακόλουθους διατάγματιν, ἐν πάλε: καὶ ταῦτα ταύτῃ, πασῶν μὲν προκαθημένη τῷ τῆς αὐτῆς αὐτοκρατορίας στέμματι τα καὶ διαδήματι, νόμοις δὲ κατὰ πᾶν διεξαγομένη καὶ εἰς κοινὸν προκειμένη τῆς εὐνομίας πᾶσιν ὑπόδειγμα.

B Γοιγάρτοι καὶ ἡ βασιλεία ἡμῶν τὴν συνοδεῖτην ταύτην ἐπὶ τῷ ζητηθέντι ἀπόκρισιν, εἰτ' ἀληθὲς εἰπαίν δροθέτησιν, ὡς ἐπομένως τοὺς θεοὺς κανθάρους καὶ τοὺς ἀποστολικοὺς ἀκτενεῖσαν νόμοις, ἐπέκρινε, καὶ κρατεῖν εἰς τὸ ἔηῆς καὶ ἀμετατρέπτως ἔχειν εἰς τὸ διηνεκὲς διορίζεται, τῆς αὐτῆς κοινωνοῦσα γνώμης. ἐπὶ τῇ λύσει τοῦ προκειμένου ζητήματος τῷ τε ἀγιωτάτῳ μου δεσπότῃ καὶ οἰκουμενικῷ πατριάρχῃ καὶ τῇ λερῷ καὶ θεοῖς συνάδει. Εἰ γάρ ἐπὶ τῶν δξ ἀγιστείας συναλλαγμάτων ἔστιν, οὐ τοὺς νόμοις καλύπτονται τῆς εὐπρεπείας χάριν καὶ τοῦ μὴ συγχέσθαι τὰ δύναματα, πολλῷ μᾶλλον τοῦτο ἀν ἐνταῦθα παρέβεισαίτο, ἵνθι καὶ τὸ ἀπερπάτης μετὰ τῆς τῶν δυνάματων συγχύσεως, ἀλλὰ δῆ καὶ ἡ τοῦ συγγενοῦς αἱματος ἀλόγωτάτη σύγκρασις καὶ ἀνάγνωσις. Ἰνταί τοις δέησεις τοῖς ἐγγυτέρω καὶ καθ' αἷμα συνηνωμένοις ἐπιμέλιας ἀτέρας καὶ συνενώσεως; Ἐκείνοις γάρ πάντως χρῆναι τὸν σύνδεσμον καὶ τὴν τῶν γάμων συνάρτειαν πραγματεύσθαι, εἰς καὶ ἡ πηγαία τοῦ αἱματος πρόδοσις πολλαχός μεροθεῖσα καὶ διαιρεθεῖσα πορφυτέρω διεστηκυῖα γνωρίζεται, εἰς ὅγδοον βαθμὸν περιστᾶσα, κάκιζθεν μᾶλλον αὐθίς τὴν αὐτῆς ἀπόστασιν προσεπαύσουσα. Οὕτω δή προτιθεμένη τῇ συνοδικῇ περὶ τοῦ βηθέντος ζητήματος ἐπικρίσεις ἡ εὐεσθή: ἡμῶν βασιλεία, τὸ περὸν ἐνομάτων ἀπολέλυκε θέσπισμα, ὀφείλον τῷ τε λερῷ χαρτοφυλακείῳ τῆς τοῦ Θεοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας ἐναποτεθῆναι, καὶ πάσι τοῖς δημοσιαῖς ἀρχαῖς ἐπιγνωσθῆναι, καὶ ἔχειν εἰς τὸ ἀπέραντον τὸ Ισχυρὸν τε καὶ ἀναλοιώτων.

Tό· Μηνὶ Ἀπριλίῳ ἐπινεμήσεως εἰδ., δὲ ἐρυθρῶν γραμμάτων τοῦ βασιλέως ἡμῶν τοῦ ἀγίου. Καὶ διὰ κηροῦ συνήθης σφραγίς. Τό· Διὰ τοῦ λογοθέτου τοῦ δρόμου τοῦ ἀγιοθεοδωρίτου Μιχαήλ· καὶ τό· Κατετέθη ἐν τοῖς δυσὶ μεγάλοις στερέτος κατὰ μῆνα Μάιον.

XVI.

EDICTUM DE CONTROVERSIA, QUATERNUS PATER MAJOR CHRISTO SIT (29).

Μανουὴλ ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ πιστὸς βασιλεὺς ὁ Αὐτοκρότος, Τρωμαίων αὐτοκράτωρ εὐσέβεστας, ἀεισέβαστος, αἰγυστος, Ἰσαυρικὸς, Κιλικικὸς, (^{Αρμενικὸς}), Δαλματικὸς, Οὐγγρικὸς, Βοσνιακὸς, Χρονικὸς, Δαζικὸς, Ιθηρικὸς, Βουλγαρικὸς, Σερβικὸς, Ζηχικὸς, Ἀζαρικὸς, Γοτθικὸς, θεοχούρηντος κληρονόμος τοῦ στέμματος τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου καὶ ψυχῆς νεμδμενος; πάντα τὰ τούτου δίκαια ὡς τινῶν ἀποστατησάντων τοῦ κράτους: ἡμῶν, τοῖς τοῦ φιλοχρίστου ἡμῶν παντὸς λαοῦ, τῆς τε θεοφυλάκτου ἡμῶν βασιλίδος πολεων. Ετι: δὲ καὶ πᾶσι τοῖς τῶν ὅπο τὴν τῆς ἡμετέρας βασιλείας ἔξουσίαν χωρῶν, ἡπειρωτικῶν τε καὶ θαλασσιών, οἰκήτορσιν.

Εἰ μακαρίζει Πέτρον Χριστὸς τὸν ἐν ἀποστόλοις χορυφαιτατὸν, ἐπει προφθάνει πάντας τῷ διαπύρῳ τῆς ἀγαπήσασ, καὶ τούτον εἶναι τὸν Χριστὸν διατίνεται τὸν τοῦ Θεοῦ ζῶντος Υἱὸν, ἵτε παρὰ τοῦ Πατρὸς ἀποκαλυψθεὶς τὸ κατ' ἑκεῖνον μυστήριον, τι δηποτ' ἀν ξερον εἴη μακαριστότερον καὶ τῷ Κυρίῳ ἀναρεστότερον τοῦ τῆς εὐσέβειας ὀρθοδοξαστικῆς τῆς ἀποστολικῆν Ἐκκλησιαν ἀντέχεσθαι καὶ μὴ παρὰ τῶν τοῦ ἄδου πυλῶν κατισχύσασθαι; διτινας δὴ τὰς πύλας ταύτας ὑποληπτέον τοὺς μὴ παρὰ τὴν ταύτης πύλην εἰσάντας δι' αὐτοῦ Χριστοῦ τῆς δοτραγίστου θύρας, ἐπει καὶ πασι τοῖς ἀρχομένοις ἀντος πρόσκειται. Ἔπι ταύτην τὴν πρὸς Θεὸν εἰλεχινεστάτην εὐσέβειαν ὡς ἐπὶ πέτραν ἀρραγεστήν ή θεόθεν ἡμῶν βασιλεία τὸν εὐστῆς θεμέλιον προσεδράζουσα καὶ ταύτῃ προσεπικοδομεῖσθαι τὸ θητήκον διπάν σπουδάζουσα, μυρίαν δι τὴν περὶ τούτου φροντίδα διηγεῖνται, ἀπίδεκνται. Ολδαμεν γάρ ἀκριδῶς ὡς, εἰ καὶ βασιλεύειν τῶν ἐπὶ τῆς τῆς θεῶς ἔκάστων ἀπηδόκησεν, ἀλλ' οὖν ἔκειθεν βασιλεύεινται καὶ ὑστερ παρὰ τῶν ὅπο χείρα λαμβάνειν πίστιν ἀνεπιμώητον τῶν ἐξ ἀνάτκης είναι τιθέμεθα, οὕτω καὶ προεισφέρειν Θεῷ τῷ βασιλεύειν ἡμᾶς προορίσαντι τὴν ἀπαράκλιτον πίστιν παρὰ τοῦ δικαίου προσαπαιτούμεθα, καὶ δειν εἶναι Σολομῶντι πειθεσθαι λογιζόμενα τῶν πράγμάτων [ἐκάστῳ] τὸν πρόσφορον καιρὸν ἀφορίζοντι. Ἐντεῦθεν καὶ ποτὲ μὲν τοῦ εἰρηνικοῦ Χριστοῦ πλὴν ἀλλ' ἐπικαιρότατα λέγοντος, «Οὐκ ἡθον ἐπὶ τὴν γῆν εἰρήνην βαλεῖν, ἀλλὰ μάχαιραν», οὐδὲ ἡ γαληνότης ἡμῶν εἰρηνεύειν ἀνείχετο οὐδὲ τὸ ἀταράχω μένειν, ὅπότε παρεμβολὴ διαφωνούντων τοῖς περὶ Θεοῦ θεοροῖς ἀναφαίνεται, ἀλλὰ καὶ τὴν μάχαιραν αἰρειν τοῦ πνεύματος, τὴν διαιροῦσαν τὸ χύρον ἀπὸ τοῦ κρείττονος, τὰ θεῖα προσεδηλημένην τημέστα, καὶ δι' αὐτῶν διχοτομοῦσα χάν δσον τῆς

Manuel in Christo Deo fidelis rex Porphyrogenitus, Romañorum imperator, piissimus, semper Sebastianus, Augustus, Iaūricus, Cilicius, Armeniae, Dalmaticus, Ungaricus, Bostibnicus, Chrovaticus, Lazicus, Ibericus, Bulgariens, Servicus, Zecchieus, Chazaricus, Gothicus, a Deo directus, hæres corone magni Constantini, abimo gestans cuncta hujus jura quamquam nouissili a nostro imperio defecerunt; universo nostro philochristo populo regie nostre a Deo custoditæ urbis, cunctisque imperio nostro subjectis terrestrium maritimorumque regionum incolis.

Si beatum prædictat Petrum Christus apostolorum summum apicem, propterea quod ei omnes præcessit servore amoris, et ipsum testatus fuit esse Christum, Dei viventis Filium: ut ipote a Deo Patre mysterium de illo edocitus: quidnam aliud beatius erit Dominoque gratius, quam orthodoxam religionem ab apostolica Ecclesia retineri, atque ab inferorum portis non vinci: quas quidem portas repudare licet illos homines, qui non ingrediuntur in ejus aulam per Christum, qui est janua nonquam clausa, imo cunctis adeuntibus semper patens. Super ac adversus Deum purissima religione, veluti immobili petra, dominatio nostra divinitus nobis concessa fundamentum suum statuens, ibidemque constitutæ subditos nostros universos studens, plurimam bujus rei curam perpetuo pre se fert. Probo enim novimus, quod etiam terrarum imperium Deus nobis annuit, attamen ipse nostri regnator est: et quemadmodum necessarium putamus fidem sinceram a subditis nostris inpetrare; sic exhibere Deo, qui nobis regnum largitur, est inconcussam fidei jure cogimur; credendumque Salomoni putamus, qui unicuique rei tempus idoneum assignat. Hinc etiam pacificus Christus aliquando opportunissime dixit: Non veni pacem mittere in terram, sed gladium⁴. Neque nostra tranquillitas pacem potest retinere et quiescere, cum exercituum adversantium Dei legibus cernimus; sed spiritus gladium corripimus, qui vitium a recititudine separat: divinaque verba pre nobis gerimus, quibus omne ab Ecclesia spurium dogma secerimus. Aliquando autem cum eodem Christo idoneo vicissim tempore pacem suam donat, pacemque omnes conservare jubet, et pacificos dicit esse beatos, convertimus in vaginam gladium rationalem, qui iam contradicentium corda transverberavit, et

⁴ Matth. x, 34.

insanas raciocinationes palam revelavit, inimicis A την οὐρανού στοιχίου μετά τοῦ πατέρος Χριστοῦ, τοῦ κατόπιν καιρὸν αὖθις τὴν οἰκεῖαν εἰρήνην βραβεύοντος καὶ εἰρηνεύσιν ἐν δικαιοΐαις καὶ πᾶν καλεόντος καὶ τὰ τῶν εἰρηνοτοιῶν μακερόντος, ἀναστρέψει μὲν τὴν λογικὴν φομφαλὸν εἰς καρδίας, καὶ τοὺς οὐκ ἀνεκτοφαλεῖς λογισμοὺς εἰς μαστούς, καὶ τὸ τῆς ἀντιλογίας καταστρέψει.

B 3. Id illam in his que nuper acciderunt, pia majestas mea facilitavit. Controversia enim nata est de scripta in sacro Evangelio locutione veri Dei et Servatoris nostri Iesu Christi, quam apud discipulos effatus est in Passionis nocte dicens, ad Patrem se vadere, tanquam ea τα διδούσαντα δικαιούσαντα, τὸν δὲ τῆς ἔρδης φραγμὸν μαστούς, καὶ μετὰ τῆς φύματικύσας τίξεται, φησον, ἄγαπην ἐπὶ τοῖς μέχρι νῦν ἀντερίζουσιν.

4. Id illam in his que nuper acciderunt, pia majestas mea facilitavit. Controversia enim nata est de scripta in sacro Evangelio locutione veri Dei et Servatoris nostri Iesu Christi, quam apud discipulos effatus est in Passionis nocte dicens, ad Patrem se vadere, tanquam ea τα διδούσαντα δικαιούσαντα, τὸν δὲ τῆς ἔρδης φραγμὸν μαστούς, καὶ μετὰ τῆς φύματικύσας τίξεται, φησον, ἄγαπην ἐπὶ τοῖς μέχρι νῦν ἀντερίζουσιν.

5. Id illam in his que nuper acciderunt, pia majestas mea facilitavit. Controversia enim nata est de scripta in sacro Evangelio locutione veri Dei et Servatoris nostri Iesu Christi, quam apud discipulos effatus est in Passionis nocte dicens, ad Patrem se vadere, tanquam ea τα διδούσαντα δικαιούσαντα, τὸν δὲ τῆς ἔρδης φραγμὸν μαστούς, καὶ μετὰ τῆς φύματικύσας τίξεται, φησον, ἄγαπην ἐπὶ τοῖς μέχρι νῦν ἀντερίζουσιν.

6. Nonnulli enim quibusdam Scriptura locis abutentes, in eo tantummodo quod Pater auctor est semipaterno et celestis generationis unigeniti Filiū Dei, interpretationem hujus dictioris circumscrivebant: neque hanc dictiōnēm de Christo quantum in carnatus est, sinebant intelligi: tanquam si nova quadam conjunctio naturarum Christi praeterea ecclesiasticam traditionem procudereetur; itemque existimaretur, personę unitatem speciare, atque inconfusam crassim unitarum in Christo inconvertibiliter naturarum: atque hinc nos periclitari, ne Monophysitarum blasphemias renoveremus. Nonnulli vero existimabant, secundum solam exinanitionis demissionisque rationem dictum esse majorem filio patrem, ita ut Unigeniti personae, secundum ejus divinam naturam prorsus congrueret id effatum. Is enim se ipsum, qui absque carne erat, exinanivit, castumque, uterum Deiparae subiit; quin tamen paternum sinum desereret: totus indivisus a Genitore. Alii in persona communis hominom natura id dictum a Domino statuebant: ita ut prope phantaesticum Christi cum carne in terra incolatum efficerent. Alii ad carnem quoque locutionem hanc Domini referebant; sed permanentiam præcisionem, qua carnem cogitabant extraheam veluti assumenti ipsam divinitati; ceu sere hypostasis carnis nostrum uniuscujusque, cum qua nulla est divinitatis conjunctio; carni enim servitus et ignorantia ascribitur, cum meis simplici phantasia rem visibilem a cogitata distinguiamus, ut ait sapiens Damascenus. Nam certe

Εκκλησίας ἐκφυλον νόημα ποτὲ δὲ μετὰ τοῦ αὐτοῦ Χριστοῦ, τοῦ κατόπιν καιρὸν αὖθις τὴν οἰκεῖαν εἰρήνην βραβεύοντος καὶ εἰρηνεύσιν ἐν δικαιοΐαις καὶ πᾶν καλεόντος καὶ τὰ τῶν εἰρηνοτοιῶν μακερόντος, ἀναστρέψει μὲν τὴν λογικὴν φομφαλὸν εἰς καρδίας, καὶ τοὺς οὐκ ἀνεκτοφαλεῖς λογισμοὺς εἰς μαστούς, καὶ τὸ τῆς ἀντιλογίας καταστρέψει.

7. Οὐτων δὴ καὶ νῦν ἐπὶ τοῖς παρεμποσοῦσιν ἡ εὐσέβης ἡμῶν βασιλεία προσιθετον ἥρετο. Ἐξητάστη μὲν γάρ περ τῆς ἐν τῷ Ιεροτρόπῳ Εὐαγγελίῳ φωνῆς τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἢν τοῖς μαθηταῖς προστεθέγγετο κατὰ τὴν τοῦ Πάθους νύκτα λέγων πρὸς τὸν Πατέρα πορεύοντας, ὃς ὁρμέταιν διὰ τοῦτο χαίρειν μᾶλλον αὐτούς, διὰ τοῦτο προσένομεν πρὸς τὸν Πατέρα, διτος διατί Πατέρι μαν μείζων μού ἐστε τοι δὲ ζῆτεσις, διώκετε δὲ κατὰ τίνα τὴν διασφράσιν μείζων τοῦ λέγοντος Χριστοῦ διατί ξελεμβάνεται. Ἐνταῦθα κατὰ τὴν Μωατικὴν εἰσίνην μέδων τούτῳ τῷ πρόδημῳ μικροῦ δεῖν διχῆλον διατέμνειν οὐδὲν τοῦ τῆς Εκκλησίας τὴν διάσοσαν, πρὸς τοι δὲ οἱ ζωγραφεῖς τῶν ἀνθρώπων ἀλιεῖς τὰ δίκτυα τοῦ λόγου γαλάσσαντες τὴν θεικήν μερίδα συμπαρέλαβαντο· ὃς καὶ ἰδόκει λοτεοθεατεῖσθαι.

8. Οἱ μὲν γάρ τις τῶν γραφικῶν ἀποχρώμενοι χρήστων μόνῳ τῷ εἰτικῷ τῆς ἀχρόνου καὶ ἀνωτάτης γεννήσως τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ τὴν ἐξηγησιν ταυτοῦ τῆς φωνῆς παριέγραφον, καὶ σύγχωρειν οὐκ ἡθελον καὶ ὡς σάρκοφόρου τοῦ Κυρίου κατὰ τὴν κάτω γέννησιν χρηματίσαντος τὴν ἑρῶν τούτην λογίζεσθαι· ὃς ἐντεῦθεν καίνη τινα τὴν ἔνωσιν τῶν τοῦ Χριστοῦ φύσεων καὶ μὴ κατὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν παράδοσιν μναφανεσθεῖται, καὶ ταῦτα εἶναι νομίζεσθαι ὑποστάσεως τοῦ ἐνιαίον περιαθρεῖν καὶ τὴν ἀεργχυτον πρόσδειν τοῦτον ἐν Χριστῷ ἡγιανῶν ἀτρέπτως φύσεων, καὶ διὰ ταῦτα κινδυνεύειν τὰς τῶν Μονοφυσιτῶν δυσφημίας οἰον ἀνακαίνιζεσθαι. Ήσαν δὲ οἱ κατὰ μόνον τὸν τῆς κενώσεως εἰσιουν συγκαταβάστεως τρόπον εἰρήσθαι μεζονά, τοῦ Υἱοῦ τὸν Πατέρα διενοοῦντο, ὃς τῇ τῷ Μονογενοῦς ὑποστάσει κατὰ τὴν θελαν αὐτοῦ φύσεων πάντως προσάπτεσθαι τὸ λεγόμενον· οὗτος γάρ διατέλει κακένωκεν δασκάρος ὅν, καὶ τὴν ἀγήθην ὑπέδυ μήτραν τῆς Θεομήτορος, τῶν μάντοι κατερικῶν οὐκ ἀπέστη κόλπων, διός δὲ ἀχρώτος τοῦ Γεννήτορος. Οἱ δὲ προσώπῳ τῆς καίνης τῶν ἀνθρώπων φύσεως τούτῳ ῥηθῆναι παρὰ τοῦ Κυρίου ἐτίθενται, ὥστε μονονούχη φαντασιώδῃ τὴν οἰκουμένην τῆς μετὰ σαρκὸς ἀναστροφῆς αὐτοῦ ἐπὶ τῆς γῆς εἰκονίζεσθαι. "Ενιοὶ δὲ καὶ τῆς σαρκὸς μὲν τοῦ Κυρίου τὴν τοιεύτην φωνὴν περιέγραφον, οἳτην ἀλλ' ὅποτε κατὰ ψιλὴν ἀποδιάτειν σάρξ αὐτην νοεῖται, ἔνη τῆς προσολαβομένης ταύτην θεότητος, δισκερ τυχόν της ἡμῶν ἐκάστου σαρκὸς ὑπόστασις, πρὸς την οὐδεμῶς οὐδεμίας τῆς θεότητος ἔνωσις· διὸ δὴ

* Joan. xiv, 28.

πον [καὶ] ἡ δουλεία καὶ ἡ ἀγνοία ταύτη προσάπτε- ται, ἥντικα φιλίαις τοῦ νοῦ φαντασίαις; τὸ δρώμενον ἐκ τοῦ νοούμενου διέλωμεν κατὰ τὸν Δαμασκόθεν καὶ τὴν ἀδιάσπαστον ἴνωσιν οὗτε δούλη οὔτε ἀγνοῦσα λεχθῆσεται· καὶ τὸν ἀδιάσπαστον ἴνωσιν οὗτε δούλη οὔτε ἀγνοῦσα λεχθῆσεται· καὶ οὕτω καὶ πρὸς αὐτοὺς δια, φωνοῦντες οὗτοι ἐδέκουντο.

γ. Οἱ δὲ ἐπέρωθεν αὐτοῖς ἀντικαθιστάμενοι γῆς- σαν μὲν καὶ τινας τῶν πνευματοφόρων τῆς τοῦ Θεοῦ Ἑκκλησίας Πατέρων καὶ διδασκάλων τὴν τοῦ Κυρίου ταύτην φωνήν ἔρμηνεύσαντας καὶ κατὰ τὸ αἰτιον τῆς ἀκαταλήπτου πρότης γεννήσεως· ἀλλ' οὖν ὅπότε κατὰ τῶν ἐρεσχελούντων κατ' οὐσίαν δια- φέρειν τοῦ Υἱοῦ τὸν Πατέρα τὰς ἀντιρέβησεις· πε- ποίητο τῇ τοῦ μείζονος φωνῇ κατὰ πάντα χρωμά- κων καὶ ὑπόβασιν ἐν ἀμφοτέροις κατὰ τὴν φύσιν εἰσγόντων καὶ ἐπέρθηται, οὐ μή δὲ κατὰ τοῦτο καὶ μόνον ἐκλαμβάνεσθαι τὴν τοιαύτην φωνὴν προσ- επάγοντας· Ἡνίκα γάρ οὐ πρὸς τοιούτους ἦσαν αἱ ἀντιθέσεις· καὶ τὰ παλαιά ματα, περὶ δὲ τῆς μετά- σαρκὸς οἰκονομίας καὶ τῶν φυσικῶν ἰδιοτήτων καὶ διεφορῶν ἐδογμάτιζον, ἐκάστη τῶν φύσεων τὰς προσφόρους βῆσεις ἀπένεμον, τὰς μὲν ὑψηλοτάτας· καὶ ὑπερεκιμένας τῇ τοῦ Χριστοῦ θεότητι ὡς· καὶ θεοῦ τελείων δυτος· προσαφορίζοντες, τὰς δὲ ταπει- νοτέρας· καὶ ὑποβεβηκυίας τῇ ἐν τῷ αὐτῷ Χριστῷ ἀθρωπότητι ὡς· καὶ ἀνθρώπῳ γεγονότι τελεῖώ προσ- εφαρμόζοντες· οἵς καὶ τὸ ἡμέτερον ὄμοφρονεις ράτος· ταῖς τῶν ἀγίων τῆς Ἑκκλησίας φωτήρων διδασκαλίαις ἐπόμενον.

δ. Οὕτω δὴ μετὰ τοιούτων ἀντιθεσειν ἀμφιγινω- μονοῦντες ἀλλήλοις καὶ ἀντιλέγοντες ἀνεφαίνοντο. Ἀλλ' ἡ παρὰ τῆς ἀνωθεν δεξιᾶς καὶ δεδομένη καὶ διεξαγομένη βασιλεία ἡμῶν οὐχ ὑπερεῖδεν οὕτω τὸν νόον τοῦ Θεοῦ καὶ περιούσιον Ἰσραὴλ τῷ τῆς Αἴγυπτος· αἷς κακίας ἀρχοντι πολεμούμενον, οὐδὲ τὴν ἐξ ἐθνῶν μετρημένην εὐκληματούσαν ἀμπελον ταῖς τῶν ἀπεδόντων λόγων παρτισφθοράς χαλα- ξουμένην οἶσιν καὶ ευντριβήσεοθαι μέλλουσαν, ὡς καὶ τῷ φυτουργῷ θρηνηθῆναι διὰ τὸ ἀκαλλίες τοῦ ἀκαρπον. Καν καὶ μυρίαις ὅσαις ταῖς ἀνθολικαῖς τῶν κοσμικῶν φροντίδων διεμεμέριστο, καὶ τοῖς ἐκ τοῦ καλάμου θηρίοις, ἀλλὰ δὴ καὶ τοῖς πελαγίοις κήρεσιν ἀντιμαχεῖν ἡναγκάζετο ἐκ θαλάσσης ἄμα καὶ γῆς· προσεγγανοῦσι κατὰ ταύτην, ἐφ' ὃ τὸ τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς περικαλλέστατον σῶμα διασπαρά- ξεσθαι· δρμῶς τὰ μὲν ἐν δευτέρῳ τιθεται, τῆς δὲ τῶν διεστώτων τῆς Ἑκκλησίας μερῶν οὐχ ὀλίγη γίνεται φρονεῖς προσενώσεως, καὶ τοῦ τὴν δρθόδο- ξον περὶ τοῦ ἤγησιν έννοιαν ἀγαχαλυθῆναι μηγίστην έτι δείκνυσι τὴν προμήθειαν· εἶναι γάρ την ἐπὶ τούτοις εἰρήνην ἀπαρχήν καὶ τῆς τοῦ ἡμέ- τερου χράτους εἰρηναίας [την] ἀπασι καταστάσεως μετ' εὐελπίστου γνώμης πεπίστευκε.

ε. Τοιγάρτοις καὶ τὸν ἀγιώτατον καὶ οἰκουμενικὸν πατριάρχην, μετὰ τῶν ἐπέρων ἀγιώτατῶν πατριαρ- χῶν, τοῦ τε τῆς Θεουπόλεως μεγάλης Ἀντιοχείας καὶ τοῦ τῆς ἀγίας Σιών τῆς πόλεως Τερουσαλήμ, συγκαλεσαμένη, καὶ τὴν ἐνδημούσαν τηνικαῦτα τῇ θαυματεῖ τῶν πόλεων θεούς καὶ λεπτῶν τὸν τοῦ Χρι- στοῦ ἀρχιερέων σύνοδον, συναθροίσασά τε τὰς χρι- στιανῶν τὴν τοιαύτην ἑγηγεσμένων φωνήν, θεοφό-

PATROL. Gr CXIII.

A secundum personæ unitatem inseparabilemque in conjunctionem, neque servitutem memorare licet neque inscitiam. Atque ita hi inter se dissidebant. B

3. Contrarii autem his, noverant quidem a non-nullis inspiratis Ecclesiæ Dei Patribus dictum id Domini explicatum suisse quatenus Pater auctor est incomprehensibilis primæ nativitatis: verumtamen ita aiebant cum respondendum esset iis qui nubabantur differre a Filio Patrem substantialiter, ac vocabulo *major* quaquaversus abutebantur, et minorem in utroque statu gradum naturæ consingulant ac diversitatem. Nec hujus locutionis sensum tantummodo ad dictam rationem trahebant. Si quando enim contra ejusmodi adversarios non dissererent ac depugnarent, sed de incarnati Verbi statu, et naturalibus proprietatibus differentiisque doctrinâ tradiderent: tunc suas cuique naturæ locutiones attribuebant; sublimiores quidem et eminentes ad Christi divinitatem, utpote Oci perfecti, convertebant; humiliores autem et submissas Christi humanitati, utpote hominis item perfecti, accommodabant. Atque ad horum sententiam nostra quoque majestas accedebat, sanctiorum Ecclesiæ luminarium doctrinam conse-ctans.

4. Illic erat ergo contradicendum invicem dissidentiumque status. Sed a Deo data directaque maiestas nostra novum Dei pretiosum Israelem hanc neglexit ab Αἴγυπτiacē malitiæ principe sic dive-xtatum; neque vitem ex ethniciis translataam et jam frondentem, ab absurdarum doctrinarum corruptelis, veluti grandine, verberari perfringique sivit, ita ut vinitori deformitas ejus atque sterilitas deflenda foret. Et quanquam nos innumeris mun- danarum curarum fluctibus serisque palustribus premimur, itemque marinis monstros resistere cogimur, quæ mari simul terraque inhiant ut pulcherrimum Romani imperii corpus dilacerent; al- tamen, his posthabitatis, ad dissidentium Ecclesiæ metabrorum revocandam concordiam toti incumbimus: et de orthodoxo controversi dicti patefaciendo sensu malitiam gerimus sollicitudinem. Quippe harum rerum concordiam valde confidimus princi- piu fore etiam pacifici dominationis nostræ sta- tus.

D 5. Convocatis igitur sanctissimo atque oecumenico patriarcha, aliisque sanctissimis patriarchis, nempe urbis Dei magnæ Antiochiae, et sanctæ Sionis urbis Jerusalem; nec non ex incolentibus per id tempus regiam metropolim episcopis, divina et sacra Chri- sti episcoporum synodo congregata; auctoritates dei serorum Patrum, qui dictum illud interpretati fuerant, in medium proferri curavimus, diligenterque

25

scrutinio perpendi. Atque haec quidem rationis igne exploratae, instar auri obrizi comprehensa sunt, nihilque subactatum habentes, secus ac nonnullis antea videbatur. Contradicentium autem argumenta dissidentiaque dicta refutata sunt; unicunque omnium capitii Christo corpus Ecclesiae schismatis jam obnoxium apte connexum est et accommodatum; et qui ex eodem regenerationis adoptionis fonte prodierant, fraterna concordia sententiaque coalue- runt. Hinc desinitum fuit, quecumadmodum hoc Domini dictum, secundum veterum sacrarum synodo- rum religiosissima placita, intelligendum sit. Decretum quippe fuit, ut dictum hoc et secundum diversas alias intelligeretur ac praedicaretur a sanctis Patribus editas interpretationes; et simul secundum etiam humanam Christi, creatam, circum- scriptam passibilenque naturam, in qua idem Christus passus est, et secundum reliquias hujus naturae proprietates; ita ut hinc et vera Domini humanitas, id est incarnationis, salva sit, et naturarum in una persona distinctio cum imperiis proprietibus retineatur. In isto autem religiosissimo tomo nostra quoque majestas manu propria purpu- reis litteris scripsit ad verbum sic : συντηρεῖσθαι ἀσυγχύτους τὰς ἑδνήτας. Ἐν δὲ τῷ οἰκείῳ γράφοις ἐρυθροῖς ὑπεσχημάτω γράμμασιν, ε

6. Sequor sententias sanctissimorum patriarcharum sacraeque et divinae synodi, aioque ipsam Dominum carnem, vi conjunctionis exaltatam supraquam omnem honorem collocatam (ita ut hoc eximio nexu deificata sit) immutabiliter, invariabiliter, inconfuse, inconvertibiliter, hypostaticæ conjunctionis gratia, inseparabilem indivisibilemque manente, simul cum assumeante ipsam Deo Verbo, per honore coli et adorari, unica adoratione, regioque et divino in solio ad Patris dexteram residere; utpote quæ gloriose divinitatis dotes adepta est, salvis naturarum proprietatibus. Atque ita Dominus Jesus Christus, etiam post incarnationem, de indivisiibili Trinitate unus, cum sua autem indivisiibili una persona duplex, et ex inconfusis naturis compositus, Ecclesiam discordia dividi et contradictione nergi periclitantem, ad unitatem duxit seu reduxit; et tanquam Dei hominumque mediator, cunctos in se ipso reconciliavit.

7. Quoniam vero malitia pater in clandestinis
· insidiis residens, atque a tentando hominum genero
· nunquam desistens, consueta impudentia sua nunc
· etiam impetum fecit, et juxta vias scandala posuit;
· denuo is qui Ecclesiae terram stabili fundamento
· constituerat, ad hanc e cœlo respexit: et synodica
· quæstio de surradicibus dogmatibus instaurata est:
· novumque scriptum ab iis qui suspecti erant, edi-
· tum fuit; propterea quod juberentur de sua con-
· scientia Ecclesiam certiorcm facere: cui scripto
· singuli manu propria subscripti serunt, anathemati-
· subjicientes eos qui contraria sentirent propositis
· iuri a maiestate nostra sententiis, nec non a sau-

Α ρων Ππτέρων, εἰς μὲν προτεῦθνας φύκονομήσαστο καὶ μετ' ἀκριβοῦς βασανισθῆναι κατεξετάσεως. Καὶ γοῦν αἱ μὲν δοκιμασθεῖσαι τῷ τοῦ λόγου πυρὶ ἡδεροῦ χρυσὸν εὐρέθησαν, μηδὲν ὑπόχαλκον ἐφελκόμεναι [δ] πρότερον τισιν ἐνομίζετο· αἱ δὲ τῶν μέχρι τότε ἀντιεγόντων ἐντάσεις καὶ ἀσύμφωνοι φωναὶ διαλύονται, τῇ δὲ μιᾷ κεφαλῇ τῶν πάντων Χριστῷ τὸ διασπασθῆναι κινδυνεύοντα σώμα τῆς Ἐκκλησίας συναρμόλογεται· καὶ συμβιδάζεται, καὶ οἱ ἐκ τῆς αὐτῆς κολυμβήθρας υἱοθετηθέντες ἀδελφοὶ διμορφοῦνται καὶ διμορφώμονες γίνονται. Ἐντεῦθεν καὶ δρογραφεῖται τὰ περὶ τῆς τοιαύτης τοῦ Κυρίου φωνῆς, δπις ἀκολούθως [τοῖς] ἀνέκαθεν τῶν ἱερῶν· συνόδων εὑσεβάστοις δόγμασιν ἔφειται παραλαμβάνονται. Κεκύρωται γάρ κατὰ τὰς διεφύ-
B ρους μὲν ἐτέρας, παρὰ τῶν ἀγίων Πατέρων δὲ καὶ δοθείσας ἐγγῆσις, νοεῖσθαι ταύτην καὶ λέγεσθαι· οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ κατ' αὐτὴν ἐν τῷ Χριστῷ ἀνθρωπίνην κτιστὴν καὶ περιγραπτὴν φύσιν, καθ' ἣν
δὲ αὐτὸς Χριστὸς πάσχειν τότε πεφυκινάν καὶ τε-
πονθε, καὶ τὰς λοιπὰς τῆς τοιαύτης φύσεως ιδεύη-
τας· ως ἐντεῦθεν καὶ τὴν ἀληθῆ τοῦ Κυρίου ἐναν-
θρώπησιν εἴτουν σάρκωσιν σώκεσθαι, καὶ τὸ τῶν
φύσεων ἄφυρτον ἐν τῇ τοῦ Χριστοῦ μιᾷ ὑπερτάσει·
τοιούτῳ εὐσεβογράψῳ τόμῳ καὶ ἡ βασιλεία ἥμαν-
οιτω πρὸς ἕπος διαλαμβάνουσα.

ς'. Ε στοιχώ ταῖς γνώμαις τῶν ἄγίων πατρῶν
χῶν καὶ τῆς Θεας καὶ λεπάδησυνθέου, καὶ λέγω
ὅτι σάρξ τοῦ Κυρίου ἐξ αὐτῆς ἐνώσεως ὑπεριψυχ-
θεῖσα καὶ ἀνωτάτω πάστης τιμῆς ὑπερεκιμένη, ὡς
C ἐξ ἀκρας ἐνώσεως [ὅμοθεος] γενομένη, ἀναλλοιώτεως,
ἀμεταβλήτως, ἀσυγχύτως καὶ ἀτρέπτως, διὰ τὴν
καθ' ὑπόστασιν ἐνωσιν, καὶ ἀχώριστος καὶ ἀδιάσπα-
στος μένουσα τῷ προσλαβομένῳ αὐτῇ θειῷ λόγῳ,
ἰσοχλεῶς εὐτῷ τιμᾶται καὶ προσκυνεῖται μιᾷ προσ-
κυνήσει, καὶ τοῖς βασιλικοῖς καὶ θεοῖς ἐγκαθίδρυ-
ται θώκοις ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρὸς ὡς τὰ τῆς θεοτη-
τος αὐχήματα καταπλουτήσασα, σωζόμενων τῶν
ἴδιοτήτων τῶν φύσεων. Καὶ [οὗτως] ὁ τῆς ἀδιαιρέ-
του Τριάδος καὶ μετὰ τὴν σάρκωσιν εἰς Κύριος Τρ-
σοῦς Χριστὸς, ἐν τῇ ἀδιαιρέτῳ αὐτοῦ μιᾷ ὑποστάσει
διπλοῦς τε καὶ σύνθετος ἐν ἀσυγχύτοις ταῖς φύσεις,
τὴν ἐξ ἀσυμφωνίας διαιρεθῆναι καὶ τῷ τῆς ἀντι-
λογίας ὑπάτιον καταβοθισθῆναι καὶ κινδυνεύσανταν Ἐκκλη-
σίαν εἰς Ἀν συνήγαγε καὶ ἀνήγαγε· καὶ ὡς θεοῦ
D καὶ ἀνθρώπων μεσίτης καὶ νῦν ἐν ἑαυτῷ τοὺς πάν-
τας κατήλασεν.

ξ. Ἐπει τὸ δὲ τῆς κακίας πατήρ ἐν ἀποκρύψῳ
τῆς ἐνέδρας καθήμενος, καὶ τοῦ τῶν ἀνθρώπων τῷ
γένει ἐπιβουλεύειν οὐκ ἀπεχόμενος, μετὰ τῆς συνή-
θους καὶ αὐδίς ἀναισίας προσέβαλε καὶ ἔχόμενα
τρίβων ἐθετο σκάνδαλα, πάλιν δὲ θεμελῶν τὴν τῆς
Ἐκκλησίας γῆν ἐπὶ τὴν ἀσφάλειαν αὐτῆς ἐξ οὐρα-
νοῦ πρὸς ταύτην ἐπέβλεψε· καὶ συνεδικῇ πάλιν
ἐπὶ τοῖς λεγομένοις γίνεται κατεξέτασις, καὶ γράμ-
ματα πάλιν ἐκτίθεται παρὰ τῶν δὲ ὑποψίᾳ [μὲν]
γεγονότων, πληροφορῆσαι δὲ τὴν Ἐκκλησίαν ἀπαι-
τηθέντων περὶ τῆς ἁυτῶν συνειδήσεως· ἐν φασὶ¹
ἴκαστος [τούτων] οἰκειοχείρως ὑπέγραψεν, ἀναθέ-
ματι καθυποβάλλων τοὺς ἄγνοια σωσητας εἰς

προεκτελεσταις τῆς ἡμῶν βασιλείας γνώμαις καὶ Α τῶν ἀγωτάτων πατριαρχῶν καὶ τῇ; Ιερᾶς καὶ θελας συνόδου, ἀφ' οὗ τὸ κύρος ἐδέξαντο, καὶ οὐτω διὰ βίου φρονήσοντας. Πρὸς δὲ τούτοις καὶ τοὺς τῇ; κενώσει μόνη τὴν τοιαύτην φωνὴν προσαρμόζοντας ή τῇ; κατὰ φύλην ἐπίνοιαν διαιρέσοι, ὅποτε [ἥ] τοῦ Κυρίου αὐτῷ ὡς μηδὲ τῇ; θεότητοι ἐνθαδεσσα καθ' εἰσήγην νοτίας καὶ χρίνεται (καθ' ὃν τρόπον καὶ δούλη καὶ ἀγνοοῦσα λέγεται), οὐ μήν ἀλλὰ καὶ τοὺς [ἀλέγοντας] τὴν τοιαύτην φωνὴν παρὰ τοῦ Κυρίου φηθῆναι τὸ τῆς κοινῆς φύσεως τῶν ἀνθρώπων ὑποδομένου πρόσωπον, διπέρ καὶ ἔχαταλειθῆνα παρὰ τοῦ Πατρός Ιεροῦ κρεμάμενος ἀνακέραγον· διπέρ οἱ θεοὶ Πατέρες προσώπῳ τῆς κοινῆς τῶν ἀνθρώπων φύσεως λεγθὲν ἐκλαμβάνονται (ἐκείνης γάρ πάντως ή ἐγκατείλεις, ή ταῖς ἀμαρτίαις ὑπόδειξις γέγονεν· οὐ [γάρ θη] Χριστοῦ αὐτοῦ, δε [ἀμαρτίαν οὐκ ἐποίησεν οὐδὲ] εὐρέθη δόλος ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ), καὶ τοὺς τοιούτους οὖν [ἀπαντας] ὑπόδεικους θίνετο τῇ; ταταδίκῃ τοῦ ἀναθέματος. Ἐπὶ δὲ τῷ τοιούτῳ γράμματι καὶ τονδικὸν γράμμα προσέη, τὰ συναγθέντα διαγράφον ἀμφιql̄tata.

8. Καὶ νῦν ίδοι κατὰ τὴν ἐν "Ἄσματι νύμφῃ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία προφανούσσα τὴν πνευματικὴν αἴτης ἀγαλλίασιν, 'Ο χειμὼν, φησι, παρῆλθε δι' οὗ ἡ ἀγάπη τῶν πολλῶν ἀπεψύχετο, δ οὔτεδες ἀπῆλθεν, αἱ ἥγειαὶ ταταὶ τῶν ἀντιθέτων ἀπιφοραὶ διαλύθησαν, τὸ δινθη τῆς ἀληθείας ὄφθη ἐν τῇ; γῇ. Τὴν γάρ τοῦ Νυμφου φωνὴν ἡκουεισθή, δι τῇ; φωνὴ αὐτοῦ ἕδει· ή γάρ τοῦ Κυρίου φωνὴ, περὶ δις ή τῇ; ζήτησις ήν, τοι; δρόσος τῶντῇ; ἀληθείας κηρύκων κρατυνθεῖσα λόγιος ἀπεδόθη τοι; αὐτῆς τροφίμοις μετὰ τῆς εὐσεβείας ἀπρέπεσθαι· καὶ ίδον νῦν αἱ νέφελαι παρῆλθον ἀπὸ τῆς τηλευγήσεως τοῦ ἀληθινοῦ φωτὸς τὸ σκότος τῇ; ἀγνοίας ἀναστος καὶ σκεδάσαντος· καὶ τὸ τοῦ σκανδάλου αἰτιῶν διελύθη καὶ τῶν ἡμετέρων τριβῶν μετηρήθη, καὶ οἱ πόδες ἡμῶν ἐν εὐρυχώρῳ τῇ; ἀληθείας ἴστησαν, καὶ δ τὴν πτέρων τηρῶν τῆς καρδίας ήγιεις καταπεπάτησα· καὶ μία γέγονεν Ἐκκλησία κανῶς δοξολογοῦσα τὸν Κύριον.

9. Διὸ δὴ καὶ ἡ βασιλεία ἡμῶν καὶ νῦν ἐπικυρῶσα τὰ παρὰ τῶν ἀγωτάτων πατριαρχῶν καὶ τῆς συνειλεγμένης θελας καὶ Ιερᾶς ταύτης συνόδου ὁρθετήθεντα, καὶ βεβαιώτατα διαμένειν ἐθέλουσα, τὸ παρὸν εὐσέβεις ἐκτίθεται ιδίκτον, δι' οὗ καὶ πᾶσι τοῖς ὑπὸ τὴν Ψωματικὴν ἐπικράτειαν ταῦτης ἔχεσθαι τῆς δρόσοδοῦ γνώμης παρακελεύεται. Εἰ δὲ τις ἵναντιφρονῶν αὐτοῖς φωραθῆσται καὶ τὴν παρούσαν ἡμῶν [εὐσεβῆ] γραφὴν παραλογιζόμενος, εἰ μὲν ἱστοκούδες δοτίν ή κληρικὸς ή μοναχός, τὸν τοιούτον δεσποτούμεν τῷ τῆς ἱερατείας επιτιμήριο καθυποβάλλεσθαι· εἰ δὲ τῶν ἐξιώμασι καὶ τῶν ἀντελεστέρων τελεῖ, δημιύσει τε ὑποκείσθαι, καὶ τῇ; ἀφαίρεσι τοῦ ἀξιώματος· εἰ δὲ τῆς τῶν ίδιωτων μερίδης καθέστηκεν, ὑπεροριαν τῆσδε τῆς βασιλίδος τῶν τίτλων καὶ πάσης ἀπλῶς καταχρίνεσθαι πόλεως, καὶ διὰ πᾶσι [τούτοις] τῇ; αὐτοτηρήσητη τῶν Ιερῶν ήδεν κανόνων ὑπάγεσθαι.

Μηνὸς Ἀπριλίῳ ἴγιειτιῶν; οὐδὲ τοῦ, Σχοδὲ Ετους
Cant. II, 11.

cōfissimis patriarchis, sacraque et divina synodo, ex quo sanctionem hæc acceperint; seque ita in posterum credituros confirmarunt. Præterea illos qui ad unam exinanitionem hoc dictum referunt, vel ad simplicem intellectualem præcisionem, qua Domini caro, tanquam ue uita quidem divinitati, ipsa perse cogitatur et reputatur; secundum quam rationem serva quoque et inscia dicitur: insuper et eos qui dicunt hanc locutionem a Domino suis prolatam qualiter communis naturæ hominum personam gerebat; ita ut etiam se derelinqui a Patre in cruce fixus exclamaverit; quam exclamationem divi Patres in persona communis hominum naturæ factam intelligent: hæc enim reapse delecta fuit, quæ peccatis se obnoxiam fecerat; non autem Christus, qui peccatum non fecit, nec inventus est dolus in ore ejus: hos quoque, inquam, omnes sententia anathematis perculerunt. Super hujusmodi autem scriptio conditum est synodicum decretum, quod omnia constituta perspicuo ordine continet.

8. Et nunc ecce, instar sponsæ Canticorum, Christi Ecclesia spiritalem suam præ se ferens pulchritudinem, *Hiemis*, inquit, *transiit*, qua charitas multorum resfricrat; *imber abiit*, violenti scilicet controversiarum impetus; *flores veritatis in terra apparuerunt*¹. Vocem quippe Sponsi inaudiri, quæ sane dulcis est. Etenim Domini vox, de qua lis fuerat, rectis veritatis præconibus roborata, tradita est almantis suis ut cum sua pietate prædictetur. Et ecce iam nobes transierunt ob veri laminis splendorem, quo ignorantia tenebrae solvantur ac dissipantur. Scandalorum lapides e viis nostris ejecti sunt; pedes nostri in latitudine veritatis consistunt; et qui cordis calcaneum observat serpens calcatus fuit; unaque facta est collaudantium dominum Ecclesie.

9. Quamobrem nostra quoque majestas et nunc sauciens ea quæ a sanctissimis patriarchis congregataque dia et sacratissima synodo definita fuerunt, eadēque firmissima manere volens, hoc piūm proposuit edictum. Unde et cunctis qui Romano parent imperio, ut hanc retineant sacram fidem mandamus. Si quis autem contrarium sentire deinceps deprehendet et hanc nostram piam scripturam violare, si quidem episcopus fuerit, aut clericus, aut consecratus monachus, hunc mandamus depositionis iudicio esse subjiciendum. Sin autem ei majoribus dignitatibus quispiam, honorem ei bonaque erupta volumus. Sin denique privatus homo fuerit, exsilio ex urbe non solum regia, verum omni prorsus mulctetur: et præterea severitatem sacrorum divinorumque canonum expriatur.

Mense Aprili, indictione 14, anno 6074.

XVII.

AUREA BULLA CONFIRMANS CONVENTIONEM CUM GENUENSIBUS (30).

Quandoquidem venerabilissimus Archiepiscopus A civitatis Janue et sapientissimi Consules et universum Commune ejusdem civitatis mittentes ad Imperium meum sapientem nuncium eorum Amicun de Murta dederunt ei potestatem tractare et conventare cum Imperio meo de quibus voluerint : ille autem ad Imperium meum perveniens et de his negotiis sufficierter tractans hanc convencionem hic ostensam fecit, et sacramento eam confirmavit, que et sicut habentur de verbo in verbum.

In nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti amen. Ego Amicus de Murta, civis Janue, legatus ab Archiepiscopo civitatis Janue et a Consulibus et ab omni Communi civitatis Janue, accipiens potestatem ei injunctum ab eis ut, quicquid juraverо et conveniero vice Janue cum sanctissimo et excellentissimo Imperatore Romeon Porfirogenito Domino Hemanuele Comino, firmum et ratum erit hoc ab eis : hanc presentem conventionem facio et juro ex voluntate Archiepiscopi et Consulum et locis Communis civitatis Janue ad sanctissimum Dominum Imperatorem, Porfirogenitum Dominum Hemanulem Cominom et ad omnes heredes et successores Imperii ejus et Romaniam sicut significabitur.

Quum (31) ab hodie et in antea usque in semper annum donec mundus steterit non erunt Januenses contra Imperium ejus vel contra ejus heredes et successores vel contra Romaniam vel contra aliquam terram ipsius Imperii, quam nunc habet vel quam in antea Domino adjuvante acquisierit, neque per consilium neque per pecuniam neque per stolum idem (32) per navalem exercitum neque ullo aliquo modo, neque Januenses hoc facient neque aliqua conjungentur justa vel injusta occasione alicui homini coronato vel non coronato, qui sit vel qui erit, christiano vel pagano, viro vel mulieris (33), qui mori vel vivere possit : sicut de capitulo coronati tracialatum est in curia Domini Imperatoris, et intellectum et interpretatum est mihi et a me confirmatum ad honorem et proficuum ejus Imperii et Romaniae, sicut et ego debeo hoc interpretari Januensibus ut et in antea sic istud capitulum intelligatur et observeretur.

Et nunquam facient Januenses dampnum alicujus terre Imperatoris et personae ejus vel heredum et successorum ejus. Neque facient diminucionem imperii sui vel honori (34) ejus neque inquirent hanc per se vel aliter, sed maxime si aliquid tale intellexerint in terra Janue, debeant hoc disturbare. Et si ab aliquibus fuerit assultus factus vel obsessio contra aliquam terram Imperatoris, Januenses qui in terris illis fuerint inventi, bona fide sine dolo et fraude

dabent illas defendere et custodire ad honorem domini Imperatoris et heredum ipsius. Si vero aliquis alicujus inimici ex parte aliqua aliquando pertenerit Christiani vel Saraceni sive pagani versus aliquas partes Imperatoris usque ad numerum centum glearum vel plus, universi Januenses qui tunc inventi fuerint in terris Romaniae, debent intrare in galeris dominum Imperatoris cum consuetis soldis curie domini Imperatoris quos consuevit dare Latinis, et ire contra supradictum stolum cum galeris Grecorum, et non revertentur, donec illud service compleatur et Grecorum galere revertantur vel in Constantinopolim vel in aliam terram domini Imperatoris. Veruntamen quando predicti Januenses debent moveri, habebunt licentiam relinquendi in custodia navium et rerum suarum homines XX quos inquierint vel elegerint. In propriis vero galeris ibi Januenses qui armare poterint. Si vero Januenses in aliqua terra donini Imperatoris neque unam galeram armare poterint, omnes in eam intrabunt et complebitur numerus galere ex alia gente sufficienter.

Quandocunque vero dominus Imperator voluerit Januam nullero pecuniam vel res vel homines ejus, galeras sive naves, contra quemcumque miserit ea Christianum sive paganum coronatum vel non coronatum, ut ex debito debeant Januenses honorifice eam (35) recipere, et defendere in terra sua et custodire secundum voluntatem hominum domini Imperatoris, qui cum eis erunt, omnem pecuniam et res missas, homines, galeras et naves, quonia et qualia erunt, ab omni homine coronato et non coronato : debentes et hic intelligere capitulum de coronato sicut superius interpretatum est, ad servitium et honorem domini Imperatoris et Romaniae.

Et non impedit umquam Januenses dominum Imperatorem et heredes vel successores ejus ad conquirendas terras alias, preter jus quod habent in terra Surie sive ex bello sive ex emptione seu aliquo alio modo. Si vero et in his ex parte domini Imperatoris custodietur Januensibus justitia eorum, neque in his debent impedire dominum Imperatorem facere in his quicquid voluerit.

De offensionibus vero quas fortasse Januenses fecerint in terris domini Imperatoris Grecis vel aliis gentibus que non sint Januenses, debent judicari in curia domini Imperatoris, sicut Venetici et ceteri Latine gentes. Si vero contigerit Januenses aliquos depredari aliquando vel aliter ledere aliquam terram domini Imperatoris vel homines ejus, dabitus super hoc noticiam (36) Janus civitati ab Imperatore sive per litteras sive per nuncium, et dabunt operam sine

(30) Anno 1170. — Edidit ex archivio Genuensi Sacri della colonia dei Genov. in Galata II p. 188.

(31) Malum : Quod.

(32) Imo legendum : id est.

(33) Legerim : mulieri.

(34) Lege : honoris.

(35) Malum : ea.

(36) Lege : noticia.

dolo et fraude invenire eos et facere ex eis justiciam A rebus eorum sicut consuetudo est fieri in aliis Latinis qui dant commercium. Et si aliqua navis Januensis, a quacumque parte venerit, naufragium passa fuerit in Romaniam et contigerit de rebus ejus auferri eis ab aliquo, sicut preceptum Imperii ejus vindicandi et recuperandi res amissas. Adhuc et istud preceptum est quum si contigerit Januenses offendere aliquem modo aliquo, non debent judicari ab aliqua alia gente nisi a curia domini Imperatoris presidenti, judicante videlicet aliquo de consanguineis Grecis Imperatoris vel de hominibus ipsius.

Neque tenebitur in captione faciens injuriam ante iudicium si dederit fidejussorem: si vero fidejussorem non dederit, tenebitur quidem in custodia; extractetur tamen et judicabitur donec iudicium manifestum et finis iudicij fuerit in ipso. Preterea expletis quinque annis mittetur camerarius domini Imperatoris ad vindictam faciendam Januensibus, si ipsi per damnacionem domino Imperatori secesserint. ^B

C Propter (37) enim gratiam et bonam voluntatem quam habet dominus sanctissimus Imperator Romaniae ad habitatores civitatis Janue, et propter servicium et p[ro]d[em] quam manifestant complere ad Imperium ejus et Romaniam in sempiternum et semper, promittit Imperium dare civitati Janue embolum et scalam et ecclesiam ultra Constantinopolim in loco qui dicitur Orcu in loco bono et placibili. Et dare civitati Janue et communis propter solemnia singulis annis perperos D[icitur] et pallia duo, et archiepiscopo Janue perperos LX et pallium unum. Et dabuntur modo simul civitati et communis Janue solemnia (38) annorum XXVI propter expensas que eis imminent. Et ut debeant commercium dare sic: videlicet in Constantinopolim de centum quatuor, in aliis vero terris Romanie sicut ceteri Latini dant commercium. Custodientur vero Januenses et res eorum integre in omnibus terris domini Imperatoris. Si vero lesio aliqua eis ab aliquo illata vel facta fuerit, invenient justiciam ab Imperio ejus secundum quod decens est. Sed et statim quod reclamacionem fecerint contra aliquem Grecum vel aliam gentem coram Imperatore, invenient justiciam in curia Imperii sui. Habeant vero potestatem naves Januensium negotiari in omnibus terris ubicumque tuluerint, preter in Rusiam et in Matica, nisi forte ab ejus Imperio specialiter hoc fuerit ei concessum. Si autem Januenses res suas in Constantinopolim introducerint, easare renders non poterint, sicut de

A rebus eorum sicut consuetudo est fieri in aliis Latinis qui dant commercium. Et si aliqua navis Januensis, a quacumque parte venerit, naufragium passa fuerit in Romaniam et contigerit de rebus ejus auferri eis ab aliquo, sicut preceptum Imperii ejus vindicandi et recuperandi res amissas. Adhuc et istud preceptum est quum si contigerit Januenses offendere aliquem modo aliquo, non debent judicari ab aliqua alia gente nisi a curia domini Imperatoris presidenti, judicante videlicet aliquo de consanguineis Grecis Imperatoris vel de hominibus ipsius. Neque tenebitur in captione faciens injuriam ante iudicium si dederit fidejussorem: si vero fidejussorem non dederit, tenebitur quidem in custodia; extractetur tamen et judicabitur donec iudicium manifestum et finis iudicij fuerit in ipso. Preterea expletis quinque annis mittetur camerarius domini Imperatoris ad vindictam faciendam Januensibus, si ipsi per damnacionem domino Imperatori secesserint. ^B

Ista omnia in presenti carta significata conventione ego prenominatus nuncius civitatis Janue Amicus de Murta et juro sine fraude et malo ingenio, ex precepto et voluntate archiepiscopi, consulum et locis civitatis communis civitatis Janue communis (39) confirmari et observari ab eis et jurari et firma et stabilia custodiare in sempiternum et semper.

Quandoquidem presentem synphoniam et conventionem prenominatus nuncius fecit et sacramento hanc confirmavit, ecce et Imperium meum per presentis crisobolum [logon] ejus, quum, si universitas Januensis, videlicet archiepiscopus consules et multitudo locis communis, hanc conventionem recipientes secundum consuetudinem eam complebunt et per scriptum fecerint et juraverint quod secundum prescriptas ejus distinctiones et capitula observabunt eam incorruptam et immobilem usque in sempiternum et semper ad honorem Imperii nostri et Romanie, firma observabuntur ab Imperio nostro que ab eo promissa sunt Januensibus, que superius sunt significata, donec videlicet firmiter et indissolubiliter observabuntur quo ab eis conventata sunt Imperio meo et Romanie. Presente crisoboliologo Imperii mei firmiter et stabiliter perseverare debente, facto mense octubris presentis tercianæ inductionis anno [VI] M[DC]LXXVIII (40), in quo et nostrum clementissimum et a deo concessum signavit imperium vel potestas.

Subscriptio proprie manus Imperatoris: Manuel in Christo deo fideliter Imperator Porsirogenitus et astocrator Romeon o Cominos.

(37) Sequitur tenor chrysobulli anterioris, videlicet ejus quod a. 1155 datum est. Cf. supra Nov. VIII.

(38) Forte solemnia.

(39) Hic corruptelam inesse patet.

(40) Apud Sauli l. l. est: M. . . . LXXVIII. Silvestre de Sacy in Mém. de l'Instit. Cl. d'Hist. III

p. 103 legisse videtur VIMDCXCVIII, cumque numerum in 6688 mutandum esse putat. Sed datum sicut hoc chrysobullum inductione 3, quae quidem incidit inter a. 1155 (cf. not. 37) et legationem Grimaldi a. 1174 susceptam (cf. Sauli l. c. p. 188), ut annus a. o. c. 6688 indicari debuerit. Z. a L.

XVIII.

DE EPISCOPIS CONSTANTINOPOLI VERSANTIBUS (41).

Ut autem episcopi illi qui circa rationabilem causam ultra annum secundum novellam 123, aut ultra semestre tempus secundum canonem 160 concilii primi et secundi in æde Sanctorum Apostolorum coacti, Constantinopoli hærent, deponantur: [id vero] abrogatum est per jussionem celeberrimi imperatoris domini Manuels Comneni, quæ edita est mense Septembri, indictione VII, et hæc constituit in hæc verba:

Ubi igitur imperatoria mea majestas hæc expedit, ad præsentem dispositionem etiam invita descendere coacta est: ac sancit per præsentem hanc jussionem, ne sacerdandi episcopi circa inevitabile aliquod impedimentum et evidenter rationabilem causam, longiore tempore, quam a pliis legibus divisiisque canonibus præsinitum est, in magna urbe commorenatur: aut alioqui vel inviti ab illa ejicientur. Verum ipsorum in magnam urbem introitus secundum veterem ex canonibus et legibus ortam fieri debet consuetudinem.

A Τὸ δὲ καθαιρεῖσθαι τοὺς διπέκτειν χρόνου κατὰ τὴν τοιαῦτην ρήτη γεωργίαν, (42) ἡ ἐπέκτεινα ἔξαμνον κατὰ τὸν ιερὸν καρόντα τῆς ἑταῖρης τῷ ρᾶντι τῷ Αγίῳ Ἀποστόλῳ συστάσης αἱ καὶ βιστόδου διατέρβοντας ἐπισκόπους εἰς Κωνσταντινούπολιν χωρὶς εὐλόγου αἰτίας, ἀποδέθη διὰ προστάξεως τοῦ δοιδίμου βασιλέως κυροῦ Μαρουνῆ τοῦ Κομιτροῦ, ἀπολυθόσης κατὰ μῆτρα Σεπτέμβριον ἵδη. Καὶ διοριζόμενης ταῦτα ῥητῶς.

B Ταῦτα τοινῦν ἀναλογισαμένη ἡ βασιλεία μου πρὸς τὴν παροῦσαν ἐλέσιν οἰκονομίαν ἡντικάσθη καὶ δικούσα καὶ θεσπίζει διὰ τοῦ παρόντος εὐτῆς προστάγματος μῇ πλεονα τοῦ παρὰ τέ τῶν φιλευσθῶν νόμων καὶ τῶν θείων κανόνων ὑφαπλωθέντος καιροῦ τοῖς λεπτάτοις ἀρχιερεῦσιν ἐνδιατέρθειν δίχα τινὸς ἀπαραιτήτου ἐμποδίσμου ἐν τῇ μεγαλοπόλει: καὶ προφανοῦς εὐλόγου προφάσεως, ἢ μήν καὶ δικούτες τῆς μεγαλοπόλεως ἐκβληθήσονται. Ή (43) μέντοι γέ τὸν τῇ μεγαλοπόλεις εἰσέλευσις αὐτῶν δρεῖται γίγεσθαι κατὰ τὴν ἕκπαλαι κανονικῶς καὶ νομίμως κρατήσασαν συνήθειαν.

XIX.

DE TOMO SISINNI PATRIARCHÆ (44).

De tomo Sisinni, qui est de mortis duorum fratrum cum duabus consobrinis: publicata mense Junio, indictione VIII.

Ut utraque recte serventur et colantur, imperialium et pontificiarum jussionum majestas, legumque et canonum subtilitas; nec scriptum illud omnino es: abrogandum, nec rursus permittendum ut ratum sit. Sed media quadam, et regia, ut aiunt, via est incedendum: et utramque est conservandum, nempe et reverentia, quæ debetur antistiti; et qui illum totem conscripsit; et imperatoribus, qui illius decisionis meminerunt, et videndum, ne quid, quod a legibus canonibusque discrepet, suadeatur; quod hæc induxit decisio. Oportet enim contrarium ea decisione introductum, jam quidem etiam ante interrogationem perfectum non dissolvi, sed eos, qui sic matrimonio conjuncti sunt, poenis impositis gravari, judicio et examinatione illius loci antistitis, et conservari conjugium. Quod si prius sciscitatum accesserint, non concedere sine convenientibus poenis et mandatis, propter eam, quæ superius dicta est, reverentiam. Nec libere, ac se-cure, nullaque [ad eos retardandos] allata causa sciscitantibus permettere, sed cum mandato; vel ipsos potius ab Ecclesia, dictæ decisionis, et eorum

• Περὶ τόμου τοῦ Σισιννίου, τῷ περὶ γάμου διοίρισθαι μετὰ δυοῖν ἐξαδέλφων, ἀπολυθέσαι κατὰ μῆτρα Ιουνίον, ἐπιτεμήσας η.

C Οἱ ἀν οὖν καὶ ἀμφτερε καλῶς περιψυλαχθέσι καὶ σεβασθῶσιν, ἡ τε μεγαλεύστης τῶν βασιλικῶν τε καὶ ἀρχιερατικῶν διαταγμάτων καὶ ἡ ἐῶν νόμων καὶ ἡ τῶν κανόνων ἀκρίβεια, μήτε παντελῶς δοξίον τῷ τόμῳ τούτῳ τὴν λύσην, μήτε πάντῃ ἐπιτρεπτὸν αὐτῷ καὶ αὐθίς ὃ ἐνεργόν ἀλλὰ τὴν μέσον βαδιστέον (διφασί) καὶ βασιλικήν, καὶ διμφω συντηρητέον, τό τε περὶ τὸν τομογράφον ἐκεῖνον ἀρχιερέα σέβας καὶ τοὺς ἐπιμησθέντας τοῦ τόμου αὐτοῦ βασιλεῖς, καὶ τὸ μηδένα τοὺς νόμοις ἀπέδον καὶ τοὺς κανόνες προτέραςσαί, διπερ δ τοιοῦτος τόμος εἰσήνεγκε. Χρή γάρ τὸ ἄπει τοῦ τοιούτου τόμου εἰσενήγεμόν συνάλλαγμα, ἡδη μήν συτελεσθεῖ καὶ πρὸ ἐρωτήσεως, μή διασποσθαι, ἐπιτιμίοις δὲ τοὺς οὐτως εἰς γάμου ἀρμοσθέντας βαρύνεσθαι, κατὰ τὴν χρέων καὶ δοκιμαστὸν τοῦ κατὰ τόπον ἀρχιερέως, καὶ συντηρεῖσθαι τούτοις τὸ συνοικέσιον. Φθάσαν δὲ πασεῖν εἰς ἐρωτήσιν, μή ἐνδίδοσθαι χωρὶς τῶν ἀνηκότων ἐπιτιμίων καὶ ἐντολῶν, δι' δ σέβας διώθεν εἰρηται, μηδὲ ἀδεῶς καὶ δινυποστόλως καὶ ἀναίτιος τοῖς ἐρωτήσασιν ἐπιτρέπεσθαι, ἀλλὰ μετὰ ἐντολῆς, μᾶλλον δὲ καὶ ἀνάμνησιν τοῦ ῥήθεντος τόμου παρά τῆς

414 convenire videtur. Z. A L.

(42) Scil. Nov. Iustiniani 123, c. 9.

(43) Hæc verba τὸ μέντοις, xτλ. Balsamonis scholiastæ sint, an Novelle nostræ partem faciant, dubitare est. Z. A L.

(44) Tomus P. Sisinnii de impedimento matrimonii ob affinitatem sexli gradus a. 997 promulgatus, ad quem imperator respicit, editus est in tomo CXIX Patrologie nostræ, col. 727.

πεκχλησίας λαμβάνειν αὐτούς καὶ τῶν ἐν αὐτῷ διατατ. Καὶ εἰ μὲν τὸ θέσπισμα τιμὴν προαιρούμενος καὶ τὰ ἐν αὐτῷ διειλημμένα φυλάττειν ἀπαρασθένεα βούλοιντο, ἔταινετέοι πάντας εἰσίν· εἰ δὲ τὸ περ' αὐτοῦ κεκαλυμένον διαπράττεσθαι προαιροῖντο, ἐκχωρηθῆσονται μὲν τοῦτο ποιεῖν, πλὴν δημως τοῖς προστήκουσιν ἀπτιτίμοις καθεύπαγόμενοι.

XX.

NOVELLA DE POSSESSIONIBUS MONASTERIORUM (45).

Laudatur a Bals. ad c. 12 syn. Nic. II. his verbis: 'Απελύθη κατὰ τὸν Ἰούνιον μῆνα τῆς Θ' Ινδ. Τοῦ ἑχοῦ ἓτους πρόσταγμα βασιλεύδην, ἀνατρέπον σχεδὸν τὸ τοιοῦτρον εὐστέβεστον καὶ εὐεργετικώτατον χρυσοδουλὸν (46), καὶ διὰ τοῦτο πάντα τὰ μοναστηρικὰ ἀκίνητα ὑπὸ τῶν ἀναγραφέων ἡρπάζοντο.

(45) Anno 1176.

(46) Spectant hinc ad Nov: II supra.

ANNO DOMINI MCLXXXIII.

ALEXII COMNENI II

IMPERATORIS

NOVELLA CONSTITUTIO.

NE MONASTERIORUM IMMOBILIA DESCRIPTANTUR.

Ἡ βασιλεία μου, τῆς ἐκ τῶν ὄμητέρων εὐχῶν συνάρσεως χρήζουσα καὶ ἐν πᾶσι κατ' ἔχοντος βασιλεύοντοῦ ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει βασιλέως αὐθέντου καὶ πατρὸς αὐτῆς θελούσα, καὶ τὸ πέρι τοὺς ἀνατεθειμένους ὑμᾶς τῷ Θεῷ εὐεργετικὸν ἐκείνου μιμεῖσθαι ποιήσεται· ταῦτη τοις καὶ διὰ μιᾶς ταῦτης τῆς ἑφ' ὑμῖν ἀγαθοτοῖς καὶ τῷ βασιλεύσαντι ταύτην Θεῷ χαρίζεται, καὶ τῇ τοῦ αὐθέντου καὶ πατρὸς τῆς βασιλείας μου ἀγίᾳ ψυχῇ, καὶ τῷ ἡμετέρῳ δὲ κράτει τῆς εἰς τὸ ἀγαθὸν προκοπῆς ὑποδάθρα καὶ θεμέλιος τίθεται.

α'. Καὶ ἐπιχειρήσῃ τῇ ὑμῶν γενομένῃ αἰτήσει, τὸ ἐνεργόν ἔχειν καὶ ἀπαρασθένετον καὶ ἀμετακίνητον τοὺς ἐπ' εὐεργεσίᾳ τῶν καθ' ὑμᾶς μονῶν ἀπολυθέντας τρεῖς χρυσοδουλούς λόγους παρὰ τῆς ἀγίας ἐκείνου βασιλείας διορίζεται, καὶ ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἀμετακίνητως μένειν δυνάμεως ἐφ' ἣς : ατὰ τὴν ἀρχὴν ἐξετίθεσαν· καὶ τὰ ἀκολούθως δὲ τούτοις προθάντα τῆς παραδίσεως πρακτικὰ δοσφαλές ἐπιφέρεσθαι, καὶ μετὰ διετίαν γεγόνασι, καὶ οσως τινὰ τούτων τοῖς προσφόροις σεχρέτοις καταστρωθῆναι οὐκ ἐφθασσεν· τῶν εἰς ἐρμηνείαν ἦ ἀνατροπὴν τῆς τῶν χρυσοδουλῶν δυνάμεως· μερικήν ἦ καθόλου ἀπολυθέντων παντοῖων προσταγμάτων τῶν καὶ ἐν τῇ ὄποινῇ· εἰς ὑμῶν δηλουμένων, καὶ δπως ἀρα καὶ ἀπελύθη-

B Imperium meum ex vestris precibus auxilio indigens, et vestigiis domini et patris sui bona memoriae volens insistere, illius quoque in eos qui sunt Deo dedicati, beneficentiam imitari constituit. Ideo per hanc unam in vos beneficentiam et Deo, qui ipsum imperatorem fecit, gratificatur et imperatoris ac patris nostri sanctæ animæ: et nostræ potentiae profectus in bonum basim ac fundamentum ponit.

C 4. Et vestras petitiones se inclinans, ut vim suam habeant, sintque stabiles, firme ac immobiles, quæ de vestris monasteriorum beneficiis, aureo τριπλασίᾳ emissæ sunt a sancta illius majestate, decernit: et ut in eodem robore immobiliter permaneant, in quo a principio expositæ sunt, et quæ iis consequenter processerunt traditionis acta, securitatem referant, etiamsi post biennium facta fuerint: licet fortasse quædam eorum in convenientibus secretis prius positæ non fuere: iis, quæ ad interpretationem vel subversionem virium bullarum aurearum particularem vel generalem editæ sunt; jussionibus, quæ in vestra suggestione declarantur, usummodocunque emissæ fuerint, per hoc responsum:

(1) Anno 1181.

Inutilibus invalidisque redditis, et perinde ac si ne A σαν, τὸ διπρακτον καὶ ἀνισχυρον ἀποφερομένων διὰ τῆς παρούσης λύσεως, καὶ ὥσπερ εἰ μηδὲ διλειτουσί.

2. Cessabit autem et quæ hoc usque vestris monasteriorum immobilibus in Thracia et Macedonia sitis, insultavit prætorici et catepanici usus exactio, stupræque et axungiae redemptio et exactio: tanquam per hanc præsentem resolutionem excisa et radicitus extirpatæ, et eo redactæ, ut nec sint, nec nominentur: prætoribus, et exactoribus, et catepanis, et iis, qui stupræ et axungiae redemptionem vel exactionem exercent; itaque qui illis ministrant, sic ejusmodi immobilia prætercurrere debentibus, perinde ac si ne in suis quidem omnino regionibus sita essent: utpote quæ non sint a fisco omnino requirenda in omnibus, quæ hoc modo decreta sunt ipsi, ab initio bodierni diei repetiti diurni, et deinceps in omne ac perpetuum tempus, suscepta sine contradictione; nec habeantur pro descriptis in publicis actis. Licet autem non descripta sint in actis, sed alio quo modo agnita, et sic recepta.

3. Si quis autem præterea, quæ cōstituta sunt his aureis bullis, et præsenti solutione mei imperii, fuerit ausus aliquid execuui in quibusvis possessionibus immobilibus vestrorum monasteriorum, præterquam quod læse majestatis tenebitur reus (sicut his aureis bullis definitum est), ab eminentissimo quoque temporis illius mystico illatum cuipliam vestrarum possessionum dannum sarcire compelletur. Monasteriis quoque omnibus vicissim curæ erit, tam iis quæ sunt intra urbem, quam quæ extra, sub terminis iis aureis bullis-comprehensis imperatoris bonæ memoriae incliti domini et patris imperii mei, ea peragere, quæ in vestra suggestione declarata sunt: nisi velint tali excusatione privari, eo quod semel ea neglexerint.

ὑμῶν δεδήλωται, εἰ μὴ βούλονται τῆς τοιαύτης ἐκκουσσεῖς διαπεσεῖν ἐκ τοῦ ἀπαξ τούτων καταμελῆσαι.

B 3'. Άργησε: δε καὶ ἡ μέχρι τοῦ νῦν ἔπεισκωμάσσα τοῖς ὅπο τὰς καὶ ὅμας μονάς ἀκινήτοις, τοῖς κατὰ τὸ θέμα Θράκης καὶ Μακεδονίας διακειμένοις, ἀπατητοῖς τῆς τε πρακτορικῆς καὶ κατεπανικῆς γύρας καὶ χρείας, καὶ ἡ στυπίου καὶ ἀδουγγίου ἐξώνησις ἢ ἀπατήσις, ὡς διὰ τῆς παρούσης λύσεως ἐκκοπίδιμεναι καὶ βιζοτομούμεναι καὶ εἰς τὸ ἀγύπαρκτον καὶ ἀνονδμαστὸν ἀποκαθιστάμεναι· τῶν πραιτόρων καὶ πρακτόρων καὶ κατεπάνων, καὶ τῶν τὴν ἐξώνησιν ἢ ἀπατήσιν τοῦ στυπίου· καὶ τοῦ ἀδουγγίου κατὰ καιροὺς ποιουμένων, καὶ τῶν ἐξυπηρετούντων αὐτᾶς οὕτω παρατρέχειν· τὰ τοιαῦτα ἀκίνητα ὀφειλόντων, ὡς εἰ μηδὲ διλειτουσί ἐν τοῖς δικαίοις θέμασι ταῦτα διεκείνοντα, διετε καὶ αὐτῶν ἀκαταζητήτων μελλόντων διατηρεῖσθαι ἀπὸ τοῦ δημοσίου ἐπὶ πᾶσι τοῖς τοιουτορόπτως ἐπιγνωσθεῖσιν αὐτῷ ἀπ' ἀρχῆς τῆς σῆμερον ἀκατουμένης ἑγχρονίας καὶ εἰς τοὺς ἐξῆς ἀπαντας καὶ διηνεκεῖς χρόνον τοῦ θέματος ἀναντιρρήτως, καὶ ὡς μηδὲ ἐν δημοσιακοῖς πράκτικοῖς καταγραφῆναι λογιζομένοις· καὶ μὴ κατεγράψησαν δὲ ἐν πρακτικοῖς, ἀλλως δέ πως ἐπεγνώσθησαν, δεχομένοις καὶ οὕτω.

C 4'. Τοῦ κατατομήσαντος ἐπερόν τι παρὰ τὰ διωρισμένα τοῖς τοιαύτοις χρυσοδούλοις καὶ τῇ παρούσῃ λύσει τῆς βασιλείας μου ἐπὶ ταῖς ὅπο τὰς, καὶ ὅμας μονάς παντοῖς ἀκινήτοις κτήσεσι διαπράξαθαι, σὺν τῷ καὶ καθοσιώσει ὑποπλίπτειν (καθὼς διὰ τῶν τοιούτων χρυσοδούλων διωρίσθη) καὶ παρὰ τοῦ κατὰ τὴν ἡμέραν μεγαλεπιφανεστάτου μυστικοῦ καταγγαζομένου εἰς τὸ τὴν ἐπενεχθείσαν τινὲς τῶν ὑψηλῶν κτήσεων βλάσην ἀποθεραπεύειν αὐτῇ. Μελήσει μέντοι καὶ τῷ μέρει τῶν μονῶν πασῶν, τῶν τε ἐνεδέ τῆς μεγαλυπόλεως καὶ ἐκτός, ὑπὸ τοὺς διμπεριειλημμένους; μέντοι δρους τοῖς τοιαύτοις χρυσοδούλοις διακειμένων, τοῦ ἐν τοῖς μημημοσύνοις τοῦ δὲ βασιλεῦσιν ἀδιδίμου αὐθέντου καὶ πατρὸς τῆς βασιλείας; μου ἐκτελεῖν δσα ἐν τῇ ὑπομνήσει τῆς βασιλείας;

μέντοι δρους τοῖς τοιαύτοις χρυσοδούλοις διακειμένων, τοῦ ἐν τοῖς μημημοσύνοις τοῦ δὲ βασιλεῦσιν ἀδιδίμου αὐθέντου καὶ πατρὸς τῆς βασιλείας;

ANNO DOMINI MCLXXXIII.

ANDRONICUS COMNENUS.

NOTITIA.

Andronicus Comnenus imperatoris Alexii Comneni primi sive Senioris nepos fuit, filius autem Isaaci Comneni Sebastocratoris. Claruit anno 1180, vel circiter. De cuius eximia eruditione, singulari eloquentia atque exquisita sacrae Scripturarum notitia, testimonium perhibet eximum Nicetas Choniates, cuiusmodi illud est, quod pag. 149 editionis Graeco-Latinæ Parisiensis, his exstat verbis: Καὶ ταῦτα λέγων καὶ γράφων Ἀνδρόνικος μεθ' οἵας οὐκ εἴποι τις ἀν πειθανάγκης καὶ λαμπρότερος; (ἥν γάρ εἰ καὶ τις διλος, γραμμάτων Ἐμπειρος, καὶ ἀν στόμα φέρων ἀει τοῦ πνευμάτωρος

Παύλου τὰ ἐπιστολαὶ εἶχε πάντας τῇ αὐτοῦ γνώμῃ προστιθεμένους. Ήτοι εἰ, *Hæc Andronicus incredibili persuadendi studio et artificio orationis loquens ac scribens* (erait enim litterarum, ut quilibet alius, peritus, et *Spiritu sancto afflati oratoris Pauli Epistolas semper in ore habebat), omnes in suam sententiam perirent. Ηὕτως Nicetas Choniates. Scriptis autem *Dialogum contra Judæos*, qui ms. exstat in Biblioteca Cœsarea Vindobonensi, Codice ms. theologico Græco 255, ut habet Petrus Lambecius libro v Commentariorum hujus Bibliothecæ, pag. 169, his verbis: « *Codex 255 manuscriptus theologicus Græcus est chartaceus antiquus, et optimæ notæ in folio, constans foliis 138, qui olim ad Joannom Sambucum pertinuit. Illo continetur Imperatoris Andronicī Comneni, qui imp. Alexium Comnenum II sive Juniores, anno 1183, nefarie occidit, et anno 1185 a seditione plebe Constantinopolitana vicissim occisus est, R̄ialogus contra Judæos*, cuius titulus et principium :*

Ἡ δογματικὴ τῶν λόγων χάρις,
Τὴν Ἐβραιήν ἔξελέγχουσα πάλιν,
Τὰς εὑσεβεῖς δείκνυστοις πιστοῖς τρίθους.
Ἐγράψα δὲ αὐτὴν Ἀνδρόνικος ἐκ πόδου,
Ἄσπελφόποις ἀνατος, Αὔστρων γένους
Κομηνοφυούς, ἐκ σεβαστοχράτορος
Εἰς γῆν προαχθεῖς, καὶ γλυκὺ βλέψας φάσ.

Docilis venustaque libelli gratia,
Verbum retundit efficaç insaniam.
Piasque rite credulis monstrat vias.
Huic Andronicus auctor est, sacer studii
Frater potenter Ausonum luce soli
Proimperator, quem satu Comnenides
Eduxit orbi, et solis almo lunini.

Ἐπειδὴ περ πολλοὺς τὴν τῶν παρανόμων Ιουδαίων ἐπεχείρησαν παραστῆσαι δυστέλλειν, καὶ δικαὶος μὲν ὁ φιλάνθρωπος Δεσπόσης καὶ κηδεμῶν, οὐ διὰ σημείων μόνον, ἢ Προφητῶν, ἀλλὰ διὰ ἀμφοτέρων ἡμα πολυμερῶς, καὶ πολυτροπῶς τὴν σωτηρίαν τούτων πραγματεύσμενος, etc. Ubi notandum est codicem hunc tractatus istius, secundum Joannis Sambuci opinionem, esse idiographum, sive propria ipsius Andronicī manū exaratūm qui jam a Petro Stevartio Leodiensi, sed Latine tantum interprete Joanne Livineio, editus est in tomo singulare *Lectionibus Antiquis Henrici Canisii addito*, Lugdustadii typis Ederianis anno 1616, in-4. Cui Livineio cardinalis Sirletus, vir doctissimus, ms. suum codicem Græcum commedaverat. Hinc autem manifeste liquet, quantum fallatur supra memoratus Joannes Livinejus, qui in Præfatione sua versionis Latinæ *Dialogi Andronicī contra Judæos*, illum anno Christi 1327 esse compositum asserit. Quem secutus fuerā in *Supplemento* meo Bellarmini, ad annum 1320, p. 593. Sed hunc *Dialogum Andronico Comneno imperatori II seu Juniori adscribens*, qui anno 1327 imperium assecutus est. Minime quoque audiendus est, cardinalis Sirletus, qui ut Joannes Livinejus ibidem refert, porperam credidit auctiorem illum *Dialogi*, non esse ipsum *Andronicum Comnenum*, sed eum tantum jubente opus istud ab Euthymio Zigabeno suisse compositum. Quod enim ipse Andronicus *Dialogum* istum proprio marte composuerit, luculenter appetat ex carminibus supra exhibitis, qui ei tituli loco præfixi sunt: sicut et ex Nicetæ Choniata testimonio allato, de Audronici ejusdem eximia eruditione, singulari eloquentia, et exquisita sacra Scripturæ notitia. Exstat quoque Græce ms. in Bibliotheca Serenissimi Bavariae Ducis, codice 128, ut patet ex ejus catalogo, ad calcem toni II Apparatus sacri Antonii Possevini. *Andronicum Camaterum auctorem habere videntur: Dialogus adversus Latinos de processione Spiritus sancti, et Disputatio imperatoris cum doctore Armeniorum Petro, De duabus in Christo naturis, et aliis capitibus.* Sed non *Opusculum contra Joannem Veccum patriarcham Constantinopolitanum*, quæ niss. asservantur in eadem Bavaria Bibliotheca, codice 120, teste eodem Possevino, in Catalogo istius Bibliothecæ, pag. 62. Denique notandum est in supra memorata *Dialogi* editione Latina Livineii et Stevartii, *Dialogum* illum esse divisum in 64 capita, nullum autem in codice hoc manuscripto Cœsareo, istius divisionis exstare vestigium. Hæc de eo Lambecius libro v Commentariorum Bibliothecæ Cœsareæ Vindobonensis, p. 169 et 170, et in Catalogo scriptorum hujus tomi, pag. 303 et 365. Henricus Wharton in Supplemento *Historia litteraria* Guillelmi Cavi, ubi pag. 24, hunc *Andronicum Constantinopolitanum* refert ad annum 1327 cum Livineio. Omnia autem hæc Opuscula ascribit Andronico Camatero Constantiopolitane urbis praefecto Guillelinus Cavus in *Historia rei litteraria*, parte I, ad annum 1156, pag. 676; et parte II *Historia litteraria* ad annum 1183, pag. 397, 398, quæ vix conciliari possunt cum iis quæ scribit ejus continuator Warthon ad annum 1327, pag. 24.

ANDRONICI COMNENI

IMPERATORIS

DIALOGUS CONTRA JUDÆOS.

CAPITA DISPUTATIONIS CONTRA JUDÆOS.

- I. De Deo trino et uno, quam intellectu difficultis.
- II. Animantia etiam Deum agnoscunt.
- III. Deus Pater genuit.
- IV. Moyses Trinitatem agnoscit.
- V. Dei significatio.
- VI. Christum a Patre genitum, ex prophetis ostendit.
- VII. E Psalmis idem ostenditur.
- VIII. Generatio divina mente comprehendendi non potest, et quomodo fiat.
- IX. De Spiritu sancto ejusdem cum Patre naturæ.
- X. Similitudines S. Trinitatem exhibentes.
- XI. De divina Providentia.
- XII. Cur Deus arcana fidei homini initio celaverit.
- XIII. Judaicæ gentilis a Deo defectio.
- XIV. Comparatio Synagogæ et gentilium.
- XV. Fili et res Abrahæ cum Deo collatae.
- XVI. Cur in monte Abraham sacrificare filium iubetur.
- XVII. Isaac immolandus Christi typus crucifixi.
- XVIII. Aries cum cornibus inter vespere, quid significat.
- XIX. Comparatio Jacobi et Esau.
- XX. Jacobi res cum Christo collatae.
- XXI. Scala Jacobi typus B. Virginis, et reliqua illius gesta.
- XXII. Duæ Jacobi uxores quid designant.
- XXIII. De Josepho allegoria Christo tributa.
- XXIV. Camelus in Scriptura odium designat.
- XXV. Invidia sera crudelior est.
- XXVI. Josephus in Ægypto ad summos enectus honores.
- XXVII. Calumniae vis quanta.
- XXVIII. Moysis historia mystice explicata.
- XXIX. De Incarnatione, seu cur Dei Filius homo factus.
- XXX. Cur Christus homo simul et Deus.
- XXXI. Cur ex Virgine nasci Christus voluit.
- XXXII. Gens duplex gentilis, et Hebreæ.
- XXXIII. Isaia vaticinium cap. II, de Christo egregatione explicatum.
- XXXIV. Altiorum prophetarum oracula de Christo.
- XXXV. De Christo Deo et homine.
- XXXVI. Alter Isaiae capitulū VII de Messia locus expostus.
- XXXVII. Deum hominem fieri voluisse et de stirpe Davidis.
- XXXVIII. Mariam ortam e stirpe Davidis, ex genealogia Judæorum.
- XXXIX. Danielis propheta de Christi adventu.
- XL. Calamitates Judæis ob perfidiam irrogatas.
- XLI. Christo mors illata, peccatorum maximum.
- XLII. De Antichristi adventu.
- XLIII. De imaginum cultu.
- XLIV. Exempla duo perfidie Judæorum.
- XLV. De Christianorum baptismo, et ejus cum circumcitione comparatio.
- XLVI. Quibus olim nominibus baptismus designatus.
- XLVII. Eliae cum Christo comparatio.
- XLVIII. Legis Christi cum Moyse comparatio.
- XLIX. Prophecia de Judaicæ legis abrogatione.
- L. De evangelica lege vaticinia.
- LI. Caput Isaiae primum eleganter in Judæos loqueretur et explicatur.
- LII. De gentium conversione et Judæorum pericula prophetia.
- LIII. Vaticinia de Christi nativitate.
- LIV. De abjecta plebe Judaica prophetia, et gentium vocatione.
- LV. Prophetæ de Christi morte et resurrectione.
- LVI. Psalmus secundus exponitur.
- LVII. Psalmus XXI de Christi passione eleganter explicatur.
- LVIII. De Sabbato Judæorum et Dominica Christianorum.
- LIX. Panis propositio typus corporis Dominici.
- LX. De Christi a mortuis resurrectione.
- LXI. De inferorum spoliatione, et mortuorum resurrectione.
- LXII. Christus mortuus corruptionem effugit.
- LXIII. Christum post resurrectionem edisse et in cœlum ascendisse.
- LXIV. De secundo Christi adventu in judicium.

ANDRONICI COMNENI

IMPERATORIS

DIALOGUS CONTRA JUDÆOS

CHRISTIANI ET JUDÆI.

(1) Quoniam multi ecclesiorum Judæorum impiètatem ostendere sunt aggressi, quemadmodum clemens Dominus ac curator non per ostensa sola, atque prophetas, sed per utraque simul et multisfariam multisque modis¹, salutem illis molitus, ex acerba servitute Pharaonia creptos, prodigiose per mare Rubrum trajecserit, et Pharaonem per invia ire audentem obruerit²; promissaque terræ insulantium satrapas dejecerit; afflictos autem, et in Aegypto luto, lateribus atque paleis encetos erexit, per deserta traduxerit, vestesque ille, qui nubibus eccliam operit, intactas conservavit; angelicum panem, et avium carnes panis ille coelestis depluerit; rupem in aquæ fontem, la qui aqua terra firmavit, miraculose commutarit³: tum autem, quod primum atque maximum est, non erubuerit eorum se Deum, ille humanae naturæ opifex et architectus, vocare. Et ne Dei mei exequendis singulis miraculis saletatem convivia creem, mensa e quotidianis Ecclesiis ferculis instructa: agendum mihi quoque ad metam equus est (2), et novi tanquam cibi atque missus, jucundiores quidem certe apponendi. Nam

A velut cibus corporalis, quem assidue in os ingeras, demum insatavis gula traditur, quamlibet vel lectissimum ticas; ad eundem nodum, et qui animo intelligentia prædicto, atque immateriali ex divinis oraculis paratur, is nimis aliis longe gratior cognoscitur, qui arduarum rerum quam expeditissimam comprehensionem præstat. Atque euidem hinc jam ordior.

Ego vero, o fidelis ac sacer Christi grex (sic etenim vos, populum peculiarem, gentem sanctam, filios simul et coelestis vitæ promissique regni heredes, vos sic appello, majorum voces et prophethica oracula imitatus), scriptiōnem detrectabam (nam verum fatebor) partim qui scriptores amplectenter et magni facorem; partim qui insciitio meæ conscientis mibi timorem, ne, cuius ingenium a bonis litteris esset in dies abjunctionis, nihil quod ad gloriam proficeret, præstarem. Nequit enim omnino exsucca terra et inarata frequentes spicas educare. Verum non in hac illustri modo ac regia urbe (3), sed etiam (4) Orestiade, et in Thessalia sum natus sciolos quosdam legisconsultos, qui Judaicam reli-

¹ Hebr. i, 5. ² Exod. xiv, 21 et seqq.; xv, 1 et seqq.

³ Exod. xix, 6; 1 Petr. ii, 9.

(1) In codice Cæsareo, quem Lambæcius indicavit, ἡτε λεγονταις Graeca quæ conveniunt cum Latinis: Ἐπισήμερο πολλοὶ τὴν τῶν καρανόμων Ιουδαίων ἐπαγγέλσαν παραστῆσαι δυσσέβαια καὶ δπως μὲν ὁ φιλάνθρωπος δεσπότης καὶ κηδεμών οὐ διὰ σημείων μόνον ἢ προφητῶν, ἀλλὰ καὶ διὰ ἀμφοτέρων δῆμα πολυμερῶς καὶ πολυτρόπως τὴν σωτηρίαν τούτων πραγματεύμενος, ἀπῆλαξε μὲν αὐτοὺς πικρὰ δουλεῖας Φαρανίτιδος· καὶ διὰ Ἐρυθρᾶς παραδόξης διεκερανετε· τὸν δὲ Φαραὼ καταπολιμήσαντα τῆς ἀδάπτου καταπεπόντικα· καὶ καθεῖλε μὲν δυνάστας τῶν τῆς γῆς τῆς ἐπαγγελίας κατορχουμένων ἀνίψιως δὲ τεκνιούνος οὐδὲ διπλῆς καὶ δὲ πινθεῖται καὶ δέ χρυπὸν ἐν Αιγύπτῳ κατεδαπάνησε· διήγαγε τε αὐτοὺς ἐν ἔρημῷ· καὶ συμπλατύνεσθαι τὰς ἐπιθῆτας· διερέσθαις περιβάλλων τὸ στερέωμα κατεσύδεσσαν· δρότον δὲ ἄγγελων καὶ σάρκας ὅρνιθων δὲ οὐράνιος δρός διμορφίσας πεποίκη· πέτραν δὲ πηγὴν διατείνει, δὲ τὴν γῆν τοῖς διδαστι θεμελιώσας τετεραπούργηκε· τὸ πρώτον δὲ καὶ μείζον αὐτοῦ ἀνεκταισχύνεται δὲ τῆς ἀνθρωπίης Δημητουργὸς ὠνόμασε φύσεως· καὶ ἵνα μή καθ' ξεστον τῶν τεραστίων τοῦ Θεοῦ μου διεκερδόμενος κάρον ἐμποιήσω τοὺς δαιτυμόδους ἐκ τῶν τῆς ἐκκλησίας καθημέρων προτιθεμένων ἔτοιμάζω τὴν τράπεζαν· ἀγέ δὲ καὶ ἡμεῖς ἐπὶ τὴν νύσσαν τὸν πῶλον ἀγάγωμεν· καὶ κανονέρας τροφῆς· τὴν τέρατα; δὲ μᾶλλον παραθῶμεν θέσιματα, κ. τ. λ. Εἰ paulo ρωτεῖς: ὡς δὲ ἐνέτυχον οὐ

μόνον ἐν ταυτῇ τῇ περιφήμῳ καὶ βασιλίδι τῶν πόλεων, ἀλλὰ καὶ ἐν Ὁρεστιάδι καὶ Θετταλίᾳ σοφισταῖς καὶ νομοθετοῖς (sic) τοῖς τῶν Ιουδαίων αὐτοποιουμένοις θρησκείας, κ. τ. λ. Post proscenium vero sic incipit dialogus:

Πρὸς Ιουδαίους.

Τίνος Ενεκεν οἱ τοῦ Μωάστιχοῦ νόμου ζῆλον, ἀλλ' οὐ κατ' ἐπίγνωσιν ἔχοντες τέρας με τὴν σήμερον C ἐλλήνθατε;

Οἱ Ιουδαῖοι.

Ζηλωτὴν δύτα ες μαθόντες τῶν τοῦ Χριστοῦ, τῶν δὲ Μωάστιχος κατολιγωροῦντα, αὐτήκοοι γεγονέναι τῶν λεγομένων παραγενόμενα.

Postrema verba sunt p. 66 a tergo a ἀλλ' εἰς παραλόγους καὶ ἀλλοκόπους ἐπιθυμίας ἐξεκάληντα. Sed utrum opus perfectum sit, an vero post hæc verba desiderentur aliqua, ignoro. Habuerat et Sirleitus Cod. Græcum, ut supra sicut indicatum. Basn.

(2) Imitatio est proverbii apud Nazianz. in Basilium Magnum et in Nat: lem, et in sanctum Pascha: Kevret τὸν πῶλον περὶ τὴν νύσσαν.

(3) Quæ Constantini polis, et nova Roma in Oriente dicta, antea Byzantium. C.N.

(4) Ab Oreste sic appellata, atque ab Adriano instaurata. Adrianopolis Macedoniae ingens oppidum, Zonaræ, Nicæa et Constantino Manasse. Cak.

gionem propugnarent, non illi quidem vera divini A Spiritus luce et instinctu; sed qui pingue, ut sic dixerim, et obumbratum sacrarum Litterarum studium agitarent, nec suspicere, proni inque terram dedixi, possent. Eos, inquam, cum offendissem, qui audirent quidem quæ oportet, sed effutirent quæ non oportet, non ita docente eos lege (apage), sed qui legem capere nequirent; (scilicet quasi lumen princeps sol,) cum hic progreditur, et aliis praelucet, tum cœcuentibus quæ radios non immittit; itidem sane et legis difficultas illis, qui ingenuo sunt purgata, evidens ac perspicua est; torpidis nubila atque turbida. Nam legis, uti Moses appellat, velamen⁸, non in scriptione, sed hominum mente, hodieque manet. Eam cum imperitiis advertissem, ut egregius quidam senex, oblitus sene-ctutis, ad luciam cum adolescentibus fineundam pro-silit; ita euidem, timiditatis quoque amolitus no-tam, dedi operam ut utrorumque interrogations ac responsiones monumentis mandarem: potest enim animus magnus, Dei studium profbens, etiam quæ supra vires sunt tentare. Itaque nuda in pri-mis interrogationum ac responsionum verba propo-nantur.

CHRISTIANUS. Quid est, quod vos, qui Mosaicæ legis zelum habetis, sed non secundum scientiam, ad me hodie conveniatis?

JUDÆI. Nos enimvero, intellecto, Christianarum te æmulum rerum, Mosaicæ contempnere, coram, quæ dicerentur, audituri venimus.

CHRIST. Dei quidem præcepta, ejusque pro nobis mortalibus salutarem incarnationem tueri et pro-fessus sum, et profiteor, et ad extremum usque spiritum profitebor. Ceterum Mosaicam legem, que est velut umbra et figura nostræ salutis atque Instaurationis, adeo non contemno, ut etiam colam et amplectar.

JUD. At si Mosaicam legem amplectaris, neque ea tibi sententia labii modo expressa ac formata falso excidit, quamobrem nos, qui eam propugnamus, violatores legis ducitis?

CHRIST. Si quidem frugis gratia quæstiones mo-vetis, ac satagit, qui iniquiores partes æquioribus submittatis, expediet, opinor, principis rerum sa-pientiae in commune rationes inquire, spem cer-tissimum in justitiae atque ipsius veritatis stabili-trutina collocantes. Sin contendendi causa dicen-dique ostentatione colloquium urgetis, sic habete, Ecclesia nostre censi, haud se consuetudine ea venditant⁹. Siquidem nostræ professionis sit quis-piam (5) : qui in disputatione stabilire sententiam suam pugnat, quamlibet vera dicat, diaboli morbo laborat.

⁸ II Cor. iii, 15; Exod. xxxiv, 53. ⁹ I Cor. xi, 16.
¹⁰ Psal. xvii, 12.

(5) Názianz. orat. 2 De theolog.

(6) Pessima tamen hæc methodus, quæ a Trini-tate incipit; quippe cum Trinitas difficultus probari possit, et in Messia versatur lotus controversiarum

Jud. Hoc tibi etiam atque etiam confirmamus, ha-nos Deus Israel glorusus amet; nos nequaquam rixæ ac contendendi studio hoc venisse, sed qui veritatem illustrem, ejusque demonstrationem in-star viæ regiæ tritam cuperemus, per quam deducti ad lucem coelestis vita bæredes fieremus.

CARIST. Meus amor Jesus in Evangelio ait: « Ego sum lux, et veritas, et vita ». Hæc si animus est vere bona adipisci, accumbite et aurem præbete.

Duorum, Judæi, a nobis Christianis criminum postulati, utrum juhelis vobis ad judicium proponi? Legisne violationem cum nece prophetarum atque insectatione? an lucis repudium, ac non solum non receptum eum qui prædicabatur, sed injuste a vobis interemptum quoque? eti majores vestri eo inactan-Bdo negabant sibi « licere interficere quemquam. »

JUD. Quoniam alterum est caput Légis et Propheta-rum, propera veritatem hunc ob oculos constitueremus. Nam si hoc demonstrabis, in utroque reos nos dede-mus; tantum hæc probatio non peletur ex vestris, sed ex nostris prophetis.

CARIST. Quod si ex propheticis prædictionibes A-dei faciam, ecquid vos errasse fatebitimini?

JUD. Maximè. Prius tamen scrupulum unum ex anti-mis nostris (rogamus) exime: Qui a vobis Christianis trii honorentur et nosecantur? cum id lex Mosaicæ non permittat; quin et liquido clamet: « Ego sum qui sum ». Ac rursus: « Non adorabis Deum alienum; ego enim sum Dominus Deus tuus, zelotes ». ¹⁰

CAPUT I.

De Deo uno et trino.

CARIST. Hac doctrina, o Judæi (6), totum theolo-giæ arcanum absolvitur. Sed enimvero Ecclesiæ nostraræ doctores, tum lingua, tum mente horrero nos docent, si quando de Deo aliiquid effari audemus. Nam eti cunctorum, quæ sub coelo creata, angustissimum homo est; et nimium quam impar est divinæ luci contemplandæ. Scilicet terrena caro, in humumque devixa, quæ pro materiæ studio, mundi se negotiis miscet, et assidue illis quæ deorsum sunt, consuescit ac delectatur, ægre in subli-mum curam incumbit: atque ut inter Hebreos et Ægyptios nubes tanquam murus intercedebat, ita nimium corporeæ hæc caligo inter Deum ac nos media interstat. Eam ob rem, opinor, etiam David, unus e majoribus Christi, homini præcinctus: « Posuit tenebras latibulum suum ». Stuporem hinc nostrum declarans, ob quem pauci vix, vel parum superiora suspiciunt. Et quinam illi? Quibus non corpora maceratione tantum jejunoque purgata, sed ipsæ adeo mentes sic comparatae sunt, ut cum divina semper voluntate conjuncta sint. Ita enim censco, di-vina eos luce alici vicissim, qui id quod in ipsis est di-vinum (rationem dico atque mentem) Dei studio per-miscent, effigie ad primigenium exemplar se levante.

⁷ Joan. xiv, 6. ⁸ Exod. iii, 14. ⁹ Exod. xi, 5.

cardo, hunc venisse, Judæis ante omnia probandum. Inde ad cetera Christianæ religiosis dogmata facilius progredimur. BASN.

Nam quod Deum noverit quisquam, aut nosse, a quoquam testimonium tulerit, hactenus novit, ut alio non que illustrato lucidior appareret, quippe alteri præstare perfectum quiddam creditum est, non re ipsa, sed alienarum comparatione virium. Enimvero Enos et Primus (7) cœpit invocare nomen Domini¹¹; quod ejus studium aquales et Dei notitiam dixerat. Et merito. Qui enim possis, quem ignoras in vota tua vocare? Enoch, qui translatus fuerat, incertum an Deum prescierit. Noe, acceptissimus Deo, sospitæ peritis arcæ donatur¹². Abraham ille magnus ex Æde justificatus, peregrinam jugulat hostiam, in typum Dei propter nos interficiens¹³. At non Deum ut Deum conspexit, sed tanquam hominem epulis accepit, laudatusque fuit quod eum quantum percepérat coluisse. Jacob scalam et ascéndentes per eam et descendentes angelos tuerat, lapidem erectum in titulum oleo perfusit mystice, fortasse qui nostra causa unctum lapidem notaret; et loco cuiusdam a Visione Dei nomen indit, ad honorem ipsius Visi, cum Deo velut cum homine collectatur¹⁴ (quæcumque tandem Dei cum hominibus lucta est. Au humanae forsitan virtutis cum divina contentio?) luctæ in corpore monumenta fert, quæ genitalem victam naturam designarent, nominis commutationem pietatis præmium capit, pro Jacobo Israel nuncupatus¹⁵, augusta sane et illustri nomenclatura. Cæterum Dei naturam, aut conspectum cepisse, nec ipse ille, nec supra eum quisquam hodieque ausus est jacire.

Eliam aura quædam lenis, et ignea quadriga in cælum subducti, majorem hominem justum signifitans¹⁶. Manue, qui apparentis obtutum Dei non ferret: « Dixit ad uxorem suam : Morte moriemur, quia vidimus Dominum¹⁷. » Neque enim divinam solum naturam capere humanitas non potest, sed nec splendorem ipsum. Isaías¹⁸ et Ezechiel¹⁹ magnarum rerum spectatores: Ille enim Sabaoth in majestatis divine solio videt, stipantibus eum, et collaudantibus ac tegentibus Seraphinis, qui senas alas haberent; ubi et ipse pruna iustratus, ad prophetandum militavit. Hic vero et Dei vehiculum Cherubinos describit, et superstans ei solium, hocque superiorem æthram, et qui in ipsa repræsentatur, tum et voces quædam, et impetus, ac functiones. Atque ista omnia, seu fuerint apparitio quædam diurna, aspectabilis sanctis, seu visum nocturnum minime fallax, seu effigatio in animo, quæ futura eeu præsentia repræsentat, seu aliud arcanum prophetæ genus, quod solus prophetarum Deus novit. Salomon (verba Scripturæ), cui dedit Deus et sapientiam et prudentiam multam nimis, et latitudinem cordis, quasi arenam quæ est in littore

A maris: Et præcedebat sapientia Salomonis sapientiam omnium Orientalium et Ægyptiorum, et erat sapientior cunctis hominibus²⁰; quo alius profunda penetrat, eo hæxat magis, fineque sapientiae statuit, conari invenire, quantum effugerit.

David, « vir secundum cor Deli²¹, » interdum iudicij Dei et abyssum multam²², nominat. Alibi ait, « Mirabilis facta est scientia tua ex seipsa²³(8). » Moses, vatum ille vertex, quiete Deo charus, præque omnibus sua tempestate celebris, post quadraginta dierum piacula ac iustificationem, caliginem, toutrua, atque tubas, vix posteriora intueri Dei potuit: sive ea molitiones et opificia Dei censeas, seu incarnationem Verbi atque Filii ejus dicas, ob mortaliū salutem postremis temporibus ineffabili modo procurandam. Cæterum neque hi, neque his par quisquam, Dei substantiam et essentialiam apprehendit, ut scriptum est²⁴, neque Dei naturam perspexit aut exposuit; sed omnes exinde usque huc, « ex parte cognoscunt, et ex parte prophetant²⁵. » Omnes vero, inquam, illis spiritu pares. Ac quid Deum ab aliquo hominum visum dicam? qui nec de rebus quidem conditis explorate queant disserere. Scilicet magni Davidis haec sententia est: « Quoniam tunc videbo cœlos tuos, opera digitorum tuorum²⁶. » Tunc: quando? Cum ex hoc tabernaculo excessero, atque a crassa villositate expeditus, liquidissima luce illustratus fuero. Vides ingenuum vatem? Atque haec inibi. Alio loco: « Incerta, inquit, et occulta sapientia tua manifestasti mihi²⁷. » Nam profecto Dei opificium esse cœlos, cum perspecte nunc cognitionem vati; tum vero exactius tenebit, cum et eorum vim ac naturam, sed et causam, ob quam ab opifice Deo instituti, accurate perspiciet. Tum enim non pellis instar extenso²⁸, sed veram naturæ ejus notitiam consequetur. Quod si tanti viri de rebus creatis tantillum quiddam in hoc tabernaculo agitantes sunt assenti, quid jam mei instar quispiam, plenus scelerum maculis, cogitare aut effari ausit?

Dicam tamen vobis, quæ certo et absque controvèrsia prophetarum esse credimus. Expeditam porro faciat orationem a prophetis prædicata Trinitas, verus atque unius naturæ Deus. Credo in Patrem, ac Filium, et Spiritum sanctum, unius naturæ, et indivisam Trinitatem; non ut tres deos, sed unam deitatem in tribus personis agnoscendam: sine principio, sine fine, æternum Patrem, naturæ omnis aspectabilis, atque intelligentis architectum. Genitum ex Patre Filium, quasi lumen de lumine, Deum verum ex Deo vero. Genitum non factum, immortale, consubstantiale, semper cum Patre degentem, throni et operum consortem, com-

¹¹ Gen. iv, 20. ¹² Gen. vi-ix. ¹³ Gen. xxii, 15. ¹⁴ Gen. xxviii, 12, 18. ¹⁵ Gen. xxxii, 28. ¹⁶ IV Reg. ii, 11. ¹⁷ Judic. xiii, 22. ¹⁸ Isa. vi, 1, 2, 6. ¹⁹ Ezech. x, 1 et seqq. ²⁰ III Reg. iv, 29-34. ²¹ Act. xiii, 21. ²² Psal. xxxv, 7. ²³ Psal. xxxviii, 6. ²⁴ Exod. xxxiiii, 23. ²⁵ I Cor. xiii, 9. ²⁶ Psal. viii, 4. ²⁷ Psal. l, 8. ²⁸ Psal. ciii, 3.

(7) Scilicet posteriorum Adami, cum Cainil ab unius Dei Opt. Max. religione descivissent.

(8) Ex Nazianz. orat. altera de theol. pag. 753 Biblii.

perennem et infinitum. Credo Spiritum sanctum, & quæ supra eos sunt, quamvis natura nobis praestent, proplusque a Deo absint; longius tamen adhuc etiam ipsa distant a Deo, ejusque perfecta comprehensione, quam corpus hoc nostrum compositum, humile, atque humili dejectum a celestibus illis seperetur. Quare dubium non est, quin cum socio opifici Filio nempte suo, hunc (et ita dicam) architectonicum de creatione sermonem contulerit Deus Pater.

Ac de principiis experte Deo, et Patre (9), non solum vos, atque omne hominum genus in sententiam habet, sed ipsa etiam natura, ac naturæ magistrus. Quo enim modo aut exstitisset hæc rerum universitas, aut constaret, nisi omnia Deus et produxisset, et tueretur? Neque enim qui citharam pulcherrime instructam, et undique aploissimam cernit aut citharœdum audit, aliud cogitatione versabit, quam citharae auctorem, ac citharœdum; ad eumque, etiæ nondum sculis conspectum, mente avolabit.

CAPUT II.

Animantia agnoscent etiam Deum.

Sed quid autem mortales, et universum hoc omne recenseo? quando ipsæ etiam terrestres fere opificem agnoscent, et ejus perpetuo indigent administratore, ita enim et de hoc scribit David: « Catuli leonum rugientes, ut rapiant et querant a Deo escam sibi »¹⁰. Et idem alibi: « Qui dat jumentis escam ipsorum; et pullis corvorum invocantibus eum »¹¹. Quid igitur de Deo et Patre hæc sufficiunt? An ingenio estis etiam bardis bestiis bardiores?

CAPUT III.

Deus Pater genuit.

Jud. Nihil hic ambigimus, sed generitne Deus, dubitamus.

CHRIST. Utinam, Judæi, hujus vestri scrupuli causa, bodie in vivis esset Moyses. Vix enim, opinor, vel ille vobis silentium imponeret.

Jud. Ubi vero ejus constat Mosen meminisse?

CHRIST. Circumcidite modo, inquam, cor, id est, immodicum hoc supercilium ex animis vestris deponeite; nec Mosen solum invenietis, sed alios etiam multos prophetas, non tantum meminisse, sed palam adeo clamare. Nam, in Dei opificio, ait Moses: « Faciamus hominem ad imaginem et similitudinem nostram »¹². Et post pauca: « Ecce Adam quasi unus ex nobis factus est »¹³. Et in linguarum dissidio, ait Deus: « Venite, descendamus, et confundamus ibi linguam eorum »¹⁴. Quærendum igitur est, quocum a se creatio consilium conferebat.

Joo. Cum angelis opinamur.

CHRIST. Amens ea et plene absurdum est opinatio. Quis enim sigulus cum fictili vase sermonem conservet? Quis faber, ne longum faciam, cum ferro de eo procudendo ei apparando colloquitur? et sunt tamen magis conjuncta, et naturæ nostræ affinia, quæ nos fabricantur, utpote ex eodem luto, iisdemque elementis constituta. Coelestia autem cuncta, et

B quæ supra eos sunt, quamvis natura nobis praestent, proplusque a Deo absint; longius tamen adhuc etiam ipsa distant a Deo, ejusque perfecta comprehensione, quam corpus hoc nostrum compositum, humile, atque humili dejectum a celestibus illis seperetur. Quare dubium non est, quin cum socio opifici Filio nempte suo, hunc (et ita dicam) architectonicum de creatione sermonem contulerit Deus Pater.

Jud. Deum quidem verum creaturarum quas condidit ope ac consilio non indigere, damus et contemur, seu intelligentem, seu sensilem naturam dicas. Deo esse Filium, generationemve illi convenire, Moses ad nos haud prodidit; sed: « Ego sum Dominus Deus tuus »¹⁵. Et: « Videte quod ego sim solus, et non sit alius Deus, praeter me »¹⁶. Et: « Noli adorare Deum alienum »¹⁷.

CHRIST. Dixi vobis, Judæi, segre vel Mosen vobis, si vivus esset, silentium impositurum. Nam cum execrabilis sit, qui alium, quam Mosis Deum predicit; tum deum id, quod sermocinaat, locum haberet; si dissimilis naturæ Filium promulgaret. Nunc cum ejusdem naturæ cum Deo et Patre Filium dicam, quæ dissensio? Ipsum enim Mosis Deum confitemur, Patrem geniti Filii; et rursus ejusdem naturæ Filium cum Patre genitore. Nam, etiæ Moses dicit: « Dominus Deus noster, Deus unus est »¹⁸, non hypostases, sed naturam illi verbis significavit; unam etenim Patris et Filii naturam consentimus.

Jud. Belle Patris de fabrica consultatio compatit nobis Filii cum eo naturæ consencionem. Sed expedi, eramus, quamobrem a Mose luculentius de eo non accepimus.

CHRIST. Nemo scientiarum perfectus magister pueros docere aggressus, summa quoque disciplinarum primis rudimentis atque studiis proponit; sed facto ab elementorum doctrina initio, paulatim eos ad perfectionem subducit. Atque id non præceptoris vitio, sed discipulorum imperitia sit, qui cum adeo sint rudes, ad majora capienda gradum facere non possunt.

CAPUT IV.

Moyses agnoscit Trinitatem.

D Ad eumdem modum par est, et sapientissimum Mosen habuisse perspectam SS. Trinitatem atque Unitatem; sed vobis, quos tum ob deorum frequentiam, tum propter idolothyla, et carnes, habebat prorsus rebelles, perfectam religionem non aperuit; neque vero prorsus reticuit, sed tum quonodocuque ad Dei notitiam erigere est conatus. Majores quippe vestros in pietate infantes videns divinus Moses, velut nutrix optima, iis tanquam lac quoddam Dei notitiae propinavit; solidam omnem do-

¹⁰ Psal. ciii. 21. ¹¹ Psal. cxlvii. 7. ¹² Gen. i. 26. ¹³ Gen. iii. 22. ¹⁴ Gen. xi. 7. ¹⁵ Exod. xx. 2. ¹⁶ Deut. xxxii. 37. ¹⁷ Exod. xxxiv. 14. ¹⁸ Deut. vi. 4.

(9) Ex Nazianz. orat. altera, de theolog.

critam post se vatisbus reliquit. Atque id non in A consultatione tantum, sed etiam in imagine, aliquis facit. Nam Deum ad imaginem suam hominem flexisse indicavit²²; at quæ ea foret imago, auditribus querendum reliquit. Quod enim (10) studio paraveris, id tenaci ac perpetuo monimento in animo circumfseris; quod leviter, id facile, ut quæsumum erat, effluit. Itaque Moses questionem ad vos, dissolutionem ad vates reiecit²³. Nam si cognito etiam Deo, ab eoque infinitis acceptis beneficiis, et Mose ad Deum aliquantisper a vobis digresso, ut Dei voluntatem in divinitus exaratis scriptis exhiberet, alteri deo gratiam retulisti, et immortalis Dei gloriæ mutastis in similitudinem vituli comedentis senum²⁴; in quantum deorum multiplicatorum præcipitium majores vestri non irruissent, si a Mose Deum trium hypostaseon didicissent?

Jud. Non jam ad majorum nostrorum offensas intelligendas adsumus. Sed ecquid, ut dicebas, Deus in tribus personis comprehenditur? Itaque hic nobis veritatem commoustra, et qualis propheta Deum genitum significet.

Caius. Constabiliter vobis est, Judæi, neminem sequane sanctorum vatum. Dei hypostasis aut essentiam imaginatione comprehendisse. Igitur certo sic habete, non solum vim ac naturam, sed nec nomen proferre (tantos vates) posse, Dei essentiam, non actionem tantum significans: ut etiam illud, « Manus tue fecerant me et plasmaverunt me²⁵; » David usurpavit, non quasi manus haberet Deus (est enim Numen incorporeum et sine figura), sed Dei opificium notans. Et rursus: « Oculi Domini super justos, et aures ejus in preces eorum; vultus autem Domini super facientes mala²⁶; » illis beneficentiam, his viudicem Dei potestatem innuens. Ita sane et in nominibus (Dei) non divinam naturam, sed functionem, occultamque operandi efficaciam ex ipsis nominibus exprimere sancti conantur. Nam illa Dominus Adonai, et Sabaoth, omnipotens et Salvator, nomen, non naturam signi fierunt.

CAPUT V.

Dei significatio.

Jam vero quid sanctorum voces consecutor, cum ipso etiam Deus eadem dicens inveniatur? Parenti namque vestro Abraham in Mesopotamia conspectus inquit: « Ego sum Deus tuus (10): ambula coram me, et esto perfectus. » Vocabulum autem Theos, id est Deus, non naturam, sed ejus functionem de-notare, palam est omnibus: deducitur quippe a Deo, hoc est, curvo, ab a Deo, quod est, molior et architector: est enim omnia architectus et molitor universi auctor. Architectari autem functionem, non naturam designare, nulli dubium est.

Rursum Moses, qui ad negotium quoddam populi erat legatus, cum quereret, si ex se peterent quis se misisset, quid responderet, hoc a Deo audit: « Qui est²⁷? » Quæ vox non naturam representat, sed statum ac permissionem. Quare etiam vates, non puras putas SS. Trinitatis apparitiones, sed pro suo quisque captu conscriperunt. Necesse est igitur (11) Dei notitiae studiosos in sacram omnem Scripturam, velut speculum inspicere, et aliam ex alio notionem ad unum aliquod veritatis tanquam simulacrum corrogare. Id enim nos Deus et per Mosen docuit, ei primo ascensu tabulas a se exaratas tradens²⁸, altero non item. Sed quid ei jubet? « Præcide tibi duas tabulas lapideas instar priorum, et scribam super eas verba, quæ habuerunt tabule quas fregisti²⁹. » Idem et Israëlitas ex Ægypto educens, Deus ipsem et eos multipliciter crassis prodigiis ductabat. Quid enim crassius, quam noctu igni, interdiu nube viam praेire? Quid item crassius, quam mare dirimere, et rupem velut fontem ubertum aqua scaturientem monstrare? Sed cum adhuc cæcerint majores vestri, et auribus obscurderent, tam vero involveris per vates placita sua denuntiare Deus; ut intelligentes qua vos dignitate dejeceritis, laboresiori quadam via, recuperare antiquam nobilitatem studeretis. Atque idem et in primigenio parente animadvertisendum venit. Hic namque priusquam jussum violasset, non omnium modo terrestrium naturarum a Deo datus est rex, sed etiam vates, cunctis et volucribus et bestiis nomina imponens. At post laepum, posteri non solum regno exciderunt, sed etiam vulgo res creatas deos arbitrati sunt, ut ait Salomon: « Vani autem sunt omnes homines, in quibus non subest scientia Dei; et de his quæ videntur bona, non poluerunt intelligere cum, qui est; neque operibus attendentes, agnoverunt quis esset artifex: sed aut ignem, aut spiritum, aut citatum aerem, aut gyrum stellarum, aut nimiam aquam, aut solem et lunam, rectores orbis terrarum deos putaverunt. Quorum si specie delectati deos putaverunt, sciunt, quanto his dominator eorum speciosior est. Speciei enim generator hæc omnia constituit. Aut si virtutem et opera eorum mirati sunt, intelligent ab illo, quoniam qui hæc fecit fortior est illis: a magnitudine omnia speciei et creaturae cognoscibiliter poterit. Creator horum videri³⁰. » Videite, ut post peccatum Deus non coram cum hominibus, ut cum Adamo, collocutus sit, sed eos ex operum pulchritudine ad sui notitiam erigi permiserit. Quod si eos merito vanos Salomon appellavit, quanto magis vaniores vos appellaret, si bodie superasset. Nam illi fortasse habent, quo venia digni sint. Quid ita? quod Dei notitiam vesti-

²² Gen. i, 27. ²³ Exod. xxxii, 6. ²⁴ Psal. cv, 29. ²⁵ Psal. cxviii, 73. ²⁶ Psal. xxxiii, 16, 17. ²⁷ Gen. xvii, 1. ²⁸ Exod. iii, 14. ²⁹ Exod. xxxi, 18. ³⁰ Exod. xxxiv, 1. ³¹ Sap. xiii, 4 seqq.

(10) Nazianz. *De moderatione, et orat. altera de ihu.*

(10') Их имеют LXX, пр. *Dominus omnipotens*.

(11) Nazianz. in Natalem 227, 26.

gantes, ad ignorantem compulsi sunt. Vos, in tanta A ctans, atque ordine componens, et molienti Patri vatum corona et scriptorum multitudine, adeo non vestigatis, ut etiam quæ scripta sunt adulteris.

JUD. Per Mosen ! qui mare Rubrum dextra divisi, vera omnia narras. Quamohrem dum hic apud te adsumus, Scripturam evolvamus. Tu, quod ante dicebamus, nobis commonstra, quis nostrorum va-tum generationem Dei, genitumve Deum usurpet. Id enim magis animos nostros in stuporem atque dubitationem rapit.

CAPUT VI.

Ex prophetis ostenditur Christum a Patre genitum.

CURIAST. Audite porro Salomonis verba. Qued si quid melius scitis, docete sane. Neque enim verecundor propter Deum hominem Jesum meum discipuli personam induere : « Dominus possedit (12) me in initio viarum suarum, antequam quidquam ficeret a principio. Ab æterno ordinata sum, et ex antiquis, antequam terra fieret. Nondum erant abyssi, et ego jam concepta eram : neandum fontes aquarum eruperant : neendum montes gravi mole constituerant; ante omnes colles ego parturiebar »¹⁰. Hic « Creavit » (quod ponitur a LXX) non molieendi, sed gignendi vim habere, intelligendum est. Solemne est enim sacrae Scripturæ vicina pro vicinis usurpare, ut cum de Mose ait : « Adultum puerum tradidit filia Pharaonis, quem illa fecit sibi filium »¹¹. Atqui non fecit, sed nuncupavit sibi filium. Item David : « Facti sumus in opprobrium vicinis nos-sætria »¹², pro, Fuiimus. Jam vero ante cœlum et terram, Moses nullam aliam rem cretam existuisse, revelavit : « Principio, inquietus, creavit Deus cœlum et terram »¹³. Quod si quid antiquius existisset, id dubio procul prius tractatus fuisset. Etsi sunt, qui intelligentes substantias prius conditas existimarent, veluti altera quædam lumina, et Deo magis conjunctas. At terret me Dei ad Job sermo, dicens : « Cum astra conderentur, laudabant me magna voce omnes angeli mei »¹⁴. Astra enim omnino die quarto constituta sunt. Igitur si de astrorum creatione eum angelii collaudabant, multo magis de cœlo, terra, aqua et luce. Sed hanc insanam multorum existimationem perspicue frangens Salomon, paulo post addit : « Ante omnes colles gignit me »¹⁵, ac paulatim quæ scriberet illustrans subjicit : « Quando æthera firmabat sursum et librabat fontes aquarum; quando circumdabat mari terminum suum, et legem ponebat aquis, ne transirent unes suos; quando appendebat fundamenta terræ, cum eo eram cuncta componens »¹⁶. Videte, ut sensim socium Patri opificem Filium declaret. Quid enim aliud est, « Cum eo eram cuncta componens », quam una archite-

A ctans, atque ordine componens, et molienti Patri molitionis consors ?

JUD. Cur autem si de Filio nos docturus erat, non dixit, Aptator, sed « Aptatrix » ita ex LXX versione dicendum pro illo : « Cum eo eram cuncta compo-nens. »

CHRIST. Jam dixi. Vates de Deo, non quantum est, dixerunt, sed quantum cogitando assequen-tur, scripserunt. Quo enim modo comprehendatur, quod comprehendi non potest ? Nam cum arenas maris, et stillas pluviae, stellarumque multitudinem nequeat quis numerare, scilicet Deum principii atque finis expertem comprehendet ? Itaque alius Dei sa-pientiam Filium vocavit ; alius mentem, alius lucis simulacrum ; alius expressam quamdam formam ; alius vires ; alius Filium ; omnes unum et eundem. Sin autem secus prophetarum voces accipitis, vereor ne splendida SS. Trinitatis lucem refugientes, in profundum plurimum deorum vos præcipitatis.

Igitur denuo audite Salomonem palam vociferan-tem : « Omnibus mobilibus mobilior est sapientia ; attingit autem ubique propter suam munditiam. Vapor est enim virtutis Dei, et emanatio quædam est claritatis omnipotentis Dei sincera : et ideo nihil inquinatum in eam incurrit. Candor est enim lucis æternæ, et speculum sine macula Dei majestatis, et imago bonitatis illius »¹⁷. Sed omissis, quæ apud Sapientem sunt, imaginem solam perseguar. Sunt, putatis, in cœlo pictores ac colores ?

JUD. Minime.

CHRIST. Et quæ est porro hæc Dei bonitatis imago ? nec solum imago simpliciter, sed per omnia similis ? Aut ergo imaginem concedite, aut mecum unius naturæ et substantiæ cum Patre Filium fatemini.

JUD. Fatemur ; sed, amabo, idem nobis ex alio propheta edisse.

CHRIST. Issæcæ verba sunt : « Parvulus natus est nobis, et filius datus est nobis, et factus est prin-cipatus super hunerum ejus ; et vocabitur nomen ejus magni consilii Angelus, admirabilis, consiliarius »¹⁸. Videtis Patris consiliarium ? Videtis ma-gni consilii Angelum ? Est enim Filius ἄγγελος, ut qui a Patre arcani ab omni æternitate occulti ab-dita ad homines pertulerit ac promulgarit. Con-siliarius est, qui a Patre audierit : « Faciamus hominem ad imaginem et similitudinem nostram »¹⁹. Et rursum : « Ecce Adam quasi unus ex nobis factus est. Nunc ergo ne forte mittat manum suam, et sumat etiam de ligno vitæ, et comedat, et vivat in æternum »²⁰, eum paradiso exigamus. Et iterum : « Venite, descendamus, et confundamus ibi linguam eorum »²¹.

¹⁰ Prov. viii, 22 et seqq. ¹¹ Exod. ii, 9, 10. ¹² Psal. lxxviii, 4. ¹³ Gen. i, 4. ¹⁴ Job xxxviii, 7 s. c. LXX. ¹⁵ Prov. viii, 25 sec. LXX. ¹⁶ ibid. xxviii, 30. ¹⁷ Sap. vii, 24 seqq. ¹⁸ Isa. ix, 6. ¹⁹ Gen. i, 26. ²⁰ Gen. iii, 22. ²¹ Gen. xi, 7.

(12) LXX, έτεισε, creavit, per èxpijato. Vide S. Hier. hic, et in c. xvi Isa., etc., et notas ad LXX.

Ceterum, Deum esse eum Consiliarium (13), non Angelum, ipse dubium dissolvit: non enim dixit: Erit ei nomen Angelus, sed vocabitur, id est, qui Deus est, is, quod jam olim consilium cepit, Angelus vocabitur. Quin ne quis id de vi quidam incorporeas dictum fingeret, Deum nominat, paulatimque quod obscurum erat in lucem proferens, ait: « Fortis, Potens, Princeps pacis, Pater futuri saeculi ».

CAPUT VII.

Ex Psalmis idem ostenditur.

Davidis quoque haec sententia est: « Ante solem permanet nomen ejus ».

Jud. Iniquum nobis videtur eam sententiam referri ad Christum. Dicimus quippe septuagesimum primum psalmum de suo filio Davidem cecinisse. Quare omite hoc testimonio abuti et ad alium transi prophetam.

CHRIST. Deum immortalē! Verum Vatis atque Regis Deum, testor; absit, ut me ad aliam disputationem conferam, nisi psalmo omni pervoluto, sententiae ejus confirmationem certissimam dabo! Nobis quidem dubium non est, quia haec: « Deus, iudicium tuum Regi da, et justitiam tuam filio Regis: judicare populum tuum in justitia et pauperes tuos in iudicio. Suscipiant montes pacem populo, et colles justitiam. Judicabit pauperes populi, et salvos faciet filios pauperum, et humiliabit calumniatorem »; haec, inquam, omnia ad Christum quin spectent, nobis dubium non est; quae vos detorquetis et pervertitis, rati de Salomonem dici; nec, dum veritatem laeditis, vos laedere arbitramini; est enim, quisquis laeditur, ad defensionem promptus. Atque ego vobis nihil super his respondebo, sed ipse psalmi auctor David, cuius semini promissus Christus, lyra Spiritus sancti, vobis os obturans, sic porro psalmum pertexens scribit: « Et permanebit cum Sole ». Num Salomon igitur tanti duravit, quandiu Sol? et quomodo? qui nec patrem annis regni superavit. Et Davidis alio psalmo haec sunt verba: « Dies annorum nostrorum in ipsis septuaginta anni; si autem in potentibus octoginta anni, et amplius eorum labor et dolor ». Quare potest etiam plures annos vivi. Videatis, ut David filium ab hoc nostro psalmo removeat? Nam si Salomonis vita ad octoginta annos non pervenit (14), qui tandem, et quandiu sol, et praे luna durabit? Neque vero id obiter dixit, sed addidit: « In generationem et generationem; » Salomon autem mediis temporibus ab orbe conditus est: « Descendet sicut pluvia in vellus, et

A sicut stillicidia stillantia super terram ». Ille non solum ex adulterio, sed etiam per eadem susceptus est. Quod Deus flagitium per Nathan arguit, ac palam fecit. Neque equidem haec animo insultandi Dei-hominis majoribus, sed reprimendæ contumacie vestræ causa, a me proferuntur. « Orietur in diebus ejus justitia, et abundantia pacis, donec auferatur luna ». Ille non modo, ut hominem par est, dilapsus est; sed eo regnante cedes non paucæ, et captivitates, quales nunquam ante, consecutæ sunt. « Et dominabitur a mari usque ad mare; et a flumine Euphrate usque ad terminos orbis terrarum. Coram illo procident Aethiopes ». Ille solius paterni regni sceptra moderatus est; id quod sciunt omnes, qui Judaici imperii meminérunt. « Et inimici ejus terram linquent ». Illius hostes adeo pulverem non linxerunt, ut etiam Jéroboam, ejus servus, regnum ab eo avertens, illud sibi usurparit et occuparit. « Reges Tharsis et insulae munera offerent: reges Arabum et Saba dona adducent ». Aut reges, si placet, qui sint, edite, et dona proserpote (quanquam etiam diu multunque agendo, actum agetis); aut quod sequitur: « Et adorabunt eum omnes reges terræ », commentum amens arguet: « Omnes gentes servient ei ». Ili adeo non servierunt, ut postquam velita legibus in Deum admisit, ac diis fana excitavit, Adad Idumæus, et Rakon Damasci regulis ab eo defecerint: tantumque abest ut eum gentes coluerint, ut de paterno suo regno adhuc superstes a Deo audierit, ruptum revulsuque ejus regnum, servo, non filio donandum ». De quo igitur psalonodus psalnum edidit? quæ enim diximus Salomonem plane repellunt.

Jud. Quod in Salomonem scripta non sint, probe jam et explorare tenemus; in quem alium, nescimus.

CHRIST. Utrique, si videtur, Davidem perconteamus.

Jud. Davidem, tot annos jam mortuū hodie responderemus.

CHRIST. Respondebit sane, mihi credite, si studiose queramus. Cedo David, quis hic est, de quo dixisti: « Et permanebit cuim sole et ante lunam ». Et illud: « Ante solem permanet nomen ejus », ceteraque quae eo psalmo cecinisti? Quis Dominus Israelitarum Deus prædicandus? « Benedictus enim Dominus Deus Israel: et benedictum nomen majestatis ejus in æternum, et replebitur majestate ejus omnis terra, fiat, fiat ».

Quid igitur? Haec sufficiunt, an et plura addemus? Audite dicentem Isaiam: « Quis ex vobis

¹³ Isa. ix, 6. ¹⁴ Psal. LXXI, 17. ¹⁵ Psal. LXXI, 4 seqq. ¹⁶ ibid. 5. ¹⁷ Psal. LXXXIX, 40. ¹⁸ Psal. LXXI 6. ¹⁹ Ibid. 7, 8. ²⁰ Ibid. 8. ²¹ Ibid. 9. ²² Ibid. 10. ²³ Ibid. 11. ²⁴ Ibid. ²⁵ II R. g. II, 4. seqq. ²⁶ Psal. LXXI, 5. ²⁷ Ibid. 17. ²⁸ Ibid. 18.

(13) Nazianz. in Natalem et S. Pascha.

(14) Iuno Josephus non octogenarium, sed nona-

genarium mortuum Salomonem ostendit I. VIII Antiq. c. 3.

timens Dominum, audiet vocem servi sui ⁷⁰? » Et Sapientia : « Cum meum Filium non audierint, ego quoque eos non exaudiam, dicit Dominus omnipotens ⁷¹. » Et Osee, ex persona Dei : « Ex Aegypto vocavi filium meum ⁷². » Et David, « Dixit Dominus Dominus meo ⁷³. » De hoc igitur quid censem? Quis alius Dominus Dominu dixit? aut cui alteri Domino, quam Dominus Deus Pater, Dominu, id est, ejusdem naturae Deo et Filio? Nemo enim alius Deo et Patri dexter assidet, quam ejusdem naturae Deus et Filius. Quid verissimum esse, accipite ex Davide, sic paulo post scribente : « Ex utero ante Luciferum genui te ⁷⁴. » Cur enim non « ex utero » solum, aut « ante Luciferum » dixit? Ut unius naturae cum Patre Filium ostenderet. Nam quod « ex utero » ait, nihil aliud, quam natura viribus parem, atque cognatum palam innuit. Qui namque possit aliud ex utero gigni, quam gignenti cognatum et consentiens? Quid « ante Luciferum », comprehendens, expertem eque principii, et aevi auctorem Filium designat.

Jud. Deum immortalem! ita nos obruiisti, ut quae dixisti, facile satis sint, nec vel minimum sit, quod contra dicamus. Sed religio est nobis, vel cogitare Deum genitum. Gignere enim perpessionem notat; Deum vero omnes uno ore vates impatiibilem et incorruptum praedicanter.

CHRIST. Jam vos Scripturas jussi scrutari; nec quod in littera est crassum atque pingue, intueri; sed dubia vatum et obscura dicta tanquam manu capere, omniaque ad Deum referre. Itaque legite, ut intelligatis: quod si intelligere non vultis, ne legite quidem; ne, quae legitim absurde intelligentes, damnemini. De hoc enim propheta praedixit; neque enim id ego dico, aliquem unquam sanctorum vatum ad divinæ naturæ comprehensionem penetrasse. Et quisnam igitur Dei æternam generationem affari, dicendoque consequi ausit, aut possit? Nam ubi nec tempus, nec ævum intervenit, non spectator adfuit, non præsto est interpres, qui potest veritas in aspectum lucemque proferri?

CAPUT VIII.

Generatio divina mente comprehendi nequit, et quomodo fiat.

Sin illi Salomonis parbitis monito: « A magnitudine speciei et creaturae cognoscibiliter perit creator horum videri ⁷⁵; » facile et hanc summam difficultatem ex rebus conditis, et proie assequemini. Nam si in hac condita et sensili natura ortum circa perpessionem damus, multo magis conditor Filius absque fluxu ac perpessione a Patre genitus est; quemadmodum a mente sermo, aut a sole lumen. Hominum amator Deus et Dominus, quæ terrenis nostris atque insirmis ingenii com-

Aprehendi posse praesciit, singula detexit: quæ non possunt, ea subjectis sub sensum exemplis quibusdam ostendit. Atque huic nostræ sententiae testimonium dicit Salomon: « Quid si virtutem et opera creaturarum mirati sunt, ut deos putaverint, intelligent ab illis, quoniam qui haec fecit, fortior est illis ⁷⁶. » Itaque si et vos ex iis quæ creata sunt, atque his sub sensum subjectis rebus manducti, Dei generationem absque perpessione admittitis; planeque constemini; quam bella haec vestra est confessio? Sin adhuc antiquum obtinetis, phy! fôrdam vestram arrogâtiam, qua ex aliis in alias quæstiones ac defensiones revolvetur! Unde putatis, lux gignitur, quæ omnem cœlum orbem pervadit?

B Jud. Ex sole.

CHRIST. Et aliquane inter solem atque lucem perpessione interest, cum a sole lux emanat?

Jud. Minime.

CHRIST. Quid vero radius, unde creditis, oritur?

Jud. E sole itidem per lucem.

CHRIST. Radii porro ab sole effluentiam circa perpessionem fieri constemini?

Jud. Sane ita rem habere constemur.

CHRIST. Quoniam sic habere constemini, addatur et alterum exemplum hoc. Mens cogitationem gignit, qua genita per articulatum vocem sensa palam facit. Est autem impatibilis et mens, et cogitatio, et vox; quantumvis actus aer vox efficitur: vox animi scita in lucem profert. Atque id verissimum esse, explorate judicium facite ex muto; hic namque et mentem et cogitationem, et vocem habet; sed cum per articulatum non possit (neque enim habet audiendi sensum impatibilem), industrie imitatione quadam atque gestu scita prodit.

Jud. Grates Deo Opt. Max. nihil jam ambigimus, neque de Deo, et Patre, neque de ejusdem naturæ Filio, haec enim belle planeque demonstrasti. Itaque et de Spiritu sancto dissere, sodes, et quis propheta eum increatum, atque ejusdem naturæ indicet.

CAPUT IX.

De Spiritu sancto ejusdem cum Patre naturæ.

CHRIST. Etsi ante omnes id et perspexit et scivit D Moses; hic tamen ad confirmationem ultimo loco servetur; ut quemadmodum vatum princeps est, ita disputationem claudat. Isaiae, in persona Christi haec sunt verba: « Spiritus Domini super me: ad annuntiandum mansuetis misit me, ut mederer contritis corde, et prædicarem captiuis indulgentiam, et clausis apertione ⁷⁷. » Et Job dicit: « Spiritus Domini fecit me, et spiraculum omnipotentis vivificavit me ⁷⁸. » Equid autem vobis de hoc Spiritu videtur? Cujusnam Spiritus vis inopibus letia miniat, mente fractis medetur, a diabolo mancipatus

⁷⁰ Isa. L, 10. ⁷¹ Prov. I. 28. Alter habetur in Vulg. etc. ⁷² Osee II, 1. ⁷³ Psal. cix, 1. ⁷⁴ ibid. 3. ⁷⁵ Sap. xiii, 5. ⁷⁶ ibid. 4. ⁷⁷ Psal. lxi, 1. ⁷⁸ Job xxxiii, 4.

In antiquam felicitatem restituit; cœcis, id est, quibus mens caligat, animi oculos illustrans, Deum quoad ejus fieri potest, spectandum præbet? Quis vis spiritualis omnes calorum copias constabiliuit, ut ait David: « Verbo Domini cœli firmati sunt, et Spiritu oris ejus omnis virtus eorum »? Quis ille est Spiritus, qui Dei notitiam docet homines, atque ad perfectionem adminiculatur? Agite, dicit.

Jud. Ne nos, obtestamur, vaticinarum vocum interpretationem posce; sed tute potius ad nos explica. Nam si a nostris vatum dicta certo exponeretur, questiones plane nec ingressi quidem essemus.

Christ. Joel scriptum reliquit: « Et erit post haec: effundam Spiritum meum super omnem carnem: et prophetabunt filii vestri, et filiae vestrae: senes vestri somnia somniabunt, et juvenes vestri, visiones videbunt. Sed et super servos meos et ancillas in diebus illis effundam Spiritum meum. Et dabo prodiga in cœlo sursum, et signa in terra deorsum, sanguinem, et ignem, et vaporem sumi: sol converteatur in tenebras, et luna in sanguinem, antequam veniat dies Domini magnus et manifestus. Et erit; omnis quicunque invocaverit nomen Domini, salvus erit ». Et Isaïas: « Ipsi ad iracundiam provocaverunt, et affixerunt Spiritum sanctum, et conversus est eis in inimicum ». Et Zacharias ex persona Christi: Incepit Dominus in te, Satan: sed in spiritu meo », etc. Idemque rurus: « Effundam super domum David, et super habitatores Jerusalem, spiritum gratiae et precum ». Et David: « Emittes Spiritum tuum et creabuntur, et renovabit faciem terræ ». Et iterum: « Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam ». Et in Numeris: « Irruente in se Spiritu Dei, ait Balæam ».

CAPUT X.

Similitudines sanctam Trinitatem exhibentes.

Atque sic porro pariter, si placet, valut voces attexam, unius naturæ Trinitatis vim designantes. Sane et Israelitarum ex Aegypto exitus⁴⁶, qui tridui iter progreßi, Deo operari paterent, ea, inquam, res Trinitatem inuovere mihi videtur. Et tres virgæ, quas patriarcha Jacob⁴⁷, detracia parte corticis in aquam conjiciebat, ovibus Laban adquandis: quemadmodum et nunc Salvator noster Jesus, oves ratione prædictas, id est, homines aero baptimate illustratos, servavit, ut per Ezechielem Deus ait: « Ecce ego ipse requiram oves meas, et viauitabo eas; et scient quia ego Dominus Deus eorum ». Quin et Ninivitæ trium dierum atque noctium jejuno salutem consecuti sunt⁴⁸. Quæ res non frustra erat, sed effigies quædam re-

A rum futuram. Nam adoranda SS. Trinitate omni hominum generis salus queritur. Elias aqua tertium in struem effusa, ignem cœlo devocavit, et hostiam consumpsit⁴⁹. Daniel ter quotidie domus suæ foribus apertis comprecatus, postulata accepit⁵⁰. Atque hæc vero, nequaquam temere erant, sed quæ gesta sanctæ Trinitatis arcanum notarent.

Nihilominus si crassiora vaticinia, utpote crassiores, requiritis, agite sane, et crassiora tractemus. Itaque Jobi hæc sunt verba: « Vivit Deus, qui abstulit judicium meum; et Omnipotens qui ad amaritudinem adduxit animam meam: quia donec supererat habitus in me, et Spiritus Dei », qui fecit me. Abraham parens vester tres angelos epulis accepit, quibus Domini ex æquo nomen uniuersum tribuit, dicens: « Domine, si inveni gratiam coram te, et que sequuntur ». Deum vero quod Abram excepit, et non angelos, evidens est non solum ex risus Sarae præsensione; sed ipse adeo Deus ei post epulas confirmat, se eū esse Deum: « Revertens veniam ad te tempore isto, et habebit filium Sara uxor tua ». Et edictum foras sic est allocutus: « Suspice cœlum, et numera stellas, si potes. Et dixit ei: Sic erit semen tuum. Credidit Abraham Deo, et reputatum est illi ad justitiam. Dixitque ad eum: Ego Dominus, qui eduxi te de Ur Chaldeorum ». En vobis SS. Trinitatem. Primum, inquit, « Ego sum Deus tuus : » et ex Sara dabo tibi filium, cui benedictus sum. « Revertens veniam ad te tempore isto, et habebit filium Sara uxor tua. »

Deinde eo foras educto, et cum stellarum numerum consequi non posset, numerosq; posteritate ei condicta, addit: « Credidit Abraham Deo ». Ac tertio: « Ego Dominus, qui eduxi te de Ur Chaldeorum », ut per triadem hanc, triplicem in divinitate personam doceremini. Videite rursum tres personas in una natura, velut unam, disserentes. Etenim Abrahamus, cum sanctam Trinitatem committetur, id ab ea dictum accepit: « Clamor Sodomorum et Gomorrhæ multiplicatus est, et peccatum eorum aggravatum est nimis. Descendam et videbo, utrum clamorem qui venit ad me, opera compleverint; an non est ita, ut sciām ». Jam et Mosi imperantis Dei hæc sententia est: « Ego sum Deus Abraham, et Deus Isaac, et Deus Jacob ». Nec dixit: Ego sum Deus Abraham, Isaac, Jacob: sed addit « et » copulati, ne et Filius, et Spiritus sanctus inde signati essent; sed velut copula Abrahamum, Isaacum, Jacobum, tres homines ostendit, ita et Deitatis triplex usurpatio tres personas declarat. « Ego sum Deus Abraham, hoc est, Pater, et Deus Isaac, id est, Filius ex eo genitus, et Deus Jacob » scilicet ter sanctus

⁴⁶ Psal. xxxii, 6. ⁴⁷ Joel. i, 28 seqq. ⁴⁸ Isa. lxiii, 10. ⁴⁹ Psal. cxi, 30. ⁵⁰ Psal. cxlii, 10. ⁵¹ Num. xxiv, 2. ⁵² et 30. ⁵³ Jona iii, 5. ⁵⁴ III Reg. xviii, 34 et ibid. 10. ⁵⁵ Gen. xviii, 5. ⁵⁶ Gen. xviii, 5. ⁵⁷ Gen. xviii, 5. ⁵⁸ Gen. xviii, 5. ⁵⁹ Gen. xviii, 5. ⁶⁰ Gen. xviii, 5. ⁶¹ Gen. xviii, 5. ⁶² Gen. xviii, 5. ⁶³ Gen. xviii, 5. ⁶⁴ Gen. xviii, 5. ⁶⁵ Gen. xviii, 5. ⁶⁶ Gen. xviii, 5. ⁶⁷ Gen. xviii, 5. ⁶⁸ Gen. xviii, 5. ⁶⁹ Gen. xviii, 5. ⁷⁰ Gen. xviii, 5. ⁷¹ Gen. xviii, 5. ⁷² Gen. xviii, 5. ⁷³ Gen. xviii, 5. ⁷⁴ Gen. xviii, 5. ⁷⁵ Gen. xviii, 5. ⁷⁶ Gen. xviii, 5. ⁷⁷ Gen. xviii, 5. ⁷⁸ Gen. xviii, 5. ⁷⁹ Gen. xviii, 5. ⁸⁰ Gen. xviii, 5. ⁸¹ Gen. xviii, 5. ⁸² Gen. xviii, 5. ⁸³ Gen. xviii, 5. ⁸⁴ Gen. xviii, 5. ⁸⁵ Gen. xviii, 5. ⁸⁶ Gen. xviii, 5. ⁸⁷ Gen. xviii, 5. ⁸⁸ Gen. xviii, 5. ⁸⁹ Gen. xviii, 5. ⁹⁰ Gen. xviii, 5. ⁹¹ Gen. xviii, 5. ⁹² Gen. xviii, 5. ⁹³ Gen. xviii, 5. ⁹⁴ Gen. xviii, 5. ⁹⁵ Gen. xviii, 5. ⁹⁶ Gen. xviii, 5. ⁹⁷ Gen. xviii, 5. ⁹⁸ Gen. xviii, 5. ⁹⁹ Gen. xviii, 5. ¹⁰⁰ Gen. xviii, 5. ¹⁰¹ Gen. xviii, 5. ¹⁰² Gen. xviii, 5. ¹⁰³ Gen. xviii, 5. ¹⁰⁴ Gen. xviii, 5. ¹⁰⁵ Gen. xviii, 5. ¹⁰⁶ Gen. xviii, 5. ¹⁰⁷ Gen. xviii, 5. ¹⁰⁸ Gen. xviii, 5. ¹⁰⁹ Gen. xviii, 5. ¹¹⁰ Gen. xviii, 5. ¹¹¹ Gen. xviii, 5. ¹¹² Gen. xviii, 5. ¹¹³ Gen. xviii, 5. ¹¹⁴ Gen. xviii, 5. ¹¹⁵ Gen. xviii, 5. ¹¹⁶ Gen. xviii, 5. ¹¹⁷ Gen. xviii, 5. ¹¹⁸ Gen. xviii, 5. ¹¹⁹ Gen. xviii, 5. ¹²⁰ Gen. xviii, 5. ¹²¹ Gen. xviii, 5. ¹²² Gen. xviii, 5. ¹²³ Gen. xviii, 5. ¹²⁴ Gen. xviii, 5. ¹²⁵ Gen. xviii, 5. ¹²⁶ Gen. xviii, 5. ¹²⁷ Gen. xviii, 5. ¹²⁸ Gen. xviii, 5. ¹²⁹ Gen. xviii, 5. ¹³⁰ Gen. xviii, 5. ¹³¹ Gen. xviii, 5. ¹³² Gen. xviii, 5. ¹³³ Gen. xviii, 5. ¹³⁴ Gen. xviii, 5. ¹³⁵ Gen. xviii, 5. ¹³⁶ Gen. xviii, 5. ¹³⁷ Gen. xviii, 5. ¹³⁸ Gen. xviii, 5. ¹³⁹ Gen. xviii, 5. ¹⁴⁰ Gen. xviii, 5. ¹⁴¹ Gen. xviii, 5. ¹⁴² Gen. xviii, 5. ¹⁴³ Gen. xviii, 5. ¹⁴⁴ Gen. xviii, 5. ¹⁴⁵ Gen. xviii, 5. ¹⁴⁶ Gen. xviii, 5. ¹⁴⁷ Gen. xviii, 5. ¹⁴⁸ Gen. xviii, 5. ¹⁴⁹ Gen. xviii, 5. ¹⁵⁰ Gen. xviii, 5. ¹⁵¹ Gen. xviii, 5. ¹⁵² Gen. xviii, 5. ¹⁵³ Gen. xviii, 5. ¹⁵⁴ Gen. xviii, 5. ¹⁵⁵ Gen. xviii, 5. ¹⁵⁶ Gen. xviii, 5. ¹⁵⁷ Gen. xviii, 5. ¹⁵⁸ Gen. xviii, 5. ¹⁵⁹ Gen. xviii, 5. ¹⁶⁰ Gen. xviii, 5. ¹⁶¹ Gen. xviii, 5. ¹⁶² Gen. xviii, 5. ¹⁶³ Gen. xviii, 5. ¹⁶⁴ Gen. xviii, 5. ¹⁶⁵ Gen. xviii, 5. ¹⁶⁶ Gen. xviii, 5. ¹⁶⁷ Gen. xviii, 5. ¹⁶⁸ Gen. xviii, 5. ¹⁶⁹ Gen. xviii, 5. ¹⁷⁰ Gen. xviii, 5. ¹⁷¹ Gen. xviii, 5. ¹⁷² Gen. xviii, 5. ¹⁷³ Gen. xviii, 5. ¹⁷⁴ Gen. xviii, 5. ¹⁷⁵ Gen. xviii, 5. ¹⁷⁶ Gen. xviii, 5. ¹⁷⁷ Gen. xviii, 5. ¹⁷⁸ Gen. xviii, 5. ¹⁷⁹ Gen. xviii, 5. ¹⁸⁰ Gen. xviii, 5. ¹⁸¹ Gen. xviii, 5. ¹⁸² Gen. xviii, 5. ¹⁸³ Gen. xviii, 5. ¹⁸⁴ Gen. xviii, 5. ¹⁸⁵ Gen. xviii, 5. ¹⁸⁶ Gen. xviii, 5. ¹⁸⁷ Gen. xviii, 5. ¹⁸⁸ Gen. xviii, 5. ¹⁸⁹ Gen. xviii, 5. ¹⁹⁰ Gen. xviii, 5. ¹⁹¹ Gen. xviii, 5. ¹⁹² Gen. xviii, 5. ¹⁹³ Gen. xviii, 5. ¹⁹⁴ Gen. xviii, 5. ¹⁹⁵ Gen. xviii, 5. ¹⁹⁶ Gen. xviii, 5. ¹⁹⁷ Gen. xviii, 5. ¹⁹⁸ Gen. xviii, 5. ¹⁹⁹ Gen. xviii, 5. ²⁰⁰ Gen. xviii, 5. ²⁰¹ Gen. xviii, 5. ²⁰² Gen. xviii, 5. ²⁰³ Gen. xviii, 5. ²⁰⁴ Gen. xviii, 5. ²⁰⁵ Gen. xviii, 5. ²⁰⁶ Gen. xviii, 5. ²⁰⁷ Gen. xviii, 5. ²⁰⁸ Gen. xviii, 5. ²⁰⁹ Gen. xviii, 5. ²¹⁰ Gen. xviii, 5. ²¹¹ Gen. xviii, 5. ²¹² Gen. xviii, 5. ²¹³ Gen. xviii, 5. ²¹⁴ Gen. xviii, 5. ²¹⁵ Gen. xviii, 5. ²¹⁶ Gen. xviii, 5. ²¹⁷ Gen. xviii, 5. ²¹⁸ Gen. xviii, 5. ²¹⁹ Gen. xviii, 5. ²²⁰ Gen. xviii, 5. ²²¹ Gen. xviii, 5. ²²² Gen. xviii, 5. ²²³ Gen. xviii, 5. ²²⁴ Gen. xviii, 5. ²²⁵ Gen. xviii, 5. ²²⁶ Gen. xviii, 5. ²²⁷ Gen. xviii, 5. ²²⁸ Gen. xviii, 5. ²²⁹ Gen. xviii, 5. ²³⁰ Gen. xviii, 5. ²³¹ Gen. xviii, 5. ²³² Gen. xviii, 5. ²³³ Gen. xviii, 5. ²³⁴ Gen. xviii, 5. ²³⁵ Gen. xviii, 5. ²³⁶ Gen. xviii, 5. ²³⁷ Gen. xviii, 5. ²³⁸ Gen. xviii, 5. ²³⁹ Gen. xviii, 5. ²⁴⁰ Gen. xviii, 5. ²⁴¹ Gen. xviii, 5. ²⁴² Gen. xviii, 5. ²⁴³ Gen. xviii, 5. ²⁴⁴ Gen. xviii, 5. ²⁴⁵ Gen. xviii, 5. ²⁴⁶ Gen. xviii, 5. ²⁴⁷ Gen. xviii, 5. ²⁴⁸ Gen. xviii, 5. ²⁴⁹ Gen. xviii, 5. ²⁵⁰ Gen. xviii, 5. ²⁵¹ Gen. xviii, 5. ²⁵² Gen. xviii, 5. ²⁵³ Gen. xviii, 5. ²⁵⁴ Gen. xviii, 5. ²⁵⁵ Gen. xviii, 5. ²⁵⁶ Gen. xviii, 5. ²⁵⁷ Gen. xviii, 5. ²⁵⁸ Gen. xviii, 5. ²⁵⁹ Gen. xviii, 5. ²⁶⁰ Gen. xviii, 5. ²⁶¹ Gen. xviii, 5. ²⁶² Gen. xviii, 5. ²⁶³ Gen. xviii, 5. ²⁶⁴ Gen. xviii, 5. ²⁶⁵ Gen. xviii, 5. ²⁶⁶ Gen. xviii, 5. ²⁶⁷ Gen. xviii, 5. ²⁶⁸ Gen. xviii, 5. ²⁶⁹ Gen. xviii, 5. ²⁷⁰ Gen. xviii, 5. ²⁷¹ Gen. xviii, 5. ²⁷² Gen. xviii, 5. ²⁷³ Gen. xviii, 5. ²⁷⁴ Gen. xviii, 5. ²⁷⁵ Gen. xviii, 5. ²⁷⁶ Gen. xviii, 5. ²⁷⁷ Gen. xviii, 5. ²⁷⁸ Gen. xviii, 5. ²⁷⁹ Gen. xviii, 5. ²⁸⁰ Gen. xviii, 5. ²⁸¹ Gen. xviii, 5. ²⁸² Gen. xviii, 5. ²⁸³ Gen. xviii, 5. ²⁸⁴ Gen. xviii, 5. ²⁸⁵ Gen. xviii, 5. ²⁸⁶ Gen. xviii, 5. ²⁸⁷ Gen. xviii, 5. ²⁸⁸ Gen. xviii, 5. ²⁸⁹ Gen. xviii, 5. ²⁹⁰ Gen. xviii, 5. ²⁹¹ Gen. xviii, 5. ²⁹² Gen. xviii, 5. ²⁹³ Gen. xviii, 5. ²⁹⁴ Gen. xviii, 5. ²⁹⁵ Gen. xviii, 5. ²⁹⁶ Gen. xviii, 5. ²⁹⁷ Gen. xviii, 5. ²⁹⁸ Gen. xviii, 5. ²⁹⁹ Gen. xviii, 5. ³⁰⁰ Gen. xviii, 5. ³⁰¹ Gen. xviii, 5. ³⁰² Gen. xviii, 5. ³⁰³ Gen. xviii, 5. ³⁰⁴ Gen. xviii, 5. ³⁰⁵ Gen. xviii, 5. ³⁰⁶ Gen. xviii, 5. ³⁰⁷ Gen. xviii, 5. ³⁰⁸ Gen. xviii, 5. ³⁰⁹ Gen. xviii, 5. ³¹⁰ Gen. xviii, 5. ³¹¹ Gen. xviii, 5. ³¹² Gen. xviii, 5. ³¹³ Gen. xviii, 5. ³¹⁴ Gen. xviii, 5. ³¹⁵ Gen. xviii, 5. ³¹⁶ Gen. xviii, 5. ³¹⁷ Gen. xviii, 5. ³¹⁸ Gen. xviii, 5. ³¹⁹ Gen. xviii, 5. ³²⁰ Gen. xviii, 5. ³²¹ Gen. xviii, 5. ³²² Gen. xviii, 5. ³²³ Gen. xviii, 5. ³²⁴ Gen. xviii, 5. ³²⁵ Gen. xviii, 5. ³²⁶ Gen. xviii, 5. ³²⁷ Gen. xviii, 5. ³²⁸ Gen. xviii, 5. ³²⁹ Gen. xviii, 5. ³³⁰ Gen. xviii, 5. ³³¹ Gen. xviii, 5. ³³² Gen. xviii, 5. ³³³ Gen. xviii, 5. ³³⁴ Gen. xviii, 5. ³³⁵ Gen. xviii, 5. ³³⁶ Gen. xviii, 5. ³³⁷ Gen. xviii, 5. ³³⁸ Gen. xviii, 5. ³³⁹ Gen. xviii, 5. ³⁴⁰ Gen. xviii, 5. ³⁴¹ Gen. xviii, 5. ³⁴² Gen. xviii, 5. ³⁴³ Gen. xviii, 5. ³⁴⁴ Gen. xviii, 5. ³⁴⁵ Gen. xviii, 5. ³⁴⁶ Gen. xviii, 5. ³⁴⁷ Gen. xviii, 5. ³⁴⁸ Gen. xviii, 5. ³⁴⁹ Gen. xviii, 5. ³⁵⁰ Gen. xviii, 5. ³⁵¹ Gen. xviii, 5. ³⁵² Gen. xviii, 5. ³⁵³ Gen. xviii, 5. ³⁵⁴ Gen. xviii, 5. ³⁵⁵ Gen. xviii, 5. ³⁵⁶ Gen. xviii, 5. ³⁵⁷ Gen. xviii, 5. ³⁵⁸ Gen. xviii, 5. ³⁵⁹ Gen. xviii, 5. ³⁶⁰ Gen. xviii, 5. ³⁶¹ Gen. xviii, 5. ³⁶² Gen. xviii, 5. ³⁶³ Gen. xviii, 5. ³⁶⁴ Gen. xviii, 5. ³⁶⁵ Gen. xviii, 5. ³⁶⁶ Gen. xviii, 5. ³⁶⁷ Gen. xviii, 5. ³⁶⁸ Gen. xviii, 5. ³⁶⁹ Gen. xviii, 5. ³⁷⁰ Gen. xviii, 5. ³⁷¹ Gen. xviii, 5. ³⁷² Gen. xviii, 5. ³⁷³ Gen. xviii, 5. ³⁷⁴ Gen. xviii, 5. ³⁷⁵ Gen. xviii, 5. ³⁷⁶ Gen. xviii, 5. ³⁷⁷ Gen. xviii, 5. ³⁷⁸ Gen. xviii, 5. ³⁷⁹ Gen. xviii, 5. ³⁸⁰ Gen. xviii, 5. ³⁸¹ Gen. xviii, 5. ³⁸² Gen. xviii, 5. ³⁸³ Gen. xviii, 5. ³⁸⁴ Gen. xviii, 5. ³⁸⁵ Gen. xviii, 5. ³⁸⁶ Gen. xviii, 5. ³⁸⁷ Gen. xviii, 5. ³⁸⁸ Gen. xviii, 5. ³⁸⁹ Gen. xviii, 5. ³⁹⁰ Gen. xviii, 5. ³⁹¹ Gen. xviii, 5. ³⁹² Gen. xviii, 5. ³⁹³ Gen. xviii, 5. ³⁹⁴ Gen. xviii, 5. ³⁹⁵ Gen. xviii, 5. ³⁹⁶ Gen. xviii, 5. ³⁹⁷ Gen. xviii, 5. ³⁹⁸ Gen. xviii, 5. ³⁹⁹ Gen. xviii, 5. ⁴⁰⁰ Gen. xviii, 5. ⁴⁰¹ Gen. xviii, 5. ⁴⁰² Gen. xviii, 5. ⁴⁰³ Gen. xviii, 5. ⁴⁰⁴ Gen. xviii, 5. ⁴⁰⁵ Gen. xviii, 5. ⁴⁰⁶ Gen. xviii, 5. ⁴⁰⁷ Gen. xviii, 5. ⁴⁰⁸ Gen. xviii, 5. ⁴⁰⁹ Gen. xviii, 5. ⁴¹⁰ Gen. xviii, 5. ⁴¹¹ Gen. xviii, 5. ⁴¹² Gen. xviii, 5. ⁴¹³ Gen. xviii, 5. ⁴¹⁴ Gen. xviii, 5. ⁴¹⁵ Gen. xviii, 5. ⁴¹⁶ Gen. xviii, 5. ⁴¹⁷ Gen. xviii, 5. ⁴¹⁸ Gen. xviii, 5. ⁴¹⁹ Gen. xviii, 5. ⁴²⁰ Gen. xviii, 5. ⁴²¹ Gen. xviii, 5. ⁴²² Gen. xviii, 5. ⁴²³ Gen. xviii, 5. ⁴²⁴ Gen. xviii, 5. ⁴²⁵ Gen. xviii, 5. ⁴²⁶ Gen. xviii, 5. ⁴²⁷ Gen. xviii, 5. ⁴²⁸ Gen. xviii, 5. ⁴²⁹ Gen. xviii, 5. ⁴³⁰ Gen. xviii, 5. ⁴³¹ Gen. xviii, 5. ⁴³² Gen. xviii, 5. ⁴³³ Gen. xviii, 5. ⁴³⁴ Gen. xviii, 5. ⁴³⁵ Gen. xviii, 5. ⁴³⁶ Gen. xviii, 5. ⁴³⁷ Gen. xviii, 5. ⁴³⁸ Gen. xviii, 5. ⁴³⁹ Gen. xviii, 5. ⁴⁴⁰ Gen. xviii, 5. ⁴⁴¹ Gen. xviii, 5. ⁴⁴² Gen. xviii, 5. ⁴⁴³ Gen. xviii, 5. ⁴⁴⁴ Gen. xviii, 5. ⁴⁴⁵ Gen. xviii, 5. ⁴⁴⁶ Gen. xviii, 5. ⁴⁴⁷ Gen. xviii, 5. ⁴⁴⁸ Gen. xviii, 5. ⁴⁴⁹ Gen. xviii, 5. ⁴⁵⁰ Gen. xviii, 5. ⁴⁵¹ Gen. xviii, 5. ⁴⁵² Gen. xviii, 5. ⁴⁵³ Gen. xviii, 5. ⁴⁵⁴ Gen. xviii, 5. ⁴⁵⁵ Gen. xviii, 5. ⁴⁵⁶ Gen. xviii, 5. ⁴⁵⁷ Gen. xviii, 5. ⁴⁵⁸ Gen. xviii, 5. ⁴⁵⁹ Gen. xviii, 5. ⁴⁶⁰ Gen. xviii, 5. ⁴⁶¹ Gen. xviii, 5. ⁴⁶² Gen. xviii, 5. ⁴⁶³ Gen. xviii, 5. ⁴⁶⁴ Gen. xviii, 5. ⁴⁶⁵ Gen. xviii, 5. ⁴⁶⁶ Gen. xviii, 5. ⁴⁶⁷ Gen. xviii, 5. ⁴⁶⁸ Gen. xviii, 5. ⁴⁶⁹ Gen. xviii, 5. ⁴⁷⁰ Gen. xviii, 5. ⁴⁷¹ Gen. xviii, 5. ⁴⁷² Gen. xviii, 5. ⁴⁷³ Gen. xviii, 5. ⁴⁷⁴ Gen. xviii, 5. ⁴⁷⁵ Gen. xviii, 5. ⁴⁷⁶ Gen. xviii, 5. ⁴⁷⁷ Gen. xviii, 5. ⁴⁷⁸ Gen. xviii, 5. ⁴⁷⁹ Gen. xviii, 5. ⁴⁸⁰ Gen. xviii, 5. ⁴⁸¹ Gen. xviii, 5. ⁴⁸² Gen. xviii, 5. ⁴⁸³ Gen. xviii, 5. ⁴⁸⁴ Gen. xviii, 5. ⁴⁸⁵ Gen. xviii, 5. ⁴⁸⁶ Gen. xviii, 5. ⁴⁸⁷ Gen. xviii, 5. ⁴⁸⁸ Gen. xviii, 5. ⁴⁸⁹ Gen. xviii, 5. ⁴⁹⁰ Gen. xviii, 5. ⁴⁹¹ Gen. xviii, 5. ⁴⁹² Gen. xviii, 5. ⁴⁹³ Gen. xviii, 5. ⁴⁹⁴ Gen. xviii, 5. ⁴⁹⁵ Gen. xviii, 5. ⁴⁹⁶ Gen. xviii, 5. ⁴⁹⁷ Gen. xviii, 5. ⁴⁹⁸ Gen. xviii, 5. ⁴⁹⁹ Gen. xviii, 5. ⁵⁰⁰ Gen. xviii, 5. ⁵⁰¹ Gen. xviii, 5. ⁵⁰² Gen. xviii, 5. ⁵⁰³ Gen. xviii, 5. ⁵⁰⁴ Gen. xviii, 5. ⁵⁰⁵ Gen. xviii, 5. ⁵⁰⁶ Gen. xviii, 5. ⁵⁰⁷ Gen. xviii, 5. ⁵⁰⁸ Gen. xviii, 5. ⁵⁰⁹ Gen. xviii, 5. ⁵¹⁰ Gen. xviii, 5. ⁵¹¹ Gen. xviii, 5. ⁵¹² Gen. xviii, 5. ⁵¹³ Gen. xviii, 5. ⁵¹⁴ Gen. xviii, 5. ⁵¹⁵ Gen. xviii, 5. ⁵¹⁶ Gen. xviii, 5. ⁵¹⁷ Gen. xviii, 5. ⁵¹⁸ Gen. xviii, 5. ⁵¹⁹ Gen. xviii, 5. ⁵²⁰ Gen. xviii, 5. ⁵²¹ Gen. xviii, 5. ⁵²² Gen. xviii, 5. ⁵²³ Gen. xviii, 5. ⁵²⁴ Gen. xviii, 5. ⁵²⁵ Gen. xviii, 5. ⁵²⁶ Gen. xviii, 5. ⁵²⁷ Gen. xviii, 5. ⁵²⁸ Gen. xviii, 5. ⁵²⁹ Gen. xviii, 5. ⁵³⁰ Gen. xviii, 5. ⁵³¹ Gen. xviii, 5. ⁵³² Gen. xviii, 5. ⁵³³ Gen. xviii, 5. ⁵³⁴ Gen. xviii, 5. ⁵³⁵ Gen. xviii, 5. ⁵³⁶ Gen. xviii, 5. ⁵³⁷ Gen. xviii, 5. ⁵³⁸ Gen. xviii, 5. ⁵³⁹ Gen. xviii, 5. ⁵⁴⁰ Gen. xviii, 5. ⁵⁴¹ Gen. xviii, 5. ⁵⁴² Gen. xviii, 5. ⁵⁴³ Gen. xviii, 5. ⁵⁴⁴ Gen. xviii, 5. ⁵⁴⁵ Gen. xviii, 5. ⁵⁴⁶ Gen. xviii, 5. ⁵⁴⁷ Gen. xviii, 5. ⁵⁴⁸ Gen. xviii, 5. ⁵⁴⁹ Gen. xviii, 5. ⁵⁵⁰ Gen. xviii, 5. ⁵⁵¹ Gen. xviii, 5. ⁵⁵² Gen. xviii, 5. ⁵⁵³ Gen. xviii, 5. ⁵⁵⁴ Gen. xviii, 5. ⁵⁵⁵ Gen. xviii, 5. ⁵⁵⁶ Gen. xviii, 5. ⁵⁵⁷ Gen. xviii, 5. ⁵⁵⁸ Gen. xviii, 5. ⁵⁵⁹ Gen. xviii, 5. ⁵⁶⁰ Gen. xviii, 5. ⁵⁶¹ Gen. xviii, 5. ⁵⁶² Gen. xviii, 5. ⁵⁶³ Gen. xviii, 5. ⁵⁶⁴ Gen. xviii, 5. ⁵⁶⁵ Gen. xviii, 5. ⁵⁶⁶ Gen. xviii, 5. ⁵⁶⁷ Gen. xviii, 5. ⁵⁶⁸ Gen. xviii, 5. ⁵⁶⁹ Gen. xviii, 5. ⁵⁷⁰ Gen. xviii, 5. ⁵⁷¹ Gen. xviii, 5. ⁵⁷² Gen. xviii, 5. ⁵⁷³ Gen. xviii, 5. ⁵⁷⁴ Gen. xviii, 5. ⁵⁷⁵ Gen. xviii, 5. ⁵⁷⁶ Gen. xviii, 5. ⁵⁷⁷ Gen. xviii, 5. ⁵⁷⁸ Gen. xviii, 5. ⁵⁷⁹ Gen. xviii, 5. ⁵⁸⁰ Gen. xviii, 5. ⁵⁸¹ Gen. xviii, 5. ⁵⁸² Gen. xviii, 5. ⁵⁸³ Gen. xviii, 5. ⁵⁸⁴ Gen. xviii, 5. ⁵⁸⁵ Gen. xviii, 5. ⁵⁸⁶ Gen. xviii, 5. ⁵⁸⁷ Gen. xviii, 5. ⁵⁸⁸ Gen. xviii, 5. ⁵⁸⁹ Gen. xviii, 5. ⁵⁹⁰ Gen. xviii, 5. ⁵⁹¹ Gen. xviii, 5. ⁵⁹² Gen. xviii, 5. ⁵⁹³ Gen. xviii, 5. ⁵⁹⁴ Gen. xviii, 5. ⁵⁹⁵ Gen. xviii, 5. ⁵⁹⁶ Gen. xviii, 5. ⁵⁹⁷ Gen. xviii, 5. ⁵⁹⁸ Gen. xviii, 5. ⁵⁹⁹ Gen. xviii, 5. ⁶⁰⁰ Gen. xviii, 5. ⁶⁰¹ Gen. xviii, 5. ⁶⁰² Gen. xviii, 5. ⁶⁰³ Gen. xviii, 5. ⁶⁰⁴ Gen. xviii, 5. ⁶⁰⁵ Gen. xviii, 5. ⁶⁰⁶ Gen. xviii, 5. ⁶⁰⁷ Gen. xviii, 5. ⁶⁰⁸ Gen. xviii, 5. ⁶⁰⁹ Gen. xviii, 5. ⁶¹⁰ Gen. xviii, 5. ⁶¹¹ Gen. xviii, 5. ⁶¹² Gen. xviii, 5. ⁶¹³ Gen. xviii, 5. ⁶¹⁴ Gen. xviii, 5. ⁶¹⁵ Gen. xviii, 5. ⁶¹⁶ Gen. xviii, 5. ⁶¹⁷ Gen. xviii, 5. ⁶¹⁸ Gen. xviii, 5. ⁶¹⁹ Gen. xviii, 5. ⁶²⁰ Gen. xviii, 5. ⁶²¹ Gen. xviii, 5. ⁶²² Gen. xviii, 5. ⁶²³ Gen. xviii, 5. ⁶²⁴ Gen. xviii, 5. ⁶²⁵ Gen. xviii, 5. ⁶²⁶ Gen. xviii, 5. ⁶²⁷ Gen. xviii, 5. ⁶²⁸ Gen. xviii, 5. ⁶²⁹ Gen. xviii, 5. ⁶³⁰ Gen. xviii, 5. ⁶³¹ Gen. xviii, 5. ⁶³² Gen. xviii, 5. ⁶³³ Gen. xviii, 5. ⁶³⁴ Gen. xviii, 5. ⁶³⁵ Gen. xviii, 5. ⁶³⁶ Gen. xviii, 5. ⁶³⁷ Gen. xviii, 5. ⁶³⁸ Gen. xviii, 5. ⁶³⁹ Gen. xviii, 5. ⁶⁴⁰ Gen. xviii, 5. ⁶⁴¹ Gen. xviii, 5. ⁶⁴² Gen. xviii, 5. ⁶⁴³ Gen. xviii, 5. ⁶⁴⁴ Gen. xviii, 5. ⁶⁴⁵ Gen. xviii, 5. ⁶⁴⁶ Gen. xviii, 5. ⁶⁴⁷ Gen. xviii, 5. ⁶⁴⁸ Gen. xviii, 5. ⁶⁴⁹ Gen. xviii,

vivis locutus Spiritus, ex Patre manans (14), et in Filio conquiescens. Cœlestes autem copiae Cherubinorum Seraphinorumque irremissa voce, prodente Isaia, clamant : « Sanctus, sanctus, sanctus, Dominus Deus exercituum, » ter ingeminando « Sanctus, » tres personas; semel « Dominus exercituum, » unam Deitatem notantes. Est enim vere unus Dominus, et una Deitas Patris, et Filii, et Spiritus sancti.

Jud. Per Deum rerum omnium architectum, veræ hæc vatum voces sunt, eoque sine ab his proditæ; patres vero nostri, frustra in nuda occupati littera errarunt.

CHRIST. Ades vero Moses, refer de Spiritu sancto, quid in Numeris locutus sit Deus : « Congrega mihi septuaginta viros de senibus Israel, quos tu nosti, quod senes populi sint ac magistri : et duces eos ad ostium tabernaculi fœderis, faciesque ibi stare tecum, ut descendam et loquereris tibi ; et auferam de Spiritu tuo, tradanque eis, ut sustentent tecum onus populi, et non tu solus graveris. Et congregavit Moses septuaginta viros de senibus Israel, quos stare fecit circa tabernaculum. Desceditque Dominus per nubes, et locutus est ad eum, auferens de Spiritu qui erat in Mose, et datus septuaginta viris. Cumque requievisset in eis Spiritus, prophetaverunt, nec ultra cessaverunt. Remanserunt autem in castris duo viri, quorum unus vocabatur Eldad, et alter Medad, super quos requievit Spiritus; nam et ipsi descripti fuerant, et non exierant ad tabernaculum. Cumque prophetaarent in castris, cucurrit puer et nuntiavit Mosi, dicens : Eldad et Medad prophetant in castris. Statim Iosuæ filius Nun, minister Mosi, et electus e pluribus, ait : Domine mihi, Moses, prohibe eos. At ille : Quid, inquit, æmularis pro me? quis tribuat, ut omnis populus prophetet, et det eis Dominus Spiritum suum¹⁹? » Pudeat eos, qui Spiritum hunc alterius nature, quam Dominum censem. Nam si id in hominibus, ne dicam de singulis animalibus, impossibile est, multo magis in Deo. Quid agimus? creditis? Utinam oculorum mentis vestre lippitudinem clueretis aqua veritatis, unigenitamque Dei Filium videceritis salutis humanæ causa cœlo degressum, de Spiritu sancto ex Maria Virgine incarnatum, et hominem factum, ac pro nobis sub Pontio Pilato crucifixum, passum, et sepultum, tertaque die, secundum Scripturas, suscitatum, in cœlum reversum, Patri dextrum assidentem, et magnifice olim judicandis vivis atque mortuis redditum, in ipso nunquam finiendo.

Jud. At si Mosis Deum in terra incarnatum, et hominem factum de Davidis progenie, atque Virginem prædicatis, quo pacto nos, Judæos, seu Synagogam rejecit, quam per Mosen atque legem sibi

¹⁹ Isa. vi, 3. ²⁰ Num. xi, 6-29. ²¹ Gen. iv, 4. ²² I Reg. viii, 30. ²³ Baruch iii, 57, 38. ²⁴ Isa. vii, 13. ²⁵ Matth. xv, 24.

(14) De processione Spiritus sancti loquitur auctor iste, ut Græcus.

A vindicavit; maxime quorum est stirpe hominem factum corpus suum assumptissime perhibet. Nam si servando hominum generi homo factus est, nullo magis nos, quam alios admitti oportebat, quorum ab gente Dei notitia per parentem nostrum Abramum prodierit; ac tum fortasse exteriores quoque, si volebat, pro humanitate sua asciscere. Hoc enim nos vel in primis inducit, ne huic esse illum Mosis Deum fateamur.

CHRIST. Sciendum vero est, Dei dona esse immutabilia; nam cum simplex sit, simplicia quoque sua beneficia locare solet. Atque id verum esse, ex insensibilibus rebus conjecturam facere, et perspicere est. Nam et cœlo perennem mobilitatem, et soli splendorem, ac lunæ, ne singula persequar, B et sole lumen haud sane obnoxius, largitus est; eaque tot jam ætates immota durant. Primigenio autem parenti ejusque posteris munus, arbitrii libertatem dedit. Ilujus gratia Abelia donis propriis, Cain despexit, pro utriusque ingenio²¹. Atque ex eo hactenus, ne satietatem dicendo afferam (satietas enim orationis inimica est auribus), et malos male, et bonos benigne accipit, ut coiisque actiones et facta merentur. Id quod per virum Dei, qui Heli filiorum scelera reprobat, his verbis testatur : « Quicunque glorificaverit me, glorificabo eum : qui autem contemnunt me, erunt ignobiles²². »

CAPUT XI:

De divina Providentia.

C Quid igitur? commune hoc humanitatis donum propter vos Judæos tollendum erat, nec bonis præmia triuenda, nec malis supplicia irroganda?

Jud. Minime.

CHRIST. Quod si id adeo absurdum censem, vel sane judicatis, quæ alia opifici Deo adhibenda erat, nec adhibita est procuratio? An non apud Abramum epulari, qui nullius egeret, sustinuit? Aut non deinceps per Isaæ, et Jacob, ac duodecim patriarchas, unigeniti Filii incarnationem vario detectis; uti tum in Genesi et Exodo, tanquam in ænigmata, clauat Moses? Tum autem qui vos crassiores sciret, crassiores etiam solutiones per vates adhibuit. Quid enim his Jeremiæ verbis clarissimi? « Hic est Deus noster, et non æstimabatur aliis adversus eum. Hic adinvenit omnem viam disciplinæ, et tradidit illam Jacob pueru suo, et Israel dilectu suo. Post hæc in terris visus est, et cum hominibus conversatus est²³. » Aut illis Isaæ quid aptius? « Ecce Virgo concipiet, et pariet filium, et vocabitur nomen ejus Emmanuel²⁴; » quasi dicas: Nobiscum Deus, et quæ reliqua sunt clariora vatum præconia. Venimus ipse quoque ortus Servator: « Non sum missus, inquit, nisi ad perditas oves domus Israel²⁵. » Prodigus vero, et se-

polles, atque suscitatos, tum discipulis gentium quoque eruditionem mandavit, dicens: « Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti¹⁶. » Id quod et Salomonis sapientia prædicta: « Quia vocavi, et renuiasti: despexisisti omne cōsilium meum, et increpationes meas neglexisti; ego quoque in interitu vestro ridebo, et subsannabo, cum vobis id, quod timebatis, advenerit¹⁷. » Itaque varie Deus saluti vestrae procurandas studuit; eoque nūmine, quod renueritis, gentes vos damnabunt; quod ipsæ, Iudeorum adjumentis, quæ Deus olim per Mosen, qua in Genesi, qua in Exodo, ut diximus, obscure proposuit, ac post etiam difucidioribus vatum oraculis acceptis, justitiae lumen admiserunt: vos, quorum causa hæc omnia conscripta sunt, quibusque vates suum sanguinem fuderunt, vos, inquam, rejecto sole, tenebras pro perenni lucu elegistis; quibus tamen illuminandis ipse quoque demum unigenitus Dei Filius et lux æternæ lucis, suum quoque sanguinem fudit,

Jud. Si vere nobis ostendes, Mosen, tum in Genesi, tum in Exodo de his locutum, et tecum sentimus, et credemus.

Christ. Si crassiores prophetarum predictiones, aperte Dei Filium prædicantes, vestri majores non audierant; scilicet, Mosaica vobis scripta, quæ non palam, sed obscure omnia prædunt, vobis facient fidem.

CAPUT XII.

Cur Deus arcana fidei homines initio celaverit.

Jud. Et cur autem non planius aperuit?

Christ. Erat tum intempestivum, ut dicebam, id prodere. Nam si de Cherubinis atque Seraphinis, atque omni coelesti satellito propheta nihil prodidit, quas res apud se explorare cognitas haberet, sed ex aspectabilibus, sub sensumque subjectis erigere nos primum ad Dei notitiam voluit; quanto magis de perenni, et temporis experie Trinitate, aut Filli incarnatione? quæ et tot vatum indicib[us] patefacta, et porro exhibita ac perfecta, bacteaus a vobis negatur. Sed nimur quæcumque, ut aiebam, obscurius dixit, duabus his de causis fecit: tum ut divina se notitia plenum ostenderet; tum ut qui post se eodem spiritu essent affecti, ex ænigmatis ad divinum splendorem erigerentur. Itaque infructuosum sit ea vos dicere.

Jud. Imo vero rogamus, dissere nobis ea, quæ sunt ex Mose desumpta. Nam et principem a Deo vatem Mosen acceplimus, et is ex Ægypto eductos in Dei notitiam induxit.

Christ. Igitur a primo Dei amante homine, id est, Abrahāmo, ordinamus. Ei duo erant nati, unus ex ancilla, alter ex libera. Nam cæteri sine nomine

A sunt, atque a felicitate alieni. Morum Isaæ duplice in gessit figuram: unam ordine nascendi; electum ex gentibus populum, Christo adhæsurum referebat; modo autem nascendi, et immolatione, Christi Domini nativitatem et mortem figurabat: Ismael contra typum expressit Judææ gentis: atque id verum esse, audi Deum Osee mandantem: « Sume tibi uxorem fornicationum, et fac tibi filios fornicationum: quia fornicans fornicabitur universitas Iudeorum a Domino¹⁸, quamobrem non uxor mea, et ego non vir ejus¹⁹. » Quibus verbis sacerdotium quoque abrogandum innuebat. Cum enim merecata esset (Synagoga), multata est regio et sacerdos post Christi adventum, qui princeps verus est atque rector.

CAPUT XIII.

Judaicæ gentis a Deo defectio.

Igitur si non est illi sacerdotium, ut certe non est, evidens est eos merecari. Nam quorum illegitimas sunt nuptiæ, ii adulterium committunt. Quod si jam omnes fornicantur, atque ex adulterio nascuntur, omnes spuriæ sunt. « De scorio autem natus, ait Moses lex, non ingredietur Ecclesiæ Domini²⁰. »

Operæ pretium est autem quererere, cur a Deo foedus circumcisionis pactum sit in Ismaeli, et non in Isaac? Ego affirmo causam fuisse, quod circumcisio erat desitura: atque id verum esse, ex his Dei ad Abrahamum verbis apparet: « Tu ergo custodies pactum meum et semen tuum post te in generationibus suis²¹. » Et iterum: « Omne masculinum in generationibus vestris circumcidetur²². » De Isaac autem non ita Deus paciscitur; sed: « Constituam pactum meum illi in foedus sempiternum²³. » Observate, ut Ismaeli, qui Synagogam referre putatur, quippe primigenius, firmaturum se foedus duratura ejus posteritate repromittat: cum Isaac vero, qui novum populum representat, sempiternum initit foedus. « Ancilla concepisse videns, despexit dominam suam²⁴; » Synagoga scilicet, accepta lege, ac byssò purpuraque, regno, inquam, ac simul pontificatu ornata, heram contempsit suam, manum contra Dei omnipotentis majestatem et dextram sustulit; ejusque vultum omnino effugere conabatur, dum « occidere prophetas, et lapidare ad se missos moliebatur²⁵. »

CAPUT XIV.

Comparatio Synagogæ et gentium.

Præpotens autem Deus exsiliis (ut quæ primum sponte fugisset) Synagogam male multans, tandem velut ancillam durius habitam, propitius per prophetas jussit ad heram suam, id est, Hierosolymam reveri²⁶, et ejus se manu submittere; adorare videlicet in Bethleem natum, et Servatorem Deum Christum confiteri. Cumque reversa Synagoga non modo non conditeretur, sed etiam Isaac, seu recens

¹⁶ Matth. xxviii, 19. ¹⁷ Prov. i, 24, 25. ¹⁸ Osee i, 2. ¹⁹ Osee ii, 2. ²⁰ Deut. xxiii, 2. ²¹ Gen. viii, 9. ²² ibid. 12. ²³ ibid. 19. ²⁴ Gen. xvi, 4. ²⁵ Matth. xxviii, 57. ²⁶ Gen. xvi, 9.

natum Christum illuderet, eum post chlamyde amiciret, et contextam e spinis coronam capitum imponeret; tum vero audivit Christum ad Patrem suum clamantem: « Ejice ancillam, id est Synagogam, de domo mea, ne mihi thus adoleat; neque enim ancille filius erit haeres cum filio liberæ²⁷; » nam æque Judæi atque gentes paratum regnum possidebunt; quorum illi Christum, ceu facinorosum in crucem egerunt; gentes vero cum facinorosis crucifixum conspicatae, Deum confessæ sunt.

CAPUT XV.

Filius et res Abrahami cum Deo collatae.

Atque ea quidem in typo Synagogæ, id est, Ismaele sunt peracta²⁸; hæc autem in Isaac, novi populi figura, primum quia ex sterili effeta, et grandæva natus. Nam quia ex Virgine nasci homini non est concessum; (quod Deus privilegium sibi ut ingens quiddam, et arcana maxime admirabile et arcanum consecravit), oportebat aliquem typum atque umbram hujus veritatis ex effeta nasci Abrahamo. Quin et verba eiusim similia sunt, quæ de Christi nativitate dicebantur, et quæ de Isaac præcedebant. Igitur illuc Deus: « Quare risit Sara? nunquid Deo quidquam est difficile²⁹? » Hic Gabriel Virgini: « Quia non erit impossibile apud Deum omne verbum³⁰. » Illuc: « Revertens veniam ad te tempore isto; et habebit filium Sara, uxor tua³¹. » Hic: « Spiritus sanctus superveniet in te; et virtus Altissimi obumbrabit tibi³². » Notate sane, ut post digressum, sancteque Trinitatis hospitium, Isaaci conceptus sit consecutus. Quo edito, non jam Abraham a Deo audivit, quod de Ismaele firmandum secum fœdus duratura ejus posteritate; sed patrem se multarum gentium effectum iri, ingenti sobolis incremento auctum, fœdus autem cum Isaaco æternum paciscendum³³. » Videlis Synagogæ abrogationem, ac novi populi perpetuitatem. Sed jam ad Abraham quoque immolationem oculos referamus, et Isaacum videamus Dominicæ supplicii exemplum gerentem. Nam ut Abrahamus Del studio natum condonavit, ita et Deus pro summa sua humanitate atque benevolentia pro nobis charissimum Filium ad necem obtulit. Illuc Abrahamo jubet Deus: « Tolle filium tuum unigenitum, quem diligis (16), Isaac³⁴. » Neque enim temere illum amabas: sed qui amore dignus erat, abs te quoque amabatur. Hic opifcem meum Christum, ipse assumpti Deus, atque idem secundum divinitatem ejus Pater, contestatur charissimum suum esse Filium: « Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi complacui³⁵. » Non delector, inquit, Filii nece, sed quantumvis

A comparenem, ac natu æqualem, mihique charissimum, corpore propter hominum salutem mactari volens patior. Illud vero dignum quæstione est. cur Abrahomo sæpe hostiis operato, locum ei Deus non ostendit; in Isaaci immolatione præcepit: « Vade in terram visionis, super unum montium, quem monstravero tibi³⁶. » Illum ipsum, opinor, locum ei Dominus ostendit, in quo meus Dominus crucifigendus erat. Nam Palæstinum solum prope Hierosolymorum fines adjacet.

CAPUT XVI.

Cur in monte sacrificare Abraham filium jubetur.

Mane surgens Abrahamus, asinum sternit. Asinum quidem Abrahamus, Judas autem Judaorum collegium concivit: adhibitisque duobus pueris, duobus seu populis, seu regibus, Pilato et Herode (pueros enim sacræ Litteræ imperitos vocare solent) et Isaaco filio, profectus, tertio post die ad locum, quem ei dixerat Deus, pervenit. Nam quia non erat moriturus Isaac iuenero faciendo, post triduum resurrectionem significavit. Sublatis oculis, Abraham locum procul animadvertis; et meus Jesus supplicium suum ab omni æternitate dedicavit; famulis jubet, ut ibi cum asino præstolentur, dum ipse et puer illo eant. Idem et suis discipulis meus Salvator atque Deus ait: « Ecce venit hora, et jam venit, ut dispergamini unusquisque in propria; et me solum reliquat: et non sum solus, quia Pater mecum est³⁷. » Sed tanquam propheta, illuc Abraham: « Postquam adoraverimus, revertemur ad vos³⁸. » Hic animorum perspector: « Postquam resurrexero, præcedam vos in Galileam³⁹. » Atque ita quidem Servator. Abraham vero sacrificiis lignis Isaac filio suo impositis; erat enim dulcis Jesus suam crucem portaturus; ipse ignem serebat manu; conjuncta enim humanitati divinitas ibat; gladium vero portabat: « Quia unus milium lancea latus ejus spernit⁴⁰. » Et pergebant duo simul; ambæ naturæ in una Christi persona; manebatque divinitas corporis effectrix, immota penitus, et sine affectu; quemadmodum et Abraham, Isaaci parens; Isaac, vero parenti suggerebat: « Ecce ignis et ligna: ubi est victima holocausti⁴¹? » Servator, itidem passionis tempore: « Pater mi, inquit, si possibile est, transeat a me calix iste; Spiritus quidem promptus est, caro autem infirma⁴². »

CAPUT XVII.

Isaiae immolandus Christi crucifixi typus est.

Progressi autem ambo; id est, Deus homo Jesus, in locum pervenerunt, scilicet Golgotha. Atque ibi

²⁷ Gen. xxi, 20. ²⁸ Gen. xviii, 11. ²⁹ Gen. xviii, 13. ³⁰ Luc. i, 57. ³¹ Gen. xviii, 10. ³² Loc. i, 35. ³³ Gen. xvii, 5 seqq. ³⁴ Gen. xxii, 8. ³⁵ Matth. iii, 17. ³⁶ Gen. xxii, 2. ³⁷ Joan. xvi, 32. ³⁸ Gen. xxii, 5. ³⁹ Matth. xxvi, 32; Matc. xiv, 24. ⁴⁰ Joan. xix, 34. ⁴¹ Gen. xxii, 7. ⁴² Matth. xxvi, 39.

(15) LXX ἡγάπησας, ad quod forsitan alludit in seqq.

Abraham extruxit aram; uti et hic *silicet* rotos. A tribunis focus lapide præstructus fuerat; impo-siliisque lignis; sic enim et in Calvaria crux est destra; Isaac filium suum constringens, id est, Christus ad legendam divinitatem corpore amicius; lignis in ara superponit; eo quod in ligno, o miraculum! suspenditur ille, qui Adamum lapsum per lignum erat restituturus, et qui in arca lignea Noë status fuerat. Deinde ferro manum admoveat, ad filium suum immolandum: nam his omniibus patrandis Abraham inaspectabilis Patris de unigenito Filio decretum atque voluntatem ostendit: « Et ecce angelus Domini de celo clamavit dicens; Abraham, Abraham. Qui respondit: Adsum⁴³. » Hic angelus e celo cum Abraham sermocinatur; in Dominicō supplicio, magni consilii Angelus, Deum et Patrem inclamat: « Eli, Eli, lamma subactani? hoc est; Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquisti me⁴⁴? » Et Angelus ad Abraham: « Non extendas manum tuam super puerum, neque facias illi quidquam; nunc cognovi, quod times Deum⁴⁵. » Ait vero: « Nunc cognovi, pro illo, demonstrasti jam mihi: non enim ignarus erat Dominus: « Et non pepercisti unigenito filio tuo propter me. » Igitur Abraham mactando filio suam erga Deum observantiam ostendit: ille vero Antiquus dierum⁴⁶ Deus erga homines amorem suum probavit immolando unigenito Filio.

CAPUT XVIII.

Aries cum cornibus inter repres quid significet.

Tum Abrahamus erectis oculis pone conspexit arietem. Aries hic verbi assumptum intelligatur. Nam de eo sic prodit Isaías: « Sicut ovis ad occisionem ducetur⁴⁷. » Hærentem cornibus, id est, cruci affixum, in frutice Sabec, quod est remissio: apud Hebreos enim Sabec remissionem notat: aggressusque Abraham, id est, unigenitus Dei Filius, comprehensum arietem, id est, assumptum corpus in holocaustum obtulit; supplicio, puto, objecit, pro filio, Adamo scilicet Ispso. Atque ista vera esse, audite cum Abrabamo colloquentem Deum: « Per memelipsum juravi, dicit Dominus: quia fecisti hanc rem; et non pepercisti filio tuo unigenito propter me: benedicam tibi, et multiplicabo semen tuum⁴⁸. » Et post pauca: « Benedicentur in seminè tuo omnes gentes terræ⁴⁹. » Quorum verborum hæc est sententia: Ex tui filii posteritate, scilicet Isaac, qui mei Filii est typos, meus natura mihi conjunctus Filius prodibit, per quem omnes orbis terrarum gentes sospitabuntur. Abraham vero oeconomicie arcānum habuisse

A perspicuum, quemadmodum ex sua olim stirpe per Isaac et Jacob Dei Filius Incarnandus esset, evi-dens est ex eo quod sui generis uxores ascerverint. Nam ipse accepta sua consanguinea⁵⁰, Isaacum quoque accipere permisit⁵¹, parique modo Isaacus Jacobum⁵²; sed Rebeccam missa servo conjugem petiit⁵³; ita enim et Deus per Mosen Synagogam instauravit. Jacobum, qui Christi exemplum ferebat, ad suos gentiles Isaac privatim dimisit, duas inde uxores duriter et laboriose ut sibi duceret. Itidem et Pater ab omni æternitate unigenam suum Filium ad creaturam suam, id est homines, dimisit, ut inde carnem assumens, per supplicium, et Do-minica miracula duas Ecclesias velut nuptum ac-ciperet.

CAPUT XIX.

Comparatio Jacobi et Esau.

Quod ita se habere, audite Dei ad Rebeccam re-sponsum: « Duæ gentes sunt in utero tuo et duo populi ex ventre tuo dividentur, » scilicet Judeo-rum unus, alter exterorum; « populusque populum superabit, et major serviet minori⁵⁴. » Qui se natu majorem jactat, alteri post natu serviet; id est, Judaica gens Ecclesie ex gentibus collecta serviet. Atque id et Dei angelus (16) his ad Heli pontificem verbis confirmat: Te tuamque patriam domum sic excindam: « Et suscitabo mihi sacerdotem fidelem, qui iuxta cor meum et animam meam faciet. » Sane qui omnia ex ingenio animoque Dei facit, Is

C ex Deo est, et iterum Angelus: « Et ambulabit coram Christo meo cunctis diebus, » id est, usque ad consummationem, atque itidem: « Futurum est autem, ut quicunque remanserit in domo tua, » internacionem, aut captivitatem effugiendo; « ve-niat ut oretur pro eo, et offerat nummum argenteum, dicatque: Dimitte me obsecro ad unam partem sacerdotalem, ut comedam bucellam panis⁵⁵. » Quod angelus ad sacerdotem enigma ejusmodi est: Inopem, Judæe solo multatum, venturnum, ad Ecclesiæ ex gentibus constitutam, nummum argenteum petitum: et viro illustris ac pontificalis generis dicit: Non ambio mihi sacerdotium, neque regnum desi-dero, sed ut in aliquod sacerdotium rejicitar, et non ut ministrem, velut prius, sed ut panem minimum fucrer. Idemque David præsagiens ait: « Elegi ab-jectus esse in domo Dei mei, magis quam habitare in tabernaculis peccatorum⁵⁶. » Dei domum vates Ecclesiæ ex gentibus notat; impiorum tabernacula Judeorum fama. Vere enim Judeum nomen in ex-tera Ecclesia abjectum et infame, nudum, exsul, regno omni et sacerdotio exutum. Atque hæc sic habere, ex iis quæ post digentur, constabit.

⁴³ Gen. xxvi, 44. ⁴⁴ Matth. xxvii, 46. ⁴⁵ Gen. xxii, 12. ⁴⁶ Dan. vii, 9. ⁴⁷ Isa. lxxii, 7. ⁴⁸ Gen. xii, 16. ⁴⁹ ibid. 18. ⁵⁰ Gen. xxiv, 4. ⁵¹ Gen. xxv, 20. ⁵² Gen. xxviii, 2. ⁵³ Gen. xxix, 21 sqq. ⁵⁴ Gen. xxv, 25. ⁵⁵ I Reg. ii, 35, 36. ⁵⁶ Psal. lxxxiii, 11.

(16) In Hebreo, ut et in Græco, ad verbum est, vir Dei, id est divinus vates, quomodo verit et Chaldeus.

Ac prioris quidem populi figura est Esau; poste- A rioris Jacob. Neque enim vero propter exemplum ad naturae quoque excidium fas est grassari: « Postquam tempus pariendi, advenerat (nam superiora iterum tractemus) qui prior egressus est, rufus erat, et totus in morem pellis hispidus: vocatumque est nomen ejus Esau²⁷. » Iarum et immanitatis plenus Esau vultus est: tales enim et Israelitae sunt: itaque et sui generis vates interfecerunt, et denum in ipsum etiam Christum admiserunt. « Prolinus alter egrediens, plantam fratris tenebat manu, et idcirco appellavit eum Jacob²⁸, » ea re significans, et se eo potitum, et servum ac ministrum habiturum; nam calces laboris praecipuum sunt, et ministerii judices. Erat autem Jacob levis: quod humanae mansuetudinis signum est; talisque est sile recens instructus populus, mitis, ac sine ira. Venustas enim corporis argumentum habet pulchritudinis internae, et quae mente teneatur. Eraque Esau venandi peritus: nam Israelitae cruento et bruciidiis gaudent; Jacob quietus aedium habitator²⁹: tales sunt etiam in sile novi, comes, expertes irae, et solam pietatem docti amare. Sed Isaac diligebat quidem Esau, non ut virum bonum, et voluntatis Dei consulum, sed venandi studiosum. Idque ita esse ut intelligeretur, causam quoque sacrae litterae adjiciunt, « eo quod de venationibus illius vesceretur: et Rebecca diligebat Jacob³⁰. » Ubi est enim non mendax promissum, et verus amor consequitur. Esau vero non ut virum bonum a patre amatum, nulli dubium est; qui panis pauxillo, et consecro ex lente edulio, aetatis prerogativam addixerit. Atque ita sane et Synagoga propter exilium regnandi voluptatem adoptione excidit; Jacob matris opera, ingenii facilitate, patris felicitatem alepto. Ac quemadmodum Rebecca Jacobum, ita et mei Christi incruxa victima novum populum Deo et Patri conciliavit et placavit. Sed quoniam rejectus a Deo est Esau, et nos adeo hactenus de eo sermocinati, dcinceps quae ad Jacob solum spectant prosequamur. Etsi illud prius operae premium est dispicere, cur Esau paterni boni omnis causa, ingenti obito labore, difficilem se præbens pater graviter ejulantem benedixerit. Hoc facto, opinor, Isaac scelestissimam Synagogam docet, nisi ad Deum hominem Jesum, quem in crucem egit, reversa, eum regenerationis lavacro, perinde ac Esau patrem lacrymis, propitijs, celeste regnum consequi non posse. Sed rursum ad vaticinium sermonem referamus. « Igitur egressus Jacob de Bersabee pergebat Iharan. Cumque venisset ad quemdam locum, et vellet in eo requiescere post solis occubitu³¹. » Jacobo solis, qui mente teneatur, signis divinitus erudiendo, sensilem condì solem oportebat, ut quam subiturus quoque erat in domino supplicio caliginem præsagiret.

²⁷ Gen. xxv, 25. ²⁸ Gen. v, 26. ²⁹ ibid. 27. ³⁰ Gen. xxv, 28. ³¹ Gen. xxviii, 10, 11. ³² ibid. ³³ Gen. xxviii, 11. ³⁴ ibid. 12. ³⁵ ibid. 13. ³⁶ Joan. i, 51. ³⁷ Hebr. ii, 14. ³⁸ Gen. xxviii, 15. ³⁹ Matth. x, 28. ⁴⁰ Psal. xxx, 9.

Jacobi res cum Christo coluntur.

« Tulit de lapidibus qui jacebant, et supponens capiti suo⁴¹. » Lapidem Jacob sumpsit, quoniam exterarum gentium populus per augustum illum et angularem lapidem, id est, Christum, ad Denm confluxurus erat. Igitur hic quoque auguste lapidem ad caput adhibuit « Dormivit in eodem loco⁴². » Nam etsi corpore dormiebat Jacob; at Israelis mens sollicitabatur: « Vidiisque in somnis scalam stantem super terram, et cacumen illius tangens eam⁴³. »

Scala Jacob typus B. Virginis, et reliqua Jacobi gesta.

Scalam hic mihi Virginem intellige, per quam in celum e terra surrigimur. « Angelos quoque Dei ascendentis et descendentes per eam, et Dominum innixum scalæ⁴⁴. » Primum ad eam descendit Gabriel, Dominum nuntiaturus eodem faustissimo nuntio conceptum iri, ex eaque jamjam Deum hominem proditum. Deinde et ministri, ac salutis nostraræ custodes. Servator enim meus in Evangelio confirmat: « Videbitis cœlum aperatum, et angelos Dei ascendentis et descendentes supra Filium hominis⁴⁵. » Ascendentis ad eum, qui Deus cum esset, homo etiam factus, inaspectabili Patri dexter assidens: descendentes ad homines, procuranda eorum salutis causa. Id enim et Paulus, mei Christi os, testatus est, cuius de angelis haec sunt verba: « Nonne omnes sunt administratori spiritus in ministerium missi propter eos qui hereditatem capient salutis⁴⁶? » Sed ad vaticinium revertamur.

Atque ille eum sic est allocutus: « Ego sum Dominus Deus Abram patris tui, et Deus Isaac⁴⁷. » Ego. Quis? Scala imminens. Ne metue, scilicet ab Esau fratre tuo. Itidem et Servator suos discipulos monebat: « Nolite timere eos, qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere⁴⁸. » Quod eo pertinebat, ut terrorē illos eximeret, qui in se spem haberent; quomodo et beatus David felicem clamat⁴⁹, qui in eo spem ponit. « Terram, in qua dormis tibi dabo, et semini tuo. » Ejus stirpem, non solum ex eo prognatos, sed exteros quoque Deus appellat. Nam ut Esau, qui filius Isaac erat, in Synagogæ felicitate numerum nullum tenuit, quod virtutis et Dei notitiae iter non insisteret; ita qui per Dei notitiam et virtutem, etiam si ex gentibus sint, Christo se adjungunt, alii Israelis erunt. Siquidem Israelis notatio est, « mens Deum videns. » Itaque qui mentem habent purgatam, ad divinum splendorem suscipiendum, merito Israelis filii et sunt, et nominantur. Atque hanc nostram sententiam reliqua sacrae Scripturæ facile confirmabunt:

¶ Eritque semen tuum quasi pulvis terræ; dilataberis ad Occidentem et Orientem, et Septentrionem, et Meridiem ¹¹. » Vide te ut quaternas mundi partes sacrae Litteræ complectantur? cum Judea quoniam aliquod, et minimum terræ segmentum sit. Itaque id magis illustrans vates, addit: « Benedicentur in te, et in semine tuo, cunctæ tribus terræ ¹². » Id est, ab exorto Iesu Christo Deo. Sin id evertere conamini, nulla inter vos et gentes felicitas et communio erit, sed discordium atque dissensio. Nam hactenus apud omnes gentes contempti, et invisisti estis. « Et ero custos tuus, quocunque perrexiseris. » Quare certus hanc ab æterno œconomiam in tua stirpe complendam, iter omne tuum securus decurre. « Et reducám te in terram hanc, » id est, in antiquam Adami nobilitatem restituam. « Nec dimit tam nisi complevero universæ, quæ dixi ¹³. » Non deficit, inquit, tuam stirpem felicitas, quin ex ea, id est, ex Virgine, corporis quasi miscellam assumpsero.

Quod si quis id pressius intelligere vult, Jacob ipsum percontetur. Cedo, beate Israel, quænam ea sunt, quæ benignus Sabaoth Dominus facturum se promittit? « Non auferetur sceptrum de Juda, et dux de semore ejus, donec veniat qui mittendus est, et ipse erit exspectatio gentium ¹⁴. » Audivistis prophetæ vocem nostris verbis consentanea loquentem? Illud enim quod constitutum est, conceptum ante secula areanum significat. « Cumque evigilasset Jacob de somno, » id est, scientiam omnem eorum, quæ Deus dixisset, memoria complexus: « Ait: Vere Dominus est in loco isto, et ego nesciebam ¹⁵. » Et intelligentiam subobscurè innuit, et comprehendendi impotentiam fatetur; pavensque: « Quam terribilis est, inquit, locus iste ¹⁶! » Vere tu quidem, beatissime Israel. Valde enim terribilis est Dei ad mortales descensus. « Non est hic aliud, » scilicet e scala, id est, ex Virgine Maria, corporatum, « nisi domus Dei, » quæ est, inseparabilis unio, « et hæc porta coeli ¹⁷. » Hæc, scala, Virgo simul et Deipara, coeli porta est. Nam per eam descendet cœu in vellus pluvia, unigenitus Dei Filius. Hæc qui viderat, atque explorata tenebat, noscens quemadmodum mane sulgens Jacob, et lapidem ei, quem cohspexerat, inunxerit, et votum nuncuparit: si hoc suum iter Dominus scalæ innigus fortunaaset, cum sibi Deum fore; et hoc saxum, quod figuram contineret impolluti ejus corporis, Dei domum. Quin et decimas ei daturum: qua re Synagogam instruebat, quæ omnium domi natorum decimas penderet; et spiritualem ac novum populum significabat, qui totius ætatis sum: atque vitæ decimas consecraret. Itaque a Deo itineris compos, atque ad Laban incolumis perductus. « Videl (nam Mosis iterum verba traximus) putum in agro, » id est, in corpore fontem immortalis vite. « Duos quoque greges ovium aæcupantes juxta eum ¹⁸, » Judacorum et

A exterarum gentium populum. Ita enim eos meus Christus appellat: « Ego sum pastor bonus, et cognosco oves meas, et cognoscunt me mee. Sicut novit me Pater, et ego agnosco Patrem; et animam meam pono pro ovibus meis ¹⁹. » Notate diligenter. Nam ex eo puto adaquabantur, quemadmodum Christus in Evangelio ait: « Si quis sit, veniat ad me, et bibat ²⁰. » Oves illuc bruntæ, hic rationales. « Et os ejus grandi lapide claudebatur. » Is lapis monumenti Servatoris Christi saxum designat. Eodem omnes greges cogehant, scilicet prophetæ et apostoli; avoluoque saxo oves adaquabant, id est, explicandis sacris Litteris populum cœlesti musto rigabant. Rursumque saxum ad os putei adolvebant. Saxum hoc putei, quod saxum est monumenti B immortalis vitæ, congregati duo pontifices Annas et Caiphas cum custodia, ad os monumenti adolvebunt. Et Jacob duos pastores allocutus. Illic sanc Jacob duos pastores, hic Salvator noster atque Deus, velut alter Jacob, duos pontifices. En, inquit, dici multum adhuc est; longum pœnitendi spatum; nec tempus est cogendi pecoris, tempus illud secundi mei adventus, quo oves ab hædis separém. Adaquate oves, Dei notitiam per actus pœnitentiales docete, et pastum ite; hoc est, in æterna tabernacula concedite. Ad quiem IIII, Non possumus, inquiunt. Idem responsum et pontifices ovium pastori dederunt. Non possumus, qui Deum interfecimus, ad frugem et pœnitentiam redire; nisi coactis omnibus gregibus, gentiōm scilicet, amoveatur saxum C ab ore putei, sacræ Scripturæ tanquam legumentum a lége amolitum sit; et ita adaquemus greges. Nam, auctore Isala: « Cum plenitudo gentium intraverit, tunc omnis Israel salvabitur ²¹. »

Adhuc eo-cum illis colloquente, id est, Judæorum Synagogam commodum castigante: « Et ecce Rachel veniebat cum ovibus patris sui ²²; » scilicet gentium Ecclesia. Hic conspicatus Jacob, Christus, gentium Ecclesiam, Laban sive matris germani filiam, id est, ex Synagogæ germano ascitam. Nam in novam Ecclesiam cooptantur partim ex genere Esau, alii ex Ismael, partim nati ex Nachor, partim ex Lot, itemque ex filiis Ceturæ; qui Synagogæ germani sunt, quippe omnes Abramum stirpe editi. Et egressus Jacob, id est, Dominus noster Jesus Christus ex mortuis excitatus, avoluto saxo ab ore putei, id est, a foribus monumenti, ac quod est in lege pingue, et intricatum amolitus, sive matris, Synagogæ, ut jam diximus, germani oves adaquavit, immortalitatis vitæque fluento; ut in Evangelio ait: « Qui biberit ex aqua, quam ego dabo ei, non sitiet in æternum: sed aqua, quam ego dabo ei, fieri in eo fons aquæ salientis in vitam æternam ²³. » Atque hæc quidem meus amor Iesus. Jacob vero Racheli deosculatus est; itidem et novam Ecclesiam Dei Unigenitus complexus est.

¹¹ Gen. xxviii, 14. ¹² ibid. ¹³ ibid. 15. ¹⁴ Gen. xlvi, 10. ¹⁵ Gen. xxviii, 16. ¹⁶ ibid. 17. ¹⁷ ibid. ¹⁸ Gen. xxix, 2. ¹⁹ Joan. x, 14, 15. ²⁰ Joan. vii, 57. ²¹ Isa. lix, 20; Rom. xi, 25. ²² Gen. ix, 9. ²³ Joan. iv, 14.

CAPUT XXII.

Duae Jacobi uxores, quid significent.

Sed ne recensendis singulis prolixus videar, et rem ad exitum perducam: Jacob bis septem annorum servitio duas conjuges duxit, priorem Liam, alteram Rachelem; quarum illa Synagogam, haec Christi Ecclesiam representat. Scindendum est autem, priorem studio et amore posterioris a Jacob acceptam fuisse. Nam Rachel cum formosa esset, a Jacob amabatur, ut a Christo gentium Ecclesia. Idque verum esse, ipsa sacrae Litterae testimonium dicunt: « Lia vero lippis erat oculis, » sequi ac Synagoga impotens ad spectandum divinum splendorem: « Rachel decora facie, et venustu asperita ». Ut gentium Ecclesia, Dei agnitione et virtute locupletata. — Et rursum: « Servivit ergo Jacob pro Rachel septem annis, et videbantur illi pauci dies pra amoris magnitudine ». Et paulo post: « Amorem sequentis priori prætulit ». Ita et Christus gentium Ecclesiam plus quam Synagogam amavit. Nam et hanc sibi desponderat, sed per sequestrum Mosen, quemadmodum et Jacob Liam amore Rachelle; cum genium Ecclesia Christus, ut Jacob cum Rachele, os junxit: quemadmodum per vatem Dens in hanc sententiam aperuit: « Et non docebit ultra vir proximum suum, et vir fratrum suum dicens: Cognosce Dominum; omnes enim cognoscent me a minimo eorum usque ad maximum ». Atque haec in praesentia de Jacob sufficiant: nam de eo et in descensu in Egyptum, et in Pharaone adorando mentionem faciemus.

Igitur in primis observandum est, Israelem, gignendis duodecim Patriarchis, instituisse Synagogam ex Liæ natis: per concubinas vero, extraneas mulieres significasse, quas generi suo accenseri passus sit; per Rachele satis, Christi et proditoris Judæ exempla notasse; in Josepho Christi, in Benjamin Judæ proditoris.

CAPUT XXIII.

De Josepho allegoria Christo tributa.

Quare hoc quidem loco, omissis deceim, de Joseph et Benjamin verba faciamus. Sed neque hoc prætermittendum est nobis, cur a parente ausiguiens Rachel, ejus idola surripnerit. Certe non ut clavis haberet, sed ut aboleret. An scilicet quæ Christi Ecclesias exemplum contineret, paterno quoque simulacrorum cultu dimisso, simulacra exitio se datum inveniuit? Nam ut a Jacob vestigata hand tenuit Rachel; ita et altero Jacob, Salvatore meo Christo exerto, gentium Ecclesia, paternam suam impietatem ignominiae et excidio dedit. Ac quemadmodum illos ex gentibus Christus non admittit cum simulacris, ita nec Synagogam cum Iudeis victimis, ac circumcisione. Atque haec quidem sic habent.

¹¹ Gen. xxix, 17. ¹² ibid. 20. ¹³ ibid. 30. ¹⁴ Jerem. xxxi, 34. ¹⁵ ibid. 32. ¹⁶ Gen. xxxvii, 4.
¹⁷ Joan. i, 11. ¹⁸ Gen. xxxvii, 8. ¹⁹ Joan. x, 24. ²⁰ Gen. xxxvii, 19, 20. ²¹ Matth. xxi, 38. ²² Luc. c. ixiii, 2. ²³ Gen. xxxvii, 11, 22. ²⁴ Luc. xxi, 22. ²⁵ Gen. xxxvii, 23. ²⁶ ibid. 24. ²⁷ ibid. 25.
²⁸ Joan. xviii, 28.

A Cæterum Joseph apud fratres invidia laborabat¹¹, ut et apud Judeos post Christus: sic enim scribit in Evangelio dilectus ille Joannes: « In propria venit, et sui eum non receperunt ». Illi propter factam ei a patre versicolorem tunicam, et somnia, oderant fratrem; Judæ Christum propter quædam mentalem quasi purpuram, quæ ei coelestis Patris benignitate jam ex virgineo ventre, tinctura velut discolori contexta fuerat, ac demum propter luculenta etiam miracula, persequebantur. Illi fratris incidentes querere: « Nunquid rex noster eris? aut subjiciemur dilitioni tuae »? Judæ vero in portico Salomonis circumdederunt Emanuelem, et dicebant ei: « Quousque animam nostram tollis? Si tu es Christus, dic nobis palam ». Illi miseros ad se ab parente fratrem conspicati, inter se jacitare: « Ecce somnator venit; venite occidamus eum, et mittamus in cisternam veterem ». Judæ opificem suum ab inexpectibili Patre missam correntes, dicere: « Hic est haeres, venite occidamus eum, et habebimus haereditatem ejus ». Illi apud patrem defensionem, hi apud Pilatum meditari: Illi ab immensi sera devoratum confirmare; hi: « Hunc invenimus subvertentem gentem nostram, et prohibentem tributa dare Cesari, et dicentem se Christum regem esse ». Illuc Ruben hortari: « Non interficiatis animam ejus, nec effundatis sanguinem, sed projicite eum in cisternam hanc »; scilicet ut eum manibus eorum eriperet. Hic Pilatus, ut Christum et Iudeorum manibus eriperet, negare: « Nullam causam mortis invenio in eo: corripiam ergo illum et dimittam ». Illuc Rubeni fratres obtemperare; hic Judæ, ut omnium cruentissimi, Pilati verba resutare. Sed illuc Ruben propter orationem, fratrum prodictionis haud sane insons est; neque hic Pilatus a Dominicæ cædis crimine liber.

Verum ne dicendi brevitate minus perspicue Josephi argumentum proponam, ipsam prophætica verba in medium producta inaudite: « Confestim igitur, ut pervenit ad fratres suos, nudaverunt eum tunica ». Illi dæceptam tunicam patri servant; hi detractas Christo uestes partiuntur. Et accipientes, « Miseront in cisternam »; illi arreptum in specum deturbant, hi exanimatum in monumentum deponunt. Et cisterna erat vacua, quæ non habebat aquam. Quemadmodum illuc specus aquam non habebat, ita neque hic monumentum mortis vim. « Et sedentes ut comedenter panem »; illi, eo in specum detruso, sedent ad cibum capiendum; Judæ post Dominicam cædem Pascha faciunt. Sic enim habet Evangelista: « Et ipsi non introierunt in prætorium, ut non contaminarentur, sed ut manducarent Pascha ». Notate diligenter Scriptura meum. Sublatis oculis animadvertis. Nam post sumptum a Juda Dominicum panem intravit in eum

Satanas, ut in Evangelio Joannes docet ¹. Et ecce A Ismaelitæ vi tores vencrunt de Galaad. Josephi enim, ut et Christi, empires ex circumcisione esse oportebat.

CAPUT XXIV.

Camelus in Scriptura odium significat.

Et camelii eorum aromate, et resina, atque stacte onusti erant. Camelus nominans, Annæ et Caiphæ corpora, pontificali stola amictæ, notat. Est autem camelorum genus injuriarum. retinonitissimum. Itaque figura quoquæ odium adversus veritatem designabat. Qui ea in Ægyptum importatum ibant, perinde ac illi circumcisii operam dabant, ut Deum hominem Jesum ad inferos demitterent. « Dixit ergo Judas fratribus suis : Quid nobis prodest, si occiderimus fratrem nostrum, et celaverimus sanguinem ipsius? Melius est, ut venumdetur Ismaelitis, et manus nostræ non polluantur : frater enim et caro nostra est ². » Oportebat tum quoque venditionem per Judam fieri, quoniam et nunc Servatoris venditio per Judam proditorum facta est. Sed illi fratrem liberare volens, venditionem eis suscit : duobus enim malis comparandis, minus elegit; Iscaritores, qui doctoris crædem spiraret, nec perfidere posset, pontificibus eum venumdat. Idque etiam Salvator mens Pilato demonstrans ait : « Propterea qui me tradidit tibi, majus peccatum habet ³. » Proh proditoris audaciam, et doctoris humanitatem!

Igitur ejus fratres extractum eductumque ex cisterna Josephum, Ismaelitis vendunt in Ægyptum abducendum. Illi quidem sic. Iudæi Jesum Pilato tradidit, in crucemque sublatum, morti demiserunt. Accepit ab iis aureli viginti, illi sureos viginti; proditor argenteos triginta accipit. « Reversus Ruben ad cisternam, non invenit puerum ⁴. » Ille Servatoris a mortuis resurrectionem notat. Nam ut illic Ruben Josephum non invenit, ita nec Petrus Christum in monumento ⁵. « Tulerunt autem tunicam Joseph, et in sanguine hædi, quem occiderant, tinixerunt ⁶. » Illi accepto capro tunicam cruento imbuunt: hic caper atque tunica Verbi assumptum intelligendum est : quo interficiendo, Iudei corpus ejus cruentarunt. Jeremias enim ex Christi persona hæc sunt verba : « Et ego quasi agnus mansuetus, qui portatur ad victimam; et non cognovi, quia cogitaverunt super me consilia ⁷. » Videte ut ovis ubique ipius assump'i figuram designet ⁸. Missamque versicolorem tunicam patri representant. Nam unigenæ tunicam Deus et Pater cruentam accepit. Et ei significant : « Hanc inventimus : vide utrum tunica filii tui sit, annon ⁹. » Ilium et Iudei de Christo dicebant : « Conflidit in Deo : liberet nunc, si vult eum ¹⁰. »

CAPUT XXV.

Invidia, sera crudelis.

Observeat figuræ : « Cum cognovisset pater ait : Tunica filii moi est, sera pessima comedit eum ¹¹. » Etenim vere immanissima sera est invidia, ac multo etiam plus. Nam seræ hominum tantum corpora mandunt ; hæc cum corporibns animos etiam prodit. Nec solum Jacobi filios, hæc invidia fratris venditores, sed Iudeos quoque Dei percussores effecit. « Sciasisque vestibus, indutus est cilicio, lugens filium suum multo tempore ¹². » Et hic videre est non mediocre dolere coelestem Deum et Patrem, ex hac Christi injurya atque cæde affectum. « Congregatis autem cunctis liberis ejus, ut lenirent dolorem patris ¹³. » Ex omni memoria, Deo charos simul et charas Scriptura significat. « Noluit consolationem accipere ¹⁴; tam graviter enim Iudei offenderunt, ut depreciationem respuat, quantumvis animum inducat quis precari pro iis. Id quod per vatem Deus testatur in hæc verba : « Si steterit Moses et Samuel coram me, non est anima mea ad populum istum ¹⁵, » nec exaudiā eos, exposcentes pro iis pacem, ut ante. Ita ut quæ in medio sunt dimittam, Josephum in Ægyptum abduxerunt ¹⁶.

CAPUT XXVI.

Joseph in Ægypto ad summos honores electus.

Ibi, scitis omnes legisperiti, Pharaonis magistro equitum venisse, eumque hominem dextrum deprehensem, omni sua familiæ, eunclisque domesticalis a Putiphare præfectum suis; heram vero, ut formosum esse conspicata fuit, eum amasse; sed negantem secum nequitias facere, arrepta ueste, quo proba videretur, marito proddisse. Ita sane et Synagoga Christum prius dilexit, inter homines longe formosissimum ¹⁷; cum eum et pontificem ad rationem Melchisedechi cooptavit ¹⁸, et sine matre in celo, sine patre in terra confirmavit ¹⁹. Sed nec quæ Synagogæ placerent, facere volentem, et assidue incessantem et castigantem, ut ait Salomonis Sapientia : « Tanquam nugaces aestimati sumus ab illo, et abstinet se a viis nostris, tanquam ab imunditiosis ²⁰; » tum vero vestimentis exundendum Pilato tradidit, sacrificium se Deo facere credens. Illic Putiphari Ægyptia : « Adduxisti servum Hebreum, ut illuderet mihi ²¹. » Hic Synagoga Pilato : « Impoperat nobis peccata legis, et diffamat in nos peccata disciplinarum nostrarum ²². » Illic Putiphari corruptum Josephum in carcere compedit, quo in loco vincil regis tenebantur ²³: hic Pilatus Domini mel captivi animam ad inferos demisit; ubi in tenebris jam olim sanctorum manes tenebantur. Illic custodiae magister Josepho carcere in manus commisit, nec de illo quæ inibi fuerent, post eum cognov-

¹ Joan. xii, 27. ² Gen. xxvii, 26, 27. ³ Joan. xix, 41. ⁴ Gen. xxxvii, 29. ⁵ Joan. xx, 6, 7. ⁶ Gen. xxxvii, 31. ⁷ Jerem. ii, 19. ⁸ Isa. liii, 7. ⁹ Gen. xxxvii, 32. ¹⁰ Matth. xxvii, 43. ¹¹ Gen. xxxvii, 53. ¹² ibid. 51. ¹³ ibid. 55. ¹⁴ ibid. ¹⁵ Jerem. xv, 4. ¹⁶ Gen. xxix, 7 seqq. ¹⁷ Psal. xliv, 5. ¹⁸ Psal. cix, 4. ¹⁹ Hebr. vii, 17. ²⁰ Sap. ii, 16. ²¹ Gen. xxxix, 17. ²² Sap. ii, 12. ²³ Gen. xxxix, 20, 22.

srebat; hic meus Salvator atque Deus, abruptis inferorum vinculis, calcptoque custode diabolo, sanctorum animas liberavit.

¶ His ita gestis, accidit ut peccarent duo eunuchi, pincerna regis Aegypti, et pistor, domino suo ²⁰, id est, exterarum gentium et Iudeorum populus. Nam prior erat gentium, qui, ut idololatra factus, a Deo defecit, tunc Iudaicum populum per Abramum sacrificium instituit. ¶ Videruntque ambo somnium nocte una ²¹, id est, Dei mortem recognitarunt. Sed illic a Josepho dissolutio est, hic a Deo. Quare merito Josephus: « Nunquid non Dei est interpretatio ²²? Verum præstat ea somnia, quæ quidem exempla habent rerum futurarum, verbo tenuis recensere. Tum Josephus et somnum suum narravit prior præpositus pincernarum, scilicet gentium figuram ferens: « Videbam coram me vitem ²³. » Vitam hic intellige dulcem Jesum; sic enim ait in Evangelio: « Ego sum vita, et Pater meus agricultor est. Omnes palmiten in me non ferentem fructum, tollit eum: et omnem, qui fert fructum, purgabit eum, ut fructum plus afferat ²⁴. » Contra me, id est, contraria, et in Christum impie affecta erant gentes. « Et in vite erant tres propagines ²⁵, eaque germinans; nam post triduum Christi resurrectionis emicuit. Florem eliciebat, apostolos et martyres, unde uarum râcemi maturescabant, martyrum sanguinem rubebant. « Calicemque Pharaonis in manu mea: tuli ergo uvas, et expressi in calicem quæ tenebam, et tradidi poculum Pharaoni ²⁶. Hoc incuruentum novæ Ecclesiæ sacrificium notat. ¶ Respondit Josephus: Hæc est interpretatio somni: Tres propagines, tres adhuc dies sunt: post quos recordabitur Pharaon ministerii tui, et restituuer te in gradum pristinum: dabisque ei calicem juxta officium tuum, sicut ante facere consueveras ²⁷. » Ac Josephi quidem ad pincernam hæc sunt verba. Meus autem Servator atque Deus gentibus recipit, sese hinc ad triduum a resurrectione discipulis suis et apostolis mandaturum, qui acceptas tingant in nomine Patris et Filii, et Spiritus genit: seque datarum regnum atque sacerdotium. Hædein, cuius exconomia mysterium oblitus essent in pane et vino, quod Melchisedech, qui e gentibus esset, per figuram Abramam representavit; eaque ideo se facturum populo ex gentibus converso spontepondit, quod is Christum sibi confessus fuisset. ¶ Tantum meuente mei, cum ibi bene fuerit. Hoc a me accepto beneficio, sepulturæ atque resurrectionis memoriam indelebilem habeto. « Et facias mecum

²⁰ Gen. xl. 1. ²¹ Gen. xl. 5. ²² ibid. 8. ²³ ibid. 9, 10. ²⁴ Joan. xv. 1, 2. ²⁵ Gen. xl. 10, 14, 15. ²⁶ Gen. xl. 14. ²⁷ Gen. xl. 15. ²⁸ Matth. xxvi. 61. ²⁹ Gen. xl. 16, 17.

(17) Petebat enim Josephus, ut se apud Pharaonem in gratia poneret, a quo deinde ad dignitatem eveneretur.

(18) Οχύρωμα, quod nomen usurpatur et pro car-

A misericordiam; » mea ope in fratres benignitate utitor, id est, sanationum prodigia patrato. ¶ Ut suggeras Pharaoni ²⁹. Notate diligenter Scripturam mentem. Illa (17) ad dignitatem; hæc ad martyrii tolerantiam pertinent. Nam quod ait, ejusmodi est. Deductus ad principes et reges, meorum dictorum recordator: « Ponite in cordibus vestris non præmeditari, quemadmodum respondeatis. Ego enim dabo vobis os et sapientiam, cui non poterunt resistere, et contradicere omnes adversarii vestri ³⁰. » Hactenus Servator. ¶ Ut educat me de isto carcere ³¹. »

CAPUT XXVII.

Calumniæ quis quanta.

B Illic Josephus a prægustatorum magistro contentus, ut se ex carcere educat: hic clemens Jesus a populo e gentibus aserto, ut se a Iudeorum calumniis vindicet: vere enim grande sceleris præsidium (18) calumnia. Nam si vel ad Christum meum grassari est ausa, quis vero eam facile contemnet? Atque id verum esse, sequentia auditio: « Quia furio sublatus sum de terra Hebreorum ³². » Hoc est, Pilato a Iudeis calumnia proditus. Ea quæ ait, explicat evangelista: « Hic dixit: Possum destruere templum Dei, et post triduum reædificare illud ³³. » Itaque calumniæ impudentiam videntes, corum sceleris excellentiam miramini. Neque hic quidquam feci, mali scilicet, quamobrem me in hanc speciem detruerent: illic Josephus in specum; C hic Jesum in monumentum.

Sed, jam tempus est, et pistorum magistri somnum, qui Iudeorum populi exemplum habetur, recensere. Igitur pistorum magister: « Et ego vidi somnum: Quod tria canistra farina. » Tria canistra, tres quali sunt, quæ tria gravia Iraelitarum flagitia censentur; idolorum cultus, vatum cædes, et Christi oocisio. « Haberem super caput meum, id est, gererem eorum facinora. » Et in uno canistro, quod erat excelsius, scilicet supremo flagilio, portare me omnes cibos, qui sunt arte pistoria. » Hæc cœtum in eos ex varii generis hominibus eogenendum (19), ceu ad opus regalis potentiae, designant. « Avesque comedere ex eo ³⁴. » Excisa enim est proper crimen interfici Christi et Iudeorum graves offensas Hierosolyma. ¶ Respondit Josephus: Hæc est interpretatio somni. En somnum, ejusque interpretationem: « Tria canistra tres adhuc dies sunt. » Abhinc tres dies, scilicet a Jesu resurrectione; post quos auferet Pharaon caput tauum. D Illic Pharaon pistorum magistrum; hic capite Iudeos truncat Christus, qui princeps atque rector est;

cere, in quem conjectus est Josephus, unde hæc allusio petita.

(19) Manum et exercitem a Vespasiano Hierosolymis admoveendum.

¶ ac suspendet te in cruce, » proh! stirpitus delebit, et lacerabunt volucres carnes tuas ⁴⁰. » In Israelitarum captivitate, ut ante diximus. Eaque vera esse, audite Christum inter ipsos cruciatus mulieribus Hierosolymitanis loquentem : « Filiæ Jerusalæ, bolite flere super me; sed super vos ipsas flete, et super filios vestros : quoniam ecce venient dies, in quibus dicent : Beatae steriles, et ventres, qui non genereront, et ubera quæ non lactaverunt : quia si in viridi ligno hæc faciunt, in arido quid fieri ⁴¹? Si insontem me, inquit, Romani neci dererunt, quid non facient per omne genus flagitii voluntatis? » Exinde dies tertius natalitius Pharaonis erat : qui faciens grande convivium pueris suis, recordatus est inter epulas magistri pincernarum, et pistorum principis. Restituique alterum iu locum suum, ut porrigeret ei poculum : alterum suspendit in patibulo ⁴². » Atque hæc quidem rex Pharaon natali sibi die inter suos designavit. At Rex regum ex mortuis redux, inter sanctos una suscitatos, prægustorum magistri, id est, novi populi, mentionem fecit ; scilicet ex quali impietatis præcipio ad quale Dei notitiae fastigium pervasisset ; rursumque Judaici, ex quali adoptionis fastigio in quale se Christi cædis barathrum deturbasset. Quibus rebus et novum populum, ut jam dixi, ornavit atque servavit, et Judæum ignominia et excidio dari permisit. Sin dicat quispiam, utrumque simul et pariter non contigisse : esto ; at ex eo die utrumque scitum sanctumque est.

CAPUT XXVIII.

Mosis historia mystice explicata.

Sed hæc de Josepho sufficiant, et jam porro prophetarum centrum, deiscium, atque a Deo scitum et cognitum Mosen aggrediamur. Quanquam illud quoque ignorandum non est, Josephi in Ægyptum adventum secundam præsentiam notare. Nam ut ille fratribus se prodidit, ita et Judæi tandem aliquando Christum agnoscent; ut fert hoc Zachariæ prophete effatum : « Et aspicient ad me, quem coniserunt ⁴³, » Et quemadmodum illos pœnitentia ductos, ex Chananæa ad se adventantes, Josephus cum omni familia aluit; sic quotquot toto hoc orbe Judaici nominis sunt, si pœnitentes Christum vere Dei Filium confiteantur, eos cœlesti et immortali pane alet, ut in Evangelio testatur : « Ego sum panis vivus, qui de cœlo descendit. Qui manducat meam carnem, et bibit meum sanguinem, habet vitam æternam, » et in judicium non veniet (20), sed « ego resuscitabo eum in novissimo die ⁴⁴. » Suscitationem hic non illam mortuorum, qua omnes suscandi sunt, sed decessoris Adami, significans.

Sed tempus iam est, capitil Mosaicæ interpreta-

A tionis frenis, atque ad ejus metam sacrarum Littrarum tanquam curriculo reducto, pro virili auri-gari. Igitur circum Mosen ac Ægyptum, et Pharaonem, ejusque duces currum ducturi, age in primis cujusque significationem edamus. Enimvero sic habendum est, Mosen mei Christi ac Servatoris Dei figuram exemplumque ferre, Ægyptum Orci, Pharaonem diaboli, qui mente informatus quasi quidam Pharaon est, non equidem secundum regiam dignitatem, sed elationis frustrationem, duces ejus angelos et operas. Jam figuræ videte. Nam ut Moses a Pharaone profugit ⁴⁵, sic Christus ex Ægypto in Judæam concessit, Osee vatis dictio comprobando : « Ex Ægypto vocavi filium meum ⁴⁶. » Ille ad Madianitas ingressus, secundum puteum consedit ⁴⁷ : Jesus ex itinere fatigatus secundum fontem ⁴⁸. Illic pontifex Madianita septem Elias habebat, quæ ejus oves pascerent ⁴⁹; hic septenis Spiritus donis, Deo et Patri gentium Ecclesia, ex variis generis atque linguae mortalibus coacta, pascitur, demissa hereditaria inpietate. Illic Raguelis filiæ in Mosen incident; hic in Christum ex gentibus natae, quarum prima adfuit e Samaria. Illic venientes pastores eas pellebant; hic Synagogæ pontifices, et pastores exteriores persequebantur. Illic surgens Moses, profligatis pastoribus, et aquam eis hausit, et pecus adquavit ⁵⁰. Hic Christus ex mortuis resurgent, scelestos et falsos pastores fugavit, sibique fidem habentes, aqua viva, id est, divino suo cœlestis præconio rigavit; addens : « Si quis sis, veniat ad me, et bibat ⁵¹. » Illic Raguelis filiæ ad patrem suum regressæ, Mosis studium commendant ⁵²; Samaritana ad Natalem reversa, mei Servatoris amplitudinem prædicat. Raguel querit ex filiabus, ubi sit? accerserent hominem, quo cibum caperet. Hic cœlestis panis : « Ego cibum, inquit, habeo, manducare, quem vos nescitis ⁵³. » Moses ibi apud hominem degit, éique ille Sephoram filium elocat ⁵⁴: mens Servator in Samaria considerans, et eam collustrans, bellam gentium Ecclesiam despousat : nam Sephora Judæis bellam, seu collustrationem notat. Jam vero duos Mosis filios observe, qui ad duo fœdera trahuntur, quorum lex Gersami nomine censeatur, qui quidem peregrinus fuerat; nondum enim in promissam terram Israelitæ invaserant; Gersam autem Judæis idem est, quod peregrinus. Porro Eliezer novi fœderis Christi Domini figura est; quippe hoc fœdere ineundo Deus terris opitulatus, eas a fraude (21) vindicavit. Nam Eliezer Judæis perinde est ac si dicas pitorulator.

Sed præstat Exodi quoque vaticinium verbo tenuis recensere. « Post multum vero temporis. » Quod temporis longi spatium propheta significat? Delicii

⁴⁰ Exod. ii, 45. ⁴¹ Luc. xxiii, 28, 29. ⁴² Gen. i, 2, 20. ⁴³ Zach. xii, 40. ⁴⁴ Joan. vi, 51, 54. ⁴⁵ Gen. xl, 18. ⁴⁶ Osee xi, 1. ⁴⁷ Exod. ii, 15. ⁴⁸ Joan. iv, 6. ⁴⁹ Exod. ii, 16, 18. ⁵⁰ ibid. 19 seqq. ⁵¹ Joan. vii, 37. ⁵² Exod. ii, 19. ⁵³ Joan. iv, 52. ⁵⁴ Exod. ii, 21.

(20) Hæc non sunt in Vulgata.

(21) Scilicet diaboli, quomodo etiam suspicor legendum.

mortalis. « Ingemiscentes filii Israel, » id est, sancti clitorum manes, apud inferos captivi, et propter opera vociferati sunt; ascenditque clamor eorum ad Deum ab operibus ⁴⁶. » Alio dicente: « Educ de custodia animam meam ⁴⁷; » alio: « Deus, ostende faciem tuam, et salvi erimus ⁴⁸; » alio: « De profundis clamavi ad te, Domine, Domine, exaudi vocem meam ⁴⁹; » alio: « Fiant aures tuæ intendentis in vocem deprecationis meæ ⁵⁰. » Horum omnium querimoniarum ad Deum pervenerunt. « Ac recordatus est foderis, quod pepigit cum Abraham, Isaac, et Jacob ⁵¹. » Illic cum Abrahamo, hic cum primigenio Adamo. « Et respxit Dominus filios Israel, et cognovit eos ⁵²; » id est, nostra tanquam miscella induenda homo factus est, simile similis expurgaturus. « Moses autem pascebat oves Jetro socii sui sacerdotis Madian; » illic Moses brutas socii sui sacerdotis, hic Christus, akter Moses, rationales eterni Patris oves pascebat. « Cumque minasset gregem ad interiora deserti, venit ad montem Dei Moreb ⁵³; » nam rationalis pecoris pastor ac Deus, ex impietatis solitudine oves abductas, ad montem, qu' est Dei notitia, et ad cœlestem ac perpetuam Hierosolymam compulit. « Apparuitque ei angelus Domini in flamma ignis de medio rubi: et videbat quod rubus arderet, et non combureretur ⁵⁴; hoc indivisam atque impermutatam Verbi divini cum humana natura unionem ex charitate susceptam designat. Nam velut rubum ignis amplexus est; ita et Deus Verbum subjecta sub peccatum Adami de hicto naturæ societatem initit, expers peccati, quo nos quoque peccato invictos compararet alter Adamus, et recreationis nostræ princeps, aque ac prior creationis. « Dixit ergo Moses: Vadam et video visionem hanc magnam, quare non comburatur rubus ⁵⁵. » Reste obstupuit Moses, qui id tantum ostentum esse figuram eventuri arcani propicere, liquido demonstrans, divinam Verbi naturam eum humanitatis modo, si quidem vellat, copulandam: nam ei quidem cuncta faciendi est potentia.

« Cernens autem Dominus, quod pergeret ad vindendum, vocavit eum de medio rubi, et alt. » Illic Dominus angeli specie visus Mosen inclamavit; hic Gabriele Virginem allocuto, in eam Deus immigravit. « Moses ⁵⁶; » nomen ingeminat, ut attentius, quæ dicerentur, audiret. Quid est? inquit ille. « Ne appropies, inquit Dominus, buc: sole calceamentum de pedibus tuis. » Nemo impuris pedibus ad decurrentem pacis Evangelium contendat, aut calcels indutus, exsanguibus, inquam, pelliibus; per quas concitatae, atque vitiosæ, et fœdæ, mortis auctores, cogitationes notantur, Virginis arcanum investiget. « Locus enim in quo stas, terra sancta est ⁵⁷. » Nam præsacratum meum regium palatium

A apparavi. « Et ait: Ego sum Deus patria tal, Deus Abraham, Deus Isaæ, et Deus Jacob. » Quod dicit ejusmodi est: Ego Deus Abraham, Deus Isaac, et Deus Jacob, olim in Virginis utero, benignitate æterni mei Patris, et ter sancti Spiritus ope degam. « Abecundit Moses faciem suam: non enim audebat aspicere contra Deum ⁵⁸. » Divini Verbi ad homines degressum et incarnationem stupebat, et admirabatur. « Cui ait Dominus: Vidi afflictionem populi mei in Ægyptio, et clamorem ejus audiui propter duritiam eorum qui præsumt operibus ⁵⁹. » Vidi, inquit, vexatos apud inferos sanctorum manes, ab infestis, nec quidquam ad mala opera urgentibus improbis dæmonibus (quos et operis exactores e nomine appellat); etenim revera, cum a Deo per ignorantiam abimus, tunc in peccati luto versamur, exactoribusque obnoxii sumus. At Dei notitiam libertatis gratia consequitur. « Et descendit ut liberem eum de manibus Ægyptiorum. » Conscius vani hominum studi erga immolata idolis, descendit a Patre nequaquam separatus, ad eripiendum dæmonibus orbem terrarum. « Et educam de terra illa; » contumacia et mortalitatis, « in terram bonem, » scilicet immortalitatis, et Dei notitiae, « que fluit lacie et melle ⁶⁰. » Ex ea terra lac et mel: ex Dominico corpore aqua et sanguis scaturiunt. Id enim et ignis cum rubo copula designat; per ardorem patibile et mortale corpus, per incolumitatem ex ardore, Deitatem, quæ invicta, illa haud longum vindenda esset. C « Clamor ergo filiorum Israel venit ad me ⁶¹. » Illic accepta Israëlitarum imploratione, hic omnium ex Adamo natorum, perspectaque violentia, qua ab Ægyptiis urgentur; non solum post, sed etiam ante implorationem (animos enim scrutor) dæmonum violentiam novi. « Sed veni, et mittam te ad Pharaonem. » Hoc Patris benignitatem monstrat. « Ut educas populum meum, filios Israel ⁶². » Illic Israëlitas; hic omnem hominum cortum ex Orci vinculis. Nam Orcus insonte ac vivifico corpore gustato, etiam quos juste captivos habebat, dimisit. « Dixitque Moses ad Deum: Quis sum ego, ut vadam ad Pharaonem, et educam filios Israel de Ægypto ⁶³? » Hoc velut ex persona corporis ad divinitatem cum eo copulatum propheta dixit. Et ille: « At tecum ego descendam, rursumque ascendo ⁶⁴. » Hoc vicissim dictum a Deo ad corpus cum divinitate copulatum accipite. Nam et ad inferos Deus cum anima descendit, et quod Deus assumperat, cum eo non solum ex Orco in terram, sed ex terra quoque in cœlum, omnibus cœlestibus copiis stipatum ascendit. Ac ne disputationis suavitatem verborum assiduitate ingrata comparemus, age, historiam omnem Mosis compendio, et tanquam digito notemus.

Igitur Moses in Ægyptum degressus est; dulcis

⁴⁶ Exod. II, 23. ⁴⁷ Psal. CXLI, 8. ⁴⁸ Psal. LXXXIX, 4. ⁴⁹ Psal. VIII, 20. ⁵⁰ Psal. CXX, 4. ⁵¹ Exod. II, 24. ⁵² ibid. ⁵³ Exod. III, 1. ⁵⁴ ibid. 2. ⁵⁵ ibid. 3. ⁵⁶ ibid. 4. ⁵⁷ ibid. 5. ⁵⁸ ibid. 6. ⁵⁹ ibid. 7. ⁶⁰ ibid. 8. ⁶¹ ibid. 9. ⁶² ibid. 10. ⁶³ ibid. 11. ⁶⁴ ibid. 12.

Jesus ad inferos. Ille in Pharaonem insurrexit; A divinum Servatoris mei corpus inferos diripuit. Ceterum quod Moses cum Aarone suo fratre ad Pharaonem abiit, haereticorum impietatem evertit, affirmantium (22), in Christi mei corpore, animæ vicem sufficere divinitatem; atque ita male docentium, non suisse perfectum hominem. Nam ut illic per Mosen et Aaronem cum Pharaone locutus est Deus; ita et Servator meus atque Deus, anima intelligentiæ, velut sequestra, inter deitatem et corporis crassitudinem interposita, Dei et hominum sequester factus est. Illic Moses et Aaron Pharaoni sese a Domino Hebreorum Deo missos dicentes, illud ab eo audiunt: « Quis est Dominus, ut audiam voces ejus »? Itidem et in Orco, cœlestibus copiis clamantibus: « Attollite portas, principes, vestras, et elevamini, portæ aëternales, et introibit Rex gloriae »; intelligibilis Pharaon respondet: « Quis est iste rex gloriae »? Atque hic (in Christo et diabolo) quiddam amplius, quam in Mose atque Pharaone cogitandum est. Illic enim Moses semel patratis decem miraculis, semel sensibiliem Pharaonem aquæ obruit; at meus Servator atque Deus non ipso solum de intelligibili Pharaone triumphum egit; sed etiam in se creditibus contra eum quotidie vires largitur, id quod notandum diligenter est. Nam ut illic Mose et Aaron Pharaoni instantibus, dimitteret populum tridui iter, colendo ab iis Domino, eorum Deo; Ille neque eos dimisit, et paleas quoque substraxit¹⁰. Sic cum homo, qui est constitutum quondam ex animo et corpore temperamentum, intelligibili Pharaoni instabat, sineret se concordi studio citra offensam et putidas cogitationes SS. Deitatem venerari; scelestissimus ille adeo non est passus hominem ad perfectionem evadere, ut vel exigua etiam virtute affectum, tanquam palea, despoliaret. Itaque Christi studioso cuique a Deo data est vis decem clades inferendi huic Pharaoni intelligibili.

Quas observeat porro, et utrinque numerum hinc. Quemadmodum illic obfirmato Pharaone Moses aquam in sanguinem conversam¹¹, Ægyptiis minime utilem reddidit; ita hic Christi mandatorum studiosus aqua divinæ piscinæ totus lustratus, inferus, et intelligibilis Pharaonis duces atque stipatores impotentes reddit, ne voluptatis vitia ex lunato corpori sanguine ad se derivent. Cumque illic sensibilis in impietate, hic intelligibilis Pharaon in malitia persistaret, ut tum per Mosen, Ægypti solum ranas protulit¹²; ita nunc Christi studiosus concitatas et noxias cogitationes ex animo amolitus, earum fætore intelligibilem Pharaonem suffocare mititur. Quippe in quorum hominum animis hæ-

A cogitationes inhaerent, in his etiam earum fætore permanet, auctore Davide: « Putruerunt, et corruptæ sunt cicatrices meæ, a facie insipientiæ meæ »¹³. Sin ad divinam gratiam mens eadem pravas cogitationes ab se repellat, ad intelligibilem Pharaonem fætore pestifer redundat, teste rursum eodem Deiparense: « In matutino interficiebant omnes peccatores terræ »¹⁴. Ubi matutinum dicitur solis splendorem, qui mentem illustrat; peccatores autem terræ, dæmones, eorumque antesignanum Pharaonem. Sed mendacij satore magis etiam ad hanc cladem irritato, Christianus in enī tertium adhibet tormentum; nam et illic a Mose vapulat pediculis, ita hic a pio vapulat precibus scelestus ille et execrandus Pharaon, et quemadmodum illic terra et aer pediculis referta, magnam Ægypti ducibus cladem attulerunt¹⁵; ita cum omnia piorum hominum precibus replentur, ab his ter sceleratus ille cum inferorum ducibus, medius cingitur et torquetur. Siquidem cum sint hæ preces agiles, quibusdam quasi alii omnia pererrant.

B Ac ne his quidem mollito, in eum plus tanquam cynomyiam armat Dei charitatem. Verum præstat sensibilem prius cladem exequi, ut ex imagine veritatem explicatam statuamus¹⁶. Ut cynomyia aliud minima est, sed quæcandi intolerabile pondus afferat; nam illapsa plane inquietum animal reddit, nec volentem currere cogit, ac serio mandenda sua ipsius cauda se inflectere, interdum vero etiam in terram deciduum graminis assidue affricare, muscae cœtum ac commercium nullo modo ferentem: itidem et plus adversus intelligibilem Pharaonem charitatis arma expedit. Quod si animal reptile muscae commercium detrectat; quanto magis charitatis vim odii architectus diabolus? Neque enim ferre omnino potest, qui est ipsa quasi natura invida, hominumque osor, nos inferiores supra tenere, ipse et sublimi lapsus, et tenebras pro luce effectus. Sed illi malis multatus adeo pudefactus non quievit, ut asperior etiam redditus sit. Itaque illic quadrupedum strages facta¹⁷; hic jejuno belluina atque bruta animali vita prostrata. Sunt enim vitia, quæ ratione et flant, et carentur, rursumque a ratione aliena et incurabilia, quomadmodum Salomonis sapientia declarat in hæc verba: « Fit enim ut deprehensus fur furatus sit, ut esurientem impletat animam: qui autem adulter est, propter cordis inopiam, perdet animam suam »¹⁸. Atque illic ut post cynomyiae cladem, quadrupedum omnium internecio est secuta; ita post jejunium hic, belluinorum atque brutorum vitiorum interitus; quæ quidem nullo præsentiori remedio, quam jejunio ex animo exterminantur.

¹⁰ Exod. v, 2. ¹¹ Psal. xxiii, 9, 10. ¹² Exod. v, 7. ¹³ Exod. vii, 17. ¹⁴ Exod. viii, 5. ¹⁵ Psal. xxxvii, 6. ¹⁶ Psal. c, 8. ¹⁷ Exod. viii, 24. ¹⁸ ibid. 17. ¹⁹ Exod. ix, 6. ²⁰ Prov. vi, 30-52.

(22) Vide Nazianz. ad Cledonium.

Verum neque hoc factio scelestus Pharaeo resipuit. Quare illic quidem pustulae ferventes (maleficos torquebant), hic impium intestinus ignis; et flammam omnem superans zelus, in Pharaonem intelligibilem insurgit²³; secundum philosophum dicentem (23): Iram in solum serpentem exerce. Jam vero, ut illic sensibili Pharaone, promissa quæ dedisset, fallente, grando cum igni exstincti; ita hic quoque intelligibili, qui a pio dejectus esset, furante, divini ignis perennes in animo scintillæ, et jugis imber lacrymarum ex oculis fluens ac scaltriens exstincti. Nam quemadmodum sensibiles oculorum pupillæ caligant, suæ acrimoniam non ferentes, atque ideo lacrymantur; ita intelligibles mentis oculi, peccati acrimoniam morsi, internam sollicitudinem atque emendationem lacrymarum defluxu testantur.

Sed iis rebus utroque obfirmato manente, opus erat porro ad frugem aliis præterea cladibus, ut, qui beneficiis affecti non se gratos præstitissent, plus castigarentur; et castigati, ex iis quæ paternentur, divinam viam agnoscerent. Igitur cum nec afflitti agnoscerent, addita locustæ calamitas est, quæ quidquid tota Ægypto viride esset, consumaret. Ac Moses quidem locustam excivit²⁴; at pius ineunda omni viâ duritate omnem corporis venustatem frangit. Nam ut illic viriditas locustis pavulum est, ita hic corporis venustas brutis affectibus. Atque interim obstinato rursum Pharaone, in Ægyptum aliis quoque cladibus sevitum est, subductaque luce tenebræ tractabiles inducit²⁵. At hic pius, qui exteriores tenebras reformat, scelerumque lippitudinem ex animo, Dei notitiae aqua diluit; principis semipiternaque lucis radios puros accipit. Sed ad utrinque, cum tergiversarentur, cladibus terendum, illa tandem ordine quidem extrema, sed quæ dolore ac vehementia facile prima esset, id est, primogenitorum mors succedit²⁶. Atque ut illic plaga hæc postrema Pharaonem populo missionem facere coegit, ad colendum Deum procul, ac seorsim a dea²⁷ trorum sacris, et cadaveribus; ita hic quoque postrema intelligibilem Pharaonem compulit, extemplo pium sinere SS. Trinitatem venerari, longe a concitatis uoxis cogitationibus remotum. Et quemadmodum illum ad omnes clades obstinatum, primogenitorum interitus emolliit et inflexit; ita hunc frangit ac debilitat animi submissio; omnia ejus primogenio vitio, id est, arrogantia atque fastu extinctio. Cæterum mutata sententia, cum dimissum a se populum persequeretur, Deus, Moses sequestro, noctu igne, interdiu nube Israelitas deduxit²⁸. Ad evanescere modum, scelestæ dæmons, profugum a se pium, ne quidquam subdole rursum inseguente, Servator noster atque Deus per divinitatem suam atque

A corpus omnem terrarum orbem ab ignorantiae tenebris ad Dei notitiae lumen crudit. Atque illuc populus traecto mari Rubro, Ægypto, ejusque principi Pharaoni elapsus, fastum agitans, promissam porro terram pro viris invadere sategit; hic mundus per Dominicum sanguinem et aquam diro ac sequace peccato, et Pharaone, acerbo atque invisibili tyranno, cum acerbis exactoribus, liberatus, itinere tanquam postilluminio ad cœlestem mundum adornando, Domino Deo nostro (24) liberalia agit, non tamen improbitatis malitiæque fermento, sed sinceritate ac puritate, quasi quibusdam panibus fermentatis, nihil Ægyptiacæ atque impiaæ massa exportans. Tum Pharaeo insequi ausus, cum omni exercitu delatus est: itidem et intelligibili Pharaone in Servatorem meum insurgere auso, intelligibilium draconum capita per sacram tunctionem confacta sunt²⁹. Id enim et magnus ille Paulus in hanc sententiam prædicat: « Nolo vos ignorare, fratres, quoniam patres nostri omnes sub nube fuerunt, et omnes mare transierunt, et omnes in Mose baptizati sunt in nube et in mari »³⁰. Nam ut Moses populum in promissam terram inducere est prohibitus, propter leve quoddam murmur (num, putatis, inquit, « de petra hac vobis aquam poterimus elicere »³¹), sed eam per vicarios explorare et cognoscere voluit³²; sic Adamus Dei præcepto non subnixus, ampletendo serpentis consilio, immortalem vitam perdidit. Igitur illic Jesus, Nave filius, Israelitas in terram promissam induxit salvos; hic æterni et exortis principii Patris Filius, meus amor Jesus, assumptio Adami temperamento, sibi credentes in cœlestem ac perennem Hierosolymam perduxit. Vidistis olim figuræ, nunc rem veram cernite.

CAPUT XXIX.

Cur Dei Filius homo factus sit.

Jud. Belle et consentaneæ Dei vatis oracula sublimi sensu aperiisti, vereque antiquas futurorum umbras et figuræ docuisti. Sed quæ est autem necessitas, quæ gratia Dei Filium hominem factum dicitis?

CHRIST. Quod si omnino, quamobrem Deus cœlestes copias, et Adamum creaverit, vos exponeatis, facile et Unigeniti incarnationem explorare cognoveritis.

Jud. Per bonitatem, et solam, universi creationem Deum fecisse, ex sapientibus nostris didicimus; nam in Davidis Psalmis hæc sunt verba: « Secundum misericordiam tuam memento mei tu ». Et rursus: « Dulcis et rectus Dominus, propter hoc legem dabit delinquentibus in via »³³.

CHRIST. Quod si ex bonitate, ut certe ex bonitate, Deus hominem fabricatus est; quanto magis sarcasmum tueri fabricauit decebat, nec committere ut

²³ Exod. ix, 10. ²⁴ Exod. x, 4-13. ²⁵ ibid. 22. ²⁶ Exod. xi, 5. ²⁷ Exod. xiii, 22; xiv, 8.
²⁸ Exod. xiv, 27-31. ²⁹ I Cor. x, 1. ³⁰ Num. xx, 12. ³¹ ibid. 10. ³² Psal. xxiv, 7. ³³ ibid. 8.

(23) Citat et hoc philosophi nescio cuius, etiam Gregorius Theologus orat. *In novam Dominicam.*
(24) Nazianz. orat. *In tarditatem.*

corruptela obrueretur? De eoque etiam Salvator de ovibus ad vos disserens, ait: « Pater meus, quod dedit mihi, maius omnibus est, et nemo potest rapere de manu Patris mei »⁽²⁵⁾. Tuori enim fabricam longe maius est atque illustrius, quam fabricari. Nec sane perinde est Deum hominem fabricari, ac hominem denique Deum fieri. Idque sic habere de principiis nostris intelleximus; dicit enim quidam primatum nostrorum Deum tunc præstantius contulisse (25), nunc deteriorus asciscere, hoc priori divinius, et, si recte judicetur, sublimius esse. Nam postquam terrestris diaboli invidia, et uxoris fraude colestem se vocari non observans, pro vita mortem, non sibi modo, sed toti adeo generi consivit; oportebat porro colestrem et immortalem Deum, Gabrieles opera ex incontaminata et impolluta semina nasci; quemadmodum de viro sine muliere effecta mulier est, sic e muliere sine viro Deum hominem virum prodire, ut peccati repertor insuperabilem se arbitratus, nobis spe Numinis inescatis, assumptio vicissim corpore inescaretur, quo Deum, eum Adamum, adortus, occumberet (26). Itaque exinanitum Nomen cum assumptio corpore copulatum est, et insolito temperamento Deus et homo ex utroque, et per unum utrumque facti, Deo cum corpore permisso atque devincto, ut que dissiderent, cunctam tanquam medii commercio in unum componerent.

CAPUT XXX.

Cur Christus homo simul et Deus.

Igitur unus ex utroque pro uno decessore, seu, ut verius dicam, pro omnibus factus, in terram venit, animo prædictus propter animum præcepti contemporænum, corpus gestans propter corpus delicti administrum, simulque damnatum, peccato altior ac sublimior; iuteus, præprior Adamum sub peccatum subjectum, vetero cum novo, id est, humanitate cum divinitate conferenda, et qui passus esset, eo per passionem revocando, ac pro nostrorum unoquoque singulis vicissim ejus, qui pro nobis obijiceretur, præstandis, atque hac benigna lapsi propter contumaciam procuremente, novo quadam arcano exhibendo. Hinc ortus atque Virgo, hinc præsepe et Bethlehem, ortus pro creatione, seu potius recreacione, Virgo pro muliere, salve pro dolore, Bethlehem pro Edem, præsepe pro pomario, Gabriel pro serpente, arbor pro arbore, in crucem extensem manus pro male exporrecta manu, fel pro dulci asperore, corona pro dejectione, lateris lancea pro ense paradisi, unguenta pro lacrymis, sindon pro fuscis solis, nuditas pro scorteis vestibus, clavi propter ruinam et lamenta, erectio pro lapsu, arundo

B

A ad frangendam maligni potentiam, mors pro morte, tenebrae pro luce, sepultura pro in terram redditione, ac demum resurreccio pro lapsi resurrectione. Atque haec omnia Deus nobis curandis, ad nostræque imbecillitatis medelam comparavit, quo veterem Adamum, unde excederat, reduceret, ac vitali arbore admoveret (27), quem nōitiae arbor inepite, nec suo tempore percepta, paradiso exegerat.

Jud. Quod si ad diabolum suum dejiciendum Deus homo factus est, næ id potius in fraudem Numinis sit. Nam si homo factus malignum dæmonem vicit, multo magis ut Deus et vincere poterat et exitio dare: nemo est enim Deo fortior. Itaque clamat Isaïas: « Deus fortis (præpotens), Pater futuri sæculi, Princeps futuri sæculi »⁽²⁸⁾.

Cuius. Recte Isaiae verba in medium protulisti. Sed non tam Dei potentia gloriosum est, adversarium viciisse, nec dæmoni pudendum, a Deo victimum esse, quam insigne Dei potentia, et maligno summi dedecus est, per carnem victimum esse, ac luteum, coelestem factum; et quem divinitatis spe supplantaverat, eo per humanitatem deificato viciissim cernendo supplantari. Nam ut sanguinarii et improbi homines mundanum hoc regnum perfide refugientes, atque in montibus et rupibus inediem tolerantes, haud sane regem latuerunt; quin ille missio, quem habebat unigenitum, cum jurejurando, et liberalibus promissis, ad frugem reddituros revocat (28); quibus non solum verba regil filii non reveritis, sed eum quoque cruentis manibus trucidare aggressis, rex factus certior, et ira incensus, eos excusationem nullam habere cogitans, missis suis copiis delevit. Itidem sane et Deus et Pater Servatoris mei Christi, volens Iudeis vaticidium omne ac delictum clementer condonare, unigenitum suum Filium, sui atque illorum sequestrum demisit. Quo beneficentie sua studio non solum repudiato, sed illo quoque impie in crucem acto, missis coelestibus copiis, velut omni defensione carentes, æterno igne, diabolo, ejusque angelis parato, severe damnavit.

Quare vos accipite, obsecro, frugi consilium: nam resipiscere potestis adhuc superstites, atque in mundo degentes, fugite erroris tenebras, et ad veritatis lucem convenite, operamque date, ut a deteriori statu ac lava hædorum manu ad Servatoris mei dextram cum ovibus astituti transcatis.

Jud. Enimvero et nos prophetam magnum, efficacem, a Deo unctum exspectare, id verum est; Dei Filium nec cœlitus degressum, a prophetis audiimus, nec in cœlum rursum ascendisse.

⁽²⁵⁾ Jean. x, 29. ⁽²⁶⁾ Isa. ix, 6.

sequentibus.

⁽²⁷⁾ Nazianz. in Epiphaniam.

⁽²⁸⁾ Alludit ad parabolam Matth. xxi, 35.

CHRIST. Itaque porro, ut videtur, prophetas dicitis, non de Deo prophetias edidisse, sed de homine meo?

JUD. Ita est.

CHRIST. O stu, iditatem! Et quis vero ex omni memoria, regum servis conservos premittit, ac non potius filii adventus praevious, et praecones? Sed tamen prophetas nunc quoque evolvamus, atque iterum vos veritas docebit.

CAPUT XXXI.

Cur Christus ex Virgine nasci voluerit.

JUD. Quandoquidem nobis ortum sine tempore, seu verius supra tempus, erudite comprobasti; age, amabimus te, et Dei cœlitus ad Virginem descensum explana, et qui prophetæ de eo apertissime disserant.

CHRIST. Audite Jeremiam, dicentem: « Hic est Deus noster, et non æstimabitur aliis adversus eum. Hic adiunxit omnem viam disciplinæ, et tradidit illam Jacob pueru suo, et Israel dilectu suo. Post hæc in terris visus est, et cum hominibus conversatus est »²⁷. — « Hic Deus noster. » Quis? qui ab omni æternitate est et in omnem æternitatem perdurat. « Et non æstimabitur aliis adversus eum. » Quis aliis non æstimabitur? qui scilicet ab Hebreis pro Dei Filio expectatur. « Hic adiunxit omnem viam disciplinæ. » Non profecto fulloniam ac fabrilem artem, aut quæ reliquæ sunt ejus generis fuitiles; sed rerum notitiam, e terra in cœlum iter et ascensum, supracœlestem pulchritudinem, ac Dei comprehensionem, denique et illustrationem, in quantum se quisque ad id comparasset, seu potius Opifex largitus esset. Igitur hic ille Opifex est, qui hæc tradidit Jacob pueru suo, et Israel dilectu suo. Macte verbis et prophetia esto, Jeremia. Non enim ait, Postremis temporibus comparebit in terris, et apud homines versabitur, sed qui cultura explorata in se contineret, futura tanquam præsentia præsigivit. Et Sapientia hæc est: « Cum in eum Filium non audierint, ego quoque eos non exaudiem, inquit Dominus omnipotens. »

JUD. Insolens nobis non videtur, unctum a prophetis, Puerum et Filium Dei vocari. Nam et de nobis Isaías effatur (29): « Ebraim primogenitus meus est. »

CHRIST. Dixi' vobis, legis tegumentum non e litteris, sed vestigatorumque quæsitorum intelligentia censri? Ut enim tum non omnes sane voltus Mosis splendorem irrecto intuebantur, sed soli divinitus electi; ita hic quoque mens oculis capti, ad sacra Scripturæ lucem excutiunt, ut et vos in præsencia. Neque enim Salomonis vaticinium mentis vestrae oculorum lippitudinem ad cernendam veritatem

A abstersit, manifeste unigenitum Dei Filium incomitatum hominem denique factum demonstrans; sed quod Sapientia Salomonis declarat, dicens: « Cum meum filium non audierint, vos Dei Filii honorem intrepide ad vos trahere conamini. » Quanquam non ut Sapientia filium appellat Dei Filium, itidem et vos Isaías (30) appellat natos, cum ait: « Primumgenitus meus Israelita; » sed illi naturalem, vos adoptivos. Nam vos primigenios sumus secundi Israëlis (Christi).

CAPUT XXXII.

Gens duplex, gentilis et Hebreæ.

In quam sententiam est notum illud Dei ad Rebeccam effatum: « Due gentes sunt in viero tuo; et major serviet mindri »²⁸. Et de Phare aquæ Zara obstetrix ait: « Quare divisa est propter te maceria »²⁹? Sed ne quid interim hic veridici videamini, Isaías de vobis prophetiam in medium proferamus. Nam etsi per prophetam Deus confirmat: « Primumgenitus meus natus Israelita »³⁰; et audite quæ paulo ante ac post consequuntur: « Duo mala fecit populus meus: me dereliqueret, fontem aquæ vivæ, et federunt sibi cisternas, cisternas dissipatas »³¹; et rursus: « Filios émotivi et exaltavi, ipsi autem spreverunt me »³². Omnis quippe natura filius, ut desciat a patre, naturam certe non amittit. Adoptives autem, qui in naturam quasi vi invaserit, donec patri obsequitur, filius nominatur: sibi eum, cui additus sit, respuat, ejus uicem filius quidem vocatur. Ad eundem modum, et parentes vestri, qui Deum reliquerint ac respuerint, ut Isaías ait, dæmonibus additi, vere Satanas filii sunt.

Cæterum Jeremias post id dictum: « Hic est Deus noster et in terris visus est, et cum hominibus conversatus est »³³; subdit: « Hic liber mandatorum Dei »³⁴. Quis? Quem jam dixit: « Et lex quæ est in æternum: omnes qui tenent eam, pervenient ad vitam: qui autem dereliquerunt eam, in mortem »³⁵. En vobis naturalem Filium; neque enim contentus est propheta dixisse: « Hic est Deus noster, et in terris visus est, et cum hominibus conversatus est, sed Dei præceptorum etiam librum appellavit, scilicet Dei, et Patriis, et in perpetuum duraturam legem, id est, perennem, sine successione, impatiens finis. Addit: « Qui tenent eam, pervenient ad vitam, et æternam procul dubio. Nam qui æterno servient, æternum una etiam regnabunt. » Qui autem dereliquerunt eam, in mortem; et in mortem sano non hanc se inducent corporalem (nemo est enim hominum mortis expers), sed animi; quæ et in extincto igne semper ardeat, et nunquam consumatur. Quod si ex Isaiae quoque vaticinio intelligi-

²⁷ Baruch. iii, 36-38. ²⁸ Gen. xxv, 23. ²⁹ Gen. xxxviii, 29. ³⁰ Exod. iv, 22. ³¹ Jerem. ii, 13. ³² Isa. i, 2. ³³ Baruch. iii, 38. ³⁴ Baruch. iv, 4. ³⁵ ibid.

(29) Invo Jeremias xxxi, 9.

(30) Invo Exod. vi, 22. Sic a S. Paulo secundus Adam et futurus dicitur.

gere vultis quid de Unigenito censeat, audite palam vociferantem : « Parvulus natus est nobis, et filius datus est nobis, et factus est principatus super humerum ejus ». Quorum verborum haec sententia est : Opifex ille futuri ac perennis ævi, Deus, potens, princeps pacis atque custos, Unigenitus æterni, et sine principio Patris, postremis temporibus sine mutatione corpore induitus, Puer nobis natus, Filius nobis datus est : datus quod erat, Deus; natus quod non erat, homo. « Et factus est principatus super humerum ejus ; » crux scilicet, victoria et principatus signum.

Jam Michaelæ haec sunt verba : « Et tu Bethleem, terra Juda, nequaquam minima es in principibus Iuda : ex te enim exiit dux, qui regat populum meum Israel, et egressus ejus ab initio, a diebus aeternitatis ». Quod si ab æternis temporibus ejus origo est, igitur qui natus est, Deus est, nullus enim mori hominis in omni memoria est ab æternis temporibus origo auditæ, sed Dei, hominis facit.

CAPUT XXXIII.

Isaiæ vaticinum egregie explicatum.

Rursum scribit Isaias : « Egredietur virga de radice Jesse, et flos de radice ejus ascendet. Et requiescat super eum Spiritus Domini : Spiritus sapientiae, et intellectus, Spiritus consilii, et fortitudinis, Spiritus scientiæ, et pietatis, et replebit eum Spiritus timoris Domini : non secundum visionem oculorum judicabit, neque secundum auditum aurium arguet : sed judicabit in justitia pauperes, et arguet in æquitate pro mansuetis terræ : et percussiet terram virga oris sui, et spiritu laborum interficiet impium. Et erit justitia cingulum lumborum ejus, et fides cinctorum renum ejus. Habitabit lupus cum agno : et pardus cum hædo accubabit : vitulus et leo, et ovis simul morabuntur, et puer parvulus minabit eos. Vitulus et ursus pascetur : simul requiescent catuli eorum : et leo quasi bos comedet paleas. Et delectabitur infans ab ubere super foramine aspidis : et in caverna reguli, qui ablactatus fuerit, manum suam mittet. Non noctebunt, et non occident in universo monte sancto meo : quia repleta est terra scientia Domini, sicut aquæ maris operientes. In die illa radix Jesse, qui stat in signum populorum, ipsum gentes deprecabuntur, et erit sepulcrum ejus gloriosum ». Quæ est haec radix Jesse? ex effetto utero prognata Virgo. Quis vero flos? ex Virgine incarnatus sine mutatione Deus. Cur autem non ait : Egredietur (fructus) de radice; sed flos de radice ejus ascendet? Propter summam Virginis integratem, quæ virum nullum experta esset. Nam sterilitates dissolvere pleniusque Dei potentiam repræsentat : cœlerum Virginem parere cum viro non congressam,

A naturæ lege desperatum est. « Requiescat super eum Spiritus Domini. » Super quem? super radicis scilicet florem, et Virginis natum. Nam simile simili coalescit. Septem vero Spiritus septem dona Spiritus intellige.

Addit porro : « Non secundum visionem oculorum judicabit, neque secundum auditum aurium arguet; » homines enim non ex æquo, et explorata veritate, sed ex apparenti æquo et veritate judicant. Quod perspiciens David, orat : « Judica me, Domine, secundum justitiam meam », non ex ineffabili et immenso justitiae tue pelago. Atque id verum esse declarant que sequuntur, prophætæ verba : « Sed judicabit in justitia pauperes, » id est animo humiles pro justitia sua explorata coronabit; quemadmodum de hoc quoque David proflitet: « Et humiles spiritu salvabit, et terrarum illustres ex æquo corriget ¹⁹; » terrarum illustres hic dæmones cogitandi sunt, et eorum administrari; merito enim, qui mundi principes sunt, terræ quoque illustres sunt, de hisque et David ait : « Arguam te, et statuam contra faciem tuam ²⁰. » Qnod addit : « Percutiet terram virga oris sui, » dæmonum perniciem notat. Nam ut de cœli mortificatione scribit David : « Verbo Domini cœli firmati sunt, et spiritu oris ejus omnis virtus eorum ²¹; » ita et Isaias et dæmonum perniciem atque interitum vaticinans, terram sui oris effatis verberaturum prædictit. « Verbum oris, » unigenitum Filium vocans. « Et spiritu labiorum suorum interficiet impium; » hic rursum dæmones, et eorum administrari accipiendi sunt, quos paulo ante « illustres » nominavit. Atque ei nostra orationi fidem faciunt, Christi mel in furiosos miracula luculenta. « Et erit justitia cingulum lumborum ejus, et fides cinctorum renum ejus; » lumbos et latera dicens, omnem corporis coagulationem innuit, et meum Christum ipsissimam esse justitiam et fidem; quod præsagiens et David ait : « Justitia tua justitia in æternum, et lex tua veritas ²². »

Quod subdit : « Habitabit lupus cum agno et pardus cum hædo accubabit : vitulus, et leo, et ovis simul morabuntur : vitulus et ursus pascetur. Simul requiescent catuli eorum. » Ex omni memoria in pietate consensum et conspirationem notat. Ac quemadmodum Daniel decim regna per decem cornua designat, ita et Isaias per haec animalia, exterorum varietatem et diversitatem. « Et puer parvulus minabit eos, » exteros scilicet, natus ille nobis et condonatus puer Christus, quorum primos ad sui adorationem adduxit Magos. « Et leo quasi bos comedet paleas, » propter unionem divinitatis cum humanitate in una eademque hypostasi factam. Nec vero incongrue Romano id applicaveris imperio, propter leoninum quiddam ac regale, quod primum levì ac divino jugo, id est,

¹⁸ Isa. ix, 6. ¹⁹ Mich. v, 2; Matth. xi, 6. ²⁰ Isa. xi, 4-10. ²¹ Psal. vii, 1. ²² Psal. xxxiii, 19.

²⁰ Psal. xlix, 21. ²¹ Psal. xxxii, 6. ²² Psal. cxviii, 142.

evangelico præconio cervicem subjecerat, reliquis populis palearum instar devoratis. « Et delectabitur infans ab ubere super foramine aspidis. » Infans atque lactens Christus; aspides, et aspidum soboles Pharisæi ac Scirilæ sunt intelligendi; caverna et cubile Judæorum est Synagoga, quam præsiliens in templo, et manum agitans dulcis Jesus docebat. « Non nocebunt, et non occident, in universo monte sancto meo. » Rursum Synagogæ inscitiam nota: non solum enim unigenitum Dei Filium in crucem actum non peremerunt, sed etiam quos illi prius morti dimiserant, hic ex mortuis postlinnio restituit. « Quoniam repleta est terra scientia Domini. » Nam postquam ad inferos missus est Deus homo Jesus, tum vero evangelicum præconium magis propagatum est. « Sicut aquæ mare operientes. » Quodnam mare aquis operitur? Et simulacrorum cultus æquor, et inhærens in lege umbratile quiddam atque imperfectum. « In illa die radix Jesse, qui stat in signum populorum, in ipsum gentes sperabunt. » Seutentia hæc est: Qui ex mortuis resurgent die a Sabbatis altero, ex Jesse stirpe erit, in eoque spem habebunt, non qui e Synagoga, sed ex gentibus. « Et erit sepulcrum ejus gloriosum, » seu: « Ejus requies erit honor. » Ecce aperte Dei regnum; neque enim in quo acquiescat Rex noster, equites, arma, catapbracti, et satellites erunt, sed honor divinus. Quo pertinet, quod majoribus vestris Servator dixit: « Qui non honorificat Patrem¹⁶; » et: « Si cognovissetis me, et Patrem meum utique cognovissetis¹⁷. »

CAPUT XXXIV.

Aliorum prophetarum oracula de Christo.

Sed iam probe, opinor, Isaïæ verbis expositis, aliorum quoque vatum sententias edamus. Itaque de Hierosolyma confirmat David: « Homo, et homo natus est in ea: et ipse fundavit eam Altissimus¹⁸. » Est autem sensus hujusmodi: Supremus is qui hanc Hierosolymam condidit, in ea denique homo-natus est. Et Isaïas: « Ecce virgo concipiet, et pariet filium, et vocabitur nomen ejus Eummanuel¹⁹. » Porro Emmanuel Hebræum, Latine *Nobiscum Deus*, redditur. Idem rursum: « Accessi ad prophetissam, et concepit, et peperit filium. Et dixi Dominus ad me: Voca nomen ejus, Accelerata spolia detrahere: festina prædari²⁰. » Et Moses in Numerorum libro: « Orietur homo ex semine Israel, et imperabit multis gentibus, et exaltabitur regnum ejus. Devorabunt gentes hostes illius, ossaque eorum confringent, et perforabunt sagittis²¹, » illius inimicum. Hostis vero hic diabolus est intelligendus, missilia Christi stigmata et notæ,

A idemque rursum ibidem: « Orietur stella ex Jacob, et exsurget homo ex Israel, et percussit dures Moab²², » et quæ sequuntur.

Cæterum verum Deum esse Christum, Isaïas comprobat his verbis: « Non angelorum, non hominum quisquam, sed ipse nos Dominus servavit²³; » atque idem rursum: « Ecce servus meus, suscipiat eum: electus meus: dedi Spiritum meum super eum: judicium gentibus proferet: non contendet, non clamabit. Calamum quassatum non conteret, et linum fumigans non extinguet. Non erit tristis, neque turbulentus, donec ponat in terra iudicium, et in nomine ejus gentes sperabunt²⁴. » Idem de Joanne Baptista: « Regem cum gloria videbitis²⁵; » et: « Vox clamantis in deserto: Parate viam Domini. Rectas facite semitas Dei vestri. Omnis vallis iimplebitur; et omnis mons et collis humiliabitur²⁶. » Montem atque collem hic dæmonum copias existimæ, quæ cœlo ob superbiam deturbatæ, ad terræ ima depressæ sunt; vallem, hominum naturam quæ ob superbiam depressa, rursum Dei gloria repleta, atque in cœlos a terra sublata est: id enim significat, quod addit: « Erunt prava in directa, et aspera in vias planas, et revelabitur gloria Domini, et videbit omnis caro salutare Dei²⁷. » Et Amos propheta ait: « In die illa suscitabo tabernaculum David, quod cecidit: et reædificabo aperturas murorum ejus, et ea quæ corruerant, instaurabo: et reædificabo illud sicut in diebus antiquis, » ut exquirant reliqui homines Dominum, et omnes gentes super quas invocatum est nomen meum. « Et dicit Dominus faciens hæc²⁸. » Quem vero Deum reliqui homines requisiverant, cuiusve Dei nomine et censæ sunt et censeantur gentes, nisi plane unigeniti Dei Filii, Dei hominis Jesu Christi? quemadmodum clamat Jeremias: « Homo est, et quis cognoscet eum²⁹? » quia et Deus est. Et David ex persona Christi: « Confitebor tibi, Domine Deus meus, et glorificabo nomen tuum; » id est, magnificabo et prædicabo; « Quia misericordia tua magna est super me³⁰: » non secundum æqualitatem meæ divinitatis, sed secundum mei corporis gloriam. Meus enim Jesus perfectus Deus, etiam perfectus homo factus est, unus ex duabus naturis, quarum illa quæ incarnata est, deificavit, quæ vero carnea erat, deificata est (31).

« Et eruisti animam meam ex eo inferno inferiori³². » Nam usque ad Christi descensum ad inferos, nullius hominis anima ab inferis est liberata. Quod si Jonas exclamavit: « Educ de corruptione animam meam³³, » at ejus anima iterum post egressum, ad inferos descendit: « Deus! iniqui insurrexerunt

¹⁶ Joan. v, 23. ¹⁷ Joan. xiv, 7. ¹⁸ Psal. CLXXXVI, 5. ¹⁹ Isa. vii, 14. ²⁰ Isa. VIII, 3. ²¹ Num. xxv, 8; sec. LXX. ²² Num. xxiv, 17, sec. LXX. ²³ Isa. LXIII, 9, sec. LXX. ²⁴ Isa. XLII, 1-4, sec. LXX. ²⁵ Isa. xxxiii, 17. ²⁶ Isa. XL, 3, 4. ²⁷ ibid., 5. ²⁸ Amos ix, 11, 12. ²⁹ Jerem. xvii, 9. ³⁰ Psal. LXXXV, 12, 13. ³¹ ibid. ³² Jonæ II, 7.

(31) Imitatur Nazianz. In Epiphani.

super me: » pontifices et sacerdotes; » et Synagoga potentium quæsierunt animam meam: » Herodes simus et Pilatus, qui per id tempus potestate improbe fungebantur; » et non proposuerunt te in conspectu suo.³¹ » Te enim, Pater, tuisque præceptis oblivionis profundo traditis, vere te contempserunt. » Et tu, Domine Deus meus; » Domine ac conditor omnis creature invisibilis. » Et Deus meus respice in me, et miserere mei; » respicio in me secundum humanitatem, qui divinitate abes nunquam. » Da imperium tuum puer tuo³²; » id est, meam tui ex te ante Luciferum geniti potentiam demonstra: » quale est et illud Domini, tempore passionis³³; » Pater, venit hora, clarifica Filium tuum, ut Filius tuus clarisheet te: sicut dedisti ei potestatem onnis carnis (34). » » Et salvum fac Filium ancillæ tuae: » irreprehensæ Virginis. » Fac mecum signum in bonum; » id est, assumptum a me corpus ex morte suscita. » Ut videant qui oderant me, et confundantur; » vere enim ingens pudor erit scelestissimæ Synagogæ, mea post trium resurrectio. » Quoniam tu, Domine, adjuvisti me, et consolatus es me³⁵; » id est, quod tu, Pater, jam olim de me consilium ceperas.

CAPUT XXXV.

Prophetarum de Christo Deo et homine vaticinia.

Porro autem perfectum et Deum et hominem esse Christum, luculenter vates demonstrabunt. Isaïæ quidem hæc sunt verba: » Deus magnus et fortis non esuriet³⁶; » Davidis vero hæc sententia est: » Audi, populus meus, et loquar: Israel, et testificabor tibi: Deus tuus ego sum. Non in sacrificiis tuis arguam te: holocausta autem tua in conspectu meo sunt semper. Non accipiam de domo tua vitulos: neque de gregibus tuis hircos. Cognovi omnia volatilia cœli: et pulchritudo agri mecum est. Si esuriero, non dicam tibi: meus est enim orbis terræ et plenitudo ejus. Nunquid manducabo carnes taurorum, aut sanguinem hircorum potabo³⁷? » Quare nec taurina carne Deus vescitur, nec hircinum bibit sanguinem? quomodo igitur ratum dicta conciliemus? cum dicat Isaïas: » Deus magnus et præpotens non esuriet³⁸; » David vero: » Si esuriero, non dicam tibi. Nunquid manducabo carnes taurorum, aut sanguinem hircorum potabo? » Enimvero sic habendum est: Isaïam, qui ad divinam, et perennem, atque sempiternam Christi naturam respiceret, quasique cum diabolo dissereret, qui Christum tentans jubebat, ediceret lapidibus, ut panes fierent, velut respondentem dicere, scilicet Deum magnum ac præpotentem esurire? Quod a Servatore quoque responsum malignus accepit: » Scriptum est: Non in solo

A pane vivit homo, sed in omni verbo, quæc procedit de ore Dei³⁹; » Davidem vero, qui in Christi olim incarnationem prospiceret, ac quemadmodum eum eo Judæi, tanquam mero homine, ac non etiam Deo consuescerent, et convicio jactarent: » Ecce homo vorax et potator vini⁴⁰; » multo ante obturantem impudens eorum os, ex Christi persona confirmare: Quid me hominem solum cogitatis, ac non etiam Deum? Ego ille ex Virgine natus, sine mutatione Deus, esuriens atque comedens, vestro, o Judæi, administriculo non indigo, meus cum sit orbis, et quidquid eo continetur. Neque vero tuas foeditates, id est, scelestæ tua sacrificia, desidero, scelestissima Synagoga. Quod si vis omnino ad vitam ingredi, legis umbram, auditis meis consiliis atque mandatis, desere, atque ad Deum accedens: » Immola sacrificium laudis, et redde Altissimo vota tua. Et invoca me in die tribulationis, eruam te, et honorificabis me⁴¹. » Et Jeremias: » Ecce dies venient, dicit Dominus, et non docebit ultra vir proximum suum, et vir fratrem suum, dicens: Cognosce Dominum: omnes enim cognoscent me, a minimo eorum usque ad maximum⁴². » Idem de gentium fide Isaïas: » Faciet Dominus exercitum omnibus populis: in monte isto induent læstiam, perfundent unguento, bibent vinum⁴³; » ubi gaudium ad baptisma refertur; et quo baptizatus ungitur, ad sacrum unguentum; vinum ad incontaminatum ac Dominicum sanguinem. Idem rursum: » Decretum hoc est super omnes gentes: et dicent in illa die: Ecce Deus noster, in quem speravimus, exsultemus in salutari nostro, et salvabit nos ipse Dominus⁴⁴. » Est autem hæc sententia: Eccœ Deus ille noster, in quo spem habemus, nobiscum est, hoc est, secundum corpus, iisdem quibus nos obnoxius. Itaque exsultemus in salute nostra, Dei nostri gloria; nam Domini gloria, scilicet crux, nostra salus est. Et salvabit nos ipse Dominus, peccatis omnibus cruci affixis. Atque id ita esse, angeli ad Dei param verba ostendunt. » Et vocabunt nomen ejus Emmanuel, quod est interpretatum, Nobiscum Deus⁴⁵. » Jam Davidis quoque de Christo, ex Dei et Patris persona hoc effatum est: » Ponam in mari manum ejus, et in fluminibus dexteram ejus⁴⁶. »

JUD. Nullam de Christo prophetiam hic psalmus continet: de se enim vates eum cecinit.

CHRIST. An de se David psalmum cecinerit, accuriosus ex his quæ sequuntur, intelligitis. » Ipse invocabit me: Pater meus es tu; » alqui in nullo psalmorum suum Patrem Deum appellabat David: » Deus meus, et susceptor salutis meæ⁴⁷. »

³¹ Psal. LXXXV, 43. ³² ibid. 45. ³³ Joan. xvii, 1, 2. ³⁴ Psal. LXXXV, 16. ³⁵ Isa. XL, 28. ³⁶ Psal. XLIX, 7-43. ³⁷ Psal. XL, 28. ³⁸ Matth. IV, 4. ³⁹ Matth. XI, 19. ⁴⁰ Psal. XLIX, 14, 15. ⁴¹ Jerem. XXXI, 34, 35. ⁴² Isa. XXV, 6. ⁴³ Isa. XXV, 9. ⁴⁴ Matth. 1, 23. ⁴⁵ Psal. LXXXVIII, 26. ⁴⁶ ibid. 27.

(31) Ms., γῆς.

Observe sane : Patrem secundum naturam, Deum secundum assumptam humanam naturam. « Et ego primogenitum ponam illum ¹⁷; » animadvertis, ut de unigenito Dei Filio loquatur? Nam David nec Dei filius erat, nec Jesse sui genitoris primogenitus, id quod de se ipso testatur in haec verba : « Minimus eram in fratribus meis, et junior in domo patris mei ¹⁸. » Et alioqui si Davidis haec prophetia de seipso fuisset, dixisset utique : « Primogenitum posui illum : non, « ponam illum. » « Excelsum pre regibus terrae ¹⁹. At David Iudeam solum tenuit, nec mari manus ipsius, nec fluminibus dextra ejus imposita est. In aeternum servabo illi misericordiam meam : et testamentum meum fidele ipsi ²⁰. » At Davidi fœdus baculus fidum mansit, ut ægre ejus filius Solomon Iudeam sceptra retinuerit, Roboam vero Salomonis regno excederit. « Et ponam in seculum sæculi semen ejus; et thronum ejus sicut dies coeli ²¹. » Videtis Filium? Nam sensus hujusmodi est : Complacet unigenitum meum Filium ex semper Virgine Maria, quæ ex Davidis semine est, carnem assumere; et perfectus natura Deus, sine mutatione, homo etiam perfectus nascetur : cuius demum solium ad coeli statem conservabo, in omnem seculorum perpetuitatem. Atque id ita esse, ex sequentibus erit apertius ; addit enim : « Si autem dereliquerint filii ejus legem meam : et in judiciis meis non ambulaverint ; si justicias meas profanaverint, et mandata mea non custodierint : visitabo in virga iniquitates eorum, et in verberibus peccata eorum ²². » Non ignorans, qui animos aliquæ repes scrutatur, particularum si, hic apposuit, sed judicij sui aequitatem demonstrans, cum additamento ponam communis natus est : « Misericordiam autem meam non dispergam ab eo : neque nocebo in veritate mea. Neque profanabo testamentum meum : et quæ procedunt de labili meis, non fariam irrita ²³. » Significant autem haec : Quantumvis Davidis semen in regali solio considere, atque in vos regnare haud videtis; ego tamen ex ejus semine Regem suscitabo omni terra altiorum.

« Semel in sancto meo, » in meo scilicet naturali Filio. « Si David mentior, » juravi, inquam, Davidi non mentiturus : « Semen ejus in aeternum manebit. Et thronus ejus sicut sol in conspectu meo, et sicut luna perfecta in aeternum, et testis in celo fideis ²⁴. » Vide, quemadmodum de Deo homine Iesu vates omnia prædicat. Quo pacto enim meritis citra divinitatem homo perennis duret, ejusque somum, ut sol apud Deum, utque luna constet in perpetuum? Sed profecto hic ille est, de quo ex Dei persona prædicat : « Ex eterno ante Luciferum

A genio te ²⁵. » Et rursum : « Dixit Dominus Domino meo, Sede a dextris meis ²⁶. » Nam hic vere est in sebore testis indeletus. Jam vero scribit Isaías : « Ecce dies venient, dicit Dominus : et suscitabo David gerumen justum : et regnabit Rex, et sapiens erit : et faciet iudicium et justitiam in terra. Et hoc est nomen quod vocabunt eum, 'Iosephex, Dominus justus noster' ²⁷. » Et Habacuc : « Operuit celos gloria ejus, et laudes ejus plena est terra ²⁸. » Cujus ergo meri hominis majestas celos obteget, cujus laude terra repleatur? nimisrum Dei hominis Jesse. Et in Paralipomenis, de suo Filio Deus confirmat : « Stabiliam regnum ejus : ipse ædificabit mihi domum, et firmabo solium ejus usque in aeternum. Ego ero ei in Patrem, et ipse erit mihi in Filium, et misericordiam meam non auferam ab eo ²⁹. » Et rursum : « Ipse erit mihi in Filium, et ego ero illi in Patrem firmaboque solium ejus in Israël in aeternum ³⁰. »

Jud. Et cur autem non dixit, Stabiliam thronum Filii mei, quia Pater illius sum : sed, « erit mihi in Filium, et ego ero ei in Patrem? »

Christ. Non de perenni natura, atque regno sui Filii hoc locatus Pater est; sed de temporali regno et assumpto. Neque enim concidit perenne ejus regnum, neque inconcussum ejus solium stabiliti opus habebat. Quare de nostro regno ait solio David dissiderit, et domum construendam novam Ecclesiam significat; nam superbia dominus, ac perenne regnum ex omni aeternitate, atque in omnem perpetuitatem constat, nunquam labefactandum. Isaías quoque, ex persona Christi ait : « Ego Dominus loquens justitiam, annuntians recta. Congregamini, et venite, et accedite simul qui salvati estis ex gentibus. Ego Deus, et non est aliud Deus Iustus et Salvator non est praeter me. Convertimini ad me, et salvi eritis ³¹. » Et Moses, ex ejusdem persona : « Exspectetur ut pluvia doctrina mea : fluat ut ros eloquium meum ³². » Jam Dei et Patris per Isaiam ad Filium haec sunt verba : « In tempore placito exaudi te, et in tempore salutis auxiliatus sum tibi, et dedi te in fœdus populi, ut suscitarès terram ³³. » Et per eundem rursum : « Dedi eum cum ducem, ac præceptorem gentibus. Ecce gentes quæ te non cognoverunt, et populi qui nescierunt te, invocabunt te ³⁴. » Rursum ait Isaías : « Ecce venit Dominus. Quomodo? « Qui ambulat in justitiae, et loquitur veritatem, et odio habet iniquitatem et iniustitiam, et excutit manus suas ab omni muncere, qui obturauit aures suas, ne audiat sanguinem ³⁵. » Vide ut incarnationem propheta demonstret. Neque enim ex his Davidis verbis: « Oculi Domini super justos,

¹⁷ Psal. LXXXVIII, 28. ¹⁸ Psal. LXVIII, 9. ¹⁹ Psal. LXXXVIII, 28. ²⁰ Ibid. 29. ²¹ Ibid. 30. ²² Ibid. 31, 32. ²³ Ibid. 31, 35. ²⁴ Ibid. 36-58. ²⁵ Psal. CIV, 5. ²⁶ Ibid. 4. ²⁷ Imo Jerem. XXII, 5, 6. ²⁸ Habac. III, 3. ²⁹ I Paral. XVII, 12, 15. ³⁰ I Paral. XXII, 10. ³¹ Isa. XLV, 10, 20, 22. ³² Deut. XXXII, 2. ³³ Isa. XLIX, 8. ³⁴ Isa. IV, 5. ³⁵ Isa. XXXIII, 15.

et aures ejus in preces eorum; vultus autem Domini super facientes mala⁴⁴; et hæc Isaïæ sunt interpretanda; nam ille partim benignitatem, partim vindicem Dei potestatem describit; hic dum dicit manum, ne dona capiat, arcet, auresque ne in justam capitum inquisitionem inaudiant, obturat, incarnationem ejus proponit⁴⁵.

Aque ille verum esse, ex iis quæ post disserruntur, intelligitis. Addit enim: « Claudit oculos suos, ne videant malum⁴⁶; » iis verbis Domini necem et Judæorum obstinationem notans. « Iste in excelsum habitabit, munimenta axorum sublimitas ejus⁴⁷; » Accipite incarnationem: nam nisi de ea dictum hoc est, ubinam alioqui comprehendatur, qui ubique præsens cuncta complet? « Panis ei datus est, id est, pane ad incarnationis fidem vesciturus, et aquæ ejus fidèles sunt⁴⁸; » sciens sacram baptismum, seu salutaris doctrinam. Quemadmodum et Christus ipse ad Samaritanam disserit: « Si soires donum Dei, et quis est, qui dicit tibi: Da mihi bibere, tu forsitan petisses ab eo, et dedisset tibi aquam vivam⁴⁹, ut non sitires in æternum. Et rursus: « Qui credit in me, flumina de ventre ejus fluunt aquæ vivæ⁵⁰, » divinæ ac salutaris doctrinæ sermones. « Regem cum gloria videbitis⁵¹, id est, hominem cum divina gloria. Et Oseeas: « Posthac revertentur filii Israel, et quærerent Dominum Deum suum, et David regem suum: et pavent ad Dominum, et ad bonum ejus in novissimo dierum⁵²; » quæ de Deo homine Iesu disputat propheta, partim Dominum Deum propter ejus divinitatem vocans, partim Davidem propter humanitatem, cœu ex Davidis stirpe natum. Ubi est enim Davidis demum benignitas, postremis illis temporibus, nec benignitas modo, sed quæ homines quoque in stuporem adducat? Et Jeremias, de pueris propter eum imperfectis: « Hæc dicit Dominus: Quiescat vox tua a ploratu, et oculi tui a lacrymis: quia est merces operi tuo⁵³. » Quod idem et de quovis pénitente dicit. Idem rursus: « Non interibit de David vir, qui sedeat super thronum domini Israel⁵⁴. » Igitur si non venit Christus, mendax est propheta. Excidisti enim, Judæi, primum quidem gratia Dei et procuratione, deinde et Hierosolymitana sede. Absit vero, Deus immortalis! ut mendacem Dei prophetam appellem. Sed cum ad Christum usque regnaretis, regnumque et sacerdotium teneretis, veniens Christus, qui humanitus ab Davide genus duceret, consubstantialis et coeternus Patri Filius, Israëlitarum atque universi orbis imperium accipit. Id quod et David confirmat, in hæc verba: « Domine, la virtute tua letabitur Rex, et super salutare tuum exultabit vehementer. Desiderium cordis ejus tribuisti ei: et voluntate labiorum ejus non

A fraudasti eum⁵⁵. » Videlis ut de Christo quatur nam si Ezechie fortasse tribuetis, Ad Christum tamen vére refertur. Quis enim rex propter animi opitatis, et orationis postulata Numen propitium habuit? Atque id verum esse, idem Propheta rursum alio psalmo demonstrat: « Benedic, anima mea, Domino: qui replet in bonis desiderium tuum⁵⁶. » Quod si Davidi præstitum non est, ecquis alius rex de eo se jactabit? Enimvero postquam dixisset: « Domine, in virtute tua letabitur rex, et ceteraque quæ eo carmine prænuntiat, indicans apertius, de quo rege vaticinium edidisset; » ait: « Vitam petlit a te: et tribuisti ei longitudinem diuinum in sæculum, et in sæculum sæculi⁵⁷. » Atque nullus plane præter Christum rex perennis vivit, atque regnat. Atque hæc quidem prophetarum sunt. Quin nos quoque hactenus Dei Filii atque Verbi incarnationem edidimus; neque enim fas est amplius. Nam ut mare cyatho metiri non possis, quod multis atque ingentibus fluviis rigetur (etsi ne sic quidem exactam veritatem consequatur exemplum), ita sane, et illam pro dignitate, edisserere ac vel mediocriter perscrutari, humanæ menti inconcessum est.

CAPUT XXXVI.

Alter Isaïæ de Messia locus expositus.

Sed quoniam nobis ter sancti ac vivifici Spiritus processionem Moses præ ceteris variis obsignavit, accedit vero et Isaïas, qui Unigeniti incarnationem obsignet. Igitur prophetarum illustrissimus profector, quid Deus locutus sit ad Achaz: « Et adiicit Dominus loqui ad Achaz, dicens: Pete tibi signum a Domino Deo tuo in profundum inferni, sive in excelsum supra. Et dixit Achaz: Non petam, et non tentabo Dominum. Et dixit Isaïas: Audite ergo, domus David: Nunquid parum vobis est molestos esse hominibus, quia molesti estis et Deo inco? Propter hoc dabit Dominus ipse vobis signum. Ecce virgo concipiet, et parvet filium, et vocabitur nomen ejus Emmanuel. Butyrum et mel comedet. Qui antequam sciat aut præferat malum, eliget honum⁵⁸. » Et dixit Dominus ad me: Sume tibi librum novum grandem, et scribo in eo stylo hominis: Velociter spolia detrahē, cito prædare⁵⁹. » Adest enim: « Et adhibuit mihi testes fidèles, Uriam sacerdotem, et Zachariam filium Barachiam: et accessi ad prophetissam, et concepit et peperit filium. Et dixit Dominus ad me: Voca nomen ejus, Accelerata spolia detrahē: Festina prædari. Quia antequam sciat puer vocare patrem suum et matrem suam, accipiet fortitudinem Damasci, et spolia Samariae coram rege Assyriorum Nobiscum Deus⁶⁰. »— Scitote gentes, et vincimini, et audite universæ procuī terræ: quia nobiscum Deus,

⁴⁴ Psal. xxxiii, 16, 17. ⁴⁵ Isa. xxxviii, 15. ⁴⁶ ibid. 16. ⁴⁷ ibid. ⁴⁸ Joan. iv, 10. ⁴⁹ Joan. vii, 38. ⁵⁰ Isa. xxxviii, 17. ⁵¹ Osee iii, 5. ⁵² Jerem. xxxi, 16. ⁵³ Jerem. lxx, 17. ⁵⁴ Psal. xv, 1, 2. ⁵⁵ Psal. cii, 1, 5. ⁵⁶ Psal. xx, 5. ⁵⁷ Isa. vii, 10-16. ⁵⁸ Isa. viii, 1. ⁵⁹ ibid. 2-4.

Confortamini et vincimini : si enim denuo confortabimini ; denuo vincemini ; initio consilium, et dissipabitur : loquimini verbum, et non fieri : quia nobiscum Deus ²².

Cæterum in primis dignum quæstione est, quam obrem dicat propheta : « Et adjectit Dominus loqui ad Achaz, dicens. » De Deo ejusque adventu propheta dicturus, ne quispiam suspicaretur, alium esse, qui a prophetis se prioribus suisset prædicatus, et alium, qui a seipso tum prædicaretur, voculas, « Et adjectit, » prophetæ voluit præfigere, quasi diceret : Inter alias vaticinas præsagitationes, quas Spiritus sanctus de unigenito Dei Filio, per prophetarum linguas promulgavit, insuper adhuc « Adjectit Dominus loqui ad Achaz : Pete tibi signum a Domino Deo tuo in profundum infelix, sive in excelsum supra. » Nec vero jubet Deus Achaz cœdissidentem petere signum. Apage. Quomodo enim iubeat signum petere, qui etiam jussus abnuerat ? sed nimurum, ut præcious, Synagoge incredulitatem prævilegia Deus, Achaz mandat, signum petere. Quemadmodum aliquando et Thomæ obstinatio cæteros ad exploratam Christi resurrectionis fidem pertraxit, atque onusavit ; ita sane et Achaz signum petere, omnes ad veri credulitatem adduxit et constabilivit. Et si vero Achaz abnuerat, ac responderit : « Non petam, et non tentabo Dominum ²³, » Isaías tamen pro eo exclamat : « Audite ergo domus David. » Ecce ad quos promissum pertinet, eos « domum Davidis » appellat, quasi in memoriam revocans Davidis verba atque fidem, quam juratam Davidi Deus non sit revocaturus. Nam, « juravit Dominus David veritatem, et non frustrabatur eam. » Quæreris, quæ sit ea veritas, intelligere ? « De fructu ventris tui ponam super sedem tuam. Si custodierint filii tui testamentum meum, et testimonia mea hæc quæ docebo eos, et filii eorum usque in sæculum, sedebunt super sedem tuam. Quoniam elegit Dominus Sion, elegit eam in habitationem sibi. Hæc requies mea in sæculum sæculi : hic habitabo, quoniam elegi eam. Videlicet ejus benedicens benedicam, et pauperes ejus saturabo panibus. Sacerdotes ejus induam salutari : et sancti ejus exultatione exultabunt. Illuc produeam cornu David; paravi lucernam Christo meo. Inimicos ejus induam confusione, super ipsum autem effloreat sanctificatio mea ²⁴. » Ilujus ergo promissi finem notans Isaías, domus Davidicæ meminit.

Quod addit : « Numquid parum vobis est, quia molesti estis hominibus ? quia molesti estis et Deo meo ? » Fidem hujus Achaz collaudans propheta ait : « Propter hoc dabit Dominus ipse vobis signum. Ecce virgo concipiet, et pariet filium, et vocabitur nomen ejus Emmanuel. » Ei dicto, « Dabit Dominus ipse vobis signum, » subjicit : « Ecce Virgo, »

A etc. Nam ex omni memoria fando inauditum est, virginem filium genuisse. Itaque non signum modo, sed miraculorum omnium mirificissimum est hoc, et arcuorum ac prodigiorum longe areauissimum ac prodigiosissimum. « Butyrum et mel comedet. » A miraculo ad miraculum digreditur, etenim præstat : « Deus magnus ac præpotens non esuriet, » nunc Unigeniti incarnationem comprehendens ait : Quem pro supratemporali natura haud esuritum præoccini, nunc ex virginie hominem natum, citra peccatum, butyro ac melle vesciturum præsatio. Butyro autem atque melle nominando, iterum nobis Davidis vaticinia in mentem revocat : unum hujusmodi : « Impinguasti in olio caput meum ²⁵; » alterum : « Quam dulcia fauibus meis eloquia tua, super mel orimeo ²⁶ ! » Cæterum audiens : « Qui antequam sciat, aut præferat malum, elegit bonum ²⁷, » ne peccati expertem, sciturum, aut malum admissum unquam sine : sed priusquam id fiat, ex Virginie natum eligendo bono sacrum futurum ; nam « Omne masculinum adasperiens vulvam, sanctum Domine vocabitur ²⁸. » Igitur qui ex utero consecratus sit, qui tandem sciat, aut malum admittat ? Quare dubium non est, quin perfectum hominem fore, qui nascetur, sed a peccato alienum designatur ; nam de eo idem rursum confirmat : « Iniquitatem non fecit, neque dolus fuit in ore ejus : et cum sceleratis reputatus est ²⁹, » innocens tamen cum esset. Quare si a malo mala sunt, Deus autem bonus est, et boni hominibus largitor, merito ille boni omnibus auctor, humanitatem suam Divinitatis bono impertit.

« Et dixit Dominus ad me, « id est demonstravit : « Sume tibi librum novum, grandem ³⁰. » Volumen hic Virginis alius intelligatur. Nam ut in tabulas Mosi traditas exaratis divinitus litteris, Decalogum Deus inscripsit, ita et in virgineo quasi volumine perennis ac sine principio Patris, et ter saeculi ac vivifici ope Spiritus, Unigenita ac Pei Verbum descriptus est habitator. Quod autem subdit, « Novum, grandem, » veram umbræ legis imaginem notat. « Et scribe in eo stylo hominis. » Vide et quemadmodum paulatim propheta arcanum Patris consilium prodat. « Sume, inquit, novum grandem librum. » Quibus verbis beneficam Patris de Filio voluntatem significat. « Et scribe in eo style hominis. » Quasi diceret : Etsi Dei natura Filius, et mutationis expers Deus, inconsuete, citraque peccatum perfectus homo etiam nascetur : quippe humanam speciem per humanum stylum inquit. Quid ita ? « Velociter spolia detrahe, cito prædar. » Eo dicto Davidis iterum verba ad memoriam revocat : « Ascendisti in altum, cepisti captivitatem ³¹. » Enimvero, « Altum, » crucem intelligit ; captivos abductos, Orci demolitionem, et jam olim captivorum redemptionem. Ostensurus autem

²² Psal. xx, 9, 10. ²³ Isa. vii, 12. ²⁴ Psal. cxxi, 11-18. ²⁵ Psal. xx, 5. ²⁶ Psal. cxviii, 103. ²⁷ Isa. vii, 15. ²⁸ Exod. xiii, 2; Luc. ii, 23. ²⁹ Isa. liii, 9, 12. ³⁰ Isa. viii, 4. ³¹ Psal. lxvii, 19.

propheta decretum irrevocabile, addit: « Adest enim, » in hanc sententiam: Ne, quoniam futurum est, de re diffibulum ito; nam mihi quidem Deus hoc ita declaravit, tanquam quod adest, id est, factum est. » Testes adhibe mihi viros fideles. » Testes hie, non qui cum adeo testarentur, sed qui testificati sanguinem effunderent, existimam. » Uriam sacerdotem, et Zachariam filium Barachie. » Zacharias, in præsentia, non Elisabethæ maritus est credendus, sed alius Ezechias tempestate. Existit enim ante Ezechiam rex impius, Davidis stirpem propter inita cum eo divinitus promissa, dolere studens: quo tempore Urias et Zacharias nacti unum Davidicæ stirpis, quod semen Davidis superiores vellent, clam eum habuerunt. Quo post comperto, ille eos martyrum choro laureatos addidit. Historiam ex Regum libro accuratius cognoscet.¹¹ « Et accessi ad prophetissam, et concepit, et peperit filium. » Quam appellat vero prophetissam? Virginem ac Deiparam, quæ cecinit: « Ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes: quia fecit mihi magna, qui potens, et sanctum nomen ejus ». « Ecce autem certissimum vatem! Supra inquit: « Ecce virgo concipiet, et pariet filium, » paulo post ait: « et concepit, et peperit filium; » Quomodo? illic omnino ut futurum, hic ut certum. Accessi ad prophetissam. » Hoc velut ab archangelo Gabriele ad Virginem dictum intellige; nam exemplo ad ejus nuntium explorare virginus conceptus fuerat secutus.

« Et dixit Dominus ad me: Voca nomen ejus; » aut Christum, quod Iudei unctum notat; aut Emmanuel, quod perinde est, ac si dicas, Nobiscum Deus, aut Jesum, quod Salus redditur. Ille enim nomina utramque Christi naturam repræsentant. Sed quæ sequuntur scrutemur: « Acceleras spolia detrahere: Festina prædare. » Hoc pernicem Salvatoris vim declarat. Atque id verum esse, ipse adeo vates nodum dissolvens, ait: « Quia antequam sciat puer vocare patrem suum et matrem suam, accipiet fortitudinem Damasci. » Videat propheta super puero accuratam diligenciam: siquidem non dixit, Priusquam sciret Christus, aut Jesus, aut Emmanuel, quæ utrumque notant; sed, « Puer; » nam secundum expertem temporis naturam, est Deus fortis, præpotens, Princeps pacis, Pater ævi futuri: secundum temporalem, natus ex Virgine Puer, Damasci opes, Samariæque spolia recipiet ab Assyriæ rege. Quod comprobans vates, addit: « Nobiscum Deus: » Scilicet supratemporalis, et omnipotens Deus; cum semper Virgine Maria, ac per eam nobiscum. « Quamobrem scitote gentes, et vincimini. » Gentes appellat, non quæ Christum adorant, atque venerantur, et Deum confidunt ac concelebrant, quæ ex gentibus Ecclesia est, sed quæ in idolorum cultus scelere permanent. Nam eæ deinde profanandæ gentes

A sunt, quæ Christi nomine non gloriantur. « Audite, universæ procul terra. » Iis Verbi Dei ad inferos degescens, et evangelici præconii significat propagationem; ita enim et Servator meus in Evangelio loquitur: « Prædicabitur hoc Evangelium regni in universo orbe in testimonium omnibus gentibus: et tunc veniet consummatio ». — « Confortamini et vincimini. » Demones, inquit, qui in nos homines potestatem exercetis pro peccatum, prouligabimini ejus viribus, qui pro nobis incarnatus est. Quod iterum vici configatis, ut estis impudenterissimi; at iterum denique prouligabimini, per Christi resurrectionem prostrati. Nam Christo in vitam restituto, non jam deinceps mors dominatur, et prostratae demonum copiae sunt. Potest autem id quoque de sensilibus gentibus sic accipi, quin et ad Christum referri, quem sæpe, ut hominem peccatum diabolus tandem Deum nactus, concidit.

Initi consilium quantumvis contra Christum: quantumvis enim avarum Judæam aggressi, cum arrogantiis ac superbis scribis et legeconsultis, quantumvis cum Anna et Caipha, scelestis pontificibus ac denique cum Herode et Pilato, efferris atque inhumanis principibus conspiretis, consilium vestrum Dominus Deus dissolvet, id est, frustrabitur, et impotentes ac invalidos vos ostendet. « Consilium dissipabitur: loquimini verbum, et non fieri. » Id quale sit, scire aventes, Matthæus publicanus docebit, cuius è sacro Evangelio hæc sunt verba:

C « Altera autem die, quæ est post Parasceven, conuenierunt principes sacerdotum, et Pharisæi ad Pilatum, dicentes: Domine, recordati sumus, quia seductor ille dixit adhuc vivens: Post tres dies resurgam. Jube ergo custodiri sepulcrum usque in diem tertium, ne forte veniant discipuli ejus, et surrentur eum, et dicant plebi: Surrexit a mortuis: et erit novissimus error peior priore ». « Hoc igitur consilium et decretum Deus dissolvet. Siquidem « Nobiscum Deus. » Nobiscum Deus est ab Abraham per prophetas, usque ad Cæsaris Augusti censem; nobiscum est in assumpta carne conversans, usque ad descensum ac regressum ex inferis: nobiscum usque ad sæculorum finem, atque in omnem perpetuitatem. Hoc enim significat ter a propheta usurpatum: « Nobiscum. » Scitote gentes, quod nobiscum Deus est: « Audite, universæ procul terræ, quia nobiscum Deus est; loquimini verbum, et non fieri, quia Nobiscum Deus. »

Quid agimus? hæcne disputata hactenus de Dei Filii incarnatione satis sunt, an plura quoque vultis disseram? Enimvero neque ego plura addere possim, nec vos accipere. Quin adderem plura, si disputationi addictos cernerem. Sed quoniam orationis satietas inimica est, non dicentibus, sed auditoribus, sufficere, opinor, quæ diximus: « Ne ultra Gades, » quod aiunt, trahicere conemur. Igitur ad alia est transeendum.

¹¹ II Par. i. xxiv; et IV Reg. xi. ¹² Luc. i, 48, 49. ¹³ Matth. xxiv, 26. ¹⁴ Matth. xxvii, 26, 63.

Confortamini et vincimini : si enim denuo confortabimini ; denuo vincemini'; inite consilium, et dissipabitur : loquimini verbum, et non flet : quia nobiscum Deus ²². »

Cæterum in primis dignum quæstione est, quamobrem dicat propheta : « Et adjecit Dominus loqui ad Achaz, dicens. » De Deo ejusque adventa propheta dicturus, ne quispiam suspicaretur, alium esse, qui a prophetis se prioribus fuisset prædicatus, et alium, qui a seipso tum prædicaretur, voculas, « Et adjecit, » prophetæ voluit præfigere, quasi diceret : Inter alias vaticinas presagiones, quas Spiritus sanctus de unigenito Dei Filio, per prophetarum linguas promulgavit, insuper adhuc « Adjecit Dominus loqui ad Achaz : Pete tibi signum a Domino Deo tuo in profundum inferi, sive in excelsum supra. » Nec vero jubet Deus Achaz ea diffidentem petere signum. Apage. Quomodo enim jubeat signum petere, qui etiam Iesus abnuat ? sed nimurum, ut præcious, Synagoga incredulitatem prævidens Deus, Achaz mandat, signum peteret. Quemadmodum aliquando et Thomæ obstinatio cæteros ad exploratam Christi resurrectionis fidem pertraxit, atque onfirmavit ; ita sane et Achaz signum petere, omnes ad veri credulitatem adduxit et constabilivit. Et si vero Achaz abnuerit, ac responderit : « Non petam, et non tentabo Dominum ²³, » Isaías tamen pro eo exclamat : « Audile ergo domus David. » Ecce ad quos promissum perlinet, eos « domum Davidis » appellat, quasi C in memoriam revocans Davidis verba atque fidem, quam juratam Davidi Deus non sit revocaturus. Nam, « juravit Dominus David veritatem, et non frustrabatur eam. » Quæreris, quæ sit ea veritas, intelligere ? « De fructu ventris tui ponam super sedem tuam. Si custodierint filii tui testamentum meum, et testimonia mea hæc quæ docebo eos, et filii eorum usque in sæculum, sedebunt super sedem tuam. Quoniam elegit Dominus Sion, elegit eam in habitationem sibi. Hæc requies mea in sæculum seculi : hic habitabo, quoniam elegi eam. Viduam ejus benedicens beneficam, et pauperes ejus saturabo panibus. Sacerdotes ejus induam salutari : et sancti ejus exultatione exultabunt. Illuc produeam cornu David; paravi lucernam Christo meo. Inimicos ejus induam confusione, super ipsum autem efforebit sanctificatio mea ²⁴. » Ilujus ergo promissi finem notans Isaías, dominus Davidicæ meminit.

Quod addit : « Numquid parum vobis est, quia molesti estis hominibus ? quia molesti estis et Deo meo ? » Fidem hujus Achaz collaudans propheta ait : « Propter hoc dabit Dominus ipse vobis signum. Ecce virgo concipiet, et pariet filium, et vocabitur nomen ejus Emmanuel. » Ei dicto, « Dabit Dominus ipse vobis signum, » subjecit : « Ecce Virgo, »

A etc. Nam ex omni memoria fundo inauditum est, virginem filium genuisse. Itaque non signum modo, sed miraculorum omnium mirificissimum 'est hoc, et arcatorum ac prodigiorum longe arcuissimum ac prodigiosissimum. « Butyrum et mel comedet. » A miraculo ad miraculum digreditur, etenim præfatus : « Deus magnus ac præpotens non esriet, » nunc Unigeniti incarnationem comprehendens ait : Quem pro supratemporali natura hand esuritum præcessini, nunc ex virginem natum, citra peccatum, butyro ac melle vesciturum præsagio. Butyro autem atque melle nominando, iterum nobis Davidis vaticinia in mente revocat : unum hujusmodi : « Impinguasti in oleo caput meum ²⁵; » alterum : « Quam dulcia fauibus meis eloqua tas, super mel orimeo ²⁶ ! » Cæterum audiens : « Qui antequam sciat, aut præferat majum, elegit bonum ²⁷, » ne peccati expertem, scitum, aut malum admisserum unquam singe : sed priusquam id fiat, ex Virgine natum eligendo bono sacrum futurum ; nam « Omne masculinum adaperiens vulvam, sanctum Domine vocabitur ²⁸. » Igitur qui ex utero consecratus sit, qui tandem sciat, aut malum admittat ? Quare dubium non est, quin perfectum hominem fore, qui nasceretur, sed a peccato alienum designaret ; nam de eu idem rursum confirmat : « Iniquitatem non fecit, neque dolus fuit in ore ejus : et cum sceleratis reputatus est ²⁹, » innoceus tamen cum esset. Quare si a malo mala sunt, Deus autem bonus est, et boni hominibus largitor, merito ille boni omnibus auctor, humanitatem suam Divinitatis bono impertiit.

D « Et dixit Dominus ad me, « id est demonstravit : « Sume tibi librum novum, grandem ³⁰. » Volumen hic Virginis alvus intelligatur. Nam ut in tabulas Mosi traditas exaratis divinitus litteris, Decalogum Deus inscripsit, ita et in virgineo quasi volumine perennis ac sine principio Patris, et ter sa' eti ac vivifici ope Spiritus, Unigenita ac Dei Verbum descriptus est habitator. Quod autem subdit, « Novum, grandem, » veram umbræ legis imaginem notat. « Et scribe in eo styllo hominis. » Vide te quemadmodum paulatim propheta arcanum Patris consilium prodat. « Sumé, inquit, novum grandem librum. » Quibus verbis beneficam Patris de Filio voluntatem significat. « Et scribe in eo styllo hominis. » Quasi diceret : Etsi Dei natura Filius, et mutationis expers Deus, inconsus, citraque peccatum perfectus homo etiam nasceret : quippe humanam speciem per humanum stylum inquit. Quid ita ? « Velociter spolia detrahe, cito prædere. » Eo dicto Davidis iterum verba ad memoriam revocat : « Ascendisti in altum, cepisti captivitatem ³¹. » Enimvero, « Altum, » crucem intelligit ; captivos abductos, Orci demolitionem, et jam obitum captivorum redemptionem. Ostensurus autem

²² Psal. xx, 9, 10. ²³ Isa. vii, 12. ²⁴ Psal. cxxxi, 11-18. ²⁵ Psal. xx, 5. ²⁶ Psal. cxviii, 103. ²⁷ Isa. vii, 15. ²⁸ Exod. xiii, 2; Luc. ii, 23. ²⁹ Isa. liii, 9, 12. ³⁰ Isa. viii, 1. ³¹ Psal. lxvii, 19.

propheta decretum irrevocabile, addit: « Adest enim, » in hanc sententiam: Ne, quoniam futurum est, de re diffidam ito; nam' mihi quidem Deus hoc illa declaravit, tanquam quod adest, id est, factum est. « Testes adhibe unihii viros fideles. » Testes hie, non qui reu adeo testarentur, sed qui testificati sanguinem effunderent, existima. « Uriam sacerdotem, et Zachariam filium Barachiam. » Zacharias, in præsentia, non Elisabethæ maritus est credendus, sed alius Ezechiae tempestate. Exstult enim ante Ezechiam rex impius, Davidis stirpem propter inita cum eo divinitus promissa, delere studens: quo tempore Urias et Zacharias naeli unum Davidicæ stirpis, quod semen Davidis superiores vellet, clam eum habuerunt. Quo post comperto, ille eos martyrum choro laureatos addidit. Historiam ex Regnum libro accuratius cognoscet¹¹. « Et accessi ad prophetissam, et concepit, et peperit filium. » Quam appellat vero prophetissam? Virginem ac Deiparam, quæ cecinit: « Ecco enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes: quia fecit mihi magna, qui potens, et sanctum nomen ejus¹². » Ecce autem certissimum vates! Supra inquit: « Ecce virgo concipiet, et pariet filium, » paulo post ait: « et concepit, et peperit filium; » Quomodo? illic omnino ut futurum, hic ut certum. Accessi ad prophetissam. Hoc velut ab archangelo Gabriele ad Virginem dictum intellige; nam extempio ad ejus nuntium explorare virginem conceptus fuerat secutus.

« Et dixit Dominus ad me: Voca nomen ejus; » aut Christum, quod Judæis unctum notat; aut Emmanuel, quod perinde est, ac si dicas, Nobiscum Deus, aut Jesum, quod Salus redditur. Haec enim nomina utramque Christi naturam repræsentant. Sed quæ sequuntur scrutenum: « Accelerat spolia detrahere: Festina prædare. » Hoc pernicem Salvatoris vim declarat. Atque id verum esse, ipse adeo vates nodum dissolvens, ait: « Quia antequam sciat puer vocare patrem suum et matrem suam, accipiet fortitudinem Damasci. » Videat prophetæ super puero accuratam diligentiam: siquidem non dixit, Priusquam sciret Christus, aut Jesus, aut Emmanuel, quæ utrumque voluit; sed, « Puer; » nam secundum expertem temporis naturam, est Deus fortis, præpotens, Princeps pacis, Pater ævi futuri: secundum temporalem, natus ex Virgine Puer, Damasci opes, Samariæque spolia recipiet ab Assyriæ rege. Quod comprobans vates, addit: « Nobiscum Deus: » Scilicet supratemporalis, et omnipotens Deus; cum semper Virgine Maria, ac per eam nobiscum. « Quamobrem scitote gentes, et vincimini. » Gentes appellat, non quæ Christum adorant, atque venerantur, et Deum confidunt ac concelebrant, quæ ex gentibus Ecclesia est, sed quæ in idolorum cultus scelere permanent. Nam eas deinuni profligandæ gentes

A sunt, quæ Christi nomine non glorianter. « Audite, universæ procul terræ. » Iis Verbi Dei ad inferos decensum, et evangelici præconii significat propagationem; ita enim et Servator meus in Evangelio loquitur: « Prædicabitur hoc Evangelium regni in universo orbe in testimonium omnibus gentibus: et tunc veniet consummatio¹³. » — « Confortamini et vincimini. » Demones, inquit, qui in nos homines potestatem exercetis pro peccatum, profligabimini ejus viribus, qui pro nobis incarnatus est. Quod iterum vici configatis, ut estis impudenterissimi; at iterum denique profligabimini, per Christi resurrectionem prostrati. Nam Christo in vitam restituto, non Jam deinceps mors dominatur, et prostrata dæmonum copia sunt. Potest autem id quoque de sensibilibus gentibus sic accipi, quin et ad Christum referri, quem sæpe, ut hominem petitem diabolus tandem Deum nactus, concidit.

Intra consilium quantumvis contra Christum: quantumvis enim avarum Judam aggressi, cum arrogantibus ac superbis scribis et legeconsultis, quantumvis cum Anna et Caipha, scelestis pontificibus, ac denique cum Herode et Pilato, effteris stque inhumanis principibus conspireatis, consilium vestrum Dominus Deus dissolvet, id est, frustrabitur, et impotentes ac invalidos vos ostendet. « Consilium dissipabitur: loquimini verbum, et non flet. » Id quale sit, scire aventes, Matthæus publicanus docebit, cuius ē sacro Evangelio hæc sunt verba:

C « Altera autem die, quæ est post Parasceven, convenierunt principes sacerdotum, et Pharisæi ad Pilatum, dicentes: Domine, recordati sumus, quia seductor ille dixit adhuc vivens: Post tres dies resurgam. Jube ergo custodiri sepulcrum usque in diem tertium, ne forte veniant discipuli ejus, et furentur eum, et dicant plebi: Surrexit a mortuis: et erit novissimus error pejor priore¹⁴. » Hoc igitur consilium et decretum Deus dissolvet. Siquidem « Nobiscum Deus. » Nobiscum Deus est ab Abraham per prophetas, usque ad Cæsaris Augusti censem; nobiscum est in assumpta carne conversans, usque ad descensum ac regressum ex inferis: nobiscum usque ad sæculorum finem, atque in omnem perpetuitatem. Hoc enim significat ter a prophetæ usurpatum: « Nobiscum. » Scitote gentes, quod nobiscum Deus est: « Audite, universæ procul terræ, quia nobiscum Deus est; loquimini verbum, et non flet, quia Nobiscum Deus. »

Quid agimus? haecce disputata hactenus de Dei Filii incarnatione satis sunt, an plura quoque vultis disseram? Enimvero neque ego plura addere possim, nec vos accipere. Quin adderem plura, si disputationi addictos cernerem. Sed quoniam orationis satietas inimica est, non dicentibus, sed auditoribus, sufficere, opinor, quæ diximus: « Ne ultra Gades, » quod aiunt, trajicere conemur. Igitur ad alia est transeundum.

¹¹ II Par. i. xxiv; et IV Reg. xi. ¹² Luc. i, 48, 49. ¹³ Matth. xxiv, 25. ¹⁴ Matth. xxviii, 26, 63.

CAPUT XXXVII.

Deum hominem fieri voluisse, et de stirpe Davidis.

JUD. Descenderit sane cœlitus Dei Filius, et incarnari sustinuerit; unde autem constat, ex Abrahami et Davidis semine hominem fieri voluisse?

CARIST. Ex Josephi genealogia.

JUD. Et quamobrem Virgo recensita non est, sed Josephus? Nam si secundum humanam naturam ex Virginie Christus est, ex Josepho autem nullo modo (qui quidem sponsus, non maritus fuerit), cur illius potius descriptum genus est? Igitur si ex Davidica tribu Virginem nobis demonsiras, hunc ipsum verum esse Christum admissimus, et Virginem Deiparam fatemur. Davidis enim ex Dei persona de ea hæc sunt verba: « Omnis gloria ejus filiae regis ab intus ». Et post pauca: « Adducuntur regi virgines post eam, proximæ ejus offerrunt tibi ». Sin ex Josephi duntaxat genealogia, tum Davide ortum non admissimus.

CARIST. Aliunt sapientes, « simplicem esse veritatis orationem ». Itaque si aetatis vos quoque certum cognoscere, simplicem veritatem admittite. Nam vitilicitori studium est per omnem vitam dissidere, inimicitias amplecti. At veri studiosus, tanquam lanceum, conscientiam suam his quæ dicuntur, adhibens æquam (32), non omnia improbe gestit vincere³⁰, sed est ubi et viuci facile patiatur. Igitur erat apud vos, quod perspicue scitis, lex, sive quemque tribus atque generis sponsam capere, qua re ex archivis vestris usque ad presentem Christum genealogia suppeditat. Nam ni id sit, qui poterant evangelistæ, Matthæus quidem ab Abrambo per quadragesimum alterum genus, ad Christum devenire³¹; Lucas autem a Christo, qui alter est Adamus, ad primum evadens, septimum et sepiungesimum sine fraude exequi³²? Quare et Josephum, Davidicæ tribus, quod ipsi testemini, sui generis atque tribus uxorem cepisse, est necesse. Sed ecquid, si fortasse Virginis genus minus accurate habeam cognitum, ex eo veritatem cavillemini, contraque Deiparam sententiam dicatis? Enimvero ut perspectum non habarem, omnino haberet, cui cuncta novit, neque ob meam ignorationem Virginis desperium (ut ita dicatur) frustra esset. Nihil prouersus. Nec enim propter cœcutientes Sol non oriuit, aut propter cœcos visu prædicti lumine destituentur.

CAPUT XXXVIII.

Mariam ortam e stirpe Davidis, probatur ex genealogia Judæorum.

Quin editam Davidis genere atque stirpe Virginem dabo, neque id vero ex nostratis scriptis ac decretis, sed Judaico quodam libro, in quem Orestiade incidi apud Judæum Eliam, legisperitum

A cognomine. Is in Virginem debacchatus, sic habebat: « Quid tantopere Mariam extollunt Christiani, Cherubinis augustiorem, Seraphinis sine comparatione dignorem, cœlis sublimiorem, solaribus radiis pariorum appellantes? Siquidem semina est Davidicæ gentis, Anna matre, Joachimo parente nata, qui Pantheri fuit filius. Panther et Melchi fratres, alii Levi stirpis Matthæi, cui David pater ex tribu Juda. » Igitur defunctio Matthæi Jacobi patre, Melchi Matthæanis uxore, Jacobi matre vidua ducta, ex ea Elim sustulit, his erant Jacob et Eli uterini, non germani fratres. Eli anno quinto et quadragesimo sine liberis existente, Jacob uxorem Eli (jam defuncti) lege duxit, semen fratri excitatus, qui ex ea filium Josephum genuit, problema natura sibi quæsitam, lege Eli. Fuere igitur Panther et Melchi fratres, Levi filii (ut ostensum est auctoriis Hebræis) affines Joachimi: ut Maria Joachimi fuerit filia, Josepho collocata secundum duas stirpes, Matthæanis atque Salomonis, paterno genere Davidis, materno Jacobi consobrini, patris Joachim affinis.

Habebat idem liber et Josephi genealogiam, ei geminam, quæ in sacro Matthæi Evangelio descripta est. Ceterum aiebat, habuisse Josephum filios quatuor ex uxore Salome, Jacobum, Simonem, Judain et Josen; filias tres, Esther, Thamar et Salome, quæ Zebedæo conjux, Jacobum et evangelistam Joannem edidit. Erat autem Josephi uxor Aggæi filia, fratri Zachariæ sacerdotis, patris Joannis Baptista. Zacharias et Aggæus Barachæ filii, Abia sacerdote nati. Porro erat id temporis Joseph viduus: ut fuerint Salome et Joannes Baptista fratum filii, et huic Aggæus, illi Zacharias patruus. Salomen dico non obstetricem Virginis Mariæ, sed Josephi fabri uxorem. Nam obstetrica illa consobrina erat Elisabetha atque Virginis, ut ostendit sacram Luke Evangelium. Erant enim tres sorores Bethleemenses ex Cleopatra et Sosipatra regno, ante Herodis Antipatri regnum. Prima nomen Maria, alteri Sobe, tertia Anna. Earum prima in Bethleem nupta Salomen obstetricem peperit. Altera et ipsa in Bethleem, Elisabetham; tertia in Galilæa genuit Virginem Mariam, quam De et Deiparam Christiani vocant: ut sint Salome, et Elisabetha, et Virgo, trium sororum filiae. Ita is liber genealogiam Virginis explicatam continet, qui et aliorum quorumdam Judæorum genus declarat, qui, nihil interest, ut nunc dicantur.

JUD. Sane venturum Christum et nos speramus; venisse haud dum credimus; siquidem nondum adventus Israelitarum Christi regis tempus est.

CARIST. Non recte vos Scripturas animadvertere et saepè dixi, et nihil mirum, quando et Isaías de vobis est locutus in hanc sententiam: « Au-

³⁰ Psal. XLIV, 14. ³¹ Ibid. 15. ³² Matth. 1, 1. ³³ Luc. III, 23..

(32) Nazianz. in Julianum 42, 47.

divi vocem Domini dicentis : Vade, et dices populo huic : Audite audientes, et nolite intelligere : et videte visionem, et nolite cognoscere. Incassatum est cor populi hujus, et auribus suis graviter audiunt, et oculos claudunt, ne forte videant oculis, et auribus suis audiant, et corde suo intelligent, et convertantur et sanem eos¹.

Ceterum prophetas de venturo Christo, non eo quem vos expectatis errone, non Deo, sed Antichristo, aperte praedixisse, audite in haec verba loquentes. Venit Christus, in quem qui credit, regnabit cum eo ; qui non credit, Hierosolyma profligabitur ; non illa infera, sed supera a celesti.

CAPUT XXXIX.

Danielis propheta de Christi adventu.

Sed placet, ut hanc vestram exspectationem falsam vincamus, rursum vaticina scripta evolvere. Igitur audite in primis Danielis, quæ sic habent. Danielem, cum obitis etiam jejuniis, pro populo supplicaret Deus, angelus Gabriel allocutus est : « Septuaginta hebdomades abbreviatae sunt super populum tuum, et super urbem sanctam, ut consummetur prævaricatio, et finem accipiat peccatum, et deleatur iniqitas, et adducatur justitia semperaria, et impleatur visio, et prophætia, et ungratur Sanctus sanctorum². » Qui Christus est, perennis justitia, hominibus noxas omnes condonans, et visa aliquæ vaticinia obsignans, id est, concludens. Nam post ejus adventum non iam porro est usus propheta. Vates enim cuncti usque ad Joannem Baptistam vaticinati sunt. Jam parens quoque uester Israel ait : « Non deficit princeps ex Juda, et dux de semore ejus, donec venerit, quod constitutum est ; et ipse erit expositatio gentium³. » Et sane postquam Christus ille gentibus exspectatus prodidit, deseruit vos et regnum et pontificium ; quæ (duo munia quodammodo ipsæ) sunt princeps et dux. Quod si, ut confirmatis, nondum advenit Christus, mendax sit Moses ille, qui et mundi exædificationem conscripsit, et futura prædicti : mendax parens uester Israel, et Daniel propheta, ac præ his Gabriel archangelus. O torporum atque cæcitatem ! mihi vero religio sit, eorum quedam mentitum dicere : qui enim possit ipsissimæ sapientiæ atque veritatis Christi, precones aut falsum aliquid dicere, aut omnino verbum futile profundere ?

Sed vultis et tempus cognoscere ? Ergo audite archangelum Gabrielem, eujus ad Danielem (33) hoc responsum est : « Scito ergo et animadverte : ab exitu sermonis, ut iterum ædificetur Jerusalem usque ad Christum ducent, hebdomades septem, et hebdomades sexaginta duæ erunt ; » qui com-

A positi, annos reddunt quadringentos tres et octoginta : Et revertetur : « Et rursus ædificabitur platea et muri in angustia temporis. Et post hebdomades sexaginta duas occidetur Christus⁴ ; » jure et æquo destitutus, urbemque et sacrum una cum principe delebit.

Est autem sententia talis : Anno a condito Salomonis templo et urbe, quadringentesimo octogesimo tertio, Salvator mundi Christus nascetur ad salvandum genus hominum, diabolique fraudes profligandas. Atque id verum esse, vos adeo, si velitis, testemini. Nam, regnante Aristobulo, Iudeorū principi, Romani et sacram urbem corrupere, et Israëliarum gentem una cum principe Aristobulo et liberis, mancipio cepere. Ex quo B tempore vaticinium omne, et regnum, atque pontificium pessum sit, Nero de extraneo Israëliis ab Romanis rege imposito, et augusta teste amicto.

CAPUT XL.

Judeorum calamitates ob persidium irrogatae.

Quin Jeremias quoque multis ante æcclis, tanquam succenturiatus testimonium dicet : non urbem modo, et templum atque sacerdotes, sed omnes omnino oppidanos, mulieres et infantes hac nenia lamentatus : « Quomodo sedet sola civitas plena populo⁵ ? » Recogitans Jeremias pròmissum Abramam editum, Solymorumque vastitatem propiciens, angoribus oppletus et immensus excidium deplorens, ait : « Quomodo sedet sola civitas plena populo⁶ ? facta est quasi vidua domina gentium⁷ ? » Ubi propheta angustiarum plenus futurae captivitatis causam post exponit, Dei ad Osseam sententiae recordatus : « Vade, sume tibi uxorem fornicationum, et fac tibi filios fornicationum : quia fornicans fornicabitur » Judeorum Synagoga ; itaque « ipsa non uxor mea : et ego non vir ejus ero⁸. » — « Princeps provinciarum facta est sub tributo⁹. » Pontificio pridem et regno aucta, nunc passim tributaria est omnium nationum dominis. « Plorans ploravit in nocte ; » nam quæ rejecto intelligibili justitiae Sole, ab ea luce præcepis, in ignorantia tenebris sedet, cur ni ploratum edat per noctem ? « Et lacrymæ ejus in maxillis ejus. » His verbis Unigeniti baptismum propheta significat ; quia enim erat Christi genas ictura, merito manant ei quoque per genas lacrymæ. « Non est qui consoletur eam ex omnibus charis ejus¹⁰. » Non est, inquit, qui pro ea deprecetur : non Moses, qui a Deo stipulatus ait : « Aut dimittit eis hanc noxam ; aut si non facis, dele me de libro tuo, quem scripsisti¹¹. » Non David clamans : « Ego sum qui peccavi ; isti qui oves sunt, quid fecerunt ? vertatur, obseruo, manus tua contra me, et contra dominum patris mei¹². » Sed eveniunt illa

¹ Isa. vi, 9, 10. ² Dan. ix, 24. ³ Gen. xlvi, 10. ⁴ Dan. ix, 23, 26. ⁵ Thren. i, 1. ⁶ Ibid. ⁷ Osee i, 2; ii, 2. ⁸ Thren. i, 1. ⁹ Ibid. ii. ¹⁰ Exod. xxxii, 12. ¹¹ II Reg. xxiv, 17.

(33) De Danielis hebdomadibus Benedictus Perierius et Genebrardus in Chronologia.

Jeremias, ex Dei persona confirmantis : « Si ster-
terit Moses et Samuel coram me ¹¹, » ut ante
deprecatores, non exaudiam eos. « Vix Sion lugent
eo quod non sint, qui veniant ad solemnitatem ¹². »
Macti verbis esto David atque Jeremia; nam ille
exsili Babylonici providus, ex captivorum praeci-
nit persona : « Super flumina Babylonis illic sedi-
mus et flevimus, cum recordaremur Sion. In
salicibus in medio ejus suspendimus organa nostra.
Quia illic interrogaverunt nos, qui captivos duxer-
runt nos, verba cantionum. Et qui abduxerunt nos :
Hymnum cantate nobis de canticis Sion. Quomodo
cantabimus canticum Domini in terra aliena ¹³? »
respondebant, qui fortasse redditum sperarent. At
Jeremias regni interitum, et pontificii abrogationem
sentiens, Iudeorum redditu Sionem desperato,
et tanquam claudicante, moestus : « Lugere, ait,
vias Hierosolymæ. » Cur? quod essent nulli, qui
itinibus ad solemnia convenienter. « Omnes portæ
ejus destructæ ¹⁴. » Quia enim Synagoga ducentes
ad pietatem portas, quæ intelligentia informan-
tur, sibi præclusit, ut inquit Isaías, oculos suos
excavavit, et cor suum dementavit : « Ne forte
videat oculis, et auribus audiat, et corde suo in-
tellegat, et convertatur, et sanem eam ¹⁵. » Propterea
non clause adeo sunt portæ, sed vastitat cesa-
serunt.

« Sacerdotes ejus gementes; » merito qui unigenitum
Dei Filium contristariunt, ut in Evangelio confir-
mat : « Tristis est anima mea usque ad mortem ¹⁶, » et
hinc gemunt, et æternum gement. « Virgines
ejus squalidæ, et ipsa oppressa amaritudine. »
Quamobrem, propheta? quamobrem? quia vere
Virginem ac Reginam non sunt assectatae. « Facti
sunt hostes ejus in capite, inimici ejus locupletati
sunt ¹⁷. » Nam quandiu a Deo amabatur, regno
atque imperio aucta, populos sibi subjecere ac diris
obligare. Itaque scribit Dei parens David : « Pone
principes eorum sicut Oreb, et Zeb, et Zebee, et
Salmana : omnes principes eorum qui dicunt :
Haereditate possideamus sanctuarium Dei ¹⁸. » At
ubi odium cepit, atque ab insigni vafritie ad in-
pietatem porro, quasi quadam tempestate est ex-
trusa, tum vero sacrarium profanari, urbs diripi,
templum a fundamentis reverti, aut potius pro
derelicto haberi. Hæc qui patrarunt, iis cum bene
est, tum ad majores fortunas ac regnum extollun-
tur. Quod explanans Propheta, ait : « Quia Do-
minus humiliavit eam propter multitudinem im-
piatum ejus ¹⁹. » Nam cum Synagoga Deum
veneraretur, Mosen quoque alloquebatur Deus : « Et
scient Ægyptii, quia ego sum Dominus, et non est
alius præter me ²⁰. » Cædes vero prophetarum
aliquæ sceleræ Deus complexus memoria, eam

Affixit, ut « parvuli ejus ducti sint in captivitatem
ante faciem tribulantis. » Quia enim in Christum
debachata, infantes Bethlehemicos contrucidarat,
erunt hi quoque captivi.

« Et egressus est a filia Sion omnis decor ejus, »
quæ verani maiestatem, et præ hominum natis
forma insignem aversata, exsulem in Ægyptum
amandarit. « Facti sunt principes ejus velut arietes
non invenientes pascua ; » nam ruri nollent Chri-
sti ovibus et pecoribus accensi a vero pastore ad
perennes herbas educi, et cœlesti mulso tanquam
aqua irrigui, in æternis domiciliis stabulari, « Ideo
principes ejus velut arietes non invenientes pascua
abierunt : et abierunt absque fortitudine ante fa-
ciem subsequentis ²¹. » Dei ad Iudeos edicti me-
mor vates, triste illud accinebat : « Abierunt
absque fortitudine ante faciem subsequentis, »
quippe ait in Levitico Deus : « Quod si non au-
diueritis leges meas, et judicia mea contempse-
ritis, ut non faciatis ea quæ a me constituta sunt,
et ad irritum perducatis pactum meum : ego quo-
que hæc faciam vobis : Visitabo vos velociter in
egestate. Frustra seruis seuentem, quæ ab ho-
stibus devorabitur. Ponam faciem meam contra vos
et corruetis coram hostibus vestris, et subjicie-
mini his qui oderunt vos. Fugietis nemine perse-
quente : et conteram superbiam duritiae vestre. »
Daboque vobis cœlum desuper sicut ferrum, et
terræ æneam. Consumetis incassum labor vester,
non proferet terra germen, nec arbores pomæ præ-
bebunt. Immittamque in vos bestias agri, quæ
consumant vos et pecora vestra, et ad paucitatem
cuncta redigant ; evaginabo post vos gladium, erit
que terra deserta, et civitates vestræ dirutæ. Quia
vos ambulatis contra me : et ego incedam ad-
versus vos in furore contrario. Peccatum pecca-
vit Jerusalem, propterea instabilis facta est ²². »

CAPUT XLI.

Christo mors illata, peccatorum maximum.

Supra iam dixerat, eam divinitus propter tot
sceleræ afflictam, nunc addit : « Peccatum pecca-
vit ²³. » Illic quippe Israelitarum ex intervallo
idolatrias et vaticidia, hic Christi necem signi-
ficat, quare subjungit : « O vos omnes qui transitis
per viam, » scilicet virtutis, « attendite, et videte, si
est dolor, sicut dolor meus : quoniam vindemavit
me, ut locutus est Dominus in iure (34) ²⁴. » Ut condole-
entes se intueri jubet, quasi seipsam accusans,
velut in extremum scelus prolapsam. Quæ est
enim patratorum ante scelerum ad Christi necem
comparatio? omnino nulla. Hoc malorum teter-
rium, hoc supremum vulnus est. Quare humiliavit
me « Dominus in die iræ furoris sui de excelso »

¹¹ Jerem. xv, 1. ¹² Thren. i, 4. ¹³ Psal. cxxxvi, 1, 2. ¹⁴ Thren. i, 4. ¹⁵ Isa. vi, 10; Matth. xiii, 14, 15.
¹⁷ Matth. xxvi, 28. ¹⁸ Thren. i, 5. ¹⁹ Psal. lxxxii, 12, 13. ²⁰ Thren. i, 5. ²¹ Exod. vii, 5; Deut. xxxi, 39. ²² Thren. i, 6. ²³ Levit. xxvi, 44-53. ²⁴ Thren. i, 8. ²⁵ ibid. 12.

(34) Id est, qui et olim sua voce, et post per divinos Vates Iudeos allocutus sit, uti existimo.

suo. Vide. e ut Christi occasio malorum omnium maximum sit. Equidem et alias, inquit, saepe in Deum commisi, sed malorum colophon hoc est, quo meo facinore irritatus, et incandesceus Deus, me e sublimi proculavit. « Misit ignem in ossibus meis, et induxit illum super me. » Non solum finitima, ut saepe, sed me adeo totam ambussum.

« Expandit rete pedibus meis, convertit me retrorsum. » Rete hoc Titi copias designat, qui verriculi instar omnes irretierit. Nam etsi ignis flammarum nonnulli evaserunt, at militum mucrone oppetiere. « Posuit me desolatam, tota die moerore consectam ». Totos dies ævum omne hic intellige. « Desolatam, » seu ad nihilum redactam, ob imperium; « moerore consectam, » ob servitutem.

« Vigilavit super iniuriantes meas, in manibus suis comprehendit me. » Ipsum adinonui, inquit, meorum ante facinorum, ideo circumquaque copiis cincta fui. « Aggravavit jugum suum super collum meum. » Id est, servitutis iugo donuit me. « Infirmata est virtus mea, dedit Dominus in manibus meis dolores, quos non potero perferre ». Traditos in manum dolores, servitutis ærumnas vocat.

« Oculus meus deduxit aquas. » Lacrymosum est enim quidquid servitum ducitur. « Quia longe factus est a me consolator ». Nam mellitissimum meum solamen a me rejici atque amandavi.

« Sacerdotes mei et senes in urbe consumpti sunt. » Quamobrem, vates. « Quia quæsierunt cibum sibi, ut refocillarent animam suam », et non invenerunt. Delicatus, ac luxu perditus Israelites, solemnem cibum vestigat. « Conturbatus est venter meus, subversum est cor meum in memet- ipso ». Turbant, inquit, intestina optato cibo defraudata, et animus mutans in priore statu manet.

Quæ rerum calamitas istam vocem exprimit. « Omnes mibi in inimicitiam facti sunt. » Non enim inimici modo, sed amici quoque infensi me oppugnant. Exacerbans exacerbavi spiritum Dei: « Omnes inimici mei audierunt malum neum, lætati sunt, quoniam tu fecisti. » Excidii mei lapso tempore, ii qui moliebantur me evertere, triumphant (35), audientes a tuo nomine repulsam me et dejectam imperio.

« Adduxisti diem, et vocasti tempus. » Adducta, inquit, Synagoga Deo, hilari die, Unigeniti tui adventu; postquam eam volentes rejecimus, diem vindicem, citasti. « Et factæ sunt domus in me ». Me quasi domo quadam comparata, adeo ac perinde miseræ sunt me amplexæ, ut continens domus ea, quæ continentur. Ac fortasse et tale aliquid sit intelligendum. Quoniam Deus in Synagogam diem vindicem citavit: « Sepulcra eorum domus illorum in æternum erunt », ut ait David, et: « Repletæ sunt, qui obscurati sunt terræ domibus iniquita-

A tum ». — « Quomodo obtexit caligine in furore suo Dominus filiam Sion? » Incendio extincta est, est enim quasi caligare, incendio extingui. « Projecit de celo in terram inclitam Israel; » e divinis manibus amissa, ac pro nihilo babita est gloria Judæorum. « Oblivioni tradidit Dominus in Sion festivitatem et Sabbatum. » Nam quia medenti Sabbathis Opifici Synagoga succensuit, abrogata sunt festa omnia atque Sabbathi. « Et in opprobrium et iudicationem furoris sui regem et sacerdotem ». Quos hic memorat? nempe Herodem et Caiapham, qui quidem gloriosum Deum exacerbarunt: qua re offensus regnum atque sacerdotium repudiavit. Nam qui ei repudio bitem movissent, dentitum ipsi queque in plura vitia præcipites iere; passi quiddam instar Pharaonis: « Indraevitque Dominus cor Pharaonis, » ait Scriptura; etenim cum minime sectarentur, merito obfirmatus est.

« Repulit Dominus altare suum, maledixit sanctificationi suæ ». Ne triumphante, Judæi, ait vates, ob sacerdotum dignitatem: propter vos enim snum sibi altare ac sacrarium amolitus projecit, quoru[m] oblata pro diris haberet: « Luxit antemurale, et murus pariter dissipatus est. Defixa sunt in terra portæ ejus: perdidit et contrivit vectes ejus: regem ejus et principes ejus in gentibus: non est lex, et prophetæ ejus non invenerunt visionem a Domino. Sederunt in terra, conticuerunt senes filii Sion: consperserunt cinere capita sua, accincti sunt cilicis, abiecserunt in terram », primarias virgines in Jerusalem. Prioris suæ servitutis (scilicet in Ægypto) ac miseræ, Deique opitulantis oblitæ gens Judæa, nunc pontifici regno ac celebritate se jactabat; nunc propugnaculis, et urbis munimentis, nunc principum potentia, legis præsidio, prophetarum visionibus, sacerdotum cælibatu[m]; interdum superbiebat quoque et pontificio amictu: eorum, quam mox propheta interitum prospiciens, omnia complexus, condolentissime sane ac moestissime calamitatem exsequitur et amplificat: « Defecerunt præ lacrymis oculi mei, conturbata sunt viscera mea, effusum est in terra decus meum. » Quorsum hæc vates, quorsum? « Super contritione filiorum populi mei, cum desiceret parvulus et lactens in plateis oppidi... Virgines meæ, et juvenes mei abierrunt in captivitatem, ceciderunt in gladio; interfecisti in die furoris tui: percussisti, nec misertus es. Vocasti quasi ad diem solemnem, qui terrorerent me de circuitu ». Nihil parcens, inquit propheta ex Synagogæ persona ad Deum, me coxi instar divisisti, evocata ad me undique accolaram turba, luctuosæ meis die tanquam solemni. « Et non fuit in die furoris Domini qui effugeret, et relinquenteretur ». Usque eo divinæ iræ exinanita fæx est, ut

³⁶ Thren. i, 13. ³⁷ ibid. 14. ³⁸ ibid. 15. ³⁹ ibid. 19. ⁴⁰ ibid. 20. ⁴¹ ibid. 21. ⁴² Psal. xlviij, 12. ⁴³ P. al. lxxiii, 20. ⁴⁴ Thren. ii, 4. ⁴⁵ ibid. 6. ⁴⁶ Exod. ix, passim. ⁴⁷ Thren. ii, 7. ⁴⁸ ibid. 8-10. ⁴⁹ ibid. 11, 21, 23. ⁵⁰ ibid. 22.

(35) Romani Ilierosolymam obsidentes, ut arbitror.

eo incandescente salvo et superstes esset nemo. Apernit, et effudit eum, et facit in foream, quam sed interuectioni omnes darentur. « Tendit arcum suum, et posuit me quasi signum ad sagittam⁴¹. » Dei arcum, vindicem Numinis potentiam appella, qua adeo multata est Synagoga, ut quasi scopum, id est, signum, jaculari et petere volentibus statuerit. « Misit in renibus meis filias pharetræ sue⁴². » Davidis quidem ad Deum hæc sententia est : « Uro renes meos, et cor meum : quoniam misericordia tua ante oculos meos est : et complacuit in veritate tua⁴³. » Accende ne ea erga te studia, quæ per renes innuit, ut idem alibi sese explicat : « Domine, ante te omne desiderium meum⁴⁴; » et rursus : « Lumbi mei impleti sunt illusionibus⁴⁵, » per hæc contraria desideria notans; misericordiam et veritatem vocans Dei Filium. At Synagoga cum se tali incendio ura non quasierit, sed in monstrosas et absurdas cupiditates deflexerit, merito postea in renes pharetræ tela exceptis, Dei veritate non delectata.

« Factus sum in derisum omni populo meo : canticom eorum tota die⁴⁶. » Gloria, inquit, pridem florens, nunc ludibrio sum, et cantilenis ac carnibus Deo decantatis, hominibus perennem cantilenam atque sannam præbeo. « Replevit me amaritudinibus, inebriavit me absinthio⁴⁷. » Quid ita, o Synagoga, o scelus, o flagitium? Quod unigenitum Dei Filium selle et accio potasti, per quem « susisti me de petra, oleumque de saxo durissimo⁴⁸. » — « Et fregit ad numerum dentes meos⁴⁹. » Jure : siquidem impie lignum in panem ejus misisti⁵⁰. « Cibavit me cinere : et repulsa est a pace anima mea⁵¹. » Non injuria, quando fastidiebas illum, qui te paverat manna, et eum, qui vera est pax, lethaliq[ue]r oderas. « Oblitus sum bonorum : et dixi : Perit Victoria mea, et spes mea a Domino⁵². » Scilicet fructum capis dignum factis : tam enim removisti longe Dei misericordiam, ut non solum, quod fateris, obliteret retro sis bonorum; sed nec spem quidem deinceps ullam teneas. « Oculi mei defecerunt cum vita mea super filias gentis meæ⁵³. » Filias gentis, hic vicinas urbes et finitimas propheta nominat. « Posuisti nos in medio populorum : aperuerunt super nos os suum omnes inimici⁵⁴. » Nam qui Dei Filium concilio stitissent, li velut in corona quadam populosa dicteris et capitis motationi per gentes atque populos prostituti sunt⁵⁵. Ac quemadmodum Christum maledictis considerunt, ita in eos quoque hostium omnium os aperatum est. « Venatione ceperunt me quasi avem inimici mei gratis⁵⁶. » Cur? quia irretire atque capere unigenitum Dei, cum Herodianis et Phariæsis moliebantur. « Lapsa est in lacum vita mea, et posuerunt lapidem super me⁵⁷. » Gemina his sunt illa Davidis, Synagoga, inquit : « Lacum

Apernit, et effudit eum, et facit in foream, quam fecit⁵⁸. » Sane Christo in imum barathrum condito, impositoque sepulcro grandi saxo, eamdem conditionem subiere; nisi quod illi hæc in Deum perpetrarunt, adhucque custodia saxum sigillo munierunt; hinc etiam quæ in eos decreta essent, Deus executus, velut obsignavit. « Filii Sion incliti, et amicti auro primo : quomodo reputati sunt in vasa testis, opis manuum siguli⁵⁹? » Dei signum ut excellens et angustum, suspiciens propheta, miratur a Judæis corruptum, ex auro in testaceum commigrasse. Sed profecto omnes adeo terrestri natura constituti mortales, donec in robis divinam gratiam informamus et insculpimus, longe supra aurum geminasque pretiosas, ut cum Davide loquar⁶⁰, tum sumus, tum habemur. Cæterum ubi ab eo statu per peccatum deurbamur, non urceoli testacei, opis manuum siguli, sed quovis nihil magis nihil, apparemus. « Adhuc lingua lactentis ad palatum ejus in siti : parvuli petierunt parem, et non erat, qui frangeret eis⁶¹. » Tantum est, inquit, Judææ crimen, ut legis coercionem superret. Nam in ea per Mosen ait Deus : « Unusquisque pro peccato suo morietur⁶²; » hic in iherusalem damnavit, ut jami lactentes quoque et infantes emoriantur. « Et major effecta est iniurias illæ populi mei, peccato Sodomorum, quæ subversa est⁶³, » subversione æterna. Illuc enim quamvis ingens et horrendum scelus vertitur, at non accusantem quoque justum Lot Sodomitanum peremere. Synagoga vero Unigenitum Dei, qui divini regni tanquam dux, ad cœlestem Hierosolymam se subducere, scelerate in crucem egit, ac contrucidavit. Quare et majos est ejus, quam Sodoma delictum, et supplicium triste ac perenne.

C « Melius fuit occisis gladio, quam interfectis fame. » Facinus primum executus propheta, supplicii diversitatem post adjunxit, pejus actum fame quam ferro enectis ostendens. « Manus mulierum misericordium coixerunt filios suos⁶⁴. » Quas hic misericordes indicat? Quæ sceleris sensu accepto, Christi crucem flentes consequebantur: quæ allocutus ait : « Filiae Jerusalem, nolite fieri super me, sed super vos ipas flete, et super filios vestros. Quoniam ecce venient dies, in quibus dicent: Beatae steriles, et ventres, qui non genuerunt, et ubera quæ non lactaverunt⁶⁵. » Horum verborum Christi misericordis memores illæ feminæ, similes, quantum potest, ipsi, suos coxere natos, et facti sunt cibis earum⁶⁶. « Supplicium consolatione majus, nec deprecandæ minæ (ad se inquietabat) : verax est promissor, adest tempus, ecce finis. « Complevit Dominus furorem suum, effudit iram indiguationis sue : et succedit ignem in Sion, et devoravit

⁴¹ Thren. iii, 42. ⁴² ibid. 43. ⁴³ Psal. xxv, 2, 3. ⁴⁴ Psal. xxxvii, 10. ⁴⁵ ibid. 8. ⁴⁶ Thren. iii, 14. ⁴⁷ ibid. 15. ⁴⁸ Deut. xxxiii, 13. ⁴⁹ Thren. iii, 16. ⁵⁰ Jereu. xi, 19. ⁵¹ Thren. iii, 17. ⁵² ibid. 18. ⁵³ ibid. 51. ⁵⁴ ibid. 45, 46. ⁵⁵ Psal. xlvi, 15. ⁵⁶ Thren. iii, 52. ⁵⁷ ibid. 53. ⁵⁸ Psal. vii, 16. ⁵⁹ Thren. iv, 2. ⁵⁹ Psal. xviii, 11. ⁶⁰ Thren. iv, 4. ⁶¹ Deut. xxiv, 16; Ezech. xviii, 17. ⁶² Thren. iv, 6. ⁶³ Thren. iv, 9, 10. ⁶⁴ Luc. xxiii, 28, 29. ⁶⁵ Thren. iv, 10.

fundamenta ejus⁴⁷. » Complevit, id est, omnia in eos valicinia complevit, insuita ira tanquam fæce, incandescens; ignem incendit, qui Sionem a stirpe funditus absumpit. « Reptaverunt adolescentes in plateis, polluti sunt in sanguine cum non possint⁴⁸. » Non erat, qui eos terra conderet, tumulus plateæ factæ, itaque cum vestimentis putruere. « Defecerunt oculi nostri ad auxilium nostrum, cum vana respectaremus⁴⁹. » Intermorta apud nos est prophætæ David vox illa: nullus qui cum fiducia dicat: « Deus, in adjutorium meum intende; Domine, ad adjuvandum me festina⁵⁰. » — « Respximus ad gentem quæ salvare non poterat⁵¹. » Quia enim Dei numen et auxilium rejecimus, ideo in non defensuram gentem intuebamur. « Facies sacerdotum non erubuerunt. » Dei, inquit, misericordiam sceleribus nostris exclusimus, quare nec sacerdotum vultus reveriti sunt hostes. « Neque senum miserii sunt, venati sunt parvulos nostros, ne irent in plœstis nostris⁵². » Disparuerunt vestigia nostra, ergo deficit iniquitas tua, alia Sion, id est, delecta, amplius culpam non admittes. « Non addet Dominus ultra, ut transmigret. » Non revertere, inquit, neque amplius relegabere. Atque id verum esse, probant sequentia: « Visitavit iniquitatem tuam, alia Edom; non virga sancit, ut ante persecutus, cum te castigans resonaret, sed occidioni mandans. » Discooperuit peccata tua⁵³, id est, explevit omnem iram justam, tectis tuis sceleribus, ut aquæ si et copia mare operitur.

Sed ne hoc argumentum, ad doctrinam et institutionem susceptum, materiam luctus et lamentationis reddamus, ad inclytam et divinam gratiæ⁽⁵⁶⁾ disciplinam orationi gubernacula flectamus. Igitur accidit Hierosolymæ vastitas anno ab orbe condito quinques millesino, quingentesimo tertio et sexagesimo: usque ad præsentem vero, sexies millesimum octingentesimum octavum et decimum: Judæi totis mille ducentis quinque et quinquaginta sine regno exsulant. Jam mundi status et incoluitas, ut de vatis accepimus, ab Opifice septem statibus descripta est. Quod et Salomon ait: « Da partem septem, necnon et octo⁵⁴, » octavam nota: saturam illam et immortalem. Quibus recursus, existet foeda hominis lues, illex, et impostor, quem vos Christum atque regem perhibetis. Veniet autem, non ut meus Servator atque Deus, redemptor, ac salutis vindic humanae; sed teter, et infastus, calamitates, angorem, mala omnia, et miseras trabens. Nam adeo simulacrorum cultum non compescit, aut ad Dei nolitiam gentes adducet, ut contra et errorem publicare, et aptos Dei notitiae omnes nactus, ab ea demovere sit conatus, quemadmo-

A dum in Evangelio mens Salvator Jesus confirmat: « Prædicabitur hoc Evangelium in universo orbe, in testimonium omnibus gentibus: et tunc veniet consummatio⁵⁵. » Quin in vos quoque, qui ut beneficium, sed revera merita pestem, exspectatis, multa atrocia edet, cum vix tandem resipiscentes, nostratem Deum, verum Christum, supplices adoratum venietis, et per regenerationis lavacrum filiorum Dei adoptionem recipietis, ut et Isaïas testatur: « Cum plenitudo gentium intraverit, tunc omnis Israël salvabitur⁵⁶. » Quia de causa veterator præ æteris se crudelē vobis præbabit, qui non solum aliis omnibus odio sit, sed etiam vobis. Qui ut regem et beneficium venturum prestolati, damnata flagitiosa inhumanitate, illico resilietis, ad verum Christum, cui gloriam tributis, confluxuri. Neque vero alia gratia dirum hominis monstrum est venturum, nisi ob hominum delicta, quo eos vexet, et omne vitiorum genus invehat; cæterni annos duos cum dimidio ubi rerum potietur, exterminabitur. Ea quoque prophetarum doctrina est.

CAPUT XLII.

De Antichristi adventu.

Danielis quidem de eo hæc sunt verba: Veniet impostor et calumniator, « Et sanctos Altissimi conteret: ei præputabit quod possit mutare tempora et leges, et tradentur in manu ejus usque ad tempus, et tempora et dimidium temporis⁵⁷. » De vafritie autem illius loquitur Jeremias: « Clamat perduxit, congregavit quæ non peperit: faciens divitias suas non cum judicio: in dimidio dierum ejus relinquent eum, et in novissimis suis erit insipiens⁵⁸. » Item rursum: « Maledictus homo, qui confudit in homine, et ponit carnem brachium suum, et a Domino recedit cor ejus. Erit enim quasi myrīæ in deserto, et non videbit cum venerit bonum; sed habitabit in siccitate in deserto, in terra salsuginis, et inhabitabili⁵⁹. » Et rursum: « In illo tempore dicetur populo huic et Jerusalem: Spiritus erroris in deserto; via filie populi mei, non ad purum, neque ad sanctum. Spiritus repletionis veniet mihi ab his. Ecce quasi nubes ascondet, et quasi tempestas currus ejus, velociores aquilla equi ejus: vox enim annuntiantis e Dan veniet⁶⁰. » Et alio loco: « A Dan auditus est fremitus equorum ejus, a voce himnituum pugnatorum ejus commota est. omnis terra: et venerunt et devoraverunt terram, et plenitudinem ejus: urbem et habitatores ejus⁶¹. » Quærendum verum est, cur hic propheta hujus Dan, non semel, sed bis meminit. Cur? Ex tribu Dan, et Judæam, et Antichristum prodituros. Itaque de Iuda hæc sunt Israelis verba: « Erit Dan serpens⁶². »

⁴⁷ Thren. iv 11. ⁴⁸ ibid. 14. ⁴⁹ ibid. 17. ⁵⁰ Psal. lxix, 1. ⁵¹ Thren. iv, 17. ⁵² ibid. 16, 18. ⁵³ ibid. 22. ⁵⁴ Ezecl. xi, 2. ⁵⁵ Matth. xxiv, 14. ⁵⁶ Isa. lix, 20; Rom. xi, 25. ⁵⁷ Dan. vii, 25. ⁵⁸ Jerem. xvii, 11. ⁵⁹ ibid. 5, 6. ⁶⁰ Jerem. iv, 11, 12. ⁶¹ Jerem. viii, 16. ⁶² Gen. xlvi, 17.

⁽⁵⁶⁾ Id est, evangelicæ doctrinæ; omne autem id tempus quod a Christo, qui Mosaicis ritibus succes-

sit, manat et decurrit, gratiae tempus, ecclesiastici scriptores vocare solent.

De Antichristo scribit Jeremias : « Vox annuntian- A tis e Dan veniet²³. »

Jam de administris quoque Isaiae est sententia : « Qui paratis daemoni mensam, et impletis fortunae potionem, omnes in mactatione cadent²⁴. » Et rursum : « Exacerbaverunt Spiritum sanctum; et conuersus est eis in inimicitiam²⁵. » De interitu autem huius perduellis, idem memoriae prodidit : « In die illa inducit Dominus gladium sanctum et magnum : et extendens manum contra draconem, serpente tortuosum, occidet Dominus celum qui est in mari²⁶. » Et David de vero Christo : « Reminiscetur et convertentur ad Dominum universi fines terrae : et adorabunt in conspectu ejus universae familiæ gentium²⁷. » Videte ut nullum regnum usque ad expectatum a vobis rabula adventum relinquentur, quin Christum verum Deum venerentur : « Quia Domini est regnum, et ipse dominabitur gentium. Manducaverunt et adoraverunt omnes pinguis terre²⁸. » Pinguis hic piorum mentes appellat; que et volucres sunt (37), secundum legem, virtutibus : que Christo supplices, ejus et sacrum corpus epulatae sunt, et sanguinem biberunt. « In conspectu ejus cadent omnes, qui descendunt in terram²⁹; animos in terram descendentes vocat, studi rerum, que materia continentur, desfixos, qui ante adventum quoque Christi, ac presentiam, suo quasi quodam præjudicio damnati multabuntur. « Et anima mea illi vivet, et semen meum serviet ipsi³⁰. » Cuinam? Genito ex utero ante luciferum Dei Filio; qui ad extremum incarnatus est ex Virgine: non, inquam, serviet anima mea illi diris devoto impostori, quem mediò ejus tempore prudentes relinquent, egregii facinoris præmium corunas in cœlo accepturi.

CAPUT XLIII.

De imaginum cultu.

Bis et similibus de causis, non idolatria, quod existimatis, obeunda, sed pie imaginibus cultum præstamus; est enim, inquit David, « Mirabilis Deus in sanctis suis³¹. » Et : « Qui oderunt te, Domine, oderam, et super inimicos tuos tabescerem³². » Nam ut Deo charos amplecti et colere per est, ita infestos aversari et odisse. Ait quippe idem Propheta : « Mihi autem nimis honorificati sunt amici tui, Deus³³. »

CAPUT XLIV.

Exempla duo perfidie Judæorum in immaicem Christi.

Beryli (ea urbs est non procul ab illustri Antiochia) tale quoddam insolens miraculum contigit, voluptatis terrorisque plenum, et quod referri me- reatur.

²³ Jerem. iv, 15. ²⁴ Isa. LXV, 14. ²⁵ Isa. LXXXI, 50. ²⁶ Isa. xxvii, 1. ²⁷ Psal. xxi, 28. ²⁸ ibid. 29, 30. ²⁹ ibid. ³⁰ ibid. 31. ³¹ Psal. LXVII, 36. ³² Psal. XXXVIII, 21. ³³ ibid. 47.

(37) Alludit, opinor, ad Isai. LX, 8. Vide Nyssenum, *De virginitate*, cap. 18.

Vir quidam Christianus, parentibus et atavis ab stirpe religiosis, proxime Judæorum Synagogam habitabat, præcipuo tanquam patrimonio affectus, descripta in tabula Dominica effigie Dei et Servatoris in vivissim crucem suffixi, quæ sub ædium tecto sublimis pendebat. Inde cum aliquando migrare opus haberet, exportata reliqua omni supellectile, unicum illum divinum thesaurum effigiem Servatoris, nescio unde, et quo modo, divina quidem certe procreatione, oblitus reliquerat. Ita emigrante pio, exempli innigrans Judæus, aliquot post diebus mensa instructa opipara, congregem Judæum ad convivium vocat. Quo præsente, simul ambo lati epulari: cuncte epulantes per toros discumberent, vocatus, ut mos est, familiæribus oculis in tectum sublatus, amici domum curiosius circumspectare; et acie in imaginem coniecta, eum esse, quem maiores in crucem egissent perspecto, quanquam esseris jam, et in tetricum mutatus, sectis penæ ac ruptis ilibus, tamen ne amico palam fieret, iterum latitum mentiri et fingere. Tandem impotens sui, et ira victus, quod hac tenus continebat, aperire arcanum: vocare hominem, et divina effigie digito ostensa, rogare cuius simulacrum easet, an non Nazareni, an non Galilæi, an non a majoribus cruci affixi? Itane vero? inquit, versipellis, qui hoc loco sis, Christianam quoque religione colas? Ille inops consilii, ea quidem sic habens fateri, cæterum Christianismi crimen sibi concire nullum; jam inde a proavis, ut ipse nosset, Judæum, et Moæicæ legi vel in Ianiensem addictum. Postquam vero oratione non persuadet, ad preces denique conversus q[ui]testari, ne Synagogæ patefaceret, sed sibi soli haberet. Pollicitus ergo, sed dolo et perjurio, abit inde, recta ad Synagogam properat, que et cuiusmodi qua viderit, qua dixerit, recenset. Illi his auditis, suribundi ad ædes e vestigio convalant. Ub[is] que intellexerant, vera vident, homini, ut Christiano scilicet, illudunt, et subsannatum certu exigunt, ac proscribunt. Porro autem, que in sacra ac divinam effigiem moluntur, quis sine lacrymis narreret? Dereptam in primis humi affigunt; tum quibus exemplis maiores vestri meum Jesum, illudemque ejus simulacrum accipiunt: insputant, pugnos et alapas ingerunt, scurrantur, fel et acetum propinuant. Aderat spongia, nec deerat arundo. Clavis manus pedesque affigunt (neque enim a clavis abstinetur), spinis coronant, hasta e latere (hæ profligatam in extremis audaciam!) sanguinem et aquam prolicit, que res Christo cultum ac celebratatem paravit. Nam conspecto grandi et horrendo miraculo, postquam scaturiginis periculo facta, explorata fidei res fecere, morbo omni atque segritudine curanda, et dæmonum turma procul arcenda, in fuganque vertenda, toto animo, tota mente ad

Christum mutati, quasique reformati, sacro bapti-
simo sunt affecti.

Talia sunt Domini Iesu Christi hominum aman-
tissimi, Unigeniti, Patris Verbi, majora cogitatione
atque verbis arcana: tantopere de figmento suo
soliditus, neminem vult perfire, sed omnes ad veri
cognitionem venire. Atque haec quidem Beryti.

Nefas vero sit alterum Constantinopoli, urbium
reginæ, miraculum silentio præterire, cum superiori
narratu nihilo sit deterius. In angusto et fama cele-
bri Dei Sapientiae templo (si templum est nominandum,
ac non potius alterum in terra cœlum) puteus
est, qui aliud nihil, quam quod est, puteus dicitur:
epistomide ferens ejus, ad quem sapientiae pro-
fundum, immortalitatis fons, providentiae infinitum
pelagus, Samaritidem allocutus, aquam consulte
petebat, qui eam vellet ad Dei notitiae vivam ac
securitatem aquam traducere, et quasi derivare.
Eo piorum multitudine confluebat, insitam in eo
sacram vim percepturi; et simul qui supra orienta-
lem portauit descriptum in tabula, et velut dedicatum
pictoris manu Dominicum simulacrum venerari
contenderent, quo nomine magis etiam confluebant.
Iudeus vero quidam, nescio quomodo, Deo certe id
agente, et ipse templum ingressus, venerabundo
omni cœtu conspecto, invidia tactus, et quibus
natus, et qua opinione foret prodere stimulatur.
Quia adeo prodit quoque. Nam cœteris a puto
descendentibus, solus occultum transiit rimatus,
postquam a scopo non aberravit, securitatem na-
tus, irruit, et sanguinariis oculis, animo, inate
igneum intuens, ignem spirans, sustento in tuain,
xterne Rex, imaginem cultro serit. Unde insolenti
miraculo sanguinis rivo depluente, et pereussor et
divinum solum cruentantur. Ille factum, ut opor-
tebat, non recogitans, sed contra magis persuersus,
detractam imaginem, infixo adhuc cultro, in puteum
demergit, ipse qua pedes ferebant, inde aufugit;
latere properans, ut putahat. Verum qui sapientes
sua ipsorum calliditate capit, hujus quoque cona-
tum palam fecit. Nam cum sanguine ex imagine
ruberet, planeque sanguinarius quidem ac vas-
sigeret neminem, egressus ab ingredientibus reli-
giosis comprehensus, homicidii postulatur. Negat
homicidium, Christicidiam serio se profiteretur. Ejus
et fama urbem omnem celeri ala permensa, vulgo
ad puteum concurritur, ubi convenere, subducta e
puto, adhuc sanguino manante, sacra imagine,
lympos et carmina modulati, cum precibus et
lacrymis eodem quo ante, loco suspendunt. Iudeus
facit poenitens, pietatem perdoctus, ad Christianumque
recepit, cum omni familia, sacro regenerationis
lavaco afficitur.

Quid dicitis? haecce satis sunt, an et pluribus
argumentis egetis?

Job. Pto imaginibus cultum præstari constituerunt.

A Vere enim, qui animo ad primogenium exemplar,
non ad tincturas ac colores intuentur, verum ante
secula et inaspectabilem Deum venerantur. Itaque
majores nostri cherubinis ex auro nobili materie
conformati, haud equidem aurum coluerunt, sed
cherubinos, quos ut sanctius sacrarium cingerent,
finixerunt. Ac de imaginibus quidem præclare.

Quamebrem vero circumcisione repudiata, bapti-
zatos cuin Deo societatem contrahere perhibetis?

CHRIST. De circumcisione multa locuti, et quo-
modo eam repudiemus demonstrato, non est quod
de eo rursum referamus. De baptismō vero agite
prolixius dissequimus.

CAPUT XLV.

B De baptismō Christianorum et ejus cum circumcisione comparatio.

Ostendi, quod vos quoque a me atque a veritate
suffragium tulistis, res Mosaicas mei Servatoris
Christi figuræ quasdam suis. Nam quemadmodum
præstans pictor, in primis inumbrat, tum crassiore
quadam tinctura ac coloribus expressam veri effi-
giem representat; ad eum modum et naturæ rerum
omnis architectus Deus, per Mosen et legem velut
deformatis quæ sub gratiam caderent, per Jesum
Christum porro non tinctura ac coloribus, sed
evangelicis præceptis, spirans quoddam ac vivum
veri simulacrum dedicavit. Cœterum ut in Sina
nubes et voces atque tuba Dei ad nos descensum
liquido designabant¹⁶; ita et alia olim plurima Ser-
vatoris mei procurationem notabant. Ergo typos et
exempla cernite, unde ad veritatem ducamini. In
lege circumcisio¹⁷, in gratia ablutio. Illic pelliculæ
segmentum, hic peccati depositio; illic circumcisio-
nis culter, religiosum et irreligiosum palam faciens,
hic disciplinæ acies rectum a pravo dissecans. Illic
sine virtu agnus inactatus, hic cœsus sine pectore
Christus. Illic agni eruore postes unguntur¹⁸, hic
sacrificati Christi augusto sanguine actiones et
disciplina obsignantur, id est, quæ in actione, et
quæ in contemplatione posita virtus est, quibus
quasi quedam commissuræ posti, Christianæ disci-
plinæ velut obligant et componuntur. Illic durus
Pharaon Israelitas oppugnat; hic Christianos Sal-
inas, ille hominum osor atque zizaniorum sator.
Illic veterem Israelitam nubes ad terrestrem Ille-
rosolymam ducat, hic Servatoris caro novitium
Israelitam ad cœlestem Sionem transmittit. Illic
igneæ columna, hic divina ignea natura, scilicet
Spiritus. Illic Israelites mare Rubrum permensus,
Pharaoni tumulisternum aquam comparavit, ipse
interitum salvus effugit; hic Christi nomine censa
universitas per baptismum cum Christo sepulta,
immortalem vitam co redivivo consecuta est. Illic
aqua Mosis precibus, flante austro vehementissimo,
dextra ac sinistra in niurum concrevit; hic Spiritus

¹⁶ Exod. xix, 17, 18. ¹⁷ Gen. xvii, 12. ¹⁸ Exod. xii, 5, 22.

per aquam, vitiorum quasi quoddam mare Rubrum in siccum redigunt, rupio peccatorum nostrorum chirographo. Illic virga refluxas undas coegit, hic in Calvaria dedita crux Adamum totum in priorem nobilitatem restituit : Israelites, nisi mari Rubro trajecto, angelorum pane vesci non poterat; nec vero Christi populus, sanguine et aqua viva potest frui, nisi peccatorum rubro tanquam æstu defunctus¹⁷.

Jud. Cur ut nos circumcisio uno semper nomine, æque et vos baptismum non vocatis, sed multis ac diversis?

CHRIST. Expedita solutio : illa per unum Mosen prodita est, hæc a Patre, Filio, et Spiritu sancto. Præterea multis ac diversis ejus in nos officiis, multas quoque ac diversas nomenclaturas atque beneficia facimus.

CAPUT XLVI.

Quibus olim nominibus baptismus designatum.

Itaque (38) donum, lumen, baptismus, unguentum, regenerationis lavacrum, immortalitatis amictum, signum, breviter quidquid augustum est, nominamus, vocibus e prophetarum oraculis desumptis. Donum in primis, ut Isaías clamat : « Omnes sitientes, venite ad aquas : et qui non habetis argenteum, properate, emite abeque argento et pretio¹⁸. » Lumen, ut de eo David prædicat : « Dominus illuminatio mea et salus mea, quem timebo¹⁹? » Et rursum : « Dominus illuminat faciem prudentis²⁰. » Prudentem omnino appellans, qui vim sacri bapti-
natatis calleat. Baptisma vero dicuntur, ut in quo peccata tumulentur, quemadmodum mari Rubro Pharaonem fixit atque obruit Moses. Lavacrum ex hac Isaías sententia : « Lavaminj, mundi esote²¹. » Unguentum quod cœlestis Hierosolymæ, divinique regni hæredes hoc inuncti agnoscantur. Ita enim et Eliezeo (39) vati ait Deus : « Un ges Eliseum prophetam pro te²². » Immortalitatis amictum vocamus ex eo Psaltis regii edicto : « Dominus regnabit, decorum indutus est²³. » Tum autem ut ostendat æque amictos et Christi hæredes, addit : « Etenim firmavit orbem terræ, scilicet hoc regio amictu, qui non commovebitur²⁴. » Signum, ut dominii notam, quemadmodum de eo David præficeretur : « Signatum est super nos lumen vultus tui, Domine, dedisti lætitiam in corde meo²⁵. » Quibus verbis sacre tinctio nis vim declarat : Non enim, inquit, solum tuo nomine nos signasti et illustrasti, sed enim animum meum voluptate affecisti : Id est, omnem signatum noxæ venia dignatus es. Idem alio Psalmo : « Dixi : Confitebor adversum me injustitiam meam Domino : et tu remisisti impietatem peccati mei²⁶. » Hoc dicens : Quod si quis vel post

A baptismum delinquat, ne desperet, siquidem ignoscetur ei animi scelus, vitiosum, inquam, cogitatum, et conseleratio, per confessionem.

Sed audiamus quid Isaías dicat : « Faciet Dominus Sabaoth omnibus gentibus super montem istum, induent lætitiam, ungentur unguento, bibent vinum²⁷; » gaudii amictum baptismus innuens; unguentum, illud sacram quo baptizati inungantur; vinum, Dominicum sanguinem. Et rursum : « Abiit Dominus sordein filiorum et filiarum²⁸. » Et iterum : « Erit in aquosa in paludes, et in sitiente terra erit fons aquæ²⁹; » in aquosa et siticulosa, gentium populum appellat; fontem vero, sacram baptismus, ut appareat ex sequentibus : « Et erit ibi via munda, et via sancta vocabitur³⁰. » Quæ hæc est via? Evangelica disciplina. Jam per eum ait Deus : « Ego sum, ego sum, qui deleo iniurias tuas propter me, et non recordabor. Tu vero memento, et judicemur simul³¹. » Et iterum : « Dabo aquam in siti illi qui ambulant in inaquosa : et impouam Spiritum meum super semen tuum, et benedictiones meas super filios tuos³². » Et iterum : « Miserator illorum miserebitur illorum, et per fontes aquarum ducet illos³³. » Quod si Judeorum quidam dicitur Mara et fontibus in Elim³⁴, hæc prophetam dicere existimant, falli se sciunt : neque enim ea tempestate, sed multo post Isaías fuit : nec qui de præteritis dicit, propheta habendus est, sed qui de futuris, quare de baptismio quod præsagierit, ostendit, quod ait : « Duceat, » non autem, duxit.

Ad eundem modum et Michæas : « Quis, Deus, similis tui, qui auferis iniuriam, et transis peccatum reliquarum hæreditatis tuæ? non immittet ultra furorem suum, quoniam voleus misericordiam est. Revertetur et miserebitur nostri : deponit iniurias et projicit in profundum maris³⁵. » Joelis vero de baptismio hæc sunt verba : « In illa die stillabunt montes dulcedinem, et colles fluent lacte : et per omnes rivos Juda ibunt aqua : et fons de domo Domini egredietur³⁶. » Quis hic est fons e Dei templo prodiens? Omnino in Ecclesia sacra piscina, qua tinctus omnis Christianus cœtus in adoptionem recreatur, cœlestis gloria regnique Christi hæredes designati. Et de eodem baptismo scribit David : « Vox Domini super aquas, Deus maiestatis intonuit : Dominus super aquas multas³⁷. » Et rursum : « Amplius lava me ab iniuritate mea, et a peccato meo munda me³⁸. » Et paulo post : « Asperges me byssopo, et munda babor : lavabis me, et super nivem dealbabor³⁹. » Quin per Ezechielem quoque Deus confirmat : « Effundam super vos aquam mundam, et mundabitimi ab omnibus inquinamentis vestris⁴⁰. »

¹⁷ Exod. i. xvi. ¹⁸ Isa. LV, 1. ¹⁹ Psal. XXVI, 1. ²⁰ Psal. CXLV, 8. ²¹ Isa. I, 16. ²² III Reg. XIX, 16. ²³ Psal. XCII, 1. ²⁴ Ibid. ²⁵ Psal. XXVI, 5. ²⁶ Psal. IV, 7. ²⁷ Isa. XXV, 6. ²⁸ Isa. IV, 4. ²⁹ Isa. XXXV, 7. ³⁰ Ibid. 8. ³¹ Isa. XLIII, 25. ³² Isa. XLIV, 3. ³³ Isa. XL, 10. ³⁴ Exod. XV, 25, 21. ³⁵ Mich. VII, 18, 19. ³⁶ Joel. III, 18. ³⁷ Psal. XXVIII, 3. ³⁸ Psal. L, 4. ³⁹ Ibid. 9. ⁴⁰ Ezech. XXXVI, 25.

(38) Nazianz. vide in S. Baptisma.

(39) Imo Elie.

Jam vero in Mara¹¹ aqua amara, peccatum ama-
rum notabat, regenerationis lavacro ac peniten-
tia in dulcedinem vertendum. Porro autem duode-
cim fontes in Elim¹², duodecim apostolorum
doctrinæ aquam designabant, itidemque reliquorum
septuaginta palmæ. Cæterum arcæ per Jordanem
trajectio a Judæis facta, sacri baptismi vim ostendit : nam per sacerdotes aqua et spiritu recreati,
sequi et nos peccatum, ut Jesus filius Nave Jeri-
chuntein, everimus ac despoliamus, id enim signifi-
cat, quod ait propheta : « Quia autem descendebat,
descendit in mare Araba, mare salis, donec in finem
descedit¹³; » id est, violata olim legis peccatum
ad immensum Dei humanitatis pelagus dilapsum,
dermanavit, donec tandem extinctum est. Sacer-
dotes vero in Jordane resistentes, pedibus extrema
aqua tinctis, significant, opinor, a peccato abesse
neminem. Quod autem Jordanem Elias melote se-
mel, Eliæus bis træcet¹⁴, triplex in sacra abluti-
tione demersionis in nomen SS. Trinitatis virea et
efficaciam prænotabat, qua mortale ac caducum
incorruptam immortalitatem induit. Neque vero
aliud velle mihi videtur Naaman, septies in Jordane
ablui jussus¹⁵, quam conandum, ut in hac tan-
quam septimana vita, peccatis omnibus absterris,
per septem Spiritus dona SS. Trinitatis, et tres
animæ potentias, et elementorum corporis quater-
nionem offeras integra, oblitterata priore velut le-
pra. Quin Jacob, parens uester, baculo Jordanem
non ipse tantum, omnisque ejus familia transiit ;
sed oves quoque, ac boves, ut ostenderet, non so-
lum a Deo electos, sed etiam qui bruta et amentia
scelera patrarent, purgatos, Christi coheredes ef-
fectum iri. Hierichuntina quoque steriles aquæ,
sale ab Eliæo secundatæ¹⁶, priorem Ecclesiæ ste-
rilitatem monstrabant, que habenda deinde Chri-
sto fide centuplo plures liberos, quam synagogæ
marito est post enixa (40). Verum ut pertius de
his statuamus, vaticiniis verba ex libro Regum per-
sequamur. Sic enim habent.

CAPUT XLVII

Elias cum Christo comparatio.

« Dixit Elias ad populum : Accedite ad me. Et
accessit omnis populus ad eum¹⁷. » Sane Elias
hac obita functione, codro quasi quodam terræ-
moto, ignea quadriga in cœlum subiectus est¹⁸; at
contra ac mirabilius opifex ille cœli, inclinatis be-
nigne costis degressus, et vehiculi cujusdam instar,
natura suscepta, studiose omnes ad se attrahere
gestit. Itaque : « Venite, inquit, ad me, omnes qui
laboratis, et ouerati estis; et ego reficiam vos¹⁹. »
— « Et tulit duodecim lapides juxta numerum tri-
buum filiorum Jacob. » Elias duodecim saxa, uni-

A genitus Dei Filius duodecim apostolos : « Ad quem
factus est sermo Domini, dicens : Israel erit nomen
tuum²⁰. » Ille quidem audivit se mentem fore, quæ
Deum esset visura; hic Deus est, quem celestes
omnes mentes adorent et collaudent. Et : « Edificavit
lapides, et curavit altare dirutum. » Ille dirutum
Dei altare instaurat; hic figuratum suum lacerum
per doctrinam apostolorum componit. « Fecitque
aqua ductum quasi per duas aratiunculas. » Ilic
scrubs una, quæ duo sata seminis caperet, hic in
una persona duæ naturæ, divina et humana simul
exsisterunt : In circuitu altaris²¹; » aram hic Cal-
variae locum, in quo augusta crux fixa est, intel-
lige. « Et composit ligna super altare quod fe-
cit²². » Ligna, seu assulas e ligno sciasso vocat
hominum noxas, quas Dominus noster cruci affixus
in se recepit, et qui ignis quidam esset divinus,
exussil, ut ait propheta : « Languores nostros
ipse tulit²³. » — « Divisitque per membra bovem,
et posuit super ligna. » Id est, vitalem in cruce
mortem sustinet. « Et ait : Implete quatuor hydrias
aqua, et fundite super holocaustum, et super li-
gna²⁴. » Duas amphoras gratiam, que per aquam
et Spiritum praestatur, signifcat, quemadmodum
meus Salvator atque Deus confirmat²⁵, qui ex
aqua et Spiritu natus non sit, non posse ad divinum
regnum intrare. « Rursusque dixit : Eliam se-
cundo facite. Qui cum fecissent secundo, ait : Eliam
tertio id ipsum facite. Fecerantque tertio²⁶. » Hoc
divinitatis tergeminam majestatem ostendit, uti
rursum meus Jesus discipulis præcepit, irent do-
cium omnes gentes, eosque baptizarent in nomine
Patris, et Filii, et Spiritus sancti²⁷. » Et currebant
aqua circum altare; et fossa aquæ ductus
repleta est²⁸. » Nam repletus est orbis ter-
rarum Dei regno atque gloria. Et exclamavit Elias
in cœlum, et dixit : « Domine Deus Abram, et
Isaac, et Israel, exaudi me, Domine²⁹. » Ille Elias.
At Unigenitus Dei oculis in cœlum sublatus, clama-
vit : « Pater, quod dedisti mihi, volo ut ubi sum
ego, et illi sint mecum, ut videant claritatem
meam, quam dedisti mihi ante constitutionem
mundi : ut sint unum, sicut et nos unum sumus. »
Non pro eis autem rogo tantum, sed et pro eis, qui
D credituri sunt per verbum eorum in me³⁰. »
« Exaudi me hodie in igne, et discat populus
iste omnis, quia tu solus Dominus Deus Israel³¹. »
Elias, qui homo erat, exhibendo igne exauditus,
Deum, qui ignis quidam est, hominem fieri pre-
catur : ille vero qui et Deus et ignis, homo fieri
assumpta mea carne voluit, ut ab ætero igne libe-
raret : « Et ego servus tuus³². » Vere de se Elias :
quod ad sublimem sensum si trabatur, nim um

¹¹ Exod. xv, 23. ¹² Ibid. 27. ¹³ Josue iii, 16. ¹⁴ Ibid. 11, 8, 14. ¹⁵ IV Reg. v, 10. ¹⁶ IV Reg. n, 21. ¹⁷ III Reg. xviii, 30. ¹⁸ Matth. xi, 28. ¹⁹ III Reg. xviii, 31 seqq. ²⁰ Ibid. 32. ²¹ III Reg. xviii, 34. ²² Isa. liii, 4. ²³ III Reg. xviii, 34. ²⁴ Joan. iii, 5. ²⁵ III Reg. xviii, 34. ²⁶ Matth. xxviii, 18-20. ²⁷ III Reg. xviii, 35. ²⁸ Ibid. 36. ²⁹ Joan. xvii, 24-26. ³⁰ III Reg. xviii, 36.

(40) Vide Isaiae liv, 1.

audix sit. Nam etsi quidam non dubitarunt, atque ausi adeo sunt confirmare ex Christi persona dilectum, scilicet: « Quia ego servus tuus, et filius ancillæ tuæ »⁴¹; in mente illud habentes: « Pater major me est »⁴², at multo plus interest discriminis inter dominium et servitatem, quam causam et causatum. Quare silentum potius, ac considerandum est, quam curiosius, nec citra periculum agitandum. « Et propter te hæc omnia feci »⁴³. Propter te, inquit, in crucem sum suffixus: « Ut cognoscant te, solum Deum verum, et quem misisti Iesum Christum. » Et rursum: « Opus consummavi, quod dedisti mihi, ut faciam »⁴⁴. — « Et tu convertisti cor populi hujus post te »⁴⁵. Judeorum exortationem et perverciam notat, quemadmodum et in cruce ait Dominus: « Pater, dimitte illis: non enim sciunt, quid faciunt »⁴⁶. — « Et cecidit ignis a Domino de cœlo »⁴⁷. Videtis humanitatis Christi absolutionem? Celitus delapsus ignis divinitatis descendens monstrat, ut quidam inter nosdos magni nominis inquit: « Deus noster ignis est; et quidem ignis consumens »⁴⁸, flagitia. « Et devoravit holocausta, et ligna, et aquam affusam, et aquam in mari: et lapides, et terram linxit ignis. » Hoc peccatorum internacionem atque obliterationem designat. « Et cecidit omnis populus in faciem suam, et dicit: Vere Dominus Deus ipse est Deus »⁴⁹. Nam obita vitali morte, centurio et ei astantes, Dominum nostrum Jesum Christum vero Dei Filium dixerunt. Nec illi solum, sed apostoli quoque post supplicium facti confirmationes. Siquidem ait dilectus: « Neque enim fratres ejus credebant in eum »⁵⁰. Quin orbis adeo terrarum multo magis Unigeniti præconium cum lætitia suscepit, ut de eo prolixè testatur Isaías: « Ambulabunt in ea (scilicet Hierosolyma) redempti a Domino (preioso sanguine), et convertentur et venient in Sion »⁵¹. Id est, ab errore superstitione, læti atque ovantes ad Christum venient, per ejus resurrectionem constabiliti. « Et lætitia semipiterna super caput eorum. » Gaudebunt, inquit, super agnitione sui capitum, qui Christus est. « Gaudium et lætitiam obtinebunt: » id est, læti atque exultabundi assertorem suum prædicabunt. « Et fugiet dolor et gemitus »⁵². Dolorem nullum atque gemitum in iis reliquum fore confirmat, quorum super capite gaudium perenne sit. Nec vero otiose dixit: « super caput, » sed ut gaudium omnium gaudiorum eminentissimum declararet. Quod addit: « Lætitia semipiterna, » id eo-pertinet, ne id gaudium, baptismi, inquam, gratiam radicem ac temporariam crederes, sed perenne ac sempiternum. Nam ut prior Adamus violanda lege temporealem nobis mortem conciliavit; ita et Christus, qui alter est Adamus, sine vitio corporatus, perennem atque incorruptam immortalitatem contulit. Ac velut se-

A cundum corpus nascentes terrestris imaginem tulimus; sic per baptismum recreati, cœlestis imaginem induimus: « Quicunque enim in Christo baptizati esatis, Christum induistis »⁵³.

Atque hæc satis esse de baptismo existimo. Quid si enim ex his veritatem non perceperitis, nec si plura addamus quidem, percipietis. Id adeo Dominus significans, de vobis confirmat: « Si Mose et prophetas non audiant, neque si quis ex mortuis resurrexerit, credent »⁵⁴. Itaque et nos disputationem de baptismo terminemus.

JUD. Ecquid vero prohibet Christo fidem habere, cuunque verum Deum, et Dei Filium, ejusdem cum Patre naturæ, confiteri, atque interim Mosaicam quoque legem tueri ac retinere; ut in omniibus utrumque servem et amplectar, futurus duorum bonorum consors? Omnino nullam ea res nobis reprehensionem inuot, neque dicturus est quisquam, quod bonum est, id bonum non esse.

CHRIST. Sane enim perbene est, si non duorum modo, sed etiam plurium bonorum consortem te præstes. Sed nec utriusque notitiam capere potestis, nec sanctorum quisquam id permittit, aut ipse in primis Christus cuius hæc sententia est: « Nemo potest duobus dominis servire: aut enim unum odio habebit, et alterum diligit; aut unum sustinebit, et alterum contemnet »⁵⁵. Praeterea bonum hactenus bonum est, si alteri bono non sit fraudi, atque ad potioris dissolutionem comparatum. Sin contra faciat, poterit id quidem fortasse nonnullis bonum videri, functio certe nequaquam bona est. Nam et philosophus quidam bonum censet non esse bonum, si eo bene non fungare. Jam vero ut non omnis dissensio pessima, sed interdum adeo optima est: ita non omnis concordia optima, quin et plerunque nocentissima est. Sed ut ejus gententiae vim, apertius ostendam, tentabo rem exemplis declarare.

CAPUT XLVIII.

Legis Christi cum Mose comparatio.

Tres leges SS. Trinitatis majestas prodidit: naturalem, scriptam et spiritalem. Earum naturalis instar est domestici ignis. Nam cum prius in posteriorum duarum ignorantie homines degarent, naturali lege, quasi quodam domestico igne, aliquantus per collustrabantur. Deinde edita scripta est, quæ umbra quædam atque exemplum esset spiritualis, lunæ comparata lumini. Cœlestis autem illa et spiritualis, atque a vero justitiae Sole protecta, super solem effusit, et hominum mentes quadam tanquam luce atque jubare perfudit, ad viamque veritatis deduxit. Igitur bonus est et domesticus in tenebris apparet ignis, sed melior lunæ; solis vero

⁴¹ Psal. cxv, 16. ⁴² Joan. xiv, 28. ⁴³ III Reg. xviii, 56. ⁴⁴ Joan. xvii, 3, 4. ⁴⁵ III Reg. xviii, 37. ⁴⁶ Luc. xxiii, 34. ⁴⁷ III Reg. xviii, 38. ⁴⁸ Deut. iv, 24. ⁴⁹ III Reg. xviii, 38, 39. ⁵⁰ Joan. vi, 5. ⁵¹ Isa. lxxv, 9. ⁵² Ibid. 10. ⁵³ Galat. iii, 27. ⁵⁴ Luc. xvi, 31. ⁵⁵ Matth. vi, 44.

multis partibus clarior, quippe utrumque obfuscans; ceterum ille justitiae Solis vel ipsum solem extinguit. Nec injuria, siquidem opus omne cedit opifici. Ac quemadmodum (41) meridie constanti, splendide collcente sole, domestici ignis usus non est; sic posteaquam justitiae Sol illuxit, et gratia veritas est detecta, tum naturalis, tum scripta lex abrogata. Ad eundem modum legale Pascha, ut theologus quidam nostras ait, exempli exemplum erat obscurius. Jam Paulus, mei Christi os, Benjaminensi tribu ortus, aliquatenus nos videre, et aliquatenus vaticinari docet^{44.}^{45.}; at cum successerit perfectum, tum aliquatenus hoc deletum iri. Quare ut perfectæ illius nostræ restorationis umbra ac effigies est, quidquid in medio positum est, ita sane in ictu in orbem terratum spiritali lege, nulla alia porro opus habemus. Neque vero vel tantillum spiritualis a scripta discrepat, quin potius confirmat ac restituti; id quod testatur et meus Jesus, in hæc verba: « Nolite putare, quoniam veni solvere legem, aut prophetas; non veni solvere, sed adimplere^{46.} » Atque ut explicatus videatis, ipsis verbis veritatem statuimus. Ergo et habet lex: « Audi Israel: Dominus Deus tuus, Dominus unus est. Diliges Dominum Deum tuum ex tota anima tua, et ex tota fortitudine tua et ex tota mente tua^{47.} » Et rursus: « Diliges proximum tuum sicut teipsum^{48.} » Eadem (42) sane Dominus et in sancti Lucae Evangelio. Neque hæc solum, sed addit: « In his duobus mandatis universa lex pendet et prophetae^{49.} » Illa antiqua dicit: Non occides; Christiana etiam genas volentibus ferire porrigit. Illa: « Non moechaberis; » hæc: « Ne concupisces quidem. » Illa: « Non furaberis^{50.} » hæc litigare, et tunicam auferre volenti, etiam togam permittit. Illa: Non concupisces aliena; hæc: Etiam juste parta dimittes; illa: Non pejerabis; spiritualis: Nec parvum nec magnum jurabis; cœu Juramento perjurium creante.

His ac similibus de causis ait Salvator: « Non veni solvere legem, aut prophetas, sed adimplere^{51.} » Id est, tueri, constabilire, firmare. Atque hæc quo exploratus ac disertius tradamus, prophetarum sententias in medium proferamus.

CAPUT XLIX.

Prophetæ de Iudaicæ legis abrogatione, seu correctione.

Moses Deuteronomio: « Quando ingressus fueris terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi, cave ne imitari velis abominationes Hilarum gentium. Sed prophetam suscitabit tibi Dominus sicut me, ipsum audies in omnibus^{52.} » Jeremias: « Ecce

A dies venient, dicit Dominus: et feriam domini Iuda fœdus novum: non secundum pactum, quod pepigerum patribus eorum in die qua apprehendi manus eorum, ut educerem eos de terra Aegypti: pactum quod irritum fecerunt. Et ego neglexi eos, dicit Dominus. Sed hoc erit pactum, quod feriam cum domo Israel: Post dies illos, dicit Dominus, dabo legem meam in visceribus eorum, et in cordo eorum scribam eam: et ero eis in Deum, et ipsi erunt mihi in populum. Et non docebit ultra vir proximum suum, et vir fratrem suum, dicens: Cognosce Dominum: omnes enim cognoscent me a minimo eorum usque ad maximum, ait Dominus: quia propitiabor iniquitati eorum, et peccati eorum non memorabor amplius^{53.} » Et per Ezechielem Deus: « Recordabor ego pacti mel tecum in diebus adolescentiarum tuarum: et suscito tibi pactum semperiternum^{54.} » Et rursum: « Non jacabitis deinceps hoc proverbium: Me sceleris parentum interficiens et abnepotes persequi, sed qui: uiam ederis acerbam, eorum dentes stupebunt^{55.} » Et Isaïas: « Vetera fluxerunt; nova quoque ego annuntio: antequam oriantur, audiūt vobis faciam^{56.} » Haec elocutus propheta subjicit: « Cantate Domino canticum novum^{57.} » Quoniam enim vetera fluxerunt; et quæ obscure olim figurata sunt, nunc liquido sunt perfecta. « Cantate Domino canticum novum. » Idem porro: « Principatus ejus glorificatur supra, nomenque ejus glorificant a summitate terre: qui descendant in mare, et navigant illud, et insulae multæ^{58.} » Same Christi nova lex et sursum in coelis, et in terra predikatur. Nam in Servatoris ortu angeli cum pastoribus laudantes canebant: « Gloria in altissimis Deo, et in terra pax hominibus bonæ voluntatis^{59.} » Isaïas vero iterum: « Veniet de Sion liberator, et revertetur ab impietate Jacob. Et hoc erit eis a me testamentum, cum eorum noxas sustulero^{60.} » Jeremias ei sententia: « Hic est Deus noster, et non estimabitur aliis adversus eum. Hic adinvenerit omnipotem viam disciplinas^{61.} » et quæ sequuntur; addit: « Hic liber mandatorum Dei, et lex quæ est in æternum. Omnes, qui tenent eam, pervenient ad vitam: qui autem dereliquerunt eam, in mortem^{62.} »

Jud. Quod si scripta lex, quemadmodum perhibet, bona non est, quamobrem dixit Moses? « Custodite leges meas, atque iudicia, quæ faciens homo, vivet in eis^{63.} »

Christ. Imo vero bona est et naturalis, et scripta lex, ut prædictimus; sed justitiae Sole exorto, hæc existinctæ caligaverunt. Ob id enim aor dixit Moses: Custodite legem vos hanc perennem, sed

^{44.45.} I Cor. xiii, 9, 10. ^{46.} Matth. v, 17. ^{47.} Deut. vi, 4. ^{48.} Levit. xix, 18. ^{49.} Matth. xxii, 39, 40. ^{50.} Exod. xx, 14-16; Matth. v, 27, 28. ^{51.} Matth. v, 17. ^{52.} Deut. xviii, 9, 15. ^{53.} Jerem. xxxi, 31, seqq. ^{54.} Ezech. xviii, 3, 20. ^{55.} Ezech. xvi, 60. ^{56.} Isa. xlvi, 9. ^{57.} Ibid. 10. ^{58.} Ibid. 11, 12. ^{59.} Luc. ii, 14. ^{60.} Isa. lix, 20. ^{61.} Baruch. iii, 36, 37. ^{62.} Baruch. iv, 1. ^{63.} Levit. 1, 5.

(41) Nazianz. in S. Pascha.

(42) Nazianz. ibid. 257.

temporariam scilicet conservatot, et per eam viveatis. Ceterum temporariam conservandam fuisse, docent quæ sequuntur: « Prophetam suscitabo eis de medio fratrum tuorum similem tui: et ponam verba in ore ejus, loquetur quo ad eos omnia, quæ præcepere illi, qui autem verba ejus, quæ loquetur in nomine meo, audire noluerit, ego ultor exsistam »⁷⁵. Quibus verbis etsi e vestris plerique Jesum filium Nave intelligi credunt, frustra opinantur. Neque enim aliam legem filius Nave edidit. Sed nimis legis abrogationem, Christique condonationem Moses edixit, cum ait: « Prophetam suscitabit Dominus, sicut me, » id est, alium legislatorem, Dei et hominum sequestrum: « Ipsum audies »⁷⁶ in omnibus.

CAPUT L.

De evangelica lege vaticinia.

Videlicet quemadmodum Moses quoque legis abrogationem detexit? nam non abroganda erat lex, neque opus erat alijs legislator, et dixisset Moses: Hæc immota in æternum lex futura est, quemadmodum de spirituali, id est, evangelica Jeremias predixit: « Hic liber mandatorum Dei, et lex quæ est in æternum. » Idemque de eadem: « Ecce dies veniunt, dicit Dominus: et suscitabo David germen justum: et regnabit Rex justus in æternum »⁷⁷. Malachias: « Orietur vobis timentibus nomen meum Sol justitiae »⁷⁸. Isaïas: « Ecce Deus noster judicium retribuet »⁷⁹. Et rursus: « Aufseret Dominus Deus lacrymam ab omni facie, et opprobrium populi sui aufseret de universa terra. »

Igitur orto justitiae Sole, non iam porro legis præceptis indigemus. Quare et bona est sacra lex, atque prophetæ, et instar luminis sunt, ut jam diximus. Nam Dei Verbum, et Spiritus sanctus per prophetas loquebatur. Sed his præsidiosis homines justitiae viam reperire nequiverunt. Ut enim stellæ atque luna nec splendorem habent luciferi, nec tota nocte lucent, sed nunc apparent, nunc leguntur; ceterum sole exorto in tenebris manet nemo, nisi qui caliget ac caecutiat, ita et eos, qui Christi nomine censetur, divinam nactus lucem, cum justitiae Sole assidue consuescit, nec quisquam in Dei ignorationis tenebris versatur, qui non voluntarie se ab jungat.

CAPUT LI.

Caput primum Isaiae eleganter in Juvaros retorquetur et explanatur.

am abrogari quoque legem divino Numini visum Isaïas declarat, dicens: « Visio Isaiae, illi Anios, quam vidi super Judam et Jerusalem in diebus Ozia, Joathan, Achaz et Ezechiel regum Iuda »⁸⁰. Priorum regum propheta meminit, ostendens non ob legalem aliquam noxam, sed Christi cædem divinitus poenam irrogandam: nam si propter scelerá,

A implis regnantibus editum vaticinium oportebat. Id adeo verum esse ex sequentibus apparet.

« Audite, cœli, et auribus percipe, terra. ¶ Fabri-
cam Deus testatus invocat, si quidem erat ingens
et inauditum crimen Judæis objecturus: « Quoniam
Dominus locutus est: Filios enutrivi et exaltavi;
ipsi autem spreverunt me »⁸¹, » hic edictio, et defec-
tionem subiungit: « Cognovit bos possessorem
suum, et asinus præsepe domini sui: Israel autem
me non cognovit, et populus meus non intellexit »⁸²,
sed brutis bestiis stupidiores sunt atque bar-
diorea. « Væ genti peccatri, populo gravi iniqui-
tate, semini nequam, filiis sceleratis, » dignatur
impietat et insolentia probrum vates adhibuit.
« Dereliquistis Dominum, scilicet Patrem, et ad
iracundiam concitastis sanctum Israel »⁸³; » Unige-
nitum ejus Filium irritastis: irritatione vero signifi-
cat incontaminati corporis supplicium. Quid am-
plius addatis? non habent, quod in Christum
gravius designant.

« Omne caput languidum, et omne cor moxrens »⁸⁴. Illoc David olim propheta est interpretatus in hanc sententiam: « Convertetur dolor eorum in caput eorum, et in verticem ipsorum iniquitas eorum de-
scendet »⁸⁵; » quasi diceret: Quidquid moliamini, in vestri capitum periculum cadet, vestraque injustitia in vestrum ipsum verticem revolvetur. « Non
est in eis neque vulnus, neque livor. Non est ma-
lagma imponere, neque oleum, neque ligaturas »⁸⁶. Totum corpus, inquit, plaga est, ac proinde incur-
rabile. Quamobrem, o propheta? Quod Filium
natum, quem delegi animo meo charissimum, pere-
merunt. Itaque videte et divinum supplicium e ve-
stigio consequens: « Terra vestra deserta, civi-
tates vestre succensa igni: regionem vestram
coram vobis alieni devorant, et desolabunt sicut in
vastitate hostili. Et derelinquetur filia Sion ut um-
braculum in vinea, et sicut lugurium in cucurue-
ratio, et sicut civitas quæ vastatur. Et nisi Dominus
exercituum reliquisset nobis semen, quasi Sodoma
fuissemus, et quasi Gomorrha similes essemus »⁸⁷. At
quamvis Deus Israelitis semen reliquum fecit,
tamen quin ab Sodomæ ac Gomorrhæ damna-
tur, non effugient. Atque ei sententia consonum est
D illud mei Servitoris, ad Bethsaidam: « Remissius
erit Sodomis et Gomorrhis, quam tibi »⁸⁸. Idque ve-
rum esse e vaticinis oraculis flet manifestum; addit
enim: « Audite verbum Domini, principes Sodomo-
rum, percipite auribus legem Dei nostri, populus
Gomorrhæ. Quo mihi multitudinem victimarum ve-
strarum, dicit Dominus? Sanguinem taurorum et
bircorum nolo; neque veniatis, ut appareatis
mihi »⁸⁹. Videtis, Judæam omnem Sodomæ ac Go-
morrhæ nominibus infelicitat. Ubi enim Sodomæ ac
Gomorrhæ Deo hostiis ac libaminibus siebat? « Quis
quæsivit hæc de manibus vestris »⁹⁰? Quasi dicat:

⁷⁵ Deut. xviii, 18. ⁷⁶ Deut. xvii, 15. ⁷⁷ Jerem. xxiii, 5. ⁷⁸ Malach. iv, 2; Isa. liii, 4. ⁷⁹ Isa. xxv, 8.
⁸⁰ Isa. i, 1. ⁸¹ ibid. 2. ⁸² ibid. 3. ⁸³ ibid. 4. ⁸⁴ ibid. 5. ⁸⁵ Psal. vii, 17. ⁸⁶ Isa. i, 6. ⁸⁷ ibid. 7-9.
⁸⁸ Matth. xi, 24. ⁸⁹ Isa. i, 10, 11. ⁹⁰ ibid. 12.

Nemo est qui sacrificium vel ad hanc abrogationem concitat, vel me instiget. « Calcare atrium meum non apponetis : quoniam scelerate id inscenditatis. Si offeratis similiam, vanum, incensum abominatio est mihi ». » Ecco qui legem nuper sanxerat Deus, Idem nunc ejus abrogationem præfinit. Nam incensum, quod ad jucundum odorem admovebatur, non solum ianis suffitus Deo deputatur, sed etiam tale, a quo abhorreat : « Neomeniam, et Sabbatum, et festivitates alias non feram. » Quandoquidem in meum pari natura Filium bacchabimini, eam ob rem horum interitum desuntio, ea abhinc porro non probaturus. « Jejunium, et oīum, et ferias vestras edid anima mea ». » Quid ita vates? quod unigenitum Dei Filii ingressum in Hierosolymam super palio sedentis exsocrati oderant, in quo potius festo gaudere divinitus sunt edocti : propheta eam inquit : « Exulta satis, filia Sion, jubila, filia Jerusalem. Ecco Rex tuus venit tibi mansuetus, ascendens super asinam, et super pullum filium asinas ». »

« Facti estis mihi in satietatem ». » Ut enim superflius in corpore cibus, ubi satietas cepit, per vomitum e stomacho in terram ejicitur ; ita equidem vos, quandoquidem in satietatem mihi facit estis, de meis manibus projiciemini. « Nequaquam ultra dimittam peccata vestra. Cum extenderitis manus vestras, avertam oculos meos a vobis : et cum multiplicaveritis orationem, non exaudiem : manus enim vestrae sanguine plene sunt ». » Frustram posthac jejunia, et Sabbathi, atque Pascha obitis, non solum propter vatum, sed audacissimam quoque amantissimi charissimique Filii necem. Itaque salutis via superest nulla, neque in lege quidquam presidii ; sed si illius oīi felicitatis heredes fieri vultis : « Lavamini, mundi estote, auferite malum cogitationum vestrarum ab oculis meis ». » Nec legislatorem me, legis tegumento colere in anima inducite. « Discite bene facere, » qui jam inde a Mose hactenus bene fecistiis nunquam. « Querite Iudicium ». » Ne, ut ingenii estis sanguinariis, qua in prophetas, ea in charissimum animo meo Filium designatoe, sed Israëlis, vestri parentis, verborum mementote : « Simon et Levi fratres, consummaverunt iniquitatem : in consilium eorum non veniat anima mea : et in congregatione eorum non contendant viscera mea, quia in furore suo interficerunt homines » (scilicet prophetas) : « et in cupiditate sua subnervaverunt taurum », (Deum et hominem Jesum). Idemque convocatis suis filiis Jacob ait : « Congregamini ; non quo de sceleribus vos coarguam, sed, ut annuntiem quae ventura sunt vobis in diebus novissimis ». » Ac recensis, quae in Christum ausi sunt Judæi, addit : « Lavabit in vino stolam suam, et in san-

A guine uvie pallium suum », id est, corpus per necem in patibulo, atque per sanguinem. Igitar perfustum est ad extremum Israëlis vaticinium. Per quos? Per pontifices atque sacerdotes, quorum illi a Simeonia, hi ab Levitica tribu originem trahebant. Qui dænum et prophetas, homines scilicet, interficerent, et Christum velut taurum enervarunt; id est, corpus assumptum illi quidem morti demiserunt. Verum « Excitatus est tanquam dormiens Dominus, tanquam potens crapulatus a vino » ; cujus regnum, secundum Jeremiam, nulla memoria labefactabitur.

Jus. Qui vero non ait : « Consummabunt iniquitatem, » sed : « Consummaverunt ? »

Caius. Dixi' vobis, crasse in litteris semper defixos, nunquam in mentem penetrare? Scilicet cum prophetæ, quæ eventura essent, non ut futura, sed volut præsentia cornerent, de futuris periodo ac si gererentur, prænuntiabant. Ita eam de Juda dixit : « Catus leonis Juda : ex gérmine, ali mi, ascendiisti » ; et : « Non ascendes », futura tanquam prævidens.

Sed jucundissimum Israëlis vaticinium nescio quo modo ad banc disputationem nos abstraxit ; quare Isaiam repetamus : « Subvenite oppreso » ; qui a discipulo proditus, nec scelus admisit, nec in ejus ore inventus est dolus. Atque id Moses quoque vos prædocuit, siquidem clamat : « Maledictus qui accipit munera, ut percusat animam sanguinis innocentis ». » — « Judicate pupillo, » qui in terra patrem non habuit. « Defendite viduam ». » Uxorem creditam Josephi sponsi. « Et venite, disputationem, dicit Dominus. » Atqui in secundo adventu Christi disputationem non est. Quid igitur est, disputationem? Sua quemque conscientia prodat, et qui præclare currit, antrorum contendat; qui peccavit, emendationem penitidine ostendat. His enim perfectis : « Si fuerint peccata vestra ut coccinum, quasi nix dealbabuntur : et si fuerint rubra quasi vermiculus, velut lana alba erunt ». » Perinde se diceret : Quod si (43) punicei estis peccato, minusque sanguinolenti, ut nix albescit; sin ostro similes, et sanguine pleni, vel lana caudorem prævertit. Item de novo fodere. « Hec dicit Dominus : Servientibus mihi vocabitur nomen novum, cui benedicetur super terram » ; benedicent eam Deum verum; et qui jurant super terram, jurabunt Deum verum; obliviscentur enim tribulationis prioris (nimivimus idolorum venerationis). Et quis porre Supremo obliganniat? De gentibus vero hoc ejusdem est sententia : « Aperite portas, et ingrediatur gens justa, custodiens veritatem » ; apprehendens iustitiam, amans pacem, quoniam speravit in te, Domine.

Ceterum odiisse Deum post Christi adventum,

¹⁴ Isa. 1, 13. ¹⁵ Ibid. 14. ¹⁶ Zach. ix, 9; Matth. xi, 5. ¹⁷ Isa. 1, 14. ¹⁸ Ibid. 15. ¹⁹ Ibid. 16. ²⁰ Ibid. 17. ²¹ Gen. xlxi, 5, 6. ²² Ibid. 11. ²³ Ibid. 11. ²⁴ Psal. lxxvii, 65. ²⁵ Gen. xlxi, 9. ²⁶ Ibid. 4. ²⁷ Isa. 1, 17. ²⁸ Deut. xx, 25. ²⁹ Isa. 1, 17. ³⁰ Ibid. 18. ³¹ Isa. lxv, 15, 16. ³² Isa. xxvi, 2.

Sabbatis ac Judæis ritibus addictos, ipse testatur per Malachiam : « Non est mihi voluntas in vobis, (filii Israel) dicit Dominus exercituum : et manus non suscipiam de manu vestra. Ab ortu enim solis usque ad occasum, magnum est nomen meum in gentibus, et in omni loco sacrificatur, et offertur nomini meo oblatio munda ; quia magnum est nomen meum in gentibus » . Vivo ego, dicit Dominus omnipotens.

CAPUT LII.

De gentium conversione et Iudæorum perversitate.

Quare cum Domino Deo omnipotenti execrabilis sint Iudaicæ filiations atque sacrificia, apud quas gentes ab ortu solis ad occasum Deus celebratur, a quibusque huic nomini suffitius assertur ? Nimirum a nobis Christianis. De refractariis vero et incircumcisis Judæis, velentibus etiam post Christi adventum Ihesus alique Sabbathu tueri, audite quid idem Isaïas scribat : « Væ qui trahitis iniqitatem in funiculis vanitatis, et quasi vinculum plaustrum peccatum. Qui dicitis : Festinet, et cito veniat opus ejus, ut videamus : et appropiet, et veniat consilium sancti Israel, et sciemus illud. Væ qui dicitis malum bonum, et bonum malum : ponentes tenebras lucem, et lucem tenebras : ponentes amarum in dulce, et dulce in amarum » . Idem rursum : « Captivus populus meus factus est : eo quod ipsi non cognoverunt Dominum » . Non dixit, quod « me » non aguoverit ; sed quod « Dominum » non aguoverit, id est, Unigenitum Dei. Et iterum : « Radix eorum, quasi lampro erit : et germen eorum quasi pulvis ascendet. Abjicerunt enim legem Domini exercituum, et eloquium sancti Israel blasphemaverunt » .

Videtis ut partim Patris, partim Filii iram propheta describat ? Nam Dominum exercitum Patrem appellat, quin causam addit iræ, siquidem traditam a Mose legem exsequi noluerunt. Ceterum Dominum Israelitarum Deum, Filium significat, dicens : « Sed eloquium Domini irritaverunt ». Doctrinam enim et sacrum Christi Evangelium execrati sunt : « Ideo iratus est furor Domini in populum suum ». Incessus Pater est non honorato Filio, ac sic ne ipso quidem honoratus; nam qui Filium non honorat, eum nec Patrem honorare est necesse. « Et exten-dit manum suam super eum, et percussit eum » . Idem de Judæis a fide alienis : « Audite audientes, et nolite intelligere : et videate visionem, et nolite cognoscere. Incassatum est enim cor populi hu-jus : auribus suis graviter audierunt : et oculos compresserunt, ne forte videant oculis, et auribus audiant, et corde intelligent, et convertant se, et sanem eos » . Moses ait : « Populus stultus et insipiens ». Jeremias : « Popule stulte, qui non habes cor : qui habentes oculos, et non videntis : et

Aures, et non auditis ». Tum addit ex persona Dei : « Quod si me non timebitis, qui posui arenam terminum mari, præceptum sempiternum, quod non præteribit », hoc et haec patientia vobis eruit. Et per Isaiam itidem Deus : « Appropinquat populus iste ore suo, et labiis suis glorificat me ; cor autem ejus longe est a me. (Frustra autem colunt me docentes hominum præcepta atque doctrinam) et timuerunt me mandato hominum et doctrinis. Propterea ecce adjiciam ut transferam populum istum, et transferam eos : et perdam sapientiam sapientium, et prudentiam prudentiorum abscondam ». Quia populus inobediens est; illi mendaces, qui nolunt audire legeum Dei : qui diebus prophetis : Nolite annuntiare nobis quæ recta sunt : sed loquimini nobis placentia, videate nobis errores ». Isidem per Osæam minatur Deus : « Expandam super eos rete meum : quasi volucrem cœli detrahiam eos, cædam eos, corripiam eos in auditu tribulationis eorum. Væ eis quoniam recesserunt a me, meticulosi sunt, quoniam impie egerunt in me : et ego redemi eos : et ipsi locuti sunt contra me maledicia : et non clamaverunt ad me corda eorum ». Rursusque per Jeremiam : « Me dereliquerunt fontem aquæ vivæ, et foderant sibi cisternas ». Et Isaïe de lege hæc sunt verba : « In die illo erit lux lunæ sicut lux solis, et lux solis erit septuplum in die, quando sanaverit Dominus contritionem populi sui, et dolorem plague ejus curabit. Ecce nomen Domini venit post tempos : et Spiritus ejus sicut aqua in valle trabens » .

Sane quidem et lex bona est ; sed Christi disciplina sine comparatione melior. Neque vero audientes septuplicem futuram solis lucem, Christi disciplinam legi septuplo antestaro cum animo putate. Sed profecto Isaïas, qui legalis esset, et legem servare vellet (est autem apud legales augustus septenarius), ea septentia septuplicem futuram solis lucem, septenarium cohonestavit. Certo post Christi adventum minimè duraturam legem, ipse auctor est in hæc dicta : « Ecce confundentur et erubescunt omnes, qui pugnant adversum te » , et abibant cum ignominia : scilicet qui Christi Evangelio non adhærent, sed Mosaicæ legi, quæ umbra quadam vera gratia erat. Neque alienum esse, quod dicimus, Isaïas, ut ante ostendimus, declarat : « Quis est in vobis, qui timeat Dominum ? exaudiat vocem pueri ejus ». Igitur cum Dei voluntas sit, omnes sui Filii vocem audire, merito qui eum non audiunt, ac repellunt, ibunt ignominiosi.

CAPUT LIII.

Vaticinia de Christi Nativitate.

Rursum per eundem ait Deus. « Audite me, populus meus : et reges, ad me auribus attendite :

¹¹ Malach. i, 10, 11. ¹² Isa. v, 18-20. ¹³ ibid. 13, sec. LXX. ¹⁴ ibid. 24. ¹⁵ ibid. 25. ¹⁶ Isa. vi, 9-11. ¹⁷ Deut. xxvii, 6. ¹⁸ Jerem. v, 21. ¹⁹ ibid. 22. ²⁰ Isa. xxix, 13, 14. ²¹ Isa. xxx, 9, 10. ²² Osæe viii, 12-13. ²³ Jerem. ii, 13. ²⁴ Isa. xxx, 26, 27. ²⁵ Isa. xl, 11. ²⁶ Isa. L, 10.

qua lex a me egredietur, et judicium meum in lucem gentium. Appropinquat cito justitia mea: et egredietur sicut lux, salutare meum: et in brachio meo gentes sperabunt^{27.} » Michæas de novo fœdere, Evangelio, inquam, Christi, ait: « Et erit: In novissimo dierum erit mons dominus Domini præparatus in vertice montium, et sublimis super colles: et fluens ad eum populi et properabunt gentes multæ, et dicent: Venite, ascendamus ad montem Domini, et ad domum Dei Jacob^{28.} » Ubi « montem Domini » vocat Deiparam: « Domum Dei Jacob » et Davidis dicit Bethleem. Id enim et Lucas evangelista docet in hæc verba: « Ascendit autem et Joseph Galileæ de civitate Nazareth in Iudeam civitatem David, quæ vocatur Bethleem: eo quod esset de domo et familia David, ut profiteretur cum Maria despontata sibi uxore^{29.} »

Sed vaticina scripta retractemus: « Ascendamus, inquit, ad domum Dei Jacob, et docebit nos de viis suis, et ibimus in semitis ejus; » via atque semita sacrum Evangelium est. « Quia de Sion egredietur lex, et verbum Domini de Jerusalem^{30.} » Erce aliam legem non ab Sina, ut Mosaicæ, sed ab Hierosolyma profectam; siquidem illa vetus, et Michæa antiquior: hæc recens et Michæa posterior, de qua lege ac legislatore Moses liquido clamat: « Prophetam suscitabit tibi Dominus sicut me; » alium scilicet legislatorem. « Et quæcumque dixerit, ipsum audietis^{31.} » Et Jeremias: « Omnes cognoscunt me a minimo eorum usque ad maximum: ideo non docebit ultra vir proximum suum, dicens: Cognosce dominum tuum^{32.} » Cui Isaïas probe consonat: « Erunt omnes decibiles Dei^{33.} » Et David: « Hodie si vocem ejus audieritis, nolite obdurare corda vestra: sicut in exacerbatione secundum diem tentationis in deserto; ubi tentaverunt me patres vestri^{34.} » Et iterum: « Quam dulcia fauibus meis eloquia tua, super mel ori meo^{35.} » Et alio loco: « Eloquia Domini, eloquia casta: argenteum igne examinatum, probatum terræ, purgatum septuplum^{36.} » Id est, ejusmodi, quæ Mosaicæ legi præcellant, quenaduodum Moses ipsem ex Dei persona confirmat: « Qui autem verba ejus, quæ loquetur in nomine meo, audire poluerit; ego ulti existam^{37.} » Et per Isaïam Deus: « Vade, ingredere ad eum, qui habitat in tabernaculo, ad Sobnam præpositum templi, et dices ad eum: Quid tibi est hic? quia excidisti tibi hic sepulcrum, excidisti in excelso memoriale diligenter, in petra tabernaculum tibi? Ecce Dominus Sabaoth ejiciet et contrecter virum; et auferet stolam tuam, et insulam tuam, et coronam tuam glorioam: et projiciet te in regionem magnam et immensam; et ibi morieris: et projiciet curram tuum optimum in ignoriam, et domum principis tui in conculationem:

A et tolleris de dispensatione tua et de gradu tuo^{38.} » Nam Sobnas tantundem est iac si dicas: « Foras abscede. »

At de novo Christi fœdere scribit porro Isaïas: « Et erit in die illa: Vocabo servum meum Eliacim, filium Helcie, et induam illum tunica tus, et cingulo tuu confortabo eum, et potestatem tuam dabo in manu ejus: et erit quasi pater habitantibus Jerusalem, et domui Juda. Et dabo ei gloriam David, et principabitur, et non erit qui contradicat. Et statuam eum principem in loco fideli: et erit in solium gloriae domus patris ejus; et erunt pendentives ab eo in die illa^{39.} » Nequa aliter de nova Ecclesia idem a Deo denuntiat: « Dilatabo locum tentorii tui, et palos tuos consolidabo, ad dexteram et ad sinistram extendam et semen tuum haeredabit gentes^{40.} »

Et de nova Hierosolyma: « Illuminare, illuminare, Jerusalem; quia venit lumen tuum, et gloria Domini super te orta est. Quia ecce tenebrae operient terram, et caligo populos: super te autem orietur Dominus, et gloria ejus in te videbitur: Et ambulabunt gentes in lumine tuo, et reges in splendore ortus tui. Leva in circuitu oculos tuos, et vido congregatos filios tuos; venerunt omnes filii tui de longe, et filiae tue super humeros portabuntur^{41.} » Et David de Christi Ecclesia: « Audi, filia, et vide et inclina aurem tuam: et obliviscere populum tuum, » id est, impios maiores tuos, « et domum patris tui, » id est, nidores et altaria obliuiscere; nam si hæc feceris, « Concupiscet rex decoram tuum: quoniam ipse est Dominus Deus tuus; » et adorabis eum. Atque ut explicatius ostenderet loqui se de gentium Ecclesia, addit: « Et filia Tyri in muneribus^{42.} » Tyrus quippe gentium sedes est. Idem rursum: « Laudate Dominum, omnes gentes: laudate eum, omnes populi, » id est, simul orantes, Judæi, Grecus, sed omnes omnino gentes: siquidem non jam porro circumcidito aut præpulito, non servitus aut libertas est. « Quoniam confirmata est super nos misericordia ejus; » nam omnia Christi, et in omnibus Christus; « et veritas Domini manet in æternum^{43.} » Dei veritateum Christum appellat, ceu Deum verum e Deo vero, quem admodum Christus ipse de se confirmat: « Ego sum via, veritas et vita^{44.} » de coque rursum ad novam Sion alt Isaïas: « Ecce ego mittam in fundamentis Sion lapidem probatum, angularem, pretiosum: et qui crediderit in eum non confundetur^{45.} » in æternum. Idem ad eamdem: « Ecce ego præparo tibi carbunculum lapidem tuum, et supradimenta tua sapphirum: et ponam propugnacula tua jaspin: et portas tuas lapides chrystalli: et sapphirum murum tuum lapides electos, et omnes filios.

²⁷ Isa. li, 4. ²⁸ Mich. iv, 1. ²⁹ Luc. ii, 4, 5. ³⁰ Mich. iv, 2. ³¹ Deut. xviii, 15. ³² Jerem. xxxi, 4. ³³ Isa. liv, 13; Jonn. vi, 45. ³⁴ Psal. xciv, 8, 9. ³⁵ Psal. cxviii, 103. ³⁶ Psal. xi, 7. ³⁷ Deut. xviii, 19. ³⁸ Isa. xlii, 15 16. ³⁹ Ibid. 20-24. ⁴⁰ Isa. lix, 2. ⁴¹ Isa. lx, 1, 2. ⁴² Psal. xliv, 11,13. ⁴³ Psal. cxvi, 8, 2. ⁴⁴ Joau. xiv, 6. ⁴⁵ Isa. xxviii, 16; I Petr. ii, 6.

tuos discipulos Dei : et in multa pace filii tui, et in **A** Justitia adfiscaberis, reoede ab Iniquo ⁴⁴.

Videtis ut gentium Ecclesiam propheta significet? nam cum Hierosolymam moneret, abstineat a sceleribus, Judæorum calamitates et internacionem, quas eos manebat, a sceleribus non abstinentes, inquit : « Et terror non appropinquabit tibi ⁴⁵, » id est, sceleribus abstinentes expers terroris agitabis. « Ecce proselyti accedent ad te per me; » per me, inquit Christus, gentes et diversis linguis loquentes ad te commeabunt. « Et coloni erunt tui, et ad te convergent ⁴⁶. » Nam in Dominico supplicio cunctæ gentes Hierosolymam profectæ, se comprecatae, hodieque revertuntur. Sed erit hic lapis gentibus ad resurrectionem, Judæis ad ruinam : etenim ex propheta mente unus idemque lapis erit offensionis, et petra scandali ⁴⁷.

Quid igitur dicent seruynosi, cum illustrem ecclesiam adventantem Christum videbunt, audientque in summa maiestate affantem illos, qui se velut angustum et angularem lapidem sunt amplectati? « Venite, benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum ⁴⁸. » Sinistris vero, qui in saxum illud impegerunt et offenderunt, dicentem? « Discedite a me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolus et angelis ejus ⁴⁹. » Quomodo tum facti penitentes præ animi angustia gement, et iterum atque iterum repetent: « Hic est, quem aliquando habueramus in derisum, et in similitudinem improperii. Nos insensati viam illius estimabamus insaniam, et finem illius sine honore. Ecce quomodo computatus est inter filios Dei, et inter sanctos sors illius est? Ergo erravimus a via veritatis, et justitiae lumen non luxit nobis. Lassati sumus in via iniquitatis et perditionis: viam autem Domini ignoravimus ⁵⁰. » Sed tum eis inutilis erit fletus. Nam sponso in thalamum ingresso, omnibusque convivis cum eo gaudentibus, thalami fores clausæ erunt porro, ut olim paradisi statimq[ue] ene custoditæ ⁵¹. Ab quoties miseri cum lazymis inclamabunt: « Domine, Domine, aperi nobis; » siquidem et caro es de carne nostra, et os de ossibus nostris, qui quidem ex majoribus nostris ortus faeras. Sed eos Rex, idemque Deus altoqueretur: « Amen dico vobis, nescio vos ⁵². » — « Discedite a me qui operamini iniquitatem ⁵³. » Etenim vos ante testatus sum: « Qui negaverit me coram hominibus, negabo et ego eum coram Patre meo, qui in celis est ⁵⁴. » Atque haec quidem sic habent.

Caterum Regnorum primus ait: « Venit vir Dei ad Heli sacerdotem, et ait ad eum: Haec dicit Dominus: Numquid non aperte revelatus sum domui patrii tui? et elegi eum ex omnibus tribubus Israel mihi in sacerdotem, ut ascenderet ad altare meum, et adoleret mihi incensum, et portaret ephod coram me? Et dedi domui patrii tui omnia, quæ sunt ignis

filiorum Israel in escam. Et ut quid resperisti in incensum meum, et in sacrificium meum impudenti oculo? Et glorificasti filios tuos super me, benedicere de primordio omnis sacrificii Israel in conspectu meo? Propter hoc haec dicit Dominus Deus Israel: Dixi, domus tua, et domus Patris tui transibunt eoram me usque in sempiternum. Et nunc dicit Dominus: Nequaquam: quoniam tantum glorificantes me glorificabo, et qui spernit me, honore privabitur. Ecce dies veniunt, et exterminabo semen tuum, et semen domus patris tui, et non erit tibi senex in domo mea omnibus diebus. Et viros exterminabo ab altari meo, ut deficiant oculi eorum, et defluat anima eorum. Et omnis qui supererit ex domo tua, cadent in romphaea virorum. Et hoc tibi **B** signum, quod veniet super duos filios tuos, Ophai et Phineas: una die morientur ambo ⁵⁵.

JUD. Non in quemvis Israëlitici generis sacerdotem, sed in Heli solum, hoc edictum expedit.

CHRIST. Minime gentium. Male sacras Litteras intelligitis. Nam si in Heli solum expetebat; dictum oportuit: « Exterminabo semen tuum. » Nunc vero addit: « Et reuen domus patris tui: » Levi procul dubio notans patrem domus Heli. Ideo prædicterat vir Dei: « Elegi domum patris tui ex omnibus tribubus Israel mibi in sacerdotem. » Quare pro defectu editum quoque est edictum; siquidem addit: « Exterminabo semen domus patris, et non eris propheta in domo mea omnibus diebus. » Qua sententia omnino modum sacerdotum abrogationem significat; eamque præsentiens et David ait: « In Ecclesiis benedictio Deo Domino ⁵⁶. » Nam in Mosaicâ legâ non sacerdos erat extra templum Hierosolymis, non pontifex, non immolatio, non suffitus, non libamentum, quin et Babylone exsultantes, in aliena terra Deo carmina offerre religioni habebant ⁵⁷. At nunc ab ortu et occasu, ab aquilone atque mari coacta et constabilita est Ecclesia. Ubique enim templo, patriarchæ, pontifices, sacerdotes ac Levitæ frequentes: in omnibus qua vicis, qua urbibus assidue in cruentum hostiam immolari cernas, totoque orbe terrarum Dei nomen laudari atque celebrari.

CAPUT LIV.

D Prophetæ de abjecta plebe Judaica, et gentium vocatione.

Quippe ait per Jeremiam Deus: « Dabo vobis pastores juxta cor meum, et pascent vos scientia et doctrina ⁵⁸. » Et per Isaiam: « Dabo principes tuos in pace, et episcopos tuos in justitia ⁵⁹. » Rursumque de creditibus Judæis: « Vivet in bonis animis vestra, et constituant vobis testamentum æternum, sancta David fidelia ⁶⁰. » Idem iterum: « Quærite Dominum, et in inveniendo invocate eum; quis multum dimittet peccata vestra. Neque enim sunt

⁴⁴ Isa. LIV, 14-15. ⁴⁵ ibid. 14. ⁴⁶ ibid. 15. ⁴⁷ Isa. VIII, 14; Rom. I, 33. ⁴⁸ Matth. XXV, 34. ⁴⁹ ibid. 41. ⁵⁰ Sap. V, 3-7. ⁵¹ Gen. III, 24. ⁵² Matth. XXV, 11, 12. ⁵³ Matth. VII, 23. ⁵⁴ Luc. XII, 9. ⁵⁵ I Reg. XI, 27-34. ⁵⁶ Psal. LXVII, 27. ⁵⁷ Psal. CXXXVI, 4; cvi, 6. ⁵⁸ Jerem. III, 15. ⁵⁹ Isa. LX, 17. ⁶⁰ Isa. LV, 6.

Cogitationes meæ, sicut cogitationes vestræ; neque **A** iæ vestræ, viæ meæ, dicit Dominus. Sed sicut distat cœlum a terra, sic distat via mea a viis vestris, et cogitationes meæ a cordibus vestris⁴¹. » Ita rursum: « Hæc dicit Dominus: Custodite iudicium, et facite justitiam, quia juxta eæ salus nœa. Nomus mea domus orationis vocabitur cunctis opulis⁴². »

De legis vero abrogatione Oseam prophetem monuit Deus, in hanc sententiam: « Vade, sume tibi ixorem fornicationum; et fac tibi filios fornicationum, quia fornicans fornicabitur (Synagoga). Et ibilit, et accepit Gomer filiam Debelaïm: et concepit, et peperit ei filium: et dixit Dominus ad eum: Voca nomen ejus Jezzabel: quoniam adhuc modicum, et uicise a sanguinem Jezzæl super domum Iuda: et erit in die illa, quiescere faciam regnum domus Israel: et conteram arcum Israel in valle Jezzæl⁴³. » Jezzæl autem utor redditur. « Et concepit adhuc, et peperit filiam, et dixit ei: Voca nomen ejus Absque misericordia: quia non addam ultra misereri domui Israel, sed adversans adversabor ei. Et ablactavit eam, quæ erat Absque misericordia; et concepit adhuc et peperit filium. Et dixit Deus: Voca nomen ejus Non populus meus; quia vos non populus meus, et ego non ero vester⁴⁴ (Deus). » Idem de Synagoga: « Judicate matrem vestram, judicate: quoniam ipsa non uxor mea, et ego non vir ejus⁴⁵. » Aliaque non pauca sub Dei persona iracunda, propheta denuntiat, quale hoc est: « Vir non eruit eam de manu mea: et cessare faciam omne gaudium ejus, solemnitatem ejus, uenientiam ejus, Sabbatum ejus, et omnia festa tempora ejus: et visitabo super eam dies Baalim⁴⁶. »

Et de incredulis Judæis Christus: « Mittam super eos rete meum: ut volatilia cœli, detraham illos: corripiam eos in auditu tribulationis eorum. Væ eis, quoniam resilierunt a me. Meticulosi sunt, quoniam impie egerunt in me. Ego vero redemi eos: ipsi vero locuti sunt contra me mendacia: et non clamaverunt ad me corda eorum; sed mœla contra me cogitaverunt: idcirco tradentur in gentibus⁴⁷. » Amos hæc minatur: « Ecce mandabo ego, et concutiam in omnibus gentibus domum Israel, sicut concutitur triticum in cribro: et non cadet lapillus super terram. In gladio morientur omnes peccatores populi mei⁴⁸. » Davidis quoque hæc sententia est: « Sacerdotes tui inducentur justitiam, et sancti tui exultabunt⁴⁹. » Id quod de gentium Ecclesia dixit, ut futurum. Nam si de Synagoga: « Induti sunt, et exultant, » dictum oportebat.

Jam vero, ubi nunc Judeorum res divina, ac libatio? Siquidem Deuteronomio, Mosi Deus præcepit: « Non facies altare in omni loco, neque offereas sacrificia; sed in loco quem elegerit Dominus:

B eo portabis primitias et sacrificia vestra⁵⁰, » Salomonis templum prorsus innuens. At ubi nunc hodie templum illud? ubi pontifices? sacerdotes ubi? ubi qui sacerdotes ungant et inaugurent? ubi cornu olei? Quæ lex Mosaica profanos permisit in sacerdotes consecrari, illegitime extra templum Hierosolymitanum in communib[us] ædibus collectos? Habetis ecce projecti sacerdotii argumenta. Quare si sacerdos non est, omnes igitur Judæi adulterantur, atque ex adulterio nascuntur, ergo spurii omnes, at spurius ex lege Mosis ad sacerdotium non asciscitur. Et alioqui sacerdos plane dicitur a sacris faciundis, id est, mactandis. Sin hostia et sacra non sint, nec sacerdos quidem est, nisi qui filio sacerdos dici postulet. Itaque si Ozia, quamvis regie inuicto, thuribulum tractanti Deus non pepercit⁵¹, tantum quod sacerdotalis non esset, sed et lepram immisit, et prophetias eo superstite continuit; quæ quantaque mala eos non maneant, qui sacrorum ursoris, in sacra invadant, et Pascha atque festa agitare extra Hierosolymitanum templum incepint, legem custodire (si superis placet) interim se jactantes?

C JUD. Reuptum nobis pontificium juxta ac regnum contemnem, jam inde ab eo tempore, quo tantis urgemur malis a Tito Romanorum principe subacti; et omnino fortasse est, ut nos legis custodes decipient, ne prærogativa honoris deturbentur. Sed oramus, et Christi supplicia nobis edissere, et qui de his, deque ejus resurrectione vaticinentur prophetæ.

CAPUT LV.

Prophetæ de Christi morte atque resurrectione.

D CHRIST. Scindum in primis est, quod sæpe jam diximus, naturam divinam oppressum tyranuile a diabolo videre suum fragmentum non potuisse, igitur visum est Patri, ut suus sibi Unigenitus animam atque corpus ex semper Virgine Maria susiperet, impermutatus atque inconsitus, citraque peccatum perfectus homo fieret, non amissio quod erat (videlicet immutabilis), sed assumptio quod non erat (ut pote humanus), quo per naturam nostram mori posset, et per ineffabilem et incomprehensam divinitatem, omnes viviscaret, atque a diaboli nexibus absolveret. Nam et vivi per ejus ex Virgine ortum, non peccati solum chirographo liberati, sed adoptione etiam sunt affecti, et mortuorum animæ, quæ apud inferos tenebantur, per ejus resurrectionem, o diaboli manibus elapsæ, regnum cœlestis obtinuerunt. Ut enim duo sunt ortus, sic duorum salus, vivorum, inquam, ac mortuorum, procurata est. Hæc passionis necessitas fuit; nam nisi passio fuisset, mors secuta non esset, quæ si haud evenisset, humanitas omnis ex diaboli potestate eripi non poterat. Siquidem ut peccatum veteri Adamo juste

⁴¹ sa. lv, 7, 8. ⁴² Isa. i, vi, 1, 7. ⁴³ Ose. i, 4-5. ⁴⁴ ibid. 6-9. ⁴⁵ Osee ii, 10. ⁴⁶ ibid. 11, 13. ⁴⁷ Osee viii, 12, 14. ⁴⁸ Amos ix, 9. ⁴⁹ Psal. cxxxi, 9. ⁵⁰ Deut. xii, 27. ⁵¹ Il Paral. xxvi, 16 seqq.

mortem concavit: ita et novo Adamo, insonti ac siue **vitio**, irrogata mors justè admissi chirographum dissolvit. Itaque benignus ille Deus, de hominum salute semper sollicitus, non æternam modo unigeniti Filii ex utero ante Luciferum generationem, per prophetas prædicti ac divulgari indulxit, sed etiam quemadmodum corpore ex semper Virgine Maria assumpto, duas naturas uniterit, miracula, ingressum illustrèm et adventum Hierosolymam super asinæ pullo, prodictionem, supplicium, crucem, sepulturam, resurrectionem, inferorum direptionem, mortis interitum, in cœlos ascensum, denique a dextris concessum; ut in quo hæc omnis perfecta videretis, eum unigenitum esse Dei Filium sciretis, qui et jam venerit, et rursum gloriose redditurus sit, Dei nomine, Patris scilicet, vivis atque mortuis judex, idem Dominus et præpotens, et Rex, et Deus, divinitate atque regno finem nesciente.

Igitur testes eorum, quæ diximus, prophetas in medium conferamus. De immensis Christi miraculis velut in transcurso clamat Isaïas: « Tunc aperientur oculi eorum, et aures surdorum patibunt: tunc saliet sicut cervus claudus, et aperta erit lingua mutorum⁷³. » — « Tum, » ait, quando? Cum, ut Davidis verba ferunt: « Veritas de terra orta fuerit, et justitia de cœlis prospexerit⁷⁴; » scilicet, Deus homo Jesus, ut alio loco idem prædicat: « Orietur in diebus ejus justitia et abundantia pacis⁷⁵. » Ergo, cum ex Davidis sententia, Dei iustitia, unigenitus filius Filius, e cœlis existet, tum et Veritas e terra orietur, id est, divinitati unita per eamdem hypostasim caro, ut universa vatum presagia in lucem proferantur, certo atque explorare completa ac perfecta. Nam ut visibili hoc lucifero exerto, omnia in tenebris occulta deteguntur, sic iustitiae Sole cœlitus degresso, cuncta illa vatum involuta dicta suere illustrata, et tanquam suum statum prædictæ veritatis accepere (44).

Id adeo David in hæc verba: « Etenim Dominus dabit benignitatem. » Porro Domini benignitas omnino unigenitus æterni Patris Filius est: « et terra nostra dabit fructum suum⁷⁶. » Assumptum a Filio ex lutea ac terrestri natura corpus fructum edet, luculenta miracula: « Justitia ante eum ambulabit, » id est, immensa, et opinione major humanitas, « et ponet in via gressus ejus⁷⁷. » Videtis unam in duabus naturis personam? Per « veritatem et iustitiam » Propheta naturam humanam simul ac divinam significans, non dixit: « Ponet in via, » scilicet miraculorum, « gressus earum, » sed in una persona « gressus ejus. »

Idem rursum: « Misit Verbum suum, et sanavit eos: et eripuit eos de interitionibus eorum⁷⁸. » Isaïas vero clamat: « Spiritus Domini super me, eo quod unixerit Dominus me. Evangelizare pauper-

A ribus misit me, sanare contritos corde, prædicare captivis remissionem, et caecis visum⁷⁹. » Idem de apostolis: « In diebus illis, in quibus apprehendunt decem homines ex omnibus linguis gentium, et apprehendunt simbriam viri Judei, dicentes: Ibimus vobiscum; audivimus enim quoniam Deus vobiscum est⁸⁰. » Et quis est autem vir Judeus, nisi Deus homo Jesus? decem vero homines, divisi apostoli sunt ac discipuli.

JUD. Et cur autem non dixit: Decem homines ex tribubus Israel? sed: « ex omnibus linguis gentium? » Apostoli enim omnes ex tribubus Judæorum erant.

CHRIST. Scilicet præscius vates, futurum, ut neglecta Judæorum Synagoga, præcones cunctis gentibus flerent, hoc tantum opus prætulit tribui. Nam quemadmodum qui fratri semen suscitat, problema haudquaquam suam depusat: neque enim sibi, sed ante se fratri stirpem instaurat, etsi ex eo proles suscepta non sit: ita et in apostolis prophetis, illam ab Judæis stirpem originem pro nihilo ducens, eorum potius erga gentes, ut sic dixerim, paternitatem tanquam illustrem est amplexus. Sane Corinthiis scribens, clamat Paulus: « Nam in Christo Iesu per Evangelium ego vos genui. Rogo ergo vos, imitatores mei estote⁸¹. »

Deinde non ignorabat propheta, fore, ut Paracleti Spiritus sancti adventu et inspiratione omnes omnium gentium linguas atque disciplinam apostoli repente edocit, suis linguis omnes erudirent gentes.

JUD. At cur non duodecim dixit, sed: « decem? » Siquidem Christi apostolos duodecim esse pro numero patriarcharum didicimus.

CHRIST. Recte, et ut par est, dubitassis. Sed explorare vobis tenendum est: Isaïam (45) ex tribu Benjamin et Dan oriundos apostolos hoc suo valentinio non prodiisse. Ac tribum quidem Benjamin retinuit, quod meus Salvator in corpore apud nos degens, pro se loquens os, magnum illum Paulum non conspexit. Dan vero tribum silentio transit, ob nasciturum ex ea Judam proditionem, uti mens Deum, videns olim divinavit in hanc sententiam: « Fiet Dan coluber in via, cerastes in semita, mordens ungulas equi; » corporalem, eo typo, nerem nobis innuens: « Ut cadat ascensor ejus retro⁸², » divinitate affectum corpus in recens Josephi monumentum salutem exspectans Domini; niunirum triduanam resurrectionem.

Quod vero omnes Christo obitas functiones prophetæ nuntiarint, ostendit mei Servatoris Hierosolymam adventus, de quo omnium princeps Israel ait: « Alligans ad vitam asinam suam, et ad helicem pullum asinæ suæ⁸³. »

Videatis, ut abrogata lege propagationem gentium propheta significet? Nam cum dicit, « asinam viti,

⁷³ Isa. xxxv, 5. ⁷⁴ Psal. lxxxi, 12. ⁷⁵ Psal. lxxi, 7. ⁷⁶ Psal. lxxxiv, 13. ⁷⁷ ibid. 14. ⁷⁸ Psal. cvi, 20. ⁷⁹ Isa. lxii, 1. ⁸⁰ Zachar. viii, 23. ⁸¹ I Cor. iv, 15, 16. ⁸² Gen. xlix, 17. ⁸³ ibid. 11.

(44) Ἀποκατάστασιν Ελασον.

(45)Zachariam.

(allegatam) temporariam, ac pene nullam Synagogæ A stabilitatem notat; neque enim legis disciplina orbis terrarum administratur, sed Judæa solum, exiguum ejus segmentam. At cum ait: « asinæ pullum ad belicem vitis, » seu ad brachia vitium, aternum, ac sublime, et toto orbe pervagatum præconium designat, siquidem helici seu vitium brachiis similis est illa orbis conversio. Ac de his Servator quoque ad Synagogam respiciens, quam asinæ comparavit, per similitudinem testatur: « Homo plantavit vineam, » et quæ sequuntur⁸⁶.

Ad pullum vero loquens, qui est novus populus, ait: « Ego sum vitis, vos palmitæ: Pater meus agricola est⁸⁷. » Id adeo verum esse, majorum B vestrorum responsum demonstrat. Nam a Deo interrogati: « Cum venerit Dominus vineæ, quid faciet agricolis illis? » Alunt illi: « Malos male perdet; et vineam suam locabit alii agricoli, qui reddent ei fructum temporibus suis⁸⁸. » Sophonia quoque hæc sunt verba: « Gaude, filia Sion, prædicta, filia Jerusalem, exulta, et delectare de toto corde tuo, filia Jerusalem. Abstulit Dominus iniquitates tuas, redemit te de manu inimicorum tuorum, regnabit Dominus in medio tui⁸⁹. »

Zacharias addit: « Gaude vehementer, filia Sion, prædicta, alia Jerusalem: ecce Rex tuus venit tibi iustus, et salvans, ipse mansuetus, et ascendens super subjugalem et pullum novum⁹⁰. » Atque hæc quidem Zacharias ad Jerusalem, ad Filium vero David: « Sedes tua, Deus, in sæculum sæculi: virga directionis, virga regni tui⁹¹. » Et ad pueros: « Laudate, pueri, Dominum⁹². » At pueri: « Hosanna Filio David: benedictus qui venit in nomine Domini⁹³. » Inde ad Dominum iterum Psalter regins: « Ex ore infantium et lactentium persecisti laudem tuam⁹⁴. » Dominus ad populum: « Sinite parvulos, et nolite eos prohibere ad me venire⁹⁵. » Siquidem Elisabethæ vocem sunt secuti; nam illa ait: « Benedictus fructus ventris tui⁹⁶. » Hi ex ea nato acclamant: « Benedictus qui venit in nomine Domini. » O parentum ingratitudinem! o filiorum gratitudinem! filii vestes suas substernebant: parentes ejus vestes partiebantur. Illi « Hosanna » D canebant; hi « Crucifigatur » clamabant. Sapit infans ritas; et qui stultos esse pueros peribuerunt, stultescerunt. Eratque tum insolens, et a natura abhorrens spectaculum videre, lactentes, matrum uinis vectos infantes, hinc mamillam trahere, illinc nato e Virgine Deo palmae ramos proferere; et qui lac maternum traherent, Dominicum præceptum tenello ore effundere; priusquam verba effari possent, Deo verbo explicite acclamantes: « Hosanna in excelsis⁹⁷; » quasi dicerent, Salva nos, qui in altis habitas, et humilia respicis⁹⁸.

CAPUT LVI.
Psalmus secundus exponitur.
Sed quoniam super asinæ pullo sedente, et Dei Filiu esse, et Deum verum, et omni universi regem, vaticinis usi sententiis, ostendimus, age, supplicia quoque Christi contemplemur, et flagitiosa in eum consilia æque e vatumi scriptis comprobemus, a Davide exorsi. Igitur futurum tanquam præsens prospiciens, ait Prophetæ: « Quare fremuerunt gentes; et populi (gentes Romanos vocans, populos, Judæorum tribus) meditati sunt inania? » Omnino sane, inquit, adversum Christum frustra tumultuantur atque cogitant. « Astiterunt reges terræ (Pilatus scilicet atque Herodes), et principes convenerunt in unum; pontifices ac sacerdotes, pariter, simul, eadem mente et consilio « aduersus Dominum et aduersus Christum ejus, » ut eum interficiant. « Dirumpamus vincula eorum, et projiciamus a nobis jugum ipsorum⁹⁹; » consuevit Mosaicis dicuis David loquitur; nam ut ille de officio disserens, unam voluntatem SS. Trinitatis significans inquit: « Faciamus hominem ad imaginem et similitudinem nostram¹⁰⁰; » ita et hic gentium ac populorum cogitata et tumultus, astantes reges, optimatum pariter conventum, hæc, inquam, omnia docens consentire, ait: « Dirumpamus vincula eorum, et projiciamus a nobis jugum ipsorum. » Quin et clarius esset, atque apertius quod dicit, addit: « Qui habitat in cœlis, » Pater videlicet, « irridebit eos: et Dominus subsannabit; » scilicet Filius, qui inter eos, ceu damnatis, astitit, minime interim paterno sinu extorris. « Tunc loquetur ad eos in ira sua: et in furore suo conturbabit eos. » Tunc; quando? Cum Iudex advenerit, omnibus cœlestibus copiis stipatus, vivis ac mortuis jus dicturus. « Ego autem constitutus sum Rex ab eo¹⁰¹; » oratio est digna Deo, et regia, et Christi etiam hominis perenne innuens regnum; dicit enim: « Regnabit Dominus in sæcula, Deus tuus, Sion. Super Sion montem sanctum ejus¹⁰². » Sanctum montem hic Virginem ac Deiparam intellige. Ut enim Deus in Sina descendens conspectus est a Mose, sic ille incagnatus ex Virgine, conversans est cum homine; ille inaspectabilis factus fuit aspectabilis: « Prædicans præceptum Domini, » id est, interpres, ut Patrii beneficio prophetæ olim predixerunt: « Dominus dixit ad me, » qui mihi Pater est, secundum divinam naturam, idemque Deus secundum carnem assumptam: « Filius meus es tu, » charissimus ante sæcula circa fluxum mibi es Filius.

« Ego hodie-genui te. » Quem ex utero ante Luciferum genui, hodiernæ die corporatum ex Virgine prodire volui; neque enim alias fuerat ille atque aliis tu, sed idem, unus ex duabus naturis:

⁸⁶ Luc. xx, 9; Matth. xxi, 33. ⁸⁷ Joan. xv, 1. ⁸⁸ Matth. xxi, 40, 41. ⁸⁹ Sophon. iii, 14, 15. ⁹⁰ Zarchar. ix, 9. ⁹¹ Psal. XLIV, 7. ⁹² Psal. cxII, 4. ⁹³ Matth. xxi, 9. ⁹⁴ Psal. VIII, 3. ⁹⁵ Matth. xix, 14. ⁹⁶ Luc. i, 42. ⁹⁷ Marc. xi, 9, 10. ⁹⁸ Psal. cxII, 5, 6. ⁹⁹ Psal. II, 1-3. ¹⁰⁰ Gen. i, 26. ¹⁰¹ Psal. II, 4-6. ¹⁰² Psal. cxLV, 10.

« Postula a me, et dabo tibi gentes hæreditatem tuam. » Solet David quæ sunt Unigeniti, ad Dei ac Patris voluntatem atque potestatem revocare, ne ab imperitis Deo contrarius crederetur : « Et possessionem tuam terminos terræ; » qui sacrum nomen ferentes tuum, per te jurent. « Reges eos in virga ferrea¹; » sceptrum seu virga ferrea divinitatis potentiam significat. Nam paternum hoc per Davidem dictum confirmans mens Servator ait : « Ego sum pastor bonus, et ego agnosco oves meas, et cognoscunt me meæ. Sicut novit me Pater, et ego agnosco Patrem : et animam meam pono pro ovibus meis². » — « Tanquam vas sigilli confringes eos. » His verbis tum hominum declarat opificium, quod magnus ille sigillus Deus effinxit ac molitus est; tum vero Iudeorum internectionem et interitum. Tam facile, inquit, collides, qui te, ut opifex ac Deum non ve erantur, sed merum hominem ducunt, salutari multe te multantes, quam sigillus fabricatum a se ac conformatum flectile. Ut enim pecudes, quæ pastoris vocem atque sibulum sequuntur, et viridibus pascuntur herbis, et liquidissimos posant latices; quæ vero a pastore resiliunt, feris præde sunt; ita tractus omnes cunctis terrarum finibus quicunque mei Filii vocem audient, in celestibus æternisque sedibus degent ac pascent, et ad securas amnes nutrientur. At qui ejus vocem negligent, attriti ac deleti, insani lupo, diabolo, relinquentur.

« Et nunc, reges, intelligite³. » Christi potestatem, resurrectionem, atque regnum ante accurate executus Prophets, intelligere ea quoque terrarum reges jubet ac hortatur. « Eruditini qui judicatis terram : » quandoquidem judicum Judicem, deorum Deum, vestrum ac totius mundi Regem Dominumque exspectatis, discite omnes, qui de terrenis, et terrena judicatis, judicare, ac jus et æquum facere : « in quo enim iudicaveritis, iudicabitimi : et in qua mensura meusi fueritis, remetetur vobis⁴. » — « Servite Domino in timore, et exultate ei cum tremore; » quod si timide ac trepide Deum coletis, postmodum cum eo æternum exultabilitatem; nunc lacrimosi serentes : at tum lauti vestrorum fructuum millenarias aristas measurati, comportandas in horrea celestia. « Apprehendite disciplinam⁵, » id est, ad frugem suscipe divinam doctrinam; ait enim : « Et disciplina tua correxit me in finem : et disciplina tua me docebit⁶. » Et rursum LXX : « Disciplina Domini aperit aures meas⁷; » atque iterum : « Castigans castigavit me Dominus, et morti non tradidit me⁸. » — « Ne quando irascatur Dominus, et pereatis de via justa⁹. » Iram appellat remunerationis item; perire de via justa, excidere est ac frustrari dextra judicis assistentia, qua sancti omnes ac justi fruentur. « Cum exarserit in brevi ira ejus¹⁰. » Repentinam vindictam ac furorem

A vocat horrendam illam sententiam : « Discedite me, maledicti, in ignem æternum, qui paratus est diabolo et angelis ejus¹¹; » quam et ante judicium unusquisque recogitans, ac sua ipsius conscientia victus, horret : « Beati omnes qui confidunt in eo¹². » Propheta humana naturam in duas partites vias damnat pervicaces; at pios morigerosque pietati, incorrupta ac perenni beatitudine afficit.

Consentanea Patri et Solomon Iudeorum sciem publicans, ait : « Dixerunt cogitantes apud se non recte : Opprimamus justum, quoniam inutilis est nobis, et contrarius est operibus nostris, et imperat nobis peccata legis, et diffamat in nos peccata discipline nostræ. Promittit se scientiam Dei habere, et Filium Dei se nominat. Factus est nobis in traductionem cogitationum nostrarum. Gravis est nobis etiam ad videndum, quoniam dissimilis est alii vita illius, et immutata sunt viæ ejus. Tanquam nugas æstimati sumus ab illo, et abstinebamus a viis nostris, tanquam ab immunditiis, et præfervimus novissima justorum, et gloriatur Patrem se habere Deum. Videamus ergo si sermones illius veri simi, et temtemus quæ ventura sunt illi. Contumelia et tormento interrogemus eum, ut sciamus reverentiam ejus, et probemus patientiam illius. Morte turpissima condemnemus eum : erit enim respectus ex sermonibus illius. Hæc cogitaverunt, et erraverunt : excavavit enim illos malitia eorum. Et ne scierunt sacramenta Dei, neque judicaverunt, quia tu es Deus solus, qui vita et mortis babes potestem : et salvas in tempore tribulationis, et liberas ab omni malo : quoniam pius et misericors, et das gratiam sanctis tuis, et in brachio tuo resistis superbris¹³. »

C Et per Jeremiam Christus prædictit : « Ego autem sicut agnus innocens, ductus ad immolandum, non cognoscebam : quia cogitaverunt super me cogitationem malam, dicentes : Venite, et mittamus lignum in panem ejus, et eradamus eum de terra viventium, et nomen ejus non memoretur amplius¹⁴. » — « Lignum » Propheta appellat vitalem crucem; « panem, » Christum, ut de se Christus confirmat : « Ego sum panis vivus, qui de celo descendit¹⁵. »

D David quoque de insapis, et pessimo consilio instructis ait : « Fructum eorum de terra perdes, et semen eorum a filiis hominum : quoniam declivaverunt in te mala, cogitaverunt consilia, que non potuerunt stabilire : quoniam pones eos dorsum; in reliquis tuis preparabis vultum eorum¹⁶; » id est, in perennes atque interminos cruciatu abeuntiu Job etiam : « Deus impios non salvat, » LXX : « eo quod noluerunt scire Dominum¹⁷. » Isaías : « Vanum est consilium patrum vestrorum¹⁸. » Idem rursum : « Vas filii desertores, dicit Dominus

¹ Psal. II, 7, 8. ² Joan. x, 14, 15. ³ Psal. II, 10. ⁴ Matth. VII, 1. ⁵ Psal. II, 12. ⁶ Psal. XVI, 36. ⁷ Isa. L, 5. ⁸ Psal. cxvii, 8. ⁹ Psal. II, 12. ¹⁰ ibid. 13. ¹¹ Matth. xxv, 42. ¹² Psal. II, 12. ¹³ Sap. II, 12-22; Eccli. II, 13, 14. ¹⁴ Jerem. XI, 19, 20. ¹⁵ Joan. VI, 41. ¹⁶ Psal. XX, 11, 12. ¹⁷ Job XXXVI, 6. ¹⁸ Isa. XLVII, 15.

ut faceretis consilium, et non ex me : et ordiremini telam, et non per Spiritum meum²⁰. » Zacharias : « Haec dicit Dominus : Ego non parcam ultra super habitantes terram : ecce ego tradam homines, unumquemque in manu proximi sui, et in manu regis sui : et concident eos, et non eruam de manu eorum : et pascam oves occasionis in Chanaanitide. Et assumam mihi duas virgas : unam vocavi Decorem : et alteram vocavi Funiculum. Et pascam oves. Et auferam tres pastores in mense uno; et ingravescet anima mea super eos : siquidem et animae eorum rugiebant super me²¹. »

CAPUT LVII.

Psalmus xxi de Christi persona eleganter explicatur.

David : « Circumdederunt me vituli multi, tauri pingues obsederunt me²². » Et rursum : « Dixit insipiens in corde suo, Non est Deus: corrupti sunt et abominabiles facti sunt in studiis suis : omnes declinaverunt, simul inutiles facti sunt; non est qui faciat bonum, non est usque ad unum²³. » Et iterum : « Inimici mel animam meam circumdederunt : adipem suum concluserunt, os eorum locutum est superbiam. Projicientes me nunc circumdederunt me; oculos suos statuerunt declinare in terram. Suscepserunt me sicut leo paratus ad prædam, et sicut catus leonis habitans in abditis²⁴. » Et paulo post : « Saturati sunt filii, et dimiserunt reliquias suas parvulis suis²⁵. » Atque alibi : « Aperuerunt super me os suum, sicut leo rapiens et rugiens²⁶. » Idem ex Pilati persona : « Odivi Ecclesiam malignantium, et cum implis non se-debo. Lavabo inter nocentes manus meas²⁷. » Et de pontificibus : « In quorum manibus iniquitates sunt, dextra eorum repleta est muneribus²⁸. » Iterum tanquam voce carnis : « Ne tradideris me in animas tribulantium me, quoniam insurrexerunt in me testes iniqui²⁹. » Et de Pharisæis Christum capere conantibus : « Qui loquuntur pacem cum proximo suo, mala autem in cordibus eorum. Da illis, Domine, secundum opera eorum; et secundum nequitiam adinventionum ipsorum : secundum opera manuum eorum tribue illis, redde retributionem eorum ipsis : quoniam non intellexerunt opera Domini, et in operibus manuum ejus³⁰. » Dei facta et opera manuum, vocat ineffabilem ad nos descensum, et orbis terrarum salutem ex immensa bonitate collatam. Idem rursum : « Super omnes inimicos meos factus sum opprobrium, et vicinis meis valde, et timor notis meis³¹. » Quid ita, o Prophetæ? « Quoniam audivi vituperationem multorum commorantium in circuito : in eo dum convenienter simul, accipere animam meam consiliati sunt³². »

Jam injustam Christi necem, et ei frustra comparata fraudem prospiciens, scribit in hæc verba :

A « Muta siant labia dolosa, quæ loquuntur adversus justum iniquitatem³³. » Rursum velut a corpore ad divinitatem : « Exsultatio mea, erue me a circumstantibus me³⁴. » Et in vectus in Synagogam Christi nec infamem : « Confundantur et revertantur simul qui querunt animam meam : convertantur retrorsum et reverentur qui volunt mihi mala³⁵. » In falsos quoque testes hæc pronuntiat : « Surgeentes testes iniqui, quæ ignorabant interrogabant me; retribuebant mihi mala pro bonis, sterilitatem animæ meæ³⁶. » Et iterum : « Non supergaudeant mihi, qui adversantur mihi inique, qui oderunt me gratis, et annuunt oculis : quoniam inibi quidem pacifice loquebantur, et in iracundia dolos cogitant³⁷. »

B Jam illud quo referes? « Considerat peccator justum, et querit mortificare eum : Dominus autem non derelinquet eum in manib[us] ejus : nec damnabit eum, cu[m] judicabit illi³⁸. » Cæterum hæc de Christo : « Benedicentes ei hereditabunt terram : maledicentes autem ei disperibunt³⁹. » Dicit Isaac consentanea locutus est David. Ille enim prospiciens, quod ex stirpe Jacob exspectatio gentium Christus oritur esset, sic præciosus siebat : « Qui maledixerit tibi, sit ille maledictus : et qui benedixerit tibi, benedictionibus replatur⁴⁰. » At David noster : « Benedicentes ei hereditabunt terram, maledicentes autem ei disperibunt⁴¹. » Quorum verborum hæc sententia est : Quemadmodum tum soli ex Jacob nati, non vero etiam ex Esau, promissam terram occupabant : ita nunc quoque soli, qui Christo bene volunt, absque his qui male volunt, cœlestem ac perennem Hierosolymam possidebunt.

Rursum David : « Multiplicati sunt qui oderunt me inique, qui retribuunt mala pro bonis, detrahebant mihi, quoniam sequebar bonitatem⁴²; quæ ex Unigeniti Dei Filii persona dicit. Ibidem : « Vix faciebant, qui quererent animam meam : et qui inquirebant mala mihi, locuti sunt vanitates, et dolos tota die meditabantur. Ego autem tanquam surdus non audiebam, et sicut mutus non aperiens os suum : et factus sum sicut homo non audiens, et non habens in ore suo redargitiones⁴³. » Ac talia quidem de silentio Christi patientis David prodidit. Nunc evangeliam videamus : « Et Jesus cum accusaretur a principibus sacerdotum et senioribus, nihil respondit; ut miraretur præses vehementer. Tunc dicit illi Pilatus : Mibi non loqueris? Jesus autem tacebat⁴⁴. » Consonat Davidi et Isaías in hanc sententiam : « Ipse propter afflictionem non aperit os suum. Sicut ovis ad victimam ductus est, et sicut agnus coram tondente mutus, sic non aperit os⁴⁵. » Idem rursum ex persona Patris de

²⁰ Isa. xxx, 4. ²¹ Zæchar. xi, 6-8. ²² Psal. xiii, 4. ²³ ibid. ii, 13. ²⁴ Psal. xvi, 9-12. ²⁵ ibid. 14. ²⁶ Psal. xxi, 14. ²⁷ Psal. xxv, 5, 6. ²⁸ ibid. 10. ²⁹ Psal. ii, 6, 11. ³⁰ Psal. xxvii, 2, 4. ³¹ Psal. xxx, 12. ³² ibid. 14. ³³ Psal. xxx, 49. ³⁴ Psal. xxxi, 1. ³⁵ Psal. xxxiv, 5. ³⁶ ibid. 11. ³⁷ ibid. 19, 20. ³⁸ Psal. xxxvi, 52, 53. ³⁹ ibid. 22. ⁴⁰ Gen. xviii, 29. ⁴¹ Psal. xxxvi, 22. ⁴² Psal. xxxvii, 21, 22. ⁴³ ibid. 13, 14. ⁴⁴ Matth. xxvii, 12, 14; Marc. xv, 4. ⁴⁵ Isa. liii, 7.

inmaculata passione ejus : « Ecce intelliget puer meus, et exaltabitur, et glorificabitur valde. Sicut stupebunt super te multi; sic ingloria erit ab hominibus species tua, et gloria tua a filiis hominum. Sic mirabuntur gentes multæ super eo, et continebunt reges os suum : quia quibus non est annuntiatum de eo, videbunt; et qui non audierunt, intelligent⁴⁶. » Et alio loco : « Dominus dat mihi linguam disciplinæ, ut sciam quando oporteat loqui verbum : addidit mihi aurem ad audiendum, et disciplina Domini aperit aures meas : ego autem non renuo, neque contradico. Dorsum meum dedi ad flagella, et genas meas ad alapas : et faciem meam non averti a confusione sputorum⁴⁷. » David vero : « Aruit tanquam testa virtus mea, et lingua mea adhæsit fauicibus meis; et in pulverem mortis deduxisti me⁴⁸. » Idem velut a corpore ad divinitatem copulatam : « Erue a fratre, Deus, animam meam, et de manu canis unicam meam⁴⁹. » Et Isaías : « Homo in plaga positus, et sciens infirmitatem : quia aversa est facies ejus, despecta, et non reputata. Iste peccata nostra portat, et pro nobis dolet : et nos reputavimus eum esse in labore, et in plaga a Deo, et in afflictione. Ipse autem vulneratus est propter peccata nostra, et infirmatus est propter iniquitates nostras. Livore ejus nos sanati sumus⁵⁰. » Amos propheta dicit : « Pro argento vendiderunt justum⁵¹. » Zacharias ex persona Christi : « Appenderunt mercedem meam triginta argenteos⁵². » Et Jeremias (referente sancto Matthæo) : « Accepérunt trigesita argenteos, premium appetitati, quem appetiaverunt a filiis Israel : et dederunt eos in agrum figuli, sicut constituit mihi Dominus⁵³. » David de proditore : « Qui edebat panes, magnificavit super me supplantationem⁵⁴. » Et Isaías : « Væ iniquo : mala secundum opera manuum ejus accident ei⁵⁵. » Et David iterum : « Dixit injustus ut delinquat in semetipso : non est timor Dei ante oculos ejus⁵⁶. » Quamobrem Vates : « Quoniam dolose egit in conspectu ejus, ut inventiatur iniquitas ejus ad odium⁵⁷. » Sane dolos versavit, contra tam sanctam institutionem et doctrinam, et odium exercuit in virtutes et miracula. Invenit iniquitatem; scilicet ingenium avarum et sanguinarium. Quare merito imprecatur ei Propheta : « Constitue super eum peccatorem, et diabolus stet a dextris ejus : » quandoquidem astare Servatori ad dextram odit. « Cum judicatur, exeat condemnatus, » quandoquidem in ferendo iudicio concessum exosus est, eam ob rem iudicatus beat damnatus. « Et oratio ejus fiat in peccatum⁵⁸, » preces appellat intempestivam proditoris poenititudinem, ut est apud evangelistam Matthæum : « Tunc videns Judas, qui eum tradidit, quod damnatus

A esset; poenitentia ductus retulit triginta argenteos principibus sacerdotum et senioribus, dicens : Pec- cavi, tradens sanguinem iustum : et abiens laqueo se suspendit⁵⁹. » Quæ omnia Propheta longe ante præsagiens addit : « Fiant dies ejus pauci, et episcopatum ejus accipiat alter⁶⁰. » Cur? « Quia persecutus est hominem inopem, et mendicum, et compunctum corde mortificare⁶¹. » Vere enim inops est Dominus noster Jesus Christus : nam nig temperiem nostram (seu corpus nostrum) mendicasset, nunquam nos ejus divinitate ditatis essamus. Quare cum proditor divinitatem augeri contempserit, jure in eum insert Propheta : « Et dilexit maledictionem, et veniet ei : et noluit benedictionem, et elongabitur ab eo⁶². » Ita suo munere abdicatus est, eoque abdicato, suspectus Matthæus, apostolorum cœtum explevit⁶³. Salomonis quoque hæc de eo est sententia : « Vir insipiens (46) et iniquus ambulat vias non bonas : innuit oculis, significat antem pede, docet nutibus digitorum. Perversum cor fabricatur mala. Per vitiosas vias, proditoris mali ingenium ; per oculorum nutum, ad pontifices defectionem et conspirationem ; per pedem, proditoris celeritatem ; per digiti micationem, occultam ejus vafritudinem. Neque vero his contentus veterator, etiam fraudulentio osculo herum prodidit, testam Judæis, cui suavum daret, èum esse, prebendorent hominem⁶⁴. » His vero Sapiens hæc subjicit : « In omni tempore, qui talis est, turbationes affert civitati. » Vere enim insignem tumultum ac perniciem Hierosolymis Judæ proditio dedit. « Propter hoc exemplo venit perditio ipsius, intercisio, et contritio insanabilis⁶⁵. »

Quin et Isaías ait : « Ego suscitabo eum cum justitia regem : et omnes viæ illius rectæ. Ipse ædificabit civitatem meam, et captivitatem populi mei convertet, non cum pretio, neque cum munerebus. » Et iterum : « Dixit Dominus Sabaoth : Laboravit Ægyptus, et negotiatio Æthiopum, et Sabæi viri excelsi ad te transibunt, et tui erunt servi, et post te sequentur vinciti manicis, et transibunt ad te, et adorabunt te; quoniam in te Deus est, et non est Deus absque te⁶⁶. » Quæ commemo rantes, ut verum Deum esse Christum creditis.

D

CAPUT LVIII.

De Sabbato Judæorum, et Dominica Christianorum.

JUD. Quamobrem vos honorem et gratiam Dominicæ tribuistis, quam apud nos Sabbathum habuit?

CHRIST. Certe multo æquius esse sanctam hanc Dominicam præ vestro Sabbato honorari, abunde est unde statuimus, non ex nosris solum sacris voluminibus, sed ex ipso adeo divino opificio. Nam si requietem colimus, quanto magis operum exor-

⁴⁶ Isa. LII, 13-15. ⁴⁷ Isa. L, 4-6. ⁴⁸ Psal. XXI, 16. ⁴⁹ ibid. 21. ⁵⁰ Isa. LIII, 3-5. ⁵¹ Amos II, 6. ⁵² Zachar. XI, 12. ⁵³ Matth. XXVII, 9. ⁵⁴ Psal. XL, 10. ⁵⁵ Isa. III, 11. ⁵⁶ Psal. XXXV, 4. ⁵⁷ ibid. 2. ⁵⁸ Psal. CVIII, 6, 7. ⁵⁹ Matth. XXVII, 3-5. ⁶⁰ Psal. CVIII, 8. ⁶¹ ibid. 17. ⁶² ibid. 16. ⁶³ Act. I, 26. ⁶⁴ Prov. VI, 12, 13. ⁶⁵ Ibid. 14, 15. ⁶⁶ Isa. XLV, 13, 14.

dium! Neque enim propterea honorandus est Adamus, quod violando præcepto mortem incurrit (nam id quidem est extrellum), sed quod primum Dei manibus factus est, atque formatus. Nam ecce hæc quidem est conformatio divina; altera vero transgressio humana.

Jam quanto hominibus sine comparatione præstant divina, quantoque est principium sine honoratius (siquidem illud molitionis causa est, hic rerum molitarum dissolutio), tanto est quoque Sabbato illustrior et augustinus Dominica. Præterea constituto principio cogit necessitas finem consequi: at finem esse principio non existente, insolens est et inauditum. Præstat igitur Sabbato Dominica, idque ex iis quæ dicimus erit spurius.

Vicesima quinta mensis Nisan (ut vos Hebrei vocatis, nobis vero Martius est), Deus opificium cœpit; tricesima universum hoc omne perfecit, tricesima prima, quæ a cœpto opificio numeratur septima, requievit. Ac videte sane exitum veritatis. In hac Israelitarum ex Ægypto fuga, et in Chanaanam transitus contigit; in hac promissæ terræ sortitio et ingressus fuit. In hac Gabriel archangelus Virgini ac Deiparæ lati nuntii verba attulit, quæ extemplo et Christi pro nobis sine semine conceptus et arcana incarnationis secuta; in hac ejus ex mortuis resurrectione; ac verisimile est, in hac et communem omnium nostrum resurrectionem futuram, cum in vitam restitutis Christum iterum se tremendum præbebit, et incorruptum judicium exercet, simulque grandis arcani inspectores ac præcones, divini apostoli, in duodecim sedibus iudicandi duodecim Israeliticis tribibus sedebunt. Cæterum desitorum quandoque Sabbatum, Deus Abrahamo vestro parenti aperuit in hæc verba: « Tu ergo custodies pactum meum, et semen tuum, in generationes suas »⁴⁰; et iterum: « Circumcidetur ex vobis omne masculinum in generationibus vestris »⁴¹; ibidem: « Infans octo dierum circumcidetur: erique pactum meum inter me et inter vos, in generationibus vestris »⁴². Videtis cum ortu sederis etiam in teritum? Non enim dixit: Illoc erit signum inter me et inter vos in pactum semperiterum (47). Neque id semel dixit, sed ter quaterque. Uude constat judicium hoc neque in alteraua statim, neque ad extrema usque statuendum; sed, Quandiu animo meo collubebit, posteritatem vestram rectores atque reges habere. Ob id præagit Israël: « Non deficiet dux ex Iuda, et princeps de semore ejus, donec veniant, quæ reposita sunt; et ipse erit expectatio gentium »⁴³. At ubi venit Christus, non iam amplius huic generationi circumcisionis statutum foedus durat, non vaticinium, non regnum, non pontificium, non Sabbathum, non jejunium, non

A libamentum, non Pascha, non festum. Merito igitur octavo die instituta circumeisio est, eeu sancto atque mundo; nam in Levitico octavus, sanctus atque mundus vocatur, alteram novi foederis a Christo patrandi legem designans: « Septem dies tibi et bos, et jumentum, et mancipium servient, octavo libera erunt »⁴⁴. En octavum diem libertatis, quæ sanctam Dominicam prænotat, qua Deus noster Christus orbem terrarum a diaboli fraudibus liberavit.

Jam vero universum hoc septem annis durare jussum est, auctore Salomone: « Da partem septem, nec non et octo »⁴⁵. Id quod et magnus ille apostolus Paulus, Christi os, qui in tertium usque cœlum concendit, testatur in hæc verba: « Cum tradiderit regnum Deo et Patri Filius »⁴⁶, tum et ipsa creatura liberabitur a servitute »⁴⁷. Igitur nondum cognito die octavo, jure septimus colebatur, ut feriatu; nam et instantे illa, at nondum præsente ætate octava, septem duntaxat hominibus statas putantur.

Quemadmodum autem anno illo octavo (quod futurum est, et nunquam finietur) non jam porro septem præcedentium memoria ulla agetur; sic Dominica, qui octavus libertatis dies est, præsente, Sabbati actione opus est nulla. Siquidem cum servituti subjaceret genus humanum, necessario et Sabbatho opus erat, fessis exigua requiem ferente. At ubi jam dies octavus libertate omnia donavit, ecquis deinceps usus sit septimi? Ac si libet, considerate diligenter quemadmodum cum parentes vestri manna in deserto vescebantur, ut ait David: « Panem angelorum manducavit homo »⁴⁸; « cæteris diebus frigi et utilis erat manna collectio, non in crastinum pro Judaica ingluvie manens, sed quæ satis esset diurno alimento: quod si Sabbatho quis collegat, inutili prorsus sentiebat operam. Cæterum ex quo cœlestis ille panis, qnem ut carbonem Isaia perspexit, et a cherubino (47), qui forcipe eum ex ara sumpserat, contactus, abs Domino Deo exercituum audivit: « Ecce tetigi hoc labia tua, et auferetur iniurias tua, et peccatum tuum mundabitur »⁴⁹; ex quo, inquam, cœlestis ille panis benignitate æterni Patris, et sancti Spiritus ope in terram descendit, ut de se ipse claimat: « Ego sum panis, qui de celo descendii »⁵⁰; ex eo nec Sabbathum fit, nec quietis, nec tenuis et exigua vita, nec moderata partitio, sed omni hora Christus æternam ac perennem vitam suis famulis largitur.

CAPUT LIX.

Panis propositionis, typus corporis Christi.

Quin et panis et viuum, quæ proferebat Melchisedech ⁵¹, et panis propositionis, quos soli sacerdotes edebant ⁵², corporis ac sanguinis Christi

⁴⁰ Gen. xviii, 9. ⁴¹ ibid. 10. ⁴² ibid. 12. ⁴³ Gen. xlvi, 10. ⁴⁴ Levit. xxiii, 36. ⁴⁵ Eccl. vi, 2. ⁴⁶ 1 Cor. xx, 24. ⁴⁷ Rom. viii, 21. ⁴⁸ Psal. lxxvii, 25. ⁴⁹ Isa. vi, 7. ⁵⁰ Joan. vi, 41, 51. ⁵¹ Gen. vii, 18. ⁵² Exod. xxv, 50.

(17) Et tamen ibid. dicitur bis: v. 7 et 13.

PATROL. GR. CXXXIII.

(47) Seraphim.

sacrificium praesignalabant. Nam etsi majores vestri panem illum, qui umbra quædam et exemplar esset comedenter, at nihilominus eorum membra acciderunt, in solitudine⁷⁰; qui vero hoc pane vescitur, quid a se accepturus sit, ipsem Servator docet in hanc sententiam: « Qui manducat meam carnem, et bibit meum sanguinem, habet vitam aeternam ».⁷¹ Quamobrem clamat Isaías: « Et erit in die illa, radix Jesse, et qui consurgit, ut princeps sit gentium; in ipso gentes sperabunt: et erit requies ejus honor ».⁷² Et quæ alia autem ei requies erit, atque honor, quam ad arcana illa divina et munda cum timore et horrore accessus, et perceptio (eorum)? Idem alibi: « Perit princeps, qui conculcabit terram »,⁷³ scilicet qui nos supplantat malignus, de quo et meus Dominus ait: « Venit princeps mundi hujus, et in me non habet quidquam ».⁷⁴ — « Dirigetur cum misericordia thronus ejus »,⁷⁵ honor videlicet lapsi Adami. Est enim thronus honoris signum. At quo pacto dirigetur? « Per viscera misericordiae Dei nostri ».⁷⁶ Et sedebit super illum cum veritate in tabernaculo David, id est, consors tribus ac gloriae perennis sedebit; « judicans et exquirens judicium, et faciens misericordiam ».⁷⁷ Zacharias: « Venient populi multi, et gentes plurimæ, ut querant faciem Domini ».⁷⁸ — « In die illa, dicit Dominus, disperdam nomina idolorum de terra, et non erit ultra eorum memoria ».⁷⁹ Et Isaías: « Die illa fideus erit homo in eo qui fecit eum: oculi autem ejus in sanctum Israel intuebuntur ».⁸⁰

Atque hæc sancta œconomia Christi arcana notabant, quibus percipiendis ipsum Servatoris Christi sacrum corpus pretiosumque sanguinem percipiimus, ut ab eo edocili sumus: « Qui manducat meam carnem, et bibit meum sanguinem, in me manet, et ego in illo ».⁸¹ Rursum ad discipulos: « Accipite et comedite: hoc est corpus meum. Hoc facite in meam commemorationem ».⁸² Similiter et de calice dicit: « Bibite ex hoc omnes. Hic est enim sanguis meus novi testamenti, qui pro vobis et pro multis effundetur in remissionem peccatorum ».⁸³ Sed hæc satis sunt de principe ac regina dierum; nunc orationis axem ad resurrectionis disputationem convertamus, ac rursum oræ cæteris omnibus Davidem contemplemur.

CAPUT LX.

De Christi a mortuis resurrectione.

« Tu exsurgens misereberis Sion, quia tempus miserendi ejus, quia venit tempus. » Et ibidem: « Edificabit Dominus Sion, et videbitur in gloria sua: respexit in orationem humilium. » Quorum? Qui ob flagitia mancipati, divina misericordia opus habent. « Et non sprevit precem eorum ».⁸⁴ Ne-

A que enim ullum scelus est Dei benignitatē superans. Et post pauca: « Et populus qui creabitur, scilicet per evangelicam doctrinam, laudabit Dominum ».⁸⁵ Idem rursum: « Verumtamen Deus redimet animam meam de manu inferi, cum acceperit me »,⁸⁶ id est, cum assumptione meo temperamento, et in corpore mortem sustinens, meam quoque animam ab inferis, ut cælerorum, vindicabit, pro quo et Isaías facit: « Resurgent mortui, et expurgiscerunt, qui in monumentis, et latrabant qui sunt in terra ».⁸⁷ Prænuntians publicam resurrectionem princeps Christus Dominus, ex mortis factus est primogenitus.

« Latrabant, inquam, qui sunt in terra: » ros enim, qui a te, sanatio est. Et quis alias autem ros medicina est nobis, quam sacri baptismi aqua, unde expiamur, et illustramur? « Terra autem impiorum cædet. » Impiorum terra, rebus terrenis delicta vis et natura est, quæ spretis divinis jussis a Deo separata, cum inferorum principe habitare est damnata: quæ et Deum hominem coram præsentem neque agnoscit, neque adoravit. Nam Christus in terris, et apud nos homines agens, non omnes omnino servavit, sed eos qui se Deum agnoscerent ac profligerent. Ita et apud inferos, se agnoscentes, atque ut Deum veneratos, sospitavit, in vitaque restitut: qui id minime fecissent, eos cum Orcinis spiritibus reliquit. Itaque et David sic effatur: « Convertantur peccatores in infernum, omnes gentes, quæ obliviscuntur Dæum ».⁸⁸ Et per Ezechielem mortuis ait Deus: « Ecce ego aperio memorias vestras: et reducam vos de sepulcris vestris, popule mi, et introducam vos in terram Israel; et cognoscetis quoniam ego sum Dominus vester, cum aperuero sepulcra vestra, ut eluciam de sepulcris populum meum; et dabo spiritum meum in vobis et vivetis ».⁸⁹ Quin et Orci direptionem, et vastitatem prævidens clamat David: « Deus conteret dentes eorum in ore ipsorum: molas leonum confringet Dominus ».⁹⁰ Et Job: « Tibi, Domine, aperiuntur metu portæ mortis, et sanitores inferni videntes te timuerunt ». Isaías: « Domine Deus, glorificabo te, laudabo nomen tuum, quoniam fecisti admirabilia, consilium antiquum rerum: quia posuisti civitates in tumultum, civitates munitas, ut caderent fundamenta earum, civitates impiorum in æternum vastabuntur: propterea benedic tibi populus pauper, et civitates hominum injuriam sustinentium, te timentium. Fuisti enim omni civitati humili auxiliator ».⁹¹ Impios, opinor, dæmones vocat, oppida munita, Orci regiam et mortis domicilia; a quibus inopes, et non plenissimi moribus cum virtute conjunctis detinebantur ac possidebantur. Inopes enim sunt omnes qui virtutis

⁷⁰ Hebr. iii, 17. ⁷¹ Joan. vi, 56. ⁷² Isa. xi, 17. ⁷³ Isa. xvii, 4. ⁷⁴ Joan. xiv, 30. ⁷⁵ Isa. xvi, 5. ⁷⁶ Luc. i, 78. ⁷⁷ Isa. xvi, 6. ⁷⁸ Zachar. viii, 22. ⁷⁹ Ibid. xiii, 2. ⁸⁰ Isa. xvii, 7. ⁸¹ Joan. vi, 56. ⁸² Matth. xxvi, 26. ⁸³ Ibid. xxvii, 28. ⁸⁴ Psal. ci, 14-18. ⁸⁵ Ibid. 19. ⁸⁶ Psal. lxxxiv, 16. ⁸⁷ Isa. xxvi, 19. ⁸⁸ Psal. ix, 18. ⁸⁹ Ezech. xxxvii, 12, 13. ⁹⁰ Psal. lviii, 7. ⁹¹ Job xxxvii, 7. ⁹² Isa. xi, 1 seqq.

pes non obtinunt. Itaque vates gratulabundus, non A de super : et spiritus non erat in eis. Et dixit ad me : Propheta super spiritum, propheta, filii hominis, et dic spiritui : Hæc dicit Dominus : A quatuor spiritibus (48) veni, et insuffla in mortuos istos, et vivant. Et prophetavi, sicut præceperebat mihi. Et ingressus in eos est spiritus ; et vixerunt, et steterunt in pedibus suis, congregatio multa nimis. Et locutus est Dominus ad me, dicens : Fili hominis, ossa hæc omnis domus Israel est : et ipsi dicunt : Arida facta sunt ossa nostra, perit spes nostra, dissonuimus. Propterea vaticinare, et dic : Hæc dicit Dominus : Ecce ego aperio memorias vestras : et reducam vos de sepulcris vestris, popule mi, et introducam vos in terram Israel !. » Hoc Ezechielis vaticinium complevisse meum Jesum, B docet evangelista in hæc verba : « Et ecce terra mota est, et petræ acissæ sunt, et monumenta aperta sunt, et multa corpora sanctorum, qui dormierant, surrexerunt. Et exeuntes de mōnumentis post resurrectionem ejus, venerunt in sanctam civitatem, et apparuerunt multis ». Isaïas quoque ostendens Hierosolymam post excidium rursum illustrem futuram, sacram, auctam thesauro, Dei hominis Jeau sepulcro, clamat : « Aperientur portæ tue semper : die ac nocte non claudentur, ut introducant ad te fortitudinem gentium, et reges earum, qui adducendi sunt. Gentes enim et reges, qui non servient tibi, peribunt, et gentes solitudine desolabuntur ». Videtis ut de Christo vaticinium sit ? Quæ enim gens, aut qui rex Hierosolymæ servivit, aut supplex accidit ? Addit : « Et gloria Libani ad te veniet in cypriasso, et pino, et cedro simul, ut glorificetur locus sanctus meus : et locum pedum meorum glorificabo ». Explicato, quod Hierosolyma maneret, beneficio, aperit et auctorem ; quasi diceret : Cum in pino et cedro, ac eupresso, ex quibus fabricata erat crux, Deum hominem Jesum videritis, tum ab eo hæc omnia flent. Ae videte superiorum ex iis que sequuntur, sententiam : « Et ibunt ad te timentes filii eorum, qui te humiliaverunt ». Intelligitis accuratam prophetæ diligentiam ? Nam quod dicit, hujusmodi est : Romanorum, quæ pridem affixerunt, posteri, formidolosi ac trementes modo ad te confluent. « Et adorabant vestigia pedum tuorum, qui detrahebant (49) tibi (et irritabant te !). » Nam tum quidem ob Christi necandi scelus incolebant te imploratum Romanorum pretorem ad insaniam magis instigarunt ; at nunc posteaquam vitæ fontem in pectore scaturientem tenes : « Adorabant vestigia pedum tuorum qui irritabant te. Et vocaberis civitas Domini, Sion sancti Israel : pro eo, quod fuisti derelicta et odio habita ». Observate propheticam mentem. Cum ob intersectum Christum captiva ac deserta fueris,

¹ Psal. L, 19. ² Isa. XLIX, 8. ³ ibid. 9. ⁴ Ose. vi, 1-3. ⁵ Ezech. XXXVII, 1-12. ⁶ Matth. XXVII, 51, 52. ⁷ Isa. LX, 11, 12. ⁸ ibid. 13. ⁹ ibid. 14. ¹⁰ ibid. ¹¹ ibid.

(48) Μετ. περάτων.

. (49) παροξύναντες.

tum merito magis Dei urbs vocabere, quod vitalem mortem in te Deus homo Jesus dormierit : « Et non erat qui auxiliaretur tibi » , praeter me scilicet, qui in te sum exanimatus. « Et ponam te exultationem eternam, gaudium generationum generationibus ». Idem et Deiparens David ostendens, ait : « Nisi Dominus custodierit civitatem, frustra vigilat qui custodit eam » ; — « Et fuges in gentium ; collaudationem ac fidem gentilium vates innuit, et divitias regum comedes.. Opus regum, ant ab aliis allata munera, put confractiōnē et simulaclorum ejectionē propheta significat : « Et scies, quia ego Dominus, qui salvo te, et qui eruo te Deus Israel » ; — « Quandoquidem me, inquit per Jeremiam, beneficiis affecti non cognoverunt, captivi et servitute multati cognoscent » . Jacob vero ita loquitur : « Recumbens dormisti, ut leo, et quasi catus leonis : quis suscitabit eum ? » Et de confessis moerore animis scribit David : « Clamaverunt ad Dominum cum tribularentur, et de necessitatibus eorum eripuit eos, sedentes in tenebris et umbra mortis, vincitos in mendicitate et ferro », inopia Dei notitiae, ferro simulariorum, cultus duriss. Et ibidem : « Portas aerea contrivit, et vectes ferreos confregit ». Et Isaías velut a Divinitate ad copulatum cum ea corpus : « Sic dicit Dominus Deus Christo meo : Apprehendam dextram ejus, et exaudiām eum : ante faciem ejus gentes et fortitudinem legum disrumpam : aperiam ante eum Janus, et civitates non claudentur. Ego ante te ibo, et montes complansbo, portas aerea conteram, et vectes ferreos confringam ». Et de animarum ex inferis liberatione ita Nahum : « Portae civitatum apertae sunt : et regalia conciderunt, et substantia revelata est (scilicet Dei hominis Christi) et ancillæ ejus ducebantur », sicut columbae (animæ sanctorum Dei hominis Jesu divinitate affectæ); quibus addit Isaías : « Qui habitatis in regione et umbra mortis, lumen lucebit super vos », lucem appellans Filium, ut ex evangelista didicimus, ex persona Christi dicente : « Ego sum lux mundi : qui sequitur me, non ambulat in tenebris, sed habebit lumen vita ». Quin Christus ipse per Davidem velut a corpore ad Deum et Patrem clamat : « Quoniam non derelinques animam meam in inferno : nec dabis sanctum tuum videre corruptionem ». Agite vero, quid de hoc sancto censem? ecquid enim sanctus omnis corruptelam non sensit? Apage sis. Unus duntaxat vere sanctus et a Deo electus, et qui corruptionem non viderit, Christus est.

CAP. LXI-LXII.

Christus mortuus corruptionem effugit.

JUD. Nos quidem neminem hominem morta-

¹⁰ Isa. LX, 15. ¹¹ ibid. ¹² Psal. CXXVI, 4. ¹³ Isa. LX, 16. ¹⁴ Jerem. XXXI, 34. ¹⁵ Gen. XLIX, 9. ¹⁶ Psal. Cvi, 10, 13. ¹⁷ Psal. Cvi, 16. ¹⁸ Isa. XLV, 1-3. ¹⁹ Nahum II, 6, 7. ²⁰ Isa. IX, 2. ²¹ Joan. VIII, 12. ²² Psal. XV, 10. ²³ Joan. I, 18. ²⁴ Matth. XXN, 29.

(49*) Διασθοσκύ κατασθοσάν.

A lem, corruptionem aut interitionem (49*) effugisse remur ; sin vos tenetis, doceri petimus.

CHRIST. In hac tria humanam naturam partita est Dei providentia : in semen, augmentationem seu nutritionem, et in statum consistentiæ. Quam ob causam tria quoque ex nata consequuntur contraria : mors, corruptio, interitio. Quæ res evidens est ex funeralibus, quas obimus, serbis. Nam in morte sepulturam, in corruptela tertias quas vocamus serbias, in tertia quadragenarias obimus. Nostendiales enim animarum instauratio excogitata sunt. Igitur quidam ante legem, et in lege, et post legem, ob præstantem in Deum amorem supra naturam luctati, corruptionem non senserunt, mortem passi.

Cæterum meus Salvator atque Deus mortem passus est propter corpus, quod ex puro virginali sanguine, testandæ omnino humanæ suæ naturæ, contraxit. Nam si ob peccatum in orbem terrarum mors invasit, expers autem peccati Christus est, non habuisset in eo locum mors, nisi jussa paruisse; corruptionem vero aut pernicitem nequam sensit Dominicum corpus, cum nec status quidem et corpore voluptas præcesserit; neque in vitiis conceplus, neque in peccatis enixus, ut ait David: siquidem ubi hæc sunt, necessario et corruptio et perniciies consequuntur. Servator autem mundi volens benigne humanum genus servare, ultra subiit interitum, id quod de se ipse testatur : « Potestatem habeo ponendi animam, et potestatem habeo iterum sumandi eam », atque id factum est post, ut omnibus omnino Adami posteris, quantum in eo esset, libertatem quereret soluta corporis damnatione, in ipso corpore extincta morte.

CAPUT LXIII.

Christum post resurrectionem edisse, et in celos ascendisse.

JUD. Quamobrem vero, quove pacto Christum redivivum, et incorruptum, neque jam eaducis egentei cibis, rursus comedisse, ac in celos assumptum dicitis? Itane homines quoque post (50) resurrectionem publicam epulati in celos denique concenderent?

CHRIST. De his sane meus Servator certam sententiam dixit. Nam majoribus vestris querentibus eum de quibusdam septem fratribus, qui omnes unam uxorem duxerant, ut fratri semen excitarent secundum legem, cuius ex septem esset, in resurrectione? « Erratis, inquit, nescientes Scripturas, neque virtutem Dei: in resurrectione neque nubent, neque nubentur, sed erunt sicut angeli Dei in celo ». Cæterum quod dubii scire queritis, quod pacto post resurrectionem comederit, facile auge-

(50) Nazianz. in Epiphan. 235, 52.

explorare ex iis quæ tenetis, et questionem experdiām, et scrupulum dissolvam. Nimirum us epulata est sancta Trinitas, invitata ab Abrahamo patriarcha, ut ejus facultates absumpsiat ignis, cum quidem solidas hostias dissecuit medias, et in frusta rededit; avebat non dissecuit, sed cœlitus ignis delapsus consumpsit²²; quemadmodum et Eliæ memoria cum incendiariis victimas, et ligna, et aquam in scroba et humum lambit ignis²³. Jam vero ut in cœlos ascenderit, et immortali Patri dexter se-deat, rursusque in carne judicandis vivis ac mortuis venturus sit, prophetæ hic quoque, non ego, vobis prodent veritatem. Igitur Isaías Christi, cum corpore ascensum videns, et rei magnitudinem stupens ac demirans, clamat: « Quis est iste, qui venit de Edom, rubor vestium de Bosor? sic formosus in stola²⁴? » Intelligitis valē? Cum in Christi humanitatem intueretur, ruborem vestium ejus, et de Bosor, dixit, quod erat carnis. At ubi in divinam natūram perspicaces mentis oculos re-jecit, ait: « Sic formosus in stola? » Tum autem ut apertiorē orationē redderet, velut a Deo hominē, addit: « Ego qui loquor iustitiam, et iudicium salutaris. » Iustitiam (loquer) et qui ad hominū salutem homo factus sim, qui a simulacris a-sistentes, et iis præstitatam religionem atque honorem ad verum Deum transtulerunt. Judicium salutaris, ut qui Deus existens, omnibus venturus iudex, sim unumquemque pro suis factis remunera-tus. Cui sententiae consonant illa Davidis: « Speciosus forma præ filiis hominum^{25,26}. » Et iterum: « Deus iudex, justus, fortis, et patiens²⁷. » Sed Isaías volens insuper apertissime ostendere, nequam alium esse, qui de cœlo descendens, passus et sepultus inferos spoliasset, et alium qui e terra in cœlos eveberetur, interrogationem facit ad Ser-vatorem: « Quare rubra sunt vestimenta tua, et indumenta tua sicut de calcato torculari, pleni percalceata? Quare ergo est rubrum indumentum tuum, et vestimenta tua sicut calcantium in torcu-lari²⁸? » Atque ille quidem rogat in hunc modum, imitatusque Christum Dominum, qui sibi ipsi et sacrificus, et sacrificium fuit, rogans respondet, orationē stringens, quasi ille responderet. Ergo ait: « Torcular calcavi solus, et de gentibus non est vir mecum²⁹. » Nam ut ei tempore passionis non opus erat duodecim legionibus angelorum (poterat enim vel solus se propugnare, et mortem effugere, si voluisse, quantumvis humanum quiddam loqueretur: « Pater mihi, si possibile est, transeat a me calix iste: verumtamen non sicut ego volo, sed sicut tu³⁰: ita hic quoque torcular calcavit solus, nullius et gentibus opus habens. At in ascensi, quod idem Isaías rursus testatur, « Decies centena millia, et millies centena millia serviliter ei ministrabant³¹. »

A Deinde Christi præpotentiam; rerumque gestorum magnitudinem miratus infert: « Non legatus, non angelus, sed ipse Dominus salvavit eos³². » Zacharias: « Hæc dicit Dominus: Ecce dies venit: et stabunt pedes ejus in die illa super montem Oliværum³³. » Pedes vero Dei nominantur, non actuosam, quæ a pedibus manat, Dei facultatem intelligit, quemadmodum David eam quæ a manibus proficitur, manus appellavit his verbis: « Manus tuæ fecerunt me, et plasmaverunt me³⁴, » sed corporeos pedes significavit; nam eam ob rem, et diem et Oliveti montem cōmemoravit, ut humanam, et velut circumscriptam Christi naturam indicaret. David quoque Christi a mortuis resurrectionem, ac post eam in cœlos ascensum, et ejus quasi restitu-tionem in integrum volens quam-liquidissime ostendere, inter se dubitantes copias cœlestes inducit; carmenque per interrogationem simul ac respon-sionem detexens sic effatur: « Attollite portas prin-cipes vestras, et elevamini portæ æternales, et in-troribit rex gloriae³⁵. » Igitur hi ascendentem cum corpore gloriosum Deum conspicati, et insolenti spectaculo percorsi, rogare: « Quis est iste rex gloriae? » Illy contra respondere: « Dominus fortis et potens, Dominus potens in prælio³⁶, » contra mortem, inferos, et diabolum; calcata enim morte, dirupis interis, fracto diabolo, ut Deus fortis nunc ascendit; ergo « attollite portas principes vestras, » Angelicarum potestatum Domino, glorioquo rege intraturo, Id est, cum corpore Deo et Patri a dex-tris assessoru. Idem rursus de eodem ascendentē: « Exaltare super cœlos, Deus, et in omnem terram gloria tua³⁷, quoniam magnificata est usque ad cœlos misericordia tua; et usque ad nubes veritas tua³⁸, » quasi diceret: Nunc jam omnes vatuum præsigiliones sunt completae. Ante enim tuus in terram ad-ventus, et virginali sanguine corporis assumptionis, miracula, Judæorum ludibria, crux, supplicium, mors, sepultura, Orci direptio, mortis internecio, post triduum ex mortuis resurrectione, nunc te glo-riose redivivo, misericordia tua usque ad cœlos magnificata est, et usque ad nubes veritas tua. Unde et laetus gratom carmen Domino Propheta decantans ab humana natura (erat enim illa misere-paradiso exturbata, nunc egregia Christi benigni-tate revocanda, et ad majestatis dextram æterni Patris collocanda): « Quis loquetur, inquit, poten-tias Domini, et auditæ faciet omnes laudes ejus³⁹? » Et iterum: « Ascendit Deus in jubilo, et Dominus in voce tubæ⁴⁰. » Alibi: « In sole posuit taberna-culum suum, » cum corpore assumptionem signifi-cans; et paulo post: « A summo cœlo egressio ejus, et occursus ejus usque ad suminum ejus⁴¹. » Quibus verbis duplēcēm descensum e cœlis in ter-ram, et sub terram, rursusque ex iis in cœlos ascen-

²² Gen. xviii, 3, 4. ²³ III Reg. xviii, 38. ²⁴ Isa. lxvii, 1. ^{25,26} Psal. xliv, 3. ²⁷ Psal. vii, 12. ²⁸ Isa. lxviii, 2. ²⁹ Ibid. 3. ³⁰ Matth. xxvi, 59. ³¹ Dan. vii, 11. ³² Isa. lxiii, 9. ³³ Zachar. xiv, 4. ³⁴ Psal. cxviii, 33. ³⁵ Psal. xxii, 7, 9. ³⁶ Ibid. 8, 10. ³⁷ Psal. lvi, 12. ³⁸ Psal. cvi, 6. ³⁹ Psal. cv, 2. ⁴⁰ Psal. xlvi, 6. ⁴¹ Psal. xviii, 6, 7.

sum, et gloria potestatisque traditionem notat: ita enim et dilectus ille evangelista ait: Nemo ascendit in cœlum, nisi qui descendit de cœlo, Filius hominis, qui est in cœlo⁵³. Et de sanctarum animarum ex inferis liberatione, atque Unigeniti ascensu, et sessione ad dexteram Patris vaticinans, et ob curam honoremque humano generi præstitum ab Opifice et totius universi procuratore vehementer exultans ac gavisus, inquit: « Dominus regnavit, decorem induit est⁵⁴, » excellentiam corporis ex interitu et post interitum ejus immortalitatem ita vocans.

Atque id ita esse ex sequentibus verbis pleniorē habebitis dictorum sensum, ait enim: « Induit Dominus fortitudinem, et præcinxit se virtute⁵⁵. » Ac vide, ut hæc de inseparabili assumptio dicat, neque nunc aut pridem viribus induita est Divinitas B neque in posterum induetur; sed ante sæcula, et nunc, et cunctis insuper futuris sæculis induita est. Neque ipsa solum per se valida est, sed omnibus aliis quoque eadem ut valeant, largitur. Qua de re Danielis sententia hæc est: « Et ecce quasi visio filii hominis: et erexit me super genua mea, et super vestigia pedum meorum; et dixit ad me: Viriliter age, et confortare: et dum loqueretur mecum, confortatus sum⁵⁶. » Hæc ille. Nos psalmorum carmina repetamus. « Parata est sedes tua ex luce⁵⁷, » quando? ex quo moliendæ atque fabricandas omnis creatura Patri consors factus es. Siquidem economiae tuæ arcana, ab omni æternitate præstituta, extremis temporibus sunt perfecta. Addit, ut orationem illustret: « A sæculo tu es⁵⁸. » Et paulo post: « Testimonia tua credibilia facta sunt nimis⁵⁹, » id est, fixa et irrevocabilia tua præcepta, quale est, quod Deuteronomio Mosi ait Deus: « Descende et contestare populum⁶⁰, » ut accurate observent mysteriorum seu præceptorum rationem: « Domum tuam decet sanctitudo in longitudinem dierum⁶¹. » Domum Dei intellige divinitate affectum Christum assumptum: sanctitudo et longitudine dierum, est perennis æternaque durum naturarum unio, quæ discidium sit passura. Idem rursum: « Annuntiaverunt cœli justitiam ejus, et viderunt omnes populi gloriam ejus⁶². » Et adorantibus Filium angelis, ait: « Adorate eum, omnes angelos ejus⁶³. » At Filio, qui adoretur: « Sedes tua, Deus, in sæculum sæculi, virga directionis, virga regni tui. Dillexisti justitiam, et odisti iniquitatem: propterea unxit te Deus, Deus tuus, oleo lætitiae præ consortibus tuis⁶⁴, » et tu, qui nunc carne vestitus ad cœlum regredieris, « Initio tu, Domine, terram fundasti, et opera manuum tuarum sunt cœli: ipsi peribunt tu autem permanes, et omnes sicut vestimentum veterascent, et sicut opertorium

A mutabis eos, et mutabuntur: tu autem idem ipsis es, et anni tui non deficiens⁶⁵. »

Prophetæ Amos hæc sunt verba: « Qui ædificat in cœlo ascensionem suam, et securitatem suam super terram fundat: qui vocat aquam maris et effundit eam super faciem terræ, Dominus omnipotens nomen ei⁶⁶. » Est autem quod dicit ejusmodi: Deus ille omnipotens, universitatis architectus, qui reductas totius terræ aquas in conceptacula quædam coegit, degentibus in terra (51), ipse in carne degens, securitatem suam, quæ vera est religio, molitus fuit: solium vero suum in cœlo fixit, notans assumptionem (qua assumptus in cœlum sedet ad Dei Patris dextram).

CAPUT LXIV.

De Christi secundo adventu.

Consentanea sunt illa: « Et ascendit super Cherubim, et volavit super pennas ventorum⁶⁷. » Atque alibi: « Exaltare, Domine, in virtute tua, cantabimus et psallemus virtutes tuas⁶⁸. » Porro autem de secundo Christi adventu per Michælum Filio ait Deus: « Surge et tritura: quia cornua tua ponam ferrea, et unguis tuus ponam æreas: et communies populos multos⁶⁹; » et iterum: « Surge judicare apud montes: et audiunt colles vocem tuam. Audite, montes, judicium Domini, et valles, et fundamenta terræ; quia judicium Domino adversus populum tuum; et cum Israel judicabitur⁷⁰. » Per Isaiam vero Deus sic: « Justitia mea non elongabitur: et salutem, quæ a me est, tardare non faciam⁷¹. » Sophonias: « Timete a facie Domini Dei, quia prope est dies Domini⁷². » Zepharias: « Hæc dicit Dominus omnipotens: Ecce Vir, Oriens nomen ejus; et ab inferioribus ipse orietur, et selebit super throno suo⁷³. » Isaias vero iterum: « Indutus est justitiam quasi lorica, et posuit galeam in capite: et circumdatus est vestimento vindictæ, et pallio zeli, quasi retributurus retributionem opprobrium adversariis suis, et vindictam hostibus suis: insulis vicem reddet. Et timebunt qui ab Occidente nomen Domini, et qui ab ortu solis nomen ejus inclytum. Veniet enim quasi fluvius violentus ira ejus: veniet cum furore. Et veniet ex Sion qui liberat, et avertet impietas a Jacob, dixit Dominus omnipotens⁷⁴. » Et David: « Exsurge, Domine, in ira tua, et exalte in finibus inimicorum tuorum: et exsurge, Domine Deus meus, in præcepto quod mandasti, et synagogam populorum circumdat te: et propere hanc in altum regredere: Dominus judicat populos⁷⁵. » Vide ut apta et composita sit sententia. Explicata primum

⁵³ Joan. iii., 13. ⁵⁴ Psal. xcii., 4. ⁵⁵ ibid. ⁵⁶ Dan. x., 16, 18, 19. ⁵⁷ Psal. xcii., 2. ⁵⁸ ibid. ⁵⁹ Ibid. 5. ⁶⁰ Exod. xix., 21. ⁶¹ Psal. xcii., 5. ⁶² Psal. xcvi., 6. ⁶³ ibid. 8. ⁶⁴ Psal. xliv., 7, 8. ⁶⁵ Psal. ci., 26. ⁶⁶ Amos ix., 6. ⁶⁷ Psal. xvii., 11. ⁶⁸ Psal. xx., 14. ⁶⁹ Matth. iv., 13. ⁷⁰ Mich. vi., 1. ⁷¹ Isa. xlvi., 13. ⁷² Soph. i., 7. ⁷³ Zach. vi., 12. ⁷⁴ Isa. lix., 17, 18, seqq. ⁷⁵ Psal. viii., 7-9.

his verbis ex inferis resurrectione : « Exsurge, Domine in ira tua, » id est furore glorie tue ad Iudee interuenientem : subjungit : « Exaltare in flūibus inimicorum tuorum; » in celo una cum angelis super nubes descendens : « Et exsurge, Domine Deus meus, in præceptio quod mandasti, quando? cum in terra corporatus visus es, et inter homines versatus. Genuis sunt autem et illa evangelistæ verba : « Tunc sedebit Filius hominis super sedem majestatis sue : et congregabuntur ante eum omnes gentes, et separabit eos ab invicem, sicut pastor segregat oves ab hædis »⁷⁵, quod idem est cum illo propheticō : « Et synagoga populorum circumdabit te. » Ceterum ut æternum ac perenne tempus significet, addit : « Et propter hanc (causam, ob verum nempe judicium) in altum regredere, » ostendens alium justum judicem esse nullum, nisi te solum, qui prius ad hominum salutem, post ad judicium e cœlo descendisti, rursusque in cœlos ascendisti. Ideoque charus ille discipulus tonat : « Nemo ascendit in cœlum, nisi qui descendit de cœlo, Filius hominis, qui est in cœlo »⁷⁶. Jeremias quoque hæc sunt verba : « In tempore illo vocabunt Jerusalemi solium Domini : et congregabunt omnes gentes ad eam »⁷⁷. Quin et Salomon ait : « Repelle iram a corde tuo, et aufer malitiam a carne tua : usquequo non obtenebrescet sol, et luna et stellæ non dabunt lumen suum »⁷⁸. Iis verbis secundum Christi adventum innuens, cum universum hoc omne mutabitur, et quasi resingetur. Et David : « Quoniam ecce reges terræ congregati sunt, convenerunt in unum : ipsi videntes sic admirati sunt, conturbati sunt, commoti sunt, tremor apprehendit eos : ibi dolores, ut parturientis »⁷⁹. Et Michæas : « Ecce dies Domini venit ardens ut cibanus : et comburet : erunt omnes impii et peccatores, sicut stipula; et succendet eos dies veniens : et non relinquetur ex eis ramus, neque radix »⁸⁰. Aggeus : « Adhuc semel ego commovebo omnes gentes »⁸¹. Isaïas : « Induam cœlum tenebris, et quasi ciliçium ponam operimentum ejus »⁸². David : « Deus deorum Dominus locutus est, et vocavit terram a solis ortu usque ad occasum : ex Sion species decoris ejus : Deus manifeste veniet »⁸³. Non, ut ante, mansuetus, quasi mitis agnus, quasi gutta leniter in vellus defluens, quasi ovis ad eadem pertracta, et quasi agnus innocens ducendus ad victimam; sed gloriose veniet, id est, regie, atque ut Deum decet, augustis stipulis angelis, cunctisque copiis cœlestibus comitatus, ab omni æternitate, in omnemque æternitatem, et insuper regnans. Igitur « veniet Deus noster, et non silebit : ignis in conspectu ejus exardescet, et in circuitu ejus tempestas valida. Advocabit cœlum

A desursum, et terram discernere populum suum. Congregate icti sanctos ejus, qui ordinant testamentum ejus super sacrificia »⁸⁴. Et alibi : « Semel locutus est Deus ; duo hæc audivi ; quænam illa? in terra Deus, in cœlis homo. Addit orationem confirmans : « Quia potestas Dei est : et tua, Domine, misericordia : quia tu reddes unicuique juxta opera sua »⁸⁵. Enuquè secutus Paulus vociferatur : « In eo enim, in quo passus est ipse, potens est et eis, qui tentantur, auxiliari »⁸⁶. Et per Sophoniam Deus Pater confirmat : « Et tribulatio homines et ambulabunt ut cæci, quia Domino peccarunt »⁸⁷. Videlicet non dixit : Quia mihi peccarunt, sed, « Domino ; » charissimo enim Filio poenas irrogarunt, secundum assumptum. Ideo B « effundam sanguinem eorum sicut pulverem, et carnes eorum sicut stercore boum ; et argentum eorum, et aurum eorum ventilabo tanquam pulverem ; et non poterit eruere eos in die iræ Domini : quoniam in igne zeli ejus consumetur omnis terra »⁸⁸.

C Observate sane, non ait : In die iræ meæ, sed : « In igne zeli ejus, » Unigenito judicii potestatem tribuens. Itaque et meus Servator ait : « Neque Pater judicat quemquam, sed omne judicium dedit Filio »⁸⁹. Et de Filio David : « Ignis ante ipsum præcedet, et inflammabit in circuitu inimicos ejus »⁹⁰. En ut Deus iterum veniet corporatus; nam quas alias inimicitias Christo potuerunt homines objicere, secundum divinam ejus et immortalem naturam, nisi humana supplicia, quæ a Judeis sustinuit? Quapropter vœ illius inimicis ea die. Ideo rursum : « Annuntiabant cœli justitiam ejus : quoniam Deus judex est »⁹¹. Ezechiel vero sic habet : « Consurgant, ascendant omnes gentes in vallem Josaphat; quia ibi sedebo, ut Judicem omnes gentes in circuitu. Emittite falces, quoniam matravit messis; introite, calcate, quia plenum est torcular; redundant torcularia, quia repleta sunt mala eorum. Sonitus exauditi sunt in valle justitiae : sol et luna obtenebrabantur, et stellæ occidere facient splendorem suum : Dominus autem de Sion clamabit, et de Jerusalem dabit vocem suam : et movebitur cœlum et terra. Dominus autem parcat populo suo »⁹². Et Moses : « Judicabit Dominus populum suum : et in servis suis consolabitur »⁹³. Servos appellans sanctos, qui et meditantur justitias ejus, et faciunt mandata ejus. Populum vocat impios et nocentes peccatores : unde hos judicabit, in illis consolabitur »⁹⁴. Isaïas hæc ita prosequitur : « Ecce Dominus sicut ignis veniet, et sicut procella currus ejus, reddere in furore ultiōrem suam, et increpationem suam in flamma ignis ; in igne enim Domini judicabitur omnis terra »⁹⁵. David : « Læ-

⁷⁵ Matth. xxv, 31. ⁷⁶ Joan. iii, 13. ⁷⁷ Jerem. iii, 17. ⁷⁸ Eccl. xi, 10; xii, 2. ⁷⁹ Psal. xlvi, 5, 6. ⁸⁰ Malach. v, 1. ⁸¹ Agg. ii, 23. ⁸² Isa. i, 3. ⁸³ Psal. xlix, 1. ⁸⁴ ibid. 3, 4. ⁸⁵ Psal. lx, 12, 13. ⁸⁶ Hebr. 2, 18. ⁸⁷ Soph. i, 17. ⁸⁸ ibid. 18, 19. ⁸⁹ Joan. v, 22. ⁹⁰ Psal. lxix, 3. ⁹¹ Psal. xlix, 6. ⁹² Imo Joel iii, 12-16. ⁹³ Deut. xxxii, 56. ⁹⁴ II Mach. vii, 6; Psal. cxxxiv, 14. ⁹⁵ Isa. lxvi, 15.

rentur cœli, et exsultet terra : commoveatur mare A fore, et peccatorem in æternum) comburendum servatum (53) iri⁶. » Et id quidem integrum manusurum, et peccatorem in æternum comburendum reservatum iri. Licet ipsi illud quod non consumat (54), et semper in flamma retineat, argumentum salutis et remissionis arbitrentur. Si vero dictis sancti Pauli sic adversantur, et, ut non oportebat, contradicunt, tamen a sancto Davide refarguntur. Sic enim ipse docuit aperte, confusio-
nem, et conturbationem, et in infernum conver-
sionem sempiternam fore, mendax est illorum exspectatio alicuius vel levissimæ cessationis. Et alio psalmo quidem dicit : « Quoniam probasti nos, Deus : igne nos examinasti sicut examinatur ar-
gentum : induxisti nos in laqueum, posuisti tribu-
lationes in dorso nostro ; imposuisti homines super
capita nostra. Transivimus per ignem et aquam, et
induxisti nos in refrigerium⁷. » Sed hic tantum.
Non enim nisi solam præsenz vitæ inæqualitatem,
et humanarum rerum conversionem, ac vicissitu-
dinem iis verbis declaravit. Hic eorum perniciem exploratus demonstrans, subdit : « Et cognoscant
quia nomen tibi Dominus : tu solus Altissimus in
omni terra⁸. » Tu solus supremus es, qui solus e
supremis descendisti, solusque citra peccatum homo
factus, ab omni æternitate Dominus et totius uni-
versi rex atque Deus es. Consonat Davidi de æterno
supplicio et Isaías : « Veniet omnis caro, ut adoret
in conspectu meo in Jerusalem, dicit Dominus.
Et egredientur, et videbunt cadavera hominum,
qui prævaricati sunt in me. Vermis enim eorum
non morietur, et ignis eorum non extinguetur : et
erunt in visionem omni carni⁹. » Daniel quoque
in eundem modum de æternitate suppliciorum :
« Multi de his qui dormiunt in terræ pulvere, evi-
gilabunt ; alii in vitam æternam, et alii in oppro-
rium et confusionem æternam. Et intelligentes
fulgebunt quasi splendor firmamenti : et de justis
plurimi, quasi stellæ in sæcula, et ultra¹⁰. » Quod
si haec vaticinia dicta insane ardebunt evertere,
Domini certe exploratis verbis continebuntur, ne-
gantis majorem esse hero servum, aut præstare
discipulum magistro. Ille enim propriæ et vere ma-
gister est, qui Dei et Patris voluntatem, cui est
potestate, et honore, atque natura par, non tantum
auditu edocitus discipulis prodidit. Quæ est autem
liquida Servatoris sententia ? « Et ibunt hi in sup-
plicium æternum (de sanctis loquens) : justi autem
in vitam æternam¹¹. » Et Michæas : « Ecce venit,
dicit Dominus omnipotens : et quis sustinebit diehi
adventus ejus, aut quis ferre poterit ut aspiciat
eum ? quia ipse ingreditur, quasi ignis conflatoris,
et quasi herba lavantium. Sedebit confians,

Docent autem pœnarum finem fore, et piaculari
igne peccata consumptum iri existimant, ac sic do-
nuque ad perennem vitam atque voluptatem transire
exspectant, interpretatione illius Pauli sententiae :
« Quia in igne revelabitur ; et uniuscujusque opus
quale sit, ignis probabit : si cuius opus arserit,
detimentum patietur : ipse autem salvus erit, sic
tamen quasi per ignem¹². » Sed (52) enim neutiquam
suppliciorum finem hæc astronunt, sed contra po-
tius eorum augmentum ; (et id quidem semper

⁶ Psal. xcvi, 11, 12. ⁷ Matth. xxv, 34. ⁸ Joan. ii, 25, 26. ⁹ Matth. ix, 13. ¹⁰ Joan. xv, 22.
¹¹ Matth. x, 55. ¹² Psal. xcvi, 7. ¹³ Psal. lxxxix, 17. ¹⁴ 1 Cor. iii, 13, 14. ¹⁵ ibid. 15. ¹⁶ Psal. lxxvi, 25. ¹⁷ Dan. xii, 2, 3. ¹⁸ Matth. xxv, 46.

(52) Interpres omisit 12 lineas.
(53) T. 1660.

(54) Vel forte consumat.

emundam sicut argentum, et sicut anrum¹⁹. » Quid illi Davidis genuinum est : « Ignis ante ipsum præcedet, et inflammabit in circuitu inimicos ejus²⁰. » Salomon ita rem proponit : « Tunc stabunt justi in magna constantia adversus eos, qui se angustiaverunt, et qui abstulerunt labores eorum. Videntes turbabuntur timore horribili, et mirabuntur in subitatione insperatae salutis²¹. »

Cæterni David non judicium modo, sed locum adeo judicii prodidit, in hæc verba : « Letatus sum in his quæ dicta sunt mihi, in dominum Domini ibimus : Stantes erunt pedes nostri in atris tuis Jerusalem : Jerusalem, quæ ædificatur ut civitas, cuius participatio ejus in idipsum; illuc enim ascenderunt tribus, tribus Domini, testimonium Israel, ad confiteendum nomini Domini : quia illic sederunt in judicio, sedes super dominum David²². » Et Isaias : « Tunc stabit in judicio Dominus, et statuet ad judicium populum suum. Ipse Dominus ad judicium veniet cum senioribus populi, et cum principibus ejus²³. » Et rursum : « Hæc dicit Dominus. Die illa illucescit Deus in consilio cum gloria super terram, ut exaltet et glorificet residuum Israel. Et erit, quod reliquum fuerit in Sion, et quod remanserit in Jerusalem, sancti vocabuntur omnes scripti ad vitam in Jerusalem. Abhuc enim Dominus sordeum filiorum et filiarum Sion, et emundabit sanguinem de medio eorum in spiritu judicii, et spiritu combustionis²⁴. » Ubi per duo judicia requiem atque poenam significat. « Et veniet Dominus, et erit omnis locus montis Sion, et omnia quæ in circuitu ejus sunt, obumbrabit nubes per diem, et tanquam suuo, et luce ignis ardente per noctem, et omni gloria protegetur. Et erit in umbram ab æstu per diem, et in protectionem, et in absconsonem ab asperitate et pluvia²⁵. » « Et humiliabitur homo, et dehonorabitur vir, et oculi sublimes humiliabuntur; et exaltabitur Dominus Sabaoth in judicio, et Deus sanctus glorificabitur in justitia²⁶. » Et alibi : « Prope est dies Domini, et contritio a Deo veniet. Propter hoc omnis manus dissolvetur, et omnis anima hominis formidabit. Turbabuntur legati, et dolores eos tenebunt, quasi mulieris parturientis : et condolebunt alter ad alterum, et stupebunt, et faciem suam quasi flamma, mutabunt. Ecce enim dies Domini venit insanabilis, furoris et iræ, ad ponendum orbem terræ desertum, et peccatores perdendos ex eo. Stellæ enim cœli et Orion, et omnis ornatus cœli, non dabunt lumen; et obtenebrabuntur oriente sole; et luna non dabit lumen suum. Et mandabo universæ terræ mala, et impiis peccata eorum : et perdam superbiam iniquorum, et contumeliam superborum humiliabo. Et erunt qui derelicii fuerint, honorati magis quam aurum

A incinctum : et homo magis honoratus erit, quam lapis de Suphir. Cœlum enim indignabitur, et terra concutietur a fundamentis suis, propter furorem iræ Domini Sabaoth, in die illa, quæ supervenerit furor ejus²⁷. » Alio loco sic idem isthac prosequitur : « Consurget Dominus Sabaoth in valle Gabaon : cum furore faciet opera sua, amaritudinis opera : furor ejus alieno uletur, et amaritudine aliena et vos nolite letari, neque confortentur vincula vestra : quia consummatas et abbreviatas res audi vi a Domino Sabaoth, quas facturæ est super omnem terram²⁸. » Et capite sequenti hæc habet : « Cum viderint opera mea, sanctificabunt nomen meum, et sanctificabunt sanctum ipsius Jacob et Deum Israel timebunt²⁹. » Amos hæc reliquit : B « Qui ædificat in celo ascensionem suam, et securitatem suam super terram fundat : qui vocat aquam maris, et effundit eam super faciem terræ³⁰. »

C Notate diligenter conceptam inverso ordine sententiam. Nam quod dicit, hujusmodi est : Omnipotens ille, et universi molitor Deus, qui maris aquas in totius terre solum effundit, ad extreum in terram suam stabilitatem defagens, id est, circa peccatum homo factus (nam stabilitas sit Fili corporis) incarnatus, et contratio corpore inter nos servos versatus, suos in celo gradus ædificavit. Joel : « Sol convertetur in tenebras, et luna in sanguinem, antequam veniat dies Domini magnus et illustris. Et erit : Omnis qui invocaverit nomen Domini, salvus erit³¹. » Et per Sophonianum Deus : « Tribulabo homines, et ambulabunt ut ceci, quia Domino peccaverunt³². » Evidem non dixit Deus ; quia mihi peccaverunt, sed Domino scilicet charissimo Filio. Itaque et Dominus meus majores vestros alloquens ait : « In iudicium ego in hunc mundum veni : ut qui non vident, videant, et qui vident, cœci flant³³. » Jeremias : « Aspexi super terram : et ecce nihil : et in cœlum ; et non erant lumina ejus, et vidi montes ; et ecce erant trementes, et omnes colles turbatos a facie Domini³⁴. » Et David : « Vedit, et commota est terra : montes et omnes colles sicut cera fluxerunt : quia venit Dominus, quoniam venit iudicare terram³⁵. » D — « Judicabit orbem terra in æquitate, et populos in veritate sua³⁶. » Veritas autem est ipius Unigenitus, ut in Evangelio ipse confirmat : « Ego sum via, veritas et vita³⁷. » Et Isaias iterum : « Exaltabitur Dominus solus in die illa ; et arguet populum multum³⁸. » Quorum verborum hic est sensus. Veniet Christus in sublimi, inque sua divina maiestate, qui condemnabit non omnes, sed refractarios, et eum non reveritos. Et per Ezechielem Deus : « Unumquemque in viis suis iudi-

¹⁹ Iuno Malach. III, 2. ²⁰ Psal. xcvi, 3. ²¹ Sap. v, 4. ²² Psal. cxxt, 4-5. ²³ Isa. III, 13. ²⁴ Isa. IV, 1-4. ²⁵ Ibid. 5, 6. ²⁶ Isa. v, 15, 16. ²⁷ Isa. xiii, 6-13. ²⁸ Psal. xxviii, 21. ²⁹ Isa. xx, 23. ³⁰ Amos ix, 6. ³¹ Joel II, 34. ³² Soph. I, 17. ³³ Joan. XI, 39. ³⁴ Jerem. IV, 25. ³⁵ Psal. xcvi, 4, 5. ³⁶ Psal. xcvi, 13. ³⁷ Joan. XIV, 6. ³⁸ Isa. II, 11, 4.

esbo vos domus Israel²¹. » Vivo ego, dicit Dominus. Quid ait vates? Itane ut vitæ auctorem vivere profiteare, qui spiritum et vitam cunctis viventibus inspiraverit. Sane, inquit, non secundum divinam naturam Deum vivere confirmo, nihil minus (jam ea immortalis est ac perennis) sed secundum humanam. Factus enim est propter nos homo ille hominum amantissimus, et corruptiæ permissione corpus ad extremum immortale et incorruptum reddidit, ac perpetuo victorum produxit. Et quis vero est, qui eum peremisit? Israelis genus, qui Platum sic aggressi sunt: « Domine recordati sumus, quia seductor ille dixit adhuc vivens: Post tres dies resurgam. Jube ergo custodiri sepulcrum, usque in diem tertium: ne forte veniant discipuli ejus, et furentur eum nocte, et dicant plebi: Surrexit a mortuis: et erit novissimus error peior priore²². » Quapropter velut ex ejus persona clamat Ezechiel: Evidet non sum, quod falso remini Judæi, mortuus, sed ita vivo, ut pro suis quemque moribus sim judicaturus. Vere enim gloriosum videbitis, ut cum divino Zacharia loquar²³, quem confisiisti. Salomonis quoque hæc sunt verba: « Dominus corda omnium noscit: et qui figuravit spiritum omnibus, ipse novit omnia, qui reddit unicuique juxta opera ejus²⁴. » Unde et Dominus meus Salomonis sententiam confirmans in Evangelio ait: « Pater non iudicat quemquam, sed omne iudicium dedit Filio²⁵. »

Cæterum, ut firmiorem eorum quæ diximus, veritatem statuamus, veniat ad partes et Daniel ille admirabilis, vir gratiosus, et quæ corporatus adhuc obiens in terra, ingentia, supraque humanum captum posita, conspexit, edat. « Aspiciebam, inquit, in visione noctis: et ecce cum nubibus coeli, quasi Filius hominis veniens; et usque ad Antiquum dierum pervenit; et obtulit se in conspectum ipsius: et datus est illi principatus, et honor, et regnum. Et omnes populi, tribus, et linguae ipsi servient. Potestas ejus, potestas sempiterna, quæ non per-

²¹ Ezech. xxxviii, 11. ²² Matth. xxvi, 63, 64. ²³ Dan. vii, 13 16. ²⁴ Dan. xii, 1-2.

(55) S. Greg. Nazianz. in S. Pascha.

A transibit: et regnum ejus, quod non corrumperetur. Horruit spiritus meus, in habitu meo, et sensus meus, et cor meum turbatum fuit. Et accessi ad unum assidentium, et veritatem quærebam ab eo discere de omnibus his. Et dixit mihi veritatem, et interpretationem sermonum notam mihi fecit²⁶. — « Et, in tempore illo consurget Michael princeps magnus, qui stat pro filiis populi tui. Et erit tempus tribulationis tribulatio qualis non fuit, ex quo facies est homo super terram, usque ad tempus illud. Et in tempore illo salvabitur populus tuus omnis, qui scriptus fuerit in libro: et multi de his qui dormiunt in terra pulvere, evigilabunt, alii in vitam æternam, et alii in opprobrium et confusionem æternam. Et intelligentes fulgebunt quasi stellæ in saecula, et ultra. Et tu Daniel claudie sermones, et signa librum usque ad tempus consummationis, donec doceantur multi, et multiplicetur scientia²⁷. »

Atque in hunc modum nos quoque contra Ecclesiæ lupos, velut ejus alumni decertavimus. In quo si pro dignitate diximus; habendæ Deo grates, sicut minus, etiam sic habendæ grates inenarrabili, et incomprehensæ ac præstanti ejus divinitatis glorie, quam non humana solum ac terrestris natura, et meretur laudare nequit, sed ipsæ ad eō coelestes virtutes id assequi non possunt. Si enim vel angelii ægre ad tantam dignitatem assurgent, inquit, Gregorius ille theologia excellens (55); quin addit; si quidem illis etiam ad summam et extrebas laudes fas sit contingere. Nos quidem certe (illius clementia perspecta) veritatis studium, quasi vidua illa duos terencios, sanctum et sacrum esse jussimus. Nam ex sacra Scriptura id Deo gratum esse didicimus, quod pro virili elaboratum est. Igitur Regi sine principio, et immortali sæculorum Auctori, soli sapienti Deo, gloria, potestas, honor atque cultus cum Unigenito, et ejusdem naturæ, ac comperenai Filio, et ter sancto, bono ac vivifico Spiritu, nunc et semper, atque in omnem perpetuitatem. Amen.

²⁶ Zachar. xii, 10. ²⁷ Prov. xxiv, 12. ²⁸ Joan.

SÆCULI DUODECIMI DE TERRA SANCTA SCRIPTORES QUINQUE.

LEONIS ALLATII PRÆFATIO

In Synnictis Coloniae Agrippinae 1633, in-12.

Dum Chii varia manuscripta, Nihusi præstantissime, locis e variis conquisita, evolvo sedulus, venit in manus meas Joannis Phocæ locorum Palestinae et Syriæ compendiaria descriptio, charactere mi-

nutissimo, in charta bombycina, non multum eleganter exarata. Novitate argumenti atque auctori
pellitus, animum figo, et perlego. Auctor elegans et accuratus, prout illa ferebant tempora, visus
est: quare copiam illius mihi destinaveram; sed, aliis interceptus negotiis, neglexi. Post multos an-
nos, cum manuscriptos, quos ipse videram, codices Romæ in memoriam revocarem, interque familia-
ria colloquia sermo de locis sanctis incidisset; Phocas in annum redit, ingensque subsecutum est de-
siderium, illud mihi, utcunq; possem, comparandi. Scripsi, rescripsi amicis, illi etiam qui mihi
utendum dederat; rogans, rerogans, obsecrans, promisis etiam rem egi. Sed verba feci mortuis:
ad reliqua omnia, præterquam ad hoc unum, semper in promptu responsum fuit. Quare quievi tan-
dem animo. Verumtamen anno elapso, cum in spe rerum aliarum versarer, litteræ mihi ab amico,
qui Chio tunc veniebat, reddi. Dum nomina recognosco, en, cœlo missus Phocas apparuit, non
aliena manu descriptus, sed ipsum autographum, quod Chii conspiceram, a reliquo volumine, cui
erat annexum, avulsum. Quanta persusus fuerim lætitia frustra conarer dicere. Non reportasse
bonum tantum, si thesaurum invenissem. Illius itaque versioni me accinxii, et aliquot dies in eo expo-
lliendo insumpsi. Joannes, Creta oriundus, patrem habuit Mæthæum, qui postea monachum induens
in Patmo insula se exercens, diem obiit: ipse, scilicet grandior, sub Emmanuele Comineno munera
militia tulerat. Memini ipse cap. 24, de sene Ibero: Πάλαι ἐπὶ χρόνοις συχνοὶ ἐν τῷ περὶ τὴν Θάλασσαν
τῆς Ἀτταλίας πεπηγότι λίθῳ, τοὺς ἀσκητικοὺς διανύσας πόνους, ὅτε καὶ ἡμεῖς τῷ ἀνδρὶ ἐνετύχομεν, τῷ
δοκιμῷ φτισιέ καὶ Πορφυρογεννήτῳ τῷ Κομνηνῷ συστρατευόμενος. Qui pridem per plures annos in
saæ, ad mare Attaliæ fundato, laboribus continua sudoribusque sese exercuerat; ibique nos eum al-
locuti fuimus, dum una cum celeberrimo imperatore et Porphyrogeneta Comineno militaremus. Ejus-
dem Emmanuelis meminit alibi saepius hoc eodem libello. Duxa uxore, ex ea filium habuit. Ejus
nomen a compaginatoribus libri, dum cultro foliorum extremitates æquarunt, abscissum est. Postea
monachus factus, invisit loca sancta anno 1185. Et hæc omnia habeo ex notula, quæ rubeis litteris
in margine additur: Συγγραφέσσα παρὰ Ἰωάννου λεπίως τοῦ εὐερεσπάτου Φωκᾶ, υἱοῦ Μαρθαλού
μνοναχοῦ τοῦ ἐνασκοῦντος ἐν Πάτμῳ τῇ νήσῳ, διόπερ εἰδὼν ἀγίους τόπους εἰς χιλίους ριτές. Scripta
a Joanne sacerdote piissimo Phoca, filio Mæthæi monachi, qui se exercet in Patmo insula; qui vidit
sancta loca anno 1185. In fronte vero libri scriptum erat: Υἱὸς λεπέως τοῦ Φωκᾶ ἐκ τῆς Κρήτης
γράψων νῦν, τονομα.... Filius sacerdotis Phocæ Cretensis scribo nunc, nomine....

Sed ne Phocas nositer palaret solus, socios ei dedimus binos, alias a Morello, qui eos e bibliotheca
Vaticana per Sigmundum habuerat, misere et infeliciter editos, Epiphanium monachum Hagiopoliti-
tam prosa oratione, et alium carmine politico, hæc eadem loca persequentes. Omnia, inquam, ibi
sic scalent erroribus, ut multis in locis vix intelligi possint. Quare, ut cultiore habitu compareant,
Epiphanium ad manuscriptum Vaticanum, unde transsumptus erat, restitui; ex quo ferme omnia, quæ
scrupulum injicere poterant, corriguntur. Interpretationem etiam Latinam ad verba Graeca interpolavi;
ut non tantum Graece, sed etiam Latine, concinnior exiret. Carmina Graeca ex manuscripto meo
supplevi; quæ an Maximi Planudæ sint, in dubium verti poterit, cum in meo nullum auctoris nomen
præferant, quemadmodum et in Vaticano; quamvis in hoc, ante et post dicta carmina, nonnulla
sunt, quæ Planudæ nomine notantur, non alieno at ista carmina charactere exarata. In codice ma-
nuscripto Viennensi, quem vidi doctissimus et eruditissimus Lucas Holstenius, hæc Carmina tribue-
bantur Perdicæ, protonotario Ephesino. Περδίκχον Πρωτονοταρίου τῆς Ἐφέσου Ἐξφρασίς διὰ στόχων
περὶ τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις χυριακῶν θεαμάτων. Perdicæ protonotarii Ephesini Expositio, carmine,
spectaculorum Dominicorum et memorabilium, quæ Hierosolymis videntur. Titulus non unus in omni-
bus est; alii enim legunt, περὶ θεαμάτων, De spectaculis; alii, περὶ θεαμάτων, De thematibus; alii,
περὶ θεαμάτων, De miraculis. Θεαμάτων tamen aliis proposuerim.

Additur Anonymus de iisdem locis, communis Graecorum lingua quidem, diligenter tamen, conscri-
psis, et in rebus narrandis accuratus; a quo tantummodo repetere valeas Christianæ pietatis ac re-
ligionis, erga loca sacrosancta, præclarissima vestigia; ob molis exiguitatem vix visus traducendus
in lingua Latinam, traductus tamen.

Eugesippum, de distantiis locorum Terræ Sanctæ, humanissimi Caroli Moroni beneficentia habui.
Non videbatur tanti non nemini: verum, cum rarus adinodum sit et antiquus, ne quis, hujuscemodi
nomine majora sibi singens, illius privatione indoleat, hortatu amicorum cum aliis de Terra Sancta
scriptoribus publicandum censuimus. Aliorum dignitate, gloriam, si quæ fuerit, in se transvehet.

ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΦΩΚΑ

ΕΚΦΡΑΣΙΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ

ΤΩΝ ΑΠ' ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ ΜΕΧΡΙΣ ΗΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ ΚΑΣΤΡΩΝ, ΚΑΙ ΧΩΡΩΝ, ΣΥΡΙΑΣ, ΦΟΙΝΙΚΗΣ, ΚΑΙ
ΤΩΝ ΚΑΤΑ ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΗΝ ΑΓΙΩΝ ΤΟΠΩΝ

JOANNIS PHOCÆ

COMPENDIARIA DESCRIPTIO

CASTRORUM ET URBIUM, AB URBE ANTIOCHIA USQUE HIEROSOLYMAM; NEC NON
SYRIÆ, AC PHœNICIÆ, ET IN PÁLÆSTINA SACRORUM LOCORUM.

1. *In vero nos ipsi, qui sacrosanctis spectaculis animalium explevimus, locaque oculis usurpavimus, in quibus Deus olim versatus est, et fugientem populum per Moysen ex Aegypto in signis et prodigiis deduxit; manu valida populis, eorumque dynastis, Seon rege Amorrhæorum, et Og rege Basan, et universis regnis Chanaan debellatis, atque excuso brachio, in eorum loco, peregrino populo collocato; quem in tantum auxit atque ampliavit, quantum nobis divinæ Litteræ ingerunt, quæque postremis deinde temporibus per Unigeniti sui divinam incarnationem sanctificavit, admirando nostræ renovationis opere absoluto: An nos, inquam qui haec perspeximus, soli participes erimus, heluones et gurgites in cibis devorandis amulati? Ast ubinam gentium naturalis societas et mutuus amor, per quæ dilectio ostenditur, et humanae conditio naturæ, veluti lineamentis quibusdam, exprimitur? Res itaque pro viribus aggredienda est, ut veluti in tabula, locorum situm, atque ac imagines, verbis depingamus, et, quæ nos ipsi aspectavimus, media scriptura, rerum hujuscemodi studiosis enarremus. At vero illis qui ea loca perviderunt, frustra nos operam sumere videbimur, etenim si sermoni ea mens est, ut aspectum imitetur; et omnis imitatio exacta discussione inferior est, sequitur, me etiam minorem illis letitiam comparaturum, ea voluptate quæ ipsis per oculos insedit. Quid porro sermo? eos expressius instruet, qui oculis sacra illa loca non perlustrarant, sæpe etiam et eos, qui ea narrantibus occurrunt, quam illi, qui sine ullo examine enuntiant, imo et iis qui qui conspicere dulce, ea etiam suave est audire.*

2. *Exstabat, tum cum erat ad Orontem Antiochii Theopolis, theatrorum magnitudine, stoarum splendoribus, templorum structuris, copia item civium, et divitiarum magnificencia, superba ac tumens: lateque cæteras fere orientales urbes extirperabat:*

A. Tί δέ οἱ τὸν λερῶν κατατρυφήσαντες θεαμάτων ἡμεῖς, καὶ τόπους ίδόντες. ἐφ' οἷς θεδες πάλαι μὲν ἔχρημάτισε, λαὸν φυγάδα διὰ Μωσέως ἐξ Αἰγύπτου ἐν τέρασι καὶ σημείοις μεταγαγών χειρὶ κρατᾷθ, πατάξας ἔβη καὶ δυνάστας αὐτῶν, τὸν Σηών βασιλέα τῶν Ἀμωρίσιων, καὶ τὸν "Ὄγ γε βασιλέα τῆς Βασάν, καὶ πάσας τὰς βασιλείας Χανάν καὶ ἐν βραχίονι ὑψηλῷ ἐγκαθιδρύσας ἐκεὶ λαὸν ἐπηλυν, καὶ τοσοῦτον αὐξήσας δυσον αἱ θεῖαι παριστῶσι Γραφαῖ, ἵπ' ἐσχάτων δὲ διὰ τῆς τοῦ Μονογενοῦς αὐτοῦ θείας ἐνανθρωπήσεως καθαγιάσας αὐτοὺς, καὶ τὸ θαυμαστὸν ἔργον τῆς ἡμῶν ἐκτελέσας ἀναπλάσεως, μόνος τοῦ ἀγαθοῦ τοῦδε μετάσχωμεν, τοὺς λίγους περὶ τῆς βράστης μιμύμενοι; Καὶ ποι τὸ κοινωνικὸν καὶ φιλάλληλον φανεῖται, δι' ὃν τὴς ἀγάπης ἐμφανεῖται χρῆμα, καὶ τὸ τῆς ἡμῶν φύσεως ἕδιον οἶδε χαρακτηρίζεσθαι; Ἐγχειρητέον ὅντες δύναμις, ἵν' ὡς ἐν πίνακι τὸ διάγραμμα διὰ τοῦ λόγου εἰκονουργήσωμεν, καὶ ἄπειρος διάπειρος εἰδομεν, διὰ μέσου τοῦ γράμματος τοῖς φιλοθέοις καθιστορήσωμεν. Τοῖς μὲν οὖν τοὺς τόπους θεασαμένοις, περιεργόν τι δόξω ποιεῖν. Εἰ γάρ τῷ λόγῳ σκοπὸς μιμεῖσθαι τὴν θέαν, πᾶσα δὲ μίμησις ἥτιόν πως φαίνεται τῆς ἀκριβείας, δῆλον ὡς ἥτετον εὐφρανῶ τῆς διὰ τῶν δύμάτων ἐνιδουθείσης αὐτῆς [ἰσ. αὐτοῖς] ἡδονῆς. Τί οὖν δό λόγος; τοὺς δύει μὴ παρειληφτας τοὺς δρόσους τόπους ἐνιστεῖ δέ που τοῖς λεγομένοις ἐντευξιμένους, ἐναργέστερον, οἵματι, διδάξει τῶν ἀδικονότεως ἐπαγγελλόντων. Μᾶλλον δέ καὶ τοῖς θεασαμένοις εἰσάσει τινὰ τέρψιν, εἰπερ δὲ βλέπειν ἥδιν, τούτων ἀκροδοθαι τερπνόν.

β.* Ήν δέ δρα καὶ ἦν ἡ περὶ τὸν Ὁρόντην θεού πολις Ἀντιόχου μεγέθει θεάτρων, στοῶν καλλοναῖς, καὶ ναῶν ἀφιδρύματι, πλήθει τε πολιτῶν, καὶ πολυολβίᾳ χρημάτων ἀρενθῶσα, καὶ λαύρω; ὑπερκειμένη τῶν τῆς ἀνατολῆς σχεδὸν πασῶν πόλεων.

*Αλλὰ χρόνος καὶ βάθειρος; χείρ ταύτης; τὸν δέδον ἡ θάρσυσε, καὶ έτι περιστράπτη πυργώμασιν, ἀπάλλελῶν τε ισχύ, εὐανθίᾳ περισχιζομένων ὑδάτων κελαρισμοῖς, ἡρέμα πικις φιαχεομίνου τῇ πόλει τοῦ ποταμοῦ καὶ περιζωνύοντος, καὶ ὑγραὶ ἐκαφαὶς περιπλεχομένου των πυργωμάτων αὐτῆς. Ἔτι δὲ τοις ἐκ τῆς Κασταλίας πηγῆς διαφερόντως ἀρδευομένη νάμασι, χρονιήδον περιβέρεμένου καὶ ταύτης τοῦ φείδου καὶ συγναῖς ἀμαρῶν χοαῖς τὸ διπάν περιχέοντος; Διτοῦ, καὶ τούτο τοῖς χεύμασι καταπλύνοντος, δαψιλεῖς χειρὸς καὶ μεγαλοφύχου τοῦ τῆς πόλεως οἰκιστοῦ, ἐκ τῶν αὐτῆς πηγῶν μετοχετεύοντος τοῦ νάματος, διὰ τῶν ὄρέων μέχρι τῆς πόλεως. Ἐντεῦθεν τὸ περιβόητον τῆς Δάφνης προστείον παντοιῶν φυτῶν περιστεφανοῦται ἀνυδρομῆ, καὶ τὸ θαυμαστὸν ἔστιν δρός, οὗ πολιστῆς διθυραστὸς Συμεών. Τούτοις ἁμορεῖ τὸ Μαύρον δρός καὶ δικόπελος, ἐν οἷς πάλαι μὲν πολλοὶ Θεοφιλεῖς ἀνθρώποι τὸν Θεὸν ἐκηγήσαντες εἰνρού, καὶ γῦν τῶν σωζομένων εἰσὶ, καὶ τὰς λόχμας τῶν αὐτῶν οἰκοῦσιν δρέων, ἐκείνους τῆς καλλονῆς ἐφιέμενοι. Ἡ δὲ Κασταλία πηγὴ μέσον δύο βουνῶν ἀποθρώσκουσα ἐκ τῶν προπόδων τοῦ πρὸς θάλασσαν ἐνδεξάπενεύοντος, ἐξείσιν τι νᾶμα χανδὸν ἀπερίβενγεται, ἐν ἥ καὶ στοὰ παμμεγέθη; δράται, περιοροφοῦσα τὰ τῆς πηγῆς νάματα, ἀφ' ἧς τὸ θάρω πλησίως ἀποπτυθενον δυοὶ περισχίζεται χεύμασι. Καὶ τὸ μὲν διαμαρεύμενον ἐν ὑψιθάμοσιν ὅχετοῖς, καὶ ἐναέριος γενόμενον ποταμὸς ἐξ ὑπερβεξίων τῇ πόλει περιφοιτεῖ· τὸ δὲ ταῖς ἐπ' ἀριστερῷ τῇ πηγῇ πάδιάς πελαγίζον ἐπιλιμνάζει τοῖς ἔλεσι καὶ δλον τὸν τῆς Δάφνης ἀπάρδει λειμῶνα, καὶ ταῖς τοῦ Ὀρόντου ἐξ εὐνύμων ροᾶσι ἀπιμίγνυται. Τὸ δὲ θαυμαστὸν δρός μεταξὺ τῆς πόλεως καὶ τῆς θαλάσσης. λορούμενον ἐξαίσιον τι χρῆμα καὶ δρόθαλμῶν ἀγλαῖς τοῖς ἐντυγχάνουσι βλέπεται, μεθοριάζον γάρ τὴν τε πόλιν, καὶ τὴν ρωσῶν ἐξατέρων αὐτοῦ τῶν μερῶν τὸ δρός ἔχει τὸν Σκόπελον, καὶ τὸν λεγόμενον Καύκασον. Ὁ δὲ ποταμὸς, Ὀρόντης εἰλιγμῶν ἀπειρῶν περιδινήσει περὶ τοὺς πρόποδας φέει τοῦ δρούς, καὶ τῇ θαλάσσῃ τὸ φείδον ἐκπτύει. Τούτου τοῦ δρούς τῇ κορυφῇ δι μέγας ἐφησυχάστες ἀνήρ ἐκεῖνος, καὶ ἀναβάσσεις θέμενος ἐν καρδίᾳ, μετάρσιος ἐν σώματι γίνεται, καὶ φιλονεκεῖ μετὰ σώματος γενέσθαι αἰθέριος, καὶ μέσον εἶναι Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων. Καὶ δηποτὲ εἰργασται τούτος τὸ παράδοξον τῷ θεορίῃ ἐκείνῳ ἀνδρὶ, ἐγὼ δηλώσω. Χεροὶ λαξευτῶν εἰς βάθος, κοιλάνας τὴν τοῦ θαυμαστοῦ κορυφὴν δρούς μονδίθον, ἥ μονοφυῆ μονήν ἀπειργάσατο, ἦς μέσον χύτορυθή λαξεύσας κίλον, ἐν αὐτῷ τὰς βάσεις ἔθετο, ἐπὶ πέτρας κατὰ τὸ λόγιον τοὺς πόδας ἐρέισας, περὶ δὲ ἀνίσχοντα ἥλιον ναὸν ἡγείρε περικαλλῆ τῷ Θεῷ, ἐν αὐτῷ συνεκάλει τοὺς αὐτοῦ μαθητάς· καὶ ὕντος μὲν ἐν ὑπαίθρῳ, οὗτοι δὲ ἐνδοθεν τοῦ ναοῦ ἀλονύκτως ἰστάμενοι, τοῖς ἀγίοις πρέπουσαν λατρεῖσιν Θεῷ προσέφερον.

γ'. Μετὰ δὲ ταῦτα καὶ τὴν Ἀντιόχειάν ἔστιν ἡ Λαοδίκεια, πόλις μεγάλη καὶ πολυάνθρωπος, καὶ δὲ χρόνος καὶ ταύτης τὸ μεγαλεῖν ἐλώνησε, καὶ

A sed tempus, ac visis barbaris, beatitudinem illius exhausit; licet conspicua adhuc sit, et turriūm altitudine, et propugnaculorum validitate, et pratorum ac florarum omnia fecunditate, et in plures partes sepe dividentium aquarum sibilis; cum placide fluvius circumfluat urbem et cingat, et molli tactu ejus turres circumpleteatur. Insuper e Castalii fontis fluentis egregio irrigatur; cuius aquae torrentium instar pelluntur, et frequentibus sulcorum riviis urbem universam perfundunt, eamque fluxibus aspergunt; operarum copia, et conditoris magnificētientia, ex illius fontibus per montes ad ipsam civitatem laticibus corrivatis. Hic fama per orbem vulgatum Daphnes suburbium, proceris omne genus arboribus exornatum, et mons est maxime nobilis quem admirans Simeon in habitationem adaptavit. Hisce finitus est mons Maerus, et Scopulus, in quibus antiquitus multi Deo addictissimi viri, Deum conquirentes, invenerunt, et ad bac tempora perdurant, et laudatorum montium pulchritudine pellecti, silvas inhabitant. Castalius fons inter duos colles exsiliens, ex ejus qui in mare procurrevit, ima parte, eximia quædam aquarum irrigua evomit; in quo prægrandis assurgit porticus, cursum fontis concamerans: hinc aquæ affluenter prosilentes, in duos rivos dividuntur: earum una pars per altissimos ductus, veluti sulcos, corrivata, æque ac aereus fluvius ex parte dextra superiorique in Urbem influit, altera, sinistris fonti C locis campestribus exundans, in paludibus superstagnat, universaque Daphnes prata irrotat; datum laevis Orontis fluentis immisceatur. Mons vero admirandus inter urbem et mare elatus, res egregia ac spectabilis, et advenientium oculis delicium, conspicitur. Namque urbi Rosoque conterminus, utrisque e partibus, monte, scopulo, Caucasoque constringitur. Orontes fluvius innumeris inflexionum vorticibus ad pedes montis profluit, et in mare aquas immittit. In montis hujusce vertice magnus ille vir, tranquille vitam agens, et in corde ascensiones disponens, corpore sublimis extollitur, et cum ipso corpore æthereus fleri, interque Deum et homines medius esse, contendit. At qua ratione Deo dedito viro ista res admiratione digna evenerit, ipse dicam. Lapidarum opera summitate montis admirandi ale excavata, monasterium ex uno conflatum compaginatumque lapide exstruxit: in media monasterii inter excisos lapides sua sponte nata columnæ gradus appinxit, super petram, ut sacro Eloquio traditur, pedibus firmatis, versus exorientem solem templum pulcherrimum Deo erexit, in quod discipulos convocabat: atque ita sub dio ipse commorans, illi tota nocte in teuplo stantes, ut decebat sanctos, debilitum Deo cultum offerebant.

3. Post hanc et Antiochiam, Laodicea sequitur, civitas ingens, copia hominum frequens; licet tempus illius quoque splendorem imminuerit. Hanc

excipiunt Gabala, sive Zebel. Post Gabala, castrum A sequitur, Antarada dictum, sive Tortosa. Et sic hinc, Tripolin usque, varia castra adjacent. In mediterraneis juguni magnum porrigitur, quod Chasysili accolunt, gens Saracena, neque Christum amplectens, neque cum Macchumeto sentiens, sed proprie sectæ tenax, Deum constitetur; et, inter eos prius occupantem, legatum Dei nuncupant; cuius imperio ad magnarum urbium principes dimissi, eos ensibus obturcant; nam præter expectationem in eos irruunt; et, facinore in ipso, mortem oppellunt, a multis pauci illi post patratum scelus circumventi; idque martyrium esse, et immortalitatis perceptiunem, existimant.

4. Jugo inhæret pulcherrimus et sacrarum Scripturarum laude digne decoratus Libanus, mons prægrandis, a vertice ad imos pedes nivis tractus veluti cincinnos induens, pino, cedro, cupresso que consistit, et aliis frugiferis hisque variis salique abundantibus plantis refertus. Partes, in mare nutantes, colunt Christiani: Damascum respicientes et Arabiant, Saraceni possident: ex rimis ac vallibus fluvii ad mare pulchri gelidissimique decurrent; cum recens nix dissoluta, fluvius currentium aquarum crystalli instar efficiat. Ad montis pedes Tripolis jacet; quam conditor in peninsula posuit: namque ex Libano tenuer dorsum sensim descendens, lingua que instar in mare sese insinuans, ad orientaliorem partem incurvatur, in cuius vertice, qui urbem exadiscavit, fundamenta illius jecit: circum ambituque suo admodum parva est, verum murorum altitudine, et pulchritudine ædificiorum, spectabilis.

5. Eam sequitur Zebelet; mox Berytus objicitur, urbs ingens, et multitudine hominum affluens, pratorum undique copia septa, et portus pulchritudine percelebris. Portum etenim non natura dedit, sed is artis industria fabrefactus, in sinum urbis ad lunæ modum ingerit; et in extremis, quæ quasi cornua egeruntur, duæ magnæ turres exstructæ sunt, quarum ex una in alteram protensa catena naves in portu stantes obserat. Hæc et Syriæ Phœniciaeque terminus est.

6. Deinceps Sidon, et in ea portus, Didymi nomine cluens. Illius situs descriptionem, qui Leucippes res gestas scripto tradidit, optime expressit; namque si ad locum appuleris, portum, et sinum ante portum, ut scripto delineatur, revera ita esse intueboris. Extra urbem, ad trium sagittarum jaculum, templum visitur, porticus prelonga concameratum; et templi mytulo quadratus lapis inlitteret, in quo, ut multorum et traditione, Salvator mundi Christus stans, turbas instituebat.

7. Post Sidonem Sarepta castrum in alluvione ipsa maris fundatur, et templum prophetæ Eliæ in

A μετ' ἑκείνην τὰ Γάδελα ἦτοι τὸ Ζέβελ, μετὰ δὲ ταῦτα τὸ κάστρον ἡ Ἀντάραδ, ἦτοι ἡ Τουρτοῦσα. Καὶ οὗτος περὶ μὲν τὴν αἰγαῖαν καστέλλα διάφορα ἔως Τριπόλεως, περὶ δὲ τὸ μεσόγειον διέρχεται ζυγὸς μέγας, εἰς δὲ οἰκούσιν οἱ λεγόμενοι Χασύσιοι, Ἐθνος Σαρακηνικὸν, μήτε Χριστιανίζον, μήτε τὰ τοῦ Μουχουμέτη φρονῶν, ἀλλ᾽ ίδιαν ἔχον αἱρέσιν τὸν Θεὸν δύολογεν, καὶ τὸν ἐν τούτοις πρωτεύοντα πρέσβυτον δονομάζειν Θεοῦ, οὐ τῇ κελεύσει πρὸς μεγάλων χωρῶν ἐκπερπόμενοι ἄρχοντας, κατακαίνουσι τούτους μαχαρίαις, ἐκ τοῦ ἀπροδοκήτως ἑκείνοις ἐπιπτῆσιν, καὶ συναποθήσκουσι τῷ τολμήματι, δηλαδὴ μετὰ τὴν τοῦ δράματος ἐγχείρησιν οἱ δλέγοις κτεννύμενοι· τοῦτο μαρτύριον ἥγηνται καὶ ἀθανασίας περιβολήν.

B. δ. Μετὰ δὲ τὸν τοιούτον ζυγὸν ἔστιν ὁ πάγκαλος καὶ ἀξιωτὸς περιβόητος ἐν ταῖς Γραφαῖς Λίβανος, ζυγὸς πάμμεγας, κορυφόθεν μέχρι προπόδων συρραδας χιόνος ὡς βοστρύχους περιβαλλόμενος, πεύκη καὶ κέδρων καὶ κυπαρίστεψ καταδενδρούμενος, καὶ ἀλλων ὀπωροφρόων φυτῶν διαφόρων πλήθεσιν ὠραιῶς μενον. Τούτου τὰ πρὸς θάλασσαν οἰκούσι Χριστιανοὶ, τὰ δὲ πρὸς τὴν Δαμασκὸν καὶ τὴν Ἀραβίαν Σαρακηνοὶ νέμονται, ἐκ τῶν αὐτοῦ φωχῶν καὶ κοιλάδων ἀπόρρεουσα ποταμοὶ μέχρι θαλάσσης, ὠραῖοι καὶ πάμψυχοι, τῆς χιόνος δέρτε λυομένης, καὶ καταχρυσαλλούστες τὰς τῶν ναμάτων ἐπιφρόάς. Τούτου περὶ τοὺς πρόσδοχας ἔστιν ἡ Τρίπολις, ἢν δειμάμενος ἐπὶ χερσονήσου ἐπήξατο. Καὶ γάρ ἐκ τοῦ Λιβάνου λεπτὸν φάλιον κατερχόμενον, τλωσσοειδῶς τῇ θαλάσσῃ ἐμφύεται, κυρτούμενον περὶ τὸ ἀνατολικώτερον μέρος, ἐφ' οὐ τὸ δάκρυον ὃ τὴν πόλιν δειμάμενος τὰς βάσεις ταύτης ἐπήξατο. "Ἔστι δὲ αὕτη σμικροτάτη ἕγαν ἐν τῇ περιβολῇ περιγραφῇ. Ήφει δὲ τειχίων καὶ καλλονῆς κτισμάτων καθωρατεῖται.

C. ε'. Μετ' αὐτὴν ἔστι τὸ λεγόμενον Ζεβελέτ. Καὶ οὗτος ἡ Βηρυτὸς πόλις μεγάλη καὶ πολυάνθρωπος, λειμῶνων περιστοιχειούμενη πλήθεσι, καὶ κάλλει λιμένος λαμπρυνομένη. Οὐ γάρ φυτικὸς ἔστιν ὁ λιμήν, ἀλλὰ τεχνικῶς γενόμενος, μηνοειδῶς ἐγκολποῦται τῇ πόλει, καὶ περὶ τὰ τοῦ μονοειδοῦς [Ισ. μηνοειδοῦς] σχήματα, κέρατα δύο μεγάλοι πύργοι ἐφίδρυνται, ὃν ἐκ τοῦ θατέρου πρὸς τὸν ἔπερον ἀλυσις ἐκταθεῖσα τὰς ναῦς ἔσωθεν τοῦ λιμένος διαπολεῖται. Αὕτη μεθοριάζει Συρίαν τε καὶ Φοινίκην.

D. σ'. Ἐντεῦθεν ἡ Σιδὼν καὶ ὁ ἐν αὐτῇ λιμήν φέδος μενος Διδυμος, οὐ τῆς θέσεως τῇ διαγραφῇ δὲ τὴν Λευκίπτην συγγράψας ἀριστως ἐξέφρασεν. Τῆς γάρ ἀν ἐπιδημήσας τῷ τόπῳ τὸν τε λιμένα, καὶ τὸ προκόλπιον κατὰ τὴν τῆς γραφῆς διαζωγράφησιν τῇ ἀληθεῖᾳ φαινόμενα. Τῆς δὲ πόλεως ἔξιθεν ὡσεὶ τριῶν τάξιν βολῆς διποθέν ἔστι ναὸς στοῦ περιοροφούμενος ἐπιμήκει, καὶ περὶ τὸ μυάκιον τοῦ ναοῦ τετράγωνος ἐπίκειται λίθος, εἰς δὲ, ὡς τῶν πολλῶν ἔχει λόγος, διώστηρ τοῦ κόσμου Χριστὸς ἐστῶς τοῦ δοχείου ἐδίδασκεν.

E. Μετὰ τὴν Σιδὼν τὸ Σαραγὸν κάστρον περὶ τὸ κλύσμα τῆς θαλάσσης τεθειμελωται, καὶ ναὸς

τοῦ προφήτου Ἰλιοῦ ἐπὶ τῇ οἰκίᾳ τῆς ἔνεσάστης αὐτὸν χήρας, μέτον τοῦ πολίσματος ἰδρυται.

τ'. Ἐκεῖθεν ἡ Τύρος ἐστὶ πόλις, σχεδὸν πασῶν τῶν τῆς Φοινίκης ἔξοχωτέρα ἐν καλλονῇ· καὶ γὰρ αὕτη τῷ σχήματι τῆς Τριπόλεως ἐν δομοῖς χερβονῆσφ τεθεμελίωται. Ἀλλὰ ταῦτη μεγέθει πολλῷ πλέον ἐκείνης εὑρύνεται, καὶ καλλονῇ κτισμάτων καὶ ὥρας ὀτιται. Τὸ δὲ ταῦτης προκόπιεν ἐστὶ παρεμφερὲς τῷ λιμένι τῆς Βηρυτοῦ, καὶ ἐκεῖνο πολλῷ πλέον ἐκείνης εὑρύνηται μεγέθει καὶ κάλλει, καὶ τῷ τῶν πύργων ὑψεις ὑπέρχειται. Τῇς δὲ πόλεως ἔξωθεν ὠσεῖ δύο τόξων βοής ἀποθεν λίθος ἐστὶ πάμμυγας, ἐν τῷ προσαναπαυσάμενος δὲ Χριστὸς, Πέτρον καὶ Ἰωάννην τοὺς λεοντούς ἀποστόλους, ὡς διδύμος ἔχει, πρᾶς τὴν πόλιν ἐξέπεμψε, χάριν δρτων εὑρέσεως, οὐδὲ ἀπέλθετες, καὶ ἀγαγόντες αὐτοὺς δῆμα τῷ Σωτῆρι εἰς τὴν προσεγγυαῖς ὠσεῖ μίλιον ἐν κρήνῃ ἀπέλθοσσαν ἐν τῇ διαστηρα καθίσας, καὶ σὺν τοῖς ἀποστόλοις ἐστιασθεὶς, καὶ πιῶν ἐκ τοῦ ὑδατοῦ, τῷλόγησε τὴν πηγὴν, καὶ ἐστιν ἐπ' ἀληθεῖᾳ ἔως τοῦ νῦν ἡ τοιαύτη πηγὴ διστάχφρετον ὁρώμενη θέαμα μέσον γάρ ἀναδιδομένη τῶν ἐκεῖ λειμῶνων, θαυμαστὸν τι χρήμα, καὶ τερψθύμουν τοῖς ὅδηταις ἐνθείκνυται. Λέγεται δὲ εἶναι ταῦτην καὶ ἀδαθρον. Τὸ δὲ περὶ ταῦτην κτίσμα καὶ σχῆμα ἐστὶ τοιοῦτον. Πύργῳ περιθριγκώσαντες ὀκταγώνῳ οἱ πρώτως φιλοπονησάμενοι τὴν πηγὴν, εἰς οὓς μέτριον ὑψός τὸν πύργον ἀνήγαγον, καὶ τὰ τούτου φιλάσταντες ἀκρα ἀνά τὰς γωνίας ἐπὶ τὰ κάτισα τούτων τοῦ λειμῶνος μῆκη ἐπὶ καμαρῶν ὑψη, ἀμάρας ὑποκοιλάναντες, κρουνήδον ἐκχεισθαι τὸ ἀναδιδόμενον ὑδωρ εἰργάσαντα, διπερ κελαρεσμοῖς ἐπιχεῦν, τοὺς περὶ τὴν κρήνην λειμῶνας συχνοῖς ἐπάρδει τοῖς νάμασι. Καὶ ἐστὶν ᾧ ἐξ ἀπόπτου τοῦ πύργου εἰς ἐφιστάμενος τὸ συνκρεψέ τῶν φυτῶν πετάλων σαλευομένων, καὶ ἐν σταθῆρῃ μεσημβρίᾳ καταψεκάζμενον τὸ τοῦ λειμῶνος δέλων στεράνωμα.

θ'. Ἐκεῖθεν ἐστιν ἡ Πτολεμαῖς ἥτοι τὸ "Ἀκκε"· ἡ δὲ πόλις αὕτη ἐστὶ μεγάλη, καὶ πολυάνθρωπος πασῶν τῶν ἀλλων ὑπερκειμένη, ἡ πάσας τὰς ἀγωγίμους; ὑποδέχεται ναῦς ἐν τῇ πᾶς δὲ διὰ Χριστὸν ἐκτείνων λαὸς διὰ τε γῆς καὶ θαλάττης ἐπιφοιτᾷ. Κάντεῦθεν τοῦ ἀέρος φειρομένου ὑπὸ τῆς τῶν ἐπιλύθων πολυπληθοῦς περουσίας, ἀλληπάλληλοι νόσοι συμβαίνουσι, καὶ τούτοις ἐπάγονται θάνατοι, ἐξ ὧν δυσωδίαι, κάντεῦθεν δὲ ἄηρ ἐπιφέρεται [Ισ. ἐπιφείρετος], καὶ ἐστὶ τὸ κακὸν δημαχον ταῦτης τῆς πόλεως. Δεξιῷ μὲν ἐστιν ἡ Κάρμηλος καὶ ἡ παράλιος πασῶν τῆς Παλαιστίνης. Τὰ δὲ εὐώνυμα ταῦτης τὴν Γαλιλαῖαν καὶ τὴν Σαμάρειαν ἔχουσι.

ι'. Πρώτως οὖν κατὰ τὴν Πτολεμαῖδα ἐστὶν ἡ Σιμφορεῖ, πόλις τῆς Γαλιλαῖας πάντη δαικος σχεδὸν, μηδὲ λειψανον τῆς πρώην ταῦτης εὐδαιμονίας ἐμφανίνουσα. Μετὰ δὲ ταῦτην ἐστὶν ἡ Κανά, καστέλλιον πάντη μικρὸν, τὸ τέως νῦν ὁρώμενον. Ἐνθα τὸ ὑδωρ δὲ Σωτῆρα εἰς οἴνον μετεποίησε. Καὶ οὗτως μέσον διεφόρων βουνῶν ἐπὶ τῷ βάθει τῆς ἐξ αὐτῶν φάραγγος ἡ Ναζαρὲτ πόλις τεθεμελίωται, ἐφ' ἣ τὸ μέγα μυστήριον διὰ τοῦ ἀρχαγγέλου Γαβριὴλ τῇ

A æste vidua, quæ eum hospilio exceperat, media in urbe assurgit.

B 8. Inde est Tyrus uros, cæteris sere rurorūciis urbibus pulchritudine præstans. Etenim ipsa, æque ac Tripolis, in simili peninsula sita est; verumtamen hæc magnitudine multo illa magis, et sediūciorum majestate ac pulchritudine, dilatatur. Si nus maris, qui ante ipsam conspicitur, portui Berytene haud dissimilis est: quamvis ille et de core et magnitudine, et celsitudine turrium amplior et spectabilior sit. Extra urbem ad geninum sagittæ jactum conspicitur, in quo, ut fert traditio, Christus Dominus quiescens Petrum et Joannem, sacrosanctos apostolos, in civitatem misit, ad panes comparandos; illi abeuntes, et afferentes, una cum Salvatore ad vicinum fontem, mille non amplius passibus distantem, prosecti sunt: cum Christus sedisset, convivatus cum apostolis, ex aqua bibit, fontique benedixit; et ad hæc tempora fons ille, si verum fateri volumus, miraculum est videntibus, quod verbis exprimi non potest, namque in mediis, qui ibidem latius effunduntur, pratis saliens, peregrinis in admiratione est, et summo delectamento, diciturque esse profunditatis expers. Structura vero illius figuraque hæc est. Turri octangula circumseptentes, qui primi fontem in eum prospectum redegerunt, in non mediocrem altitudinem illam excitarunt, ejusdemque angulorum extremitatibus, ad modum phiale accommodatis, ad sequales pratorum altitudines, in suummitatibus fornicum sulcis excavatis, depressam aquam in sullenitis speciem effundi procurarunt; quæ cursu resonans, prata, fontem ambientia, frequentibus irrigat flentis: et quandoque quispiam in turri tanquam in specula stans videre poterit densam plantarum congerient, et, duin folia commixcentur et meridies servet, prati uiiversam coronam irrigatam.

9. Inde Ptolemais, sive Acce, sita est; urbs ingens, et copia hominum dives, aliis omnibus excelsior. Ea naves omnes ouerarias excipit; et in eam pro Christo peregrinatores terra marique sese recipiunt. Hinc advenarum immensa multitudinis accessu, dum aer corrumperit, morborum frequentium genera exitiali deserviunt clade; tum odores D pessimi, ex aere putrescente funestum hominibus excidium afferunt: et tanta noxa non ita facilis expugnata est; nec remedium malo iueneris urbis dexteræ partes Carmelum et maritimam Palæstinæ oram, sinistræ Galileam et Samariam habent.

10. Prima itaque post Ptolemaidem urba Galilæa Siphori sita est, prorsus inculta, atque inhabilitis, nullumque sere pristinæ beatitatis præ se fert vestigium. Eam excipit Cana, castellum parvum, ut nunc videnti objicitur. Ibi aquam Salvator in vinum convertit. Tum inter varios colles media, ad ima ab eisdem efformatae vallis, urbs Nazareth locum habet; in qua Ingens per Gabrielem archangelum mysterium Deiparæ Virgini an-

nuntiatum est; propter magnam et affluentem illius misericordiam, qui ob nostram salutem hominem assumpsit Christos Deus noster. Statim atque primam hujuscemodum ingressus fueris, archangeli Gabrieli templum offendes; et in pusilla, circa levam partem altaris quod in templo est, spelunca, fons prælucidas aquas effundens erumpit, in quem immaculatissima Deiparens, a sacerdotibus justo Josepho concredita, dum ab eo servatur, quotidie adveniens, aquam hauriebat; sed a concepto Præcursori mense sexto, cum pro more aquatum venisset, priam a Gabriele salutationem accepit, turbataque, tota timens, in sedes Joseph regreditur; ubi, Ave gratia plena, ab angelo audivit, et, Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum, illi repondit, et hinc Dei Verbum in ventre suo purissimo accepit. Dominus Josephi postmodum in pulcherrimum templum immutata est; in cuius leva parte prope altare spelunca, non in terræ visceribus patevit, sed superficie tenuis hians. Os candido marmore exornatur super pictoris industria, angelus alis insistens, descendens ad matrem sine marito, laetum rutilio salutis, gravi graviter lanificio deditus occurrens; et figuratur quidem, ac si cum ea colloqueretur: Virgini vero, insperato aspectu deterritis, statimque terrore illo faciem alio avertenti, tantum noue manu purpura excedit; quae tremens, forasque sese cubili proripiens, afflui mulieri amicarque obvia fit, eamque ex intimi animi affectu amplexibus sovet. Per os in speluncam ingressus, paucos admodum gradus descendis; tum antiquam illam Josephi ædem oculis lugras, in qua, regressæ a fonte Virgini, archangelus, ut jam dixi, fausta annuntiavit. Est præterea eo in loco, in quo Annuntiatio facta est, ex nigro lapide crux, candido marmore incisa, et super eam altare; et a dextera altaris, pusilla sedicula, in qua semper virgo Deipara se continebat. In dextra vero parte Annuntiationis alia conspicitur sedicula, luminis expira, quam Dominus noster Christus, regressus ex Ægypto, usque ad Præcursorum decollatum incoluisse fertur. Tunc enim, ut divina oracula trahunt, audiens Jesus, quod Joannes esset⁴, deserens Nazareth, ad habitandum Capharnaum se contulit. Sequitur iugum, a diversis collibus effictum, et in eo supercilium, a quo perturbatur erant Iudei Dominum et transiit per medium eorum, et abiit Capharnaum⁵. Dicitur, meχρις τῆς τοῦ Προδρόμου ἀποτομῆς. Tότε γάρ, καθώς τὸν Ιησούν ηὔπειρον, καθ' ὅν δὲ εὐαγγελίσμενος ἐπὶ λευκῷ μαρμάρῳ, καὶ ὑπερβολὴν τοῦ θυσιαστήριον, καὶ στέπασμοὺς δεξιῶνται ταύτην φελοῖς. Εἰσελθὼν οὖν τοῦ στόματος: ξωθεν τοῦ σκηλαίου, κατέρχη βαθύτερα δίλγας, καὶ οὐτως ὅρξε τὴν πάλαι ταύτην ἔκεινην οἰκείαν τοῦ Ιωσῆφ, ἃς ἡ μετὰ τὸ ὑποτεφρήνας ἀπὸ τῆς πηγῆς τῇ Παρθένῳ ὁ ἀρχαγγελος, καλύπτει τὴν ζευγγέλαντο. Εἴστιν οὖν κατὰ τὸν τόπον ἔκεινον, καθ' ὅν δὲ εὐαγγελίσμενος γέγονε. Σταυρὸς ἐκ λίθου μέλανος ἐγκαλλιμένος ἐπὶ λευκῷ μαρμάρῳ, καὶ ὑπερβολὴν τοῦ θυσιαστήριον, καὶ ἐν τοῖς δεξιοῖς μέρεσι τοῦ αὐτοῦ θυσιαστηρίου μικρὸς οἰκίσκος ἐμφανεῖται, ἐν ψήφῳ δὲ ἀειπάρθενος Θεοτόκος ἐθαλαμεύετο. Ἐν δὲ τῷ ἀριστερῷ μέρει τοῦ εὐαγγελισμοῦ, ἔτερος: θεωρεῖται οἰκίσκος ἀρώτιστος. Ἐν ψήφῳ δὲ δεσπότης ἡμῶν Χριστὸς μετὰ τὴν ἐξ ἀλγύπτου ἐπένοδον οἰκήσαι λέζει, καθώς φασι τὰ ιερά λόγια, ἀκούσας ὁ Ἰησοῦς, οἷς Ιωάννῃ παρεδόη, καταλιπὼν τὴν Ναζαρὲτ, φέρης τὴν Καπερναούμ. Εἴτα οὖτε: ζυγδρός ὑπὸ διεζόρων βουνῶν συμπληρούμενος, ἐν ψήφῳ δὲ ἀειπάρθενος Θεοτόκος ἐθαλαμεύετο. Καὶ γάρ θειά τις χάρις ἐπισκάζουσα

41. Hugo subest planities magna, in qua conterrinas rupi partes occupat mons Thaborius, terrestre cœlum oblectamentum animi, et recte sentientium hominum oculorum deliciae; namque divina gratia monte inumbrat, qui spiritale gaudium

⁴ Matth. iv, 12. ⁵ Luc. iv, 30, 31.

Α Παρθένῳ θεοτόκῳ εὐηγγελίσθη, διὸ μέγα καὶ πλούσιον ἔλεος, τοῦ διὰ τὴν ἡμῶν σωτηρίαν σφραγισθέντος Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν. Ἐν γοῦν τῷ εἰσιέναι τὸν πρώτην πύλην τῆς τοιαύτης Κωμοπόλεως ὑπάρχει ναὸς τοῦ ἀρχαγγέλου Γαβριήλ. Καὶ περὶ τὰ εὐώνυμα μέρη τοῦ ἐν τῷ ναῷ θυσιαστηρίου δράται μικρὸν σπήλαιον, ἐν ψήφῃ ἀναδιλυστάνει, διεῖδες ρεῖθρον ἐκπεύσασα, ἐν ᾧ πανάρχαντος θεοτόκος ὁ πηνίκα ὑπὸ τῶν ιερέων παραδοθεῖσα τῷ δικαίῳ Ιωσῆφ, ἣν παρ' αὐτοῦ φυλαττομένη καθ' ἐκάστην ἀπερχομένη, τὸ ὑδωρ ἀπήντει, ἐν δὲ ἔκτιφ μηνὶ τῆς τοῦ Προδρόμου συλλήψεως, μέλλουσα τὸ ὑδωρ τυνθάνως ἀρύσσασθαι, τὸν πρῶτον ἀσπασμὸν ὑπὸ τοῦ Γαβριὴλ ἐδέξατο, καὶ διαταραχθεῖσα σύντρομος εἰς οἰκίαν τοῦ Ιωσῆφ ἀπῆλθεν, ἐν ᾧ τὸ Χαρέ πεχαριτωμένη, παρὰ τοῦ ἀγγέλου ἐπήκουσε, καὶ τὸ, Ἡδοὺ ἡ δούλη Κυρίου, γένοντο μοι κατά τὸ ρῆμά σου, πρὸς αὐτὸν ἀντέφησε, κάντεύθεν τὸν τοῦ Θεοῦ λόγον ἐν τῇ παναρμόψῳ ταύτης ἐδέξατο νιγδύτ. Αὕτη ἡ τοῦ Ιωσῆφ οἰκία μετὰ ταῦτα εἰς ναὸν μετεσκευασθησθη περικεκλῆτη, οὐπερ τὸ εὐώνυμον μέρος ἐγγύς που περὶ τὸ θυσιαστήριον ὑπάρχει σπήλαιον, οὐ κατὰ τὸ βάθος τῆς γῆς τηνεψιμένον, ἀλλ' ἐπιπολαῖς φαινόμενον, οὐ τὸ στήμιον λευκοῖς μαρμάροις περικαλλύνεται. Καὶ τούτου ὑπέρ διὰ τῆς τοῦ ζωγράφου χειρὸς ὑπόπτερος διγγελος κατελθὼν, παρὰ τὴν διηνούσιον μητέρα μήπω τὸν εὐαγγελισθέντης, μικρὸν τῆς χειρὸς ἐξέπεσεν ἡ πορφύρα, ἥ καὶ τοῦ θαλάμου ἐξιούσα σὸν φέδων, γυναικὶ συγγενεῖ καὶ φίλῃ, προσυπαντῆται καὶ ἀσπασμὸς δεξιῶνται ταύτην φελοῖς. Εἰσελθὼν οὖν τοῦ στόματος: ξωθεν τοῦ σκηλαίου, κατέρχη βαθύτερα δίλγας, καὶ οὐτως ὅρξε τὴν πάλαι ταύτην ἔκεινην οἰκείαν τοῦ Ιωσῆφ, ἃς ἡ μετὰ τὸ ὑποτεφρήνας ἀπὸ τῆς πηγῆς τῇ Παρθένῳ ὁ ἀρχαγγελος, καλύπτει τὴν ζευγγέλαντο. Εἴστιν οὖν κατὰ τὸν τόπον ἔκεινον, καθ' ὅν δὲ εὐαγγελίσμενος γέγονε. Σταυρὸς ἐκ λίθου μέλανος ἐγκαλλιμένος ἐπὶ λευκῷ μαρμάρῳ, καὶ ὑπερβολὴν τοῦ θυσιαστήριον, καὶ στέπασμοὺς δεξιῶνται ταύτην φελοῖς. Μετὰ τὸν ζυγδρόν ἔκεινον ἔστι μεγάλη πεδιάς, ἥ τοις πεδιάδι πρὸς τὰ πρόσεγγυς τοῦ ζυγοῦ τὸ θυσιαστήριον δρός: έστιν, δὲ ἐπίγειος οὐρανός, τὸ τῆς φυσῆς ἀγαλλίαμα, καὶ δρθαλμῶν ὁρθοδέξων ἀνθρώπων ἐν τρύφημα. Καὶ γάρ θειά τις χάρις ἐπισκάζουσα

τῷ δρει πρόσεστιν, δε καὶ χράν ἀποπνέει πνευμα-
τικήν. Εστιν οὖν δὲ βουνὸς στρογγύλος καὶ μετρίως
ὑψούμενος. Εἰσὶ δὲ κατὰ τὴν αὐτοῦ κορυφὴν μονὴ
δύο, ἡδὲ ἐν ἀλογάστην δυμαὶ Χριστιανοὶ διμέτροι
ποιεῖ τὸ θεῖον ἑξεμενίζουσι, καὶ καθ' ἣν μὲν ἡ Σω-
τῆρις γέγονε Μεταμόρφωσις τοῦ Χριστοῦ, Λατίνων
μοναχῶν ὑπάρχει πληθύς. Ἐν δὲ τῇ ἀριστερᾷ
αἱ καθ' ἡμές Ναζηραῖοι τὸν λεπόν ἔκεινον χώ-
ρον ἀγιάζουσιν ἀγιάζουσι. Ἡ δὲ Σωτῆρις τοῦ
Χριστοῦ Μεταμόρφωσις ἐν τῇ κορυφῇ τέγονε τοῦ
βουνοῦ, καθ' ἣν καὶ τῶν Λατίνων ἐστὶ μονὴ, ἡς ἐν
τῷ τοῦ Θεοῦ [Ισ. ναοῦ] θυσιαστηρίῳ ἐστὶν δὲ τόπος,
ἡδὲ δὲ Κύριος μετεμορφώθη ἀνὰ μέσον Ἡλίου καὶ
Μαυρίας, καὶ τῶν τριῶν αὐτοῦ προκρίτων μαθη-
τῶν, Πέτρου τε καὶ Ἰωάννου καὶ Ἰακώβου. Ὑπάρχει
δὲ ὁ χῶρος ἔκεινος ὑπὸ χαλκείων κιγκλίδων περι-
θριγγούμενος. Ἐφ' ὅν δὲ τόπον ἐστησαν οἱ τοῦ Κυ-
ρίου πόδες, ὅρδεται διμφάλιον πάνω λευκὸν, ἢν ψέ-
μον ἔκτυπωσις Θεού Σταυροῦ, ἡδὲ ἡς δρῆητος εὐώ-
δια ἔκπενευσα, τῶν προσιδόντων κατευφρανεῖ τὴν
δισφρησην. Ἐξωθεν δὲ τῆς μονῆς, ὥστε λίθου βολῆς,
ἔστι μικρὸν σπήλαιον, ἐν ψέματι τὴν φρικὴν Μετα-
μόρφωσιν, εἰσελθὼν δὲ Χριστὸς, τοὺς μαθητὰς ἐνε-
τέλατο, μηδὲν εἰπεῖν αὐτοὺς τὸ δραμα, μέχρις ἂν
ἐκ νεκρῶν ἀναστῇ. Περὶ δὲ τὸ ἀρκτώφυον μέρος τοῦ
δροῦ ὑπάρχει τὸ τοῦ Μελχισεδέκ σπήλαιον, διπερ
ἔστιν ἀκειδέστατον τέτρωται γάρ εἰς διαφόρους διάκες,
καὶ εἰσὶν ἐν αὐτῷ ὑπερῆσα, καὶ δύογάξα, καὶ διά-
φορα οὐκήματα καὶ κελλία εἰς δισκητῶν καταμονᾶς
χρηματίζοντα, εἰς ἀ καὶ πολλοὶ τῶν μεγάλων ἄγλων
τὸν δισκητικὸν δρόμον διήνυσαν. Ἐγγὺς τοῦ σπηλαίου
τούτου ἐστὶ ναὸς, κατ' αὐτὸν δῆ τὸν τόπον, εἰς δὲν
ἀπὸ τῆς κοπῆς τὸν Ἀβραὰμ ἀποστρέψοντα δὲ Μελχι-
σεδέκ συναντήσας, καὶ εὐλογήσας ἔξενισεν. Ἀπὸ
τοῦ τοιούτου ἀγίου βουνοῦ πρὸς τὴν πρώτην ἀνατο-
λὴν ἀπενίσας, τὰ ἔλη καὶ τὴν φάραγγα, διψεῖ τοῦ ἐν
ποταμοῖς ἀγιωτάτου Ἱορδάνου. Ἐπὶ πλεόν δὲ τὸν
ὅρθαλμὸν ἔκτεινας τὰ τοῦ Λιβάνου πρὸς ἀνίσχοντα
βλέποντας ἥδιον μέρη θεάσης, καὶ δύο μεγάλους βου-
νῶν ὃν μέσον ἡ Δαμασκὸς ἔδρυται. Παρεκκλίνας δὲ
μικρὸν τὶς πρὸς τὸ ἐνωνυμώτατον μέρος τοῦ Ἱορδάνου
τὸν ὄφθαλμὸν, ὅρδεται τὴν Τιβεριάδα θάλασσαν πάνω κα-
θαρῶς καὶ ἀνενοχλήτως, ἡς ἐν τῷ ἀντικέραθεν μέρει
μικρὸν εἰς ὑψωμα ἐμφανίνεται χώματός, ἐν ψέμα-
τηρίστησεν, ἐν τῇ τῶν ἔκατον πεντήκοντα τριῶν
ιχθύων δηρῷ. Κατὰ δὲ τὸ ἀρκτώφυον μέρος τοῦ αὐ-
τοῦ βουνοῦ, ἔτερος τὴν πεδιάδα ἔκεινην περιζωνύει
ζυγός, ὥστε δύοεικα σταδίων διάστημα ἡ καὶ πλεῖον
αὐτοῦ διαιρούμενον. Ὑπάρχει δὲ ἐν τοῖς αὐτοῦ κα-
ταχύμασιν ἡ πόλις Ναεὶμ, εἰς ἣν δὲ Κύριος τὸν τῆς
χήρας υἱὸν ἐκ νεκρῶν ἤγειρεν. Ἐν δὲ τῷ ἀνατολι-
κοτέρῳ μέρει τῆς αὐτῆς πόλεως ὅρδεται τὸ χωρίον
Ἀενδώρ, μέσον δὲ τοῦ Θεανώρ τῆς Ναεὶμ τε καὶ τοῦ Ἀενδώρ περιβόει δὲ χειμαρρὸς Κίσσων, περὶ οὐ-
ρας ἐν Δαβίδ. Ποιησον αὐτοὺς ὡς τὴν Μαδιάμ καὶ τῷ Σισάρῃ, ὡς τῷ Ιαβεὶμ ἐν τῷ χειμαρρῷ Κισ-
σών· δξαλισθεύησαν ἐν Ἀενδώρ.

² Psal. xxxii, 10.

Aspirat. Collis est rotundus et moderate sese erigens. In vertice duo exstructa sunt monasteria; in his extrancea linguae laudibus Christiani, solitariam vitam amplexantur. Nunquid propitium redditum. Monasterium, in quo salutaris Christi Transfiguratio accedit, Latinorum monachorum multitudo teneat; lœvum, qui nostra consuetudine monachum inducunt Nazareni sacrosanctum illum locum sanctificati sanctificant. Salutaris Christi Transfiguratio in vertice collis evenit, ubi Latinorum monasterium visitatur; in cuius divino altari Dominus inter Eliam et Moysen, ac tres præcipuos discipulos, Petrum, Joannem, et Jacobum, transfiguratus est. Locus serenis cancellis circumseptitur. Ubi vero steterunt Domini pedes, præcandidus umbo spectatur, et in illius medio figura divinæ crucis, ex qua haud facilis enarratu odor emanans, advenientium narcs delectat. Extra monasterium, ad jactum lapidis, pusilla aperitur spelunca, in quam post admirabilem Transfigurationem Dominus ingressus, discipulis præcepit, ne cuipiam dicerent visionem, donec ipso a mortuis resurgeret. Ad borealem partem montis, Melchisedeci spelunca conspicitur, digna quæ ab omnibus videantur, diversis undique foraminibus patens: in eaque loca superiora, et subterranea, et variae habitationes, et cellæ in Ascetarum ministeria exercitiaque disperintur; et multi ingentium sanctorum, exercitationis sue cursum in illis absolverunt. Speluncam prope est templum, eodem illo loco, in quo Abraham occurrens Melchisedec, revertenti a cœde, benedixit, hospitioque eundem excepit. Ex hoc colle, ad primos solis ortus aciem oculorum intendens, paludes, vallemque, sanctissimi Jordanis inter fluvios, et si ulterius aciem direxeris, partes Libani, ad orientem solem vertentes, intueris; simulque et duos ingentes montes, in quorum medio Damascus collocatur. Declinans vero paululum ad sinistram Jordanis oculos, Tiberiadis mare perquam clare ac sine ullo impedimento spectabis. Cujus in adversa parte parvus agger attollitur, in eaque Salvator panibus benedicit, et quinque millia hominum exsaturavit, et post resurrectionem una cum discipulis, post centum quinquaginta trium piscium caputran, pransus est. Eiusdem montis ad septentrionalem partem, aliud jugum planitem cingit, duodecim stadiorum ferme intervallo et amplius etiam subdivisum. In illius excursu jacet urbs Naim, in qua Dominus filium viduæ ex mortuis in vitam revocavit. In orientalis civitatis parte, oppidum visitur Aendor. Inter Thaborium, Naim, et Aendor, torrens Cisson perfliuit, de quo ait David: Fac illis sicut Median et Sisaræ, sicut Jabin in torrente Cisson: disperierunt in Aendor³.

12. Unius diei spatio urba Sebante distat, ab A i^o. Kal μεν ἡμέρας μιᾶς διάστημά ἔστιν ἡ Σεβαστὴ πόλις, ἡν Ἡρώδης ὁ Τετράρχης εἰς τιμὴν τοῦ Καλσαρος ἀνεκαλύπτειν. Ἐν δὲ τῇ τιμίᾳ κεφαλὴν τοῦ ἐν γεννητοῖς γυναικῶν μείζουνος Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ, ἐν τῷ αὐτοῦ συμποσίῳ δι μικρῆς Ἡρώδης ἀπέτεμεν. Ἐστιν οὖν μέσον τῆς τοιαύτης πόλεως ἡ φυλακὴ, εἰς ᾧ ἦνεσθι, ὅτι τῆς Ἡρώδου: ζενεκα ἐλεγμῶν, ἐπ' ἥ τοι καὶ τὴν κεφαλὴν ἀπετήθη. Ἡ δὲ τοιαύτη φυλακὴ ἔστιν ὑπὸ τὴν γῆν, ἔχουσα βαθὺδιας ἐκ τῶν διανθεν ἕως αὐτῆς εἰκοσι, ἐν δὲ τῷ μέσῳ αὐτῆς ὑπάρχει θυσιαστήριον περὶ τὸν τόπον, καθ' ὃν ἀπεκεφαλίσθη ὑπὸ τοῦ σπεκουλάτορος. Δεξιὰ δὲ τοῦ τοιούτου θυσιαστήριου ἔστι λαρνάκιον, εἰς δὲ τεθησαύριστο τὸ σῶμα τοῦ ἀγίου Ζαχαρίου τοῦ πατρὸς τοῦ Προδρόμου. Ἐν δὲ τῷ οὐδαίνυμψ ἔτερον λαρνάκιον, ἐν ᾧ ἔστι κείμενον τὸ σῶμα τῆς ἀγίας Ἐλεισάβετ τῆς μητέρος αὐτοῦ. Ἐν δὲ ἀμφοτέραις ταῖς τῆς φυλακῆς πλευραῖς ἐναπόκεινται διαφόρων ἀγίων λείψαντα καὶ τῶν μαθητῶν τοῦ Προδρόμου. Ἄπερθεν δὲ τῆς φυλακῆς ὑπάρχει ναὸς, εἰς δινέγκεινται λάρνακες δύο, ἀπὸ λευκοῦ λεπτομηθέντες μαρμάρου, ὃν τὸ δεξιώτερον ἔχει κόνιν τοῦ ἀποτεφρωθέντος σώματος τοῦ τιμίου Ηρόδου, τὸ δὲ έτερον τὸ σῶμα τοῦ προφήτου Ἐλεισοῦ. Πρόκειται δὲ ὑπερθεν τούτοις ἐντὸς χρυσάκους τεκένους ἡ εὐώνυμος τοῦ Προδρόμου χεὶρ, χρυσῷ πάντοθεν καὶ αὐτὴ περικεκαλυμμένη. Ἐν δὲ τῷ ὑψηλοτέρῳ μέρει τῆς πύλεως ἔστι κατὰ τὴν μέσην αὐτῆς γηδόλιος, ἐν ᾧ πάλαι μὲν ἦν τὸ Ηρώδου παλάτιον, ἐνθα καὶ τὸ συμπόσιον γέγονε, καὶ ἡ μιαρὰ κόρη ἔκεινη ὠρχήσατο, καὶ ἀνέλον τῆς ὀρχήσεως τὴν ιερὰν κεφαλὴν τοῦ Βαπτιστοῦ εἰληφε. Νῦν δὲ δι τοιούτος τόπος γέγονε οὐδὲν μοναστήριον: μονῆς τρουλωτός. Ἐν δὲ τῷ εὐώνυμψ μέρει τοῦ θυσιαστήριου ἔστι κελλίον μικρὸν, οὗ μέσον δρᾶται ἐκ μαρμάρου διμφάλιον, ἐπὶ τοῦ βαθυτάτῳ τιμίᾳ: κεφαλῆς, καὶ ἀγγέλοις αἰδεσίμου τοῦ Προδρόμου γέγονεν, οὐδὲν τῷ τόπῳ ἔκεινα φέγγωθη διότι τῆς Ἡρωδιάδος.

13. Excurrenti deinceps stadia ferme quindecim, Samaritanorum metropolis Sichar obvia fit, cui postmodum Neapoli nomen sicut, inter duos montes sita, quorum pedibus, fundamentis ipsa suis, quae se longius extendit, inhæret. In dexteriōre montium (Samaritanorum ea traditio est) Deus Abraham responsum dedit, et Isaacum in sacrificium petiit; et patriarcha, ut ille existimat, licet ipsi quid dicant nesciant, in eo hostiam immolavit; mons D etenim ille divinus, Golgotha Lithostrotum est, in quo salutarem passionem Salvator mundi pertulit. Ad pedes montis conspicitur ager, a Jacobo, Iosepho filio exhibitus: in agro Jacobi, puteus ubi Dominus labore delassatus quievit. et Samaritana, quae sacrum prosequitur Evangelium, eloculus est. De hoc eodem monte mulier Domino dixerat: Patres nostri in monte hoc adoraverunt. Et Dominus, quanam ratione illis qui in spiritu et veritate adorant, Deus præcolendus sit, colloquio illo omnes edueis.

A i^o. Kal μεν ἡμέρας μιᾶς διάστημά ἔστιν ἡ Σεβαστὴ πόλις, ἡν Ἡρώδης ὁ Τετράρχης εἰς τιμὴν τοῦ Καλσαρος ἀνεκαλύπτειν. Ἐν δὲ τῇ τιμίᾳ κεφαλὴν τοῦ ἐν γεννητοῖς γυναικῶν μείζουνος Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ, ἐν τῷ αὐτοῦ συμποσίῳ δι μικρῆς Ἡρώδης ἀπέτεμεν. Ἐστιν οὖν μέσον τῆς τοιαύτης πόλεως ἡ φυλακὴ, εἰς ᾧ ἦνεσθι, ὅτι τῆς Ἡρώδου: ζενεκα ἐλεγμῶν, ἐπ' ἥ τοι καὶ τὴν κεφαλὴν ἀπετήθη. Ἡ δὲ τοιαύτη φυλακὴ ἔστιν ὑπὸ τὴν γῆν, ἔχουσα βαθὺδιας ἐκ τῶν διανθεν ἕως αὐτῆς εἰκοσι, ἐν δὲ τῷ μέσῳ αὐτῆς ὑπάρχει θυσιαστήριον περὶ τὸν τόπον, καθ' ὃν ἀπεκεφαλίσθη ὑπὸ τοῦ σπεκουλάτορος. Δεξιὰ δὲ τοῦ τοιούτου θυσιαστήριου ἔστι λαρνάκιον, εἰς δὲ τεθησαύριστο τὸ σῶμα τοῦ ἀγίου Ζαχαρίου τοῦ πατρὸς τοῦ Προδρόμου. Ἐν δὲ τῷ οὐδαίνυμψ έτερον λαρνάκιον, ἐν ᾧ ἔστι κείμενον τὸ σῶμα τῆς ἀγίας Ἐλεισάβετ τῆς μητέρος αὐτοῦ. Ἐν δὲ ἀμφοτέραις ταῖς τῆς φυλακῆς πλευραῖς ἐναπόκεινται διαφόρων ἀγίων λείψαντα καὶ τῶν μαθητῶν τοῦ Προδρόμου. Πρόκειται δὲ ὑπερθεν τούτοις ἐντὸς χρυσάκους τεκένους ἡ εὐώνυμος τοῦ Προδρόμου χεὶρ, χρυσῷ πάντοθεν καὶ αὐτὴ περικεκαλυμμένη. Ἐν δὲ τῷ ὑψηλοτέρῳ μέρει τῆς πύλεως ἔστι κατὰ τὴν μέσην αὐτῆς γηδόλιος, ἐν ᾧ πάλαι μὲν ἦν τὸ Ηρώδου παλάτιον, ἐνθα καὶ τὸ συμπόσιον γέγονε, καὶ ἡ μιαρὰ κόρη ἔκεινη ὠρχήσατο, καὶ ἀνέλον τῆς ὀρχήσεως τὴν ιερὰν κεφαλὴν τοῦ Βαπτιστοῦ εἰληφε. Νῦν δὲ δι τοιούτος τόπος γέγονε οὐδὲν μοναστήριον: μονῆς τρουλωτός. Ἐν δὲ τῷ εὐώνυμψ μέρει τοῦ θυσιαστήριου ἔστι κελλίον μικρὸν, οὗ μέσον δρᾶται ἐκ μαρμάρου διμφάλιον, ἐπὶ τοῦ βαθυτάτῳ τιμίᾳ: κεφαλῆς, καὶ ἀγγέλοις αἰδεσίμου τοῦ Προδρόμου γέγονεν, οὐδὲν τῷ τόπῳ ἔκεινα φέγγωθη διότι τῆς Ἡρωδιάδος.

B i^o. Εἴτα μετὰ παραδομὴν σταδίων ὡσεὶ δέκα καὶ πέντε ἔστιν ἡ τῶν Σαμαρίων μητρόπολις Σιχάρ, ἡ μετὰ ταῦτα κληθεῖσα Νεάπολις, κειμένη μέσον δύο βουνῶν, ἀμφοτέρων περιαπτομένη τῷ θεμελικῷ ἐπὶ μήκει τοὺς πρόποδας. Ὁν τὸ δεξιώτερον ὑπάρχει τὸ δρός ἐν ᾧ οἱ Σαμαρεῖς λέγουσι χρηματίσαι τῷ Ἀδραὰμ τὸν Θεὸν, καὶ τὴν θυσίαν ἔτησαν τοῦ Ισαάκ, καὶ ἐν αὐτῷ ταύτην τελέσαι, δύσον τὸ κατ' αὐτὸν, τὸν Πατριάρχην, κανὸν οὐχ οἰδεῖς τι λέγουσι. Τὸ γάρ δρός ἐκεῖνο τὸ θεῖόν ἔστι λιθόστρωτον τοῦ Γολγοθᾶ, ἐν ᾧ τὸ σωτήριον πάθος δι τοῦ κέσμου Σωτῆρος οὐ πέμπειν. Ἐν δὲ τοῖς τοῦ βουνοῦ προπόδαις ἔστι τὸ χωρόν, δι δέδωκεν Ἰακὼν Ἰωσήφ τῷ ιψῷ αὐτοῦ, ἐν ᾧ ἔστι καὶ τὸ τοῦ αὐτοῦ Ἰακὼν φρέαρ, ἐνθα δὲ Κύριος κεκοπιακὸς ἐκάθισε, καὶ τῇ Σαμαρείτιδι διελέχθη, δι τὸ ιερὸν ἔξεισιν Εὐαγγέλιον. Πιει τοῦ τοιούτου βουνοῦ ἔφτησεν ἡ γυνὴ πρὸς τὸν Κύριον· Οἱ πατέρες ίμιών ἐτ τῷ δρει τούτῳ προσεκύνησαν. Καὶ δι τοῦ Κύριου ποιεῖ δει προσκυνεῖν τοὺς ἐν πνεύματι καὶ ἀληθεῖα προσκυνεῖν ταῖς δι τῆς πρὸς ἔκεινην ἡμίλιας πάται τοῦ έδιαζεν.

ιδ. Ἀπὸ τῆς Σαμαρείας ἔκας τῆς ἀγίας πόλεως Α εἰσι στάδια διγδήκοντα τέσσαρα, ὃν ἡ διόδιος πόσα λιθόστρωτος, καὶ ταῦτα κατάβηρος οὔτα ἡ πόσα τοιάτη χώρα, καὶ αὐχμηρά ἔται καὶ κατάμπελος καὶ ὑπόδεινδρος, ἡ δὲ ἄγια πόλις κεῖται μέσον διαφόρων φαράγγων, καὶ βουνῶν, καὶ ἐστὶ τὸ ἐν αὐτῇ θεωρούμενον θαυμαστόν. Ἐν ταύτῃ γάρ ὑπεραντηκύνα δρᾶται ἡ πόλις καὶ χθαμαλή, πρὸς γάρ τὴν τῆς Ἰουδαίας χώραν ἐστὶν ὑπερχειμένη, πρὸς δὲ τὰ ἔχόμενα ταύτης γηλόφα χθαμαλίζεται. Εἰς γάρ δύο μέρη ὁ θεῖος οὐτος διαιρεῖται χώρος, καὶ πρὸς μὲν τὸ τοῦ δεξιοῦ βουνοῦ χθαμαλώτερον μέρος ἡ ἄγια πόλις ἐφίδρυται, ἡς ὁ περίβολος μέχρι τῆς φέραγγος καταντεῖ; τὸ δὲ ὑπερθεν ταύτης ἐστὶν δλον ὑπάμπελον, ἐνῷ καὶ ὁ λιθασμὸς τοῦ πρωτομάρτυρος ἀγίου Στεφάνου ἐγένετο. Τὸ δὲ τοῦτον εἰνώνυμον, καὶ τῆς φάραγγος πέραθεν τὸ τοῦ Ἐλαϊνος δρος ὑπάρχει, Ἐνθα δὲ Κύριος πολλάκις ἐμφιλοχωρήσας, τὸν δλον ἐκείνον καθηγίσας τόπον τῇ προσευχῇ, τῇ διδασκαλίᾳ, καὶ τέλος τῇ θείᾳ πρὸς τὸν Πατέρα ἀναλήψει αὐτοῦ. Ἡ δὲ ἄγια Σιών ἐμπροσθεν τῆς ἀγίας πόλεως ἐστι, κειμένη περὶ τὰ δεξιά μέρη αὐτῆς. Ἔχει οὖν ἡ ταύτης περιγραφὴ οὕτως. Ἐστὶ κατετλιον, ἐνῷ ὑπάρχει ἡ ἄγια Σιών, ἡ μήτηρ τῶν Ἐκκλησῶν· ὁ δὲ τοιοῦτος ναὸς ἐστι πάμμεγας, κυλινδρωτὸν ἔχων τὴν δροφήν. Οὐ εἰσελθόντος τὰς ὥρας πύλας, ἐστι κατὰ τὸ εἰνώνυμον μέρος οἰκία τοῦ ἀγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, ἐνῷ δὲ ὑπεραγία θεοτόκος μετὰ τὴν ἀνάστασιν κατέμενεν· Ἐνθα καὶ ἐκοιμήθη. Καὶ ἐστεν ἐν τῷ τόπῳ ἐκείνῳ καλλίον διὰ σιληρέων κειχαλίδων περιθριγγούμενον, καὶ ἐν τῷ τόπῳ, ἐνῷ τὴν παναγίαν αὐτῆς ψυχὴν παρέθετο τῷ λίψῳ καὶ θεῷ, δύμφαλια δύο. Δεξιὰ δὲ τοῦ τοιούτου ναοῦ ἐστι πρὸς τὸ δεξιώτερον μέρος τοῦ θυσιαστηρίου τὸ ὑπερῆφον, ἔχων τὴν ἀνδρὸν διὰ ραθμίλων ξα'. Υπάρχει οὖν ὁ τοιοῦτος ναὸς τετρακάμπερος τρουλλωτός. Ἐν δὲ τῷ εὐωνύμῳ μέρει τοῦ ὑπερώου δρᾶται δὲ τόπος, Ἐνθα γέγονεν δὲ δεσποτικὸς διπνος. Καὶ ἐν τῷ μύακι τοῦ βήματος ἡ πρὸς τοὺς ἀποστόλους κένθιδος τοῦ ἀγίου Πνεύματος. Ὑποκάτωθεν δὲ τοῦ τοιούτου ναοῦ γέγονεν ὁ νιπτήρος· καὶ ἀκτικρὺ τούτου ἐστι ναὸς, Ἐνθα τὸ οἰκημα ἦν, ἐνῷ τῶν θυρῶν κεκλεισμένων ὁ Χριστὸς εἰσῆλθεν πρὸς τοὺς ἀποστόλους. Ἐνθα μετὰ τὸ λιθασθῆναι δὲ πρωτομάρτυρος Στεφάνος τιθαπται, καὶ παρὰ τοῦ Γαμαλίηλ μετετέθη εἰς ἄτερον τόπον. Ὁ δὲ λεγόμενος τοῦ Δαβιδ πύργος κεῖται περὶ τὸ ἀρκτήπον μέρος τῆς πόλεως, καὶ ἐστιν δὲ πύργος παμμεγεθέστατος, καὶ κάν τοῦ Δαβιδ παρὰ πάντων τῶν ἐν Ἱερουσαλήμ ἀμφιόργηται, ἀλλ' ἐμοιχε, ὡς οἷμα, δι' εὐλόγους ἀμφιβάλλεται ἀλίτεας. Καὶ γάρ διὰ ἔστοῦ λιθού λευκοῦ δὲ Τάσηπος τὸν τοιοῦτον πύργον ίστορει γενέσθαι, τὸν τε ναὸν, καὶ τοὺς ἑτέρους ἐς ὑπέρεον δύο πύργους παρὰ τοῦ Ἡράδου εἰς δυομά Φισαίλου, καὶ Μαριάμης κτισθέντας. Ὁ δὲ ἐκ κοινοῦ λιθου ἀνεγηγέρμένος δρᾶται. Καὶ Ιωάς δὲν δρόμενος ἐπὶ τοῦ παλαιστάτου θεμέλιος πύργου ἀνψκοδόμηται. Ἐχόμενα τούτου ὑπάρχει ἡ πρὸς τὴν πόλιν φέρουσα πύλη, ἣν εἰσελθῶν πορεύσῃ πλατείαν δόδυν, ἡς δεξιὰ πλησίον

14. A Samaria ad sacram civitatem stadia numerantur quatuor et octoginta. Via est omnis lapidibus strata, et, licet tota ea regio siccitate arascat et squaleat, ubique tamen viribus et arboribus constipatur. Sancta civitas variis vallisibus et montibus circumseptitur, nec admiratione caret, quod in ea spectatur; eodem enim temporis momento, et superemineus et depresso appetat: namque si Judeæ oram inspiceris, supereminet; si colles illi adhaerentes, complanatur. Divinus quippe locus in partes duas dividitur, et ad montis dexteræ partem decliviorē sancta civitas fundatur; cuius ambitus ad vallem usque diffunditur; pars illius superior tota vitibus consita est, ubi sanctus protomartyr Stephanus lapidibus obrutus, levam illius partem trans vallem mons Olivarum occupat; quem Dominus frequenter invisens, et in eo immorans, universum sanctitate replevit, oratione, prædicatione, et demum sacrosancta sua ad Patrem ascensione. Sancta vero Sion ante sanctam urbem sedem sibi habet, ad partem illius dexteram jacens. Cuius descriptio hæc fuerit: Castellum est, in quo sancta Sion, Ecclesiarum mater, collocatur; prægrandi magnitudine ecclesia conspicua est; lectum in proceritatem æqualiter orbiculatum effingitur; cuius speciosas portas ingresso tibi, ad partem lavam obicitur sancti Joannis Theologi domus, in qua sanctissima Deipara post resurrectionem commemorabatur, ubi et mortem obiit; visiturque ibidem cellula ferreis cancellis circumiuncta, et in loco, ubi sanctissimam animam Deo Filioque reddidit, unibones bini. Dextera templi, ad dexterorē partem altaris, cœnaculum, in quod gradibus uno et sexaginta ascenditur. Templum quatuor fornices et trullam habet. In sinistra parte cœnaculi, locus, in quo facta est Dominicæ cœna; in Bematis mytulo, sancti Spiritus in Apostolos descensus. In templi inferiore parte Christus pedes apostolorum lavit, cuius loco adverso templum erigitur; in eo domus, in quam Christus januis clausis ad apostolos introivit; ubi post lapidationem protomartyr Stephanus sepultus est, tuin alio a Gámaliele avectus. Davidis tñris in septentrionali urbis parte sita est, immenso magnitudine superbians; et licet ab Hierosolomytanis accolis asseratur esse Davidis, a me non improbabilis, ut reor, ratione in dubium vertitur: namque turrim Davidis ex rasili albo lapide extricata fuisse, templum et alias duas turres postea ab Herode in honorem Phaselli et Mariamne exadiicatas Josephus fert; at, quæ modo visiūr, ex communī lapide constructa est. Et forte, quam nunc intuemur, super vetustissimæ tñris fundamenta assurgit. Prope turrim, quæ ad urbem ducit, porta, quam ingresso, lata platea iter aperit, in cuius leva parte regiis palatiis sancti Patris nostri Sabbæ Metochium adhæret. Viam, ad sagittæ jactum, emensus, celebre Dominicæ Sepulcri templum repertus; cuius non alia figura fuerit, quam quæ a variis scriptis mandatur. Spelunca in Dominicæ cor-

poris sepulcrum conversa, duas in partes rejunxit; quarum in una lapis revolutus repositus, candidis marmoribus custoditur; in altera ad borealem partem, lapis pro pavimenti mensura expolitus, cubito uno supereminet; in quo mortuas, nuditasque vias largior positus est; auro puro, ex desiderio et fide domini mei imperatoris Manuels Porphyrogenitiæ Comneni circumornatus. Prope eum est Golgotha, in quo Calvariae locus, et excisa cruci basis, et disrupti saxi, tempore passionis, hiatus; sub quo, in cavitate lapidis, Adami calvaria, celebraque Dominicæ sanguinis, super eam effusæ. Templum super Golgotha quatuor tectis et tholo assurgit: proxime inbæret subterraneum templum ingens, in quo pretiosa et vivifica Christi Domini crux inventa est. Ad orientaliorem partem civitatis, templum visitur, Sancta sanctorum nomine: omnium pulcherrimum tectum in trilobate formam desinit, in vetusto pavimento celeberrimi illius templi Salomonis, intus exteriusque variis marmoribus et tessellato opere condecoratum: ad levam partem templi, fornices binæ, quarum in altera occursus Christi Domini, quod ibi iustus Simeon Christum Dominum ulnis exciperit; in altera, quam Jacobus scalam admirandam, ad coelum usque pertingentem, et angelos Dei in ea ascendentes et descendentes, conspexerat, depicta sunt. Et lapis sub depictæ scalæ imagine, ille ipse est, qui sub Jacobi capite fuerat. Per partis dextræ hiatus ad speluncam infra templum descenditur, in qua repositus fuerat Zacharias propheta, interemptus, ut Evangelium tradit, a Judæis inter templum et altare. Extra templum, lapidibus stratum impluvium magnum extenditur; antiquum, ut opinor, magni templi pavimentum. Et in porta, que in sanctam Getsemiane dicit, templum sanctorum Joacimi et Annae conspicitur; in quo immaculissima Deipara in vitam venit. Proxime, Probaticæ piscinae fluentia scaturiunt.

τὴν χεφαλὴν τεθεὶς τοῦ Ἰακὼβ. Ἐν δὲ τῷ δεξιῷ μέρει ὅπῃ εὐρίσκεται καταβάνουσα μέχρι σπηλαίου τινὸς ὑποκάτω τοῦ ναοῦ. Ἐφ' ὧ τέθειται ὁ προφῆτης Ζαχαρίας, ὃν ἴστραζεν, κατὰ τὸ Εὐαγγέλιον οἱ Ἰουδαῖοι μετεῖν τοῦ ναοῦ καὶ τοῦ θυσιαστηρίου. Ἐξαθεν δὲ τοῦ ναοῦ ἐστι περιανθόν μέγα λιθόστρωτον τὸ παλαίν, ὡς οἴμαι, τοῦ μεγάλου ναοῦ δάπεδον. Καὶ περὶ τὴν πύλην τὴν ἐξάγουσαν εἰς τὴν ἀγίαν Γεθσιμανή ἐστι ναὸς τῶν Ἀγίων Ἰωακείμ καὶ Ἀννης, εἰς δὲ ἡ τῆς παναχράντου Θεοτόκου γέζοντος γέννησις, καὶ τούτου πλησίον τὰ τῆς Προβατικῆς κολυμβήθρας ἀναπηγάζουσι νάματα.

45. Hinc extra civitatem, ad orientaliorem illius D^{icitur}. In medio magnæ præruptæque voraginis, montem Olivarum a sancta civitate rejunxit, Getsemane oppidum collocatum, in quo sanctissimæ Dominae nostræ Deiparæ sepulcrum, et hortus, ubi sepius Salvator noster una cum discipulis suis immoratus est. Sunt in eo tempora tria: in sinistriore, et concavitate subterranea, divinum Deiparæ sepulcrum spectatur: templum in tholum desuluit, prælongum, æqualiter orbiculatum. In templi medio, instar aubonis, sepulcrum Virginis ex saxo excisum est, ad modum ædificii, quatuor fornicibus strucū: ad orientale latus in capsula ex eodem lapide expolita, et candidis marmoribus cooperata,

Α τῶν Ἦγικῶν ἀνακτόρων πέπηγε τὸ μετόχιον τοῦ ὅστου Πατρὸς ἡμῶν Σάβδου. Τὴν δὲ ὅδὸν ὡσεὶ βέλους; βολὴν διελθών εὐρήσεις τὸν περιφανῆ ναὸν τοῦ Κυριακοῦ τάφου εὖ τὸ σχῆμα ἔχει, καθὼς παρὰ διαφόρων ιστόρηται. Τὸ δὲ εἰς τάφον χρηματίσαν στίλαιον τοῦ Δεσποτικοῦ σώματός ἐστι διπλοῦν, καὶ ἐν μὲν τῷ ἐνὶ ἐπίκειται ὁ ἀποκυλισθεὶς λίθος, λευκοῖς μαρμάροις περιφρουρούμενος, ἐν δὲ τῷ ἐπέριῳ μέρει τὸ περὶ τὸ ἀρκτῷον δὲ λίθος λελάξενται τοῦ Ισπεῖδου πάτου ὑπερανέχων ὡσεὶ πήχυν ἔνα, ἐν ᾧ νεκρὸς καὶ γυμνὸς ὁ τῆς ζωῆς ἀγνετεθή δοτήρ, δὲ ἐκ χρυσοῦ καθαροῦ ἐνδεδυμένος δρᾶται ἐκ πόθου καὶ πίστεως τοῦ ἐμοῦ δεσπότου καὶ βασιλέως Μανουὴλ τοῦ Πορφυρόγεννητου καὶ Κομνηνοῦ. Καὶ πλησίον αὐτοῦ ἐστιν δὲ τοῦ Γολγοθᾶ τόπος, ἐν ᾧ τόπος δὲ τοῦ Κρανοῦ καὶ ἡ λαξεύθεισα τῷ Σταυρῷ βάσις, καὶ τὸ ἥγιμα τῆς διαβραγείσης πέτρας ἐν τῷ τοῦ Σταυροῦ πάθει. καὶ τοῦ ῥήγματος κάτωθεν ὑπάκουιλος ἐν τῇ πέτρᾳ τόπος, ἐν ᾧ τὸ τοῦ Ἄδαμ κράνιον, καὶ οἱ ψύντες ἐπ' αὐτῷ τοῦ Δεσποτικοῦ χρονοῦ εἰματος. Ὁ δὲ ναὸς ὁ ἐπάνω τοῦ Γολγοθᾶ ἐστι τετρακάμαρος, θολωτός. Καὶ πλησίον τοῦ τοιούτου ναοῦ ἐστιν ὑπόδιος ναὸς μέγας, ἐν ᾧ εὑρηται ὁ τίμιος καὶ ζωοποιὸς Σταυρὸς τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ. Πέρι δὲ τὸ ἀνατολικώτερον μέρος τῆς πολεως ὑπάρχει δὲ ναὸς, τὰ Ἀγία τῶν ἀγίων. Ὁ δὲ τοιούτος ναὸς ἐστι πάνυ περικαλλέστατος, τρουλωτὸν ἔχων τὴν δροφήν, ἐν τῷ δρυχαίῳ δαπέδῳ τοῦ περιωνύμου ναοῦ ἐκείνου τοῦ Σολομῶντος θεωρούμενος, ἐντὸς καὶ ἐκτὸς, ποικίλοις μαρμάροις καὶ ψηφίσιν ἐγκαλλυνόμενος. Εἰσὶν οὖν περὶ τὰ εἰδώνυμα μέρη τοῦ ναοῦ καμάραι δύο, ἢ φ' αἵς ιστόρηται, ἐν μὲν τῇ μαρτὶ ἡ Ὑπαπαντὴ τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ, στὶς καὶ ἐν αὐτῷ τῷ τόπῳ δὲ δικτυος Συμεὼν τὸν Δεσπότην Χριστὸν ἡγκαλίσατο. Ἐν δὲ τῇ ἐπέριῳ, ἦν δὲ Ἰακὼβ εἰδὲ θαυμαστὴ κλίμακα, ἀστηριγμένην μέχρι τοῦ οὐρανοῦ, καὶ τοὺς ἀγγέλους τοῦ Θεοῦ ἀναβαίνοντας καὶ καταβαίνοντας ἐπ' αὐτῇ, καὶ δὲ λίθος; ὑποκάτω τῆς ιστορηθείσης κλίμακος αὐτὸς ἐκείνος δρᾶται, δὲ τὴν

ἀνατολικώτερον ταύτης μέρος, μέσον τοῦ μεγάλου χαραδρώδους χάσματος, τοῦ διαχωρίζαντος τὸ δρός τῶν Ἐλαιῶν ἀπὸ τῆς ἀγίας πολεως, παράκειται τὸ χωρίον ἡ Γενθιμανὴ, ἐν ᾧ δὲ τάφος τῆς ὑπεράγιας Δεσποτίνης ἡμῶν Θεοτόκου, καὶ δὲ κῆπος, εἰς δὲν πολλάκις δὲ Σωτήρ τὴν μετηπόντων αὐτοῦ τὴν ἡλιότην. Ἐφ' ὧ καὶ ναὸς τρεῖς, δὲ μὲν εὐωνυμοτέρως; καὶ περὶ τὸ κοιλωμα κάτω τῆς γῆς ἐστιν, εἰς δὲν δὲ θεῖος τάφος τῆς Θεοτόκου· δὲ τοιούτος ναὸς ἐστιν δὲ πλέοντος ημέρης, πολιτεύεται. Καὶ μέσον αὐτοῦ διέκη διμωνός ισταται δὲ τάφος αὐτῆς, λειτομημένος ἐκ πέτρας ἐν σχήματι τετρακάμαρῳ. Καὶ ἐν τῇ ἀνατολικῇ τούτου πλευρᾷ ἐστιν ἐκ τῆς αὐτῆς

πέτραν ὡσεὶ σκέμπους λελαξευμένος, δὲ λευκῶν παρυάρων σκεπόμεγος, ἐνῷ φ' τὸ δέχραντον σῶμα τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου ὑπὸ τῶν ἀγίων ἀποστόλων μετενεγέθεν ἐξ τῆς Σιών ἐτέθη. Ὁ δὲ δινῶθεν ἐτερος νῦν ἔστι σπήλαιον, ἐνῷ φ' ἡ Δεσποτικὴ προσευχὴ γίγνεται, καὶ οἱ ἀπέδειποι τῷ ὑπνῷ βιρρυνθέντες ἐκάθευδον. Περὶ δὲ τοὺς πρόποδας τοῦ ἥρους τῶν Ἐλαιῶν, ὡσεὶ λίθῳ βολῆς ἀποθεν, κατὰ τὸ Εὐαγγελίον, ὃ τρίτος ὑπάρχει ναὸς, ἐνῷ μετὰ τοὺς Ἀποστόλους ὧνειδίσκαι τὸν Κύριον τῆς ἁρμονίας τούτων ἔνεκκ, ἀπελθὼν πάλιν προσήμεντος, διτε καὶ ιδρώτες; αὐτοῦ ὡσεὶ θρόνος αἰματος κατέρρεον. Ἐν αὐτῷ τῷ καὶ παῖς τῇ προδοσίᾳ γέγονε, καὶ ὁ Ἰούδας δολῶς τὸν Δεσπότην ἡσπάσατο, καὶ ὁ τῶν Ἰουδαίων δομιλος κατέσχεν αὐτὸν. Ἀντικρὺ δὲ τοῦ κήπου, περὶ τὸ δινῶθεν μέρος τὸ πρόδος τῆς Σιών, ἔστι ναὸς καὶ σπήλαιον αὐτοῦ κάτωθεν, ἐνῷ μετὰ τὴν ἀρνησιν ὁ Πέτρος εἰσελθών, καὶ καθίσας ἐκλαυσει πικρῶς, εἰς δὲν καὶ πενθῶν ἰστόρηται ὁ Ἀπόστολος. Ὑπερθεν δὲ τῆς Γεθσιμανῆς καὶ τοῦ νεῦρος τῆς προσευχῆς ὁρᾶται τὸ δρός τῶν Ἐλαιῶν διαιρούμενον, καθὼς ἔφη, ἀπὸ τῆς ἀγίας πόλεως, ὑπὸ τῆς τοῦ Ιωσαφάτ κολάδος καὶ τοῦ χειμάρρου τῆς τοῦ κλαυθμοῦ κοιλάδος. Ἔστιν οὖν ὁ τόπος σμικρὸν τι τῆς πόλεως ὑπερανεστηκώς βουνόν. Διὸ καὶ οὐ πάνυ μέγας, δισοὶ ἀπὸ τοῦ τῆς πόλεως φαίνεται μέρους, ἀπὸ δὲ τοῦ πρόδος Ιορδάνην μέρους, αὐτοῦ καὶ τὴν Βηθανίαν, καὶ πάνυ ἔστιν ὑψηλότατος, χθαμαλίζεται γὰρ τὸ τούτου κατάχυμα μέχρι καὶ τῆς ἐρήμου. Ὑπάρχει οὖν ἐν τῇ ἥρους κορυφῇ ὁ τόπος εἰς δὲν προσομοιώσας ποιλάκις μετὰ τὴν ἀνάστασιν τοὺς μαθηταὶς ὁ Σωτὴρ, ὑστερον καὶ τὸ τῆς Ἀναλήψεως φρικωδέστατον μυστήριον ἀπειργάσατο. Πρόστεγγυς δὲ αὐτοῦ κάτωθεν ἔστι σπήλαιον, ἐνῷ τοὺς ἀσκητοὺς ἀθλοὺς ἡ ἀγία διήνυσε Πελαγία, ἐφ' ὃ καὶ τὸ ἄγιον αὐτῆς σῶμα ἐν λάρυνακι λιθίνῳ κατάκειται. Καὶ τούτου πλησίον ἀλλοὶ ὑπάρχει ναὸς, Ἐνθα δὲ Κύριος τοῖς μαθηταῖς τὴν τοῦ Πάτερ ήμών, προσευχὴν παραδέδωκεν. Ἐν δὲ τῷ εὐωνυμωτέρῳ μέρει τῆς πόλεως ἔστι μοναστήριον Ρωματίκὸν ἐπικτισθέν, ὡς δὲ λόγος ἔχει, ἐν τοῖς θεμελίοις τῆς παλαιᾶς μονῆς τῆς παρὰ τῆς δοιδίου Μελάνης ἀνεγερθείσης. Ἀντικρὺ δὲ τοῦ τοιούτου ἥρους τῆς πόλεως, διποινεν καθὼς ἀπὸ Σαμαρείας ἔχει, ἔστι μοναστήριον, ἐνῷ μετὰ τὸ λιθασθῆναι τὸν ἄγιον πρωτομάρτυρα Στέφανον, καὶ τεθῆναι Ἐνθα προέφημεν, ὑπὸ τοῦ Γαμαλίῃ μετετέθη τὸ ἱερὸν ἐκείνου καὶ ἄγιον σῶμα. Ὁ δὲ χειμάρρος ἀπὸ τῆς Γεθσιμανῆς ἐρχόμενος, διέρχεται μέχρι τῆς λαύρας τοῦ ἄγιου Σάβα, καὶ τῆς τοῦ Ρουθά ἐρήμου, ἤτις περὶ τὴν Νεκράν ἔστι θάλασσαν τὸν Σιδήμωνα.

ἰε'. Εὔθους οὖν ἀπὸ τῆς Γεθσιμανῆς ὡσεὶ τέλους βολὴν ἀποθεν ἵσταται ἡ ὁ λεγόμενος Κούκουμος, κτίσμα ἐπὶ πέτρᾳ μὲν σχῆματι κτισθὲν τετραγώνῳ, ἐν ὑψει, ὡς οἷμα, ὅπρατων δύο ὑπερανιστάμενον, καὶ εἰς σχῆμα πυραμίδος ἐκ τῶν κάτω μέχρι καὶ διωθεν δέσυνθενον, ἐνῷ καὶ μοναχὸς Ἰησοῦ ἐκείνους, τῆς οἰκείας σωτηρίας ἐπιμελεῖται. Μετὰ ταῦτα ἔστι μέγας δύκος, εἰς δὲ τεχνητὰ διάφορα γεγνάσι σπήλαια, ἀ τῶν Παρθένων προσαγορεύονται, εἰς δὲ κατοικοῦσιν διάγοι μὲν ὅρθοδοξοι, πλείονες δὲ Ἀρμένιοι καὶ Ἰακωβῖται μοναχοί. Εἰτα τὸ χάσμα

A immaculatum sanctissimum. Deiparae corpus, a sanctis apostolis Sione delatum, repositum fuit. Superiorius aliud templum, spelunca est, in qua Dominica oratio effusa est, et apostoli sonno gravati obdormierant. Ad pedes montis Olivarium, ad jactum lapidis, tertium templum occurrit, in quod, postquam, ut Evangelium commeniorat, apostolos Dominus ob segnitium reprehenderat, reversus, orationi se suæ restituit, tum, cum sudores illius, quasi guttae sanguinis, desuebant. In eodem horto Christus proditus, et Judas Domianum dolose exosculatus est, et Judæorum turba eum apprehendit. Parte horti adversa, ad superiorem oram, Sionem respiciente, est templum, et sub eo spelunca, quam, postquam abnegavit, Petrus introiens, et sedens, C levit amare. In eodem templo moerens ipse ac illacrymans apostolus depictus conspicitur. Super Gethsemane et orationis templo, mons Olivarium, ut dictum est, omnium oculis patet, a sancta civitate, Iosephai et torrentis lacrymarum vallibus dividitur. Locus ille posillum urbem supereminens collis est, quare neque prægrandis, si ab ipsa urbe conspiciatur; si vero ab Jordane et Bethania oculos consercis, quam maxime præcelsus obicitur; collis enim a deserto leni acclivitate nascitur. In capite montis, locus est, in quo post resurrectionem frequenter Salvator discipulos est allocutus, postremoque Ascensionis admirandum mysterium perfecit. Prope eum spelunca infra spectatur, in qua sancta Pelagia certamina quibus se exercebat, absolvit, et sanctum illius corpus in urna saxea quiescit. Non longe abest templum aliud, in quo Dominus discipulis, Orationis Dominicæ verba tradidit. Iosi istra urbis parte, Latinorum est monasterium, exstructum super fundamentis veteris monasterii, a fama celebri Melania, ut fertur traditio, ædificati. Ante hunc montem post civitatem, ut Samariani respicunt, monasterium assurgit, in quod, post sanctum protomartyrem Stephanum lapidatum, et loco jam dicto repositum, sacrosanctum illius corpus a Ganalicie portatum est. Torreas Gethsemane exiens, ad sancti Sabæ lauram pervenit, et loca Rubea desertia, quæ circa Mortuum Sodomorum mare effunduntur.

16. Statim itaque a Gethsemane, jactu sagittæ non longius, qui Cucumis dicitur, sustollitur ædificium super saxo, quadrata structum, ut videtur, signa; hastarum duorum, ut ipse existimo, altitude, et ab imis partibus ad acumien ipsum in pyramidis formam tenuatur: in quo monachus Iherus sponte inclusus, in salutis suæ curam incupbit. Sequitur deinde prægrandis rupes, in qua diversæ speluncæ, Virginum nomine nuncupatae, industrio artificio excavatae sunt: eas habitant ex orthodoxis pauci, sed majorē copia Armenii mo-

nach et Jacobitæ. Postmodum hiatus, ubi lacryma-
rum vallis refunditur, dilatatur; ultraque ipsam
ager siguli, qui pretio Dominico ad spelendi-
os peregrinos conductus est. Agrum excipit Siloamî
piscina, enatis abs se aquis totam illam siccitate
horridam regionem irrorans. Inde et prata aliquot
paucâ et modica, in vallis latitudine, arboribus
consitæ, conspiciuntur. Fons fornicibus et spissis
columnis obvallatur, et venustatem obtinet; et hoc
modo vallis ad sancti Sabæ lauram, ut diximus,
undecim passuum milibus excurrit: ubi vero laura
et templum et sepulcrum sancti spectantur, in
ampioris horridioresque voragine vastis fauicibus
prolataatur. Ante lauram, in utrisque prærupti
montis ripis, speluncæ et pusillæ turres visuntur;
eos, qui mundum illiusque luxum abhorrent, ob
coeli regnum inhabitant, et imparabilem æstus ar-
dorem sustinent, flamma, quæ extinguitur, flam-
mam, quæ extingui nequit, extinguentes. Ubi tem-
plum, et Deiferi sancti Patris Sabæ sepulcrum est,
in tres partes divisa convallis, in magnam voragi-
nem et profundam altitudinem immergitur. Illius
extrema ingentibus turribus sanctus suffulcans,
in medio templum erexit, et recentissima illa
Asceteria in ambitu exstruxit, ut conscripta de
admiranda illius vita historia tradit. Templum ita-
que delectationem undique conciliat, prægrandis,
prælongum, luminis plenum: pavimentum marmo-
ribus, vilibus illis sane et ex eremo advectis, varie-
tamen affabreque elaboratis, condetur. Ante
temporium, atrium est, lapidibus stratum; et in illius
medio magni Patris nostri Sabæ sepulcrum, e terra,
palmari altitudine, eminens, candidissima marino-
rea tabella opertum: prope illud circumque, nec
non sub terra, sanctorum Patrum, qui, solitariam
vitam agentes, illustres habiti sunt, unaque cum iis
sanctorum Cosmæ et Joannis, antiquorum poetarum,
sepulera spectantur. In illis locis ferme ad quadra-
ginta deiferos viros, et ante alios spectabiles, in-
sæxi; interque eos polissimum sex, qui pro se ipsi
Deum alloquuntur. Eorum nomina sunt, Stephanus,
Theodorus, et Paulus; quartus ex magna urbe
ortum habet; quintus erat Iberus; sextus, qui in
omnium ore, quod occulta perspiciat, versatur,
Joannes Stylianus.

17. Regrediens itaque ad sacram civitatem, non
per vallem, sed montis dorsum, sex millibus pas-
sum, antequam ipsam appellas, sancti Patris nostri
Theodosii Cœnobiarcae monasterium offendes. Illud
variis turribus circumminitur: antequam ipsum, ad
sagittæ jactum fornix occurrit, in qua, ut auctor
Vitæ illius refert, supra ejusdem manum extincti
carbones succensi sunt. In medio monasterii, in
loco eminentiori, templum erigitur, tecto rotundo,
et sub eo spelunca, in qua est sancti sepulcrum;
penesque illud duo fornices, in quibus magnorum
sanctorum reliquiae conduntur. Speluncæ sealas
descendens, ulterius a latere speluncæ foramen in-

A ἐκεῖνο εὑρύνεται, καθ' ὃν τόπον ἡ Κοιλάς τοῦ Κλευ-
θμῶνδος ἔστι. Καὶ πέραθεν ταύτης ὁ ἀγρός τοῦ Κε-
ραμέως, ὁ εἰς ταφὴν τῶν ξένων ἔξωνθεις διὰ τοῦ
Κυριακοῦ τιμῆματος. Μετὰ ταῦτα ἡ τοῦ Σιλωάτη
χολυμβήθρα, τοῖς ἐξ αὐτῆς νάμασι τὸν κατάξτρου
ἐκεῖνον κατάρδει χώρον. Κάντεύθεν καὶ λειρώνες
μέτριοι περὶ τὸ πλάτος τῆς κοιλάδος δρῶνται κα-
τάδενδροι. Ἡ μέντοι πηγὴ ὑπὸ καμαρῶν καὶ
κιδῶν συχνῶν περιθριγγῦται, καὶ ὠραῖεται.
Καὶ οὗτος ἀπέρχεται ἡ Κοιλάς αὐτῇ μέχρι τῆς
λαύρας τοῦ ἄγλου Σάβα, φέρμεν, ἐπὶ μίλια ταῦ-
B Ἐκεῖ οὖν εὑρύνεται ἡ Κοιλάς ἐν χάσματι μεγάλῳ
καὶ αὐχμηρῷ. Ἔνθα καὶ ἡ λαύρα, καὶ ὁ ναὸς, καὶ ὁ
τάφος τοῦ ἄγλου δρᾶται. Πρὸ δὲ τῆς λαύρας εἰς τὰ
ἀρχοτέρας τοῦ χαραδρώματος δύθας εἰσὶ σπήλαια,
καὶ πυργώματα μικρά, εἰς ἀκατοικοῦντες, οἱ τὸν
χάσμαν καὶ τὴν αὐτοῦ ερυθρὴν βόδευξάμενοι διὰ τὴν
τῶν οὐρανῶν βασίλειαν, τὴν ἀνύποιστον ἐκείνην τεῦ
καύματος ὑποκένουσα φλόγασιν, φλογὶ κατασβε-
νούντες; φόργα, διὰ τῆς σθεννυμένης τὴν ἀσθεστον.
Ἐν δὲ τῷ τόπῳ ἐν ψήστιν δὲ ναὸς, καὶ ὁ τοῦ θεοφό-
ρου ἄγλου Πατρὸς Σάβα τάφος, τριχῆ διαιρεθεῖται ἡ
φάραγξ, ἐπὶ μεγάλῳ βαθύνεται χάσματι. Τούτου τὰ
ἄκρα πυργώσας δὲ ἄγιος ἐν πύργοις μεγάλοις μέσον
τὸν ναὸν ἐπικάτετο, καὶ τὰ καινωτατὰ ἐκεῖνα ἀση-
τήρια κυκλῶθεν εἰργάσατο, καθὼς ἡ τοῦ θαυμαστοῦ
αὐτοῦ βίου διαλαμβάνει γραφή. Ἐστιν οὖν ὁ ναὸς;
πάσης ἀνάπλεως τερπνότητος, πάμμεγας, ἐπιμή-
χης, πλήρης φωτός. Τὸ δὲ δάπεδον τούτου μάρμα-
ροις ἔγκαλλονύμενον, εὐτελέστι μὲν, καὶ ἐκ τῆς
ἔρημου, ἀλλὰ δῆμος ποικίλως ἐκειργασμένοις. Ἐπ-
προσθεν δὲ τοῦ ναοῦ περιαὔλιον ὑπάρχει λιθόστρω-
τον, καὶ μέσον αὐτοῦ ὁ τάφος τοῦ μεγάλου Πατρὸς
τημῶν Σάβα, ὃσει σπηλαμιάιρ μέτρῳ ὑπερανέχων
τῆς γῆς. λευκοτάτη σκεπόμενος μαρμαρίνῳ πλακί.
Πρόσεγγυς δὲ τούτου, καὶ γύρωθεν ἔτι τε καὶ ὑπὸ^C
τὴν γῆν τῶν ἐν δρήμῳ λαμψάντων ἀγίων Πατέρων
δρῶνται τὰ μνήματα. Μεθ' ὧν καὶ τῶν ἀγίων Κοσμᾶ
καὶ Ἰωάννου δρῶνται τὰ μνήματα, τῶν πάλαι ποιη-
τῶν. Ἐγγύς που τῶν τεσσαράκοντα θεοφόρους
διδρός τῶν δλίων ἐκλειστούμενος, ἐξ δὲ ἐξ αὐτῶν
διέσως διμιούντας Θεφ., ὃν αἱ κλήσεις, Στέφανος,
Θεόδωρος, καὶ Παῦλος, δὲ τέταρτος ὀρμηται ἐκ
τῆς μεγάλης πόλεως, καὶ ὁ πέμπτος Ἰηρη ἥν, δὲ
D ἐκτὸς ὁ πλευρανθετῷ διορίζων περιβόλητος, δὲ στηλίτης
Ιωάννης.

18. Υποστρεφόμενος οὖν πρὸς τὴν ἀγίαν πόλιν,
οὐ διὰ τῆς κοιλάδος, ἀλλὰ διὰ τοῦ ταύτης ζυγοῦ,
εὐρήσεις πρὸ δὲ μίλιων αὐτῆς τὴν μονὴν τοῦ διάσημου
Πατρὸς τημῶν Θεοδοσίου τοῦ Κοινοβιάρχου. Ἡ γὰρ
τοιαύτη μονὴ ὑπὸ διαφόρων περιτειχίζεται πύργοι,
πολὺ δὲ ταύτης, ὥσει τέξου βολῆς, πέριβολέν ἔστι καὶ
μάρκα, ἐν ᾧ, ὡς ὁ Βίος τοῦ ἀγίου δηλοῖ, ἐν τῇ χερ-
αὐτοῦ ἐσθεσμένα ἀνήριθμα κάρβωνα, μέσον δὲ
τῆς μονῆς ἕσταται ὁ ναὸς ἐν ὑψει κυκλοειδῇ ἔχων
τὴν ὄπορήν, καὶ ὑποκάτωθεν αὐτοῦ στήλαις, ἐν ᾧ
δὲ τάφος τοῦ ἀγίου ἔστι, καὶ πλησίον αὐτοῦ καρύκια
διάφοροι, ἐν αἷς ἀγίων μεγάλων ἔγκλιται λειψανά.
Τὰς δὲ βαθμίδας τοῦ στηλάσιου κατερχόμενος εὐρή-

εις πλαγίαν ὅπην ἐτέρου σπηλαίου, εἰ; ήν εἰσελθῶν Ἀ τενεις, in quam sancti discipulus Basilius Introiens, δι μαθῆτης τοῦ ἀγίου Βασιλείου τὸ μνῆμα αὐτοῦ ἀνεκάνεισε, τοῦ ἀγίου κελεύσαντος, καθὼς τὸ Πα- sepulcrum proprium, ita sancto jubente, ut Vitæ Patrum asserunt, designavit, in eoque mortuus ja- τερεκδν παριστῇ, καὶ ἐπὶ τεσσαράκοντα ἡμέρας ἐν τῷ καιρῷ τῆς συνάξεως ἑώρατο συμψήλλων τῷ ἄγιῳ καὶ τοῖς ἀδελφοῖς.

τῇ'. Ἀντικρὺ δὲ τῆς τοιάντης μονῆς δεξιώτερον περὶ τὸ βάθος τῆς ἐρήμου τοῦ Ἰορδάνου, ὑπάρχει ἡ μονὴ τοῦ ἀγίου Εὐθυμίου τοῦ μεγάλου, καὶ αὐτῇ περιτείχισμένη ὑπό τε πύργων, καὶ μεγάλων ἐπάλ- έων. Μέσον δὲ ταύτης ἴσταται ὁ ναός, καὶ εἰδωρωτὴν καὶ οὗτος ἔχων τὴν ὁροφὴν, ὑποκάτωθεν δὲ τούτου ἔστι σπήλαιον, καὶ μέσον αὐτοῦ τάφος τοῦ μεγάλου Εὐθυμίου, περιμερῆς τῷ μνήματι τοῦ θεοφόρου. Σάβα, διὰ λευκοῦ μαρμάρου καὶ οὗτος σκεπόμενος, ἐν φανετέθησαν τῷ ἄγιῳ, καὶ τὰ τῶν ἀγίων Πατέρων λείψανα Πασαρίωνος καὶ Δομετι- νοῦ.

τῷ'. Καὶ μετὰ τὴν μονὴν ταύτην, έστι διάστημα ὥστε μιλῶν τοῖς'. Καὶ οὕτως εδρίσκεται φάραγξ με- γάλη, καὶ μέσον ταύτης διέρχεται χειμαρρός, ἡς περὶ τὸ ἀντικρὺ μέρος έστιν ἡ μονὴ τοῦ Χοζίδη, πράγμα τῇ μὲν ἀρτῆσσει μὴ πιστεύμενον, τῇ θεω- ρίᾳ δὲ θαυμαζόμενον. Καὶ γάρ σπηλαίων ἕπαι εἰσι τὰ τῶν μοναχῶν κελλία. Καὶ αὐτὸς ὁ ναός, καὶ τὸ κοιμητήριον ἐν τῷ φῆγματι τῆς πέτρας τεθεμελιω- ται, ἐς τοσούτον ὑπὸ τῆς τοῦ ἡλίου φλογώσεως κατα- κλύμενα, ὡς πυρὸς γλωττίσματα ἐνορᾶσθαι ἀπὸ τῶν πετρῶν ἐν εἰδεῖ πυραμίδων ἀναπεμπόμενα. Τὸ δέ γε παρὰ τῶν μοναχῶν πινθέμενον δῶρο τοιόυ- τον ἔστιν, οἷον ἀπὸ λίμνης ἐστώσης ὅποτε ἡλίος ἐν μεσαιτίᾳ θέρει ταῖς λίμναις ἐπιφοιτεῖ, καὶ βολαῖς ἐμπύρως ὑποθερμαίνει ταύτην τῷ βράσματι. Ἐν ταύτῃ τῇ μονῇ διαφόρους μὲν εἰδόμενον ἡγιασμένους ἀνθράκες, ἵνα δὲ τούτων σημειοφόρον δινθρώπον, καὶ ἀμέσως προσομιλοῦντα θεῷ, Λουκᾶς ἔστιν ἡ κλήσις τῷ γέροντι. Ἐν ἡ μονῇ ἐτειχιζόντων ἀντίθεμον, διά τε τὸ κρημνῶδες τοῦ τόπου, καὶ τὴν ὑπερβάλλουσαν τοῦ τῆλου φοράν.

χ'. Μετά ταύτα ὑπάρχει στενοεπιμήκης καὶ τρα- χυτάτη ἐδός πρὸς τὸ κατόπιν ἀπίοῦσα τῆς ἐρήμου, μέχρις ἡς ἐν τῷ μεταξὺ φαλίᾳ καθορῶνται δύο, ὃν μέσον ἡ ὁδὸς ἀπίοῦσα μέχρι τῆς Ἱεριχώ καταντῇ· ἐπὶ δὲ ταύτῃ οὐδὲ λίθος θεμελίου εδρίσκεται, ἀλλ' ὅμως ἡ πάτα ταύτης διαγραφὴ ἀμυδρῶς πας ἀμφα- νεται· νῦν οὖν ἐπειπερὶ τοῦ ἡ πάτα περίχωρος κάθ- υρος, εἰς κήπουσιν χρηματίζουσα τῶν ἐν τῇ ἐρήμῳ ίδρυμένων μονῶν. Διατηθεῖσα γάρ ἡ γῆ, καὶ διαμερισθεῖσα ταῖς ἀγίαις ἐκείναις μοναῖς, κατ- ενεργώθη ἡ πάτα; καὶ διάπειλος γέγονε, διὸ καὶ πύργους ἐπὶ τὰ τῶν μοναχῶν λάχη οἱ μοναχοὶ πή- ξαντες πολυφόρως τοὺς καρποὺς ἐκείνων πορίζον- ται. Ἐκεὶ γάρ τοις σχήμασις ἡ πάτα Ἑρμός, καὶ δὲ Ἱορδάνης δματῇ τῇ Νεκρῇ τῶν Σαδδίμων θαλάσσῃ κατὰ τὸν ἡμέτερον στοχασμὸν τῆς τοῦ θεάματος θέσεως Ἀχρίδος, ἐν τούτῳ τῷ ἐναλαγήν μόνην φαινομέ- νην, ἐν τῷ ἀπὸ μὲν τῆς λίμνης Ἀχρίδος ἐξέρχεσθαι δῶρο εἰς διαφόρους τῆς γῆς περιλιμναζόμενον φά- ραγγες, ἃς στρούγας οἱ τῆς ἐκεῖστε γῆς οἰκήτορες

A venies, in quam sancti discipulus Basilius Introiens, sepulcrum proprium, ita sancto jubente, ut Vitæ Patrum asserunt, designavit, in eoque mortuus ja- cuit, et postea per quadraginta continuos dies, Synaxis tempore, una cum sancto ac fratribus concinens videbatur.

48. Dicto monasterio adversum, dexterius in profundum eremi Jōrdanis, sancti Euthymii magni monasterium est; turribus magnisque fuleris circumvallatur, et in medio templum assurgit, tecto in modum cylindri directo: subiussus spelunca patet, ibique medium sancti Euthymii sepulcrum, deiferi Sabæ sepulcro haud dissimile, candido marpnoro æque ac illud opertum; et cum sancto, sanctorum simul Patrum Passarionis et Domeliani reliquias reconduntur.

49. Post hoc monasterium, duodecim millium passuum intervallum excurrit: tumque obvia sit ingens vorago, quam torrens medium secat. Illius in adversa parte monasterium Chozibæ jacet; nea equidem, quæ dum narratur, non creditur, et speculatione etiam ipsa in admiratione est; namque speluncarum ipsa foramina monachorum sunt celia. Et templum ipsum et cōmēterium in petra scis- sura excavantur, adeo soñis calore deusta, ut ex axis illis, ad modum pyramidum, ignis lingualæ exsilire conspiciantur, aquaque monachorum potui congesta talis sit, qualcm e stagno hauries, cum sol, testate media lacubus insistens, eas ignitis radiis testuque ferventissimo incendit. In hoc monasterio diversos sanctitatem conspicuos visos invisiimus; inter eos unum signiferum, coram cum Deo colloquente, cui Luce seni nomen est. Sed enim in monasterio, non sine discrimine, tum ob prærupta rupis loca, tum ob vehementissimum solis ardorem, et descendimus et aseendimus.

50. Delinceps subaequitor angusta, protensa, et asperima via, ad eremi terga conducens. Ante- quam ad ipsam perveneris, in ejus medio dorsa montium duo cōspiciuntur, per quæ via media ad aperta, ad urbem Jericho iter est: in ea nullus D fundatorum lapis conspicitur; universa nibilo- minus illius delinacatio obscure deprehendiatur: at nunc, cum tota ea circumjaceens regio aquis abun- det, monasteriorum, quæ in eremo sunt, pro cultu- tura hortorum, usui deservit. Namque regio illa, in partes scissa, sanctisque illis monasteriis divisa, universa et arboribus obumbratur et vineis abun- dat. Quapropter et turribus in singulorum mona- steriorum hortis, a monachis exædificatis, fructus omnis generis abunde suppeditantur. Universæ ita- que eremo, et Jordani, unaque mortuo Sodomorum mari, nostra conjectura, non alia figura fuerit, quam quæ Achridis situs esse videtur: at in eo soluomodo differunt, quod e palude Achridis aqua mergens, in diversis terræ convallibus stagnat,

quas Strugas illius terræ acrole vocant; hic vero Jordanes paludem secerit: etenim quoque latitudo Achridica planicie innumeris modis amplior est.

21. A dextera parte dorsi duplicitis, quod diximus, maris Mortui obliqua videntur, et trans illud Segor. Ibiq[ue] ultra hanc eremum, et duo monasteria Sancti Euthymii lauræque emehsa, magna Rubæ eremus obicitur; et collis e sinistra dorsi ac viæ, in quo post dierum quadraginta jejunium, Salvatorem duabus temptationibus tentator aggressus est; licet devictus ruboreque suffusus recesserit. Collis hujusce in parte adversa, ut ipse existimo, ad sex passuum millia alter apparel, et in colle templum, in quo militiarum dux Michael cum Jesu Nave consubstantia est.

22. Ad Jordanem tria monasteria structa sunt, Præcursor nempe, et Chrysostomus: ac Præcursoris quidem monasterium, terræ motu a fundamentis solo æquatum, usque a munifica, a Den coronati imperatoris nostri Porphyrogennetæ Manueli Comneni, liberalitate, de novo, illius rectiore restitutionem procurante, ædificatum est. Ab hoc non longe duarum sagitarum jactu, inter fluvios sanctissimus fluit Jordanes; in quo ingens meæ renovationis arcanum, Jesus meus, paupertatem amplexus, baptismate perfecit. Et circa oram non longe lapidis jactu, ædificium est, quatuor lateribus constans, et tholo assurgens; in quo, antequam retro incederet, circumfluens Jordanis nundum eum exceptit, qui operit eosum nubibus; tumensque Præcursoris dextera verticem capitilis ejus tetigit, et Spiritus, columba forma, compari Verbo supervenit, ac Patris vox Redemptorem, proprium Filium esse confessa est.

23. Inter Præcursoris monasterium et Jordanem quam maxime exiguis Ermonium mous jacet, in quo Salvatorem stantem Joannes digito populis commonstrans, eum esse in clamabat, qui salleret peccatum mundi. Inter monasteria Præcursoris et Calamonis a Jordanis aquis a fundamentis sancti Gerasimi monasterium disjectum est; cuius nihil usquam, nisi parvæ templi reliquia, appareat; et speluncæ ducit, et columnæ enclesteria, in qua magnus senex Iberus, gratiosus valde admirandusque, includitur; quicum versati, maximum ex illius consuetudine lucrum nacti sumus: namque divina quardam gratia semi inerat. Verum necessarium dicimus, quod ante paucos dies, quam ad ipsum venissemus, patratum ab eo est miraculum, ut ad hilaritatem impellamus orationem, iis qui divinis avide delectantur, commemorare. In tortis ac turbincis Jordanis vorticibus ut fieri amat, innumerae terræ partes, contiguae fluvio, secerintur, in quibus magna arundinum vis innascitur, easque leonum diversa genera inhabitare solent. Ex his duo, singulis hebdomadibus ad sensis claustra venien-

A ñonomáçousin, ἀνταῦθι καὶ δ' Ἰορδάνης ἐπιχωρίει τὴν λίμνην· ξετι δὲ καὶ τὸ τῆς ἔρημου πλάτος εἰς ἀπειροπλάσιον εύρυνθμενον τῆς· Ἀχριδικῆς πεδίδος.

κα'. Δεξιῷ μὲν οὖν, οὐπερ Ἐφην, φαῖτο διπλοῦ, ξετι τὸ τῆς Νεκρᾶς θαλάσσης πλάγιον, καὶ ταῦτης πέραθεν ἡ Σηγώρ, ἐνθα δὲ μετὰ τὴν ἔρημον ταύτην, ἡ μεγάλη ἔρημος τοῦ Ῥουβᾶ μετὰ τὴν διόδου τῶν δύο μονῶν, τοῦ ἀγίου Εὐθυμίου δηλονότι, καὶ τῆς λαύρας δράται. Τέξ εὐνάμου δὲ τῶν φαῖτων καὶ τῆς δύο διαστήματος τοῦ Σωτῆρος νηστείαν, τοὺς δύο πειρασμοὺς διπλάσιαν τούτο προσέφερε, καὶν νικηθεῖς ἀπῆλθεν αἰσχυνθμενος. Καὶ τοῦ τοιούτου βουνοῦ ἀντικρὺ, ὃς μοι δοκεῖ, ἔγγυς μιλίων εἴς, διπλάζει βουνός, καὶ ἐν τῷ βουνῷ ναὸς ἐφ' ὧ τῷ τοῦ Ναυῆ Ἱησοῦ διάρχιστράτηγος προσωμίζει Μιχαὴλ.

χβ'. Περὶ δὲ τὸν Ἰορδάνην πεπήγασι μοναὶ τρεῖς, διπλόρμος δηλονότι, καὶ δι Χρυσόστομο; [forte deest καὶ ἡ τοῦ Καλαμῶνος], καὶ ἡ μὲν τοῦ Προδρόμου μόνη ἐκ βάθρων ὑπὸ σεισμοῦ ἀναστραφεῖται, νῦν ὑπὸ τῆς πλουτοδότιδος δεξιᾶς τοῦ θεοστεφοῦς ἥμαντος αὐτοκράτορος τοῦ Πορφυρογενῆτον καὶ Κομνηνοῦ Μανουὴλ ἐκ καινῆς ἀνψοδομήθη, τοῦ ταῦτης καθηγητοῦ τῇ ἀνεγέρσει τούτου παρθησάσαντος. Ταῦτης δικοθεν ὡσεὶ τόξων δύο βολῆς, δὲ ἐν ποταμοῖς ἀγιώτατος ἐπιφέρειν Ἰορδάνης, ἐφ' ὧ τὸ μέγα μυστήριον τῆς ἐμῆς ἀναπλάσεως δι Ιησοῦς μονο πιωχεύσας τῷ βαπτισματι ἀπειργάσαστο, καὶ περὶ τὸ χεῖλος, ὡσεὶ λίθου βολῆς ἀποθεν, ξετι τετράκλευρον θαλατθόν, ἐν ὧ πρὸς τῆς εἰς τὰ διπλά διποτροφῆς ἐπιφέρειν δι Ιορδάνης γυμνὸν ἐδέξατο, τὸν ἐν γεφέλαις τὸν οὐρανὸν περιβάλλοντα, καὶ Προδρόμου χείρ δεξιὰ κλονουμένη τῆς κορυφῆς ἐκείνου προσήψατο, καὶ τὸ Πνεῦμα περιστερᾶς ἐν εἰδεῖς τῷ συγγενεῖ λόγῳ ἐπεχώριε, καὶ ἡ τοῦ Πατρὸς φωνὴ, τὴν οὐδέτητα ἐπεμαρτύρει τῷ Αυτρωτῇ.

χγ'. Μέσον δὲ τῆς τοῦ Προδρόμου μονῆς καὶ τοῦ Ιορδάνου ξετι τὸ πάνω σμικρότατον τοῦ Ἐρμονειμ δρός, ἐν ὧ τὸν Σωτῆρα ιστάμενον δι Ιωάννης δεκτυλοδεικτῶν ἐπεψώνει τοῖς δχλοῖς, τούτον εἶναι τὸν αἱροντα τὴν ἀμφιτταν τοῦ κόσμου. Ἐν δὲ τῷ μεταξὺ τῶν μονῶν τοῦ Προδρόμου καὶ τοῦ Καλαμῶνος ἀπὸ τῆς τοῦ Ιορδάνου ροῆς ὑπάρχει κεχαλασμένη ἐκ βάθρων ἡ τοῦ ἀγίου Γερασίμου μονὴ ἐφ' ὧ οὐδὲν δῶς δράται, η μικρά τινα τοῦ νικοῦ λεῖψανα, καὶ σπιλαῖς δύο, καὶ ἐγκλειστήριος στύλος ἐν ὧ μέγας γέρων Ιησηρ ἐγκέλειται, χαρίεις πάνυ, καὶ θαυμαστός, ὡς ἐντυχόντες, μεγάλως ἐκ τῆς αὐτοῦ ἐντεύξεως ὡφεληθῆμεν, καὶ γάρ θεια τις ἐπιπολεῖ χάρις τῷ γέροντι. 'Αλλ' ἀναγκαῖον ὡήθημεν τὸ πρὸ τινῶν ἡμερῶν γεγονός τῆς πρὸς ἐκείνον ἡμετέρας ἀφέξεως, ἐν χριεντισμοῦ λόγῳ θαῦμα τοῖς περὶ τὰ θεια λίχνως ἐντρυφῶσι ἐξηγήσασθαι. 'Ἐν ταῖς τοῦ Ιορδάνου ἐλαχίσταις, καὶ ἀγκυλοστρόφοις δοξίαις, ὡς τὸ εἰκότα, τῆς ἐχόμενα τοῦ ποταμοῦ γῆς μέρη τὰ περιγράφονται, ἐν οἷς μέγα τι καλάμων χρῆματα ἐκφύεσθαι πέψυχεν. 'Ἐν τούτοις λεόντων φύλα εἰώθασι κατοικεῖν. Τούτων δύο τῷ γέροντος ἐγκλειστήριψ τῆς

επομένωντο, καὶ τῷ στύλῳ τὰς πρωσερεβόντες τῇ τῶν διφολμῶν ἐπινεύσαι τροφὴν ήσουν, ἃς ἐπιτυγχάνοντες, εὐμαρῶς πρὸς τὰς συνήθεις δίνας τοῦ ποταμοῦ ἀπίστει χαίροντες. Ἡ δὲ ἡ δεσποια βραχίντα ἐν ὑδατι, καὶ διυρίτης λίσσας, ἢ χριθίνου κλάσματος δρῦς. Τούτων ποτὲ παραγνομένων, καὶ τὴν συνήθη ἀπαιτούντων διὰ τῆς ἐπινεύσεως τῶν διμάτων τροφὴν, διὰ γέρων μὴ εὐπορῶν, διὰ δερπεῦσαι τρόπῳ τὴν τῶν θηρίων ἔφεσιν. Ἐποχεὶς γάρ ἐπὶ τῆς μερῶν διάστημα εἶχοι, μήτε τῶν ἐδωδίμων τὸν ἵερον ἐκεῖνον εὐπορεῖν ἀνδραφησοὶ πρὸς αὐτοὺς, Ἐπαίκερ, ὁ θηρία, μήτε τὸ τῆς ἡμετέρας φύσεως ἀσθενὲς διὰ τοὺς τῶν ἐδωδίμων παρακαλεῖσθαι. Εχομεν, ἐπει τὴν μέρας εἶχοις ἥδη μῆδος ἡμέντοντος τὰ δύοντα κατὰ τὸ δύσηνθες, τοῦ Θεοῦ λόγος, οἷς εὐμηχάνως οἴδε, καταρτίζειν ἡμᾶς τοῦτο οἰκονομῆσαντος. δέον δοτει πορευθῆναι ἡμᾶς πρὸς τὰς τοῦ Ἱορδάνου ράς, καὶ μικρὸν τι εὐλάριον πέρδος ἡμᾶς ἀγαπεῖν. Ἀφ' ὅλης σταυρία κατασκευάσαντες ἡμῶν, τοὺς ἀπευχίτας χάριν εὐλογίας ταῦτα παρέξομεν. Ἀφ' ἓν διτεξιωθέντες, κατὰ τὴν ἐκάστου προαίρεσιν, μικρά τινα κερμάτια τὰ πρὸς τροφὴν δρῦν τε καὶ διώνυμον ἀξέιδιτον εὐπορήσωμεν. Εἶτα, καὶ οἱ θηρες ἡκουσαν, ὡς ἐν λογικῷ κινήματι, καὶ βαδίσματι πρὸς τὰς τοῦ Ἱορδάνου χωροῦντι ράς. Καὶ μετὰ μικρὸν, ὡς τοῦ θαύματος! ὑπάκενα φέρουσι δύο εὐλάρια, καὶ τῇ βάσει τοῦ στύλου θέντες αὐτά, τὰ πρὸς Ἱορδάνου ἡλη προϊύμωμες ἀγωρησαν. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἀλις. Ἡμεῖς δὲ τῆς τῶν τόπων ἴστορίας ἄχριμεθα.

κδ'. Ἀλλὰ καὶ ἡ τοῦ Καλαμῶνος μονὴ, καὶ αὐτῇ ὑπὸ πύργων καὶ κορτίνων, ἀπὸ τετραγώνου λαξευτοῦ λίθου ἀνφορδόμηται, καὶ ἐν νάδες μέσον αὐτῆς ἐγχόρηγος τρουλλωτὸς ἰδρυται ἐν κυλινδρωτοῖς θόλοις ἐπικαθήμενος. Τούτου συνέσυκται ἐν τῷ δεξιῷ μέρει ναὸς ἔπειρος θολωτὸς πάνυ σμικρώτατος, ἐν τοῖς χρόνοις, ὡς λέγεται, τῶν Ἀποστόλων ἀνεγερθεῖς, οὗ ἐν τῷ μέσῳ εἰκὼν τῆς Θεοτόκου ἰστόρηται, ἐν ἀγάλαις φερούσῃς τὸν Σωτῆρα Χριστὸν, τὸ σχῆμα, καὶ τὸ χρῶμα, καὶ τὸ μήκος ἐμφανίουσα τῆς ἐν τῇ Βασιλευούσῃ Ὁδηγητρίᾳ ὑπεραγίας εἰκόνος. Λέγεται δὲ ἐκ παλαιῶν παραδόσεων, ὡς ἰστόρηται αὐτῇ χειρὶ τοῦ ἀποστόλου καὶ εὐαγγέλιον τοῦ ἀγίου Λουκᾶ. Καὶ πιστεύεσθαι τὴν φήμην πείθουσι τὰ τε συχνὰ θαύματα, καὶ ἡ φρικωδεστάτη ἦ τῆς εἰκόνος ἐξερχομένη εὐώδια. Καὶ μετ' αὐτῆν, ὡσεὶ σταδίων ε', ἰδρυται ἡ τοῦ Χρυσοτόμου μονὴ. Ης διποθεν ὡσεὶ τόξου βολῆς ἐγκλειστήριος ἰσταται στύλος, εἰς δὲν δέ μέγας ἀφησύχασεν ἀνήρ. Ἰσηρώτης τὸ γένος, τὸν τρόπον ἀπλοῦς, τὸν λόγον αἰδεῖσμος, πάλαι ἐπὶ χρόνοις συχνοῖς ἐν τῷ περὶ τὴν θάλασσαν τῆς Ἀτταλείας πετρηγέτι λίθῳ, τοὺς ἀσκητεῖκοὺς διενύσας πάνους. Οτε καὶ ἡμεῖς τῷ ἀνδρὶ ἐνετύχομεν, τῷ ἀσδέιμῳ βασιλεῖ καὶ τορφυρογεννήτῳ Κομνηνῷ συστρατεύμενοι.

κε'. Πέραν δὲ τοῦ Ἱορδάνου ἀντικρὺ τῆς Βαπτισεώς εἰσι θάμνοι διάφοροι, καὶ μέσον τούτων ὡσεὶ σταδίου ἐνδεξατεθεν, ἔστι τὸ τοῦ Βαπτιστοῦ Ἰωάννου σπήλαιον μικρὸν πάνυ καὶ μὴ δυνάμενον δέξα-

A les, et columnæ capita applicantes, oculorum nutibus, cibum sibi subministrari poscebant: eujus cum facile participes facti essent, ad consuetos fluminis vorlices lati revertiebant. Cibos erant legumina, aqua madefacta, aut sorte olyrites, vel panis bordeacei frusta. Hi cum aliquando advenissent, et, pro more, oculorum nutibus alimenta sibi postularent, dum seni non suppetit, quanam ratione ferarum desideriis occurrat; namque dierum viginti intervallo nihil eo temporis, vir ille sacer, esculentorum sibi paraverat; illis hæc inisti: Quando, o belluae, nequæ vestram debilitatem alimento aliquo recreare possimus, cum per hos viginti jam elapsos dies nec quidem nobis, ut moris erat, quæ necessaria erant, sufficerimus, ita Deo, qua nostra curat providentia, sapienter disponente, opus est, ut vos a Jordanis fluente progressamini, indeque lignum pusillum ad nos afferratis, ex quo crucis confectas, voti reis, benedictionis causa dabimus, a quibus, pro singulorum arbitrio gratuita stipe remunerati, parvam pecuniam colligemus, quæ vobis mihiique cibum parabit. Dixit ille. Feræ audierunt, et, tamquam rationis compotes, alaci motu gressuque ad Jordanem procedunt: nec multo post (o rem miram), duo ligna in collo gestant, ei columnæ basi apponunt: tum demum ad Jordanis paludes prompte avolant. Et hæc sint satis: nunc locorum historiam proseguamur.

C

24. Sed et Calamonis monasterium turribus cortinisque ex quadrato politoque lapide exstratum est: et in ejus medio templum capax, trullatum, assurgit, tholis, cylindri instar fabrefactis, insiliens. Huic in dextera parte templum aliud adnebitur, tholo æque consans, pusillum admodum, scilicet apostolorum, ut traditio est, ædificatum: in cuius mytulo Deiparae imago depicta est, in ulnis Christum Salvatorem gestantis; figuram, colorem, ac longitudinem sanctissimæ imaginis Hodegetriæ, quæ in regia urbe spectatur, præ se ferens. Et antiqua item traditione asseveratur, eam esse apostoli et Evangelistarum Lucæ manu depictam: famamque ac rumorem de ea stabiliunt frequentia miracula, et ex imagine suavissimus odor, non sine omnium admiratiunc, emanans. Subsequitur, stadiis fere quinquo distans, Chrysostomi monasterium: longeque ab eo ad Iheri jactum columna est inclisteria, in qua vir, Iberus genere, moribus simplex, sermone reverendus, qui tranquillam vitam agit, primæ per plures annos in saxo, ad mare Attaliam fundato, laboribus continuis sudoribusque sese exercuerat; ibique nos eum allocuti fuimus, dum una cum celebrissimo imperatore et Porphyrogeneta Comineno militaremus.

25. In adversa Jordanis parte, contra Baptismi templum, diversa dumeta assurgunt, interque ea, stadii unius longitudine, Baptistarum spelunca patet, pusilla nimis, neoue virum proceræ statutæ,

quas Strugas illius terræ accolte vocant; hic vero Jordanes paludem secerunt: crevis quoque latitudo, Achridica planicie Innumeris modis amplior est.

21. A dextera parte dorsi duplicitis, quod diximus, maris Mortui obliqua videntur, et trans illud Segor. Ibi ultra hauc erenum, et duo monasteria Sancti Euthymii laevæque emehsa, magna Rubæ eremus objicitur; et collis e sinistra dorsi ac viro, in quo post dierum quadraginta jejunium, Salvatorem duabus tentationibus tentator aggressus est; licet devictus ruboreque suffusus recesserit. Collis hujus in parte aduersa, ut ipso existimo, ad sex passuum millia alter appetet, et in colle templum, in quo militiarum dux Michael cum Jesu Nave confabulatus est.

22. Ad Jordanem tria monasteria structa sunt, Praecursor nempe, et Chrysostomus: ac Praecursoris quidem monasterium, terræ motu a fundamentis solo æquatum, vix a munifica, a Den coronati imperatoris nostri Porphyrogenetæ Manue-llis Communi, liberalitate, de novo, illius rectiore restitutionem procurante, exædificatum est. Ab hoc non longe duarum sagittarum jactu, inter fluvios sanctissimus fluit Jordanes; in quo ingens meæ renovationis arecanum, Jesus meus, paupertatem amplexus, baptismate perfecit. Et circa oram non longe lapidis jactu, ædificium est, quatuor lateribus constans, et tholò assurgens; in quo, antequam retri incederet, circumfluens Jordanis nudum eumcepit, qui operit cœlum nubibus; tamenque Praecursoris dextera verticem capitis ejus telegit, et Spiritus, columba forma, compari Verbo supervenit, ac Patris vox Redemptorem, proprium Filium esse confessa est.

23. Inter Praecursoris monasterium et Jordanem quam maxime exiguis Ermonium mons jacet, in quo Salvatorem stantem Joannes digito populis commonstrans, eum esse clamabat, qui taliter peccatum mundi. Inter monasteria Praecursoris et Calamonis a Jordanis aquis a fundamentis sancti Gerasimi monasterium disjectum est; cuius nihil usquam, nisi parvæ templi reliquæ, appetet; et speluncæ dñe, et columnæ enclesteria, in qua magnus senex Iherus, gratiosus valde admirandusque, includitur; quicum versati, maximum ex illius consuetudine lucrum nacti sumus: namque divina quadam gratia seni inerat. Verum necessarium cœcimus, quod ante paucos dics, quain ad ipsum venissemus, patratum ab eo est miraculum, ut ad hilaritatem impellamus orationem, iis qui divinis avide delectantur, commemorare. In tortis ac turbinalibus Jordani vorticibus ut fieri amat, nonnullæ terre partes, contiguae fluvio, seceruntur, in quibus magna arundinum vis innotescit, easque leonum diversa genera inhabitate solent. Ex his duo, singulis hebdomadibus ad sensis claustra venien-

tonomâcosiv, éntaúthi καὶ ὁ Ἰορδάνης ἐπιχωρίει τὴν λίμνην· Εστι δὲ καὶ τὸ τῆς ἑρήμου πλάτος εἰς ἀπειροπλάσιον εύρυνθμενον τῆς Ἀχριδικῆς πεδιάδος.

κα'. Δεξιὴ μὲν οὖν, οὐπερ ἔφην, φαγίοι διπλοῖ, Εστι τὸ τῆς Νεκρᾶς θαλάσσης πλάγιον, καὶ ταῦτης πέραθεν ἡ Σηγώρ, ἔνθα δὲ μετὰ τὴν Ἑρήμου ταύτην, ἡ μεγάλη ἑρήμος τοῦ Ῥουβᾶ μετὰ τὴν διόδου τῶν δύο μονῶν, τοῦ ἀγίου Εὐθυμίου δηλονότι, καὶ τῆς λαύρας ὀρᾶται. Ἐξ εὐνάμου δὲ τῶν φαρίων καὶ τῆς ὅδου δι βουνὸς ὀρᾶται, εἰς δὲ μετὰ τὴν τεσσαρακονθήμερον τοῦ Σωτῆρος νηστείαν, τοὺς δύο πειρασμοὺς δι πειράζων τοῦτο προσέφερε, καὶ νικηθεὶς ἀπῆλθεν αἰσχυνθμένος. Καὶ τοῦ τοιούτου βουνοῦ ἀντικρὺ, ὃς μοι δοκεῖ, ἄγνυς μιλιών ξεῖ, ὑπάρχει βουνός, καὶ ἐν τῷ βουνῷ ναὸς ἐφ' ὧ τῷ τοῦ Ναοῦ Τησοῦ δι ἀρχιστράτηγος προσωμβλῆσε Μιχαὴλ.

χρ'. Περὶ δὲ τὸν Ἰορδάνην πεπήγασι μοναὶ τρεῖς, δι Προδρόμου δηλονότι, καὶ δι Χρυσότορος; [forte deest καὶ ἡ τοῦ Καλαμῶνος], καὶ ἡ μὲν τοῦ Προδρόμου μόνη ἐκ βάθρων ὑπὸ σεισμοῦ ἀνατραφείσα, νῦν ὑπὸ τῆς πλουτοδύτεος δεξιᾶς τοῦ θεοτεφοῦς ἡμῶν αὐτοκράτορος τοῦ Παρφυρογεννῆτου καὶ Κομνηνοῦ Μανουὴλ ἐκ κανής ἀνικοδομήθη, τοῦ ταῦτης καθηγητοῦ τῇ ἀνεγέρσει τούτου παρθησάσαντος. Ταῦτης ἀποθεν ὥστε τόδιν δύο βολῆς, δὲν πωταμοῖς ἀγώνατος ἐπιφρέτει Ἰορδάνης, ἐφ' ὧ τὸ μέγα μυστήριον τῆς ἡμῆς ἀναπλάσεως δι Τησοῦς, μου πεωχεύσας τῷ βαπτίσματι ἀπειργάσατο, καὶ περὶ τὸ χεῖλος, ὧσει λίθου βολῆς ἀποθεν, Εστι τετράτελευρον θαλατῶν, ἐν τῷ πρὸς τῆς εἰς τὰ διέσια ἀποτροπῆ, ἐπερβένων δι Ιορδάνης, γυμνὸν ἐδέξατο, τὸν ἐν τεφέλαις τὸν οὐρανὸν περιβάλλοντα, καὶ Προδρόμου χειρὶ δεξιᾷ κλωνουμένη τῆς κορυφῆς ἔκεινου προσήψατο, καὶ τὸ Πνεῦμα περιστερᾶς ἐν εἶσι τῷ συγγενεῖ λόγῳ ἐπεχώρισε, καὶ ἡ τοῦ Πατρὸς φωνὴ, τὴν οἰστήτητα ἐπειαρτύει τῷ Αυτρωτῇ.

ψγ'. Μέσον δὲ τῆς τοῦ Προδρόμου μονῆς καὶ τοῦ Ιορδάνου ἐστὶ τὸ πάνυ σμικρότατον τοῦ Ἐρμονίειμ δροῦ, ἐν τῷ τὸν Σωτῆρα ιστάμενον δι Ιωάννης δακτυλοδεικῶν ἐπεφύωντος τοῖς δχλοῖς, τούτον εἶναι τὸν αἱρόντα τὴν ἀμαρτίαν τοῦ κόσμου. Ἐν δὲ τῷ μεταξύ τῶν μονῶν τοῦ Προδρόμου καὶ τοῦ Καλαμῶνος ἀπὸ τῆς τοῦ Ἰορδάνου ροῆς ὑπάρχει κεχαλασμένη ἐκ βάθρων ἡ τοῦ ἀγίου Γερασίμου μονὴ, ἐφ' ἦν οὐδὲν διλός ὀρᾶται, ἡ μικρὰ τινα τοῦ γαστρὸς λειψανα, καὶ σπιλαῖα δύο, καὶ ἐγκλειστήριος στύλος ἐν τῷ μέγας γέρων Ἰερῷ ἐγκέλεισται, χαρίεις πάνυ, καὶ θαυμαστές, τῷ ἐντυχόντες, μεγάλως ἐκ τῆς αὐτοῦ ἐντεύξεως ὀψελθήθημεν, καὶ γάρ θεια τις ἐπικοπεὶ χάρις τῷ γέροντι. Ἄλλα ἀναγκαῖον ὡήθημεν τὸ πρὸ τίνων ἡμερῶν γεγονός τῆς πρὸς ἐκείνον ἡμετέρας ἀφίξεως, ἐν χαριεντισμοῦ λόγῳ οὐκέτι τοῖς περὶ τὰ θεια λίχνως ἐνεργώσαντος ἐξηγήσασθαι. Ἐν ταῖς τοῦ Ἰορδάνου ἐλχαῖδσι, καὶ ἀγκυλοστρέφοις φορτεῖς, ὡς τὸ εἰκόνα, τῆς ἔχομενα τοῦ ποτεροῦ γῆς μέρη τινὰ περιγράφουται, ἐν οἷς μέγα τι καλάμων χρῆματα ἐκφύεσθαι πέψουσεν. Ἐν τούτοις λεσνῶν φῦλα εἰώθασι κατεκεῖν. Τούτων δύο τῷ γέροντος ἐξκλειστήριῳ τῆς

έσθομάδος εἰσπάρεγένοτο, καὶ τῷ στύλῳ τὰς προσερεβόντες τῇ τῶν διφθαλμῶν ἐπινέσσει τροφὴν ἔτουν, ἡς ἐπιτυγχάνοντες, εὐμαρῶς πρὸς τὰς συνήθεις δίνας τοῦ ποταμοῦ ἀπίσταις γαλροντες. Ἡ δὲ ἦν δεσποια βραχέντα ἐν ὑδατι, καὶ διυρίτης λωζός, ἢ χριθίνου κλάσματος ἀρτῆς. Τούτων ποτὲ παραγενομένων, καὶ τὴν συνήθη ἀπαιτούντων διὰ τῆς ἐπινεύσεως τῶν δύματων τροφὴν, δέρων μήτη εὐπορῶν, διπλὸν θεραπεῦσαι τρόπῳ τὴν τῶν θηρίων ἔφεσιν. Ἐτυχε γάρ ἐπὶ ἡμερῶν διάστημα εἶχοι, μήτη τῶν ἐδωδίμων τὸν ἵερον ἐκείνον ἐθκορεῖν ἄνδρα· φησι πρὸς αὐτοὺς, Ἐπάκτερ, ὁ θηρία, μήτη τὸ τῆς ἡμετέρας φύσεως ἀσθενὲς διά τινος τῶν ἐδωδίμων παρακαλεῖσθαι ἔχομεν, ἕπει τὴν ἡμέρας εἶχοις ἡδη μηδ' ἡμίν ἐπερκέσαις τὰ δίστα κατὰ τὸ δύσηνθες, τοῦ Θεοῦ λόγος, οἷς εὐμηχάνως οἴει, καταρτίζειν ἡμᾶς τοῦτο οἰκονομήσαντος, δέοντας. Εἰστι πορευθῆναι ἡμᾶς πρὸς τὰς τοῦ Ἱορδάνου ρόδας, καὶ μικρόν τι ἔυλάριον πρὸς ἡμᾶς ἀγαγεῖν. Ἀφ' οὐ σταυρία κατασκευάσαντες ἡμῶν, τοῖς ἐπευχίταις χάριν εὐλογίας ταῦτα παρέξομεν. Ἀφ' ὧν ἀντιδεικνύθεντες, κατὰ τὴν ἐκάστου προαίρεσιν, μικρά τινα κερμάτια τὰ πρὸς τροφὴν ἔμοι τε καὶ ὅμων ἐξ αὐτῶν εὐπορήσωμεν. Εἰτε, καὶ οἱ θηρες ἔκουσαν, ὃς ἐν λογικῷ κινήματι, καὶ βαδίσματι πρὸς τὰς τοῦ Ἱορδάνου χωροῦσι ρόδας. Καὶ μετὰ μικρὸν, ὡς τοῦ θαύματος! ὑπαύκενα φέρουσι δύο ἔυλάρια, καὶ τῇ βάσει τοῦ στύλου θάντες αὐτά, τὰ πρὸς Ἱορδάνου Ἑλη προβύματας ἐχιθρησαν. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν δίλις. Ἡμεῖς δὲ τῆς τῶν τόπων ἴστορίας ἀχρόμεθα.

κσ'. Ἀλλὰ καὶ ἡ τοῦ Καλαμῶνος μονὴ, καὶ αὖτη ὅποι πύργων καὶ κορτίνων, ἀπὸ τετραγώνου λαξευτοῦ λίθου ἀνηρκοδόμηται, καὶ δὲ νάδες μέσον αὐτῆς ἡγχρήγος τρουλλωτὸς ἰδρυται ἐν κυλινδρωτοῖς θόλοις ἐπικαθήμενος. Τούτοις συνέζευκται ἐν τῷ δεξιῷ μέρει νάδες ἔτερος θαλαττῆς πάνυ σμικρώτατος, ἐν τοῖς χρόνοις, ὡς λέγεται, τῶν Ἀποστόλων ἀνεγέρθεις, οὗ ἐν τῷ μύακῃ εἰκὼν τῆς Θεοτόκου ἴστρηται, ἐν ἀγκάλαις φερούσης τὸν Σωτῆρα Χριστὸν, τὸ σχῆμα, καὶ τὸ χρῶμα, καὶ τὸ μῆκος ἐμφαίνουσα τῇσι ἐν τῇ Βασιλεύουσῃ Ὁδηγητρίᾳ ὑπεραγίας εἰκόνος. Δέγεται δὲ ἐκ παλαιῶν παραδόσεων, ὡς ἴστρηται αὐτῇ χειρὶ τοῦ ἀποστόλου καὶ εὐαγγέλιστοῦ τοῦ ἀγίου Λουκᾶ. Καὶ πιστεύσθαι τὴν φήμην πείθουσι τὰ τε συχνὰ θαύματα, καὶ ἡ φρικιδεστάτη τῆς εἰκόνος ἐξερχομένη εὐδόξια. Καὶ μετ' αὐτήν, ὡς εἰς σταδίους ε', ἰδρυται ἡ τοῦ Χρυσατέμου μονὴ. Ης ἀποθένωσεν διεστήρας ἐγκλειστήριος ἴσταται τούτος, εἰς δὲ τὸ μέγας ἐφησύχασεν ἀνήρ, Ἰηριώτης τὸ γένος, τὸν τρόπον ἀπλοῦς, τὸν λόγον αἰδεσθεμός, πάλαι ἐπὶ χρόνοις συχνοῖς ἐν τῷ περὶ τὴν θάλασσαν τῆς Ἀτταλείας πεπηγότι λίθῳ, τοὺς ἀσκητήκους διανύσσεις πάνους. Ότε καὶ τμεῖς τῷ ἀνδρὶ ἐκετύχομεν, τῷ διοδίμῳ φασὶλει καὶ τορφυρογεννήτῳ τῷ Κομνηνῷ συστρατεύμενοι.

κσ'. Πέρχον δὲ τοῦ Ἱορδάνου ἀντικρὺ τῆς Βαπτίσεως εἰσι θάμνοι διάφοροι, καὶ μέσον τούτων ὡς εἰς σταδίους ἐνδεικοθέν, ἔστι τὸ τοῦ Βαπτιστοῦ Ἰωάννου σπήλαιον μικρὸν πάνυ καὶ μή δυνάμενον δέξα-

A les, et columnæ capita applicantes, oculorum nutribus, cibum sibi subministrari poscebant: cuius cum facile participes facti essent, ad consuetos fluminis vorlices læsi reveriebant. Cibis erant leguminæ, aqua madefacta, aut forte olyrite, vel panis bordeacei frusta. Hi cum aliquando advenissent, et, pro more, oculorum nutribus alienata sibi postularent, dum seni non suppetit, quanam ratione ferarum desideriis occurrat; namque dierum viginti intervallo nihil eo temporis, vir ille sacer, esculentorum sibi paraverat; illis hæc inisti: Quando, o belluae, neque vestram debilitatem alimento aliquo recreare possimus, cum per hos viginti jam elapsos dies nec quidem nobis, ut moris erat, quæ necessaria erant, sufficerimus, ita Deo, qua nostra curat providentia, sapienter disponente, opus est, ut vos a Jordanis fluente progradientimi, indeque lignum pusillum ad nos afferratis, ex quo crucis confectas, voti reis, benedictionis causa dabimus, a quibus, pro singulorum arbitrio gratuita stipre remunerati, parvam pecuniam colligemus, quæ vobis mihiique cibum parabit. Dicit ille. Feræ audierunt, et, tamquam rationis compotes, alaci motu gressuque ad Jordanem procedunt: nec multo post (o rem miram), duo ligna in collo gestant, ei columnæ basi apponunt: tum demum ad Jordanis paludes promple avolant. Et hæc sint satis: nunc locorum historiam prosequamur.

C 24. Sed et Calamonis monasterium turribus cortinisque ex quadrato politoque lapide exstratum est: et in ejus medio templum capax, trullatum, assurgit, tholis, cylindri instar fabrefactis, insiliens. Huic in dextera parte templum aliud adnectitur, tholo æque constans, pusillum admodum, ætate apostolorum, ut traditio est, aedificatum: in cuius mytilo Deipara imago depicta est, in ulnis Christum Salvatorem gestantis; figuram, colorem, ac longitudinem sanctissimæ imaginis Hodegetriae, quæ in regia urbe spectatur, præ se ferens. Et antiqua item traditione asseveratur, eam esse apostoli et Evangelistæ Lucæ manu depictam: famamque ac rumorem de ea stabilium frequentia miracula, et ex imagine suavissimus odor, non sine omnium admiratione, emanans. Subsequitur, stadiis sere quinque distans, Chrysostomi monasterium: longeque ab eo ad ielli jactum columnæ est inclisteria, in qua vir, Iberus genere, moribus simplex, sermone reverendus, qui tranquillam vitam agit, primæ per plures annos in saxo, ad mare Attaliam fundato, laboribus continuis sudoribusque sese exercuerat; ibique nos eum allocuti fuimus, dum una cum celeberrimo imperatore et Porphyrogeneta Comneno militaremus.

25. In adversa Jordanis parte, contra Baptisati templum, diversa dumeta assurgunt, interque ea, stadii unius longitudine, Baptista Joannis spelunca patet, pusilla nimis, neouc virum proceræ statutæ,

quas Strugas illius terræ accolæ vocant; hic vero Jordanes paludem secessit: cœmū quoque latitudo, Achridica planicie innumeris modis amplior est.

21. A dextera parte dorsi duplicitis, quod diximus, maris Mortui obliqua videntur, et trans illud Segor. Ibiq[ue] ultra hanc eremum, et duo monasteria Sancti Euthymii lauræque emehsa, magna Ruhæ eremus objicitur; et collis e sinistra dorsi ac viæ, in quo post dierum quadraginta jejuniū, Salvatorem duabus tentationibus tentator aggressus est; licet devictus ruboreque suffusus recesserit. Collis iu-
jusce in parte aduersa, ut ipso existimno, ad sex passuum millia alter apparel, et in colle templum, in quo militiarum dux Michael cum Jesu Nave con- fabulatus est.

22. Ad Jordanem tria monasteria structa sunt, Præcursor nomen, et Chrysostomus: ac Præcur- soris quidem monasterium, terræ motu a fundamen- tis solo æquatum, vultu munifica, a Deo co- coronati imperatoris nostri Porphyrogennete Manue- lis Comneni, liberalitate, de novo, illius reciore restitutionem procurante, exædificatum est. Ab hoc non longe duarum sagittarum jactu, inter fluvios sanctissimus fluit Jordanes; in quo ingens meæ renovationis arcanum, Jesus meus, paupertatem amplexus, baptismate perfecit. Et circa oram non longe lapidis jactu, ædificium est, quatuor lateribus constans, et tholo assurgens; in quo, antequam re- tro incederet, circumfluens Jordanis nudum eum exceptit, qui operit coram nubibus; tumensque Præcursoris dextera verticem capitis ejus tetigit, et Spiritus, columba forma, compari Verbo super- venit, ac Patris vox Redemptorem, proprium Filium esse confessa est.

23. Inter Præcursoris monasterium et Jordaneum quam maxime exiguis Ermonium mons jacet, in quo Salvatorem stantem Joannes digito populis commonstrans, eum esse inclamabat, qui tolleret peccatum mundi. Inter monasteria Præcursoris et Calamonis a Jordanis aquis a fundamentis sancti Gerasimi monasterium disjectum est; cuius nihil usquam, nisi parvæ templi reliquiæ, appetit; et speluncæ duæ, et columnæ enclesteria, in qua mag- nus senex Iberus, gratiosus valde admirandusque, includitur; quicum versari, maximum ex illius consuetudine lucrum nacti sumus: namque divina quadam gratia semi inerat. Verum necessarium ducimus, quod ante paucos dies, quam ad ipsum venissemus, patratum ab eo est miraculum, ut ad hilaritatem impellamus orationem, iis qui divinis avide delectantur, commemorare. In tortis ac tur- bineis Jordani vorticibus ut fieri amat, nonnullæ terræ partes, contiguae fluvio, secesserunt, in quibus magna arundinum vis inna- citur, ensque leonum diversa genera inhabitare solent. Ex his duo, singulis hebdomadibus ad sensis claustra venien-

A ὀνομάζουσιν, ἐνταῦθι καὶ ὁ Ἰορδάνης ἐπιχωρίει τὴν λίμνην· οὗτος δὲ καὶ τὸ τῆς ἑρήμου πλάτος εἰς ἀπειροπλάσιον εύρυνθμενον τῆς Ἀχριδεῖης πεδιά- δος.

κα'. Δεξιῷ μὲν οὖν, οὐπερ ἔφην, φαγίον διπλοῦ, οὗτος τὸ τῆς Νεκρᾶς Θαλάσσης πλάγιον, καὶ ταῦτης πέραθεν ἡ Σηγώρ, ἵνα δὲ μετὰ τὴν ἑρήμον ταύτην, ἡ μεγάλη ἑρήμος τοῦ Ῥουβᾶ μετὰ τὴν διόδον τῶν δύο μονῶν, τοῦ ἀγίου Εὐθυμίου δηλούστι, καὶ τῆς λαύρας δρᾶται. Τέλος εὐνύμου δὲ τῶν φαγίων καὶ τῆς δόδου ὁ βιουδὸς δρᾶται, εἰς δὲ μετὰ τὴν τεσσαρα- κονθήμερον τοῦ Σωτῆρος νηστείαν, τοὺς δύο πει- ρασμούς ὁ πειράζων τοῦτο προσέφερε, καὶν νικηθεὶς ἀπῆλθεν αἰσχυνόμενος. Καὶ τοῦ τοιούτου βιουνοῦ ἀντικρὺ, ὡς μοι δοκεῖ, ἔγγυς μιλίων δέ, διάρρεε βιουνός, καὶ ἐν τῷ βιουνῷ ναὸς ἐφ' ὧ τῷ τοῦ Ναοῦ Τησοῦ ὁ ἀρχιστράτηγος προσωμίζει Μιχαὴλ.

κβ'. Περὶ δὲ τὸν Ἰορδάνην πεπήγασι μοναὶ τρεῖς, ὁ Πρόδρομος δηλούστι, καὶ ὁ Χρυσότομος; [Forie deest καὶ ἡ τοῦ Καλαμῶν], καὶ ἡ μὲν τοῦ Προ- δρόμου μόνη ἐκ βάθρων ὑπὸ σεισμοῦ ἀνατραφείπα, νῦν ὑπὸ τῆς πλουτοδίτιδος δεξιᾶς τοῦ θεοτεφοῦς ήλιων αὐτοκράτορος τοῦ Πορφυρογεννήτου καὶ Κομνηνοῦ Μανουὴλ ἐκ κατηνῆς ἀνφορδιμήη, τοῦ ταῦτης καθηγητοῦ τῇ ἀνεγέρσει τούτου παρθησά- σαντος. Ταῦτης διοθεν ὥστε τόδιν δύο βολῆς, δὲ ἐν ποταμοῖς ἀγιωταῖς ἐπιφρέλει Ἰορδάνης, ἐφ' ὧ τὸ μέγα μυστήριον τῆς ἐμῆς ἀναπλάσεως ὁ Τησοῦς, μου πιωχεύσας τῷ βαπτισματι ἀπειργάσατο, καὶ περὶ τὸ χεῖλος, ὡσεὶ λίθου βολῆς διοθεν, οὗτοι τε τράπλευρον θαλωτὸν, ἐν τῷ πρὸς τῆς εἰς τὰ δικίων ἀποστροφῇ, ἐπιφρέων δὲ Ἰορδάνης, γυμνὸν ἐδέξατο, τὸν ἐν νεφέλαις τὸν οὐρανὸν περιβάλλοντα, καὶ Προ- δρόμου χειρὶ δεξιὰ κλονούμενη τῆς κυρυφῆς ἐκείνου προσήψατο, καὶ τὸ Πνεῦμα περιστεράδ; ἐν εἰδī τῷ συγγενεὶ λόγῳ ἐπεχώριος, καὶ ἡ τοῦ Πατρὸς φωνὴ, τὴν νίστητα ἐπεμαρτύρει τῷ Αυτρωτῇ.

κγ'. Μέσον δὲ τῆς τοῦ Προδρόμου μονῆς καὶ τοῦ Ἰορδάνου ἐστὶ τὸ πάνυ σμικρότατον τοῦ Ἐρμονίου δρός, ἐν τῷ Σωτῆρα ιστάμενον δὲ Ιωάννης δα- κτυλοδεικτῶν ἐπεφώνει τοῖς δχλοῖς, τούτον εἶναι τὸν αἰρόντα τὴν ἀκαρπίαν τοῦ κόσμου. Ἐν δὲ τῷ μεταξὺ τῶν μονῶν τοῦ Προδρόμου καὶ τοῦ Καλαμῶν διὰ τῆς τοῦ Ἰορδάνου βοῆς ὑπάρχει κεχαλασμένη ἐκ βάθρων ἡ τοῦ ἀγίου Γερασίμου μονὴ, ἐφ' ἣ οὐδὲν διως δρᾶται, ἡ μικρά τινα τοῦ ναοῦ λεῖψαν, καὶ σπή- λαια δύο, καὶ ἐγκλειστήριος στύλος ἐν τῷ μέγας γέρων Ιησοῦ ἀγκεκλεισται, χαρίεις πάνω, καὶ θαυμαστές, φί- ἐντυχόντες, μεγάλως ἐκ τῆς αὐτοῦ ἐντεῦξεως ὀφε- ληθημεν, καὶ γάρ θεία τις ἐπιπολεῖ χάρις τῷ γέροντι. Ἀλλ' ἀναγκαῖον ὡήθημεν τὸ πρὸ τίνων ἡμερῶν γε- γονοῦς τῆς πρὸς ἐκείνον ἡμετέρας ἀφίξεως, ἐν χα- ριεντιςμοῦ λόγῳ Οὐαῦμα τοῖς περὶ τὰ θεῖα τὸ ιχνιας ἐντρυφῶσιν ἐξηγήσασθαι. Ἐν ταῖς τοῦ Ἰορδάνου ἐλαχισθέσι, καὶ ἀγκυλοστροφοὶ δοσὶς, ὡς τὸ εἰκότε, τῆς ἔχομενα τοῦ ποταμοῦ γῆς μέρη τινὰ περιγρά- φονται, ἐν οἷς μέγα τι καλάμων χρῆσις ἐκφέσει: πέψυκεν. Ἐν τούτοις λεόντων φύλα εἰώθασι κατε- κεῖν. Τούτων δύο τῷ γέροντις ἐγκλειστήριῳ τῆς

έδομάδος εισπαρεγένοτο, καὶ τῷ στύλῳ τὰς προσφαλὰς προσφερόντες τῇ τῶν ὀφθαλμῶν ἐπινεύσει τροφὴν ἔτουν, ἡς ἐπιτυγχάνοντες, εὐμαρῶς πρὸς τὰς συνήθεις δίνας τοῦ ποτακοῦ ἀπίσται χαρούντες. Ἡ δὲ ἡ δεσποινία βραχίντα ἐν ὑδάτι, καὶ ὀλυρίτης λίως, ἡ κριθίνου κλάσματος ἀρές. Τούτων ποτὲ παραγενομένων, καὶ τὴν συνήθη ἀπαιτούντων διὰ τῆς ἐπινεύσεως τῶν ὅμμάτων τροφὴν, δέ γέρων μή εὐποροῦν, δικὴ θεραπεύσας τρόπῳ τὴν τῶν θηρίων ἔφεσιν. Επιχειρεῖ τὰρ ἐπὶ τημερῶν διάστημα εἰκοσι, μήτε τῶν ἐδωδίμων τὸν ἱερὸν ἐκείνον εὐπορεῖν ἀνδραφητοῖς αὐτοῖς, Ἐπείκερ, ὁ θηρία, μήτε τὸ τῆς ἡμετέρας φύσεως ἀσθενὲς διά τινος τῶν ἐδωδίμων παρακαλεῖται ἔχομεν, ἵστε ἡμέρας εἰκοσι ἡδη μήδ' ἡμίν ἐπαρκέσσεις τὰς δύοντα κατὰ τὸ δύσηθες, τοῦ Θεοῦ λόγος, οἰς εὐμηχάνως οἴδε, καταρτίζειν ἡμᾶς τοῦτο οἰκονομήσαντος, δέοντας τοὺς πορευθῆντας ἡμᾶς πρὸς τὰς τοῦ Ἱορδάνου φάσι, καὶ μικρὸν τις ἔξιλάριον πρὸς ἡμᾶς ἀγαγεῖν. Ἀφ' οὗ σταυρὸς κατασκευάσαντες ἡμῶν, τοῖς ἐπευχίτας χρήμαν εὐλογίας ταῦτα παρέβομεν. Ἀφ' ἀντιτεθειώντες, κατὰ τὴν ἐκάστου προσάρτεσιν, μικρά τινα κερμάτια τὰ πρὸς τροφὴν ἀμοῦ τε καὶ ὅμῶν ἐξ αὐτῶν εὐπορήσωμεν. Εἶτα, καὶ οἱ θηρες ἔχουσαν, ὡς ἐν λογικῷ κινήματι, καὶ βαδίσαντες πρὸς τὰς τοῦ Ἱορδάνου χωρούς φάσι. Καὶ μετὰ μικρὸν, ὡς τοῦ θαύματος! ὑπαύχεντα φέρουσι δύο ἔνιάρια, καὶ τῇ βάσει τοῦ στόλου θέντες αὐτὰ, τὰ πρὸς Ἱορδάνου ἐλη προϊύμιας ἀγύρησαν. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἀλις. Ἡμεῖς δὲ τῆς τῶν τόπων ἴστορίας ἔχομεθα.

κ'. Ἀλλὰ καὶ ἡ τοῦ Καλαμῶνος μονὴ, καὶ αὐτῇ ὑπὸ πύργων καὶ κορτίνων, ἀπὸ τετραγώνου λαξευτοῦ λίθου ἀνφορδόμηται, καὶ ὃ νάδες μέσον αὐτῆς ἐγχύρηγος τρουλλωτὸς ἔρυται ἐν κυλινδρωτοῖς θόλοις ἐπικαθήμενος. Τούτου συνέευκται ἐν τῷ δεξιῷ μέρει ναὸς θαλατῆς πάνυ σμικρώτατος, ἐν τοῖς χρόνοις, ὡς λέγεται, τῶν Ἀποστόλων ἀνεγέρθεις, οὐδὲ ἐν τῷ μάκι τοικών τῆς Θεοτόκου ἰστόρηται, ἐν ἀγάλαις φερούστης τὸν Σωτῆρα Χριστὸν, τὸ σχῆμα, καὶ τὸ χρῶμα, καὶ τὸ μῆκος ἐμφανύουσα τῇς ἐν τῇ Βασιλεούσῃ Ὁδηγητρίας ὑπεραγίας εἰκόνος. Λέγεται δὲ ἐκ παλαιῶν παραδόσεων, ὡς ἰστόρηταις αὐτῇ χειρὶ τοῦ ἀποστόλου καὶ εὐαγγέλεστοῦ τοῦ ἀγίου Λουκᾶ. Καὶ πιστεύειθαι τὴν φήμην πείθουσι τά τε συχνὰ θαύματα, καὶ ἡ φρικιδεστάτη ἡ τῆς εἰκόνος ἐξερχομένη εἰώδει. Καὶ μετ' αὐτήν, ὡσεὶ σταδίων ε', ἔρυται ἡ τοῦ Χρυσαυτόμου μονῆ. Ής ἀποθεεὶς ὡσεὶ τόξου βολῆς ἐγκλειστήριος ἰσταται τούλος, εἰς δὲν δέ μέγας ἐφησύχασεν ἀνήρ. Ἰησοῦς τὸ γένος, τὸν τρόπον ἀπλοῦς, τὸν λόγον αἰδέσιμος, πάλαι ἐπὶ χρόνοις συχνοῖς ἐν τῷ περὶ τὴν θάλασσαν τῆς Ἀτταλείας πεικηγήτις λιθωφ, τοὺς ἀσκητικοὺς διενύσας; πένους. Ὄτε καὶ ἡμεῖς τῷ ἀνδρὶ ἐνεύχομεν, τῷ ἀσθενίῳ βασιλεῖ καὶ τορφυρογεννήτῳ Κομνηνῷ συστρατευμένοι.

κ'. Πέραν δὲ τοῦ Ἱορδάνου ἀντικρὺ τῆς Βαπτιστείας εἰσι θάμνοι διάφοροι, καὶ μέσον τούτων ὡσεὶ σταδίου ἔνδες ἀποθεειν, ἔστι τὸ τοῦ Βαπτιστοῦ Ἰωάννου σπήλαιον μικρὸν πάνυ καὶ μή δυνάμενον δέξα-

A les, et columnæ capita applicantes, oculorum nutibus, cibum sibi subministrari poscebant: cuius cum facile participes facili essent, ad consuetos fluminis vortices læti reveriebant. Cibos erant leguminæ, aqua madefacta, aut forte olyrite, vel panis bordeacei frusta. Hi cum aliquando advenissent, et pro more, oculorum nutibus alimenta sibi postularent, dum seni non suppetit, quanam ratione ferarum desideriis occurrat; namque dierum viginti intervallo nihil eo temporis, vir ille sacer, esculentorum sibi paraverat; illis hæc iusit: Quando, o bellus, neque vestram debilitatem alimento aliquo recreare possimus, cum per hos viginti jam elapsos dies nec quidem nobis, ut moris erat, quæ necessaria erant, sufficerimus, ita Deo, qua nostra curat providentia, sapienter disponente, opus est, ut vos a Jordanis fluente progressamini, indeque lignum pusillum ad nos afferratis, ex quo eruces confectas, voti reis, benedictionis causa dabimus, a quibus, pro singulorum arbitrio gratuita stipe remunerati, parvam pecuniam colligemus, quæ vobis mihiique cibum parabit. Dixit ille. Ferre audierunt, et, tamquam rationis compotes, alaci motu gressuque ad Jordanem procedunt: nec multo post (o rem miram), duo ligna in collo gestant, et columnæ basi apponunt: tum demum ad Jordanis paludes prompte avolant. Et hæc sint satis: nunc locorum historiam prosequamur.

C

24. Sed et Calamonis monasterium turribus cortinisque ex quadraato politoque lapide exstructum est: et in ejus medio templum capax, trullatum, assurgit, tholis, cylindri instar fabrefactis, insiliens. Huic in dextera parte templum aliud adnectitur, tholo æque consans, pusillum admodum, æstate apostolorum, ut traditio est, ædificatum: in cuius mytulo Deiparae imago depicta est, in ulnis Christum Salvatorem gestantis; figuram, colore, ac longitudinem sanctissimæ imaginis Hodegetriæ, quæ in regia urbe spectatur, præse ferens. Et animum item traditione asseveratur, eam esse apostoli et Evangelistæ Lucæ manu depletam: famamque ac rumorem de ea stabilissimæ frequentia miracula, et ex imagine suavissimus odor, non sine omnium admiratione, emanans. Subsequitur, stadiis sere quinque distans, Chrysostomi monasterium: longeque ab eo ad Iuli jactum columnæ est inclisteria, in qua vir, Iberus genere, moribus simplex, sermone reverendus, qui tranquillam vitam agit, primæ per plures annos in sazo, ad mare Attaliam fundato, laboribus continuis sudoribusque sese exercuerat; ibique nos eum allocuti fuimus, dum una cum celebrissimo imperatore et Porphyrogenetta Comneno militaremus.

25. In adversa Jordanis parte, contra Baptismi templum, diversa dumeta assurgunt, interque ea, stadii unius longitudine, Baptistæ Joannis spelunca patet, pusilla nimis, neoue virum proceræ statuta;

rectus qui staterit, capiens : ejusdemque in faciem, in eremi profundo, altera spelunca hiat, in qua Elias propheta vitam degens, ab igneo curru adreptus est. Ultra dictas speluncas, ad ipsos Jordani cursus fama est, eremum extendi, in qua venerandus Zosimas angelis parem *Egyptiam* intueri dignus effectus est. Trans montes via ad montem Sinam, Rhaithum, maretque Rubrum conducens, locum sibi vendicat. Sed hic de eremo oratio sinein habeat.

26. Ad dexteriorem partem sanctæ civitatis Jerusalem, et a turre Davidis prophetæ, jugum est, vitiis universim consitum, illiusque ad partes depressiores Iberorum monasterium, intra cujus ambitum venerandæ crucis lignum in partes divisione suisse traditur. Hinc regionis montanæ initia sunt, non absurde ita nuncupatae, quod omnium montium ore magis clivosa per multa stadia in longitudinem excurrant. Itaque a sancta civitate stadiis fere quatuordecim, Zachariæ prophetæ domus inspicitur, in quam, post Annuntiationem, immaculatissima Deipara sollicite contendens, Elisabetham salutavit; cuius et infans gadio in utero subsultavit, exsultantia, ut par est, Dominum excipiens; Virgoque admirandum et propheticum illud Canticum enunciavit. In loco itaque illo castellum, et templum super spelunca situm est : in spelunca ultimis recessibus Præcursoris nativitas accidit. Prope eam luno teli jactu, ad sublimiorem partem montis, petra est, quæ divisa fugientem Baptistæ matrem, infantem amplexatam, cum Herodes cæde immorans sima sævire, sinu suo avexit.

27. Ab Jerusalem, inter duas vias, unam quæ ad montana, alteram quæ ad cœnobiarche monasterium et Lauram abducit, dorsum procurrit ; et in eo iter aperitur, a sancta Sione Bethleem ferens. Urbs vero Bethleem a sancta civitate sex mille passibus distat. In ejus et sanctæ civitatis meditullio monasterium sancti prophetæ Eliæ existit, a vetustissimis piis hominibus exædificatum, sed, terræ motibus, funditus æquatum solo: verumtamen et hoc, de orbe universo bene merens, dominus meus alique imperator per suum præsidem, Syrum homineum, a fundamentis reparavit : adeoque inter monasterium et Bethleem, itemque Rachelis sepulcrum, structura quatuor fornicibus, toli instar in fastigiatum cacumen desinentibus, opertum ; locus ille trianguli formam efficit. Ad sinistriorem sanctæ Bethleem partem inter eam et cœnobiarche monasterium, ager est, et in agro spelunca, in qua beati commorantes in agris pastores angelicas laudes auribus acceperunt : *Gloria in excelsis*, illis inclamantibus, et in terra pax, et in mundo salus, ob Deum meum ex virgine Deipara genitum. Sancta Bethleem in dorso, lapidibus strato, sumpta est : in ea conspicitur et sacra spelunca, et præsepe, et puteus, ex quo David bibere concupivit, et tem-

A εδαὶ δρυτὸν ἀνδρα ἐνύμικη. Καὶ τούτου κατέσον περὶ τὸ βάθος τῆς ἑρήμου ἔτερόν ἐστι σπῆλαιον, ἐν ᾧ ὁ προφῆτης Ἡλίας διαιτώμενος, ὑπὸ τοῦ πυρίου ἡρπάγη ἀρματος. Τούτων δὲ σπηλαίων ἔκεινεν περὶ τὴν τοῦ Ἰορδάνου φορὰν, λέγεται εἶναι τὴν Ἑρήμου, ἢ φήσιν ὁ θαυμαστὸς Ζωσιμὸς τὴν ισάγγελον ἀγυπτίαν θεῖν ἡξιώθη. Τῶν δὲ βουνῶν ἔκεινεν, ἡ ἀπάγουσα ἐν τῷ Σινὰ καὶ τῷ Παλαιῷ καὶ τῇ Ἐρυθρᾷ θαλάσσῃ πέφυκεν, ἡς τῆς περιγραφῆς ἐντὸς, τοῦ τείμου σταυροῦ τημθῆναι λέγεται ξύλον. Ἐντεῦθεν ἡ τῆς δρεινῆς λαμβάνεται περίχωρος, εὐλόγως οὖτα κληθεῖσα : ἐπὶ μῆκει γάρ πολλῶν σταδίων ἐστι τὸ πάντων βουνῶν δρεινότερον. Ἀπὸ γοῦν τῆς ἀγίας πέλλαις ὡσεὶ στάδια ίδε ἐστιν ἡ οἰκία Ζαχαρίου τοῦ προφήτου, ἐν ᾧ μετὰ τὸν χαιρετισμὸν, ἀναστᾶσα ἡ πανάγραντος Θεοτόκος ἐπορεύθη μετὰ σπουδῆς, καὶ ἡσπάσασα τὴν Ἐλισάβετ, καὶ τὸ βρέφος ἐν ἀγαλλίᾳς ἐν τῇ κοιλᾳ ταῦτης ἐσκίρτησε, τοῖς σκιρτήμασι ὡσεὶ [Ισ. ὡς εἰκδὲ] τὸν Δεσπότην δεξιούμενον, καὶ ἡ Παρθένος τὴν θαυμαστὴν ἔκεινην προφητεῖται ὥδην ἀπεφθέγξατο. Ἐστι γοῦν ἐν τῷ τόπῳ καστελλίον, καὶ ναὸς ὑπερθεν σπηλαιού ἐφιδρυται, καὶ τὸν τοὺς σπηλαιῶν μυχοὺς ἡ γέννησις τοῦ Προδρόμου γέγονε, καὶ τούτου πρόσεγγυς, ὡσεὶ δύο τόξων βαλῆς, περὶ τοῦ δρους δύκιστερον, ὑπάρχει ἡ σχισθεῖσα πέτρα, καὶ ὑποδεξαμένη φεύγουσαν τὴν μητέρα τοῦ Βαπτιστοῦ, βρέφος ἡγκαλισμένην αὐτὸν, ἐπὶ τῇ βρεφοκονίᾳ τοῦ Ἡρώδου.

B τοῦ. Ἀπὸ δὲ τῆς Ἱερουσαλήμ μέσον τῶν δύο δῶν, τῆς τε πρὸς τὴν δρεινὴν ἀπαγούσης, καὶ τῆς πρὸς τὴν μονὴν τοῦ Κοινοβιάρχου καὶ τῆς λαύρας, ἐστι βραχίον, καὶ δόδες ἐν αὐτῷ μέχρι τῆς Βηθλεέμ ἀπὸ τῆς ἀγίας Σκόνης ἀπάγουσα. Ἡ δὲ Βηθλεέμ πολὺς ἀπέχει τῆς ἀγίας πόλεως ὡσεὶ μιλία ἔξ. Ἡς μέσον δὲ τῆς ἀγίας πόλεως ὑπάρχει μονὴ τοῦ ἀγίου προφήτου Ἡλίου, ὑπὸ τῶν παλαιτάτων μὲν ἀνεγερθεῖσα ἀνδρῶν θεοφιλῶν, ἐκ δὲ τοῦ σεισμού ῥίζωσεν καταπεσούσα. ἀλλὰ καὶ ταῦτην δικοσμικὴς εὑεργέτης. δ ἐμὸς δεσπότης καὶ βασιλεὺς ἐκ βάθρων ἀνήγαγε διὰ τοῦ ταύτην ἐπιστοτοῦντος Σύρου ἀνδρὸς, καὶ οὗτος μέσον τῆς μονῆς καὶ τῆς Βηθλεέμ τριγωνίζει τὸν χῶρον δ τῆς Παρθῆλ τάφος, ὑπὸ τετραχαμάρου θωλῶτον σκεπόμενος κτίσματος. Περὶ δὲ τὸ εὐεινυμώτερον μέρος τῆς ἀγίας Βηθλεέμ, μέσον αὐτῆς καὶ τῆς τοῦ Κοινοβιάρχου μονῆς, ὁρᾶται ὅγρος, καὶ τὸν ἀγρῷ σπηλαιον, ἐν ᾧ οἱ μακάριοι ἀγρυπλούντες ποιμένες τῶν ἀγγελικῶν ἱκουσαν θυμων, τὸ, άδεια ἐτὸν ὑψηλοτοις, ἐπιφωνούντων, Θεῷ, καὶ ἐπὶ τῆς εἰρήνης, ἐτῷ κόσμῳ σωτηρίᾳ, ἐκ τῆς Παρθένου καὶ Θεοτόκου τοῦ Θεοῦ μου ἀποκυήσεως. Ἡ δὲ ἀγία Βηθλεέμ τεθμελιώται ἐπὶ λιθοστρώτου φαλίου, ἐν ᾧ καὶ τὸ ιερόν σπηλαιον καὶ ἡ φάτνη, καὶ τὸ φρέαρ, ἐξ οὗ Δασιδί ποτε ηπειθύμησε, καὶ ναὸς ἐπὶ

τοῖς τοῦ σπηλαίου νάτοις ἐπικαθήμενος βλέπεται ἐπιμήκης, καὶ πάμμεγας, σταυροειδῶς ἐξ ἀσηπτῶν ξύλων σπειρόμενος· ἡ δὲ περὶ τὸ θυσιαστήριον δροφή ἔστι· διὰ δὲ θόλου ἀγεγηγερμένη λιθίνου. Ἀλλὰ καὶ τοῦτον τὸν περικαλλέστατον ναὸν καὶ πάμμεγαν ἡ τοῦ κοσμιωτάτου μου βασιλέως ἀνήγειρε φιλότιμος χειρ, καὶ φηφίσει κεχρυσωμένοις δλοῖς τὸν ναὸν κατεκόσμησεν, ἐφ' ὃν ὁ τῶν ἐν τῇ χώρᾳ παρένθετος Λατίνων ποιμῆν, τὸν ἀυτοκράτορα τάχα τῆς μεγαλοφυχίας ἀμειβόμενος, ἐν διαρρόις τόποις καὶ ἐν αὐτῷ τῷ θυσιαστήριῳ τοῦ ἀγίου ὑπερθεὸν σπηλαίου τὴν ώραίν τεκίνου μορφὴν ἀνεστήλωσε. Τὸ δὲ τοῦ σπηλαίου σχῆμα, τῆς φάνης, καὶ τοῦ φρέστος ὑπάρχει τοιοῦτον. Περὶ τὸ εἰώνυμον μέρος τοῦ βῆματός ἔστι· τοῦ ἀγίου σπηλαίου στόμιον, οὗ πρόσεγγυς ἐκεῖνο τὸ φρέστον, ἐξ οὗ αἰσθήσως καὶ νοητῶν ὁ προπάτωρ Δαΐδι πιεῖν ἐπεύματος, οὗ ὅδετος οἱ παραδυναστεύοντες ἐκεῖνῳ δινθρεῖς δύο, τὰς τῶν ἀλλοφύλων διατεμάντες παρεμβολάς, καὶ διὰ τοῦ καθόλου ἀρυσάμενοι, φλεγομένῳ τῷ δίψῃ ἐκεῖνῳ προσάφερον, δε τὸν τῷ σπελαῖον αὐτῷ τῷ Θεῷ, τὸ μέρος τοῦ νῦν διαβόητον Ἑργον πεποιηκὼς ἀνακηρύττεται. Ἐκ δὲ τῆς τοῦ σπηλαίου εἰσόδου μέχρι τοῦ πυθμένος αὐτοῦ, ἔστιν ἡ κάθιδος διὰ βαθμίδων ἔξι καὶ δέκα. Καὶ περὶ τὸ ἀρκτών μέρος ὑπάρχει τὸ ιερὸν ἐκεῖνο κατάλυμα, ἐνῷ ἡ Παρθένος τὸν Σωτῆρα Χριστὸν ἀπεκύνσε, καὶ ἡ κτίσις πᾶσα κατεῖδε Θεὸν ἐν σαρκὶ, καὶ κόσμος δύο; ἀνεκανισθη, καὶ ὁ θυητὸς ἐγὼ πλουτίζομαι τὴν θεότητα τοῦ Θεοῦ καὶ Κτίστου μου τὴν ἐμὴν πτωχείαν πτωχεύσαντος. Είτα μιᾶς κάτωθεν βαθμίδος ἡ τῶν ἀλόγων ὄρδεται φάτνη, λεομήκει τετραγωνίζομένη τῷ σχήματι, ἢν λευκοῖς οἱ πάλαι δινθρώποι μαρμάροις περικαλλύφαντες, μέσον αὐτῆς, ἐκχοπτὴν ὁμφαλοειδή πεποιηκασι, καθ' ἣν μέρος αὐτῆς ἀναφίνεται, φάτνης ἐκείνης, τῆς τὸν ἀχώρητον χωρησάσης, τῆς οὐρανοῦ πλατυτέρας, τῆς γῆς καὶ θαλάσσης καὶ ὑποχθονίων εὑρυχωροτέρας ἐπὶ πολὺ· δὲ γάρ ἐκεῖνοι χωρῆσαι· οὐκέ τίσχυσαν, αὐτῇ βρεφωθίντα εὑρυχώρως ἐχώρησεν. Ἐνάλλοιμα τῇ γραφῇ, καὶ δῶς τῷ νοὶ ἐντὸς γίνομαι τοῦ ιεροῦ ἐκείνου σπηλαίου, καὶ κατὰ τὸ κάλυμμα τοῦ Δεσποτικοῦ βλέπω τόκου, καὶ τὴν ἐν τῇ φάτνῃ τοῦ βρεφωθέντος ἀνάκλισιν, καὶ φρικτὴν τὴν περὶ ἐμὲ τοῦ Σωτῆρος ἀγάπησιν, καὶ τὴν ἀκραν ταύτης πτωχείαν, δε τῇ; ἐμὲ τῆς τῶν οὐρανῶν βασιλείας τίξισεν· ἀλλὰ καὶ παλάτιον τὸ σπηλαίου ἐννοῶ, καὶ ὡς ἐν Ορόνῳ τοῖς παρθενικοῖς κόλποις τὸν βασιλέα καθήμενον, καὶ χοροὺς ἀγγέλων περικυκλοῦντας βλέπω τὸ σπηλαίον, καὶ τὰ δῶρα τοὺς Μάγους δωροφοροῦντας τῷ Βασιλεῖ, καὶ πάσης θυμηδίας ἐμπίπλαμαι, καὶ οἵας ἦξιώμαι χάριτος, κατανοῶν γέγηθα. Ἐγραφεν· δε τεχνίτης τῇ ζωγράφῳ χειρὶ ἐν αὐτῷ τῷ σπηλαίῳ τὰ ἐν αὐτῷ τελεσθέντα μυστήρια. Γέγραπτο γάρ περὶ τὴν ἀψίδα, ἐνῷ τὸ μέγα τοῦ κόσμου μυστήριον κόρη πρὸς εὐγήνη ἀναπτίποισα, τὴν μὲν λαιάν ὑποθέτα τῷ τῆς ἑτέρας ἀγκῶνι, τῇ δὲξιᾷ δὲ τὴν παρελάνει πεικλινούσα, καὶ πρὸς βρέφος ὄρώσα, καὶ τὴν ἐνδὸς σωφροσύνην ἐν τῷ τοῦ σχήματος μειδι-

A πλινθοῦ, speluncæ humeris iossidens, prælongum prægrandeque, ad formam crucis, ex non putrescentibus lignis conlectum: circa altare tectum tholo saxeο sese sustollit. Hoc quoque longe pulcherri-
mum et maximum templum, munifica servatoris orbis et imperatoris mei liberalitas exstruxit, totumque lapillis aureis exornavit: in quo civitatis illius Latinorum Pastor interpositus, variis in locis, atque ipso in sanctuario supra speluncam, impe-
ratorem ob tantam forte magnanimitatem remoue-
rans, decorauit illius imaginem appinxit. Speluncæ, præsepis, et putei forma hæc est. Ad partem sinistram sanctuarii, sanctæ speluncæ os patet; penes illud puteus est, ex quo non sensu solummodo, sed mente etiam progenitor David bibere per-
optavit: aquam ex eo, qui apud eum maxime præ-
valebant, viri duo, castris Allophylorum expugna-
tis, cado haustam, Davidi, sibi exsanguantii, addu-
cunt: quam cum Deo libasset, ad hæc nsqde tem-
pora fama præcelebre continentia facinus illius per ora omnium volat. Ab ingressu speluncæ ad
imam sex et decem, quibus descendit, gradus nu-
merantur. Ad borealem plagam sacrosanctum illud
diversorium facit in quo Virgo Christum Salvato-
rem enixa est, et creatura universa Deum in carne
vidit, et mundus totus reновatus est; et mortalis
ego Deitate ditesco, cum Deus et Creator meus
paupertatem meas atque inopiam induerit. Tum
post unius gradus desconsu, ratione carentium
animalium præsepe conspicitur, æqua figura, qua-
ntum angulis commensurata, quod candidis vetusti
illi homines marmoribus contexerunt: in medio
apertura ad modum umbilici relicta, ex qua pars
præsepis appareat, præsepis illius, quod euni qui
nullo loco capi poterat, cepit; cœlo amplioris, terra
marique et subterraneis multo capacioris; quem
enim illa complecti suo ambitu non poterant, illud
laxioribus spatiis Infantem factum accepit. Pictura
exulto, totusque intellectu in sacrosanctam illam
speluncam penetra, et Dominici partus diversorum
oculis lustro, atque in præsepi facti insantis accu-
bationem, et mei Salvatoris erga me amorem, tre-
mens timensque revereor, extremaque illius ino-
piam, qua me cœli regno dignum effecit; sed regiam
esse speluncam apprehendo, ac valuti in throno
virgineis sinibus Regem insidentem, angelorum-
que chorus speluncam circumversantes intueor, et
Magos, munera Regi afferentes, eximia lætitia ani-
mum opplico, et gratiæ, qua dignus efficior, volu-
ptate perfundor. Perita manu pinxit artifex in
spelunca mysteria quæ in ea patrata sunt: namque
in abside effigia erat Puella, in lecto recubans,
læva dexteræ cubito supposita, ad dexteram ipsam
genis reclinatis, Puerulum intuens, et innatam gra-
vitatem, subridentis specie, et eleganti faciei co-
lore, indicans: neque enim vultu, tanquam illa
quæ recens et primum peperit, pallida horridaque
immutatur: æquum quippe erat, quæ digna effecta
est ut supra naturam gigneret. dolorum per natu-

cam illatorum esse immunem : asellus deinde, et **A**bos, et præsepe, et pastorum cœtus, quorum auribus de cœlo clamor intonans, a gregibus avocavit : quare, armentis relictis, qua inter herbas et fontem cibum potumque sili quærunt, et cani, gregum custodi; eorum custodia demandata, cervicem in aerem tollunt, ad strepitus sonum aures dirigunt, allus alio modo stantes, prout sibi quisque faciliorem et leviorum stationem dicebat : et his quidem pedum nulli usui est, illis facies in cœlum figitur; namque dexteræ ad vocem retrahentes, turbatas auras promovent : non tamen illis secundo audire opus fuit; majorem enim, quam aures, oculi fidem faciunt : namque angelus, ipsis occurrent, pueruli accusationem in præsepi ostendit. Pecudes, factis minime intentæ, fatuo gressu ducentur, quamvis pars ad herbam nantant, pars ad fontem advertunt. Canis vero, quod animal iram in promptu gerit, visionem insuetam meditari videtur. Magi, descendentes ex equis, munera manibus accipientes, genuaque flententes, reverenter dona Virginis offerunt. Celaſeſkofos:ων, τὰ μὲν νένευκε, πρὸς τὴν πόλιν, τὰ δὲ πρὸς τὴν φύσιν εἰποτέρεος. Ἀγγελος γάρ συναντήσας αὐτοῖς, τὴν τοῦ βρέφους ἀνάκλισιν ἐπὶ τὴν φάτνην αὐτοῖς ὑποφαίνει. Καὶ τὰ θρέμματα μὲν οὐδαμῶς ἐπιστρεφόμενα πρὸς τὴν θέαν ἔχει εὐηρημένην ἀποτέλεσμαν πηγῆν. Ήδὲ κύνων, θυμοειδῆς γὰρ πρὸς ἀλλοτρίους τὸ ζῶον, διασκοτεῖν φαίνεται τὸ τῆς ζῆως ἀγένεια, εἰ δὲ Μάγοι, τῶν ἵππων ἀποθράξαντες, καὶ τὰ δῶρα λαδόμενοι ἐγχερούν, τὸ γόνον τε κλίναντες, ἐν τρόμῳ ταῦτα τῇ Παρθένῳ προσφέρουσι.

28. Extra sanctam Bethlehem, sere ad milliaria duo, in cœnobiarchie monasterio spelunca est, in qua oraculo acceptio Magi, ne ad Herodem reverterentur, per aliam viam reversi sunt in regionem suam. Trans lauram, duodecim sere passuum milibus, prope Rubæ eremum, sancti Charisonis monasterium jacet. Et eo ulterius longo intervallō sejunctum duplex, quod Chebrone est, Abrahani sepulcrum, et quercus Mambræ, sub qua sanctissimam Triadem hospitio patriarcha exceperat. Et hæc quidem ita se habent a Ptolemaide per Galileam ad sanctam urbem Jerusalem, Jordanem, et sanctam eremum. Maritima vero ita.

29. A sancta civitate Jerusalem, ad sex milliaria, Armathem urbs conspicitur, in qua Samuel, magnus ille propheta, ortum habuit. Inde post alia septem et amplius milliaria, Emmaus, urbs magna, in media valle supereminenti dorso jacet. Sic, ad passuum sere viginti millia, Ramplex regio effunditur : et templum ingens in eadē sancti magni martyris Georgii visitur. Illis in locis sancto fuit natalis dies, et pro pietate ingentis certamina subiit, et sepulturæ demandatus fuit. Templum dromicum est, et in sanctuarii mytulo sub sancte tabulæ pavimento, sepulcri os patet, candido marmore circumscriptum. Verum operæ pretium fuerit, que a templi clericis ante paucos annos in sancti sepulcro sunt patrata, narratione nostra indicare. Dicabant namque, interjectum, qui nunc praest, Latinorum episcopum, sepulcri os reserare conatus, et, tabula marmorea, qua illud obtegebatur, sublata, ingentem speluncam sese ostendisse, et in ejus interiorre parte, sancti sepulcrum : cum si denuo ei

B ματι, καὶ τῇ τῶν παρειών εὐχροΐᾳ ἐμφαίνουσα· οὐ γάρ ἀλλοιοῦται τὸ πρόσωπον, ὡς ὁχριῶσα τις ἀρτιτεκοῦσα, καὶ πρῶτον τεκοῦσα· τὴν γάρ τῆς φύσεως κρείττον ἀξιωθεῖσαν τεκεῖν, έστι καὶ τῶν κατὰ φύσιν ὄντων ἀπηλάχθαι. Ὁνος ἐντεῦθεν καὶ βοῦς, καὶ φάτνη, καὶ βρέφος, καὶ ποιμένων ἐσμὸς ὁν βοὴ τις ἐξ οὐρανοῦ διαθρυύλοῦσα τὰ ὕπα τῶν θρεμμάτων ἀπεβουκόλησε, καὶ τὰς δις ἀμέλει καταπόντες περὶ τὴν πόλιν καὶ τὴν πηγὴν νεμομένας καὶ τῷ κυνὶ τῆς ἀγέλης τὴν φυλακὴν ἐπιτρέψαντες, τοὺς αὐχένας αἱρουσιν εἰς αἰθέρα, ἀκοὴν θύμωνται πρὸς τὴν τοῦ κτύπου φορὰν, δίλλος δίλλως ἐστηκότες, ὡς ἂν ἔκαστος ἀτονῶτερον ἔστο, καὶ ἔδον ἐστάναι, καὶ τοῖς μὲν αἱ καλαύροπες ἀχρεῖοι φαίνονται, τοῖς δὲ τὸ δυμα κρητηται πρὸς οὐρανὸν· τὰς δεξιὰς ἀνασπῶντες πρὸς τὴν βολὴν, τεταραγμένως τὴν ἀκοὴν ἀποτεῖνονται· οὐ μήτε ἐδέσσεις δευτέρας αὐτοῖς ἀκοῆς, διφθαλμοὶ γάρ ὅπων πιστότεροι. Ἀγγελος γάρ συναντήσας αὐτοῖς, τὴν τοῦ βρέφους ἀνάκλισιν ἐπὶ τὴν φάτνην αὐτοῖς ὑποφαίνει. Καὶ τὰ θρέμματα μὲν οὐδαμῶς ἐπιστρεφόμενα πρὸς τὴν θέαν ἔχει εὐηρημένην ἀποτέλεσμαν πηγῆν. Ήδὲ κύνων, θυμοειδῆς γὰρ πρὸς ἀλλοτρίους τὸ ζῶον, διασκοτεῖν φαίνεται τὸ τῆς ζῆως ἀγένεια, εἰ δὲ Μάγοι, τῶν ἵππων ἀποθράξαντες, ἐν τρόμῳ ταῦτα τῇ Παρθένῳ προσφέρουσι.

C **xvii'. Τῆς ἀγίας Βηθλεέμ ἔξωθεν ώστεκμίλια δύο, ἐν τῇς τῆς τοῦ Κοινοβιάρχου μονῆς ἐστι τὸ σπήλαιον, ἐν ᾧ χρηματισθέντες οἱ Μάγοι, μή ἀναχάμψαι ποδὶς Ἡρώδην, δι' ἀλλοῆς ἐδοῦ ἀνεγώρησαν εἰς τὴν χώραν αὐτῶν. Καὶ τῆς λαύρας ἐκεῖθεν ώστε μίλια εἴρηται, τῆς τοῦ Ρουβᾶ ἔρημου πλησίον ἐστὶν ἡ μονὴ τοῦ ἀγίου Χαρτίωνος. Καὶ ταύτης ἐκεῖθεν ἐν πολλῷ διαστήματι τὸ ἐν Χιδρῶν διπλοῦν μνῆμα τοῦ Ἀβραὰμ, καὶ ἡ δρῦς ἡ Μαυρῆ, ἐν δὲ τὴν παναγίαν Τριάδα διπλαρχῆς ἐξένιεται Ἀβραάμ. Ἀλλὰ τεῖτα μὲν Ιστρηνται ἀπὸ τῆς Πτολεμαΐδος, διὰ τῆς Γαλιλαίας μέχρι τῆς ἀγίας πόλεως Ἱερουσαλήμ, τοῦ Ιορδάνου καὶ τῆς ἀγίας ἔρημου. Τὰ δὲ τῆς παραλίας ἔχουσαν οὐτώς.**

xviii'. Απὸ τῆς ἀγίας πόλεως Ἱερουσαλήμ ώστε μίλια εἴρηται, ἐστιν ἡ Ἀρμαθέμ πόλις, ἐν δὲ Σαμονήλ ὁ μέγας ἐκεῖνος προφήτης γεγέννηται. Καὶ μετ' ἐκεῖνον ώστε μεθ' ἐτέρων μιλιών ἐπὶτά, ἡ καὶ πλειον διάστημα, ἐστιν ἡ Ἐμμαοὺς πόλις μεγάλη, κοιλάδος μέσον κειμένην, ἐν ὑπερανεστηκότι ράχιψ, οὔτες ώστε μίλια εἴκοσι καὶ τέσσαρα ἡ τοῦ Ραμπλέα χώρα ὑφῆ πλωταῖς, καὶ ναὸς πάμμεγας ἐν ταύτῃ δράται τοῦ ἀγίου μεγαλομάρτυρος Γεωργίου, ἐν οἷς καὶ γεγέννηται τόποις, καὶ ὑπὲρ εὐεσθελας ἥθλης μεγίστους ἀγῶνας, Ἐνθα καὶ ιερὸς τάφος ὑπάρχει, αὐτοῦ. Οὐ δὲ νιός ἐστι δρομικής, καὶ ἐν τῷ τοῦ βῆματος μύαχι, ὑπὸ τὴν τῆς ἀγίας τραπέζης χθόνα, τὸ τοῦ τάφου δράται στομάτιον, λευκῷ μαρμάρῳ περιφραττόμενον. Ἀλλ' ἀναγκαῖον εἰπεῖν δια παρὰ τῶν τοῦ ναοῦ κληρικῶν ἀκηκόαμεν πρὸ τινῶν ἐνιαυτῶν ἐπὶ τῷ τοῦ ἀγίου τάφῳ γινόμενα. Ἐφησαν γάρ δι τοῦ δι νῦν παρεμβόλιμος Λατίνων ἐπίσκοπος τὸ τοῦ τάφου ἐπειράθη ὑπανοίξαι στόμιον, καὶ τῆς πλακῆς ἀρθρίσης τῆς τοῦτο περιφραττούσης,

εύρθη σπήλαιον μέγα, οὗ περὶ τὸ ἐνδότερον μέρος δ τοῦ ἀγίου εὑρηται τάφος. Καὶ δῆτα ἐγχειρισάμενος καὶ αὐτὸν μὲν ὑπανοίξας, πῦρ ἀξαλόμενον ἀστράφη τοῦ τάφου, καὶ ἦν μὲν ἔνα τούτων ἡμίφλεκτον γενέσθαι πεποίκηκε, τὸν δὲ ἕτερον θανάτου εῖθεν; παρανάλωμα.

λ'. Μετὰ δὲ τὴν χώραν ταυτην ἔστιν ἡ Φιλίππου Καισάρεια, πόλις μεγάλη, πολύδαμδος, ήτις περὶ τὸ γεῖλος τῆς θαλάσσης ἰδρυται, ἐν ᾧ καὶ λίμνῃ ὑπάρχει πάνυ θαυμάσιος, τέχνη γεγονὼς ἀνθρωπίνη, δεψιλίς χρημάτων ἡ τοῦ Ἡρώδου ἐπάρχεσσα χειρ τῇ τούτου κατασκευῇ. Ἐν ταυτῇ Χριστὸς τοὺς ἀποτόλος τριάντα, Τίτα με λέγουσιν οἱ ἀνθρώποι τὸν Υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου; καὶ δὲ Πέτρος, Σὺ εἶ δὲ Χριστός δὲ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, πρὸς αὐτὸν ἀπεκρίνατο, τὸ τῆς ἀγάπης ἐντεῦθεν διάπυρον ἐνδεικνύμενος;

λα'. Μετὰ ταῦτα ἔστι τὸ Καρμήλιον δρός, περὶ οὐ πολὺς λόγος παρά τε τῇ παλαιῇ Γραφῇ καὶ τῇ Καινῇ ὑπηγόρευται. Ἐστι δὲ τὸ δρός ζυγός, ὃν αὐτοῦ τοῦ θαλαττού κόλπου, τοῦ περὶ τὴν Πτολεμαΐδα, καὶ τοῦ Καΐρα κοιλαιομένου ἀρχόμενος, καὶ μέχρι τῶν τῆς Γαλιλαίας διήκει [Ισ. διήκων] ὁρίων. Περὶ δὲ τὸ ἀκροτελεύτιον τὸ πρὸς τὴν θάλασσαν τοῦ ζυγοῦ, ἔστι τὸ τοῦ προφήτου Ἡλίου σπήλαιον, ἐν φὴ τὴν ἀγγελικὴν πολιτείαν ὁ θαυμαστὸς ἐκεῖνος διατελέσας; ἀνὴρ, μετέφρασι; γέγονεν. Ἡν μὲν ἐν τῷ τοιούτῳ χώρῳ πάλαι μεγάλη μονὴ, ὡς τὰ νῦν φαινόμενα τῶν κτισμάτων διδάσκουσι λειψανα, ἀλλ' ὑπὸ τοῦ χρόνου, τοῦ τὰ πάντα γράσκοντος, καὶ τῆς τῶν ἔχθρῶν ἀλλεπαλλήλου ἐπιθρημῆς, ἡφάντισται τέλεον. Πρὸ δὲ τινῶν χρόνων ἀνὴρ μοναχός, Ιερόνυμος τὴν ἀξίαν, ποιῶς τὴν τρίχα, Καλαυργόδενεν, ὄρμώμενος, ἐξ ἀποκαλύψεως τοῦ προφήτου τῷ τόπῳ ἐπιδημήσας, ἐν τοῖς τόποις ἐκείνοις, ἢ ὡς ἐν τοῖς σῆς μονῆς καταλύμασι θριγγίον πήξες μικρὸν, καὶ πύργον οἰκοδομήσας, καὶ ναὸν τιναγέτας μικρὸν, καὶ ἀδελφὸς ὧστε δέκα συνάξας, νῦν τὸν διγιον χώρων ἐκείνον οἰκεῖ.

λβ'. Ἐνταῦθα πεπαύσθω τὸ τῆς ἐκφράσσεως σύγγραμμα, ἵνθα μοι καὶ δ τῶν Ιερῶν τόπων διαυλος τετερμάτισται. Εἰ μέντοι δόξαι τοῖς ἐνευγχάνουσι τούτη τὸ πόνημα χρήσιμον, αὐτό μοι τὸ πονηθὲν ἀντάμειψις, καὶ οὐλὸν ἐμμισθον λογισθῆσται. εἰ δὲ μὴ τοῦτο, πρὸς τὰς τὸν τεκόντα τὸ γεννηθὲν ἐπαναστραφεῖται, καὶ τοῖς αὐτοῦ φελλισμοῖς ὑπομηγέτω τῶν θειῶν τόπων ἐκείνων, ἵν ἐν φάντασί διέ τῆς ἀναμνήσεως ἐκείνων γενόμενοι, ἡδέως ἐπευφραίνωμεθα.

* Ματθ. xvi, 13-16.

A illud quoque reserare conarentur, ignis e sepulcro exsiliens, unum ex iis qui id aggredi conabantur, semiūstum reliquit, alterum subita morte dilevit.

30. Regionem illam excipit Cæsarea Philippi, civitas magna, et populo frequens, ad maris ripas fundata; portu celeberrimo, manu hominum facta, immanem pecuniarum sumptum in loci structuram Herode erogante, ciuita. In ea Christus interrogavit apostolos: *Quem me dicunt homines esse Filium hominis?* et Petrus, *Tu es Christus, Filius Dei*, respondit, verbis his zetum sua charitatis ostendens.

B 31. Subsequitur mons Carmelus, de quo in Veteri Recentiorique Scriptura plurimus sermo est. Jugatur mons, ab ipso mari sinu, qui circa Ptolemaide et Caiphiam incurvatur, initium duceus, et ad Galilæam fines perveniens. In extrema parte jugi, quia mare respicit, prophetæ Eliæ spelunca spectatur, in qua angelicam vitæ rationem cum exegisset mirificus ille vir, in aera sublatus est. Erat eo loci antiquitus monasterium magnum, ut structurarum vestigia ad hæc usque tempora comonstrant; sed illud, tempore, quod omnia in se nūm impellit, et gentium variis excursionibus, penitus abolitum. Verum ante aliquot annos, quidam monachus, dignitate sacerdos, capillito atbus, e Calabria oriundus, ex propheta revelatione in montem appellens, ea loca, monasterii nempe reliquias, vallo perparvo cincti, et turri exadiscato, temploque non ingenti exstructo, fratribusque ferme ad decem collectis, etiamnum sanctum illum ambitum colit.

D 32. Et hic descriptionis hujuscē exitus esto, ubi aseorum locorum circuitio finem habet. Quod si legentibus labor iste emolumentum afferre visus fuerit, opus ipsum ac labor compensatio mibi ampla et lucrificabile præmium reputabitur: si minus, ad parentem redeat, a quo ortum ducit, balbutiendoque sacrorum locorum memoriam refriceret, ut nos eorum recordatione in vivam eorum imaginem remeantes, suavi solatio in gaudia restituamur.

ram illatorum esse immunem : assellus deinde, et bos, et præsepo, et pastorum cœtus, quorum auribus de cœlo clamor intonans, a gregibus avocavit : quare, armentis relictis, qua inter herbas et fontem cibum potumque sili quærunt, et cani, gregum custodi, eorum custodia demandata, cervicem in aerem tollunt, ad strepitus sonum aures dirigunt, alius alio modo stantes, prout sibi quisque faciliorem et leviorum stationem ducebat : et his quidem pedum nulli usui est, illis facies in cœlum figitur; namque dexteras ad vocem retrahentes, turbatas auras promovent : non tamen illis secundo audire opus fuit; majorem enim, quam aures, oculi fidem faciunt : namque angelus, ipsis occurrent, pueruli accusationem in præsepi os̄endit. Pecudes, factis minime intentæ, satuo gressu ducentur, quamvis pars ad herbam nutant, pars ad fontem advertunt. Canis vero, quod animal iram in promptu gerit, visionem insuetam meditari videtur. Magi, descendentes ex equis, munera manibus accipientes, genuaque flententes, reverenter dona Virginis offerunt.

Celaſetipos:ων, τὰ μὲν νένευκε, πρὸς τὴν πόλιν, τὰ δὲ πρὸς τὴν εἰρημένην ἀποτέλεσι πηγήν. Ηδὲ κύων, θυμοειδὲς γχρ πέρις ἀλλοτρίους τὸ ζῶον, διεσκοπεῖν φαίνεται τὸ τῆς δψεως ἀηθες, οἱ δὲ Μάγοι, τῶν ἱππων ἀποθρώ-
ξαντες, καὶ τὰ δύρα λαβόμενοι ἐγχερόν, τὸ γόνον τε

Α ματι, καὶ τῇ τῶν παρειών εὐχροίᾳ ἐμφαίνουσα· οὐ γάρ ἀλλοιούται τὸ πρόσωπον, ὡς ὁχριῶσά τις ἀρτι τεκοῦσα, καὶ πρώτων τεκοῦσα· τὴν γάρ τῆς φύσεως χρεῖτον ἀξιωθεῖσαν τεκεῖν, ἔδει καὶ τῶν κατὰ φύσιν δύναντας ἀπηλλάχθαι. "Ονος ἐντεῦθεν καὶ βοῦς, καὶ φάτνη, καὶ βρέφος, καὶ ποιμένων ἐσμάς ὡν βοή τις ἔξ οὐρανοῦ διαθρυπλοῦσα τὰ ὡτα τῶν θρεμμάτων ἀπεδουκόλησε, καὶ τάς δις ἀμέλει καταλιπόντες περὶ τὴν πόλιν καὶ τὴν πηγὴν νεμομένας καὶ τῷ χυνὶ τῆς ἀγέλης τὴν φυλακὴν ἐπιτρέφαντες, τοὺς αὐχένας αἴρουσιν εἰς αἰθέρα, ἀκοήν ιθύνοντες πρὸς τὴν τοῦ κτύπου φορὰν, ἀλλος ἀλλως ἐστηκότες, ως ἂν ἔκαστος ἀπονάτερον φετο, καὶ ἥδον ἐστάναι, καὶ τοῖς μὲν αἱ καλαύροπες ἀχριζοι φαίνονται, τοῖς δὲ τὸ δύματα ἡρηται πρὸς οὐρανόν· τὰς δεξιὰς ἀνασπῶντες πρὸς τὴν βολὴν, τεταραγμένως τὴν ἀκοήν ἀποτελούσιν· οὐ μήπερ ἔδέησε δευτέρας αὐτοῖς ἀκοής, διφθαλμούς γάρ ὡτων πιστότεροι. "Ἄγγελος γάρ συγαντήσας αὐτοῖς, τὴν τοῦ βρέφους ἀνάκλισιν ἐπὶ τὴν φάτνην αὐτοῖς ὑποφένει. Καὶ τὰ θρέμματα μὲν οὐδεμῶς ἐπιστρεφόμενα πρὸς τὴν θέαν ἔξ εὐηγέρησης ἀποτέλεσι πηγήν. Ηδὲ κύων, θυμοειδὲς γχρ πέρις ἀλλοτρίους τὸ ζῶον, διεσκοπεῖν φαίνεται τὸ τῆς δψεως ἀηθες, οἱ δὲ Μάγοι, τῶν ἱππων ἀποθρώ-
ξαντες, ἐν τρόμῳ ταῦτα τῇ Παρθένῳ προσφέρουσι.

28. Extra sanctam Bethlehem, sere ad milliaria duuo, in coenobiarchie monasterio spelunca est, in qua oraculo accepto Magi, ne ad Herodem reverterentur, per aliam viam reversi sunt in regionem suam. Trans lauram, duodecim sere passuum milibus, prope Rubæ eremum, sancti Charisonis monasterium jacet. Et eo ultius longo intervalllo sejunctum duplex, quod Chebrone est, Abrahami sepulcrum, et quercus Mambre, sub qua sanctissimam Triadem hospitio patriarcha exciperat. Et hæc quidem ita se habent a Ptolemaide per Galileam ad sanctam urbem Jerusalem, Jordanem, et sanctam eremum. Maritima vero ita.

29. A sancta civitate Jerusalem, ad sex millaria, Armathem urbs conspicitur, in qua Samuel, magnus ille propheta, ortum habuit. Inde post alia septem et amplius millaria, Einmaus, urbs magna, in media valle supereminenti dorso jacet. Sic, ad passuum sere viginti millia, Ramplex regio effunditur: et templum ingens in eadē sancti magni martyris Georgii visitur. Illis in locis sancto fuit natalis dies, et pro pietate ingentia certamina subiit, et sepulturæ demandatus fuit. Templum dromicum est, et in sanctuarii mytulo sub sanctæ tabulæ pavimento, sepulcri os patet, candido marmore circumscriptum. Verum operæ pretium fuerit, quæ a templi clericis ante paucos annos in sancti sepulcro sunt patrata, narratione nostra indicare. Dicabant namque, interjectum, qui nunc præcest, Latinorum episcopum, sepulcri os reserare conatus, et, tabula marmorea, qua illud obtegebatur, sublata, ingentem speluncam sese ostendisse, et in ejus interiorre parte, sancti sepulcrum : cum denūm et

κη'. Τῆς ἀγίας Βηθλεὲμ ἔξωθεν ὥστειμι!τις δύο, ἐν τοῖς τοῦ Κοινοβάρχου μονῆς ἐστι τὸ σπήλαιον, ἐνῷ χρηματισθέντες οἱ Μάγοι, μὴ ἀνακάμψαι πρὸς Ἡρώδην, δι' ἀλλῆς ἀδοῦ ἀνεγώρησαν εἰς τὴν χώραν αὐτῶν. Καὶ τῆς λαύρας ἐκεῖθεν ὥστει μίλια τρί', τῆς τοῦ Ρουθᾶ ἑρήμου πλησίον ἐστιν ἡ μονὴ τοῦ ἀγίου Χαρίτωνος. Καὶ ταύτης ἐκεῖθεν ἐν πολλῷ διαστήματι: τὸ ἐν Χιδρῶν διπλοῦν μνῆμα τοῦ Ἀβραὰμ, καὶ ἡ δρῦς ἡ Μαυρῆ, ἐνῃ τὴν παναγίαν Τριάδος ὁ πατριάρχης ἐξένετεν Ἀβραάμ. 'Αλλὰ τεῦται μὲν Ιστόρηνται ἀπὸ τῆς Πτολεμαΐδος διὸ τῆς Γαλιλαίας μέχρι τῆς ἀγίας πόλεως Ἱερουσαλήμ, τοῦ Ιορδάνου καὶ τῆς ἀγίας ἑρήμου. Τὰ δὲ τῆς περαλίας ἔχουσιν οὗτως.

κθ'. Απὸ τῆς ἀγίας πόλεως Ἱερουσαλήμ ὥστει μίλια σ', ἐστιν ἡ Ἀρμαθὲμ πόλις, ἐνῃ Σαμουῆλ ὁ μέγας ἐκεῖνος προφήτης γεγέννηται. Καὶ μετ' ἐκεῖνον ὥστει μεθ' ἑτέρων μιλίων ἐπτά, ἡ καὶ πλεῖστον διάστημα, ἐστιν ἡ Ἐμμαοὺς πόλις μεγάλη, κοιλάδος μέσον κειμένη, ἐν ὑπερανεστηκότι φακίῳ, οὕτως ὥστει μίλια εἰκοσι καὶ τέσσαρα ἡ τοῦ Ραμπλέα χώρα ὑφῆται, καὶ ναὸς πάμμεγας ἐν ταύτῃ δρᾶται τοῦ ἀγίου μεγαλομάρτυρος Γεωργίου, ἐν οἷς καὶ γεγέννηται τόπος, καὶ ὑπὲρ εὔσεβειας ήδητος μεγίστους ἀγῶνας, Ἐνθα καὶ ιερὸς τάφος ὑπάρχει: αὐτοῦ. Οὐ δὲ ναὸς ἐστι δρομικὸς, καὶ ἐν τῷ τοῦ βῆματος μύακι, ὑπὸ τὴν τῆς ἀγίας τραπέζης χθόνα, τὸ τοῦ τάφου δρᾶται στομάδιον, λευκῷ μαρμάρῳ περιφραττόμενον. 'Αλλ' ἀναγκαῖον εἰπεῖν διὰ παρὰ τῶν τοῦ ναοῦ κληρικῶν ἀκηδαμεν πρό τινων ἐνιαυτῶν ἐπὶ τῷ τοῦ ἀγίου τάφῳ γινόμενα. Εἴησαν γχρ δι: δὲ νῦν παρεμβολιμος Λατίνων ἐπίσκοπος τὸ τοῦ τάφου ἐπειράθη ὑπανοῖξαι στήμιον, καὶ τῆς πάνακος ἀρθείσης τῆς τοῦτο περιφραττούσης,

εύρεθη σπῆαιον μέγα, οὐ περὶ τὸ ἐνδότερον μέρος δ τοῦ ἀγίου εὑρήται τάφος. Καὶ δῆτα ἐγχειρισάμενος καὶ αὐτὸν μὲν ὑπανοῖξαι, πῦρ ἔκαλλομενον ἀωράθη τοῦ τάφου, καὶ ἦν μὲν ἡνακτόνων ἡμιφλεγτὸν γενέσθαι πεποίηκε, τὸν δὲ ἔτερον θανάτου εὗθυν παρανάλωμα.

λ'. Μετὰ δὲ τὴν χώραν ταυτην ἔστιν ἡ Φιλίππου Καισάρεια, πόλις μεγάλη, πολύναδρος, ἥτις περὶ τὸ χεῖλος τῆς θαλάσσης ἰδύεται, ἐν δὲ καὶ λιμήν ὑπάρχει πάνυ θαυμάσιος, τέχνῃ γεγονώς ἀνθρωπεινῇ, δαψιλίᾳ χρημάτων ἡ τοῦ Ἡρώδου ἐπάρχεσσας χείρ τῇ τούτου κατασκευῇ. Ἐν ταύτῃ Χριστὸς τοὺς ἀποστόλους ἤρωται, Τίτα με λέτουσιν οἱ ἀνθρώποι τὸν Υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου; καὶ δὲ Πέτρος, Σὺ εἶ στοιχεῖον τοῦ Ιησοῦ οὐ θεοῦ, πρὸς αὐτὸν ἀπεχρίνατο, τὸ τῆς ἀγάπης ἐντεῦθεν διάπυρον ἐνδεικώμενοι.

λ'. Μετὰ ταῦτα ἔστι τὸ Καρμήλιον δρός, περὶ οὐ πολὺς λόγος παρά τε τῇ παλαιᾷ Γραφῇ καὶ τῇ Καινῇ ὑπηρέσειται. Ἐστι δὲ τὸ δρός ζυγός, ὃν αὐτοῦ τοῦ θαλασσίου κόλπου, τοῦ περὶ τὴν Πτολεμαΐδα, καὶ τοῦ Καΐρα κοιλαιωμένου ἀρχόμενος, καὶ μέχρι τῶν τῆς Γαλαταίας διήκει [ἰστ. διήκων] δράπαιον. Περὶ δὲ τὸ ἀκροτελεύτιον τὸ πρὸς τὴν θάλασσαν τοῦ ζυγοῦ, ἔστι τὸ τοῦ προφήτου Ἡλιοῦ σπήλαιον, ἐν φῆ τὴν ἀγγειοκήν πολιτείαν ὁ θαυμαστὸς ἐκείνος διατελέσας; ἀνὴρ, μετέφρεσος; γέγονεν. Ἡν μὲν ἐν τῷ τοιούτῳ χώρῳ πάλαι μεγάλη μονὴ, ὡς τὰ νῦν φαινόμενα τῶν κτισμάτων διάσκουσι λείψανα, ἀλλ' ὑπὸ τοῦ χρόνου, τοῦ τὰ πάντα γηράσκοντος, καὶ τῆς τῶν ἔχθρῶν ἀλλεπαλλήλου ἐπιδρομῆς, ἡφάνισται τέλεον. Πρὸ δὲ τινῶν χρόνων ἀνὴρ μοναχός, λερεὺς τὴν ἀξίαν, πολιόρκη τὴν τρίχα, Καλαυρήδονεν, ὅρμωμενος, ἐξ ἀποκαλύψεως τοῦ προφήτου τῷ τόπῳ ἐπιδημήσας, ἐν τοῖς τόποις ἐκείνοις, ἢ ὡς ἐν τοῖς τῆς μονῆς καταλύμασι θριγγίον πήξας μικρὸν, καὶ πύργον οἰκοδομήσας, καὶ ναὸν ἀνεγέρτας μικρὸν, καὶ ἀδελφὸν ὃσει δέκα συνάξας, νῦν τὸν ἀγίον χώρον ἐκείνον οἰκεῖ.

λβ'. Ἐνταῦθα πεπανθόθω τὸ τῆς ἐκφράσσεως σύγγραμμα, ἐνθα μοι καὶ δ τῶν ἱερῶν τόπων διαυλος τετερμάτισται. Εἰ μέντοι δόξει τοῖς ἐντυγχάνουσι τούτη τὸ πόνημα χρήσιμον, αὐτὸς μοι τὸ πονηθὲν ἀντάμειψις, καὶ δύλον ξύμμισθον λογισθῆσαι: εἰ δὲ μή τούτο, πρὸς ἡμὲν τὸν επεκόντα τὸ γεννηθὲν ἐπαναστραφεῖτω, καὶ τοῖς αὐτοῦ φελλισμοῖς ὑπομνηζέτω τῶν θειῶν τόπων ἐκείνων, ἵν' ἐν φάντασίᾳ διὰ τῆς ἀναμνήσεως ἐκείνων γενόμενοι, ἡδέως ἐπευφρατεῖνδια.

* Ματθ. xvi, 13-16.

A illud quoque reserare conarentur, ignis e sepulcro exsiliens, unum ex iis qui id aggredi conabantur, seniustum reliquit, alterum subita morte delebit.

30. Regionem illam excipit Cæsarea Philippi, civitas magna, et populo frequens, ad maris ripas fundata; portu celeberrimo, manu hominum facta, immanem pecuniarum sumptum in loci structuram Herode erogante, cincta. In ea Christus interrogavit apostolos: *Quem me dicunt homines esse Filium hominis?* et Petrus, *Tu es Christus, Filius Dei*, respondit, verbis his æstum suaæ charitatis ostendens.

B

31. Subsequitur mons Carmelus, de quo in Veteri Recentiorique Scriptura plurimus sermo est. Jugatur mons, ab ipso maris sinu, qui circa Ptolemaidem et Caiphām incurvatur, initium duceus, et ad Galilææ fines perveniens. In extrema parte Jugi, quia mare respicit, prophetæ Eliæ spelunca spectatur, in qua angelicam vitæ rationem cum exegisset mirificus ille vir, in aera sublatus est. Erat eo loci antiquitus monasterium magnum, ut structurarum vestigia ad hæc usque tempora conservantur; sed illud, tempore, quod omnia in senium impellit, et gentium variis excursionibus, penitus abolitum. Verum ante aliquot annos, quidam monachus, dignitate sacerdos, capillatio albus, ex Calabria oriundus, ex prophetæ revelatione in montem appellans, ea loca, monasterii nempe reliquias, vallo perparvo cinxit, et turri exædificato, temploque non ingenti exstructo, fratribusque ferme ad decem collectis, etiamnum sanctum illum ambiuitum colit.

D 32. Et hic descriptionis hujuscem exultus esto, ubi sacerorum locorum circuitio finem habet. Quod si legentibus labor iste emolumentum afferre visus fuerit, opus ipsum ac labor compensatio mihi amplia et lucrificabile præmium reputabitur: sin minus, ad parentem redeat, a quo ortum ducit, balbutiendoque sacerorum locorum memoriam refricet, ut nos eorum recordatione in vivam eorum imaginem remeantes, suavi solatio in gaudia restituaniur.

ΕΡΙΦΑΝΙΙ ΜΟΝΑΧΙ
HAGIOPOLITÆ

SYRIA ET URBS SANCTA.

Exstat cum aliis Epiphani scriptis Patrologiaæ tom. CXX.

ΠΕΡΔΙΚΟΥ
ΠΡΩΤΟΝΟΤΑΡΙΟΥ ΤΗΣ ΕΦΕΣΟΥ
ΕΚΦΡΑΣΙΣ
ΠΕΡΙ ΤΩΝ EN ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΟΙΣ ΚΥΡΙΑΚΩΝ ΘΕΜΑΤΩΝ.

PERDICÆ PROTONOTARII EPHESII

EXPOSITIO

THEMATICUM DOMINICORUM ET MEMORABILIA QUÆ HIEROSOLYMIS SUNT.

Quando volupe est plenisque, opinor, omnibus
Narratio de civitate Sion, iis
Qui non eam videre, ego ut vidi eloquar.
Hoc oppidum est situ spectabile;
Quippe est ab auroraque et occasu imminentis
Convalibus geminis, amoenis et cavis.
Septentrionis pars polita, solum et serax;
Serenitatem decorum, et aspectu loci:
Ubi vineæ uberes, et horti, itemque agri.
Australis at deinceps pars, situ optimo,
Bona tempora et feracitatem continens;
Forma quadrata jactans areem undique
Late patentem, quæ haud egel custodibus
Jam olim: frequentans quo, ab Aquilonari plaga
Celsas domus videbis, atque regiam,
Ædesque amoenas Joachimi ac Annæ anus;
Ubi est sepulcrum ambo sacrum parentum.
Diffusa opacis arbor hic stat frondibus,
Quæ luce natali integrerrimæ Dei
Matris vigens fructum exhibet sterilibus, his
Communionem quæ arboris fructus habent,
Porticibus in quinis, ibi natatoria
Probatica quondam, remedium paralytici
Infra solum, vectis grabato commoda,
Ut eluantur, unda dum exundans tremit.
Supra banc situm templum stupendo decore erat,
Ejus, medelam qui omnibus dat obviis.
Post hæc Pilati domus et Annæ et Caiphæ,
rætoriumque abominandum, seu locus

A Ἐπείπερ πολυέραστον, οἶδα, τυγχάνει: πᾶσι,
Τὴν τῆς Σιών διήγησαν τοῖς μὴ θεασαμένοις,
Ὦ: αὐτῷ φιλοτεθέακα, οὐτως αὐτὸς ἐκφράσω.
Ἡ πόλις τὴν διάθεσιν περίβλεπτος τυγχάνει,
Ὦ: ἐξ ἑωραὶ καὶ δυσμῶν δύο κοιλάδων μέστην
Ὑπερκειμένη καθαρῶν πάντων καὶ βαθυάτων.
Μέρος τὸ βορειότερον λεῖον εὐκάρπου
Καὶ ἐμφανέᾳ, καὶ τερπνῇ κοσμούμενον τῇ θέᾳ,
Διὰ ἀμπέλων ίκανῶν καὶ κήπων καὶ χωρίων.
Τὸ δέ γε νότιον εὐθὺς κατώτερον τὴν θέσιν,
Εύαεριαν ἔχον τε καὶ πάσαν εὐκαρπίαν.
Ἐν τετραγώνῳ σχήματι τὸ φρούριον αὐχοῦσα
Κεχαλασμένον πάντοθεν, ἀφύλακτον πρὸ χρόνων,
Οὐπερ ἐν μέρει πεφοιτηκώς, ἐν μέρει τῷ ἀρκτῷ
Εὐρήσεις δόμους ὑψηλοὺς, βασιλικὴν ἐστίαν
B Καὶ θεῖον οἰκον πάντερπνον Ἰωακεὶμ καὶ Ἀννης:
Ἐφ' οὗπέρ ἐστιν ἡ σορὸς ἄμφω θεοπατέρων.
Καὶ δένδρον εὐσκιδψύλλον ἐστώς ἐν τῷ προνάῳ,
"Οπερ εἰς τὸ γενέθλιον τῆς παναχράντου κόρης:
Ἀναψυν πορίζεται καρπὸς ταῖς στειρευούσαις,
Ποιούσαις τὴν μετάληψιν ἐκ τοῦ καρποῦ τοῦ δένδρου.
Πρὸς τούτους ἐστὶν ἐν στοιλις πέντε καὶ κολυμβήθρα
Προβατικὴ τὸ πρότερον ἵσις παραλύτου,
Ὑπόγειας ἐν κάλμακι πάντων κατερχομένων,
Ἄπολουθην τρομερῶς ὡς ἀμετροθυμούσης.
"Υπερθε ταύτης δὲ ναός ἐστιν ὥρατισμένος,
Τοῦ πᾶσι τοῖς προσδιάνουσιν ἵσιν χορηγοῦντος.
Είτα Πιλάτου οἰκησις, "Αννα καὶ Καΐφα,
Τὸ βέβελυκτὸν πραιτώριον καὶ τόπος καταδίκης,

Όπου τοῦ Πέτρου δρυνησις, καὶ φυλακὴ Κυρίου,
 Ἐξ οὗ σταυρὸν ἐπώμισαν τὸν Κτίστην καὶ Δεσπότην,
 Μετὰ μικρὸν βαστάσαντο; Σίκανος; Κυρηναῖον,
 Εἰς Γολγοθάν δὲ μεταβάς, καὶ τόπον τοῦ χρυσίου
 Όπου σταυρῷ προσήλωσε τὸ γένος τῶν Ἐβραιών
 Τὸν ἀκατάκριτον χριτῆν μετὰ λγετῶν κακούργων.
 Τοῦτο εἰς τὸν μέχρι τούτον νῦν τῷ μακαριωτάτῳ λίθῳ,
 Ἐφ' οὐτερ ἐπηγάν σταυρὸν, ὅπῃ τετορημένη,
 Καὶ φλέβες ἐρυθάσουσαι προδήλως παραστῶσαι:
 Τοῦ παναχράντου αἱματος δεσποτικοῦ τὴν χύσιν.
 Ήρδες δὲ καὶ δικυριακὸς τάφος; δὲ θεοδέχος;
 Διὰ μαρμάρων λαμπρυνθεὶς κιδώνων στιλπνοτάτων,
 Καὶ πρὸ τῆς θύρας κυλισθεὶς δὲ παρ' ἄγγελον λίθος,
 Ἐξ ὧν πηγάδες θαύματα πᾶσι πιστοῖς ἀφθόνως.
 Καὶ τὸ δὴ μεῖζον προφανῶς πιστοῖς τε καὶ ἀπίστοις,
 Ἡ κατὰ τὴν παγκόσμιον ἀνάστασιν Κυρίου,
 Φυτοχοια πρόδηλος φωτὸς τοῦ παναγίου
 Μεταδιδούσα τοὺς πιστοῖς ἀγασμὸν καὶ φῶτα.
 Τοτεικαλιτόπος ὑψηλὸς κλιμακωτὸς εἰς βάθος,
 Ἐν ψεπερ κέρχυπτο σταυρὸς ζωποιὸς Κυρίου.
 Καὶ τόπος βόμβον ἔξηχῶν, ὡς λόγος; γῆς τὸ μέσον,
 Ἀλλοι δὲ φάσκουσιν αὐτὸν κολάτεως τὸν χῶρον,
 Καὶ τὸ τῆς γῆς μεσαίτατον τοῦ βήματος ἐν μέσῳ.
 Συνέχονται δὲ ἀμφότερα μόνη λαῆς καλλίστω.
 Μέρος τὸ περίεχον δὲ τὸν ζωαδόχον τάφον,
 Ισόπλατον, ισόμηκες ἐν σχήματι στρογγύλῳ,
 οὐκ ἐν στοαῖς τὴν ὁροφὴν ἔχοντες κεκλεισμένην,
 Ἀλλ' ίσην καὶ τῷ ἀνωθεν τοῦ κτίσματος στεφάνην,
 Ἐκεῖθεν δὲ ἀνιστάμενα ἔντα μετὰ μολύβδου,
 Συνεχομένων δινωθεν σφαιροειδῶς τῶν ἀκρων,
 Λι' οὐρανοῦ τὸν οὐρανοῦ Κτίστην ἐστεγασμένον,
 Καὶ μηδαμῶς μηδέποτε βροχῆς εἰσερχομένης,
 Εἰ τοῦ ναοῦ τὰ γύρωθεν πάντα κατακλεισθῶσιν.
 Ἐν τῷ προνάῷ δὲ σηκὸς ἀδελφοθέου πέλει.
 Τούτου δὲ πρόσθεν πέλουσι τῆς Μάρθας καὶ Μαρίας,
 Λι' κατοικίαι σέρχετον τῶν ἀσεβῶν γεγῶσαι,
 Καὶ καλαία κατοίκησις πατριαρχῶν τῶν θείων,
 Εἰς οἰκον, εἰς συναγωγὴν τελοῦσα τοῖς ἀπίστοις.
 Ἐν τῷ θατέρῳ μέρει δὲ ναὸς τῆς παναχράντου,
 Οὐθεν ἐστῶσα τέτρωτο τὰ σπλάγχνα, θρηγωδοῦσα
 Τὸν Ποιητὴν τε καὶ Υἱὸν σταυρούμενον δρῶσα.
 Ἐν μέρει δὲ τῆς δύστεας, καὶ πληρὸν τοῦ τείχους,
 Οἰκοι πεφύκασι Δαβὶδ λειψάνα τοῖς προτέροις.
 Ήπερ ἀσεβῶν νεμόμενα πρὸς τοὺς λοιποῖς καὶ ταῦτα.
 Πρὸς δέ γε τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἀστεος τὸ μέρος,
 Πύλην ἀρχαῖαν θαυμαστὴν ἔκτυπτε κεκλεισμένην.
 Εἰς τύπον ἀδιδέυτον οὖσαν τῆς παναχράντου,
 Ἦνπερ ἀνοίξαι πρότερον τινῶν τετολμηκότων,
 Τὴν πόλιν πάσαν σείσεθαι λέγεται καὶ ἀλονείσθαι,
 Καὶ τὸν λαὸν τῆς πόλεως ἀθρώεις ἀποθνήσκειν.
 Οὐθεν θείσθεν ἐπαυσαν οἱ ἄφρονες τῆς τολμῆς.
 Μικρὸν δὲ ταύτης γεγονώς ἐνδότερον τοῦ τείχους,
 Οἰκους κατεῖδης ἀσεβῶν τῶν καταποντισθέντων
 Ίσοτελὴ καὶ τῶν λοιπῶν τῶν εἰδωλολατρούντων,
 Τοῦ ἐξ ὀσφύος πρὸς θεὸν Μελχισεδὲκ δεῖξει.
 Εἴσα καὶ τόπον πεδεινὸν ναὸν τοῦ Σολομῶντος,
 Μηδὲ ἐπὶ λίθον μείναντος, ὡς ἐκελεύσθη, λίθου.
 Ἐφ' ψεπερ ἦν τὰ "Ἄγια διτῶς; τὰ τῶν ἀγίων.
 Ναὸς περικαλλέστατος, ὡς οὐρανοῦ λαμπρότητος,

A Damnationis, et Petri negatio, et
 Custodia, Domino ubi oneraverunt crucem :
 Quam bajulavit mox Cyrenaeus Simon,
 Ad Golgotham prosectus, et Calvaria :
 Montem ; secelestis Iebræa gens ibi Judicem
 Fixit crucis in-ontem, latrones et duos.
 Sunt porro ad hanc usque diem, in augustissimo
 S. xo, crux in quo fixerant foramine,
 Venæ rubentes, quæ indicant dñilicidē
 Effusionem sanguinis Domini sacri.
 Est præter hoc, Christi sepulcrum cernere
 E marmoris intidi columnis splendidum,
 Et pro soribus ab angelo tritus lapis,
 Unde omnibus piis patet miraculum ;
 Quod maius est palam insidelibus ac piis ;
 In qua resurrexit die Dominus, mīcat
 Cum accensio ingens luminis sanctissimi,
 Communicantis sanctitatem omni probo.
 Est et locus, scalæ in modum, altusque admodum,
 In quo abdita fuit crux Jesu, vitam babens,
 Et personans locus, ut serunt, medium soli.
 Alii autem, hunc esse supplicii locum
 Terræ umbilicum, tumuli in ipsoque medio,
 Utrumque continetur in populo optimo ;
 Sed continens pars vita tumulum quo patet,
 Datumque longumque æque in orbis schemate,
 Non apicem habente clausum ut in porticibus, at
 Äqualem ab alto rei corollam conditæ,
 Et inde ligna erecta cum plumbō simul,
C Extrema superius, globi instar, ut hæreant,
 Structura coeli per polum ut concreta sit,
 Ac neutiquam stillante pluvia perpluat ;
 Sic cuncta templi in ambitum conclusa sunt.
 In Pronao aucteis meimoria est fratris Dei.
 Sunt ante Marthæ atque Mariæ domunculae :
 Ädesque secreti impiorum sunt modo,
 Antiquaque domus patriarcharum pium.
 Fuit domicili loco insidelibus.
 Dein parte in altera beatæ Virginis
 Ecclesia est, ubi sauciata viscera
 Sunt, Filium auctoremque lugentis cruci
 Fixum. Sed occasum ad ipsum et moenia,
 Palatii David reliquiæ his adjacent,
 Ab impiisque possidentur, ut alia.
D Ad hæc, ab orientali item parte oppidi,
 Mirabilem portam, ævo ab omniisque obditam,
 Impervium ad locum integræ Matris Dei,
 Quam olim quibusdam aperire confidentibus,
 Urbem ferunt motam atque quassatam illico,
 Perisse simul et civitatis incolas,
 Stultos Dei ope ab audacia coercitos.
 Si paulum ab hac recesseris sub moenibus,
 Cernes domos nefariorum, qui necem
 Subiere Josedæ, idololatrarum quoque,
 Precibus sacra Melchisedec stirpe editi.
 Campestris hinc Salomonis ædis est locus,
 Ibi haud stetit saxum super saxum ex Dei
 Dicto; ast in hoc fuere sancta numinis,
 Pulcherrimo in templo, pari jubari poli :

Intus decore radiantio et extra splendido.
Aptissima structura, opere Mosaico;
At modo Agarenorum casa est secessima.
Statio prius cum esset sacratorum pedem,
Pedum profanorum pavimentum modo est.
Verumtamen non cessat ambitus decens

Forum, ut decus mirum exstruant studentium,
Ut aream sternant lapillis marmoris
Ab opificibus et a peritis latomis,
Multæ ministrorum peritorum manu,
Quæs monstrium statutum erat stipendum
Æquum numorum argenteorum quatuor:
Videtur hoc mira inter aliae Virginis.
Pocæ hojus ædis est aliud item sacrum.
Ad quod Dominus ut venit indutus hominem,
Sedens docebat populum ad aram supplicem.
Ibi puteus miserationis est aquæ.
Inferius his illustre templum est hospitis
Dei; coruscans undique e plumbō est apex.
Haec destinentur etiam ab impilis loca.
Iutura oppidum miranda sunt hæc scilicet.
Alqui necesse est perseQUI, quæ extra, quoque:
Et ab Oriente ducere initium decet.
Hous est pusillus quem abs Oliveto vocant,
Non recta ad auroram, sed oblique situs:
Dimensio exigua est, petrosum ac solum.
Est quippe longitudine duum millium.
Huic rectilineus est apex, nec acutus est.
In parte cujus ad aquilonem est Galilea,
Quæ transeuntes viderunt Christum pii.
Ac dirutum templum est ab externis viris,
Sed arbores et palmites fructus ferunt;
Ad intimum mediumque particulam jugi,
Fœcundum olivetum supra naturæ opus;
Saxum et, docuit in quo sedens mystas suos
Christus; silexque alter prope, unde assumptus est.
Ibi structa sacra ædes, retenta barbaris;
Decorata præclaris columnis et stylis.
Ad hancque Synagoga est coacta, (pro dolor I)
Ab area illa, sub dio stat porticus
Tecta prope, ubi est sanctæ fererum Pelagie.
Hæc virgo, ad omnem qui advenit miracula
Magna edit: etenim stans ad æquor moenium
Erecta per marmora, procn dissita solo,
Spatium est perexiguum, mare inter moeniaque:
Est ergo mos eo loci expertentibus
Transire, purum criminum omnium edere
Narratum, at id, si abdens sua errato, faciat,
Se saxa copulant propinquaque moenibus,
Confessionem donec extulerit piam.
Unde est vocata sanctior confessio.
Paulo ulterius est Bethphage, notus locus;
A quo recedens usque ad amictum plagam,
Bethaniam est videre, patriam Lazari,
Et mare, quod obruit solum Sodomiticum,
Undamque amaram, infructuosamque, et pice
Spumantem, ab alto mox sacer Jordan fluit.
Est collis e regione ad austri flamina;

A Ἐντὸς ὥραῖς δμενος, ἐκτὸς λελαμπρυσμένος;
Ἐν ἀναγκαῖοις κτίσμασι, φηφίσι καὶ μαρμάροις.
Τὰ νῦν δὲ τῶν Σχαρακήνων συναγωγὴ τυγχάνων,
Ὅπου τὸ πρὶν διαγένη ποδῶν τῶν πανοχράντων,
Ἄρτι ποδῶν τῶν βδελυῶν, ποδῶν μεμιασμένων.
Πλὴν καὶ πρὸς τούτων διπαυστον εὐπρέπειαν εὐ-

[ρίσκων,

Εἰς κάλλος ἔγειν θαυμαστὸν πᾶσαν σπουδὴν ἔχοντων,
Ὦς δπαν τὸ περίαυλον στρωνύνειν ἐν μαρμάροις;
Δι' ὑπουργῶν καὶ λαξευτῶν πολλῶν ἐπιστημόνων,
Ἐχόντων εἰς ἀπόταγμα καθ' ἐκαστὸν τὸν μῆνα
Ἐκαστοτεῖας τέτταρας ἀργύρου νομισμάτων,
Τῶν δὲ θαυμάτων φαίνεσθαι καὶ τούτο τῆς Ηπανάρχου,
Ὀπισθεν τοῦντε τοῦ ναοῦ καὶ λεπτὸν τυγχάνει,
Ἐφ' ὧ παραγενόμενος βροτοκρεπῶς Δεσπότης

B Καθήμενος ἐδίδασκε τοὺς ἔρχομένους δλυσούς.
Ἐν οἷς καὶ φρέαρ նδατος; τοῦ ἐλεγμοῦ πεφύκει.
Κάτωθεν τούτων πανλαμπρὸς ναδες; τοῦ θεοδόχου
Πάντοθεν λαμπρυνόμενος, κακὸν μολιθδίνης στέγη,
Καὶ οὗτος κατεχόμενος παρ' ἀσεβῶν, ὡς πάντα.
Καὶ ταῦτα μὲν τὰ θαυμαστὰ τῆς πόλεως, τὰ ἔνδον.
Ἐπει δὲ καὶ τὰ ἔξωθεν ἀνάγκη διηγείσθαι,
Ἐκ τῆς ἔκβασιν ποιήσασθαι προστήκον.
Ὀρος μικρὸν ἀνεστηκός; ἔτει τοῦ ἀλαιώνος,
Ἐγκάρσιον οὐκε δρυίον κείμενον πρὸς τὴν Ιω,
Ολίγον τὴν διάμετρον, γεῶδες καὶ πετρώδες,
Τὸ μῆκος οὐ μακρότερον, ἀλλὰ μιλίων δύο,
Εὐθύγραμμον τὴν κορυφὴν ἔχον, ἀλλ' οὐκ δξεῖαν.
Οὔπερ ἐν μέρει πρὸς βορράν ἔστιν ἡ Γαλατία,
C Ἐν δὲ δραμόντες ἐβλεψαν οἱ μαθηταὶ τὸν Κτίστην.
Οὐ δὲ ναὶς καταβληθεὶς ὑπὸ τῶν ἀλλοφύλων,
Τὰ δάνδρα δὲ καὶ κλήματα ω; θαυμαστὸν καρπεῖε,
Πρὸς δὲ γε τὸ μεσαίτατον μέρος τοῦ δρους τούτου,
Οἱ ἀλιών κατάκαρπος ὑπὲρ τὴν φύσιν δυτῶς.
Καὶ λίθος ὁπερ καθεσθεὶς ἐδίδασκε τοὺς μύστας,
Καὶ τούτου θάτερος ἔγγυς, ἀφ' οὐπερ ἀνάληψθι.
Ἐνθα ναδες ἀφίδρυται κρατούμενος ὑπ' ἔθνους.
Διὰ λαμπρῶν ὥραίσθεις κτίσμάτων καὶ κινῶν,
Καὶ πρὸς αὐτὸν συναγωγὴ τυγχάνων. Φεῦκον πάθους;
Τὸ δ' ἀπ' ἔκεινου ὑπαιθρὸς καὶ δέρρογος τηρεῖται.
Ἐγγιστα τούτου καὶ σορὸς δοσίας Πελαγίας,
Πρὸς πάντα προσερχόμενον θαῦμα ποιῶσα μέγα,
Καὶ γάρ περ τὸ πλάγιον τοῦ τείχους ἰσταμένη,
Διὰ μαρμάρων ως πολλὰ τῆς γῆς ἀνεστηκεῖα
D Ολίγον τὸ διάχωρον ὑπὸ τοῦ τείχους ἔχει.
Ἐθος γοῦν ἔστιν ἐν αὐτῷ τοὺς διελθεῖν δρμῶντας,
Πρῶτον ποιεῖσθαι καθαρὸν πάντων ἐξαγοράν.
Εἰ δέ γε παρ' ὑποκρυβὴν τῶν ἐπταιζόμενων δράσει,
Συνέχουσι τὰ μάρμαρα τῷ τοίχῳ γειτνιῶτα
Ἐς τὸ δὲ ἔξομαλόγησιν εἰλικρινὴ ποιήσῃ.
Οὐδεν ἔξομαλόγησις ἀγία ὄνομάσθη,
Τούτου μικρὸν δὲ παρεκτὸς καὶ Βεθφαγῆς δ τόπος,
Ἀφ' οὐπερ δ ἵσταμενος, ω, ἐξ ἀπόπτου τόπου
Τὴν Ηδηθανίαν καθορῶν πατρίδα τοῦ Λαζάρου,
Καὶ τὴν καταποντίσασαν θάλασσαν γῆν Σοδόμων,
Ὑδωρ μέχριν καὶ ἀκαρπον, καὶ πίσσαν ἐπαφρίζον.
Ἄγνωμεν δὲ κατέρχεται ὁ θεῖος Ἱορδάνης.
Τούτου τοῦ δρους ἀντικρὺ πρὸς νότιον τὸ μέρος.
Καὶ ἡ τὴν δνοῦ ἔξαστα καὶ πῶλον σμικρὰ κώμη.

Βραχὺ δὲ ταύτης ἔξωθεν ἡ λαύρα θεοῦ Σάβα.
 Περὶ δὲ τὴν ὑπώρειαν Γεθσιμανῆ χωρίου,
 Ήγ' ἕκαρέ στοι καὶ ναὸς καὶ σπήλαιον, καὶ τάφος
 Τῆς μεταστάσεως ἀληθῶς Παρθένου Θεοτόκου,
 Σὺν ἀλλοῖς κατεχόμενο; περ' ἁσεβῶν, ὡς δίκη,
 Δυγνοκαλδα πάντοτε καὶ φωταψίαν ἔχων,
 Καὶ πᾶσαν ἀλλην περ' αὐτοῦ εὑπρέπειαν εὔρισκων,
 Καὶ θειον ἐτήσιον ὑπὲρ λυγνοκαλας.
 Σουλτανικὸν ἀπόταγμα λίτρας διακοσίας.
 Καὶ τούτῳ θαυματοποιεὶν δόξαν τῇ παντανάσσῃ,
 Τούτῳ δὲ ἐγγὺς καὶ σπήλαιον εἰς δι κατονειδίσας
 Τοὺς μαθητὰς ὑπώρετοντας καιρῷ τῆς προδοσίας,
 Ὁ παντεπόπτης τῶν αὐτοῦ δακτύλων τύπους λείπει.
 Τῷ λίθῳ προσεγγίσαντας, ὡς τέσσες καθορώντα
 Ἀφ' οὗ καὶ παρεδόθοτο ζητοῦσι τοὺς ἀνδρούς.
 Καὶ τόπος τῇ προσευχῇς τούτου τῆς Παναγίας·
 Πέραθεν τούτων ἀντικρὺ τῆς Γαλιλαίας ἐστι.
 Καὶ τόπος δὲ θέα Στέφανος δι πρώτος τῶν μαρτύρων,
 Μικρὸν ἐκτὸς τῆς πόλεως λιθόλευστος γεγόνει,
 Καὶ τόπος δὲ δεξάμενος τὸν ἀδελφὸν Κυρίου.
 Μετὰ δὲ ταῦτα πάρεστι κοιλάς ἡ τοῦ κλαυθμῶνος,
 Ἡ διαροῦσα τὴν Σιών ἀπὸ τοῦ Ἐλαιῶνος,
 Ἐν δὲ δραμεῖν τὸν πύρινον τὸν ποταμὸν, ὡς λόγος.
 Καὶ δέκα φροντιστήρια παρθένων Ισαρθμῶν.
 Κάτωθεν δὲ καὶ Σιλωάδη τυγχάνει κολυμβήθρα,
 Ἐξ δὲ τυφλὸς νηφάμενος ἀνέβλεψεν αὐτίκα,
 Τὸ δέδωρ ἔξικνούμενον ἐξ ὅπογασου πέτρας,
 Τετορημένης εἰς ἑνὸς διάστημα μιλίου,
 Καὶ καταρρεόντων τὸν ἐγγὺς τόπον καὶ καλλωπίζων,
 Ἐν διαφρόροις δένδρεσιν εὐχάρπτοις καὶ λαχάνοις.
 Ἄνωθεν δὲ γε μεταβὰς ἀρδὲ Νότιον τὸ μέρος,
 Τοῦ κεραμέως τὸν ἀγρὸν Ἰδης τὸν ὄντηθντα,
 Ἐκ τοῦ τιμίου αἰματος, ὡς πρὸς ταφὴν τοῖς ξένοις.
 Τοῦ ἐν ἀγίοις θαυμαστοῦ σπήλαιον Ὄνυφρίου.
 Πρὸς τούτου δὲ τὴν κορυφὴν τοῦ δρους καθορᾶται
 Ἡ θαυμασία καὶ λαμπρὸς λαύρα Θεοδοσίου.
 Πλησίον δὲ τοῦ δαστεος εὐχτήριον τοῦ Πέτρου,
 Ὅποδαδρον καὶ σπήλαιον ἔχον διὰ βαθμίδων,
 Ὁπερὲ διδάσκεις εἰς πικρῶς ἐν μεταμελῷ,
 Οτε παθῶν ἀνθρώπινον τρηνήσατο τὸ τρίτον.
 Τούτου δὲ ὑπεράνωθεν ἐκκλησῶν ἡ μήτηρ,
 Ὁ καλαῖδης καὶ θαυμαστὸς ναὸς Σιών ἀγίας,
 Αἰεψανα φέρων ἀκραψινὴ τοῦ κάλλους καὶ μεγέθους.
 Ἀπέρ ἀρχῆθεν ἐφερε πρὸς τοῦ καταβληθῆναι.
 Ἐν τούτῳ δὲ τετέλεστο ναῷ τῷ θαυμαστῷ
 Ἡ τῶν ποδῶν ἀπόνιψες τῶν θειῶν ἀποστόλων.
 Καὶ δὲ πρὸς τούτους κατινσιδὸς ἐπιφοτήσεις θειզ
 Τοῦ παναγίου Πινεύματος διὰ γλωσσῶν πυρίων.
 Ἐν τούτῳ καὶ κελλίδριον τῆς πανανώμου Κόρης,
 Ἀφ' οὗπερ ἐγγελος αὐτὴν εἰς οὐρανὸν ἔκάλει,
 Καὶ τῶν παρθένων συνδραμῶν διμίλος τῶν ἀγίων
 Ἐθρήνησαν, ἐκάψαντο ταῦτην τὴν ἐκδημίαν.
 Καὶ τόπος μέσον τοῦ ναοῦ εἰς ὅνπερ ἐπὶ κλίνης
 Ἀνακλείεσθης ἔφθασε χορδὲς τῶν ἀποστόλων,
 Ἀπὸ περάτων ἀρπαγῆς διὰ νεφῶν ἀθρῶς,
 Θόσην σὺν ὑμνοῖς ἀραντες σῶμα τῆς Παναγίας,
 Κομίσαντες ἐκήδευσαν Γεθσιμανῆ τῷ τόπῳ.
 Τὸ δὲ ὑποκάτω σπήλαιον ναοῦ τοῦ Σιωνίτου,
 Ἐστιν ἐν τῶν μαθητῶν, τῷ φόδῳ τῶν Ἐβραίων,

PATR. GR. CXXXIII.

A Vicus pusillus, unde asella et pullus est
 Abductus; extra paululum cella est pii
 Sabae; ad latum clivumque Gethsemane est ager,
 In quo situm est templum, sepulcrumque, et specus,
 Ubi virgo Deipara obierat vere diem;
 Qui locus, ut alii, ab impiis detentus est:
 Et semper ibi lucerna habet tadas facesque,
 Omnique cultu ornatior, ut jus postulat:
 Et annum est paratum olivum ad lampadas,
 Renuntiante sultano multis libris.
 Miraculoque in hoc decus Reginæ inest.
 Prope abest spelunca, in qua probro objecto suis
 Domesticis, quod dormitarent, prodere
 Cum hostes pararent se, omnium inspector typos
 Digitum suorum liquit, omnes cernerent
 B Ut improbis datus ibi erat potentibus;
 Precationisque is locus sanctissimæ.
 Hic maxime est Galilæa conspicuo in situ.
 Regio est ibidem Stephanus ubi, dux martyrum,
 Non urbe procul est obrutus lapidum letibus
 Est et platea, quæ hospes fuit fratribus Dei.
 Post vallis occurrit gravis molestia,
 Quæ dividit Sionem Oliveti ab ap. ce.
 In quam igneum delabier flumen ferunt:
 Et dona virginum monasteria decem.
 Siloe natatoria sita est agro in insime
 Ablutus in qua cœsus aspexit statim.
 Hac unda manans caute tusa sub sole
 Per unius spatium integrum milliaris,
 C Usque irrigat vicinum agrum irriguum bene,
 Inter seraces arbores et oluscula.
 Progressus altiore ad australem plagam.
 Tum figuli agellum inspexeris, partum nece,
 Et sanguinis pretio sacri, ad tumulum hospitum;
 Mirabilisque specum beati Onuphrii.
 Ad hujus apicem montis inspici potest
 Miranda præclaraque platea Theodosi.
 Juxta oppidum vero Petri oratorium est,
 Fundamen et speluncam habens, nec non gradus
 Quæ cum subisset, luxit acer pœnitens,
 Cum humanitus lapsus negasset tertio.
 Superius est ecclesiarum pia Paren;

Mirandum et antiquum Sionis templum id est,
 Indicia pulchræ molis et magnæ exhibens,
 D Qua olim, priusquam dirutum esset claruit.
 In hac peracta est æde spectanda admodum
 Apostolorum sacra pedum lavatio:
 Super his quoque innovatio, adventus sacer,
 Linguis per ignis, Spiritus sanctissimi.
 Est Virginis quoque ibi beatæ cellula,
 E qua angelus vocavit ipsum ad sidera:
 Quo virginum coetus pudicarunt astitit,
 Quæ absentiam tum plautibus luxe et herze.
 In æde media est locus, ubi arcam conditam
 Chorus antevertit apostolorum raptus in
 Nube, ac eodem tempore, ante dissitus,
 Cum canticis, dein corpore elato illius
 Solemnia peregere Gethsemane in loco.
 Spelunca vero infra Sionum sacram

Illa est, ubi discipuli, Hebreorum mei,
Una manebant clausi, Jesusque natus:
In medio, et his pacem, et fidem Thomae dedit.
Hie est item regis prophete urba Lyrici,
Salomonis et valde cari ratis-dacia.
Trans occidentalemque regionem patrem
Prisez leprosorum imbecillorum domus,
Et postea sedes martyris Procopi sacra.
Qui quoddam aitum doniciliu[m] ibi paraverat.
Tum visitur vinea Nabathe pullulans.
Tum aquabilis locus in palenti et plapo agro,
In quo ferunt a fideline occisum Goliam.
Qua publica iur ad Bethleem urrebat
Cisterna comparat, erythraeus locus,
In qua Abram manens, relictae certulis,
Cucurrit, ut mactares adamatum Iose.
Nec longe abeat domus Iudei[us] ratis aera.
Iude profecti ad civitatem Bethleem,
Templumque ad augustinum ambulantes Virginis.
Nobis videbamus iam ad astra ascendere.
Vidimus item specum, pulum velut alterum,
Quem cum pudica contigit virginacula,
Peperit modo Dominiu[m] ineffabili
Decoris. Thronum aliqui insperatus preecepit;
Miracula unde scaturiunt fidelibus
Cunctis. Lapillum hinc signis aut pulvisculam
Capiat, medeliam calmitatum invenerit.
Ad h[oc] puteum ineffossum ibidem asperimus,
Et suapte fumum sponte, cum vivens aqua
Est myatica evacuata fonte haud cognita,
E quo bibere percipiit ipse Hymnographus.
In quo Magorum stella dux via, haud sine
Miraculo, ad natalem Jesu p[re]micit.
Sanctum locum vidi, erubris et capax
Marmor, miniatri cuius truces Herodis In
Partes specus membra amputata iustitium
Jecere, ceu placula; at alio in specu
Atro poena sola Dominum quo ferens
Occuluerat; lactis sacri dum ros fluit,
Ut caseus caudens locus sit, ut ferunt.
Hinc faminie, prorsus careentes lacte, si
Pulvisculum sumant, rigant lae vi nova.
Aio, omne templum aitque regionem proximam
(Nisi prava gens incoleret ob culpam meam)
Potuisse dare miraculorum suuina.
Natura quam videtur inanima sub jugo
Ut more servili capita sint subdita,
Nimirum olivaram ex agro Bethleemico,
Plantis ut novellis ament Dei cultum pium.
Ad illicem cum venerat boni hospitis,
Putealis atque frigidæ dulcisque aqua
Abrahami prisci Patris justissimi,
Eius sepulcro liberumque, et visis casis,
Occursum ad almæ Trinitatis obvii,
Solatum dictorum ibi invenerimus.

A Συγκεκλισμάνων ἴστηκεν δὲ Ιησοῦς ἐν μέσῳ,
Καὶ τὴν εἰρήνην θάκε θυμῷ πληροφορήτας.
Πρὸς δὲ καὶ προφητάνοτος σορὸς τοῦ φαλμογράφου,
Καὶ Σολομῶντος τοῦ πορφύρης βασιλέως,
Πέραβεν δὲ τυγχάνουσιν τῆς πρὸς δυσμάς πλατείας
Δελεπρωμάνων δισενῶν ἀρχαῖας κατοικίας,
Καὶ μετὰ ταύτας μάρτυρος καθεδεῖ τοῦ Προποτίου.
Καὶ γονικόθεν οἰκησιν ἔκειται κεκτημένου.
Καὶ μετὰ τούτων ἀμπελῶν τοῦ Ναβουθέτ καρπῶν.
Εἴτα καὶ τόπος ἀμπελὸς εὐρύχωρον πεδίον,
Ἐν δὲ καταλαβεῖν φασι τὸν Γαλιζήθ χωραρχητικόν.
Τῆς λεπρόρου μέσου δὲ πρὸς Βηθλέεμ ἀγαύησης,
Αεγκυληκαθίστηκεν ἡγιασμόγος τόπος,
Ἐν δὲ καθίσεις Ἀθραέδη καταλιπών τοὺς δούλους,
Τὸν τεκεῖνον ἐνδέρμαν νίδη τοῦ θυσιάσται.
B Μετάκιρδον καὶ Ἄλιου προφήτου θεῖος θύμος.
Εἴτα παραγενόμενοι πρὸς Βηθλέεμ τὴν πόλιν,
Καὶ γὰρ οὐδὲν παρηγόντες τὸν θεῖον τῆς Παρθένου,
Εἰς οὐρανὸν ἐδόξαμεν ὅντες ἄνθρωποι.
Εἴδομεν γάρ τὸ στήλαιον τὸν οὐρανὸν τὸν δόλον,
Ἐπειδὴ τὸ παγέμωμες καταφυγεῦσα Κρήτη,
Ἀνερμηνεύτως τέτοιος τὸν Κύριον τῆς δύνης.
Ἐπειρον θρόνον εἴδομεν τὴν φάσην τὴν ἀγίαν.
Τὸ θαύμασα πηγάδαντα πάσι ποτοῖς ἀφθόνος.
Ἐξ ὧν εἰ λίθον λάδη τις δὲ κόρινθον τὴν τυχοῦσσαν,
Ἀπαλλαγὴν τύρησε πάντων τῶν ἐναντίων.
Σὺν τούτοις δὲ κατείδομεν ἀνδρυκτού τὸ φρίαρ,
Ἀναδόθεν αὐτόματον, ἐνίκα ζῶν τὸ θάλα
Ἐξεκενώθη μυστικῶς πηγῆς ἀδιανοίκτου,
Ἄρ' οὐτερ ἐπεύμητος πικίν δὲ Ψαλμογράφος.
Ἐν δὲ καὶ Μάγων θόηγδος ἀστήρ δὲ περὰ φύσιν,
Ἐν τῷ κατόρφ καὶ μάλιστα τῶν γενεθλίων λάμπει.
Εἴδομεν τόπον δύοιν καὶ λίθον αἰμοδόχον,
Ἐν οἷς Ἡράδου τύραννοι, καρατοκούντες βρέφη,
Μὲν τοῖς σπηλαιού μέρεσι παρέβριπτον ὡς ἀττῆ.
Ἄλλ' ἐν ἑτέρῳ σποτεινῷ σπηλαιῷ κόρη μόνη,
Τὸν Κύριον βαστάζουσα καὶ παρυποχριδούσα,
Καὶ τοῦ τιμίου γέλακτος σταλέξαντος, ὡς λόγος,
Κατάλευκος ὥστε τυρδὸς δὲ τόπος ἐγεγόνει,
Ἐξ οὐ γυναικες γέλακτος πάμπαν ἐστερημέναι,
Χοὶς μεταλεμβάνουσαι βλύζουσιν ὑπὲρ φύσιν.
Λέγω δὲ πάντα τὸν γαδὸν καὶ τόπον τὸν ἐκεῖσε,
Ἐι μὴ τὸ θύνο; ἡν οἰκδύν, ἐμάς δὲ ἀμαρτίας,
Ἐξαίσια τὰ θαύματα ποταμῆδον ἐχχέιν.
C Οἱ φαίνεται γάρ καὶ ἀκύρος φύσις ὑποσταγέσσα,
Ὦ; δουλικῶς τὰς κορυφὰς ἔχειν ὑποκλινούσας,
Τὰς ἐν τῷ τόπῳ Βεθλέεμ ἐλαῖας δέ τοι εἰσίν,
Στέργειν δὲ καὶ νεόφυτα τὸ πρός τὸν Κτίστην σέβεις.
Ἄλλ' ἐν δρυὶ γενόμενοι τῇ τῆς φιλοξενίας,
Καὶ φρεάτιον ὑδατος ψυχροῦ τε καὶ ποτίμου
Πιόντες τοῦ προπάτορος Ἀθραέδη τοῦ δικαίου,
Καὶ τὰς αὐτοῦ καὶ τῶν αὐτοῦ σοροὺς καὶ κατοικίας
Ἴδοντες, καὶ προσπαντήν Τριάδος τῆς ἀγίας
Δευτέραν τὴν ἀναψυχὴν εἴρωμεν τῶν λεχθέντων.

ΑΝΩΝΥΜΟΥ

ΑΠΟΔΕΙΞΙΣ

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ.

ANONYMUS

DE LOCIS HIEROSOLYMITANIS.

α'. Ἐπειδὴ κατὰ τὴν ἀγαθὴν του προαιρεσιν, καὶ ζῆταις περὶ τῶν ἄγιων τόπων, ἣν ἐπειρεκτεῖ δὲ Χριστὸς καὶ ἡ Θεοτόκος, καὶ οἱ ἄγιοι ἀπόστολοι, καὶ οἱ προφῆται, καὶ οἱ λοιποὶ ἄγιοι, ἀγαπητοὶ ἀδελφοί, νὰ μάθετε περὶ τῆς ἀγίας πόλεως Ἱερουσαλήμ, ἐξαιρέτως δὲ τὰς Ἀγιὰς τῶν ἄγιων, τὸ Γεθσημανῆ, τὸ δρός τῶν Ἐλαῖων. Ἀρχέμεθα δὲ ἑντεῦθεν ἀπὸ τοῦ ζωοδόχου τάφου τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Οὐ μὲν ναδὲ τοῦ Ἀγίου Τάφου ὑπάρχει σπρογγυλοειδῆς. Εστιν δὲ τῷ μέσῳ τῆς ἀγίας πόλεως Ἱερουσαλήμ, καὶ ἔχει τρούλλας δύο. Ἐχει καὶ καμπανάριον ὥραιώτατον κεκολλημένον μετὰ τὸν ἄγιον ναὸν, καὶ φαίνονται ἀπὸ μαρτρόνων εἰς τύπον τῆς ἀγίας Τριάδος. Η δὲ μία τρούλλα ὅπου εἶναι ἐπάνω τοῦ ἀγίου τάφου ἔντι ἀνασκέπτη, δει τὸπεκεὶ κατέβαινε τὸ ἄγιον φῶς· ἢ δὲ ἐλλῇ τρούλλα ἀνεσκεπασμένη μετὰ μολύbdου, καὶ διωθεν ἐνδυμένη μετασκευήν ξυλίνην ἴως τὰς ζωνάρια τούς τούγου. Καὶ ἀπὸ τὴν ζώνην καὶ κάτω εἶναι στορισμένη μετὰ μωσίου χρυσοῦ δλοι· οἱ προφῆται, καὶ δὲ Μέγας Κωνσταντίνος, καὶ ἡ ἀγία Ἐλένη. Καὶ ἀπὸ κάτω τῶν προφητῶν εἶναι μάρμαρα πορφύρα κεκολλημένα εἰς τὸν τοίχον τῆς Ιεροτείας, καὶ γύρωθεν εἶναι τὰ κατηχούμενα τοῦ ἀγίου τάφου. Ὅπαρχουν καὶ κολόναις μαρμαρεῖναις ὅπερ, καὶ ποδάρια ὅπερ ἐξ ἀπὸ τὰ στάλα, καὶ κάτω ἐδαφος ἔντι κολόναις εἰς, καὶ κιονίον χοντρό. Καὶ εἰς τὸ μέσον τῆς τρούλλας εἰς τὸ ἐδαφος τῆς γῆς ἔναι κιονούχιον πέτρινον ὥραιώτατον, καὶ μέσον τοῦ κιονούχιου ἔναι δὲ ἄγιος τάφος τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Καὶ ἐμπένονταις τὸ πόρτη τοῦ ἀγίου τάφου κείται δὲ λίθος δὲ ἀποκυκλισθεὶς ἐκ τοῦ μηματος, δισπερ ἄγια τράπεζα, λευκὴ ὥραιώτατος. Καὶ δὲ δικαιος τάφος ἔναι μαρμαρένος ὥραιώτατος· καὶ διωθεν τοῦ ἀγίου τάφου κρεμοῦνται κανδήλαις λέσχαις, καὶ δύο καὶ φωταγωγοῦν νύκτα καὶ ἡμέραν. Εἶναι καὶ Ιεσοφημένη ἡ Λαζάρωσις τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἡ Ἀνέστασις, καὶ ἡ Ἀνάληψις. Καὶ εἰς τὸν γύρον τοῦ τάφου ὑπάρχουν μάρμαρα κεκολλημένα εἰς τὸν τοίχον. Καὶ εἰς τὸ ἐδαφος παρ' αὐτοῦ δύλγον δονον βήματα ποδῶν ἔναι δὲ λίθος ὃποι εκάθισαν δὲ ἄγγε-

A 1. Pro bona animi tui sententia petis a me narrationem de locis sanctis, per quae Christus, et Deipara, et sancti apostoli, et prophetae, et reliqui sancti, obiambularunt, Morem geram. Fratres charissimi, audite, quae dicturus sum de sancta urbe Jerusalem, et potissimum de Sanctis sanctorum, Gethsemani, et monte Olivarium. Sit vero nostra narrationis initium a vivifico sepulcro Domini nostri Jesu Christi. Templum sancti sepulcri est forma rotunda, in media sancta civitate Jerusalem situm, duabes trullis conspicuum. Habet sibi annexum campanile pulcherrimum. Quae longe dissipatis typum sanctissimam Tridius representant. Tridius, super sanctum sepulcrum eminentis, nullo tegiunt tecto; quod inde descendere sanctum lumen: alia plumbo contingit, et intus structura lignes ad cingulum muri circumvescitur. A cingulo, et infra, musivo aureo omnes prophetas, et magnus Constantinus, et sancta Helena, depicti sunt. Sub propheticis purpurea marmora muro insiguntur: circum sanctum sepulcrum catechumenorum sedes amplectantur. Sunt et columnæ marmorea octo, extra stationes: et in pavimento columnæ sexdecim, et cionium crassum. In trulla media et ipso pavimento cernitur cubiculo sacrum sepulcrum, Domini nostri Jesu Christi. Cum portam ingredieris, vides ibi jacentem lapidem qui revolutus fuerat e monumento, veluti sanctam mensam, candidam, et pulcherrimam. Supra sanctum sepulcrum pendent triginta sex lampades, quarum duas noctu diuque continue ardentes. Depictus est Christus, mortuorum indumentis amictus: tum ipsius Resurreccio, et Ascensio. Circum sepulcrum ambiant marmora parieti fixa; et in pavimento penes ipsum est alijs lapis, in quo sedet angelus, et dixit iulieribus: Quid queritis Iesum Nazarenum? resurrexit; non est hic¹. Super lapidem pendent lampades quatuor. Supra sanctum sepulcrum est parvum cubile, plumbo contectum; et a duodecim columnis purpureis et aureis capitulis sustinetur, musivoque aureo undique varias imagines refert. Inde

¹ Mathe. xxviii, 5, 6.

descendit sanctum lumen sancto et magno Sabbato hora vespertina, et ad sanctum Christi sepulcrum sceso applicat, statimque lampades, ibidem pendentes, accenduntur. Prope templum sacella possidentur ab haereticis, Armenis, Jacobitis, Indis, Nestorianis. Nos universum ecclesiae corpus tenemus. Inter duas trullas fornix lata extenditur, in qua musivo depicta visitur ascensio Domini nostri Iesu Christi, et annuntiatio sanctissimae Virginis; pendetque una lampas. Sub trulla in pavimento est umbilicus terræ, orbis terrarum medium; pendetque polycandelum. Sunt et cionia maxima quatuor. Sub eadem trulla est Bema templi, in quo orthodoxi missas celebrant. Musivo depictum est, quo item depictus Christus affixus conspicitur; incisaque sunt litteris verba: *Nobiscum Deus; agnoscite, gentes, et cedite.* Ambitum Bematis occupant columnæ duodecim: supraq[ue] pendent lampades quatuor. Ibi est sedes patriarchalis. Ardent ante sanctam mensam lampades triginta, que tenta variæ depicta oblegitur. Post Bema est carcer Christi, pedes quindecimi a sacro Bemate disjunctus. καὶ ὁ Χριστὸς ἐπαυρωμένος μετὰ μουσου. "Ἐγνῶτες, δούλη, καὶ ἡττᾶσθε. Καὶ γύρωθεν τοῦ Βήματος είναι ὁ θρόνος τοῦ πατριάρχου. Φέγγουν καὶ ἄγλα τράπεζα ἔναι σκεπασμένη μὲ τέντα πλούτου ἐποῦ Χριστοῦ ἀπέγει ἀπὸ τῆς ἄγιον βῆμα πόδια με".

2. Distat a sancto sepulcro, meridiem versus, C
domus David stadiis quatuor; est turris quam ma-
xima, in qua conciunavit psalterium. Dicit auctor:
In domo David metus ingens, et alibi: *Terribilia fini-
stranduntur, et quæ sequuntur. In ea Christus sessu-
rus est, et mundum judicaturus, et igneus fluvius
poenarum effluxurus: ideoque vallis Lacrymarum
nuncupatur: justos enim, quos de rebus actis po-
nituit, vocabit in regnum cœlorum; in peccatores
ignis effundetur ex domo David, et eos amburet.
Non multum ab ea distat monasterium sancti Ja-
cobi Adelphoihei. Tenetur ab Armenis. Indeque non
multo intervallo sequuntur ædes Joannis Theologi:
nec multo post templum, exædificatum a Salomone,
sancia Sion, mater Ecclesiarum.*

3. In dicta Sione visitur Deiparae et sancti Joannis Theologi domus. Ibi Joannes recepit Deiparam in sua. In domo Virginis facta est coena mystica, et lavacrum, et descendit Spiritus sanctus linguis igneis in sanctos apostolos. Ibi Deipara obdormivit, et convenerunt apostoli, super nubes devecti, et Gethsemani funus curarunt. Ibidem exstat et alias Christi carcer. Ibidem paralyticus est, qui colaphum Christo impegit. Tum sepulcrum prophetarum, Davidis et Salomonis, et senioris Simeonis, et protonartyris Stephani. Visiturque ibidem lapis, quem angelus e monte Sina devexit. Lapis est nigricans, versicolor, tantaque magnitudine, quantum homo ulnis expansis amplecti valeat. Distat

Α λος, καὶ εἶπε ταῖς γυναιξὶ, Τί ἡγεῖται Ἰησοῦν τὸν Ναζαρηνόν; ήγέρθη, οὐκ εἰν' ὄδες. Καὶ ἀνάβην τοῦ ἁιθου χρεμοῦνται κανδήλαι δ'. Καὶ ἀπάνω τοῦ ἀγίου τάφου εἶναι κουδούχλιν μικρὸν μολιθοσκέπαστον, βασταζόμενον ὑπὸ δύωδεκα στόλων πορφυρὸν χρυσοκέφαλην, εἶγαι καὶ ἴστορισμένον μετὰ τοῦ μουσίου χρυσοῦ. Ἐκεῖνον καταβάντες τὸ ἀγίου φῶς τῷ ἀγίῳ καὶ μεγάλῳ Σεββάτῳ ὥρᾳ ἐσπερινοῦ, καὶ προσεγγίζει τοῦ ἀγίου τάφου τοῦ Χριστοῦ, καὶ εὐθὺς ἀπτουσιν. αἱ κανδήλαις τοῦ ἀγίου τάφου. Εἶναι Περαχλήσια τῶν αἱρετικῶν, Ἀρμενίων, Ἰσχωβιτῶν, Ινδιανῶν, Νεστοριανῶν τε. Οἱ δὲ ἡμεῖς ἔχομεν τὸ καθολικὸν τοῦ ναοῦ. Καὶ ἀναμέσον τῶν δύο τρούλων ἔχει καμάρα μηγάλη, καὶ ἔναις στορισμένη μετὰ μουσίου ἡ ἀνάληψις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ εὐαγγελισμὸς τῆς ὑπεράγιας Θεοτόκου, καὶ κρέμεται μία κανδήλα. Καὶ ἀπὸ κάτω τῆς τρούλλας εἰς τὸ ἔδαφος ἔναις δὲ ὄμφαλὸς τῆς γῆς, ἢ μέση τοῦ κόσμου, καὶ κρέμεται πολυκάνθηλον. Ὅπάρχουν καὶ κιόνια μεγίστα δ'. Εἰς αὐτὴν τὴν τρούλλαν εἶναι τὸ βῆμα τοῦ ναοῦ, διοῦ λειτουργοῦν οἱ ὅρθοδοξοί. Εἶναι καὶ ἴστορισμένον μετὰ μουσίου, καὶ γράμματα γεγραμμένα, Μεθ' ἡμῶν ὁ Θεός· πατος ἔχει κολόναις ἰβ', καὶ ἀποπάνω κανδήλαις δ'. Εἰς δὲ μπρὸς εἰς τὴν ἀγίαν τράπεζαν κανδήλαις λ', καὶ μιστῆ. Ὁπισθεν τοῦ ἀγίου βῆματος εἶναι ἡ φυλακή

γ'. Αὐτοῦ εἰς τὴν ἀγίαν Σιών εἶναι δὲ οἶκος; τῆς Θεοτόκου, καὶ τοῦ ἀγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου. Αὐτοῦ ἐπαρέλαβεν τὴν Θεοτόκον δὲ Ἰωάννης εἰς τὰ ἰδια. Καθὼς λέγει δὲ Ἐυαγγελιστής· Γόρας, ίδε δὲ νιός σου· δμοίως καὶ τὸν μαθητήν· Ἰδού τι μήτηρ σου. Καὶ ἔλαβεν αὐτὴν εἰς τὰ ἰδια. Εἰς τὴν ἀγίαν Σιών, εἰς τὸν οἶκον τῆς Θεοτόκου ἐγίνη δὲ πίνος δὲ μυστικὸς καὶ ὁ νιτιζῆρας. Αὐτοῦ ἐκατέδη τὸ ἄγιον Πνεῦμα ἐπὶ τοὺς ἀγίους ἀποστόλους ἐν πυρίναις γλώσσαις. Αὐτοῦ ἐκοιμήθη τῇ Θεοτόκῳ, καὶ ἐσύναχθησαν οἱ ἀπόστολοι ὑπὸ νεφελῶν, καὶ ἐκήδευσαν τὸ αὐτῆς σῶμα εἰς Γεθσημανῆ τὸ χωρίον. Αὐτοῦ εἰς τὴν ἀγίαν Σιών ἐντι τέτρα φυλακῇ τοῦ Χριστοῦ. Λύτοι ἐννοεῖται δὲ οἱ Παράλυτοι, ῥάπισμα τοῦ

Χριστοῦ· αὐτοῦ ἔναι δὲ ταφος τῶν προφητῶν Δαυΐδ
καὶ Σολομῶν, καὶ τοῦ πρεσβύτου Συμεὼν, καὶ τοῦ
πρωτομάρτυρος Στεφάνου. Αὐτοῦ ἔναι λίθος ὅποῦ
τὸν Ἐρερεν δέλγειος ἀπὸ τοῦ Σινᾶ δρου;, καὶ ἡ
δύχα τῆς πέτρας εἶναι κυνουρῆ πλουμιστῆ· καὶ
εἶναι μεγάλη ὥστε νὰ τὴν ἀναμανίσσει δινθρώπος.
Ἄπέχει ἀπὸ τὸν ἄγιον τάφον ἡ ἁγία Σιών μίλιον α'.
Ἄπ' αὐτοῦ καὶ κάτωθεν στάδια δ', ἔναι δέλγειος τοῦ
Κεραμέως εἰς ταφὴν τοῖς ἔνοις· καὶ ἐκεῖ θάπτουσι
τοὺς καλογέρους μέχρι σήμερον, καὶ εἰς κρίσιν οὐκ
ἔρχονται. Ἀπέχει ἀπὸ τοῦ ἄγιου τάφου μίλιον α'.
Παρακάτω ἔναι τὸ πηγάδι τοῦ δικαίου Ἰώδ· περ-
απάνω αὐτοῦ πρὸς τὴν Ιερουσαλήμ ἔναι· τοῦ Σιλωάκυ
πολέως εἶναι τὸ Γεθσημανῆ, ὅποῦ ἔναι δέ ταφος τῆς
Θεοτόκου. Καὶ δὲ ναὸς ἔναι μὲ τὸ δόμα, καὶ ἡ ὠραῖα
πύλη ἔχει κολόναις μαρμαρεῖναις τῇ, καὶ κατεβαί-
νης κάτω σκαλῶνα μῆ, καὶ εὐρίσκεται τὸν ναὸν, καὶ
εἰς τὸ μέσον τοῦ ναοῦ εἶναι κουδουνίλιον πέτρινον,
καὶ μέσον τοῦ κουδουνίλιον εἶναι δέ ἄγιος τάφος τῆς
Θεοτόκου μαρμαρένιος λευκὸς, ὥραιώτατος. Καὶ
κρέμουνται κανδήλαις ἵη. Αὐτοῦ ἔχει μίαν πόρταν
κεκλεισμένη. Καὶ τῇ δευτέρᾳ παρουσίᾳ τοῦ Κυρίου
μέλιται νὰ φυγῇ δὲ πύρινος ποταμὸς διὰ τοὺς αἱρε-
τοῦσες, καὶ ἀμαρτωλούς, διπος τὴν βλασφημοῦν.
Αὐτοῦ συμπλόιον ἔναι τὸ Σπήλαιον διπος ἡτον δὲ
Χριστὸς μὲ τοὺς ἄγιους ἀποστόλους κεχρυμένος,
καὶ τῇ νυκτὶ ἐκείνῃ ἐπῆγεν εἰς τὸν κῆπον, καὶ δὲ
Ἰούδαιος δὲ προδότης ἔφερε τὴν σπέιραν τῶν Ἰουδαίων
καὶ ἐπίλασαν τὸν Κύριον, καὶ φιλήσας αὐτὸν, εἶπεν,
Χαῖρε, Ραβὴ, δέλγεται, Διδάσκαλε· καὶ ἀπλώσα-
τεξ αἱ Ιουδαῖοι τὰς χειρας συνέλαβαν τὸν Κύριον,
καὶ δῆσαντες ἀντὸν ἀπῆγαν εἰς τοὺς ἀρχιερεῖς
αὐτῶν. Ἐκκένων δὲ Πέτρος τὸ ὕψον Μάλχου. Παρε-
κεῖ δὲ λίγον τόπον εἶναι δὲ τόπος, διπος ἐπροσεύχετον δὲ
Χριστός. Παρεκεῖ δὲ λίγον εἶναι δὲ λίθος διπος ἐκάθισεν
καὶ ἔβλεπε τὴν Ιερουσαλήμ, καὶ εἶπεν· Ιερουσαλήμ,
Ιερουσαλήμ, η ἀποκτείναστα τοὺς προφήτας, καὶ
λιθοβολοῦσα τοὺς ἀπεσταλμένους, ποσάκις ηθο-
λησα συναγαγεῖ τὰ τέκνα σου; καὶ πάλιν εἶπεν·
Ίδον ἀφετεῖ δοίκος ὑμῶν ἐρημος, καὶ οὐ μὴ μία
λιθος ἔστι λίθος. Ἀπέχει ἡ Γεθσημανῆ ἀπὸ τὸν
ἄγιον τάφον μίλιον α'.

ε'. Καὶ ἀπάνω τῆς Γεθσημανῆς ἔναι τὸ δρός τῶν
Ἐλαῶν, διπος ἀνελήφθῃ δὲ Χριστὸς εἰς τοὺς οὐρα-
νούς. Καὶ ἔχει ναὸν παμμεγέθη. Καὶ εἰς τὸ μέσον
τοῦ ναοῦ εἶναι κουδουνίλιον πέτρινον ὥραιώτατον,
καὶ ἔχει κολόναις μαρμαρεῖναις τε', καὶ εἰς τὴν μέ-
σην τοῦ κουδουνίλιον ἔναι τὸ πάτημα τοῦ Χριστοῦ,
βρ.λλωμένον εἰς τὴν πέτραν, διπος ἐπάτησεν, καὶ
ἀναλήψθη εἰς τοὺς οὐρανούς, καὶ κρεμοῦνται κανδή-
λαις δὲ ἀκομήταις· καταβαίνοντας κάτω σκαλία χ',
ἔναι δέ ταφος τῆς ἀγίας Πελαγίας. Καὶ λείπει δὲ τά-
φος ἀπὸ τὸν τοῖχον ἡμιτεῖν χοάριον ἀνθρώπου. Ἀπὸ

A Sion a sacro sepulcro mille passus. Infra stadiis
quatuor est ager Figuli, qui sepeliendis peregrinis
deservit: in coequo ad hunc diem monachos sepe-
liunt, et in judicium non veniunt. Distat a sancto
sepulcro mille passus. Infra est justi Jobi puteus,
pauloque supra, versus Jerusalem, jacet Siloam
piscina, ad quam eae cum lavatum misit Christus,
cum dixit: Abi, et lavare in Siloam³; et, cum se
lavisset, vidit. Distat a sacro sepulcro mille passus.
Et supra, stadiis quatuor, visitur Jacobi Adelpho-
thei monumentum, quem Judæi, e pinnaculo tem-
pli proiecserunt, occiderunt.

B 4. Extra urbem, versus orientem sancti sepulcri,
est Gethsemane, in quo est sepulcrum Deipara,
babens ædes annexas. Porta speciosa habet col-
umnas marmoreas octo, et, cum descendenter gradus
quadraginta octo, templum reperis, et in me-
dio templo cubiculum lapideum, et in medio cubi-
culo sanctum sepulcrum Deiparæ, marmoreum,
candidum, pulcherrimum: pendentque in eo lam-
pades octodecim. Ibidem adjacet janua clausa, ex
qua, secundo Christi adventu, foras emersurus est
igneus fluvius adversus hereticos et peccatores,
qui eam conviciis et maledictis lacerant. Ibi pro-
pe est spelunca, in quam se Christus cum sanctis
apostolis abdidit, et nocte illa secessit in hortum,
et Judas proditor attulit cohortem Judæorum ad
capiendum Dominum; et osculatus eum dixit: Ave,
Rabbi; quod notat, Magister⁴. Et extensis manibus,
Judæi comprehenderunt Dominum, ligatisque ma-
nibus adduxerunt eum ad principes sacerdotum:
ibi Petrus auriculam Malchi abscidit. Nec multum
distat locus, in quo Christus oravit: paululumque
post sequitur lapis, super quo sedet, vidensque Je-
rusalem, dixit: Jerusalem, Jerusalem, quæ occidit
prophetas, et lapidas missos: quoties volui congrere
filios tuos⁵! et item dixit: Ecce, relinquetur domus
vestra deserta, et non remanebit lapis super lapideum⁶.
Distat Gethsemani a sacro sepulcro mille pas-
sus.

D

5. Super Gethsemani est mons Olivarum, ex quo
Christus in cælum assumptus est, maximo tempore
conspicuus. In medio templo est cubiculum lapi-
deum pulcherrimum cum columnis marmoreis
quindecim, et in medio cubiculo est plantæ Christi
vestigium, lapiði insixum, quem ille calcaverat,
cum assumeretur in cælum: et pendent quatuor
lampades inexistentes. Infra gradus triginta cerni-
tur sanctæ Pelagiae sepulcrum, a muro media planta
humanæ pedis sejunctum; si quis in spatiū illud
inter murum et sepulcrum ingreditur, statim con-

* Joan. ix, 7. ³ Matth. xxvi, 49. ⁴ Lcc. viii, 54.

* Matth. xxvi, 58.

probensus distinetur; et, ni prius delicta omnia sua confessionario fassus fuerit, nunquam excedet. Ibi est cellula, in qua per septem annos immorata est; pendent lampades tres. Prope stadiis duobus extenditur Galilea, et Cana, in qua nuptiae factae sunt, et Christus convertit aquam in vinum. Tempulum, hoc tempore, solo' aequalatum est.

6. In monte Olivarum Melchisedechus immoratus est annos decem; misitque Deus Abraam, et unguies illius capillosque praecidit, deditque illi panem, et manducavit, et benedictionem ab eo accepit. Distat mons Olivarum a sancto sepulcro mille passus. Orientem versus montis Olivarum, in inferiori plaga, jacet Bethania. Est in ea sepulcrum sancti Lazari, marmoreum, pulcherrimum, propositum iHud, lapis in quo sedit Christus, confecto itinere. Adversum sepulcro intra speluncam est sepulcrum Marthæ et Magdalene, sororum Lazari. Distat Bethania a sancto sepulcro millaria duo. Ex hac, ad orientem solem, in urbem Jericho cursus dirigitur. Ibi claba, in qua pedes Iesu Christi immiserunt, marmorea visitur, et mensa in qua aera sanctum missæ sacrificium peragitur. Accendunt quatuor lampades. Et spatio decem passuum, columna, in qua Christum Judæi flagellarunt. Accendunt lampades quatuor. Propeque ante eam locus, in quo clavos conficerunt, quibus cruci Dominum affixerunt. Pauloque ante, in sacello Italorum, in pavimento, est marmor candidum, rotundum, et in medio foramen, ad quod cum aures applicant homines audiunt in incude æris strepitum, ex quo clavi confecti sunt: distineturque ibi artifex, veluti in carcere, usque ad diem judicii. Retro in sancto hemate, dispertiti sunt vestimenta Christi, ut Prophetæ ait: *Diviserunt sibi vestimenta mea*⁴, et cætera.

7. Pars sinistra bennatis sancti sepulcri ascendit gradus quindecim, siveque ingreditur Golgotham, in quo Dominus cruci affixus est. Ibi sol obtenebris est, et velum templi a parte sui suprema usque ad insiniam scissum. Ibi dixit latro: *Memento mei, Domine, in regno tuo*⁵. Eo loci est et petra, quæ scissa est, et in quam pretiosus sanguis Christi defluxit: nec non et Christi crucifixio depicta. Habet lampades quindecim. Et est Golgotha templi, tholus ad modum crucis efformatus, et cum musivo prophetarum imagines delineatae; et Abraam, sacrificium offerens, filium suum. Et ibi est locus, in quo sacrificium fecit. Golgotha pavimentum, musivo interstinctum, maximaq[ue] intuentibus voluptatem indit. A tergo Golgotha, ubi gradus triginta descenderis, objicitur templum Sanctæ Helenæ. Habet columnas marmoreas quatuor, quæ perpetuo illius reliquias sustinent: estque præter-

A τὸν τοῖχον ἐμπάνωντας δὲ ἀνθρώπος διεκεῖ πολέμεται καὶ χωρὶς νὰ ἔμολογηθῇ δλαῖς του ταῖς ἀμαρτίαις, οὐδὲν ἐμπορῆ νὰ εἴη ἀποκεῖ. Ἐκεὶ έναι τὸ κελλήν διοῦ ἐκάθετον χρόνους ζ⁶. Κρεμούνται κανδήλαις γ'. Καὶ σιμὰ ἐκεῖθεν στάδια β', έναι ή Γαλελαία, δὲν Κανά γάμος, διοῦ ἐποίησεν δὲ Χριστὸς τὸ θερόν οἶνον. Αὐτοῦ ήτον καὶ ναὸς, καὶ ἔχαλασεν.

ζ'. Εἰς τὸ δρός τῶν Ἐλαιῶν ἐκάθετον δὲ Μελχισέδεκας χρόνους ζ'· καὶ ἐπεμψεν δὲ θεὸς τὸν Ἀβραὰμ, καὶ ἐνυχοκόπησέν τον, καὶ ἐπριχοκόπησέν τον, καὶ ἐδωκεν τὸν δρότον, καὶ ἔφαγεν, καὶ εὐλογήθη Ἀβραὰμ ἀπὸ τοῦ Μελχισέδεκα. Ἀπέχει τὸ δρός τῶν Ἐλαιῶν ἀπὸ τὸν διγιον τάφον μιλον α'. Καὶ κατὰ ἀνατολὰς τοῦ δρους τῶν Ἐλαιῶν κάτωθεν είναι η Βηθανία. Β Εἰκεὶ είναι δὲ τάφος τοῦ ἄγιου Δαζάρου· καὶ είναι μαρμάρεινος ὡραιότατος. Καὶ κοντά εἰς τὸν τάφον είναι δὲ λίθος διοῦ ἐκάθισεν δὲ Χριστὸς ἐκ τῆς ὁδοπορίας· καὶ ἀντικρὺς τοῦ τάφου μέσα εἰς τὸ σηκαλιον είναι δὲ τάφος τῆς Μάρθας καὶ τῆς Μαγδαλινῆς, ἀδελφῶν τοῦ Δαζάρου. Ἀπέχει η Βηθανία ἀπὸ τὸν διγιον τάφον μιλια β'. Ἀπ' αὐτοῦ παγένει δὲ δρόμος εἰς τὴν Τεριγώ κατὰ τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἥλιου. Αὐτοῦ έναι: καὶ ή Κλάπα ὅπου ἔδαλαν τοὺς πόδας Ἰησοῦ τοῦ Χριστοῦ μαρμάρεινον· ἔχει καὶ τράπεζαν ὅπου λειτουργοῦν, ἀπτουν καὶ κανδήλας δ'. καὶ εἰς βῆματα ι' είναι ή κολόνα, διοῦ ἔδειραν τὸν Κύριον οἱ Ιουδαῖοι· ἀπτουν κανδήλας δ'. Εμπροσθεν είναι δὲ τόπος διοῦ ἐποίησεν τοὺς ἥλους, καὶ ἐπροσῆλωσαν τὸν Κύριον ἐν τῷ σταυρῷ. Αὐτοῦ ἐμπρὸς εἰς τὸ παρεκλήσιον τῶν Ἰταλῶν εἰς τὸ ἔδαφος ἔχει μαρμάρον λευκὸν στερογγύλον, καὶ εἰς τὸ μέσον ἔχει τρύπαν, καὶ βάνουσι ταύτη τοὺς οἱ ἀνθρώποι, καὶ γρυκοῦσι τὸν χαλκὸν ὅπου ἔκαμεν τοὺς ἥλους, καὶ κτυπᾷ εἰς τὸ ἀμόνην, καὶ είναι ἔκει φυλακισμένος ίως τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως. Καὶ διπισθεν εἰς τὸ διγιον βῆμα είναι δὲ τόπος διεμερίσθησαν τὰ ιμάτια τοῦ Κυρίου, καθὼς φησιν δὲ Προφήτης· Διεμερίσαντο τὰ ιμάτια μου, καὶ τὰ ἔξης.

ζ'. Η δὲ ἀριστερὰ τοῦ βῆματος τοῦ ἄγιου τάφου ἀναβαίνει σκαλόνια ιε', καὶ σεβαίνει εἰς τὸν Γολγοθᾶ, διοῦ ἐσταυρώθη δὲ Κύριος. Αὐτοῦ ἐσκοτίσθη δὲ ἥλιος, καὶ τὸ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ ἐσχίσθη ἀπὸ ἀνωθεν ίως κάτωθεν. Αὐτοῦ εἰπεν δὲ ληστῆς, Μηδισθῆτι μου, Κύριε, ἐτ τῷ βασιλεῖσθαι σου. Αὐτοῦ έναι: καὶ ή πέτρα ὅπου ἐσχίσθη, καὶ ἔδραμεν τὸ τεμίον αἷμα τοῦ Χριστοῦ. Ἐκεὶ έναι: καὶ ή σταύρωσις, τοῦ Χριστοῦ ζωγραφισμένη. ἔχει κανδήλαις ιε'. Καὶ δὲ Γολγοθᾶς σταυροθολοκτισμένος, καὶ ιστορημένος, μετὰ μουσίου οἱ προσφῆται, καὶ Ἀβραὰς θυσιάζει τὸν οἶδον αὐτοῦ. Αὐτοῦ ἐστιν δὲ τόπος, διοῦ ἐποίησεν τὴν θυσίαν. Καὶ τὸ ἔδαφος τοῦ Γολγοθᾶ είναι ιστορισμένον μετὰ μουσίου παντέρπου. Η δὲ ὄπιον τοῦ Γολγοθᾶ καταβαίνει σκαλαί λ', καὶ κάτω είναι δὲ ναὸς τῆς Ἁγίας Ἐλένης, καὶ ἔχει κολόνας μαρμάρειναις δ', καὶ βαστάζουν τὸν νεκρὸν ἀνέσως. Εἴαι καὶ αὐτοῦ τοῦ ἄγιου Ιακώβου τοῦ Ἀδελφοθέου δ

* Psal. xxi, 19. * Luc. xxiii, 42.

θρόνος. 'Απ' αὐτοῦ καὶ κάτου ἀλλα σκαλιά; β', εἶναι τὸ σκῆλαιον, ὅπου εὑρέθη ὁ σταυρὸς τοῦ Κυρίου καθὼς ἐδενεὶ τῇ ἀγίᾳ Ἐλένῃ χωσμένον. Ἐχει καὶ τράπεζαν, ὅπου λειτουργοῦν, ἔχει κανθήλια δ'. Ἐμπροσθεν τοῦ ἄγιου τάφου διπλαῖς τῆς ἁγίας τραπέζης ἔναις δὲ τόπος ὅπου ἐλαζάρωσαν τὸν Χριστὸν, καὶ ἐκήδευσαν δὲ Νικόδημος, καὶ δὲ Ἰωσὴφ ἐν ταύτῃ καθαρῷ. Καὶ αὐτὸς δὲ τόπος εἶναι πλουμιστὸς μὲν μάρμαρα πλουμιστὰ πορφυρὰ καὶ μαύρα. Καὶ ἀποδεινοὶ χρέμουνται κανθήλαις γ', καὶ καίουν ἡμέραν καὶ νύκτα· καὶ αὐτοῦ ἔχει κολόναις μαρμαρελναις δ'. Καὶ σταυρόθολος εἶναι, καὶ καμάραις εἰς τὸν ναὸν γ'. Ἐχει καὶ πόρτας δὲ ναὸς γ'. Ἡ μὲν εἶναι δυσικά. 'Απ' αὐτοῦ δὲλθεν ἡ δοτὰ Μαρτὰ νά προσκυνήσῃ, καὶ ἐκολήθη ὁπ' ἀγγέλου, μή εἰσιλθῃ εἰς τὸν ναὸν. Καὶ ἐν τῆς πύλης εἶναι ἱστορισμένη ἡ ὑπεραγία Θεοτόκος, ἡ ἀντιφρωνθέσας αὐτὴν, καὶ εἰπούσα· 'Ἐάν τὸν Μορόβιτην περάσῃς, εὑρεῖν θέλῃς ἀράκενον. Ή δὲ ἀλλαῖς δύο πύρτας τοῦ ναοῦ εἶναι πρὸς μεσημβρίαν, καὶ ἔχουν κολόναις γ', καὶ πορφυραῖς γ', καὶ εἶναι καὶ τὰ ἀνόρφια γλυπτά. Αὐτοῦ ἔχεις καὶ ἔναν κουδούκηλην πέτρινον, φραιώτατον, καὶ ἰστερημένον μετὰ κουσίου. Καὶ αὐτοῦ ἐκάθισεν δὲ βασιλεὺς, καὶ ἔκρινεν. Καὶ ἡ ἀγία αὐλὴ τοῦ ἄγιου τάφου εἶναι δὴ μαρμαρωπλακομένη. Εἶναι καὶ κινύνια δ', καὶ ἀπάνω αὐτοῦ ἐβαλαν τὸν σταυρὸν ἐπὶ τὸν γενχρὸν, καὶ ἀνέστη. Εἶναι αὐτοῦ ἡ τρεῖς ἐκκλησίαις τῆς ἁγίας Ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ, καὶ τῶν ἀγίων τεσσαράκοντα μαρτύρων, καὶ τοῦ ἄγιου Ιακώβου τοῦ Ἀδελφοθέου, καὶ τῶν Μυροφόρων. Αὐτοῦ εἶδεν ἡ Μαγδαλινὴ τὸν Χριστὸν μετὰ τὴν Ἑγερσίν, καὶ δοκοῦσα δὲ τὸ κηπευτρὸς ἦν, καὶ εἶπεν· Κύριε, ποῦ τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ μου τέθηκας; καὶ δὲ Κύριος πρὸς αὐτὴν εἶπεν· Μαρτὰ, μή μου ἀπτού, οὐ γάρ ἀταθίσθηκα πρὸς τὸν Πατέρα μου, καὶ Θρόνο μου, καὶ Θεότροπον ὑμῶν. 'Απ' αὐτοῦ καὶ ἀνωθεν ἔναις τὸ Πατριαρχικόν· καὶ παράνω ἔναις ἡ δηδηγήτρια, καὶ κάθουνται καλογρίαις. της εἰς τὸν σταυρόν, καὶ θεοῖν. 'Απίγεις δέπο τὸν

η'. "Έχει εἰς αὐτά τὰ μέρη μοναστήρια δεκαπέτρια
θυτικά τοῦ ἄγιου τάφου. Πρῶτον δὲ Πρόδρομος, καὶ
δὲ μέγας Γεωργίος, καὶ δὲ μέγας Δημήτριος, καὶ δὲ
μέγας Νικόλαος, καὶ ἡ ἀγία Θέκλη, καὶ ἡ ἀγία
Ἀννα, καὶ δὲ ἄγιος Εὐθύμιος, καὶ ἡ ἀγία Αικατε-
ρίνα, καὶ δὲ Ταξιάρχης Μιχαὴλ, καὶ ἔτερος ναὸς τοῦ
ἄγιου Γεωργίου, καὶ δὲ ἄγιος Ἰωάννης δὲ Θεολόγος,
καὶ δὲ ἄγιος Βασίλειος. Ταῦτα τὰ μοναστήρια δύο
εὑρίσκονται μετὰ καμάρων. "Έχει καὶ δύο πόρτας
προύτεινες, καὶ εἰς τὰ δεξιά μέρη τοῦ βῆματος ἀνα-
βαῖνει σκαλιά εἰς', καὶ σεβαίνει εἰς τὸν ναὸν τοῦ
Ἄγιου Γεωργίου. "Η δὲ ὑπισθεν τοῦ βῆματος εἰς
στάδια δύο εἶναι δὲ τόπος τῶν ποιμενῶν. "Απέχει δὲ
ἡ ἀγία Βηθλεέμ ἀπὸ τὴν Ἱερουσαλήμ μιλιον' α'· ἀπ'
αὐτοῦ εἶναι δὲ Ἀπειζάλας δὲ οἰκος τοῦ Ἐφραΐδην, καὶ
ἐπίσιος τοῦ Ἀπειζάλας εἶναι δὲ ναὸς τοῦ μεγάλου Γεωρ-
γίου, οὗτος καὶ ἡ ἀλύσιτη δύο εἰχεν εἰς τὸν σφρό-
νιλόν του. "Απέχει δὲ τὴν Ἱερουσαλήμ μιλιανή', δι-

¹ Joan, xx, 15. ² ibid, 17.

DE LOCIS SANCTIS.

θρόνος. 'Απ' αὐτοῦ καὶ κάτου δόλια σκαλία ἵβ', εἶναι Α εἰς sancti Jacobi Adelphothelii thronus. Ab eo post τὸ σκῆλαιον, ὅπου εὑρέθη ὁ σταυρὸς τοῦ Κυρίου καθὼς τὸν εὑρεν ἡ ἀγία Ἐλένη χωρισμένον. Ἐχει καὶ τράπεζαν, ὅπου λειτουργοῦν, ἔχει κανθήλια δ. 'Εμπροσθεν τοῦ ἀγίου τάφου διπλικρυς τῆς ἁγίας τραπέζης ἔναις δ τόπος ὃποι εἰδαχάρωσαν τὸν Χρι- στὸν, καὶ ἐκηδεύουσαν δ Νικοδήμος, καὶ δ Ἰωσὴφ ἐν οὐδένι καθαρῷ. Καὶ αὐτὸς δ τόπος εἶναι πλουμιστὸς μὲν μάρμαρα πλουμιστὰ πορφυρά καὶ μαύρα. Καὶ δικαῖον κρέμουνται κανθήλαις γ', καὶ καλουν ἡμέραν καὶ νύχτα· καὶ αὐτοῦ ἔχει καλδαίας μαρμαρέλναις δ. Καὶ σταυρόθολος εἶναι, καὶ καμάραις εἰς τὸν ναὸν λ'. 'Έχει καὶ πόρτας δ ναὸς γ'. Η μὲν εἶναι διακαά. 'Απ' αὐτοῦ διήθεν ἡ δολα Mapla νά προσκυνεῖσθαι, καὶ ἐκολήθη ὁπ' ἄγγελον, μή εἰσελθῃ εἰς τὸν ναὸν. Καὶ δικαὶος τῆς κύλης εἶναι διοτορισμένη ἡ ὑπερ- αγία Θεοτόκος, ἡ ἀντιφανηθέσα αὐτῇ, καὶ εἰ- τούσα· 'Εάρ τὸν ιερόδημην περδοσῆς, εὐθεῖαν θέλης ἀρτιστούσιν. 'Η δὲ δόλιας δύο πόρταις τοῦ ναοῦ εἶναι πρὸς μεσημβριαν, καὶ ἔχουν καλδαίας σ', καὶ πορφυράς γ', καὶ εἶναι καὶ τὰ ἀνόρθια γλυπτά. Αὐτοῦ ἔχεις καὶ ἕναν κουδούνικην πέτριγον, ἀμραί- τανον, καὶ ἰστορημένον μετὰ κουσίουν. Καὶ αὐτοῦ ἐκάθισεν δ βασιλεὺς, καὶ ἔκρινεν. Καὶ ἡ διάρρη αὐλὴ τοῦ ἀγίου τάφου ἔναι δῆλη μαρμαρωπλακομένη. 'Έναι καὶ κάνινα δ', καὶ ἀπάνω αὐτοῦ ἔβαλαν τὸν σταυρὸν ἐπὶ τὸν γενέρον, καὶ ἀγέστη. Εἶναι αὐτοῦ ἡ τρεῖς Ιεκκλησίαι τῆς ἁγίας Ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ, καὶ τῶν ἀγίων τεσσαράκοντα μαρτύρων, καὶ τοῦ ἀγίου Ιακώβου τοῦ Ἀδελφοθέου, καὶ τῶν Μυροφό- ρων. Αὐτοῦ εἶδεν ἡ Μαγδαλινὴ τὸν Χριστὸν μετὰ τὴν ἐγερσίν, καὶ δοκοῦσα δεις δ κηπουρὸς ἦν, καὶ εἶπεν· Κύριε, ποῦ τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ μου τέ- θηκας; καὶ δ Κύριος πρὸς αὐτὴν εἶπεν· *Mapla*, μή μου ἀπτού, οὐ γάρ ἀταθένηκα πρὸς τὸν Πα- τέρα μου, καὶ Θεόν μου, καὶ Θεόν ὑμῶν. 'Απ' αὐτοῦ καὶ δικαῖον ἔναι τὸ Πατριαρχικόν· καὶ παρ- άνω ἔναι ἡ δηδηγήτρια, καὶ κάθουνται καλογριάς. 'Απ' αὐτοῦ διετείνεται ἡ Θεοτόκος, καὶ ἔβλεπε τὸν Υἱόν της εἰς τὸν σταυρὸν, καὶ θεοῖν. 'Απέγεις ἀπὸ τῶν ἀγίων τάφων στάδιον α'.

η'. Έχει εἰς αὐτὰ τὰ μέρη μοναστήρια δεκατρία δυτικά τοῦ ἄγιου τάφου. Πρῶτον δὲ Πρόδρομος, καὶ δὲ μέγας Γεώργιος, καὶ δὲ μέγας Δημήτριος, καὶ δὲ μέγας Νικόλαος, καὶ τὴ ἀγία Θέκλη, καὶ τὴ ἀγία Ἁννα, καὶ δὲ ἄγιος Εὐθύμιος, καὶ τὴ ἀγία Αἰκατερίνα, καὶ δὲ Ταξιάρχης Μιχαὴλ, καὶ ἕτερος ναὸς τοῦ ἄγιου Γεωργίου, καὶ δὲ ἄγιος Ἰωάννης δὲ Θεολόγος, καὶ δὲ ἄγιος Βαστίλιος. Ταῦτα τὰ μοναστήρια διποὺ εὑρίσκονται μετὰ καμάρων. Έχει καὶ δύο πόρτας προύτεινες, καὶ εἰς τὰ δεξιά μέρη τοῦ βῆματος ἀναβαίνει σκαλιὰ τε', καὶ σεβαίνει εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ἅγιου Γεωργίου. Ηδὲ ὅπισθεν τοῦ βῆματος εἰς στάδια δύο εἶναι δὲ τόπος τῶν ποιμενῶν. Ἀπέχει τὴ ἀγία Βηθλέεμ ἀπὸ τὴν Ἱερουσαλήμ μιλιοναρίῳ ἀπὸ αὐτοῦ εἶναι δὲ Ἀπεζάλας δὲ οἰκος τοῦ Ἐρραθάν, καὶ ἐπίσιμος τοῦ Ἀπεζάλα εἶναι δὲ ναὸς τοῦ μεγάλου Γεωργίου, εἶναι καὶ τὴ ἀλώση διποὺ εἰλέγειν εἰς τὸν σφρόνδιόν του. Ἀπέχει ἀπὸ τὴν Ἱερουσαλήμ μιλιαρίῳ η'.

Abraham hospitalitatem exercuit : et in media domo est sepulcrum illius. Distat ab urbe Jerusalem millaria tria. Indeque progredienti millia passuum triginta tria sese offert sancti Charitonis monasterium.

9. Sina mons in intimo deserti insinuatur, distatque ab urbe Jerusalem diebus quindecim. Ibi sanctum rubrum ardentem Moyses aspexit. Templum structuræ lignæ plumbō contegitur; sustinentque illud columnæ duodecim. Bema musivo interstinatum est, repræsentatque transfigurationem Domini. Situm est ibi in capsa marmorea reliquum sanctæ Catharinæ; pendentque desuper lampades tres. A tergo hematis sub sacra mensa ardentes lampades tres. Sacella penes templum sunt, auctorum abbatum, reliquiaque in lis repositæ, qui in Sina monte et Raythi civitate obtruncati fuerunt. Propeque ædem catholicam visuntur alia sacella sex. Sunt et alia sacella in monasterio, in quibus quatuordecim sacerdotes missas celebrant. Puteus quoque est, ex quo Moyses potum præbebat oviibus. Mons Sina monasterio superjacet, ascenditurque ad illum gradibus sexcentis et sex millibus. Ascendens, in medio monte templum Deiparæ sacrum reperit, cui nomen Enytriz: namque videtur spondisse pro monasterio. Supra est sacra Eliæ prophetæ ædes, et spelunca in qua jejunavit quadraginta dies. Et in sancto montis vertice templum sanctissimi prophetæ Moysis, in quo quadraginta dies jejunavit; postmodum illi Deus apparuit, ej dictavit illi legem, et a Deo incisas litteras exhibuit. Ibidem est et qui eum operuit lapis. In montis articulis sunt sedilia septem; ibique prope adjacet saxum in quo Joannes Climacus per annos quadraginta sedit, et scripsit Scalam. Distat a monasterio sex millia passuum. Saxum vero, quod baculo Moyses tundebat, et ex quo aquæ exsiliverrunt, in medio itinere, quo ad sanctorum Quadragecum martyrum monasterium proceditur, jacet; et ibi supra mons Sanctæ Catharinæ conspicitur, in quo per annos trecentos sexaginta quinque requievit, ab angelis custodita. A Sina monte ad Raythum urbem, duorum dierum iter interjacet. Prope est mare Rubrum, quod pertransiit Moyses; Rhaytum sunt etiam septuaginta trunci palmarum. Nec longe est Præcursoris monasterium; quo in loco monachi a Blemmydibus contrucidati obiere.

10. Distat Aegyptus ab urbe Jerusalem duorum dierum iter. Eo accessit Deipara cum Christo, Herodis iram vitans; impletumque est prophetæ dictum: Ex Aegypto vocavi filium meum¹⁰. Et est locus, qui Mataria dicitur. Fluitque ibidem fons, qui et speciocissimus est, et malorum omnium sanitatem præstat. In eo Deipara fascias Filii lavit. Et in quo eas extendit agro Balsameum scaturit.

¹⁰ Osce xi, 2.

A δὲ ὁ τόπος τοῦ Ἀβραὰμ ἡ γῆ ἡ Μαυρῆ εἶναι δυσικά. Αὐτοῦ ἔναι ὁ τόπος ὃνου ἔκαμεν Ἀβραὰμ τὴν φιλοξενίαν· καὶ μέσον τοῦ οἴκου του ἔναι ὁ τάφος του. Ἀπέχει ἀπὸ τὴν Ἱερουσαλήμ μιλ. γ. Ἐκεῖ θεω τὴν ἄγιαν Τριάδα. Παρεκέλ μιλια τριάντα τριά ἔναι ἡ ἄγια μονὴ τοῦ ἄγιου Χαρίτωνος.

B Θ'. Ἐναι τὸ Σινᾶ δρος εἰς τὴν ἐσωτέραν Ἑρημον. Ἀπέχει ἀπὸ τὴν Ἱερουσαλήμ δρόμον ἡμερῶν τε'. Ἐκεῖ εἶδεν ὁ Μωϋσῆς τὴν ἄγιαν βάτον, ὃνου ἐκέστο· καὶ ἔναι ὁ ναὸς μετὰ σκευῆς ἑυλήνης μολιθοσκέπαστη, καὶ βαστάστηνε κολόναις. β'· καὶ τὸ βῆμα εἶναι ιστορισμένον μετὰ μωσίου, καὶ τὸ μεταμόρφωσις. Ἐναι τὸ λειψανο τῆς ἄγιας Αικατερίνης εἰς λάρνακα μαρμαρέινον· καὶ ἀνωθεν κρέμουνται κανδήλαις τρεῖς, καὶ ὅπιστοι τοῦ βηματος, καὶ ἀποκάτω τῆς ἄγιας τραπέζας ἀποτύν κανδήλαις γ'. Ἐγει Παρακλήσια τῶν ἄγιων Ἀββάδων· καὶ κενταὶ τὰ λειψανα τῶν ἐν Σινᾶ καὶ Ραθοῦ ἀναιρεθέντων. Αὐτοῦ ἔχει ξεπα παρακλήσια εἰς τὸ καθολικὸν σ'. C Ἐναι καὶ ξεπα παρακλήσια εἰς τὸ μοναστήρη μὲν ιδ', ὃνου λειτουργοῦν. Ἐναι καὶ τὸ τηγάδην, ὃνου ἐπότιζεν ὁ Μωϋσῆς τὰ πρόσωτα. Ἡ δὲ τὸ δρος τοῦ Σινᾶ εἶναι ἀνωθεν τοῦ μοναστηρίου, καὶ ἀναβαίνει σκαλῇ εἰς χιλιάδες καὶ ἑξακόσια, καὶ ἀναβαίνει ἵες τὴν μέσην τοῦ δρους, καὶ εὐρίσκει εὖν ναὸν τῆς Θεοτόκου τῆς Ἐγγύτριας τοῦ μοναστηρίου· καὶ παραπάνω εἶναι ὁ ναὸς τοῦ προφήτου Ἡλίου· ἔναι τὸ Σπήλαιον ὃνου ἐκήστευσεν ἡμέρας μ'. Καὶ ἐπάνω εἰς τὴν ἄγιαν κορυφὴν τοῦ δρους εἶναι ὁ ναὸς τοῦ ἄγιου προφήτου Μωσέως, ὃνου ἐκήστευσεν ἡμέρας μ', καὶ μετὰ ταῦτα ἐφάνη αὐτῷ ὁ Θεός, καὶ ἐλάλησεν αὐτῷ τὸν νόμον, καὶ τὰ θεοχάρακτα γράμματα· ἔναι καὶ ἡ πέτρα ἡ σκεπάσασα αὐτὸν. Αὐτοῦ εἰς τὰ δρη μέσα εἶναι καθίσματα ξ. Αὐτοῦ κοντά ἔναι ἡ πέτρα ὃνου ἐκάθετον Ἰωάννης τῆς Κλίμακος χρόνους μ'. ἐκεῖ ἔγραψεν τὴν Κλίμακα. Ἀπέχει δὲ τὸ μοναστήριον μιλια σ'. Ἡ δὲ πέτρα ὃνου ἐδωκεν ὁ Μωϋσῆς τὴν ράδον, καὶ ἐφύγησαν ὑδατα, ἔναι μέσα εἰς τὸν δρόμον, ὃνου ὑπάγει εἰς τὸ μοναστηρίου τῶν ἄγιων Τεσσαράκοντα μαρτύρων· καὶ αὐτοῦ ἀνωθεν ἔναι τὸ δρος τῆς Ἅγιας Αικατερίνης, ὃνου ἐκάθετον χρόνους τριακοσίους ἑξήκοντα πάντες, καὶ ἐβλέπειν τὴν εἰς ἀγγελοι. Ἀπὸ τοῦ Σινᾶ ἐν τῆς Ραθοῦ ἔναι δρόμος, δουν περιπατεῖ ἡμέρας β', καὶ κοντὰ τῆς Ραθοῦ ἔναι ἡ Ἐρυθρὰ θάλασσα, ἔναι ἐπέρασεν ὁ Μωϋσῆς εἰς γλυκύτητα. Αὐτοῦ ἔναι καὶ οἱ ἐδομήκοντα στελέχη φοινίκων. Αὐτοῦ εἰς τὴν Ραθοῦ σικάδ ἔχει μοναστήριον τοῦ Προδρόμου, ὃνου ἀναιρέθησαν οἱ μοναχοι ἀπὸ τῶν Βλεμμάων.

D Ε'. Ἡ δὲ Αἴγυπτος ἀπέχει ἀπὸ τὴν Ιερουσαλήμ δρόμον ἡμερῶν β'. Αὐτοῦ ἥλθεν ἡ Θεοτόκος φεύγοντας μετὰ τὸν Χριστὸν ὃπλον Ἡρώδου. Αὐτοῦ ἐπληρώθη τὸ βῆτον τοῦ Προφήτου, Ἐξ Αἰτύποτον ἐκάλεσα τὸν υἱόν μου. Αὐτοῦ ἔχει τόπον, καὶ ὄνομάζου τὸν Ματάρεια. Ἐχει καὶ πηγὴν παντερπή καὶ λαμπτήρην. Αὐτοῦ ἥλθεν ἡ Θεοτόκος, καὶ ἐπλυνε τοῦ υἱοῦ τῆς τὰ σπάργανα. Καὶ ἐκεῖ ὃνου τὰ ἡπλώσει, ἔν-

βρισκεν τὸ βαλσαμίλιον. Αὐτοῦ εἰς τὸ Κάρερς σιμᾶ ἐκ δύο μερῶν στράτων ἔναις τὸ μοναστήριον τοῦ μηγάλου Ἀρτενίου. Αὐτοῦ ἐρχεται δὲ Νεῖλος ποταμὸς ἀπὸ τῶν Παράδεισον, καὶ ποτίζει δὲλην τὴν Αἴγυπτον. Αὐτοῦ ἔξω τοῦ Καρέρος ἔναις τὸ Χανέκει· καὶ ἀπὸ αὐτοῦ ἐρχεται εἰς τὸ Γάζη, καὶ ἔχει ναὸν τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου ωραιώτατον. Ἀπέχει τὸ Γάζην ἀπὸ τὴν Ἱερουσαλήμ ἡμέρας β'. Αὐτοῦ ἴδια πιστενὸν δὲ ἄγιος Φίλιππος τὸν εὔνοούχον. Τὸ δὲ Καΐφα, ὃπου ἀλίευεν δὲ Πέτρος, ἀπέχει ἀπὸ τὴν Ἱερουσαλήμ μίλιον α'. Ἡ δὲ Τιβερίαδος θάλασσα, ὃπου ἀλίευσαν οἱ ἀπόστολοι ἀπέχει ἀπὸ τὴν Ἱερουσαλήμ ἡμέρας γ'. Αὐτοῦ τοὺς ηὔρεν δὲ Χριστὸς· καὶ τοὺς εἶπεν· Λεῦτε δικίων μου, καὶ ποιήσω ὑμᾶς ἀλιεῖς ἀρθράτων· καὶ ἤκολούθησαν αὐτῷ.

ια'. Εἰς αὐτὰ τὰ μέρη εἶναι δρηνὴ τοῦ ἀγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου. Αὐτοῦ ἤλθεν δὲ Θεοτόκος, καὶ ἤπασατο τὴν Ἐλισάβετ, καὶ εἰς στάδια β' ἔναις τὸ ίδιο τῆς Ἐλέγξεως, καὶ ἐπάνου μέρου εἶναι δὲ Πέτρα ὃπου ἐσχισθῇ, καὶ ἀφύλαξε τὸν Πρόδρομον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ. Ἔναι καὶ ναὸς αὐτοῦ, ὃπου ἐγενήθη δὲ Πρόδρομος. Ἐρχομένου σου εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ εἰς μιλια β', εἶναι τὸ μοναστήριον τοῦ τιμίου Σταυροῦ, καὶ ἀποκάτω εἰς τὴν ἀγίαν τραπέζαν ἔναι δὲ τόπος ὃπου ἐψύτευσεν τοὺς τρεῖς δαυλοὺς δὲ Δάτω, καὶ ἐγινήσαν δένδρη. Αὐτὸν τὸ δένδρον ἔκοψαν οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ ἐποίησαν τὸν σταυρὸν, καὶ ἐταύρωσαν τὸν Κύριον τῆς δόξης. Ἔναι καὶ ναὸς ὑμαίντας μὲν τρούλῃ, καὶ κτισμένη γύρωθεν ὡσάν κάστρον. ἔχει καὶ πόρταν σιδερήν· καὶ δικιθεν τῆς ἀγίας τραπέζης χρεμοῦνται κανδήλαις δ'. Ἐρχομένου εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ εἰς στάδια ε', εἶναι τὸ μοναστήριον τοῦ ἀγίου Βαβύλα. Αὐτοῦ ἔκοψαν τὴν κεφαλὴν τοῦ ἀγίου Γεωργίου· καὶ ἀπάνου μέρου εἰς τὸν δρόμον ἔναι δὲ πέτρα ὃπου ἐκάθισεν δὲ Θεοτόκος. Καὶ παρεκεῖ εἶναι δὲλη πέτρα ὃπου ἐστάθη δὲ Θεοτόκος, καὶ ἐπροσκύνησε τὸ ἄγιον ξύλον καὶ τίμιον, καὶ τὴν ἀγίαν Ἱερουσαλήμ. Καὶ κοντά εἰς τὸ Τοιχόκαστρον εἰς στάδια σ', ἔναι δὲ ἀγρὸς τοῦ Ἀγρίππα, ὃπου ἐστείλεν δὲ Ιερεμίας τὸν Ἀδιμελέχ δὲ σύκα, καὶ ὑπνωσε χρόνους ἐδοξήκοντα δύο. Ἀναθεν αὐτοῦ ἔναι κάστρον ἐπάνω εἰς δρος, καὶ αὐτοῦ ἐπριόνησαν τὸν προφήτην Ἡσαΐαν ἐν πριονίῳ ἐντὸν. Γυρίζει τὸ κάστρον τῆς ἀγίας Ἱερουσαλήμ μίλια ε'. Ταῦτα ἔχαραξάσι, ἀγαπητέ, ίνα ἔχῃς εἰς φυχῆς ὥφελειαν καὶ ἀνακαινισμὸν σωτηρίας, καὶ τῇ τῶν οὐρανῶν βασιλείᾳ, χάριτε καὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ψή τη βόξα, καὶ τὸ κράτος, εἰς τοὺς αἰώνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ιβ'. Μέσος εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ εἰς τὸν καιρὸν τῶν Ρωμαίων ἔσαν μοναστήρια, καὶ ἐκκλησίαις τέσ'. Καὶ τὴν σῆμερον χρατοῦνται οἱ ἀσεβεῖς. Κατὰ δὲ τὰς ἀνατολὰς τοῦ ἀγίου τάφου μέτα εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ, εἰς στάδια δ', εἶναι τὰ Ἀγια τῶν ἀγίων, καὶ τὸ ιερὸν ὃπου ἐδίδασκεν δὲ Κύριος. Αὐτοῦ εἰς τὰ Ἀγια τῶν ἀγίων ἐσφάγη δὲ προφήτης Ζαχαρίας, διπάθη τοῦ Προδρόμου. Καὶ εἰς τὸν αὐτὸν ναὸν ἐδίδαστο καὶ δὲ προφήτης Συμεὼν ἐν ἀγκάλαις τῷ

A Prope Cayrum, duorum dierum iter, visitur magni Arsenii monasterium. Ibidemque Nilus e paradiso effluit, et universam Aegyptum inundat. Extra Cayrum sese offert Chaneci; ex quo ad Gazam progereris. Habet templum Deiparæ pulcherrimum. Distat Gaza ab urbe Jerusalēm duorum dierum iter. Ibi sanctus Philippus euouchum sacro lavacro abluit. Caiapha, ubi piscabatur Petrus, distat ab urbe Jerusalēm mille passus. Mare Tiberiadis, in quo piscabantur apostoli, distat ab urbe Jerusalem dies tres. Ibidem cum reperisset eos Christus, dixit: *Venite post me, faciam vos pescatores hominum*¹¹; ei secuti sunt eum.

B

11. In his quoque partibus sunt montana Joannis Præcursoris, ad quæ accedens Deipara, Elizabetham salutavit. Indeque digressus duo stadia, offendes aquam Redargutionis; et in parte superiori, petram, quæ divisa Præcursorum et matrem ejus conservavit. Ubi natus est Præcursor, templum erectum est. Jerusalem versus ad duo millaria, est monasterium venerandæ Crucis. Sub sancta mensa est locus in quo tres titiones Lot plantavit, qui in arbores excrevere. Ex horum lignis Iudeæ crucem fabricarunt, illique gloriae Dominum suffixerunt. Templum est pulcherrimum, trulla conspicuum, et circum veluti arx, muris vallatum; janua ferrea est; super sacra mensa pendent lampades quatuor. Cum Jerusalem petis, stadia quinque emensus invenies sancti Babilæ monasterium. Ibi amputatum est caput sancti Georgii. Parte superiori via saxum cernitur, in quo Deipara sedidit: nec multo post aliud saxum, super quo stans Deipara, sanctum et pretiosum lignum sanctamque Jerusalem adoravit. Prope muros arcis, stadiis sex, est ager Agrippæ, quo Jeremias Abimelecum miserat, ad tollendos filios, obdormivisque annos septuaginta duos. Supra agrum, in summitate montis, est arx, in qua, serra lignea, Isaiam prophetam dissecuerunt. Ambitus urbis sanctæ Jerusalem continet milliaria quinque. Hæc tibi descripsi, o amice, in utilitatem animæ et salutis et regni coelestis renovationem, gratia et humanitate Domini nostri Iesu Christi; cui gloria et robur in sæcula sæculorum. Amen.

D

12. In ipsa Jerusalem sub imperatoribus Græcis erant monasteria et ædes sacræ, numero 365; quæ omnia nunc in potestatem impiorum cessere. Ad locum orientalem sancti sepulcri intus Jerusalēm, prope stadiorum quatuor intervallo, conspiciuntur Sancta sanctorum, et templum in quo docebat Dominus. Intus Sancta sanctorum occisus est Zacharias, pater Præcursoris, eodemque in templo propheta Simeon in ulnis gestavit Dominum.... marmo-

¹¹ Matth. iv, 19

reis, et catena pendat. Et, cum Christianus ingreditur, commovetur, licet nunc, ob Agarenos, nemini aditus pateat. Ibidem etiam est mensa, a Deo appensa. Templum est ingens et rotundum, cum trulla plumbo conecta, intus forisque musivo depicta. Habet et atrium, in cuius parte orientali est porta, quatuor januis constans, per quam transiit Christus cum palmis et ramis; et ad hunc diem clausa est. Propeque etiam est atrium Pilati, et Caiphæ prætorium, pauloque infra Probatice piscina, ab Hebreis Bethlesda dicta, quinque porticus habens; propeque eam templum; distatque a sacro sepulcro stadia tria. Proxime est ædes Joachimi et Annae matris Deiparæ: a quo non longe est cœnum, in quod Hebrei projecerunt Jeremiam. Distat a sacro sepulcro stadia quatuor. Et hæc quidem monasteria, et extra et intra Jerusalēm, et in Jordane ipso, numerantur.

μὲν. Ἀπέχει ἀπὸ τῶν ἀγίων τάφων στάδια δ'. Ταῦτα δὲ οἱ Εἱναὶ τῆς ἀγίας πόλεως, καὶ εἰς τὸν Ἰορδάνην.

43. Medio in itinere sibi Apostolorum manat. A quo parum abest sancti Euthymii monasterium, in summitate montis sicutum. Distat ab urbe Jerusalem millia quindecim. Et infra conspicitur monasterium Deiparæ. Ibidem loci Josue filius Nave, angelum intuitus, dixit: *Noster es?* et respondit angelus: *Princeps sum exercitus Domini, et nunc venio ad te.* Et Josue adoravit eum; et angelus dixit: *Solve calceamentum de pedibus tuis; locus enim, in quo stas, sanctus est? nunc accipe aream fæderis, et progredere adversus Jericho, ut muri funditus corruant civitatis*¹². Apud Jericho sunt aquæ salæ maris, quasi dulces motavit Moyses. Estque prope Sycomorus, quam ascendit Zæchæus, ut Christum prospiceret. Supercrenanteque mous, in quo Christus jejunavit dies quadraginta; tum esuriit; et accedens dæmon, dixit: *Si Filius Dei es, dic ut lapides isti panes fiant.* Et Dominus respondit: *Vade retro, Satana*¹³, et quasi sequuntur, et illlico disparuit. Distat ab urbe Jerusalem viginti millaria. Ab eo loci versus solitudinem visitur monasterium sancti Joannis Præcursoris. Monasterium præterlabitur Jordanes fluvius, in quo Joannes Dominum nostrum Jesum Christum baptizavit. Ibidem, in marginis fluvii, Joannes aspergit divinam Triadem. Et trans Jordanem spelunca est, in qua ille quiescebat. Inde etiam Elias in curru igneo raptus est. Distat Jordanus fluvius ab urbe Jerusalem millaria triginta. Trans Jordanem quoque sunt montes excelsi, super quibus ascendas Moyses, versus Jerusalem orabat; eodemque loci sepultus est. In interiori solitudine, beata Mariæ Ægyptiacæ sepulcrum cernitur, quam invisi abbas Zosimas, et tumulavit. Regionem illam beata inhabitaverat annos quadraginta septem. Distat ab urbe Jerusalem iher dierum octo.

¹² Josue v, 14 seqq. ¹³ Matth. iv, 3, 4.

Α Χριστὸν... μαρμαρίναις, καὶ χρεμοῦνται μὲν ἐλυσον καὶ ὅταν σέβει Χριστιανὸς, ταράσσεται. "Ομως διὰ τοὺς Ἀγαρηνοὺς οὐδὲν ἐμπορεῖ τίναι νὰ σέβῃ Ισα. Καὶ μέσα αὐτοῦ ἔνει καὶ μία τράπεζα θεοκρέμα- στη. "Εναὶ καὶ δ νὰδες μέγας στρογγυλοειδής. Καὶ μὲν τρούλλα μολιβοσκέπτοστη Ιστορισμένη ἐσωθεν καὶ ἐξωθεν μετὰ μωσίου. "Έχει καὶ αὐλὴν μίαν, καὶ εἰς τὴν μίαν μερίαν τῆς αὐλῆς κατὰ ἀνατολὰς ἔνει ἡ τετράπορτος πύλη, ὃποι ἐπέρασεν δ Ἡριστὸς μετὰ βαλῶν καὶ κλάδων. Καὶ ἔνας κεκλεισμένης ἔως τῆς ἡμέραν. Αὐτοῦ χοντά ἔνει τοῦ Πιλάτου ἡ αὐλὴ, καὶ τοῦ Καλάρα τὸ πραιτώριον. Παραχάτω μὲν αὐτοῦ ἔνει ἡ Προβατικὴ κολυμβηθρα, ἡ κατὰ Τούρδανς Βηθεσδά, πάντες στοὺς ἔχουσα. "Έχει καὶ ναὸν αὐτοῦ χοντά. Ἀπέχει ἀπὸ τῶν ἀγίων τάφων στάδια γ'. Αὐτοῦ πλησίον ἔνει δ οἶκος τοῦ Ἰωακείμ, καὶ τῆς Ἀννης τῆς μητρὸς τῆς Θεοτόκου. Αὗτοῦ πλησίον ἔνει δ βόρειος, ὃποι ἐρήξαν οἱ Εβραιοὶ τὸν Ἱερ-

ου. Καὶ μέσα εἰς τὸν δρόμον ἔνει ἡ βρύσις τῶν Ἀποστόλων. Καὶ εἰς δλίγον τόπον ἔνει: τὸ μοναστήριον τοῦ ἀγίου Κύθηρου, καὶ ἔνει ἐπάνω εἰς δρες. Ἀπέχει ἀπὸ τὴν Ἱερουσαλήμ μίλια μ. Καὶ καρακάτα ἔνει τὸ μοναστήριον τῆς Θεοτόκου. Αὗτοῦ εἰδὼν δ Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ τὸν ἀγγελὸν, καὶ εἶπεν: "Εμέτερος εἰλή καὶ δ ἀγγελος εἶπεν· Ἐγώ ἀρχιστράτητος Κυρίου παραγέτορα πρόδος σθ. Καὶ προσεκύνησεν οὐτῷ· καὶ εἶπεν δ ἀγγελος· Λύσαι τὸ ὑπόδημα ἐκ ποδῶν σου, σ τὰς εὐσκός διτύσ-θται· τὸν λάδας τὴν πιεωτὸν, καὶ τὰς διαθήκας, καὶ εἴτε ἀχέραρτι Ἰεριχώ, ἵτα χαλασθῶσι τὰ τείχη αὐτῆς. Αὗτοῦ εἰς τὴν Ἰεριχώ ἔνει τὸ ἀλμυρὸν ὄντα τῆς θαλάσσης, ἐνθα μετέβαλεν εἰς γλυκύτητα δ Μώσης. Αὗτοῦ ἔνει ἡ Συκομωρέα, ὃποι ἀνέβη δ Ζαχαρίας, ἵνα ίσῃ τὸν Χριστὸν. Αὗτοῦ ἀνωθεν ἔνει τὸ δρος ὃποι ἐνήστευσεν δ Χριστὸς ἡμέρας μ., θιστερον ἐπενίστευσεν, καὶ ἐλθὼν δ δαιμῶν. Εἰ γιδες εἰ τοῦ Θεοῦ, εἶπε ἵτα οἱ λίθοι δροις γέρωνται. Καὶ δ Χριστὸς εἶπεν· "Υπαγε διλίσω μοῦ, Σατανᾶ, καὶ τὰ δῆται, καὶ ἐύθανος διφαντος ἐγένετο. Ἀπέχει ἀπὸ Ἱερουσαλήμ μιλ. μ. Ἀπέχει αὐτοῦ κατὰ πρόδος τὴν δρημον τὸ μοναστήριον τοῦ ἀγίου Ἰωάννου τῶν Πιλορέδων. Αὗτοῦ εἰδὼν καὶ δ Ἰορδάνης δ ποταμὸς, ὃποι ἐκάπτειςεν δ Ἰωάννης τὸν Κύριον τὸν Ιησοῦν Χριστὸν. Αὗτοῦ εἰς τὸ χεῖλος τοῦ Ἰορδάνου θεν δ Ἰωάννης τὴν ἀγίαν Τριάδα. "Εναὶ καὶ τὸ σπήλαιον πέραν τοῦ Ἰορδάνου, ὃποι ἐκύχαζεν. Αὗτοῦ ηρπάγη καὶ δ Ἦλιας δὲ ἄρρεται πυρός. Ἀπέχει δ Ἰορδάνης ποταμὸς ἀπὸ τὴν Ἱερουσαλήμ μίλια λ. "Η δὲ πέραν τοῦ Ἰορδάνου ἔνει δρη τὰ ὑψηλά. Καὶ ἐπάνω εἰς τὰ δρη τὰ ὑψηλὰ διήθεν δ Μώσης, καὶ ἐπροσεύχετο εἰς Ἱερουσαλήμ· καὶ αὐτοῦ ἔνει δ τάφος τοῦ Ιησοῦ Μαρίας τῆς Αιγυπτίας, ὃποι τὴν ηγρεν δ ἀδελφὸς Ζωσιμᾶς, καὶ θαψεῖ την, καὶ διατίστησε χρόνους μ. Ἀπέχει ἀπὸ τὴν Ἱερουσαλήμ διερῦν δρόμον η'.

ιε. Ή δὲ δεξιὰ τοῦ Ἱορδάνου εἶναι τὰ Σόδομα, καὶ τὰ Γόμορφα, καὶ ἡ Νεκρὴ θαλάσσα, καὶ δὲ τόπος τοῦ Δώτη, καὶ αὐτοῦ μέσα εἶναι τῇ καθαρείᾳ. Ἀπέχει ἀπὸ τὴν Ἱερουσαλήμ μιλ. λ'. Αὐτοῦ εἶναι τὸ μοναστήριον τοῦ ἀγίου Γερασίμου, ὃποῦ ἔδουλευε τῶν ἀγίων. Καὶ ἀνωθεν πρὸς τὴν Ἱερουσαλήμ μέσα εἰς τὰ δρηνά εἶναι τῇ λαύρᾳ τοῦ ἀγίου Σάβα. Αὐτοῦ εἶναι καὶ δὲ τάφος του. Καὶ τὸ μοναστήριον εἶναι εἰς τόπον χειμάρρων. Καὶ ἀποκάτω τοῦ μοναστηρίου εἶναι τῇ πηγῇ ὅποῦ τὴν εὐγαλεν ἄχιος διὰ προσευχῆν. Καὶ δὲ ναὸς εἶναι μὲν τρούλλην, εἶναι καὶ ζωγραφισμένη μετὰ τὸ λαζούρη. Αὐτοῦ εἶναι καὶ τὸ κελλήν τοῦ ἀγίου Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ. Αὐτοῦ ἐγράψεν τὸ, "Ἄξιός ἐστιν ὁ ἀληθῶς, ὁμοίως καὶ τὴν Ὁστῶν. Εἶχε καὶ τὸν κατρόν τοῦ ἀγίου Σάβα καλογήρους χιλίους δέκα τεσσάρους. Ἀπέχει ἀπὸ τὴν Ἱερουσαλήμ μιλ. ιβ'. Ἀναβαίνοντες εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ ἀπέναντι εἰς δρός εἶναι τὸ μοναστήριον τοῦ ἀγίου Θεοδοσίου τοῦ κοινοβιάρχου. Ἀπέχει ἀπὸ τὴν Ἱερουσαλήμ μιλία η'. Καὶ ἀνωθεν αὐτοῦ εἶναι τὸ μοναστήριον τοῦ ἀγίου προφήτου Ἡλίου, καὶ εἶναι μέσα εἰς τὴν ὁδὸν ὅποῦ παγένει εἰς τὴν Βηθλεέμ. Καὶ εἶναι δὲ ναὸς μὲν τρούλλων. Καὶ αὐτοῦ ἐκοιμήθη, καὶ εἶπεν δὲ ἄγγελος· Ἄραστα, φέρε, δειπνόν μακρὰ η ὥδη σου. Καὶ αὐτοῦ εἰς τὸν χειμάρρον ἐφερεν δὲ Ἰωσήφ τὴν Θεοτόκον, ἵνα λάθρα ἀπολύῃ αὐτήν. Καὶ ἤλθεν δὲ ἄγγελος, καὶ εἶπεν· Ἰωσήφ, νιός Αανίδ, μή φοβηθεῖς, καρδιάσε νυραῖκα τὴν Μαρίαν σου, τὸ γάρ ἐξ αὐτῆς γεννηθεῖ, ἐκ Πτερύματος ἀγίου εστί.

ιε. 'Απ' αὐτοῦ ἔρχομένον εἰς τὴν ἄγιαν πόλιν Βηθλεέμ, μέσα εἰς τὴν ὁδὸν, εἶναι τὸ μνημεῖον τῆς Ραχήλ μὲν κουδούνικλην πέτρινον. Καὶ αὐτοῦ σικᾶ εἶναι τῇ ἄγίᾳ Βηθλεέμ, ὅποῦ ἐγεννήθη ὁ Χριστός. Ἐναὶ δὲ ναὸς τῆς ἄγίας Βηθλεέμ μακρὶς μετά σκευῆς ἐνδιήνε, καὶ σκεπασμένη μετὰ μολύbdου, καὶ εἶναι ιστορισμένη μετὰ μωσίου χρυσοῦ. Καὶ μέσα εἰς τὸν ναὸν ἔχει κολόναις ν'. Καὶ τὸ ἔδαφος τοῦ ναοῦ μαρμαρίνον. Καὶ εἰς τὰ δεξιά μέρη τοῦ ναοῦ ἔχει βαπτιστήριαν παρφυρήν ὡραιότερον. Καὶ ἀριστερὰ τοῦ βῆματος καταβαίνει σκάλα ιδ'. Καὶ εὐρίσκεις σπήλαιον ὅποῦ ἐγεννήθη ὁ Χριστός. Ἡ Γέννησις εἶναι ἀνατολικά καὶ εἰς τὰ δεξιά μέρη τοῦ σπηλαίου εἶναι διάτοπος ὅποῦ ἔχωσεν η Σαλώμη τὸ νερόν ὅποῦ ἔλουσε τὸν Χριστὸν· καὶ ἐγίνη μύρον ἀλάβαστρον. Ἐπούτο τὸ μύρον εἶναι ὅποῦ ἔλειψεν η πόρνη τὸν Κύριον τῇ ἀγίᾳ καὶ μεγάλῃ τετράδι. Ἐχεις κανδήλαις ε'· καὶ διον τὸ σπήλαιον εἶναι ἐνδυμάνιον. Ἀμήν.

¹⁴ III Reg. xxi, 7. ¹⁵ Matth. i, 20.

B 14. Dextrum Jordanis latus occupant Sodoma, Gomorrha, mare mortuum, et Loui regio inter quae infernus latet. Distat ab urbe Jerusalem milliaria triginta. Ibidem est monasterium sancti Gerasimi, qui sanctis ministrabat. Supraque, versus Jerusalem, inter colles, est monasterium sancti Sabæ, et illius sepulcrum. Monasterium exaedificatum est propter torrentem. Sub monasterio fons scaturit, quem ille precibus a Deo impetraverat. Templum trulla erigitur, eaque colore cœruleo imbuta. Prope est cella sancti Joannis Damasceni, in qua composuit Troparium, *Dignum est vere, et Octoechum.* Aestate sancti Sabæ habitabatur a monachis mille et duodecim. Distat ab urbe Jerusalem milliaria quatuordecim. Versus Jerusalem, super montem, monasterium sancti Theodosii cœnobiarachæ exstructum est. Distat ab urbe Jerusalem milliaria octo; supraque illud, monasterium sancti Elias prophetae; adjacetque media in via, qua Bethleem itur. Templum trullatum est, ibique somnum cepit, cui dixit angelus: *Surge, manda; longa enim est via* ¹⁴. Inibi in torrentem tulit secum Deiparain Josephus, ut clam dūmilleret; cui accedens angelus dixit: *Joseph, fili David, ne tineas; accipe tibi uxorem Mariam; quod enim ex ea nascetur, ex Spiritu sancto est* ¹⁵.

C 15. Inde procedenti in sanctam Bethleem, in via sese offert monumentum Rachélis, cum sarcophago cubiculo. Propeque est sancta Bethleem, in qua natus est Christus. Templum est prælongum, structura lignea, plumbo tecta, et musivo aureo colorata. In templo sunt columnæ quinquaginta; pavimentum ex marmore. In parte dextra templi conspicitur baptisterium porphyreum pulcherrimum. A sinistra beinati descendit per gradus quatuordecim in speluncam, in qua natus est Christus. Nativitas orientem respicit: et in dextra parte speluncæ locus est, in quo Salome aquam, qua laverat Christum, abscondit; quæ facta est unguentum, in alabastris reponi solitum. Id unguenti est, quo meretrix, sancta magna feria quarta, unxit Dominum. Pendent lampades decem; et spelunca quæ quaversum circumvestita est. Amen.

INCIPIT TRACTATUS

DE

DISTANTIIS LOCORUM TERRÆ SANCTÆ,

QUEM COMPLAVIT

EUGESIPPUS.*

Vertamus eja stylum nostrum, sumentes initium a Chebron, quæ et Hebron. Hebron olim Metropolis Philistinorum, et habitaculum gigantum, in tribu Juda civitas sacerdotalis, et fugitivorum. Hebron sita fuit in agro illo, in quo summus dispossessor patrem nostrum plasmavit Adam, et inspiravit. Hebron, Cariatharbe dicitur; quod Saracenos sonat. Civitas quatuor; eo quod quatuor ibi reverendi Patres in spelunca duplaci conseptuli fuere, summus scilicet Adam, Abraham, Isaac, et Jacob; et eorum uxores quatuor, scilicet, Eva, mater nostra, Sara, Rebecca, Lia. Est autem Hebron iuxta Vallem lacrymarum sita. Vallis lacrymarum est dieia, eo quod centum annis in ea luxit Adam filium suum Abel: in qua et monitus postea ab Angelo, cognovit suam uxorem; ex qua genuit filium suum Seth; de cuius tribu erat Christus oriundus. Duo millaria ab Hebron, sepultura Lotib, nepotis Abrahæ. In Hebron habetur quidam ager cuius gleba rubea est: quæ ab incolis effodiatur, et per Agyptum venalis asportatur, et, quasi pro specie, carissime emitur. Prædictus ager, in quantum late et profunde effossus fuerit, in tantum divina dispositione in anno futuro redintegratus reperitur. Juxta Hebron mons Mambre ad radicem cuius Terebinthus illa, quæ diu vocatur, id est, Hex, aut querens. Secus quam per multum temporis spatium mansit Abraham: sub qua quidem tres angelos vidi, et unum adoravit; hospitioque suscepitos, dignus, prout potuit, fovi et paviti: quade primus comedendi via dictus est. Illex prædicta ex tunc usque ad tempus Theodosii Imperatoris, testante Hieronymo, suum esse dilatavit. et ex illa hæc fuisse prohibetur, quæ in praesenti ab illic præsentibus videtur, et caro tenetur. Quæ licet arida, medicabilis tamen esse probatur in hoc, quod, si de ea quis equitans aliquid secum detulerit, animal suum non infendit. In Hebron primo applicuerunt se, causa terræ explorandæ, Caleph et Josue, eorumque socii decem. In Hebron David regnauit septem annis et dimidio. Decem millaria ab Hebron, est lacus Asphaltices contra orientem, qui et mare Mortuum dicitur; et

A vere mortuum, quia nihil vivum recipit: et mare diaboli dicitur, eo quod, instinctu ejus, quatuor illæ civitates miserrimæ, Sodoma, Gomorrah, Seboin, Adama, perseverantes in turpitudine sua, Igne sulphureo concrænatæ, in lacum illum submersæ sunt. Supra lacum in accubitum Judæ, Segor, quæ et Bala, quinta de civitatibus illis, precibus Lot de subversione et incendio reservata; quæ usque nunc ostenditur. In exitu Segor, uxor Lot, salis in effigiem mutata fuit: cuius adhuc apparent vestigia supra ripam prædicti maris. Multum est aluminis, multumque cataranni, quod ab incolis reperitur et legitur; et ex mari bitumen reperitur et extrahitur, quod Judaice appellatur in multis necessarium. Segor autem modo, a compatriotis, oppidum palme vocatur. Supra lacum Asphaltites in descensu Arabiæ, Carnaum in spelunca, in monte Moabitum; in quem Balach, filius Beor, divinum adduxit Balaam ad maledicendum filiis Israel: qui propter vehemens præputum excisus vocatur. Lacus Asphaltites Judæam dividit et Arabiam. Arabia, tempore filiorum Israel, solitudo erat, et desertum, terra invia et inaquosa. In ea quidem detinuit eos Dominus quadraginta annis, manna pluens ad manducandum, aqua de rupe ducta. In Arabia, Helli, castrum filiorum Israel, locus in deserto, in quo duodecim fontes, et septuaginta palmas, de mari Rubro exentes repererunt. In Arabia, Vallis Moysi; in qua percutiens bis similem virga, duos aquæ populo Dei reddentem rivulos; de quibus modo tota illa regio irrigatur. In Arabia mons Sinai, in quo Moyses xl diebus, totidemque noctibus, totius cibi expers, moratus fuit; in quo et Dominus Moysi dedit legem, proprio dacto scriptam in tabulis lapideis. In Arabia, præcessit filios Israel columna ignis per noctem nubes vero vallavit eos diebus singulis. In Arabia, xl mansiones filiorum Israel. In Arabia, mons Hor, in quo sepultus quiescit Aaron. In Arabia, mons Abram; in quo Dominus Moysen sepelivit, cuius laenusquisque apparuit tumulus. In Arabia, mons regalis, quem Baldeuimus, primus rex Francorum in Ierusalem, ad terram illam Christicolis subjugauit.

(*) Additur apud Allatum, Anno Domini XL.
Cum autem in narrationis decursu Balduini regis mentio (col. 992 C) occurrat, sequitur auctorem no-

strum duodecimo saeculo per terram sanctam iter fecisse. EDIT. PATR.

dum et tuendum regnum David, in castrum firmum reddit. Arabia jungitur Idumæa in consilibus Bestron. Idumæa, terra Damasci. Idumæa tamen sub Syria. Caput Syriæ quidem Damascus. Idumæam et Phœniciam dividit Libanus. Phœnicia, in qua Sor, id est. Tyrus, Phœnices nobilissima metropolis, quæ Christum, perambulante mari illa, ut Syri asserunt, noluit accipere; quæ et, divina testante pagina, tot martyres Deo reddidit, quorum ejus solius scientia minus colligit. Tyrus originem celat tumulatum. Ante Tyrum lapis ille marmoreus, haud modicus, super quem sedit Jesus: manens illæsus, a tempore Christi usque ad expulsionem gentium ab urbe; sed postea defraudatus a Francis et a Venetis. Supra vero residuum illius lapidis, in honorem Salvatoris, ecclesia quædam fundata est. Octo milliaria a Tyro contra orientem, supra mare, Sarphen, quæ est Sarepta Sidoniorum. In qua quondam habitavit Elias propheta, in qua et resuscitavit filium viduæ, Jonam scilicet: quem prius ipsa hospitio receperat, et charitable soverat ac paverat. Sex milliaria a Sarphen, Sidon, civitas egregia; ex qua Dido, quæ Carthaginem construxit in Africa. Sexdecim milliaria a Sidone, Berytus opulentissima civitas. In Beryto quædam Saluatoris nostri icon, non multum post passionem ejus ad ignominiam ejus a quibusdam Judæis ridiculose crucifix, sanguinem produxit et aquam; unde et multi in vero Crucifixo crediderunt, baptizati: quicunque etiam ex stilla iconis peruncti, a quacunque gravarenter infirmitate, sani reddehantur. Arphat, urbs Damasci. Damascus in Syria; de qua historia. Damascus caput Syriæ tenenda metropolis. In ea Damascum construxit Eliezer, servus Abrabæ, in agro illo, in quo Cain fratrem suum Abel occidit. Damasci habitavit Esau, qui et Seir, et Edom Seir pilosus; Edom rufus et rubens. Ab Edom sola illa terra vocatur Idumæa. De qua in psalmo: *In Idumæam extendam calceamentum meum*¹. Est autem Edom vocata: unde propheta: *Quis est iste, qui venit de Edom, tinctus vestibus de Bosra?*² Est autem quædam pars terræ illius, terra Hus, ex qua beatus Job; quæ et Suetia; a qua Baldad Subites; in qua et Theiman metropolis. Ex Themans. Eliphaz Themanites, in qua et Naamath oppidum; a quo Sophar Naamathites. Hi tres consolatores Job. In Idumæa flibus, duo milliaria a Jordane, fluvius Jaboc; quo transvadato Jacob, cum a Mesopotamia rediret, lucilius estcum angelus; qui de Jacob ei nomen mutavit in Israel. In Idumæa mons Seir; sub quo Damascus. Duo milliaria a Damasco, locus, in quo Saulo Christus apparuit, dicens: *Saul, Saul, quid me persequeris?*³ in quo et Saulum claritas decole non modica circumfusit. In Damasco baptizavit Saulum Ananias, nomen ei Pauli imponens. In Damasco de muris missus fuit Paulus in sporta,

A persecutoris veritus rabiem. Libanus interpretatur Candidatus. De quo in Canticis: *Veni de Libano, sponsa mea, columba mea*⁴. Ad radicem Libani, Pharpar et Abana, fluvii Damasci. Montes Libani et planitiem archados transfluit Abana, mari magno se copulans, omnibus illis, quibus sanctus Eu-stachius, ab uxore sua privatus, et filiis desolatus, recessit. Pharpar per Syriaem tendit Reblatam, id est, Antiochiag; labensque secus muros ejus, decem millaria ab Antiochia in portu Solin ortu sci-licet sancti Simeonis, mediterraneo mari se commendat. In Antiochia sedit beatus Petrus septem annis, pontificali decoratus insula. Ad radicem Libani, civitas Paneas sita est, id est, Helymas, quæ et Cæsarea Philippi. Ad radicem Libani, Dan et Jor oriuntur, fontes illi duo, de quibus, sub montibus Gelboe, Jordanis concitatur. In quo Christus a Joanne, præcursori ejus, tertio lapide a Jericho, baptizari voluit; in quo etiam loco vox Patris ejus intonuit, dicens: *Hic est Filius meus dilectus*⁵; et super Jesum descendit ibi Spiritus sanctus in specie columbae. A montibus Gelboe usque ad lacum Asphaltiten, vallis, per quam Jordanis habitur. Sortus appellatur. Suphon (quod Hebræum est vocabulum) appellatur etiam vallis illa; quæ grandis atque campestris ex utraque parte vallatur montibus contiuuis a Libano usque ad desertum Pharan. Dividit autem Jordanis Galileam et Idumæam, et terram Bosra, quæ et Idumæa secunda metropolis. Jordanis descensus interpretatur. Dan fere ab ortu suo subterraneum dicit gurgitem usque ad Meldam, planitatem illam in qua satis patentem suum foras emituit alveum. Planities illa Melda vocatur, eo quod in illa Meldis est. Saracenice quidem sonat plataem. Platea Meldæ, Latine autem platea, forum; Melda vero vocatur, eo quod intrante æstate innumerabilis ibi populus, secum deferens omnia venalia, convenit ingensque Parthorum et Arabum militia, ad tuendum populum et greges suos in paucis illis uberrimis per totam æstatem. Meldam componitur ex Mel, et Dan. Mel Saracenice aqua. Dan fluvius, ex planicie Dan prædicta se reddens in fluvium, Suetam peragrat, in qua pyramis beati Job superstes, a Græcis et gentilibus solemnis habetur. Dan, contra Galileam gentium se obliquans ab urbe Cedar cæcis medicabilia balnea spineti plana profluens, Jor copulatur. Jor haud longe a Paneas lacum illius reddit ex se, postea mare Galileæ, sumens iuitium inter Bethsaida et Capharnaum. A Bethsaida Petrus et Joannes, Andreas et Jacobus Alphæi. Quatuor milliaria a Bethsaida, Corozain, in qua nutritur Antichristus, seductor orbis. De Corozain et Bethsaida ait Christus Jesus: *Væ tibi, Corozain, væ tibi, Bethsaida*⁶. Quinque milliaria a Corozain, Cedar, excellentissima civitas illa, de qua in Psalmo, *cum habitantibus Cedar*⁷. Cedar interpretatur, in tenebris. Capharnaum in

¹ Psal. LIX, 10. ² Isa. LXIII, 1. ³ Act. ix, 4. ⁴ Cant. iv, 8. ⁵ Matth. iii, 17. ⁶ Matth. xi, 21. ⁷ Psal. CXXI, 5.

dextera parte maris sita est, civitas Centurionis, A dexterum cuius filium in ea sanavit Jesus; de quo sit: *Non inveni tantam fidem in Israel*⁸. In Capharnaum multa alia fecit Jesus, docens in Synagoga. Capharnaum, villa pulcherrima interpretatur, vel villa pulchritudinis: quae nobis sanctam figurat Ecclesiam. Ad quam tum qui de Libano descendant, id est, de candore virtutum, ab ea et in ea lucidiores redduntur. Secundo milliario a Capharnaum, descendens illius montis est, in quo sermocinatus est ad turbas, et instruxit apostolos suos; in quo et leprosum curavit. Milliario a descensu illo, locus, in quo pavit quinque millia hominum ex quinque panibus et duobus piscibus. Unde locus ille mensa vocatur: quasi locus refectionis. Cui locus subiacebat ille, in quo Christus post resurrectionem suam discipulis apparuit, comedens cum eis partem pisces assi supra mare; in quo et Dominus sicco pede ambulavit, cum circa quartam noctis vigiliam Petro et Andreæ pescantibus apparuit; ubi et Petro, supra ad eum ire volenti, et merso, ait Jesus: *Modicæ fidei*⁹. Ubi etiam alia vice discipulis suis, in navi periclitari metuentibus, mare quietum reddidit. In sinistro maris capite, montis in concavo, Genezaret; locus generans aurum, quod adhuc ab illis presentibus sumitur. Milliario secundo a Genezaret, Magdalum oppidum, a quo Maria Magdalena. Ilæc autem regio Galilæa gentium est; in tribu tamen Zabulon et Nephthalim. In superioribus ejus Galilæa, viginti fuerunt civitates illæ, quæ rex Salomon Hiram regi Tyri, amico suo, dono dedit. Secundo milliario a Magdalo, Cenoreth, quæ et Tiberias a Tiberio Cæsare cognominata; quam in juventute sua frequentare solebat. Quarto milliario a Tiberiade, Bethulia civitas; ex qua Judith, quæ, pro gente salvanda, nimis astute peremisit Holofernem in obsidione urbis. Milliario quarto a Tiberiade contra meridiem, Dothaim, in quo statres suos gregem pascentes reperit Joseph; quem et Ismaelitis, eum odio habentes, vendiderunt. Duodecimo milliario a Tiberiade, Nazareth, civitas Galilæa, patria Salvatoris, eo quod in ea nutritus fuit. Nazareth interpretatur flos, vel virgultum; nec sine causa, cum in ea ortus sit flos, ex cuius fructu sæculum repletum est. Flos iste virgo Maria ex qua Gabriel archangelus in eadem Nazareth Filium Altissimi nasciturum nuntiavit, inquiens: *Ave, Maria*¹⁰. De Nazareth dictum fuit: *A Nazareth potest boni aliquid esse?* Milliario quinto a Nazareth, Sephoris civitas, via, quæ dicit Achon. Ex Sephoris mater beatæ Mariæ, Anna, et Hermana, sorores. De Hermana nata est Elizabeth, mater Joannis Baptizæ. Porro Joachim duxit Annam uxorem, qui genuit ex ea Mariam, Matrem Domini. Mortuo Joachim, Cleophas duxit Annam in uxorem, et genuit ex ea alteram Mariam, quæ fuit major Jacobi minoris Alphæi, qui appellatur frater Do-

mini. Defuncto igitur Cleopha, Salome duxit iterum Annam uxorem; de qua genuit tertiam Mariam. Zebedæus duxit eam uxorem, videlicet tertiam Mariam; quæ genuit ei duos magnos viros, Jacobum Minorum et Joannem Evangelistam. Et iei nihilominus cognati Domini fuerunt. Primam Mariam duxit in uxorem Joseph, qui vocabatur Justus, secundam Mariam duxit Alphæus. Secundo milliario a Sephoris, Cana Galilæa, contra Orientem; a qua Philippus et Nathanael. In qua et puer Jesus, cum matre discubens in nuptiis, aquam convertit in vinum. In Nazareth habitat fons exiguis; in quo in pueritia sua habitare solebat, et inde ministrare matri sua et sibi. Milliario a Nazareth, contra meridiem, mons, qui Præcipitatus dicatur; ex quo juvenem Jesum præcipitare voluerunt, remittentes prudentiam ejus; sed ab eis in momento dispergit. Quarto milliario a Nazareth, contra orientem, mons Thabor; in quo transfiguravit se Jesus, apostolis suis videntibus, Petro, Joanne et Jacobo, Moyse et Elia; quibus etiam vox Patris auditæ est, dicens: *Hic est Filius meus dilectus*¹¹. Secundo milliario a Thabor, contra orientem mons Hermon. In descensa montis Thabor, obviavit Abraham, redeuntem a caede Amalec, Melchisedech qui et Sem, filius Noe, sacerdos, et rex Salem, presentans ei panem et vicuum; quod significat oblationem altaris Christi sub gratia. Secundo milliario a Thabor, Naim civitas; ad cujus portam Christus restituit vitæ filium viduæ. Supra Naim mons Endor: ad radicem cujus, supra torrentem Raduinum, qui est torrens Cison, ubi cum filio Debora prophetisse, Barach filius Abinæem deviat Idumæos, Sisara videlicet occiso a Jihel, uxore Heber Cinæi, Zeb autem, et Zebed et Salmana trans Jordanem persequeos, gladio, peremisit; Barach, duce corum in Endor, et sub Endor exercitu casso. Iude in psalmo, *Thabor et Hermon*¹², etc. Quinto milliario a Naim, Jezrahel civitas, quæ et Zaram; ex qua Jezabel, implissima regina, fuit, quæ abeuit vineam Naboth: quæ et, pro importunitate sua, de summo palati sui præcipitata interiit: cujus adhuc pyramis superest videtur. Juxta Jezabel, campus Mageddo; in quo Josias rex a rege Samaria subactus occubuit, deinde translatus in Sion et sepultus: pro cujus morte fecit Jeremias Lamentationes. Milliario a Jezrahel, montes Gelboe; in quibus dimicantes Saul et Jonathan, subacti sanguinuerunt. Unde David: *Montes Gelboe*¹³, etc. Secundo milliario a Gelboe, contra Orientem, Scythopolis civitas, Galilæa metropolis, quæ et Bethsan, id est, domus solis, vel civitas, supra cujus muros suspenderunt caput Saul. Quinto milliario a Jezrahel, geminum oppidum illud, a quo incipit Samaria. Decimo milliario a Samaria, quæ et Sebaste, id est, Augusta, ab Augusto Cæsare dicta: in qua sepultus fuit paronymphus ille

⁸ Matth. viii, 12. ⁹ ibid. 26. ¹⁰ Luc. i. 28. ¹¹ Matth. xvii, 5. ¹² Psal. lxxxviii, 13. ¹³ II Reg. 1, 21.

et precursor Domini, Joannes Baptista, ab Herode decollatus trans Jordanem juxta lacum Asphaltites in Castello Macherus, et a discipulis suis inde translatus Sebaston, ibique sepultus inter Eliseam et Abdiam: postea exinde assumptum corpus a Iustino Apostolo, ejus iussu crematum fuisse perhibetur, datus vento cineribus; sed absque capite, quod Alexandria ante translatum fuerat, postea Constantinopolim, ad ultimum in Gallie pagum Pictaviensem, et absque judice, quod venientem Iesum ad baptismum indicavit, dicens: *Ecce Agnus Dei*¹⁴. Judicem Iudicium sancta Virgo martyr Alpes tollit Thecla, ubi sub maxima venerazione tenetur in ecclesia Moriensi. Samaria nomen urbis et patrum. Quarto milliario a Sebasto, Neapolis, que et Sichem, a Sichem patre Hemor, qui Dinam Aham rapuit, annibus illis deambulantem. In Sichem vero relata fuerunt ossa Joseph ex Aegypto. In Sichem iugis fontana fabricavit Jeroboam vitulos aureos duos, quos adorari fecit a deorum tribubus, quas a Jerusalem abduxerat et seduxerat. Unde unum ex eis posuit in Dan, alium in Bethel. Sichem urbem illam deleverunt filii Jacob. Heunorum permanerunt, dolentes de adulterio Dinae sororis suae. Sichem illis diebus Neapolis dicitur, id est, Nova civitas, Sichar ante; juxta Sichem praedium, quod dedit Jacob filio suo Joseph. In quo sons Jacob, qui et putes; supra quem evangelizatur, sessum itinere Iesum, sermonem habuisse cum Samaritanis; ubi nunc et ecclesia construitur. Juxta Sichem, terebinthus illa, sub qua Jacob abscondit idola. In Bethel, milliario a Sichem, Luza civitas, in qua per multum temporis spatium habitavit Abramam: ubi et Jacob, dormiens, scalam vidi ad caput ejus, ccelum tangentem, angelosque per eam ascendentias et descendentes; et statim evigilans, ait: *Hic locus vere sanctus est, et porta caeli*¹⁵, erigensque lapidem in titulum, oleumque fundens desuper, appellavit nomen loci illius Bethel, qui primitus Luza appellabatur. In Bethel, angeli precepto, voluit Abramam immolare Domino filium suum Isaac. Est autem Bethel collatoralis mons Garizim, respiciens nomen Hebal, orientem juxta Dan super Sichem. Vicesimo milliario a Sichem quartoquo a Jerusalem, via que dicitur Diospoli, mons Silo, et D civitas, que et Rama; ubi arca Domini et tabernaculum ab adventu filiorum Israel manserunt usque ad tempora Samuelis prophetae et David regis.

Vigesimo quarto milliario a Sichem, decimo octavo a Diospoli, decimo sexto ab Hebron, decimo tertio a Jericho, quarto a Bethleem, decimo octavo a Bersabe, vigesimo quarto ab Ascalone, totidemque a Joppe, quinto a Ramatha; Jerusalem, sanctissima civitas, Iudeæ metropolis, que et Sion; de qua dictum est: *Gloriosa dicta sunt de te, civitas Dei*¹⁶. Quea Elija ab Elio Adriano, qui eam construxit. Bethleem, civitas Iudeæ, que et Ephrata.

¹⁴ Joan. i, 29. ¹⁵ Gen. xxviii, 17. ¹⁶ Psal. lxxxvi, 3. ¹⁷ Isa. i, 3. ¹⁸ Luc. ii, 14. ¹⁹ I Reg. xii, 14.

A Bethleem interpretatur Domus panis; nec sine causa, quia de flore Nazareno processit in ea fructus vita, de Virgine Maria Filius Dei vivi, videlicet Christus Jesus, qui panis est angelorum, totiusque mundi vita. In Bethleem, juxta locum Nativitatis, praesepi, in quo et ipse iacebat infans Jesus. Unde et propheta: *Cognovit heros possessorem aenum*¹⁷. Ex quo sonum illud, in quo latitaverat, Romam delatum fuerat ab Helena, et honeste reconditum in ecclesia sanctæ Mariæ majoris. Milliaro a Bethleem, resulsi lux pastoribus, Dominus natus, ejus apparente angelo et dicente: *Gloria in excelsis Deo*¹⁸. In Bethleem nova stella dux, venerant tres reges ab Oriente, venerati natum Jesum, et, ut Regem angelorum adorarent, praesentantes mystica munera, aurum, thymum, et myrram. In Bethleem ejusque annibus, decollari jussit Iacobantes Herodes: quorum pars maxima, contra meridiem, secundo milliario a Bethleem, secundo a Thecua, sepulta quiescit. Quarto milliario a Bethleem, contra meridiem, est ecclesia beati Petropolis; ubi et, ipso transeunte de hoc mundo, monachi ejus, quibus ipse pastor præfuerat, cum eo pariter agonizaverunt; quod adeo devote præstiterunt, eo quod pater eorum pius exiliterat; nec post eum in mundo vivere volebant, ita ejus amore fervebant; quorum singulorum compagines in ecclesia videri possent, modo illo quo se habuerunt in desolatione patris eorum agonizantis, translati poeta in Jerusalem. In Bethleem, in basilica hanc longa a praesepio, requiescit corpus beati Hieronymi, nunc quidem Roma, ubi etiam in ecclesia sancti Nicolai requiescant corpora sanctorum Pauli et Eustachii; quibus ipse Hieronymus scribit. Milliaro a Bethleem, via, que dicitur Jerusalem, Habbata, locus, in quo, cum peperisset Benjaminum, Rachel occubuit; ibique eam Jacob, viro suo, tumulata quiescit: cuius in tumulo supponuit Jacob duodecim lapides non modicos, in testamento duodecim filiorum suorum, cuius adhuc pyramis a transcurrentibus videtur. Jerusalem, gloria Iudeæ metropolia, juxta philosophos in medio mundi sita est. Regnavit autem David in ea trigesita duobus annis cum dimidio. Est quidem in Jerusalem mons Maria super quem David, videntis angelum percussit eum evaginato gladio, qui populum Dei graviter casabat, timens, ne in se et in urbem ulcisceretur, quod in populo numerando deliquerat, prius in terram corruit, vere poenitens, graviterque se affligens, et a Domino exauditus, veniam meruit; de quo ait Dominus: *Inveni virum iuste cor meum*¹⁹. In monte Maria, regnante David, florebat area Ornan Jebuseti, a quo et ipse David eam emere voluit ad constitwendam ibi domum Domini, eo quod misericordiam loco illo consecutus est, et eo quod angelus Domini, ei parvens, urbi restiterat, sunt qui dem, sed velutum fuit a Domino, ne intromitteret

se inde, quia vir sanguinis erat. Ergo quas ad hoc præparaverat expensas, Salomonis filio suo, cui a Domino concedebatur, tradidit, quatenus inde dominum Domino construeret. Ædificavit rex Salomon domino templum, id est, Bethel, et altare: quæ et dedicavit incomparabili sumptu: petens a Domino, quod, quicunque de quoconque Dominum consuleret, in eo exaudiri mereretur, quod concessum fuit a Domino. Ergo domus Domini, domus consilii. Illud autem, pro incontinentia principum et populi, expoliavit Nabuchodonosor per Nabuzardian, principem coquorum suorum, tempore Se-dechiae regis, ipsumque privavit urbe, totumque quod pretiosum fulgebat in æde et in urbe, tulit, sibique presentari jussit in Babylonem, et populum. Paulo post quidem Pharaon Nechao templum delevit et urbem. Modo vero, ne relatori videatur absurdum, auditori tædiosum, sub quibus et a quibus restitutions et destructiones primi et secundi et tertii templi commissæ, hoc de presenti Bethel, propterea verius queam, elucidare conabor. Revera de hoc Bethel, sub quo et a quo principe restitutum sit, fere ignoratur. Quidam enim, sub Constantino imperatore, ab Helena matre sua reædificatum fuisse perhibent, pro reverentia sanctæ crucis per eam repertæ; alii ab Heraclio imperatore, pro reverentia ligni Domini; quod de Perside triumphans attulerat; alii a Justiniano Augusto; alii a quodam admirando Memphis Ægypti, pro reverentia Allahihyi, id est, summi Dei, etiam ad primum colendum. Ab omni lingua reverende veneratur presens hoc templum, quantum prædicatur. Cujus in penultimo, octavo die natalis sui, puer circumcisus est; præputium cuius, Jerusalem in templo de cœlis, ab angelo, Carolo Magno regi præsentatum fuit, et ab eo delatum in Galliam Aquitanum: postea quidem a Carolo Calvo translatum in pagum Pictaviensem, apud Carnesium, in ecclesiæ, quam ibi in honorem Salvatoris construxit, et regi bonis amplissimis sub monachali religione locupletavit, quod ex tunc usque modo ibi solemniter veneratur ipsa præsentis suo Jesus a matre sua præsentatus est, et receptus a beato Simone, dicente: *Nunc dimittis servum tuum, Domine*¹⁰. De templo ipso liberavit adulteram ab accusantibus eam, dicens: *Qui sine peccato est*¹¹, etc. Ista adultera fuit de tribu Nephtalim, filia Scgor. In templo isto laudavit munus panperculæ, quod in gazophylacio posuerat; quæ totum, quod habebat, attulerat. In templo isto, dum moraretur Jerusalem, docebat Judæos, licet eum æmulantes. Supra pinnaculum templi statuit Jesum diabolus, tentans eum; et dicens: *Si Filius Dei es*¹², etc. De templo præcipitus fuit divus Jacobus, primus sub gratia pontifex in Jerusalem. In templo isto nuntiatum fuit, ab angelo, Zachariæ, natale filii sui Joannis Baptistæ, feria sexta, hora secunda. Inter templum et altare Zacharias, filius Barachiæ, mar-

A ty occubuit. Supra templum hoc in veteri Testamento sanctificare solebant tortures et columbas: quod a Saracenis postea immutatum est in horologium, et adhuc videri potest. Per Speciosam portam templi transiens Petrus cum Joanne, respondit pelenti ab eis: *Quod autem habeo, hoc tibi do*¹³. In Jerusalem Probatæ piscina; quam, tempore Jesu, certis temporibus movere angelus Demini solebat; quicunque infirmus autem post motionem intrahat, sanus siebat, a quacunque detinebatur infirmitate. Probatæ Græce, pecus Latine, eo quod in sacrificiis solebant iudei ab aliis extra pecudum. Erat quippe rubea ex hostiis, quæ ibi immolabantur. In Probatæ ista languentem sanitatem restituit Jesus, diceas ei: *Tolle grabatum tuum*¹⁴, etc. In medio Jerusalem, excitavit a morte puellam Jesus, sub Salomonis regis, in accubitu Sion. In Josaphat, natatoria Siloe: ad quam Christus cœcum, ab eo illuminatum, misit, ut ex ea lavaret oculos suos, qui abiens, lavit, et vidit. Siloe, missus interpretatur. Siloe, secundum traditionem majorum, ex Silo manare dicitur. Unde Isaías: Siloe cum silentio gurgitem suum dicit; quia subterraneum. Juxta Siloe exstitit quercus Regel; sub qua beatus Isaías sepultus quiescit. In valle Josaphat, sub acuta pyramide, rex idem Josaphat sepultus quiescit. In valle Josaphat sepultus est beatus Jacobus, indeque translatus Constantinopolin. Secundo millario a Jerusalem, via, quæ dicit Sichem, mons Sabauth in tribu Benjamin. Millario a Jerusalem, in accubitu montis Oliveti, contra Asphaltiten, Bethania: quæ collateralis est monti Oliveti. Mons Oliveti, mons offensionis, et continuus. Dividit autem eos via, quæ de Josaphat per Betphage dicit. Dictus est autem mons offensionis, eo quod rex Salomon in eo idolum Moloch adoravit. Bethania est oppidum illud, in quo Simon leprosus sæpe Jesum recepit in hospitem; cui devote ministrabant Maria et Martha. Bethaniæ Maria cum lacrymis rigans pedes Jesu, suisque crinibus extergens, et ungens unguento, suorum veniam meruit peccatorum. Bethaniæ Christus Martham laudavit, et Mariam, Martham, in ministrando sollicitam; Mariam, in verbis ejus sollicitam: quarum precibus et lacrymis commotus, fratrem earum Lazarum in monasterio jam quatriidianum, vitæ restituit. Bethaniæ, domus obedientie interpretatur. Betphage, quæ et vitulus sacerdotum, domus buccæ vel maxillarum interpretatur. Mons Oliveti, mons tribuaris, vel sanctificationis. Vallis Josaphat, vallis judicii. Jerusalem, visio pacis. Sion, speculum, vel speculatio. Per hunc tramitem ascendit Jesus Hierosolymam, sedens super asinam, die, qua celebratur ramus palmarum. Sic et quisque catholicus angeli summi consilii debet incedere, et adire præsentiam sacerdotum, qui Dei verbum ruminant; ut ab eis corrigeratur, et instruatur, coque consilio ejus doctrina sa-

¹⁰ Luc. xi, 29. ¹¹ Joan. viii, 7. ¹² Matth. iv, 3.

¹³ Act. iii, 6. ¹⁴ Marc. ii, 9.

bire vallem judicii, id est, contritionem sanam compunctionis, in conspectu, videlicet qui se affigit, per portam Orientalem digne introiturus sanctam Jerusalem, celestem Sion, stola jucunditatis decorandus. Monte Sion lavij Jesus pedes discipulorum suorum, dicens eis: *Sic facite in meam commemorationem*²⁰. Monte Sion conuavit Jesus cum discipulis suis, dans eis in pane corpus suum ad manducandum, et in vino sanguinem suum ad bibendum: quod est viaticum nostrae redemptionis. Monte Sion, in cena supra pectus Domini beatus Joannes recubuit, de fonte sapientiae potans. Monte Sion, Iude, proditori suo, in cena Christus buccellam panis intulit. Monte Sion ait Jesus: *Mecum est in mensa, mecum intingit manus in paropside, qui me tradidit* est²¹. Cui Judas: *Nu-*
quid ego sum, Rabbi? Jesus responderet ei: *Tu dicis*²². Ad sinistram montis Sion, super agrum peregrinorum, qui et Haheldama, id est, ager sanguinis, secus viam, quam ducit Ephrata, *Mona Sion*, in quo rex Salomon unctus, regni diadema recepit. In Jerusalem vendidit Jesus Judas hora vesperarum, in accubitu montis Oliveti contra orientem trans Cedron, iactu lapidis a Gethsemani, oravit Christus ad Patrem suum, dicens: *Pater, si fieri potest,*
*transseat a me calix iste*²³; ubi ex timore carnis, sudorem fudit quasi sanguinem; ubi et ait Petro: *Non potius una hora vigilare mecum*²⁴? Deinde Gethsemani regressus est. Judas autem traditor, accepto iam pretio, ad id quod de Jesu Judæis spopondit, signum dederat cohorti: *Quemcumque oscula-*
*turus fuerit*²⁵, etc. Quem, cognitum fraudis osculo, vincunt ducunt in Sion, ad Pilati prætorium. Ubi et Petrus ter eum negavit: unde et, galli cantu pie reminiscens verbi Jesu, vere pœnituit, levigante amare; et fugiens in cavernam, quæ modo Galli cantus appellatur, vulgariterque Galileeæ via, quæ descendit Josaphat, sub porta montis Sion. Monte Sion Jesum opprobriis afflictum, verberibus cæsiu, catenis lenti, ac derisum, crucis suæ bajulum, Pilati jussu, Judæorum impulsu, in Golgotha, quod est Calvarium locus, tunica exutum, felle et acetato potatum, crucis patibulo suspensum neci dederunt. Locus, inquam, Calvarie dictus, eo quod in eo calvari, id est, damnari rei solebant. Calvarie dum in cruce pataretur Jesus, Matrem suam amico suo commendavit ut virginem virgini Matri, dicens: *Ecce filius tuus*²⁶, etc. Calvarie dum in cruce pataretur hostia mundi, latroni pendentibus ad dexteram, ab eo petenti veniam, stolam immortalitatis promisit: crucis in patibulo, perforatus lancea, sanguinem emisit et aquam, ex quorum stilla aperti sunt oculi Long'ni, qui eum percutserat. Sub loco Calvarie ad dexteram, in introitu Ecclesiæ, locus, in quo Joseph impetravit a Pilato corpus Jesu, sublatum de cruce lavit reverenter garis

A liquoribus, et atomatibus condivit, involutumqua in sindone mundo, haud longe sepelivit in horto, in monumento, quod novum sibi de rupe sculpserat. Inde descendit ad inferos ad redimendum hominem: inde resurrexit, verus leo de tribu Juda, morto subacta ibi: et angelus Domini sanctis mulieribus apparuit, jam ab ostio monumenti lapide revoluto, et, Jesum vere resurrexisse nuntians, ait: *Ite, et dicite discipulis ejus, et Petro, quod præcedet vos in Galilæam*²⁷. Sub loco Calvarie, in capite Ecclesiæ, ab Helena crux Domini reperta est. Secundo milliario a Jerusalem, contra Jerusalem crevit arbor illa dignissima, in qua verus ille leo pendit, qui morte sua mortem delevit, vitam mundi reparans. Unde propheta: *O mors, ero mors tua*²⁸, etc. De carcere vero, et medio mundi, fabulatorie prædicatur; cum utriusque loci dignitas satis reverenda sit. Locus, inquam, qui modo Carcer Christi dicitur, in passione Jesu campestris erat; sed in Iea moram habuit, quandiu machinabantur ei crucis suspendium. Ulo quidem loco, secundo manifestavit se Jesus Marice Magdalene, cum rediret ab inferis. Eadem die jam declinante ad vesperam, sub peregrini specie latitans, apparuit duobus discipulis in via, sub conquestu de morte illius tendentibus Nicopolin, id est, Einmaus oppidum, septimo milliario a Jerusalem: quem et ibi receptum in hospitem recognoverunt in fractione panis; et statim disparuit ab eis. Monte Sion apparuit apostolis omnibus, absque Thoma, januis clausis, dicens eis: *Pax vobis*²⁹. Monte Sion, octava die, Thomas cum illis, januis clausis omnibus, vulnera sua palpanda obtulit. Qui ait Thomas: *Dominus meus, et Deus meus*³⁰. In Galilæa secus mare, et in mari discipulis suis ter se manifestavit. Quadragesimo die, in monte Oliveti, susceptus a nube, manibus erectis, cœlos ascendit. Quadragesimo die, qui nobis jubileum annum, id est, æternam libertatem figurat, apostolorum corda suorum inflammantem, sanctum remisit Spiritum Paracletum. Monte Sion Virgo, Jesu Mater, transiit de mundo, et in Josaphat ab apostolis sepulta fuit; inde a Filio suo supra choros angelorum exaltata. Monte Sion David rex, et Salomon, aliique reges Hierosolymitani, sepulti quiescunt. Ante portam Jerusalem, que respicit occasum urbis sancta Israel, axis obrutus beatus Stephanus protomartyr obiit, inde translatus in Sion, et sepultus inter Nicodemum et Habilon, et Gamaliel; postea Constantinopolin: Roma ad ultimum beato Laurentio contumulatus. Unde et in tumulo scribitur: *Quæ Sion occidit nobis bis austra misit*. Ante portam Jerusalem, juxta locum qui respicit meridiem cœva illa, in qua leo quidam, jussu Dei omnipotens, martyrum fere duodecim millia sub Corbœc perempita, una nocte detulit: unde et caverna leonis dicitur. Sexto

²⁰ Luc. xxii, 49. ²¹ Matth. xxvi, 23. ²² Ibid. 25. ²³ x, 26. ²⁴ Matth. xxviii, 7. ²⁵ Osce xiii, 14. ²⁶ Luc. xxiv, 56. ²⁷ Joan. xx, 28.

²⁸ Ibid. 59. ²⁹ Ibid. 40. ³⁰ Ibid. 48. ³¹ Joan. xi

millario a Ierusalem, via, quæ dicit Ramatha, mons Modin; ex quo Mathathias, pater Machabiorum; in quo sepulti quiescunt, eorum adhuc apparentibus tumulis. Octavo millario a Modin, via quæ dicit Joppen, Lidda, quæ et Diospolis: in qua corpus beati Georgii sepultum fuisse manifestatur. Millario a Ramatha, tertio millario a Bethleem, Thecue oppidum, ex quo Amos propheta: qui et ibi sepultus quiescit. Quarto millario a Ierusalem ad austrum, oppidum illud, in quo morabatur Zacharias tunc temporis, cum Mater Iesu Maria, festinans, jam habens in utero Filium Dei, venit ad salutandam Elisabeth, cognatam suam, quæ erat grida Joanne Baptista; quem ibi et natum fuisse perhibent. Decimo tertio millario a Ierusalem contra boream, Jericho, ex qua Rabab matri, quæ hospitio suscepit et pavit celavitque quatuor exploratores terræ promissionis. Ex qua Zachæus statura pusillus, audiens Jesum, partes illas perambulantes, syconiorum arborem ascendit, et, ut Dominum videret, et cum eo loqueretur, se indicavit, petens veniam; ex qua et pueri, qui beatum Elisæum, Hierosolymam ascendentem, deriserunt exclamantes: *Ascende calve, ascende calve*²⁶. Secundo lapide a Jericho ad austrum, est deserto, quod Quarantena vocatur, in quo Jesus quadriginta diebus totidemque noctibus jejunavit, cumque ibi esurientem tentans diabolus, ait: *Dic, ut lapides isti panes fiant*²⁷. Secundo millario a Quarantena contra Galileam, mons excelsus ille, in quo iterum diabolus tentavit Jesum, ostendens ei omnia regna mundi, et inquiens: *Hæc omnia tibi dabo, si cadens adoraveris me*²⁸; Sub Quarantena, fontis illius rivulus, quem beatus Elisæus, ejus sanata sterilitate, de amaro potabilem reddidit. Ante Jericho, secus viam, cœcus mendicus, audiens quod Jesus transiret, clamans: *Jesu, fili*

²⁶ IV Reg. II, 23. ²⁷ Matth. IV, 3. ²⁸ Ibid. 9. VII, 5.

A David, misericordia mei²⁹, ab eo illuminari meruit, tam interius quam exterius. Tertio millario a Iericho, secundo millario a Bethagla, quod interpretatur *locus gyri*, et quod ibi more plangentium circuibant funera Jacob, filii ejus et gens sua, referentes eum de Egypto in Hebron. Engaddi in tribu Juda, ubi abscondit se David in solitudine, quæ est in aulone Iericho, hoc est, in regione illa campestris, de qua supra diximus. Vocatur vicus ille pergrandis Judæorum. In Gadda juxta mare Mortuum, balnum afferri solebat et oriri. Unde et vineæ Engaddi nuncupantur. Octavo millario a Nazareth contra Carmelum Cham mons; ad radicem ejus, juxta fontem, Lamech, pater Noe, sagitta sua permit Cain, arcuque suo ducem suum. Unde furor repletus, et iratus, ait: *Occidi virum in valles meum, et adolescentulum in litora meum*³⁰. Tertio millario a Cain monte, mons Carmeli, de quo in Canticis: *Collum tuum, ut Carmelus*³¹; in quo et per multum temporis spatium conversari voluit beatus Elias, ejusque discipulus cum eo, beatus Elisæus. Septimo millario a Nazareth contra Genesim, Gaver, locus in quo Jehu rex Israel percussit Ochoziam regem Judeæ. Decimo sexto millario a Nazareth contra orientem supra mare Galilæa, Gergesa, viculus ille, in quo Salvator eos qui a demonibus vexabantur, sanitati restituit; ex quo et in mari porci præcipitati obièrunt. Decimo sexto millario monte Carmeli contra meridiem, Cæsarea, Palæstinæ metropolis, ex qua Cornelius centurio, queni in ea baptizavit beatus Petrus, et creavit in episcopum: in qua et turris Stratonis, quam Herodes contra adventum Augusti Cæsaris construxit de albo marmore; et turrim, quæ supériorin et Hierosolymis, ipse Herodes, quæ et turris David dicitur, Josepho attestante, fabricavit eamque Antoniam vocavit.

²⁹ Matth. ix, 27. ³⁰ Gen. iv, 23. ³¹ Cant.

POST MEDIUM SECULUM XII

THEODORUS PRODROMUS

NOTITIA

(Ex Leone Allatio *De Theodoris* num. CXVI, ap. Néum in *Bibl. Nov. Patr.* tom. VI.)

Theodorus Prodromus, sive Ptochoprodromus, ita enim saepissime in manuscriptis exprimitur, Christianis parentibus ortus, bonis piisque disciplinis instruitur. Ipse enim de se dicit:

"Ος πατέρων μὲν ἐξέφυν θεοφρόνων,
Καὶ πίστιν ἐκ τε πραγμάτων πιστουμένων
Καὶ κλήσει μάλιστα γριετωνυμίας·"

Πάππου γάρ εὐμορηκα Προδρομωνύμου,
Καὶ θείον ἔσχον Χριστὸν ὀνομασμένον
Γῆς μωσικῆς πρόδεδρον, ἀδρὸν ἐν λόγοις,
Τῷ οἵς ἀνυψώεις εὐσεβῶς ἀνετράφη.

Quibusdam non placet illud εὐσεβῶς, quod errori Græcorum de Spiritu sancto videatur addictissimus.
Ipse ad Baream :

Ο μὲν Λόγος, νοῦ γέννα τοῦ πναγτοῦ,
Πανάγιος ταῖς Πατρὸς ἐκ πναγτοῦ,
Τὸ Πνεῦμα δ' ἐκπόρευμα, καὶ πρόδηλμα νοῦ.

Alibique dicit de eodem, Πατρὸς ἐκ μόνου. Quinimo singulare opusculo hoc idem contra Latinos defendit, ut infra videbimus. Praepositum nomini Theodoro adjunctum τοῦ χυροῦ, qui ejus epigrammata ediderunt, Cyri Theodori Prodromi, interpretati sunt, nomen esse proprium arbitrat. Quos optimè resellit Gilbertus Gaulminus in Adnot. ad eundem Prodromom, cap. 1. Est enim χυρὸς nuperis Græcæ scriptoribus loco χύρος, ut Latinis eodem sensu dominus pro dominis : quod etiam potius χύρος, vel χύρις, corruptius extulerunt, probatque eamdem vocem sic perperam acceptam in omnibus linguis. Fuit variae eruditioνis viri, scriptaque varia in omni genere scientiarum. Illius edita sunt epigrammata Græca cum aliis quibusdam, quae sunt : Argumenta, seu capita utrinque Testamentiū tetraстicis iambicis senariis, et heroicis, quæ ubique iambicis ejusdem sententiæ subnectantur, non quidem in omnes libros; sed in Pentateuchum, Josue, Judices, et Reges. Item in quatuor Evangelia, et Acta apostolorum. Tetraстicis item iambica, et heroicā, in tres sanctos hierarchas Gregorium, Chrysostomum, et Basilium. Elegi, quibus alloquitur Paulum apostolum. Pares ad Gregorium theologum, alii in magnum Basilium, alii in Gregorium Nyssenum, alii in sanctum Nicolatum. Exsiliū amicitia senariis scriptum. In Providentiam. Versus expositulatoris in Baream, a quo temere nominatus fuerat hereticus. In imaginem vitæ. Basileæ apud Bebelium anno 1536. Hæc eadem omnia in manuscriptis Italiciis habentur et correctiora, et ampliora, quibus non nemo suffultus novam editionem non inglorie involiri posset. Habentur quoque manuscripta in Bibliotheca regia Scoriaci. Illius epigrammata Græca, Joannes Ribissus in Latinam linguam transtulit, et Genevæ excudit Crispinus. Dialogus De amicitia iambicis trimetris scriptus, Græca et Latine interprete Conrado Gesnero editus est Basileæ post Joannis Stobæi sententias in fol. In his tamen quemadmodum et in reliquis aliis accuratior quantitatis syllabarum ratio desideratur.

Ejusdem dissertatio, qua veteris poete versiculum, quo paupertati sapientiam attribuebat, exagitata : nempe ἀνατροπὴ τοῦ, σοφῆν πνεῖη ἐλάχειν. Refutatio argumenti : Pauperies sophiam naeta est, ex regi bibliotheca deprompta, edita est Græca et Latine cum notis per Fredericum Morellium Lutetiae in-8. An auctor hujuscem dissertatione idem sit cum χυρῷ Prodromo ἐπωνοῦ, cuius piorum carminum τελογατ de oraculis utriusque Testamentiū existant, incertum sibi esse nec satis compertum fatetur idem Morellius. Et eundem esse, fortasse aliquem collecturum, quod in exordio fateatur, se a pueris poetis amore ac reverentia prosecutum, exemplo Platonis. At cur pius poeta oratorem agens sola profanorum scriptorum auctoritate crebro usus, sanctorum auctorum, quos digitis callebat et aure, ne γρὺ quidem nominasset, hoc illi rem vertit in dubium. At sciat auctori contra profanos scriptores agentes, eosque exigitanti inopportunitum visum fuisse ex sacris, quibus illi animum non advertunt, refellere, et præcipue nulla eum compellente necessitate. Scriptis ut libuit. Attamen epopœum et oratorem eundem esse probant plane, quæ infra recensebimus illius opera ; necnon omnes manuscripti codices, qui hanc dissertationem inter alia ejusdem monumenta accensent.

Ejusdem Rhodanthes et Dosiclis amorum libri IX Græce et Latine, Gilberto Gaulmino interprete editi sunt Parisiis apud Fussanum de Bray 1625, in-8. Ita tamen interpretatur Gaulminus, ut non ea quæ Prodromi sunt, sed sua et suo modo digesta compisque reddat, addiditque in eundem annotationum librum. Adnexuit ejusdem dialogum amarantum, sive senilem amorem, soluta oratione scriptum Græce, et sua interpretatione Latini. Græca amorum habuit ex bibliotheca Palatina descripta manu Salmasii ; quæ deerant, curante senatore Peirescio, ex Vaticano codice : septemque diebus, ut ipse tradit, Latina fecit. Amarantum ex Vaticana bibliotheca descriptum communicavit idem Peirescius. Et hæc quidem edita sunt. Multo plura inedita sunt, quæ suo ordine ut possimus, digerimus potissimum ex bibliothecis Italiciis. Et primum quidem soluta oratione complura scriptis. Quæ ipse videre potui sunt. Ἐρωτήμata γραμματικὴ πρὸς τὴν σεbastocratorίσσαν. Erotemata grammatica ad sebastocratorissam. P. Καθάπερ τὸ ἀνθρώπινον σῶμα, φιλογωτάτη μοι βασιλίδων, ἀπὸ διαφέρων μερῶν. Hinc expiunguntur error in indice manuscripto bibliothecæ regie Scoriaci, ubi scribitur : Θεοδώρου τοῦ Προδρόμου ἑξήγησις εἰς τὴν γραμματικὴν τὸν Μοσχοτούλου. Theodori Prodromi explicatio in grammaticam Moschopoli. Moschopulus enim multo recentior est. Nisi alias nobis recentior Theodorus Prodromus : ena scatur, vel Moschopulus Moschopulo Manuele antiquior. Παροιμίαι διάφοροι καὶ ἀλφάβητοι μετὰ τῆς ἀρχηγίας. Proverbia raria alphabeti ordine digesta cum expositione. P. Ἀθενηγάνης ἐπιφέρημα τὸ ἀ-

δές. Ἐπιστολαί, epistole I. Τῷ Ἐφόρῳ, Ephoro. P. Ἡμεῖς μὲν, διδία μοι καὶ σοφωτάτη. II. Τῷ λογοθέτῃ κυρῷ Στεφάνῳ τῷ Μέλδῃ (1). Logotheta domino Stephano Melde. P. Εἴτα σύ μοι λέγε τὸν Τμητόν. III. Τῷ ὄρφανοτρόφῳ καὶ νομοφύλακι εἰ; τὴν κατασχούσαν λοιμωξίν. Orphanotropho, ei nomophylaci de vixante eum canina fame. P. Ἐκ κοιλίας ἔδου τοῦτο δῆ τὸ προφητεύσμενον. IV. Eidem. P. Πάτε τίς, θαυμάτει δέσποτα. V. Eidem. P. Τὴν χθες θεοειδέστατε δέσποτα. VI. Τῷ μητροπολίτῃ Τραπεζούντος. Trapezuntis metropolitae. P. Τίς εἰμι καὶ τίνων, λεπέ μου καὶ θειάτατε. VII. Θεοδώρῳ. Theodoro. P. Ὁφελον, ἀδελφική μου καὶ φίλη ψυχή. VIII. Eidem. P. Τοῦτ' ἐκείνῳ, φίλᾳ Θεοδώρῳ, καπὲ σοι περιῆλθε. IX. Lizi. P. Οὐκ ἀγαθόν σε πειθά. X. Eidem. P. Υπέρφευ, Λιζί, ἐξ δυσης ἡμᾶς. XI. Myse. P. Φασὶν αἱ πεπειραμένοι, καὶ ἐγὼ πειθομαι. XII. Eidem. P. Τοῦτ' ἐκείνῳ γλῶσσα πνέουσα μένος Ἀθηναίου πυρός. XIII. Eidem. P. Σὺ μὲν ἡμὲν τὰς παρυπάτας καὶ τὰς διπάτας (2).

Πρὸς Γρηγόριον μοναχὸν καὶ καθηγούμενον τῆς ἐπὶ Ὁξείᾳ νήσῳ σεβασμίας μονῆς τῶν Βουλγάρων διε τὴν πρότερον ηγιάττος ἡμῶν δεσπότης ἀπὸ τοῦ πατριαρχείου ἀρρώστησας, καὶ παραιτήσαμενος. Ad Gregorium monachum et abbatem venerandi monasterii Bulgarorum, in Oxia insula siti, cum ad insulam renisset sanctissimus dominus noster ex patriarchio post morbum ei-abdicationem. P. Οἵμοι θεοπάτεις καὶ σοφέ μου πάτερ.

Οραῖοντες et alii tractatus. I. Εἰσιτήριος τῷ ὄρφανοτρόφῳ, καὶ νομοφύλακι, καὶ (3) τὴν τοῦ ὄρφανοτρόφου δέξιαν λαμβάνοντες. In orphanotrophi et nomophylacis ingressu oratio, cum nomophylacis dignitatem acci- peret. P. Πλέορο; ποτέρῳ σοι, θειάτατε δέσποτα, τὸν εἰσιτήριον φίλοματ. II. Εἰς τὸν Καίσαρα ἡ ὑπὲρ πρα- cīonu. Ad Cæsarem pro præsini coloris factione. P. Χρωμάτων πέρι καὶ φύσεως ἀντῶν, καὶ γενέσεως. III. Ηρδ; τὸν διὰ πενταν βλασphemοῦντας τὴν Πρόνοιαν. Ad eos qui propter paupertatem adversus Providentiam blasphemant. P. Τιμολέων, ὁ Τιμοδήμου, Κορινθίου πολίτης. IV. Ἄμαθης, ἡ παρ' ἐαυτῷ γραμματικός. Imperitus, aut apud se ipsum grammaticus. P. Μαρσύαν δὲ εἰ τις ἤρετο τὸν αὐλητήν. V. Φιλοπλάτων, ἡ σκυτοδέψης. Amicus Platonis, sive Coriarus. P. Εἰλεν, ὡ παῖ Ἀριστωνος, καλὸς μὲν εἰ. VI. Δημιοῦ, ἡ ι-στρέρα. Carnisē sitē medicus. P. Εἰ ἐν ἡν ἀνθρωπος οὐκ ἀν ἡγεσεν. VII. Βίων πράσις πολιτικῶν καὶ ποι- τικῶν. Venditio vilarum hominum politiorum et poetarum. P. Τὸν μὲν τόπον, ὡ Ερμῆ, καὶ τὰ βάθεια. VIII. Εἰς τὸν πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως Ἰωάννην. In patriarcham Constantiopolitaniū Joannem. P. Ήλιος πότε ὑπονοίας ἔχειν περὶ ἑμέ. IX. Αδρός; εἰς τὸν Πορφυρογένυντον κυρὸν Ἰταάκιον τὸν Κονιγρόν. In Porphyrogenetam dominum Isaacium Comnenum. P. Οὐ φέδων σοι τοῦ ἐγκαυμοῦ καρποφορῶν τὸ προσί- μον. X. Ἐπιθαλάσσος τοῖς τοῦ εἰντυχεστάτου Καίσαρος; υἱοῖς. Epithalamium felicissimi Cæsaris filii. P. Ἐδέησος καὶ τριχῶν αἰγείων τῇ πάλαι σκηνοπηγίᾳ. IX. Εὐχαριστήριος τῷ νομοφύλακι, πρωτεκότικῳ καὶ ὄρφανοτρόφῳ κυρίῳ Ἀλεξίῳ τῷ Ἀριστηψῷ. Gratiarum actio nomophylaci proeedico, ei orphanotropho domino Alexio Aristeno. P. Εἴτα τραγῳδοί μὲν καὶ διβυραμδοπτεύει. XII. Υπὲρ τῆς γλώττης τοῦ ὄρφανο- τρόφου καὶ νομοφύλακος Ἀλεξίου τοῦ Ἀριστηνοῦ. De lingua orphanotrophi et nomophylacis Alexii Ari- steni. P. Υπὲρ τῆς τοῦ νομοφύλακος γλώσσης ὁ λόγος. XIII. Μονῳδία εἰς τὸν Πορφυρογένυντον καὶ σεβα- στοχάτορα Ἀνδρόνικον τὸν Κομνηνόν. Monodia in Porphyrogenetam et sebastocratorem Andronicum Comnenum. P. Σικηναὶ καὶ γραφαὶ πεγγήρεις. XIV. Μονῳδία εἰς σεβαστὸν καὶ λογοθέτην Γρηγόριον τὸν Καματηρόν. Monodia in sebastum et logothetam Gregorium Camaterum. P. Τίνι, ὡ παρόντες, δραγασείμην προτέρῳ τὴν μονῳδίαν. XV. Μονῳδία εἰς τὸν ἀγιοθεοδώρητὸν Κωνσταντίνον. Monodia in sanctum a Deo datus Constantium. P. Εἰ τοὺς ἀγαθοὺς ἔφειται θρηνεῖν ἀπολιπόντας. XVI. Μονῳδία εἰς τὸν τερώταν μητροπολίτην Τραπεζούντος κυρὸν Στέφανον τὸν Σκυλίτζην. Monodia in sanctissimum metropolitam Tra- pezuntis dominum Stephanum Scylitzan. P. Ἀρτε πρώτως ἥσθιμην φίλον ἀποβλάων.

Ἄπορίες ἀπὸ τῶν πέντε φωνῶν. Ξενόδημος ἡ φωναί. Dubia ex quinque vocibus. Xenodemus sive voces. P. Εἰλεν, ὡ παῖ Ἀριστάνδρου, Θεοκλέος; δέ τινος φήμην.

Περὶ τοῦ μεγάλου, καὶ τοῦ μικροῦ, καὶ τοῦ πολλοῦ, καὶ τοῦ διλγοῦ, δτε οὐ τῶν πρός τε εἰσιν, ἀλλὰ τοῦ ποσοῦ. Magnum et parvum, multum et paucum non perlinere ad relationem, sed ad quantitatem. P. Τίνι δὲ διλγῷ ἡ λόγιζμενα.

Παράφρασις εἰς τὰ δεύτερα τῶν δευτέρων ἀναλυτικῶν τοῦ Ἀριστοτέλους. Paraphrasis in posteriora An- alytica Aristotelis. I'. Οὗτε τῆς Ἀριστοτέλους μεγαλονοίτες, οὗτε τῆς ἡμετέρας οὐθενετας. In bibliothecis regia Scoriaci, et in imperatoria Vindobonae. In eadem regia habetur ejusdem Expositio in Psalmos.

Περὶ τῆς ἑκπορεύσεως; τῶν ἀγίου Πνεύματος κατὰ Δατίνων. De processione Spiritus sancti adversus Latinos. P. Φανερόν εστι, οὗτοι ὑπὲρ τὸ Ιερός, οὗτοι καὶ τὸ Πνεύμα τὸ ἀγίον οἰεται ἐκ τοῦ Πατρὸς ε μένον ἔχειν.'

Εἰς τὸ, Καὶ αὐτὸς προελεύσεται ἐνώπιον αὐτοῦ ἐν πνεύματι καὶ δυνάμει Ἡλίου. In illud: Et ille pre- cedet ante eum in spiritu et virtute Elie. P. Τὴν ἀπορίαν ἀρχήν, ὡ φιλότης εὐπορίας.

(1) Laz. Μέλητη.

(2) Petrus Lazzarus S. J. edidit has nonnullasque alias Prodromi epistolae in Miscellaneis ex bibl. Coll. Rom. t. I, p. 18-81, et t. II, p. 563 568. Idem in Praef. docte disseruit de codem Prodromo,

et alia ejus scripta multa recensnit, quaæ cum his apud Allatium conspirant, quanquam Allatius longe plura enumerat. A. M.

(3) Laz. δι; pro κατ.

Ἐξῆγησες εἰς τοὺς ἀν ταῖς ἱεραῖς Δεσποτικαῖς ἡρταῖς ἐκτεθέντας κανόνας παρὰ τὸν ἄγιον καὶ τοφῶν πολεμῶν Κοσμᾶ καὶ Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ. Προσίδιον εἰς τὸν Ὀρφανοτρόπον. *Expositio in canones sanctorum et sapientium poetarum Cosmae et Joannis Damasceni (quos illi composuerant in sacras Domini nostri solemnitates.) Proscenium ad Orphanotrophum.* P. Ἐοχαῖς, ἀνθεώπει τοῦ Θεοῦ, πρὸς τὴν τὸν ἐν ταῖς Δεσποτικαῖς καὶ δημοτελεστιν ἡρταῖς. Possevius in paucissimis verbis variis erroribus lectorem imbut: *Theodorus pauper explicuit interpretationem libri Joannis Damasceni qui octoechus dicitur.* Theodorus iste pauper non alius fuit a Prodromo. Nam iste pauperis eliam sibi veluti cognomen adnexit: indeque factum πτωχοπρόδρομος, neinpe pauper Prodromus. Et erat vere conditione miser ac pauper. Somnium merum est, *Interpretatio libri Damasceni.* Nullum enim ille titulo *Octoechi* scriptum. Octoechus, quem Prodromus explicaverit, quid monstrum sit, explicet Possevius. Et octoechum Joannis opus, octoechi nomine, quod nusquam est, miserr scelavit. Quare sententia ita corrigenda est: *Theodorus Protoprodromus interpretatus est Joannis Damasceni librum, qui octoechus dicitur.* Sed id quoque falsum erit. Quamvis enim iste Prodromus scripsiter interpretationem in canones Cosmae et Damasceni (4), quos illi in Domini nostri solemnies dies festos concinnarant, nusquam tamen legi eundem Damasceni *Octoechum* interpretatum, quem fusissimo commentario Joannes Zonaras explicavit. Cum reliqua peregerit Prodromus, potuit et hanc quoque interpretationem perficere; sed eam ad hunc usque diem nulla in bibliotheca signatam vidi. Utinam et hæc quoque existaret! Hujus expositionis meminit Thessalonicensis in *Proscenio sua Expositionis canonis Joannis Damasceni in Pentecosten* (5). Εἶτα δὲ δούλιος τὸν σοροῖς Θεόδωρος & Ερδρόμος αὐτούς σαμνῶς αὐτὸν, κανόνας ἱερὸς ἐξῆγησάμενος. *Etsi inter sapientes clarissimi nominis Theodoros Prodromus, huiuscem graven causam reddat, quis sacros canones exposuit.* In eam quoque respexit Nicephorus Blemmida oratione ad Jacobum Bulgarizum archiepiscopum. Ἐν τούτοις δὲ ἐξηγούμενος, δὲ πολλαὶ θαυμαζόμενος, δὲ καὶ τῶν ἱερῶν κανόνων πρώτος σαφηνιστής, τὸν ἐκλάμψαται, φησι, τὴν ἀνα γένην τοῦ Ιησοῦ ἀπαθή παρίστησιν. Ad hæc interpres, qui nullis admiratione est, et qui sacros canones primus exposuit: *Eluxit, inquit, supernam Filii absque passione generationem denotat.* Habetur hæc Expositio in manuscripta Scoriaci in Bibliotheca regis, Romæ in Vaticana, Barberini, Altempsiana,

Carmine etiam tuum politico, tum iambico, tum heroico præter jam edita olurima lusit. Nos que hic adnotamus legimus, et sunt:

Εἰς γραμματικὸν Θεόδωρον τὸν Στυππιόταν. *In grammaticum Theodorum Styppiotam.* P. Τί βλεπετε γραμματικῶν.

Εἰς τὸν μοναχὸν χυρὸν Ἰωαννίκιον. *In monachum, domum Sotnicium.* P. Οὐ μὴ σὲ κάρχ φίλου οὐ γάρ.

Ἐπιτύμβιος εἰς τὸν κύριν Κωνσταντίνον τὸν Καμυτζῆν. *Sepulcralis in domum Constantinum Camytzem.* P. Τί τού; τύπους έστηκας Ιστόρων ξένε.

Κατὰ μαχρογενεῖον, δοκοῦντος εἶναι διὰ τοῦτο σοφοῦ. *Contra longibarbum, proptereaque sapientis speciem habentem.* P. Τατταταῖς τῇ, ἀδρᾶς γενειάδος.

Σχετλιαστικὸν πρὸς τὴν Πρήνοιαν. *Indignabundi in Providentiam.* P. Οὐχ ἀγνοοῦμεν, δημιουργέ μου Λόγε. Κατὰ φθονούντων. *Adversus invitos.* P. Οὐχί εστιν ἡμῖν ίνδος ἥγος ἢν βίω.

Σχετλιαστικὸν ἐπὶ τῇ ἀτεμίᾳ. *Indignabundi propter ignominiam.* P. Ἔρρετ' ἐμοῦ βιότοιο.

Κατὰ ωσοῦ ἡρῷοι. *Contra morbum heroici.* P. Ήν σε μέγα κρατεῖ.

Εἰς εἰκονομάκον βίον. *In vitam effigiatam.* P. Ἐμὲ τὸν βίον, ἀνθρώπε, δίξαι σου παραινέτην.

Αλιγήμα εἰς τὴν νεφέλην. *Mēnigma in nebulam.* P. Υἱός ήμετέρου με φιύσσατο διὰ θυγάτηρο.

Τυποθετικὸν ἐπὶ τινὶ ἔκδρασθέντι τῆς θαλάσσης ἀχειρὶ νεκρῷ. *Monitorii de quodcum c mari ejecto sine manibus mortuo.* P. Σέλενε, τί νῦν με δέδορκας.

Συνταχτήριοι τοῖς Βυζαντίοις. *Valedicentes Byzantinis.* P. Χαλρε, πόλις μεγάπυργε.

De kurto. P. Ὁρδῆς θεατὰ τοῦ φυτῶν τὴν χάριν.

Aliud. P. Ὁρῶν σε, κῆπε.

Aliud. P. Ἀνθρώπει δεῦρο καὶ τρύγησον.

Aliud. P. Βαβαὶ πόσαις δὲ κῆπος.

Aliud. P. Τὴν καλλονὴν, ἀνθρώπες, τοῦ ἑδου.

Ἐπὶ τῷ γάμῳ τοῦ ιεροῦ Νικηφόρου τοῦ Φορθηγοῦ, χυρῷ Αλεξίῳ. *In nuptiis filii domini Nicephori Phorberi, domino Alexio.* P. Ως εὐτυχῆς καὶ εὐχετής ἡ σῆ νυμφαγωγία.

In eisdem. P. Κατάθου σου τὸν θώρακα.

In eisdem. P. Τίς εἰδεις κῆπον ἀφετῶν.

In eisdem. P. Τρισεντυχής, τριενδαῖμον.

(4) Hujus interpretationis specimen habes in nostro Spicilegio Rom., t. V, p. 390 seqq. A. M.

(5) Uinc Eustachii egregiam Expositionem in Damasceni hymnum pentecostalem edidimus Graece

nos in Spicil. Rom. t. V, p. 161-583. Locus autem ab Allatio citatus legitur apud nos, p. 174. A. M.

In eadem. P. Γάμοι, καὶ γάμων τελεται.

'Υποθετικὸν εἰς Παυσανίαν ἀπολιθώθεντα διὰ τὸν θάνατον τοῦ ιεροῦ αὐτοῦ Πέτρου. *Morituri in Pausaniam lapi' epi factum propter obitum filii sui Petri.* P. Πέτρος Εἰς πέτρον,

De eodem argumento. P. Οὓς Νιόδην πολύδακρυν.

De codem argumento. P. Πυριτανήν ἡ λύπη.

Εἰς τάφον Ἀθανασίου ἡσυχαστοῦ ἐπιτιμητικοῦ τυμβωρύχοις. *In sepulchrum Athanasi hesychastæ, objugatorii adversus sepulcrorum effosores.* P. Ο τυμβορύχης, δι σπαράκης τῶν τάφων.

Τῷ δρφανοτρόφῳ. *Orphanotropho.* P. Τί φησι, δι λαμπρότατος δρφανοτρόφος.

Τῷ αὐτῷ ἡρῷοι. *Eidem heroici versus.* P. Μαρτύρεται ἡέλιοι φύσις.

'Ἐλεγεῖοι. *Elegiaci.* P. Εἰπερ ἐνι χθονίοις γέντο θεμιστοπόλεως.

'Ανακρεόντειοι. *Anacreontici.* P. Ἀγε μοι νοῦς γενάρχα.

Ἐπὶ τῷ υἱῷ τοῦ πανυπερσεβάτου χυροῦ Νικηφόρου τοῦ Φορβηνοῦ, χυρῷ Ἀλεξίῳ. *De filio panhypersebasti domini Nicophori Phorbeni, domno Alexio.* P. Τίς οἶδε κῆπον ἀρετῶν; ἐλθέτω, νῦν ίδετω.

Εἰς τοὺς παῖδας τοῦ Πορφυρογεννήτου καὶ σεβαστοκράτορος Ἰσαακίου, ὡς ἀπόντος τοῦ βασιλέως. *In filios Porphyrogenetelæ et sebastocratoris Isaacii, tanquam si abesse imperator.* P. Ωζεῦγος οὐέν φιλάττων.

Πρόγραμμα εἰς κοντάκιον ἔχον σχέδιο τοῦ χυροῦ Ἰωαννίκεου. *Programma in kontacium habens schedus domini Ioannicij.* P. Ἡρως Ἰωαννίκιος, Ἰωαννίκιος Ἡρως.

Τῷ λογιθέτῃ χυρῷ Στεφάνῳ τῷ Μέλδη, ἀπολογητικῷ ἐπὶ τῇ ὁπερημερίᾳ τῆς εἰς αὐτὸν ἐλεύστεως. *Ad logothetam domum Stephani Meldei, responsoriū ob dilationem ultra præstabilitum diem ad ipsum advenitus.* P. Σώτερ ἐμὲ στεφάνωμα.

Εἰς τὴν σιφοτάτην Πορφυρογέννητον κατισάρισσαν χυρὸν Ἀνναν τὴν Δούκαιναν περὶ τῶν ἑαυτῆς. *In sacerdotissimam porphyrogenetelam Cæsarissam dominam Annam Ducanam de rebus suis.* P. Κλῦθι, Τριάδι μέγ' ἀναστά.

Εἰς τὴν βασιλισσαν χυρὸν Ἐιρήνην τὴν Δούκαιναν ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ σεβαστοκράτορος ιεροῦ αὐτῆς. *'Ηρωι. In imperatricem dominam Ireneum Ducanam in morte sebastocratoris filii.* Heroici. P. Ως δρελον βασιλεία.

'Επιτάφιοι τῇ μακαρίτειδι βασιλίσσῃ Τριμαΐων Εἰρήνῃ, ἀς ἀποκειμένης. *Sepulchrales in bone memoriam imperatricem Romanorum Irenem. Desuncta loquitur.* P. Εἰ τις νόμος δίδωσι καὶ νεκροὺς λέγειν.

Εἰς τὴν στεφηφορίαν Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ (6). *In coronationem Alexii Comneni.* P. Ήλις Ρώμης.

'Υμνος τῷ βασιλεῖ χυρῷ Ἰωάννῃ ἐπὶ τῇ Χριστοῦ γεννήσει. *Hymnus imperatori domino Joanni Comneno in die natali Christi.* P. Ηάλιν γενέθλιον Χριστοῦ, καὶ νίκη βασιλέως.

Aliud. P. Εὐχαριστῶ μου τῷ Θεῷ.

Aliud. P. 'Αφ' οἱ Θεός σοι, βασιλεῦ.

'Υμνός τῷ βασιλεῖ χυρῷ Ἰωάννῃ τῷ Κομνηνῷ ἐπὶ τῇ βαπτίσει Χριστοῦ. *Hymnus imperatori domino Joanni Comneno in die baptismi Christi.* P. Ιδού διπλὴ πανήγυρις.

Aliud. P. Ἐδέπτισάς με, βασιλεῦ, τὴν νέαν δούλην Ρώμην.

Aliud. P. Φωτίζου, πόλις Ρωμαῖς.

Εἰς τὸν αὐτοκράτορα χυρὸν Ἰωάννην στρατεύοντα καὶ πάλιν κατὰ Περσῶν (7) εὐκταίως ληφθάντες ἀπὸ τῶν προφητῶν δεκάστιχοι. *In imperatorem domum Joannem ratus in Persas expeditionem parantem, ex propheticis eum prædictis decasticha, quibus bona precatur.* P. Ὁρῶν παραταττόμενον κατὰ Περσῶν καὶ πάλιν.

Δωδεκαστίχα πολιτικὰ εἰς τὸν αὐτοκράτορα χυρὸν Ἰωάννην τὸν Κομνηνὸν, ἐτι δυτικὰ ἐν τῇ Κασταμόνῃ. *Dodecasticha politica in imperatorem domum Joannem Comnenum adhuc Castamone commorantem.* P. Κελά του τὰ προσόμια τοῦ χράτους μονοκράτωρ.

"Εκφραστὶς διὰ στίχων ἡρωϊκῶν τῆς ἐπὶ τῇ ἀλώσει τῆς Κασταμόνος προελεύσιως τοῦ χυροῦ Ἰωάννου τοῦ Κομνηνοῦ. *Ephrasis carminibus heroicis de processu domini Joannis Comneni possi debellatam Castamone.* P. Θυμὲ, μάχας μὲν ξα.

Εἰς τὴν ἐπὶ τῇ ἀλώσει τῆς Κασταμόνος ἐπινίκιον πρόδον τοῦ χυροῦ Ἰωάννου τοῦ Κομνηνοῦ δεκάστιχα πολιτικὰ τοῖς δῆμοις. *In progressu domini Joannis Comneni possi debellatam Castamone decasticha politica populis.* P. Απὸ προδόμου πρόδρομος, οἰκέτης ἀπ' οἰκέτου.

'Ως ἀπὸ πόλεων δεκάστιχα παρακλητικὰ τῷ αὐτοκράτορι ἐπὶ τῷ καθίσαι ἐφ' ἀρματοῖς. *Venuti ab urbe decasticha exhortatoria ad imperatorem, ut ascenderet currunt.* P. Εκαστον ἔτος, βασιλεῦ.

Aliud. P. Εἰ κατ' ἔτος, βασιλεῦ, τοῦ χράτους σου.

Τῷ βασιλεῖ χυρῷ Ἰωάννῃ τῷ Κομνηνῷ ἐπὶ τῇ ἀλώσει τῆς Κασταμόνος. *Imperatori domino Joanni Comneno ob debellatam Castamone.* P. Ην δέ ἀνακ μεγάθυμε.

(6) Ephrasius chronographus a nobis editus v. 3191. de Alexio : δις καὶ τετραγένετο παρ' ἀρχῆθι. A. M.

(7) Illius imperatoris egregia facinora ac bella copijsse tuncūeral supradictus Ephrasius chronographus. A. M.

Κυρῷ Ιωάννῃ τῷ Κομνηνῷ ἐπὶ τῇ δευτέρᾳ Κασταμόνῳ; ἀλώσει (8), καὶ Γάγγρας. *Domino Joanni Comneno post secundam expugnationem Castamoni et Gangrae. P. Καὶ τάδε σου, μεγάλαθλε.*

Τῷ αὐτοκράτορι τῷ ἐκ Περσῶν νικητικῷ ἐπαγχοντι. *Imperatori cum ex Persis victor rediret. P. Πά-διν ἀγῶν τοῖς ῥήτορσιν.*

Εἰς γάμον βασιλικὸν παιᾶνες τοῦ δῆμου. *In nuplias imperatoris ρεῖανες populi. P. Σκίρτα καὶ πάλιν, Βλαντίς.*

Εἰς δὲ τερόν γάμον βασιλικὸν παιᾶνες τοῖς δῆμοις. *In alias nuplias imperatoris ρεῖανες populi. P. Καὶ πάλιν μὲν ἐπιδημῶν ἡμέν ἀπὸ τῆς μάχης.*

Τῷ αὐτοκράτορι Ιωάννῳ. *Imperatori Joanni Comneno. P. Πολλοὶ τῶν λατρευόντων.*

Τῷ αὐτοκράτορι ἔξερχομένῳ κατὰ Περσῶν τὸ δέκατον. *Imperatori decima vice bellum Persis inferenti. P. Βέρβαροι, σκυθρωτήσατε.*

A/i. P. Οὐ βασιλεὺς ἀδέτητε.

Εἰσιτήριον ἐπὶ τῇ νυμφευθεσῇ ἐξ Ἀλαμανῶν τῷ Πορφυρογεννήτῳ χυρῷ Μανουὴλ καὶ σεβαστοκράτορι (9). *In ingressu sponsae ex Alamannorum gente ad Porphyrogenetam domum Manuelem et sebastocratorem. P. Όνκιστιν, ὡδὲ γέγονεν ἀλλος αὐτοκράτορων.*

Τιαστήριον εἰς τὸν Χριστὸν ὡς ἀπὸ βασιλέως. *Propiliaioris ad Christum. Imperator loquitur. P. Κοίρανε κερματῶν.*

A/iid. P. Ως εὐγε τῶν σῶν δωρεῶν παντοκράτορος.

Ἐπιτάφιοι τῷ Πορφυρογεννήτῳ καὶ βασιλεῖ χυρῷ Ιωάννῃ τῷ Κομνηκῷ, ὡς ἀπὸ τοῦ κειμένου. *Sepul-
chra in Porphyrogenetam ei imperatorem domum Joannem Comnenum. Defunctus loquitur. P. Οὐφρίς
βροτῶν, καὶ τύφος ἀρχικοῦ κράτους.*

Πρόγραμμα εἰς τὸν αὐτὸν τάφον, ἡρωϊκὸν. *Programma in idem sepulcrum, heroicum. P. Τίππε με
ἀμφίφραστος.*

Iambicum. P. Ζητεῖς με τὸν χρυσέντα χοῦν ὕδε ξένε.

Εἰς τὸν τάφον τοῦ αὐτοκράτορος Ιωάννου τοῦ Κομνηνοῦ. *In sepulcrum imperatoris Joannis Comneni. P.
Ορδές, θεατὲ, τὴν προκειμένην πλάκα.*

Nouθετικοῖ. Admonitorii. P. Εχε πρὸ πάντων τοῦ Θεοῦ φόδον ξένε.

Προσφαντηστήριοι εἰς τὸν μέγαν ἀπόστολον Παῦλον. *Allicatorii in magnum apostolum Paulum. P. Παυ-
λὸν δειδώμεσθα Θεοῦ στόμα.*

Pates in Gregorium Theologum. P. Θεολογίης μέγα χράτος δεῖσομαι.

Pates in sanctum Basiliūm. P. Καππαδοκῶν Βασιλείου δεῖσομαι.

Pates in sanctum Joannem Chrysostomum. P. Χρυσαλόγον μετὰ τοῖς λιγαίνομαι.

Pates in Gregorium Nyssenum. P. Γρηγόριον μετέπειτα καστίγνητον.

Pates in sanctum Nicolaum. P. Οἰκτον ἀτάρ μετέπειτα λιγαίνομαι.

Εἰς τὸν ἄγιον Πάτρον σταυρούμενον. *De sancto Petre cruci affixo. P. Τῷ Δεσπότῃ μὲν ἡσαν οἱ πό-
δες κάτεο.*

Εἰς τὴν κοινωνίαν. *In communionem. P. Σὺ τῇ τραπέζῃ τῶν Θεοῦ μυστηρίων.*

Εἰς τὴν σταύρωσιν, ἡρῷον. *In crucifixione heroicis. P. Μή σύ γε, ἀγριόθυμε.*

Μονόστιχα εἰς τὰ τέλη τῶν ἑκάστης ἡμέρας μνημονευομένων ἐν διψῃ τῷ έτει ἀγίων συνεχειῶνουμένου καὶ τοῦ ἐπανύρου τοῦ ποιητοῦ τοῖς ἐν ἑκάστῳ μηνὶ ἀρχικοῖς τῶν πρώτων στίχων στοιχεοῖς. *Monosticha in sancios, qui singulis diebus per totum annum commemorantur, espresso nomine et cognomine aucto-
ris in cuiuslibet mensis primorum versuum initialibus litteris. P. Τὸν Συμεὼνην ἐκ στύλου πόλεως φέρει. Leguntur tandem Theodori Prodromi carmina politica ad Einmaneum Comnenum Porphy-
rogenetam in mores monachorum sui temporis non sine sale et acuminie. P. Τολμήτας ἀναφέρω σοι τὸ χράτος δέσποτά μου, in quibus se professione monachum suisse fatur.*

"Ομως ἵκενοι γράψουσι σοφῶς καὶ κατὰ λόγον,

"Ωστέρ ποφοὶ καὶ ῥήτορες ἀγώ δ' οὐχ οὖτοις γράψαι.

Καὶ γέρ ἀγράμματος εἰμι καὶ νέος ράχενδύτης,

Καὶ μονοχῶς τῶν εὐτελῶν τῶν μηδὲν κεκτημένων.

Ni quis hunc diversum esse a superiori autumaverit. Et haec quidem cum nonnullis aliis poenitentibus minoris momenti videre contigit. Exstant etiam in Bavaria Monachii cod. 66, Theodori Prodromi versus aliquot. Et in regia sancti Laurentii, Theodori Prodromi explanatio grammatices Moschoputi, de qua nos supra. In canones Cosmias et Joannis. In libros posteriorum Aristotelis. In Psalmos. Versus aliqui (10) in

(8) Ephræmius v. 5887 et 3912. A. M.

(9) Ephræmius in Manuele Comneno v. 4121 :

"Ος καὶ συντίθησθε πρὸς γάμου κοινωνίαν.
Ἐξ ἀλαμυρῶν εὐτενεστάτη κόρη

Ταῖς ἀρετῶν χάρισιν ὠραῖσμένη

Οὐχ ἡτορ η σώματος ὄφρ καὶ πλάσει. A.M.

(10) In Vaticana quidem bibliotheca non aliqui sed plurimi iiii occurserant Prodromi versus de Novo ac Veteri Testamento. A. M.

Novum et Vetus Testamentum. in sacram missam, et in Electram Euripidis. De postremis duobus, qui legent, verum judicabunt. Joannes Meursius, in Notis ad Constantinum Porphyrogennetam de administrando imperio, cap. 51, laudat Theodori Prodromi Lexicon; et librum *De accentibus*, in Glossario vor. λιγνον. Sed ut verum fatear, heroica illius inficitissima sunt, οὐδὲ θυσαν χάρισιν. Multa etiam non sine stomacho leges. Et sere syllabarum ratio nulla est. Adeo invita Minerva illa scripsit! lambica et politica non infeliciter producuntur: et si paucia excipias, inter poetarum non infirmi nominis carmina accenseri possent. Habent enim acumen, et orationem ingratę non ferres. Idque ut plane dijudicess apponam hic nonnulla illius adhuc inedita:

Εἰς ταῦλαν.
 Ἐκ παιδίας, ἀριστέα, τῆς ἐκ τῶν κύβων
 Προσθετές ἐναργές εἰκόνεσμα καὶ τύπον
 Τοῦ παντρόφου τε καὶ παλυτρόφου βίου,
 Ἡ μᾶλλον εἰπεῖν ζωγραφήσας τὸν βίον
 Ἀντικρύ; Ήταν παιδίας μηδὲν ζέλον (11).

(11) Ex his Allatius ponit ex Prodromo disticha aliquot εἰς δάκτυλον ἔχοντα σφραγίδα ἑρώντας δύο εἰς. Item longum carmen κατὰ φιλόπρονου γράπτος, ycambeo odio plenum, quæ nos omittenda censuimus. Nam gravioris utiliorisque argumentū carmina Prodromi postea proferemus. A. M.

OPERUM THEODORI PRODROMI

RECENSIO

JUXTA CODICEM VATICANUM CCCV A F. J. G. LA PORTE DU THEIL
VERNACULO SERMONE EDITA.

Notices et Extraits des mss. de la bibliothèque du roi, tom. VI, p. 496-560; tom. VII, partie ii, p. 244 seqq.; tom. VIII,
p. 82-219.)

INDEX GRÆCUS

(Cod. P 470.)

ΠΙΝΑΣ ΑΚΡΙΒΗΣ ΤΗΣ ΠΑΡΟΥΣΙΗΣ ΠΥΞΙΔΟΣ ΤΟΥ ΣΟΦΟΥ ΠΡΟΔΡΟΜΟΥ.

α'. Τετράστιχα ιαμβεῖα καὶ ἡρῷα (1)	A α'. Τοῦ αὐτοῦ. Ἐπιστολὴ τῷ αὐτῷ.
β'. Τοῦ αὐτοῦ. Ἐπιστολὴ τῷ ἑφόρῳ.	ιβ'. Τοῦ αὐτοῦ. Δε τοις δρφανοτρόφοις.
γ'. Τοῦ αὐτοῦ. Εὔχαριστήριος τῷ νομοφύλακι, πρωτεκδίκῳ (2), καὶ δρφανοτρόφῳ, τῷ χωρίῳ	ἐγένετο, στήχοι ιαμβεῖοι, ἡρῷοι.
‘Ἀλεξίῳ’ Αριστενῷ	ιγ'. Ἐλεγεῖοι καὶ Ἀνακρεόντειοι.
δ'. Τοῦ αὐτοῦ. Ἐπιστολὴ τῷ λογοθέτῃ, χυρίῳ Σε- φάνῳ τῷ Μελητίῳ.	ιδ'. Τοῦ αὐτοῦ. Εἰς τὸν Καίσαρα, ή ὑπὲρ πρα- σίνου.
ε'. Τοῦ αὐτοῦ. Στήχοι ἡρῷοι εἰς τὴν σταύρωσιν.	ιε'. Τοῦ αὐτοῦ. Πρὸς τοὺς διὰ πενίαν βλασφημοῦν- τας τὴν Πρόνοιαν.
ζ'. Τοῦ αὐτοῦ. Τῷ δρφανοτρόφῳ διὰ τὴν κατα- σχοῦσαν λοιμωξίν.	ις'. Τοῦ αὐτοῦ. Εἰς τὸ εὐαγγελικὸν ἥτεδν. ε Καὶ αὐτὸς προελεύσεται ἐνώπιον εὐτοῦ ἐν πνεύματι καὶ δυνάμει ‘Ηλίου (3).
·ζ'. Τοῦ αὐτοῦ. Τῷ αὐτῷ ἐπιστολῇ.	ιζ'. Τοῦ αὐτοῦ. Ἀνατροπὴ τοῦ. Πενήνη σοφίαν Ελαχεν.
η'. Τοῦ αὐτοῦ. Ἐπιστολὴ τῷ μητροπολίτῃ Τρα- πεζούνος.	ιη'. Τοῦ αὐτοῦ. Ἀμαθής, ή παρὰ ἐστῷ γραμμα- τικός.
θ'. Τοῦ αὐτοῦ. Ὑπὲρ τῆς γλώττης τοῦ δρφανο- τρόφου καὶ νομοφύλακος.	ιθ'. Τοῦ αὐτοῦ. Φιλολάτων, ή σκυτοδέψης.
ι'. Τοῦ αὐτοῦ. Εἰσιτήριος τῷ δρφανοτρόφῳ · δε	κ'. Τοῦ αὐτοῦ. Δήμιος, ή Ιατρός.
δεις τὴν τοῦ δρφανοτρόφου ἱξίαν ἔλαθεν.	

(1) Le vrai titre est: Τετράστιχα ιαμβεῖα καὶ ἡρῷα εἰς τὰ κεχαλικῶν; βρέντα ἐν τῇ Γραφῇ. *Argumenta sive capita librorum sacrorum.*

(2) On verra que ce personnage ne peut-être Je némio quo *Gerasimus protecdicus*, dont parle

Nic. Comnène, *Observat. ad sept. Concilia*, pag. 398, et *Ecthes. canon.*, pag. 192. (Fabricius, *Bibl. Gr. lib. V, cap. 45, t. X, pag. 514.*)

(3) *Luci* 1, 17.

κα'. Τοῦ αὐτοῦ. Ἀμάραντος, ἡ γέροντος ἑρωτεία.
κβ'. Τοῦ αὐτοῦ. Βίων πρᾶσις ποιητικῶν καὶ πολιτικῶν.

κγ'. Τοῦ αὐτοῦ. Λόγος εἰς τὸν πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως κύριον Ἰωάννην.

κδ'. Τοῦ αὐτοῦ. Μονῳδία εἰς τὸν Πορφυρογεννήτον καὶ σεβαστοκράτορα, κύριον Ἀνθρόνικον τὸν Κομνηνόν.

κε'. Τοῦ αὐτοῦ. Μονῳδία εἰς τὸν σεβαστὸν καὶ λογοθέτην, κύριον Γρηγόριον τὸν Καματηρόν.

κζ'. Τοῦ αὐτοῦ. Μονῳδία εἰς τὸν Ἀγιοθεοδωρίτην κύριον Κωσταντίνον.

κζ'. Τοῦ αὐτοῦ. Ἐπιθαλάμιος τοῖς τοῦ εὐτεχεστάτου Καλασρος υἱοῖς.

κη'. Τοῦ αὐτοῦ. Ἐπιστολὴ Θεοδώρῳ.

κθ'. Τοῦ αὐτοῦ. Τῷ αὐτῷ.

λ'. Τῷ Διξικῇ.

λα'. Τῷ αὐτῷ.

λβ'. Τοῦ αὐτοῦ. Τῷ Μυτᾷ.

λγ'. Τῷ αὐτῷ.

λδ'. Τῷ αὐτῷ.

λε'. Στίχοι ἐπιτάφιοι τῷ μεγαλονίκῳ Πορφυρογέννητῳ καὶ βασιλεῖ, κυρίῳ Ἰωάννῃ τῷ Κομνηνῷ, ὃς ἀπὸ τοῦ κειμένου.

λε'. Πρόγραμμα εἰς τὸν αὐτοῦ τάφον ἡρωικόν.

λζ'. Ἐπερον πρόγραμμα εἰς τὸν αὐτὸν τάφον ἡρωικόν. Ἰαστήριοι εἰς τὸν Χριστὸν, ὃς ἀπὸ τοῦ βασιλέως ἡρώιος.

λθ'. Εἰς τὸν αὐτόν. Ἰάμβειοι.

μ'. Ἐπιτάφιοι τῇ μακαρίτειᾳ βασιλίσσῃ Ρωμαίων Κείρηνῃ, ὡς ἀπὸ τῆς κειμένης.

μα'. Εἰς τοὺς παῖδας τοῦ Πορφυρογεννήτου καὶ σεβαστοκράτορος κύριου Ἰσαακίου, ὃς ἀπὸ τοῦ βασιλέως.

μβ'. Τῷ λογοθέτῃ κυρίῳ Στεφάνῳ τῷ Μέλητῃ ἀπολογητικὸι ἐπὶ τῇ ὑπερημερίᾳ τῆς εἰς αὐτὸν ἐλεύσεως.

μγ'. Εἰς τάφον τοῦ αὐτοκράτορος κύριου Ἰωάννου τοῦ Κομνηνοῦ.

μδ'. Τοῦ αὐτοῦ. Στίχοι ἡρῷοι, εἰς τὴν βασιλισσαν κυρίαν Εἰρήνην, τὴν Δούκαιναν, ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ σεβαστοκράτορος υἱοῦ αὐτῆς.

με'. Τοῦ αὐτοῦ. Τῷ Πορφυρογεννήτῳ καὶ βασιλεῖ κυρίῳ Ἰωάννῃ τῷ Κομνηνῷ, ἐπὶ τῇ ἀλώσει τῆς Κασταμόνος.

μη'. Τοῦ αὐτοῦ. Εἰς τὴν σοφιτάτην Πορφυρογέννητον καὶ Καισάρισσαν κύριαν Ἀνναν τὴν Δούκαιναν, περὶ τῶν ἁυτῶν.

μζ'. Τοῦ αὐτοῦ. Πρόγραμμα εἰς κοντάκιον ἔχον σχέδιο τοῦ κυρίου Ἰωάννικου.

μη'. Τοῦ αὐτοῦ. Εἰς τάφον Ἀθηνασίου ἡσυχαστοῦ, στίχοι ἐπιτιμητικοὶ τυμβωρύχοις.

μθ'. Τοῦ αὐτοῦ. Ἐπὶ ἀποδήμῳ τῇ Φιλίᾳ.

ν'. Τοῦ αὐτοῦ. Σχετλιαστικὸι εἰς τὴν Πρόνοιαν.

να'. Τοῦ αὐτοῦ. Κατὰ φιλοπόρου γραΐς.

νβ'. Τοῦ αὐτοῦ. Κατὰ μακρογενεῖου, δοκοῦντος εἶναι διὰ τοῦτο σοφοῦ.

νγ'. Τοῦ αὐτοῦ. Ἐκφρασις διὰ στίχων ἡρωικῶν τῆς ἐπὶ τῇ ἀλώσει τῆς Κασταμόνος προελεύσεως.

Α τοῦ αὐτοκράτορος κυρίου Ἰωάννου τοῦ Κομνηνοῦ. νδ'. Τοῦ αὐτοῦ. Στίχοι ὁ ποθετικοὶ εἰς Παυσανίαν ἀπολιθωθέντα διὰ τὸν θάνατον τοῦ υἱοῦ ἀντοῦ Πέτρου.

νε'. Τοῦ αὐτοῦ. Εἰς τὸ αὐτό.

νζ'. Εἰς τὸ αὐτό.

νζ'. Τοῦ αὐτοῦ. Ὁ ποθετικοὶ ἐπὶ τινὶ ἐκβρασθέντι τῆς θαλάσσης διειρι νεκρῷ.

νη'. Τοῦ αὐτοῦ. Εἰς τὸν μοναχὸν κύριον Ἰωαννίκιον.

νθ'. Τοῦ αὐτοῦ. Αἰνιγμα εἰς τὴν τεφέλην.

ξ'. Τοῦ αὐτοῦ. Ἐπὶ τῷ γάμῳ τοῦ υἱοῦ τοῦ πανυπερασθέστου κυρίου Νικηφόρου τοῦ Φορβηνοῦ κυρίου Ἀλεξίου ἐν τῷ μήμασι πέντε,

ξα'. Τοῦ αὐτοῦ. Εἰς τὴν ἐπὶ τῇ ἀλώσει τῆς Κασταμόνος ἐπινίκιον πρόδον τοῦ αὐτοκράτορος κυρίου Ιωάννου Κομνηνοῦ, δεκάστιχα πολιτικὰ, τοῖς δῆμοις, ἐν τῷ μήμασι τριάκοντα.

ξβ'. Τοῦ αὐτοῦ. Ὡς ἀπὸ τῆς πόλεως δεκάστιχος παραλητικὰ τῷ αὐτοκράτορι περὶ τὸ καθίσαι ἐφ' ὅρματος τοῖς δῆμοις, ἐν τῷ μήμασι δέκα.

ξγ'. Τοῦ αὐτοῦ. Εἰς εἰκονισμένον τὸν βίον.

ξδ'. Τοῦ αὐτοῦ. Μονόστιχα ιαμβεῖα εἰς τὰ τελητῶν ἐκάστης ἡμέρας μνημονευμένων ἐν διῃ τῷ ἔγιαν, συνεμφαινομένου καὶ τοῦ ἐπωνύμου τοῦ ποιητοῦ τοῖς δὲ ἐκάστεψ μηγὶ ἀρχιτικοῖς τῶν πρώτων στοίχων στοιχείοις. Μήν Σεπτέμβριος ἔχει ἡμέρας λ'.

ξε'. Τοῦ αὐτοῦ. Στίχοι ιαμβεῖοι εἰς τὰς ἰδ' ἐπότας τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

ξζ'. Τοῦ αὐτοῦ. Εἰς τὸν Ἀδραδὸν ἔνειζοντα τὴν ἄγιαν Τριάδα.

ξζ''. Τοῦ αὐτοῦ. Εἰς τὸν δακτύλιον ἔχοντας σφραγίδα, ἐρώντας β', καὶ ἀπὸ τῶν στέρνων αὐτῶν δύο δένδρα ἐκπεφυκτά, καὶ εἰς ἕνα συγχορυφούμενα κόρυμβον.

ξη'. Τοῦ αὐτοῦ. Σχετλιαστικὸι ἐπὶ τῇ ἀτιμίᾳ τοῦ λόγου.

ξθ'. Εἰς τὸν Βαρέα τὸν καταφλυαρήσαντα αὐτοῦ τὸ τοῦ αἱρετικοῦ δνοῦμα.

ο'. Κατὰ φθονούγτων.

οα'. Νουθετικοῖ.

οβ'. Ἐπὶ κήπῳ.

ογ'. Ὅμνος τῷ βασιλεῖ κυρίῳ Ἰωάννῃ τῷ Κομνηνῷ ἐπὶ τῇ Χριστοῦ γεννήσει τοῖς δῆμοις.

οδ'. Ὅμνος τῷ βασιλεῖ κυρίῳ Ἰωάννῃ τῷ Κομνηνῷ ἐπὶ τῇ βαπτίσει Χριστοῦ τοῖς δῆμοις.

οε'. Κατὰ τῆς νόσου ἡρῷοι.

ος'. Τοῦ αὐτοῦ. Τῷ μεγαλονίκῳ βασιλεῖ κυρίῳ Ἰωάννῃ τῷ Κομνηνῷ, ἐπὶ τῇ δευτέρᾳ Καστάμονος ἀλώσει, καὶ Γάγγρας.

οζ'. Προσφωνητήριοι εἰς μέγαν ἀπόστολον Παῦλον.

οη'. Ομοιοι εἰς τὸν Θεολόγον Γρηγόριον.

οθ'. Ομοιοι εἰς μέγαν βασιλεόν.

οπ'. Ομοιοι εἰς τὸν ἄγιον Νικηφόρον.

ογ'. Ομοιοι εἰς τὸν Νυσσαῖα Γρηγόριον.

οβ'. Ομοιοι εἰς τὸν ἄγιον Νικηφόρον.

ογ'. Τοῦ αὐτοῦ. Συνταχτήριοι Βυζαντίοις.

πδ'. Τοῦ αὐτοῦ. Ἀπορλαί ἀπὸ τῶν πάντες φωνῶν. Α Σινέδημος, Μουσαῖος, ἢ φωναι.

Τοῦ αὐτοῦ. Εἰς τὸν ἀγίον Πέτρον σταυρούμενον (!).

πε'. Τοῦ αὐτοῦ. Στήγοις ἐπιτύμβιοι εἰς τὸν πανσέβαστον κύριον Κωνσταντίνον τὸν Καμύτζην.

πζ'. Τοῦ αὐτοῦ ἀπορίαις ἀπὸ τῶν πάντες φωνῶν. Σενέδημος. ἢ φωναι. Μουσαῖος.

πζ'. Περὶ τοῦ μεγάλου καὶ τοῦ μικροῦ· καὶ τοῦ πολλοῦ καὶ τοῦ διάλιγου· διεισιν αὐτοὺς τὴν πρόσης τι εἰσιν, διὰλιξ τοῦ ποτοῦ.

πη'. Διδασκαλία τρίτη τοῦ σοφωτάτου τοῦ διδασκάλου κυρίου Κωνσταντίνου τοῦ Στελζῆ, διδάσκοντος. Εἰς ἐν τῷ περιωνύμῳ ναῷ τῶν ἀγίων μεγάλων Ἀποστόλων ἐν τῷ Ὁρφανοτροφεῖῳ. "Εστιν δὲ τῶν πάντων ἐκαιρέτων.

NIKANAROS.

πθ'. Θηριακὰ Νικανδρου.

D'après cet Index, on voit que le volume contient un très-grand nombre d'opuscules de Theodore Prodrome, demeurés, jusqu'à cette heure, non-seulement anecdotes, mais même totalement inconnus.

Je vais en rendre un compte exact. Je ne m'étonnerai point à donner simplement une notice de chacun de ces opuscules, selon l'ordre dans lequel le manuscrit les présente; il y en aura plusieurs dont je transcrirai le texte en entier.

Je ne manquerais point non plus de marquer les articles qui ont été déjà publiés.

Comme un assez grand nombre de ces opuscules, où se rapportent à des faits historiques, ou sont adressés à des personnages qui ont joué de grands rôles sous le règne des Comnènes, je me persuade que cette Notice, et les remarques dont elle sera souvent accompagnée, ne laisseront pas d'intéresser les lecteurs.

ARTICLE XIV*.

[Morceaux contenus dans le manuscrit, fol. 6 (numéroté 1), recto, fin. penult. n. 1° de l'Index grec].

Quatrains en vers iambiques et héroïques, composés par Théodore Prodrome.

Au sixième feuillet (numéroté 1 dans le manuscrit), commence une suite de 592 quatrains, composés par Théodore Prodrome, moitié en vers iambiques, moitié en vers héroïques. Ce sont les mêmes qui ont été publiés pour la première fois à Bâle, en 1536.

ARTICLE XV.

[Morceau contenu au fol. 27, verso, fin. 3, n. II de l'Index grec.]

Lettre de Theodore Prodrome à Ephore.

Τοῦ αὐτοῦ. Ἐκτολὴ τῷ Ἐφόρῳ

Cette lettre est insérée dans un recueil que le P.

(1) A cet article 84, le ms. porte ces deux titres; le second seul est bon.

(2) Indépendamment de ce titre général, le premier volume porte celui-ci: « *Clarorum virorum Theodori Prodromi, Dennis Alighieri, Franc. Petrarcae, Galeacii ricecomitis, Ant. de Tartona, Colucii Salutati, Leonardi Aretini, Caroli Aratini, Porcelli, Jo. Mauzini de Moita, et Jacobi Sadoleti, epistolæ ex codd. mss. bibliothecæ collegii Romani S. J. nunc primum vulgatae; Roma, 1754. Ex typographia Palladis, sumptibus Nicolai et Marei*

* Præcedentes articuli tredecim de scriptianells quibusdam anonymis agunt quæ ad Theodorem nostrum non appertinent. Hic Prodromi opusculorum analysis tantum cum titulis exhibemus, eadem opuscula in unum fasciculum collecta infra edituri, illis tamen exceptis quæ in ms. adhuc latent, vel quæ propter argumentum profanum omitti debimus. Edit. Patr.

Νικανδρου τὸν διοδὸν ἔχει παιήσαντα βίολος.

Ἐτελεώθη τὸ παρὸν βιβλίον, τῶν Θηριακῶν τοῦ Νικανδρου, κατὰ τὴν καὶ τοῦ Ἀπρελλίου τῆς εἰδικτιῶν, γραφὲν διὰ χειρὸς Θεοφυλάκτου τοῦ Σαπωνοπόλου. Καί, οἱ ἀναγινώσκοντες οὖν αὐτὸν, δημοσίᾳ ποιεῖτε, διὰ τὸν Κύριον, πρὸς Θεὸν, ἵνα δημοσίᾳ δῷμι μοι ὃν ἐπλημμένησται ἀμέτρων ἀμαρτημάτων.

Ι'. Πορφυρίου φιλοτόφου Ὄμηρικῶν ζητημάτων βιβλίον πρώτον.

Desinit circa medium fol. 186, v.

Κα'. Τοῦ αὐτοῦ. Περὶ τὸν Ὅθυσεσίρ τῶν Νυμφῶν δινέρου.

Κβ'. Ἡρακλείου ἀνασκευὴ μύθων, ἢ θεραπεία τῶν παρὰ φύσιν παραδεδομένων.

Κγ'. Λιβανίου σοριστοῦ διηγήματα.

B Κδ'. Ἡρόδου περὶ Ὄμηρου γνωστῶν.

- Κε'. Μενάνδρου παρατίθεταις, κατὰ στοιχεῖα.

C Pierre Lazeri, jésuite, a publié sous le titre général de *Miscellaneorum ex mss. libris bibliothecæ collegii Romani Societatis Jesu, in 8°, tomus primus, Roma, 1754* (2). On la trouve au tom. I, pag. 18, n. 4. Je serai dans le cas, par la suite, de parler plus au long de ce recueil.

Quant à la lettre dont il s'agit ici, je ne sais quel était le personnage du nom d'Ephore à qui elle s'adresse. Le P. Lazeri l'a accompagnée de deux versions, l'une en latin, l'autre en italien; mais il n'y a joint aucun éclaircissement. D'après ce que Théodore dit dans le cours de sa lettre, on peut conjecturer qu'Ephore était quelque écrivain (soit en prose, soit plutôt en vers), dont il attendait avec impatience une nouvelle composition. Toutefois il est possible d'interpréter le tout de l'attente d'une simple lettre de la part d'Ephore.

Palearini. » Je suis certain qu'il a été publié au moins deux volumes de ce recueil; mais je n'ai pu encore me procurer la connaissance que du premier, qui, seul, se trouve à la bibliothèque Nationale. Du reste, j'ignore si le P. Lazeri en a donné davantage.

Ce que je dirai dans les articles qui vont suivre, suffira pour mettre les lecteurs à portée d'apprécier le travail du P. Lazeri, relativement à ce qu'il a fait imprimer des opuscules de Théodore Prodrome.

ARTICLE XVI.

Morceau contenu au fol. 27, verso, lin. 19, n. III de l'index grec.]

Remerciements de Théodore Prodrome, à Alexis Aristène, nomophylax, protecdice et orphanotrophe.

Tοῦ αὐτοῦ Ἐὐχαριστήριος τῷ νομοφύλακι, πρωτεχ-
δίκῳ, καὶ ὄρφανοτρόφῳ, κυρῷ Ἀλεξίῳ Ἀρι-
στηνῷ.

Le P. Lazerl a marqué (1) cette pièce parmi celles que contient un manuscrit du collège Romain, mais il ne l'a point publiée.

Dans cet écrit, Théodore témoigne à Alexis Aristène combien il est reconnaissant des louanges que ce magistrat lui avait données dans une pièce que celui-ci avait composée.

La lettre de Théodore, ou plutôt cette espèce de panégyrique, car la lettre en est un, peut servir à fixer enfin le temps où Alexis Aristène florissait. Nous avons de cet auteur des scolies sur le Corps des canons, lesquelles ont été imprimées plus d'une fois. De très savants hommes ont fait grande attention à ces scolies, et s'en sont servis avec avantage pour constater bien des points essentiels et intéressants du droit canonique. Mais ni Antoine Augustin, ni Leo Allatius, qui les ont souvent citées, ni Guillaume Voëlle, qui, conjointement avec Christophe Justell, en a donné la première édition vers l'année 1661, ni Béverége, qui en 1672, les reproduisit dans le *Pandectæ canonum*, n'ont su déterminer le temps précis où l'auteur les avait rédigées. Cave l'a rapporté à l'année 1166. Pour juger de l'utilité dont la pièce de Théodore peut être à cet égard, il suffit de jeter les yeux sur les différents passages dans lesquels Leo Allatius a parlé des écrits d'Alexis Aristène, et de comparer ensuite les différents articles de la *Bibliotheca Græca* de Fabricius, où il est question de ces mêmes écrits.

Cet Alexis Aristène, sous le règne d'Alexis Comnène, et sous celui de Jean Comnène, eut le triple emploi de *nomophylax*, de *protecdice*, d'*orphanotrophe*. Ces emplois étaient considérables.

On trouve souvent le *nomophylax* [ou gardien des lois] cité parmi les officiers de l'église de Constantinople. Vraisemblablement son emploi avait beaucoup de rapport avec celui des officiers qui, chez les Athéniens, portaient le même titre, et qui, au rapport de Cicéron (2), comme aussi de Columello (3), observaient la conduite des citoyens, les rappelaient à l'exécution des lois, et en tout veillaient à ce que les lois fussent observées. Il faut que cet office en tire ait existé dans l'Eglise de Constantinople de très-bonne heure, et peut-être dès les premiers

(1) « Codex bibliothecæ nostræ, qui epistolas (quas hic prelo subjicimus) continet, est chartaceus, non ita antiquæ scripture, imo recentioris, sed prohæ plerumque; et præter epistolas, alia quædam continet ejusdem, quæ hic conmemorabimus, omissois iis quæ vel jam sunt edita, vel Fabricius re-censet. Εὐχαριστήριος τῷ νομοφύλακι, πρωτεχδίκῳ,
καὶ ὄρφανοτρόφῳ, κυρῷ Ἀλεξίῳ τῷ Ἀριστηνῷ.

A temps de la translation du siège de l'Empire dans cette ville; car des auteurs assez anciens en parlent fréquemment. D'après ce qu'ils en disent, on pourrait croire que cet office était tout à la fois civil et ecclésiastique.

Quant au *protecdice*, on sait que dans l'administration civile de l'empire d'Orient, il y avait des magistrats nommés "Ἐκδῖκοι τῶν πόλεων, chargés de défendre les intérêts de chaque cité, de chaque commune, et de leur servir d'avocats. Mais indépendamment de cette magistrature civile, il y avait des emplois semblables dans l'administration ecclésiastique. On trouve des *ecdices* dans la plupart des Eglises de l'Orient, surtout dans l'église de Sainte-Sophie de Constantinople, où il y en avait un assez grand nombre, que l'empereur IIeracius réduisit à dix. C'était le chef de cette espèce de collège qui portait le titre de *protecdice*. Du Cange a rapporté plusieurs passages de différents ouvrages grecs, soit publiés, soit anecdotés, où les fonctions de *protecdice* sont déterminées. L'historien George Pachymères (4) nous apprend lui-même qu'il avait été revêtu de la dignité de *protecdice*. Elle n'avait été d'abord qu'une des dignités secondaires; mais le patriarche Xiphilin (Jean VIII, qui siégea depuis le 12 janvier 1064 jusqu'au 11 août 1075) la mit au rang des premières, et de celles qui étaient désignées par l'épithète de *τέωσατωκολων*. Ce changement eut lieu sous le règne de Michel Ducas (surnommé *Parapinace*, qui régna de 1071 à 1078); mais la chose ne laissa point de souffrir quelque difficulté. Cet officier était le protecteur né de tous ceux qui avaient recours à l'asile de l'église, et il connaissait de leurs crimes, ainsi que de leur droit à l'impunité. Il tenait son tribunal dans la partie que l'on appelait le *proscenium* de l'église, et ce tribunal s'appelait le *protecdicōn*; quelquefois on disait simplement *ecdicōn*.

Le titre seul de l'*Orphanotrophe* apprend que l'officier qui le portait, était chargé de veiller à l'entretien des orphelins. La charge d'*orphanotrophe* fut une des grandes charges de la cour. Codio en parle, et en décrit le costume, bien que, de son temps, l'office d'*orphanotrophe* en titre n'exista plus. On peut voir chez Du Cange et le P. Banduri, les différentes modifications que cette charge reçut en divers temps; et pour avoir une idée juste de l'importance dont elle était sous le règne d'Alexis Comnène, il suffit de lire ce que M. Le Beau rapporte sous l'année 1117. Mais comme l'auteur de l'inestimable *Histoire du Bas-Empire*, vu la nature de son ouvrage, n'a dû ni pu parler de

Gratiarum actiu nomophylaci, protecdico et or-phanotropho, domino Alexio Aristeno. Prima verba sunt: Εἴτα τραγῳδοί. . . . . (Conf. P. Lazerl, loc. cit. p. 4, Prolegomenor. in Epistolas Theodori Prodromi.)

(2) De leg. lib. iii, c. 20, § 46.

(3) Lib. xi.

(4) Lib. i, cap. 4.

cet objet qu'en général, nous donnerons ailleurs A que Théodore paraît avoir fait de Phidias un portrait : Οὐχ οὖτος Μύρων ἔχαλκοτόπιον οὐχ οὗτος Φεδίας ἕγραψεν κ. τ. λ. Sur quoi le P. Lazeri dit : « Mirum est nostrum Phidiam pictorem facere, cum πλάστης vocetur a Plutarcho in *Pericle*, et operis quem Pausanias aliquique Phidiam memorant, statue sint. *De Phidia*, Abb. Gedoyen, tom. XIII, Mem. de litt. de l'Acad. des inscr. »

En lisant cette pièce on voit qu'Alexis Aristène, déjà pourvu du triple emploi de nomophylax, de protecdeice et d'orphanotrophe, avait eu quelque occasion de faire publiquement et en chaire, l'éloge de notre auteur. Théodore, singulièrement flatté d'avoir été loué par un homme de cette importance, lui en témoigne sa reconnaissance avec la plus grande effusion de cœur. On ne saurait nier que la pièce soit écrite élégamment. On ne peut même faire un crime à l'écrivain d'avoir vanté presque à l'excès le mérite et les qualités de son héros. Ce en quoi il nous semble inexcusable, est d'avoir cru que pour le relever davantage, il devait parler de soi, non pas seulement avec trop d'humilité, mais avec une sorte de bassesse. Presqu'à au commencement de son discours, il suppose possible qu'on le traite habituellement mal, et même indignement.

On remarquera, au premier paragraphe, un trait relatif à Timon le Jeune et à Spesippe : je ne me rappelle pas l'avoir lu ailleurs. Ce que je crois certain, c'est que ce trait ne se rencontre point chez Diogène de Laôrte (1). Je crois aussi que Ménage, Stanley et Brucker n'en font aucune mention.

ARTICLE XVII.

[Morceau contenu au fol. 29, verso, lin. 19, n. IV de l'index grec.]

Lettre de Théodore Prodrome à Etienne Méliès, logothète.

'Επιστολὴ τῷ λογοθέτῃ χυρῷ Στεφάνῳ τῷ Μέλιτῃ.
Le personnage auquel s'adresse cette lettre, paraît avoir porté le nom d'Etienne, et avoir rempli le poste de grand-logothète. Théodore ici rend grâces à Etienne de la lettre que celui-ci lui avait écrite : il en loue beaucoup le style, la forme et le fond ; il tâche d'engager le grand-logothète à en écrire souvent de semblables. A en juger par quelques expressions de Théodore, la lettre d'Etienne roulait sur quelque sujet de morale, ou de conduite, non simplement sur des affaires particulières.

Cette pièce est imprimée dans le *Miscellaneorum ex mss. libris bibliothecæ Collegii Romani Societatis Jesu*, Romæ, 1754, tom. I, pag. 22, n. 11. Le P. Lazeri y a joint, comme à toutes les autres lettres de Théodore qu'il publiait, une version latine et une version italienne. Il a également ajouté un petit nombre de notes fort courtes et de peu d'importance, tant sur les variantes qui se rencontraient dans ses manuscrits, que, parfois, sur quelques difficultés qui lui semblaient résulter de l'énoncé de Théodore. Ici, par exemple, il a observé

(1) In Zenon, lib. vii, § 22, p. 378.
(2) Veuillez ci-dessus l'article XVI.
(3) Vid. *Miscellaneorum ex mss. libris bibliothecæ Collegii Romani Societatis Jesu*, t. I, edit. ann. 1754, pag. 58, n. 11.
(4) Voici le titre de la version italienne du P.

A que Théodore paraît avoir fait de Phidias un portrait : Οὐχ οὖτος Μύρων ἔχαλκοτόπιον οὐχ οὗτος Φεδίας ἕγραψεν κ. τ. λ. Sur quoi le P. Lazeri dit : « Mirum est nostrum Phidiam pictorem facere, cum πλάστης vocetur a Plutarcho in *Pericle*, et operis quem Pausanias aliquique Phidiam memorant, statue sint. *De Phidia*, Abb. Gedoyen, tom. XIII, Mem. de litt. de l'Acad. des inscr. »

J'aurai occasion de parler plus au long d'Etienne Méliès, logothète, lorsque je rendrai compte d'un autre morceau plus considérable que Théodore lui avait pareillement adressé.

ARTICLE XVIII.

[Morceaux contenus au fol. 50, recto, lin. 9, n. V de l'index grec.]

B *Vers héroïques : Sur le crucifiement de Jésus-Christ.*

C Ces deux pièces ne se trouvent point dans le Recueil imprimé soit à Bâle en 1536, soit à Augsbourg en 1632.

ARTICLE XIX.

[Morceau contenu au fol. 50, recto, lin. 14, n. VI de l'index grec.]

Lettre de Théodore Prodrome à l'Orphanotrophe et nomophylax (2).

D Cette lettre, ainsi que les deux suivantes, sont imprimées dans le recueil publié par le P. Lazeri (5) ; mais plusieurs considérations m'ont fait penser que je ferai bien de les reproduire ici.

1e Le texte, dans l'édition du P. Lazeri, est souvent fautif : le manuscrit du Vatican m'a, mis à portée de restituer, en beaucoup d'endroits, la véritable leçon. Indépendamment de cet avantage, spécialement relatif aux trois pièces dont il s'agit ici, il est important de constater le degré de confiance que notre manuscrit peut mériter.

2e Le sujet de ces trois lettres me paraît curieux. Théodore y parle d'une maladie extraordinaire qu'il venait d'éprouver, et dont les effets avaient été terribles. Lui-même ne savait point la définir exactement. Les médecins de Constantinople n'en avaient connu ni l'espèce, ni même le genre. Il la nomme λοψωξία. Le P. Lazeri, soit dans sa version latine, soit dans sa version italienne, a cru devoir interpréter ce mot comme s'il signifiait une faim dévorante, une faim canine (4). Cette idée de sa part m'étonne au dernier point (a) ; je crois qu'il s'est trompé. Il me semble évident qu'il s'agit ici d'une maladie inflammatoire, laquelle avait produit l'éruption violente d'un grand nombre de boutons ou de pustules virulentes, dont l'ouverture ne s'était point faite sans répandre une odeur, non seulement fétide, mais contagieuse. Ces pustules, en se desséchant, étaient devenues farineuses, et

Lazeri : *Del medesimo, all' orfanotrofo e nomoflaco, sopra la malattia da cui è travagliato di rabbiosa fame.*

Le titre de la version latine est : *Ejusdem, de sexante eum canina fame, orphanotropho et nomophylaci.*

(1) In Zenon, lib. vii, § 22, p. 378.

(2) Veuillez ci-dessus l'article XVI.

(3) Vid. *Miscellaneorum ex mss. libris bibliothecæ Collegii Romani Societatis Jesu*, t. I, edit. ann. 1754, pag. 58, n. 11.

(4) Voici le titre de la version italienne du P.

(a) Allatius etiam in notitia supra, col. 1007, lin. 4, *Canina fame*. Edit.

le malade avait absolument perdu ses cheveux (1). Autres observations : d'après le récit de Théodore la maladie ne s'était trouvée dans sa force qu'à-près de fréquents vomissements ; durant la suppuration il éprouvait le plus grand malaise, ne sachant quelle posture prendre, ni de quel côté se coucher. D'après de pareils symptômes, peut-être penchera-t-on à croire, comme je le crois moi-même, que cette maladie était précisément la petite vérole. Théodore se plaint de l'ignorance des médecins de Constantinople, qui n'avaient vu dans une maladie comme celle-là qu'une fièvre double tierce. Cette ignorance ne présente rien qui doive faire rejeter ma conjecture. A parler exactement, les médecins grecs n'ont jamais connu la petite vérole. Du moins, il est certain que jamais ils n'ont eu de théorie marquée, ni sur les causes, ni sur les effets, ni sur la cure de cette maladie ; et tant que, relativement à une telle maladie, l'art reste dans un pareil vague, on peut bien dire qu'il ne la connaît en aucune manière. Sans doute, Rhazès, cet habile médecin arabe qui florissait vers le commencement du xe siècle, a dit positivement (2) que Galien, dans plusieurs de ses ouvrages, même de ceux qui sont parvenus jusqu'à nous, n'avait pas parlé de la petite vérole et des remèdes propres à la guérir. Mais, d'abord, d'après la manière dont Rhazès s'exprime (on est fondé à le croire ainsi),

(1) On trouvera tous ces détails dans la troisième partie, relative à ce sujet, laquelle forme l'article XXI.

(2) *Voyez Rhazès, de variolis et morbillis, Arabicæ et Latinæ, cum aliis nonnullis ejusdem argumentis; cura et impensis Joannis Channing, Londini, 1766, cap. 4, pag. 44.* « Ille profecto ex medicis qui dixerit, præstantissimum Galenum nec variolas memorasse, nec novisse omnino, ex iis est qui scripta Galeni nunquam legerunt, vel folia tantum volutando per illa transiverint. Galenus clementi præscriptum exhibet in tractatu primo, Κατὰ γένην (vid. Galen. Περὶ συνθέσις φαρμάκων, τὸν κατὰ γένην, edit. Aldi, tom. II, fol. 6, lin. 5, ubi legitur : "Εστὶ δὲ καὶ τοῖς λόγοις τὸ φάρμακον χρήσιμον, εἰ δίκι : Ιεράτι quidem hoc etiō modo, et contraria variolas.

« Dicit plam, in iunctio tractatus decimi quarti de pulsibus (vid. Galen. Περὶ προγνώσεως διὰ σφυγμῶν, lib. II, edit. Aldi, tom. III, fol. 67, b, a linea 37 ad 45), prope primum folium ejus: *Sanguis aliquando putrescit putrescentia vehementi valde, et eo percurrent est ab excessu inflammationis ejus, ut uratur cutis, et eveniant in illa variolæ stan-thrax excoriens, adeo ut ab illis erodatur. Et dicit, in nono usu partium: Partes redundantes alimenteriorum, quotquot in sanguinem non conver-tuntur, sed remanent in membris, putrescent et in molem crescunt in progressu temporis; adeo ut tandem generetur anthrax et variola, et inflammations proserpentes.* (Conf. Galen. Περὶ χρείας τῶν ἐν ἀνθρώπου σώματι μορφῶν, lib. IX, edit. Aldi, tom. I, fol. 52, lin. 35: Τὸ δέ που καὶ σῆται τῷ χρόνῳ ταῦτα τὰ συνεστῶτα παριττώμata, καὶ οὐτα δριμύτερά τε καὶ βερμότερα, φλεγμονάς καὶ ἐρυσιπέλατα, καὶ ἐρπητας, καὶ δινθρακας καὶ πυρετούς, καὶ μυρίων ἄλλων ὅχλον ἀποτίxte νοση-μέτων.

« Et dicit, in quarto ad Timaeum: Antiqui porro numeri φλεγμονὴ dederunt omni rei in qua calor

A lui-même ne connaissait les ouvrages de Galien que par les versions arabes. Ensuite, les passages qu'il allègue, ne prouvent point démonstrativement que Galien ait, en effet, prétendu parler d'une petite vérole proprement dite. De plus, Rhazès lui-même est le premier à convenir que Galien n'avait point donné de règle particulière et sûre pour la cure de cette maladie, et n'en avait point expliqué la cause : « Peut-être (ajoute Rhazès) l'avait-il fait dans quelques-uns de ses ouvrages qui, n'ayant point encore été traduits en arabe, ne me sont point connus. Mais, à cet égard, j'ai interrogé curieusement tous les médecins qui entendent le syriaque et le grec, et il n'en est aucun qui ait trouvé chez Galien quelque chose de plus. Au contraire, la plupart d'entre eux n'avaient point même remarqué les passages qui me prouvent que Galien avait connu la petite vérole. Ainsi, de mon côté, je reste surpris de ce que ce grand homme a négligé à ce point de parler d'une maladie si fréquente, si difficile à traiter, lui qui a été si soigneux dans la recherche de la cause des maladies, et du moyen de les guérir. » A ce qu'il me semble, l'histoire de la médecine ne nous apprend point que, depuis l'époque où florissait Rhazès, aucun médecin grec, ni au xie siècle, ni au xiie ou au xiiie, ni même encore plus tard, ait traité de la petite vérole dans ses ouvrages (3). Nous avons, il est vrai, uno ver-

inflammatur; uti, e. g. anthraci et variolæ : et bi-morbi secundum illos a bile geniti sunt.

« Atqui ille qui dixerit illum (Galenum) non memorasse earum curam particulae neque suffi-cientem, nec causam solidam, profecto verum lo-quetur. Ille etenim nihil de hoc morbo tradidit præter hæcque quæ memoravimus. Per Deum ! sed fieri potest, hæc etiam illum memorasse in libris suis qui nondum Arabicæ prodierunt. Me quod at-tinet, ipse inquisivi jamdudum, accuratissima in-quisitione, interrogans (Arab. familiam lingue Syriacæ et Græcæ) lingua Syriaca et Græca uti-s medicos de hac re : ad inter illos ne unus quidem fuit, qui mibi aliquid addidit his quæ ex illo me-moravi; immo plerique eorum non noverunt, quid per ista voluit, quæ distincte memoravi. Ipse pro-fecto de hoc miratus sum, et quomodo Gale-nus præteriverit hunc morbum, tam frequenter obrien-tem, tamque cura egente, ille qui in causis et cura morborum investigandis ita fuerit assiduus. Recentiores quod attinet, etiamsi de curatione variolarum (Arab. etiamsi de: cura variolarum res quasdam memoraverunt sine accuratione et sine distinctione) aliqualias ab eis facta sit mentio, nec accura-ta, neque distincta, nihilominus ex iis ne unus quidem est qui memoravit causam ejus-morbi efficientem, et quare eveniat, ut illum vix effugiat vel unus mortalium : nec tradidit species curatio-nis ejus in locis suis. »

(3) Voici tout ce que dit sur ce point l'auteur anglais d'un ouvrage historique sur la médecine, qui ne m'est connu que d'après la traduction du-née tout nouvellement.

« Nous devons aux Arabes la première description de trois nouvelles maladies, qui sont la petite vé-role, la rougeole, et la spina-ventosa ou curie des os. Les deux premières, plus fumeuses à l'Europe que ne l'avaient été les guerres les plus sanglantes dont les annales du monde nous eussent conservé la mémoire, n'étaient connues, avant cette époque,

sion grecque du Traité de Rhazès, regardée par quelques savants comme un ouvrage du xie siècle. Elle a été publiée par l'habile médecin Jacques Goupié, sous le titre suivant, *PAZH TOY ΘΑΥΜΑΣΤΟΥ ΙΑΤΡΟΥ λόγος περὶ λοιμωχῆς, ἐξεληνισθεὶς δὲ τῆς Σύρων θαλάσσην χρός τὴν ἡμετέραν*: et elle se trouve à la suite des *Thérapeutiques* d'Alexandre de Tralles, dans la superbe édition de cet auteur, sortie des presses de Robert Etienne, en 1548, In-fol. Environ seize ans plus tard, Sébastien Colin, médecin, de Fontenay (ville du Poitou), traduisit cette même version grecque en français (1) : son travail, achevé le 20 juillet 1564, fut dédié dans le cours de l'année 1565, à Jacques de Billy, abbé de Saint-Michel-en-l'Herm (2), et ne parut imprimé qu'en 1566. Sébastien Colin croyait que la version grecque du traité de Rhazès était d'Alexandre de Tralles. Son erreur est palpable. Alexandre de Tralles florissait sous le règne de Justinien (du 1er août 528 au 14 novembre 565), et Rhazès a composé son traité (conf. Casir. *Bibl. Ar. Hisp. Esc. tom. I.*, p. 173, Col. not. in *Al-Ferg.* pag. 213,) pour al-Mansor, neveu frernel du calife Moctâfi (de l'an 902 à 908 de J. C.), et gouverneur de la ville de Rei. Peut-être Sébastien Colin a-t-il cru que Jacques Goupié, ayant publié cette version grecque à la suite des *Thérapeutiques* d'Alexandre de Tralles, devait être censé la lui avoir attribuée. Mais, à moins que Jacques Goupié n'ait (ce que j'ignore) manifesté ailleurs cette opinion, on ne doit point la lui supposer; car, dans C

dans aucune partie du globe fréquentée par les Européens: du moins on n'en trouve des traces dans aucun médecin, poète, historien grec ou romain. Ces deux poisons nous furent apportés, dit-on, des déserts de l'Arabie, par les sectateurs de Mahomet. C'est en Egypte, et sous le règne d'Omar successeur de Mahomet, que je trouve les plus anciens vestiges de la petite vérole: car c'est à peu près à cette époque qu'Aaron écrivait sur cette maladie au rapport de Rhazès. Les mahométans répandirent bientôt le venin variolique dans la Syrie, l'Egypte, la Perse, l'Espagne, et partout où ils portèrent leurs armes victorieuses. Plusieurs siècles après, les croisades achevèrent d'en infester toute l'Europe, où depuis ce temps ces deux maladies ont fait des ravages incroyables. »

Voyez l'*Esquisse d'une histoire de la médecine et de la chirurgie*, depuis leur commencement jusqu'à nos jours, ainsi que leurs principaux auteurs, progrès, imperfections et erreurs. Traduite de l'anglais de M. W. Black, M. D., par Coray, chap. V, pag. 169.

(1) Voici le titre de cet ouvrage: *Traité de la peste, et de sa guérison*, premièrement écrit en langue syriaque, par Rhazès, médecin admirable, interprété en grec par Alexandre Trallian, et nouvellement traduit de grec en français par M. Sébastien Colin, médecin à Fontenay. — Plus, un épître contenant les causes, remèdes et préservatifs de la peste, composé par ledit Colin. — Aussi une briève exposition de certains mots rencontrés en traduisant cet auteur, laquelle a semblé être nécessaire pour avoir plus facile intelligence de cette traduction. — Avec un traité contenant le régime et façon de vivre, utile aux amateurs de

A son édition des *Thérapeutiques* d'Alexandre de Tralles, et de la version grecque du traité de Rhazès, non plus que dans les notes qu'il y a jointes, il ne dit absolument rien de semblable. Dans le cours de la version grecque, aucun passage ne peut servir à faire connaître quel en était l'auteur, ni à quelle époque elle avait été faite; seulement le traducteur annonce qu'il avait travaillé par les ordres de l'empereur sous le règne duquel il écrivait: Άλλ' οὖν πειθομαι τῷ προστάγματι σου, θεούστε καὶ αἰσθάστε αὐτόκρατορ, τὴν παρὰ τῷ σοφῷ τούτῳ PAZH καλλίστην καὶ τελειοτάτην περὶ τῆς λοιμωχῆς νόσου πραγματείαν. Συραχνυκαῖς λέξισι ἀκτεινεμένην εἰς τὴν Ἑλληνίδα μεταμειψάμενοι φανῆν ἑγέρχαμεν τῷ κράτει σου κ. τ. λ. (conf. edit. Jac. Goup. p. 243). D'après ce passage, Fabricius (conf. Fabric. *Bibl. gr. lib. VI*, c. VII, § 15, t. XII, pag. 692) a pensé que l'empereur dont il y était question devait être Constantin X Ducas (qui régna du 25 décembre 1059, au mois de mai 1067). Je ne vois aucun motif d'adopter ce sentiment, si ce n'est qu'on veuille se persuader que la version grecque a dû suivre de près la composition arabe du traité. Mais (je ne le dissimile point), loin que ce motif me paraisse avoir aucune force, je pencherais plutôt à croire que, au contraire, il a dû s'écouler un temps considérable avant qu'un écrit composé en arabe par Rhazès pût être fort répandu, et inspirer, à Constantinople, le désir de le voir traduit en grec. Toutefois je sens moi-même que, avant d'embrasser fortement cette dernière

leur santé, composé par ledit Colin.... A Pontois, par Engelbert de Marnel, 1566, in-8°, Bibliot. nat. 2370 T. » A la fin du traité de Rhazès, on lit: « Fin d'un traité de la peste; premièrement en langue syriaque, par Rhazès; secondelement en grec, par Alexandre Trallian, traduit en français, par Sébastien Colin, médecin, le vingtie...me juillet mil cinq cent soixante-quatre. »

L'auteur de la traduction moderne du traité de Rhazès, non-seulement n'a pas connu la version de S. Colin, mais est tombé en d'étranges erreurs, lorsqu'il a parlé de la version grecque, et de Rhazès lui-même (conf. *Hist de la petite vérole* par M. J. J. Paulet, t. II, part. II, 1768).

(2) « XXV. Jacobus de Billy, inter Musas. edatus, et Graece maxime doctus, Gregorium Nazianzenum, Joanneo-Damascenum, etc., est interpretatus. Favit autem ejus studiis Joannes frater natu major, qui in ipsius gratiam abbatiae quibus potiebatur abdicavit.

« Abbas erat S. Michaelis in Eremo et B. Maris de Castellariis in Rhea insula, anno 1566, quo die 5 Maii, innovavit statuta Bertrandi de Moussy abbatis. (Nous voyons, par l'Epltre dédicatoire de Sébastien Colin, que Jacques de Billy avait déjà remplacé son frère dans le régime abbatial, au plus tard dès l'année 1565.)

« Vixit usque ad annum 1581, quo Parisii e vivis excessit, die 25 Decembris; sepultusque est ad S. Severini fanum, in choro, ubi visitur ejus sepulcrum cum epitaphio. Ejus elogium habemus lib. III, Elog. Scævola Sammarthani.

« Ipso regente destructum est monasterium a Petro Villates, domino de Champagne. » Gall. Christ. nov. tom. II, col. 1421, C. E.

idée, il conviendrait de se livrer à un mûr examen ; car je n'ignore point que, précisément dans les XIe et XIIe siècles, à plusieurs reprises, l'histoire nous montre la cour de Constantinople très-empêtrée d'attirer à son service des médecins arabes, tant alors ils avaient de réputation au-dessus des médecins grecs. Quoi qu'il en soit, on peut toujours dire que rien ne paraît fonder bien solidement l'opinion de Fabricius, concernant l'époque, assez précise, à laquelle ce savant homme voulait rapporter la version grecque du traité de Rhazès. La Bibliothèque Nationale offre quatre exemplaires manuscrits (2200, 2201, 2202, 2208, ix fol.) de cette version, mais tous assez modernes ; aucun des quatre (au moins je le crois ainsi) ne saurait être regardé comme pouvant remonter plus haut que la dernière moitié du XVe siècle, ni même, peut-être, comme étant décidément antérieur à 1450. Dans trois de ces manuscrits (2200, 2201, 2202), la version reste partout anonyme. Dans le quatrième (2228), elle est attribuée à *Actuarium* : Περὶ λογικῆς τοῦ Πατέρης ἐρμηνείᾳ Ἀκτυαπλού. Il faut l'observer, ce titre n'est point du même caractère que la pièce elle-même : évidemment il est d'une main beaucoup plus moderne. Toutefois, c'est peut-être uniquement sur cet énoncé que s'appuie l'opinion de ceux qui attribuent la version grecque du traité de Rhazès au célèbre médecin Jean l'Actuaire [*Actuarium*]. Mais cette opinion, fut-elle inébranlablement fondée, ne contredit pas en aucune manière ce que j'ai dit ici touchant l'ignorance dans laquelle les médecins grecs me paraissent être restés jusque dans le XIIIe siècle, et peut-être encore plus tard, sur tout ce qui tient à l'essence, aux signes caractéristiques et à la cure de la petite vérole. Jean l'Actuaire florissait sous le règne d'Andronic II Palæologue (c'est-à-dire du 11 décembre 1282 au 24 mai 1328). Mal à propos on a voulu quelquefois le faire vivre dès la fin du XIe siècle ; j'aurai ailleurs l'occasion de fixer irrévocablement ce point de chronologie, demeuré jusqu'à cette heure dans le vague, et qui ne laisse pas d'être important pour l'histoire de la médecine. Ici, je me contente d'ajouter qu'il est peut-être permis de douter, et très-fort, si en effet la version grecque du traité de Rhazès a été l'ouvrage de Jean l'Actuaire. Je dis plus ; fallût-il en convenir, je ne sais si je ne nie permettrais pas encore d'affirmer que Jean l'Actuaire, tout en traduisant Rhazès, n'a nullement reconnu l'espèce de maladie que nous nommons la petite vérole. Quant aux autres écrits de ce médecin grec, j'ai été dans le cas de les examiner long, tant ceux qui sont absolument iné-

A dits, que ceux qui, publiés en latin, sont restés jusqu'à présent anecdotes pour le texte grec. J'ai même transcrit une bonne partie de ceux qui sont dans le dernier cas, et je ne tarderai pas à en donner une notice ; mais je ne me rappelle point y avoir rien vu qui eût rapport à la petite vérole.

Au surplus, la lettre de Théodore, entre plusieurs passages dignes de quelque attention, en présente un qui paraîtra peut-être fort remarquable : c'est c^e lui où Théodore semble dire que la maladie dont il avait été frappé, et qui me paraît (a) avoir été celle que nous appelons spécialement la petite vérole, était communément appelée *eulogia* ; et on verra combien le P. Lazeri a été loin de rien comprendre à ce passage. Sans doute, le terme grec εὐλογία, pris dans la signification d'une maladie pestilentielle, est connu. Il est vrai que les Lexiques les plus importants, tels que ceux qui portent les noms d'Hésychius, de Suidas, de Photius, ne le présentent point ; mais il ne faut point s'en étonner, puisque le terme εὐλογία, dans une pareille acceptation, appartient aux bas siècles. La version grecque du Traité de Rhazès nous fournit, à cet égard, un témoignage précis (conf. edit. Jac. Goup. c. II, p. 266) : Τὰ δὲ λογικὰ σώματα, τὰ χολώδη· καὶ ἔπρα καὶ θερμά, ἀκτετήσαιει πρὸς τὴν ΕΥΛΟΓΙΑΝ· ΕΥΛΟΓΙΑΝ δὲ ὄντος σαν οἱ πιλαιοὶ τὸ ἐν εἰδός, τὸ μοχθηρότερον τῶν δύο, καθά καὶ περὶ παλλῶν οὔτες δινεμάζεσθαι ταῦτα ἀκούω. 'Εν γὰρ ταῖς Ἑλληνικαῖς διαλέξεσι κλήσις ταῦτης οὐκ εὑρεται. 'Ο δὲ σοφὸς οὗτος ἀνήρ εῇ ιδίᾳ διατέκτης ΧΑΣΙΕ ὄντος· δηλοτε δὲ η λέξις τὸ ικτερόν. Οἷμα δέ οτι κατ' αὐτήν τὴν ΔΟΙΚΗΝ· δέ λόγος βούλεται. Εἰ δέ καὶ διαφέρουσι ἀλλήλων ἐν ταῖς διαθέσεσιν, ἀλλ' οὐν καὶ κοινότητα ἔχουσι, καὶ οὐδὲν ἀπεικόνισται. Ce que Sébastien Collin a rendu de la manière suivante (chap. II : *Des corps sujets à la peste*) : « Les corps grêles et à tenués, colériques, secs et chauds, sont sujets à une pestilence atroce et sévère, laquelle les anciens ont nommée *eulogia*, pour ce qu'entre les deux espèces de pestilence elle est la plus dangereuse, et est nommée *eulogia*, comme si tu disais : *Digne d'être observée*, ainsi que j'ai entendu de plusieurs qu'elle est ainsi nommée : car tel nom ne se trouve point entre les dictions grecques. Mais ce sage personnage (Rhazès) la nomme en sa langue *chapse*. Pour ce j'estime qu'en telle pestilence soit besoin d'une grande considération et raison. » Naturellement Meursius eût dû connaître cette acceptation donnée par les Grecs du Bas-Empire au terme εὐλογία. Toutefois il ne l'a point recueillie. Simon Portius v^a avait fait attention (conf. *Simonis Portii Dictionar. Graeco-rulgare*,

(a) Theili conjecturam confirmat Villosonus in epistola ad ipsum Theilum data : « Vous avez bien raison de dire qu'εὐλογία, et au pluriel τὰ εὐλογίατα (en grec moderne), veut dire la petite vérole. Les Grecs, aujourd'hui, n'ont pas d'autre terme pour exprimer cette maladie. Les Turcs l'appellent de même *moubarak*, ce qui, en arabe, veut dire littéralement bénit. En grec moderne, la forme du pluriel des noms en τα, est ταῖς, τὰ εὐλογίατα. Ainsi Simon Portius a raison. Si vous en aviez besoin, je vous chercherais et m'engagerais à vous trouver un passage de la Byzantine, où il est parlé d'une princesse grecque du Bas-Empire défigurée par la petite vérole. Le P. Lazeri s'est trompé, et vous avez parfaitement raison. Théodore Prodrome fait allusion à ce nom d'εὐλογία, lorsqu'il dit : 'Ηταν τὸ ἱαπατον καρτω; ΕΥΛΟΓΩΝΤΑΙ οὐθέσταν ἀνθρωποι.' » Vide *Notices des mss. tom. VII*, partie II, pag. 256.

Græco-litterale, et Latinum, edit. Paris, 1625, in-4° p. 72; mais le lexicographe semble avoir trouvé en ce sens le terme *εὐλογίας*, non le terme *Εὐλογία*, puisqu'il dit seulement :

ΕΥΛΟΓΙΑ. [εὐχή.] Εὐλογία, Εὐηγροπλ. *Benedictio.*
Η ΕΥΛΟΓΙΑΙΣ. Αἱ ἀκτινὲς, Εφηνιδές, Ιωνος. *Vari.*

Le livre fourmillant de fautes typographiques, on ne peut rien conclure de cette leçon. Simon Portius, comme on voit, ne cite point ses autorités. Du Gange (*Gloss. med. et inf. Græc. col. 448*) n'en allègue point d'autre que celle de Portius lui-même, et celle de la version grecque de Rhazès, dont il rapporte le passage cité ci-dessus ; de là, peut-être, nous devons inférer qu'il n'avait rencontré ce terme nulle part ailleurs. Conséquemment, on pourrait croire que la lettre de Théodore Prodrome devient pour nous l'exemple le plus ancien du mot *εὐλογία*, pris dans l'acception dont il est ici question.

ARTICLE XX.

[Morceau contenu au folio 51, verso, lin. 17, n. VII de l'index grec.]

Seconde lettre de Théodore Prodrome à l'orphanotrophe et nomophylax, sur la maladie aiguë dont il était à peine délivré (1).

ARTICLE XXI.

[Morceau contenu au fol. 51, verso, lin. 10, n. VIII de l'index grec.]

Lettre de Théodore Prodrome au prélat métropolitain de Trébizonde (2). Il remercie le prélat des présents qu'il en avait reçus, et lui rend compte des effets de la maladie aiguë dont il était à peine délivré.

ARTICLE XXII.

[Morceau contenu au fol. 53, recto, lin. 7, n. IX de l'index grec.]

Eloge de l'éloquence, ou (pour mieux exprimer le sens du terme grec), de l'élocution de l'orphanotrophe et nomophylax Alexis Aristène; par Théodore Prodrome.

Le P. Lazeri a connu cette pièce, et l'a indi-

(1) Conf. *Miscellaneorum ex mss. libris bibliothecæ Collegii Romani Societatis Jesu, t. I, ed. 1754, p. 64, n. XI.*

(2) V. ibid., p. 46, n. X.

On trouve peu de chose sur les prélates qui purent occuper le siège métropolitain de Trébizonde à l'époque où Théodore Prodrome florissait.

« VII. CONSTANTINUS. Duabus synodis Alexi patriarchæ, que habitas sunt anno mundi 6586, mensis Novembri et Januario, ind. XII (seu Christi 1023 et 1024), aderat *Constantinus Trapezuntius metropolita, Κωνσταντίου Τραπεζούντος. Jur. Græco-Ram. I. IV*, pag. 250.

« VIII. Leo. Illi infastæ synodo a qua Michaelio patriarcha præside (1043-1059), Leonis PP. IX legatus anathema dictum est, aderat cum paucis aliis Leo Trapezuntis, Λεοντος Τραπεζούντος. *Allat. Dissert. II de libr. Eccles. Græc.*

« IX. Anno Christi 1157, habita Constantino-poli synodus est, propter Solerichum Panteugenum,

▲ quæs (3) comme existante dans le manuscrit du collège romain ; mais il ne l'a point publiée. Je la crois intéressante à plusieurs égards. Théodore y a répandu beaucoup d'érudition ; il y montre une grande connaissance des auteurs anciens, et de ce que, dans son siècle, dans sa religion et son état, on appelait la littérature profane ; de plus, c'est avec grâce qu'il y fait un fréquent emploi des Lettres saintes. On le voit ici rappeler une foule de traits historiques : peut-être n'y en a-t-il aucun qui soit totalement inconnu au littérateur profondément versé dans l'étude de la langue grecque, et dont la mémoire ne laisse rien échapper de ce qu'il a lu une fois ; mais plusieurs paraîtront neufs à un assez grand nombre de lecteurs, même des plus instruits. B Ce ne sera peut-être point sans quelque peine, du moins sans quelques recherches, qu'ils retrouveront la source où Théodore doit avoir puise, d'abord un distique relatif à un certain Démophile qui, dépourvu de toute espèce de talent, s'était mis à faire l'éloge des chants d'Orphée, et ensuite tout ce qu'il dit sur l'origine de diverses sciences ou connaissances. On aimera également à voir quelle tradition il suivait relativement à la succession des opinions philosophiques.

Pour exemple des orateurs ou rhéteurs que de son temps les princes de la race des Comnènes, sous l'empire desquels il a vécu et fleuri, parurent estimer et favoriser le plus, il cite Lizix de Bysance, dont l'élocution, pleine d'ailleurs des grâces attiques, était un peu défigurée par un défaut de prononciation que les Grecs appelaient φελλίσμα, et que nous n'avons peut-être pas encore pu nous définir bien nettement. Ce personnage, à ce qu'il me semble, nous a été jusqu'à cette heure totalement inconnu. Deux lettres que Théodore lui adresse et que le P. Lazeri a déjà publiées, mais non sans incorrection, peuvent donner une idée peu avantageuse de Lizix, quant aux qualités du cœur, et surtout quant à la sincérité et à la constance de son amour pour les lettres ; mais quant à la culture de l'esprit et à la réputation d'éloquence, d'après ce

6 Antiochiae patriarcham electum, qui Christum sibi uti Deo sacrificium obtulisse negaret. Aderat cum metropolitis aliis Michael Trapezuntius, ut discutir ex Thesauro Nicetæ Choniata Græco, qui manu exaratus amplio volumine exstat in bibliotheca regia (hodie 1234), olim vero fuit Cl. Stephani Baluzii.

« Hunc oscitans Leo Allatius omisit, in Vindictis synodi Ephesinæ, pag. 584 et 585, ubi aliorum qui conveverant singula nomen recitat.

« X. MICHAEL. Anno Christi 1166, habita synodus est, Luca Chrysoberge patriarcha præside, propter Alamanos qui Constantiopolis agebant; quos Joannes quidam Corcyrensis, aliquic nonnulli erroris insimulabant, quod Christum humanitatem Patre minorem dicerent. Damnatus Joannes fuit, assidente cum metropolitis aliis Michaelae Trapezuntius. *Or. Christ. tom. I, col. 511 et 512.*

(3) Conf. *Miscellaneorum ex mss. libris bibliothecæ Collegii Romani Societatis Jesu. Tom. I, in epistol. Theodor. Prodri. p. 4.*

qui est dit ici, nous devons croire que Lixiz fut un homme distingué.

En un autre passage, Théodore semblerait avoir voulu vanter l'éloquence d'un patriarche de Constantinople, qui siégea en effet de son temps : je parle de Jean IX, surnommé *Hieromnémon*, qui ayant remplacé Nicolas III, dit le *Grammairien*, mort en 1111, tint le siège patriarchal de Constantinople jusqu'en 1134 (1). Jean IX, Chalcédonien de naissance, avait, avant son exaltation, été diacon de l'Eglise de Constantinople, et honoré de la dignité de hiéromnémon, dignité qui était la douzième dans la hiérarchie de l'Eglise Constantinopolitain. Nous savons, mais vaguement, qu'il avait beaucoup de mérite littéraire. Fabricius ne paraît pas avoir cru que l'on ait conservé aucune production de ce prélat, car il ne l'a cité nulle part dans la *Bibliotheca Graeca*. On voit ici que Théodore attribue à en hiéromnémon une élocution qui réunissait toutes les qualités sans aucun des défauts de celle dont on avait fait tant d'honneur, soit jadis à Démosthène, à Aristote, à Dion Chrysostome ; soit en dernier lieu à Lixiz. Mais l'hiéromnémon à qui il donne tant d'éloges, il ne le désigne par aucune autre dénomination que celle-là, qui peut avoir été commune à plusieurs personnages. Alexis Aristène lui-même, avant d'être élevé aux dignités de *nomophylax*, de *protectice*, d'*orphanotrophe*, pourrait avoir passé par le grade de *hiéromnémon* (2). Que dis-je ? Théodore ne nous permet pas d'en douter. On rencontre un autre passage dans lequel on voit évidemment que l'hiéromnémon dont alors il parle, est Alexis Aristène lui-même.

C'est encore un endroit remarquable que celui où Théodore parle des différents peuples et des diverses personnes qui, selon lui, inventèrent la σάλπιγξ, l'αὐλός, le δέλχορον, l'harmonie Lydicane, la φύρμιγξ, la cythare, l'hymne, la χορεία, l'ἀπόρχησις ; et ce qu'il en dit pourrait donner matière à plusieurs observations intéressantes, ainsi que la citation d'un passage de Proclus le Lycien.

Plus le lecteur sera familiarisé avec les auteurs anciens, plus il reconnaîtra ici, ou d'allusions à leurs maximes, ou de parodies heureuses de leurs

A expressions, on d'emplois textuels de leurs propres termes. Je ne dissimile point qu'il y en a peut-être beaucoup qui m'auront échappé. Telle sera, par exemple, l'expression, λαχησταῖς ἐν πέτρησιν αὐθοῦ μόνον, qui me semble devoir être relative à quelques vers d'un des poètes tragiques.

Je me borne à indiquer une partie de ce qui peut mériter attention dans cette pièce. Je ne joindrai au texte qu'un très-petit nombre de notes fort succinctes : ce ne serait ni sans beaucoup de peine, ni sans bien du loisir, que je pourrais l'accompagner d'une traduction et d'un commentaire capables de satisfaire complètement le lecteur.

ARTICLE. XXIII.

B [Morceau contenu au fol. 56 recto, lin. 22, n. X de l'Index grec.]

Discours oratoire ou félicitations à l'orphanotrophe-protectice-nomophylax Alexis Aristène, sur sa rentrée dans le poste d'orphanotrophe ; par Théodore Prodrome.

C Cette pièce, de même que la précédente, a été simplement indiquée par le P. Lazeri (3), comme existante dans le Collège romain, et ne fait point partie de celles qu'il a données. Elle nous apprend diverses particularités concernant la vie et l'état de Théodore Prodrome, dont le personnel, d'ailleurs, nous est peu connu. D'après ce qu'il dit ici, on voit que sans doute il avait quelque emploi dans ce qui constituait l'établissement de l'*orphanotropheion*. Vraisemblablement, cet emploi était ce que nous appellerions une *chaire de professeur*. D'une part, on saurait douter qu'il n'y eût une école et des classes fondées dans cet hospice ; et, de l'autre part, de ce que Théodore dit dans l'une de ses lettres à Lixiz, dont nous avons déjà parlé, on peut inférer qu'il avait rempli quelque chaire d'enseignement.

Certainement, le P. Lazeri a raison de dire que ces espèces de chaires ont été souvent désignées par le terme βῆμα. Il a pu dire, avec une égale justesse, que, indépendamment de sa signification la plus usitée, savoir, celle de la *chaire élérée dans le sanctuaire des églises*, le terme βῆμα s'appliquait pareillement à tout siège élevé d'où on parlait, soit

(1) Jean IX est un des patriarches de Constantinople sur lesquels l'histoire nous a transmis le moins de détails. Zonaras, en parlant du successeur de Nicolas III, ne peut avoir en vue que le personnage dont il est ici question, mais il ne le nomme point : Οὐ πατράρχης Νικόλαος ἐπει εἰκοσι πρὶς ἐπετέτα ἐνταῦθαις τῇ ἐκκλησίᾳ ιθύνας, καὶ ἐς γῆρας ἀλάσσες βαθὺν, νοσήσας ἀπέδιων· οὐ τὴν ἐκφορὰν μεγαλοπρεπῶς ὁ αὐτοκράτωρ ἐτίμασεν. Εἴτα ἔτερον εἰς τὸν πατραρχικὸν ἐγκαθίδρυσεν, ἵνα μὲν τοῦ κλήρου τῆς ἐκκλησίας, τοῦ τῶν διακόνων δὲ γε βαθμοῦ, καὶ τοῖς πατραρχικοῖς συναπότομενον ἀρχούσιν, ἀδελφοῖς δὲ τοῖς ἐν Χαλκηδόνι τότε προσδρεύοντος ἐκκλησίας, ἤγοις ἐντεθραμμένοις τοῖς τε βύρασιν καὶ τοῖς καθήμασι, αὐτὸς ὁ βασιλεὺς τῇ ἐκκλησίᾳ ἐπιδεδημητκώς, καὶ αὐτὸς ἐν ταῦτῃ προχειρισάμενος. Lib. XVIII, § XXV, pag. 303 D.

Il y a lieu de croire que cet évêque de Chalcédon.

PATR. GR. CXXXIII.

Doine, oncle maternel de Jean IX, dont Zonaras parle ici, était Michael, celui-là même à qui s'adresse la 27e lettre du prélat métropolitain des Bulgares, Théophylacte. C'est sans doute à cause de cette parenté que Nicéphore Calixte, supposant notre patriarche né à Chalcédoine, le nomme le *Chalcédonien*.

Deux monuments chronologiques lui donnent vingt-trois années de patriarcat, ce qui reporte sa mort à l'année 1134.

(2) Voy. Du Cange, *Glossar. med. et inf. Græc.* V^o ἑρορυθμῶν, col. 510.

It. P. J. Goar, *not. et observ. in Codinum*, lib. 1, cap. 1, p. 5, C, pag. 7, B, pag. 13, not. 24.

It. Jacob Gretser, *observ. et emend. in Codinum*, lib. 1, cap. 7, § 2.

(3) Voy. *Miscellaneorum*, ex mss. libris Bibliothecæ Collegii Romani Societatis Jesu, tom. I, in epist. Thcod. Prodri., pag. 4.

dans les assemblées publiques, soit au barreau. Il n'avance non plus rien que de vrai, lorsqu'il énonce que Théodore emploie ici le mot βῆμα pour désigner et *le trône impérial et le trône patriarchal*, moins peut-être dans le sens physique, comme sièges éminents, que dans le sens métaphorique, comme attributs de la puissance temporelle et de la puissance spirituelle. Toutes ces interprétations se trouvent, en effet, appuyées sur des témoignages irrécusables; mais elles ne suffisent point pour nous faire entendre clairement ce qui pouvait autoriser Théodore à dire qu'Alexis Aristène, en raison des emplois qui lui étaient confisés, se trouvait, ce qu'on ne pouvait dire de personne, occuper tout à la fois et l'une et l'autre chaire; c'est-à-dire, *la spirituelle et la temporelle*. Le passage où Théodore parle en ce sens, appellera l'attention des lecteurs érudits, et pourra leur donner matière à quelque recherche. Par la suite, on reconnaîtra que souvent aussi, chez notre auteur, le terme βῆμα signifie *le clergé* en général. Du moins Théodore paraît-il avoir donné à ce mot une latitude bien plus grande que celle qui résulte des citations rassemblées par du Cange dans son lexique; d'après cette observation, je crois devoir rapporter en note ce qu'il a dit sur ce terme (1).

ARTICLE XXIV.

[Morceau contenu au fol. 39 recto, lin. 1, n. XI de l'Index grec].

Lettre a l'orphanotrophe protecde nomophylax, Alexis Aristène.

Cette lettre est du nombre des quatorze que le

(1) BHMA. *Sacrarium.* "Ἄδυτον, locus in templo ubi consistunt sacerdotes, et quem nulli laico ingressi fas erat, præterquam imperatori, cui licuit προσάξει δῶρα τῷ πλάσαντι, in ipso bema, seu ἔνδον λεποῦ θυσιαστηρίου" idque κατὰ τινα ἀρχαιοτάτην παράδοσιν, ut est in syuodo Trullana, *Can.* 69.

Lexicon ms. Cyrilli: "Ἄδυτον· τὸ ἀπόκρυφον μέρος· τὸν λεποῦ, ἡτοι βῆμα, ἐν ψ οὐ θεμιτὸν πάσιν ἐπιβάλνειν."

Germanus, patriarcha Constantinopolitanus, in *Mystagog.*: Βῆμα, ἕστιν ὑπέρθινος; τότες, καὶ θρόνος ἐν ὑπερ δ παμβασιλεὺς Χριστὸς προκάθηται· κατὰ τῶν αὐτοῦ ἀποστολῶν, etc.

Concilium Laodicensum, can. 55: "Οτι οὐ δεῖ προσβύτερους πρὸ τῆς εἰσόδου τοῦ ἐπισκόπου εἰσενεῖν καὶ καυΐζεσθαι ἐν τῷ βῆματι. Adde *Can.* 19.

Gregorius Nazianzenus, *Carm.* 41: Βῆμα τὸ δ' ἀγγελήσιον χορωσταῖσθαι τεθῆλος.

Palladius, in *Vita Cibrysostomi*, pag. 18: Καὶ ὅπλοις τὸ βῆμα περιτοιχίζετο, etc.

Vita S. Nilii junioris, pag. 22: "Οπου στανται οι πόδες; αὐτοῦ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, ὡς καὶ τὸ ἄγιον βῆμα τοῦ θυσιαστηρίου. Adde, pag. 59.

Anonymus de locis Hierosol., cap. 1: Εἰς αὐτὴν τὴν τροπήν αἴνεται τὸ βῆμα τοῦ ναοῦ, διπού εἰλειτούργουν οἱ δρόδοδοις.

Vetus inscriptio, apud Gruterum, 71, 1: ΑΥΤΑΙΣ ΤΑΙΣ ΗΜΕΡΑΙΣ ΓΑΙΩ ΤΙΝΙ ΤΥΦΛΩ ΕΧΡΗΜΑΤΙΣΕΝ ΕΛΘΕΙΝ ΕΠΙ ΤΟ ΑΡΙΣΤΕΡΟΝ ΒΗΜΑ ΚΑΙ ΗΡΟΣΚΥΝΗΣΑΙ ΕΙΤΑ ΑΠΟ ΤΟΥ ΔΕΞΙΟΥ ΕΛΘΕΙΝ ΕΠΙ ΤΟ ΑΡΙΣΤΕΡΟΝ ΚΑΙ ΘΕΙΝΑΙ ΤΟΥΣ ΠΕΝΤΕ ΔΑΚΤΥΛΟΥΣ ΕΙΠΑΝΟ ΤΟΥ ΒΗΜΑΤΟΣ, etc.

A P. Lazeri a publiées (2); on la trouve dans son Recueil, sous le n. 43, p. 72 : mais le texte y est si fréquemment altéré, et la version, soit en italien, soit en latin, est si fautive, qu'il ne peut être superflu de reproduire cette pièce en entier, et de la présenter correctement.

On a vu, par le discours oratoire qui forme l'article XXIII, qu'Alexis Aristène, personnage distingué sous le règne d'Alexis I Comnène, avait été, à deux reprises différentes, chargé de l'emploi d'*orphanotrophe*, c'est-à-dire, d'*administrateur de l'orphelinat*. Vraisemblablement, à l'occasion de la rentrée de ce magistrat dans un poste si important, il avait été célébré une fête solennelle. L'archevêque de Nicomédie n'avait point manqué d'y assister ; mais la foule l'avait empêché d'approcher de l'Orphanotrophe. Ne voulant point qu'un magistrat si éminent pût le soupçonner d'avoir, en cette occasion, négligé de lui marquer son attachement, l'archevêque chargea le personnage qui écrit cette lettre, de faire savoir à l'Orphanotrophe qu'il s'était rendu à la fête, mais que, malgré ses efforts, il n'avait pu réussir à être aperçu de lui

J'ai déjà fait connaître Alexis Aristène (3), et j'ai parlé du triple emploi dont nous apprenons par les lettres et les discours de Théodore Prodrome (4), que ce magistrat fut honoré. Mais quel était le prélat qui, à l'époque où la lettre que je reproduis ici fut écrite, occupait le siège métropolitain de Nicomédie ? c'est ce que je ne saurais déterminer.

Il paraît qu'un peu avant le règne d'Alexis I

Alia apud eruditum Sponium, tom. III Itinerarii: ΙΕΡΟΦΑΝΤΗΣ ΙΕΡΟΚΗΡΥΞ... ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΠΕΡΙ ΤΟ ΒΗΜΑ, etc.

Alia vide in nostra Constantinopoli Christiana, lib. III, et apud Goarum in Euchologio, pag. 13 14. *Oi τροῦ βῆματος*, qui in synthrono, seu intra hematis cancellis sedent, in Euchologio, pag. 251, 253, 302. Dignitatis ecclesiasticæ. Ut contra, *oi ξώ τοῦ βῆματος*, quibus in bema sedere non licet, apud Sguropulum in historia Concilii Florentini, sect. XII, cap. 7, et in eodem Euchologio, pag. 302.

Eustathius, in Vita S. Eutychii Patri. Constantiopolitan, num. 99: "Οσοι βῆματος, καὶ δοτούντων κάτω.

Οι τοῦ iεραποκού βῆματος, apud Nicephor. Gregor., lib. III, pag. 33, editio 1.

Pachymères, lib. IX, cap. 1: Εἶτα καὶ τὴν iερὸν λειτουργίαν τελοῦντες, ἅμα μὲν αὐτὸς πατρόπληξ, μὲν ἀρχιερεὺς, καὶ οἱ τοῦ βῆματος πάντες, ἐπάκτιψι τῶν τελουμέων, καὶ τῷ νιψι κατὰ τὸ εἰκό συναφασιούν τὰ πρέποντα τῷ πιτρὶ τε καὶ βασιλεῖ.

Symeon Thessalonicensis, *De sacris ordinatio-nibus*, cap. cxl: Καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ τοῦ iεροῦ βῆματος τέξιν έχουσι τῶν ἄγγελων.

(2) *Miscellaneorum ex Mss. libris, etc.*, Romæ, 1754, in-8°, tom. I, p. 1-81.

(3) Ci-dessus, art. XVI.

(4) *Ibid.* Indépendamment de ce que j'ai déjà dit sur cet auteur, je donnerai une notice détaillée de sa vie et un index de tous ses ouvrages, à la suite des articles qui lui appartiennent dans notre manuscrit.

Commène (1), c'est-à-dire, antérieurement à l'année 1081, le siège métropolitain de Nicomédie avait été occupé par un prélat du nom de Basile. En effet, la première Novelle d'Alexis I Commène nous apprend que, sous le règne de ce prince, il existait une nièce de feu Basile, métropolitain de Nicomédie, nommée Anne, laquelle avait, relativement à la succession de son oncle, un procès commencé en première instance contre feu Etienne, évêque de Césarée, mais ensuite continué contre le protospathaire et tagmatophylax Michel, héritier ab intestat de cet évêque : Πόλλα μὲν δικαιστήρια ἀνὰ μέσον Ἀννης τῆς ἀνεψιᾶς τοῦ ἀποδεικώτος μητροπολίτου Νικομηδεῖτας Βασιλεῖου καὶ Στεφάνου περίτερον περιόντος ἐπισκόπου Καισαρείας, ὃτερον δὲ τοῦ πρωτοσπαθαρίου Μιχαὴλ καὶ ταγματοφύλακος. Le fait n'avait point échappé au P. le Quien ; il en parle à deux reprises différentes. Mais la manière dont le savant auteur de l'*Oriens Christianus* (*t. I, col. 586 A, et col. 594 E*) cite la Novelle d'où cette particularité se tire, est bien fautive. 1° Le P. le Quien a cru mal à propos que non-seulement la première, mais aussi la seconde Novelle d'Alexis I Commène, roulait sur l'affaire dont il est ici question. Toutefois, il n'y a que la première Novelle qui soit relative à cette affaire ; la seconde Novelle y est totalement étrangère. Ce qui a trompé le P. le Quien, est que, à la suite de la première Novelle, on trouve un autre acte qui en est comme l'appendix nécessaire, puisqu'il concerne aussi le procès sur lequel elle roule, mais qui néanmoins ne saurait être regardé comme une Novelle proprement dite et différente de la première. 2° Le Père le Quien a pensé que le prélat *Etienne*, dont la Novelle d'Alexis I Commène fait mention, devait être compté parmi ceux qui ont occupé le siège de Césarée en Cappadoce. Mais ce siège (*ibid., col. 594 E*) était un siège métropolitain. *Etienne*, ici, n'a d'autre titre que celui d'évêque de Césarée. Il paraît donc évident qu'il s'agit d'un évêque de Césarée en Bithynie, ville dont le siège épiscopal ressortissait au siège métropolitain de Nicomédie. D'après cette observation, il conviendra peut-être d'effacer le nom d'*Etienne* dans le catalogue des prélats qui ont occupé le siège métropolitain de Nicomédie, et de l'insérer dans la liste des évêques de Césarée en Bithynie (*Or. Chr. ib., col. 628, B.*).

Au surplus, il n'est peut-être pas aisé de fixer l'année dans laquelle la Novelle dont nous nous occupons en ce moment doit être émanée d'Alexis I Commène. Dans le *Jus Graeco-Romanum*, cette Novelle ne porte aucune date ; défaut qui se trouve également dans plusieurs des autres Novelles attribuées à cet empereur. Pour nous aider à placer

(1) Le règne d'Alexis I Commène date du mois de mars 1081, au 15 d'août 1118.

(2) Voyez *Jus Graeco-Romanum*, tom. I, lib. II, p. 123. Περὶ τοῦ χανονικοῦ, καὶ τῶν δομένων συνηθεῶν ὑπὲρ χειροτονίας, καὶ ἐρολογίας γάμου, καὶ

chronologiquement toutes celles qui sont dans ce cas, le rang que le *Jus Graeco-Romanum* leur assigne ne saurait nous servir de guide ; car le rédacteur n'a point gardé l'ordre chronologique, même pour celles qui portent une date précise : la plus ancienne de toutes celles qui sont datées avec précision, et qui est déterminément de l'année 1082, au mois d'août, γεγενημένον κατὰ τὸν Αὔγουστον μῆνα, τῆς ἡνεκτιῶνος ε', ἐν Ἐτεί τῷ, τοῦ φ., ne se trouve placée qu'après une autre qui, vu le synchronisme de l'indiction IX, ne saurait avoir été donnée avant le mois de septembre 1086, et qui pourrait être renvoyée à l'année 1100, sinon même à l'année 1113 : κατὰ μῆνα Σεπτέμβριον τῆς θ' ἐπινεμέσεως (2).

B Quoi qu'il en soit, si on peut absolument supposer que le métropolitain de Nicomédie, Basile, avait vu Alexis I Commène monter sur le trône, nous devons croire que du moins il avait survécu de peu à cet événement. Malgré l'omission de la date, on peut croire que la Novelle dont il est ici question, fut l'une des premières qui émanèrent de ce prince ; et tout ce qui y est dit de l'ancienneté du procès, donne lieu de penser que le prélat dont alors l'héritage était encore en litige, avait cessé de vivre depuis plusieurs années.

C Plus tard, sous le règne d'Alexis I Commène, nous trouvons le siège de Nicomédie occupé par un prélat du nom de Constantin II. Ce fut Constantin II qui, en qualité de métropolitain de Nicomédie, fut membre de cette assemblée solennelle, convoquée et présidée par l'empereur, dans le nouveau *Tribunium* du palais des Blachernes, et en présence de laquelle l'archevêque de Chalcédoine, Léon, ayant déclaré authentiquement qu'il se soumettait de bonne foi aux décisions du synode concernant le culte des images, fut réconcilié avec le patriarche d'Enchætes nommé Basile. Dans les différents endroits où le P. le Quien parle de cette assemblée, il paraît persuadé et il affirme qu'elle eut lieu en 1082, c'est-à-dire dans la seconde année du règne d'Alexis I Commène. Il me semble qu'encore ici le P. le Quien s'est trompé (*Conf. Or. Christ., t. I, col. 265, C. D, col. 595 A, col. 607, B, C*). L'acte émané de cette assemblée, et qu'il indique comme publié par le P. Montfaucon dans la *Bibliotheca Coisliniana* (*cod. XXXVI, ol. CCCV, apud Montf., p. 105*) présente un synchronisme qui nous force de descendre à une époque postérieure. Il y est dit que l'assemblée se tint à Constantinople, sous le patriarcat de Nicolas III (surnommé le Grammaire) ; ainsi, elle n'a pu avoir lieu avant l'année 1084 (3). Il est dit également que le patriarche de Jérusalem, Syméon II, y était présent. Nous ignorons en quelle année com-

περὶ τοῦ ἀερικοῦ καὶ πάντων τῶν ψυχῶν, χρυσόβουλον τυπικόν.

(3) Le patriarcat de Nicolas III (dit le Grammaire) peut dater du mois d'août 1084, jusqu'à dans l'année 1111.

merç le patriarchat de Syméon II : mais comme ce prélat se trouvait à Jérusalem en 1094 (1), et qu'il ne paraît pas être venu à Constantinople depuis cette époque, on est fondé à croire que l'assemblée dont il s'agit ici ne fut point tenue postérieurement à l'année 1094.

Plus tard encore, et seulement sous le règne de Jean Comnène (2), nous voyons siéger à Nicomédie un prélat nommé Nicétas. Ce fut avec Nicétas que l'évêque d'Havelberg, Anselme (3), député par l'empereur Lothaire II (4), et venu à Constantinople, tint des conférences au sujet des articles qui causaient le schisme entre les Grecs et les Latins. Pour marquer déterminément l'année dans laquelle ces conférences se tinrent, il faudrait peut-être entrer dans une longue discussion. Nous avons, il est vrai, un écrit (5) qu'Anselme lui-même, longtemps après son retour, rédigea, par complaisance pour le pape Eugène III (6), et dans lequel il rend compte des arguments qui lui avaient servi à combattre les opinions erronées des Grecs ; mais on n'y trouve rien qui indique l'époque précise de son voyage à Constantinople. Ainsi, tout ce qu'on peut affirmer, avant de se livrer à un plus étroit examen, est que les conférences d'Anselme avec le métropolitain de Nicomédie, Nicétas, ne sauraient avoir eu lieu ni avant le mois de mai 1125, ni après le mois de décembre 1136. Du reste, Nicétas nous est représenté par l'évêque d'Havelberg, comme un prélat du plus grand mérite, et jouissant de la plus haute considération dans le clergé de Constantinople (7).

Nous ignorons en quelle année. Nicétas cessa de vivre. Nous savons seulement que le métropolitain de Nicomédie fut présent à trois assemblées qui se tinrent au Thessalonique (8), la première, le vendredi 20 août 1143, pour le jugement et la déposition de Clément, évêque de Stasimes (9), et de Léonce, évêque de Balbisse (10), tous deux intrus (V. *Leo. Allat. loc. sup. cit. col. 681*).

(1) C'était Syméon II qui occupait le siège patriarchal de Jérusalem, et qui se trouva dans cette ville, lorsque Pierre l'Ermite y vint en 1094; et même, d'après le récit de Guillaume de Tyr (*lib. I. c. 11*), on peut conjecturer que Syméon siégeait et résidait dans cette ville depuis assez longtemps.

(2) Le règne de Jean Comnène. (dit *Cato-Jean*) date du 15 août 1118 au 8 avril 1143.

(3) Cet évêque d'Havelberg (ville de la Marche de Brandebourg et siège ressortissant au métropolitain de Magdebourg) est le même qui, vers la fin de l'année 1154, fut élevé sur le siège archiépiscopal de Ravenne. *Ughell. Ital. sacr. t. II. col. 367*, B.C.

(4) Le règne de l'empereur Lothaire II date du 30 avril 1125 au 4 décembre 1137.

(5) L'ouvrage dont il s'agit ici est intitulé *'Αντιτεμένον contraporitorum sub dialogo conscriptum. Vozey Dacher. Spicil. édit. in-fol. tom. I. p. 161.*

(6) Le pontificat d'Eugène III date du 27 février 1145 au 7 juillet 1153.

(7) *Conservavi autem, quantum memoria subministrabat, tenorem Dialogi quem cum venerabili ac doctissimo archiepiscopo Nicomedie Nechite (il fuit lire Nicete), in publico conventu apud urbem Constantinopolitanam, habui, addens quaedam non minus fiduci necessaria quam huic operi congrua.*

A Allat. de Eccl. Oc. et Or. pérp. consens., col. 671 et attachés à la secte des Bogomiles ; la seconde, le vendredi premier octobre de la même année, pour la réclusion du moine Niphon (*Id. ibid. col. 678*) ; la troisième, le mardi 22 février 1144, pour la condamnation de ce même moine comme herétique. Le P. le Quien énonce que pour lors ce n'était plus Nicetas qui remplissait le siège de Nicomédie. Mais on ne voit pas sur quelle autorité cette assertion peut être fondée. Dans les actes de ces trois assemblées, le nom du métropolitain de Nicomédie n'est pas exprimé (*Leo. Allat. loc. sup. cit. col. 681*).

En 1147, le mercredi 26 de février, il fut tenu au palais des Blachernes, une autre assemblée, dans laquelle le patriarche de Constantinople (*Id. ib. col. 683*), Cosmas, dit l'Attique, fut déposé comme atteint et convaincu d'hérésie (11).

Le métropolitain de Nicomédie, qui fut l'un des assistants, se nommait Jean IV. A ce sujet le P. le Quien s'est trompé deux fois (*Or. Christ. t. I. col. 267 E, 268 A*) : 1° il fait concourir le mercredi 26 de février 1147 avec l'indiction ix, tandis que c'était l'indiction x qui courrait depuis le mois de septembre 1146 ; 2° il a cru (*Ibid.*) que, dans le texte de l'assemblée publié par Léon Allatius, la date était fautive, et que, suivant la leçon présentée par l'éditeur, l'assemblée aurait été tenue le mercredi 26 février 1144 indiction x : ce qui ne pouvait pas être. Le P. le Quien ne s'était point aperçu que, dans l'acte publié par Léon Allatius, il est question de deux dates. L'une de ces deux dates se rapporte à la condamnation du moine Niphon, avec qui le patriarche Cosmas II était accusé d'avoir connivé ; et c'est l'acte de cette condamnation qui est rapporté deux fois avec justesse au mardi 22 février 1144, comme on a vu ci-dessus. L'autre date est celle de l'acte même par lequel le patriarche fut déposé ; et elle est également

*Fuit autem idem archiepiscopus Nechites (i. Nicetes) praeceps inter duodecim DIDASCALOS, qui, juxta morem sapientum Grecorum, et liberalium artium et divinarum Scripturarum studia regunt, et ceteris sapientibus, tanquam omnibus praeminentibus in doctrina praecepta, et ad quos omnes quastiones difficultissimas referuntur, et ab eis solitae deinceps sine retractatione, et pro confirmata sententia tenentur et scribuntur. » *Anselm. Prolog.*, inc. cit., p. 162.*

(8) Dénomination particulière d'une de ces salles du palais patriarchal qui, en général, étaient appelées *triclinia* : celle-ci avait vue sur la place dite l'Augusteon.

(9) *Stasimes ou Sasimes*, petite ville de la Cappadoce, située entre Césarée et Thyane. Elle est restée célèbre par les écrits de S. Grégoire de Nazianze, qui en fut évêque.

(10) *Balbisse ou Balbalisse*, n'est peut-être connue que par le fait dont il est ici question. Il paraît qu'elle devait appartenir à la seconde Cappadoce.

(11) Cosmas II, monié sur le siège patriarchal de Constantinople dans le cours de l'année 1146, fut déposé, comme il est dit ici, le mercredi 26 février 1147.

exprimée avec justesse, le 26 du mois de février, à la quatrième série, induction x (c'est-à-dire, de l'année 1147) : Φευροναπλιρ κς, ήμέρα τετάρτη, ινδικτίωνος δεκάτης. Ainsi le texte de Léon Allatius est correct, et c'est celui de l'*Oriens Christianus* (col. 595, E.) qu'il faut lire avec défiance, d'autant plus que dans l'article des métropolitains de Nicomédie, le P. le Quien place encore la déposition de Cosmas II en 1146.

En 1156, le prélat qui occupait le siège métropolitain de Nicomédie, se nommait *Théophylacte II*; c'est lui qui assista au synode tenu en cette année, le jeudi 26 de janvier, et dans lequel, à la troisième session qui eut lieu le lundi 13 de mai, Solérique l'anteugène, désigné patriarche d'Antioche, fut destitué pour cause d'hérésie (*Conf. Leo Allat. Vindic. synodi Ephesin.*, p. 584); mais, par inattention, le P. le Quien, dans l'article de ce patriarche (*Or. Christ. t. II, col. 758, D*) place le synode sous l'année 1155.

Par une nouvelle inadvertance le P. le Quien a pensé (*Or. Christ. loc. cit.*) que ce pouvait être Théophylacte II, sinon même son prédécesseur Jean IV, qui avait assisté à une assemblée synodale tenue le lundi 11 avril 1166 par le patriarche de Constantinople, Luc surnommé *Chrysoberge*; assemblée de laquelle il émana un décret pour prohiber les mariages dans le septième degré. Après avoir parlé de ce décret d'une manière assez juste, dans son article des patriarches de Constantinople, le P. le Quien, à l'article des métropolitains de Nicomédie (*Or. Christ. t. I, col. 269 E, 270 A. et 593 E*), rappelle le même acte (où le nom du métropolitain de Nicomédie n'est point exprimé), et il le rappelle comme si le *Jus Graeco-Romanum* en fixait la date à l'année 1151, induction iv; puis il s'autorise de cette date pour fonder son opinion relativement au métropolitain de Nicomédie, qui pouvait y avoir assisté. Mais il serait difficile d'accumuler plus d'erreurs en aussi peu de mots.

1° Le patriarcat de Luc Chrysoberge date, au plus tôt, de l'an 1155 (!).

2° L'indiction iv courut seulement du mois de septembre de cette même année 1155.

3° Dans le texte que présente le *Jus Graeco-Romanum* (*tom. I, p. 227*), le décret dont il s'agit est daté positivement du 11 avril de l'indiction xiv : Μηνὶ Ἀπριλὶᾳ τα', ἐπινεμήσεως τὸ, ce qui nous mène au lundi 11 avril 1166.

Ce ne dut donc pas être *Théophylacte II*, mais son successeur *Michel*, qui assista au synode dont il vient d'être parlé. En effet, nous savons que ce fut Michel qui signa les actes d'un autresynode tenu pareillement en 1066 à Constantinople (*Conf. Leo*

Allat. de Eccl. Or. et Occ. perp. cons., col. 689 et 690), et par lequel des Allemands, établis pour lors en cette ville, et accusés d'hérésie concernant le dogme de la divinité de Jésus-Christ, furent absous.

Voilà les seules notions que j'ai pu recueillir sur la succession des préfats métropolitains, durant tout le temps où Théodore Prodrome a pu vivre. Je dis, le temps où Théodore Prodrome a pu vivre, parce que la lettre dont il est question doit presque évidemment être attribuée à cet écrivain. Ce n'est pas que, strictement parlant, elle ne soit anonyme dans notre manuscrit, et, d'après le texte représenté par le P. Lazeri, elle doit l'être également dans le manuscrit dont il s'est servi; mais, selon toute apparence, cette lettre ne se trouverait point à la place qu'elle occupe dans notre exemplaire, si elle n'était point du même écrivain que les discours et lettres qui la précèdent, et qui portent le nom de Théodore Prodrome.

ARTICLES XXV, XXVI, XXVII, XXVIII.

[Morceaux qui commencent au fol. 59, recto, lin. 21, n. XII et XIII de l'Index grec.]

Pièces en vers iambiques, héroïques, élégiaques et anacréontiques, en l'honneur de l'orphanotrophe protédice nomophylax, Alexis Aristène.

Je réunis ces quatre articles, d'abord parce qu'ils sont tous quatre du même genre; ensuite, parce que l'auteur lui-même les avait en quelque sorte réunis. D'après ce qu'il dit au vers 47 de sa pièce en vers iambiques, laquelle constitue ici le premier article, les trois autres pièces durent être composées, sinon dans le même temps que celle-là, du moins peu après, et peut-être toutes les quatre furent-elles envoyées ensemble à l'Orphanotrophe.

Ce n'est pas qu'à l'endroit même qui vient d'être cité il ne se trouve une assez grande difficulté. En effet, là, notre auteur semble nous donner à entendre que cette première pièce doit être uniquement regardée comme l'annonce ou, si l'on peut parler ainsi, la lettre d'envoi de la pièce qui va suivre immédiatement, laquelle sera en vers héroïques, mais que parmi celles qui viendront après, il

D y en aura une en vers iambiques, et une autre en vers anacréontiques (2). Toutefois, après la pièce en vers héroïques, il ne s'en trouve qu'une en vers élégiaques ou pentamètres, et une en vers anacréontiques: celle qui sort d'annonce est seule en vers iambiques.

Des quatre pièces, il n'y en a aucune dont le titre, dans le manuscrit, porte le nom de l'auteur. Mais, indépendamment de ce que la même raison, qui m'a fait attribuer à Théodore Prodrome la lettre représentée dans l'article précédent, m'au-

(1) Le patriarcat de Luc, dit *Chrysoberge*, doit dater du mois d'août 1155, époque de la mort du patriarche Constantin IV, dit *Chliarène*. On peut croire que Luc Chrysoberge ne mourut pas avant

le mois de juin 1169.
(2) Voyez ci-dessous, ce qui est dit aux vers 50, 52, 53, 55 et 61.

risé à croire que les morceaux qui suivent appartiennent également à cet écrivain, son nom est clairement indiqué dans le vers.

(*Post allatos Prodromi versus, qui existant infra, Teilius subdit:*)

Au vers 4, l'auteur dit qu'il a déjà célébré l'Orphanotrophe par un discours en prose.

'Υμησάκην σε πρώτα ΠΖΩ Τῷ ΛΟΓΩ.

Vraisemblablement il vient rappeler l'un de ces trois morceaux que l'on a déjà vus, et qui sont : 1° article *xvi*, *Remerciements de Théodore Prodrome à Alexis Aristène, pour l'éloge que ce magistrat avait fait de lui*; 2° article *xvii*, *l'Eloge de l'éloquence d'Alexis Aristène*; 3° article *xxii*, *les Félicitations à Alexis Aristène sur sa rentrée dans le poste d'orphanotrophe*. Je penche à croire que le dernier morceau est celui dont il s'agit ici.

Aux vers 9 et 10, l'auteur rappelle une seconde pièce, δεύτερον, qu'il avait composée, comme la première, en l'honneur de l'orphanotrophe Alexis Aristène. La manière dont il désigne cette seconde pièce est remarquable :

'Εμελφάμην σε δεύτερον σχεδουργίᾳ,
Τῷ γραμματικῷ λαβυρινθώσει νόμῳ.

Que doit-on entendre ici, 1° par le terme σχεδουργίᾳ, 2° par l'expression γραμματικῷ λαβυρινθώσει νόμῳ?

Le terme σχεδουργίᾳ peut se prendre en diverses acceptations. En effet, ce terme peut signifier une pièce composée sans préparation, et ce que nous appellerions un *impromptu*, ou, si on peut parler ainsi, un *discours improvisé*. La force primordiale des deux mots radicaux σχέδη et ἔργον dont σχεδουργίᾳ se compose, prête à ce sens. Σχέδη, comme on sait, signifie, le plus communément, ce qui s'écrit d'après une première pensée et sans réflexion. Mais ce que l'auteur ajoute immédiatement après, savoir, que cette même pièce avait été écrite τῷ γραμματικῷ λαβυρινθώσει νόμῳ, exclut totalement l'idée qu'elle eût pu être composée sans préparation. Il faut donc expliquer autrement le terme σχεδουργίᾳ.

Chez les auteurs de la basse-grécoïde, le terme σχέδος, devenu technique pour les grammairiens, a signifié ce que les Latins appellèrent *partes*, c'est-à-dire, ces sortes de thèmes élémentaires, par lesquels on accoutume les enfants à examiner et à décomposer l'oraison ou le discours [*orationem*] et les verbes [*verba*], par parties [*partes*]; et il paraît bien que cette méthode est précisément celle dont Anne Comnène condamnait l'abus dans un passage de son *Alexiad* (l. XV, p. 485, D), où elle parle assez au long des *schèdes* et des *sché-*

(1) *Conf. Alexiad.* l. c. p. 485, D. Ce passage, qui n'a point encore pu être bien éclairci, deviendrait peut-être plus intelligible par l'examen d'un écrit qui doit se trouver parmi les mss. du Vatican, et qui a pour titre, *Λογγισάρδου τοῦ σοφοῦ πατέρολατον σχέδογράφος*, *Extraits du savant Lom-*

A dographes, mais qui n'est pas facile à bien expliquer. Τοῦ δὲ σχέδους ἡ τέχνη εὑρημα τῶν νεωτέρων ἐστι, καὶ τῆς ἐφήμερης γενεῖται..... (pag. 486 A.) Ταῦτα δὲ λέγω ἀρχομένη διὰ τὴν παντελῆ τῆς ἑτανάκλησης παιδεύσεως ἀμέλειαν. Τοῦτο γάρ μου τὴν φυγὴν ἀναψήγει, διότι πολὺ περὶ ταυτὰ ἐνδιατέτριψα. Καὶ ἐπειδὴν ἀπῆλαγμα τῆς παιδειάδους τούτων σφλᾶται, καὶ εἰς βητορικὴν παρήγγειλα, καὶ φιλοσοφίας ἡψάμην, καὶ μεταξὺ τῶν ἐπιστημῶν πρὸς ποιητῆς τε καὶ ξυγγραφέας ἥζει, καὶ τῆς γλώσσης τούς δικθους ἐκεῖθεν ἐξαμαλισάμην, εἰτα, βητορικῆς ἐπαργυροῦσης ἐμοί, κατέγνων τῆς τοῦ ΠΟΛΥΠΛΟΚΟΥ Τῆς ΣΧΕΔΟΓΡΑΦΙΑΣ ΠΛΟΚΗΣ : «L'art du schède est une invention des modernes, et il est né de notre temps.... Ce qui me fait parler de la sorte, c'est que cette méthode des schèdes fait négliger entièrement l'étude des belles-lettres, que nous appelons encyclopédie. Mon âme s'irrite, quand je considère combien j'ai donné de temps à ces bagatelles. Dès que je fus délivrée de cette étude puerile, et que je m'appliquai à la rhétorique, à la philosophie, à la poésie et à l'histoire, j'aplanis aisément toutes les difficultés que l'on trouve dans notre langue ; ensuite, avec le secours de la rhétorique, je condamnai tous les plis et replis de la schédrographie. » Tout ce qu'on voit ici clairement, est que la savante princesse avait l'intention de blâmer la conduite des grammairiens de son temps qui n'expliquaient à leurs élèves que leurs *schèdes*, au lieu de leur faire lire et étudier les meilleurs auteurs de l'antiquité. Et, en effet, l'étude de la grammaire n'est bonne qu'à ceux qui s'en servent uniquement comme d'un degré pour passer à des sciences plus relevées : *Non nocent ha discipline per eas euntibus, sed circa eas hærentibus* (Quintil. *Instit. orat. lib. I cap. 1*). Mais, en quel sens et avec quelle justesse l'illustre fille d'Alexis I pouvait-elle dire que cette méthode était une invention des modernes, qu'elle-même en avait vu commencer l'usage (ce qui placerait l'introduction de cette méthode vers l'époque à laquelle Théodore Prodrome florissait) ? et comment faut-il entendre ce qu'elle ajoute un peu plus bas, savoir, que ceux qui en abusaient le plus, étaient certains *Styliens*, D appelés aussi *Lombards* : Σπερίμη δὲ Στυλιανούς τινας καὶ τοὺς λεγομένους Λογγισάρδους (1). Ce sont deux questions que j'aurai peut-être ailleurs l'occasion et le loisir d'examiner, mais dont la solution m'entraînera dans de longues discussions. Je dois donc ici me borner à observer que la composition en forme de *schède*, σχεδουργίᾳ, dans laquelle Théodore Prodrome, selon ce que lui-même nous dit, avait célébré les louanges de l'orphanotrophe Alexis Aristène, ne saurait avoir eu rien de

bard, en faveur des *schédrographes*. Jusqu'à présent, je l'ai vainement cherché dans les manuscrits qui ont été transportés du Vatican à la bibliothèque Nationale, et j'ai lieu de croire qu'en effet ce traité ne fait partie d'aucun des volumes qui sont venus à Paris.

commun avec les schèdes dont nous venons de parler.

Il me paraît plus vraisemblable que cette composition devait être une de ces espèces de griffes, de logographes, tels qu'Eustathe nous les définit en plusieurs endroits (1), mais surtout dans le passage suivant, qui, en appuyant mon opinion, semble donner aussi la clef des expressions employées par notre auteur, τῷ γραμματικῷ λαβυρίνθῳ νέμεται νόμιμος. Ce passage tombe sur un vers de l'Iliade :

Ἄντερ δ βῆ δ' Ἱσόν τε καὶ Ἀντιφον ἐξενεργίξων.
Là Eustathe (*ad Homer. Iliad. A. lib. XI, v. 101, f. 833, lin. 61*) s'exprime en ces termes : "Ορά δ' ἐν τοῖς φηθεῖσι, καὶ ἔτι τόδι."

Ἄντερ δ βῆ Π' ἸΣΩΝ τε καὶ Ἀντιφον ἐξενεργίξων (2),

ΣΧΕΔΙΚΗΣ ΤΕΡΘΡΕΙΑΣ καὶ τοῦ κατ' αὐτὴν ΛΑΒΥΡΙΝΘΟΥ κείται λεληθότως ἀφορμή τοις θυτερούς διοῖς καὶ ἀλλα παρὰ τῷ Πειθῇ τιθέντα μὲν ἀπραγματεύτως κατὰ συνθήκην συνήμη, παρεκκισθέντα δὲ τοῖς γραμματικοῖς εἰς μήμασιν. Προβέβληται μὲν γάρ ἐνταῦθα, ἐν τῷ, Βῆ Π' ἸΣΩΝ, ΡΗΣΟΥ δηθέν τινος ἀπήχησις, διόποιος δ προστορθεὶς Θρᾷξ ἤρως. « Remarquez ici que ce vers :

Ἄντερ δ βῆ Π' ἸΣΩΝ τε καὶ Ἀντιφον ἐξενεργίξων,
Il s'en alla pour tuer Issé et Antiphe :

a insensiblement fourni aux modernes une matière de logographes, qui surprend l'auditeur et le jette dans une espèce de labyrinth. Il y a dans Homère plusieurs autres vers semblables, dont la composition n'a rien d'extraordinaire ni d'affecté ; les grammairiens néanmoins en ont fait des modèles de logographes. En effet, quand on lit ces mots, βῆ δ' ἸΣΩΝ, on entend résonner le nom de quelque Ruisus [en Grec ΡΗΣΟΝ], tel qu'était le héros de Thrace, dont nous avons parlé plus haut (ad *Iliad. K. lib. x, v. 435, fol. 847, lin. 6*). »

Cette observation d'Eustathe suppose que ΡΙΣΩΝ et ΡΗΣΟΝ se prononçaient de la même manière, c'est-à-dire que le son de la lettre H restait

(1) Voy. Eustathe, 1° ad. *Homer. Iliad. A. I. xi, v. 101, f. 833, l. 6; 2° ad *Iliad. N. lib. XIII, v. 810, f. 961, l. 20; 3° ad *Iliad. II. l. XVI, v. 519, f. 1063, l. 32; 4° ad *Odyss. I. l. IX, v. 366, f. 1634, l. 4.****

(2) Il faut observer que Zénodore lisait seulement : Αὐτέρ δ βῆ Ἱσόν, sans le δ' avant Ἱσόν.

De plus, les Scholies de Venise nous citent un témoignage d'Aristarque, d'après lequel on pourrait penser que de bonne heure les critiques furent partagés sur la leçon de ce vers. Aristarque disait que, de son temps, ce vers ne se trouvait point dans le Recueil des épigrammes de Posidippe. Il est vraisemblable que ce Posidippe, quel que fut l'auteur ainsi nommé, dont Aristarque voulait parler (soit celui dont il nous reste des épigrammes insérées dans l'Anthologie ou Couronne de Méléagre, soit un autre), avait formé un Recueil de tous les vers d'Homère qui contenaient des faits ou des circonstances remarquables. Mais (ajoutait Aristarque) on le retrouve dans ce qu'on appelle l'ΑΜΑΣ.

semblable à celui de la lettre I. Convient-il, pour cela, de statuer définitivement que telle a été dans l'origine la prononciation des Grecs ? c'est encore un point que j'examinerai peut-être ailleurs ; mais ici ce n'est pas celui dont il s'agit. Ce que le passage d'Eustathe fournit de relatif à notre objet, le voici : Cet auteur appelle ΣΧΕΔΙΚΗΝ ΤΕΡΘΡΕΙΑΝ [littéralement, pointe schédiique ou impromptu], ce que nous dirions des logographes, des rébus ou discours énigmatiques. Et, en effet, on donnait à ces sortes de discours le nom de schèdes. Eustathe nous l'assure lui-même ailleurs, à propos du jeu de mots qui trompe le Cyclope, lorsque Ulysse lui dit qu'il s'appelle *Nul* ou *Personne*, Οὐδείς. « Ce sont, ajoute Eustathe, les jeux de mots dont Homère a su quelquefois se servir avec habileté, qui ont fourni à d'autres poètes assez anciens, quoique postérieurs à lui, des exemples de badinages. Epicharme appelait cette sorte d'éénigme, matière à penser, νόμιμα, et aussi, *discours caché dans le discours*, λόγον ἐν λόγῳ. De là ceux qui s'expriment en schèdes ont appelé aussi leurs griffes ou énigmes, matières à penser, νόμιμα. Evidemment c'est aussi le *discours caché dans le discours*, λόγος ἐπι λόγῳ, que les schédiques modernes ont prétendu imiter, et que l'on reconnaît dans leur labyrinth. » Après quoi Eustathe rapporte plusieurs exemples de ces labyrinthes, exemples tirés presque tous d'Athènée.

Je crois donc presque certain que la pièce dont il s'agit ici était une espèce d'éénigme ou de logogriphie. Mais était-elle écrite en prose ou en vers ? il n'est pas facile de le décider. D'un côté, le terme. Εμελφάμην, dont l'auteur se sert pour la désigner, porte à croire qu'elle devait être en vers. De plus, il paraît opposer cette même pièce à la première, qu'il dit positivement avoir été écrite en prose :

Τυμησάμην σε πρῶτα ΝΕΖΩ ΤΩ ΛΟΓΩ.
· · ·
· Εμελφάμην σε δεύτερον ΣΧΕΛΩΥΡΓΙΑ,

Aussi un critique non moins ingénieux que savant, M. Corai, a-t-il pensé que peut-être la véritable le-

Ce vers étant reconnu mauvais, bien des commentateurs trouvaient raisonnable de le supprimer : Μή έμφέρεσθαι δέ φησιν δ' Ἀρισταρχος νῦν ἐν τοῖς Ποσειδίππου ΕΠΙΓΡΑΜΜΑΣΙ τὸ δὲ Π' ἸΣΩΝ· ἀλλ' ἐν τῷ λεγομένῳ ΣΩΡΩ, εὑρεῖν. Εὖλογον δὲ, φασιν, ἐλεγχόμενον αὐτὸν ἀπαλεῖψι. « Apparemment, dit M. Heyne (*Var. Lect. et Obs. in loc. edit. nov. I. VI, p. 141*), cet ΑΜΑΣ, δ ΣΩΡΩΣ, était une de ces pièces badines du genre de celles qui sont attribuées à Simmias. Appartenait-elle à Posidippe ? était-elle l'ouvrage de quelque autre poète ? Voilà ce que j'ignore. »

Ce n'est pas tout, les petites scholies, représentées par Barnes, portent cette variante : Γρ. Αὐτέρ δ' ΗΦΟΥ τε.

Enfin, ce qui se lit immédiatement après, dans les scholies de Venise, montre qu'au siècle d'Apollonius Dyscolus on lisait quelquefois Αὐτέρ δ βῆρησόν τε ἐξενεργίξεν. Voy. Apollonius Dyscolus, de *Syntaxi*, lib. I, § 32, p. 7.

çon devait être στιχωργία, non σχεδουργία : et A déjà fait remarquer, ce morceau paraît attribué, alors on supposerait aisément avec lui, que les vers employés pour la composition de cette pièce auraient été du genre de ceux qui s'appelaient χαρχον, rétrogrades, comme le vers :

Nίψον ἀνομήματα, μῆ μόναν δύσιν,

lequel, n'importe comment on le lise, soit de gauche à droite, soit de droite à gauche, donne les mêmes mots et le même sens.

D'un autre côté, notre auteur, quelques lignes plus bas (*vers. 16*), semble dire positivement qu'il n'avait point écrit de pièces en vers à la louange de l'Orphanotrophe ; il s'en fait même un sujet de reproche : *Revermerai-je donc dans ces seules pièces mon éloge ? Eh ! que deviennent les vers, ainsi que la puissance du discours mesuré [litter, du mètre] ?*

Kαὶ κλεῖσομεν τὸν θυμὸν ἐν τούτοις μόνοις ;
Ἄλλοι στίχοι ποῦ, καὶ τὸ τοῦ μέτρου χράτος ;
enfin, ce premier morceau n'est autre chose que l'annonce de différentes pièces en vers qui vont suivre.

D'après toutes ces observations, je ne rougis point de laisser la question indécise.

(Sequebantur, sub numm. XXVI-XXVIII Prodromi versus heroicis, elegiaci, et Anacreontici qui infra edentur.)

ARTICLE XXIX.

[Morceau qui commence au fol. 40 verso, lin. 17, n. XIV de l'Index grec.]

Discours de Théodore Prodrome au César N., sur le tert.

Tοῦ γύτοῦ εἰς τὸν Καλαζάρην, Ὑπὲρ πραξίου.

Le P. Lazzari avait indiqué ce morceau comme existant dans le manuscrit du Collège romain, mais il ne l'avait point donné. Depuis la publication du *Miscellaneorum*, etc., la pièce a été imprimée. On la doit à M. Yriarte, qui l'a insérée dans son Catalogue des manuscrits de la Bibliothèque royale de Madrid : il l'a tirée d'un volume écrit presqu'en entier de la main de Constantin Lascaris, dans le cours de l'année 1464, à Milan. Nous devons observer que Constantin Lascaris, ne connaissant point l'auteur de ce morceau, croyait pouvoir l'attribuer à *Geminus*. M. Yriarte est resté embarrassé à deviner qui pouvait être ce *Geminus*. Véritablement on ne voit pas de quel écrivain Constantin Lascaris prétendait parler. Je penche à croire que c'était de G. Gemistus Pletho. Mais ce dont on ne saurait douter, c'est que le morceau ne peut appartenir à cet auteur. On sait que G. Gemistus Pletho florissait dans la première moitié du XVe siècle ; et le manuscrit du Vatican, où nous trouvons le morceau dont il s'agit, est de beaucoup antérieur à cette époque. Ainsi rien ne nous empêche d'ajouter foi au titre, d'après lequel, dans le manuscrit, ainsi que nous l'avons

A déjà fait remarquer, ce morceau paraît attribué, comme les précédents, à *Théodore Prodrome*.

ARTICLE XXX.

[Morceau qui commence au folio 43 recto, lin. 16, n. XV de l'index grec.]

Discours de Théodore Prodrome, sur ceux qui mécontents d'être pauvres se plaignent de la prospérité.

D'après le témoignage du P. Lazzari (1), on peut croire que, dans le manuscrit du Collège romain, où se rencontrent divers opuscules de Théodore Prodrome, le morceau dont il s'agit ici, et qui n'a jamais été publié, est attribué nominativement à cet auteur ; et non seulement la place où ce même morceau se trouve inséré dans le manuscrit du Vatican dont ici nous rendons compte, mais encore les mots, Τοῦ αὐτοῦ, qu'il y porte en tête, nous assurent également qu'en effet il appartient à Théodore Prodrome, comme les pièces précédentes.

Ce point une fois constaté, la pièce, indépendamment du sujet et du style, devient intéressante par elle-même. Elle offre plusieurs particularités relatives à la personne de l'écrivain. En effet, Théodore Prodrome nous apprend ici que, loin d'avoir été d'une basse extraction, il était au contraire d'une naissance assez relevée : que, s'il n'était pas d'une complexion robuste, il n'avait du moins aucun vice corporel, aucune imperfection physique, sinon peut-être quelque embarras dans la prononciation ; encore semble-t-il donner à entendre que ce léger défaut tenait moins au peu de souplesse et de flexibilité de sa langue, qu'à la vivacité de son imagination, et à l'abondance des idées qui, se présentant trop rapidement à son esprit, ne lui laissaient pas le temps de les exprimer. Il nous dit que son éducation avait été soignée ; qu'il avait étudié la grammaire et la rhétorique sous les meilleurs maîtres : qu'il était plein de la lecture des ouvrages de Thucydide, de Platon et d'Aristote. Il annonce qu'il avait composé un nombre presque infini de discours littéraires : et en même temps, il se fait honneur de n'en avoir pré-médité aucun (οὐκέτε δε μοι προσοχεῖσθαι), bien qu'il prétende ne point imiter les froids sophistes, tels que les *Simocatus*, ou autres de pareille trempe, οὐ φυχροὶ Σιμόκατοι, καὶ οὐ κατ' αὐτοὺς. x. t. λ. Ce nom de *Simocatus*, et le mépris que Théodore Prodrome marque pour le personnage qui le portait, donnent matière à réflexion. Parmi les écrivains Grecs du moyen âge, nous n'en connaissons, ce semble, qu'un seul qui ait été désigné par ce nom, ou pour parler plus exactement, par ce surnom de *Simocatus*, ou *Simocattus* ; et eucure est-il le plus souvent appelé *Simocatta*. On voit déjà que je veux parler de *Theophylactus Simocatta*. Cet auteur, contemporain des empereurs Maurice, Phocas et Héraclius, comme aussi du patriarche

(1) *Conf. Miscellaneorum ex mss. librī bibl. coll. Rom. Societ. Jes. tom. I, p. 5.*

che Sergius, semble n'avoir point prolongé sa carrière au delà de l'année 640. Il était originaire d'Egypte (1), et sans doute sa famille n'était pas d'une condition abjecte, puisqu'au moment de la fin tragique de l'empereur Maurice, il se trouvait parent du magistrat qui pour lors commandait en Egypte (2). Il fut lui-même décoré de plusieurs dignités. Nous le voyons qualifié d'ἀντὶ ἀρχῶν (*Phat. Bibl. cod. XLV*, page 82), c'est-à-dire, d'ex-présent, et aussi d'ἀντιγράφες, terme dont la signification n'est pas bien déterminée, les uns (*Budaeus in Pandect.*, *Salmes. ad. Hist. Aug. scr. p. 480, 481, 483*) le rendant, en Latin, par *observator coactorum*, ce qui répondrait à ce que nous dirions en français *contrôleur des recettes*: les autres (*Henr. Vales. ad Sacr. Hist. accl. I. V. c. 25, p. 240*), par *proximus a magistris scriiniorum*, ou encore par *magister scriiniorum*, interprétation qui paraît la plus conforme au sens dans lequel les lexiques latins expliquent le mot *antigraphus* (3). Theophylactus, né avec un esprit aimable, était aussi doué d'un goût naturel pour les belles choses; et les écrits qui portent son nom, le prouvent. Son Histoire du règne de l'empereur Maurice (4), bien qu'elle comprenne seulement ce qui se passa depuis l'an 582 jusqu'en l'année 602, ne laisse pas d'avoir été parfois qualifiée d'Histoire universelle (*Eustath. ad Dionys. Perieget. vers. 730*: *Tzetz. Hist. 69, Hist. chil. III, v. 100*); et, sur le mérite de cet ouvrage, on peut consulter non-seulement l'*Avis aux lecteurs* qui se trouve en tête de la belle édition donnée par Ch. Anub. Fahruli, mais encore Ger. Jean Vossius (*de Hist. Gr. lib. II, cap. 23, p. 143*,

(1) *Theophylact. Simocatt. lib. vii, c. 17, p. 486.*
Οὐδὲ ἀπὸ περιοἰκίσθε ταῦτα δὴ τὰ παράδοξα δηγήματα, οὐπερ τούτου δὴ τοῦ ποταμοῦ καὶ τοῖς πρὸ θυμῶν πεφιλοσόφηται ἀριστα. "Ἐλκοντες γάρ τὸ γένος ἐντεῦθεν, εἰκότως τοι; περὶ τοῦ Νείλου δηγήματον οὐκ ἔπροσθερώς φιλοχρήστων."

(2) *Theophylact. Simocatt. lib. viii, cap. 13, p. 215.* D. Πέτρος δὲ κατ' ἐκεῖνον καρού Ἀλυπτιαχῆς ἡγεμονίας ἤντας δειπνούνεν, δε καὶ συνήπετο πρὸς γένος ἡμῖν.

(3) « **ANTIGRAPHUS, ANTICRAPHUS.** *Glossæ Isidorii*: Antigraphus, cancellarius. — *Ugatio, et ex eo Joannis de Janua*: Antigraphus, scriptor; idem est et cancellarius, qui ei archigraphus dicitur: quod rescribit litteris missis ad dominum suum. Unde antigraphia, vel archigraphia, id est, ejus dignitas, scilicet cancellarius.

« *Sunt igitur antigraphi generatim scriptores.* — *Glossarium Alfridi*: Autographus. . . . id est scriptor. — *Ordericus Vitalis, lib. I, p. 374*: A priscis auctoribus edita, et ab antigraphis scripta considero. *Nisi quis malit antigraphus.*

« *Proprie autem, antigraphi seu antigraphel, dicti cancellarii et magistri scriiniorum.* *Glossæ missæ*: Antigraphus, antiquarum rerum scriptor, a commentariis, cancellarius.

Exstat Gregorii Magni epistola 28, l. I, scripta Aristobolo, ex-præfector et antigrapho. Et in l. II, indic. II, epist. 7, Sebastianus, gloriatus antigraphus nuncupatur.

« *Scholiastes Juliani Antecessoris: Quatuor scriptoria sunt: primum, quod dicitur libellorum: secundum memoriarum: tertium dispositionum: quartum*

*A col. 1) et J. Alb. Fabricius (Bibl. Gr. tom. VI, p. 280 et seq., ed. Harles. tom. VII, p. 582 et seq.) Indépendamment de ce grand morceau, généralement connu, c'est à ce même Theophylactus Simocattus que l'on attribue divers opuscules. Je ne prétends point parler ici du fragment qui nous reste d'un petit traité *De rīku et vociferatione in festis sanctorum*: (*Ph. Labb. de Scriptor. eccl. tom. II, p. 416*; — *It. Biblioth. Patr. Ap. Bign. ed. Paris. 1579 et 1624, t. VI, ... It. ibid. ed. Col. t. IV, p. 1056*. — *ib. edit. Lugd. tom. V, p. 1214*); ni d'un autre fragment, *De Nicephoro confessore*, indiqué vaguement par le P. Labbe; mais je veux dire, 1e le Dialogue, concernant divers prob'èmes physiques et leur solution, Διάλογος, Περὶ διαφορᾶς φυσικῶν ἀπορημάτων, καὶ ἐπιλύσεως αὐτῶν (5); 2e quatre-vingt cinq levers, roulant, vingt-neuf sur des sujets moraux; vingt-huit sur les travaux de la campagne; et vingt huit sur des intrigues amoureuses de courtisanes (6). Sans doute l'auteur de ces lettres pourrait avoir été rangé, par des hommes d'un jugement sain, dans la classe des sophistes, plus propres à corrompre qu'à former le goût dans l'étude et l'exercice de la littérature: ainsi, sous ce point de vue, on supposerait volontiers que c'est précisément lui dont Théodore Prodrome voulait parler. Mais, d'un autre côté, d'après la manière dont il s'exprime à ce sujet, on se sent porté à croire que son mépris tombait, non sur quelques sophistes déjà anciens, mais sur ceux dont, au temps où il écrivait, les leçons pernicieuses et le mauvais exemple perdaient la véritable éloquence.*

epistolarum: unde et quatuor antigraphi sunt.
« *Gloss. Græco-Lat. Ἀντιγράφες, διέταρ, rescriptor.*

« *Ἀντιγράφες τῆς μνήμης, apud Petrum Patricium, in Eclog. Legat.* »

Cang. Glossar. med. et inf. Latin. L. I, col. 520.

(4) Nous avons trois éditions de cet ouvrage, données, la première par Jac. Pontanus, S. J., à Ingolstadt, 1604, in-4e; la seconde, par Ch. Anub. Fahruli, Paris, 1647, in-fol.; la troisième dans la collection des auteurs de l'*Histoire byzantine*, réimprimée à Venise, tom. III.

(5) Ce Dialogue a été imprimé plusieurs fois: 1e il a été donné par Bonav. Vulcinius, en 1596, *Lugd. Batav. in-12 Græca*; 2e par Janus Gruter, en 1599, *typis Comelinianis, in-8e Græca et Latine*; 3e par Andr. Raynus, en 1653, *Lips. in-4e*.

(6) Ces Lettres ont été publiées en grec, par Marcus Musurus, dans la Collection d'Alde Manuce, *Roma, in-4e*. Elles repartent de nouveau en 1596, par les soins de Boijavent. Vulcinius, à Leyde, *in-12, una cum ejusdem Theophylacti Questionibus physicis; Cassii medicis Questionibus; Epistolis quibusdam Juliani imperatoris et Galli ad Julianum, Basiliisque et Gregorii Nazianzeni.* Elles furent réimprimées, en 1598 et 1599, par les soins de Janus Gruter, avec une version latine de Jodoc. Klementinus, et accompagnées des *Excerpta legationum ex Theophylacti Mauritania, et problematis sive questionibus physicis*, *Heidelberg. ap. Comelin. 1598, in-8e e Biblioteca Andr. Schottii, Enliu.* on les trouve insérées dans la *Collection de lettres imprimée à Genève en 1606*.

ARTICLE XXXI.

[Moreau qui commence au folio 45 verso, lir. dernière, n. 16 de l'Index grec.]

Explication d'un Verset de l'Evangile selon saint Luc, par Théodore Prodrome.

Le verset, dont cet article offre une explication, ou plutôt un commentaire fort étendu, est le 17e du 1er chapitre de l'Evangile selon saint Luc. Il fait partie des prédictions d'un ange à Zacharie, tant sur la naissance prochaine de saint Jean-Baptiste, que sur la vie à laquelle ce précurseur de Jésus-Christ sera dévoué. Le texte grec est conçu en ces termes : Καὶ ἀπὸ τοῦ προελεύσεται τύπον αὐτοῦ ὁ πνεύματος τοῦ δυνάμεως Ἡλίου. La version latine porte : *Et ipse præcedet ante illum in spiritu et virtute Eliae;* et la traduction française adoptée par le P. Calmet : *Et il marchera devant lui dans l'esprit et la vertu d'Elie.*

Ce verset est un des nombreux passages où les commentateurs du Nouveau Testament se trouvent embarrassés ; et celui-ci, dès les premiers siècles du christianisme, a fait naître bien des discussions. Comme de pareils sujets n'attachent guère qu'une certaine classe de lecteurs, j'ai longtemps balancé si je ne me bornerais point à indiquer l'existence de cet article ; mais je ne me suis point arrêté à ce parti, parce qu'indépendamment de ce qu'il ne laisse pas d'y avoir encore des personnes fortement occupées de ce qui peut éclaircir ou déterminer le sens précis des endroits obscurs des Livres divins, et qui aiment à comparer les idées plus ou moins ingénieries, plus ou moins saines, des différents interprètes de l'Ecriture sainte, le morceau dont il s'agit ici contient des choses assez singulières, et,

(1) Origen. *Namq. IV in Luc. c. 1, v. 13 et 17*, Opp. tom. III, p. 937, col. 1, A, B, « *Et præcedet coram ipso in spiritu et virtute Eliae : Non ait in anima Eliae ; sed in spiritu et virtute Eliae. Fuit in Elia virtus et spiritus, sicut in omnibus prophetis, et, secundum dispensationem corporis, in ipso quoque Domino Salvatore : de quo post paululum (Luc. c. 1, v. 33) ad Mariam dicitur : Spiritus sanctus superveniet in te, et virtus Aliissimi obumbrabit tibi. Spiritus ergo qui fuerat in Joanne (sic, sed legend. forsitan Eliae) et virtus quae in illo erat in hoc quoque apparuit. Ille translatus est : hic vero præcursor Domini fuit ; et mortuus est ante eum, ut et ad inferna descendens illius prædicaret aduentum.* »

(2) *Commentaire littéral sur tous les livres de l'Ancien et du Nouveau Testament.* — Les *Evangiles de S. Marc et de S. Luc*, 1730, p. 276 et 277. Sur ces mots, *Et il marchera devant lui dans l'esprit et dans la vertu d'Elie*, le P. Calmet donne le Commentaire que voici : « Il marchera devant Dieu, comme ont fait les patriarches et les prophètes : *Ambula coram me et esto perfectus* (*Genes. cap. xvii, v. 1*; *conf. et ibid. cap. v. 21*; *cap. vi. v. 9*), et il sera rempli, comme Elie, de l'esprit de prophétie, de bonté et de zèle, pour résister aux ennemis du Seigneur, et pour s'opposer aux déshonnêtes et aux crimes de Juda et d'Israël. On sait de quelle manière S. Jean s'opposa au roi Hérode, et avec quelle force il lui reprocha son mariage incestueux : avec quelle liberté il reprit l'hypocrisie des Pharisiens. Jamais Elie n'avait parlé avec plus de hardiesse à Achab et aux Israélites prévarica-

A de plus, offre, comme le précédent, diverses particularités concernant l'état et la vie habituelle de l'auteur, dont le manuscrit CCCV du Vatican renferme un si grand nombre d'opuscules restés, jusqu'à cette heure, presque totalement inconnus.

Au surplus, je préviens le lecteur que, dans plusieurs endroits, le texte grec de cette pièce présente des difficultés. Je ne les ai que trop bien senties ; mais je n'ai point la capacité nécessaire pour les lever : il faudrait, à cet effet, être plus versé que je ne le suis dans la matière ; et d'ailleurs, je ne saurais présentement me livrer à des recherches étrangères aux travaux qui me sont commandés. On ne doit donc s'attendre à trouver dans les notes dont tout cet article paraîtra parsemé, que de simples et légers rapprochements fournis par ma mémoire. Par exemple, j'ai cru devoir, en commençant, rappeler le passage de la 4e homélie d'Origène, où se trouve une manière d'interpréter le verset sur lequel Théodore Prodrome a disserté. Ce passage est court ; mais on sait que le texte grec des Commentaires d'Origène sur l'Evangile selon saint Luc est presque entièrement perdu ; il ne nous en est parvenu que des lambeaux. Du travail d'Origène sur cette partie du Nouveau Testament, nous n'avois, à proprement parler, qu'une version latine, due à saint Jérôme, et faite peut-être simplement par extrait. On n'est donc pas certain de connaître aujourd'hui, au moyen de cette version, tout ce qu'Origène pouvoit avoir écrit sur le premier verset dont il est question (1). Je rapporterai également en note, le Commentaire du P. Calmet (2), qui indique les autres interprètes dont la sagacité s'est exercée sur ce sujet.

teurs. La plupart des commentateurs l'expliquent autrement (Origen. *Amb. Aug. Brug. Maldon. Grot. et alii*) : Il sera le précurseur du Messie, du Fils de Dieu : il lui préparera les voies, ainsi qu'il est marqué dans Isaïe (xl. 3) et dans Malachie (iii. 1) : il l'annoncera aux peuples, il le leur montrera, il les conduira à lui, et cela dans l'esprit et dans la vertu d'Elie ; animé comme lui de zèle et de force pour réprimer les méchants, et pour résister aux superbes (Beda. *Theophyl. Mal. Brug. Origen. Homil. IV*; Ambr. *in Lucam*, lib. i), préchant comme lui la pénitence et le retour à Dieu, autant par ses exemples que par ses paroles.

« Ce sens paraît le plus naturel, et les Evangélistes (*D. Marc. cap. i, v. 2, 5*; *D. Matth. cap. iii, v. 1 et seqq.*) nous y conduisent en nous représentant S. Jean-Baptiste comme le précurseur du Messie prédict par les prophètes. Jésus Christ lui-même nous dit (*D. Matth. cap. xi, v. 14; xvii, v. 11 et 12*) qu'Elie est déjà venu en la personne de Jean, non que l'âme d'Elie soit passée dans le corps du Précurseur, comme l'ont voulu quelques hérétiques (*Conf. Aug. quæst. 18 in Num.*, *Tertullian. De anima*, c. 55), mais parce que S. Jean était un autre Elie par son zèle, son mérite, sa vertu, la pureté de sa vie, ses fonctions.

« Quelques Pères (*Aug. tract. 4 in Ioann. Eccl. huc*) ont cru que Jean-Baptiste est comparé à Elie, tel qu'il sera avant le second avènement du Fils de Dieu, c'est-à-dire avant le jugement dernier. »

Gilbert Gaulmin, à la suite du roman composé par A Théodore Prodrome, sur les *AMOURS de Rhodante et de Dosiclus*; il se trouve, sous ce titre : ΚΥΡΟΥ ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΤΟΥ ΠΡΟΔΡΟΜΟΥ ΔΙΑΛΟΓΟΣ, Ἀμάραντος, ἡ Γέροντος Ἑρωτες, à la page 425 du volume intitulé : *Theodori Prodromi philosophi Rhodantes et Dosiclis amorum lib. IX, Graece et Latine, interprete Gilb. Gaulmino Molinensi; Parisiis. apud Tussanum du Bray, via Jacobea, sub Spicis maturis, M. DC. XXV, cum privilegio regis, in-8° (a).*

ARTICLE XXXVII.

[Morceau contenu au folio 64 recto, lln. 20, n. XXII de l'Index grec.]

Vente à l'encaⁿ de différentes professions, Dialogue, B par Théodore Prodrome.

La version littérale du titre grec, qui porte βίων πράσις ποιητικῶν καὶ πολιτικῶν, serait : *Vente à l'encaⁿ des Vies poétiques et politiques*. Mais ce titre n'indique pas exactement tous les interlocuteurs qui parleront dans le Dialogue. Théodore y met en scène Jupiter, Mercure, Homère, Hippocrate, Aristophane, Euripide, Pomponius, Démosthène et les acheteurs. Or, la vie d'un personnage comme Hippocrate ne pourrait être appelée *politique* ou *poétique*, à moins d'interpréter les deux mots πολιτικὸς et ποιητικὸς, dans un sens bien différent de celui dans lequel on les prend d'ordinaire. Le Dialogue est une imitation et souvent une parodie du βίων πράσις de Lucien (tom. I, p. 510-569, edit. Amst. 1743, 4). Dans un manuscrit grec du Vatican (n° 87, fol. 453-478), on trouve sous le titre *Timarion*, où *De ses souffrances*, Τιμαρίων, η περὶ τῶν κατ' αὐτὸν παθημάτων, un autre dialogue de ce même genre, et pareillement imité de Lucien. Timarion, l'un des interlocuteurs, annonce à Cydion, son ami, sa mort subite arrivée dans un voyage de Constantinople à Salonique ; il lui rend compte de ce qu'il a vu pendant son séjour aux enfers, et de la liaison assez singulière pour laquelle Άηaque et Rhadamanthe l'avaient laissé retourner sur la terre. Nous parlerons ailleurs plus en détail de cet autre morceau, qui doit être ou de Théodore Prodrome, ou de quelque auteur à peu près contemporain : ici nous ferons observer seulement que, s'il n'annonce pas, comme celui-ci, la plus profonde connaissance de l'antiquité et des bons écrivains, les détails dont il est plein, et de fréquentes allusions aux événements du temps, le rapprochent des Satires de Lucien, et permettent de le regarder comme le pendant (si nous pouvons nous exprimer ainsi) de la pièce que nous offrons au lecteur (b).

—

ARTICLE XXXVIII.

[Morceau contenu au fol. 69 verso, lln. ultim., n. XXIII de l'Index grec.]

ECRIT adressé à JEAN, patriarche de Constantinople, par Théodore Prodrome.

Τοῦ αὐτοῦ εἰς τὸν πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως, κύρον Ἰωάννην.

Cette pièce qui, dans notre manuscrit, est attribuée formellement à Théodore Prodrome, y occupe onze pages et demie, et en voici le début : Πώς ποτε ὄποιοις ἔχεις περὶ ἐμὲ, θεοειδέστατε δέσποτα; ὄποιατὸν δέ με φαντάζῃ, τὸν αὐτόμολον βῆτορα; Καὶ τι ποτέ μοι κρίνεις τούτης εἰρημα; Ἀναλέσαιν καὶ ἀνατισχυνταίνεις μάλα πολλήν καὶ μεγάλην; Οὐμενοῦν. Elle se termine ainsi, au folio 75 verso : καὶ τὴν ἱεράν σου ἰάκοντην ἀναπαύσαιμεν, ἐκεῖνό γε μόνον παρὰ τῆς ἐκκλησιαστικῆς δανεισάμενοι Μούσης, τὸ ταῖς ἱεραῖς ἐκκλησιαῖς; σῶν, ἐντιμον, ὅγει σε φυλαχθῆναι, καὶ μακροχειρεύοντα.

Le patriarche dont l'auteur faisait ici l'éloge, devait être Jean, surnommé *Hiéroménémon*, qui siégea depuis l'an 1111 jusqu'en l'année 1134. Il est peu connu dans l'histoire. Zonaras (*Ann. lib. xviii, § 25, tom. II, pag. 503. D.*), rapportant qu'il succéda au patriarche Nicolas III, ne dit point quel était son nom propre, et se contente de nous apprendre que c'était un neveu de l'évêque alors siégeant à Chalcédoine : ἀδελφιδοῦν δὲ τοῦ τῆς ἐν Χαλκηδόνι τότε προξέδρου ὄντος ἐκκλησιας. Et malheureusement, vers cette époque, la liste des évêques de Chalcédoine se trouve imparfaite (*Orb. Christ. tom. I, col. 607*) ; de sorte qu'on ne peut décider quel est celui de ces prélates auquel Jean *hiéroménemon* appartenait par les liens du sang. Nicéphore Calliste semble avoir cru que Jean était né à Chalcédoine (*Vid. Niceph. Callist. Catalog.*) Il était du clergé Constantinopolitain, de l'ordre des diacres, et même des premiers de cet ordre lorsqu'il fut élu patriarche. Zonaras ajoute que dès l'enfance, Jean avait été fort instruit dans les lettres divines et humaines.

ARTICLE XXXIX.

[Morceau contenu au fol. 75 verso, lln. 17, n. XXIV, de l'Index grec.]

Oraison funèbre du sébastocrator Andronic Comnène, par Théodore Prodrome.

Τοῦ αὐτοῦ Μονῳδία εἰς τὸν πορφυρογέννητον καὶ σεβαστοχάτορα, κύρον Ἀνδρόνικον τὸν Κομνῆνον.

Voici encore une pièce que le manuscrit du Collège romain, d'accord avec celui du Vatican, donne à Théodore Prodrome. Elle n'est pas sans intérêt, puisqu'elle peut jeter du jour sur plusieurs points de l'Histoire des Comnènes, et rectifier quelques erreurs échappées à du Cange.

Andronic Comnène, porphyrogennète et sébasto-

(a) *Dialogum hunc, argumenti omnino profani et ab instituto nostro alienissimi, omittimus. Edit. Patr.*

(b) *Et hoc etiam opusculum omittimus. Edit.*

crator, était fils puîné de l'empereur Alexis Ier et de l'impératrice Irène Douzana. Du Cange (*Famil. Byz.* pag. 176), et d'après lui le P. Lazzeri (*in Epist. Theod. Prodr.* pag. 5), ont avancé que ce prince fut tué l'année 1118, dans une bataille contre les Turcs, et du Cange, à l'appui de cette assertion, cite Zonaras, pag. 237, et l'*Alexiade* d'Anne Comnène (*Liv. v.*, pag. 475). Mais, d'une part, Zonaras, soit à l'endroit indiqué par cette citation, qui peut être fautive, soit tout autre part ailleurs, ne dit en aucune manière que le Sébastocrator Andronic eût ainsi terminé ses jours par une mort violente; et l'oraison funèbre composée par Théodore Prodrome nous apprend le contraire. Or, sur un pareil fait historique, le témoignage de cet auteur contemporain, est absolument irrécusable. De l'autre part, à bien examiner le passage de l'*Alexiade*, dans lequel Anne Comnène parle de la mort de son frère Andronic, on reconnaît que cette princesse ne donne point ce triste événement comme ayant eu lieu dans la bataille contre les Turcs.

D'après ce qu'on lit dans cette oraison funèbre, nous sommes assurés que le Sébastocrator Andronic, second fils de l'empereur Alexis Ier Comnène, mourut, non sous le règne de son père (1), mais sous le règne de son frère Jean Comnène. En effet, Théodore énonce qu'Andronic avait vu son père quitter le sceptre avec la vie : Έγέννησε σε πατήρ αὐτοκράτωρ, καὶ αὐτοκράτωρ ἀπάντων διαχώρατος καὶ εἰρηνικότατος, ἀλλὰ τῷ βίῳ ξυναπέθετο καὶ τὰ σχῆματα (2).

Avec beaucoup d'autres particularités qui paraissent avoir été ignorées, non-seulement de du Cange, mais aussi de M. le Beau (dont les témoignages au sujet d'Andronic, dans l'*Histoire du Bas-Empire*, peuvent paraître impliquer contradiction), nous voyons par la pièce qui fait le sujet de cet article :

1° Qu'Andronic avait été marié, mais qu'il avait eu le chagrin de perdre son épouse, et même assez promptement après son mariage : Καλὸν εὐτύχησας, καὶ καλὸν καλλίστην τὴν δαμαρτίδα, καὶ οὐδὲν; Ιοὺς ἔρακάριστες σε τῆς συζυγίας ἄλλα ταχὺν κάκεινη τὸν βίον μετήλλαξε (3).

2° Qu'Andronic avait eu de ce mariage, un fils, lequel était mort au printemps de son âge : Ἐν τούτων ὑπελείπετο παραμύθιον, παῖς ὥρατος; καὶ νῦν, δῶρον χαρίτων, δγαλμα φύσεως. Ἀλλὰ κατὰ μέσον τὸ ζερ τῆς ἡλικίας τὴν ἀνθην ἀπευθήθη (4).

3° Enfin, qu'Andronic était resté, durant un espace de temps assez considérable, en un état pénible qui avait altéré sa santé, au point que la première maladie qui ensuite lui survint, le trouva

A hors d'état de résister : Ἐντεῦθεν αἱ περισσικαὶ τῶν πυρετῶν κάμψοι, καὶ οἱ περὶ τὴν καρδίαν βρασμοὶ, καὶ οἱ κάκιστοι ἀπολούμενοι ἐκεῖνοι ἡμιτριταῖοι, καὶ τὰ ἐκ τούτων καὶ ἐπὶ τούτοις σύμπτωματα..... Ἐξ ὧν τὸ σῶμα τοῦ ἀμοῦ στριτεμάτου τὰ δηλε περιειρεθὲν τῆς ἀλκῆς, ὡς μῆτρα καὶ μικρῷ γοῦν ἀντιστῆναι δύνασθαι νοσήματος ἴμβολῇ, ὑπὸ βραχίτας ἕλω (5).

La crainte d'occuper trop de place dans ce volume, et le désir de terminer enfin la notice de tout ce que contient le manuscrit dont je m'occupe, m'empêche de donner ici le texte entier de l'oraison funèbre du Sébastocrator. Mais, pour faciliter le moyen de reconnaître cette pièce, dans les autres manuscrits où elle pourrait se rencontrer, je vais en transcrire des passages de quelque étendue, tant au début qu'à la fin.

Elle commence ainsi : Σκηναῖ, καὶ γραφαὶ πενθήρεις, καὶ δραματικὰ διηγήματα, εἰσὶ μὲν καὶ αὐτόθεν δαχρύων ἐγερτικὰ καὶ, πένθους οὖτι μετρόν δημιουργά συμπτενεῖ ψυχῇ, καὶ τὸ δλῶς εἰπεῖν, ἀνθρωπίνη. Εἰ δὲ καὶ ὑπό του λαμπροτέρων διατεκνάζοντο τὰ τε συμπτώματα, καὶ αἱ νόσοι καὶ αἱ κατάρατοι κήρεις λεπτομέρεστερὸν ἐξηγοῦντο, Εἴτι συνθρωπότερον πρὸς ταῦτα διατεθῆσται ἡ ψυχῇ. Καὶ πλεονάκις ὁ λόγος τοῦ αὐτοῦ μνημονεύεται θανάτου, τοσαντάκις ἀκείνη καὶ τοσούτους ἀποδυρεῖται θανάτους. Τούτῳ δὲ φιλεῖ ξυμβαίνει, δταν ίξω τοῦ κάθους τύχειν δυτες οἱ λέγοντες. Ἡ γε γάρ γλωσσα τούτοις ἀνετος καὶ ἀπαραπόδιστος, καὶ οὐδὲ διήγησις είνετο.

Voici comment la pièce se termine (6) :

Φεῦ! ποῦ ἀπάγουσι σου. τεῦς ἱππους ἐπεκτευτομένους; Τί προπομπεύεσιν οὖτοι; Ποῦ τὸ δόρυ φέρουσι; Ποῦ τὴν ἀσπίδα μετάγουσι; Πόλεμος πάλιν, Σκύθαι πάλιν, πάλιν Πέρσαι ταράττουσι; πάλιν Βάρδαροι θυριδοῦσι; Πρὸς ἐκείνους φέρῃ, σεβαστοχάτορ;

Καὶ μήν δ ἀλαλαγμὸς οὗτος οὐκ ἀλαλαγμὸς ξοκεν εἶναι πολέμου καὶ μάχης· οὐδὲ διαλαγμὸς; συμπλοκῆς· ἀλλὰ πάνθους καὶ θρήνων ἀλαλαγμὸς, πεσόντος τοῦ μεγάλου σεβαστοχάτορος; οὐκ ἐκ χειρὸς πολεμίου πεσόντος, οὐδὲ εἰδήρῳ βληθέντος· τίς γάρ ἀκτητῶν εἴχε κτείνειν; εἰδήρος δὲ ποίος τὸν ειδηροῦν καὶ ἀδάμαντα στρατιώτην ἐκτιμψεν, ή ἐδάμασεν; Πῶς οὖν ἀπῆλθε; νοσήματι καλεπῆ καὶ φύσει δουλεύσας, Ινα· καὶ Ἀνδρόνικος μετὰ τῶν θνητῶν τάττοιτο, καὶ ἀλέγχοιτο μεταλαχῶν τῆς ἐπικήρου καὶ θνητῆς φύσεως· ἐπεὶ ἀπὸ γε τῆς γνώμης, καὶ τῇς χειρὸς, τῶν ὑπὲρ διθρωπὸν ἔργων καὶ πόνων, Ισα καὶ ἀθάνατος; ήν. Ἀλλ' ίδειν σοι, θάνατος, καὶ οἱ μέγας ὑπείχειν Ἀνδρόνικος. Τίς δρα τοι εἰ σε καρτερήσειν;

(3) Ibid. lin. 22.

(4) Ibid. lin. 53, et v^o lin. 1.

(5) Ibid. lin. 5.

(6) Fol. 78, v^o, lin. 2.

(1) Voy. l'hist. Idm. Bas-empire, liv. LXXXV, § 29, tom. XVII, pag. 441, et liv. LXXXVI, § 1 tom. XVIII, p. 3 et 4.

(2) Ms. fol. 76, r^o, lin. 18.

ARTICLE XL.

[Morceau contenu au fol. 78 recto, lin. 15, n. XXV de l'Index grec.]

Oraison funèbre du sénateur et logothète Grégoire Camatère, par Théodore Prodrome.

Toū αὐτοῦ Μονῳδία εἰς τὸν σεβαστὸν καὶ λογοθέτην, κύρον Γρηγορίου τὸν Καματηρόν.

Grégoire Camatère nous est dépeint dans l'histoire (1), comme un homme de beaucoup d'esprit, qui, originairement, n'était ni riche, ni d'une famille noble, mais qui, ayant trouvé le moyen d'approcher l'empereur Alexis Ier Comnène et de lui plaire, avait été placé par ce prince au nombre des *secrétaires ou greffiers*: *Kαὶ τοὺς Ὑπογραμματευομένους καταλεγεῖς*. On ajoute (2) qu'en cette qualité il avait été chargé d'inspecter les provinces, pour y régler les contributions; emploi qui l'avait mis à portée de faire une grande fortune, et, par cela même, d'obtenir en mariage une parente de l'empereur. Suivant le récit d'Anne Comnène (3), il y avait peu de temps que Grégoire Camatère était *secrétaire ou greffier impérial*, lorsqu'il fut nommé (4) pour recevoir et écrire les aveux de Nicéphore Diogène, convaincu d'avoir conspiré contre les jours d'Alexis Ier. On voit aussi, par deux lettres de Théophylactus (5), qu'après avoir été, durant quelques années, au nombre des simples secrétaires, Grégoire Camatère était devenu *premier secrétaire, πρωταστηρῆτις*, et enfin *logothète, λογοθέτης*. Son oraison funèbre nous apprend de plus, qu'il fut aussi honoré du titre de *sénateur*; C particularité qui paraît n'avoir point été connue de M. le Beau (6). Le discours débute par ces mots: *Tίτι, ω παρόντες, ἐργαζαίμην.... et se termine (7) par ceux-ci : ξείσομεν· αἴ, αἴ.*

ARTICLE XLI.

[Morceau commençant au fol. 81 verso, lin. 11, n. XXVI de l'Index grec.]

Oraison funèbre de Constantin Hagiothédorite, par Théodore Prodrome.

Toū αὐτοῦ Μονῳδία εἰς τὸν Ἀγιοθεοδώρετην κύρον Κωνσταντίνον.

Cette pièce ne contient point assez de particularités pour nous faire bien connaître le personnage dont Théodore Prodrome y déplore la mort. On y voit, cependant, que Constantin Hagiothédorite jouissait de la réputation d'un jurisconsulte très-habile. D'après cela, nous pourrions penser qu'il s'agit de l'auteur d'un ouvrage cité par les commentateurs grecs des *Basiliques*, si le titre de

(1) Conf. Nicet Choniat. Annal. in Joan. Comm. § 3, ed. Fabroti, pag. 7, B.

(2) Conf. Hieron. Wolf. not. ad Nicet. loc. cit. pag. 419.

(3) Ann. Comnen. Alexiad. lib. ix, pag. 261, A.

(4) Vers l'année 1093.

(5) Conf. Theoph. ep. vi et LXXI.

(6) Voyez Hist. du Bas-Empire, liv. LXXXVI, § 1, tom. XXI, pag. 4.

(7) Fol. 81, v^e lin. 10.

(a) Edidit card. Ang. Mai (*Bibl. nova PP.* tom. VI.)

A cet ouvrage : *Hagiothodoreti monachi et jurisconsulti synopsis Novellarum* (8), n'attestait point que celui qui l'a composé avait embrassé la vie monastique; ce que le discours de Théodore Prodrome non-seulement n'annonce point, mais semble plutôt contredire.

L'orateur nous dit aussi que Constantin *Hagiothédorite* occupait une place supérieure dans la capitale de l'Empire même. S'il faut l'en croire, la mort de Constantin affligeait une partie de l'univers, que ce magistrat avait gouverné avec justice; ce sont les termes dont Théodore se sert au début de son discours: *Νῦν δὲ ἡραὶ οὐ δῶμα ἔν, οὐδὲ πόλις μία τῆς συμφορᾶς παραπήλασεν, ἀλλὰ τῆς οἰκουμένης δῆλης τὸ εὐνομούμενον, ἄτε καὶ ὑπὸ οὐ πρὸς εὐνομίαν χειραγωγούμενον*. D'après un autre passage, il paraît que Constantin *Hagiothédorite* avait été élevé à ses amis par une sierre (9): *Καὶ Κύκλωπα μὲν ἡγοῦμαι τὸν βίον, τὸν ὡς τὰ πολλὰ τῆς ὑγρᾶς οὐσιας υἱόν · οὐ δὲ δρθαλμὸν ἐν τῷ Κύκλωπος τούτου τοῦ Πολυψήμου πολυφημότατον · δες ἐξωρύχθης, ιοὺ, ιοὺ, τῷ ἐμπύρῳ ξύλῳ τοῦ πυρετοῦ.*

ARTICLE XLII.

[Morceau commençant au folio 84 recto, lia. 6, n. XXVII de l'Index grec.]

Epithalamie des fils de César, par Théodore Prodrome.

Toū αὐτοῦ ἐπιθαλάμιος τοῦ εὐευχεστάτου Καίσαρος νικῆς (a).

L'épitithalamie qui fait le sujet de cet article, servira peut-être à constater plusieurs faits historiques et généalogiques dont jusqu'à cette heure on n'avait, ce me semble, qu'une notion assez confuse.

Le César, père de deux fils dont Théodore Prodrome célèbre ici le mariage, devait être Nicéphore Bryenne, l'époux de la célèbre Anne Comnène, et par conséquent le gendre de l'empereur Alexis Ier.

Suivant ce que du Cange rapporte (10), Anne et Nicéphore n'auraient eu qu'un seul fils: car il ne fait mention d'aucun enfant né de leur mariage autre qu'Alexis, qui, vers la fin du règne de son aïeul maternel, Alexis Ier, fut marié (11), ou du moins destiné à être marié avec la fille du prince de l'Abasgie (12); et qui, par la suite, fut élevé par l'empereur Manuel, dont il était le cousin germain, à la dignité de Grand-duc (13). Et cependant Zona-

(8) Conf. Fabric. Bibl. Gr., tom. X, pag. 515.

(9) Fol. 83 r^e, lin. 17.

(10) Conf. Cang. Fam. Aug. Byz. pag. 177.

(11) Conf. Nicet. In Manuel. I. II, § 7, pag. 63, B: — Zonar. Ann. lib. xviii, § 28, pag. 308, B.

(12) Province voisine de la Colchide.

(13) Conf. Nicet. loc. citato; — Cinnam. lib. iv, § 12, pag. 95, C; et l. v, § 7, pag. 122, C; — Leo Allat. De Ecccl. occid. et or. perp. cons. I. II, cap. xii, § 2, pag. 683.

ras énoncé assez clairement que ce même prince A devait avoir quelque frère ; puisque, dans l'endroit où il raconte les circonstances de la mort d'Alexis Ier, et parle de la manière dont Jean Comnène, au moment où son père cessait de vivre, sortit du palais des *Manganes*, il dit : "Αρτες δέ εξελθόντες τὸν τῶν Μαγγάνων περιβόλον προσπαντώσιν οἱ Ἀδεσγοί· οὗτοι δέ ήσαν η (il faut, vraisemblablement, lire οἵ) τῇ ἐκ Ἀδεσγας κομισθεῖσῃ παιδὶ καὶ νυμφευμένῃ τῷ μείζονι τῶν οὐετῶν τοῦ Καίσαρος ἐκείνης συναπεστάλησαν....., passage d'où il résulte, ce semble, que, au moment où l'empereur Alexis Ier expira, le mariage d'Alexis fils du César n'était pas encore célébré.

L'épithalame composé par Théodore Prodrome ne permet pas de douter qu'Anne et Nicéphore n'aient eu deux fils, qui furent mariés tous deux en même temps et, selon toute apparence, le même jour ; car on lit en un endroit (*ms. fol. 84 v°, lin. 11*) : Τῇ τῆς λερδᾶς σου τῶν οὐετῶν συνωρίδος γαμηλῷ παστοπηγίᾳ... et plus loin (*Ibid. v° lin. 16*) . Προσφωνῶ σε τούνν, ζεῦγος λερόν μοι καὶ τίμιον νυμφῶν ἀμα καὶ ἀδελφῶν.....

L'orateur ne nous a transmis d'une manière expresse le nom que d'un seul de ces deux princes, de celui qui s'appelait *Alexis* : Σὺ τε, δέδραστήριος νοῦς, Ἀλέξις (*Fol. 84, v° lin. 22*). Quant au second, il se borne à le désigner comme un *rameau de la tige des Ducas*, et portant le même nom que les *Grâces* [*Charitonyme*] ; ce sont ses expressions : Καὶ σὺ δέ, δέ τῆς Δουκικῆς βίζης δρπτῆς, δέ Χαριτώνυμος : mais c'est assez pour nous apprendre que le prince s'appelait *Jean*. En effet, on ne saurait douter que notre auteur ne regardât ces deux dénominations comme synonymes ; puisqu'ailleurs, il appelle également *Charitonyme*, l'empereur *Jean Comnène*. De plus, c'est ainsi que *S. Jean Chrysostome* est appelé dans la petite pièce de vers (!) qui porte ce titre : Τοῦ ρήτορος εἰς ἀνάγνωσιν τοῦ βίου τοῦ Χρυσοστόμου · *Vers du Rhéteur sur la lecture de la vie de [S. Jean] Chrysostome* :

Ἄλλ', δέ Χαριτώνυμε, καὶ μέχρι τέλους
Τοὺς εὐειδεῖς μὲν μυστικῆς εὐωδίας,
Θεοῦ φάνος τε, καὶ τρυφῆς νοούμενης,
Καὶ στιλπνήτης ψυχικῆς καταξίου

et certes, il est facile d'expliquer cette synonymie, attendu que le nom *Joannes*, dans la langue hébreïque, signifie *gracieux* (2).

L'épithalame débute ainsi : Ἐδέησε καὶ τριχῶν αἰγαίων τῇ πάλαι σκηνοπηγίᾳ, Καίσαρ φορέ....., et se termine (*fol. 86, v°, lin. 18*) de la sorte : καὶ τῇ βαθεῖν ἔλασι καὶ λιπαρὰν πολιάν. Χαῖρε.

(1) Voyez le Recueil imprimé à Bâle en 1536, quatern. A, f° 8 r°, vers. 12.

(2) Conf. Hederici Lex. Manual. ed. Jo. Aug. Ernest. Lips. 1788, in-8° col. 1020.

ARTICLE XLIII.

[Moreau commençant au fol. 86 verso, lin. 19, et se terminant au fol. 88 verso, lin. 25; n. XXVIII de l'Index grec.]

LETTRES DE THEODORE PRODROME.

Τοῦ αὐτοῦ ἐπιστολῶν.

Nous comprenons dans cet article XLIII, sept lettres que, non-seulement notre manuscrit semble annoncer comme étant de Théodore Prodrome, mais que le manuscrit du Collège romain lui attribue formellement.

De ces sept lettres, les deux premières s'adressent à un personnage du nom de *Théodore*, et qui d'après les termes dans lesquels notre auteur le salut, pourrait paraître avoir été, sinon son propre frère, au moins l'un de ses compagnons dans la vie monastique (car nous ferons voir ailleurs qu'il en fit profession durant une partie de sa carrière) : mais le contenu de la seconde lettre prouve que ces termes sont des expressions de pure amitié.

La première débute par ces termes : "Οὐρελον, ἀδελφεικὴ μοι καὶ φίλη ψυχὴ, ἐνώπιος ἐνώπιῳ σοι.... Elle se termine ainsi : Οὐκ δχαρίς γάρ οὐδὲ δχαρίν υποδέξῃ τὴν φίλον. Ἐρήσω.

La seconde commence de cette manière : Τοῦτο ἐκείνῳ, φίλε Θεδώρε, χάπι σοι περιήλθε μοι καὶ ἐννοήσαις καὶ φθέγξασθαι... et finit par ces mots : Οὐκ ἔχεις τὸν μνήμονα, ἀλλ' οἶδας ἐκεῖνό γε τὸ Όμηρικόν (3).

Σύν τε δύο ἐρχομένων [sic] καὶ τε πωδὸς τοῦ ἐνόσευν. Ἐρήσω.

La troisième et la quatrième sont adressées à *Lizix*, personnage dont Théodore Prodrome fait mention avec éloge dans une des pièces que nous avons donnés précédemment (4), et où il le vante comme un grand orateur. Ici notre écrivain lui reproche une sorte d'inconstance dans l'amour de la philosophie. Voici le début et la fin des deux lettres :

III. Οὐκ ἀγαθὸν σε παιδία, μεγαλεπιφανέστατα Λίζιξ, τῇ φιλοσοφίᾳ, ὡς ξοικεν, ἐτρεφεν..... El δέ μη, πραγμάτων ἀντικομίζου τὰ γράμματα· χρύσεα χαλκείων (5) ἀνταλλακτόμενος. Ἐρήσω.

IV. Ὑπέρφευ, Λίζιξ· ἐξ δοσης ἡμᾶς συναφεῖς, καὶ συζωτας, εἰς δοσον τὴν παλαμνατα τύχη διέστησε.... Ως γένοιστο σε καὶ ἐργα τὸ ἐργον παραμυθήσασθαι. Ἐρήσω.

Les trois dernières sont adressées à *Mylas* (τοῦ αὐτοῦ, Τῷ Μύτᾳ), personnage sur lequel la seule notion que je puisse donner pour le moment est que, dans ces lettres, notre auteur paraît lui attribuer l'éloquence la plus forte et la plus persuasive.

V. Φασίν οἱ πεπειραμένοι, καὶ ἐγὼ πείθομαι,

(3) *Iliad.* lib. x, vers. 224.

(4) Voyez ci-dessus, art. XVI.

(5) Conf. Homer. *Iliad.* lib. vi, vers. 236.

Οεισιασα μοι τῷ δντε ψυχῇ.... Χαιρήσειν οὐδά καὶ τὸν παρόντα ποιήσων τῇ περατώσει τῆς ἡμεδαπῆς ἀξιώσεως. Ἐρέωσο.

VI. Τοῦτο ἔκεινο γλῶσσα πνίουσα μένος.... Ἀλλὰ μὴ εἰς μαχρόν γε· μὴ, ὁ πρὸ τῶν βίθλων. Ἐρέωσο.

VII. Σὺ μὲν ἡμῖν τὰς παρυπάτας καὶ τὰς ὑπάτας.... ἀποδύσοτεν. Ἐρέωσο.

Le P. Lazzeri a publié ces sept lettres (1), mais le texte qu'il a donné n'est point correct : sans la raison que j'ai déjà exposée (2), je me serais fait un devoir de représenter ce texte, purgé des fautes que le premier éditeur y a laissées, mais peut-être uniquement d'après les leçons vicieuses du seul exemplaire qu'il eut sous ses yeux.

ARTICLE XLIV

[Morceaux commençant au folio 88 verso, ligne 25, et se terminant au folio 90, recto, n. XXXV, XXXVI et XXXVII du texte grec.]

Trois pièces de vers, sur la mort de l'empereur Jean Comnène.

I. Στέχοι ἐπιτάριοι, τῷ μεγαλονίκῳ πορφυρογεννήτῳ καὶ βασιλεῖ κυρῷ, Ἰωάννῃ τῷ Κομνηνῷ. ὃς ἀπὸ τοῦ κειμένου.

II. Πρόγραμμα εἰς τὸν αὐτὸν τάφον, ἡρωῖκόν.

III. Ἐπεροπρόγραμμα εἰς τὸν αὐτὸν ταμβίκον.

Notre manuscrit n'attribue point formellement ces trois pièces de vers à Théodore Prodrome ; mais tout me persuade intimement qu'elles appartiennent à cet auteur. L'empereur Jean Comnène étant C mort le 8 avril 1143, nous avons la date de ces trois compositions. Dans la première, contenant 114 vers, qui débute par celui-ci :

Ὥρφης βροτῶν, καὶ τύπος ἀρχικοῦ κράτους,
et se termine par ces deux autres :

Ἰωάννης σοι ταῦτα πορφύρας γόνος
Κομνηνίδης εὐσεβῆς οὐτοκράτωρ,

l'auteur semble faire énoncer par Jean Comnène qu'il avait huit enfants (quatre fils et quatre filles), nés d'un seul et même mariage (vers 93) :

Τὰ δὲ εἰς λέγος νόμιμον, εἰς εὐτεχνίαν
Οὐκ ἔστιν οὐδεὶς δύτεις ἀντάριτό μοι.
Ἐξ γάρ ἀνάστης δυσμικοῦ παντὸς γένους;
Διπαλήν ἐκενούργησα σεμνῆν τετράδα·
Τέτταρας νιοὺς ἀλκίμους καὶ μαχίμους,
Ἐξ τῆς πατρικῆς πορφύρας προγεμένους·
Καὶ τέτταρας δὲ κοσμίας θυγατέρας.

(1) *Miscellan.*, tom. I, pag. 25, ad pag. 47.

(2) Voy. ci-dessus, col. 1058.

(3) Théodore Balsamon rapporte que, quelques années après la mort du prince Alexis, sa veuve, dont l'histoire ne nous a point transmis le nom, étant tombée dangereusement malade, eut recours à des magiciens qui lui proinettaient la santé. Il en coûta la vie à plusieurs de ses domestiques, qui furent les victimes de ces infâmes charlatans. Mais enfin les magiciens, bien payés, disparurent, et la princesse expira dans de longues et cruelles douleurs. *Hist. du Bas-Emp.* liv. LXXXVI, § XLV, tom. XIX, pag. 93.

(4) Jean Roger était de la famille des princes de Capoue. Dépouillé de ses biens par le roi de Sicile,

A L'époque que l'on voit ici (vers 93) qualifiée emphatiquement de *maîtresse de toutes les nations occidentales*, à savoir : δυσμικοῦ παντὸς γένους, était une princesse de Hongrie, fille du roi de ce pays, Ladislas, et dont le nom propre, *Pyrisca*, paraît avoir été changé à la cour de Constantinople en celui d'*Irène*. Jean Comnène l'avait épousée dès l'année 1105 (*Conf. Ann. Alexiad. I. XII*, pag. 356).

Du Cange (*Fam. Akg. Byzant.* p. 179 et 180) nomme les quatre fils qui naquirent de ce mariage, savoir :

1. *Alexis*, né en 1106, et mort avant son père, en 1142 (3);
2. *Andronic*, mort pareillement vers la même époque;
3. *Isaac*, qui fut déshérité de la couronne et se vit préférer son cadet;
4. *Manuel*, qui remplaça Jean Comnène sur le trône, en 1143.

Mais du Cange ne paraît avoir connu, d'après les historiens originaux, que trois filles nées de ce même mariage de Jean Comnène avec *Pyrisca* [*ou Irène*], car il nomme seulement :

1. *Marie* (jumelle d'*Alexis*), qui épousa le César Jean Roger (4).
2. *N.* mariée à Etienne *Contostephanus* (5).
3. *N.* femme de Théodore *Valazes*, qui fut l'un des généraux de l'empereur son beau-frère.
- M. Le Beau ne fait aussi mention que de ces trois filles.

Ce témoignage, qui se trouve consigné dans la pièce dont il s'agit ici, et qui sera répété dans l'un des articles suivants, ne permet pas de douter que Jean n'eût eu une quatrième fille.

Quel que soit le peu d'estime que l'on puisse faire de cet écrit, considéré comme composition poétique, on ne saurait nier que, relativement à de pareils faits, et à de telles particularités, il ne soit d'une autorité fort grave.

Quant aux deux autres pièces, que j'indique aussi dans cet article XLIV, elles consistent, l'une en huit vers hexamètres, l'autre en neuf vers iambiques ; les voici :

Πρόγραμμα εἰς τὸν αὐτὸν τάφον, ἡρωῖκόν.

Τίττε με ἀμφαρά; (6) πολυδαίδαλον, ὃ ξένε,
Ἐντὸς ἀνατολής ἀπό τον Αλεξίου, Ἰωάννην

Roger s'était réfugié à Constantinople. Il y fut honoré du titre de César, et épousa la princesse dont il s'agit ici, laquelle mourut dans les premières années du règne de Manuel Comnène, c'est-à-dire, après l'année 1143. *Hist. du Bas-Emp.* liv. LXXXVI, § XLV, tom. XIX, pag. 92.

(5) Etienne *Contostephanus*, que l'empereur Manuel Comnène décora du titre de Grand-Jnc, fut tué au siège de Corfou en 1160. Sa veuve reçut de l'empereur le domaine de Corfou. Elle avait eu plusieurs enfants, dont il est question dans l'histoire. *Hist. du Bas-Emp.* I. LXXXVI, § XL, tom. XLIV, pag. 92.

(6) Legend. fors. ἀμφαράς, vel ἀμφαρᾶς..

Κομνηνὸν παῖδες πορθόντον ἔχω νέκυν. Εἰ δὲ μεταλλῆ; ΑἼργα παλικλήνετα τόκοιδε καὶ τοποῖος.
Πρεσβυτέρους ἐράεινε διῆμονας ἡσὶ κόρησιν.
Ἡ πύθειν ἰστορίης πολιῶν φυλάκετορος ἔργων.
Καὶ σάφα τῶν μεγάλαθλες δαῖμονος ἀδλα ἀνάκτων
Εἴσαι· οὐ μερόπισσι πρόπτες μόργος ἴσχατα λήσει.

Ἐπερος πρότραμμα εἰς τὸν αὐτὸν λαμβικόν.

Σητεῖς με τὸν χρυσόντα χοῦν δᾶδο, ξίνε·
καύσην πέψυκα, γῆς δῆλης δακτ.,
Ἀλεξίου παῖς Κομνηνοῦ βασιλέως.
Τὰ λαμπρὰ δ' ἡμῶν κατά βαρβάρων κράτη
Ἐκ τῶν ἰδόντων, εἰ βιώσουσι, κλύσε·
Καὶ τοὺς παρ' αὐτὸν ἰστορουμένους μάρτιος,
Οὓς ενουργήσαντες ἀθλους ἐν βίῳ,
Ο παῖς, ἀ πατήρ, ποῦ καταντῷμεν τέλος.

ARTICLE XLV.

[Morceaux contenus dans le folio 90 recto, lign. 11 et seqq.
n° XXXVIII et XXXIX de l'Index grec.]

Deux prières à Jésus-Christ, composées, à ce qu'il paraît, par Théodore Prodrome, sous le nom de l'empereur [Jean Comnène].

I. Πλαστήριοι εἰς τὸν Χριστὸν ὡς ἀπὸ τοῦ βασιλίου.

II. Εἰς τὸ αὐτό.

Ces deux petites pièces sont peu intéressantes. La première, composée de huit vers héroïques, débute et finit ainsi :

Κορφαντοπαμμεδῶν ἀπαλόχροος, δὲς ἀπὸ σαρκός.
Ὕμετέρων μεγάσκητε λέλασμένος ἀμπλακίδῶν.

La deuxième, qui ne contient non plus que huit vers, mais de mesure iambique, commence par celui-ci :

Ὦς σύγε τῶν σῶν δωρεῶν, παντοκράτωρ.
et se termine par cet autre :

Ἄδες καὶ θανόντι ψυχικὴν σωτηρίαν.

L'endroit où elles se trouvent placées dans notre manuscrit, le titre qu'elles portent, le style, tout amorce qu'elles sont sorties, comme les trois précédentes, de la plume de Théodore Prodrome.

ARTICLE XLVI.

[Morceau commençant au fol. 90 verso, lign. 7, n°. XL
de l'Index grec.]

Epitaphe pour l'impératrice Irène [épouse de Jean Comnène] censée parler elle-même.

Ἐπιτάφιοι τῇ μαχαρίτιδι βασιλίσσῃ Ἄρωγαῖων
Εἰρήνῃ ὡς ἀπὸ τῆς κειμένης.

Dans ce petit poème, composé de trente vers, il s'agit de la princesse Hongroise dont nous avons déjà eu occasion de parler (1), et qui, ayant été l'épouse de Jean Comnène, survécut à ce prince.

Je ne doute point que ce morceau n'appartienne à Théodore Prodrome.

L'auteur confirme ici (vers 17) la particularité que nous avons fait observer précédemment, savoir, que Pyrisca, appelée par les Grecs Irène, avait donné à son mari quatre, et non pas seule-

ment trois filles, comme du Cange et, d'après lui, M. le Beau, paraissent l'avoir cru.

Indépendamment des autres particularités au sujet desquelles notre poète s'accorde avec les historiens les plus connus, telles que la retraite d'Irène [Pyrisca] dans un monastère, après qu'elle fut devenue veuve, il nous apprend que ce monastère était situé en Bithynie (vers 24); et, d'après la manière dont il s'exprime ensuite (vers 25-28), on doit supposer que le corps de la princesse fut reporté de ce monastère à Constantinople :

Θυήσκω δ' ἐπ' αὐτῆς Βιθυνῶν ἐπαρχίας,
Ἄποικος ἐκ τῆς (2) Αὔστρων βασιλέος·
Κομίζομαι δὲ ναντολούμένη πάλιν,
Καὶ τὴν ἐμὴν ἐνταῦθα πιστεύω κάνων.

B Le premier et le dernier vers sont ainsi conçus :

Ἐτ τις νόμος διδωσι· καὶ νερποὶς λέγειν,
Καὶ τὴν δὲν δὲς οὐρανῶν κληρουχίαν.

ARTICLE XLVII.

[Morceau contenu dans le folio 90 verso, lign. 7, n°. XL
de l'Index grec.]

Vers sur la mort des enfants du sénateur Porphyrogennète Isaac.

[C'est l'empereur qui est censé parler.]

Εἰς τοὺς παῖδας τοῦ πορφυρογενῆτου καὶ σεβαστοκράτορος υἱοῦ Ἰσαακίου ὡς ἀπὸ τοῦ βασιλέως.

C Ces vers qui sont au nombre de vingt quatre, et que nous attribuons, sans balancer, à Théodore Prodrome, concernent de jeunes princes, dont l'histoire ne fait, ce semble, aucune mention.

Suivant ce que le poète énonce (vers 8 et seqq.) les deux enfants dont il fait déplorer la mort par l'empereur leur aïeul (vers. 1), portaient, l'un le nom d'Alexis (vers. 8), l'autre celui de Jean (vers. 11); et tous deux étaient morts en bas âge.

Le sénateur porphyrogennète Isaac, leur père, doit nécessairement avoir été, ou le deuxième fils de l'empereur Alexis I Comnène [c'est-à-dire, celui de qui, selon du Cange, descendirent les Comnènes de Trébizonde]; ou le troisième fils de Jean Comnène, successeur d'Alexis I.

D Mais les détails qui nous ont été transmis concernant la postérité du sénateur Isaac, deuxième fils d'Alexis I, ne s'accordent guère avec l'idée que les princes dont il s'agit ici, eussent été deux de ses enfants. Les trois fils que les historiens lui donnent, et dont l'aîné s'appelait Jean, le second Andronic, le troisième d'un nom inconnu, vécurent tous assez longtemps.

L'histoire ne parle, il est vrai, d'aucun prince auquel l'autre sénateur Isaac, troisième fils de Jean Comnène, aurait donné le jour : elle ne fait mention que de ses filles, qui furent, pour le moins, au nombre de quatre, et qui, peut-être, eurent encore d'autres sœurs. Mais il est permis de supposer qu'il avait eu aussi des enfants mâles,

(1) Voy. ci-dessus, art. XLIV.

PATROL. GR. CXXXIII.

(2) Scriptum est fors. ἐκ γῆς.

lesquels étant morts de bonne heure, auront été, A par cette raison même, oubliés des écrivains contemporains.

Nous penchons donc à croire que c'est ce deuxième sébastocrator Isaac dont il est question dans la pièce qui fait le sujet de cet article; et l'empereur, leur aïeul, que le poète y fait parler, doit avoir été Jean Comnène.

Elle commence par ces vers :

Ω ζεῦγος νιῶν φιλάττηρ τέκνου φίλου,
Ἐμαῖς προσαγχάλισμα καλὸν ἀγχάλαις,
Ἐμοὶς ὑποφέλλισμα τερπνὸν ὥτοις,
Οση πλύνεις με τῇ βοῇ τῶν δαρδών.
Οσῆ τεφροὶς με τῇ καμίνῳ τῶν πόνων.
Ομοῦ προφανεῖν καὶ κρυθὲν, λάμψαν, δύναν. . .

et en voici les six derniers :

Ἄλλ', δοθήρ μοι τοῦ κράτους παντοχράτωρ,
Ο μυριανὸν ἀδυσσον εὐτυχημάτων
Ἐμοὶ πτερασχών ἐκ βρέφους σπαργάνων,
Τῆς κειμένης δές ἐκλαθέσθαι δυάδος
Μεσάν τὸ βάρος κουφιεῖς τῆς καρδίας,
Γῆν τῶν πόνων ἀκανθίθαιν ἐναντιπάσσας.

ARTICLE XLVIII.

[Morceau contenu dans le fol. 90 verso, lin. 20, n. XLII de l'Index grec.]

Vers apologetiques adressés au logothète Etienne Méles [par Théodore Prodrome], en excuse de ce qu'il avait tardé à le visiter.

Τῷ λογοθέτῃ χωρῷ Στεφάνῳ τῷ Μέλῃ ἀπολογητικοὶ ἐπὶ τῇ ὑπερημερίᾳ τῆς εἰς αὐτὸν ἐλεύσεως.

On a déjà vu (1) que Théodore Prodrome était en relation avec le logothète Etienne Méles. Nous ne balançons donc point à lui attribuer cette espèce de billet, composé de vingt-un vers hexamètres, par lequel il s'excuse envers ce personnage éminent de n'avoir pas été des premiers à le visiter, et en donne pour cause les différentes inconveniences, sinon même les maux assez graves, qu'il éprouvait alors :

Σῶτερ ἐμὲ, στεφάνωμα ἐπαρσινῶν ἀρτάων,
· · · · ·
· Ος σε λέλυχε τύχης βαρυπήματος, ήδ' Ετι λύσει.

(1) Art. XVII.

(2) Irène Ducæne était la seconde épouse d'Alexis Comnène 1er. Ce prince, second fils de Jean Comnène, grand-domestique, après avoir successivement reçu la dignité de proétre, sous l'empereur Michel Ducas, bientôt après de nobilissime, puis de grand-domestique, et enfin de sebastê, sous l'empereur Botoniote, monta sur le trône en l'année 1081, indiction IV, le 1er avril, fête du Jeudi-Saint. Il avait été marié deux fois avant son avènement au trône. Sa première épouse avait été une fille d'Argyrus, fils de Mélo, duc de Bari en Italie; la seconde fut Irène Ducæne, fille d'Andronic Ducas, et, par conséquent, nièce paternelle de Jean Ducas César, ainsi que de l'empereur Constantin Ducas, qui avait régné depuis.

Le jour qu'Alexis Comnène, son époux, fut déclaré empereur, Irène Ducæne n'avait pas encore seize ans accomplies. On peut voir les louanges que sa fille Anne Comnène lui a données dans l'*Alexiade*.

Irène fit beaucoup d'efforts pour écarter du trône

ARTICLE XLIX.

[Morceau contenu dans le fol. 91 recto, lin. 6, n. XLII de l'Index grec.]

Vers propres à être inscrits sur le tombeau de l'empereur Jean Comnène.

ARTICLE L.

[Morceau commençant au fol. 91 recto, lin. 15, n. XLIV de l'Index grec]

Vers héroïques adressés à l'impératrice Irène Ducæne, sur la mort de son fils le sébastocrator, par Théodore Prodrome.

Τοῦ αὐτοῦ στίχοι ἡρῷοι εἰς τὴν βασιλισσαν χωρὶν Εἰρήνην τὴν Δούκισσαν ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ σεβαστοκράτορος, οὗτοι αὐτῆς.

Cette pièce, composée de 98 vers, contient des faits relatifs à la famille des Comnènes, et d'autant plus dignes de quelque attention, qu'ils décourent des erreurs involontaires dans le récit des historiens modernes.

Je crois incontestable que la princesse à laquelle le poème s'adresse, est Irène, la veuve d'Alexis I Comnène (2). Son fils le sébastocrator, duquel notre auteur déplore ici la perte, ne saurait être autre que cet Andronic Comnène, dont nous avons ci-dessus transcrit l'oraison funèbre (*Voyez ci-dessus l'article XXXVIII*): et, en même temps, nous avons eu occasion de faire observer que, faute d'avoir connu cette pièce, du Cange, et après lui M. le Beau, s'étaient trompés sur l'époque de la mort de ce prince. A cet égard, la pièce qui fait le sujet du XLIIe article confirme pleinement que le sébastocrator Andronic, fils d'Alexis I, et frère de l'empereur Jean Comnène (vers. 46-47), ne mourut point avant son père, ni, par conséquent, avant l'avènement de son frère au trône :

Ο βασιλεὺς Σκυθελοιγὲ, μεγασθενὲς, Τιαννη,
Μετέο σοι σύμβουλος ἀδειάρδος τὸδε μαχητῆς.

D'après la manière dont notre auteur s'exprime, nous sommes fondés à croire que la mort d'Andronic dut coïncider avec l'époque demeurée jusqu'à cette heure assez incertaine, à laquelle son plus jeune frère Isaac, mécontent de l'empereur, le

son propre fils Jean Comnène; mais elle ne prit ensuite aucune part à la conjuration faite contre lui à son avènement à l'empire. Dès qu'il avait été en possession de la couronne, elle avait repris les sentiments de mère, et lorsqu'elle apprit le noir complot qui venait d'être découvert : « Les barbares, s'écria-t-elle, ils voulaient donc me plonger le fer dans les entrailles, et me causer une douleur plus cruelle que je n'en ai éprouvée en le mettant au monde. »

Cette princesse, après la mort d'Alexis, se déchaîna des intrigues de la cour; elle en fut relevable aux lettres, qu'elle avait toujours cultivées. La grâce acheva ce que la réflexion avait commencé, en lui inspirant le mépris des grandeurs et le goût de la retraite. Elle se retira dans un monastère qu'elle avait fondé, y prit l'habit avec le nom de Xénie, et composa elle-même la Règle des religieuses, que nous avons encore entre les mains. *Hist. du Bas-Empire*, t. V. LXXXVI, § III, tom. XIX, p. 2. *Vid. et Typicum Ireneos* [*Patrol.*, tom. CXXVII].

quitta pour se réfugier chez les Turcs. Le poète A dit (vers. 22 et seqq.) que l'Asie avait causé tout ensemble, à l'impératrice, la perte de deux de ses fils, celle d'*Andronic* [qui venait de mourir] et celle d'*Isaac*, qui, errant vers les extrémités de l'Orient, n'existant plus [pour sa mère] quoique vivant :

*Δούοις γάρ τ' ἀπλεσσας διμ' οὐεῖς, ἀγριε Τελχύ·
Ἀνδρονίκου βίην, Ἰσαακίου δὲ τὸ ρώμην·
τοῦ μὲν ἐπ' ἀντοίης μαρτὶ πείρατα πλαζομένοι,
Ζωοῦ τεθνεῖτο;*

Nous apprenons ici pareillement ce dont du Cange, à ce qu'il paraît, n'avait point trouvé l'indication dans les historiens, savoir :

1° Que *Nicéphore Bryenne*, le gendre d'Irène, l'époux de la célèbre *Anne Comnène*, mourut assez peu de temps après l'empereur *Alexis I*, et avant le sébastocrator *Andronic* (vers. 18 et 19). Le poète venant de rappeler à l'impératrice la mort de son époux, dit que, de suite, elle a perdu son gendre *Nicéphore*, et vu sa fille devenir veuve :

Τῷ δὲ Επι., γαμβρὸν θλεσσας ἀγακλυτὸν, ἐν δὲ Σχῆμα παῖδα φίλην, Νικηφόρου ἀλοχον τεθλήν.

2° Qu'après la mort de *Nicéphore*, l'impératrice avait vu successivement périr sa bru, épouse du sébastocrator *Andronic* (1), et le fils que celle-ci avait laissé à son mari (vers. 20 et 21) :

Τῷ δὲ (il s'agit de Nicéphore) Επι., Ἀνδρονίκου θάνατον παῖς, πρὸ δὲ κατθάνατον ΑΚΟΙΤΙΣ.

3° Que ces deux morts avaient été suivies de celle d'*Eudoxie Porphyrogennète*, princesse qui ne saurait avoir été autre que la troisième fille d'*Alexis I* (2), épouse de *Constantin II d'Asiates*, sur laquelle du Cange s'exprime ainsi : *Eudocia Comnena, Alexii imperatoris I filia tertigenita* (3), *a patre Constantino Iasitiae filio uxor data est; a quo pessime et contra generis dignitatem habita, soluto matrimonio, in monasterium concessit:*

Τοῖς λάθε πορφυρόβλαστον ἐπ' εὐδοχήν Αἰδωνεύ.

(Vers. 21.)

Au surplus, ces particularités ne sont pas les seules que fournit le poème de Théodore Prodrome ; il en contient d'autres encore, mais dont quelquesunes m'ont paru difficiles à concilier avec l'histoire : je suis forcé d'en remettre l'examen à un autre temps.

Le poème débute par ce vers :

Ως δρελον, βασιλεῖα, γέρας μέγα θηλυτεράων.

et se termine par celui-ci :

Ταῦτα κλύοις Προδρόμοιο λιταζομένου, θάνατον.

ARTICLE LI.

Morceau commençant au fol. 92 recto, lin. 9, n. XLV de l'index grec.]

Vers adressés à l'empereur *Jean Comnène*, sur la prise de Castamon, par Théodore Prodrome.

Tou autou τῷ πορφυρογενῆτῷ καὶ βασιλεῖ κυρῳ

Ἵωάννη τῷ Κομνηνῷ ἐπὶ τῇ δικάσει τῆς Κασταμόνος.

Il s'agit ici de la première conquête que l'empereur *Jean Comnène* fit de la ville de Castamon.

Castamon [l'ancienne *Germanicopolis*], ville de Paphlagonie, proche des rives du Pont-Euxin, passait pour avoir été la patrie des anciens Comnènes.

Suivant le récit de quelques historiens, c'était dans cette ville qu'*Iсаac*, le premier de sa maison qui ait porté le sceptre, avait reçu la naissance. Lorsqu'*Alexis Comnène*, avant son avènement au trône, n'étant encore que grand-domestique, revint à Constantinople, vainqueur du Gaulois [ou Franc] *Ursellus* et maître de sa personne, passant proche de Castamon, il ne put résister au désir de visiter le berceau de sa famille. Il se détourna de sa route pour jouir de cette satisfaction ; mais ayant trouvé cette ville dépeuplée, il ne put retenir ses larmes, et les amis qui l'accompagnaient ne l'arrachèrent qu'avec peine de ces lieux désolés, qui ne lui rappelèrent que trop tristement la mémoire de ses ancêtres.

M. le Beau place le fait célébré par Théodore Prodrome, sous l'année 1125 :

La guerre de Hongrie étant terminée l'empereur *Jean Comnène* reprit le dessein qu'il avait formé de reconquerir l'Asie Mineure. Les Turcs, répandus en Paphlagonie, s'étaient rendus maîtres de Castamon, une des principales villes du pays (c'était l'ancienne *Germanicopolis*) ; Jean s'y transporta, et la prit par escalade.

Il repassa ensuite le Bosphore, avec un grand nombre de prisonniers, et renouvela le plein triomphe dont Zimiscès avait donné le spectacle à Constantinople. Le jour fixé pour l'entrée du prince, les rues furent tendues des plus riches tapisseries, et bordées d'échafauds chargés de spectateurs, depuis la porte Orientale jusqu'à l'église de Sainte-Sophie. Un char enrichi d'argent et de pierreries était attelé de quatre chevaux blancs. Au lieu de l'empereur, on y voyait une statue de la sainte Vierge, à la protection de laquelle le prince attribuait tous ses succès. Le char était conduit par les premiers officiers de l'Empire, qui tenaient les rênes. L'empereur, à pied, marchait devant, une croix à la main. Ce magnifique cortège se rendit à Sainte-Sophie, d'où l'empereur, après de solennelles actions de grâces, se rendit à son palais (4).

D'après ce que Théodore Prodrome dit ici, le char avait été offert à l'empereur par le clergé, le sénat et le peuple de Constantinople : sans doute ce fut par un mouvement de piété et de modestie que ce prince le fit servir au triomphe de la sainte Vierge ; et on en trouve la preuve dans une autre pièce qui sera le sujet de l'article LVII.

(1) Cf. *Zonar. Ann. I. xviii*, § 22, l. II, p. 229, A.

(2) *Cang. Fam. Aug. Byzant. p. 178. Conf. Ann. Alexiad. I. xv. p. 502 504.*

(3) *Zonar. Ubi supra.*
(4) *Hist. du Bas-Empire*, liv. LXXXVI, § 15, l. XIX, p. 27.

Le petit poème de Théodore Prodrome nous apprend diverses particularités dont les historiens ne parlent point dans le récit de cette campagne. Il est composé de 120 vers hexamètres, dont voici le premier et le dernier :

Ὕπεστ, ἄναξ μεγάθυμε, λαοσάσε, κύδει γαίων.
Καδέ δέρπα γῆς ἀπάστης ἀπετέρον; ήνιοχῆσατ.

ARTICLE LII.

[Morceau commençant au fol. 95 recto, lin. 19, n. XLVI de l'Index grec.]

Vers adressés par Théodore Prodrome à la Césarisse Porphyrogennète Anne Ducæne, pour lui demander sa protection.

Τοῦ αὐτοῦ εἰς τὴν σοφωτάτην πορφυρογέννητον
καὶ Καισάρισσαν χυρήν Ἀνναν τὴν Δούκαιναν
περὶ τῶν ἑαυτοῦ.

Quant au titre de cette pièce, je pense comme le P. Lazeri (1). La princesse à laquelle Théodore Prodrome s'adresse, pour lui demander sa protection et sa recommandation auprès d'une personne encore plus puissante qu'elle, ne saurait être que la célèbre Anne Comnène, née du mariage d'Alexis I avec Irène Ducæne, et épouse du César Nicéphore Bryenne. Il faut donc croire, ou que la leçon *Anne Ducæne* est fautive, et que l'on doit lire *Anne Comnène*; ou que cette dénomination de *Ducæne* tient à ce que la princesse, appartenant, du côté de sa mère, à la famille des *Ducas*, avait une double affinité avec eux, parce que, avant que d'épouser le César Nicéphore Bryenne, elle avait été fiancée à Constantin *Ducas porphyrogennète*, fils de l'empereur Michel *Ducas*.

Mais à l'égard de ce que contient le poème, composé de cent dix-huit vers, comme j'aurai ailleurs occasion de l'analyser complètement, je me contente ici de dire que l'on y trouve beaucoup de notions concernant la naissance de l'auteur, sa fortune, et son état, qui n'étais alors ni brillant ni heureux.

Voici le premier et le dernier vers :

Κλῦθι, Τριάς μέγ' ἄνασσα, κλύσ' ἀγγελοι οὐρανίων...
[νες...]

Σει γὰρ ἐγώ βιότοιο τοῦ πρυμνῆσι ἀνήψα.

ARTICLE LIII.

[Morceaux commençant au fol. 95 recto, lin. 19, n. XLVI-XLVIII, de l'Index grec.]

Deux petites pièces de vers composées par Théodore Prodrome.

Le premier des deux morceaux réunis en cet article devait, à en juger par le titre, servir de frontispice à un volume-en-rouleau, contenant des écrits de Joannicius, que Théodore Prodrome, dans uno autre petite pièce, comme on le verra plus bas, a qualifié de moine. Suivant toute apparence, il s'agit de ce moine Joannicius que la mère d'Alexis avait placé près de lui, et que ce prince, même

(1) Conf. *Lazer. Miscellan. etc. tom. I.*, p. 7 et 8.
(2) Conf. *Ann. Comn. A'xiad.*, lib. 1, p. 19, C.

A avant d'être empereur, menait partout avec lui, jusqu'à l'armée, s'en servant comme de chambellan pour garder sa tente (2).

Le second composé de dix-sept vers iambiques, et qui se retrouve, mais incorrect, dans le manuscrit 2831 de la Bibliothèque impériale, s'adresse aux brigands qui oseraient violer le tombeau du solitaire Athanase Hésychaste.

Ces deux pièces portent les titres que voici :

1. Τοῦ αὐτοῦ. Πρύγραμμα εἰς κοντάκιον, ἔχον σχέδη τοῦ χυροῦ Ἰωαννικίου.

2. Τοῦ αὐτοῦ. Εἰς τάφον Ἀθανασίου ἡμεράρχοις. Στίχοι ἐπιτιμητικοὶ τυμβωρύχοις.

A la marge du troisième vers de ce dernier morceau, l'on rencontre dans notre manuscrit, une espèce de petite diatribe en seize vers, écrite d'un caractère beaucoup plus moderne que tout ce qui est contenu dans le volume, et dans laquelle l'auteur, quel qu'il soit, déclare avec virulence contre l'avarice supposée du moine dont Théodore avait fait ici l'épitaphe. A peine aurais-je pu lire une portion de ces seize vers, sans le secours de M. Ilase. Aidé par sa grande connaissance de la langue grecque et des différents caractères des manuscrits bien plus que par la bonté de ses yeux, accoutumé d'ailleurs à une complaisance sans borne pour moi, ce jeune et savant littérateur a bientôt su déchiffrer ces vers complètement, à l'exception de quelques mots du dernier; c'est lui qui m'a fourni la copie que je vais représenter.

Monachi avari Epitaphium.

'Εκλικμήσω σου καὶ τὴν κόνην, εἰ δέοι,
Καὶ πάντα τὸν χοῦν ἐκπετρήσω καὶ βλέψω.
'Αθροίσω τὸ πᾶν τῆς σοροῦ, τῶν διτέων.
Καὶ φηλαρφήσω τὴν ἀρρονίαν πᾶσαν
Τοῦ νεκροῦ, τὴν σύνθεσιν, τὴν διῆγην πλάσιν.
'Ακριβολογήσομαι καὶ τῶν ἀγκάτων
Τὸν φιλάργυρον καὶ γλίσχρον μοναχίτην,
'Ἐπιμελῶς σε, καὶ νεκρὸν, ἐξετάζων,
Εἴ ποι τὶ χρυσοῦ, τὸ χρυσόνατρες τένος,
'Ἐν χεροῖ, ἐν στήθεσσιν, ἐν κόλποις φέρεις.
Εἴ γάρ κε πιστεύσαμε, μή χρυσῆς διν σε
Καὶ νεκρὸν τὸν δύστηνον, καὶ σεσηπότα
(Οὐ σε χρυσὸν πνέοντα, χρυσὸν λαλοῦντα,
Χρυσὸν κατεσθίοντα πολλάκις οἶδα),
Ὄσ τὸν σαυτῷ θάψειας τὸ σέβασμα σου,
Τὸ χρονὸν μέταιλον, τὴν πλάνον ὅλην.
'Ελεινά (sic) τὰ δάφνιδος ἀρέβιαν δλγη (3)

ARTICLE LIV.

[Morceau commençant au fol. 94 recto, lin. 13, n. XLIX de l'Index grec.]

L'amitié bannie du monde, dialogue dramatique, par Théodore Prodrome

Cette pièce, qui est assez estimée comme opuscule poétique, a été imprimée un grand nombre de fois. Indépendamment des éditions qui peuvent m'être inconnues, je sais qu'elle a été donnée :

1° En grec, par J. Hunter et J. Guntius, à Bâle, 1536, in-8°.

2° En grec et en latin, par Conrad Gesner, à la

(3) Τὰ δάφνιδος δλγὰ ἀρέβιαν. *Theocr. Idyll. V.*
vers. 20.

fin du Recueil de Stobée, dans le cours de l'année A 1543.

3° Par Guillaume Morel, en grec, avec la version de Conrad Gesner, dans l'année 1549.

4° De même, dans l'édition de Stobée, imprimée à Râle, chez J. Oporin, en 1549, in-fol.

5° Pareillement, dans l'édition de Stobée, imprimée à Zurich, en 1550, in-4°.

6° En l'année 1558, le petit ouvrage qui fait le sujet de cet article parut en français, traduit par Jean Figon, sous le titre suivant (1) : *AMITIÉ bannie du monde, par Cyre Théodore, poète grec, et traduit en vers français par Jean Figon (2), de Montélimart en Dauphiné. A Tholose, 1558, in-8°.*

7° Il a été ensuite réimprimé tant en grec qu'en latin, dans une quatrième édition du Stobée de Conrad Gesner, datée de l'année 1550 (3).

8° Dans une nouvelle édition des opuscules de Théodore Prodrome, par Jérôme Erard ; à Leipsick, 1598, in-8°.

9° Dans une cinquième édition du Stobée, imprimée à Genève, en 1609.

10° Barthius, dans son *Adversaria*, publié en 1624, cila et corrigea certains passages de l'*Απόδημος Φίλα*.

11° Eustathie Maittaire a reproduit le Dialogue entier, dans son *Miscellanea Graecorum aliquorum scriptorum carmina*, Lond. 1722, in-4° maj. Il y a joint des notes dont quelques-unes deviendront supérieures, si jamais un nouvel éditeur, consultant notre manuscrit, en profite pour rétablir, dans plus d'un endroit, la véritable leçon.

ARTICLE LV.

[Morceau commençant au fol. 97 verso, lin. 5, n. L de l'Index grec.]

Complainte en vers, sur la distribution des faveurs de la Providence, par Théodore Prodrome.

Tou^u αὐτοῦ Συρταστικοὶ εἰς τὴν Πρόνοιαν.

Ce morceau est presque aussi connu que le précédent, bien qu'il n'ait pas été imprimé autant de fois.

(1) Conf. Fabr. Bibl. Gr. tom. VI, p. 816.

(2) Jean Figon (nous dit la Croix-du-Maine, dans sa *Bibliothèque française*, édit. de Paris, 1772, t. I, p. 495) a traduit du Latin en vers français un livre intitulé : l'*Amitié bannie du monde*, écrit en forme de dialogue, par Cyrus Theodoretus (sic), etc. La Course d'Atalante, qui est un poème français imprimé à Tholose, 1558, chez Pierre du Puis, auquel lieu florissait l'edit Figon, l'an susdit 1558.

L'article de Jean Figon, dans la *Bibliothèque* de du Verdier, tom. II, p. 414 et 415, est un peu plus étendu que dans la *Bibliothèque* de la Croix-du-Maine, qui vient d'être citée.

Jean Figon, de Montélimart en Dauphiné, a écrit, en vers français, la course d'Atalante, et la victoire d'Hippomène, Fable poétique, imprimée à Tholose, in-8°, par Jacques Colomiez, 1558; *Amitié bannie du monde*, œuvre fait en forme de dialogue, par Cyre Théodore, poète grec, et traduit en vers français par Jean Figon, imprimé à Tholose, in-8°, par P. du Puis, 1558; le Poétique trophée de Jean Figon, Dauphinois, contenant Odes, Epîtres et Epigrammes, imprimé à Tholose, in-8°, par G. Bou-

On le trouve inséré dans l'édition de Jérôme Guntius, 1536 ; et dans celle de Jérôme Erard, 1598.

Eustathie Swartius, le reproduisant en 1616 (4), essaya d'en rectifier plusieurs passages que les éditions précédentes présentaient d'une manière incorrecte. On trouve dans notre manuscrit la véritable leçon, non-seulement de tous les endroits que Swartius avait cherché à corriger, mais encore de beaucoup d'autres sur lesquels il n'a fait aucune remarque.

Je puis dire la même chose à l'égard des observations de Barthius qui, dans son *Adversaria*, cite, traduit ou commente un assez grand nombre de vers du petit poème de Théodore, et les compare avec les passages soit de l'Ancien, soit du Nouveau Testament, dont ils sont une imitation (5).

ARTICLE LVI.

[Deux morceaux commençant, l'un au fol. 99 recto, lin. 16 ; l'autre au fol. 100 recto, lin. 18, n. Ll et Ll de l'Index grec.]

Vers 1 : *Contre une vieille libertine ; 2 Contre un ignorant, qui affectait de porter une longue barbe, croyant passer ainsi pour appliquée à l'étude et fort savant. Par Théodore Prodrome.*

Tou^u αὐτοῦ 1. κατὰ φιλοπόρου γράψ. 2. κατὰ μαχρογενέου, δοχούντος εἶναι διὰ τοῦτο σοφοῦ.

Ces deux satires, composées l'une de 102, l'autre de 100 vers iambiques se rencontrent dans le manuscrit de la Bibliothèque impériale 2831. Il est vrai que dans ce manuscrit la première des deux pièces est mutilée, et n'est transcrise que jusqu'au 76e vers, mais elle se retrouve tout entière dans le manuscrit de la Bibliothèque Vaticano-Palatina XLIII, folio 37 et seqq. Voici comment l'une et l'autre pièces débudent et se terminent :

1. Ο μιαρὰ γράψε, κακὸν ἀνθρώποις μέγα.

Ἐξασθενήσαις καὶ τὸ Κερδέρου στόμα.

2. Ἰαταταΐδε, τῆς ἀδρᾶς γενειάδος...

Ἐως παραρθρώσειας αὐτὸν εἰς τέλος.

D deville, 1556. Il a écrit en prose la Pérégrination de l'enfant vertueux : œuvre contenant le sommaire des disciplines qui conduisent à la plus haute vertu, avec trois chants royaux parmi la prose ; imprimée à Lyon, in-16, par François Arnouillet, 1585.

(3) Fabricius (*Bibl. Gr. v, cap. 6, § 11, tom. VI,* pag. 816) parle d'une version latine de l'*Απόδημος Φίλα*, donnée en cette même année par Jean Laet : *Latine vertit, præter Gesnerum et Hieronymum Erardum, Jo. Laetius, Parisiis, 1589, in-4°.* Mais j'ignore où cette version se trouve.

(4) Conf. Barth., *Adversario. lib. XVII, cap. 16, col. 883*; item *lib. XXIX, cap. 8, col. 1369; it. lib. LIII, cap. 13, col. 2511; it. lib. LIV, cap. III, col. 2525.*

(5) Conf. « Eustathie (sic) Swartii Analectorum Lib. III, in quibus innumera auctorum, qua Graecorum qua Latinorum, loca emendantur, dilucidantur, illustrantur, notantur. Ad viram illustrem Jacobum van Duck, consiliarium et legatum regium » *Lugduni Batavorum, apud Ludovicum Elzevirium, anno CLXII C XVI. Lib. 1, cap. 11, pag. 43.*

ARTICLE LVII.

[Morceau commençant au fol. 101, lin. 20, n. LIII de l'Index grec.]

Description en vers héroïques de l'entrée de l'empereur Jean Comnène [à Constantinople] après la prise de Castamon, par Théodore Prodrome.

Tou αὐτοῦ Ἐκφραστις διὰ στέλνων ἡρωικῶν τῆς ἐπι-
τῇ ἀλώσεις τῆς Κασταμόνος προελύσεως τοῦ αὐ-
τοκράτορος χυροῦ Ἰωάννου τοῦ Κομνηνοῦ.

Ce poème, composé de 230 vers, est relatif à la première conquête de Castamon, qui a fait également le sujet du LIe article. Ici Théodore Prodrome nous donne les détails de la pompe, plus religieuse que triomphale, qui eut lieu au retour de Jean Comnène à Constantinople. Il décrit surtout avec beaucoup d'exactitude, et se complait à nous dépeindre ce char d'argent massif, qui avait été offert en présent à l'empereur, et sur lequel, malgré les instances de tous les ordres de l'Etat qui le pressaient d'y monter, ce prince voulut que l'image de la sainte Vierge fut placée.

La pièce, en elle-même, n'est point sans mérite, et contient quelques particularités peu connues, concernant la famille impériale :

Οὐκέ, μάχας μὲν ἔσ, πολέμους τ' ἀγδροκτασίας τε..
Γηθέανος νόστησεν δὲν ποτὶ χρυσοῖσι; δῶ.

ARTICLE LVIII.

[Morceaux commençant au fol. 103 verso, lin. 20, n. LVII, LVIII et LIX de l'Index grec.]

Vers : 1, 2, et 3 sur un certain Pausanias, que le chagrin d'avoir perdu son fils avait, disait-on, périfié ; 4 sur un cadavre tronqué des deux mains, que la mer avait rejeté sur son rivage ; 5 au moins Joannicus, pour s'excuser, sur une maladie, d'être resté plusieurs jours sans se rendre auprès de lui ; 6 en énigme, sur la Nue. Par Théodore Prodrome.

ARTICLE LIX.

[Morceaux commençant au fol. 104 recto, lin. 18, n. LX de l'Index grec.]

Cinq petites pièces en vers politiques, sur le mariage d'Alexis, fils du panhypersébaste Nicéphore, et petit-fils de Phorbène, par Théodore Prodrome.

Tou αὐτοῦ ἐπὶ τῷ γάμῳ τοῦ υἱοῦ τοῦ πανυπερασ-
έβαστου χυροῦ Νικηφόρου, τοῦ Φορβηνοῦ, χυροῦ
Ἀλεξίου.

Des cinq petites pièces indiquées dans cet article, quatre sont composées de 24 vers chacune ; la cinquième n'en a que 22.

Il s'agit ici du mariage d'un prince nommé Alexis, fils du panhypersébaste Nicéphore, et petit-fils de Phorbène.

Le panhypersébaste Nicéphore, fils de Phorbène, doit avoir été ce Nicéphore [Catacalon], fils de Constantin Phorbène [ou Euphorbène] qui avait

(1-2) Ann. libb. vi, viii, xi, xv, pag. 167, 240, 502, 504 ; — Zonar. Annal. l. xviii, § 22, tom. II, pag. 299, A et B.

(3) Ann. libb. viii, xi, xii, pag. 239 et seqq.

(4) Conf. Ann. lib. x, pag. 276. — Zon. loc. cit.

(5) Bryenn. lib. iv, § 7, pag. 92. — Ann. lib. x, pag. 276.

(6) Conf. Leo Allat. De Eccl. occ. et or. perp.

A épousé Marie Comnène, la seconde des filles de l'empereur Alexis I^r.

Marie Comnène, née en l'année 1085 (1-2), avait été d'abord mariée à Grégoire Gabras ou Gauras, fils du duc de Trébizonde (3). Mais l'empereur, ayant dissous ce mariage, lui fit épouser (4) le fils de Constantin Phorbène [ou Euphorbène] nommé Nicéphore Catacalon, auquel, en considération de ce mariage, il conféra la dignité de sébastocrator (5). Et l'on voit ici que Nicéphore, à l'époque où son fils se maria, portait le titre de panhypersébaste.

D'après ce qui se lit dans la sentence (6) de déposition du patriarche Cosmas II, portée le mercredi 26 février 1147 (7), du Cange a cru pouvoir établir que, du mariage de Marie Comnène avec Nicéphore [Catacalon], étaient nés deux fils, nommés l'un Alexis, l'autre Andronic (8), attendu que, dans cet acte, il est fait mention d'Alexis et d'Andronic, fils de Marie Porphyrogénète, sœur de la Césarisse Anne. Et de là, par une conjecture plausible, l'Andronic, né de ce mariage, lui paraît être cet Andronic Euphorbène qui gouverna la Cilicie sous le règne de Manuel Comnène. Mais comme cet Andronic Euphorbène est qualifié par Cinnamus (9) de cousin-germain de l'empereur, εξαδελφος, il faudrait examiner si ce témoignage n'ébranle point l'opinion de du Cange. D'ailleurs, pour ne rien dissimuler, je reste incertain si le texte de la sentence (10) de déposition du patriarche Cosmas II porte effectivement ce que du Cange établit. Je ne connais ce texte, et du Cange comme le P. le Quien (11), semblent ne l'avoir eux-mêmes connu que d'après l'ouvrage dans lequel Léon Allatius l'a inséré. Or, dans l'édition d'Allatius, c'est seulement la version latine qui énonce qu'Alexis et Andronic étaient fils de Marie Porphyrogénète, sœur de la Césarisse Anne. Le texte grec semble distinguer totalement ces deux princes, tant des fils de Marie Porphyrogénète, que de ceux d'une de ses sœurs, non nommée en cet endroit : Παρισταρένων... τῶν ἐξαδελφῶν τοῦ κρατίστου καὶ ἄγου ἡμῶν βασιλέως, τοῦ χυροῦ Ἀλεξίου, τοῦ υἱοῦ τῆς Πορφυρογένητου καὶ Καισαρίστης χυρίας. "Ανηντες τοῦ χυροῦ Ἀλεξίου καὶ τοῦ χυροῦ Ἀνδρονίκου." [Kal] τῶν υἱῶν τῆς Πορφυρογένητου χυρίας Μαρίας, [καὶ] αὐταδελφῆς αὐτῆς. Mais on ne saurait douter que, dans le texte grec de plusieurs des actes rapportés par Léon Allatius, il ne se soit glissé des erreurs qui peuvent être de pures fautes d'impression : notamment, dans la sentence de déposition du patriarche Cosmas, les dates sont fautives, puis-

cons. lib. ii, cap. xii, pag. 686.

(7) Conf. Le Quien, Or. Chr. tom. I, col. 267 et 268.

(8) Cang. Fam. Aug. Byz. pag. 177 et 178.

(9) Conf. Cinn. lib. v, § 13, pag. 182, B ; et lib. vi, § 2, pag. 146, B.

(10) Ubi supra.

(11) Ubi supra.

qu'elles diffèrent de celles que j'ai marquées ci-dessus, et qui sont certaines. On peut donc ergre que la véritable leçon du passage concernant les princes *Alexis* et *Andronic*, est celle dont du Cange a suivi la teneur.

Au reste, voici les seuls points historiques que confirment les différents épithalames compris en cet article :

1e Le prince dont notre poète célébrait le mariage, rejeton de la tige des Comnènes et de celle des Ducas, se nommait *Alexis* (*Epith. I*, vers. 23; et *Epith. V*, vers. 19) :

Κάλλιστος χλάδες Κομνηνῶν, Ἀλέξις νυμφίς.
Δουκῶν βλαστὴ καὶ Κομνηνῶν, Ἀλέξις νυμφίς.

2e Son aïeule maternelle était *Irène Ducæne* (*Epith. I*, vers. 7 et 8) :

Μήτηρ μητρός βασιλισσα, βασιλισσῶν τὴ χρείτων·
Τίς ἀγνοεῖ τὴν Δουκαναν, τὴν ἀναστὰν Εἰρήνην;

3e Sa mère était née dans la pourpre (*Ibid. v. 9*) :

Μήτηρ πορρυρογέννητος...

4e Son père était détenteur du titre de panhypersébastie (*Ibid. v. 10*) :

Πατὴρ πανυπερσέβαστος.

5e Son épouse (que le poète ne nomme point, et dont il serait peut-être difficile de trouver ailleurs le nom) était d'une race illustre et royale (*Epith. II*, vers. 8 et 9) :

Καὶ νῦμφῃ σοι νυμφεύεται περιφανῆς τῷ γένει·
Ἐκ γάρ σειρᾶς βασιλικῆς ἐστὶ καταγομένη.

ARTICLE LX.

[Deux morceaux commençant, l'un au fol. 105 verso, lin. 1, l'autre au folio 108, recto, lin. 22; n. LXI et LXII de l'Index grec.]

1e *Dizains, en vers politiques, sur l'entrée triomphante de l'empereur Jean Comnène [à Constantinople], après la prise de Castamone.*

2e *Autres dizains de même sorte, adressés au même prince en cette même occasion. La ville de Constantinople est censée parler, pour l'engager à s'asseoir sur le char qu'elle lui présentait. Par Théodore Prodrome.*

1. Τοῦ αὐτοῦ (ε) εἰς τὴν ἐπὶ τῇ ἀλώσει τῆς Κασταμόνος ἐπινίκιον πρόσδον τοῦ αὐτοχράτορος χυροῦ ἱωάννου τοῦ Κομνηνοῦ δεκάστιχα πολιτικά.

Tois Δῆμοις.

2. Ος ἀπὸ τῆς πόλεως δεκάστιχα παραχλητικὰ τῷ αὐτοχράτορι, πρὸς τὸ καθίσται ἐφ' ἀρματοῦ.

Tois Δῆμοις.

Ces deux petits poèmes sont relatifs à la même fête, et aux mêmes particularités que ceux qui ont suivi le sujet des articles LIe et LVIIe.

Dans l'un, qui est composé de vingt-neuf dizains, ou de 290 vers [politiques], le poète commence par se faire connaître et se nommer lui-même (*Décad. I*, vers. 1, 2 et 3) :

'Αὺλη Προδρόμου Πρόδρομος. . . . Ταῦτα καρποὶ ορῶ σοι
'Ο Πρόδρομος; τῷ βασιλεῖ.

(1) Voyez ci-dessous l'article LXVI.

(2) Conf. Cang. Glossar. med. et inf. Græc.

(a) Edidit Aug. Mai Bibl. nov. PP., VI, 408 et 410.

A Ensuite, il passe en revue toutes les victoires remportées par l'empereur, sur les bords du Danube (*Décad. vi*, vers. 3); du Sangare (*Ibid.*); de l'Halys (*Ibid. vers. 4*; *item decad. ix*, vers. 8; *it. decad. xvi*, vers. 4; *it. decad. xxiii*, vers. 8; *it. decad. xxvii*, vers. 2); et il célèbre surtout la prise de Castamone (*Décad. x et seqq.*), comme celle des villes de *Balsos*, *d'Atamos*, *d'Alazos* (*Décad. xxii*, vers. 1 et 2; *it. déc. xxvii*, vers. 6). Puis, à cette occasion, il nomme (*Décad. xxiv*, vers. 9 et seqq.) les émirs ou généraux mahométans défait par ce prince. Vers la fin (*Déc. xxviii*), il fait aussi mention des avantages obtenus tant en Dalmatie qu'à Laodicée, à Suzopolis, à Amorium et ailleurs.

B On rencontre ce morceau dans le manuscrit de la bibliothèque Impériale, n° 2831, fol. 134 verso, lin. 8; mais il y est mutilé, puisqu'il ne s'y trouve composé que de 108 vers.

L'autre poème contient seulement dix dizains [100 vers], et le sujet en est suffisamment expliqué par le titre même.

C Ce titre, ainsi que celui des six autres pièces dont j'aurai bientôt à parler (1), porte ces mots : *Tois Δῆμοις* [littéralement, pour les dèmes] : ce qui paraîtrait signifier que les pièces dont il s'agit étaient destinées à être récitées ou chantées, au nom de ces *factions des jeux du cirque*, si souvent mentionnées dans l'Histoire du Bas-Empire. En effet, du Cange paraît n'avoir rencontré les mots *δῆμοις* que dans des ouvrages où ils indiquent tantôt ces factions des *Verts* et des *Bleus*, etc., qui partageaient le peuple de Constantinople, relativement au concours dans les jeux du cirque; tantôt les *bancs* ou *degrés* de l'Hippodrome, sur lesquels les membres de chaque faction se réunissaient les uns auprès des autres (2) : *Δῆμοις Factiones agitatorum... It. Δῆμοις Gladus Hippodromi in quibus sedere conserverant δῆμοις, seu factiones.* Peut-être l'examen attentif des différentes compositions poétiques de Théodore Prodrome, dont le titre porte tous *δῆμοις*, fera-t-il naître le soupçon qu'au temps où l'auteur écrivait, ces mots ne laissaient pas de se prendre en quelque autre acception.

ARTICLE LXI.

D [Morceau commençant au fol. 109 recto, lin. 23, n. LXIII de l'Index grec.]

Vers de Théodore Prodrome, sur une représentation [allégorique] de la vie humaine.

Cette petite pièce est imprimée dans le Recueil publié à Bâle en 1536; j'indiquerai les variantes qu'offre notre manuscrit.

ARTICLE LXII.

[Morceaux commençant au fol. 109 verso, lin. 8, n. LXIV, LXV et LXVI de l'Index grec.]

1. Vers de Théodore Prodrome, en l'honneur de ch. tom. I, col. 287 et 288. — It. tom. II, Append. ad Glossar. col. 55.

can des saints dont se fait la commémoration dans chaque jour de l'année. En prenant, à chaque mois, la première lettre du premier vers, la réunion de ces douze lettres formera le surnom [Τοῦ Προδρόμου] de l'auteur.

Τοῦ αὐτοῦ μονάστιχα εἰς τέλη τῶν ἑκάστης ἡμέρας μνημονεύομένων ἐν διῷ τῷ ἔτει ἀγίων, συνεμφαινομένου καὶ τοῦ ἐπωνύμου τοῦ ποιητοῦ τοῖς ἐκάστῳ μηνὶ ἀρκτικοῖς τῶν πρώτων στοίχων (sic, sed *legenda*. στοίχων) στοίχεοις.

Cette espèce de calendrier poétique, dont le titre seul annonce suffisamment l'objet et le genre, commence, selon l'usage des Grecs, par le mois de septembre.

Il y a autant de vers que de jours dans l'année.

L'ouvrage débute par ce vers :

Τὸν Συμεὼνήν ἐκ στόλου πόλος φέρει·

et se termine par celui-ci :

Ζωτρῆ, χόρη, σοὶ σὴν περισφέγγει πόλειν.

On trouverait peut-être quelque plaisir, et même quelque utilité, à comparer ce morceau avec un autre de même genre, intitulé : Συνοπτικὴ σύνοψης ἀγίων χρόνου, et qui est attribué à Nicéphore Caliste dans le Recueil publié à Bâle en 1536.

2. *Vers sur les douze fêtes de N.-S. Jésus-Christ.*

3. *Huit vers sur Abraham donnant l'hospitalité à la Sainte Trinité.*

ARTICLE LXIII.

[Morceaux contenus dans le fol. 117 verso, lin. 8 et seqq., n. LXVII et LXXXIII de l'Index grec.]

1° *Cinq distiques sur un anneau portant un cachet avec l'empreinte de deux amants de la poitrine desquels sortaient deux arbres.*

2° *Complainte en vers héroïques, sur le peu d'honneur que, dans le siècle de l'auteur, on rendait à la littérature.*

ARTICLE LXIV.

[Morceau commençant au fol. 118 recto, N. 2, n. LXIX de l'Index grec.]

Vers de Théodore Prodrome, contre [un certain] Barys, vain discoureur, qui [lui faisant un crime de sa trop grande application à l'étude des belles-lettres] l'avait traité calomnieusement d'hérétique [ou sectaire].

Τοῦ αὐτοῦ εἰς τὸν ΒΑΡΕΑ, τὸν καταφλυαρήσαντα αὐτοῦ τὸ τοῦ αἰρετικοῦ δνομοῦ;

La pièce qui fait le sujet de cet article se trouve dans le Recueil imprimé à Bâle, en 1536. Elle ne manque point d'intérêt, en ce qu'elle nous apprend diverses particularités concernant la famille, l'état et la fortune de notre auteur ; mais, dans l'imprimé, elle est pleine de fautes. Gilbert Gaulmin en a noté quelques-unes, et notre manuscrit peut servir, non-seulement à confirmer les conjectures de ce savant homme, mais encore à rétablir les passages corrompus sur lesquels il n'a fait aucune remarque. J'ai donc été tenté de reproduire ici le texte de ce petit poème purgé de toute leçon vicieuse. Mais, comme dans plus d'un endroit il exige des com-

A mentaires, et que je ne puis me livrer à un pareil travail, je me borne ici à une simple notice. Dans l'imprimé, la pièce ne contient que 300 vers ; dans notre manuscrit, elle est de 301, parce qu'immédiatement après le vers 164 :

Φύει τε ταῦτα, καὶ δυνάμει, καὶ χρήσει
le manuscrit en offre un qui ne se trouve point dans l'imprimé :

Χωριστὸν οὐδὲν τῶν τριῶν · ἐν τὰ τρία.

ARTICLE LXV.

[Morceaux contenus dans le fol. 121 recto, lin. 11, n. LXX, LXXI et LXXII de l'Index grec.]

Vers de Théodore Prodrome : 1° *Sur les environs* ;
2° *Exhortation à la piété et à la sagesse* ; 3° *Sur un jardin.*

Ces petits poèmes ont été publiés tous les trois dans le Recueil donné en 1536.

ARTICLE LXVI.

[Morceaux commençant au fol. 121 verso, lin. 27, n. LXXIII et LXXIV de l'Index grec.]

Hymnes adressés à l'empereur Jean Comnène, à l'occasion, tant de la fête de la Nativité, que de celle du baptême de Jésus-Christ.

* Υποτελεῖς βασιλεῖς χυρῷ Ἰωάννη τῷ Κομνηνῷ ἐπιτελεῖς Χριστοῦ γεννήσει. [καὶ τῇ βασιλείᾳ τοῦ Ἀγίου.]

Ces hymnes, de 24 vers chacun, sont au nombre de six ; trois pour la fête de la Nativité ; trois pour celle du baptême de Jésus-Christ [qui répondait au même jour que l'Epiphanie].

J'ai déjà dit (1) que, d'après les mots, τοῖς Δῆμοις, qui se lisent dans le titre de ces hymnes, comme dans celui des deux autres poèmes dont j'ai parlé ci-dessus, ils semblent avoir été destinés à être chantés au nom des factions des jeux du cirque ; mais en même temps je n'ai pas dissimulé que peut-être ce point prêtait à quelques difficultés, dont je ne pouvais donner, ni même chercher en ce moment la solution. J'ajoute ici, à l'égard des six pièces, objet particulier de ce LXVIe article, qu'il serait assez intéressant de déterminer en quelle année elles auraient été composées. Elles contiennent plusieurs particularités dont les unes, au premier coup-d'œil, paraissent, en quelque sorte, impliquer contradiction ; et les autres, décidément, ne sauraient s'accorder avec ce que les historiens modernes ont cru pouvoir établir.

Par exemple, certains vers du premier des hymnes relatifs à la fête de la Nativité, conviennent à une année dans laquelle l'empereur de retour des pays orientaux, aurait fait une entrée triomphale dans Constantinople ; et, en même temps, à une époque où son fils ainé Alexis aurait été déjà associé à la couronne, pendant que ses trois fils puînés [Andronic, Isaac, Manuel] auraient simultanément porté le titre de SEBASTOCRATOR :

3. Πάλιν Θεὸς ΑΠΟ ΘΑΙΜΑΝ (2) ὥραθη σαρχορέ-
[πος],

(1) Voyez ci-dessus l'art. LX.

(2) Conf. Habacuc cap. III, v. 3 · Conf. et Calmet, ad Deuter. cap. XXXIII, v. 2.

4. Καὶ βασιλεὺς ἈΠΟ ΘΑΙΜΑΝ εἰσῆλθε νικηφόδ- [ρος.]

16. Ἀλλ' ὁ γενέρχα τοῦ παντός...

18. Φρουρήσον, σκέπασον εἰς πλείστους κύκλους [χρόνων]

Τὸν νικητὴν τὸν Κομνηνὸν, δεσπότην Ἰωάννην,

Καὶ τὸν τοῦ ΣΤΕΦΟΥΣ ΚΟΙΝΩΝΟΝ, ἈΛΕΞΙΟΝ δε-

[σπάτην], Καὶ τοὺς ΣΕΒΑΣΤΟΚΡΑΤΟΡΑΣ καὶ ΠΟΡΦΥΡΟ-

[ΓΕΝΝΗΤΟΥΣ],

Τὸν τῶν ἡλίκων ἀγαλμα, τὴν θαυμασθῆ ΤΡΙΑΔΑ.

Mais, dans les deux autres hymnes relatifs à la même fête, ainsi que dans les trois hymnes composés pour la fête du Baptême (et, par conséquent, pour une solennité postérieure à celle de la Nativité), on rencontre des passages qui, tout en confirmant ce que nous venons de faire observer sur les quatre fils de l'empereur, pourraient nous induire à penser que Jean Comnène, depuis sa première campagne en Europe et sa guerre de Hongrie, toujours absent de Constantinople, n'y rentra point avant la fin de sa seconde expédition d'Asie, dans laquelle il reprit Castamone et fit la conquête du Gangres :

(1) Κεκόρεσται σου τῆς μορφῆς ἀνατολῇ καὶ δύσις,
Ἄπιλασέ σου Δάνουδις, Ἄνυν ἐώρακέ σε.

Εἴδε σε γῆ Κασταμόνις, Γάγγρα προτελεψέ σοι·
ἘΓΩ δὲ ἐκ μόνου λόγου σε καὶ μόνης φῆμης, βλέπω...

(2) Πολυχρόνιος Ῥωμαίων βασιλεὺος·

Καὶ τῷ παιδὶ καὶ βασιλεῖ συγχαίροις Ἀλεξίῳ,
Καὶ τοῖς σεβαστοκράτοροις καὶ πορφυρογεννήτοις.

Τὸν (3) τροπαιοῦχον δὲ οὐχ ὅρω.

Τρισευτυχῆς ἡ Κασταμών, τρισευχλῆς ἡ Γάγγρα,
Οὐτὶ τῶν σων ἀπῆλασταν βασιλικῶν ἀκτίνων.

Ἀλλ' ὁ (4) τικτόμενος Χριστὸς ὑπὸ μητρὸς παρθέ-

[νου].

Ῥωμαίων ἥλιε λαμπρό, δέσποτα τροπαιοῦχε,

Φρουρήσοι σὲ καὶ τὸν ἐκ σοῦ, τὸν κοινωνὸν τοῦ

χράτους,

Μετὰ τῶν ΠΑΡΗΛΙΩΝ ΣΟΥ, τῶν ΣΕΒΑΣΤΟΚΡΑ-

[ΤΟΡΩΝ].

(5) Ἀλλ' ὁ τὸν ρύπον τὸν ἄμδον ἐν Ἱορδάνῃ πλύνων,

Σέκπος τὸν μέγαν νικητὴν, δεσπότην Ἰωάννην,

Σὺν τῷ παιδὶ καὶ κοινωνῷ τοῦ στέφους Ἀλεξίῳ,

Καὶ τοῖς ΣΕΒΑΣΤΟΚΡΑΤΟΡΕΙ καὶ Πορφυρογεννή-

[τοῖς].

Καὶ μοι (6) φυλάσσουσι μέχρι παντὸς αἰώνος,

Τῷ βασιλεῖ καὶ τέκνῳ σου συγχαίρων Ἀλεξίῳ,

καὶ τοῖς ΣΕΒΑΣΤΟΚΡΑΤΟΡΕΙ ΚΑΙ ΠΟΡΦΥΡΟ-

[ΓΕΝΝΗΤΟΙΣ].

ΤΟΙΣ ἈΡΙΘΜῷ ΤΡΙΣΣΕΓΟΥΣΙΝ, ἀξίᾳ μονουμένοις.

Μετὰ τοῦ (7) συμμετόχου σοι τοῦ χράτους, Ἀλε-

[ξίου],

Καὶ ΤΗΣ ΤΡΙΑΔΟΣ τῆς σπετῆς ΤΩΝ ΣΕΒΑΣΤΟ-

[ΚΡΑΤΟΡΩΝ].

(1) Hymn. in Nativ. II, vers. 7,

(2) Hymn. eod. vers. 22.

(3) Hymn. in Nativ. III, vers. 8.

(4) Ibid. vers. 20.

(5) Hymn. in Bapt. I, vers. 24.

(6) Hymn. in Bapt. II, vers. 20.

(7) Hymn. in Bapt. III, vers. 25.

(8) Hymn. in Nativit. II, vers. 10.

(9) Hymn. in Nativ. III, vers. 8 et seqq.

(10) « Au retour de cette expédition de Hongrie

Quant à cette espèce de contradiction avec soi-même, il pourra être facile d'en disculper notre auteur : il suffira de supposer que les vers :

'ΕΓΩ (8) δὲ ἐκ μόνου λόγου σε καὶ μόνης φῆμης
[βλέπω·]

Τὸν (9) τροπαιοῦχον δὲ οὐχ ὅρω·

Τρισευτυχῆς ἡ Κασταμών, τρισευχλῆς ἡ Γάγγρα,
Οὐτὶ τῶν σων ἀπῆλασταν βασιλικῶν ἀκτίνων,

doivent uniquement s'entendre de la brièveté du séjour de l'empereur à Constantinople, dans l'intervalle de ses diverses campagnes, depuis 1117 jusqu'en 1127. Mais à l'égard du titre de *sebastocrator* que portèrent les trois fils puinés de l'empereur, B le témoignage de notre poète [témoignage qui, je le répète encore, est absolument irrécusable] doit nous servir à rectifier l'erreur de nos plus savants modernes. En effet, suivant du Cange, les trois fils puinés de Jean Comnène n'auraient été décorés de ce titre que successivement et à différentes époques ; tout au plus, de la manière dont il cite, à ce sujet, l'historien Nicétas (*in Joanne*, § V), pourrait-on induire que du Cange regardait *Andronic* et *Isaac* comme ayant obtenu simultanément le titre dont nous parlons. Et M. le Beau se montre encore bien, moins exactement instruit à cet égard, puisque, selon ce qu'il énonce en propres termes (10), *Isaac* n'aurait été déclaré *sebastocrator* qu'après la mort d'*Andronic*, c'est-à-dire, au plus tôt en 1142.

ARTICLE LXVII.

[Morceau commençant au fol. 123 recto, lin. 20,
n. LXXV de l'Index grec.]

Vers héroïques par Théodore Prodrome,
sur sa maladie.

Toū αὐτοῦ κατὰ τῆς νόδου ἡρῷοι.

Dans cette pièce, composée de 51 vers hexamètres, le poète se plaint des douleurs que lui causait un violent catarrhe qui affectait toutes les parties de son corps.

Elle débute par ces vers :

Νοῦσε, μέγα χρατερή, βριθὺς πόνος, ἀλγός ἀλαστον,
εἰς τερμήνειαν.

D 'Η μ' ἀπὸ γῆς ἀνάστρε, λελασμένος ἀμπτλακιῶν.

Dans le corps de cette même pièce, on trouve de nouveaux indices du peu de fortune et d'agréments dont Théodore doit avoir joui durant sa vie : il se donne comme extrêmement pauvre, et ne vivant que de son travail sur les livres :

Σύμμα (11) δὲ ἐμὸν προλόδιοιπε, βιθλοὶς πενήν θ' ὅπο-
[δημηθέν...]

en 1125], qui fut de courte durée, l'empereur s'occupa de sa famille. Il avait quatre fils; Alexis, l'aîné, fut revêtu de la pourpre impériale; et, dans la proclamation annuelle, son père l'associa au titre d'empereur. Andronic, le second, fut décoré du titre de *sebastocrator*. Nous verrons ces deux princes mourir avant leur père, et laisser leurs titres à leurs cadets, Isaac et Manuel. *Hist. du Bas-Empire*, liv. LXXXVI, § 9, tom. XIX, pag. 18.

(11) Vers. 20.

‘Ως καὶ (1) ἐγὼ κακότης κυλίνδομαι ἀτρυγέτοισι. Κέκμηκτο ἀμφὶ ὁρίσιν, ἀπειρονά δὲ ίδρων ἀνέτλην, Κέκμηκτον πενή καὶ ἀναγκαῖ βύστοι.

ARTICLE LXVIII.

[Morceau commençant au fol. 125 verso, lin. 21, n. LXXVI de l'index grec.]

Vers adressés à l'empereur Jean Comnène, par Théodore Prodrome, sur la reprise de Castamone et la conquête de Gangres.

Τοῦ αὐτοῦ τῷ μεγαλονήκῳ βασιλεῖ, κυρῷ Τιαννῷ τῷ Κομνηῷ, ἐπὶ τῇ δευτέρᾳ Κασταμόνος ἀλώσει καὶ Γάγγρας.

Cette pièce peut servir à rectifier, sur beaucoup de points, le récit de M. le Beau, dans son Histoire du Bas Empire.

Suivant la teneur de ce récit (2), Jean Comnène n'aurait pris la ville de Castamone, pour la première fois, qu'en l'année 1125, et après avoir perdu son épouse [Irène ou Pyrisca], morte, nous dit l'historien, vers la fin de 1124. Mais on voit ici, et avec la dernière évidence, que telle ne fut point la marche des événements. Voici ce que nous apprend le témoignage irrécusable de notre poète :

Depuis que l'empereur s'était emparé une première fois de Castamone (conquête dont notre auteur ne fixe point la date, mais qui, selon ce qu'il dit, doit nécessairement avoir eu lieu avant la mort de l'impératrice) les Turcs avaient repris cette place. Jean Comnène se préparait à passer directement en Asie, lorsqu'il perdit son épouse ; et la douleur qu'il ressentit de cette perte fut cause qu'il retardât son départ :

Ὥς (3) δέ τευ ἀλγο; ἀλλατον ἀπῆμβλυνε φαῖδεμαν πότμος ἑῆς ἀλδχοιο, μέγ' εὔσεβος βασιλεας.

Après avoir payé un juste tribut à la tendresse conjugale, il poursuivit ses projets guerriers. Arrivé dans l'Asie Mineure, il voulut d'abord se rendre maître de Gangres, ville occupée par la veuve d'un émir turc, qui s'y était renfermée avec ses fils et ses filles :

Ἄλλαξ (4) καὶ ὡς οἱ ἄνασσες δάμαρ φθιμένοι ἀγοῖο, Βαρδαρίδων βασιλεῖα, ἀμ' υἱέσσι καὶ θυγατράσιν.

Cette princesse musulmane, sommée de se rendre,

(1) Vers. 42.

(2) Ce fut cette année 1124 que l'empereur perdit sa femme Irène... La guerre de Hongrie étant terminée, il reprit [en 1125] le dessein qu'il avait formé de recouvrer l'Asie-Mineure. Les Turcs, repandus en Paphlagonie, s'étaient rendus maîtres de Castamone, une des principales villes du pays ; c'était l'ancienne Germanicopolis. Jean s'y transporta, et la prit par escalade. Il repassa ensuite le Bosphore avec un grand nombre de prisonniers et renouvela le pieux triomphe dont Zimiscès avait donné le spectacle à Constantinople... Pendant qu'il se délassait de ses fatigues et qu'il s'occupait [en 1126] à faire jouir ses sujets d'un gouvernement humain et équitable, Doniman, maître de la Cappadoce, reprit Castamone, et passa la garnison au fil

A avec promesse d'une bonne composition, refusa il y consentir. L'empereur ne jugeant point à propos de commencer la campagne par le siège en forme d'une si forte place, rebattit sur Castamone. En effet notre poète, dans un passage où il apostrophe la sainte Vierge, lui dit (5) :

Ἄλλὰ τεν βασιλῆα μεθ' ἔτερον ἔτραχες δέστι ΚΑΣΤΑΜΟΝΟΣ μεγάλης· τό φα καὶ ΠΑΡΟΣ ἔλλαβεν [ἀναξ·]

Ἄλλα καὶ αὖ παλινοροσον ἔδη μεγαλέπτορα Πέρσην· Τούνεκά μιν Γάγγρηθεν ἀγες διὰ νύκτα βασιλεὺαν ΚΑΣΤΑΜΟΝΟΣ μετὰ δέστι.

Castamone fut promptement emportée. Alors l'empereur ne balança pas à retourner sous les murs de Gangres, et ne tarda guère non plus à s'en rendre maître.

Tels sont les faits à l'égard desquels notre poète, étant contemporain, et surtout adressant son récit au prince dont il chante les exploits, a plus d'autorité que tous les historiens, même les plus judiciaires.

Quant à la date précise, soit de la seconde conquête de Castamone, soit de la prise de Gangres, le petit poème de Théodore m'a paru ne rien contenir qui empêchât d'adopter celle que M. le Beau a cru devoir indiquer.

Ce poème dont, d'ailleurs, les détails ne sont point dépourvus d'intérêt, est de 296 vers hexamètres ; en voici les six premiers et les huit derniers :

Καὶ τάδε σου μεγάλαθα μυθίσομαι Ἐργα πολίταις
Πώμης κουροτέρης, Κομνηνάδη πολίπορθε,
Εὔχος ἀνακτορού· καὶ ἐν βιβλοῖσι χαρέων·
Οφρα καὶ διψήδονοις μετέσσεται, οὐδὲ θανεται,
Καὶ θέδη ὡς σε τίτωι μετήνυδες Ἀρεος; υἱο!·
Πάντα δέ τοι κατὰ μοῖραν ἐριφράδεως; ἀγορεύων..

Πώμη (6) ὑψιγένεθλε, πόλις πολίων βασιλεια,
Πώμη Κωνσταντινίζε, ἀγνῆς κιῆρος ἀνάσσης,
Τίς ποτε τοι Γάγγρη μετενέματο; Τίς ποτε
Τοσιν ἐπ' ἡελίοις καὶ Κασταμόνος πόρεν ἀρχήν;
Τίς τοι Ἐδου Ἑκαμψέν ἀκαμπέος αὐχένος ὑψος,
Δμωάς βαρδαρίδες δὲ μεγαρατέας πόρεν ἀρχούς,
Ἄτερ Ἀλεξάδαυ Ιάννου βασιλῆος (sic);
Τῷ κε μακρούς λυκάδαντας ἀρώμεθα Αἰσιονες υἱο.

D de l'épée. Cette nouvelle affligea l'empereur, qu'une maladie retenait à Constantinople. Dès qu'il eut recouvré ses forces, il prit la route de Castamone. Doniman était mort, et Mahomet, son successeur, était en discorde avec Masoud, sultan d'Icone. L'empereur profita de la conjoncture pour attirer Masoud dans son parti. Il en obtint des troupes pour agir de concert contre l'ennemi commun ; et, avec ce secours, il rentra dans Castamone. » *Hist. du Bas-Empire*, liv. LXXXV, § XIV et suiv. t. XIX, pag. 25 et suiv.

(5) Vers. 11.

(4) Vers. 25.

(5) Vers. 54; Conf. et vers. 70 et seqq. It. vers. 165 et seqq.

(6) Vers. 289.

ARTICLE LXIX.

[Six morceaux commençant au fol. 128 verso, lin. 4, n. LXXXII-LXXXIV de l'Index grec.]

Vers [élégiaques], en l'honneur :

- 1° de l'apôtre S. Paul;
- 2° de S. Grégoire [surnommé] le Théologue;
- 3° de S. Basile le Grand;
- 4° de S. Jean Chrysostome;
- 5° de S. Grégoire de Nyssa,
- 6° de S. Nicolas.

Προσφωνητήριοι.

Εἰς μέγαν ἀπόστολον Παῦλον.
Οὐραῖοι εἰς τὸν Θεολόγον Γρηγόριον.
Οὐραῖοι εἰς τὸν μέγαν Βασίλειον.
Οὐραῖοι εἰς τὸν ἄγιον Ἰωάννην τὸν Χρυσόστομον.
Οὐραῖοι εἰς τὸν Νικονίαν Γρηγόριον.
Οὐραῖοι εἰς τὸν ἄγιον Νικόδαιον.

Ces six petites pièces, composées chacune de douze distiques élégiaques, se rencontrent dans le Recueil publié à Bâle en 1536. Mais le texte de l'imprimé est faulif. Notre manuscrit servira à rétablir partout la véritable leçon. Je n'en citerai ici qu'un exemple. Dans la deuxième pièce (je veux dire celle qui se rapporte à S. Grégoire surnommé le Théologue), au quatrième distique, l'imprimé porte :

Παρθενίης, μέγα χαῖρε, ἐπιχρατε νυμφῆς
Ἡ πρὸ μὲν ἐν Τριάδι καὶ τὸ ἀλοισι ΝΟΣΟΙΣ·

Dans notre manuscrit on lit distinctement, pour le vers pentamètre :

Ἡ πρὸ μὲν ἐν Τριάδι καὶ τὸ ἀλοισι ΝΟΟΙΣ.

ARTICLE LXX.

[Morceaux commençant au fol. 128 recto, lin. 1, n. LXXXVIII de l'Index grec.]

Adieux [de Théodore Prodrome] aux Byzantins.
Τοῦ αὐτοῦ συντακτήριοι τοῖς Βυζαντίοις (a).

Cette pièce est composée de 50 vers hexamètres. La poète y parle comme étant près de quitter une ville où il n'a pu trouver aucune récompense de ses travaux littéraires. Il fait d'abord l'énumération des beautés matérielles, de tous les ornements de l'art, de toutes les magnificences qui distinguent la capitale de l'Empire ; mais il lui reproche de négliger le mérite qui tient à l'esprit. De là, s'adressant aux palais des empereurs, il se plaint de ce que ces D princes n'ont jamais payé ses services.

Ensuite, apostrophant l'église de Sainte-Sophie, il lui fait les mêmes reproches.

Enfin, il nous apprend que le nouvel archevêque de Trébizonde, qui seul, à Constantinople, savait distinguer et protéger le mérite indigent, était tout prêt de partir pour aller prendre possession de son siège, et se proposait de l'emmener avec lui.

L'auteur, dans le cours de la pièce, ne se nomme point. Mais indépendamment du titre, Τοῦ αὐτοῦ,

A qu'elle porte dans notre manuscrit, ce que le poète dit concernant sa fortune, et l'amitié dont l'archevêque de Trébizonde l'honorait, prouvent assez qu'elle est de Théodore Prodrome (1).

ARTICLE LXXI.

[Morceau contenu dans le fol. 128 verso, lin. 1, n. LXXXIV de l'Index grec.]

Epigramme [de Théodore Prodrome] sur la manière dont saint Pierre fut crucifié.

Τοῦ αὐτοῦ εἰς τὸν ἄγιον Πέτρον σταυρούμενον.

Cette petite pièce, indépendamment de ce qu'elle offre assez peu d'intérêt, pourrait bien n'être pas anecdote. Mais elle n'est composée que de sept vers : ainsi donc, puisque je ne dois point me dis-

B penser d'en parler, il est plus court de la transcrire que de l'analyser (b).

ARTICLE LXXII.

[Deux morceaux commençant au fol. 128 verso, lin. 6, n. LXXXV et LXXXVI de l'Index grec.]

I. Vers [de Théodore Prodrome] destinés à être inscrits sur le tombeau du Panébaste-sébastie Constantin Camylzès.

Τοῦ αὐτοῦ στίχοι ἐπιτύμβιοι εἰς τὸν παναέβαστον, σεβαστὸν, χρονον ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΝ τὸν Καρύτζην.

C Le personnage, Constantin Camylzès, auquel cette petite pièce, composée en forme de dialogue entre un tombeau et un étranger [ou royaume], sert d'épistapse, semble n'avoir été connu ni de du Cange ni de M. le Beau.

Notre poète nous apprend ici (carm. 1, vers. 19) que ce Constantin Camylzès avait épousé Marie Comnène, princesse porphyrogennète (c'est-à-dire appartenant à la famille impériale), mais seulement du côté maternel :

Τῆς πορφυρανθόπαιδος, ἀλλὰ μητρόθεν.

Dans la petite pièce suivante, il nous dira que cette Marie Comnène, épouse de Constantin Camylzès, avait pour mère Théodora Comnène, née elle-même de parents décorés de la pourpre (carm. II, vers. 4 et seqq.).

Ἡ πορφυρανθόπαιδος ἐκ Θεοδώρας
Μητρὸς Κομνηνῆς Κομνηνῆ πατέρα Μαρία,
Κωνσταντίνου δὲ σύζυγος Καμυτζού.

Cependant je dois faire observer que du Cange (2) fait mention de Théodora Comnène porphyrogennète, quatrième fille de l'empereur Alexis Comnène I^r, mariée à Constantin l'Ange, noble philadelphien, et tige de la race des Anges, qui régnerent après les Comnènes. De ce mariage, ajoute-t-il (3), naquirent, entre autres enfants, deux filles, dont l'une (qu'il ne nomme point, la désignant ainsi : N. Comnena) aurait, suivant l'historien Nicétas (4), été mariée dans la famille des Camylzès. Nicétas, il est

(1) Voyez l'article XXIV.
(2) Cang. Fam. Aug. Byzantin. p. 178.
(3) Id. pag. 202.

(4) Conf. Nic. in Isaac. lib. I, § 8; et lib. III, § 3.

— Id. in Alex. lib. I, § 6; lib. II, § 5; et lib. III, § 2, 7.

(a) Sex primos versus edidit card. Ang. Mai in Biblioth. nov. PP., tom. VI, p. 414.
(b) Exstat infra.

vrai, appelle l'époux de cette petite-fille d'Alexis V^e, Manuel, et non pas Constantin Camylæs; et, de plus, il le qualifie, non de panébaste-sébaste, mais seulement de protostator. Mais, malgré cette différence de dénomination, nous croyons que le personnage célébré par Théodore Prodrome est le même dont Nicétas a fait mention, et que son épouse, appelée par notre poète Marie Comnène, fille d'une mère porphyrogennète, est précisément la princesse dont du Cange n'avait nulle part trouvé le nom.

II. *Vers [du même auteur] au nom de Marie
Comnène, fille de Théodora Comnène, épouse de
Constantin Camylzès, consacrant, sur la table de
communion, son tûlement de pourpre, après son
veuvage.*

ARTICLE LXXIII.

[Morceau commençant au fol. 129 recto, lin. 10,
n. LXXXVI de l'Index grec.]

XÉNÉDÉMUS, dialogue, composé par Théodore Prodrôme. — Doutes sur [différents points du traité de Porphyre, intitulé] LES CINQ VOIX.

Τοῦ αὐτοῦ Ξενέδημος, διάλογος ἀπορίαι ἀπὸ ΤΩΝ
Ε' ΦΟΝΟΝ.

A peine le petit traité de Porphyre, intitulé Εἰσαγωγὴ, ή, Περὶ τῶν εἰ φωνῶν [dont le but est de servir d'introduction à la lecture des *Categories* d'Aristote], eut-il été publié, qu'il devint, chez les Grecs, un ouvrage élémentaire et classique. C'est néanmoins de ce même traité que Théodore Prodrome, dans le dialogue intitulé *Xénodème*, fait la critique.

La pièce est écrite dans le goût et même aussi dans le style des dialogues de Platon.

L'auteur n'y fait parler que deux interlocuteurs, qui sont censés converser dans Athènes, savoir : l'Athèniénus *Musæus*, et le Byzantin *Xénédémus*, fils d'Aristanter. Mais *Xénédémus* se doute lui-même pour avoir été le disciple d'*Hermagorus*, et rapporte ce qu'il tenait de *Xénocle*.

Musæus, **Xénédémus**, **Aristander**, **Hermagoras** et **Xénoclès** étaient ils autant de personnages fictifs, ou étaient-ce des personnes, sinon encore existantes, du moins connues au siècle de Théodore Prodrome? Voilà, je l'avoue sans détour, ce que j'ignore. A certains égards, il serait assez curieux, et peut-être serait-il, en même temps, assez aisè de résoudre ce doute. Mais je n'ai point le loisir d'entreprendre les recherches nécessaires. Je remarquerai seulement ici qu'en parlant d'un *Hermagoras*, dont

(1) *Conf. Instit. Orat* lib. iii, cap. 1, edit. Rollin. tom. I, pag. 174.

(2) *Miscell. ex mss. lib. etc. In epistolas Theod.*
Prodr. pag. 11.

(5) Ms. CCCV, f 134, v, lin. 20 et seq.

(4) Scilicet, τὸν Ὀμηρον, Conf. *Iliad.* lib. III, v. 108.

(5) L. LXXXI, § XLIX. tom. XVII, pag. 561 et seqq.

(6) On peut aussi recourir au texte même de l'*Alexiade* d'Anne Comnène, liv. v., depuis la p. 143 jusqu'à la p. 149 inclusivement. Selon du Gange

(6) On peut aussi recourir au texte même de l'*Alexiade* d'Anne Comnène, liv. v., depuis la p. 143 jusqu'à la p. 149 inclusivement. Selon du Gange

A l'interlocuteur *Xénédemos* se dit le disciple, notre auteur ne saurait avoir eu en vue le rhétor *Hermagoras*, connu par les témoignages de Quintilien (1) comme aussi du Scholiaste d'*Hermogène*, et qui, par conséquent, fut de beaucoup antérieur à *Porphyre*. L'*Hermagoras* instituteur de *Xénédemos* était, au contraire, postérieur à *Porphyre*, puisqu'il avait expliqué à son disciple les écrits de ce philosophe.

Quant à *Xénocles*, il nous est donné ici pour un littérateur philosophe, qui avait composé des ouvrages sans nombre et de tout genre, écrits partie en vers de différentes mesures, partie en prose. De ces ouvrages, les uns, s'adressant aux princes, traitaient tantôt de guerres et de conquêtes, tantôt de maladies et de morts; les autres étaient destinés à l'instruction des particuliers : et ce même *Xénocles* n'était pas moins second en discours non préparés qu'en compositions réfléchies. Au premier coup d'œil, je ne vois mentionné dans l'*Histoire littéraire du Bas-Empire*, au xiie siècle, aucun littérateur à qui un semblable portrait puisse se rapporter, ni même qui ait simplement porté le nom de *Xénocles*.

Le dialogue, s'il est véritablement de Théodore Prodrome, comme l'annonce le titre qu'il porte, non-seulement dans notre manuscrit, mais encore, suivant le témoignage du P. Lazeri (2), dans un autre manuscrit du Vatican, n° CCXLIII, pag. 37], doit avoir été un des premiers fruits de son application à l'étude de la rhétorique et de la philosophie. En effet, d'un côté l'auteur semble dire lui-même qu'il était encore fort jeune lorsqu'il essayait ainsi de réfuter Aristote (3) : Οὐχ οἶδες τε ἐγενόμην ἔγκρατης γενέσθαι τῶν τῆς Φυσῆς κινημάτων· ΝΕΩΝ γὰρ φρένες οὐ μόνον, κατὰ τὸν αὐτὸν (4), καὶ τοῦτο σφόδρα, ἡρεθύονται, ἀλλὰ καὶ δύσκολοι εἰσὶ πρὸς τὰ δόξαντα καὶ πρὸς τὰς προλήψεις, διτὶ μάλιστα βιαιότατα. Et d'une autre part, nous voyons cette production dédiée à un personnage qui ne put guère paraître digne d'éloges et d'hommages, sinon dans les premières années du règne d'Aleksis Ier, temps où Théodore Prodrome ne deixait pas être fort avancé dans sa carrière. Je parle ici de cet *Italus*, sophiste et brouillon, sur qui l'habile historien du Bas-Empire (5) donne à peu près tous les renseignements que peuvent fournir les écrivains originaux (6). Dans notre manuscrit, le Médecin à qui l'auteur s'adresse, est à la vérité nommé non pas

[*not. in Alexiad. loc. cit. pag. 304*], Jean *Italus* est précisément le même que Jean *Hypatus*, dont Gesner [*in Bibl.*] cite quelques Traité de rhétorique et de philosophie. Cette dénomination d'*Hypatus* était, non pas un surnom, mais le titre d'une dignité que Jean *Italus* obtint, après que Psellus eut quitté Constantinople. La dignité dont nous voulons parler est marquée au nombre des emplois de la cour de Constantinople, dans l'ouvrage du moine Matthieu ; mais Codin l'a omise. On en voit successivement revêtus Constans Vestarcha (*ap. Allat. De libr. ecclesiast. Græcor. Dissert. n. p. 169*) ; Mi-

Italikos, comme M. le Beau l'appelle, mais *Italicus* (1) : Φιλοσοφίαν δὲ ἵπασαν καὶ ῥήτορικὴν καὶ συνδεσμένως διμφω καὶ ἀσυνδέτως, καὶ πάντα ὕδγον, τὸν τε ἡμεδαπὸν καὶ τὸν θύραθεν, τίνι ἀν δῆλῳ ή ΙΤΑΛΙΚῷ γε κριτέον ; ὁσπερ ἀμέλει τὸν χρυσὸν τῇ Λυδίᾳ, καὶ τοὺς ἀστιδεῖς τῷ ἡλίῳ. . . . (2) Εἰς τὰς Δημοσθένους δράσας θυγατέρας, καὶ Πλάτωνός γε, καὶ Ἀριστεῖδου προσθείνει δὲν καὶ ΙΤΑΛΙΚΟΥ. Mais je n'en reste pas moins porté à croire que ces louanges s'adressaient au même personnage qui, après en avoir imposé successivement à toute la cour des empereurs Michel Parapinace, Nicéphore Botoniote et Alexis I, fut enfin reconnu, vers la fin de l'année 1084, pour le plus hétérodoxe des théologiens et le plus vain des sophistes. Je regarde donc le dialogue qui fait le sujet de cet article, comme ayant été composé antérieurement à l'année 1085. Mais, sur tous ces différents points, je ne prétends donner ici que de pures conjectures, formées d'après une très-rapide lecture (3).

Au surplus, cette pièce qui, malgré l'inconsistance des raisonnements de l'auteur sur l'objet qu'il traite, ne laisse pas, comme je le montrerai peut-être ailleurs, d'être intéressante sous plusieurs points de vue, est l'avant-dernière qui, dans notre manuscrit, soit attribuée à Théodore Prodrome.

ARTICLE LXXIV.

[Morceau commençant au fol. 154, lin. 12, n. LXXXVII de l'Index grec.]

Ecrit [de. Théodore Prodrome] sur les qualifications de GRAND et de PETIT, de BEAUCOUP et de PEU.

chez Psellus, sous le règne d'Alexis [Conf. *Scylitzem*] : Amynaeus, au temps de ce même prince [Conf. *Theophylact. Bulg. Arch. epist. 40*] ; Michel d'Anchiale et Theodoros Ireneus Copas, patriarche de Constantinople [Jur. Græco-Rom. lib. iv, p. 303 et 304] ; et d'autres encore [ap. *Balsamon. ad canon. Apost. pag. 621, 673*]. Gesner dit que plusieurs des ouvrages de Jean *Hypatus* sont dédiés à l'empereur Andronic ; mais cette observation ne prouve point qu'ils ne soient pas de Jean *Italus* ; car il s'agit, non d'Andronic Comnène, mais d'Andronic le second fils de l'empereur Constantin Ducas, qui, comme on sait [ex *Zonar. et Scylitzes*], avait déclaré empereurs ses trois fils, Michel, Andronic et Constantin.

Jean *Italus*, ajoute du Cange, florissait sous le règne de Michel Ducas, et, comme Anne Comnène l'affirme, avant le règne d'Alexis I. Ce même Jean *Italus*, poursuit-il, doit avoir été précisément le philosophe anonyme auquel Théophylactus [Epist 45] a adressé une lettre, pour l'exhorter à s'armer et de patience et de courage, afin de résister aux violents ennemis qui l'attaquaient.

(1) Fol. 154, r. lin. 16.

A (L'auteur prétend établir contre Aristote qu'elles sont des qualifications, non pas relatives, mais absolues.

Τοῦ αὐτοῦ περὶ τοῦ ΜΕΓΑΛΟΥ καὶ τοῦ ΜΙΚΡΟΥ, καὶ τοῦ ΠΟΛΛΟΥ, καὶ τοῦ ΟΛΙΓΟΥ· διτὶ οὐ τὸν πρᾶτον εἰσὶν, ἀλλὰ τοῦ ποσοῦ.

L'auteur de cet écrit polémique y cherche à détruire une partie de ce qu'Aristote établit dans le vi^e chapitre de ses *Catégories* (4). Aristote dans ce chapitre énonce ceci : 18. Οὐδέν τῷ ΠΟΣΩ ἐστιν ἐναντίον.... 19. Εἰ μὴ ἀραι τῷ ΠΟΛΥ τῷ ΟΛΙΓῷ φαῖται τις εἶναι ἐναντίον, η τῷ ΜΕΓΑ τῷ ΜΙΚΡῷ. 20. Τούτων δὲ οὐδέν ἐστιν ΠΟΣΩΝ, ἀλλὰ μᾶλλον τῶν ΠΡΟΣ τι. Οὐδέν γάρ αὐτὸν καθ' αὐτὸν ΜΕΓΑ λέγεται η ΜΙΚΡΟΝ, ἀλλὰ τῷ ΠΡΟΣ ΕΤΕΡΟΝ ἀναφέρεσθαι (notre manuscrit porte ἀναφέρεσθαι.) Οἷον, δρός μὲν ΜΙΚΡΟΝ λέγεται, κέχγρος δὲ ΜΕΛΑΛΗ, τῷ τὴν μὲν τῶν δμογενῶν μειζονα εἶναι, τὸ δὲ ἔλαττον τῶν δμογενῶν..... 22. Ἐάν τε τιθῇ τις ποσά εἶναι τὰ τοιαῦτα, ἐάν τε μὴ τιθῇ, οὐχ ἐστιν αὐτοῖς ἐναντίον οὐδέν. Οὐ γάρ μὴ ἐστιν λαβεῖν αὐτὸν καθ' αὐτὸν, ἀλλὰ πρὸς ἔτερον ἀναφέρεται (notre manuscrit porte ἀναφέρονται), πῶς ἀν εἴη τούτῳ τι ἐναντίον (ms. πῶς διν φαῖται τις τούτῳ τι ἐναντίον) ; 23. Ἐτι δὲ, εἰ ἐστι (ms. ἐσται) τῷ ΜΕΓΑ καὶ τῷ ΜΙΚΡΟΝ ἐναντία, συμβῆσται τὸ αὐτὸν ἀμα τὰ ἐναντία ἀποδέχεσθαι, καὶ αὐτὰ δὲ ταυτοῖς ἐναντία εἶναι....

Notre auteur combat ces différentes propositions l'une après l'autre.

C

(2) Fol. 154, v^e lin. 2.

(3) Le titre et la substance de ce qui nous reste d'ouvrages attribués à Jean *Italus*, semblent appuyer ma conjecture. La Bibliothèque impériale en possède deux, indiqués de cette manière dans le Catalogue imprimé :

In liberum [περὶ ἐρμηνείας], scholia Joannis Itali, inedita, in cod. 1843, in-fol. Incepunt : Ἡ λογικὴ πραγμάτεια [sic] τέλος ἔχει τὴν σύμπαντην ἀποδέξας. Part. II, p. 409.

Codex 2002, in-fol. chartaceus, olim Mazarinæus. In eo continetur Joannis Itali, summi doctoris, Explanatio questionum sibi a monnulis, presertim vero ab imperatoribus Michaelie, Andronico, propositorum. Illa autem questiones ad logicam, physicam, ethicam, rhetorican, grammaticam, theologiam, Aristotelem, Platonem, Homerum, Porphyrium et Herogenem pertinent. (Ibid. pag. 430).

Au surplus, on peut consulter la *Bibliotheca græca* de Fabricius. lib. III, cap. V, § II, edit. Harles t. III, p. 213; — *It. ib. § IV*, pag. 245, not. 444; — *It. ibid. pag. 247*; — *It. lib. IV*, cap. XXXIII, § VI, tom. VI, pag. 75.

(4) Edit. Pacii, tom. I, pp. 52 et 53.

PETRI LAZERI S. J.

PRÆFATIO

IN EPISTOLAS THEODORI PRODROMI

(Miscellanea ex mss. libris bibliothecæ Collegii Romani Societatis Jesu, in 8. tom. I. Roma 1754.)

Theodori Prodromi epistolas Græcas cur vulgandas nunc primum censem, facit primo ejus hominis apud viros doctos celebritas, deinde harum ipsarum raritas. Nam si nos: um codicem excipias et Vaticanum cccc, vix alium esse constat quo illæ totidem numero contineantur. Montfauconius quidem in recensione Bibliothecæ Vinlobensis (1) ponit Theodori Prodromi epistolas. Sed Lambecius unde Montfauconius illud sumpsit (2) epistolam unam tantum nominat Prodromi ad Gregorium. Non ignorat Caveum (3) vero auctorem habent Fabricius (4) et Oudinus (5) dorere in Bibliotheca Bodleiana existare inter codices Baroccianos epistolas Theodori aliquot, sed eæ quæ sunt aut numerum illarum non docet. Facturum ergo me sperare premium existimavi si epistolas quæ apud nos erant nec ita facile inventiebantur aliquando vulgarem et viri celeberrimi opus hoc a tenebris vindicarem. Quantum eniū nomen fuit amque hic Theodorus obiunct testes sunt qui eum sæpe appellant Græci scriptores; præterea Gretserius, Possevius aliquique qui celebriores scriptores numerant, in primis vero Leo Allatius. Itaque alla ipsius quædam jamdiu fuerunt edita a Ribisso, Gesnero, Morellio, Gaulmino. Codex bibliothecæ nostræ qui has epistolas continet est chartaceus non ita antiquæ scripturæ, imo recentioris, sed probæ plerumque ei præter epistolas alia quædam continet ejusdem quæ hic commemorabimus, omisssis iis quæ jam sunt edita vel Fabricius recenset.

Εὐχαριστήριος τῷ Νομοφύλᾳ Πρωτεψίῳ καὶ Ὀρφανοτρόφῳ χυρῷ Ἀλεξίῳ τῷ Ἀριστηῷ: Gratiarum actio Nomophylaci, Prolegico et Orphanotropho Domino Alexio Aristeno. Prima verba sunt, Εἴτε τραγῳδία.

Τὴν τῆς γλώττης τοῦ Ὀρφανοτρόφου καὶ Νομοφύλακος χυροῦ Ἀλεξίου τοῦ Ἀριστηνοῦ: De lingua Orphanotrophi et Nomophylacis D. Alexii Aristeni. Τὴν τῆς τοῦ Νομοφύλακος.

Εἰσιτήριος τῷ αὐτῷ Ὀρφανοτρόφῳ Πρωτεψίῳ καὶ Νομοφύλᾳ δις τὴν τοῦ Ὀρφανοτρόφου ἀξιαν λαμβάνοντι. Oratio in ingressu Orphanotrophi et Nomophylacis, cum iterum Orphanotrophi dignitatem adiret. Πότερα πρότερον.

Εἰς τὸν Καίσαρα ἡ ὑπὲρ πρασίνου: Ad Cæsarem sive pro præsini coloris factione. Χρωμάτων περι.

Πρᾶς τοὺς διὰ πενίαν βλασφημοῦντας τὴν Πρόνοιαν. Ad eos qui propter paupertatem Providentiam blasphemant. Τιμολέων δὲ Τιμοδήμου.

Εἰς τὸ Καίσαρα ἡ ὑπὲρ προελέυσται ἐνώπιον αὐτοῦ ἐν πνεύματι καὶ δυνάμει Ἡλίου. In illud: Et ipse præcedat coram illo in spiritu et veritate Eliæ. Τὴν ἀμορίαν ἀρχῆν.

Ἀμεθῆς ἡ παρὰ ἔσωτῷ Γραμματικής. Imperitus sive apud se ipsum Grammaticus. Μαρσύαν εἰ τις, Φιλοπλάτων ἡ Σκυτοδέψης: Amicus Platonis, sive Coriarius. Εἰεν ὁ πατέρας.

Δημίος ἡ Ιατρός. Carnifex sive Medicus. Εἰ ἐν ἡ δ ἀνθρωπος.

Βίων πρᾶς; πολιτικῶν καὶ ποιητικῶν. Auctio vitarum hominum politicorum et poetarum. Τὸν μὲν τόπον.

Εἰς τὸν πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως κύριον Ἰωάννην. In patriarcham Cpolis Dominum Joannem. Πῶς; πότε.

Μονῳδία εἰς τὸν Πορφυρογένητον καὶ σεβαστοκράτορα κύριν Ἀνδρόνικον τὸν Κομνηνόν. Monodia in Porphyrogenitum et sebastocratorem Dominum Andronicum Comnenum. Σκηναὶ καὶ γραφαὶ.

Μονῳδία εἰς τὸν σεβαστὸν καὶ λογοθέτην κύριν Γρηγόριον τὸν Καματηρόν. Monodia in sebastum et Logothetam Dominum Gregorium Camaterum. Τίνε, ὁ παρόντες.

Μονῳδία εἰς τὸν ἀγιοθεόδωρότην κύριν Κωνσταντίνον. Monodia in sanctum a Deo datum Domum Constantinum. Εἰ τοὺς ἀγεθούς.

Ἐπιθαλάμιος τοῖς τοῦ εὐτυχεστάτου Καίσαρος υἱοῖς. Epithalamium felicissimi Cæsaria filiis. Ἐδάης καὶ τριχῶν.

(1) Bibl. biblioth. pag. 550.

(2) Lib. v, pag. 233.

(3) Tom. II.

(4) Tom. VI B. G., pag. 820.

(5) Comit. de script. eccl., tom. II, p. 976.

Hactenus recensit opera, si criteria decessent omnia, tempus ostendunt quo Theodorus noster vixit; presertim Monodia illa quibus Porphyrogenitus et sebastocrator Andronico Comneno parentat. Est enim Andronicus hic Comnenus Alexii Comneni et Ireneos Ducenæ filius in bello contra Barbaros mortuus, ut Prodromus ibidem postea significat, paulo ante patris excessum, id est 1118. ut recte Du Cangius docuit (6). In codice Vaticano CCCV (7) exstant heroici versus ejusdem eis tñ βασιλίσσαν χυράν Εἰρήνην τὴν Δούκισσαν ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ σεβαστοχράτορος φιλοῦ αὐτῆς. In imperatricem dominam Ireneum Ducenam de morte sebastocratoris filii ipsius. Idem consilicium ex eo quod scribit in patriarcham CPolis D. Joannem. Statuere omnino debemus hunc esse Joannem IX qui CPtanam sedem adivit anno 1111 tenuitque ad 1154, ut Gullielmus Cuperus (8) et Bandurius (9). Alia sunt quæ eidem Prodromo ascribuntur in mss. Vaticaniis in quibus multa ejus carmina continentur; cod. CCCV. Eἰστι δέ ποιητὴν τῆς νυμφευθεῖσῆς ἡ Ἀλαμανὸν τῷ Πορφυρογένητῷ κυρίῳ Μανουὴλι καὶ σεβαστοχράτῳ. In avenirum sponsa ex Alamannorum gente et Porphyrogenitum Dominum Manuelem sebastocratorem: presertim vero de bellis a Joanne Comneno contra Persas gestis et oppugnata debellataque Castamone; ut eis τὴν ἐπὶ τῇ ἀλώσει τῆς Κασταμόνος ἐπινίκιον πρόδον τοῦ χυροῦ Ἰωάννου τοῦ Κομνηνοῦ δεκάστιχα πολιτικὰ τοῖς δῆμοις: In progressum D. Jo. Comneni post debellatam Castamoneum decadistica politie, populis (10). De his Cinnamus (11), Nicetas (12). Inveniuntur etiam versus in ipsis imperatoris sepulcrum (13), Eἰς τὸν τάφον τοῦ αὐτοχράτου ποιητὴν Ἰωάννου τοῦ Κομνηνοῦ. Sponsam illam ex Alamannorum gente, fuisse eam, quam Latini Bertham, Graeci, nomine, ut moris erat, commutato, Ireneum vocavere, omnino liquet. Itaque a Cinnamo (14) ἡ Ἀλαμανῶν αὐτῷ ἔνυποτάσσεται dicitur. Nam Robertus de Monte (15) Friderici Sueviae ducis filiam facit, sed Wilhelmus Tyrius, Gesta Ludovici VI (16), Godesfridus Viterbiensis (17), Berengarii comitis Sulz-pachensis in Bavaria. Ingressus ejus Constantinopolim et nuptias ex eodem Cinnamo (18) contigere Manuele iam imperatore circa ann. 1143. Quamobrem ad hunc an. ab an. 1118 floruit noster Prodromus. Atalem hanc ex ejus scriptis confirmatam videtur dubiam facere quod illius pariter nomine legitur in eodem cod. Vaticano CCCV (19): Eἰς τὴν σοφιστάτην Πορφυρογένητον Καταδρόσσαν χυρὸν Ἀνναν τὴν Δούκισσαν περὶ τῶν ταυτῶν. In sapientissimam Porphyrogenetam Cæsarissam D. Annam Ducenam de rebus suis. Nam eo quidem tempore quod Prodromo assignavimus vixit Anna Ducena, nupia Georgio Palæologo, Nicephori filio, ex Anna Comnenia in Alexiade (20) (itaque lapsus puto memoria Du Cangium (21) dum Georgii Palæologi uxorem nominat Ireneum Ducenam), sed ea Porphyrogenita cum sit, Andronici Duce filia dici non potest nec Cæsarissa. Anna Ducena, Constantini filia, nimis antiquior est quam ut huc transferri possit. Præterea quid illa laus, sapientissima? Arbitror ego pro Ducena legendum Comnenus; atque esse Annam illam scriptis et historiis sua nobilem, nisi Ducenam dictam inavis quod Constantino Duce Michaelis Duce imperatoris filio, eam adhuc puellan pater desponderat.

Est aliud Prodromi opus præcipuum in Vaticana, Barberina, Bibl. Reg. Scuriaci, etc. Ἐξῆγησες εἰς τοὺς ἑνταῖς λεπάς Δεσποτικαὶ δορταὶ, ἐκτεθέντας κανόνας παρὰ τῶν ἄγιων καὶ σοφῶν ποιηῶν. Κομψὸν καὶ Τιθύντον τοῦ Δαμασκηνοῦ. Expositio in canones SS. et doctorum poetarum Cosmas et Joannis Damasceni quos illi composuerunt in heriles sive præcipuos sacros et festos dies. Hoc opus laudare putatur Eustathius Thessalonicensis (22), item Nicephorus Blemmida (23); a quo postremo Theodorus vocatur ὁ ἔξηγος μενος... τῶν λερῶν κανόνων πρῶτος σαφηνιστὴ, qui primus sacros canones exposuit. Sunt hi sacri canones, hymni in sacris Graecorum officiis decantari soliti qui novem odis constant; graviterque lapsus est Petrus Possinus dum Theodorus dixit explicuisse Octalenchum Damascen. Octoechum, opinor, dicere voluit, ecclesiasticum Graecorum librum qui troparia et canones continet a primis Vesperis Dominicis ad missæ finem cani solitos et octo Dominicis pro tonorum numero finitur. Sed neque hunc librum qui alia aliorum continet, Metrophanis Smyruæi, Anatoli CPui, Theodori Studite, interpretatus est Theodorus Prodromus, sed Joannes Zonaras. Gravius etiam imponere incutis posset quod ex Blemmida diximus; primum canonum sacrorum interpretem fuisse Theodorum Prodromum. Nam conciliorum jurisque ecclesiastici canonum primus interpres dicitur Theodorus Prodromus, quem multi Graecorum laudant. Verum necesse est hunc alium a nostro fuisse si verum est quod Nicolaus Comnenus Papadopoli (24) affrmat, primum Graecorum aggressum esse canonum interpretationem ante nongentes annos Hinc Theodori Prodromi nomine scriptorem hunc alium præter nostrum distinguit ex laudato Papadopoli Fabricius (25). Atque antiquior ille scriptis præterea de sacris Ecclesiæ synaxibus, quem librum idem Comnenus (26) nominavit.

(6) *Famil. Byzant.*, p. 176.

(7) pag. 91.

(8) In tract. de Patr. CPis.

(9) Tom II Imp. or., pag. 915.

(10) Cod. Vat. 305, p. 105; cod. 306, p. 50; cod. 307, p. 221.

(11) Lib. i Hist. p. 7.

(12) P. 43.

(13) Cod. 305, p. 91.

(14) Lib. iii, p. 57.

(15) Ad a. 1142.

(16) Cap. 10 i. IV, Script. Fr. Duchesn., p. 598.

(17) P. 17.

(18) Lib. ii.

(19) P. 93.

(20) P. 55.

(21) In *Famil. Byzant.*, p. 230.

(22) In processu suæ Exposit. Canonis Jo. Damas. in Pentec.

(23) Orat. I de Process. Spirit. S. Græc. orthod., tom. I, pag. 41.

(24) In *Praenct. Mystag.*, p. 409.

(25) Vol. IX, p. 231 et vol XI, p. 45.

(26) P. 75.

An vero tertius quidam Prodromi sive Ptochoprodromi cognomine inducendus est Theodorus? Habentur ead. Vaticano D^oXXIX (27) Θεοδώρου τοῦ Πτωχοπορόδρομου στήχοι πρὸς τὸν βασιλέα κύριον Μανουὴλ τὸν Πορφυρογένητον. Sunt autem Theodori huius Ptochoprodromi carmina plurimæ ad Emanuelem Comnenum in mores monachorum sui temporis. Euudem hunc ac Prodromum nostrum arbitratus est Du Cangius in iudice quem Glossario mediae et infrae Latinis subiecti atque ex eo Oudinus; item Petrus Posselinus qui Expositionem illam canonum sive ἐγκροτῶν Prodromo pauperi, id est Ptochoprodromi, assignat. Contra alii eos distinguunt, ut Cave, qui annos etiam singulis diversos assignat. Sed vel unus vel plures fuerint, iisdem temporibus vixerant.

Quid vero statuendum de Prodromo eius libri auctore, qui in indice bibl. Reg. Scoriacensis ita ponitur: Θεοδώρου τοῦ Προδρόμου ἑταῖρος εἰς τὴν γραμματικὴν τοῦ Μοσχοπούλου: *Theodori Prodromi explicatio grammatica Moschopoli*? Hic pene tertius aut quartus enascelitur Theodorus Prodromus nisi sit Moschopolus allus Moschopulo Manuele antiquior. Sed viri docti norunt, quam parum sit hujusmodi librorum titulus, sive eorum indicibus fidendum. Simile quidquam, ut in finita taceam; factum est in Theodori Lectore cujus historiæ exstant, Ἐλογαλ ἀπὸ φωνῆς Νικηφόρου, *Excepta ex ore Nicēphori*. Miratur ita hunc titulum descripsi: quasi ea ex Nicēphori ore Theodorus excepterit; itaque Nicēphoro Callisti recentiorum Theodororum fecit rejecitque ad saec. xiv, atque ex eo hic error irrepsit in indicem gen. Bibl. editæ Lugdunianæ. 1677 et tom. XXVI. Atque ob hanc causam Sagittarius (28) collectanea hæc supposita esse judicavit.

Ceterum, ex his quæ ascribuntur Prodromo nesciro operibus constat grammaticum eum fuisse, rhetorum facilitate et dialecticæ mysteriis apprime eruditum. Grammaticum quidem ostendit opus quod in modo descriptissimum, sive ἑρωτήματα γραμματικὰ πρὸς τὴν βασιλείαν, quæ end. Vaticano XVI (29) habentur, atque alii in bibliothecis, ut Monzaconius testis est (30). Joān. Menzios (31) laudat Theodori Lexicon et librum *De accentibus* (32) quæ forte idem sunt, nam exstat cod. Vat. 893 (33), Λεξικὸν περὶ πνευμάτων. De dialectica testes sunt libri (34) Παράφρασις εἰς τὰ διστερά τῶν διστέρων Ἀναλυτικῶν τοῦ Ἀριστοτέλους. *Paraphrasis in posteriora Analytica Aristotelis*; item (35), Τοῦ αὐτοῦ καὶ Λεοντος τοῦ Μαργεντηνοῦ ἑταῖρος εἰς τὰ διστερά Ἀναλυτικῶν τοῦ Ἀριστοτέλους. Denique (36), Περὶ τοῦ μεγάλου καὶ τοῦ μικροῦ καὶ τοῦ πολλοῦ καὶ τοῦ διλγοῦ δι: οὐ τὸν πρὸς εἰ εἰσι, διὰλικτοῦ ποσοῦ. *Magnum et parvum, multum et paucum non pertinere ad relationem, sed ad quantitatem*. Eloquentiam ejus demonstrant opuscula quæ prosa præsertim oratione scriptis; nam carmina plerumque invito Apolline eum scripsisse, præsertim heroicæ, neglecta etiam syllabarum ratione, fatentur quicunque legunt. Theologum erit qui non diffiteatur quod expositionem Psalmorum scripserit quæ habetur in Regia Scoriacensi bibliotheca. Habetur etiam quod nolle ab eo scriptum, Περὶ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ ἀγίου Πνεύματος κατὰ Αἰτίαν. *De processione Spiritus sancti contra Latinos*; ubi prius continuo verbis errorem Græcorum schismaticorum defendendum suscepit, Φανερόν ἔστιν δι: ὁπερ δὲ Υἱὸς οὐτω καὶ τὸ ἄγιον Πνεῦμα είσται τὸ Πατέρ; μόνον έχειν θαρρεῖν. *Manifestum est quia ut Filius sic et Spiritus sanctus putatur ex Patre solo habere substantiam*.

Sed quis præterea qualisque Prodromus fuerit aut quod vitæ genus sectatus sit difficile est ex illius aut aliorum scriptis extundere: CPoli tamen vixisse ex his ipsis quæ vulgarius epistolis colligere potes; item Orphanotrophio addicturnam fuisse. Hoc enim indicare videntur epistolæ ejus et opuscula orphanotrophio inscripta qui tunc quidem erat Alexius Aristenus, vir apud suos nobilis, cuius exstat collectio canonum in Bibl. Juris Graeco Romani Justelli (37) atque in Pandectis Beveregil (38). Quin εἰστήριον, sive inauguralem orationem eidem Aristeno dictam quam supra appellavimus ita exorditar Prodromus si aperie significaret se ad orphanotrophium ejusque curam pertinere: Πότερα πρώτερὸν δοι, θεοτάτες δέσποτα, τὸν εἰστήριον ἄσποματος καὶ πατιασμομένου τὸν ἐπιβατήριον ἡ ἀμάυτον τὸν οὐκ ἔχετερον μὴ δια γέ καὶ μόνον καὶ τῷ οἰκῳ τούτῳ σωτήριον. Nimirum, ut Anna Comnena orphanotrophium CPianum describit (39), inerat illiterarius ludus, in quo disciplinis omnibus, omniisque doctrinae partibus juvenes instituebantur; alebanturque cum discipulis magistri, ut Zonaras (40) quoque significat. Quin ex his magistris unum Theodorum nostrum facimus? Scholam rexisse indicare de se ipse videtur ad Lizicum scribens (41), ubi βῆμα illud suum extollit quod nos docentis cathedram interpretari maluimus. Notum est enim præter vngallissimam illam partis in Ecclesia excelsioris sanctiorisque significationem alia significare. *Locum dicendi in concione et locum dicendi in iudicio in antiquiorum Græcorum scriptis interpretatus est Budæus, sed ad locum quemcumque aliun excelsiore transfertur; atque ita novimus Manichæos βῆμα appellasse festum diem quo Manes occisus est; quod excelsa sede posita, ad quam per*

(27) P. 366.

(34) Cod. Vat. 246, p. 92, et cod. 304, p. 1.

(28) In Introd.

(35) Cod. 1378, p. 141.

(29) P. 21.

(36) Cod. Vat. 243, p. 37 et cod. 305, p. 131.

(30) Bibl. biblioth. p. 432, 344, 346 etc.

(37) Tom. II, p. 673.

(31) In Constantium Porphyrog, *de administr.*

(38) Tom. II, post pag. 188.

imp. cap. 51.

(39) Alex. lib. xv, p. 482.

(32) In Glossario v. Λίγνον.

(40) Lib. viii, num. 24.

(33) P. 15.

(41) Epist. 3.

quaque gradus ascendit, hanc celebraretur. Alias apud nostrum scilicet sive potestas cum regia cum ecclesiastica hoc nomine venit. Aique ita in illa inaugurali oratione, Διχή γέρε, inquit, τῆς καθ' ἡμές ἀπάσης δημόσιας ἀρχῆς καὶ διστονδινημένης τοῖς βίβλοις, τῷ ἱερατικῷ, φημί, καὶ βασιλικῷ· et in oratione ad Alexium Aristenium eisdem nomophylaci et orphaniotropho tribuit τῇ συγχλητικῇ τοῦ δώματος καὶ ἱεράτειον βῆμα.

Plerique monachum suisse Theodorum nostrum volunt. Et profectio, si unum cumdemque facimus ac Prochopodromum illum de quo diximus, non possimus aliud statuere. In iis enim versibus quos superius indicavimus id de se aperte narrat, ubi de aliorum eleganter scribentis dicit: Εγώ δ' οὐχ οὕτω γράφω, καὶ γέρε ἀγράμματός εἰμι καὶ νέος φανερότητος καὶ μναχὸς τῶν εὐτελῶν τῶν μηδὲν χειτημένων. Congnito huc satis videntur cum iis quae ad Lizicem scribit (42), τῷ δ' ἡμέτερᾳ ἀλουτούμεν, etc., et ep. 3 de soliditudine sua. Ut enim horum temporum scriptor Nicetas (43), δέον ἐν τόποις δυσερενήστοις καὶ χωρίοις πανερήμοις τοῖς μονάζοντων ἀποδέξαι τὸ σχῆμα. Quod si in orphaniotrophio postea vixit, suis ibi καὶ μονάζοντων καταγάγει, Zonaras et Anna locis allatis narrant. Contra vero, quid esset cur monachus de capillo tantopere quereretur, quod capite fluxisset, ut ipse facit epist. 10? ut qui monacho idem conveniret unguento delibutus, ut habeat epist. 13? De monachorum tessera his temporibus testis est Cedrenus, qui de Michaelie Calephate a Zoe de imperio dejecto scribit, ὅτι κατὰ τὴν νῆστον Πρωτῆν μοναστηρίῳ τὴν κοσμικὴν ἀποθέμενος τρίχα τὸν λοιπὸν τῆς ζωῆς διήνεκεν χρόνον. In insula Protes monasterio mundanum deponens capillum, reliquam ritam exegit. Verum, cum nunc quoque Græcos monachos videamus capillo aliquanto longiore uti, et cum apud Latinos, non id facere ecclesiasticam tonsuram, ut crines resecandi omnino sint: rem plane apud me constituere non possum; etsi, ut verum fatuar, in eam partem inclinat animus, quæ ponit, a Prochopodromo qui se etiam Hilarionem monastico nomine vocat, suis Prodomum nostrum diversum.

Versus quibus in Baream sive Baryn scribens, patentibus se ortum probis narrat optimisque disciplinis instructum et de avunculo episcopo loquitur, affit Fabricius. Mirum est Konigium Prodromum ipsius nostrum episcopum facere Cotyaci in Phrygia; et scribere cumdem floruisse saeculorum; Fabricius quo auctore vel teste id ille dixerit, satetur se ignorare. Arbitror tamen in errorem inductum a Cyri nomine quod nonnulli ei tribuerunt, quod legerunt χώρου Θεοδόρου τοῦ Πρωδρόμου; Cyrum vero illum celebrari sub Theodosio juniori olim CPolis praefectum, postea Smyrnæorum episcopum sunt qui Cotyaci episcopum suos volunt, ut Baronius (44) tradit. Supervacaneum vero est admouere χώρου pro χώρου dixisse maxime ævi sequioris Græcos, adeoque titulum honoris esse illud, non nomen in Theodoro nostro, ut animadverterant jam multi, Barthius, Gaulminus, Fabricius, etc. Cæterum actas Theodoti, præter ea que superius diximus, confirmatur ex his epistolis nostris; ex postrema scilicet quæ ad Gregorium scribitur, δες ἡλθε πρὸς τὸ νησῖον δὲ ἀγιώτατος; ἡμῶν δεσπότης ἀπὸ τοῦ πτεριαρχεῖον ἀρρώστησες καὶ παραιτήσαμενος quando ad insulam venit sanctissimus dominus noster e patriarchatu post morbum et abdicationem. Nemo hic non agnoscat Michaeliem II, Oxitem dictum, qui cum an. 1145 Leonii Styppiolæ successisset, post annos duos mensesque octo quos ejus sedi Philippus Cyprius atque omnes alii patriarcharum catalogi tribuunt, se patriarchatu abdicavit, ut Nicetas (45) et Cinnamus (46) scribunt. Atque hinc confirmatur quod erat ex aliis monumentis constitutum a nobis, floruisse Prodromum usque ad an. 1145; addere etiam possumus an. 1146. Hæc longius fortasse de scriptore nostro, de quo sunt ferme omnia ut vides obcurissima; nec tamen nos aliquid non illustrare cupimus. Quod epistolas spectat sunt illæ numero 14, magnam partem officiosæ, quæque ab aliis acceptas epistolas laudent aut easdem explicant non sine aliqua intermissionis earum querela. Eloquentia tamen hominis exstat plane singularis, quæ in eodem argumento coquæ vulgari habet nihilominus semper aliquid quod delectat. Morosis præsertim hominibus qui genus illud fastidient redundantis et quasi lascivientis orationis, reputandum est, non aliter scribere hoc tempore consuevisse qui apud Græcos doctissimi atque eloquentissimi habebantur, imo historicos ipsos, ut ex Niceta, Anna Comnenæ aliisque constat. Restat ut de interpretatione mea dicam. Et primum cur Italice vertere has Prodromi litteras maluerim? Verum hoc ex me qui molestissimum hoc tricosiannumque interpretandi negotium aliquando suscepimus, eos quæsitos non puto. Satis enim norunt quanto commodius Græcis Italica respondeant quam Latina, Cur igitur minus hoc mihi molestiae non caperem? minus etiam lectoribus, quos ferme Itali sermonis non imperitos obveniuntur mihi sperabam, exhibere? Postea tamen cum essent qui Latinam interpretationem flagitarent, totum id negotii amico dedi, qui nostram cum vidisset, e Græcis tamen suam adornavit. Itaque si hæc alicubi discipulat a mea, non recuso, quomodo illi potius lector hæreat quam mea. Ego in Græcis exprimendis paulo fortasse liberius versatus sum. Nolebam enim Italica legentem non tam Italica verba et sermonem nostrum invenire quam Græcum seu barbarum. Sed ut in cæteris ita hic multo magis sua cuique ratio et consilium placet. Ut Græca darem correctiona ad Vatic. cod. CCCV, quem superius descripsi, confugi: studiū etiam opem aliquam in nonnullis quæ continebat ejusdem Vat. bibl. Cod. Othobonianus. In variis lectionibus exhibendis sive emendandis nostris primum indicavi littera C sive cum Cod. Vat. præcis:

(42) Epist. 4.

(43) In Man. Comn. lib. vii, num. 2.

(44) Ad an. 446.

(45) Lib. ii, num. 3.

(46) Lib. ii, etc.

appellavi, alterum O id est Othobonianum. Admoēo tamēa nonnulla adhuc videri corrupta in Graeco textū, quæ ex codicibus nostris restitui ullo modo potuerunt et ex conjectura ipso mea sene interpretari; in aliis etiam quæ sunt integra non assecutum me scriptorem meum aliquando, credo. Sed nimirum ignoscet hoc mihi qui recentiorum Graecorum libri, novis stepo vocibus asperat, exemplis, jocis, allusionibus quas appellant, aliisque bujusmodi referit, quam sint obscuri non ignorant; vel etiam credent affirmanti festinanter hæc, aliisque distractum, occupationibus scilicet quæ maneris mei sunt, veluti tunc scriptis.

CARD. ANGELO MAI

MONITUM

THEODORI POEMATIBUS AB EO EDITIS PRÆFIXUM.

(Biblioth. nov. PP. tom. VI.)

De Theodoro Prodromo ejusque scriptis plurimis tum editis tum ineditis acceperate dissenseruit Allatius in diatriba, n. CXVI. Cum autem multæ illius lucubrationes codice Vaticano 305 continantur, iisque codex superioribus annis Parisiis translatus fuisset, oblate fuit occasio studiosissimis Gallis de eo mis. latius disserrandi in voluminibus Excerptorum ex mss. regiae bibliothecæ. Quin etiam a cl. Boissonade Anecd. Gr. T. IV, p. 440, editum Prodromi carmen video de SS. Trinitate. Item a cl. Cramero Anecd. Paris. T. IV, p. 287, carmen epitaphicum incipiens ktaūbz pœt etac, etc., quod etiæ illic anonymum, etiamen Prodromi esse, codices nostri docent. Et codex utique Vaticanus 305 postliminio Romam rediit; sed enim nos non hunc tantummodo, sed et alios in pontificia bibliotheca spectavimus Prodromi codices, præsertim vero Othobonianum 326, cuius indiculum novem poematum jamdiu exposimus in Spic. Rom. T. V, p. 396, quæ nunc carmina prelo tradenda censimus, alijs aliquot additis, quæ de priore repperato Vat. codice sumptinus, neque minoris estimanda sunt. Et sane Allatius in diatriba p. 183 iambica et politica Prodromi carmina ab acumine etiam atque elegancia commendat; heroica non item, quæ nos quoque intacta in codice 305 reliquimus, nempe, præter alia, f. 91 ad Irenem Ducenam. F. 93, ad Annam item Ducenam. F. 92, 101, 123, ad Joannem imp. Denique etiam epithalamium et Nicophororum Phorbenum, quanquam minime heroicum, nec non minutiiora alia; di denique monodias præs oratione scriptas non magnopere intriti omisimus.

Jam vero selectorum poematum publicandorum nobis hortatrix fuit, non tam Prodromi facultas poetica, etiæ altoqui non contempnenda, quam egregia historiarum utilitas atque incrementum. Nam Comnenorum Alzit, et præsertim Joannis, illustrum imperatorum res gestæ, virtutes, et quidquid illorum vitæ imperii que vices respicit, ubere rena depromuntur, perspicuoque nec insuavi eloquio scribuntur: itaque Prodromus inter Byzantinos historicos, quorum recens editio in Germania urgetur, non fortasse immixto rependens videbitur. Ac sane voluisse, sicut Ephraemium poetam chronographum Graece simul Latinèque edidi, sic etiam Prodromum Latina veste amicire, sed partim graviores occupationes, partim voluminis moles jam exaggerata, me deterruerunt. Ceteroqui Graeca legentibus satis evidens erit Prodromus, nescientibus autem non deerit aliquando interpres. Atque hec causa fuit, cur exegeticis quoque schedulis scribendis abstinerim, quorum vices historici alii Byzantini fruenter. Et quidem Ephraemius noster, jam in seriem Byzantinorum relatus, plurimam Prodromo in utriusque imperatoris historia lucem impletetur.

ΚΥΡΟΥ

ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΤΟΥ ΠΡΟΔΡΟΜΟΥ

ΕΠΙΓΡΑΜΜΑΤΑ,

ΟΣ ΠΑΛΑΙΟΤΑΤΑ ΟΥΤΩ ΚΑΙ ΕΥΣΕΒΕΣΤΑΤΑ

ΕΝ ΟΙΣ

ΠΑΝΤΑ ΤΗΣ ΕΚΑΤΕΡΑΣ ΙΑΣΙΚΗΣ ΚΕΦΑΛΑΙΑ ΟΣ ΟΔΙΟΤΑΤΑ ΣΥΔΔΑΜΒΑΝΟΝΤΑΙ.

DOMNI THEODORI PRODROMI

ΕΠΙΓΡΑΜΜΑΤΑ

UT VETUSTISSIMA ITA PISSIMA,

IX QUIBUS

OMNIA UTRIUSQUE TESTAMENTI CAPITA FELICISSIME COMPREHENDUNTUR.

(Basileae ap. Joannem Bebelium 1558. 8°.)

Ι ΕΝΕΣΙΣ.

Ἐις τὸ δξαιμέρον ἔργον τοῦ Θεοῦ.
 Ἐν τῷ μέρει τοῦ τίτλου κτίσεις, Λόγος,
 οὐχ ὡς ῥιπῇ τὸν κόσμον ἀσθενῶν κτίσαι·
 Ἀλλ' ἵνα, ταῖς ἐξ προσιθεὶς τὴν ἔδημην,
 τὸν εὐεπατισμὸν τὸν τελευταῖον μάθω.

Ἐις τὸ αὐτό.

Ἔματε μὲν πρώτῳ γῆ καὶ πόλος, ἐν δὲ χυτὸν φῶς,
 Δευτέρῳ ἀδ στερέωμα, τρίτῳ δὲ ἄλς, καὶ φυτὰ πάντα,
 Ἀστέρες ἐν τετάρτῳ δὲ, πεταῖνά δὲ νηκτά τε κέρμα-

πτυρ,

Ἐκτῷ πεζά δὲ φύλα, βροτὸς δὲ ἐπὶ τοῖς δομῇθη.

Ἐις τὴν κτίσιν τοῦ κόσμου.

Ο καὶ τέκτων οὐρανοῦ καὶ γῆς, Λόγος,

GENESIS.

In Dei opus sex diebus absolutum.

Sex tantum dies mundi opificio impendis, o Verbum, non quasi in oculi momento mundum creare non posses; sed ut ego seuis diebus abjecta septima, Sabbathatum supremum edoceas.

In idem.

Die primo terra, et polus, sparsum præterea lumen; secundo vero armamentum, tertio mare, plausque omnes, stellæ quarto, volatilia, et natilia quinto; sexto quadrupedum genera, post haec omnium postremus homo conditus est.

In mundi creationem.

Stupendo cœli et terræ opifex, o Verbum, prius egis, in prima deinde stabilis, et terram a

Α Πρώτα στεγάζεις, είτε ειθρὰ πηγήσεις,
 Καὶ δημιουργεῖς οὐρανοῦ γῆν δευτέραν,
 Καὶ ταῦτα τῆς σῆς παντοφου λεπτουργίας.

Ἐις τὸ αὐτό.

Εἰ καὶ θεογροπήν Μλωπίας οὖσαι βάλου
 Σοίσιν, Ἀριστότελες, τάχ' ἀν οὐρανὸν ἀμφενόητας
 Κτίσμα Θεᾶς μεγάλοιο σάφ' ἐμμέναται, οὐδέ τε πειθοὶ^{τοι}
 Κλεψινόν ἀγένητον ἐφῆσθα μιν, ἀλλὰ γενητόν.

Ἐις τὴν τοῦ στερεώματος κτίσιν.

Ἐίδες Θεὸν χθὲς οὐρανοῦ πλάστην. Ξένε,
 Ὁρα τὸν αὐτὸν οὐρανοῦ πλάστην πάιν.
 Ο χθὲς μὲν ἡν διαστρος, ή πρώτη πλάσις,
 Τὸν δεύτερον δὲ λαμπρύνουσιν ἀστέρες.

B *secundam proceras; idque tam sapientissimum opus est, vel in tenuissimis rebus industrie.*

In idem.

Si Mosis oraculum tuis immissum annibus exaudiisses, o Aristoteles, forte cœlum circumducto tandem aninno cognovisses, idque lucifionter, opus esse præpotentis Dei, neque persuasione, qua mente falsus es, illud increatum dixisses, sed creatus.

In firmamentū creationem.

Heri Deum conspicatus es, o hospes, cœli conditorum, eumdem contemplare cœlos iterato cōdidentem, quod hesternum vidisti cœlum, erat sine astris, quæ primâ fuit formatio; quod vero secundum productum est, stellis illuminatur.

Εἰς τὸ αὐτό.

Μετασηγὺς δύο πόντων οὐρανὸς ἀμφεπανύσθη,
Οὐ μὲν ὑπερθε φέρων ἀπερίσιον, δὸν δὲ ὑπένερθε.
Τῶν δρ' ἀποχριθίντων, θεοπεσιψ τ' ἐνὶ φραγμῷ
Τὸν μὲν ἀνὴρ περάῃ, τὸν δὲ ἄτερον οὗτοι πωὶ θέμεν.
Εἰς τὸ, Ἐξαγαγέτω ἡ γῆ βοτάνην καὶ ξύλα καρ-
ποδόρα.

Τῆς γῆς τὸ σῶμα γυμνὸν ἔκτισας, Λόγε,
'Ἄλλ' ἐνδύεις νῦν, καὶ στολίζεις κοσμίως,
Χόρτους, πόδας, ἄπαντας καρπίμων ἔλιψ,
Λόγος δὲ μικρῷ πάντα κηπεύεις τόπον.

Εἰς τὸ αὐτό.

Γῆ, φυτὰ πάντα πρόφυτον, ἐφη Θεός. Η δὲ πάχουσε,
Καὶ πλάτανόν τε, κέδρον τε συκῆν τε φύο', δῆλα τε
[δένθρο],

Ἐν δὲ ρόδον τε, κρίνον τε καὶ ἀνθερόνθ' ὑπίκινθον,
Καὶ σφιν τὸν εὐεστεφάνωτο, ἐῷ δὲ ἐπεγάννυτο κάλλει.

Εἰς τὴν τάνατον ἀστέρων δημιουργίαν.

Τὸ χθές χυτὸν φῶ; σήμερον συνεστάλη,
Τὸν ἄλιακὸν δίσκον εὑρὼν οἰκιαν.
Τὸ δεύτερον δὲ τῶν δύο σφαιρωμάτων,
Τὸ μέχρι τοῦ διαστροφον, ἀστέρων γέμει.

Εἰς τὸ αὐτό.

Γαῖα τε καὶ στερέωμα ἀκαλλέα γέντο κατ' ἀρχὰς,
'Άγλαδ δὲ ἀμφοτέροις! Θάς μετενέματο κάλλη.
Γῆν γὰρ χθές βοτάνης, καὶ οὐρανὸν ἀστρασιν δέρτι
'Ρήματι ἐμῷ μόνῳ κατεκάλλυνεν. Ω μέγα ρῆμα!

In idem.

Duo inter maria cœli circumquaque sunt extensi,
Illiud quidem intermedium superne continentis, hoc
inferne. Cumque divino quodam septo discriminentur a se invicem, alterum quidem tranant homines,
altero nobis nondum satis explorato.

In id : « Producat terra herbam viuentem, et ligna
pomifera. »

Terræ nudum corpus et vacuum fabricatus es, o
Verbum, sed nunc indolis et decenter exornas gra-
minibus, herbis, omnique pomifero ligno, modico
verbo campos omnes in hortum serens.

In idem.

Terra omnigenas plantas effundat, dixit Deus; quæ
obsecuta platanum, cedrum, ficum cæterasque pro-
duxit arbores. His addo rosam, lillum, et florentem D
hyacinthum, quibus coronata floribus suo lœtata est
ornata.

In stellarum opificium.

Quod heri sparsum erat lumen, hodie collectum
est et contractum, invento rotæ solaris habitaculo.
Secundus vero duorum orbium cœlestium, ha-
c tenus sideribus expers, nunc eorum denso agmine
refercitur.

In idem.

Terræ et firmamento, quæ de principio deformia-
erant, illustrem Deus utrisque pulchritudinem in-
pertivit. Hesterna quippe herbarum productione ter-
ram, cœlum nunc astris exornat, idque unico verbo.
Quam stupenda verbi efficacia!

A *Εἰς τὴν τηγεῶν καὶ πεπρών ζῶντα γένεσιν.*

Ἄφυχον οὔσαν τὴν φύσιν τὴν ὑδάτων

Ψυχὰς κυλακεῖν πῃ ἐπιτέρπεται, Λόγε;

Τὰ πτηνὰ, φημι, καὶ τὰ ιηκτὰ θηρία,

Πάντας καθ' οὓς σὺ μυστικοὺς οἴδας λόγους.

Εἰς τὸ αὐτό.

Νηκτὰ μὲν δὲ ὑδάτων ἐρθῶς, ἔτι, τοῖς ἐνέστι·

Πτηνά δέ τ' δὲ ὑδάτων πῶ; δρ' ἐρυ περόροιται;

Σῆς τάδε, παμμέγ' ἀνα, πολυμήχανα δήνει τάχης,

Ο; ἢν καὶ δὲ οὐκ δινος ἰδείμεις κόσμον ἀπαντα.

Εἰς τὴν πλάσιν τοῦ Ἀδάμ.

Γῆς υἱὸς Ἀδάμ, γῆς θυντής, γῆς ἐργάτης·

Τὸ μὲν περιφύλως, ἐκ χοδοῦ; γάρ δὲ πλάσις,

Τὸ δὲ ἀξιωθεῖς, ω; Θεοῦ κατ' εἰκόνα,

Τὸ δὲ κριθεῖς, κόλασιν ἐνδικωτάτην.

Εἰς τὸ αὐτό.

Γῆ, πόλος, ἐν δὲ φύσις, καὶ τείρεα, νηκτά τε πάντα,

Πτηνά τε, παξά τε, πάντα θεοῦ φαμένοι τελέσθη.

Μούνος Ἀδάμ παλάμησιν ὑπ' ἀθανάτησι δομήθη,

Πνοήν θεσπεσίην δὲ γέρας λάχεν έξοχον ἀλλων.

Εἰς τὴν τῆς Εδας πλάσιν.

Τὸν δὲ ἐκείνος, η νενέκρωται, ἔνε;

Ο; τὴν δληγη γοῦν πλευρὰν ἀφηρημένως

Κεῖται τανυσθεῖς, οὐδὲ ἐπέγνω τὸ δρᾶμα.

Σίγα, Θεὸς δρᾶται γυναικὸς τὴν πλάσιν.

Εἰς τὸ αὐτό.

Ἐκ χθονὸς δινόρα τέτευχεν Ἀδάμ Θεός; ή δα κα

[ἔνεν

C *In natatiliū et volatiliū animantium productionem.*

Com inanimata sit aquarum natura, quorsum ex
eis gigas animata permittis, o Verbum ?, Volatilia,
inquam, et natatilia animantia: omnino permisi
per eas, quas nosti, mysticas et arcanas rationes.

In idem.

Natatilia, quæ in aquis insunt, convenienter ex
aquis enata sunt, sed quæ per aera spatiantur vo-
lucres, quorsum ex aquis exortis? Hæc tue sunt
artis sapientissima consilia, quam maxime Rex, qui
vel ex nihilo mundum universum architectus es.

In Adami formationem.

Terræ filius Adam, terræ rex, terræ cultor sail.
Illiud quidem natura, e humo enim terræ formatus
est; hoc, Dei dignatione, ut ad ejus imaginem effor-
matus, tertium divina damnatione, quam meritis-
simæ poena sublit.

In idem.

Terra, polus, præterea lumen, astra, volucres
omnes, pisces, et quadrupedia, loquente Deo, per-
fecta sunt. Solus Adam manibus immortalis Dei con-
ditus divinum Spiritum, præcellentis instar donarii,
sortitus est.

In Esæ formationem.

An ille sopitus, an vero existinctus est, o hospes,
qui integra certe costa spoliatus jacet extensus, nec
quid stat interea persentiscit? Parce percontari.
Deus mulieris formationen operatur.

In idem.

Num Deus Adamum e terra compegit in hominem?

Οὐχὶ θάλαν διν ἐτρυξεν ἀπὸ χνονός; Ἡ μάλα τοῦτο. ΑἼ ἔχεις ἀδελφὸν ἄλλον ίδειν ἀντ' Ἀβελ
Νῦν δὲ μιν ἐξ ἀνθρώπων πλευρῆς κλάσεν, δραμαγέντες;
Ἄνδρες τὸ δὲ γυναικεῖς δύμφρονα θυμὸν ἔχωσιν.

Eἰς τὴν τοῦ δρεπας ἀπάτην.

Δαιμόνιον, φθόνος, γύναιον, ἡδονῆς ξύλον
Ἀπεκόδυσιν, ἐξ Ἐδέμ-πέμπουσι με.
Θεδ̄, πόδος, γύναιον, θνητον ξύλον
Ἐπενθύσιν, εἰς Ἐδέμ πέμψουσι με.

Eἰς τὸ αὐτό.

Τλήμον Ἀδάμ, τὶ πειθὼν γυμνὸς περὶ δένδρεις κεύθῃ;
Κλεπτοσύνῃ μ' ἀκτησεν ἐῇ δάμαρ, ή πόρις καρπὸν
Ἐδμιναι, οὐδὲ ἀπίθησα· φαγὼν δὲ ἐι, γυμνὸς ἐλεί-
[φθην.]

Ὄρελον οἰος ἕων ἐνι κήπῳ τῷδε πολεύειν.

Eἰς τὴν ἁξορίαν καὶ τὴν γέννησιν Κάτιν.

Βλέπεις τὸν Ἀδάμ; Καὶ βλέπω, καὶ δακρύω.
Ἐκδάλλεται γὰρ τὴς τρυφῆς τοῦ τὸ χωρίον.
Δίον δὲ μισεῖν τοῦ κακοῦ τὴν αἰτίαν,
Οὐ δὲ ἀλλὰ ἐπιγνοὺς παῖδα γεννᾷ τὸν Κάτιν.

Eἰς τὸ αὐτό.

Ἐξ ἀπόνου βιότοιο πόνον τὸ ἔχειν καὶ δίζειν,
Τλήμον Ἀδάμ, κάρχισαι, καὶ γηπόνον ἀντὶ Θεοῦ
Σατάν σε σχεδίασσε παραίστασις, ή ρα πιθήσας,
Πότερ μέντος Ἰπάδικος, ἀναγκαῖ τε, πόνον τε.

Eἰς τὴν σφραγὴν τοῦ Ἀβελ.

Γε μαρὰ χείρ τοῦ Κάτιν καὶ καρδία,
Τί δρᾶς τὸν Ἀβελ; ή φόνευσας; Εἰπὲ μοι,

nunquid et Eam e terra de industria non effluxit?
Omnino sane, nunc enim eam ex viro costa formavit,
ut una conjuncti viri, et mulieres concordem soveant
animum.

In serpentis deceptionem.

Dæmon, invidia, mulier, et voluptatis lignum me
extradunt, et ex horto Edeim amoliuntur: nunc
vero Deus, amor, mulier, et pretiosissimum crucis
lignum, me inferunt, et in Edem immittunt.

In idem.

Infelix Adam, quo terrore percusus in arboreto
delitescisti? Vafritie me sua decepit uxor, que fru-
ctum porrexit edendum, nec renui; sed eo comesto
relictus sum nudus: præclare mecum actum fuisse,
si in hoc horto solus inhabitassem.

In Adami exilium, et Caini natalem.

Adamum vides? nax video, et lacrymior, e viroto
nam deliciarum extorris eliminatur; cumque oportuiseat
odisse mali causam, mulierem, ea tamen con-
gnita, Cainum generat filium.

In idem.

Ex tranquillæ vita statu, laboribus ferendis, ac
miseriis addictus es, infelix Adam, et pro eo quod
Deum agere studebas agricolam, cestigio te fecit
fraudulentum Satana consilium, cui obsequendo
factus es obnoxius morti, necessitatis angustiis, ac
laboribus.

In jugulationem Abelis.

O scelestæ manus, o mens Caini longe nocentissima! quid Abelo facis? num jugulasti? mihi lo-
quere, habes alterum, quem loco Abelis fratrem

Ἔχεις; ἀδελφὸν ἄλλον ίδειν ἀντ' Ἀβελ
Ἡ πᾶς δὲ κόσμος; οὐχὶ χωρεῖ τοὺς δύο;
Εἴτε τὸ αὐτό.

Τέσσαρες δέ μοι ἡ ἀπασαν ἐσαν χθόνα ἐνναετῆρες,
Δοιοῖς πάρ τοκέσσιν, ἀδελφεών ἀρέβεν δοιώ.
Καὶ δέ τὸν ἐξενάριξ, Κάιν "Ἀβελ, αἷμα δὲ νεκροῦ
Νέρθεν δέν", δέ ὅπουστ Θεδ̄, καὶ τύψε φονῆς.

Eἰς τὴν μετάθεσιν Ἐρώχ.

Οὐ φθαρός Ἀδάμ ἐν γε τῇ πρώτῃ πλάσει,
Ἄλλα φθαρεῖς τεθνήκαν· οἶδας τὸν τρόπον.
Ἐνώχ δὲ πλασθεὶς εἰς φθορὰν οὐκ ἐφθάρη,
Ἄλλ' εἰς δὲ τὸ ζῆι μανθάνεις τὴν αἰτίαν.

Eἰς τὸ αὐτό.

Τὸν Σήθο Ἀδάμ θρυσσεν, Ἐνώχ δὲ ἐκυήσατο καίνος,
Αὐτάρ Τώντος Καίναν, ο δὲ Μαλελεήλ λάχεν υῖα,
Β Ος δὲ ιάρεδ γέννησεν, Ἐνώχ δὲ οἱ ἐπλετο πάλε,
Ος; καὶ ἀθανασίην λάχεν ἐξ Ἀδάμ θεόδομος ἀνήρ.

Eἰς τὸν ἑκατὸν Νώε πατακλυνσμόν.

Η τοῦ Θεοῦ μάν αντάγαδος χρηστότης
Οικούσσαν ὑπέστησε τὴν πάσσαν κτίσιν.
Ο τῶν βροτῶν δὲ πλημμυρίστατος βίος
Κατέκλυσε ἔντοπασαν αὐτὴν ἀθρόον.

Eἰς τὸ αὐτό.

Νώε σὺν τε δάμαρτι, καὶ υἱοῖσιν, τῇδε τε νυοῖς
Τήνδε ἐπὶ κιστην εἰσόντε, βία τοιούτοιο.
Αὐτάρ ιγνα βροτάνην ἀπὸ φύτην γῆθεν ἀσέρω
Πότερ λευγαλέφ, ὑγρῷ δὲ ὑπὸ σῆματι καύσω.

videos; vel universus orbi utrumque non potest
capere?

In idem.

Quatuor in universa terra coloni erant, præter
geminum parentem duo germani fratres iisque ma-
res; quorum hic istum, Abelum Cainus interfecit,
sanguinem vero demortui inferne clamantem Deus
inaudivit, et fratricidam percussit.

In Enochī translationem.

Adamus, in innocentia statu creatus, non erat
interim obnoxius, sed peccati labē corruptus oblitus;
nosti modum. Enochus non est mortem perpessus,
in quam formatus fuerat, sed adhuc vivit; probe
item prorogata vita rationem percipis.

In idem.

Adamus Sethum, hic Enoea progenuit, Enoe
τὸ πατέρο Cainam, qui Malaceleem nactus est filium; hic
Jared in lucem edidit, cui Enochus in stirpe natus
ab Adamo septuimus immortalis vitæ sortem consecu-
tus est.

In eluvionem aquarum temporibus Noe.

Ipsa quidem Dei primigenia bouitas quae in terris
inhabitant omnia, in rerum naturam produxit, mor-
talium vero flagitiosissima vita rerum universitatē
de improviso aquis obruit.

In idem.

Tu, Noe, una cum uxore, liberis, et nuribus, qui
nova vita radix futuri estis, in arcā ingredimini:
ceterum ego genus hominum e terra inox auferam
perniciosa morte, eosque sub aquo recondam se-
pulcro.

Εἰς τὴν μέσην Νῶς, καὶ τὴν ἀνατολικὴν Χάμ.
 Σῆμ, Χάμ, Ἰάρεθ τίκνα τῷ Νῷ τρία·
 Τούτων δὲ μὲν Χάμ εὐλόγιος κατηράσθη,
 Μή συγκαλύψας τοῦ πατέρος τὴν αἰσχύνην.
 Εὐχήν δὲ Ἰάρεθ ἀμπα τῷ Σῆμ λαμβάνει.

Εἰς τὸ αὐτό.
 Νῶς πρὸς χλῆμ' ἐφότευσεν ἐρίθοτρον, θλίψες δὲ καρπὸν,
 Καὶ πίεν ἀρπαλέως ζωρὸν μέθον, ἐκ δὲ μεθύσης,
 Γυμνώθη δὲ πέπλοιο, καὶ ἀνδρομένην φάνεν αἰδὼν
 Οἰνοπόται, τρομίσαντες δὲ γάρ τύκας ἔγγονος κατεῖται.

Εἰς τὴν πυργοπούλαν.
 'Ο πύργος οὐχὶ πύργος, ἀλλὰ τε ἔνον·
 Αὐτοῦ γάρ εἵρις οὐρανοῦ τὸ σχεδὸν φθάνει·
 Πλήρης βλέψον τύπον ὡς πεσῶν ἀνετράπη,
 Τῶν πυργοποιῶν τὸ συγχρυθέντεν τὴν φράσιν.

Εἰς τὸ αὐτό.
 'Ανθρε; ὑπερφίασι κακά ψεοῖ μητέρωντο,
 Ήλργαν ἀναστήσειν ἐπειά οὐλόμπου πείρατα μαχρά·
 Τὴν δὲ δρα μητῆν ἐρεψε κακὴν Θεός, ἀμφὶ δὲ γλώσσαν
 Σύγχει τὴν δομέωσίαν. 'Ο δέ οὐ τέλος θλασσῆς πύργος.
 Εἰς τὸν Ἀβράμ έξερχόμενος ἐν τῇ γῇ τῆς αὐτοῦ.

Εἰς τὸ αὐτό.
 'Εξέλθεις γῆς, ἥκουσε, σῆς, καὶ φύγε τὸ ταχὺς.
 'Εξῆλθεν εὐθὺς συλλαβὼν Λώτ καὶ Σάραν,
 Καὶ γῆν Χανανᾶ ἰσχεν εἶ; παροίκων.

Εἰς τὸ αὐτό.
 Χαλεπήν γενεθλήν πολυπλάνατι ἐκφυγεν "Ἀβραμ".

In temulentiam Noe et Chamis impudentiam.

Sem, Cham, Iaphet tres Noe filii erant, quorum C inerita Chamus imprecações percussus est, non cooptata patris utroque, sed Iaphetus una cum Sem patris approbationem percipit.

In idem.

Noe primus enustum racemis palmitem servit, et protrito flūctu meracum hausit avide, quo inebriatus est, nudatusque patello virilem apernit pudorem: nos, qui vīno utimur, perfumescamus: nam prokinie jacet bibaculorum exemplar.

In turris ædificationem.

Turris non amplius turris est, sed quid omnino stupendum; prope enim ad ipsum usque cœlum pervadit. Nihilo tamen secius dispicere, ut ea endendo prostrata fuerit, confusis eorum linguis, qui turrim excitare instauerant.

In idem.

Hominies audaculi mala mentibus inierunt consilia, ad altos usque coeli floes turrim exedificare; sed pravum Deus consilium prohibuit, lingua passim ædificantium confusa, nec turris ad coronidem perducta est.

In Abraham demigrationem e terra sua.

O fidis Abraham sincerissima! qui hanc a Deo vocem exaudiuit, Egredere de terra tua, et confestim fuge: dictum, factum; comprehenso manibus Loto, et Sara demigravit, terramque Chanaam in incolatum sortitus est.

A 'Ἐκ δέ' ἔτη ἀπαστήπιν δυστεύσιν γενετήρων·
 'Ἐκ δὲ Θεοῦ καλόντος δὲ' ἔπειτο οὖν τε δάμαρτι,
 Σύν δέ' υἱωνῷ. Ἀτάρ μιν ἀγάσσετο καὶ θεός εὐτέ·
 Εἰς τὴν διὰ τὸν Ιημάντον ἀριξεῖτο "Ἄδραμ" εἰς Αἴγυ-
 στον.

'Ως ἐκφύγοι πῶς τὸν λιμοῦ τὴν ἀγχόνην,
 Τίδην τὸν ἀδελφῆν, τὴν διμέζυγον λέγει
 'Ο πατριάρχης, καὶ προδιδοῖ τὴν Σάραν
 Τοῖς ἀδέσσις ἀρχουσι τῶν Αἴγυπτων.

Εἰς τὸ αὐτό.
 Καλλιπετε τὴν δάμαρτα καλήν "Ἄδραμ"· οὐ γάρ ίσις
 Τὴν τε τῆς Φαραώ δέ τις φοίνιξ διημήνει.
 'Η γάρ ἐγώ σ' ἐπάσαιμι βαρεῶν τέξ δύνανται,
 Εἰ οἱ ἐκευθάδεας περὶ κοίτον χείρας ήλεγε.

B *Eἰς τὴν μάζην ποιμένων Ἀδραδήν καὶ Δώτ, καὶ τὴν τούτων διαίρεσιν.*
 'Ο πάντα δεινή τῆς φιλαυτίας νόος;!
 Δι' ἣν δὲ Λώτ παρῆκε τὴν ξυναυλίαν
 Τοῦ πατραδόλφου, καὶ πρὸς Σάδονας τρέχει,
 'Εξ ὧν φυγῇ πρίσαιτο τὴν σωτηρίαν.

Eἰς τὸ αὐτό.

Δοῖς πάρ ποίμνης δύο ποιμένες δινεῖσι Ετενί,
 Δώτ μὲν δέ, αὐτάρ δέ γ' "Ἀδραμ"· ἐπὶ προδάτους δέ
 [βιβλίοντα].
 'Ἐν δέ' ἄρα δεσποσύνοισιν δεικνία δοσαν ὑπὲρ δρῆτην,
 Καὶ τὸ Εριδα ξύνετηκεν, ἀπ' ἀλλήλων δέ οὐδέρισκεν.

In idem.

*Flagitiosissimum Chaldaeorum progeniem evitavit Abraham, et impiorum parentum perfidiam exce-
 dendo evasit, una cum uxore secessus evocante
 Deum, et cum fratris filio: quo factio, eum Deus ipse
 demiratus est.*

De Abraham profactione in Αἴγυπτον, ob inopiam inopiam.

Quo utcunque famis angustias evitaret propriae conjugi sororis nomen attribuit patriarcha Sarame que permittit sacrilegis Αἴγυπτorum proceribus.

In idem.

Hanc Abraham formosam dimisit conjugem, nec cuius consentaneum est eam tuis sub ulnis amplecti, o Pharao; certe enim gravibus te pénis afficiam, si audaces in eau manus inter dormieundum injeceris.

In contentionem pastorum Loti, et Abraham, et eorum alterius ab altero separationem.

O gravis omnino amoris proprii morbus, per quem Loto dimisso contubernio patrui Abraham, Sodomam currendo se recipit, unde nisi fuga redimere saltem non queat.

In idem.

Duobus pro gregibus duo inter se pastores altercabantur, ovium causa pugnantes, hic Loti pastor, alter Abraham; inter heros quidem indecentem con-
 citarunt iram, quos et in rixam adductos, ab invicem divisicrustr.

Εἰς τινὲς ριζηρά, ἦτορέστερος Ἀβραὰμ ἐξ Χολοδό-
τροφώρων, δέ τε καὶ ὑποστρέψας εὐλογεῖται ὑπὸ^{τε}
Μελχισεδέκα.

Ἄλλος εὐλογητὴς Ἀβραὰμ τῷ Κυρίῳ,
Σαλήμα βασιλεὺς, Ιερεὺς Θεοῦ λόγει,
Καὶ τὴν καθ' ἡμέτερον εἰκονίζει θυσίαν,
Ἄστον μιτ' οἶνον τῷ πατριάρχῃ φέρεν.

Εἰς τὸ αὐτό.

Πιστὸς τριηκοσίοντος καὶ ὅπτῶν καὶ δέκα ρισμοῖς
Ἐθνεῖς Ἀβραὰμ ἀλλοφύλων βασιλήων,
Ἐκ δέ ἀριθμοῦ τεσσάρων ἀλώσιμουν ἔγχει ἔχθρων,
Σκύλα δὲ πάντες ἀπένεικε τὰς Σαδορι-

[ταῖς.]

Εἰς Ἀβραὰμ τὸν τριάκοντα ξερίζοντα.

Ὥστις ἀριστῇ, δρῦς δρυῶν μακαρότατη,
Ὥστις ὄπερηρήθης καὶ κέδρων, καὶ λιβάνων.
Ἄεδος γάρ ἐν σοι, καὶ τοῖς ἀντάροιτο σοις
Ὥμως Ἀβραὰμ, οὐχὶ δρυδὲς τῇ χάρις.

Εἰς τὸ αὐτό.

Ταῦτά σοι, Ἀβραὰμ, ἐπεύθα διλαγάθοιο μενοινῆς,
Οὐρανὸς, ἡ δρῦς ἔγεντο, καὶ ἡ Τρίας ἥλυθ' ἐπ' αὐτήν,
Καὶ φάγεν, ἐν δέ στοιχοῖς τάδε οἰκονομήτες,
Καὶ πόρεν ἐξ ἀπόκοιτος τόκον μήτρης τὸν Ισαάκ.

Εἰς Σοδομίτας ἵπτουντας τοὺς ἀγγέλους τοὺς
εἰσελθόντας κρός Δώτ ἐξὶ συνουσιαρ.

Ἐθνος μιαρὸν, Ἐθνος ἀρρενοφύλλον,
Νῦν καὶ κατ' αὐτῶν ἐξεμάνης ἀγγέλων;
Θάρρει· πρὶν δὲ γάρ ἀγγελοφύλλον γένη,

In rictoriā, quam reportavit Abramam, de Chodor-
lakomor unde reversus, fausta precatione imper-
titur a Melchisedeco.

Quam Deo gratus est, et acceptus Abraham, Salem
rex, Dei sacerdos pronuntiat, qui ei nostrum præsi-
gurat Christianorum sacrificium, panein cum vino
patriarchæ offerens.

In idem.

Cum solis trecentis et duodeviginti servis exter-
norū regum multitudinem pessum dedit Abraham;
et Lothum exemit hostilibus armis abductum, ex-
viciis omnibus, quas a Sodomitis repetierat, aspor-
tatis.

In Abraham tres viros hospitio excipientem.

O quercus optima, quercus quercuum felicissima,
quam alte sublata es, et supra cedros, et supra
montes Libani; Deus enim in te residet. Quoniam
vero arbos tibi oponi queat? Non tamen quercus,
sed Abram gratia Deus in quercum venit.

In idem.

Isthæc tibi mentis optimæ præmia sunt, Abraham,
tua gratia quercus cœlum facta est, et Trinitas in
camen venit, et subinde epulata est (quæ sunt divine
incarnationis arcana) et ex sterili utero Isaacum
tibi filium præbuit.

De Sodomitis ad congressum querentibus angelos, qui
ad Lotum dixerant.

Gens flagitiosa, quæ ne maribus quidem abstines,
etiamne nunc et contra ipsos angelos perfuris? Con-
sile, Sodes; priusquam enī angelis vim inferas.

Α Πυρὶ φθερήσῃ, καὶ τακέν κακῶς θάνης.

Εἰς τὸ αὐτό.

Ἄνερες αὐθάδεσσι, τὶ κακὰ φρεσὶ μητιάσθε;
Τούσδε' ἀνέρας καλέσοντες τὸ θηλυτερῶν ποτὶ κοῖτον;
Δοιά μοι ἔνδον ἕσσον επ' ἀνδράσιν δένυγα τέκνα,
Τοισδε' ἐποαρίζοιτε, νόθην δὲ ἀπόθοισθε τὸ δαριστύν.

Εἰς τὸν ἐμπρησμὸν Σοδόμων.

Ἐκρευγε, Λάτη, ἐκρευγε τὴν γῆν Σαδόμων,
Μή τοις πονηροῖς συμφλεγῆς, καὶ συνθάνης,
Σηγώρ δρει τὸ πρόσδαινε, καὶ σώζου μόνος,
Μηδὲ στραφῆς δποθε, μὴ παγῆς λίθος.

Εἰς τὸ αὐτό.

Τερδες αἰθαλόεις πυροειδῶν ἐκ νεφελῶν
Αἰθερόθεν τὸ προτέτεσσον, καὶ δρόνα τὸ φλέξις Γο-
[μόρρην.]

B Έκ δὲ τε τὸ γῆν Σοδόμων κακοεργέα Λίντη φύγενολος·
Ολος δὲ γάρ δικαιοις ἀνὰ πεδῶν ἐπλετεῖται· ἀλιτρήν.
Εἰς Λάτη μεθύσατα, καὶ μιτάτε ταῖς θυγατρι-
σιοῖς.

Τί δέ οὐκ διηρήσατο ταῖς ἀλλοτρίαις,

Ο ταῖς ἑαυτοῦ συμφαρεὶς θυγατράσιν;

Ορθῶς λέγεις, πλὴν ἀγνοεῖς τὴν αἰτίαν·

Οἶνος γάρ, οὐ Λάτη ἐστιν τῇ παροινίᾳ.

Εἰς τὸ αὐτό.

Πάππον ομοῦ καὶ φίτυν τίς ποιεῖ ξειδε τὸν αὐτὸν,
Θυγατέρη, ἡδὲ τὸ ἀκοτίτιν, ἀδελφεδν, τὸ δὲ τε παΐδας;
Νῦν ἄγε, Λάτη, ιδέτω, θυγατράσιν ἥσι μιγέντος,
Οὐλε κακῶν ἀρχηγή, μέθης πάτερ τέ, Εἱρρ' ἀπ' ἐμεο.

C ignis vastitatem perferes, et mala mala interibis.

In idem.

Viri præfacti et audaces, quorum mala me-
tibus agitatis consilia, his viris ad usum muliebrem
felissime vocatis? Duæ mili sunt domi filiæ nondum
virorum conjugio astrictæ, has abducere potius,
illegitimam exuentes consuetudinem.

In Sodomorum deflagrationem.

Effuge, Lot, declina terram Sodomorum, ne cum
sceleratis una conflagres, et cum illis interreas; con-
scende montem Segor, ubi solus salvis esto, ne quo
retrospectes, ne in lapidem coalescas.

In idem.

Fuliginosus imber, igneis et nubibus ab ætere
decidens, insanam combussit Gomorrham, solus
autem Lot terram Sodomorum maleficam evasit,
hic quippe solus justus erat in civitate injusta.

In Lotum largiore vino nsum, et cum filiabus incesta
fædatum libidine.

Quonodo non abusus esset alienis, qui ne suis
quidem filiabus abstinuit? Apposite loqueris: eæ-
ternum turpissimi faci causam ignoras, vni quippe
non Loti petulantia est.

In idem.

Avinio siuui, et genitorem quis unquam eumdem
vidit, filiam et uxorem, fratrem et filium? Age-
dum Loto, cum filiabus suis congresso, nunc videat
vinum malorum auctor, temuleantic parens, a me
facesse.

Εἰς τὸ πειρατηρίον Ἀβραὰμ, διε τὸν οὐλὸν θυσία. Λ Τὴν εὐλογίαν Ἰσαὰκ προλαμβάνει.

Λειτέσθενθή ὑπὸ θεοῦ.

Διενέν ἀγάπην Ἀβραὰμ σχεδεῖς μέσον,
Τῆς μὲν φυσικῆς; τῆς δ' ὑπὲρ πλάνων φύσει,
Τῆς φυσικῆς προσθήκη τὴν ὑπὲρ φύσιν,
Ορφές τὸν οὐλὸν, τὴν μάχαιραν, τὰ ἔνδα.

Εἰς τὸ αὐτό.

Ἀνυπερέξετε τὴνδε μάχαιραν. Ἀβράμ γέρον, τὸν γὰρ ἱστικὸν παπιδοφύνω πατέρα μη θεὸν ίλλασκεσθαι μάνατε·
μηδὲ δέ ἄγαρ πάρεστι φυτῷ Σαβέκῃ ἀμφιπεδηθεῖς,
μήδε λαβὼν κατάδυσον, ἀτέρα φίλου υἱοῦ ἀπόσχου.

Εἰς τὴν τύμψεων τὸν Ρεβέκκας, η̄ ἐννυμφεύθη τῷ Ἰσαὰκ ὑπὸ τοῦ δούλου Ἀβραὰμ.

Δέ; μοι πιεῖν, δέσποινα, διψῶντι ξένῳ.

Καὶ ταῖς καμήλαις ἐκχεῶ τὴν ὑδρίαν.

Χαίροις, τὸ ἄγω δὲ νυμφαγωγήσαιμε σε

Τῷ κυρίῳ μονῷ ταῦτα δὲ εἰς ἐδον δέχου.

Εἰς τὸ αὐτό.

Σείνε, τὶς οὖτος ἀνὴρ ὁ μέρη τοιαὶς; Ιθὼν βαδίζει;

Οὐμα δὲ οἱ γοργὸν, τὰς δὲ δσσεται δαντα καμήλους.

Οὐτος ἐκεῖνος, διασσει, τὰς πότις. Οὐτος ἐκεῖνος;

Εἴμι καλυψμένη δὲ αἰδώς μὲν ἔχει εἰσορόσωσαν.

Εἰς τὴν καλύπτην Ἰσαὰκ, η̄ ἐξαπειθῇ ἐκ τῇ εὐλογίᾳ τῶν οὐλῶν.

Ὦ; δυστυχή; ή Θήρα τῆς κυνηγίας,

Ὦ; εύτυχή; ή Θήρα τῆς τεκμασίας,

Δι' ἣν τὸν Ἱερὸν Ἰακὼβ προλαμβάνων,

In Abraham dirinitus tentatum, cum filium sacrificare a Deo iussus est.

In medio duorum amorum detentus Abraham, altero quidem a natura insito, altero naturam excedente, naturali prætulit eum, qui naturam excedit: secum vides filium, ensem, ligna, hujus amoris argumenta.

In idem.

Retro convertit gladium, senex Abraham, nec enim par est manu puericida Deum regem placare: hic agnus, inter virginata Sabec, proxime alligatus est, hunc arreptum immola, cæterum ab occidendo filio charissimo abstine.

In desponsationem Rebæccæ, quæ Isaaco ἄκρην collocata est, procurante Abrahāmi serro.

Da mihi potum, hera, attingi hospiti. Non tantum tibi, sed et camelis tuis infundam situlam. De bono tuo opere gaude, nam te sponsam ad sponsum deducam dominum meum: hæc interim in sponsalia aicipa.

In idem.

O hospes, quis ille vir ad nos recta graditur? Oculus ei vivificus est, his e regione camelos innatur: ille ipse, domina, tuus maritus est. Ille ipse? Ibo igitur velo cooperta, eum intuita pudore susfundor.

In errorēm Isaac, quo deceptus est, tum cum bene filii diceret.

Quam infelix venationis captura, quæ sit per canes, quam felix venatio, quæ opportune fugitur; per hanc enim fictitiam Isaacum patrem occupans Jacob, ejus benedictionem præripit.

'Αριθμούτερης καρησι κλαπτες τὸ ἐν τῇρος οὐδὲ Ισαὶα εὐλογίην τέκνω πόρε λοιπογενεῖται, Πρωτότοκος δὲ ἀφάμαρτε, βαρὺς δὲ μιν ἕκετο θυμός· Ός γάρ ταῦτα τέλεσος θεὸς περιέρων τε Ἐρεβίκη.

Εἰς τὸ αὐτό.

Τίς τὶ καλύπτεις αὐ, καὶ τὶς ἐστήριξεις;

Πόσοις δὲ βαθμοῖς, καὶ πόσους μέχρι φθάνεις;

Τίνες δὲ μνεῖσι, καὶ τίνες κάτετοι σε;

Τὸ μωσαὶκὸν ταῦτα ἔργατα βιβλίον.

Εἰς τὸ αὐτό.

Κλιμακαί αιθέριην ποτὲ δέρκετο δίος Ἰακὼβ

Ης θεὸς ἀμφὶ κόρυμβα καθίζετο, καὶ νέας αὐτὴν·

Οἱ μὲν ἀντεροχόντο, κατεροχόντο δὲ τὸ ἄλλο,

Ἄρα μετεσσομένης τάδε σύμβολα εἰκονομίης.

Εἰς τὴν μισθωριαν Ἰακὼβ, η̄ ὑποσύρητος τῷ Λάβαν θίασι διὰ τὰς δύο αὐτοῦ θυγατέρας.

Ποιημήν ἀδελφῆ, οὐν τὸ ποιμένιον τόδε;

Ἄλλου τὸ χρῆμα. Χρῆμα; Τίς δὲ εῖτος; Λάβαν.

Νέμεις δὲ μισθοῦ; Ναΐ. Τίνος; Κορών δύο.

Ζηλῶ σε, ποιμήν, τῆσδε τῆς μισθωρίας.

Εἰς τὸ αὐτό.

Χείματι κρυσταλλοντι, θέρευτον τέ ταύτην,

Τῷ μὲν πτήσει, Ἰακὼβ, τῷ δὲ θέρευτον ἀνὰ ιώμην·

Σκεῦδε δυοῖν καμάτοισιν, ἔχεις δύο κρέσσον δάπονε,

Δεῖλαν καὶ Ταχιθὴ παῖδας Λάβαν, εἶδος ἀρίστας.

In idem.

Hebetioribus oculorum pupillis allucinatus, in senectute limine Isaac minorum natu filium benedictione impertivit, qua major natu excidit; quem propterea gravis incessit ira: sic per providam Beccam Deus fieri disuiverat.

In scalam, quam vidit Jacob.

Quænam tu scala? quis te firmavit? quo vero gradibus constas, aut quoniamque portingis? quia manū per te ascendunt, et descendunt? Haec scire si viles, a Mosis libro percontare.

In idem.

Scalam ætheream vidit aliquando divinus Jacob, cuius in eacumine Deus zedebat, εανηκε μετεςætereæ ælæ quidem sursum percorrebant, aliae deorum, quidem summa sunt Incarnationis hæc indicia.

In operam quam locariū Jacob, et quam Lubano dux ob ejus filias natavit.

Pastor frater, innume hoc orile? ad alium spēctat: spectat? quis ille? Lubano: pasciāne morte? oppido: dic quanam? ducentum puellarum gratia: felicem te ducō, pastor, ob eam, quam præstas, operam.

In idem.

Glacialis hyemis tempore, et æstatis ardore vehe-menti, illo quidem congelare, Jacob, hoc in pasca-dis gregibus æstua: hoc perge dupli labore, genimino habens, et insigne opere pretium, Leiam, et Rachælem filias Lubani forma præstabilis.

Εἰς Συχέμα τὸν μιγέτε Αἴρη τῇ θυγατρὶ Ἰωκών, καὶ τοῖς ἀδελφοῖς αὐτῆς ἀποκταθέτεα

Ἐφθειρε Συχέμα ἀλλόρυλος τὴν Δίναν,

Καὶ τοῖς ἀδελφοῖς τῆς φθαρεσθής ἐφθάρη·

Ἄλλην φθορὰν ἐφθειρεν, ἀλλην ἐφθάρη.

Ἐφθειρε μιγέτε, καὶ φονευθεῖς ἐφθάρη.

Εἰς τὸ αὐτό.

Κουριδῆς λεχέων Δίνης ἀπεθήσατο Συχέμα

Κάμμορος, οὐδὲ ἐνότεσσεν δὲ οἱ κακοὶ ἔρχεται ἀλλο,

Οὐδὲ δὲτοι μιν κτενέουσιν ἀδελφεον, αἰσχεῖ κούρης

Θυμὸν δεξισαντες· ἀτάρ γάμου εἰτον δνατο.

Εἰς τὸ ἑταίρειον Ἰωσῆφ.

Τι δρᾶτε, Ἰωσῆφ; τοὺς ἐνεργους σου λέγετε;

Οὐ τῶν ἀδελφῶν εὐλαβηθεῖς τὸν φύλον,

Μή του μανέντες οὐ καλῶς δράσωτε σε.

Θεῷ πάνταθε, καὶ πεποιθότες λέγω.

Εἰς τὸ αὐτό.

Φάσματιν ἐννυχίοισι προειδέτο δίος Ἰωσῆφ,

Ἄσσα μετεπομένοισιν ἐν ἡμασιν Ἐλλαζε τέρμα·

Ἐνέσκει δράματ' ἔσαν τὸν κυνόντα δράμην Ἰωσῆφ,

Κείνον δρῦν Ἰνδεκ' ἔσης κατεγνήτους εἶναι κυνεῦντας.

Εἰς τὴν πρᾶσιν Ἰωσῆφ.

Ἄδελφότης ἀπλαγχνος, ἄγρα φύσις,

Τίπτεις Ἰωσῆφ εἰς τὸ τοῦ λάκκου επόμα.

Ἐστω, τὸν συγγενές μὲν εὐκ θελέει σε,

Ἀν γοῦν τὸ κάλλος οὐκ ἐμαλάχισει σε;

Εἰς τὸ αὐτό.

Αὐτοκατεγνήτοισι βόθρῳ ἴνεδάλλετε Ἰωσῆφ,

In Sichem cum Dinae Jacobi filia congressum, et ab eis fratribus contradicatum.

Sichem alienigena Dinam compreserit, et a Dina fratibus oppressus est; aliud malum intulit, aliud pertulit, cum Dina congressus intulit, interfactus pertulit.

In idem.

Pueras Dinas balamum concendit Sichem insonatus, neque perpendit quod sibi malum impenderet, neque se occisum iri a fratribus, ob vitium pueras illatas, aucta vehementer indignatione (quam e nuptiis pernicie arcessit).

In somnium Joseph.

Quid rei est, o Joseph? somnia tua enarras, nequam fratrum invidiam veritus, nec ubi forte serocientes male te multent. Dei fretus oraculo, narrat confidenter.

In idem.

Per visa nocturna divinū præviderat Joseph, quæcumque futuris diebus opere completa sunt. Undeēiā manipuli erant Josephi manipulum adorantes, quo internoscas eum ab undecim fratribus adoratum iri.

In videntem Joseph.

O fraternitas immisericors, o effera indoles, in cisterne os Josephum projicis: esto, proximitas sanguinis te non delinierit, an saltem emollire te formæ præcellentia non potuit?

In idem.

Ab ipsis fratribus in soveam conjectus est Joseph,

Α Ἐκ δέ δρετονε βόθροις, Ἀγαρ δὲ μιν Ἑλλασιν οἰει, Αἰγύπτῳ δέ ἀπέδειτο, πτερχεῖ δέ ἀπάμερεν δέος· Αὐτάρ εἰ πάνθεον ἀλαστον ἐνι φρεσιν ἵκετο τοῦδε.

Εἰς Ἰουδαν μετριμερον Θάμαρ τῇ τύμψῃ αὐτοσύ, δέ ης ἐπέτησεν Φαρές καὶ Ζαρά.

Τι δρᾶτε, Ίουδα; συγγενοῦς φαύεις λίχους;

Καὶ γίνεται σοι δάμαρ ἡ νύμφη Θάμαρ;

Ὕπαλλον οὐδὲν οὐ παρείχεις τὸν τρίτον.

Ὕπαλλον πορνική πρόσπλασις ἡ πάτηται με.

Εἰς τὸ αὐτό.

Ἡ Θάμαρ διμφιθέτοισι κατὰ χρᾶ βάλανο τοδεσμοις,

Ποτο δέ ἐνι τριδιψ, καὶ Ίουδας μνεια βαδίζων·

Ως ίδεν, ὡς ἐμάνη, ἀνὰ δέ ξυντό δέμνια καλύθη.

Ὕπαλλος δέ, ὑποκυνεαμένη, διδυματόκος ἐγρετετεν.

B Εἰς τὸν δρον τῆς Αἰγυπτίας, δε τριάστη τοῦ Ίωσῆφ.

Σὺ γάρ μέμηνας, οὐκ ἐρψ, Αἰγυπτία·

Οὐ γάρ ἀν ἑταῖρης φυλακίζειν τὸν φίλον.

Ὕπαλλος δέ τοι τοῦδε αὐτὸν ἀλκύσται;

Οὐχ ἐλκύσεις, γίνωσκε, καὶν χείρω δράσης.

Εἰς τὸ αὐτό.

Σύφρονα κοῦρον διασασσα βιάσκετο, σὺν δέ ἀνά κοίτην

Βήμεναι ἐν φιλότετε. Ο δέ οὐ θέλειν. Ἡ δέ χιτῶνος

Δρεξαμένη Ἐλέσκεν, έρος δέ οι έφερες γυνα·

Λοισθον, τὸ δ μιν φιλέρτο, ἀφεις δέ πάρουσας χιτῶνα.

Εἰς τὴν σιροδοσταρ Ίωσῆφ.

Ως μακαρίζω τῶν δινέρων τὰς χράσεις,

Ἄν τι πενήτων καὶ πεφυλακισμένων

*C unde rursus eductum, eumque arreptum Agaritis in *Ægyptium abducendum vendiderunt, ejus orbato patre, quem intolerabilis ex puerο luctus invasit.**

In Iudam Thamar nūris stet viam inferentem, ex qua Phares et Zaram suscepit.

Quid agis, Iuda? consanguineum lectum contingis? dum Thamar nūrus tua. sit tibi in uxorem, cui tercium quem ei ad promiseras filium non permisisti: commentitius meretricis habitus me decepi.

In idem.

Mundo muliebri quasi obruta corpori circumposito Thamar sessitabat in trivio, Iuda ex adverso incedente; ut vidi, deperit statim, inque communis lecto decubuit, unde prægenua, geminos subindo fetus enixa surrexit.

*D In amorem *Ægyptias*, quo Josephum deperibat.*

*Tu vero in furorem potius quam in amorem corripferis, o *Ægyptia*, nec enim, quem amas, in ergastulum pertrabi sustinuisses: an cum oppetriris in tui amore inde illicere? Non pertrahes, quamvis in eum pejora comminiscaris.*

In idem.

Hera continentem juvenem violenter adigebat, ut lectum amoris causa condescenderet, cuius nolentis illa tunicam prehensam trahebat, ejus artibus amore succensis: quod extrellum erat, ut eam repulit, et abjecta toga ausfugit.

In frumentarium Josephi distributionem.

O quam felicem somniiorum conjectationem praedico, siquidem ex pauperibus, et in carcere iun-

Δύναντο τοιεν τους κριτάς ἐλευθέρους,
Καὶ κυριάρχας γῆς δῆλης Αἰγυπτίων

Εἰς τὸ αὐτό.

Σιτοδότη; Αἰγύπτου δὲ δέσμιος ἔκλειτ' Ἰωσήφ·
Οἱ δὲ εἰ δοῦλον Εδοντο δέσλεφοι, ἡδε δοῦλοι
Ἄρτι κυνέος· δέ δὲ δύρια ποτὶ φρεσὶ μῆχα δάπτει,
Αὔτοκασιγνήτοι Βενιαμίν ἔξοχος ἔρασεν.

Εἰς Ἰωσήφ δακρύσσεται ἐξι τῷ ἀναγνωρισμῷ
τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ.

Φιλέξενον δάκρυνον, Ἰωσήφ, χάεις;
Οὐκ, ἀλλὰ φιλάδελφον ἐκγένει δάκρυνον.
Ἡ γάρ, Ἰωσήφ, οἱ πατέρες εὖ ἔνοιεν;
Οὐκ, ἀλλὰ δέσλεφοι: γνησίως οὖν δακρύσεις.

Εἰς τὸ αὐτό.

Συγγενὲς αἴμ’ ἀπέδοντο δμαίμονες δλλοδαποιεῖ,
Συγγενὲς αἴμ’ ἀπέδοντο, γένη σφίσι δὲ οὐ τι μεμήλει·
Ἄλλοδαπή δὲ ισάσων νόθη νόθον ἀνέρα γαλα,
Αὔτερ δ τοῖς προδόταις τέρπειν ἐξι δάκρυνον εἶσει.
Εἰς Ἰακὼβ δρόχμενον δὲν Αἰγύπτεω καὶ θρηνοῦντα
ἐξι τῷ ἀναγνωρισμῷ Ἰωσήφ.

Ἐδάκρυνες χθὲς, Ἰακὼβ, τὸν οὐέα
Δοκῶν θανεῖν· ἐνδικον δὴν τὸ δακρύσειν.
Νῦν δὲ εἰ λοιπὸν δακρύσεις, γλαψή δέον;
Τὸ τῆς χαρᾶς δάκρυνον δρει δακρύω.

Εἰς τὸ αὐτό.

Δεύρο, φίλη κεφαλή, πατέρες αὐγένι διμοιπεσσοῦσα,
Δδες καὶ ἐμῷ καρῆτας ἐπ’ αὐχένι τῷ τάδε μέτειν.
Δεύρο, πάτερ, ποτὲ δῶ, καὶ διμπεσσον, οὐδὲ ἐπει σε χρή
Δάκρυ κατιείδεμεν, ὃς τοι ἐγώ ζωσίσι μάτειμι.

*clis suos queant interpretes in libertatem asserere,
et in universa terrae Aegypti dominium traducere.*

In idem.

Frumenti distributor apud Aegyptum vinctus erat
Joseph, quem qui in servum tradiderant fratres, seu
famuli jam nunc reverenter colunt, in quos iste du-
riuscula mente struit consilia, ipsius Benjamini fra-
tris desiderio vehementer incensus.

De Josepho, recognitis fratribus, in lacrymas effuso.

An hospitium amore lacrymas effundis, o Joseph?
Minime gentium, sed amore fratrum lacrymorum.
Annon qui adsumt isti peregrini sunt? Neutiquam,
sed fratres mei. Non abs re igitur lacrymaris.

In idem.

Cognatum sanguinem vendiderunt fratres alieni-
genis, quibus generis cognatio parum cura: fuit:
extranea, et non natalia terra non natale virum
servavit, qui tamen proditorum gratia in teneras
solvitur lacrymas.

*De Jacobo demigrante in Aegyptum, et ad Josephi
recognitionem lacrymante.*

Nou ita pridem filium deslebas, o Jacob, cum ratus
obiisse, æquum erat lacrymari: nunc vivit, quid
præterea lacrymari, cum ridere oporteat? At ego,
inqüies, jam gaudii lacrymas emitto.

In idem.

Adesdum, charissimum filii caput, in paternas de-
cumbre cervices; da et meo capiti tuis idem pre-
stare cervicibus. Domum introgredere, pater, ac-

▲ Εἰς Ἰακὼβ, εὐλογοῦντα τοὺς βούνους Ἰωσῆρ,
τῇ ἀνατέλλῃ τῷ χειρῶν αὐτοῦ θέσει ψρός

Οὐτως, Ἰακὼβ, εὐλογεῖς τοὺς ἔγγρους,
Δεικνὺς τὸν Ἐφραίμ τοῦ Μανασῆ βατίων;
‘Ως ηὐλογήθης Ἰσαάκ τῷ πατρὶ σου,
Τὸν πρώτον αὐτάδελφον Ἰσαῦ περιγίσας,

Εἰς τὸ αὐτό.

Ἐφραίμ καὶ Μανασῆς δύο ἡστην παῖδες Ἰωσῆρ,
Λοισθός Ἐφραίμ, Μανασῆς δὲ πρωτότοκος· μετὰ δὲ
[ση] Χείρες ξεν πάππου ἐπ’ ἀδιλῆψις κάρροις·
Δεξιεπέρην δὲ δρ’ Ἐφραίμ λάχ’· δὲ γάρ τύπος ἐπλευ
[πιστῶν].

Εἰς τὸν θράστον Ἰακὼβ, καὶ τὸν ἀνακομισθὲν
τοῦ σώματος αὐτοῦ ψρὸς τὴν Χαραδρήν
Θυήσκεις, Ἰακὼβ, ἐν τοῖς Αἰγυπτίων,
‘Ἄλλ’ ἡ Χαναάν αὐθις ἀκελλήφει σε.
‘Ο γάρ Ἰωσῆρ, τερματιῶν σου λόγον,
Συνενταφιάζει, σε τοῖς σοῖς πατράσιν.

Εἰς τὸ αὐτό.

Τίς ποθ’ ὁ χλωσθμὸς ἀνωθεν ἐπ’ ἡρά δρυντ’ ἀσκῆς;
Τόνδε νέκυν καλαίσουσ περισταῦδην οὐέας οὐθίλοι.
Τίς δὲ δέ νέκυς; Ἰακὼβ. Ποι δέ, ή πόθεν Ισαάκ’ ὀδεύειν;
Αἰγυπτον προλιπών, Χανανίτιν γαλαν ἵκανει.

ΕΞΟΔΟΣ.

Εἰς τὴν ἐν τῷ πηλῷ καὶ τῇ κλινθεῖρις ταλαιπ-
ωρας τῶν Ἐβραίων.
Τῷ χθὲς Φαραὼν τῷ φιλιστραλίτῃ

Conmbe; non amplius te atinot lacrymas profundere,
me adiuto in vivis agente.

*In Jacob bene duobus Josephi liberis dicentem positi
in eos decussatim manibus,*

Sie, o Jacob, bene duobus filiis appocaris, Ephraim
et Manasse prestatiblorem arguens, quemadmodum
faustam patris Isaaci precationem sortitus es,
primogenito fratre tuo Esau supplantato.

In idem.

Josepho duo erant filii, Manasses et Ephraim, hic
ultimo, Manasses primogenitus, quos inter manus
avi fraternali incumbebant capitibus; sed dexter
donatus est Ephraim, qui fidelium typus fuit.

*In obitum Jacob, et ejus translationem corvois in
Chanaam.*

Apud Aegyptios e vita demigras, o Jacob, sed
terra Chanaan iterato te exceptit; Josephus enim,
ea quo præcipis, ad metam perducturus te tuis compi
patribus sepelit.

In idem.

Quis in aera sursum immanis erumpit Octoū?
Demortuum patrem circumstantes deflent optimi fi-
lii; quis mortuus? Jacob. Quo et unde profici
pergit? Aegypto relicta, in terram Chananitidem se
confert.

EXODUS.

De Hebreorum in operibus luti et lateris afflictione.

Ei, qui nuper in Israelitas propensissimus erat,

'Ο νῦν Φαραὼ τὴν ἐναντίεν τρέχει·
'Ο μὲν τὸ πάν σύσωκέν 'Εβραίων γένος·
'Ο δὲ αὐτὸν μᾶλλον ἔξοδοθρεύειν θέλει.

Εἰς τὸ αὐτό.

'Ἐργοπόνοις παλάμαι· Τούδισιν πολυμόρθων,
Νῦν μὲν ἐπὶ πλίνθοις καὶ ἐν πηλοῖσι πονεῖσθε,
Τοτερον αὖτ' ὀλίγον μετὰ κύμβαλα παίζετε νίκης;
'Οτετ' Ἐρυθρὸν περάντες; ἀτάσθαλον ἀγχετ' ἀνακτα.
Εἰς τὸ κρόσταγμα Φαραὼ τὸ κελεύον ταῖς μαλαις,
ταχθέντων κράντα 'Εβραίων, φορεύειν μὲν τὰ
ἄρρενα, οὐαρορεῖν δὲ τὰ θηλυκά.
Θεὸς τὸν 'Αβραὰμ εὐλογεῖ, καὶ πληθύνει·
Σὺ δὲ ὁ Φαραὼ κτιννύεις, καὶ σμικρύνεις,
Ταῖς δημφαλητόμοις δὲ τιθήναις λέγεις
Πᾶν δρεπεικὸν θανατοῦν. Κακῶν, λέγεις.

Εἰς τὸ αὐτό.

Παιδογόνους Φαραὼ Μωσῆς χέρας ἐκφυγεν οἰος,
Οἷος ἀπὸ βρεφέων· ή μή τύπος ἐπλετο Χριστοῦ,
'Ος παλάμην προφοργῇσι βρεφωλέθριον ἀνακτος,
'Ηνίκα σὺν βρεφέσσι Παλαίτατος ἐν χθονὶ βαίνοι.
Εἰς τὴν γέννησιν Μωσέως, καὶ δικαὶος φιεστρα
αὐτὸν ἐτῷ ποταμῷ μετὰ θῆβης εἰδεῖς η θυρή-
τηρος Φαραὼ, καὶ περιεποιήσοιτο.
'Ορφες, ἐκεῖνος, τὴν θῆβην; Ναὶ τὴν θῆβην
'Ορφω, εἰ δὲ ἐνδον οὐχ ὅρω. Κρύπτει βρέφος,
'Ο ναυαγῆι μὲν δρει τὴν αυτηρίαν,
Μιχρὸν δὲ δον θάλασσαν ἐν ράσσῳ σχίσει.

Pharaoni, qui nunc imperat Pharaeo contrarium de-
currat viam, ille universam Hebreorum gentem
servavit, hic tanto magis a stirpe delere salagit.

In idem.

O miserrimorum Iudeorum manus labori inten-
tissimae, nunc quidem in luto, et lateribus insuda-
tis, sed paulo post ad cymbalorum modos victoriam
occinetis, tum cum inter Erythræi transitum impium
regem aquis praefocabilitis.

In Pharaonis edictum, quo jubet ab obstetricibus,
cum primum nacerentur Hebrei, masculis inter-
secri, viras produci feminas.

Deus Abrahamum gratiarum donis cumulat, ac
secundat: tu contra, Pharaeo, inminuis, et occidis;
utique cum obstetricantibus prescribas nutribus
omnes necare masculos; nefarie precipis.

In idem.

Puericidas Pharaonis manus solus evitavit Moses
ex infantibus; quo certe figura Christi fuit, qui
regis infanticida manus effugit, cum, infantum in
morem, Antiquissimus dierum terras ingressus est.

De natali Mosis, et qui in fisella scirpea in flumen
projectum, conspicata Pharaonis filia in suum
adopavit.

Heus tu hanc arculam intueris? Maxime, inquam
intueor, sed, quæ latent infra, non video. Abscon-
ditum vehit infantem, qui iam vitæ naufragium pa-
titur, sed paucos intra dies elata virga mare di-
ritmet.

Εἰς τὸ αὐτό.
Δεύρο φάτε, περσόλοι, τι τόδι ὀφελαμοῖσιν δρῶμαι;
Πλαζομένην φείδροις θήθην λάζεσθε καὶ ένδραι.
Ααζόμεθ. 'Ἐν γέ τε τὸ ἀθρεῖτ' ἀνενός δάιοι ἐλπομεν
τείνεις.

Νηπίαχος τόδι, διασσει. 'Ατέρ γέ μει νίδε ἑσεῖται.
Εἰς Μωσῆν κτελείατα τὸν Αιγύπτιον, καὶ ἐτρ
δημψιν πρύπτοντα.
Μωσῆς: 'Αβραὰμ σπέρμα, πλὴν οὐκ εἰς λίθον,
'Αλλ' εἰς ποταμόν, καὶ κρατεῖς ὡς λίθος.
Θέλεις ιδεῖσθαι τὸ κράτος τοῦ Μωσέως;
Βλέψον τὸν Αιγύπτιον ἐν τῇ ψαμμάθῳ.

Εἰς τὸ αὐτό.
'Ανδρες δύο μέρνασθον· δὲ μὲν γόνος ἐπλετεῖ Παχάδη,
Τὸν δὲ Αιγύπτιος Εφύσα, καρύσσετο δὲ ἄγριος 'Αρης.
Τοὺς δὲ ὡς οὖν ἐνόησεν ἀγαλυτόδει αὐτίκα Μωσῆς.
Λευρῇ ὑπὸ ψαμμάθῳ τὸν ἐναντίον ἐνθετο κακτάς.

Εἰς τὴν φρεατίαν τὸν Σιρᾶ βάτον.
Πῦρ ἐν βάτρῳ, καὶ θαύμα ταύτην οὐ φλέγει.
Οὐ πῦρ τὸ πῦρ, βάτος τοτὲν ἡ βάτος;
Καὶ πῦρ τὸ πῦρ, καὶ βάτος τοτὲν ἡ βάτος.
'Αλλ' εἰκονίζει τὸν τόκον τῆς Περθένου.

Εἰς τὸ αὐτό.

Εἴ σε ξρώς φλεγθήσῃς θεοῦ δηκας ὃν βαλέσθει,
Πᾶν πάθος ὡς Αιγύπτιον δυνδρ' ἐνάριξον ἀλιτρὸν,
'Αμπλακίης θ' ὑπέρειχε νοητῆς Αιγύπτιοι,
Καὶ τότε παρμεδίοντα θεήσεις, ἐν δὲ δέ ακούσεις;

In idem.
Heu! ediscerite, famulae, quid inibuc oculis video.
Errantem in profundi clistam vides. Hanc preben-
dite pedissimum. Prehendimus. Introspicie, spes
est in ea thesaurum contineri. Infass est hera. De
cætero mihi in silium erit.

In Mosen, a quo intersectus Aegyptius in sabulo ab-
scinditur.

Moses Abrahamum, nos tamē ex lapidibus, sed
ex flumine, tamē lapidis instar validissimus: Mo-
sis vires in animo habes experiri? Aegyptium dis-
pice in sabulo constrauim.

In idem.

Duo depugnabant viri, alter Jacobi filius, alterum
progenuerat Aegyptius, quos inter asperum sævie-
bat bellum; hos igitur, ut generosus Moses animad-
vertit, adversarium tenui sub arena occisum indi-
dit.

De rubo, quem Moses apud Sinum conspicatus est.

Ignis in rubo, quem, papa! non comburit; ignis
non ignis, rubus non rubus est? Ignis quidein ignis
est et rubus est rubus; sed futurum Virginis par-
tum exprimit.

In idem.

Si te Dei voces auribus immittendi cupidio inea-
sit, omnes animi perturbationes, nocentis instar
Aegyptii, interfice. Nam spiritualis Aegypti piaculis
salute dicta præpotentis Dei qua faciem videbis,
qua vocem exaudiens.

Εἰς Μωσῆν ἀχούστελλόμενον πρὸς Φαραὼ, καὶ Αἴρουθράσας ἐξημείβας τὴν θάνατον.

Εἰς τὸ αὐτό.

Τι ταῦτα, Μωσῆ, τὸ βραδύγλωσσον τρέμεις;
Καὶ τοῦ θεοῦ καλούντος οὐκ εὔδις τρέχεις;
Ἐχεις Ἀαρὼν ἀντὶ σου λαλοῦν στόμα;
Τούτῳ λάλει, κάκινος εἶπῃ τοὺς δῆλοις;

Εἰς τὸ αὐτό.

Μωσῆς ἡ βραδύφων ἔριν στόμα, ἀλλὰ ἔμπιες
Κραυπήνη Ἀαρώντις ἀδελφικὴ ἥντετο γῆρας.
Λύταρε ἐγώ βραδύφωνος, ἀδελφες οὐδέ μοι ἐγγύς.
Χριστὲ ἀνὰ κλυτοτέχνη, σύ μοι στόμα κρατιπνὸν ὄκλα-

[σαις.]

Εἰς τὴν εἰς δῆιγ μεταβολὴν τῆς βάθους Μωσέως,
ἥ καὶ τὰς τῶν μιαρῶν ράβδους, δύεις καὶ ταῦ-
τας τιγρούστας, κατέβαστον.

Οράς τὸν ἀρπύσαντα ἕρακτον, ἔνε,
Καὶ τοὺς συνερπόσαντας ἡφανηκτά;
὾ γέ μέχρι κῦν πέφυκε ράβδος Μωσέως.
Οἱ δὲ φθαρίντες τῶν κατ' Ἀγυπτον μάγων.

Εἰς τὸ αὐτό.

Ἐξ ὅρων δοφιας φυσικᾶς φύναι ἐπλετ' ἀνάγκη,
Πίστις ἀπ' ἰχθυόφιν ἱχθύν, καὶ ἀπ' ἀνδρόφιν ἀνδρα.
Πανδόφι δ' ἐκγεγάμεν τὰς ἤριν ποτ' ἀκούοντ' ἀνθρώ-

[παντας.]

Μωσῆς; τέλες ἔργον, δο θεός ὑπασθ' ἀφ' ὑψους.
Εἰς τὴν εἰς αἷμα μεταβολὴν τοῦ γειλόντου
δύστος.

Ποῦ, Νείλε, τῶν σῶν ναράτων ἡ λευκότης,
὾ς νῦν τὸ βεῖθρον αἰματῶνδες προφέτεις;
Τὴν ράβδον ἴως ἀντρόπεις τοῦ Μωσέως.

De Mose cum mandatis ad Pharaonem misso, et ob
fandi tarditatem ire detrectante.

Carita, Moses, linguae infantiam reformidas, et
Deo vocante non illico procurris? Aaronem fratrem
pro te loquentem nactus es, cui loquere, tum ille
spud turbas audita proloquetur.

In idem.

Moses a natura fuit ore tardilioquo; attamen ve-
lox Aaronis, et expedita vox occurrebat: sed ego
sum ore ad bona tardissimo, nec mihi frater pre-
sto est, Christe rex, inire dicendi artifex, os mihi
promptissimum largire.

De virgin Mosis in serpentem conversione, quae et
ariolorum virgas, et ipsas in serpentem immula-
tas devorari.

Draconem vides humi repente, o hospes, qui et
alios serpentes ad nibilum re-ligit? qui nunc reina-
net serpens, est virga Mosis; qui vero sunt occisi,
magorum sunt *Ægyptiorum* virgæ.

In idem.

Ex serpentibus naturales produci serpentes incul-
bebat, sicut pisces ex piscibus, ex hominibus ho-
mines: ex virga autem productum serpentem quis
unquam inaudivit? Hoc a Mose præstatum: quod
ei Deus ab alto impertivit.

De Nili aquis in sanguinem mutatis.

Quo, Nile, tuorum fluctuum candor evanuit, qui iam
cruento fluenti sinu perlaberis? forte Mosis virginam

Σύμπαν μὲν στίλοισι φύει καὶ δέξεται αἷμα,
Δεξαμενὴν δ' εὔροιτο πολυσχιδία τὰς φίλες; αὐτάς;
Αἷμα δὲ τὸ ζαθέη Μωσῆ σχεδιάσσατο ράβδος;
Δεξαμενὴ δὲ οἱ οὐ φλένεις, ἀλλ' θλος ἐπλετο Νεῖλος.

Εἰς τὴν εἰς τοῦ διδασκούσι τῶν
βατράχων.

"Αμετρος δυτικας ἡ χάρις τοῦ Μωσέως,
Οὐ θαυματουργει καὶ μόνη ράβδος εόσα.
Ορδες ἵκενοις τοὺς ἀπαύρους βιτράχους;
Πλάβδος αὐτοὺς αὐτοματεῖει μόνη.

Εἰς τὸ αὐτό.

Βάτραχοι ἵκη ποταμοῦ διόλλεες ἡλιον Ἑραζε,
Β Μωσαῖης ράβδοιο πεπληγυίας καλλα φεύρα.
Ἀν δὲ έβαν έις τε δόμους Φαραὼ, κλιβάνους τε, κλι-
[νας τε,
Ουνεκεν Ἐβραΐην διοικει κατεέργασθε φύτλην.

Εἰς τὴν εἰς τῆς γῆς τοῦ σκηνικὸς ἀράδοσιν.
Δέξαι, Φαραὼ, τὸν σκνίπα, πληγήν τρίτην,
Πρὸ δὲ ἀπηγρέυκε καὶ σύμπας μάγος,
Καὶ σωρρονίου, καὶ τὸν Ἱσραὴλ λύε,
Μή πειραν έξης μαστίγων βαρυτέρων.

Εἰς τὸ αὐτό.

"Ἄστρος ἡ Μωσῆς ίδοι πάλεν ἡλιθα ράβδος;
Χῶμα δὲ πεπληγυία, πολὺν σκνίπα ένθεν ἀγέλεω.
Δαιρό, μάγοι, πρίσιν, ὑμέτέρην ἐπιδείξατε ἀλλή,
Εἰ τις διμῶν προβάλοιτο τόσον σκνίπα τῆσθ' ἀπ
[γαλης.]

C

veritus præ pudore erubescis, et coloris speciem
immutas.

In idem.

Ownis ex cibario sanguis oritur, et excrescit, et
rarnosas ipsas venas, in sui concepiaculum reperi:
sed hunc sanguinem divina Mosis virga creavit ei
tempore, nec eum vénæ recipiunt, sed Nili sicut
universus.

In ranarum ex aquis eruptiōnē.

Innumera est omnino Mosis virtus, cuius vel sola
virga tanta edit miracula : has citra numerum ra-
nas intueris? eas suapte virtute sola produlit virga.

In idem.

Ex fluvio in terram coulertim se ranæ proripuerat,
interea dum Mosis virga limpidum percussit flu-
vium, inque Pharaonis ædes, coquinam, measas con-
seenderunt, quod Hebræam gentem sacrificare
male veluisset.

In culicis e terra nullulationē.

Inflictam accipe tertiam culicis plagam, o Pha-
rao, aduersus quam magi omnes animo coincident,
et inde resipe, Israelitis abiare permissis. Ne gra-
viora quidem verbera experiare.

In idem.

Illa ego Mosis virga ecce denuo comparui; post-
quam semel terram percussi, multos inde culices
excito. Heus, arioli, adestis, vestras ostentate vires.
Utrum quispiam vestrum tot ab hac regione culices
edat.

Elēs tētrē tēgē xυnōmūiās dīdōsōi.

'Απωφρōniōtōs; taic̄ tōtōi xal̄ygaic̄ mēnōn.

Σxλ̄n̄t̄r̄p̄x̄l̄h̄l̄s ḡj̄s d̄naic̄ Aiḡnt̄iōn.

Δ̄l̄x̄s t̄t̄t̄p̄t̄h̄n. d̄ll̄' k̄r̄w̄t̄f̄s, t̄h̄n t̄n̄a;

T̄t̄n xun̄mūiān. Toū d̄l̄ l̄o:p̄n̄ s̄w̄p̄n̄v̄s.

Elēs t̄d̄ ait̄d̄.

Γaia Geōd̄m, t̄h̄b̄sai. 'āp̄' Aiḡnt̄iōt̄o ȳk̄p̄ ōī

'Ex̄p̄fr̄p̄ȳs; x̄p̄x̄t̄t̄p̄s; āp̄:r̄ēt̄s̄ x̄n̄mūiās.

T̄b̄n̄ek̄ ȳk̄p̄ ō' t̄d̄m̄t̄ Θēd̄; m̄ḡs; d̄k̄h̄s; āp̄ūd̄s;

Ūn̄v̄x̄a s̄' Ēb̄rāīn̄ x̄l̄ȳs̄ l̄āx̄ p̄t̄n̄a φ̄t̄l̄h̄.

Elēs t̄t̄t̄θ̄r̄āt̄ōt̄ x̄at̄d̄s̄ x̄p̄w̄t̄ōt̄k̄ōt̄ x̄t̄t̄n̄ōs̄.

K̄l̄ t̄r̄āt̄m̄a p̄m̄pt̄ōn, t̄h̄n θ̄n̄t̄n̄ t̄n̄ āl̄z̄t̄n̄,

Aiḡnt̄s̄, x̄p̄t̄r̄h̄s̄, āp̄r̄ōv̄s̄t̄t̄t̄.

L̄ūs̄m̄n̄ d̄, p̄m̄p̄s̄ t̄n̄s̄ āl̄ēūt̄r̄ōs̄;

Θ̄d̄s̄ x̄l̄ēn̄s̄, x̄l̄ t̄l̄s̄ ān̄t̄p̄r̄s̄ x̄l̄r̄a;

Elēs t̄d̄ ait̄d̄.

'Īt̄p̄ōs̄ t̄ p̄r̄ob̄d̄t̄ōs̄ t̄ē, b̄s̄ēs̄t̄ī t̄ē, x̄l̄ t̄ē x̄x̄m̄j̄l̄ōs̄;

K̄t̄h̄n̄s̄ t̄' Aiḡnt̄iōt̄o p̄r̄, p̄d̄n̄t̄s̄ī ōl̄t̄ōs̄ ān̄w̄r̄ō.

K̄t̄h̄n̄s̄ m̄s̄n̄a φ̄t̄s̄s̄k̄ l̄ūḡr̄h̄n̄ m̄b̄r̄ōn̄ āl̄ōn̄ 'Īāk̄h̄.

Ōl̄d̄ s̄p̄ā t̄āt̄ā m̄l̄ās̄ t̄d̄ Φ̄r̄āw̄ d̄ḡr̄īōn̄ h̄t̄ō.

Elēs t̄t̄t̄ φ̄l̄ūx̄t̄b̄s̄, x̄l̄ t̄d̄ āl̄ēn̄.

'Ex̄t̄t̄n̄ b̄s̄ān̄, t̄l̄; p̄ār̄ōs̄; φ̄l̄ūx̄t̄b̄s̄;

K̄l̄ t̄h̄n̄ ān̄l̄ēs̄t̄n̄ āl̄x̄āt̄n̄ d̄t̄k̄ō;

Τ̄ūx̄ Φ̄r̄ān̄t̄īs̄ ās̄k̄l̄h̄r̄ūm̄n̄.

K̄l̄ m̄s̄h̄ī t̄t̄ōūōs̄ t̄t̄h̄ī p̄n̄h̄r̄īs̄.

Elēs t̄d̄ ait̄d̄.

'Ēl̄x̄a, x̄l̄ z̄l̄ōs̄s̄ φ̄l̄ūx̄t̄b̄s̄, āk̄t̄t̄ ān̄āḡx̄;

'Ēr̄p̄ēs̄ s̄ō, Aiḡnt̄s̄. s̄n̄ d̄ āb̄d̄m̄t̄h̄n̄ x̄k̄h̄t̄t̄a;

In idem.

In coninarum muscarum productionem.

Tu qui tribus accepis plagiis haud sapientior eva-
dis, o rigidæ cervicis Ægyptiacæ terræ rex, accipe
quartam; sed quamnam forte sciscitareris? Cyni-
phes, inquam. Esto porro de cælero consultior.

In idem.

Terra Gessen, præ gaudio exili, quæ sola intra
Ægyptium, infinitæ cynomysæ plagæ evitasti: nam
Deus, oblegatis a te molestiis, propterea te servavit,
quod sortito quidem sanctæ Hebraeorum genti obti-
geris.

In omnis jumenti primogeniti cladem.

Et quintum velutus, brutorum videlicet stragem
patere, gens Ægypti stolidissima; quo quidem libe-
rata, dimitte Hberos; Deus enim præcipit cui quis
reluctari audeat.

In idem.

In equos, ovium greges, boves, camelos, extre-
raque jumenta, coram Ægypto mors debacchata est
solius Jacobi domus armenta miserabilem evitare
mortem: quæ ne quidem ferocem Pharaonis ani-
monum emollierunt.

In pustulas et ulcera.

Sextam poenam, nempe, quæ nunc insiguntur,
pustulas, et ebullientes plagas accipe, o indurata
Pharaonis anima; et nunc tandem male agendi finem
facito.

In idem.

Ulcerum, et sculentis scabiei sexta calamitas te
invasit, Ægypte; ne vero septimum afflictionem,

A 'H̄d̄t̄ x̄l̄ d̄ȳd̄ōt̄h̄n̄ ētī Ε̄l̄p̄eō, t̄d̄' ān̄āt̄h̄t̄n̄.

T̄h̄n̄ d̄ Θēd̄; d̄ēk̄t̄h̄n̄ āt̄p̄al̄l̄k̄ōs̄ m̄āst̄īḡa s̄ōl̄.

Elēs t̄d̄ d̄x̄ 'ōn̄r̄āt̄ōn̄ p̄āt̄āt̄h̄īs̄ār̄ x̄l̄ās̄h̄, x̄l̄

t̄d̄ x̄n̄p̄, x̄l̄ t̄d̄s̄ φ̄w̄d̄s̄.

X̄l̄ās̄h̄ x̄l̄ t̄p̄r̄, x̄l̄ b̄ōh̄ t̄ēp̄ās̄t̄l̄a;

Ḡn̄w̄r̄īs̄m̄a p̄l̄ȳh̄s̄ āb̄d̄m̄h̄s̄ Aiḡnt̄iōt̄n̄.

'All̄' s̄n̄d̄ t̄āt̄ā t̄h̄ Φ̄r̄āw̄ x̄p̄d̄l̄a;

S̄n̄d̄s̄ m̄al̄d̄s̄, x̄l̄p̄ēp̄ b̄n̄t̄ā t̄ōīd̄s̄.

Elēs t̄d̄ ait̄d̄.

P̄p̄r̄ d̄m̄a x̄l̄ t̄ē x̄l̄ās̄h̄ d̄ī āīd̄r̄ōs̄ ēl̄s̄ x̄h̄b̄n̄ā v̄h̄t̄īn̄.

Ω̄t̄ē d̄t̄ t̄h̄n̄ d̄ēl̄s̄s̄ p̄w̄d̄s̄ m̄ēn̄; āīp̄n̄ x̄l̄ās̄h̄.

Ω̄t̄ē t̄d̄ p̄p̄r̄ h̄d̄' ās̄ēs̄s̄, āȳr̄ōt̄h̄t̄ p̄p̄ t̄ōūz̄.

P̄n̄t̄ān̄ ȳk̄p̄ x̄p̄t̄ēs̄ Θēd̄, x̄l̄ p̄n̄t̄ā m̄ēt̄ḡēs̄.

Elēs t̄h̄ āx̄r̄īd̄.

P̄p̄p̄ōn̄θ̄d̄s̄ d̄s̄ p̄p̄ōn̄l̄s̄ ēp̄t̄ āt̄s̄īn̄ōs̄,

Σx̄l̄h̄r̄p̄r̄āt̄h̄l̄h̄l̄s̄ ḡt̄s̄ ān̄ās̄ Aiḡnt̄iōt̄n̄.

D̄ēs̄s̄ x̄p̄d̄s̄ āūt̄ās̄ āȳd̄h̄n̄, t̄h̄n̄ āx̄r̄īd̄.

T̄h̄n̄ ān̄āt̄h̄n̄ d̄, x̄l̄ d̄ēk̄t̄h̄n̄ p̄r̄ōb̄h̄l̄.

Elēs t̄d̄ ait̄d̄.

'Āx̄r̄īd̄ v̄t̄s̄p̄ēs̄h̄n̄ d̄ēs̄n̄v̄ d̄v̄f̄ōs̄ ōv̄r̄ān̄īd̄n̄ p̄r̄

'Ȳs̄ Θēd̄, Φ̄r̄āw̄ d̄ p̄p̄r̄ φ̄r̄īn̄s̄ d̄m̄h̄t̄ō d̄n̄ās̄.

M̄w̄s̄t̄ān̄ ȳm̄n̄ d̄ āp̄ūd̄s̄t̄ō, āx̄r̄l̄' āl̄ēs̄ōz̄.

āūt̄d̄ d̄ s̄ī x̄t̄āk̄s̄s̄ x̄l̄ āx̄r̄īd̄ φ̄h̄ēn̄ ān̄ār̄ōs̄.

Elēs t̄d̄ φ̄h̄l̄āp̄r̄h̄t̄d̄r̄ ōt̄h̄t̄ō.

Φ̄ūn̄ s̄ō, Φ̄r̄āw̄, t̄ōūōs̄ t̄l̄s̄ x̄p̄d̄l̄s̄!

Ōl̄d̄ s̄ūd̄ t̄ōt̄ō d̄ t̄r̄ēs̄p̄ēr̄ōn̄ ōt̄h̄t̄ō.

T̄ō φ̄h̄l̄āp̄r̄h̄t̄d̄ āx̄ēn̄d̄āp̄h̄t̄s̄ s̄ē.

'All̄' s̄īs̄t̄ē s̄k̄l̄h̄r̄ūs̄, h̄. p̄r̄īv̄, āt̄ī s̄ō.

C īmo, ei octavam, ei nonam subveas, prudenter cave:
atque utinam Deus decimam a te flagellum depel-
lat.

In grandinem casu igne et vocibus e caelo demissam.

Grando, ignis et vox et cælo portepioea septimam
arguit Ægyptiorum plagiæ; nihil tamen socius
haec Pharaonis animalium, tametsi tam gravia sint,
flectere evaluerunt.

In idem.

Ignis simul et grando ex æthere in terram de-
siliit; neque tamen grandinem vis ignis vehemen-
tissima discussit, nec ignem grando quantumvis
humidissima extinxit, universa quippe regit Deus
et a sua natura dimovet.

In locustas.

Quas passus es haecenus, plagæ prætergressæ
sunt, o dura cervice prædictis Ægyptiacæ terræ rex,
octavam præterea locustam patere, nonam et de-
cimam propediem accepturus.

In idem.

Gravem locustarum copiam divina manu e cælo
deorsum depluit Deus, ob quas Pharaon rex animali
dubius angelatur, Mosisque genua complexus, lo-
custas tolleret, enixe rogabat, cui morem gerens
Moses locustas fugavit.

In palpabiles tenebras.

Væ tibi, Pharaon, quam tenebrisca cordis tui ve-
sania! Ne illæ ipsæ proliliores tenebræ palpabi-
lesque te in contrarium permoverunt sententiam;
sed tenacius quam antea tibi obduruit animus.

Elīc tōd aūtōd.

Τί; ποτ' ἦνες; "Οὐδὲ ἄγω. Ποιοὶ στείχομεν; Οὗτοι πω οἶδα. Θμοὶ ἄγω, κατέχα τὸ χρυσόν. Ἐκ δὲ θυρῶν Τίς με λαβὼν ἀγάγῃς; Χίρας τὸ προδεύετ' ἀταρπόν. Μωσῆς τὴν τέχνην μακρήν καὶ ἀπειρονα νῦκτα.

Elīc tōr θάρατορ τῶν χρωτοτάκων.

Καὶ τὴν δεκάτην βάσανον μαθεῖν θέλεις; Τῶν πρωτοτόκων τὴν ἀλδίθρευσιν μάθε. Τί φήσ; "Ἄλις οὐ, Φαραὼ, τῶν μαστίγων, "Η νῦν δεήσοις μαστίγουν σι καὶ πλέον;

Elīc tōd aūtōd.

Αἰγυπτεὺς καὶν χρωτάκοντον θάνατον, κλέος δὲ λαὸς, Αἴμα δὲν συσθιμοῖσι γεργερμένον τὸ θύρησιν Ἐβραιῶν, ἐπάλελκε λυγρῶν μάρον, αὐτὸς δὲλοιηγή Χελεος ἐβραιοι προσέσυτο, καθρέ δὲ λαός.

Elīc tētōr διαιρεσιν τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης.
Καὶ τὰλλα μὲν οὐν, φάσσε, φρικτά, καὶ ξενά.
Τὸ δὲ σχίσαι θάλασσαν εἰς μέρη δύο,
Σηράν δὲ δεῖξαι τὴν τίαν ὑγρὴν φύσιν,
Ἀπαξαπλῶς ἀπαντα νικῆ τὰ ξένα.

Elīc tōd aūtōd.

Χίρων ἀνυσσοτόκον πόδον ἔγιοις ἀρρεπόλευσεν.
"Υδωρ γέρο, ἐκάπερθε πεπηγμένον, ἡμίτο τεχο;
Νίμνε, παζούρος δὲ οὐκώς ἀνά πόνταν δόξει,
"Ἄστρα δὲ παμμαδίσοντε θεῷ ἀπενίκον δόξει.

Elīc tōr διά ξύλου γίνουσαντο τοῦ ἐν Μαρρῷ θύσιος.

Πῶ; λοιδορεῖς, πῶς, Ἱερατὴ, τὸν Μωσέα;

In idem.

Quis unde? Ego sum; Quo tendimus? Nescio: hei mibi, perfregi calvam: e valvis quis me prebevoia manu educet? præviæ manus viam monstrate: Moses hanc divinam dissipavit interminataisque caliginae.

In primogenitorum internacionem.

Vis et decimam paenam experimento discere? universam primogenitorum cladem experire: quid sis, Pharaō? Num tibi satis paenarum infligitur? Vel te ampliores etiam dare paenas oportebit?

In idem.

Extinctis Ægypti primogenitis omnibus, lugebat populus; sed cum sanguis exaralna in Januarum antis et postibus Hebræorum, exitialem avertit cladeum, nulla ejulatio ex Hebræorum labiis erupit; sed gavisus est populus.

In maris Erythræi divisionem.

Cætera quæ facis, o virga, horrorem excitant et stuporem, sed maris in ambas partes divisio, et subsensatio, quæ ante homida erat, in aridam mutatio extera saue miracula longo intervallo superat.

In idem.

Aridum profundi maris solum radiis oberravit sol, aqua enim in muri speciem utrimque concreta hæret, perque maria pedes spatiatur populus, qui præpotenti Deo victoria carneum occinit.

In aquas Marath.

Qui fit, ut tam atrociter Moseum proscindas, o Israel? numquidnam heri mare Erythræum siccis

A Οὐ τὴν ἐρυθρὰν χθὲς διεῖλθε; ἀδρόχως;

"Ο γοῦν ἐκείνην χερσοποιήσας, λέγε,
Οὐ γλυκανεὶ σοι καὶ τὸ τῆς Μερῆς ὄντωρ,

Elīc tōd aūtōd.

"Η φα γλυκύν τιν' ἕργε τόδε ξύλον ἵνδοι χυμόν,
Καὶ βαρέν πικρόχυμα Μερῆς ποτιμάζετο φεύγει;
Οὐ, ξένε, ἀλλὰ τόδε σταυροῦ ξύλον ἐπέλετο τόπος.
"Ο; γλυκάνην κακίης μεροπείης νάματος πικρά.

Elīc tōd μάρττα, καὶ τὴν δρυτροφεῖτραν.

Καὶ τις γένοιτ' ἀν, Ἱερατὴ, σοῦ βελτίστου;
"Ον δρός; οὐράνιος ύψοθεν τρέφει,
"Ο καὶ πετεινῶν θετίζεται νέφος,
"Διπραγμάτευτος καὶ καλὴ πανδαισία.

Elīc tōd aūtōd.

"Ἀρτος δέ" οὐρανῶν καινῆς πέτρας τῇδε ἐν ἐρήμῳ
B Μάννα, Ιουδαίων δέ ἀχαρίστων θρήψει γενέσθηται.
Οὐτε δέ δέρη ξυνάγειρε πλέον πλέον ἵσχει θαλάσσην,
Οὐδέ δέ θλασσαν Πασσον· δέως δὲ πρόπτες ἐπρέσθη.
Elīc tētōr διά τῆς ἀκτίσεως τῶν γεργῶν Μωσέως
πτερώσιν τοῦ Δραλέως.

Tί δρός; Ἀμαλήκ; Ἱεραρχίταις; μάρττα;
Ος ἡγιώνος τὴν θανάτην Αἰγυπτίων;
Ος ἡγιώνος τὸ κράτος τοῦ Μωσέως.
"Η τὸ γάρ συνειδῶς οὐ συνεχρέτεις μάχην.

Elīc tōd aūtōd.

"Ο χέρας αἱ προτέταντο, καὶ ὥρνυτο φύζης δέπτη
[Πήση]

"Ο χέρας αἱ προτέταντο, καὶ ίσχυς γούνατ' Ιακώβοι
pedibus inambulabas? Fare igitur, qui illud arefecit;
noune et aquis Marath dulcedinem impertire poterit?

In idem.

Nam hæc virga humorem dulcem intra se continet, et immersa fluente Marath amaro succos demulsi? Minimo minus, hospes, sed hæc fuit crucis figura, quæ acerbis humanæ vitæ flutibus indere queat dulcedinem.

In manna, et ceterum copiam.

Ecquis te omni bonorum genere spectabilior esse possit, o Israel, quem panis cœlestis ex alto demissus vegetat, cui et volucrum nuhes e cœlo delabitur, in lautissimas nulloque negotiø paratissimas cupidas.

In idem.

Inauditus e cœlo panis in hanc soliditudinem demissus, manna, ingratam Judeorum gentem enutravit, nec plusculum habebat, qui plus ex eo colligeret, nec minus, qui minus, sed quantum satis erat, universi.

In excidium Amalec, Mose manus attollente.

Quid rei, Amalec? cum Israele manus conseris? O quam te Ægyptiorum clades præterit, quam te latent Mosis validissimæ vires, quas certe si haberes exploratas, pugnam non commisi-ses.

In idem.

Quænam istæ manus, quæ expassæ fugant Amalec? Quænam, quibus extensis, vires Jacob præterit? quod si, o manus, ad Deum contra mos

Ἄν δέ χρές προταθῆτε καὶ ἀντιβοίσιν ἐμεῖσιν, Καὶ τίχ' ἀνέχος ἀραιμι: Σατὸν ἀπὸ κάρτος ὄλεσσας. Εἰς τὴν ἐν Σινᾶ καθόδον Θεοῦ, καὶ τὴν κρός

Μωσῆντηνευχαίστηνε.

Εὐδαιμονεῖς, Σιναῖον, ὑπὲρ πάν, δρος· Θεὸς γάρ ἐν σοι τὰς νόμου γράμμας πλάκας, Μωσῆς δὲ ταύτας ἔξι ἔκεινου λαμβάνετ·

Οὐτας θεοῦ πέφυκα; δέξιος τόπος.

Εἰς τὸ αὐτό.

Τίς ποτ' ἄρ' ὁ γνωφός εἰς καπνὸς μίλας ἐκ νεφελῶν
Οὔρεος ἀμφὶ κύρυμβα μακραύγενος ἥλιος Σιναῖον;
Εἰς δέ τε φρυγιόδας σαλπίγγων ἐκτυπεν ἥχος;
ῥὸς Μωσῆν ὅμιλημα τάδ' ἐπλετο πάντα θεοῖς.

Ἔις Μωσῆν, δοκερετὸν τῷ γροτίζειν αὐτὸν ἐν
τῷ δρει, τὸν λαοὺν εἰδωλολατρήσατος, κα-
ταλόντος ἀθυμάθη, καὶ ταῖς πλάκας συντέρειτε.

Πονηροὶ λατ., δυσερεῖστατον γένος,
Θεὸν τὸν ἄχθες ἀγνεῖς σύσαντα σε,
Τὸν χθὲς τὸ θεῖον μάντια χρητάσαντα σε,
Καὶ μοσχαλατρεῖς; τῆς ἀδουλίας δῃ!

Εἰς τὸ αὐτό.

Τεσσαράκοντα νόμοιο λαβὼν πλάκας ἡμασι Μωσῆς,
Ἄντοράτως κατέλαξε· ἀσβετὴ γάρ χώσατο λαῷ.
Οὐνεκτ., ὀφιμέδοντος ἀνηνάμενο; σέβας ἀγνὸν,
Βούκρανον ἀμρεκυνησεν, δι τεύκατο χρυσοχοήσεα.

Εἰς τὴν τομικὴν σκηνήν.

Ο πάντα πληρῶν, κανταχοῦ δὲ προσθάνεν,
Νῦν τῆς νομικῆς ἐν μέσῳ σκηνῆς μένει.

hostes spiritales extundamini, laudein confessim C
reportavero, profligatis Satanas viribus.

De Dei in Sinam descensu, et ejus cum Mose collo-
quio.

Fortunatissimus es supra cæteros montes, o Sina;
nam apud te Deus legis tabulas exarat, a quo qui-
dam Moses eas promulgandas accipit: omnino locus
Dei numine dignus inventus es.

In idem.

Quisam atra caligo nigricans sumus e nubibus
in præcessi montis Sinai cacumen exsiliit? Quisnam
tubarum sonus horrendum vociferans increbuit?
Isiæc a Deo sunt, qui cum Mose sermones confert.

In Mose, qui dix in monte cunctatus, idolum
colente populo, et ipse regressus postmodum, ta-
bulas legis incensus ira contrivit.

Flagitiosissime popule, gens impiis cultibus addi-
clissima, heri te a Deo servatum ignoras, te divinis
ab eo mannae cibatam epulis? nunc vitulum adoras?
o quantum tibi est inconsiderantie!

In idem.

Quas legis tabulas quadragenis ac reperat diebus
Moses, ultra perfregit, impio stomachatus populo,
propterea quod summi numinis abjurato sincero
cultu, vituli caput ex auro confitatum adoraverat.

In tabernaculum legis.

Qui compleat universa, et usquequaque pervadit,
nunc in medio legis tabernaculo habitat; quod illius
intellectualis tabernaculi figura est, in quo suscepta
corporis mole inhabitat.

Α Σηκνῆς γάρ εὗτη τῆς νοομένης τύπος,
Εἰς δὲν μανεὶ βρότειν ἐνδυθεὶς πάχος.

Εἰς τὸ αὐτό.

Χαλκός τε χρυσός; τε, καὶ ἀργυρος, ἐν δ' ὑάκινθος,
Πορφύρα τ', ἡδὲ κριῶν καλὰ νάκα, διά τε βύστος,
Σύλα τ' ἢ ἀσηπτα, λίθοις τ' ἀπὸ Σάρδοφι, καὶ τρίχες
[αιγῶν,

Σηκνῆν ταῦτ' ἐποίησε θεῖδόχον εὖ ἀραρύαν.

Εἰς τὴν δόξαν τοῦ προσώπου Μωσέως, δοσῶ
οὐδὲ ηδύτερο τες αὐτὸν ιδεῖν, εἰ μή περιέθετο
καλυμμα.

Ἄν, συλλαλήσας τῷ Θεῷ Μωσῆς μόνον,
Τόσην ὑπανθεὶ τῷ προσώπῳ τὴν χάριν,
Ὄς μηδ' ὀρμεῖσθαι συγκαλύμματος δίχα·

Τὸ τοῦ Θεοῦ πρόσωπον οἰον; εἰπε μοι.

Εἰς τὸ αὐτό.

Τίς ποτ' ὁ φεγγοδόλιος ἀπὸ μορφῆς ἱεται, αὐγάς;

Ηἵτε παμφαίνεται δι' αἰθέρος ἀστεροτῆς φῶς

Θεοπετή; ἀδηλον, ἀτάρ δένος δημησιοι βάλλει,

Μωσῆς, ἐν δ' ὅμιλησε θεῷ, καὶ λάμψεν ἐκεῖθεν,

ΛΕΥΤΙΚΟΣ.

Εἰς τὴν χρίστον Ααρόν.

Θέλεις, Ἀαρόν, τὴν χρίσιν μαζεῖν; Μάθε.

Λουτρῷ μὲν αὐτὸν Μωσῆς πρῶτα πλύνει,

Ἐπενδύει δὲ δεύτερον καὶ ζωννύει,

Ἐπειτα καὶ τούλαιον ἄγχας, χρει.

Εἰς τὸ αὐτό.

Λαυτρὰ δίμας προέκλυσεν Ααρόν, τοῖς δ' ίπποι
χιτῶν,

In idem:

Æs, aurum, argentum, insuper hyacinthus, pur-
para, et arietum pelles, et præcellens byssus, ligne
putredinis non obnoxia, lapides a sardibus asportati,
villi caprini hæc affabre factum, Deo suscipiendo,
tabernaculum contexere.

In Mosis vultum divinæ luce perfusum cum in eum
nemo nisi velo cooperium posses oculos inten-
dere.

An ideo quod una cum Deo collocutes sit Moses,
ex ipsis vultu talis efforescit gratia, ut cœtra velum
oculis usurpari non queat; quemadmodum Dei
facies non cadit sub oculis? mibi loquere.

In idem.

D Quis iste radios e vultu splendorem evomentes
ejaculatur? eeu cum per æthera coruscet lumen
fulgoris divini, quod perstringit oculos, nam et
oculis timorem incutit: cum Deo collocutas Moses,
ex eo colloquio inclaret.

LEVITICUS.

In Aaronis consecrationem.

Aaronis unctionem vis edoceri? Intellige: primum
omnium Moses cum balneo lavat, secundo superin-
duit, cingitque baltheo, Infuso subinde oleo in sa-
cerdotem illinit.

In idem.

Corpus Aaronis prius balneo proluvit, exinde
subucula, balteus, tunica, superbumerale additur,

Ζιών θ' ὑποδύτης τε, ἐπωρίς τ', ἐν δε λογεῖσιν,
Δῆλωσις τ' ἀλάζια τε, καὶ πέταλον μετὰ μήτρην.
Τελε δ' ἐπι λοισθον κλαιον ἔχριστέ μιν ἀρχιερῆα.

*Elis Nadab, καὶ Ἀβιουδ τοὺς υἱοὺς Ἀαρὼν, οἱ
ἔπει φυρὶ θυμωῶντες τῷ θεῖῳ κατεσφράσθησαν.*

Τοὺς θυμωῶντας ἐν ἔπει φυρὶ, ἔπει,
Θείου φυρὸς πάρεργον, εἰπὲ μοι, βλέπων,
Οὐ μηδὲ διως πῦρ ἐμβαλὼν τῷ φυρῷ,
Καὶ θυμιάσας τῷ Θεῷ, πῶς οὐ τρέμεις;

Εἰς τὸ αὐτό.

Ναδᾶδ καὶ Ἀβιουδ δύο ἡσυν παῖδες Ἀαρὼν,
Ἴερέως ἱερεῖς, φυρὶ δὲ ἔπει ἀμφὶ θύμωιν.
Αὐτὰρ ἀπ' οὐρανοῦ Θεοῦ φλόγες, εἰς χθόνα βάσαι,
Ἀμφοι διῶν κατέφλεξαν· δ' δὲ ἕτερον ἡτορ Ἀαρὼν.

*Εἰς τὴν κατάλευσιν τοῦ καταρασμένου τὸν
Ισραὴλ. Μεγάρ.*

Ιαὶ; Ἰσραὴλιτίδος ἐξ Αιγυπτίου
Ἀρδες κατεσκιδασεν Ἰσραὴλιτου.
Τὸν διμισυν δὲ τούτον Ἰσραὴλιτην
Ο δημαρχὸς ἐκ λίθων θανεῖν κρίνει.

Εἰς τὸ αὐτό.

Πέτρο: τὸ κακοφαλῆς τοῦδε ἀνέρος ἀμφὶ θαμεῖοτ
Πίπτουσ', οὐνεκ' ἀργαλεή, ή καὶ αὐτοῦσιν διμάρι;
Ἄνδρων,
Αὐλιός, οὐδὲ ἐνθήσεν δὲ οἱ κακὸν ἔσετ' ἐκεῖθαν,
Οὐδὲ δὲ πετροβόλητον ἀπηνέα πότμον ἐπίσπη.

præterea rationabile, in quo doctrina et veritas inest, C
dein laetitia supra cedaria ; extremo deinde ipsam
ponitum est Moses inungit.

*In Nadab, et Abiud Aeronis filios, qui dum alieno
igne odores incenderent, egressis a Deo flammis
in cinerem sunt redacti.*

Dum eos, qui igne extraeo incensum adolent, o
hosper, igne consumptos intueris, præter institu
tum incensi; dic mihi, tu qui non omnino ignem
charitatis in thuribulo congeris, dum vota Deo nun
cupas, qui sit ut non contremiscas.

In idem.

Duo erant Aaroni filii, Nadab et Abiud, sacerdoti sa
cerdotes, qui sufflenta circum incendebant alieno
igne; sed flammæ a Deo in terram egressæ ambos
simil hauserunt: eo perterfactus est Aeronis
animus.

*In eum, qui viro Israelitæ imprecatus fuerat, lavi
dibus obrutum.*

Filius Israelitidis mulieris ex viro Ægyptio, im
precationes in Israelitam disseminavit; sed hunc
bigenerem hybrida, Moses administrator populi la
pidibus obruendum judicat.

In idem.

In hujus viri cervices frequentes undique lapides
depluunt, quod Hebræo male precatus est infelix,
nec quod inde sibi malum impenderet, expendit,
nec quod lapidibus infligendam sibi mortem arces
sat.

A

ΛΓΙΘΜΟΙ.

Εἰς τὸ ἔνδωρ τοῦ ἐλεγηγου.

"Υδωρ ἐλεγμοῦ τῷ παλαστρῷ νόμῳ,

"Υδωρ καθαρισμοῦ τῷ νόμῳ νεωτέρῳ·

Τὸ μὲν θανατοῦν εἶχε τούς πεπτωκότας·

Τὸ δὲ ὑγιάζει τοὺς μετασχόντας πάσουν.

Εἰς τὸ πιντό.

Δεῦρο, γύναι, παρ' ἐμ' ἵστασ', ἀπέρ σφετέρησι παιά
[μιας

Πάνθ' ἀπελά κρήδεμνα καρήταο; ἔξαποισεις·

Τούτο δὲ οὖρο προπίρσια ἐλέγχιον, δρρα θαείην
Ἡλ νόμου λέγους ἀντίστασ, ή καθαρεύεις.

*Εἰς τὴν κατὰ Μωσέως βίαστρηματα τῆς Μαριάμ,
καὶ δικαὶος ἐλεπρώσθη.*

Τὸν δημαργῶδν εἰν μέγαν Μωσέα,

Τὸν αὐτάδελφον Μαριάμ κακῶς λέγεις;

Οὐ γάρ δέδοικας μη Θεός, τεῦτα κλίνων,
Καὶ Μωσέως; σιγῶντος ἀμύναις σε;

Εἰς τὸ αὐτό.

"Ο φθόνε, κακὸν διμαχον, ἀπειριτον ἀγρός ἀφύρει,
Νοῦ σε μέγ' ἀργαλεή, ή καὶ αὐτοῦσιν διμάρι;
Ἐκβεβουία κακὴν κατὰ σαρκὸς λέπραν ἐγέρεις,
Μή ποτε μοι πελάσαις· Μαριάμ ὑπόδρεψα φαεῖ με.

*Εἰς τὸς ἀποσταλέντας κατακοκῆσαι τὴν Ια
ραδή, οἱ καὶ ὑποστρέψατες γέγνεται εἰν
τοὺς Χαραναλούς Ελεγορ.*

Ἄνδρες, κατεσκήσθε τὴν Χανανίτιν;
Ναὶ, Μωσῆς κύριε. Πάντες γοῦν φάτε.

NUMERI.

In aquam probationis.

Aqua probationis erat in veteri lege, est item
aqua lustralis in nova lege; illa in adulterium pro
lapsas interficere poterat, ista plus præstat, dum sui
participes ad incolumentatem revocat.

In idem.

Heus, mulier, sta proprie me; tamen tuis ante
manibus mollia capitū ligamenta omnia depozas,
hanc porro placularem aquam beras, quo edoces
num pura sis, aut congressus illegitimi particeps.

*De Mariæ in Mosem obsecratione et quemadmodum
lepra perfusa fuerit.*

Itane ductorem populi maxlinum Mosem fratrem
D proprium, Maria, diris devoves? Non utique sub
vereris ne isthac Deus exaudiat, teque, vel si sileat
Moses, ulciscatur.

In idem.

O invidia, malum ipeluctabile, immensum terre
pondus, morbi perquam molestissimi genus, qui et
ipso consanguineos invadens, foedam in case le
pram excitas, me nunquam adoriare, Mariæ exem
pto perterritum.

*In eos, qui ad explorandam terram Chanaam misi
regressique Chanauæos gigantes esse reruntarunt.*

Ecquid terram Chanaam explorasti, o viro? Sic
est Moses domine. Quia vidisti igitur enarrare om
nia. Quam ferax sit terra, racemus iste commo
dat.

Ἡ τῇ μὲν οἰδα, βότρους ὄντες δεικνύει·

Οἱ δὲ ἀνδρες ἡμένιοι ἡγίαντες κανθάρους.

Ἐλεῖς τὸ αὐτό.

Γαῖς Χωναντίδος ἐπίποτοι ἀνέρες ἥλθον

Τευνταῖοι, ἀπέρι μην ἐφεστάστες θηεῦντο,

Οἴοντες ἐν μεγάθει τε φυῇ τε ἀνατέτροφεν ἀνδρας.

Ἐκ δέ σφι βότρους ἔλοντο, φύλαις δὲ ἐμίγησαν ἐπιλ.

[ποιεῖ.]

Ἐλεῖς Δαδάρ, καὶ Κορδ, καὶ Ἀδειρών, οὓς διὰ τὴν
εἰς Μωσῆν βλασφημίαν αὐτῶν ἡ τῇ κα-

τέξειν.

Τὸν τοῦ Δαδάνην, ἐνθρωπε, θάνατον βλέπων,

Ἐκφυγε τὴν μίμησιν αὐτοῦ σωφρόνως,

Μή γη χανοῦσα παμφάγος δέξαιτο σε,

Καὶ τοῖς δρῶσιν δῆμις οἰκτιστη γένη.

Ἐλεῖς τὸ αὐτό.

Γαῖα μὲν εὐρύστερνος ὑπὸ στόμα φεν ἀλιτροῖς;

Οὔρανος δὲ ἀΐδηλον ἀπὸ φλόγας ἔσεν ἔραζε,

Καὶ Κορέ τ', Ἀδειρών τε, Δαδάνη τε πέργ' ἀμφὶ δὲ

[ποιεῖ.]

Κτείνε διηκοσίους πεντήκοντ' ἀνέρας δρῆν.

Ἐλεῖς τὴν δέδδον Ἀαρὼν τὴν βλαστήσασαν.

Ἀνθηφοροῦσα ράβδος Ἀαρωνίτις,

Τὸ θεῦμα τοῦ σοῦ προγράψει, κόρη, τόκου.

Ἐξ Ἀαρὼν γὰρ τῆς φυλῆς κατηγμένη,

Ὄς ἀνθος ἐβλάστησας αὐτὸν τὸν Λόγον.

Ἐλεῖς τὸ αὐτό.

Δάνεκα ράβδοις ἔσαν προκείμεναι, οἷη ἀπασῶν

Ἀνθορόρος γεγαντία τὸν δῖον ἀρχιερῆα

strat; sed incolae gigantes, nos scarabaei videba-
mūr.

In idem.

Terræ Chanaam speculatores viri profecti sunt
Iudei, quam, coram præsentibus, introspercerunt, et
quam natura proceros enutriti homines; hinc ex
portato racemo, ad gregales amicos se receperunt.

In Chorem, Dathan & Abiron hiatu terræ haukus,
quod Moseum convitius proscidissent.

O qui! Dathæ interitum penitus expendis, cave
sedulo ne ejus vestigiis iusistas; ne terra dehiscente
quæ omnia deglutiit absorptus, miserabile fias in-
tactibus spectaculum.

In idem.

Sub peccatoribus os aperuit terra, in amplas
diffusa planities, cælumque, flammam perstringen-
tem oculos, in terram stillavit, et Chorem, Dathan
et Abiron interfecit; quibuscum una ducentos et
quinquaginta de medio sustulit.

In Aaronis virginem germinantem.

Aaronis virga flores effundens cui partus miracu-
lum prædicti, o Virgo; ex Aaronis enim tribu pro-
gnata, ceu flos, parem in modum germinasti.

In idem.

Duodecim propositæ erant virginæ, sola ex omnibus
quæ efflorescat meritisimum pontificem designa-
bit; Aaronis virga flores effudit sola, cum undecim
reliqua arentæ relictæ sint ac steriles.

PATROL. CH. CXXXIII.

A Δεῖξε· ἡ δέ σφι βάδδος Ἀαρὼν ἀλιθοφόρητει·

Οἶη, αβαλέα δὲ αἱ ἔνδεικαι λ. Ιρθεν ἀπαστι.

Εἰς τὸν θάρατον Ἀαρὼν, καὶ τὴν Ἐλεάζαρον τοῦ

υἱοῦ ἀντὸν ἀντ' αὐτοῦ χρίστιν.

Τέλοντεν ιδού, Μωϋσῆς, τὸ σὸν στήμα·

Καὶ πῶς λαλήσεις οὐκ ἔχων λαλοῦν στήμα;

Οὐμᾶς τὸν οὐλὺν Ἀαρὼν Ἐλεάζαρον

Ἐγέιτις, διφειτκάνοντα πατρὸς τὰ χρέα.

Ἐλεῖς τὸ αὐτό.

Οὐρεος; ἀμφὶ κόρυμβον, τὸ κικλήσκουτι βροτὸν τὸ ὑρ.

Μωϋσέως μεγάλοις ἀδελφεδὸς ἔκθεν Ἀαρὼν.

Αὐτάρ δὲ τοῦδε Ἱερὸν Ἐλεάζαρος; ἔνδυτο πέπλον,

Ἐν δὲ ἵερεις μὲν ἔγεντο, πατρὸς πάτερ ἐσθόδε; ἀπ-

[ἐπθόδοι].

B Εἰς τὸν χαλκοῦν δψιν, τὸν τοὺς δψεωδίκτους
Ιορανταῖας λόμερον.

Ζῶντας δράκοντας θανατοὶ χαλκοῦς δράκων·

Ἄρ' οὖν δ χαλκὸς τοὺς δρεις ἔθανάτου;

Καὶ ποῦ τες τὸ ἔγων χαλκὸν ἐν θανασίμεις;

Οὐκουν δ χαλκες, ἀλλ' δ τοῦ σταυροῦ τύπος.

Ἐλεῖς τὸ αὐτό.

Λέχριος ἐντετάγυστο δρεις ἔδωλι δρθὰ τις

Χάλκεος, ἀντέτυπος ζωῶν δρειων κακοεργῶν

Τὸν προσιστόμενον δρειωδέκτον Ἐβραῖον,

Φύγγανον ἐκ κακότητος· ζωῶν δὲ δρειν ὀλλος νεκρός.

Ἐλεῖς τὴν πεῖσιν Ὅγη καὶ Σεών τῶν βασιλέων.

Ἐθύνων βασιλεὶς Ὅγη τε καὶ Σηήν, ξένε,

Ἄμφω δινῆκαν πρὸς τὸν Ιερατὴλ μάχην.

Τί γοῦν τὸ τέρμα τῆς μάχης μαθεῖν θάλεις;

Ἄμφω σπάθῃ τέτμηκεν Ιεραηλίτης.

C In Aaronis obitum, ejusque filii Eleazar in patria
locum sufficii inaugurationem.

Ecce Moses, os tuum extinctum est; qui vero
loqui sustinebis, oris indigus? tamen Aaronis ha-
bes filium Eleazarum, qui paternali officii damnas,
eius vices adimplebit.

In idem.

In montis apice, cui ab hominibus nomen Hor
inditum est, Magni Mosis frater Aaron e vivis ex-
cessit; ceterum ejus filius Eleazarus sacerdotali
inditus amictu, optimi parentis optimus filius sa-
cerdos evasit.

In serpente æneum a serpente morsis Israelitis
medicantem.

D Vivos interfecit serpentes æneus serpens; utrum
igitur æs ipsum serpentes enecabat? ubinam gen-
itium quis lethalia inter venena æs novit? Nenti-
quam æs, sed ipsa Christi ògura eos interficiebat.

In idem.

Transversus in ligno erecto serpens extendebatur,
æneus, noxiis serpentibus ilisque vivis e diverso
oppositus; in hunc qui a serpente læsi oculos ad-
jecissent, exitium evitabant; nam vitæ expers vi-
uentem serpens extinxit.

In Schon et Og regis exitium.

Gentium principes Og et Schon, o hospes, ambo
cum Israele pugnanti commiserunt, quid igitur belli
successum vis auditione accipere? ulrumque po-
pulus Israel in ore gladii cecidit.

Εἰς τὸ αὐτό.

Αρχὸν Ἀμορθαλος, Βασάν δὲ καὶ ἄτερον ἀρχὸν,
Ἀμφωντοις πολιτέρων,
Οὗος ἰουδαιῶν χρατεραλής καβδαλε λαδός.
Ἄρξε δ' ὑπερρητῶν καὶ ὅδροις τῶν βασιλίων.

*Εἰς τὴν δύοντα Βαλαὰμ, καὶ δύως κληθεὶς ὑπὸ^τ
Βαλαὰ εἰπει κατάρα τοῦ Ἰσραὴλ, δ. δ' εὐλόγησε
γιᾶλλον αὐτὸν.*
Τί τὸν Βαλαὰ προσκαλῇ, Βαλάκ, μάτην;
Οὐ μὴ κατείπῃ τῶν ἐπευλογημένων,
Οὐδέ εὐλογήσει τοὺς κεκατηραμένους.
Μή τῆς ἔνου γοῦν ἀφρονέστερος γίνου.

Εἰς τὸ αὐτό.

Βαλαὰ μὲλλοφύλοιο δνος ποτὲ γῆρυν τέλειρεν,
Ἀγγέλου ἀντιάσαντος; ἔμοι δ' δνε κάμμορε γλώσσα,
Οὐ ποτὶ μαι κρατινήν ἐπι, δύστανε, γῆρυν τέλειρεις;
Ωθεδες ἀντιάσεν, οὐδέ μὲλλοφύλ γεγαντί;

*Εἰς τὸν Φιερὸν συνεκκεκτοῦντα τὸν μιέρτα τῆς^τ
Μαδιαναῖς Ἰσραὴλ Μετρη.*

Τὸν σειρομάστην Φιερὸν λαβὼν πάλιν,
Τὸν Ἰσραὴλ ιτην μετ' αποστουμένη
Ἀμαρτιά μιγέντα Μαδιανίτει
Πλήξας ἀπόστα τῆς κατ' αὐτήν αἰσχύνης,

Εἰς τὸ αὐτό.

Μίκτο Μαδιανίτειδε Ἐθερ πάτε, ἀφρονα φέζων.
Χώσατο δ' ὑψιμέδων, πολλὸς δ' ὀλοθρευτο λαδός.
Ἄνθ' ὧν ὡς ἐνόησεν ὀλέθρια Φιερὸς Ιργα,
Οὐτασεν ἀμφοτέρους, θελαν δ' ἀπεκαύσατο μῆνιν.

In idem.

Sebon Amorrhæorum, et Og regem Basan alterum, insulitis ambo civitatibus imperantes solus Judæorum populus strenue prostravit, injuriosorum politus, superboruimque principum.

In asinam Balac, et ut evocatus a Balac, ut Israelē diris devoveret ei magis apprecauit est.

Quorsus perperam, o Balac, Balaam evocas? lis, qui divinis afflunt gratiis non imprecabitur; multo minus diris devotos benedictione impertiet: cave ne asina sis insipientior, quæ ire prohibet.

In idem.

Balac quondam extranei asina vocem extulit, occursuante angelo: tu vero lingua, mihi infelix asine, non præcipitanter in voces prosili, sed silenter obstupescce, cum mihi Deus non externo, sed Filio per incarnationem occurrerit.

De Phineo Israelitam cum Medianitide fornicanem persidente.

Accepto, quod et antea fecerat, pugione Phineas, unum ex Israelitis cum infideli Medianitide per scelus ingens peccantem perfosil, et maculam, quam cum ea contrixerat, abolevit.

In idem.

Inconsideranter se gerens Hebreus Medianui idivim intulit; quo facto et Deus incensus, et populus dira clade multatus est: eapropter dispendiosum maleficium intutus Phineas, adacta per utrumque pugione, iram divinam compescuit.

A

Εἰς τὴν ἀλωσιν Μαδιάμ

Φεύ οὐι Μαδιάμ τῆς ἀκοσμίας δῃ!
Τοὺς πέντε μὲν οὐι βασιλεῖς δουλους βλέπω,
Τὸ κάλλος εἰσχος, τὰς πόλεις παδιάδας
Σὲ δ' αἰχμάλωτον Ἰσραὴλ καὶ δουλίζα.

Εἰς τὸ αὐτό.

Οἱ δ' ἀλώσαν πέντε Μαδιανίτεις βασιλεῖς
Ἐγχει Ἐβραὶς ὑπο, γούνατα φίλα δαμίνετες,
Σούρ τε, Κρόδημ τε, Ροκόμ τε, καὶ Εύλη, ἀμφὶ δὲ
[τοῖς Οὔροις]
Τίσι δ' ἐρ' ἔκτος; Πειψε φίλας Βαλαὰμ ὑπὸ δουρι.

ΔΕΥΤΕΡΟΝΟΜΙΟΝ.

*Εἰς Μωάην ἀλοκαβιστῶντα δημαρτυρὸν ἀπὸ^τ
ἴαντον τὸν Ναυῆν Ἰησοῦν ἐν τῷ μελίσσον ἀκο-*

θητοῖσιν.

Μωάης μὲν ἐξάγει σε τῶν Αἰγυπτίων,
Γογγυστὰ λατ., δῆμος Ἰσραὴλίτης.
Ο πατές δὲ Ναυῆ, καὶ θεράπων Μωάεως
Πρὸς τούς ἐπαγγελθέντας εἰσάξει τόπους.

Εἰς τὸ αὐτό.

Οὐδὲ τὸ γαλαν έπιαδές ἐπαγγελής μέγα Μωσῆ,
οὐδὲ σὺ, ἀλλά σε πρὸ πνοή λίπεν· ἀντὶ δὲ σεο
Ναυῆ πτερίς μετάγεντο μέγα κρατέων δὲ δῆμος,
Ἐβραιοι δὲ σε κλαύσαν δολλές τὸ μέλλον.

Εἰς τὴν ἀνταρομούμενην φύλην Μωσέων.
Ὄρδες δύο γνωρίζει τὰς τοῦ Μωσέων.
Τὴν μὲν χαρδές ἐκρόμα τὴν δὲ ἐξελέφα,
Τὴν δὲ δριμελαν, καὶ φρίξη συνησμένην,
Τὴν ἐγγραφεσσαν τῷ νόμῳ τῷ δευτέρῳ.

C

De excidio Medianitarum.

Vix tibi, Medianum, quam propudiosa est tui expan-

gatio, tuos quoque reges servituli addictos video,
in probrum immutatam pulchritudinem, solo aqua-
tas urbes, teque in Israelis potestatem redactum, se
vile mancipium.

In idem.

Hi quinque Medianitarum reges capti sunt He-
breorum lancea, subactis fracti genibus, Sar, Rebr,
Recen, Evi, quibus Hur accensas, una cum Iis-
tucis usura privatus et Balaas hasta impacta.

DEUTERONOMIUM.

*De Mose in procinctu mortis constituto Iose-
fum Nave successorem anum, ducendo populo,
designante.*

D E terra quidem Aegypti te Moses educit, o di-
nis mandatis obmurmurans, popule Israelita; sed
Mosis faunulus, Navæ filius in terram te promissio-
nis inducit.

In idem.

Neque tu terræ promissionis aspectu potitus es,
magne Moses, sed ante vita decessisti, tuumque lo-
cum sortitus postea fuit Navæ filius, imperio potens
apud populum: cælerum te s-equentes Hebrei alii
ex aliis eluxerunt.

In Canticum Mosis Deuteronomi.

Duas a Mose habitas cantiones intermesce, hilari-
tatis alteram, quam in secessione occinuit; alteram
acerbam, et cum religioso horro decantatam, que
in Deuteronomii contextu exarata est.

Εἰς τὸ αὐτό.

Ἄτμα τόδ' ἄσμα φθονοί Θεοῦ βέλη ἀμπιν ἀπειλοῦν, Λέγατος ἐκμεύνοντα κροφάγου τε μαχαίρης· Καθέτε παμφαγία· πτοή μ' ἔχει εἰσαΐοντα, Μή ποτε σῶν βελών πειρήσουμαι, ω μέγ' ἀνάσσων. Εἰς Μωσῆν ὁ τῷ ἀποθηκευτῇ εὐλογοῦντα τὰς ἡθεὶς φυλὰς ἴστρεψε.

Γηγενὴς Ισραὴλ τῷ Κυρῷ

Καὶ Μωϋσῆς νῦν ἐνδογεῖ, λοισθεὶς πνέων, Οὐκ ἐν μιᾷ τοὺς πάντας εὐχῇ συνέσσει,

Ταῦτα δὲ εὐλογίας τὰς φυλὰς τιθεὶς μέτρον. Εἰς τὸ αὐτό.

Οὐραὶ εἶδεν διακτα Θεὸν μίγαν ἀμφὶ μεγάλῳ· Μωσῆς, ἐντὸς ἐπ' ἀκουστοῦ λαῷ δὲ ἀσφήσεων ἀκούσας· Οὐραὶ καὶ τε θάνατον ἑιδετο, πρώτα δὲ φυλές Δώδεκα Ἐβραίων ἐνδέξαται δότο δώδεκα πάσος.

ΙΗΣΟΥΣ.

Εἰς Ραδέ τὴν χόρην, ή, τοὺς κατασκόπους Ἰερικῶν σώσασα, θυτερον, αἷλονομέτρης αὐτῆς, μόρη τῶν διλλωτῶν διώσθη.

Σώσασα Ραδέ Ισραηλίτας δύο,

Ἀντεπρίετο παγγενή σωτηρίαν.

Μιμείσθε τῷρις τῆς Ραδέ τὴν καρδίαν,

Ως ἀν τύχης φυχικῆς σωτηρίας.

Εἰς τὸ αὐτό.

Ἄνδρε, φύγεσθε, φύγεσθε, καλαδίρις ἀμφιδεθίντες θυρίδος, ἵκε δὲ μολεῖται· ἐμὲ δὲ ἐκ κακότητος ίλεσθε, Ήμος ἐμὸν πτολεμόνον ἀλώσσεται δέξιη δουρή.

In idem.

Hoc carmen, consternationis carmen, Dei jacula nobis interminatur inebriata sanguine, et gladii carnes devorantis ingluviosa labia: terror me vel audientem perecillit. Tuarum nunquam sagittarum periculum faciam, potentissime Rex.

De Mose, qui tum, cum in extremis ageret, duodecim tribus Israel benedictione impetravit.

Multiplicibus a Deo cumulatum gratias Israelem et ipse Moses animam exhalans benedictionibus cumulat, non in unica omnes precatione comprehensus, sed pro numero tribuum faustas sigillatim preces dispergitur.

In idem.

In magno monte Sinai Deum Regem maximum invitus Moses, quam præterea vocem audivit, mul- D titudini propatulam fecit: in monte item Abari mortem vidit: primum vero tribibus Hæbreorum duodecim, totidem vota impetratus est.

JOSUE.

In Raab meretricem, quæ, servatis Hierichuntis exploratoribus, et ipsa subinde capta, sola inter oppidanos servata est.

Raab tutata duos Israelitas, omnimodam eo facto salutem redemit: vos, o mentem Raab simulacrum, meretrices, quo animarum salutem possitis adipisci.

In idem.

Fugite, viri, evadite funiculis alligati; senectra vos proripite, me ex imminenti miseria crepturi,

A Τυπείρῳ. Τάδε πάντα τελέσσομεν, ώς ἐπίσικεν.

Εἰς τὴν διδαστιν τῆς κιβωτοῦ, καὶ τὴν Ἰορδάνου διαβρεστιν.

Ἄλις κιβωτὸς ἡ πάλαι τυπουμένη

Διχῇ διαιρεῖ τὰς ρόδας Ἰορδάνου·

Πῶς ἡ κιβωτὸς ἡ νοητὴ Μαρία

Οὐ τὰς θαλάσσας τῶν ἡμῶν κακῶν εἴμη;

Εἰς τὸ αὐτό

Τίππεις βέσθρον καλὸν, Ἰορδάνη ἀργυροδίνη

Στῆκας; τοῖς δὲ ἀνέρεστιν οὖδε γένους; ἐν δὲ διχά- [σιμης.

Τίπτεις τις διχάσεις τορῷ, ξίφεις δρυνα νεογρόνον;

Τίς ετ τάραξ; Θεοὶ αἰνῶς περιθεδία κιστην.

Εἰς τὴν τῶν Ἐβραίων υπὸ Ἰησοῦ περιτομὴν.

Παρῆλθες ἀσέβειαν ὡς Ἰορδάνην.

Β Τὴν οὖν τὸ λοιπὸν κάψον ἀκροβυστιαν,

Καθάς Ἰησοῦς ἐν μαχαίρᾳ πετρίῃ.

Ἐν ἀπαθετῷ δηλαδὴ σάρπες πάκη.

Εἰς τὸ αὐτό.

Ξίφεις οιδαρόφ πρώτως μὲν Ἀδράμ περιτέρνει

Τίας ιοὺς, δὲ δικτία πετρίῃ ἀμφὶ μαχαίρῃ

Ἰησοῦς ρα ὑπέρταμεν, δὲ τύπος; Εὐλετο Χριστοῦ,

"Ος δὲ ἀπαθετῆς ἔξει οὐδὲ βροτοὺς περιτέμνειν.

Εἰς Ἰησοῦν διὰ τὸν ἐπὶ τῇ δικαστίᾳ τοῦ ἀγγέλου γόδον, κίτατοτα εἰτὶ πρόσωπον εἰς την.

Τυκοστράτηγε τοῦ θεόπτου Μωσέως,

Ἀρχαγγελοπέται, καὶ τρέμων πίπτεις κάτω;

Τί γοῦν πέτονθας, δὲ τρέμων ἀρχαγγέλους,

Εἰ τοῦ Θεοῦ κατεῖθες αὐτοῦ τὴν θεά;

C cum mea civitas praecutis lanceis expugnabitur a vobis: isthuc, sicuti consentaneum est, exequimur.

In arcæ transitum Jordanique divisionem.

Si pridem forma ta potuit arca sceleris Jordanis fluenta bipartito dirimere, quidni arca mystica Maria Virgo meorum scelerum oceanum divellere queat?

In idem.

Cur, o vorūcibus labens argenteis, Joſilane, limpidum fluentum sistis, et pervius hominibus factus, in geminas partes distractus es? Perinde ac si quispiam agnellum esse acuto diremerit: quis te perturbavisti? Ad divina arcæ prospectum coborrui.

In Hebreos a Josse circumcisos.

Extra impietatem semel positus, ut extra Jordaniem de cæstro tuum elide prospicium, (quenadmodum Josue lapideo fecit cultro) ut exors illas a perturbatione omnium carnis affectum.

In idem.

Abrahamus primum ferreo cultro circumcidit filios suos, sed cultro postea lapideo Josue circumcidit, qui typus Christi fuit, cuius peculiare est imperiabilitatis gladio circumcidere.

De Josue qui, conspecto angelo, præ timore, pronus in terram cecidit.

Tu, qui divino frumentis aspectu Mosis legatus es, vides archangulum, ac præ formidino deorsum cadis; quidnam rei est, cur archangulum tremas, si Deum et ipse pridem speculator es?

Eiç τὸν αὐτόν.

"Αγγελος αιγάλει; οξιαθέρος εις χθνα βαίνων
Οπλοφόρος προκέφαντο Ἰησούν υεῖ Ναυῆ.
Ος δέ μιν, ως ἐνότας Θεοῦ μέγαν ἄγγελον είναι
Τήμος ἔραζε κύνησε, τρόμος δέ οι ἵκετο γυία.

Eiç τὴν ἀδωσιν Ἱεριχώ.

Ἐι δακρύσαις βούλοισι δικαίως, ξένε,
Τὴν Ἱεριχών κλαύσοντας ἡφανισμένην,
Πόλιν τοσαύτην μυριοπλήθεστάτην,
Ἐξ ής· Ταῦτα σέσωστο τῶν ἀλίων μόνη.

Eiç τὸν αὐτόν.

Ἐπτάκι σαλπισάντων ἐπεξὲ Θεοῦ λερήν,
Τείχεα Ἱεριχών χαμάδις πίσεν ἀθρόα πάντα.
Τίππε δὲ λαδός ἀπας καὶ κτήνεα ὠλυτο πάντα;
Οὐδὲ ἀπ' ἐκ κακότητος Ἐρδόν φύγεν ἐξ ἀμα πάντων.
Εἰς τὴν κατάλευσιν Ἀχαρ τοῦ κλέφαρτος ἐκ τῶν
λαφύρων Ἱεριχών τλώσσαν χρυσῆν.

Τί τὴν κλαπεῖσαν γλῶσσαν ἐν γῇ χωννύει,
Ἀχαρ πονρός; καὶ γάρ ἐστι χρυσέη,
Ομως λαλήσει, καὶ σγῶσα, τὸν δόλον,
Καὶ πετρίνην εἰς τὴν στολὴν ἐπενδύσει.

Eiç τὸν αὐτόν.

Ἐνεκα σῆς δολέν κακομήγανε, Κύριος, Ἀχαρ,
Χώσαν κλεπτοσύνης, πολλὸν δέ κεν. ὑλεσε λαδόν.
Ἄλλα γε καὶ σὺ λάτον ἐπέσσαο τόνδε χιτώνα,
Λακιστόν τε πέτρησεν ἐφεύρεο κάμμορε πότμον.

In idem.

*Splendens angelus cecilius in terram delapsus, et
arma gestans Ioseph Navæ filio apparuit. Quem cum
lece principem Dei angelum esse intellexit, tunc
humi cornu adoravit; nam ejus membra tremor
invaserat.*

In Hierichuntis expugnationem.

*Si legitimas effundere lacrymas tibi cordi est, o
hostes, Hierichuntum sus deque versam luctu prosc
quore, talem, totque hominum millibus refertissi
mam civitatem, unde una in ceteris occidione Raab
exempta est.*

In idem.

*Septem Dei sacerdotibus septies buccina clan
gentibus, Hierichuntis mari simul omnes in terram
corruunt. Sed quorsam, cum jumentis omnibus,
universus populus interiit? Sola videlicet ex omni
bus ab impietate Raab declinaverat.*

*In Achan lapidibus obrutum, quod ex Hierichuntis ex
uvii auream laminam furto subduxit.*

*Quid subductam in terra lingulam defodis, Achan
acceleratissime? Tametsi enim aurea sit, tameu vel
silendo tuum proloquetur dolum, teque lapidea in
dutum veste obruet.*

In idem.

*O perfide, pravique consilii artifex Achan, pro
pter tuum furtum, Deus excandescens ingentem
populi multitudinem prostravit. Sed et tu lapidea
iuncta induitas fatum lapidibus inflictum, unde dis
cerparis, sortitus es.*

A Εἰς τὴν πυροβόλησιν τῆς Γαύ πόλεως, καὶ τὸν
ἀραχολοισμὸν τοῦ βασιλέως αἰτήσ.

·Η Γαύ πόλις δάκρυς πυρπολουμένη·

·Ἄλλ', ως Ιοκεν, οὐδὲ δακρύσειν ἔχεις·

Τὸ πῦρ γάρ έκηραν τὰ βλέφαρά σου,

Καὶ πάπαν έξικμασεν ὑγρὰν ἀτμίδα.

Eiç τὸν αὐτόν.

Τίς ποθ' ὅδ' ἐξ ἥπλοτο μετήρος ἐστὶ διδύμου

·Αθίος; ἐκ δέ οι ὥσσε βίῃ βάλεν; Οὔτος; ἐκεῖνος
Γαύ βασιλεὺς μεγάδος; ·ἄταρ μέγα αἰοχὸς ἀπό·
[ξει]

·Αρτὶ μὲν ἡνεμίψ υπὸ πότμῳ θυμὸν δλέσσας.
Εἰς τὴν δίς τι ἐπιτιμήσεως Ἰησοῦν ἐν Γαβάω
στάσιν ἥλου.

·Ηλιε, νῦν μὲν Ἰησοῦς ἐστρόσι σε,

·Ἐν Γαβάω τοὺς πέντε νικῶν σατράπας.

B Χριστὸς δὲ Ἰησοῦς ἐξιμαρώσει σε,

Τὸν τοῦ σκότους δρχοντα τῷ σταυρῷ τρέπων.

Eiç τὸν αὐτόν.

·Ηελίου ἀκάματος ἀειδρομος ἵσταται ὀρμή·

·Ἐν Γαβάω· τὸ γάρ οι ἐπεχάκετο δίος Ἰησοῦς·

·Ηι βα μετεσσομένου ὁδὲ Ἰησοῦν ἐπλετο τύπος·

·Ος σίλας ἡλίοιο μετὰ ζόφου ἡματι τρέψει.

C Εἰς τὸν Ἱερονομίων ὀλεθρον, οὐδὲ καὶ
μέντοι Ἰησοῦς μαχαίρας, διω δὲ θεὸς χαλάκις
ἔκτεινε.

Ποῦ δραπετεύεις, ἀλλόφυλε; Πῆ τρέχεις

·Ανω θεός σε ταῖς χαλάκαις κτιννύει,

Κάτω μαχαίραις Τσρτζήλ ολλυσι σε.

Μάτην προφεύγεις, οὐ παρέλθεις τὸν φόνον.

C In urbem Hai vastata in ignibus, deque regis ejus
suspensione.

Hai civitas incendio devastated, lacrymare, sed
neque tibi, prout consentaneum est, plorandi facul
tas datur, eum palpebras tuas ignis areficerit, et
omnem lacrymarum humorem deductum exhauste
rit.

In idem.

Equis ex decussato crucis ligno penitus appareat,
infortunatus, cujus oculi per vim sunt eruti? ille
ipse rex Hai superbus, magnam Iudibrii multam
luit, dum spiritibus occlusis mortem aereum pati
tur.

D In solem contestatione Josue consistenter.

O sol, nunc te Josue currentem sistit, quinque
regibus in Gabaon civitate proligatis; sed Christus
Jesus caligine te obducet, tenebrarum principem
crucis vexillo fugaturus.

In idem.

Irrequietus solis motus nunc interquiescit apud
Gabaon: generosus quippe Josue ei prescripti;
venturi procul dubio Christi figura, qui de die solis
jubar in tenebras immutabit.

E In Iebusorum internacionem, quos inferne gladiis
Josue, superne Deus grandinibus execavit.

Quoniam te proripis, alienigena, quo carris? A Deo
superne grandinibus impetu, populus Israel in
ferne te armis devastat; perperam fugis, cladem
non evasurus.

Εἰς τὸν αὐτόν.

Πάντες ιερουσαλήμ ἀπέσθαλα ἔνεα πάντα
Ἰησοῦς μὲν ἐπεφνε κάτω χαλκῆρι δουρὶ,
Πετροβολεῖ δὲ ἐφύπερθε Θεόν; πέτρησον χαλάζης
Τοὺς δέ σφις μεδόντες ἐπὶ ἔγκλων Ἑλλασθε πάτεμος.

Εἰς τὸν θανάτον Ἰησοῦν.

Θεοὶ χθὲς τὸν δῆκαν ἡλίου στήσας δράμον
Νῦν παντελῆ πέπονθεν δικαιοσίαν.
Ως μὴ Θεὸς δόξει τοῖς ἀπλουστάροις,
Πρὸς τὰς ἔνοχας βλέψας θαυματωργίας.

Εἰς τὸν αὐτόν.

Πολλὰ μὲν ἐκτελέσας σημῆνα, πολλὰ δὲ δίξους
Ἐθνεα ἀλλοφύλων Ἀρήτα δύος Ἰησοῦς,
Πατεῖ δὲ Ἐδέρ χαρίσσεν τοῖς χθόναις πληροδοτήσας,
Ἄνθροποις οὐαντα λιπαρῷ τὸν γῆρασκον αὐδῷ.

KΡΙΤΑΙ.

Εἰς Ἰούδαν τὸν μετὰ Ἰησοῦν δράσατα τὸν Ἐβραῖον.

Τοῦ Μωάεώς θανόντος Ἰησοῦς μένει,
Τοῦ δὲ Ἰησοῦ θανόντος Ἰούδας μένει·
Μή γάρ στρατηγῶν ἑνδήσῃς δὲ Δεσπότης,
Μή γάρ γε θεῷ λείπουσιν ἀκραιφνεῖς φύλοι.

Εἰς τὸν αὐτόν.

Ναυῆ πάλις Ἰησοῦς κάτθανεν ἀρχὸς Ἐβραίων.
Κάτθανεν, δὲ πάλιν ἕοργε, Θεὸς δὲ ἔχθροις φανήθη.
Ἐγρεο Ἐβραίοις μετ' Ἰησοῦν ἀρχὸς, Ἰούδᾳ·
Ως γάρ οἱ ἐσκεότες, δύμᾶς καὶ σοι Θεὸς ἐψεύτη ἀρωγός.

In idem.

Quinque nefariss Jebusaeorum gentes universas
hasta ære compacta inferne Josue obtruncat, su-
perne vero Deus grandium lapides ejaculatur: ea-
rum porro principes patibulo suffici moriuntur.

In Josue obitum.

Qui pronuper solis pernicem sistebat currum,
nunc universis immotus membris jacet; ne radio-
ribus videatur Deus, stupenda ejus intuentibus mi-
racula.

In idem.

Frequentibus ostentis editis, multisque profligatis
extraneorum gentibus strenuis, divinus Josue, po-
stequam Hebræis gratissimam terram tributum
divisit, in beato senectutis limine vita funetus est.

JUDICES.

De Iuda post Josueni Judaicarum rerum polito.

Mose e vivis exempto, succedit Josue. Josue vi-
cissim demortuo, superstes ei Judas sufficitur; nec
enim Deus ductorum inopia laborat, nec cum sim-
cerissimi deficiunt amici.

In idem.

Dux Hebræorum osue Nave filius vita conces-
sit multis præclaræ gestis, ita ut hostibus instar
pronominis haberetur; nunc post eum Iuda He-
bræorum dux exsurge; nam ut ei suppeliauit ivit
Deus, sic te auxiliaribus armis comitabitur.

*A Εἰς Ἀδωνιβεζέκ τὸν Χαραλίην, δει πάντας σὺν
ἔχειροντο τῷν ποδῶν στερῷν καὶ τῷν χειρῶν,
καὶ αὐτὸς τὰ δύοια πέπονθε.*

Ἀδωνιβεζέκ, βασιλεὺς Χανανίτα,
Τῆς μὲν Βεζέκ Θεδύ σε τούνομα γράφει,
Καθώς καὶ αὐχεῖς αὐτὸς, ὡς δὲ ἔγω κρίνω,
Σὺν ἐν Βεζέκ δείκνυσιν Ἀτθωνέα.

Εἰς τὸν αὐτόν.

Τλέμον Ἀδωνιβεζέκ ἄχειρ καὶ ἀποὺς πετεῖ γαίην
Ἐρπε διὰ στέρνοιο κατ' αἰδίον ἐρπυστῆρα
Καὶ σὺ ποτὲ δέρποντας ἀλλογάνωσαν βασιλίων
Γούνατα τ' ἐξέταμες, χειράς τ' ἀπέκοψας ἐνεργής.

*Εἰς τὴν εἰδωλολατρείαν Ἐβραίων καὶ τὴν ἐξοδον
Χουσαροσαθέμη τοῦ Σύρου, δὲ Γοθονίτη ὁ Ισραηλίτης
Ἄληγς κατεπολέμησεν.*

B Ανθ' ὧν παρηνόμηκας εἰς τὸ οὖν σέβας,
Καὶ τῷ τὸ Βάσαλ τίθυκας, Τσραηλίτα,
Χουσαροσαθέμη δούλευσαν ἀρχῷ Συρίας·
Γοθονίτη δὲ τούτον ἤττησει πάλιν.

Εἰς τὸν αὐτόν.

Χούνα μὲν εὐσεβεστες Ιουδαιοί γένος ἔφρον
Μυρσόν έθνος διότον δέσποτας· νῦν δὲ ἀερεδύνες
Ἐθνεσιν ἐξεδόθητε, Θεός δὲ ὑμέας ἐλεήσας,
Αῦθι κατ' ἐχθρίων χρατεράλκεα ὑπασεν ισχύν.

*Εἰς Ἀώδ τὸν ἀποκεκτητα τὸν δόλῳ τὸν Μωαβίτην
Ἐγλώρι.*
Χαίροιτο τὸν Ἀώδ μάχαιρα διστομωτάτη,
Δι' ἦς Ἐγλώμ ἐκτεινε τὸν Μωαβίτην,

*C In Adonibezekum, Chananzororum regem, omnes quos
acie subegerat manibus et pedibus minucientem, et
ipsum postea eodem multitudinem supplicio.*

O Chananzorum rex Adonibezec, nomen quidem
tuum Hebrei lingua sonat te esse deum Besec, ut
tute gloriaris, sed meo animo indicat in Besec Plu-
tonem esse tuorum scelerum vindicom.

In idem.

In felix Adonibezec, obtruncate pedibus et mani-
bus, per terram prono-pectore, ceu versicolor ser-
pens, prorepe; nam et tu compluribus exoticis re-
gibus succiso poplite, cum id poteras, mutilasti
mannus.

*In Hebræos idola colentes, et Chusam Rasathaim
Syriæ regis invasionem, quem Othoniel Israelites
acie debellavit.*

Quorsum in tuos ritus, et cæremoniias prævari-
ratus es, et idolo Baal thus adolevisti, o Israelita? Ob
id Chusam Rasathaim Syriæ regi mancipare,
quamvis eum denuo sit oppressurus Othoniel.

In idem.

Nuperis diebus cum religiose viveretis, o vecor-
des Judæi, gentes, quæ præ multitudine sciri non
queunt, prostrasti; nunc ob impietatem vos Deus
opprimendos gentibus permisit; qui tamen vestri
misertus iterato vobis strenuas in adversarios vires
elargitus est.

De Eudo, qui per fraudem Egionem Moabitarum regem contrucidavit.

Eudi gladio utrumque incidenti bene sit, quo Eglo-
nem Moabitarum regem prostravit, omnibus desti-

"Ολων μονάσας τῶν θεραπόντων δίλιψ·

Τῷ δὲ Τσεράτῃ καύχημα γίγνεται μέγα·

Εἰς τὸ αὐτό.

Μώδη ἀναστεν Ἐγλώμ, κακὴ δὲ ἔρδεν Ιουδαιοῖς·
Τοὶς δὲ θεοῖς πονέουσι ἐλεήμονα Εμβαλε κούρων,
Καὶ σφιν ἄνω προπέπομφεν ἀργήνα δλκίμον Ἀλόδ,
Ο; τὸν Ἐγλώμ κατέπεφνε, λόγιψ δολεντι συλήξεις.

*Εἰς Δεσδέμαρ τὴν τικῆσασαν Υαβίν τὸν
Χαρακταῖον.*

Γυνὴ Δεσδώρα, μάρτυς ἐστίν τι φύσις,
Ἀνήρ Δεσδώρα, μάρτυς τι στρατιγία.
Τι γοῦν γύνανδρός ἐστιν; οὐδεμῶς ξένε,
Γυνὴ καθαρίας, ἀνδροκάρδιος δὲ ξμως.

Εἰς τὸ αὐτό.

"Αρσενες οὐκέτι Ιασιν ἀμείνους θηλυτεράων,
Θηλυτέρη γάρ ἀπασιν Ιουδαιοῖς Δεσδώρα
"Ηρξε, καὶ ἀντιδιοῖς μαχήσατο, ἐν δὲ τῃ Υαβίν
Πλανσδή κατέπεφνε Χανανίτην βασιλῆα.

Εἰς Υατὴλ τὴν πασταλεύσασαν τὸν Σισάρα.
"Ο γάλι πικρὸν, ψι μεθυσθεὶς Σισάρα
Τῆς Υατὴλ πάρεργον οἰκτρὸν εβρέθη,
Καὶ πανταλευθετος τοῦ βιοῦ ἀπηλλάγη,
Μηδὲ αὐτὸν καν γνοὺς διτις αὐτὸν κτιννύει.

Εἰς τὸ αὐτό.

Πλάγιος ἐκεμέθυσας χρυσαὶ τε κάθευδε Σισάρα·
Τοῦ δὲ Υατὴλ κροτάφοισιν ἐπήξετο πάσσαλον δέσπον,
Ἐκ δὲ θυμὸν μελέων φίλον εἰλετο διὰ γυναικῶν.
Σείνα ταῦτα κάκιστα, πικρὸν γλάγος, άθλιος δύπνος.

*Intum famulis, per dolum seclusis, unde hilaritudo C
ingens Israeli oborta est.*

In idem.

Apud Moabitas imperitabat Eglōn, a quo male affectis laborantibusque Judæis misericordem Deus adolescentem induxit eisque defensorem, Eudi nomine, cœlitus immisit, qui Eglonem fraudulenta oratione deceptum vita spoliavit.

In Jabin Chanancum azio fūsum a Debora.

Mulierem esse Deboram natura ipsa contestatur,
sed virum probat militaris præfectura. Quid igitur?
Androgynus est? minimo minus, o hospes, sexu quidem semina est, sed corde plus quam virili.

In idem.

Mares neutiquam mulieribus prestabiliores sunt, D una quippe mulier Debora reipublicæ Judææ potita, in hostes strenue deproceliata est, præterea Jabin Chanancum regem cum omni delevit exercitu.

In Jahel clara trabali Sisaræ tempora trajicientem.

- O lac amarum, quo inebriatu Siara Jaheli non cogitanti, miserabilis casu oblatu est, clavoque suffixus e vita demigravit, ne hoc ipsum, quis se interimeret, agnosceat.

In idem.

Laete inebriatu huini dormiebat Sisara, cuius temporibus præacutam sudem Jael infelix, generosaque mulier amicam vitam e Sisaræ membris extinxit: hæc sane prava est hospitalitas, lac amarum, somnus infelix.

Εἰς τὸν πάκον Γεδεών.

Θάρσει, Γεδεών, θρόνῳ ἀνθρώπον τὸν πάκον,
Τῆς γῆς ἀπάστης μηδαμῇ βεβρεγμένης.
Θάρσει, Γεδεών, ξηρὸν ἀνθρώπον τὸν πάκον,
Τῆς γῆς ἀπάστης πανταχῇ βεβρεγμένης.

Εἰς τὸ αὐτό.

Σῆς δε, ἀγνοτόκεια, πάκος; τύπος ἐπλετο μήτρης,
"Ον Γεδεών μὲν ἐρκεψε κατὰ χθονδ; εὖν ἐντα·
Αὐτάρ οἱ τούρανθεν δροσεῖς ἐνικάπτεσσεν διδρόη
Οὐ γάρ τοδε πρόπασα δρόση ύποδεύετο γαῖα.
Εἰς Γεδεών σὺντο μόρις τριακοσίοις τὴν Μαδιάμ
ἡττήσατα.

Πχοῦσα σάλπιγκ, ὑδρία κεκλασμένη,

Καὶ λαμπάς ἔξαρθεισα Μαδιάμ τρίπει·

Οὐ τοῦτο τῆς σάλπιγγος, οὐ τῆς ὑδρίας,

Β Οὐ τῆς φανείσης λαμπάδος, Θοῦ μόνου.

Εἰς τὸ αὐτό.

Τοίσθις τριηκοσίοις Γεδεώνην ἀμά, οἱ κατὰ κύνες;
Γλώσση λάφαν θατος δειρεθρου ποταμοῦ,
'Αλλοφύλων ἐνάριξε μυριάδας, ἐν δὲ Μαδιάμ
Αύχενα καθ' ἀγέρωχον· οὐδὲ οἱ θεοὶ ἐσπειτο' ἀρωγός.

Εἰς Ἀβιμέλεχ τὸν φορεύσατα τοὺς καυτοῦν ἀδελφοὺς, εἰτα πέτρᾳ μυλικῇ καταρραγέσση οὐδετερός τυραικὸς ἀναιρεθέντα.

'Ανθ' ὅν πρᾶς αὐτὴν ἐμπαρογεῖς τὴν φύσιν,
Καὶ τοὺς ἀδελφοὺς ατιννεῖς Ἀβιμέλεχ,
Αἴθριψ μυλικῷ συνεριθηση τὴν κάραν,
Καὶ χειρ γυναικὸς κατακαυχήσει τόσου.

In Gedeonis vellus.

Dum rōe conspersum vellus animaldveris confide,
Gedeon, terra circumiacente nusquam rōe conspersa; confide item, siccum vellus intuens, terra quaquaversum rōe madefacta.

In idem.

Hoc vellus tui uteri figura est, intemerata mater,
quod siccum a Gedeone in terram projectum est,
rōridus enim imber in uterum tuum de cœlo depluit;
quali universa terra nunquam post hominum memoriā persusa fuit.

In Gedeonem cum solis trecentis Madianitas acie fundentem.

Tuba clangens, perfracta hydria, et incensa fax
Madianitas in fugam verit; non id quidem tuba,
non hydræ, non lucentis lampadis, sed Dei solius miraculum.

In idem.

Gedeon una cum trecentis, qui canum in morem
Nivii jugiter manantis aquam lingua lamberant,
numerossissima Barbarorum multitudine interfecit,
Madianitarum prætumidas abscedit cervices, sibi
Deo faventer assecundante.

In Abimelecum fratribus parricidam, et ipsum postea deturbato molari lapide, manu mulieris interfectum.

Pro eo quod contra ipsam naturam deservit, de medio sublatis a te fratribus, o Abimelech, incusso molte fragmine conterentur cervices tuæ, manusque seminæ tantam de te gloriam reportabit.

Elis τὸ αὐτό.

'Ἄθεμέλιχ μέγ' ὅδεικε, καστιγνήτοις πολὺ πῆμα,
Ταῦτα σοὶ τέστ' ἐπίκειρα φύλωπτολέμοιο μενοινῆς'.
Πέτρας ὑπὲρ κεφαλῆς θεατηφόρος δστάθιλάττων,
Καδδ' οὐδὲ σπλάγχνοις πεπηγμένον οῖσιν ἀπώ-

[λου.]

*Elis Ιησοῦς τὸν θύσαντα τὸν παῖδα ἔστον τῷ Θεῷ
διὰ τὴν ὄχοσχεσιν.*

Μακάριος σὺ τῆς σφαγῆς Ἱερόθεος·
Τὴν ταῦδα γάρ σου τὴν μόνην, τὴν παρθένον,
Μηδὲν μαλήσας τῷ Θεῷ σφάζων θύεις,
Τὰς εἰς ἔκεινον ἐκτειλῶν ὑποσχέσεις.

Elis τὸ αὐτό.

Παρθενικὴ μελέτη σὺ μὲν ὀρχῇ, χεροὶ δὲ σῆσι
Τύμπαν' ὄποκτυπέες, περὶ πατρὶ δὲ κάμψορε χαλ-

[ρεις.]

Οὐνεκ' ἀπὸ πτολέμοιο τροπαιοφόρος μετανοεῖ·
Αὐτάρ δὲ σὺ μὲν ἐκών, ἔμπη, δὲ σε δειροζομήτει.
Elis τὸν δὲ ἔκαπητελας τέττησι τοῦ Σαμψών.
Τίκτει Μανεύ, Θαῦμα, πρὸς γῆρας μέσον,
Καὶ ταῦτα Σαμψών ἀλλο θαῦμα, τὸν μήγαν.
Καὶ θαῦμα τρίτον, ἐξ ἀκάρπου νηδύος,
Ἐκκαγγελεῖσης τῆς σπορᾶς δὲ ἄγγελου.

Elis τὸ αὐτό.

'Ἄσσα τοι ἐξερέω στέρνοις ἐνικάτθεο, τύναι.
Παῖδα τέκης χρατερὸν, καὶ ἀλλορύλοις μέγα πῆμα'.
Αὐτάρ οἱ ἐς κεφαλὴν τέμνων ἕυρδες οὐκ ἀναβήσῃ.
Οὐ πλεύτερος οἶνον, Ναζωραῖος Θεοῦ ἔσται.'

In idem.

O supra modum inuste, inque fratrum exitium C procreate Abimelech, hæc tibi sunt contentiosæ indolis præmia; molæ fragmen lethale, et ossa collidens in tuas cervices decidit; insuper gladius vitalibus infigitur; quibus mortem occubuit.

De Jephthe, ob promissi religionem, filiam mactante.

Ob jugulatam filiam, felicem te deprædico, Jephthe; filiam enim, quam unicam habebas, virginem, insuper habitans, Deoq[ue] ad aras obtruncatam sacrificas, adimplens eam, quæ Deo facturum te receperas.

In idem.

O virgo stolida, patri gratulabunda exsilia, tuaque manibus pulsas tympana, deque victoria paterna gaudes, infelix, quod ex bello tandem victor regrediator; sed ipso, tametsi nubes, tuas tamen cervices demelet.

In Samsonem ex divini oraculi promissione nascentem.

Sub ipsam senectutem generat Manue, o miraculum; idque Samsonem maximum, miraculum alterum; sed et aliud miraculum, ex sterili videlicet utero, utique cum parentibus ab angelō in stirpem promiscuus sit.

In idem.

Quæcumque tibi edissero, repone animo, mulier. Valdisissimum partes filium, magnam Barbarorum cladem faturum, cælatum in ojus caput acuta novacula non ascendet, e viro non bibet, sed Dei Narrator erit.

A *Elis τὸν Σαμψών σχίζοτα τὸν λέοντα.*

Τὸν μετρικίσκον οὐ βλέπεις Σαμψών, ξένε,
Πώς τὸν λέοντα συλλαβὼν σχίζει; Βλέπω.
'Ο τοινυν ἐν μείραξι τοιαῦτα δράσας,
'Οποῖος ἔσται συνταγεῖς τοῖς ἀνδράσιν.

Elis τὸ αὐτό.

Οὔρεος ἔσσεται' ἀφαρ σκύμνος λίδες ἐκ δασυφύλλου,
Οὐρῇ παῖς δὲ πλευρὰν, ἀτέρ λυγρὴ μῆδετο Ἐργα.
Τόνδ' ὡς οὖν ἐνόσησεν ἐπάλμενον ἐγγύθι Σαμψών.

Χεροὶ λαβὼν στιβαρῆςι κατέκτανε διχθά κεάσσας.
Elis τὸ αἰτιγμα Σαμψών, τὸ τι βρῶμα δὲ διθορτος, καὶ δὲ πικροῦ διξῆλθε τίλυνε;

Τί τρωκτὸν ἐκ τρώγοντος, ὃ Σαμψών, λέγεις;

'Ἐκ δὲ ισχύντος γλυκερὸν προῆλθε τι;

B Μή τὸν λέοντα, καὶ τὸ τοῦ σιμόδου μέλει.

Αλιγματωδῶς τῷ λόγῳ παριστάνεις;

Elis τὸ αὐτό.

Διδεῖ δρεσκόμει ἀγγηνορίην ποτὲ Σαμψών
Κάδβαλε, τὸν δὲ πεσόντα μέλισσαι ἀμφεπένοντο,
Τῶν ἀπὸ χεροὶ φλιγγὶ μέλι δαττατο Σαμψών.

'Ἀλλοφύλοις δὲ αἰνιγμα προήκατο δεινὸν ίδεσθαι.

*Elis Σαμψών δρον σιατόρει τοὺς ἀλλοφύλους
φορεύσατα, ήτο καὶ ἀποθλήσας ἐπιειρ.*

'Ανδρὸς μία χελρ, σιαγῶν δνου μία

'Ολους ἀπεκτόνασιν δνδρας χιλίους.

Μή χειρὸς Ἐργα ταῦτα, μή σιαγόνος;

Οὐκ ἔστιν εἰκεν, τοῦ Θεοῦ δὲ καὶ μόνου.

De Samone leonem dilacerante.

Numquid vides adolescentulum Samisonem, qui arreptum leonem in frusta discerpit? video: qui adhuc adolescentulus isthacē sacere potuit tum cum erit inter viros accensus, quid faciet?

In idem.

Ex umbroso monte rapidus se proripiebat leonis catulus, cauda latus diverberans, funesta molitus opera. Ubi vero prope insilientem deprehendit Samson, robustis abreptum manibus, et in duas distractum partes occidit.

n Giphum Samonis, quo quid cibus ex comedente, et ex forti dulcedo egressa est, interpretandum proposuit.

Hunc scriptum proponis, o Samson, quid cibus ex comedente? E forti dulcedo egressa est, quid item? Nonne nobis leonem Juda, et ex alveari virgineo mel, hoc problemate subobscure nobis exhibes?

In idem.

Samson montani leonis aliquando ferociam fregit, in cuius prostrato eadavere apes allaborabant; unde jueundis haustum manibus mel epulatus est; quo. I alienigenis zénigina explicatu perplexum proposuit.

In Samonem Philiſthæos alienigenas asini mandibula rædentem, uxam elidens, scaturientes aquas bibit.

Unius viri manus, una asini maxilla universa hominum millia funditus extinxit. Cave hæc a manu, aut ab asini maxilla præstata existimes; non est cur quid istiusmodi loquare: Dei solius opus est.

Εἰς τὸ αὐτό.

Σιαγδόνος ποτ' ὅνοι ἐφῆφας, ὀλκίμε Σαμψών,
Ἐν δ' ἀνέρας ἐνάριξας ἀπέπρονας, θυτερον αὔτε
Ἄψις ἀργαλέης κατεπαύσασο δῦχος ἀλαστον·
Ἡδὲ γάρ ιμερόν τοι ἀπέτιλας νῦνα σιαγών.

Εἰς Σαμψών τὰς τῆς Γάζης πύλας ἐπὶ τῷ ὄμοι
ἀρμένον, καὶ εἰς Χεβρών ἀπεργάστη τὸ
δρός.

Ω φρικτὸς ὄμοις, δε πύλας Γάζης ὅλας,
Μοχλοῦ μετ' αὐτοῦ, καὶ δυοῖν παρατάδων
Φέρων ἀνέλκει; εἰς Χεβρών δρους λόφον·
Σὺ τάχα καὶ γῆγε πᾶσαν ἐκεῖστασας.

Εἰς τὸ αὐτό.

Γάζαν ἐπὸ πτολιεύθρον ἐταρρῇ μῆτρε Σαμψών,
Τῷ δὲ πύλας πτύξαντ' ἀρχρυτας ἐναντῆρε;
Τοὺς δ' ὡς οὖν ἐνόησε μέσην κατὰ νύκτην βαθεῖαν,
Ἔρκε κατωμαδίους πυλεῶνας, διτο δὲ ἐκεῖθεν.
Εἰς τὴν χρώτην ἀπόκειραν Δαλιδίς ἦρ ἐκειράτο
τὸν Σαμψών, καθ' ἥρη οὐκ ἀπειράτη.
Ω; κρέσσον εἰς πύρ ἐμπεσεῖν τὸ καμφάγον,
Ως κρέσσον εἰς θάλασσαν εἰς "Ἄλιον σύδμα,
Ἡ γ' εἰς γυναικής ἐμπεσεῖν μυσαρίαν.
Ἡ Δαλιδά σε ταῦτα πειθέτω, ξύνε.

Εἰς τὸ αὐτό.

Τίππε, γύναι, κακότεχν', ὀλον γένος, αἰσχρά Δαλιδά
Ἀνδρόδ; έσοι πειρητίζεις; διαγώμεναι ἀλκήν;
Οφρά καν δλλογύλοισι φάνης κρυφαί; διά βουλάς·
Ω; δρα πάγκυ γύναι φιλομήζυγο; ἔπλεο δέμαρ!

In idem.

Ainsi maxillam aliquando arripiisti, strenue C
Samson, numerogissimam praeterea hominum viui
vita spoliasti; subinde molestæ sitis ardentissimum
restinxisti laborem; hæc quippe mandibula in sua
veni tibi latices inundavit.

*In Samsonem Gazæ portas gestantem humeris, et ad
territorem montis, qui respicit Hebron, importan-* tem.

O ad stuporem usque formidabilis humerus, qui
integras Gaza portas una cum ipsis vectibus, et gemi-
nis antepagmentis sursum tractas in apicem montis
Hebron bujulas; tu forte succollatoris more totam
terram sustinere posses.

In idem.

Apud Gazæ civitatem meretrici conjunctus est D
Samson, cui compactas occluserunt foræ oppidanii.
Quos igitur ut concubia nocte persensit, pendentes
ab humero portas tulit, et iude exsiliit.

*In vrimum Dalilæ experimentum, quo tentato Sam-
sonne non est potita.*

O quam in voraces incidere flaminas optabilius
est; quam melius in mare, in inferiorum vorágines
illabi, quam in abominandam mulierum fuditatem
incurrere: o hospes, in banc te sententiam addu-
cat Dalila.

In idem.

Quorsum versuta mulier, dispendiosum genus,
inhonesta Dalila, tui mariti vires internoscere mo-
liris, quo externis secundum clancularia consilia

A *Εἰς τὴν δευτέραν ἀπόκειραν, καθ' ἥρη οὐδὲ αὐτὸς
κεριετέτετο.*

Ως κρέσσον ἀρχτοῖς συμβοῦν ταῖς ἀγρίαις,
Καὶ συλλαλεῖν δράκουσι, καὶ συζῆν λύκοις,
Καὶ συγκατοικεῖν σκορπίοις ἀνημέροις,
Ἡ τὸ γοῦν γυναικὶ τὴν Δαλιδάν μοι βλέπε.

Εἰς τὸ αὐτό.

Κουριδῆς ἀλόχου ἐπειδήσαο, ὀλκίμε Σαμψών,

Ἡς δραλες λεχέων ἀπὸ τηλόθι λέκτρα βαλέσθαι·

Ἡν γάρ ἀν ἐκ σε φίλων βλεφάρων δον δοσον ἀ-
μέρους

Μειλιχίους ἐπέσσει, ώνον ἀπὸ κρυπτὸν ἀλούσα.

Εἰς τὴν τρίτην; καθ' ἥρη οὐδὲ αὐτὸς.

Τὸν Σατανὸν σχοῖν τις εἰς συνοικιαν,

Τελχίνι πικρῷ συνθάξων τὸν βίον

B Μὴ τοῦν γυναικί, καὶ γυναικὶ μαχλέσθι·

Ἡ Δαλιδά μοι μάρτυς θετὶ τοῦ λόγου.

Εἰς τὸ αὐτό.

Νῦν ερίσατον οὖ, Σαμψών, Δαλιδά πειρητίζει,
Σὺν κρέτος ἀμφαρδώσα. Πόθεν δὲ δρα; Βόρα διεῖ,
Εἰπῃ δὲ ἀλλοφύλοις · οὐ δέ οι ἀκατήλια βάζεις,
Εὺ φρονών δχρι τοῦ, τετάρτη δέ σε πείρα μέσον.

Εἰς τὴν τέταρτην τὸν Σαμψών.

Τί γάρ μιαρὲ Δαλιδά πρὸς νοῦν στρέψει;

Τυρλούσα Σαμψών, δρ' ἑραστὴν βελτεο

Δοκαὶς ἀφευρεῖν; ποῦ δὲ ἐν ἕρης, καὶ τίνα;

"Οὐτως γυνὴ σὺ χρῆμα μυσαρύτατον.

renunties? omnino conjugis amans mulier fatisci-
licet!

*In secundum experimentum, quo ne quidem rarus
expugnavit Samsonem.*

O quam ferocienibus ursis convivere prestatil-
lius est, conversari cum draconibus, et cum lep-
tū communicare, cumque immansuetis habitare scor-
pionibus quam cum feminis; in Dalilam menis
oculos adjice.

In idem.

Puellam in uxorem duxisti, magnanime Samson,
cujuſ thalami stratum procul amoliri dehincas:
profecto te tuis oculis quantocius orbabit amaribes
illecebris; cum arcanum tibi mentem abstulerit.
In tertium experimentum, quo ne rurus ne quidem po-
tita est.

In contubernium quis admittat Salanam, vitam
cum molestissimo impostore traducturus; sed nun-
quam cum muliere consuescat, eaque meretrice.
Dalila testis est bujus efflat faculentiissima.

In idem.

Nunc tertio te experimento adoritur Dalila, o
Samson, toasque perteolat vires. Quorsum vero? si
resciat, ac renuntiet extraneis, tu vero subdola ei
verba comminisceris! hac tenus aspici; sed tertium
periculum perniciem tibi conseiscet.

De Samsonis occæsatione.

Quid enim apud animum volvis, impura Dalila?
oculis orbato Samsonem, amasium meliorem inven-
turam putas? ubi quem possis offendere? o mulier,
omnino res es omni imprecatione digna.

Elīc tō aὐτό.

Tī; σε φίλων βλέφαρών ἀπαμέτραστο, ἀλκυμε Σαμ-
ψών;
"Ο; με κόμην κεφαλῆς ἀποείλετο. Tī; δ' ἄρ τελεῖος;
"Ηδε γυνὴ δαλδεσσα, Δαλιδά δέ μιν καλέουσιν.
"Ω τάλαν, ὃς κραδίηφιν δριν θεθέρμανας οὐλον!

Elīc Σαμψών ἀλιθησοτα ἐτ τῷ μύλῳ.

Εἰ δάκρυνε βεβαιῶν εκβλύζειν θέλεις,
Δάκρυνε τυφλωθέντα Σαμψών τὸν μέγαν,
Καὶ τυφλὸν ἀλήθευε, φεῦ! δίκαιον δνοῦ.
Καὶ τῶν γυναικῶν φεῦγε τὴν πονηρίαν.

Elīc tō aὐτό.

"Ος ποτ' δνοῦ κατέπεφνε αισχύνηι μυρία φύλα,
Νῦν γοῦν ἡμίτ' δνος ποτὶ μύλῃ οίτον ἀλήθει,
Οὐ θέμανος βλεψέροιτι προδερκομένοις καλύπτερην,
Αὐτὰ δὲ φίλα βλέψειρα καλυψάμενος τυφλότητη.

*Elīc Σαμψών συστελοτα τῇρι οἰκιαν, καὶ συμ-
πονεσοτα ἑαυτὸν τοῖς ἀλλοσύλοις.*

"Ηδεσι Σαμψών ει κυργθεσαι τρίχες,
Καὶ συνανθέψῃ τὸ κράτος τῆς λογίδος.

"Ἄλλ' ει κύριοι λείπουσιν, ὧ τῆς ζημιας!

Πλὴν καὶ τυφλώτων ἀμυνίταις τὸν φόνον.

Elīc tō aὐτό.

Πλήγιον δλλορύλοισι πίνακις προήλυθε Σαμψών.
Στῆ δὲ παρὰ σταύρῳ, κίνοντος δ' έλε χείρας δοιάνε.

In idem.

Quis te jocunda oculorum usura privavit, gene-
rose Samson? Qui capitis mei rasit capillos: quis
ille vero? Hia ipsa est callidissima mulier, cui Dalila
nomen est. O miser! quam exultalem pectore ser-
pentem feriisti.

De Samsone in pistrinæ molente.

Si minoras effundere lacrymas in animo habes,
exequiem Samsonem magnum comploratione
prosequere, et heu! asini instar, execrabilis oculis
malignis, in quo mulierum malignitatem devitare
tangite.

In idem.

Qui asini mandibula infinitam aliquando multitudinem prostravit, nunc quidem, ceu asinus, ad modum frumentum molit; non, ut equis, apposite prie
intuentis oculis frontalii, sed palpebris ipsamē cœ-
citatē contectie.

*De Samsone domum concutiente, seque cum Philis-
sibus una contrucidante.*

Rasum tibi capillitium suppululat, o Samson, si-
mulque tuarum virium renascitur facultas; verum
pupillæ te deficiunt; o miseriam! tamen occæsatus
hostium suorum invidentiam ulciscetur.

In idem.

Convivantibus alienigenis in ludibrium productus
est Samson. Stans autem media in aula, ambas ma-

A Σείτε δ' ἐλών, πρὸ δ' ἔπας χαμάδις πέσεν ἀπλετος
Ιοίκης,
Σὺν δὲ τ' ὅρῳ ἀλλοφύλοις; αὐτὸν κατέπεφνε φονῆ.

*Elīc Ρούθ τῇρι Μωαδίτιν, ή, τοῦ Ἰσραηλίτου
ἀπρόδεις αὐτῆς θανάτος, κριθολογοῦσα, ἔτρεψε
τῇρι πενθεράν αὐτῆς Νοομύτιν.*

Γυνὴ Νοομύτιν, ἀνδρὶ καὶ τέκνοις ἄμα
Συνεκφυγοῦσα πρὸς πόλιν Μωαδίτιν,
Τοῖς παῖσι καλάς νυμφαγωγεῖ παρθένους,
"Υποστρέψει δὲ σὸν μῆνη τῇ Ρούθ μόνη.

Elīc tō aὐτό.
Παῖδες ἄμοι τίνα τὴν δρόμων κριθολογοῦσαν
Κούρην; Αὐτὰρ ἐμῷ θυμῷ πεχαρισμένα ρίζαι.
Μωαδίτις τὸ γύναιον, ίδη δ' ἄρα σὺν τε Νοομύτιν,
"Η καὶ ἡ Ρούθ" καλεῖται, νύμφη δὲ εἰ εὑχεταί εἶναι.
*Elīc Βοός μιτρύματος τῇ Ρούθ, καὶ τερρώτατα δὲ
αὐτῆς Οὐθέδ τὸν πάππον Δασίδ.*

"Ος εἰ; ἀγαθὸν τὰς κριθᾶς Ρούθ συλλέγεις,
Εἴπερ δι' αὐτῶν τοῦ Βοός γυνὴ γίνη,
Χριστοῦ προμήτωρ ἀθρόον δεδειγμένη.
Καὶ γάρ τὸν Οὐθέδ τὸν Δασίδ πάππον τάχης.

Elīc tō aὐτό.
Τίς ποτ' ὅρῳ ήσθα γύναιον ἄμοι πόδδες ἀγχι πεσοῦσα
Νύκτα δι' ὀρφνατήν; "Ρούθ ήδ' ἐγώ ἀμφὶ τε κείματι,
"Η χθὲς τὴν ἀσταχύεσσον ταῖσι κριθολογεῦσα.
Χαῖρε, φίλον κάρα, γαλῆ, Θεάς δὲ σοι θλίβια δοῦτο.

In idem.
Cibus columnas απολύτους est, quas apprehensas
concusset, inquit terram corruit domus refertissima,
C quae cum extenuariis ipseis auctorenam cœdis interfecit.

*In Ruth Moabitidem, quae nro Israëlia e vivo ex-
amplo, collectio spicis nigris amant Noemi omni-
trit.*

Mulier Noemi una cum vivo, et liberis in urbem
Moabitidem confugiens, pulcherrimarum virginum
nuptias suis conciliavit filias, sed regredientes so-
lita Ruth sola secuta est.

In idem.

Messores pueri, quoniam illa est, quam spicas
colligentem inspicimus, puella? casiorum per milia
gratum facit. Mulier est Moabitis, quae una cum
Noemi venit, Ruth ei nomen est, seque Noemi nu-
rum esse gloriatur.

D In Booz una cum Ruth matrimonio junctum, ex qua
Obed Davidis avum suscepit.

Quam feliciter, et auspicio fruges colligis, o'
Ruta, siquidem per eas in uxorem Booz evadere
possis; hoc facto Christi prosavia repente declarata
es, concepto fetu, qui Obed Davidis avus est.

In idem.

Ecqua mulier meos juxta pedes accumbis opaca
nocte? Ego sum Ruth, quic propter te jaceo, que
heri in spicis tuis hordeum colligebam. Gaude,
amica, gaude, te Deus omni honorum cumulo for-
tunet.

ΒΑΣΙΛΕΙΩΝ ΠΡΩΤΗ.

LIBER PRIMUS REGUM.

Εἰς τὴν γένησιν Σαμουήλ,
 Παιδας μὲν ἐσχεν τῇ Φενάννα μυρίους,
 'Η δ' Ἀννα καρπὸν κοιλας στειρας ἔνα.
 Πλὴν ἀφανῆ μὲν τῇς Φενάννης τὰ βρέφη,
 'Αννης δ' ὁ καρπὸς ἐμφανῆς, καὶ προβλέπων.

Εἰς τὸ αὐτό.

'Ἐλκανά τις ποτ' ἀνὴρ δυσὶ μίσγετο θηλυτέρραις,
 Τῇ μὲν ἀπειροτόκῳ, τῇ δ' αὐτῇ ἀτηκῷ γεγανέῃ,
 'Ητις μὰ καὶ ἀλαστὸν ἐνι φρεσὶ πάνθος ἔχεσθαι·
 Δισσομένη δὲ Θεὸν παιδὸς πέρι, τέξε Σαμουήλ.
Εἰς τὴν ἑκάτην Θεῷ καθιέρωσιν Σαμουήλ.
 Βλέπων Σαμουήλ, καὶ βλεπόντων ἀκρότης,
 Θεὸς διδοῖ σε, καὶ Θεός σε λαμβάνει.
 Διδοῖ μὲν υἱὸν, οικέτην δὲ λαμβάνει,
 Υἱὸν προσευχῆς, ἀγιώτατον βρέφος.

Εἰς τὸ αὐτό.

Νηδός τε ἐξ ἀγόνιοι κλυτὸς γάνος, ἥλιθε Σαμουήλ,
 Οὐδὲ δέρη τῇ γένετειρα Θεούδεων συνθεσιάων
 Διθέτο, δ; σιγώστα Θεῷ περὶ δάκρυστ' ὑπέστη.
 Λύτικα δὲ ἐκ μήτρης τὸν οἰ δάκρυστα ἄγνον ἱρῆα.
Εἰς Ὁψηλ, καὶ Φίνεάς, οἱ ἑκ θυσῶν προαγο-
γενομένοι, ἐκτίνησαν τὸν Θεόν εἰς ὅρτὴν κατὰ
Ἡλεῖ τοῦ πατρὸς αὐτῶν.
Τοῖο μιαρὸν πατρὸς λεπτάτου,

De Natali Samuelis.

Numerosissima quidem prole Phenenna cumulata est, Anna vero sterilis uteri fructum unicum possidebat; sed Phenennæ liberi sine nomine fuerunt omnes; Annæ vero filius miraculorum gloria visendus, et videns fuit.

In idem.

Vir Elcana duas olim cognovit uxores, unam, quæ multos, alteram, quæ nullus habebat filios: et ista misericordia doloris sensu confecta, nuncupatis Deo votis, quo filium haberet, Samuelēm peperit.

In Samuelēm ab infancia Deo consecratum.

O prophetā Samuel, prophetarū longe maxime, Deus te largitor, et vicissim accipit; Annæ largitus in filium, in domesticum te adoptat, et fusis Annæ precibus impetrare, infans sanctissime.

In idem.

Ex sterili alvo illustris prodiiit Samuel, cuius quidem mater religiosorum votorum non est oblitia, quæ lacrymabunda silenter ad promiserat; cui statim Deus purum ex utero sacerdotem induxit.

In Ophnei et Phineen, qui prægustato sacrificio Deum, adversus parentem Heli in iram concitauit.

O sacratissimi parentis scelestissima proles,

Α Ὁψηλ πονηρὰ, Φίνεας κακεργάτα,
 'Ανθ' ὧν συλλέτε τῶν θυσῶν τὰ κρέα,
 'Εργον μιᾶς γένησθε πικρᾶς ἡμέρας.

Εἰς τὸ αὐτό.

'Υδε δυστέρω φυτοσπόρου ἀρχιερῆος
 Κήρ' ὀλοὴ κεδάσαντο κοῦ κατὰ πατρὸς δικαίεν,
 Οὐνεκα θυσίαν ἀποδαίνυντο, κρεάγρην
 Χύτρηφι τριδόντα καθειστές, διθλοις ἀνδρῶν.
Εἰς Σαμουήλ καλούμενον νυκτὸς καρὰ Θεοῦ, καὶ
ἀγρούντα τίνι καλοῖστο.
Οφές τὸ δράστις Σαμουήλ τοῦ παιδίου.
Θεῷ καλεῖται, πρὸς τὸν Ἡλεῖ δὲ τρέχει,
Ἐκείνεν εἶναι προσδεκτήσας τὸν λόγον,
Καὶ νετερον δίδορκε τὸν κεκληκότα.

B

Εἰς τὸ αὐτό.

Τρὶς; σε Θεὸς ἐκάλεσσε Σαμουήλ, οὐδὲ μιν ἔγνως·
 'Ἡλεῖ γὰρ καλέειν σὲ τρὶς; Ἐλπεο τὸν ἵερη,
 Τέτρατον αὐθ' ἐκάλεσσε Θεοῦ στόμα, καὶ μιν ἔτι.
 [γνως]
 Καὶ μάθες, θεσσ τέλος; κατὰ νετατον Ἑλλαζεν ἡμερ.
Εἰς τὴν κιβωτοῦ αιχμαλωστῶν, καὶ τὸν
δάκρυτον Ἡλεῖ.
Ὦ; ἡμερῶν σὺ κακοδαιμονεστάτη!
Ἐν δὲ συνωλόθρευσεν ἔθνικὸν ἔργος

Ophnei profligate, prave Phinea, quorsum victimarum carnes sacrilege diripixis? Una die ambo simul interituri estis.

In idem.

Parentis pontificis duo sacrilegi illi, *adversus patrem suum luctuosissimum, satum irritarunt, prælibatis victimarum carnibus, fuscinula tridentate in cacobos immissa, mortalium miserrimi.*

In Samuelēm de nocte a Deo vocatum, et a quo vocaretur ignorantem.

Pueri Samuelis visiones intelligis, o hospes; a Deo vocatus, tamen ad Heli currit, ratus inde vocem prorupisse; quawvis evocantem postea videre ineruerit.

In idem.

Ter a Deo vocatus es, Samuel, nec eum intelligebas; nam te ab Heli sacerdote vocatum suspirabar: quarto rursum te vocavit Deus, quem tandem cognosti, et quæcumque posteris diebus obvenerunt, edocet es.

De arca in hostium manus tradita, deque Helli frictis cervicibus exspirante.

O dios inter alia inauspicatissima! in qua infidelium gladius ad internectionem cecidit ipsum, cum

Σεπτήν κιβωτὸν, σεμνὸν ἀρχιερέα,
Καὶ δυσάριθμον δῦλον Ἰσραὴλίτην.

Eīc tō aὐτό.

"Οὐφέλες τὸν, ω κακόδαιμον, δύπαις καὶ ἔτεκνος δὲ εἰσθει
Τὴλει, μηδὲ τακεῖν δλοδφρονε κάμμορε παῖδε,
Ἐν διὰ χώσατ' δναξ ὑψιθρονος· ή δὲ κιβωτὸς
Ἐθνεσιν ἐξεδόθη, διφρου δὲ σὺ ἐκπεσες δπνους.

Eīc Δαγὼν τὸν θεὸν Ἀζωτῶν πιπτοτα πρὸ^π προσώπου τῆς κιβωτοῦ.

'Αζωτος, φρίξον τοῦ Δαγῶν πεπικάτος;
Καὶ πρὸ προσώπου τῆς κιβωτοῦ κειμένου,
Ως οὐα προτκυνοῦντος αὐτὴν ἐντρόμως,
Καὶ τῆς κιβωτοῦ τὸν θεὸν θεὸν σύνες.

Eīc tō aὐτό.

"Α·θρες ἄπ' Ἀζώ:οι προπέμπετε τήγες κιβωτὸν,
"Ην Δαγῶν τρομέων χαμδίς πέσε, γυῖα δὲ λύθη.
Πέμπετε· ή τὸ γάρ δρηγον επιζέσει ἔλκος ὑμῆσι,
Μυῶν τὸ έλνεα πυκνὰ ἐνιπλήσουσιν ἀρούρας.

*Eīc tō πῆρας Σαμουὴλ, καὶ δέκως ητήσαντο
δευτῶν βισιλέα οἱ Ἐβραῖοι.*

Ἐηρφ Σαμουὴλ· Ἰσραὴλ δὲ τὴν χρίσιν
Οἱ παῖδες αὐτοῦ λαμβάνουσιν οἱ δύο,
Πλὴν τοὺς πατρικοὺς οὐ μιμούμενοι τρόπους.
Ἀποξένουνται τῆς λαχούσης ἄξιας.

Eīc tō aὐτό.

"Ἀφρονες Ἐβραῖοι, ἀτάσθαλοι μωρὸς γενέθλη,
Κοίρανον ἀμφαρδώσα βροτοῦ πάνι ἀντὶ θεοῦ,

reveribili arca, summiūm sacerdotem, et Israelitici
populi numerosissimam turbam.

In idem.

Bene tecum actum foret, o infelix, si absque stirpe
diem obilisses, Heli, nec geminos filios tibi exitio
futuros suscepisses, quorum causa, Rex alto solio
insidens, ira exarsit; arca vero gentibus tradita est;
tuque et sella corruisti examinis.

De Dagon Azotiorum deo, coram arca sc̄deris corruente.

Azoti civis horresce, cadente Dagon, et ante arcam sc̄deris humi procumbente, ac si eam prae formidine reverenter colat; tum Deum arcæ, verum esse Deum intellige.

In idem.

Viri Azotii, hanc Dei arcam emitte, qua Dagon,
solita membrorum compage, consternatus in terram
decidit; emitte, vel in secretioribus vestris partibus
ebullient ulcera, et murum densa multitudo
terram complebit.

In Samuelem consensercentem, et quemadmodum regem rogatus est ab Hebreis.

Senectute conficitur Samuel; Israelis vero administratione duo ejus filii accepta funguntur, sed paterna virtute instituta non æmulantes, dignitate, quam sororii fuerant, exauktorantur.

In idem.

Inconsulti Hebræi, improba stolidaque generatio,
mortalem amplexa regem, loco Dei, qui cæterorum regum potentissimus te solus administrabat: o quam re postmodum peracta errorem sapientius intelliges!

A "Ως σέ μοῦνος ἀνασσεν, δῶν βασιλεύτερος δῆλων·
"Ως ποτε ὑπετάτην ἐπαμήθεα σύνεσιν ἔξεις.

Eīc tō βασιλεύσιν Σαούλ.

Τὸ οὖν, Σαούλ, πάρεργον ως ἔργον μέγα,
Τὸ δὲ ἔργον ως πάρεργον ἐξ ἀντιστρόφου.
Πλανωμένας ως ἔργον ἐκζητεῖς δνους,
Καὶ βασιλείαν ως πάρεργον λαμβάνεις.

Eīc tō aὐτό.

"Ολλυμένας ποτε δνους διζήμενος ἥπου τὸ ἐφεύροις
Πιτρός; ἐνū, μέγ' ἀελπτον ἀπὸ κράτος ἔλλαβε Σαούλ.
Εέλε τεοῖς γενέταις; ἐπιπείθεο, καὶ σφεν δύοργει,
Καὶ τάχα κέν σε θεδ; λαμπρὸν βασιλῆα ποιήσει.
Eīc tō είδος Σαούλ, καὶ δπως τοὺς Ἀμμαρίτας
ἀλόθρευσεν.

Eīc πρώτον είδος ἀξίον τυραννίδος,

B "Υπέρ Σαούλ τὶς ἀξίος τυραννίδος;
Σαούλ ἐκείνον τὸν μέγαν, τὸν ὀμιλαν,
Τὸν εύπροσωπον, τὸν καλὸν τὴν ίδειαν;

Eīc tō aὐτό.

Tίς δ' ὅδ' ἀνήρ ὑπερῆλιξ, εὑρύτατος δὲ οἱ ὕμοι;
"Αμμανίτην δ' ἀπόδινε πολὺν καὶ ἀπέργονα λαόν.
Κοίρανο; Ἐβραῖης δδ' ἀρ ἐπλετο, λώτε, γενέθλης,
Κις δὲ μιν ἐξεφίτεσσε, φίλον δὲ οἱ ονομα Σαούλ.

*Eīc Ἰωράδαρ δπως μόνος ἐπιδραμών τοῖς
ἐγχροῖς, καὶ τρέχας αὐτοὺς, είτα κηρυχθείσης
ηγετείας, γενούμενος μελίτος, ἐκιρδύνευεν
ἀποκταυθῆναι.*

"Οι τόλμα, τόλμα καρδία; Ἰωράδαν!

Μάνος προσορμῷ βρεβάρων μυριάσι.

De creatione Saulis tū regem.

C Quod incogitanter facis, o Saul, grande opus est;
vice versa quod facis, est præter institutum tūum;
opus tibi incumbit errantes investigare asinas, et
præter intentum tūum, regale sortiris imperium.

In idem.

Doperditas patris asinas, sicubi reperire posse,
inquirebat Saul, cum valde ex insperato regnum
nactus est: O hospes, tuis parentibus esto morigerus,
iisque operam nava; teque quamprimum Deus
in maximum regem constituet.

De Saulis statuta, et quemadmodum Ammonitas funditus interfecerit.

Primo dum formæ præcellentia regno digna est,
equis, præ Saule, capessendo regno melior? Saule
inquam, magno, qui latis est humeris, fronte castigatissima, ipsoque aspectu formosissimus.

In idem.

Quis iste juvenis, cui latæ quidem scapulæ, Ammonitarum stirpe nobilis præ multitudine innubilibus?
rex est Hebrææ gentis, optime amice, quem Cis procreavit, eique Sauli nomen est amabile.

De Jonatha, quemadmodum solus in hostes impetum faciens, ipsos fudit fugavique; deinde extimulante fame excitus, degustato melle mori periclitatus est.

O quanta est animi fideutia Jonathæ! infinitas
Barbarorum copias unus adoritur, ei assecundante-

.Καὶ σὺν Θεῷ τοὺς πάντας εἰς φυγὴν τρέπει.

Εἰ καὶ θανεῖται βρώσεως μικρᾶς χάριν.

Εἰς τὸ αὐτό.

*Οὐς μάτῳ ἀλλορύλοισιν ἐκέσσυτο ἡμέτε τις θήρ,
Νῦν μέλεος θανάτου, Ιωνάθαν, ἀντίος ἔχει,
Ούνεχ' ἐπ' ἀστείῃ φι φάγεν μέλι. Οὐ μάλι πικρόν!*

*Οὐδὲ πατήρ οἱ ἄρτης, πρόπας δὲ ἐ λύσατο λαός.
Εἰς τὴν σφαγὴν Ἀγαγ, δρ, σωθήστα τῷ Σαούλ
παρὰ τὴν θεῖαν κέλενσιν. ἀπέκτεινε Σα-*

μουῆλ.

*Κἀν τοῦ Σαούλ τὰς χειρας ἀπάδρας, "Ἀγαγ,
Οὐ παμπλαρος Ἀμαληκίτης δακεῖ,
Ἄλλος οὐ Σαμουῆλ τὴν μάχαιραν τὸ ἐκφύγει.
Τὴν πικρίαν δὲ τῆς θανῆς κτανθεῖς μάθης.*

Εἰς τὸ αὐτό.

*Τίπτε Σαούλ μεγάλοιο Θεοῦ ἀπέναντας ἐφετμάς;
Ἐν δὲ Ἀγαγ ἐξεάσως; Ἀμαληκίτην βασιλῆα,
Οὐδὲ ἀπεδειρούμησας; Ἀπάρσιο δειρούμησεις
Κοιρανήν Κύριος. "Ἀγαγ δὲ ἀλέσαις Σαμουῆλ.*

*Εἰς Δαβὶδ μόρον τῷ μέλισθων αὐτοῦ προεκριθέντα
εἰς βασιλείαν.*

Χρίστος Σαμουῆλ τὸν Δαβὶδ βασιλέα.

*Καὶ Πνεῦμα τῷ χρισθέντι σεπτὸν προσκενές,
Σαούλ ἀποστάν τὸν κακοτραμένου.
Αὐτὸν δὲ μᾶλλον μιαρὸν πνεῦμα τινέγει.*

Εἰς τὸ αὐτό.

*Οὐ μέγεθος τε, βίη τε, φυὴ τὸ ἀγαθόν τε πρόσωπον,
Οὐδὲ πρωτοτοκή ἀρετῶν ἀμιτοκήσει*

*nunmine universas in fugam verisit; tametsi mellis
esu amarissimo nunc in mortis procinctu veratur.*

In idem.

*Qui leonis instar in ipsos extraneos audenter ir-
ruit, Jonathas, nunc infelix in ipius mortis discri-
men incurrit, quod præ inedia mel esitaverit; o
mel longe acerbissimum! nec si opitulatum iūi pa-
ter, sed ab universa multitudine liberatus est.*

*In cœdem Agag, qui servatus a Saule, contra quam
Deus jusseral, a Samuele gladio mactatur.*

*Tametsi manus Saulis evitaveris, Agag, Amale-
citarum rex perquam flagitiose, tamen Samuelis
gladium evadere non potes, sed interemptus fali-
acerbitatem senties.*

In idem.

*Quorsum magni numinis mandata rescidisti, o D
Saul? Amalecitem præterea regem tutatus ejus non
obtruncasti cervices? tūnum porro truncabit ac
scindet imperium Deus, et a Samuele Agag interi-
metur.*

*De Davide, solo præ ceteris fratribus in regnum
electo.*

*Davidem Samuele in regem inungit, et uncto san-
cti Spiritus aspirat gratia, quæ ab execratisimo
Saule discedit, quem spiritus nequam tanto ve-
hementius exagitat.*

In idem.

*Neque granditas, robur, ingenium, vultus elegan-
tia, neque primigenia spectabiliora sunt tardioribus
natalibus coram Deo, qui non corpus, sed cordis*

*Αἱ Αἱρεῖ Θεῷ χραδίην γάρ δ δίζεται, οὐδὲ τε οὐμα·
Δέρκει Δαβὶδ δινατα τὸν τὸν πολυμῆσι πονοῦντα.*

*Εἰς τὸ πονηρὸν πνεῦμα τὸ κτίτορ Σαούλ Δαβὶδ
κιθάρα ησύχαζεν.*

Ἐναντίων ὧδε πνευμάτων βλέπε,

Τὸ μὲν προφῆτην τὸν Κλ; οὐδὲν δεικνύει,

Τὸ δὲ αὐτὸν ἄρχει, καὶ πάξει, καὶ πνήμαι.

Μή ταῦ πνίγοντος, ὃ Τρίας, πείραν λέπει.

Εἰς τὸ αὐτό.

Πνεῦμα θεηγορέοντος ἀπέπτατο ἐκ, αὐτο, Σαούλ,

Οὐνεκα πομπεδίοντος ἐλήσασι συνθεσάνων

Πνεῦμα δέ τοι κακής μεταπέπτατο, καὶ σε ἀπάγχει,

Καὶ τάχα καν σε τέλος Δαβὶδ ἀπέπνιξεν.

Εἰς τὴν σφαγὴν Φοιλίδη.

Δαβὶδ δὲ ποιμὴν δὲ βραχὺς κατὰ χρονιαν

Κτίσεις Γολιάθ τὸν γίγαντα τὸν μέγαν.

Τὸν ὀπλετην δοπλος, ἐξ ἐνὸς λίθου.

Τῷ δὲ Ισραὴλ κακήμα τγίγνεται μέρα.

Εἰς τὸ αὐτό.

Βάρδαρος ἀλλορύλοισι προσέσσυτο, ἐκ δὲ καλείτο

Ἀνέρα μουνομάχον εὐ εἰδέστα δημοτῆσες,

Θεύμα δὲ ἰδέσθαι ἔην· μικρὸς δὲ μιν ἔλεος Δαβὶδ,

Καὶ οἱ δὲ βληθεὶς κείτο μέγας μεγαλωσι τενετεῖ.

Εἰς τὴν ἀγάπην Δαβὶδ καὶ ὸντάδα.

Τῆς ἀγαθῆς σου καρδίας θεωράνταν!

Τὸν πατέα Δαβὶδ εἰδες ἡριστευότα,

Καὶ φίλου αὐτὸν ξυχες αὐτῇ τῇ θέᾳ,

Υἱὸς δινατας τὸν τακεινὸν ποιμένα.

*affectionem scrutatur; adjice oculos in Davidem regem
C pascendis gregibus incumbentem.*

*De spiritu nequam Saulem exagitante, qui Davidis
cithura interquiescebat.*

*Hic discrimen, et discordiam spirituum observa:
alter Cis filium Saulem prophetam declarat, ab al-
tero ad angustias usque vexatur ac premitur. O
Trinitas! nunquam exigitantis spiritus periculum
faciam.*

In idem.

*Spiritus prophetæ a te evolavit, o Saul, foedrum
Dei late regnantis oblitio, teque subinde malignitatis
spiritus invasit, qui te denique, absente David,
subitario forte impetu suffocatus est.*

In Goliæ obtruncationem.

*David upilio, per æstatem pusillus / corpore, Go-
lige proceri giganti morteis infect, inornis armato;
idque unius lapidis emissoine, unde incredibilis
Israelis hilaritudo exorta est.*

In idem.

*Ante Philistæorum cuneos prosiliens barbarus,
provocabat ad singulare certamen virum bello in-
structissimum, qui visu quidem horribilis erat, sed
ab exili Davide prostratus est, a quo percussus iste,
et extensus immonsum terre spatiu sternebat.*

De mutuo Davidis et Jonathæ amore.

*O quam prolixa est tui animi benignitas, o Jon-
atha; exploratum habes puerum Davidem perbelles se-
gessisse, eumque propterea cum primum vidisti,
habuisti in intimis, humillimum pastorem, proles
regia.*

Eīc τὸν αὐτόν.

Ωύς δρα ἐσθλὸς ἀνὴρ φλαύρῳ ἐπιμιγεται ἀνδρὶ,
Ἐσθλὸς δὲ ἐσθλὸς θοικε, κακῷ τε κακής, φίλος εἶναι.
Ἡ τὸ βλέπε τόνδε φέριστον Ἰωνάθαν, υἱόν Σαούλ,
Δαβὶδ τῷδε φέριστῷ δμῶς τὸ φιλότητι μιχέντα.

Eīc Δαβὶδ λαβόντα Μελχὸλ τὴν θυγατέρα Σαούλ γυναῖκα, ἀγθ' οὐκ ἤτερης πρὸς Σαούλ ἑκατὸν ἀχροσύνης ἀλλοφύλων.

Ἄγεις ἑκατὸν Δαβὶδ ἀχροσύνης
Τῷ σῷ βασιλεῖ, συμπλακεῖς τοὺς βαρδάροις,
Καὶ τὴν ἐκείνου παγκάλην θυγατέρα
Τὴν ταῦτα Μελχὸλ εἰς γυναῖκα λαμβάνεις.

Eīc τὸν αὐτόν.

Μελχὸλ ἀριστοπόντεια, Σαούλ θυγάτηρ βασιλῆος,
Οὓς δρα σῶν λεχίων ἐπιβήμενον εὔρο ἀνδρα
Πάγχυ τεού γενέτου βασιλεύτερον. Αὕτηρ ἀπαίσα
Θηλυτέρη σε τέθηρ, ὑπὸ δὲ δμωτα βάσκαντα βίλλει.

Eīc τὸν ψθόνον Σαούλ τὸν εἰς Δαβὶδ.

Τί γάρ παροινήσαντε τῷ Δαβὶδ, λέγε
Σαούλ πονηρὲ, δυσμεναῖνες χρυψίως;
Καὶ ταῦτα γαμδρῷ τυγχάνοντε γνησίω,
Καὶ τοῦ κακοῦ σε πνεύματος λυτρουμένῳ.

Eīc τὸν αὐτόν.

Τίττε, Σαούλ κακόμητι, κακὸν κάρα, δύσθεα ἔξεις;
Τίττε λυγρήν πραπίδεσσι τεῆς κάρι μῆτιν ὑφαίνεις,
Δαβὶδ ἀποκτεύειν μεμαῶς τὸν δμόδυγα Μελχὸλ;
Οὐ μὲν ἀποκτενεῖς, ἕπει οὐ τοι μόριμός ἔστιν.

In idem.

*Nunquam cum flagitioso vir honestus societatem C
lubabit, sed honestum honesto, malum malo amicūn
esse addebet; enimvero Saulis filium optimūm
Jonathān vide cum optimo Davide amicitia dēxu
conglutinatum.*

De Davide in uxorem accipiente Michol Saulis filiam pro qua centum Philistiorum p̄e utia Sauli atulit.

Centum affers præputia, o David, Sauli regi tuo,
post manus cum barbaris generose consertas, ejusque
per quam speciosam filiam puellam Michol in
uxorem accipis.

In idem.

O Michol, optimum nacta maritum, Saulis regis
filia, quam in thalami tui consortem virum incidi-
sti tuo omnino parente augustiore; porro te uni-
versus mulierum sexus deminatur, teque videns,
subinvidet.

De Saulis odio in Davidem.

Quid enim petulanter egit David, effare flagitiō-
sissime Saul, ut illi latenter inimiceris? idque, cum
tuus sit legitimus gener, à quo spiritus nequam
vexatione liberatus es.

In idem.

Quorsum, o male consulete Saul, impia patr̄as, o
malum caput? quorsum perniciose mente consilia
orditis, cum Davide maritum Michol de medio
tollere satagis? Ei vitam non adimes, cuius nondum
fatalis est hora.

*A Eīc Δαβὶδ φεύγοτα ἐκ προσώπου Σαούλ, προ-
πεμπούσῃς αὐτὸν τῆς Μελχὸλ.*
Ναὶ σῶζε σου τὸν ἀνδρα, Μελχὸλ, εὐδίκως,
Βουλὲ; Εἰς πατρὸν ἀκύρου τὰς ἀδίκους.
Ναὶ φεύγε, Δαβὶδ, τοῦ Σαούλ τὴν μαίναν,
Καὶ πρὸς Σαμουὴλ σπεῦδε τὸν χρίσαντα σε.

Eīc τὸν αὐτόν.

Δαβὶδ δὲ ἐκ θυρίδος καταπέμπεται, ἐν δὲ οἱ ήτορ
πάλλεθ' ὑποτρομέοντι Σαούλ κίτον, ἀλλὰ καὶ ζυπῆ;
γούνας κραιπνοτόροςι περὶ στίβον; Ἐργα τὰ Μελ-
χὸλ,

Τοίν ἀπαντει δάμαρ δὲν κανά δέμνια βαίνοι.

*Eīc Δαβὶδ, δωκες φεύγων δοξολος ηξάτησεν
Ἀβιμέλεχ τὸν λερέα, καὶ ἐλασε παρ' αὐτοῦ
δρυον καὶ Ἐλφος.*

*B Ἀβιμέλεχ, δέδεξο τὸν Δαβὶδ μόνον
Ἄπο προσώπου τοῦ Σαούλ πεφευγότα.
Καὶ δές μὲν δρυον, δές δὲ καὶ τέμνον ἔισος;
Οὐδὲν φαγὼν χρήσαιτο καλῶς τῷ ξιφε.*

Eīc τὸν αὐτόν.

*Ω ποτ' ἀπὸ πτολέμου νεήλυδε τὰς μυριάδας
Παρθενικαὶ χαρίσαντο, Σαούλ δὲ τε τὰς χιλιάδας,
Οἴος δέδρι πρόστιοι τῷ Ἀβιμέλεχ Ιερῆι,
Οἵ δέ οἱ δρυον ἔδωκε, καὶ ἔδυνετ' ἀκινάκην.*

*Eīc Δαβὶδ ἐμβαλότρα τῇ Γέθ πόλει κατὰ τὴν
φυτὴν, εἰτ' ἐσει ἐγνωσθει τοῖς ἐκεῖ, τρέψατε
ἴσιντον εἰς ἐπιληπτον, καὶ οὐτως ἀπολυ-
θέτα.*

Φεύγων, δὲ Δαβὶδ, τῇ Γέθ ἐμβάλλεις πόλει.

*In Davidem a facie Saulis ausfugientem, praemissō ei
nuntio a Michol.*

Ita sane maritum tuum bene merentem servato,
Michol, et injusta patris consilia irrita facito, ita
sane Saulis insipientiam devita, David. Et ad eum,
qui te inunxit, Samuelem, curriculo te confer.

In idem.

Ipse David e fenestra demittitur, eique pectus
Saulis bilem subtementi concutitur, sed tameu
ctissimis pedibus viam decurrit; quod opera Mi-
chol ab eo præstitum; ejusmodi mulier conjugales
unicuique thalamos ineat.

*De Davide, quemadmodum inermis ausfugiens, Abime-
lecho sacerdoti imposuit, pane et gladio ab eo ac-
cepit.*

*D Abimelech, Davidem amicabiliter excipe, solam
a facie Saulis fuga se proripientem; panem ei por-
rige, cedo et acutum gladium, uti comesto pane,
gladio viriliter utatur.*

In idem.

Cui recenter e militia regresso decem mīlla vir-
gines indulserant, Sauli vero mīlle, jam solus Abi-
melechum sacerdotem convenit, a quo pane, et acu-
to ene donatus est.

*De Davide in civitatem Geth inter fugiendum ingresso
ubi, cum ab oppidanis subinde recognitus esset,
se in furiosi speciem immutavit, eaque ratione eva-
sit.*

*O David, in civitatem Geth profugus incurris,
sed agnitus atrabiliarum forentem simulias, necnon*

Γνωσθεὶς δὲ σαυτὸν εἰς μεγάλοιον τρέπεις,

Ἄσημα φωνεῖς, καὶ τὸν ἀφρὸν ἐκπτύεις.

Τῶν τῆς ἀνάγκης ποικίλων σορισμάτων!

Εἰς τὸ αὐτό.

“Ωσατε τόνδ’ ἐπιληπτὸν ἀπὸ σταθμοῦ θυράων,
Παιδεῖς ἡμοί· δεινός μοι ἐν ὁρθαλμοῖσιν ὄραται
Κείμενο; ἐν δαπέδῳ, σιλεοῖ δὲ μιν ἀμφικέχυνται
Χειλεος ἐκπιδύοντες, ἀτάρ γ’ ἀσχήμων πάσχεις.

*Εἰς Δαβὶδ συλλαβόντα ἐν σκηλάω τὸν Σαοὺλ
καὶ καταλιπόντα τῷ ἀποτεμεῖν τι μικρὸν τῆς
διπλοῦδος.*

Σαοὺλ πνέει πῦρ κατὰ Δαβὶδ ἀδίκως,
Καὶ Δαβὶδ αὐτὸν συλλαβὼν οὐ κτενύει
Σύζει δὲ μικρὸν ἐκτεμών τοῦ μανδύου.

Τῆς χρηστότητος! τῆς ἀνεξικακίας!

Εἰς τὸ αὐτό.

Σπείει ἐνι γλαφυρῷ φεύγων προσέλιυθε Δαβὶδ·
Αὐτάρ δὲ οἱ κοτέων ἐπελήλυθεν θντερα Σαοὺλ,
Οὐδὲ μιν εἰσενθῆσε· νόσησε δὲ Δαβὶδ ἱκενόν,
Οὐδὲ ἔκτεινε νοήσας, τεμῆμα δὲ ἀφείλετο πέπλου.

Εἰς τὴν θαρήρην Σαμουὴλ.

Κείται Σαμουὴλ ὁ βλέπων νῦν οὐ βλέπων,
Τὴν μὲν σκοτωθεὶς τὴν κατ’ αἰσθησιν κόρην,
Τὴν δὲ προφῆτιν σχών προφητικωτέραν.
Θρηνεῖ δὲ τοῦτον οἶκος Ἱεραὴλ ἀπας.

Εἰς τὸ αὐτό.

Καὶ σε βίᾳ θανάτοιο βίησατο, διε Σαμουὴλ,
Καὶ σὺ μετὰ χθονίσαις τὸ μὲν τέλος εἴρεο πότερον·
Αὐτάρ ἐγώ τοι ἀδάνατον τὸν φρεστὸν ἥσιν ἐνώμων.

*et stolida verba effutiens, salivam expuis: o quam
versatilis est, et multiplex necessitatis solertia!*

In idem.

Hunc comitiali morbo correptum a januæ postibus
eliminate, famuli; ipso molestus aspectu in nostros
oculos se importunus obtrudit; eum in area jacentem
salivæ turpissime conspergunt scaturientes e labiis;
deinde invenusta quæque, et illiberalia patitur.

*De Davide Saulem, apud speluncam, in manibus ha-
bente, quem, præcisa chlamidis ora, elabi sinūt.*

Saul injusti furoris faces in Davidem evomit, quem
comprehensum non interfecit David, sed penulce
præcisa lacinia incolumem emitit. O quanta beni-
gnitatis et tolerantiae laude pollebat!

In idem.

In arcuatum speluncæ forniceum prior successit
David profugus; cui obiratus Saul postea speluncam
ingressus est, qui a Davide notus Davidem non
agnovit, seque ab occidendo abstinuit qui noverat,
pallii particula erupta.

In Samuelis obitum.

Samuel videns, jam non videns jacet, et sensu
oculorum obtenebrato cæcūtīt, propheticam tamen
pupillam oculatiōrem habet; quem demortuum do-
mus Israel lamentis, et ejulationibus prosequitur.

In idem.

Et te fati necessitas violenter oppressit, divine
Samuel, et mortis exitum cum cæteris mortalibus
offendisti: exterum ego te, apud animum meum,

A Οὐδὲ ἀθάνατος ἦνς, οὔνεις δὲ τε καὶ σὺ Σαμουὴλ.

*Εἰς Ἀβιγαῖλα τὴν γυναικα Νάβαλ, ητις δριζό-
μενος κατὰ τὸν ἀνδρὸς αὐτῆς τὸν Δαβὶδ,
δώροις ἡμέρασε, καὶ θυτερογ γυνὴ τὸν Δαβὶδ
τέτονετ.*

“Ἄνερ ποντὶκὴ τῆς Ἀβιγαῖλας Νάβαλ,
“Ω; εὐχαρίστει τῇ γυναικὶ τὸ μυρία,
Δι’ ἣς σέσωσας τὴν Δαβὶδ φορῶν πάθην,
καὶ αὗτε θανάτησας οὐ μακρῷ χρόνῳ.

Εἰς τὸ αὐτό.

“Ἄθρεις τὴνδ’ ἐπ’ ἔνου βεβαίαν, ξενε, γυναικεῖ,
“Ἄθρω· ἀτάρ τι οἱ δνομοί”; Οὖνομά εἰς Ἀβιγαῖλα,
Οὐνεκα δὲ ἀνδρὸς διοί λιτάζεται, οὐδὲ ἀφάμαρτος·
Μικρὸν δον δὲ δάμαρ κληθῆσεται, οὐ πονιάται.

*Εἰς Δαβὶδ, δκως, μύρος προσβαλὼν τῷ Σαοὺλ
κοιμαψέωρ, οὐκ ἀπέκτεινειται αὐτόν.*

Δαβὶδ, τι μέλεις; Τι βραδύνεις τὸν φόνον;
Τιδὲ τὸν ἔχθρὸν ἐν χεροῖν λαβὼν ἔχεις.
Μή γάρ ὅπλισθω κατὰ Χριστοῦ Κυρίου.
Τῆς πραστήτος, τῆς ἀμηνησικακίας!

Εἰς τὸ αὐτό.

“Ω μέγα τολμῆν, θραυσκαρδιώτατε Δαβὶδ,
Μούνος ἐπ’ ἀντιθέσιν μεγαπληθέα ἐρχεταις έσμδν,
Μούνος, μηδὲ Σαοὺλ πέρι δειδίας; ἔχθρῷ δλάστω;
Δειδία, πλήν μοι χειρες; ἀρηγόνες εἰσὶ Θεοῖο.

*Εἰς Σαοὺλ δεδμενον τῆς ἀγγαστριμύθου ἀνεγε-
κείν αὐτῷ τῷ Σαμουὴλ.*

“Ο χθὲς προφήτης, καὶ λαλῶν τῷ Κυρίῳ,
Ἐγγαστριμύθῳ νῦν λαλεῖς γραδίῳ.

*C iminoritatem esse credebam; sed neuliquam immor-
talis es, qui in vivis esse desieris.*

*In Abigail uxorem Nabal, quas Davidem marito suo
tekementer offensum munere propitiata est, ac pos-
modum in Davidis uxorem evasit.*

O Abigail marje flagitiosissime Nabal, sic in-
nitas uxori tuæ repende gratias, cujus intercessus
servatus es, cladem a Davide infligendam fugiens,
tameisi non multo post ipse vita concesceris.

In idem.

Hanc mulierem vides, o hospes, asino insidentem?
video; sed quod ei nomen? vocatur Abigail, que
pro marito suo deprecata non lusit operam; nam
paulo post ejus quém interpellat, uxor vocabitur.

*D e Davide, quemadmodum solus in dormientem Sau-
lem incidens, eum non interfecit.*

Quid dislers, David? Quid Saulēm cunctaris inter-
ficer? eccum in manibus tuis hostem destines. At
ego armatas in christum Domini nunquam manus
imminūtam. O quanta injuriarum oblivio, quanta be-
nignitas!

In idem.

O grande facinus! generosissime David, solus in
numerossissimam hostium multitudinem irruis, so-
lus, nec Saulēm hostem injuriosum subverteris?
vereor quidem, sed manus Dei mihi sunt auxilio.
*D e Saulē mulierem Pythone corraptam roganis, u-
Samuel suscitarei..*

O Saul, qui non ita pridem propria oras, cum-
que Deo colloquebaris, nunc velut Pythone ha-

Ο τὸν Σαμουὴλ ζῶντα μὴ ζητῶν βλέπειν,

Ζητεῖς βλέπειν θανόντα; Τῆς ἐμπλῆξας!

Εἰς τὸ αὐτό.

Ορθίος εἰς Ἀΐδαο βλέπων ἀνάσται Σαμουὴλ.

Θηλυστέρη γάρ μιν βίσσαστο νερτερόμαντις.

Λυγρὴ δὲ θέσφατ' ἔπειτε Σαοὺλ ἀδίκῳ βασιλῆς.

Τῶν δέ κεν ως κατάκουστε Σαοὺλ, φίλα γούνατα λῦτο.

Εἰς τὸν Θράτορ Σαοὺλ καὶ τῶν τάκτων αὐτοῦ.

Ὄρδες τὸ τέρμα τοῦ κακῶς ζῶντος, ξένε;

benisi loqueris; tu qui Samuelem, dum viveret,
videre non laborabas, demortuum videre satagis.

O quanto stupor!

In idem.

Rectus ex inferis emergit propheta Samuel; nam
mulier demonum ope futura divinans eum adigit,
qui Sauli regi iniquo tristia fatus est oracula, qui-
bus auditis, Saul viribus dissolutus est.

In Saulis et liberorum eius obitum.

Male viventis exitum animadvertis, o hospes:

Α Συσφάττεται μὲν τοῖς θαυτοῦ τεκνίοις,

Κορέννυται δὲ καὶ θανόν πλατοῦς γέλω.

Τὰ τοῦ Σαούλ ἐνδικά φημί σοι πάθη.

Εἰς τὸ αὐτό.

Σκατε Σαούλ, τάδε τοι κακής ἐπίχειρα μυρίης,

Πότιος ἐν ἀλλοφύλοις μετὰ τρισσοῖς τεκέσσοι,

Τῶν ἄγω οὗτινα δῆλον, Ἱωνάθαν δὲ δόλούζω

Μούνον· οὐ γάρ ζωὶς Δασίδι περιφίλατο δῆλων.

una eu:n suis liberis morte crudelissima multatur,
et occisus effusis afflant maledicorum cachinnis
exsibilatur; et hanc, quam enarrō, Saulis est meri-
tissima clades.

In idem.

B Sæve Saul, hoc immense tuæ malignitatis opera
præmium est: una cum tribus liberis inter barbaros
in fata concessisti; quorum non aliud ego præter
Jonathan deploro unicum, qui Davidem prolixo
præ aliis affectu prosequebatur.

ΒΑΣΙΛΕΙΩΝ ΔΕΥΤΕΡΑ.

LIBER SECUNDUS REGUM.

Εἰς τὸν Σαούλ καὶ Ἰασθόθαρ θρῆνον Δασίδ.

Nat τὸν φίλον μὲν δακρύεις; Ἱωνάθαν,

Τὸν δὲ ἔχθρον, εἰπὲ, πώς θανόντα δακρύεις;

Ἄναξ γάρ δὲ, δνύρωτε, χριστὸς Κυρίου.

Τῆς συμπαθοῦς σου τούτο τὸ Δασίδι δακρύεις.

Εἰς τὸ αὐτό.

Γείδουε σκιδεντα κατ' οὐρα μήποτε δμδρος!

Αἴθερθεν προπίσσοι, μηδὲ φεκάς ίνδροσος Ελθοι,

Οὐνεκα τοῖς ήνι πικρός Ἱωνάθαν Ἑλλαβε πότμος,

Δουρδ; ἀπ' ἀλλοφύλων κατὰ κρατερήν θαμηνην.

Eἰς Ἀβεννήρο τὸν ἀρχιστράτηρον Σαούλ, δε,
ἀποκτείνας Ἀσαὴλ τὸν ἀδειάρο τὸν Ἰωάν,
επειτα σπενδόμενος τῷ Δασίδι, ἐφοεύθη ὑπὸ^τ Ἰωᾶ.

Κτείνετε, Ἀβεννήρο, Ἀσαὴλ, ἀλλ' ἐν μάχῃ.

In Davidem Saulis, et Jonathanē ſata lamentantem.

Merito sane, qui te propense adamabat, lacryma-
tis Jonathan, hostem vero pereimpium qui sit ut
deilebas, ellare? Quod rex foret unctus Domini, e
homo: quantum isthuc commiserantil est animi,
o David!

In idem.

In umbrosos Gelboe montes nunquam imber ex
aethere decidat, nec roris stillæ superveniant, quod
in eorum jugis acerba mors invaserit Jonathan
barbarorum hasta, in acerrimo congressu dimican-
tem.

In Abner magistrum militiæ Saulis, qui occiso Asaee
Joabi fratre, inita postea cum Davide amicitia, a
Joabe confosus est.

Asaee eneas, o Abner, sed in procinctu; ejus

Toύτου δὲ ἀδειάρος ἐν δόλῳ στοινύεις

Δασίδι στρατηγὸς τὸν Σαούλ στρατηγέτην.

C Τῆς φύσεως γάρ ἐκδικεῖ τὴν αἰσχύνην.

Εἰς τὸ αὐτό.

Tίς ποθ' ὁ χλαυθμὸς δρωρε μεγάστονος; 'Εν δὲ βα-
[σιλεὺς

Στείχει δακρυχένων, αὐχήν δι οἱ ές χθόνα νεύεις;

Δασίδι δὲ δοτενάχιστε λυγρῷ περὶ πότμῳ Ἀβεννήρ,

Όν φι χολωσάμενος περὶ κάσει πέψεν Ἱωάν.

Eἰς τὸν Ἰασθόθαρ τὸν νιόν Σαούλ, δικας τῆς
θυνταροῦ αὐτοῦ ρυσταξάσης εἰσῆλθε τις ἔχθρος,
καὶ ἀπέκτεινεις αὐτόν.

Ο μήν Ἰσδοσθὲ τὸν Σαούλ τὸ παιδίον,

Ἀρξας ἀδικιας τοῦ πατρὸς; τεινηκότος

Ἐκ τῆς Ἀβεννήρο τοῦ φίλοι συνεργίας,

Νῦν γοῦν ὑπέσχεν ἐνδικώτατον φένον.

D vero frater subdole te interficit Saulis militiae præ-
fectum, Davidis militiae præfectus, ultus injurie
probrum, quæ naturæ nexu ad se pertinebat.

In idem.

Quis iste lamentabilis fletus erumpit? Quis præ-
terea rex suis incedit lacrymis, cuius in terram
pronœtūlant cervices? Est David, qui super lu-
cruosissimo Abneris sato, pædore afficitur, quem
Joabus ob interfictum fratrem offensus interfecit.

De Isboseth Saulis filio, quemadmodum obdormiente
ejus ostiaria, perduellis quispiam introgessus cum
intererit.

Isboseth Saul quidem filius cum, e vivis exemplo
patre, injuste imperitasset Abneris amici efficacis-
simu administriculo, justa nunc tandem nece mactatus
est.

Εἰς τὸ αὐτό.

Μήποτε νωταλένην νοὸς ἀνδοτέρησι θύρησιν
Ἐνστήσῃς πυλαωρόν· διὰ γάρ, τάλαν, αὐτίκα δαιμόνιον.
Τὴνδε λαθών σε φίλα τὸν νῦν ἀπὸ καρφατὸν ἀμέρος·
Μάρτυς δὲ μῆν Ἱανοσθή, φίλην κεφαλὴν ἀπολέσσει·

Εἰς εἴηντας θαυμάσιους Δαβὶδ.

Τὸν δὲ σὺν χθὲς Ἰσραὴλ βασιλέα,
Τὸν διμοισυν χθὲς, νῦν δόξηληρον βλέπε·
Αὐτοπροαιρέτως γάρ Ἰσραὴλ ἄπαν·
Εἰς αὐτὸν ἤχει, τοῦ Σαοῦλ τεθνηκότος.

Εἰς τὸ αὐτό.

Μετραχα μὲν σε Σαμουὴλ, Δαβὶδ, ἔχρισσεν δινάκτα,
Πλὴν τριακονταέτηρος ὅλης ἑπένης βασιλεῖης.
Χριστοῦ δέρ' ἡς τύπος, δε τριακοστῷ ἐνι κύκλῳ
Ἡελίου, μέγα κάρτος ἡῆς ὑπεδείξατο ἀληῆς.

Εἰς Ὁζὴν τὸν ἀγάμενον τῆς κιβωτοῦ ἀποκλίων.
καὶ ἐπὶ τοῦ καραρχῆμα θανόντα.
Ἐν τῇ κιβωτῷ τοῦ Θεοῦ τόσον σέβας,
Ὄς καὶ τὸν Ὁζὴν ἐξ ἀρχῆς θανεῖν μόνης.
Τῷ τῆς κιβωτοῦ Δεσπότῃ πόσον σέβας;
Φρίκεω τὸ μὲν οἱ προσίμων οὐ πρὸς ἀλιαν.

Εἰς τὸ αὐτό.

Μή ποτ' ἐπ' εὐαγέσσονι ἀνυγένει δάκτυλα βάλῃς·
Τῆκος γάρ θανάτου ὀλοὴν περιδειδίθε κῆρα,
Ὕμος ἀφῆν πιτάσοις, καὶ δικαιοὶ ὁδε καὶ Ὁζὴν
Ὄλετο, θειοτέρην ἐπὶ κιστην δάκτυλα τείνας.

Εἰς τὸν Δαβὶδ προροχούμενον τῆς κιβωτοῦ.
Εἰ τις βροτοὶς δρχῆσις ἔστιν ἀμύμαν,

In idem.

Nunquam somniculosam intra mentis penitissimas fores ostiarium colloces. Ab I enim miser, evestigio demon, quem illa nescit, te mentis acie privabit; locuples mihi testis Isboseth, charis obtruncatus cervicibus.

In Davidis regnum.

Qui beri dimidia tantum regni parte rex Israelis erat, nunc integra ejus hereditate potitum contemplare; universus quippe Israel spontaneis sententiis ad eum se confert, idque post Saulis obitum.

In idem.

Dum junior essem, in regem te inunxit Samuel, o David, sed tricesimum agens annum ad totius imperii gubernacula proiectus es; figuram enim Christi præferebas, qui triceno solis confecto circulo iniristicas suæ potestatis vires edidit.

De Ozia, qui indignè arcā fæderis attractans extemplo exstinctus est.

Tanta est arcæ Dei majestas, ac veneratio, ut vel ex solo contactu Ozan occidat; quantus porro ipsius arcæ Dominus exhibendus est cultus? horrebo deinceps ad eum citra dignitatem accedere.

In idem.

In sacra nunquam profanas manus audenter iniicias, tunc enim funestissima mortis calamitatem formida, cum extenta manu ea continges; sic Ozan misere disperit, in divinam arcain manum protendens.

In Davidem coram arca Dei præstantem.

Si qua mortalibus salutio laudabilis est, Davidis

Α Ἡ τῶν Δαβὶδ δρχῆσις ἔστιν ἀμύμαν·

Οργούμενος γάρ τῆς κιβωτοῦ πρεπεῖται,
Ἀνατρεχούσης εἰς τὸν ἀρχαῖον τόπον.

Εἰς τὸ αὐτό.

Μελγόλι ἀριστοποσεια, τι μέμφεαι φαρακοῖτη;
Οὐνεγ̄ ὑπὲρ κιστῆς ἱερῆς περὶ κιβῶτα παῖει;
Οὗτοι κακὸν τόδε βέβει, οὐδὲ ἀπρεπὲς βασιλῆι·
Χαρδίς θειοτέρης δὲ τραχὺς σάφα δεῖχνυσι σῆμα.

Εἰς Μεμφιστόδελον πιλὸν Ἰωνδίλιον. διὰ γαλῆ
ὄντα σύμσιτον ἐστιντοῦ ἐποιησον δαβὶδ διὰ
τὸν χατέραν αὐτὸν.

Ἄτελος τὴν ἔρκον καὶ θανὼν, Ἰωνάθαν,

Νοῦ δὲ ἔργων τερματούμενον βλέπε·

Μεμφιβαδίλ γάρ παῖδα σὺν τὸν κυλλόπουν
Ὀροτράπεζον ἐν βασιλείαις ἔχει.

Εἰς τὸ αὐτό.

Μεμφιβαδίλ τρισδάστα, ταλάντατα, κυλλοπόδιον,
Ἐσθλοῦ εἰνεκα πατρὸς διδόθρονος αὐτῷ δινάκτει
Ἴεο, καὶ σμαστοῖς ἐπὶ ξυνὸν Ἐρχεο δείπνον·
Ορκος γάρ Δαβὶδ καὶ Ἰωνάθαν Ἑλλασ τέρμα.

Εἰς εἴηντας Βηρυσαβεδ μοιχειαν Δαβὶδ, καὶ τὸν φύρον Οὐρέον.

Ω; ἀπόλοιτο τὸ πᾶς γάμως καὶ πᾶν λέχος!

Κακὴν γαμεῖς, ποινιμον εὐρήσεις βλον.

Καλὴν γαμεῖς, θάνατον ἀντικερδάνγες

Τὸν Οὐρέον θάνατον, εἰ βούλει, σκόπει.

Εἰς τὸ αὐτό.

Θηλυκὴν ποτ' ἐνχρους πλύνετο ἀμφὶ λοετρῷ.

certe, nullius debet reprehensionis aculeo persiringi: lætissimis enim tripudilis exsilit, arcam prædens in sedes olim sibi destinatas regredientem.

In idem.

O Michol, optimum naœla maritum, quid eam subeannas, quod coram arca, comica saliatione peccantius exciliat? nihil contra mores, aut regie dignitati alienum admittit, sed luculentam gaudii significationem propalam ostendit.

In Miphiboseth Jonathæ filium, eumque clondum, quem David mensa regia secum vesci, ob memoriam parentis induxit.

Vel post exequias tuas, o Jonatha, Davidem sacramentum nunc opere præstantem, intuere; filium enim tuum distortis claudicantem posibus regius epulis, in mensa sua, liberaliter accipit.

In idem.

O ter, et plures infelix Miphiboseth, miserrime loripes optimi causa parentis, in eodem solio, regi asside, et cum eo vescere in communis epulas admissus; nunc enim Davidis et Jonathæ fœdus effectum sortitur.

In Davidem adulterium cum Bersabea, et Uriæ cedem.

O utinam omnis nuptiarum consuetudo obsoleter! Malignam accipis? toto vitæ decursu te punirebit. Formosam ducis? Lethi mercedem forte reportabis. Uriæ perempti exemplum, si vis, attenitus excute.

In idem.

Decenti colore mulier in balneo lavabat, quam

Οὐραστούς κρυφαίοις τὸ δὲ Δαεῖδ μιν ξεσθε προκύπτας, Καὶ βάλεν ἐς κραδίην, ἀνὰ δὲ ἔννα δέμνια κλίνθη. Τὸν δὲ σρα οἱ λεχέων ἀπίθημεν Οὐράνια ξετα.

Εἰς τὴν γέννησιν Σαλομῶν.

Θελεις ίθεν γέροντα νήπιον βρέφος; Τὸν Σαλομᾶν, ἀνθρώποις, τεχθέντα βλέπε. Γηράς γάρ εἰς φρόνησιν αὐτῷ τῷ τόκῳ, Ής τὴν σοφίαν τῷ Θεοῦ δεδεγμάνος.

Εἰς τὸ αὔτοῦ.

Βηρσαβεκ, χθὲς ίκλας; Ιψ' υἱόν πρεσβυγενέθλω, Οὐνακτὶ οἱ θεατόντων σκοτεῖν νέφος δσσε κάλυψε. Σήμερον αὐτεῖ χόρευσον ἡρ' υἱόν λοισθογενέθλω, Τὸν Σαλομᾶν ἐκάλεσσας, ἀπέρι βασιλεύτατος έσται.

Εἰς Ἀμών γῆματα τὴν δαντοῦ ἀδελφήν, καὶ ὑπὸ Ἀβεσσαλῶμ δακοτανθέττα.

Καλῶς οφείλει τὸν μεμαλακισμένον, Ἀμών πονηρή, καὶ νοσεῖν τὸ υποκρίνη. Νοσεῖς; γάρ διτά τὴν ἐρωτικὴν νόσον, Η καὶ πατεστρέψεις σε πολλῷ τῷ τάχει,

Εἰς τὸ αὔτοῦ.

Συγγενῶν λεχῶν ἐπιβαίνεις, ἔθλις Ἀμών, Οὐδὲ φύσιν τρομάνειν, οὐδὲ δλικίμα δάκτυλον ἀδελφοῦ Ἀβεσσαλῶμ· ὁ δὲ σοὶ ἐπιχώδεται οὐκέτ' ἀνεκτῶς, Ἀμών ποτέρι μεστέτω δὲ χέρας τῷ αἰματὶ δεύσει.

Εἰς τὸ κλάσμα Ἰωάννου, δὲ ἐπίλσατο ἐπὶ τῷ συμκαθηδηῆται Ἀβεσσαλῶμ ὑπὸ Δαεῖδ.

Χαροίς, Ἰωάννος, τοῦ σοφίσματος χάριν,

fortius oculis, et obliquato capite prospexit David filius amorem in cor immisum concipiens, quo in C communi lecto decubuit, ejus thalami consorte Urta de medio sublato.

In Salomonis natalitia.

Is animo habebit infantulum jam prudētia senem intueri, o homo? Salomonem in lucem editum considera; ab ipso enim partu, intelligendi facilitate maturerach, ut qui sapientiam largiente Numine, accepisti.

In idem.

Hec doloris sensu confecta eras, Bersabea, super maiore natūrā filio, quod ejus oculos tenebricosa mortis nubes obduxisset; hodie vero recente nati illi causa latenter exsili ei Salomoni nomen indidisti, qui rex omnium potentissimus erit.

In Ammonem īcesta cum sorore libidinē contamnatum, et ob Absalone ferro sublatum.

Quam belle te invalidum communisceris, Ammon acceleratisime, te quoq; ægritudine confectum vafre simus: revera doles, sed amatorio morbo, qui te quamprimum, nisi caveas, oppressurus es.

In idem.

Consanguineum thalamum concendis. Intellex Ammon, naturam nihil veritus, nec præpokentes manus fratris Absalonis, qui implacabili in te odio efferratus, medias inter opulas tuo sanguine manus irrigabit.

In simulationem Iacob, quam, quo David cum Absalone mitis ageret, ementitus est.

Bene tibi sit, a Juab, commentitii cui consilii

PATROL. GR. CXXXIII.

Α δι' οὐ λέμακας Ἀβεσσαλῶμ τῆς πλάνης, Καὶ τὴν πατρικὴν ἰδέαν οἴπω βλέπῃ, Μή τοῦ θυμοῦ σβεσθέντος ἀκμὴν εἰς εῖλος.

Εἰς τὸ αὔτοῦ.

Ἀβεσσαλῶμ ποτ' ἐπεφνεν δὲν κάσιν, ἐκ δὲ σρα τῷ ποτε.

Ἐκφυγε χωμένου, τὸν δὲ δρ' ἐλέηρεν Ἰωάννον· Χελεσι δὲ ἀλλοτρίοις έθος ἐποφίσσατο μύθους, Καὶ πάλιν ἐς γενέτα τὸν νίφα κάθησε κόλπην.

Εἰς τὸ εἰδὼς Ἀβεσσαλῶμ,

Ἀβεσσαλῶμ κάλλιστε τῶν μειραχίων, Καὶ διπλά πρόσωπα, καὶ καλὰς αὐχεῖς τρίχας, Ἄλλος οὐχὶ καλὴν εὐτυχεῖς καὶ καρόται· Εἰ τοῦτο γάρ δην, παντελῶς δὲ εὐτυχοῖς.

Εἰς τὸ αὔτοῦ.

B Δεῦρο μοι ἐγγὺς ἦν Ἀβεσσαλῶμ δέρκεο, μῶμε, Εἰ τί που ἥλικιν μωμήσει, ή δέμφας ἀπαν, Ήτι χέρας βριαράς, ηδὲ χρυσοῦς πλοκαμίσκους, Οὐ μιν ἐγὼ μωμήσομ', ἐπεὶ καλὸς ἐστιν ίδεσθαι,

Εἰς τὴν ἀκοστασιαν Ἀβεσσαλῶμ,
Ον διδίνεις πρὶν, νῦν ἐγέννησας φθόνον, Ἀβεσσαλῶμ δάοικε, καὶ θήγεις ξίφος, Φεῦ! κατὰ πατρὸς, οὐδὲ γιγνώσκεις τὸ τέλος
Ος τῷ Θεῷ χειρὶ ισχεῖς τῆς σῆς πλέον.

Εἰς τὸ αὔτοῦ.

Καινότατος πολέμου δὲ τρόπος· οὐδὲ ἀποστάς Χείρα κινεῖ κατὰ πατρὸς, δὲ σρα τρομέων ἀλεῖνες

C causa, quo Absalonem, ultro citroque vagantem, exilio exemisti; tameis nundinū ei integrum si patris aspectu frui, ira æerbitate non omnino per tempus extincta.

In idem.

Fratri suo aliquando mortem intulit Absalon, qui patrem iratum declinavit, donec eum Joahus ad misericordiam flexit, sermonibus suis in mulieris ore astute compositis; qua rursum arte in parentis sicutum reduxit filium.

In Absalonis formam.

O Absalo, decennissima omnium juvenum forma prædicta, oh castigatissimam faciem, et aurei capillitatis pulchritudinem gloriaris; sed non una etiam pulchra tibi mens prælegata est, quam si nactus es, perbeatus eras futurus.

In fulgi.

D Adesdum Mome subsannio, proximo accedens Absalonem contemplare, sicuti vel staturam, vel corporis lineamenta omnia reprehendas; vel manus valentissimas, vel aureos capillorum cincinno: nihil in eo castigandum habeo, quod omnia si visu pulcherzinius.

In defensionem Absalonis.

Quam parturiebas autea, nunc invidiam paris, Inique Absalo, jamque mucronem exaevis, τοι τοι, adversus parentem; nec interca persentis divinas manus tuis longe præpollere.

In idem.

I Inauditum belli genus; perduellis filius, ac proditor manus adversus patrem conserit, qui conster.

Ούρεος ἐν βίσσαις, τὴν δὲ πιδὸν Ἑλλαῖς καὶ οὐκ;
Αὐτὰρ ὑπερθε Θεός; τὸν ἀλάστορα τένεσθε;

Εἰς τὴν κατάραν Σεμειοῦ.

Εἰς τὴν κεφαλὴν ἡ κατάρα σου πέσοι,
Ἄφρων Σεμεῖ, καὶ κεκατηραμένος.
Τί γάρ καταρψε, τί δὲ καὶ βάλλεις λίθοις
Τὸν εὐλογητὸν τῷ θεῷ Δασδί; λέγε.

Εἰς τὸ αὐτό.

Λοιμὸς ἀνήρ Σεμεῖ Δασδί τὸν διακτα πέτροις
Κακκεφαλῆς ποτ' ἔπαιεν, ἄρα δὲ ἐπέχεις βρεταῖς.
Τῷ δὲ ἐπιδέλτῳ Ἀβεστὸν κατεκτανέειν μενεάνιν.
Ἄλλαξ ἡ Δασδί δύμως κατερύκανεν ἐστύμενὸν περ.

Εἰς Ἀβεσσαλῶμ μητρύμενον ταῖς καλλαχαῖς
τοῦ πατρὸς δὲ ὑποβολῆς Ἀχιτόφελ.
Ἀβεσσαλῶμ δεῖλαις, τε δρῆς; εἰπὲ μοι.
Τὰ τοῦ τεκνοῦτο, φεῦ! καθυδρίζεις λέχη,
Πιστεῖς διδούλως τοῖς λόγοις Ἀχιτόφελ;
Οὐτας τὸ θεῖον κατὰ σοῦ θήγεις ξιφοῦ;

Εἰς τὸ αὐτό.

Ἀχιτόφελ μέγ' ἀπίστε, σοφὺς μὲν δρ' ἐπλεο εἰπεῖν,
Καὶ πιθανὸς πραπίδεσσιν, ἀτάρ ἀθεωταῖς ἀλλῶν,
Εἰπερ τὸν ἐκ γενέτου λεχέων ἀποέργαθες υἱὸν,
Οὐδὲ ἐ τοῖσθ' ἐπέτελλες ἐνυδρίσαι, αἰσυλα βέζων.

Εἰς Ἀβεσσαλῶμ προτιμῶντα τὴν βουλὴν Χουσὶ
τῆς βουλῆς Ἀχιτόφελ, δέ τε αὐτὸς Ἀχιτόφελ
ἀκήρατο.

Θεοῦ τὸ τυφλοῦν, καὶ βλέπειν ποιεῖν μόνον·
Ἀβεσσαλῶμ εἰς δεῖγμα κείσθω τῷ λόγῳ,

nato animo fugit in montium cavae, interea dum
ille civitatem occupat; sed Deus exitiali filio su-
perne mortem inflxit.

De Semei imprecatione.

In tuas refundantur cervices imprecations tuæ,
o-stule Semei, ac diris devote cur enim convitiis
insectaris, et saxa intorques in Davidem Dei mu-
neribus affluenter ornatum? loquere.

In idem.

Infestus Semci Davidem regem lapidibus in cer-
vices aliquando petiit, diras in eum preces evo-
inen; in quem efferratus Abisai, gestiebat interfici-
cere: sed eum David quamvis ire properantem co-
ercuit.

In Absalonem, persuadente Achitophel, ad patris
concupinas ingressum.

Quid rerum agis, miser Absalo? mihi loquere;
parentis tui lectum debonetas, malum! Achitophelis
consilio tenere persuasus? Omnino divina vin-
dictæ gladium in te exacus.

In idem.

O perquam infidelis Achitophel, sapiens vocari
dignus fuisses et disertus ad persuadendum, tamen si
omnium flagitosissimus, si filium ex paterno lecto
retraxisses, neque per scelus ingens auctor fuisses,
ut illum contaminaret.

De Absalone, consilium Chusi consilio Achitophelis
pluris faciente, unde et ipse Achitophel laqueo vi-
tam siniit.

Dei solius est obcaecare mentes, et illuminare;
Absalon tibi in exemplum esto, dictis fidem actu-

Α Ἔξουθενώτας; τοὺς λόγους Ἀχιτόφελ,
Δεξέμενος; δὲ Χουσὶ τὴν συμβουλαν.

Εἰς τὸ αὐτό.

Ταῦτα σοι ἵστ' ἐπίχειρα φιλοπτολέμων ἐφετμάνων,
Ἀχιτόφελ κακίμητι, λυγρὸς μύρος· ὡς γὰρ ἀκουσας
Χουσὶ σέθεν πραπίδεσσι κεκρυμμένον ἐμπεν' ἀρεια,
Τῆμος διοῦ μὲν ἀκουσας, διοῦ δὲ τὸ ἀπῆγκασ, τάλαν.
Εἰς Ἀβεσσαλῶμ ιλορηθέντα ἐπεργάστη ἐπειδή

σρου, καὶ φυευθέντα.

Θέλω φαλάχαν, ή καλὰς ἔχειν τρίχας;
Εἴ μοι θάνατον προξενοῦσιν αἱ τρίχες.
Ἀβεσσαλῶμ γὰρ μὴ καλὰς ἔχων τρίχας
Οὔκ ἀν ἕλω, καὶ φυευθεὶς ἐφθάρη.

Εἰς τὸ αὐτό.

Tίς ποθ' ὁ ἐκ πλοκάμων τεταυσμένος; οὐκ Ἀβε-
[παλάμω]

Κεινος; Ο δὲ ὡς ἐπάρατος ἐπὶ ξύλου ἐστὶ τανυστεῖς,
Οὐνεχ' ἐφ γενέτῃ φονόδεσσας ἐμβαλε χείρας.
Ἄλλος δὲ μὲν αὐτε σέσωττο, δ δ' ἀθλιον οἰτον ἐπέσκεν.

Εἰς Δασδί ἀριθμήσαντα τὸν Υσραήλ, καὶ περ-
οξύνορτα ἐπὶ τούτῳ τὸν Υσρόν, ὡς τοῦ λαοῦ
μέρος ἀποκτεῖται πολύ.

Άνθ' ὧν τὸν ἀμέτρητον Υσραήλιτην
Δασδί ἀριθμεῖς, καὶ περικλείεις μέτρῳ
Ίδον θεοῦ χεὶρ κατὰ τῶν μετρουμένων,
Εἰς Ορνά τὴν ἄλωνα τὸ ξίφος βλέπε.

Εἰς τὸ αὐτό.

Τριετοῖς ἀμφὶ κακοῖσ μέσος περὶ Δασδί ἐεργθεῖς,
Τὰ τροσίς λυχάθασι βίῃ λιμοὶ πελασας;

C rus, Achitophelis enim rationes floccifaciens, sub-
dola Chusai consilia probavit.

In idem.

Hoc tui consiliū in bellum propensi operae pretium
est, dolose Achitophel; miserabiliter interis: ubi
enim inaudivisti Chusai dissimilantis sententiam
tuæ præpondere, hoc Intellecto, laqueo fœde sus-
focatus es.

*In Absalonem capillis ex arbore suspensum, et le-
cea confixum.*

Malim calvus esse, quam crines alere, siquidem
fatale mibi exitium arcescant; nisi enim Absalon
aureos habuisset capillorum cincinnos, nunquam
cirris iuvolutus, et occisis contabuisset.

In idem.

D Quis ille cæsarē suspensus? nunquid est Absalo?
ille ipse exsecrandus est, qui sic e ligno dependet,
quod parricidas in patrem manus injecerit: ac pa-
ter quidem rursum incolumis evasit, morte filium
invadente.

De Davide populum Israel recensente, quo ita Deum
exstimulavit, ut maximam partem populus interie-
rit.

Quamobrem numerosissimam Israelis multitati-
num numerus, o David, et censu habitu conscribis?
ecce Dei manus contra recensitam turbam exerta
est, angeli gladium juxta Areunæ areas consipe-

In idem.

Tria circa mala perplexus hærebat David, mallei-
ne trium annorum inedia confliktari an totos tres

Μᾶλλον δὲ γέρ προθυμεῖ βασιλείας γάρ αντικαθέσθαι.
Οὐ δολέν, κακόμητι ἀνέρ, πῶς ταῦτα σὺ φέζεις;
Εἰς οὐδατον Ἰωάν, δέ τε αὐτὸν δὲ Σαλομῶν
ἀντεῖλλε φορευθῆται.

Τὸν ἀμπλακοῦντα γοῦν τὸν Ἰωάν τινας;
Οὐ Σαλομῶν, ἐφετράξας συντελῶν πατρός.
Παρεγγυθεὶς μὲν οὕτω πάντας δὴ κτανεῖν
Οσοι γάρ αδίκησάν τινας ἀνθρώπουν πάλαι.

Εἰς τὸ αὐτό.

Ἄμπλακες ήταν γενέτην κακὰ φέξας, διεῖ τὸν Ἰωάν,
Ἄμπλακες ήταν γενέτην, καὶ οὐλός εμπεσεῖς ὅρτη.
Τούριν γάρ πατέρος μετατίννυσι, καὶ σε φονεῖν,
Διοῖσις ὑπεταίην τὸν κεύθων φρεσσαῖς ἐφετμήν.
Εἰς τὸ ἐνύπτιον Σαλομῶν, δέ, τὸ διεῖ καὶ βούλοιτο
λαβῖτε ἀρτεψάσθετος τοῦ Θεού, σοφίαν ἀπεσκρι-
νάτο.

Τέ, Σαλομῶν, ἐντὸς βίρι λαβεῖν θέλεις;
Φρόνησιν. Οὐχὶ πλοῦτον, οὐ πλάτος; βί.ν;
Φρόνησιν. Οὐχὶ τρόπαια; Δικαίων χρίσιν.
Καὶ ταῦτά μοι, κάχελνα συλλαβῶν ἔχε.

Εἰς τὸ αὐτό.

Τὸν βίλεφάροισι γλυκὺς χύτο τοῖς Σαλομῶντος.
Αὐτάρ οἱ τὸν γλυκύμεδων θύτες κλείν, ἥρετο δὲ αὐτον,·
Τὸν αὐτάρ θύτερος δι' αἰθέρος. δὲ εἰς σοφίην
Τίτεεν, οὐδὲν ἀφάμαρτε, τέλος δέ οἱ έσχεν τέλεωρ.

Εἰς τὴν εἰδωλολατρείαν Σαλομών.

Μέσου τεθίντος ἀμφιμητρίου τὸ βρέφον,
Πρώτων προήχθη τῇ Σαλομῶντος; χρίσιε.

est regnum sibi vendicare; o versute, malique
rōnsiliū artifex, quomodo id facere sustineas?

In Joabi obitum, quem Salomon confodi jussit.

Joabum utique male merentem male multai Salomon, exsecutus patris mandata, qui eum in modum præceperat, omnibus vitam adimeret qui prideam alicui mortalium fuissent injurii.

In idem.

In Davidem patrem sceleribus admissis peccaveras, generose Joab; et ab offendo patre in insensum filium incurrisisti, qui paternas tendentis injurias ulciscitur, teque caede afficit, suprema David mandata, quae animo recon siderat, observans.

In somnium Salomonis, cum quid vellet divinitus interrogatus, respondit: sapientiam.

Quid in animo habes accipere, dum vivis, o Salomon? sapientiam: num divitias, aut vitæ diuturnitatem? sapientiam volo: num Victoria? minime, sed in judicando perspicacitatem: et hanc, et illa omnia largiter tradita tibi habeto.

In idem.

Salomonis palpebris suavissimus irrepsit somnus ad quem Deus recta veniens ex eo quæsiit, quid cœlitus accipere gestiret; qui sapientiam respondens, desiderio nou est frustratus, sed potitus.

In Salomonis, de incerto infante, judicium.

Posito in medium infante, de ejus matre controversum erat, judicio Salomonis productus est carnis, qui tamen ingressus infantem non dissecurit.

Α Πλὴν καὶ προαγθεὶς οὐκ ἔκοψε τὸ βρέφος,
Τῶν μητέρων δὲ οὖν ἔξακε τὴν μάχην.

Εἰς τὸ αὐτό.

Ηελίοιο φῶς δεινόστεν επλεξ' ἐλεγχος.
Ος τε νόθος τελέσει, δε τ' ίθιος αιτοῦ υἱός.
Καὶ Κελτῶν βρεφίσσοι καλὸν Ρήνοτο ρέσθρον.
Μητέρας δὲ αὗτας νόθησι, καὶ οὐχι νόθοις, δε τι πα-

[τρ.]

Εἰς τὸν πατέρα, δε διδούμενο Σαλομών.
Ει χρή κατοικεῖν τὸν Θεὸν πρὸς τοὺς κάτω,
Πρὸς τὴν Σαλομῶν χρή κατοικεῖν τὸ έστια.
Πανεμφερῆ γάρ οὐρανοῦ φέρει τύπον,
Καὶ κάλλος αὐχεῖ τῇ Θεοῦ δέξῃ πρέπον.

Εἰς τὸ αὐτό.

Β Σείνε, θελεις σοφίης δασσον χράτος έστιν ίδεσθαι;
Τῷ Σαλομῶν διέτισσον. Η γάρ Θεῷ οὐρανὸν ἄλλου
Πήγνυσιν ἐν Σαλούμοισι, νεών τὸν δριστὸν ἀπάντων.
Η δα Θεῷ τι χρήμα δρούσιόν έστι σοφή.

Εἰς τὴν εἰδωλολατρείαν Σαλομών.

Ω τὴν φρόνησιν Σαλομῶν, τὸ δὲ τὴν χρίσιν!
Νῦν ἀφρόνως εἰδώλον Ἀστέρης τελέσθαι,
Καὶ τοῦ Χειμῶνος βδέλυγμα τοῦ Μωαδίτου.
Ανθοῦ οὐ Θεὸς ρήγνυσιν αὐτοῦ τὸ χράτος.

Εἰς τὸ αὐτό.

Ἐρρετος ἐμῶν λεχίων ἀπόπτροδι, φῦλα γυναικῶν,
Ἐρρετε· η γάρ ἐγώ μάλα δεθεῖα, τοῦ Σαλομῶντος
Ἐξ ὑμῶν θεοῖο κόπου μέσον ἀμεβεντῶτος.

C sed matrum de puerō contentionem scidit, ac dissolvit.

In idem.

Productos aquilarum pullos probat solis iubar,
quinam spuri sint, aut genuini fœtus; et Cœtarum
liberis probator est limpidus Rheni fluvius: sed hic
patriæ parens non adulterinæ prolis, sed salassum
matrum explorator est.

In templum a Salomone exstructum.

Si in terrenis locis Deum decet inhabitare, in
templi a Salomone constructi sede commorari de-
bet, quia cœli consimilem nobis ideam præ se fert,
necon et pulchritudinem jactat divinæ gloriae con-
venientissimum.

In idem.

D Vis intelligere, o bospes, quantum in sapientia
situm sit? Salomonem considera, qui Deo, cœlum
alterum, omnium præcellentissimum Solymis tem-
plum figit: omnino Deo similis quæpiam res est
sapientia.

De Salomone idolis immolante.

O! ubi sapientia Salomonis, ubi judicii solertia?
nunc inconsulte Astarten Sidoniorum deam colit,
et Chamos Dei Moabitarum abominandum idolum:
quu factum, ut Deus ejus imperium rescindat.

In idem.

Procul a meis thalamis facessite, mulierum gre-
ges, hinc vos auferte; certe enim magnopere for-
midio, cum Salomon ex vestro congressu in medianu

Οὐνεκτικανθέσιοι θεοῖς σέβοις ὑπαστιθετον.

Εἰς τὴν διαιρεσίν κράτους Σαλομών, διτοι καὶ διὰ δούλων αὐτοῦ τῶν δέκα πρᾶξην, διὸ νιδρά τῷ δύο.

Βλέψον, Σαλομών, εἰ τι καὶ θανάτον βλέπεις,

Διαιρεσίν εὖ καὶ μερισμὸν τοῦ κράτους,

Καὶ τῶν δικαστῶν σκῆνην κληρούσαις δύο,

Ο δικαστης κύριος ἵστη τὸν δέκα.

Εἰς τὸ αὐτό.

Διποι εἰν Ισραὴλ μετίσαν Σαλομών βασιλίσσες,

Ος μὲν διαιτορής εἴκε δεσφός εἰς βίον ἡμῶν,

Ος δὲ δικαστὸς δικαστός ἀτέρα τοῦ δικαστοῦ διούλος.

Διάδεκα γάρ φυλάκων διοικεῖσθαι τὰ δέκα πάτερας.

Εἰς τὴν δυσσύβεστον Ἀχαδόν, διτοι καὶ τοὺς οὐρανούς, Ἡλίας διεκάθιστον.

Καὶ πατέρθεν μὲν δυσσέβεις, καὶ πάπισθεν,

Ἀνατοῦ Ἀχαδός τῆς Σαμαρείας δῆμος.

Η σῆ δὲ δυσσέβεια νικᾷ τὰς πάλας.

Ἄνθ' ὧν κέκλεικεν οὐρανοίς διθεούτης.

Εἰς τὸ αὐτό.

Τρισσοῖς δὲν λυκάδασι καὶ δέξιν μήνεσι πάσι

Γειαν τετέντεν αὐδάλενον οὐρανόνθεν οὐ πάσσεν διμέρος,

Ἡλιούς γάρ διωγεν· δέ δέκανος φαῖδημος αἰτήρ,

Ἐκλινεν, οὐδὲ ἀπίθησε, κακόφρονοι ἀλλεγενεῖς.

Εἰς Ἡλίαν ωδε κοράκων τρερόμενον.

Σὺ μὲν σπασαλές, καὶ γέτηθας, Ἡλία,

Καὶ δειπναγωγοῖς τοῖς κόραξιν ἐκτρέψῃ·

Ο πάς δὲ λαὸς τῆς Σαμαρείας φθίνει.

Ἄντον τὰ δεσμὰ τῶν νεφῶν, βροχὴν δίδου.

Numinis iram impigerit, quod profana numina di-vino cultu coherestaverit.

In divisum Salomonis imperium, dum ejus servus Jeroboam denis tribibus, filius duabus tantum praesulit.

Si quid post mortem vides, o Salomon, vide regnum tuum in diversas distractum partes et qui dues tantum filio tribus obtigerint, tuus autem verna in decem dominium traducius sit.

In idem.

Duo, defuncto Salomone, præsuerunt reges Israel, alter quidem ex regali prosapia oriundus, alter regis famulus, qui ditionem filio ampliorem indeptus est; ex duodecim quippe tribibus, decem integras in se translutit.

De Achabi impietate, ob quam Elias caelos occuluit.

Et parentis, et avi more nefario vivis, o universa Samaria rex Achab; sed impietas tua veteres longo intervallo superat, qua de causa Thesbites, ne pluat, cœlum preeclusit.

In idem.

Totus tres annos, et sex menses integros inarentes terras o cœlo pluvia non decidit; injunxit enim Elias, cuius edictum serenus æther andivit, et obedivit, quo sceleratos incommodis afficeret.

In Elias a corvis pastum.

Tu quidem laute vivis, ac genialiter, o Elias, a corvis cibis ferentibus innutritus; sed universus Samaria populus præ inedia defecit: nunc ergo solutis nubium vinculis, pluvias cœlo devoca.

Ορνίθεσσι φάγοις κοράκαις θαῦμα ιδεῖθει,

Ἡλιούς δέστη διποιοφρόδιστον ὑπουργῆ.

Πάσα δὲ ταῦ Σεμάρεια ἀπέρχεται· αἰθέρα γάρ σὺν Κλεῖσις, τοῖς χειλεστοῖς, δέ δὲ χθόνα θεῖσται.

Εἰς τὴν Σαραφθίσταν τρέφουσαν τὸν Ἡλίαν.

Ἄνθ' ὧν οεινῆς διμελεῖς καὶ τῶν τέκνων,

Τὸν δὲ προφήτην ἐκτρέψεις, Σαραφθίστα,

Ἐλατον διένειστον εἰς τὸν καρψάσην,

Ἄλευρον ἀπέληρωτον εἰς στήν θύραν.

Πειναλίσταν τὸν Θεοβηθεν γεγαντά προφήτην

Ἡλιούς διμερι τοῦν καλύπθην ὑποδέχυσος, χήρη;

Καὶ οἱ Λευπρα τάλυνον ἔκπλοι, δέ δὲ φαγέσθαι,

Β "Ορρα τοῖς τοῖς" ἀπέλεστα μετ' ἀγγεστοῖς ταῦτα ἐν λιμῷ.

Εἰς τὸν Ἡλίαν ἀποτάντα τὸν νιότην τῆς Σαραφθίστας.

Ἐγρυπα συγχάτοικον αὐτὸν Ἡλίαν

Φοῖβη θάνατον, εἰπε μα, Σαραφθίστα;

Φοῖβη θάνατον; ἀγνοεῖς τὸν Ἡλίαν;

Πιστὸν τὸ βῆμα· ζῇ τὰλιν τὸ πατέλον.

Μηκέτι δέδοι βλεφάρων κατέδάκρυον εἶται,

Χήρη, μηδὲ δλόλυχε τὸν υἱόνα νεκρὸν ἄντει.

Οὐκέτι γάρ νεκύσσον δομέσιν θυντὸν ἀφυπνον.

"Εγρετο δὲ οὐδὲ Αἴδεο, τὸν Ἡλίαν οὐθεομένον δίστας.

Εἰς τὴν θυσίαν Ἡλίαν, καθ' ἥρην καὶ τοὺς λεπτούς τοῦ Βααλ ἀπέκτεινε.

Τὴν τὸν προφητῶν τοῦ Βααλ παντεκριμαν

A corvis voracissimis aliibus (visu miserabile) tibi, ceu a dapiferis servis, ministratur, Elias. Universa porro Samaria malorum extrema patitur, cibera enim iuis obturasti labili, qui terras aqua non perfudit.

De muliere Sarephtha, cuius opera pastus est Elias.

Eo quod tui, liberorumque depositisti coram, quo prophetani cibares, o Sarephtha mulier, Oleum in lecytho non immixtuatur, nec exhaustior farina in hydria.

Esarientem Thesbiton, qui propheta est, in tuo tegurio Elias recipe, o viuia; et ei mihi oleo farinam edeniam porrige; ut haec per famis dies in dolio sit inexhausta.

De Elias filium mulieris Sarephtha in vitam rerocante.

Cum domi tuae inhabitantem habeas Elias, ne moriatur filius extimescis, mihi dicio, Sarephtha, vereris et quis sit Elias te preferit? Vera omnino prædicavit; reviviscit enim filius.

Non ultra humentes ex oculis effundile lacrymas, o viuia, nec exanimum filium lamentare; nec enim amplius somnum morti signillimum dormit, sed Elias nomen veritus ex inferis emerit.

De Elias sacrificio, quo Baalis sacerdotes extinxerit.

Universam prophetarum Baal multitudinem unus Dei prophetæ, citra cuiusquam auxilium, everuit;

Θεοῦ προφῆτης εἰς τροπούσαι καὶ μόνος·
Τὸ πῦρ γάρ ἐξήλεγεν αὐτῶν τὴν πλάνην
Εἰς τὴν θυσίαν ἀμπεσῶν τοῦ Θεοῦ οἴται.

Εἰς τὸ αὐτό.

Πῦρ ποτ' ἀπ' οὐρανόθεν χαμάδις πέσε, φλέξε δὲ θῦμα
Ἡλιού σχιδέσσει, καὶ θάσι, καὶ χοῖ αὐτῷ.
Πῦρ καὶ ἀπ' Ἡλιοῦ ζηλωτάδος ὅσιον ἥψθη,
Καὶ πάντας κατέκαυσε Βάσαλ μιαρούς λερῆς.
Εἰς τὴν ἀπὸ προσώπου 'Ιεζάβελ φυγὴν Ἡλιού.
Οὐ τὰς ἀπάσας οὐρανοῦ κλείων θύρας,
Νεκροὺς δὲ ἀνιστῶν, θαυματουργῶν δὲ ξένα,
Νῦν ἐκδιδράσκει, τὴν 'Ιεζάβελ τρέμων·
Ζηλῶμεν αὐτοῦ τὴν φυγὴν καὶ τὸν φόδον.

Εἰς τὸ αὐτό.

Θηλυτέρη βασίλεια 'Ιεζάβελ Ἡλιού αὐτῷ
Χώσατο, λυγροτάτην δὲ φόνου ἀνετείνατ' ἀπειλήν.
Ταρθῆσας δὲ δός ξειπε πτρὸς δὲ μεγαλήτορα θυμόν·
Φύξις ἀρειοτέρη, καὶ ἐκφυγεν ἤματα μακρά.
Εἰς τὴν ἐν Χωρῇδ τῷ ὕρει ἑτυχίαν Θεοῦ καὶ
Ἡλιού.
Δέξαι τὸ Χωρήδ 'Ηλιού τὸν Θεοῦ οἴτην,
eorum enim veterotorias artes convicit ignis, qui in
Eliam Thesbitē victimas illapsus est.

In idem.

Ignis e cælo in terram devolutus exussit sa-
craflūm Eliam, assulis et ipso aggere lapidum aqua
conspersis: ignis item rapidus ab Eliam divini ho-
norisassertore accensus est, et omnes scelestissimos
Baalis sacerdotes incendio concremavit.

In Eliam a facie Jezabelis se amolientem.

Qui omnes cœli januas obseravit, suscitavit mor-
tuos, et portento similia edidit, nunc Jezabelem
præmetuens fuga vita consulit; hunc annulemur,
tul antīquius est iniqūitatem fugere, quam patrare
miracula.

In idem.

Regina fœmina, Jezabel in ipsum Eliam exacerbatā,
ferales in eum fali minas intentavat; quibus conser-
natus, maturo apud se judicio recognitans: Fugere
condicibilius est, inquit, et complures dies latuit.

De Dei, et Eliam colloquio apud montem Horeb.

Mons Horeb, Eliam Thesbitēm excipe; et quadra-

A Ἐξ ἀτιτίξ τεσσαρακονθημέρου,
Φυγῆς τε μακρᾶς καὶ πλάνης κεχμηκάτα,
Καὶ θρέψον αὐτὸν τῇ Θεοῦ συνουσίᾳ.
Εἰς τὸ αὐτό.

Πνεῦμα μέγα κρατερὸν προελήνθεν, οὔρεα λύν,
Σὺν δὲ πέτρους κλονέον, σεισμὸς καὶ πῦρ μετὰ τοῦτο,
Καὶ σφιν ἵτ' οὐχὶ Θεὸς μεταφανεῖτο, αὔρα δὲ λεπτή,
Καὶ οἱ ἔφ' Τύμιμέδων Θεοῖς αὗτοῖς ιστη.

Εἰς τὸν ἔπον Ἀχαΐα, δράσασθε τοῦ ἀμπελῶνος
Ναβουσθαί, αὐτὸν μὲν πατέτειρε, τὸ δὲ ἄμ-
πελῶνα ἐκληρονομησετ.

Μικρὸν τὸ κράτος τῆς Σαμαρείας δῆτε,
Αναξ Ἀχαΐα, μικρὸν δὲ τὴν κήπευμά σοι,
Ως καὶ τὸν ἀμπελῶνα Ναβουσθαί θέλειν,
Ως δρα θητῶν ἀκόραστος ἡ φύσις!

B Εἰς τὸ αὐτό.

Ὄφελες, ὦ Ναβουσθαί, ἀπόκληρος φύναις υἱός
Φυτλαμένοιο πατρὸς, μηδὲ βραχὺ πλέθρον ἔρων
[πτ.]

Εὗρον κλῆρον κτῆμα πατρώον· οὐ γάρ ἐν δώλῳ,
Εἴ' κεν ἀκληρος ξῆς, κλῆρος δὲ σοι ὕπασσος κῆρα.
genorum dierum jejunio, longaque fuga, et errore
defessum divino tandem colloquio relice, ac vegeta

In idem.

Ventus etiam atque etiam vehemens egressus est,
subvertens montes, et saxa qualiens; simul et terræ
motus, et subinde ignis erupit; inter quæ noadum
Deus apparuit; post sibilus auræ tenuis auditus, quo
spirante, Deus Eliam obviam venit.

C C De Achabi cupiditate, qua vineam Naboth efficit
cupiens, eo occiso vineam possedit.

Samaritæ universæ regnum nimis angustum est,
rex Achab, minor est tuus horius subiect, ita ut
vel ipsam vineam Naboth possidere appetas: o
quam mortalium animi natura sunt inæquibiles.

In idem.

Præclare tecum actum esset, o Naboth, si natus
esses exhæres ejus, qui te genuit patris, nec exigua
terræ jugera suisses in patrimonium sortitus; nec
interesse si quidem hereditatem, quæ tibi frandi
sunt, non esses assecutus.

ΒΑΣΙΛΕΙΩΝ ΤΕΤΑΡΤΗ.

LIBER QUARTUS REGUM.

Εἰς Ὁχοζίαν τὸν βασιλέα, δροσῶν ἐπερμύθε
πρὸς Βααλ ἐρωτήσας εἰς ἴστεται, καὶ δικαὶος ὑπαν-
τῆσας τοῖς ἀπεσταλμένοις Ἡλιού προειπε
ὡς οὐ ἴστεται.

'Ανθ' οὖ Θεὸν μὲν ἀγνοεῖς, Ὁχοζία,
De Ochozia rege, qui languidus ad Baal scisitatum
misit, utrum viciurus esset, et quemadmodum le-
gatis occurrentis Elias moritarum prædictis.

Pro eo quod Deum ignoras, Ochozia, et ex Baal
edoceri studes, utrum adhuc sis vita fructurus, ab

D Ζητεῖς δὲ μαθεῖν εἰς Βάσαλ εἰς ἴσης εἶτι,
Ἐξ Ἡλιού μάνθανε πικρὸν μὲν λόγον,
Πλήν ἀλλὰ πιστὸν· οὐκ ἀναστῆς τῆς καλύνης.
Εἰς τὸ αὐτό.

Tίπτε, κάρα τρισάθλιον, Ὁχοζία, αἰσχο; ἀνάκτω,
Elias nunc acerbum quidem sermonein discito, sed
non fallacein: e strato non exsurges.

In idem.

Quorsum o ter infelix caput, Ochozia, regum

Νούσων ἐν ἀργαλέῃ κακείμενος ἡρός Βάσιλ
Ἐτι καν οὐτιζι μετέσσαι, ἡ φθιμένοισι.

Πάθεο τοῦ Θεοῦθην· δὲ γάρ πρὸ μόρον τοις ἐνίσπη.

Εἰς τὴν ἀνάληψην Ἡλιού.

Ὄς ἀνελήφθης εὖ γινώσκω, θεοῖστα,

Ποὺ δ' ἀνελήφθης εὖ γινώσκειν οὐκ ἔχω.

Οταν δὲ ἀνέληψε καὶ σὺ πρὸς πυρὸς δίφρον,

Καὶ πλησιάσης τοῖς ἀνωτέρω, μάθης.

Εἰς τὸ αὐτό.

Τις ποθ' ἔδειν νεφέλησι μετήφορος ἀρματι βαῖνει,

Ἄρματι αἰθαλέντει, καὶ ἀτρέμας ἡνοχεύει;

Οὐδὲ πυρὸς τρομάρται μένος μάγα, μή μιν δλέσσῃ;

Ἔλιας δέ, ἐταρε, μετ' αἰθέρος αἱρετ' ἐς ὕψος.

Εἰς τὴν μηδωτὴν Ἡλιού τέμποντας τὸν
Ἰορδάνην.

Τῆς ἵσχυος σου ή μανδύα τοῦ θεοῦτον.

Διχῇ διαπεις τὸν μέγαν Ἰορδάνην,

Βροτοὶ δὲ βατὸν τὸν τέως πλωτὸν τίθεις,

Ἀπὸ προφήτου πρὸς προφήτην τὴν ἴγμενη.

Εἰς τὸ αὐτό.

Βασσὸν Ἐρυθραίον μὲν ἑδεῖτο ἥλιος ἀπαξ,

Ἄλταρ τοῦ Ἰορδάνην καὶ πολλάκι βλέψει δι' ἀλλῶν,

Καὶ δὲ Ἐλισσαίου δὲ θεοῖσιν ἀρτι; τι μετ' αὐτῷ.

Μηλωτῆς τόθε Εργαν, ἢ Ἡλιού ἱσχετεν δημοσί.

Εἰς τὰ παιδάρια τὰ διὰ τὸ ἀνυθρότασι τῇ γῇ φυλλίδῳ

Ἐλισσαίου βρωθήτεα ἀρχοτοις.

Μωκδούς, παῖδες, τὴν Ἐλισσαίου κάραν

Φαλακρὸν οὔσαν καὶ κατεψυλωμένην,

Τοῦτος τοῦ πάντως αὐτοῦ οὐ μωκήσεται,

propudium, in gravi decumbens valetudine, Baalem C non deridebit, hirsutis enim ursis devorandos dabat.
In idem

Quod sursum raptus sis probe teneo, Elia, sed ubi receptus fueris, quo sciām non habeo. Cum et tu, meo exemplo, ascenderis igneo curru devectus, et ad superna loca proxime accesseris, tunc disces.

In idem.

Quis ille sublimis inter nebulas graditur, ardenti curru subiectus, et habens placide flectit, nec vehementissimam flammam vim, ne se extinguat, omnino metuit? ipse est Elias, o amice, qui per aethera in caelum tollitur.

De pallio Elias ex ovina pelle contextio, quo Jordanem divisit.

Quantum in te potestatis situm est! o Elias pal- lium, in duas discernis partes patentissimum Jordaneum; et quod antea navigis, jam gressui pervium facis, ad Elyseum prophetam ab Elias traductum.

In idem.

Semel Erythrai maris profundum illuminavit sol; sed Jordanem vidi ab aliis sæpen numero propheta, et nunc ab Elyseo tandem exsiccatum videt: idque pallii opus est, quod Elias texit humeros.

In pueros, quod Elias calvito illuderent ab ursis cruentia laceraione haustos.

Flysei caput deridiculò habetis, pueri, quod cal- vilie horridum pilis cnudetur, sed vos omnino

A Ἀρχοτοις δὲ δώσει βρῶμα ταῖς δασυερίχαις.

Εἰς τὸ αὐτό.

Διπλῆ τοι, Ἐλισσαί, ἡ Ἡλιού ἡνεκτο χάρις;

Διπλῆ, ἀτάρ διπλοῦν καὶ τοι τὸ τελετέρον ἔθος:

Παισι γάρ ἀφρονέουσι φάγους ἐπιώρεινας; ἀρκετοις,

Οὐνεκα σὴν φαλάκρην κακῶς ἔφαν ἀφρονι θυμῷ.

Εἰς τὸν τῆς Σωματίτεδος οὐδὲν ἀπὸ Ἐλισσαίου
ζωσοιούμενον.

Αντι ξενίας εὐτελοῦς Σωμανίτις

Κατηγγυθής τὸ ἐξ Ἐλισσαίου βρέφος.

Ο καὶ τεθωράκις ἐξανέστη σοι πάλιν.

Διπλῆν διδόντος τοῦ προφήτου τὴν χάριν
Εἰς τὸ αὐτό.

Τέλι Σωμανίτεδος ἀπὸ πνοιήν δέσσαντι

Ἄγχοθε κι' Ἐλισσαίος, ἀτάρ στόματι στόμη Κρεισε,

B Καὶ τε κόρησι κόρας, καὶ παλέμας παλάμησο,

Καὶ οἱ δέ τοι Ἀλού ἀναδέδρομεν ἡξιούντε.

Εἰς Γιεζῆ τὸ παιδάριον Ἐλισσαίου, ἐφαρ δὲ
Νεαμάρ τοῦ λαθέττος τὴν λέπραν, δργερον λα-
δῶν, αὐτὸς ἀνεβαλεπώθη.

Πωλεῖς τὸ πνεῦμα, καὶ πικράσκεις τὴν χάριν,

Αφρον Γιεζῆ, πρὸς Νεαμάρ τὸν Σύρον.

Θάρρει· λάδης γάρ οὐ τὸν ἀργυρὸν μόνον,

Ἄλλα ἔνι αὐτῷ καὶ Νεαμάρ τὴν λέπραν.

Εἰς τὸ αὐτό.

Δυσὶν ἐπ' ἀμπλακήσι, κλεπτῇ τε φευδοσύνῃ τε,

Ἐν τόδε τοι ἐπίκειτον ἐπ' ἄξιον ἡλίθε, Γιεζῆ.

Λίκρα βροτοὶ μέγα πῆμα, νόσων ὀλωτάτη διλῶν,

Ἡ καὶ θριζόμενο; μιμηγέσει ἀμπλακιάν.

C non deridebit, hirsutis enim ursis devorandos dabat.
In idem

Duplex in te supervenit Elias gratia, o Elysae, sed duplo severior etiam tibi est indoles; in imprudentes enim pueros, voraces concitasti ursas, quod petulantioribus verbis calvæ tuæ inconsideranter illusissent.

In Sun amitidis filium ab Elias vita donatum.

Prolixa quidem hospitalitatis merito tibi ab Elias filius ad promissus fuerat, qui fato ereptus, denuo tibi in vitam revocatus est, propheta duplēcē beneficiis gratiam rependente.

In idem.

D Ad Sunamitidis alium, qui animam exhalaverat, præpe accedens Elias, os ori incumbendo admovit, et oculos oculis applicuit, manus manibus; cui statim puer ex inferis in lucem iterato prosiliit.

De Giesi Elias puer, quemadmodum a Naaman lepra sahato pecuniis accepit, si ipse vicissim lepra persus est.

Spiritum vendis, nundinaris gratiam Syrio Naamæ, o inconsulte Giesi; confide sis, nec enim solam pecuniam accipies, sed una cum ea, Naamæ lepram reportabis.

In idem.

E In duplicitis piaculi vindictam, fraudis et mendacii, hiæ una tibi condigna merces obvenit, Giesi. lepra, perniciosum malum, nocentissimum omnium morbus; cuius infamia dishonestatus, noxæ tibi in mente veniat.

Εἰς Ἰησοῦν τὸν ἀποκεταρτα τὸν καὶ Ἀχαὰδ Α
τέρος καὶ αὐτὴν Ἰεζάβελ.

Χαῖροις, Ἰησοῦν καρτερότομε σπάλη,
Πίτις τὸ σύμπαν Ἀχαὰδ φθείρεις γένος,
Καὶ συγκαθειτεῖς τοὺς προφήτας τοῦ Βααλ,
Κοὶ τὴν μιαρὰν κτινύνεις Ἰεζάβελ.

Ἐλεῖ τὸ αὐτό.

Ἔτιον ἦν ποτὲ ἔδεισεν Ἰεζάβελ, ἦν ποτὲ ἀπέδρα
Θηλυτέρην πικρόθυμον, ἀπηνέα, τάκινον ἐχίνης,
Τψθεν ἐκκυλίσεις χαμάδεις βάλε, πέφνε δὲ Ἰησοῦς,
Σῶμα δὲ οἱ κύνεσσι καὶ σιωνοῖς πόρε δεῖπνον.

Ἐλεῖ τὸν κλησιόδοκα τοῖς δοτοῖς Ἐλισσαλον
τεκρόν, καὶ δραστάρτα.

Νεκροὺς ἀνιστῇ καὶ θάνατον Ἐλισσαλος·
Πᾶς οὖν ἁυτὸν οὐχ ἀνιστῇ τοῦ τάφου;
Οὐ γάρ ἐκείνου, τοῦ Θεοῦ δὲ τὸ δρόμα,
Τιμώντος, είμαι, καὶ προφήτῶν θετά.

In Jechum omne Achabi genit., una cum
Jezabеле, occidione occidentem.

Fortunatusimus esto, mucro Jeju acutissimum, qui
universam Achabi cognitione in vastas; et una
strago prophetis Baal extinctis, Jezabelli vitam adi-
mis, accleratissimæ mulieri.

In idem.

Quam pérīlūt Elias Jezabelem, et a cuius ali-
quando facie declinavit, mulierem morum acerbitate
erudelem, genimen viperæ, de superiore loco de-
turbatam humi prostravit Jechu, cuius interficere
corpus canibus, et volucribus in prædam dedit.

De cadavere, quod Elias ossibus proxime possum C
a morte revocatum est.

Mortuos vel ipse mortuus Elias ad vitam re-
vocat; quid igitur cause est car se in deperditæ
vitæ statum non assérat? non hoc illius, sed Dei
solius opus est, qui prophetarum ossa, credo, mi-
facilis hundest.

Ἐλεῖ τὸ αὐτό.

Ὄς ποτε Σωμανίτιδος ἀπὸ χθονὸς ἥγετεν οὖν,
Εἰς χθόνα νῦν ζοφερήν καταπέμπεται. Ἀλλὰ καὶ
[Εμπη]

Νεκρὸν ἐνερθεν διγῆτι παρ' ὅστια τοῦδε ταφέντα.
Θεῦμα μέγα! φθίμενος ζωσίσιν ἐνώσατο νεκρόν.

Ἐλεῖ τὸν θρῆνον Ἐλέκτον, καὶ τὴν πρόσθετων τῆς
αὐτοῦ ἡμέρης.

Ως χαρμόσουντα τὸ δακρύεις, Εὐεχία!

Τὸ δὴν γάρ ἀπαν ἔσχες ἐκ τῶν δακρύων.

Οφθαλμέ μου, στάλας ρεῖθρα δακρύων,

Ἐν τῇ τελευτῇ καὶ τάχα ζωῆς τύχων.

Ἐλεῖ τὸ αὐτό.

Ἐξεχίαν ποτὲ διγριος ἐπήλυθε πότιμος δινακτα.

Αὐτὰρ δὲ καὶ θανάτου πυλεώνεσιν ἤντια βάπτων

Β Δισσετο δακρυχίων· καὶ οἱ θεῖς ξελυεν αὐδῆς,
Πρόσθετο δὲ οἱ βιάτου λυκάβαντες σὺν δέκα πάντα.

In idem

Qui Sunamite filium ex inferis aliquando redi-
xerat, in tenebris nunc terras immittitur;
sed tamen cadaver conseptulum ejus ossibus e ter-
ris educit: grande miraculum! exanimum mortis
viventium societati restituit.

De lucu Ezechia, et accessione ad ejus
vitam facta.

Quam felicitè, et auspicio lacrymaris, totum
enim, quod vixisti deinceps, lacrymando promer-
itus es: o mel oculi, in lacrymarum fluvios lau-
date, quo forte in procinctu mortis vitam consequar.

In idem.

Feralis aliquando fati necessitas Ezechiam inva-
sit; cumque jam mortis vestibulo pedes illates
esset, Deum fusis lacrymis comprecatus est, ejusque
voceum Deus exaudivit, et comploratus vita quinque,
supra deceun adjectit annos.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΤΕΤΡΑΣΤΙΧΑ ΙΑΜΒΕΙΑ ΚΑΙ ΗΡΩΑ

ΤΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟΔΕ ΡΗΘΕΝΤΑ ΕΝ Τῷ ΤΕΤΡΑΣΤΙΧΑΙΤΕΑΙΩ.

EJUSDEM TETRASTICHA IAMBICA ET HEROICA,

QUIBUS

SUMMATIM PROSEQUITUR EA QM DICTA SUNT IN QUATUOR EVANGELISTIS.

Ἐλεῖ τὴν γέννησα τῆς Θεοτόκου.

καὶ, λυχνία, ἄρδεισο, καὶ παστάς, πλέκου,

In Delphos Natalitia.

Ita sive appropinuant candelabra; adornant̄ tha-
lant̄; vas efformet̄; aureus præcret̄ rubus:

D Ναὶ, στάμνε, πλάτενο, καὶ φύου, χρυσῆ βάτε·

Τὸ φῶς πάρεστιν, εὐπρεπῆς δὲ νυμφίος.

Ἐγγύς τὸ μάννα, καὶ τὸ πῦρ ήδη φάνεται.

nam in propinquō est lumen; speciosus forma
apponens præstio est, prupe est manna, janque præ-
cet iugis.

Etis tō aētō.

'Ex πατέρων πάλεσσι προήλυθεν εὐγενὲς εὐχος,
ΠΙΣτ' ἀπὸ χρήνης κάλλος ποταμοῦ προχοῖστι.
Αγνα δέ τ' ἀνάκαλεν κούρης ἀπὸ παιδὸς δῆγαται,
Ἡ Θεὸν ὑψιθόων ἐκις ἐνίδεκτο λαγόστειν.

Etis tō Ἀγια τῷ Διώκειν.

πῶτα τὸ πρὸ φωτὸς, παρθένον τρόπον παρθένου,
Νεού πύλαι, δέξασθε τὴν Θεοῦ πύλην.

In idem.

Ex parentibus nobilis in filios gloria derivatur,
sicut a scaturigine in profluente limpitude emanat; e contrario Anna puellæ filiæ merito gloriatur,
quia suis in visceribus cœlos inhabitantem Deum
suscepit.

In Sancta sanctorum.

Lumen lumini, virginem virginem Christo præviam,
templo portæ Dei portam excipite, ad ipsa usque Bihanc sacram virginem disce.

Διέσελθε, σεμνὴ, μέχρις εὐτῶν ἀδέντων,
Δέχου, προφῆτα, Γερρίηλ ὑπηρέτην.

Etis tō aētō.

'Ἐννομά τοι ταῦτα, Ζαχαρίᾳ, ἐννομα ταῦτα;
Τίς ποτε θηλυτέρην ἐν ἀδύτοις ἔδρακε παῖδα;
Παῖδα μὲν εἰσοράδει; αὐτὸρ ἀδυτώτατον οἶκον,
Τήνδε χόρην ἱερήν, ἵερον μάζε παμβασιλῆος.

adyta introgredere; veneranda virgo, et en
o Propheta, ejus individuum famulum Gabrielem
accipe.

In idem.

An isthuc legitime facis, mi decenter, o Zacharia? quis unquam in sanctioribus templi partibus puellam introspecti? vides quidem puellam, sed area-
num esse domicilium sacratissimi omnium regis,
hanc sacram virginem disce.

ΜΑΤΘΑΙΟΣ.

ΜΑΤΤΗΑΣ.

Etis tō, Βίβλος Γενέσεως.

'Ορδε τελώνην, καὶ βλέπεις οἴει γράφει;
Ἄβραδις υἱὸν τὸν ἀδύον δείκνυει σοι,
Καὶ πεντὰ Δαΐδι τὸν Θεὸν Δαΐδι λέγει:
Ἐν τῷ πρὸς ἡμᾶς οὐρκιῇ παρουσίᾳ.

Etis tō aētō.

"Ος γενεὴν βροτένην τεκτήνατο ἀρχονς ἀναξ,
Νῦν γενεalogίην κατεδέξατο· ἐν δὲ οἱ ἥλιον
Ἄβραδις Ἰσαάκ τε προπάτορε, τοῖς δὲ ἐπὶ Δαΐδι,
Κούρῃ θ' ἄγνοστοις κυήσατο δέρπενος ἀτερ.

Etis tō Χριστοῦ γένεται.

"Υπὲρ λόγον τὸ θαῦμα παρθένος κύει.
Τυπὲρ λόγον τὸ θαῦμα, πλὴν Θεοῦ κύει.
Τοῦτον αὖτε καίνον, εἰς Θεὸν βρέφος βλέπω,

In hæc verba: Liber Generationis, etc.

Publicam vides, et qualia scriptis mandet intelligi? Verbum illium esse Abrahæ tibi demonstrat, et Deum Davidis, Davidis illium esse pronuntiat, puta in ea quam nobiscum habuit, carnis præsentia.

In idem.

Qui hominum genus architectatus est, Rex tem-
pori nunc obnoxius, nunc prospiciæ ordinem subire
dignatus est, cui obvenerunt in proavos, Abraham,
et Isaac, et ab illis David, et intermixata tandem
puella viri expers eum enixa est.

In Christi Natalem.

O miraculum, quod humanam transcendit men-
tem! virgo parit, rationem quidem superat, sed
Spiritus sancti operatione concipit: hoc ipsum inau-
diuum est, Deum infantem video, novum quidem
est, sed minus mirum, Deum amantem homines
intecor.

Τοῦτον αὖτε καίνον, πλὴν φιλάνθρωπον β).

Etis tō aētō.

Παρθενικῆς Μαρίας υἱὸν Θεὸν Ενδοθι φά
"Ἄγγελοι, ἀστραλόγοι βουθρέμαντος ἀμ
Μοῦνος ἀγριος ἀναξ διενέ φρεσι βισσοδομεύων
Πέρφε βρέφη σύμπαντα, Θεὸν κτανεῖν μενεαλνεν.

Etis tō εἰς Αἴγυπτον φυγήν Ἰησοῦ.

Φαύγεις, Ἰησοῦ, τοὺς δὲ δυνάστας τρέμεις;
Φαύγων. Βροτὸς γάρ εἰμι, καὶ φεύγειν δέον,
Ἐκστάντος οὐκα τοῦ χρόνου μοι τοῦ πάθους.
Καὶ φεύγει λοιπὸν, ἀχρεὶς Ἡρώδης θάνη.

Etis tō aētō.

Αἴγυπτον σκοτίεσσαν ἐπέρχεται, ὁ δικα Χριστὸς,
Διμπλακίης δόφρα κείθεν ἀπὸ βροτοῦ δινόρα ειώντες.

In idem

Marie Virginis divinum Filium, in stabuli tegu-
riolo repositum angeli, Magi, pastores reverenti
adoratione prosecuti sunt: ferus solum tyraonus
D profunda cogitatione crudelia molitus consilia in-
fantulos victimariis easibus demessit, Deum occi-
dere gestiens.

De Christi fuga in Egyptum.

An tyrannorum insidiis exterritus solum vertis,
o Jesu? fugio, cum mortalis sim conditionis, ac mihi
fugere incumbat, hora nondum mense passionis in-
stante. Eia age de cæstro latens, quoad Herodes
e yita decesserit.

In idem.

O rex Christe, in caliginosam te confers Egyptum, ut illinc mortales a scelerum servitute re-

Κούφη δ' ἐν νεφέλῃς καθίζει, ὡς μὲν ἀναιρέσει.
Κούφη ἐν νεφέλῃ σεμνοῦ τε ἀνὴ πετέρῳ; ἀγχάς.
Εἰς τὸ πτήσητον καὶ τὴν στρέλην Ἰωάννου.
Ἐρημικὴ ἔμπαντα τῷ Ζαχαρίου.
Ἡ γάρ στολὴ πέφυκε καμήλου τρίχες,
Τὸ ζῶμα τὸ δέρμα, πλοχύδες αὐχυμηρός κόμης,
Βλέμμα βλοσυρόν, καὶ μετάγνωσις λόγος.

Εἰς τὸ αὐτό.

Νηδός ἐκ προμολῶν στερεῆς κλυτοῦ Ἰωάννης
Γῆν στερεὴν φύκησεν, ἱορδάνου ἀμφὶ δὲ φεύροις
Οὐχον ἀπειρίστον πλυνέσκει εἰς μετάνοιαν.
Δέρκεο θομάτιον καὶ τὴν τρίχην, θαῦμα ιδέσθαι.

Εἰς τὴν βάπτισιν.

Τί δράς, ποταμέ; ποῦ τὰ φεύρά σου στρέψεις;
Οὐκ ἀλλα τὸ δρῶ, πωλήν τὸν ἑστῶτα τρέμω.
Οὐχ, εἰς τὸ μὴν ἐστηκεν, εἰς δὲ με στρέψει.
Οὐπολος οὗτος; τὴν περιστερὰν ακόπει.

Εἰς τὸ αὐτό.

Τίς πόθεν εἴς, ἀδχμῆν, δρέστερε, ἄγριε δανερ,
Οὔρος ἐξ ἀδάτου Πορδάνου ἀμφὶ φίεντρα;
Εἰμι Θεοῖ Δόγοιο διήκονος, οὐ ἐντὸν κάρη
Δεξιερὴν ἀνάειρα, φόδος δὲ με γυια ὁ πῆλθεν.
Εἰς Χριστὸν πειραζόμενον ωδὴ τοῦ θιαστῶν.
Αἰτεῖς, μιαρέ, προσκυνεῖν σοι τὸν Δόγον,
Τὸν προσκυνητὸν ταῖς ἁνω στρατηγίαις.
Κατεγγὺς δὲ, πτωχός, τῆς γῆς τὰ κράτη
Τῷ παμβασιλεῖ. Τῆς ἀναιδεῖας δημοι.

trahas sedes item in nube levī, ut me sursum attollas, inter adorandi Patris uinas admittendum.

De Joannis prædicatione ac vestitu.

Ομnis, quæ in Zachariæ filio sunt meram solitudinem rediploent; vestis enim ex pīlis camelī contexta est, ex pelle zona; horrent īmpexi capillorum flocci, severus oculus, sermo denique poenitentiam resonat.

In idem.

Ex sterili egressus utero famosissimus Joannes steriles incoluit terras, quas Jordanis fluentum intercipit, ubi numerosissimam populi turbam in poenitentiam lavit: vestitum e pīlis et hirsutum considera; ipso aspectu miraculum excitat.

In baptismata.

Quid rei est, o flumen? quo fluens tua retrorsum convertis? quid a me fiat sum nescius, sed virum prope astan eum vēreor: nec unus quidem astat, D sed unus me retrocedere cogit: qualis porro iste? columbam q̄biuere: tum recessis.

In idem.

Quis unde te pedes, o agrestis et squallide monsticola, e desertis adventiens collibus, quos Jordanis sinus interlabitur? Sum divini verbi minister, in cuius caput, inter baptizandum, manus extuli; meaque subiit artus formido.

In Christum a dæmone tentatum.

Ambis, o scelesti, ab ipso adorari divino Verbo, qui militiae celesti adorandus est; et qui tuto inditus es, universæ terræ ditionem polliceris omnium regi: prob! quantum temeritatis et imprudentiae.

Α Εἰς τὸ αὐτό.

Ἄδημον ἀρχιγένεθλον ήτο ἐν τάπαναλη πᾶλη Δαίμων. Λύταρ δε μιν τρισσῆσι παλαισμοσύνης Λοισθος· Ἀδέμι ἐνάριξε, καὶ ἐννομον ἥστα κάρτος· Τρισσος γάρ τ' ἀδέλησι παλαιστρικδ; Σμυρος νι-

[γη].

Εἰς τὸ λαζάρτα ωδὴ τῆς ἀρῆς Χριστοῦ λεπρόν.
Τὸν λεπρὸν ἀκάθαρτον δντα τῷ νόμῳ
Χειρὶ κρατεῖς σὺ. καὶ θεραπεύεις, Λόγε.
Οὐ γάρ κατῆλθες τῷ κεκαθαρισμένῳ,
Τῇ δὲ θηνικῇ, μάλιστα λέπρᾳ, καρδίᾳ.

Εἰς τὸ αὐτό.

Νῦν μὲν ἔνα Χριστεῖο καθήρατο δάκτυλα λεπρὸν.
Β 'Αλλ' ὅτι σταυροὶ τεθῆσται, οὐχ ἔνα μούνον.
Φύσιν δλην δὲ ίησεθ' δλην λέπρην περ τούσαν.
'Αφαι κάμοι, Χριστὲ, νοῦς δὲ ἀπὸ λέπρων δειρον.

Εἰς τὸ πατά τὴν πενθερὴν τοῦ Πέτρου θαῦμα.
'Ηλίθες βαλειν πῦρ, ως ἐφης, εἰς τὸν βίον,
'Αλλ' ως δρῶ, πῦρ μᾶλλον ἐκβάλλεις, Δόγε,
Τὸ πυρετανὸν ὑγιάδων σαρκίον.
'Οναο ταῦτα τῆς μαθητείας, Πέτρε.

Εἰς τὸ αὐτό.

Νῦν μὲν Χριστὸν ἀνατα, Πέτρε, προκαλίζει η-
[τρὸν],
Πυρετὸν ἐφρα δάλον ἀσαύος φύξιμος αύρα.
Σκιά δὲ τὸ σον μετόπισθε τροπώσεται θίνεα νούσον,
'Εν δὲ χιτῶν νεκύεσσι πόδοι βιοθρέμμονα πνοή.

In idem.

C Antiquum Adamum unius lucte congressu prostravit dæmon; sed tribus eum dimicationibus novus debellavit Adam legitimam, ut in palestra, victoriam sortitus; tribus enī præliis generosus pugil palmam consecutus est.

In leprosum ex sola Christi attractions convalescentem.

Eum, qui pollutus lege ipsa judicatus est, manu prehensum sanitati restituis, o Verbum; nec enim eorum, qui mundi sunt, gratia, in terras desponsasti, sed pro animabus idolatria, quæ tota lepra est, infectis.

In idem.

Hunc quidem Christi manus unuī mundavit leprosum; sed ubi ligno couligetur, non uni solam, verum toti naturæ medicabitur, quæ tota lepra perfusa est. meetiam, Christe, tangito, et a mea animo lepram erade.

De miraculo erga secrum Petri.

Ignem missurus in vitam venisti, uti dicebas; sed, ut video, ignem potius amoliris, o Verbum, duni inardescētē fabri cuticulam sanas: ex hac disciplina macte esto virtutibus, o Petre.

In idem.

Nunc quidem Christum regem in medicum evocas, o Petre, quo depellendi ardoris vim habens aura vehementem febrim refrigeret: tua vero umbra non ita multo post morborum fugare multitudinem, tuaque tunica vitalem conferre spiritum poterit.

Εἰς τὸν ἀλώπεκος φωλεσθὲς ἔχουσιν, δὸς γίδης Α.
ἀνθρώπου σὺν ἔχει ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίνει.
Φήσις οὐκ ἔχειν ποῦ τὴν κέραν, Χριστὲ, κλίνης;
Σαφὲς τὸ βῆτόν· ἡ γάρ ἐνθεος φύσις,
Ἡ σῇ κεφαλῇ τοῦ Θεανθρώπου Λόγου
Οὐκ ἀν κλίθη που· καὶ γάρ ἀκλινεστάτη.

Εἰς τὸν αὐτόν.

Φωλεδὸν ἀμφὶ μένουσιν ἀλόπεκες, ἐν δὲ πετεινῶν
 Κύρωνιν γενέθλῃ· Χριστὸς δὲ ἔνα πῆχυν ἀρούρης
 Ἐς δόμον σὺν φορέι. Τί πρὸς τάδε φαίνεν ἔκεινοι,
 Οὐ χρυσοῦν δεμέουσιν ὑπεριρχον ὑψιον οἶκον;

Εἰς τὸν ἄντρα θαλάσσην ὑπερον Χριστοῦ.

Οὐ δεσποτικὸς ὑπνος ἀρρήτῳ λόγῳ
 Υπνοῦσαν ἑξύπνιος τὴν ἀλητην τότε·
 Η δὲ ἑξέγερεις ἡμπαλιν τοῦ Δεσπότου
 Τὸ τῆς θαλάσσης ἑκεκομίσει πλάτος.

Εἰς τὸν αὐτόν.

Χριστοῦ; μὲν παλάμησιν ἀρέβατο πάντας ἀῆτας·
 Τοῦ δὲ τοῦ ἀνθρώπων γλυκὺς περιχύμενος ὑπνος
 Πετούσι εἰλθεῖν φορέν· δὲ ἀπέπεστο, καθδὲ δλα τύφε·
 Χριστοῦ δὲ γηρούμνου καῖνος πάλι· ἕνδον ἔρχθη.

Ιε τὸν Γαδάριος θαῦμα.

Τὴν τοῦ Σατάνην, ἀνθρώπε, μανίαν βλέπε.
 Οὐ γὰρ ἀπάγχων τῶν σωῶν τὰς ἀγέλας
 Τί λοιπὸν ἀν δραστείν εἰς βροτοὺς τὸ βλάσθη;
 Ή; χολος οὖν ζῶν σωφρονίζου τῷ τύπῳ.

In id : Vulpes soveas habent, Filius autem hominis non habet ubi caput reclinet.

Ais te non habere ubi caput reclines, o Christe,
 manifesto loqueris; natura enim divina, quae iuuen
 incarnati Verbi caput est, nūquam reclinari susti
 net; est enim immota.

In idem.

In lustris diversantur vulpes, in loculamentis
 præterea suis habitat aerea volucrum turba; sed
 Christus ne unum quidem terræ cubitum in domi
 cilio possidet. Ad hæc quid dicere habeant illi,
 qui auro superbas et editissimas domos exædificant?

De Christo super mare dormiente.

Domini somnus, inenarrabilis quidem, et arcano
 iussu, torpens et quietum mare statim expergefesi
 ci; rursus vero Domini expergefatio maris sequora
 somno sopivit.

In idem.

Christus omnes elata manu procellas compe
 nseuerat; somnus vero, qui in ejus oculos suavissimus
 irrepuit, excivit boream, qui involans mare turbi
 nibus pulsavit; sed expergefatio rursus Christo in
 antra sua retrusus est.

De miraculo apud Gerasenos edito.

Satanæ quanta sit rabies expende, o homo! Qui
 enim vel ipsos porcorum greges excruciat, quid,
 quo dispeudium mortalibus inferat, de cætero mo
 liturus est? Tu igitur, qui porcorum moro vivis, hoc
 exemplo resipisci.

Εἰς τὸν αὐτόν.

Συδῶται, ποῦ φεύγετε, τοὺς δὲ σύνας λίπετ' αὐτοῦ,
 Τίνι λεγαν δεδίδαμεν, ἀτασθαλές ἔστι γενέθλη·
 Ἀγχετο συνέσιον, καθδὲ ἔρχετο πυθμένα λίμνης.
 Οὐδὲ οὐπο λεγενῶν κορέσσετε, ἀγχόμενοι περ.

Εἰς Ματθαῖον κλῆσιν.

Τι τοῦτο, Χριστὲ; τοῖς τελώναις συγκάθῃ;
 Τι τοῦτο καινόν; ἀλλὰ καὶ συνέσθιο.
 Ματθαῖος οὗτος οὐ τελώνης ἔστι σοι;
 Εμοὶ δὲ πολλῶν βειτίων γραμματέων.

Εἰς τὸν αὐτόν.

Καίρετε, ἀμπλακέργοι, θαρσεῖς', ἔθνε' ἀλιτρῶν·
 Χριστὸς ἀλιτροῦσι μεθίζεται, τὸδὲ τε θειπνεῖ.
 Ματθαῖον καταθρεύτε· ἐνη πάρος ἀμφὶ τελώναις,
 Νῦν δὲ Χριστὸν ἀνακτα συνέστιον ἔσχεν ἐν οἴκῳ.

*Εἰς Χριστὸν ἀνιστέρα τὴν θυγατέρα τοῦ
 ἀρχισυναγώγου.*

Σὺ καὶ θανατοίς, καὶ πάλιν ζωοῖς λόγῳ.
 Ζωοῖ δὲ μᾶλλον ή θανατοίς, Χριστέ μου.
 Ο δὲ ἀρχισυναγώγος εἰς μαρτυρίαν,
 Βιοῦν τὸ θυγάτριον ἡμπαλιν βλέπων.

Εἰς τὸν αὐτόν.

Μή θρηνεῖτε, γυναικες, ὑπνοι τὸ κοράσιον· Ὁποιοί,
 Υπνοί, οὐδέ τ' ἔλαδεν. Υμεῖς κενεῶς δὲ γελάτε.
 Εγρεό μοι, κόριον, καὶ αἰθέρα δέρκεο δίον.
 Αρχισυναγώγοι πατρὸς εἴδοτες ἀμύμων.

In idem.

C Quo, porculatores, relictis ibi suibus, aufugitis?
 Daemonum legionem pertimescimus, exitiale genus
 est; grex ovium suffocatus in marinæ paludis fundum
 præcepis datum est. Quamvis et ipsa vos enecet,
 nondum tamen legionem saturabitis.

De Matthei vocatione.

Quid isthuc est, o Christe, una cum publicanis
 accumbis? Quid hoc novi est? imo et illis convescor
 At Mattheus ipse numquid tibi publicani instar est?
 Imo pluribus eum scribis meliorem censeo.

In idem.

Gaudete, nefarii, confidite, nocentum multitudo,
 nunc una cum peccatoribus assidet et epulatur
 Christus: Mattheum conspicite, antehac publica
 norum numero accensum, Christum nunc Regem
 domi: convivantem exceptit.

*De Christo principiis Synagogæ filiam in vitam
 revocante.*

Ad unum verbum vitam auferas ac revocas,
 Christe mi, sed in vitam proclivius, quam in mor
 tem traducis; sicut mihi testis astruat Synagoga:
 princeps qui viventis denuo filia conspectu fruuntur.

In idem.

Parcite lacrymari, inulieres, puella dormit.
 Dormit? Quasi vero: iij dormit, nec obiit, et vos
 perperam quidem rideitis. Exsurget puella, divinum
 æthera contemplare, ob Synagogæ: principis, pa
 rentis tui. Quidam laudabilem

Εἰς τὴν ἀμφέποντα.

Ὦ πίστις ὁρῆ, πίστις ἀκριψινεστάτη! Αἱ δὲ βροτοὶ κλέπτουσι τὴν αὐτηρίαν. Καὶ τοι δέ τις λαθεῖν δοκεῖ, γύναι! Τὸν γὰρ πανόπτην πῶς λαθεῖν δύναται τις;

Εἰς τὸ αὐτό.

Ἄσθενες ἡσθα γύναιον, ἀτάρ χριτερὸν κατὰ πίστιν, Καὶ δοιοὶ προχόστοντο ρόοι σύνεν ἐκπιδύοντες, Λίματος εἰς, ἀλλος δέ τε πίστιος ἐς πολὺ μείζων· Ἐνθεν δὲ καὶ οὐρανοῖς ἔχειν, καὶ λάθεν οὐνομά διον.

Εἰς τὴν διαγωγὴν τῶν ἀκοστελῶν, καὶ τὴν τοῦτον δάκοντας.

Κανονὸς σερατηγὸν, καὶ βασιλέας βλέπε· Ὁ μὲν κλῖναι του τὴν κεφαλὴν οὐκ ἔχει· Οἱ δὲ εἰς μάχην ὅρμωσι γυμνῷ σφράξειν. Εἴκεστα τι; ζωγροῦσι τὴν οἰκουμένην.

Εἰς τὸ αὐτό.

Ἔπιποις μὲν καὶ δησφήι, καὶ δεσποινὶ θυμαλασσαῖς, Χαλκῷ τε, χρυσῷ τε, καὶ ἀνδράσιν ἵπποκορυνταῖς, Σερατηγὸν κοσμοῦσιν ἐπιχθόνιοι βασιλῆς· Γυμνῷς δὲ Χριστοῦ λάβε σερατὸς ἔθνεα πάντα.

Εἰς τὸ κατὰ τὸν Ἑηρόχειρα θαῦμα.

Ὡς ἐξηνιστῆσθε τάφων νεκρὸς δὲνος, Θύτες δινιστᾶς καὶ νεκρὰ βροτῶν μελλ. Οἱ Ἑηρόχειρες μάρτυς δοτεῖ μοι, Δόγε, Τὴν νεκράν αὐθίς εὐπετῶς κινῶν χέρα.

Εἰς τὸ αὐτό.

Κελεος δὲ ἀγίου προθορῶν λόγος οὐα κελεύει.

In Hemorrhoidem.

O recta fides, fides sincerissima! qua mortales saltem furtive rapiunt: sed quia sis Christum non latet, quamvis eum latere credas, o mulier, cum enim qui oculatissime lustrat omnia, quid præterire potest?

In idem.

Eras valetudine infirma, mulier, sed fide valentissima, duoque ex te scaturientes exundabant rivuli, sanguinis alter, alter fidei longe nobilior; exinde, sanguinis fluxum fides exsiccavit, a Deo laudem promerita.

De vita instituto, et missione apostolorum.

Novos intuere duces, et novum Regem: hic quidem non habet ubi caput reclinet, illi inermi corpore in pugnam prodeunt. Quid tum postea? Terra tabiliabilis animas invadunt.

In idem.

Et equis et curribus, et clypeis umbilicatis, et ere, et auro, galeatis denique militibus suos intrauit duces terreni imperatores; sed nudus Christi exercitus infinitas gentes expugnavit.

De miraculo in hominem manu aridum præstito.

Sicut integra cadavera e monumentis excitas, sic et exanima mortalium membra restauras; is, cui manus aruerat, mibi testis est, o Verbum, non agre am movens manum, omni prius sensu defectam.

In idem.

Ex divino prosilicas ore sermo sic imperat: Ea-

Α Χεὶρ ἦηρ, προτάθητι, καὶ ἀπτεο, πάντα δὲ τινά. Η δὲ εὐθὺς προτέτατο, καὶ ἥπτετο, πάντα δὲ τινά. Η δέ καὶ ἀμφὶ χέρεσσιν ὑπὲν οὐατα, Χριστο, φυτεῖς

Εἰς τὸ, "Οτι δὲ Βεελζεβούλ δικάλλει τὰ δαμότια.

Ο φυγαδενῆς δαιμόνων, γραμματέες,

Τμῆμ καλεῖται δαιμονῶν; Θεῦ τοῦ λόγου!

Καὶ τίς γ' δὲ οὐδὲν δαιμονίζοιτο πλέον,

Τὰ δαιμονώδη ταῦτα τολμώντων λέγειν;

Εἰς τὸ αὐτό.

Δαιμονίων λεγεῖνας ἀπῆλασε τηλόθι Χριστὸς

Ἐν Γαδάραις ἐπιτάδην, χοίροις δὲ τρωτόντας

Δαιμονιῶντα δὲ ἐφαν γραμματέες αὐτὸν ἐκτίνον.

Άρ' οὐχὶ σφιν δημήσεν ἀγριός, δὲ δένε, δαιμόνων;

Εἰς τοὺς αἰτοῦτας σημεῖον.

Β Σημεῖον αἰτεῖς, γραμματεῦ, τὸν Δεσπότην.

Ο τυφλὸς οὐ σημεῖον ἐμβλέψας πάλιν;

Ο κωφὸς οὐ σημεῖον ἀκούσας πάλιν;

Οντως φθόνος τὸ πρᾶγμα, καὶ φθόνου λόγος.

Εἰς τὸ αὐτό.

Ἡλιοιο φῶς καὶ αἰθέρᾳ δέρκετο τυρλάς.

Ἐν δὲ τε κωφὸς ἀκούσεται· ρόος δὲ ἐπὶ αἰματος έστι.

Καὶ λεγεών ἐπηγέρη, νεκρὸς δὲ ἀνατίθορε τύμβῳ.

Γραμματέες, τι πλέον σημήσον ἀμμιν ἀρέσσεται;

Εἰς τὸ, Μήτηρ μου, καὶ δασειρό μου, οι κοιστοὶ τοι τὸ θέλημα τον θεοῦ.

Ο δωευχής δινθρώπε, καὶ φαύλου γένους,

Θελεις δινυψώσω σε χρής λαμπρὸν γένος;

C tenditor, arida manus, et sensus operationisque potens officitor; quae statim porrecta, necnon et tactu, et omni operatione functa est. Num et auritas etiam manus officiis, o Christe?

In illud: Quoniam in Beelzebul dæmonia ejiciunt.

Qui fugat dæmones, o scribæ, vae! quid dicitis? a vobis dæmonio correptus dicitur; quis vobis magis lymphatus insauiat, qui hæc diabolica audetis futuri?

In idem.

Dæmonum legiones procul exegit Christus apud Gerasenos, et jussu suo in porcorum gregem profugos intulit; sed ipsum a dæmonie arreplum garribant Scribæ: Annō magis, o hospes, ferus illis Satanas erat infensus?

In eos qui signum petebant.

A Domino signum queritis, o Scriba; annō in eæcio deintegro vidente signum est? annō item in surdo rursus audiente signum est? omnino quod facilis, ac dicitis, invidentiam præ se fert.

In idem.

Lumine solis ac ætheris aspectu dæmatna est cœlus; audivit præterea surdus; sanguinis item fluxus stetit; inborruit dæmonium legio; et tumultu prorupit mortuus; quod amplius signum probabunt estis, o Scribæ?

In id: Mater mea, et fratres mei, qui faciunt voluntatem Patris mei.

O infelix homuncio, et ex vili origine procreatus, vis te ad illustre genus provebam? Dui rite volu-

Τὸν θεοῦ θέλημα πράττε γῆγειος,
Καὶ τὸν θεοῦ, γίνωσκε, συγγενῆς τένη.

Εἰς τὸ αὐτό.

Οὐ γενέθεν ἀνὴρ πάρεκ Χριστῷ ἐμμορφή τιμῆς;
Οὐδὲ τε θηλυτέρη μέγα πόνιά ἔνθεν ἐξέλθη;
Κεῖνος ἀδελφεός ἐστι θεοῦ, γενέτις δὲ τε κείνη,
Οὐ δὲ σφε λόγους τελέουσι, καὶ ἐνδικά τὸν πολὺν.

*Εἰς τὸν Χριστὸν ἀπὸ τοῦ πλοίου διδάσκοντα
τοὺς ἄντες αὐτούς.*

Ἐφ' ὑδάτων, λέγουσι, φωνῇ Κυρίου·
Τὸν πλοῖον ἀθρεῖς, τὸν διδάσκαλον βλέπεις·
Τὸν αἰγαλὸν τοιγαροῦν δραμῶν φθάσον,
Καὶ τῆς σοφῆς δίκους διδάσκαλας.

Εἰς τὸ αὐτό.

Ὦ πλεύεις μακάριος, ὁ οὐρανὸς ἔνθεος ὅλη!
Ἐστυχίες δρυπτοί: Ι ναυπηγῶν δάκτυλα κεινά!
Οἱ τόποι τὸ μέρος: Ἐθεσθε θαλασσοπόρον καλιγομφαν,
Ὦ θεὸς ἐμβεδών: διδάσκαλος ὑπάτερος γῆραν.

Εἰς τὴν ἀποτομὴν Ἰωάννου.
Ὦ ποῦρος ἀναξ, μιαρᾶς δοῦλος: κόρης!
Ὦ μαρδὸς ἡρός συμμερίων τὸ κράτος!
Ὦ δειπνον αἰσχρὸν αἰματος γλωροῦ πνέον!
Ὦ νεκρὸς Ἐμπενούς, καὶ τὸ μύτος δεικνύων!

Εἰς τὸ αὐτό.
Ὦ γένεσις βιτσοῦ καὶ ζωῆς, ἐκλεπτὸ ρίζα,
Πρᾶξες φόνον Ἐ Ηράδης ἢ ταλεῖτη γένεσιν.
Οἴνου δὲ κρητῆρα κεράσοστο αἷματι θερμῷ.

Ialem exsequere, ac scito te consaguineum Dei eva- C *surus.*

In idem.

Annon qui ex cognatione Christi erat, ab eo gloriam consequebatur? annon et ejus mater impendio venerabilis. Inde ostensa est? Est ita sane; sed ille verus Dei frater, et illa mater est, qui ejus seruobibus obsecuti, justa Dei decreta exsequuntur.

*In Christum eos, qui stabant in rīpa, e
navigio docentem.*

Vox Domini super aquas, inquit Psalmi: Navigiam vides, præceptorum intueris, quare auctor sum, ut ripam currendo prior occupes, et sapientissimas docealis præceptiones auscultes.

In idem.

O perheata securis! o divina monti, silva! o fabri lignarii felices! o naupagorum gloriose manus! qui hunc leumbum, maria sulcante, clavis pulchre compactum adiūcastis, in quem condescens Deus, præceptoris iuster vocem extulit.

In Joannem collo truncatum.

O levissime princeps, scelestæ puellæ nequiter inserviens! heu stolidum sacramentum, imperii potestatem dispergiens! hei convivii fœditatē! quo decolor anhelatur sanguis, hei spirans cadaver! Herodis scelus arguens.

In idem.

Dies vitæ natalis et primordium erat, cum Herodes in solemnis natalium ceremoniis cædem

Α Οὐχ ὁ θινῶν ἐσίγησε· λυγίζεο, μαχλὸς ἀσελγής.

Εἰς τὸ κατὰ τοὺς κέντες δροῦσι θαῦμα.

Ο μάννα τὸ πρῖν εἰς Ἰουδαιούς βρέχων
Νῦν ἐκ μάνης Ἐθρεψέν δρτῶν πεντάδος;
Τὴν πεντακισχλιὸν ἀνδρῶν ἀγέλην·
Καὶ τοὺς κοφίνους τῆς περισσειας δρα.

Εἰς τὸ αὐτό.

Ἐντερα οὐκ ἐπέδησε τροφὴν, τάπερ ἐνθει κεύθει
Χριστὸς, θεος βραχεσσιν ἀπειρονας Ἐθρεψεν δρτοις,
Τάς δὲ τροφὰς αἰξῆσε· τὰ δὲ ἀγγεα, ἐπλετο μάρτυς.
Οἴς τά γε λειψανον Ἐρχετο, πέλεν δὲ τε δώδεκα πάντα.

*Εἰς τὸν δὲ θαλάσσην περίκατον Χριστοῦ καὶ
Πέτρου.*

Ὦ Ήλίας καθ' ὅγρῶν, θαυματουργία μία·

Β Συνῆκθε τοι· καὶ Πέτρος, αἴτιη δουτέρα·

Ἐσωστας αὐτὸν ἐκ βιθῶν, αἴτη τρίτη·

Τοὺς ἐνέκμους ἐκαυσας, αἴτη λοισθα.

Εἰς τὸ αὐτό.

Πέτρος ὑπὲρ νύτοιο θαλάσσης, Πέτρε, πορεύῃ;
Πεζός· Ἀπέρ τις τοι πετέρ· ἐνάρτια θήκε ποδίν,
Ἡ τίς ἀπ' οὐρανοθεν δολιχήν σειρήν προκετάσσας
Ἐκ χειραλῆς ἀνέχει σε; Τὸν ἐγγύθι δέρκεα Χριστον.

Εἰς τὴν Χαρακαλαν.

Ὦ Χριστὸς δρτος· Ἰαραὴ παῖς Κυρίου·

Ἄ δὲ θεντή σύμπασα πατρὶα κύων.

Ὀ παλ; τὸν δρτὸν ἀφρόνων; ἀπεστράψῃ·

Ὦ δὲ οὐν κύων βέβρωκεν αὐτὸν δεμένως.

commisit, tuncque pateram calido libavit sanguine: z
nec occidit tacuit, nudo impudica meretrice cunctaquebatur.

De miraculo quinque panum.

Qui prius in Iudeos manna depluebat, nunc ex quinque tantum refecit panibus quinque millium hominum turbam: residuos e convivio cophicos intuere.

In idem.

Populi viscera omne non continuerunt alimentum, quod intus ingerebat Christus, cum paucis panibus innumeros pavit homines, multiplicatione alimenti facta; testes mihi sunt cophini duodecim numero, quibus prandii reliquiæ sunt repositæ.

De Christi et Petri super mare ambulatione.

Per mare deambulasti, primum miraculum; tecum ambulavit et Petrus, hoc secundum; eum ex imo mari eripuisti gurgite, hoc tertium; quodque postremum est, ventorum turbines sedasti.

In idem.

Pedes in suprema unda gradum facis, o Petre? quis porro commidas tuis pedibus alas aptavit? vel quis prolixam e coelo catenam protendens, te capite sustentat? proxime juvantem Christum intuere.

In Chananaam.

Panis Christus est; populus Israelita filius familiæ; universa ethnicorum familia canis, iam vero filius panem fastidiosissime aversatus est: quo factum, ut libentissime tandem canis comedetur.

Elis τὸ αὐτό.

Ο! πάνες εὐνοέουσιν ἀγαθοῖς ἀρτοδότησι,
Μνημοσύνην κεύθουσιν ἐν στήθεσσι φλοισι.
Καὶ σὺ δα, Χανανίτις, διὰ ταῦτ' ὄνομάσοι κύων,
Ἐκ δὲ τὸν δρότον ἀπαντα κατέσθιε πιστὴ τοῦσα.

Elis τὸ, Tίτα με λέγοντιν οἱ ἀπόθρωκοι εἰναι; καὶ εἰς τὴν Πέτρου ἀπόκρισιν.

Μαχάριο; εἰ Πέτρε, συλλαβῶν τῶν;

Ὄνομάμενος τὴν κλεῖδα τῆς Δικαιοπύλης,
Καλούμενος δὲ Πέτρος, δὲ πρώην Σίμων,
Τὸ πᾶν δὲ δεσμῶν, καὶ τὸ πᾶν λύων πάλιν.

Elis τὸ αὐτό.

Ἄνθρωποι σε χαραιφόρονες Ἡλιού οι μὲν ἔφασάν,
Οι δέ τ' Ἰωάννην, οι δέ Ἐμπαλιν Ἰερεμίαν.

Αὐτάρ δὲ Χριστὸν Εἰλέξε Θεοῦ Πατρὸς Γίεα Πάτρος.
Κλητίας ἐνθεν ἔδεκτο, ταῖς οὐρανὸν εὐρὺν ἔχουσιν.

Elis τὴν μεταμόρφωσιν.

Ορές τὸ Θαύρῳ; Οὐχ ὅτῳ. Τίνα τρόπον;
Τοῦ φυτὸς τῇ χύσις με κωλύει βλέπειν.

Ορθῶς Εἰεῖς; οὐδὲ γάρ Ἰωάννης
Ἔιεν ἐκαρτέρησεν, ἀλλ' ὑπεστάλη.

Elis τὸ αὐτό.

Τρεῖς μὲν Δικαίωντες Θαύρῳ ἀνὰ δικρά κέρυμβα.
Ἐκ δέ δρά τοῦ μεσάτοιο φῶν; ἀναβέδρομε θεῖον.

Τρεῖς δὲ πάσον πρανέες ποτὶ πέζαν οὐρεος; δικρήν.
Ἐκ δέ δρά τῷ μεσάτῳ πλειων χύτο φωτεῖς ἀπορρίωξ.

Elis τὸ κατά τὸν σεληνιαλδμερον θαῦμα.

"Ἄνθρωπε, μή κέκραχθι. Ναὶ κράξω μέγα".

In idem.

Canes grata sunt erga eos indole, a quibus sibi præbitus est panis, beneficij memoriam fideliter retinent; eapropter, o Chanaanæa, canis appellatis, cumque Domino filiellissima sis, panem comedas.

In id : Quem me esse dicunt homines? deque Petri responsum.

Ob paucula, quæ respondisti verba, perbeatuſ es, o Petre, quibus celestis ianuæ clavein mercatus es, Petri nomine, paulo ante vocatus Simon, indigatus; cuius virtute ligas ac solvis univora.

In idem.

Hominum, qui terrena sapiunt, te quidem alii Eliam, alii Joannem, alii denique Jeremiam dixerunt, o Christe: sed te Dei Patris Filium pronuntiavit Petrus; inde claves, quæ immensos continent celos, accepit.

De transfiguratione.

Montem Thabor oculorum sensu assequeris. nequaquam. Quid ita? Luminis effusio videre me prohibet. Rite loqueris, nec ipse Joannes in monte videre sustinuit, sed præ formidine refugit.

In idem.

Tres quidem in summo Thaboris fastigio sermones conserunt; et a Christo, qui medius est, divinus prosiliit fulgor: tres item proni ceciderunt in extrema montis crepidine; inque Petrum, qui medium, major luminis emanatio transfusa est.

De miraculo erga lunaticum factu.

Ne vociferator, o homo. Imo contentius vociferabor; nec enim laboras tantum a diabolo pati filium

A Πάσχεις γάρ οὐα δαιμονῶ μοι τὸ βρέφος.

Καὶ φηλαρῆς τι τὸν διδάσκαλον, ξένε;

"Ἐχεις δν αἰτεῖς, ἐγγὺς τη σωτηρίᾳ.

Elis τὸ αὐτό.

Τίπτε, Σατάν κακόμητι, τὸν διθλιον εἰς πυρὸ βίλλαις;

Εἰς πυρὸ καὶ θάτα κριδεντα, δικας μιν θέτεσση;

Κληρονόμος δαΐς σὺν καμίνῳ ἐπλέο, ἡστεῖ,

Αὐτάρ δὲ κληρονόμος βασιλείας ἐπλετο θείας.

Elis τὴν τοῦ κήρυκου ἀπόδοσιν.

Τίχον τὸ φασκώλιον ἔστι τῷ Λόγῳ.

"Ἀγκιστρον αἱ κλεῖς, εἰς στατήρ τὸ χρυσον·

"Ἐμβαίλε τά; κλεῖς, Πέτρε, τὴν γάζαν λύε,

"Ἐκβάλλε ἐν στατήρα, τὸν κήνων δίδου.

Elis τὸ αὐτό.

B "Η φ' ὅγ' ὑπὸ σπλάγχνοισιν ἐκεύθετο ἰχθύν κήνωσε,

Καὶ μιν θειός Διὸς διὰ μακροῦ βίνθεος δλημης;

"Η σὺ μιν ἀμφιχάραξας ἀμα προστάγματι θείῃ

"Τγρῷ δὲν σπλάγχνη φλιθρέμμονος ἰχθύος, ἀνατ;

Elis τὸν τομικὸν πλούσιον.

"Ο χρυσοῦ, κακὸν διμαχον, κακὸν μέγα!

Διτ' ὁ κεκινθύνευσε τὴν σωτηρίαν

"Ο τῶν νομικῶν ἐντολῶν πάσων φύλαξ.

Μή μοι γένοιτο πλοῦτος, ἀν στερῆ θεοῦ!

Elis τὸ αὐτό.

"Ωφελες, ω πλούσιε, πενέστερος Εμμεν ἀπάντων·

"Ωφελες ἐνθεέστι συνιζέμεν ἀνθρώποισι,

Μηδὲ πομάν χρυσοῦ ταλάντεσιν, δς σε κολομει

Χριστῷ ἀμ' ἐλθέμεναι, σταυρὸν δὲν δώμον ἀρέσαι.

C *teum. Quid te obtrudendo præceptorem vexas, o peregrine? Votorum tuorum compos factus es, in proximo salutis affulget.*

In idem:

Quorsum, versute δάμον, in ignes inlaerrimam præcipitas, et in aquas frigore horrentes? Quo eum conficias scilicet: tu ardentissime fornacis hæres factus es, o trifurciser; iste regni coelestis possessiōnem inuit.

In tributi solutionem.

Piscis marsupii instar est Verbo Christo, namus instar clavium, siclus instar auri; hamum, quæ tuz sunt claves, immitte, o Petre, anole marsupium, staterū producito, ac tandem tributum præbe.

In idem.

An in piscis interaneis hic delitescebat nummus, et eum desursum in maris profundo deprehendisti? an a te, divino mandato, insertus est, o Rex Christe, sub humidijs piscis mariui viscoribus?

In divitem legi observatorem.

O malum ingens et ineluctabile, auri tenacitas! quo in salutis sue discrimen vocatus est, qui legales omnes præceptiones rite observaverat: ue mihi affluant divitiae, siquidem Dei privent aspectu.

In idem.

Bene tecum actum foret, si omnium pauperrimus suisses; debuisses in plebeiorum hominum serie recenseri, nec auri talentis superbire, quæ tibi sunt impedimento, quo minus Christum sequaris, et humeris crucem bajiules.

Elis tñr basiopðrōrō.

Ναὶ, παιδεῖς, εἰς ἐλεγχὸν ἀνθρώπων ἀφρόνων
Κλάσθη φοροῦντες τὸ εὐλόγεστὸν Λόγον·
Ναὶ στρώνυσε ἔμπαντα τοὺς πέπλους τόπου,
Ὄς μηδὲ γῆς ὁ πῶλος αὐτῆς θιγγάνοις.

Elis tñd autētō.

Οὕ ποτε ἀνακτα δέδορκας ὑπὲρ πώλου ἀδμῆτο;
Κλῆτα, βρεφέσσοι χροτούμενον ἀρτιγενέστοι,
Πτορθία χεροὶ ἔχουσιν ἐλαῖς ἡδὲ κυκεῖροι;
Χριστὸν ἀνακτα θέασαι ὑπὲρ δῶνι ἀρτὶ βεβῶτα.
Εἰς τὸν Χριστὸν ἔβελαν ὄντα τοὺς θεοκακήλους
τοῦ λεροῦ.

Ναὶ τύπτε, ναὶ καλάζε τῷ φραγγελίῳ
Τοὺς καλλινιστὰς τοὺς περιστερεμπίρους·
Τοῦ γὰρ Πατρὸς σου καὶ Θεοῦ τὴν οἰκίαν
Ποιοῦσιν οίκον ἐμπορίου, Χριστὲ μου.

Elis tñd autētō.

Οὐ προδάτων τε, βωῶν τε, πελέιάδων τὸ ἀρατεινῶν
Οἶκος δᾶ, ἀλλὰ τὸ ἀνακτος ἐμοῦ Πατρὸς, ἐμποροὶ,
[οἴκος·

Ἐξίτε, ή δ' ὁ μέσων περὶ ὅμους τύμμα βαλοίμην
Σχολὴν τὸν πλοκερῆ, κατὰ δὲ χρόνο καλὸν λάψω.
Εἰς τὴν δὲ ἐπιταγῆς Χριστοῦ ξηραρθεῖσαν συκῆν.
Πεινᾶθε δεσμοῦ σου, λῦστε, τὴν σωτηρίαν,
Φαγεῖν δὲ καρπὸν ἀρτῆς ἐκ σοῦ θέλει·
Σὺ γοῦν συκῆ γένοιο καρπούμωτάτη,
Μή καταραθῆς, καὶ φεγγῆς παρατίκα.

Elis tñd autētō.

Τίπτε συκῆν ἀρτῆσαο, οὐνεχ' οἱ ὄλετο καρποί;

In Ramorum diem.

Eia, pueri, ad coarguenda male cordatorum hominum flagitia, oblatis ramis Deo gratias agite; heus! omniem vestimentis viam sternite, ut ne pullus quidem asini terræ solum attingat.

In idem.

Numquamne regem vidiati super pullo indomito sedentem, recens natorum infantium plausu exemplam, præ manibus oles ramos et junci marini circumferentiam? Christum regem contemplare asino nunc insidentem.

De Christo sacrilegos e templo nundinatores ejiciente.

Ago cædito, eia flagellis animadverte in numismatarios qui columbas distrabunt; Dei enim, tuique Parentis domum, Christie mihi, in forum negotiationis immutant.

In idem.

Non hic ovium, boum, aut amabilium columbarum emporium est, iustitores, sed Regis Patris mei domicilium; hinc vos auferete, vel in humeros vestros immittam verbera funiculo textili quo cuti vestrae vibices imprimam.

In sicum imperante Christo exarescentem.

Tuam Deus salutem esurit, o bone amice, et virtutis ex te fructus esitare impense desiderat. Esto igitur sicut uberrimus onusta fructibus, ne diris de votis extemplo reprobere.

In idem.

Quidnam ūcui male precatus es, quod fructuum

Α Οὐδὲ γὰρ ἐν στελέχεσφι συκῆς πύκα θυμὸς ἀρήσει.

“Η φα φυτῶν πέρι μὲν σέο, Σώτερ, φροντίς δὲ γη.

Ἐξ μερόπων δὲ τὸ δινειαρχὸν ἀπειρονα μήχεα βάπτεις.

Elis τοὺς καλουμένους εἰς τοὺς γάμους.

Θεοῦ γάμος τὸ πρᾶγμα, καὶ καλοῦσι σε·

Σὺ δὲ προσδόλῃ τὴν γυναῖκα, τοὺς βόας,

Τὸν ἀτρόν, ἵνα τῆς φρενῶν ἐλαφρίας,

Οὐδὲ εἰς τὸ δεῖπνον ὡς ποδῶν ἔχεις τρίχεις.

Elis tñd autētō.

Νύμφα Θεοῦ, μάγα χαῖρ', Ἐκκλησία δλιδύγαμε·

Νυμφίσ, χαῖρε, Λόγε, προτὶ δ' ἡμέας δρτὶ καλίζει·

Δειπνὸν δὲ τὸ διμερόσιν, τὸ σοι ἐς γάμον δρευνε Ιη-

[τῆρ.

Ζεύγεα δὲ διμιν βερῆς, δάμαρ θάνοι, ἀγρός δοιτο.

Elis tñs δέκα καρθένους.

“Ἄν παρθένους ἕκκλεισε τὸν θελού γάμου

“Ἐλαιον ἀπὸν καὶ σκοτισθέντες λύχνοι,

Τὶ λοιπὸν ἐργάσαιο, πόρνη καρδία,

Καὶ μαχλὸς οὐσα, καὶ λύχνου στερουμένη;

Elis tñd autētō.

Παρθενικῶν δαῖσες, μάγα λάμπετε, λάμπετε, πάσαις

Νυμφίσ τὸ ποτιδέγκεναι λιμενίσσαν ἐρωῆν

Νύκτα δὲ ὁ δρφντην· ἀθρῷ δὲ μιν ἐγγὺς λόνεα.

‘Η παρεύσα προσέλθε, θύρας κλείσον δὲ παεούσας.

Elis tñr μυρηρόρο περηγη.

Κίρνα τὸ μῦρον τῇ φοῇ τῶν δακρύων·

Ποιεῖς γὰρ εὐθὺ τιμωτέρον, τύνει.

C laboraret inopia, cum in ejus trunco non apposite conformatus esset antrum? de fructibus sane perparum tibi curæ est, o Servator, sed circa hominum utilitatem sollicitior invigitas.

De invitatis ad nuptias.

Deus epulum nuptiale parat, ad quod invitatus es; tu vero conjugem, boves interea causaris, et agrum (quæ mentis tuæ rubigo est, ac levitas), neo in eosnam, quantum pedibus contendere potes, curriculo te consers.

In idem.

Salve plurimum, sponsa feliciter Ecclesia; salve, Sponse Dei Verbum, nosque nunc tandem voca in immortale convivium, quod tibi in nuptias instruxit Pater: quo ut intromittamur, facessant obices, pereant agri ac mulieres.

De decem virginibus.

Si virgines ipsas divinis exclusit nuptiis olei penuria, et lucernæ extinctio, quid deinceps de te fieri, o anima meretrix, cum sis et adultera et olei indiga?

In idem.

Virginum faces, luculentē elucete, ut advenientem præpropere amabilem Sponsum accipiatis concubia nocte. Hunc proxime venientem cerno. Quæ adestis intro pedem ponite, et absentibus postes occulidite.

In mulierem peccatricem, quæ unguentum attulit.

Undante lacrymarum fluxu unguentum misce, illu-

"Ἐκμασσε Χριστοῦ τοὺς πέδας ταῖς θρηξί σου,
Κάν την Ἰούδα ταῦτα κεντή κακίσιν.

Εἰς τὸ αὐτό.

Καὶ τὸ μύρον βαρύτιμον ἦν, γύναι, δὲ πρὸ ποδοῖς
Χεῖν; δεσποτούνοις, κέμη δὲ ἀπομόργυνος ἀνακτά.
Ναὶ τὸ μύρον βαρύτιμον, ἀτέρ τιμιώτερον ἔσχες.
Δύτρα γὰρ ἀμπλακής χολυτερήμονος ἀντεκομίσων.

Εἰς τὸ μυρτικόν δεῖπνον.

Θύεις τὸ θῦμα, καὶ τὸ δεῖπνον ἰσθείς.
Καὶ κλέψ τὸν δρότον, δρότε, καὶ κρατήρ, πίνεις.
"Αὔμφω γὰρ εἶ σὺ, καὶ θυτὴρ καὶ θυσία."
Οὐ δὲ προδώσων ἰσθίεις σε μὴ τρέμων.

Εἰς τὸ αὐτό.

Δέρκεο τὸν θρασύχειρ, τὸν αὐθέντη ἡ βάρι γε κείνον,
"Οὐς βάλεν ἐν κανένῳ προτετή χειρ". Οὐτος ἐκεῖνος
Δείπνου ἀνεγρόμενος φιλής λελάθοιτο, καὶ δρότο,
Καδδῆ προδῷ λησταῖς διδάσκαλον, ὃς ἀπόλοιτο.

*Εἰς τὸ, Πάτερ, εἰ δυνατόν, καρελθέτω ἀλλ' ἵμον
τὸ κοτύριον τούτο.*

Μή μου κατεύχου, Χριστὲ, πρὸς τὸν Πατέρα,
Ἄγον· Παρελθέτω με θανάτου κόμια.
"Η πῶς ἐγὼ τόχοιμι τῆς ἀφθαρσίας,
Εἰ μὴ σὺ τούτου τοῦ ποτηρίου σπάσεις;

Εἰς τὸ αὐτό.

"Ωφελες, δὲ κακότεχνε, καθευδέμεν, Ισκαριώτα.
Ηῦτε Πάτρος, δεῖ τε καὶ ἀμφὶ μιν οἱ Ζεβεδαῖοι.
Μήδὲ δὲ τούτα πρόκειαν ἀγρήγορας, δῆρα προδοῖς

īpsum longe pretiosius factura : Christi pedes
tuis capillis absterge, tameinī Judas malignitatem
res ipsa pengat.

In idem.

Ulique preciosum erat unguentum, o malier, quo
pedes Domini perfusisti, nege crinibus tuis ab-
stereo; nam preciosum erat, verum multo pretiosius
aleptia es, nempe, quam formidabilis peccati reper-
toori gratiam.

In ceteram mysticam.

Tu, qui sacrificium es, sacrificas; qui cœnas, co-
medias; qui panis es, panem frangis; qui calix es,
bibis: utrumque enim es, et sacerdos, et hostia;
quoniam tamen, qui te tradidit, est Judas, cui non
merciens, epulatur.

In idem.

Hunc oppido præfractum et sudacem animad-
verte, qui in paropsidem temerarias manus immisit,
illa ipse cœna exsurgens, òbaritalis et alimenti
oblitus, magistrum, quo pereat, jauniam proditurus
est.

*In id : Pater, εἰ περι ποτε, τρανσεῖτι αὐτῷ
calix iste.*

Ne precebus ad Patrem effusis, Christie mi, dicas:
Transeat a me, εἰ ποτε, mortis poculam. Qui, enim
immortalitatis doles assequar, nisi hunc passionis
calicem baurias?

In idem.

Bene tecum actum foret, o Iscariota, si dor-
misses perpetuum, quemadmodum Petrus, et cum eo
duo Zebedæi filii, nec utinam pernox vigilasses, ut

Α Χριστὸν ἀνακτά Λόγον κακογνώμοσιν ἀρχιερεύσιν.

Εἰς τὴν ψροδοσίαν.

Φιλεῖς, Ἰούδα, τὸν διδάσκαλον; Φιλεῖς
Οὐδὲν φιλεῖν κώλυμα, Πωλεῖς ἀργύρου,
Παρεψρονοῦντας τοῦτο· τὸν γάρ Δισκότην,
Καὶ τὸν λυτρωτὴν πᾶς ἀλγμαλωτίσῃς;

Εἰς τὸ αὐτό.

Τίππε φιλεῖς, δολομῆτε, διδάσκαλον ἴσθλον, Ιούδα;
Τίππε φιλεῖν, κακοεργὲ, μαχαιροφίρος ποτὶ δριν
Ἐργεῖς οὐκ ἐρεοῦτα; "Εκάν τοι ἐπετει οὐρανοί.
Θύσον, δοφρί αἴμα λαβὲν φυγῆς φιλιδὲν ἀμφιχριστιμην.

Εἰς τὴν ἀκακήην τοῦ ἀστέρος Μάλχου.

Ζηλῶ σε, Πάτερ, τοῦ πολυήλου πόθου
Στεροῦντα Μάλχον ἀπέρου τῶν ὥτεων.
Β' ἄλλ' εἰ παρήμην, καὶ παρῆν μάχαιρά μοι,
Ἀμφοῖν δὲν ἐστέρησα τούτον ὥτεων.

Εἰς τὸ αὐτό.

Χριστομάχων ὑπότεμνε μαχαρῇ οὐτα, Πάτερ;
Οὐ γάρ ἀκουσαν ἀνακτος ἀφετάμων ἀρτετειῶν·
Μή φειδον μηδὲ γλώσσης, μηδὲ δρυμ' ἀλέαιρε·
Πάντας διώκειν τινάτε, Χριστοφονεῖς περ ἐόντας;

Εἰς τὸ ἀμπελούσαντα τῷ Σεπτῆρι.

Δεῖλαις, τί δρες; ἐμπτύεις τῷ Δεκτότη,
Οὐ καὶ μόνον τὸ πτύσμα τυφλοὺς ὡμμάτου;
Ο Σεπτανᾶς σου τοῖς προσώποις ἐμπτύσσοι,
Ἐ μυρίων ἄξει τῶν ἐμπτυσμάτων.

fraderes Christum Regem, Dei Verbum, malevoli
sacerdotibus.

C De præditione Iudei.

Magistrum ocularis, o Iude! quo suoviri præ-
nihil obstat; at vero vendis argento? hoc desipien-
tis est animali; Dominum enim qui alios redimunt,
quomodo captivum agere sustinet?

In idem.

Bene meritum Praeceptorem quid ocularis, ver-
sute Iude? Cur, o malorum artifex, ad mitissimum
Agnum catastrophicus accedis, eumque non decarta-
turum? libena, deserius a suis sequitur. Age occide,
ut, ejus accepto sanguine, animæ meæ pedes
illuminam.

De abscissa Natchi austriaca.

Te beatum quidem, o Petre, ob zeli plenissimum
amorem prædico, cuius amore incensus auricularum
alteram Malcho præsidisti: sed si præsto suissem,
et e meo gladiis latere pependisset, ultraquæcum
auricula minuissent.

In idem.

Eorum, qui Christum adorantur, aures gladio
demete, o Petre; nec enim Regis amabiles audie-
runt præceptiones; ne parce vel os ipsum attingere,
nec miserearis oculis; omnes una strage Christici-
das interfice.

De eo qui in Servatoris faciem inspuat.

Miselle, quid agis? in Dominum excessas, ejus
vel solum sputum cæcos in lumen asserebas? uti-
nam! Satanás tuos in vultus inspuat, infilitis digne
screatibus aspergi!

Eiç τὸν αὐτόν.

Οὐρανὸν ἀμφέπτυσσας, ἀδίλτερε, οὐ πρὸς δὲ Θεοῦ
Θεῖα πρέσωπα πτύσσει, & φωσφόρος; ἡμέτε λάμψει
Ὦρεος ἀμφὶ κόρυμβα Θεωρίου· ἦ δὲ ὅγε βάλλεις
Πτύτημα σοὶ ἐξ τὸν πρόσωπον ἐλένεσεται ἄντα κιτεῖλον.

Eiç τὸν βατίσαρτα τὸν Χριστόν.

Τί γάρ τοσοῦτον, Οὐράνιον, ἔξαμαρτάνεις,
Ως ἐκθνετεῖθαι τῆς κινητοῦ θιγγάνων;
Τί δὲ οὐ τοσοῦτον πλημμελεῖς, ὑπηρέται,
Ως μὴ θανεῖσθαι, φεῦρι βαπτίκων τὸν Λόγον,

Eiç τὸν αὐτόν.

Ἄντερεφε τολμήσεσσαν, ἀτάσθαλος, χείρα, θεράπονο,
Ἄντερεψε, μηδὲ ἐπίσεις περηγίδης παμβασιλῆος,
Φρίξον, δὲ γάρ κρατέγης κεραυνοφόρων νεφελῶν,
Μή τε βάλῃ προηστῆρι, καὶ ἄγρια δάκτυλα καύσῃ.

Eiç τὴν Δρηγησιν Πέτρου.

Οὐ Πέτρος εὗτος, δὲ χθὲς ἐθραυστόμει
Ως, οὐχ ἀν ἀρνήσατο τὸν διδάσκαλον;
Νῦν βλέψον αὐτὸν ὡς ἀπαρνεῖται τρίτον.
Φωνεῖ δὲ ἀλέκτωρ, γνών δὲ Πέτρος δικρύει.

Eiç τὸν αὐτόν.

Διστὰ μὲν ἔκ σ' ἐφόρησε κοράσσια, δῆδις Πέτρε,
Ἀρήσων δὲ διδάσκαλον, δὺν πέρι φίλα πάντων;
Ἄντερ ἀπαξὶ οἱ διποντες ἐπιχθονίων βασιλῆος
Δεινά σε πολλὰ δράσσειν, ἀνήνεις οὐδὲ δρὶς ἔκεινον.

Eiç τὸν Τίτα ἀπολύσω, Βαραβᾶτον τὸν Χριστόν;
Ἄρες, Πιλάτε, τὸν Βαραβᾶδν ἐν βίῳ.
Ίσως μετεγνῷ, καὶ τύχῃ σωτηρίας.

In idem.

In celum, veane, conspuebas, tu qui Christi
divinam faciem sputis dehonestabas, quæ ceu luci-
ser inclaruit in suinmo Thaboris montis apice. Certe,
quod immittiis, ex adverso rediens sputum, tuas in
cervices defundetur.

De eo, qui Christum in faciem percussit.

Quod tantum scelus admittis, o Oza, ut vel ex
solo arcæ contactu inoriaris? Quid tantum mali non
admisisti, vile maucipium, ut in Verbum alapas
infidens, malum, non interreas?

In idem.

Temerarias manus retro converte, impium et
infame servitum, neque late regnantis Dei maxillis
colaphos impinge, sed exhorresce (nebulis enim
fulgurigeris imperat); ne te turbinibus Igneis per-
mittat, et præferoces exural manus.

De Petri negatione.

An ille Petrus, qui heri fidenter loquebatur, futu-
rum nunquam, ut præceptoris nomen abjuraret?
nunc ut eum tertio perneget, animadverte; sed,
canente gallo, ad se reversus Petrus amaro flévit.

In idem.

Dñe te pueræ conterruerunt, beate Petre, et præ-
ceptorē, quem eximie præ omnibus amabas, ejus-
tasi; sed cum omnes omnino mortalium reges
in te atrocissime sœvient, eum non negaturus es.

*In illud: Quem vobis dimitam, Barabbam
on Christum?*

Dimitte Barabham, ut vivat, o Pilate; fors est ut

PATROL GR CXXXIII.

Α Σταυροῦν δὲ τὸν Σωτῆρα μὴ φαιδὼ λάβῃς,
Σταυροῖς γάρ οὖτα τὴν ἐμήν ἀμαρτίαν.

Eiç τὸν αὐτόν.

Ὥ φύλον, ἀνθρώποις πάνος μέγα, νοῦσε κακίστη,
Πύρ δὲν, πτολέμοις φάγον σῆμα, τέκνον ἐχίδνης!
Ὦν δια γραμματίες Χριστὸν μὲν ἔπειρον Ἰησοῦν,
Βαραβᾶδν δὲ πελάσαν, ἀτάσθαλον δινδρα, φονῆ.

Eiç τὴν σταύρωσιν.

Εἰρχθης, ἐπαίχθης, ἐρήσαπισθης, Χριστέ μου·
Ο σταυρὸς ἡρθη δεῦρο γοῦν, Σωτερ, πάθε,
Κεντοῦ, προπτηροῦ τῷ δύλῳ, χολήν πίνε,
Καὶ θνήσκε τοῦ θανάτος ἀνθρώπου χάριν.

Eiç τὸν αὐτόν.

Ποῦ σέλα; ήειλοιο διφέρετο, ήδε σελήνης;
Τίς δὲ τε λατομήν πολιούς ἐτριβάτο πέτρους;
B Τίς δὲ καταφιμένησιν ἐκέλετο, Αμπνύτε, νεκροῖς;
Χριστοῦ κανονόμοσαν ἀγνὸν πάθος, ὡς ἔινε, ταῦτα.

Eiç τὸν ἑταῖριασμόν.

Τί δακρύεις θάπτουσα Χριστὸν, Παρθένε,
Πάλαι λαδοῦσα τῆς χαρᾶς τὰς ἔγγυας;
Οιμαζέτω θάνατος, Ἀδης κλαιέτω·
Σὺ δὲ τριτιζὸν τὸν σὸν Υἱὸν ἐκδέχου.

Eiç τὸν αὐτόν.

Τύμβον δὲν σφραγίδεσσι, δυσίεροις ἀρχιερῆες,
Κλείτε, καὶ πολέας περιστατες ἀσπιδιώτας·
Οὐ σχήσουσιν ἄνακτος ἀνεγρομένοιο ἐρωτὴν,
'Αλλ' Ἄδου τε τάφου τε μοχλοὺς ἔχαταθράμψει
[ἀναστάτας].

*pœnitidine ductus salutem consequatur; cruci vero
Servatorem configere ne detrectes; sic enim peccata
mea cruci affligis.*

In idem.

O invidia, mortalibus ingens animi dolor, exitialis
morbus, ignis omnia devastans, os discordia
vorax, genimen viperæ, cuius instinctu Christo
Iesu vitam ademerunt Scilicet Barabba, qui pessimus
era parricida, liberato.

In crucifixionem.

In carcerem compactus, illusus, alapis affectus
es, Christe mi; crux modo elata est; age igitur, o
Redemptor; patere, stimulare, ligno affigitor, fel
bibe, et mortui hominis causa mortem oppete.

In idem.

Quo solis et lunæ jubar evanult? Quis albantes
e saxifodina lapides secuit? Quis vita functis edixit,
Respirate, mortui? Ilæc intemerata Christi passio
recenter operata est, o hospes.

De tumulatione Christi.

Quid in sepeliendo Filio lacrymaris, Virgo, cum
pridem gaudii promissiones acceperis? mors inge-
mat potius, tristenter inferi; tuque tertio die Fl-
lium tuum latabunda excipe.

In idem.

Sacerdotes, annulo sepulcrum obsignate,
et scutatorum militum cohortem circumdate; re-
surgentis Regis eruptionem non cohibebunt, sed
emergens inferos et sepulcri repagula perfringet.

Εἰς τὴν ἀράστασιν.

Ναὶ λαὸς ἐνάλλου τῷ θεατᾷρ, Χριστὲ μου,
Ναὶ πλήγε τὴν ἀπληστὸν Ἀδού γαστέρα,
Ἐως ἂν οὓς πέπωκεν ἔξαναπτεύσῃ.
Καὶ λύε τοὺς σχεδόντας αὐτῷ δεσμίους.

Εἰς τὸ αὐτό.

Ἐγρεο, πρωτόπλαστε, παλαιγενες, Ἐγρεο τύμβου·
Κάμε, Λόγε, ξυνδειρον, θιδες δὲ καν υἱος επύχθης,
Κάμε δὲ, παμμεδένων μηδ' ἡμέας ὥδε μενοῦμεν.
Παναυδή πάντα φῶς ποτιδέρκεσθ' θινεα νεκρῶν.

Εἰς τὰς μυροφόρους.

Ιωάννα, ποῦ, ποῦ, Σαλώμη, συντρέχεις
Φλῆροι Μαριάμ; Εἰς Ἰησοῦ τὸν τάφον.
Κάγω σὺν ὑμῖν. Ποῦ δ' ὁ νεκρὸς ἐκλάπη;
Δύκε ἐκλάπη, γυναικες, δάλλε ζῶν μένει.

In resurrectionem.

Eia, Christe mi, pedibus insultans mortem procule
ca; eia inexplicabilem inferorum voraginem corripe,
donec ipsa, quos hianti rictu exhausit, revomat;
et detentos ibi captivos in libertatem assere.

In idem.

Annose Adam, qui prior formatus es, exurge
tumulo; et me, o Verbum, excite, mea item suistū
goboles; me etiam, potentissime Rex; hic non diu-
nius morabimur; quantum mortinorum estis uno
omnes impetu lucei aspicite.

De mulieribus unguentum ferentibus.

Quo, Joanna, quo, Salome, citatim curritis una
cum comite Maria? In Christi sepulcrum. Et ego
me vobis adjungam. Quo vero subductum est cadas-
ver? Nequaquam rapium est, mulieres; sed
vivit.

A

Εἰς τὸ αὐτό.

Τίς λάλει μετάστρεψε, ὑπέρρηγα πῶμα τάφοιο;
Τίς δὲ τε νεκρὸν ἀνακτα συλήσατο τύμβον δρύξεα;
Σῶμα νεκρὸν συλάσει τυμβωρύχος. Αὐτὰρ Ἰησοῦς
Ἐγρετ, ἐπει Θεός ήστι. Πέτρῳ φάτε ταῦτα, γυναι-
κες.

Εἰς τὸ, Χαίρετε.

Τὸ χαίρε καὶ πρὸν ἐρρίθη τῇ Παρθένῳ.
Τὸ χαίρε καὶ νῦν ταῖς γυναιξὶν ἐρρίθη.
Ἡ μὲν δέδεκτο τὴν χαρὰν τὴν ὄφεσσεν,
Αἱ δὲ κροσσῦσι τὴν χαρὰν τὴν ἐκ τάφου.

Εἰς τὸ αὐτό.

Θηλυτέρης προτέρης παλαιγενες ἐπλετο τάνθος.
Θηλυτέρης προτέρης χαρὰν θέτο Χριστὸς ἀναστάς.
Γῆθεο, τὸ κόσμος ἄπας, χειρῶν δὲ ἐκ τύμβων παῖς,
Β 'Οτει ο' δαναξ ἀνάγειρεν Ἀλδαο ἐκ πυλεώνων.

In idem.

Quis ingentem lapidem, quo monumentum con-
greditur, alio traduxit? Quis item sepulcrorum effractioi-
mortuum Regem sacrilegio tulit? soli mortuorum pra-
datores cadavera violent: imo Jesus suspte virtute
cumi sit Deus, a mortuis surrexit; id quod Petre
edisserite, mulieres.

In id : Ave.

Prius quidem Virginū Ave prænuntiata fuerat;
nunc porro eadem mulieribus salutatio replicatur;
illa quidem lætitia coactus perfusa est, istæ hilari-
tudinem e tumulo cum plausu reportant.

In idem.

Omnium primæ mulieres patientem Christum ele-
xerunt; omnium primas item mulieres resurgentes
Christus exsultatione perfudit: gaudiis exsulta, c
orbis, cymbala manus pulsato, quod te rex Chri-
stus ab inferoru vestibulis extulerit.

ΜΑΡΚΟΣ.

MARCUS.

Εἰς τὸν μογγιλάλον.

Ιατρὸν εδρῶν, μογγιλάλε, τὸν Λόγον,
Τὴν γλωσσαν ὑγίεινα, καὶ τραύως λέγε.
Τοῦ γάρ Λόγου παρθνος, οὐ φθέγξατο τις;
Καὶ τοῦ ιατροῦ μογγιλαλησει τις;

Εἰς τὸ αὐτό.

Μογγιλάλου γλῶσσαν ποθε ὑγίασας, ω̄ μνα Χριστὲ,

In eum qui impedita erat lingua.

Tu, qui segre loqueris, invento medico Dei Verbo,
lingua belle te habeas, expedite loquere; num enim
possit fieri, ut quis præsente Verbo non loquatur?
aut coram medico num quis balbutire potest?

In idem.

Balbutientis hominis linguam quondam sanasti,

D Καὶ μετά οἱ χείλεσφι λόγον πόρες ἀγλαύρων.

Αὐτάρ εἰδὼν βραδύγλωσσον ἐκ τοῦ στόμα γῆραν διάποσι
Κρατενοβάτιν, ταχέσσιν εἰσοκομένην πετενοῖς.

Εἰς τὴν τὰ δύο λεπτὰ κροσσέγκαστα χήρα.

Ψυχή, παθῶν χήρευε τῶν δμοζύγων,
Καὶ λεπτὰ προσκόμιζε τῷ Λόγῳ δύο,

Christe Rex, transmissa ejus labiis articulata voce,
mibi vero nunc ore tardiloquo laboranti vocet
præbeas, ita expeditam, ut pernicibus slitibus simili-
lima sit.

De vidua binos teruntios offerte.

Intimis affectibus, tibique natura conjunctissimis-
o anima, esto vidua, duobusque minutis assidue

Γένοντος τε λεπτύνουσα, καὶ τὸ σαρκίον,

·Ως εὐλογηθῇ; τῶν πολυχρύσων πλεον.

Εἰς τὸ αὐτό.

Ω ψυχὴ βασιλεία μάγ' δὲ διή, ἀμφὶ γυναικὶ¹
Χρῆμα διστυχέται ζάπλουτον ἄρ' ἐστὶ γύναιον.

·Η, δύο λεπτὰ βίσιοι ἔχεγγυοι οἰον ἔχουσα,
Ταῦτα Θεῷ προδέδωκα;, ἀτὰρ σ' ἀπεδίξατο κείνος.

Εἰς τὴν ἀράμηφιν.

·Ἀνέλθε, Παράκλητε, πρὸς τὸν Πατέρα,

Christo litare satagiō, mente et corpore suppliciter
coram Deo demissis, quo supra locupletissimos bo-
norum benedictionibus exuberes.

In idem.

O regalis ac perquam felix anima, cum antea
fores ærumnaea vidua, nra nunc in opulentissimam
mulierem evasisti; quae duos minutos obolos, quos
vitæ tuæ pignus unicum asservabas, Deo præsen-
tasti; hos enim ille faventer accepit.

A Καὶ πέμπε Παράκλητον ἄλλον τοῖς κάτω,

·Ἄλλον προσώπῳ μὴ γάρ εἰποιμεν φύσει,

Οἵ ταυτῆς διτμητος, ἡ τῆς οὐσίας.

Εἰς τὸ αὐτό.

·Αγγέλοι, ἀμπετάντετε ἐπ' οὐρανίους πυλεῶνας,
Χριστὸς ἀναῖς ἀνάστασι, ἐρυθρά τε τὸ πέπλα Θεοῦ.
Ναὶ τάδε γάρ περίχρωσεν ἀλευργίδις αἱματος ἀγνοῦ,
·Πύσιον δὲ βροτές τοι πάσῃς χαύνατο φύτλης.

De ascensione.

Ascende ad Patrem, consolator hominum, Christe;
quibus alium mitte Paracletam, alium persona; nec
enim natura dixerimus, quibus substantiæ identitas
indivisibilis est.

In idem.

In colorum vestibulum ἐνολατε, angeloi, Christus
rex cum veste purpurea descendit; illam euim
intemerati sanguinis coloravit purpura, quem fudit,
universi genéris humani pretium futurum.

ΛΟΥΚΑΣ.

LUCAS.

Εἰς τὸ Εὐαγγελισμόν.

·Ω, χαῖρε, σεμνὴ τῆς ἔντες διπλασίας,
Θεὸν κυήσεις τοῦ τεραστίου λόγου!
Πλοτεύει τὴν κύησιν δρῆμος δύχα.
Ναὶ, τοῦ Θεοῦ θέλοντος, ὡς γένοιτο μοι.

Εἰς τὸ αὐτό.

·Ἄγγελος αἰγάλεις Γαβριὴλ ἐξ Οὐλύμπου
Ναζαρὲτ ἀμφιάλειν ἐπηράτου ἀγρόθι κούρης,
Χαῖρε δὲ προσέπιτε, τέκνε Θεόν. ·Η δὲ μετείπειν.
·Ω; φῆσ, ὡς δὲ γένοιτο, Θεοῦ δὲ ἐγώ εὑχομαι εἶναι.
Εἰς τὴν ὑπακοήν.
·Ορε, γεραιὲ, μὴ πέσηται τὸ βρέφος
·Υκοτρεμούσης τῷ χρόνῳ τῆς ἀγάλης.
Θεὸς πατήρ αἰώνος, δὲ βλέπεις βρέφος,

De Annuntiatione.

Gaudie, venerabilis Virgo, novi spectaculi gratia,
Deum paries; proh quam stupenda oratio! sed con-
ceptum iri Filium citra viri copulam existima. Om-
nino quemadmodum decrevit Deus, sic mihi fiat.

In idem.

Splendens angelus Gabrielis nomine, e celo Na-
zareth, ad desideratissimam Virginem celeriter
advenit, eique salutem dixit. Paries inquit, Filium;
cui respondit illa : Fiat mihi secundum verbum
tuum, me Dei ancillam esse glorior.

In diem Hypupantcs.

Caveas, annoe Simeon, ne cadat infans ulnis tuis
præ senio vacillantibus. Quem vides, Infantem, pater
seculorum Deus est. Quare non cadet, sed meas po-
tius manus firmaverit.

·Ωστ' οὐ πεσεῖται, τὰς δὲ χεῖρας ἀδράσαι.

Εἰς τὸ αὐτό.

Παρθένος ἀγνοτόκεια νόμοιο κέλευθα περῶσα
Ὕλα νεψὶ πρόφερεν, Συμεώνου θῆκε δ' ἐπ' ἀγκάκι,
·Ος κύκλα πολλὰ ἐμέτρησεν ἀπετρεσίων λυκαβάντων,
Τούτῳ βρέφος προάναρχον ίδειν ποιιδέγμενος αἰεί.

Εἰς τὴν ἀντί Ιερουσαλήμ ύπομονήρ δωδεκαπτονος
·Ιησοῦ.

·Η μὴ φθονοῦντες ἀκροδέσθε γνησίως,

Φαρισαῖκη δύσθεος γερουσίᾳ.

·Η τι φθονοῦντες ἀκροδέσθε τῶν λόγων,

·Ων παῖς δὲ παμπάλαιος; Ιησοῦς λέγει.

Εἰς τὸ αὐτό.

Tί; ποτε παῖς; δὲ κάθισσεν ἐφ' ὑψηλοῖο θαύκου;

D

In idem.

Legis trahitibns insistens intemerata Virgo,
oblatum templo Filium inter Simeonis oīnas repon-
suit; qui permultorum annorum circulum perman-
sus fuerat, infantem ante ipsa reruin principia
genitum videre præstolans.

De duodecennis Christi apud Jerusalēm
remansione.

Sive livoris nihil habeatis, attentas aures præbete,
οἱ ἄιμπιοι Phariseorum senatus assessores, sive quid
invideatis, sermones auscultate, quos antiquissimus
dierum Jesus effatur.

In idem.

Quis ille puer, qui in sublimi suggestu sedet, ac
senilem præterea conionem convocat? Quanta

Ἐν δ' ἀγορὴν συνάγειτε γεραῖς; Οὐδὲ βάσκει; Σεῦρο περιστάντες μιγ, ἀκουσθέμεθ' ὅ τι κελεύει.
II ὁ δῆγε παῖς Θεὸς ἐστι, Θεοῦ δὲ τε φίματα φαίνεται.
Εἰς τὸ κατά τὸν δοῦλον τοῦ ἔκαποτεράχου θαῦμα.
Ἐχεις, ἔκαποτεράχε, τὸν δοῦλον πάλιν,
Ἐν ζῷαι τὸν θαῦμα· μή τοινυν θλίβου·
Γοῦ ζωτικόν γάρ ἐλθόντος Λόγου,
Ιἴσους; ἀν ἔχρην δραπέτευσαι θανάτους;

Εἰς τὸ αὐτό.

Ορφνα νυκτερίφοιτος ἀπῆλθεν, οὐδέ θ' ὑπέστη
Ἄντελον ἡλίου, δεινῇ δὲ μιν ἐλλαβε φύζα,
Καὶ θάνατος δραπέτευσεν, ἐπει πέλας, εἰδετο Χρ-

[στόν]

Σωῇ γάρ τελέθησι, θινῆς δὲ καν έπλετο λυτήρ.

Εἰς τὴν Μάρθαν καὶ τὴν Μαριὰ.

'Η Μάρθα, ναὶ τὸ πύκτευε, καὶ διακόνει,
Καλὸν ξενίζειν τὸν Θεὸν, μή διστάσῃς·
'Η Μαριάμ, δικούε τοῦ διδοσκάλου·
Θεοῦ λόγοι γάρ φασι γλυκεῖς ὑπὲρ μᾶλις;

Εἰς τὸ αὐτό.

Ἰδο, πόδας ἀμφίπτηνεν Ἀδάμ, περὶ δὲ τὸν Ιερεὺν Εῦνα
Διειδινῷ προτὶ κῆπον δδοικορέοντος ἀνακτος,
Νῦν Μαριάμ κατέχει, καὶ ἐν σφίσι χειλεα βάπτει,
Ἐν δὲ τε δεσπόσινους ὑπὸ λέξεις οδασι βάλλει.

Εἰς τὸν οὐ εὐθύροτεν η κάρα πλούσιον.
Ἴτι ταῦτα σοι, πλούσιε, καὶ φρενῶν πάντας;
Ἀμῆς μὲν ἀδρὸν εὐθύρον γεωργίαν,
Κτίζεις δὲ μειζούς; ἀποθήκας. 'Αλλ', ἀφρον,

porro loquitur? heus adestē circumstantes, quidquid C
præceperit, inaudiamus. Sane enim puer iste Deus
est, et Dei sermones explanat.

De miraculo erga centurionis famulum.

Babes literato servum tuum, o centurio, redi-
vivum, qui diem obierat; quare ne tristitia conficiaris;
cum enim, qui vitam præbet, Deus Verbum in ter-
ram venerit, quot mortis genera sugari æquum est?

In idem.

Caligo nocturna evanuit, subsistere non valens
coram sole, quo fuligine, vehemens eam fuga in-
vasit. Mors aufugit ipsa, cum prope Christum
persensit, qui vita est, et a morte homines eripuit.

De Martha et Maria.

Ita sane sollicita circa plurima labores ac ser-
vias, o Maritha; honorificum est Deum excipere, ne
dubites; tū vero, Maria, Christo loquenti aures
intende; nam Dei verba dulciora sunt super mel
et savum.

In idem.

Cujus mictuebat pedes Adamus et Eva, ad meri-
diem deambulantis in horto Regis Dei, nunc Maria
amplectitur, quibus figit oscula, ejus præterea
teriles sermones auribus iuncti illit.

De divite, cuius ager uberrimas fruges afferebat.

Quid istæ prosunt, o fortunis affluens et men-
tis inops? Metis amplas et secundas segetes, et
vasa condit horrea; sed, o stolidæ, fabricare potius
opsum tuorum sandauilam.

A Τὴν ἀποθήκην κτίζει τῶν σῶν δυτέων.

Εἰς τὸ αὐτό;

Δέρκεο τὸν δομέοντα νεοδιμήτους ἀποθήκη;
Πλούσιον, δε πολὺ τραχὺ τὸ λήιον οἷον ἀμάται.
Οὗτος ἀθανάτοις μὲν ἐλπεται ἔμμεν' δμοῖς,
'Αλλά εὐξένης ἐπίκηρον ἐλέγεται ή παρεούσα.

Εἰς τὴν συγκράτουσαν.

Ὦ γραῦς, χρεώστε τῇ φέρει μακρὸν χρέιν.
Ὦ; αὐτοφυῶς προσκυνεῖς τῷ Δεσπότῃ.
Τοινον σὺ μὲν λύθητι τοῦ πάθους, γύναι,
Ὦ δ' ἀρχισυνάγωγος ἀντιπασχέτω.

Εἰς τὸ αὐτό.

Ἄνθρωπον σ' ἐδόμησε Θεὸς, γύναι, ὅρθι βεβῶσαι,
Ζωοβίην δὲ σε πάθος ἰδειματο ἐς χθόνα κάμφαν·
B 'Αλλά γ' ἀναξ ὥρθωσε Θεὸς πάλιν, αἰθέρα δὲ πρὸ^{την}
Δερκομένην ἐποίησε, φάχιν δ' ἀπάμερες κύρωνας.

Εἰς τὸν θρωπικόν.

Τρόπωπική, πρόσειθε τῷ Θεῷ Αδρψ,
Πίστευσον αὐτῷ, καὶ ποταμοι κοιλίας
Τῆς σῆς ἀποθραύσουσιν, ὃς αὐτὸς λέγει·
Οὐ φεύσεται γάρ της ἀληθείας στόμα.

Εἰς τὸ αὐτό.

Κύματιν ἄμφ' ὀδάτων μὲν ίωνίς εὑρετο τύμβον:
Πλὴν καὶ δ' ὑδροπικὸς ποτὶ ἡστέρι նδατα θάψε·
Πρώτα μὲν οὖν ἐσάκει νεκρὸν Θεὸς, ἐκ δὲ ἁγε τόμ-

[βου·]

"Ἄρτι δὲ τύμβον ξώσε, νεκρὸν δ' ἀπάντες φονῆς.

In idem.

Hunc contuere nova construentem horrea divi-
tem, qui anhelans multiplices colligebat fruges;
hic se immortalium consortem futurum considerbat,
quem morti obnoxium nox proxima convincet.

In mulierem incurvam.

Dorsi tui vertebris ingentem debes gratiam, o
vetula; quippe quæ sine arte, sed ipso corporis
habitu Deum adores: eapropter morbo soluta esto
mulier, ἄστραγα licet ac reluctetur Synanoge
princeps.

In idem.

Deus, ut erecta incederes, fecit, o mulier; sed te
moribus vitam cum labore trahentem in terram in-
curvavit. Deus vero late imperans te denuo erexit,
et coelum posse tueri gratificatus, spinam dorsi
gibbo liberavit.

In hydropicum.

Ad Deum Verbum accedesis, o hydropice, in eum
fidem adjice; tun fluvii de ventre tuo defluent, ut
ipsem loquitur; nec enim veritatis os verba dare
consuevit.

In idem.

Inter undarum fluctus sepultus est Jonas, sed
hydropicus in suo ventre undas sepelivit: ac prima
quidem Deus Ἰωνæ corpus tumulo suo extractum
servavit; jam vero sepulcrum ipsum servat, aquis
homicidis vita carentibus extractis.

Elis τὸν δῶρον.

Τὴν σὴν δαπανήσαντα, Σώτερ, οὐσίαν,
Καὶ χοιροθοκήσαντα, πλὴν στραφέντα με
Φίλες; ὑπαντῶν, καὶ χρητεῖς ὑπ' ἀγκάλην.
· Οἱ σπλάγχνα πατέρος! τίς φρονῶν ἀπελπίσει;

Elis τὸν αὐτόν.

Δεξιτερὴν παλέμην μοι τὸν αὐχένι, τάχνον, ἀνάρια,
· Καὶ, τὸν δάκτυλον ἀμφ' ἐξ δάκτυλα βάλλει.
Δημῶς ἐμόι, τὸν ἄριστον ἱερῷ φρι θύσατε μόσχων.
Νεκρὸς δὲ παῖς ποτ' ἔην καὶ ἀμπνυτο· χαίρετε πάν-

[τες]

Elis τὸν κλδούσιον, καὶ τὸν Αδεύπορ.

Οἱ πλούσιοι ζῶν, καὶ τελευτήσας πόνης,
Τὸν ζῶντα μὲν πένητα μέχρι καὶ τρύφους,
Θανόντα δὲ πλούσιον, αἰτήσεις ὕδωρ,
· Αἴλ' οὐδὲ λάβης· τὸν γάστρα καὶ γάρ οὐ μέγα.

Elis τὸν αὐτόν.

Πλούσιες τῷδε πένηται δίδου τρύφος· ἔσσεται ἡμαρ
· Οὐπότε κέν μιν ἀρῆσῃ ὅγρῳ περὶ χεῖλος ἀλεῖψαι
· Υδατί, καιομένην δὲ πυρὶ δροσίσασθαι γλῶσσαν.
· Άλλα δὲ γάστρα καλούσεις ὀπέρμεγα δύγνης ικέται.

Elis τὸν καθηταῖς δέκα λεπρούς.

Οἱ Σαμαραίτης εὐχαριστεῖ τῷ Λόγῳ,
· Οἱ Σαμαρείτης, τοὺς δὲ λιτοπόντας ἐννέα
Δεινῇ συνέσχεν ἀχαριστίας νόσος·
· Ολοιντο κακῶς καὶ λεπρωθείεν πάλιν.

Elis τὸν, Χαίρετε.

Δώδεκα μὲν Χριστοῦ μαθητῶν ἐπλετ' ἀριθμός,

De prodigo.

Qui tuas abligurivi facultates, o Salvator, et sensus meos ceu porcos pavi, ad te tamen regressum obviaui progressus amplecteris, et sub ulnis foves, O Patris viscera! quis præterea spem deponit?

In idem.

Dextram manum meis cervicibus appende, fili, sede, inque digitos annulum immittit. Heus! famuli, arreptum ex stabulo vitulum occidite. Defunctus ante filius erat, quo redivivo omnes exsultate.

De dixite et Lazaros.

Qui dum viveres eras dives, et post obitum pauper, eum, qui dum vivebat, illa erat inops, ut ne frustulum panis haberet, sed dum obiit locupletissimum evasit, aquam rogabis, haud accepturus; terra quippe hiatus impedimento est, ne audiat.

In idem.

Illi egeno frustum panis eroga, o dives; erit cum eum precaberis tua circum labia humenti aqua illunere, et exstiam flammis linguam irrigare; sed, ad te ne proxime accedat, ingens terrarum vorago prohibebit.

In decem leprosos a Christo sanatos.

Gratias Christo rependit Samaritanus, Samari- tanus tantum, cæteros vero novem ingratí animi morbus incessivit. Dispereant utinam, ac rursum tepra suffundantur.

In idem.

Duodenarius erat discipulorum numerus, quo- rum deterrimus unus Iscariota periiit; denis vero

A Elīs δ' ἀρα τῶν ἔξιλετ' ἀδέλτερος Τσαριώτης·
Λεπροὺς δ' αὗτα δέκα Χριστοῦ χέρες ἔβαντο,
Elīs δι' οἱ αὗται προσῆλθο, οἱ δὲ ἐννέα πάντες ἀπέσταν.

Elis τὸν φαρισσαῖον, καὶ τὸν τελώνην.

Ω χρῆμα εσπεῖν πνευματικὰ ταπεινότητες!
Σὺ καὶ μόνη παρεῦσα σώζειν λαχύνεις,
Καὶ μὴ παρεῦσα πάλιν δὲλέυεις μόνη·
Τὰ τοῦ τελώνου καὶ Φαρισσαῖου λέγω.

Elis τὸν αὐτόν.

Ανδρες δύο προτὶ σηκὼν ἀμείβετον ἰγνια ταρσῶν.
Χῶ μὲν ἦν ἀρετῆσιν ἐπ' ὄφρύας ὑψός δεῖρων,
Αὐτῷ δὲ ἀμπλακήσοι κατὰ χθονὸς δυματα πήγε.
Καὶ ρ' δὲ κακὸς νοσητης δικαίωτερος καὶ ἀρέων.

Elis τὸν Ζυκρῖον.

Ζυκχαῖς μικροῖς, μικροῖς ὡν τὸν σαρκὸν,

B Υψηλὸς εἰ τὸ πνεῦμα καὶ κέδρου πλέον·

· Ανελθε λοιπὸν τὴν συκῆν τάχος τάχος,
Τὴν δυπελον δὲ τὴν ἀληθινὴν βλέπε.

Elis τὸν Ζυκρῖον.

Εἰ τοι διν στήθεσσι πλόδος πέτε Χριστὸν ἰδέσθαις,

· Αμπλακής πολύφυλλον ὑπέρβατος συκομοραΐην·

· Έν χθονὶ γάρ στεγνωτα ἀμήχανόν εστιν ίδεσθαι.

Εἶδος θείτερον, κακαλούμενον ἡρι πολλῇ.

Elis τὴν δεκάτην τοῦ Σατανᾶ.

Αἰτεῖς, Σατανᾶ, σινάζειν τὸν Πέτρον

· Ως σίτον; Αἰτώ, φησιν· εἰτ' οὐκ αἰσχύνῃ,

Κακὴ κεφαλὴ, τὸν δὲ Πέτρον οὐ τρέμεις,

Μή σινασθῆς μάλλον ή σινάσσεις;

C leprosis manus Christi medicata sunt, quorum unus gratulaturus accessit, cæteris omnibus abscedentibus.

De Phariseo et Publicano.

O res perquam pretiosa, fortissima humilitas! in te vel sola præsente, servari posse situm est; cumque vel abes, sola perdere potes: id quod ex his intelligo, quæ Phariseo et publicano contigerunt.

In idem.

Duo viri pedum glomerantes vestigia in templum se conserbant; quorum altero præ virtutibus in celum supercilia tollente, alter ob piacula, oculos humi desigebat; quique malus venerat, melior ac iustior regressus est.

D De Zachæo.

Pasille Zachæo, corpore quidem brevis, sed cuius vel cedre sublimior est animus, ascende quam citissime potes sycomorum, Christum, qui vera vita est, spectaturus.

In idem.

Si tibi in mentem Christi videndi cupido venerit, umbrosam malignitatis sycomorum supergredere; nec enim ei, qui per terram graditur, datur cernere divinam faciem, multa caligine circumfusam.

De Satanæ postulato.

Petis, Satan, Petrum cribrare, ceu triticum? Peto, inquam. Annon vero te pudet deterrimum caput? nec Petrum ipsum formidas, ne tu te cribrare potius, quam eum cribres?

Εἰς τὸ αὐτό.

Τίππε, Σατάν κακούργη, λυγρὸν περὶ σίνος ὅπλασιν
Πέτρῳ ἀμφαράξε, ὡς τὸ δρυκχες τὸ ἡεριφόται.
Σῖτον ἐδηλήσαντο; σὲ μὲν πάλιον οὗτος ἀγαγε
Σῖνος ἐς ἄργαλον, τόθεν οὐκ πω φύξις ἔσειται.

Εἰς τὸ δικαιωθέντα ληστήν.

Μακάριοι μὲν καὶ παλαισμοὶ μαρτύρων,
Μακάριοι δὲ καὶ μονοτρόπων πόνοι,
Σώζοντες αὐτούς ἀλλὰ τὸ Μητροθήτη μου,
Οὐ πιστὲ ληστά, σύντομος σωτηρία.

Εἰς τὸ αὐτό.

Δοιοῖς ἀνδροφόδοις ἐπιτέμιον ἴσον ἐτύχθη
Σταυρὸς, ἀνιστάτη δὲ προσερεσις ἐπλετο τοῖσιν.

In idem.

Curnam, malorum architecte Satana, Ieralem inferre perniciem Petro moliris, eumque perdere, ceu, quæ aera frequentant, volucres frumenta populantur? videsis ne te quidem certius introdat horrendas in miseras, unde nullum pateat aufugium.

De latrone justificato.

Martyrum lucta perbeatæ sunt; sunt item felicissimi confessorum labores, quibus salutem sunt assecuti; sed unum Memento mei, latro fidelissime, tibi compendiaria fuit ad salutem via.

In idem.

Duobus homicidis æqualis infligebatur pena, crux; sed non par utriusque fuit sententia: hic

A Οἱ μὲν ἀνακτὶ Λόγῳ παραίνεν δόρονα βέβην,
Οἱ δὲ μὲν δικαίῳ λειτάνετο, Μητρός φάσκων.

Εἰς τὸ κατά Κλεόπατρα, καὶ Λουκᾶν.

Ἐκλας τὸν δρετὸν καὶ πρὸ τοῦ πάθους, Λόγη,

Κλᾶς καὶ πάλιν τὸν δρετὸν ἑγγερμάνος.

Ἐκεὶ σεαυτὴν ἵερούργεις τῇ κλάσει,

Ἐνταῦθα σαντὸν ἐμρανίζεις τοὺς φίλους.

Εἰς τὸ αὐτό.

Τίς ποθ' δυῆ, Κλεόπα φιλαίτατε, Ἐκλασσεν δρυτον,
Ἄγιῶν δόμην ἀνήρ; Οὐ διδάσκαλος. Ή δέ γε Χρι-

[στίς];

Η μάν ἀλλά & δέρκες; ἐπει λιμὸν ἐχφυγεν ὕπα.
Οὐχ δρῶ. Προμδει, φίλοις δέ τε ταῦτα λαλῶμεν.

quidem petulantiora in Christum regens convititia debilitarabat; illæ vero de cruce pendens interpellabat, *Memento inquiens.*

In id quod Lucas et Cleopha accidit.

Pridie passionis, tuæ panem fregisti, o Verbum; et revocatus a mortuis secundo panem fregisti; ibi per fractionem Deo te sacrum feceras, hic te tristis amicis manifestum facis.

In idem.

Quis tandem ille, qui nunc panem fregit, amic Cleopha, vir nobis ignotus? Magister. Itane Christus ipse? Anne eum cognoscebas? quod obtenebrata oculorum aciem subterfugiebat, non cognovi. Hoc festina, charissimis hæc discipulis renuntiemus.

ΙΩΑΝΝΗΣ.

JOANNES.

Εἰς τὸ, Ἐρ ἀρχῆν ἦν δὲ Λόγος.

Βροντὴ ξένη κτυπεῖ με· φεῦ! τίς δὲ κτύπος;
Μηδὲν πτοηθῆτε, δὲ Ζεβεδαιος γράφει.
Γράφεις δὲ τι; Πρόκυψον αὐτῆς, καὶ μάθε.
Οὐ νοῦς! Ἐρ ἀρχῆν φησιν τὸν Λόγον.

Εἰς τὸ αὐτό.

Ιηνεύματος ἐξ ἀγίου κλύων κλυτες Ἰωάννης,
Οσσα κλύεσκεν Ἑψα· πρόχορος τὸ δὲ ἀνά δέλτον
[ἴλιον]
Μελιγράφοις δονάκεσσιν Ἰωάννου γράφε φωνάς.
Την δὲ λόγος γέρε ἐν ἀρχῇ, ἐγήρασεν δὲ Ζεβεδαιος.

In id.: In principio erat Verbum.

Nova tonitrua meas ferunt aures; heu! quantus frigor? Nihil paveas, tantum Joannes Zebedaii illius scribit. Quid vero scribit? Tu ipse immittit oculos, ac disce; quænam seua, qui conceptus! *In principio inquit, erat Verbum.*

In idem.

A Spiritu sancto multa edoctus est inclitus Joannes, a quo quæcumque accepit evulgavit: quæ in volumen cogens Prochorus eloquentibus calamis Joannis exaravit oracula; has enim ei dictabat voces: *In principio erat Verbum.*

Εἰς τὸν ἐν Καρα τάμον.

Ἐκ παρθένου προηλθες, ἐνδημεῖς γάμῳ.
Ἄμφω γάρ ἐν σοι, Σωτερ, εὐλογημένα,
Καὶ θαυματουργες θαῦμα τῷ καιρῷ πρέπον,
Φύσιν τρέπων ὑπάτος εἰς οῖνον φύσιν.

Εἰς τὸ αὐτό.

Οἰνοχόοι, φορέοιτε καλὸν δέπτας ἀμφικύπελλον,
Καδὲ μέθο γλυκάζον ἀφύσσετε· ἐγγὺς δὲ πίθα;
Ἄμπελον ἀμπι μύτευσε θεοῦ Λόγου οἰνοδότειραν,
Ἄμπελον αὐτομάτην, σχεδίην δὲ ἐδομήσατο ληγόν.

De nuptiis in Cana Galilæa.

E Virgine oriundus interesse nuptiis non dedit gnaris; utrumque enim, virginitas et matrimonium integratiam sunt consecuta; jamque miraculum operis temporis opportunitati convenientissimum, naturam vini in aquæ naturam immutans.

In idem.

Pocillatores intro undique flexum cymbium afferte, ac dulce haurite merum, in proximo est amphora; vitem vini largitricem nobis Dei Verbum procreavit, eamque sponte proveniente, uecum et cuncto ianueni torcular fabricatus est.

Elis tōr νυκτεριὸν μαθήητης Νικόδημος.
 Τῆς τιμέρας τὸ δέγμα νυκτὶ μανθάνει
 Ὁ Νικόδημος καὶ φυγῶν νύκτα πλάνης
 Τὸν δρυμὸν εἶδε τῆς νοητῆς τιμέρας.
 Ως εἰς Νικόδημος ἡμην, Χριστός μου.

Elis tōr αὐτός.

Νύκτα δὲ ἀμβροσίην Νικόδημός γ' ἦρα δίκαιον.
 Εἰσέδε, Χριστὸν ἀνακάκα φῶνα μέγα Πικρὸς ἀνάρχου,
 Καδέν' ἔμαθε σκοτώντα πλάνης ζήψον, ἐν δὲ μυῆθη
 Ἰημαρ' ἀπ' τελείοι προτιθύον ὄρχεστιφάτου.

Elis tōr Σαμαρεῖτιν.

Γίνεται, τί μέλλεις, βίττε σου τὴν ὑδρίαν,
 Καὶ συνδρυμοῦσα τὴν Σαμάρειαν κάλει
 Ὅδωρ πιεῖν ζῶν ἐκ φρέατος ἐνθέου,
 Κάν ταὶς γυναικὶ πρωταπόστολος γίνου.

Elis tōr αὐτός.

Θηλυτέρης πόρνης, Θεοῦ Λόγου πρὸς λόγον Ἑρχῆ,
 Ἐν δὲ θ' ὑδωρ πιέμεν ζητεῖς αφέας, ἄφθονε πηγή·
 Οὐδὲ γάρ ἀμφὶ μόνοις κατηλυθεῖς ἄρσεσι Σωτῆρ,
 Οὐδὲ ἁσθλοῖσι βροτοῖσιν, ἀτάρ φλαύροισι μάλιστα.

Elis tōr πυράλυτον.

Σφιγχθῆτι, παράλυτε, πᾶν τὸ σαρκίον,
 Ως ἐκ τάφου δὲ τῆς στοῦς ἀνηγμένος,
 Γῆν βασιάσσαν βαστάσας κλίνην, τρέχε.
 Τῆς Ισχύος σου, Χριστὲ, τῆς ἀμηχάνου!

Elis tōr αὐτός.

Ἄρθρα παρ' ἄρθρα δέθητε, καὶ ἐς βίον αὖτε μο-
 [λεῖτε,

De Nicomedo nocturno discipulo.

Diei disciplinam noctu audit Nicomedus, et reli-
 cta erroris nocte, spiritualis diel crepusculum videt.
 O utinam Nicomedus suissem, Christe mi!

In idem.

Divina illa nocte divinum auroram Nicodemus
 aspexit, regem Christum, lumen ejus qui sine
 principio Pater est; a quo tenebricosam cognovi
 erroris caliginem, præterea diem conduce factus
 est procedentem a Sole Christo, omnis luminis
 archetypo.

In Samaritanam.

Quid eunctaris, mulier? nūtī manibus hydriam,
 totamque Samariam propere currendo evoca; quo
 ex divino exhaustam puto aquam bibat: sic esto
 tandem prima inter mulieres apostola.

In idem.

Cum mulieribus adulteris in colloquium venis, o
 Verbam; ab illis deinde potum postulas, qui sōn
 perennis es et exuberans; scilicet non ad solos
 tantum salvandos viros descendisti, nec justorum,
 sed nocentum imprimis hominum gratia passus es.

In paralyticum.

Artus tui constringantur ac coalesceant, o para-
 lytic. Deque portici tanquam de sepulcro pro-
 grediens, et grabatum tollens, qui te tulera, pro-
 sili. O incomparabilis, tuæ virtutis immensitas!
 Christe.

In idem.

Juncturis commissæ et colligatae juncitura, in

A Ἐν δὲ τε, νεῦρο, τάθητε, καὶ δοτέα, Ενδυτος Ισχύν,
 Ἐν δ', ὑμίνες, προχύθητε, δέμας δὲ καλύψετε τούτο.
 Βγρεό μοι, παράλυτε, κλίνην δὲνὰ ξρχευ ἀτέρας.

Elis tōr τυψλόν.

Ο πηλὸς οὐτος πηλὸς διματεργάτης,
 Οὐχὶ ὡς φύσιν σχών δημιουργὸν διμάτων.
 Αλλ' ὡς ὑπουργὸν τῇ κελεύσσαι τοῦ Λόγου·
 Ως ἐμπτύσσαις μοι, Χριστὲ, ταὶς ψυχῆς κόρας·.

Elis tōr αὐτός.

Ασμένος τελους σε βλέπω σέλια, ἥδε σελήνης,
 Οὐρανὸν διστερόντα, πυρὸς φύσιν, ήρα δίσιν,
 Καὶ ποταμούς, φάμμον τε παράλιαν, ήδε τε γαλαν.
 Ουματα γάρ μοι πλάσσει Θεοῦ Λόγος οὐ πρὶν
 [τέντα.

Elis tōr Λάζαρον.

B Ει μακρὸν δοτῶς Χριστὸς έσκυλευσέ σε,
 Ζωῶν λόγῳ, θάνατε, Λαζάρους δίους,
 Όποια, κατάρατε, λοιπόν σι δράσει
 Ελθὼν ἐπ' αὐτὸν τὸν βαθὺν σου πυθμένα;

Elis tōr αὐτός.

Λύσατε, λύσατε μοι σκολιὰ προτίπλεγματα σαρ-
 [κόντα.

'Εκ δὲ καλύπτραν έλεσθε καρήατος, ὡς κατίγνητος.
 "Οφρα κόρας πετάσω καὶ διμπνυμι, τῇδε τε μέλψω
 Χριστὸν, οὐκ εἴ μ' ἐσάωσε τανηλεγός θανάτοο.

Elis tōr τικτῆρα.

"Ω, δεῦρο, Πέτρε, νικομαί σου τοὺς πόδας
 Οὐ μή με νιψεις εἰς τὸν ἀπαντα χρόνον.

C vitam egredimini, præterea nervi, extensi estote,
 ossa roboramini, cutis extendere, et hoc corpus
 insterne; surge, paralytic, et sublato grabato
 ambula.

In eascum.

Hoc lutum novos architectatur oculos; non per-
 inde quasi naturam habeat oculorum effectricem,
 sed ut Verbi mandatis obsequenter ancillans. Sic
 mihi in neutis palpebras inspovere velis, Christe mi!

In idem.

Te, o solis et lunæ jubar, alacris intueor, stel-
 latos cœlos, ignis elementum, divinum aera, et flu-
 vios, et maritimas arenas ipsamque præterea ter-
 ram: oculus enim, quibus carebam prius, mihi
 Verbum Dei formavi.

D *In Lazarum.*

Si porro ab inferis stans Christus te tamen spo-
 liavit, o mors, Lazarum, et si qui se olitūssent
 alii, in vitam rovocans; quid, o omni imprecatione
 digna, de cætero te facturus est dum in profundas
 abyssi tuæ regiones devenerit?

In idem.

Circumplexas mihi corporis fascias exsolvit, ipsius
 integumenta capitis auferte, fratres, ut oculos
 explicem, ac respirem, necnon et celebrem Chri-
 stum, qui me prelixi somni effectrice morte libe-
 ravit.

De pedum ablutione.

Ades dum, Petre, tuos lavabo pedes. Non mihi
 lavabis pedes in æternum. Nisi te lavero, a moi

Εἰ μή σε νίψω, τῶν ἐμῶν ξενοῖς φίλων.
Καὶ τὴν κεφαλήν, χρὴ τὸ λοιπόν φαρκίον.

Εἰς τὸ αὐτό.

Νίπτεο τοῖς πόδεσσιν, ἀτάρ κραδίηφιν δινιπτός,
Ὄς δρελον πεπλάξο πρόπταν δέμας εἰσχει πηλοῦ,
Μῆδε θεοκτονίης ἐν τέλματι ἔχρανας ἥπαρ,
Χριστὸν δταν προδέδωκας Λουδαίοις, ὡς Ιούδα.

*Εἰς Ἰωάννην ἀμπίστεοτα τῷ στῆθει τοῦ
Χριστοῦ.*

Εἰς στῆθος ἄγνον ἐμπεσών τοῦ Δεσπότου,
Ἰωάννην, βύσακος ἡρύσω πόσους;
Ὄς παμμυρίους, ναὶ μὰ τὸ στῆθος τόδε,
Δι' ὧν πολὺς βεῖς εἰς δῆλη οἰκουμένην.

Εἰς τὸ αὐτό.

Χριστοῦ ἐν τῇθεσφι λελαβότας δὲ πυλωνας
Κύψεν Ἰωάννης, καὶ δεσλέπεται ἔνγκατα θελα·
Ἄσσα δὲ Ιειδεν Εἰπε, καὶ ξυφορεθήκατο θνητοῖς·
Εἰν ἀρχῇ γὰρ ἦηρ δὲ Λόργος, τάτο, θεῦμα διδά-
γκων.

Εἰς τὴν ἀποκαθήλωσιν.

Τολμηρὸς Νικόδημε, βίφον τὴν σφύραν,
Μὴ συντρίψῃ τοῦ δεσποταλον δεστὸν·
Ἡ λαβῖς ἀρχεῖ, καὶ τὸν ἥλον ἀλκέτω·
Ἐῦ τῶν χειρῶν ἡ μέτελθε λοιπὸν τοὺς πόδας.

Εἰς τὸ αὐτό.

Δάκτυλά τοι, Νικόδημε, προτήλυθε, δάκτυλα Θωρά·
amisic eris extraneus. Igitur et caput, et totum
corpus.

In idem.

Tu, qui corde illotus eras, lotus es pedibus; o
utinam luti sordibus integro fuisses corpore foeda-
tus; nec eo, quo Christi cæstè machinatus es, cono-
cor tuum maculasses, tum cum Judæis Christum
vendidisti, Juda.

De Joanne supra pectus Christi recumbente.

In púrum Domini pectus incumbens, Joannes,
quot gratiarum in te derivasti latices? Næ induitos
(ipsummet Christi pectus attestor), quibus per uni-
versam terram jugiter fluis.

In idem.

Supra pectus Christi decumbens, in latentes ejus
editus dispergit Joannes, ubi divinam doctrinam in-
tellexit, et quæcumque vidi, quæ vulgari fas erat, in
medium posuit. In principio erat Verbum, inquiens,
mira propterea edocuit.

De Christo e cruce sublato

O animi fidens Nicomede, malleum profice, ne
forte Domini ossa confringantur; abunde erit for-
ceps, qua clavos extrahito: quam bonam operam
navarunt manus! ad pedes transi.

In idem.

Tu manus, o Nicomede, Tuomæ digitos ante-

Α θωμᾶς γάρ μετόπ. εδε καὶ εἰς τύκον έβλεπεν ἡλιον,
Ἀντέρ σὺ πρότερός εσ ε καὶ αὐτοὺς θρακες ἡλιοι,
Ἐν δὲ λερήν έλειφασ δύρην ετι πλευρὸν διακατε.

Εἰς τὸ πατέρα Θωμᾶν.

Πᾶς ἡλιος ἐντὸς τῶν θυρῶν κεκλεισμένων;
Καθὼς ἀπῆλθον τοῦ τάφου φρουρούμενοι.
Καὶ πῶς ἐκεῖθεν ἐξελήλυθας, Λόγε;
Ὄς πρὶν προῆλθον ἐκ πύλης κεκλεισμένης.

Εἰς τὸ αὐτό.

Ἄπτεο τῆς ρωμείσης λόγχη, Δίδυμε, πλευρᾶς;
Ἄπτεο, καὶ πίστεις, θυμὸν δὲ επιδέγνυνο θέσιν·
Ἐσσεται ἡμαρ, δταν ποτὲ καὶ ταῦ πλευρὰ νυγῶσι
Σιδαρής λόγχησ διαμπερίς Αἴθιοκής.

B *Εἰς τὴν κοίμησιν τῆς Θεοτόκου.*

Μυστηριώδη τὴν πανήγυριν βλέπω·
Μήτηρ τελευτὴ τοῦ γ' Ἰησοῦ Μαρία,
Θεὸς δὲ λαμβάνει τὸ πνεῦμα μητέρος,
Καὶ καινὸν ἀνθεῖ τοῖς ἀποστολοῖς πτέλιον.

Εἰς τὸ αὐτό.

Πεζὸς Ερυς, Πέτρε, γῆς γάρ Ερυς, τοῖς ἀναγνεται ἵ-
[φρων]
Ἄλλα γε κῦμα πόδεσσι περήσσο, θαύμα θέσθαι·
Ἡρά νῦν δὲ πάτερ βιοδέρμωνα, πνιοδοτῆρα·
Τοτερὸν αὖτ' ἀλλογ καὶ δὲ πάλον αὐτὸν ἀνέλθε.

verterunt; postea quidem Thomas in Impressionem
clavorum introspectus, sed tu prior ipsosmet vidisti
C clavos, et adhuc humeris Christi lateris adyta art-
status es.

In id quod Thomas accidit.

Quoniam medo clavis januis, intro pœdum possit?
Quemadmodum e circumvallato sepulcro sum eges-
sus. At quomodo inde egressus es, o Verbum? Et
obsignata prius janua prodit.

In idem.

Lancea transfixum latas tange, Didyme, palpa, et
esto fidelis, meumque vaticinium excipe; erit tem-
pus, cum tua tandem latera transadigent ferreis
utrinque lanceis Αἴθιοπες.

De dormitione Virginis.

D Mysticam hominum frequentiam intueor; Mari,
Jesu Matér, animam exhalat, quam corporeis solu-
tam vincis Deus excipit; jamque novæ, quibus advo-
cent, plumæ apostolis enascuntur.

In idem.

Pedes incedebas, Petre, ut qui terrenus; quis
eat inficias? nihil tamen secius pédibus æquora
transti (visu mirabile), nunc et aerem, alium vita
largitorein, transvolas, intra paucos tandem dies in
coelum ipsum iturus.

ΠΡΑΞΕΙΣ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ.

ACTUS APOSTOLORUM.

Εἰς τὴν Πεντηκοστήν.

Περιστέρα τὸ Πνεῦμα τῷ διδασκάλῳ,
Γλῶσσαι πυρὸς τὸ Πνεῦμα τοῖς ἀποστόλοις·
Κατέρχεται γὰρ εἰς ὄπηρέτας Λόγου,
Καὶ συμφέρειν μέλλοντας εἰδώλων πλάνην.

Εἰς τὸ αὐτό.

Πέρσαι πυροῦλάτεραι, πυρὸς ἀλλοὶ τίσατε φύσιν,
Οὐ περ διὰ στομάτων ὑποφήταις ἔρχεται Ἰησοῦ,
Τίσατε, δῆρα φάσι μηδὲ φλόγα ἐνθεν ἀρροίτε,
Δυσεβέας πρήθυονταν, ἀγράστιδος ἦντε γόρτεν.

Εἰς Μαθθίαν τὸν Ἰούδα τάκτον ἀπαχθῆ-
ροῦντα.

Ἰωύστε, καὶ σὸν καλός, ἀλλ' ὁ Μαθθίας
Τὸν κύκλον ἐπελήραστε τῶν ἀποστόλων
Τὴν ἀξίαν γάρ λαμβάνετε καὶ τὴν χάριν
Ἄφ' ἡς Ἰούδας ἀφρόνως ἀπεκράγη.

Εἰς τὸ αὐτό.

Μαυδίας παλάμησι τροπάκετο θύνει πάλαι,
Νῦν δὲ Πέτρου παλάμησι θεούδος ἔλεται θνωθεν
Πνεῦμα μέγας Παράκλητος ἐπ' ἀνδρομέγει καρα-

ρῆς·

Μαθθίου ἀμφὶ κάρυμβα κύρας βαλεῖ, ὡς κε δασῆς.
Εἰς τὴν κατάκηστην Πέτρον,

Πέτρος κατηχεῖ, καὶ τίς ἀπειθής μένει;

De die Pentecostes.

Columba Christi magistro advenientis Spiritus
symbolum fuit, apostolis vero Ignem lingua Spiritu
sanctum demonstrant, qui in Verbi ministros e
coto descedit, apostoles, inquam, idolorum concré-
miantur errorēm.

In idem.

Qui flammas aderatis, o Persae, alienum ignem co-
biez qui per interpretum Christi ora progreditur,
colite, ut inde lumen, non candentes prunas re-
portetis, quae impios, graminis instar aut feui,
comburant.

De Mathia in Iudea locum suffictio.

Sanctissimæ merito celebris eras, o juste Joseph,
Mathias tamen apostolorum numerum supplevit;
accepta dignitate et gratia, a qua Iudas per inconsu-
tum temeritatem deciderat.

In idem.

Gentes olim Mosis manibus in fugam dabantur;
nunc autem religiosi Petri manibus coelius extra-
bitter in hominum cervices magnus consolator
Spiritus; in Mathiae verticem oculos intende, quo
resciscas.

In Petri catechesim.

Dicente Petro, quis contumaciter incredulus per-

*A Πέτρος διδάσκει, καὶ τίς οὐ τρέμει κλύων,
Τοῦ Πνεύματος λαλοῦντος ἐν γλώσσῃ Πέτρου;
Ὦ γλῶσσα σεπτῆ, πῦρ λαλεῖς τε καὶ πνέεις.*

Εἰς τὸ αὐτό.

Πέτρος δὲ ἀπερχείσαντος ὑπὸ στοράτεσσος διδάσκει
Χριστὸν, οὗρε δὲ ἀΐδηλον ἀπὸ φλόγα, λῆστα, κιοῦ-

[σαγ.]

Γλῶσσης, ἥ μιν ἀνήνατον ἐπὶ σταυροῦ βεβώτα.
Κέκλυτε τῶντες λόγων ἀληθοῦ, κέκλυτε πάντες.

Εἰς τὸν ὑπὸ Πέτρου καὶ Ἰωάννου λαβόντα
χωλόντα.

Χωλέ, προσαίτε, Πέτρος ἐγγύς έστι σου·

Ἀργύριον μὲν οὐ λάβης, ή χρυσίον,

Ἀνάργυρον δὲ τὴν λατρείαν λάβης·

B Αδύγω γάρ δρπι σῶσαι δεῖξει καὶ μόνῳ.

Εἰς τὸ αὐτό.

Χωλός ἀνὴρ ἀνὰ σηκῶν θέσθαιτο, ἵνα δὲ ἀρχ σηκῶν
Ἀρτίπος ἤλθε· Πέτρος γάρ ἐπικλεπτο ἀρθεὶς βαδίζειν
Ἀτάρ ἀπασθαλή κακομήχανος ἀρχιερήμων
Ἐν κραδίῳ χώλευε, καὶ ἐμπαλι βήσσετο τὸ χωλόν.

Εἰς τὰ κατὰ Αποκλειστὴν Σάκρην.

Τι ταῦτα; Πέτρος, θανατοῦ; Ἀνανία;

Ἄκαξ ἀμαρτήσαντα; Καὶ μήτι οὐχ ἀπαξ;

severet? docente Petro, quis vel auditione non tre-
mit, cum ejus eloquatur lingua Spiritus sanctius?
O veneranda lingual! Igrem loqueris, et ignem
inspiras.

In idem.

C En ipso Petrus ore in trepidu Christi fidem docet;
considera, vir bone, persingentem oculos Nam-
manū et lingua prossilientem, que ipsum de ligno
pendentem negaverait; piscatoris audite sermones,
omnes auscultate.

In claudum a Petro et Joanne sanatum.

Stipem pete, loripes, tibi presto est Petrus;
argentum quidem aut aurum nou es accepturus,
sed nullo redemptam argento mediciuam; nunc
enim manifestum faciet se vel solo posse verbo
sanare.

In idem.

Homo claudus in templum ingressus, et templo
pedibus valens regressus est, nam eum Petrus re-
clutum ire jusserait, sed ad malum ingeniosa sacer-
dotum pravitas, anino claudicantium, contra quam
iret hic claudus, ambulabat.

De iis, quæ Ananiæ et Sapphiræ accidernit.

Quid isthuc, Petre? Ananiam morte multas, qui
semel offendereat? Næ non tantum semel, sed iuli-

'Απαιράκις δὲ συμπαθεῖν ἐπετράπης.
Ναὶ, τοῦ κακοῦ δὲ τὴν ἀπαρχὴν καλώ.

Εἰς τὸ αὐτό.

'Ἀννανίην ποτὲ ἐπεφνε Πέτρου λόγος, εὑνεκα
[Πινεύρα]

Τεύσατο παμμεδίοντα βασιλέα, τῆς δέ κεν ὡνής.
Κλέψεν ἔων κτεάνων, ἀπὸ δ' εἴλετο μοίραν ἐκεῖνην.
Τευδολόγοι τρομέωμεν δὲ γὰρ τύπος ἐγγύθι καὶ ταῖς.

Εἰς τὸν δέκατην οὐρανὸν τῆς σκιᾶς Πέτρου λιμένους.
Ἄν σκιὰ Πέτρου τὰς γένους ἄρδην λύῃ.

Τί λοιπὸν ἤργάσαιτο ταῦτας; εἰπέ μοι·

'Ο Πέτρος αὐτὸς, καὶ τὸ τοῦ Πέτρου στόμα;
Πάντως πλέον σχῆμα τῆς Πέτρου σκιᾶς Πέτρος.

Εἰς τὸ αὐτό.

'Η σκιὰ οὐκ ἀτρέκαια. Πέτρου δέ τε καὶ σκιὰ αὐτῆς
'Ατρεκέως νοσεόνταις ιῆσατο, θεῦμα λόεσθαι·
Τοὺς ἐπισκάποις με, μακάρτατοι Πάτερε, νοσεῦντα,
Μηδὲ τε τοῖς Ιησ., οὐδέ ποτε ἀμφ' Ἀνανίην.

Εἰς τὴν φυλακὴν Πέτρου, καὶ τὴν ὑπὸ ἀγγέλου λύσιν.

'Ο δυνατὸς τὰ πάντα δεσμεῖν καὶ λύειν
Δεσμεύεται νῦν, καὶ καθεύργυνται Πέτρος·
'Ἄλλ' ἀγγελος τὰ κλεῖθρα, τὰ κλοιὰ κλάσας,
Ἐκβινδὸν κήρυκα πέμπει τοῖς δχλοῖς.

Εἰς τὸ αὐτό.

Εἰρήνατε Πέτρον ὅμας, Χριστὸν; δ' ἀπέλυσ', ιερῆς,
Χριστὸς Πέτρον ἐλυσε, καὶ ἀμφαδά πέμπει διδά-
[σκειν]

ties veniam iussus et misericorditer indulgere :
verum id quidem est, sed mali priuicias antevertit.

In idem.

Petri increpatio quondam Ananias mortem intulit, quod Spiritui late regnantis Dei mentitus, de pietate facultatum suarum, parte inde ablata, suffratus fuerat. Nos mendaciorum tremamus artifices: hoc enim nobis propositum est exemplar.

De iis qui Petri umbra sanati sunt.

Si Petri umbra omnes prorsus segritudines discessit, quid in eas de cetero facturus est, mihi loquere, Petrus ipse, et ejus oris imperium? Plus omnino Petrus, quam Petri umbra consequi poterit.

In idem.

Umbra non est veritas; tamen vel sola Petri umbra (visu mirabile) male affectos vere curavit. Talis me invalidum inumbres, o beatissime Petre; nec quemadmodum olim in Ananiam, sic in me seviatis.

De Petri custodia, ejusque liberatione.

Penes quem ligare omnia situm est, necnon et solvere, vincitur nunc Petrus ac detinetur: sed eum angelus, vectibus ac numellis pēfractis, matutinum multitudini praeconem mittit.

In idem.

Vos Petrum conclusiatis, sacerdotes; Christus eripuit, et erexit, propalam ut doceret, allegavit; ipsem vero Christus non seipsum vinclis, sed

Α Χριστὸν δὲ οὐκ ἐλυσε, μόρου δὲ ἀνεσύρετο Χριστός.
Διασεβέες, πεισθῆτε· νεκρῶν γὰρ ἀπέγρετο Ἰησοῦς.
Εἰς τὴν συμβουλὴν Γαμαλιὴλ, δει τοι μή καλύει τὸ κήρυγμα.

'Αφες, πονηρὲ, τοὺς ἀποτελόους λέγειν.
Γλώσσας πυρὸς φέρουσι· φρίξον, ἐφρύγης.
Θεῷ γὰρ οὐκ ἀντιπράξειν ισχύεις,
'Ο σδες Γαμαλιὴλ σε πειθέτω λέγων.

Εἰς τὸ αὐτό.

Τίς ποθὸς πρεσβυτέροις καλὴν ἀρτυνατο βυλὴν
Ἐσθλὸς ἀνήρ, μεθέμεν θεοκήρυκας δρόθ' ἀγορεύειν;
Μηδὲ θεοῦ προπάροιθεν ἀτάσθαις δάκτυλα τελεῖν;
Β Γαμαλιὴλ δὲ, δριστε, φαρισσαῖος νομομιθής.

Εἰς τὴν ἐκλογὴν τῶν ἑκάτην διακόνων.
III.Ιος ἀναξ ἐπτὰ τῶν πλανωμένων.
Στέφανος ἀναξ ἐπτὰ τῶν διακόνων.
'Ο μὲν τριῶν ὑπερθε, καὶ τριῶν κάτω,
'Ο δὲ πρὸ τῶν ξε εὐλέγω; τεταγμένος.

Εἰς τὸ αὐτό.

Νικάνωρα, Πρόδηρόν τε, Τίμωνά τε, Νικηλέων τε
Παριζενδόν τε, Φίλιππόν τε, Στέφανόν τε θεοῦδη,
Τούτῳ δέ Πέτρος προέταξε διακριδόν, δρφρ τραπέζαι:
Πιστοῖς ἀρτυνέσωι διήκονοι ἐσθλοὶ ἔστοις.

Εἰς τὸν λιθανόν Στεφάνου.

Χρυσοῦν δ μάρτυς καὶ πρὸ τῶν λιθῶν στέρος·
Ἡ λαμπρότης γάρ μαρτυρεῖ τῆς ἰδέας·

C morte; credite tandem, aliquando persidi; surrexit Christus.

De Gamalielis consilio, non prohibendam esse p̄dicationem suadentis.

Sine loqui apostolos, o nefarie, igneas circumferrunt linguis; horresco, illo igne tostus es; nec enim unquam Deo reluctari possis: qui e tuo collegio es Gamaliel, suo te sermone persuadeat.

In idem.

Quis decentem senioribus proposuit sententiam vir probus, ut divinos ad rite p̄dicanū dimittant interpres, neque sacrilego contra Deum nisi contendant? Ille ipse Phariseus est Gamaliel p̄prime legum peritus, optimè amice.

D *De septem diaconorum electione.*

Sol septenos inter planetas principem locum tenet, Stephanus inter septem diaconos primus occupat; ille quidem tres superne habet, tōtēm inferne; inc vero supra sex diaconos merito collocatus est.

In idem.

Nicanorem, Prochorum, Timonem et Nicolum, Parinenam, Philippum et pium Stephanum, hos a populo secretos p̄ordinavit Petrus, quo mensa, in ministerium diaconatus electi, fidelibus apparent.

De Stephanī lapidatione.

Stephanus prius erat aurea corona, quam lapidibus impetreretur; id quod ex ejus prosiliens aspectu

Βληθείς δὲ λοιπὸν ὑστερὸν καὶ τοὺς λίθους,
Χριστῷ προσήχθη λιθοκλήτον στέφος.

Εἰς τὸ αὐτό.

Οὐρδος ἀμφὶ κόρυμβα θαῦμῷ ἀνέλαμψεν Ἰησοῦς,
Καὶ μὲν ἄφρων κατέπεψεν καὶ δῆρις οἶκος ἰούδα.
Δάμψε δὲ καὶ Στέφανος κατὰ φῶς μέγα τελεοῖο,
Καὶ ποιώσαι πέτροις κατέκτανεν αὐτὸν ἐκεῖνος.

Εἰς τὴν ἐκ τοῦ Σίμωνος τῷ Μάρτῳ ἡγοῦντι ὀντίσιασθαι
τὸ Πνεύμα πέτρους Πέτρου.

Τὸ χρυσίον τῶν συναποιχσαίτο σοι,
Ἄπιστε, πιστὲ δοῦλε χρημάτων Σίμωνον,
Τοῦ Πνεύματος γάρ οὐ πιπράσκω τὴν χάριν.
Σίμων δὲ Πέτρος πρὸς Σίμωνα τὸν Μάρτον.

Εἰς τὸ αὐτό.

“Οὐνον ἀργυρίοιο δοκεῖς, μάγις, τὸν Παράκλητον,
“Οὐνον, δὲ με λέλυκεν ὑπηρεσίας; Βαλίσο·
Δοῦλος δέ εἰ Βαλίσο, καὶ ἀργύρου ἀργοχρώτος;
Οἴ; μετὰ λοισθον δλεθρον ἔριζεαι, ἀδλις Σίμων.

Εἰς τὰ κατὰ Φιλίππων καὶ Κανδάκην.

“Τέωρ Ιδού, Φιλίππε, φησὶ Κανδάκης,
Τί κωλύει με τὴν Θεοῦ λαβεῖν χάριν;
Φιλίππε, Οὐδὲν, καὶ τὸν ἀνδρα βαπτίσεις
Ἐκεῖ, παρῆκεν ἀρπαγεὶς ὅπ' ἄγγελον.

Εἰς τὸ αὐτό.

Καὶ σοι μὲν, Τομῆ, ὀψύτατον ἔρπετο δρμα
“Ημίνοισι νέοις φορεύμενος Αἰθιοπέτης·
“Άρμα δὲ Φιλίππου ταχύτερον, ἐξ ὅμα Γάγης
Εἰ; “Ασωτον Ιδού, τάχα πώλους ζεύξατ’ ἀμείνους.

contestatur fulgor; postremo denique saxis obrutus distincta lapillis corona Christo appositus est.

In idem.

In Thaboris montis apico rados ejaculabatur Christus, quem dominus Iudee crudelissima inconsideranter occidit; solaris item luminis instar inclinavit Stephanus, eumque dominus Iudee albicantibus saxis interfecit.

In Petrum Simoni Mago Spiritum sanctum mercari cupienti renuentem.

Tecum in malam rem abeat aurum tuum, infidelis Simon, fidelissime pecuniarum famule; nec enim Spiritus sancti gratiam vendo ego Simon Petrus, Simoni Mago.

In idem.

Venalem putas argento Paracletum, o Mage, venalem, qui me a Beliæ ministerio vindicavit; tu quidem Beliæ, et albicantis argenti servus es; quibuscum ad extremas tandem miserias devenies.

De Philippo et eiusnucle reginae Candaces.

Ecce aquam, Philippe, Candaces ait eunuchus, quid, quo minus divinae gratiae particeps siam, prohibet? Nihil, inquit Philippus. Dictum factum, viro eo loci baptizato, Philippus rapitus ab angelo praeteriectus est.

In idem.

Tibi quidem, eunuche, citissimum volvebatur currus, qui mulis junioribus ex Aethiopia trahebat; sed longe celerior Philippi rheda, quæ Gaza in Asyrum progrediens levioribus erat juncta jugalibus.

A Εἰς τὴν τοῦ Παύλου κλῆσιν.

Θελεὶς καλεῖ σε, Παῦλε, καὶ Θεὸς χριστός
Οὐκ ἡνὶ γάρ εἰκὼν εὐδέ τούτῳ τῷ τρόπῳ
Καθυστερεῖν αὐτοῦ κυριφαίου Πέτρου,
Οὐ μηδὲ εἰ αὐτοῖς ὑστερίζεις τοῖς θρόνοις.

Εἰς τὸ αὐτό.

‘Αννανίην ποτ’ ἐπεψιν Πέτρος μέγας ἀφρονέοντα,
‘Αννανίης δὲ ἐσάσως φρονῶν μέγαν ἐμπαλὶ Παῦλον·
Δέρκεο, Παῦλε, φῶς, καὶ τελίου, καὶ Ἰησοῦ,
Δέρκεο, καὶ κήρυξας κατὰ χθόνα πᾶσαν δρούσαν.

Εἰς τὴν ἀπὸ Δαμασκοῦ διὰ σαργάνης φυγὴν
Παῦλου.

‘Αναπνέω σε, Παῦλε, προσκέχηνά σοι,
‘Ἄλλ’ οὐχ δρῶ σε νῦν πρὸς οὐρανὸν; τρέχεις,
Βυθοδρομεῖς νῦν, νῦν σε κρύπτει Σαργάνη.
Β’ Ω πτηνὴ πεζή, ποῦ σε τις δραμῶν φθάσει;

Εἰς τὸ αὐτό.

Παῦλος δὲ, ἐν σπυρίδῃ προφυγῶν παλάμας ἀλ-

[πτους,

Λαθριδίως ἔται διὰ τείχεος διψικορύμβου·
‘Ἄλλα γε μικρὸν δύον τρέτον οὐρανὸν ἀμφιπολεύσει,
Αὐτὸν τ’ εἰς παράδεισον ἀλίσται ἐνθεν ἀερθείει.

Εἰς τὰ κατὰ Αἰρέαν καὶ Ταβιθὰ θαύματα
Πέτρου.

Τὸν Αἰνίαν ἔγειρεν ἐν Λύδᾳ Πέτρος,

‘Ἐν Ἰόπῃ δὲ τὴν Ταβιθὰ δορκάδα·

Τὸν μὲν τὸ σῶμα παντεῖῶς παρειμένον,

Τὴν δὲ εἰσείσαν τοῦ θαύμου τὰς πύλας.

De Pauli vocatione.

Dens te vocat, et oleo gratiae inungit, Paule; nec enim par erat ipsa vocatione et unctione, a Petro apostolorum principe te deterioris esse conditionis, cui ne quidem in ipso concessu decebis.

— In idem.

Magnus quondam Petrus desipientem Ananiam morte multavit; at, qui sapiens fuit Ananias maximum e contra Paulum servavit: lumine et solis, et Iesu fructu, Paule, fructu, et in universas irrumpens terras Christum prædica.

In Paulum Damasco per sportum evadentem.

Te respiro, Paule, ad te anhelo, sed meos fugis oculos, nunc sublimis in cœlum abiit, nunc per altum curris, modo sporta te contegit. O qui modo volas, modo pedes incedis, quis te currendo assequatur?

In idem.

Mannus ad comprehendendum perperam accinctas eluctans Paulus, in corbe per editissimas murorum pinnas fortium se proripit; qui paulo post tertium lustrabit cœlum, inque ipsum paradisum hinc ratus evolabit.

De miraculis circa Aeneam et Tabitham.

Dum Lyde ageret Petrus, Aeneam lecto suscitavit, in Joppe vero Tabitham, quæ Dorcas dicta; illum integro quidem corpore paralyticum, hanc mortis ingredientem januas.

Elē tō aὐτό.

Καλέσου ἐξ ἑπνοιο, μαθήτερια δόρκας, ἀνίστω·
Πέτρο; ἐδ' ἄγχι πάρεστι τάχος τάχος ἕγρεο, κούρη·
Χήρης ὁ ἀμφὶ γυναιξὶ περηῆτα μόρκον ἀφ' ὑγρῆν,
Αἱ σε περιχαλούσιν ἀγαθουργόν περι θοῦσαν.

Elē tētē ἀπὸ οὐρανοῦ δειχθεῖσαν Πέτρῳ σαγήνην.

Φεῦ τῆς σαγήνης! οὐρανοῦ πλουτεῖ πλάτος,
Τὰ πάντα αυτοφίγγουσα τῶν ζώων γένη;
Ἄ, Πέτρε, θύσας ἀνύποτολως φάγε·
Οὐδὲν γάρ ἀκάθαρτον ὁ Χριστὸς λέγει.

Elē tō aὐτό.

"Εθνεα πάντα δέχνυσο, καὶ ἔγγραφε παισὶ θεοῖ,
Πέτρε, τὰ γάρ σοι καλλεῖται ἀθέρος ἔργα σαγήνη·
Πλάντα Θεοῦ τελεθῆσο καὶ εἰς θεὸν αὐτες μαλεῖσα·
Κιγηρονόμον δ' ἐθνών Χριστὸν φάτο καὶ τις δρύν-

[των.

Elē tētē σφραγήν. Ἰμψόδου.

Τέθυνκεν δ πρώταθλος ἐκ πολλῶν λιόων,
Ο δεύτερος δὲ μάρτυς ἐξ ἀνδρῶν ἔιφους
Ἴσοκλεῖς δὲ τοῦ Στεφάνου ταῖς λιθίαις
Τὸ κτείναν Ιάκωβον Ἡρώδου ἔιφος.

Elē tō aὐτό.

"Ο κλυτὸς Ιάκωβος διλύμενος ἀμφὶ μαχαίρῃ,
Ἴδε, ξειπε, πίνει τὸ ποτήριον, δ προκέπωκας.
Χριστὲ, σὺ, καὶ βαπτίζομαι, ως προβεβάπτισαι αὐ-

[τοῦ,

Αἴματος ἐξ ιδίοιο λελουμένος, ἀλλὰ με δέξαι.

In idem.

Ex æreto somno exsurge, Dorcas discipula, Petrus prope adest; quamprimum excitare, mulier, humientes viduarum mulierum genas absterge, quæ te bonis incumbentem operibus moeste desiderant.

De sagena Petro ostensa.

Proh quæ sagena l qua cœli locupletatur ampli-
tudo, omnia complectens animantium genera, qui-
bis immolatis secure vescitor, o Petre, nam Chri-
stus impurum nihil esse pronuntiat.

In idem.

Omnis admittit gentes, et in filiorum Dei censem
ascrībe, Petre, sic enim, cœlitus sagena palam facta,
sterti jubetur: Dei sunt omnia, et ad Deum redire
oportet; sed et Christo datum iri gentes in heredi-
tatem prophetarum quispiam prædictit.

De Jacobi obtruncatione.

Protomartyr Stephanus incussis lapidum grandini-
nibus extinctus est, secundus vero martyr Jacobus
mucronis ictu fuit confossum; Stephanus tamen lapi-
dibus æqualem habet gloriam, qui Jacobum occidit,
Herodis gladius.

In idem.

Cum magnus Jacobus gladio confossum expiraret:
Ecce biho, inquit, calicem, quem prælibasti, Christe,
et eo baptismō baptizor, quo primo baptizatus
es proprio lotus sanguine; me igitur morientem
escipe.

A Elē tētē δευτέραν ωνταχήν Πέτρου, καὶ τὴν ὡν-
τὴν ἄγχην τέστιν.

Κάνταῦθα πάλιν φυλακίζεται Πέτρος;

Φορεῖ δὲ δεσμὰ καὶ σιδηρᾶς ἀλύσεις·

Κάνταῦθα πάλιν ἀγγελος Πέτρον λύει,

Καὶ καὶ τὰ δεσμὰ, καὶ ποδηγεῖ ποτρέχων.

Elē tō aὐτό.

"Ἄγγελος αἰγλήεις περὶ Πέτρῳ ἐπερος ἥλιον

Ἐκρήτην ἀμφιμένοντι, οντος δὲ οἱ δυματα κάμπιες·

Στῇ δ' ίθι, λάξ δ' ἐπάταξεν, δ' δὲ ἤλατο, αἱ δὲ

[ἀλύσεις

"Ἐκπεσον, αὐτόματοι, καὶ ἐκτοθεν ἥλιῳ οὐ πέτρος·

Elē tētē τελευτὴν Ἡράδου

"Ορές ἐκεῖνον τὸν μέγαν, τὸν ἐνθρινον,

Οὐ τοὺς λόγους σέβουσιν ὡς Θεοῦ λόγους;

B Ἐκεῖνος οδος, ἀγγέλων πεπληγμένος,

Σκώληξι βρωθῇ καὶ παρέλθῃ τὸν βίον.

Elē tō aὐτό.

"Ἡράδη, τὸ τάγηθας ἐδὲ εἰμαστι βασιλικοῖς;

Τίπτε δὲ ες πλανάουσιν ἀλάστορες ἀνέρες, ἄφρον;

"Ρήματά σου γερέθοντες θείους ἡμέτε χρησμούς;

"Ἄγγελος ἄγχι πάρεστι, ταλάντας, δὲς αἱ ἀπελάσεις.

Elē tētē ὅμηρος/πανάδου.

"Οπου πάρεστι Παῦλος, ἡ χέρις πόσῃ!

"Οπου διδάσκει Παῦλος, ἡ πειθὼ πόσῃ!

"Ἀκούει Παῦλου τῶν μελισταγῶν λόγων,

Σιμόλιος δὲ ἀποβράτηθει τῶν ἡμετέρων.

Elē tō aὐτό.

Παῦλος ἔφα, στόμα Χριστοῦ ἔφα, Πρόστις Ευνα πάτη,

"Ἐθνεα πάντα, πρόστις, Θεοῦ δὲ κλύνοιτε λαλεῦντος·

C De secunda Petri custodia, unde ab angelo liberatus est.

Ki rursum Petrus egrastulo delinatur, vinculis et ferreis gravatus catenis, et inde rursum angelus Petrum eximit, fractaque vinclis, prævius iter faciem ducit.

In idem.

Splendens angelus serotinus ad Petrum venit in carcere constrictum, cui somnus inclinarat oculos, stansque rectus calcis pulsavit, unde Petrus exiit, catenis sponte cadentibus et foras excessit.

De morte Herodis.

Hunc sublimi throno fastosum intueris hominem, cuius verba ceu Dei responsa veneranter audiunt?
Ille ipse percusus ab angelo, corrosus vermidibus, D vitam agere desinet.

In idem.

Quid regia trabea petulantius exultas, Herodes!
Quidve te pestiferi seducunt homines, imprudens, tuos sermones divina ut oracula venerati? In proximo est angelus, o infelix, qui te conficiet.

De Pauli concione.

Ubiunque gentium fuerit Paulus, quanta gratia!
Ubiunque docuerit Paulus, quanta persuasio! Mel-
lios Pauli sermones ausculta, et vel in eorum ver-
suum alvearia relinque.

In idem.

Loquente Paulo Christus loquitur, omnes adestе
gentes; accedite omnes, et Deo loquenti audientes

Παύλου ἐνὶ στομάτεσσιν ἔλοι Παράκλητοι εἶσσιν, Ἀμφὶ δὲ οἱ παλάμιαι σημῆται πάντα τελέταις.
Eis tōr ἐν Λύστροις λαθέτρα ώπδ Παύλου καὶ Βαρνάβα χαλίρ, καὶ δικῶρ ἕδοξαρ τοῖς ἔκσι θεοῖ.
 Ἐρμῆς ἕδοξας, Παῦλε, καὶ Ζεὺς, Βαρνάβα,
 Τοῖς ἀμφὶ Λύστροις δεισιδαιμονεστέροις,
 Χεφλὸν θεραπεύσαντες· ἀλλ' ὅμην τότε
 Τὸ δυῖλον ὑμῶν εὐχὴν ἐπηρήμη γένος.

Eis tōr αὐτότ.

Εἰ Θεὸν φήμητε, ταχόφρονα θνεά, Παῦλον
 Χωλὸν ιησάμενον, τί νομίσσετε λοιπὸν ἔκεινον,
 Ἐμος ἐπ' αἰθέρην καυφίζεται ἀντυγα τρίτην
 Ζωῆς ἱών; τάχα γὰρ καὶ ὑπέρθεος ὑμμις φανεῖται.
Eis tōr ἐν Λύστρᾳ λιθασμῷ Παύλῳ
 Ἐβάλλετε Στέφανον ἀδροὺς τοῖς λίθοις,
 Καὶ Παῦλος εὗτοῦ τῶν λιθαστῶν ἦν μέρος.
 Νῦν βάλλεται καὶ Παῦλος ἀδροὺς τοῖς λίθοις,
 Καὶ τὸν στέφανον ἐκ Θεοῦ λαδῶν ἔχει.

Eis tōr αὐτότ.

Παῦλε, σὺ Χριστὸν ἀνακτα μιμήσαο ἀμφὶ λιθασ-
 [μοῖς,
 Βάλλεο γὰρ λίθοισι, φόνου δ' ἀλλεινας ἀνάγκην.
 Λύστρα πόλι; κακοεργὲ, Θεὸν χθὲς Παῦλον ἐσέφθης,
 Καὶ νῦν πέτροβολεῦσα καταχτανεῖν μεντανεῖ.
Eis tōr ἀπὸ τῆς δούλης ἔξελασιν τοῦ Πύθω-
νικοῦ κτενύματος, καὶ τὴν τῷρ δεσποτῶν
ἀντῆς κατὰ Παῦλον μαρτλαρ, καὶ τὰς πληγάς.
 Τὸ πνεῦμα τοῦ Πύθωνος ὡς πύθοιτο σου.

incunibile. In ore Pauli omnes Spiritus sancti gra-
 tiae repositae sunt; perque manus ejus omnigena C
 paixantur miracula.

In claudum Lystris a Paulo et Barnaba sanatum
 et quemadmodum inde crediti sint dii.

Pro Mercurio habitus es, Paſſe, tuque Barnaba
 pro Jove ab oppidanis, qui Lystris habitabant, reli-
 gioni deditissimis, eo quod claudum curastis, neque
 tum a vobis negatum est vos esse homines, non
 deus, sed Dei ministros.

In idem.

Si, o male consultæ genies, Paulum Deum esse
 creditis, eo quod claudum consanasset, quid
 deinceps eum creditis, tum, cum ad tertium cœli
 orbem attolleret adhuc mortalis? forte vobis supra
 Numen apparet.

In Paulum Lystris lapidatum.

Denso lapidum nimbo Stephanum obruistis, deque
 coruni numero, qui eum lapidabant erat Paulus;
 nunc et crebris lapidibus Paulus impetratur, et a Deo
 victoriæ coronam accipit.

In idem.

Christi æmulatus es exemplum, Paſſe, cum lapi-
 darere; saxis enim impetus, lethi necessitatem
 declinasti; o Lystra, scelerata civitas, heri Paulo
 divinos honores attribuebas, nunc eum jactis lapidi-
 bus interficere moliris.

De ancilla ex qua spiritus Pythonicus ejectus est,
 deque dominorum ejus in Paulum furore, cui plaga
 arcessiternit.

Pythonicus spiritus, ubi primum tui advenientis

Α Ἐθύνος ἴγγην, Παῦλε, φεύγει μαχρόθεν·

Ἡ πῶς ἰδεῖν ἐστερῆς τὴν φωτὸς θέαν

Τὸ δοῦ σκότους πρόσωπον, τὸ νυκτὸς θέα;

Eis tōr αὐτότ.

Πηνεῦμα Πύθωνος ἔνωσε δέρμεγα, Παῦλε, κορίσκη;
 Παιδὸς ἀπ' οἰκέτιδος, μῆνιν δὲ τε δεσποτύνοισι
 Τηλόθεν οὐκ ἀπέωσας; ἢ ἀμφὶ σὲ δύσνοια δρῶσα
 Σῶμα δὲ πληγήσιν ἀεικαλίῃσι δάμασσεν.

Eis tōr ἐν Άρειψ κάτω διάλεξιν Παύλου, δτε
 καὶ Διονύσιας, καὶ Δάμαρις, καὶ ἄλλοι ἐκ-
 στενοσαρ.

"Άρειψ πάγε, καὶ σὺ τὸν Παῦλον δέχου·

"Ἀνάξιον γάρ μη τὸ τοῦ Χριστοῦ στόμα

Καὶ ταῖς Ἀθηναῖς ἐκλαλῆσαι τὸν λόγον.

Μωροὶ σεφοὶ, πεισθῆτε τῷ σοφωτάτῳ.

Eis tōr αὐτότ.

"Άρεος ἀμφὶ πάγῳ μαχήσατο Παῦλος Ἀθήναις,

Δάβε Διονύσιον ἐνὶ προμάχοισιν ἔντα,

Καὶ Δάμαρις ἡγερήσε, καὶ ἄλλους τρέψατο φῶτας·

Οἶος εἴδε δὲ φάλαγγα τόσην σχίσε, θαῦμα ιδέσθαι.

Eis tōr ἀπὸ τοῦ τριστέρου κεσσότης καῦδα,
 καὶ θαρράτα, ἀρέστησεν.

"Ἄπνε Παῦλε, καὶ μέσων νυκτῶν λίγεις,

"Ω ζῆλος, ω πύρ, ω πολὺς Θεοῦ πόθος!

Ίδοι δὲ παῖς πέπτωκεν ἐκ τοῦ τριστέρου·

Ζώσαν αὐτὸν πρώτα, καὶ πάλιν λέγε.

Eis tōr αὐτότ.

Καρπέρδος ζεστ, μέγιστος καὶ ήδης Παῦλε, διδάσκων

rumorem percepit, longe aulugit, Paule; sane vero
 an ullo modo desiderasset lucis aspectum ipsa tene-
 brarum facies, noctis spectaculum?

In idem.

Immanem Pythonis spiritum e puella ejecisti,
 Paule, ancilla domestica; nec tamen herilem potui-
 sti furorem procul abigere, qui in te infense
 debacchatus corpus tuum fœdis subjicit verbe-
 ribus.

De Pauli in Areopago disputatione cum et Dionysius et Damaris et aliis crediderunt

Excipe et tu Paulum ipsum, Areopage; nec enim
 Christi os indignum est, quod Athenis sermones
 eloquuntur; stulti sapientes, sapientissimo tandem
 credite.

In idem.

D Athenis in Areopago contentius disputavit Paulus
 et Dionysio inter contentionis primi pilos certanti
 potitus est, vivam cepit Damaris, aliisque ad Deum
 vocatis hominibus; solus ipse tot adversariorum
 cuneos (visu mirabile!) dissolvit.

De Paulo ad medianam usque noctem docente cum et puerum ex tertio tabulato præcipitem datum mortuum suscitatuit

Insomnis Paule, ad intempestam usque noctem
 prædicas, o zelus! o ignis! o plurimum Del desiderium! Sed ecce puer ex tercia contignatione de-
 edidit, hunc primum in vitam revoca, dein ad tuos
 redi sermones.

In idem.

Laboris in docendo tolerans es, magne ac bona-

Elēs tōd autōd.

Χαλκέου ἐξ θυνοί, μαθήτρια δόρκάς, ἀνίστω·
Πέτρος δ' ἄγχι πάρεστι τάχος τάχος ἔγρεο, κούρη·
Χήρης δ' ἀμφὶ γυναιξὶ περηῆτα μόρεν ἀφ' ὑγρῆν,
Αἱ σε περικλασίτιν ἁγαθουργὸν περ ἰσοῦταν.

Elēs tērē d' αὐτῷ οὐρανοῦ δειχθεῖσαν Πέτρῳ σαγήνην.
Φεῦ τῆς σαγήνης! οὐρανοῦ πλουτεῖ πλάτος,
Τὰ πάτητα συστίγγουσαν τῶν ζώων γένη,
Ἄ. Πέτρε, θύσας ἀνυποστόλως φάγε·
Οὐδὲν γέρε ἀκάθαρτον δ' Χριστὸς λέγει.

Elēs tōd autōd.

"Εθνεα πάντα δέχγυσο, καὶ Εγγράψε πάσι Θεοῖ;
Πέτρε, τὰ τάροι κάλλεστ' ἀφ' αἰθέρος ἔργα σαγήνη·
Ιλάντα Θεοῦ τελέθησο καὶ εἰς θεὸν αὗτα μολεῖται·
Κινηρονδύον δ' θύνεων Χριστὸν φάτο καὶ τις δρών-

[των.]

Elēs tērē σφαγὴν Ιάκωβον.

Τέθνηκεν δὲ πρώταθλος ἐκ πολλῶν λίθων,
Οὐ δεύτερος δὲ μάρτυς ἐξ ἐνδεικόνων
Ἰουκλεᾶς δὲ τοῦ Στεφάνου ταῖς λίθαις
Τὸ κτείναν Ιάκωβον Ἡρώδου ἔιφε.

Elēs tōd autōd.

"Ο κλυτὸς Ιάκωβος θλύμενος ἀμφὶ μαχαρῇ,
Ἰδοὺ, Εἰπε, πίνε τὸ ποτήριον, δ προπίπωκας.
Χριστὲ, σὺ, καὶ βαπτίζομαι, ὡς προδεβάπτιται αἱ-
[τός],
Αἵματος ἐξ ιδιοιο λελουμένος, ἀλλὰ με δέξαι.

In idem.

Ex æreō sonno exsurge, Dorcas discipula, Petrus prope adest; quamprimum excitare, mulier, huarentes viduarum mulierum genas absterge, quæ te bonis incumbentem operibus moeste desiderant.

De sagena Petro ostensa.

Proh quæ sagena l qua cœli locupletatur ampli-
tudo, omnia complectens animalium genera, qui-
bus immolatis sécure vescitor, o Petre, nam Christus impurum nihil esse pronuntiat.

In idem.

Omnis admittit gentes, et in filiorum Dei censum
ascibe, Petre, sic enim, cœlitus sagena palam facta,
sieri jubetur: Dei sunt omnia, et ad Deum redire
oportet; sed et Christo datum iri gentes in hæreditatem
prophetarum quispiam prædicti.

De Jacobi obtuncatione.

Protomartyr Stephanus incussis lapidum grandinibus extinctus est, secundus vero martyr Jacobus mucronis iecu fui confossus; Stephanus tamen lapidibus æqualem habet gloriam, qui Jacobum occidit, Herodis gladius.

In idem.

Cum magnus Jacobus gladio confossus expiraret:
Ecce bilio, inquit, calicem, quem prælibasti, Christe,
et eo baptismo baptizor, quo primo bapfizatus
es proprio lotus sanguine; me igitur morientem
escipe.

A Elēs tērē δευτέραν ωντακήν Πέτρου, καὶ την οὐτὸν ἀγγέλου ίστοι.

Κάνταυθα πάλιν φυλακίζεται Πέτρος,
Φορεὶ δὲ δεσμὰ καὶ σιδηρᾶς ἀλύσεις·
Κάνταυθα πάλιν ἀγγελος Πέτρον λύει,
Καὶ καὶ τὰ δεσμά, καὶ πεδηγεῖ ποτρέχων.

Elēs tōd autōd.

"Ἄγγελος αἰγλήεις περὶ Πέτρῳ ἐπιπρος ἥλιμν
Εἰρχτὴν ἀμφιμένοντι, ὑπνος δέ οἱ δυματα κάμπιε·
Στη δὲ ίθι, λάξ δὲ ἐπάταξεν, δὲ δέ ήλατο, αἱ δὲ δρ

[ἀλύσεις]

"Ἐκπεσον, αὐτόματοι, καὶ ἱκτοθεν ἡλυθε Πέτρος.

Elēs tērē τελευτὴν Ηράδου

"Ορές ἐκεῖναν τὸν μέγαν, τὸν Ἐνθρωνον,

Οὐ τοὺς λόγους εἴδουσιν ὡς Θεοῦ λόγους;

B "Ἐκεῖνος οὖτος, ὅγελω πεκληγένος,

Σκώληξ βρωθῆ καὶ παρέλθη τὸν βίου.

Elēs tōd autōd.

"Ηράδη, τι τργηθας ἐφ' εἰμασι βαδιλικοῖς;
Τίπε δὲ ετ πλανάουσιν ἀλάστορες ἀνέρες, ἀφρον;
"Ρήματα σου γερεύοντες θείους ἡμετε χρησμούς;
"Άγγελος ἄγχι πάρεστι, ταλάντατε, δὲ οἱ ἀπελέσσει.

Elēs tērē δημητριαν Παύλου.

"Οπου πάρεστι Παύλος, τι χάρις πόση!

"Οπου διδάσκει Παύλος; τι πειθὼ πόση!

"Ἀκοε Παύλου τῶν μελισταγῶν λόγων,

Σιμβλων δὲ ἀποβράγηθι τῶν τημετέρων.

Elēs tōd autōd.

Παύλος έτι, στόμα Χριστοῦ έτι, Πρόστιτ Εύνεα πάντα,

"Ἐθνεα πάντα, πρόστιτ, θεοῦ δὲ κλύοιτε λαλοῦντος."

C *De secunda Petri custodia, unde ab angelo liberatus est.*

Ki rursum Petrus egrastulo detinetur, vinculis et
ferreis gravatus catenis, et inde rursum angelus
Petrum exiit, fractisque vincillis, prævius iter faciem-
tem duci.

In idem.

Splendens angelus serotinus ad Petrum venit in
carcere constrictum, cui somnus inclinarat oculos,
stansque rectus calces pulsavit, unde Petrus exsi-
liit, catenis sponte cadentibus et foras excessit.

De morte Herodis.

Hunc sublimi throno fastosum intueris hominem,
cujus verba ceu Dei responsa veneranter audiunt?
Ille ipse percussus ab angelo, corrosus vermidibus,
D vitam agere desinet.

In idem.

Quid regia trahea petulantius exsultas, Herodes?
Quidve te pestiferi seducunt homines, imprudens,
tuos sermones divina ut oracula venerati? In pro-
ximo est angelus, o infelix, qui te consulet.

De Pauli concione.

Ubiunque gentium fuerit Paulus, quanta gratia!
Ubiunque docuerit Paulus, quanta persuasio! Mel-
lissuos Pauli sermones ausulta, et vel meorum ver-
suum alvearia relinque.

In idem.

Loquente Paulo Christus loquitur, omnes adeste
gentes; accedite omnes, et Deo loquenti audientes

Παύλου ἐν στομάτεσσιν ὅλοι Παράκλητοι ήσσεν,
Ἄμφι δὲ οἱ παλάμις; σημήτα πάντα τελέτας.
*Εἰς τὸν ἄντεροις λαθῆται ὅπερ Παύλου καὶ
Βεργάδα χωλέται, καὶ δικαὶος διδοξαῖ τοῖς ἑκεῖ θεοῖ.*
Ἐρμῆς ἰδοξαῖ, Παῦλε, καὶ Ζεὺς, Βερνάδα,
Τοῖς ἀμφὶ Λύστροις δεισιδαιμονεστέροις,
Χερόλυν θεραπεύσαντες ἀλλ' ὑμίν τότε
Τὸ δοῦλον ὑμῶν εὐκ ἀπηρτίθη γένος.

Εἰς τὸν αὐτό.

Εἰ θεὸν φήθητε, κακόφρονα έθνεα, Παῦλον
Χωλὸν ιησάμενον, τί νομίσετε λοιπὸν ἔκεινον,
Ἐμος ἐπ' αἰθερίην κουψίζεται ἀντυγα τρίτην
Ζωῆς ἑών; τάχα γάρ καὶ ὀπέρθεος ὑμινι φανεῖται.
Εἰς τὸν ἄντεροις λιθασμὸν Παύλου
Ἐβάλετο Στέφανον ἀδρὸς τοῖς λίθοις,
Καὶ Παῦλος αὐτοῦ τῶν λιθαστῶν ἦν μέρος.
Νῦν βάλλεται καὶ Παῦλος ἀδρὸς τοῖς λίθοις,
Καὶ τὸν στέφανον ἐκ Θεοῦ λαδῶν ἔχει.
Εἰς τὸν αὐτό.

Πετῦλε, σὺ Χριστὸν δικαῖα μιμήσαο ἀμφὶ λιθασ-
[μοῖς,
Βάλλεο γάρ λίθοις, φόνου δὲ ἀλλείνας ἀνάγκην.
Ἄντερα τόλι; κακοεργέ, θεὸν χθὲς Παῦλον ἐσφύθη,
Καὶ νῦν πέτροβολεύσα καταχατανεῖν μεναλίνεις.
Εἰς τὴν ἀπὸ τῆς διύλης ἁξέλασιν τοῦ Πύθω-
νικοῦ κτενόματος, καὶ τὴν τῷρες δεσποτῶν
αὐτῆς κατὰ Παῦλου μαρτλαρί, καὶ τὰς κληράς.
Τὸ πνεῦμα τοῦ Πύθωνος ὡς πύθοιτο σου.

incunibile. In ore Pauli omnes Spiritus sancti gratae repositae sunt; perque manus ejus omnigena C
patravit miracula.

*In claudum Lystris a Paulo et Barnaba sanatum
et quemadmodum inde crediti sint dicit.*

Pro Mercurio habitus es, Pahle, tuque Barnaba
pro Jove ab oppidanis, qui Lystris habitabant, reli-
gioni deditissimia, eo quod claudum curastis, neque
tum a vobis negatum est vos esse homines, non
deos, sed Fai ministros.

In idem.

Si, o male consultæ gentes, Paulum Deum esse
credidistis, eo quod claudum consanasset, quid
deinceps eum creditis, tum, cum ad tertium celi
orbem attolleret adhuc mortalis? forte vobis supra
Numen apparet.

In Paulum Lystris lapidatum.

Denso lapidum nimbo Stephanum obruijis, deque
coruni numero, qui eum lapidabant erat Paulus;
nunc et crebris lapidibus Paulus impetratur, et a Deo
victorie coronam accipit.

In idem.

Christi emulatus es exemplum, Paule, cum lapi-
darere; axis enim impetus, lethi necessitatem
declinasti; o Lystra, scelerata civitas, heri Paulo
divinos honores attribuebas, nunc eum jacutis lapidi-
bus interficere moliris.

*De ancilla ex qua spiritus Pythonicus ejectus est,
deque dominorum ejus in Paulum furore, cui plagas
arcesserant.*

Pythonicus spiritus, ubi primum lui advenientis

Α Ἐλθόντος ἐγγὺς, Παῦλε, φεύγει παχρόθεν·

Ἡ πῶς ἰδεῖν ἔστερε τὴν φωτὸς θέαν

Τὸ κοῦ σκότους πρόσωπον, τὸ νυκτὸς θέα;

Εἰς τὸ αὐτό.

Πνεῦμα Πύθωνος ἔωσας ὑπέρμεγα, Παῦλε, κορεκη;
Παιδὸς ἀπ' οἰκετίδος, μῆνι δὲ τε δεσποτύνοισι
Τηλόθεν οὐκ ἀπέωσας· ἢ ἀμφὶ σὲ δύσνα δρῶσα
Σώμα ὑπὸ πληγῆσιν διεκαλίσι δάμασσεν.

Εἰς τὴν ἄντεροις Αρείῳ πάτερ διάλεξιν Παύλου, διε-
καὶ Διονύσιος, καὶ Δάμαρις, καὶ Ἀλλοι ἐξ-
στενοσταρ.

"Ἀρεις πάτερ, καὶ σὺ τὸν Παῦλον δέχου·

"Ἀνάξιον γάρ μη τὸ τοῦ Χριστοῦ στόμα

Καὶ ταῖς Ἀθήναις ἐκλαλήσαι τὸν λόγον.

Μωροὶ σοφοί, πεισθῆτε τῷ σοφωτάτῳ.

Εἰς τὸ αὐτό.

"Ἀρεος ἀμφὶ πάγδον μαχήσατο Παῦλος Ἀθήναις,
Δέσμε Διονύσιον ἐν προμάχοισιν έντα,
Καὶ Δάμαριν ζώγρησε, καὶ ἀλλους τρέψατο φῶτας·
Οἶος εἰδὼς φάλαγγα τόσην σχίσει, θάῦμα ιδέσθαι.

Εἰς Παύλον ἔχρι μεσογαρικού διδάσκοντα. διε-
καὶ τὸν ἀπὸ τοῦ τριστέρου πεσόντα καῦδα,
καὶ θαρράτα, ἀνέσθησεν.

"Ἄνπον Παῦλε, καὶ μέσων νυκτῶν λέγεις,

"Ω ζῆλος, ω πύρ, ω πολὺς Θεοῦ πόθος!

"Ιδού δὲ παῖς πέπτωκεν ἐκ τοῦ τριστέρου·
Ζώωσον αὐτὸν πρώτα, καὶ πάλιν λέγε.

Εἰς τὸ αὐτό.

Καρπερὸς οὐσί, μάγιστρος καὶ δλεις Παῦλε, διδάσκων

rumorem percepit, longe auffugit, Paule; sane vero
an ullo modo desiderasset lucis aspectum ipsa tene-
brarum facies, noctis spectaculum?

In idem.

Immanem Pythonis spiritum e puella ejecisti,
Paule, ancilla domestica; nec tamen herilem potui-
sti sfurofēn procul abigere, qui in te infense
debacchatus corpus tuum foedis subjecit verbe-
ribus.

*De Pauli in Areopago disputatione cum et Dionysius
et Damaris et aliis crediderunt*

Excipe et tu Paulum ipsum, Areopage; nec enim
Christi os indignum est, quod Athenis sermones
eloquuntur; stulti sapientes, sapientissimo tandem
credite.

In idem.

B Athenis in Areopago contentius disputavit Paulus
et Dionysio inter contentionis principios certantes
potitus est, vivam cepit Damaris, aliasque ad Deum
vocatis hominibus, solus ipse tot adversariorum
cuneos (visu mirabile!) dissolvit.

*De Paulo ad medianam usque noctem docente cum
et puerum ex tertio tabulato præcipitem datum
mortuum suscitavit.*

Insomnis Paule, ad intempestam usque noctem
prædicas, o zelus! o ignis! o plurimum Dei desi-
derium! Sed ecce puer ex tertia contignatione de-
cidit, hunc primum in vitam revoca, dein ad tuos
redi sermones.

In idem.

Laboris in docendo tolerans es, magne ac doa-

Νύκτεσιν ἐν μεσάτησιν, ἀτέρος κρατερὸς καὶ δὲ ἡμος Α' Ἀλλ' οὐδέν ποθ' δὲ Παῦλος ὑπέτρεσσιν οὐδὲ ὑποτρέψει.

Σῆμα διδαχῆγε προπάροισθεν δῆγων νυκτός τε καὶ

[ῦπνου·]

Σειρήν τοι τάχα, Παῦλε, κατὰ στόμα θείον ἀείθει.

Εἰς τὰ ὑπὸ Δημητρίου ἔχετε χθέντα Παῦλῳ δεινά.

Τίς οὖτος δὲ θροῦς οὐρανοῦ μέχρι φθάνων;

Δημήτριος κέκραγεν, δὲ σκόλοφ Παύλου.

Τὸν τοῦ Σωτῆρος φῆς ἄγγελον; Τοῦτον λέγω,

'Ος ἐμφραγεῖται τῷ μιαρῷ τὸ στόμα.

Εἰς τὸ αὐτό.

Χριστὸν μὲν Σατανᾶς πειράζετο, ὁ μέγ' ἀναιδῆς!

Νῦν δὲ Θεοῦ θεράποντι Σατᾶν θεράπων πολεμίζει.

Δέρκεο τὸν Δημήτριον, ἄγγελός ἐστι Βελίου,

Παῦλῳ ὑπὸ ζαθέων πολλῆγε κακέτητα τιτανῶν.

Εἰς τὴν Ἀγάθου πρόδρόηστον Παῦλῳ.

Εἰ εἰς προεῖπον ἐν Σιών τινες φόνον,

Οὐκ ἀν ἐφευγεῖς τὴν Σιών τάχος τάχος;

'Αλλ' οὐχ δὲ Παῦλος. 'Αλλὰ τι σπεύδει πλέον;

'Ἐπιγίγεται γάρ τοῦ Θεοῦ θανεῖν χάριν.

Εἰς τὸ αὐτό.

'Ἄγαθος, μάντις κακῶν, ἀνιάνω ἄγγελε, Παῦλῳ

Εἰδότι ταῦτα λέγεις; πρὸ γάρ αὐτὸς Χριστὸς ξείπει.

Δεσμά σε ἀμφὶ Σόλυμα μένει καὶ τραύματα, Παῦλε.

tissime Paule, sermones ad concubiam noctem proferens; sed et patientissimus est populus, nocturnæ quieti doctrinam præferens, o Paule; forte siren in tuo divino ore cantillat.

De malis quae Paulo a Demetrio illata sunt.

Quinam hic ad cœlos usque pervadens tumulua-
rius elamor? vociferatus est Demetrius, qui Paulo
stimulus est carnis. An eum angelum Satanæ intel-
ligis? Eum intelligo; scelerato ulnam os ob-
struatur.

n idem.

Christum tentavit Satanás, o perquam impudens;
nunc Christi famulum Satanás famulus oppugnat,
Demetrium conspicie, Belice angelus est, multis di-
vino Paulo calamitates intentans.

De vaticinio Agabi ad Paulum.

Si qui tibi in Sion prædictissent necem, annon
quoad citissime posses, ausfigisses? Non sic Paulus.
Sed quid ita currere festinat? Del gratia mori festi-
nus compellitur.

In idem.

Malorum vates, Agabe, mæroris nuntie, quorsum
Paulo isthæc scienti loqueris? Ei quippe Christus
prænuntiavit: Te Solymis vincia manent et vul-

εις τὰς ἐν Ἱεροσολύμοις κληρᾶς Παύλῳ, οἵτε
καὶ Ρώμαιον ἐκεῖτον ἐκάλει.

Ταρός πατρίς σοι, Παῦλε, τῆς Κιλικίας,
Καὶ πῶς σὺ σαυτὸν παῖδα τῆς Ρώμης λέγεις;
Τὸν καιρὸν οὗτον ἔξεωνημαι, ἔνε,
Τῶν ἡμερῶν γάρ οἶδα τὴν σωτηρίαν.

Εἰς τὸ αὐτό.

Παῦλε, σὲ μὲν ἀδάμαντα θεδες πλάσεν, εἰ τε τὸ
[ἄλλην]

Φύσιν θειοτέρην ἀπαθέα, οὐδέ τε σαρκός
Ἀμφὶ σε φόρτον Εθηκε. Κακόσχολοι ἀρχιερῆς,
Πατεύ, ὑμεῖς παντούτε, ἀπηνέεις, οὐδέ τε Παῦλος.

B *Εἰς τὸν ἐπὶ Ρώμην ἀπόσπλοντον Παύλου.*

Δέδεξο, Ρώμη, Παῦλον, εἰς σὲ γάρ πλέει,
Τὸν κύκλον ἐν σοι τερματώσων τοῦ λόγου.
Δέδεξο, καὶ δὸς τῶν μαχρῶν παῦλαν πόνων.
Δώσεις δὲ πάντως τὸν διάξιφους μόρον.

Εἰς τὸ αὐτό.

Εὔτυχες ἐστι τὸ λέμβος, ἐπει ταῦτα ἔνδοθι φόρτον
Τὸν Παῦλον φορέεις, τὸ Θεοῦ στόμα, εὐτυχὲς ἐστι.
'Αθλη ἐστι, Σιών, βλόν τεν οὐνεκα Ρώμη
Πέμπεις, καὶ σὺ πένησσα πέλεις, πόλις ἀθλη ἐστι.

nera, Paule. Sed nec trepidavit utquam Paulus, nec
trepidabit.

*De playis quas Hierosolymis accepit Paulus cum a
civem Romanum se dixit.*

C *E Tarso Ciliciæ civitate natus es, Paule. Qui si
igitur ut te civem Romanum voces? Sic ego redemi
tempus, o hospes; nec enim sum nescius dierum
dilationem salutiferam esse.*

In idem.

Te quidem Deus ex adamante formavit, o Paule,
sive qua alia diviniore natura sensus experte, nec
carnis in te onus reposuit. Male seriat sacerdotum
principes, hunc vos percutite; ipsi laborabilis, nec
Paulus angetur.

De Paulo Romanam narigante.

Paulum accipe, Roma; ad te quippe navigat, in
te prædicationis suæ curriculū circumscriptur.
Eum acceipe, longorumque laborum intermissionem
indulge; sed ei omnino mortem gladio irrogabis.

In idem.

Felix es, navigin, cum pretiosum onus intus
Paulum seras, Dei interpretem, felix es; at tu, in-
felix Sion, quod opes tuas Romam mittas, pauper-
cula es et infortunata civitas.

THEODORI PRODROMI

CARMINA

IN SS. TRINITATEM, IN SALVATORIS CRUCIFIXIONEM, IN DUODECIM
DIES FESTOS D. N. JESU CHRISTO SACROS,

IN S. PETRI CRUCIFIXIONEM, IN ABRAHAMUM SS. TRINITATEM
HOSPITIO EXCIPIENTEM;

cm

ENCOMIA S. PAULI APOSTOLI, GREGORII THEOLOGI, BASILII, CHRYSOSTOMI, GREGORII
NYSSENI ET NICOLAI MYRENSIS.

* Τοῦ Πεωχοπροδρόμου (1).

Αναρχος ἀρχὴ, παντὸς αἰτίᾳ, Θεὸς,
Βασιλεὺς, βέβαιον, ἐν ταυτῇ (2) μένον,
Γλυκασμὸς ἔμφρων, αὐτέρω; αὐταγάπτο,
Δωρητικὸν, πλούσιον, εὐθὲς, εὐθύτης,
Ἐν, ταυτὸν, ίσον, ἀρτιον πάντων πέρα,
Ζωὴ καὶ λόγος φῶς (3), αὐτάγαθος οὐσία,
Ἴδιος, προμηθὲς, δινότης, ἀπειρότης,
Θεουργὸν, ἀπλούν, ἀρετὴ σύμπαν δῆλον,
Ἴκνοτης, δίκαιον, αὐτοσοφία,
Κοσμουργὸν, ἀθίνατον, δειζωλα,
Διπλωτικὸν, πάνταρχον, αὐθαγιέτης,
Μονοκρατές, κύριον, ἀπάντων δρός,
Νοῦς καὶ Λόγος καὶ Πνεῦμα ταῦτα γὰρ Θεὸς
Εὐμάρυλα πάντη καὶ ξυνουσιωμένα.
Ο μὲν Λόγος Νοῦ γέννα τοῦ παναιτίου,
Πανάγιος τοῖ; Πατέρες ἐκ παναγίου,

Ptochoprodromi.

Principium sine principio, omnium causa, Deus, Rex, stabilis, eodem (statu) manens, suavitas sapientis, amor ipse, charitas ipsa, liberalis, dives, rectum, rectitudo, unum, idem, par. perfectus omnium finis, vita, lumen pulchra, essentia per se bona, suave, providens, essentialitas, infinitas, divinum, simplex, tota omnino virtus, sufficientia, justitia, sapientia ipsa, creans, immortale, ipsa vita, salvans, omnium principium, sanctitas, solus regnans, Dominus, omnium finis, Mens et Verbum et Spiritus: hæc enim (est) Deus ejusdem omnino essentia ac substantia. Verbum Mensis, omnium principii, progenies, sanctissimus Filius Patris sanctissimi, radicis sine principio fructus sine principio solus, sigillum purum

(1) Ex Boissonadii *Aneidotis*. — Ptochoprodromus idem est ac Theodorus Prodromus.

(2) Forsan ἐν ταυτῷ.

(3) Respicit, prius, alta Iohannis verba: ἐν αὐτῷ ζωὴ ἡν καὶ ἡ ζωὴ ἡν τὸ φῶς τῶν ἀνθρώπων.

(1) Alii, juxta Graecorum placita, Spiritus san-

* Post hanc prelo tradita, vidimus eadem legi iusta (col. 111) in carmine contra Bareum, edito in *Notitiis* miss.; quod Boissonadium fugerat. Edit. PATR.

Α Ρίζης ἀνάρχου καρπὸς ἀναρχος μόνος,
Σφραγὶς καθαρὰ μηδεμῇ κινουμένη.

Τὸ Πνεῦμα δὲ ἐκπρεψμα καὶ πρόσλημα Νοῦ (4),

Ὑψιστον, Ιστιμένην Πατέρι καὶ Λόγῳ,

Φύσις τε ταυτὸν καὶ δυνάμεις καὶ χράτει.

Χωριστὸν οὐδὲν τῶν τριῶν, ἐν τὰ τρία,

Ταυτὸν λογισμὸς, ἀλλ' ἀμυδρῶς, καὶ μόνον.

Ὦ τέος σεβασθῆ ταῦτα, καὶ εαυθίσσεται;

Εἰ ταῦτα (5) πιστὰ, πῶς μι πιστῶν ξέλαγεις;

Εἰ δὲ οὐχὶ πιστά, προστίθει τὰς αἰτίας.

Εἰς τὴν σταύρωσιν ἥρωες στήχοι (6).

Μή σύ γε, ἀγριόθυμε, τετρήνεις ἀγνά Θεοῦ

Δάκτυλα. Μή σὺ χολῆς πικρὸν ἐγείνεαι χρήτηρα

Χελεύεις Παμμεδόντος, μηδὲ σὺ δουρδὲς ἀκωκῇ

Πλευράν ἀκηράτην οὐτάσσεαι. Ή σὺ μὲν οὐτα·

Καὶ σὺ δὲ χείρα τέτρινε· χολὴν δὲ σὺ αὔτις κέρχειρε.

Ίδε γὰρ ἄτον ἀΐδαιο φύγω γέννουν, τι πρό με μάρψεν·

nunquam concussum. Spiritus autem e Mente procedens et egrediens, altissimus, et pariter cum Patre Filioque coetendus, idem natura et virtute et potentia. Nil separatum in tribus, unum hæc tria,prehensibile ratiocinatione, sed leviter sołum. Quis hæc venerabitur et salvus erit? Si hæc or. hodoxa, cur me orthodoxis non accenses? si non orthodoxa, argumenta profer.

In crucifixionem versus heroici.

Noli, barbare, sacra Deli membra transfodere; noli Omnipotentis labiis amaram bilis potigem ingerere, aut lancea latue sanctissimum perforare. Aut perfora utique, manum ferro transfodito et bilem visce: sic enim ego Tartari effugio gladium qui prius me tetigit.

cti processionem esse Νοῦ, id est Patris, nec ad dii καὶ Ίοῦ.

(5) Hunc epilogum extra alphabetum addidit professioni fiduci. Εξάγεις referendum ad Latinum adversarium quendam.

(6) Sequentia exhibet Theilius, quem vide supra.

Εἰς τὸν αὐτὸν δριοῖο.
Πλοιὴν πνοιοδότης μὲν ἐκρύγεται Εὐθύδες Ἰησοῦς·
Μήτηρ δὲ ἀγνοτέκεια νέκυν στονάχιζεται υἱόν·
Ἄγνως δὲ αὖτον ἐπέρωθε δάκρυ σταίλλεται μυρτής,
Δεξιερῆ βαλέων φίλον κάρα, θυάγχα ιδέσθαι.

Εἰς τὰς ιψὶς ἔσορτας, τοῦ Κυρίου Ημῶν Ἰησοῦ
Χριστοῦ.

Εὐχαγγεῖτρικος, γένυς, κλήτεως θέτις,
Χειρὶ Συμεὼν, βάπτισμα, φῶς Θαβιωρίου,
Λίταρχος ἐκ γῆς, βάτικ, σταυροῦ ξύλον.
Ἐγερτις, ἀρτις, Πνεύματος παρουσία.
Τὸ χαῖρε, παῖδα τῆς παλαιότητος λόητης.
Ἡ τέννα, φίλος πλάσεως τῆς δευτέρας.
Ἡ κλῆσις, εἰκόνισμα τῆς σωτηρίας.
Ἡ Συμεὼν γεῖρος, δεῖγμα τοῦ γραπτοῦ νόμου.
Ἡ βάπτισις, καθάρτις ἀνθρώπων βύπου.
Τὸ τοῦ Θαβιώρ φῶς, τῆς ἐμῆς νυκτὸς λύσις.
Οἱ Λάζαροι, φροῖμοισι αἰσχύλοις θανάτου.
Μυγιῶν ἔργοι σύμβολον, τὰ βίτι.
Ἀλμαρτίας σταύρωμα, τὸ στυροῦ ξύλον.
Θανὴ θανῆς Ἑγερτις ἡ τοῦ Κυρίου.
Ἄρσις πεσόντων, ἀρτις ἡ τοῦ Δεσπότου.
Τὸ Πνεῦμα, τέρμα τῆς ἐμῆς σωτηρίας

Εἰς τὸν Ἀβραάμ, ξερίζοτα τὴν ἀγίαν Τριάδα.

Τὶ ταῦτα ποιεῖς; Βουθυτεῖς, "Ἄβραμ γέρον;
Οὐκέτι δὲ πίνον καὶ τράπεζαν ἀρτώ.
Οὐ δικιτυμῶν τε, φ τὸ δεῖπνον ἄρτεύεις;
Ἡ Τρίτες αὐτῇ. Καὶ θεὸς βοῦν ἐσθίεις;
Οὐ γάρ ἐκρευνῶν τρύπαντος λόγους.
Ως ὑπέρρυγες τοῦ φιλοξένου βίου!
Κερπὸν γάρ ἀμφοῖν, καρπὸν δασφύος φέρει (sic).

In eādem. Item.

Hoc in loco Jesus qui spiritum dicit spiritum reddit
hic mater Deipara Filium deplorat mortuum; hic
sanctus mysteriorum Dominus lacrymas fundit, caput
dextrorum flectens: o rem mirandam!

Versus in duodecim dies festos Domino nostro
Iesu Christo sacros.

Annuntiatio, nativitas, nominis impositio, brachia
Simeonis, baptisma, transfiguratio in Thabore, La-
zarus resuscitatus, palmaræ, lignum crucis, resurre-
ctio, accessio, Spiritus S. missio.

Ave finis est antiquioris; nativitas radix novae
generationis; nominis impositio, imago salutis.
Brachium Simeonis signum est legis scriptæ; baptis-
mus purificatio hominis sordidi; lumen in Thabore
noctis meæ solutio. Lazarus, exordium mortis.
Palmarum dies, symbolum veris quod in animis
floret. Lignum Crucis, crucifixio peccati. Domini
resurrectio, mors mortis. Domini ascensio, rehabilita-
tio lapsorum; Spiritus sanctus salutis meæ terminus.

In Abrahamum SS. Trinitatem hospitio exci-
pientem.

Quid agis: Taurum mactas, senex Abraham?
Non ita, sed epulas et mensam dispono. Cui convire
mensam apparas? Trinitati ipsi. Num Deus taurum
edū? Bona verba! ego mysteria non perscrutor.

A Τοῦ αὐτοῦ εἰς τὸν ἄγιον Πέτρον σταυρούμενον·
Τῷ Δεσπότῃ μὲν ἡσαν οἱ πόδες κάτω,
Σταυρούμενῷ σταύρωσιν ὁρίσαν πάλι·
Ἐξ οὐρανοῦ γάρ ήλθεν εἰς τὴν κάτω,
Ὦς δικρος εἰς γῆν, ὡς ἐπὶ χλόην δρόσος.
Ἀντιτρόψων δὲ τῷ Πέτρῳ σταυρούμενῷ
Ἀντιτρόψων πως εἶχον οἱ πόδες θέσιν·
Εἰς οὐρανὸν γάρ εἶλκεν αὐτὸν δρόμος.

Ηροεψωνητήριοι εἰς τὸν μέγαν ἀπόστολον
Παύλον.

Ητούλον δεινῶμενον θεοῦ στόμα αἰτεῖ έντος.
Ἐκλογίτες σκένος, κήρυκα παγκαλμιον.
Χαῖρ, ἐμὸν ἡταρ Παῦλε, καὶ εἰς θρασὺ τοῦτο μυ-
θεύματι.]

Φεύτρῳ ὑπὲρ ἀμβροσίῳ θυμὸν διατίθεμενος.
B Χαῖρ ὑπαδῶν, Χριστοῦ μέγα κλέος, δις φα θεοῖο
Βαστάσας οὖνομ' ἐθνῶν ἀντα καὶ ἡγεμόνων.
Ος πρὸ μὲν ἀρ κυκέευκες ὑπέρθυμα πιστίν ἀγανὴν
Γράμματ' ὑπὸ σκιερῷ ήμενος διφράσσεις.
Αὐτὸρ ἐπειτ' ἀνέπαυσας ἐσὶς ἀτρύτοις καμάτοισιν,
Οὐς ἐφ' ὑγρῆς κρατερῶς καὶ στερεῆς ἀνέτλη;
Πτηγὴ τε πεζέ τε χαλκομελής, ἀκάματος, ἀτειρής
Ος χόνια πλέσαν ἔνης καὶ φρίκα ποντογόνου.
Ἡπλιον κάτ' ἀνακτα κυκλῶν τετραχίονα κόσμον
Πουλυπάθες πολύτλα, ναυαγὴ, μαστιγία.
Νόν πλέος, Ρώμης, νῦν Ταρσίδος ἔχογεν γαλης,
Πλατιήν κακήν ἔξαγοραδμενος.
Πάντα πρόπασιν ἐών, δρρι πάντας κάρτα σεώσῃ;
Διεινὰ μυθησέμεναι χρή δὲ ἐπιστολάων.
C Ρητήρες πρηκτήρ τε παναξιόλος οἰος ἀπὸ ἀλλῶν,
Παῦλε, φίλη κεφαλή, οἴδα θρασυστομέων.

Fidem serva et vitam hospitalem, senex, fructum
enim lumborum portat.

Ejusdem in S. Petrum crucifixum.

Domini pedes cruci affixi ad ima ibant; e carlo
enim ad nos, sicut pluvia in terram, ut ros super
plantas, descendit. Petri dein in crucem acti pedes in
altum agebantur; cælum versus enim cœrunt; eum
provexit.

Panegyris in magnum apostolum Paulum.

Paulum laudibus, celebremus, Dei os eterni, os
electionis, præconem illustrissimum. Salve, anima mea
Paule, et os magna de te sonaturum adjuba; philstro
etenim ambrosiaco animus meus captus est. Salve,
disciulorum Christi gloria insignis, qui Dei nomen
gentibus regibusque annuntiasti; qui quondam fidem
turbasti et litterarum caligine cæciliens male judi-
casti; qui postremo a laboribus quievisti, quis
indefesso studio et multo cum sudore exantlavisti.
Tu enim alis ac pedibus, vociferans, indefessus om-
nem terram peragrasti, imo mare ipsum pernatavisti;
tu solem late regnante per quatuor mundi plagas
circuisti, multa passus, naufragium et corpore
plagas expertus; quisquis es, Romanus aut Tarsensis,
œrunnas quotidianas pertulisti, omnibus omnia
factus, ut omnes salvares; de quibus omnibus epistole
tae mentionem faciunt. Quantus qualisque deinde

Αὐτὸν σὺ, ὁ Θεός, ἐν τούτοις δῆ Παύλου ἀξωγό,

Μνήσο Θεοδώρου λάτριδος εὐσεβίας.

Ἐνίκα θεσπεσιώ τε προήμενος ἀμφὶ θωάκῳ

Ἄνδρομένιον μέτρου μέτρα δικασπολέτες.

"Ομοιοι εἰς τὸν Θεολόγον Γρηγόριον.

Θεολογίης μέγα κάρτος δείσομαι ἀγνὸν Ἱρῆα

Γρηγόριον Ῥώμης ποιέντα κυροτέρης.

Ῥηθρούντης κῦδος ἡμ., πυρὸς μάνος Ἀττικοῦ

Πηνείοντα κρατερῆς εὐχὸς ἐπιγραφῆς.

Παντοδεπῆς σοφίης ἐπ' ἀπέιρανα κύκλα κινέτα

Τῆς νέον ἡμετέρης καὶ τοῦ ὀμετέρης.

Παρθενίης, μέγα χαῖρ·, ἐπήρανε νύμφης νύμφης;

"Ἐν πρὸ μὲν ἐν Τριάδι· καὶ τ' ἀδλοίσις νόοις,

Καὶ καθαρῆσις τρίτον φυχαῖς· ἐπιμίγνυται ἀνδρῶν,

Σὺν δὲ γέρηθε πλέον ἀμφιέπουσα λέχος.

Χριστιανῶν λέχος χαῖρε πρόμε, πίστος ἔρμα,

"Ὕψηλὴς Τριάδος Στέντορ ὑπηρμένος,

Πῆμ· ὀλοὺν μανῆς ἀδεινῶν αἰρεσίων,

Πῆμα Σαβελλιάο, πῆμα Μακεδονίου.

Πῆμα τημηῖθεου διοδέρονος ἀνδρὸς Ἀρείου,

"Οὓς Θεότητα τάμε, σοὶς δὲ ἀπέτανεν λόγοις.

Χαῖρε, λόγων μελέθημα, λαλοῦν ἀφίρυμα σοφίης,

Ζωὸν ἐγαλμ· ἐπένων καὶ τε λογογραφήης.

Σκιρτῆ· πενθῆτορ ἀπέντετο πεντές ἀνάσσων,

Τρέ· ἄδα μὲν πνεῶν, Τριάδα δὲ ἐκλαίσων.

Τριάδα δὲ ζώνων, Τριάδος δὲ ὑπὲρ ξηρὸν δλέσκων

"Ἡς σὺ μὲν ἀμφιπόλη δρεῖ πάρεδρος ἦς·

Ἐμὲν δὲ, ὡστε μελισσα, καλὸν μὲλι κάλλιτες ὥδε, C

Σούς τε λόγους ἐπέρους, καὶ τὸ ἐμελλεν δρα.

A

"Ομοιοι εἰς τὸν μέγαν Βασιλεῖον.

Καππαδοκῶν Βασιλείου δείσομαι ἀρχιερῆα,

"Ηθεσιν εὐπαγέα, καὶ σταθερὸν ἔννέσει·

Εἴδει καὶ βιστητεῖ διδάσκαλον ἀγνοούντων

Καὶ σιγῶντα μέγαν κήρυκα· σωφροσύνης·

Βένθος; ἅπαν λογικοῖς δαήμενον ὠκεανοῖο,

Νηὶ δὲ εὐστάθημψ δένπόροιο νόου.

Χαῖρε, μάκαρ Βασιλεῖ, βίου μερόπων παιδευτά,

"Ἀρμονὴν κόσμου νῦν πλέον ἐκ μελός.

Θεοιούντο σοφίης μέγ' ἀμύμονος ἀσθλὲ σαφῆτά,

Τῆς δὲ δικαίητερης καὶ τε παλαιοτέρης.

Εὐνομίου μέγα πῆμα κακοφρονέοντ' ἐνὶ θυμῷ,

Πνεύματες παγκρατεῖ λύσσαν διεράμενον.

B Τοῦ δὲ σαθρᾶς σοφίης κενοκόμπου τοὺς λαβυρίνθους

Δείξας δέο λόγου ἀρραγέσσαι λίνοις.

Κτίσιος δὲ δεδάκηας ἀρ' ὑψθεν αἰτια πάσης;

Οὐδὲ δαῖς φθόνεσσας ἐν μερόπεσσι φάναι.

Γαῖην δὲ εὐρυτάτην καὶ αἰθέρος ἀτρυτον οίμον,

Πνιοιούτην τ' ἀέρα καὶ σῆλας αἰθύμενον,

Καὶ ζώνων τὰ γένεθλα βροτοῖς κατὰ μοίραν Εἰπες,

Χθώνων δοσ καὶ δο' ἀτῆρ καὶ τε θάλασσα φέρει.

Καὶ χλοερῆς βοτάνης ιδιώματα πάντα μυθήσω,

Χαῖρε, μονοτροπῆς στάθμιον ἐξυγέος.

Χαῖρε βροτῶν βιστητος ἐπ' εὐπορον οίμον ιδύντος,

Γήραος εὐκοσμίη, χαῖρε καὶ ποροσύνης.

"Ομοιοι εἰς τὸν Χρυσόστομον.

Χρυσόλγον μετὰ τοῖς λιγαίνομεν Ἰωάννην,

"Ῥώμης δικτέρης ἀρχιερῆα μέγαν.

"Ἐγκελαδον μεγάλοιο χειλιδόνα Πνεύματος ἀγνοῦ,

Magni Basillii laudatio.

Basilium canam Cappadociam magnum sacerdotalem, moribus integrum, mente firmum; qui indole et ratione doctor est puritatis, et qui vel tacens insignis prudentiae praece exstitit. Oceani namque intellectualis abyssum nave vectus bene constructa percognitum habet. Salve, beate Basilii, qui mortales vivendi artem doces; tu harmonia mundi discordantis; tu divina sapientiam, antiquae et novae, praece. Tu Eunomii perniciem doctrinam et controversiam forti animo destruxisti. Tu sapientiae jactntricis labyrinthos inane aperisti et sermonis vicitricibus armis diremisti. Tu de totius creationis causis divinitus instructus, nec sic mortalibus doctrinam communicare recusasti. Tu terrae amplitudinem et aeris cursum indefessum; tu aerem, respirationis causam, tu sois splendorem, tu animalium originem hominibus sciendi demonstrasti, et que terra, que aer ac mare producunt, ostendisti, et herbae viridis virtutes cunctas patefecisti. Salve, prudens rerum omnium moderator. Te saluto, qui mortalibus vita instituendae rationem ostendisti; salve, senum ornamentum, adolescentie gubernator!

Chrysostomi laudes.

Joannis os aureum, Romæ novæ archiepiscopum celebremus, facundam nigrundinem magni putique Spiritus, citharam sonoram dogmatis celebris Salve,

Δέγματος εὐαγγέρου κιθαριν εύμελέα.
Χαλρ', ἀγελή κραδίη, χρυσοῦν στόμα, γλάσσα λι-
γεῖα.]

Σειρὰ δὲ θ' ἡμετέρη συντεδέουσ αιδέας,
Καὶ σὺ φίλης βιβήτος δπαξδμενος μακρὸ κύκλα,
"Ἄγγελος οἰκτοσύνης ἐπὶς ἀλιτρούσιν."
Πτορὸν μερόπων ὑπὲρ ἀκπνεών ταλαιργῶν
Θειοφραδὲς μεγάλης μύστα Θεηγορίας.
Σάρξ ἀποκήρις ἀρίη καὶ ἀσλήν ξυδοθεν ὄλης.
Πτηνὴ νόσον γενέτωρ βίβλου ἀπέτρεσίης.
Ἀντιοχεῖ γενέθλην κόσμου δέ τε παντὸς ὄντεωρ
Ἐσθλὰ δικαιοσύνης κλισμὸν ἔδων προνέμων.
Οὐνεκα γάρ κλήρους πολυπήμονος ἀμπελεῶνος
"Ἐκ τε θωκού Εῆνος ἔξορίην ἀνέτλης,
Ἐν καμάτοις δὲ σ' ἔδω Βυζαντείας οὐ κατὰ κόσμον,
Ἐσθίδην ἐδὲ θεμένη ἀρχὸν ἀτασθαλίη
Ἄλλοτρῃ ἐνὶ χώρῃ, ἀτάρ σὺ γε οὐ λίπες ἐμπῆς
"Ον θρόνον, ἦν τε πόλιν βασιλίδα πολίων.
Ἄλλὰ μετὰ τριάκοντα λυκαβάντων ὅλα κύκλα
Ἐν πυμάτῃ 'Ρώμην ἀνακομιζόμενος.
Νεκρὸς ἐών περ ἐπιπες ἀπάντεσιν ἀμφ' εἰρήνην
Τελα καὶ φιλοσέων ἱστον ἁδοῖα βίου.

"Ομοιοι εἰς τὸν Γρηγόριον Νυσσά.

Γρηγόριον μετέκειτα καστίγνητον Βασιλειῷ
Ποιμένα Καισαρέων, ποιμένα Νυσσέων,
Μέλιφοις οὐχ ὑπὲρ αἴσαν ἀγάφρονά ἀνδρα καὶ ἐσ-
λλον]

Δεύτερον Εύνομίου κῆμα Θεοπτολέμου,
Δεύτερον ἀρχεγόνοιο σαφήτορα κοσμογονείης,
Πλάσιος ἀνδρομέτης ἰστορ' ἐριφραδέα.
Χαλρ., φύσις πτερόεσσα, ταχὺς νόσος, ἥδη μύθημα,
"Ηδυμελής χαρίτων κῆπος ἐριπλοκάμων.
Γλῶσσα μέλι σταλάουσα 'Υμηττειον ἡδιον οἷον,

*spiritum hominum, os aureum, lingua canora, catena
que viros jungit, et tu qui vita curricula comple-
cteris, angelus misericordiae, consolatio perversorum,
qui pro miseria mortalibus tota facis, magna theolo-
gia mystes eloquens; caro sancta abstinentia quae
immaterialis in materia degis; avis genitrix libri
indefiniti, qui mundi universi generationem somnium
causes et iustitiae thronum exhibes. Tu enim perni-
ciosam vineam et thronum ipsum cum exsilio mutasti.
Te Byzantium cum miseria laboribus certantem
vidit et suum fecit dominatorem in terra aliena; tu
autem thronum et urbium reginam reliquisti. Post
triginta autem annos Romam novam recuperasti, et
līcet vita defunctus omnibus pacem prædicasti et
vile certamina perhībiisti.*

In Gregorium Nyssenum panegyris.

*Age, Gregorium Basiliū fratrem, Cæsareensium ac
Nyssenorum pastorem canamus, virum sane probum
et integrum, eumdemque secundum adversarium
Eunomii Dei osoris, qui mundi creationem doctis-
simis demonstravit. Salve, natura alata, intellectus
promptus, verbum dulce, hortus gratiurum belle
cinnabarum jucundus. Lingua mel distillans, Hymettio*

A Φρήν σταθερή, καθαρῆς δινθεμα σωφροσύνης.
Δισσεβίντας διλθρε, θερείλιον ενθεδόντων,
"Ορθοτόμα Τριάδος λάτρη μεγασθενέος;
Ἄτρπτον δὲς σκινέσσαν δεισματος ὑψηλοίο,
Κρυφινόου μεγάλου τοῦ Σαλομῶν γενέτην,
Εύπορον ἀμμιν ἐφηνας δῆς φαίσσοις σφίγης.
Σκώλων διπάν θαλάσσην οίμου ἀπ' ἐκ μεσάτης.
Ος μὲν Νυσσάεσσιν ἐπίσκοπος οίον Ιτύχητι;
Ούδ' ἄρα Νυσσάς οίον ἐπίσκοπέτεις,
Πάντα βροτῶν δὲ γάκεθλα, τὸ σὸν πέλεν, τὸν
καὶ νῦν]

Πάντα τέοισι λόγοις κόσμον ἐπισκοπέις.
Γιμνητὰ μακάρω περιώσιον εὔχος Ιρήμων,
"Ος λόγον ἀμφὶ βίψι καὶ βίον ἀμφὶ λόγῳ
Ηρμοσας ἀμμελέως ἀρετὸν δ' ὑπὸ λινον ἀείσεις;
Β Οὐασιν δὲς χραδῆς χάρμα μέγα σταλάεις.

Εἰς τὸν ἄγιον Νικόλαον δροιοι.
Οίκτον ἀτάρ μετέπειτα λιγανόμαι, οίκτον ἀείδε,
Οίκτον ἐπικροτάω, οίκτον ἀμή κιθάρη
Μέλπεται ἡ μερόπειστι τι λάϊον οίκτοσουνάων;
Νικόλαον Νικής ἀρχιθύρων ἀγνόν.
Χαλρ', ἐλέοι θάλασσα γλυκύρρος, σωτιάνειρα,
Οὐαστα καὶ χραδή γοργὰ λιταζομένοις.
Ο; πολιὸν πενήνης βαρυνούσου λύσαιο ἀνδρα,
Τρισσῶν θυγατέρων δυστυχέων γενέτην.
Νύκτα δι' ὀρφανήν χρυσοῦ βασιλέων ἀπὸ δεσμῶν
Τρισσοὺς λατριδίῃ, κδμπαλιν ἔχεις ζων.

C Ος προτόνους τέμκυν τε καὶ ιστία πάντα Βελού
Νηδης ὑγροσκελέος νηδης ἀελλομάχου
Πόντισας ἐς τι βέρεθρα καὶ τερπεῖτ' ἐς 'Αιόγην,
"Ωσ' ἐν Ληνοῖς μολέων κοίρανον ἀμφὶ μήγαν.
Χρυσολάτρην δ' ἐφ' ὑπαρχον ἐλύσαο ἀνέρας οἵων
Δεινὸν ὀμοκλήσας καὶ δίος ἀμφιχέας
"Ωσ' ἀπ' δικρῆς ποτὶ ναῦν ταύτην πεσεόντα περὶς

dulcior. Mens firma, pura flos sapientie; impiorum
flagellum, piorum fundamentum; Trinitatis poten-
tissime cultor strenuus, qui cantus excelsi viam,
qui Salomonis perspicacia originem palefecisti; qui
sapientia viam et phiarum monstrasti; qui Nyssenorum
episcopos factus non horum tantum episcopos fuisti,
sed omnium terræ gentium ac populorum antistes
ad nostra usque tempora exististi, sanctorum sacra-
dotum decus perpetuum; qui rationem vita et vitam
rationi conformem reddidisti et dulci camæna coram
aures canendo delectavisti.

In sanctum Nicolaum.

Misericordiam canam, misericordiam celebro; mi-
sericordiam lyra mea resonat, Quid enim mortalibus
dulcii cantari quam misericordia potest? Nicolaum
Niciæ sanctum archiepiscopum celebro. Salve, more
misericordiæ dulce quod viros salvas, auris item ei cor
supplicantibus; qui virum canum e duri paupertati
vinculis liberasti, trium miserorum patrem filiarum; qui
per noctem tenebrosam ab aureis regis vinculis
retentos liberasti; qui navis madidæ tempestatisibus
agitatae machinas in pouli et inferni abyssum deje-
cisti; ut regem magnum in somniis ridens viros a-

Καὶ λυγρὸν ἦσε κόρη: ἀμφιθέοντα μόρον

Ζωὸν ἔστι; ἐπάροισι θαλασσοπόνοιοιν ὄπασας,

Χειρὶ τε καὶ τε νόσον εἰ; πόδιν ἀμπετάσας.

Χιῖρε, Θεοῦ χραδίη, χαῖρ', σικεσύνη Πάχερ ἐσθλὲ,

*malis erueres, horrendum vociferans et timorem
injicicns ut ab extrema antennā in navem lapsus iū-
neris sociū vitam servaveris, manibus ac mente
simil in cælum porrectis. Salte, Dei cor, salve,*

Α Σπλάγχνα Θεοῦ μερόπων οὐνεκκ πιμπράμενα.

Χαῖρε, καὶ ὑμητῆρι Θεὸς χάριν ἀμφὶς ἐπάγῃ

Ἐτε; τε φέοντα κάτω καὶ τε μένοντα βίον.

*Pater piissime qui per misericordiam hominibus opem
tulisti. Salve, et cantatori Deus gratiam det in
utramque vitam.*

ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΤΟΥ ΠΡΟΔΡΟΜΟΥ

ΕΦΗΓΗΣΙΣ

ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΕΝ ΤΑΙΣ ΙΕΡΑΙΣ ΔΕΣΠΟΤΙΚΑΙΣ ΕΩΡΤΑΙΣ

ΕΚΤΕΘΕΝΤΑΣ ΚΑΝΟΝΑΣ

ΠΑΡΑ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΚΑΙ ΣΩΦΩΝ ΠΟΙΗΤΩΝ ΚΟΣΜΑ ΚΑΙ ΙΩΑΝΝΟΥ ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΥ.

THEODORI PRODROMI

EXPOSITIO CANONUM IN FESTA DOMINICALIA

CONSCRIPTORUM

A SANCTIS DOCTISQUE POETIS COSMA ET JOANNE DAMASCENO.

(Mai, Spicileg. Rom. tom. V.)

Προσόμιον ερός τὸν Ὀρφενοτρόφορον.

Ἐοικας, ἀνθρώπε τοῦ Θεοῦ, πρὸς τὴν τῶν ἐν ταῖς
Δεσποτικαῖς καὶ δημοτέλεσιν ἑρταῖς μελεοργήθεν-
των φυμάτων τοῖς Ἱεροῖς ἐκείνοις ἀνδράσι καὶ ὑπο-
ψήταις τοῦ Πνεύματος, ἡμᾶς ἔξηγησιν προκαλούμε-
νοι, ἀντικρυς ἐκείνων τῆς εὐαγγελικῆς καὶ θείας
παραδολῆς ἐξεργάζεσθαι, καὶ παρὰ δεῖπνον καλεῖν
με λαμπρὸν ὅμοι καὶ βασιλικὸν, εὐπρεπῆ προβε-
ηλημένον πάντα τῶν ἐδωδίμων τὰ κάλλιστα. Μα-
νεσθαίσ οὖν ἀν εἰκότως δοκοίην εἰ διὰ ζεύγη βοῶν
τυγχόν, εἴτε γυναῖκα, εἴτε ἄγρον κατὰ τοὺς λήρους
ἐκείνους καὶ μισθείπνους τὰ θεῖα, τοσαύτης χλιδῆς
καὶ τρυφῆς, καὶ τηλικαύτης πανδαισίας ἔξω βάλοιμε
ἔμαυτόν· καὶ μή μόνον τοιαύτης ἀμβροσίας πεινή-

Β σαιμι, ἀλλὰ καὶ θηδίκον ἔμαυτόν ταῖς ἀραις τῆς
ἀπειθείας καταστησάμην· ή ἐμοῦ πρὸς τὴν κλήσιν
ἀφηνιάζοντος, ὃ μαχάρις, καὶ τὸ, Ἐρωτῶ σε, λέγον-
τος, ἔχε με παρηγεμένον, ἀπορήσεις πικαχῶν καὶ
ἀναπήρων καὶ χωλῶν καὶ τυφλῶν, οὓς ἀνοί τὴν
καλέσεις εἰς ἐστιατόριον; Καὶ μήν πολλῶν σοι τοι-
ούτων ὁ παρὼν περίβολος ὑπερπέλησται, ὃς μηδὲ
ἴν σοι δεήσατε εἰς; τὰς πλατείας καὶ ρύμας ἐπαλθόντει
τῆς πόλεως, καλέσας τούτους τοὺς ἀναπήρους· ἀλλ’
ὑπηχῆσαι μόνον τὸ δειπνοκλητήριον, καὶ τοὺς κατά
φυλάς καὶ σμήνη πρὸς τὴν κλήσιν αὐτοῖς συνεργω-
γέναι· οὐκοῦν πᾶσαν τὴν ἡδη πρόφασιν ἔργειν ἔων,
ὑπακούσω σοι τῷ καλοῦντι· λαβὼν δγαγέ με παρὰ
τὸ δεῖπνον καὶ ἀνάκλινον δπας δρα καὶ βούλοιο· καὶ

C minis me reum facerem. Quid enim? Si invitacionem
recusarem ac, Excusatum me habe, dicerem, nonne
tu, vir beate, pauperes, claudos, cæcos mei loco ad
sacrum convivium vocares? Jam vero certe dominus
tua talibus repleta erit, ita ut opus tibi non fore
in compita et vicos civitatis prodire et peregrinos
invitare. Ubi priimum enim ad mensam tuam voca-
veris, multitudo ac turba te audiet. Igitur citra omniem
praetextum vocem tuam exaudiem. Velis igitur
ad cœnam me introducere, et locum, quem voles, as-
signare. Manducemus panem cælestem et anglicum
humano more; et ubi taurus aut vitulus erangelicus

Propositum ad Orphanotrophum.

Videris, homo Dei, nos exhortari, ut carmina in
festis Dominicis a viris sanctis et Spiritu sancti sa-
cerdosibus decantata exponamus, quandoquidem,
evangelicam et divinam parabolam in opus vocans,
ad cœnam celebrem ac regiam, quaenque cibum om-
nium maxime egregium offert, me invitare dignaris.
Quare utique insanirem, si boves emptos, aut uxo-
rem nuper ductam, aut agrum coempsum, ut sece-
runt illi Dei osores, prætexens, de sacro illo con-
virio me excluderem. Sic enim non solum ambrosias
participatione me privarem, sed inobedientiae cri-

δε πνῶμεν τὰ ἐπουράνια, καὶ δρόντων ἀγγέλων τρίῳ-
γωρεν δινθραποι· καὶ τὸ ποὺ καὶ τεῦφος ἡ σιτιστὸν
εὐαγγέλικὸν τῇ τραπέζῃ συμπαραχέοιτο· στρυφό-
τερο; λέγω νούς οὐ λέξις γλαφυρωτέρα, ισχυρωτέρας
τῆς διαμασήσεως, η τῆς ἀλήσεως χρῆσοντα, διαμα-
σώμεθα· καὶ ταῦτα γάρ κατὰ τὸ ἐγχωροῦν, καὶ τοῖς
λογικοῖς μυλίταις ἀλήθωμεν, ίν' οὐτως, εἰ διηγή
Θεός, ἀληθεσμένην τὴν τροφὴν τοῖς ἐντυγχάνουσιν
ἐκπορίσιμην.

'Αρκέσον δι' φασιν, ὅτεν δργεσθαί ἀμεινον· ἀμει-
νον δὲ τῷ ἐνιαυσιαίψ κύκλῳ συνάρχεσθαι, καὶ τού-
του οὐκεπεριθεσίεν τὸν ὑψηλότερον ζωδιακὸν κύκλον τῆς
τῶν Δεσποτικῶν κανόνων ἀκριβοῦς ἔξηγησεως· κά-
πειδὴ τὸν πρῶτον μῆνα τῆς ἐνιαυσιαίας περιφορᾶς
η τῆς σταύρικῆς ὑψώσεως καθαγιάζει πανήγυρις,
τὰ ἐπὶ ταύτῃ μελουργηθέντα τῇ τοῦ θεοτεοίου λύρᾳ.
Κοσμῷ προεηγγύμεθα κρούματα· πολλὴν μὲν γάρ
καὶ τὴν Ιεράπετραν δὲ θεῖς οὖτος τῷ μεγάλῳ κανόνι
εἶπερ τις ἄλλος προσδέληται· πολλὴν δὲ καὶ τῷ
τειχεικῷ τῆς λέξεως ἐνυποκαθημένην ἔχει δεινό-
τητα· καὶ οὐκ ἂν τις δύνατο πρόδιως αὐτῷ παρα-
κολουθεῖν, μὴ οὐχὶ πάνυ τρόπιμος ὁν ἀπάστη; Ιερᾶς
Ιεράπετρας τῆς πρεσβυτέρας δῆμα καὶ νεωτέρας. Ἐν-
τεῦθεν οὖν ἀρκτέν τοῦ ἐγχειρήματος, καὶ τὰ ὑπο-
δυσκόλιως πας εἰρήθεντα ἐν αὐτῷ διασαφητέον· καὶ
ἄλλως γάρ δύσμόν ἔστι τοῖς οὐσεδεσίοις ἥμιν καὶ
νόμοις οἷον ἀκαραχάρακτος ἐκ τῶν πατέρων ἀχρι καὶ
ἡμῶν διαβάζει, ἀρχὴν παντὸς γράμματος τὸ σωτηρι-
κὸν ποιεῖσθαι σημεῖον, ὃς ἂν ἐκεῖνεν βοηθούμενον C
τοῦ γράφοντος, εὐπετῶς δὲ μάλα καὶ ἀπροσώπως
η γραφή διανεύοιτο. 'Ἄλλ' εὐεσθαί· προρθάνει τοῦ
μέλους η χάρις καὶ προαρπάζει μου τὴν διάνοιαν·
βασαλ γάρ δυσιν ιηγγων καὶ μόνικῶν στεφάνων δ

*mensæ appositus fuerit, aut ubi mens vel sermo sub-
limis, et qui fortioribus dentibus opus habet, offer-
tur, operam rei huic demus, et, utut valebitius,
spiritualibus molaribus perfringamus ac molamus, ut
sic, Deo dante, nutrimentum præparatum assidenti-
bus exhibeamus.*

At principium, unde decet, capiamus; et cum
melius sit, cum cyclo anno initium farere, cano-
num Dominicorum expositionem claram perhibeamus;
et cum cyclus anniversarius velit, ut sanctæ crucis
erectionis panegyris fiat, carmina a sancti Coenæ
lyra decantata repetamus. Vir enim hic sanctus D
historiarum sanctam per magni canonis ordinem cele-
bravit et poetico sermone felicissime evulgavit. Quare
qui cum comprehendere voluerit, omni sacra histo-
riæ tum antiqua cum nova imbutus esse debevit. Hinc
igitur exordiendum erit, atque ita ut quæ minus
læcide ab ipso prolata sint, dilucidentur. Aliter enim
nobis, pro pietate nostrâ, difficile est, legem incon-
cussam quæ a sanctis Patribus ad nos usque descen-
dit, et quæ omnis scripture fundamentum est, rite
interpretari, ita ut scriptura qua par est ratione
eruatur. Sed jam sacri carminis delicia mentem
captivant; nam rhythmico ac coronis musicis canon ipse
superabundat, atque fortasse expositionem, ut mi-

A κανὼν ὑπερπέπλησται· καὶ τάχα ἐν καὶ προκατε-
μούσον γρῆσα τὴν ἔξηγησιν, εἰ μὴ περιττός τις ἔμελ-
λον δόξαι καὶ μείζον τοῦ ἔργου ποιεῖσθαι τὸ πάρερ-
γον· γυμνῷ γοῦν κατὰ τὸ ἐγχωροῦν τῷ κανὼν
ἐπιβλητέον, καὶ τούτῳ ὑποκαθήμενον τούτῳ τῷ
διερμηνευτέον, τῆς τε λέξεως τὸ ἀπεκεῖσμένον στρογ-
γύλλοντας περιστελευτέον. Ἐδεις μὲν οὖν περὶ τῆς
τοῦ αὐτοῦ κανὼν ἀκροτειχίδος πρῶτον εἰπεῖν·
ἐπειδὴ οὐδεμία ἐν αὐτῇ ἐστιν ἀσάφεια, κατὰ δῆμα
μόνον ταύτην προεκθετέον· σταυρῷ πεποιθώς ὑμνον
ἔξερευγομαι· δίκαιος ὁν ὁντως δ μειψθεις, εἰκί-
τις καὶ ἡς λέων πεποιθε, κατὰ τὴν Γραφήν, καὶ πε-
ποιεύθως τὸν ὑμνον τοῦ σταυροῦ φησιν ἔξερεύγε-
σθαι, οὐκ ἀπὸ τῆς περιπαθήσεως μόνης, ἀλλὰ δὴ καὶ
ἀπὸ τῆς ἐρυγῆς, λεοντα δεικνύς ἐστον· ε Λίων·
ἡδρ, φησιν, ε ἐρυγέσται, καὶ τις οὐ φοβηθήσται; ε
Πλὴν, ὡ θυμάσιε μουσουργή, τῶν μὲν λεστῶν ἡ
ἐρυγή κατακλητική τὲ ἐστιν καὶ ἐκμανῆ; καὶ διε-
δωστάτη· δὲ σὺν ἔξερεύγῃ πρὸς ὑμνον τὸν τοῦ
σταυροῦ, τὸ ἐναντίον ἄκαν χαριστατέ τε καὶ μου-
σικῶτατα, καὶ εὐδίλια πιευματικήν ἀποπνίσοντε. Mήποτε οὖν ἐκεῖνο μᾶλλον τὸ φαλτικὸν ἀρμόσται ει-
πρὸς τὰς ἐρυγάς, τὸ, Ἐγηρεύετο η καρδία μου ἤδη
ἀγαθόν; Καὶ πάνυ μὲν οὖν· ἀλλ' ἡδη καὶ ήμεις τῷ
σταυρῷ πεποιθέτες τοῦ ὑμνου τοῦ σταυρικοῦ τὴν
ἔξηγησιν ἐρευγώμεθα.

Ψδὴ α', ηχος αλ. δ είρμος.

ε Σταυρὸν χαρίξας Μωσῆς ἐπ' εὐθείας ἁέσθε τὴν
Ἐρυθρὸν διέτεμε τῷ Ιερατῇ πεζεύσαντε· τὴν δὲ
ἐπιστρεπτικῶς Φαρώ τοις ἄρμασι κρατήσες ἡμα-
σεν επ' εύρους διαγράψε τὸ ἀγήτητον ὄπλον· δ.δ
Χειστῷ φιωμεν τῷ Θεῷ ἡμῶν δὲ δεδέσσταιε. »

*sicorum fili. i facere solent, exorsus esse, nisi timet
rem ne nimis multus circa operis parerga esse vide-
rer. Igitur canonem ipsum exposituro sensus qui ei
subjacet, dilucidandus et dictionis asperiles ex-
planande videntur. Quo in loco de canonis accesi-
chide primum verba facere visum est; et cum in ea
nihil non clarum sit, voces singulæ tantum inter-
pretandæ veninnt. In cruce igitur confisus hymnum
produco. Poeta rite et secundum scripturam au-
mosus sicut leo crucis hymnum dicit, non indole
solum, sed cantu quoque leonem se ostendens. Leo
enim, ait, rugiet, et quis non timebit? Sed, o
Musarum amice, leonum rugitus terribilis est et in-
sanus et male olet. Hymnus autem, quem tu de
sancta cruce cantas econtra juncundissimus et plane
rhythmicus est et odorem spirituale efficit. Nonne
igitur id quod cor meum canit, boni omnis ad spi-
ritum esse videtur? Sine dubio. Sed jam quoque
cruci fidem habentes hymnum sanctæ crucis expre-
namus.*

Carmen ., sonus IV. hirmus.

*ε Moyses crucenti virga formando mare Rubrum
i filii Israel divisit; Pharaonis autem currus armis
i invictis disrupt. Quare Christo hymnum celebre-
i mus Deo nostro quia glorificatus est. »*

Ei μηρεία.

Γενναιὸν καὶ ἡρωικὸν ὡς δυτικόν; ἐξ ἀρχῆς αὐτῆς τὸ τοῦ μέλους ὅλμα τῷ μελιφῷ, καὶ αὐτὸς τούτῳ κατὰ τὴν ἀκροστιχίδιον λεόντειον· ἵδι γάρ εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς· ἐπὶ τῇ τε φύσῃ πρώτῃ γάρ ἀκολούθως ἥρμος τὸν εἰρμὸν, καὶ ἀμά τῆς ἐν χεροῖν ὑποθέσεως οὐκ ἔξιστη τῆς σταυρικῆς πανηγύρως· ἀλλὰ μίαν λα-ῶν ὑπόθεσιν τὸν Μωϋσέας βάσιον, καὶ τὴν Ἐρυθρὸν ὃντ' αὐτῆς τεμνομένην θάλασσαν, τῇ τε φύσῃ τὸ καθῆκον ἀπονενέμηκε, καὶ τοῦ σταυροῦ τὴν χάριν ἔξιμησε· μᾶλλον δὲ αὐτὴν τὴν τῆς πρώτης φύσης ὑπόθεσιν προτύπωμα εἶναι ἀπέδειξε τοῦ σταυροῦ. Ἀλλ᾽ ἡδη καὶ κατὰ λέξιν ἐπισκεψώμεθα τὸν εἰρμόν· κἀπειδὴπερ ἀπορίᾳ, φασιν, ἀρχή ἀπορίας, ἀπορητέον πρώτων ἀπορίαν ταῦτην οἷμα οὐκ ἀλογον.

Εἴποι γάρ ἂν τις δικαίως πρὸς αὐτὴν τοῦ μελιφοῦ τὴν φῆσιν διαπορούμενος· πῶς εἰπὼν σταυρὸν χα-ράξες Μωϋσῆς, καὶ χαραχθῆναι ἡδη γενόμενον τὸν σταυρὸν διὰ τῆς λέξεως αἰνιξάμενος. ἐπῆγαγεν ἐπ' εὐθείας· βάσιον τὴν Ἐρυθρὸν διέτεμεν; Οὐ γάρ δῆ-που μετὰ τὸ χαράξαι τὸν σταυρὸν διέτεμε τὴν Ἐρυ-θρὸν, καὶ αὐτῆς τὰ τμῆματα ἤνωσεν, ἀλλὰ μετὰ τὸ τέμνειν καὶ ἤνωσαι, τὸν σταυρὸν ἔχαράξετο· ἀν-τίφορον οὖν μᾶλλον ἔχρην εἰπεῖν· Ἐπ' εὐθείας βάσιον τὴν Ἐρυθρὸν διατεμών δὲ Μωϋσῆς καὶ τῇ ἐπιστρε-πτειχῇ καὶ πλαγῇ ἐνώσας ταῦτης τὰ τμῆματα, οὐ-τικὲς ἔχραξε τὸν σταυρὸν· τὸ δὲ προειπόντα τὴν διὰ Μωϋσέας δηλην διαχάραξιν τοῦ σταυροῦ ἀπαγαγεῖν τὴν ἐπ' εὐθείας τῆς θαλάττης τομήν, μῆ καὶ σόλοι-κον ἀν εἴη καὶ κακδῆλον καὶ ἀδιανήτον, καὶ πο-ητικῆς ἐκείνης ἀνάξιον; Τοιούτον τάρ τι λέγειν δεῖταιρυς ξοκεν, ὡς ἀν εἰ ἔλεγον διεῖ Οὐ δεινά τις δι-

Interpretatio.

Poetas in carminis initio dictio nobilis et heroica, et acrostichis ipsa leonini aliquid prae se fert. A principio enim carminis primordiali hirmum adaptauit, et in expositione a sanctæ crucis panegyri haud recessit; sed Moyses virgam celebrandam sibi proponens ei de diviso mari Rubro verba faciens, carmen ipsum rite disposuit, et sanctæ crucis gratiam celebravit, imo primi carminis argumentum crucis archetypum protulit. Sed jam hirmum verbo tenui exploremus, et cum dubium dubii initium esse dicatur, de hoc ipso verba sacere haud absurdum videtur.

De poetæ enim mente in carmine proferendo quæ-rens aliquis recte dixerit: Quomodo Moyses crucem formans, imo jam formalat dictis annuens mare Rubrum virga divisi? Non enim post crucis signum formatum mare Rubrum divisi et coadunavit, sed post divisionem et adunationem ejus crucem designavit; imo econtra dicendum erat: Moyses mare Rubrum virga recta divisi, obliqua partes ejus junxit atque ita crucem plasmat; nonne absurdum ac per-fidum et indignum illius poetices foret dicere Moysen totam crucis figuram per maris divisionem inducisse? Atque enim ridiculum foret dicere: Homo aliquis architectus domum construens, a partibus superiori-

Α θρωπὸς τέκτων οἰκοδομησάμενος οίχον, καὶ ἀπαρ-είσας αὐτὸν, καὶ ἀκεραΐσας δλοκληρότατα, εἰτα θυμέλια θάλασσα, καὶ τούχους ἐπὶ τοῖς θυμέλοις ἀνήγειρε, καὶ τὴν στέγην τούτως ἐπωρεψάστο.

Πρὸς δὴ ταῦτην τὴν ἀπορίαν τοῦτο ἐπιλυμένως φέτον, δτὶ τε διπλῆ ἐστι τῆς τοῦ χαράττειρ λέ-ξεως σημασία· ἐστι μὲν χαράττειρ καὶ τὸ διὰ χει-ρῶν χαράττειν, καὶ τὸ αἰσθητικῶς· ὡς δταν εἰκόνα τυχὸν καὶ ἐπιστολὸν τι χαράττομεν, ή μὲν τι τὸν χαραττομένων ή γραφομένων· ἐστι χαράττειν καὶ προτυποῦν τι· ὡς δταν λέγομεν δτι τὴ βάτος ἡ καιο-μένη καὶ μὴ κατακαιομένη ἔχαραττε τὴν δειπάρθε-νον Θεομήτορα· οὐ γάρ δῆπου αἰσθητῶς καὶ διὰ χειρῶν ἡ βάτος; ἔγραψε τὴν Παρθένον, ἀλλὰ συμβο-λικῶς καὶ τυπικῶς. Διχῶς οὖν, ὡς εἰρηται, τοῦ χα-ράττειρ λεγομένου, ἐνταῦθι κατὰ τὸ δεύτερον ση-μαινομένον εἰληπται· ἡ λέξις τῷ ποιητῇ, καὶ οὗτω αἰγθείσα, οὐδεμίαν ἀπορίαν παρέχει τῷ λόγῳ· τὸν γάρ σταυρὸν φρεσι προχαράξεις καὶ προδηλώσας καὶ προσινεξάμενος δ Μωϋσῆς τῇ μὲν ἐπ' εὐθείας προ-τέρᾳ τάσσει τῇ βάσιον τὴν Ἐρυθρὸν διέτεμε τὴν θάλασ-σαν διάπερ τὸν Ἰσραὴλ πεζεύοντος ταῦτην καὶ ἡδη πεζεύοντο· τὴν δὲ, ἤγουν τὴν δευτέραν, τῆς αὐ-τῆς βάσιον τάσιν, πλαγῶς θατερον χρωτήσας καὶ ἐπιστρεπτικῶς, τὰ τῶν διδάτων ἤνωσε τμῆματα κατὰ τῶν ἀρμάτων Φαραὼ, ἐπὶ τοῦ πλάτους τῆς θαλάσσης; τὸ ἀνίκητον δπλον, δηλαδὴ τὸν σταυρὸν, αἰσθητῶς διαγράψας διὰ τοῦ ἐπ' εὐθείας; Ιῶτα, καὶ τῆς ἐπιστρεπτικῆς κεφαλας·

Οὐ δὲ σύμβολον ἦν τοῦ θείου σταυροῦ ἡ κατὰ τὴν Ἐρυθρὸν θυματοτοιλα, παντὶ που δῆλον· διὰ τὸ γάρ τῆς οἰκείας βάσιον, τοῦ σταυροῦ δηλαδή, καὶ δ

bus incepit, postremo fundamenta jecit, et postremo rectum imposuit.

Hic disquisitioni solvendæ reponendum quod du-plex est sensus verbi χαράττειν; primo enim ma-nuum ope, tum æstheticō more id facimus, n̄ quando imaginem aut epistolam formamus. Tum per typum formare significat, ut quando dicimus quod rubis ardens et non combustus Deiparam sem-per virginem significat. Non enim modo sensibili aut per manus rubis Virginem designavit, sed symbolice aut typice. Cum igitur, sicut dictum est, duas illud verbum significaciones habeat, hoc quidem loco cum secundo significatu a poeta vob accipitur, et sic intel-lectu nequaquam dubiosa appetat. Crucem enim Moyses præfigurando et præsignificando et innuendo prima virgæ extensione mare Rubrum filiis Israël transmarinib[us] divisi. Secundam vero virgæ extensiō-nem obliquo motu mari spatiu contra Pharaonis currus concidere jussit, supra maris latitudinem si-gnum invictum, crucem dico per iota et apicem prescripsit.

Quod autem miraculum circa mare Rubrum cru-cis divinæ symbolum fuerit, nemini non obrium. Per specialem enim virgam, crucem iniquam, novus Moyses, Salvator, cuius virga reclitudinis virga regni est, ut in psalmo est, rubrum peccatum divisi. Ru-

νέος Μωϋσῆς; δὲ Σωτήρ, οὐ βάνδος εὐθύνητος ἡ βάνδος τῆς βασιλείας ἐστὶ, κατὰ τὸ ψχλλόμενον, τὴν ἑρυθράν διέτεμεν ἀμαρτίαν. Ἐρυθρά δὲ πάντως ἡ ἀμαρτία οὐ μόνον ὅτι αἰματί παρείκασται τῇ Γραφῇ, ὡς τό· « Ἀνδρες; αἱμάτων καὶ δολιότητος » καὶ τό· « Οἱ ἔκζητῶν τὰ αἱμάτα, αὐτῶν ἐμνήσθη » καὶ παρ' ἄλλῳ προφήτῃ· « Αἱ χεῖρες; ύμῶν αἱμάτος πλήρεις » ἀλλ' ὅτι καὶ Ἡσαΐας διεγαλοφωνεῖτας τὴν αὐτῆς ἐρυθρότητα διαφέρειν ἀναδείκνυσιν· « Ἐάν μὲν ὕσιν ὑμῶν αἱ ἀμαρτίαι, » λέγων, « ὡς φοινικοῦν, ὡς χίονα λευκανῶ· ἐάν δὲ ὡς ἀκκινον, ὥστι ἔριον λευκανῶ· » τὴν οὖν ἐρυθράν, ὡς ἐφημεν, ἀμαρτίαν οὕτω διατεμών δὲ Σωτήρ, τοὺς μὲν Ισραήλας ἡμᾶς, εἰς τὴν Ἐρημον τῆς ἀμαρτίας ἀπάθεαν διειδήσας· τὰς δὲ Φαραωνίδας δικιονικάς δυνάμεις ἐπόντωσεν· αἱ δικαιῶν δὲν καὶ ἀρματα λέγοντο, διὰ τὴν ἐπαρσίαν καὶ τὴν οἰσσιν ὑφ' ἡς κατεβλήθησαν· οὐ γάρ δῆπου διὰ τὴν ἀρμονίαν, ἐπει μηδὲν παρὰ ταῖς ἀποστατικαῖς δυνάμεσιν ἤρμοσται· ἀρ-

Α δυθμα δὲ πάντα ταύταις ἐστὶ καὶ ἀνάρμοστα. Εἰκότω; δὲ καὶ τριστάταις καλοίντο· ὡς ἐκ τριών τῶν χεφαλαιωδεστέρων τρόπων τῇ ἀνθρωπείᾳ φύσει τὴν στάσιν ἐγέρουσαι καὶ τὸν πόλεμον, θυμοῦ φῆμι καὶ ἐπιθυμίας, καὶ τῆς τῶν λογικῶν περιπτώσεως· ἐξ ἀγνῆς τε ψυχῆς συναπαρτίζεται διλομέλεια· διὸ φῆσ· Χριστῷ φίσωμεν Θεῷ ἡμῶν ὅτι δεδέξασται. Τοῦτο τὸ ἀκροτελεύτιον τοῦ εἰρμοῦ ἐλήφθη μὲν αὐτολεξίη ἀπὸ τῆς τοῦ Μωυσέως φόβης, ἡρμόσθη δὲ προσφύσαστα τῇ κατὰ τὸν σταυρὸν πανηγύρει. Εἰ γάρ δόξα τοῦ Κυρίου ἐστὶ τε καὶ λέγεται δ σταυρὸς, ἀρχὴ καὶ τὸ σφυρωθῆναι, ὑψωθῆναι λέγεται· τοῦτο δὲ δοξασθῆναι κλήθειη, καθάπερ αὐτὸς φησιν· « Νῦν ἰδοῦσθη δὲ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου » οὐ μόνον δὲ δόξα τοῦ Μονογενοῦς δνομάζεται δ σταυρὸς, ἀλλὰ δὴ καὶ ἀρχὴ, ὡς παρὰ Ἡσαΐᾳ, « Οὐ δὲ ἀρχὴ ἐπὶ τοῦ ὕμου αὐτοῦ » τῷ γάρ σταυρῷ κατὰ τὸν πολὺν ἐν θεολογίᾳ Γρηγόριον συνεπαίρεται, κ. τ. λ.

brum enim utique peccatum est non solum quod in Scriptura sanguini assimilatur, ut illud: *Viri sanguinum et fraudis; et illud: Qui sanguinem querit, memor ejus erit; et apud alium prophetam: Manus vestræ sanguine replete sunt, sed quod regius quoque Isaiae peccati ruborem diserte memorat: Si peccata vestra, dicens, plane rubra sunt, sicut nivem ea dealbabo; et, si sicut coccinum, sicut lanam dealbabo. Igitur Salvator, sicut dimisimus, peccatum rubrum distinguendo nos quidem Israelitas in peccati desertum perduxit, Pharaonis autem infernales copias undis obruit, quas recte currus dixeris propter fluctuationem, non vero propter harmoniam, quae nulla est apud copias rebellis, apud quas omnia incongrua et discordia apparent.*

C

Recte vero etiam tristatas appellaveris; ex tribus enim præcipuis humanæ naturæ vitiis, ira et pravie cupiditatibus rebellionem ac bellum excitant, dum ex anima sancta et recto iudicio concordia nascitur. Quare dicit: Christo Deo nostro carmen celebremus, quia glorificatus est. Hunc quidem hirmi finem e Moysis carmine desumpsimus, mirifice enim ad sanctæ crucis panegyrim se adaptavit. Si enim Domini gloria est et dicitur crux, crucifigi quoque exaltari nuncupatur, quod idem et glorificari dic potest, sicut ipse dixit: Nunc Filius hominis glorificatus est. Non solum autem gloria Unigeniti crux nominatur, sed etiam principium, sicut apud Isaiam. Cuius principium super huinero ejus; cum cruce enim secundum eximium theologum Gregorium una exaltatur, etc.

THEODORI PRODROMI

EX EXPOSITIONE

IN CANONEM SABBATI SANCTI.

(Apud Leonem Allatium *De libris ecclesiasticis Graecorum*, p. 74.)

D

Ο παρὸν κανὼν ποίημα μὲν ἐστιν δῆρι καὶ πέμπτης αὐτῆς Μάρκου ἐπισκόπου Ἰδροῦντος, ἐκ δὲ ταύτης δῆρις ἐννάτης τοῦ μεγάλου ποιητοῦ Κοσμᾶ.

Ἄλλα πολὺ πρότερον, ὡς ἐξ ἀγράφου ἔχομεν παρόσεως, γυνὴ τις τῶν εὐπατριῶν σοφὴ, καὶ παρθένος Κασία τοῦνομα τοῦ τε μέλους ἀρχηγὸς ἴχρη-

Præsens canon opus quidem est ad quintam ipsam odam Marci episcopi Hidruntini, ab eaque usque ad nonam magni poëtæ Cosmæ, sed multo ante, ut ex

non scripta traditione discimus, mulier quædam nobilis, casta et virgo, cui erat nomen Cassia, ejusmodi modulationis prima fuit auctrix, et canonetum ipsam

μάστισε, καὶ τὸν κανόνα συνεπεράνατο. Οἱ δὲ ὑστερον ^A τὸ μέλος μὲν ἀγαστόμενοι, ἀνάξιον δὲ δύως κρίναντες γυναικεῖοις συμμίξαι λόγοις τὰ τοῦ ἡρως ἐκείνου Κοσμᾶ μουσούργηματα, τὸ μέλος πιραβόντες τῷ Μάρκῳ, καὶ τοὺς εἰρμοὺς ἐγχειρίσαντες τὴν πλοκήν τῶν τροπάρων τούτων μόνην ἐπέτρεψαν. Καὶ οὐκένταν ἀληθεύειν οὗτος δὲ λόγος· οὗτος γάρ τοις τῶν εἰρμῶν στοιχεῖοις εἰς τὴν ἀκροστιχίδα χρῆται δὲ Μάρκος, καίτοι συναιρομένοις αὐτῷ τὰ πολλὰ, αὐτίκα γάρ τοῦ, Κύματι θαλάσσης, τὸ κάππα. Καὶ τοῦ, Σὲ τὸν δὲ τὸν ὑδάτων, τὸ σήγμα συντελούσιν αὐτῷ εἰς τὴν ἀκροστιχίδα· ἀλλὰ ταῦτα καταλιπὼν ὡς ἀλλότρια, καὶ οὐχ ἁυτοῦ ποιήματα δυτα, ἀντ' ἐκείνων ποιεῖται τροπάρια, ἀπὸ μὲν τοῦ κάππα ἀρχόμενον τὸ, Κύριε Θεέ μου, ἀπὸ δὲ τοῦ σήγμα τὸ, Σύμβολα τῆς ταφῆς σου. "Ἐκ τε ὅγν τούτου δῆλον ἔστι τὸ μῆτοῦ Μάρκου εἶναι τὸ μέλος καὶ τοὺς εἰρμοὺς, καὶ τοῦ ἐκείνου δὲ οὐχ ἕτερον τοῦ λέγειν δὲ τῷ εἰρμῷ τῆς πρώτης φύσης, Ἀλλὰ τῆς οὐκέτιδες τῷ Κυρίῳ φύσεων. Νεάνις γάρ οὖσα δηλονότι δὲ καὶ μελοποίη, καὶ αὐτὸν τοῦτο ἐμφῆναι θέλουσα, διτε γυναικές ἔστι

^B Δ τὸ μελούργημα, ἐπειδὴ δύο χορεῖαι ήσαν ἐν τῇ ἐξέδῳ τὴν πρώτην φύσην δύοσαται, μία μὲν ἀνδρῶν, ἐπέρα δὲ γυναικῶν, αὐτὴ τὴν τῶν ἀνδρῶν παρωσαμένη, ὡς οὖν ἀνήρ, Ὡς αἱ νεάνιδες, εἶπε, τῷ Κυρίῳ φύσεων. Ἀλλὰ δῆτα καὶ τὴν ἀκροστιχίδα τοῦ κανόνος ἐπισκεψώμεθα, διπλῆν τινα καὶ ταύτην οὖσαν, καὶ οὕτως εἰπεῖν, ηἱ δικέρυφον ὡς δὲ Παρνασσός, ηἱ διθύραμβον ὡς οἱ Διονύσου θυμοί, ηἱ δὲ τὰ ἐν τε χέρᾳ καὶ θαλάσσῃ ζῶντα τῶν ζώων ἀμφίδια. "Ἐστιν δὲ μὲν γάρ τετραφύδιον ἔμενε τὰ ἐπὶ τῷ μεγάλῳ Σαββάτῳ μέλον, μέρος λάμβου δὲ ηἱ ἀκροστιχίδες ἐκείνου λέγω λάμβου τοῦ, Προσάρνατόν τε Σάββατον μέλπω μέγα. Οὐ λάμβου τὸ θύμιον μὲν προελήφεν ηἱ μεγάλῃ Παρνασσευῇ τὸ, Προσάρνατόν τε, τὸ δὲ λοιπὸν ηἱ θυμού τοῦ, Σάββατον μέλπω μέγα, ἐνταῦθα παρελήφθη. Ἐπειδὴ δὲ δέησον ἐκταῦθηναι τὸ μέλος καὶ τὸ τετραφύδιον γενέσθαι κανόνα διόλκηρον, ἀναλόγως συνολοκληρώτας καὶ ηἱ ἀκροστιχίδες, καὶ ἀντὶ μέρους λάμβου διος λαμβός γίνεται. Ήδε τηγάνει. Καὶ σήμερον δὲ Σάββατον μέλπω μέγα.

^C quidem ex masculis, velira ex feminis, ipsa masculorum spernens, veluti que mulier erat, Tanquam juuenclæ, dixit, Deo canamus. Veruntamen et ipsam canonis acrostichidem, duplicum illam quoque, et ut ita dicam, bicipitem veluti Parnassum, vel dihyrambum, ut sunt hymni in Bacchum, velut ea que et in mari, et in terra vivunt animalia amphibia consideramus. Donec enim Tetraodion erat, quod in sancto Sabbato concinuit melos, iambi principium erat acrostichidis, illius nempe, qui incipiebat, Προσάρνατόν τε Σάββατον μέλπω μέγα, Ante Sabbathum Sabbathum cano magnum. Cujus iambi medium quidem partem prætrixit magna Parasceve, nempe προσάρνατό τε, ante Sabbathum, reliquum vero, nempe Σάββατον μέλπω μέγα, Sabbathum cano magnum, hoc in loco relictum est. Attamen cum opus esset melos elongari, et Tetraodion integri canonis partes sustinere, proportione quadam et acrostichis integratur, et iambi mutili loco, iambus integer succedit hunc in modum: Καὶ σήμερον δὲ Σάββατον μέλπω μέγα. Et hodie vero Sabbathum cano magnum.

ΤΟΥ ΘΙΑΟΣΟΦΑΤΟΥ ΚΑΙ ΑΟΓΙΩΤΑΤΟΥ

ΚΤΡΟΥ

ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΤΟΥ ΠΡΟΔΡΟΜΟΥ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ.

SAPIENTISSIMI ET ELOQUENTISSIMI

DOMINI

THEODORI PRODRONI EPISTOLÆ.

(Partim ex interpretatione Lassari, partum ex nosira.)

Α'. — Τῷ ἔρδρῳ.

Ἔμεις μὲν, δλεῖα μοι καὶ σοφωτάτη ψυχῇ, τρέ-
την ταῦτην ἡμέραν δὲν ἀναπεπταμένοις ὥτοις τῆς
ἱερᾶς σου χειρόνος ἐπινόν εἰ μέλος καραδοκούντες
καθήμεθα· ή δὲ οὐκ οἴδετο τὴν ἡμετέραν ἄρτυμαν
βελευτεομένην (εἰώθαστι γάρ χειρόνες τοὺς πολιαν-
θρωποτέρους τῶν χώρων μᾶλλον περιμαλεῖν), εἶτε τὸ
περὶ ἡμᾶς δυσχείμαρον δυσχεράνουσα, σιγῇν ἐθέλει
καὶ δεῖ: καὶ τὴν μελρύμαν διαναβάλλεται· διαφθορού-
μένη μὲν ἡμῖν τοῦ μέλους οὐκ ἐν εἰποιμι, ἀναξίους
δ' ἵστις κρίνουσα τῆς φύσης. Ἀλλὰ μή τοι γε, ὃ βελ-
τίστη μοι χειρόνεν, μακρὰ σιγήσας τὸν κειμῶνα
ἡμῖν ἐκτείνουσα, ἀλλ' ἔσον, καὶ τὸ τῆς θυμηδίας διαρ
τῇ φέρῃ συμπαρένεγκε. Εἰ γάρ μίλαν χειρόνα διαρ
έκουμεν μή ποιεῖν, ἀλλὰ σὺ γε τοῦτο ποιήσος, δεῖ

I. — Ephoro.

Nos quidem, o sapiens felique anima, post tertium
ipsum diem arrectis auribus sacra hirundinis tuæ
carmen expectantes sedemus. Hæc autem nescio an
nostram hanc solitudinem aversata (consecutore
enim hirundines in frequentissimis locis esse loquacio-
res), an frigidæ hujus tempestatis pertusa lacere ad-
huc vuli cantumque suum differre pergit in dies. Ne-
que enim nobis illam invidere dicam indignos forte
nos esse censens. Ne taceas, o hirundinum optima,
silentio tuo hiemem nobis diuturniore efficiens: imo
cane, cantuque veris nobis voluptatem repræsentata.
Etsi enim dicere solemus, ver ab una hirundine ne-
quaquam effici, facies tu tamen, quia reliquas hirun-

Α τοι καὶ τῶν λοιπῶν χειρόνων ὑπέρστοσαι. Εἰ γάρ δ
εἰς μυρίον παρ' Ἡρακλεῖαρ, ἐὰν δριστος ή, πάντας
καὶ ή μία χειρὶδιν ἀντὶ μυρίων λογίζοτο δν, διν
χιληράται τὸ δριστον. Μυρία δὲ χειρόνες θάτεν
πάντας διαρ ποιήσουσι, ὡς ἐγεγε τῇδη καὶ τὴν ἡμέραν
ἐπιρινὸν γελῶσαν ὅρῳ, καὶ τὴν βοτάνην ἡμέρα
τῆς γῆς ὑποψυμένην, καὶ τοῖς ἀνθεσιν αὸν τὰ δάν-
δρα τριχούμενα. Μετά τοιούτων σε τῶν ἀλτεῖδων, ὁ
ἱερὰς οικήμην, περιμένομεν· μή γαν δεῖ τῶν ἀλτε-
δῶν δεῖ: καθῆσθαι ἡμᾶς ἀπολίπης, ἀλλ' ἀμεμψα γραφῆ
τὴν γραφήν, μή δυσχεράνας δεῖ τοι ἀντὶ χειρῶν
δίδως τὰ χρύσα, ἀλλὰ μᾶλλον γῆλους (1) διπολτ-
οῦσες, δεῖ: ψυχὴν ἀναχεῖ μυρίων δινερῶν κατα-
χιμένην (2). Εὕρωσο.

B dñes antecellis. Si enim uox qui optimas sit pre-
decem millibus est, iuxta Heraclitum; et una hi-
rundo pro decem millibus computari debet, sic ruerat
essa illam optimam. Hirundinum vero decem millis
celerius omnino ver. faciens; ut et ridentem verum
ego diem videre possim et herbam e solo molliter
erumpentem, atque in capillorum morem arbores flo-
ribus onustas. Hanc spem soventes te, o sacra Sire,
expectamus. Ne ergo postquam hoc speravimus edic
ita morari sinas, sed epistolis epistolæ responde; ne
dignere, quod pro ore tu aurum exhibeas; gende
potius quod animum leves sexcentis arumus offri-
tum. Vale.

(1) γῆλους Cod. Vat.

(2) Ita in Cod. nostro: sensus satis manifestus,

vera lectio obscura; forte κατακεκυραμένη, plorat-
tem.

Εγ. — Εὐχαριστήσως τῷ γομοφύλακι, πρωτεύοντι, καὶ ὄρφανοντρόφῳ, κυρῷ Ἀλεξίῳ τῷ Ἀριστένῳ.

Είτε τραγῳδοὶ μὲν καὶ διθυραμβοτοιοί, θεσπίσεις διεκπετατεῖς, (μέτρον δὲ διθύραμβος, ἐν Κορίνθῳ μὲν εὐρημένον ὑπὸ Ἀρίωνος τοῦ Μηθύμνηθεν, πολὺ δὲ τὸ ἐνθουσιώδες μετὰ χορείας ἔχον καὶ βασικικόν), βοῦν τινα μόνον ἡ ἀμφορέα ἔκπλατα τῆς φύσης κομιζόμενον, διμοις οὐχ ὑψίσσαν τῆς δρμῆς, οὐδὲ ἐνεδίδοσαν διθυραμβοῦντες, ἢ τραγῳδοῦντες· ἔχων δὲ, μικρῶν τῶν ἐπὶ σοὶ φρημάτων, καὶ οὐδέν τι μᾶλλον ἢ εἰνοισαν μόνην προβεβλημένων, τοσαύτας καὶ οὗτοι μεγίστας διντιλαμβάνων τὰς ἀμοιβάς, καὶ αὐτὸν δὴ τοῦτο, τὴν ὑψηλήν σου γλώσσαν καὶ λεπτὸν τῆς ἐμῆς οὐθενείας πολλαχοῦ καὶ πολλάκις πλουτῶν ἐπιμήμαντα, οὐ πάντα κατά νότου θέμενος τὰ λοιπά, ἐν τούτῳ διὰ βίου μόνον, τὴν σήν εὐφημίαν, προχειρίζομην, ὡς μὴ μόνον ἐπτάκις σε τῆς ἡμέρας αἰνεῖν, ἀλλ' ἀπειράτικις ἀπειράτικις, εἰ οὖν τε τοῦτο ποιεῖν, καὶ ἐν τοῖς σύνδεσμοισιν δικαιώμασι τὴν καλλίστην ταύτην καὶ διοις προφήταις ἀδελεσχούμενην ἀδελεσχαίνειν; Καίτοι πάκις ἀν εἰη τοῦτο μὴ ἀπεικώς ἀνοίκου, καὶ πόρρω φιλοσοφίας ἐλαύνοντος, διὸ οὐδεὶς καὶ κατὰ κόρην ταῦθιμον ὑπὸ σοῦ, καὶ ὠδύμενον ὑπὸ τράχηλου, καὶ τί οὐχὶ πάντειν πάτερνα, ὑμενεῖν σε καὶ οὗτον, καὶ διὰ γλώττης ἀγένιν εὐφημίου, αἰδοῖ σου πάντας τῆς ἀρετῆς, τοῦτον, καὶ εὖ πάσχοντα, καὶ μυρίας δοαις ταῖς χάρισι δεξιούμενον, νῦν μὲν τῇ χειρὶ σου, νῦν δὲ τῇ γλώττῃ, σχολῇ καὶ ἀπομύτ-

Α τεσθαὶ πρὸς τὸν δυμητηρίον; Εἰ δὲ καὶ ἡ χειρὶ (1) τὰν χειραν νίζει, τὸ Ἐπιχάρμειον, καὶ τῷ δότῃ διδωστεῖς, τὸ Ἡσιόδειον (2), καὶ τὸν ἔνοντα ἀντιξένειν, τῇ παροιμίᾳ (3) δοκεῖ, καὶ χάρις ἔστιν ἡ τίκτουσα χάριν (4), καὶ τὰ τὴν τραγῳδίαν πῶς οὐ τὰς Ὁμηρικάς μοι χρησθῆναι γλώσσας εὑξαίμην, καὶ περιστήσεονα με τὴν οἰκουμένην δλην, ὡς θέατρον, ἵνα σου ἐπὶ πάσι τὸ ἐγκώμιον ὑψηλολογήσαμαι;

Ἴστω γοῦν οὐρανὸς ὑπερβεν, ἴστω δὲ κάτωθεν γῆ· ἴστω δὲ τὰ λοιπὰ τῶν στοιχείων, ἡ τοῦ ὑδατος φύσις, ἡ τοῦ ἀέρος χύσις, ἡ τοῦ πυρὸς λεπτομέρεια, ὡς ἰδού τὰ χειλη μου οὐ μῆ κωλύσω, τοῦτο δὴ τὸ παρὰ τῷ δασιδικούτερον μενον, τοῦ παντοίως ὅμνηγορειν σοι τὰ χαριστήρια. Καὶ ταῦτα διῆλθον, οὐδὲ διτὶ σὺ τῆς κάτω καὶ φανομένης δόξης ἀρέσει· οὐδὲ διτὶ τῆς ἐξ ἀνθρώπων εὐφημίας ἤττων καθίστηκας, ἀντὴρ παντὶς ἐπαίνου κρείττων γενόμενος, καὶ αὐτὸς εἰς ὅμνον ἀποχρέων ἐστρῶ, καὶ δινθρωποι σιωπήσαιμεν· ἀλλ' διτὶ τοι τὸ τῆς ἀχαριστίας ἐγώ πολὺ πρὸ τῶν ἀλλων ἐπιτίμων δέδοικα, καὶ ὑποστάλλομαι γε, τὴν παραιματαν (5), μή με τοῖς μυριζομένοις συγκατατάξῃ νεκροῖς. Ἐπειτα εὐχομαι τούς μὲν ἀγαθούς, ὡς δὴ οὐδὲ τῷ, εὐφημεῖν, φέγειν δὲ μηδὲ τούς κακούς, δικαιιστατον τοῦτον φίδον φοδούμενος, μή τις καὶ πάλιν Τίμων νεώτερος ἀγαθόν με φέγειν προσαγορεύσειν, ὡς δὲ παλαιός ἐκεῖνος τὸν Σπεύσιππον. Καὶ ἀλλως δέ, εἰ καὶ μῆ σὺ τῶν ἐπαίνων δέῃ, ἀλλὰ σοῦ οἱ ἐπαινοὶ δέονται, οὐ μᾶλλον ἐπαινοῦντες ἢ διὰ τοῦ ἐπαινεντὸν ἐπαινούμενοι. Τιμῶ γάρ

II. — Gratias agit Alexio Aristeno, nomophylaci prolecdico et orphænotropho, ob laudes quas in ipsam pro concione effuderat.

Tragundi ac dithyrambici poetæ, domine illustrissime (est autem dithyrambus metrum ab Arione Methymnensi inventum, enthusiasmo ac saltatione ei Bacchanalibus aptum), boem simplicem aut amphoram pretti loco reportantes, bacchari et genio poetico indulgere continuabant. Ego autem, qui pro exiguis ad te verbis ex benevolo animo prolatis remuneracionem plus quam meritam obtineo, linguam tuam sacram quæ ad exiguitatem meam comparata primas fert partes, minime spretis aut neglectis cæteris rebus, per totam vitam tuam tantummodo laudem celebraverim, ut non solum septies te quotidie¹, sed in infinitum, si fieri potest, collaudem, et in exultanda fustitia tua eloquentiam prophetam dignam exprimam. Hoc vero hominis male sani et ab omni philosophia alieni fuerū, quem a te verberari strenue ac castigari par esset, siquidem et sic te lingua blandiente hymnis celebrat, te qui ipsum licet maxima cum fortuna amplectatur, manu ac lingua tractare ut meretur, es destinatus. Si autem manus manum

C lavat, ut Epicharmus dicit; aut si danti dat aliquis; ut est in Hesiodo, aut si fricantem refricat, ut est in proverbio, aut si gratia dat gratiam, ut dicunt poetæ tragici: quomodo non Homericam loquela optem mihi, ut coram omnibus terræ incolis ad cœlum laudes tuas efferam?

D Sciat igitur cœlum superne, sciat terra; sciant cætera elementa, aquæ natura, aeris mixtura, ignis subtilitas, quod labilis meis non temperabo et quod, ad Davidis psalmographi exemplum², dona tua incensanter cantu celebro. Hæc autem dico non quasi gloria terrestris vanæque tu cupidus sis, aut hominum laudibus seducaris, tu qui omni panegyri major es, qui tui ipsius es hymnus, licet nos cæteri silentio virtutes tuas prætereamus; sed quia ingratum animum inter pessima pono vilia, et quod timeo, ne ut eos in proverbio, mortuis conditis similis habear. Tum precor, ut bonos pro virili parte laudem, malos autem ne objurgem, id magno meo jure ante omnia timens ne alter Timo me qui bonus sum, viluperare præsumat, ut antiquus ille vir Spensippum. Illud vero scito quod si tu non laude eges, certe laudes te opus habent ob vicem reciprocam. Valde enim illud Cice-

¹ Psal. cxviii, 164. ² Psal. xxxix, 10.

(1) Conf. Plat. in Axioc. t. III, p. 536, C.

(2) Hesiod. Op. v. 533

(3) Arist. Or. I, pro IV^{or} viris, c. 141, t. II, p. 84, lin. 5.

(4) Sopbol. Aj. v. 522.

(5) Erasm. Adag. chil. III, cent. III, adag. 50, col. 683.

έγνω κάκεινο τὸ τοῦ Κικέρωνος, δ πρὸς τὸν στρατη-
γικώτατον Κάτωνα (6), Ῥωμαίον δ' ἀμφο τῷ ἐνδρε,
σοφῶς ἀπεφθέγξατο. Εἰ καὶ μὴ Κάτων δεῖται Ῥώ-
μης, εἰπών, ἀλλ' ἡ Τρῶμη Κάτωνος.

Οὐ μὲν οὖν Ἀθηναῖος φιλόσοφος (οὗδας τὸ τῆς
πρεσβυτερίας εὔχος) Ἀκαδημίας, τὸν Πλάτωνα (7)
Ἐκαστον τῶν τῆς παρ' αὐτοῦ πολιζουμένης πολιτείας
ἀνδρῶν μιᾶς τινος καὶ μόνης εἶναι τεχνίτην τέχνης
νενομοθέτηκε· μηδὲ γάρ τὸν φιλόσοφον περὶ δικα-
στικήν ἑστράφθιτος χρῆναι καὶ νομικήν, μηδὲ περὶ
φιλοσοφίαν αὐδίς τὸν δικαστήν, ἵν' οὕτω ταῖς τέχναις
τὸ δικρόνιον καὶ τὸ εὖ περιγένετο. Εἰ δέ τις Ἐλθοι,
φησί (8), ποικίλος ἀνήρ καὶ παντοκαπός, τοῦτον
προσκυνεῖν μὲν καὶ ἀποδέχεσθαι, ὡς Ιερὸν καὶ θαυ-
μαστὸν, ἀποφαίνεται, εἰς ἔτεραν δ' διμούς πόλιν ἐκ-
πάμπειν ἐρικό πρότερον στεφαμένους αὐτὸν καὶ μύ-
ρον κατὰ τῆς κεφαλῆς χειραμένους. Ἰσως γάρ θειοτέρας
αὐτὸν ἥξειν καὶ οὐ κατὰ ἀνθρωπὸν τῆς τιμῆς. Εἰ δὴ
καὶ ἡμεῖς ἐπὶ ἔκεινης ἥμεν τῆς πολιτείας, τίνα
ἄλλον ἐχρῆν, εἰ μὴ σὲ, σοφώτατε νομοφύλαξ, προσ-
κυνηθῆναι μὲν καὶ ἀποδεχθῆναι, ὡς Ιερὸν, στεφθῆ-
ναι δὲ τὴν κεφαλήν, καὶ τὸ μύρον περιχυθῆναι, ὡς
τὸ εἰκός; Καὶ τις γάρ ἄλλος, ὡς οὐ, πολλαῖς μὲν
τέχναις καὶ ἐπιστήμαις ὡμοληκεν, ἀπασῶν δὲ τού-
των τὰς ἀκροπόλεις κατεληφεν; Ἐμαλεύσει σ Γραμ-
ματικῇ καὶ φεύ τῆς ὁρθολεξίας Ι δοσος μὲν ἐτυμο-
λογίαν εὑρεῖν, δοσος δὲ ἡναλογίαν ἐκλέξασθαι, καὶ δ-

ronis probo quod ad Catonem virum bello maxime strenuum, Romanus ad Romanum, dixit: Si Cato Roma opus non habet, at Roma Catone.

Philosophus ille Atheniensis (Platonem enim, veteris Academiac ornamentum, cognitum habes) legem tulit ut quivis eorum qui in republica ab ipso instituta viveret, unius alicuius artis peritus foret. Non enim philosophum, dicebat, juridicum aut legislatorum, aut judicem ad philosophiam converti debere; ita enim et artibus et artificibus bene consultum arbitrabatur. Ubi autem vir catus ac multisplex venerit, venerari quidem et hospitaliter excipere ut virum admiratione dignum, sed protinus lana redimitum et cum capite unguentis debito in aliam urbem mittere. Fortasse enim honore divino magis quam humano dignum censebat. Quod si et nos in ista republika vivcremus, quem alium nisi te, doctissime legum custos, ornerari et in honore haberi, ut sacrum caput autem redimiri et unguentis delibutum exhiberi decebat? Quis enim aliis, sicut tu, artes ac litteras coluit et iis quasi arce et castello potitus est? Te grammatica ut obsoletrix in lucem produxit, et quidem nemo sicut tu orhōlexis et etymologias analogique magister aliae arbiter, poematum autem judex aequus unquam exstitit.

Rhetorica te nutrit, sed amotis mendaciis ac si-

(6) Conf. Plut. in Caton. § 32, ed. Reisk, t. IV, p. 419.

(7) Conf. Platon. de leg. I. VIII, pag. 846, O.

(8) Id. de republ. lib. III, tom. I, pag. 377, E; 378, A.

Α πόσος κρίναι ποιήματα πέφυκας; Ἐθρέφασδε σε Πήταρική· καὶ φεύ τῶν τῆς πειθεῦς ίύγων καὶ τῶν σειρήνων Ι δοσος μὲν συμβουλεῦσαι, δοσος δὲ δι-
κάσσασθαι πέφηγας, καὶ δοσος μὲν διὰ γλώττης προ-
βάλλεσθαι τὸ νοηθὲν, δοσος δὲ καὶ χάρτῃ ἐπισημῆνα-
σθαι (9); Πολιεύκτῳ μὲν οὖν τῷ Σφῆττικοι σορῷ
ρήτωρ μὲν ἀριστος Δημοσθένης, εἰπεν δὲ δεινότατος
Φωκίων προστηρούετο, ὡς τούτου μὲν ἔκεινος ἐν
τῷ φήτορεύειν καὶ γράφειν, ἔκεινος δὲ τούτον ἐν τῷ
λέγειν καὶ δημηγορεῖν ὑπερβάλλοντας. Σὺ δὲ καὶ
ἐπ' ἀμφοῖν κακλήρωσας (sic) τὸ εἰδόκιμον, ταῖς μὲν
φήτορείσαις τὸν Δημοσθένη, ταῖς δὲ δημηγορούσαις ὑπερ-
βαλλόμενος τὸν Φωκίωνα. Ἕνδρωσέ σε μετὰ ταῦτα
Νόμος καὶ Νομοθετική· καὶ φεῦ τῆς εὐθυδικίας, τῆς
Ισορρόπους πλάστιγγος, τοῦ κανόνος, τῆς στάθμης,
B τῆς ιερᾶς θεμίδος! δοσος μὲν ἀκοῦσαι μετὰ πραστη-
τος ἀναπέφαναι, δοσος δὲ φητηφορῆσαι μετὰ εἰδύ-
τητος, μὴ δεκάχων κρίσιν, μὴ προσώπου, μὴ δώρου
ληγψεν πρὸ τῆς ἀληθείας εἰδέμενος; Ἐρόφθω γάρ
ἔκεινο τοῦ ἔπους καὶ ἀπεσκυνθαλίσθω, δ φησι·

Δῶρα θεοὺς πείθει, δῶρ' αἰδοῖον βασιλῆας (10).
Σὺ μὲν διμνεῖς τοὺς Μίνως, ἀνθρώπε, καὶ τοὺς Ρα-
δαμάνθυας, τοὺς οὗτα μεγαλοπρεπεῖς; καὶ σεμνοὺς;
δικαστάς, ὡς κατὰ κυνὸς (11), ἡ χηνὸς, ἡ πλατάνου
διμνύοντας πρότερον, ἐπειτα ὡς ὑπ' ἀσφαλεῖ καὶ
βεβαίῳ τῷ δρκῷ περιστενεῖν τὸ φητηφόρημα· ὡς κα-
λοὶ γάρ σου οἱ δικασταί, καὶ ἀξιοὶ νεκροῖς θεμι-

C renibus; te ad consulendum promptum, ad jus dicen-
dūm apūm formavit, ita ut mentis cogitata lingua
proferre et litteris mandare aequē idoneus sis factus.
Polyeuctus Sphettensis Demosthenem oratorem opti-
mum, sotissimum autem Phocionem proclamavit, ita
quidem, ut Demosthenes in scriptione et dictione rhe-
torica, hic autem in concionando coram populo pri-
mas teneret. Tu autem utrumque in arte superas,
stylo quidem Demosthenem, Phocionem autem concio-
nando vincens. Te lex et legislatio virili induit inge-
nio; tibi praepto fuere pectus disertum, in loquendo
aequabilis, canon, numerus ac mensura, jus san-
ctum. Quoties auditores cum suavitate loquentem,
sentientiam ferentes alacriter, judicii rectitudini sub-
missum, sine acceptione personarum veritatis incorre-
ptae-servientem te viderunt! Nullam prosector rationem
habeamus ejus qui dicit:

Dona deos, dona reges augustos pervertunt.

Tu quidem Minoa et Rhadamanthum judices venerandoς
ac summe colendos laudibus celebras, quorum religio
vel circas canem, anserem, platanum severa, ut item
exiguam secundum ius iurandum solemniter datum
exequantur; sunt enim judices dignissimi qui mortuis
jura dicant. Ego autem doctum legum custodem cele-
bro qui e republica Platonica cum unguentis et diade-

(9) Conf. Fabr. Bib. Gr. lib. IV, cap. XXXII, t. IV, p. 486.

(10) Conf. Platon. De republ. lib. III, p. 390, E.

(11) Conf. Schol. Aristoph. ad Av. v. 521.

στεύειν. Ἐγώ δὲ τὸν ἐμὸν καὶ σοφὸν ὑμνήσομαι νομό φύλακα, τῆς μὲν Πλατωνικῆς, ὡς ἔφαμεν, πολιτείας λερῶν ἐκπρεψθέντα μετὰ μύρου καὶ στέμματος, ἐπὶ δὲ τὴν Βυζαντίδα τὴν Βυζαντίδα μετενεχθέντα πολλῷ λερώτερον, καὶ ταῖς δυσὶ ταύτης μέρεσι συμμεμερισμένον, τῇ συγκλήτῳ, φημι, καὶ τῷ βῆματι· καν ταύτῃ μὲν νομοφυλακτούντα, ἐν δὲ τούτῳ πρωτεκδικοῦντα, καὶ δ' ἀμφοῖν σεμνύντα τὸ πολίτευμα. Εἰ γάρ τι πειπτέον Πλάτωνι, πειπτέον δὲ, χρῆναι λέγοντες (12) δύναμιν ἐπὶ τὸ αὐτὸν καὶ τύχην φρονήσει συνελθεῖν καὶ δικαιοσύνη, ἵνα κάλλος καὶ μέγεθος; αἱ πολιτείακαὶ λαμβάνοντες πράξεις· τίνι δὲ ἀλλοι μᾶλλον συνεισθεύσας ἀμα πάσας ταύτας εὐρήσομεν; Τύχη μὲν γάρ καὶ δύναμις ἀναθεν πειπτέοντα, οἷον ἀπὸ γένους, ταῖς πρὸς βασιλέας ηὔξηθη τιμαῖς· φρόνησις δὲ καὶ δικαιοσύνη καὶ ἐξ αὐτῆς, ὡς εἰπεῖν, τῆς γενέσεως ἐγκατεσπάρθησαν τῇ τούτου ψυχῇ. Ἔπειτα ἡ δικαιοσύνη μὲν τῇ μαθήσει, ἡ φρόνησις δὲ τῇ πειρᾳ συνεπηκήθησαν. Φύλακος δὲ σε παντοδαπῆς κατακώχιμον, δρφανοτρόφες, ἀντικρυς δεικνυσι τὸ πρὸς νοῦν ἀποβάπτοντα πρότερον τὴν λέξιν οὗτω προφέρεσθαι· διπερ καὶ Ζήνων ἐναργὲς φιλοσοφίας τεκμήριον έθετο. Ἄλλ' οὗτοι μὲν σε Γραμματικὴ καὶ Ῥητορικὴ καὶ αὖ Νομοθετικὴ, καὶ Φιλοσοφία, δικαιότατε πρωτεκδίκων, ἐτίθηνται· οὗτε, κατὰ τῶν τινας εὐφυῶν, φρόνιμος τε λαμβάνοντα τὰ λεγόμενα, καὶ φρόνιμος τε λαμβάνοντα· οὗτε αὖ, κατὰ τῶν τινας ἀφυῶν, χρονίκος τε λαμβάνοντα καὶ παρακατέχοντα χρονικέρων· ἀλλ' ὅξυτατα μὲν καὶ ἐν ἄκαρει τὴν γνῶσιν δεχόμενον, ἀποβάλλοντα δὲ οὐδ'

m̄ate expulsus, in regiam urbem Byzantii pervenit, C non sine lumine divino, ibique curiae ac iurisdictione adiunctus est ut et legum custodias et juri dicendo operam daret, sicque reipublicas ornamen̄t eret. Nam si Platonis fides habenda, est autem, dicenti, vires ac fortunam ingenio ac justitia associandas esse, ut quae in republica sunt pulchritudinis ac magnitudinis speciem prae se ferant: cui haec omnia magis quam tibi inherentia reperiemus? fortuna enim et fortitudo a majoribus traditis regia munificentia auctae; prudentia et justitia inde a nativitate animo insitae sunt. Huc accedit quod justitia doctrinæ præceptis, intelligentia experientia duce incrementum ceperunt. Philosophicæ denique amor, divinitus tibi inspiratus pupillorum nutritor, verba cogitationibus plane respondere demonstrat; quod Zeno quoque certum philosophicæ testimonium esse aseverit. Sic igitur Rhetorica, Grammatica, legum condendarum scientia lacte quasi suote nutrierunt. Apud te non, sicut apud non paucos, quae auribus hauseris, brevi intereunt; nec ut apud alios per tempus quoddam comprehensa breviori tempore retinenter; imo quae mentis acumine collegisti, nunquam e memoria decidere sinis. Quis porro satis

Α εἰς αὐτὰς τὰς Ἀκεσαῖου σελήνας (13). Τὴν δὲ περὶ τὰ πολιτικὰ τῶν πραγμάτων σφήνη οἰκονομίαν καὶ μεταχείρεισιν, τὶ δὲ τοις ἡ καὶ πόσον εἰπὼν ἐναργῶς παραστήσειν; Ἀρμόδιοι γάρ εἴποι αὐτὸν ἐκεῖνο τὸ Ἀρχιδέσιον, μικρὸν τι παρφθηθέν· ὑπάρχεις γάρ κατ' αὐτὸν,

'Αμφοτεροι, θεράπων μὲν πραγματικοῖς Θεοῖσι (14), καὶ

Mουσῶν ἑράτων δῶρον ἐπιστάμενος.

'Αθῆναι ταῦτα καὶ Θῆραι, καὶ ἡ ἄλλη ἀνακηρύττεις Ἐλλάς, καὶ αὐτὰ τὰ πόδρα τῆς Ἀττικῆς· τὰ μὲν καὶ ὅφθαλμος σε τὴν μέγιστον Ιστορίαντα, τὰ δὲ καὶ τῷ πτερῷ σε τῆς φημης ἐλθόντα δεξάμενα. Καὶ πάλις μὲν δὲ Ἀθηναῖοι· ἐφη σοφὸς ἐν ἐπιστολῇ (15), εἰ τὴν οἰκουμένην δῆλην εἰς μόνον ἀποθλέπειν τὸν Δίωνα. Ἐγώ δὲ τὸν Δίωνα μὲν θυμάζω τοὺς Ιστορικοὺς βιβλίοις ἐντυγχάνων· τὸ δὲ παρὰ τῆς οἰκουμένης ἀποθλέπεσθαι πάσης τῷ ἐμῷ ἀνατίθημι νομοφύλακι. Εἰ γάρ ἡ τῆς οἰκουμένης καρδία ἡ βασιλεύουσα καθέστηκε πόλις, αὐτῇ δὲ δῆλη πρὸς αὐτὸν ἀφορᾷ, εἰδόλον ὡς τῇ καρδίᾳ καὶ τῷ λοιπῷ ἀπαν συμπεριαχθῆσεται σῶμα. Δικη συνισταται περὶ τὰ βασίλεια, καὶ τὸν νομοφύλακα ἡ σύγκλητος περιβλέπονται, ἀλλος δῆλος τι τῆς ἐκείνου φωνῆς προαρπάσαι φιλονεικοῦντες. Ψῆφος περὶ τὰ λεπτά κροτεῖται ἀνάκτορα, καὶ οὐδεὶς δεὶς οὐ τῷ πρωτεκδίκῳ τὰ πρωτεῖα τοῦ λόγου διδωσιν. Ἀρα οὐ πρὸς ξνα τοῦτον ἡ σύμπασα Βυζαντίς, ταυτὸν δὲ εἰπεῖν, ἡ οἰκουμένη σύμπασα, βλέπει; Εἰ δὲ μέρος τῆς οἰκουμένης εἰσὶ καὶ οἱ πέντες, οἱ τὰ σώματα βεβλαμμένοι καὶ πε-

C explanabit peritiam tuam circa res politicas quas semel capessivisti? In te enim illud dictum Archilochi leviter mutata forma quadrat; nam secundum eum Tu Dei omnipotentis servus es, et Musarum dulce donum calles.

Athenæ autem ac Thebæ et ceteræ Græciae provinciæ vel longissime ab Attica distantes illud attestantur, quæ quidem te ducem magnanimum expertie sunt, aut sermonibus fama sparsis accepérunt. Athenæus enim in epistola quondam dixit totum orbem oculos in Dionem convertere. Evidem Dionem admiror historicorum opera legens; quod autem totus orbis admirabundus oculos in aliquem convertat, id legum custodi amico meo vindico. Si enim urbs regia universi orbis cor est, et eademi in ipsum convertit oculos, cordi reliquum corpus obtinacrum esse manifestum est. Justitia circa acta regia, et legum custos a senatu in honore habetur magno; quippe cuius vocem ac verbā in suum quicque commodum convertere satagit. Sententiae in templis Deo sacris colliguntur, et omnes protecdico primas eloquentias partes attribuunt. Nonne igitur totum Byzantium, ut potius totus orbis unum espicit? autem orbis pars

D chus in Phoc. cap. VII. Themist. oral. de viri. reg. XV, pag 185, B.

(15) Plat. ep. IV, tom. III, pag. 320, D.

(12) Conf. Platon. De republ. lib. IV, p. 427, E.

(13) Conf. Erasm. Adag. chil. I, cent. V, adag. 55, col. 184.

(14) Conf. Athen. lib. XIV, pag. 627. C. Plutar-

ρηρημένος τὰ μέλη, καὶ τὸν ἔξω δινθραφόν οὐκ ἀκέ-
ρασι, πρὸς τίνα δὲλλον καὶ τοῦτο τὸ μέρος; τῆς οἰκου-
μένης ἀν ἀποθέψειεν ή πάντας πρὸς τὸν καὶ ἀπ'
αὐτῆς τῆς τοῦ δραγανοτρόπου ἐπωνυμίας τὴν ψυχή-
κήν διαδεικνύεται διδάσσειν; Καὶ τὸ μὲν θνητός, οἱ
Τύλλοι, τὰ τῶν θηρίων ίδεσθαι δῆγματα λέγονται,
τοὺς στόμασιν ἔκποντας τὸν λόν· σὺ δὲ, δραγανοτρόπος
λαμπρότατες, τῷς πενίᾳ καὶ νόσοις, ὡς ὑπὸ βαρυ-
τέρων θηρίων πεφαρματόμενος, διαιρεσιώτερως
ἔξις, ἔξιλκων τῷ στόματι τὸν λόν. Καλεῖται γάρ σοι
τὸ στόμα τὸνδε ή τόνδι τραφῆναι τῶν πενομένων,
καὶ ἄμα οἱ ἐκ τῆς καρδίας; ἔξιλκεται δὲ τῆς ἀνίσης
καὶ τῆς πενίας λός. Ἀλλὰ τοιαῦτα μάν σου τὰ πρὸς
τὸν δὲλλον καλά, ὡς ἐκ τοῦ κρασκέδου παραβεῖται
τὸ διφασμα. Ἐγώ δὲ τίς ποτε, ὡς πρὸς τῶν λόγων,
εἰμι· καὶ τίνων τῶν χαρίτων ηὔμορήται, ὡς κανὸν
τῷ θείῳ σε βῆματι καὶ τοῖς ἀνακτόροις εὐτοῖς τὴν
δημήτην περιελεῖν ἀδιλούτητα; Ἐπίσχες, πρὸς τής σῆς,
ἐπίσχες, περιωπῆς. Σμικρύνεις σου τὴν γλώτταν
περὶ τὰ μικρὰ στρεφόμενην καὶ κάτω φέποντα, τὴν
μετὰ Ἰωάννου βροντὴν, καὶ μετὰ Πάουλου σαλπίζειν
ἔξιαν. Ἀδικεῖς σου τὸν λόγον, χειμᾶτε περὶ τημᾶς κα-
ταβάλλων τὸν ὑψήλον καὶ αἰθέριον. Οὐδέτερος σου τὸν
ἔπανων ή τῶν ὑμνῶν ἐπάξιος, εἰ μή μόνος δι πα-
τοκράτωρ θεός καὶ αὐτοκράτωρ καθόπτης βασιλεύς.
Τούτους περιλαίει καὶ περιθύλλει, καὶ τιμήεις τῷ
ἔπανω, καὶ τιμηθῆσῃ. Ήμᾶς δὲ ή οὐδεὶς τῶν ἀπό-
των, ή ιάλεροι τίνες ποιηταί καὶ ρήτορες εὐφημι-
τωσαν. Η πᾶλλον, οὐ γε τοὺς μηδαμινούς ξῆμάς
ἐπιπινῶν, τὴν τε ρήτορεικὴν σου ἱσχὺν ἀντεύθεν ἀνθεί-

τοῦ, καὶ τὸ φιλόσοφον παρίσταντε καὶ φιλάνθρωπον.

Γ'. — Τοῦ αὐτοῦ ἐπιστολὴ τῷ λογοθέτῃ κυρψ
Στεφάνῳ τῷ Μέλητι.

Είτα σύ μοι λέγε τὸν Ὑμητέν, καὶ τὰς Σιερῆνας
ἀρίθμει, καὶ τὴν Θηβαίαν λύραν προτείθεσο, καὶ
τὴν κιθάραν Ἀρίωνος, & πάντα πάντας ἀηδῆς τε καὶ
ἄμουσα πρὸς μίαν ταύτην ἐπιστολὴν συγχρινόμενα.
Ἡλίκον γάρ, ὡς μεγίστης ἀστέρων ἥλιος, τὸ ὑπερβα-
λον τῆς ἡδονῆς αὐτῇ ἐγκατέσπαρται, δοῃ μὲν ὅθηδη
θεωρίᾳ θεαγωγεῖται τὸν νοῦν καὶ μετεωρίζεται; δια
δὲ τῷ ἀττικούργελν τὴν λέξιν περιανθίζεται; Οὐχ
οὖτε Μύρων ἔχαλκοτύπει, οὐχ οὖτε Φειδίας ἔγρα-
φεν, οὐχ οὖτες Ἀρχιτέλης ἔλάξεις. Καὶ δὲ μὲν τὸν
ἀνδριάντα, δὲ δὲ τὴν εἰκόνα, δὲ δὲ τὴν στήλην ὃς
εὐφύως διαγαν καὶ ὡς εὐρύθυμως ἐδημιουργούσι, ὡς σὺ
τοῦ λόγου πλάττεις τὸν ἀνδριάντα, θεσπεσία καὶ
κεφαλή. Ἄλλ' ἔλαθον ἐμαυτὸν ἀνδριάντα λόγου τὴν
σήνην δυνομάσας γραφήν, δὲ μὲν γάρ ἀνδριάς τεχνητός
τὰ ἔξι περιπλασθεῖς οὐκ ἔτι καὶ τὸ τῆς ψυχῆς κε-
κλήρωται χρῆμα· τοῦτο γάρ ή φύσις μόνον τῆς τά-
χυνης ὑπέρκειται· τὸ δὲ σὸν γράμμα καὶ σῶμα μὲν
ώραιον ἔχωθεν περιπέπλαστο, καὶ ψυχὴν δὲ εὐτόκει
ἔνδοθεν μουσικήν. Οὗτος ἕπαλχειμέν σου ταῖς μι-
κραῖς συλλαβαῖς, μεγίστη ψυχή, οὗτος σου τοῖς δίλ-
γοις ἡνδραποδίσθημεν, οὗτος ἐκ τῶν διπλῶν δεθέντες
εἰλέκυσθημεν τὸν γλύκυν τοῦτον ἔλκυστιδόν καὶ δεσμόν.
Ἄλλα μὴ διαλέπῃς καὶ ἐπὶ τῇ χρυσῇ σου τῶν ἐπι-
στολῶν μηρίνθι δεσμῶν καὶ ἔλκων τημᾶς. Λέεις γάρ
μᾶλλον οὖτε δεσμῶν, καὶ οὐτοῖς ἔλκων ἔδραυτέρους
μᾶλλον ποιεῖς.

III. — Ejusdem epistola ad logothetam
dominum Stephanum Meletem.

Dicas mihi deinceps Hymellum, et numeres Sironas
et Thebanam lyram proponas necnon citharam Ari-
onis; quae omnino omnino minus jucunda et dulcia iudicabuntur, si cum una epistolarum tuarum conser-
tur. Quanta enim (per solem illum qui ceteris stellis
praestat) effusissima voluptate aspersae sunt! quanta
sublimi contemplatione rapitur ad Deum mens atque
erigitur! quantum floret in eis Atticus sermo! Non
sic Myron ære sculpsit; non sic Phidias depinxit, nec
sic Architeles polivit; ille quidem statuam atque
imaginem, hic columnam atque egregie multum et
artificiose persecerunt; uti tu, o divinum caput, ser-
monis quasi statuam effingis. Verum erravi statuam
nominans quod tu scribis. Statua enim in externis
partibus tantum sabrefacta nihil habet quod animam
altingat. Hic solum natura artem vincit; quæ a te
scribuntur et corpus habent externa specie venustum,
et anima bene intus ei respondet. Sic capitii redi-
dimur paucis a syllabis (o anima omnium maxi-
mu), sic brevibus sermonibus devincimur, sic ex-
ribus liguti dulci impulsu vinculoque trahiuntur. Verum
ne desine, atque aureo funiculo litterarum liges nos
alique trahas. Solvis nos magis si ita liges, et sic tra-
hens nos firmiores reddis.

sunt pauperes aut corpora membranitis trunc ac muti-
latis sedata circumferentes, in quem aliam hanc quo-
que pars orbis oculos converst, nisi in eum qui pu-
pillorum patris nomen gerens eo ipso probet ac bens-
volæ mentis testimonium exhibet? Est Psyllorum gens
que morsibus a bestiis impactis remedari valet et qui
agrotorum ulceræ ore lanubunt et sanant. Tu autem,
pupillorum alter clarissime, eos qui paupertate ac
morbis vexantur et qui a malignioribus bestiis vene-
num in se receperunt, sanas, venenum ore extrahendo.
Ubi enim os pauperum aliquem jubet nutritiri, mortoria
simil ac paupertatis venenum eradicatur. Hæc omnia
tu quidem præclaræ in aliis perfidis manifesto, ut tex-
tile ex ora ambiente judicatur. Ego autem, vir docte,
quis sum, et quarum gratiarum particeps sum factus,
ut in sancto tribunali et in domo regia de miseria mea
te interpellare ausim? Retine, quæso, circumspecio-
nem tuam. Linguam exilem reddis, dignam quæ cum
Joanne tonet, cum Paulo tuba canat; rebus enim futi-
libus operam naval ac humi repit. Rationem tuam
offendis, humili deprimens quæ sublimis et ætherea est.
Nemo nisi Deus et imperator augustus laude tua
dignus est. Hos hymnis celebra et lauda et invicem lau-
daberis. Nos autem aut nemo plane aut poetæ atque
oratores miseri collaudanto, nisi tu mavis nos, qui
paroi pretii sumus, laudando facultatem tuam rhe-
toricam exserere, et philosophiam cum humanitate
junctam satagit in medium proferre.

A. — *Tοῦ αὐτοῦ. Τῷ δραγοτρόφῳ καὶ τομοφύσῃ.*

Ἐκ κοιλίας ἡδου, τοῦτο δῆ τὸ πρωτηευδμένον, καὶ τιμεῖ σο; τὰς ὀλίγας ταύτας ὑπηρύχυμεν, δέσποτα, συλλέβεις, οὐ τριταῖοι, κατὰ τὸν Ἰωάννην, τῇ τοιαύτῃ φρουρῇ ἐντελαιτωρούμενοι, ὅτι μηδὲ τύκος ἐσμὲν ὡς ἐκεῖνος Χριστοῦ· ἀλλ' αὐτὸς μέντοι τεταρταῖοι, κατὰ τὸν Λάζαρον, ὅτι μηδὲ φίλοι κατ' ἐκεῖνον Χριστοῦ· ἀλλ' ἔκταῖοι μὲν τὸ μέχρι (1) δεύτερο, τὸ δὲ ἕνταῦθεν δὲ κατάγων εἰς ἡδονα καὶ ἀνάγων ἐκισταῖτο. Τίών δὲ ὑπηρύχυμεν ἀδρανεῖ καὶ λεπτῷ, καὶ οἷον ἔχειν εἶδος τὸν Ἑξ ἡδου λαλοῦντα, χεχρημάτοις τῷ δεύτεροι. Χθὲς μὲν γάρ καὶ μικρῷ πρὸ ταύτης, αὐτοὶ τὸ δρός τε ἀνίστεταις, καὶ εἰσιόντες τὸν γνόρον, καὶ ἐνώπιοι ἐνωπίῳ σοι παρεστῶτες, καὶ τὸ καθηκόν τῆς ἐντυχίας; ἀποτινάντες, ὅλοι Μιλησίες ἡμεν θεόπτεται, μικροῦ καὶ καλύμματος δεσμένοι περὶ τὴν μορφήν, ἵνα μὴ τῇ ἀπὸ σοῦ θεαυτείᾳ τὰς τὸν ὄρων τῶν δψεις κακῶς διατίθεταις· νῦν δὲ, τῇς θεοφανείας ἐκείνης ἀποκεσόντες, καὶ τοῦ γνόρου πόρφων γενέμενοι, καὶ μέτα τῶν παντελῶς ἀμυητῶν μόνης φωνῆς ἐπανοίεταις, μικρᾶς καὶ ταύτης καὶ παρόδου, καλύμματός τε καὶ αὐτοὶ δεσμένοι περὶ τὴν μορφήν, πλὴν οὐχ ἵνα τὸ φέγγος ἐκείνης συστείνωμεν, ἀλλ' ἵνα τὴν αἰσχύνην καλύψωμεν, εἰκότες σοι διὰ τοιτοῦ τῶν γραμμάτων ποιοῦμεν ἐξάγγελτα, ὄποια ἡμεῖς ἡ ἐπ' οὐκ ἀγαθῇ τῇ τύχῃ περισχοῦσα διατίθεται λοιμωχίας, ἵνα διὰ τὸ ἐπάρστον πάντως ΕΥΛΟΓῶν μηδὲν εἰώθεσαν δινθράπτοι, ἵνα εὐφόρωτέρα καὶ γοῦν

Α ἀπὸ τῆς σεμνωνυμίας τοῖς κάμνουσι γίνοιτο· ὁφερ ἀμέλει καὶ τὸ δηλητηριώτερον τῶν φρεμάκων παῖδες, λατρῶν ΤΕΡωνυμούσι, καὶ τὸν σπινθηριῶντα σιδηρὸν ΚΡΤΕΡηγούσι, καὶ τὸ περὶ τὴν ἔδραν δεστῶν ΤΕΡΩΝ δυναμέσουσιν (2). Ἐγὼ γάρ, ἐβόδημεν πρὸς ταῖς ἀλλαῖς πληγὴν τῇ Αἰγύπτῳ πῦρ ἄμα καὶ χάλαζαν κατενεγκείν ἀκούων τὸν Μωϋσέα, ἐτεθίπειν τὸ πρᾶγμα, καὶ οὐχ οἰός τ' ἣν εὔκλινας ἔμνθισθαι τὸν λόγγῳ· καὶ, Πῶς γάρ, ὡς φύσις καὶ εὐταξία τοῦ παντὸς, ἐλεγον, οὐτε τὸ πῦρ τῇ ἐκατοῦ θερματητῇ τὴν χάλαζαν εἰς ὕδωρ διέλυσεν, ὥσπερ καὶ τὸν ἥλιον ὄρωμεν τοὺς πάγους διατίθεμεν, οὖθ' ἡ χάλαζα τῇ οἰκείᾳ ὑγρότητῃ τὴν τοῦ πυρὸς ἀπέσθεσε δύναμιν; Τοῦτο δῆ, τὸ μέχρι (3) νῦν μικροῦ μοι καὶ ἀπιστούμενον ἐπὶ τῆς ἐμῆς καταθεῶμαι σαρκός ἐνεργούμενον. Χαλαζοβολεῖται μὲν γάρ μοι τὸ σῶμα μέχρις ὀνύχων ἐκ χορυφῆς ταύτας χαλάζαις ταῖς δυσευλογουμέναις· ναὶ γάρ χαλάζας ταύτας δικαίως καλῶ διὰ τὸ χρῶμα, λελεύκανται γάρ, διά τε τὸ σχῆμα, ἐπεφύλακται γάρ· διαπίμπραται δὲ πρητᾶτρον θλως ἐκεισοίσις τοῖς ἐκ πυρετοῦ· καὶ οὗτε διελύεταις χαλάζας τὸ πῦρ, ὡς δρελόν γε, οὐτ' ἐκεῖνοι τούτο ἀποσβεννύουσεν. Ἐν τοσούτῳ παχῷ, καὶ ἐν τηλικούτῳ πάθους ἀκμῇ ἐστήκαμεν, δέσποτα· καὶ, τὸ μεῖζον, περὶ τοῖς μίλλουσιν ἀγωνιῶμεν, καὶ τὸν καρδιῶν πατάξομεν. Τίς οὖν ἀρωγὸς ἡμῖν ἔσται καὶ ἐπαμύντωρ οὐ μετά θεὸν ή τῆς σῆς ἀγίωσής εὐχή; Ἐρρίωσο.

IV.—Ejusdem de vexante eum canina fame orphanotropho et nomophylaci.

De ventre inserit¹, propheticum hoc et pauca verba nostra nos tibi mittimus, domine, non triduani ut Jonas hoc carcere gementes, quia typus non sumus, ut ille, Christi; sed neque quatriduani² ut Lazarus, quia non amici ut ille Christi; sed dierum sex intervallum est quod hactenus egimus; quod deinceps futurum est, novit ille qui in infernum descendit atque inde rediit³. Interea infirmum subtilemque sonum ei qualiter habere par est ex inferno loquentem, emulimus, spirandi etiam difficultate impeditum. Per quidem et paulo ante⁴ ipsi montem ascendentis et ingrediientes caliginem et coram tibi nos sistentes, et debitam tibi reverentiam praestantes omnes Mosis instar Deum videntes et serme reli indigi, quo faciem cooperiremus, ne a divino tuo splendore videntium acies laderetur; nunc vero divino aspectu cum deciderimus et a caligine longe facti et cum iis qui omnino profani sunt solam vocem atque eam vix atque obliter audientes, reli tamen, quod faciei superinducamus, indigemus, non ut illius splendorem impediamus, sed ut clemens opprobrium. Jure ergo hac tibi epistola nuntiamus quanta nobis infausto omniū incidenter canina famis quam, quod execrabilis omnino sit, consuovere ho-

C mines bovo nomine pincipite pincipare, ut tolerabilius a nomine hujusmodi ægrotis fiat, quemadmodum amaro ingratoque pharmaco medici sacrūm nomen ponunt; candensque ferrum frigidum vocant, atque os sedis sacrūm appellant. Evidēt audiens inter alias septimam plagam, quam Moses Ägypto intulit⁵, ignem cum grandine suisse, rem mirabut nec facile narratione acquiescerbam dicebamque: Quomodo ss natura utque universi ordo habeat, nec ignis fervore suo grandinem in aquam solvit ut solem videmus gelu solvere; uero grando proprio humore ignis vim extinguit? Temperamentum hoc nunc etiam ferme mihi incredibile mea in carne accidisse video. Corpus enim ex capite ad ungues grandine hac que explicari vix potest percussum est (et jure proscripto grandinem voco. D cum albo colore sit, figura vero rotunda), omnibus autem exstum infaustis ignibus qui ex fabri accidenti; neque ignis, ut debebat, grandinem hanc solvit, neque illa hunc extinguit. Hac in calamitate atque in hujus morbi voluti acie positi, o domine, sumus, ac de fulvis magis etiam angimur, alge unimo laboramus. Quis ergo adjutor nobis erit columenque, nisi apud Deum sanctilatis tuae preces? Vale.

¹ Jon. ii, 5. ² Joan. xi, 29. ³ I Reg. ii, 6. ⁴ Exod. iv, 10. ⁵ Exod. ix, 23, -24.

(1) Ita mis. P. Lazeri μέτρον legit.

(2) De hujus loci sensu, quem Lazarus non in-

tellexit, vide supra col. 1024.

(3) Lazarus, μέτρον.

ρηγημένοις τὰ μέλη, καὶ τὸν Εἶνον δύναμιν πονούσιον οὐκ ἀπέ-
ρασι, πρὸς τίνα δὲ λίλον καὶ τοῦτο τὸ μέρος τῆς οἰκου-
μένης ἀν ἀποβλέψεις η̄ πάντως πρὸς τὸν καὶ ἀπ’
αὐτῆς τῆς τοῦ δρφανοτρόφου ἀπωνυμίας τὴν ψυχή-
κήν διαδεικνύντα διδόσειν; Καὶ τὸ μὲν Εἶνος, οἱ
Τύλλοι, τὰ τῶν θηρίων ἴδεσθαι δῆγματα λέγονται,
τοῖς στόμασιν ἔχοντες τὸν λέν· σὺ δὲ, δρφανοτρόφε
λαμπρότατε, τοῦτο πενίφ καὶ νόσοις, ὡς ὑπὸ βαρύ-
τέρων θηρίων πεφαρμαγμένους; Θαυμασιωτέρως
ἔξιδες, ἔξιλκων τῷ στόματι τὸν λέν. Καλεύει γάρ σος
τὸ στόμα τόνδε η̄ τόνδε τραφῆναι τὸν πανομένων,
καὶ δῆμα οἱ ἐκ τῆς καρδίας ἔβλεπεται δ. τῆς ἀνίσης
καὶ τῆς πενίας λός. Ἀλλὰ τοιαῦτα μέν σου τὰ πρὸς
τοὺς δόλους καλλί, ὡς ἐκ τοῦ κρασπέδου παραδεῖται
τὸ δραματικό. Ἔγώ δὲ τίς ποτε, ὡς πρὸς εῶν λόγων,
εἰπει· καὶ τίνων τῶν χαρίτων ηὔμοδίρητα, ὡς καὶ
τῷ θείῳ σε βήματι κάν τοις ἀνακτόροις αὐτοῖς τὴν
ἐμὴν περικαλέντα ἀδλιότητα; Ἔπισχες, πρὸς τής σῆς,
ἐπίσχες, περιωτῆς. Σμικρύνεις σου τὴν γλώτταν
περὶ τὰ μικρὰ στρεφομένην καὶ κάτερ ῥέποντα, τὴν
μετὰ Ἰωάννου βροντὴν, καὶ μετὰ Παύλου σαλπίζειν
ἔξιαν. Ἀδικεῖς σου τὸν λόγον, χρηματίπερι δῆμος κα-
ταβάλλων τὸν ὑψηλὸν καὶ αἰθέριον. Οὐδεὶς σου τῶν
ἴκανων η̄ τῶν θυμων ἐπάκιος, εἰ μὴ μόνος ὁ παν-
τοκράτωρ Θεὸς καὶ αὐτοκράτωρ καθέστηκε βασιλεύς.
Τεῦτους περιλάβει καὶ περιθύλλει, καὶ τιμῇσι τῷ
ἴκανῳ, καὶ τιμῇσῃ. Ήμᾶς δὲ η̄ οὐδεὶς τῶν ἀπάν-
των, η̄ ίαλεμοὶ τίνες ποιήσαι καὶ ῥήτορές εὐφημε-
τωσαν. Η̄ μᾶλλον, σὺ τε τοὺς μηδαμινοὺς δῆμος
ἴκανων, τὴν τε ῥήτορικὴν σου ἵσχυν ἐντεῦθεν ἀνδεί-

B

Γ'. — Τοῦ αὐτοῦ ἐπιστολὴ τῷ λογοθέτῃ χυρῷ
Στεφάνῳ τῷ Μέλλητι.

Εἴτα σύ μοι λέγε τὸν Ὑμητέν, καὶ τὰς Σειρῆνας
ἀρίθμει, καὶ τὴν Θηβαίαν λύραν προστίθεσο, καὶ
τὴν κιθάραν Ἀρίωνος, & πάντα πάντως ἀρδή τε καὶ
ἀμουσα πρὸς μίαν ταύτην ἐπιστολὴν συγκρινόμενα.
Ἡλίκων γάρ, ὡς μέγιστες ἀστέρων ἡλίου, τὸ ὑπερβάν-
δον τῆς ἡδονῆς αὐτῇ ἐγκατέσταρται, διση μὲν ὑψηλὴ
θεωρίᾳ θεαγωγεῖται τὸν νοῦν καὶ μετεωρίζεται; δοσ
δὲ τῷ ἀττικούργελην τὴν λέξιν περιανθίζεται; Οὐχ
οὖτε Μύρων ἀχαλοτούπει, οὐχ οὔτε Φειδίας ἔγρα-
φει, οὐχ οὔτε Άρχιτέλης ἐλάξειε. Καὶ δὲ μὲν τὸν
ἀνδριάντα, δὲ τὴν εἰκόνα, δὲ δὲ τὴν στήλην ὃς
εὐφιῶς ἅγαν καὶ ὡς εὐρύθμως ἰδημιούργουν, ὡς σὺ
τοῦ λόγου πλάτεις τὸν ἀνδριάντα, θεοτεστα μοι
κεφαλή. Ἀλλ᾽ ἐλαθόν ἐμαυτὸν ἀνδριάντα λόγου τὴν
σήν δονομάσας γραφήν, δὲ μὲν γάρ ἀνδριάς τεχνητὸς
τὰ Εἶνα περιπλασθεῖς οὐκ εἴτι καὶ τὸ τῆς ψυχῆς κα-
κλήρωται χρῆμα· τούτῳ γάρ η̄ φύσις μόνον τῆς τέ-
χνης ὑπέρκειται· τὸ δὲ σὸν γράμμα καὶ σῶμα μὲν
ώραιον ἔκαθεν περιπέπλαστο, καὶ ψυχὴν δὲ εὐτύχει
ἔνδοθεν μουσικήν. Οὐτως ἐλαύνειμεν σου ταῖς μι-
κραῖς συλλαβαῖς, μεγίστη ψυχὴ, οὔτω σου τοῖς διλ-
γοῖς ἡνδραποδίσθημεν, οὔτως ἐκ τῶν διτων δεθέντες
εἰλύσθημεν τὸν γλυκὸν τούτον ἐλκυσμὸν καὶ δεσμὸν.
Ἀλλὰ μὴ διαλίπῃς καὶ ἐπὶ τῇ χρυσῇ σου τῶν ἐπι-
στολῶν μηρίνθῳ δεσμῶν καὶ ἔλκων δῆμος. Λίες γάρ
μᾶλλον οὔτε δεσμῶν, καὶ οὕτως ἔλκων ἐδραυτέρους
μᾶλλου ποιεῖς.

III. — Ejusdem epistola ad Iogothetam dominum Stephanum Meletem.

Dicas mihi deinceps Hymettum, et numeres Sirenas
et Thebanam lyram proponas necnon citharam Ari-
onis; quæ omnia omnino minus jucunda et dulcia iudi-
cabuntur, si cum una epistolarum tuarum conser-
tur. Quanta enim (per solem illum qui cæteris stellis
præstat) effusissima voluptate asperget sunt! quanta
sublimi contemplatione rapitur ad Deum mens atque
erigitur! quantum floret in eis Atticus sermo! Non
sic Myron ære sculpsit; non sic Phidias depinxit, nec
sic Architeles polivit; ille quidem statuam atque
imaginem, hic columnam atque egregie multum et
artificiose perfecerunt; uti tu, o divinum caput, ser-
monis quasi statuam effingis. Verum erravi statuam
D nominans quod tu scribis. Statua enim in externis
partibus tantum fabrefacta nihil habet quod animam
attingat. Hic solum natura artem vincit; quæ a te
scribuntur et corpus habent externa specie venustum,
et anima bene intus ei respondet. Sic captivi red-
dimur paucis a syllabis (o anima omnium maxi-
ma), sic brevibus sermonibus devincimur, sic ex-
ribus ligati dulci impulsu vinculoque trahimur. Verum
ne desine, atque aureo funiculo litterarum liges nos
alique trahus. Solvis nos magis si ita liges, et sic tra-
hens nos firmiores reddis.

*sunt pauperes aut corpora membratis trans ac muti-
latis sedata circumferentes, in quem alium hæc quo-
que pars orbis oculos convertat nisi in eum qui pu-
pillorum patris nomen gerens eo ipso probet ac bene-
volæ mentis testimonium exhibet? Esi Pylororum gens
quæ morsibus a bestiis impactis remedari valeat et qui
agrotorum ulcera ore lambunt et sanant. Tu autem,
pupillorum altior clarissime, eos qui paupertate ac
morbis vexantur et qui a malignioribus bestiis vene-
num in se receperunt, sanas, venenum ore extrahendo.
Ubi enim os pauperum aliquem jubet nutriri, morioria
simil ac paupertatis venenum eradicator. Hæc omnia
tu quidem præclare in alios perficis manifesto, ut tæ-
xtile ex ora ambiente judicatur. Ego autem, vir doce,
quis sum, et quarum gratiarum particeps sum factus,
ut in sancto tribunali et in domo regia de miseria mea
te interpellare ausim? Retine, quæso, circumspectio-
nem tuam. Linguam exilem reddis, dignam quæ cum
Joanne tonet, cum Paulo tuba canat; rebrys enim fusi-
libus operam naval ac humi repit. Rationem tuam
offendis, humili deprimens quæ sublimis et ætherea est.
Nemo nisi Deus et imperator augustus laude tua di-
gnus est. Hos hymnis celebra et lauda et invicem lu-
daberis. Nos autem aut nemo plane aut poetæ atque
oratores miseris collaudanto, nisi tu mavis nos, qui
parvi pretii sumus, lāudando facultatem tuam rhe-
toricam esserere, et philosophiam cum humanitate
junctam satagiis in medium proferre.*

Δ'. — Τοῦ πάτεροῦ. Τῷ δραγοτρόφῳ καὶ τομοφύ-
λαι, δὲ τὴν κατασκούσιν λοιμωξίτ.

Ἐκ κοιλίας ἄδου, τοῦτο δὴ τὸ προφητευόμενον,
καὶ τρεῖς σο: τὰς ὀλίγας ταύτας ὑπῆρχομεν, δέσποτος,
συλλέξεις, οὐ τριταῖος, κατὰ τὸν Ἰωνᾶν, τῇ τοιαύτῃ
φρουρῇ ἐντελαιπωρούμενος, ὅτι μηδὲ τύπος ἐσμὲν
ώς ἔκεινος. Χριστοῦ ἀλλ' αὐτὸς μέντοι τεταρταῖος,
κατὰ τὸν Λάζαρον, ὅτι μηδὲ φύλοι κατ' ἔκεινον
Χριστοῦ ἀλλ' ἕκταῖοι μὲν τὸ μέχρι (1) δεύρο, τὸ δὲ
ἐντεῦθεν δ' ἕκταγον εἰς ἄδου καὶ ἀνάγων ἐπίστατο.
Τίνος δὲ ὑπήρχομεν ἀδρανεῖ καὶ λεπτῷ, καὶ οἷον
ἔχειν εἰκός τὸν ἄξιον λαλοῦντα, κεχρημάτοις τῷ
διαθέτει. Χθές μὲν γάρ καὶ μικρῷ πρὸ ταῦτης,
αὐτοὶ τὸ δρός τε ἀνιόντες, καὶ εἰσιόντες τὸν γύρον,
καὶ ἀνώποις ἀνωπίᾳ σοὶ παρεστῶτες, καὶ τὸ καθ-
ῆκον τῆς ἐντυχίας ἀποτιννύντες, διοι Μωϋσές ἡμεν
Θεόπται, μικρῷ καὶ καλύμματος δισμένοι περὶ τὴν
μορφὴν, ἵνα μὴ τῇ ἀπὸ σοῦ θεασυγέρτας τὰς τῶν ὁρῶν
τῶν ἑψεις κακῶς διαθιμεθεῖ. νῦν δὲ, τῆς θεοφα-
νείας ἔκεινης ἀποκεσύντες, καὶ τοῦ γνόφου πόρφρων
γεννήμενοι, καὶ μέτα τῶν καντελῶν ἀμυθῶν μόνης
φωνῆς; ἐπανοντες, μικρᾶς καὶ ταύτης καὶ παρόδου,
καλύμματός τε καὶ αὐτοὶ δεδμενοι περὶ τὴν μορ-
φὴν, πλὴν οὐχ ἵνα τὸ φέγγος ἔκεινης συστείλωμεν,
ἀλλ' ἵνα τὴν αἰσχύνην καλύψωμεν, εἰκότως σοι διὰ
τουτῶν τῶν γραμμάτων ποιούμενοι ἐξάγγελτα, ὑπόστ
ήμες ἡ ἐπ' οὐκ ἀγαθῇ τῇ τύχῃ περισχοῦσα διατίθε-
ται λοιμωξίς, ἥν διὰ τὸ ἐπάρατον πάντες ΕΥΛΟΓίω-
νυμεν εἰώθεσαν ἀνθρώποι, ἵνα εὐφόρωτέρα καὶ γοῦν

Α ἀπὸ τῆς σεμνωνύμιας τοῖς κάμνουσι γίνοιτο. ὁπερ
ἀμέλει καὶ τὸ δηλητηριώτατον τῶν φαρμάκων παῖδες
ἰατρὸν ΙΕΡωνυμοῦσι, καὶ τὸν σπινθηρίσαντα σίδη-
ρον ΚΡΥΠΤηροῦσι, καὶ τὸ περὶ τὴν ἔδραν δεστοῦν
ΙΕΡΟΝ δινομάνουσι (2). Ἐγὼ γάρ, ἐβόσμηη πρό-
τας ἐλαῖας πληγὴν τῇ Αἰγύπτῳ πέντε ἄμα καὶ χάλαζαν
κατενεγκείν ἀκούσων τὸν Μωϋσέα, ἐτεθήπειν τὸ
πρᾶγμα, καὶ οὐχ οἶδε τὸ ἦν εὔκλως ἔνυθεσθε: τῷ
λόγῳ· καὶ, Πώς γάρ, ὡς φύσις καὶ εύταξις τοῦ παν-
τὸς, ἐλεγον, οὐτε τὸ πῦρ τῇ διαιτού θερμήτης τὴν
χάλαζαν εἰς ὑδωρ διέλυσεν, ὡς περ καὶ τὸν ἥλιον
θρῶμεν τοὺς πάγους διατιθέμενον, οὐθὲ τὴν χάλαζαν τῇ
οἰκεῖ ὑγρότητῃ τὴν τοῦ πυρὸς ἀπέσθε: σε δύναμιν;
Τοῦτο δὴ, τὸ μέχρι (3) νῦν μικροῦ μοι καὶ ἀπιστού-
μενον ἐπὶ τῆς ἐμῆς καταθεῶμαι σαρκῆς ἐνεργούμε-
νον. Χαλαζοδολεῖται μὲν γάρ μοι τὸ σῶμα μέχρις
δινύχων ἐκ χορυφῆς ταύτας χαλάζαις ταῖς δισεδο-
γουμέναις· ναὶ γάρ χαλάζαις ταύτας δικαίως καλῶ
διά τε τὸ χρώμα, λελείκανται γάρ, διά τε τὸ σχῆμα,
λεφάρωνται γάρ· διαπίμπραται δὲ πρητᾶτροιν
διώλας ἔξαιστοις τοῖς ἐκ πυρετοῦ· καὶ οὐτε διαλύε-
τας χαλάζας τὸ πῦρ, ὡς δρελόν γε, οὐτ' ἔκεινοις
τοῦτο διαυσθενύουσιν. Ἐν τοσούτῳ χακῷ, καὶ ἐν
τηλικούτῳ πάθους ἀκμῇ ἐστήκαμεν, δέσποτα· καὶ,
τὸ μεῖζον, περὶ τοὺς μέλλουσαν ἀγωνιῶμεν, καὶ τὴν
καρδίαν πατάσσομεν. Τίς οὖν ἀρωγὸς ἡμῖν ἔσται
καὶ ἐπαμύντωρ ή μετά θεὸν ἡ τῆς σῆς ἀγιωσύνης
εὐχή; Ἐρήμισο.

IV. — Ejusdem de vexante cum canina fame orophanotropho et tomophylaci.

De ventre inseri⁴, propheticum hoc et pauca verba
nostra nos tibi missimus, domine, non triduani ut
Jonas hoc carcere gementes, quia typus non sumus,
ut ille, Christi; sed neque quatriduani⁵ ut Lazarus,
quia non amici ut ille Christi; sed dierum sex
intervalium est quod hactenus egimus; quod deinceps
futurum est, novit ille qui in infernum descen-
dit atque inde rediit⁶. Interea infirmum subtilemque
sonum et qualēm habere par est ex inferno loquentem,
omnīmus, spirandi elīm difficultate impeditum. Heri
quidem et paulo ante⁷ ipsi montem ascendentēs et ingre-
dientes caliginem et coram tibi nos sistentes, et debitam
tibi reverentiam præstantes omnes Mosis instur Deum
videntes et forme veli indigi, quo faciem cooperiremus,
ne a divino tuo splendore videntium acies lacereretur;
nunc vero divino aspectu cum deciderimus et a cali-
gine longe facti et cum iis qui omnino profani sunt
solam vocem atque eam viā atque obiter uidentes,
veli tamen, quod faciei superinducamus, indigemus,
non ut illius splendorem impediamus, sed ut clementis
opprobrium. Jure ergo hac tibi epistola nuntiamus
quanta nobis infasto omniē inciderit canina famis
quam, quod execrabilis omnino sit, consuovere ho-

C mines bono nomine pincipare, ut tolerabilius a
nomine hujusmodi ægrotis fiat, quemadmodum amaro
ingratuoque pharmaco medici sacrum nomen ponunt;
candensque ferrum frigidum rocant, atque os sedis
sacrum appellant. Evidēt anđiens inter alias se-
plimam plagam, quam Moses Ἀγύπτio intulit⁸, ignem
cum grandine frisse, rem mirabur nec facile narrationi
acquiescerbam dicibamque: Quonodo se natura utique
universi ordo habet, nec ignis servore suo grandinem
in aquam solvit ut solem videmus gelu solvere; nec
grando proprio humore ignis vim extinguit? Tempe-
ramentum hoc nunc etiam serme mihi incredibile
mea in carne accidisse video. Corpus enim ex capite
ad ungues grandine hac quo explicari vix potest
percussum est (et jure prosector grandinem voco,

D cum albo colore sit, figura vero rotunda), omnibus
autem exstulti insustis ignibus qui ex fabri accl-
dunt; neque ignis, ut debebut, grandinem hanc sol-
vit, neque illa hunc extinguit. Hac in calamitate at-
que in hujus morbi voluti acie positi, o domine,
sumus, ac de futuri magis etiam angimur, algue
unimo laboramus. Quis ergo adjutor nobis erit co-
lumentque, nisi apud Deum sanctilialis tua preces?
Vale.

¹ Jon. ii, 5. ² Joan. xi, 29. ³ I Reg. ii, 6. ⁴ Exod. iv, 10. ⁵ Exod. ix, 23, -24.

(1) Ita ms. P. Lazeri μέτρον legit.

(2) De hujus loci sensu, quem Lazarus non in-

tellexit, vide supra col. 1024.

(3) Lazarus, μέτρον.

E. — Τοῦ αὐτοῦ, τῷ αὐτῷ.

Πότε ἡξω, θεσπίσις δέσποτα, καὶ δρθήσομαι τῷ προσώπῳ σου; Πότε σοι κυκεῶνα κεράτω δικρύων καὶ γέλωτος; στιγματία; μὲν δῆθεις τὴν μορφὴν, καὶ δῶς κατάγραφος, ὥπερ τοὺς βαναύσους ἐρῶμεν, καὶ τοὺς χαλκῖς ὑπὸ τῆς ἀσβόλου σημειουμένους τὰ πρόσωπα· οὐ καὶ εἰ βούλει, κατὰ τοὺς δῆθεις λεβηριδῶτοι καὶ φοιδιωτοί, δίχα μέγτοι γε τοῦ Ιου· η, κατὰ τὸ ποιμιον Ἰακὼβ, ραντός καὶ σποδοειδῆς τὴν δὲ κάραν ἐψιλωμένος (1), καὶ ἀτριχος ἐς τὸ ἄκριθὲς, καὶ ἀντὶ τῆς ἀμφορίας ἔκεινας καὶ χρυσοχαίτιδος κεφαλῆς ἀμενηνόν (2) τοῦ κάρηνον ὑπὲρ τοῦ τραχήλου φορῶν, καὶ τὸν Ἐλίσσαιον ἵχων ἐπὶ τῆς κεφαλῆς καὶ τὸν Πλᾶνον δίγα τῆς προφορειας καὶ τῆς ἀποστολῆς. Πότε σοι διὰ τῶν χειλέων αὐτῶν τῆς νόσου τὴν ἀδικίαν ἀνακαλύψομαι; Ἔγὼ γάρ, διὰ ταῦτα κακά τῆς ἐπαράτου ταῦτης λοιμώξωας, διὰ τε ἡδη ἡν, καὶ διὰ ἐν ἀλπίσιν ἔκειτο, ὀλίγου δέων καὶ αὐτὴν ἐναποφρέζασθαι τῷ κακῷ τὴν φυχὴν, ἐν τούτῳ μόνον ὑπεθαπέδην, διὰ μοι καὶ τῆς πελώρου καὶ ἀμφιλαφοῦς ὑπῆρχης ἀψαίτο τὸ δενόν. Ταῦτη τοι καὶ πρὸς ἐμαυτὸν ὡς πολλὰ μὲν ἐλεγον· “Ω ἀθλε, δυστυχεῖς τὸ τῆς μορφῆς; αἰσχος, τῶν ιερῶν τριχῶν τὴν ἀπόθεσιν, τὸ ἀπρότον, τὸ ἀνέτυχον, τὸ καὶ τοῖς φιλτάτοις αὐτοῖς κατὰ τὰς ἀποφράδας ἰδεῖν ἀποτρόπαιον· ἀλλ’ αὐτάρκησος (3) τούτων πάντων ἡ ἀντιστήσις, οἵτι τοι καὶ τοῦ πα-

λαμναίου ἡ νόσος ἐπελάθετο πώγωνος (4). Ἀποτίθεσαι γάρ τοῦ λοιποῦ τὸ δάκτυλο, καὶ τὸν γράσσον ποσκεύαζῃ· καὶ ἀντὶ πανικετῶν ὁν ἀνθρωπικώτερος ἀναπέφανσαι. Ταῦτ’ ἐλεγον, καὶ ἅμα τὴν γένυν τοὺς δακτύλους ἐγραμμέτερον. Ός δὲ παντάπασιν ἐξήδητο, καὶ πεφλέγμαντο, οὐκ ἀλλ’ δι τοῦ ἡδονῆς γένωμαι (5); Εδυον μικροῦ τῷ πάθει τὰ χαριστήρια, καὶ σώτειραν τὴν νόσον ἀνεχαλούμην· καὶ μάλισθ δι μοι καὶ τις Σύρα γραῦς διμελητόμος τε καὶ κριθόμεντος ἐπεμπρτύρει τῷ λόγῳ, αὐτὴν διομυνόμη τὴν σεληναλαν, μή δι μηδὲ μίλια ὑπολειφθῆναι τρίχα ταῖς γένυσιν. Ἐλάνθινον δέ σάρα, δι μάταιας, ἀγαθινῆγαν πάρα τοῦ κακύνειν πεφυκότος πάθους πιστεύων (6). Ήταν γάρ μοι τρίχες, ως ἐπίκαν κατερήσυηκεσαν, καὶ, ω, ἀν μετοπώρῳ, τὸν οἰκεῖον κόσμον ἡ κεφαλὴ ἀπακεύεσται· δέ δὲ πώγων, ως ἐν ἀκμαῖω τῷ ἔστρι, τεθῆλε, καὶ, κατὰ τοὺς τοῦ Ἀλκενού καὶ πούσας ἀγήρω τὴν ἀνθην (7), οὐκ εὔτυχῶς εὕτυχεί, οὐκ διχνην ἀπ’ διχνην, οὐδὲ ἐπὶ σύκων (8) προβεβλημένος, ἀλλὰ τρίχας ἐπὶ θριξιν ἀδράς ἐφ ἀδρῶν, καὶ ἐπὶ κιναύρῳ κιναύρων ἀνθηγορῶν. Τίς οὖν, εἰπε, σχετλιώτερος ἡμῶν, θεσπίσις δέσποτα; ὃν ὑπέρῳ μὲν ἡ κεφαλὴ, λόχηη δὲ τὸ γένειον ξακι. Καὶ ταῦτα δηῆθον, οὐχ, ως δικαιος, ἐν πρωτολογίᾳ κατηγορῶν ἐμαυτοῦ· ἀλλὰ, καθάπερ οἱ διομαστότατοι στρατηγῶν, νικῶντες μὲν, αὐτοὶ τοῖς διαντίους κτιννύουσιν, ἢττώμενοι οὐ, δικαίους δικαιεῖνται

V. — Ejusdem eidem.

Quando veniam, divine domine, atque a facie tua consipiar, quando tibi poculum miscebo lacrymarum et r̄is? cum speciem meam videbis stigmatum plenam, meque totum inscriptum, ut viles artifices fabrosque ferrarios videmus a fuligine faciem uatalos, et, si vis, ut exuviam pollemque depositam serpuitis, veneno eorum exceptio; vel ut gregem Jacobi maculatum et varium. Capite calvus abeque capillo ullo et pro ambrosia illa atque aurea coma dabile caput quoddam collo impositum serens, Eliorum resero et Paulum, excepta eorum prophetia et apostolatu. Quando tibi labiis meis scelus morbi mei referam? Ego enim præter illa etiam mala hujus execrabilis famis quæcumque habebam et quæcumque sperabam amari, parum absuis quin ipsa fugeret hoc morbo anima. Hoc unum sperabam, nequaquam fore ut ingenere hanc et densum barbam malum attingeret; et sepius mecum ipse ita loquebar: O infelix, crux noscens es hoc formæ dedecore, cum jam sacri crines deciderint, non in publicum prodiens, nihil agens,

C ipos amicissimos, ut infans sit, a te videnti avertis. Sed haec omnia satis compenſantur, quia execrabilis morbus barbam retinuit; deponis etiam reliquum pondus atque auferes sordes, et pro specie Panis hominem nunc magis referes. Hoc dixi et simili digitis mentum dimensus sum. Ut autem detumui, tumuitque rursum, nihil aliud novi quam gaudere, parum absuis quin morbo in gratiarum actionem libarem, et salutem morbum recedam; praesertim cum Syra quædam anus obstetrica et vates testaretur, ipsam jurans lunam, ne unum quidem genitum capitulum subtractum iri. Ne ciebam enim demens ut res erat, credebamque bonum esse quod morbi natura malum cerebat: capillus omnino desuixit; caputque veluti autumno proprio ornamento caret. Barba vero, ut lati vere, viruit et veluti Alcinoi horis flores senii expers emittere (nec tamen prospere) non cessat, non pirum piro superinducens, nec sicut fico, sed pilos pilis eos densans et setorem setori addens. D Quis ergo, dic, divine domine, me miserior cuius caput pistillo simile, mentum vero fructiceto? Et haec

(1) Lazer. leg. εἰλώμεγος.

(2) Lazer. leg. ἀμ. νόν.

(3) Ita ms. et Lazerus, conjicio αὐτάρχης σοι.

(4) Lazeri versi. Sed haec omnia salis compensantur, quia execrabilis morbus barbam retinuit, multum a sensu mihi videtur aberrare; nam ex contextu contrarium elicitor: Sed haec omnia salis compensantur, quia morbus barbam abs. tñlit. Ex sequentibus enim patet ob hoc dolere Thēodorum quod calvus factus magis barbatus evaserat; et sic infra ubique per os interpretis

Theodorus contraria iis quæ dixit loquitur.

(5) Lazerus legebat, οὐχ εἰς ἀλλ’ δι τοῦ ἡδονῆς γένωμαι. Patet unum ex iis esse idiotismis in quibus οὐχ δι της adhibetur. At, ut nihil dissimilem, hæret.

(6) Lazerus, παρὰ τοῦ κακύνειν, πεφυκότος τὸ πάθος πιστεύων. Hanc lectionem non video cur alii prætulerit quam habebat in ms. qui cum nostro consentit.

(7) Ita ms. Lazerus maluit ἀνεσιν.

(8) Conf. Homer. Odyss. II, lib. vii, v. 120.

σὺ μένουσιν, ἀλλὰ τὰς οἰκείας μαχαίρας κατὰ τῶν Αἴγανων ἀξιωθῶ συλλαγήνων ὀθοῦντες, ή ἀλλῇ πῃ τοῦ σώματος διελαύνοντες, σφῶν ἐνταῦθα αὐτόχειρες γίνονται, κατακαυχήσασθαι τοῦ αὐτῶν αὐχένος δυσμενῆ παλάμην μή ἀντισχόμενοι, ὅποιοι Κάστων, καὶ Βρούτος, καὶ Κάσιος· οὗτα δὴ καὶ αὐτὸς, ἔνως μὲν ἀγαθῶς εἰχέ μοι τὰ περὶ τὸ σῶμα, καὶ ἀδρῶς μὲν ἡ θρήξ εσταλτο, καὶ κομψός, συμμέτρως δὲ καὶ οὐ κατὰ φίλοσοφους καθεῖτο τὸ γένειον, πλατύν μυκτῆρα τῶν ἐν τούτοις δυστυχοῦντων κατέχεον· οὐκέτι γάρ δὲς με φαλακρὸς οὐκέτι εὖθις ίδων ίλιγγίασεν· οὐκέτι δὲς δοις βαθυπώγων περιτυχών οὐκέτι ηὔκατοι οἱ χανελίσθαι τὴν γῆν· νῦν δὲ, εἰς ἐμὲ τοῦ τῆς ἀσχημοσύνης κύβου μεταρρίψθεντος, οὐ περιμείνας τοὺς ἐξ ἀλλων λεσχασμούς, καὶ τὰς βλασφημίας, ἐκευτὸν αὐτὸς καθ' αὐτοῦ κατέγορον ἴστημι· καὶ τῆς ἐμῆς ἐμφορείσθαις, χλεύης τοὺς ἀθλουσι δίδωμι. Καίτοι καὶ Συνέσιον οἵδε τὴν φαλάκραν καλλωπισάμενον· καὶ Ίουλιανόν γε οὐκέτι γνωσθεὶς οὐκέτι οἰκείον, ὡς ἐν προσχήματι φύγου, σεμνύνεντα πώγωνα. Τί ἐπὶ τοῦτο ἐκάγγασας; ἐμφόρους γέλωτος, ὡς ἀν οἴδε; τε ήσε, ἐπὶ τῆς γραφῆς. Ταῦτα γάρ (9) καὶ ήμεις οὐ πόρρω φιλοσοφίας διψηκονομησάμεθα, ἵνα, ἐπὶ τῶν γραμμάτων τὴν ισχὺν τοῦ καρχάσσοντο; κενώσας, μεθ' ἡστονος ἡμῖν αὐτοπροσωπέης (10) τοῦ γέλωτος. Ἐρρώσο.

Γ'. — Τῷ μητροκολίτῃ τοῦ Τραπεζούντος (11).

Τίς εἰμι καὶ τίνων, Ιερέ μου καὶ θειώτατε δέσποτα,

quidem dixi non ut justus qui est initio sermonis accusator sui⁹, sed veluti ducum glorioissimi qui si. C ipsi quidem vincant hostes occidunt; victi vero, non ab illis occisi sustinent, sed, proprios enses in viscera adigentes, vel aliam corporis partem ferentes, se ipsos interficiunt; non passi inimicam manum gloriarum posse praecidissee eorum caput. Tales fuere Cato, Brutus et Cassius. Sic et ipse; donec corpus valuit, capillum delicate discrevi, et ornare barbam atui mento, non philosophice, eos subsannans qui in hoc aversam fortunam experti erant. Nemo calvus erat qui me videns non statim aestuaret, nullus inornata barba qui in me incidens non praesoptasset hiscere terrant. Nunc vero in me hoc irrisiois pondere inclinato non exspecto ex aliis subsannationes et probra; me ipes accuso et meam producere volentibus irrisioem praebeo. Synesium quidem novi calcissem D laudibus ornantem; et Julianum non ignoro suam per vituperantis speciem barbam laudasse. Cur ista rideas? Rideas quantum libet epistolam istam et cachinneris. Hæc nos non longe a philosophia excogitavimus, ut super litteris acriores exhausti cache nos minus presentes rideas. Vale.

VI. — Ejusdem, metropolitæ Trapezuntis.

Quis eao analisans sum, sacer et divine domine

⁹ Prov. xviii, 17. ¹⁰ Psal. xviii, 41.

(9) Lazerus, ὡς ἀν οὐχ οἴδε τε ήσε ἐπὶ τῆς γραφῆς, ταῦτα γάρ, x. τ. λ. quod sensu caret.

(10) Lazerus, αὐτοπροσωποίστον.

(11) Vide Orient. Christ., t. I, col. 511 et 512.

Αἴγανας τοι καὶ μνήμης καὶ προσρητικῶν ἀξιωθῶ συλλαγῶν; συλλαβῶν ἐκείνων, Ιερῶν μὲν, ή τὰ ἐν Δελφοῖς καὶ Πύθια προγράμματα· χρυσῶν δὲ, ή Πυθαγόρου χρυσᾶ καλούμενα ἐπη· μουσικῶν δὲ ή τὰς Σειρῆνας οἱ μῦθοι γράφουσι· γλυκερῶν δὲ ὑπὲρ μέλι, φαλμικῶς, καὶ κηρίον, ἀλλὰ μέλι μὲν τὸ Γυμήτειον, κηρίον δὲ γε τὸ Τραπεζούντιον. Ή πάντας ή συντροφός σοι μετριοπάθεια, καὶ ή συναυξήθεσσα καὶ ἡδη συγγράπτουσα ἐπιείκεια, καὶ μέχρις ήμῶν τὴν τῆς γραφῆς σου περιωπήν τηνάγκασσε κατελθεῖν. Σοι μὲν οὖν πολλὴν μυρίων τε ἀλλων καὶ τούτων δὲ οὐ μείον διφλω τὴν χάριν. Ή δὲ πατῶν εὐτυχεστέρα τῷ ἐπὶ σοὶ τῶν πόλεων Τραπεζούς εἰς τί μοι τοὺς ἔκατης διὰ τῆς σῆς χειρὸς χρυσίγυνος ἐκπέπομψεν; Ή που τὴν πρός με διὰ τούτων μηχανᾶτα: σπονδήν; Οὐ σπείσομαι (12) γε ταύτη, οὐδὲ εἰν (13) Ἀΐδαο· ἰστωσαν οἱ πάντες ἀστέρες, καὶ δ τούτων ἔξαρχος ἥλιος· οὐδὲ δὲν μοι πληνθους διλας χρυσοῦ κομιεῖ, καθὰ τῷ Πυθίῳ τὸν Κρεσσόν φασι. Τὸν γάρ ἐμὸν ἀφελομένην (14) με θηταυρὸν, τὴν μόνην ἐν ταῖς συμπιττούσαις ἀνταίς θυμηρεστάτην παραψυχὴν, τὸν γλυκὺν καὶ ίδειν καὶ εἰπεῖν Τραπεζούντος, ἐπειθ' οἰονέκα μεταμέλου συκίνας μοι ταύτας παραμυθίας ἐπιτεχνᾶται τῆς συμφορᾶς; παραπλήσιον, ὕσπερ εἰ τες μου ἔξορύξες ἄμφω τῷ διφθαλμῷ, ή ἐκκρουςάμενος τοὺς δόδοντας, ἐπειτα κοινωνῆσαι οἱ ἀλῶν ἡξίου καὶ ὄδατος. Τί μοι τῶν

ut dignus a te habear memoria tua litterisque tuis, litteris illis sanctioribus quam oracula Delphorum et Pythiæ, aureis etiam magis quam sint aurea vocata Pythagoræ verba, magis etiam musicis, quam subtilis perhibeantur illæ Sirenarum atque, ut Psalmi verbis loquar, dulcioribus super mel et savum¹⁰; sed mel Hymetti, savum vero Trapezuntis. Profecto temperantia tecum educata est crevitque, et senuit tecum benignitas, teque coegit ad nos usque litterarum aspectum extendere. Tibi igitur multam debeo gratiam ei sexcentorum aliorum beneficiorum, atque horum non minoren. Trapezus vero omnium per te felicissima civitas cur suos aureos nummos mihi manu tua misit? Fædusne mecum per hoc molitus? Non hoc patiar etsi mors subeunda sit. Norint stellæ omnes et stellarum rex sol. Neque si mihi lateres omnes aureos portet ut Pythio Apollini dicunt Iuliæ Cræsum. Meus qui me juvat thesaurus sola me demulcens in præsentibus angustiis consolatio est, dulcem videre et alloqui Trapezuntium. Deinde quales veluti pœnitentia ducta vanas mihi consolationes hujus calamitatis apparat. Similiter fuit ac si quis postquam ambos mihi oculos eruit dentesque perfregit, deinde mihi secum communem esse convictum velit. Quid mihi cum tuis

(12) Laz. πείσομαι.

(13) Lazer. εἰς γ. Conf. Homer., Iliad. Φ, lib. XXI, v. 48.

(14) Lazer. leg. ὀφελομένη.

σῶν λαμπάδων καὶ τῶν ἄγρων, ἀδεκονέτη πόλεων Α καὶ λέγειν: Τριήμερόν με δύαι φλόγες είγον ἐκβι-
Τρεπεζοῦς; Τὸν ἐμὸν ἡρῷον θεάσασθαι ἥλιον. Τὰ
μὲν γάρ νυκτες καὶ σκότους ἔξευρέθη βοῆθημα (15),
δ' ὅτι ἡμέρας δῆλης ἐστὶ δημιουργής. Τί μοι τῶν σῶν
στατήρων καὶ τῶν χρυσίνων; Τὸν ἐμὸν ἀπαίτω θη-
ταυρόν. "Η ταῦτα μὲν ἡνιαμένης εἰσὶ ψυχῆς ἔρυγει
καὶ τῆς ἔγχαρδου φλογες ἔξετισματα· οὐ δὲ τὸ
Θεῖον τῆς πολυημέρου ἔκεινος κακώσεως οἰκτισάμε-
νον, τὸν σὸν πέπομφει σοι τοιμένα, δις ποιμανεῖ τὸν
λαόν σου ἐν πραθητῃ καὶ δικαιοσύνῃ.

'Αλλὰ τὰ μὲν αὐτά, θεάστατα δέσποτα, οὕτως ἔμοι
καὶ τῆκται καὶ τεκτότευται ἔχειν, ὡς ἂν ἡ εὐγνώμων
νῦδος ἡ εὐχάριστος μαθητὴς ὑπὲρ πατρὸς καὶ διδα-
σκάλου γε εὐχειντο· τὰ δὲ ἐμά, τι ἀν σοι κινοῦμι τὴν
Καμάριναν (16); Τί δὲ ἀναμετροῦμι τὴν Ἰλεῖδα, καὶ
πολλῆς ἀηδίας τὴν φριέράν σου καὶ γεγενωμένην
πληροῦμι ψυχήν; Τὰ μὲν γάρ μοι περὶ τὴν τύχην
οὐτῶς ἔχει καὶ νῦν, ὡς δρά καὶ πρότερον· ὅπως δὲ
πρότερον, τὸν σὸν οὐκ ἔλαθε μνήμονα. (Ιδέ τοι γάρ
ἡμῖν ἡ τύχη προεμειδασεν, οὐδὲ τὸ κατεσπασμέ-
νον ξύστη τῆς ὁφρύος. Ἐπίκεινα δὲ τούτων ἔλει με
πονηρῷ δι' ὅλου τοῦ σώματος, κατὰ τὸν Λιόστην,
ἴπασεν δὲ θεός. Τῇ γάρ αἰτιᾷτη μὲν ἰδεῖν, κακίστῃ
δὲ πεθεῖν λοιμώξει, ὡς μὴ δρελον, περιπέπτωκα,
εἰ δὲ δοσ ἀν, καὶ οὐα συνέκεστο τὰ δεινά, εἰ χρή-

B καὶ λέγειν: Τριήμερόν με δύαι φλόγες είγον ἐκβι-
σιοι, καὶ δύος ἐκτεύφρουν πρηστήριοι κεραυνοι· ἵνα
οἵς χολομεστία (17) πάνυ πολλή, καὶ οὐτως ἀμπτερος,
ώστε με καὶ φόδω περισχεθῆναι μη του καὶ τὴν
στοχειώδη συνεμέσταις χολήν, δχαλος τοῦ λεπτοῦ
κατὰ τὰς ἀλάφους (18) ἀπολειψθήσομαι. Προστύεται
δὲ τὴν άσον καὶ ἀτεχνος λατρός, τὴν μὲν ἡλικειν
θραχύ τι τὸν Δημοκριτείων ἀτόμων, ή τοῦ σημερού
τοῦ γεωμετρικοῦ διενηνοχάς, ψυχρολογῶν δὲ πολλά
καὶ σφυγμομαχῶν, καὶ τῇ ταλαιπώρῳ χειρὶ δι' ὅπλου
γινόμενος, ἃς τοσούτον δὲ παρὰ θύρας ἀπεντάν τῇ
διαγώναις (19) τῆς διαδόσσων, ὡς διεκλεῦν τριτάν
διομάσαι τὴν λοιμωξιν. Τοιωτοι τοὺς καποὺς Βυζα-
ντίοις πρόσεστοι λατροί· καὶ προσελέν γε, ὡς θεοί
πανδρεκτοί (20) ὄφθαλμοι, καὶ ἐφορε Πρόνοια. Τέταρ-
τος ἐπὶ τούτοις ἀντέστην ἥλιος, καὶ συναντεῖται
μοι περὶ τὴν τῆς σαρπὸς ἀπιφάνειαν ἀναστημάται
μικρὰ καὶ ὑπέρυθρα, δια, καὶ παρὰ μικρὸν τῷ χρόνῳ
συναυξανόμενα, ἀδόματατα παλαμνατα φυτοῦνται
τεγένοντο. Ἐώρακας, ἐπὶ τίνος λίμνης δρυόν
διατησούσαν, δπως ἡ σύμπτοσις ἀπιφάνεια ταῦ-
της ταῖς πυκναῖς πομφόλυξιν ἐκπιδαίνεται; Τοιωτὴν
οἰήθητι μου καὶ τὴν δειλασαν σάρκα τηνικαῦτα γε-
νέσθαι. Τάς γάρ ἐπὶ τούτοις δοτίας καὶ ἀγρυπνίας,
καὶ τὸ τῇ καὶ τῇ δυσμετάπτωτον (21), καὶ τὰ βέλη

*Iam padibus inlaque certis civitatum iniquissima Tra-
pezuntina? meum videre solem quarto; subidia sunt
illa nocti et tenebris inventa; hic vero est dici omnis
effector. Quid mihi cum stateribus et aureis nummis
tuis? Meum quarto thesaurum. Sunt hi affici animi
ructus quidam flammæque cordis evaporationes. Te
vero divinum nusquam, ob diuturnam illam calamita-
tem miseratum, sicut misit pastorem qui pascet
populum suum in mansuetudine et justitia.*

Sed hæc quidem, domine divine, sic orati se ha-
beant, itaque prorsus se habere credidi, quemadmo-
cum probus filius gratusque discipulus patri et ma-
giistro esse preceretur. Quod mea pertinet, quid Camar-
inam ego moveam? Quid ad Iliadem recantem, ani-
mumque tuum latum gaudenterque triatilia perfun-
dam? Mea sors ea nunc est quæ prius fuit: quæ
autem prius fuerit, opinor, meministi. Nunquam
nobiscum fortuna mediocriter agit, nec supercilium
deponit. Præterea male vexat corpus omne; ut Au-
siensem illum Jobum percussit Deus¹⁹. In eam quæ
visu miserabilis est, experiendo vero peccata, cani-
nam famam incidi; utinam non incidisem ex qua,
quanta et qualia venerini mihi mala quid altinet

* Psal. XLIV, 6. * Job. II, 7.

(15) Lazer. leg. βοῆθημα.

(16) Conf. Erasm. Adag. chil. I, cent. I, adag. LXIV, col. 44.

(17) Lazer. χολομεστία.

(18) La vésicule du ſcie ne se trouve pas dans le cerf.... Le ſcie du cerf est placé et conformé comme celui du bœuf, du bœuf et du bouc; mais il n'y a point de vésicule du ſcie: je l'ai toujour

vu de couleur livide au-dedans et au-dehors; il pesait deux livres sept onces deux gros dans le cerf qui a servi de sujet pour cette description. : AUBERTON, Descript. du cerf, Hist. nat. gén. et parti. I. VIII (1756), p. 102 et 112.

(19) Lazer. δαννώσῃ.

(20) Lazar. παντοδρόμετος.

(21) Lizer. δυσμετάπτωτον.

τῶν πίναν, καὶ τὸν χοιρῶνα τῆς λύπης (22), τὸ καὶ Α τοῖς φίλοις αὐτοῖς ἀσπάσιον νομίζεσθαι θέαμα, διδωτὶ σοι ὁ λόγος συνεννοεῖν. ‘Εστε’ γέρτον ταῦτα καὶ ἀπογέγονε, καὶ οὐδὲς τὴν τῶν παραλθόντων διλόγος, ἐπει ταρήθοσαν. Τὰ δὲ λείψανα (23) τῆς νόσου καὶ ἀποδάματα, οἰο, ὡς τρόπος φιλίας, εἶναι οἱει καὶ τίνα; ‘Η μήν, λόγοι δὲ μαρτυροῦνται τῷ λόγῳ, παλλῷ τῆς νόσου διενθετα. Οἰδάς μου τὴν κόμην ἔκεινην’ καὶ οὐ συγχωρεῖ με τὸ δάκρυνον προχεθέν (24) περιτέρω προσῆγει τοῦ γράμματος. Ἐξερρύπηκε σύμπασις πρὸ τῆς ὥρας, καὶ τὴν κεφαλὴν προλιποῦσα, ἀλεινῶς τῷ διάβολῳ προσέβριπται. Καὶ, ίππα μὴ τοὺς καθέκαστον ἐπεξίλα, καὶ τὴν ἐπιστολὴν αἰσχύνω τῷ αἰσχοῖς τῆς διηγήσεως, ἀλλάκοτάν τι τέρας, κατὰ τὰ τοῦ Ἐμπεδοκλέος ἀνθρόπωρα (25), τὴν Βυζαντίνης περίειμι, δίκαιας ίσως τινῶν ὃν εἰς τοὺς γελοίους Β πολλαχοῦ πεπερφύνηκα. ‘Αλλ’ ἀντειδόλῳ σε, χρυσῇ κεφαλῇ, εἴδει τῇ ἱερώμαρτι τῆς σῆς μητροπολεως χρυσοκεφαλῷ τῇ Θεομήτορι, χρυσωδῆναί μοι καὶ αὐθίς τὴν κεφαλὴν ταῖς θρεψί. Καὶ μή μοι χαλεπαίνεις; (26) πολὺν ὑπὲρ τῶν τριχῶν (27) τιθεμένη εὖν λόγον, εἰδὼς διει τὸ Σωτήριον εὐδέν ἄλλο τοὺς εἰς τὸ μαρτύριον εἰσιοῦσι πρὸς θάρσους ἐφῆσεν ἀφορμήν, ἀλλ’ θει. Καὶ θρεψί ἡ τῆς κεφαλῆς ὑμῶν οὐ μὴ ἀπληγεῖται. Καὶ περὶ μὲν τούτων ἅρι τοσούτου. Τὸ δὲ στις γράμματα τί ποτε ἄρα καὶ προστίπον,

ne hoc meo cogitare potes. Esto, hæc jam præteriere et nullus nobis eorum quæ præterierunt sermo habendus est quod jam evaserint. Morbi reliquias et vestigia quæ et qualia per amicitiam nostram esse C putas? Certe si hæc sedulo extimemus, malo sunt morbo ipso deteriora. Nostri illam comam (et non sinunt me lacrymæ epistolam perseguī), cecidit tota ante tempus et caput deserens misere humo condita est. Atque ut ne singulis describendis epistolam producam et pudenda narratione pudefaciam, en ego monstrum veluti quoddam Empedoclis vultui simile Byzanitum pererro, penas sorte luens eorum quæ sapientis irrisi. Vero rogo te, aureum caput, ut preces fundas ejusdem nominis metropolis aureo capiti Dei Matri; reddal meo iterum capiti aureos capillos. Nec mihi succensas tam multa de capillis loquenti; nosti enim tunc hominum Servalorem nihil aliud sibi testimonium dare aggredientibus, ut fiduciā excitaret dixisse, nisi, quia Et capillus de capite vestro non peribit¹⁰. Et de his quidem hactenus. Epistolam vero tuam quoconquo nomine appelleam, erit illud rei merito inferius. Voco eam rorē Hermon.

¹⁰ Luc. xxi, 18. ¹¹ Psal. cxxii, 3. ¹² II Cor. iv, 7.

(22) Laz. πολοφῶνα τῆς λύπης.

(23) Laz. λείψανα.

(24) Sic et in cod. Vatican. Legendum esse fort. mon. Laz. προχεθέν.

(25) Laz. leg. fort. ἀνδρόποδα.

(26) Laz. χαλεπαίνεις.

(27) Laz. τρύχων.

(28) Conf. Hom. Iliad. X, lib. xxii, v. 82.

(29) Lazarus legebat, διει μετὰ καὶ αἱ ἄραι σου χειρες τῇ γραφῇ διηκόνησεν ἦν· ως ἐν κατόπτροις

PATROL. Gr. CXXXIII.

Α μὴ οὐχὶ τῆς τοῦ πράγματος ἀξίας ἐλαττωθῶ; Καλὸν γάρ αὐτὸν δρόσον Ἀερών τὴν καταβαῖνουσαν ἐπει τὰ δρυὶς Σιών, καὶ λαθικῆς, φάρμακον (28), καὶ ἀμφροσίαν, καὶ νέκταρ, καὶ μέλιτος ἀπορρύπαγα, ἢ τὴν τοῦ Πυλίου λόγουσι γλώσσαν, καὶ Ἀλκινόου κῆπον, καὶ πεδίον Ἡλύσιον. Ἔγ μοι τοῦτο μόνον, τὸ πολὺ τῆς ἡδονῆς ὑπετέμετο, καὶ μέγα μέρος τοῦ γῆθους προσεζημίωσεν, διει μὴ καὶ αἱ ἄραι σου χειρες τῇ γραφῇ διηκόνησαν, ἵνα, ως ἐν κατόπτροις, τοὶς γρέμμαστι τὴν σὴν καταβεῖμαι ψυχήν. Νῦν δὲ ἀλλ’ η μὲν ἐκδούσα φωνή (29) Ἱακὼβ, τοῦ λείου σου : αἱ ἀπλάστου, καὶ ἴερου· αἱ δὲ γράφασαι χειρες χειρες· Ἐσει· οὐκ οὐδὲ μὲν οὐτεινος, τίσας γε μήν ἀνθρὸς πολὺ πλέον θηρεύειν ἢ γράφειν εἰδότος. Τὸ νῦν τοῦτο δη τὸ Ἀποστόλου, ‘Ἐχουμεν τὸν θηρευόν ἡμῶν ἐν δεσμακινοις οὐχὶ σκεύεσσιν, ἀλλὰ γράμμασιν. Ἄλλα τί μοι ταῦτα φύλος διελέξατο θυμός (30), καὶ Ελαθεν ἐαυτὸν ὑπὲρ ἐπιστολὴν ἀποτεινάμενος τὴν ἐπιστολὴν; Χαρέ μοι, πανάγιε δέσποτα, καὶ μεσ’ ὀλοκλήρου (31) τῆς εὐδαιμονίας πρὸς ἡμᾶς ἐπαναζευγύς. Ἔρθωσ.

Ζ. Τοῦ αὐτοῦ. ‘Υπέρ τῆς γλώσσης τοῦ ἔργανοργράφου καὶ νομοφύλακος, χυροῦ Ἀλεξίου τοῦ Ἀμιστηροῦ.

‘Υπέρ τῆς τοῦ νομοφύλακος γλώσσης δὲ λόγος. Ἄλλα, φεύ τῆς τόλμης! Οὐ οὖτα παχεῖαν καὶ ὑπὸ mon descendente super montes Sion¹¹; et pharmacum quod curas deleat et ambrosiam et nectar et rivotum mellis vel quam Pylii lingam dicunt et Alcyoni hortos, et campum Elysium. Quantum in hoc uno mihi voluptatis absterunt et quanta gaudii parte mulcentur, quod postea sacra manus lucis scriptis attulerunt, ut possem veluti speculis contemplari animum suum. Nunc autem exiens vox Jacob est, tui nimirum politi et sinceri, et sacri hominis; scribentis autem manus manus sunt Esau; nec novi an illius qui antea aut venari melius, aut scribere potuit. Proferam nunc Apostoli illud: Habeamus thesaurum nostrum non in vasis fictilibus sed in litteris¹². Sed quid ago? hæc amicus quidem animus dixit; nec sequitur excedere epistola fines. Vale, sanctissime domine, et cum felicitate animi omni ad nos redi. Vale.

Δ. — Ejusdem. De lingua orphianotrophi ac legum custodis, Δ. Alexii Aristeni.

De lingua legum custodis sermo est. O rem arduam! Ego qui lingue adeo pinguis et coriaceum gerō, de tali lingua loqui audeo; ego auream plum-

τοῖς γράμμασι τὴν σὴν καταβεῖμαι ψυχήν, νῦν δὲ ἀλλ’ η μὲν ἐκδούσα φωνή, etc. In hoc loco nihil omnino vidit.

(30) Conf. Hom. Iliad. A, l. XI, v. 407. Laz. ‘Ἄλλα τίς δι μοι.

(31) Ita, ut puto, ms. Vatican.; Lazarus in suo legibet ὀλοκλήρου, qnod ex nostri scriptura elici nequit. Ceterum mihi non omnino liquida est hæc pericope.

τηλικαύτη βύρσῃ λαλοῦσαν γλώσσαν φορῶν υπὲρ τὸν ἀλλήλη παρὰ ταύτην ὁ περὸν ἀρμόδοσεύς ξεποιεῖ.
τοιασθῆς λέγειν ἐπιχειρῶ· καὶ τὴν χρυσίνην μετὰ τῆς μολιβδίνης ὑμενὸν ἐπειγομαί, μετὰ τῆς ταπεινῆς καὶ ἀπὸ γῆς φθεγγομάνης τὴν ὑψηλήν καὶ αἰθερίην· καὶ ἣν μάγις ἀν καὶ Ὄμηρος δοι μετὰ τῶν δέκα, ταύτην εὐτὸς μετὰ μίδης, καὶ οὐδὲ ταύτης ἀκεράτας, οὐδὲ ὑγιοῦς, εὐφημήσων ἐρχομαί. Παραπλήσιον, ὥσπερ εἰ Θερσίτης Μίρεων, ή Ἀχιλλέως ἐγκώμιον ἔγραψεν, ή Σερφίος ἐνθρωπὸς τοὺς Ἀθήνησιν ἀρίστους ἐξύμνει, ή Φάλαρις ὑπὲρ Ἀριστείδου φῆφον εἰσῆγεν, ή Δημόφιλος Ὁρφέα τὰ ἄς Μούσαντας εἰσινεν, φέτοσούντον ἀμούσιας περιείναι λέγεται, ὡς καὶ ἐπ' αὐτῷ ταῦτα ποιηθῆναι τὰ ἐλεγεῖα·
Νυκτικόρδης ἀδει θαραγηφόρον. Εἰ δέ ποτ' θεοί οὐδεὶς Δημόφιλος, θρήσκει κανέτος δι νυκτικόρδης (32).

“Εδει μὲν διὰ ταῦτα, βοῦν ἐπὶ τῆς βουγλωττίδος (33) ἐνθέμενον, ταῖς μένος πυρὸς πνεοδοσίαις γλώσσαις ταῖς ὑπὲρ τῆς τοῦ νομοφύλακος γλώσσης λόγον περαλιπεν. Ἀλλ' ἐπειδὴ τὰς ἐκ τῶν ἐναντίων μερτυρίας ἀξιοτοτέρας εἶναι τῷ λόγῳ καὶ ἡμῖν συνδοκεῖ, διό μηδ' ὑπὲρ εὐνοίας ἔχούσας κλέπτειν τὸ ἀληθές· ἐναντία δὲ τὰ πολὺ ἀλλήλων ἀφεστηκότα ἐμάθομεν· πολὺ δὲ ἀλλήλων, καὶ, διφασι, τοὺς δρους; Φρυγῶν (34) καὶ Μυσῶν, ή ἡμετέρα τῆς εἰς Ἑπαίνον προκειμένης τῷ λόγῳ γλώσσης ἀφεστηκέν· οὐδὲ μιχ-

teris verbis laudare tenio; ego qui linguam habeo humilem ac humili repellentem de caelesti ac sublimi verba facere presumo; quam Homerus ipse vix decem linguis, hanc ego meaple eaque imperfecta, male sana celebrare audeo. Hac idem est ac si Thersites Nerei aut Achillis panegyria componere, aut si Seriphitus aliquis Athenarum proceres cantu celebrare, aut si Phalaris Aristidi tesseram offerre, aut Demophilus Orpheum et Musas honorare voluisse, qui quidem adeo a Misis alienus erat, ut hocce elegium in eum sit pertalagatum: Nycticorex cantum edit funebrem; quando vero Demophilus cantabit, avis illa ipsa morietur.

Propterea bove super buglosside posito linguis ignem violentum spirantibus¹³ de nycticoracis lingua disserendi officium mandamus. Cum autem testimonia adversariorum fide digniora arbitremur, quippe quae veritatem non e favore elicere opus habent; et cum videmus ubique magnam discordiam, et quod, ut dicunt, Phrygum et Myorum confinia longe utrinque distant et nostra quoque lingua a laudatione linguis de qua est quæstio, abhorret, verendum est ne nulla alia lingua ad hancce laudationem se accommodet. Alioquin me Achar quoque exemplum

¹³ Act. II, 3. ¹⁴ Josue VIII, 1, 19-21.

(32) Epigramma hoc in *Anthologia Francofurti* edita anno 1600 legitur p. 219, ubi Lucilio tribuitur: Exstet apud Brunckium *Analect. I.* II, p. 356, sub Nicarchi nomine. In ms. Vat. p. 523 sic legitur:

Νυκτικόρδης ἀδει θαραγηφόρον διλλ' ὅταν δογή Δημόφιλος, θρήσκει κανέτος δι νυκτικόρδης.

(33) Conf. Erasm. *Adag. chil. I.*, cent. 7, adag.

Καὶ ἄλλως δὲ φοβεῖ με τὸ τοῦ Ἀχαρ ὑπόβατημα, διὸ παρὰ τῆς λεπτῆς ιστορίας ἀπούσω, διὸ τὰ χρυσά γλώσσαν κλέψαντα κατεκρύψατο, λεπτηστεῖς δὲ πετρίτοντα εὐρέσθε: μόδον (35). Καὶ οὗτος μὲν τὸν εὐτελεῖν οὐκ ἀγενῆς ὑποτρέψει, μή τη καὶ εὐτές, φέ τοι, τῇ στυγῇ τὴν χρυσὴν σου κατεκρύψας γλωσσαν. ὑπεντρόφε δικαίως, τοῖς δικέλεστοις κατεκατεπετράδω (sic). Πλέον μὲν οὖν ἀθρωπίνη γλώσσα, τῶν λατῶν ἀνθρώπων μορίων τὸ κρέτιστον ἔστι καὶ κορυφεύτατον· οὐδὲ μόνον διε τῇ δημιουρτῷ καλῶς; καὶ ὡς δέριστα διωργάνωται φύσει: οὐδὲ διε συμμέτρεος τοῖς εἰσον καὶ εποιησιδεῖται χυμοῖς κέρκεται, ἂπαν τῶν ἐκτές καὶ τροφίμων οὖσα κριτήριον· ἀλλ' διε τοι καὶ τοῦ ἐν ἡμῖν ὑπότετρης λόγου καθέστηκε, καὶ τῶν τοῦ νοὸς κτηνημάτων ἔστιν ἐξάγρελος· καὶ διὰ ταύτης τὸ ἀνεργείᾳ εἶναι λογικὸν ἀπειλήθεμεν ἀνθρώποις (36), καὶ βίον τεταγμένον καὶ κατερρυθμισμένον ἐλαύνομεν. Διε οὐδενὸς γάρ διλοῦ ἡ διε ταύτης, καὶ βουλευτηρίον ἰστεται, καὶ καθίσταται δίκη, καὶ διε ἀμφοῖν πολιτεία συνίσταται, Εἴτε δὲ μάθησις; ἀποκεῖται, καὶ μεθοδεύεται ἐπιστήμη, καὶ τὸ πρατέτον ἀνθρώποις καὶ μή γινώσκεται. Ταῦτη διαλεκτικοὶ μὲν περὶ παντὸς τοῦ προτεθέντος ἡ ἐνθέμην περιένουσι, βήτορες δὲ δημητροῦσι, καὶ πρέσεις;

*C*terret qui, ut sacra referit Scriptura¹⁵, linguam auream quam suratus erat abecondit inter saxa. Hinc motus me subit tristis ne ipse linguam, orphaneōtrophe, tuam auream ut terrā, sic silentio inhumans, summo jure reprehendar. Omnis igitur lingua humana inter eas partes qua hominem constitunt optimā ac præstantissima est, non modo quia a natura creatrice apollissime formata est, nec quia succēs elementaribus convenienter mixta est, siquidem ea quoque qua ab extrinsecus os intrant, judicat, sed quia rationis qua in nobis habitat, serva est et mentis motum nullus existit, et quod ob illam homini rationem attritiimus qua facit ut vitam regulis circumscriptam ei bene ordinatam agamus. Per eam enim solam consilium int:ur, jus statuitur, res publica creatur, litterarum studium instituitur, scientia colitur; per eam scimus quid homini faciendum ciuitandum sit. Ejus ope dialectici de qualibet thesi proposita argumentantur; oratores concionantur, senes patriam salvam consti-tunt. Lingue auxilio Solon Athenas, Zaleucus Le-ridem, Charondas Italiam et Siciliam, alii alios regiones ac civitates legibus circumvallarunt; ejus via via Egypti geometriam edocuerunt, Cares ex oriente futura prædixerunt, Phryges ex avium volant et

xviii, col. 231; Id. ibid. chil. II, cent. iii, adag. 10, col. 449.

(34) Conf. Erasm. *Adag. chil. II.*, cent. IV, adag. 50, col. 467.

(35) Vide supra col. 1034 A.

(36) Sic in codice; sed aliquid in his decessit.

ανεσάζονται τὰς πετρίδας. Διὸ ταῦτης Σόλων μὲν τὰς Ἀθήνας, Ζάλευκος δὲ τὴν Ασκρίδα, Χαράνδας δὲ τὴν Ἰταλίαν καὶ Σικελίαν, καὶ ἀλλοι ἀλλας τῶν πόλεων τὰς νόμους παριστελγίσαν· καὶ γεννητέραν μὲν Αἰγύπτιοι ἔξεροντες ἐδίδαξαν· Κάρες δὲ τὴν δὲ τῶν διατριῶν περόγνωστιν, καὶ Φρύγες τὴν δρυιθοσκοπίεν, καὶ τὴν ὀνειροχειρικήν Τελμισσές, πρῶτοι τῶν ἄλλων γνῶντες, τοὺς ἀφεῖς ἐμυῆσαντο· καὶ Ἀπίς μὲν δὲ Αἰγύπτιοι· λατρικὴν προεβίδαξε· φυσιολογίαν δὲ Ἀλκαλίν δὲ Περίθου συμπαρεστήσατο, καὶ γραμματικὴν δὲ Μύκηθεν Ἀπολλόδωρος· καὶ Πιθανόρας μὲν δὲ Μητσάρχου τῆς Ἰταλικῆς ἀρτηγίσατο καλουμάνης φιλοσοφίας· Σαλῆς δὲ, δὲ εἰτα Φοῖνιξ, εἰτε Μιλήσιος, ἀμφισβητεῖται γάρ οἱ τὸ γένος, Ἀναξιμένει τῷ Εὐστράτου τῆς Ἰωνικῆς καθηγήσατο, καὶ τῆς Εἰλεατικῆς τῷ Παρμενίδῃ Σενεφάνης δὲ Καλοφάνιος. Καὶ, ἵνα μὴ πόρρωδεν καὶ ἐκ τῶν οὐχ ἡμετέρων συνέγω τῇ γλώττῃ τὴν ἐνφημίαν, διὰ τῆς γλώττης ὑμνούμεν τὸ Θεόν, καὶ τοῖς ἀγγέλοις, ὡς ἐφικτὸν, ὅμοιούμεθα, οἵς ἡ θεῖα διμνῆσις· δργον ἀπλήρωτον ὄμοιο καὶ ἀκόρεστον. Πλέσα μὲν οὖν, ὃς ἐφην, ἀπτῶν ἀνθρώπων γλῶσσα τῶν λεσπῶν αὐτοῦ μορίων βαστιλικῶν ὑπερκάθηται, διε τα καργανικῶς τῷ καλλίστῳ τῶν ἀμφὶ τὴν ψυχὴν ὑπηρετουμένῃ τῷ λόγῳ. Ἡ δὲ σῇ θεοτεσσίᾳ γλῶσσα καὶ ιερά, σοφὲ νομοφύλακ, τοιοῦτο τῆς τῶν λοιπῶν ἀνθρώπων πάκινον ὑπέρκειται, δισον ἐκείνη τῆς τῶν ἀλόγων ζώων ὑπερανθητεῖν. Εἰ γάρ τι πειστέον Παύλῳ, πειστέον δὲ, εἰ τι καὶ Θεῷ πειστέον, οὐ στόμα ἐκείνος καὶ λέγεται καὶ πιστεύεται, οὐκ ἀνθρωπίνας μόνον,

ἀλλὰ καὶ ἀγγειλικάς εἰσάγοντες γλώσσας, σερφικῆς
ἄν εἴη ἡ γλώσσα τῇ σῇ, δοσὸν καὶ αὐτὰ δηλοντές τὰ
Σερφικά τῆς λαττῆς νοερᾶς ὑπερκάθηται διγόδασος.
Τολμηρὸς δὲ λόγος· εἰ γλώσσα ἦν καὶ παρὰ Θεῷ,
καὶ οὐ ταῖς σωματικαῖς ἐπινοιαῖς δὲ τοῦτο λέγων
συμπεριήγετε τὸ Θεού, Θεοῦ ἀν γλώσσαν καὶ φελαν
ἔφαμην τὴν σήν. Νῦν δὲ τοῦτο μὲν περὶ αὐτῆς λέ-
γειν οὐκ ἔχω· κάλαμον δὲ δημιώς γραμματέως δέν-
γράφου τεύτην καλῶ, παρὰ τοῦ Δασιδὸς τὸ δνομα
δανεισάμενος· καὶ δρόσον Ἀερμάνων τὴν ἐπὶ τὰ δρη
Σιών κεταβαίνουσαν, παρὰ τοῦ αὐτοῦ καὶ τοῦτο
Προφήτου λαβίον· καὶ γῆν μὲν καὶ γάλα ρέουσαν
πολὺ πλέον τῇ Παλαιστίνῃ τῇ κατὰ Μωσῆν ἴστο-
ρια διέξειστο· καὶ ποταμὸν ἱερὸν πολὺ τὸ φειδίθρον
ἴλχοντα καὶ χρυσοῦν, ὃς βῆ Σαρδείηνδε; Πακτωλός,
καὶ τοῦ Θεοῦ τὴν πόλιν εὑφραίνοντα τοῖς δρμῆμασι·
καὶ εἰ τοῦ διλοτῶν καλῶν καὶ τιμῶν ἴστορίκεσσαν
δινθυριστούς.

Ἐθαύμασεν δὲ Ἐλῆν τὴν Αἰώνος γλῶσσαν, καὶ
χρυσῆν αὐτὴν ἀπὸ τοῦ πράγματος προσηγόρευεν.
Ἐσέμνυνε καὶ τὴν τοῦ Παιανίδως τὸ βουλευτήριον,
καὶ δὲ περίπατος τὴν Ἀριστοτελίους, καὶ ταῦτα μετὰ
τραυλόστητος. Καὶ ἵνα παραλίπω τὰ παλαιά, καὶ τῶν
προσφάτων ἐπιμνηθῶ, ὑπερέμησαν καὶ οἱ καθ'
ἡμῖς βασιλέες τὴν ἑορτὴν Λίκεως γλῶσσαν,
μετὰ τοῦ Ἀττικῆς φελλίζουσαν. Τὴν δὲ ιεράν σου
γλῶσσαν, Ιερομνησίου, Αἰωνίζουσαν μὲν δίχα τοῦ
ἀρελούς καὶ χρυσῆζουσαν, Δημασθενίζουσαν (57) δὲ
ἀτραύλως καὶ Ἀριστοτελίζουσαν, καὶ Λιξιχευομένην
δίγα φελλόστητος, τις. εὖθαν θεοτάρας οὐ κατὰ ἀν-

Telmessii primi omnium somnia interpretati sunt. Linguae venia Apis apud Ægyptios medicinam docuit, Alcæon autem Pirithot filius physiologiam, Apollo-dorus Mycenæus grammaticam, et Pythagoras, Mne-zarchi filius, philosophiam quam Italican appellant, introduxit. Thales porro, sive Phœnix, sive Milesius (genus enim ejus in ambiguo est) Anaximeni Enestrati filio Ionicam, Xenophanes Colophonius Parmenidi Eleaticam monstravit philosophiam. Sed absit ut de longe et a rebus qua ad nos non spectant lingue gloriam colligam; hoc dicam, quod lingua Deum hymnis celebramus, angelique, quoad fieri potest, similes firmas, quibus negotium est, laudes numinis divini incessanter pervulgare. Lingua hominis, ut jam dicimus, regina est cæterorum corporis membrorum, simulque rationi, qua anima nihil pretiosius habet, servit. Tua vero, doctissime nomophylax, sacra et veneranda lingua tantum cæterorum mortaliuum linguas exsuperat, quantum horum lingua animalium rationia expertum linguas vincit. Si enim Paulus fides est habenda, de quo nemo dubitat; si Deo ipsi fides danda est, cuius Paulus os dicitur et ereditur, qui non tantum hominem, sed angelicas etiam in-

C) trauici linguas ¹⁴, tua quidem pro seraphica habenda
erit tantum, quantum Seraphim ipsi reliquis octo
mentis potestatibus anteponuntur. Audas hic sermo :
si Deus linguam haboret, quæ certè humanæ anteiret,
te linguam divinam habere dicerem. Quod cum
rationi et experientia haud consentaneum sit, scribere
tamen celeriter scribentis calatum appello, nomen
a Davide mutuans ¹⁵, et rorem Aermon que in moni-
Sion distillat ¹⁶, ut idem Propheta dicit, et terram
in qua mel et lyc flunt majorem in modum quatuor
Palæstina, auctore Moyæs ¹⁷; et flumen sanctum auto-
reforium, ut Pactolus prope Sardes, et qui Dei civi-
tatem laetificat ¹⁸; et si quid aliud pulchri ac pretiosi
homines in historiis contulerint.

D *Admirata est Græcia Dionis lingua quam auream
merito vocat; sed Demosthenis quoque eloquentiam
et Aristotelis loquaciam peripateticam, licet balbu-
tiendo. Ut autem antiqua omittam et ad novâ me-
verlam, reges hujus ætatis quoque Lyricis Byzantii
linguam, quæ Attice loquens balbutiebat, maximi fe-
cerunt. Tuam autem, hieromnemon, sacram linguam
aureamque, quæ Dionis, Demosthenis, Aristotelis,
Lyricis linguis interea refert, quis non dirinxerit?*

¹¹ 1 Cor. XIII. 1. ¹⁰ Psal. XLIV. 2. ¹⁷ Psal. CXXXIII. 3. ³⁶ Exod. III. 8. ¹⁹ Psal. XLV. 5.

(37) Vid. supra, col. 1256.

θρακίνην γλώσσαν ἀγάσαιτο; Γλυκεῖα μὲν καὶ ἡ Αἰγαίου γλώσσα, τὴν σάλπιγγα πρώτως ἀπονήσασα· καὶ δὲ καὶ ἡ Φρυγῶν προσῳλήσασα· ἥ τε Ἀσσυρίων ἔξιρραμένη τὸ δίχορόν (38) καὶ ἡ Μυσῶν τὴν Λύδιον ἄρμονιαν, καὶ τὴν φόρμιγγα ἡ Σεχελικῆ, καὶ τὴν κιθάραν ἡ Μιλησία· ἵνα μή τὸν Στησιχόρου ὄμνον, καὶ τὴν Ἰμεραίου χορείαν, καὶ τὴν ὑπόρχησιν Ἀνακρίτοντος τῷ λόγῳ παρεισκυλῶ. Ἄλλ’ οὐδὲν τὰ πάντα πρὸς τὴν γλώσσαν τοῦ νεομορύλακος. Πέραγέ μοι τὸν Ὑμητόν· καὶ ἀντιπεράδῶν σὺ ταύτην ὑπὲρ μὲν προβενημένην καὶ κηρίον τὰ ρήματα. Φάθι μοι τὰς Σιρῆνας· καὶ ἀντιφήσω σὺ τὴν αὐτὴν, οὐκ Ὀδυσσέα μόνον, ἀλλὰ καὶ σύμπαντας ουνετούς ἐκανθραποδίζουσαν τῇ φᾶσῃ. Δέργε μοι τὴν Θήσηθεν λύραν, δι’ ἣς· τὰς Ἐπταπύλους οἰκίεις, καὶ ἀντιλέξω σὺ τὴν αὐτὴν, οὐ τὰς Ἐπταπύλους, ἀλλὰ τὰς Ἐκατονταπύλους οἰκίουσαν, τὸ Βυζάντιον. Ἀρίθμει τοὺς ἀδλοὺς Ὀλύμπου, καὶ Τιμόθεον καὶ Ἀρίωνος τὴν κιθάραν, καὶ τὴν Μαρσύου Μιδοφύγιον ἄρμονιαν, καὶ τὴν Θαμύριδος· Δώριον· καὶ ἀρκέσαι μοι πρὸς ἀπάντα ταῦτα τῆς ὅμνουμάγης γλώσσης ἡ φυσικὴ μουσική. Τῷ μὲν οὖν Λυκέῳ Πρόκλῳ (39) δοκεῖ, γλώσσαις τὰς ψυχὰς ἀφιμοιουμένας, οὐτως λοιπὸν τὴν ἐαυτῶν αὐτοκτίαν τοῖς ἐπιτεθεοῖς περιτύπτου τοῦ δόγματος ἀρενγὴν νῦν οὐ σχολῇ· εἰ δὲ ἀληθεύειν τάχεις ὁ λόγος δοθῆσται, τὸν δὲ ἀλληλούσαν humanata dicerit? Dulcis et Tyrrhenorum lingua, qui primi tubam invenerunt; suavi Phryges quoque tibicines utebantur. Assyrii dichordum, Myci harmoniam Lydiam, Siculi lyram, citharam Milesii invenerunt, ut sileam de Steicheri hymnis, de Himerai et Anacreonis saltationibus. Sed nihili hæc omnia ad nomophylacis linguam comparata. Adduc mihi Hymettum, et ego illam quæ verba melle dulciora effundit tradam. Nomina mihi Sirenes et ego illam tibi nuncupabo quæ cantu non Ulyssem tantum, sed omnes rei peritos demulcit. Nomina lyram Thebanam qua urbem cum septem portis adiicias, et ego invicem non eam quæ Thebas, sed eam quæ Byzantium centum portis circumvallatum extrusit. Recense tibias Olympi, Timothei atque Arionis citharam, dein Marsyas harmoniam mixophrygiam et modum Thamyridis Dorium: mihi lingua celeberrimæ musicam naturalem vocasse salis erit. Ut Lycius Proclus arbitratur, animæ linguis se accommodant, et sic naturam suam intimam in lucem proferunt. Quod utrum verum an falsum sit, nunc quidem disquirere non vacat. Si vero verum dicendi hic locus est, cui alii lingua nisi ei, qua de locutimur, virorum illustrium, Orphei, Homeri,

³⁸ Ios. 1, 8. ³⁹ Ptol. xxxvi, 30. ⁴⁰ Prov. 1, 20.

(38) Sic omnino legitur in codice.

(39) Proclus, origine Lycus, Syriani in Atheniensis schola discipulus et successor, seculo quinto floruit. Mortuus est anno 485, scilicet septuagesimo quinto. Eius Vitam scripsit Marinus, ejus discipulus, Neapoli (hodie Napolone), vetus Sichem oriundus.

γλώσσῃ αἱ τῶν ἡρώων ψυχαὶ ώμουώθησαν, ή Ὀρφέως, ή Ὁμήρου, ή Πλάτωνος, αὐτοκτηθησόμεναι, ή τάντας τῇ προκειμένῃ; Τί λέγεις; Ἐννέα μοι τὰς Μούσας, ἀριθμεῖς, ἀνδρεσταὶ καὶ τρεῖς ματρικὲς μοι τὰς Χάριτας· εἰς’ οὐχ ἀρές, μυρίας δοσες καὶ ταύτας κάκείνας περὶ τὴν τοῦ νομοφύλακος γλώσσαν παιζούσας ἅμα καὶ χορευόσας; Εἰ δὲ καὶ Κύριος δίδωσι γλώσσαν παιδίσις, καὶ Ἡσαΐν, τὸν δὲ ἀλληλαγόντην ἡ τῷ σοφῷ λερούνημενοι δίδωσι; Καὶ, εἰ γλώσσα δικαίου μελετήσεις κρίσιν, κατὰ τὸν μωσαϊκὸν Προφήτην καὶ βασιλέα, πολλα μελετήσεις ταύτην ἀλλή καὶ μεμελέτηκεν; Εστι δὲ εἰ, κατὰ τὴν παροιμίαν, δρυγυρας πεπυρωμένος γλώσσα σφροῦ, τοις δρυγυρειδεστέραν τῆς τοῦ ὄρφανοντρόφου. γλώσσαν πλουτεῖ; Εἰ δὲ καὶ γλώσσαν ἡ ἀράρηδα τιμῇ, πάρε μὲν ἀλλὰ μάλιστα φεγγούμενην λιγέα (40), πάρε οὐκ ἡμίες τὴν προκειμένην ὑπερτιμήσουμεν, πολλὰ δὲ ἅμα, κατὰ ταῦταν, καὶ λιγέα προβενημένην τὰ ρήματα; Καὶ, εἰ τὸν Πόλιον ἡ αὐτὴ τιθεύμενη γίροντα, καὶ τῆς ἐκείνου γλώττης μέλιτος γλυκία δέσιν αὐδὴν ἀποφαίνεται (41), πῶς ἡμεῖς ἐκ τῆς ὅμνουμάγης οὐ λόγους βλαστάνειν εἰσομένεν, καὶ ἀμφροσίας εὐθῆς γλυκίους καὶ νέκταρο; Καλὸν μὲν γάρ καὶ νοῦς ὑψηλὸς, καὶ αὐτόθεν διὰ τῆς διανοίας θεωρίας γυμνοὶς ἀπιδετέμενοι τοῖς πράγμασι, καὶ ἀλλὰ ἐπ’ ἀλλοῖς γεννιδὴ πεφυκὼς, καθάπερ ιεροῦσ (42) περὶ τῶν δασοτάδων (43). Καίδη δὲ οὐδὲν

Platonis lingua comparari quenam? Quid? Nonca C mihi, homo, Musas recenses, tres Gratias enumeres; annon vides, vasdem sexcentas circa nomophylecis linguam ludore et exultare? Si autem Dominius quoque linguam dūt sapientia ac doctrinæ, ut dicit Iesias²⁰, cui nisi hieropmēmoni eam dederit? Et si lingua justi exercetib[us] iudicium²¹, secundum regem peccati, quæ alia unquam exercuit aut exercetib[us]? Si autem, ut est in proverbio, lingua sapientis est sicut argenteum igne probatum²², quæ lingua magis est argentea quam ea de qua nobis sermo? Et si poesis quoque linguam honorat paucæ quidem, sed sublimia loquentem, quomodo non illam maximè faciemus quæ verbis plurimis itisque sublimibus abe dat? Si Homerus admiratur Nestorem, cuius a lingua melle dulcior fluebat sermo, quomodo nos non dixerimus, ab ea de qua loquimur, sermones emanare ambrosia ac nectare dulciores? Res pulchra sans mens sublimis quibus acta respondent hinc inde in medium prolata, ut de quib[us] animalibus (dasy-poda vocant) historie referunt. Non mirus autem suavis et alacris est lingua quæ Euripi instar volvit et mentis cogitationum ac consiliorum est obsertrix. Me quidem judice optimus ē esse videtur cui utrum-

(40) Conf. Homer. Iliad. Γ, l. III, v. 214.

(41) Conf. Homer. Iliad. Δ, l. I, v. 249.

(42) Conf. Aristot. Hist. anm. lib. V, cap. 2 et 9; lib. VI, cap. 53.

(43) In margine, manu recenti, legitur: Σημειοῦται δὲ δασοτάδας, ἀνταῦθα λέγει τοὺς λαργανούς.

καὶ τὸν γοργὴν καὶ τάχυστρεφῆς, καὶ τῇ Α διπηρέτιν ἐκείνου γλώσσαν φορεῖ· βροντῶσαν μὲν οὐκ ἀπό βύρσης, οἷον ὁ Σαλμωνεὺς ἀντιβροντῶν⁽⁴⁴⁾ τῷ διὶ, ἀλλὰ βροντὴν λεπάντη ἔμα καὶ γλυκερὸν, ἵνα βροντὴν μὲν, μὴ καταβροντῷ οὐδὲ πρηστηρίους δὲ ἀστραπὰς, οὐ κατὰ τὰς Δίδες πατρὸς ἐκ νεφελῶν, ἀκυρηνίζουσαν, Ιν^τ ἀστράπην μὲν, μὴ κατακαήγει τοις δέ τοις ἀστραπαῖς· οὐτε τοῦτο τὴν γλώσσαν ταύτην ὀνόμασα, καὶ διὰ τῶν πυρίνων μνεμνήσθην γλωσσῶν, αἰς ἀφορμούσθην τὸ Πλευρά τὸ διγονον, τοὺς Πέτροις ἐκείνους, καὶ τοὺς Ἀνδραῖς ἀπιδεξήμηκα, καὶ τρισκαθεκάτην αὐτὴν θαρρόντων μετρῶν πρὸς ταῖς δώδεκα, θν τούτῳ πλέον, Ιλήκο: τε δέ, ὡς μεγάλος τοῦ Δόργου χήρυκες, ἔχουσαν, εἰς ἡμέρας ἴσης χάριτος κατῆγες Ἀττικῆς δύμας, διπρεπέλησται μούσης. Καὶ διλλον⁽⁴⁵⁾ μὲν ἀκαμάτην τὴν τοῦ πυρὸς δρυμήν διομάδουσιν διλλοις δὲ ἀκάμας δ τοῦ ἥλιου διφρος προσαγορεύεται, ἀπε τῆς μιᾶς περιόδου τὴν λῆξιν ἀρχήν ἔτερας ποιούμενος, καὶ οὕτω τὸν χρόνον μετρῶν καὶ ἔκαλλατων τὰς ὥρας, καὶ σωτηρίας τῷ βίᾳ γινόμενος· ἐμοὶ δὲ ἀκαμάτη καὶ ὑπὲρ τὸ πῦρ καὶ ὑπὲρ τὸν ἥλιον, ἡ ἀριστὴ γλώσσα κεκλησται τοῦ Ἀριστήνου. Όσας μὲν γάρ ἐκάστης πλεκτάνες δικανικάς διαλύουσα· δοας δὲ στρατηγαλίδες βιάλων συναλλαγμάτων, τὸ τῆς γραφῆς, ἀναρρήσουσα· καὶ ἥλικας ἐλικάς δημηγοριῶν ἀνελίσσουσα, νερηκοής καὶ πάλιν ἰσταται καὶ ἀρτίθηκτος, κιχρῶσα καὶ ταῖς διλαῖς τοῦ γερουσίου γλώσσας τοῦ λόγου τὴν δύναμιν, ὡς ἀμφεὶ τῇ σληναὶ τὸ σίλας δ ἥλιος; Ταῦτη τοι, καὶ δ στρατηγικώτατος ἡμῶν.

Εἰ δὲ ταῦθι οὕτως ἔχει, θείστατος δὲ ἀνθρώποις δητας ἄστιν δὲ καὶ νοῦν εὐγενῆ καὶ γλώσσαν διμε πλευτῶν μουσικὴν. τοῖς δὲ εἴη τοῦ ὀρρανοτρόπου θείστερος; δὲ ἡρωΐδην μὲν δητας, καὶ οὐ πιθηκαῖον, κατὰ τοὺς ἄρτι, κεκλήρωται νοῦν· δίξιαν δὲ

que canticus edgit. Qui autem una quidem harum rerum caret, altera vero abundat, vel sic magnum bonum sortitus est. Non enim sine cithara Methymneus illo delphinum blande demulcens, super delphini dorso rectus est, nec cithara sine ipso cooperante id efficit. Instrumentorum enim ope artes producuntur. Non enim hac in re Clementem Alexandrinum probo, qui linguam nec eloquentias nec verborum harmonias operam dare, sed unicas mentis cogitata referre asserit. Sic enim nihil inter mercatorēm mercium vilium et philosophum interesset. Ego ipse linguam certe flocci sacerdem, si cum puris animis viseremus et limum corporis vilem aspernaremur. Sed cum moles hæcce corporis, statua, inquam, membris instructa, animas nostras continet, et mentis tensa non immediate in sensum cadere queunt, honorificum linguæ locum attribuendum esse censeo.

Hæc cum ita se habeant, si verum est quod inter homines excellit qui mente generosa et lingua canora gaudet, quis tandem orphanotrophi nostri similis poterit judicari? Mente enim sublimem et minime

bestialem, cuius multa hodieque exempla videmus, sortitus est, lingua adjutus prævalere, et quæ tonat, non quidem more Salmonei qui Jovi par esse præsumebat, sed ut qui tonitu sacruit et innocuum emittit super terram, et qui fulgurat non ex nubibus, sicut Jupiter, sed ita ut nihil igne consumatur. Ignem ejus vocans linguam ignitarum simul linguarum mentionem feci, quarum sub specie Spiritus sanctus apostolis Petro et Andrea apparuit⁽⁴⁶⁾, et decimam tertiam eam ceteris duodecim an numero, quæ, veniam date, magni Verbi nuntii, in eo differt quod citra gratiam spiritualem Atticam quoque musam redoleat. Nam si et alii quibusdam ignem incessanter inesse, et solis currum indecessum esse prædicant, quippe qui indesinenter circa orbem volvitur annum et horas dimetens pro mortalium salute, equidem Aristeni linguam igni et soli ipsi superiorē esse affirmo, siquidem plurimarum difficultatum nodos solvit, locos Scriptura sacra cognitus difficiimus explicat; quæ oratorum problemata dilucidat ei semper nova apparet, ceteris quoque linguis el-

⁴⁴ Act. II, 2.

(44) Conf. Clement. Alexandr. Stromat. lib. I, § 2, I, I, p. 344, lin. 12. Ἐμοὶ δὲ εἰκότως, οἵματι, πρόκειται, βοῦν μὲν κατὰ τὸν λόγον, καὶ γοεῖν τὰ σημανόμενα εὐγλωττίαν δὲ μήποτε ζηλούντα, ἀρκεῖσθαι μόνη τῷ αἰνίζασθαι τὸ νοούμενον ὅποια δὲ ὄντ-

ματι δηλοῦται τοῦτο, διπερ παριστῆσαι βούλομαι, οὐθὲν μοι μέλει. Conf. et eumid. ibid. pag. 340, lin. 22, — pag. 341, lin. 5.

(45) Conf. Eudoc. Ion. pag. 371.

αὐτοκράτωρ τοὺς τῆς πολιτείας φύλακες νόμους Α αὐτῇ φυλάττειν ἐπέταξεν· ἵν' ἔκεινοι μὲν τὸν καθ' ἡμᾶς φυλάττεις βίον, αὐτὴ δὲ τούτους ἀντιφυλάττη τολλῷ βεβαιοτέρως· καὶ οὗτοι διὰ μέσουν τῶν νόμων τὴν τοῦ παντὸς ἀναζωσαμένη φοροῦντες κυβέρνησιν.

'Αλλ', ω̄ μοι θεσπεσία γλώσσα καὶ λερά, ὁ γαλμα μὲν Μουῶν, καλλάπισμα δὲ Χαρίτων· ω̄ φωνὴ βοῶντος. ής εἰς πάσαν τὴν γῆν ὁ φθόγγος ἱένθει, καὶ εἰς τὰ περάτα τῆς οἰκουμένης ἐξιχθθεὶ τὰ φήματα, ἣν δικεῖων τὸ συγκλητικὸν τε ἅμα καὶ λεπτικὸν κατεμερίσαντες βῆμα, ὡς ἐντεύθειν καὶ τὴν τῶν φίλοιοσῶν γλώσσαν πιστεύεσθαι, διψεις; τὰς γλώσσας ὑποβεβαίνην, κατὰ καὶ τὰ λοιπὰ τῶν δργανικῶν ἀνθρώπου μορίων· ω̄ τῷ παρεῖναι μὲν φωνὴν ἐντεύθεια τούτοις βῆμασι, τῷ δὲ ἀπειναι; σιγῆν διχάτεντην αὐτοῖς καταλείπουσα· Παθὶ μοι τῆς οὐλμῆς· καὶ τῆς προθυμίας ἀπόδεξαι, εἰ τοσούτοις με καὶ οὗτοι πλουσίοις δεξιουμένη τῶν ἐπικεντῶν τοὺς δχετοῖς, μικραῖς ἀντιδεξιούσα σταγόσι, καὶ ταύταις θολεραῖς τε καὶ τελματώδεσιν. Οὐδὲν γάρ δῆλο ξυνοιεῖται, πρὸς ἀπολογίαν εἰπεῖν δὲ τὸ τοῦ Ξενοκράτους ἔκεινο· δέ ἐλλομέ-

quentia glorifica vim, sicut sol lumen, communicando. Hanc ob causam potentissimus noester imperator civitatis leges custodiendas et tradidit, quae nostram vitam regant, ita tamen, ut ipsa lingua sua majori nobis sit adminiculo et sic legum beneficio tota administratio prosperitate gaudet.

Sed, o divina ac sacra lingua, *imago Musarum, decus Graeciarum! o vox clementis, cuius sonus in totum terrarum orbem exiit*¹⁶, *et cuius verba ad fines usque universi personerunt; quam tribunal civile et ecclesiasticum sibi vindicarunt; quae philosophorum fidem auxit contra ambiguum, secundum cetera organa hominis constitutiva; quae praesentia sua oratoribus animum indidit, absentia autem ad silentium eos condemnavit; ignoscit audacia mea si, tot et tantis laudis fluminibus circumfusa, exiguit te gratias iisque sordidis et impuris collando. Nihil enim aliud ad meam defensionem proferre possum nisi illud Xenocratis, qui cum a rectigalium exactiore compre-*

¹⁶ Psal. xviii, 5. ¹⁷ Psal. xxx, 19, xci, 4.

(46) Nota sunt quae de Xenocrate narrat Theodorus Prodromus. Hoc tamen non memorat Diogenes Laertius; silent etiam ejus commentatores. Menagius ipse, necnon auctores *Historia philosophicae*, Stanleius et Bruckers. Plutarchus his retulit non-nihil varians: ¹ in Vita Titi Quinti Flaminii (edit. Reisk. t. II, p. 689) sic loquitur: Ξενοκράτη μὲν οὖν τὸν φιλόσοφον, δέ τοι Λυκούργος αὐτὸν δῆτωρ ὑπὸ τῶν τελωνῶν ἀγόμενον πρὸς τὸ μετοίκιον ἀφειλετο, καὶ τοὺς δηγουσοὺς ἐπέθηκε δίκην τῆς δσελεύσας, λέγεται τοὺς παισὶν ἀπαντήσαντα τοῦ Λυκούργου, Καλήγ γε ὑμῶν, ω̄ παιδες, φάναι, τῷ πατρὶ χάριν ἀποδέωρι· πάντες γάρ αὐτὸν ἀπαινοῦσιν, ἐφ' οἷς ἕπραξε. ² in Vita Lycurgi oratoris (Vit. x Orat. vii, ibid. tom. IX, pag. 549) his verbis res narratur: Τελώνου δέ ποτε ἀπιβαλόντος Ξενοκράτει, τῷ φιλοσόφῳ τὰς χείρας, καὶ πρὸς τὸ μετοίκιον αὐτὸν ἀπαγαγόντος, ἀπαντήσας (Λυκούργος), φάδον τε κατὰ τῆς κεφαλῆς τοῦ τελώνου κατήνεγκε, καὶ τὸν Ξενοκράτην ἀπέλυσε, τὸν δὲ ω̄ οὐ τὰ πρέ-

ποντα δράσαντα, εἰς τὸ δεσμωτήριον κατέκλεισε· Ἐπανουμένου δέ ἐπι τῇ πράξει, μεθ' ἡμέρας τινὰς συντυχών δὲ Ξενοκράτης τοὺς παισὶ τοῦ Λυκούργου ἔρη· Ταχώς γε τῷ πατρὶ ὑμῶν ἀποδέωκα, ω̄ ποτὲ δε, τὴν χάριν· ἀπαινεῖται γάρ ὑπὸ πολλῶν ἐπι τοῦ βοηθοῦσα μόγις. ³ Turnebius ad ultima duo verbi varietatem lectionis assert, βοηθοῖσαι μοι.

Photius (in Lycargo, Cod. CCLXIII, col. 1483 tertium legendi modum exhibet: Ξενοκράτει ποτὲ φιλοσόφῳ τὰς χείρας ἀπιβαλόντος τελωνοῦ καὶ πρὸς τὸ μετοίκιον αὐτὸν δηγούτος συνεντέσει τὸν μὲν φιλόσοφον ἀπέλυσε, τὴν δὲ κεφαλὴν τοῦ τελώνου φάδον παισάσιν, δεσμωτήριον οἰχεῖν παραδέσκει. Καὶ πολλῶν ἀπιώνων ἐπι ταυτῇ τῇ πράξει τετύχει. Διδ καὶ μεθ' ἡμέρας τινὰς τοὺς παισὶ τοῦ Λυκούργου Ξενοκράτης συνευχών, Ταχύ τε, έρη, τῷ πατρὶ ὑμῶν, ω̄ παιδες, ἀποδέωκα τὴν χάριν· ἀπαινεῖται γάρ ὑπὸ τῶν πλειστῶν, δι τοις τέλεσιν, δι τοις τέλεσιν, προπηλακιζόμενῳ.

H. — Τοῦ αὐτοῦ εἰσιτήμοις τῷ αὐτῷ ὅρον τρέψου, καὶ τομορφώσαι, δι τὴν τοῦ ὅρον τρέψου δέclar λαμβάνονται.

Πότερα προτίθειν τοι, θειότατε δέσποτα, τὸν εἰσιτήριον φύομαι, καὶ ταιανίσσομαι τὸν ἀπιδιπτήριον, ή ἐμαυτῷ τὸν οὐκ ἴστηριον, οὐδὲ ἐκεπτήριον, μηδὲ τοι γέ κάμοι καὶ τῷ οὐκε τούτῳ σωτήριον; Φιμοσθῶν γάρ αἱ βλάσφημοι γλώσσαι, καὶ ἔλεις γενηθήσαται τὰ χεῖλα τὰ δόμια, τὰ καθ' ἡμῶν ἀνορίαν λαλήσαντα· ἐν τούτῳ τὸ καιριώτατον ἀγνοήσαντα, δον πεκαΐδευμένης καὶ χρηστῆς ἀποτῆς καὶ εὑ ἀπανθετούσα καὶ φάμλης εἰς διαβολῆς παρεδογήν τὸ διάφορον

hensus ab oratore liberaretur, posteaque huiusc liberis obvius esset factus: ι Magnas, dicit, carissimi, patri nostro reffero gratias, quem omnes ab id quod fecit, collaudant. Ι Certe enim te quoque, doctissime legum custos, propter beneficia in me collata totu orbis laudibus effert, et, una lingua, unum os factus longevam ubi precatur vitam.

VIII. — Ejusdem oratio habita in honorem ejusdem orphobiotrophi protecdici et nomophylacis hancē dignitatem secunda vice sortientis.

Tibine placet, venerande domine, me, ut te quidem ab initio sermonis laudasti honorem mihique sati faciam totique domui huic salutem augeam, cantante celebrare? Ergo lingue majesticè taceant, labia dolosa vocem inhibeant quae malè contra nos locuta sunt¹⁷, quia ignorabant quantum inter aurem bene instructam et honestam et aurem quae calamitatis patet interset ac differat. Visne me a me ipso matuari proximium et pacem huic domui precari aut ei-

Καὶ πάτερον παρὰ τῆς ἡμετέρας καὶ ἀπλουστέρας Α γραφῆς δανείσματι τὸ προσίμιον, καὶ εἰρήνην τὴν οἰκετούτῳ τῷ ἀνέκρεβομαι· ἢ παρὸ τῆς οὐχ ἡμετέρας, καὶ κομψότερας, καὶ· Θ χαῖρε μέλαθρα, χρόκυλά θ δστιας τῆς παρούσης (47), ἀναδοήσομαι; Ἀνότερος οὐ γὰρ διέτην, καὶ εἰπεικῶς τῆς τιθηνοῦ φιλοσοφίας ἀνάξιος, εἴτερος ἀλλομένος ἐπὶ τοῖς παροῦσι τοῖς χωλούς ὡς ἔλαφους, καὶ τρανουμένην τὴν γλώσσαν τῶν μογγιλάλεων θεώμενος, αὐτὸς τὸ μέρος τούτο χωλεύσαιμι, καὶ μογγαλήσαιμι; οὐ διπέραλλεσθει μὲν τοὺς πόδας, διπέραργονθει δὲ τὴν γλώσσαν εἰκός, εἴπερ τοὺς τῶν ἄκαντων. Πῶς δὲ οὐ, τὸν μουσικὸν προφῆτην καὶ βασιλέα τούτο τὸ μέρος μικρούμενος, προοριζόμενος σὺν τῇς ἀνταῦθα εἰσόδου, ἢ ἐπανόδου, ὡς περ ἐκεῖνο; ἀμέλει τῆς λεπρούλακος κιβωτοῦ; Β Ναὶ γὰρ κιβωτὸς καὶ σὺ τὸν ἀποφήτων Θεοῦ μουσηρίων φυλακτική· λυγίαν μὲν ἐπεάρωτον ἔχων τὴν παρωτισμένην φυχήν καὶ ὀλαλαπή, τοὺς ἵππας χαρίσματα τοὺς τοῦ Πνεύματος· πλάκας δὲ Θεῷ γεγραμμένας, καὶ τὰ ἐκείνου νόμιμα φυλάττουσαν, καὶ τὴν νομοστάδην διάνοιαν, καὶ οὐ μόνον τὰ γε τῆς πολιτείας, ἀλλὰ καὶ τὰ Θεοῦ φυλάττουσαν νόμιμα. Δοῦ σε προσηκάνεω; καὶ νομοφύλακα δὲ μὴ μόνον δρεστα σερατηγείν, ἀλλὰ καὶ νόμους φυλάττειν εἰδὼς μεγαλονικύτατος αὐτοκράτωρ καχειροτόνηκε, βάθδον δὲ λερόν, τὸ τῶν ἀδικούμενῶν μὲν ὑπεριστικὸν, τῶν δὲ ἀδικούντων πατακτικὸν, τεῦτα δὴ τὰ τῆς βάθους διετὰ ίδωματα, διθενοὶ καὶ τὸ πρωτερισκικὸν ἀνθηφορεῖται ἀξιώμα· τράπεζαν δὲ μυστικήν τὸ πρός δραγανῶν τροφάς καὶ δρτῶν διατρίβας ἱερομότατον, διὸ πρὸς τοὺς ἀλλοις καὶ τὸν δραγανοτρόφον

*alio auctore politiori qui dicit: Salve, regia, et soci
hejus propylaea? Nonne enim insanus essem et
philosophia quae animum instituit indignus, si
claudos cervorum more-saltantes¹⁶, et balborum
linguam disertam videns, claudus et balbus esse
vellem? Certe enim sic et pedibus et voce impeditus
plus celeris omnibus verratus essem. Quomodo autem
non Davidis regis ac psaltis exemplum sequens
coram te saltet, sicut ille ante arcam in qua lex
deposita erat¹⁷? Tu enim non minus quam arca
mysteriorum ineffabilium custos es, pro lampade
septemcandelari animam accensam septem Spiritus
sancti charismatibus habens, quae tabulas a Deo
scriptas et precepta divina custodit et mentem legum
observantias assuefecit, ita ut non tantum legis citiole,
sed Dei ipsius præceptia observet. Hac de causa etiam
imperator bello potentissimus qui legum quoque
scopulatorem est maxime strenuus, nomophylacem te
constituit et quasi baculum qui id qui injuriam pati-
natur, auxilio est, injustos autem aggressores puni-
tus, unde tibi muneric judicarii honor est delatus;
mensam autem mysticam quae ad orphanorum victimum
et ad panem distribuendum optissima est, et super
alii orphanotrophus evasisti, idque peropportune.*

¹⁶ Isa. xxiv, 6. ¹⁷ II Reg. vi, 16. ¹⁸ Isa. xl, 4.

εὐθὺς ἀπεληφας ἀρμοδιώτατά γε. Θ Θεοῦ τὸ πάντα
καλές διετέτουσα πρόνοια. Τί φήσι, ὦ, πρὸς τῶν
λόγων, ἔγαλμα λόγων; Ἄρ' οὐ κιβωτὸν τε, πυντέ-
ραν μὲν, θειοτέραν δὲ, ὡς οἶς τε ἡν, δὲ λόγος ἀπέδει-
κεν; Ἄρ' οὐ προσφιῶσσα σὺν τοῖς φυχικαῖς ιδώμασι
τὰς τῶν ἀξιῶν ἐπωνυμίας ἀπονενέμηκεν; Εγὼ οὐ μὲν
οἶμαι, καὶ οὐ πόρφρω λόγως οἶμαι σκοτοῦ. Δικῶ καὶ
τοῦ προφήτου πάλιν ἀκούειν, πάντα μὲν βανδὸν τα-
πεινούσθαι, πάσαν δὲ πληροῦσθαι φέραγγα λέγον-
τος· καὶ μετὰ τῆς πληρουμένης γίνομαι φέραγγος,
πιστεῶ δὲ τοῖς καὶ ξοματισμένης τῷ χρόνῳ
μοι τῆς πληρώσεως. Ἀλλὰ δεῦρο περίστητε με, ἀγιον
ἴδνοις, μελη Χριστοῦ τιμώτατα καὶ ἀκεραιότατα,
καὶ τοῖς οἰκοις ἀλλο τε κεκολόθωσθε σώμασι· καὶ
ὑπὲρ ἐμοῦ τοῦ χοροῦ κορυφαίων τὰ καθήκοντα παιανί-
στας. Χρήσω τῷ ἀλέλιψι γλώσσαν δεινήν, καὶ οὐ
πόρφρω νόμων ῥητορείας πανηγυρίστριαν· δῶσω τῷ
ἄγειρι χείρα γοργήν, καὶ τῶν νοούμενων δὲ λεγομέ-
νων ὑπογράψαν οὐκ ἀγρενή καὶ ὑποσημάντορε, καὶ
πάντα πᾶσι κατὰ τὸν ἔμδυν καὶ ἡμέτερον γενήσομαι
Παῦλον. Εἰ τινες ἐν δημον καὶ ἀπιρόμακοι παῖδες;
πάντας δὲ εἰσαν αἱ γραμματέμμανοι, Ήσανδρα, καὶ
οὗτοι τῷ εἰσιόντει κραζέτωσαν, καὶ εὐλογημένον τὸν
ἔρχομενον δὲ ἐλόντα μᾶλλον ἀναβοστώσαν. Ἀράτε-
τις καὶ σεμνότερα γυνὴ φωνὴν ἐκ τοῦ δχλου, καὶ
μάκαριν μὲν τὴν βασιάσασαν αὖθιν κοίλαν, μακά-
ριους δὲ τοὺς ὑπὲρ αὐτῆς θηλάθεντας; ἀνειπάτω μα-
στούς. Ἀναβάτω τις καὶ Ζαχαρίας ἐφ' ὑψηλοῦ, καὶ,
τῷ ὑπερβάλλοντι τοῦ τόπου τὸ τῆς ἡλικίας ἐνδέον
ἀναπληρῶν, καταβάσθω τὸν προερχόμενον. Καλῶ
καὶ τοὺς ἀνάτους ὅπισθοτόνους; εἰς τὴν πανήγυριν,

*O Providentiam divinam omnia bene ordinantem!
Quid dicas, verborum imago? Nonne arcam te,
recentiorem quidem, sed diviniorem verbum demon-
stravisti? Nonne qualitatibus tuis spiritualibus idonea
indidit nomina? Evidenter arbitror, et forsitan haud
erraverim. Videor miti rursum prophetam audire
dicentem: Omnis mons et collis humiliabitur, et
omnis vallis exaltabitur¹⁸. Evidenter vallis exaltatio
et replete partes gero, confido autem me futurum
esse, quando ista repletio mecum augetur. Sed
adesse, gens sancta, membra Christi honoratissima,
purissima, et propriis in corporibus mutilata, et, me
chorum agente, peana canite. Muto linguam sonoram,
præbabo quae legum saeculoniam solemniter pronun-
tiabui. Qui sine manu est, manum agilem dabo, quae
cogitata ac dicta litteris mandet et posteris tradat,
timo circa omnia omnibus Pauli loco ero. Si autem
inter vos sunt aliqui qui vitia ignorant, et certe qui
veram doctrinam habent, ignorant, hi Messia ingre-
dienti Ioseanna canant et Benedictus qui venit¹⁹ aut
potius jam inter nos adest. Tollat vocem veneranda
mulier de plebe et dicat: « Beatus venten qui te por-
tavit, et ubera quae nūxiisti²⁰. » Ascendat Zacharus
in arborem, exiguae causa stature, et prætereruntē*

¹⁸ Joan. xii, 13. ¹⁹ Luc. xi, 27.

(47) Conf. Euripi. Her. far. v. 525.

οὐ πολλοῦ καμάτου δεησομένους πρὸς τὴν προσκύνησιν· εὐτόματος γάρ αὐτοῖς ἐκ τοῦ πάθους ὁ τρέχηλος σημαινόμενος, ἀφοιωῦσθε ταῦτην δοκεῖ. Εἰ δὲ εἴη τις τῶν πάντη παρέτων, οὐδὲ οὗτος ἀλλοτριώτεος τῆς πανηγύρεως παρίτω· μέρος γενέσθω τῆς ἡροτῆς, καὶ τῷ δοτῷ συνάξοντι πρὸς δοτόν, καὶ ἀρμονίαν πρὸς ἀρμονίαν, καὶ τοὺς ἔνδρος χαρισμάτων πνεῦμα ζῶῆς, φέρετω τὸν χαριστήριον· καὶ ὁ μὲν διὰ τῆς στέτησης χαλάσθω, τῆς ὑγείας ἐπιτευχθείαν, ὁ δὲ τενείσθω πρὸς τῇ προβοτικῇ, καὶ εἰ ἀνθρώπον οὐκ ἔχοι, μή ἀπογινώσκων τὴν ταῖσιν· οὐδὲ γάρ αὐτὴν βραδυνεῖ, οὐδὲ τριάκοντα πρὸς τοὺς διτέων ἐν τῇ διαθεσίᾳ κατεκελίσσεται τοὺς ἥλιους· ἀλλ' αὐθιμερόν γε ἡ μικρόν τι πρὸς αὐτῆς ἀκαλάξεται. Πάντα μειδίατα πάντα χαρίτων· πάντα συνεπαγγέλσθω τοὺς τελούμενοις. Χαῖρε σφόδρα, θύγατερ Σιών. Τούς τοι δέ δρχων πρᾶβας· καὶ σῶζων ἐπιβεδήμηκε· Σιών γάρ τὴν τὴν παροῦσαν τῆς βασιλίδος μερίδαν καλῶ, φέτος τοῖς πρωτότοκον ἀπογεγραμμένων τὸν ὄφραν· ἔχεις τὸν τοὺς πεπιστευμένους σου εἰσβούμενον, καὶ τοὺς πτωχούς σου δρενον χορτάσσοντα. Πλάτουν τὰ σχονισματά σου, δισκοίησον τῷ νέφῃ λαῷ· καὶ τοὺς λίθους ἐκ τῆς λεωφόρου ἀπόρριψον.

Τὸ δὲ ἐμὸν· ὅπως ποτὲ τοῖς παροῦσι συνθατίσεις, καὶ ἀντῷ συνοικεῖσθαι τὴν ἡροτήν, τίνι δὲ εἶη παραστατέον λόγῳ καὶ γράμματι; Ἐπεινῶ γάρ ἐγώ τὸν μύθον ἐκεῖνον διεμεμρόμενον Προμηθεῖ, διὰ μή θύριδας περὶ τὰ τοῦ ἀνθρώπου στέρνη προτίχεις ἀνέψειν, ἵνα τάς ἀλλήλων ἐπικυπτάζοντες

*conspiciat*²¹. Sed eos quoque, quorum curvatus corporibus medicorum filii mederi nequeunt, in panegyri mea memoro, quibus istam ob causam genuflexio res est facilis, tum quia cœroix ex aruminarum magnitudine supina stat. Sed nec qui membrorum paralyss laborant, illudendi abeuntio. Festivitatis particeps fiat qui ossa ad ossa²² colligit, qui harmoniam unit harmonias et ariditate vezatis spiritum viles communicat, hic quoque gratiarum actionem anat. Alius porro per lectum démittatur ut sanitatem recuperet, ad placinam alius ponatur probatic²³, et si auxiliator abest, de sanitate ne desperet; non enim retardabit eam neque per triginta octo annos languescet, ipso hodie aut paulo post sanitati reddetur. Omnes igitur rideant, lætentur, de bono rerum exitu exsultent. Gaudete maxime, filia Sion: Ecce rex tuus venit tibi mansuetus²⁴. Sion equidem partem urbis regie nunc existentem nomino sicut ecclesiam primorum parentum inscriptorum in celo²⁵. Habes qui recipiet eos qui tibi conadhent, et qui pauperes tuos pane satiabit. Amplifica campos tuos, viam para noro populo; lapides de tua strata ejice²⁶.

Equidem rebus præsentibus me accommodans et diem festum meo-Marte agens, ad quod verbum scri-

²¹ Luc. xix, 3, 4. ²² Ezech. xxxvii, 7. ²³ Joan. v, 2, 7. ²⁴ Matth. xxi, 5. ²⁵ Hebr. xii, 23. ²⁶ Isa lii, 2; Lxii, 10. ²⁷ Gen. xi, 1.

(48) Conf. Aristoph. Plut. v. 288.

Α φυχικὰ διαβέσσεις καταθεώμεθα. Ως εἶθε τοιάτις ἦν καὶ ὁ ἡμές ἀνθράκες, καὶ τεθυρώδεις οἱ τὰ στέρνης γάρ ἀντὶ πικίνψας ὑπεραγαλλομένην ἐκ τοῦ παροῦσί μου τὴν φυχὴν οὐκ ἔμυσαν δι τι καὶ ὁρφ' ἡδονῆς γένοντο. Νῦν δὲ ἀλλ', οὐκομικῆς γάρ ταῦτα ἔστιν, οὐκ ἀνθρωποκλαστικῆς, καὶ ἀλλως δὲ τῶν αἰσθήσεων διαβατικῶν οὐκ καὶ λεπτῷ δὲ μιστικῷ θυρίσσων καὶ ἀπορθῆσαν τὴν τῆς ἡμῆς φυχῆς κατέθρει διάχυστον, ὃς γάρ ἡδομαὶ καὶ τέρπονται, καὶ χορεύεις βούλομαι (48), τοῦτο δὴ τὸ τῆς παραδόσεως οὐχ δι τοῦ πλούτου εἰσηγίσμενον, ὃς ἐκεῖνη βούλεται, τὸν ἀπομοσύλητον, καὶ ἀνέρθαλμον, ἀλλ' δι τὸ διαδύλητον τε καὶ μεγιστρόβαλμον, καὶ, ὃς ἡ βασιφέδεια φαίνεται, βούλεται τοῦ πλούτου τὴν εὐηγρίαν, καὶ πλήρουσ τὸν ἀέρα ταῖς εὐχαριστηρίοις ἀλαλαγεῖς, ἀλλος ἀλλον ὑπερβαλέσσαι φιλονεκῶν τῇ αριστῇ. Καὶ συνέλεσ σόμα ἐν καὶ χεῖδος δὲ, κατὰ τὴν Γραφὴν, ἡ πολυανθρωποτάτη τῆς Βυχαντίδος εἰπε τενεράνη μερίς, ταυτῇ προσει τὰ παιδιγγενέσσα. Νικῶ τῷ κειρόντι θράμβῳ τοὺς πελασίους καὶ περὶ τοῖς Ιστορίαις, δους; τε ἡ τῶν λόγων μάτηρ Εἴλας.

C piumus configiam? Probo namque mylkam illum qui Prometheus reprehendit quod hominem formans non fenestrarum pectori applicaret, per quam quae ceteri animo sentienti perspicere possimus. Quenampe velim, meam quoque statuam talam esse, fenestra neque instructam. Videres enim animum meum praesenti rerum statu contentum et minime voluptutem secessatorem. Nunc autem, quod quidem ad domorum constructionem, non hominum creationem pertinet, altius est eorum qui senectatili servimi, sermo. Tu autem, qua es mente subtili et subiecta, per fenestras mysticas et arcanas animi mei habitas perscrutare, quomodo genio indulgeo, litora et saltare gestio, quod faciens non Plutum comedens introdusi, ut illa vult, -cœcum, sed aperiis valentem oculis et, ut Homerus diceret, magnoculum. Quid porro quis de possessione divini hujus, sancti et venerandi dixerit? Praeconiis enim voce non expositata ad festum procedit et pudorem male simulans ad opus inspiratus faciendum solemniter bacchatur. Ubi vero heros procedit, familia et gentes glorificebundas excipiunt et aerem certatum clamoribus ac carminibus replant. Erat autem unum os ac labium, sicut dicit: Scriptura²⁷, toti civitati Byzanții hominibus frequentissima, quæ sibi ipsi regeneratione grav-

(49) Conf. Hom. in Iliad. passim.

καὶ ὄποσους ἡ πρεσβυτέρα Ρώμη κατήνεγκε, τοὺς ἀπὸ τοῖς Κάτωσι, τοὺς ἀπὸ τοῖς Καΐσαροι, τοὺς ἀπὸ τοῖς Βρούτοις, καὶ ὄποσους ἐπὶ Τιμολόουστ πεπόνικε Κόρινθος. Ἐκεῖ μὲν γὰρ θεατρομαχοῦντας μᾶλλον συνέρθεον οἱ συρρίσοντες, ἐνταῦθ' ὑπὸ τοῦ καλοῦ τὴν σύμπαν ἐλαύνειν. Διὸ καὶ κανός (*sic*) τοις ὄγιεις τρόπος τοῖς κάμενοις σχεδιάζεται· καὶ προθυράντα νεκροὺς ἀνιστῆσι· καὶ βιάζεται τὰς νόσους δὲ πόδος· καὶ Δυγγεῖς μὲν ὡδε, δὲ ἀδλεπτῶν· δὲ δὲ δηγεῖρα, Βριάρεως· δὲ δὲ Ήφαιστόους, ἀρτίους· δὲ δὲ ἀφωνότατος Στάντορος φωνάτατος.

Τέος ἔν τοις παραστῶν ωώκες ἀγαλλιάσεται, καὶ τὸν τελετάρχην ὅμησει τῆς πανηγύρεως· Ὅς ἦγὼ οὐράνω μὲν διὰ πασῶν δραμεισθεῖς τῶν ἀρετῶν τοῦ ἀνδρὸς, καὶ πανταχθὲν αὐτῷ τὸν ἕπαινον ἀρανίσσεται. Διὸ δὲ ὅμας τούτοις τοῦ ἀγγειρήματος ἀναστέλλομαι· τῷ τε γὰρ μεγέθει τῆς ἡδονῆς ὑφερροῦμαι λάθρᾳ τοῦ λόγου τὴν δύναμιν, καὶ ἔπειτα εἰσιτήμιον οἴδα τὸν ὅμητήριον. "Εστι γάρ, έστι εοι πολλὲ πρὸς μεγαλυτορίαν, μέγιστες νομορύλλεις, καὶ πρωτέστοτε δικαιούτετε, καὶ δράραντορφέλαμπρότετε, τὸ φῦγει μὲν εὐγενῶς, τραφῆναι δὲ οὐκ ἀναξίως τοῦ φύγει, τελεσθῆναι δὲ εἰς ἔπαινον τοῦ τραφῆναι. Γραμματικῇ σε γάρ εὐδίς ἐκ παῖδων παραλαβοῦσα τῶν θεατῆς χερῶν ἀνέπληστο, καὶ ποιήμασιν ἀποστατεύειν καὶ μέτροις ἀδέδαξε. Ἕρτορικῇ δὲ μετὰ ταῦτην δίους Ἀττικοὺς πρηστήρας τῇ γλώττῃ ἀνέκαυστεν· ὡς μάρτυρες οἱ τε τῇ παταφορῇ αὐτῆς παρπολεῖμον, καὶ τῇ ὑπερφορῇ φωνήμενοι. Καὶ Νεμικῇ μετὰ ταῦτην ἀσθματεῖ· καὶ Φιλοσοφίᾳ θεάγηστον.

labatur. Præsenti ego triumpho antiquos, de quibus historia mentionem facit, vincere, quoique eloquentias mater, Græcia, quoique præsca Roma tulit, Catonem inquam, Cæsarem, Brutum et Timoleonem Corinthium. Ibi enim qui in theatri scenam prodibant pugnatores confuebant, alliciente eos rei venustate. Idecirco etiam novus sanationis modus agrotis adhibetur: virtus morbos resuscitat; desiderium morbos in angustias cogit; oscurus fit Lynceus, qui sine manu, Briareus, claudus evadit rectus; mutus in Stentorem clamorem mutatur.

Quis igitur de his omnibus non gaudebit et panegyridis præsidem hymnis celebrabit? Ego quidem omnes viri virtutes percurrere et undique laudem ei corraderem plurimum desidero. Sed utrique renuntio; pro gaudio enim verba mea non satis fortia sunt, et hymnorum canendorum aliij cura est. Tibi enim, maxime nomophylax, causidice justissime, orphano-trophe celeberrime, contigit, nasci nobili loco, educari item, et sic undique laude cumulari. Te grammatica puerum splendide instituit, poesi imbuīt, numeros rhythmicos edocuit. Rhetorica postea lin-guam tuam igne Attico accendit et ad quodcumque dicendi ac stylī genus idoneum ac promptum reddidit. Leges deinde condendi scientia disertum fecit,

as I Petr. 11, 6.

(50) Conf. D. Basiliūm, ad Maximum philos.

A Ἀλλὰ οὐ τοῦ παρόντος ταῦτα λόγου δοτίν, οὐδὲ τοῦ καιροῦ. Οὐδὲ τούτοιν μὲν οὐδενὸς ἐλατον, ἀρμοδιώτατον δὲ μᾶλλον τῇ πανηγύρει, τούτου μόνον ἐπιμηράμενος· ἵνα τῶν ἐνύχου τοῖς εἰς νοῦν εἰδοῖς βάπτειν ἐνδειξαί μην τὸν λεόντα. Διχῇ γὰρ τῆς καθ' ήμερς ἀπάσης διηρημάντης ἀρχῆς (50), καὶ δυστ συνδιανεμημένης τοῖς βῆμασι, τῷ λερατικῷ φημι, καὶ βασιλικῷ, οὐ τοῖς ἀμφοτέροις μόνος ἀπάγτων ἀμπρέπαιν θλαγχες. Καὶ δὲ μὲν τις περιπολεῖ τὰ ἀνάκτορα, καὶ τὰς δημοσίας τῷ βασιλεῖ φροντίδας συνδιατίθεται, τὸ δὲ λερὸν οὐδὲ ἐπίγνωσε βῆμα· δὲ δὲ λεράται μὲν, τῇ δὲ πολιτείᾳ ἥγνόησαι. Σὲ δὲ μόνον τῶν ἔλλων ἡ σύγκλητός τε βουλὴ, καὶ τὸ λερὸν κατεμερίσαντο βῆμα. Ιοὺς γὰρ οὐ χωρεῖ σε τηλεικούτον δύτα μία τῆς Ρωμαϊκῶν ἐπικρατείας μερίς· ἀλλὰ δὲι σε καὶ κανόνα εἶναι τῇ Ἐκκλησίᾳ, καὶ στάθμην τῇ πολιτείᾳ· καὶ λίθον ἀκρογωνιαῖον τὰ τῆς Ρωμαϊκῶν συνάπτοντα μέρη, καὶ, συνολεις φάναι, βασίλειον λεράτευμα.

B Διὰ τοῦτο σε καὶ Ἑλλὰς ἡ πολυθρύλλητος Ισχε μέγιστον ἥγεμονα· κάκείνεν ἀπανελθόντα τῇ Βύζαντος ἀμερίσατο· καὶ τὸ μὲν σου τῷ βῆματι δέδωκε, τὸ δὲ τῇ πολιτείᾳ νενέμηκε, καὶ ἀδιάσπαστον, ὡς εἶποι τις, διεσκάσατο· καὶ δις ἡμίν δραφαντερόδρομος ἐκκέμπη παρὰ τοῦ κραταιοῦ-ἀντοκράτορος. Χαιρέτω μὲν οὖν ἡ πεισταλκή, καὶ κατὰ Βαρβάρων ξεῖ καὶ ξεῖ τροκαιουχεῖτω, διακόπτων ἐν παρατάξει κεφαλὰς δυναστῶν, καὶ τὸν πόδα βάπτειν ἀλοφύλων ηγαπατί. Χαιρέτω δὲ ἡ ποταπαλεῖς, καὶ, μετὰ τοῦ εὐδίν καὶ ζῶν καὶ διατιθέμενος τὴν ἀρχήν, διατηρεῖσθω ἡμῖν πολυχρόνιος.

philosophia autem Deo appropinquavit.

C Sed de his dicendī nec locus nunc nec tempus est. Quod autem non minus ad rem, imo panegyridi optime convenit, id memorabo ut harum rerum pérīst ex ungue leonem cognoscant. Cum enim omne imperium duplex, ecclesiasticum et regium, tu solus ambobus satisfacere inrentus es. Alius quidem regias domus custodit et publica regi negotia ante oculos ponit; aliis tribunal ecclesiasticum ne novit quidem; aliis ordines recipit, a reipublica vero administratione alienus est. Te ex omnibus unum utrumque tribunal sibi vindicavit. Te enim ad magna destinatum et canones Ecclesie et codicem civilem cognitum habere decuit. Te lapidem angularem, te regnum simul ac sacerdotium⁵⁰ tenere in fatis fuit.

D Hanc ob causam Græcia illustris te maximum ducem habuit, et Byzantium postea possedit et individuum inter Ecclesiam et administrationem divisit, et bis orphanotrophum instituit imperator potentissimus. Gaudet igitur qui te misit, et de Barbaris triumphet iterum, capita usurpatorum obturans et alienigenarum pedes sanguine baptizans. Gaudet etiam qui missus est et cum felii . ie vivens ac regnans diu nobis interstit.

Sequentes versus, ut ejusdem cum epistola argumenti, subiectum.

Τοῦ αὐτοῦ χρωτεδίῳ καὶ τομοφύλακι, κυρῷ
Ἄλεξίῳ τῷ Ἀριστερῷ, δἰς ὀργανοτρόψῳ γέρο-
μένῳ.
Τί φης, διλαμπρότατος ὄρφανοτρόψος,
Τί φης, διβραβεὺς τῆς δίκης καὶ τοῦ νόμου,
Ἐξ ὧν τὸ πρᾶγμα καὶ παρανόμιας (51) σε·
Ὑμνησάμην σε πρῶτα πεζῷ τῷ λόγῳ·
Εἰπερ καλέν χρὴ τοὺς ἐμοὺς λόγους,
Ἄλλ' οὐχὶ λήρους καὶ κενοὺς γλώττης ψόφους,
Εἰς ἀκοῆς δχλημά γλωσσαλγούμένους,
Ὦς ἀλογίστου καρδίας προηγμένους.
Ἐμελφάμην σε δεύτερον σχεδουργίᾳ,
Τῷ γραμματικῷ λεθυρινθώδει ὑδρῳ.
Τιμᾶν γάρ ἔγνων τὴν σοφήν παροιμίαν,
Τὴν. Δις τὰ καλά (52), καὶ δις ἐξύμνησα σε.
Τί γοῦν μενοῦμεν ἀχρὶ τούτων τούτου.
Ο πάντα πλούτων ἐκ Θεοῦ τὰ βελτίω,
Ἀριστερέψιν, ἀξίαν, γένος, λόγον (sic).
Καὶ κλείσομεν τὸν ὅμονον ἐν τούτοις μόνοις;
Ἄλλ' οἱ στήχοι ποῦ, καὶ τὸ τοῦ μέτρου κράτος
Καὶ τὸ γλυκὲ κρότημα τῆς Καλλισπῆς;
Ἡ καὶ δοκεῖ μοι δυσχεραίνειν ἀξίως,
Καὶ σχετλιάζειν, δωστερή τις εκμένη,
Καὶ τὴν περιφρόνησιν οὐ τλητῶς φέρειν·
Εἰπερ σχέδος μὲν καὶ λόγου πεζοῦ φύσις,
Συνῆλθον εἰς ἐν καὶ συνυμήσαντο σε.
Αὗτη δὲ σιγὴν ἐσχάτην κατεκρίθη,
Καὶ τῆς λορτῆς τῶν θυρῶν ἀπερρίφη.

Ejusdem protecdico et nomophylaci domino Ari-
steno, iterum orphanotropho.

Quid dicas, illustrissime orphanotrophe? Quid C respondes, juris et legum arbiter, quod utrumque nomen tibi fecit? Prius pedestri te sermone prædavi, justi si sermonis nomine dicta mea proferri possunt, nec potius nugae ac novi sunt habenda otiosae linguae, quae auribus cum molestia obstrepunt et cordis male sani testimonium reddunt. Postea scriptis te carminibus laudavi secundum normam grammaticorum confusam. Dicatum enim illud sapientiae, Bis in pulchrum, honorare didici, et bis laudem tuam promulgavi. Cur igitur media in via stabimus, vir optime indole, dignitate, genere, eloquentia, cui præstantissimas Deus divitias tribuit? Cur hymnum imperfectum relinquemus? Sed ubi sunt versus numerosi, uidi metri gratia, ubi dulcis Calliope aplausus? Hæc enim dea mihi jure quodam indignabunda esse videtur et offensa ægre ferre contemptum. Dum enim tua laus scriptis et recitationis carminibus resonat, ipsa silentio prætermissa, a

(51) Alludit ad titulum Protecdici et Nomophylaci.

(52) Proverbium ;quod Zenobius sic affert: Δις καὶ τρὶς τὸ καλόν. Οὕτω χρὴ περὶ τῶν καλῶν λέγειν. Conf. Zenob. Adag. centur. III, adag. 33. Apud Platonem non semel occurrit. Conf. Platon. in Gorgia. edit. Mart. Jos. Routh, Oxon 1784, § 42,

A Ός σκεύος ἀργὸν, ὡς διχρῆστον φαρτεον.
Ἄλλως τε καὶ πῶς δισταγειρίτου λόγος?
Οἶδας τὸν δικτύα, καὶ γάρ ἐστόμωσέ σε·
Οὐκ ἀν σεβασθῇ καὶ φανῇ τιμητός,
Ορον λέγων σύμπαντος εἶναι τὰ τρία (53),
Πῶς δὲ οὐ τὸ τρίτον τῶν ἐπαίνων ἀρμέσει
Τῶν ἀδίκων σου τῷ τρισεπλούμῳ μέτρῳ,
Ίσον πρὸς ίσον ισάκις πεπλεγμένον;
Τι δ' οὐχ διπλοῦς, τοῦ Θεοῦ μου τὸ σόμα,
Ἐν παντὶ φησιν εὐχαριστίαν νέμειν;
Πῶς οὖν ἄγω σοι, τῷ σοφῷ πρωτεκτίκῳ,
Οὐ παντὶ πάντως εὐχαριστήσω τρόπῳ,
Οὐ παντὶ μέτρῳ, καὶ πλοκῇ παντεδε λόγου;
Ἴσως μὲν σὸν μου καὶ καταγνῶν τινες,
Καὶ φορεικὸν φθέγξαιτο, καὶ φαίνω λάλων.
B Ωσπερ θεατρίζοντα τοὺς ἐμοὺς λόγους,
Καὶ, μηδενὸς καλοῦντος εἰπεῖν, αὐτόθιν
Χορούς θέλοντα καὶ σταγηγύρεις πλάκειν.
Τῷ δὲ ἱπποκλειδῷ τῶνδε μῆτρον φροντιστόν (54)
Ἐώς δὲ εἰδῆ μή κενῆς δέξεις χάριν,
Πλέκειν τὸν αἰνον, εὐχαριστεῖν δὲ τρόπῳ.
Ἄλλ' ἐνθεν δέρει καὶ στήχον καινὴν μάχην.
Καὶ γάρ συνελθὼν ὥδε πᾶν μέτρου γένος,
Κοινῇ τὸν ὅμονον συμμερέσθαι θέλει.
Ἰακώβις (sic) ἐνθεν ἰσταται Καλλισπῆ,
Ὕπωλ; ἐνθεν ἡ σοφὴ μυθογράφος,
Καὶ πάσα κύκλῳ. Καὶ τίνα περώτην λάδω;
Μῶν τὴν Ἀνακρέοντος; ἄλλ' ἐναντία

festo sicut vas inutile, ut onus incommode excedat. Aliud quidem philosophus Stagirita dicit (viri novisti, quippe qui te doctrina sua imbuti) et quomodo non honore et admiratione dignus videatur dicens in tribus rebus omnium finem consistere? Quomodo porro tertium metro tripliā landum quibus dignus es, non respondebis, quippe quod similitate cum similibus æquabiliter conjungit? Nonne Paulus, Dei mei os, gratum in omnibus animum exhibere prescribit? Quomodo igitur ego tibi, sapientissime caudice, non omni tempore et omni ratione greci referam?

Forsitan aliqui molestia et garrulitatis accusabunt me, quasi verbis meis speciem theatalem derem et, nemine instigante, in tribunal accenderem. Sed Hippoclydes nil id curet, donec me vanam glorie causa iaudaciones et encomia texere viderit. Sed D versuum pugnam vanam aspice. Cuncta enim metri genera eo tendunt ut hymnus sub una forma compitus apparet. Calliope iamvis et mythis cyclois gaudet. Quo me veriam? Anacreontine vis ne

pag. 226. — Conf. et in Philebo, edit. Serrati, tom. II, pag. 59, E; et De legibus, I. VI, ibid. I. II, p. 754, C.

(53) Cf. Aristot. De cœlo, L. 1, c. 1.

(54) Conf. Herodot. Erato, lib. IV, § 129. Οὐ φροντὶς ἱπποκλειδῷ. V. Suidas, v. Οὐ φροντὶς ἱπποκλειδῷ. — Zenob. Adag. cent. V., adag. 51.

Η τῶν ίάμβων ἀντανισταται χάρις.

Μῶν τὴν Τάμβιν (sic); 'Αλλ' 'Ομήρου τὸ στόμα
Βρυχησται μέγιστον ἐξ ὅλου μέρους,
Καὶ τὶς βρυχηθμοὺς τοὺς ἔκεινου βαστάσοι,
Μῆδ' ἀν χανεῖν εἴδειτο τὴν γῆν αὐτίκα;
Ούκοιν τὸ λαμπρὸν φθέγμα τῆς ἡρώδος
Τύμνηγορείτω νῦν τὸν δρφανοτρόφον.
Τὸ δ' ὅλο μέτρον, εἰς τὸ μέλλον ἀρκέσει.

Τοῦ αὐτοῦ ἐσὶ τοῖς αὐτοῖς, ἡρῷοι.
Μαρτύρετ' ἡλιοιο φῶς, ἐπὶ δ' ὑμνοῦ γαῖα,
'Ομνυσι καὶ ἀτρεκής γαῖης βροτομήτορος δρκος,
Μῆποτ' ἐνι χθονίοις εὐφράδμονα τοῖον ἰδέσθαι,
Μῆτ' ἐπὶ δικ... ... κεκασμένον δινδρα νόμημα,
Οἶος 'Αλέξις δέστιν 'Αριστην; γενεῆθεν,
Καὶ τε νόμοιο φύλαξ, πρωτεύεικας τ' ἐπὶ τοῖς,
Καὶ τε δρφανοτρόφος, ἔνιδνον ἰσθλὸν, ἰσθλὸν ἀπάντων.
Τόν δι νεώς τε μέγας καὶ ἀνάκτορος κοιρανεύντων
Διεκθαδίη μερίσανθ', δ' ἐς διμφα θεῦμα πυθέσθαι,
'Αρχει, οἷς διών περ', ἀκαμάτοις ὑπὸ νεύροις.
Πολλὰ γέροι πραπίδεσσι νοήματα, πολλὰ δὲ

[γλώττῃ]

'Ρήματ' ἀπ' Οὐδαίμονοι Θεὸς μέγες; ὠπασι κεδνά.
Τοῖς μετὰ βῆμά θ' ἵερον καὶ ἄγλα δώματ' ἀνά-

[κτῶν]

'Ηέλιον κατ' ἀνακτα φεινεται, ἐκ δὲ οἱ αὐγῆς
Καὶ σελάνην μεγάλων πληροι μεγατείχεια 'Ρώμην.

Πολλὰ μὲν δρ' ἐτέλεσσεν αἰνέστιμα Ἑργα βασιλεύει,
Κοίρανος Λέσσονταν, ἀντα τετράπλευρον, θρουραν.
Δέδια σύσχετ; 'Αρηος ἀπέιρονα Ήντει δουρὶ,
Δισμῆς τ' ἀντολίης τε πολύσπορα Ἔγονα πάσης.
'Τῆξε τόμους χρεῶν, καὶ ὑφλόντεσσι πάντες με-

[ρήματα]

*musam seclari? Sed contraria iamborum obseruit
gratia. Aut Iambin? At Homeri os ex altera parte
resonabit; et quis hujus vocem sonoram supportabit,
quoniam terram illico dehiscere precetur? Igitur carni-
tis horoici sonus orphanotrophum celebrato; aliud
autem metrum suo tempore adhibebitur.*

Eiusdem de iisdem propositionibus. Heroici:

*Solis lumen testatur, terra jurat, juramentum
quoque telluris alme ascerit nunquam sese inter
terrigenas hominem tam disertum, tam omnium ro-
rum peritum vidisse, quam Alexius est Ariston, D
legum custos, primus causidicus, orphanotrophus
strenuus ac probus ut nemo aliis, quem templum
maximum et regum domus alterna vice possident;
ipso autem indefessis praeditus nervis, solus licet sit,
ad maximas quaque res aptus est. Mens ei prouida
ac solers et eloquentia sublimis a Jove Olympio da-
ta, quibus sanctum tribunal et splendida regum pa-
latia solis instar illustrat et Romas alta mænia
magnorum more astrorum visitat.*

*Rex Asonias multa præclare in terris fecit: gen-
tes quae Martem nunquam expertæ fuerant, et Orien-
tis et Occidentis populos armis perdomuit; lites ac*

A Νηρούς, οὓς μὲν ἔτεις πέτρη θεμάθοισιν ἀρηράς,
Οἵς δὲ γέρουσι δέδωκε μετήλια γήρας; ήδην,
Οἵς δ' ἐπικράθετ' ἀπειρα θυηπολέουσι τάλαντα.

'Αλλὰ τόδ' ἀρ παρέλασσε πρόπτεν βασιλήιον Ἐργον,
Ο φρεσι πευκαλίμοισι, φύλαξ νόμου, ἀμφι σὲ ρέζε,
Χωλῶν τε ρυσσῶν τε παραβλώπων τ' ὀφθαλμῶν (sic),
'Αρχὺς 'Αλεξιάδης ἀλέξιον ἀλκαρ ὀπάσσεις.

Τούνεκά σοι τῇσις προερχομένη θύνε' ἀνδρῶν,
Ημένους θ' ὑπένερθε ποδῶν πόδα βάπτε νοσεῦντα,
Προπροκυλινδόμενα (sic) ζαθῆς προσδοιο.... τῆς.
'Ωδε δὲ τὶς εἰπεσκεν, ἀν' αἰθέρα χείρας δείρας·
Χαῖρε, τρίας βασιλεια μέγ' ἔξοχε, ή μεν ἔλλωρ
Κρήηνας, ή δέ πασσας ἐμοὶς βλεφάροιστι θέσθαι
'Αρ: απτημιάδο 'Αλεξίου τίδεν μύθημα.

'Ως δ', ὑπόταν μετὰ χείμα δυστηνεμον, φρα νομῆς
Ἐγχαίρουσι, πόηη ἀπαλόχροα οὐκέθ' ὀρώντες,

'Ηρ εύδης μετάσις ποηφόρον, ἐν δὲ οἱ ἀνδρες
Γήθοντ', αὐτάρ ἀφουραν δλην περι δυθεα κοσμει·

'Ως, σέο ἀρχομένου, πρόπτες γιθησαν δμιλος.
Φύνες μογγιλάλος, καὶ τήχετα φαίνετ' δναυδος·

Χωλῶς δ' ἀλτ' ἀλάρφοισι ταχυτελέσσειν δμοια·
Καὶ τε γέρων χροτάλισσεν ἀμύμονα κόρδακα παιζῶν.

Στειστο πάντα μελάδρα (55), θρόος δὲ λεινὸν ἐκολύφα,
Καὶ θ' ἵερος ἀλάλαζν ἐπ' εναγέος δαπέδοιο,

'Οξεια γηρυδωντες, δ' δέ ένδοθι; ήδμεν σηκός
Βόμβῳ ήπο ζαθέψι, ἀνά δ' αἰθέρα ώρνυτο δοῦπος.

'Ως ἀγεθούς φιλέουσιν ἀπαν γένος, ὡς λαλαγού-
[σιν].

"Ως φα περικροτέουσιν δμιλαδὸν ἀλλοθεν ἀλλοι.

C 'Αλλὰ βίοιο, μέκαρ, ἀπερείσια κύκλα περφης,
'Αρχδ; ήώ; θ' ἐτέρων, καὶ τήμας ούποτε λείπων.

*libellos abolerit uris alieni, et debitores a curis eda-
cibus liberavit; templo raxo solido construxit; seni-
bus senectutem viridem dedit; Dei cultoribus infinita
bona concessit. Jam autem officio regis omissa, tui,
legum custos, caram gessit et Alexius auxilio fuit.
Hinc tibi prodeunti populi aplauserunt, et te mulo
insidente honorifica excepterunt. Sic autem aliis
ad alium sublatiss in caelum manibus dicebat: Salve,
trias regia, quæ, votum meum exaudiens, oculis
meis verbum dulce Alexii Aristeni audire dedisti.
Sicut, post hiemem horridant pastoribus ingratis,
gramen quidem appetit nullum, ver autem reddit,
et brevi arva floribus ornat; sic te in medium pro-
deunte tota multitudo exultat. Loquitur balbus,
mutus; claudus cervorum velocium more currit; se-
nix cordaceum pede alaci saltans inchoat. Omnia
œdificia labant, populus cum tumultu clamat, sacer-
dotes in limine sacro exultant, alta voce canentes,
e domo vero sonitus exiens ad astra tollit. Sic
omne genus amat homines frugi vociferando extol-
lere. Tu autem feliciter vivens per tempus diutur-
num ceteris rex esto, nec unquam nos deseras.*

Τῷ αὐτῷ, ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς, ἀλεπτοῖς.
Ἐτ τις ἐνι χθονίοις γέντο θεμιστοπόλος,
Σταθμίον ἄρρετέων ἔνθα καὶ ἔνθα μένον,
Καὶ τὸ ἑρατῶν δικάνων ἔρχος ἔρυμνότατον,
Οὐχὶ Μίνως δὲ ἦν, οὐδὲ 'Ραδάμανθυς δὲ Κρής,
Οὐδὲ δὲ τὸν ἀνευολόγος Αἰακὸς ἀνχμολύτης,
Οὐδὲ τὸν Ἀριστείδης δὲ φα δικαιότατος;
Οἶος ἀπ' ἐκ μέροπον κλῆτο, οὐδὲ Σόλων·
'Ἄλλ' ὁ νόμοιο φύλαξ Ἄρ..... Λάθης.
Ἐτ τις ἐνι χθονίοις γέντο.... ἀγαθὸς,
Οὐδὲ Μινέλαος δέ, οὐδὲ δὲ Τυνῆς ἔην,
Οὐ πολὺς Νέστωρ, οὐδὲ Ίδάκης χρετῶν,
Οὐδὲ τὸ Παιανιεὺς φητροσύνης μ... τις.
Οὐδὲ τε Φωκίων, οὐδὲ ἐπὶ τοῖς Κάτων·
'Ἄλλ' ὁ πενηντοτέρφος σύντο; 'Αλεξιοκλῆς,
Ἡδὺ μὲν ἐκλαλέων, ἥδε δὲ μειδίων,
Καὶ χάριτα γλώττης ἐκπρερέων μυρίην.
'Η τάχα Σειρῆνος ἡδὺ μύθημα φέρει,
'Η τάχ' ἀπὸ επεμάτων γλυκὺν μέλι σταλέει.
Τοῦντες καὶ Ῥώμης ὀπλοτέρης μεδέων,
Ἐθνεσι κῆρος ὅλον, σῶστρον δοῦ λάχους.
Ἐκθυμά μιν φιλέων (sic) τίσεν ὑπερφερών·
Τίσε, καὶ δῆμος πόρεν ἔρχον ἀριπρεπέα.
"Πάτε Θέμιν ιδύνη καὶ πανήν διέπῃ.
Χαῖρ'. δρανοτρόφε, γαῖρε, νόμοιο! φύλαξ.

Τῷ αὐτῷ, ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς. Ἀνακρεοτειοι.
"Ἄγε μοι νόος, γενάρχα,
Ἄργον νίκα προβάλλου·
"Ἄγε μοι, λίγαινε, γλώσσα·
"Ἄγε μοι, χείρες, κινεῖσθε·
"Ἄγε μοι, δόναξ, τινάττου·
"Ἄγε μοι, τόκος, χαράττου·

Eidem de iisdem. Elegici.

Si quis inter mortales juris consultus incorruptus et aequus et juris strenuus propugnator existit, non Minos ille fuit Cretensis, non Rhadamanthus, non Aiacus mortuorum portitor, non Aristides ille justus, si quis alius in terris¹; non Solon, sed Aristenus legum custos ille fuit. Si quis in terris bonus existit, non Menelaos hic est, non Diomedes, non Nestor gravis annis, non Ulysses Ilacae rex, non Demosthenes, non Phocion, non ipse Cato, sed Alexius noster, pater pauperum, dulce loquens, dulce videns, et sexcentas linguis jucunditatem in medium proferens; Sirenum enim vocem effert melle dulciorum. Quare Romae novas praefectus gentibus malignitate sublata salutem dedit; nos autem munieribus fungens jura et frugalitatem docuit. Salvis esto, orphanotrophe, salve legum custos!

Ad eundem de iisdem. Anacreontici.

*Age anime, generis sator, verbum filium procrea;
canta, lingua; movemini, manus; calame, moveret,
ut liber prodeat. Corona, eloquentiae præmio,*

(56) Epistola hæc apud Lazerum inscribitur: Πρὸς τὸν νομοφύλακα, καὶ μέγαν οἰχούμον τὸν Ἀριστείναν. Reip̄a superior epistola in ms. Vatic. ad

A

Στεφάνη λόγου κυκλεύοις;
Νομοφυλάκων τὸ κάλλος,
Τὸν ἀγάλασσας φύσις
Χαρίεσσον ἀμυθίστοις,
Τὸν διναξ φύλατ' ἀνάκτων,
Τὸν διναξ φύλατο γαῖης.
'Εκ Ιερῶν δακίδων ίχ Πιερίας,
'Ιδε, Διὸς θυγάτηρ, Ἐργεο, Μούσα.
Τάδε σοι, νόμοιο φύλαξ,
Τάδε σοι, τροφεῦ πενήτων,
Τάδε τετράμετρα μέτρα
Προδρόμου πάλις κομίζει,
"Ος ἀπ' ἱελθήτος ἀλλής (οἵτις οποίοις)
Χαρίτων τὸ διερθε μίμων,
'Αρετὴν τέως γεράρει,
Βιθητος δικρι πάσης,
'Αγαθουργίην κυδάζει,
Χάριν εὖ δράσασιν οἴδεν
'Ενυουστάτη χραδήγ,
"Ατε καὶ λόγου θεράτων,
Πολλέας ἡελίους Ἐρχευ, δ κλεινός
Ἐμδε δρανοτρόπος
Καὶ νομοφύλαξ.

B

8. — Τῷ αὐτῷ (56).

Τὴν χθὲς, θεοειδέστατε δέσποτα, ἐκ τῆς θημωτοῦ; καὶ λαμπρᾶς καὶ τῷ μεγαλοπρεπεῖ σου πραπούσης παλινοστῶν ἐστῆς, καὶ πάρ τὸν Ιερὸν καὶ σφρὸν μητροπολίτην Νικομηδεῖας γενόμενος, καὶ λογικῶς αὐτῷ συγγενόμενος, δεν τε τοιούτοις ἐρωτηθεὶς, καὶ εἰπὼν (καίτοι συνιδεῖν ἐκεῖνος ἕψει τὸ πρόγμα καὶ πρὸ τῇς ἐρωτήσεως αἱ τε γάρ μοι τρόποις ἔτι τοῦ μύρου κατέβρεον, καὶ τοῦ χρωτὸς (57)

nomophylacis redime caput pulchrum, quem natura charismatibus infinitis ornavit; quem rex terra diligat ante omnes. E sacro Pieria atrio adesto, Musa, Jovis filia. Haec metra tetrametra, legum custos, perperum sospitator, Prodromi filius offert; qui quidem a boni specie, a Gratia alienus virtutem per totam vitam remunerat et animi probitatem magnificat, gratum omnibus animum et servilem exhibens. Multos annos vivat, orphanotrophorum pater et legum custos!

IX. — Ad Nomophylacem et magnum aconomum Aristenum.

Heri, sanctissime Domine, rediens ex sacra pompa publica et splendida et qualis magnificentiam tuam decet, pergensoque ad sacram et sapientem metropolitam Nicomediam cumque ipso colloquens, interrogatus sum unde venire; respondi visusque ille est rem nosse antequam me percontaretur: mihi enim capilli adhuc unguento manabant; halabatque suaviter cutis, ut Chæronensis de Macedone narrat, et uestis cerearum guitarum stigmatibus plena erat. Nabo quæ ab ejus sanctitate mandata sunt. Sed quomodo

Alexium Aristenum dirigitur.

(57) Sic; non, ut apud Lazerum, γρωτός.

ἥδιστον ἀπέπνει, καθά ϕησι περὶ τοῦ Μακεδόνος δὲ Α Χαιρωνεῖς (58), καὶ δὲ χιτῶν ὡς ἐπίπαν κεχηρωτο, στεγματίας (59) δόλος ὑπὸ τῶν τοῦ κηροῦ σταχύνων γεννόμενος), ἀπετράπην παρὰ τῆς αὐτοῦ ιερότητος (ἄλλα πῶς δν τὰ τῆς λαμψυρᾶς ἐκείνης γλώσσης φλεγμαίνοντα ρήματα διὰ τῆς ἐμῆς ἀχθῆσται βουγαντίδος;) ἀναδιδάξαι τὴν αὐθεντίαν σου, ὡς οὐδὲ ἐκείνος ἀπολειφθεὶ ἡτοι πανηγυρεως ἀπαντήσοι τε γέρ, καὶ τὸ καθῆκον σοι καὶ τῷ ἀγίῳ ἀφοιτώσαιτο. Ἰδών δὲ ὡς πολὺ τὸ γερούσιον συνεγήγερτο, καὶ οὐχ δπως θρόνος, ἀλλ' οὐ σκιμποδίσκος ἔτι κανὸς καταλλειπτο, έτι τε ὡς ευνερβώγεσσαν διαδεικνύεται.

Ἔντε δέντεα κυκνὰ μελισσῶδων ἀδιερδωτο (60), καὶ τρίσις οὐ μικρὰ περὶ τῷ μανδύᾳ (61), μή, διεργάγεις παρὰ τῶν συνερβωγάτων (62) ἐιέρου χρείαν παράσχηται, στὰς ἔξω που παρὰ τῷ προνάρ, καὶ διμάδους πενήτων ἀμφ' αὐτῶν συνερβυηκότων τέτρασιν διοις ὅδοις, ὡς ἐφη, δεξιωδέμενος, καὶ προσκυνηθεὶς, καὶ φωνητιάσας, καὶ τα τῷ ἀγίῳ καὶ σοι. ἀποσταδὸν συνταξάμενος, οὗτοι τὴν οἰκοι φέρουσεν στελλαιτο.

diserte lingua illius ardenter verba poterunt ab imperita mea lingua potestati tua declarari? ut neque ille panegyrim reliquerit et ubique tibi et sibi uti conveniebat et sacro ministerio satisfecerit. Vident autem multos senes esse congregatos et non modo thronum, sed ne parvan. quidem sedem relictam esse vacum, adhuc autem populum irrumpere, veluti frequentia examina apum confertarum prodeunt; valde etiam veritus, ne sacra vestis ab irrumpente populo laceraretur, ad aliud se vertit. Stans foris apud templi porticum, prementi eum pauperum multitudini dixit, omnibus quatuor obolos daturum, cumque orasset, seque ostendisset, atque ita sacro ministerio et tibi simul agnoscisset, domum reversus est. Hec magnus Nicomedia anistes meis verbis tibi rursum. Si autem quid ad haec et ipse habes, paratus est hic minister.

X. — Ejusdem epistola Theodoro.

Uinam, fraterne mihi alique amice anime, Tho-

ταῦτα δὲ καλδὲ Νικομηδεῖας διὰ τῆς ἡμετέρας ἀπαγγέλλεις οὐ γλώσσης. Εἰ δὲ τι πρὸς ταῦτα καὶ αὐτὲς ἔχεις ἀνταπαγγέλλειν, ἀτομη καὶ πρὸς τούτο ἔστιν ἡ διάκονος (63).

I'.— Τοῦ αὐτοῦ ἀπιστολῆ Θεοδώρῳ.

“Ωφελον, ἀδελφική μοι καὶ φίλη ψυχή Θεοδώρῳ, ἐνώπιος ἐνώπιοι σοι καὶ πάλιν ἔστως γε ἡ καθιζόμενος ἐπυνθανόμην τέ σου περὶ τοῦ κατὰ σὲ καὶ τὰ κατ' ἐμαυτὸν ἀντιδιδάσκων· εἰ δὲ ἐξ ἀνάγκης μεσιτεύειν ἡμῖν διάστασις ἐμελλεν, ὕψελον τὸν διμέρους τούτον πηλὸν ὑπεραναγδές καὶ γυμνῇ τῇ ψυχῇ διατίνων τοὺς τοῦ νοῦ πτεροὺς ἐπελαφρισθεὶς, τούτο δὴ τὸ φαλαρόδυμενον ἐπετάσθην, καὶ κατέπαυσα παρὰ σέ. Ἐπει δὲ τὸ σχῆμα τούτο καὶ τὸν πήλινον ἀνδρὸν ἀντα καὶ οὐκ σώματος πρὸς κακοῦ (sic) περιήρμοσεν ἡμῖν ἡ φύσις, καὶ οὐκ ἐξην πεζοῖς γε οὐσιαν ζώοις τὴν μὲν γῆν ὑπεραναγδῆναι, κούφη δὲ τῷ πτερῷ τὸν ἀέρα διεπεμπεῖν καὶ γενέσθαι παρὰ τὸν φίλαταν τὸν δεύτερον ἐξ ἀνάγκης ἐρχόμεθα πλοῦν καὶ μᾶλις καὶ χάρητη τὰς προσηγορίας καὶ τῆς διμίλια; πιστεύομεν. Τούτο δὴ τὸ παρὰ τῶν σοφῶν ἐξευρημένον τοὺς φίλους; τῶν διαστάσεων φάρμακον ἡ τέ

dore, infans tibi infanti et iterum adstans et simul sedens de te tuisque sciscitarer et mea per memet docerem. Si autem, quod necesse esset abesse, disjunctio futura erat, utinam communę quod serimus lutum supergressus, nudaque anima vivens, mentis alia sublata, justa psalmi illud, volaret hæc et requiesceret apud te. Quoniam vero tabernaculum hoc ac hunc corporis simulacrum insauste nobis aptavit natura et non licet animantibus qui naturæ necessitate pedibus ingrediuntur terram supergredi, levius autem alia aerem secare et esse apud amicum, alterum hunc necessitate cogente cursum ineamus, atque atramento et chartæ salutationes colloquutionesque committamus. Hoc vero a sapientibus inventum est amicis absentias remedium. Quogre te videre jam videor quasi per alam chartæ alicuius ad te missus, exigere, publice concionari, rationes putare; et cum his quidem mansuete, cum aliis rectigalium acriter agere. Sunt quos jubes vi in judicium rapi-

τορ γέδασυντεκον τὸ 'ΑΔΙΝΑ'QN· ἀπὸ γέρο τοῦ 'ΑΔΗΝ καὶ 'ΑΔΗΝΟΣ' (forisitan Villoisinus scripserat 'ΑΔΙΝΟΣ', ή κίνησις).

Scholia quae exhibet editio Barnesii pariter habent: 'ΑΔΙΝΑΩΝ· τῶν 'ΑΔΗΝ καὶ ἀθρόως πετε μένων παρὰ τὸ 'ΑΔΗΝ, διὸ καλδασυνεται. It. Sch. br. 'ΑΔΙΝΑΩΝ· γρ. 'ΑΔΙΝΑΩΝ.

Eustath. (ad Hom. l. c. fol. 178, l. 22) sic habet: 'ΑΔΙΝΑΙ' δὲ μείσσα: αἱ πυκναὶ παρὰ τὸ 'ΑΔΗΝ, δηλαδὲ τὸ ΔΑΥΤΙΔΩΣ. Αἰδὲ καὶ δασύνεσθαι αὐτὸ τινες; βούλονται καθά δὲ τοὺς Ἀπίωνος καὶ Ἡρόδωνος δηλούνται· ὡς τοῦ 'ΑΔΗΝ δασυνημένου παρὰ τοὺς Ἀττικοῖς. At in lexicis Heynsii et Apollonii lectio cum spiritu leni ut melior exhibetur. Ceterum Heynius in sua Iliadis editione prolixe disseruit de variis adjectivi ἀδινός significationibus apud variis poetas.

(61) Sic; apud Lazerum, μανδύφ, al. μανδύαν.

(62) Sic; apud Lazerum συνερβωγάτων.

(63) Sic; apud Lazerum, τοτὸν διάκονος.

σε καὶ δρψην ἡδη δοκῶ ὡς διὰ πτεροῦ τοῦ χάρτου σε καὶ δρψης οὐ πεμφθεὶς ἀπαιτούντα, δημοσιοπούντα, λογίζοντα, καὶ οἵς μὲν ἡπιωτέρας, οἵς δὲ λιταιωτέρας τῶν ὑποτελῶν προσφερόμενον. "Εστι δὲ οὓς καὶ ἐπὶ τράχηλον ὡθεῖσθαι κελεύοντα καὶ κατὰ ἀπτελεῖσθαι" καὶ κατὰ κόρρης ραπίζεσθαι. Ταῦτα δὴ τὰ τῆς φρολογίας τοὺς πάντους ἐπιτίμια. Ἀλλὰ μή σύ γε, ὃ πέρδε τῆς ειθηγοῦ σοφίας, τυφωνικὸν ἐπιτενέγης τοῖς πτωχοῖς βαρύ. Ἀλλὰ τούτους τε ὡς ἡ πίει τις αὔρα περιπνεῖς καὶ μαλακῇ, καὶ πρὸς ἡμᾶς ἀντιπερύσσου διὰ τοῦ ίσου πτεροῦ. Πάντως δὲ ἐπὶ τῶν βιβλῶν εἴρης καθιζημένους, καὶ νῦν μὲν Ἀριστοτέλει γε ἢ Πλάτωνι ἐντυγχάνοντας, νῦν δὲ καὶ οἰχοθέν τι τῇ τοῦ λόγου σκηνῇ προσκομίζοντας· καὶ νῦν μὲν ἀποροῦντας, νῦν δὲ τὰ ἀπορούμενα λύνοντας· καὶ νῦν μὲν ἀποτοιοῦντας, νῦν δὲ πεζογραφοῦντας· καὶ ἔστι μὲν οὓς τῶν διμιλητῶν τοὺς τῆς φητορικῆς θεομοῖς ἐμβιβάζοντας, ἔστι δὲ οὓς τὰ τῆς φιλοσοφίας μυουντας ἀπόρρητα. Ἁνεμνήσθης, οἶδα, τοῦ λεροῦ συνεδρίου καὶ τῆς διδασκαλίου γλώττης, καὶ τοῦ συβρήτορός τοι καὶ συμφιλοσόφου συλλόγου, οὓς καὶ διχθεταὶ· σου, διασχισθεὶς καὶ τῷ διδασκαλῷ τὴν ἀν' αν' ἐπαύξει. Οἱ μὲν καλὸς Κω (forte Κωνσταντίνος) μικροῦ καὶ δακρύει· γε, καὶ οὐκ ἔστι μὲν δεσμοὶ καὶ ἔργαται σταλῆναι τὴν περὶ σέ· ἀπέχεται δὲ ὁφ' διμῶν· δχρις ἂν αὐτὸς τὸ σύνθημα δῷς. Δός δὲ τάχιον, οὐκ δχαρις γάρ, οὐδὲ δχεριν ὑποδέξῃ τὸν φίλον. "Ἐρρώσ.

IA'. — Τοῦ αὐτοῦ τῷ αὐτῷ.

Τοῦτ' ἔκεινον, φίλε Θεόδωρε, καὶ πολὺ περιῆλθε μοι καὶ ἐνυοῦσαι καὶ φέγγεσθαι, διότας περὶ τῆς

Α ὄγειας τοῖς ἀρχαιοτεροῖς ἕρβεστη σοφοῖς, ὡς ἄραι χρῆμα τί ἔστι θειετατὸν ἡ ὄγεια, τῷ παρεῖναι μὲν ἀγνοούμενον, τῷ ἀπειναι δὲ καταλαμβανόμενον. "Ἀντικρυς; τοῦτο καὶ ἐπὶ οὖς περών μὲν γάρ μεθ' ἡμῖν καὶ ἐνδιατρίβων καὶ τὰ καθῆκοντα φίλοις; διδοὺς καὶ ἀντιλαμβάνων οὐ τεσοῦτον εἰσθησιν παρεῖχε; εαυτοῦ· ἐκδημήσας δὲ νῦν καὶ μακρύνας ὡς ἐπίπεν παρέσχες κατανοεῖν. Οἷος δὲν ἡμᾶς ἀλλήθεις, καὶ δὲν ἔχουσιν οὐκ ἐγνωσθομεν θησαυρὸν διπλὸν τῆς ζημίας ἀπάγνωμεν. Ἀπαρηγόρητα γάρ τοι λοιποῦ καὶ ἀνεύτεκτα τὰ ἡμέτερα, καὶ οὐδεὶς δὲ πρωτας ἐπιδημῶν ή ἐπικράτεις φοιτῶν πρόδες ἡμῖς, πρὸς δὲ τοὺς τῆς καρδίας ἀναφλέξομεν δινθρακας, καὶ φὰ τὰ τοῖς ἀλλοις ἀπόφρητα κοινωσόμεθα. Τίς οὖν ἔσται τούτων καὶ πηνίκα καὶ πόθεν ἀπαλλαγὴ ἥ εἰ γράψοι μὲν τε ἄλλοις καὶ ἀντιγράψοιμεν θαυματέρως; Καὶ δέ τις μὲν ίσοις οὐδεὶς διάτερον τοῦτο γράμμα διαχειράσκεται, ἐκ δὲ οὖς οὐδὲ ἡμιγραμμάτιον. Καίτοι νῆ τὸν φίλον ἀπόρῳ καὶ οὐκ ἔχω συμβαλεῖν τὴν αἰτίαν, εἰ μή που διαμελλεῖς ίσως οἰκονομούμενος συμμίκται τῇ ἐπιστολῇ τὰς φτωτολάζας· καίτοι οὐ γάρ με οὐδὲ τοῦτο διελαθεν. Ἀποστολαὶ πρὸς ἑτέρους· ἐγένοντο δὲ ταὶς ἀρνοδάχχωνς ἥ χοιροδάχχους ἐκ τοῦ πράγματος ἡμίν ἀνωμάσθη". Ἀλλὰ τοῦτο μὲν σοι κείσθω ἀφορμή μειδιάματος. Οἱ δὲ καλὸι· Καὶ ἐπιτεπύδων ἀλθεῖν παρὰ σὲ καὶ ἡμῖν ἐπὶ τούτῳ δὲ δχλου γινόμενος διάσθω τῆς ἐπιστεύσσοντος συναρπάται γάρ σοι τῶν πάνων ἐλθὼν καὶ τὰς πρόδες ἡμᾶς ὑπομνήσεις ἐπιστολάς, οὐχ διτι καὶ αὐτόθεν οὐδὲ ίχες τὸν μνήμονα, ἀλλ' οἶδας ἐκεῖνό γε τὸ Ὀμηρικόν. Σίν τε δύ' ἔργομένω καὶ τε πρὸ δου ἐνθέσεν. "Ἐρρώσ.

a:que alapis perculti. Hac exactionum pauperibus patet. Sed non tu (o educatoris tui sapientiam) procellosi venti more spiras et gravis es pauperibus; sed hos lenis instar auræ cuiusdam et placidæ offas (sic); erga nos vero flatu aspiras qui ex aequali alarum motu provenit, quos quidem reperis hibris incubantes; et nunc quidem Aristoteli operam dantes vel Platoni, nunc autem domo orationem in scenam proferentes et nunc dubia quedam moventes, nunc eadem solventes, modo prosam orationem, modo versus elaborantes. Et sunt quos congregentium videas ad Rhetoricas leges introducentes, sunt quos cornas philosophiae arcanae initiantur. Recordaris, novi, sacri conseptus et magistri linguae, ejusque qui tecum de Rhetorica aut philosophia colloquebatur, qui et dolet a te distractus et magistro tristitiam auget. Pulcher Constantinus vix lacrimas cohibet, nec dici potest quantum aveat mitti ad te. Nos adhuc eum cohibemus donec ipse veluti signum des. Da hoc continuo, non injunctus enim amicum non injunctum excipies. Vale.

XI. — Ejusdem eidem.

Hoc illud est, amice Theodore, quod mihi accedit cogitare et dicere de te; quod nimirum de sanitate dictum est olim ab antiquis sapientibus, rem divinam esse quamdam sanitatem autem cum adest.

D ignoretur, cum abest vero magni aestimetur. Prorsus hoc et de te dici potest; cum aderas et nobiscum versabaris mutuaque officia accipiebas reddobasque amicis, non tantum tui sensum ciebas; nunc quando peregre prospectus redditum differs, omnino te cognoscendum prebes. Talis cum esses non latet, neque habentes thesaurum agnoscemamus; eo multati cognoscimus. Ceterum nostra damna nec solari nec levari possunt et nemo mane aut vespere ad nos venit, quocum cor incendere possimus, et communicare quae aliis indicta volumus. Quia igitur erit et quando et unde mutatio? Saltem sapere inter nos mutuo scribamus et rescribamus; et a nobis quidem en tibi altera haec epistola exarata est; et te vero ne epistolij quidem dimidium. Et prospectus an amicus sis dubito et causam nescio; nisi forte hac usus etconomia es, ut litteris munera permisceas. Neque hoc me latet, munera mitti quae agnibacchi, porcibacchi ex re ipsa dicuntur. Sed hoc quidem ridendi argumentum dimittamus. Pulcher Constantinus festinans ad te venire, cum nobis hoc molestissimum gaudeat festinationis suæ fructu. Veniens dolores auferet tibi et de epistolis ad nos admonebit; non quod per te non futurus esset horum meminisse, sed nosti illud Homericum: Duobus similibuntibus etiam alter ante alterum animadverbit. Vale.

IB'. — Τῷ Αἰτίῳ.

Οὐκ ἀγαθὸν σε παῖδα, μεγαλεπιφανέστατε Λίζιξ (sic), τὴ φύλοσοφία, ὡς ἔσκεν, ἐτρεφεν, εἰ σύτω (sic) ταχὺ τῶν συντρόπων ἀπιελήσεσθαι βμαλλες, καὶ καθυπερφρονῆσαι δλων Προδρόμων, ἐξ ὧν πολλάκις ἐνεργῆ τὰ τῆς φιλίας ἐκομίσων τεκμήρια. "Ομως καλῶς ἐκεῖνο ἐρέθη τῷ Πριηνοῦ, Ἀρχὴ ἀνθρά δεῖξε. Διὰ γάρ ταῦτην καὶ σὺ τὴν ἀρχήν, τὴν οὐκ οὔδ' ἥλεσην καὶ δοην; οὐδὲ μονοστίχου γοῦν ἡμᾶς ἡξώτας γράμματος, καὶ εἰκότως. "Ο γάρ λόγων καὶ γραμμάτων καταφρονήσας, καὶ τῆς τιθηνού σορίας τὴν τῶν πραγμάτων τύρδην ἀνταλλάξεμενος, καὶ τούτῳ δῆ τὸ τοῦ σοφιστέου Ιταλικοῦ τὰ ζιγούριά τε καὶ τὰ κουφότερα, πῶς δὲ γράψοις τῷ περὶ λόγους καὶ γράμματα; Πλὴν δὲλον καὶ σὺ τὴν Λίζικην σημασίαν παρώσα, ἀπιστός μοι φίλος γενόμενος, ἀλλ' οὐκ ἄγω τὴν προδρομικήν προτρέχω γάρ κανταῦθα καὶ τὴν παρούσαν προχαράττω γραφήν. Εἰ μὲν οὖν γράψειν ἔχεις, καὶ σὺ ἀμέβου τὰ γράμματα χρύσεα γαλκείων ἀνταλλατθέμενος. "Ἐρρωσο.

II'. — Τοῦ αὐτοῦ τῷ αὐτῷ.

"Τούτου, Λίζιξ, ἐξ ὅτης ἡμᾶς συναφείας καὶ συζήταις εἰς δυον ἡ παλαινατα τύχη διέστησε! Πλάτος μὲν γάρ καὶ οὐδὲ κάνω πάλαι παρὰ τοὺς αὐτοὺς τοῦ λόγου καθηγεμόσι τὰ αὐτὰ τῶν παιδευμάτων τελούμενοι τε καὶ συνελούμενοι καὶ διλήλους εἰς φύλοσοφίαν στομοῦντες ἥλικον βαθαί καὶ δυον εἰς ἀλλήλους τῶν πάθων ἐθρέψαμεν! Μικροῦ γάρ τοῦτο ἐκεῖνο

III. — Lyzico.

Non bonum te aliumnum, amplissime Lyzice, philosophia, ne videatur, educavit; si futurum erat ut adeo celeriter matris oblivioseris aliquis aliorum, quos nescio an cognatos compellem an convictores; contumelias etiam Prodromos omnes, ex quibus ære manifesta retuleras amicitia argumenta. Egregie enimvero illud a Priene dictum est: Imperium hominem ostendit. Nam tu quoque ob hoc imperium, quod quantum et quale sit ignoro, neque nos brevi epistola dignos esse putasti. Et jure profecto. Nam qui loquendi scribendique artem contempnit, sapienliamque præceptoris sui cum negotiorum turba commutavit, itaque quod crepidiorum et vanissimum rerum loco haberet quæ viri erant sapientis et modesti; qui scribere ad illum poterit qui, in orationibus et litteris assidue versatur? Sed quamvis Lyzici cognominis tui oblitus fuerit, amicus mihi infidelis factus, non tamen ego mei cognominis Prodromi. Præcurro ergo, atque hanc primus tibi scribo epistolam. Si igitur habes quod scribas, litteras litteris commuta; si non habes, pro negotiis epistolam accipe, aureis ærea commutans. Vale.

Y.III. — Ejusdem eidem.

Hoc, heu, Lyzice, ex quanta necessitudine et conjunctione nos sors iniqua distractit. Pridem, neque ita pridem apud eosdem eloquentiae ducēs iisdem præceptis informabamur, simulque informabamur, et mutuo, philosophica in os veluti inserentes quan-

A τὸ βιαιότερον καὶ δει μητέρες ἡμῖν καὶ μὴ μητῆρ ἡγανακτήκαμεν. Τὰ μὲν οὖν τηνικαῦτα τοιαῦτα· τὰ δὲ νῦν οὐσα; Σοὶ μὲν οὖν Ἰνοικται βῆμα καὶ θρόνος ἀπῆρται καὶ δημοκοπεῖται τὸ λογοθέσια, καὶ τῶν ἀσθήτων τὴν μὲν χλιδῶσαν περίκεισαι, τὴν δὲ μαλακὴν ἀγκαταθέπτεις τῷ κιβωτίῳ, καὶ ἐπὶ τρυφερῶν πομπεύεις τῶν ἡμιόνων, καὶ τῶν ἀργυρηλάτων φαλάρων τοῖς; μὲν ἀπιθεατρίζεις, τούς δὲ πλεῖστον ἀγθός ταῖς ἡμιόνοις ἐπιτεγνῷ· καὶ φλεγμαίνεις σοις μὲν ἡ τράπεζα· τὰ δὲ ἡμέτερα ἀλουτοῦμεν, αὐχμῶμεν, πεζεύομεν. Τί τὸ ἐπὶ τούτοις ἀνέσπακας τὴν θρόνου μεγάλα περὶ σαυτοῦ φαντασάμενος καὶ ἡμῶν μικρότητα καταφυσάμενος; "Ἔχομεν οὖς αὐχήσομεν καὶ ἡμεῖς, τὸν περίπατον, τὴν ἀκαδημίαν, τοὺς δὲ φύλοσοφοὺς ἐνθεασμοὺς τῶν βίβλων, ἃς τε ἀδινηθεῖσας τοῖς παλαιοῖς ἡγανέμενα καὶ δε ἐκεῖθεν ὀδίναντες ἀπετέκομεν. "Ἔστιν ἡμῖν εἰς σεμνολογίαν καὶ Πλάτωνος θεολογῶν καὶ Ἀριστοτέλης φυσικεύμενος, καὶ Ιταλικῶς διδάσκων καὶ γράφων. "Ἔχω βῆμα κατέρρει πολλῷ τοῦ σοῦ σεμνότερον βῆματος, δισφερ τὸ μὲν σὸν περὶ τε βάρβαρα καταγίνεται καὶ βαρβάροις ὡς τὸ πλεῖστον ἐκκλησιάζεται, τὸ δὲ ἡμὸν φύλοσοφῶν τοῖς εὐδοκιμωτάτοις συναπαρτίζεται καὶ τὰς τῶν δυτῶν φύσεις σκοπεῖ. Τί σοι κατεπάσθη τὸ ἀπιστήνον; "Ανεμηνήσθης, οἶμαι, τῶν δὲ φύλοσοφῶν διατριβῶν καὶ τῆς σεμνῆς ἀσχολίας ἐκείνης καὶ δραστικῆς γε (sic) τῶν προτέρων διατριβῶν ἐκείνων, φαντάζομαι, ὡς γένοιτο σε καὶ Ἐργῷ τῶν Ἐρων παραμυθίσασθαι. "Ἐρρωσο.

C tam (papa!) quantum inter nos amorem nosterem habemus; parum aberat quin in furorem evaderet; indignabamur etiam quod non ex una eramus matre progeniti. Hæc quidem tunc erant; qualia autem nunc? Tu quidem scholam aperis et thronum erigis et divinas orationes publice habendas scribis; vestium vero splendidiam aliam induis, delicatam aliam arca quasi sepulis, et pingues mulos ostentas; phaleratum vero ex magna argenti si compaclarum alias quasi in theatro exponis, alias majoris etiam pondere machinaris, atque instructissima tibi mensa est. Assidue tibi corpus lotionibus manat, quæ illud mundent; nostrum vero aret, et pedibus iter facimus. Quid grave in his supercilium inducis, magna de te cogitans, nos vero humiles despiciens? Habetus et nos quibus gloriemur, Peripatetum, academiam, librorum philosophicorum oracula, et quos ab antiquis partes admirati sumus, quosque ipsi parturientes emisimus in lucem. Est et nobis ad gravitatem dicendi Plato theologus, Aristoteles physicus, Italicus doctor et scriptor. Et ego tribunal habeo, multo venerabilius quam tuum, quod nimis tu circa res barbarorum versaris, barbarique ut plurimum concionaris. Meum a probatissimis philosophorum perficiunt, et rerum causas sectatur. Quid supercilium contrahit? Recordaris, illarum in philosophia exercitationum, desiderasque, puto, graviora illa studia, et pristinas exercitationes; utiliam desiderio opus respondeat. Vale.

IΔ'.— Τοῦ αὐτοῦ τῷ Μύρᾳ.

Φασιν οἱ πεπειραμένοι, καὶ ἐγώ πειθομαι, θεσπεσία
μοι τῷ δυτὶ φυχῇ. μικρὸν ἀφίνθιον πολὺλῷ ἡγυθὲν
καὶ Ὑμηττέῳ τῷ μέλιτι (Ἄττεικῆς δὲ δροζούδας τὸν
Ὑμηττὸν μελιτευργὸν καὶ μέλιτος τοῦ ἀρίστων)
ἀλλοιοῦν τε τὸν ἔκεινον γυμνὸν καὶ τῷ ἑαυτοῦ συν-
εξμοιοῦν. Καὶ τὴν αἰτίαν οὐκ ἀγεννῆ οὐδὲ ἀλογον
μή ὅτι γε καὶ πάνυ σοφωτάτην ἀποδίδεσιν οὐκ οἶδον
εἰτε οἰκοθεν ἀλλότες εἰτε πόθεν δανεισάμενοι, ἢδην
δέ φασι χακίας μεταδιδόναι: ή ἀρετῆς. Νῦν δὲ τὸ
ἐνναντίον ἀπαντήγηται: τὸ γάρ μικρὸν τοῦ ἐπιστο-
λίου σου μέλι τὸ νεῖ μὰ τὸν καὶ πέρα τοῦ Ὑμηττίου
γλυκού εἰς τὴν κακόδυμον πικρίας καὶ ἀφίνθισθή μου
ψυχὴν ἐμβληθὲν οὐκέτιν δέργα ταύτην κατεμελίτα-
σεν, ὥστε με καὶ ἀντιστρέψυντα δύνασθαι λέγειν,
ὅτι μεταδόναι ἀρετῆς ή κακίας. Καὶ χαιρέτω
οι: μὲν δὲ τηλικούτων γεννήτωρ νοημάτων νοῦς·
χαιρέτω δὲ καὶ ή τοιαύτη τῶν νοηθέντων γλώσσα
μηνύτρια, καὶ τὸ σύναμα χαρέ μοι σου χαιρήσειν
οίδα καὶ τὸν παρόντα ποιήσων τῇ παραπάνωτι τῆς
ἡμεδεπῆς ἀξιώσεις. Ἐρθρωσο.

IE. — $T\bar{\psi}$ αύτ $\bar{\psi}$.

Τούτο ἔκαλινο· Γλώσσα πνέουσα μάνος Ἀθηναίου πυρὸς, πυρὸς οὐ καὶ τὴν φύσιν διεδόσας οὐδὲ ἔχω. Οἱ γὰρ ἀντικέιμενοι ποθεινότερον φανεῖται, καὶ οὐ μᾶλλον πῦρ ή δρόσος τούτοις δοκεῖ, ὡς καὶ τῇ Χαλδαϊκῇ τούτῳ τῷ μέρος ἐξουσοῦθαι καρπίνη, ἡς τὸ πῦρ ὡς πνεῦμα δρόσου διεσυρίζειν τοὺς θειολόγους παιστοὺς μεμαθήκαμεν. Τοιούτον σου τὸ ἀπὸ τοῦ στόματος

XIV. — Ejusdem Myte.

Dicunt qui experti sunt, atque ego credo (o anima mihi vere divina), parum, absinthii multo insusum Hymettio melli (Attica montem nosti esse Hymellum ubi mel conficitur et optimum mel), immutare cum succum atque in proprium convertere; causamque non ignobilem neque absurdam afferunt, imo sapientissimam, nescio an domo eam proferentes an aliunde mutuantes: faciliter esse aiunt mali participem fieri quam boni. Nunc vero contrarium omnino fit. Exiguum illud epistolium tuum, mel prosector, et Hymettio melle dulcius insusum in amaritudinem quae absinthium: squabat, anima mea, dici non potest quanta mellis dulcedine eam persuaderit, ut contrarium dicere possim: faciliter esse boni participem fieri quam mali. Gaudet ergo mens tua talium genitrix cogitationum; gaudet et lingua talis interpres cogitatorum; et simul tu mihi gaudet (atque id facturum te bene novi) praesentem exhibenteris qui adsum, domi nobis honorem natum. Vale.

XV. — Ejdem.

Hoc nimirum illud est lingua spirans ardorem Atheniensis ignis; ignis inquam cuius naturam pernoscere non possum. Quibus enim incidit, desiderabilem se esse ostendit; nec magis ignis quam rosis apparel; ut exquare aliqua parte videatur Chaldaicam fornacem de qua novimus ignem ut roris spiritum afflasse divinos pueros. Talis ex ore tuo

Α πύρ, τοιοῦτοι δὲ ἀπὸ τῆς γλώττης ἔξαιστοι χαρενοῦ·
Τῇ μὲν οὖν παροιμίᾳ μὴ πυρὶ πῦρ ἐπάγειν δουκι·
ἴγε δὲ ἐναντεῖς ἡ ἑστίνη βούλεται, φατήν δὲ του
πρὸς τὴν σοφῆν γλώσσαν καὶ κεφαλήν, πυρὶ τοῦ
ἐπαγεῖ, καὶ πρηστῆρος (sic) πρηστῆρας προστίθεται.
Οὐχ ἀρθρόσδιμεθα, μὴ δέδιθι, οὐ πυρτολησδιμεθα,
δροσισθησδιμεθα καὶ πολὺ πλέον καὶ ἀναψυχθεσδι-
μεθα, ὡς εἰθε καὶ δ τοῦ γράμματος χωριστή·
Ἄλλα μη εἰς μακρόν γε μη ὡς πρὸς τῶν βίθουν.
Ἐξίστω (sic).

IQ. — Τῷ αὐτῷ.

Σύ μὲν ήμεν τὰς παρυπάτας καὶ τὰς ωπάτες, εἰ βούλει δέ, καὶ τὰς νήστας καὶ τοὺς ὑπερβολαῖους καὶ τὰς λόρας καὶ τὰς αιγαίνους ἐπίγραφε καὶ τὰς γρασίας γλώσσας, καὶ αὖθις τὰς βροντοφάνους· φύλαν γάρ κανὸν τεύτη πρεσβεύτις, τῶν οἰκείων χαρίτων τοῖς φύλοις χωινούμενος· ἐγὼ δέ ταῦτα περιλαμβάνω, καὶ ἀπόχρη γάρ σοι, μελίττα μούσης, πρὸς τὰς ερμηνούσιαν τὰ πράγματα, ἐκαίνῳ ἐπὶ σοὶ τὸ περαιμιῶδες προσφορώπata μεταλήφομαι. Τὸ τοιοῦτον ἔρει;; Τὸ ἀναμικῆ ἀγκύλων ιπποταῖς ἀποκρινούμεναι. Γένος δὲ οἱ ἀγκύλοι φάλαγγος πεζικῆς τῆς Ιππικῆς προμαχίμενον. Τῷ δοντὶ γάρ ἀναμικῆ ἀγκύλων τῶν περιγράμματων στροφῶν καὶ σκολιοτήτων ιππέας ὅρῳ σου τοὺς λόγους, ὡς μὲν ίδειν ασθεαρός, ὡς δὲ δραματίν ταχνούς. 'Αλλ' ἐπὶ μὲν τῶν στρατοπέδων ἀτεξίν ή τοιαύτη τῶν ἀγκύλων καὶ τῶν ιπποτῶν ἐμφανεῖς ἀναμιγῇ· ἐπὶ δέ σου καὶ τάξεων τὴν ἀριστην καὶ ὑπερφυσεστάτην. Ηγάρ ω πρὸς τῶν λόγων οὐ πάρα

Cignis prodit; talia ex tua lingua singularia quedam
fulmina. Justa paramiam illam ignis igni addendus
non videtur. Ego vero contrarium, quam illa per-
temia vult, dicerem de sapiente lingua et mente tua.
Adde igni ignem et fulminibus fulmina appone:
non uremur, ne lime, non incendemur. Multo autem
magis rore persundemur et refrigerabitur; ultimam
tabellarius hoc faciat, et tu, vir doctissime, rem in
longum non protrahas, sive ad libros amandas.
Vale.

θαύματος, δινθρωπον λογίσμασι, καὶ δημοκοπήμασι, καὶ βιτσιλικοῖς δόσημέραι διαπονούμενον πράγμασιν, ἐπειτα οὖτα μὲν ὑψηλὴν τὴν διάνοιαν, έτι δὲ ἀττικούρηγῇ τῇ λέξιν ἀντιθέναι τοὺς γράμμασιν, ὡς ἂν εἰ μόνας ταῖς βιβλίοις τὸ πᾶν τοῦ βίου ἀπονενέμηκεν. Ἐγὼ μὲν οἶμαι καὶ οὐ πόρδον ιῶς; οἶμαι σκοτεῖ· ἀλλ᾽ οἶδε πάντως καὶ τοὺς παρόντας ἥλιους καινῆν τινα φύσιν τῷ βίῳ παρενεγκεῖν, καὶ δὴ καὶ παρήνεγκε τὸν κάλλιστον καὶ λόγιος καὶ πράγματι στ., ὡς γένοιτο σου καὶ τοῖς καλοῖς οὐλίσιν τῇ φύσις καθάπερ εἴ τι κληροδότημα παραπόμπιμος, Ι.οῦ (sic) μᾶλλον τοὺς σωματικοῖς χαρακτῆροιν ή τοῖς ψυχικοῖς ίδιώμασι τὸν γεννησάμενον ἀποκύρων. Ἔρχωσο.

ΙΖ'. — Τοῦ αὐτοῦ χρόνου Γρηγόριος πορευόμενος τὴν ἁπέλα οἰκίσθησεν σεβασμός μονῆς τῶν Βουλγάρων, δέ τοι δὲ πρότερον τὸν ἀριστοτάτος ημῶν δευτέρης ἀρχῆς τοῦ κατηργείσου ἀρφωστήσας καὶ καραυγησάμενος.

Οἱροι! θεοπάτερε καὶ σοφὲ μου Πάτερ καὶ σωτερ μέγα Γρηγόριε, διτὶ ἀκλέοιτεν δοσις ἀφ' ἡμῶν, μᾶλλον δὲ οὐχ εἰς; ἀλλὰ δύο κατὰ ταῦταν ἀκλεοῖστε. Οἱροι! διτὶ μακρὰν ἀπὸ ἀμαρτιῶν σωτηρεῖσθε; διτὶ δὲ ἐγενήθημεν ὡς τὸ ἀπαρχῆς. Σοῦ ποτὲ φυγαδεύμων μακρύνεις καὶ τρὶς ποιέαν αὐλίζεις τὴν ἔρημον; Ἐρημον βοηθείας τὸν Πρόδρομον προλιπιών, Ἀμπαλον ἐξ Αιγύπτου μετῆρας τὴν ἐμήν ψυχήν ἐκ τῆς ἀμαρτίας καὶ τῇ γῇ τῇ ἐπαγγελίᾳ αὐτῆν ἐνέρθιεσσες καὶ τῷ θριγγῷ σου τῶν διδαγμάτων τῶν ἥλικων, ἡλικίας, κυνέθειν περιεφράγμωσες. Ινα τί σο: εὗτη καταλέιπεται νῦν, καὶ λυμανεῖται αὐτῇ δ; C

solum admirandis orationibus, sed et operam dantem consultationibus et publicis actionibus et regis quotidie negotiis; deinde adeo sublimia sensa, atque Auticam orationem litteris inspersam, quasi libris solis omne viles tempus distribuisset. Evidem censio, et fortasse non longe a veritate censio (sed sic omnino necesse erat) praesentem diem novam naturam viles hominum attulisse. Te vero orationibus scribendis, negotiisque tractandis excellentem tulere, ut fiat, et filius tuus, hereditate veluti quoddam misericordia tua, ut natura; ut non solum in percurrit, aurum quoque et in iis quoque que animalium splendidas pures servetur. Vale.

XVIII. — Ejusdem autem Gregorium monachum et abbatem venerandi monasterii Bulgarorum, in Dacia insula siti, cuius ad insulam venisset sanctissimus dominus noster ex patriarchio post morbum et abdicationem.

Hei mihi! Pater mi divine et sapiens et servator, magne Gregori, quia defecit a nobis sanctus, sive potius nos unus sed duo eodem tempore defecerunt. Hei mihi! quia longe a peccatoribus salutis; hei mihi quia ad pristinum statum redivimus. Quo te longe excul confers? et in qua degere vis solitudine? destitutum ab auxilio Prodromum tuum linquens. Vincere ab Aegypto transtulisti, meam animam a peccato ipsam in terra promissionis plantasti et septo documentorum tuorum (quanta fuere, o sol!) circum-

PATROL. GR. CXXXIII

A τις δρυμοῦ δὲ ἀντίπαλος; Τι δὲ οὐκ ἐπιβλέπει; Εἰς οὐρανοῦ τῆς νήσου τῆς κατὰ σὲ, καὶ καταρτίζεις τὴν διμετέλον ταῦτην ἦν η δεξιά σου ἐφύτευσε; Φιλιππήσιος εἰμι, Κορινθίους εἰμι, Γαλάτης, Ἐφέσιος, διὰ Παύλου προσῆλθον, διὰ Παύλου πεπίστευκα, Παύλου τῆς θέας ἀπολαύειν οὐκ ἔχω. Τι μή; καν τῶν Παύλου ἀπολαύων ἐπιστολῶν. Ἄλλα ήμεις μὲν τὸν ὑμέτερον θεόν καὶ βασιλέα Ἰησούν μιμησάμενοι τὸν ἐξ δίδου μὲν τοὺς πατρικοὺς ἐπαναπαύμενον κολποὺς ἐν οὐρανοῖς, κατελθόντα δὲ θεοπόρον καὶ περὶ τὴν γῆν καὶ μεθ' ἡμερῶν διλγῶν διατριβὰς ἀπὸ τῆς γῆς ἐπανελθόντες πάλιν εἰς τὰ οὐράνια καταβάντες, ως ἀπ' οὐρανοῦ τῆς νήσου τῆς περὶ οὐδαές καὶ αὐτοῖς καὶ διλγῶ τοῖς περὶ ήμας ἐνδιατεριψότες πράγματα, περὶ τὸν ὑμέτερον καὶ πάλιν οὐρανὸν ἐπετάσθησε. Τὸ δὲ ἐξη; οὐκ εἰς συνάγειν ἔχω, οὐδὲ τοὺς τοῦ Χριστοῦ συνεχεσμοιον· τεσσαράκοντα γάρ ήμέρας; καὶ ὑπὲρ ταύτας μικρὸν, μετὰ τὴν τοῦ πρώτου Ημερακήστου ἀνάληψιν, καὶ οὐδαμοῦ ήμεν δὲλλος Ημεράκητο, ως εἰσει μοι ἐκ τοῦ αὐτοῦ οὐρανοῦ καὶ διεύτερος μετὰ τὸν πρώτον καταπατηθη Παράκλητος, καὶ λαβὼν ἐκεῖθεν ἀναγγελεῖ κάμοι τὰ σωτήρια καὶ γάωσῃ πυρίνη λαλεῖν με παρατκευάστειν. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν δοις τῷ θεῷ φίλον ἀγνοιτο. Τὸ δὲ νῦν ἔχον λεπτοφυγοῦμεν, μᾶλλον δὲ ἀψυχοῦμεν, σοφωτάτῃ ψυχῇ, δοσῶραι τῶν σῶν μεμνημένοι προβρήσεών τε καὶ ἀγαπήσεών δὲ τοῦ θεοῦ καὶ ἀγγέλων τὴν ζημίαν τὴν κορυκήν διαμορφωρύμεθ, μαχθεθα ταῖς ἀχαρίστοις γλώσσαις. Ηράγμα μηδὲ εἰς ἀλπίδες ὅλως πεσθεὶς ἀνθρώποις νοῦν ἔχοντι. Τὸ πρότον τούτων καὶ

vallasti. Cur ergo nunc ea a te deserit? vastabit eam inimicus aper de sitva. Cur non aspicis e caelo insulam, inquam, tuam, et non perficias vineam quam plantavit dextera tua? Ego Philippensis sum, Corinthius ego, ego Galata, Ephesinus; per Paulum veni, per Paulum credidi; Paulum nunc aspicere non possum, cum Pauli epistolam accipiam; ito nos quidem Deum nostrum et regem Iesum imilitemur qui aeternum Patris in sinu requiescens in caelis, tandem et in terram venit, et paucos dies commoratus e terra iterum in caelos redivit. Sic e caelo insulam tu quoque descendere, ut inter nos sis; ubi velo parum hic commoratus res nostras curaveris, vola iterum ad caelum tuum. Quod deinceps addam non habeo; nec quid comparem Christi exemplis, qui quadraginta dies et aliquid amplius hic fuit. Post primi Paracleti ascensum non est nobis aliis Paracleti. Ulinam ex eodem caelo alter post primum Paracletus descendat, et inde accipiens ei mihi quae salutis sunt muntiel igneaque lingua ad loquendum idoneum reddat. Sed hæc quidem, quando Deo placitum erit, sicut. Quod rem præsentem spectat, animo deficitus, sive potius anima caremus, sapiencissima anima, cum quotidie in mentem venit verborum atque amoris tui. Coram Deo et angelis testamur orbi universo illorum damnum. Pugnamus tamen ingratias linguis. Res est quam prudens vir omnis desperatam putet. Hoc primum, hoc ultimum;

τελευταίον τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας ἀποστερούμεθα, Α καὶ εὐεργέτου, ἀσπάζομει καὶ σοῦ τὸ διγόνον τριγόνον καὶ τοῦ μανδύου τὸ ἄκρον εἰς ἀγιασμὸν τοῦ ὄρθρα μοίρας περιπτήθημι, καὶ τοῦτο εὐχομαι πρὸ τῶν ἀλλών, τῇ οῇ μετὰ θεῷ δεξιᾷ τὴν τελευταίαν παραθεῖναι πνοήν. Οἱ τῶν ἀγίων εὐχῶν σου δοῦλος καὶ παῖς Θεόδωρος.

magna Ecclesia orbatur. Parcat Deus eorum irotronum vitæ et saluti; ut loca illa quæ pedes vestri olim calcarunt videntes, non vita simul ei memoria privemur. Colo ego vestigia sanctorum pedum sanctissimi mei domini et bene de me meriti, oscular

etiam oram sanctam sacra vestis tuæ extremitaque ejus partem ad salutem meam oculis superpono. Atque hoc in primis precor, ut secundum Deum dexteræ tuæ extremitum spiritum committam. Sanctarum precum tuarum seruos et filium Theodorus.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ

ΠΕΡΙ ΤΟΥΣ

ΔΙΑ ΠΕΝΙΑΝ ΒΛΑΣΦΗΜΟΥΝΤΑΣ ΤΗΝ ΠΡΟΝΟΙΑΝ.

EJUSDEM

IN EOS QUI OB PAUPERTATEM PROVIDENTIAE CONVICIANTUR.

Τιμολέων ὁ Τιμοδήμου (1), Κορινθίων πολίτης, ἀνὴρ σοφὸς μὲν ἐπινοῆσας, σοφὸς δὲ καταπράξασθαι πόλεμον, πολλοὺς δὲ κρατήσες ἀγῶνας, ἀλευθερώσας δὲ Σικελίαν, καὶ ἀνθρακοδιάμενος Διονύσιον, ἐπιεικῶς δεισιδάτμων ἦν καὶ καθαρῶς Κορινθίος. Εἰς τε γὰρ τὴν τύχην τὰς ἔντονες ἀριστείας ἀνέφερε, καὶ ἐπὶ τοῦ οἰκου ιερὸν Λύτραματας, ἀλλοκότου ταῦτης θεᾶς, ἰδρυσάμενος, τὰ Λύτραμάτα Εὗσεν (2). Οἱ μὲν δὴ ταῦτα τροπαιουμῶν. Ἐγὼ δ', εἰς τὸ ξοκα-

Β τὸν κακοδαιμονῶν, τοῦτον τῇ μεγάλῃ Προνοίᾳ καταθύω λόγον. Βρούτον γὰρ, τὸν Ψευμάτων ἐκείνον, τῆς μὲν ἀληγῆς ἀρετῆς καὶ τῆς στρατηγίας πανιάπατι τέθητα· τῶν γε [f. δὲ] μὲν ἐπιθανατῶν ἐκείνων συλλαβῶν, οὐδὲ ὀπωστοῦν ἀποδέχομαι. Άτα γάρ εγειρόμενος, οὐδὲ μέτρον γένεσθαι μέρος (3). Εἴ τοι δέ τις σε οὐδετορος ἀτίμων· στὸ δὲ δρ' ἀδούλευτος τύχη (4) ἀγεννῆ ταῦτα λέγων [f. λέγω] καὶ Βρούτου φυγῆς

Timoleon, Timodemi filius, civis Corinthius, vir scipionis et artis bellicae peritisissimus, qui in multis certanisnibus victoriam reportavit, qui Siciliam in libertatem vindicavit, qui Dionysium subegit, deorum cultor sincerus et patriæ amantissimus fuit. Ad fortunam omnia quæ ad ipsum spectabant, referebat, et Automatias deæ alienigenæ templum construxit; Automatia, ut dicunt, sacra peregit post victoriam.

Ego vero ad extremum a malo genio ductus Providentiae huncce consacra locum. Brutum enim, magnum illum Romanum, ob virtutem et bellis peritiam admiror; sequentium autem versus rationem habere prorsus nequeo:

Virtus misera, non nisi bonus fuisti; ego autem te ut factum honorabam; tu autem fortis serviebas.

(1) Plutarchum sequitur Noster, at Diodoro Siculo (l. xi, t. II, p. 432) Timoleontis pater Timænetus dicitur.

(2) Plutarch. in Timoleonte, § 38, edit. Reisk. t. II, p. 234: Καὶ γάρ γράφων τοῖς οἰκοῖς φίλοις, καὶ δημηγορῶν πρὸς τοὺς Συρακουσίους, πολλάκις, ξερῇ τῷ Θεῷ χάριν ἔχειν, δει θουλόμενος σῶσαι Σικελίαν ἐπεγράψατο τὴν αὐτοῦ προστηγορίαν. Ἐπὶ δὲ τῆς οἰκίας ιερὸν ιδρυσάμενος Λύτραματα Εὗσεν· αὐτοῖς δὲ τὴν οἰκίαν ιερῷ Δαίμονι καθιέρωσεν.—It. Quomodo quis se cūra invidiam laudare possit, ibid. l. VIII, pag. 446. — It. Reipubl. ger. præcepti. tom. IX, p. 254.

(3) Vox μόνος, quæ metrum lædit, mera videtur interpolatio. Vide notam sequentem.

(4) Paulus aliter Dio Cassius (lib. XLVI, § 49):

Ο τάλημορ ἀρετή, λόγος δρ' ησθ' ἀρέθ δε σε οὐδετορος ἀτίμων· στὸ δὲ δρ' ἀδούλευτος τύχη. Zonaras etiam (Annales, lib. I, § xx, tom. I, p. 508) hos versus cuius varietate lectionis ita representat: Ο δέ γε Δίου ταῦθ' ἴστορει τότε τὸ Βρούτον εἰπεῖν.

Ο τάλημορ ἀρετή,
ἀλλώς δρ' ησθα λόγος·
ἐτώ δε σε ως οὐδετορος
στὸ δαῦθ δούλευτος τύχη.

δινέκια. Τίνι γάρ ή Προνοίᾳ δι τοῦ παντὸς δύχος οὐ- Α τες Αιθιοπικῶτερον, βυσσὸς τὸ δέρμα, καὶ τὰς γυάλ- ρων διοικεῖται; Τίνι δὲ τὸ πλημμελὲς τοῦ καθ' ίμᾶς διατάττεται βίου καὶ εἰς κύρσον δίγεται; Ποίος δὲ ἀλλος βυθῆρ τῶν ἐν ήμιν στοιχείων τὸ τέτρων εἰς τὸ δραλλές μετέγει τοῦ δρόμου; καὶ ὅτι τίκιν ἀλλων οἰάκων τὸ κοσμικὸν κυθερνάται ἀκάτιον;

Ταῦτα μὲν ἡνὶ εἰκὸς κερὶ τῆς Προνοίας ἔννοεν δομέρατ, καὶ πειθεῖν σφές ἔστιντος. Ἀλλ' ήμεις τοσοῦτον ὅπῃ φιλοξηρατίας διεφθάρημεν τὰς ψυχὰς, ὃς, ἐὰν μὴ τὸ χρυσοῦν ἔκεινα καθημέραν θέρος ἀμώμεν (5), μηδὲ δλους ἔγωμεν Πακτωλὸνς τὸν εἰστρουν ἐς ήμᾶς ποιουμένους, οὐδὲ Προνοίαν ὄλως εἶναι οἰόμενα. Ἀλλὰ τὸ, Τύχη τὰ δυτικῶν πράγματα (6), τῆς τραγῳδίας ἀποτεμνόμενος, πανταχῇ τῶν λγῶν ἀποτομφάσαμεν. Καὶ, Ποὺ γάρ, φαμὲν, ή Προνοία, εἰ δὲ μὲν καπτήλιος υἱὸς ή τυχὸν ὀφοτάλιδος, δρφων δὲ ἐπιεικῆς καὶ ἀνόητος, καὶ μηδὲν, δ φασιν, δον ἀπομύσασθαι συνιεῖς, ἕπεται λαμπρὸς πομπεὺς διὰ τῆς λεωφόρου, χρυσοῦ δὲ πλίνθους δλας, καὶ ἴππους, καὶ ήμιόνους, καὶ οἰκιας λαμπρὰς περιβάλλεται· δὲ τις ἔτερος, Κόδρος μὲν τὸ γένος, Πλάτων δὲ τὴν παιδειαν παραβαλλόμενος, μηδὲ μιᾶς εὐποροὶ γοῦν ήμιόνου· καὶ δὲ μὲν διμολωμά τι φύσεως ὣν καὶ τῶν Ἐμπεδοκλείων τεράτων δυχημονόστερος (7), τὸ εἰδος αἰσχρός, δεσδόλου πλήρης τὸ πρόσωπον, δποιους δὲ ταῖς σκηναῖς ἀνθρωπίσκους εἰσάγομεν διασκευάζον-

θειού διοικεῖται; Τίνι δὲ τὸ πλημμελές τοῦ καθ' ίμᾶς διατάττεται βίου καὶ εἰς κύρσον δίγεται; Ποίος δὲ ἀλλος βυθῆρ τῶν ἐν ήμιν στοιχείων τὸ τέτρων εἰς τὸ δραλλές μετέγει τοῦ δρόμου; καὶ ὅτι τίκιν ἀλλων οἰάκων τὸ κοσμικὸν κυθερνάται ἀκάτιον;

Ταῦτα φαμεν οι πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων, πρὸς τὰς τῶν πραγμάτων χαρύβδεις (8) καὶ ἀμπώτεις (10) ἀποδυσχεραίνοντες. Ἀνάξιοι δὲ καὶ παιδεῖας καὶ φιλοσοφίας οι λόγοι. Εἰ μὲν γάρ τῷ ἐνταῦθα βίῳ συνεπεινήσκομεν δινθρωποι, οὐδὲ οὐτως δοχάλλειν δέσι πρὸς τὰς ἀνίσους τῶν βίων διανομάς, χαρέιν μὲν οὖν πολὺ μᾶλι . . . (11) τῶν ἀδελτέρων πλουσιων καταγείλωνται. Τί γάρ τὲ Μίδου πλουτῆσαι πρὸς ένα Δημοκρίτου γέλωται; Τί δὲ τὴν τοῦ Μακεδόνος ὄλην ἀρχὴν ἀναζύσσονται πρὸς μίαν παρβησαν τοῦ Σινωπέως; Ής ἐγώ μᾶλλον δὲ τὴν Σιδώνο; εἰλήφειν ἐλευθερίαν ή τὰ Κροτονικά χρήματα, μεθ' ὃν ἀπώλετο· καὶ Πλάτων ἀν εἰδόμενα εἶναι μετὰ πενια; ή Διονύσιος μετὰ τυραννίδας, δικαιούντων τοῦ Κόρινθον αἰχμάλωτος ἀπαγχθεὶς τὸ μυροπωλεῖψιν καθιζάνων δρθεῖται πίνων κακραμένον ἀπὸ τῶν καπη-

Abeunda enim et Calonia ingenio indigna haec terba. Quia enim alia re nisi Providentia universus mundus gubernatur? Quia re vita nostræ defectus corrigitur et ordinantur? Quis porro aliis conservator elementorum, quæ nobis insunt, quadrigam recto cursu planoque regit? Quibus denique gubernaculis navigium mundi regitur?

Hæc de Providentia quotidie par erat cogitare et credere. Nos autem adeo avarissæ jugo succubuimus, ut, nisi quotidianè messem auream facimus aut Paclotti fluens aureis fruimur, nullam utique Providentiae fidem habeamus. Illud autem, Fortuna res humanas regit, ut in tragœdia legimus, nobis minus rectum videtur. Ubi enim est Providentia, si cauponis aut olerum venditicis filius stupidus ac insanus, ad nihil aptus, cum splendore urbis vias percurrit, auri pondus immensum, equos, mulos, donis splendidas possidet, alias autem Codro quidem genere, doctrina vero Platoni comparandus ne asellum quidem habet? En alium, naturæ vere monstrum, et turpiorē prodigiis Empedoclis,

(5) In margine legitur scholion θεριζομεν—
(6) Ευριπ. Alcest. v. 78:

Τὰ θνητὰ πράγματα οἴδας, ήτε έχει φύσις;
Ι. Αντίορ. Fragm. XXI :

Φεῦ, φεῦ, βρόταιαι κημάτων δσαι τύχαι.

(7) De hoc loco et altero qui legitur supra col. 1257, κατὰ τὰ τοῦ Ἐμπεδοκλέος ἀνδρόπερα, consulendo Frid. Guil. Sturz. editio fragmentorum Empedocles, p. 366 sqq.

(8) Ἀκόντη σιτιζομένη. Notum proverbium. Ἀκόντη σιτιζει. Id est cotom alis. Dicitur in homines edaces plurimique cibi, qui nihilo tamen habitores inde redditantur. Nam in cotis macilentiam

C sedo vultu, sebo plenus, homunculus similem, quos in theatrum inducimus, Αιθιopicis, pelle rugosa, malis perforatis, macilentiis, comas ridicule complas, barbam abeundam habentem, ut brevis sim, dæmoniacum aliquid præ se ferentem, et qui puellæ pulchra amore gaudet, ut Vulcanus Veneris, secundum Homerum. Quocum conser adolescentem honestum cum lanugine, gratiarum exemplar, naturæ imaginem, disertum, pulchrum visu, comem; qui si vetulum lippam duceret, quid tandem dixeris?

Hæc plurimi dicunt indignati propter inundationem non minis quam propter siccitatem. Sed interdum philosophicæ disputationes et sermones minis satisfaciunt. Si enim hac vita defuncti plane morimur, cur de inæqualitate conditionum humanarum querimur? Genio igitur potius indulgeamus et de stupidis divitibus rideamus. Quid enim Midas aurum ad risum Democriti comparatum, aut totius Maccioni imperium cum uno facete a Diogene dictorum collatum? Mihi quidem Solonis libera indoles omnibus Cræsi divitiis, quibuscum perlit, præferenda esse

hodie utlgoque jactatur adagium, cum aiunt, Τum pingue quoniam colem, macilenta quoniam signifiques. Hermolaus Barbarus, in epistola quadam ad Picum, interpretatur hoc proverbium pro, Male collocare beneficium, unde non sit redditura gratia; ut affine sit illi quod alibi dicitur: Άλε leporum catus, cum ex beneficio redit mala gratia. Erasmi. Adagior. chiliad. I. cent. IV, adag. 71, col. 149.

(9) In margine legitur hoc scholion: 'Η ἀναπνοένη θλασσα λέγεται Χάρυδης.

(10) In marg., ξηρασίας.

(11) Hic charta abrasa.

λειτου (12). Ούιως οὖν οὐ δυσχεραίνειν ἔστι, καὶ τῇ παρούσῃ συνετελευτώμεν ζωῇ. Ἐπει τὸ ἀθάνατον τι χρῆμα ἡμῖν τὴν ψυχήν, καὶ ζωῆς ἑτέρας κατάστασις ἐν ὑπερίση κεῖται, καὶ ποιναὶ κακλας, καὶ ἀρετῆς ἀνεύδοσις, πόσῳ τὸ μετὰ τοῦ καλοῦ πάνεσθαι τοῦ πλουτεῖν μετὰ φαυλότητος ὀδηγάτερον;

Σὲ δὲ ἄλλα τῶν πραγμάτων ἵστως ἡ ἀνισότης ἀνήνασθαι τὴν Πρόδρομον ἔτεισε; Καὶ μήν διὰ τοῦτο μᾶλλον εἰσάγειν ἀχρῆν τὴν Πρόδρομον. Ός γάρ οὐκ ἐν ποτε ἐπὶ μουσικῆς ρύθμῳ συσταΐη καὶ μέλος, βαρύων μόνων δινεων ἢ ὅξεων τῶν φθόγγων διάπαντων, ἀλλὰ τῇ παραπλοκῇ τῶν ἀνιστόνων ἡ ἀρμονία γεννᾶσθαι εἰλαθεν· οὕτω καὶ ὁ καθ' ἡμᾶς ἄπας βίος τοῖς ἀνισότητοις τῶν πραγμάτων ὑπὸ τῆς Προνοίας μουσικῶς κατερρύθμισται. Ἀλλὰ τούτων ὑμῖν αἵτια ἡ ἀγνοία, ἣν δεινὸν εἶναι, καὶ δύο τρόποις (13) εἴρηκε φήτωρ (14), τούτο γις μόνον οὐχὶ φευσάμενος. Ός γάρ οὐκ ἀναπτῆναι πρὸς αἰθέρα δυνάμεθα, καὶ τὰς αἰτίας αὐτοπτῆσαι καθαρῶς, καὶ τοὺς λόγους δι' ὃν τὸ πᾶν ἡ Πρόδρομος τάττει σοφῶς καὶ ἐπιστημονικῶς, τούτους ἀταβλαν τοῦ παντὸς καταψηφιζόμεθα. Καί τοι συνιέναι ἔχρην, ὡς τοὺς πρινογητούς λόγους γνῶναι ἀμήχανον τῷ μηδὲ ἀνθρωπίνης αἰσθομένῳ τὰ πολλὰ διανοτας. Εἴκαρχας γάρ, εἰπὲ μοι, πρεσβύτην δι-

videtur, et Plato cum paupertate quam Dionysius cum tyrannide esse malum, qui tempore positemo captivus Corinthi in taberna unguentaria vinum aqua mistum bibere viens est. Igitur non aegro esse animo debemus, etiamen cum præsenli vita pereamus. Quia autem anima nostra immortalis est, et alterius ritæ spes adest, sicut et impios paucæ et pios remuneraciones manent, quanto melius est cum virtute pauperem esse quam cum pravitate divitem!

Sed fortunæ et conditionum inæqualitates Providentiam negare forte suadent. At id ipsum Providentiam esse me quidem credere cogit. Ut enim nec in musica rhythmus atque harmonia esse posset, si omnes soni graves, aut si omnes acuti forent, sed ex sonorum diversitate demum harmonia prodit, sic et apud nos ipsa conditionum humanarum diversitate ordo et fixa constitutio a Providentia introducta est. Hujus rei in causa est ignorantia, quam matum esse assertuit rhetor Syrus (Lucianus), in quo uno non est mentitus. Quia enim non alii in aerem ascendere et veras rerum causas, quibus perducta Providentia omnia sapienter ac prudenter instituit, perspicere valemus, naturam res male ordinasse

(12) Locus est ex Plutarcho (in Timoleonte, § 14, edit. Reisk. tom. II, p. 194): Οὐδέποτε γάρ οὐτε φύσεως ὁ τόπος καιρός, οὐτε τέχνης, δον εἰσὶνον τύχης ἔργον ἐπεδεῖξα, τὸν Σικαλίας ὀλίγον ἐμπροσθεν τύχαντον ἐν Κορίνθῳ διατέβοντα περὶ τὴν ὄρθρων, ἢ καθημένον ἐν μυροπωλίᾳ, πίνοντα κεχραμένον ἀπὸ τῶν καπηλεάτων, κ. τ. λ.

(13) Nota marginalis: Σύρον φήτωρ λέγει τὸν Λουκιανὸν.

(14) Respicere videtur ad initium Luciani tractatus, *Quod difficile columnis fides adhibenda sit*

Α θρωπὸν, χρονικὸν τὴν ἡλικίαν, φυκὸν τὴν ἀναβολὴν (15), τὴν Πυθαγόρειον δηραν ἐν τοῖς περοσώπαις περοφαίνοντα, καὶ νάρθηκι καμπούλῳ κατὰ τὸν Σιληνὸν ἐρειδόμενον; Τί ποτε εἴτε; ἀν περὶ τούτου; Πάντας ὡς θεοπρεπῆς οὔνος ἀνήρ; οὐχὶ ὡς ἱερός; οὐχ ὡς ἀπρονόητα πάντα, μή τοιούτων πλουτούντων; Εἴ οὖτε δὲ τοι πλειων. 'Ἄλλος' ἄγω τὸν ἀναγεγραμμένον δύρακα πολλοῦ δέοντα ἱερὸν εἴναι. Συλλαντα γέρας αὐτὸν τὰς κατοικιδίους τῶν δρυίθων αἰσθόμενος, ή μὲν τῆς χειρὸς ἀφειλόμην, ήν δὲ τοῦ κόλπου ἐξηγαγόν. 'Ορές ὡς ὑποκρίσεις: ζῶμεν ἀνθρώποις τὰ πολλά καὶ πλανώμενοι περὶ τὸν δύναντας (16) καὶ τῇ νυμφικῇ στολῇ περὶ τὴν γαλῆνην (17). Καθάπερ γάρ οἱ Ἀχιλλεαταὶ πανοπλία παριτεθείσας τὸν Πάτροκλον, Ἀχιλλέα τῶς παρείχει τὸν Μενοίτειον δοκάνεσθαι (18), καὶ Λουκίλιον ἀντὶ Βρούτου λαδῶν ὁ Καίσαρ χτισθεῖστο (19)· οὕτω σκηνὴ βαθεῖα περὶ ἡμάς, καὶ παλιζόμεν ἐαυτοὺς καὶ πειζόμενα. 'Ιλις εἰ τοδεν εἰχες, ὡς φέλ' ἐταίρε, πτεροφυῆςας καὶ ὑπερθηγανα, κατὰ τοὺς αἰτιδίας, τὸν ἐλλειμνάσοντα, καὶ, παρὰ τὸν αἰθέρα γεννόμενος, πρὸς τοὺς τῆς Προνοίας λόγους ἀντιβλεπτῆσαι, ἐθαύμασας ἀν τὸ ταῦτης ἀτιστημονικόν. Νῦν δὲ ἄλλα, πτηνῶν γάρ καὶ χεραίνων πολὺ τὸ διάφορον, καθὰ καὶ δρῶν Φρυγῶν

accusamus. At id considerandum est quod fieri non potest, ut rationes Providentia perscrutemur, qui sepiissime nec hominum cogitata pernoscerem possumus. Vidiisti virum αἰτατο προεκτον, membris αἰγροτο, cum vulpi Pythagoreo, pallido; baculo, ut Sileus, innitentem. Quidam de eo dixeris? Nonne tibi caput sanctum et quasi divinum esse videtur? Nonne dignitatem talis dignus videtur? Vidi enim alium in dignitate constitutum, qui a sanctitate plurimum abhorrebat. Cum enim manusetas eum avei venantem vidiisse, ego e contra plecham eis libertatem dedi. Viden' homines maximam partem dolosos et hypocritas esse, et sapissime deceptos modo ab astino pelle leonina induito, modo a mustela ueste nymphica circumamicta. Sicut enim Achillis armatura induens Patroclus Menestium, et Cæsar Lucilium Bruti loco simulare ac mentiri poterat, sic nos in magno theatro constituti pro ludibrio et alios habemus, et ab ipsisdem habemur; ita ut, si alarum remigio in altum surgere e terra, ut aquila, et Providentia rationes perspicere posses, hujus sapientiam certio admirareris. Sed hoc fieri nos potest; plurimum enim volatilia inter et animalia terrestria interest, ut inter Phrygas et Myras finitimos; Providentia autem sapientia

(tom. III, p. 195): Δεινόν γε ἡ ἀγνοία, καὶ πολλὰ κακῶν ἀνθρώποις αἵτια, ὀποτέ ἀχλὺν τινὰ καταχθοῦσα τῶν πραγμάτων, καὶ τὴν ἀλήθειαν ἀμευρώσα, καὶ τὸν ἐκάστου βίον ἐπισκιάσουσα.

(15) Marg. Ισχιομένην.

(16) Λευκ. Φεβ. 115.

(17) Babr. Φεβ. 16.

(18) Homer. Iliad. I. xi, v. 278.

(19) Alter hæc narrat Plutarchus in Bruto, § 54, edit. Reisk. l. V, p. 432, quem vide.

καὶ Μυσῶν (20), τοῦτο μὲν ἀμήχανον· λόγῳ δὲ ἔκαστα κρίνειν, καὶ τῆς προνοητικῆς, ὡς οἶδαν τε, συνιέναι σοφίας, οὐ χαλεπόν· “Ἄν δέ που καὶ σκοπούμενοι οὐ θηράσιμος ἡ ἀλίθεια, τὸ τοῦ σφροῦ ἔκεινον, Σφῶτεντῷ κατεπάθειτε ἀφρήκη” (21). δύον γάρ τῷ τόπῳ, τοσοῦτο καὶ τῇ γνώσει τῶν ὑπέρ τημάς ἀφιστάμεθα. Μή γάρ δὴ τὴν Δημοκρίτου μνίαν νοσησαίμεν, μηδὲ εἰς τὴν Ἱππωνός (22) ἐμπέσοιμεν ἀθεστήτη, ὡς τεῦ παντὸς ἀπιχειρέων ἀφαιρεῖσθαι τὴν θελαν Πρόνοιαν, οἵς οὐχ τὴν αὐτὴν χρυσὸν διφίλοτε μήσατο. Ἐγὼς, δὲ παρόντες (ἀλλ’ ἀπειτή Ἀδράστεια), γένους μὲν οὐ παντάπασις γέγονα χαμαιζῆλου· ἀλλ’ έστιν ἀν καὶ ζηλωτοῦ τοὺς πολλοὺς. Τὰ δέ μοι κατὰ τὸ σῶμα, καὶν εἰ μὴ τῆς ἄγαν ἀρίστης τετυχήσαις κράσεως, τέως γε μήν, οὐδὲν εἰλήχεσαν (sic) κολοσσόν. Διδασκάλων προσεφοίτησα τοὺς ἀριστοτέλους· γραμματικὴν προύτελεσθην· ῥητορείαν ἐξεμυθήην, οὐχ δην οἱ ψυχροὶ Σιμόκατοι καὶ οἱ κατ’ αὐτοὺς, (23) εἰπεν οἰκειότερον, ἀποκέρδουσιν, ἀλλ’ ἦν Ἀριστεῖδαι καὶ Πλάτωνες ἀναπνέουσι. Τῆς Ἀριστοτέλους φιλοσοφίας, τῆς Πλάτωνος ὑψολογίας, τῆς ἐν γραμματεῖς καὶ ἀριθμοῖς θεωρίας, ἔχω μὲν λέγειν ως οὐδὲν ἀφῆκα κατόπιν· ἀλλ’ εὐλαβοῦμαι τὸν ἀλαζόνα. Πολλῶν δέ μοι λόγων, καὶ οὐχ δηποτὲ ἀριθμηθῆναι φρόδιων, ὀδινομένων, οὐχ έστιν δὲ μοι προεργάσσεσται, ἀλλ’ εἴς ἕτοιμης πένθε τῆς γλώττης. “Ἐν μοι τοῦτο καὶ οὐκ ἀποκρύψωμαι πρόσκομμα· σκάξει μοι

Α μεταξὺ τῶν λόγων ἡ γλώσσα· ἐνισχοῦ καὶ τὴν αὐτὴν έστιν δὲ ἀναδιπλοὶ συλλαβῆν· ὡς μὲν τινες οὐκ ἀπιθάνως φασι, μή ὑπουργεῖν δυναμένη πολυγόνῳ οὗτως νοῦ, ἀλλὰ πρὸς τὸ πλήθος τῶν νοημάτων ἀγωνιῶσα, ποιὸν δρά καὶ προαρπάσεται, καὶ δῆλον ἐξ ὧν ταῖς βίβλοις ἀπαθεστερον διμίετε· ὡς δὲ· ἐγὼ περὶ ἕκαστοῦ ἀποφαίνομαι, φυσικὴν λαχοῦσα τοῦτο πλημμέλημα, οὐχ ὑστερίζειν (24) μὲν οὖν ταῖς διαλέξεσιν οὐδενὸς, μή δὲ γε καὶ μένος πνεύμης πυρὸς τῶν ἀντιθετούντων πρηστήριον· εἰ δέ τι καὶ ὑστερίζει, τὴν χείρα τέως ἔχει τὸ ἀλλείπον ἀναπληροῦσαν διὰ τοῦ μέλανος. Καὶ ταῦτα διῆλθον οὐχ ἴνα, μὰ τοὺς λόγους, ἐπιδειξαί μην· ἀλλ’ ἵν’ ἐνδεξαί μην, ὡς, ἐπὶ τηλικούτοις μηδὲ τοῦ πολλοστοῦ ἀξιούμενος, δρμας οὐκ ἀνάξιον τι τῆς τιθηνοῦ σοφίας ἀφρόνησα, ω; τῇ Προνοίᾳ ἐμπαροντησαι, οἵς μοι θημῶνται οὐ περέσχες χρυσοῦ, Ιωνὶς εἰδούσα ως διαφθεροῦντα ύπ’ αὐτῶν τὸ φιλόσοφον. Ήμεις μὲν οὖν οὗτω περὶ ταῦτα ἔχομέν τε καὶ ἔχομεν. Εἰσὶ δέ οἱ τὴν ἐναντίαν παντάπασις τέμνουσι, μηδὲ δλῶς εἶναι Πρόνοιαν λέγοντες, δὲ μή αὐτοὶ γε πλουτοῦσι· δέον, εἰ μὲν σοφοὺς γινώσκοιεν ἕκαστος καὶ καλοὺς, καὶ ταῖς ἀλλαῖς τῶν ἀρετῶν ἐπιλάμποντας, ἐφ’ οὓς ἔχουσι χαίρειν, πολλοὶ γέ οὖσι, καὶ μὴ ἐφ’ ὧν ἐνὶ ἀπεστέρηνται, ἀνιδοθαι· εἰ δέ μηδὲν ἕκαστος τῶν ἀγαθῶν συνειδεῖεν, μηδὲ οὗτοις διχθεοῦσι τὴν πενίαν, ἀναξίους σφᾶς ἕκαστος.

Cius, quippe cui lingua ex aequo cum aliis diserta existit. Sed impedimentum aliquod mihi obsistit, quod tacere nequeo: lingua inter loquendum balbit, et interdum syllabas duplicat; non quasi mens capta sit, sed quia cogitationum numero ac ponderi rite respondere impar sit, ut aliqui satis recte dicunt, id quod ex facilitate qua libros lectos comprehendit, clare appetat. Sed hac re non obstante sermonibus serendis idoneus sum, licet ignita non sint verba. At si lingua minus satisfacit, ad atramentum resugio. Hoc autem dico, proh fidem, non per jucundiam, sed ut ostendam me, licet multis aliis inferiorem, nihil tamen sana philosophia prorsus indignum proferre, nec Providentia insultare quod auri acervos non dederit, bene sciens quod id non sine detimento philosophiam fieri posset. Haec quidem nostra est opinio. Sunt autem alii qui contrarium prorsus opinantur, Providentiam nullam esse affirmantes, quod ipsi non divites sunt. Hi si prudentes

Erasmus (Adag. chiliad. II. cest. IV. adag. 50. col. 467) locum Strabonis ita citat:

Χωρὶς τὰ Μυσῶν καὶ Φρυγῶν ὁρίσματα, τὸ δὲ διορθεύειν χαλεπόν.

(24) Conf. Lucian. Ver. hist. lib. II. § 15, l. II, pag. 113.

(22) Homo non adeo notus. Eustath. (ad Hom. Η. Φ. l. XXI, v. 79, f. 1224, lin. 54) atheneus est: Αἲθλον δέτε, ὃστερ ΠΙΠΩΝ ἐκ τοῦ ΙΠΠΟΣ, οὗτον καὶ ΙΠΠΩΝ, χύριον, δὲ δέος. Eustathium Suidas sequitur (v. ΙΠΠΩΝ).

(23) Conf. supra, col. 1048.

(24) Sic: leg. fors. ύστερίζει.

(20) Strabo (lib. XII, pag. edit. Casaub. 564, edit. D 1707, 846, A) Διορθεῖ δὲ, inquit, τοὺς δρους· χαλεπὸν, τοὺς τε Βεδυνῶν, καὶ Μυσῶν καὶ Φρυγῶν, καὶ ξει Λολιδῶν τῶν περὶ Κύπρου, καὶ Μυγδῶν, καὶ Τρώων. Καὶ διότι μὲν δεῖ εἶναι ἔκαστον τῶν φύλων χωρὶς, ὅμολογεῖται· ἐπὶ τε τῶν Φρυγῶν καὶ τῶν Μυσῶν, καὶ παρομιάζονται.

Χωρὶς τὰ Μυσῶν καὶ Φρυγῶν ὁρίσματα· διορθεύεσθαι δὲ χαλεπόν.

Ad hoc proverbiū alludit etiam Plutarchus in præceptis pro sanitate iuenda (ed. t. Reisk. tom. VI, p. 465): Χωρὶς γὰρ τὰ φύλωσφων καὶ λατρῶν, ὡς περ τινῶν Μυσῶν καὶ Φρυγῶν ὁρίσματα.

χρημάτων χρίγοντας οικονόμους. Νῦν δὲ τὸλλ' οὐδὲ οἷον δ' ὅπως ἡ νόσος αὕτη τῷ ταλαιπώρῳ ἐπεισῆρητο καὶ βίψ. Καὶ τὸ φορεῖκὸν παρ' Ἀριστοτέλει, εὐθύλιμονα καλεῖσθαι τὸν πλούσιον (25), νῦν ἀληθής γε δόξα, καὶ ἀντικρυς νομοθεσία δοκεῖ· καὶ προτιμῶμεν τῆς ἀρετῆς τὸν χρυσόν. Ω τῆς ἀβελτηρίας! Καίτοι, καὶ εἰ μὴ ἀλλοθέν ποθεν τοῦ λόγου τὸ κράτος αἰσθάνεσθαι εἴχον οἱ πλεῖστοι, ἐντεῦθεν οὐ συνίντες, πῶ; οὐ σελίνου δέοιντ' ἀν παροιμιακοῦ (26); Διὸς τοις γάρ ἔρι τοῖς πολλοῖς δὲ λόγος μεταδιώκεται, καὶ ταῦτα τιμώμενος οὐδένδες, εἰ μὴ καθ' αὐτὸν τὸ χρῆμα ἦν αἰρετόν; Οὐ γάρ, καθάπερ, Διονυσίου φιλοσοφῶντος, καὶ οἱ ἄρρενες μεταδιώκεται, εἰκείνου δὲ παρὰ φαῦλον θεμένου φιλοσοφίαν, συγχατενωτίσαντο καὶ αὐτοὶ τάγαθον (27), οὗτοι καὶ νῦν οἱ λόγοι πεπόνθασιν· ἀλλὰ, καθάπερ τῶν φρεάτων τὰ ἀπαντλούμενα, καὶ τὰ περιτεμνόμενα τῶν φυτῶν, τὰ μὲν ἀναρρέεντα φθονώτερον, τὰ δὲ προκόπτειν μάλιστα πέρφυκεν, οὗτοι καὶ οὗτοι διωκόμενοι προκεκάψαται. Σὺ δὲ θεράποντος μὲν δραπέτου σχολῆς γ' ἀν καὶ ἀξιώσεις κληθῆναι κύριος, πλούτου δὲ, τοῦ ἀπιστετέτου χρήματος, παιδίσιαν καὶ λόγον καὶ αὐτὴν Πρόνοιαν ἐν δευτέρῳ τιθέμενος, οὐκ ἀρυθίς.

Χρυσός, κακῶν ἀρχηγός, βιοφθόρος, κάρτα χαλέ-
[πετρ] (28),

Α ὡς δφελον, οὐδωρ καὶ γαῖα γενέμενος, εἰ; τὰ ξένη συνέστηκας, δινελύθης· ως μὴ διὰ σὲ τὸ μέγα τῆς Προνοίας βλασφημεῖσθαι ἀξίωμα.

'Αλλ' ίληκοις, δέσποινα Πρόνοια, τοῖς ἀνοήτοις οὐτικαὶ τῆς τηλίν· μηδὲ, τὸν σφῆνα περιελιμένη τὸν κορεκράτην, ἀνατρέψῃς καὶ συγχέης τὸ πᾶν. 'Αλλ', ὥστε παύει τῇ καταβαλῇ τὸν βίον ἀρρύθμισας, τὴν αὐτὴν καὶ νῦν ἐνδεικνυμένη προμήθειαν, κίνει τὸν αἰθέρα κύκλῳ. τὴν γῆν ἐν τῷ μεσαιτάτῳ ἔδρᾳ, τὸν δέρα διέχει, διπλού τὴν θάλασσαν, κίνει τὸν μέγαν εὐτάκτως ἥλιον, καὶ τρέπει τὰ ὄρη, καὶ μέτρει τὸν χρόνον, καὶ γέννα τὰ ἀναγκαῖα· διαγει τὰς ἐκ τῶν ὑγρῶν διαθυμιάσεις, συνίστε τὰ ισητηρίας τοὺς διμήρους, δρός τὴν γῆν. Τὰ ἐπὶ τούτοις κόλασε τοὺς φαύλους· πάντα καὶ νόσων, ίνα μὴ τῇ διάνεσσι φαυλότεροι γέννωνται· πύρου τούς ἀγεθούς ταῖς αὐταῖς, ίνα τῇ χωνεύῃ λαμπρότεροι φαίνωνται. Τίμα τοὺς φιλοθέους· ὑγείᾳ καὶ πλούτῳ, ίνα καὶ τοῖς ταπεινοτέροις ζηλώσει ἡ ἀρετὴ· πλούτους πολλοὺς καὶ τῶν πονηρῶν, ἀπολαμβάνοντας τὰ ἀγαθά κατὰ τὴν ζωὴν. Κάθιες ἐπὶ θρόνον ἐξουσίας Διοκλητιανούς, ίνα στεφανώνται οἱ μάρτυρες· βασιλεὺς καὶ τοὺς Κωνσταντίνους, ίνα μὴ ἀξιηγον γίνηται τὸ καλὸν, τῇ συνεχείᾳ τῶν κακῶν ἐκνευρούμενον. Καὶ πάντα τάττε καὶ φέρε κατὰ τὴν ἐν σοὶ ἐπιστήμην. 'Ημᾶς δὲ, εἰ μὲν οὐχ οἶν τέ ἔστι φιλοσοφούμενος

diviliarum autem, rei incertissimae, cultum Prom-
dentialia anteponere non erubescit:

C **Aurum, causa malorum, vita inimice,
Omnia in perniciem tradis.**

Quanto melius esset te, e terra et aqua compositum, in hæc elementa dissolvi, quam ut Providentia sanctitas sic pedibus calcetur!

Sed propitia nobis esto mente captis, o Providentia, neque sceptro tuo omnia crudeliter confundas; sed, sicut vitam de novo reddidisti, sic rebus nostris prospice: acerum circummove, terram in medio sisce, ætherem perspira, mare placet, solem magnum inde sinenter move, horas reduc, tempus metire; que ad vitam necessaria sunt, nobis dato; vapores humidos moderare, nubes collige, pluviam militi, tellurem riga. Improbos dein paupertate ac mortis castiga, ne per indulgentiam pejores evadant; probos D iisdem rebus proba ut ita majori splendore luescant. Pius sanitatem et divitias da, ut virtus ab humiliribus quoque certatim colatur. Multis etiam impensis divitias da, et bona terrestria concede in hac vita.

et probi ceterisque virtutibus prædicti essent, non de unius rei privatione quererentur. Si autem horum nihil ipsi inest, non querendi de paupertate locus esset; bene enim sciunt se rei familiaris prodigos esse, ac secunda fortuna indignos. In præsentि autem rerum statu hic morbus in infelices non cadere potest. Dives enim qui apud Aristotelem felix nominatur nunc quidem gloria fruuntur, licet legibus oppositus sit; virtutem enim auro postponimus. Proh stultitiam! Alioquin si multitudine aliunde verbi vim non cognorint, hinc saltem cognoscere deberent, nisi ad helleborum, ut est in Proverbio, relegandi sint. Cur enim verbum multitudini communicaretur nisi, ut alias causas omittam, res easet optabilis? Quamus enim Dionysius ejusque asseclæ philosophiam spernerent, et quod bonum est avertere, non idem nunc de verbo dicendum est; sed, sicut pulei exantlati et plantæ rigatae regenerantur et feliciter promoventur, sic hi quoque, licet persecutionem et insidias passi, prosperius se habent. Tu quidem vix servi transfiguratus dominus nominari voles;

(25) Conf. Aristotel. *Rhetor.* I. 1, cap. V, § 2 et 3.

(26) Proverbium de iis qui graviter ægrotabant usitatum, ex eo ortum quod super mortuorum tumulos asciam spargere veteres consueverant. Testis Plutarchus in *Vita Timoleonis* (§ xxvi, ed. Reisk. tom. II, pag. 216): 'Αναβόνοντες δὲ αὐτῷ πρὸς λόγον, δύνεται διαβαλόντες ἔμπλον κατέβοσθαι τὸ στράτευμα καὶ τὴν δύναμιν τῶν πολεμιῶν, ἔμβαλλοντες ἡμένον σέλινα κομιζόντες· καὶ τοῖς στρατιώταις εἰσῆλθε, πουληρὸν εἶναι τὸ σημεῖον, διτε

μνήματα τῶν νεκρῶν εἰώθαμεν ἐπιεικῶς στεφανούν σελίνοις· καὶ παροιμία τις ἐκ τούτων γέγονε, τὸν ἐπισφαλῶς νοοῦντα δεῖσθαι τοῦτον τοῦ σελίνου. Εἰ λιτερον in *Sympos.* (lib. v, quæst. III, t. VIII, pag. 690 et 691). Quod primus retulisse videtur Timæus historicus.

(27) Conf. Plutarch. *De discrimine adulatoris et amici*, edit. Reisk. t. I, p. 191 et 192.

(28) Conf. Phocylidis carmina, vers. 39 edit. Brunck.

πλουτούν, ἵνα μετὰ τῶν βιβλίων πεινῷ· εἰ δὲ ὅγχος· καὶ τὸ συναμφότερον οὖν δὲ εἴη τὸ ἔργον. Πέρδε γε μήν τὰς νόσους καὶ τὰς ὁγεῖς, καὶ τὴν ἄλλην πάσιν μετεβολήν, ἐκκειμεδά (sic) σου τῇ προμη-

Diocletianos imperatores facias, ut martyres coronentur; Constantinos regnare facias ne virtus a virtute victa e mundo recessat. Omnia pro sapientia tua reges. Nobis autem si inter philosophandum pauperes manent, cum libris eascirro concede. In morbis de-

Αθεά, πάντας λυσιτελῶς χρησομένη, ὅπως ἀρα καὶ χρήσῃ. Ἐν τούτῳ πλουτοτήμαν τε καὶ ὄγασινοιμεν, ἐπιστάτιν σε τοῦ παντὸς φρονεῖν καὶ λέγειν καὶ οἰκονόμον εσφῆν.

niique, cum sanitate, et in quibuscumque conditionibus ad Providentiam refugimus quae nobis bene consulet semper, et quam in omnibus administricem bonam in rebus nostris venerari liceat!

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ

ΕΙΣ ΤΟ· ΚΑΙ ΑΥΤΟΣ ΠΡΟΕΔΕΥΣΤΑΙ ΕΝΩΠΙΟΝ ΑΥΤΟΥ ΕΝ ΠΝΕΥΜΑΤΙ ΚΑΙ ΔΥΝΑΜΕΙ ΗΛΙΟΥ^{1.}

Τὴν ἀπορίαν ἀρχήν. Ὡ φιλότης, εὐπορίας καὶ οἱ θύραθεν ἔφασαν· καὶ δὲ καθ' ἡμές δὲ λόγος ταῦτην οὐκ ἀπορεστούσιεται· μέχρις δὲ οὐκ ἀλλαζονική ἔστι καὶ πειρατική, καὶ γνώμης φιλονείου καὶ πολυπράγμονος, ἀλλὰ διανοίας φιλομαθεύς καὶ φιλοτύπου ψυχῆς. Τοὺς γάρ οὕτω μοχθηρῶς ἔρωτάντας πολὺ πρὸ τῶν ἄλλων καὶ δὲ Σωτῆρα ἀποτροπίζεται. Ός τό γε φιλοσόφως ἀπορεῖν καὶ φιλομαθῶς καὶ τῷ ἔρευνφι τὰς Γραφὰς διακελευομένῳ προώρισται, ἔτε μηδὲ μιᾶς κερατίς, πρῆδας λύτα ἐνδειχνῆς, καὶ οὕτω μάτην, ταῖς λεπαῖς ἐγκεχαραγμένου διφθεραῖς. Οὐκοῦν οὐκ ἀπορητὸν δὲ εἴη ἐν τοῖς ὑποδυσκόλων; ποιεὶς εἰρημένοις παρὰ τοῦ Πνεύματος. Μάλιστα μὲν οὖν ἐν τοῖς γε τοιούτοις ἀπορητοῖς, ὀπόση δύναμις, εἰπερ εὐπορήσιν μέλλον τίμην καὶ τὴν ἐν αὐτοῖς θηράσαι ἀλλιθείαν. Εἰ γάρ καὶ Παύλῳ τῷ μεγάλῳ διδασκαλῷ τῆς οἰκουμένης δόλον καθέντι τὸν νοῦν εἰς ἀκρότατον τῶν θεῶν ἐννοιῶν εὖν πιθμένα ταῦτα τεριζόντεν εἰπεῖν· Ὅτι βάθος πλούτου καὶ σοφίας καὶ γνώσεως Θεοῦ, ὡς ἀνεξερεύ-

νητα τὰ κρίματα σὺνοῦ! ἀλλ' οὐ παρὰ τοῦτο καὶ ἀνερεύνητα τοῖς γε συνιεῖται τοῦ Παύλου φημάτων; Ἐρευνὴν μὲν γάρ αὐτὰ πρὸς τῷ ἐν Θεῷ καὶ εὐπορον· ἴξερευνὴν δὲ, ἢτοι πίρας τῇ ἐρεύνῃ διδόναι, ἀδύνατον. Ἐπαινετὸς ἀρά καὶ σὺ, κάλλιστε μοι τῶν φίλων, τῆς ἀδιαχρισταῖς μέντοι βλασφημεῖσθαι πολλῷ πλέον δίκαιας. Ἰνα τί γάρ τὴν περὶ τὸ βῆμα λεπάν γερούσιαν, τοὺς Μωάσεας, τοὺς Ἀστράντας πολέλοιπας, τοὺς Θεούς στόμα καὶ δυτικά; καὶ καλουμένους, τοὺς μετὰ Ιωάννου βροντῶντας, καὶ μετὰ Παύλου οαλπίζοντας, τοὺς ἐπὶ τῶν λεπῶν δικρίνοντας καὶ τεταγμένους καὶ ισταμένους, καὶ τοῦ Θεοῦ τὴν Δαθήκην ἀναλαμβάνοντας διὰ στόματος, ἡμές δὲ τοὺς τῆς Ὁλης ὑποχειρίους, καὶ τὸ πλέον μὲν τοῦ βίου ταῖς εἰς τὸ ἀνάκτορα παρεισθαρεῖσαις ψυχαῖς συνηθεῖσαις δουλεύοντας· οἶον εὖ διαθίσθαι τὸ πέδιλον τῷ ποδί, καὶ μὴ ὑπὲρ τοὺς ἀστραγάλους θοιμάτιον ἀγαζώσσθαι, εἰ μὴ μέλοιμεν καὶ κονδύλους ὑποσχεῖν κατὰ κόρητος παρὰ τοῖς οἰκοτρίβαις τῷ βισιτικῷ δαπέδῳ, διὰ τὴν φιλόσοφον βλαύτην οἶον

EJUSDEM

N ILLUD: « IPSE PRÆCEDET CORAM EO IN SPIRITU ET VIRTUTE ELIAE^{1.} »

Dubium scientiæ initium esse, inter omnes semper constituit, et sermo noster in contrarium non abibit, dummodo animus ab arrogantiâ et illorefbris alienus, et mens proba ac religiosi cultrix existit; siquidem Salvator ipse interpellatores importunosaversatur. Igitur more philosophia digno dubitare et Scripturas indagare² nostrum est; neque unquam obliviscamur, ne unum quidem apicem, iota unum in Scripturæ sacrae paginis perditumiri³. Nunquam vero deis quæ a Spiritu sancto vel obscurum in modum dicta sunt, dubitandum erit. Semper igitur a principio dubium existet de virtute; qua si prædicti erimus, quod verum est, indagare locus ac tempus erit. Si enim Paulus ipse, magnus universi orbis doctor, qui totam mentem meditationi rerum divinarum ac cœlestium tradidit, dicit: O altitudo divitiarum sapientiae et scientiæ Dei: quam investigabilia sunt ejus judicia⁴. In-

dugare enim ipsa Deo auspice facile, investigare autem et dilucidare impossibile est. Quod si igitur tu, optime amicorum, circa ista inquiris, laude dignus es, sed magis etiam vi operatione, si cum animi indifferentia id facis. Cur enim consilium sanctum, Moysen atque Aron deseruisti, qui Dei os et sunt ei vocantur; qui cum Joanne tonant, cum Paulo tuba canunt; qui super scena se ostendunt, et Dei testamentum in ore gerunt? Nos autem qui materiae subjecti sumus, qui maximam vitæ partem rugis et rebus futilibus operum damus, ut exempli gratia pedibus calceos accommodemus, zonam lumbis circumdemus gnaviter, metuentes ne pugnis ab adulatoribus regis cedamur, et ne adulterio tempus philosophie conscremus. Nos igitur qui sacra mysteria interpretamur, præceptores eligis ut res puras impuri ipsi doceamus? Has ob causas aurum et ædium portas peti-

¹ Luc. i, 17. ² Joan. v, 30 ³ Malth. xi, 48.

Rom. xi, 33.

έμπαροινούντες, τὸ δ' ὅσον ἐκ τούτων ὑποκλέψομεν Λ' ἀν εἰη τοῦτο συνάρσεως καινώσασθαι καὶ τοὺς τοῦ καιροῦ, τῇ θύρᾳν φιλοσοφίᾳ (1) πρόσαναλούντες· ήμές ἐκεῖνος ἐηγητὰς τῶν λεπῶν καθιζάνεις, καὶ διδασκάλους χειροτονεῖς, τῶν καθαρῶν τοὺς οὐ καθαρούς; "Εδεὶ μὲν οὖν διὰ ταῦτα καὶ τὰς τῆς ἀκοῆς θοι πύλας, καὶ τὰς τῆς οἰκλας ἐπιζυγοῦν πρὸς τὴν αἰτησιν. Ἀλλ', ἐπει φιλία τὸ μετιτεύον (2), οὐδὲ σὺ μωμητός ἀν εἶης τὰ τοιαῦτα ἡμῖν; εἰσπραττόμενος, εὐθ' ἡμεῖς κακιζούμεθα διν, τοῖς τηλικούτοις ἐπιχειροῦντες. Εἴ μὲν οὖν εἰρήσται τι μή κατὰ κόσμον ἡμῖν, ἢ σὴ πάντας ἀγγίνοια, διεγνωκύα τοῦ λόγου τὸ πλήμμελές, ὠθησάτω τὸ γράμμα ἢ εἰς πῦρ, ἢ εἰς

κῆρα κολυφολοίσθοιο θαλδούης (3)."

εἰ δὲ μὴ τοιοῦτον, φίλα τις καὶ ἀκοή; ἄξιον, τῆς σῆς

tioni occludere me oportuit. Sed cum amicitia natura sua mediatrix est, neque tibi irridere talia a me petenti decuit, neque ego ipse desideriis tuis satisfaciens reprehendendus essem. Si quid igitur minus apte prolocutus fuero, judicium tuum subtile, errore meo cognito, scriptum meum igni tradat, aut

Undis maris strepitosi.

Quod si contra boni aliquid dixerim, et quod auditus dignum sit, tuum erit, harum rerum studiosis id communicare; si autem denuo Baalaam asinum loquenter audiunjo.

⁸ Lue. 1, 47.

(1) Τῇ θύρᾳν φιλοσοφίᾳ. Conf. Joann. Hierosolym. patr. in Vita S. Joannis Damasc. edit. Rom. pag. 338 : ἡ θύρᾳν σοφία... οἱ θύρᾳν σοφοί.... η πατέλια καὶ φιλοσοφία ἡ θύρᾳν.

Vit. S. Euthymii, § 6, Καὶ πανειλας ἔρασται τῆς θύρᾳν οὐκ ἀμελεῖς; οὐτε.... εἰ § 162, Μηδὲ πανειλα τῇ θύρᾳν ἀντριθῆς ὄν.

Vit. S. Lucas Junioris. p. 989 : Θεοφύλακτος οὗτος ἦν ὁ σοφὸς, ὃς θύρᾳν σοφίας διδάσκαλος ὅν, π. τ. λ.

Nicetas Paphlago, In Vit. Ignatii patr. Constantinop. Ἐπιστήμη τοῦ θύρᾳν.

Zonaras in Alexio, Ἀργοὶ ἐντεραμμένος τοῖς τε θύρᾳν, καὶ τοῖς καθ' ἡμᾶς.

Nicephor. Gregor. Orat. in Constantin. Mag. Ἐκ τῶν θύρᾳν σοφῶν, Ἐλλήνων δηλαδὴ καὶ Αλγυκτίων.

Manuel, Magnae Ecclesiæ rhetor, Adversus Plethonem : Γεννάδιος δὲ καὶ Σχολάριος, διὰ τε θύρᾳν, καὶ καθ' ἡμᾶς θεοσοφίας ἀκριβὲς περιουσιάς ἐφθακώς

εἰς τέλειον ἀγγίνοιας.

Οἱ θύρᾳν, οἱ θύραζε. Qui sunt extra Ecclesiast. pagani, gentiles: ut Græcis dicuntur Οἱ θύ-

ραζε, οἱ θύρᾳν, externi, alieni. Schol. ms. ad Ari-

s. oph. Plut. v. 244 :

Γυμνὸς θύραζε ἐξέπεσον...,
Οἱ θύρᾳν σοφοί, ἀντὶ τοῦ, ἐξαθεν σοφοί.

Andreas Cretensis in S. Patapiio : Τῆς μὲν τῶν θύρᾳν τεχνολόγων κομμωτικῆς τερθείσας τὸν δὲ ἀντίον ἀπορθητόν..... It. in Dormitionem Deiparae, de Dionysio Areopagita. ms. Τῶν δὲ τῶν σοφῶν καὶ ταῖς θύρᾳν κομμώτων κομμεῖσις ἐπισημότατος. Michael Psellus, De oper. dæm. p. 30 : Καὶ τοῦ θμετέροις, καὶ τοῖς θύραζε, καὶ τοῖς ἀπωτέρῳ, καὶ θύρᾳν, εἰωθός ἐστι τὰ παχύτερα τῶν σωμάτων, σωματιώδη λέγειν.

Hinc huius profanæ dictæ θύραζε, apud Nice-

B Propter autem præcedet coram eo ī spiritu et virtute Eliæ, Hæc scripsit Lucas apostolus, magni vero Pauli condiscipulus, totius universi magister, historiarum scriptor, et scribendi peritisimus. Angelus autem Dei ad Zachariam de magno præcone et de ecclesiis magna loquens, prædixit ei quod filius ei nascetur solitudinem amans et a rebus mundanis abhorrens; qui neque vinum neque siceram bibet⁸, sicut Samson ille abstemius; Spiritu autem sancto replebitur ex utero matris; sed, quod maius est, coram eō ī spiritu et virtute Eliæ præcedet.

C tam, in Balduino, § 2 : εἰ Ἄνθη ἥκων διὰ πόσον; σοφίας, καὶ πανειλαν μάθησιν λογικήν, ὡς οὐδεμίαν ἔτερος ἐπιδύν, δεῖται τε θύρασι, καὶ δεῖται ἡμέτεραι. » Gang. Glossar. med. et inf. græc. tom. I, col. 502.

(2) Lucian. Amor. § XXVII, edit. Reitz. tom. II, pag. 427.

(3) Homer. Iliad. lib. II, v. 209.

(4) Conf. Numer. cap. XXII, v. 28. Καὶ οὐτεξεν δὲ οὐδέ τοῦτο τῆς δινού, καὶ εἰπε τῷ Βαλαὰ. Τῇ πεποίκησι, διτὶ πάπικάς μι τοῦτο τρίτον;

(5) Hæc non concordant cum interpretatione Calmeti in versiculos 13 et 14 capituli xiii Judicum, Vers. 5 et sqq. ejusdem capituli iunxit scriptor sacer, matrem Samsonis ab angelo qui ipsi apparuerat, ut jejuniū de quo agitur observaret, præceptum accepisse. (Vid. Jud. cap. XIII, v. 3.) Καὶ δωρθεὶς ἀγγελος Κυριον πρὸς τὴν γυναικα [Μανω], καὶ εἰπε πρὸς αὐτὴν· Ιδοὺ δὴ σὺ στέρεα καὶ οὐ τένος, καὶ ἐν γαστρὶ ξένις, καὶ τέξῃ υἱόν. Καὶ νῦν φύλαξαι, καὶ μὴ πίεις οἶνον καὶ σίκερα, καὶ μὴ φάγεις πᾶν ἀκάθαρτον. Prioris hujus loci interpretatio obvia est; at infra (v. 12, 13, 14) legitur: Καὶ εἰπε Μανω· Νῦν δὲ ἀλλότρος τοῦ φριμάτος σου, τὶ έσται τὸ κρίμα τοῦ παιδαρίου καὶ τὸ ἔργα αὐτοῦ; Καὶ εἰπεν δὲ ἀγγελος· Κυριον πρὸς Μανω· Ἀπὸ πάντων ὧν εἴπα πρὸς τὴν γυναικα, φυλαξέσθω ἀπὸ πάντων δασ ἐκπορεύεται: ἐξ ἀμπέλου οἶνου, οὐ φάγεται, καὶ οἶνον καὶ σίκερα μὴ πίεται, καὶ πᾶν ἀκάθαρτον μὴ φάγεται. Πάντα δασ ἐκπορεύεται [αὐτῇ, al. αὐτῷ] φυλαξέσθω. Amphibologice versio latina: Cui Manue: Quando, inquit, sermo tuus fuerit explicatus, quid vis ut faciat puer? aut a quo se obseruare debet? — Dixitque angelus Domini ad Manue: Ab omnibus, quæ locutus sum usori tuæ, abstineat se: — et quidquid ex vinea nascitur non comedat; vinum et sicerum non bibat, nullo vesicalur immundo, et quod ei præcepi impletat aīq[ue] cæste-

τός τε ἀγίου πλησθήσεται; Ετι ἐκ κοιλίας μητρὸς αὐτοῦ· οὐ μόνον δὲ ταῦτα, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς προελεύεται ἐνώπιον αὐτοῦ ἐν πνεύματι καὶ δυνάμει Ἡλίου. Τὸ προελεύτεται, φωνῇ τυγχάνον διμόνιος, καὶ πολλαχοῦς παρὰ τοῖς λόγοις πεπειραμένοις ἐκλαμβάνεταιν, ἐντεῦθα τὴν ἐμπροσθεν αἰνίεται ἐλευσιν· καθ' ὅ σημαινόμενον καὶ στρατιώτην στρατηγοῦ προέρχεσθαι λέγομεν, καὶ προτομὴν νυμφίου, καὶ ἔρχοντος ὑποχειρίου. Πιστότεραι δὲ τὸ ρῆμα τὴν τοῦ Προδρόμου ἐπωνυμίαν· ἀπὸ γάρ τῆς προελεύσιος καὶ τῆς προδρομῆς ὡνόμασται Πρόδρομος. Κατὰ τρεῖς δὲ καιροὺς τῆς προελεύσεως ταῦτης ἐνθωρουμένης τῷ Ἰωάννῃ· πρῶτον μὲν τὸν, καθ' ὅ τι γέννησις, προγεγένητο γάρ τοῦ Χριστοῦ, κατὰ τὴν δευτέραν καὶ κάτω γέννησιν· δεύτερον δὲ τὸν, καθ' ὅν ὁ θάνατος καὶ ἡ εἰ; ἔδου κάθοδος, προαπελήσυθε γάρ κατεύθεν ὁ Ἰωάννης, κηρύζων, οἴμαι, καὶ τοῖς ἐν ἔδου τὸν ἐλευσόμενον· τρίτον δὲ, καὶ μέσον τῇ τάξει, τὸν, καθ' ὅν τὸ κήρυγμα, καὶ ἡ Μεταροεῖτε φωνῇ, καὶ ἡ τῆς ἐποιαστας τῶν ἔδων Κυρίου (6) προανεψώνησις· κατὰ τὸν μέσον, οἴμαι, καὶ τρίτον τούτον, εὐκαιρότατον ἀν εἰη ἐκλαβέσθαι τὴν λέξιν. Προελήσυθε μὲν γάρ τοῦ Χριστοῦ καὶ κατὰ τὴν γέννησιν ὁ προφήτης, ἀλλ' οὐκ ἐν πνεύματι καὶ δυνάμει Ἡλίου· τί γάρ τῷ σχεδὸν διμοχρόνῳ Χριστοῦ, καὶ τῷ ἐπ' αὐτῶν τῶν προπατόρων Χρι-

Α στοῦ (7); προελήσυθε δὲ καὶ κατὰ τὸν Θάνατον· ἀλλ' οὐδὲ οὕτως ἐν πνεύματι καὶ δυνάμει Ἡλίου. Τί γάρ τῷ ὑπὸ Ἡράδου καρατομηθέντι, καὶ τῷ μηδαμοῦ γενεσαμένῳ θανάτου; Λείπεται δὲ κατὰ τὴν μέσην εἰρημένην προέλευσιν ἐκλαμβάνεσθαι τὸ βῆτόν τοι.

"Οτι δὲ τὸ προελεύσεται τὴν ἐμπροσθεν ἐλευσιν ὑπορρίπτει, θηλεῖ καὶ τὸ ἐπαγόμενον. Προελεύσεται γάρ εἰπὼν, ἐπηγαγεν, ἐνώπιον αὐτοῦ, εαφῇ παριστῶν ἐντεῦθεν τὴν σημασίαν τοῦ προελεύσεται. Ἐπει γάρ ἡ σχέσις, ἡ τῆς ἐλεύσεως, καὶ δλω; ἡ τοπεχή, ἡ δικαία εἰσὶν, ἡ κάτω, ἡ ἐμπροσθεν, ἡ δικτισθεν, ἡ δεξιή, ἡ ἀριστερή· εἰδὲ μὲν δικαίαν, ἡ κάτωθεν, δικαίων κινούμενον, οὐδὲ ἀν ἐνώπιον δικαίων εἰναι λεχθεῖη, εἰ μὴ ὅρα τοὺς ὄφθαλμούς ἐπὶ τῆς κορυφῆς ἀναβιβάσαντες καταστήσομεν εἶναι, ἡ ἐν ταῖς πτέρναις αὐτοὺς ὑπορύζομεν. Ἀλλ' οὐδὲ τὸ δεξιό τη ἀριστερό· ἡ γάρ τημένη ἐκατέροιν τοὺς δικαίων δρόῳ διτερος. Ἀλλ' οὐδὲ πολὺ πρότερον τὸ διπισθεν βαδίζον ἐνώπιον λέγοιτο· εἰ μὴ κατὰ τοὺς μυθευομένους κινοπροσθώπους (8) διπισθίους σφίσιν ἔσατος; ἀναπλάστοιμεν ὄφθαλμούς. Εἰ δὴ μήτε τῇ φύσει λυματίσομεν μέλλοιμεν, καὶ τοὺς ὄφθαλμούς ἐπὶ τῶν αὐτῶν ἀργάστρων ἔσην, οὐδένα δὲ ἀλλον ἐνώπιον ἔρχεσθαι λέγοιμεν, ἡ τὸν ἔρχόμενον ἐμπροσθεν.

Illud et præcedet, vox sapere a viris discretis adhuc sita, hocce in loco priorem adventum significat, eodem sensu quo militem duci et pronubum sponso et citem magistratui præcedere dicimus. Eadem autem vox præcursoris cognomentum justificat; a præcurrendo et præcedendo præcursor dicitur. Per tres autem annos ista præcursio Joanni ante oculos fuit; primo quidem (natus enim ante Christum est) quoad primam generationem secundum carnem spectabat; secundo autem, respectu mortis et in inferos descentus; hinc enim Iocaines, credo, prodixit ut eum qui exspectabatur, inferis annuntiaret; tertio autem, præco Joannes ad paenitentiam exhortatus vias Domini planas reddere jussit; quæ, me quidem judice, interpretatio verissima est. Ante Christum enim propheta quoad nativitatem venit, sed non in spiritu et virtute Eliæ. Quid enim Joanni, qui fere Christi consilaneus erat, cum Christi majoribus communiebat? Præcessit vero etiam secundum mortem; itæ et

dicit Gallice Calmetus: Manué lui dit: Quand ce que vous avez prédit sera accompli, que voulez-vous que fasse l'enfant, et de quoi devra-t-il s'abstenir? L'ange du Seigneur répondit à Manué: Que votre femme s'abstienne de tout ce que je lui ai marqué: — qu'elle ne mange rien de ce qui naît de la vigne, ni de ce qui peut énivrer: qu'elle ne mange rien d'impur, et qu'elle accomplies et garde avec soin ce que j'ai ordonné sur son sujet.

Ad ea verba vers. 45. Ab omnibus que locutus sum uox tuae abstineat se, P. Calmetus ait, se ob id verba abstineat se per qu'elle [uxor tua] s'abstienne reddidisse, quia ex contextus tenore inductus est ad ea verba de semina intelligendum, ut

nec sic in spiritu et virtute Eliæ. Quid enim ei qui ab Herode capite plesus est et ei qui mortem nunquam gustavit, commune? quare vocem secundum medium adventum interpretari debemus.

Quod autem vox et præcedet, priorem adventum indicat ex iis quæ subsequuntur videmus. Dicens enim et præcedet, addit et coram ipso, et clarum sic vocis et præcedet significatum faciens. Cum enim advenit, natura sua localis, sursum aut deorsum, ante aut post pedes, dextra aut sinistra manu, supra aut infra nos fit, et coram nobis, dicendi facultas non erit, nisi oculis in summum aerem aut pedibus ad ima directis locum capiamus. Sed neque de dextra neque sinistra illud intelligendum est quod res obliqua foret. Sed nec quod ante est cum eo quod posticum, confundere licet, nisi mytho de Cynocephalis fidem habeamus. Sed si, offensa natura, in umbilicum semper despiceremus, alium neminem præcedere diceremur, nisi cum qui vero ante nos præcedit.

D sequentem versiculum.

(6) Id. ibid. : Οὗτος γάρ ἐστιν ὁ βρῆστος ὑπὸ τοῦ Ἡσαντοῦ τοῦ προφήτου, λέγοντος· Φωνῇ βοῶντος ἐν τῇ ἑρήμῳ, Ἐτομάσατε τὴν ἔδων Κυρίου, εὑθεῖας ποιεῖτε τὰς τρίθους αὐτοῦ.

Conf. Isaï, cap. XL, v. 6, et I.ucam, cap. I, v. 76: Καὶ σὺ, παιδίον, προφήτης Ὑψίστου κληθήσῃ· προπορεύσῃ γάρ πρὸ προσώπου Κυρίου, ἐτομάσατε ὕδων· αὐτοῦ. It. c. III, v. 4.

(7) Εἰτας Eliæ ad regnum Achabū refertur, novem et amplius saeculis ante Christum natum.

(8) De Cynoprosopis Εἰταν. Hist. An. lib. X, cap. 25, ed. Gronov. part. I, p. 573.

Καὶ αὐτὸς προελέσεται ἐνώπιον αὐτοῦ, ἐν πνεύματι καὶ δυνάμει Ἡλίου. Πνεῦμα λέγεται μὲν καὶ τὸ τὰ χαρισματα διειρούν ἀγιον Πνεῦμα, τὸ προφήτας χρῖον, καὶ ἀποστόλους χειροτονοῦν· λέγεται δὲ Πνεῦμα καὶ ἐν ἑκαστον τῶν ἐκεῖθεν ἐνδιδομένων χαρισμάτων (9). ὁσπερ Πνεῦμα φόβου, καὶ σοφίας, καὶ οὐθεσίας, καὶ τῶν λοιπῶν. Τὸ τοίνυν, Ἐν πνεύματι Ἡλίου, ἢ τὸ ἐν τῷ αὐτῷ τῆς προφητείας χαρισματι αἰνίττεσθαι οἷμα· προφῆται γέρες διμφω, Ἰωάννης καὶ Ἡλίου (sic), καὶ προφητῶν οἱ ἀκριμονες· ἢ τὸ ἐν τῇ αὐτῇ διαγωγῇ τε καὶ πολιτείᾳ δρειος γέρες, κατὰ τὸν Θεσσαλίην (10), καὶ ὁ τοῦ Ζαχαρίου· ἢ, ψ καὶ μάλιστα τιθεματι, τὸ τοῦ ζῆλου πνεῦμα δ λόγος ἐνταῦθα ὑποσημαίνει. Οὐτοὶ γάρ τὸ αὐτὸ τοῦ ζῆλου πνεῦμα καὶ ἐν ἀμφοῖν τοῖν προφήταιν, καὶ ἡ αὐτὴ πολιτεία, καὶ ἡ τῶν σημειῶν δύναμις ἡ αὐτὴ, ἐν τῶν ἐν ἑκατέροις ἰστορῶν, εἰ βούλει, σκοτειώμεν ἀναλεξάμενοι. Ἡλίας τὸν Κάρμηλον ὕψησεν, αὐχμῶν διθρωπος, καὶ ἐπιεικῶς θηριώδης τὴν δύνιν, τὴν κεφαλὴν καὶ τὰς χεῖρας, κατὰ τὸν Ἡσαῦ ἐκείνον λάσιος (11). Τί δὲ καὶ Ἰωάννης, ἐν πολει Ιδίᾳ τούτῳ; οἶνον καὶ σίκερα ἔπειν; ἀνέβη

Α ἔνρρδος ἐπὶ κεφαλὴν αὐτοῦ; Οὐδὲμάδες. Καὶ δικούειν αὐτὸς τὰ δέματα τοῦ ἀγγέλου. Ἔσται γάρ, φησι, μέγας ἐνώπιον Κυρίου. Καὶ οὖν καὶ σίκερα οὐ μη τίς, καὶ Πνεύματος ἄγιου πλησθήσεται ἐπὶ ἐκ κοιλίας μητρὸς αὐτοῦ. Μέγας ἐκλήθη ὁ Ἰωάννης, καὶ προφητευόμενον ἐωράπει Χριστόν. Τι δὲ οὐχ καὶ Ἡλίας αὐτὸν ἐκείνον ἐώρακεν, διε μεταμορφουμένῳ κατὰ τὸ Θαβάρω συνελάτει (12); Ἡλίας ἐκλειστεν οὔρεν; διε τὴν τῶν ἀνθρώπων κακίαν ἡγάπας Θεῷ· διετὸν Ἰωάννης αὐτοὺς ἐκείνους ἀνέψεις διὰ τῆς Μετατροπῆς, τινῆς. Κατήγαγεν ἐκείνος ὑδωρ ἐξ οὐρανοῦ· ἄντος δὲ ἀνήγαγεν ὑδωρ εἰς οὐρανὸν, τὸ παραδοξότερον, τὴν ὑπερουράνιον δηλοντί τοῦ ἐμοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ, κορυφήν. Παράγεται τὸ κέρας τοῦ Ἡλίου: ἀντιπαράγω τὴν ἀξίνην τοῦ Ἰωάννου, τοῖς ἀκάροις; Β τῶν δένδρων τὴν ἐκτομὴν οὐκ ἐπάγοντος μὲν, ἀπειλούντος δὲ (13). Σὺ τὴν Ἡλίου μηδοτήν; Ἐγὼ τὸ ἐπιτριχῶν καμῆλον τοῦ Ἰωάννου ἱμάτιον. Εἴχω τι καὶ πλέον καυχήσασθαι· καὶ μοι ἐπεχέτω τοῦ θυμοῦ τοὺς πρηστῆρας δ ζηλωτής; (14). Εἰκῇ μὲν κρέας καὶ δρόν, καὶ τῆς εὐωχίας διάκονος, καὶ χλιδὴ περὶ τὸν Ἡλίαν πολλή (15)· ἐνταῦθα δὲ τὸ δύριον μελι, καὶ

εις, εἰναὶ εἰς εἰσεραμ non bibebat; caput ejus non
quam rasum. Audi vero angelī ipsius verba: Eris enim
magnus coram Domino: et vinum ei siceram non
bibet, et Spiritu sancto replebitur adhuc ex utero
matris sue. Magnus vocabatur Joannes et plus quam
propheta, quia Christum ipsum prophetizarem vidi.
Nonne vero et Elias eum vidit, cum in Thabore trans-
figurato colloquebatur? Elias fecit ut Deus hominum
generi iratus cælum clauderet, Joannes autem re-
clusit dicens: Pœnitentiam agite. Ille aquam e cælo
precibus suis devocebat; hic aquam miraculosorem
supercaelestem, Christi Salvatoris caput in cælum
reducit. Elias cornu adducis? Ego Joannis securum
memoro quæ arboribus sterilibus excisionem minata
est. Tu Elias tunicam pelliceam: ego Joannis vesti-
mentum. Sed majus aliquid proferre possum, zelotes
vero iræ ardorem cohibeat. Carnem quidem ac panem

εἰς δρος ὑψηλὸν κατ' Ιδίαν. Καὶ μετεμορφώθη ἱμ-
προσθεν αὐτῶν, καὶ Ιδαμψι τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ὡς
δ Ήλιος..... Καὶ ίδοις ὑψηλαν αὐτοὶ Μωσῆς καὶ
Ἡλίας, μετ' αὐτοῦ συλλαλούντες.

(13) Conf. Lucian, III. Ἡδη δὲ καὶ ἡ ἀξίνη
πρὸς τὴν δίζαν τῶν δένδρων κείται. Πάν οὖν δέν-
δρον μη ποιοῦν καρπὸν καλὸν ἐκκόπιται, καὶ εἰς
πύρ βάλλεται.

(14) Voluitne auctor alludere ad locum Actuum
apostolorum quod legitur cap. xxi, vers. 3. Ἐγώ...
ζηλωτῆς ὑπάρχων τοῦ Θεοῦ (al. νόμου)? vel potius
numi ad id special quod de Elias dicitur III Reg.
xix, 6. Καὶ ἐπέδεψεν Ἡλίου· καὶ ίδοις πρὸς κερ-
άλης αὐτοῦ ἔγχυροις διωρίτης καὶ κακάκης ὑδα-
τος x. τ. λ. II. ibid. v. 10 et 14.

(15) Non bene video ad quem locum Eliæ histo-
riæ referri possint ea quæ hic auctor narrat. Ne-
quiam enim Elias dapibus lautis usus fuisse legi-
tur; nec in ora torrentis Carib (III Reg. xvii, 4),
nec apud Sarreptanam. viduam (ibid. 15), nec
postquam sub umbra juniperi dormivisset (III Reg.
xix, 6). Agitur forsitan de ministerio ab Eliæ
Eliæ præstito: Καὶ ἐπορεύθη ὅπισθι Ἡλίου καὶ
ἐλειτούργει αὐτῷ.

Ipsa præcedet coram ipso in spiritu et virtute Elias. Spiritus appellatur Spiritus sanctus qui charismata distribuit, qui prophetas ungit, qui apostolos eligit. Dicitur autem Spiritus quodlibet donum inde redundans, ut Spiritus timoris, sapientie et in filium adoptionis, etc. Igitur illud, in spiritu Eliæ, mihi aut propheticæ donum quod ipsi inerat (ambo enim Joannes et Elias prophetæ summi fuerunt, aut conditionem ac vitam innuere videtur. Montanus enim Thesbeilen versus fuit, et Zacharias filius; aut, quod mihi quidem verisimile videtur, zeli Spiritus hoc loco indicatur. Quod enim zelotypia Spiritus et experientia et signa disperendi facultas in ultroque propheta fuerit, ex iis quæ de ambobus in historiis relata sunt, cognoscemus. Et Elias quidem Carmelum habitavit, homo sole torridus et vultu, capite ac manibus ad Esari instar incultis. Idem etiam Joannes in civitate

(9) Origenes dixit: Καὶ γάρ δυνατὸν πλεῖστα πνεῦματα εἶναι ἐν τῷ αὐτῷ, οὐ μόνον χείροντα, ἀλλὰ καὶ κρέπτοντα· αἵτε γοῦν δ Λαδίδ (Psalm. L. 14) στηργεῖσθαι μὲν πνεῦματι ἡγεμονικῷ, ἄγαντεσθαι· εἰδίκειας. Εἰ δὲ τὰ μεταδόν ἡμῖν δ Σωτῆρη πνεῦματος σοφίας (Isai. XI, 2, 3) καὶ συνέσεως, πνεῦματος θουλῆς καὶ τοιχούς, πνεῦματος γνώσεως καὶ εὐσεβείας, καὶ ἐνεπλήσθη πνεῦματος φόδος Θεοῦ· δυνατὸν καὶ ταῦτα νοεῖσθαι πλεῖστα ἐν τῷ αὐτῷ εἶναι κρέπτοντα πνεῦματα. Orig. Compend. in Matth. tom. XIII, ed. 1740, tom. III, pag. 571.

(10) Ibi constanter ms. Notium, urbem Eliæ natalem trans Jordanem sitam, in tribu Gad, in tractu Galaad, modo Thesbe, modo Thesbone, aliis Thisbe diei. Conf. Hadrian. Reland. Palest. lib. III, pag. 1035.

(11) Conf. Reg. lib. IV, cap. I, v. 8. Καὶ εἰπον πρὸς αὐτὸν· Ανήρ δασὺς, καὶ ζῶντι δερματίνην περιεωμένος τὴν δέσφυν αὐτοῦ. Καὶ εἶπεν (Οχοζίας)· Ἡλίου δ Θεσσαλίης ἐστιν οὗτος.

(12) Matth. xvii, 2. Καὶ μεθ' ἡμέρας ἐξ παραλαμ-
βάνει δ Ιησοῦς τὸν Πέτρον καὶ Ἰάκωβον, καὶ
Ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν αὐτούς· καὶ ἀναρέψει αὐτοὺς·

οι τῶν δένδρων ἀκρέμονες (16), οἵς ἐντρύφα δὲ Ἰωάννη. Δεῆσαν ὑπουργῆσαι τῷ σώματι. Ἐξήρχεντον ἐκεῖνος παρὰ μέρος τὸν Ἱορδάνην· ἀλλ' οὗτος τὸν, δι' οὗ καὶ πρότερον τὴν Ἐρυθρὰν διέτεμνε Μωυσῆς, καὶ θεσπερον αὐτὸς δὲ Θεοῦτης τὸν Ἱορδάνην ἀνέκοψεν, ἵνα Ἱορδάνην ἔχειροθέτησεν. Ἐλέγχεν Ἡλίας τὴν Ἀχαδὸν βασιλέα, μοιχεύοντα, οἷον εἶπεν, τὸν ἀμπελῶνα τοῦ ἀγρογείτονος Ναβουθαλ, καὶ εἰ Οὐκ ἔξεστι σοι ἔχειν (εἶπε) τὸν ἀμπελῶνα τοῦ γειτονὸς (17). Ἐλέγχει καὶ Ἰωάννης Ἡρώδην τὸν βασιλέα, τὴν οἰκεῖαν νύμφην μοιχεύοντα, καὶ εἰ Οὐκ ἔξεστι σοι ἔχειν (εἶπε) τὴν γυναῖκα Φιλίππου τοῦ ἀδελφοῦ σου (18). ἢ Ἐδίκην ἐκεῖνον ἱεζάβελ, καὶ τινῆς τὴν σωτηρίαν δὲ προφῆτης ἐπρίπτο. Ἐδίκη καὶ τοὺς Πρωτιάδας, μαχλὰς γυνῆ, καὶ μανιομένη πρὸς Ἑρωτα· οὐ γάρ τοὺς κεραυνοὺς ἐκεῖνης τῆς γλώττης ὑπέμενε· καὶ οἱ [§. ἡ] τὴν κεφαλὴν ἔκαιτησαμένη θύλον μιαρᾶς δρχῆσες ἐλασεν· ϕύκον-

μητὸ γάρ ἀποθανεῖσθαι τὸν Ἰωάννην πρὸ τοῦ Χριστοῦ, ἵνα καὶ τοῖς ἐν ᾧ δου τὸν ἥλιον δὲ ἔφος εὐαγγελίσηται. Ἐκεῖνος λόγῳ στρατιώτας ἀπέκτεινεν· οὗτος λόγῳ στρατιώτας οἰον ἐξώσως, μηδένα διασείεν μηδὲ συκοφαντεῖν, καὶ ἀρκεῖσθαι τοῖς ίδοις δύκινοις αὐτοῖς νοικετῶν (19)· πραδετος γάρ δὴ τοῦ Θεοῦτου, πραστάτου ἐγγύτερος. Ἀνέστησεν ἀποτεθνήκτα καὶ δὲ Ἡλίον, καὶ ἀπέστρεψε ψυχὴν αὐτοῦ ἐπ' αὐτὸν (20). Ἀνέστησε καὶ Ἰωάννης; ἐν δου γενόμενος πολλὰς ἀνθρώπων ψυχὰς εἰς τὴν τοῦ μικρὸν δουν κατελευτομένου ὑποδοχὴν, καὶ ἐπιστρέψαν αὐτὰς ἐπ' αὐτήν. Κατήγαγεν ἐκεῖνος πῦρ ἐπ' τοῦ οὐρανοῦ, καὶ κατέφαγε τὸ πῦρ ἐκεῖνον τοῦ θυσίαν, καὶ τὰ δλοκαυτώματα (21). Ἀλλ' οὗτος κατήγαγε μὲν οὐδαμῶς· δικαίων δὲ καταδάν τὸ διδεστον ὑπέδειξε πῦρ, οὐκέτι μὲν θυσίαν τούτον, οὐδὲ δλοκαυτώματα, δλλὰ τὰ δχυρα κατακαίσιον (22), τὴν εὐπρηστὸν τῆς ἀμαρτίας ὅλην καὶ εὐδαπάνητον·

et dapes lautas apud Eliam habes; mel silvaticum et arborum fructus apud Joannem corporis recreandi causa. Ille Jordanem ex parte exsiccavit; hic Jordanem abscidit quem jam Moyes, et postea Theabitates ipse a mari Rubro separavit, et super quem manus extendit. Vituperavit Elias Achab regem qui, ut ita dicam, vineam Nabuthai adulteravit, et: Non licet tibi, vineam vicini habere. Joannes quoque Herodem regem reprehendit: «Non licet tibi, dicens, Philippi fratris uxorem habere.» Iezabel eum persecuta est, et propheta in fuga salutem quæsivit. Hunc Herodias quoque est persecuta, viulicer adultera et amoribus insanios; non enim sermonum Joannis vehementiam sustinuit; attamen illa saltationis præmium caput Prodomi efflagitavit et accepit. In fatis enim erat ut Joannes ante Christum vita fungeretur, ut Lucifer iis quoque qui in orco sedebant, Evangelium annuntiaret. Ille sermone milites occidit, hic milites adhortatus est ut neminem conculerent neque calumniam facerent, sed contenti

* Deut. iv, 24. * IV Reg. ii, 11.

(16) Textus paraphrastice citatur. Conf. D. Matth. c. iii, v. 4: Ἡ δὲ τροφὴ αὐτοῦ ἦν ἀκρίδες καὶ μὲν ἄγριον; εἰ D. Marc. i, 6: Καὶ τοθίων ἀκρίδες καὶ μὲν ἄγριον.

(17) Verbiq; qnæ hic auctor Eliæ tribuit non leguntur in historia sacra (III Reg. xxi, 17-22). Καὶ εἰπε Κύριος πρὸς Ἡλίον τὸν Θεοῦτην λέγων· —Ἀνάστηθι, καὶ κατέβηθι εἰς ἀπάντησιν Ἀχαδὸν βασιλέα Ἰεραθὴ τοῦ ἐν Σαμαρεἴᾳ, διτούς τὸν ἀμπελῶνα Ναβουθαλ, διτούς καταβέθηκεν ἐκεῖ κληρονομῆσαι αὐτὸν.—Καὶ λαλήσας πρὸς αὐτὸν λέγων· Τάδε λέγει Κύριος· Ός σὺ ἐφένευσας, καὶ ἐκκληρονήσας, διτούτῳ τάδε λέγει Κύριος· Ἐν παντὶ τόπῳ, φελεῖξαν οἱ κύνες καὶ αἱ δεινὲς τὸ αἷμα Ναβουθαλ, ἀκεὶ λείψουσιν οἰκίνες τὸ αἷμά σου, καὶ πόρνας λούσονται ἐν τῷ αἷματι σου, κ. τ. λ.

(18) D. Matth. cap. xix, v. 3 εἰ seqq.: Ο γάρ Ἡρώδης, κρατήσας τὸν Ἰωάννην, ἔδησεν αὐτὸν καὶ θετὸν ἐν φυλακῇ διὰ τὴν Ἡρωδίαδόν την γυναῖκα Φιλίππου τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ. Ἐλεγε γάρ αὐτῷ δὲ Ἰωάννης· Οὐκ ἔξεστι σοι ἔχειν αὐτήν.

D. Luc. iii, 19, 20. Ο δὲ Ἡρώδης δὲ περὶ Ἡρωδίαδος τῆς

essent aliendū suis. Minor enim fuit Thesbite, humanior nemo existit. Elias puerum mortuum e mortuis resuscitavit. Joannes in inferis multorum animas resuscitatis preparauit ut eum qui mox venturus erat, exciperent. Ille ignem de caelo vocavit, qui victimas et holocausta combussit. Hic autem nihil desuper deduxit nisi ignem, non victimas, non holocausta, sed paleas comburentem, nempe peccati consfragabilem ac facilem materiam: Ignis enim consumens Deus est*. Et agnum quidem non sacrificavit, at populo eumdem qui ad id temporis ignotus erat, notum fecit: Ecce enim, inquit, agnus Dei qui tollit peccata mundi*. Quid deinde? Ecce currus igneus et equi ignei divisorunt utrumque, et ascedunt Elias per turbinem in cælum. Joannis e contra currus non igneus fuit; sed testimonii et sanguinis curru abiit; cuius divinum sane ignem qui tetigit, is projecto in sede ignea sedere dici potest.

Rectissime igitur Scriptura dicit quod precedet ante eum in spiritu et virtute Eliæ. At hoc quidem

γυναικὸς τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Φιλίππου, καὶ περὶ πάντων ὧν ἐποίησε πονηρῶν δὲ Ἡρώδης, προσέθηκε καὶ τοῦτο ἐπὶ πᾶσι, καὶ κατέκλεισε τὸν Ἰωάννην ἐν φυλακῇ.

D. (19) D. Luc. iii, 14: Ἐπηρώτων δὲ αὐτὸν καὶ στρατεύμενοι λέγοντες· Καὶ ἡμεῖς τὶ ποιήσουμεν; Καὶ εἰπε πρὸς αὐτούς· Μηδένα διασείσῃς, μηδὲ συκοφαντήσῃς, καὶ ἀρκεῖσθαι τοῖς ὄδυνοῖς ὑμῶν.

(20) Reg. lib. III, c. xvii, v. 17 εἰ seqq.: Καὶ ἀπεστράψῃ ἡ ψυχὴ τοῦ παιδαρίου πρὸς ἐγκατον αὐτοῦ, καὶ ἐξηστησεν.

(21) Reg. lib. III, cap. xviii, v. 38: Καὶ ἐπεις πῦρ περὶ Κυρίου ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ κατέφαγε τὰ δλοκαυτώματα, καὶ τὰς σχίσεις, καὶ τοὺς λίθους, καὶ τὸ θύρων τὸ ἐν τῇ ἀλάσῃ ἐξελεῖξε τὸ πῦρ.

(22) D. Luc. cap. iii, v. 16 εἰ seqq.: Ἀπεκρινατο δὲ Ἰωάννης ἀπασθανάτοις λέγων· Ή ω μὲν δάστι βαπτίζω ὄμδας; Ἐρχεται δὲ ὁ τοχυρός ρός μου, οὗ σύνει αἷμα θανάτος λύσαι τὸν Ιμάντα τῶν ὑποδημάτων αὐτοῦ. αὐτὸς ὑμᾶς βαπτίσαι τὸν Πνεύματι ἀγίῳ καὶ πυρί. Οὐ δὲ πτύον ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ, καὶ διακαθαρίσῃ ἀλώνα αὐτοῦ καὶ συνάξῃ τὸν σίτον εἰς τὴν ἀποθήκην αὐτοῦ· τῇ δὲ δχυρον κατακαύσει πυρὶ δασίτεψε.

Ηύρι τάρ, φησίν δ' Θεός, καὶ πῦρ καταραλλοκού διμαρτίας. Καὶ τὸν ἀνδρὸν οὐκέπει μὲν, ἀλλὰ τέως ἀγνοούμενον ἐγώρισε τῷ λαῷ· "Ιδε τάρ, φησίν, δι μηδέ τοῦ Θεοῦ, δι αἰρων τὴν ἀμαρτίαν τοῦ κόσμου. Τί τὸ τούτο; Καὶ ίδον ἀρμα κυρδός, καὶ ἵπποι κυρδός..., καὶ Ἀρετήθη Ήλίας ἐν συσσισμῷ ὡς εἰκὼν οὐρανός. Ιωάννου δὲ τὸ διά τοῦ γενικοῦ δρόμα, οὐχὶ διπύριον, δι' οὐ πρὸς οὐρανὸν ἀνελήσθε; Τὸ διά τοῦ μαρτυρίου τε καὶ τοῦ αἰματος οὐχὶ πυρὸς δρόμα εἶναι παραδεξαμένα; Τὸ δὲ τοῦ ἀνθέου ἐκείνου φῶναι πυρός, οὐ καὶ μὴ τολμᾶν φαύει φησι χόρτος ὄν (23), οὐκέποχρη πυρίνην διομάσαι διφρελαν; Πάνυ μὲν οὖν.

Καλῶς δέρα δ' ἀλόγος φησίν διτι καὶ αὐτὸς προελέγεται: ἐνώπιον αὐτοῦ ἐν πνεύματι καὶ δυνάμει: Ἡλίου. 'Ἄλλ' έμοι, ἐνταῦθα γενομένῳ τοῦ λόγου, ἀπορεῖν ἔπεισι, τι δῆ ποτε τὸν Ζαχαρίαν, τοὺς Εὐαγγελίοις τούτους ἀποτίσσαντα, τῇ ἀφώνᾳ καὶ τῷ δεσμῷ τῆς

locu dūbitum tēnēt meam innadis de causa qua angelus Domini Zachariæ qui dictis angelicis non fidebat, linguis usum ut pole homini criminoso sustulit. Hæc enīlēt quæ respondeam habeo: Qui in voce graves et severas erumpere volant, spiritum primum cohibere et per tempus aliquod silere consueverunt; ut dein eo fortius vociferentur et ae-

(23) Non video ad quem locum hic alludit auctor; verba quibus utitur in nullo ex quatuor evangelistis mihi occurunt.

(24) Conf. D. Luc. cap. I, v. 19: Καὶ ἀποκριθεὶς δι γῆρας εἶπεν αὐτῷ· Ἔγώ εἰμι Γαβριὴλ ὁ παραστήκως ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ· καὶ ἀπεστάλην λαλῆσαι πρὸς σὲ, καὶ εἴναγγελίσασθαι σοι ταῦτα. Καὶ ίδού, ἔσῃ σιωπῶν, καὶ μὴ δυνάμενος λαλῆσαι ἀχρὶ ἡμέρας γένεται ταῦτα; ἀνθ' ὧν οὐκέπιστευσας τοῖς ἀνθροΐς μου, οἵτινες κληρωθῆσονται εἰς τὸν καιρὸν αὐτῶν.

(25) Ναζιρῶν σοφώτατος. Id est, monachorum sapientissime. Græci labente imperio monachos nomine Naziriorum vel Nazirorum vocabant, quia eorum vivendi modus cum eo congruebat quo utebantur Naziræi in sacris Libris memoriati (V. Num. vi). Suidas: Ναζηραῖος ὁ Θεῷ χειρασμένος καὶ ἀπειρωμένος, ὁ μοναχός. In Lexico ἡγ. Cyrilli legitur: Ναζιραῖος, μοναχὸς ἡγιασμένος καὶ ἀπειρωρένος τῷ Θεῷ. Quandoque Nazoreni dicti sunt, ut videre est in Vita S. Stephani Junioris: Ναζωρικὸν σχῆμα. Cæterum Cangius (Append. ad Gloss. med. et inf. græc. col. 159) uolat, in primis temporibus Christianos Nazirorum nomine designatos fuisse.

(26) Homer. Iliad. Σ, l. xvii, v. 392:

"Ηφαιστε, πρόμολ' ὄδε, Θέτις νῦ τι σεῖο χατίζει.

Quænam Nostri mentis fuit cum ad hunc versum aliudebat? Nota res ab Eustathio narrata (ad v. cit. l. 1109, l. 1): "Οτι παροδήθη ποτὲ δόπο τίνος σφροῦ, καύσαντος οἰκεῖα πονημάτα, δεδήλωται μὲν ἥξη οὐ πρὸ πολλῶν· ἐνταῦθα δὲ πάλιν μνηστέον τῆς

γλώττης δι γῆρας τοῦ Κυρίου ἐπιμωρήσετο, καὶ μὴ ἐτέρῳ τινὶ τῷ ἐπιτιμῷ ὑπέβαλε (24); Καὶ ἀποτίσσας, τοῦτο ἔχω πρὸς τὴν ἀπορίαν εἰπεῖν. Εἰώθασιν οἱ τορόν τι μᾶλλοντες φθέγγεσθαι, καὶ μεγάλην ἀναρρηγνύναι βοήν, ἀναλόγεσθαι πρώτα τὸ πνεύμα καὶ συλλέγειν τὸ δόθμα, καὶ ἐφ' ἴχανδν σιωπῆν· κατὰ τὸ συναχθὲν τοῦ πνεύματος διπάν ἀπερρευγόμενοι, περίτρανον οὕτω δημιουργεῖν τὴν ἡγῆν. Κατὰ τὸν αὐτὸν, οἷμα, λόγον, ἐπρεπε καὶ τὸν Ζαχαρίαν, τὴν μεγάλην τοῦ λόγου φωνὴν προβάλλεσθαι μᾶλλοντα, σιωπῆσαι πρώτον, ὡς τὸ εἰδός, καπίτα τὴν θαυμασίαν ἐκείνην φωνὴν ἀπερρεύεσθαι.

B Ταῦτα σοι πρὸς τὴν ἀπορίαν, ἐκ τοῦ σχεδὸν, ὡς ὅρδες καὶ τοῦ παραγρήματος, Ναζιρῶν σοφώτατος (25). Εἰ μὲν τι καὶ τὸν οὗτον ἀντὶς ἐπαγάλλῃ προβέβληται, χάρις Θεῷ· εἰ δὲ μὴ, σὺ δὲ Ἐλλον τὸν Ἡφαιστον ὄδε ἐπιτρέπε προμολεῖν (26).

rem clamore trajiciant. Sic, ut puto, Zacharias aequaliter magniloquus fuerit, primum obmutuit, et deinde in encomium illud magnificum eruisti.

Hæc tibi, doctissime Nazariorum, dubium solitus quantum equidem possum, mando.

In quibus si tecum consentis, Deo grates referamus; sin minus, alium adi consiliarium.

Iστορίας ἐκείνης δεῖ τι πλέον διεῖ τὸ ἐντελέστερον. Οἱ σοφὲς ἐκείνος, ἦν δὲ δι μέγας Πλάτων, εἰς ποιητικὴν, φαστὸν, δρμήσας, καὶ ἡρωτῶν, κατέπονσαν & Ἐγράψεν, ὡς Ὁμήρου ἱττώμενα κατὰ πολὺ. Είται ἐπιθέμενος τραγῳδία, καὶ μᾶλλον ἀγωνισθεῖς, καὶ ἀκούοντας Σωκράτεος, καὶ ἀπαξιέρεντος ὃντὸν τῆς ἐκείνου οὐρανόν, ἀπεδύσατο ἐπὶ φιλοσοφίαν, ἢρος καὶ εύδοκίμης πάνυ. Sic igitur accipi posset locus: « Si hæc interpretatio tibi non probatur, alium arcessere Vulcanum, » id est, scriptum igni creminato. At forsitan in mente habuit auctor: *Alium interpretem interrogata. Verba enim, δίλον τὸν Ἡφαιστον ὄδε ἐπιτρέπε προμολεῖν, ad proverbium quoddam referri possunt in Lexico Suidæ bis memoratum, sed utroque mendose, ut videtur: Ἄφθας ὁ Διόνυσος. Τὸ αἴπετακον ὡς δεσταχεῖς καὶ παρομία. Ὁ Ἀφθάς σοι λελάπηκεν· ἦν δὲ χρησμολόγος. Ad quod Kusterus notat, Vulcano, non Bacchονην Phthi tribui, ut in altero loco dicitur: Φθάς δὲ Ἡφαιστος περὶ Μεμφίταις· καὶ παρομία· Ὁ Φθάς· σοι λελάπηκεν. Οἱ δὲ Ἀφθας φαστοί· ὡς σταφίς, δεσταχεῖς, στάχυς, δεσταχυς. Atqui notum est, teste, inter alios, lamblichο (De myster. sect. viii, cap. 3, pag. 159). Græcos Vulcano notem “Ἡφαιστον indidisse, eam Intelligentiam cuncta cum veritate operantem, quæ apud Ἑgyptios Phthi audiebat. Φθά· Ὁ γάρ δημιουργικὸς νοῦς, καὶ τῆς ἀληθείας προτάτης, καὶ σοφίας, ἐρχομένος μὲν ἐπὶ γένεσιν, καὶ τὴν ἀφανῆ τῶν κεχρυμμένων λέγων δύναμιν εἰς φῶς ἄγων, Ἀμάν κατά τὴν τῶν Ἀττυπίων γλώσσαν λέγεται· συντελῶν δὲ ἀφευδῶς ἔκαστα καὶ τεχνικῶς μετ' ἀληθεῖα, Φθά.*

ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΤΟΥ ΠΡΟΔΡΟΜΟΥ

ΑΝΑΤΡΟΠΗ ΤΟΥ

Η ΠΕΝΗ ΣΟΦΙΗΝ ΕΛΑΧΕΝ.

THEODORI PRODROMI⁽¹⁾

INVECTIVA IN ILLUD

PAUPERIES SOPHIAM NACTA EST⁽²⁾.

Fed. Morellus edidit et Latine vertit. — Morelli notis intermiscentur variae lectiones ex ms. Vat. CCCV
sp. Theili.

Πολλά, φησιν ἡ παροιμία, φεύδονται δοιδοί, καὶ τῷ πλούτῳ, τῆς αυταρχείας (5), ὡς εἶναι τγῶν τίθεμαι ἀλλ' ὅποι (3) μὲν καὶ ὅποι, οὐ τῷ μεγάθει μόνον (4) τοῦ ἐγχειρήματος, ἀλλὰ καὶ φειδοῖ τοῦ μέτρου καὶ τῶν ἑπών, εἰπεῖν ἀναστέλλομαι· φίλα γάρ τις με καὶ αἰδὼς ἐκ παιδὸς ἔχει περὶ Ὁρέων καὶ τῶν λοιπῶν οὐδὲν ἔττον ἢ τὸν Ἀριστωνός. "Ἐν δὲ τούτῳ φεύδος ἀρχαῖκὸν, οὐκ ἀνάσχυμι" διὰ μῆδοντος εἰς Ἑλεγχον· Πενή γάρ, φησι, σοφὴν Ελαχεν. "Ἔσται δὲ τούτῳ τῶς; Εἰ τοι μὲν πενία καὶ πάνης, τι δὲ σοφὸς καὶ σορτία διελόντες εὐροιμεν. Πενία μὲν οὖν ἔττι πρᾶγμα ἐναντίον πλούτῳ κατὰ διάμετρον· μεστενούσης ἀμφοῖν, τῇ πενίᾳ,

*In multis (aut velut adagium) narrant falsa poetæ.
Equidem assentior: sed ubi, qui, quoties, non tantum ut hujus aggressionis magnitudinem, verum etiam ut metro parcam ei versusibus, cunctor asserere. At enim amicitia quadam ac reverentia a puerita concepta, prohibet me de Homero et reliquis id exannisciare, non minus quam olim Aristonis filium. Unum tamen hoc priscum mendacium neutiquam ferre possem, nec temperare, quo minus in medium ad arguendum aferem. Ita iusmodi vero est. Pauperias sophiam soruita est. Quomodo tandem id constabit? si quidem quid inopia sit, et quid inops, quid item sapiens, et quid*

Α λέγω, καὶ τῷ πλούτῳ, τῆς αυταρχείας (5), ὡς εἶναι τῆς αὐταρχείας; Ὁπεροῦλη μὲν τὸν πλούτον, Ἑλλεψίν δὲ τὴν πενίαν. Οὐ γάρ δὴ τὸν μὴ Συραχουσίας; (6) ἐνεργοῦντα τραπέζαις, καὶ ποικιλίαις; Σικελίκαις (7), καὶ Ἀτεικοὶς πέμπαστ, θείημεν διὰ τοὺς πενομένοις· τὸν δὲ μηδὲ τῶν πρὸς ἀνάγκην οἷμαι κατευποροῦντα. Τί γάρ εἰ δὲ δεῖνα χρυσέων μὲν κυπελλῶν οὐκ εὔπορη, διστράχω δὲ δημας ὑπηρετούστο τὴν πέντεν· καὶ τὸν μὲν Χίον, ἢ τὸν Μαρώνιον, ἢ τὸν ἐκ Βύσσου μῆπινοι, οἷνη δὲ δημας τὴν δίκαιαν λέγοι; Τοῦτο μὲν, ὡς παχυλῶς εἰπεῖν, δὲ πάνης καὶ ἡ πενία· σορτία δὲ ἔττιν ἐκισθημ ἀσθὴ αὐτῇ; Ἐνεκεν, καὶ τοῦ εἰδέναι

sapientia, dividendo ac definiendo invenerimus.

Inopia igitur est res opibus ex diametro opposita, me-

B *dium inter utrumque, inopiam dico et opulentiam tenente sufficientia, adeo ut sufficientia excessus sit opulentia, defectus vero inopia. Haudquaque enim eum qui Syracusanarum mensarum delicis non difficit, cupido Siculis et Atticis libis non fruitur, inter inopes constitutimus, sed eum opinor cui ne res quidem ad vitam necessarias suppetunt. Quid enī si hic aut ille aureis poculis non abundet, verum in testaceis suppellectili victum sibi suggerat et potum? et Chium quidem merum, aut Maronium, aut e Byblio adiectum*

(1) Utrum Theodorus hic Prodromus idem sit cum ἐποιῶ, Cyro Prodromo, cuius priorum carm. ἐκλογαὶ non illaudatae de oraculis utriusque Fœderis existant, incertum mihi, nec satius compertum est. Eundem tamen esse, ex eo fortasse quis colligat, quod in exordio satetur se a pueris poetas amore ac reverentia prosecutum, Platonis exemplo, qui honorifice ac verecunde adinodum de Homero verba fecit lib. III de Rep., ubi tamen eum redimitum coronis et delibutum unguentis emittit ex urbe. At cur pius poeta oratores agens sola τῶν ἔξω profanorum scriptorum auctoritate crebro usus, ἀγιογράφων et sacrorum auctorum, quos digitiis callebat et aure, ne γρῦ quidem meminisset, ἔξαπορος.

C (2) Illud φησίν, Πενή σοφὴν Ελαχεν, paupertas sapientiam adeptia est, Zenodotus παροιμιούραφος ex Euripide laudat, sed in σωζόμενοις οὐ κείται.

(3) Ms. Vat. 305, δη.

(4) Ms. μόνον.

(5) Hor. Aures mediocrites a Græcis definitur ξεῖς ἄρχομένη οἰς δι. Illebus illis quibus opus est contentus.

(6) Ms. Συρραχουσίας.

(7) Siculæ dapes, Hor. III. c., od. 1, a Platone graviter vituperantur lib. III de Rep. his verbis, quibus hic auctoris nostri locis locupletatur: Συρραχουσίαν ὡς φίλα, τράπεζαν καὶ Σικελικὴν ποικιλίαν θέων, ὡς θοικας αἰνεῖς. M. Cic. II de Fin. et v. Tusc.

χάριν αἱρετῆ, καὶ ἀργικωτάτη τῶν ἄλλων καὶ ἐπί-
τεκτική· καὶ δὲ σοφὸς δὲ πάντες ἐπιστάμενος ὡς ἑνδέ-
χεται· καὶ τὰ χαλεπὰ μᾶλλον. καὶ μὴ ἥδια ἀνθρώ-
πῳ γιγνώσκειν (8). Ἐτις γε μήν δὲ ἀκριβέστερος (9)
καὶ διδασκαλικώτερος τῶν αἰτίων. Τοιούτου δὴ τοῦ
σοφοῦ, καὶ τοιαύτης τῆς σοφίας οὐσίας, σκοπητέον
τίνει ἀν τῶν προεκτεθέντων, πενίας λέγων καὶ πλού-
του καὶ αὐταρκείας, τὸ ταύτης χαλδὸν ἀλώσιμον γέ-
νοιστο. Ἰνα δὲ εὐπαρακαλοῦθετέρος ἡμῖν δὲ λόγος
προβαίνῃ, ταῦτα προπαραλαβεῖν ἀναγκαῖον· ὡς μά-
θησας μὲν σοφίας ποριστική· τῇ δὲ ἄρα μαθήσοις καὶ
χορηγίας δεῖ παντοδαπῆς, καὶ βιδίλιων, ὡς μὴ ἀν ἀλ-
λως ἔξιν εἶναι τὸ χρῆμα ἀλεῖν τοὺς μὴ καὶ αὐτοὺς
μουσολήπτους ἐπομένους μετὰ τὸν Ἀσκραίον σοφόν.
Οτι μὲν οὖν τῷ πλούτῳ οὐκ ἀν τὴ σοφίᾳ θηράσιμος
γένεται τά πολλά, ἐντεῦθεν σκοπουμένοι; εἰη δὲν
ἴμφαντες· ή γάρ περὶ τούτον γλισχρεύεται τε καὶ
χρηματίζεται (10), καὶ οὕτως ἀν ἄρχι παντὸς πια-
τακοῦ ἀπαλεύετος· οὐδὲ γάρ τυφλὸν ἡγεμόνα τοῦ
χοροῦ προεστήσατο τὸν πλούτον, καθά που καὶ Πλά-
των ἐν Πολιτείαις φησίν· ή πρὸς τρυφάς καὶ πόνους
καὶ ἀνέτεις ἀποχρήσαιτο τῷ χρυσῷ, καταταρκούμε-

νός τε δεῖς καὶ θηλυνόμενος, καὶ τῷ ἐκδειγημένῳ
βίῳ διαφειρόμενος· καὶ οὐ μόνον ἀπαλεύετος· δὲ
τοιοῦτος ἐσεῖται, ἀλλὰ καὶ τοῖς πεκαΐδευμένοις πο-
λέμιος. Οἶος δὲν διονύσιος δ τυραννῶν Σικελίας, τὸ
μέγα τῶν Ἀθηνῶν καύχημα (11) Πλάτωνα, προδι-
δοὺς τοῖς μισθοφόροις φονευθῆσαμενον. Οὗτος μὲν οὖν
ἐκατέρωθεν ἡ σοφία τῷ πλούτῳ (12) ἀπαγορεύει-
μος (13)· πλὴν εἰ μή τις ἡγεμόνος (14) νοῦν αὐτῷ
ἐπιστήσει τῶν προσδότων δεξιῶν οἰκονόμον. Σκοπη-
τέον δὲ εἰ μή τοιαύτη τίς ἔστι καὶ τῷ πενομένῳ·
καὶ διὰς τῶν προειρημένων μὴ ἐκλαθοίμεθα. Εἰρητο
δὲ καὶ χορηγίας πατροίας δεῖν τῷ μαθήσομένῳ καὶ
βίδίλιων· ἀλλὰ μὲν δὲ πάνης, εἰ δρόσως ἐν τοῖς ἀντε-
ρω αὐτῶν ὑπεγράψαμεν, οὐδενδὲ ἀν αὐτῶν εὑροιτῇ·
πῶς γάρ εἰη πάνης δικαιοργημένος ἀπανταχθεν,
καὶ μυρίας δασας τὰς κίστας ὑπερχειλες βιδίλιων
πλουτῶν; Συμπέραινε δὲ τὸ λεῖπον αὐτῆς διὰ τῶν
καιμάνων· ἐνδεόντων γάρ τῷ πενομένῳ τῶν, ὃν εὐκ
ἄνευ τῇ μάθησις, καὶ διὰ τούτου τῆς μαθήσεως εἰς ἀπε-
γνωσμένης, καὶ συναπεγνωσμένης αὐτῇ τῆς σοφίας,
σαρξ λοιπὸν τὸ συμπέρασμα. Τὸ γάρ αὐτὸδ χρυσὸν,
κακὸν τῇ πολλῇ δαψιλεῖται τὴν τρυφὴν συνεισενεγκόν,

non bibat, vino tamen utique silit expletat? Tale quidam est, ut crassa Minerva dicam, inops et inopia. Sed sapientia est scientia quae ipsa per se et sciendi gratia aptabilis est et omnium alterum aptissima ad imperandum ac præcipicendum. Et sapiens est qui omnia scit, quoad potest, et quae difficilia sunt admodum neque cognitu homini facilia. Itemque is qui accusatissimus est et aplissimus ad docendas rerum causas. Quapropter cum talis sit sapiens, et ejusmodi sapientia, videndum est a quoniam eorum quae exponimus, de paupertate et divitiis loquor ac de sufficientia, illius pulchritudo apprehendi possit. Verum ut oratio magis secum ipsa consentiat, hoc antevertere necesse est; quod disciplina quidem sapientiae ut suppeditatrix: sed doctrina omni genore suppeditarum opus est et libris. Quandoquidem non licet aliter re potiri, iis certe qui ipso munerum afflato correpti non forent, ex Asceri sapientis sententia. Jam vero quod nec opibus sapientia commode comparari plerumque possit, hac ratione considerantibus conspicuum fuerit. Nam is qui divitiis lenaciter adharet, et nimis attentus est ad rem faciendam, hoc certe modo ad omne tempus ignorans permanebat (neque enim sapientiam cæcam ducricem choro suo

(8) Sapiens definitionem ex his Aristoteles verbis in-exordio τῶν μετὰ τὰ φυσικὰ, concise πι-
λιατιστικῶν διηγεῖται: Ὅποια μάλιστα πάντα τὸν σοφὸν ὡς ἑνδέχεται,
μὴ καθέκαστον ἔχοντα τὴν ἐπιστήμην αὐτῶν, εἴτε
τὸν χαλεπὸν γνῶναι δυνάμενον καὶ μὴ ἥδια ἀνθρώ-
πῳ γιγνώσκειν, τούτον σοφόν. (9) Primum existimamus sapientem omnia scire maxime quoad fas
est, haud per singula ipsorum scientia præditum: deinde sapientem quoque eum esse ducebimus, qui ar-
dita difficultate homini cognita, non perceptu fa-
cilius, potest cognoscere.

(9) Ms. ἀκριβέστερος.

(10) Ms. Ἡ γάρ περὶ τούτων δ ἔχων γλισχρεύεσ-

præficit, ut etiam Plato scribit in libris de Republica); aut ad delicias, intemperativa convivia, et oblectationem animi abutetur auro: obeso corpore saturnatus, nimiaque mole sagittæ effeminatus, et soluto ac profuso victus genere profligatus: proinde non solum indocilis talis evaderet, verum etiam eruditorum hostis effice retur: qualis fuit olim Dionysius Siciliæ tyranus. C qui maximum Athenarum ornamentum Platonem satellitibus mercenariis trucidandum prodiderat. Sic igitur utrinque sapientia opibus interdicta est: nisi si quis mentem ipsi ducem intendat, dextoram eorum quae adsunt dispensatricem. Considerandum item est an non ejusmodi illa sit, etiam penuria laboranti: ut sic non eorum quae ante diximus oblitiscamus: dictum autem est, omni genere suppeditationis, et subsiditis librorum opus esse discendi cupidio. Enimvero pauper, siquidem recte superiori sermone eum descripimus, nulline ex his adminiculis copiam sibi comparaverit. Etenim qui esses inops, undequaque subsiditis adjutus, aliquæ innumeris et quasi pleno labore exuberantibus ciulis et capsulis librorum dilatus? Perfice porro tu quod deest per ea quae proposita et admissa sunt: nam cum deficiunt inopia laboranti ea sine quibus doctrina parari nequit, ac propterea disciplina desperata est, u-a-

τετ τα, καὶ χρηματίζεται.

(11) Ms. αὐχημα.

(12) Ms. πλούτουντι.

(13) Graeca hic mendosa; ego sic emendanda coniiciebam, gignendoci suu inaccusandi mutatio, ἡγε-
μόνα νοῦν. Quod ad τὸ ἡγεμονικὸν spectat, au-tor ad hæc forte Menandri respergit:

Μακάριος δὲς καὶ οὐσιας καὶ τοῦτον ἔχει.

Χρήται γάρ οὐτος εἰς δ δεῖ τούτοις καλῶς.

quæ sic Latine reddu:

Beatus est, cum mente opes qui possidet,
Namque uitius pulchre his, decorum eum jubet.

(14) Ms. ἡγεμόνα.

τῶν πλούσιων τοὺς πλείους ασφαρούς ἀποίησε· καὶν· Δ τοὺς δὲ Ἑλλήνας τῷ λογιστικῷ· Ο μὲν οὖν, Σοφῆν πανί Ελαχε, φέμανος, ταύτῃ δοκεῖ διαφεύδεσθαι. Εἰ δέ τις πρὸς τὰς νῦν ἡμέρας ἀπίθη, κράτα ἀντιστρέψα; Κρει, Σοφίη πενίην Ελαχεν, οὐ πολὺ παρὸς θύρας δ τοιοῦτος ἀπαντήρ τῇ ἀληθείᾳ. Ἐδει μὲν γάρ η φιλοσοφεῖν γε τοὺς βασιλέας, η βασιλεύειν τοὺς φιλόσοφους, ἀμηχάνου δυνος πάλιν ἀγαθὴν ἀλλως γενέσθαι· καὶ ώσπερ ἐπὶ τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς οὐκ ἀλλως; εἰρήνη δεῖται βαθέα, εἰ μὴ τὸ μὲν λογιστικὸν αὐτῆς ἐπιτάττοι, τὸ ἐπιθυμητικὸν δὲ ὑπεικάθοι, καὶ θυμικόν· οὕτω καὶ ἐφ' ἡς μὴ τὸ φιλόσοφον δρχοι; (18) πόλεως, τὸ δὲ χρηματιστικὸν ἐπιτάττεται, οὐκ ἀν ποτε γαλήνης εὐνομία δεῖται· νῦν δὲ ἀλλως η ἔχρην ἔχει τὸ πρόγμα (19). Καὶ διὰ τὸ λόγος ήτιμωται; Εἰ δέ τις καὶ νῦν Ἀδείμαντος ἀποροι, καὶ διὰ τὸ γοῦν ἐν ταῖς πόλεσιν οἱ φιλόσοφοι οὐ τιμῶνται, ἐτοιμος δὲν εἶη Σωκράτης ἀνθυπενέγκαι τὴν λύσιν, Τούτο, λέγων, θαυμαστὸν ἦν, εἰ διτιμῶντο παρὸς μεθουσῶν οὕτω πόλεων· οὓς, ἐάν ένηφον, οὓς, ίδεν σφόν δευτὸν ἦσαν εἰ πόλεις, τινας δὲν ἀλλους ὑπερετίθεντο τὸν φιλοσοφούντων; Ἐμοὶ δὲ δοκοῦν, η πενία οὐ μόνον δὲν λάχος σφίαν, ἀλλὰ καὶ κακῶν ἀφρήτων δεῖται ποριστική· εἰ γάρ (20) μὴ τοῦ ἐν Φαέθρῳ ἐξελαθμηνη Πλάτωνος. Κατεύξεται, φησιν, δ πονηρὸς ἀρχοτῆς καὶ πενίαν δικραν τοῦ ἔρωμάνου, ήν' οὕτως εὐάλωτος αὐτῷ εἴη διὰ πενίαν, οὔτεν ὀκνούσιν ἀνθρωποι τολμηρὸν, λερουσούσι, τυμβωρυχούσι, λη-

que cum ea desiliuta sapientia, clarum est quis reliquias sit exitus et corollarium: nam ut ipsa vis auri quae cum multis rerum libertate delicias intulit, per rōque dīvitum indecessores reddidit, ita gravissima summaque egestas, laqueo ob suam superinductio, penuria oppresos longe a meta repulit. Plato quoque testimonio suo meo sermoni adstipulatur, dum ait ab utraque, penuria et opulentia, deteriora artium opera, atque opifices ipsoe effici. Cum ergo nec opulentia nec paupertas sapientium nacta sit, restat certe ut ejus quod medium locum tenet, nempe sufficientia, sors hanc sapientiae sit. At enim sufficientia, quatenus non omnino suppeditatione caret, cum ageratatem penurias superarit: qua vero moderato subsidio, insolentiam opulentiae evasit; scientiam ejus quod est, pulchre venata est. Ceteroqui, maxime absurdum esset, sapientiam, qua altissimum inter virtutes locum tenet, a nescio qua vitiisitate tam inopis, quam copias, potius quam a virtute sufficientiae nomen obtinuisse. Jam vero quod possessio medii sit, etiam ex iis qua colligimus ex historiis, si lubeat, spectemus. Enimvero Phoenices, quod avidi pecuniarum et opulentie sint, magnum sapientie peculum minime sortiti sunt; Scythae vero, inter alias gentes pauperissimi, et Nundaram genus, sunt nihilominus atque rudes, indocti et imperiti. Atque Graeci, qui non immoderate in

(15) Ms. ἐπεισυχλεῖσαν.

(16) Ms. λάχησιν.

(17) Ms. διάγνωστα.

(17) Ms. ἀλλως.

(18) Ms. δρχει.

opibus ac penuria se gerunt, scientiae ac sapientiae studiosi existunt. Quare cum tripartita sit. anima nostra: ea quidem parte, in qua sunt cupiditates, Phoenicibus similis videtur: illa in qua sunt austerū trarum, Scythis, hoc est partibus rationis expertibus, nationes brutas et barbaras resert: Graecos vero parte rationis partice. Quocirca qui dixit, Pauperies sophiam nacta eat, hac ratione fallax et mendax apparat. Quod si quis ad tempora nostra respiciat, sententia deinde conversa dicat, Pauperiem sapientia nacta est: is non longe a janua veritatis aberravit.

At enim aut reges philosophari, aut regnare philosophos oportet; cum civitatem praelares aliter regi uesas sit. Ac velut in humano animo non erit aliter pars altera, nisi pars rationis particeps ipsi imperaverit:

D pars vero concupisibilis submiserit se, itemque irascibilis cesserit: sic etiam in qua civitate philosophorum genus non habuerit principalatum, questuarium vero et militare praeuerit; haudquaquam tranquillitatis bona constitutio erit. Nunc autem aliter quam oportet se res habet, ac curiam sermo despectus est?

Quare, si quis etiamnam Adimantus queriverit, qua de causa etiam in urbibus philosophi non honorentur,

Socrates paratus fuerit ad solutionem subjiciendam, his verbis utens: Mirandum esset, si in honore essent apud civitates adeo temulentas; quod si sobrias essent,

(19) Ms. Τὸ δὲ χρηματιστικὸν τε καὶ στρατιωτικὸν ἐπιτάττεται, οὐκ ἀν ποτε γαλήνη καὶ εὐνομία δεῖται. Νῦν δὲ ἀλλ' ἀλλως η ἔχρην ἔχει τὸ πρόγμα.

(20) Ms. εἰ τι γάρ.

επένδυσις· καὶ σὺ μοι λέγεις, Πενίη οφήτην Σλαχε; Διὰ τενίαν, ἐπωρκίαι καὶ φεύδη παντοδαπά· καὶ σὺ τὴν ἀληθεστάτην ἐπιστήμην αὗτῇ ἐπιμαρτυρεῖς; Διὰ ταῦτην σκηναῖ καὶ προσωπαῖα, καὶ ἐπιθέσεις πολύζωσις· καὶ σὺ σοφίας ταύτην λέγεις δημιουργὸν, τῆς ἀπλούστατῆς τὴν ποικιλότροπον; Ἀνάλεξας μοι τὰς παλαιὰς ἴστορας· καὶ ἐρευνήσας εἰπὲ, μενὰ ποταῖς πενίας Μάρκο; Ἀντωνίνος ἐφιλοσόφησε· Φωκίωνι δὲ τὴν πενίαν λόγους προσεπορίσετο; ὃν δὲ μὲν ἡρξες Φωκαίων, δὲ δὲ στρατηγήσεν Ἀθηναῖον. Ήπου σὺ καὶ Κέβητα τὸν Θηραῖον, καὶ τὸν Ἀθηνῆθεν Κρίτωνα, καὶ τὸν λοιπὸν ὄρμαθὸν τῆς Σωκρατικῆς μαθητειας θετῆς δὲν ἐν τοῖς πόνησιν· οἱ τῷ ιανῶν χρυσῷ καὶ τοῖς χρῆμασι πραζανοὶ παρὰ τῶν ἔνθετα τὴν ζωὴν ἐπονίωσεν τὸν Σωφρονίσκου, καὶ διὰ μυρίων (21) παλοὶσεν ταλάντων. Ποὺ δὲ θήσομεν τὸν Ἀριστοτέλην, δε μικροῦ τὴν πέδαν ἀνέψαστο δυναστείαν τὸν Μακεδόνος, φιλοσοφῶν; Αύτοῖς δὲ οὐτοὶ δὲ Μακεδόνες διὰ τίνος πενίας ἐτελέσθη φιλοσοφίαν; Πολλοῦ δέραις τοῦτο σοφίας εἰναις ποριστικῶν, δὲ χρή φεύγοντας καὶ ἐς μεγαχήτεα πόνητον βίττεντας ταῦτας. Εἰ μὲν γάρ γυμνῇ τῇ ψυχῇ διε-

ζῶμεν ἀνθρώπος τὸν διμέρυγόν τούτον ὑπερβάντες, επῆλθεν, τάχα δὲν ἡ οὐδαμῶς ἐμανθάνομεν, αὐτὴν ἀμέσως δρῶντες τὴν ἐν τοῖς εὐσιτέσι ἀλήθειαν· ἡ μαθητευτικὴ δεῖπνον, οὐθὲν ἡττον τοῦ πλουτούντος διὰντες ἐμάνθανεν· ἐπει τὸ δὲ τὸ στήνος τούτο, τολλῶν ἐποδέες, πρὸς κακοῦ περιήρμοσεν ήμεν ἡ φύσις, δίδουνα μὴ διετά πενίας ὀπαντῶν τοῖς μαθημασι τρόπον πρὶν διαλεχεῖν τὴν σοφίαν αὐτοῦ του τὴν φυχὴν ἐπει πορθῆγεν. Τῷ δινοὶ γάρ τρις καρ' ἀσπίδες (22) στήνεις δρόπτερον (τούτο δὴ τὸ τῆς τραγῳδίας) ἡ ἀπειδὲ ἀνταγωνίσασθαι τῇ πενίᾳ. Ναὶ, φησίν, ἀλλὰ διεγένη ποὺ γὰρ διαθέμεν τὸν κύνα πενίαν λεχίντα φιλοσοφίας διδάσκαλον; τῆς ποίας, δὲ λόγως, φιλοσοφίες; ἡ ποὺ φυσιολογίαν διὰ πενίας κατώρθωσεν, διαμαθηταῖκαν διμοταγωγήθη, καὶ διὰ ταῦτης εἰς τὴν γνῶσιν τῆς ἀνωτάτως οὐσίας ἀνέδραμε; Καλέ που καὶ διέμέγει; Πλωτίνῳ φησι· Παράδοτε, λέγων, τοῖς νεοῖς, τὰ μαθήματα εἰς συνεδίσμον τῆς ἀσωμάτου φύσεως. Ποίων ἀνὖν, εἰπέ μοι, τουταν τῶν ἀπεισημῶν διὰ πενίας διαιόγενης κατώρθωσεν; Οὐχ ἔχεις εἰπεῖν· ἀλλ' εἰ βούλει, τὸ τῆς ἐκείνου φιλοσοφίας εἶδος; ἄγω σοι τῷ λόγῳ διατυπώσομαι. Ἀνυ-

tatus est sacrī philosophiæ? multum ergo abest ut id sapientiæ promum condum sit, quod

*Dum fugiunt homines, vasti super æquora ponti
Seas projiciunt.*

Enimvero si animo nudo nos homines vitam degeneremus, si uero hoc conjugi superato et caleato: fortasse aut nihil plane discernemus, cum veritatem quæ in ipsis rebus inest, nullo medio interjecto cerneremus: aut si opus esset ut discernemus, inops non minus quam locuples disceret: verum quoniam hoc tabernaculum, quod multis indiget subsidiis, natura nobis importuna adjunxit, vereor ne is qui cum pauperie disciplinas amplexaretur, priusquam sapientiam nancisci posset, animam utique suam exhalaret. Nam revera ter in acie a clypeum stare facilius esset (ut est in tragedia) quam semel cum paupertate decerpere. Esto, inquit, verum tam ubinam locorum Diogenem eam collocabimus, qui philosophiæ magistrum paupertatem adeptus est? Ecce iusnam, optime vir, philosophiæ magistrum memoras? An eam quæ in obscuritate naturæ est per inopiam pulchre assecutus fuit? An mathematicarum disciplinarum arcans imbutus est; et hujus doctrinae adminiculis ad notitiam supremæ et omnium rerum principiis naturæ cucurrit? Quemadmodum magnus etiam Plotinus alicubi asserit hoc modo: Tradie, inquit, juvenibus artes mathematicas, ad eos assecutandos naturæ corporis experti. Qualem code ex hisce scientiæ paupertate duce Diogenes recte adeptus est? Non habes dicere, sed si vis illius philosophicæ sectæ formam cernere, quidem libi eam

geod si sui juris essent, quosnam alios anteponerent sapientias studiosis? Quamobrem inopia, ut mihi videatur, non solum non sortita fuerit sapientiam, verum etiam malorum inenarrabilium suppeditatriz erit; enimvero, nisi oblitus sim eorum quæ in Phædro Platoni continentur: imprecabitur parvus amator, inquit, etiam paupertatem summam amasio suo ut ita facilis ipsi sit expugnari. Siquidem propter paupertatem nullum cunctantur homines audax facinus admittere: sacrilegia patrant: tumulos effodiunt, pradundunt, et tu mihi narras, Paupertas sophiam nacia est? Ob paupertatem perjuria et omnis generis mendacia; et tu verissimam scientiam ipsi attribuis? Propter hanc scenæ et larvæ et insidiae, ac fraudes multiplices, et istam sapientiæ opificem esse asseris? rei simplicissimæ rem maxima varietate praeditam. Collige et confer mihi antiquæ historias: et cum indagaveris, age dic quali cum penuria Marcus Antoninus philosophiam exercuerit? Phocioni etiam qualionam paupertas sermones suppeditavit? e quibus ille Romanorum imperator fuit, hic vero exercitus Atheniensium duxit; an vero tu etiam Cebesem Thebanum et Critonem Athenis oriundum, et reliquam ceteram Socratis disciplinas inter pauperes statueris? qui auro suo et pecunia Sophronisci filium regabant redimere vitam ab undecimviris capitalibus, etiamque infinitis talentis venum daretur. Ubinam vero Aristotelem constitueremus, qui parum absit quin totum regis Macedonum principatum philosophando conservarit? Et hic rex Macedo, qua paupertate ini-

(21) Ms. καὶ εἰ παρμυρίων.

(22) Ex Euripidis *Medea*, ubi mulierum causam agit his verbis, a versu 250:

Δέρονται δὲ τιμᾶς, ὡς ἀχιρύρος πλοι.

Ζώμεν κατ' οἰκου· οἱ δὲ μάρτυρες δοπλοί.

Κακῶς φρονοῦντες· ὡς τρὶς δὲ παρ' ἀσκίδα

Στῆναι θέλοιμ' ἀρ μᾶλλον, η τεκεῖ ἀπαξ.

Nos a periculis degere immunitem ferunt
Vitam domi, dum præstantur graviter.

Al sentiunt male. Näm ter ad clypeum mage

Starem in acie, quam parturirem semel.

ητος ἦν, ἀνέστιος; ἀνθρωπος, αὐχμῶν, ἀλουτῶν, πεινῶν δεῆσαν, ή καπήλου φοιτῶν. Τραχὺς, ἀναιδὴς κατὰ τοὺς κύνας· ἐπιτιμητικὸς; καὶ τὸ σύμπαν αὐτῷ φύλοσφήμα παρῆψε ἦν καὶ πενία, καὶ δῆλος οἶς περὶ φύσεως μὲν, εἰτε τῆς ἀνευτάτω,

sermone efficiam ob oculos ponam. Absque calceamentis hic suit; homo sine lare et domo, squallidus, illotus, vagus; qui cum bibere oportet, ad capunam se conferebat; audax, inverecundus more canum, ad carpēdū et increpandū acer: quin ipsi universa philosophandi ratio in audacia consistebat et penuria. Hoc vero ex eo constat quod de natura, sive illa extima et sempiterna, sive hāc nobis congrua,

εἰτε τῆς καθ' ἡμῖς, οὐδὲν οὔτε γράφα; οὔτε διερευνητάμενος; Ἐφωράθη. Ἀπορθεγμάτια δὲ διττα τῶν ἀστειοτέρων ταῖς βίσιοις κατέλιπε. Τοιαύτας ἦσα; φιλοσοφίας ἐκ πενίας εἴροι τις ἄν· σοργαν δὲ τὴν δυτῶν; καὶ ἀληθεύουσαν τοῦνομα οὐκ ἀν πενία λάχοι ποτέ.

nihil unquam scripisse, neque adeo investigari eis deprehensus est. Dicta quædam duntaxat ex urbanioribus magisque venustis, in libris reliquit. Forte an huiusmodi philosophia genera ex paupertate aliquis inveniret. Ceterum sapientiam, quæ reapse est, et verum nomen usurpat, neiquam penuria sortiri unquam poeset.

ΚΥΡΟΥ ΘΕΟΔΟΡΟΥ ΤΟΥ ΠΡΟΔΡΟΜΟΥ ΕΠΙ ΑΠΟΔΗΜΟΥ ΤΗ ΦΙΑΙΑ.

DOMINI THEODORI PRODROMI AMICITIA EXSULANS.

(Conrado Gesnero interprete. Opp. Stobæi, Geneva, 1609, fol.)

ΠΕΡΙΟΧΗ.

Φύλλα ὧν ἀνέρδεις τοῦ κόσμου ἥτοι *Blou* ἀνθρωπίου ἔκβεβληται· συντεξύχθη δ' αὐτῷ ἡ μαχλὸς Ἔχθρα, συμβουλευσάσης *Μαρίας* τῆς θεραπαιύσθος αὐτοῦ.

ΖΕΝΟΣ ΚΑΙ ΦΙΑΙΑ.

Σ. Ω Φίλια δέσποινα, πάντεμον κάρα,
Ποῖ καὶ πόθεν; καὶ ταῦτα μεστὴ δακρύων,
Στυγῆ, κατηφῆ, τὴν κόμην ἐσκυλμένη,
Κύπτουσα πρὸς γῆν, ὥχριῶσα τὴν χρόαν,
Χιώνιον πενθῆρες ἡμφιεσμένη,
Ἄτημελης τὸ ζῶσμα, καὶ τὸ βλαυτίον,
Καὶ τὴν κακίστην ἀλλαγὴν ἡλισθένη.

ARGUMENTUM DIALOGI.

Amicitiam a mundo marito suo foris ejectam hospes obvius videt et statum ejus deplorat: cui ipsa rem omnem narrat de injuriis et ingratitudine cariti, qui, se expulsa, ancilla sua Stultitiae conilio pellicem Inimicitiam duxerit: obiterque sua bona, Inimicitias autem mala enumerat. Tandem a hospite persuasa, ab eo in uxorem ducitur.

HOSPES, AMICITIA.

omina Amicitia, verendum mihi caput,
ic unde venis? quo plena vultum lacrymis
mœsta, tristis, aureas lacera comas

PATROL. GR. CX XXXIII

B. Ο δὲ στολισμὸς δὲ πρὸν, ἡ δὲ πορφύρα,
Ἡ δὲ εὐπρέπεια, καὶ τὸ τοῦ χειλούς φόδον,
Ο δὲ πιλόκαμος, ἡ δὲ τῆς ζώνης χάρις,
Αἱ δὲ ἀρσυλίδες, ἡ δὲ λοιπὴ σεμνότης,
Ὄχοντο πάντα πρὸς τὸ μῆδεν ἀθρόα.
Καὶ νῦν γυναικὶν ἐμφερῆς ὀρηνητρίας,
Στυγῆ βαδίζεις. Ἀλλὰ ποὶ δή καὶ πόθεν;
Φ. Γῆθεν πρὸς αὐτὸν τὸν θεὸν καὶ Πατέρα.
Σ. Ἐρημος οὖν δὲ κόσμος τοτὶ φιλία;
Φ. Ἐρημος, δε τοσοῦτον ἐκύδριζε με.
Σ. Τύριε;
Φ. Καὶ θύραθεν ἐξέρθιπτε με.
Σ. Θύραθεν;

Terramque cernens? Pallidus tibi color,
Est alra vestis luciuosum nuntium;
Est sordidatum cingulum, sunt bareæ.
Viciasitudo te comitatur pessima.
Ornatus ubi nunc est prior? ubi porphyris,
Ubi decus antiquum, labellaque rosea,
Capitisque cinni gratiosum cingulum,
Pulchrique calcei, et reliquæ decor tuis?
Evanuerunt omnia, relicum est nihil.
Plane videris mihi referre præficas.
Sed unde, mesta quoque gressum proripis?
A. Terras relinquo, et nomen accedo Patriis.
H. Mundus igitur tuo carebit munere?

Φ. Όστε καὶ νομισθῆναι θανεῖν.

Σ. Εἰτ' ἐξέπειτα;

Φ. Καὶ μεματιγωμένη.

Σ. Μελαγχολὴν τὸν κόσμον δυτικρὺς λέγεις
Οὐτῶν μανικῶν ἀμπαρινήσαντά σοι.

Φ. Τί δ', ἀν τὰ λοιπὰ τῶν ἐμῶν παθῶν μάθησε;
Νῦν μὲν κατ' ἀμφοῖν πυγμαχοῦντος ταῖν γνάθοιν,
Νῦν δ' ἐνθοροῦντος λάξ κατ' αὐτῆς γαστέρος.

Ἐώ τὰ λοιπὰ καὶ τὰ μείζονα, ἔτενε.

Ἡ γάρ μαθὼν, ἡλγησας δὲ τὴν καρδίαν.

Σ. Μή μὰ πρὸς αὐτοῦ τοῦ πατρὸς σου, φιλία.
Μήδεν σιγήσῃς, ἀλλὰ μοι τὸ πᾶν φάδι.

Φ. Οὐκοῦν καθιζήσαντες ἀμφὶ τὴν πίτεν,
(Ὁρας τὸ δύνδρον ὡς καλύν τε καὶ μάγα)
Τί, πᾶν ἐπεξέλθωμεν ἥδη τοῦ λόγου.

Σ. Ἰδοὺ καθιζήκαμεν· δρῆσα τοῦ λόγειν.

Φ. Ἐγώ τὰ πρώτα τῷ Θεῷ τῇ Τράδι.

Ἄει σύνειμι καθαρῶς ἡνωμένη.

Ἐν τοῖς ἀστοῖς ἀτοῖς δὲ δευτέροις νέοις
Καὶ ταῖς τριστοῖς ταῖς δινοὶ μένοι,
Οἶον χερουβίμ καὶ σεραφίμ καὶ θρόνοις,

Καὶ ταῖς προλογοῖς ἀνδροῖς στραταρχαῖς.

Ἐγώ μὲν αύταῖς, καὶ πρὸς ἀλλήλας νέμω.

Καὶ πρὸς τὸ Θεόν, καὶ πρὸς ἀλλήλας νέμω.

Καὶ τὰς τασαύτας τῶν δινῶν μυριάδας

Εἰς ἐν συνάπτω, καὶ μέν σειρὰν πλέκω.

Ἐωτοφίρος μόνος μὲν πρὶν ἀπεστράψη,

Καὶ τῶν ἀφ' ὑψους ἀντύμων κατεστράψη.

Οὐτῷ μὲν οὕτως ἡ νοούμενη κτίσις

A. Carebit, adeo qui fuit iniquus mihi.

H. Iniquus? A. Imo me foras vi propulsi.

H. Forasne? A. Sic est: jam mihi videbar mori.

H. Foris jacebas? A. Idque flagris perdita.

H. Insanit ergo mundus, ut narras, palam,

Qui te modio affecerit indignissimis.

A. Quid si audias quoque residuum malī mei?

Jam pugnus involvabat utrinque faciem,

Jam venter impulsis gemebat calcibis.

Cetera tacebo, licet adhuc graviora sint,

Nec causa doloris, hospes, in me sit tibi.

H. Ne quid tacueris, rem sed omnem proferas,

Te per genitoris obsecro nomen tui.

A. Ergo sedentes hic sub umbra pinea,

(Videsne ut ingens arbor atque pulchra sit?)

Verbis, ut ipsa res habet, explicabimus.

H. Consedimus jam: cum libebit, incipe.

A. Ego quidem primum triade cum cœlicis

Divinitatis pura semper unior.

Deinde juncti sunt animi mihi casieri,

Trinæque triades mentium cœlestium,

Dico Cherubin, et Seraphin, et Throni,

Poliisque tota reliqua militia sacra.

Concinnus illis habitus ut sit ad Deum,

Et inter ipsas, atque secum singulis,

Efficio sola, myriadesque plurimas

In agmen unum copiarum consero

Olympicarum, vinculumque firmiter

Unum alido cunctis: solus enim Læc fer-

A Ἐμοὶ κρατεῖται, καὶ μένει φρουρούμενη.

Τὴν γάρ θεατὴν καὶ κατ' αἰσθησιν φύσιν,
Τὸν καστικὸν κλήρωμα τὴν κάτω κτίσιν,
Τίς ἀμφιβάλλει μή κρατεῖσθαι Φιλία;

Οὐ φλήμαφος γάρ Ἐμπεδοκλῆς ἀρρέτω.

Τὸν νεῖκον εἰπὼν δημιουργὸν τῶν κάτω.

Τί γάρ νοήσει, καὶ συναίσθεται τίνος

Ανθρώπος οὐ γνοὺς ὡς τὸ πῦρ φύσει κατει,

Ἄλλ' εἰς πυρὸς κρατήρας ἀμπεσῶν μέσους;

Η τίς τὸν εὑρὺν οὐρανὸν καὶ τὸν μέγαν,

Ἀκαμπτον δυντα τὸ πρὸν εὐθυνωρίαν,

Ἀρχῇ πιθέσθαι τοῖς λόγοις τοῦ φαμένου

Ἐκαμψεν εἰς τὴν σφαῖραν, εἰ μὴ Φιλία:

Οἶον γάρ εἰπεῖν, ὡς καλοῦ καὶ κοσμίου

Ἐρών ιαυτοῦ πρὸς κύκλον συνεστράψη;

B Καυτὸν αὐτῷ φιλιῶν πανταχόδεν,

Καὶ πάντα πᾶσι συμπερισφίγγων μέρη.

Ἐγὼ τὰ κύκλα τῶν ἀπείρων ἀστέρων,

Ἀπλῶς ἀπάντων, ἀπλανῶν, πλανωμένων

Ἐταξα δεσμῷ καὶ συναφῇ πανσόφρῳ.

Ἐγὼ φιλιῶ τῷ σεληναῖψι κύκλῳ

Τὸν ἡλιακὸν δίσκον, δε τῷ φῶς βρύει.

Καὶ φιλιῶ τοσοῦτον ὡς καὶ λαμπάδας

Κεχρῆν ἐκείνην τοῦτον εἰς νυκτῶν σέλας.

Ἐγὼ τὸ πᾶν πλήρωμα τοῦ παντὸς βίου

Πλοκῇ ξυνεστῶς φύσεων ἐναντίων

Καινῶς ἐνίζω, καὶ διστατας φύσει.

Ἐπρόδη τὸ πῦρ, θυρὸν δὲ χύσις ἀδρος,

Καὶ γειτοῦσι ταῦτα καὶ μέσον μάρῃ.

C Hunc ordinem interruptis, et ima cœlius

Ad universi loca miser dejectus est.

Vix tanta nostri est cœlios inter animos.

Quæcumque vero sensibus est obnoxia

Natura mundi, quis dubitat illam sibi

Constare nostris legibus, et firmarier?

Nugatus est oīm Empedocles inscius,

Cum lite dixit conditum mundum stare.

Quid ille rectum saperet, aut cognoveret,

Qui nesciebat igne comburi omnia?

Nempe in crateras desiliit ignis miser.

Olympia vero lata quis palatia

Extensa quondam lineas rectas modo,

Fieri Deo novum jubente circulum,

Utrinque flexit in se, Amicitia nisi?

D Nimirum Olympus undeaque splendidus,

Pu'cherrimusque captus est forma sui,

Sic ut coirent mārgines uno ambitu,

Ei totus uno junctus amplexu foret.

Ego siderum conjungo sphæras om̄pium,

Errantiumve, seu loco manentium,

Firmisque necio vinculis et ordine.

Per me Diana circulo commilitutur

Solaris ardor, luminis sons perpetū.

Consentiuntque tanto amoris somite,

Ut luna fratris mutsum jubar goren,

Dispellat atram noctium caliginem.

Quin et elementa corporum vitalēa,

Formis licet pugnantibus sint praedita,

'Αλλ' ἐμβαλοῦσα τοῖν δυοῖν ἐναντίον
Κο:νὸν τὸ θερμὸν, τὴν μάχην ἀνατρέπω.
Θερμὸν μὲν ἀήρ, ἀλλ' ὑδωρ φυχρὸν φύσει,
'Αγχιθυρεῖ δὲ καὶ κατ' ἀλλήλων πνέει,
'Αλλ' ὑμέστε τενοῦσα τούς τοις ὑγρεῖτεν
'Αμφω ἔναπτου (1), καὶ πρὸς εἰρήνην φέρει.
"Τένωρ μὲν ὑγρὸν, ἡ δὲ γῆ τούναντειν,
Μίση δὲν ἀμφοῖν ἐμπεσοῦσα φυχρότες
Φύλιον αὐτοῖς ἐμβραβεύει τὸν βίον.
Το:αύτα τὰ στοιχεῖα τοῦ πάντες βίου.

Τὰς τέταρας; δὲ τοῦ γίγαντος ἥλιου
Τροπὰς τίνος φαίμεν; οὐχὶ Φιλία;;;
Χειμῶν γάρ εἰδὺς οὐ τέτραπται πρὸς θέρος
Τῶν ποιοτήτων σφῶν ἐναντιουμένων,
'Αλλ' εἰ; Εχρ μετῆλθεν, εἴτα πρὸς θέρος.
Καὶ τοῦ θέρους η κράσις, οὐχ εἰς τὸ κρύον,
'Αλλ' εἰς μέσον τοῦ, τῶν ὄπωρων τὴν φύσισιν.
Κατεύθυνθεν ὁσπερ ἐξ ἀπαλῶν παρθένων
Τῶν συμπλεκουσῶν τὰς κρόκας καὶ τοὺς μίτους
(Πρα; δὲ ταύτας γνῶθι μοι τὰς παρθένους)
Καλὴ τελεῖται τῶν ἐπών ιστουργία.
Ἐγὼ συνιστῶ τὸν βροτῆσιν βίον.
Εύρωστα καὶ κάλλος ἀμφο Φιλίας,
'Αμφω Φιλίας ἔργα. Πώς, ζητεῖς; μάθε.
Ἄν η τετρακτύς τῶν χυμῶν σχῆμ φύλαν,
Καλῶς ἔχει τὸ σώμα, καὶ μαρκάν νόσουι.
Εἰ τῶν μελῶν δὲ εὔρυθμός ἔστιν ἡ σχέσις,
Ἐγει: δὲ καὶ σύστοιχον ἀλληλουχίαν,

*Astringo vicinis invicem concordibus.
Est siccus ignis, aera humor imbiuit.
Utrumque vicinum alteri pugnam ciet:
His ego duobus injicio contrariait
Commune calidum dissipans discordiam.
Est calidus aer, sunt aquæ præfrigidæ,
Et mutua lito premittur vicinia:
Sed ego ligamen humidum commisceo,
Compesciturque protinus lis pristina.*

*Aqua quidem sunt uvidæ, tellus pret,
At frigus interponitur, jubente me,
Dulcemque parit in posterum concordiam.
Hæc universi sunt elementa primitus.*

*Quæ causa porro præter amicitiam parit
Mutationes, quas facit sol, annus?
Hibernus aer non fit æstas illucio:
Nam qualitates sunt eis contrariae.
Ver igitur in medio vices habet suas.
Æstatis etiam tempus haud repente fit
Illiens, sed autumnus medius intervenit.
His partibus anni quatuor, ut dixi modo,
Tangunt puerilis fila contexentibus,
Series diærum pulchra seu textura fit.
Dies tibi fila sunto: virgines hieme,
Autumnus, æstas, atque ver florum ferax;
Hinc totus annus fit quasi tela integræ.
Humana per me via consistit quoque.
Nam sanitas et pulchritudo sunt mei
Ipse opera. Quæreris unde fiat hoc?*

(1) Forte ἔναπτον, et in fine versus φέρω.

Α Ἐνδέσται δὲ καὶ χρόνιν εὐχρουστέρχν,
Κάλλος καλεῖται τοῦτο τοῖς παλαιοῖς ἔροις.
"Π γοῦν ὑγεία καὶ τὸ κάλλος; Φιλία.
Ἐγὼ πολιχώ τὰς πόλεις η Φιλία,
Καν εἰ πόλεις λέγοι τις αὐτὰς τὰς πόλεις,
Καν αὐτὸς μᾶλλον τῶν πολιτῶν τὸ στίφως.
Πληνθος γοῦν ὅππαται καὶ λίθων ἔστων βάρη
Ἐ, οἱ ἔναπτον εἰς ἐνδε τούχου κτίσιν.
Διὸς; δὲ τούχων ἀμφὶ γωνίαν μίαν,
Καὶ γωνίας τέσσαρες εἰς πλήρη δύμον.

Ἐγὼ συνιστῶ τὰς παρ' ἀνθρώποις τίχνις,
Καὶ τῷ σκυτεῖ μὲν φιλιῶ τὸν κναφέχ,
Τῷ χαλινεργάτῃ δὲ τὸν στρατηλάτην,
Καὶ τῷ γεωργῷ τὸν βάναυσον συνδέω,
Καὶ τεχνίτην ἀπαντει παντει τεχνίτην.

B Χρήσεις γάρ ὅπτως ἀλιεὺς πᾶς γητόνου·
Διδοὺς γάρ ἰχθύν, ἀρτον ἀντιλαμβάνει·
Καὶ γηπόνος πᾶς αὐδίς ἀσπαλιέως.
Διδοὺς γάρ ἀρτον, ἰχθύν ἀντιλαμβάνει.
Καὶ παντὸς ἄπας ἐνδεή; δ τεχνίτης.
Κάντεῦθεν εῦ πάσχουειν αἱ πόλεις πάσαι.

Ἐγὼ γάρ μου σύμπαντος ἡ νυμφοστέλος.
Ἐγὼ τὸ θῆλυ πρὸς τὸν δρέπανα τρέπω.
Ἐγὼ τὸν ἀνδρα πρὸς τὸ θῆλυ συνερίζω.
Τί γάρ μύραιναν τὴν θαλασσίαν δῖν
Ίδ πόντειον πάκεικεν ἐκλιπεῖν βάθος,
Ἀναδραμεῖν δὲ τῆς θαλάσσης; τὴν βάχιαν.
Ἐπιδραμεῖν δὲ καὶ τὸ χερσαῖον πέδον;

C Si quatuor humores simul consenserint,
Tum sanitatis munus exactæ datur.
Quod si artuum concinna bene figura sit,
Et mutus conexus, ut fieri decet,
Accesseritque dos coloris elegans,
Jam pulchritudo dicier merebitur.
Sic tum valetudo bona, tum formæ decus
Mihi conferunt in genus mortaliū.

Et civitates constituit consortium
Amicitia, seu quis domos et mania
Sic nominet, seu multitudinem tirum.
Ego laterum lapidumque vasta ponderu
Pariter in unum parietem fastigio.
Duos parietes jungit unus angulus:
A quatuor angulis domus fit integra.

D Homines sociantur artibus per me suis,
Nam querit ecce fullo calcearium.
Equitum magistro gratus est freni faber.
Agrum colenti mechanicus conjungitur.
Breviter habeto, quælibet ars cœlibet.
Piscator omnis indiget enim rustico,
Egetque piscatore, rura qui colit:
Illi panem dans ipse pisces accipit.
Sic omnis opifex querit alterius opem.
Hic denique modus civitates promovet.
Ego nuptiis in omnibus sum pronuba.
Ego seminum concilio sexui maris,
Maremque jubeo rursus ut amet seminam.
Muræna fluctus cur pelagios deserit

Τίς τοῦ σιδήρου τὴν ἀπάσαν οὐσιὰν
Δούλην καθιστᾷ τῆς μαγνήτιδος λίθου;
Οὐδέν τοι πάντως δόλο Φίλιας δίχα.
Ἐμοὶ τὸ πᾶν ξῆ, καὶ χρατεῖται, καὶ μένει.
Εἰπω τὸ μεῖζον, καὶ συγάτω πᾶς λόγος.
Ἐγώ Θεὸν τὸν δύτα, τὸν παντεργάτην,
Τὸν Πατρὸς ἐκτρφάγισμα, τὸν μέγαν Λόγον,
Τὸν παμφάς φῶς, τὴν ὑπέρθεον φύσιν,
Τὸν ἄχρονον νοῦν, τὴν χρονουργὸν οὐσιὰν,
Ἐλθεῖν ἐπεισα μέχρι γῆς καὶ τῶν κάτω,
Καὶ τὴν παθητὴν προσλαβεῖν δῆλην φύσιν,
Καὶ σωματικὴν ἐνδυθῆναι πορφύραν,
Ἐξ παρθενικῶν αἰράτων ὑφασμένην,
Παθεῖν, θανεῖν, φεῦται τῆς τοσαῦτης ἀγάπης,
Δι' ἡς τοσοῦτον ἔργον, ὃ φιλέτρου ἔξει!
Δι' ὁ χρονικῶν μίγνυται τῷ σαρκὶ,
Ο χυριεύων καὶ χρόνου καὶ σαρκίου.
Καὶ συνανιστῇ τὴν πεσοῦσαν εἰκόνα,
Ἐν τῷ καὶ αὐτὸν ἀναχωνεύεις πάθει.

Τοιαῦτα τέμπα πρὸς βροτοὺς Ἑργα, ξένε.
Τοιαῦτα μου τὰ δῶρα τὰ πρὸς τὸν βίον.
Ἄλλ' εἰς νεκροὺς τὰ μῆρα τῆς παροιμίας,
Ἄλλ' εἰς δύνους τὴν λύρα τοὺς κανθηλίους.
Ἐλάνθανον γάρ ἀχαρίστῳ δραπετήν
Οὐλην ἐμαυτὴν ἐκδιδοῦσα τῷ βίῳ,
Οὐς τὴν ἐμήν μὲν διετεῖ συνουσιαν
Δεῖλατος ἀνθρῶν, εἰς δ' ἀγενῆ μαχλάδα,
Ἐχθρὸν καλοῦσι, τὴν ἀτάσθαλον ἕπει.

Cum sit marinis semper innutritia aquis?
Inbet amor, extra Thetidis ut fines eat,
Novoque discat se sinuare littore.
Magnetis ad nutum lapidis firmissimum
Quæ causa ferrum cogere potest altrahi?
Non alia sane, quam latens concordia.
Quid multa? Rerum quidquid est quovis loco
Id vivit in me, continetur, et manet.
Majora dicam, ratio captiva sileat.
Ipsa ego Deum, qui cuncta condidit, Patris
Imaginem, Verbumque non effabile,
Purissimam lucem, supremam essentiam,
Mentem sine tempore, sed opificem temporis,
Descendere causa res ad humanaas sui,
Et passibilia membra circumdare sibi,
Fragilemque corporis subire purpuram,
Quæ tincta puro virginis erat sanguine,
Denique pati, morique. Proh quantus fuit
Amor iste, quantum facinus, et dilectio,
Ob quam gravatus mole non est carnea
Indutus agere tempus aliquod in solo,
Qui carnis omnis est Dominus et temporis.
Sic sic reficere voluit abolitam Dei
Imaginem in nobis, novamque de integro
Imprimere mortis per suæ signaculum.
Hæc tanta mundo merita cuncta contuli.
Verum, quod aiunt, mortuos inungere,
Accinereque asinis cum lyra, labor irritus:
Sic ipsa me meo marito nescia

Α Τῆς δουλίδος γάρ μωρίας ξυνεργίας
Αὐτὴν μὲν ἀντές εἰσάγει τῆς οἰκλας,
Ἡμᾶς τύπτων ἐξάγει. Οὐ νόμοι, νόμοι! Καὶ τοὺς ἀθέσμους οὐδὲ καν κλέπτη τάμους,
Ἄλλ' ἀναφανδὸν ἐκτελεῖ τὴν αἰσχύνην,
Καίτοι πρὸ πάντων ἀγνοῶν καὶ τὴν θέμιν.

Τί φλαῦσον ἡμῖν, ὥστε λῦσαι τὸν γάμον,
Τι δ' ἀγάθον πρόσεσται τῇ μοι:χαλιδί,
Ωστε πρὸς αὐτὴν ἀντενέγκαι τὸν πάθον;
Εἰ γάρ με ταῦτη συγχρίνειν βούλοιτο τοι,
Οὐκῶ τὰ κομφὰ μέμψιν εὐλαβουμένη.

Ἐγώ μὲν εἰμι χαροπός, χρητὰ βλέπω,
Καὶ μειδῶ τὰ πλείστα, καὶ χάριν πνέω,
Καν δεῖ λαλεῖν ἐνταῦθα γλυκύτης δοῃ.
Β Καν δεῖ γελέων, ἐνταῦθα σεμνότης δοῃ.
Ἐν συμπλοκαῖς οὐ μανθάνεις τοὺς δακτύλους,
Ἐν τοῖς βαθισμοῖς τοὺς πόδας δ' οὐδὲ μάδοις.
Καν νῦν πλακοῦντες, νῦν δ' δλες τρέφωσι με,
Οὐ τοὺς πλακοῦντας προκρίνω τῶν ἀλάτων.
Ἐν τοῖς ἀγαθοῖς τὸν πέλας γοργὸν βλέπω,
Πάσχω δὲ πρὸς φαῦλον τε ἀμβλυωπίαν.
Ἐνεργίας πέφευγα κακίας δύο,
Τὴν ὑπάριστον, τὸν τε πέρκερον τρόπων.
Ἐμδῦ μὲν οὖν τοσαῦτα, τῆς δ' Ἑγθρος τίσα;
Φύνον αἷμα, χείρες ἡματωμένα,
Ὑπωχρος δῆψις, ἐκτετηγμένα γνάθοι,
Φωνὴ τραχεῖα, βάρβαρος δὲ τὸ πλέον,
Ἄσεμνο; Ήβρις, ἀλμα, κραυγὴ, θροῦς δσος.

¶ Totam dicavi, et traxi ingratisimo,
Qui stultus et miser meum contemptui
Coniungit habet, scorbutique pessimum sibi
Cepit. Inimicitia vocatur nomine.

Hæc recipitur ope consiliisque famulæ,
Cui nomen est Stultitia, nos expelimus.
Proh dedecus! o legos, scelestas publice
Vir nuptias, aut verius nefas habet.
Nihil veretur, impudens factum neque
Celat, nec ulla jura, sus nullum tenet.

Quod crimen in me est, quod ropelli debemus?
Ecquid habet ista boni, quod amari debeat?
Utramque pariter comparare si velim,
Metuo ne videar laudibus nimia meis.
Est blandus et suavis aspectus mihi,
Plerumque rideo, tota spiro grata.
Si quid loquendum, quam leporibus affuo?
Ridere si volo, non sine gravitate fit.
Castis honeste manibus amplector bonos.
Incedo gressu graviter ac lenissime.
Et seu placenta, seu cibus sal sit mihi,
Frugaliter ago, nec placentam præsero.
Suavibus ocellis aspicio bonos viros;
Inter malos vero tolens cæcius.
Insensa porru gemina sunt mihi vita,
Hypocrisisque et pravitas in moribus.

Hæc propria mihi sunt: pellici contra mes
Adulteræque Inimicitia sunt talia:
Cædes cruxula, sanguine infectæ manus,

Τις οὖν φρονῶν δινθρωπος; εἰπό μοι, ἔσ. ε.
 Τοιάνδ' ἀφεις, ἐλειτο τοιάνδε βλέπειν
 Βάχην διεγνώς, ἀγρίαν, καὶ μαχλάδι;
 Ἀλλ' ὁ τρισάνοικος; καὶ διθλος βίος
 Τοιάντα τολμᾷ, καὶ τόσην ἀδικίαν.
 Ἔγώ δὲ καὶ τοσαῦτα καθοῦσα, ἔνε,
 Ὁμως φιλῶ μου τὸν ἔνυσεντην πάλιν.
 Πώς γάρ δυνατίμην μὴ φιλεῖν ἡ Θύλα;
 Ἄλλ' ἐν κενοῖς, εἰπό τις Ιωας, δὲ γύναι,
 Κακηγορεῖς τὸν ἀνδρα καὶ πόρρω λόγου.
 Δίου κακῶς γάρ την θεράπειναν λέγειν,
 Ἡτις ποτε ξεστιν, ἦν ἕρης σὺν μωροῖν.
 Αὐτῇ γάρ αὐτὸν εἰς τὸ μίσος ἀλκεῖται.
 Σι δέ ἄλλ' ἀκείνην ἔξαγεις τῆς εὐθύνης,
 Πνεύτες δὲ πύρ διντικρις ἀμφὶ τὸν βίον.
 Εἴ ταῦτά τις πρόδοιτο πιθανῶς τάχα,
 Ἀντεπιροθοίμην ταῦτα πιθανωτέρως.
 Ἐρ γάρ την μή καλύων τὸν γνωστὸν,
 Οὐλας παρέσχεν ἀκοὰς τῇ δουλίᾳ,
 Κατέτοι μαθὼν τὸ δουλὸν ἐχθρὸν δεσπότεις.
 Πητὸν ἀλλὰ καὶ πῶ; τῆς λυσιγάμου γάμος;
 Η πᾶς φιλας μὴ παρούσης τῷ γάμῳ
 Ἐσται τὸ κοινόνημα τῆς συνουσίας;
 Βλέπεις φρενίτιν ἦν νοσεῖ, βλέπεις μέθην,
 Ὅρφες μανικήν ἐκτροπήν, ὄρφες νόσον;
 Οὐδέ αὐτὸν γοῦν ἔγνωκεν ὡς ἐχθρας φύσις
 Νῦν οὐδὲ δεσμεῖν, ἀλλὰ τοὺς δεσμοὺς λύειν.
 Ο πως δὲ ταφῶς τοῖς καθ' ἥμας ἐντύχης,

Pallore facies turpis emaciataque.
 Vox aspera nimis, plurimumque barbara,
 Fumultuantur, clamat, est injuria.
 Quis mente constans igitur, hospes, dic age,
 Ne derelicta deligeret istam sibi
 Baccham serocem prorsus, et scorbutum impudens?
 Is mundus audet omnium miserrimus
 Committere tale facinus injustissimum.
 Sed tot hæc tantisque mali affecta sim,
 Semper tamen interim meum maritum amo.
 Qui non amarem? nempe Amicitia vocor.
 Si forte dical quispiam: Temere tuum
 Immum refundis in virum culpam mali.
 Quin potius ancillæ deceret crimen hoc,
 Quam Stultitiam vocas, tribuere pessimam.
 Nec suadet enim viro scelus, atque pellicit.
 Ianc tu relinquis, ceu nihil meritam mali,
 Tantique vertis igneum in solum virum.
 Si cui videntur objicienda nobis hæc,
 Contra viciissim sic ego me defendero.
 Sane mereatur solus accusarier,
 Quod ingenuum me conjugem non audiunt,
 Sed potius aures prebeat ancillæ suæ:
 Quamvis heros servile genus intelligat
 Odio latente prosecutus semper suos.
 Ullone pacto nuptiarum perfida
 Pestis marito. ritime copulabitur?
 Aut nuptiis si desit amicitiae bonum,
 Quonam modo durabit illa societas?
 Videsne morbum? Vah temulentiam gravem,

A Κάκη τῶν θύρων τῶν λόγων πιστωτέον.
 Ή μὲν γάρ ἀμπικτουσα καὶ πρός τὴν φύσιν,
 Αὔτην διατεῖ φιλονεικεῖν καρδύει.
 Τὸν Ἐτεοκλῆ καὶ Πολυυδέκην βλέπε.
 Ἐθέρας γάρ ἀμφοῖν ἐγχορευσάτης μέτον
 Ἐκάτερος τεθνήκειν ἐξ ἐκατέρου.
 Ἔγώ δὲ συνδίουσε τοὺς ἀλλοτρίους,
 Κρείττους καθιστῶ συγγενῶν διμογνίων.
 Ο γάρ θύροτης καὶ Πυλάδης οἱ φίλοι
 Εμοὶ κατεπράξαντο τοὺς τόσους ἔθλους.
 Ακήκοας, βλέπεστε, τῆς τραγῳδίας,
 Ἐγενέθειν ἀντάκους τῇ; φαψῳδίας.
 Ἔως μὲν ἐχθρα τὴν σπάθην Ἀχιλλίως
 Θήγει κατ' αὐτοῦ τοῦ Μικηναῖου ἕρωνος,
 Ο Πριάμου παῖς πυρφόρος πρός τὸν στόλον.
 Τῆς θετταλικῆς ἡρεμούσης ἀσπίδος.
 Κόλον δὲ τὸ πρὸν μακρὸν εἰς χείρα; δόρυ
 Λαντι τῷ γίγαντι τῷ πελωρίῳ
 Ἐπόν δὲ ἔγων ἀλδοῦμι τὸν τοῦ Πηλέωνος,
 Αλλως φιρέντος τοῦ κύδου τοῦ τῆς μάχης.
 Ο χθὲς διώκων εἰς φυγὴν νῶτα κλίνει,
 Καὶ νεκρός; Ἐκτερό δ στροβῶν τὴν Ἑλλάδο
 Τὴν μῆτραν οικτρῶς ἐκ ποδῶν ἐζωτιμένος,
 Τηπηλατῶν δελταιον ιπηλατίαν,
 Χαίτας ἐκείνας τὰς καλάς καὶ κοτρίτες,
 Καὶ τὸν καλὸν βόστρυχον εἰς κόνιν σύρων,
 Καὶ τὸ τρόπαιον τοῦ; Ἀχαιοῖς δὲ μάγα.
 Οὐτῷ διεστήκαμεν ἀλλήλων, ἔνε,

Sive potius phrenitis aequo insaniam.

C Nec hocce cognoscit, quod a discordia
 Nihil uniatur, separantur omnia.
 Hæc ut magis probentur, et faciens fidem.
 Exempla de promata tibi peregrina nunc.
 Sanguine quoque junctis incidentis discordia
 Contentiones multo sævias ciet.
 Exempla queris? Quin Eleocen inspicie,
 Fratremque Polynicen, suis qui dexteris
 Misere ceciderunt litis ob causam trucis.
 Ast ego alienos quoque ita compono sibi,
 Ut sint meliores vel genere junctissimi.
 Hoc probat Orestes clarus et Pylades amor,
 Quo maxima ducti facta gesserunt simul,
 Ut in cothurnatis patet tragediis.
 D Quis vero Homeri non tenet rhapsodias?
 Illic simultas dum spatham gravis acuit
 Achillis irati in Mycenorum ducem,
 Hector Priamides intulit ignem classibus,
 Exercitu nihil prohibente Thessalum:
 Neque Telamone natu Ajax Hectorum
 Arcere potuit, viribus gigas licet.
 Ast ubi ego primum conciliavi Pelei
 Gnatum, reduci pristinamque in gratiam,
 Qui victor heri fuerat, retro victus abiit,
 Mutataque stetit subito belli tessera,
 Et fortis Hector cædis autor Graecis
 Zona pedes ligatus est miserabiles,
 Equisque tractus longa per castra Danaū
 Pulchraque sedavit comas in pulvere,

Καὶ βελτίων τές, τοὶ δίδωμι τὴν χρίσιν.
 Ἀλλ' οὐχ ὁ βίος ταῦτα, τὴν δὲ ἔχθραν λαβών,
 Ἐμὲ ζενην ἐδιέξε καὶ τῆς ἑστίας.
 Ἐγὼ μὲν οὖν ἀνείμε πρὸς τὸν Πατέρα·
 Ἡ δὲ ἔχθρα λοιπὸν ἐγχορευέτω κάτω,
 Καὶ παιζέτω τὰ τέκνα ταύτης εἰς μέσον.
 Βούλγ μαθεῖν τὰ τέκνα τῆς ἔχθρας τίνα;
 Τιοὶ φόδνος, λόχος τε, καὶ τρίτος φόνος.
 Θυγατέρες δὲ κακία, μῆνις, μάχη.
 Αὕτη μὲν οὖν, ὡς εἰπον, αὐτῆς τοῖ; τέκνοι;
 Παρδήσισταισθισαν ἀμφὶ τὸν βίον.
 Ἐγὼ δὲ λοιπὸν πρὸς τὸν αἰθέρα τρέχω.
 Οὐκέτος δὲ πᾶς, καὶ πᾶσα φιλανθρωπία,
 Καὶ ζῆλος ἐμφρων, καὶ καλῶν πάντων ἕρως,
 Ὁρέξ δπως ἀπαντα συμφεύγουσι μοι.
 Σ. Καὶ ταῦτα μὲν, δέσποινα Φιλία, βλέπω.
 Συνεννοῦ δὲ καὶ τὸ μέλλον οὐ δράμῃ.
 Καὶ δακρύω μὲν τῆς ἀδουλίας χέριν
 Τὸν οἰκερὸν δντως καὶ ταλαιπωρὸν βίον
 Σὲ δὲ δέξια δράψ, ὄντε περ ἀν έτλης, κρίνω.
 Ηλήν δὲ λίδιον σε πονηῶμαι δακρύων,
 Ήρός τοῦ τεκνότος ἀπαιτῶν, πρὸς τῶν χρόνων,
 Πρὸς τῶν ἀδέλων εὐσελθε, τὴν στέγην μάθε,
 Ἀπορρόφησον φιλής; νηφάλιου,
 Καὶ τοῦ τρύφους γεύθητι τοῦ ποτηρίου,

*Et caput inanime per solum crudeliter.
 Talis triumphus maximus Græcis fuit.*
 En, hospes, ut distamus invicem procul.
 Nunc ultra nostrum sit melior, tu judices.
*Hæc vir meus non estimat animo suo,
 Inimicitiam qui pellicem duxit meam,
 Et me miseram foras pepulit ex ædibus.*
 Nunc igitur ascendam Patris in palatum.
 Mundum simulas dira posthac dissipet,
 Ejusque soboles ludat infra libere.
 Si queris ejus nosse progeniem, audies :
 Occisor, invidus, insidiator filii;
 At filiae sunt improbitas, pugna, iraque.
*Hæc igitur, ut dixi, deinceps in ritum
 Agat meum libidine pro sua, simul*
 Cum prosapia pulcherrima, si diuīs placet.
 Nunc ipsa scandam cælicam domum Patris.
Humanitas omnis abeunti comes erit,
 Zelusque prudens, atque misericordia,
 Amorque recti consequetur candidus.
 En pariter omnes comparamus ad fugam.
H. Fugam parari, domina, video doleoque
 Et mente futurum volvo quid tandem siet.
 Miseret mariti me tui miserrimi,
 Stultissimique conditionis, lacrymas
 Nec continere, quo minus fluant, queo.
 Te judico tamen facere pro acceptis malis
 Condigna nunc, viro relicto quod abeas.
 Sed lacrymantem et supplicem me respice.
 Rogo per parentem, cæterasque essentias,
 Actusque puros, nulla quibus inest hyle,
 Aeternitatem temporisque accedito.

A Καὶ τοῦ έδους μάτασχε καὶ τῶν ἀλεκτῶν.
 Φ. Μή τοῦτο μοι, μὴ τοῦτο, μὴ τοῦτο, ξένε.
 "Αλις γάρ, ὃν πέπονθα τῷ πρόσθεν χρόνῳ.
 Τί πλειόνων δεῖ; τῶν παρελθόντων δίλις..
 Ε. Δικαια φῆς, δέσποινα, καὶ καλῆς λέγεις.
 Οἶς γάρ πέπονθες καὶ τὰ μέλλοντα χρίνεις.
 "Ορκῷ δὲ ἐγὼ σοι πιστοποιῶ τὸν λόγον.
 Οὐδὲν γάρ δὲν δράσω σε τῶν ἐναντίων,
 Οὐδὲν αἰσχυνῶ τὸ φίλτρον, οὐ τὴν ἀγάπην.
 Οὐχὶ, πρὸς αὐτῶν, ὃν ἐφῆς, φρικτῶν λόγων.
 Φ. Δύνατο δὲν μοι τεῦτα προσφέρειν έδνα,
 Εἰ σοι παράσχω τοῦ γάμου τάς ἐγγύας ;
 Ζ. Τὰ ποῖα; λέξον, ὡς ἐγὼ παράσχομαι.
 Φ. Χαίρειν ἐπ' ἀλλων ἀγαθοῖς; ξέστει σοι ;
 Ι. "Εξεστιν. Φ. "Ἐν λύπαις δὲ λυπεῖσθαι οὐδος;
 Β. Σ. Μάλιστα. Φ. Τὰς στρεβλὰς δὲ φεύγειν διπλάς;
 Λαλεῖν δὲ ταυτά, καὶ φρονεῖν ἐν καρδίᾳ ;
 Σ. Καὶ τοῦτο πά. τως. "Άλλο λοιπὸν πυνθάνου.
 Φ. "Ἔχειν τὰ σαυτοῦ τῶν φίλων ἐν δυστέρῳ;
 Σ. "Ἔχειν. Φ. Δι' αὐτοὺς καὶ θανατῶν πολλάκις ;
 Ναὶ καὶ θανατῷ. Φ. Καὶ φθονοῦσι μὴ φθονεῖν;
 Σ. Ναὶ. Φ. Τοὺς δὲ βασκαλινοτας ἀγαπήν; Σ. Πάτη.
 Φ. Δέδοικε ταῦτα μὴ λόγῳ μὲν προσδέχῃ.
 "Ἐργῷ δὲ ἀπαρνήσαιο. Σ. Καὶ μήν θυμοσα.
 Φ. "Ἄθρει τὸν δρκον, ὡς δημι εὐλλαμβάνεις.

*Hoc vile culmen pauperis luguriolli
 Ne spreveris, quæso, introitoque placida.*
 C *En sobrium propino poculum tibi,*
Panisque mecum participem fieri peto.
En hic saltem tibi, en aquam tibi gelidam.
 A. *Quid istud, hospes? quid facis? non desinis?*
Satis superque misera dudum passa sum,
Non experiri plura mihi posthac libert.
 II. *Jure, domina mea, dicis, et recte quidem*
Ex anteactis post futura prævides.
Sed ipse meipsum jurejurando tibi
Obstringo totum, nil quod adversum tibi
Quicquam sit unquam facere conabor sciens.
Non fædus, inquam, non amorem muluum
Contaminabo, verba per juro tua,
Tremendaque et verenda, quæ coram mihi
Nunc es locuta, sed agedum morem gere.
 D A. *Hæc polliceri dona nuptialia*
Potcrisne, si tibi conjugem me præbeam?
 H. *Quæ vero dona postulas dari tibi?*
 A. *Erisne laetus alterius causa boni?*
 H. *Ero. A. Malisque condolebis exteris?*
 H. *Fict. A. Animumque non habebis duplitem,*
Sed ut loqueris, ex animo sic senties?
 H. *Et maxime quidem: sed alia querito.*
 A. *Rebusne amici posthabebis proprias?*
 H. *Sane. A. Pro amicis sustinebis quoque mori?*
 H. *Faciam. A. Nec invidebis invido tibi?*
 H. *Non. A. Invidentem diligesque? H. Diligam.*
 A. *Ah metuo, ne lingua sis mihi promptus nimis,*
Turdusque factis, H. Juro tibi sanctissime.
 A. *Tu videris, persuasa quoniam te sequor.*

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ

ΣΧΕΤΑΙΑΣΤΙΚΟΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΡΟΝΟΙΑΝ

EJUSDEM

INDIGNABUNDI IN PROVIDENTIAM.

(Ex edit. 1556.)

Οὐκ ἀγνῶ μὲν, δημιουργέ μου Λόγε,
Ὦ; ἀχανή; δίνουσσος ἐν σοὶ χρημάτων·
Αὐτὴν φυλακήν Ἀρδακοῦμ παρατρέψω,
Σκοπούντος ὡς θοι τι καὶ πύθοις τι·
Οὐ παῦλον. Αὐτὸν ἀγνῶ, τὸ σὸν στόμα,
· Ω τρώσσως, λέγοντα, καὶ πλούτου βάθος;
Πεῖθει με τιμῆν τὴν Πρόνοιαν μυρία,
Τοῦ παντὸς ἡ κίνησις ἡ τεταγμένη.
· Ἁλιος αὐτὸς τοῖς ἀνατάτω δρόμοις
· Αντιτρέχων μὲν, ἀλλὰ δὴ καὶ συντρέχων,
Βρύων φῶς, μέτρων δὲ τὸν πάντα χρόνον,
· Ήρας δὲ τὰς τέτταρες; εὐρύθμως τρέπων,
Γεννῶν δὲ καὶ χειμῶν καὶ τίκτων θέρος
Καὶ τὰς ἐν ἀμφοῖν ἐμμέσους ποιῶν κράσεις,
Λάρματον ἀνίσχων ὡς γίγας ἐκ τῆς ίω,
Μεσουρανῶν ἐπειτα, τὴν δύσιν φθάνων,
Δύνων, τρέχων κάτωθεν, ἀνίσχων πάλιν,
Καὶ νύκτα τίκτων καὶ κύων τὴν ἥμεραν·
Αἴσῃ σελήνης καὶ πολύτροπος φθίσεις.
Τοῦ νυκτερινοῦ γλαυκοφεγγοῦς ἥλου.

*Non nescio quidem, o Jesus conditor.
Thesauri abyssus quam tui profunda.
Nec Abacuci negligo custodiam
Speculanis alta ut aure et oculis ceperit.
Non, or tuum illud Paulus, excidit canens
· Profunditas vah divitis scientiae!
Innumera suadent vellere Providentiam,
Ille universi motus ad legem rapax
Sol ipse, summis cursibus contra quidem
Nitens, sed idem passibus junctis means,
Excis scatebra circitorque temporis,
Anni perile quatuor vertens rotas,
Æstatis auctor, hyemis ad normam pater,
Hos imperatos inter efficiens dies,
Heros Eois extens cubilibus
Medium profundo jam polum mutat gradu,
Idem occidente mox ab imo adest redux
Noctemque pariens parturit simul diem;
At vera Luna solis ad glaucum jubar
Amittit eadem reprærat in noctem decus.*

A Οΐδα Προνοίας ἔργα καὶ τὰ τῶν κάτω.
Τοὺς γὰρ πρὸς αὐτῷ τῷ σεληνιακῷ κύκλῳ
Ιστῶντας αὐτὴν μηδ' ἀπεισκυκλητέον.
· Η τίς γὰρ ἐστήρξε τὴν γῆν ἐν μέσῳ,
· Υδωρ ὑπενθεὶς βάθρον ἀπειρψι βάρει,
Εἰ μὴ Προνοίας τῆς σοφῆς σοφὸς λόγος;
· Αγες βραχὺν κάχληκα βίσυον εἰς ὅδωρ·
Μή νήξεται σοι κοῦφος ἀνὰ βοῦν πλέων
Μή φθάγησει σοι τοῦ βιθοῦ τὸν πυθμένα;
Εἰ γοῦν δὲ κάχληξ ταῦτα, πῶς τὴν γῆν δῆν
Ορῶν ἐφ' ὑγρῶν ἀρθεπῶς ίσταμένην
Οὐκ εὑθυμηθῶ τὴν Πρόνοιαν εὐθέως;
Τίς πηγνύει μὲν εἰς νέφος τὴν ἀτμίδα,
Καὶ τοῦ νέφους τὴν πῆξεν εἰς δμέρον λύει;
Τῆς χιόνος δὲ τὰ πρόσωπα σεμνύνει

B · Έκ γλαυκότητος ἐμφύτου ψιμμεθίου;
Σφριροὶ δὲ τὴν χάλαζαν ἐν τόρνῳ ἔνειρ;
Τρέψει δὲ τὴν ἀγρωστιν ὁρθρίᾳ δρόσει;
Τίς ἀνέμους ἔταξε τοὺς εὐθυπνόους;
Οἵς ἀντέταξε τοὺς ἀναχαμψιπνόους;

*Novi et profunda facta Providentia;
Nos quippe subter Delicæ globum vagæ
Eam coientes adprobamus unice.
Tellurem in orbe quis locans medio gravem,
Fundamen aqueum subdit alto ponderi
Nisi sapientis mens Providentia sagax?
Age, qui lapillum flumini injiciens brevem
Non posse fluctus innatare senties
Nec prodeit ille gurgitis fundum tibi.*

C Quod si lapillus haud potest, videam tamen
Immensam in altum nitier terram mare,
Non mente capiam signa Providentia?
Quis tibi vapores stipat in nubem, dein
Nubem resolvens in fluentis vim imbris?
Quis fingit albæ purpurana glomos nivis
Cerussæ abusus flore naturæ manu?
Quis grandinem orbe tornus absolvit novo,
Alitque gramen rore mature facto?
Quis ordinavit recta flantes? quis dedit
Contra ruentes turbido ventos gradu?

Καὶ συνελών τές τὴν καθ' ἡμές οὐσιῶν
Σοφῶς κυβερνᾷ τὴν πολυτροπωτάτην;
Καὶ τὴν Ἐπικούριον ἀδόλεσχ!αν
Αἰλῆθες ταῦτα, καίπερ οὐ λαθεῖν δέον.
Εἰ γάρ μίαν ἵππο; εἰς φθορὰν πάθοι
Χωρὶς χαλινῶν καὶ κυβερνήσουσι δίχα,
Καὶ τὴν μὲν εἰσόδεξαιτο πόντοις δράκων,
Τὸν δὲ σφαλίντα θῆρα χαραδραῖος φάγοι.
Πώς δι' ἀκινέρνητον ἐποι μὴ μένειν
Τὸ κοσμικὸν πλήρωμα τὴν πᾶσαν κτίσιν;
Οὐκ ἀγνῶν οὖν, ὡς προείρηκα φάσας,
Ὄς κριμάτων ἀδυστος ἐν σοι, Χριστὲ μου·
Πλήγη εἰς τὸ βάθος οὐ δυνάμενος βλέπειν
Καὶ τοὺς ἔκαστου συννοεῖν κρυπτοὺς τρόπους;
Πρὸς τοὺς κυλίνδους ἀχθομαὶ τῶν πραγμάτων,
Καὶ δυσχεραῖων τὰς νεκρήσεις τῶν βίων.
Ἔπος δέ τέκτων, δικαιοφεύς, διατόμος,
Οὐ βυρσοδέλης, δικυτεύς, διηπόνος,
Οὐ λιοπόδης δχλος τῆς βιναστίδος τύχης,
Σοῦχῶν μὲν ἀνδρῶν, τῶν γενῶν δὲ κοσμίων,
Ὄς δεσπότης ἀρξειν οἰκετιδίων,
Καὶ νῦν μὲν ἐντρέψειν αὐτοὶς κονδύλους,
Νῦν δὲ ἀμάξης ὑδρίοις, τὸ τοῦ λόγου;
Καὶ τίς μὲν ὄβλωπαλιν αὐχῶν μητέρα,
Ἡ γοῦν ἀκεράπωλιν ἡ καπηλίδα,
Καὶ πατρὸς υἱὸς τυγχάνων ἀνωνύμου
Τυχὸν ἔξιλων ἀρχοντος ἡ ἔξιλων πράτου,
Ἡ τῶν δσα πρλαίο καὶ τριωδῶν
Ἄγροικος ἀντρὸς καὶ προσῆκον βλαυτίφ

*Summa, quis omnem dirigit substantiam
Propter, supra, infra nos volantem mirimode?
Epicurus haec si præstupore non videt,
Nobis videnda sunt tamen clarissime.
Nempe una navis, unus at pereat male
Equus, haec magistro nuda, frenis hic carens,
Hanc glutiet marinūs in barathrum draco,
Hunc nacta silvis lacerat erronē serā.
Rectoris expers quomodo ingens machina
Polis universi stare naturæ ordine?
Non nescio ergo ut ante dictum, Christe mi,
Quod gazæ abyssus te penes sit cælicæ;
Atqui profunda mente cum nequeam sequi
Absconditosque nosse rerum cardines,
Molesta me dixerat indignatio
Divisa vita contuitem munia.
Nam quo faber lapicida, sutor rusticus
Fulloque pelliisque fæce cum popli
Et sordidarum disciplinarum adseclys
Sapientibus dominantur atque illustribus,
Empios ut inter imperat servos heros
Injurioso vapulantes condylō
Plaustralibusque impune dictis perdiros?
Circumforaneam hic adeptus conjugem
Copamve, patris ipse plebei genus,
Vel institoris mercis haud trioholi
Ritus ipse crudum, lixa, calcearius
Fædissimi fossoris os spurcissimum
Expers honesti, laudis ignarissimus*

Α Σκαπανέως πρόσωπον αἰσχιστὸν φέρων,
Ἄιδρις εἰς πᾶν τῶν καλῶν καὶ τιμῶν,
Καὶ μηδ' ὅπως κνήσαιτο γινώσκειν ἔχων,
Πιενὲ διδαχθεὶς καὶ μεθυσθῆναι μόνον
Ἡ καὶ φαγέσθαι τῶν Σελευκίδων πλέον,
Ἐν τῷ λαλεῖν δὲ σιελαῖ χών πίθους,
Ἐκαίνος οὐτος εὐπορεῖ μὲν ἀργύρου,
Ολας δὲ πλινθους ἐνδέδυνται χρυσίου,
Κτίζει δὲ λαμπρὰς οἰκίας χρυσοστέγους,
Ἴππων δὲ γαυρῶν ἀγέλας δλας τρέφει
Ἐκ Θετταλῆς γῆς καὶ πέδων Ἀρραβίας,
Χρυσοὺς δὲ τούτους; ἐντολίζει φυλάροις,
Προέρχεται δὲ τῆς λεωφόρου μέσον
Ὕπο προκοποὶς ἀρχικῶς ἀσταλμένος,
Καὶ προσκυνεῖται, καὶ θεοῦ τιμὴν ἔχει.
Β "Ἄλλος δὲ σεμνὸς, εὐγενῆς τῶν δὲ οὐα,
Καὶ δὲ μὲν εἰδος, καλλίων δὲ τούς βίου,
Λόγων μαθητῇ καὶ διδάσκαλος λόγων
Πανημέριος ἐνσχολάζων ταῖς βίστοις,
Παιδεύειν ἀσκῶν καὶ τρυφῶν τὸ μανθάνειν,
Ἀνδειος πρόδειτη, ἀθλίας, πάνης,
Μηδὲ τρύφους γοῦν εὐπορῶν πετυρίου.
Τῆς ἀρετῆς δὲ φιλος δὲν καὶ τῶν λόγων
Οὐδὲ βραχείας εὐτυχεῖ τιμῆς μέρος.
Τωθάζεται δὲ καὶ διώκεται πλέον,
Τί μη τὸ πάντων δυσθεώτερον λέγω;
Οὐ γάρ ἀποχρῶν τοῖς κοινοῖς πλούτειν μέτον
Ἐν πᾶσιν ἀλλοις τοῖς δοκοῦσι τιμοῖς,
Ἄλλα προαρπάζουσι καὶ τὰ βιβλία,

C *Nec scabere rite doctus; hoc solum, grave
Poculis saginam belluiniis tendere
Et helluari plus Seleucidum gula,
Verbis salivæ dolia vomens singulis,
Is ille abunde seruat argenti domo,
Et sepe cinctus auro ambulat foris
Meroque ab auro splendidas ædes colit;
Greges equorum passit hic curulium
Aut Arabe campo aut Thessala terra satos;
Phaleris ab auro comit hos fulgentibus;
Alto per urbem primus incedit gradu
Stipatus auro et anteambulonibus:
Divino honore plebs adorat surgidum.
Gravis sed alter sole ab oriente inclitus,*

D *Formoque moribusque commendabilis,
Doctrinæ amator doctor ipse nobilis,
Diurnus et nocturnus incumbens libris,
Qui disciplinarum omnium nectar bibit,
Pauper miseroque viduus insedit foco,
Nec frustra panis abunde habens cibarii:
Virtutis ille amicus et sapientiae
Nec minimam honoris debiti partem obtinet:
Sannis petitus undique exigitur foras.
Et quid lacebitur omnium indignissimum?
Rem factam habere vanitas nec sic putat
Clarissimis abunde honoribus frui,
Libros nisi ipsos auferat ut inutiles.
O summa pestis! vestibus sapientiam
Spoliabit auri fulgor impiissimus.*

'Ος κτήσιν ἀργήν, ὁ μεγίστης ζημίας !
 Καὶ λωπούτει τοὺς λόγους τὸ χρυσίον.
 'Ωμοι ! κόσους ἔχρευσα δακρύων πίθους
 Τῶν σοφούς μὲν ἐν μέσῳ συνεδρίῳ
 Λαλοῦντας ὅρδα καὶ περιφρονούμενους,
 Παράφρονας δὲ πλουσίους τεμωμένους.
 Δηρεὶ Μέλιτος, καὶ διδάσκει Σωκράτης·
 Καὶ ζῇ Μέλιτος, καὶ τελευτὴ Σωκράτης.
 'Ο συκοφάντης ἐκδιδράσκει τὰς δίκας·
 Οἱ δ' ἐνδεκα χρίνουσι τοὺς ἐλευθέρους.
 Καὶ τρίβεται μὲν φάρμακον τῷ γεννιάδῃ
 'Ο δ' Ἀνυτος πέφευγε τὴν τιμωρίαν.
 Χριστὸν τάνης ἔλεξε; δυσσεβῶς λέγει.
 Πλούσιος Ἀντίχριστον, εὐσεβῶς λέγει.
 'Ἐπάγγομαι πρὸς ταῦτα μισῶν τὸν βίον
 Θέλω θανεῖν· ἥλιον οὐ θέλω βλέπειν.
 'Εντεῦθεν εἰσήγαγεν δόλος τὴν τύχην,
 Τὸ δ' αὐτόματον φλόος, Ἐλήγων δύο·
 'Αμφω δὲ κοινῶς τὴν ἀκυρερηνῆσαν.
 'Εντεῦθεν τὴν γῆγονταν οἱ τότε χρόνοι
 Καὶ τῆς Προνοίας χρῆμα τῆς σφωτάτης.
 'Εντεῦθεν ἡ ξύμφυλος ἀνθρώπων φύσις
 'Ἐγνω διασπασθεῖσα πρὸς μέρη δύο,
 Καὶ κλήσεων δικῆς ἐγράφη νόμος
 Τὸ πλάτερα τέμνων εἰς τομὰς ἀσυμφύλους·
 Καὶ τὸν μὲν ὄντης δούλον ἡ τύχη,
 Τὸν δὲ προσεκλήρωσε τοῖς ἐλευθέροις.
 'Αρχῇ γε κακῶν, χρυσὸν, τῆς τυφλὸν τέκνον,
 'Ος ὀπόλοιο καὶ παρέθοις ἐκ μέσου

*Hei quanta flāxi lacrymarum flūmina
 Catos videns in curia penitissima
 Bene consulentes despici; insipientium
 Mactari honore divitium deliria.
 Melitus ineptiū, Socrates sophiam docet,
 Sic vivit ille, moritur hic; pœnam exiit
 Trax sycophanta, liberum undecim-viri
 Daminant; cicuta styenum sequitur virum,
 Supplicium inanis Anytus boni fugit.
 Christum invocabit pauper? Impie facit.
 Dis Antichristum? Nil potest magis pie.
 Mæstro virtus vitam ego odi, nolo jam
 Solem intueri; nil nisi mortem volo.
 Hinc sortis alius rebus induxit rotam,
 Casum alius, ambo Græcia terra sati,
 Ambo docentes esse sine rege omnia;
 Ob istud illa nesciit Deum ævitæ
 Negotiumque providentiam, sacrum.
 Duabus hinc natura rupta partibus
 Hominis amorem in mutuum natū abstatit.
 Injusta lex est inde prosata nominum.
 Divisiones res in hosticas secans.
 Fors sorte capta dixit hunc servum, alterum
 Potiore fato sciui esse liberum.
 Aurum, o malorum cæca stirps terræ caput,
 Utinam perisses abol-tum e medio in nihil
 Mundū cæcu causa rerum discidi.
 Vanis sed aurum differam conviciis:
 Exsensa massa quid mali nobis dedit?*

A Τὸ στασιῶδες χρῆμα καὶ κοσμοφθόρον.
 'Αλλ' ἐν κενοῖς μοι ταῦτα πρὸς τὸ χρυσίον.
 Τί γάρ πεπαρφύνηκεν διψυχος φύσις;
 'Ος ἀπόλοιο τῶν βροτῶν ἡ φαυλότης.
 Οἱ τοὺς καλοὺς κρίνουσιν ἐξ εὐτυχίας.
 Καὶ τοὺς κακοὺς τοῦμπαλεν ἐξ ἀτυχίας.
 'Ο τάλαντος πάντες, ἕκδιον γένος,
 Πλούτου μετ' αὐτοῦ καὶ σὺν αὐτῷ χρυσίψ
 Τῆς ἀρετῆς τὴν δόξαν ἀφηρημένοι!
 'Ομως δὲ κόσμος ἀγαθὸν πῶς ἀν δράση
 'Ἐν τῷ πονηρῷ καίμενος; λέγει Λάρος.
 'Ομοι πόσον δάκρυον ἐξ Ἡρακλείου,
 Πόσος γάλος δὲ πάλιν ἐκ Δημοκρίτου!
 Τὸ μὲν κατοικεῖσαιτο τὸν μωρὸν βίον,
 Οὗτος δὲ μωκήσαιτο τοὺς ἀβελτέρους.
 B 'Οντων γάρ τούτων ἐξ ἑκατέρου τρόπου
 Χρὴ σφᾶς ἐκευτούς καὶ γελὴν καὶ δακρύειν.
 'Εμοὶ δὲ τὶς χρήσεις σαλπίζον στόμα,
 'Αγχιστροφον δὲ γλῶσσαν εἰς λόγου πλάτος,
 Καὶ πρὸς κορυφὴν Παρνασσοῦ στήσας ἀκραν
 'Ος ἐξ ἀπόπτου τὴν βοήν διευρύνω;
 Εἰπεῖν παράσχοι ταῦτα πρὸς τοὺς πλουσίους;
 Οἱ χρυσολάτραι ποι τιλανθεῖσθε πλούσιοι;
 Οἴαν δὲ καὶ στέλλεσθε, δεῖλαιοι, τρίβον;
 'Ο πλούτος δῆλη γῆς βέουσα συντόμως,
 'Ης οἱ κακοὶ φέρουσι πάντας τὸ πλέον.
 Τὶ κακίους γίνεσθε πλουτοῦντες πλέον,
 Εὔρημα κυνὸς ἡ σεβαστὴ πορφύρα.
 'Ο μάργαρος κύημα φαῦλον δοτρέου.'

C *Ultimam periisse hominum inere recordia,
 Solita estinare sorte de bona bohos
 Malosque contra de malo infortunio,
 O miserū egentes, obitum ærumnis genus.
 Cum censu optimo cumque tristi auro simul
 Virtutis omni decore nudi et gloria!
 Et orbis iate quo bonum faciat modo
 Malo ipse totus subjacens? Christus canit.
 Heu quanta fendi vis ab ore Heracliti,
 Ha quanta risus ore de Democriti
 Deserit ille stulta mundi crimina,
 Fatuos cachinnis iste claris ruperit.
 Vere horum uerqus utroque vere nonine
 Ridere stile oportet illos mutuum.*

D *At mihi sonorum es quis dabit tubæ vicem
 Versatillemque linguam in æquor carminis,
 Parnassi in alto stans uti cacumine,
 Grandem irremissō concitem vocem sono,
 Hæc prompta dictu dilibus viris canens :
 Mancipia, dites, quo metalli tenditilis?
 Quo calle miseri flebilem instatilis viam?
 Caduca proles sunt opes terræ hospitæ,
 Quarum fruuntur parte majore improbi;
 Quid vilia cum opibus semper augelis nova?
 Augusti honoris purpura inventum est canis.
 Libido, margaritæ, viliis ostrei.
 Summa est lapillis quod glabella saxa sunt
 Ex calce, lignis, splendida ornatu, domus,
 Coctoque latere fossilique marmore est*

Λίθοι τὸ σύμπαν οἱ χνοάζοντες λίθοι·
Οἱ λαμπρὸς οἶκος ἐκ τιτάνων καὶ ἥλων,
Οὐπτῶν τε πάλινθων καὶ λίθων ἔξεσμένων,
Τῆς τίτανος γῆς, ἔνδον γῆς, ἀφέντες λίθοι.
Τὴν γῆν δὲ τιμῶν καὶ σέβων οὐκ αἰσχύνη;

*Calx nota terra, ligna, lapides, terra sunt,
An terram honorans erubescere hand velis?
Verum os ineptis quid meum dictis strepis?*

Sequentia, quae num. 1-21 prænuntiantur, ex codicibus Vaticanis excorpsit card. Ang. Mai et Græce edidit in tom. VI Bibliothecæ novæ Patrum. Versio est nostra.

A. Θεοδώρου τοῦ Προδρόμου στίχοι εἰς τὴν στέ-
γηφορίαν Ἀλεξίου τοῦ Κομητοῦ.

"Ιlliue Ῥώμης νεαρᾶς, αγλὴ φωτὸς μεγάλου,
Ἀριτευπὶ τοῦ κτίσαντος τὸ σύμπαν ἀρχετύπου,
Ἴσσαταχὲς τῷ γίγαντι φωτόρῳ τῷ μεγάλῳ,
Εἰ θάλπεις, εἰ ζωγονεῖς, εἰ διοικεῖς προνοΐᾳ,
Ἄν αδειεῖς, εἰ τελεσφορεῖς, εἰ βλέπεις ἀλαθήτας,
Ἄλιε καὶ παρῇλε, δύο λαμπροὶ φωτεῖρες,
Πλατήρ καὶ τέκνον φασιλεῖς, βλαστήματα πορφύρας,
Σωτῆρες Ῥώμης νεαρᾶς, πύργων εὐτάφρων δόξῃ
Ἴσσαταχές, ἴσσαφεγγές, ὅμοιοι, μεγάλοι,
Ἄδηπτε δῆμοις εὐμενὲς ἀπὸ ψυχῆς πραεῖς.
Ἄλλ' ἄς ἐν ἀποστήματι δῆμος βωῶ· Βαινέτω
Ὄ σημερόν σε στέψασαν δέξῃς λαμπρῷ στεφάνῳ.
Καὶ γάρ ήδησθημεν ἐν σοὶ τοῖς στεφανηφορίοις
Δῆμοι καὶ πόλεις πολὺ σὺν μουσικοῖς ὀργάνοις
Ἐν δινοῖς ἑστάσαντες τὴν ἑστήρη τοῦ στέψους;
Οὐ μόνον διπάς δ στρεπτὲς καὶ δῆμος δ μυρίος,
Ἄλλ' δσον τὸ γέρούσιον, δσον βουλῆς συγκλήτου
Τῶν ἵερῶν τὸ ἡ λογάς, δ μέγας ποιμενάρχης
Συμπράττεων καὶ συνευδοκῶν, σπεύδων καὶ συμπε-
[ραίνων,
Ἄρώμενος τὰ κάλλιστα, τὰ κάλλιστα τὰ τίτε-

B. Ἔθηκας λέγων τῷ Θεῷ περὶ τὴν κεφαλὴν σου,
Ἐθῆκας λέγων στέφανον ἀπὸ τιμίων λίθων.
Ζωὴν ἡτῆσατο μακρὰν, ἔδωκας δ δώσεις δ ἔτι,
Καὶ τὰ λοιπὰ τῆς ἱερᾶς τῆς ὑμνολόγου λύρας.
Χαίρετε, θάλαμοι σεμνοὶ, βασιλεῖα Ῥώμαλων,
Αὔτοφυες, αὐτοθαλεῖς, καλοὺς αὐτοτελέχους
Ἐγχοντες, φέροντες τοῖς δέξῃς, αὐχοῦντες, εὐτυχοῦντες;
Ἀνακτος παῖδες καὶ πατρὸς δινακτος βασιλέως.
Ἡ μὲν λαμπρὰ πανήγυρις τῶν στεφανηφορίων
Ἐνισταμένη σήμερον τῆς Ῥώμης ἀκροπολεῖ,
Ῥήτορος δέεται λαμπροῦ, γλώστης μεγαληγόρου.
Δεῖ, δεῖ γάρ κηρυκος; ήμεν δήτορος εὐρυφώνου
Μεθ' ὑψηλοῦ κηρύγματος; φωνῇ διαπροσίφ
Κηρύδσσοντος καὶ λέγοντος· Ὡ δινδρες, ὡ Ῥώματο.,
Ἄθροιζεσθε μετὰ σπουδῆς, δεῦτε συνευρρανθῶμεν,
Δεῦτε πανηγυρίσαμεν δρδην δημοῦ καὶ πάντες·
Χοροστατοῦντος τοῦ Δαυΐδ καὶ προκαταρχομένου
Μετὰ κιθάρας τῆς καλῆς τῆς πνευματοκινήσου
Καλὸν καὶ μέγα σήμερον προσναβαλλοράνου·
Ἄστον, προφῆτα βασιλεῦ, τῷ βασιλεῖ Ῥώμαλων
Ἐκ τῶν φεμάτων τῶν καλῶν ἀδων καὶ λέγων οὗτος
Παρέστηκεν ἡ βασιλεῖς, διναξ, ἐκ δεξιῶν σου·
Τὴν δρκικήν περιβολὴν ἐμπερ. διεδλημένη,

C. Vitam efflagitavit longam: dediti, immo dabis uita donum quoque lyrae hymnos sacros resonantis.

D. Gaudete, thalami decori, qui Romanis partum editis stirpis genuinæ, clarae, egregia; qui posceris regii patris prolem donatis. Egregia coronationis panegyris Romæ in arce hodie stans, oratore insigni, lingua sonora opus habet. Nunc præco alta voce clamet: Viri Romani, convenite quantocius; genia indulgeamus; panegyri unō ore celebremus. Agmen ducat Davides cum cithara, qui Spiritu afflente pulchrum hodie carmēn præcinal: cane, res propheta, in honorem Romanorum regis carmen sublimē, dicens: Regina, o rex, a dextris tuis stat, vesta circumacta regia fimbriata auro. Canta, propheta, in carmine tuo: Audi, filia, inclina aurem tuam; obliviscere regiminis paterni, gentilis tuæ, generis iud, ut Joanni Romanorum imperatori qui manum tuam expedit connubio jungaris, id quod omnem conditio nem humanam superat. Sic Davides citharizans cecinit. Tu vero, benigna regina, auditis populi borealibus visisque, morebaris, amoris vinculo jun-

Πεποικιλμένη θαυμαστῶς δι. κροσσωτοῖς χρυσοῖς.
 Ἀδε, προφῆτα, πρὸς αὐτὴν ἐπὶ τῇ πανηγύρει·
 Ἀκουστον, ίσε, θύγατερ, κἄλιν τὸ σὸν ὡτίον,
 Ἀρχῆς πατρόφις, σοῦ λαοῦ, σοῦ γένους ἐπιλάθου,
 Ὄπως τὸν αὐτοκράτορα Ῥωμαίων Ἰωάννην
 Σοῦ κάλλους ἐπιθυμητὴν ἔξεις καὶ τύχης γάμων,
 Γάμων τῶν ὑπὲρ ἔφεσιν πᾶσαν τὴν ἀνθρωπίνην.
 Οὗτον μὲν, οὗτος δὲ Δαυὶδ ἔδει μετὰ κιθάρας·
 Σὺ δὲ εὐποιοῦσα βασιλὶς ἐθνῶν τῶν ἐσπερίων
 Ἡκουσές, εἰδες, Ἐκλινας, ἱεράσθης, συνεχύγεις,
 Ἔτυχες, εὔρες, Ἐλαδες, ἥρθης ἐκ γῆς, ἐπήρης
 Τέλερ αἰθέρα τὸν πολὺν, ἔνως ἀνάστρου σφαιράς
 Ἡλίθες, συνῆλθες εἰς γονάς Ῥωμαίων τελεστρόριες
 Ζώσα εὐλήη καὶ καλὴ πλήρης φωτεῖς ἥλιψ
 Οὐκ ἀρχομένῳ δρόσουχεν ἀπὸ μερῶν βορείων,
 Καὶ τοῖς νοτίοις λήγοντι, τῇ γῇ δὲ κρυπτομένῳ,
 Ἐν δὲ φοιτῶν ὄκεανοῦ μεγάλαις λουσαμένῳ,
 Ής ίθος ὑπερφαίνεσθαι καὶ φρυκτωρεῖν τὸν βίον·
 Ἀλλ' ἐκ πορρύρας τῆς σεμνῆς ἐκεῖθεν ἀρξαμένου
 Τὸν βίον τὸν τετραμερῆ καὶ τὴν ἀρχὴν Λύσσων
 Ζωγονεῖν· καὶ δρδουχεῖν λαμπρῷ φωτοχοισίῃ,
 Οὐ πρὸς ἡμέραν τὴν ἀρχὴν Λύσσων φρυκτωροῦντες,
 Ἀλλὰ καὶ μέσαις ἐν νυχὶ καὶ ταύταις ἀσελήνοις·
 Πλησιφαῶς τὴν ἡμέραν τοῖς ὑπῆκοις βίον
 Νέμων αὐγαῖς αὐγάζοντι, κοσμοῦντι, καθιστῶντι.
 Εὐφραίνων, τέρπου, θύγατερ, δέδε μετὰ κιθάρας,
 Μετὰ κιθάρας, ὡς Δαυὶδ, τῆς πνευματεμφορήτου
 Ἐκλινας, εἰδες, ἥραγες τὸν δανακτά Ῥωμαῖων
 Ἐπὶ τὸ κάλλος, δέσποινα, τῆς ὥραιντητός σου,
 Καὶ τὰ σεμνὰ τὸν γένους σου καὶ τὴν πατρόφων δέξαν
 Καὶ τοῦ χοροῦ τῶν ἀρετῶν μέσον ἐπεισηγάγου,
 Άφε περιχορεύουσιν ᾧς ἀπαλὰ παρθένοι,
 Υμνοῦσαι καὶ συνέδουσαι καὶ συνεπικροτοῦσαι,

gebaris; quod quærebas, accepisti, e terra super ætherem ad sphærum usque sideribus orbatam es sublata. Deinde cum Romanis perfectis commercium inuestisti et, luna vivens et luce abundans, ad solem accessisti qui regiones boreales minus illustrat, in australibus deficit, sub terra se abdit et in Oceani fluentis abluitur. Sic vitam in oculis gestare assuevimus. Imperator autem in purpura natus vitam multiplicem in Ausonum imperium impendit, clara luce idem non diu solum, sed media nocte eaque illuni illustrans, subditorumque vitam plena luce calefaciens, splendore ac ordine decorans.

Jubila, gaude, filia; canta cum cithara; cum cithara, o David, cælitus inspirata, flexisti, Romanorum imperatorem pulchritudinis tuæ illecebribus adduxisti; generis paterni gloriam in medio virtutum choro statisti, quæ cœu delicata virgines cum cantu et applausu circum te saltant, digitorum strepitum chorum regentes.

Jubila, gaude, salve, atque iterum salve, omnium ad septentrionem gentium domina, patre ac matre legitimis prognata. Te Alamanni ad Rhenum metunt; tuum imperium Germanorum natio extimescit.

(I) Pedemontani.

Α Εύρυθμον πλέξαται χρόνον ἐν ἀπαλοῖς δακτύλοις.
 Εὐφραίνου, τέρπου, καὶ πολλὰ χαῖρε, καὶ πάλιν [χαῖρε,
 Κυρία πάντων τῶν ἐθνῶν τῶν ἐπὶ τῆς ἐσπερᾶς,
 Ἀπὸ πατρὸς, ἀπὸ μητρὸς ἐκ τῶν ἀγχιστευμάτων.
 Σὲ τρέμουσιν Ἀλαμανον γένος ῥηγδὲς ἐν Ῥήνῳ·
 Σοῦ τέ Γερμανῶν πτήσουσιν ἐθνη τὴν δυναστείαν,
 Σοὶ Διοκλέων καὶ Δακῶν ἐθνη δωροφοροῦσι
 Καὶ Περαιωτι φιλάρπαγες, Δαλμάται, καὶ Γαλάται,
 Δαμπάρδοι, καὶ Γενούσοι, καὶ Καλαβροὶ μετ' [Ἄφρων,
 Καὶ πῦρ αἰτναῖον Σικελῶν φρίσσει τὴν ἔθουσίαν,
 Καὶ Τυρρηνίων κορυφαὶ καὶ Πρόποδες ὁρέων (1).
 Σὲ τρέμει τὸ Γαλατικὸν, πᾶσαι φυλαὶ καὶ γλώσσαι,
 Οσταὶ περὶ τὴν Χάρυβδιν, δοαι περὶ τὴν Σκύλ-
 Β [λαν,
 Καὶ περὶ πλοῦν Λιγυτικὸν καὶ Σύρτεις ἀμφοτέρας·
 Σὲ Αεύκρων δρυχεῖς, σὺν κρατεῖς Οἴννων καὶ Παν-
 [νονίων.
 Σὲ νῆσους τὰς Βρετανικὰς ἀκούων λιτανεύειν.
 Οὐ σοῦ δὲ προκυρεύονται καὶ προοδοποιοῦσιν
 Αἱ θυγατέρες; αἱ σεμναὶ πᾶσαι τῶν βασιλέων·
 Σὸν λιτανεύει πρόβωπον ἡ πᾶσα γερουσία,
 Καὶ τοῦ λαοῦ τὸ πλούσιον σφόδρα δορυφορεῖ σοι.
 Ἀλλ', ὦ Σιών ἐπτάλογε, ζευτέρα νεωτέρη
 Θύγατερ Ῥώμης, παλαῖς οἰκος ἐμῶν ἀνάκτων,
 Εύδαιμον, μεγαλόδοξη μερῶν υἱῶν καὶ λίστων,
 Περιλαβοῦ τὸν δανακτά καὶ περιπλάκηθι μοι,
 Ἀνύμνει τὸν σωτῆρά σου, τὸν αὐτοκράτορά σου.
 Κ Πρῆξον φωνὴν ὑφ' ἡδονῆς, ῥῆξον ὑπὲν φροσύνης·
 Στήσον δέρτιον χορὸν, δέδε τὴν σωτηρίαν.
 Συνετηρήθης ἀδλαδῆς ἀπὸ προνομευμάτων
 Ὅπ' οὐκιν πᾶσι τοῖς λαοῖς κειμένων, τὴλπισμένων.

Tibi Diocleorum ac Dacarum nationes tributa solvant et Perrhaebi rapaces, Dalmatae et Galatae, Lampardi, Genuissi, Calabri cum Afrisi; tuam potestatem Etnae ignes perhorrescunt et cum iis Tyrrhenorum duces ac Pedemontani. Te Gallia metuit et quotquot tribus et linguae circa Charybdin ac Scyllam aut circum tretum Ligiticum et ambas Syrites computulantur. Tu in Dencros, Hunnos, Pannones dominaris; non men tuum insulae Bretannicæ celebrant, nec ullæ veneranda regum filia te præcedit. Vultum tuum totus senatus laudibus effert; te populi proceres armis protegunt. Sed, o Sion septicollis, filia junior Romæ, imperatorum nostrorum domus, egregiorum filiorum genitrix, saluta imperatorem, et me complectere; carmine celebra salvatorem, imperatorem tuum.

Rumpe vocem præ lætitia, præ jubilatione; chorūm siste festivum, canta salutem; incolumis enim mansisti et nullius populi prædā evasisisti; tibi exercitus multis gentibus compositus pepercit; et enim cum patre Romæ novæ lenis dominator. Jubila, canta pœanem; in mœnibus celsis, super montibus editis imperatoris voluntatem ac celsitudinem celebra. Tam illustres, Romani, videre nos decebat, reaes porphy-

Απὸ παυμφύλου τερατιᾶς; τῆς δὲ ἑθνῶν μυρίων·
Μετὰ πατρὸς παῖδα προῦν Ῥώμην; δεσπότην νέας.
Γέραιρε, μέλπε μετ' φόβης καὶ μετὰ πικήνων·
Ἐπ' ἄκρων κήρυσσε ταῖχων, ἐπ' ἄκρων τῶν ὁρῶν,
Τὴν αὐτοκράτορα βουλήν, τὴν μεγαλοφρόσυνην.
Τοιούτους ἐπρεπεν ἡμὲν ἔχειν ὅρφην, Ρωμαῖοι,
Μεγαλοβῆσους ἀνακτας τοὺς ἀπὸ τῆς πορφύρας;
Ἡδεῖς ἰδεῖν, ἡδεῖς εἰπεῖν, ἡδεῖς προσαμίλησαι,
Ῥύστας, σωτῆρας πόλεως, προμάχους, ὑπερμάχους,
Τοὺς ἐξ ἀνακτῶν διακτέας, τοὺς δὲ ἀυτοκρατόρων,
Τῶν καλαιῶν διορθωτάς θεῶν καὶ προνομίων
Παρ' οἵς θρόνος ὁ σεπτέος, παρ' οἵς ἡ σκηπτουχία,
Πατέρες πατρέων περικτήσις, δισπερ κληροδοσία.
Εἴ γαρ καὶ Κλαύδιος θοκεὶ παρὰ Ρωμαίων μέγας
Ἐν τῷ χορῷ τῶν συγγενῶν τῶν σκηπτρού διαδόχων,
Φρονῶν καὶ σεμνυνόμενον; ἐν τῇ χοροτυπίᾳ
Καὶ προτροπῆι τῇ συγγενεῖ τῶν ἀπὸ σκηπτουχίας·
Ἄλλ' Ἰσαάκιος αὐτοῦ μείζω φρονήσαις δέξει;
Ὄν νῦνος μέγας Κομηνῆς τοῖς ἀπὸ γῆς ἥλιοι.
Καὶ Κωνσταντίνος μετ' αὐτοῦ Δοῦκας αὐτοκράτωρ,
Καὶ μετ' αὐτὸν Ἀλέξιος μέγας Ρωμαίων ἀναξ,
Πολλοὶς προπομπούμενοι σκηπτούχοις συγγενέσιν·
Ἐξ ἣν ἐθλάστησεν ἡμὲν ἐκ τῆς σεμνῆς πορφύρας
Πατήρ καὶ παῖς οἱ βασιλεῖς, οἱ φύλακες, οἱ βύσται
Δῆμους πολλούς καὶ πολλούς εὐδαιμονος, εὐπύργου.
Ἄλλ', ὁ πορφύρας τῆς καλῆς κλώνες καλοί, μεγάλοι,
Ρωμαῖοις εὐπραγήματα, Ρωμαίοις τοῖς ἄφοις,
Ἀνακτες μέγαλόδαιοι, βίζων μεγάλων βλάσται,
Ῥίζων μεγάλων καὶ χρυσῶν, βίζων παχυστελήχων,
Ἀμιλληθεῖτε λαμπρῶς τοῖς ἀδέοις Ἀλέξιον,
Συναποτυπωθεῖτε πρόδη τοὺς ἐκείνους τρόπους·
Οὐθείτε μιμήματα λαμπρά τῶν ἀρχετύπων,
Ὕρ' εαυτῶν πανεμφερῶς ἀποτετυπωμένα·
Οὐθείτε λαμπρότερα λαμπρῶν ἀπὸ τροπαίων

Α Ἔως Γαδείρων καὶ διττοῦ γένους τῶν Αἰθιόπων·
Ἄφ' ὧν τοῖς μὲν συνοίκησις ἐπὶ δυσμῶν ἥλιοι,
Τοῖς δὲ πρός πρώτας ἀστραπὰς, πρώτας αὐγῆς
ἥλιοι,
Ποσπερ τοῖς ἐπεισιν εὑρεῖν ἔξισται τοῖς Ὁμήρου,
Ἐλθοι τὸ κλέος κήρυκος κηρύσσοντος ἥλιοι.
Ἐπεύχομαι, τὰ κράτιστα, τὰ κάλλιστα, τὰ ἀριστα
Ἐκ τοῦ πατρὸς; πρός τὸν οὐδὲν τὰ σκῆπτρα καὶ τὸ
κράτος
Καὶ τοῦτο κύκλῳ καὶ μακρὸν χρόνον ἡμαῖς δεσπόταις.
Β. Τοῦ αὐτοῦ στίχοι δέσι τῷ αὐτοκράτορι Ἰωάννῃ
ἐκ Περσῶν ρυμητιώς ἐκπατήσοτε· διτε καὶ τὴν
Καισάριαν καραστήσεσθαι δημόλει, εἰ μή λι-
μῷ καὶ χειμῶνι ἡ τε Ιάκως καὶ ὁ στρατός πατ-
ειργάσθῃ.
Β Πάλιν ἀγὼν τοῖς βήτωρι, τοῖς λογογράφοις ἀδλοῖς,
Τοῖς στιχογράφοις ἀμιλλα τῶν πάλαι σφροτέρα,
Πάλιν παιανὶς μουσικὴ βασιλικῶν τροπαίων,
Καὶ πάλιν ὑμνος ἀρετῆς καὶ τόχης Κομηνῆδος.
Ἄγε μοι, γλῶσσα, μαίευε πλὴν εὐγενεῖς ταῖς λόγους·
Ἡχεῖρ, δικλίζου πρόδη; γραφήν, καὶ δάκτυλοι, κινεῖσθε.
Οὐδὲν μὲν, οἶδα, γράψομεν πρόδη τὰς παρούσας νίκας,
Οὐδὲ ἀφικούμεθα ποσῶς τῆς τούτων εὐδοξίας·
Πλὴν ἀλλὰ καὶ τὸ πρόθυμον προσενεκτὸν μόνον.
Οὐπο τροπὴν ἔκρινην ἐγνώρισεν ἡ φύσις,
Οὐπο κατέλομεν ἀρχὴν τὴν τοῦ Φεδρουσιρού
Τοῦ δριμυτάτου τῶν μηρῶν καὶ τοῦ παγωδεστάτου,
Καὶ θάλψις ἡλθεν εἰς τηδεῖς καὶ λύσις τοῦ χειμῶνος·
Οὐπο τὸ δένθρον ὑπανθεῖ, καὶ τὸ φυτὸν τριχοῦται.
Γ Καὶ θάλπει καὶ καρποφορεῖ πᾶσας πιστὸν καρδία.
Οὐπο σκιρτῶσιν ἐν γλωραῖς ταῖς πόδαις δρυνές νέστι,
Καὶ τῶν Αδσόνων αἱ ψυχαὶ σκιρτῶσι καὶ πηδῶσι
Τῶν σῶν πλησθεῖσαι, βασιλεῦ, ἥλιακῶν ἀκτίνων.
Ίδε, Περσάρχα βάρθαρε, κύων Ιάμαηλίτα,

regno succedit, idque utriusque per tempus diuturnum.

II. Ejusdem virtus in honorem Joannis imperatoris cum Persis superatis vicit reversus, in eo esset ut Caesarum quoque subigeret, quod sane fecisset, nisi pedites et equitatum fames ac frigus male habuissent.

Rurus certamen oratoribus, lucta-logographis quam priores vehementior; rursus pæan de tropis regiis; rursus hymnus in virtutem atque fortunam Comnenorum. Age, lingua, sermones proser nobiles; accingere, manus, ad scribendum; digitū, movemini! Verba nostra sane victoriarum magnitudine non satis digna erunt; altamen voluntas laudanda erit.

Nondum natura veris adventum censit; Februarii regnum nondum vidimus, rigorosissimi ac frigidissimi mensium, et tepr cum hiemis fine ad nos venit. Nondum arbores florescunt, nondum fructes comam recipiunt; omnium jam fidelium corda florent et fructus gestant. Nondum agni novelli in viridi gramine saliunt, atque Ausonum animi tuis solaribus radiis, rex, repleti exultant. Aspice, Persarum dynasta, canis Ismaelia, Comnenorum egregiam pietatem; vide quantum exercitus Romanus præpolleat.

Τοῦ χράτους τῆς Κομνηνικῆς μεγάλης ἔξουσίας·
"Ιδε τῆς Ρώμης τὸν στρατὸν δύον δέιποντες·
Δίχα γάρ ίππου καὶ τροφῆς καὶ δίχα χορτασμάτων,
Αύχμῶν, πεζεύων, ἀλουτῶν, θυήσων ἐξ ἀστίας,
"Οὐς ἀφασθαὶ καὶ μιαρδὲς ἀντὸν ἵπποφαγίας;
Τὸν εἰντροφόν, τὸν εἰπίππον κατηγωνίσατο σε,
Καὶ τοῖς τοῦ Λύκου ρεύμασιν ἄγκατεβύθισε σε.
Τι τοῖνυν δράστες; οὐδεις Μούχουμετ, καὶ τὶ πάθεις,
Εἴ σοι μεθ' ίππου καὶ τροφῆς ἐκεῖνος ἀπαντήσεις;
"Ω λύκε θήρ ἡ ποταμοῖς ἀκόρεστε, παμφάγε,
Ἀρπακτικὲ, λαφυκτικὲ, βορώτατον θηρίον,
Νῦν ἐκορέσω βρύματος, νῦν ἔθοιησω χρέα,
Νῦν σοῦ τὴν γέννυν ἔθαψας λύθρῳ πολλῶν αἰμάτων,
Νῦν ἐπληστές τὴν ἀπληστὸν καὶ φάγον σου γαστέρα
Οὐχ ἐξ ἀρνίων εὔσεβῶν, οὐδὲ προβάτων Ρώμης,
"Άλλ' ἀπὸ τράγων δυσσεβῶν καὶ Περσικῶν ἑρίφων·
Εἰς τὸν δέξερθρόφησας ἐψεύ Κομνηνῷ σφαγέντας,
"Ωστε μὴ στέγων τῆς τροφῆς τὸ περιττὸν φορτίον,
"Οντας σου τὰ δρομῆματα τοῦ τηλευτοῦς ἥλιου
Πυρφόρος φαίνη τοῖς ἀχθοῖς, φωσφόρος τοῖς οἰκά-

[ται;]

"Εαρινήν ἀντειλας τῇ Ρώμῃ τὴν ἡμέραν,
Καὶ θερινήν ἀξέκαυτας τὴν φλόγα τῇ Ηερτίδι.
"Ἐξήραντες τὸν βάρδαρον ὡς τὸν πηλὸν ἐκεῖνος·
"Ἐπάλυντες τὸ γῆρασον ὡς τὸν πηλὸν ἐκεῖνος.
"Ἐν αἷς ἐξῆλθες τὴν μέραις ἀπὸ τῆς Βυζαντίου,
"Ἐν ταύταις εἰσελήλυθας ἐνθάδει νικηφόρος,
Τελέστας ἀνιάστον ὡς ἤλιος τὸν δρόμον.
Εἶδες καὶ σὺ τὸν Κομνηνὸν, ἡ Καισαρέων χώρα
Καὶ πᾶσα γῆ Καππαδοκῶν ἡ βαρδαροχομένη·
Οὐχ ἀλεπόλεοι πολλαῖς τὰς πόλεις σου κλονοῦντες,
"Άλλα γυμνοῖς τοῖς δύρασιν, ἀλλὰ γυμναῖς ταις; σπά-

[θαις]

"Ρηγούντα σού τὰς φάλαγγας καὶ τὰ στρατόπεδά σου.

Sine alimentis, sine pabulo, pedestres copias ob cibi penuriam pene moriebantur, ut vel sordidam equinam carnem manducarent; altamen te bene pastum, equis bene instructum aggressi Lyci fluentis te immerserunt. Quid igitur facies, miser Muhamet, quando ille cum equo et alimentis tibi occurret, o sera, o luvorax, insatiabilis, rapax, helluo, animal voracissimum; nunc quidem cibis repletus es, nunc carne et repletus; nunc animum tuum multo sanguine replevisisti; nunc ventrem insatiabilem et gulosum satiasi, non agnis insonibus, non Romæ oribus, sed hædis impiis et capris Persicis, quos Comneno cæsos tot numero deglutiisti; quo facto hostibus ignifer, domesticis lucifer apprensens Romæ diem vernum adduxisti, et Persidi flamnam astivam accendisti. Barbarum, sicut ille lutum, exsiccasti; quod genuinum erat, ut ille cænum, polluisti. In quibus diebus Bysantio veneras, iisdem hic victor intrasti, terminato, solis ad exemplum, cursu annuo. Tu quoque, Cæsarea, et omnis regio barbara Cappadocum, Comnenum vidisti, non multis machinis urbes tuas concutientem, sed jaculis et ensibus nudis phalangas tuas ac exercitus tuos rumpentem. Vidisti eum cum dura Perside non jaculando tela, sed cominus pugnantem.

Α Εἶδες αὐτὸν μαχόμενον τῇ σφαρῷ Περσεῖς
Οὐχ ἄκροις ἀκροβολισμοῖς, ἀλλὰ κατὰ συστάθην.
Τι τοῖνυν λέγεις, βλέψας πρὸς τηλικαύτην αγληνή;
"Ουμολογεῖς ἀποβαλεῖν τὰς ὀπτικὰς δυνάμεις;
"Η σοι πιειόνων ἀστρατῶν μεστὶς ἐπιδημήσεις;
Τι πρεπέρδη σου, Κομνηνὲ, τιμῆσουσιν αἱ πόλεις;
Τι δεύτερόν σου τῶν καλῶν ὑμνήσουσιν, ἡ Ρώμη;
Σὺ γάρ ἡμῖν καὶ βρισιλεύς καὶ μέγας στρατηγέτης,
Καὶ στρατιώτης χραταίς ή μᾶλλον στρατιώταις·
Σὺ γάρ τοις γλυκυτάτοις σου πορφυροβλάστοις; κλά-

[διοις]

"Υπὲρ ἡμῶν καὶ τῆς ἡμῶν στρατεύει; σωτηρίας·
Καὶ σου προδοθεὶς τὴν ψυχὴν καὶ τὰς ψυχὰς τῶν
[παιδίων,

"Ινα λυτρώσῃ τὸ κοινὸν, ίνα τὸν κόσμον σώσῃς.
Β Αἰώνας δὲν οὐ Θεὸς τῷ σκῆπτρῳ σου προσθεῖη,
Οὐ καὶ τὸν ἔλεον μιμῆι καὶ τὴν φιλανθρωπίαν·
"Ινα σωθῇ τὸ βρότειον, ίνα ρυσθῇ τὸ δοῦλον.
Οὐ πρέσβιν ἐπεμψε Θεὸς οὐκ ἐν ἀλλον τοῖς κάτω,
Οὐ σεραφίμ, οὐ χερουβίμ, οὐ θρόνους, οὐ δυνάμεις,
Αὐτὸν δὲ τὸν Ἐμμανουὴλ τὸν ὑπὲρ λόγον Λόγον
Αὐτότατον ὑπὲρ ἡμῶν καθῆκεν οὐρανόθεν.
Τοῦτον καὶ σὺ μιμούμενος, γῆς ἀναξ Ἰωάννη,
Τὸν φιλατάτον σου Μανουὴλ, τὸν τελευταῖον παῖδα
"Υπὲρ ἡμῶν τῶν οἰκετῶν κατὰ Περσῶν ὀπλίζεις,
Καὶ διὰ τούτου θανατοῖς τὴν ἐναντίαν μοίραν,
Καὶ τὰ Ρωμαίων ἀνιστάς ὡς ἐπιταύρων φόσοι,
Καλῇ προβόλῳ πάποιθας, καλῇ θερόβεις συμμάχῳ,
"Αναξ παρφυρόβλαστε, κομνηναγῆς φωσφόρε.
Καλὴν ἐκτήσω τὴν φρουρὰν καὶ τὴν συστρατηγέτιν
Τὴν δουσάν σοι καὶ τῆς ἀρχῆς ἀρχίθεν τὰς ἡνίας,
Καὶ συντηροῦσαν εὑτυχῶς διχρι καὶ νῦν τὸ χράτος,
Καὶ δωρούμενην σοι λαμπρὰ; ἀπανταχοῦ τὰς νίκας,
Τὴν ἀληθῆ νικοποιὸν ὑπέραγον Παρθένον.

Quid igitur dicas, hunc splendorum videns? Conseruare te videndi sensu privatum esse? An maiorem fulgorem expectas? Quid urbes pro te, Comnenæ, honorificabunt? Tu enim nobis imperator et magnus militum es dux, imo fortitudine exercitum aquas. Tu enim dulcissimis ramis decoratus purpureis nostræ saluti prospicis; tu tuam et filiorum animas tradis ut mundum salves. Secula tibi integra Deus regno tuo imperiat; Dei enim tu misericordiam et humanitatem imitas, ut genus hominum salvetur, ut servi liberentur. Non Seraphim Deus mortalibus misit, non Cherubim, non thronos, non potestates; sed Emmanuel, qui est Verbum supra verbum, pro nobis calitus demisit. Hujus tu quoque exemplum imitatus, rex Joannes, charissimum tuum et ultimum filium Manuelem pro nobis servis contra Persas moves, atque ita sortem adversam debilitas; tu Romanorum rem quasi ex orco ad vitam revocas; fiduciam in murorum firmitate et in uxoris pulchritudine ponis, rex purpureale, Lucifer familiæ Comnenæ. Pulchram tibi consortem addidisti et bellatricem, quaæ tibi a principio gubernaculum cessit, et hucusque regni curam tecum gerit. Eadem tibi splendididas ubique victorias reportat, veram, inquam, victoria latricem Virginem sanctis-

Ταύτη πεζεύεις ποταμούς ἀπλώτους ἐν χειμῶνι,
Καὶ σὺν δλέγω τῷ στρατῷ τὰς μυριάδας τρέπεις,
Πεζέύων τοὺς ἱππεύοντας, πεινῶν τοὺς πεπλησμέ-
[νους.]

"Ος προσκυνῶ σου, βασιλεῦ, τὴν δλην πανοπλίαν,
"Ην δλοις περικείμενος μυρίοις νυχθημέροις
Τῆς γῆς ἐν μέσῳ φαλμικῶν εἰργάσω σωτηρίαν.
"Ως προσκυνῶ τὴν κόρυθον, τὸν θύρακα, τὴν ζώνην,
Φίλω τὸ δόρυ τὸ χρυσοῦν, ἀπάδομαι τὴν σπάθην,
Τοὺς εῖστοὺς προσπεύσομαι, σεβάδομαι τὸ τόξον,
Τὸν ἵππον τὸν Ἀραβικὸν δοτεῖς ἑδάστασέ σε,
Τιμῶ καὶ σένω καὶ φιλῶ μέχρις ὅπλης ἐσχάτης.
Τούτοις γάρ, τούτοις ὕψομαι, τούτοις κενῶ τὸν

[Πέρσην.]

Τούτοις τροποῦμαι τοὺς ἔχθρούς, ἥτεω τοὺς ἄλλο-
[φύλους.]

"Ως πόσην γῆν ἐμέτρησας, Ῥωμαῖον πολιούχε,
Πόσους κρημνῶδεις καὶ τραχεῖς καὶ φαραγγώδεις;
[τόπους,

Πόσας ἀνάντεις καὶ στενάς, πόσας λοχμώδεις χώρας·
"Ως πόσην κακοπάθειαν, ὡς πόσους ἔτλεις πόνους,
"Ως εὐπαθῶμεν οἱ πιστεῖ καὶ δῆχα πόνουν ζῶμεν!
Ἐκ τοῦ τὴν χρυσόκοπτον καὶ στιλβουσαν ἔστιαν
Καὶ τὴν βασιλείων χλιδήν, καὶ τὰ λεμπρὰ τοῦ κρά-
[τους,

Καὶ νυκτερεύεις αἴθριος ἱππότης ὀπλισμένος,
Καὶ καύματι φλεγόμενος ὑδωρ πιειν οὐκ ἔχεις·
Καὶ ταῦτα πάντα καρτερεῖς γάριν ἡμῶν τῶν δούλων,
Δέξαι μοι πάλιν, Βυζαντῖς, δίξαι μοι, ᾠώη νέα,
Καὶ τούτους ἀρτιπλεκεῖς πολυανθεῖς στεφάνους
Οὐδὲ διγεννάδας βασιλεὺς κατεστεφάνωτε σε·
Δύτε μὲν αἰμαζάμενος τὰς ρέμας ταῖς ἀκάνθαις,
Σὺ δὲ πλεξάμενος; αὐτοὺς ἐκ καθαρῶν τῶν φύδων
"Ων ἥθροίσεν ἐπεισελθών τοῖς Καισαρέων κήποις·

simam. Hujus auxilio flumina per hiemem inaccessa trajicis, et cum copiis numero inferioribus myriades superas, peditibus quasi equitibus utendo, et cibo repletos ad sobrietatem traducens.

Quantum, o rex, armaturam tuam adoro qua
andiquaque amictus sexcentis terræ incolis salutem
contulisti. Enixe cassidem, thoracem, zonam adoro;
jaculum aureum, ensem exoscular; sagittas, arcum,
equum Arabicum qui te portavii, veneror et quid-
quid in ipso usque ad ungulam amo. His enim armis D
salutem debo, Persas vincō, hostes in fugam do,
alienigenas supero. Quot regiones, custos urbis,
emensus es, quot loca ardua, aspera, prærupta;
quot terras celsas, præpetes, arboribus consitas!
Quantas, eheu, arumnas, quantos labores pertulisti,
dum nos fideles prosperam et laboribus exemptam
citan agimus. Tu focum auro splendentem, nilentem
linquie cum luxu et deliciis quoē regem sequuntur;
tu armatus equo insidens sub Iove frigido pernoctas,
solis radiis lacesitus, aqua carens, et hæc omnia
pro nobis servis pateris. Recipe, Byzantium, recipe,
nova Roma, hasce coronas modo plexas, quibus im-
perator generosus te coronavit; ipse quidem manus
pinarum aculeis cruentatas retulit; tu contra e

A Καὶ κινημηθεῖσα τὴλαυγῶ; καὶ καταλαμπρυγθεῖσα
"Ω; νύμφη νέα καὶ καλὴ τῷ περὶ ἐκείνων κάλλει,
Ἄντιδος; τούτῳ τὰς εὐχὰς; καὶ τὰς εὐχαριστίας.
Καὶ τίνα γάρ ἀντίχαρεν ἀλλήν αὐτῷ δωρήσῃ;

"Ω δρόμημα περιφανὲς μεγίστου βρατελίου·
"Ω πόσην ἐτεμες δδόν, καὶ μέχρι ποῦ προσῆλθες.
Καὶ μέχρι ποῦ κατέπηγες? Ῥωμαϊκὴν σημαῖαν;
Σὺ τάχα μέχρι καὶ στηλῶν ἐλάστεις; Ἡρακλειῶν,
Καὶ φθάσεις ὑπὲρ Γάδειρα καὶ θυόλην ὑπερόρμης,
Καὶ καταδούπους τοὺς δεινοὺς καὶ καταράχτας Νε-
[λου,

"Ἐλεύσῃ δὲ καὶ πρὸς αὐτὴν τὴν κεκαυμένην ζώνην,
Καὶ περὶ θάλασσαν νεκρῶν εἰ βούλει ναυστολήσεις,
Καὶ πάντα δράσας εὐτυχῶς σὺν νίκαις ἀναδραμεῖς·
Θεδν γάρ ἔχεις συνεργὸν, καὶ τίς ἀντάροιτό οὐι;
Β Σώκου μοι, σχῆπτρον Κομηνῶν, σώκου, σεμνὴ πορ-

[φύρα,

"Ητις ἐγένησας ἡμῖν σωτῆρας; τηλικούτους·
"Εξ Ἀλεξίου μὲν τοῦ πρὶν τοῦ παγκρατοῦς ἐκείνου
Τούτον τὸν χαριτώνυμον δεσπότην Ἰωάννην,
Τὸν ἀληθῶς ἐκδικητὴν τοῦ χριστωνύμου κλήρου,
Τὸν ἀληθῶς δλοθρευτὴν τῶν ἀλιοφύλων φύλων·
"Ἐκ τούτου δὲ τὴν Ιερὰν πορφυρανθῆ τετράδα
Τὰ τοῦ πατρὸς μιμήματα, τὰς ἐναργῆς εἰκόνας,
Δι' οὓς ἐγὼ τὴν τετρακτὺν καὶ προσκυνῶ καὶ σέβω·
Καὶ σοι τοὺς Πιθαγορικοὺς οὐχὶ πρεσβεύων νόμους.
Χαίρε, πορφυρογένητε σεβαστοκράτορ τρίτε,
Οὐκ ἐν ωφέσι τῆς τιμῆς, ἀλλὰ τῆς ἡμικάτι,
"Αλκίμου σκύμνει λεοντος, στρουθὶ χρυσοῦ ταῦνος,
"Υψηποτοῦς ιέρακος; αἰθεροδρόμον τέκνον,
"Απὸ στρατάρχου στρατηγὲ, γενναῖς στρατιῶτα,
Τῶν πατρικῶν εἰκόνια μα καὶ τρόπων καὶ καρτεῶν,
Καὶ τοῦ στερβοῦ βραχίονος καὶ τῆς ἀδρᾶς παλάμης·
"Ἐδειξας τίνος φύτευμα καὶ βίκαμα τυγχάνεις,

candidis plenisisti rosis quæ in Cæsaris horlis illa legit, et ornata ac splendida sicut nympha adolescens, formosa. Huic tu redde preces et grates. Quod enim aliud grati animi signum ipsi offeres?

O cursum splendidum maximi regis! quantum
vix emensus, quoisque expatiatus es! ubi lecorum
Romanum vexillum fixisti? Tu forse ad Herculis
columns progredieris; tu Gades et Thulen transcede-
des, et ipsa catadupa et Nili cataractas. Quin et ad
zonam torridam usque vades et mare Mortuum cir-
cumnavigabis; post quo omnia vicer ad tuos recer-
teris; namque Deum auxiliatorem habes: quis tibi
adversetur? Serva mihi sceptrum Comnenorum,
serva tu quæ peperisti nobis magnanimos sospitato-
res; ab Alexio quidem olim potentissimo, clementem
dominum Joannem, vindicem cleri Christifidelis,
alienigenarum acrem inimicum. Sequitur sancta
purpurata quaternio, patris linea menta producens,
proles parenti simillima, quam humi prostratus re-
vereor; sicut le quoque licet Pythagoras non hono-
rare leges: salve tu, porphyrogenite, Augustus ter-
tius, non per humilitatem honoris, sed ætatis, catalus
leonis robusti, pullus pavonis aurei. filius falconis
altirostris, miles nobilis ac ducis legatus; morum

'Εκ μόνης ἐμδοξεως τὸ Περσικὸν φοβήσας
Καὶ πρὸς ἀσχῆμονα τροπὴν καὶ πρὸς φυγὴν κινήσας.
Περίπτερέ μοι, Βυζαντῖς, τὰ τιθηνήματά σου·
"Ασπασον τοὺς τροφίμους σου, λοῦσαι τοὺς ἄριστες;
[σου,

Οἱ δὲ εἰ τὴν τιθηνὴν καὶ τὴν μητέρα 'Ρώμην,
Καὶ δεῖ τὴν ἀπόρρητον πρὸς τὸν χρατοῦντα πίστιν
Καθῆκον ἔλους ἐκείνους μέχρις αὐτοῦ θανάτου·
Καὶ μυριάδας κτείναντες τῆς ἀντιθέτου μοίρας;
"Αντέστρεψάν σοι νικηταί μετὰ λαμπρῶν τροπαλῶν·
"Ατρωτοί μὲν οἱ πλεονες, οἱ δὲ καὶ τραυματίαι·
Πλὴν οὐχὶ κατὰ τὴν γραφὴν θανάτου τραυματίαι,
Θεὸς ἐφρούρει γάρ αὐτοὺς καὶ τύχῃ βασιλέως.

"Οἱ κλέδος ἀγριελαῖος καλλιελαῖος φίλης,
Καὶ δυστυχὲς νέφυτον ἐντυχεστάτου δένδρου·
"Οἱ μόνος ἀκανθα φανεῖς ἐν πολυδένδρῳ κήπῳ,
Καὶ μόνος ἀφρονέστατος ἐν συνετῷ τῷ γένει·
"Ἀνάξει τῆς κλήσως, ἀνάξει τοῦ γένους,
Τοὺς τρόποις ἀχριτάτε, καὶν χαριτωνυμίζεις·
Πάλιν ἐμνήσθης τῶν χρεῶν, ἐμνήσθης τῶν λεβήτων,
Καὶ τῆς συνερόφου Περσικῆς ἐκείνης ἀκρατεῖς;
Καὶ τοὺς ἀγθροῖς αὐτομολεῖς ἀπολιπῶν τὸ γένος.
Εἰ; εἰ σε μήτηρ ἔτικτε, εἰ σε πατήρ ἔγέννα;
Καὶ εἰ τὸν κύκλον οὐρανοῦ μαρτύρομαι τὸν μέγαν,
Καὶ εἰ τὴν γῆν τὴν δοικού, καὶ εἰ τὴν οἰκουμένην,
Καὶ τὸν ἀέρα τὸν πολὺν, καὶ τὰ θαλάσσης βάθος,
Καὶ εἰ τὸ χρῆμα τοῦ πυρός, τὰ κοσμικὰ στοιχεῖα;
"Ηκούσθη πόλοποτε καιροῦ τοιοῦτος αὐτοκράτωρ
"Ἐχων μὲν πάντα τὰ τερπνὰ πλέσαν τρυφῆς εἰδέναι,
"Απάντων δὲ καταφρονῶν ὑπὲρ τῶν ὑπηκόων,
Αἰμάττων ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ, τοὺς ὅμοροις αἰθριάζων, C

Α· Καὶ τῆς χιόνος τῷ πυκνῷ καὶ τοῖς δεινοῖς ἀνέμοις,
Καὶ στέγων πάντα φυχικοὺς ἀδαμαντίνοις πόνους;
Τί μὴ πρηστῆροι φέλγομαι; τί μὴ θηροὶ φίπποιμαι;
Τί μὴ χελάζαις βίλλομαι; τί μὴ βυθῷ ποντοῦμαι;
Τί μὴ χανοῦσά με τῆς γῆς ἡ γένους; καταπίνῃ;

"Ἐπεινάσας, δὲ βασιλεὺς, ὑπὲρ ἐμοῦ τοῦ δούλου.

"Ἐπιγνωσέν δὲ βασιλεὺς, ἐγὼ δὲ ἀχριταζόμην·

Αἴθρος; ἢν δὲ βασιλεὺς, ἐγὼ δὲ ἐστεγαζόμην·

"Οἱ Κομνηνοὶ δὲ χραταίς, δὲ τόσος; ἐτληπάδει,

"Οἱ δυστυχῆς δὲ Πρόδρομος; καὶ ταπεινὸς ἐτρύφα.

Τίς τούτων μείζων ἀρτῇ γένοιτο βασιλέως;

"Ἐμάθες, γρατία Βεβουλῶν, τὰ κάθη τῆς Περσίδος;

Καὶ πόσα δέδρακεν αὐτὴν ὁ Κομνηνὸς δεσπότης·

Καὶ συσταλεῖσα τὴν φυγὴν καὶ φόδου πληρωθεῖσα

Β Δορυφορεῖν οἰκετικῶς λατρεύειν ἐπαγγέλη·

Κάρπτεις; αὐτῷ τὸν τράχηλον, διμολογεῖς δουλεύειν,

Καὶ φόρους κατατίθεσαι τῇ νεωτέρᾳ 'Ρώμῃ·

"Οὐτας τὸ σκέμμα γῆρας τὸ βούλευμα φρονίμευ·

Καὶ δούλευε καὶ λάτρευε μὴ πάθεις τὰ Περσίδα.

Σοὶ δὲ τὸ Θεὸν, βασιλεῦ, δοῃ μάχρος αἰώνας

"Ω; τοὺς αἰώνας οὐρανοῦ καὶ τοὺς ἡλίους κύκλους.

Γ. Τοῦ αὐτοῦ εἰς γάμον βασιλικὸν παιδὸν τεῖς

δίμοις.

Σκέτρα καὶ πάλιν, Βυζαντῖς, ἀλλού, 'Ρώμη νέα.

Συγκάλει τὸ δημοτικὸν, κάλει τὴν γερουσίαν,

Εὔτραπτες βασιλικὴν καὶ πάλιν τὴν παστάδα,

"Εὔρεταις Κομνηνικὸν καὶ πάλιν νέον γάμον,

Καὶ τῷ σκηπτούχῳ βασιλεὺς τῷ καὶ νυμφοστολοῦν·

Παιδίνει τοὺς πρέποντας ὑμητηρίους λόγους.

Ποιαν σοι χάριν, βασιλεῦ, ή πάλις ἀνειδάσσει,

temporis, pro vulgo esuriit, imbrivis sponte expositus et niviis, procellis, et qui omnibus aerumnis noctis forte opposuit? Cur non flammis consumor? cur non seris obiecitur? cur non procellarum turbine circumagor? cur non undarum abyso demergor? cur terra dehincens non me devorat?

Rex pro me servo esuriit, ego autem saginabar; plois rex, ego calore perfundebam; sub diu vixit rex, ego sub tectis. Comnenus fortis, vir tantus, aerumnis premebatur, Prodrimus autem miser et humilius deliciis diffuebat. Quis horum virtutibus ornatis rege? Audiasi, vetus Babylon, Persidos infortunia; non ignoras quae Comnenus imperator mala ei intulerit. Jam mente prostratus et timoris pennis servitulem subis, collum curvas, te seruum profiteris et nova Roma vectigalia pendis. Servi igitur et cole ne Persia fatum te perdat. Tibi autem, imperator, Deus multos donet annos sicut celi aera et solis cyclus.

III. — Ejusdem in nuptias regias pœan δῆμοις (1).

Exulta rursus, Byzantium; jubila, nova Roma; convoca concionem, appella senatum; rursus orna cubile regium!

Quas tandem tibi urbs gratias referet? Cui dotes tuas in præmium dispensabis? Foris quidem hostium tribus in servitatem redigis; domi nuptias panegyri-

(1) De hujus vocis sensu vide supra col. 1078.

Καὶ τίνι σου τῶν ἀγαθῶν εὐχαριστήσει πρῶτου; Ἀποδημῶν δουλαγωγεῖς τὰ φύλα τῶν βαρβάρων, Ἐπιδημῶν νυμφοστολεῖς καὶ πανηγύρεις πλέκεις, Χαρᾶς χαρὰν διάδοχον ἀεὶ ποτε βραβεύων. Θεός; σοι τὴν ἀγαπαιότην καὶ μόνος ἀντιδώτει. Χαῖρε μοι, νύμφη τηλαυγής καὶ βασιλικωτάτη, Ἐκ τριγονίας πέρουσα τὸ πάνσεμον τοῦ γένους, Περιφανῆς κατὰ φυχῆν, περικεκλήτης τὸ σῶμα, Ὁραιοῖς κλέδες καὶ καλὴς καλλιελασού. Ὡς ἄριστον ἐν ἀπασιν ἥμερος τὸν νυμφίον, Νέων, ὡραιον, εὐγενῆ, γεννάδα στρατιώτην, Χρηστὸν τὰ πάντα καὶ καλὸν καὶ κατερυθμισμένον· Ὡς χαίροιν οἱ τοῦτον σοι νενυμφαγωγηκότες· Καὶ τὰ μὲν σὰ περιγανὴ τηγάνουσι, νυμφίε· Ὁ δὲ νυμφών, ἡ δὲ πατσάτη, ἡ δὲ νυμφαγωγία. Ἐδίστευσε δοι τὸ καλὸν, ἐδιπλασίσεις οὐοι· Αὐτῷ γάρ τῷ Κομνηνικῷ συνεφηρμόσθης γένει, Καὶ λαμπροτάτη κοινωνὸν ήτούχησας τοῦ βίου, Τοις πάσιν ἀπαράμιλλον, πασῶν χαρίτων οἰκον Τῶν ἐψυχῆς καὶ οὐμάτος καὶ τῶν ἀπὸ τῆς εὐχῆς· Ἡ καὶ συγχαίροις ἐς μαχρὸν ἔως ἐσχάτου γήρωας.

Κόσμει καὶ σὺ τὴν ἑρτὴν τῶν παστεδοπηγῶν, Καὶ τὸν τῆς ἀδελφόπαιδος συντελεστάρχει γάμον, Ἄναξ ἐξ αὐτοκράτορος, φῶς ἐξ ἥλιου μέγα, Τῶν μὲν λοιπῶν προφυρικτωρῶν, τῷ δὲ πατρὶ συλ-

[λάμπων]

Οὐ καὶ μήμον τὰς ἀρετὰς καὶ ζῆλου τοὺς ἀγώνας, Καὶ τοὺς ἀτρέτους καὶ καλοὺς ὑπὲρ Αὐσόνων πόνους. Καὶ σὺ συνεπιλάμπρυνε τοὺς ἀνεστῶτας γάμους, Χρυσά τρίπλοκος σειρὰ τῶν σεβαστοχρατόρων, Ὁ βίλτιστος Ἀνδρόνικος, ἡ συνετὴ χαρδία, Ὁ θεῖος Ἰσαάκιος, τὸ τῶν ἥλικων δινός, Καὶ Μανουὴλ ὁ θαυμαστός, ἡ ζηλωτὴ νεότης, Ἀκτίνες τρεῖς τοῦ χραταιοῦ Κομνηναυγοῦς δεσπότου.

sta celebras. Tu gaudium ex gaudio semper proceudere facis. Deus solus mercedem tibi dabit. Salte, nympha splendida, regia, e tripli stirpe nata, quæ honoras genus tuum; excelsa quoad animam, egregia quoad corpus; tu ramus præclarus arboris oleo abundantis. Sponsum magnificum ordinasti, adolescentem, formosum, nobilem, generosum militem, ad omnia idoneum, eruditum in majorem modum, quo omnes admiratione perfusi sunt; certo res tuæ, spouse, egregie se habent: cubile, lectus nuptialis bina sunt: ipsi Comnenorum familiæ adscripta nibilissimum matrimonii consortem nacta es, omnium gratiarum plenam sine exemplo domum, si mentem, corporis ac fortunam species, quibus omnibus ad extremam usque astatem perfruaris!

Exhorta tu quoque festum nuptiale et neptis nuptias celebra, rex prognate stirpe regia, lumen e sole magnum, cætera præsignans lumina, et una cum patre lucens. Hujus tu virtutes, hujus imitare certamina et indomitos et præclaros pro Ausonibus labores. Porro nuptiarum proxime futurarum splendorem auge, catena triplex Augustorum, optimus quidem Andronicus clari ingenii; divinus Isaacius, flos juventutis, et Manuel, vir mirabilis, florenti ætate, gres radii augustæ Comnenorum familie.

A Καὶ τίς; ἀν εἴη τελετὴ τῆς ἀνεστῶσης μεῖζων, Ἡ προεξάρχει βασιλεὺς τοιοῦτος τηλικοῦτος, Δαμπρύων τὸ διάδημα τῷ κάλλει τῶν τροπαίων, Καὶ τοῖς ἀνδραγαθήμασι τὸ στέφος ἀντιτέφων; Πάντως ἀν εὗνη γένοιτο τῶν ἑρτῶν ἡ πρώτη, Καὶ πανηγύρεων πασῶν ἡ κορυφωτατή· Αὖξανον, σκῆπτρον Κομνηνῶν, εὐρύνουν, θείον γένος, Γένος χρυσοῦν, ἥρωικὸν, βασιλικὸν καὶ μέγα· Καὶ τῶν γενῶν μιγνύμενον τοῖς ἀπιφανεστέροις Ἐκ τέκνων τέκνα φλάστανε, παῖδας ἐκ παῖδων [γέννα], Κοινοὺς προμάχους εὔσεβῶν, κοινοὺς προβόλους [Ρώμης, Καὶ συμπλήρου πάσαν τὴν γῆν τοῖς τιθηγήμασι σου.

B Δ'. Τοῦ αὐτοῦ εἰς ἔτερον γάμον βασιλεὺς παιάν τοῖς δίμοις.

Καὶ πάλιν μὲν ἐπιδημῶν ἡμίν ἀπὸ τῆς μάχης Ἀναξ πορφυροβλάστητε, σκηπτούχε, τροπαιούχε, Γάμους ἐνύμφευσας λαμπρούς καὶ βασιλικωτάτους· Καὶ νῦν πρὸς μάχην ἐκδημῶν τὴν κατὰ τῆς Περι-[σδίος] Γάμον νυμφεύεις θαυμαστὸν, χρυσῆν πατσάδα πλέ- [κεις], Πλιντοδαπάς τὰς χάριτας βραβεύων τοῖς οἰκέταις. Ὡς βασιλέως νικητού, χαρίτων ἀμυθήτων! Ηάλιν ἀνάκτων ἑρτὴ, πάλιν ἀνάκτων γάμοι, Καὶ πάλιν τούτοις διδυούχει φαιδρῶς καὶ περιλάμ- [πει] "Οι τῶν Αὐσόνων ἥλιος, δοκομεῖς δρδοῦχος, Ο νικητής, δοκομεῖς δεσπότης Ἰωάννης, Αἴγλας προπέμπων, ἀρετῶν αἴγλας ἀριστευμάτων, Ποικίλας καὶ παντοδαπάς χαρίτων φρυκτωρίας.

C Μή δύνης, Ρώμης ἥλιε, μή δύνης εἰς αἰώνας. "Ω πόσοις τρόποις, βασιλεῦ, εὐεργετεῖς τὸν κόσμον,

Quæ ceremonia solemnior quam ea quam imperator augustus initialiter diadematim pulchritudini tropaeorum addens splendorem, fortiter facitis coronam sibi ita praetipiens?

D *Hic inter dies festos primus luceat. Magnifica sceptrum domus Comnenorum, amplifica familiam divinam, genus aureum, heroicum, regale, omnium primum; et generum associatorum coniubio sine producas ex prole sobolem, ex filiis filios, omnes piorum tutores, communes Romæ propugnatores, et omnem terram prole tua reple.*

IV. *Eiusdem in altera nuptias πρετι-*
τοῖς δίμοις.

Ex prælio ad nos renversus, imperator porphyrogenite, sceptritenens, rictor, nuptias splendidas et vere regales celebrasti; nunc vero Persis bellum inferens nuptias facis egregias, aureum cubile construens, et servos liberalitatis tuæ munieribus ornans. O infinitam imperatoris victoris gratiam! Rursum festum regale, iterum regales nuptias, rursum Ausonum sol faciem latam præsert ac prælucet, sol nempe mundi lucifer, Joannes Comnenus dominus ac rictor, virtutis splendore lucens et gratias innumeratas distribuens.

Ne occidas, Romæ sol, ne intreas in saecula. Quot

Καὶ πάσις τοῖς δωρήμασι πλουτίεις τοὺς οἰκέτας· Νικῆς, ζωγρεῖς, τραπεζιούχεις, σκυλεύεις, ἀριστεύεις, δουλαγωγεῖς· τὸ Περσικὸν, τὸν Σκύθην ὑποκλίνεις· Πάρδου καὶ Σύρου τράχηλον ἡμῖν ὑποευγνύεις, Καὶ πᾶσαν ἀλλιγὸν θυντικὴν ποικιλὴν πανστομίαν· Γαρυστολεῖς, νυμφαγωγεῖς τῶν τέκνων σου τοῖς [τέκνοις,

Πόλυειδεῖς· τὰς χάριτας τῇ πόλει σου πορίζεις.

Πάλιν συνῆθον εἰς ταυτὸν ἔμφω τὰ θεῖα γένη.

Τὸ Κομηνῆον καὶ τὸ Δουκῶν εἰς γάμου κοινωνίαν·

Πάλιν συνεδενδρώθησαν εἰς μίαν συμφύλαν·

Κλέδος ὥραλος Κομηνῆον κλέδων δουκῶν ὥραλος,

Ἄμφω καλοὶ καὶ θαυμαστοὶ καὶ θαλεροὶ καὶ νέοι·

Καὶ θάλοντες ἀρείκον καὶ συναγήθησοροῦντες.

Χαλέρ μοι, νύμφῃ τηλαυγής, νύμφῃ νυμφῶν ἀρίστῃ.

Βασιλικῆς κατὰ φυχὴν, βασιλικῆ τὸ σῶμα·

Ὦς δέξιον ἄφ' ἀπασιν ἐφεῦρες τὸν νυμφίον,

Καλὴ καλὸν, σεμνὴ σεμνὸν, ὥραλα τὸν ὥραλον,

Ἐμπρέποντες τοῖς ἡλίξι, τὸ θαύμα τῶν ἡλίκων,

Τριτευγενεῖς τὸν εὐγενῆ, τὸν νέον ἡ νεανίς.

Καὶ τις ἂν ἀλλὴ γένοιτο γάμου τοιαύτη χάρις;

Οὐχ ἐπρεπέ σε, θαυμαστὲ καὶ κάλλιστε νυμφίς,

Τοσούτον κέλλος; φέροντα καὶ τέσσην εὔχοσμίαν.

Μή συναφθῆναι γαμικῶς τῇ γυναικῶν καλλιστῇ;

Οὐθεν εὐτύχησας αὐτὴν ὡς οὗ τις ἀλλος ἀλλην

Καὶ συνεμπρέπεις θαυμαστῶς τῇ ταύτης συναφείς;

Ὦς περὶ κλάσιν κισσόν; καὶ περὶ δάφνην κλήμα

Περὶ πορφύραν μάργαρος; καὶ περὶ . . .

Καὶ περὶ κήπουν ἀηδῶν, καὶ φῶς περὶ λυχνίαν

Χαλέρ, λαμπρότατε φωτήρ τῆς δλῆς περιγέλου,

Δεσπότας χαριτώνυμε, λαμπρὸν τραπεζοφόρε.

Χαλέρ καὶ χώραι κατ' ἔχθρον καὶ πάλιν τῶν ἑψών,

modis, imperator, mundo bene facis! quos muneribus ac donis servos tuos ditas! Vincis, captivos ducis, tropica portas, hostes spolias, principatum tenes, in servitutem vindicas Persam, Scytham; Parthi ac Syri collum subjugas, atque ita quantum ad ceteros populos. Nuptias paras, sponsalia ministras nepotibus tuis, civium tuorum commodis studies. Rursus Comnenorum ac Ducarum familiæ connubiorum nexus se junxere; iterum pulcher. Comnenorum ramus Ducarum præclaræ stirpi adunatur; ecce egregia forma, matura cætas flores eximios germinabunt.

Salveto, sponsa candida inter omnes; regina tam anima quam corpore, plane digna quæ tales invenires sponsum, pulchra pulchrum, veneranda venerandum, inter sodales excellentem, inter æqual. admirandum; ter generosa generosum, adolescentulu adolescentem. O fortunam bonæ meritam! Non enim decebat, spouse egregie, excellentissime, te matrimonio non jungi cum seminarij pulcherrima! Tibi illa felicitas præ omnibus obvénire debebat, ut eam ipsam uxorem duceres, ut ei potissimum jungereris, ut platano jungitur hedera, ut lauro vitis, ut purpura conchæ, ut ... ut luscinia horum sequitur, lux in candelabro lucet! Salve, domine genarove, totius orbis lucifer, victor clarissime! salve, et contra hostes orientales milites tuos ducito, quibus prælio superatis inque

PATROL. GR. CXXIII

Α Καὶ τούτους πάλιν καθελών, καὶ πάλιν ταρεινώσας, Καὶ πάλιν ἐργασάμενος τῷ κράτει σου τριδύλους, Εἰσελθε χαίρων πρὸς ἡμᾶς μετὰ λαμπρῶν τροπαίων· Καὶ πάλιν νυμφοστόλησον λαμπροῦ; ἐτέρους γάμους

Τῶν διεγγόνων τοῖς παῖσι καὶ τοῖς ἐκείνων τέκνοις Μέχρι δεκάτης γενεᾶς καὶ πέντε καὶ δεκάτης,

Καὶ ζῆσθι μέχρι σύμπτυντος τοῦ δρόμου τῶν αἰώνων.

B. — Τοῦ αὐτοῦ τῷ μεταλοίκῳ αὐτοκράτορι κυρῷ Ἰωάννῃ τῷ Κομηνῷ.

Πολλοὶ τῶν λατρευόντων σοι, τῆς δῆλης αὐτοκράτορος,

Ἐκώζευαν με πρὸς καιροῦ χρησταῖς ἐπαγγελίαις;

Ἄλλοθιν δὲ τοῦ παντὸν καὶ προστεκόμενός μοι

Καὶ συγχροτῶν καὶ συκιρτῶν καὶ χαίρειν με

[πρωτρέπων.

B. Ο μὲν βαῦν, Ήμέραισεν ἡ τύχη σου τὸν βίον,

Μή τοῦ λοιποῦ σχετλίας, μή τοῦ λοιποῦ δυσθύμεις,

Πλὴν εὐτυχών, εὐδαιμονῶν, μέμνησο καὶ τῶν φίλων.

Ο δὲ τῷ κράτει σου μακροὺς εὐχόμενος τοὺς χρόνους

Ὦς οὐχί μόνον χρατεῖν πρὸς μάχας καὶ πολέμους·

Ἄλλος ἐτέρωθεν βοῶν μετὰ χαρᾶς ἡλίκης,

Ὦ; ἀληθεύει τὸ κοινόν, μή τρέχει τύχην ἔχων,

Καὶ σὺ μὴ τρέχων, Πρόδρομε, τὴν τὴν ἐφεῦρες τύχην·

Άλλος; λαλῶν, Ἐπέμψεις φάτνας ἐπιστασίας,

Κεφαλαρά καὶ χαλενούς ἀργυροχρυσῆλάς ους,

Καὶ δούλους δηνησαι πολλούς καὶ κτῆσαι δορυφόρους,

Άποδου δὲ τὰ πετωχικά καὶ τὴν φιλοσοφίαν,

Καὶ τοὺς βυσσῶντας καὶ συθρούς καὶ πολυτρήτους πε-

[πλους,

C. Καὶ συνελὼν ἀπόξεσαι τὸ γῆρας ὡς πέρ δφις.

Καὶ νέαν ἐνδυσαι δορὸν, καὶ νέα κτῆσαι μέλη·

Θεοῦ γάρ εὐδοκήσαντος καὶ τῆς αὐτὸν τεκούστης,

servitutem redactis ad tuos revertaris tro; æorum glorioseorkum portator; noras dehinc astrues nupticas nepotibus tuis et abnepotibus, ad decimam usque, imo decimam quintam generationem, et ad extremum usque vitæ curriculum vivas

V. Ejusdem carmen ad Ioannem Comnenum, dominum Augustum ac viocorem.

Multi quidem ex iis qui te venerantur, imperator orbis terrarum, inopportuni declamationibus silentium mihi imposuerunt. Undique enim ad plausum, ad gaudia me incitant his verbis: Fortuna vitam tuam beatit; milte qucrelas, ne desperes, amicorum tamen, fortunatus cum sis. memor esto. Atius multos annos in volis ponit ibi utpote viro non manu tantum inque prælia forti: aliis late ac veraciter clamat: Fortuna se lentes, fortunatus; tu quoque, Prodrôme, fortunam sine sudore obligisti; aliis: Tu præsepia, stabula, phaleras, frena aurea, argentea para; servos coeme et satellites multos compara; omnia vero quæ paupertatem ac philosophiam olent, vestimenta sorrida, lacera depone; senectutem, serpentis instar, exue, pelleme novam indecum renovatis membris. Deo namque auspice et Deipara auxiliatrice rursus divinus imperator, magnus monarcha sacram ad purpuram natus, miraculum sublunare, victoriurum perips auctor, versibus suis recentibus aurem oræbuit,

43

Πάλιν δέ θείος βραστεύεις δέ μέγας μονοχράτωρ,
Ο χαριτώνυμος βλαστός τῆς λερδής πορφύρας,
Τὸ θαῦμα τοῦ; ὑπὸ τὸν οὐρανὸν, ἡ βρύσις τῶν τρο-
παίων,
Ἐθώκεν οὖς τοῖς στίχοις σου τοῖς νέοις καὶ προσ-
[φάτοις].

'Γέπσηρε τούτοις τὴν ψυχὴν, ὑπῆκουσεν ἀσμένως,
Ἡγάπησεν, ἐπῆνεσ τῶν στίχων τὸν ἔργατην,
Φάτειρεν ὡς πενθεμένον, ὑπέσχετο πλουτῆσαι,
Πόρους πορῆσαι σοι ζωῆς μεγάλους καὶ πλουσίους,
Καὶ φύσασθαι σε τῆς πικρᾶς καὶ χαλεπῆς πενίας.

Ταύτας ἀκούσας, βασιλεῦ, τὰς μακαρίους φήμας,
Ἐξηγαδύνθην τὴν ψυχὴν, ηὔφρανθην τὴν καρδίαν.
Καὶ πρῶτα μὲν ηὔξαμην σοι κύκλα μακρῶν αἰώνων,
Οτι τοσούτους καρτερῶν ὑπὲρ Αἰσθόνων κόπους,
Καὶ πάσχων ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ καὶ τληπαθῶν μυρία,
Καὶ συμμετρίζων τὴν ψυχὴν μερίμναις; ἀμυθήτοις,
Πῶς ἀν τοὺς γαύρους διπαντας; αδύνατας τῶν βαρ-

[βάρων]

Τῇ· ζεύγῃ τῆς Ῥωμαϊκῆς καθυποστρώσης τύχης,
Καὶ πάσαν γῆν ἀλλόφυλον ἄρδην αἰχμαλωτίσσει,
Καὶ τοὺς προλοίπους τῶν ἐθνῶν καταδουλαγωγήσῃς.
Καὶ μηδεμίαν ἀπ' αὐτῶν ἀνακωχήν λαμβάνων,
Οὓμος ὑπέχης ἀκοήν καὶ τοὺς εσθρός μου λόγοις,
Καὶ φιλανθρώπως ἀπανεψός τοῖς φληναφήμασί μου,
Καὶ τὴν τοσαύτην ἀκοήν καὶ βασιλικωτάτην
Στίχοις μιεροῖς; καὶ κενιχροῖς χριστομιμήτως κλίνεις.
Οὐ πλιχος; βασιλεκῆς ἀκρες φιλανθρωπίας.

Τάχα καὶ πλέοτος ἐκνικῆς τῶν θαλασσῶν καὶ βάθος,
Καὶ κάντα τὸν ὠκεανὸν τὸν μέγαν ὑπερβαίνεις.

Πρῶτα μὲν οὖν, ὡς ξεφαγεύ, ηὔξαμην σου τῷ
[χράτει],

Εἶτα τῷ πλήθει τῆς χαρᾶς ἐκείνης τῆς ἀρδήτου
Ὄσπερ εἰς ἐκστασιν πέσων καὶ καρωθεὶς τὰς φρένας.
Καὶ γάρ μέγεθος; τῆς χαρᾶς καθάπερ δῆ καὶ λύπη;
Λαμφα περύκασι τοῦ νοῦ τὸ καθεστώ; ἐκιρέπειν,

animum attendit, obtemperavit, poetamque ob carmen laudans ubi pauperem esse audivisset, in meliori conditione se te positurum pollicitus est.

Læto hoc allato nuntio animus mihi additus est et cor lætitificatum. Et ab initio quidem multos tibi annos precalus sum, quod post tantos pro Ausonibus validis exantatos labores, sexcentas pro civibus tuis nunc quoque ærumnas pateris magno animo ac semper collicitus quomodo dura barbarorum colla fortunæ Roriansæ jugo submittere volumque orbem exterum in servitutem redigere, et exteras gentes tuas ditionis facere possis, ita quidem ut nullis admissis induciis nihilominus exigui meis sermonibus aurem præbeas et clementer nugias meis indulgeas, regias tuas aures exiguis meis versibus ut verus Christianus præbeas. O mārō! immensum humanitatis imperator! Jam marium profunda superas et ingentem Oceanum trājicis.

Primum igitur, ut diximus, pro regno tuo vota fecimus; tunc præ illius ineffabilis gaudii magnitudine tantum non mentis compotes esse desinimus. Majus enim gaudium, sicut nimia tristitia animum

D Καὶ συνθολοῦσα τῆς ψυχῆς τὰς γνωτικὰς δυνάμεις.
Ἐχεις ἐδόκουν ἐν χερού τὰ κατεπηγγελμένα,
Πεζὸς ἀνύων τὴν δόδον ἵππους προσεδόκουν.
Τάχα γάρ ἵππους ταχυνούς ηὗτύχουν τοὺς ἀνέμους;
Τῶν ἵππων τῶν Ἀραβιῶν πολλῷ πεδωκιστέρους.
Χαλκοῦ στατῆρος ἀπορῶν τούτου τοῦ φαυλοτέτου
Μνᾶς; δλας ὑπελάμβανον ἐπευτυχεῖν χρυσοῖς,
Ιούλους ἐκάλουν προελθεῖν ὕσπειρον ἡγορασμένους.
Καὶ τούτῳ μὲν ἐπέτρεπον τῶν ἵππων τὴν φροντίδα,
Ἐκείνῳ δὲ τὰ τρυφῆς καὶ τῆς οἰνοχοίας,
Ἄλλῳ τὴν ἐπιμέλειαν τῶν σηρικῶν ἀμφέων,
Ὦν ή βελτίστης δόκησις δύσπερ ἔξυφαν μοι;
Ἐπέστησα καὶ πυλωρὸν τῇ θύρᾳ τῆς εἰσόδου.
Εἴπω τὰ πάντα συνελών, μιᾶς ἐκ μόνης ὥρας
Πλανευτυχῆς δύστυχῆς ὑπόπτευσα τυγχάνειν.
B Η θαυμαστῆς ἐκστάσεως, δηζηλωτῆς μανίας,
Καὶ μάκαρος δινέρατος ἐξ οὐ κατεπλουτισθην!
Ἐπει δὲ εἰς θυνόν ἐνεγέθεις μόλις ποτὲ τοῦ χρόνου,
Καὶ γηραρήσας ἐπειτα τῆς μέθης ἀπιλλάγην,
Καὶ τῆς μακρᾶς καταφορᾶς καὶ τῆς πολλῆς μανίας,
Καὶ πάλιν κατενθῆσα τῇ διμαυτοῦ πενίαν,
Καὶ πάλιν ἔγων ἐμαυτὸν ἀθλιον ὡς τὸ πρῶτον,
Οὐκ ἔχων τὴν ὑπέδεσιν ταύτην κατανοήσαι,
Οὐδὲ ἀκριβώσασθαι καλᾶς τὰ τῶν εὐαγγελίων,
Προστροχομαὶ σου τολμηρῶς τῷ πανενθέψι κράτει,
Καὶ δουλικῶς σοι προσκυνῶ, παρακαλῶ σὺν φόβῳ,
Ὦς ἀν μου λύσσης ἀληθῶς τὰ τῆς ἀμφιβολίας,
Καὶ παραστήσῃς ἐναργῶς τοὺς τῶν εἰπόντων λ-

[γευς.]

"Αρα γάρ ἐκηπάτων με, καὶ επείσοντες; ἀλλίουν,
C Καὶ φεύδος ἤσαν ἀπαντα τὰ τῆς ἐπαγγελίας;
Η πρὸς ἀλήθειαν αὐτοῖς ἔχωρει τὰ τοῦ λόγου,
Καὶ σου Θεὸς ἐνίκησε τὴν λερδὴν καρδίαν
Εἰς οίκτον, εἰς ἀντιληφτὸν ἀνθρώπου τληπαθοῦντος
Μόνῳ θαρροῦντος; τῷ θεῷ καὶ τῷ σεκτῷ σου κράτει;
Θέλεις προλάβω, βασιλεῦ, τὴν ἀκληρίαν;

disturbat et mentem intelligendi facultate praevat. In manibus tenere mihi videbar promissa. Quam pedibus ingressus eram viam, eam agnes finire sperabam. Pro equis enim mihi venti erant, equis Arabicis multo velocioribus; et cum slaterem æreum non habarem, minas subtilius ut aurum obtinerem: serras quasi pecunia coemptos procedere jussi, et haec quidem eorum curam demandavi, illi mons et celia, alii vestrum sericarum custodiam impertivi. O miram existas, o felicem dementiam! o felix somnium quod me divitem reddidit!

Potquam autem post tempus aliquod e somno expperrectus ebrietatem excussissem et cum ea demen- tium quae animum vessabat, et pauperitatem pristi- nam et miseriam recognossem, inter spem et metum dubius, ad fortitudinem tuam confugio, et, ut ser- rum decet, ante pedes tuos provolutus, cum tre- more te invoco ut e discrimine rerum quo premor me liberes et ea quae alii dixerunt mihi ante oculos po- nas. Numquid me deceperunt? num per jocum men- dacique falsave missa mihi illuserunt? nam Deus cor tuum purum subegit ad misericordiam et

Είτε φευδής έτύχανεν, εἴτε' ἀληθής ὁ λόγος,
Σὺ δές μοι χείρα βοηθόν, ἀξίωσον ἐλέους·
Καὶ σοι Θεὸς χαρίσαιτο μακραίων τὸν χρόνον,
Καὶ τρόπαια λαμπρότερα καὶ νίκαις ἐπὶ νίκαις,
Καὶ πάσης τῆς ὑψῆς ἡλιον βραβεύεις σοι τὸ κράτος
Ἐξ Αἰθιόπων δυτικῶν δέχρι τῶν ἑωτῶν,
Ἄσῳ καὶ μάτων δυτικῶν δέχρι τῶν εὐρωπαίων,
Καὶ τῆς τῆς ἀσιατικῆς τερμάτων τῶν ἱσχάτων.

Γ. — Τοῦ αὐτοῦ τῷ αὐτοκράτορι ἔξερχομένῳ
κατὰ Περσῶν τὸ δέκατον.

Βέρβαροι, σκυθρωπάσσατε, γηθίσατε, Ρώμαιοι,
Τέκνα Περσῶν, οιμώζατε, τέκνα ποτέων κρύστουμεν·
Ἄγαρ υἱοί, θρηνήσατε, Ρώμης υἱοί χαρόμεν·
Καὶ πάλιν γάρ δὲ κραταίδες Αὔστων πολιούχοις,
Τὸ τῆς περφύρως δίγαλμα, τὸ πάλλος τῶν ἀνάκτων,
Τὸ τῆς ἡμῶν καὶ τῆς ἡμῶν στρατεύων πετρίας,
Καὶ πάλιν διπλαταγμένη καὶ φάλαγγας ἀρτίει,
Καὶ πάλιν σπεύσεις καθαλεῖν τὸ φρόνημα τοῦ Πέρσου
Καὶ τὴν δόρπυν καταβαλεῖν αὐτοῦ τὴν ἀλαζόνα,
Καὶ τὴν ἐφαν διπασσαν καθυποτάξαι λύκοις·
Νιμέγε κύων λυστητήρ, θηραίμοδόρε Πέρσα,
Χειμερινήν σοι περισσήν ἀνέτειλεν ἀκτίνα
Οὐ τῶν Αὔστων ἡλιος ὁ κοσμικὸς δρδοῦχος·
Καὶ ταύτην οὐχ ὑπῆνεγκας οὐδὲ ἕστερκας οὐδὲ ἵτελης
Οὐδὲ ἀντιθέλει πρὸς αὐτὴν οὐδὲ διώς ἡδυνήθης·
Καὶ νῦν προσβάλλει θερινὸς δλος πυρσὸς φλογώδης·
Καὶ πῶς ἐνέγκης, δεῖλαιε, τὴν τόσην λαμπτηδαν;
Πᾶς δὲ οὐκ εὖθις ἐκπλρωθεὶς μικρὸν ἀντιβι-
[τήθας.]

Καὶ ἔτραυθεὶς ἀστει πηλὸς τῷ περιττῷ τῆς ἀγλής;
Καὶ πῶς βαστάσῃς, δολε, τὴν τόσην φρυκτωρίαν;
Ἐποιεῖς δὲ βαρβαρικὸν πάλιν σον τὸν αὐχένα
Τῇ σπάθῃ τῇ Κομνηνικῇ δεινὸν ἤρωνηκέν·

*opitulationem erga hominem miserum qui in solo
Deo inque virtute sua unicam fiduciam ponit? Visne,
Imperator, ut te solemniter defendam? Sive verus
sive fallax fuerit sermo, mānum auxiliatricem præbe,
misereri dignare; et Deus diuturnam tibi annual
vitam, tropa etiam splendidiora et victoriae super
victorias; tibi totius orbis gubernium concedat inde
ab Ēthiopibus Occidentis usque ad Europas et
usque ad extremos Asiar terminos.*

VI. — Ejusdem carmen ad imperatorem cum de-
cimum adversus Persas moveret.

*Iuge, barbari, exultate, Romani; Persarum
fili, gemite, nos fidelium liberi applaudamus. Fili
Ager, lamentamini, nos Romani gaudeamus; rursus
fortis Italicarum urbium præses, purpuræ decus,
regum pulchritudo pro nobis noīraque salute belli-
geratur, arma et cohortes movebit; rursus Persæ su-
perbiæ dejicere conatur; jam totum Orientem lupis
subjicere festinat. O canis, o animal rabiosum.
Persa sanguivore: Italorū sol radium tibi brumalem
misit, sol qui mundum illustrat; tu autem istum
radium oculis intueri, considerare non valueris;
nunc autem maxime lucem suam effundit. Quomodo
autem tu, homo debilis, tantum splendorē ferre
potis eris? quomodo, paullum intulit non cœcu-*

Α Εύτρεπικε τὰ νῦτά σου τοις βίλεσι καὶ πάλιν
Εύτρεπικε τὰ τέκνα σου καὶ τὰ σκυλάκια σου
Πρὸς συντριβὴν καὶ θυλωσιν καὶ πρὸς εἰχμα-
[λισταν]·

Ἐτοίμασε τὰς πόλεις σου καὶ τὰ σηνώματά σου
Πρὸς ἄλωσιν καὶ πόρθησιν καὶ σκήνωμα Ρωμαῖον·
Ο γάρ Θεός ἐξήγειρε τὸν Κομνηνὸν καὶ πάλιν.
Εἰς διεκδίκησιν πιστῶν καὶ λύμην τῆς Περσίδος.
Οὐχ εὐτυχῶς ὡς δοκεῖ Μουχούμετ διεννήθης,
Οὐδὲ φαῖδρός τις ἡλιος ἐπέλαμψε τοις ἔτεσι·
Οὐδὲ τις ἀγαθοποιὸς ἀστήρ ἐπηγαστός τοι,
Ἄλλος εἰ; εὐτάς τὰς κρονικὰς ἡμέρας ἐγεννήθης,
Καὶ μοῖρά τις δλέθριος ἐπηκαλούθησε σε.
Καὶ τούτου χάριν σπάλωτα τὸν Κομνηνὸν ἔδεισε,
Ος οὐκ ἀνύστεις μικρὸν τὸν βίον ἡρεμήσας,
Πορθῶν σε καὶ σκυλεύων σε καὶ κτείνων καὶ ζω-
[γρῶν σε.]

Μέχρις ἀκολοθρεύσεις σε καὶ μέχρις ἀφενίσει,
Καὶ πρὸς αὐτὸν καταβαλεῖ θανάτου τὸν πυθμένα.
Νῦν ἀποτίσεις, βάρδάρε, καὶ νῦν ἀνταποδοθεῖς
Ἐπι διπλῷ καὶ τετραπλῷ καὶ πολλαπλῷ τῷ μέτρῳ
Ἀπέρ εἰργάσω τοις πιστοῖς, ἀπέρ οι πρόγονοι σους·
Θεοκίνητης γάρ δρυῆ καὶ θεορμήτης δύμη
Πάλιν στρατεύει κατὰ σου, πάλιν στρατοπεδεύει
Οικτρῆς δὲ Κομνηνὸν δεσπότης Ἱωάννης,
Πυκνὴν δασπόρα συγκινεῖ, πυκνὸν ἀρτίει θόρο,
Ἴπκον πολλὴν Ἀραβικὴν ὑγροσκελῆ συλλέγει
Κατὰ σκηπτὸν καὶ κεράυνὸν ἐγκατερρήγνυται σε,
Καὶ τις δὲ ὑποστήσεται τούτου τὴν ἀνθημίαν;
Πολλὰ πολλάκις εἰς Θόρον, ὡς Πέρσα, παρονήσας,
Καὶ πλείστα μακροδυμηθεὶς πολλάκις ὡς ἐκείνου,
Ιθοῦ κεκίνηκας αὐτὸν κατὰ τῆς κεφαλῆς σου,
Ος δυνατὸς καὶ κρατητῶν, κατὰ τὴν προφῆτελαν,

*ties? quomodo non, ut argilla, nīmio calore esse
catus fuerit? poterisne tantum splendorem perferre?
Tende cervicem tuam barbarem gladio Comnenico
acutissimo; dorsum rursus sagittis offerto. Filius
tuos ac catulos ad humiliationem, servitutem et
captivitatem præpara. Oppida tua tentoriaque scito
captum et combustum iri et Romanorum fore. Deus
enim Comnenum resuscitavit, fideles suos ac flagitia
Persarum ulturus. Non tu forte Mahumet natus es;
D sidus benevolum non tibi illuxit. Ideo Comnenum
sicut crucem recepisti, quippe qui tibi quieto esse
non permittet, igne, ferro, omnibus denique armis te
reverando, donec te encatatum ad mortis ipsius portum
dejocerit. Nunc, barbare, dupliciter, imo in infinitum
expias qua fidelibus mala majorum tuorum
exemplum secutus. intulisti. Divino enim impulsu
denuo contra te militat et castra metatar violor
Joannes; multos clypeatos, multos jaculatores, ma-
gnum equitatum origine Arabica velocissimum collegit,
et ceu fulgor in te ruit; quis autem ejus impetum
seret? Sepe sapientis in Deum Persa insolenter se-
gessit et tamen ille pro sua bonitate ei indulxit: ecce
contra caput tuum proprium eum excitasti, qui potens
est et vel delirans, secundum prophetiam, ira sua*

Τὸν τῆς δργῆς τῆς ἑαυτοῦ κερδσαὶ σοι τρυγίαν,
Καὶ τῶν βελῶν τάς ἀκωκάς τῷ λύθρῳ σου μεθύσαι,
Ἄπο δὲ τῶν κρεάτων σου τὴν μάχαιραν χορέσαι,
Τοῦ χριστωμόυ δὲ λοῦ τὸ κέρας ἀνψώσαι
Διὰ χειρὸς τοῦ Κομνηνοῦ κρατίστου βασιλέως.

"Ἐντείνε καὶ κατευδοῦ, θείε φωστήρ Αὐστρων,
Τὸ μέγιστον εὐτύχημα τῆς νεωτέρας Ῥώμης·
Καὶ σύμπαν ἔθνος σφῆ χράτει προσκυνείτω
Ἡ Βαβυλὼν ἡ πελαζὸς σφῆ σκήπτρῳ λατρευεῖτω
Ὕ τῆς Λιγύπτου τράχηλος πεπτέτω πρὸ ποδῶν σου
Τὰ τέρματα τῆς Ἰνδίκης σοι φόρους; κομιζέτω.
Πίξεις πάντας ποταμοὺς, πάσας; ἥπερος πλέε·
Ἐκείνους; μὲν ἀπογαῶν βαρβαρικοὺς ὅστεοις,
Ἐκείνα; δ' ἀποθαλασσῶν τοὺς αἰμασις τοὺς τούτους,
Καὶ πάσης γῆς κυρίευε καὶ νήσους καὶ θαλάσσης.

"Ἀκείσουν, γίγαν οὐρανόν, πρόσχες μοι, γῆ παμμήτωρ,
Καὶ τῶν ἀστέρων ἀνακτεῖς, ἥπεις καὶ σελήνη·
Ὑμᾶς γάρ μάρτυρας καλῶ τῶν εἰς ἐμὲ πραγμάτων.
Δικαιοντοῦτο δίκαιον, ἔχει δικαῖον φύσιν
Ἀπαντας μὲν εὐεργετεῖν τὸν Κομνηνὸν δεσπότην,
Καὶ σπείρειν καὶ κατὰ πετρῶν τὴν ἐλεημοσύνην,
Καὶ διαθρύπτειν καὶ πτηγοῖς; καὶ κύμασι τὸν ἄρτον,
Ἐπέχειν δὲ τὸν Ἐλεον τῷ δυστυχεῖ Προδρόμῳ·
Ὕστεις θαρρεῖ μετὰ Θεὸν τῇ τούτου βασιλείᾳ,
Καὶ ταύτῃ μόνον ἐξαρτᾷ τοῦ βίου τὰς ἀγκύρας.

Τί τοῦτο δῆρξ μυριάθλε, μυριονικῆφόρες, τροπαιοῦχε;
Στρατεύεις κατὰ τῶν ἁχθῶν καὶ πάλιν τῶν ἐψών,
Θήγεις αὐτὸς τὴν μάχαιραν, ἐξακοντὸς τὸ δίρυ

scirem contra te miscere, et telorum mucronem sanguine tuo lingere non erubescit, aut ensem membris suis satiare, populi vero Christiani cornu per manum Comneni, optimi imperatoris, ergere audet.

Rege et dirige, lux divina Italiae, sortem novae Romanarum felicissimam, et omnis populus majestati tuæ genua flectat! Vetus Babylon sceptrum tuum venerabis: *Ægypti collum ante pedes tuos procidal;* Indiæ termini tibi rectigalia solvant. Omnia flumina traiice pedes, naviga per omnem continentem, illa enim barbarorum oisibus solo aquabis, hanc eorumdem sanguine mari parem reddes.

Audi, cœlum immensum, ades dum, et tu quoque, terra omnium mater, et vos siderum capita, sol et luna; vos enim testes invoco sortis meæ. Jam operari ac decet ut imperator Comnenus omnes beneficiis cumulet, ut eleemosynas ubique, in ipsa saxa sparagat, ut panem volucribus et piscibus largiatur, ne Prodromo quidem excepto, qui secundum Deum illius majestati confidit in eaque vita ancoras jacit.

Quid hoc agis, victorum antesignane, tropæorum numero cumulate? Iterum contra hostes Orientales exercitum ducis; ipse ensem acuis, hastam exacus, Prodromi, qui fortiter a te facta prædicet, hostem, duram paupertatem quasi agonizantem deseris? Ne hoc facias, imperator, per tropæa tua te obsecro; sed inimico interno interempto fortis me reddas contra externum. Tu autem, celsissime Rex regum, Domine dominorum, Dynasta dynastarum, salvum fac dominum Joannem, terrarum rectorum, o maxime Domine; serva autem filios ejus porphyrogenitos; omnem doma barbaram certicem precibus Matris tuæ Viryinis, quam auxiliari cem habet et ducem dextram contra hostes, et concede ei ad postremum salutem spiritualem.

VII. — Ejusdem carmen nuptiale in virginem Alamanam domino Manueili Porphyrogenito sponsatam.

Nec existit, nec fuit unquam imperator sicut tu, magnificissime præses Romæ; tu Deum strenue colis, mitis es erga servos, bellicosus adversus hostes, liberorum amans; plurima eaque maxima Deo tu tempora construis et vasorum sacrorum pretiosorum copiam ibidem cumulas. Ubique benignam seruit

(1) Irene scilicet imperatrix, quæ antequam a Manuele Comneno anno 1143, in uxorem duceretur, Bertha erat appellata. Fuit eximie virtutis et pulchritudinis femina, soror uxoris Conradi imperatoris, filia vero Berengarii, comitis Sulzbachensis in Bavaria. Mirum quod ex iisdem nuptiis tumide et truculenter confirmari contendit Prodronus, id est primatum Byzantii supra Romanos. Injuria id sustinent schismatiaci ob sedem imperii

A Τοῦ δέ Προδρόμου τὸν ἐχθρὸν τὴν μισθὸν πενίαν,
Προδρόμου τοῦ κτηρύσσοντος τὰ στρατηγικὰ σου
Ἐδὲ ἀκαταγώνιστον ἔνδον τῆς πολιτείας;
Μή τούτο δράσῃ, βασιλεῦ, μὴ πρὸς τῶν σῶν τρο-
παῖον·

'Αλλὰ τὸν ἐπώτερον ἐχθρὸν ἔξαφανίσας,
Οὕτω μοι χώρει πεποιθὼς κατὰ τῶν ἐξωτέρων.
Ἀναξ ἄνακτων ὑψιτε, καὶ κύριε κυρίων,
Καὶ βασιλέων βασιλεῦ, καὶ δυναστῶν δυνάστα,
Φρούρει τὸν πορφυρόβλαστον δεσπότην Ἰωάννην.
Τὸν αὐτοκράτορα τῆς γῆς, ὁ μέγας αὐτοκράτωρ·
Συμφούρει δὲ καὶ τοὺς αὐτοῦ πορφυρανθήτους παῖδες,
Καὶ πάντα τούτων δάμαζε βαρβαρίκον αὐχένα,
Αἰταῖ; τῆς κυριότητος σε μητροπαρθένου Κόρης.
"Ην ἔχει καὶ συστράτηγον καὶ σύμμαχον μεγάλην.
B Καὶ ταγματάρχην δεξιῶν κατὰ τῶν πολεμίων.
Καὶ δῆς αὐτῷ καὶ φυχικήν ἐν τάλαισι συκηρίαν.

Z. — Τοῦ αὐτοῦ εισιτήριοι ἔχει τὴν υπρεσυδεῖσην
ἔξι Ἀλαμαρών (1) τῷ πορφυροτερνήτῳ καὶ ψυ-
μανουὴλ καὶ σεβιστοκράτορι.

Oὐκ ἔστιν οὐδὲ γέγονεν διλοις αὐτοκρατόρων
Καθάπερ εὖ, μεγαλουργὲ Ῥωμαίων πολιούχε,
Φιλευστῆς, τὰ πρὸς Θεὸν, φιλάνθρωπος εἰς δουλῶν;
Εἰς Ἑθνη φιλοπόλεμος, φιλότεκνος εἰς παῖδες·
Θεῷ ναοὺς καθιεροῖς παμπόλλους καὶ μεγάλους,
Καὶ πλῆθος; διλῶν εὐαγῶν λαμπρῶν ἀναθημάτων·
Τοῖς δούλοις χεῖρα πάντοτε προτίνεις πλουτοδότην,

C tales exercitum ducis; ipse ensem acuis, hastam exacus, Prodromi, qui fortiter a te facta prædicet, hostem, duram paupertatem quasi agonizantem deseris? Ne hoc facias, imperator, per tropæa tua te obsecro; sed inimico interno interempto fortis me reddas contra externum. Tu autem, celsissime Rex regum, Domine dominorum, Dynasta dynastarum, salvum fac dominum Joannem, terrarum rectorum, o maxime Domine; serva autem filios ejus porphyrogenitos; omnem doma barbaram certicem precibus Matris tuæ Viryinis, quam auxiliari cem habet et ducem dextram contra hostes, et concede ei ad postremum salutem spiritualem.

D Nec existit, nec fuit unquam imperator sicut tu, magnificissime præses Romæ; tu Deum strenue colis, mitis es erga servos, bellicosus adversus hostes, liberorum amans; plurima eaque maxima

Deo tu tempora construis et vasorum sacrorum pretiosorum copiam ibidem cumulas. Ubique benignam seruit

ibi constitutam; at Prodronus hoc ineptum inserit argumentum ad opinionem consolidandam: Vir est caput mulieris, atqui sponsa Bertha veteris Romæ (id est ritus occidentalis) subdita illi marito novae Romæ, patet ergo (P. dominari Romanum. Ridiculum! Carmen verumtamen editum fuit cum fama pertulit nuptias constitutas esse inter Joannem et Conradum imperatores: tum enim Manuel in Isauria morabatur.

Τοις έθνεσι τούς σκυλευμούς ἀρτύεις καὶ τοὺς φόρους; Καὶ τοὺς παισὸν νυμφαγωγεῖς τὰς γυναικας βέλη;

"Ποσκερ καὶ νῦν τῷ Μανουὴλ τῷ ποιθεινῷ παῖδει σὺν Τήνῃ ἐκ δυσμῶν βασιλικὴν ταύτην ἡρμάσων κερηνού, Ἐφ' ἣ τελούμεν σῆμερον τὰ τῶν εἰσιτηρίων.

Χαίρε μοι, Ὦρῳ νεαρά, τοῖς νῦν εἰσιτηρίοις Δι'; ὃν δέσλεχης κεφαλὴ τῆς πρεσβυτέρας Ὦρωμης. Εἰ γάρ ἔκεινη δίδωσι νύμφην; καὶ σὺ νυμφίον, Ἰσμεν δὲ πάντες ὡς κεφαλὴν τῆς γυναικὸς τὸν

[ἄνθρακα]

Εὐθηλὸν ὁς συνάγει καὶ συνομολογεῖν σοι.

Καὶ γίνου ταύτης κεφαλὴ καὶ μέλος σὺν ἔκεινῃ.

Κίνετούθεν τῷ Κομνηνικῷ πάντα λατρεῖεις κράτει.

Τοσοῦτον ἔχεις δινακτα, Ὦρῳ κυδίστη νέα.

Οὐτω τὰ μὲν ταῖς νίκαις σε ταῖς κατ' ἔχθρῶν λαμ-

[βάναις]

Τὰ δὲ καὶ τῷ φρονήματι κοσμεῖ τῷ βιθυνοδίῳ.

Ἄς γέγοντο σοι, βασιλεῦ, τὸ δρόμημα τοῦ βίου

Σύδρομον τοὺς δρομήμασι τοῦ γίγαντος ἥπει.

"Ο νέε κλάδε Μανουὴλ τῆς Ιερᾶς πορφύρας

Καὶ κόδις τῆς πανευτυχοῦς σεβαστοκρατορίας.

Σκύμεν ταντόλιμου Λέοντος, οὐδὲ βρυχόδε; καὶ μάνος;

Πέρσην σοβεῖ τὸν σοδαρὸν, δῆγχει τὸν Βεβυλόνα,

Καὶ τὰς ροδὰς τῶν ποταμῶν ἰσχεῖ τοῦ πρόστιος δρόμου.

"Αρον τὸν μέγαν ὄφελαλὸν ἐξ Ἰστυρίας μάστης,

Καὶ θέρασε τὴν Βύζαντον λαμπρῶς ἑστολισμένην

Ἐπὶ τῇ νέᾳ τελετῇ τῶν ἐπιβατηρίων

Τῆς εὐγενοῦς νεάνιδος καὶ περικαλλεστάτης.

"Ην δὲ πετῆρα καὶ βασιλεὺς ἐνυμφαγώγησεν σοι,

Καὶ προπομπεύουσιν αὐτῇ μετὰ δορυφορίας.

Καὶ διαχύθητι τρενῶς ἐπὶ τοῖς τελουμένοις.

"Ο μέγα ρήξ τῆς παλαιᾶς καὶ πεπεντέρας Ὦρωμης,

manum porrigit. Tu hostibus prædia et tributa im-

peras, ac filiis tuis pulcherrimas adducis uxores,

sicut et nunc Manuela, dilecta filio virginem regium

ex Occidente oriundam jungis nuptias quas hodie

maxime inauguramus.

Salve, Roma nova, et gáude hac inauguratione,

qua te caput Romæ veteris ostendisti. Etenim illa

sponsam præbet, tu autem sponsum; nos autem

omnes scimus, cum vir sit caput uxoris, in te quo-

que hoc idem convenire. Esto igitur hujus caput,

qua majestati Comneni omnem reverentiam præbet.

Talem igitur, gloriosa nova Roma, dominum habes.

Dum enim victoriis ex hostibus reportatis te occupat,

summis se prudentia sua honoribus dignum ostendit.

Cursus vita tua, imperator, cursum rapidum

solis æquet, o Manuel, qui ramus novellus es sacræ

purpuræ ac decus et ornamentum domus augustalis,

filius Leonis, cuius rugitus solus Persam gravem

pellit, Babylonem angūl et fluminum cursum impe-

dit. Leva oculos ex media Isauria et vide Byzantium

laute vestitum in festo initiatorio nobilis et formosi-

simæ virginis quam, patre ac rege monente, uxorem

modo duxisti, stipatus satellitibus; tu porro gáude et

ju' illa.

O rex magne veteris ac venerandae Roma, pruden-

A Βαθύτατε τὴν φρόνησιν, δεινὸν τὴν στρατηγίαν,

Τὸν γένος εδρενέστατας, περίδοξε Κονράδες,

Καὶ κηδεστὰ λαμπρότατες τῶν δορυφόρουμένων,

Νῦν διπερῆρας τῇ τιμῇ, νῦν ηγενισθῆς πλέον,

Οτι καὶ τῷ Κομνηνικῷ συνεκεντρίσθης γένει,

Καὶ κοθωράδης ἀγχίστεις τοσούτου βιστάλεως.

"Οθεν καὶ χαῖρε μεθ' ἡμῶν καὶ συνῆδε τῇ κόρῃ

Νῦν μὲν παιδίας μουσικούς τοὺς ἐπιβατηρίους.

Μετ' οὐ πολὺ δὲ σὺν Θεῷ τοὺς ἐπιθαλαμίους.

"Ἐπαναζεύξαντος ἡμῖν σὺν νίκαις τοῦ δεσπότου.

"Ιδε, βελτίστη γυναικῶν, ἐκ τῆς παρούσης διξης

Τῶν προπεμπτῶν σοι λαῶν καὶ τῶν δορυφορούντων,

Καὶ τῆς λαμπρᾶς παρασκευῆς καὶ τῆς χρυσοφορίας.

Τῆς συμμιγούς ἀλαλαγῆς τῶν μουσικῶν ὀργάνων.

Τῶν ἔγινων τῶν Ἀραβικῶν τῆς μυρομβροχυσίας.

B Καὶ στόχασαι τὸ μέλλοντα, κρίνον αὐτοὺς τοὺς

[γάμους]

Καὶ πληρωθεῖσα τὴν ψυχὴν ἀράτου χαρμοσύνης,

Γάς μὲν ἀνάστας πρόπτευστε τάς σα προσυπαν-

[τώσας]

Προσκύνει δὲ, καὶ ἀπέστη, τὸν κράτειστον δεσπότην.

"Ος γε μετῆρεν δικτελον ἀπὸ δυσμῶν ὥραταν,

Καὶ κτετερύπευτεν αὐτὴν τοῖς βασιλείοις κῆποις.

"Ω; συμπλακεῖ; καὶ συμψήσῃς τῷ κλήματι τῷ τούτου.

H. — Τοῦ αὐτοῦ τῷ μεγαλονίκῳ πορφυρογεν-

τῆσφι καὶ αὐτοκράτορι κυρῷ Ἰωάννῃ τῷ Κομ-

νηρῷ κατὰ Περσῶν δέερχομένῳ τὸ δέκατον.

"Ω βασιλεῦ ἀδεῖτης, κράτορ καὶ μονοκράτορ,

"Ω μέγα Ὦρωμης ἡμεῖς φύτων μεγάλων πάτερ,

C Φωσφόρε τοῖς οἰκέταις σου, πυρφόρε τοῖς βαρ-

[βάροις]

"Αστρακηῆδες τοῖς ἔχθροις, ἡμῖν χαριτοβλε,

Σκύμεν γενναῖον Λέοντος, λέον τεττάρων σκύμνων,

Χαράκωμα τῇ πόλει σου, πύργωμα τῷ λαῷ σου,

τισσί, bellicosissime ac generosissime Conrade, ci-

vium tuorum protector, hodie ad sumnum honorum

fastigium evectus es, quod Comnenorum familiæ te

adjunxit cognatusque tanti viri evasisti. Quare

etiam lœtare nobiscum et p̄σανα inchoa cum virgine

sponsalitium, et mox, Deo juvante, nuptiale et epi-

nicium in honorem imperatoris.

Age, optima mulierum, augurare futurum matri-

monium ex splendore eorum qui tē in viis conducunt,

ex sessis lautissimis, ex instrumentorum concentu

D musicorum, ex aromatibus et unguentis ex ipsa

Arabia advectis; et plena gaudii ineffabilis, reginas

obvias saluta et potentissimum hierum adora; ab

Occidente enim vineam egregiam transplantavit in

hortos regios, uxori ut viti vroceræ adhæsurus.

VIII. — Ejusdem carmen in dominum Joannem

Comnenum imperatorem victoriosum, cum deci-

uum Persis bellum inferret.

Imperator invicta, monarχa augustissime, in

magnus Romæ sol, magnorum luminum pater, qui

civibus tuis lucem fers, in barbaros ignem jaculatoris,

hostibus fulgorator, nobis gratiarum dator, filius

generosi Leonis, urbis tue munimen, populi tui pro-

pugnator, tu terrarum dominus, Persarum, Scytha-

Κοσμοκρατής, περούλαθρε, σκυθοδαλματοκόνων,
Τσαρὸν δουλεγωγητά, Κύλικῶν καθαιρέτα,
Κατασπαστὰ τῆς Ἱταλῶν ὄφρύος καὶ Λαζίνων,
Παρθίδος ἀνδραποδιστὰ καὶ Συρικῆς σπατάλης,
Ἀπειλητὰ τῆς παλαιᾶς μεγάλης Βαβυλώνος,
Ἐκφροθῆτα τῆς σοφαρᾶς Αἰγύπτου βασιλείας,
Καὶ πάσης γλώσσης καὶ φυλῆς ταπεινῶτα βαρ-

[βάρων,
Σκῆπτρον εὐρὺ καὶ κραταιὸν, σκῆπτρον δασὺ καὶ
[πλον,

Ρωμαίων ἀναγέννησις, ἀνάπλασις Αὔστρων,
Καὶ θαῦμα τοῖς ὅπ' οὐρανὸν ἐπὶ ταῖς στρατηγίαις;

Ορῶν σου τὴν παρασκευὴν καὶ τὴν ἀπειμασίαν,
Καὶ τῆς ἔρδου τὴν ἀκμὴν τὴν πρὸς τὴν ἐκ-

[στρατείαν,
Τὴν τοῦ στρατοῦ συνέλευσιν, τὴν συσκευὴν τῶν
[σπλαν,

Τοὺς δορυφόρους, τοὺς ἱππεῖς καὶ τοὺς ἵπποτοδότας,
Τοὺς καταφράκτους τοὺς ψιλοὺς αύτοὺς τοὺς χορ-

[τοφόδρους,

Τὰς τῶν ἑυλίνων μηχανῶν ποικίλας ἐξαρτύσεις,
Καὶ τὸ τῆς μάχης ἐν κυρῷ καὶ κατεσπουδασμένον,

Θάμβους καὶ λύπης καὶ χρέως ζυγοστατοῦμαι μέσον.
Θαμβοῦμαι μὲν τὴν ἀπεργίαν τοῦ σώματός σου φύμην.

Καὶ τῶν μελῶν σου τὴν Ισχὺν τὴν τρισαδαμαντίνην,
Καὶ τῆς εαρκής τὴν διαμαχὸν ἐν πόνοις εὐτονίᾳν.

Θευμάζω πόνας ἀνατάλας ἐν μάχαις δυσχερείας
Πόσῳ παλαίσας καύσωνι, πόσον χρυμὸν βαστάσας,
Πόσους δυσβάτους καὶ στενοὺς περιελίξας τόπους,

Πόσους χειμῶνας αἱθρίος καὶ θέρη διαντλήσας,
Πόσας ἀσίτους ἡμερῶν, πόσας νυκτῶν ἀγρύπνους,

Πόσους παζεύσας ποταμούς, πόσους ἵπποδρομήσας;

'Απλάτους; καὶ μορμύροντας καὶ κυματομαχοῦντας,

Α Πόσαις χαλάδας λιθοσθέτες, πόσοις πληροῦτες τοῖς
[βαμβροῖς,

Καὶ πόσαις πάχναις πυκνωθεῖς καὶ νιφετοῦς; καλαίσας,
Οὐδὲ θεωκας ἀνάπαισιν τοῖς σοὶς κροτάροις ὄντες,
Οὐδὲ τοῖς βλεφάροις νησταγμὸν, κατὰ τὴν φαλμερόταν·

Αλλὰ καὶ πάλιν ἴσορμῆς κατὰ τῶν ἐναντίων
Καὶ πάλιν μάχης μέλησίς σοι καὶ πάλιν ἐκστρατεύεις,

Πάλιν τὴν σπάθην ἀκονθίς, πάλιν τὸ δόρυ θήγεις,
'Οπλενθετεῖς, δορυφορεῖς, ἐξάπτῃ τὴν ἀσπίδα,

Καὶ κατεθεῖς τοῖς κεφαλής τὴν ἀρχικήν ταινίαν,
Τὴν κόρυθα τὴν φορεραν εἴδης ἀντιλαμβάνεις,

Νομίζων ἔργον ἔρχοντο; καὶ μᾶλλον βασιλέως
Οὐ τὸ τρυφῆν καὶ σπαταλῆν καὶ περὶ πόνους τρέχειν,
Αλλὰ τὸ κάμνειν καὶ μοχθεῖν ὑπὲρ τῶν ὑπὲρ χάρας.

Καίτοι καὶ νοσαζόμενο; τὸ σῶμα τὸ γεννέον,
Καὶ τὸν καιρὸν χειμερινὸν προσβλέπων καὶ χρ-

[μάνη,

Οὐδὲ οὗτα πανεις τὴν ὄρμήν καὶ τὰ θερμὰν τοῦ
[δρόμου.

Τί τοῦτο τοίνυν, βασιλεῦ, νοσῦμεν, παχεκτοῦμεν
Καὶ παραφυλατέομεθα τοὺς πνέοντας ἀνέμους,

Σὺ δὲ νοεῖς καὶ στρατηγεῖς καὶ σφάττεις,
Καὶ πρὸς χειμῶνας ἐν ταυτῷ καὶ νόσους καὶ βαρ-

[βάρους

Τριπλοῦν ἐργάζῃ πόλεμον, τριετὴν ἀρτίεις μάχην;
Μή σοι χαλκήλατος ἡ χειρ, μή σιδηροῦς ὁ πῆχυς;
Μή τοὺς δακτύλους ἐκ στεφρᾶς ἰλατομηθῆς πέρας;
Μή τῶν μελῶν τὰς συνεψάς ἀδαμαντίνους ἔχεις;

C Χόλες ἐπανέζευξας ἡμῖν, χθὸς ἐπανῆλθες ἀναξ
'Απὸ Συρίας τῆς ἀδρᾶς ἀπὸ τῆς Φοινικίδος,
'Εκ Θέρεπ, Χάλεπ, καὶ Φαρτῶν, αὐτῆς ἐκ Βαβυλῶν.

[νος

rum, Dalmatarum flagellum; tu Ieuros in servitatem adigis, tu Cilices occidis, Italorum ac Latinorum superbiam deprimitis; tu Parthis jugum servitutis imponis, et Sgrorum luxuriam aggrederis; tu Babylonii antiquas magnae exstium minari, Aegyptiis mollibus terrorem injicias; tu barbaros cuiuscunque generis humillas; Romanorum sceptrum potens ac validum renovas, Ausones regeneras; nemo tibi par in rei bellicae artibus. Quare stupeo, gaudeo, inter spem metumque hæreio, si agilem tuum animum, si in expeditionibus tuis vigorem video. Te enim duce exercitus strenue agit, prompte arma tractat. Me juvat contemplari satellites, equites sagittarios, cataphractos, leviter armatos, frumento ac pabulo oneratos, ligneas bellī machinas, bellī tandem discrimina. Cum stupore corporis tui invictum robur, membrorum tuorum insuperabilem agilitatem, in laboribus ferendis perseverantiam admiror, et mirari non desino: multis enim in præliis molestias tulisti; sæpe rāmio calore vexatus fuisti, sæpe alsisti; loca inaccessa, angusta percurristi; multas noctes hibernas, aestivas sub divo transagisti, euriei, insomniiorum nequissimam expers, flumina multa frementia, undis agitata pedes aut eques trajecisti. Licer grandine

sæpe jactatus, imbris vexatus, a pruina et nivibus infestatus, quietem et somnum membris negasti; et Palpebris ut dicit Psalmista, somnum non dedisti. Nam sine mora iterum hostes armis lassis; nihil nisi prælium meditaris et cum hoete congesionem. Rursus ensem acris et hastam; rursus arma induis, hastam sumis, buclæ accingeris, et diadema, regni insigne, capiti imponis una cum galea horrenda. Nam gubernatoris cujusque et præcipue imperatoris esse credis non in voluptatibus ac deliciis diffundere, sed pro subditis dimicare. Te nec morbus, nec cœli per hiemem astatemque intemperies a pugnando et corporis exercitio avocant.

Unde venit, imperator, quod nos morbis affligimur et male semper valemus? Cur ventos fortius spirantes caute evitamus? Tu e contra licet ægrotus, milites in pugnam ducis ad victoriam, eodem tempore momento bellum triplex gerens cum hieme, cum morbo et cum barbaris, triplicem victoriam reporturus. Num manus tibi ænea? num brachium feruum? digitosne saevo, et membrorum articulationes duro geris metallo junctas? Heri nobis e castis redux fuisti e molli Syria ac Phœnicie, e Phœreb, Chaleb, e Pharton, ex ipsa Babylone, non sine gloria,

Αύχων, Ιερῶν, καὶ πνευστιῶν καὶ κόνει πεπασμέ-
[νος.]
Οὐδὲ οὐδεῖς κατέπιεν τὴν ἐν τῷ Χάλεπ δίψαν,
Οὐδὲ Ερδῆς ἀπομόρφασθαι τὸν Περσικὸν Ιερῶτα,
Οὐδὲ δύσμα τοῦν συνέλεξας ἐκ τῶν ἐν Σύροις δρό-

[μαν,

Οὐδὲ Εφθῆς ἀπολούσασθαι τὴν τῶν Κιλίκων κόνιν,
Οὐδὲ τοὺς κυνιστήσαντας χιτῶνας ἐν Σαγγάρῳ
Ἀνέμῳ παρεξήραντας ἢ ταῖς αὐγαῖς ἥλιου.

Καὶ πάλιν μάχαι καὶ στρατοὶ καὶ στρατοπεδαρ-

[χαι.

Τίνι σ παρεικάσομεν πρὸς τὴν φερεπονίαν;
Ἄτλας ἀνήρ μυθεύεται τοῖς παλαιοῖς βιβλίοις
Μακρὰς ἀνέχων κίνης τὸν κόσμον ἀνεχούσας·
Πλήν κοπιάσαις λέγουσι καὶ τοῦτον πρὸς τὸ βίρος·
Καὶ καταθεῖναι μὲν αὐτὴν τὸ τῶν κινῶν δύνας,
Τυποδάλλοντα δὲ Ἡρακλῆν τοῖς δώμοις τῷ φορτείῳ
Μικρὰν ἐκαίνῳ παρασχεῖν ἀνάπαυσιν τοῦ πόνου.
Σὺ δὲ τὸν δύχον ἀπαντά τῆς οἰκουμένης φέρων,
Πρὸς δὲ καὶ τὰς στρατηγικὰς ἀνέχων δύνηδόνας.
Μόνος τὸ βάρος; καρτερεῖ; οὐ χρῆζων Ἡρακλέους,
Καὶ καρτερήσας αὐτὸδ μέχρι μακρῶν αἰώνων
Τυπὸς στρέφοις τοῖς μέλεσι καὶ καρτεροῖς τοῖς δώμοις.

Ἐγώνκαμεν ἀνατολὴν τοῦ φωταγοῦς ἥλιου,
Ἄλλα καὶ σθέσιν καὶ δυσμὴν ἐμάθομεν ἐκείνου·
Καὶ γῆν μὲν διπασαν αὐγαῖς ἀφάτοις καταυγάζει,
Ἄλλα καὶ νέφει κρύπτεται καὶ παντελῶς ἐκλείται·
Καὶ κάμνει μὲν ἡμερινὸς διφρέων τοὺς ἀγῶνας,
Ἄλλα καὶ λούεται νυκτὸς ὠκεανοῦ τοῖς φειθροῖς.
Σὺ δὲ ἀνατέλλεις ἐς δεῖ καὶ δύσιν οὐ γινώσκεις,
Μηδὲ ἐπιγνοῦσῃς πώποτε μέχρι τερμάτων βίου·
Εἰ δὲ ποτέ σε τὸν καιροῦ καὶ λούσασθαι δεήσει,

sudore, annelitu et pulvere. Non in aqua sitiū delecti in Chaleb; sudorem Persicum non exsiccasti; non in Syria peragrata spirillum vitiasti, non pulvrem in Cilicia abstercisti, non vestes in Sangaro mafactatas ad solis radios siccavisti.

En nova ceramina; iterum exercitus moveat ad castra metanda. Cui, quasso, rei tuam aequiparem in serendis laboribus patientiam? Atlas, si antiquis auctoribus creditus, humeris portavit grandes columnas totum mundum sursum tenentes. Qui cum mole premeretur, columnas, ut narrant, depositit, quarum onus Hercules cum humeris subiussel, Allatem non mediocriter sublevavit. Tu autem, qui integrum orbis terrarum onus portas, ei ducis munere fungeris, pondus colus portas, Hercules nihil indigens; imo ad extremam usque ostatem pro eo quod tunc est membrorum humororumque robur, portares.

Novimus solis splendescens ortum, sed et ipsius occasum et sociam noctem cognovimus. Omnem modo terram lumine ineffabili illustrat, modo nubibus occultatus prorsus deficit; et dici quidem curriculo peracto fatigatur, noctu autem in Oceanī fluentis lavatur. Tu contra nil aliud quam oriris, nunquam occidis, idque usque ad vitæ terminos, et si quando balneo opus habes, haud undis marinis, sed tuo sudore lavaris. Ignis non moritur ubi lignum

Ὦς ἀλλον ροῦν ὠκεανοῦ τοὺς σοὺς ιερῶτες λούῃ.
Ἐστεν ἀκάματον τὸ πῦρ, ὅλης δὲν εὐπορήσῃ,
Πλήν δέσται καὶ πνεύματος τοῦ συνεπιφυσῶντος;
Καὶ τὴν δρμὴν ἔγειροντος τὴν καυτεικὴν ἐκείνου·
Σέβνυται δὲ καὶ τῆς ὑγρᾶς ἐπιφυσάστης ὅλης.
Σὺ δὲ πιμπρᾶς τοὺς ἀσεβεῖς, φλογίζεις τοὺς ἀθέους,
Καὶ τήκεις ὡσεὶ μάλισθον, ὡσεὶ καλάμην φλέγεις,
Οὐ χρῆσιν ἔχω πνεύματος τοῦ συνεπιφυσῶντος·
Ἄρκει σοι γάρ εἰ; ἔξαψι τῆς κατ' ἔχθρῶν ἄφεσον·
Τὸ σοι συζῶν καὶ συνοικῶν μέγα καὶ θεῖον Πνεῦμα,
Τοφὸς οὐ καὶ φιτιζόμενος πάντας ἔχθρος φλογίζεις.
Καὶ πᾶσαν ταῖς ἐθνικαῖς σβεννύμενος θαλάσ-

[σαις,

Καν περὶ μίαν διμπωτιν καὶ χάρυβδιν μιχθεῖν,
Κατέρχεται καὶ πτεραμὸς καὶ χείμαρφος κινεῖται·
Μετὰ σφροῦροῦ φοιζήματος καὶ σὺν δέσει τῷ δρόμῳ,
Καὶ που καὶ λίθους ὑποτοπῆ, φιζυτομεῖ καὶ δένδρα·
Ἄλλα τι δένθρον μέγιστον ἢ παλαμναῖος λίθος
Μέσος εἰ τύχει προπτεσῶν τὸν ροῦν ἀναχαιτίζει.
Σὲ δὲ, χαρίτων θάλασσα, καὶ ποταμὲς τροπαῖν,
Οὐδὲν οὐδέπω τῆς δρμῆς τῆς εἰς τὰς μάχας παύει·
Οὐ προλαβόντα κάκωσις, οὐκ ἐπισχοῦσα νόσος,
Οὐχὶ καιρὸς χειμερινὸς, οὐ παγετὸς, οὐκ ὅμερος,
Οὐ θέρους τὸ μεσαίτατον, οὐχὶ οἱ κυνάστρου φλόγες,
Οὐ δυσχέρεια τῶν δῶν, οὐχὶ στενοχωρίς,
Ἄλλα πρὸς μόνον ἀφορῶν τὸ χρῆμα τὸ τῆς νίκης·
Καὶ πρὸς τὴν ὑπεραύξησιν τῆς σῆς κληρονομίας,
Βαλνεῖς ὡς λέων πεποιθώς κατὰ τῶν ἀλλοφύλων,
C Πλάντων διοῖ καταφρονῶν τῶν παρεμποδισμάτων,
Τῇ συστρατῆγῳ σοι θαρρῶν παρθένῳ καὶ συμμάχῳ,
Δι' ἣς ἐκ πάσῃς προσοῦλῃς σὺν νίκαι; οὐ ποτέ φέρεις-

non deficit; sed sufflantis sp̄itu opus est qui alacritatem illius emortuam in vitam revocet; ubi autem materia humida accesserit, certe extinguitur. Tu vero impios comburis, conflagras atheos quos liquefacis sicut plumbum et sicut stipulum consumis, sufflante aliquo minime opus habens. Sufficit enim tibi ad subigendos inimicos magnus Dei Spiritus qui tecum vivit et cohabitat, a quo ventilatus omnes hostes comburis, omnemque regionem, omnem urbem exteroram devastas. Nunquam igitur, licet maribus barbaris in fluxum ac refluxum agitantibus, fluvius decurrat et torrens fluctuat eum acuto stridore et cursu rapido, saxa volvens, arboreoque divellens. At arbor magna aut saxum scleratum ubi intercidetur, reprimet cursum. Te autem, gratiarum pelagus, tropozorum flumen, nihil plane quo minus in hostem ruas impedivit: non offensa, non mortuus, non tempestas, non glacies, non imber, non calores festivi, aut Sirii flamma, non viarum asperitas; sed victoriā solam ob oculus habens, et imperii augmentum meditans ceu leo cum fiducia contra alienigenas proficisceris, omnibus obstaculis contemplis, Virgine socia et propugnatrice sisus, cuius auxilio ex omni cum hostibus congressu vitor reverteris.

Πιάντα μὲν οὖν κατενῶν θάμβους ἦγε πληροῦ·
[μαι,
Τὴν νῦν δρμῆν σου, βασιλεῦ, τὴν κατ' ἔχθρῶν μαν-
[θάνων.
Ἄλλα καὶ βράζομαι πολὺ τῇ λύπῃ τῇ καρδίᾳ,
Οὐτε στερεῖται πάλιν σου τῆς θέας ὁ λαὸς σου,
Στερεῖται τῶν χαρίτων σου καὶ τῶν δημιλημάτων·
Καὶ μετὰ τρεῖς ἐνίαυτοὺς μολις μικρὸν ιδὼν σε
Πρὶν κατειδὼν τρυνότερον, ἀνθίς ἀνήρπασται σε,
Καὶ πρὸς τὴν φρυκτωρίαν σου μικρὸν ἐντενίσας;
Πρὶν ἐλλαμψθῆναι καθαρῶς εὐθὺς ἀπετύφλωθη,
Καὶ πρὶν λαδοῦσα ταῖς χερσὶ ἀποστύληται σε,
Οὐκ ἐψήσας καθάραι σου τὴν αἰματίσεαν σπάθην
Ἴσαυρικῷ, Κιλικικῷ καὶ Πάρθικῷ τῷ λύθρῳ,
Καὶ πάλιν ἡμιπάλακτον αὐτὴν ἀντιλαμβάνεις
Ὄς ἐπεμβάψῃς αἱματὶ τὰ πρότερα δευτέροις.
Οὐκ ἐφθασε τὴν κόρυθα πρὸ τοῦ μετώπου θείας,
Καὶ μόρξαι τοὺς ἵερες, τοὺς βασιλικοὺς Ιερῶτας,
Καὶ σὺ σπασάμενος αὐτὴν, δλλούς, ἰδροῦν σπουδά-
[ζεις.

Ναὶ ναὶ, καὶ τὸ βραχύτατον τῆς σῆς ἐπιδημίας;
Ἄναριθμήτων ἐπλησσε τὴν πόλιν σου χαρίτων·
Ἴδε σε πᾶς ἀδικηθεὶς, καὶ δεδικασταὶ σοι·
Ἴδε σε πᾶς πενόμενος, καὶ σοι κατεπλουτείσθη.
Ἄγνωνα τέθεικας καλὸν τετραδιφρηλαστού,
Ἀημοχαρῇ πανήγυριν τῆς δλῆς πολιτείας,
Οὐ καὶ τῆς εὐτυχίας σου, δέσποτα, μάντεν χρίνω,
Καὶ τῇ; μελλούσῃς κατ' ἔχθρῶν ἐξ ὅλοκλήρου νίκης.
Ἐνυμφαγγήσας λαμπρῶς καὶ βασιλείους γάμους
Τοῖς τέκνοις, τοῖς ἀνεψιοῖς, καὶ τοῖς τῶν τέκνων
[τέκνοις.

Βασιλικάς ἐξῆπλωσας λαμπρὰς δημοσιονίας.
Ἐδρευσας οἶνον ποταμούς εἰς πέτας τῆς δυφόδους,
Προσθήκας ἀπαν πετεινὸν ὥς ἐκ βροχῆς ἐπίρρα;

*Hec omnia dum mente volvo, stupescō, quo anīmo,
quo impetu hostes adoriris, videns. Magno autem
simul mærore cor mordetur, quod populus tuus tui
diutius voluptate, quod tuo commercio, con-
versatione privatnr. Vix enim per tres hosce annos
te cōspexit, et ecce iterum te abeuntem dolet, quia
tua ipsa gloria frui non datur cuius nitore mortales
percusi cæcūtiunt. Heu! vix ensem tuum. Isaurico,
Cilicio, Parthico cruce aspersum, lavacro purgare
licuit, et ecce iterum strigis, novo eum sanguine
respersurus. Galeam tibi de capite demere et sudorem
regium sanctum de fronte ablērgere vix licuit, et jam
novos abis collecturssudores Non te fugit quanto ḡu-
dio, dum inter nos morabare, totam urbem repleveris.
Quicunque in jure suo læsus te adiit, tuo læsus ad-
jumento recessit. Accessit ad te egenus, ac dilatus
abs te reversus est. Certamen proposuisti egregium
quadrigarum ad delectationem populi. Bene tibi hinc
augor; felix namque eris et ex hostibus triumpha-
bis. Filios tuos et filios filiorum splendidis nupliis
junristi; lautissimis populum dapibus exceperisti, et
vivi fluvii multitudinem humectasti. Misisti volucres
sicut per pluviam non murmurantibus, sed beneficii
memoribus, et quadrupedes marinos dulce donum*

Α Εἰς βρῶσιν οὐ τοῖς γογγυσταῖς, ἀλλὰ τοῖς εὐχαριστοῖς,
Καὶ πᾶν τετράποντν βάσιμον πάσης θαλάσσης δῆγραν,
Πλανκοῖς; ηνφραν; ήμας εἰδέσαις δωρημάτων.
Ἄλλα τῆς ἑκατονταεταῖς σου τὸ κατεπονδασμένον
Τὸν λύχνον ἐσβεσσεν ἡμῖν τῆς δλῆς εὐφροσυνῆς·
Καὶ νῦν ἐν λύπῃς ἀφραγγεῖ περιπατοῦμεν ἔσφρω.
Πλὴν ἀλλ' ἦγε σοι, βασιλεῦ, ἐτέρως ὑπερχαίρω,
Καὶ τῆς χαρᾶς; τὸ μέγεθος οὐδὲ βιττάζει ἔχω.
Τῶν τόνων σου κατανοῶν τὰς εὐτυχεῖς ἐκδάσσεις.
Καὶ τῶν ἀγωνισμάτων σου προθεωρῶν τὰ τέλη·
Καὶ γίνομαι σοι Πρόδρομος ὁ προφητῶν ἀκρέμων,
Καὶ προφητεύων προλαβῶ καὶ προσανακηρύξτω,
Ὄς πᾶσα βάρβαρος ἴσχυς ὑποταγήσεται σοι,
Καὶ τὰ; ἀλλόφυλος αὐχήν ὑποδεχθήσεται σοι.
Χῶραι καὶ πόλεις, ἔθνη καὶ πάται δουλεύουσι σοι·
Καὶ θήσις μὲν τὴν ἐπαυλινήν τῆς σοδαρδεῖς Περσίδες
Ὄς ὀπωροφυλάκιον ἐπὶ συκυηλάτῳ·
Ὄς Ἑρημον καὶ ταπεινή σκηνὴν ἐν ἀμπελῶν·
Αὐξήσεις δὲ τὴν ἀμπελὸν τῆς νεωτέρας Ῥώμης.
Τὸ κλῆμα μέχρι θαλασσῶν καὶ τὰς παραφυλάδας
Μεγίστων ἄχρι ποταμῶν κατὰ τὴν προφητείαν.
Ἐσται δὲ δόξα ἡ τούτων τῶν νέων σου τροπιών
Ὕπερ τὰς πρώτας, βασιλεῦ, ή νέα καὶ δευτέρα,
Καὶ θριαμβον παμβήτον ἐπιτελέσιομέν σοι,
Οἶος οὐδέπω γέγονεν ἀνὰ τοὺς πάλαι χρόνους.
Οὐκ ἐπὶ Ῥώμης τῆς γραδε, οὐδὲ ἐπ' αὐτῆς Ἐλλάδος·
Κάγω δ' ὁ ταῦτα προσλαβῶν καὶ προσκυνηρύζωσαν,
Βίσλους ἐγγράφομαι πυλλάς τῶν τῶν ἐπινικίων
Ἐμμέτρους δῆμα καὶ πεζάς, ὃν ἡ φροντίς μοι γέμει.
Βούλγη φωνὴν προδρομικὴν καίτοις; ἔχθρος ἀφῆσαι;
Γεννήματα τῶν ἐχιδνῶν, ἥδη μετανοεῖτε,
Ὕγρικες γάρ καὶ πρὸς ὅμας τι θεῖα βασιλεία,
Ο νικητής δὲ Κομνηνὸς δεσπότης Ἰωάννης·
Ἐγγύς ἡμῖν ὁ γεωργὸς αὐτὸς δ στεφφόρος:

*obliti; sed quod castra jugiter sequeris, luctuose
lumen extinxit, ita ut impræsentiarum luctu ineffa-
bili premamur. Sed est, o imperator, quod summo
perfundar gaudio, quando rerum tuarum prosperum
statum intueor et certaminum tuorum finem conspicio.
Ecce et Prodromo qui sum, prophetarum aliquis sic id
prædicens quod omnis vis barbarorum tibi subdita
erit, omne collum alienigenum tibi subjugalitur.
Et revera regiones et urbes tibi servient et vil-
lam fastuosam Persie pones ut pomarium sibi
consilum, sicut tentorium humile in vinea. Tu autem
augebis vineam novam Romam; sarcimentum usque ad
mare, propagines usque ad maxima flumina, secundum
prophetiam. Erit autem gloria secunda horum
tropæorum major prima, et triumphum in iunctu ho-
norem parabimus, qualen antiquitas non vidit, non
Roma, non Gracia vetus.*

*Ego autem qui haec prædicto, multa volumina poe-
ticis aut pedestri sermone exarata componam tuas
laudis plena.*

*Videt me Prodromi vocem inimicis quoque inter-
dere? Genimina viperarum, penitentiam agite; ad
vos enim quoque regnum appropinquavit cœlestis;
Commenus vicit dominus Iouannes prope nos stat*

"Έχων τὸ πτύον ἐν χεροῖν, τὴν στέλεουσαν φομφαῖσιν,
Καὶ πᾶσαν ἔκκαθαρίει τὴν διώνα Περσόδος·
Καὶ τοὺς μὲν ἀπειθήσαντας ὡς δάχυρα λικμήσει
Καὶ παραδώσει τῷ πυρὶ κατακαυθησομένους·
Τοὺς ἐξ πιστῶς ὑπείχαντας, τοὺς προσκεκυηκότας
Εἰς ἀποθήκην ἐμβολεῖ δίκην εὐχρήστου σίτου.

"Ηδη κειμένην θεωρῶ πρὸς τοὺς ὅμινους τραχήλους
Τὴν σπάθην τὴν βασιλικὴν δεινῶς ἱκνημένην.
"Οὐκέτε ἀξίνην τημητικὴν πρὸς τῇ τῶν δένδρων φίλη·
Ταχὺ καρπογονήσατε καρκόνης εὐπιθείας.
Μή συχοκέντεις τῷ πυρὶ βρῶμα παραδοθῆτε.
Ταῦτα σοι πεπροφήτευκα καὶ πεπροδόμευκα σοι,
Χριστὲ Κυρίου βασιλεῦ, γῆς διναῖς Ιωάννη·
Σκοπῶν πρὸς τὸ φιλάνθρωπον καὶ τὸ φιλόθεον σου,
Καὶ πρὸς τὰς εὐποίεις σου τὰς εἰς τοὺς δεομένους,
Καὶ τὴν πρὸς τὴν πανάχραντον πεποιθησιν Παρθένου
"Ἐντείνε καὶ κατευδοῦ, βασίλευς Ῥωμαίων,
Χάριν τῆς ἀληθείας σου καὶ τῆς πραότητός σου
Καὶ τῆς δικαιούνης σου καὶ τῆς φιλανθρωπίας·
Ταῦτα τὸ βάρδαρον, νίκα, τρωπαιοφέρει,
"Αρπάξε τοὺς φιλάρταγα, κτείνε τοὺς φιλοκτόνους,
Πόρθει τοὺς φιλοπορθῆτας ἄχρι τῶν ἐσχάτων,
Καὶ πᾶσαν γῆν καὶ θάλασσαν καὶ νῆσον δουλαγάγει.
"Ἐχεις ἐν μάχαις ἀμαχον σύμμαχον τὸν Σωτῆρα,
Τὸν πλάσαντα καὶ στέψαντα καὶ βασιλεύσαντά σε·
"Ἐχεις καὶ τὴν νικοποιὸν συστράτηγον κρατίσσην·
Δι' ὃν σοι πᾶν τὸ βάρδαρον δουλοπρεπῶν λατρεύσει·
"Ἐχεις κακὸν τὸν Πρόδρομον θεριζεταῖον οἰκέτην
Ἐκ τῆς ἐρήμου τῆς σκληρᾶς, νῦν ἐπανήκοντί σοι,
Ἐξ ἡς με ρῦσαι δυσωπῶ· μισῶ γάρ τὰς ἀκρίδας,
Μισῶ τὸ μέλι τὸ πικρόν, τὴν δερματίνην λίστην,
Καὶ τὴν ἀδρὸν περιβολὴν τὴν ἐκ τριγῶν καρμήλου.
Φωνὴ βοῶντος πέφυκα· τί μοι καὶ ταῖς ἐρήμοις·

agricola coronatus, manu tenens ventilabrum etensem fulgentem, et omnem Persidis aream purgabit, inobedientes autem sicut paleam ventilabit et ignis alimentum fatis. Hec tibi prophetae prædixi, tipique præcursor nisi, imperator hujus regionis, Johannes, Domini uncle. Humanitas tua ac pietas et beneficentia erga supplices egenos cum fide in immaculatam Virginem lucet semper. Monstra nobis, imperator Romanorum, veritatis studium ac humanitatem, justitiam in hominum charitatem vestigia præser. Vince barbarum, tropæa reporta, latrones spolia, homicidas occide; incendiariorum dōmos igni dele; omnem terram, omnem insulam in servitutem redige. Socrum et propugnatorem invictum habes Salvatorem ipsum qui te creavit, coronavit, imperatorem reddidit. Habes autem propugnatricem optimam Deiparam; horum ope barbaros tibi omnes subiges. Habes denique me Prodromum servum fidissimum, qui e deserto aspero ad te revertor; redditum inde mihi para; locustas enim fastidio, et mel egeste et zonam pelliceam et vestem duram de pilis

Α Τῇ πόλει θέλω προτιλαίειν, τοῖς δχλοῖς ἐντυγχάνειν,
Καὶ τὰς τοῦ κράτους σου λαμπρὰς ἐκπαιανίζειν νίκας·

Αἱ τοις καὶ πληθυνθήσον διπέρ θαλάσσης φάμμαν,
Καὶ τοὺς ἀστέρας οὐρανοῦ καὶ τὰ τῶν δένδρων φύλλα.

Θ. Τοῦ αὐτοῦ εἰς γραμματικὴν Θεόδωρον τὸν
Στιπιάτην.

"Ω βέλτιστο γραμματικῶν καὶ μαθητῶν καὶ φίλων
Οὐάνυμε τοῦ γράφοντος, ἐμπιστοπε τοῦ θείου,
Θεού τοῦ θείου τὴν ψυχὴν, τοῦ θείου τὴν καρδίαν,
Καὶ βατιλέως εὐτεσθοῦ; καὶ στρατηγικωτάτου,
Οἶον οὐκ οἴδεν ἡλιος: δχοι τῆς νῦν ἡμέρας,

"Υπογραφεῖν πιστότατε καὶ φύλαξ τῶν κρυψίων,
"Ἐτι τυγχάνων ἐν παισιν, ἐτι τὰ σχέδη γράφων,
Καὶ γραμματικεύμενος καὶ ποιηταῖς προσέχων,
"Ἐξήρητεο μου τῶν σχεδῶν, ἐξήρητησο τῶν στοιχῶν·

"Ἐκείνων δὲ καὶ μάλιστα τῶν ὑπέρ βασιλέως,
Τούτων γάρ ἡραὶ ἀκρατῶς, τούτων υύκες ἔλεις κόρον·
Ταῦτα καὶ βρῶσιν καὶ τροφὴν ὄντυμαζε; καὶ πόσιν·
Καὶ τῶν ἐτέρων ἀμελῶς ἀκούων ἀκουσμάτων,
Μόνοις τοῖς ληγοῖς ἔχαιρες τοῖς ὑπέρ βασιλέως.

Καὶ τούτοις ἐπεγγένυσο καὶ τούτοις ἐγετρύφας
Καὶ που καὶ σχέδος; ἐπληγές, καὶ στολὴν εἰργασά-

[μην]

"Ὑπέρ τονος βασιλικοῦ Κομηνηκοῦ τροπαίου,
"Η Γάγγρας γράφων ἀλωτιν, ἢ νίκην Κασταμόνος,

"Η τὴν ἀπειρογενῶν Σκυθῶν πανολεθρίαν,
"Η Δαλματῶν καταστροφὴν ἢ δουλικὴν δουλείαν,

"Η Περσικὴν ὑποταγὴν ἢ δουλικὴν δουλείαν,
C "Η τὰ περὶ τὸν Δάννουδιν, ἢ τὰ περὶ τὸν Ἀλυν,

"Η τοὺς Κελτοὺς ὑπείκοντας, ἢ Σύρους προσκυνοῦντας,
"Η Βαχηνοὺς ἢ Ταρσινοὺς ἢ τοὺς Ἀντιοχέας.

camelorum. Vox clamantis ego factus sum: quid mihi et desierto? Cives alloqui et conversari cum multis ludine et fortitudinis tuae victorias laudibus celebrare volo, quae utinam frequentiores tibi quam manus arena, quam sidera cali, quam folia arborum facit Deus contingant!

IX. — Ejusdem carmen in Theodorum Stypiolum grammaticum.

Optime grammaticorum, discipulorum, amicorum qui idem mecum nomen geris; tu homo dicimus quoad mores atque animam et cor; tu inter pios mos quos unquam terra tulit, fortissimosque imperatores censeris; rerum gestarum scriptor omnium in hoc genere facile primus, eti adolescens, grammaticus perquam studiosus atque poetica, que in vita expertus es, litteris mandas, atque in primis imperatoris vitam et gesta cum supremo studio pertractas: hoc escribas, hoc sitiebas, imperatoris laudibus celebrandis ante omnia delectatus, nec unquam satiatus. Quotiescumque enim carmen populissem in Comneni aliquem triumphum, aut in Gangram vi captam, aut in victoriam Castamonis, aut in exitium obscurorum Scytharum, aut in Dalmatarum cladem et servitutem insecutam, aut in Persas sub jugum servitutis subactos, aut in bella circa Danubium Halynve gesta, aut in Celtas et Syros in

"Η Χαλεπέτην πόλεμον, ή Σεζερίτην νίκην,
"Η τι τῶν ἀπειροπληθῶν Κομνηνικῶν τροπαίων,
'Ανέσπεις τὴν ἀρχῆτος ὑπὲρ αὐτὸν ἀδρά,
Ἐσκίρτεας τοὺς ἀκούσμασιν, ἡγάλου τὴν καρδίαν,
Μέλι θηλάζων ἐλεγεις καὶ τρώγειν ἀμβροσίαν
Καὶ νέκταρ θείον καὶ τερπνὸν, βρῶσιν αὐτῶν ἄγγε-

[λιον·]

Καὶ λήγοντος τοῦ λέγοντος, ἡθύμεις, ἡγανάκτεις,
Καὶ πάρεκάλεις τὸν εἰρμὸν ἀναλαβόντα λέγειν.

Τοιοῦτος ἡς περὶ ἡμᾶς ἐν νεαρῷ τῷ χρόνῳ·

Νῦν δὲ παρὼν καὶ συμπαρὼν αὐτῷ τῷ στεφηφόρῳ,
Καὶ καθορὼν αὐτότατος αὐτοῦ τὰς στρατηγίας,
Καὶ βίέων δημασιν αὐτοῖς τὰς ἐπ' ἔκεινας νίκας,
Τὰ καθ' ἡμέρων τρόπαια καὶ τὰς ἀνδραγαθίας,
Τὴν τῶν ἐθνῶν ὑπόπτεωσιν, τὴν εὐκλειαν Ρωμαίων,
Πιέσπων καὶ γῆν καὶ θάλασσαν καὶ λιμνας δουλωμέ-

[νας,

Αἱρυνταις τὰς ἀπειροθανεῖς; τὰς ἀπειροθαλάσσους,
Καὶ τὰς ἀπειροπλίδες καὶ τὰς ἀπειρανθρώπους
Τὰς πρὶν ἐθνῶν καὶ Περσικὰς καὶ μορας ἀλλοφύλων.
Νῦν δὲ τῆς Ῥώμης καὶ πιστῶν καὶ λάχους ἡμετέρου
Καὶ δούλας τῆς Κομνηνικῆς ἀμάχου δυναστείας,
Καὶ τοῦ στερβοῦ βραχίονος, καὶ τῆς ἀδρᾶς παλάμης.
Ἐπει δὲ τεθνοὶ θεωρῶν καὶ τὰς Κιλίκων πόλεις
Ἄσ γενομένας πάρεργον τῇ βασιλείᾳ σπάθῃ,
Πιέσαι λαθόντες ἐκλεψαν, ἐπανηγμένας πάλιν,
Καὶ πρὸς τὴν χείρα τοῦ Θωμᾶ πάλιν ὑποστρεψίεις,
Οὐπερ ἀπόστολον ἐγὼ τοῦ βασιλέως λέγω,
Οὐ δίδιμον, οὐδὲ ἀπιστον κατά Θωμᾶν τὸν πρώτον,
Ἀπλοῦν δὲ καὶ πιστότερον εἰς τὸν χριστὸν Κυρίον.
Πρὸς δὲ τὰ κλέμματα Περσῶν πάλιν ἀντεπανῆλθε,
Τρεσάντων τὴν ἐγγύτητα τοῦ θείου βασιλέως,
Καὶ τὴν ἐκεῖσε πάροδον τῶν ταῦτα κατεχόντων,
Καὶ προρυγόντων ἐκ τοφῆς ἀρίστης προμηθίας

genua prostratos aut in Bachenos, Tarsinos, Antiochenses, aut in bellum Chalepiticum, aut in victoriā Sezeriticam, aut denique in laudem triumphorum a Comnenis reportatorum aliquid cecinisset, tu super æthera collaudabas; tu læto corde audita pagenyride exsultabas, et melle ambrosiaque vesci, divinumque nectar, angelorum delicias, sorbere gloria-baris, et quando laudibus finis imponeretur, ægros cerebas animo et ad idem repelendum excitabas. Taliis quidem erga nos prius eras. Nunc autem una cum imperatore versaris et tuis vides oculis quantas ille bello res excequatur, quot victorias reportet adeo ut externarum nationum invidiam provocet, ubi Romæ, inquam, gloriam augescentem animadseritis, nunc orbem terrarum, mare et lacus domitos, incœlis orbatos, qui quondam alienigenatum nationum pars aliqua fuerant; nunc hæc omnia Romæ et interiorē familiis Comnenos servientia obtueris. Præterea Cilicum urbes aspicis quas armis imperatoriis subactas noveras, et quas Persæ malo dolo rapuerant ut postea sub Thomæ, quem imperatoris apostolum existimo, ditionem redactæ sunt. Sed non de Didymo veterique Thoma, incredulo illo loquor, sed de eo qui morum simplicitate ac spectata in Domino

Α Τὸν βρυχόμην τοῦ λέοντος τοῦ μονοκρατορέσθως,
Τῷ οὐ καὶ πέτραις βήγνυνται καὶ θάλασσα φοβεῖται...
Καὶ φιθρὰ τέμνει ποταμῶν, καὶ πλέον γῆς κλονεῖται...
Ταῦτα καθ' ὅραν θεωρῶν καὶ πλείω τούτων ἀλλα.
Γέγηθας μόνος ἐπ' αὐτοῖς, μόνος τρυφῆς τῇ θέρᾳ.
Οὐ μεταδίδως τοῦ καλοῦ τῷ φίλῳ σου Προδρόμῳ;
Οὐ κοινωνῶν τῆς θεονής αὐτὸν παραλιμνάντες;

[λους:

Οὐκ ἀκονθες τὴν γλώτταν μου καὶ θήγεις μου τὸ στό-
μα;

Καίτοι γινώσκων με καλῶς ἀπὸ μακροῦ τοῦ χρόνου
Ἐν τοῦτο μόνον τυέσθαι τοὺς βασιλεῖς θιμῶνς.

Οὐδὲν καὶ στίχων καὶ σχεδὸν καὶ πεζαιτέρων λόγων,
Βίολος μυρίας εἰργασμαὶ καὶ τόμους ἀμφιγράφους

Κηρύττοντας τὰ τρόπαια τῆς τούτου βασιλείας.

Μικρὰς μὲν οἰδα καὶ στενὰς πρὸς τὴν αὐτοῦ ἄξια.

Οὐκ ἐλλιπῶς δὲ τῆς ἡμῆς λογικῆς Ισχύος.

Κεφαλαίον μοι τῆς γραφῆς, κεφαλαίον τοῦ λόγου.

Μηδὲν ἔκαστα τρόπαιον τοῦ Κομνηνοῦ δεσπότου.

Οὐπερ οὐ γράψῃς πρὸς ἡμᾶς, δπερ οὐκ ἀφῆταις.

Ὄς δὲ σὺ λαμβάνοντες τὰς ἀφορμὰς τῶν λόγων
Αἰξάνωμεν τὰ γράμματα, πληθύνωμεν τὰς βίολους

Ἄς λειτοροῦμεν γράφοντες περὶ τοῦ βασιλέως.

Καὶ γράφοιμεν εἰς ἕπαντας τῆς βιοτῆς τοῦ χρόνου

Τροπαιοῖς τρόπαια λαμπρὰ προσγράφοντες καὶ ν-

[κας.

Μέχρις δὲ κράτιστος βλαστὸς τῆς; Ιερὸς πορφύρας
Ο Κομνηνὸς ἐκ Κομνηνοῦ, δεσπότης ἐκ δεσπότων.

Ταῦτης κατάρχεις τῆς ἀπ' ἀρχῶν ἴως ἀρχῶν.

Ταῦτα μὲν γράψει πρὸς ἡμὲς, πρὸς δὲ τὸν στεφηφόρου
Δέητον καθ' ὅραν, δυσωπῶ, τὰ τῆς ἡμῆς πεντάς

Ἅς μοι καὶ μόνος πρόδολος, ἡς κυβερνήτης βίου.

Ἅς μοι θεὸς μετὰ θεὸν, ἡς μοι ζωῆς ταμίας.

fide inclinavit. Ad eum Persarum furla reverteruntur, sumentium imperatoris divinitati proximitatem, et prædenter leonis monarchæ rugitum evitantium qui sara findit et maribus timorem injicit, suminum cursum secat et omnem terram percudit. Hæc videns cum plurimis aliis solus gavisus es et spectaculo luctaris, nec cum Prodromo amico communicas? Gaudii tri non facis participem? non ad scripturas peruestigandas exhortaris? os meum et lingua non acuis?

D Attamen e longo tempore probe scis me imperatori laudibus celebrando mirificis operam navare et sexcentos poetico ac pedestri sermone compouisse libros triumphorum imperatoriorum nuntios, ipsius maiestate haudquaque dignos, sed qui vi logica non carent. Et Comneni quidem domini triumphus in ipso initio memorabitur; tuis autem consitius confisi librorum numerum augebitur, in quibus imperatoris res gestæ tradentur, nullo omissio quo vita ejus illustrari possit triumpho ac Victoria, donec optima proles sacræ purpuræ, Comnenus e Comneno, dominus e domino terræ toti ab ortu sole usque ad occasum regnet. Hæc mihi scribas velim, et qualibet hora imperatori de mea paupertate loquaris, contra quam solus defensor et vitæ socrisitor et serundum. Denim

Ο Κομνηνὸς ἐκ Κομνηνοῦ, δεσπότης ἐκ δεσπότου. Αἱ Ἐμπλησσον πᾶσαν ἀγυιάν, ἐμπλησσον πᾶσαν χώραν
Ταῦτα καὶ μόνα πέποιθα, πρὸς τούτους ἀποβλέπω.
Ἄν σύτο; δῶσῃ μοι φαγεῖν, ἔχω τὸ ζῆν καὶ πάλιν.
Ἄν δὲ μὴ δῶσῃ, φθείρομαι, πρὸς ζῆν καταβαίνω.
Οὐ γάρ ἐπίσταμαι πολλοὺς δεσπότας; ἐν τῷ βίῳ.
Λόγιας πόσον ἐκδήμος διβασιλεὺς ὑπάρχει;
Καὶ πόσον χρόνον Ἑρμος; διπρόδρομος πραγμάτων,
Ἀντῆς; δὲ μᾶλλον τῆς ζωῆς αὐτῶν τῶν ἀναγκαίων.
Εἴτα φθαρίσῃς, ἀνθρωπε, τῆς γλώττης τοῦ Προ-

[δρόμου,

Ἐτέραν εὔροι τίς ἐν τῇ ταύτῃ παρισουμένην,
Καὶ σχετικῶς κηρύξσοντα τὸν αὐτοκράτορά μου;
Οὐκ οἶμαι, καὶ παραφρονῶν τούτον λαλῶ τὸν λόγον.

I. Τοῦ αὐτοῦ εἰς τὴν διετή τῇ διάλογοι τῆς Κασταμόνος ἐπιτίχιον πρόδοσθον τοῦ αὐτοκράτορος κυροῦ Ἰωάννου τοῦ Κομνηνοῦ, δεκάτετέκα πολιτικὰ τοῖς δῆμοις.

Ἄποδ Προδρόμου Πρόδρομος, οἰκέτης δὲ οἰκέτου,
Ἄπολογίου λόγιος ταῦτα καρποφορῶ σοι.
Ο Πρόδρομος τῷ βασιλεῖ καὶ τῷ χριστῷ Κυρίῳ,
Ο δοῦλος τῷ δεσπόζοντι καὶ τῷ κυριαρχοῦντι.
Ο λόγιος τῷ μάλιστα τεμήσαντι τὸν λόγον.
Τὸ δὲ καρποφορούμενον καὶ προσαγόμενον μοι
Στίχων δεκάδες, βασιλεῦ, πολιτικῶν καὶ τούτων.
Φθῆς δὲ φέρει μίμησην ἐκάστη τῶν δεκάδων
Τοῖς πέρασι τοῖς ἁυτῆς συναπαρτεῖσομένη.
Ἄκουε γοῦν μου τὴν φθῆν, ἀκουε τῶν φεμάτων.

Ω δεῦρο, πόλις εὐτυχῆς, ω δεῦρο, νέα Ρώμη,
Τομησον τὸν δεσπότην σου, τὸν αὐτοκράτορά σου,
Τὸν βύστην, τὸν εὐτῆρά σου, καὶ τὸν ὑπέρμαχόν σου.
Ἄγκαλισά σου τὸν υἱὸν, στέψον τὸν κύριόν σου,
Απασαν κείτρα βάλλουσαν καὶ πόδα βεβλημένον.
Κάλεσον τοὺς κατοίκους σου, κάλει τὰ θρέμματά σου
Κατὰ σειράς, κατὰ φυλὰς, καὶ δῆμους καὶ φρατρίας.

vitis servator est Comnenus e Comineno, dominus e domino. Hic unica spes mea: hic si mihi nutrimentum dat, revivisco; sin minus, ecce pereo et in Orcum descendeo; non enim multos in terris dominos cognosco. Considera quantum temporis imperator abeit et quantopere Prodromus a negotiis destitutus rebus ad vivendum necessaris indigeat; postea, homo, Prodromi lingua emortua, quis huic similem inveniet quae benevolē dominum meum annuntiet? Evidem non credo, fameti sic loquens amentiae incriminer.

X. — Ejusdem in processionem triumphalem domini Joannis Comneni post captam Castamoniam civitatem, carmen decasyllabum τοῖς δῆμοις.

A Präcursoro præcursor, a servo servus, a docto doctus hæc tibi offero ac dico. Präcursor imperatori et unctio Domini, servus gubernatori ac regnanti, doctus si qui eruditonem magis alii estimat. Quæ autem offero, imperator, versus item sunt politici suis limitibus circumscripsi. Jam accipe carmen et cantum nostrum!

Adesum, urbs felix, nova Roma, celebra dominum tuum potentissimum, liberatorem, salvatorem ac propugnatorem tuum. Completere filium tuum, corona dominum tuum, manibus pedibusque operare; vernas tuos appella, natos tuos voca secundum stirpes, nationes et confraternitates. Omnes impleto

Πήχου κυμβάλωι, μουσικῆς, πανεὸς ρυθμοῦ καὶ μὲ [λους,

Καὶ τὸν σκηπτοῦχον ὑμνησσον ἐν πάσῃ συμφωνίᾳ.

Ω πόλις πόλις, Ρωμαϊκὴ πόλις, Αὐσόνων πόλις,, Εἵρες, βραδέως εὑρηκας, εὔρες δψὲ καὶ μόλις
Τὸν κόσμον σου, τὸν βύστην σου, καὶ τὸν ἐκδικητήν [σου·

Ἐξάπλωσον τοὺς δρους σου, πλάτυνον τὰς αὐλὰς [σου,

Τὰ μήκη σου, τὰ πλάτη σου, καὶ τὰ σχοινίσματά [σου·

Ως κάρδος ὑψού κορυφὴν, ως ἐμπελος εὐρύνου·

Άλρε πρὸς κύκλον τὴν δφρόν, ἀπελει τοῖς ἐχθροῖς; [σου,

B 'Αριστευε κατὰ Περσῶν, φαιδρύνου, μεγαλύνου·

Υπάτατε τὸ βάρβαρον, νίκα, τροπαιοφόρει;

Καὶ κήρυξτε τοῖς μεθ' ἡμάς τὸν τούτων παροχέα.

Ἄντετιλας, ἀνέτειλας λαμπρὸν ἐκ τῆς ἑψας,

Ἔλις θείε, βασιλεῦ, καὶ δαδουχεῖ; τὴν κτίσιν·

Οὐχὶ λουθεῖς, ως ἥλιος ὀκεανοῦ τοῖς δελφοῖς,

Ἄλλὰ λουθεῖς σου τοῖς χρυσοῖς ὑπὲρ ἡμῶν ίδρωσι·

Καὶ νῦν ἀγαλλιώμενος ως γίγας προσδεύεις,

Τὰ δὲ λαμπρά σου τρόπαια κύκλῳ δορυφορεῖ σοι·

Η πόλις δὲ προσυπαντή καὶ περιπτύσσεται σε,

Ολη καλή καὶ τηλευγής, δῆλη λελαμπρυσμένη,

Άλιος ρείθροις τοῖς καλοῖς; Νωτερ ἀπολούθεισα

Καὶ δέχεται σε, βασιλεῦ, ἀγκάλαις ἡπλωμέναις.

C Ω πόλις, πόλις εὐτυχῆς, ω Ρώμη Ρώμη νέα,

Ἐπαλαίωθης ως ἐχθρών, ἐγένου γραῖς Ρώμη,

Κατέθου τοὺς πλοκάμους σου, κατέθου τὴν στολὴν [σου.

Άλλ' εὗρες κράτος διμαχον γενναίαν, νέαν βώμην

Τὸν βωμαλέον ἀνακτα δισπότην Ἰωάννην.

vicos, totam regionem cymbiorum sono ac strepitz reple, ac musicis instrumentis ac cantibus omnia resonent in honorem sceptirigeri.

D O urbs Roma, Ausonum caput, invenisti. sero de-
mum, sed tam invenisti mundum tuum, libera-
torem tuum, justificatorem tuum; lemnos tuos
profes, aulas tuas amplifica et secundum omnes di-
mensiones magnifica; exalteris sicut cedrus, sicut
vitis amplieris. Supercilia sursum age, inimicis tuis
minare; Persas vince et laetare animo; subige bar-
barum, triumphum de ipso age, et posteris benefacto-
rem annuntia.

Cuin splendore ex Oriente illuxisti, imperator, sol
divine, ut mundum luce tua collustres, non lotus
quidem sicut sol in Oceanis fluentis, sed sudore aureo
pro nobis madidus. Sed et nunc maxime sicut gigas
procedis, et splendida te undique tropæ circumuti-
pant. Urbs interea tibi obviam it amplexura, cum
omni sua pulchritudine ac splendore, et quasi ab-
luta limpidis undis, et e, imperator, apertis brachiis
circumplectitur.

O urbs felicissima, oma nor; senectute te affi-
ixerunt inimici tui; cana facta; cincinnos una
cum ueste deposuisti; sed vires invictas, recentes
et simul dominum Joannem, sortem imperatorem

Καὶ πάλιν ἡβησον ὡς πρὸν, καὶ γίνου νέα Ἄρωμη. Τὸν διδοτρυχοῦ ἐκπέτασον, ἐνδύθητι πορφύραν, Περιβαλοῦ τὸν στολισμὸν ἔκεινον τὸν ἀρχαῖον· Κοσμήθητι τὸν πρόσωπον, λούθητι τὸ σαρκίον, Καὶ φαίνου νέα καὶ καλή, καὶ τέρπε τοὺς δρῶντας.

Ἐπῆραν πάντες ποταμοὶ φωνὰς αὐτῶν, ἐπῆραν, Τὰς σᾶς ἀναχηρύττοντες, δέσποτα, στρατηγίας. Ἰστρὸς βροῦ ἡ τὴν Ισχύν σου, Σάχαρις μέγα κράζει, Ὁμυνσιν Ἀλυς μῇ ίδεν ἐπερον βασιλέα, Τξὶς δγθας παραθένοντα καὶ πίνοντα τοῦ δειθροῦ, Εἰ μὴ τὸν πορφυροβλάστην δεσπότην Ἰωάννην, Μῆδες Ῥωμαίοις μέχρι σου τὴν δάχνην ὑποστρώσαι, Μῆδες πορθμεῦραι λάφυρον τοσοῦτον ἐκ Περσίδος· Καὶ γέγηθε τῆς ιθυικῆς ἀπαλλαγῆς δουλείας, Καὶ σοὶ δουλεύων τοῦ λοιποῦ, καὶ σὴν προσκλύζων

[χώραν.]

Ω Ρώμη, πόλις εύδαιμων, πόλις ἡ Κωνσταντίνου, Στολίσθητι, περιβαλοῦ χιτῶνα πεπλυμένον, Ἐπόδεξαι τὸν νικήτην, δέξαι τὸν βασιλέα, Καὶ τοὺς Ιδρῶτας τοὺς χρυσούς οὓς ἐξηγράσσει σε, Ἀπόδορξον, ἀπόμακον ἐκ τοῦ χρυσοῦ μετώπου, Φιλησόν τοὺς δεσποτικοὺς, τοὺς πανωρατούς πόδας, Τοὺς εἰρηναίαν σοι ζωὴν εθαγγελίζομένους. Σοῦ γέριν μάχαι καὶ στρατοί καὶ στρατοπεδαρχίαι· Εἴκοσι δὲ τὴν ἀντίχαριν, πλὴν τῆς εὐχαριστίας.

Δός μοι, Δαυὶδ κιθαρῳδὲ, μικρά σου τῶν φρυμάτων, Η σὺ παρὼν ἀλλάλαζε ταῦτα τῷ βασιλεῖ μου· Εἰς ὑψος ἀναβένηκας ἐψον, τροπαιοῦχε, Αἰχμαλωσίαν ἐν ἀντῷ πολλὴν ἥχμαλωτίαν, Ἐλαβες δόματα πολλῶν ἀνθρώπων ἀλλοφύλων, Πάντες οἱ πίονες τῆς γῆς προσκευνήκασι σοι.

invenisti. Jam ad teneram aulatem redi ei nova Roma fieri cures; cincinno concinna, purpuram inde, antiquum circumda amictum; faciem orna, corpus lava, nova et formosa appareas, et videntes te delecta.

Sustulerunt vocem suam omnes fluvii, armorum tuorum honorem celebrantes. Ister rītūtem tuam proclamat, Sagaris alta voce clamat, Halys jurat nunquam se vidisse imperatorem ripas suas, sicut tu, frateruntē et qui ex ipso biberit, aut Romanis sicut tu victoriam arripuerit aut tantam prædam ex Perside retulerit. Idcirco lætatur se servitutem apud exteros evasisse et tuum regnum alluere sibi, datum esse.

O nova Roma, urbs fortunata, civitas Constantini, inde te pallio purgato, saluta victorem, saluta imperatorem et sudorem aureum quo te redemit, absterge, frontem auream absterge, pedes domini tui pulcherrimos basia, qui vitam pacificam tibi evan gelizant. Tui gratia imperator morbos ac labores spernit; tui ergo pugnas atque omnes bellī labores exantat; gratum ipsi itaque animum præbeto.

Da mihi, David citharæde, partem aliquam can torum tuorum, aut, si malis, imperatori meo occine. Tu Occidentem signifer transcurristi, multos captivos fecisti, a plurimis externis gentibus dona acce

Α Ἐξέτεινας τὴν διμπάλον τῆς νεωτέρας Ἄρωμης Τὸ κλῆμα μέχρι θαλασσῶν, καὶ τὰς παραφύάδας Μεγίστων ἄχρι ποταμῶν πέρας αὐτῶν ἀλύνων· Ή: προστεθεῖν, βασιλεῦ, αἰώνες τῇ ζωῇ σου.

Ἀκούων, θεὶς βασιλεῦ, κυνηγεσίων νήμους· Χρόνῳ μὲν κάρπον λάβοι τις, καὶ μετὰ μοχθῶν πο-

[σων.]

Χρόνῳ δὲ ἀγρεύσοι πάρδαλιν καὶ δι' ἐνέδρας πόσης· Τὸ σὸν δὲ ξοῦτο θήραμα, τὸ κυνηγέσιν σου Μικρῶν μὲν ἔργον ἡμερῶν, ἀλλ' ἔργον διτεῶν μέγα· Πόλις ἀλίσκεται πολλή, καὶ φρούρια υπατεῖται, Καὶ μυριάδες ἀπειρον Περσῶν δουλαγωγούνται, Καὶ φάλαγγες Ῥωμαῖκα πεζεύουσι τὸν Ἀλυν, Καὶ σύμπασαν λητίζονται τὴν ἀντιπέραν χώραν· Οὕτω θηρεύειν ἔμαθεν δεσπότης.

Β Πολλὰ μὲν, θεὶς βασιλεῦ, καὶ τὰ στρατεύματά [σου.]

Καὶ τί γάρ η στρατεύματα τῆς κραταιότητος σου; "Ἄλλο τὸ νῦν κατόρθωμα κρείττον χειρὸς ἀπόστει, Πόλις τοσαντή τὴν Ισχύν, τὸ μέγεθος, τὴν θύσιν, Τοσούτοις κύκλῳ τείχεσι ἐμπεριειλημμένη, "Άδρνις ἀλλη καὶ παντὸς ὑψηλοτέρᾳ βέλους, "Αναιμωτὶ προστίθεται τοῖς δροὶς τῶν Ῥωμαίων· Καὶ πόλεις ἀλλαὶ Περσικαὶ, καὶ φρούρια μυρία, Καὶ πλῆθος ἀναρθρούμητον αὐτομολεὶ βαρδάρων· "Οντως θεοῦ τὸ τρόπαιον καὶ τύχης Κομηνίδος.

Ο μὲν προφήτης, Ἐν Ῥαμᾶ φω̄: ἡ, φρο̄ν, ἡκο̄: [σθη·]

Ἐγώ δ' ἀλαλάξας τὸ φῆτὸν καὶ παρψῆσα, λέγει - Έν Κασταμόνι τὴν φωνὴν ταῦτην ἔκακουσθήκας, Καὶ πέρσις τὰ τέκνα κλαίουσα, μὴ παραχλεύομένη· Τὰ μὲν γάρ ιζωγρήθησαν, ἀλλὰ δὲ αὐτομολούσιν.

pistū; magnates terræ tibi genua flexerunt. Tu noua Roma vīlē extendiāt ad mare usque et surcūlos ad maximos usque fluvios propagasti; quare elīpsa, imperator, vitæ tuæ anni aucti sunt.

Nouī, dñe imperator, venationis leges. Aprimū quis certū temporis spatio capiet, nec sine magno sudore, item pardalim non sine magna arte ac dolo prehendet. Quod tu venaris paucarum dierum opus idque grande est, urbs magna capitur, mœnia ascenduntur, innumerus Persarum exercitus in serpilitate redigitur; Romanæ legiones Halyn trajiciunt et omnem e regione terram ferro et igne vastant. Hujusmodi venator est Comnenus dominus noster.

Muli sunt tibi, imperator divines, exercitus, et undique militibus te stipatum video. Nihil tua majus fortitudine. Urbs fortissima et magnitudine et loci natura et mœnibus invictis et altioribus quam quæ telum superare valeat, nullo sanguine effuso in Romanorum ditionem cedit.

Aliæ quoque Persicæ urbes, sexcenta castella, infinita denique barbarorum multitudo in tua castra persigunt, Deo sic volente ac Comnenorum fortuna juvante.

Propheta, In Rama, inquit, vox audita est, ad quod ego mutato nomine et loco, Castamone, dico, eadem illa vox audita est: Persis natos suos flens et sola-

"Αλλα δ' αυτῶν ἀπέθανον ἐν στόματι μαχαίρας.
Φύσου·μοι, πᾶν τὸ βάρβαρον, μὴ πάθης τὰ Ιεροῖδος,
Οἱ πίνοντες τοῦ Τίγρητος, οἱ πίνοντες τοῦ Νείλου,
Οἱ πρὸς δυσμάς Αἴθιοτες, οἱ πρὸς αὐγὰς ἡλίου,
Οἱ τοῦ βορείου κλίματος, ἢ τοῦ νοτιωτέρου.

"Ωδεῦρο, πόλις Κασταμών, δεῦρο, Ψώμαλων πόλις,
Χρόνων πολλῶν ἀπόδημε, φυγὰς μαχρῶν αἰώνων
Ποὺ μέχρι νῦν ἀπεπλάνας, ποὺ μέχρι νῦν δῆγες;
Πῶς ἐκαρτέρησας, εἰπε, τῆς Ψώμητος χωρισθῆναι,
Καὶ συναφθῆναι τοῖς ἔχθροις, μιγῆναι τοῖς βαρδά-

[ροις;

"Ω δεῦρο, καὶ φιλήσω σε, καὶ περιπτύξομαι σε.

"Ο κρατερὸς γάρ βασιλεὺς ἐπανεώσατο σε,
Καὶ τὸν τοῖς αοῖς ἀπέδωκεν ἐκ τῶν ἔχθρῶν ἀρπά-

[σας.]

"Φ καὶ τὸ χαριστήριον ἀπόδος εὐφημίας.

"Μις δυσχερένψη σε πικρᾶς βαρβαρικῆς δουλείας.

"Ηλιος θεῖς, βασιλεὺς φωσφόρε, στλασφόρε,
Ἀπέκρυψας τὸν ἥλιον, λάμψας εἰς τὴν ἔφαν·
Σὺ γοῦν λοιπὸν ἀνάτελλε, σὺ γοῦν ἀκτινοδόλει,
Τὴν ἐών καταπύρσευς, δρῦδούχε, τὴν ἐσπέραν,
Κάκεινος ὡς παρήλιος σοι περνατελλέτω.

"Αφες τοὺς ἵππους, ἥλιες, κατάδηθι τοῦ διφρου,
Οὐδὲν ἐκσπισθῇ τῆς ἀντυγος, οὐ ρίψει τὰς ἡνίας,
Οὐ πέσῃ πρὸς Ἡριδανὸν, οὐ γάρ ἔστι Φαέθων,
Ἄλλος οὐδεὶς νόμους ἱππεῖς, οὐδεὶς καλῶς ἱππεύειν.

"Τερρίστρια καὶ μοιχαλὶς ἔκανα κληρουχία,
Χήραν στυγήν ἐώρακες τὴν δέσποινάν σου Ψώ-

[μην,

C

Καὶ χείρας ἥρας κατ' αὐτῆς ἐλευθεροβοῶσα.

"Ἀπέδρας, ἀποπέμψεις, μετέθης, μετωκισθῆς

sicut non admittens; alii enim vivi capti sunt, alii ad hostem persigunt, ut omittam eos qui ferro perierunt. Cave ne idem quod barbaros, quod Persiam intererit, tibi malum eveniat, et quod experti sunt qui Tigr m, qui Nilum bibunt, Aethiopes, Occidentis atque Orientis incolae, quique ad septentrionem australiter plagas spectant.

Adesto mihi, Castamon ciritas, Roma urbs quæ multo abhinc tempore extra te posita fugax erras, dic ubi terrarum hucusque es vagata? qui factum est ut extra Romanum esse et inimicis barbarisque immisceri satius duxeris? Huc adesto, ut basia tibi atque complexus dem. Magnanimus namque imperator te salvatam a discrimine tuis reddidit. Ei igitur grates ex intimo animo repende, quoil ex amara servitute te feliciter eripuit.

Divine imperator, sol, lucifer, tu solem abscondisti, plagam orientalem illustrasti, nunc rursus luccesce, radios rursum emitte, Orientem pariter ac Occidentem fac tua collustra, alter vero sol tibi satellitis appareat loco. Dinitte equos, sol, e curru descendere, dux militum imperator noster, ascendat. Hic enim non e sede delabetur aut habenas laxabit aut in Eridanum cadet; melius enim Phaethone currículum absolvet, ultiote artis equestris plane peritus. Colonia arrogans et adultera que Orientem possides, Romanam reginam tuam viduam lugubrem vi-

Α Ἀλδοτορες καὶ πονηροὺς συνθούλους ἐνυμφεύσω·
Ἐπεὶ δ' ἐκείνη τὴν στυγήν ἀπέθετο χηρεῖαν,
Καὶ τὸν ἔφον καὶ κοσμικὸν δεσπότην ἐνυμφεύθη,
Εὔρεθη, ἡλθης, κέκαρσαι, συνείρχθης, ἀμαστή-

[χθης]

Δίκα; ὑπέσχες καὶ ποιηὲς τῆς σῆς ἀποστασία;,
Καὶ τῇ δεσποινῇ προσκυνεῖς ἡ δούλη πάλιν διύλη.

Περὶς ἀλάστορ, ἀλαζόν, ἀρπάκτορ, αἰμοδόρε,
Σκυλεύτρια, φονεύτρια, κακῶν ἀπέιρων μήτηρ,
Ἐμαθες οἱ; περ ἐπαθεις, ἔγνως ἐκ τῶν οἰκείων
Οἰον κακὸν τὸ πλευρεῖν καὶ τὸ σκυλεύειν πόλεις,
Καὶ πόσον πόνον φέρουσι ταῖς μητρικαῖς ἀρδείαις;

Ἐκσπώμενα, συρόμενα, κτινύμενα τὰ βρέφη.
Πόσαι γάρ νῦν καὶ κατὰ σὲ μητέρες ἀτεκνοῦσι;

Καὶ πόσα τέκνα τὴν Θηλὴν ζητοῦσι τὴν μητρώαν;
Καὶ νύμφαι τοὺς ὄμδυγας, καὶ νύμφας οἱ νυμ-

[φοις];

Ἐπέστρεψεν δὲ πόνος σου πάντως εἰ; κεφαλήν σου.

Κροῖος τὸν "Άλυν διαβάς, ὃς λέγουσιν οἱ λόγοι,
Τὴν ξαυτοῦ κατέλυσε μεγάλην ξουσίαν,
Ἀπατηθεὶς τῷ δαιμόνι καὶ τῷ χρησμῷ τῷ πλά· φ·
Τὸ σὸν δὲ νῦν στρατόπεδον, σκηπτοῦχε, τροπαιοῦχε,
Πεζῇ τὸν "Άλυν διαβάν καὶ κατ' ἔχθρῶν δρυμήσαν,
Ἀρχὴν κατέλυσε πολλὴν, ἀλλὰ τὴν τῆς Περσίδος.
Οὐ γάρ ιδάρρησε χρησμῷ οὐδὲ λοξαῖς μανταίαις,
Άλλὰ τῆς Θεομήτορος τῇ θείᾳ συμμαχίᾳ.
Καὶ τῇ πρὸς τὸν παντάνακτα πίστει τοῦ βασιλέως.
Καὶ τῆς Περσίδος ἐκείνῳ τὸν ὑψηλὸν αὐχένα.

Ναὶ ναὶ τοὺς Πέρσας, βασιλεῦν, ναὶ τοὺς ὑπερηφά-

[νους],

Ναὶ ναὶ τοὺς ἀθεσμήσαντας, ναὶ ναὶ τοὺς ἀχερ-

[στους],

*disti, et manus licentiosas contra eam sustulisti:
ausugisti, surripuisti te, in aliam abiisti coloniam,
cum servis perversis connubium instituisti. Postquam
vero illa lugubri viduitate deposita imperatori
Orientis nupsisset, tu e loco abscondito protracta lonna
es, in vincula conjecta, fustibus cesa, condemnata,
denique defectionis tuæ pœnas davis, ante heram tuam
servæ formam induens in genua procumbis.*

Persarum natio sclesta, jactatrix, rapax, crudelis, prædatrix, sanguinem sitiens, omnium mortalium sors et mater, ex iis que passa es jam probe nosti quid sit belligerari, quid urbes spoliare, et quantum utero materno creent dolorem liberi inde extracti, protrusi, necati. Quot apud te matres plane sunt steriles! quot infantes mamillam querunt maternam! quot porro sponsæ sponsos, sponsi sponsos! quo omnia sane res tibi capitales sunt.

Crossus, ut antiqui scriptores memorant, Haly trajecto, regnum suum prægrande destruit, malo spiritu et oraculo mendaci seductus. Tuus autem exercitus, imperator triumphalis. Haly sine navibus trajecto hostes adortus, magnum item imperium vastavit Persicum. Non enim oraculis falsisque vaticiniis est confisus, sed spe erectus in sanctam Deiparam et Regem celorum, alta Persia cervice fracta vicit.

Agedum, imperator, Persas superbos, exleges, ingratis, perjuros, injustos, persugas castiga, apo-

Καὶ πάλιν ἡβῆσον ὡς πρὸν, καὶ γίνου νέα Τύρων.
Τὸν βόστρυχον ἐκπέτασον, ἵνδιθητι πορφύραν,
Περιβαλοῦ τὸν στολισμὸν ἐκεῖνον τὸν ἀρχαῖον·
Κοσμήθητι τὸ πρόσωπον, λούθητι τὸ σαρκίον,
Καὶ φύλου νέα καὶ καλὴ, καὶ τέρπε τοὺς ὄρῶντας.

Ἐπῆραν πάντες ποταμοὶ φωνὰς αὐτῶν, ἐπῆραν,
Τὰς οὖς ἀνακηρύγτοντες, δέπτοτα, στρατηγίας.
Ἴστρος φοβεῖ τὴν Ισχύν σου, Σάγαρις μέγα κράζει,
Ομηνοῖς Ἀλυς μῇ ίδεν ἔπερν φεσιλέα,
Τέξις δχας παραβόντα καὶ πνοντα τοῦ ρεθρου,
Εἰ μὴ τὸν πορφυροβόλαστην δεσπότην Ἰωάννην,
Μηδὲ Τρωμαίοις μέχρι σου τὴν φάχυν ὑποστρώσαι,
Μηδὲ πορθμεῦσαι λάφυρον τοσοῦτον ἐπ Περσίδος·
Καὶ γέγηθε τῆς θυντῆς ἀπαλλαγεῖς δουλείας,
Καὶ σοὶ δουλεύων τοῦ λοιποῦ, καὶ σὴν προστιλύζων

[χώραν.]

Ω Τύρων, πόλις εὐδαιμονῶν, πόλις τῇ Κωνσταντίνου,
Στολισθήτι, περιβαλοῦ χιτῶνα πεπλυμένον,
Τρόδεξαι τὸν νικητήν, δέξαι τὸν φεσιλέα,
Καὶ τοὺς ιδρῶτας τοὺς χρυσοῦς οἵξ ἀξηγόρασέ σε,
Ἀπόμορξον, ἀπόμαξον ἐκ τοῦ χρυσοῦ μετώπου,
Φίλησον τοὺς δεσποτικοὺς, τοὺς πανωράσιους πόδας,
Τοὺς εἰρηναίαν σοι ζωὴν εθαγεῖς ομένους.
Σοῦ γέριν νόσοι οὐματος τῷ φεσιλεῖ καὶ πόνοι·
Σοῦ γέριν μάχαι καὶ στρατοί καὶ στρατοπεδαρχίαι
Ἐξ σοῦ δὲ τὴν ἀντίχαριν, πλὴν τῆς εὐχαριστίας.

Δός μοι, Δαυΐδ κιθαρῳδὲ, μικρά σου τῶν φρεμάτων,
Η σὺ παρὼν ἀλλάζει ταῦτα τῷ φεσιλεῖ μου·
Εἰς δῆνος ἀναβέβηκας ἐψόν, τροπαιοῦχε,
Αἰχμαλωσίαν δὲ αὐτῷ πολλὴν ἡχμαλωτίσω,
Ἐλαβες δόματα πολλῶν ἀνθρώπων ἀλλοφύλων,
Πάντες οἱ πίονες τῆς γῆς προσκεκυνήσας σοι.

invenisti. Jam ad teneram aetatem redi et nova Roma fieri cures; circinnos concinna, purpuram inde, antiquum circumdu amictum; faciem orna, corpus lava, nova et formosa appareas, et videntes te delecta.

Sustulerunt vocem suam omnes fluvii, armorum tuorum honorem celebrantes. Isler virtutem tuam proclamat, Sagaria alta voce clamat, Halys jurat nunquam se vidisse imperatorem ripas suas, sicut tu, prætereuntem et qui ex ipso biberit, aut Romanis sicut tu victoriam arripuerit aut tantam prædam ex Perside retulerit. Idcirco lætatur se servitutem apud exterios evasisso et tuum regnum alluere sibi datum esse.

Onova Roma, urbs fortunata, civitas Constantini, inde te pallio purgato, saluta victorem, saluta imperatorem et sudorem aureum quo te redemit, absterge, frontem auream absterge, pedes domini tui pulcherrimos basia, qui vitam pacificam tibi evangelizant. Tui gratia imperator morbos ac labores spernit; tui ergo pugnas atque omnes bellī labores exantlat; gratum ipsi itaque animum præbeto.

Da mihi, David citharæde, partem aliquam cantorum tuorum, aut, si malis, imperatori meo occine. Tu Occidentem signifer transcurristi, multos captivos fecisti, a plurimis externis gentibus dona acce-

πειτεινας τὴν διμπελὸν τῆς νεωτέρας Τύρων.
Τὸ κλῆμα μέχρι θαλασσῶν, καὶ τὰς παραφυάδας
Μεγίστων δχρι ποταμῶν πέρας αὐτῶν ἀλύων·
Ὦ προστεθείεν, βασιλεῦ, αἰώνες τῇ ζωῇ σου.

Ἄκοσιο, θεῖε βασιλεῦ, κυνηγεσίων νόμους;
Χρόνῳ μὲν κάπρον λάδοι τις, καὶ μετὰ μόχθων πο-

[σων.]

Χρόνῳ δ' ἀγρεύσοι πάρδαλιν καὶ δι' ἐνέδρας πόστη·
Τὸ σὸν δὲ τοῦτο θήραμα, τὸ κυνηγεσίων σου
Μικρῶν μὲν ἔργον ἡμερῶν, ἀλλ' ἔργον δυτικῶν μέγα·
Πόλις ἀλλοκεται πολλή, καὶ φρούρια ωρατεῖται,
Καὶ μυριάδες ἀπειροι Περσῶν δουλαγωγοῦνται,
Καὶ φάλαγγες Τρωμαίοις πεζεύουσι τὸν Ἀλυν,
Καὶ σύμπασαν ληζονται τὴν ἀντιπέραν χώραν·
Οὕτω θηρεύειν διμαθεν δ Κομνηνὸς δεσπότης.

B Πολλὰ μὲν, θεῖε βασιλεῦ, καὶ τὰ στρατεύματά [σου·]

Καὶ τι γάρ τῃ στρατεύματα τῆς κραταίσητος σου;
Ἄλλο τὸ νῦν κατόρθωμα κρείττον χειρὸς ἀπέστη,
Πόλις τοσαύτη τὴν Ισχύν, τὸ μέγεθος, τὴν θέσιν,
Τοσούτοις κύκλῳ τείχεσι ἐμπειριλημμένη,
Ἄδρυνς δὲλλη καὶ παντὸς ὑψηλοτέρα βέλους,
Ἄναιματει προστίθεται τοῖς δροῖς τῶν Τρωματῶν·
Καὶ πόλεις δὲλλαι Περσικαὶ, καὶ φρούρια μυρία,
Καὶ πλήθος ἀναριθμητον αὐτομολεῖ βαρβάρων·
Οὐτως Θεοῦ τὸ τρόπαιον καὶ τύχης Κομνηνίδος.

'Ο μὲν προφήτης, 'Ἐν Τραμῷ φωνῇ, φησιν, ηκού-

[σθη·]

Ἐγώ δ' ἀλαλάξας τὸ βῆτὸν καὶ παρῳδίσας, λέγω·
Ἐν Κασταμόνι τὴν φωνὴν ταύτην ἔκακουσι θῆναι,
C Περοὶ τὰ τέκνα κλαίουσα, μὴ παρακλωμένη·
Τὰ μὲν γὰρ ἐζωγρήθησαν, ἀλλὰ δὲ αὐτομολούσιν.

pistis; magnates terras tibi genua flexerunt. Tu novus Romae viam extendisti ad mare usque et surculos ad maximos usque fluvios propagasti; quare etiam imperator, vita tua anni aucti sunt.

D *Novi, dñe imperator, venationis leges. Aprum quis certo temporis spatio capiet, nec sine magno sudore, item pardalim non sine magna arte ac dolo prehendet. Quod tu venaris paucarum dierum opus idque grande est, urbs magna capitur, mænia ascendunt, innumerus Persarum exercitus in servitutem redigitur; Romanæ legiones Halyn trajiciunt et omnem e regione terram ferro et igne vastant. Hujusmodi venator est Comnenus dominus noster.*

Multū sunt tibi, imperator diuine, exercitus, et undique militibus te stipatum video. Nihil tua majus fortitudine. Urbs fortissima et magnitudine et loci natura et manibus iuxctis et altioribus quam quæ telum superare valeat, nullo sanguine effuso in Romanorum ditionem cedit.

Aliæ quoque Persicas urbes, sexcenta castella, infinita denique barbarorum multitudine in tua castra persigunt, Deo sic volente ac Comnenorum fortuna juvante.

Propheta, In Rama, inquit, vox audita est, ad quod ego mutato nomine et loco, Castamone, dico, eadem illa vox audita est: Persis natos suos flens et sola-

*Αλλα δ' αὐτῶν ἀπέθανον ἐν στόματι μοχαίρας.
Φύδουμοι, πάν το δέ βάρβαρον, μὴ πάθης τὰ Περσίδος,
Οἱ πίνοντες τοῦ Τίγρητος, οἱ πίνοντες τοῦ Νείλου,
Οἱ πρὸς δυσμάς Αἰθίοπες, οἱ πρὸς αὐγῆς τήλους,
Οἱ τοῦ βορείου κλίματος, ἢ τοῦ νοτιωτέρου.

*Ωδεῦρο, πόλις Κασταμών, δεῦρο, Ψώμαλων πόλις,
Χρόνων πολλῶν ἀπόδημε, φυγάς μακρών αἰώνων.
Ποῦ μέχρι νῦν ἀπεπλάνας, ποῦ μέχρι νῦν διῆγες;
Πῶς ἐκαρτέρησας, εἰπὲ, τῆς Ψώμης χωρισθῆναι,
Καὶ συναφθῆναι τοῖς ἔχθροις, μιγῆναι τοῖς βαρβά-

[ροις;

*Ωδεῦρο, καὶ φιλήσω σε, καὶ περιπτύξομαι σε.

*Ο κρατερὸς γάρ βασιλεὺς ἐπανεσώσατο σε,

Καὶ σὲ τοῖς εοῖς ἀπέδωκεν ἐκ τῶν ἔχθρῶν ἀρπά-

[σας.]

*Φ καὶ τὸ χαριστήριον ἀπόδος εὐφρημίας.

*Μις ρυσαρένης σε πικρᾶς βαρβαρικῆς δουλείας.

*Πλιε θεῖε, βασιλεῦ φωσφόρε, σελασφόρε,
*Ἀπέκρυψας τὸν ἥλιον, λάμψας εἰς γῆν ἐφάνη.
Σὺ γοῦν λοιπὸν ἀνάτελλε, σὺ γοῦν ἀκτινοδόλει,
Τὴν ἵων καταπύρσεις, δρδοῦχε, τὴν ἐσπέραν,
Κάκεινο; ὡς παρθίοις σὸν περχανατελλάτεω.
*Ἄφες τοὺς ἱππους, ἥλιε, κατάδηθι: τοῦ δίφρου,
*Ο στρατηλάτης βασιλεὺς ἄρματηλῆς ἐστω.
Οὐκ ἰκοπεῖθη τῆς ἀντυγος, οὐρέψεις τὰς ἡνίας,
Οὐ πέσῃ πρὸς Ἡρίδενδν, οὐ γάρ ἐστι Φαέθων,
*Άλλ' οὐδεὶς νόμους ἐπιπεικής, οὐδεὶς καλῶς ἐπιπεύειν.

*Τύριστρια καὶ μοιχαλίς ἐψά κληρουχία,
Χήραν στυγήν ἐνώρακας τὴν δέσποινάν σου *Ψώ-

[μην,

Καὶ χείρας ἡρας κατ' αὐτῆς ἐλευθεροβοῶσα.

*Ἀπέδρας, ἀποπέρευγας, μετέθης, μετωκίσθης

suum non admittens; alii enim vivi capiti sunt, alii ad hostem persuigunt, ut omittant eos qui ferro perierunt. Cave ne idem quod barbaros, quod Persium intererit, tibi malum eveniat, et quod experti sunt qui Tigr m, qui Nilum bibunt, Αἰτνιοπες, Occidentis atque Orientis incolæ, quique ad septentrionem australies plagas spectant.

Adesto mihi, Castamon civitas, Roma urbs quæ multo abhinc tempore extra te posita fugax erras, dic ubi terrarum hucusque es vagata? qui factum est ut extra Romanam esse et inimicis barbarisque immisceri satius duxeris? Huc adesto, ut basin tibi atque complexus dem. Magnanimus namque imperator te salvatam a discrimine tuis reddidit. Ei igitur grates ex intimo animo repende, quod ex amara servitute tē feliciter eripuit.

Divine imperator, sol, lucifer, tu solem abscondisti, plagam orientalem illustrasti, nunc rursus lucesce, radios rursum emitte, Orientem pariter ac Occidentem face tua collustra, alter vero sol tibi satellitis appareat loco. Dinitte equos, sol, e curru descendere, dux militum imperator noster, ascendat. Hoc enim non e sede delabetur aut habenas laxabit aut in Eridanum cadet; melius enim Phaethone currulum absolvet, utpote artis equestris plane peritus.

Colonia arrogans et adultera quæ Orientem possides, Romanam reginam tuam viduam lugubrem vi-

A Ἀλλοτορες καὶ πονηροὺς συνδοῦλοὺς ἐνυμφέσιον.
Ἐπει δέ ἐκείνη τὴν στυγήν ἀπέθετο χηρεῖαν,
Καὶ τὸν ὄφον καὶ κοσμικὸν δεσπότην ἐνυμφεύθη,
Εύρεθης, ἥκθης, κέκαρσαι, συνείρχθης, ἐμαστε-

[χθης];

Δίκας ὑπέσχης καὶ πινάς τῆς σῆς ἀποστασίας,
Καὶ τῇ δεσποίνῃ προσκυνεῖς ἡ δούλη πάλιν δυύλη.

Περοὶς ἀλάστορ, ἀλαζόν, ἀρπάκτορ, αιμοδόρε,
Σκυλεύτρια, φονεύτρια, κακῶν ἀπείρων μήτηρ,
Ἐμαθες οἱ; περ ἐπαθεις, ἔγνως ἐκ τῶν οἰκείων
Οἴον κακὸν τὸ πλεμεῖν καὶ τὸ σκυλεύειν πόλεις,

Καὶ πόσον πόνον φέρουσι ταῖς μητρικαῖς ἀρδεῖαις;
Ἐκσπώμενα, συρόμενα, κτιννύμενα τὰ βρέφη.

Πόσαι γάρ νῦν καὶ κατὰ σὲ μητέρες ἀτεκνοῦσι;
Καὶ πόσα τέκνα τὴν Θηλὴν ζητοῦσι τὴν μητράν;
Καὶ νύμφαι τοὺς ὅμοδυγας, καὶ νύμφας οἱ νυμ-

[φοις];

*Ἐπέστρεψεν ὁ πόνος σου πάντως εἰ; κεφαλήν σου.

Κροῖσος τὸν "Αλυν διαβάζεις, ὡς λέγουσιν οἱ λόγοι,
Τὴν δαυτοῦ κατέλυσε μεγάλην ἔξουσίαν,

*Ἀπατηθεὶς τῷ δαίμονι καὶ τῷ χρησμῷ τῷ πλάνῳ
Τὸ σὸν δὲ νῦν στρατόπεδον, απηπτοῦχε, τροπαιοῦχε,

Πεζῇ τὸν "Αλυν διαβάν καὶ κατ' ἔχθρῶν δρμῆσαν,
Ἀρχὴν κατέλυσε πολικήν, ἀλλὰ τὴν τῆς Περσίδος.

Οὐ γάρ θεάρρησε χρησμῷ οὐδὲ λοξαῖς μαντείαις,
*Άλλα τῆς Θεομάτορος τῇ θεῖῃ συμμεχίᾳ,

Καὶ τῇ πρδ; τὸν παντάνακτα πίστει τοῦ βασιλέως;
Καὶ τῆς Περσίδος ἐκειμψε τὸν ὄψιλον αὐχένα.

[νους,

Nal val τοὺς Πέρσας, βασιλεῦ, val τοῦ διπερηφά-

[στούς,

disti, et manus licentiosas contra eam sustulisti:
ausugiasti, surripuisti te, in aliam abiisti coloniam,
cum servis perversis connubium instituisti. Postquam
vero illa lugubris viduitate deposita imperatori
Orientis nupsisset, tu e loco abecondito protracta tonsa
es, in vincula conjecta, fustibus cæsa, condemnata,
denique defectionis luce pœnas datus, ante heram tuam
servæ formam induens in genua procumbis.

Persarum natio scelestæ, jactatrix, rapax, crudelis, prædatrix, sanguinem sitiens, omnium malorum sona et mater, ex iis que passa es jam probe nosti quid sit belligerari, quid urbes spoliare, et quantum utero materno creent dolorem liberi inde extracti, protrusi, necati. Quot apud te matres plane sunt steriles! quot infantes mamillam querunt maternam! quot porro sponsæ sponsos, sponsi sponsas! que omnia sane res tibi capitales sunt.

Croesus, ut antiqui scriptores memorant, Haly trajecto, regnum suum prægrande destruxit, malo spiritu et oraculo mendaci seductus. Tuus autem exercitus, imperator triumphalis. Haly sine navibus trajecto hostes adortus, magnum item imperium vastavit Persicum. Non enim oraculus falsisque vaticiniis est confisus, sed spe erectus in sanctam Deiparam et Regem cælorum, alta Persia cervice fracta vicit.

Agedum, imperator, Persas superbos, exleges, ingratos, perjuros, iniustos, persugas castiga, apo-

Nai val toὺς παρεσπονθεῖς, val val toὺς παραν-

[μους·]

Νai τοὺς δραπέτας κόλαξε, τύπτε τοὺς ἀποστάτας·
Προσῆλθον, ηὔτομάλησαν, προσκεκυνήσασι σοι,
Ἐτυχον δέξαν οὐ μικρὸν πλούτων ἀπέλρων δυον·
Καὶ πάλιν ἀπέστησαν καὶ συναποδράντες τοῦτοις·
Νήν πειραθήσασιν χειρὸς τῆς τότε φιλανθρώπου
Σκληρᾶς ἄγριας, ἀπηγοῦς, κτεινούστης, φονευούσθης,
Ἄνθ' ὧν ἡχαριστήκασι καὶ παρεσπόνθεάν σοι.

Ὦ βασιλεὺν τρισαριστεῦ, Αὔσονάν αὐτοκράτορ,
Ὦ σῶμα ἔρεττον σώματος, καὶ φύσις ὑπὲρ φύσιν·
Χειμῶναν οὐ κατίσχεις σου, χιῶν οὐ πήγνυσίν σε,
Νέσο; οὐ κυριεύεις σου, πόνος οὐκ ἐκνικθεῖ σε·
Νοσῶν στρατεύεις, πολεμεῖς, διώκεις, κατασφά-

[τεις·]

Πόλεις πορθεῖς, ἀνδρας ζωγρεῖς, Ἐλκεις αἰχμαλώ-

[σες·]

Τοὺς λυμεῶνας καὶ φθορεῖς τῆς πολιτείας λύκους,
Κύνας δεικνύεις φύλακας αὐτῆς τῆς πολιτείας·
Καὶ σύνγειρι πρὸς ἥμας καὶ νίκης ὑποστρέψεις·
Σέλους μοι, σῶκου, βασιλεῦ, ναι σῶκου τῷ λαῷ σου.

Τίς εἶδε μόχθον λατρὸν, καὶ πόνους λυσιπόνους,
Καὶ μάχην θεραπεύουσαν νοσοῦντα βασιλέα;
Ἐνώσησαν δὲ βασιλεὺς ἐν τοῖς ἀδρος τόποις,
Ἴαπασίῳρ κατέδραμε τὴν χώραν τῶν βερβάρων·
Ἡρότευσαν, ἵνικησεν, ἤλθε λυθεῖς τῆς νόσου·
Τί τούτο, θεὶς βασιλεῦ; νοσοῦμεν, καχεκτοῦμεν,
Καὶ κλίναντες ἐπικίπτομεν, καὶ φάρμακα ζητοῦμεν,
Καὶ παραφυλαστόμεθα τοὺς πνίστας ἀνέμους·
Σὺ δὲ κοστίς καὶ στρατηγεῖς, σὺ δὲ δράστας καὶ C

[σφάττεις,

Καὶ πρὸς χειμῶνας ἐν ταυτῷ καὶ Ήρόες ἀνθο-

[πλίζη].

statas flagella, memor quod venerunt quondam per-sugaram specie in pedes ante te voluti dibrilarum prelio, postea hostilia castra petierunt. Quod si manus tua tum temporis lenis fuit, hodie eadem dura, inexorabilis vindicatrix in eosdem ad ingrati-tudinis ac perjurii ultionem recidat.

O imperator potentissime, rex Italorum, cuius corpus plus quam humanum, natura plus quam hu-mana hieme non superatur, nixe non gelascit, a te morbus incolumi recedit, labor te minime fatigat. Tu, quamvis ægrotulus fueris, exercitum in pugnam ducis, hostemque persecueris, occidis; urbes devastas, hostes vivos in captivitatem abducis; viros pestilentos et quasi lupos ex sinu civitatis pellis, canes ad illius salutem introducis fideles. Semper incolumis et victor ad tuos redeas. Conservare, queso, imperator, et mihi et populo tuo!

Quis unquam laborem et ærumnam ægroti medici- camentorum loco suisse aut pugnare imperatori ægroti medicam virtutem aspersisse fando auditi? Ægrotavit imperator in campis aeris; ubi autem hostium fines equitans intrasset, sortiter pugnando victor ex prælio et morbo liberatus processit. Unde tibi hoc, imperator? Nos quidem mala valetudine laboramus, et statim membra in lecto reponimus, medicamina possimus,

‘Ο Πίρσαι, Πέρσαι, βάρβαροι τῆς ἡώ λυμαντῆμας,
Ἀράχατορες, ἀλάστορες, θῆρες, αἱμάτεων δινόρες.
Τὴν πλάνην κατακρίθητε καὶ τὴν ἀειφυγίαν,
Τοῦδε τὰς φάραγγας, ὑπόδυτε τὰς νέκας,
Φεύγετε σπάθην Κομνηνικὴν καὶ χείρα βασιλέως.
Μή μάνητε, μή μάνητε, φεύγετε τάχος τάχος.
Πέρα Γαδείρων ἀπίτε, περάσατε τὴν Θουλῆν,
Πρόδιτε τοὺς ἀνειχθόσιν ή τοὺς ὄνοχοντες,
Καὶ κίπτετε καὶ θνήσκετε καὶ καταπαραροῦσθε,
Ἀποδιδράσκοντες ὅργην τοῦ Κομνηνοῦ δειπνόστου.

Ὦ χαίρε, χαίρε, βασιλεῦ, χαίρε, τροκποφόρε·
Οὐδὲ εἴδεν ἡλιος ποτὲ τοιοῦτον βασιλέα.

Οὐδὲ ἥλιον ὁώρακεν Ἀνατολή τοιοῦτον·

Φέγγεις, ἀνίσχεις, δράσουχες, πυροειδεῖς, ἀνετέλλεις,
Καὶ νέφος οὐ συγκρύπτει σε, καὶ δύσιν οὐ γινε-

[σκεις·]

Ὦ φέγγε, φέγγε, βασιλεῦ, φέγγε τοὺς ὅπλα χαίρε,
Περιθελπε, περιθελπε, ζωπύρε, ζωογόνει·

Ὦ φλέγε, φλέγε, νικητά, φλέγε τὸν καλεμόν·
Φρύξον αὐτοὺς ὡς λάχανον, καῦσον αὐτοὺς ὡς χόρ-

[τον·]

Καὶ καθαρὸν τῇ πόλει σου βράβευσον τὴν ἡμέραν.

Τίς εἴ τις αἰώνος ἡκουσε Βάλζον ὑπὸ Ρωμαίους;

Τίς Ἀλαμον, τίς Ἀλαζον, ὁχυρωτάτες; πόλεις;

Καὶ φῆμην μόνην μνακτος ὅλα πορθοῦσσεν θηνη;

Καὶ τόσους δρχοντας ἰθνῶν ἀνθραποδίζομένην,

Καὶ δουλουμένην ἰθνικὰς τοσαύτας μυριάδας;

Τίς εἴδεν ξαρ καθαρὸν ἐν μέσῳ δεκεμβρίῳ,

Καὶ τοὺς κρημνώδεις καὶ τραχεῖς καὶ χαραδράδεις

[τέπους

Ομαλοισθέντας φάλαγγες στρατιωτῶν τοσούτων,

Καὶ δι' ὄλγων ἡμερῶν ἔργον αἰώνος ὅλου;

Σῆς εύτυχίας, βασιλεῦ, ἔργα τὰ γεγονότα.

contra ventorum flatum nos præmuniens. Tu autem, quamvis ægrotus, exercitum in pugnam ducis, scelerati, bestiae, occisores, qui exsiliū meremini perpetuum, in valium reconditis specubus vos abecondite; Comneni imperatoris ferrum et maxum fugile; nulla morta, terga vertile; ultra Gades, ultra Thulei sit cursus uester; ad antipodes, ad inferos abecondite. Dene nobis mori et in Tartarum detrudi, ut Comneni imperatoris iram evadatis.

Salve, imperator triumphans; nunquam ante soli parem vidit; nunquam Oriens parem solē vidit. Quando luceo, et terram calore ac igne tuo refici, nulla te nubes offuscat; nunquam tu occidis. Luceo, imperator, igne tuo vitam effundas, et hostes combure, sicut gramen eos aut stipulam delendo, die que puros populo tuo reducito.

Quis Balzon, Alamon, Alazon, urbes munitissimes Romanis subactas unquam audivit? Nunc e contra sola imperatoris fama nationes integras desurit, multos gentium moderatores in servitulom resurgit, ingenitem servorum multitudinem gubernat. Nemo antehac in medio Decembri ver florens vidit, aut loca

"Ἄρας πύλας παλαιάς, δρυοντες τῶν Αὐσόνων,
·Ως ἀν εἰσιθη δε' αὐτῶν δι βασιλεὺς ἐν δέξῃ·
·Ἄλλ' ἀρωτάτε τὶς ἔστιν; ἀλλὰ πυνθάνεσθε μου·
·Οὐ νικητὴς δι Κομνηνὸς, τὸ τῆς πορφύρας δινος,
·Όν τρέμεις τὸ Γαλατικὸν, δηδούικεν δὲ Σεκτῆς.
·Ως προσκονει τὸ Κελτικὸν, φαίνεις τῶν Ἀρρά
[βων]

"Ος φόρους ἐπιτίθεις ταῖς παριστρίαις χώραις,
·Ον Ἀλυς δλος κατιδύν, οὐ στρέψει μὲν τὸ φέθρον,
·Άλλ' ἡσυχάσας, κερατὸς γίνεται τοῖς Ψωμαίοις·
·Αὐτῷ τὰς πύλας δρατε λαμπτῶς εἰσερχομένῳ.

·Ίδε σου, πόλις Ψωμαίκη, τοὺς νεωνήσους δούλους,
Καὶ τὸ μὲν πλήθος ξασον, οὐδὲ γάρ ἀριθμεῖται,
Τοὺς δὲ σατράπας μάλιστα, καὶ τοὺς ἐκκρίτους
[βρα·

"Ορα τὸν Ἀμασσιανὸν πρὸ τῶν λοιπῶν Τογηρίλην,
Τὸν ἄπο Γάγγρας Ἀλψαροῦς, τὸν Ἀμηρὸν Πραχί-
[μεν],
Τὸν Ἐλελῆν, τὸν Ἐλπεγχοῦς, τὸν Τζυκήν, τὸν
[ἴναλην].
·Ἐχεις πρὸς τούτους ἀριθμεῖν καὶ τινὰς ἄλλους
[πλειστούς],
Καλλινογλῆν, Ἀλεουγδῆν, Λύσαραριν, μυρία·
Σὺ δὲ λιποῦσα τὴν πληθὺν τῶν ζωγρηθέντων βλέ-
[πειν,

"Ζυμησον τὸν ζωγρήσαντα δεσπότην Ιωάννην.

"Ως δεῦρο, εὐγχάτης βουλή, δεῦρο, τὸ θεῖον βῆμα,
Τὸ σύμπαν ιδωτικὸν, οἱ τοῦ μονήρους βίου,
·Οσον ἐν νέοις, ἐν παισιν, δοσον ἐν μειράκοις,
·Ἐν βρέφουσιν, ἐν γέρουσιν, ἐν πάσαις ἡλικίαις.
·Οσον ἐν τοῖς μαθήμασιν, δοσον ἐν τοῖς πολέμοις,
·Οπόσον χειρωνατικῆς καὶ βανάνου τύχης,
·Οσον τῇ πόλει γηῆσιν, δοσον τῆς ἀλλῆς μείρας,

abrupta, aspera per operarios militares exaequata audit. Atiamen hæc fortuna tua, imperator, opus sunt.

Aperiit portas antiquas, reges Italiorum, ut imperator cum gloria per eas introceat. Quod si quereratis quoniam ille sit, sciote Comnenum esse victorem, purpure ornatum, quem Galatia metuū, quem Scythia perlimescit, quem gens Celtica adorat et Arabum filii; qui regionibus superatis rectigalia imperiali; coram quo Halys non retrocedit, sed a Romanis impune trajicitur. Ei igitur portas repandit gloriose ut ingrediatur.

Aspice, Roma, servos recens acquisitos, nulla tamen multitudinis ratione habita, quæ minime numeratur; sed sairapas præsertim et electam legiūm considera; secerne a ceteris Amasenium Togriilen, Alpearum, a Gangris oriundum, Prachimum adilem, Elelden, Elpencum, Tzycen, Inalen observa, præ sexcentis aliis Callinoclen, Aitoungden, Ausararin. Tu autem ipsa, omissis captiuis, captorem Joannem hymnis celebra.

Adeste, senatores, divinum tribunal, cives omnes, cœlibes, pueri, adolescentes, juvenes, senes, omnis ætatis candidati, mathematici, milites, opifices, cives

Α Τῆς ἔινας, τῆς ἐπιλυδος, τῆς παρεγγεγραμμένης,
Καὶ σύστητε κατὰ χοροὺς, σύστητε κατὰ κύκλους,
Τὰς νίκας παιανίζοντες τοῦ Κομνηνοῦ δεσπότου.

"Επερτε, θεὶς βασιλεῦ, τὴν βασιλίδα πόλιν,
Ει κατ' ἀξίαν ἐμελλέν υμνήσαι σου τοὺς ἀθλους,
Χρυσώσαις πάσας ἀγυιάς, ἀπάσας τὰς ἀμφόδους
Στέψαις τῆς γῆς τὸ πρόσωπον ἐκ σηρικῶν ἀμφίων.
·Ἐπὶ τετρώρου πτερωτοῦ λαμπρῶς σε καθιδρύσαι,
·Ἀνενέγκειν, εἰ δυνατὸν, τὸν "Ομηρον ἐξ ἔδου
·Τμησοντάς σε, βασιλεῦ, μετὰ στομάτων δέκα.
·Ἐπει δὲ τούτοις σε τιμῆσῃ πόλις οὐκέτι ισχύει,
·Οὐς τοῦν ισχύει τὸ σεπτὸν ἀμελεῖται σου κατός
·Γυνοῖς, παιδίσι, προκοπταῖς, εὐχαῖς, εὐχαριστίαις.
·Ἀριθμεῖς σου τοῖς σχοινισμοῖς, εὐτυχεστάτη

[Τρώμη,

B Πάντα τὰ μέχρις "Άλυος, δλον αὐτὸν τὸν "Άλυν,
Τὴν ἀντιπέραν "Άλυος ισκυλευμένην χώραν.
Προστίθει σου ταῖς πόλεσι καὶ Κασταμόνας δλας.
Σύναπτε μετὰ τῶν λοιπῶν τῶν ὑπὸ σὲ φρουρίων
Τὴν νέαν πόλιν τὴν "Άλμον, τὴν "Άλαζον, τὸ Βάλζιν.
Γράψε ταῖς μυριάσισι σου καὶ νέας μυριάδας
"Ἄν δ' ἀπαξ ἐτὶ κατ' ἀχθρῶν δι βασιλεὺς ὁρμήσῃ.
"Ἐχε καὶ προσδοκήσιμον τὴν μονοκρατορίαν.
Καὶ τίς γάρ ἀμιλήσαιτο τῷ Κομνηνῷ δεσπότη;

C "Ω νίκη Λασδικεινή, νίκη Σακοσολίτις,
·Ἐτέρα νίκη Σκυθική, καὶ Δαλματίτης ἀλλη,
·Ἐτέρα δ' Ἀμωριανή, Αημναϊκή δ' ἐτέρα.
·Ἀπλῶς ὀπόσας κατὰ γῆν καὶ θάλασσαν, καὶ νή-

[σους,

C "Υπόσας πρὸς ἀνίσχοντα καὶ δύνοντα φισφόρον,
·Τυπερψῶς κατώρθωσεν δι Κομνηνὸς δεσπότης.
Καὶ σὺ μοι νέα καὶ καλὴ νίκη Κασταμονίτης.
Δεῦτε, συμπλέξατε χορὸν ἐν ἀπαλοῖς δακτύλοις,

urbani et alienigenæ, advenæ, in choro vos cistile et circo, victorias Comneni carmine perlustantes.

Urbs imperatoria si certamina tua ac victorias rite vellet celebrare, vias auro sternere universas et terræ faciem vestibus sericis induere deberet; te super quadriga splendida positum ab Homero, si fieri possit, decemlingui cantari oporticeret. Sed quia hisce non valuit urbs te celebrare, potestatem tuam hymnis, psalme, processionibus, precibusque supplicatoriis ad cælum extulisse satagit.

D *Accense, felicissima Roma, finibus tuis omnes regiones usque ad Halyn, ipsum Halyn et quod regnum ultra id flumen acquisisti. Annumera urbibus tuis Castamonem totam; adjice propter cetera qua tibi obedient castella, Almon novam urbem, adde Alazon, Balzon, quas jamjam possides urbibus novas adjiciendo. Quod si in posterum contra hostes exercitum dures, noli oblitisci, monarchiam te expectare. Quis enim cum Comneno manus conserere ausus fuerit?*

O victoriæ Laodicena, Sosopolitana, Scythica, Dalmatica, Amoriana, Lemnica, et quotquot terra marique et circa insulas, Orientem et Occidentem versus, a Comneno reportata sunt! vobis adjungo novam illam Castamonensem. Adeste igitur omnes et chorum ducentes teneris digitis consertum dignos imperatore

Καὶ μέλψατε τῷ βασιλεῖ τοὺς πόρδες ἀξίαν ὑμους· Τί καν τὸν; κατὰ δύναμιν· ποῦ γάρ οἱ πόρδες [ἀξίαν;
Ὦ μέγα χάρισμα Θεῷ ταῦτη τῇ πολιτείᾳ,
Ζώνης αἰῶνας εἰς μαχροὺς, ἀπέιρους εἰς ἡλίους,
Νίκων, ζωγρῶν, τροπαιούχων, σκυλεύων, ἀρι-

[στεύων,

Καὶ πάντας σοι ὑποσπόνδυος τιθεὶς τοὺς πολεμίους·
Πρέσβεις ἐκ τῆς εὐδαίμονος Ἐλθοιν Ἀρραβίας·
Κολάσεις δὲ τὴν Αἴγυπτον, οὐ βρόχοις καὶ χαλάσεις,
Ἄλλα μαχαίρας στόματα καὶ φόνῳ πρωτοτόκων·
Καὶ γεφυρώσεις Τίγρητας, καὶ μεταβάσεις Νεί-

[λους,

Οὓς μὲν δοτέοις ἀθνικοῖς, οὓς δὲ βαρβάρων λύ-
[θροις,

Καὶ πάντα; ἀξιαὶ ὑπὸ σὲ καὶ μονοχρατορήσαις.
ΙΑ'. Τοῦ αὐτοῦ ὡς ἀπὸ τῆς πόλεως δικτύωσι
πάρακλητικὰ τῷ αὐτοκράτορι πόρδες τὸ καθί-
σται ἐφ' ἄρματος, τοῖς δῆμοις.

Ἐκαστον ἵτος, βασιλεῦ, τοῦ κράτους σου τοῦ
[θείου

Ἐνέργετει με καὶ τιμῇ τὴν δούλην νέαν Ἄρωμην.
Ἐκαστον ἵτος διας μοι καθυποτάττει πίλεις,
Ἐθνη δουλούται βάρβαροι, νίκαις συνάπτει νίκαις·
Οὐ νῦν δὲ χρόνος, βασιλεῦ, ὑπερεπλούτισε με.
Ἐξηκλωσας τοὺς δρους μου καὶ τὰ σχοινίσματά

[μου·

Ἐκηγῆσας τὰ κράτη μου καὶ τὰς περιοχάς μου·
Οὐχ ἔχει μέτρον τὸ καλὸν οὔδε ἀριθμὸν τὴν νίκην·
Ἄνθ' ὧν εὐχαῖσι παρ' ἡμῶν, ἀνθ' ὧν εὐχαριστίαι·
Καὶ δίφρος οὗτος ἡ χρυσοῦς ἐν φιρηγλατήσαις.

A Λέγουσι, θεῖε βασιλεῦ, τὸν ἡλίον οἱ λόγοι
Ἐφ' ἄρματος καθήμενον περιπολεῖν τὴν κτίσιν·
Σὺ δέ, αὐτοκράτορ Κομνηνὲ, οὐ δὲ πορφύρας ἀνθός,
Τίλιος ὁν φαιδρότερος τούτου τοῦ φανιούμενος,
Καὶ δαδουχῶν τοὺς ὑπὸ σὲ καὶ φλέγων τοὺς ἐχθρούς
[σοι.

Καὶ καθαρὰν τῇ πόλει σου βράβευόν τὴν ἡμέραν,
Ἄρματος δίχα πρό, ἡμᾶς ἐξανατέλλειν θέλεις;
Μή τούτο δράσῃ, ἡλίος, μή πρὸς τῶν σὺν ἀκτί-αν,
Ἄς ἐπαφῆκας πανταχοῦ γῆς δῆμα καὶ θαλάσσης·
Ἄλλα ἐξανατείλον ἡμῖν λαμπρὸς ἄρματηλάτης.

Φέρε μετρήσω, βασιλεῦ, ἀπὸ τῶν σῶν τροπαίων
Ὀπόσων ἔδει σε λαμπρῶν ἀρμάτων ἴπποντας·
Ἐάλω Λαοδίκεια, μετρήσω σοι δίφρον ἔνα·
Κεχείρωτες Σιωνόπολις, ίδού σοι δίφρα δύο·
Β Γένος, ἡγάνισται Σκυθῶν, τρεῖς ἀριθμῷ σοι δίφρους·
Δαλμάτης ἡνδραπόδισται, τέταρτο; οὐτος; δίφρος;
Ἐθνος ἡττήθη Δακικῶν, πέντε μετρήσω δίφρους·
Καὶ καταλείπω τὴν πολὺήν Κασταμόνα κρατήσαις.
Ἄλυς περπάται, καὶ πληθὺς δουλαγωγεῖται τόση.
Καὶ καν τὸν ἔνα, βασιλεῦ, τούτων οὐ δέχῃ δίφρον;

Οὐκ ἀγνοοῦμεν, βασιλεῦ, καὶ τὴν ταπείνωσίν σου
Ἐν ἥ βαρβάρων ἐκαμφάς αὐχένας ἐπηρμένους·
Οσον γάρ πράττεις ὑψηλάς καὶ τεραστίας νίκαις,
Τοσούτον ταπεινοφρονεῖς, τοσούτον νεύεις κάτες.
Ἄλλα τὸ νῦν γινόμενον, οὐχ ἔστιν ἔργον τύφου,
Εὐχαριστία δὲ εἰς Θεὸν καὶ τὴν αὐτοῦ Μητέρα.
Τιμῇ τοῦ δημοῦ, τῆς βουλῆς, δόξῃ τῆς πολιτείας·
Εἰ τοίνυν ἐφευρήκαμεν χάριν ἐνώπιον σου
Οἱ παιδεῖς τῆς δουλίδος σου, τῆς νέας ταύτης Ἄρωμης,
Ἐπὶ τῆς ἀντυγος γενοῦ, καὶ πρόσελθε σὺν δόξῃ.

canite hymnos aut saltem vobis ipsis haud indignos occinite.

O donum celeste huicce imperio additum, vivas per sæcula infinita, semper victor, triumphator, dominator, et quoscunque habes hostes tibi subde. Tibi legati et longinqua veniant Arabia; Ægyptum autem non inundationibus, non grandine, sed primogenitorum clade castigabis. Tigrudem deinde pontibus jungas, Nilum rebaptizabis isthinc ossibus inimicorum, hinc barbarorum sacrificiis; et cum omnia tibi subiecritis, tum solus impera.

XI. — Ejusdem versus decastichi imperatori currum D concidenti, a civitate oblati.

Quilibet annus, imperator auguste, potestatis tuæ divinae specimina edendo novam hanc Romam illu-strat. Quivis annus alias post alias mihi subdit urbēs gentes barbaras subjugat, victorias cumulat. Præsens autem annus maximopere me ditavit: fines ac terminos dominii nostri protulisti, potestatem nostram mire auxisti. Beneficia ac victoriae tuæ terminum non habent; quare preces et animi grati testimonia et horae bigas aureas acceptare digneris.

In scriptis legimus, solem currui insidente totum mundum circumvectum esse; tu autem, Comnenē potentissime, purpuræ decus, hoc quem oculis videmus solo illustrior, hostes tuos flamma comburis; tu felices

nobilis dies adducens sine curru super capita nostra oriris? Absit! per radios tuos te adjuramus, quos in terras ac mari effundere non desistis: immo cum maximo splendore ac curru vectus nobis appreas!

Age, imperator, triumphorum quos egisti numerum currum quos meruisti concendere numerum indicabit. Pro Laodicea capita unus tibi stat currus; expugnata Sozopolis duos addit; qualutdr Scythia et Dalmatia in servitutem redactis offerimus; quinque et Dacica gente pariter subacta referimus. Quid erit quando Castamoneum munitionem expugnaveris? Haly quoque trajectus et natio tota gloriā tuam auget; et tu non unum saltem hunc currum acceptaveris?

Non fugis nos, imperator, moderatio qua barbaros superbos subegisti. Quo enim splendidiores, quo admirabiliores tuæ sunt victoriae, eo humaniorem mitioremque geris animum. Id ipsum quod nunc facimus nequaquam vanitatis opus est, immo ex animi gratitudine. Deum ejusque Matrem revereri volumus et ipsi et iusta nos omnis populus, senatus, civitas. Si igitur gratiam in oculis tuis invenimus nos filii hujus novæ Romæ quam dominaris, con-scende jam hunc currum, in splendore tuo te com-monstraturus.

Γί τούτο πράττεις, βασιλεῦ, ἐπὶ χαρᾶς ἡμέρας;
Περιορᾶς με κλαίουσαν τὴν θρέπτειραν σοῦ Ρώμην;
Ἐπὶ καιρῷ χαρμοσύνης θρηνούσαν παρεβλέπῃ;
Ἡμέλλον χαίρειν, καὶ πενθῶ· χροτεῖν, καὶ συκρύ-

[πάξω]

Πλάκειν παιδία μουσικὸν, καὶ πλέκω πορακλήσεις.
Τί μου συντέμνεις τὴν χαρὰν, τὴν ἡδονὴν σμικρύ-

[γεις];

Ἐτις γυμνὸν τὸ τέτρωρον, καὶ σὺ πεζεύεις; Καὶ;
Οὐκ ἐπικῆς τῆς δινυγος, οὐδὲν τὰς ἤνιας;
Οὐκ ἐπιδίφριος ἀρθῆς; οὐχ ἀρματηλατήσεις;;;
Ἄδικὸν ἔστιν, ἀδικον· οὐκ ἔχει τοῦτο φύσιν.

Εἰσάκουσόν μου, βασιλεῦ, τῇ; δυσληγες νέας Ρώ-

[μης·]

Εἰσάκουσόν μου τῆς χραυγῆς, ἐπίδηθι τοῦ δίφρου·
Καὶ λάμπευσόν μου τὰς δόδοις τῇ θείᾳ σου προέδρῳ.
Ἐχεις μὲν ἔτερον ἔντες ἄρμα λαμπρὸν καὶ θείον
Τὰς τέσσαρας τῶν ἀρτῶν τὰς γενικὰς καὶ πρώτας,
Δικαιούσην, φρόνησιν, ἀνδρείαν, σωρούσην,
Δι' ὧν καὶ μέχρις οὐρανῶν αὐτῶν ἐπελαρρίζει.
Καὶ φύλανεις εἰς τὰς δινυγας; τὰς ὑπερουρανίους.
Ἄλλα καὶ τούτου, βασιλεῦ, ἐπίδηθι τοῦ δίφρου
Καὶ φαίδρυνόν μου τὰς δόδοις, καὶ λάμψον μου τὰς

[τρίβοις.]

Οὐκ ἀθεεῖ σὸν, βασιλεῦ, ἐσκεύασα τὸν δίφρον,
Οὐκ ἀθεεῖ τοὺς ἱπποὺς τούτου ὑπεκευάμην.
Οὐκ ἀθεεῖ τοὺς χαλινοὺς τούτους εὐηρμοσάμην.
Οὐκ ἀθεεῖ τὴν δινυγα ταῦτην ἐγρωτάμην.

Τῶν ἐσομένων ἀθλῶν σου φάντις ὁ δίφρος οὗτος·
Τὰ τέσσαρα γάρ κλίματα τῆς θῆς περιγέιου
Ὄς πώλους γαύρους τέσσαρας, ὡς δισηνίους ἵπ-

[πους]

Τῆς ζευγλῆς τῆς Ρωμαϊκῆς καθυποστρώσας τύχης

Cur hoc facis, imperator, hocce die gaudii? siccisne oculis me, Romanum quae te nutrio, plorantem sustines?
nihil ad te quod tempore laetissim sola gemo? In animo erat laetari, et ecce lugere; plausum dare, et ecce marnro; cantum lexere volebam, et marnori indulgere.
Ut quid gaudium meum destruis, laetitiam deles?
Quadriga stat nuda, tu enim pedibus incedis; quippe tu ascendere, habenas regere, in curru sublimis cerni recusas. Summa hæc injuria, pessimum hoc exemplum.

Exaudi me, imperator, seruam, novam Romanam;
exaudi clamorem meum, et currum tandem concende,
et vias meas processu tuo divino illustra. Tibi sunt
pro currus in præcordiis quatuor virtutes cardinales,
justitia, intelligentia, fortitudo, prudentia, quæ te
ad cælum usque evanescunt, plagas cælestes peragraturn. Sed huncce quoque concendo, imperator, et
vias et quadrivia lumine tuo collustra.

Non sine deorum auspicio currum paravi tuum,
equos subegi, frena composui, machinam orbitis adaptavi: victoriarum quas reportabis in posterum,
hic currus felix augur exsistit. Tu quatuor mundi
plagas ut quatuor pullos equinos freni impatientes
fortunæ Romanæ machinæ substernis et ora eorum

PATROL. GR. CXXXIII.

Α Ἀγέσις κημῷ καὶ χαλινῷ τὰς τούτων σιαγόνας,

Καὶ πᾶσαν τὴν περίγειον καθυποτάξαις λήξιν.

Σέργης δὲ Πέρσης, βασιλεῦ, δὲ τὰ πολλὰ κομπάσας,

Κοτύλην μίαν ὑδατο; καὶ χώματος ἐτέραν

Αἰτησας τὴν καθ' ἡμές οὐκ ἔλαβεν Ἑλλάδος.

Σὺ δὲ, μεγαλουργότατε τῶν πάλαι βασιλέων,

Τὴν ὑδρίαν ἀμειβόμενος τῆς ἀσελγοῦς Περσίδας,

Ἀντὶ κοτύλης ὑδατος δῶλον λαμβάνεις "Άλυν·

Αντὶ μικροῦ δὲ χώματος, ἀπειροπλήθους χώρους:

Τοσαῦτας δὲ τετελεκών λαμπράς ἀνδραγαθίας,

Ἐτις τὸ τέθριππον ἀρνῆς καὶ τὴν διφρηλασίαν;

Μὴ τοῦτο ἐράσῃς, βασιλεῦ, μή τρόδος τῶν σῶν τρο-

[πωλων.]

Τὸ θεῖον δρῦμα, βασιλεῦ, η νοούμενη κτίσις,

Ο καὶ μυριοπλάτανον φησιν δ Ψαλμογράφος,

Συνεστρατεύσαν μετὰ σοῦ καὶ συναποδημῆσαν,

Ἐδύθεσάν σοι τὴν πληθὺν τῶν Περσῶν ἀρμάτων,

Ἐπόντως σοι τοὺς ἱππους τῆς "Αγαρ καὶ τριστά-

[τας]

Οὐχ Ἐρυθρὸν εἰς θάλασσαν, ἀλλ' εἰς αὐτὸν τὸν

["Άλυν·"]

Καὶ νῦν συνεπιβῆναι σοι τούτου τοῦ δίφρου θέλει·

Μή γοῦν παξεύουσαν αὐτήν, σκηπτοῦχε, παραλίπης·

Ἐχεις μὲν, οἶδα, τὰ πτερά δίκην πτηνοῦ τεθρίππου,

Άλλ' ἀποδέχεται σύν σοὶ χαμαὶ διφρηλατῆσαι.

Ἐνδέχεται σον, βασιλεῦ, τὸ σῶμα τὸ γενναῖον,

Τὴν σάρκα τὴν πολύμορχον καὶ τὴν ἀδεμαντίνην,

Πολλοὶς παλαίσσαν χρυμοὶ; καὶ θάλπεις μυρίοις·

Ομβροῖς, χιόσι, νιφετοῖς, χαλάζαις, πάχναις, δρό-

[ποιεις,

Άέρων ἀλλοιώσεις, καὶ τόπων δυσχωρίαις·

Τοσαῦτα κοπάσσαν ἐν μάχαις καὶ πολέμοις·

Τοσαῦτα φῦλα βάρβαρα καταδουλωτεύμενην

refrenabitis donec regionem vicinam totam tuos ditionis feceris.

Xerxes Persa, famosus jactatione sua, a Graecia nostra paululum aqua et glebam postulans non accepit; tu autem qui majora hisce priscis regibus fecisti, a Persis superbis non vas aqua plenum, sed totum Halyn extorsisti, et pro gleba plurimas regiones tibi subjecisti. Qui igitur res tantas fecisti, quadrigam concendero pernegas? Bona verba quaero, imperator; per triumphos tuos te obtestamur.

Curus divinus, imperator, creatio intellectualis, quem Psalmista multiplicem describit, qui que tecum in ballo et apud alienigenas fuit, currum Persicorum prægrandem numerum in mare præcipitavit, Agaris autem equos et megistanes non in Rubrum mare, sed in ipsum Halyn projecti. Nunc vero te decet sellam occupare, Cæsar, neque pedibus incedere. Viden' machinam? quatuor, ut quadriga alas habet; sed, te duce, iter terrestre non recusat.

Corpus tuum nobile in hocce currus paululum repone, quod ærumnas plurimas percessum, cum frigore, æstu, imbre, nive, grandine, omnibus denique caeli et aeris vicissitudinibus et locorum asperitate colluctavit; quod in præliis ac bellis tot barbarorum aqmina subegit, totam Persiam in iectu oculi vicit.

44

Καὶ πᾶσαν ὑποτάξεων ἐν ἀκαρεῖ Περσίδα,
Ἄνδραςαι πρὸς μικρὸν τι ἔτι τοῦ διέφρου τούτου
Καὶ προελθεῖν νικητικῶς εἰ; δόξαν τῶν Ῥωμαίων.

III. Τοῦ αὐτοῦ ὅμρος τῷ βασιλεῖ Ἰωάννῃ τῷ
Κομνηῷ ἐπὶ τῇ Χριστοῦ γεννήσει, τοῖς δῆμοις.

Πάλιν γενέθλιον Χριστοῦ καὶ νίκη βασιλέως;
Φρικῶδες τὸ γενέθλιον, ἀπρόσμαχος ἡ νίκη.
Πάλιν Θεὸς ἀπὸ Θειμῶν ὥρᾳθη ταρκοφόρος;
Καὶ βασιλεὺς ἀπὸ Θειμῶν εἰσῆλθε νικηφόρος·
Ἀστὴρ Θεοῦ τὴν Μεσον τοῖς Μάγοις καταγέλλει,
Τὸν δὲ ἄνακτα μηγύνουσιν ἀστρα πολλὰ τροπαῖον·
Τὸν μὲν ἐν φέντῃ κείμενον τρεῖς προσκυνοῦσι Πέρ-

[σι],

Τοῦ δὲ ὅπλον πλεῖς κλίνουσιν πᾶσα Περσὶς αὐχένα·
Οἱ μὲν ἐκφέντει μάχαιραν βρεφοτόνον,
Οἱ δὲ ἀδιδράσκει τὸ πικρὸν τοῦ κλέπτου Πέρσου βέ-

[λος].

Ἀμφότεροι τὴν ἀπασαν ἀναγεννῶσι κτίσιν,
Εἰς δικὸς ἀναβαλνουσιν, θυνη κληρονομοῦσι,
Τροποῦνται πᾶν τὸ βάρβαρον, καὶ πόλεις καθαιροῦσι,
Καὶ τοὺς τῆς Ῥώμης σχοινιεμούς αὐξάνουσι τῆς

[νίας],

Καὶ σωτηρία γίνονται τῷ χριστωνύμῳ κλήρῳ.
Ἄλλ', ὁ γενέρχα τοῦ παντὸς, παντάναξ, παντοκρά-

[τωρ].

὾ πρὶν ἀμήτωρ ἐκ πατρὸς, νῦν δὲ ἐκ μητρὸς ἀπό-

[τωρ],

Φρούρησον, σῶσον, σκέπασον εἰς πλείστους κύκλους

[χρόνων]

Τὸν νικητὴν τὸν Κομνηὸν δεσπότην Ἰωάννην,
Καὶ τὸν τοῦ στέφους κοινωνὸν Ἀλέξιον δεσπότην (!),
Καὶ τοὺς σεβαστοκράτορας καὶ πορφυρογενήτους,

Requiesce paulum in hoc curru, donec denuo, hostibus
superatis, in honorem et gloriam Romanorum victor
et redditurus.

XII. Ejusdem hymnus in Christi natalitiis imp.
Joanni Comneno dedicatus.

Natalitia Christi et cum illis imperatoris victoria
redit. Natalia tremefacient; victoria citra contesta-
tionem. Rursus Deus carnem a Theman induisse et
inde, pars victoria, reversus esse viuis est. Sidus
caeleste adventum ejus Magis annuntiavit, impera-
torem autem multa sidera sub tropozorum specie D
declarant. Unum quidem in praesepi jacentem tres
Magi adorant, sub alterius pede tota Persia cervi-
cem flecit. Unus ferrum infanticidum fugit, alter
acre telum Persae rapacis evitare: ambo universam
naturam reficiunt, sursum ascendunt, gentes sor-
tientur, vires barbaricas omnes delent, urbes solo
sequant, et Romæ novæ fines augmentant, et clero
Christiano salutem afferunt. Sed, o Creator omnium,
Rex regum, quondam sine matre e patre, nunc sine
patre a matre, custodi, serva in plurimos annos
Comnenum Joannem victorem, et Alexium throni
consortem, unaque augustos Porphyrogenitos, miram
triada. Pater igitur de talibus filiis jubilet, filii
autem de patre triumphatore exultent!

(!) Non de avo Alexio, sed de hoc Joannis filio Alexio, loquitur etiam primum Prodromi poema.

A Τὸ τῶν ἡλίκων δγαλμα, τὴν θαυμαστὴν τράε·
'Ος καὶ πατὴρ σὺν τοῖς παισιν δγάλληται τοσοταῖς;
Καὶ παλές; δπιχαρωταὶ πατέρι τροπαιοφρέρ.

IV. Εἰς τὸ αὐτό.

Ἐδχαριστῶ μου τῷ Θεῷ, σκηπτούχε, τροπαιούχε,
Ἡ τέξασα σε Ῥωμαῖ; καὶ μήτηρ σου καὶ δούλη,
Ὅτι καὶ νῦν ἐώρχα τὸ κράτος σου τὸ θεῖον
Ἐκ τῶν πολέμων διεθέν καὶ τῶν ἀπειρῶν πότεν.
Ἄλλα φοβοῦμαι, φεύγειν, τὸ ταχεκτήνητον σου,
Καὶ δυσωτῶ, κερίμεινον, μή πάλιν ἐκστρατεύσῃς.
Κεκρεσταῖ σου τῆς μορφῆς; Ἀναταλή καὶ Λύσις,
Ἄπιλανσε σου Δανούνιος, Ἀλυς ἐώραξε σε·
Εἶδε σε γῆ Καστεμονί, Γάγγρα προστίθειε σοι.
Ἐγὼ δὲ ἐκ μόνου λόγου σε καὶ μόνης φήμης θλέπω.
Δίκαια ταῦτα, βασιλεῦ; Τί μου λυπεῖς τὸ γῆρας;
Στήθι μικρὸν, καὶ βλίψω σου τὴν σελάσπορον θέαν.
Κορίσομαι σου τῆς μορφῆς, τοῦ κάλλους ἐπολαύσω·
Ἀνάμεινον, περίμεινον, οὐδὲ ἔχεις παλεύσους·
Τὰ γὰρ πρὸς Ἔω καὶ Δυσμάς θυην δουλεύουσι σοι,
Καὶ πᾶσα βάρβαρος; Ισχὺς τῆνθραπόδισται σοι.
Στήθι μικρὸν, καὶ κλύνου σου τοὺς πανωράμους π-

[θας],

Στήθι μικρὸν, καὶ νίψω σου τὰς είρμοσθείσας χεῖρας,
Καὶ λούσω τὴν δὲ ἐμέ σου κακούχθείσαν οὐρά.
Μή λίπης με τὴν πόλιν σου καὶ δούλην καὶ μητέρα.
Τὸν βρεφουργούμενον Χρεστὸν πρέσβυν προσέλλομαι

[σοι],

Δι' οὗ καὶ πολυχρόνος Ῥωμαίων βασιλεύοντος·
Καὶ τῷ παῖδι καὶ βασιλεῖ συγχαίροις Ἀλέξιψ,
C Καὶ τοὺς σεβαστοκράτορος καὶ πορφυρογενήτους.

IA'. Εἰς τὸ αὐτό.

Αφ' οὐ Θεός σοι, βασιλεῦ, ιδράσως τὸ κράτος,
XIII. In eodem festo.

ego Romais, mater eadem et serva tua, gratias
ago Deo meo, o Caesar sceptriger, quod imprun-
tiarum maxime maiestatem tuam divinam tidi et
bellis innumerisque aliis rebus effulgentem. Sed timeo,
imperator, velocitatem tuam, ne denuo in castra
proficias. Jam Oriens atque Occidens satis vultum
tuum admiratus est; Danubius te tenet, Halyte te
videt, Castamon, Gangra, et ego te non nisi auribus
ac fama noverim? Hocine justum? cur senectualem
meam dolore affice? Sta paululum et splendidum
tuum vultum aspiciendum mihi prebe, donec ad
satietatem perspexerim formam tuam. Siste igitur,
nec time hostes qui tibi nulli sunt, ciquidem gentes
Orientem et Occidentem colentes tibi seruiunt et omnes
barbarorum copiae sub jugo tuo gemunt. Sea pa-
llisper et pedes tuos pulchros lava ut et manus san-
guinolentas, et ego corpus tuum languens lavabo. Ne
me deserus civitatem tuam servam et matrem; Chri-
stum tibi infantem deputo, per quem per multis
annos Romanis praxis. Gaude igitur cum filio et
imper. exio, et cum augustis Porphyrogenitis col-
lectare.

XIV. Idem festum.

Ex quo tibi Deus potestatem impertivit, solis tuus

καὶ κυκλοῖς ὡς ἥλιος τὴν δῆμην οἰκουμένην,
Τοὺς πρὸς τὴν Ἑώ πυρπολῶν καὶ πρὸς διετὴν βίᾳ-
[βάσανος.]

Ἐγὼ δὲ η̄ τεξαμένη σε καὶ θρεψαμένη Ῥώμη,
Τὰς νήσας μὲν κομίζομαι, τὸν νικητὴν δὲ ωκεῖον
Καὶ τὰ μὲν εὐέλα δέχομαι, τὸν σκυλευτὴν δὲ οὐ
[βιβλέτων.]
Καὶ τὰ μὲν τρόπαια λαμπρὰ κήηροῦμαι καθ' ἡμέραν,
Τὸν τροπαιούχον δὲ οὐχ ὅρω. Καὶ τίς μοι τούτων χά-
[ρις;]

Τρισευτυχή; ή Κασταμών, τρισευκλεής ή Γάγγρα,
Οτι τῶν οῶν ἀπτήλαυσαν βασιλικῶν ἀκτίνων.
Ἄλλα καὶ νῦν ἡρέμηται, δὲς ἀνεστιν ταῖς μάχαις,
Στῆθι μιχρὸν καὶ κόπασον, ἀνάψυξον τὸ σῶμα,
Καὶ δὲς κατατρυφῆσαι μοι τῆς αἰγάλης σου τῆς θείας.
Καλὴ τυγχάνω, βασιλεῦ· πάστης κατάρχει χώρας;
Καλὸς ευγχάνεις, καὶ παντὸς ὑπερεξάρχεις κράτους.
Δοιεπὸν κατατρυφῆσωμέν τῆς καλλονῆς ἀλλήλων.
Οὐχ εὑρίσκει λαμπροτέραν μου πόδιν εἰς οἰκουμένην,
Οὐχ εὖρω σου λαμπρότερον ἐν βίῳ βασιλέα.
Ἄλληλων ἀπολαύσωμεν, ἀλλὰ λων κορεσθῶμεν.
Ἄλλ' δι τικόμενος Χριστὸς ὑπὸ Μητρὸς Παρθένου,
Τρωμαλὸν ἥλιον λαμπρό, Δέσποτα τροπαιούχε,
Φρουρήσαι σὲ καὶ τὸν ἐκ σοῦ τὸν κοινωνὸν τοῦ κρά-
[τους,

Μετὰ τῶν παρηλίων σου τῶν σεβαστοχράτων,
Καὶ πολυχρόνιον ζωὴν βραβεύσαι σου τῷ χράτει

Hic addere luet, specieminis ergo, Byzantii ex-
prascriptis laudibus pulchrum heros et carminis inti-
tum Prodromi nostri (cc. f. 128) eniūs uetus:
Συνταχτηριοι Βυζαντιοι.

IE.

Xalpe, πόλις μεγάπυργε, νεηγενές, εὗπολις Ῥώμη,

omnem terrarum' orbem circumis, barbaros Orientem
atque Occidentem versus habitantes ferro et igne
destruens. Ego Roma deinde quae mater et nutrix tibi
est, victoriis quidem fruor, victorem nasquam video;
spolia quidem sorte mihi obveniunt, cui debentur is
se abscondit; trapas singulis dictus fulgent, trium-
phantor non prodiit. Quid inde boni? Ter fortunata
urbs Castamon, celeberrima Gangra cui radiis tuis
imperatoriis persuiri licuit. Nunc igitur, ubi per
pacem licet, præliis finem impone; corpus recrea,
ieque mihi aspiciendum præbe. Pulchra equidem,
Cæsar; totam regionem dominor; tu quoque, corpore
formosus maximam potestatem tenes; quid plura?
mutua pulchritudine fruamur. Me pulchriorem non
invenies urbem; te pulchriorem imperatorem dubito
me inventuram esse; fruamur igitur invicem. Chri-
stus autem de virgine matre genitus, o sol Romanorum,
triumphantor, te et regni consortem custodiat
cum Augustis, et dignitati tuæ plurimos annos im-
pertias!

XV.

Salve urbs nova, altis munita turribus, quæ puellas
et viros forma insignes nutrit; magnis mœnibus cir-
cumdata, bene temperata, plantis et hortis et columnis

Α Εὔκορε, καλλιάνειρα, περιθρομε τείχεσι μακροῖς,
Εὔκρατε, εὐολέτειρα, φυτοτρόφε, εὐπαράδεισε,
Εὔκλεων, εύρύταφρε, ἀλιστεφδε δημα πολήων,
Ἀμφιδίη, χέρσος τε, καὶ οδματι κάρρυτε νῆσος,
Δυσμῆς τ' Νηνιαλής τε τελευτούνη τε καὶ ἀρχή ετε.

ΙΓ'. Τοῦ αὐτοῦ ὅμοιος τῷ βασιλεῖ κυρῷ Ἰωάννῃ
τῷ Κομητῷ εἰς τῇ βασιλεῖσι Χριστοῦ, τοῖς
δημοιοις.

Ίδου διπλῆ πανήγυρις, διπλή χαρὰ Ῥωμαίοις,
Λουτρά Χριστοῦ, καὶ τρόπαια λαμπρὰ τοῦ βασι-

[λέως

Χριστὸς ἀλούθη δὲ ἡμᾶς; λουτρῷ τῷ τῶν θδάτων,
Αναξ ἐπλύνθη δὲ ἡμᾶς λουτρῷ τῷ τῶν θδρώτων.

Ο μὲν συντρίβεις κεφαλάς ἐν θδατι δρακόντων.

Ο δὲ συγκλίνεις κεφαλάς ἐπὶ τῇ γῆς βαρβάρων.

Ο μὲν τοὺς ἔκφωλεύοντας δρεις ἀποκτινούει,

Ο δὲ συγκλείεις φωναὶς τοὺς πρὶν ἀνέτους Πέρσας.

Τὸν μὲν τὸ Πνεῦμα μαρτυρεῖ περιστερᾶς ἐν εἰσει,

Τὸν δὲ ἡ λευκὴ περιστερά τῆς νίκης καταγγέλλει.

Τὸν μὲν φωνὴ παρὰ Πατρὸς Σίδων ἀνακηρύττει,

Τὸν δὲ Περσῶν διοθρευτὴν τὰ πράγματα βοῶσι.

Δηκῶ φωνῆς ἐξ οὐρανοῦ δευτέρας ἐπακούειν

Βοώστις πάλιν τοὺς λαοὺς. Οὐτος δ βασιλεύς; μου

Οὐτος; εἰς δην εὐδόχησα, τούτῳ καὶ πειθαρχεῖται.

Ἀμφότεροι καθαίρουσι τὴν βασιλίδα πόλιν

Λουτροῖς ἀναγέννησαις καὶ παλιγγενεσίας.

Ἀμφότεροι τὴν κοινωνίην ἀλωνα διεστῶσι.

Καὶ πᾶν μὲν θνος ἀπιστον ὡς δέχυρα πιμπρῶτι,

Φρουροῦσι δὲ τοὺς εὐσεβεῖς δίκην εὐχρήστου εἰσο.

Άλλ' δ τὸν ρύπον τὸν ἡμὸν ἐν Ἱορδάνῃ πλάνων

Σκήπτοις τὸν μέγαν νικητὴν δεσπότην Ἰωάννην,

Σὺν τῷ παιδὶ τῷ κοινωνῷ τοῦ στέφους Ἀλεξίῳ,

Καὶ τοὺς σεβαστοχράτορει καὶ πορρυρογεννητοῖς.

magnificis ornata; quæ latis temet fossis iuertis;
oculus maritimus urbium, continens simul et insula,
Occidentis atque Orientis principium ac finis, &c. &c.

XVI. Ejusdem hymnus domino Joanni Comneno
in baptismali festo Christi.

En duplicem panegyrim, duplex gaudium Romanis:
lavacrum Christi, tropæ splendida imperatoris:
Christus propter nos aquæ lavacro purgatur; impera-
tor sudoris lavacro purificatur. Unus quidem in aqua
draconis caput contari, alter caput in barbarorum ter-
ras portat; unus serpentes occidit, alter Persas membris
dissolutos in speluncis recludit. Unum quidem Spiritus
sub columba specie testatur, alterum alba Victoriae
columba annuntiat; unum quidem vox paterna Fi-
lium proclamat, alterum res bello gestæ Persarum
destructorem probant. Secundam mihi e cœlo vocem
audire videor iterum gentibus clamantem: Hic est
imperator mens; hic est in quo mihi bene placui;
huic obedite! Uterque urbem imperiale lavacro re-
generationis purgat; uterque mundi aream distin-
guit, omnem populum incredulum ceu stipulam com-
burens, piis autem ut frumentum utile observant.
Sed o qui sordes meas in Jordane lavas, Joannem
nostrum, victorem illustrem cum filio regni con-

12'. Εἰς τὸ αὐτό.

Ἐβάπτισάς με, βασιλεῦ, τὴν δούλην νέαν Ῥώμην Θαλάσσης δῆλης ἀγαθῶν καὶ δλαις πηγαῖς τροπαιῶν· Τῷ κράτει συνεργάμμενος τοῦ νῦν βαττικούμενον, Ἐντελῆσάς με σκυλευμάτων, ἐνέπλησας λαφύρων, Πολλὰς μοι καθυπέταξας πόλεις ἐθνῶν καὶ χώρας, Τὰς νίκας ἀνεβίδασας ὑπὲρ τὴν κορυφήν μου. Ἐκπέλησμαί σου τῶν καλῶν, ἀρκεῖ μοι μέχρι τοῦ [νῦν].

Πάσης κακράτηκα Δυσμῆς, τῆς Ἐψίς κυριεύω. Σκύθης μοι καλύνει τράχηλον, καὶ Πέρσης με προσκυνεῖ, Καὶ πᾶσα γλῶσσα καὶ φυλὴ προσπίπτει τοῖς ποσὶ [μου].

Ταῦτά μοι πάντα δέδωκας, διμολογῶ τὴν χάριν, Νῦν χάρισταί μοι καὶ σαυτὸν, δδές καὶ τὴν εἶναι, Τοὺς σκυλευθέντας ἔβλεψα καὶ νικηθέντας Πέρσας, Β Έλέφω καὶ τὸν σκυλευσαντα καὶ νικηθῆντεπότεν. Στῆθί μοι κατὰ πρόσωπον, πλῆσον τοὺς ὄφθαλμούς [μου].

Ἐβάπτισάς με χερμονῆς, μή λύπη με βαπτίσῃς. Ίδρως Ἔλουσάς με σοῖς, μή δάκρυσί με λούσῃς. Κατάθου σου τὸν θύρακα, καὶ τὸν στολὴν τῆς μά- [χης],

Καὶ τὸν πρεπώδην νικηταῖς ἐνδύθεις χιτῶνα· Καὶ μοι φυλάττου, βασιλεῦ, μέχρι πανεὸς αἰώνος· Τῷ βασιλεῖ καὶ τέκνῳ σου συγχαίρων Ἀλεξίῳ, Καὶ τοῖς σεβαστοκράτορσι καὶ τοῖς πορφυρογενεῦ- [τοις].

Τοῖς ἀριθμῷ τρισσεύουσιν δξια μονούμενοις· Μετ' ὧν φυλάττου γεγηθώς εὑρώστας, ἀκυνθόνως.

13'. Εἰς τὸ αὐτό.

Φωτίζου, πόλις Ῥώμαις, πάλιν ἐρῶ, φωτίζου· Διπλαῖς αὐγάζου ταῖς αὐγαῖς ἐκ δύο τῶν ἥλιων.

sorte Alexio protegas una cum Augustis familiis et Purpuratis.

XVII. Item.

Baptizasti, imperator, me Romanam novam tuam ancillam in omnibus maris bonis et tropatis; dein spoliis ac præda me locupletasti, multasque urbes ac regiones inimicas antea mihi subjecisti, in caputque victoriarum pondus cumulasti, ac plus quam opus erat divitiarum contulisti. Totus Occidens, totus Oriens mihi paret. Scytha cer. icem reclinat, Persa genua slectit; quævis tribus, qualibet gens ante pedes meos provolvitur. Hæc omnia tu mihi dedisti, grataanter refero; sed te ipsum dein mihi gratifica, vultum tuum monstra. Persis equidem armis nudatos vidi victosque, fac ut deinceps victorem ac spoliatorem videam. E regione, quæso, sistas, oculos tui plenos rede.

Baptizasti me gaudio, ne mærorē me baptizes; sudore tu me tuo lavasti, ne lacrymis me laves. Thoram et paludamentum depone et victoris ornatum circumpone. Habeas, imperator, vitam cum Alexio consorte, omnibus Augustis et purpuratis, cum quibus vivas læto cum animo, valetudine, securitate.

XVIII. Item.

Illuminare, urbs Roma, iterum dico, illuminare

Α Ἐχεις ἐκεῖθεν ἥλιον τὸν τῆς δικαιοσύνης, Τὸν πατρὸς ἀπαύγασμα γυμνὸν ἐν Ἱορδάνῃ· Ἐχεις ἐντεῦθεν ἥλιον τὸν τῆς μονοκράτειας, Τὸν τοῦ πατρὸς διάδοχον λαμπρὸν ἐν ἀνακτόροις. Ὡ πάσα φῶτα σῆμερον τὴν Ῥώμην φρυκτωροῦσιν! Ὡ πάσαι τὸ περίγειον ἀκτῖνες δρῦσυχοῦσιν! Ἄλλος δὲ Χριστὸς μὲν ἥλιος καὶ ποιητὴς ἥλιου· Σὲ δ' ἥλιον τὰ πράγματα, σκηπτοῦχε, μαρτυροῦσι· Κυκλοῦς γάρ δυτικῶς κατέστηται πρὸς θεόν· Ἐξ ἡς στρέψῃ πρὸς δυσμάς, ἀπὸ δυσμῶν πρὸς ἡς· Τρέφεις, πυρεύεις, ζωπυρεῖς, θάλπεις τοὺς ὄκ- [τελοντας]

Θλέγεις, ξηραίνεις, πυρπολεῖς, τεφροῦς τοὺς ἐναν- [τίους·]

Καὶ τρίχων δρόμον ἀπαυστον, ἀκάμας πάλιν μένεις. Β Ἄλλος ἄφες, ἀνακεῖ ἥλιος, μικρὸν τὴν ἱππασίαν, Ἀνάπαυσον τοὺς ἵππους σου, λύσον τοὺς χαλεποὺς [σου,

Καὶ δὲς τῇ πόλει σου τῶν σῶν ἀκτίνων κορεσθῆναι, Πλήγη ἐν συμμέτρῳ τῷ φωτὶ μή πηρωθῇ τὰς δῆκεις. Ἄλλος δὲ γυμνὸς ἰστάμενος ἐν Ἱορδάνῃ Λέγος, Ἐνδυσαι κράτος δημαρχὸν καὶ ἡῶσαι δυναστείαν Σὲ, Περσολέτα, βασιλεῦ Ῥώμαιων Ἰωάννη, Μετὰ τοῦ συμμετόχου σοι τοῦ κράτους Ἀλεξίου, Καὶ τῆς τριάδος τῆς επεπτῆς τῶν σεβαστοκρατέρων.

10'. Στίχοι ἀπιτάριοι τῷ μετανοίᾳ κορφυρο- γενῆτε φωτιστεί καὶ βασιλεῖ κυρφῷ Ἰωάννη τῷ Κομητῷ φῷ, ὃς ἀπὸ κειμένου.

C Οφρὺς ψροτῶν καὶ τῦφος ἀρχικοῦ κράτους Καὶ κερμάκης φύσημα λαμπρὸς ἀξίας, Ἐξ τῶν ἐμῶν μαλάντα τὰς θυτῶν τύχας, Χαμαὶ φρονεῖτε· πᾶς γάρ ἔξισον νέκυς, Καὶ πάντες; οὐοι τῆς φούδους οὐσίας.

bisulari splendore, habens una ex parte patris mitorem circa Jordanem, ex altera solem monarchismā, patris, inquit, celebrem in regno successorem. O lumina pretiosa qua Romam hoc die illustratis! O radii orbem solemniter collustrantes! Est Christus quidem ipse sol et solis conditor; te autem, Cæsar, opera tua ut solem declinant: a septentrione enim usque ad austrum, ab oriente ad occidentem circumterraneus iter tuum perficis; terra incolas nati, calefacis, inspiras; comburis, exsiceas, in cinerem redigis adversarios, nec cursu continuo fatigaris. Sed, o rex sol, aliquantis per equitationem cessa, frena inhibe et dà urbi tua a radiis tuis demulceri, ita tamen ut præ illorum fulgore ne cæculiamus. Quod in Jordane stitat Verbum purum, potestate jam circumdetur, et robore cinctum per te, imperator Romanorum Joannes, una cum Alexio, regni socio, et tribus Augustis, Persarum imperio denique finem imponat.

XIX. Epitaphium in honorem domini Joannis Comneni, victoris augustissimi, Prophrogeniti.

Vos qui superbitis reges, magistratus et quotquaque dignitate aliqua vestiti estis, ex me fortunæ vicissitudines edociti, humiles jam spiritus induite, morituri, et rerum humanarum caducitatis rictimæ

'Εμὲς προΐσχεις σκῆπτρα Τρωμάτων δύο,
Πολλοὺς γενναρχήσαντα τοὺς βασιλέας·
Κομηνόθεν γάρ έξεψυν καὶ δουκόθεν·
Γεννᾶ δὲ με κράτιστο; Αδύσθιν ἄναξ
Κομηνὸς Ἀλέξιος ἀνὴρ ἰσχυρὸς,
Κελτῶν διώκτης καὶ Σκυθῶν καὶ Περσίδος.
'Η κοσμίᾳ δὲ σπαργανοὶ με πορφύρα,
Τὰς τῆς δλῆς δὲ σύμβαλα σκηπτουχίας
Ἐξ ἀπαλῆς κοσμεῖ με τῇς ἡλικίας·
Ἐρως δὲ νίκης ἐμπεσὼν τῇ καρδίᾳ,
Ἐν τεπικῇ με πρώτα καὶ τέλη τρέψει·
Ἐπειτά μοι δοὺς ἀμφιθηγῆ τὴν σπάθην
Τοῖς θηριακοῖς καταγυμνάζει πόνοις,
Ἀρχτὸν βαλῶν δόρατος συναχονεῖσαι,
Τῇ δρκτικῇ πάρδαλον τῷ τέλει φθάσαι·
Ἐν οἷς τελεσθεὶς τῶν μασχιτῶν τοὺς νόμους,
Εὔθυς κατεύθυντων ὀπλοδυτῶν βαρδάρων.
Καὶ τύφος οὐδεὶς, εὐτυχῶν πᾶσαν μάχην·
Σῇ γάρ προμάχῳ παλάμῃ κεχρυμένος
Ἐν ταῖς κατ' ἔχθρῶν συμβολεῖς, παντοκράτορ,
Περσῶν καθαιρῶ μυριανθρώπους πόλεις·
Αὐτοὺς δὲ λίσκων τοὺς δορνίδας λόφους
Οφρὸν κατατκῶν στρατῶν δλαζόνα.
Ὑπὲρ εὖν Ἀλυν ἐξαπλῶ μου τὸ χράτος,
Ἡν μοι σπάθην δίδωκας ἐν κύκλῳ στρέφων.
Ἐμήν δὲ θήρ ἐφριξὸς Γαζῆς παλάμην,
Ἡ Περσικὴ φλέξ, δὲ θρασὺν βρύσων λέων,
Καὶ πᾶς ἔφος Ἱζμαγλίτης λύκος
Ἐμῷ παταγμῷ τὰς γνάθους συνετρίβη·
Ἡ δυσμικῇ δὲ τῶν Γετῶν παναπερμία,
Ἡ Σκυθικῇ χλιμαίρα τὰς ἔνθρους γένος
Ἐμῇ μαχαίρῃ παγγενελὶ διεφάρη·
Σὺ γάρ κατ' αὐτοῦ τούμβῳ Επταίδες ἔφας.

Duo mihi Romanorum sceptra obtigerunt, qui multis regibus ortum dedi. Comnenia me ac Ducena familia salutem glorior, qui patrem habui Alexium Comnenum tirum nulli secundum, Italiam strenuissimum rectorem, qui Celtis, Scythis ac Persis bellum intulit. Me purpura, imperii insigne, inde a tenera aetate ornavit. Me amor in bello vincendi ad equos et pharetrarum aduluxit. Ense deinde bicipiti usus feras venatus ursum hostili domui, pantheram telis subegi. Inde de barbaris triumphos egī bene armatis. Nec de victoriis superbio meis; te duce, cum hostibus congressus multas Persarum capio urbes; loca editissima expugno, altos satraparum spiritus deprimentis. Ultra Halyn ipsum potestatem meam extendo ense, quem mihi dederas, stricto. Meam bestia Gazamanum pertimuit, ut et flamma Persica, ut leo formidolose rugiens, ut lupus tribus Ismaeliticis incola. Ego ferro maxillas contudi; et Scytharum totum genus exilio tradidi. Tu enim, Christe, ensem direxisti. Meis Dacus pedibus collum substravit; meas Dalmata minas quamvis invitus sustinuit; Ister tergum praebuit victori, et nares meas, leni fluxu portavit. Quia omnia cui nisi tibi, Christe, debeo?

Nulla mihi dies sine arumna præteriit; nulla nox

A Ἐμοὶς δάκτης ἵκαμψε τερποῖς αὐχέντα
Ἐμήν ἀπειλήν Δαλμάτης ὑπεστάλη·
Ἡπλωτεν Τιτρος ὑπειάσας τὴν ράχιν
Καὶ τοὺς ἐμοὶς πλώιμος διφθη ναυμάχοις.
Καὶ τοῦτο, Χριστὲ, σῆς παναλκοῦς Ισχύος.

Οὐκ εἶδεν τὸ μέρα με καμάτων δίχα·
Οὐκ ἔσχε νῦν μία με χωρὶς φροντίδων·
Οὐ τὰς φλογώδεις τοῦ Θέρους ὑπεστάλην,
Οὐ τὰς πιλήσεις τοῦ χρόου; οὐ τὰς βίας·
Ὦς Ἀκάμες δὲ πάντας τῆς ζωῆς χρόνου
Κυκλῶν ἐκύκλουν τὴν δλῆν οἰκούμενην·
Καὶ νῦν πρὸς δρκτον, νῦν δὲ πρὸς νότον κλίνου,
Νῦν δὲ εἰς ἥω τε καὶ δύτιν μετακλίνων,
Τοὺς ταραχῇ σύμπαντας ἔχθροὺς ἐκλένουν,
B Αἴσιων ἐκάστης τοὺς δρους τῶν Αἰγαίων,
Καὶ ταγματαρχῶν καὶ στραταρχῶν δὲ μάχη.
Τὸν στρατώτην οὐκ ἀπηρούμην διμως,
Ἄλλα πρὸς πάντων, συφρατείσης τῆς μάχης,
Ἐγὼ κατ' ἔχθρῶν ἐγεγύμνων τὴν σπάθην·
Θάττον πρὸς ἀνίσοντος ἡλίου σέλας
Οφθαλμόδ; ἀνδρόδ; ἀντισλέψειν Ισχύσοι,
Καὶ μᾶλλον δὲ τις ἀστραπῆς στέφοι φλόγα
Ἡ τοὺς κεραυνοὺς τῆς ἐμῆς στρατηγίας
Ηνεγκεν δὲ σύμπασα βάρβαρος φάλαγξ.
Πᾶσαν μετῆλθον τακτικὴν ταῖς μάχαις,
Ἐπεζομάχουν, ναυστολῶν ἐναυμάχουν,
Τείχη καθήρουν καὶ κατήρειπον, πόλεις
Ἐργοις κλεωνῶν, χωστρίδων, δρυκτίδων.
C Καὶ μαρτυρείων ταῦτα Κασταμῶν πόλεις
Εὔτεχος, δὲ ίπυργος, ἀρραγεστάτη·
Καὶ Γάγγρα μέχρι καὶ νεφῶν Ικνουμάνη
Καὶ Παρνησφ πρὸς δύος ἀμιλλωμένη,

sine maestitia me habuit; astros calores perpassus sum, nivem et glaciem experitus, indefessis pedibus per totum vitam terras percucurri, modo ad australes plagas tendens, orientem et occidentem obiens. Sæpe in bello militum dus Italæ imperium nunquam non augere studui. Sed nec gregarii militis munero fungi recusavi, sed ubi maximum discriminem, ego tela in hostes misi. Facilius solis aliquis jubar irretorto oculo asperceret, quam barbarus miles rerum a me gestarum splendorem metiretur. Omnes artis bellicæ machinationes atque operationes expertus terra marique pugnavi, muros diruti, urbes solo aquavi, testudine, fossis subegi. Testis mihi erit Castamon, bene munita, turrita, fortissima urbs; testis erit Gangra, cuius maenian nubes, imo Patnassum ipsum attingunt; cuius muri aenei et ferrei machinis meis lignæ resistere ausi sunt. Sed quid pluribus eloquar? Solo nominis terrore integras phalangas in fugam verti, tuis, Verbū, auspiciis confusis. Quid? solo Comneni nomine audito metus ingens ad inferos quasi turbine abreptos precipitavit. Sic ego omnes labores et conamina ad regii patris exemplum dirigens nunquam superbus inventus sum. Cur enim quod verum est non dicam? Recenti quoque tempore Rome hujus nocte fucis orientem versus ultra Halym

Αι χαλκότειχοι καὶ σιδηραὶ τῇ πλάσται,
Ἐμαῖς ξυλίναις μηχαναῖς ἡρειμμέναι.
Τί μοι τὰ πολλά; καὶ τί μοι μακρὸς λόγος;
Φήμη μόνη φάλαγγας ἐκλόνουν ὅλας,
Τῷ στρατηγῷ σοι τεταγμένος, Άδγε.
Καὶ τὴν Κομνηθῆν αἰλῆσιν ἡκουεισμένοι
Ἐπετραποῦντο πάντες ἔχθροι τῷ φόδῳ,
Μετεπερ τυφῶνι τῷ λόγῳ βεβλημένοι.
Τοῖς τοῦ πατρὸς δὲ καὶ βασιλέως ἀδέλοις
Ἄρχετεύποις ἑγγράφοις, εἴ τι καρδίζι
Ολοὺς ἔμαυτοῦ τοὺς πόνους ἀπειθύνων,
Οὐχ ἔνδρις αὐτοῦ τοῖς καμάτοις εὐρέθην.
Τί μὴ γάρ εἰπεῖν εὐλαβοῦμαι τὸν λόγον;
Καὶ νῦν πρὸς ἀνίσχοντα μὲν τὸν φωτιστόν
Τῷ πέρ τὸν Ἀλυν τὸν βαθὺν καὶ τὸν μέγαν,
Τὴν γλυκερὰν θάλασσαν, ὡς ἀν τις λέγοι,
Ἐπῆρα τὸ σχοῖνις μα · Ρώμης τῆς νέας,
Τῷ πέρ δὲ τὸν Δάνινούδιν εἰς τὴν ἐσπέραν.
Τόσους ἐκαίνιούργησα τοὺς ἀθλούς, ξένε,
Ὕ κείμενος καῦς, ἡ κοτυλεία κόνις·
Καὶ δόξα τῷ πλάσαντι καὶ στέψαντι με,
Καὶ τοῖς ἀμοῖς αώσαντι τὴν Ρώμην πόνοις.
Τὰ δ' εἰς λέχος νόμιμα εἰς εὔτεχνίαν
Οὐκ ἔστιν οὐδὲν δεῖτις ἀνέροιτο μοι·
Ἐκ γὰρ ἀνάστησης δυσμικοῦ παντὸς γένους
Διπλῆν ἐτεκνούργησα σεμνὴν τετράδα,
Τέτταρας υἱοὺς ἀλκίμους καὶ μαχίμους
Ἐκ τῆς πατρικῆς παρερύματος προηγμένους·
Καὶ τέτταρας δὲ κοσμίας θυγατέρας.
Νῦν δ' ἄλλ' ὁ τῆς δικαιαὶ πλέοντα πρινθάρου
Τῷ ἡματικῷ καθυποστρώσας κράτει
Ψυχρῷ καλυψθεὶς καὶ βραχεῖ κείμαι λίθῳ·
Οἱ κοινὸς δικαιαὶ δύσσως καὶ τῆς ἔω
Αὐτὴν ὅπῃθον τὴν ἀνήλιον δύσιν·
Ἡ λαμπρότητες δὲ τῆς καλῆς ἀλουργίδος
Ὄνηστον οὐδὲν εἰς τὸ μὴ τεθνηκέναι.
Σὺ δ' ἄλλ' ἐπιγνοὺς τὴν ἀμήν κόνιν, ξένε,

protuli, ultra mare, ultra Danubium oecidentem versus promovi.

En, viator, quia virus socii, nunc pulvis et umbra faciut, unde gloriam Creatori meo qui me coronavit, retribui, Romanum vero servavi. Quod ad legitimam matrimonii prolem special, nemo facile mecum comparandus venerit. Ex uxore enim ab Occidente oriunda, bis quatuor suscepī, quatuor quidem filios robustos, manu fortes e toro imperatorio ortos, totidemque egrēgias filias. Postquam autem regiones innumerās Romano imperio subjici, sub pusillo ac frigido saxe hic positus jaceo. Rex olim Orientis aliquis Occidentis jam in tumuli noctem descendī, nec purpura mortem ab oculis avertere valuit. Tu, quisquis es, ubi cineres meos conspexeris, si aliud solatium non offeras, in precibus tuis mei memento.

XX. Inscriptio sepulcralis ad memoriam imperatricis Romanorum, Irenæ, defunctorum. (Ipsa loquitur.)

Si fas est mortuos loqui, ego quidem vocem e tumulo ad te dirigam qui transis, quæ fuerim narratura.

A. Εἰ μὴ περιψύχουσαν εἰργάσθης φλόγα,
Εύγαλς ἀλήκτορος δεξιοῦ μου τοῦς ἀθλους.
Ιωάννης σοι ταῦτα πορφύρας γόνος
Κομνηνιάδης εὐεεδής αὐτοκράτωρ.

K. Ἐκτίφριος τῇ μακαρίτειδι βασιλίσσῃ · Ρωμαιῶν Εἰρήνῃ, ὡς ἀπὸ τῆς κρυπτῆς.

Εἰ τις νόμος δίδωσι καὶ νεκροῖς λέγειν,
Τίδοι βοήν πέμψασα καγὼ τυμβόθεν
Τὰ κατ' ἐμαυτὴν ἐκδιδάξω σε, ξένε.

Ἐγὼ προῆλθον εὐτυχῶν προπατόρων
Ἄρχης ἀπάστης δυσμικῆς βασιλέων,
Ἰούλιοι Καίσαρες ἀνθρέψαντο με,
Καὶ καλλονῆς χάριτες ἐστέψαντό με.

B. Τῷ προφρυγεννής εὐτυχῆς Ιωάννης,
Ορτηξ Κομνηνῶν, εὐθαλῆς Δουκῶν κλάδος.

Πάσης διώκτης διθυμικῆς φυλαρχίας,
Εἰς ἐννομίαν ζεύξες ἡρμόσατο με·
Ὦ καὶ συνάρξασα τῆς τῆς Αὐσόνων
Εἰς φῶς προσίσω τέτταρας μὲν υἱέας
Τῆς πατρογενοῦς ἐκφύντας πορφύρας,
Τίδειν ἀγαθοῖς, πῦρ πνέοντας εἰς μάχην·

Καὶ τέτταρας δὲ κοσμίας θυγατέρας.
Οὐρῷ δὲ λαμπρὰ τὰ κράτη τοῦ συζύγου,
Νίκας πρὸς αὐγὴν ἥλιου καὶ πρὸς δύσιν,
Νίκας πρὸς δρυκτὸν καὶ νότου θερμὸν κλίμα.

Τέλος λιτοῦσα τὸ στέφας τὴν πορφύραν,

Τὸ βύστινον πόρπημα τὴν ἀλουργίδα,

C. Τὸ τῶν μοναστῶν ἐνδιδύσκουμα φάκος·
Θυήσω δ' ἐπ' αὐτῆς Βιθυνῶν ἐπαρχίας

Ἀποτοξός ἐκ τῆς Αὐσόνων βασιλίδος·
Κομιζόμαι δὲ νευστολούμενη πάλιν,
Καὶ τὴν ἀμήν ἐνταῦθα πιστεύει κόνιν
Ἄλλ' ὡς πλάσας με καὶ μεταπλάσας πάλιν,
Ο τὴν κάτω δοὺς κοσμικὴν ἐκουσίαν,
Καὶ τὴν δικαὶον δύς οὐρανῶν κληρουχίαν.

Orta sum majoribus fortunatis, qui totum Occidentem gubernarunt; a Cesaribus educatam Gratiae ipse coronarunt. Romæ imperator fortissimus Alexiadum e proaopia, Joannes Porphyrogenitus felicissimus, Comnenæ familia filius, et Ducas virens ramus, qui omni gentilitati bellum intulit, legitimam me uerorem duxit. Ex hoc matrimonio, dum Italia imperitabam, quatuor filios omnes purpura natos in lucem edidi, pulchra corpora et ad pugnandum cum hoste maxime idonea; postea totidem filia prognata sunt. Vidi conjugis res praetulare gestas, vidi victorias in quatuor mundi plagiis reportatas. Postremo dieademate ac purpura relicta, vile vestimentum monasterii indui. Morula sum Bithyniæ regina, longe ab Ausoniæ finibus. Per mare translata hic cinis jaceo. Tu autem qui me creasti et regenerasti, possi mandatum regnum, cælum sortiri mihi tribuas.

Ut Prodromi nostri sit aliquod in hoc volumine monumentum prosse quoque orationis, en subtextum ineditum ejusdem sermonem epithalamicum, satis elegantem, de quo docte ante hos annos praedictus fuit apud Gallos cl. Theilius in Excerptis manuscriptorum bibl. reg. T. VIII. part. 2, p. 157 (supra col. 1060). Nuptiae fuerunt duorum Caesaris Nicephori Bryennii et Annae Comitess filiorum, Alexii et Joannis (Xapitawmum.). Videatur autem hoc pariter Prodromi scriptum Byzantina historie non inutile incrementum. Mai.

ΚΑ'. Τοῦ αὐτοῦ φιλοσοφωτήτου καὶ λογιωτήτου χρίστου Θεοδώρου τοῦ Προδρόμου ἐπιθαλάμιος τοῖς τοῦ εὐνυχούτευτου Καλσάρος υἱοῖς (Cod. Ottob. Vat. 486, f. 90, a).

α'. Ἐδέσσεις καὶ τρίχων αἰγίων τῇ πάλαι σκηνοπηγίᾳ, Καλσάρος δὲ μὲν γάρ διλοις τῶν δυομάτων τούς ἑαυτῶν γνωρίζεισαν Καλσάρας, καὶ οὓς μὲν τοὺς Ιουλίοις, οὓς δὲ τοὺς Αὐγούστοις, καὶ διλοις διλοις ἀποσαφείτωσαν· ἐγὼ δὲ τὸν ἄκμαν θεοτάξιον Καλσάρα μυρίοις καὶ διλοις ἀποσεμύνειν ἔχων ὄνθασι, μὴ τοῦ καλλίστου τούτου καὶ οἰκειότατου διλοις εἰσαμεῖ τοῦ σοφοῦ. Δεήσας εἴμαι καὶ τῆς ἐμῆς τοῦ λόγου συνεισφορᾶς τῇ τῆς λερού σου τῶν οἰών συνωρίδος γαμπλικού παστοπηγίᾳ. Ἀλλ' ἐκεῖ μὴν συνετέλουν τι καὶ αἱ τρίχες, καὶ κόσμοι ήσαν οὐκ ἀγενεῖς τῷ δημιουργήματι· ἑταῖρα δὲ οὔτε συντελεῖα; ἐνεκαὶ ἡ συνεισφορά, οὔτε κόσμου τῶν δοφῶν εἰς συνεισφέρεται· τίς μὲν γάρ τοις αὐτοκόσμους κόσμος; γένοιτο καὶ αὐτοκόσμοις; τίς δὲ τοῖς ἀνεγέδεις συντελεῖα; δὲλλ' εἰς ἑνεκεῖν τῆς τῶν συνεισφερόντων οἰώνας· εἰ δὲ μή κατὰ τὴν χυρίαν τῆς τελετῆς ἀπηντήσοιμεν, ἀλλ' ὑπερήμερος ἥμεν ἡ συνεισφορά, θαυμάσιεν οὐ χρή· οὔτε γάρ ὁπ' ἄγρωμοσύνης τὴν τελετὴν κατεσωπήσαμεν· ή τίσιν διλοις, εἰ μὴ τοῖς κοινῇ τε πάντων καὶ ἡμῶν εὐτῶν ίδιᾳ δεσπόταις καὶ εὐεργέταις εὐγνωμονίημεν; οὐδὲ τῷ νομίζειν διλοις μὲν γάμοις, λογογραφίαις δὲ διλοις ἀπονενεμῆσθαι

XXI. Theodori Prodromi, philosophi doctissimi, Epithalamium, fortissimis imperatoris filiis dictum.

1. Ad constructionem antiqui tabernaculi pilis caprinis opus habebant, imperator doctissime. Et sane expedit ut Cæsarum modo Juliorum, modo Augustorum nomina innotescant. Ego autem qui venerandum meum imperatorē plurimis novis celebrandum habeo nominibus, nunquam tamen ab eo quod sapientis typum significat abecedam, id agens ut vocis meae organo filiorum tuorum sponsalia ac nuptias consolidem; quo in loco pili aliiquid significabam neque ornamento aliquo carebant. Hoc autem loco verbis non opus est ad perfectionem proclamandam. Quomodo enim ornamentum ipsum ornatum opus habeat aut ipsa pulchritudo pulchrescienda sit? Ad quid ergo perfectio iis quibus nihil deest? Sed unice benevolentia contributum estimanda est. Nil mirum deinde si non inter mysteriorum initia edsumus; non enim ob ignorantiam ejus rei oblii statim. Cui porro saveamus nisi dominatoribus publicis ac benefactoribus? Si deinde cum Salomone aliud tempus uxori duocunda, aliud libris scribendis tribuis,

A καὶ ρόδην περὶ σοί, ως παντὶ μὲν διλοις καὶ ρόδην εἶναι τίθης ἀρμαδιώτατον, Σαλομῶντι πειθόμενος, δι σοφῆς τῷ σοφῷ, λόγῳ δὲ μόνῳ τὸν ἀπαντεῖ, ως μηδὲ ἀντιμέτωπος; Ιετάμενος τοῖς ἐχθροῖς, καὶ τὸν ἀδρι πνέων τῶν ἐρματικῶν χαρίτων ὑπερορέψν. Ἀλλὰ πρώτα μὲν τὴν ἐναγγελικὴν διποτέλλομεν παρασολήν· καὶ φόδος μὲ τοῖς ἐντεῦθεν ὑπέτρεψεν οὐκ ἀνεύλογος, μή του συμβῇ μου τὸν λόγον· δοκῶ γάρ εἰπεῖν καὶ τὸν τοῦ λόγου πατέρα, διὰ τὸ μή κατὰ γάμον ἐκπέλθας πολυτελῶς, χείρας δὲ θέντα καὶ πόδες, ἀστινές ποτε χείρας; οἰητέον εἶναι λόγου, καὶ πόδες ἔξω φῆναι τῆς πανηγύρεως· ἐπειτα δὲ γάρ ἀποκρύψω τὸ πάθος, καὶ τῶν μεγάθεων τῆς ἡδονῆς ὑφηρούμην λάθρα τοῦ λόγου τὴν δύναμιν φιλεῖ δὲ πάντας ὁστέρω λύπη βαθεῖα, ὅντως ἀμέλει καὶ ἡδονὴ ψυχῆς ἀνθρωπίνην περιχυθεῖσα ταῖς ἐν αὐτῇ λογικαῖς ἐπιηράζειν δυνάμεσι.

B γ. Ταῦτα μοι τῆς ὑπερημερίας τὰ αἰτια· τούτως ἐγὼ τὸν διχροῦν ἐσίγησα χρόνον· καίτοι οὐδὲ οἰτε πάντα ξενιός ἦκα τῇ πανηγύρει· καθάπερ γάρ ἐπὶ τοῦ αἰσθητοῦ ἡλίου εἰσὶ μὲν αἱ τῶν ἀκτίνων ἀνατέλλειν μελλοντος αὐτοῦ προεξάλλονται, καὶ τῶν ὥρων ὑπερφαίνονται, καὶ οὖν παραγγέλλουσι· τὸν ἀνατελλούμενον καὶ καταδυομένου πάλιν, οὐχ ἕμα πέσαι συγκαταδύονται, ἀλλ' ἐστιν δοσι· καὶ ὑπὲρ γῆς ὑπολείπονται· οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν βασιλικῶν τουτων πανηγύρων, εἰσὶ μὲν καὶ προπανηγύρεις τινὲς, καὶ προτελεσταῖς, καὶ τῶν ὅπτων, ὁσπερ εἰπεῖν, προεξάλματα· εἰσὶ δὲ δύμως τούτων καὶ ὑπολείμματα. Οὗτον οὐ κάνω πόρρω καὶ δι ἡμέτερος ἀπήνεγκε λόγος· καὶ ἀπαντήσεις τοιούτοις δρα καὶ χρήσαιτο ἑαυτῷ· ἀμφαγνοεῖ, καὶ διαπορεῖται, πότερα τὸν γάμον αὐτὸν δρχαιολογήσας ὑμήσεται, ή πρότερον τοὺς νυμφίους πρὸ τοῦ γάμου προσείπῃ· καὶ ἀμεινόν γε κρίνει τὸ δεύτερον· τὸ μὲν γάρ καὶ μείζονος ή κατὰ τὸ παρόν

concordis quoque rationem habebis quae paci sacrificare et arma deponere jubet. Sed ante omnia evangelicam statuamus parabolam, quae vereor ne plane intelligam. Pariet enim patrem rationis citare quia nuptiae non solemnitates sunt factae, ut manus ac pedes quasi rationis putali et epithalamio abicerentur. Hinc enim morbum celabo et effuso gaudio rationis vim declarabo. Scito autem quod voluptas qua anima imbata est, aequa ac morborum logicas vincitius disturbatur.

D 2. Habet causam quae fecit ut tardior essem in praetendis officiis. Hucusque illici quidem, allamen hand adeo intempestivus ad panegyrim accedo. Sicul enim cum sol hic visibilis in eo est ut oriatur, radii antesignani illum precedunt; ubi autem occasum versus vergit, radii in superficie terræ remanent; sic in festivitatibus regtis processia festivalia magnam panegyrim antecedunt et quasi sublim introducunt; sed etiam postannia (sic venia verbo) sequuntur, id quod de nostra oratione dici potest, quae diu hésitabat utrum nuptias antiquo more carmine perillustraret, aut sponsos ante nupliarum festum alloqueretur, quod quidem posterius etiam fecit. Unum enim

πραγμάτεις· καὶ ἄλλως οὐχ ἀναγκαῖον πρόγκα Α δὴν πλουτήσαντες, καὶ τὸ μέχρι νῦν ἐν ὅπεστῷ κεί-
συνιστῷ πειρᾶσθαι τὸν γάμον, καὶ φύσει, καὶ νόμῳ,
καὶ χρόνῳ κακορωμένον· τὸ δὲ, καὶ τοῦτο μὲν ὑφῆ-
λετερον ή κατὰ τὸν ἡμέτερον λόγον· ἀναγκαῖον δὲ
δῆμος καὶ τῆς δῆλης· ὡς εἰπεῖν ἔργον· τὸ κεφάλαιον.

γ'. Προσφυῶ σε τοῖν, ζεῦγος ὁφ' ἐνὶ μὲν πρού-
παξενγμένον ζυγῷ· τῷ τῆς ἀδελφότητος· ὑπὸ δισὶ^B
δὲ δρπτὶ τοῖς γαμηλίοις μετεξυγένει, καλῆς καλλιε-
λαῖου καλά νεψφυτα, οὐδὲ μᾶλλον ἀδελφοὶ τὴν φύσιν ή
τὸ ἥθος, οὐδὲ μᾶλλον τὸ ἥθος ή τὰς λοιπὰς χάριτας
τῶν ὧν ἐξώρμησθε σκῆπτρων ἐνψείς μερισταί, καὶ
τὸ οἰκεῖον λάχος ἐκάτερος· οὐχ ἥττον τοῖς τρόποις ή
ταῖς· ἐπωνυμίαις πιστούμενοι· σὺ δὲ ὁ δραστήριος
νοῦς, Ἀλέξιε, τὴς καλῇ νεότητος, τὴς πολιάς σύνεσις, τὸ
τῆς τῶν προγόνων τύχης δῖξιον δυνῶν· κατάστημα, δὲ
τὸν πάπκον δλον καὶ βασιλεῖα τοῖς· ἥθεις μᾶλλον ή τῷ
Κομνηνῷ καὶ τῷ Ἀλέξιψ ζῶντα παριστάνων ἐν ἐπα-
τῷ, καὶ πιστούμενος ἐκ τῶν κατὰ σὲ τῆς τῶν ἐθνῶν
διαδοχῆς τὸ μυστήριον· εἰ γάρ τις καὶ ταῦτα συγ-
χωρήσει τῷ μύθῳ ἀνθρώπους ποτὲ γενέσθαι τὰ μὲν
μέλη τοῦ σώματος καὶ... διεπερον δὲ τῶν ὄμμων ἀλε-
φαντίνα, καὶ προγόνου πόθεν φυσιθῆναι τοῖς δέ
αὐτοῦ τῇ διαδοχῇ, καὶ οὗτω πάλιν τὰ καθ' ἡμές τῶν
μυθευομένων πολλῷ τῷ περιβότι θεμασῶτερα,
ὅσον οὐκ ἐκ μέρους ἐνδεικνύει τούτου σωματικοῦ τὸ
γένος πιστούμεθα, ἀλλ' ἐκ τε δλού τοῦ σώματος, ἐκ
τε τῶν ψυχικῶν ἀπασῶν διαβέσσων. Καὶ σὺ δὲ δ
τῆς Δουκικῆς βίζης δρπτῆς δὲ Χαριτώνυμος, τὸ τῆς
ῶρας ἔνθος, τὸ τῆς νεότητος διγαλμα, δην οὐκτον
δὲ ίδων οὐκ ἐκείνου τοῦ ἀμέτρου κατὰ νοῦν ἐβαλ-
μην, τὸ, ποιὸν ἀρεῖς τὸ πρώτων εἶδος δῖξιον τυραννί-
δος ἀποκρινούμεναι; Χαίρετε καὶ κοινῶς δμφω καὶ
ιδιὰ ἐκάτερος; οἱ τὴν πολυθρύλλητον εὔδαιμονιαν

genus superius est conversationi nostra; ne dicam
quod nuptiae natura, lege, conditione proclamate
desensione opus non habent; alterum vocis nostrae
statum superat; sed de totius sesti summa aliqua
dicere in promptu est.

3. Ad vos igitur, pur nobile fratrum, qui frater-
nitas jugo et connubii vinculis utrique vincit estis,
rami olivæ novelli, fratres non magis sanguine quam
moribus ac reliquis indolis dotibus, quæ ros solio
regio et illa qua familiæ honestas decet, domestica
prosperitate dignos reddit. Et tu quidem, Alexi,
adolescens corporis pulchritudine, vir ingenii matu-
ritate, nepos majorum dignissime fortuna, qui avum
imperatoremque Alexium Comnenum vitus repre-
sentas quique tot populorum in regno successor di-
gnus habets, salveto. Si fabula fidem habere volu-
mus quæ hominè narrat suis quorum alter humo-
rus elephantinus fuerit, corporeum quid hoc habeat;
tu autem virtutis majorum hæres majoren eo ipso
admirationem excitas, quod spirituale quid hoc præ-
se fert et animos movet. Te quoque salvum esse jubeo,
Ducænæ familiæ soboles, Charitonyne, venustatis
flos, adolescentia typus, cuius sola forma celsam
suam vocationem annuntias et ad thronum evectio-
nem justificat! Salvete ambo qui pro sua quisque
parte et in commune naturæ ac fortunæ favore frui-

μενον, εἰς ἓντα τὰ πάντα συνειθεὶν ἀγαθὰ, τοῖς καθ'
ἴκανοις πιστωτάμενοις.

δ'. Καὶ εἰ βιούοιτο τις, ἀπ' ἐγὼν γοῦν παχυμερῶς
καὶ ἐπιδρομάδην τὸ εὔδαιμον ἐπιδεῖξομαι τῶν νυμ-
φίων· ὡς εἰ μὴ πόρρω τῆς γαμηλιακῆς τὸ πρᾶγμα
ἡν πανηγύρεως· οὐδὲ ἀν τῶν ἀπάντων ὡς οἵτε τε
ἥν ἐφεισάμην. Δύο μὲν οὖν ἥστην σκῆπτρα Γω-
μαλοῖς ἀλλήλοις καλὸν ἀνταυγάζοντα· τὸ μὲν μικρῷ
πρότερον τὸ Κομνηνὸν, τὸ δὲ εὐθὺς παρὰ πίδας
ἐκείνου τὸ Δουκικόν, δμφω εὐτυχῆ καὶ περιφρνῆ
καὶ κοσμικῆς ἀρετῆς οὐδὲ ἀνάξια· κατὰ ώσπερ ἐκ
συμφωνίας συνεντηλυθέτην εἰς ἓν πολλῷ φυνότερον
καὶ λαμπρότερον τοῦτο δῆ τὸ Κομνηνοδουκικὸν καὶ
πιπεκόν τοῖν νυμφίοιν. Ἀναμνήσθητε, δὲ περνή-
τες, τῆς Ἀλεξιακῆς ἐκουσίας· πλὴν ἀλλ' ὅπως μὴ
τοῦ γάμου κατεδαχρίσητε, ἐνενυμήσθητε τὴν ἐπή-
νην εὐνομίαν ἐκείνην, τὰς ἐν μάχαις ἀνδραγαθίας,
ἀστενακτὶ μὲν, ὡς ἵεραλ βασιλίδες, ἀστενακτὶ φειδοῖ
τῆς καλῆς πραγμάτων· ὑποκυήσθητε τὴν πραστή-
τος ἐκείνης, τῆς εὐσταθείας, τῆς λοιπῆς χάριτος.
Ἀλλὰ τὸ τοῦτο; σκυθεωπῆτὴ εἰπεῖ τούτοις τὴν γερου-
σίαν ὄρῳ· ἀνάμεινον οὖν κόσμον διλον δεῖσαι, καὶ
ἥδη δεῖσθομεν. Ἰδετε μοι τὴν ἵεραν ταυτην̄ βασιλέαν
τὴν φερώνυμον Εἰρήνην, τὸν Δουκικὸν δρπτηκα, τὴν
εὐδὲν ἥστον τῶν δλων Ψωμαλὸν κρατήσασαν· εὐγε,
διεχθην̄ γάρ μοι πάλιν τὰς φυχὰς τὸ ἀκροτέρον.
Ἴδετε τὴν χειρα ταύτην, ἃς δεῖ πειράσθε, καὶ πιρά-
μενα πλουτεδότιδος τὴν φιλοθείαν, τὸν οἰκτον, τὴν
δὲλην ἀπασσεν ἀρετὴν. Ἐκ τοιούτων ημίν τῶν πάπ-
κων οἱ εὐπρεπεῖς οὐτοι νυμφίοι προδέσληνται· ἐκ
τηλικωντων ημίν τῶν φίλων οἱ ὥρατοι καρποὶ οὐτοι
διατετράφηνται.

mini omnibus numeris auctorito, quippe in quos
corau copie totum est effusum.

4. Sponsorum porro felicitalem si breviter adum-
bratam audire velis, satisfaciam; non enim multum
ab ipsis nuptiis absimus; faciam autem secundum
veritatem. Sceptris duo ex alto restringebant, ποιη-
μα quidem Comnenorum, Ducænæ dein familiæ alte-
rum; utrumque quod dignissimum obtingeret per-
quam dignum. Fato dein quodam evenit, ut utrumque
in gentem illustrissimam Comnenorum ac Ducæ, ad
quam spansi nostri pertinent, venerit. Mementote, αμι-
ci, regni Alexidio, et novis nuptiis benedicis, memo-
res illius in pace prosperitatis, in præliis fortitudi-
nis omni laudum genere cumulandæ. Ob oculos νο-
βεὶς sint mansuetudinis, constantiæ, comitatis exqui-
sitionis exempla. Sed ad quid hoc? Μαστιτια εντι-
ac desiderii causa nemini esse velim. Quare ad
aliam rem nos vertamus. Videite sanctam hanc ἡμ-
peratricem Irenen, prolem Ducænæ gentis et quæ
in omnes Romanos dominari cum dignitate digna
est habita, et cuius fama animum demulces. Videite
illam manum quam semper experti estis beneficam,
prodigam; considerate ejus misericordiam cæteras-
que virtutes. E talibus igitur majoribus ambo hi
sponsi originem ducunt; e iam augustis radicibus hi
egregii fructus germinarunt!

ε'. Τί δὲ αὐτοῖς οἱ σεμνοὶ γεννήτορες, οὓς πάντως εἰπῶν, μὴ οὐχὶ τοῦ μεγέθους τῶν πραγμάτων ἐλαττωθῆ, τὴν ἐκ πορφύρας λέγω ταῦτην καὶ βασιλέω, ἡς τὸ κυκλοειδὲς τοῦ δρματος; καὶ ἐξ ἑαυτοῦ πρὸς ἑαυτὸν κινούμενον δρμοῦ καὶ περιφερόμενον, τὴν πρὸς νοῦν καὶ Θεὸν ἐλικήτην ὑπεμφαίνει ἀνάστατον, ὃν ἐξ ἑαυτῶν καὶ πρὸς ἑαυτὴν τὴν κίνησιν ἔγνωμεν, ἣν εἰ τὶ που καὶ ἀληθεύουσιν "Ἐλληνες, τετάρτην μὲν ταῖς Χάρισι Χάριτα, δεκάτην δὲ ταῖς Μούσαις. Μούσαν προσετιθείμεν, ἡ τὴν μὲν καθ' ὅλην φιλοσοφίαν, ἡς οὐ γνώσις ἀλλὰ πρᾶξις τὸ τέλος, αὐτὴ ἐκπιθήνει, καὶ διὰ τῆς κατ' ἀρετὴν ἐνεργείας ἐμυσταγώγησεν; Ἐκείτα γενναιότερόν τε δρμοῦ φρονήσασε καὶ βασιλικῶτερον, καὶ κύσμον οἰηθείσα, ὥστερ βασιλικοῦ σώματος τὴν πορφύραν, οὗτον καὶ ψυχῆς βασιλικῆς τὴν ἐπιστήμην τῶν δυτῶν τὴν γνῶσιν αὐτῶν ἐτελέσθη, καὶ τὴν ἐν τούτοις ἀληθείᾳ ἐθηράστατο, καὶ προσιρέσσως οὐ γάνους ἔδειξεν εἶγι κτήμα τὴν ἀρετὴν, καὶ πᾶσι πάσας ὑπεράραστα τοῖς καλοῖς αὐτῇ ἐκπιθήνει περήλασε τῇ κατὰ τὴν συζυγίαν εὐδαιμονίᾳ· τοιούτῳ τοῦ λόγους ἀνδρὶ κοινωνήσασα τῷ ἐμῷ δεσπότῃ καὶ Καίσαρι, οἷον οὐτε θύεις ἔτερον ἡμῖν παρεστήσαστο, οὔτε λειτορίας παλαιῶν ἐδιέξαγεν. Ἀλλοι μὲν γέρες Ἐλλήνων τε καὶ Ρωμαίων ἀλλὰ τυχόν κατωρθώκεσσαν· καὶ οἱ μὲν ἐδημαργώγησαν, οἱ δὲ ἐπερατηγησαν, οἱ δὲ εὐδοκίμησαν περὶ λόγους· καὶ τούτων δὲ μὲν φιλοσοφίαν, δὲ ποιητικὴν ἐκμεμελεῖκαι· τὸ δὲ τὸν αὐτὸν καὶ στρατηγεῖν ἄμα καὶ ἀπιστατεῖν ποιήμασι, καὶ φιλοσοφεῖν, καὶ ψηφοφορεῖν, καὶ δῆτορος διαιτᾶν, καὶ τῆς δὲ πᾶσι μὴ καθυστερεῖν ἀκρότητος, ἀλλὰ ἐκάστω τούς περὶ ἕκαστον εὐδοκί-

Α μους φερωνύμως νικᾶν, οὐδὲν δὲν εἴη τῶν ἀπάντων, ή μόνου Καίσαρες.

ε'. Υπὸ τοιούτοις δρα ταττομένους πατράς καλοὺς τούτους νυμφίους; δῆμα καὶ ἀδελφούς, καὶ πρὸς τηλικαῦτα δρῶντας παραδείγματα, πῶς, εἰπέ μοι, έδει τὰς ψυχὰς ἀσκηθῆναι; Οὐκάν δὲν οἷμαι ή ως ἡσκήθησαν· ἡσκήθησαν δὲ οὐτας, ὥστερ ἀμέλει καὶ πλάτων τὸν τῆς ἑαυτοῦ προστησόμενον πολιτείας ἀσκηθῆναι νομοθετεῖ. Όσα μὲν οὖν ή ψύσις αὐτοῖς πεφιλοτέμηται ἀγαθός, κάλλος λέγω καὶ τάχος; καὶ ρώμην καὶ δσα τὴν εὐανάγωγος ἀγαγή, εὐφυῶς ἴππεύσαι, σφαιρίσαι, περιδεξίως θηρεύσαι, οὐκ ἀγεννῶς στρατηγῆσαι δεῆσαν φαλαγγαρχῆσαι, ἔτι γε μήν τὰ περὶ τὸ οώμα βασιλείους ἐσδῆτας καὶ δργυρον καὶ χρυσὸν καὶ δσην διλην ὅλην ἐτίμησεν ἀνθρώπος, λαμπράς τε οικίας, καὶ δραβες ἵππους, καὶ δμαδον ὑπηκόων οὐκ ἀγενή, καὶ γάρ καὶ ταῦτα τὴν δλην εὐδαιμονίαν συναράρκουσιν, οἱ ἐκάστου δρμαλμοὶ πειστώτωσαν ἕκαστον· ἔγω δὲ τὸ ἐπὶ τηλικούτοις ταπεινόφρον αὐτῶν καὶ προσηνές ὑπεράγαμας, καὶ τὸ πρὸς τοὺς γεννησαμένους μέρους παντὸς ὑπῆκον τεθῆπα πρὸς δινονοσούν διάγος, καὶ τοῖς ἀλλα... .

ζ'. Τοῖς οὖν τοιούτοις καὶ ἐκ τοιούτων τένος; Ετι δὲνεπ πρὸς τὴν δλης τῆς εὐδαιμονίας συγχληρίαν; Οὐδένες δὲλου πάντως ή τοῦ γῆματ τε εὐτυχῶς, καὶ πατράς παλῶν δυναμασθῆναι. Τὸ μὲν οὖν δὲ γάμος ήδη δύρταται, καὶ τοῦτο παιανίζουμεν σήμερον δύο παλῶν βασιλικῶν καὶ ὠραίων, καὶ νεανίδων δύο, γένους μὲν τοῦ πρώτου, εἰδους δὲ τοῦ ἀπαραμέλου, καὶ ήδους; ἐννομετάτην συνάρφειαν δυεν εἰποι δι τοις ἥλιοιν καὶ σελήνιν δυεν κανοφανή σύνοδον,

5. Sed quid huic reverandi majores imperatrici imperatorib[us], porphyrogenita, cuius oculi sursum decorum mobiles mentis proprias et divinas scientias testimoniūm perhibent, et qui effecerant ut Graeci eam quartam Gratiam, decimam Musam, nostra sane cum approbatione appellitarent, quippe quia rerum medullam non in mera cognitione, sed in praxi posueret, virtutemque in operibus sitam esse persuasum haberet. Inde egregia semina altius quid ac magis regium sentire caput. Sic enim purpuram corporis, sic scientiam animi ornamentum rectissime existimans, veritatem omni studio indagavit, virtutemque in merito, non in sanguine sitam esse duxit. Cum itaque inter omnes circa omnia excellere studebat, splendorem qui ipsi ex matrimonio redundaret immae quantum auxit. Huc accedit quod domino nostro imperatori nupsit, viro, cui nec tempus nostrum nec antiquitas parens nobis exhibet. Inflatiendum quidem non est suisse inter Graecos ac Romanos qui rebus gestis inclinarerunt imperia administrando, exercitibus imperando, leges ferendo, philosophiam, poesi exercendo; uni autem imperatori nostro militis, civis, negotiatoris, philosophi, consiliarii, oratoris munere eodem tempore cum extrema laude fungi omniesque temullos superare a fato datum fuit.

6. Fratres sponsi, et talibus parentibus oriundi, quique talia ante oculos exemplaria habebant, haud aliter nisi secundum Platonis præcepta in Politice in medium prolatæ educari et institui debebant. Omisito autem quæ natura ipsis larga manu dedit, pulchritudinem, inquam, celeritatem, robustam, et quidquid ad liberalem educationem spectat: equitare, pila ludere, venari, legionem aut phalangem scite ordinare; insuper vestes regias, aurum, argentum, et quæcunque in hominum oculis pretiosa videntur, ades sumptuosas dico, equos arabicos, populum haud ignobilem, dictio parentem. Haec omnia enim terrestrem felicitatem constituant et aliquando occurront. Evidem in laudatis a nobis juvenibus ante omnia modestiam et mansuetudinem admiror et in parentes pietatem plurimi facio.

7. Talibus talium parentum filii quid ad perfectam felicitatem deest? Hoc unum ut probis uxoribus juncti pulchrae prolis parentes fiant. Et nuptiae quidem celebratæ sunt, et hodie duorum filiorum regiorum matrimonium canimus qui, quoad genus, omnium primi sunt; quoad formam, pulcherrimi; quoad numeros, longe integrerrimi habendi sunt. Solis ac lunæ matrimonium celebrari dixeris. Fazit Deus pulchra et numerosa proles inequatur, quæ nunc quidem desideratur. Sed cur Cæsareæ domini non bene augure-

ἡ δὲ εὐτεκνία ὅμοι καὶ παλυτεκνία τὸ έπερον· λείπεται μὲν ἔτι, τῇ δὲ μέχρι νῦν ἀπὸ τῶν προγόνων ἀκολουθίᾳ καλῶς οἰωνίζεται. Τί πρὸς ταῦτα λέγεις θεσπεσία ψυχὴ καὶ γλῶσσα τοῦ Καίσαρος; "Ἄρ' οὐκ εἴδαι μονάς σου πειδεῖς ὡς οἶόν τοι ἦν ὁ λόγος ἀπέδειξεν; Ἔγὼ μὲν οἶμαι, καὶ οὐ πόρρω θῶσι οἴμαι σκοποῦ. Τί οὖν ἀλλο ποιεῖν τούτοις; ή γάρ τις χαρέσιν εἰκός, καὶ πάντας μὲν ἄλλους, μάλιστα δὲ τοὺς οἰκειοτάτους; Σύ μοι χαρέ λειπον πρὸ τῶν ἀλλών, οὐρὰ καὶ θελα βασιλείσσα· τὴν γάρ ἀρχηγὸν τοῦ γένους καὶ ἀρχηγὸν εἶναι χρή τῆς χαρᾶς· καὶ οὐ δὲ ὡς, καὶ οὐκ οἶδα τι ποτ' ἀν σε καὶ προσειπὼν ἀξίως προσείπω, θειοτάτη πορφυρογέννητε, χαρέ καὶ σύγχαιρέ μου τῷ δεσπότῃ τῷ σοφῷ Καίσαρι.

η'. Πεπέρανται ὅμιλοι ή εὐχή, καὶ ή ἐφεσί; ταταλεύτηται. Εἰδετε νυμφαγωγουμένους εἰντυχῶς ὅμιλων τοὺς οὐδέας στεφανουμένους, κτυπητομένους τῇ συγχαλήτῳ βουλῇ, τῷ δῆμῳ, τῷ βῆματι, προπεμπομένους τὰ νυμφευτήρια τῷ χθὲς τὰ ἐπινίκια προπεμφθέντε θεῖῳ καὶ βασιλεῖ. Σύμπας ἀπέστων φθόνος, καλοὺς καλοὶ; ἐνυμφεύσατε, ἀξιον εἰπεν ἀν τοῦ Πισθίου τὸ χρῆμα· καὶ ὅμεις δὲ θεῖοι τῶν πειδῶν χαρέτε βασιλεῖς, καὶ θεῖαι βασιλισσαί, ἐπὶ τὰ πάπια καὶ πρὸ πάντων ὅμεις οἱ νυμφοί· οἱ γάρ ἄλλοις εὐφροσύνης γεγονότες ὑπόθεσις πολλῷ πλέον γένοισθ' ἀν εἰστοῖς· ὅμδες τε γάρ αἱ συγγείεσαι, καὶ ὅμεις τὰς συγγείες ἀντευτυχήσατε, αἱ τές ἀρχηγῶν τοὺς ἐκ βασιλέων, τὰς ἐκ ἀρχηγῶν οἱ ἐκ βασιλέων, αἱ νεάνιδες τοὺς νέους, καὶ οἱ νέοι ἀπαλιν τὰς νεάνιδας. Καὶ ὅμεις δὲ τριστυποχεῖ; γεγήθατε νύμφαι, καὶ τῇ σεμνότητει Δουκαλην καὶ καλῇ τῶν καλῶν νυμφῶν ἀδελφῇ συγγεγήθατε, ἵς καὶ τάλλα πάντας ζηλοῦτε τῆς ἀντροῦ δίχα χηρεῖς· ἐπὶ τούτοις; ἀγαλ-

λιῶ τὸ σύμπαν ὑπῆκοον, ή τὸ ἀληθὲστερὸν γε ἀγαλλώμεθα· δούλων γάρ ἀγνωμάτων μὴ συγχαίρειν χαίρουσι τοῖς δεσπόταις· μηδὲ σφῶν ἔστεν τὸ ἔκεινον γῆθος ποιεῖν, οὐτεπερ δὴ καὶ τὸ ἐναντίον. Ἀλλ' ἀπορέποις ἀφ' ἡμῶν τὰ χακόφημα, Χριστὲ βασιλεῦ. Εἰ τις αἰσθητις, καὶ σὺ τῆς χαρᾶς· κοινῶνει θάλασσε καὶ πατατάς· μηδὲτες ἐντεῦθε σκυθρωπός· μηδὲτες κατηφῆς, πάντας μειούστω, πάντας χαρέως, πάντα συνεπαγαλλέσθω τοῖς τελουμένοις.

θ'. Νικῶ σου, μῦθε, τοὺς γάμους, καὶ δῶμαν ἀλληλεύειν τὰ μιθούμενα· σὺ μὲν γάρ Πηλεὺς συνάπτεις θυγατέρα Θέτιν ἀλλοιο γέροντος, ἐγὼ δὲ παισι βασιλέων ἐπιδιοστάτων ἀρχηγῶν θυγατέρας· καὶ σὺ μὲν ἐν ἀντρῷ πετρήνεται, ἐγὼ δὲ ἐν αὐτοῖς ἀνακτόροις νυμφοστολῶ· καὶ σὺ μὲν Ἀφροδίτην συμπιστάζεις καὶ Ἡραν καὶ Ἀθηνᾶν, ἐγὼ δὲ διὰς δεσποινας· Ἡρας μὲν βασιλικωτέρας, σωφρονεστέρας δὲ Ἀθηνᾶς, καὶ Ἀφροδίτης· ὥραστιρας· καὶ σὺ μὲν τὴν Ἑριν εἰσάγεις; δῆθεν αὐτόληπτον, καὶ τὸ μῆλον ἐν μέσῳ φίπτεις, μῆλον ἐκείνο τῆς δῆλης Τλιάδος· ἀφορμήν, καὶ ταράττεις τὸν πότον, καὶ ἀνακυμβαλίζεις τοὺς δίχρους, τοῦτο δὴ τὸ λεγόμενον, καὶ κατ' ἀλλήλων ὀπλίζεις τοὺς δαιτυμόνας, ἐγὼ δὲ καὶ τὴν Ἑριν εἰς τὸ δεῖπνον παραλαμβάνω, καὶ τῆς δορτῆς· οὐ καθυστρίψω τὸ πρόσωπον· Ἑριν ταύτην οὐ τὴν μεμῆτην, οὐδὲ τὴν κακόχαρτον, ἀλλ' ἦν καὶ ἐπαινέστεις νοήσας· οὐτε σεμνότερα πολλῷ τῶν μύθων τὰ καθ' ἡμέας, καὶ μή μῦθος ἦν, καὶ ἐπιδιούτερα.

γ'. Τίς οὖν φθονερὸς οἴων, καὶ ἀνέρστος; τοῦ καλοῦ, ὡς μὴ χαρέσιν μὲν ἐπὶ τοῖς παροῦσιν, ἰκανύθενται δὲ τοῖς τελετάρχαις τὰ λώτα; ὡς; Ἑγωγε καὶ ἀλλομαι μικροῦ ἐπὶ τῷ πρόδρυματι, καὶ σκιρτῶ, καὶ τὸν τοῦ Ἱεσσαὶ προφήτην δοῦτο τὸ μέρος ἀποκριμοῦ-

tari et dolentibus non condolere. Tu autem, Christe, mala omnia a nobis avertie. Sed tu quoque, si quid sentis, torus genitalis, gaudia nobiscum misce. Nemo hoc in loco maxime tristissime sit; rideant omnia, omnia gaudeant, exultent de rebus pereatis.

δ'. Supero, mythologia, quos tu narras nuptias, dummodo fabillis fidem damus. Tu quidem Pelei connubio Thetis senis maritimi filiam jungis, ego cum filiis regius illustrium ducum filias unio, et si tu in autro saxonico, ego in cubili regali nuptias celebrari curo.

ε'. Tu quidem Venerem, Junonem et Mineram ad epulas invitas, ego vero dominas quae Junonem regia dignitate, Mineram sapientia et Venetum venustate superant. Si tu Erin semper promptam introducis, et pomum in medium projicis, quod tot melorum Ille-dem creavit et conviviarum costum disturbabis; si mensis eversis convivatores contra se invicem armas; ego quoque Erin ad convivium appello, sed hominum cœlum minime confundo. Eris enim mea non malevola, non objurgatrix, sed que cum sara ratione procedit et Erin illam fabulosam longe vincit.

θ'. Quis igitur adeo invidiosus, quis tam rudis et pulchritudinis rerum inimicus ut de his que videmus non gaudeat, ut mysteriorum curatoribus non optimus quaque optet? Ecce ego propter gaudio exsilio et Iasonem

mur? Nonne filii tui felices erunt, et supra quam fas est sperare? Ego quidem bonam spem concipio, et recte quidem, ni fallor. Quid igitur restat nisi ut nos et alii, et praesertim familiares gaudemus? Tu autem, imperatrix, prima omnium læstare. Quis enim familiæ caput est, gaudentium quoque chorum ducat. Tu ergo (quo vero te nomine appellam?) iterum collectare cum domino nostro alique imperatore sapiensissimo.

8. Ecce preces dictæ sunt; votum expletum est. Jam filii vestri coronati pompa nuptiali procedunt, senatus, populo, tribunali commendantur et imperatoris vestigia hesterno die relicta sequuntur. Absit longe omnis invidia, filios pulchros pulchris filiabus desponsastis, recte oraculum Pythicum dixeris. Agodum, grandete imperatores alique imperatrices divinitus institutor, et ante omnes, vos sponsi. Si enim alii hilaritatis causa estis, quanto magis robismet eritis ipsi! Vobis enim uxores, et vos uxoribus felicitatis materiam præbelis, ut moris est inter adolescentes alique puellas. Vos sponsæ ter felices gaudetis de Duce et familiæ nobilitate et de sororis fortuna, cui præter præmaturam viduitatem omnia invidetis. Super his ergo omnes in gaudium effundamur. Servorum enim plane illiberalium est dominis læstantibus non collæ-

μαι, οὐ καὶ τοῦτο ἐπικαίρως ἐπὶ τοι δανεῖσθαι τὸ Α ἡ ἔησι εὐτυχῶς, τοιούτων δὲ πατράσι τέκνων ὀνοματόδημα, θεσπεσία Πορφυρογέννητη, τὸ μὲν ἔχων ἡδη, τὸ δὲ ἐπευχόμενος· μητέρα μὲν γάρ ἐπὶ τέκνως εὐφραινομένην δρῶ σε· προσθείην δὲ καὶ πατέρα συνευφραινόμενον τὸν ἐμὸν δεσπότην καὶ Καλούσα· ίδεν δὲ υἱούς τῶν υἱῶν, χάρειναν αὖθις υἱούς μέχρι τρίτης καὶ τετάρτης ἔνχομαι γενεᾶς. Υμεῖς δὲ οἱ καλοὶ νυμφίοι, τί δὲ τις εἴδετο λίτον,

μασθῆναι, δποίον εἰ τεκόντες ὑμᾶς ὀνομάσθησαν; τὸ μέν τοι πατρικὸν εὐτυχήσασιν δνομα μή καὶ τὴν τῶν υἱῶν δπολέσαι προσηγορίαν, ἀλλ' ἀεὶ καὶ πατράσι καλέσθαι, καὶ υἱοῖς δνομάζεσθαι· Ἐργα τε δπολεῖτοσθαι τῷ βίῳ τῆς προτονικῆς ἀρετῆς ἁξια, καὶ εἰς βαθεῖαν ἀλάσαι καὶ λιπαρὰν πολιάν. Χαίρετε.

orophetam imitari jusat, cuius nunc maxime sacra serba rememoro, o veneranda Purpurata! quam jam de natis lētabundam video. Sed patrem quoque, imperatorem Augustum eodem gudio frumentis velim videre. Deus vobis filios ex filiis, indeque nepotes ad seriatim quartamque usque generationem præstet! Vo-

bis autem, candidi sponsi, quid optabilius inveniri poterit quam vita felix et tales procreare liberus, quales vos ipsos, parentes procreatunt. restri? si sic nomen proprium posteritati dignas transmittere, opera autem exhibere majoribus digna, et sic dies ad ultimam usque senectam producere? Valete.

ΕΙΣ ΤΑΦΟΝ ΤΟΥ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΟΣ ΚΥΡΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΚΟΜΝΗΝΟΥ (!)

Ορές, θεατὲ, τὴν προκειμένην πλάκα·
Αῦτη τὸ τέρμα τῶν ἐμῶν περιδρόμων,
Τοῦ γῆς ἀνακτος, εὐσεβοῦς Ἰωάννου,
Καὶ γῆς ἀνακτος φύντος ἐξ Ἀλεξίου.
Αῦτη τὸ κατάντημα τῶν ἐμῶν θόλων,
Οὓς καρεερῶς ἐσεργον ὑπὲρ Λιτώνων.
Νίκαια δὲ καὶ ερόπαια, καὶ λαμπρὰ κράτη,

Καὶ που θρίαμβος καὶ τύχης εὐκληρία,
Ὦδε στενοῦται καὶ καθείκται (f. καθείρχται), καὶ
B Εἰς τοῦτο λήγειν δὲ βροτῶν οἶδε δρόμος.
Σὺ δ', εἰ τι κέρδος ἐξ ἡμῶν ἔσχες πόνων,
Ἐνύχαις ἀλήκτοις δεξιοῦ μου τὴν κόνιν.

[μένει.

IN SEPULCRUM IMPERATORIS DOMINI JOANNIS COMNENI.

Lapidem hunc vides, quisquis es, peregrinationum terminum pii imperatoris Joannis, ex Alexio enim dignitate regia nati. Hoc in loco certamina mea finem invenerunt quae magis quam ipsi Ausones in deliciis habui. Victoriae, tropaea, imperia splendida,

C triumphi, fortuna, gloria, omnia hisce in angustiis arco sepulcro continentur. Sic mortalium vita finiri solet. Tu autem, si quid lucri e laboribus meis in commodum tuum veriliſti, cineres meos precibus continuis venerare.

(1) Iterum ex cod. Vatic. CCCV, apud Theilium in Notitiis mss.

In Anecdoto Parisiensibus clar. Cramer (tom. IV, p. 267), inter poemata Joanni Geometra, dubitate quidem, ascripta, legitur carmen epitaphicum in honorem Joannis cuiusdam imp., quem Joannem Stauracium esse putat editor, anno 803 in bello contra Bulgarios interfectum. At eodem versus in cod. Vatic. Theodoro nosiro ascribi motu card. Ang. Mai (supra col. 1093). Quidquid sit, Epitaphium exstat in supradicto tomo CVI, col. 903.

ΕΙΣ ΤΟΝ ΒΑΡΕΑ

ΤΟΝ ΚΑΤΑΦΑΥΑΡΗΣΑΝΤΑ ΑΥΤΟΥ ΤΟΥ ΑΙΡΕΤΙΚΟΥ ΟΝΟΜΑ (2).

Τί φατε, σεμνὴ καὶ σοφὴ γερουσία;
Καὶ νῦν σιγῶμεν, η λαλοῦμεν ἄνθικως:

D Χωροῦμεν εἰς ἀμυναν ἔχθρον Βαρέος;
Η καρτεροῦμεν τὴν παροινὰν πάλιν;

IN BAREUM

QUI IPSI HÆRETICAM NOTAM INUREBAT.

Quid dicie, venerabilis ac prudens senecta? Tamen condumna est aut rite loquendum? in ultionemne inimici Barei procedendum, aut denko ejus insultationes perferemus? quæ cum iurejurando pollicit?

(2) Ex ed. Basil. 1536.

Τηροῦμεν ἡμῶν τὰς ἐνδροκους ἔγγυας;
Μή καλάμον ξαίνοντες εἰς γράμμα ψῆφου,
Ἡ λύσμεν τὸν δρόκον εὐδρόκῳ λόγῳ;
Καὶ τὴν πονηράν στηλιτεύομεν φύσιν;
Εἰ μὲν γάρ ἦν δὲ λῆπος διχρι μετρίου,
Ἄν εἰς τύχην ἀσκωπτεν ἢ γοῦν εἰς γένος,
Ἄν πλημμελειαν φύσεως ἐλοιδρεῖ,
Ἄν δυσμάδειαν, δὲν τρόπου μοχθηρίαν,
Ἐδυστόρουν μὲν, ἀλλ' ὅμως ἀκαρτέρουν,
Καὶ τοὺς τεθέντας οὐκ ἀπέστεγον νόμους.
Τί γάρ κακηγόρημα; Δυστυχῆς βίος.
Οὐκον δι' ἡμᾶς καὶ Θεὸς κάτω πάνης,
Οὐ πᾶν μὲν ἀργύριον, ὃς αὐτὸς λέγει,
Καὶ χρυσὸν πέδην, ἀλλ' ὅμως διλαπέκων
Καὶ τῶν πετεινῶν ἀστεγέστερος μένει.
Τί; δ' ὅμρις ἀνδρὸς μὴ μεθ' Ἰππων Ἀρδάδων
Ἡ θετταλικῶν πομπικώτερον τρέχειν,
Εἰ τοῖν ποδοῖν εὖ, μηδὲ ἑναντίως ἔχοι;
Ἀνδρῶν στρετειῶν ἵππος εὐρέθη χάριν,
Μάχης συνεργός, οὐδὲ τρυφῆς ὑπηρέτης.
Τίς μακαριστής ἐγκρίνει τοὺς πλουτίους;
Χριστὸς δ' ἐμακάριστος τοὺς πενεπτάτους.
Τί γοῦν κακηγόρημα; Δυσδείμων βίος,
Ἡ δυσγενὲς καὶ φαῦλον ἀνθρώποις γένος,
Οὐκον γενέρχην τῷ Θεῷ μου καὶ Λόγῳ'
Εἰ; τὴν κάτω γένηνσιν εἰς τὴν δευτέραν
Τὸν τεκνῶν γράφουσιν αἱ θεῖαι Βίδοι.
Τί; δ' ὅμρις, δὲν τῷ καὶ παρεργάλη φύσις,
Καὶ τυχὸν ώχρος ἢ φαλακρὸς τὴν κάραν,
Ἡ γοῦν προγάστωρ, ἢ δυσδρθαλμός μένοι;
Συνωχῶν μὲν τῷ σοφῷ Βασιλεὺι,
Συλλοξιδειτοίην δὲ τῷ Γρηγορίῳ,
Καὶ συγκατασχενιούμεν τῷ Χρυσοστόμῳ.
Εἰ ταῦτα τυχὸν καὶ τὰ τούτοις ἐγγύθεν

sumus num pītas omnia observanda esse sine reprehensione? Num iusjurandum cum fide sequentur malignamque naturam accusabimus? Si enim nūgā modum non excessissent; si fortunam, si genus reprehenderet; si naturae malignitatem solam; si indocilitatem, si morum pravitatem accusasset, agre quidem ferrem, sed ferre non proorsus recusarem, nec leges latae aspernarer. Quid enim incusat? Vita ærumnosa, ubi propter nos Deus ipse pauper jacet, ad quem aurum atque argentum omne pertinet, et qui, dum vulpes et volutilia careat ac nidos habitant, quo caput reclinet non habet. Quid vero criminis datur? Quod non equo Arabico Thessalicove vectus pomparam agit; dum eis qui pedibus uti nolunt, equus bellator, pugnæ non mollitiæ socius servit. Quis divites beatos censet? Christus autem pauperrimos beatos appellat. Quid igitur accusatur? Vita infelix, aut genus hominum infortunatum et malignum, ad quod salvandum Deus et Verbum incarnatus est, ut referunt Libri sacri. Ubi humiliatio? Si natura minus benigna lippum aut calvum aliquem, ventrosum aut obliqua tuente fecit; sic jam cum magno Basilio lippus essem; cum Gregorio obliqua tuerer, et cum Chrysostomo macerio laborarem. Quod si quis

A Ἐλοιδρούμην, εἰχον εὐφόρως φέρειν,
Εὐαγγελικαὶ προσταγαὶ πεπεισμένοι;
Αἱ φασι, εἰ Τῷ τύψαντι τὴν μίαν γνάθον
Καὶ θατέραν, ἀνθρώπε, τύπτοντι στρέψῃ.
Ἄν θοιμάτιον ληστρικῶς ἥρπαζε μου,
Ὀποιος αὐτῷ βαρβαρογνώμων τρόπος,
Καὶ τὸν χιτῶνα συντόμως συνεξέδυν
Θεῷ πεποιθὼς; ἀμφιεσθῆναι πάλιν,
Τῷ καὶ τὸ λευκὸν ἐνθαδύσκοντι κρίνον.
Ἐπει δὲ τὸ κράτιστον, ὃν πάντων ἔχω,
Θεὸν, συλλέγο μου καὶ στερεῖ τῶν ἄπιδων,
Καὶ δυστέβειν τυχαλέ μου τῷ βίῳ,
Ἐς δύος ἀδεκημα λαλήσας μέγα.
Ω πῦρ, καταρράγηθι, φλέξον τὴν κτίσιν.
Σεΐσθητι, γῆ, σθέσθητι, φέγγος ἡλίου.
B Ὅπερβλυσσον, θάλασσα, κλύσον τὸν βίον.
Τὸ πᾶν ἀνατράπηι καινῇ συγχύσει
Μή καρπερῆσαν τοῦ λόγου τὴν αἰσχύνην.
Λύω τὸν δρόκον, καὶ κινῶ τὴν γραφίδα,
Το; τῶν σεβαστῶν Πατέρων τεισθεὶς λόγοις,
Οἵς πᾶν μὲν ἀλλο σκληρό μα καὶ πάντα φόρον
Σιέγειν διωρίσθημεν εὐεσθοφρόνως;
Μόνην δὲ δυστέβειν οὐδὲ διχραῖς θύραις
Ὀτων δέχεσθαι κάρτερεν οὐδὲ ἐκ βίας,
Πλήττειν δὲ τὸν λέγοντα μᾶλλον, ἀν δῆ.
Ἡ χεροὶν ἀδραῖς ἢ κακηγόροις λόγοις.
Τὸ γάρ σιωπῆν ἀνδρὸς ἀρνησθέου.
Καὶ μοι συναίρου τοῦ παρεστῶτος λόγου,
Οσον Θεῷ γνήσιον ἀνθρώπων γένος.
C Ζηλῶν γάρ ἐξηλωκα τῷ ἐμῷ Κυρίῳ.
Μωσῆ, τὸν Αἴγυπτον αὐθίς κτινύνων
Ἐν φωμάτῳ κρύπταζε τῇ παραλίᾳ,
Καὶ τὴν Ἐρυθρὸν τέμνει καὶ τόλει μέσον,
Καὶ καταποτῷ τοὺς βαρεῖς ἐπιστάτας.

michi crimini daret, humiliiter ferrem, precepto obediens Evangelii, quod dicit: «Si quis te percusserit in dextram maxillam, praebē illi et alteram.» Si restem michi latro abstulerit, tunicam quoque exuam Deo obtemperans, qui me iterum vesciet et qui lilium alio vestimento exornat. Ubi autem me Deo et spe bona, qua nihil antiquius habeo, privaverit; ubi pietatem et vita mea sustulerit, tum iniuria alta voce cælum invocabit: Ignis, dicens, res omnes creatas combure; terra, concutere; lumen solis, jam non luce amplius; mare, omnia inunda; chaos revertatur et omnia confundat. Sic enim eos qui Verbo insultant, coercens, iusjurandum persolvo et litteris mando, Patrum venerabilium dicto audiens. Hi enim quacunque in re nos reprehenderint, humiliiter perseramus, nec res impias ad aurum nostrarum portam appropinquare sinamus; et eum qui talia prolocutus fuerit, severa manu aut sermone castigemus. Viro qui Deum negat, silentium impone; mihi autem demonstra hominum genus vere divinum esse. Cum zelo enim certavi pro Domino meo. Tu, Moyses, Ægyptium occisum iterum in arena abaconde provare; mare Rubrum separa, et medium transgreare: persecutores armatos in punto sepelito. Iacu'o a

Τὸν αειρομάστην Φινές λαδῶν πάλιν,
Τὸ Μαδιηὸν οὐτὼς κέντησον τέρχει,
‘Ος ἐξώης δυνειδος Ἰσραὴλίτου.
Θῆξον Σαμουὴλ τῆς μαχαιρᾶς τὸ στόμα,
Καὶ τὴν Ἀγαρ ἱκκοφόν αἰσχύστην κάραν.
Δαυὶδ, λαβών σου τὴν κρατίστην σφενδόνην,
Ἐκσφενδήσον τὸν Γολιάθ, καὶ πάλιν,
‘Ο Θεοῦτης κείνυε τῷ δόρατι σου
Τὸν τῇ Βάσαλ θύοντα νῦν τῇ σκυτίδι.
Καὶ Ιερεὺς γάρ οὐ πέψυκε αἰσχύνης,
‘Αλλ’ αἰσχύνης πέψυκε πολλῆς ἀργάτης.
Οὐτῷ γάρ αὐτῷ τῶν φύνων πρέπει πλέον.
Τὸν ἐν γέρουσι παῖδα ταῖς ἀρκτοῖς δίδου
‘Ελισσαίου κέλευσμα τοῦ δεδαρκότος,
Ἐπει τραλακρὸν καὶ θεοῦ γυμνὸν σκήπτε
‘Ωπὶ τριχῶν εἰρηκε τὸν θεὸν λάτριν.
‘Αλλ’ εἰ; εἰ ταῦτα; Ποῦ μὲν ἄρτι θεοῦτης;
Καὶ τοὺς Σαμουὴλ; ποῦ δ’ Ἐλισσαίου στόμα;
Ποῦ οὐ’ οἱ καθεξῆς τῶν ἀπηριθμημένων;
Τριάς, Τριάς μου, ναὶ Τριάς, τρίτον λέγω,
Θησαυρὸς πιστῶν, ἀλπὶς εὐεσθορόδνων,
Μονούμενη μὲν τῷ κατ’ οὐσίαν λόγῳ,
Ταῖς δὲ προσώποις εὐεσθῶς τριαστομένη,
Εἰ Μαμρῆθ δρῦς πάρεστι κάν τῷ νῦν βίῳ,
Πρὸς Ἀβραὰμ κάτελθε, καὶ πάλιν νέον
Καὶ μοσχοδειπνισθεῖσα τῷ φιλοξένῳ.
Γόμαρρός καὶ Σάδμομα πυρπόλει νέα.
Τὸν κολλυβιστὴν τύπε τῷ φραγγελίῳ,
Σῶτερ Ἰησοῦ Χριστέ μου, πλαστουργέ μου.
Τοῦ γάρ Πατρὸς σου καὶ θεοῦ τὴν οἰκίαν
Τίθησιν οίκον ἡμέριον καὶ τόπον.
Ἐπει δὲ ταῦτα πεπροσιμεστό μοι,
Τὴν αἱρετικὴν λοιπὸν ἔκεστατον
‘Ην ἐγκαλεῖς μοι κλῆσιν, ὡς ταῦτης τύχῃς.

Phines erexit exercitum Medianiticum dele, ut opprobrium ab Israele amoveas. Gladium tuum, Samuel, distinge, et Agari caput criminosum absconde. Tu, David, funda Goliathum occide; Thesbites, lancea tua et clypeo omnes qui Baali sacrificant interime. Licet enim opprobrii non sit sacerdos, ut turpia noua pauca perpetravit, ac sanguinem effudit plurimum. Pueros qui senectutem Elissai rident, ursis trade, et caput calvum crinito capitii postponi, propter crises, ne permittas.

Sed ad quid hæc profero? Ubi nunc Thesbites? ubi Samuel? ubi Elissaeus? ubi omnes quos modu enumeravimus? Trinitas mea, te invoco; thesaure fidelium, spes piorum; nomine quidem ac verbo una, trina autem in personis. Si in Mambre etiam nunc quercus existit, ad Abraham accede, et vitulum manduca apud hospitem; Sodoma et Gomorrha iterum igni dele. Nummularium suste expelle, Iesu Christie, salvator et creator; Patris enim tui ac Dei domum tabernam fecit mercatoriam.

His ita præmissis, vocatio mea prædestinata, quam haeticam appellas, examinanda venit; siquidem omnibus a Deo judicium impendet. O tu qui de omnibus præfractim judicas, esne agnus Domini?

A ‘Οταν διαιτῷ πᾶσιν ἡ θεῖα κρίσις.
Ο πᾶν πρόχειρος ἐγκαλεῖν καὶ πᾶν λέγειν,
‘Η μηδὲ σὺ πρέβατον ὡράθης λύκος;
Καὶ ἄρτι τὸ πρόβατον ὡράθης λύκος.
‘Ἄρ’ αἱρετικὸν, ὃς λόγοις τεθραμμένον,
Καλεῖς, λόγων διμοιρε, τοῖς ἐξωτέροις;
‘Ος συγκαλαύψης τὴν θαυτοῦ μωρίαν
Κάλει τὸ λοιπὸν αἱρετικὸν, εἰ θίλεις,
Τὸν γρήγορον νοῦν, τὴν Βασιλείου χάριν,
Τὸ χρύσεον μέλισμα τοῦ Χρυσοτόβρου,
Τὸ Γρηγορίου φθέγγμα τοῦ Νικοστάδως,
Τὸν Μάξιμον τὸ θαύμα τῆς ἡσυχίας.
Οἰς εἰς τὸσον μέτεστι τῶν ἑξωτόγων,
‘Ος καὶ Πλάτωνος ἐκτρέπειν καὶ Σωκράτος.
Εἰ μὲν τὸ λεχθὲν αἱρετικῆσιν λέγεις,
B Συναιρετικῆσιμι τοῖς λελεγμένοις.
Εἰ δ’ ἡκροάσω τῶν ἐμῶν τυχὸν λόγων,
Καὶ σφάλερος ἐγκωκας αὐτοὺς, εἰπέ μοι,
‘Η μᾶλλον εἰπὲ παντὶ τῷ συνεδρίῳ,
Καὶ θάτερὸν σοι τοὺς δυοὺς πέρας λάθε.
‘Η γάρ διδάξεις ἀγνοοῦντα, καὶ χάρις
Σοῦ τῇ διδαχῇ κείσεται καὶ τῷ λόγῳ
‘Ἄξιον ἐξάξαντος ἐξ ἀνακτίου.
‘Η τῆς θεοῦ γοῦν ἐξελάσσοις ἐστίας.
‘Η περ δίκη πέφηνε τοῖς ἀδελτέροις
‘Ελαχι λοιπόν; ‘Αλλὰ τίς σου τὸ στόμα
Πείσει κινήσας ἐξερεύξασθαι λόγον;
‘Η πῶς ἀνοιχθὲν σιελος με μῆ πλάνη;
‘Ο φύσεως ὅμιλος καὶ γέλως βίου,
‘Ἐμοὶ προσάπτεις τὸν δυσώνυμον λόγον,
C ‘Ἐμὲ στερίσκεις τῆς ἀνάρχου Τριάδος,
‘Ης ἐξανῆψα τοῦ βίου τὰ πείσματα.
‘Ἐμὲ στερίσκεις; τῆς θεῶν μετουσίας,
‘Ος πλείστα μὲν Τριάδος ὕδινον χάριν,

Imo agni loco lupus appares. Eumne tu, rationis expers, haeticum vocas, qui aliis, quam tu, causis motus agit? Scilicet stultitiam tuam abscondere studes. Appella, si vis, haeresim, mentem vigilem, gratiam Basilii; idem nomen tribus Chrysostomi rhythmo; item voca Gregorii Nysseni eloquentiam; Maximum haeticum nomina, quietudinis miraculum; quibus omnibus adeo diserte loqui datum suit, ut Platonem ac Socratem ipsum superare videantur. Si porro ea qua modo dixi, haeresim redolere dicis, haeticus sane cum iis, quos supra citavi, esse volo. Si autem verba mea prava esse censes, dic mihi, aut potius toti cœtui, et pretium accipe. Aut enim hominem rudem et ignarum doces, et mineralia accipis pro doctrina; aut e Dei templo expellis eos qui stultitiae venia ibi locum tenere præsumunt. Sed quis te eo adducere poterit ut qua sentis palam facias? aut quomodo impuro oris hiatu non me fallis? O natura tu: ibrium, o vitam ridiculam! mihi sermonem tribuis inceptum; ne Trinitate qua principiū non habet privas, a qua vivendi principia deduxi. Me a Dei communione avellis; me qui Trinitatis gratia plurima tuli, eaque non levia ac brevia. Ex ungue tibi leonem ostendo, aut potius non tibi.

Οὐ μικρὸς δὲ ἐξήνεγκα, καὶ πρὸς ἡμέραν
 Ἐκ τῶν δύνχων τὸν λέοντά σοι φανώ,
 Ή μᾶλλον οὐσὶ, τοῖς δὲ νοῦν κεκτημένοις.
 Ἀναρχον, ἀρχή, πανιδεί αἰτεῖ θεός,
 Βεσιλικὸν, βέβαιον, ἐν ταυτῷ μένον,
 Γλυκασμῆς ἐμφρων, αὐτέρως, αὐταγάπη,
 Δωρητικὸν, πλούσιον, εὐθέας, εὐθύτης,
 Ἐν, ταυτὸν, ίσον, δρτιον πάντων πέρας,
 Ζωή, καλὸν φῶς, αὐτάγαθος οὐσία,
 Ἡδὺ, προμηθὲς, ὀντότης, ἀπειρότης,
 Θεουργὸν, ἀπλοῦν, ἀρετὴ, σύμπαν δόλον,
 Ἰκανότης, δίκαιον, αὐτοσεφία,
 Κοσμουργὸν, διθάνατον, δεῖξις,
 Λυτρωτικὸν, πάνταρχον, αὐθαγιότης,
 Μονοκριτὲς, κύριον, ἀπάντων δρός,
 Νοῦς, καὶ λόγος, καὶ πνεῦμα ταῦτα γάρ θεός,
 Σύμφυλα πάντη καὶ ξυνουσιωμένα.
 Οὐ μὲν Λόγος νοῦ γέννα τοῦ παναιτίου,
 Πανάγιος παῖς Πατρὸς ἐκ παναγίου,
 Ψίζεις ἀνάρχου καρπὸς ἀναρχος μόνος,
 Σφρυγίς καθαρὰ μηδαμῆ κινουμένη.

Τ. Πνεῦμα δὲ ἐκπόρευμα καὶ πρόδημα Νοῦ,
 Υψιστον, ισθτιμον αὐτῷ καὶ Λόγῳ,
 Φύσις τε ταυτὸν καὶ δυνάμεις καὶ κράτει,
 Χωριστὸν οὐδὲν τῶν τριῶν, δὲ τρία,
 Ταυτὸν λογισμοὶ, δὲλλ' ἀμυδρῶς καὶ μόνον.
 Οστις οεβασθῇ ταῦτα, καὶ σωθήσεται.
 Εἰ ταῦτα πιστὰ, πῶς με πιστῶν ἐξάγεις;
 Εἰ δὲ οὐχὶ πιστὰ, προστέθει τὰς αἰτίας.
 Άλλὰ τὶς δὲ τηθῇ σε τῆς βίνδος λάθῃ,
 Καὶ τῆς κορύζης ἀπομένῃ τὸ πλέον;
 Ή μὲν λόγου φθέγξαιο συλλαβὴν μίαν.
 Εμοὶ προσάπτεις δυσσεβείας εἰθύνας,
 Οὐ παντεδὲ οὐκένθυνε δυσσεβήματος;

*sed ratione ac mente præditio : Deus totius creatio-
 nis causa et fons, sine principio, principium ipse,
 virtus regalis, diuturna, eadem semper manens ;
 dulcedo, amor ipse, ipse charitas, dives, immuta-
 bilis ; unum, idem, omnium rerum terminus, vita,
 lumen splendens, substantia per se bona ; jucunditas,
 providentia, essentia indefinita ; numen divinum,
 simplex, virtus, totalitas, justitia sufficiens, sapien-
 tia insusa, mundi gubernator ; immortalis, vivens
 jugiter monarcha, Dominus, omnium quæ sunt ter-
 minus, mens, ratio, spiritus, uno verbo Deus, qui
 amorem et unionem . . . se fert. Verbum mentis om-
 nipotentis creatura ; puer ex Sanctissima prognatus,
 radicis sine principio fructus, solus sine principio,
 sigillum purum, invariabile.*

*Spiritus, ructus ac proventus Menti ; altissimus
 est et ejusdem cum Verbo gloriæ particeps ; natura,
 virtute et potentia idem, mentis cogitatione quidem
 attingendus, sed imperfecte et obscure ; quæ qui reli-
 gione colit ac credit, salvus erit. Si igitur hæc vera
 sunt, cur me e veritatis via abigis ? Sin minus vera
 sunt, causas enuntia. Quis autem narre libi emunget,
 ut unam syllabam verbis tuis addas ? Mihi quidem
 tu impietatis crimen ingeris, tu qui omnis irreli-*

Α Ό; σὺν Θεῷ σύμπαντα τὸν πάλαι νόμον
 Καὶ τὸν καθ' ἡμᾶς ἐν στίχοις τετραστίχοις
 Περαράσας εὐχειαν ἀπίγεγκαμην.
 Εγὼ Θεοῦ πόρθωθεν, ὁ Θεοῦ ἔνε;
 Ο; μηδὲν δέλλο πλὴν Θεοῦ μόνου πνέω.
 Εγὼ μέθης πάρεργον, ἡλιθιότης ;
 Θεοῦ ἔνος γένοις τοῦ Θεοῦ ἔνος.
 Ο ταῦτα τολμῶν φληναφελν, ληρεν, λέγεν.
 Εγὼ, κάκιστε, δυσσεβής εἰς τὸν Λόγον ;
 Ος Πατέρων μὲν δέξιφην θεοφρόνων
 Τὴν πίστιν ἐκ τε πραγμάτων πιστουμένων
 Καὶ χλήσεων μάλιστα Χριστωνιμίας.
 Πάπκου γάρ εὐμοίρηκα Προδρομωνύμου,
 Καὶ θείον ἐσχον Χριστὸν ὄντομασμένον
 Γῆς Ρωπικῆς πρόσδρον ἀδρὸν ἐν λόγοις,
 Υφ' οἷς ἀναχθεὶς εὐσεβῶς ἀνετράφην.
 Επειτα πάντων ἀμελήσας, τῶν ἀνω
 Οὐ συγκατημέλησα τοῦ θείου πόθου.
 Αλλ' ἐν λόγοις μὲν τοῖς θύραθεν ἐτράφην,
 Τούτων δὲ τὰ χρήσιμα τῇ πίστει μόνα
 Απανθίσας, ὀθησα τόλλα πρὸς χάος,
 Ος μήτε κλαπῶ ταὶς πολυτρόποις πάγαις
 Καὶ λαθυρίνθοις συλλογισμῶν ἐμπέσω,
 Μήτε κλονθῶ τοὶς λόγῳ σταυρουμένωις,
 Παιδεύσας διδύρις διπλῶς τυγχάνων.
 Εντεύθεν τὴν εἰς Σταγειρίτου βίσιλας,
 Εντεῦθεν οἱ Ιλλάτωνος ὑψηλοὶ λόγοι,
 Οσον φυσικὸν φιλοσοφίας μέρος,
 Οσον πρὸς δῆμος, καὶ πόλεις, καὶ πρὸς λόγους.

Σ Ω βορδοράδης καὶ δυσσεμίας λόγος,
 Οποῖος ἐκπέφευγε τῶν σῶν χειλέων !
 Ω κόπρος, οἰα σῶν δδόντων δέξῃ !
 Ω κάπνος, οἶος σῶν ἀπεπνεύθη γνάθων !
 Οντας σὺ ταῦτης δέξιας τῆς εὐθύης.

gionis reus es ? Ego enim antiquam legem et recentem
 Dei carmine rhythmico cecini. Mene a Deo alienum
 dicis tu, qui prorsus sine Deo es ? At ego nihil nisi
 Deum spiro. Tu me ebrium, stolidum κακυρας ?
 At te inter ac Deum nihil jam sit commune, qui
 talia blaterare, nugari et effusire audes. Mene tu in
 Verbum impium esse asseris ? At ego Patrum divino-
 rum et fide dignorum fidem ex operibus eorum de-
 monstrō, et e nominum natura christiana probō. Papa
 enim quidem quod Præcursor nomen geſit, familia-
 riter usus sum ; et avunculum habui nomine Christi,
 terræ Russicæ præsidem, a quibus sancte educatus
 sui. Deinde, rebus terrestribus cunctis negligens,
 divinas nequaquam neglexi ; sed in omnibus quæ
 scitu digna sunt, instructus, ea solummodo quæ fidei
 proficia sunt, conservavi, ceteris longe abjectis, ne
 laqueis multisariis caperet, aut syllogismorum
 labyrintho inerrarem, aut conturbarer ad iis qui
 Verbo crucifixi sunt, aut pro homine rudi haberet.

Inde nobis opera Aristotelis; inde Platonis libri
 sublimes, qui de philosophia naturæ aut de moribus
 et civitatibus tractant. O sermo salutis ei jactide, qui e
 labiis tuis exiit ! O stercus, qui e dentibus tuis pro-
 venit ! O sume, qui e maxillis tuis effluxit ! Tiki

Μηκεις εις μόνη; γλώσσης γάρ ή βλασφημία,
Ἐκ τῆς περισσεις δὲ τῆς σῆς καρδίας.
Σὺ κλήστεως δέσποι, ἃς ἐμὲ κρίνεις,
Εἰδωλολατρῶν ἐκ φιλαργύρου τρόπου.
Ποιὸν ἔνον, μάταιος, πλευτεως κρίνεις;
Τὸν τὸν Θεὸν πνέοντες καὶ τὰ βιβλία;
Καὶ τῇ θελητῇ σύντροφον κάκουχοφ;
Ἡ τὸν βιοῦντα πεωχικῶν ἐξ αἱμάτων;
Καὶ παραχερδαίνοντα τῶν ἡλικωμένων;
Ἐπειτα καὶ πᾶς καὶ τίνος τέχνης λόγος
Τὸν εὐσεβή σὺ καὶ τὸν οὐ τοῦτον κρίνεις,
Ἄιδης δὲν διπάντος ἀπλῶς βιθύλου;
Ποίος αὐτὸς Μάξιμος ἐστόμωτε σε;
Ποίος μέγας Κύριλλος ἡκόνθησε σε;
Οὐ; τὸ πλέον μὲν τοῦ βίου σιγῶν μένεις,
Εἴπου δὲ τυχὸν καὶ διοίξεις τὸ στόμα,
Εὐθὺς τὰ πανάρεια συλλαβῶν λέγεις.
Καθὼς παριστόρητο τῷ Δουκιλλῷ
Οὐ γραμματικὸς Φλάκκος, δες μέλλων λέγειν,
Ἐδαρβέρισεν εὐθὺς ὃς ἐκ βαθέσθος.
Ὁντος βαρύς αὐ, καὶ γεηρά καρδία,
Οὐ; καὶ σαυτὸν ἀγνοεῖς καὶ τὸν πέλας
Ἐν ἑκατέσσεις δὲ τῶν φρενῶν, οὐκ ἑκατάσσει
Οἰαν Δαυΐδ ἑκαταῖν ἐξέστη πάλαι,
Πᾶς δυσσεβῆς δινθρωπος, ἀφρόνως λέγεις.
Πλὴν καὶ σαυτὸν ἀγνοεῖς, ἀλλ' αὐτόθιν
Ἡ κλῆσις αὐτὴ μαρτυρεῖ σου τὴν φύσιν.
Τὸ Βάρο γάρ τιλάς ἐστιν Ἐκλάδι φράστε,
Τὸ Βάρο Ιωνά, μάρτυς εἰ μου τῷ λόγῳ.
Τοῦ δὲ πρόδηλος ἐστιν ἡ σημασία.
Χολρὸν γάρ ἥνιεστο τοὺς παλαιτέρους.
Τὸ μῆγμα δὲ μέροιν ταῖν διενε πηρασσειν.
Ὕστις ποτ' οὖν βούλοιτο, συμπερχινέτω.
Τοιοῦτος δὲν γράφει με κακοποιίας,

merito id criminis datur. Non enim e lingua sola calumnia, sed e corde superabundanti prodit. Tu sane dignus es nomine quod mihi ipse indicis, tu qui turpis lucri causa Deum adoras. Quem fide privatum dicis? Nonne cum qui Deum et Scripturas spirat, aut qui sponite peccati reus existet, aut eum qui sanguinem pauperum bibit, et ex leprosis ipsis lucrum querat?

Quo dein sermonis artificio pium ac impium iudicas, tu qui nihil prorsus didicisti? Ubi Maximus doctissimus te eruditivit? ubi magnus Cyrilius doctrinam imbutit? Tu enim maximam, vita partem silentio transigis, et si quando os aperis, jactabundus loquaris, ut Lucilius fecit; ut Flaccus grammaticus in loquendo rauco gulture verba proferebat. Tu autem revera labiis captus corde es pinguis; te enim ipsum non nosti, et proximum ignoras. In extasi quidem es tu, non vero ea quam Davides olim expertus est. Omnis homo impius, tu dicis, et te ipsum haud cognitum habes. Sed denominatio ipsa indolem tuam testatur. Bar enim graco sermone filius est, ut Bar Jona. Et suis quidem significatio manifesta est; porcus enim apud antiquos isto vocabulo indicaatur. Harum duarum vocum mixtura μικταί faciat qui

A Ω νοῦς ἐλαφρός, καν βαρύς μάτην λέγει,
Καὶ παντὸς εὐρίπιστος ἀνέμου βίζι!
Τί δὲν ποτε γνῷ δογματίζειν καὶ μέγα
Τοιούτο γυμνὸν καὶ κακόπλαστον κάρα;
Ἐξ οὐ πέφευγε καὶ τὸ τῶν τριχῶν γένος;
Μωρῷ κεφαλῇ μη θείησαν θμμένειν.
Ναὶ, φησιν, ἀλλ' ἐπαιζον, οὐκ ἐλοδόρουν,
Παιζεῖς δὲ καὶ γέρων τις· οὐδεὶς τις φθόνος.
Μόγις μὲν, ὡς βέλτιστε, καὶ μαρτρῷ χρόνῳ.
Πλὴν ἀλλ' ἀρίστες καὶ καλῶς ἀπεκρίνω,
Καὶ τίς ασφιστής ἀνταποκρίναιτο σοι;
Καὶ παττάλῳ πάτταλον ἐκκρούσσοι λόγου;
Πλὴν ἀλλ' ἔσει σε τὴν δλην παροιμίαν
Ἐν νῷ βαλέθθαι, μηδὲ θάτερον μέρος.
B Παιζουσι γάρ γέροντες, ἀλλὰ σωφρόνω;
Σὺ δὲν θεῷ, νειλαίς, παιζων οὐ τρέμεις.
Παικτὸν τὸ θείον, καὶ τίς οὐ φρίσσει κλένων,
Παιζεῖς, στερῶν με τῶν ἐκείθεν ἐλπίδων,
Παιζεῖς, ξενῶν με τῆς ἀνάρχου Τριάδας.
Παιζεῖς, ἀποκλείων με τῆς σωτηρίας.
Σὺ καὶ κατάγχων καὶ μαχάρᾳ κτινύων
Παιζεῖς, λέγοις ἄν. Εἰ δὲ ταῦτα παικτέα,
Ἐν σοι γε παιγνιδησαν, ὡς ἔργοις μάθησε,
Οἶον τὸ παιζεῖν καὶ τὸ βλασφημῶς λέγειν.
Ναὶ, φησιν, ἀλλ' ὁ Χλος ἐκύδρικέ σε,
Οὐ οὐ τεθεὶς μοι τῆς συνηθείας πλέον,
Κατηγορείν σου φληγάφως πέπεικε με.
Νόμον δὲ τούτον σίσθα φιλοτησίας,
Μείζους φιλάκες ἐγχωρεύειν τοὺς φύλοις.
C Ναὶ τούτον οίδα φιλοτησίας νόμον,
Ἄλλ' ένθ' δὲν αὐτός εἰς τὸ δεῖπνον Ιζάνγης.
Ἐν γάρ λογικῶν συμποτῶν συνεδρίῳ
Νικᾶς λόγου κέρασμα τὴν αἰνου πόσιν.
Καν τοῦτο δὲν δείημεν, οὐδὲ οἴτε πάλιν

volet. Tu igitur, qui talis es, fidem meam suspectam reddis. O mons futilis, licet pro homine gravi habearis, o fidem tuam ventosam! Quid igitur magni ingenium adeo pravum et male formatum unquam docere poterit, cui crines ipsi valedixerunt, stulto capiti nolleus amplius inesse. Ita est, inquit; sed ludebam, non calumniabar. Ludii vero etiam senex quidam, sine invidiu, o bone, et paucis. Tu autem scile ei prudenter respondisti. Quis autem philosophus tibi reponet? aut quis disserendo clavum clavo pepulerit? Sed te totam paræmiam, non partem, in mente ponere decebat.

Senes quidem ludunti, sed cum prudentia. Tu, e contra, res divinas pro luuibrio habere non horrecois, quod vel referens ego horresco? Tu ludis, cælesti spe Trinitate quo sine principio est, me privans, salulem mihi eripiens. Tu ludum appellas siranguari et ferro occidere; quodsi hoc ludere est, in te iste ludus cadat, ut discas re ipsa, quid sibi velit ludere et calumniari. At, inquit, Chium vinum te insolentem facit, quod copiose sumptum ad tibi irridendum ne adegit. Legem nosti propinatorum, quoæ capacissima amicis pocula offert? Novi sane hanc legem. Sed tu potius ad convivium accede; in

Οὐρθῶς λέγειν ξοικας οὐδ' ἔχεφρόνω;. Εἰ γάρ μὲ τις βέβληκεν ἀδρῷ τῷ λίθῳ, "Επειτα τεννὺς τῆς βολῆς τὴν εὐθύνην, 'Ο λίθος, εἶπεν, οὐκ ἐγώ βέβληκά σε." Ἀρ' οὐ γελοῖος τοῦ λόγου δύσδοξό μοι Καὶ μᾶλλον ἀν την ηδύντο τῆς φλυστίας; Ταυτὸν τι καὶ οὐ καὶ νοεῖς μοι καὶ λέγεις, Οἶνω προσάπτων τοῦ κακοῦ τὴν αἰτίαν. 'Ἐμοι δὲ καὶ μᾶλιστα δώσεις εὐθύνας, Εἴκερ μεθυσθεὶς ταῦτ' ἀλήρεις ἐν μέσῳ. "Οταν γάρ εντεῖδες ἐνδομυχῶν κακίαν Πρὸ τῆς μέθης Ἐκρυπτες, ἡ χρυσῇ μέθῃ Εἰς ἄκοις; Ἡνεγκεν εἰς φῶς ἡμέρας.

potatorum logicorum enim cœ u sermonum varietas delectat. Sed hoc quoque si demus, tu nec sic con- grua dices. Ut quis lapide duro me concusserit, et post pœnam datum, Non ego, dicerat, sed lapis te tetigit, nonne perdidiculum hoc censeres? Sic tu quoque cogitando ac dicendo vino mali perpetrati causam attribuis. Mihi vero pœnas nihil ieriores dabis, si ebrietatis tenia talia proloqui audes. Si enim malitiam antequam ebrius essem, in iultima mente

Ἄλλ' ἄρτι μὲν σοι ταῦτα τοῦ λίθου χάριν Εἰς πλῆγμα μικρόν. Εὔτρεπτίσω δὲ ἐκ λόγων, 'Ος Μωϋσῆς σοι καὶ δεκάπληγον νίσαι, Καὶ μου κρατεῖς τὰς χαλάξας καρτέρει, Καὶ τοὺς σκνίπτας μου προσδόκα, καὶ βιτράχους. Τὸ φῆμα φητὸν οὐκ ἀπελκίσας σκότος, Καὶ τάλλα πάντα τὰς δεκαπλήγου μέρη. 'Εμοι δὲ νοῦν φυλάττοι Τριάς ἀγία Νοῦς καθαρότητι προσκυνούμενη, Καὶ τῷ τριφεγγεῖ καὶ μοναυγεῖ σου φάσι 'Απροσκόπως πέμποις με τοῦ κάτω βίου Εἰς πρέστων γῆν, εἰς τὸν άνωθεν βίον.

B abscondisti, ebrietas ad auditum vicumque quondam proferet. At hæc quidem dissenserendi gratia dicta sunt pro levi castigatione; sed, Moysis instar, decem tibi plagas reservo. Tu igitur grandinem, μα- scis et ranas experieris; te tenebra crassæ et decem plagæ visent. Mihi autem Trinitas sanctissima, quam sincera mente adoro, salutem dat, et lumine tripli- et simplici ex hac terrestri vita in terram mansueto- rum, in vitam cælestem recipiat.

THEODORI PRODROMI

Versus : 1° in Pausaniam quemdam qui, extincto filio, præ mortore, lapideus, ut aiebant, factus fuerat; 2° in cadaver ambabus manibus truncum in littore inventum; 3° ad Joannicum monachum, ut ipsum haberet excusatum quod per plures dies eum non invisi- sset; 4° enigma de nube.

Τοῦ αὐτοῦ στίχοις ὑποθετικοὶ εἰς Παυσανίας, C πολιθωθέτα διὰ τὸν θάρατορ τοῦ νιοῦ αὐτοῦ Πέτρου.

Πέτρος; ἔχω Πέτρον. Ἦρετο τις Τίνα; Οὐκ ἐπικεύσω. Τίλα Παυσανίου, ξεῖν' ἔκαπονταλιθος.

Παυσανίας δὲ πατήρ, τρίτος πέτρος, οὐνεκα Πέτρου. Οὐ γάρ ἔταυστ' ἀνήνη, οὐδὲν ὑποτενάχων.

Εἰς τὸ αὐτό.

Οὐ; Νιόβην πολύδακρυν, ἀμειψαμένην ἐπὶ πέτρην Φύσιος ἐκ μερόπων, λάϊνον οὐ δέχεται,

Πέτρην τανδύ δακρυζεύμονα τανδύ μάγας αἰθέριος; [Ζεὺς (1),

Eusdem versus exhortatori in Pausaniam quemdam in lapidem transformatum ob mortem filii Petri.

Petra Petrum teneo. Quem? dixerit aliquis: non celabo. Filium Pausanias, peregrine, hic lapis granatissimus servat. Pater est Pausanias, petra ob lethum factus filii, quem lamentans sine fine dolore cunctus est.

2. Idem.

Oui Nicben lacrymabundam, quæ ex muliere saxum evasit, saxosam non recipis, Jupiter Olympius sub lapidis lacrymabundi specie stylo immortalis sculptus.

(1) Sic legitur omnino versus iste in codice; sed mendose, procul dubio.

'Αθανάτῳ γλυφόδι στήσατο γλυφάμενος'. Δέρκεο Παυσανίην πολυπενθέα, οὗνεκα παιδὸς Πέτρου· ἀταρ, πετρίνην δέχνυτο καὶ Νιόβην.

Εἰς τὸ αὐτό.

Παυσανίην ἡ λύπη ἀπ' ἀνέρος ἐκφένε πέτρον, 'Ε; τόδε ἀνδρομένη φύσιν ἀμειψαμένη.

'Η καὶ γηδοσύνη ἀπὸ πέτρου τέξεται ἀνέρα;

Οὐ, ξένε. Προτέρη φύσις ἔγεντο κακοῦ.

'Υποθετικοὶ ἐπὶ τινὶ ἐκβράσθετι τῆς θαλάσσης ἀχειρί τεκρῷ.

Ἐτίνε, τι νῦν με διδορκας, ἐδον περὶ δύμα κατάστας, Οὐ πτολέμιο βίη, οὐ φουδεσσα μάχη.

erexit; at saltem Pausaniam lugubrem contempsire qui filii ergo saxum factus est. Jam nam Nioben in lapidem mutalam crede..

3. Idem.

Pausaniam dolor saxum fecit, ex viro natura hoc eum fieri volente. Num gaudium e saxo unquam virum elicet? Minime, amice; natura enim non est malitiosa.

Versus consolatori in mortuum manibus privum, e mari ejetum.

Cur me aspicis, peregrine, aridis oculis? Credere mihi, non bellum, non rugna cruenta, non

ψύδεις τον Αρης βροτολογίδα; Εκάστος διπενθυσίσεις χειράς. Α

Ολόμα δέ μ' ἄτρυγέτου πέφινεν ἀλδες μέλεον.

Κύμασι γάρ μαχόμην ἔνσελμους ἐνδοθεις νῆδες,

Νῆδες υγροσκελέος, νῆδες ἀσλομάχου·

Τύρρος δέν γένος καὶ εἰναιεινήχυτος ἰχθύς·

Αμετέρων χεράων ζεῦγος; θεοινήσατο.

Τχόνος δαίνυνταις ἀνδρα· ἀνήρ δ' ἀναδαίνυνταις ἰχθύν·

Αμφω δαιτυμόνες, ὁ πόποι, ἀμφοτέρων.

Εἰνε, σὺ δέ δρ γενέταιςινέμοις ἐμάρ δήματ' ἐνισπε-

Γουνούμας καὶ δημειρ· λίσσομ' διναύδος ἐών·

Διστυχεῖς, πάντασθε τραπέζης ἰχθυόσσης,

Λιθίφαδ' ἀλιτρερέας ζῶα θαλασσοπόρα·

Μή ποτ' ἐμοὶς ἀπορόπτω; θεινίζεσθε φονῆς,

Καὶ με λάθητε τόκον δαινύμενος σφέτερον·

Μήτηρ θ', η μ' ἐλόχευτας, ἔλος πάλιν ἐνδοθεις γα-

[στρός,

Ζωδὸν γειναμένη, δεχνυμένη δὲ νέκυν. ε

Εἰς τὸν μοταχόρ, κύνορον Ἱωαντρίκιον (1).

Οὐ μᾶς οὐ, κάρα φίλον· οὐ γάρ δινυμις δρκτον ἱρόν,

Ἔντε Πιυθαρός τετρακτύν, καὶ Στυγῆς ὄδωρ

Τευδούθων ἀγορὴ σύνεθος ἱερόν, εἰχε δέ οὐ δρκον,

Λήφστ' Ἱωαννίκιε, κῦδος γενέθλης μεροπείης·

Οὐ, μᾶς οὐ, οὐ λαθόμην δημιλίθων τε λόγων τε,

Mars mortaliibus perniciosus, manibus me privavit meis. Fluctus nefastus maris immensi me enecavit. Cum undis enim in navi stans bene constructa prugnari. Genus marinum, piscis ambas mihi manus mordicus abscidit. Piscis virum devorat; vir invicem piscem edit, mutuis se dentibus persequentes.

Tu, peregrine, parentibus meis hæcce verba referes; exaudi me manibus privatum, supplicor, pressa roce: Infelices, a mensa piscosa abstine; animalia marina jam non manducate, ne forte occisores meos edatis et propriam prolem in stomachum militatis vestrum, et ne tu, mater, eum denuo in utero moriorum concipias, quem vivum in lucem edidisti.

Ad monachum dominum Joannicum.

Proh fidem tuam, charum caput: per te enim iurandum sacrum facio, sicut Pythagoras per quaternum numerum, aut deorum chorus per Stygias undas jurat, mi Joannici, generis humani ornamentum! Non enim sermonum dulcium, non præ-

(1) Idem certe cum illo de quo agitur supra col. 4071.

Α Ἡδουεπειά, τε καὶ ἀμυμόνων ἐφετμάῶν
Σῆ; ἀγανοφροσύνης· ή γάρ καὶ ἐμοῦ λελαθοίμην.
Ἄλλα καὶ νοῦσος ἔρεξε, νόσων δλωτάτῃ ἄλλων,
Καὶ μελεδῶν μυρήν, καὶ ἀπειρίτα κύματα λύπης,
Τοσιν ἐγώ σεῦ δινευθε μακροῖς ὑπὸ ήμασι μίκνῳ,
Οὔδε τε λησμοσύνῃ. Σὺ δέ δ' ὀνειδίους ἐπέεστιν
Πτορ ἐμὸν περίτρωτας, ἀχνύμενος οὐ σάρα ταύτη·
Η μ' ἐπείσοικεν δχνυσθαι, οὐ μὴ νοσόντα ἔειδες,
Η τῷ ταῦθ' ἀμάρτομεν, οὐδὲ, νόσους παριδόντες,
Αμφὶ οὐ βαδισάμεσθα, οὐδὲ δὲ πιμίμνομεν οὐκο.
Τίπτ' ἀτέλεστά μοι ἀρά χαλώσει; Οὐ δάρα οίδα·
Σήν κραδίην γάρ ἔγνων, καὶ ὀνείδεα σεμνὰ φιλίης.

Ἀλινημα εἰς τὴν τρεπέλην (2).

Υἱός ήμετέρου με φιτύσσατο θία θυγάτηρ·

B Ἡέρι δέ ἀμπελῶν τῷ περιγειοτέρῳ.

Υἱὸν ἐμὸν λαγόνεστο φορευμένη εἰμὶ καὶ αὐτῇ·

Τὸν δέ τε γειναμένη, οὐλυμαι· δε δέ βροτοῖς

Λοιμοῦ ἀργελέοις δυσαλθέος ἐστιν ἀκέστωρ·

Τὸν γενεὴ μερόπων τὸ δισαρεστοτάτη

Καὶ τε μάλιστα φιλεῖ, καὶ ἀπεχθαίργει μάλιστα.

Γνῶθι με, τίς τελέθω, δν τέκον, δε με τέκεν.

ceptorum prudentium quam ab eo emanant, expersesse velim. Sed morbus me excitavit perniciosus est curas sexcentie, et arumiarum multitudine innumerata, sicut capita hydræ renascantia. Sic, tui haud immemor, longos traho dies. Tu autem cor meum verbis diris vulnerasti crudeliter, aut quia me offendere tibi placuit, aut quia me ægrotantem ignorabas; attamen, licet ægrotantes, ad te non consurgimus, imo domi remansimus. Cur igitur in vanum mihi succenses? Evidem nescio; animum enim tuum novi, et amicitia benigne vituverat.

Ænigma in nubem.

Filius nostri me genuit cœlestis filia, et in aere circumfluo versor. Filium meum in utero porto; quem ubi enixa sum, pereo; hic autem mortalibus peste laborantibus medetur; quem gens hominum morosisima diligit et odit quam maxime. Examina quis sim, quem generim, quis me procreaverit.

(2) Reperitur etiam in ms. bibliotheca Vaticano-Palatinæ, n. XLIII, folio 90 verso, lin. 21.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ
ΕΙΣ ΕΙΚΟΝΙΣΜΕΝΟΝ ΤΟΝ ΒΙΟΝ.
EJUSDEM
IN VITAM SUB IMAGINE ALLEGORICA REPRÆSENTATAM.

'Εμὲ, τὸν βίον, ἀνθρωπε, δέξαι σου παραινέτην.
Ἐτυχες, εὑρες, Ἐλαβες, κατέσχες μου τὰς τρίχας (1);
Μή πρὸς ἁστώνην ἐκδοθῆς, μή πρὸς τρυφὴν χω-
[ρήσῃς,
Μηδὲ γρονήσῃς ὑψηλὰ καὶ πέρα τοῦ μετρίου.
Γυμνόν με βλέπεις· νόησον γυμνόν μου καὶ τὸ τέλος.
'Υπὸ τοὺς πόδας μου τροχοῖ· φρίττε μή κυλισθῶσι.
Περὶ τὰς κνήμας μου πτερά· φεύγω, παρίπταμαι
[σε (2).
Ζυγὰ κατέχω τῇ χειρὶ· φοδοῦ τὰς μετακλίσεις.
Τί με κρατεῖς; Σκιάν κρατεῖς· πνοήν κρατεῖς ἀνέμου.

*Me, quæ vita sum, homo, uamonitricem recipe.
Invenisti, tetigisti, retinuisti crines meos: Ne luxuriæ,
ne mollitiei te tradas; spiritus alga sumere et
modestiam offendere noli. Nudam me vides, noli
finis mei nuditatem oblivisci. Pedibus meis additæ
sunt rotæ; quæ ne hinc inde volvantur time; crura
alata sunt; auſugio, tibi me ſubtraho. Trutinam
manibus porto, hujus metue fluctuationes. Quid me
prehendis? Umbram amplecteris; venti flatum lenes.*

A Τί με κρατεῖς; Καπνὸν κρατεῖς, δνειρὸν, ἔχνος πλοίου.
'Εμὲ, τὸν βίον, ἀνθρωπε, δέξαι σου παραινέτην.
Οὐκ ἔτυχες, οὐκ ἔλαβες, οὐκ ἔσχες μου τὰς τρίχας (3);
Μή σκυθρωπάσῃς τοῦ λοιποῦ, μηδὲ δυσελπισθῆσῃς.
Γυμνός εἰμι, καὶ τῶν χειρῶν ἐξοισθῆσας τούτων,
Ίσως μεταβρύζομαι πρὸς σὲ, καὶ μεταπέσω.
'Υπὸ τοὺς πόδας μου τροχοῖ· τάχα σοι κυλισθῶσι.
Περὶ τὰς κνήμας· μου πτερά· τρέχω, προσπίπταμαι
[σε.
Ζυγὰ κατέχω· τάχα σοι τὴν πλάστιγγα χαλάσω.
Μή τοινυ διποροσποιού τὰς ἀγαθὰς ἐπιδίας.

*Quid me prehendis? Fumum tenes, somnium, narigii
vestigia. Me, quæ vita sum, homo, admonitricem
B recipe. Non invenisti, non tetigisti, non retinuisti
crines meos? sed noli mærere, noli desperare. Nuda
sum et e manibus hisce elapsa, forsitan revertar ad
te. Pedibus meis adjunctæ sunt rotæ quæ forte vol-
ventur. Crura sunt alata; ad te volo; trutinam
porto, in tuum forsitan comodum. Noli ergo de-
sperare.*

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ
ΣΧΕΤΛΙΑΣΤΙΚΟΙ ΕΠΙ ΤΗ ΑΤΙΜΙΑ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ.
EJUSDEM
LAMENTATIO SUPER VERBO CONTEMPTO.

'Ερβετ' ἐμοῦ βιδτοῖο ἀπόπεοθεν, Ερβετε, βίδοι.
'Ιρβε, πρόπαν μελέδημα παλαιγενέων ἀνθρώπων.
Μηχίτ' ἐμοὶ πελάοις, ἄλλους δέ τε δίζεο φῶτας.

*Apape ex oculis meis, libri; quidquid prisca gens
mortaliū curat, apape; nunquam ad me accedas,
sed alios frequenta. Aristotelis artificiosæ subtilita-*

(1) Sic et in cod. Vaticano-Palat. n. XLIII. Edit. τελεοῦς.

'Ερβετ' Ἀριστοτέλους πολυμῆχανα δῆνεα τέχνης·
Θευλογίη τε Πλάτωνος, ἀπασά τε φιλοσοφίη·
'Εμπεδοκλῆς δριστα μελήματα, Μοῦσαι 'Ομήρου,
τε, recedite; Platoni theologiae ac philosophiae,
retro ite; optima Empedoclis opera, Homeri, De-
mocriti atque Orphei (quem pater procreavit Hy-

(2) Cod. Vaticano-Palat. et Edit. περίσταμαι.
(3) Edit. τριβούς.

Μοῦσαι Δημοκρίτοι, καὶ Ὀρφέος (ὅν τέκε πατήρ
Ταγρος, οὐδὲ ἔρα οἱ περὶ φύσασιν ἄλλος ἐρίζοι).
Οὐχεο, φήτροςύνη· ἔξοιχο, δρθογραφ!·
Ἄλλα θ' οἵσα χθονίοισι λόγω ἐπὶ κῦδος ὀπάζει,
Ἐφέρετε· ἀλλαὶ ξειτε μεληδόνος ἀξια πολῆς,
Οὐκέπει. Ή γάρ ἔγω κενεν περὶ μόχθουν ἀνέτλην (1).
Ὑμεσιν ἐμμογέων· τὸ δ' ἐτύσιος ἐπλετ' οἰζυς,
Μαψίδιον τε μέλημα, καὶ ἀπάτη ἀφρονεόντων.

Ἐρβετ' ἐμοῦ βιώτοιο ἀπόπροθεν, Ἐρβετε, βιώλοι.
Θεού, σὺ δ' ἐκ σοφῆς μὲν ἀπέργεο, οὐκέτι θέλων περ·
Μηδ' δρ' ἔκτηι λόγοιο μέγ' ἀχνυσο· μή δὲ σὲ λύπη

gros) musæ, recedite, certamen nolite inire. Abi, rhetorica, recede, orthographia; quæcumque gloriam mortalibus præbent, retro abile, cæterorumque, non meum animum occupate. Vanum equidem laborem sustinui pro nobis patiendo; unde ærumna, miseria, curæ et frus prodiit.

Apage ex oculis meis, libri! Tu, mens mea, a sapientia, invita quidem, aliena es; sed ne nimis afflcta sis, et mæror qui cor edit, non te persequa-

A Θυμοδόρῳ χρατεῖτω, ἐναυομένη φίλα γυνέ.
Ἄλλαξ βίδων τε, λόγων τε, καὶ ἀτελέος μελεδῶνος,
Τηλοῦ ἀποσκεδάζευ· ἀτὰρ θυμέλησι μεθίζειν,
Καὶ τε γελωτοπόνιοις παρέζεο, καὶ τε μιμοτι,
Παιζεῖ δὲ ἐν οὐ παικτοῖσι· τὸ γάρ βροτοὶ ἵσσαις ἅρπες
Τιμῆν ἀφρονέοντες· ἀπισταὶ δὲ θέσσαν τὸ λόγοιο (2).
Εἰ δὲ δρα μὴ θυμέλησι παρέμμεναι ἔσχες ἐξιδωρ,
Ἡτο σιγῇ ἀκέων, πάτον ἀνθρώπων ἀλεείνων,
Μηδὲ ἀγορῇ μερόπων πωλέσκει κυδιανει!· η,
Καὶ τάχα δυσβόρους κόσμου προφύγης μελεδῶνας.
Ἐρβετ' ἐμοῦ βιώτοιο ἀπόπροθεν, Ἐρβετε, βιώλοι.

B *tur, nec membra conterat corporis tuī. Longe abjice libros, sermones et curas edaces; et contra theatra frequenta et scurrarum ac minorum nugas audi. Lude circa res non ludicras, quas stulti tractare amant, verbo longe abjecto et spreto. Quodsi theatris operam dare nolueris, tacitus sede, hominum cœtum vita, in foro hominibus frequenti non ambulabis, et continuo curia et sollicitudinibus valedicito. Apage ex oculis meis, libri!*

THEODORI PRODROMI

CONTRA INVIDOS. — EXHORTATIO AD PIETATEM ET SAPIENTIAM.

(Ex edit. Basil. 1536, cuius textum ad ms. Vatic. CCCV emendavit Theilius.)

Τοῦ αὐτοῦ κατὰ φθορούντων.

Οὐκέτισιν ἡμῖν ίνδες ἔχοντες εἴη,
Οὐχεὶς εἰς ἕμμναν· ὁ δεινοῦ πάθους!
Ὦς διὰ τὰ μισάνθρωπα κάντρα τοῦ φθόνου
Ἐλών ἀράξων χερσὶν ἀδραῖς ἀσχέτοις·
Καὶ τοὺς κότον τρέφοντας ἐν φυχῇ μέσῃ
Ἀειφυγίς ζημιώσων καὶ πλάνη.
Τιοὶ σκότους γάρ εἰστεν, ὡς υἱοὶ πλάνης,
Καὶ τῆς ἐκείνων ἀφρασίας δλοι [edit. ἀλει].
Νῦν δὲ ἀταταὶ [edit. νῦν δι' ἀπάτας], καὶ γάρ ἀδρα-
[νῶς ἔχω,
Καὶ οὖν κατ' αὐτῶν ἔξοπλιῶ τὸ στόμα,
Ὦ; λοιδοριῶ τὴν μισάγαθον νόσον
Οὐν:ω γάρ ισως νοῦς ἐμδες παυθῇ πάθους.

Ejusdem contra invidos.

Non inest nobis vestigium vigoris; manus ad defensionem desunt, o infortunium! quibus diros invidiae aculeos disrumpam, quibus eos qui in animo invidiam alunt, ad exsilium et miseriam condemnem.

Tenebrarum enim filii sunt et erroris, et hanc ob causam cœci. Parcite mihi œgro et viribus destituto. Quid si nunc contra illos versus meos armem; si morbo funesto maledicerem? Sic enim animus meus dura pati desinet.

Τοῦ αὐτοῦ Νουθετικοῦ.

Ἐχει πρὸ πάντων τὸν Θεοῦ φόδον, ξένε·
Ἄν ἀγαπητοὺς τοὺς λόγους κρίνης δρα,
Νυκτὸς νοητῆς ἐνθυμούμενος ζόφον,
Ἐαυτὸν ἐξ γῆς τῶν παθῶν ἐκτενῶν φέρε.
Ρήσει σοφῶν φύννε φέστα σὸν κέαρ.
Ἄγνυζε σαυτὸν, ἀνάγου πρὸς αἰθέρα.
Σταίη γάροντα [edit. οῦντας] σὺν σοφοῖς τὸ σὸν λάγος.
Σώφρων βίωσκε, καὶ τὸ σὸν φρούρει δέμας.
Ὑδρευσον, υἱὲ, νουνεχῶς ὑδωρ λόγου.
Αφεις ἀπαντα γῆς μελουργῶν φύματα,
Ἴσισχυρὰ κραύγασοι, ἐξ ὑψους θοι;
Εἰς γλῶσσαν, ὡς μέλπομει τῷ πλάσαντι με.

Ejusdem versus adhortatorii.

Ante omnia Deum time, et quando sermones re censes salutares, in noctis tenebris reconditus meditare, et ab omnibus te humanis exue passionibus. Sapientium dictis cor tuum robora, teipsūm sanctifica et cælestia meditare. Sic enim sors tua cum sapientibus stabit. Vive prudenter, et corpus tuum conserva. Verbi aquam sollicite hauri; omnibus omissis terræ cantibus gemitus cie, et animum in altum tolle, Creatori tuo carmen psallendo.

(1) In cod. 2851, μόχθια ἔτλην.

(2) Legend. forsitan θεσμὸς λόγοιο.

Τύμπος.

Τί τοὺς τύπους ἔστηκας Ιστρόν, ἔνε,
‘Ω; ἀν τὸν ἐντὸς τῆς πλακῆς μάθης νέκυν,
‘Ο τύμβος; αὐτὸς πάντα σὺν φράξιν φθάνω.
Καὶ κατένδυν οὐδὲν, εἰ λαλεῖ σοι καὶ τάχος;
‘Η γάρ γραφή κράζοντας οἶδε τοὺς λίθους.
Σκύμνος; λέοντος; παρ’ ἔχοι κεῖται μένων,
Σκύμνος; λεόντων, ἀλλὰ καὶ μέγας λέων.
‘Υπνοί δὲ, μύσας τὰς πτύχας τῶν δρμάτων,
‘Ἐν τούτῳ παθῶν οὐ λεοντῶδες πάλις.
Πύργον καλύπτων χάλκεον τῶν Λύσσων,
‘Ρώμης νεαρᾶς ἀδαμάντινον δόρυ,
Κωνσταντίνου, τὸ θαῦμα τῶν Καρμυτζίων.
Τὸν παντεβαστὸν οὐ τοσοῦτον ἀξίφ,
‘Οσον φρονήσει καὶ κρίτει στρατηγίξ.
‘Ο; ἀμφὶ δυσμήν, ὅμφι βορδέν, καὶ νότον,
Καὶ τὰς ἑψάς δεστραπάς τοῦ φωσφόρου,
Πρηστήριον πῦρ μεριδώρις ἐπερδάγη.
Ξένος.

Τὸν σύζυγον φῆς τῆς Κομνηνῆς Μαρία;,
Τῆς πορφυρανθόπαιδος, ἀλλὰ μητρόθεν,
‘Η καὶ συνελθὼν, ὡς σελήνη φωσφόρος,
Τοὺς παῖδας ἐξίφυσεν, ἀλλους ἀστέρας,
(1) Ἐκείνον αὐτὸν εύστοχής τοῦ λόγου.
Εἴτ’ οὐ λέγεις μοι, τύμβος, τὴν Ῥώμην μύσαι,
Τῶν τοῦ Σεβαστοῦ κάμμυσάντων δρμάτων;
Τύμβος.

‘Ορθῶς ἔφης· πλὴν καὶ τὰ λοιπά μοι σκόπει,
Καὶ κλαύσον, εἰ τις καὶ φανίς σοι δακρύων.
Αντετροπήν γάρ παντὸς τοῦ γένους βλέπεις,
Καὶ φυριδὸν ἄθρεις βασιλικῆς ἔστιτας,

Tumulus.

Quid adstas, peregrine, inscriptionem hancce legens? Visne mortuum intus reconditum novisse? Ego tumulus te certiore facio, et sepulcrum ipsum ad te l qui non mirum est. Scriptura enim lapidibus vocem dedit. Apud me leo calvus jacet, sed leo adultus quoque dormit ibidem supercilia myrvens, in quo uno leonem non agit. Turrem ceneam Ausonum condo, jaculum Romae novæ aereum, Constantium, decus Camylziorum, summe venekandum non tam dignitate quam intelligentia et rei bellicae peritia, qui versus occidentem, septentrionem, austrum et orientem ignis ardens in hostem ruit.

Peregrinus.

Mariæ Comnenæ consortem nominas feminam in purpura natæ a matre; cum qua vicens, ut Lucifer cum Lyua, filios quasi astra procreavit. At Romanum cœcutire dum oculi divi imperatoris clausi sunt, non mihi dicis!

Tumulus.

Bene dicas: sed cœterorum quoque rationem habe et lacrimare, si quis fons lacrimarum tibi superest. Totius generis subversionem et domus cœsareae con-

A Λημπρᾶς; ἀπορόντισμα καλλιτεκνίας,
Καὶ συμψυσῶν χήρευμα καλλινυμφίας.
Καὶ τῆς τύχης κύβευμα πρὸς τὸ κατόπιν.
‘Ορᾶς ἐκείνην τὴν καλήν, τὴν ὀλδίαν,
Τὴν ἐν χλιδῶσιν ἀμφίοις ἐσταλμένην.
‘Ορᾶς ἐκείνην τὴν μελαμφόρον πάλιν.
Μῆδ; γυναικῆς εἰσιν εἰκόνες δύο.
Αύτῆς ἐκείνης, τῆς νέας χήρας, λέγω.
‘Η μὲν, τυποῦσα τὴν χθὲς εὔετερίαν,
‘Η δ’ αὖ τὸ πάνθο; καὶ τὰ τῆς δυσκληρίας.
Τῷ γάρ δευτῆς συμφαίνουσα φωτιζόρων,
Καὶ δύντι συνέδυνεν ἐν τοῖς ἀμφίοις.
·Αλλ’, ὡς συνάπτων πνεῦμα σαρκὶ καὶ λύων,
‘Ω; ἀν σ.νάψῃ; μυστικώτερον πάλιν,
‘Ενωσον αὐτίς; οὐ; διέστησας κατώ,
B Εἰς ἐν κατασκήνωμα καὶ τρυφήν μίαν.
Οὐ γάρ διαιροῦν, ἀλλ’ ἐνοյν ἀπεστάλης.

Τοῦ αὐτοῦ.

Σοὶ τῇ τραπέζῃ τῶν Θεῶν μυστηρίων,
‘Ην αἷμα καὶ σάρκη συστολίζει δεσπότου,
Τὴν χρυσοῦφη προχομίζω πορφύραν,
‘Η πορφυρανθόπαιδος ἐκ Θεοδώρας,
Μητρὸς Κομνηνῆς Κομνηνὴ παῖς, Μαρία,
Κωνσταντίνου δὲ σύζυγος Καρμυτζίου.
‘Ω συνεπαγάσσασα τῷ πρόσθεν βίᾳ,
Ταὶς ὑπέρειας νῦν συμμελαῖνομαι τύχαις.
Σὺ δ’, δρε ταῖς, καὶ κρατήρι ζωὴν βρύων,
Τῆς σῆς τραπέζης μυστικούς δαιτυμόνας
Ποιήσον ἡμᾶς τῇ τελευταῖς κρίσει,
Τῶν σῶν κερανύν τιθέων τιταμάτων.

taminationem vides; pulchrorum liberorum mors matrem formosan viuam reddidit. En fortunæ tristissitudinem! Pulchram illam ac fortunataen auro splendentem vidisti; nunc eandem teste lugubri induitam aspicis. Sub duabus eadem mulier speciebus adest: uxor felix et viuua lugens. Cum enim una cum Lucifero suo oriente eluxissei, cum occidente et ipsa occidit. Tu autem qui spiritum carni addis et denis, uni denuo mystice quod distinxisti in hac vita, in unum tabernaculum et ad gaudium aeternum; non enim ad dissolvendum, sed ad coaduanandum missus es.

Ejusdem.

D Tibi, diniorum mysteriorum mensa, quam sanguis et caro Domini ornat, purpuram auro distinctam superinduo Comnenæ matris purpureæ filia Maria Comnena, uxor autem Constantini Camylzii, cuius ut antea vitam illustravi, sic nunc satis ejus supremis obscurata sum: tu vero, o panis nove et calix vitam scaturiens, mensa tua mysticos constitue convivas tempore ultimi iudicij cibi tui mystici participes factos.

(1) Ms. nostrum sequor in quo nulla hic exstat interlocutorum distinctio; videtur autem versus hic Tumulu tribuendus et sequentes Peregrino.

INDEX

AD

HISTORIAM JOANNIS CINNAMI.

Revocatur Lector ad numeros grandiores in textu expressos.

A

Aaron acoluthus, homo ferox et improbus, 281. Oculis privaturs, 288.

Abasgi, 183.

Abydus, 72.

Abydenum fretum, 72, 201, 283.

Acolubi dignitas, 80, 210, 281.

Acropolis Antiochena, 481.

Acropolis Barentis, 140.

Acropolis Cp., 206, 219.

Acropolis Brundusii, 161, 503.

Acropolis Corycensis 100.

Acrenum, 40.

Accuses nobilis Hungarus, 11.

Adanam Joannes imperat. expugnat,

16. Adrianopolis in Asia, 42.

Egyptius in Persarumjus concedit,

278.

Egyptiacum bellum, 278.

Agnes Antiochena, 287.

Alani, 88.

Alemanorum exercitus innumerous,

67. In Chorebacchorum campis clades, 73. Alemanoi ceduntur a Græcis,

77. Pedestri ac valent, 81. Funduntur a Persis, 81. Post varias acceptas

clades Franciæ se adjungunt, et Damalis

fretum trajicunt, 84. A Franciæ irri-

duntur, 84. Eorum in bello gerendo

mors, et in dando receptui signo, 90.

Romanum imperium invadere sta-

tuunt, 101. Auxilia Stephano regi

Mung. submittunt, 218.

Alexander comes Gravines, 67, 133.

A Siciliæ rege pulsus ad Manuele

confudit, a quo copiis præficitur, et

ad Fredericum imperat. legatus mit-

tutus, 139, 148.

Alexander papa a Frederico impe-

rat. throno dejectus, 228. Restituitur

Manuels imper. ope, 229.

Alexander Longobardus Germano-

rum auxiliaribus copiis a Manuele

præfectus, 148.

Alexius Casianus, 179, 208.

Alexius Comnenus imper., 5.

Alexius Comnenus primogenitus

Joannis imper., 23. Moritur, 24, 28.

Illiæ uxoris, 36.

Alexius Comnenus magnus dux et

protostrator, ejus gesta varia, 25, 165,

168, 170, 210.

Alexius Contostephanus, 211.

Alexius Ducas, 172.

Alexius protostrator, 170. Conspirat

in Manuele, 263, 267, 268. Illius

mors, 263.

Alexius domestici filius in Ciliciam

mittitur, 237.

Alixium, regio Italæ fertilis, 161.

Almericus, patr. Antiochenus, 181.

Almus Hungaria regis filius ad Jo-

annem imper. confudit, 9.

Alpes, 135.

Amalricus, rex Hierosol., 237. Fi-

liam protosebasti uxorem ducit, 238.

Manuele convenit, a quo magnifice

excipitur, 230. In Nuradinum movet,

290.

Amasia, 200, 293, 296.

Amicitia præ-textus maximarum sa-

pe injuriarum materia, 213.

Anazarbus ab Joanne obessa et ope-

pugnata, 16, 17. A Græcis capta, 180.

Archialius, 216.

Ancora obessa a Venetis, 288.

Anconitarum erga Manuele fides,

170.

Ancrya, 200, 291.

Andreas comes Rupiscanina Græcis

savet, 170.

Andronicus Batatzes, 300.

Andronicus Camaterus, 210.

Andronicus Comnenus patruelis Ma-

nueli imper. vir magnanimus, 61, 67.

In Ciliciam mittitur cum imperio, 121,

125. Pugatur a Toroso, 123. Byzan-

tiūm reddit, 124. Nasi et Branizova dux

constitutor, ibid. et 126. Tyranni-

dem meditatar, 124. Cum Hungari

paciscitur, 126. Manuelli insulæ

struit, 129. Carcer evadit, 232.

Dona accipit a Manuele, 230. Cum

Philippa Hierosol. et viuia regis Hie-

ros. consuetudinem habet, 230. Ad

Persas sese coufert, ibid.

Andronicus Contostephanus, 33,

270. In Hungari cum e piis mittitur,

270. Diotyssum Hungarum delet,

272. Classi Egyptiacæ prædictur, 278.

Andronicus Ducas, 216.

Andronicus Euphorbenus, Cilicæ

prefectus, 227, 284.

Andronicus Lampardas, 260, 271,

273.

Andronicus Opus, 72.

Andronicus sebastocrator, 109.

Antiochia obessa ab Joanne, 18.

Hanc Manuei filio idem Joannes in

hereditatis partem destinat, 23. An-

tiochei legati ad Manuele, 29, 186.

Antiocheni Baldulino regi Hieros. se

deduct, 237.

Antrum Italæ urbs Græcis deditur,

144.

Apamis, 263.

Apellæ mensis, 210.

Aquæductus Cp. instaurali a Ma-

nele, 274.

Arædes, 190.

Archizupanus, 101. In eum movet

Manuel, 102, 199, 287. Vide Bacchi-

nus.

Armenia, 183, 288.

Asiaticum bellum, 176.

Athanasius patriarcha Antiochenus,

211.

Athyras, 71.

Attalia, 179.

Ab audacia auxilium petendum, ubi

nullum compendium ex metu, 116.

Augustulus ultimus Romanorum

imper., 218.

Aurea bullæ, 276.

Austria, 261.

B

Babylon, 183.

Baca, 18, 20.

Bacchinius Archizupanus, 110, 111.

Manuele adit, et veniam impetrat,

112.

Bukluius, rex Hierosol., 183. Ilius

cum Manuele congressus, 185. Ab eo

magnifice excipitur, 185, 188. Manu-

ele inter venationem Iegos ab Imp. san-

ta, 190. Moritur, 237.

Baldinus Marasius dominus, 18,

216.

Bani dignitas, 117.

Baris obessa a Græcis, 188, 183.

Capita, 140.

Barletum, 182.

Basakis, 212.

Basilicus, 116, 176.

Basilicas Tauroscybiæ dynasts,

236.

Basilius Camaterus, 210.

Basilius chartularius imper. a Bori-

ze deletur, 132

Basilus diaconus, 176.

Basilus Tzycandiles, 72.

Basilus Xerus in Siciliam mittitur

legatus, 91, 92.

Bassavilla deficit a Guillermo Siciliæ

regi et Græcis sese adjungit, 136,

143, 147, 151, 153.

Bathys, fluv., 191.

Bela regis Hungaria filius Mariam

Manuelis illam uxorem ducit, 214,

286. Alexii nomine et despote digni-

tate donatur, 222. Mors Cesaris, 287.

Fit rex Hungaria, 247.

Bela, Geza regis Hungaria filius,

215.

Belegrada expugnata, diruta rur-

sunque instaurata, 131, 214, 240. A.

Maneles deficit, 153.

Belosius nobilis Dalmata, 104. Fit

Servie princeps, 204.

Belosius seu Belus Hungaria bandus,

117.

Bemperiota, 43.

Berrhaea, 10, 96, 122, 133, 183, 213,

227, 288.

Bertrandus, filius notus comitis

S. Egidi, 186.

Bipenniferi seu Varangi, 8, 187.

Bithynis, 193.

Bladimerus Galitzæ princeps, 115.

Bladisgratzi legatio ad Manuele,

262.

Boemundi principis Antioch. mors,

16.

Bohemus rex in exercitu Conradi

imper., 8, 210, 222, 242.

Bouses, fluv., 102.

Borizes, Hungarus ad Joannem pro-

fugus, 117.

Borizes Bessene dynasta, 151.

Boscus, 148.

Bosgenæ principatus, 104.

Bostibna seu Bossena, 104, 151.

Branas, 53, 271, 272. Vide Theodo-

rux.

Branizova capta ab Joanne, postuno-

dum ab Hungariis recepta, 12, 117, 121, 131.
Britanni, 8.
Irrundisium Temessa olim dictum, 159. Obsessum a Græcis 159, 162, 163.
Illi portus, 162, 18. Muri bene compacti, 131.
Bruntzus Italus, 137.
Bunus, 131.
Bathines Dalmata, 108.
Burgesens qui dicantur apud Latinos, 282.
Butotus, 117.

C

Caballa, 42.
Cæsarea, 200.
Cæsaris dignitas, 207.
Calliopolis, 201.
Calopæa, 40, 66.
Caluphes. Vide Nicophorus.
Cancellarius Latinus idem qui logotheta, 141.
Cancellarius Gulielmi Sicilie regis, 131. Siculis copis prætest, 149.
Caniclo præpositi dignitas, 183.
Caper, fluv., 3.
Capillorū ostensione quid innuit, 112.
Capuzerti, 20.
Carcer palati Cip., 297, 299.
Caroci Hungarici descriptio, 273.
Cassianus, 268. Vide Alexius.
Castamom, 13, 15.
Castrus nobilis Italus, 143.
Catzicci, 249.
Celaes, 11.
Ceblanum, regio sic dicta, 39.
Celta a Græcis deficiunt, 167. Eorum expeditio in Terram sanctam, 67.
Centenarius auri, 211.
Chabarda, 19.
Chalizii apud Turcos qui dicantur, 107, 217.
Chaliphia, 289.
Chares nobilis Persa cæsus a Græcia, 40.
Chartularii dignitas, 70.
Chius, 281, 284.
Chorebæchorum campi, 73, 19.
Chorasmi, 183.
Chramus, 11, 740.
Christus quo sensu minor Patre, 231.
Chrysaphius, 199.
Charopus, 41, 87, 98, 101.
Cilicia, 16, 23.
Cistranus, 180.
Clades accepta post victoriam acerbior, 169.
Cladou carceris præfector, 235.
Clitziesthan sultanus Constantino-polim venit, 204. Vicinos dynastas impedit, 292.
Coccobasiili nobiles Ciliceni, 199, 271.
Comitum dignitas apud Latinos, 68.
Couradus imper, 68, 74. Illis expeditio in Terram sanctam, ibid. In Philopatio excipitur a Manuele, 74. Ad Manuelem scribit, 75. Kretum traxit, 80. A Persia deletur, 81. Redit, 85. Et Constantinopolis honorifice excipitur, 86. Delude Thessalouicæ, 87. Moritur, 88.

Constantia uxor Raimundi principis Antiocheni, 122. Sc et Antiochiam Manuelem tradit, 178. Rainaldo subit, 178.
Constantinopolis turres et muri, 78.
Constantinus Aspiotes classe cum Siculis decernit, et ab illis vincitur, 271.
Constantinus Calamanus, Cilicio prefectus, 216. Captus ab hostibus, 216, 286.
Constantinus Angelus sebastohyperatus, 102, 119, 120.

Constantinus Dueas, 208.
Constantinus Otus, 170.
Contostephanius familia, 53. Unde nomen sumpergit, 97.
Coreyra a Manuele expugnata, 97, 98, 101. Ilius aeropolis descriptio, 92.
Corinthus, 92, 174.
Cosmas patriarch. Cp. a sede dejicitur, 63, 64, 66.
Cothurni instar mutari, proverb., 220.
Coterzes, 49, 53.
Cotyænum, 191.
Cremona, 251.
Creta, 101.
Critopæs, 12, 54, 56, 167.
Crux insignis oblata Joanni imper. a Sesaritanis, 20.
Crux erecta a Dionysio Hungarorum duce, eo loco ubi Græcos fudit, 261.
Curticins præditionis rens, 12.
Cyprus vestiatur a Renaldo præcipe Antioch., 178, 181, 250.
Cypella, 191.

D

Dacia, 69.
Dalmata, 12, 101, 103, 104, 199.
Dalmatia urbes, 102. Expugnatæ ab Joanne Duca, 248, 249, 262. Dalmaticum bellum, 101.
Damali, 80, 101, 277, 294.
Damascus, 215.
Damatrius, 266.
Damiata, 279.
Decanus et Paetiarus quid in obsidione Sozopolenos præsisterint, 6.
Decuriones equestres Manueles, 123.
Demetrius Branas navalibus copiis contra Raimundum Antiochenum præfector, Cilicis maritima loca incursat, 33, 271, 272.

Demetrius Lampenus controversiam movet de Christi dignitate, 251.
Demetruis Macrembolites legatus ad barbaros, 67.
S. Demetrii templum Sirmiense, 227.
Demotitzicus, 93.
Dendra, 204, 212.
Deses Servæs dynasta, 204, 212, 213. In carcere a Manuele mittitur, 213.
Diocles, 249, 5.

Dionysius nobilis Hungarus ad Sirium occupandum a rege Hung. missus, 257, 270, 273. A Græcis fusus, 275, 22.
Dorilæi tractus descriptio, 81, 191, 194, 294. Urbs a Manuele instauratur, 294.
Dromon imperatorius, 79.
Dryna, fluv., 104.
Ducum dignitas apud Latinos, 68.
Dyrrachium, 201.

E

Echataea, 183.
Erdera, 24.
Elephantine, carcer sic dictus Constantinopoli, 297.
Embolus, Byzantii singiportus, 281.
Enchelys nobilis Barensis, 160.
Epidamnum, 239, 285.
Eubœa a Rogerio Siculo capta, 92, 174.
Euphrates, 215.
Euripus, 283.
Eulymnius, episcopus Novarum Pararum, 254.
Euxinus Pontus, 73.

F

Flamingus cum Romanis manus con-

serit et in fugam vertitur, 152, 153, 156, 157.
Flaviana, 137.
Fortune successus cito efflunt, 250.
Franci equitatu et hasta valeat, 81.
Eorum expeditio Hierosolymitanæ, 67.
Fra. res Templi et S. Joannis, 19.
Fredericus, Cooradi imper. nepos, 71, 88. Fit imperator, 88, 134. Marian Isacii sebastocorvum filium in uxorem ambit, ibid. In Græcos mouet, 202. Mediolanum capit, 228. Eius virs immensa, 228. Auxilium Manuellum pollicetur contra Hungaros, 256.
Fuga interdum necessaria in præliis, 169.

G

Gabras, 56.
Gaeta, 42.
Galatia, 228, 291.
Galita, 102, 252.
Gangra, 14, 15, 291.
Geiza rex Hungaria, 104. Cum Manuele bellum iuli, 119. Branizoram obdidit, 131. Moritur, 202.
Germanorum seu Francorum expeditio Hierosolymitana, 67.
Georgius Branas, 271, 273.
Georgius Pyrrogeorgius primicerius aule, 185.
Georgius Basilicas, 236.
Georgius Tauroscyticus seu Moscovia dynasta, 236.
Georgius Palæologus, 215.
Germanus (S.), 171.
Giphardus, 94, 108.
Gravina capta a Græcis, 150.
Gregorius Hungaricus, 243.
Gulielmus Bassavilla, 137. Vide Bassavilla.
Gulielmus Flamingus. Vide Flamin-gus.

Gulielmus Longobardus dux, 89.
Gulielmus, Sicilia rex, legatos ad Manuelem mittit, 118. In Italianum cum copiis venit, 163, 165, 166. Cum Manuele paciscitur, 172, 173. Rex a Manuele agnoscitur, 173. A fratre bello impetratur, 173.

Gurdeses, nobilis Dalmata, a Græcis captus, 108.

H

Henricus Romanorum rex patrem in carcere conjicit, 88.
Henricus Austria dux, 236. Huic uxori Theodora natione Græca, ibid. Sardicam venit cum uxore, 161. Legatus ad Manuelem venit, 262. Filium regum Hungariae nuptiæ dat, 262.

Henricus Leo, dux Saxonum, 236.
Heraclea Mysia, 126.
Heraclea Pelagonia dicta, 127.
Heraclea Pontica, 52.
Hicanatus et ejus virtus bellica, 155.

Hieracoryphites, 7.
Hieroslaus Galizæ dynasta, 232, 255.
Hierosolymorum rex in castro Montiserrandi obcessus, 18. Vide Baldwinus Amalricus.

Historiam scribere qui debeant, 4.
Hungarorum mos in regni successione, 9. Hungaria vincuntur ab ionne, 11.

I

Iberi, 167.
Iconium a Manuele obcessum, mox relictum, 14, 190, 300.
Illyrii, 240.
Imperatoria seu imperandi ars, 169.
Imperator quis dicatur apud Latinos, 69.
Imperatoris nomen quando Roma desierit, ibid.

Imperium unde dictum, 219.
Indigenes advenis fortiores, 78.
Insula Brundusio obversa, 166.
Ionius sinus, 228.
Isaaci Ioannis imper. filius, 17.
Fratre Manuele imperatore proclamato, a proceribus ita cluditur, 29, 31. A fratre benigno excipitur, 32, 47. Imperium cogitat, 51.
Isaacius sebastocrator in Manuelem conspirat, 127, 230.
Irenicus excommunicatur, 273.
Irene uxor Joannis imp. et illius dotes eximie, 9. Monasterium Pantocratoris exstruit, 10. Moritur, 14, 202.
Irene uxor Manuels imper. 38, 99. Huic pata in dotem Italia, 87.
Is ch., 129.
Isauria, 16, 183, 227.
Isauricum bellum, 139.
Ister, fluv., 7, 10.
Italia pacta in dotem Irenei Manuels imp. uxoris, 87.
Italicum bellum, 138.

J

Jagunpazar, Cappadociae princeps sultani leoniensis gener, 200. Ab eodem sultano bello impetratur, 39, 101. Asiam incursat et urbes expugnat, 176, 183.
Joannacius Critoples, 148.
Joannes Andronicus filius, 126.
Joannes Angelus, 258.
Joannes Cantacuzenus, imperatoris Manuels cognatus, ad insequendos Hungaros missus, 109, 293.
Joannes Cinnamus vixit sub Manuele, 4. Eadem in bellis meruit, ibid. Obsidione Zeugmii interfuit, 241. Ab adulatione removut, 192.

Joannes Comnenus imperium accipit, 5. Ut et Sozopolim, 6, et Hieracoryphitem, 7. In Macedoniam movet, 7. Cum Scrythis congrederit, eosque praealio superat, 8. In Asiam trahit, 9. Almum Hungarum uxor fratem excipit, 9. Belogradam diruit, et ex ejus ruderibus Zeugmen condit, 10. Istrum trahit, ibid. Hungaros fundit et Branizovam expugnat, 11. In eos rursum movet, 12. Deinde in Asiam contra Persas, quibus deletis, triumphum egit Constantinopoli, 13. Versus Gangram proficisciatur, 14. Eam expugnat, 15. Bellum in Isauros suscepit, 16. Anazarbum expugnat, 17. Ad castrum Bacan prograditur, 18. Antiochiam oppugnat, 18. In superiorem Syriam transit, et castrum Pisan capit, 19. Ut et Srzerim, 19. Deinde versus Ciliaciam proficisciatur, castraque aliquot expugnat, 20. Inde in Asiam trahit, et Necosaream frustra aggreditur, 21. Sozopolitanus subvenit, 22. Moritur in Cilicia, 24, cum ante Manucci filio imperium dedisset, 26, 28. Illius cadaver Constantinopolim delatum humo conditur in monasterio Pantocratoris, 31.

Joannes Corecyraorum episcopus, excommunicatur, 257.

Joannes Contostephanus, 171, 208, 271.

Joannes, domesticus Orientis, cum imperatore in Persas proficisciatur, 47, 102.

Joannes Ducas capit a Siculis, 168. Dalmatiam urbes expugnat, 218. Varia eius gesta, 109, 110, 128, 133, 141, 143, 148, 151, 168, 201, 260, 269.

Joannes protosebastius a Manuele contra Hungaros mittitur, 105, 207.

Joannes Rogerius. Vide Rogerius.

Joannes sebastocrator, 51.

Joscelinus Edessensis comes, 213.

Josephus Bryennius, 238, 271.

Juvenatium captum a Graecis, 111. Juventus, res invicta, 52.

K

Kloria metropolis Tauroscytha, 236. Illius episcopus Byzantio submitti solet, ibid.

L

Ladislaus. Vide Vladislaus.

Lampe, 251, 258.

Lamum, 118.

Laodice, 5.

Laodicea Phrygiae, 198, 299.

Lapia Christi sepulcralis Epheso Constantinopolim adactus a Manele, 277.

Laternarum usus in exercitibus et descriptio, 195.

Latinorum mos postquam uxores doxerunt, 47.

Lazarus Scylta, 95.

Lechi, 84.

Leo Batalzes, 260.

Leabus, 281, 284, 296.

Leucosta, 179.

Ligures, 10, 199, 228, 230.

Lito Armeniae princeps e carcere ab Antiochenis educitur, 16.

Lizius quis apud Latinos dicitur, 223. Logotheta idem qui cancellarius, 141.

Lombardi, 11, 228, 282.

Longi, 75, 204.

Lopodium castrum ab Joanne imperat. exstructum, 58.

Lotharius imperator in Longobardiam movet, 88, 90. Moritur, 91.

Lucas patriarcha Cp., 206, 211, 253, 255, 257, 278.

Ludovicus VII, Francie rex, legatos

Manuels benigne excipit, 82. Vir militi ingenio, 82. Cum Manuele imp. in

palatio sermones confert et honorifice ab eo excipit, 83. In palatum

Philopatrisum concedit, 83. Deinde in Asiam trahit, 83. In redite penae

a Graecis captus fuit, 87.

Lycaonia, 42, 190, 289.

Lycus, fluv., 5.

M

Masander, fluv., 268, 299.

Magister Templi, 188.

Mal scala, 15.

Malea, 284.

Malphetum, 148.

Malum non previsum fortiores turbat, 57.

Mamplanea Persa Conradum imper. aggreditur, 81.

Manuel Comnenus imp. Asiaticis bellis interest adhuc adolescentis, 21,

27. Illius imperii suguris, 25. Ejus dotes, 28. Imperator acclamatur, 28.

Michaem Oxytam patriarcham Cp. creat, 53. Illius liberalitas, 53. Coronatur, 53. In Boemundum principem

Antiochenum movet, 55. Irenem uxorem ducit, 56. Iconium venit, 59.

Sultanum delet et Philomelum expugnat, 41. Pervenit ad Cabalam, 42.

Et Persas fugat, 44. Cum illis bellum gerit, 46, 48, 50. Illius oratio ad milites, 57. Venatione intentus hostes

comspicit, 59. Rursum in Persas movet, 66. Cum illis pacem init, 66. Ad

Celtas Constantinopolim venientes legatos mittit, 67. Ad Conradum imp.

scribit, 76, 78, 85. Alemannorum animos a Cooradu alienat, 78. Ad Ludovicum VII, regem Francie, legatos mittit,

82. Conradum excipit Constantinopoli et Thessalonice, 86. In Seythas

proficisciatur, 93, 94. Eos profigit, 95.

Corycam expugnat, 98, 101. In Dalmatas contendit, 101, 102. In Hunga-

ros moret, 115. Et ad pacem petepidam adgit, 118, 120. Armatura nullum studet, 123. Venationibus delectatur, 127. Cum Hungaris paciscitur, 133, 134. Anconitanos sibi conciliat, 170, et Romanos, 170. Urbes ab eo captas in Italia descriptas in palatio Manganiorum, 171. Ad Guielnum Siciliæ regem scribit, 172. Cum eo paciscitur, 175. In Torosum Armeniæ principem movet, 176. Persas superat, 179. Cilicis urbes expugnat, 180. Renaldum principem Antiochenum in castris excipit, 182. Et Baldwinum regem Hierosol., 183, 185. Et legatos Antiochenos, 185. Et Torosum, 186. Antiochiam ingreditur, 187. In Nuradiuum sultanum expeditum parat, 188. Cum eo secundus init, 188. Medicus peritus Manuel, 190. Constantinopolis reddit, 190. In Persas bellum movet et eos delet, 191, 195, 194. Cliziesthalenam sultanum Constantiopolitanum excipit, 201, 206. De secundis nuptiis cogitat, 208. Desen Serbie principem in carcerem conjicit, 213. Hungariam imperio adjungere admittitur, 214. Stephano Hungariae exregi faveat, 217. In Hungariam pergit cum copiis, 231. Cum rege Hungariae paciscitur, 231. Ad Venetus legatos mittit, 238. Antiochenis minus intentat, 237. In Hungaros movet et Zeugmen obsidet, 240, 241. Qua expugnata paciscitur cum Hungarisi, 246, 248. Dalmatiam expugnat, 248, 249. Triumphum parat, 249. In rebus theologicis eruditus, 253. Henricum Austriae ducem excipit, 262. Dum pila in equo ludit, manum iedit et femur, 263. Muros et aqueductus Cp. reficit, 271. In Servios movet, 291. Dorylaum, instaurat, 294, 296. In Cliziesthalenam bellum moveit, 299.

Manuel Comnenus ad Tauroscytha legatus mittitur, 232. Marasla, 216. Marca Anconitana, 163. Maria Comnenena Rogerii Cesaris uxor, illius mors, 58. Maria Manuels imper. filia nascitur, 118. Maria sebastocratoris filia nupla Stephano Hungariae regis filio, 203. Maria filia Rainundi principis Antiocheni Manuell imp nubis, 210, 211. Masasra urbs capta a Graecis, 152. Massagete, 148, 167. Media, 183. Mediolanum, 228, 230. Melangia, 36, 81, 127, 294. Melas, fluv., 74. Metabole, 127. Metus turpior fit cum processit ferocia, 41. Michael Basilacius, 176. Michael Branias, 70, 82, 108, 178, 258, 266. Michael Gabras, 238, 238, 293, 296, 299. Michael magister rhetorum, 176. Michael logotheta, 239. Michaelis Palaeologi mors, 151. Michael Palaeologus sebastus, 70, 82. Michael Oxytas patriarch. Cp., 53, 64. Milo Armenie princeps, 286, 288. Molissa capta a Graecis, 152. Monasterium Pantocratoris Constantinopoli, 10, 31. Monembasia, 119. Monopolis obessa, 145, 147, 151, 152. Captia, 157. Monoxyla, navium species, 94, 116. Mous Ferrandus, 18. Monspelios urbs Apuliae expugnata, 150. Moi suestia, 16, 50, 123.

Muri Constantinopolitani refecti a Manuele, 274.
Myorum præda, proverb., 34.

N

Natus, 69, 101, 121, 126, 204, 212, 227.
Narses, Romanorum dux, 213.
Neocresarea frustra expugnatur ab Joanne imp., 21, 300.
Nicaea, 84.
Nicephorus Botaniata imp., 4.
Nicephorus Basilacius, 176.
Nicephorus Chalupes Dalmatice predicit a Manuele, 218. Capitur ab Hungariis, 263.
Nicephorus Caspar, 269.
Nicephorus Dasiotes, 86.
Nicephorus Petralipha, 260.
Nicolaus Angelus, 47.
Nicolaus Muzalon patriarch. Cp., 83.
Nilus, fluv., 120.
Niphon Bogomilus hereticus, 64, 65.
Nobilitas infelix venerationem meretur, 46.
Novellæ constitutiones Manuelis, 273.
Numisma secundum, 83.
Nuradinus Berrius satrapa, 183, 188. Principes Christianos profligat, 216. Antiochiam expugnare statuit, 227. Bellum in Graecos movet, 288.

O

Octavianus pseudopapa, 229.
Octopes, vexillum sic dictum, 125.
Odoacer rex Italie, 218.
OEnam, 176, 293.
Olympus, 38.
Ostroripyza urbs capta, 249.
Ostium caput a Graecis, 159.
Oxia insula, 53.

P

Pactiarus, 6.
Palestina, 86, 183.
Pamphylia, 190.
Pannoues, 101.
Pantocratoris monasterium, 10, 51.
Papa Romanus Guillelmo Sicilia regi favebat, 170. Stratorum vice imperatores habebat, 213. Iis pro libito imperat, 220. Pontifices Romæ imponebant imperatorum Cp., 229. Papæ legatio ad Paleologum et Graecos, 146.
Papæ dignitas palatina, 234.
Paphlagonia, 15.
Papicetus mons, 265.
Pasgusa palus, 22.
Patavium, 251.
Patzinace, 107.
Paura, 176.
Pelagonia, 127.
Persamen, 167.

Persæ seu Turci ad imper. Joannem deficiunt, 13. Romanos ad Neocresaream prælio fundunt, 21. Pracanum urbem Isauriæ expugnant, 38. Delentur circa Philomelium, 40. Bellum instaurant cum Manuele, 46, 49, 50. Cum Manuele paciscentur, 66. Rursum Romanos adoruntur, 193, 197. Laodiceas incolas crudeliter trahunt, 198.
Pescara, 157.
Petra, 275.
Petricum, 217.
Pharcus Persa, 56.
Philadelphia, 5, 83, 194, 288, 289.
Phileta, 198.
Philippi, 203.
Philippopolis, 93, 211, 263.
Philomelium, 40, 41, 63, 81, 194.
Philippus Augustæ soror, 250.
Philocales, 271.
Philopatrum, palatum, 74, 83.

Phylacterium collo appensum, 233.
Pieridum, suburbanum Cp., 75.
Pile ludus in equis, 263.
Pincerna dignitas, 56.
Picharas, 6.
Picavi, 16.
Polonorum rex in exercitu Conradi, 81.
Pons juxta Constantinopolim, 75.
Pontus Euxinus, 75.
Portus Brundusinus, 162.
Portus Constantinopolitanus, 75.
Pousse Alemam, dictionum in Alamanos, 84.
Pracanas, 39, 66.
Primicerius aulæ, 41, 183.
Primistius Servius dynasta, 204.
Primistius Thauroscythicæ dynasta, 233.
Procopii (S.) martyris reliquie, 237.
Procopius historicus, 218.
Proodus in Raimundum Antiochenum mittitur, 33.
Protonotarii dignitas, 170.
Protostratoris dignitas, 170.
Punsura a sultano Romanis eripitur, 176.
Pupaces Persa, 48, 50.
Pilæ, 63, 194.
Pyramus, fluv., 50.
Pyrrhogorgius, primicerius aulæ, 41.
Pytheca, 58.

R

Raman Persa, 59.
Raimundus Pictavinus Hierosolymam tendit, 17. Antiochiam venit, 18. Urbein Joanne tradit, 19. Ab Joanne deficit, 22. Fugatur a Manuele duabus, 35. Byzantium venit et veniam delictorum obtinet, 36. Illius interitus, 122. Ejusdem virtus bellica tam insignis, ut secundus Hercules dicetur, 125, 215. Illius filia, 210.
Rasum, 12, 102.
Reges qui dicantur, 68.
Renaldus, princeps Antiochenus, Cyprum devastat, 178. Ad Manuelem legatos mittit, 181. Antiochiam ei tradit, 181. Patriarcham Antiochenum male habet, 181. Vili et pudendo habitu imperatorem adit, 182.
Rhynadace, 15, 58, 66, 291, 297, 299.
Richardus Antri seu Andrew dominus vel comes, 141. Fortiter cum Graecis prælatur, 143, 144, 148. Illius mors, 148.
Ritzium, 194.
Robertus Bassavilla. Vide Bassavilla.
Robertus Guiscardus, 174.
Rogerius Caesar, 56. Maria Comprena illius uxori moritur, 56. Imperium cogitat, 57. Mittit Antiochiam ut Constantiam principissam sibi in coniugem adjungat, 122, 178.
Rogerius Sicilia comes Capuanum principatum invadit, 57. Regium titulum sibi arrogat, 89, 91. Regno pellitur a Lothario imp., 90. Illud rursum consequitur, 91. Papam caplit et vincit, 91. Legatos ad imp. mittit, 91. Corinthum, Eubœam, Thebas et Corcyram expugnat, 92.
Roma vetus, 171. In barbarorum servitutem cadit, 218.
Romani vexilla Manuele imp. suscipiunt, 171.
Rosislaus Tauroscythicæ dynasta, 233.

S

Salona, 249.
Sangarius, fluv., 252.
Sanisan frater sultani Iconiensis, 199, 291, 293.

Sacerdos Tranita præliatur, 144.
Sanctogidianus comes, 188.
Sarica, 70, 103, 202, 212, 240, 261, 263, 286.
Savus, Avius, 104, 114, 116, 217, 213.
Saxones, 151, 286.
Scaramanca virtus bellica, 163.
Scardona, 249.
Selci palus, 58.
Scythæ ad Romanos transiunt, 8.
Curribus pro munitionis utuntur, 8.
Istrum transiunt, 93. Prædatum euæ Romanorum agros, 93. Demnitatum capiunt, 93. Manus cum Romanis conserunt, 93. Vincuntur et fugiunt, 93.
Auxilio Manuelei veniunt, 199.
Schastophytati digittas palatina, 102.
Sebenicus civitas capta, 219.
Seditio inter Graecos et Venetos Corcyra, 97, 98.
Selucia, 16, 179.
Selæ Monachus descriptio, 205.
Selybria, 265.
Servii a Romanis deficiunt, 12, 104.
Servitutis species varia apud Byzantinos, 287.
Seseris ab Joanne imper. expugnatur, 19.
Seizeniza, 105.
Sibyla, 176.
Siculi Graecos prælio narrati superant, 120. Corcyram obdident, 98. Damalio igne vastant, 101. Classe cum Graecis decernunt, eos vincunt, 120. Romanos vincunt et in fugam vertunt, 120. Ducam capiunt, 120.
Siculites castris a Manuele præficiunt, 56.
Sirmium, 10, 222, 236, 247, 270. A Graecis captum, 227. Ab Hungariis expugnatur, 251.
Smele, 131.
Solymen Persa, 196.
Sophronius, patriarch. Alexandrinus, 211.
Sotas, 93.
Soterichus Pantegenus, 177. Eleclitus episcopus Antiochenus, 177.
Szopopolis, 6, 22.
Salathibus civitas capta, 219, 267.
Stephanus Hungaria rex, 9. Bellum init cum Joanne imp., 10.
Stephanus alter Hungaria rex ad Manuelem configit, 211, 216. Veneno extinguitur, 239.
Stephanus, Hungaria rex, in Graecos bellum movet, 221. Cum lis paciscitur, 224. Dionysium ducem mittit in Graecos, 257. Henricus Austriae ducis filium uxorem ducit, 264. Moritur, 286.
Stephanus Geizæ regis Hungarum filius, 132.
Stephanus acoluthus, 81.
Stephanus Contostephanus, bellitdux, lapide ictus moritur, 97.
Strymon, 103.
Subla, 238.
Sultanus, dictus Leonii phylarchus, 14, 59. Deletor et fugatur, 40, 101. Graecorum urbes varias expugnat, 176. Cum Mannele paciscitur, 200.
Sycheris, nobilis Siculus, capitæ a Graecis, 161.
Syria superior, 19.

T

Tamias, Ægypti urbs, 279.
Tanismen Cappadocie princeps Castamoneum expugnat, 14. Focæus cum Leonii sultano init, 15, 46.
Taran, fluv., 105.
Tarentum, 152, 154.
Tarsus obessa et capta a Manuele, 180.
Tatticus, 271, 273.

Tauroscythæ, 91, 115, 233, 236, 213, 250.
Taurus mons, 186.
Telemessa olim dictum Brundusium, 159.
Temises mons, 117.
Tenesium, 279.
Tenimorus mons, 94.
Thebae Boeticae a Rogerio Siciliæ rege expugnatae, 92, 119.
Theodora Cominena uxor Henrici ducis Austriae, 236.
Theodorus Batates Tarsum obsidet, 180.
Theodorus Contostephanus, 59.
Theodorus Styliotes Caniceti præfector excucatur a Manuele, 184.
Theodoricus, Gotborum princeps, rex Italiæ, non imp. dictus, 218.
Theodosius patriarcha Constantinopolitanus, 84.
Theophylactus Exubitus, 208.
Thomas Cilicensus, 180.
Thomas eunuchus, 269, 296.
Thomas Joannis imperial. secretarius, 19.
Thomas Antiocheni virtus bellica, 159.
Thraescium thema, 39.
Thyaris, fluv., 191.
Tigranes Cilicensus Manuei auxilio verit, 199.
Tilli, 180.
Titellum, 217.
Torosus Armeniae princeps, 121.
Andronicum Comnenum delet, 123.
Urbes Græcorum varias expugnat,

Manuelem convenit, 178. A Nardino vincitur, 216. Urbes Græcorum capit, 227.
Tragurium, 219.
Trans, orbis Italæ, capta a Græcis, 181.
Trapezus, 293.
Triumphus Joannis imp. in quo imago Deipara curri imposta processit, 13.
Tripolitanus comitis filia, Manuei imp. pœta, moritur, 208, 209.
Tripolitanus comes captus a Calamano Cilicis præfecto, 216.
Tuba imperatoria, 192.
Turcomanni rapto vivere assueti, 206.
Tyrus, 281.
Tzibrellizeman, 47.
Tzicandyles mobilis Byzantinus, 77.
Tzieshian sultanus, 207.
Tzycaisteriana exercitationis descriptio, 205.

U

Urbibus condendis magna cura adhibita, 160.
Uresis Dalmatarum princeps; 115.

V

Valschi a Romanis oriundi, 260.
Veneti sollicitati a Manuele fodus renovant, 228, 230. Ejus ope Fredericum imp. fugant, 230. Auxilium Manuei contra Hungaros et eundem Fredericum pollicentur, 237. In carcerem conjecti a Manuele, 280. Et a

Joanne, 281. Eorum mores describuntur, 280. Eorum regionis situs, 280. Alexio imp. militans, 280. Euriupum, Chium, Lesbum et Rhodum depopulantis, 283, 284. Anconam obsident, 288.

Vesca capta, 157.
Vexillum Hungarorum seu Carocium captum a Græcis, 274.
Vita nimis amor virtuti contrarius, 55.
Vladislaus, Bohemiae rex, cum Conrado Hierosolymæ pergit, 81, 233.
Vladislaus Tauroscyltarum dynasta, 236.
Vladislaus Hungariae rex, 203.

W

Wrumi dignitas apud Hungaros, 203

X

Xenomes, 190.
Xerus, 91.

Z

Zechi, 81, 218, 223, 232. Zechorum princeps a Conrado imp. rex dictus, 218. In comitatu Stephani regis Hungariae, 222.
Zeugme urbs condita ab Joanne imp., 10. Obsessa a Manuele, 241. Capti, 246.
Zeugminum obsesum a Manuele, 114. Captum ab eodem, 115. Ab Hungariis expugnatur, 238, 241.
Zupani dignitas, 274.

ORDO RERUM

QUÆ IN HOC TOMO CONTINENTUR.

ARSENUS IN MONTE SANCTO MONACHUS.

Epitome canonum. 9

LUCAS CHRYSOBERGES CP. PATRIARCHA.

Decreta synodalia XIII. 61

ARISTENUS MONACHUS.

Notitia. 61

Synopsis canonum. 61

THEORIANUS, PHILOSOPHUS CHRISTIANUS.

Ang. Mai præfatio. 113

Theoriani Disputatio prima cum Armeniorum Catholicis. 119

Ejusdem Disputatio secunda. 211

Ejusdem Epistola de jejuniu Sabhati. 297

S. NERSES CLAIENSIS.

Vide Patrologiam Orientalem.

JOANNES CINNAMUS.

Du Cangii præfatio. 299

Ejusdem notitia de Cinnamo. 303

Joannis Cinnami Historiarum libri septem, cum du Cangii notis. 309

APPENDIX. — Indices genealogici ad historię Commencicę pleniorē notitiam. 679

Stemma Ducarum. 679

Stemma Commencicū I. 681

Stemma Commencicū II. 683

Familiae Bryennianæ Genealogia. 685

Stemmatum ducum Apuliae et regum Siciliæ ex familia ilormannica. 687

Stemmatum Siculi pars altera. 689

Stemmatum Turcicorum imperialium. 691

Stemmatum sultaniorum Iconiensium. 692

Descriptio urbis Constantinopolis ex Christophori de Bondelmontibus, Florentini, opere ms., cum Du Cangii notis. 693

MANUEL COMNENUS, IMP. CP.

NOVELLA CONSTITUTIONES.

I. — Aurea bulla de immunitate clericorum. 707

II. — De instrumentis monasteriorum. 709

III. — Aurea bulla Venetiæ concessa. 709

IV. — De juramento Judæorum. 713

V. — De instrumentis ecclesiasticis. 717

VI. — De locis a Venetiis Cpoli possidendis. 723

VII. — De possessionibus Magno Ecclesias. 723

VII'. — Autre bulla Pisani concessa. 727

VIII. — Aurea bulla pro firmando conventione cum Genuensibus facta. 727

IX. — De possessionibus monasteriorum. 727

X. — De immobiliis monasteriorum. 733

XI. — Ne morientium episcoporum bona ab exactoribus diripiantur. 733

XII. — Novella de judicibus et advocatis, etc. 737

XIII. — De diebus feriatis. 749

XIV. — De homicidiis. 761

XV. — De matrimonio septimo cognationis gradu contracto. 769

XVI. — De controversia quatenus Pater major Christi sit. 775

XVII. — Aurea bulla confirmans conventionem cum Genuensibus. 783

XVIII. — De episcopis Cpoli versantibus. 787

XIX. — De tomo Sisinnii patriarchæ. 787

XX. — Novella de possessionibus monasteriorum. 789

ALEXIUS COMNENUS IMP. CP.

Novella constitutio, ue monasteriorum immobilia describantur. 789

ANDRONICUS COMMENUS IMP. CP.

Notitia.	791
Dialogus contra Judæos.	797
SCRIPTORES QUINQUE DE LOCIS SANCTIS.	
Leonis Attalii præfatio.	923
I. JOANNIS PHOCÆ Compendiaria descripsio castrorum et urbium ab urbe Antiochia usque Hierosolymam; nec non Syriae ac Phœnicie et in Palæstina sacrorum locorum.	927
II. Epiphanius monachi Syria et urba sancta.	963
III. PERDICEÆ protouotarii Ephesiui Expositio thematis Dominicorum et memorabilium quæ Hierosolymis sunt.	963
IV. ANONYMI de locis Hierosolymitanis.	973
V. EUGESIPPI Tractatus de distantia locorum Terræ Sanctæ.	991

THEODORUS PRODRÔMUS.

Notitia ex Allatio de Theodori.	1005
Operum Theodori Prodromi Recensio juxta codicem Vaticanum CCCV a F. J. G. La Porte du Theil vermaculo sermone edita.	1015
Petri Lazeri, S. J., Præfatio in Epistolas Theodori Prodromi ab eo editas.	1091
Ang. Mui Monitum Theodori poematisbus ab eo editis præfixum.	1099
Theodori Prodromi Epigrammata in Vetus et Novum Testamentum.	1101
THEODORI PRODRÔMI SCRIPTA MISCELLANEA.	
In sanctam Trinitatem.	1221
In crucifixionem.	1222
In esdem.	1223
In duodecim dies festos D. N. Iesu Christo sacros.	1225
In Abrahamum SS. Trinitatem hospitio excipientem,	1225
Laudatio SS. Gregorii Theologi, Basilii et Chrysostomi.	1236
Laudatio S. Gregorii Nysseni et S. Nicolai.	1237
Expositio canonum SS. Cosmae et Joannis Damasceni in festa Dominicalia.	1239
Expositio in canonem Sabbati sancti.	1235

Epiſtola.	1259
In eos qui ob paupertatem Providentia conviciantur.	1291
In illud : Ipse præcedet coram eo in spiritu et virtute Eliæ.	1301
Invictiva in illud : Pauperies sophiam nacta est.	1313
Amicitia exsulans.	1321
Versus indignabundi in Providentiam.	1333
In coronationem Alexii Comneni.	1359
In honorem Joannis imp. post Persas superatos.	1344
In nuptias regias.	1350
In alteras nuptias.	1352
Carmen ad Joannem Comnenum victorem.	1354
Ad imperatorem cum adversus Persas moveret.	1357
Carmen nuptiale in virginem Alamannam domino Manuelli Porphyrogenito desponsatam.	1360
Carmen in dominum Joannem Comnenum.	1363
In Theodorum Styliam grammaticum.	1370
In processionem triumphalem domini Joannis Comneni post captiam Castamonem.	1373
Ad imperatorem currum condescendentem a civitate oblatum.	1383
Hymnus in Christi Natalitiis.	1387
In eodem festo.	1388
In eodem festo.	144d.
Byzantii laudes.	1389
Hymnus Joanni Comneno in baptismali festo Christi.	1390
In eandem solemnitatem.	1391
Epitaphium Joannis Comneni.	1392
Inscriptio sepulcralis ad memoriam imperatricis Irene defunctæ.	1393
Epithalamium imperatoris filii dictum.	1397
In sepulcrum Joannis Comneni imp.	1403
In Bareum qui ipsi hereticam notam inurebat.	1405
In Pausaniam quendam qui, extincto illio, p[ro]m[on]ore lapideus, ut siebant, factus fuerat.	1413
In cadaver ambaribus manibus truncum in littore inten[tum].	1413
Ad Joannicum monachum.	1417
Ænigma in nobem.	1418
In vitam sub imagine allegorica repræsentatam.	1419
Lamentatio super verbo contemptò.	1419
Contra invidos. Exhortatio ad piætatem.	1421

FINIS TOMI CENTESIMI TRICESIMI TERTII.

A000005714490

BR60.M5 1857 t.133

Migne, Jacques Paul, 1800-1875.

Patrologiæ cursus completus.

Series græca.

5714490

35c

CIRCULATES

PENNSTATE

UNIVERSITY
LIBRARIES

A000005714490

Гашеная почтовая карточка

Digitized by Google

Это цифровая копия книги, хранящейся для иотомков на библиотечных полках, ирежде чем ее отсканировали сотрудники комиании Google в рамках ироекта, цель которого - сделать книги со всего мира доступными через Интернет.

Прошло достаточно много времени для того, чтобы срок действия авторских ирав на эту книгу истек, и она иерешла в свободный достуи. Книга иереходит в свободный достуи, если на нее не были иоданы авторские ирава или срок действия авторских ирав истек. Переход книги в свободный достуи в разных странах осуществляется ио-разному. Книги, иерешедшие в свободный достуи, это наш ключ к ирошлому, к богатствам истории и культуры, а также к знаниям, которые часто трудно найти.

В этом файле сохранятся все иометки, иримечания и другие засиси, существующие в оригинальном издании, как наиминание о том долгом иути, который книга ирошла от издателя до библиотеки и в конечном итоге до Вас.

Правила использования

Комиания Google гордится тем, что сотрудничает с библиотеками, чтобы иеревести книги, иерешедшие в свободный достуи, в цифровой формат и сделать их широкодоступными. Книги, иерешедшие в свободный достуи, иринадлежат обществу, а мы лишь хранители этого достояния. Тем не менее, эти книги достаточно дорого стоят, иоэтому, чтобы и в дальнейшем иредоставлять этот ресурс, мы иредиринали некоторые действия, иредотвращающие коммерческое исиользование книг, в том числе установив технические ограничения на автоматические заирсы.

Мы также иросим Вас о следующем.

- Не исиользуйте файлы в коммерческих целях.

Мы разработали иrogramму Поиск книг Google для всех иользователей, иоэтому исиользуйте эти файлы только в личных, некоммерческих целях.

- Не отиравляйте автоматические заирсы.

Не отиравляйте в систему Google автоматические заирсы любого вида. Если Вы занимаетесь изучением систем машинного иеревода, оптического распознавания символов или других областей, где достуи к большому количеству текста может оказаться иолезным, свяжитесь с нами. Для этих целей мы рекомендуем исиользовать материалы, иерешедшие в свободный достуи.

- Не удаляйте атрибуты Google.

В каждом файле есть "водяной знак" Google. Он иозволяет иользователям узнать об этом ироекте и иомогает им найти доилнительные материалы ири иомощи иrogramмы Поиск книг Google. Не удаляйте его.

- Делайте это законно.

Независимо от того, что Вы исиользуйте, не забудьте ироверить законность своих действий, за которые Вы несете иолную ответственность. Не думайте, что если книга иерешла в свободный достуи в США, то ее на этом основании могут исиользовать читатели из других стран. Условия для иерехода книги в свободный достуи в разных странах различны, иоэтому нет единых иравил, иозволяющих определить, можно ли в определенном случае исиользовать определенную книгу. Не думайте, что если книга иоявилась в Поиске книг Google, то ее можно исиользовать как угодно и где угодно. Наказание за нарушение авторских ирав может быть очень серьезным.

О программе Поиск книг Google

Миссия Google состоит в том, чтобы организовать мировую информацию и сделать ее всесторонне доступной и иолезной. Программа Поиск книг Google иомогает иользователям найти книги со всего мира, а авторам и издателям - новых читателей. Полнотекстовый иоиск и этой книге можно выполнить на странице <http://books.google.com/>

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>